50. **PARE, Ambroise.** Les Œuvres... Avec les figures & portraicts, tant de l'anatomie que des instruments de chirurgie & de plusieurs monstres. *Paris, Barthélémy Macé, 1614*. In-4. Veau brun, dos à nerfs orné. *(Reliure de l'époque.)* 1593 20000 F.

Une des dernières éditions parisiennes. Exemplaire complet du portrait de l'auteur qui manque souvent et des très nombreuses gravures qui font le charme de ce grand livre. Reliure restaurée.

Fondazione Diabete To
Museo del Diabete
Libri Antichi
9

B 539

EX LIBRIS
B. B.

OPERA

AMBROSII PAREI REGIS PRIMARII ET PARISIENSIS CHIRVRGI.

A Docto viro pleriſque locis recognita: Et Latinitate donata,

IACOBI GVILLEMEAV, Regij & Pariſienſis Chirurgi labore & diligentia.

Ad Clariſſimum virum MARCVM MIRONEM Regis Archiatrum digniſſimum.

PARISIIS,

Apud IACOBVM DV-PVYS, ſub ſigno Samaritanæ

Cum Priuilegio Cæſar. Majeſtatis, & Regis Chriſtianiſs.

M. D. LXXXII.

Summa Priuilegij Cæſareæ Maieſtatis.

RVDOLPHVS Secundus, Diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ; Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Vvirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Notum facimus tenore præſentium vniuerſis: Quòd cum nobis humiliter exponendum curauerit Iacobus Dupuys Ciuis ac Typographus Pariſiēſis, ſe opera quędā Chirurgica Ambroſij Paræi, & ſex Ioannis Bodini de Republica libros, recens ex Gallico in Latinum cōuerſos, pro communi rei literariæ vſu in lucem ædere decreuiſſe: Vereri autem ne ſiniſtra aliqua æmulorū arte, vel vitioſa imitatione debito laborum ſuorum fructu & emolumento defraudetur, ac proinde ſibi hac in parte prouiſum cupiens, demiſſè nobis ſupplicauit, vt fauore & ope noſtra ſibi gratioſè a deſſe, ſéque contra eiuſmodi fraudes ac dolos priuilegio noſtro Cæſareo præmunire clementer dignaremur. Nos itaque attenta rei æquitate, eundem noſtro hoc loci patrocinio neutiquā deſtituēdum duximus. Ac proinde ex certa ſcientia, animo deliberato, authoritatéque noſtra Cæſarea ſeriò ac firmiter inhibemus & vetamus vniuerſis Typographis ac Bibliopolis, aliíſque omnibus, qui in ſacro Romano Imperio, Regníſque ac ditionibus noſtris hæreditariis vel imprimendis, vel vendendis libris, ſeu quacunque alia ratione librariā negotiationē exercent, ne quiſquā dictos libros, poſtquàm prædicti Iacobi Dupuys opera typis excuſi prodierint, per ſexennium à prima cuiuſlibet æditione computandum, intra eiuſdem ſacri Imperij, ac Regnorum & prouinciarum noſtrarum hæreditariarū fines, citra expreſſam ipſius voluntatem & conſenſum, vel eo ipſo aut alio quopiam charactere & forma imitari, recudere, ſiue recudendos dare, aut alibi impreſſos adducere, vendere, diſtraheré ue palàm vel occultè auſit atque præſumat. Si quis verò ſecus faciēdo interdictum hoc noſtrum neglexerit, aut violauerit, eum non ſolum eiuſmodi libris ſic impreſſis & adductis per ſæpè dictum Iacobum Dupuys, aut hæredes vel mādatarios ipſius, ope & auxilio Magiſtratus loci illius, in quo depræhenſi fuerint, vel etiam propria, ſi fieri poſſit authoritate priuandum, verùm inſuper etiam pœna decem marcharum auri puri, fiſco noſtro ſingulari fraudis vindici, ipsíque Iacobo Dupuys eiuſdémve hæredibus ex æquo pendenda mulctādum decernimus. Ita tamen vt ad minus tria cuiuſlibet operis exemplaria ad Cancellariam noſtram implendam ſuis propriis ſumptibus quāprimùm tranſmittere teneatur, quatenus priuilegio hoc vti voluerit. Quod ſi neglexerit, eo ipſo planè exutus atque priuatus cenſeatur. Mandamus igitur vniuerſis ac ſingulis noſtris ac ſacri Rom. Imperij ſubditis ac fidelibus dilectis, tā Eccleſiaſticis, quàm ſecularibus, cuiuſcunque præeminētiæ, ſtatus, ordinis, aut conditionis extiterint, præſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti ſunt, vel ſuperiorum ſuorum, aut proprio nomine iuris iuſtitiæque adminiſtrationem exercent, ne quēpiam hoc priuilegium noſtrum impunè negligere, ſpernere, aut violare patiatur, ſed ſi quos cōtumaces depræhenderint, præſcripta mulcta plecti, & quacunque demùm ratione commodè fieri poterit, coërceri curent. Quatenus & ipſi grauiſſimam noſtram indignationem, ac eandem pœnā incurrere noluerint: Harum teſtimonio literarum, manu propria ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri Cæſarei impreſſione munitarum. Datum in arce noſtra Regia Pragæ, die vltima menſis Octobris Anno Domini Milleſimo quingenteſimo octuageſimo primo. Regnorum noſtrorum, Romani ſeptimo, Hungarici decimo, & Bohemici itidem ſeptimo.

Rudolphus.

V. S. Vieheuſer. D.

Ad mandatum Sacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium.

P. Betnburger.

Extraict du Priuilege du Roy.

PAr lettres patentes du Roy noſtre Sire, donnees à Paris le 8. Decembre 1581. Signé Habert. Il eſt permis à Iaques Dupuys, Marchant Libraire Iuré en l'Vniuerſité de Paris, d'imprimer, ou faire imprimer les Oeuures de M. Ambroiſe Paré, premier Chirurgien du Roy, par vn ſçauant perſonnage reueüs en pluſieurs lieux, et miſes en Latin, par le labeur & trauail de M. Iaques Guillemeau, Chirurgien ordinaire du Roy, & Iuré à Paris. Et defences faictes à tous Libraires & Imprimeurs, de n'imprimer ne faire imprimer, vendre ny diſtribuer autres que celles que ledict Dupuys a fait imprimer, pendant le temps de dix ans, en peine de confiſcation deſdits liures, & d'amende arbitraire, comme plus à plain eſt declaré eſdictes lettres.

MARCO MIRONI

CLARISSIMO VIRO HENRICI III. GALLIARVM ET POLONIÆ REGIS CHRISTIANISSIMI ET INVICTISSIMI ARCHIATRO, IACOBVS Guillemeau Aurelianenſis, Regius & Pariſienſis Chirurgus. S. P. D.

EGO cùm primùm à literis humanioribus reuocatus, Chirurgiæ ſtudio me tradidi, tanto eius artis tum addiſcendæ, tum factitandæ ſtudio exarſi, vt nihil prius aut antiquius eſſe duxerim, quàm in illis locis verſari, cum his hominibus viuere, quorum conſuetudine, conuictu, & familiaritate, doctior & peritior euaderem. Sic enim ſemper acceperam, non præcepta modò librorum monumentis conſignata ignaras hominum mẽtes ad rerum cognitionem deducere, ſed loci ipſius celebritatem, & magnorum virorũ conſpectum, nos quantumuis diſcendi ardore inflammatos, latente quapiam ratione erigere, & magis magiſque exſuſcitare. Imprimis igitur in Xenodochio Pariſienſi, omnis generis vulnerum morborúmque ampliſsimo quodam velut Theatro, ita diſciplinæ huius rudimenta depoſui, vt toto biennio quo illic verſatus ſum, nihil mente, nihil manu, Medicis Chirurgiſque præſentibus gereretur, quòd aures meas, dextrámque meam fugeret. Florebat temporibus illis, floretque adhuc Ambroſius Pareus, Regis Chriſtianiſs. Chirurgus primarius, magni huius operis author, gratia apud Reges, Principes, & Magnates, authoritate inter ſuos æquales, artis operibus apud omnes clariſsimus. In huius igitur tanquam in Machaonis aut Podalirij familiam recipi magnopere contendi: ſemel verò receptus ſic illius fauorem omni officio ac pietate mihi obſtrinxi, vt nihil ille, quæ hominis eſt lenitas, & in omnes artis ſtudioſos humanitas, domi foriſue, in acie, in caſtris, hoc denique Lutetiano orbis totius emporio, circa Ducum, Heroum, & ciuium corpora, quibus curandis ardentiſſimis omnium votis expetitus ſemper præerat, me niſi præſente & miniſtro moliretur. Et tamen his, quæ ſatis nimiúmque multa videri debebãt, non cõtentus, tanquam diuturnã ſitim explere cupiens, experiri volui nunquid ab exoticis haurire aliquid & mutuari poſſem, quod noſtratibus ad pleniorem Chirurgiæ cognitionem deeſſet. Ea gratia Germanias peragraui: inde Hiſpanorum in Belgis caſtra quadriennium totum ſequutus, non ſtrenuã modò ſauciis militibus operam attuli, ſed & acriter circunſpexi, quam curandi viam

tenerent qui vnà mecum in Noſocomio præerant, nomine & opere illuſtres Itali, Germani, & Hiſpani Chirurgi. Animaduerti omnes haud aliam quã quæ à Pareo hîc monſtratur inſiſtere. Qui Gallicè neſcirent huius operis fragmenta quædã, à Latinæ linguæ peritis multo precio corrogata, tanquam viatica circumferre: vnicum hoc opus pro Chirurgicis omnibus in manibus habere, admirari, ſuſpicere, Latinũ totũ votis omnibus expetere. His ego illorũ deſideriis admonitus, cæpi pariter & ipſe cogitare quàm ex vſu foret ſi ſub Latinitatis veſte in publicum prodiret: ſic enim futurum vt Latina cum Gallicis coniungentes, pares fieri poſſent in vtriuſque orationis facultate. Peritum igitur & mei, publicæq; vtilitatis amantiſſimum virum nactus, precibus impetraui vt tranſlationem abſolueret: ſed ea conditione ne editioni quam ipſe videbar meditari nomen ſuum inſcriberem. Nolle enim ſi quis opere in longo ſomnus fortè obrepſiſſet, ſibi adſcribi: Quod quaſi ludens & ſubciſiuis tantum horis operam in hanc rem contuliſſet: contentus ita extuliſſe vt intelligi poſſet: vir nimirum publicis & grauiorũ ſtudiorum negotiis occupatus. Cum ergo id temporis cura Caroli Mansfeldtani Comitis Generoſiſſimi, cui me iuſſu Regis Chriſtianiſs. addixeram, exoluerer, otium & primum & ſummum quod tum nactus eram, in editionem totum impendi: ac tantum labore, cura & diligentia profeci vt perficeretur. Quis enim Theſeüs pluſquam Herculeum hunc laborem ſine Hercule abſoluere potuiſſet? Alienus fateor partus eſt, ſed qui à parente velut proiectus miſere perierat, niſi ipſi virgula tanquam diuina, curator obtigiſſem. Sed ne ſic quidem tutus inter homines verſari poterat, niſi eidem aliundè Tutor, aſſertor & plenioris velut authoritatis vindex acceſſiſſet. Hunc ea gratia viſum eſt tibi offerre, vouere, dedicare. Tu igitur vnus es, Marce Mironi Galliarum & Poloniæ Regis Auguſtiſſimi Archiatre digniſſime, Phœbi proles, aureo eloquentiæ flumine, aurea noſcendus coma, cui fœtus hic lucis debet vſuram. Nam in tanta parentum tenuitate, nunquam ſolem intueri auſus fuiſſet, niſi ab amplitudinis tuæ lumine, tutelaris velut Dei numen ſperaſſet. Non iam Italiæ æquata cœlo Alpiũ & Apennini iuga verebitur: non Germaniæ vaſtitatem pertimeſcet: non Sarmatiæ feritatem horrebit, cùm intelliget te ſibi tãquam ducem præire, qui non ita pridem in Chriſtianiſsimi & Inuictiſsimi Henrici, Regio comitatu gentes illas orationis tuæ ſuauitate & doctrinæ vbertate raptas, ſalutari autem & phœbea dextra, quæ multis vario & inexplicabili morborum genere implicitis præſidio fuit, tibi amicas ad ſempiternam nominis tui memoriam reddideris. Non noſtratiũ venenatum morſum reformidabit, cùm intelliget te ſibi vindicem & tutorem delectum, qui dignitatis tuæ ſpendore obſcuri liuoris tenebras momento diſpergere poſſis & diſperdere. Hoc ſi tu, pro ea quæ in te eſt grauitatem condiente comitate, feceris, non modò nos, qui iam tibi tantum debemus quantum patrono clientem, hominémque homini debere par eſt, ſed & omnes, ad quos libri huius, ſi non Latinè, ſaltem Latinum iam loquentis, vtilitas eſt prouentura, obnoxios & deuinctiſſimos reddideris: ſicque de vniuerſi genere humano bene meritus omnium gentium, quæ hinc ſanitatis fructum aliquem capient, literis atque linguis celebraberis. Regi noſtro, tibi, ac nobis viue diu fœlix. VALE.

Pariſ. Cal. Januar. anno poſt natum Chriſtum. 1582.

A

Præfatio.

MEDICINÆ ortum plerique omnes à cœlo repetunt. Produnt enim qui de mundana Geneſi optimè omnium ſentiunt, cretis, diſcretíſque elementis, cùm nondum homo editus eſſet, mox Dei iuſſu herbas plantáſque omnes infinita florum, odorum, ſaporum, colorum, & facierum varietate è terræ viſceribus emerſiſſe, tot & tantis viribus dotatas, vt tantum munus tótque in vſus comparatum, alteri quàm Deo tribuere iniurium videri debeat. Itaque ne harum quidem rerum notitiam, niſi monſtrante Deo mens humana vnquam delibare potuiſſet: nam & magnus huius vniuerſi cōditor & Architectus B Deus, vbi primum Adamum ſpiritu oris ſui afflatum, in viuum, ſpirantémque hominem confirmauit, naturam & proprias ſingularum rerum, quas mundi vniuerſitas ſuo complexu continet & fouet, facultates, dotéſque, edocuit. Adeò vt ſi quis inuētionis huius gloriā humano ingenio adſcribere velit, in Dei numen ingratus, vel Plinij iudicio cenſendus ſit. Cęterùm notitia hæc haud vnà cum Adamo, ſepulta iacuit: verùm eodem Dei munere his conceſſa, quos ipſe in Medicum munus, vt reliquis mortalibus ſalutares manus admoueret, elegit. Quę opinio non communi modo & tacito gentium omnium conſenſu recepta eſt, ſed & à Moſe literis cōſignata. *Geneſ. 1.* Quod ipſum Ieſus filius Syrach inter Hebręos ſapientiſſimus cōfirmauit. Honora (inquit) Medicum, propter neceſſitatē enim creauit illum Altiſſimus: *Cap. 38.* nam & ſanitas omnis à Deo eſt, Dominus de terra produxit Medicinam, eam ob id vir ſapiens nō abhorrebit. Da locum & honorem Medico hunc enim creauit Dominus. Græci qui primi plenius & illuſtrius Medicinam profeſſi videntur, his conſentanea loquuntur, dum Apollinem Medicinæ inuentorem agnoſcunt, neque id iniuria. Siue enim per Apollinem Solem C intelligant, qui blando & vitali calore ſuo profert, temperat, & fouet omnia, ſiue heroëm aliquem qui præſtanti & propè diuino ingenio incitatus primus Medicinam herbariam, doctrina & opera excoluit: quo ſenſu ſic ipſum loquentem inducit Ouidius:

Inuentum Medicina meum eſt, opiféxque per orbem
Dicor, & herbarum ſubiecta potentia nobis.

Medicinæ origo cœleſtis ſemper celebrabitur, his initiis orta, hac maxime ratione increuit. Poſt Apollinem à patre edoctus Æſculapius filius, rudē adhuc & vulgarem hanc artem, paulò ſubtilius excoluit, eóq; nomine in Deorum numerum referri meruit. Iiſdem temporibus florebat Chiron Cētaurus, qui cùm & ipſe herbarum notitia excelleret, & rem herbariam Æſculapium multorū fama edocuiſſet, à Plinio mul- *Li. 7. cap. 1.* tiſque aliis inuentor Medicinæ creditus eſt. Æſculapio filij duo fuêre, Podalirius & Machaon, qui patris veſtigia ſequuti, & Medicinā profeſſi, eius eam maximè partem excoluerunt, quæ Chirurgia dicitur, cuius ob id inuentores celebrantur. Poſt hos D Aſclepiades Medicinam multis partibus auctam, poſteris ſuis velut hęreditariam reliquit: quorum ſcilicet ſtudio ea Medicinę pars inuenta & addita eſt, quę morbos intus latētes ſolertiore indagine veſtigat, & curat. Aſclepiadarum illuſtri familia natus Hippocrates Cous Heraclidæ filius, Medicorum quotquot ante fuerunt facilè princeps, Medicinam perfecit, & in artem ac præcepta ſcriptis Græcè de ea libris redegit. Hunc ſexcentis poſt annis ſequutus Galenus, vir non Medicinæ modo, ſed & ſcientiarum omnium notitia clariſſimus, quicquid in Hippocratis ſcriptis obſcurum erat, fideliſſimè interpretatus, multis voluminibus illuſtrauit. Hoc igitur Medicinæ, quantum ab humana induſtria ſperare fas eſt, initium, hoc incremētum, hoc denique complementum fuit. Quanquam verè negare non poſſimus, quin ad hanc artem multum adiumenti experientia, vt ad res pleraſque alias attulerit. Homines enim cùm ad hoc illúdque morbi genus alia ſalubria, alia inſalubria depræhenderent, notarunt ea ad medendum, & ex ſingulorum obſeruatione & perceptione, vniuerſalia præcepta ratáſque regulas ſtabilierunt, & artem effecerunt. Sic enim hiſtoriarum monumentis proditum legimus, arte haud dum inuēta, Babyloniis Aſſiriiſq; in more fuiſſe, ægros

languentes in porticibus ædiúmque veſtibulis ſtatuere: aut in forum compitáque deportare, vt prætereũtes qui eos adirent, conſulerent, hortarentúrque ad ea quę ipſi faciendo effugiſſent ſimilem morbum, aut aliũ nouiſſent effugiſſe: nec fas fuiſſe quẽpiam ægrotum ſilẽtio præterire. Cum Strabone authore mos eſſet in Grępcia, ęgrotos Epidaurum ſe in Aeſculapij templum conferre, vt illic dormientes per ſomnium eorum quæ ſalubria eſſent à Deo admonerentur, liberatóſque morbis, quibus remediis conualuiſſent in tabellis ad tẽpli poſtes defixis deſcribere, nõ ad numinis modo gloriam, & grati animi memoriam, ſed etiã vt poſt ſimilitudo proficeret, exſcripſiſſe omnia traditur Hippocrates, & ita ex his artem Medicã excerpiſſe. Bruta quoq; ad hanc artem multa cõtulerunt. Non enim homo ab homine modo: ſed & à beſtiis pleraque didiſcit: nonnullas enim herbas atq; remedia cõmonſtrarunt, quibus ſe natura ſola edoctę à morbis tuẽtur, quę homini mox vſui forent. Cùm igitur tot & tam multa in Medicę artis perfectionem conuenerint, quis dehinc auſit de eius pręſtãtia dubitare? ſi pręſertim ſubiectum, corpus nempe humanum, quod reliquis nobilius eſt, & cuius gratia reliqua mundana condita ſunt attendat? Quę res Herophilum olim mouit, vt Medicos deorũ manus vocaret? vt enim lapſos dextra porrecta è cœno & gurgite expedimus: ſic moribũdos, & ſanitatis gradu, morbi impetu deiectos, ſalutaribus Medicinę remediis ſubleuamus, & quaſi deorum aliquo munere, è mortis faucibus eripimus. Poëtarum Gręcorũ princeps Homerus Medicum vnum, multis virtutibus ante multos homines pręualere cecinit. Tota antiquitas hoc honore Medicos proſequuta eſt, vt eos tanquam deos, aut deorum filios ſumma veneratione coleret. Quem enim non rapiat ſalubrium remediorum diuina vis, qua, quotidianis experimentis, Medici velut Mercurij virgula inſtructi, animas pallentes & iam iam in Plutonis peculio poſitas, orco euocãt? Hinc factum eſt vt diuini olim Vates, Orpheus, Muſeus, Heſiodus: Nobiles imprimis philoſophi Pythagoras, Plato, Ariſtoteles, Theophraſtus, Chryſippus, Cato Cenſorius, & Varro nihil prius aut pręſtantius eſſe duxerint quàm medicamentorũ cognitione excellere, eámque rem ſcriptis monumẽtis teſtatam, poſteritati reddere. Quid vero nobilius, aut libero homine dignius eſſe poteſt, quã id Medicę artis beneficio conſequi, vt ſummi veluti imperij inſignibus inſtructus, ius dominij in reliquos homines habeas, principibus, Regibus, Imperatoribúſq; gratioſus, quę ſanitati tuendę depellendiſque morbis vtilia & ſalubria ſunt imperes, pręſcribas? Quod ſi fructus ex ſcientiis quęritur intelligemus haud ſine quęſtu, Medicinę profeſſores laudem ſibi & amicos parauiſſe. Hippocrati Abderas ad liberandũ inſania Democritum properanti, non viri modò Abderitani, ſed & mulieres, pueri, omníſque ſexus ætatis & conditionis homines obuiam proceſſerũt, ipſum tutelaris Dei, & patris patrię nomine communi & clara voce dignati. At Athenienſes, quia Atticam peſte liberaſſet, ludos in eius honorem triumphali pompa celebrarunt, capiti coronam mille aureos pendẽtem tanquam Regi magnificè impoſuerunt, ſtatuam, in perpetuum pietatis & doctrinę monumentum, ipſi poſuerunt. Eraſiſtratus Ariſtotelis ex filia nepos, centum auri talenta à Ptolomeo rege, cùm ipſius filium ſanitati reſtituiſſet, vltro oblata, accepit. Antonium Muſam Auguſtus Imperator aurea ſtatua donauit. Quintus Stertinius quotannis ex Imperatoris fiſco duodecim aureorum millia ſupra quingentos capiebat. Auorum temporibus Petrus Aponenſis, Conciliator dictus, rerum Medicarum gloria ſic per vniuerſam Italiam florebat, vt nemo eum, qui modo aliquo in numero eſſet ægrotus, niſi perſolutis in ſingulos dies quinquaginta aureis peregrè ab vrbe ad ſe vocaret. Quin ad Honorium ſummum Pontificem curandum profectus, quadringentos pro quoque die aureos reportauit. Annales noſtri ſatis loquũtur, quo in prætio apud Ludouicum vndecimum Regem fuerit Iacobus Cotterius Medicus: dum ipſi ex Regio fiſco ſtatuta & perſoluta ſingulis menſibus coronatorum decem millia, teſtantur. Profecto tanti ſemper fuit apud magnates & ſummos viros Medicina, vt plerique Reges & principes eius ſtudio delectati, & gloriæ inde captandę auidi, nomina ſua plantarum pleriſque impoſuerint. Sic enim Gentiana à Gentio Illyricorum, Lyſimachia à Lyſimacho Macedonum, Scordium Mithridatia herba à Mithridate Ponti & Bithyniæ rege, Achillea ab Achille, Centaurium à Chirone Centauro, Arthemiſia à Caria Regina Arthemiſia, nomẽ habuerũt. Attalus verò Pergami Rex, Salomõ Iudæorum, Euax Arabum, Iuba Maurorum, non addiſcendæ modo rei herbariæ cupiditate flagrarunt: ſed & de ea libros ſcripſerunt, vel magno poſteritatis cõmodo mixtas ex multis ſimplicibus ſalutares antidotos, artis fiducia cõpoſuerunt.

Coſmogr. lib. 8.

Quo in honore fuerĩt medici.

Nomina plantis impoſita.

nec vero diſcendę nobilis huius ſcientiæ ardor planè adhuc reſtinctus eſt. Teſtatur id Antarcticis petũ, nobilis verò Catharinaria & Medica, vulgo Reginę herba dicta, quod eius vim malignis vlceribus vulneribúſque vtilem, gallis antea incognitã, Catharina Medicea Regum noſtrorũ mater, ſingulari ſtudio & induſtria patefecerit. Intelligebãt enim ſummi illi viri, his tanquã ſtirpiũ altis & immortalibus radicibus, depactam gloriam ſuam nunquã moriturã: ſed infinita ſeculorũ ſerie cum renaſcentibus earum pullulantibúſque ſurculis, ſtolonibus, floribus & fructibus rediuiuam, in omnem poſteritatem propagandam. Nec verò nobili ingenio principes illi homines Medicinæ hanc partem dum excoluerunt, alterã quæ de corporis humani diſſectione eſt, ſui expertẽ eſſe paſſi ſunt: ſapientũ ſcilicet præceptis doctrináque imbuti quàm artificioſa eſſet, quàmque mortali innimitabilis hęc fabrica. Nõ eſt veriſimile Apim, Oſiridem, Ptolemeũ Aegypti Reges, Salomonem, Alexandrũ magnum, Mithridatem, Attalũ, cùm ſe totos rerũ naturalium contẽplationi dedidiſſent, Anatomicã adminiſtrationẽ neglexiſſe, hominéſq; ſui cognoſcendi cupidiſſimos, corporũ ſuorũ ſtructurã, immortalis animæ, & ad Dei imaginem factæ, domicilium ignorauiſſe: certis oculis ſolis, lunæ & reliquorũ ſyderum lumina diſtãtia admouiſſe, tot terras, tot maria, tot oras tam longè diſſitas, per itinera gelu, ſitu & caligine horrẽda, per ſaxa, enſes, ignes, ſummo labore, impenſis, & vitæ periculo quo animum ſuum diſcendi auidum rerum cognitione explerent penetraſſe, rem verò ſummè omnino nobilem, admirabilem, & ſcitu digniſſimam, cæterùm in medio omnibus poſitam, nullo capitis, nullo fortunarum diſpendio quærendam non attigiſſe.

Catharinaria & Medica herba.

Cùm vero Medicinæ quam hodie profitemur tres ſint partes, Chirurgia quidem manuũ opera, diæta cõuenienti victus ratione, Pharmacia medicamẽtis morbos pellere & ſanitatem tueri aggreditur. Harũ quę pręſtantiſſima ſit non ſine ratione principes inter ſe Medici certãt. Pharmaciã certè Herophylus tanti fecit, vt medicamẽta ab Apolline, quem ſummum Deum credebat antiquitas, primum mixta, ægrotiſq; exhibita crederet. Diætam verò Plinius adeo ſuſpexit, vt vera morborũ alexiteria quotidie in ollus, facilémque victũ, vel indigentiſſimo cuiq; cedere, exclamet. Profecto hoc docti omnes profitentur, longè facilioré & fœliciorem eſſe, quæ victu perficitur curandi rationẽ, quàm quę medicamentis: vt quę multo labore & ſumptu quęſita cũ nauſea admittũtur, admiſſa ægrè retineãtur, retenta ſummo labore operẽtur. Quę res Aſclepiadẽ olim mouit, vt medicamentorũ vſum, tanquã ſtomacho noxiũ ab arte excluderet. Quanquã ſi Celſum authorẽ credimus, neutra palmam mereatur, ſed vtraq; Chirurgiæ cedat. Siquidẽ in morbis cũ multũ fortuna conferat, eadémque ſępe ſalutaria, ſępe vana ſint medicamẽta, & alimẽta, profecto dubitari poteſt, ſecunda valetudo diætę & Pharmaciæ, an corporis beneficio cõtigerit. In his quoq;, in quibus medicamẽtis maximè nitimur, quãuis profectus euidẽtior eſt, tamen ſanitatẽ & per hæc fruſtra quæri, & ſine his reddi ſæpe manifeſtũ eſt. Sicut in oculis quoq; & quartanariis deprehendi poteſt, qui à Medicis diu vexati ſiue his interdum ſaneſcunt. At chirurgię effectus vt apprimè eſt neceſſarius, ſic inter omnes Medicinæ partes eſt euidentiſſimus. Quis enim fracta luxatáque, quis ægrè parientes, quis vteri prolapſum, quis calculum in veſica, quis gangræna & ſphacelo obſeſſum membrum, ſine Chirurgia curare ſperet? Quin & hæc pars omniũ vetuſtiſſima eſt. Nam Podalirius & Machaon Troiano bello ducem Agamemnonem ſequuti, nõ mediocrẽ opem comilitonibus ſuis attulerũt. Quos tamẽ Homerus, non in peſtilẽtia, neque in variis generibus morborum aliquid attuliſſe auxilij, ſed vulneribus tantum ferro & medicamẽtis mederi ſolitos eſſe propoſuit. Quod ſi diſcendi difficultas artis præſtantiam arguit, cui dubiũ eſſe poteſt quin Chirurgia præſtantiſſima ſit, cùm Chirurgus nemo dici debeat, & quod ſui muneris implere queat, ſine diętæ & pharmaciæ cognitione? At vtraq; ſine Chirurgia opus ſuum perficere poteſt, ſi Galenum authorem ſequimur. Quanquam ſi rẽ ipſam propius ad veritatẽ intueamur, tres has partes habere quoddam cõmune vinculũ, & arctiſſima quadam cognatione contineri intelligemus, adeò vt altera alterius opem imploret, nec quicquam citra trium illarum cõſpirationem & cõſenſum laude magna dignũ Medicus patrare poſſit. Itaque olim triũ illarũ partium vnus opifex erat. At hominum creſcente quotidie multitudine, vita humana contra decreſcente, adeò vt tribus illis addiſcendis & exercẽdis ſufficere non poſſe videretur, diuiſerũt ſeſe opifices. Itaq; quod cuiq; ſeu ſorte, ſeu cõſilio obtigerit, id vnũ ſequatur, id vnũ tueatur, in vnico eo ſe exerceat, memor quãvita ſit breuis, ars verò longa.

Medicinæ tres partes.

Chirurgiæ præſtantia.

Sententia notatu digna.

IN EFFIGIEM A. PARÆI.

Humanam Ambrosii *verè hæc pictura* Paræi
Effigiem, ſed opus continet ἀμβροσίην.

IO. HEROALDVS.

Fortibus auxilio hęc manus eſt, res martia per quam
Seruata eſt Medico ſæpè miniſterio.
Mortales eadem vt paſſim iuuet omne per æuum,
His quoque Pæoniis eſt operata notis.
Ite alacres in bella viri: nam dextera præſto
Eminus Ambroſia, cominus Ambroſia.

F. MARIVS.

AD HENRICVM III. GALLIARVM ET POLONIÆ REGEM CHRISTIANISSIMVM.

QVemadmodum, Rex Chriſtianiſſime, corporis humani membra, muneribus ad quæ natura feruntur in officio, ac tāquam in excubiis, ad totius, cuius partes ſunt conſeruationem amica conſpiratione nunquā non eſſe cernimus: ſic nos mundanæ huius Reipub. velut ciues, in eo quod, Deo monſtrante, ſemel amplexi ſumus, vitæ genere perſequēdo, attentos eſſe decet: ac præſenti ſorte contentos, diuerſa & aliena, quorum notitiam nullam, vſum nullum habemus, temeritate vel inuidia tranſuerſos minimè appetere. Qui ſecus facit, ordinem & pulchritudinem, quibus hæc ſtat vniuerſitas, fœda confuſione peruertit & polluit. Itaque cùm me magni huius mundani corporis membrum eſſe, neque id omnino inutile, apud me reputarem, in hoc incubui ſedulò, vt de meo omnibus officio conſtaret, quantúmque vniuerſis & ſingulis prodeſſe poſſem innoteſceret. Nam & mihi Deus eſt teſtis, & norunt omnes boni, me quinquaginta iam annos in Chirurgia illuſtranda & amplificanda omni ope & ſtudio inuigilare: ſicque, quē collimabam ſcopum tam certò tetigiſſe, vt nihil antiquitas quò nobis anteire poſſit præter inuentorum gloriam, nihil poſteritas reliquum præter addendorum, vt facile eſt inuentis addere, ſpem tenuiſſimam, habere videatur. In quo præſtando, ſic mei, ſic vigilarum, ſic opum & facultatum mearum prodigus fui, vt nulli neque tempori, neque labori, neque ſumptui pepercerim, quò votis hac in re meis, quò magno huic operi, quò ſtudioſorum ſtudiis ſatisfacerem. Nec vero dubitare oportet quin illorum tandem ſtudia refrixiſſent, ſi theoria & præceptis, multis in ſchola laboribus imbuti nullam operam, nullam faciendæ artis apertam viam cernerent. Ea gratia vel rerum mearum diſpendio laudem & fructum Gallicæ nationi quæritans, Chirurgiam huc vſque vel priſcorum ſeculorum infœlicitate, vel Profeſſorum inuidia obſcuram, illuſtrare & augere conatus ſum: non præceptis tantùm & regulis, ſed & Graphidos Toreutices ſtudioſus trecētis formis ſeu ſculptis imaginibus & grammicis deformationibus, quibus pluſquàm quingentas tum anatomicas, tum reliquæ artis organicas figuras comprehendi intelliget, quiſquis attentius intuebitur. His ego ſingulis nomina impoſui, & vſum indicaui, ne fruſtrà ad oſtentationem aut voluptatem poſitæ viderentur. Et ſi verò pauci ſint huius profeſſionis homines, qui tantum ſcriptis ſuis, ſeu ratione, ſeu experimento authoritatem, quantam ego, conciliare poſſint: non tamen ſic arrogans fui, quin opus euulgaturus, præſtantiſſimis ante in arte medendi viris communicauerim, qui mihi ad perficiendum & excudendum ipſum, quò per hominum manus curreret, maiores animos addiderunt: nihil æquè ſe optare profeſſi, quā vt Latinū fieret, vt exteris nationi-

bus innoteſceret, nullum eſſe doctrinæ genus, quod non in hoc cui præes regno, ſumma ingenij dexteritate tradatur. Et certè affirmare hoc auſim, vix quenquam quãtumuis faſtidioſum ac ſuperencilioſum futurum, qui non hîc aliquid comperiat quod arrideat, & quo lecto non peritior euadat. Hoc igitur tanquam ſpecimen & laborum meorum cumulum maieſtati tuæ conſecrare non dubitaui, tum pro meo, qui natura & educatione tuus ſum, officio, tum vt tuorum erga me meritorum magnitudinem omnibus teſtatam facerem, vt qui me Chirurgi primarij ſub tribus qui te præceſſerunt Regibus munere functum, vltrò eodem in illo officio ſtabilieris. Sed & ſic iam augurabar, quod nunc intueor, futurum, vt nominis tui aur, aper vniuerſum orbem elatum opus, nullius ota, oculóſve reformidet, Inuictiſſimi Monarchæ & longè omnium præſtantiſſimi atque optimi fauore & maieſtate ſubnixum. Nec verò fœlicis memoriæ Rex Carolus IX. ſereniſſimæ Reginæ matris renũciatione incitatus, id aliquãdo euoluere recuſauit, cùm id ab eo profectũ intelligeret, qui cùm omne ſuum tempus publicis priuatíſque omnium omnis ſortis hominum tẽporibus, fœliciſſimè transmiſiſſet, digniſſimus videretur qui hunc fauorem impetraret, vt pateretur operis huius faſtigium præfixi nominis ſui ſplendore muniri & decorari. Hac ego ſpe fretus quadam velut continuatione & ſucceſſione vota mea à potentiſſimo Rege, ad inuictiſſimum tranſire volui, totúmque id in noſtratium gratiam comparatum tibi conſecrare. Faxit Deus vt tibi ad Neſtoreos annos, fœlix incœptorum omnium exitus tanquam cumulus accedat. Pariſiis 8. Febr. anno Dom. 1579.

Chriſtianiſs. Maieſt. tuæ

Fidelis ſeruus

Ambroſius Pareus.

IN AMBROSII PARÆI PRIMARII REGIS CHIRVRGI OPVS, IO. AVRATVS POETA REGIVS.

FOELIX prima hominum cœlo generata propago,
Quæ nullis, paucis fuit aut obnoxia morbis:
Et paucos habuit Medicæ tunc ſimplicis artis
Artifices, paucis fuit & contenta medelis,
Quas vno poterat perdiſcere quilibet anno,
Nec chartis mandare fuit præcepta neceſſe,
Sed memori ſoliti fuerant committere menti
A patribus quæ quiſque ſuis acceperat: atque
Ex ſe progenitis eadem póſt tradere natis:
Vt Medicina foret gentilis, auitáque certis
Res domibus: dicti Medicorum filij & inde
Sunt olim Medici: quorum laus maxima prim is
Eſt Aſclepiadis, Aſclepius eſt quibus author.
Nec diuiſa fuit vetus ars, ratióque medendi
In geminas: quamuis Podalirius atque Machaon,
Hic herbis nomen, ſed pugnis debeat ille:
Et Medicina herbas tractat, Chirurgia plagas,
Altera ſecretis medicans ars, altera apertis
Vulneribus, morbíſque: ſed idem erat author vtrique
Chiron Centauros inter iuſtiſſimus vnus:
Cui nomen dedit ipſa manus Medicina ſalubris:
Vel quòd prima fuit, vel quòd celeberrima quondam,
Donec adhuc homines contenti ſimplice victu,
Præter quàm in bellis, Medicæ nihil artis egebant.
At nunc deterior quàm ferrea cùm viget ætas,
Et plures gula quàm gladius, pluréſque libido,
Alea, nequities, & inertia pallida vultum,
Quàm labor aut ſenium, luxus quàm occidat egeſtas:
Multiplices morbi ſunt, multiplici arte leuandi:
Inque artes diuiſa duas ars vna Medentum.
Quæque prior fuerat Chirurgia, poſterior iam
Facta, tamen dignum per ſecula ſeruat honorem,
Si modò non ſtolidis tonſoribus, inque peritis
Empiris commiſſa, ſed arte vſúque politis
Chirurgis, quales tulerit cùm Gallia paucos,
In paucis noſtro numerabilis eminet æuo
AMBROSIVS, Chiron nunc Regius ille PARÆVS:
Quo non alter ab arte paratior eſt: neque plures
Ambroſiæ qui ſucco, & odoriferæ Panaceæ
A noxis variis curauerit arte ſalubri:
Quam didicit puer à teneris ſub flore docentum
Septem annis: deinde à libris traduxit in vſum
Inter mille ægros quos hoſpita publica curant:
Mille vbi morborum ſpecies, & corpora mille
Contemplans, mox in tantum proceſsit honorem
Artis, vt in caſtris primùm, tum Regis in aula
HENRICI, regúmque aliorum ponè ſequentum
Ordine perpetuo Chirurgus Regius vſque

Tertij ad HENRICI *primum peruenerit annum,*
Egregiam præſtans operam vel pace, vel armis,
Multa manu Medica tractans, ſcribens quoque multa
Ipſe manu ſuper arte ſua: Quæ cuncta volumen
Nuper in hoc congeſta, ſuiſque ornata figuris
Pluſquàm quingentis, quibus ars expreſſa ſecandi,
Artis & inſtrumenta, nouis & corpora formis
Prodigioſa, ſuo ſumptu magno atque labore,
Edidit in vulgus pius acta ætate colonus:
Qui non contentus præſens prodeſſe per æuum,
Iam ſenior varias diſponit in ordine plantas,
Vnde legant varij gratiſſima poma nepotes.

CATALOGVS OPERVM AMBROSII PAREI REGIS PRIMARII CHIRVRGI, QVÆ LATINITATE DONATA,

Iacobi Guillemeau labore & diligentia in lucem exierunt.

Introductio, ſeu via ad Chirurgiam cõpendiaria. pag. 1.

I. De Animantibus & Hominis præſtantia 43

II. De Humani corporis Anatome. 65

III. De partibus Vitalibus Thorace contentis 111.

IIII. De partibus Animalibus in Capite poſitis 129.

V. De Muſculis, & Oſſibus, aliiſq; corporis extremis partibus. 143

VI. De Tumoribus cõtra naturam in genere 198.

VII. De Tumoribus cõtra naturam particularibus 231.

VIII. De Vulneribus in genere. 257

IX. De Recentibus & cruentis ſingularum partium vulneribus 269

X. De vulneribus, ſclopo, aliiſque igniariis machinis, & Telorum omni genere illiſis. 328.

XI. De Cõtuſionibus & Gangrænis 362.

XII. De Vlceribus, Fiſtulis, & Hæmorrhoïdibus 381.

XIII De Faſciis. 400.

XIIII. De Fracturis 406.

XV. De Luxationibus 431

XVI. De pleriſque partium præter naturam affectionibus, quarum curatio manu ferè perficitur 467

XVII. De Arthritide. 518.

XVIII De Lue Venerea, & his quæ per eam cõtingunt ſymptomatis. 540

XIX. De Infantiũ variolis, ſeu Morbillis, Ecthymatibus nempe, & Exanthematibus: Itémque de Vermibus, & Elephãtiaſi 568

XX. De Venenis, Déque rabioſorum Canum & Venenatorũ animantium morſu ac puncturis 582

XXI. De Peſte 617

XXII. De eorum quæ ſeu Natura, ſeu ex euentu deſunt reparandorum artibus. 659

XXIII. De Hominis generatione. 672

XXIIII. De Mõſtris & Prodigiis 731

XXV. De ſimplicium Medicamentorum facultatibus, vnáque de eorum compoſitione & vſu. 798

XXVI. De Diſtillationibus 847

Tractatus de Renuntiationibus, & cadauerum embammatibus. 875.

Candidus imperti meliora: vel vtere noſtris.
Carpere vel noli noſtra, vel ede tua.

A

INTRODVCTIO, SEV VIA AD CHIRVRGIAM COMPENDIARIA.

B AMBROSIO PAREO CHIRVRGO REGIS PRIMARIO AVTHORE.

A viro docto pleriſque locis recognita, Et Latinitate donata, Iacobi Guillemeau, Regij & Pariſienſis Chirurgi labore & diligentia.

Quid Chirurgia. CAPVT I.

CHIRVRGIA eſt ars, quæ viam docet cum ratione, qua manus opera morbos qui nobis humanitus cõtingunt curare, præcauere & mitigare poſſimus. Aliis viſum eſt aliter deſcribere: Medicinæ ſcilicet partem eſſe, quæ morborum curationem ſola manuum induſtria aggrediatur: nempe reſcindẽdo, vrendo, ſerra diuidendo, fracta vniendo, luxata reſtituendo, & alia quæ mox dicentur opera faciendo. Ita enim definitionum medicarum authori Chirurgia definitur: Intrepidarũ manuum celer motus cum experientia: Vel actio in medicina per manus artificioſa, conuenientis finis compos. Non eſt tamen quòd quis ſe res illas pro dignitate conſequi poſſe ſperet, ſine duarũ quæ reſtant medicinæ partiũ adminiculo: Diætetices, inquam & Pharmaceutices, atque varia propriorum remediorum quaſi inclinatione pro cauſarum, morborum, ſymptomatum, & ſimiliũ circumſtãtiarũ conditione, quas rerum vt vocant, naturaliũ, non naturalium, & præter naturam complexu, ſuo deſcribemus ordine. Quòd ſi qui inſtẽt multos reperiri qui Chirurgica tractent opera, abſque vlla rerum eiuſmodi notitia, quibus tamen deſperatorum morborũ cura fœliciter ſuccedat, hoc à me reſponſum ferant: talia potius caſu contingere, quàm artis induſtria, parumque cautos eſſe qui ſe illis committunt. Fœlicem enim vnũ aliquem quem ſors dederit iactum, mille poſtea errorum diſpẽdio diffamare, vt in Empiricos multis methodi locis iactat Galenus. Quoniam ergo ſtatutũ à nobis eſt, Chirurgiã ſolertem eſſe manuũ operationẽ Diætetices & Pharmaceutices pręſidiis fultã, dicendũ nũc eſt quæ & quales ſint eiuſmodi operationes.

Definitio chirurgiæ.

Quæ chirurgo neceſſaria.

C D

De Chirurgicis operationibus. CAP. II.

CHirurgo quinque omnino ex officio incumbunt, ſuperflua demere, ſuo quæ exciderant loco reponere, continua diſtrahere, diſtracta continuare, quod naturæ deeſt ſupplere. Horum notitiam longè facilius & fœlicius longo vſu & multo exercitio conſequêris, quàm iugi librorum lectione aut aſſidua doctorum auditione. Non enim oratio, quantumuis illa perſpicua ſit & elegans, tam poteſt quicquam ad viuum exprimere, quàm quod eſt oculis digitiſque fidelibus ſubiectum.

Chirurgi natura.

Experientia quam ars chirurgo magis neceſſaria.

Demēdi ſuperflui exēpla. Demendi ſuperflui exempla habemus in amputatione digiti, ſi cuipiam ſextus adnaſcatur, aliúdve membrum monſtroſum ſuccreſcat: in exciſſione membri putridi intus corrupti: in fœtus mortui, ſecundarum, molæ, ſimiliúmque corporum ab vtero muliebri extractione: Tumorum omnium, vt gangliorum, verrucarum, polyporum, cancrorum: & huius conditionis hyperſarcoſeon cõplanatione: globulorum ſclopo eliſorum, ſquamarum nexiliũ, ſpiculorum, arundinum, teſtarum, ariſtarum, ſpinarũ, ſurculorũ, omniſque generis veteramentorum in quacunque corporis parte ſeſe dederint, auulſione. Sed & ſuperflua demit qui ciliorum pilos ſua in oculum conuerſione moleſtos vellit: qui vnguem corneę partem totámq; adnatam occupantẽ, exſcindit: qui ſuppurata ad expuratum promouet: qui calculos quocunque corporis locorum concreuerint eliminat: qui dentem carioſum vel alioqui officiẽtem, vnguémve in carnem ſe defigentem eximit: qui laxiorem vel vuam vel palpebram ſectione minuit: qui catarrhactam decutit: qui recens editis puerulis vmbilicum præputiúmve, qui mulieribus pterygomata, aut nymphas prominentiores reſecat. A

Reponendorum exẽpla. Suo quæ exciderint loco reponendi exempla extant in luxatis oſſibus reſtituendis: in inteſtinorum & omenti in ſcrotum, aut extra vmbilicum aluúmve accepta plaga prouolutorum, in vteri, delapſi ani, craſsíve inteſtini, aut oculi ab orbita prominentis repoſitione. B

Continuata diſtrahendi exempla. At continuata diſtrahendi exempla petere licet ex cohærentibus inter ſe, ſeu caſu aliquo vt vſtione, ſeu formatricis imbecillitate, digitis: ex membranæ hymen dictæ, aut cuiuſuis alterius quæ vteri collũ obſederit diductione: ex ligamẽti linguæ quod pueris papillarum complexum ac loquelam intercipit, eiúſve quod glandem præputio denudari prohibet diſſectione: ex venæ varicoſę ac ſemiſecti nerui tẽdiníſve conuulſifici diuiſione: ex membranæ auditorium meatum, nares, os, anúmve obſtruentis: ex contumacis ciliorum adhæſus diuulſione. Huc refer omnia quæ cauſticis, ſerra, terebra, phlebotomo, cucurbitulis, ſcalpello, hirudinibus, ſeu vacuationis, ſeu deriuationis, ſeu reuulſionis ergò fiunt opera.

Diſtracta adducẽdi in vnũ exempla. Diſtracta verò in vnum adducit Chirurgus, qui ſutura, qui duplicato panno, qui faſcia, qui quiete, & debita partis collocatione vulnera agglutinat: qui fracta reparat: qui luxata ſuis ſedibus reddit: qui ſanguinis currentis impetum iniectis vaſi vinculis remoratur: qui fiſſa labra & vulgo leporina dicta cicatrice complet: qui vlcerũ, qui fiſtularum ſinus ad æqualitatem reuocat. C

Supplendi quæ deficiũt exempla. Sed quæ, ceu primis ab incunabulis, ceu poſtea ex euentu deſunt quantum ars & natura patiuntur ille reparat, qui auriculam, qui oculum, qui naſum, qui vnum aut plures dẽtes ſupponit, qui exeſi ex lue venerea palati lacunas, lamina aurea vel argẽtea aut penicillo replet: qui deſectam linguæ portionem oppoſita appẽdice ſupplet: qui manum, qui brachium, qui tibiam artificio vinculíſque adnectit: qui thoracem multo filo compũctum, vel ferreis laminis inſtructum, corpori, quò iunceum reddatur, circumponit: qui calceum iuſto ſubere auctiorem, ac calceolum lineum loris ad cingulum reuinctum claudo vt rectus incedat, aſſuit. Has omnes operationes fuſè hoc opere perſequemur. Cæterũ in his manu perficiendis etſi cõmittere non poſſimus quin dolorẽ inferamus: (Quis enim brachiũ tibiámve reſcindere, veſicæ ceruicem diuidere ac dilaniare, commota ſuis alueolis oſſa reſtituere, abſceſſibus exitum aperire, fibulas oris vulnerum iniicere, cauteria admouere, partum emortuum excutere, & alia eiuſmodi patrare citra dolorem queat?) Sępius tamen res eò rediit, vt niſi aduocata manu medica, vel mors obeunda ſit, vel reliqua quæ ſupereſt vita, in perpetuis miſeriis exigẽda. Quis igitur Chirurgos iure hoc nomine abhorreat, aut crudelitatis inſimulet? aut illos tam miſeris modis exceptos cupiat quàm olim ROMANI Archagatũ: quem in primis ciuitate donatum, mox verò quod pauló triſtius vreret, ſecaret, & reliqua ſtrenui Chirurgi opera faceret, domo in campum Martium abſtractum lapidibus obruerunt, quemadmodum à Sexto Cheroneo Plutarchi ex filia nepote literis proditũ legimus. Dirũ profectò ingratitudinis genus, hominẽ in artis neceſſariæ operibus intentũ, tam crudeliter trucidaſſe. Sed nec facinus Senatus probare potuit: itaque vt id quibus artibus ſupererat expiaret, ipſi ſtatuam auream Aeſculapij in templo ad perpetuam memoriã poni ac dedicari curauit. Quod ad me attinet mihi mirum in modum placet Celſi ſententia, Chirurgum eſſe debere manu ſtrenua, ſtabili, nec vnquam intremiſcẽte, animo intrepidum, immiſericordem: ſic vt ſa- D

Chirurgica ſine dolore perfici nequeunt.

Archagathus Chirurgus.

In præfat. lib. 7.

A nari velit eum quem accipit:non vt clamore eius motus, vel magis quàm res deſiderat properet:vel minus quàm neceſſe eſt ſecet:ſed qui perinde faciat omnia ac ſi nullus ex vagitibus affectus oriatur:vani iudiciorum vulgi, Chirurgis per inſcitiam obtrectantis, ſecurum. *Chirurgi dotes.*

De Rebus naturalibus. Cap. III.

PRædicta opera vt ritè & ex arte exequi Chirurgus poſſit, debet ſibi certas agendorum indicationes ob oculos ponere: Empiricus aliàs futurus, quẽ ars nulla, certa ratio nulla, ſæd cæca tantũ fortunę temeritas ad audendũ & agendũ impellit. Petuntur autem agendorũ illæ indicationes ex rebus vt loquuntur naturalibus, non naturalibus, & præter naturã, harũmque adiunctis, vt præclarè eſt à maioribus perſpicaci ingenio viris traditum. *Agendorũ vnde petãtur indicationes.* Quare omnem artis huius noſtræ ſpeculationem, illo rerum ordine perſequemur. Imprimis igitur res naturales id nominis ſortitæ ſunt, quod inſinuent contineántque corporis humani naturam, quæ tota pendet ex miſtione & temperie quatuor primorum corporum, vt eſt ab Hipp. demonſtratum lib. de natura humana: quare ipſarum contẽplatio ad eam medicinæ partem ſpectat quæ phyſiologice dicitur: vt rerum nõ naturalium examen ad diæteticem, quod rerum huiuſmodi vſu ſanitatem retinere & tueri conetur: At rerum præter naturam perſpicientiam Therapeutice ſeu morborum, omniúmque præter naturam affectuum curatrix ſibi vindicat. Iam verò res naturales ad ſeptem capita reuocantur: præter quæ in eum etiam cenſum veniunt ipſarum quæ vocant annexa: *Quæ dicantur res naturales. Res non naturales ad quam medicinæ partem pertineãt. Ad quam res præter natutam.*

B

C

Summa illa ſeptem rerum naturalium capita ſunt,
- *Elementa.*
- *Temperamenta.*
- *Humores.*
- *Partes ſeu membra.*
- *Facultates.*
- *Actiones.*
- *Spiritus.*

His verò adiuncta & cognata ſunt.
- *Aetas.*
- *Sexus.*
- *Color.*
- *Commoderatio.*
- *Tempus ſeu Tempeſtas.*
- *Regio.*
- *Vitæ inſtitutum.*

De Elementis. Cap. IIII.

ELementum vulgò recepta apud medicos definitione eſt minima, & ſimpliciſſima eius rei quam conſtituit portio: ſeu, quo ſit hæc clarior oratio. Elementa vocantur quatuor prima & ſimplicia corpora: Ignis, aër, aqua & terra: quæ rebus omnibus quas cœleſtis regio ſuo cingit ambitu, promiſcuè gignendis, ſeu perfectè mixtæ illæ intelligantur ſeu imperfectè, ſeſe tanquam materiam accommodant & ſubiiciunt. Eiuſmodi elementa ſola mente fas eſt concipere: cum nullo eorum qui foris patent ſenſum illa tractare in pura & abſoluta natura ſua ſit datum. Quæ cauſa Hippocratem impulit, vt illa non ſubſtantiarum ſed qualitatum propriarum nominibus exprimeret: Calidum dicens, frigidum, humidum & ſiccum: quòd eiuſmodi qualitatum altera ſuo cuique elemento inſit tanquam propria & eſſentialis forma ſecundum exceſſum non latitudinis modo, ſed & agẽdi virtutis: cui comes altera accedit ſimplex illa quidem adeóque ſumma, ſed quæ tamen ſummum ſui generis gradum non impleat, vt ex Galeni libro 1. de Elementis eſt intelligere. Sic enim in aëre verbi gratia, duas notamus qualitates calorẽ & humiditatem ſummas ambo & nullius contrariæ qualitatis admixtione, remiſſas: alioqui ſimplices non ſint. Quid igitur obſtat inquies, quo minus caloris effectus ſummi ſe prodãt æquè in aëre atque in igne? quia vt prædictum à nobis eſt, & ſi calor aëri inſit ſummus penes naturam ſuam, latitudinem & gradum, haud aliter quã igni, non tamen ſecundum vim agendi ſummus ineſt. Ratio eſt quòd calefaciendi illa in aëre vis impeditur, & velut vincta tardatur comitis & tanquam additæ qualitatis conſortio, humiditatis ſcilicet quæ vim caloris hebetat, vt eandem contrà ſiccitas acuit. Sunt ergo elementa his qualitatibus inſtructa: *Quid elemẽtum. Elemẽta ratione nõ ſenſu intelliguntur. Cur hiſce elementũ qualitate nominibus expreſſerit. Duæ qualitates ſummæ ſunt in ſingulis elementis. Cur aër haud impẽſe vt ignis calefacit.*

D

A

Nomina ſubſtantiarum	*Ignis*	*Eſt*	*Calidus & ſiccus*	*Nomina qualitatum.*
	Aer		*Humidus & calidus*	
	Aqua		*Frigidus & humidus*	
	Terra		*Siccus & frigidus*	

Quî elemẽta in compoſitis mixta intelligãtur. Retinent verò quatuor elementa in corporum naturalium compoſitione, eaſdem illas qualitates quas ante habebant, niſi quod mixtione ipſa, & contrariarum concurſu temperatæ ſunt ac refractæ. Sunt autem ipſa elementa, ſic mutuo tota per tota confuſa, nihil vt ſimplex notari poſſit: non magis quàm in maſſa emplaſtri diachalciteos ipſam per ſe axungiam, oleum, lytargirum, chalcitidem demonſtraueris: adeò ſunt caloris omnia per omnia miſcentis vi minima minimis, & tota totis apta & transfuſa. Hanc quatuor ſubſtantiarum elementarium in vnum compoſitum, mixtionis nexu factam concretionem, ex ipſarum diſſolutione in ſuccenſa viridium lignorum ſtrue cognoueris. Flamma enim ignem, fumus aërem qui per extrema reſudat, humor aquã cinis terram nobis adumbrant: hoc familiari ac ſenſibus peruio exemplo facilè concipias quid reſolutio ſit, ad quam ſequitur compoſitæ ſubſtantiæ interitus: quid contra miſtilium primorum corporum in vnum coagmentatio eiuſmodi, vt nuſquam ſincerum quid habeatur miſtionis expers. Nã ſi calor qui in igne prædominans elucet ſummis ſuis viribus in miſto permaneret ſuo ille perniciali contactu omnia abſumeret: par eſt frigiditatis, par humiditatis & ſiccitatis ratio: quanquam ex his qualitatibus duæ actiuarum titulo inſignitæ circumferantur, calor nempe & frigus quod ſuis ſint viribus efficaciores: duæ paſſiuarum reliquæ, quòd inita ad ſuperiores cõparatione, ignauiores cernantur & tardiores. Ex harum ſubſtantiarum, qualitatúmque elementariũ miſtione conſurgunt corporum omnium ſublunarium temperamenta: quæ cura cauſáque præſertim exſuſcitauit animos noſtros ad elementorum hanc delibandam notitiam. At verò vires effectúſque qualitatum elementarium altiori relinquo contemplationi perſequendas: id cõtentus adnotaſſe ex primis illis qualitatibus, hoc nomine donatis, quòd primis quatuor corporibus primario & è natura inſint, alias emergere, ac tanquam defluere quas inde ſecundas nominant: cuiuſmodi è multis ſunt grauitas & leuitas, per quatuor elementa variè diſtributæ, prout illa caloris aut frigoris, humiditatis aut ſiccitatis dominio tenentur inſignius. Ex elementis enim duo leuia dicuntur quod ſurſum viam affectent: reliqua duo grauia quòd ſuo pondere deorſum ferantur. Sic ignem leuiſſimum, quòd ſupremo inferioris mundi loco emineat, illi citimum aërem, leuem: aëri verò ſubiectam aquam, grauem: at terram in centro defixam omniũ grauiſſimam intelligimus. Hinc eſt quòd corpora, partéſque in corporibus leues, plurimùm habeant elementorum leuium: graues contrà plurimum grauium. Hæc eſt orbis huius caduci quæ ſola mente cernuntur elementorum paucis deſcripta ratio, ad quam placet & aliam ex primorum admiſtionem concurſu velut profluentium elementorum diſtinctionem adiungere: alia enim inſuper generationis, alia humani corporis elementa circunferuntur. Quæ certè vt ſunt corporata magis, ſic etiam ſenſuum fide magis innoteſcunt. Qua mente motus Hippocr. libr. de natura humana, poſt deſcriptam calidi frigidi, humidi & ſicci naturam, compoſitionis ordine ad horum notitiam aggreditur. Sunt ergo generationis noſtræ, adeoque animalium omnium ſanguineorum elementa ſemen & ſanguis menſtruus. Corporis verò noſtri elementa ſunt partes ſolidę ac ſimilares, ex illis elementis generationis conflatæ. Huius generis ſunt oſſa, membranæ, ligamenta, venæ, arteriæ, aliæque complures oculis manifeſtæ: quas fusè in anatomica commentatione deſcribemus.

Marginal notes: *Cur ex qualitatibus primis, duæ actiuæ & duæ paſſiuæ* — B — *Qualitates primæ cur ita dicãtur. Secundæ quæ dicantur qualitates. Quæ leuia & grauia elementa.* — C — *Quæ ſint generationis elementa. Quæ corporum miſtorum elemẽta.* — D

De Temperamentis. CAP. V.

Quid temperamẽtum TEmperamentum definitur calidi, frigidi, humidi & ſicci miſtio proportionata: vel eſt diſcordium primarum qualitatum concordia. Emergit autem harmonia illa ex quatuor primorum mundi corporum miſtione. Hæc ſeu craſis ſeu concordia plantis, brutiſque item animantibus pro vitæ principio adeóque anima ipſa & forma data eſt. Sed vt plantæ brutis animantibus inferiori ſunt ordine, & dignitatis gradu, ſic eadẽ illa in ipſis anima ignobilior ac minus efficax cernitur, vegetatricis enim ſolo munere in illis fungiturquò ſcilicet

A licet alimentarium ſuccum è terra tanquam è materno vbere attrahant vt ſe vitamque ſuam tueantur: quò incrementa definitis limitibus capeſſant: quò denique ad propriæ ſpeciei perennitatem ſimile ſibi procreent: Brutorum vero anima ad tria illa munera illud inſuper ſentiendi munus adiungit: quo tanquam interno cognitionis principio, quæ ſibi nocitura ſunt fugunt, profutura autem proſequuntur atque pro libidinis imperio in omnem partem ex ſeſe vbique locorum commouentur: At hominis anima, cæteris longè perfectior & nobilior, minimè ex terrena illa elementorum miſtione & temperie exurgens multo diuiniorem agnoſcit, habetque originem vt poſtea docebimus.

Anima quas edat in plātis functiones.

Quas in brutis.

Anima humana venit extrinſecus.

Temperamentum prima diuiſione in duas ſpecies partiuntur: vt ſit aliud temperatum, aliud intemperatum temperamentum. Intemperatum duorum eſt generum. Eſt enim intemperies omnino duplex: vna vitioſa penitus, quæ mediocritatis limites omnino exceſſit: Altera, quæ à temperiæ quidem mediocritate deuiauit nonnihil, ſed tamen ſanitatis adhuc terminis continetur: quæ ſcilicet non ita euidentem actioni- B bus noxam infert, ſed tantùm quò minus bellè fiant & adamuſſim exactæ temperiei eſt impedimento. At vitioſa, functiones corrumpit peruertitque tribus modis: ipſas vel debilitando, vel deprauendo, vel abolendo. Sic enim ſtupor motus celeritatem minuit tardatque: conuulſio deprauat: paralyſis abolet adimitque. Sed & temperatū temperamentum diuiſionem pariter in duas ſpecies ſortitur. Tale enim eſt vel ad pōdus vel ad iuſtitiam. Temperamentum ad pondus dicitur, quod ex paribus exactè concurrentium qualitatum viribus conflatum coaluit, ac tanquam in æquilibrio ſitum, neque in hanc neque in illam partem propendet. Huius temperamenti exemplum elucere putant in cute interiore præſertim, extremorum digitorum hominis ad iuſtitiam temperati. Tactus enim cum illic reſideat exquiſitiſſimus, procul eſſe debent ab omni contrarietatis exceſſu: alioqui caloris aut frigoris, humiditatis aut ſiccitatis conſuetudine temerata, intemeratum de tactilibus illis qualitatibus iudicium ferre nequeat. In quam rem natura, fabrica ac coagmentatione partium, ex quibus cutis conſurgit pulchrè ipſi conſuluit. Eſt enim carne calida & humida, adeóque C molli & tendone neruóque frigido & ſicco, atque adeò duro æqua lance non modo aptis & appoſitis, ſed & penitus confuſis, conflata, quo fit vt ab omnibus oppoſitionis extremis ſemota in medio tanquam iudex & regula internoſcendorum qui in tactum cadunt, exceſſum ſit collocata. Sic oculum futurum viſus inſtrumentum, oportuit nullo certo colore infectum eſſe quò in colorum cenſura minus hallucinaretur. Sic auditum nullo diſtincto ſono decuit eſſe circunfuſum, quò eſſet aurium de ſonis, paribus diſparibúſque nec rata proportione diſtinctis certius iudicium, nec linguam pariter æquum fuit vllo eſſe ſapore delibatam, ne ſaporis perfuſio ipſi in tot ſaporum diſcriminibus internoſcēdis imponeret. Temperamentum verò ad iuſtitiam temperatum definitur, quod & ſi ab exacta illa & ſeuera miſtarum qualitatum parilitate nonnihil abſit, eam tamen eſt adeptum æquabilitatem quæ functionibus omnibus, ad quas natura ſua dicitur aptè, decorè, & integrè perficiendis, plenè, & abundè ſufficiat, itaque nec aliundè ipſam quam ex actionum integritate expendere licet. Hinc enim & id nomen traxit, quod quemadmodum iuſtitia diſtributiua cuique pro meri- D tis præmia & pœnas æqualiter irrogat. Sic natura ſingularum corporis partium ratione habita, omnibus eā temperiem attribuit quæ muniis ad quæ comparatæ ſunt exequendis ſatis eſſet. Sumamus in exemplum os. Nemini dubiū eſt quin id, & vt reliquæ ſimilares corporis partes, ex quatuor elementorum miſtione coaluerit: ſed tamē cum natura eius vſum expenderet deſtinarétque fulciendo reliquo corpori plus terreni ſiccique elementi ipſi affuſum eſſe voluit quò firmius eſſet, atque aduerſum pondera ſtabilius. Ligamentum vero cum eſſet ad alia munera comparatum, minus oſſe, plus tamen carne terrenę illius ſiccitatis obtinuit, omnino ad naturam ſuam ac cōmodatę. Sic naturæ viſum eſt æquabili elementorum qualitatúmque non quidem portione ſed proportione partes corporis omnes inſignire: Id nos temperamentum ad iuſtitiā appellamus: Ineſſeque plantis, brutis, corporibúſque omnibus natura conſtantibus dicimus, cum eam temperiem ac mediocritatem ſunt ſortita, quæ ſuæ naturæ conueniat. Ad id verò cōparatione facta octo exurgūt temperamentorum intemperatorum genera nempe.

Tēperamentorum multiplex diuiſio.

Temperamētum ad pōdus.

Manus cur exquiſitæ & ad pondus temperatæ.

Temperamētum ad iuſtitiam.

Oſſa quo ſint tēperamēto donata.

Tēperamentorum intēperatorum ſpecies. A

Quatuor ſimplicia.
- *Calidum, frigidum* — *In ſiccitate & humiditate* — *Temperata.*
- *Humidum. ſiccum.* — *In calore & frigore* — *Temperata.*

Quatuor compoſita,
- *Calidum & humidum*
- *Calidum & ſiccum*
- *Frigidum & humidum*
- *Frigidum & ſiccum.*

Sunt verò temperamenta illa, vel corporis totius, vel partis alicuius: eiuſque vel
- *Principis.* — *Cerebri, Cordis, Hepatis, Teſtium.* B
- *Cæterarum è multis partium quæ nullum in corpore principatum obtinent.*

Lib. 2. de tēper. & in artemedica. Eiuſmodi rurſum temperamenta vel ſalubria ſunt, quæ inculpatis actionibus edēdis ſufficiunt: vel inſalubria quæ manifeſtam iiſdem noxam inferunt, horum ſigna à Galeno deſcripta leguntur. Eſtque animaduertendum, quod cum corpus partémve aliquam calidam dicimus, calidiorē intelligimus quàm temperatæ ad iuſtitiam eiuſdem ſpeciei conueniat, vt cum hominem calido pronunciamus hepate, calidius illi eſſe hepar ſignificamus quam homini eſſe debeat ad iuſtitiam temperato: ad hanc enim temperiem, reliquæ omnes, ſeu corporis totius, ſeu partis alicuius ſunt reuocandæ: in eadémque tanquam in ſcopum in morborum curationibus eſt intuendū, quod ſimilium viſu ſit quantum fieri poteſt, conſeruanda. Quia igitur perquam neceſſariū eſt perſpectum habere temperamentorum diſtinctionem, breuiter hoc loco viſum eſt exequi partiam corporis, ætatum, anni temporum, humorum, & medicamentorum temperamenta. Partium Ergo corporis noſtri temperamenta non modo tactus, C hominiſque ad iuſtititiam temperati manus iudicio (Cui ſæpè imponit calorfluēs, qui à corde in vniuerſum corpus effuſus caloris ſpeciem quandam omnibus infert,) Sed etiam rationis, compoſitionis, ſubſtantiæque ipſarum regula, ſunt eiuſmodi.

Quæ ſint partium corporis humani temperamenta.

Os ſicciſſimum eſt & frigidiſſimum,
Minus hoc cartilago.
Ligamentum minus cartilagine.

Tendo frigidior, ſicciorque eſt tanto membrana, quanto hæc eadem temperie venam vincit & arteriam. Hinc ſequuntur nerui duriores. Molles enim medium ſicci humidíque obtinent vt & cutis: quanquam omnes & molles, & duri frigido ſint temperamento. Omnes ergo hæ partes propria natura, & ſua frigidæ ſunt & exangues: quāquam venæ & arteriæ contenti ſanguinis calore incaleſcant, qui tamen & calorem illum à corde mutuatur: Parte nempe omnium calidiſſima & molliore quam ſit cutis, à corde in calidarum partium ordine ſequitur hepar, cute ipſa longe mollius: Nam ſi ex Galeni ſententia, cor paulo minus durum eſt quam cutis, & id inſuper lōgè durius eſt hepate vt patet tactu indice, neceſſe eſt hepar multò mollitie cutem ſuperare. Cutem intelligo ſimplicem & à ſubiecta carne cui tenaciſſimé adhæret abſtractam. Caro humidior, calidiórque eſt cute, ob affuſum ſanguinem. Spinalis medulla cute frigidior, humidiórque exiſtit: Sed illam humiditate tanto vincit cerebrum quāto à pinguedine ſuperatur, Pulmones pinguedine minus ſunt humidi, parque eſt Splenis & Renum ratio: Et tamen omnes cute humidiores cernuntur. Per ætatum excurſus temperamenta tum totius corporis, tum ſingularium eius partium inſignes ſubeunt mutationes: oſſa enim ſenibus quam pueris longè duriora exiſtunt, quod vita noſtra ſit quaſi progreſſus quidam ad ſiccitatem, quæ vbi ſumma corpori aduenerit, mortis adfert conſequutionem. Quare de ætatum temperamentis nobis hoc loco agendum eſt ſi prius quid ætas ſit definiuerimus. Aetas igitur vitæ in ſpatium definitur, quo corporis conſtitutio ex ſeſe & ſua ſponte euidentes ſubit mutationes huiuſmodi ætates totius vitæ curſus quatuor obtinet. Prima pueritia eſt quæ à primo in hanc

Ad finem lib. de temp. D

Aetatū tēperamenta.

Quid ætas.

A hanc lucem ingreſſu vſque ad decimum octauum annum producta, temperiem obtinet calidam & humidam, quòd vitæ principiis, ſemini & ſanguini, calidis humidiſque proxima exiſtat. Hanc ſequitur adoleſcentia quæ à decimo octauo anno ad vſque viceſimum quintum prorogata, temperata exiſtit atque in medio omnium exceſſuũ. Adoleſcentiam excipit iuuentus, virilis ſeu conſtans ætas, quam vltra annum triceſimum quintum prorogari negant. Temperiæ propria calida eſt & ſicca: quò fit vt tum acrior ac mordacior ſentiatur calor, qui in pueritia mitis ad tactum apparebat: quòd humiditatem natiuam, vitæ ad ſiccitatem progreſſus, multa parte mulctauerit. Hinc ſuccedit ſenectus, in duas omnino partes diuiſa: Prior à trigeſimo quinto ad quadrageſimum nonum annum protenſa, eos complectitur quos ſenes nominamus. Poſterior verò à Galeno in tres velut gradus dirimitur: Primus eorum eſt qui viribus adhuc integris ciuilia negotia obeunt: qua certè exequi nequeunt per virum iam labentium informitatem qui in ſecundo ſenectutis gradu ſedent. At qui in poſtremo iacent, extremis vrgentur imbecillitatibus & miſeriis, tam capite, animiſque minuti quam toto corpore debiles: de quibus iactatum illud. Bis pueri ſenes: Qui primo ſtant in ordine ſenes, hilares ſunt & vrbani, hoſque dicimus eſſe cruda viridi ſenectute: Quos verò ſecundus ordo capit, nullius rei quam menſæ & cubilis tangit amor. At poſtremi ordinis ſenes capulares nempe & ſilicerina nihil niſi feretrum & mortem meditantur. Frigido ſunt & ſicco partium ſolidarum temperamento, propter eam quam calor inſitus, longo annorum decurſu molitur humidi primigenij depaſtionem: Quod Idem tamen eiuſdem caloris natiui, per febres in igneum conuerſi voraci flamma ferè momento contingere poteſt. Quod ſi quis in argumentum ſimilis humiditatis tuſſiculoſos & ſputatores ſenes obiiciat, id illi ego reponam quod eſt ab antiquo quodam annotatum doctore: nempe teſtaceam lagenam, aqua plenam, multam ex ſe fundere humiditatem. Nemo tamen negauerit terreſtri tale vas ſoliditate ſua ſicciſſimum eſſe ita planè caloris defectu & excrementorum prouentu humidi ſenes dici poſſunt. Non eſt tamen ſic in anguſtum cogenda ætatum hæc deſcriptio, vt annorum ſpatiis atque interualis ſit ſemper demetienda cum multos ſit intueri qui ſibi ſenium ante ſenectutem accerſentes, ſeniores longè anno ætatis quadrageſimo appareãt, quam plerique quinquagenarij. Denique Pythagoras inſignis philoſophus vitam humanam quatuor ætatum diſcriminibus dimiſit, ipſiúſque decurſum quatuor anni temporum tempeſtiuitatibus proportione quadam contulit, pueritiam enim veri ſimilem eſſe, in quo ſcilicet omnia floreant & propter humoris vbertatem adoleſcant. Iuuentutem æſtati, propter virium robur quo tunc plurimo homines virent. virilem, conſtantémque ætatem autumno, quod tunc per ſuperioris vitæ multa pericula cuiúſque hominum ingenij dotibus tanquam naturæ fructibus accedat tempeſtiuitas, & ſua quędam maturitas. Senectutem hyemi infrugiferæ, planè tempeſtati atque odioſis, quæ nullorum niſi ante partorum & congreſſorum fructuum vſu gelidæ & moleſtæ conditionis ſine tędia leuare & conſolari queat. Quod verò ad vltimam ſenectutem quę ad octogeſimum, aut etiam centeſimum vſque annum progreditur, attinet, frigida adeò eſt, atque ſicca, vt qui decrepiti illius ſenij metas attingunt importuni ſint, aſperi, iurgioſi, difficiles moroſi, queruli: quouſque tandem ſenſibus omnibus, lingua, pedibus, mente capti, ac deliri ad infantiam tanquam à calce ad carceres regrediantur. Atque hęc de ętatum temperamentis. Sed & pariter anni temporum temperamenta exponenda ſunt: que ſunt omnino quatuor, ver, ęſtas, antumuus, hyems ver, cui à martij ferè die duodecima, aut decima tertia, ad medium vſque Maium eſt excurſus, videtur Hipocrates calidum & humidum conſtituiſſe: que ſententia non tam ex re ipſa manaſſe videtur, quam ex inueterato veterum philoſophorum errore, qui quatuor ętatum temperies, ad quatuor anni temporum temperamenta, tanquam proportione reſpondentia adaptare voluerunt. Si enim ad veritatis examen res illa reuocanda eſt, agnoſcent omnes in vere Temperiem, vt quod in medio planè ſit exceſſuum caloris, frigoris, humiditatis, & ſiccitatis: Non modo per comparationem, quòd ſit calidius hyeme, & humidius æſtate, ſed quod eam ex ſeſe & peculiari natura ſortem obtineat. Quare ab Hyppocrate pronuntiatum eſt. Ver ſaluberimum eſſe & minimè exitiale: modo natiuam ſeruet temperiem à qua ſi deficiat aut alteri intemperatæ tempeſtati ſuccedat, vt Autumno aut hyemi plurimis morbis ab

Senectutis duæ partes.

Secũdæ partis ſenectutis tres gradus.

Senes partibus ſolidis ſicci.

Seniũ aliud à ſenectutis.

Quatuor ætatum ad quatuor anni tempora comparatio.

Anni temporum temperamenta.

Quî ver ſit tẽperatum.

Aph. 9. Sect. 3.

Aphor. 20 ſect. 3.

Hippocrate deſcriptis occaſionem & anſam præbebit: non quòd eos efficiat, ſed quòd in intimo corpore latentes, ſuo tepore in lucem proferat. Aeſtas quatuor ferè menſium ſpatio definita, calidæ eſt & ſiccæ temperiei, morborum qui à bile exiſtunt procreatrix; quòd is humor plurimus eo tempore per ſanguinis verè collecti aduſtionem, in corpore cumuletur. Cæterùm eiuſmodi omnes morbi ſua celerrimè percurrunt tempora. Autumni initium eſt ab eo tempore quo Libra Solem accipit. Par illi cum Vere eſt durationis interuallum. Cùm verò ſiccus exiſtat, maximam obtinet caloris & frigoris inæqualitatem: nam cùm matutini & veſpertini dies algioſi exiſtant, meridiani contra æſtuoſiſſimi ſunt. Quare Autumno plurimi morbi exiſtunt, iique chronici, ſi præſertim ad hyemem vergant, atque exitiales: quòd quotidianæ omnes, & repentinæ ad calorem & frigus permutationes periculoſæ exiſtant. Quod reliquum ſupereſt anni, hyems occupat: calidáque & humida exiſtens, natiuum calorem auget, appetentiam excitat, & pituitæ prouentum facit. Calorem quidem auctiorem reddit per antiperiſtaſin, ſeu circunſtantis aëris contrarietatem, qui tum frigidus exiſtens caloris effluuia cohibet: quò fit vt impedita diſſipatione intrò compulſus calor, iunctis in vnum copiis roboretur. At pituitoſum humorem accumulat, quòd aucta calore roborato appetentia, homines reddantur voraciores, vnde multa cruditas, morborum præſertim chronicorum, hyemali tempeſtate magis quàm alia anni parte graſſantium, ampliſſima ſeges. Ad hanc de temporum anni temperamentis diſquiſitionem, reuocanda eſt varietas temperamentorum, quæ in ſingulos cadit dies, quæ certè negligenda non eſt, vt ſit electioni locus, cùm præſertim nihil vrget. Huc enim illud pertinet Hippocratis, Quando eadem die modò calor, modò frigus fit, autumnales morbi expectandi ſunt. Hinc itaque ſumpta iudicatio, magni eſt ad morborum iudicia momenti: nam illa ſi morbo congruit, contumacior morbus redditur. Vnde multum ægro Medicóque exhibetur negotij: at contrà ſi reclamat, ægri ſalus ſperabilior exiſtit. Sed nec leuioris eſt ponderis noſſe cultus habitúſque locorum & regionum in quibus verſamur, ſtatus cœli, aëriſque temperies. Verùm has contemplandas Phyſicis relinquemus, vt de humorum temperamentis quid ſit tenendum pronuntiemus. Sanguis vt qui proportione aëri reſpondeat, calidæ humidæque naturæ eſt, vel potius temperatæ, vt teſtatur Galenus. Certum (inquit) & exploratum eſt ſanguinem neque calidum, neque humidum eſſe, ſed temperatum: atque ita temperatum, vt in eius coagmentatione, quatuor primarum qualitatum nulla, inſigni exceſſu reliquis antecellat, vt idem repetit ad ſententiam trigeſimam nonam. Pituita vt quæ aqueæ ſit naturæ, frigida eſt & humida, haud aliter quàm bilis igneæ, calida & ſicca. At melancholicus humor, terræ æmulus frigidus exiſtit, & ſiccus: quod in genere de pituita & humore melancholico pronuntiatum, nequaquam in ſingulis eiuſmodi humorum ſpeciebus veritatem obtinet. Pituita enim ſalſa, calido eſt & ſicco temperamento, vt & omnes humoris melancholici ſpecies, quæ à natiuo & alimentario per aduſtionem defecerunt, vt ſequenti capite docebimus. Medicamentorum verò temperamenta non eandem, quàm quæ hactenus ſunt commemorata, ſubeunt iudicij formam: nempe ex elementari qualitate, quæ à pugna & mixtione victrix dominium obtinuit: ſed planè ab effectis quæ ſumpta admotáve, temperato corpori imprimunt. Sic enim caloris effectus proferunt, frigoris, humiditatis aut ſiccitatis, calida illa, frigida, humida, aut ſicca pronuntiamus. Sed fuſiorem ea de re explicationem in id quod medicamentis proprium deſtinauimus caput differemus: vbi non ſimpliciter calida ſint an frigida, ſed quo gradu ſint caloris, frigoris, aut ſimilis, alterius qualitatis exquirimus: quo eodem loco ſaporum temperamenta, & naturam omnem delibabimus, quod ex ſaporum iudicio certiſſimum ſit de Medicamentis iudicium. Hactenus de Temperamentis: nunc de Humoribus dicendum, quorum vſus in medica ſpeculatione non minus latè patet quàm Temperamentorum.

Autumnus inæqualis.

Qui hyems calorem natiuum augeat.

Aphor. 4. ſect. 3.

Humorum temperamenta.

Lib. de nat. human. ad ſent. 36. ſectio. 1.

Sanguinis temperies.

Vnde medicamentorũ æſtimetur temperies.

A B C D

De

A *De Humoribus.* CAP. VI.

HVmorum naturam noſſe non Medico modò, ſed & Chirurgo eſt operæpretium, quòd nullus ſit morbus cum materia qui non ex aliquo, vel plurium humorum confuſione conſurgat. Quod cùm intelligeret Hippocrates ſcripſit pro humorum in corpore conditione vnumquodque animal ægrotare vel valere. Et certè febres quotquot ſunt putridæ ex humorum efferueſcunt putredine. Nec verò aliam abſceſſuum, tumorúmve differentiæ omnes agnoſcunt originem & diſtinctionem, vlcerata, fracta, aut alioqui vulnerata membra, non aliunde ſperant reſtituendæ continuitatis ſolatium, quàm ex nectareo humorum ad partem læſam allapſu. Quæ cauſa ſæpè ad horum affectuum curationem, medicos cogit eſſe occupatos in ſanguine temperando, id eſt, quatuor humoribus ſanguinis maſſam conſtituentibus ad mediocritatem reuocandis, ſi quando quantitate aut qualitate peccauerint. B Nam ſiue redundet in corpore aliquid, ſiue caloris, frigoris, lentoris, craſſitiei, tenuitatis, aut ſimilis alterius qualitatis, aliquo exceſſu à debita temperie aberret, nihil bene ſolitarum functionum fiet. Quam in rem ſumma illa ſanitatis vel retinendæ vel reſtituendæ præſidia diuinitus adiumenta fuêre: Phlebotomia quæ luxuriantis ſanguinis copiam caſtigaret, & purgatio quæ vitioſam qualitatem corrigeret & detraheret. Sed iam de humoribus incipiamus dicere, ſumpto à definitione initio.

De humoribus notitia neceſſaria.

Lib. de nat. hum.

Duo ſanitatis adiumenta.

Humor à Medicis dicitur, quicquid in corpore præditorum ſanguine animantium liquidum, profluénſve cernitur. Is, aut naturalis eſt, aut contra naturam. Naturalis, id eſt nominis ſortitus, quòd tuendæ, conſeruandæ, & ſuſtentandæ animalis vitæ ſit idoneus. Contraria planè natura eſt, & ratio eius qui non naturalis dicitur. Rurſum prior ille vel alimentarius eſt, vel excrementitius. Alimentarius nutriendo corpori accommodatus, is humor eſt, qui venis arteriiſque hominis temperati, & naturæ conuenienter ſe habentis, coërcetur: qui nempe C generali eius ſanguinis appellatione quem ſecta vena effundi cernimus, intelligitur. Aliàs enim ſanguis certæ ſpeciei humor eſt, calore & tepore ab aliis tota ſanguinis mole vnà ſecum comprehenſis, diſcretus. Quod quò faciliùs intelligatur, placet hoc loco ſanguinis generationem ex cauſis efficientibus, & materialibus perſequi. Sanguini in materiam cedunt eſculenta, poculentáque omnia, quæ virtute ventriculi attractrice in ipſius fundum pellecta, ibíque retenta vi coquendi ipſi inſita, in ſubſtantiam amygdalato ſimilem conuertuntur. Quæ quanquam vna & ſibi ſimilis appareat, partibus tamen diuerſi generis conſtat, quæ non modò ciborum varietas, ſed & vnus idémque cibus de ſe exprimat. Hanc chylum (vbi coctionis in ventriculo perfectionem conſequuta eſt) dicimus. Sed ipſam mox inde in tenuia inteſtina depulſam, & à venis meſaraicis ſuctam, vena porta excipit, iámque aliquod mutationis rudimentum in via adeptam ad hepar defert, vbi propria atque inſita huic viſceri ſanguificandi facultate, plenam perfectámque ſanguinis formam adipiſcitur. Sed cum illo ſanguine, vna eadémque opera omnes ſimul humores naturales, ſeu alimen- D tarij, ſeu excrementitij illi ſint, vna confuſione gignuntur. Itaque ſanguinem quò proprium vſum, id eſt nutritionis munus implere poſſit, neceſſe eſt duobus excrementitiis humoribus expediri & repurgari. Ex his alterum veſica fellea attrahit, quem bilem flauam dicimus. Alterum lien, humorem nempe melancholicum. Duo illi humores naturales quidem ſunt, at non alimentarij, verùm alterius in corpore vſus, vt fuſiùs poſtea explicabimus. Expeditus ſanguis duobus illis excrementorum generibus, per venas & arterias in omnes corporis partes ad ipſarum nutritionem tranſmittitur. Qui etſi tum vnius & ſimplicis naturæ appareat, talis tamen reuera exiſtit, vt in ipſo quatuor diſſimiles ſubſtantiæ notentur, ſanguis nempe peculiari nomine dictus, pituita, bilis, & melancholicus ſuccus, non colore modò, ſed ſapore etiam & effectis, viribúſque diſtinctæ. Nam vt notat Galenus libr. de Natura humana, Melancholicus humor acidus eſt, bilis amara, ſanguis dulcis, pituita fatua. At effectuum varietatem

Quid humor.

Humorum diuiſio multiplex.

Sanguinis cauſæ materiales & efficientes.

Quid chylus.

Vbi ſanguis perficiatur.

Vtriuſque bilis receptacula.

Quatuor diſſimiles in ſanguine humores.

intelligas,tum ex partium alendarum varia temperie, tum ex morborum inde emergentium varia conditione. Ideò enim eiuſmodi ſubſtantiæ certa inter ſe proportione A confundi & commiſceri debent, qua permanente ſanitas violata, morbus ſuccedit. Nam & agnoſcunt omnes oëdema ex pituitoſo,ſcirrhum ex melancholico,eryſipelas ex bilioſo,phlegmonem ex ſincero & laudabili ſanguine conſurgere. Contineri verò quatuor has ſubſtantias vna ſanguinis confuſione& mole docuit Gal.familiari exẽplo ſumpto ex muſto ſeu vino recens è torculari expreſſo. In quo nemo nõ notat quatuor eſſentias ſpecie diſtinctas,nam & vini flos in ſummo ebulliens natat, fæx ad imum deprimitur,crudus verò & aquoſus vnà cum dulci & vinoſo liquore per medium vini corpus cõfuſus circunfertur. vini flos bilem adumbrat,quæ in concreſcentis ſanguinis ſuperficie bullans aureo colore ſplendet. fæx humorem melancholicum qui ſua grauitate ſemper deorſum ſubſidet, tanquam ſanguinis limus: cruda & aquoſa portio pituitã: vt enim crudus ille humor, niſi quantitate ſit rebellis, & qualitate contumax, ſperabilem facit inſito vini calore in vinum digreſſum: ſic pituita quæ ſanguis eſt dimidio coctus vi caloris natiui in laudabilem ſanguinem poteſt faceſſere. Quæ cauſa extitit cur nullum ipſi vt duobus aliis humoribus natura locum in quem à ſanguine B ſecederet,decreuerit: at germanus & vinoſus viui liquor,ſincerum ſanguinem refert: quod vterque humor confuſæ molis ſiue laudabilior & perfectior exiſtat portio. Hæc omnia cuiuſmodi ſint quæque ſit horum quatuor humorum diſtinctio ſequenti ſchemate facilè innoteſcet.

Sanguinis & muſti cõparatio.

Pituita eſt quidã ſanguis ex dimidio coctus.

Cur pituitæ nullum receptaculũ.

	NATVRA	CONSISTENTIA	COLOR	SAPOR	VSVS	
Sanguis eſt	*Naturæ aereæ calidæ & humidæ ſeu temperatæ potius*	*Mediocris conſiſtentiæ nec craſſioris nec tenuioris*	*Coloris rubei, roſei et hermeſini*	*Sapore dulci*	*Eiuſmodi vſus vt partium carnoſarũ nutritioni maximè inſeruiat,& per vaſa delatus calorem toti corpori impertiat.*	
Pituita eſt	*Naturæ aqueæ frigidæ & humidæ*	*Conſiſtentiæ liquidæ*	*Coloris albi*	*Saporis dulcis vel fatui potius nam & aquã eã demũ probamus quæ eſt inſipida*	*Nutriendo cerebro idonea, omnibúſque aliis partibus frigidis & humidis,ſanguinis ardori temperando & articulorum motui lubricando.*	C
Bilis eſt	*Igneæ naturæ calidæ & ſiccæ*	*Conſiſtentiæ tenuis*	*Coloris flaui ſeu pallidi*	*Saporis amari*	*Inteſtinorum expultricem promouet, pituitam attenuat illis adhærentem,at alimẽtaria partibus ſimilis ſibi temperiei nutriẽdis vſui eſt.*	
Melancholicus humor eſt	*Naturæ terrenæ frigidæ & ſiccæ*	*Conſiſtentiæ craſſioris & fæculentæ.*	*Coloris nigrantis*	*Saporis acidi & pũgentis*	*Appetentiam excitat, lienẽ nutrit, partéſque omnes ſimilis ſibi tẽperiei vt oſſa.*	D

Sanguis propinquam materiam obtinet ex chyli portione benigniore: cúmque rudimentum in venis acceperit,formam perfectionémque tãdem in iecore adipiſcitur: remotam verò materiam habet ex cibis boni ſucci tempeſtiuè poſt exercitia moderata ingeſtis: ſed & ad eam rem ætas alia præ alia, tempúſque anni aliud præ alio confert. Verè enim ſanguis copioſior gignitur, quia id anni tempus ad ſanguinis temperiem proximè accedit: quò fit vt temperatus ſit cenſendus ſanguis, potius quàm calidus & humidus, quia Galeno Ver temperatum ſtatuitur, quin & illo præſertim tempore ſalubriter venæ ſectio celebratur: ætas verò ad ſanguinis generationem valdè idonea eſt

lib.1.de tẽp.

adole-

A adoleſcentia, vel Galeni ſententia: illa potius vitæ pars quæ à viceſimo quinto anno excurrit ad triceſimum quintum. Quorum natura huius humoris dominio tenetur, colore florido & roſeo ſunt ſuffuſi, moribus compoſitis & lenibus, placidi, alacres, & faceti. Pituitæ generatio eſt non per caloris imbecillitatem, vt veterum quibuſdam placuit. Quibus perſuaſum erat bilem ab æſtuante, ſanguinem à temperato, pituitã & melancholicum humorem à remiſſo calore fieri. Erroris enim manifeſti plena eſt illa opinio: nam ſi verum eſt chylum in ſanguinem elaborari ac perfici eadẽ in parte eodémque in foco nempe hepate, vnde in eodem tẽporis articulo caloris illa vegeti ac defecti varietas emergeret, cum vniuerſa ſanguinis moles, quatuor illis ſuis eſſentiis diſſimiles, eodem temporis tractu, eiuſdẽ partis, actionis & ſanguificæ facultatis æquabili perfuſione gignatur: Vnde ergo illa humorũ in nobis varietas? Ex eo quòd ea quibus nutrimur alimenta, puram corporibus noſtris conditionẽ ex quatuor elemẽtis primiſque quatuor qualitatibus ſunt ſortita. Quare in ipſorum qualiacumque illa ſint coagmentatione, certum eſt, & ſæpe notare licet, ineſſe calidam quandã portionem ignis, frigidam alteram aquæ, ſiccã aliam terræ, humidam denique aliã aëris æmulam. Nec vllum eſt dare alimenti genus quantúmvis frigidum, nec lactucã quidem, cui non inſit caloris igneus quidam vigor. Nihil ergo mirum ſi vnus idémque calor eandem chyli materiam tot ſubſtantiarum diſſimilitudine varietatem verſans, de ipſius velut ſinu & poteſtate tam diſſimiles excitet humores, nẽpe ex calida bilẽ, ex frigida pituitam, ex aliíſque aliam pro temperamenti affinitate. Nec eſt quòd quis exiſtimet potius humorum illam in nobis varietatẽ ex caloris agentis varietate manare, quàm ceram ſilicémque eodem temporis momento, eodémque cœli & ſoli ſitu poſitam illã ab æſtuoſo ſole liqueſcere, hãc à languido ne vix quidem incaleſcere. Non eſt ergo effectuum illa diuerſitas in cauſæ efficientis vim conferenda, caloris nempe qui in noſtrum vnoquoque vnus eſt, & vniuſmodi: ſed in materialẽ potius, quæ cùm ex multiplicium ſubſtantiarum confluxu conflata ſit, eam de ſuo velut gremio agendi, calori offert commoditatẽ, quæ de calidiore ſui particula bilem, de frigidiore & rebelli pituitam exprimere & expromere poſſit. Non iuerim tamen inficias qui in vno eodémque corpore plus bilis aut pituitæ congeratur, prout caloris in eo acriores erunt aut hebetiores ſtimuli, non inde tamen efficitur ab acriore bili, ab hebetiore calore pituitæ eodem in homine eſſe originem. Singulis enim noſtrûm ſimplex & eiuſdem naturæ calor ſortitò contigit, variorum ille quidem operum artifex non ex ſe, ſibi ſemper idem & ſimilis cùm ſit, ſed pro materiæ in quã agit varia aptitudine, obſequio, & cõtumacia. Quare pituita eodem temporis momẽto eiuſdem in partis foco, eiuſdem caloris cũ reliqua ſanguinis mole efficiẽtia ex chyli frigidiore liquidiore, crudiore, & aquea magis portione gignitur. Qua fit vt rudis cuiuſdam & inchoati ſanguinis expreſſam oſtẽtet effigiem, cuius rei occaſione nullum ipſi priuatim natura commolita eſt receptaculum, ſed iiſdem venarũ ductibus cum ſanguine amicè verſari voluit, quod incidẽte per inedias neceſſitate, ſucci melioris inopia, ſanguinis formam pleniore elaboratione promptè ſubire poteſt. Hãc in corpore accumulant frigida & cruda alimenta. Hyeme præſertim & vergente ad ſenectutem ętate propter eam quæ illi tempori & ætati cum pituita intercedit temperie ſimilitudinem. Hominem illa ſomnolentum, ſegnem, adipoſum ac turgidulum reddit, eidẽque canos accelerat. Bilis, humorum quidem velut feruor & furor eſt, vnàque cum ſanguine in iecore genita per venas, arteriáſque in corpus vniuerſũ deducitur. Quæ ſuperfluit partim in inteſtina, partim in cyſtin fellis ablegatur: aut trãſpiratu, aut ſudoribus digeritur. Bilis huius alimentariæ admixtione veriſimile eſt arterioſum ſanguinem venarum ſanguine tenuiorem, feruidiorem, citatiorem, & pallidiorem fieri. Iuuenili præſertim ætate humor hic congeritur & egeritur, illique materiam præbent cibi acres & amari. Occaſionem verò corporis atque animi labores indomiti. Hominem leuem, citum, ad omnia promptum, macilentum, agilẽ, iraſci & coquere cibos celerem reddit. Melancholicus humor ſanguinis portio craſſior partim ab hepate ad lienem ipſi nutriendo amãdatur, partim per vaſa in reliquum corpus diſtrahitur, atque in alimẽtum partium terreſtri ſiccitate præditarum abſumitur, fit ex cibis craſſioris ſucci, animíque perturbationibus ad metum & triſtitiam conuerſis. Autumno augetur & prima ac viridi ſenectute, ſubtriſtes homines reddit, aſperos, conſtantes

Vnus idémque calor omnium humorũ ſimul cauſa efficiens.

B *Elementis & non elementis nutrimur.*

Vnus calor ſolaris ceram liquefacit & lutũ indurat.

C *Sola materiæ cõditio varia varietatis cauſa eſt.*

D *Pituitæ effectus.*

Bilis effectus.

Humoris melancholici effectus.

moroſos, inuidos, ac timidos. Debet verò hoc perſuaſũ eſſe omnibus, certis diei horis eiuſmodi humores commoueri ſuo quodam velut æſtu ſolere. Exæſtuat ergo ſanguis ab hora noctis nona, vſque ad tertiam diei. Bilis inde vſque ad nonam diei. Hinc melancholicus humor vſque ad tertiam noctis, quod noctis ſupereſt in dominio eſt pituitæ. Cuius rei exempla manifeſta in morbi Neapolitani exacerbationibus habẽtur. Ab elaborata ſuiſque omnibus numeris abſoluta, vt dictũ eſt, ſanguinis moles, duo ſecundum naturam ſecerni ſolent humorum genera, tanquã ſecundæ coctioni excrementa. Craſſius vnum eſt, tenuius alterum. Hoc bilis abſolutè, vel cum adiuncto bilis flaua appellatur. Illud Melãcholicus humor dicitur, qui à liene pellectus tenuiore ſui portione, arteriarũ quæ illic multæ & inſignes ſunt calore elaboratus, ipſi in alimentum cedit: quod eius reliquum ſupereſt, per vas venoſum in ventriculi orificium deponitur, quo appetentiam, non quidem faciat, ſed acuat, & ventriculi actiones adſtrictione ſua corroboret. At flaua bilis in veſicam felleam attracta illic tãdiu cunctatur, quoad quantitate vel qualitate moleſta in inteſtina excludatur, quò reſtitantes in ipſis fæces ſollicitata excretrice acrimonia ſua eluat, & genitos illic vermes ſuo amarore enecet. Idẽ hic humor vrinas flauo colore tingere ſolet. Exiſtit & alius humor ſeroſus, ad alendum quidem minimè idoneus: cæterũ ad multa alia vtilis, qui ſecundæ coctionis nequaquam eſt excremẽtum, ſed primæ. Itaque ipſum chylo permixtum natura ad hepar vſque peruenire ac non cũ fœcibus ſecerni voluit, quò ſanguinis craſſitiem dilueret, ac pro vehiculo eſſet: alioqui enim ſanguis per venas hepatis capillares permeare, & ſimis gibbíſque ipſius partibus penetratis ad venam vſq; cauam ſuperare vix potuiſſet. Seroſi huius humoris portio vnà cum ſanguine in renum alimentum cedente ſecreta, móxque in viſicam delapſa, in illam quam quotidie excernimus vrinam faceſſit, reliqua eius portio in omne corpus cũ ſanguine dimanans, tranſuectionis pari illo munere functa, ſudoribus in quos degenerat, excluditur. Præter commemoratos, Arabes quatuor alios humores ſunt commẽti, quos alimentarios & ſecundarios nominarunt, quòd proxima ſint nutritionis materia, vt quatuor illi quos ſanguis complectitur remota. Primæ ſpeciei nullum nomen eſt impoſitum, illúmque eſſe imaginantur humorem, qui ab extremis venularum oſculis guttę minutulæ inſtar iam iam lapſurus pendet. Secunda ſpecies, Ros ab illis dicta eſt: humor nempe ille qui in partis ſubſtantiã iam imbutus ipſam irrorat. Tertia barbaro nomine, Cambium, parti nutriendæ iam oppoſita adhęreſcit. Quarta Gluten appellata propria eſt & ſubſtantifica partium ſimilarium humiditas, tãtùm non ipſarum ſubſtantia. Huic humorum diſtinctioni ex aduerſo reſpondet graduum nutritionis diſtinctio à Galeno commemorata libris de Facult. nat. Primus gradus eſt, vt ſanguis ad partẽ quę nutriri poſtulat, affluat: mox ipſi appoſitus agglutinetur. Tandem vt priore alimenti forma amiſſa aſſimiletur.

Qui ſint ſingulis diei quadrantibus motus.

Humor melãcholicus appetentiã non facit, ſed acuit.

Humor ſeroſus.

Secundarij humores.

Humores contra naturam illi exiſtunt, qui corrupti, corruptionis ſuæ contagio corpus, partéſque in quibus ſtabulantur inficiunt, illi humorum à quorum perfectione & natura deſciuerunt, appellationis inſignia retinẽtes, putredine omnes incaleſcunt, etſi antea ex ſeſe frigerent. Corruptionis autem vitium cõcipiunt, vel in ſolis venis, vel intra extráque venas. In venis quidem ſanguis & melancholicus humor: at extra intráque venas bilis & pituita. Sanguis ergo dum corrumpitur portione ſua tenuiore in bilem abit, craſſiore autem in atram bilem: vitiatur enim ſanguis duobus modis, vel propriæ ſubſtantiæ corruptione per putredinem, vel alienæ ſubãſtiæ admixtione per infectionem. Melancholicus humor qui corrumpitur in venis, trium eſt generum: Primum fit ex ſucco melancholico putrente, & alieni caloris euẽtu velut in cinerem conuerſo, ex quo aduſtum, acre, & mordax cernitur. Alterum fit bile vitelina, quæ aduſtione fit porracea, mox æruginoſa, inde rubra, tandem nigra, quòd atræ bilis genus omnium eſt peſſimum, feruens, malignum, erodens & exulcerans, quódque nunquam ad ſalutem apparet aut excernitur. Tertium fit ex pituita in venis putrente, quæ primò in pituitam ſalſam, mox verò caloris extranei feruore in atram bilem degenerat.

Humores contra naturam

Sanguis in quos dũ corrumpitur humores faceſſat.

Humor melãcholicus corruptus triplex

pituita

A

Pituita non naturalis gignitur, aut

- *In venis éſtque vel*
  - *Acida & valdè cruda, vt quæ nullam aut exiguam admodum caloris impreſsionem, ab ea quam primo in ventriculo habuerit, ſit ſortita.*
  - *Salſa, quam vel dulcis putrens & aduſta parit, vel partium aduſtarum & ſalſarum admixtio.*
- *Vel extra venas, éſtque quadruplex.*
  - *Aquea, cuiuſmodi eſt tenuis ille liquor qui à cerebro per nares ſtillat.*
  - *Mucoſa, cùm nempe aquea illa in raucum inſpiſſatur ſuperuenientis vel leuiculi caloris opera.*
  - *Vitrea, vel albuminea, vitro fuſo vel albumini potius ſimilis frigidiſsimáque exiſtit.*
  - *Gypſea, quæ in gypſi duritiem formámque concreuit, vt cernere eſt in nodoſæ chiragræ digitorum internodiis, vel in pulmonum inueteratis deſtillationibus.*

B

Bilis non naturalis fit, vel

- *In venis qualis eſt vitellina, oui crudi vitellum conſiſtentia referens, quam retorridi caloris acrimonia ex flaua bile excitat, quæ eadem per morbos toto genere exitiales in porraceam, æruginoſam, ac tandem cæruleam, glaſtreámve degenerat.*
- *In præcordiorum vt ventriculi capacitate, éſtque hæc quinque generum.*
  - *Prima porracea dicitur, porri ſuccum virore referens.*
  - *Secunda æruginoſa, æruginem tinctura adumbrans.*
  - *Tertia cærulea, ſeu glaſtrea, colore glaſtro ſimilis.*
  - *Quarta rubra, hoc à ſanguine, cuius colorem refert, differens, quod nunquam in grumos concreſcit ſanguinis inſtar.*
  - *Quinta prærubra, ex huius exceſſu genita, quæ febres profert ardentes.*

Eiuſmodi bilis genera, ſæpè per morbos, exacto febrium vigore vomitu excluduntur, partibus ipſius, per quas iter ad exitum inſtituunt, amarore, acrimonia & mordacitate moleſta.

C

Hominis ſanguinei ſigna.

QVONIAM igitur carni potiſſimùm ex ſanguine materia & generatio eſt, manifeſtum eſſe arbitror hominem carnoſo corporis habitu denſo, ſolido, ſuauiſque ac vaporoſi, ſucci pleno, ſanguineum eſſe. Sed idem florido eſt & roſeo faciei colore: ex æquali tanquam albi & rubri confuſione temperato. Albi quidem ob ſubtenſam cutem, rubri verò ob ſuffuſum ſanguinem: omnino enim qualis eſt ſubiectus humor, talis eſt in facie color. Moribus comis, vrbanus, alloquio blandus, nec ab amoribus mulierum alienus, vultu renidenti & fronte ſerena exiſtit, raró iraſcitur, omniáque in meliorem partem accipit, quia vt humorum, ſic morum eſt inclinatio. At ſanguis humorum omnium cenſetur mitiſſimus: ſed & eundem hominem calor viſcerum vegetus edacem, bibacémque eſſe cogit. Somnia illi occurrunt iucunda, morbis infeſtatur à ſanguine, vt phlegmone crebra, crebriſque per cutem ſanguineis puſtulis, hæmorrhagia multa, multiſque mēſtruis. Quare ſanguinis ſecta vena detractionem facilè fert, moderato frigidorum, ſiccorúmque vſu gaudet, tandémque à calidis & humidis offenditur. Pulſu eſt magno & pleno, vrina quantitate multa, ſed qualitate miti, colore & ſubſtantia mediocri.

Qualis humor, talis color.

Sanguineorum mores & morbi.

D

Signa hominis bilioſi.

BILIOSI homines colore ſunt citrino & flaueſcente, corporis habitu vel macilento, vel gracili, hirſuto, venis conſpicuis, ampliſque arteriis, pulſu valido & frequenti: illorum cutis ad contactum calida, ſicca, dura, aſpera, ſtrigoſa & ſqualida ſentitur, cum pungente & acri exhalatione, quæ toto expirat corpore. Multã deorſum ano, multã vomitu, multã vrinis bilē excernunt. Ingenio ſunt acuto & verſatili, feroces, audaces, acriores acceptarũ iniuriarũ vltores, liberales, vel ad prodigalitatē vſque: gloriæ deniq; appetentiores exiſtũt. Somnus illis ineſt leuis, & quo facilè excutiũtur, ignea, ardētia, micãtia, & furoris plena omnia ſomniãt, eſculētis, poculētiſq; frigidioribus & humidioribus delectãtur, febribus tertianis, ardētibus, phrenitidi, ictero, eriſipelatis, puſtuliſq; aliis bilioſis, diarrhœę, dyſenterię & oris amarori obnoxij.

Bilioſi non ferè adipoſi

Bilioſorum mores & morbi.

Pituitoſi hominis ſigna. A

Pituitoſorũ morbi & mores.

QVos pituitoſi humoris dominatus tenet, illi facie cernuntur albicãte, ſæpè etiam liuente & turgidula, corpore pingui, molli, & ad tactum frigido. Morbis à pituita vt oedematoſis tumoribus, hydropi, febribus quotidianis, capillorum defluuiis, catarrhíſque in pulmones & aſperam arteriam peruij. Ingenio ſunt tardi, hebetes, ignaui, ſomnolenti, pluuias niues, flumina, natatus, & ſimilia ſic ſomniant, vt ſæpè ſe aquis obrui putent, aquoſa multa & pituitoſa vomunt, aut alioqui ſpuunt & emungunt, lingua ſunt molli & præhumente, Sed & illos canina fames tenet, ſi quando contigerit pituitam fatuam aceſcere: itaque & tardè concoquũt, vnde frigidorum, pituitoſorũque humorũ amplior prouentus, qui ſi in coli inteſtini anfractus deuoluantur, murmurilla ac borborygmos excitant, vnde cholicus cruciatus. Nam ex pituitoſis eiuſmodi recrementis, à leui & imbecillo calore, qualis eſt pituitoſorum hominum commotis, multi facilè flatus ſuſcitantur, qui inſita leuitate per inteſtinorum gyros temerè impulſi, ipſa diſtendunt, & in tumorem attollunt, dúmque luctantur ad exitum murmura, ſtrepitúſque in aluinis partibus cient, ventorum inſtar per viarum anguſta irrumpentium. B

Vnde borborygmi.

Melancholici ſigna.

Melancholicis morbi familiares.

MElancholicis facies nigricat, nubilus ineſt vultus, ac ſæpè truculentus, aſpectus triſtis ac toruus, frequentes ſcirrhi, lienis tumores, hæmorrhoides, varices, quartanæ febres, ſeu continuæ, ſeu intermittentes, quintanæ, ſextanæ, ſeptimanę, denique erraticę omnes illos adoriuntur. At cũ contigerit humorem melancholicũ vel aduſtione, vel bilis admixtione exacui, tũ impetigines, morphæa nigra, cancer ſimplex & vlcerat⁹, lepra, & pſora, ſcabies omnino fœtida, furfuracea quædã remittens (*ſancti Manis malum vulgò appellata*) elephas denique inuadunt: arteriis veniſque viſuntur anguſtis, quòd frigoris tenentur dominio, cuius proprium eſt conſtringere, vt caloris dilatare. Quòd ſi quando illæ tumere videantur venæ, non à cõtento laudabili ſanguine tumor ille eſt, ſed à flatu multo: cuius occaſione operoſa in illis eſt phlebotomia: non hoc ipſo tantùm, quòd aperta vena parum ſanguinis pigro lapſu effluit, ob humorum terrenam tarditatem: ſed multò magis quòd vena pleno corpore ſcalpelli impreſſionem non excipit, quia huc illuc à contento flatu fluctuat, & quod ſupertextæ cutis ſtrigoſa duritas ferri acumen reſpuit. Corpus durum frigidúmque ad manum ſentitur, ſomniis exercentur terrificis: nam & dęmones illis, & ſerpentes, & ſubterranei caliginoſíque ſpecus, & ſepulchra, & cadauera, multáque alia ſimilis horroris plena per noctem viſa obſeruantur, pro ratione atra fuliginis cerebri ſenſa variè commouẽtis & perturbantis: quod & accidere his videmus quos hydrophobia corripuerit. Hos experiare malignos, fraudulentos, parcos, & ad ſordes vſque auaros, tardè nomina diſſoluẽtes, timidos, triſtes, pauciloquos, gemebundos, cogitabundos, ingenioſos, ſoliuagos, hominum oſores, ſemel conceptis opinionibus obſtinatè adhærentes, ad iram tardos, ſed quam ſuſceptam deponere neſciant. At cùm melancholicus humor naturæ & ſortis ſuæ limites exceſſit, tum à putredine & incenſione extremi furoris & maniæ ſumma in melancholicis apparent omnia, ſic vt ſæpè ex alto dent ſe præcipites, aut alioqui mortem, cuius tamẽ metu terrentur, ſibi conſciſcant. Animaduertendum verò eſt, quòd ſæpè vitæ decurſu natiui temperamenti incidunt mutationes, ſic vt qui ſanguineus paulò ante viſebatur, ſit nũc bilioſus, melãcholicus, aut pituitoſus: non quidẽ ſanguinis in eiuſmodi humores conuerſione, ſed diætæ mutatione in victus ratione & vitæ inſtituto. Nemo enim ex ſanguineo nõ euadat bilioſus qui perpetuò alimentis veſcetur calidioribus & ſiccioribus, (vt ſimilia omnia ſimiliũ vſu fouẽtur & conſeruãtur, & contraria à cõtrariis deſtruuntur) qui rapidis exercitiis, & cõtinuis laboribus corpus fatigabit: quique ſuppreſſionẽ patietur excrementorũ bilioſorũ, quæ antea vel natura, vel arte liberũ effluxum habebant. At quiſquis veſcetur cibis craſſum ſanguinem gignentibus, vt bubula carne, ceruina, leporina, caſeo veteri, ſalſamentiſque omnibus, is proculdubio à natiua tẽperie delapſus in melancholicã incidet: ſi præſertim ad illã victus rationẽ vitæ ratio acceſſerit, curis, ſolicitudinibus, ęrũnis, acri & pertinaci ſtudio, ſolitudinibus, ac ſollicitis timoribus plena, ſimul & ſedẽtaria exercitio deſtituta ſi calor internus tanquã pabulo fraudetur, marceſcit & torpet: vnde craſſorũ & fæculentorũ humorũ in corpore eluuies

Vnde melãcholicis venæ tumeãt. C

Melancholicorum ſomnia.

Mores melancholicorum.

Vnde temperamenti natiui mutatio. D

Quî bilioſ⁹ euadat quis

Quî melãcholicus.

A eluuies. Ad id etiam confert loci in quo degimus, frigidus ac ſiccus habitus, melancholici humoris per hæmorrhoidas, menſtrua, & inteſtina euacuari ſoliti ſuppreſſio. Pituitoſum verò temperamentũ ſibi accerſet, quiſquis alimentis indulgebit frigidioribus & humidioribus, qui crapulæ, qui priuſquàm prior cibus ab aluo deſcenderit, aliis ſubinde ventrem onerabit, qui ſtatim à cibo in exercitia violentius ruet, qui loca frigida & humida incolet, qui vitam ſecurus in omni otio exiget: qui denique pituitoſi humoris vomitu, ſcreatu, naribus, quacunque denique ratione, ſeu natura, ſeu arte vacuari ſoliti ſuppreſſionem patietur. Hæc certè ſcire magnopere intereſt, vt perſpectum nobis ſit, ſi qui in præſentiarum pituitoſo, melancholico, aut alio quouis tẽperamento cernitur, talis natura ſit, an talis neceſſitate euaſerit. His de Temperamentorum natura expoſitis, & relegata partium corporis in anatomen deſcriptione, de facultatibus vitam noſtram diſpenſantibus aggrediemur dicere, ſi priùs practica exemplorum appoſitione, vſum ac certitudinem regularum ante de Temperamentis poſitarum demonſtrauerimus.

Quî pituitoſus.

B

Praxis ſuprapoſitarum de Temperamentis regularum. CAP. VII.

Mundi quatuor termini & plagæ.

QVO traditam ſuprà de Temperamentis theoriam ad praxim reuocemus, viſum eſt vitandæ confuſionis gratia, quæ tenebras noſtræ huic introductioni offunderet, ſi ſingulas Temperamentorum differentias quę in ſingulis ſingularum nationum hominibus elucẽt perſequi vellemus, terminos eoſdem nobis conſtituere, quos natura huic mundo poſitos eſſe voluit: nempe Meridionalem, Septentrionalem, Orientalem & Occidentalem, eorúmque terminorum tanquam centrum, vt hominum, regiones illas tanta locorum intercapedine diſſitas, incolentium, deſcripta temperamentorum varietas in colore, habitu, moribus, ſtudiis, actionibus, & vitæ ratione ſit velut norma quædam qua de cuiuſque temperię in indiuiduo, certò pronuntiare poſſimus, prout ab hac aut illa regione propius aut longius abeſſe videbitur. C Qui Meridiem incolunt vt Afri, Aethiopes, Arabes, Aegyptij ferè difformes exiſtunt macilenti, excarnes, colore obſcuro, cauo & pallido, oculis nigris, labris præturuidis, capillis criſpis, voce molli & tenui. Qui verò Septentrioni ſubiecta loca habitant, vt Scythæ, Sarmatæ, Germani, faciei colore albo, moderato ſanguine ſuffuſo viſuntur, molli cute & delicata, promiſſa, fuſa, ſubflaua, rutila cæſarie, ſtatura procera, vt plurimùm bene conſtituta & compoſita, denſo & pingui corporis habitu, oculis cæſiis, voce aſpera, rauca & graui. Atqui inter hos media tenent, vt Itali & Franci, nigella cernuntur facie, formoſi, alacres, robuſti, hirti, graciles, carnoſi, oculis caprinis, non ita rarò cauis, voce clara, canora & ſuaui.

Normæ tẽperamentorum in indiuiduo.

Meridionalium temperamentum.

Septentrionalium.

Meridionales corpore & viribus tanto à Septentrionalibus vincuntur, quanto hos ingenio ſuperant, & animi dotibus: hinc in hiſtoriis legas Scithas, Gothos & Vuandalos infinitis incurſionibus Africam & Hiſpaniam diuexaſſe, maxima denique & clariſſima imperia à Septentrione ad Meridiem propagata & poſita fuiſſe. Pauca verò aut nulla à Meridie in Septentrionem. Itaque Septentrionales cùm omne ius in armis poſitum eſſe putarent, ſolo duello lites inter ciues ſuos obortas decernebant, vt ex antiquis Longobardorum, Anglorum, Burgundorum, Danorum & Germanorum legibus & inſtitutis intelligimus: cautúmque id aliquando à Frontone Danorum rege apud Saxonem Grammaticum animaduertimus. Quem morem etiam hodie paſſim apud Moſcouitas vigere ferunt. Sed ab eo ritu longè Meridionales ſemper abhorruerũt, eúmque ferarum potius quàm hominum eſſe arbitrati ſunt. Itaque nihil ſimile ab Aſſyriis, Aegyptiis, Perſis, aut Hebræis vſurpatum vnquam audiuimus. Verùm ingenij bonitate impulſi, regna ſibi & imperia in literarum & abditarum ſcientiarum ſolo erexerunt. Cùm enim natura ex temperiei ſiccitate melancholici ſint, ſe ſua ſponte ſolitudini dedunt, & contemplationi cum inſigni ſint ingenij acumine ſe addicunt. Itaque Aethiopes, Aegyptij, Afri, Hebræi, Phœnices, Perſæ, Aſſyrij, & Indi ſciẽtias multas pulcherrimaș adinuenerũt, naturæ myſteria & ſecreta reuelarũt, mathemata in ordinem digeſſerunt, motus cœli obſeruarunt, primiq; Deorum cultũ & religioſa ſacra introduxerunt. Eouſque etiam vt Arabes qui niſi rapto viuunt, quique pro domicilio ſolum carpentũ habent, multa à maioribus in Aſtrologia diligẽter & acutè obſeruata

Meridionales mente, Septentrionales manu valent.

D

Vbi duello diſceptẽtur lites.

Meridionales literati & religioſi

ſe habere glorientur, quæ indies acutiora & locupletiora reddita, ad poſteros hæreditario iure tranſmittant, vt eſt à Leone Afro proditum. At Septentrionales vt germani propter humorum & ſanguinis abundantiam qua mens obruitur, ad ſenſibilia ſe demittunt, & ea quæ manu fiunt opera. Eorum enim animi terrena corporis mole grauati, à cœlo, & cœleſtium rerum contemplatione, in hæc inferiora facilè reuocantur, ad fodinas cuniculis actis veſtigandas, ad emenda & conflanda metalla, ad opera cudenda ducendáque ex ferro, chalybe, ære. Quibus in rebus adeò excelluerũt, vt bombardæ militaris & impreſſoriæ artis inuẽtæ gloria penes illos ſit. Qui media tenent populi, nec ad occultiores ſcientias nati, vt Meridionales, nec ad mechanica, vt Septentrionales apti ciuilibus negotiis, ſeſe immiſcent & commerciis ac mercaturæ faciendæ. Cæterùm corporis viribus his inſtructi quæ ſufficiant Meridionalium ſutelis & artibus eludendis. Ea autem prudentia quæ Septentrionalium furori & impetui coërcendo ſatis ſit. Hoc quàm verum ſit quiuis intelligere poteſt Carthaginenſium & Afrorum exemplo, qui cum vafris conſiliis ſuis, ſubdolis technis, ac captiunculis Italiam per aliquot annos exercuiſſent, effugere tamen non potuerunt, quin tandem eluſis artibus, fortuniſque omnibus ſpoliati in Romanorum poteſtatem venerũt. Gothi, Hunni, aliique ab Aquilone populi, irruptionibus multis & inſultibus in Romanum imperium graſſati ſunt, ſed conſilio & prudentia deſtituti, non potuerunt ea retinere, quæ ſibi armis & manu parauerant. Ergo in eam rem Hiſtoricorum omnium eſt conſentiens opinio, bonas leges, & adminiſtrandæ Reipub. formam, inſtituta omnia politica, diſſerendi & dicendi artes a Græcis, Romanis, & Gallis manaſſe: hincque olim plura prodiiſſe, & hodie etiam prodire ſcriptorum, cauſidicorũ, & togatorũ hominũ examina, quàm ex reliquo toto orbe. Vt igitur ſuas ſingulis regionibus dotes tribuamus Meridionales ad literarũ ſtudia, Septentrionales ad bella, & qui hos interſiti ſunt ad imperia natos, inſtructóſque aſſeremus. Italo innata eſt prudentia, Hiſpano grauitas & conſtantia, Gallo celeritas & diligentia: nam & hunc cùm vel progreditur currere dixeris ad Iunonium Hiſpani ingreſſum contentione facta. Quę cauſa exiſtit cur Hiſpani Gallico famulitio præſertim oblectentur ob celerem ad omnia agilitatem. Orientales in primis ingenio ſunt firmo, ſtabili, & bene ſubacto, minimè clauſa & arcana habentes ſua conſilia. Oriens enim naturæ eſt ſolaris, diei verò pars illa quæ ſolis ortui vicina eſt, dextra viriliſque habetur: & certè in animantibus dextra omnia ſiniſtris ſunt robuſtiora & vegetiora. At Occidui populi molliores ſunt, & effœminatiores, ac fronte animiſque minus aperti, non facilè quenquam ſecretorum ſuorum faciunt participem. Habetur enim occaſus Lunæ tanquam obnoxius, quòd ipſa per interlunia ad occaſum ſemper vergat, quò fit vt tanquam nocturnus ac ſiniſter ortui reputetur oppoſitus: minus temperatus, minúſque ſalubris eſt occaſus. Itaque in ventorum genere nullus exiſtit magis ſalutaris, quàm qui ab ortu flat Subſolanus. Etſi enim flatu imprimis propitio & vitali Zephyrus ab Occaſu exoriatur, raro tamen ſpirat, ac fermè niſi occiduo ſole.

Septentrionales egregij bellatores & opifices.

Hominum dotes qui media tenẽt

Septentrionales vincere norũt, at victoria vtinequeũt

Togatorum & cauſidicorum examina ex Italiis & Gallia.

Hiſpani Iunonium incedunt.

Orientaliũ ingenia.

Occidentalium mores

Subſolanus ſaluber.

Septentrionales multi quidem cibi homines ſunt, ſed multò largioris potus, diſerti vbi in vinũ proceſſerunt longiùs, ac dicenda tacendáque effutientes, in fide, pactiſque parum conſtantes, at pudicitiã, caſtitatémque præ cæteris colẽtes. Longè aliter quam Meridionales, vt qui inſigniter parci ſint & ſobrij, arcani, vafri, atque in omne nefandę libidinis genus effuſi. Ariſtoteles in Problematis barbaras eas feráſque nationes eſſe ait, tum quæ immoderato æſtu torrentur, tum quæ frigoris exceſſu premũtur, quòd mollis cœli temperies mores animúmque emolliat. Itaque vtrique tam Septentrionales, vt Scythæ & Germani, quàm Meridionales vt Afri crudeles exiſtunt, ſed illi hoc habent ex innata quadam ferocia, & militari audacia, & ab ira potius, quàm ex præcogitato vindictæ appetitu: quòd primos iræ impetus præ ſanguinis feruore rationis habenis coërcere nequeãt. Si verò ab innata quadam & inhumana morũ malignitate, data opera & de induſtria præmeditati, ad crudelitatis opera ſe accingunt, quòd triſti ſint & melãcholica natura. Aquiloniæ crudelitatis exempla ex Trãſyluanis petere licet, aduerſus ſeditioſum ducem Georgium, quem viuum militibus ſuis (triduana inedia eam in rem maceratis) dilaniandum & dentibus diſcerpendum obiecerunt: móxque exenteratum, & verubus toſtum, captiuis deuorandum appoſuerunt. Hannibalis verò Carthaginenſium ducis crudelitas pro ſpecie Meridionalis crudelitatis ſufficiet. Is captiuos Romanos oneribus & itinere feſſos, prima pedum parte

Septentrionales guloſi & bibaces.

Qui dicendi ſunt Barbari.

Sua cuique Septentrionali & Meridionali crudelitas.

Vale. Max. lib. 9. cap. 2

A pedum parte ſucciſa relinquebat. Quod verò in caſtra perduxerat paria fratrum & propinquorum iungens ferro decernere cogebat, neque ante ſanguine explebatur, quàm ad vnum victorem omnes redegiſſet. Americarũ Auſtraliũ crudele ingenium ſpectemus. Hi in cæſorum, hoſtium ſanguine pueros mergunt, deinde ſugunt, & mẽbris colliſis epulantur.

Meridionalium & Septentrionaliũ morbi.

Atque vt Meridionales multorum expertes ſunt morborum plethoricorum, quos ſanguinis parit redundantia, quibus Septentrionales ſunt obnoxij, vt febrium, fluxionum, tumorum, inſaniarum cum riſu, quæ per acceſſionem correptos ad ſaltandũ, & choreas impellunt, (*Malum ſancti Vitti appellant incolæ*) non aliunde quàm ex muſica remedium admiſſurarum: ſic phrenitidi cum mania & furore inuadenti, frequenter corripiuntur: cuius ardore ſæpè rapti, & tanquam extra ſe poſiti, futura prædicunt. Somniis tenentur horrificis, & per paroxiſmum linguis loquuntur peregrinis & exoticis: ſed & licheni, omni ſcabiei, ac denique elephãtiaſi vernaculo velut morbo adeò ſunt peruij, vt per vtramque Mauritaniam iter agẽtibus, nulla tam frequenter occurrant B ædificia, quàm noſocomia hoſpitandis elephanticis dicata.

Montani.

Qui prærupta & montes incolunt, ferociores ſunt, & ad labores ferrei atque indomiti: at qui per plana degunt, præſertim ſi paluſtria fuerint, molli ſunt corpore, & ad primos labores ſudoribus diffluente, cuius rei fidem faciunt Batau i & Friſij. Quòd ſi planities ſit eiuſmodi quæ ſolis ardoribus extorreatur, & variis ventorum turbinibus perfletur, homines alit turbulentos, indomitos, ſeditionum & rerum nouandarum auidos, peruicaces, iugi & ſeruitutis impatientes, vt vel ſolo Narbonenſis Galliæ populorum exemplo innoteſcit.

Narbonenſium ingenia.

Qui ieiuna & ſterilia loca habitant, ferè acutiores & ſolertiores exiſtunt, ac laborũ patientiſſimi. Cui rei veritatem arrogant Athenienſium, Ligurum & Romanorum illuſtria illa ingenia, contrario planè Bœotorum in Græcia, Campanorum in Italia, & reliquorum Liguſtici maris acolarum exemplo.

De Facultatibus. CAP. VIII.

Quid facultas.

C FACVLTAS, poteſtas quædam eſt, & efficiens cauſa ex partis temperamento proueniens, alicuius in corpore actionis opifex. Sunt autem facultates tres principes, corpus humanum quãdiu ſua integritate fruitur, diſpenſantes: animalis, vitalis, & naturalis. Animalis in proprio cerebri temperamento ſedem habet, vnde in omnes corporis partes ſenſum & motum habituras per neruos diſtribuitur. Hæc trium eſt generum: mouens enim alia eſt, alia ſentiens, tertia princeps. Sentiens in quinque conſiſtit ſenſibus externis, viſu, auditu, guſtu, olfactu, odoratu, & tactu. Mouens in muſculis præſertim cõſiſtit & neruis, tanquam idoneis motus voluntarij inſtrumentis. Princeps ratiocinationem, memoriam, & phantaſiam complectitur, phantaſiæ ambitu Galenus ſenſum cõmunem ſeu internum comprehenſum eſſe voluit, etſi Ariſtoteles vtrumque diſtinxerit.

Facultates tres.

Pulſationis vſus triplex

Vitalis ſedet in corde, vnde calor & vita toti corpori per arterias diſpenſatur: impeditur hæc præcipuè in Thoracis præter naturam affectibus: vt illa princeps cùm morbus aliquis cerebrum adoritur. Vitalis facultatis inſignior actio pulſatio eſt, & peruix D illa cordis atque arteriarum agitatio, quæ nempe corpori triplicem pręſtat vſum: cordis enim & arteriarum dilatatione ſpiritus vitalis, allecti aëris beneficio, fouetur: contractione cordis fuligo repurgatur. Vtroque autem corporis vniuerſi natiuus calor temperatur.

Facultas naturalis triplex.

Poſtrema eſt facultas naturalis, quæ ſedem ſibi præcipuè delegit in iecore alimentum illa in vniuerſum corpus diffundit. Eſt verò omnino in tres alias facultates diſtincta: generatricem quæ generationi & fœtus in vtero formationi præeſt: Auctricem, quæ à formato fœtu vſque in perfectum partium ſolidarum penes omnem dimenſionem longitudinis, altitudinis, & latitudinis incrementum viget. Altricem quæ vtrique quaſi inſeruiens reparat, reponitque continuum triplicis ſubſtantiæ effluxum. Eſt enim nutritio nihil aliud quam vacuati quædam repletio. Altrix hęc à primo cõformati foetus exordio vſque ad eiuſdẽ prorogatur interitum. Magnæ itaque in re medica eſt contẽplationis quatuor verò aliarum ipſi velut famulantiũ cõplectur ſubſidio. Attractricis nẽpe, retentricis, coctricis, & expultricis. Attractrix idoneũ alendo corpori ſuccum allicit: eum dico qui parti appoſitus adſimilari poteſt. Hæc illa

Quid nutritio.

Altrici quatuor aliæ facultates inſeruiunt.

facultas eſt quæ in famelicis hominibus vix dum præmanſum cibum, vel primoribus labris delibatum potum, in latrantem ac velut obuium ſtomachum pertrahit. A

Retentrix facultas eſt, quæ attractum alimentum tantiſper retinet, quoad planè elaboratum ac perfectè concoctum extiterit. Quare coctrici facultati non leue adfert adiumẽtum.

Retentricis neceſſitas.

Calor enim natiuus coctionis munus implere nequit, niſi cibus partis complexum accipiat, & in eodem aliquandiu hærens moram trahat. Aliàs ingeſta in ventriculum alimenta nunquam chyli formam induant, niſi in ipſius rugis tanquam in ſalebra ad iuſtum chyloſeos tempus reſtiterint. Concoctrix attractum & retentum alimentum in partis ipſius cuius facultas exiſtit ſubſtantiam adſimilat vi caloris inſiti & propriæ partis complexionis. Sic planè ventriculus, eſculenta, poculentáque omnia in chylum, & hepar chylum in ſanguinem cõmutat: os autem & neruus allapſum per capillares venas ſanguinem qui ruber & liquidus eſt, in ſubſtantiam albam & ſolidam conuertunt. Eiuſmodi coctio in oſſe & neruo longè operoſior eſt, quàm in carne muſculoſa. Ab huius enim natura quia ſanguis non longè abeſt, ideò vel leui incidente mutatione & concretione in carnem coit.

Duo cuiuſque concoctionis excrementa.

Sed nunquam naturæ & partium votis, hæc B reſpondebit concoctio, niſi recrementis defæcatum ſordes ſuas, in partis ſubſtantiam nunquam abituras, deponat alimentum. Itaque non à prima modo & ſecunda concoctione duo ſuperſunt concrementorum genera; craſſum vnum, & tenue alterum, vt prædictum à nobis eſt. Sed & à tertia quæ in ſingulis fit partibus. Vnum ſola ratione concipimus, quod per inſenſilem tranſpirationem in tenues auras vaneſcit. Alterum aliàs ſudoribus, aliàs craſſamento quodam pingui quod ſubuculas inficit, aliàs ex pilorum & vnguium generatione, quorum materia ex fuliginoſis eſt, & terreſtribus tertiæ coctionis retrimentis innoteſcit.

Excretricis opus.

Quare neceſſaria fuit quarta facultas, quæ ad nutritionem non contemnendam operam conferret: expultrix dicta, illis excrementitiis ſuperfluitatibus excernẽdis dicata, quæ nulla caloris actione, partis ipſius formam ſubire potuerunt. Eiuſmodi facultates nutritioni ſubſeruientes quibuſdam in partibus duplices exiſtunt, quædam nempe communes, quarum fructus in vniuerſum corpus redundat, vt in ventriculo, iecore, & venis. Aliæ tantummodo partibus ipſis ſtudentes in quibus ſedent defixæ, & quibuſdam partibus omnes illæ quatuor tum communes, tum propriæ inſunt, vt in modo dictis partibus: quibuſdam cum quatuor propriis C duæ tantum communes adſunt, vt veſiculæ felleæ, lieni, renibus, & veſicæ. Aliæ ſolis propriis ſunt contentæ vt partes ſimilares & muſculoſæ, quibus ſi harum quatuor facultatum aliqua deeſt, ipſarũ ſanitas labefactatur, per atrophiam, vlcus, aliáſve.

Quibus gradibus alimentum aſſimiletur.

Similes contra naturam affectiones iuſtæ & laudabilis nutritionis fruſtratione. At ſi ipſas quod ſui eſt muneris ritè obire contigerit, in propriam ſe induet partis ſubſtantiam alimentum, veréque his tanquam gradibus adſimilabitur. Primum ad partem affluere ipſum oportet, mox apponi. Inde agglutinari, tandem vt dictum eſt, adſimilari. Nunc dicendum de actionibus: quę à facultatibus manant.

De Actionibus. CAP. IX.

Quid actio.

Quid actio & opus differunt.

ACtio, ſeu functio, eſt motus actiuus à facultate dimanãs, vt enim à tẽperamento facultas, ſic à facultate actio, & ab actione opus cõſequutionis quodam ordine dependet: Et ſi verò actionis & operis nomina ſæpè con- D fundantur, hoc tamen intereſt, quod actio motum indicet circa rei effectionem: Ad opus rem ipſam iam effectam, verbi gratia, nutritio & carnis generatio actiones ſunt naturales: at partes nutritæ, vlcúſque cauum, carne expletum motus illius ſeu actionis opera exiſtunt.

Inſtrumentorum ſanitas in debita cõformatione exiſtit

Quare opus ab actione vt hæc à facultate manat concurente inſtrumentorum integritate. Vt enim ſi facultas vel deficit vel læſa eſt nulla pulchrè fiet actio: ſic niſi inſtrumenta natiuam & debitam ſeruent conformationem (quæ vera illorum eſt ſanitas, actionis, inſtrumento propriæ, opifex) nihil eorum quæ fieri debent benè fiet. Itaque ad inculpatas actiones edendas concurrat oportet cum facultate inſtrumenti legitima conformatio. Sunt verò actiones in duplici differentia: Nã vel naturales ſunt, vel voluntariæ.

Actiones naturales.

Naturales dictæ ſunt quod non ſponte noſtra ſed ſponte ſua, & inuitis nobis fiãt. Cuiuſmodi ſunt cordis illa perennis agitatio, arteriarum pulſus, excrementorum difflatio, & alias ſimiles quæ velimus, nolimus, naturæ lege in nobis fiunt. Manant hæ actiones vel à iecore & venis, vel à corde & arteriis. Itaque illas naturalium & vitalium nomine complecti poterimus.

A mus. Nam cuique facultati ſua eſt tribuenda actio, ne facultatem otioſam, ac nihil quod ſit vſui moleſtum conſtituere videamur. Inuoluntariæ vitales ſunt cordis & arteriarum dilatatio & contractio, quas vno pulſus nomine complectimur: Illa materiæ attrahuntur, hac depelluntur. Inuoluntariæ naturales ſunt.

Generatio *auctio* *nutritio*	*Quæ manant à facultate*	*Generatrice* *auctrice* *& nutrice*

Generatio nihil aliud eſt, quàm materiæ quædã informatio ſeu acquiſitio, & introductio formæ ſubſtantialis in materia. Duarum hæc facultatum completur ſubſidio: Alteratricis quæ ſemen, ſanguinémque menſtruum variè præparat & diſponit, ad oſſis, nerui, lienis, carnis, & ſimilium partium formam induendam: Formatricis quæ varia præparatione diſpoſitam materiam figura ornat ſitu & compoſitione. *Quid generatio.*

Auctio eſt partium ſolidarum amplificatio, in longum, latum, & profundum, integra & ſalua remanente priſtina forma in figura & ſoliditate. Ex ſolis autem partibus B ſolidis auctionis omnis æſtimatur perfectio: Non enim ſi corpus in carneam aut adipoſam intumeſcit molem, propterea augeri dicetur: ſed tum demum ſi vnà pari incremento augeſcant partes ſolidæ, præcipue oſſa quod ad horum incrementum totius corporis ſequatur accreſſio, etſi forte interim macie extenuetur & tabeſcat. *Quid auctio*

Nutritio eſt perfecta eius quòd coquitur alimenti in coquentis partis naturam adſimilatio. Completur hæc quatuor ſubſidiariarum actionum adminiculo, attractionis retentionis, coctionis, & excretionis. *Quid nutritio.*

Voluntariæ actiones quas ſponte noſtra ſuſcipimus ſic dictæ ſunt, quòd pro voluntatis arbitrio illas ſiſtere, excitare, tardare, aut incitare poſſimus. triplices illę omnino exiſtunt enim alia motus, ſenſus alia, princeps denique alia exiſtit actio. Sentiẽs anima quinque omnino ſenſibus res omnes cõprehẽdit, viſu, auditu, olfactu, guſtu, & tactu. Ad hos edendos tria concurrant neceſſe eſt, organum, medium, & obiectum. Præcipuum organum, ſpiritus eſt animalis per neruos in ſingulas corporis partes diffuſus, à C quibus tales ſuſcipiuntur actiones: ob id partes illas pro organis ipſis in præſentiarum vſurpabimus. Medium corpus eſt, quod obiectum ad ipſum vſque defert inſtrumentum. Obiectum externa quædam qualitas eſt, cui vis ineſt ciendi & alterandi organi per medium benè comparatum. Clarior res hæc euadet ſingulis ſenſuum functionibus per neceſſarium trium illorum concurſum expoſitis. Viſus ſeu viſio facultatis videndi actio eſt, quæ ab oculo ſuis tunicis & humoribus vt decet inſtructo, adeóque actionis illius corpore organico, ſuſcipitur. Obiectum qualitas eſt viſibilis ad oculũ delata. Eſt verò tale obiectum duplex. Etenim vel natura ſua, & ex ſe abſolutè viſibile eſt, vt ſol, ignis, Luna, & ſtellæ: vel alterius velut opem vt tale ſit actu deſiderat: Sic enim luminis aduentũ colores poteſtate viſibiles ad oculum delati actu quales ſunt videntur & apparent. Cæterum talibus obiectis ad oculum peruenire non licet, niſi per medium percipuum & illuminatum, cuiuſmodi ſunt aëri, aqua, vitrum, & cryſtalli genera omnia. Auditus, pro organo meatum habet auditorium qui ad os petroſum tendit, ſupertexta membranula neruo auditorio & interiore quodam ſpiritu illic concluſo inſtructum. Obiectum eſt omnis ſonus ex percuſſo äere reſiliens, & duo- D rum corporum concurrentium colliſione. Medium eſt aër ambiens, qui ſonum ad meatum defert auditorium. *Quî viſio fiat.* *Quî auditio*

Olfactus fit in proceſſibus mammillaribus ex propria cerebri ſubſtantia productis, naribus ſummis inſidentibus ex Galeni ſententia: quaquã alij malunt fieri olfactum in ipſis anterioribus cerebri ventriculis. Actio hæc imbecilla eſt in homine ad reliqua animantia comparatione. Obiectum eius eſt odor omnis, ſeu exhalatio fumida è corporibus expirans. Medium quo obiectum ad nares defertur terreſtribus quidem & volatilibus aër eſt, at piſcibus aqua ipſa. *Quî olfact⁹*

Guſtus actio à lingua ſuſpicitur benè & ſecundum naturam comparata, inſtructaque neruo à tertia & quarta cerebri coniugatione in ipſius ſuperficiem diffuſo. Obiectum eſt ſapor: De cuius natura & ſpeciebus, à nobis in antidotario fiet mentio. Medium quo obiectum id ad organum ita defertur, vt ipſum afficiat: vel externum eſt, vel internum. Externum eſt ſaliua illa quæ linguam velut iungit perfundítque. Internum eſt caro ipſius linguæ ſpongioſa, quæ obiecti qualitate affecta mox, quoque & in- *Quî guſtus fiat.*

ſidentem neruũ ita afficit, vt eius ſpecies vi ſpiritus in communem ſenſum inferatur A
Quî tactio. Tactionem partes omnes ſuſcipiunt tangendi neruo donatæ, is ſenſus excitatur præcipuæ cum tractabilis qualitas ad veram vſque cutem neruoſam pœnitus & cuticulæ ſeu epidermidi ſubiectam penetrat. Eum verò elucere in ea quæ digitos extremos veſtit cute antea notauimus. Obiectum eſt tractabilis omnis qualitas ſeu illa primi ſit qualitatum ordinis, caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas: ſeu ſecundi aſperitas, lenitas, grauitas, leuitas, durities, mollities, raritas, denſitas, friabilitas, vnctuoſitas, craſſities, tenuitas. Medium cuius interuentu inſtrumentum afficitur vel cutis eſt vel caro neruis multis intertexta. *De motu.* Quæ ſequitur animalis actio motus eſt, peculiari nomine voluntarius dictus. Hanc ſuſcipit, efficítque muſculus proprium voluntarij motus inſtrumentum. Fit porro omnis motus membri muſculo inſtructi vel flexu & contractione, vel extentione. quanquam in genere tot motus voluntarij differentiæ exiſtunt quot ſitus in loco ſpecies cõmemorãtur, itáque ſurſum motus fieri dicitur, deorſum, ſiniſtrorſum, antrorſum, & retorſum. Huc motuum infinita genera quæ muſculorum infinita varietas edit in corpore referuntur. In hunc voluntarium actionum cenſum, B
Quî reſpiratio motus ſit volũtarius. venit reſpiratio, quod muſculorum ope fiat: etſi ad cordis temperandum calorem ſit cõparata. Hanc enim tardare poſſumus cum volumus & rurſum citatiorem reddere: Quæ demum voluntarij motus ſunt cõditiones. Denique vt habeamus in quo aduerſus infinitas quæſtiones quæ hac de re moueri ſolent, conquieſcere tuto poſſimus, tenendum illud eſt reſpirationem à facultate animali edi & ſuſcipi, vitalis autem gratia inſtitui. Princeps actio & in volũtariarum genere primaria in tres omnino diuiſa eſt, *Principes actiones tres.* imaginationem, ratiocinationem, & memoriam.

Imaginatio effictio quædam eſt, & apprehenſio quæ rerum ſenſibilium ſpectra & & ſimulachra diſcernit & internoſcit.

Ratiocinatio eſt conceptarum & apprehenſarum imaginum per collationem ipſarum ad inuicem iudex quædam æſtimatio.

Memoria omnium firma cuſtos eſt, & tanquam theſaurus quam ſæpè mens explicat & aperit feriantibus aliis animi agitationibus. At quia commemoratæ actiones omnes ſeu naturales illæ ſunt, ſeu animales & voluntariæ, ſpirituum fiunt & complẽtur adminiculo: Ideò nunc dicendum de ſpiritibus eſt. C

De Spiritibus. CAP. X.

Quid ſpiritus. Spiritus ſubſtantia eſt tenuis & aërea ex tenuiore ſanguine ſuſcitata, vt eſſet facultatum quarum potentia corpus vniuerſum regitur, ad omnes eius partes vehiculum, & primarium functionum obeundarum inſtrumentum. Huius enim benigno appulſu illæ deſtitutæ illico feriãtur omnes & à ſolitis muneribus tanquam emortuæ quieſcunt. *Spiritus triplex.* Hinc eſt quod pro facultatum numero ſpirituum varietatem comminiſcentes, tripartito hunc diuiſerunt, vt eſſet alius animalis, alius vitalis, alius naturalis. Animalis ſpiritus domiciliũ ſibi conſtituit in cerebro. Illic enim præparatur & abſoluitur, vt inde per neruos delatus, ſentiendi & mouendi vim membris omnibus impertiat. Argumento eſt quod hyeme gelidiſſima ſeu per interceptionem viarum, ſeu per concretionem eiuſmodi ſpirituũ rigẽt artus, ſtupentque manus, torpẽt denique omnia ſolita motus agilitate & D
Vnde dicatur ſpiritus animalis. ſenſus acumine deſtituta. Animalis dicitur non quod animæ ſubſtãtia ſit primũ ipſius ſit organũ. Subſtantiã ergo habet tenuiſſimam & æthereã: atque pro ſenſoriorũ in quæ illabitur varia conditione varia ſortitur nomina: qui enim viſum facit viſiuus dicitur. Hunc oculi attritu de nocte velut expreſſum crebris micantem ignibus intueri licet. Qui ad auditoriũ meatũ fertur, auditiuus nominatur qui ad tangẽdi organa, tactiuus, *Quî fiat.* ſicque par cæterorum ratio. Fit elaboratúrque in venarum & arteriarum cerebri plexibus & anfractibus ex prætenui ſpiritus vitalis portione, eò per carotidas arterias elata: nunnunquam & ex aëre puro aut vapore odorato inſpiratu per nares allecto. Hinc ſtrictis ligaturis aditum ad partem quam reſcindere conſilium eſt intercludimus. Idẽ facit per apoplexias & paralyſes humor obſtruens, quo fit vt ſubiecta membra aliàs ſine motu aliàs ſine ſenſu & motu moribunda langueant. Illi nobilitate & præſtãtia ſe- *Vitalis ſpiritus.* cundus vitalis ſpiritus in cordis ſiniſtro præſertim ventriculo habitat, vnde per arteriarum canales in vniuerſum corpus decurrit, vt calorem in ſingularum partium ſubſtantia defixum foueat, breui periturum niſi fluentis vna cum hoc ſpiritu caloris appulſu

A pulſu recrearetur. Et quia ſecundum animalem tenuiſsimus eſt natura, ipſum ne vaneſceret neruoſa arteriæ tunica, venarum tunica quintuplo craſſiore, vt ex herophili ſententia prodit Galenus, coerceri voluit. Materiam habet ex tenuiore ſanguinis exhalatione & eo quem ſpirando ducimus aëre. *Quæ eius materia.* Itaque per immodica ſpirituoſæ ſubſtantiæ effluuia, per effrenes vacuationes promptè deperit: quemadmodum per humorum corruptiones, aëris peſtilentis, aut tetri vaporis inſpiratu facilè corrumpitur, quæ res tam præcipiti peſte correptorum exitij cauſa eſt. Sæpè per obſtructiones, plethoras, ingentes inflammationes hic ſpiritus ingreſſu ad partem aliquam prohibetur, quo fit vt breui marceſcente calore ipſius fixo & inſito promptus ſit in gangrænam & ſphacelum tranſitus.

Spiritus naturalis (ſi quis forte ſit) ſtationem in hepate habet & venis. *De naturali ſpiritu dubitatur.* Craſſior longè eſt & obſcurior cæteris, dignitate etiam & actionis, vſuſque præſtantia, inferior. Vſus eius eſt iuuare concoctionem tum vniuerſi corporis, tum ſingularum eius partium, & ad eas ſanguinem caloremque deferre. Præter commemoratos alij ſunt ſpiritus fixi, & in ſimilaribus, primiſque corporis partibus inſiti: qui & ipſi naturales ſunt
B & loci illius in quo quaſi inſerti ſunt & depacti indigenæ. *Spiritus fixi* Et quoniam æthereæ ſunt etiam atque igneæ naturæ, Sic calori natiuo coniuncti ſunt vel vniti potius, vt ab ipſo non magis ſeparari queant, quam flamma à calore. quare & functionum quæ in ſingulis partibus fiunt cum fluentibus illis ſint prima inſtrumenta, fouentur permanentiamque habent ſpiritus illi inſiti ab humore radicali & primigenio, *Radicalis humor.* qui ſubſtantiæ eſt aëreæ & oleoſæ & horum ſpirituum caloriſque inſiti tãquã fundamẽtũ. Itaque ſine hoc humido nulli ne ad punctum quidẽ temporis, vita durare contingit. Sed & primaria animæ inſtrumenta ſunt ſpiritus illi cum calore natiuo, humore igitur hoc primigenio diſſipato & abſumpto, qui ſpirituum caloriſque eſt ſedes, pabulum & fomentum, quî perſiſtere ipſa poterunt amplius & conſtare? *Mors naturalis.* Ergo ad ſalutaris huius & ſubſtantifici humoris detrimentum ſequitur caloris marcor. quare & mors, quæ per caloris natiui reſolutionem diſſipationemque contingit. Quia verò horum ſpirituum & caloris inſiti naturam ſingularum ſimilarium partium ſubſtantiam depacta eſt, efficitur neceſſario, vt quod partium ſimilarium ſpecies totidem ſint & ſpirituum fixo-
C rum. Cuique enim quia ſua & priuata temperies eſt & coagmentatio, ſuus etiam & proprius ineſt ſpiritus, ſuus item & calor fixus ac inſitus qui hinc vt permanentiam, ſic & originem habet. Quare qui oſsis ſpiritus eſt & calor inſitus alius eſt ab eò qui in nerui, venæ, taliſue ſimilaris alterius partis ſubſtantiam eſt inſertus, quod illarum partium diuerſa ſit temperies, diuerſa item elementorum mixtio vnde primum coaluere. Nec verò leuioris eſt operis hæc de ſpiritus contemplatio: quia in his naturę noſtræ virtus omnis eſt & robur. His caſu aliquo diſſipatis aut abſorptis lãguemus inertia, nec ſalus vlla vitæ reſtat ſperabilis, paulatim vitæ flore marceſcente. *Spirituum vſus & neceſsitas.* Quæ res magis attentos tenere debet animos noſtros ad horum tutelam aduerſus perenne triplicis ſubſtantiæ effluuium. Si enim emacruerunt iacet iam omnis propria curandi morbi indicatio: vt qua induſtria poſthabita ſæpè cogamur ad reſtaurandas, reparandáſque vires omnes conſilium conferre. *Quod ſpirituum diſsipationi remedium.* Id verò fit cibis euchymis & concoctu diſtributúque facilimis, generoſo vino, & ſuaue ſpirantibus odoribus. Aliàs verò ſpiritus illi
D non quidem diſsipati, ſed intro coacti & ad fontes ſuos retrouerſi oppreſsionẽ faciunt & patiuntur. *Quod ſpirituũ oppreſsioni ſeu cõculcationi remedium.* quo fit vt ſæpè artuum vinculis & frictionibus illorum cogamur diffuſionem & expanſionem moliri. Huc vſque nobis ſermo fuit de rebus, quæ quia naturam noſtram conſtituunt naturales dicuntur: reſtat vt de illarum annexis & conditionis familiaritate vicinius aliquid dicamus.

Rebus naturalibus annexa ſunt & cognata.

- *Aetas: de qua propter argumenti ſimilitudinem Cum de temperamentis ageremus, coacti fuimus dicere*
- *Sexus:*
- *Color, de quo item dictum iam à vobis eſt.*
- *Partium organicarum commoderatio.*
- *Tempus: cuius etiam vires expendimus*
- *Regio:*
- *Victus ratio, & vitæ inſtitutum:*

De Rerum naturalium annexis. CAP. XI.

A

Quid ſexus

SExus non aliud quicquam notat, quam maris & fœminæ diſtinctionem, in quo id in primis venit conſiderandum mari & fœminæ quod ad partes corporis, partiumque ſitum attinet parum intereſſe: fœminæ tamen quam mari parciorem ineſſe calorem. Itaque illi partes ſpermaticas ineſſe frigidiores, molliores, humidiores, omnes denique actiones naturales minus vegetas & deteriores. Ad hanc fœminarum naturam referenda eunuchorum natura, vt qui in fœmineam naturam videantur degeneraſſe: Nam caloris defectu glabrum corpus, & vox mollis atque acuta fœminam egregie ſonant. Aduertendum tamen eſt quod reperiuntur fœminæ quædam quæ (vt ſic loquar) maſculiniſant, quod & vox virilis & barbitio obſeptum mentum arguunt. Sed & contra maſculi quidam (ſi ita loqui licet) fœmininiſant qui & inde molles atque effœminati dicūtur. Hermaphroditus velut ancipitis & dubiæ naturæ, inter vtrūmque ſexū medius, per maris & fœminæ participationem eſſe videtur.

Quæ fœminarum natura.

Eunuchi ſunt fœminæ.

Hermaphroditus.

B

Color temperamenti index.

Qui in corporis habitu & ſuperficie nitet color, cutémque ſuffundit temperamenti qualecunque id fuerit eſt index: Nam vt notat Galenus comment. ad Aph. 2. ſect. 1. talis in nobis effulget color, qualis eſt ſubiectus humor. Quare ſi roſeus quidam nitor genas colorat, abundare ſanguinem, ac ſpirituum vbertate differri corpus indicio eſt. At ſi luteo colore inficitur cutis, bilem: Si albicante & pallido, pituitam: Si nigrante & fuſco, melancholicum humorem dominari argumento eſt. Sed & in excrementis quæ naturæ lege exeunt, non poſtremæ eſt color conſiderationis. Sic enim ſi hulcus rupta vomica pus effundat album partis vnde manat integritatem arguūt. Sin ſanioſum aut cruentum, viride, liuidum, aut variegatum: imbecillitatem ſolidæ partis denotat: quæ humorem excremētitium, colore, quatenus licebat ſibi coquendo adſimilare nequiuerit. Tumorum præter naturam par ratio eſt· Vt enim color eſt, Ita humoris tumorem comitantis dominium eſſe ſolet.

Organicarū partiū conformatio rebus quatuor abſoluitur.

Organicarum partium commoderatio quæ dicitur ſeu integritas ex figura expenditur, magnitudine, numero, ſitu, & connexione atque conſociatione adinuicem. Figuram conſideramus cum dicimus partes corporis externas ferè omnes in orbem à natura eſſe concinnatas non ad ſpeciem modo, ſed & ad neceſſitatem, quò ſic læues, & nullis confractæ angulis occurſantium extrinſecus iniuriæ minus paterent. Magnitudinem dicimus cū amplas aliàs & craſſas, preſſas aliàs & emaciatas enūciamus. Numerum verò cum supereſſe aliquas, deficere alias aut nihil neque deeſſe neque deſiderari notamus. Situm & connexionem inſinuamus cum ſint ne ſuo quæque loco, ſintue decenter aptæ ad inuicem & conſocietate inquirimus. C

Quatuor anni temporum viciſſitudines vbi de temperamentis egimus, ſumus exequuti. Regionis verò conſideratio quia idem cum aëre ſubit iudicium relegabitur in eam quam de aëre paramus inter res non naturales diſquiſitionem.

Diæta.

Vitæ inſtitutum & victus ratio, quia immutandi aut conſeruandi temperamenti maximā vim habent: Ideò diligenter nobis ſunt attendēda. Sed quia in infinita propè varietate exiſtunt: Ideò vix in artem, quæ omnes victus rationis, & vitæ inſtituti differentias perſequatur, cadere poſſe videntur. Ergo ſi vitæ inſtitutum ſit laborioſum, quale eſt agricolarum, nautarum, & aliorum opificum eiuſmodi, partes corporis denſat, roborat, deſiccat. Quanquam quibus labor circa aquas eſt obeundus illi: frigidis, humidíſque morbis, etſi ſe propè labore confiant, magis infeſtantur. Contra verò qui metalla tractant vt ferrarij fabri omnes, quique fuſa æra in opus ducunt & conflant, morbis calidis, vt febribus potius exercentur: Quod ſi ſedentaria ſit vita, vt ſutorum, qui domi totos ſedendo dies opus ſuum faciunt: corpori mollitiem, carnibus effœminatiorem, & excrementorum prouentum acccrſet. Idem facit vita tum corpore otioſa & negligens, tum animo ſecura in omni epularum luxu & abundantia. Hinc enim calculo, hinc arenulis, hinc arthritidi corpora redduntur obnoxia. quæ modico labore, cultu, victúque corporis vita ſuſcipitur, ingenito corporis temperamento tuendo videtur eſſe idonea. Plura ex ſe Chirurgus ingenioſus quæ ſpecialius ad harum rerum examen faciant ſibi poterit comminiſci. Ergo breuiter rebus naturalibus & his quæ illis cognatione ſunt affines expoſitis, ordinis ratio videtur poſtulare, vt de non naturalibus inquiramus. D

Mediocris diætæ commoda.

De rebus

A *De Rebus non naturalibus.* CAP. XII.

RES de quibus ſumus dehinc verba facturi non naturales à recentioribus medicis fuere nũcupatæ, quod non ſint ex earum numero, quę corporis humani conſtitutionem cõpoſitionémque ingrediuntur: quemadmodũ elementa, humores & ſimilia omnia quæ antea ſub naturalium nomine cõplexi ſumus. quanquã eiuſmodi ſunt, vt corpori iam conſtituto & cõpoſito tuendo ſunt neceſſariæ. Exquo & conſeruatrices à Galeno dictæ fuere quod earum vſu legitimo corpus perſtet incolume. Neutræ etiam & ancipites dici poſſunt quod iure & loco vſurpatę ſanitatem tueantur: inconſideratè verò morbos acceſſant. Quo factum eſt vt ad eam medicinæ partem pertinere putentur quæ eſt de ſanitate tuenda, non quidem quod eiuſmodi rerum nonnullæ abſolutæ & natura ſua ſalubres, inſalubres aliæ eſſent ſed hoc ipſo tantummodo quod tales fiant & euadant vſu legitimo vel præpoſtero. *Cur dictæ res non naturales.*

B Ergo vſum eiuſmodi rerum ex quatuor conditionibus expendimus: quantitate, qualitate, occaſione, & vtendi modo: Has ſi obſeruaueris hoc conſequeris, & efficies vt quæ res ex ſe velut ancipites ſunt, certos adferant ſanitatis fructus. Tam enim latè patent quatuor hæc circunſtantiæ vt his tanquam artis apicibus, contineantur regulæ quæ de ſanitate tuenda tradi poſſunt. Res verò ipſas non naturales Galenus aliàs quatuor vocibus complexus eſt, Sumendorum nempe, admouendorum, educendorum, & faciendorum. Sumenda ſunt quæ intro in corpus ſeu ore, ſeu alia quauis via ingeruntur, quo in genere ſunt aër, Cibus & potus. Admouenda ſunt quæ corpori per cõtactum applicari debent cuiuſmodi eſt aër nuper dictus vario qualitatum ſuarum cõtagio caloris, frigoris, humiditatis, aut ſiccitatis corpora efficiens. Educenda dicuntur quæcũque inutilia in corpore genita excerni poſtulãt. Faciẽda verò ſunt, labor, quies, ſomnus, vigiliæ, & ſimilia. Hæc omnia diſtinctius & propriorum nominum expreſſione ad ſex reuocare licet. *Gal. 1. ad glauc.* *1. De ſanitate tuenda.*

C Quæ ſunt,
Aër,
Cibus & potus,
Labor & quies,
Somnus & vigiliæ.
Repletio & inanitio ſeu excernenda & retinenda. animi perturbationes.

De Aëre. CAP. XIII.

AERIS ad vitam tanta eſt neceſſitas, vt ſine ipſo ne punctum quidem temporis viuere poſſimus, ſi modo reſpiratio, & multo magis tranſpiratio eſt à vita inſeparabilis. Itaque noſſe eſt operę pretiũ, quis aër ſit ſalubris & quis inſalubris, & quis pro ægro aduerſus morbũ qualitatum diſſidio pugnet, aut contra qualitatum ſimilitudine morbum fouerit, vt ſi morbificis damnis ægrum cumulare videatur ipſum arte corrigamus. Sic in capitis tractandis vulneribus, hyeme præſertim, omni induſtria aërem quò inualeſcat procuramus. Eſt enim frigidum, cerebro, oſſibus, earúmque partium vulneribus inimicũ: calidum verò amicum. Sed & aëre calidiore, inſpiratione in corpus allecto, nouo æſtu cor, pulmones, ſpiritúſque incandeſcunt, & debilitantur vires, ſpirituum tenuatorum diſſipatione frigidiore pariter facultatum robur languet & torpeſcit ſeu per ſuppreſſionem fuliginis, ſeu per ſpirituum inſpiſſationem. *Aëris ad vitã neceſſitas.*
D

Ergo ſalubris ille demum aër æſtimandus eſt, qui ſerenus, qui tenuis, qui purus, & in omnem partem liber & patens exiſtit, qui procul abeſt ab omni cadauerosa cæſorum animantium, aliarumue quarumlibet rerum putrentium inquinatione, qui longe diſſitus eſt à ſtagnis, paludibus, & graue tetrúmque ſpirantibus cauernis, neque vicino flumine nebuloſior neque humentior eſt. Talis inquam aër ſi ad vernam arridet temperiẽ, vtiliter ſe habet aduerſus omnes morbos. Illi contrarius aër omnino eſt inſalubris nempe putridus, concluſus, preſſúſque vicinorum montium anguſtia, tetro denique aliquo vapore infectus. Et qua non licet omnes aërum ſingulis morbis pro- *Quis aër ſalutaris.*

pulſandis conuenientium conditiones perſequi, vt quæ propæ infinitæ ſint, adnotaſſe hic ſufficiet quid nomine aëris veniat intelligendum. A

Aëris nomine tria intelliguntur. Aëris nomine tria medici ſolent audire, præſentem aëris ſtatum, Regionem in qua degimus, & anni tempus. De hoc poſtremo cum de temperamentis ageremus, diximus. Quare de duobus tantum prioribus nobis nunc ſermo erit. Præſens aëris ſtatus, aliàs certo dierum curriculo veri ſimilis eſt, id eſt temperatus: Aliàs æſtati, id eſt calidus & ſiccus: aliàs hyemi, id eſt frigidus & humidus: aliàs autumno, id eſt inæqualis atque poſtremus hic morborum eſt valde ferax. *Aph. 4. ſect. 3.* Quando eodem die modo calor, modo frigus fit autumnales morbi expectandi ſunt, has in aëre tempeſtates & conſtitutionum varietates venti præcipuè & inſigniter excitant: *ventorum vis.* vt qui per aërem totum conflui, non obſcuras vires repentina mutatione prodant. Quare breuiſſimè eorum naturam attingemus. Qui ab oriente flat ventus ſubſolanus dicitur, eſtque naturæ calidæ, & ſiccæ, adeóque ſalubris. At qui ab occaſu ſpirat fauonius, frigidus & humidus, adeóque morboſus. Meridionalis calidus eſt & humidus, putredinis author ac morborum putridorum. Aquilonaris frigidus eſt B & ſiccus adeóque ſalubris: hinc ſi per caniculam flare illum contigerit ſalubritatem toti anno conciliare, & putredinis ſemina expurgare, ſi quæ forte in aëre inſederint creditur. Atquæ hæc ventorum quatuor deſcriptio tum demum veritatem habere intelligenda eſt. Si ventos conſideremus in propria & ſua natura quam ab illis regionibus vnde primum ſpirant mutuantur. Aliàs enim effectus planè contrarios in aërem inuehunt pro ratione locorum vt niuoſorum, marium, ſtagnorum, *venti alienas ſibi qualitates quî adſciſcant.* fluminum, ſyluarum, arenoſarum planitierum per quas præteruehuntur: Vnde nouas qualitates mutuantur quibus poſtea aërem, nos denique ipſos perfundunt. Hinc fauonium inſalubrem morboſúmque notauimus ex propria regionis vnde manat conditione: Taleḿque eum id eſt frigidum & humidum experiuntur vaſcones: tam profecto magno ſuo malo, vt raro apud eos ſpiret quin corporibus, *Fauonius Zephyrus ex ſe inſalubris.* terre ve frugibus inſignem aliquam calamitatem importet. Et tamen illum Græci, latiniq́ue ſalubritatis nomine præ cæteris commendare ſolent. Sed & exortus, occaſuſque ſyderum inſigniorum ventos ſæpè tam frigidos concitant, vt inde totus re- C frigeſcat aër, aliáue maligna qualitate imbuatur. Syderum enim vi vapores ſæpè exhalationéſque exagitantur: vnde ventis, nubibus, tempeſtatibus, turbinibus, fulguribus, fulminibus, tonitruis, grandini, niuibis, pluuiis, terræ motibus, inun- *Syderum in aerem vis.* dationibus, æſtibúſque marinis eſt origo. Quarum rerum exactior contemplatio etſi aſtronomorum, conſmographorum, & Geographorum ſit propria, omittere tamen Hippocrates non potuit quin de his aliquid diceret lib. de aëre & aquis, vbi notarum ſibi & vicinarum regionum deſcriptionem delibat. Ex hac aëris vi in morbis penitiali aut propitia, illud manauit celebre Guidonis Cauliacenſis: vul- *Quî lutetianus aer capitis vulneribus ſit infenſus, crurum verò amicus.* nera ſcilicet capitis curatu difficiliora eſſe Lutetiæ, quam Auenioni: contraria plane de crurum vulneribus ratione. Eſt enim lutetianus aër frigidus & humidus ad aërem auenionenſem facta collatione: quare vulneribus capitis infenſus. Idem contra quia ſpiritus obſcurat, degrauátque & ſanguinem, humoréſque denſat, & minus in fluxionem celeres reddit, ideo crurum vulnera ſanabiliora efficit, dum humorum, quorum influxum vlcerum retardatur curatio, curſum intercipit. Manife- D ſtum verò eſt quòd loca calida & ſicca copioſiorem faciunt innati calidi diſſipationem, vnde virium imbecillitas, qua eadem ratione ex ſanguinis detractione minus *Quibus modis aer corpora immutet.* belle ſe habent qui ea incolunt: purgationes verò etiam vehementes ob humorum à ſiccitate contumaciam facilius ferunt: denique corporum noſtrorum conſtitutionem aër inmutat, vel qualitatibus ſuis, vt ſi calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior occurat: vel materia, vt ſi craſſior ſit aut iuſto tenuior, aut inquinamentis tetrarum exhalationum conſperſus: vel repentina & inſolenti mutatione quod experietur quiſquis rapidam faciet ex tranquillo aëre in procelloſum & ventorum incurſionibus iactatum aërem. Sed quia poſt aërem nihil æque tuendo corpori eſt neceſſarium, quam cibus & potus, de vtróque nunc dicere aggrediar.

De cibo

A

De Cibo & potu. CAP. XIIII.

QVo breuior & apertior ſit noſtra hæc de cibo & potu tractatio, illam in hæc capita conferre viſum eſt, nempe vt in vtroque bonitatem & prauitatem expendamus: quantitatem, qualitatem, conſuetudinē, voluptatem, ordinē, tempus, atque omnia hæc accōmodare ad ætates & anni tempora. Bonitatem, prauitatémque in eſculentis & poculentis metimur ex ſucci quem in nobis gignunt, laudabilis aut vitioſi conditione. Magnam enim morborum partem facit cacochymia. Vt contra euchymia morbos omnes à corporibus arcet, niſi forte aliunde ex quantitate & mole vitium accedat. Quare imprimis eſt neceſſarium, vt qui præſentem ſanitatem tueri, morbiſque aditum intercludere volunt rebus veſcantur euchimis, quales ſunt laudabile vinum, ouorum vitelli, lac integrum, panis primarius diligenter ſubactus, carnes caponum, perdicum, turdorū, alaudarum, vitulinæ, veruecinæ, hædinæ, & aliæ quas licet ex Gal. lib. de alimentorum facultatibus repetere: vbi etiam eas quæ ſunt mali ſucci examinant ex manifeſtis qualitatibus nēpe acrimonia, amarore, ſalſedine, aciditate, auſteritate, & acerbitate. Sed cibis & potibus quantumlibet laudabilibus niſi quātitatem modúmque adhibeamus, nunquam eos quos iure ſperabamus ſanitatis fructus conſequemur. Nā vel ſola quantitatis immoderantia morbis materiam ſuggerunt quin & quantum ſit in quantitate vtrámque partem momentum ex eo licet cognoſcere, quòd ſæpè cacochymi cibi venenata qualitas non noceat quod iuſtis quantitatis viribus ad nocendum inſtructa nō venerint in corpus. Quantitatis ille modus eſt in morbis præcipuè attendēdus: nā vt ait Hipp. ſi quis febricitanti cibum dederit, valenti quidem robur, ægrotanti verò morbus fit: præſertim verò niſi modus adfuerit. Quare non parum intereſt qui morbi tenuem & qui largiorem victum deſiderent, qua de re tota inſtituta eſt ab Hippoc. aphoriſmorū ſect. 1. diſputatio vbi docet per chronicorū morborum initia plenius eſſe cibandos ægros quo ferendæ morbi diuturnitati pares eſſe poſſint, & ad ſtatum vſque perdurare. In acutis autem qui extremos ſtatim labores habent tenui victu eſſe vtendum. Tenuiſſimo verò cum morbus in ſuo vigore conſtiterit: inſupérque rei huius omne conſilium ad vires ægrorum eſſe reuocandum. In his verò qui inculpata ſanitate fruūtur pro vacuationis & difflationis ratione cibi debet eſſe modus: viris enim per caloris efficaciam & triplicis ſubſtantiæ copioſiorē diſſipationem, appetentia maior ineſt quam mulieribus: eadem prorſum ratione qua iuuenes & qui creſcunt, pluribus & copioſioribus egent alimentis quam ſenes, quin & inter iuuenes coetaneos alij aliis pleniorem victum iure poſtulant nempe pro effluuij & cōſuetudinis modo. Certè quòd ad gulæ modum attinet hoc tale eſt, vt ad omnes extendi poſſit: Tantum omnibus cibi & potionis ſumendū eſſe, vt reficiātur vires, & non opprimantur: ſunt enim Hipp. decreto duo hæc conſeruandæ ſanitatis velut compendia, non ſatiari cibis, & impigrū eſſe ad labores. atque hæc de ciborum quantitate. Nec minus attendenda eſt ciborum qualitas ægris, ſaniſque. Hæc vel prima eſt calefaciens, refrigerans, humefaciens, ſiccans: vel ſecunda, attenuans, incraſſans, obſtruens, aperiens, aut aliud ſimile pro naturæ ſuæ conditione agens. Secundum has victus ratio non inſtituenda modo, ſed & varianda: ſanorum enim præſens ſtatus ſimilium vſu conſeruari poſtulat. Ideò calidis humidis vt pueris, calidus & humidus victus eſt præſcribēdus: frigidis & ſiccis vt ſenibus, frigidus & ſiccus. Si modo tam verum illud eſt quam vulgo iactatum, ſanitatem vſu gaudere ſimiliū. Quanquam quia ſenectus, quantumlibet cruda illa viridiſque ſit, ex ſeſe quidam velut morbus eſt, videtur eſſe & ad veritatem, & ad ſalubritatē conuenientius, ſenes contrariis naturæ ſuæ alimentis cibare, id eſt calidis & humidis, vt ſic mortis cauſas, frigus & ſiccitatē, quæ in illius ætatis exitium properant, quantū fieri poterit remoremur. Morbis enim, vt qui contra naturam ſint, contrariorū vſu eſt obſiſtendum. Aliàs quantum ægris cibi addideris, tantum morbo virium adiunxeris. Idque ipſum eſt cur Hipp. dixerit, Victum humidum febricitantibus omnibus cōferre: quod febris ſicca ſit intemperies. Diligenter ergo inſpiciendum in morbi naturam, vt ea perſpecta, illius impetum contrariorum vſu conemur infringere.

Alimentorū bonitas.

B

Quantitas.

Ciborū quātitas ex morbi ratione & ægri viribus æſtimanda.

C

Ciborū qualitas.

D

Senectus alter morbus.

Aph. 16. ſect. 1.

Sed ſi conſuetudo (vt aiunt) altera natura eſt, eius quoque magna medico ratio erit habenda æquè in ægris atque in ſanis. Hæc enim aliquando ſenſim ſine ſenſu

Cōſuetudinis vis.

natiuum temperamentum immutat, ac pro eo accititium ſupponit. Quare ſi quis conſuetudinẽ paulò deteriorem mutare ſtatim vel in meliorem velit, plus profectò nocumenti, quàm vtilitatis adferet, quod repentinæ omnes mutationes Hippocratis ſententia ſint periculoſæ. Ergo ſi quid de conſuetudine detrahi neceſſitas flagitet, paulatim id faciendum eſt, vt ſic pedetentim natura citra vim, ſolitæque œconomiæ perturbationem contrariis aſſueſcat. Nam paulo deterior potus aut cibus, per conſuetudinem autem ſuauior: melioribus quidem, ſed minus ſuauibus & inſuetis eſt Hipp. ſententia præferendus. Hinc eſt quòd ruſtici ſuillas aut bubulas carnes, quas de more in vſu habent, egregiè concoquant: perdicum autem, caponum, & alias laudabilis ſucci in nidorem conuerterint, potius quàm in benignum chyli cremorem mitificauerint. Cuius rei cauſa non in ſolam caloris illorum vegetioris, & quaſi vrentis proprietatem eſt conferenda, ſed multo magis in conſuetudinem, quæ familiaritatis accita quadam gratia, facit vt cibi contumaces nullo negotio in laudabilem ſanguinem abeant. Tanta enim vis eſt conſuetudinis, vt aſſueti cibi ſint gratiores: quò fit vt dum illis voluptuatur ventriculus, arctius quoque ipſos complectatur: ac ſine vllo nauſeæ, vomitus, aut ponderis triſti ſenſu fœliciter concoquat. Contraria omnia occurrunt in vſu ciborum palato & ſtomacho minimè arridentium. Ab his enim abhorrens ventriculus ructibus acidis aut nidorulentis, faſtidio, nauſea, vomitu, ponderis ſenſu, capitis dolore, & totius corporis iactatione moleſtiam teſtatur. Quare diligenter reſciſcendum, quos æger cibos in deliciis de more habeat, vt illis oblatis deiecta effreni vacuatione, aut vomitu, alióue ſimili caſu appetentia proritetur. Gratis enim & ipſi paulo deterioribus, promptius ac fœlicius reſtituetur: vt ex Hipp. mẽte paulo ante notauimus. Quibus verbis apertè docuit non minus boni quàm prudentis medici eſſe, ægrorum palato ſubſcribere & inſeruire.

Aph. 91. ſect. 2.

Aph. 38. ſect. 2.

Conſueti cibi gratiores adeoque magis alibiles.

A

B

Ciborũ ordo

Cùm verò omnibus in rebus ordo ſit pulcherrimus, tum verò in cibis capiendis eſt valde neceſſarius: quantumuis enim cibi in copia & qualitate ſint laudabiles, quantumlibet vſu ſint familiares & conſuetudine grati, niſi tamen certo & debito ordine ingerantur, vel negotium & tumultum facient ſtomacho, vel non benè coquentur, vel tardè & difficulter: Quare diligens ineunda ratio eſt, qui primis, qui poſtremis epulis cibi aſſumi debeant: quæ enim concoctu difficilia ſunt, non ſunt præmittenda coctu facilibus. Nec adſtringentia ſiccáue lubricantibus. At contra lubrica, pinguia, liquidáque omnia, & quæ facilem ſubeunt mutationem præire debent, quò ſic humidior fiat aluus: Inde ſequi adſtringentia, vt horum opera, clauſo, conſtrictóque ſtomacho arctius cibos omni ex parte complectatur ventriculus, & calore proprio coacto & vnito in ciborum mitificationem incumbat fœlicius. Hoc conſilio Hippocrates lib. de victu in acutis, iubet matutinis epulis ea ſemper ingeri, quæ lubricandæ aluo ſunt idonea: Veſpertinis autem quæ corpori nutriendo. Non tamen propterea potus cibum præcedere debet, ſed contra cibum potus ordine ab eodem præſcripto.

C

A potibus ſeu liquidis cibis paſtus incipiẽdus.

Cibandi tẽpus.

Nec verò temporis minor cura eſſe debet in cibo aſſumendo, quàm ordinis: Certum enim ac definitum eſſe debet tempus ſanorum hominum cibandorum: Hora nempe ſolita & cùm fames vrget ſano cuilibet & ſuæ ſpontis homini cibum capere licet, ſed exercitia, laboréſque ſoliti præcurriſſe debent, oportet enim præcepto Hippocratis, vt labor cibum præcedat, quo diſcutiantur excrementa tertiæ concoctionis, calor natiuus augeatur, & partes ſolidæ confirmentur, corroborentúrque: quæ demum tres ſunt exercitationis vtilitates, ad vtilem ciborum præceptionem valde neceſſariæ. At in ægris ad temporis illas circunſtantias, & cibi capiendi horam ſolitam vix licet attendere: Potior enim omnibus aliis eſſe ea debet cibandi ægri indicatio, quæ ex motu morbi ſumitur, & declinatione acceſſionis: Nam ſi in febribus, præſertim ineunte acceſſione, cibum offeras, non tam ægrum quam ipſum morbum nutrias. Tum enim corrumpitur in ventrem ingeſtus cibus, & morbo cedit in materiam. Eſt enim vt ante ex Hipp. notauimus, cibus ſanis robur, ægris verò morbus, niſi tempore vſurpetur ſolerti, ad ægri vires & morbi vigorem adhibita cautione.

D

Laborũ ante paſtus vtilitas.

Minime in paroxiſmo cibandum.

Ciborũ varietas.

Nec verò ſimplex, & vnius generis cibus eſſe debet, ſed multiplex, & ex variis vario apparatu inſtructis epulis: ne natura eiuſdem edulij perpetua & odioſa appoſitione

poſitione

A poſitione tanquam crambe bis poſita, tandem nauſeet ac ſic nec amicè complectatur nec benè concoquat:aut ventriculus vni cibo aſſuefactus, incidente aliqua,vt faſtidij neceſſitate, ab omnibus aliis abhorreat, & vt ignoti cupido non eſt, nullius oblati cibi voluptate titillari & irritari deiecta appetentia queat. Non enim ſuperſtitioſis illis medicis fides habenda eſt,qui putant eduliorum varietate tubari concoctionis opus. *Cur cibus varius vtilis.* Longè aliter res ſe habet quorum enim voluptate illectus ventriculus ad appetendum incitatur,arctius illa complectitur,& concoquit fidelius. At natura noſtra variorum eſt appetens. Addequod cum corpus noſtrum ex ſe ſubſtantia ſolida, humida & aërea coagmentatum exurgat, & contingere poſſit vt per tot labores quos adire & exhaurire in hac vita cogimur vna ex his maiorem quam alia diſſipationem, ſuique iacturam patiatur, adigendus eſt neceſſario ad plura ventriculus, ne quid forte deſit ei quod effluxit reparando. Sed & ætas, annique tempus cibandi indicationes præbent, alia enim iuuenit, alia ſeni, alia hyeme, alia æſtate conueniunt. Quare noſſe oportet quid quamque
B ætatem, & quid quodque tempus deceat. Pueri calido & humido, plurimoque egent alimento, vt nonmodo nutriendo ſed & augendo corpori ſufficiat. Quare omnium minimè ieiunium ferunt, qui preſertim ſunt inter ipſos viuaciores & alacriores. *Ab ætate cibãdi ſumpta indicatio.* Contraria ſenum ratio eſt, ſi enim quia parum calidi habent, paucis propterea alimentis egent, quia à multis extinguntur. Quare ſenes facillimè ieiunium ferunt, debent verò calidis & humidis cibis nutriri, quo partes eorum ſolidas, gelidæ iam & arentes,ſuaui eiuſmodi ciborum tanquam fomento incaleſcant & humectentur. Conſtantis ætatis homines modico gaudent contrariorum vſu, ad caloris paulò acrioris feruorem temperandum. Adoleſcentes ſimilibus ſunt conſeruandi,quia temperati. Hyeme victus ratio calida eſſe debet & ad ſiccitatem vergens. Itaque tum aſſorum, generoſi vini, ſpecierum, & ciborum, debet eſſe vſus liberarior:quod hyemali conſtitutione à frigido, & humido aëre infeſtemur, *Ab anni tempore.* & calore interim multo interno vrgeamur. ventres enim Hippocratis ſententia hyeme & vere natura calidiſſimi exiſtunt æſtatis verò febrilis:velut calor frigidorũ &
C humidorum vſum ac liberaliore potu venit temperaneus vere temperato mediocria omnia eſſe debent. Autumno verò paulatim ab æſtiua ad hyemalem victus rationem eſt tranſeundum.

De Motu & quiete. CAP. XV.

MOTVS nomine hìc vt monet medici inaudire nos oportet omnis generis exercitia, cuiuſmodi ſunt deãbulatio,ſaltus,curſus, vectio in equo, *Motus quid ſignificet.* ludus pilæ, oneris geſtatio & ſimilia. Huius etiã generis frictio eſt,quæ magno olim fuit in vſu & pretio, nec hodie à medicis omnino negligitur. *Frictio triplex.* Plures eius ſpecies numerant, ſed omnes ad tres reuocari poſſunt,vt ſit alia mollis, alia dura alia mediocris,ſiue corporis totius,ſeu partis alicuius tantum. Dura frictio dicitur,quæ aſpera eſt & valida fit ſeu manuum, ſeu ſpongiarum, ſeu telæ rudis & crudæ appreſſione,cogit,condenſat, aſtringit, carnem in- *Dura frictio*
D durat quanquam ſi ſæpius repetatur & diutius tandem rarefacit, reſoluit, extenuat: carnem, & aliam quamuis corporis ſubſtantiam minuit. Sed & reuellitatque humorum influxum ab vna parte in aliam deriuat. Mollis leui manuum & ſimilium fit affrictu contraria omnia præſtat,nempe remollit,relaxatque & læuem atque ærugatam cutem reddit,quanquam niſi in longius tempus proceſſerit,nihil horum quod ſit *Mollis.* effatu dignum facit. Mediocris, ambarum in medio exiſtens carnes amplificat,corporiſque habitum tumefacit, quia attractum ſanguinem, ſpiritúſque retinet nec diſſipari ſinit. *Mediocris.*

Sunt verò exercitij magnæ etiam vtilitates, nam calorem natiuum auget vnde fœlicior ſequitur cencoctio adeóque nutritio & inutilium excretio, ſpirituum denique ad ſua munia impetus citatior corporis meatibus omnibus atque ductibus expurgatis. *Exercitiorũ vſus.* Deinde reſpirationem, & aliàs corporis actiones confirmat, & corporis habitum, omnéſque artus roborat mutuo ipſorum in ſe inuicem attritu: quo fit vt laboribus non tam cito frangantur. Hinc ruſticos cernimus ad labores eſſe indomitos. Si quis:hæc ab exercitio commoda reportare velit,neceſſe eſt vt adeun-

di exercitij opportunitatem captet, vt tempeſtiuè ab exercitio ſe remoueat, non effrenè & violentius exercitium ſubeat, idque interpolatis ex ratione vicibus. A

Oportunum exercitio tẽpus. Oportunum ergo exercitio tempus erit ante paſtum (vt calore natiuo aucto appetentia augeatur) redditis omnibus excrementis ne natura famelica & inanita prauos humores inteſtinis aut alia corporis ſede concluſos in vniuerſum habitum hepar aliáſque partes nobiles attrahat & effundat. Sed nec æquum eſt ſtatim à cibo in exercitia ruere, ne humores crudi, necdum benè mitificati cibi in venas rapiantur. *Exercitij modus.* Exercitio modus terminúſque eſſe debet cum tumidius apparet corpus, cum facies rubet, cum ſudor erumpere incipit, cum reſpiratio in magnitudinem ac frequentiam augetur, ac membris laſſitudo obrepit: vltra ſi quis exerceri pergat confractio & conquaſſatio membra adoritur, corpus ſudoribus diffluens ſpirituoſas & humidæ ſubſtantiæ reſolutionem non facile reparabilem patitur: vnde frigidius & macrius ad deformitatem vſque redditur.

Qualitas exercitij. Exercitij qualitas quam requirimus in medio exceſſuum poſita eſt: ſic vt neque velocius aut celerius ſit exercitium, nec tardius, aut ignanius, nec robuſtius B aut validius, nec etiam debilius: non rapidius, non etiam remiſſius quodque ex æquo membra omnia promoueat. Tale exercitium ſanis corporibus valde eſt accommodatum. At ſi intemperata fuerint id erit deligendum exercitij genus, quod ſuæ qualitatis exceſſu corporis intemperiem corrigere & ad commoderationem quandam reducere poſſit. *Vehemẽtia exercitia quibus vtilia.* Ergo frigidis & craſſis, lentiſque humoribus referti homines id ſibi exercitij genus accommodatum eſſe putabunt, quod validius, vehementius, robuſtius, & diuturnius erit. Ita tamen vt niſi peracta, prima & ſecunda coctione id aggrediantur: quod ex vrina flaueſcente intelligent. Tenuibus verò & bilioſis humoribus diffluentes læuia exercitia, & rapidæ contentionis expertia ſibi deligent, nec expectata ſecundæ concoctionis abſolutione, ſolidarum enim partium calor acrior voluptuatur ſemicrudis eiuſmodi ſuccis, quos alioqui retorreret exhauſto omni glutine vt parti nec apponi nec agglutinari poſſent. Quod ad exercitij attinet repetitionem, toties erit exercendum corpus quoties cibandi corporis inceſſet libido. Nam exercitium, ſepultum & C obrutum in corpore calorem ſuſcitat & promouet. At per ignauum calorem nequit fœliciter obiri coctio: quare neque ex ſumpto cibo vlla vtilitas niſi præmiſſo *Apoterapia* exercitio. Exercitij cum ratione ſuſcepti & probè peracti, poſtrema pars apoterapia dicitur, quæ mediocri membrorum frictione, ac eorundem deterſione abſoluitur: quo ſic ſudor erumpens, corporíſque ſordes & ſimilia ſub cute latitantia excrementa, foras proliciantur & exhauriantur: ſimul & à laſſitudine ac defatigatione membra vindicentur. Hac hodie vulgo vtuntur qui pila luſerunt.

At verò vt ab exercitio conuenienter ſuſcepto & exacto multa & magna profluunt commoda, ſic grauia ex ſegni otio detrimenta: Craſſis enim & lentis ſuccis in cor- *Quæ ab otio damna.* pore cumulatis cruditatum obſtructionum, calculorum cum in renibus, tum in veſica, arthritidum, apoplexiarum, & mille aliorum morborum ferax id eſſe ſolet.

De Somno & vigilia. CAP. XVI. D

QVo ſit apertior hæc quam nunc meditantur de ſomno & vigilia oratio, breuiter quid commodi aut incommodi apportent, aperiemus: quod ſit ad vtrúmque tempus, quæ hora conueniens, quæ cubandi ſit ratio & qui delectus: quid inſomnia per ſomnum, quidque à ſomno labor aut alacritas portendant.

Sõnus quid. Somnus nihil eſt aliud qnam corporis totius quies & facultatis animalis a ſenſibus & motibus ceſſatio. Fit ſomnus, cum vaporoſa quadam ſuaui & benigna humiditate cerebri ſubſtantia perfunditur ac quodammodo vincitur & grauatur: vel cum per ſuſceptos labores exhauſti fermè ſpiritus corporis molem ſuſtinere am- *Somni vſus* plius nequiunt ac neceſſariam quietis conſequutionem adferunt per quam alios ex mitificatis in ſanguinem cibis natura ſufficere poſſit. Initus opportunè ſomnus concoctionem viſcerum magnopere iuuat, quod per ſomnium ad illa retrogradus cũ ſpiritibus feratur calor, coctionis omnis opifex. Nec verò ſomnus, fractis tantum laſſitu-

A laſſitudine membris, ſolatium adfert, ſed & lenit curas ac corda oblita laborum. Ineũdi & captandi ſomni tempus oportunum eſt nox: vt quæ ſomnos inuitet ſuo madore, alto ſilentio, ſuiſque tenebris. Noctis enim illa obſcura opacitate calor, ſpiritúſque in centrum corporis coguntur & coercentur: vt contra ſolis diurno lumine ſibi velut familiari, & conſociali in ſuperficiem atque habitum alliciuntur & euocantur: vnde ſomni abruptio, & vigiliarum conſequutio. Adde, & quod facit ad eam quam ex ſomno ſperamus non minimam opportunitatem, ſufficere nocturnum ſpatium ad iuſtæ & perfectæ concoctionis opus. Quæ ratio, inter multas eſt, cur ſomnus diurnus ſit nociuus. Ante enim euocatis in cutem, ſeu lumine ſeu ſtrepitu diurno, calore & ſpiritibus à ſomno excitamur, quam incoepta concoctio abſolui poſſit. Nec verò poteſt non eſſe leuior ille ſomnus qui citra dormiendi incidit neceſſitatem. Quare tentata quidem, ſed non perfecta concoctione, cruditatibus venter impletur, ructibus acidis diſtenditur, ac cerebrum craſſis vaporibus excrementitiis humiditatibus differtur. Vnde dolor, capitis grauitas, & frigidorum B morborum prouentus. Quanquam verò nocturnus ſomnus ſit ſalubris, oportet tamen vt mediocris temporis limitibus coerceatur: Nam qui ſuperfluit excremenmentorum, ſurſum, deorſúmque vacuationem remoratur: Interim verò calor nunquam otioſus, ex illis ſeu portionem, ſeu vaporem in venas, partes nobiles, & habitum corporis elicit, morbi alicuius futuram materiam. Tempus id metiri oportet, non horarum ſpatio, ſed abſoluto concoctionis opere, quod aliis citius, aliis tardius procedit. Quod tamen longiſſimum eſt ſeptem aut octo horis perficitur. Perfectè illius iudicium præbet in ſe & ſuas tunicas ſubſidens ventriculus, vrina flaua. Contra enim tenſio ventriculi, acidi ructus, capitis dolor, & totius corporis grauitas teſtantur imperfectam concoctionem.

Oportunum ſomno tempus & noctis natura.

Sōnus diurnus.

Somni nocturni mediocritas eſſe debet.

Vnde æſtimanda.

In ſomno captando ad formam decubitus in primis eſt attendendum. Primum enim in latus dextrum decumbere debemus, vt ſic cibi in ventriculi fundum præcipitentur: carneus enim cum ſit ac minus membraneus, calidior eſt, atque ad aſſimilationem efficacior. Mox in latus ſiniſtrum conuertere ſe oportet, vt ſic hepar C ſuis lobis velut manibus, ventriculum vndique complectatur, ac tanquam ignis lebeti ſubiectus coctionem maturet. Tandem ſub diluculum non erit inutile ſe in latus dextrum reuoluere, vt hoc ſitu ventriculi, recluſo & patente orificio, ſuſcitatis ebullientis chyli elixatione vaporibus liberior ſit euaporatio. Supinus recubitus omnino eſt fugiendus. Hinc enim renes inflammantur, calculi concreſcunt, paralyſes, conuulſiones, omneſque à fluxione in ſpinalem medullam, atque ab hac deductos neruos morbi habent originem. Pronus verò, his qui ita iacere conſueuerunt non eſt inutilis, modo fluxionibus in oculos non ſint obnoxij: ſic enim in partem affectam facilius humor procumbit. Cæterum ſic concoctionis opus non parum probetur, quia decubitus illa forma non modo internus calor circa ventriculum continetur, & cogitur, ſed & plumularum lecti molliorum ſuccenturiatus tepor, ipſi in ſuppetias accedit.

Forma & ſitus corporis in dormiendo qui & qualis eſſe debeat.

Supini ſomni incōmoda.

Proni nocumenta.

Nec verò negligenda quæ per ſomnum obſeruantur inſomnia, his enim diligenter expenſis mirum in modum innoteſcunt affectus, humoréſque ſuperflui, quorum doD minio corpus tenetur quibus enim bilis furibunda per corpus inter dormiendum oberrat. his luculenta, micantia, ignea ardentia, ſtrepitus & rixarum plena omnia aparent. Qui pituita diffluunt: flumina niues, imbres, & inundationes, atque ab alto præcipitia ſomniant. Melancholicis, hiatus, voragines, denſæ & obſcuræ caligines, fumi, antra, atraque omnia & triſtia per ſomnium occurrunt. Quibus verò ſanguine turget corpus, illi nuptias, choreas, muliercularum amplexus, dapes, iocos, riſus. viridaria: Læta denique omnia & renidentia per inſomnia cogitant.

Inſomniorũ contēplatio.

Attendere etiam oportet vt ſe à ſomno habet æger, alacriuſne, an grauius. Hippoc: enim ſententia.

Cum labor à ſomno eſt, læthalem collige morbum:
Sin proſit ſomnus, nihil hinc læthale timendum eſt.

Aph. 1. Sect. 2.

Atque vt ſomnus, ſic & vigiliæ ſi modum exceſſerint nociuæ vigiliæ enim cerebri temperiem labefactant, ſenſus debilitant, ſpiritus exhauriunt, cruditates generant, capitis grauitates, carnium colliquationes & totius corporis emaciationes accerſunt: vlcera denique aridiora, adeóque rebellia, contumaciora, & mali-

Immodicarũ vigiliarum dãna.

gniora reddunt. Multa alia de ſomno & vigiliis ſuperſunt dicenda, ſed hæc chirurgo ſufficere debent. A

De Repletione & inanitione ſeu vacuatione.
CAP. XVII.

Repletionũ ſeu verius exceſſuum ſpecies. REpletionis ſeu exceſſus omnis, duæ ſunt omnino ſpecies: vna ſimplicis eſt qualitatis, ſine humoris affluxu & comitatu, qualis apparet in intemperiebus ſine materia: Altera eſt quantitatis & molis cum vel epulis, vel humoribus nimiis corpus grauatur: Vnde morborum infinitus numerus. Ciborum repletionem, ſaturitatem, ſeu ſatietatem appellant, habetque duas ſpecies: vnã quæ dicitur ad vaſa: Alteram quæ ad vires. *Repletio ad vaſa & vires.* Satietatem ad vaſa, venarum & præcordiorum, vt ventriculi diſtentione & tumore metimur. Satietatem ad vires dicimus, cum pluribus ferculis corpus oneratum eſt, quam quibus ferendis par eſſe poſſit. Sed & humorum repletio duplex exiſtit. Vel enim vnius alicuius B *13.meth.ca.6.* humoris eſt, vel omnium: Hanc plethoram ſpeciali nomine appellant. Plethoram enim definit Galenus æqualem humorum omnium redundantiam. Nam ſi aliquando plethoram ſeu plenitudinem ſola ſanguinis redundantia definiat, tum certè ſanguinis nomine æquabilem quatuor humorum complexum intelligit: quemadmodum *Cacochimia quid.* in ſcholis docent medici. Repletio quam vnus aliquis humor committit, cacochymia dicitur. Gal. loco citato, ſiue repletio illa ſit humoris bilioſi, ſeu melancholici, ſeu pituoſi, ſeu ſeroſi.

vacuationũ ſpecies. Iam inanitio ſeu vacuatio, nihil aliud eſt, quam humorum qui vel quantitate, vel qualitate moleſti ſunt excretio, & effuſio. Vacuationum aliæ ſunt vniuerſales, quæ humores ſupernacaneos toto corpore excludunt: cuiuſmodi ſunt purgatio, vomitus, exhalatio, ſudores, phlebotomia. Aliæ particulares, quæ partis tantum alicuius euacuandi gratia ſuſcipiuntur: qualis eſt cerebri per nares, palatum, oculos, aures: pulmonum per tracheam arteriam: ventriculi per vomitum, & anum: inteſtinorum per ſedem: Iecoris & lineis per vrinas, & anum. Fiunt hæ vacuationes aliquando ſponte C naturæ, ſeſe expedientis, eoquod moleſtum: Aliàs artificio medici ad imitationem naturæ comparatio.

Harúmque rurſum alia legitima eſt, cum ſolus humor ſeu quantitate, ſeu qualitate noxius, excluditur: Alia illegitima, ſeu effrænis qua vtiles vna cum inutilibus excernuntur humores.

Quæcunque verò illæ ſunt euacuationes vel cutis ſcalptu, attritu & affrictu ſuſcipiuntur & fiunt, cum nempe bilioſus humor, ſalſus aut ſeroſus vel flatus aliquis inter cutem & carnem obhærens pruritum facit. *Scalpt⁹ moderati commoda.* Cutis enim ſcalptu exitum habet: manifeſtum quidem, ſeroſæ materiæ effluxu, cruſtas ſæpè, & vlcera inurentis ſi craſſior humor fuerit: inſenſibilem verò ſi flatus fuerit, rarefacta attritu illo cute & craſſo flatu attenuato. Proinde parum humanè faciunt qui ſcalptu illo ægris interdicunt, niſi fortè adeò aſper & immanis fuerit, vt iugi calore & dolore in partem fluxionis & decubitus, periculum minetur.

Vel fiunt illæ euacuationes multo humore effuſo, ab aperto abſceſſu, vlcere fluente, fiſtulis, & his ſimilibus vomicis. D Aut ſudoribus qui in morbis præſertim acutis valde ſalubres ſunt: ſi toto fluant corpore, & diebus criticis contingant. *Vomitus vis.* Vomitu, qui ſæpè violentia humoris toto corpore, ab extremis etiam artubus reuellit, quos carthartica deturbare non potuerãt: vt in paralyſi & iſchiade cernere eſt. Screatu vt in lateris pulmonibúſque ſuppuratis omnibus contingit.

Saliuatio. Spumatu ſeu pitutioſo oris fluxu, vt in lue venerea vexatis euenit, ſternutamẽto & emunctione: His enim cerebrum humore grauatum, ſe exonerat, ſeu ſponte, ſeu ſternutatoriis & errhinis ſollicitatum. Hinc pueri & quicũque cerebro ſunt humidiore, hac via ſe crebrius expurgant, ſingultu, ructu: His enim flatus ventriculo contenti *Vrinarum etiã proruptione totũ corpus repurgatur.* erũpunt, per vrinas: per has nãque non febres modò, ſed & quod magis mirabere, non rarò lues venerea ſalubriter terminatur. Viſi enim ſunt aliquando lue venerea correpti, quibus cum frictione ex hydrargyro neque aluo, neque ore venenati humoris fluxus citari potuiſſet, copioſis vrinis mortis periculo, & morbo præclarè ſunt liberati Hæmorrhagia: ſæpè enim natura grauiſſimis morbis in iuuenili præſertim corpore,

per ſan-

A per ſanguinis è naribus fluxum, viam & ſalutem inuenit. Menſtruali profluuio, in mulieribus, Diarrhœa, purgatione, ſudoribus, reſolutione, ſeu inſenſibili vacuatione & tranſpiratione: ſic enim ſæpè tumores, etiam ad ſuppuratum perducta materia euaneſcunt, & reſoluuntur, tum ſponte, tum appoſitis diaphoreticis. Idem conſequimur exercitio, diæta, balneis laconicis, ſomno longo, fletu, lachrymis erumpentibus. Suctu, vt vulneris venenato morſu inflicti, cucurbitulis, ſanguiſugis. In omnibus illis vacuationum generibus tria veniunt expendenda, quantitas, qualitas & excretionis modus. Aperto enim (verbi gratia) Empyemate, oportet pus quod efflui proportione reſpondere materiæ purulentæ, quæ thoracis capacitate continebatur: aliàs niſi totum pus expurgetur, erit recidiuo locus, oportet illud eſſe album, leue, æquale, & quàm minimè fœtidum. Oportet denique ipſum effluere, non vniuerſim & vno impetu, ſed paulatim & viribus interpollatis, alioqui cum inutili illa materia non parum ſpiritus, caloriſque effluit, vnde virium omnium diſſolutio.

Tria in omni vacuatione notãda.

B

De animi perturbationibus. CAP. XVIII.

ANIMI perturbationes, vulgò accidentium nomine donatæ ſunt, quod vt accidentia corporea corporibus, ſic illæ animis adeſſe & abeſſe poſſunt, citra ſubiectę velut animę corruptionem. Non eſt illarum chirurgo notitia leuiter prætereũda: magnas enim in corporibus excitant turbas, multorúmque & non leuium affectuum occaſiones præbent. Cuius rei imprimis fidem facere poſſunt, gaudium, ſpes, & amor. His enim motibus calor, ſpiritúſque in vniuerſum corpus aliàs blando, aliàs rapido impulſu diffunduntur, ad fruitionem præſentis vel futuri boni. Tum enim cor dilatatur, quaſi ad complexum rei amatæ, & facies roſeo ac renidẽte colore tingitur. Eſt autem veriſimile ab obiecto facultatem ipſam moueri, cuius imperio & cor ipſum commouetur. Priuſquàm enim vllo perturbationis genere concitemur, neceſſe eſt primùm, vt ſenſus externi, propria ſibi obiecta arca qua vix falluntur, apprehendant: mox vt tanquam internũtij, ea ad ſenſum communem deferant, qui illorum ideas corporibus abſtractas, ad ſingulas facultates tranſmittat.

Cur animi perturbationes accidentia dicuntur.

Harum vis

Vnde illa vis.

C Deinde vt vnaquæque facultas tanquam iudex, rem totam cuiuſmodi ſit de integro cognoſcat, atque in obuerſantibus ſibi obiectis, ſpeciem quandam boni vel mali, appetendi vel fugiendi, concipiat. Sic enim cui vnquam ſanæ mẽtis homini, in riſum effundi contigit, niſi præcognito & perſpecto eo, ſeu dicto, ſeu facto, quod riſus anſam præbet? Gaudium ergo à corde procedit, concepta enim rei exhilarantis ſpecie facultas cor impellit: concuſſum & impulſum à facultate, quæ imperium in ipſum habet cor, dilatatur atque expãditur, quaſi ad obiectum exhilarans cõplectendum. Interim autem dilatationis illius impetu, multum caloris, & multum ſpirituum cum ſanguine, in vniuerſum corpus effundit. Quorum magna pars dum ad faciem aſſurgit, ipſa intumeſcit & dilatatur, frons exporrecta & ſerena nitet, lucidi micant oculi, malæ tanquã minio ſuffunduntur, labra & os ipſum totũ contractũ, complanantur: nonnullis genæ foſſulis velut duobus excauantur, (quæ ab ipſo effectu gelaſinæ dicuntur) per eam quam muſculi à repletione ſanguinis, & ſpitituum patiuntur contractionem, & criſpantem velut corrugationem, quod ipſum denique ridere eſt.

Gaudii ratio.

D Gaudium, facultates omnes vegetat, ſpiritus excitat, concoctionem iuuat, habitũ corporis lætiorem reddit, & impinguat eum promotis eo calore ſanguine & ſpiritibus, rore alimentario membra omnia perfundit & humectat: quò fit vt ex omnibus ſola hæc animi perturbatio frugifera ſit, modò modum non prætergrediatur: nam effrene gaudium & inſolens, tanto impetu ſanguinem ſpiritúſque à corde, in corporis habitũ rapit, vt exhauſto vitalis humoris perenni fonte, per præcipitem virium omnium lapſum, cita mors & inopinata veniat. Quæ res cõtingit præcipuè in his qui natura ſunt minus cordati, vt fœminis & ſenibus. Ira eãdem in nobis caloris effuſionem molitur, ſed longè rapidiorem, quàm gaudium: hac itaque ſæpè ſpiritus, humoréſque ita inardeſcunt, vt febres accendantur putridæ, ſi præſertim corpus fuerit cacochymum. Triſtitia contrario planè modo quàm ira corpus exſiccat, quod per hanc cor ita in anguſtum ſuffocato penè calore coërceatur, vt ſolita ſpirituum generatio fieri nequeat: & ſi qui generentur, nequeant inde liberè per membra cum ſanguine diffundi: vnde vitalis facultas exoluitur, viuidus faciei color flacceſcit & extinguitur, corpus lenta tabe conſumitur.

Effecta gaudii.

Ira.

Triſtitia.

Metus. Timor pariter intrò retrahit, reuocátque ſpiritus, at non ſenſim vt in triſtitia, ſed rapido & violento impetu: hinc pallor faciem derepentè occupat, extrema inalgeſcunt, corpus vniuerſum trepidat, quibuſdam aluus ſoluitur, vox faucibus hæret, cor violẽto pulſu palpitat, quòd ſanguinis & ſpirituum affatim irruentium exundante copia, ſtrangulato prope calore obruatur. Sed & horrore comæ arriguntur, quod confluxit caloris & ſanguinis ad intima, extremæ partes marmore frigidiores & ſicciores fiunt: vnde tota cuticula, porique ipſi, in quibus pilorum radices defixæ ſunt, contorquentur. A *Hipp. lib. 4 de morb.* *Pudor.* Pudor, mixtus eſt ex ira & timore quidam quaſi affectus: itaque ſi in eo pugnantiũ quaſi perturbationum conflictu, timoris ſupra iram ſit dominatus ſanguine ad cor cõfugiente, facies palleſcit, ac pro contractionis caloris vehementia commemorata, hęc aut illa oboriũtur ſymptomata. At ſi contrà, ira ſupra timorem victrix euadat, ſanguinis ad faciem impetus conuertitur, flagrant oculi, & nonnunquam ſpuma ab ore proſilit. *Verecũdia.* Alia eſt pudoris ſpecies, quam Verecundiam Latini nominarunt, in qua caloris, ſanguiniſque ad cor primò confugientis, mox inde ſtatim reſilientis, Eurypus quaſi quidam cernitur. Sed leuis eſt adeò ille motus vt nullam inde oppreſſionem, nullam ſpirituum paupertatem cor patiatur. B Ita nulla hinc oboriuntur effatu digna accidentia, familiaris eſt virginibus & pueris hæc affectio, qui ſi commiſſo per imprudentiam errore erubuerint, ſalua virtutis res, & bonæ indolis argumentum eſſe putatur. *Agonia.* At Agonia, id eſt certamen cum ex timore forti, & ira flagranti, mixta ſit perturbatio, cor vtriuſque motus periculis inuoluit. Quare per hãc perturbationem in maximum diſcrimen facultas vitalis adducitur. Ad has ſex animi perturbationes, aliæ omnes reuocantur, vt odium & diſcordia ad iram: alacritas & iactantia ad gaudium: terror, pauor, & exanimatio ad Timorem: inuidia, deſperatio, luctus ad triſtitiam. Ex his euidens eſt quantum ad immutandum & percellendum corporis ſtatum poſſint animi pathemata: nec id alia de cauſa quàm quòd cordis compreſſione, & dilatatione ſpirituum ſanguinis & caloris faciant diffuſionem & contractionem: vnde eorũdem ſpirituum diſſipatio vel oppreſſio. Horum ſymptomatũ ſigna promptè relucent in facie, corde ſuarum affectionum notas, in ea parte propter cutis raritatem velut appingente. Et certè facies pars eſt ad interni corporis affectus omnes aperiendos accommodata adeò, vt C *Cur prima in facie elucent perturbationum animi ſigna* de facie ſenem à iuuene, mulierem à viro, temperatum ab intemperato, Aethiopem ab Indo, Gallum ab Hiſpano, triſtem à iocoſo, ſanũ ab ægroto, viuum denique à mortuo cognoſcere luculenter poſſis. Quid quod in vultu & facie mores, & quæ alto ac tacito corde premimus, legi haud obſcurè permulti aſſerunt. *Perturbationum animi vſus.* Cæterùm ab explicatis illis perturbationibus, quid commodi, quid incommodi in hominem redundare poſſit aperuimus, confecimúſque iram nemini ſalutarem eſſe poſſe, niſi fortè ignauia torpenti, & ex frigido, lento, ac pituitoſo humore languenti. Timorem nulli ſalubrẽ eſſe poſſe, niſi fortè his qui à diaphoretico ſudore, hæmorrhagia immodica, aut ſimili alia effreni euacuatione in manifeſtum & propinquũ veniunt vitæ diſcrimen. Quare prudentis erit Chirurgi videre, ne temerè in aliquam harum perturbationum, ægrum ſibi commiſſum præcipitet, niſi fortè incidente aliqua commemoratarum occaſionum neceſſitate.

De rebus contra naturam, & primùm de cauſa morbi.

CAP. XIX. D

Quæ ſint res contra naturam. EXPOSITIS rebus naturalibus & non naturalibus, reſtant illæ quæ contra naturam dicuntur, ideò quòd corporis noſtri ſtatum labefactare & corrumpere natæ ſint. Sunt autem tres numero, cauſa morbi, morbus, & ſymptoma: *Cauſa morbi quid & quotuplex.* cauſa morbi contra naturam affectio eſt, quæ morbum facit. Hæc diuiditur in internam & externam. *Cauſa procatarctica.* Externa ſiue procatartica, aut primitiua, aliunde & forinſecus in corpus venit, eiuſmodi ſunt cibi mali ſucci, & quæ in corpus hoſtiliter incedunt tela. Interna eſſentiam ſedémque habet in corpore, ſubdiuiſa in antecedẽtem & coniunctam. *Interna antecedens.* Antecedens dicitur quæ morbum quidem nondum actu facit, ſed in propinquo eſt vt faciat: ſic humores in partem aliquam copioſius effluentes, vel parati influere, abceſſuum cauſæ ſunt antecedentes. *Interna cõiuncta.* Coniuncta cauſa, quæ morbum actu facit, & immediatè cum morbo tam arcta iuncta affinitate, vt morbo præſente adſit, abſente abſit. Omnium rurſum eiuſmodi cauſarum, aliæ ſunt nobis congenitæ, vt ſeminis

A minis vtriuſque & menſtrui exuberans quantitas, & praua qualitas, ex morbidis parentibus morborum multorum cauſæ exiſtunt, & eorum preſertim quos hereditarios nominant. Aliæ nobis iam natis adueniunt, vt vitæ, victúſque ratio, ictus, caſus, lapſus & ſimiles. Quæ nobis congenitæ ſunt penitus vitari, corrigíve nequeunt. At aliarum quædam vitari poſſunt, vt ictus & lapſus, aliæ minimè: ſed neceſſariò in corpus noſtrũ inuadunt, vt aër, cibus, potus & ſimilia. Quòd ſi quis inter cauſas internas, congenitas & ineuitabiles, humidi primigenij quotidianam, imò momentaneam diſſipationem, quam natiuus calor molitur aſſiduè, velit accẽſere, nihil moror non magis quàm cauſarum diuiſionem à Philoſophis celebratam, in materiales, formales, efficientes & finales: non enim tam curioſa meditatio Chirurgum attingit, quẽ rudi minerua inſtruere mihi tantùm eſt animus. Quare hæc illi quæ diximus ſufficient.

Cauſa mortis congenita & ineuitabilis.

De Morbo. CAP. XX.

MORBVS affectus eſt contra naturam, partis cui inſidet actionem primò
B & per ſe lædens. Morbus omnis eſt triplex, intemperies, mala conformatio, & continui ſolutio. Intemperies, morbus eſt partium ſimilarium, à proprio & natiuo temperamento diſſitarum. Digreſſus ille à natiuo temperamento, fit duobus modis, vel per ſimplicem intemperiem ob vnius qualitatis exceſſum: hæcque quadruplex, calida, frigida, humida & ſicca: vel per coniugatam, ob qualitatum duarum exuperantiam: éſtque item quadruplex, calida, humida: calida, ſicca: frigida, humida: frigida ſicca. Rurſus intemperies quæuis, vel nudæ & ſolius qualitatis eſt vitium, vt phlogoſis: vel humorum vitium habet adiunctum, vt phlegmone. Iterùm intẽperies vel eſt ęqualis, vt in ſphacelo: vel inæqualis, vt in phlegmone incipiente vel increſcente. Mala conformatio vitium eſt partium organicarum quarum peruertit compoſitionem. Hæc quatuor habet ſpecies: Prima eſt vitiatæ partis figura, ſeu natura, ſeu ex accidente, vel abolitæ cimitatis, vt ſi pars quam certum in vſum natura excauatam eſſe voluit, occaleſcat, occæcetur & obſtruatur, vel denique aſperitatis & leuitatis peruerſæ, ſi nempe quæ pars aſpera eſſe debet, leuis fiat & cõtrà.
C Altera eſt in magnitudine partis, aucta vel minuta contra naturam. Tertia eſt in numero partium, aucto vel diminuto: vt ſi cui manus adſit quatuor vel ſex digitis diſtincta. Quarta in ſitu eſt, & connexione partium mutua, vt ſi partes quæ natura vnitæ eſſe debent, & continuæ euellantur ab inuicem, vt apparet in luxationibus, vel contrà. Tertia morbi ſpecies generalis, eſt continui ſolutio communis ſimilarium & organicarum partium morbus, varia nomina ſortitus, pro partium quibus inſidet varietate.

Morbꝰ quid & quotuplex.

Intemperies.

Mala conformatio.

Continui ſolutio.

De Symptomate. CAP. XXI.

SYMPTOMATIS nomen hoc loco non in genere accipimus, pro omni ea quæ homini contingit præter naturam propriam, mutatione: ſed preſſius, ſpecialiúſque pro ea modò mutatione quam morbus inuehit, quæq; morbum ſequitur vt vmbra corpus. Symptomatis itaque propriè vſurpati, tres ſunt ſpecies. Prima eſt actio læſa: læſa inquam, vel quia abolita ſit, vel diminuta, vel deprauata. Sic cæcitas, videndi actionis abolitio eſt: hebetudo, dimi-
D nutio, ſuffuſio: qualis incipiente cataracta contingit, cùm muſcas, pilos, & ſimilia corpuſcula vltrò citróque commeantia, ſibi ob oculos verſari putant, deprauatio. Secunda eſt ſimplex corporis affectus, & mutati habitus ipſius vitium, qualitatum quarundã mutatione contingens, eiuſmodi eſt caloris natiui in flammeum ex phlegmone, aut liuidum & atrum ex gangræna mutatio: talis eſt fœdus odor quem nares polypo obſeſſæ ſpirant. Sapor amarulentus in ictericis, cutis ſcabra & aſpera in elephanticis. Tertia eſt excrementorum vitium per immodicas excernendorum retentiones, & retinendorum excretiones: eſt enim contra naturam vtilis tum quantitate, tum qualitate ſucci vacuatio, vt hæmorrhagia in corpore, nec cacochymo, nec plethorico, itémque noxiorum ſubſtantia, quãtitate & qualitate retentio: vt menſtruorum, vrinarum, & calculi in veſica.

Quid Symptoma.

Tres eius ſpecies.

De Indicationibus. CAP. XXII. A

Indicatio quid.

CHIRVRGO quem non cæca fortunæ temeritas, ſed ratio: non caſus, ſed conſilium in artis operibus ſuſcipiendis & perficiendis dirigat, Indicationum notitia & exercitatio perſpecta eſſe debet. Eſt enim Indicatio, tuta quædam & compendiaria via, quæ tanquam manu medicum deducit ad propoſitum finem conſeruandi, præſeruandi, aut curandi ægri conſequendum. Ita enim Galen. Indicationem, agendorum quandam inſinuationẽ, vel celerem & ſagacem comprehenſionem, eius quod prodeſſe, vel obeſſe poteſt. Atque vt accipitariis, nautis, agricolis, militibus, omnibus denique artificibus ſua ſunt vocabula, prophano vulgo minimè nota & vſitata: ſic Medicis, Chirurgíſque propriũ & peculiare eſt Indicationis hoc verbum, tanquam artis vocabulum minimè tritum, aut ex foro petitum, quo ante oculos poſito, quaſi monumento aliquo, & ſymbolo mouentur eorum quæ agenda ſunt ad ſanitatem reſtituendam, aut auertendum imminens malum.

2. Method. cap. 7. Lib. de optima ſecta. cap. 11.

B

Sunt autem Indicationum tres primæ & ſummæ ſpecies, quarũ vnaquæque in plures alias ſubdiuiditur. Prima eſt à rebus naturalibus. Secunda ab his quæ non naturales dicuntur. Tertia ab his quæ ſunt contra naturam. Res naturales indicant ſui perſimilis conſeruationem, harúmque ambitu continentur omnes quæ ducuntur indicationes ex natura ægri, id eſt viribus, temperie, ætate, ſexu, habitu, conſuetudine, diæta.

Indicationum ſpecies

Res non naturales quaſi ancipites ambigant, alias idem cum rebus naturalibus indicant, id eſt coindicant cum viribus, temperie, & reliquis: alias cum rebus contra naturam conſentiunt, id eſt cum morbo coindicant. Itaque Galenus cùm ait peti ex tribus rebus indicationes, morbo, natura ægri, & ambiente aëre, propoſito aëris tãquam familiari exemplo, reliquas res non naturales intelligi voluit: quòd illas magis pro arbitrio ſubire vel contrectare poſſimus, aëris verò præſentem ſtatum, velimus nolimus, cogamur perferre. Aër ergo indicat nobis aliquid, vel coindicat potius. Si enim cum morbo velut conſpiratione facta ipſum fouet, idem quod ipſe morbus indicabit, nempe ſui correctionem & emendationem: ſin morbo contrariatur, ſui conſeruationem. C

Lib. 9. metho. cap. 9.

Res contra naturam ſui per contraria ablationem indicant: ergo vt indicationum à rebus naturalibus hauſtarum, ſpecies omnes minutius perſequamur. Notãdum quòd ex his aliæ de viribus ægri ſatagunt, quarum conſeruãdi ſtudio ſæpè proprij morbi curationem ad tempus deſerere cogimur. Sic enim incidente rigore circa febrilium acceſſionum initia ſæpè cogimur ad vires, rigoris vehementia concuſſas ſtabiliendas, cibare ægrum, quod ipſum tamen febris periodum tum vniuerſalem, tum particularem producit. Aliæ ad temperiem attendunt, aliæ ad habitum ſpectant, ſi gracilis ſit æger, ſi adipoſus, ſi quadratus, ſi raro, ſi denſo corpore. Aliæ ad partis affectæ conditionem in ſubſtantia, conſiſtentia, mollitie, duritate, ſenſu acuto, vel obtuſo, forma, figura, magnitudine, ſitu, connexione, principatu, famulatu, functione, denique & vſu. Ex his omnibus tanquam notis, peritus Chirurgus indicationes expromet pro tempore & parte affecta: non enim oculis dolentibus eadem quæ auribus conueniunt, nec phlegmone in faucibus & gutture eam admittit curationis formam, quàm in alia quauis parte. D
Nemo enim illic repercutientia extrinſecus apponat, citra ſuffocationis præſens periculum. Sic repercutiẽtium nullus eſt vſus in fluxionibus partium quæ vicinia, principes attingunt. Nec verò continui ſolutionem eodem modo in neruo atque in maſculo curaueris. Partis tẽperies vt humiditas, ſui ſemper cõſeruationem indicat, etſi morbus humidus fuerit, adeóque exiccantium indicationem oſtẽtet, vt vlcus. Partis principatus adſtringentium ſemper indicationem inſinuat, etſi morbus reſoluentiæ efflagitet, vt obſtructio hepatis, alias niſi reſoluẽtibus adſtringentia admiſcueris: ſic viſceris ipſius robur diſſolueris, vt ſanguificationi dehinc ſufficere nequeat. Partis textura ſiquidem rara fuerit, docet partem ipſam obſtructioni minus eſſe opportunam. Si dẽſa eidem malo magis eſſe obnoxiam: hinc hepar, lienis obſtructionibus fatigatur crebrius. Si pars ſitu profundiore fuerit, indicat medicamenta vegetiora eſſe debere, & liquidiora: quò vires ſuas euſque tranſmittere poſſint. Partis ſenſibilitas, indicationem præbet medicamẽtorum mitiorum, quàm morbi fortè magni poſtulet indicatio. Qui enim æquè acria corneæ oculi vlcere obſeſſæ, atque tibiæ admoueret Medicus, non poſſet

Indicationes à rebus naturalib⁹ petitæ.

Partium affectarum conditiones quid indicent.

A poſſet non crudelitatis vel inſcitiæ infamiam reportare. Suus etiam ſexus, ſua ętas, exhibet indicationes: ſunt enim morbi quidam in iuuenta curabiles, quibus ſpem curationis ſenectus adimit: nam raucedines & grauedines in valdè ſenibus coctionem non admittunt, vt ait Hipp. *Ab ætate indicationes.*

Nunquam decrepitus branchum coquit, atque coryzam. *Apho. 40. lib. 2.*

Quin eiuſdem decreto renum vitia, & quicunque veſicam obſident dolores in ſenibus difficulter ſanantur: ſed & ſuadet ratio, quartanam hyeme curationem non admittere, vix quotidianam, vlceráque item curatu hyeme eſſe contumaciora: vt hinc intelligamus, certas à tempore ſumi indicationes: quódque fidem auget varietatis & certitudinis indicationum certa quædam tempora, atque in temporibus tempeſtates, remediorum delectum nos inire iubent: nam Hippoc. teſte, *Aphor. 6. ſect. 6.*

Ad Canis ardorem facilis purgatio non eſt. *Aph. 5. ſectio. 4.*

Nec diætam pertenuem æquè fœliciter Hyeme ac Vere præſcripſeris, ſuas etiam aër habet indicationes. Nam experientia docet, nos vulnera capitis Romæ, Neapoli, B & Santonum Rupellæ longè difficiliùs & ægriùs curationem admittere: morbi verò tempora præcipuas exhibent indicationes: alia enim omnino per principia & fines, alia per incrementa, & morborum vigores ſunt vſurpanda remedia. A vitæ etiam inſtituto & victus ratione non contemnendæ petuntur indicationes: aliter enim ex ægris durum colonum qui parcè & duriter vitam inſtituat, aliter vrbanum hominem qui molliter in ocio viuat tractaueris. Ad hanc vitæ & victus rationem reuocanda eſt indiuidua quædã & occulta proprietas, qua plerique non modò ad ingeſtos cibos quoſdam nauſeant, ſed & ad auditos toto corpore perhorreſcunt. Noui inter Galliæ proceres, primariæ nobilitatis virum, qui appoſita anguilla, medias inter epulas, atque ſodalium amicorum greges, ſic conſternebatur, vt repentè in præcipitem virium omniũ lapſum inciderit. Narrat Gal. lib. de Conſuetudine, Arium Peripateticũ repentè mortuum, quod à Medicis quos in conſilium adhibuerat, coactus frigidam in febris ardore intollerabili, pleno hauſtu hauſiſſet. Non alia ratione, inquit Galenus, quàm quod cùm ſe ſtomacho frigidiore ab ineunte ætate intellexiſſet perpetuam ſibi frigidæ abſtinentiam indixiſſet. *A diæta.* *Occultæ proprietatis odia.*

C Quod ad Indicationes attinet, quæ ducuntur à rebus contra naturam, alias ex his ſuggerit vulneris, vlceriſque longitudo, altitudo & profunditas: alias figura anguloſa, orbicularis, æqualis & lenis, inæqualis & aſpera, ſinu recto, aut cuniculoſo: alias ſitus, dexter, ſiniſter, ſupernus, infernus: alias cauſarum antecedentium & coniũctarum vis & impetus. Sæpè enim cauſæ conditio contraria ipſi morbo poſtulat, vt cùm febrem excitauerit, & fouet frigidorum craſſorúmque humorum prouentus. Sic ſępè ſymptoma morbo contra indicat, in qua veluti antitheſi, potior ſemper habenda erit indicatio eius quod magis vrget: nam ſi exempli cauſa, in febre Syncope oboriatur, nihil nos remorabitur febrile incendium, quo minus vinum ægro propinemus. *Indicationes à rebus contra naturam petita.*

Sunt ergo præcipuæ illæ, & imprimis nobiles indicationes, quæ tanquam manu nos ducunt ad ea quæ ad morborum curationem, præcautionem, & mitigationem pertinent agenda. Quòd ſi quis obiiciat inutilem eſſe tam curioſam tot indicationum inueſtigationem, quòd multi extant Chirurgi, qui vna ſola ſibi quæ à morbi ducitur eſ- D ſentia, ante oculos poſita: chirurgicæ peritiæ palmam vulgi opinione reportent, is intelligat non proinde effici ad exactam omnium morborum curationem illam ſufficere indicationem: non enim id ſemper ſequimur quod morbi indicat agendum eſſentia. Sed tum demùm ſi cæterarum indicationum ſuprà commemoratarum nulla repugnet, id intelligas exemplo plethoræ, quæ indicatione ab eſſentia rei petita, ſanguinis dictitat detractionem. Quis tamen eſt qui in trimeſtri puero phlebotomiam celebrare velit: adde quòd eiuſmodi indicatio parum admodum artificioſa eſt, ſed Chirurgo cum plebecula communis. Quis enim eſt qui ignoret contraria eſſe contrariorum remedia? & fracta oſſa per vnionem in integrum reſtitui? At quibus artibus id liceat aſſequi & perficere, hoc demum artis eſt, & Chirurgo peculiare ac minimè populare. Quod abundè docent ex illis fontibus ad quos digitos ſuprà intendimus, hauſtæ indicationes, quæ certis tanquam circunſtantiarum finibus, illam quæ à morbi eſſentia ſumitur indicationem circunſcribunt: ne quis eius vnius indiciis credendum eſſe putet. Eſt enim in ea magnum & præcipuum aliquid, ſed nequaquam inſunt omnia. Sic nec quenquam ex infima plebe latet continui ſolutionem, eius quod deperditum eſt *Non ſemper ſequimur quæ à morbo eſt indicationem.*

poſitione curari. At quibus in partibus ſit ſperabilis deperditæ ſubſtantiæ reſtitutio: A in quibus verò ſit deplorata, hoc ſcire & enuntiare periti & ſciētis eſt Chirurgi. Itaq; nec fruſtra ludet operã in diaphragmatis neruoſa parte vulnerata, aut cordis, aut tenuiũ inteſtinorũ, pulmonũ, iecoris, ventriculi, cerebri, aut veſicæ reſarciēda, atque vt verbo dicam, Empirici non multò ſunt quouis ex plebe peritiores, etſi magnoperè ſe ſupra cæteros experientiæ nomine efferant. Experientia enim licet alterum ſit rerum inueniendarum cum ratione inſtrumentum, citra tamen rationem, nunquam docebit quæ ſit partis in qua malum hæret ſubſtantia, quæ actio, qui vſus, ſitus, connexio, vndè ſpeciales & propriæ ducuntur indicationes. Quibus inſtructus Chirurgus, non modò quî ſit ad remedij inuentionem aditus intelligit, ſed etiam ne vanis pollicitationibus cuiquam illuſiſſe videatur, qui morbi ſint conclamati, adeóque minimè attingendi internoſcit.

Quibus in partibus nõ eſt ſperabilis cõtinuitatis ſolutæ reſtitutio.

Experiētia ſine ratione eſt cæcus ſine duce.

Morbi verò impliciti ſuo quique viciſſim ordine curari poſtulãt: niſi vel vnus ex his aliquis ſit deſperatus, vel adeò vrgeat premátque, vt præpoſtero ordine ab ipſo exordiri curationem Medicus neceſſe habeat, etſi ſæpè ſic cogatur admittere, vt vel ex his B morbis vnum aliquem inſanabilem reddat, vel noui alterius ſuſcitandi occaſionem præbeat, in quas anguſtias neceſſariò impingere cogimur, cùm, verbi gratia, de extraneis corporibus amouendis conſilium eſt: nam rei illius perficiendæ gratia, cogimur vulnus amplificare. Sic enim veſicæ collum diſcerpere neceſſe habemus, quò calculũ veſica contentum auellamus, inflicta plaga quæ ſæpè in fiſtulam degenerat immedicabilem. Quod enim malum præſentis exitij periculum minatur, tanti eſt momenti, vt eius declinandi gratia, alios etiam incurabiles morbos inuehere, leue & è re ægri haberi debeat: nam ſi puncto neruo conuulſio ſuperueniat, quam nullis remediis ſanare poſſimus, tum ſecto per tranſuerſum neruo conuulſioni finem imponimus quidem, ſed partem in quam talis pertingebat neruus motus alicuius voluntarij opportunitate priuamus. Sic ſi in magno articulo aliquo contingat luxatio cum vulnere, quia tentata luxatæ partis repoſitione conuulſionis periculum imminet, cogimur vitandæ conuulſionis cauſa ad ſolum vulnus attendere, atque interim luxationem miſſam facere. Aliàs in morbis implicitis ſi nihil ſit quod vrgeat, atque à cura ordinaria reuocet, hũc C ordinem tenebimus, vt ab eo affectu, qui præcipui morbi curationem remoratur ducto initio, reliquos eodem & ſuo perſequamur ordine, quouſque morbis omnibus debellatis partem affectam ſuæ integritati reſtituerimus. Sit ergo rei huius exemplum: Vlcus in tibia cum oſſis corruptione, varice, & phlegmonoſo circunquaque tumore corporis denique totius plethora & cacochymia, ordinis hoc virtus & ratio poſcet, vt adhibito in conſilium docto aliquo medico diætam cõuenientem præſcribamus, purgationem & phlebotomiam imperemus, cacochymiam quibus licebit artibus ad æquabilitatem reuocemus. Deinde partem qua maximè tumore obſeſſa tenetur multis locis ſcarificabimus, mox ſanguiſugas admouebimus, quo materiæ coniunctæ onere ipſam leuemus: inde cauteria affigemus, quæ oſſis corruptionem emendent, interímque vlceris figuram circularem in oblongam aut triangularem commutent: tum demùm ad varicis ſectionem aggrediemur, reliquúmque quod ſupereſt vlcus, vt artis eſt curabimus, tandémque ad cicatricem perducemus. Hoc interim toto ſpatio æger, neque ambulabit, neque ſtabit, neque ſedebit, ſed quietus iacebit, tibia ritè & decenter D faſciis inuoluta. Quod ſi vt ſæpè contingit partis læſæ temperies, alia ſit à corporis totius temperie, ſic erit medicandi ratio temperanda, vt calidorum aut frigidorum remediorum doſim augeamus, pro rata indicationum hæc vel illa poſcentium proportione. Sit ergo pars vlcere obſeſſa eiuſmodi, vt duobus velut gradibus ſiccior ſit ſupra iuſtam temperiem. Corpus verò vniuerſum eandem temperiem vno humiditatis gradu excedat, ratio & ars poſtulabunt: vt quod medicamentum apponetur vlceri vno gradu ſit ſiccius, eo quòd pars alioqui poſtularet, ſi temperata exiſteret: at vice verſa hoc ſupponamus. Corpus vniuerſum vno gradu ſupra temperiem eſſe humidius: partem verò vlceratam eſſe vno gradu ſicciorem, in hoc profectò caſu quod admouebitur vlceri medicamentum partis ipſius ratione, neque humiditate, neque ſiccitate erit auctius, ſed totum ad vlceris indicationem erit compoſitum & temperatum: quòd ſiccitatis ſuperfluum gradum, humiditatis pari gradu excedentis virtus, compenſet. Sed de tota illa re facilius eſt artificioſa coniectura, quàm regulis & præceptis ſtatuere.

In morbis implicitis indicationes.

Exemplum indicationũ in morbis implicitis.

Quid agendum, cum partis temperies alia eſt a corporis totius temperie.

Artificioſa coniectura in indicationibus multum valet.

Ad has tot & tam varias indicationes, duæ aliæ nobis videntur adiungendæ, prior dicitur

A dicitur ſimilitudinis, altera vafri cuiuſdam conſilij, & vt loquuntur recentiores Medici cuiuſdam quaſi ſtratagematis. A ſimilitudine indicationem ducimus in morbis qui noui ſuboriuntur & emergunt, quandiu ſcilicet ipſorum ignota & latente eſſentia indicationibus à contrario petitis curari nequeunt: quare curari neceſſe habent via & arte illis morbis ſimili, cum quibus congruentiam ſymptomatum & accidentium habere videntur ſimilitudinem. Id ipſum patres noſtri in lue venerea curanda, per emergentis morbi initia factitarunt, quandiu eius curationem ad elephantis inſtar exegerunt, propter eam quæ vtrique morbo videtur ineſſe ſymptomatum affinitatem. At technas in curando morbo, vafrũmque quoddam conſilium ſequimur, cum occurrẽtis morbi eſſentia planè cæca eſt & abdita, vel quod naturæ ſit penitus abditæ & latẽtis, quæque manifeſtis qualitatibus nequeat explicari, vel quod in ſubiecto inſideat, quod nec nobis ſatis notum eſt, nec medicæ exiſtit contemplationis, cuiuſmodi eſt animus. Tum enim indicationum à rei natura petitarum, iudice velut manu deſtituti, mentem noſtram ad impoſturam & veteratoria conſilia conuertere cogimur: hancq; B artem & calliditatem in melancholicis affectibus, commentis de Chimæra quæ olim fabulata eſt antiquitas magis difformibus & monſtroſis, locum maximè habere narrant, in quam rem exempla duo commemorare non grauabimur. Vir quidam melancholico morbo prehenſus, neſcio quo opinionis errore ſibi pertinaciter in animum induxerat ſine capite ſe eſſe: dementatam illam opinionem quo illi ex animo reuellerent, nulli rei Medici pepercerunt. Sed cùm fruſtrà remedia omnia tentaſſent, tãdem ſubdolum hoc, ſed vtile conſilium commẽti ſunt, hominis caput grauiſſima prorſum galea induerunt & cinxerunt, quò nutantis ſub pondere capitis nixu & labore erroris ſui commonefieret.

Indicatio à ſimilitudine.

Vafri conſilij indicatio.

Exempla.

Alium narrãt eiuſdem morbi caligine & tenebris diuexatum, ſibi hoc animo affinxiſſe, affixa ſe capiti circumferre cornua: nec de abſurda illa & monſtroſa ſententia dimoueri aut elocari vnquam potuiſſe, quouſque vittatis oculis, bubulorum cornuum oſſeis aſperitatibus miſerè frontem ſugillatus & laceratus, dolorifica ſanguinis in totam faciem ſtillantis expreſſione credere cœpit, magna vi auulſa ſibi cruenta illa eſſe C cornua. Horum exemplorum imitatione in pari caſu paria ſibi confingere Chirurgi poterunt ingenioſi. Is enim caſus præſentis conſilij hominem poſcit, qui ſtratagematibus medicis documenta luculenta ſolertiæ ſuæ dederit: quíque in eodem vt dicitur veſtigio conſilia expedire ſtratagematica alia atque alia poſſit. Cæterùm hoc ad extremum huius de Indicationibus commentationis nobis eſt apprimè adnotandum, eiuſmodi rerum quæ agenda inſinuant, alias eſſe indicatiuas, quæ ex ſe & abſolutè hoc agendum imperant: alias eſſe coindicatiuas, quæ idem quòd indicatiuæ illæ indicant, & agendum commonſtrant, ſed ſecundario quodammodo ac non primario: alias repugnantes, quæ ex ſe & natura ſua contraria penitus quàm indicatiuæ primario ſuadent: ſeu quæ ab eo ad quod agendum indicatiuæ res impellunt, nos reuocant: alias correpugnantes, quę repugnantibus aduerſus indicatiuas eodem iure & modo ſuffragantur, quo coindicatiuæ indicatiuis conſentiunt & adſtipulantur. Omnium horum exemplum hoc eſto. Plethora ex ſe ſanguinis detractionem perſuadet & indicat, idem ſuadet & coindicat vernum anni tempus. At huic conſilio ex diametro repugnat fa- D cultas infirma, correpugnat puerilis ætas. Diligenter ergo expendenda & animo verſanda veniunt quatuor illa, cùm de agendis inibitur deliberatio, atque ea ſequenda potius quæ indicantia aut repugnantia dictabunt, nempe quæ morbus & vires ægri poſtulant, quàm quæ coindicatiua aut correpugnantia ſuadebunt, quòd horum virtus in iudicando minor ſit ac ſecundaria, non autem eſſentialis & primaria. Quoniam verò tot & tam varię exiſtunt indicationum ſpecies, ideò quò de illis doctrina ſit apertior & minus confuſa, viſum eſt illam ſequenti ſchemate deſcriptam & diſtinctam oculis ſubiicere.

Præſentis conſilij & ingenij medicus.

Indicantia.

Coindicantia.

Repugnantia.

Correpugnantia.

Tabula de Indicationibus. A

Indicatio complanata veluti & compendiaria via eſt quæ certo, conſtituto, & propoſito fine Chirurgum ducit ad præſentis morbi curationem. Tres cuius ſunt ſpecies,

- *Prima ducitur à rebus naturalibus quæ ſui perſimilia conſeruationem indicant: huius ſpeciei multæ ſunt aliæ ſpecies quæ petuntur, vel*
  - *A viribus & facultatibus ægri.*
    - *Quarum conſeruãdarum ergò ſæpè propria morbi cura negligenda eſt: nam vbi hæ deficiunt, impoßibile eſt Chirurgum voti compotem fieri.*
  - *A temperamento, vt ſi*
    - *Sanguineus fuerit æger*
    - *Bilioſus*
    - *Pituitoſus*
    - *Melancholicus.*
      - *Cuius conſeruandi ſtudio Chirurgus teneri debet, etſi à Symmetria deuiet, quod ei natura aſſueuerit.*
  - *Ab habitu, vt ſi*
    - *Mollis fuerit & delicatus.*
    - *Tenuis & minutulus.*
    - *Statura breui.*
    - *Rarus vel denſus & compactus.*
  - *A conditione natiua læſæ partis in qua ſpectamus, vel*
    - *Ipſius ſubſtantiam, nempe quatenus eſt ſimilaris conſideramus ſitne calida, frigida, humida, ſicca; vel quatenus eſt organica, túmque ſitne princeps & nobilis, vel miniſtra & ignobilis.* B
    - *Vel ſenſum acutum, aut hebetem, quo modo non tam acria tollerat medicamenta oculus quàm caro ſimplex.*
    - *Vel formam, figuram, magnitudinem, numerum, ſitum, connexionem, actionem, vſum.*
  - *Ab ætate, quæuis enim ætas ſuas priuatim præbet Indicationes, hinc videas pleroſque morbos in ſenibus incurabiles, qui facilem in adoleſcentibus conſequuntur curationem. Alios qui in adoleſcentia nullam niſi ætatis & temperamenti conſequentis mutatione, admittunt curationem.*
  - *A ſexu, nã à medicamẽtis longè facilius exoluũtur mulieres quàm viri.* C
  - *Ab anni tempore, alia enim æſtate, alia hyeme conueniunt medicamina, alia item cibaria.*
  - *A regione, nam vt ſunt tractus, habitúſque locorũ, ita & ſunt motus humorum, & mores morborũ, hinc vulnera capitis Lutetiæ, & tibiarum vlcera Auenioni ſunt contumaciora.*
  - *A morbi temporibus, nam alia per morborum initia, alia per incremẽta ſtatus & declinationes conueniunt.*
  - *A victus ratione, hæc enim vt propria temperies ſui conſeruationem indicat. Itaque aliter cibandi qui deliciis diffluunt, aliter qui vitã parcè ac duriter agunt. Huc refer peculiares quaſdam naturas quæ ad hoc aut illud cibi genus occulta quadam proprietate peßimè ſe habent. Sunt enim quidam qui non modò ptiſanam, poma, ſoleam, perdicem, aquam & ſimilia non concoquunt, ſed ne videre quidẽ citra nauſeam ſuſtinẽt.*
- *Altera ducitur à rebus non naturalibus, quæ modò per ſimilia conſeruationem, modò per contraria mutationem indicant. Sic enim* D
  - *Si aer cum morbo qualitatum ſimilitudine in ægri quaſi coniurauerit perniciem, erit per cõtraria, arte corrigendus.*
  - *Quòd ſi qualitatum dißidio morbo repugnarit erit conſeruandus.*
- *Tertia à rebus contra naturam quæ ſui ablationem vſu contrariorum indicant, vt*
  - *Morbus ducta indicatione ab eis,*
  - *Cauſa morbi,*
  - *Symptomata.*
    - *Magnitudine, complicatione cum aliis.*
    - *Quæ duo, cõtraria ſæpè morbo remedia indicant & poſtulãt.*
      - *In complicatis morbis ex tribus velut fontibus indicationes haurire licebit.*
        - *Ab vrgentiore,*
        - *à cauſa,*
        - *& eo ſine quo morbus tolli nequit*
          - *vt eſt*
            - *doloris acerbitas fluxio in partẽ, varix vel intemperies, ſi vnà cum morbo adfuerit.*

A *De mirabilibus, & ab arte deuiis curandi quibuſdam rationibus.*

CAP. XXIII.

VT in natura, ſic etiam in morbis & morborum euentis ac curationibus contingunt monſtra. Monſtra intelligo, mirabiles quoſdam morborum ſucceſſus, ſeu curandorum morborum deuias quaſdam ab arte rationes, quæ præter rationem, prætérque naturam & communem vſum contingunt. Narrant Alexander ab Alexandro, & Petrus Gilius in Apulia regione Italiæ, frequentem haberi araneorum quandam ſpeciem, Tarentulam indigenæ appellant, Phalangium Petrus Rhodius nominat: Araneos illos ſub primum æſtatis feruorem adeò venenatos & perniciales incolæ experiuntur, vt quemcunque morſu virulento attigerint (diu enim ſine cibo viuit) is, niſi præſens adſit remedium, ſenſu, motúque omni priuatus ſtatim concidat, aut certè ſi mortis periculum effugiat, vitæ reliquum dementatus exigat: tam præcipiti & mortifero malo experientia remedium B à muſica adinuenit. Ergo quàm citiſſimè poſſunt citharœdos & varij generis tibicines accerſunt, qui pulſata cythara, inflatíſque tibiis multiplicem concentum edant: quo audito qui venenato ictu conciderat, alacris exurgit, atque ad modulos numerúmque tandiu ſalit, quoad laborioſa & diuturna corporis totius concuſſione & exagitatione, venenum omne halitu & ſudoribus diſſipatum fuerit.

Monſtra in morbis. *Phalangij puncturæ vis mira.* *Ariſt. libr. 8. de anim. cap. 4.* *In muſica morbi remedium.*

Addit Alexander contigiſſe aliquando inſpectante ſe, vt defatigati citharœdi ſpiritu manúque deficiente à modulis interquieſcerent: tum ſaltatorem illum ſubitò velut exanimum concidiſſe. Sed mox repetito cantu excitatum, denuò tripudia pari alacritate repetiuiſſe ad exactũ vſque venenum. Sed & accidiſſe præterea vt quidã haud perfectè ſic ſanatus, ſuperſtitibus adhuc morbi quibuſdam reliquiis, cùm ſatis longo temporis interuallo poſt muſicum concentum fortè ſubaudiuiſſet, continuò in ſaltum & choreas ſe dederit, nec ante perfectam curationem amoueri inde potuerit.

Produnt ex Aſclepiadis ſententia, ſuaui & muſico concentu phreniticos inſigniter iuuari. Tradũt Theophraſtus, & Aulus Gellius arthriticos & iſchiadicos dolores harmonia deleri. Sed & teſtatur ſacra pagina, ſolitũ Dauidem citharæ ſuaui ſono demulcere dæmonem illum quo Saül immiſericorditer cruciabatur. Narrat Herodotus in Clio, Crœſo Lydiæ regi filium fuiſſe, qui in multam vſque ætatem fari non poterat: itaque cùm iam adoleuiſſet mutum & elinguem habitum fuiſſe. Cùm verò in patrem eius bello magno victum, & vrbe in qua erat capta, hoſtis deducto gladio regem eſſe ignorans inuaderet, deduxit os adoleſcens, clamare nitens, eóque nixu atque impetu ſpiritus vitium, nodúmque linguæ rupit, vnde planè & articulatè loquutus eſt, clamans in hoſtem ne rex Crœſus occideretur. Tum & hoſtis gladium reduxit, & rex vita donatus eſt, & adoleſcens loqui continenter deinceps cœpit. Plutarchus lib. de vtilitate capienda ex inimicis, narrat Theſſalum quendam nomine Proteum, inueteratum, & ad remedia contumax vlcus, parte quadam corporis circumtuliſſe, nec ſeruari ante potuiſſe, quàm hoſtili in certamine vulnere, illic fortè accepto, redintegrata cura, ad vnum corpus reductum vulnus fuerit.

C

In muſica dolorum leuamen. *Valida animi perturbatio commotis ſpiritibus commodum affert.*

Quintus Fabius Maximus, authore Liuio, diu multúmque quartana febre languebat, nec artis remediis ſucceſſum optatum conſequebatur, quouſque conſerto cum Allobrogibus prælio pugnandi ardore nouo velut incendio, febrile vetus incendium diſcuſſit. Compertum nuper habeo ex cubicularij domini Lanſacij fideli narratu, extitiſſe nobilem Gallum in Polonia, qui febre quartana grauiter exercebatur: is cùm aliquando ad Vviſtulæ fluminis ripam, quò quartanarij inſultus moleſtias falleret, deambularet: ab ab amico fortè obuio, per iocum in profluentem impulſus eſt, ex quo (etſi natandi peritus eſſet, id eo ſciente qui impulerat,) tantum pauorem concepit, vt nunquam ipſum dehinc quartana inuaſerit. Ab Abianenſi exercitu iuſſerat me rex Henricus II. Dorlanum vrbem proficiſci, vt illic eos curarem, qui ex conflictu cum Hiſpanis vulnerati fuerant, à ſancto Albino capitaneus etſi Subillij conflictus tempus quartanario paroxiſmo teneretur, prælio tamen intereſſe voluit, in quo cum glans ſclopo eliſa medias ceruices illi perforaſſet, tãto mortis terrore perculſus eſt, vt febris ardore, frigido metui cedente à quartana deinceps immunis vixerit. Franciſcus Valleriola Arelatenſis Medicus celeberrimus, narrat Ioannẽ Berlam cõciuem ſuum alterius partis corporis reſolutione multos annos affectũ, cùmdomus incẽdio cõflagraret,

D

Caſus arti locum dans *At hic naturæ morborũ medicatrici* *Obſerua. 4. lib. 2.*

iámque ad cubile in quo decumbebat flamma ſerperet, graui timore perculſum, derepente ſe ſummo nixu erexiſſe, ac mox recuperatis corporis viribus, qua data feneſtra, è ſummo ædium præcipitem dediſſe, morbo confeſtim liberatū, reſtitutis parti ſenſu & motu, ſic vt rectus dehinc ſine vllo doloris ſenſu incederet, qui multos ante annos immobilis iacuiſſet. Simile quid eodē loco ſubiungit de Ioanne Sobiratio conſobrino ſuo. Is cùm Auenione conuulſus annos plurimos conſtitiſſet, ita vt contractis poplitibus ingredi non valeret, repentina, vehementíque percitus in famulum ira, quē plagis cædere nitebatur, ita corpus exagitauit, vt confeſtim diſtentis crurum neruis, poplitibúſq; emollitis, ſine vllo doloris ſenſu incedere, & rectus ſtare, cum incuruo corpore annos totos plus minus ſex cōſtitiſſet, poſtea, deincépſque per omnem vitam ſanus euaſit. A

Cap. vlt. li. de cur. rat. per ſangui. miſſ.

Galenus ex ſomnio iſchiadicum dolorem curat

Refert Galenus accitum ſe aliquando ad ſiſtendum ſanguinem, homini cui ſecta fuerat arteria quæ eſt ad malleolum: ſua verò opera curatum illum ſublato aneuriſmatis, id eſt venenoſi vaſculi relaxationis periculo, atque inſuper ex illa fortuita plaga, liberatum grauiſſimo coxę dolore, quo per annos quatuor cruciatus fuerat, quamuis verò doloris iſchiadici illa leuatio ex ratione ſucceſſerit per euacuationem materiæ coniunctæ, aperta malleoli eiuſdem lateris arteria: quia tamen minimè in eum finem ſecta fuerat, ſed fortuna totum id contigerat, non abhorrere ab hoc argumento mihi caſus ille viſus eſt. Scribit Plinius quendam nomine Phalereum, ſanguinis per os reiectione graui diu laboraſſe, ac tandem nihil proficientibus remediis: vitæ cuius exinde afficiebatur tædio, inermem in primam aciem aduerſus hoſtes inſiluiſſe: ibique vulnere in pectore accepto ingentem ſanguinis quantitatem excreuiſſe, quę ſanguinis expuitioni, occluſo dehinc vulnere, denſatáque vena quæ ſanguinem continere non poterat, finem in perpetuum attulit. B

Lutetiæ anno 1572. menſe Iulio, vir quidam nobilis, moribus ad omnem modeſtiā & comitatem compoſitus, in continuam febrem incidit, eáque occaſione phrenitis inuaſit, cuius œſtro percitus, præcipitem ſe per feneſtram è ſecundo ædium tabulato dedit, decidítque primùm in ſcapulam Vaterræ Medici ducis Alenconij, inde in ſubiectum pauimentum, qua ruina coſtas & iſchium grauiter contuſus, ſed interim ſibi reſtitutus rediit ad rationis & iudicij dexteritatē. Aderant ægro præter Vaterram euētus huius teſtes Medici, Alexis, Magnus, Duretus, Martinus. Idem contigit eodem in morbo & ſimili ex caſu Vaſconi cuidam iacenti in domo Agrippæ, via ſtrata. Otthomanus Monſpeſuli Medicinæ doctor, & profeſſor regius, retulit mihi fabrum quendā lignarium Broquerij pago Heluiorum, phreneticum factum ex alta feneſtra ſe in profluentem præcipitaſſe, ſtatimque vndis & fluctibus ereptum mentis integritati fuiſſe reſtitutum. Cæterùm ſi licet caſum in conſilium artémque vertere, nolim ego ægros per feneſtræ ædium præcipites dare. Sed magis probauerim derepentè, ac nihil tale cogitantes, in ingentem cuppam frigida plenam præcipitari, in caput prouolutos, nec inde niſi poſt multam aquam hauſtam eripi, vt repentino illo lapſu, & forti tumore fieret tranſlatio materiæ phrenitidem committentis ſuperiùs, deorſum à partibus nobilibus ad ignobiles, quod fieri poſſe tum exemplis patet propoſitis, tum exemplo eorum qui à cane rabido demorſi aquas formidantes in eaſdem ſæpiuſculè merguntur. C D

Cauſa nouiſſimè cōmemoratarum curationum.

De impoſtoria curatione. CAP. XXIIII.

Non ſunt hæreditariæ ſcientiæ

CONSTITVTVM nunc mihi eſt de illis impoſtoribus agere, qui Chirurgi perſonam mentientes, artis operibus quo iure, quáque iniuria ſe immiſcent: præcipuè verò de luxatis, fractíſque oſſibus reſtituendis apud ignarum vulgus ſe iactant: tam falsò quàm impudenter affirmantes harum rerum peritiam ad ſe, à maioribus, hæreditario quaſi quodam iure deuolutam eſſe. Quod commentum valdè ridiculum eſt: animus enim noſter quò primùm tempore naſcimur, eſt tanquam tabula raſa, in qua nihil depictum eſt. Aliàs quid neceſſe eſſet, tot nos laboribus ad capeſſendas ſcientias, exercere & conficere? Auxit qúidem rerum quarundam ad vitam tuendam neceſſariarum inſita notitia, ſupra hominem cætera animantia Deus.

At illum vice verſa ingenio, incredibili celeritate, & iudicio inſtructo locupletauit, cuius

A cuius ſolerti & laborioſa agitatione omnia ſuæ ſubiiceret cognitioni. Non eſt ergo magis veriſimile quenquam hoc ipſo quòd patre Chirurgo natus ſit, chirurgiam callere, quam aliquem qui nunquam ſudorem, nunquam puluerem, nunquam Solem in palæſtra pertulerit, concitandi, verſandique ad arbitrium bellatoris equi, & ad brauium in catadromo decurrendi artem noſſe, hoc ſolo nomine quod patre nobili, & bellandi arte claro ſit progenitus.

Eſt aliud impoſtorum genus longè pernicioſius & minus ferendum, audacter & inſolenter ſpondentium, oſſa fracta, & luxata, reſtituturos ſe vnitati, & in priſtinam ſedē compulſuros, ſola verborum conceptorum obmurmuratione, modò apud ſe ægri nomen & zonam habeant. Qua in re noſtrorum hominum ſatis nequeo mirari ſocordiam, tam leuiter, tam graui & pernicioſo errori fidem adhibentium: nec ad ſacroſanctam veterum Medicorum, præcipuéque diuini Hippocratis legem aduertētium, qua ſancitum eſt, ad elocatorum & dimotorum oſſium repoſitionem tria eſſe neceſſaria: oſſa à ſe inuicem abducere: os excipiens firmiter immotum, fida & ſtabili manu continere: os excipiendum in excipientis cauitatem impellere. Quam in rem tot machinas, tot gloſſocomia, & habenas, veterum adinuenit ſolertia, ſi fortè manus operoſo illi operi non ſufficeret: quæ malum igitur eiuſmodi impoſtorum veſania eſt, id verbis aggredi perficeréve, quod vix tot miniſtrorum validis manibus, tot artis tormētis exequi liceat. *Impudentiſsimum impoſtorum genus.* *Ad luxationis curationem tria neceſſaria.*

B

Emerſit paucis abhinc annis in Germania aliud impoſturæ genus, lapidem quendam patria lingua ***Bem-bruch*** dictum, in pollinem comminuunt, homini cui fractum luxatúmve os aliquod fuerit, in potu exhibent, abundè id ad curationem ſufficere affirmant. Per eandem Germaniam alij vagantur impoſtores, qui telum quo quis læſus fuerit, ad ſe afferri iubent, id in abdito loco & à ſtrepitu ſemoto concludunt: appoſitis, admotiſque medicamentis, perinde atque ægrum hominem curant: ſecurum interim ſua negotia agere ipſum ſinūt, ac pro ratione appoſitorum telo medicamentorum ipſius vulnus paulatim ſaneſcere, impudenti ore adſtruunt.

Sed nec veriſimile eſt rem inanimatam quæ ipſa omni ſenſu orba eſt, vllius medicamenti vim ſentire: multò verò minus probabile, inde in læſum hominem fructum aliquem redundare. Nec verò ſi eiuſmodi præſtigiorum veritatem euentis ipſis, indicibúſque oculis mihi intueri aliquis dederit, propterea crediderο natura rationéque id fieri, ſed incantamentis potius & arte magica. *Arte magna perficiuntur curationes.*

C

Vltima Hiſdini expugnatione, dominus de Martigues primæuus, glande ſclopo emiſſa, medium per thoracem perfoſſus fuit. Curabam ego illum vnà cum Medicis, Chirurgíſque Caroli V. Imperatoris, & Emanuelis Philiberti Sabaudiæ ducis, qui quia captiuum ſaucium vnicè amabat, concilium Medicorum & Chirurgorum quo ipſi conſuleretur coëgit. Omnium vna vox fuit, immedicabile & funeſtum vulnus eſſe, quippe quòd medios pulmones perforaſſet, ingentéque inſuper ſanguinis & thrōborum copiam, in thoracis capacitatem effudiſſet. Inuentus eſt tum Hiſpanus quidā, ex hoc impoſtorum numero egregiè vafer, qui oppignoratæ vitæ periculo, eum incolumitati reſtitueret: quæ cauſa extitit cur princeps nobiliſſimus conclamatus illius fidei curandus cōmitteretur. Ante omnia iuſſit ſibi tradi ægri ſubuculam, quam in limbos & linamenta diſſecuit, quæ mox in crucem compoſita, plagis impoſuit, conceptis verbis, murmure concluſo inſuſurratis. De cætero ſecurum ægrum eſſe iuſſit, & diætā ſúſque déque facere, illam ſe eius nomine præſtiturum, quod certè faciebat. Nam pro eſculentis nihil niſi paucula pruna, & pro poculis ſolùm zytum habebat, nihilominus intra biduum princeps ſaucius è vita diſceſſit: Hiſpanus ſuæ fugæ conſuluit, & ſuſpendio ſe ſubſtraxit. Ac interea, dum defuncti cadauer coram adſtantibus aromatis condirem, vulneris ipſius ſigna & accidentia, tum demùm manifeſtiſſimè (vt diximus) apparebant.

D

Sunt & alij huius generis præſtigiatores, qui linamentis vel ſiccis, vel oleo, aut aqua maceratis & obuolutis, certo carmine obmurmurato, omnium vulnerum pollicētur curationem, quibus aliquando ex voto me inſpectante, incœptum hoc ſucceſſit. Sed vulnera illa in quibus id fiebat periculum, ſimplicia erant, quæque ſolam vnionem ad perfectam curationem deſiderabant. Sic certè brutorum fracta oſſa, ipſa per ſe ſolius naturę beneficio occaleſcunt. At vbi varia ſymptomatum acceſſione morbus erit cōpoſitus, vt vulnus cum vlcere, inflammatione, contuſione, & oſſis fractura, nihil ex *Quæ vulnera ſolis linamentis & aqua ſanētur.*

linamentis, nihil ex ſolennibus verbis, præter mortem ſperare poſſis. Itaque non ſolùm ſibi qui ſalutem ſuam impoſtoribus committunt populares, iniuriam inferunt: quinetiam Reip. & communi ciuium vtilitati malè conſulunt: pro cuius libertate & iuſtitia magiſtratus prudens è libero & Chriſtiano conſortio, impoſtores immunitate priuare debebit. A

Venefici, incantatores, augures, harioli, magi, malefici poculorum infectores, de multorum morborum ſe iactant curatione: ſed ſi quid hac in re poſſunt & præſtant, id omne fraudibus, technis, maliſque artibus perficiunt, nempe incantamentis, adiurationibus, faſcinationibus, characteribus, nodulis, vinculiſque magicis, annulis, imaginibus, toxicis, limbis decuſſatim impoſitis, aliiſque damnandis præſtigiis, quibus vitæ hominum diſpendio primam, ſacratiſſimámque artium medicinam polluunt, peruertunt & infamant. Quiquidem vel patriæ legibus in exilium relegandi veniunt: cùm „ præſertim Moſaica lege his verbis cautum ſit: *Nec inueniatur in te qui ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia atque auguria, nec ſit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones conſulat, nec diuinos, omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter iſtiuſmodi ſcelera delebit eos in introitu ſuo.* B Sed ad aliam cenſuram pertinent Ieſu Chriſti filij Dei, & Domini noſtri, Sanctorúmque eius, & Apoſtolorum in morbis curandis ſupra naturam, omnémque artem miracula, quæ tam rata perſuaſáque omnibus eſſe debent, vt ſit nefas Chriſtianum addubitare. Horum pleni ſunt ſacri omnes libri, qualia hæc: cæcis viſum, ſurdis auditum, paralyticis ingreſſum reſtituere, dæmones corporibus abigere, elephanticos curare, mulieribus fertilitatem & fœcunditatem adferre, mortuos ſuſcitare, & reliqua quæ naturæ conditionem & leges excedunt miracula, per Spiritum ſanctum patrare. Quem obnixè hîc precamur, vt nos ab immundis dæmonibus, & diabolicæ fraudis ſpiritibus liberet & protegat: nobíſque hanc mentem tribuat, qua ad cœlum ſemper aſpirare, & in Deo fortunarum omnium noſtrarum ſpem, præſidium & anchoram figere velimus & valeamus. AMEN.

Deut. 18.

DE

DE ANIMANTIBVS, ET hominis præſtantia.

LIBER PRIMVS.

De brutorum animantium natura.

PRIVSQVAM ad humani corporis anatomen aggrediar, placet paucis brutorum animantium naturas perſtringere. Brutis inter ſe, penes naturam multum intereſt. Ex his enim alia ſunt animoſa & audacia, alia timida, alia fera & agreſtia: alia domeſtica: alia armẽtitia: alia ſoliuaga: quædam teſtis ſquamiſque tecta, & munita ſunt: vt crocodilus, teſtudo, & piſcium generis plurima: alia aculeis ſpiniſque. Equo vngula ineſt ſolida, & rigida, ceruixque tanquam generoſo animanti, pilis multis & ſetis horrida. Magnanimi Leonis corpus dentes, vnguéſque adunci & cauda tuentur. Tauri cornu, apri exerto dente genuino tanquam venabulo ſunt formidabiles. Lepori pauido animali corpus nudum eſt & inerme, at in ſubſidium ad fugam citum & velox id natura eſſe voluit. Quòd enim ſunt generoſis animantibus arma, id ſunt timidis celeritas & fuga. Infinitæ ſunt aliæ brutorum animantium admirandi artificij dotes, quas mente calamoue complecti vix licet. Nam ſi in ipſorum naturam diligentius inſpicere volumus, adumbrata virtutum veſtigia cernemus, magnanimitatis, prudentiæ, fortitudinis, clementiæ, docilitatis. Multa enim inter ſe charitate tenentur, vt vtilia ſequuntur, declinant nocitura, congerunt condúntque ad vitam & victum neceſſaria. Tempeſtatum denique, aëris, clara dant præſagia. Multa homines docuerunt, ſenſu ſunt acerrimo & exquiſitiſſimo, vocem ad numeros modulantur, partus ſolertem curam gerunt, naturalis ſoli dulcedine tenẽtur. Amicitiæ & caſtitatis iura religioſè colunt, armis inſtructa ſunt, quibus & vltrò laceſſere, & ſe tueri laceſſita poſſunt, humanæ culturæ cicuranda ſe ſubmittunt, humanas voces reddunt & æmulantur, ſibi mutuò occinunt. Reip. ſpeciem quãdam ſibi conſtituerunt, eorúmque præſentem ſanitatem tueri, morbóſque depellere poſſunt, notitiam habent, ex ſeſe, minimè ab hominibus edocta: quin ſalubrium rerum magnam partem homines edocuerunt. Quæ res veterum philoſophorum per multos in eam dubitationem impulit, vt quærant brutiſne ratio ineſſet. Itaque & ſapiens Salomon, diligentiæ & parcimoniæ exempla à formicis nos petere iubet, Eſaias verò ferum & ingratum in Deum animum Iſraelitis exprobrãs, eos ad bouem & aſinum ablegat: ſiquidem dominorum non modò notitia, ſed & amore tenentur. Vnde verò tot remediorum notitia qua nunc medecinæ ſcientia diues ſplendet, quàm à brutis animantibus, vt eſt à Plinio proditum? Dictamni enim certas ad euellẽda ſpicula vires, cerui nos edocuerunt quando venatorum telis impetiti, relicta in corpore ſuo tela eo remedio extrahunt. Idem Cretẽſes capras factitare ſcripſit Ariſtoteles. Chelidoniæ herbæ ad viſum mira vis hirundinum documento innotuit, quod ea pullorum oculos illinere & roborare cernuntur. Serpentes palpebris fœniculo illitis, ſeneſcentem oculorum aciem ſibi acuere & reſtituere creduntur. Teſtudo aduerſus viperarum morſus ſatureia deuorata ſe munit, & tuetur. Vrſi contractum ex mãdragoræ vſu venenum, formicarum eſu depellunt. Idem ventris ſegnitiem quam ſibi

Brutorum differentia.

Virtutũ in brutis veſtigia.

Lib.8.cap. 27.

ex veternoſo in ſpeluncis ſopore contraxerunt, Ari herbæ eſu caſtigant. Mira verò ipſorum eſt in alliciendis & irretiendis formicis aſtutia, formicarum cauernas ſeu foramina taciti adeunt, illicque humi toto corpore velut exanimes fuſi, linguam ſaliua madidam exerunt, nec ipſam ante in palatum reuocant quam eam formicis humoris dulcedine illectis differtam ſenſerint, hocque deuorato tanquam cathartico, noxios quibus grauantur humores per inteſtina depellunt. Canes vulgo cernimus gramine deglutito, quod inde & dens canis dicitur ſtomachum ſibi vomitu mouere. Porci, fluuiatiles aſtacos venantur cum ſe ægrotare ſentiunt. Palumbes, merulæ, & perdices, lauri foliis ſe purgant. Columbi, turtures, gallinaceúmque omne genus, parietaria humorũ ſibi ſarcinam leuant. Ibes ciconiæ haud diſſimilis Clyſterum vſum nobis demonſtrauit: dum enim humorum noxiorum copia ſe degrauari ſentit, roſtro aqua marina impleto ea ſe parte proluit, qua ventris onera reddi maximè ſalubre eſt. Decutiẽdarum oculi cataractarum inuentio capræ accepta ferenda eſt, quæ fortuito ad ſpinoſos frutices alliſu obſtruentem lumini ſuo & pupillæ cataractam deiecit, ſicque viſum recepit. Inuentæ Phlebotomiæ beneficium debemus hypotamo, fluminis nili equo incola, guloſus enim natura, cum ſe ſanguinis copia opprimi ſentit ad acutiores ripæ cannas affricto femore ſibi venam pertũdit, qua ſuperflui ſanguinis onus à ſe exigit, ſiſtitque cum par eſt, volutato per craſſum & obſtruentem limum corpore. Teſtudo comeſtis fortè ſerpentis carnibus ac origano & maiorana antidotum petit. Quin & aduerſus ſæuam & nemini parcentem fulminum vim, veteres à brutis auxilia ſenſere. Nam aquilæ pennas fulmine nunquam tangi crediderunt. Itaque ex his faſciculos plumeos capiti circumponebant: idem de vitulo marino perſuaſum habuerunt. Itaque ex eius pellibus corpora ſua cingere pro certiſſimo contra fulmina præſidio ſolebant. Cætera perſequi quæ à brutis animantibus didiſcimus, tuendæ vitæ & ſanitatis præſidia ab Ariſtotele & Plinio fuſè notata, nimis longum eſſet & operoſum. Itaque huic capiti finem imponam ſi hoc prius addidero, nos brutis animantibus, non modò depellendorum morborum & ſanitatis tuendæ adiumenta, ſed & victum, veſtitum, cultum, ornatúmque corporis debere.

Vrſorum aſtutia. *Clyſterũ inuentor ſeu demonſtrator Ibes.* *Cataractæ decutiendæ inuentio.* *Phlebotomiæ inuentio.* *Contra fulmen præſidium.*

A B C

De brutorum præſagiendi vi.

PRIMA verò obſeruandarum in aëre, & præſagiendarum tempeſtatum vis & notitia, à brutis terreſtibus, aquatilibus, volatilibúſque manauit. Quotidiana enim docet obſeruatio, aëris mutationem denuntiari, cum agni & arietes petulco cornu in ſe inuicem incurrunt, & pedibus in aërem ſublatis crebro ſubſultu laſciuiunt. Idem portendi putant cum bos oppoſito linguæ linctu pilos inuertit, cum repetito ſubinde mugitu aërẽ implet, cùm terræ odorem naribus explorat, cum ſolito auidius herbam depaſcitur. Sed & ſi formicæ denſioribus agminibus prædam trepidè adeò connectent, vt per ſemitæ anguſtias in ſe inuicem incurrant, & allidantur, pluuias imminere putant vt etſi talpæ ardentius terram ſuffodiant: etſi felis crebro affrictu caput, collúmque elatis ſuprà aures pedum palmis demulceat. Piſces ſi ludibundis ſubſultibus emergere & corpus paululum aquis exerere cernatur, in pluuiæ ſignum trahitur. Imminentis verò tẽpeſtatis & procellæ in mari argumentum eſſe putatur, ſi idem Delphini magno agmine moliantur. Itaque inde nautæ admoniti ſibi rebúſque ſuis omni arte conſulunt ac ſi fieri poteſt, anchoræ dente tenaci naues fundant. Notum verò ſat eſt quid portendat ranarum ſolito importunior coaxatio.

Arietũ cõcurſus quid denuntiet. *Pluuiarum præſagium.* *Imminentis in mari tẽpeſtatis ſignum.*

D

Auium verò in hoc præſagiendi genere mira eſt ſupra reliqua bruta ſagacitas. Si tacitæ grues per aëra volant, ſerenitatis eſt indicium: contrariæ verò aëris conſtitutionis, ſi clangoſa voce obſtrepant, & diſſipatæ volitẽt, vt etſi aquaticæ aues longius à mari abſcedant & in terram progrediantur. Noctua ſuo vlulatu præſentis cœli ſtatus in vtrumque mutationem imminentem portendit. Narrat Plutarchus nimbos ventoſque portendere coruum cum rauca voce altius crocitat, aut alis latera vehementius verberat. Quando anſeres aut anates aquis ſe mergunt auidius, & pennas roſtro diſponunt, explicant, excutiúntque, atque ad inuicem garriunt, pluuias denotant, haud aliter quam ſi hirundines ſic humiles circa aquas conuolent, vt ſe pennáſque ſuas humore aſpergant. Aut ſi regulus amœnius ſolito cantillare & tripudiare cernatur: vel ſi Gallus gallinaceus ſtatim ab occaſu ſolis occinat, vel cocciſet potius, vel ſi

A coruo præſagiũ.

A veſpæ, pulicéſue acrius paulo momorderint. Si ardea prepetibus pennis cœlo ſe committat, ſerenitatem. Si contra iuxta aquas deuolet, pluuias denuntiat. Si columbæ ad columbaria ſua ſerius ſe recipiant pluuias ventóſque. Si veſpertiliones appetente nocte denſiore agmine couolent humidum tempus portendunt. Crocodilus eo demum loco oua ponit, quo exundationis nili terminus eſſe debet. Itaque cui ea primum obuiam facta fuerint, is reliquis agricolis prædicit denuntiatque quovſque nilus debeat aſſurgere, & quos ſibi excurſus in terrā oras conſtituere debeat: res admiratione digniſſima tantam in hoc monſtro præſagiendi vim ineſſe.

Ab area præſagia.

Crocodilus ouorū poſitione incrementi Nili terminum monſtrat.

De Induſtria piſcium.

MArini piſces plurimi vbi primum imminentem tempeſtatem ſentiunt, ſaburrāt ſeſe ne temere ad tempeſtatis arbitrium huc illuc iactētur. Alij rupium cauernis ad exactam vſque maris ſæuitiam ſe abdunt, quod verò aduerſo flumine adnant id ea cauſa & induſtria faciunt, ne
B ſcilicet vndarum, fluctuúmque impetus ſquamas ſibi ſublatas deiiciat, ac branchias aqua impleat vnde nandi difficultas maior, & reſpirationis interceptio. Quo eodem conſilio grues volant aduerſum ventos, quos alioqui ſi ſecundos haberent, diſiectis, diſperſiſque pennis volandi impotentes redderentur.

Qui ſibi aduerſum tempeſtatem cōſulāt piſces.

Cur aduerſo flumine nant.

De Auium in nidis ædificandis induſtria.

AVium in extruendis nidis induſtria tanta eſt, vt latomorum, architectorúmque omnium artem, & induſtriam facilè ſuperet. Hinc in prouerbiū abiit: Scire omnia homines & aſſequi, præterquam auibus nidos conſtruere: hos enim intus lana, pluma, & eiuſmodi rebus mollibus faciunt, vt fœtibus ſint inſtar culcitræ. Hirundines nidos ſphærica figura extruūt, quod ea firmior ſit & occurſantium iniuriæ minus patēs, ac præterea capacior. Ex luto, paleiſque & interiecto ſtramine multo materiam ſibi deligunt tanquam ex ſig-
C no & calce. Quæ in arboribus nidificant aues, ramalia ſibi ſolidiora deligunt, tanquā in firmius futuri ædificij fundamentum. Mas & femella, mutuo incubatu oua fouent, partitiſque operibus cibaria afferunt, neque fœtus vnquam deſerunt quovſque ipſi per ſe cibum ſibi querere queant. Domi meæ paſſeribus paraui multis in figulinis nidos. vbi grandeſcere fœtus & plumis veſtiri incipiunt pullitiem totam nido detrahi & in cauea locari iubeo vt ex parentum in illis cibandis ſolicitudine amicis & mihi oblectionem comparem. Fœtus enim ſuo cibant ordine neque quenquam prætermittunt, neque eidem aliorum diſpendio bis buccellam largiuntur etiamſi hianti oſculo ſe parenti offerat. Omnino ex diſtributionis iuſtæ norma ſuum cuique commeatum partientes. Sæpè & experiendi gratia alienigenem paſſerculum eiuſdem ætatis aut ſuppoſui, aut reliquorum cœtui admiſcui tentaturus ſi illum quaſi legitimum partum parentes cibaturi eſſent. Ad hunc tanquam ſpurium & ſuppoſitum fame emori ſinebant buccelliſque adhiantem prætermittebant. Sic agni, ſic capreoli, magno in campis agmine ad ſuam quique matrem accurrunt, quæ etiam certò diſcrimine le-
D gitimi à ſpurio, ab alio quam à proprio partu ſugi ſe non patitur.

Ex qua materia nidos aues conſtruant.

Qua figura

Quo ſtudio paſſeres pullitiem educent.

De Aranearum induſtria.

ARanea telam miro texit artificio, ad vicina omnia adminicula ſurſum deorſúmque, & vndique filo ducto & decurſu facto eam ſubſtentans & fulciens. Ac quamuis incœptum id pendenſque opus ancillarum diligentia excutiat, percutiátque, nihilominus ſedes & incunabula ſua non deſerit, nec ab incepto deſiſtit aut deterretur opere, plura longe pauco tempore interrupto operi attexens quam multo labore retextum fuerit, vt non aliunde textores, linteones, limbolarij & acupictores artes ſuas didiciſſe ſeu contextus perfectionem & fili ſubtilitatem ſpectes, ſeu telæ cōtinuæ modos, nexuſque indiſſolubiles attendas. Hæc enim nullis abrupta aut interſecta filamentis membranæ teuiſſimæ inſtar habet quodam velut peruncta glutine quo aranei irretita animalcula, rapido incurſu contractiſque tanquam caſſibus & retibus, implicant & captant, venatorū ritu. Fabuloſa hæc viderentur niſi eiuſmodi eſſent vt quotidie oculis cernerētur.

Araneæ textrices.

Aranei prædatores.

De Apibus.

A

Apes reges ſibi deligũt.

NON mihi videtur ſilentio prætereunda ſoleres apum diligentia. Conſtituta enim Reipublicæ quadam forma ſibi regem deligunt, qui corporis proceritate,& formæ præſtantia reliquis antecellat: Alis inſignitur breuioribus, cruribus rectis, inceſſu grauiore & quodam ceu diadematis & coronæ regiæ loco aculeo vel caret vel non vtitur quo reliquæ pro armis inſtructæ ſunt. Nunquam ſolus extra aluearia progreditur, ſed ſtipatu regio cinctus reliquo inſequente comitatu, nec niſi cum toti agmini neceſſaria incumbunt foris negotia, progreſſum illum multo fremitu & bombo tubarum tanquam cantu præſignificant & accedunt: quæquæ quo propius poteſt regis lateri ſe agglomerat, omnéſque illum volando defeſſum ſuo corpore ſuſtinent. Quemcunque locum rex inſederit illic ſtatim caſtra metantur. Vbi mori illum contigerit, non iam foris paſtum prodeunt, ſed triſtes cadauer eius circumſtant, extra aluearia deportant, tanquam funus proſequuntur & inhumant. Tandem funereis omnibus obſequiis magna pompa peractis, alium ſibi regem eligunt, quod viuere ſine rege nequeant. Ad omnia attendit, oculos in omnem partem torquet dum reliquæ operi incoepto intendunt: atque obuolitans omnibus animos addit & moras caſtigat. Tempus ſibi ad progreſſum paſtus cauſa ſerenum & ſudum eligunt: Nam & præſagiendarum cœli tempeſtatum vim inſitam habent, Hac ſunt iuſtitia & æquitate vt nunquam cuiquam animanti aculeo aut alia arte ſint moleſtæ, nec vnquam ſtimulum ſuum in quemquã exerant & acuant niſi domicilij & aluearij tuendi cauſa.

Apes caſtra metantur.

Funus mortuo regi procurant.

B

Apum iuſtitia.

De apum cura.

Apes vigiles.

REM ſuam hoc gerunt & adminiſtrant modo. Interdiu ad portas vigilum & cuſtodiarum ſtationem diſponunt: De nocte tandiu ab opere quieſcunt, quo ad vna, cui id munus incumbit, vno aut altero bombo, tanquam tubæ clangore omnes excitauerit. Inde coeunt exploraturæ cœli conditionem, quam ſi ſerenam fore praſagierint in campos & pabula prodeunt. Ergo aliæ florum faſciculos cruribus, aliæ aquam ore, aliæ roſcidum humorem corpore exceptum in aluearia comportant. His occurrunt aliæ quæ onera excipiunt, & in ſua loca ſtatutáſque ſedas diſtribuunt, quæ in campos ad paſtum dimittuntur, iuniores ſunt & graciliores. Itaque ſi tum forte ſuboriatur ſæuior aliquis ventus, tandiu expectant quo ad ſubſederit & vis eius atque impetus remiſerit. Quod ſi ſæuiat diutius illis aduerſus, lapillo ſe ſaburrant, & humiles ſupra terram volant, ne ipſius impetu huc Illuc exagitatæ raptentur. Ad res omnes ſuas ſunt attentiſſimæ, & deſidum ſocordiam, ſæpè morte vlciſcuntur: nonnullæ extruunt, aliæ extructa perpoliunt, aliæ commeatũ important, miro autem artificio ſibi architectãtur fornicata illa aluearia, eáque faciunt duabus ianuis peruia, vna ad ingreſſum, altera ad egreſſum comparata. Conueniunt vnà omnes ne inæqualitas aut in cibis, aut in labore diſſidij anſam adferat. Lauta & munda vt ſint domicilia ſua curant, ignauos fucos fruges cõſumere, & lætos aliarum labores deſtruere natos, à præſepibus arcent, quæ aculeum amiſerunt inutiles reddũtur, quod paulo poſt illac ipſis viſcera effluant & moriantur Dominis ſuis mirificos adferunt ceræ & mellis fructus. Gloriatur Ariſtomachus philoſophus ſe magna cura per quinquaginta octo annos apes nutriuiſſe vt illarum ſtatũ conditionémque omnem magis exploratam haberet.

C

Varia apũ munia.

Apes ignauiam exilio mulctant.

Ariſtomachus diligens apum explorator.

D

De Formicis.

NEC verò minori digna admiratione formicarum quam apum induſtria eſt, diligentia & experientia. Sic vt Salomon diligentiæ exempla à formicis ſegnes exquirere iubeat. Certè niſi experientiam teſtem adhibere liceret, incredibile videretur tam puſilla animalcula tot fruges in commeatum congerere, ac tam pulchro quo cernimus ordine res ſuas tueri ac gerere. Plinius elucere inter ipſos reipublicæ bene conſtitutæ, benéque moratæ formam adſtruit: quam enim iucundum eſt ſpectaculum eas intueri, mordicus comprehendere fructus quos volunt congerere, atque aduerſus eorum pondera toto corpore atque humeris obniti. Ne verò quæ in horrea ſua reponunt ſemina germinare, atque

Lib. 11. & 30.

Mira ſolertia.

A atque radices agere poſſint ea altera parte arrodere? Si craſſiora illa ſint quàm vt queāt in ſuas cauernulas ſubire, media ipſa diuidunt. Si humore madeant, in ſolem & apricum proferunt quò exſiccentur. Luna plena, de nocte operas faciunt, ipſa ſilente quieſcunt, in quo ſe rerum cœleſtium ſignificationem aliquam habere demonſtrant. Teſtatur Plinius ſtatiuas nundinas & emporia ipſas habere, vbi frequentes conueniant, mutuóque amicitiæ & charitatis iure ſe deuinciant, atque ſi intentius intueare, nónne colloqui ipſas interſe putes, atque vltro citróque de rebus ſuis ſermones ſerere? Nónne in duris ſilicibus impreſſa crebro attritu pedum ipſarum cernimus veſtigium? Ex quo licet intelligere, quantum in rebus ſingulis valeat aſſiduitas, quin & memorāt inhumationis officia ſibi mutuo hominum ritu præſtare. Qua verò oratione inquit Plutarchus, ſatis dignè formicarum diligentiam & induſtriam aſſequi poſſemus. Non alia habet rerum magnarum magis miranda ſpectacula natura: Nam in formicis, omnis virtutis ſigna relucent, celebres illi formicarum conuentus amicitiæ ſpeciem præferunt, alacritas in adeundis laboribus fortitudinis, & magnanimitatis imaginem gerit: denique non obſcura in illis emicant temperantiæ, prouidentiæ, & iuſtitiæ exempla. Mutuæ charitatis ſuæ argumenta in eo oſtentant, quòd ſi occurant in calle anguſto, exoneratæ oneratis de via decedunt, quo liberius inſtitutum iter perſequi queant. Aiunt primum ipſarum ſpeluncā ingreſſum haud rectum eſſe, ſed multis gyris & circuitibus intortum, qui tandem in tres cauernulas deſinant, ducantque: in quarū vna conuentus ſuos habent, in altera annonam reponunt, in tertia mortuorum cadauera inhumant. Hæc de formicis Plutarchus.

Nihil non aſſiduitate cōſequimur

B (margin letter at "gerit")

Virtutum omnium expreſſa in formicis ſimulachra.

De Bombycibus.

AD hanc animalculorum induſtriam accenſenda videtur Bombycum induſtria, de qua in nidis conſtruendis, in lanis, teliſque texendis, quibus magnificè veſtiuntur reges, mira ſcripſere Philoſophi. Et quis in tam puſillo animalculorum corpore tantas ingenij dotes & tantam tótque diuitiarum parentem ſolertiam non mirabitur? Ergo Dei prouidentia C non ex eo tantum innoteſcit, quòd animantia propriis & ſingula ſuis dotibus exornauit. Sed multo magis quod horum minimis plus prudentiæ, ſolertiæ & induſtriæ largita eſt ad virium corporearum ſarciendum defectum.

Diuitiarū parēs ſolertia.

De Brutorum mutua in ſe & in fœtus charitate.

SCRIBIT Plutarchus animantia omnia ſingulari amore & cura quadam eorum quæ ex ſe procreata ſunt detineri, in quam rem perdicum commendatur ſolertia, quandiu enim fœtus volandi per tenellam ætatem ſunt impotentes, docent eos ſupino decubitu iacentes inter terræ glebas ſe abdere, vt ſic venatorum oculos fallant coloris ſimilitudine: quod ſi nihilominus videant venatores illis inſtare atque imminere, variis ludificationibus & corporis iam quaſi volando defeſſi, declinationibus ita agunt, vt à fœtibus illis ſuis, longè venatores ad ſe captandum abducant, quòd vbi conſequutas putant, iam pleno volatu quaſi recuperatis nouis viribus ſe ſubducunt. Quis illum ſolertis conſilij ple- D num amorem non admiretur?

Perdicū in conſeruāda pullitie induſtria.

Nec minus miranda ſunt quæ de leporibus produnt. Cùm enim ſe in ſua latibula recipere volunt, variorum locorum, ſæpè etiam duorum iugerum ſpatio, à ſe inuicem diſtractorum, quaſi fidei fœtus ſuos committunt: ne ſi forte venatorem, ſeu canem, ſeu hominem per ea loca deerrare contigerit, omnes vno capturæ periculo imuoluantur. Inde vbi plurima pedum ſuorum veſtigia hac illac omni ex parte impreſſerint, quo venatorum aſpectum & canum ſagacitatem fallant, vno aut altero ſaltu in ſua ſe latibula ſubducunt.

Quo aſtu ſibi & proli aduerſum venatores lepores conſulant.

Non illi inferior eſt herinacei prudentia, perſequente enim ac iam imminente vulpe, ſeſe intra ſpinatos aculeos ſuos agglomerat, caſtaneæ echino ſuo inuolutæ inſtar: Sic vt vndique acutis in orbem horridis ſtimulis circumtectus lædi nequeat, hácque arte ſibi cauet. Fœtibus autem ſic: Vindemiarum tempore in vineas properat illic pedibus acinos & racemos decutit, corporiſque rotatione aculeis ſuis transfixos, tanquam onus ſibi imponit, inque ſpeluncam inde ſe recipit. Vuam diceres propriis ſe motibus agitantem: prædam ſibi & proli partitur. Idem circa pira, pomáque cùm eſt

Herinacei in nutrienda prole ſtudiū

tempus ad eā rem idoneum molitur. In Florida Galliæ Antarcticæ, inſula viſitur fera A
quæ raritatis & deformitatis nomine neutiquam mihi prætereunda viſa eſt. Ab indigenis Succarath, à Canibalibus Su nominatur, maximam partem, fluminũ littora incolit, & rapto viuit. Cùm ſibi imminere ſentit venatores, fœtus ſuos comprehenſos dorſo imponit, cauda quam prælongam & patulam habet, tegit, ac ſimul ſibi illiſque fuga conſulit, nec aliter capi poteſt, quàm foueis, quas ſylueſtres illi homines in vicinis fugæ locis ſuffodiunt, in quas incauta præceps labatur eius hîc delineationem appinxi, ex Theueti Coſmographia.

Tom. 2. lib. 23. cap. 1.

TYPVS SVCCARATH.

B

C

De Auium & canum mutua in Dominos charitate.

Ciconiarum pietas.

CICONIA parentes ſenectute defectos nutrit æquales autem caſu aliquo volandi impotentes, alis, dorſoque iuuat, & ſuſtentat. Itaque obſeruantia & pietate erga parentes, amore velut fraterno erga æquales commendabiles ſunt ciconiæ.

Gallina imminente aliquo periculo pullos ſub alas cogit, & illo tanquam præſidio quantum poteſt tuetur, ſeſe pro illis ſæuiſſimarum ferarum rapacitati obiicit, imo inuolat in oculos canis, lupi, vrſi, ſi forte quid in ſuos fœtus moliantur.

Canum fidelitas & ſagacitas.

Quis verò non miretur canum erga dominos fidelitatem & amorem quibus nutricatus officia rependunt? Nunquam à domino canis deficit, ne ſi miſeris quidem modis ab illo excipiatur: Nullum enim baculum tam durum reperire poteſt quis, quo canem ſibi ſemel deditum à ſe poſſit abigere. Nullum eſt animantis genus quod certius, promptius domini ſui reminiſcatur. Domeſticorum & amicorum voces a- D
gnoſcit: Nulláque (vel Cicerone authore) eſſe poteſt, quam canum fidelior cuſtodia. Mitto odoram canum vim qua per veſtigia dominos præſagiunt & veſtigant. Mitto infinita fidelitatis canum exempla, quæ longum eſſet commemorare.

Columbi adulteria neſciunt.

Columborum genus tam mas quam fœmina, quamuis lumbos, id eſt venerem inſigniter colat, adulteria tamen neſcit, quin & fœmina coniugem marem moroſum patitur, neque ab illo deficit, imo officioſa charitate illum ſibi reconciliatum in oſcula redire cogit, nec vtriuſque in fœtus amor eſt languidior.

Turtures ad ſecũdas nuptias non cõuolant.

Par charitatis ardor turtures inuicem conciliat, amiſſo enim coniuge, ſuperſtes nũquam nouum celebrat hymeneum, nec vnquam exinde niſi in arido & viriditate viduo ramali ſedit.

De Elephan-

A

De Elephantum robore, pietate, docilitate, clementia, caſtitate, & gratitudine.

INTER terreſtria animalia nullũ vaſtius, robuſtius, & formidoloſius Elephante. Robur teſtantur turrita illa propugnacula, armatis militibus plena, quibus onuſti in prælia alacres ruunt. Inuicti alioqui animi Romanos milites, quo prælio cõtra Antiochum decertarunt, corporum nũquam ante viſa vaſtitate & immanitate ſic terruerunt, vt ſtatim in fugam verterint. Quæ cum ita ſint, tamẽ mirum eſt quas de illis narrẽt virtutes Phyſici. Scribit Plinius Elephãtes ad humanum ingenium proximè accedere, rudémque notionẽ idiomatis habere. Miram illorum eſſe in obſequiis facilitatem, miram memoriam in ſolitis muneribus obeundis. Quòd ad religionem attinet prodit Plutarchus eos diis preces fundere, ſe aqua marina luſtrare, ſolem orientem proboſcide manuum loco in cœlum elata, pio ritu & magna obſeruantia colere. Addit Plinius pari cultu lunam,
B ſtellâſque illos proſequi: nã & Arabum memorant hiſtoriæ, noua luna magnis agminibus Elephantes in flumina deſcendere, illic ſe aqua abluere, luſtratos lunam flexis genibus venerari, inde in ſyluas ſe recipere ſeniore præeunte, & inde pro ætatis ratione ſequentibus cæteris. Contigiſſe aliquando narrat Plutarchus, vt ex Elephantis qui ad ſpectacula panegyrica Romæ inſtruebantur vnus tardiore eſſet ingenio, & minus docili, quo nomine ſociis erat contemptui, & plagas ſæpè à magiſtro ferebat. Hunc verò quò diligentia illam ſuppleret ingenij tarditatem, ſæpè obſeruatum de nocte, ad lunæ lucentis radios, ea meditantem & recolentem, quæ interdiu à magiſtro acceperat: Nam literas ducere ac pingere coronas adſtantibus offerre, & alia ſimilia ludicra edocentur. Cæterum in regiones peregrinas traiecto mari tranſportandi nunquam adduci poſſunt vt nauem conſcendant, quin à magiſtro fide data de reditu in natale ſolum certiores facti fuerint. Nunquam quemquam lædunt niſi prouocati. Nunquã mas fœminam init niſi in abdito, verecundi animi argumentum.

Lib. 8. cap. 1.

Elephantũ religio.

Plinius lib. 8. cap. 5.

C

De Lampetra.

NE charitatis ardor ſub aquis reſtinctus videatur, appoſito exemplo delibemus quonam cedãt mutuo inuicem amore, aquatilia terreſtribus, infinitum eſſet omnia perſequi. Lampetra inter huius generis bruta palmã facilè meretur, pietatis in parentes, & charitatis in ſobolem. Primò enim oua intra ſe parit: Mox verò ibidem ex ouis fœtus procreat, nec verò conformatam, procreatámque prolem ſtatim foras in lucem exponit, reliquorum piſcium viuiparorum inſtar, ſed duo in aluo nutrit, quaſi bis pareret & ſuperfœtaret. Non ergo ante excludit quàm grãdiores fuerint fœtus, tum docet eos nare, & in aqua ita ludere, vt non longè à ſe abſcedere patiatur, rurſum hiante ore, recluſa aluo, in corporis ſui penetralia illos recipit. Tandiu illic hoſpitari, & cibum è propriis viſceribus capere permittens quandiu opus eſſe nouerit.

Lampetra ouipara & viuipara dici poteſt.

D

Quod cicurari poſſunt bruta.

THEVETVS Turcarum Imperatorẽ Cairi (Memphis olim fuit) Conſtãtinopoli habere in deliciis altiles, feras crudeles plurimas, vt Leones, Tigres, Leopardos, Lupos ceruarios, Camelos, Elephantes, Echinos & alias multas huius generis prodit: has catenis ferreis vinctas per vrbem ad ſpectaculum ducunt. Magiſtri campanulis cinguntur, quarum ſtrepitu plebs ſibi cauere ab improuido huiuſmodi ferarum impetu iubetur. Sed ſpe præmij & muneris illecti, ipſarum ſpectaculum peregrinarum nationum legatis, & magnatibus viris, exhibere geſtiunt, coram quibus belluas mille ludibria oblectamenti plena edere cogunt: interim modis & numeris patriis tibias inflant, & alia organa muſica pulſant, comœdias agunt, colluctantur ſtipi inhiantes.

Coſmogra. tom. 2. lib. 19. cap. 7.

E

Qualiter in ſeptis habiti leones per vrbem Conſtantinopolitanam ducantur. A

B

C

LONGE verò admirabilius eſt manſueſcere & condoceſieri humanis artibus aquatilia bruta in quo cenſu in primis habentur anguillæ: multi idem de murena prodiderunt. Nam & ſcriptum legimus M. Craſſo murenam in piſcina fuiſſe adeo cicurem, & condocefactam, vt illi ad arbitrium eſſet obſequens. Itaque velut domeſticæ & manſuefactæ belluæ nomen, impoſuerat, quo aduocata accurrebat. Quare mortuam Atratus velut filiam luxit. Quod ei collega CN. Domitius tanquam probrum cum obiiceciſſet, retorſit tres ei mortuas coniuges quarum nullam luxiſſet.

Quod Bruta homines docuerint arma polire, acuere, & ex inſidiis hoſtem adoriri.

D

MILITES id ſtudioſè agunt, vt arma à rubigine tueantur, Itaque ea ſæpè politori poliẽda tradunt. At in hoc curæ genere permulta illis bruta non cedunt: Nam & Apri dentes ad pugnam acuunt: Elephantes verò quòd intelligant alterius ſuorum dentium acumen, ſuffodiẽdo plantas radices vnde cibum capiant auellendo hebetari, alterũ intemeratũ ſeruant, nulliúſque rei contactu alteri patiuntur vt in pugna aduerſus Rhinocerotes & alios hoſtes poſſit eſſe vſui. Sed in Rhinocerotis ingenio hoc venit valde notandum, quod cum aduerſus Elephãtem, perpetua illi ſint odia quo tempore ſe ad pugnã adornant, cornu ad rupem tanquam ad cotem acuit, nec elephantis aliam partem quantũ fieri poteſt appetit quam ventrem, quod nouerit illã mollitie eſſe eiuſmodi quæ noxæ facile peruia ſit. Id animal longitudine Elephantẽ æquat, at altitudine ſuppar eſt, ob crurum breuitatem colore eſt buxeo multis maculis diſtincto.

Rhinocerotis contra elephantem pugnaturi aſtutia.

Pugnæ

Pugnæ Rhinocerotis contra Elephantem deliniatio.

De Leone, Ichneumone & aliis quæ minimè terrentur animantibus.

LEO ſemper incedit vnguibus contractis, & ſua tanquam vagina concluſis, non modò ne per impreſſa pedum veſtigia comperiri & comprehendi poſſit, ſed multò magis, ne incedendi continuo attritu vnguium acumen hebetetur & obtundatur. Tauri decertantes cornua intentant, ſeque cordatorum militum inſtar, ad certamen animant & excitant. *Leonis in incedendo prudentia.*

Ichneumon ſtrenui militis ad pugnā accinctū & apparatum æmulatur, itaque luto conſpergit ſe, ac tanquam lorica vndique cingit & munit; tum maximè cùm contra Crocodilum ineunda pugna. Quem quātumlibet magna ſe mole ferentem in fugam vertit, puſillum id animal. Hoc certè ſingulari naturæ prouidentia immanibus omnibus belluis ineſſe, iampridem notatū eſt, vt vel minimis rebus, vnde nullum poteſt cōtingere periculū terreantur. Sic enim Elephantē porci grunnitu, Leonem galli cantu obſtupeſcere memorant, quamuis de Leone illud ſit proditum, nullo metu adduci poſſe vt faciem auertat. Eiuſmodi terrores, pauores & conſternationes ex leui admodum & ridenda occaſione, nulla certa de cauſa natas, ingentes militum copias & robore inſignes exercitus fudiſſe, & in fugam vertiſſe, tum antiquis, tum noſtrorum temporum hiſtoriis eſt proditum. *Maximíque minimis terrentur.*

De Gallis.

AVES ſunt regiæ, galli: itaque & criſta tanquam corona regia inſigniuit illos natura, ac quocunque locorum venerint, animis atque audacia regnant, roſtro & calcaribus pugnant: martia verò tanquam voce Leonem alioqui ferarum regem terrent. *Galli aues regiæ & martiæ.*

De Cuniculis. A

Suffodiendi ſolertiã cuniculi nos docuerunt.

CVNICVLI nos docuerunt ſuffodiendæ terræ artes quibus turritas vrbes & æquatas cœlo machinas ſubſtracto fundamento, ſolo æquamus Scripſit M. varro in Hiſpania haud incelebrem pagum loco arenoſo adeò ingenti vi cuniculorum effoſſum fuiſſe, vt dirutis & proſtratis ædificiis omnibus, coacti fuerint incolæ aliò migrare & nouas ſedes quærere.

De Lupis.

Luporũ inſidiæ.

BELLANDI artem homines docuerunt Lupi: turmatim enim progrediuntur, & in inſidiis iuxta deſtinatum pagum ſtant. Ex his interim vnus in pagum excurrit: canes excitat, & ſimulata fuga ad ſe perſequendum inuitat, quovſque in inſidiarum locum pertraxerit. Tum improuiſo apparent erumpúntque inſidiæ, canes interim quiſque pro viribus B facta gula trucidat, depaſcitur.

De Vulpe.

Vulpeculæ fraudulentũ ingeniũ.

VVLPES calliditate, & technis cætera vincit animantia. Vbi fugienti imminẽt canes lotio fœcibúſque caudam ſuam perfundit, perſequentium canum ora, oculoſque aſpergit ipſis ac aſpergine occæcatis interim elabitur. Sedentes in pertica gallinas hoc aſtu deturbat, caudam huc illucque impellit & iactat, quaſi eam in illas euibratura: territæ conſternantur, vnamque ex multis in prædam rapit, mira eius eſt in tranſmittendis gelu concretis fluminibus aſtutia. Senſim ſine ſenſu ad ripam aduolat, aurem admouet, ſi ſubter labentis aquæ ſonum obaudiat. Sic enim pedem reuocat nec tranſmittit, cuius rei ſenſum non poteſt illi ſimplex ingenij ſubtilis viuacitas ſubminiſtrare: ſed vna ratio concurrat neceſſe eſt, quæ per diſcurſum alia ex aliis nectendo ſic concludit. Quicquid aquoſum obmurmurat mouetur, Quicquid mouetur gelu concretum non eſt: quod gelu concretum non eſt, liquidum eſt: Quod liquidum eſt cedit ponderi: Quod cedit ponderi tuto tranſmitti non poteſt. Mihi ergo retrocedendũ, nec per id flumen iter agendum. C

Etiam vulpecula ratiocinari videri poteſt.

Dilemma vulpeculæ.

De Porcis.

SI porci per ſyluas aliquem ex ſuis cògregalibus altius grũnientem exaudierint, ſiſtunt gradum, atque agmine facto occurrunt omnes tanquam tubæ ſono militari excitati in auxilium.

De Scaro, & anthia piſcibus.

Piſcium in ſuos æquales charitas

AVTHOR eſt Plutarchus ad ſcaros imprudenter deuorato hamo irretitos reliquos eiuſdem ſpeciei piſces in auxilium accurrere ac dentibus D attrita piſcatoria linea, ipſas expedire. Sed manifeſtior eſt anthiarum in mutuum auxilium impetus, reiecto enim in dorſum piſcatorio filo ad quod hamus adnexus eſt illud ſpinarum ſuarum acumine diſſecant ſicque ſe conſortéſque ſuos captiuitatis periculo liberant.

De Piſce gubernatore.

Balænæ dux

MAGNA iutercedit neceſſitudo piſci gubernatori & balænæ. Etſi enim is corporis mole gobionem non ſuperet, tamen tanquam dux, monſtratorque viæ præit ſemper balenæ, ne ſe in anguſtias aliquas aut limoſa loca precipitet, vnde ſe facile explicare nequeat. Itaque hunc ſemper ſequitur balæna, facileque ab eo duci patitur imminente quietis neceſſitate, ſeſe ille viciſſim in gulam balænæ recipit, ibique abditus ſomnum vna cum illa capit, nec dui, nec noctu ipſam deſerens.

De Gruibus,

A

De Gruibus.

GRVES cum longum iter in tranſmarinas regiones dirigunt, ſic ſuam aciem inſtruunt, vt nemo belli dux diſtinctius queat militum ordines collocare. Priuſquam enim ex aliquo loco migrent, ſuos habent velut tubicines qui eas conuocent & volantes animent, congruunt omnes, ſublimeque volant, quò eminus proſpectent, ducem ſibi præficiunt quem ſequantur, ſuos habent ſatellites qui ordines tueantur, excubias agunt vigilibus nocturnis diſpoſitis. Narrat Plutarchus Gruem quæ pro toto agmine excubat, lapillum pede geſtare, vt ſi fortè obdormiſcat naturæ victa neceſſitate, lapidis lapſu & ſono excitetur. Dux ſublimi capite & procero collo longè latéque proſpicit, & periculorum in quæ incidere poſſent admonet. Præcedunt robuſtiores quò facilius vim aëris obluctantis alarum remigio infringāt. Huic oneri ſibi inuicem ſuccedunt. Atque vt minore negotio reflantium ventorum impetus eludant agmen in cuneum di-
B ſponunt ad literæ delta, & trianguli ſimilitudinem. Quin gnaræ aſtrorum, imminentes tempeſtates præuident, tumque in terram deuolant quo ſe à procellæ imminentis iniuria ſubſtrahant.

Grues ſibi inuicem cōgruunt.

Excubitor grus.

De Anſeribus.

ANSERES Siciliæ magno aſtu cauent, ne ſe ſuo ſtrepitu & ſibilo prodant hoſtilium auium rapacitati: Nam authore Plutarcho, cum illis mons Taurus eſt præteruolandus Aquilarum illic degentium metu, inſerto ori calculo, ſilentium ſibi imperant, quouſque tuta ſe ſtatione receperint.

Anſeri ſuus ſtrepitus nō eſt damnoſus.

De Draconibus.

NEC minor eſt Draconum aſtutia. Hac enim Elephantes feras immani-
C tate efferas domant, viribus alioqui indomitæ. Stant ergo in inſidiis dracones, ac elephantes, nihil tale cogitantes, ſubito adoriuntur, caudarúmque ſpicis ita crura ipſorum implicant vt progrediendi libertatem adunant, capite autem ita nares ipſis obſtruunt, vt anhelitum intercipiant, oculos confodiunt. Denique qua parte caro tenerior eſt mordent, ſanguinémque ſugunt, ſic vt mori ipſos cogant. Dracones in Æthiopia longitudinis decem cubitorum reperiri narrat Plinius, at in India centumpedales eſſe, ſublimeque adeo volare, vt mediis è nubibus aues in prædam petant.

Draconum contra Elephantes pugnantium aſtus.

Lib. 8. cap. 11. & 12.

Draconis alati effigies.

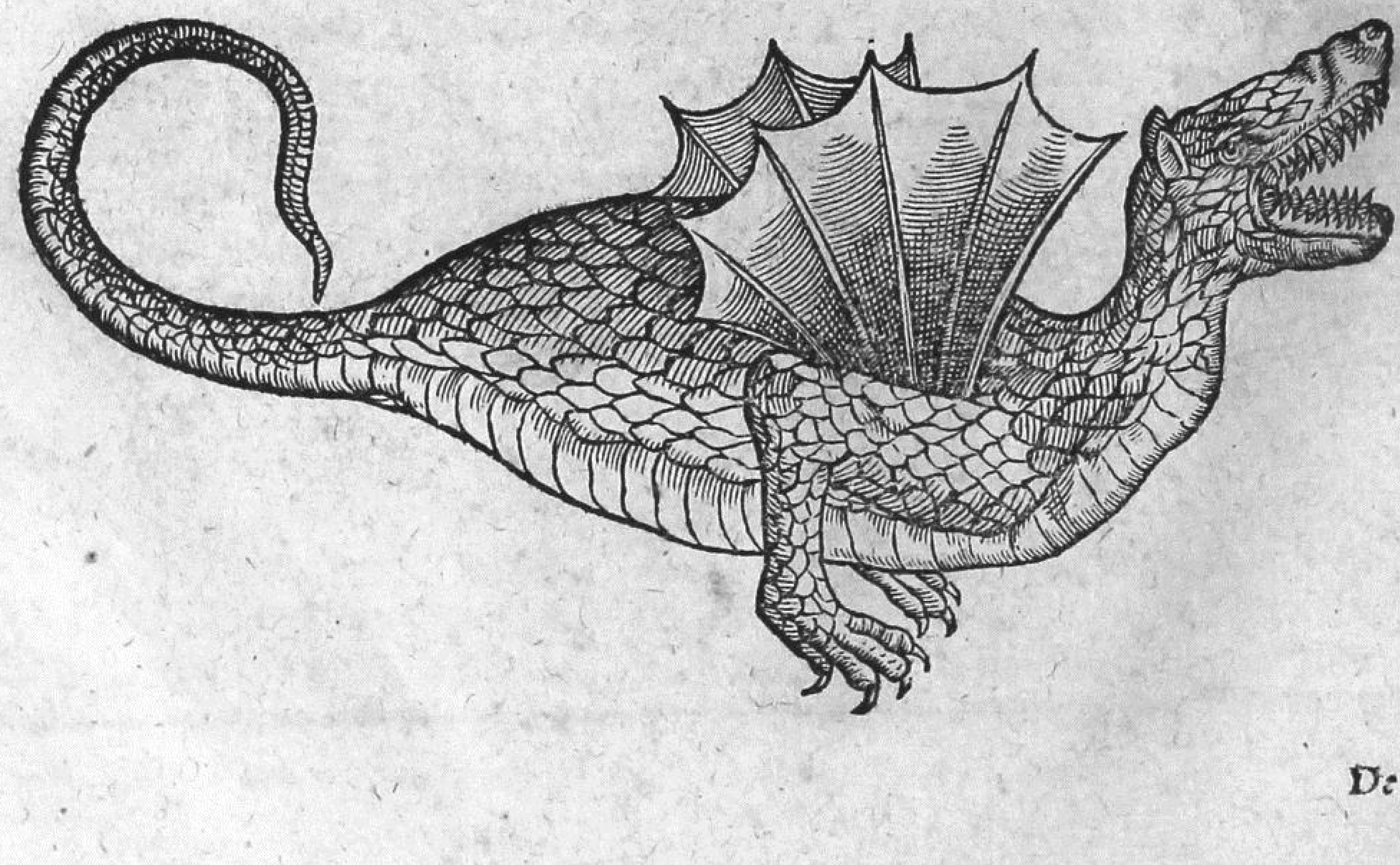
A

B

C

D

De piſce

A

De Piſce piſcatore.

PISCATOR hic piſcis dictus eſt, quòd venatu reliquos piſces deprædetur, quã in rem iiſdem dolis vtitur quibus Sepiæ. Pendet enim illi ex collo quædam veſicula, vt gallo Indico palearia. Hanc ad arbitrium protrahit, obiicítque minutioribus piſcibus deuorandam: mox ſenſim eouſque contrahit, quoad piſciculos ei tanquam prædæ immorantes, velut eſcam captare poſſit.

Piſcatoris piſcis aſtutia prædatrix.

De Sepia.

MIRA eſt Sepiarum aſtutia: ex collo enim geſtant veſiculam atramento plenã, hanc vbi ſe captas agnoſcunt, effundunt: quò ſic piſcatoris oculos fallere poſſint, vt narrat Plutarchus. Atque Ariſt. teſte, venatur etiam ſuis illis prælongis prætenturis, non ſolùm piſciculos, ſed mugiles etiam ſæpius.

Sepiæ aſtutia ſui conſeruatrix.
Ariſt. libr. 9. de anima lib. cap. 37.

B

De Brutorum armis.

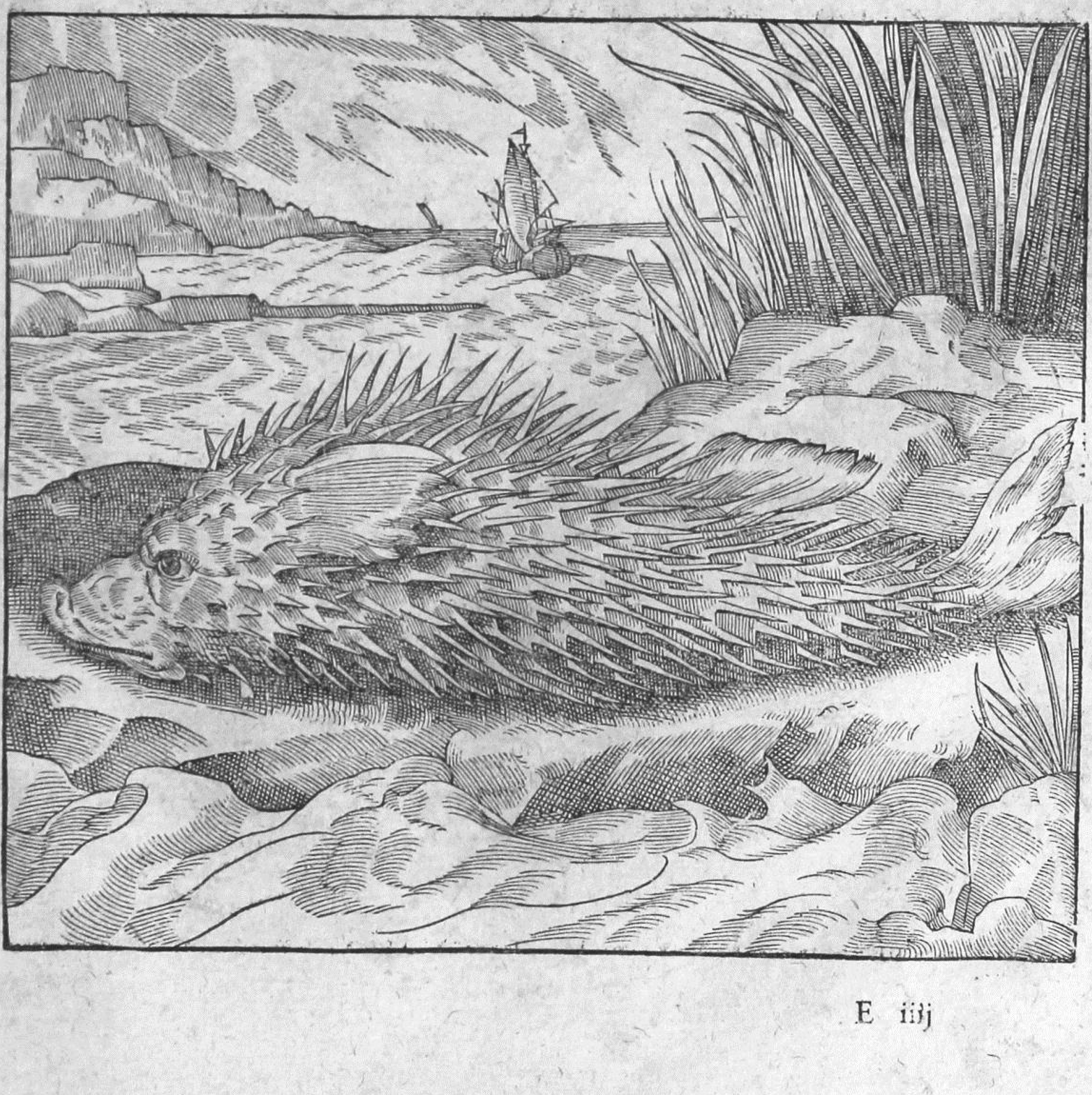
BRVTA armis ſic à natura ſunt inſtructa, vt nihil neceſſe habeant aliunde vlla ſibi comparare, cudere aut mutuari. Quin & quædam eiuſmodi armis ſunt donata, vt his ſe captantes capiant. Exemplo erit Torpedo, quæ non modò contactu nocet, ſed & per intermedium rete eam de ſe afflat qualitatem quæ piſcatorum manus ſtupefacit, ſic vt laxare retia cogantur, atque ita diffugium ipſi patefacere: necnon ſi nauem contingat, ſiſtere etiam cogit. Scribit Theuetus, ſinum Perſicum Arabiam verſus, piſcem alere longitudine & altitudine Carpioni æqualem, vndique aculeis & ſtylis ferreis cinctum, Herinacei noſtratis inſtar: quibus contra omne piſciũ genus depugnat. His, aut dentibus eius ſi homo vel leuiter attritus fuerit, intra viginti quatuor horas interit.

Lib. 10. cap. 10. Tom. 1. Coſmogr.

Typus Herinacei marini.

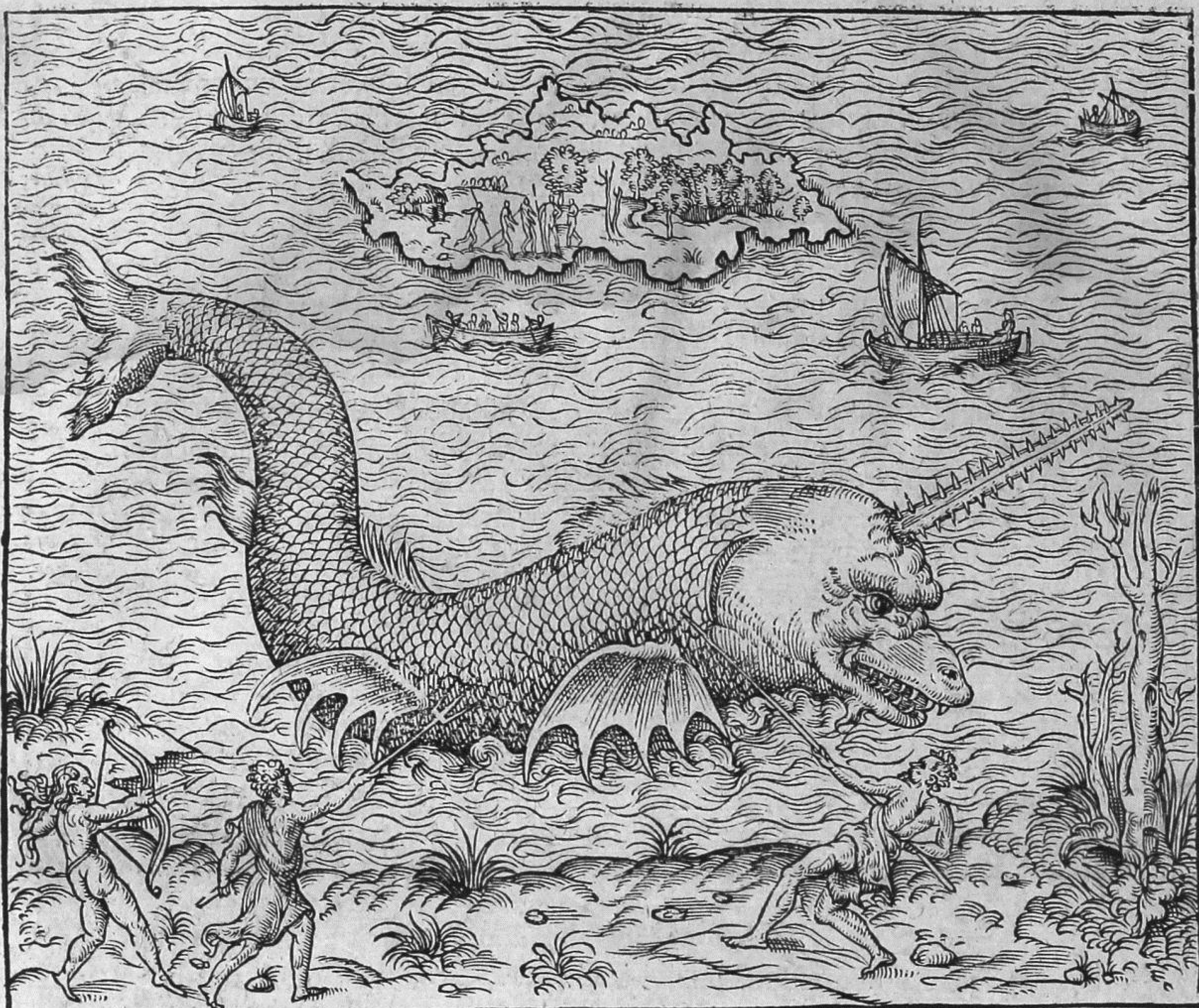
C

D

ADDIT inſuper, ſibi vi tempeſtatis per Oceanum Atlanticum vecto, viſum hunc piſcem, velut ſerram in fronte habentem longitudine tripedali, & quatuor digitos latam, ſpiculis hinc inde acutis munitam. Vtelif patria lingua appellant. A

Typus piſcis Vtelif.

B

C

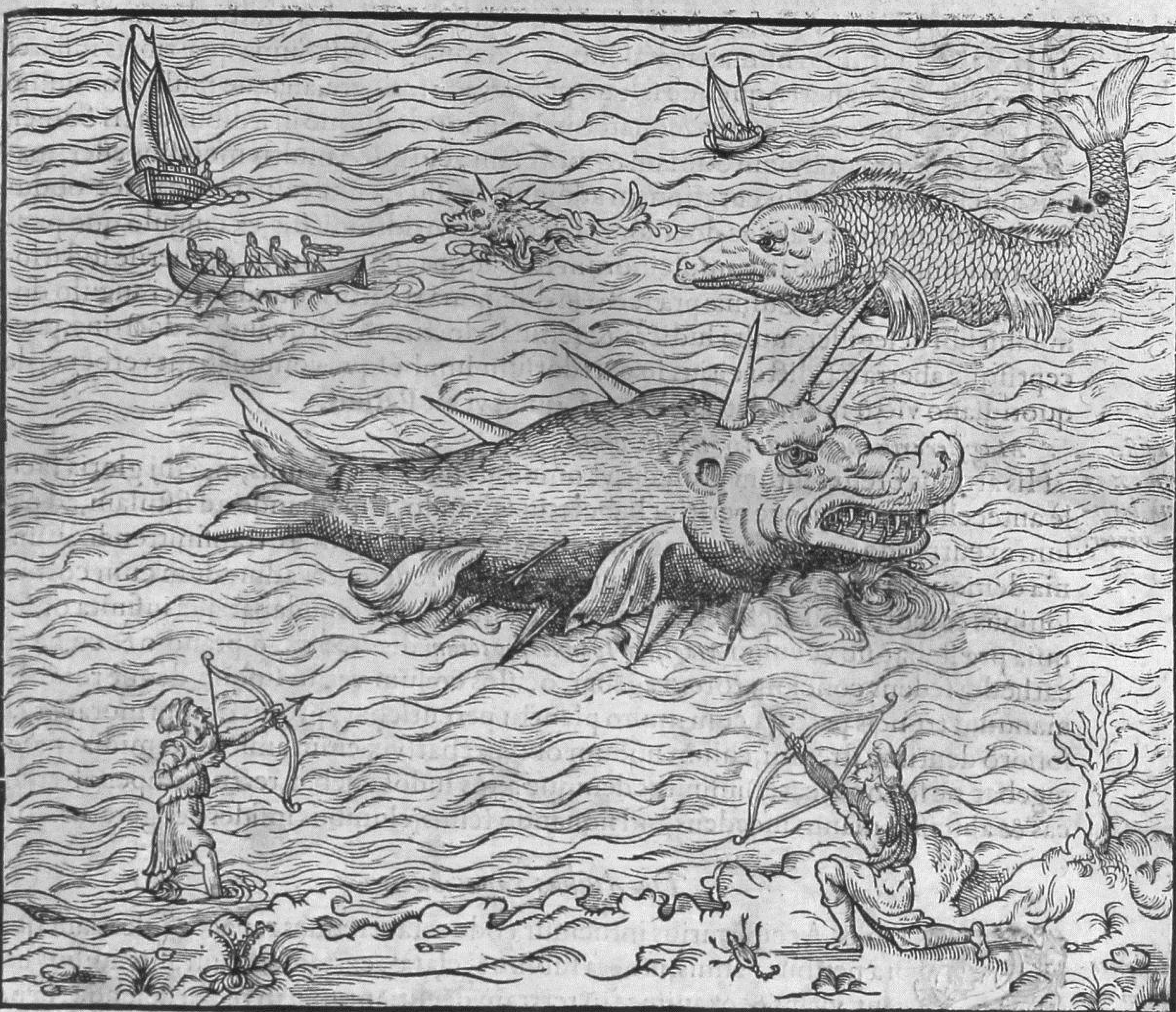
IN ſinu Arabico viſitur alius piſcis, quem Arabes Caſpilly nominant, duos pedes longus eſt, totidem latus. Pellem habet Cani marino non diſſimilem, ſpiculis armatus, quorum vnum in fronte gerit ſeſquipedem latum, acumine & ſecandi vi ſcalpro haud impar. Hoc armorum genere vbi fames premit, in primum piſcem obuium irruit, nec quieſcit antequam in prædam quò voluerit raptauerit, vt vidiſſe ſe narrat Theuetus.

Lib.5.cap.2 Tom.1.

D

Typus

Typus piſcis Caſpily.

C

De Cancris.

CANCRI verò & fluuiatiles Aſtaci, etſi corporea mole ſint exigui, pedibus tamen anterioribus bifurcatis abutuntur, non ad edendum ſolùm, ſed etiam ad ſe tuendum aut laceſſendum.

De docilitate brutorum, ac primùm de Cane.

BRVTA docilia ſunt eorum quæ homines volunt, quò ſe haud penitus rationis expertia oſtendunt. Nam canes, ſimiæ, & equi corpora per circulatorum circulos tranſmittere diſcunt, in pedéſque tripudiaturi aſſurgunt. D Narrat Plutarchus circulatori canem fuiſſe qui in ſcena multa pro re nata, & fabulæ argumento repræſentaret. Inter cætera, omnem admirationem in eo ſuperauit, quod ingeſto pharmaco ſoporante, mortuum egregiè finxit. Primùm enim vertigine velut oborta cœpit contremiſcere, mox cadere, fuſúſque humi moribunda membra contrahere. Denique tanquam verè mortuus rigere, quin & permiſit ſe per varia theatri loca variè aptari, ita poſcente fabula. At vbi ex his quæ agebantur, dicebantúrque, agnouit exurgendi tempus eſſe: Primò cœpit membra ſenſim commouere, quaſi ex profundo ſomno excitaretur. Mox capite paulùm erecto, hac illac circumſpicere magna omnium adſtantium admiratione, exurgere denique atque alacris ad eum quem decebat, perquàm familiariter ſe conferre, quo ſpectaculo, Veſpaſianus qui tum præſens in Marcelli theatro aderat, nullum antea viderat lætius.

Mira planè Canis docilitas.

Stuporis & lætitiæ plenum ſpectaculum.

De Simia. A

Gale. libr. 1. de vſu par.

RIDICVLVM animal eſt Simia, quódque ludos multos hominibus parat, dum humanas actiones æmulatur. Viſa eſt Simia quæ tibias inflaret & caneret, quęque ſaltare præterea & ſcribere, aliáque multa hominum propria effingere conaretur. Memini vidiſſe me in ædibus ducis Somei, prægrandem Simiam & moroſam, cui quòd multis moleſtus eſſet, manus abſciſſæ fuerant, ſibi curationem admoueri paſſus, cùm vulnera cicatrice obducta fuiſſent, mitior euaſit ac docilior. Ergo veſte viridi amictus, ex cingulo quo præcinctos lumbos habebat, conſpiciliorum thecam, par cultellorum, & puerile ſudariolum appenſa gerebat. Culinæ præfecto in diſciplinā traditus, quod in foci angulo domiciliū ſibi delegiſſet, multa ludicra & feſtiua edoctus eſt. Si quando à doctrina, præceptíſque aberraret, dicto citius in eius dorſum lumbóſque conuolabant verbera, de quotidiano victu multa detrahebantur, quod vt ait Perſius,

Magiſter artis ingeniíque largitor ſit venter. B

Magiſter artis & ingenij largitor venter.

His artibus breui tantùm profecit, vt omnibus ſuæ ætatis Simiis, ingenij gloria facilè antecelleret: nullúſque peritior haberetur ſaltando, tripudiando ad fiſtulam, ad palum excurrendo, corpus per magiſtri crura incredibili agilitate tranſmittendo. Omnia denique ſtrenui Simij opera faciundo, fercula reuerenter admodum cum corbulonibus & ſportulariis deferebat: lances & catinos linctu emūdabat: alia infinita obſequia præſtabat, ſic vt vulgò *Magiſter Ioannes fac totum* diceretur. A prandio & cœna in cathedra ſedens concionatorem agebat, oculos cœlum verſus ſúſque déque rotabat, manuum truncis pectora cum multo planctu percutiebat, preces obmurmurabat cū ſonoro dentium ſtrepitu, culum nudum obuertebat (vix enim amictus dimidias nates tegebat, ne ſe concacaret) infinitos denique alios ludos edebat, rectus ſemper ob truncas & abſciſſas manus incedens, niſi ſiquando feſſus, clunibus inſidere cogeretur.

De Auibus rapacibus. C

Accipitrariorum in auibus edocendis ſolertia.

SED & Accipitrarios intuemur cōdocefacere aues rapaces ſolertiam qua præpetibus pennis, in aëra ſublimes elatæ, certamen cum aliis auibus ineant, victas & exanimes in terram decutiant: qua in re perficienda, ſæpè in nubes licentius ſe attollunt, ſic vt è conſpectu Accipitrariorum ſe ſubducant, meridianæ apricationis deſiderio neglecta præda deſignata.

Falconis & Ardeæ pugna.

Ardea, vbi Falconis alarum remigio elati rapida celeritate depreſſam, & infra poſitam ſe intuetur, roſtro quod prælongum habet & acutum ſub alis condito, ac ſurſum elato, pugnæ ardore & prædæ cupiditate occæcatum, & incautum ipſum deuolātem & irruentem excipit, vt eo ſemet Falco medium pectus induat: adeò vt ambo ſæpè eliſis interaneis, humi affligantur enectæ. Quòd ſi arte & fœlici corporis declinatione, inſidias illas Falco illæſus effugerit, Ardea nihilominus deiecta & deturbata, receptui ſtentorea voce magiſtro canente, in prætentum pugnum pinnarum rotato ſcopo reuocatur.

De Camelis. D

Cameli mites & feri.

DOMESTICVM valdè animal eſt & mite Camelus, quódque facilè cicuratur, in omne obſequij & famulitij genus docile: quanquam ex his quidam ſunt feri & agreſtes, mordendóque & calcitrando obuiis, non minus quàm equi indomiti moleſti. Nihil eſt neceſſe de nocte illos ſtabulis & tecto includere, ſub dio libera & patente in camporum planitie relinquuntur, herbas depaſcentes & virgulta, carduóſque carpentes: nec ſegnius manè onera ſubeunt, geſtántve. Non adiguntur ad onera niſi quadrimi. Arabes eos à primis annis caſtrant, quò in plures annos ipſorum opera fruantur, nec verò caſtrati furiant amore & Veneris deſiderio. Ineunte Vere famem ſitímque in octo dies tollerant: obſequioſi adeò ſunt, vt ad nutum Turcicorum mancipiorum, vel virgula collum tacti, ſtatim procumbant humi, onera ſubituri, nec ante ſe erigunt, quàm iuſtum ſibi onus impoſitum ſenſerint. Qui vnicum in dorſo gibbum habent, Africani ſunt: at qui duobus gibbis ſunt donati, Aſiatici ſunt & Schytici. Qui in Camelæorum genere grandiores ſunt, ſarcinarij exiſtunt: minores verò vectarij, vt & noſtri equi nihil æquè in

Facilis & minimè operoſus camelorum nutricatus.

Norunt Cameli quid ferre valeāt humeris ſuis.

delitiis

A delitiis habent quàm fabas: & tamen quatuor fabarum manipulis in diem contenti viuunt. Arabum maximæ opes ſunt in Camelis, itaque ſuorum diuitias, non auri aut argenti pondere, ſed Camelorum numero æſtimant. Turcarum Imperator (authore Theueto) ducem Camelorum ſuorum armentis præfecit, cum multa Afrorũ & Chriſtianorum mancipiorum manu, vt ipſos impenſiùs curent. Auditum habeo (inquit Theuetus) ex quibuſdam Arabibus, Afris & Iudæis mercatoribus qui aderant, quo tempore Sultanus Selimus huius nominis primus, Cairum Ægypti, quæ olim Memphis erat, obſedit, in Imperatoris illius exercitu tum extitiſſe ſexaginta Camelorum millia, & magnam inſuper mulorum vim.

Cameli ſarcinarij & vectarij.

Ingens Camelorum agmen.

Typus Cameli.

B

C

Quòd Aues docuerint nos cantum muſicum.

LVSCINIAE cantrices ſunt, ſuaues & eximiæ, mille modis vibrante ſono & vocis frequentamento cantum modulantes, tam ſcitè & ſuauiter, vt eius ſuauitatem, vix tot muſicis tormentis, humana æmulari queat induſtria: adeò vt Luſciniæ cantum effingere eum dicamus, qui numeroſè cantillat. Qua in re longè præſtant aues hominibus, quòd canẽdi illam admirabilem ſuauitatem, à natura ipſa ſine vllo diſcẽdi labore habuerint: quam vix homines in ſchola muſica, auricularum plagoſi magiſtri manu millies vulſarum diſpendio aſſequi poſſint.

D

Luſciniæ cãtum effingere.

Quòd Bruta voces ſuas nouerint inter ſe.

BRVTA mutuò ſe ex voce agnoſcunt, ſic vt colloqui inuicem, & ſibi arridere videantur, dum auribus ablandientes, nares contrahunt, cum gratioſo oculorum obtutu: ac quamuis ſermo hominibus ſit datus, vox tamen illa brutis naturalis, cum ipſis vſum præſtat, quem ſermo nobis. Omnes enim eiuſdem ſpeciei aues, tanquam eiuſdem ſoli homines, ſibi occinunt & intercinunt, cùm homines niſi eiuſdem nationis hominum vocem non agnoſcant. Quare non magis Scythæ apud Ægyptios ſuus ſermo prodeſt, quàm ſi mutus eſſet: nec qui Ægyptij Schyticam vocem audiunt, magis intelligunt, quàm ſi ſurdi

Vox brutis eundem vſum præſtat quem oratio hominibus.

eſſent: itaque Aegyptius Scythæ mutus ſurdúſque eſt. Idipſum qui peregrinantur fa- A
cilè intelligunt, quot enim pericula, quot moleſtias ſubire coguntur quòd mentis ſuæ

Surdi ſum' in aliena lingua.

ſenſa exprimere, & vitæ neceſſaria poſcere nequeant. Itaque in linguæ inutilis ſubſi-
dium, cogimur reliqua membra aduocare, ac capitis, oculorum, manuum & pedum
geſticulationibus abuti. Profectò non eſt tam miſera brutorum conditio, cùm omnia
eiuſdem ſpeciei, vbicũque locorum ſint, ſibi nota voce reſpõdeant. Certè ſi quis Ger-
manum, Britonem, Cantabrum, Anglum, Polonum, & Græcum inter ſe ſua lingua lo-
quentes audiret, vix brutorumne an hominum vocem audiret diſcernere & certò di-
iudicare poſſet.

Quòd Aues, humanas voces effingant.

LINARIAE, Galeritæ, Picæ, Cornices, Monedulæ, Corui, Sturni, Pſit-
taci, aliæq; id genus aues quæ loquũtur, cantillant, ſibilant, humanáſq;,
& aliorum animantium voces effingunt. In hoc genere Pſitaci reliquis
antecellunt, miri nempe artifices humanę vocis ſequẽdæ, mirè alacres, B

Pſitaci humanæ vocis miri artifices.

præſertim à vini potu. Narrat Plutarchus tonſorem Romę extitiſſe, qui
in tonſtrina Picam pulchrè loquacem habebat, quæ ſua ſponte, cogente nemine lo-
quebatur, cùm primùm colloquentes homines audiebat. Omnium brutorum quorũ

Pica loquax

ſonus ad ipſius aures peruenire poterat, effingebat: imò etiam tympanorum, tibiarum
& tubarum clãgorem, denique nihil erat quod non æmulari conaretur. Viſi ſunt Cor-
ui loquentes, cantilenas, pſalmóſque longioris etiam excurſus articulatè occinentes.

Lib. 2. ſat. cap. 4.

In quam rem nota eſt Macrobij hiſtoria: Narrat enim inter eos qui Auguſto Cęſari ex
bello contra Antonium redeunti, fœlicis ominis cauſa obuiam procedebant, extitiſſe
aliquem qui Coruum circunferebat, quem docuerat hoc elogium diſertè pronuncia-
re: *Salue Cæſar Imperator auguſtiſsime.* Huiúſque ſpectaculi nouitate Cæſarem attonitum,
tam obſequentem auem mille argenteis nũmis emiſſe. Plinius, Valeriúſque inter pro-
digia prodidêre, boues & aſinos aliquando loquutos. Mitto infinita alia de brutorum
docilitate & ingenij admirabili fœlicitate ab antiquis Platone, Ariſtotele, Plinio, Plu-
tarcho, aliiſque magni nominis Philoſophis prodita: quæ niſi vera eſſent, nũquam do- C
cti illi homines ſcriptis mandauiſſent, ne vanitatis crimini, quo nihil eſt turpius, reli-
qua ſcripta ſua apud poſteros infinita ſeculorum ſerie obligarent.

De Animantium inter ſe ſympathia & antipathia.

DESCRIPTO paucis brutorum animantium ingenio, viſum eſt non alienum
nonnulla cognitione digniora hîc adnotare, quæ ipſis per ſympathiam & an-
tipathiam intercedunt: id eſt conſenſum & diſſidium, quod non viuis modò,
ſed & mortuis inter ipſa obtigit ſecreta quadam & abdita proprietate, cuius occaſio-
ne quædam ſe appetunt, alia ſe fugiunt, alia ad necem vſque bello perſequuntur. In

Leo gallum pertimeſcit.

cuius rei fidem, Leo belluarum rex, cæteris robore & animoſitate ſublimior, gallum
tamen pertimeſcit: nõ enim tantùm eius præſentia, ſed & abſentis cantu terretur. Por-
cum ſic timet Elephas: cæterùm mures, ſoricéſque adeò peroſus, vt ſi obiectum pabu-
lum eiuſmodi animalium contactu infectum ſubolfecerit, ne attingat quidem. Rhi-
noceroti cum Elephanto internecinum eſt odium, furore tamen & ira percitus Ele- D
phas, viſo reſidet & requieſcit Ariete. Equus ſic Camelum horret, vt eius præſentiam

Equus Camelum horret.

ferre nequeat. Canis Lupum odit, Canem Lepus fugit. Coluber nudum hominem ti-
met, & fugit, veſtibus amictum perſequitur. Aſpidi & Ichneumoni mortiferum inter-
cedit odium, hic enim luto & argilla vbi ſe cõſperſerit, ad ſolem apricatur: ſicque plu-
ribus tanquam teſtis incruſtatus, & velut loricis munitus, in certamen progreditur,
erecta cauda & obiecto intentatóque ſemper dorſo, quouſque inſultu in fauces, præ-
focandi aduerſarij opportunitatem nactus fuerit, quo eodem ſtratagemate Crocodi-
lum conficit. Lacertus viridis capitalis eſt hoſtis ſerpenti, homini verò amiciſſimus, vt

Eraſmi dialogus de ſympathia & antipathia.

multis ea de re hiſtoriis prodit Eraſmus, dialogo de ſympathia & antipathia. Inter ho-
minem lupúmque graue intercedit odium, quòd eo vel maximè innoteſcit, quòd ſi
hominem Lupi videre priores, vox præcluſis velut hæret faucibus, & conceptus cla-
mor fruſtratur. Si autem Muſtella aduerſus Aſpidem venenoſiſſimum ſerpentẽ prælio
decertatura, deuorata ruta, certo velut antidoto munit ſe. Simius Torpedinem per-
horreſcit, vt citato nuper dialogo facæta hiſtoria docet Eraſmus: quo eodem loco in-

internecinum

A ternecinum odium quod Areo ſerpenti & Bufoni intercedit, lepidè demonſtrat. Par odium Bubonem Cornicéſque diſiungit, ſic vt Bubo niſi noctu progredi, volare & victum quærere non auſit. Auis lacuſtris & riuularia adeò Falconem timet, vt ſi vel tintinabula ipſius pedibus ex orbiculis argenteis adnexa ſubaudierit, malit crebris fuſtibus, lapidibúſque obrui, quàm volatu in aëra ſe attollere. Sic Alauda, in manus hominum tractabilis venit, ne in vngues accipitris incidat. Tinnunculus Accipitrum generi terrori eſt natura, ſic vt eius & conſpectum & vocem fugiant. Perpetua Miluis cum Coruo ſunt bella, itaque Coruus ſemper Miluo paratas dapes ſubducit. Gallinarũ genus omne Vulpem horret. Pullus gallinaceus non Equum, non Elephantem veretur: at vixdum excluſus, viſo vel audito eminus Miluo fugit, ſubque matris alas ſe recõdit. Agnus, capreolúſque, Lupum fugiunt, tum primùm viſum. Nec verò id morte finitur odium, ſed & poſt fata ſuperſtes viget. Cuius rei experimẽtum eſſe aiunt, quòd ſi tympanum vnũ ex lupino, aliud ex ouillo corio ſubtendatur, vnáque pulſentur ouilli tympani, ſonum vix ſis auditurus. Quin & ſi lyram ex ouillis fidibus, itémque aliam ex lu-
B pinis ſubtenderis, nulla arte vt concinant, eundémque in numerum veniãt, conſequi queas. Multorum proditur experimentis, ſi ex ouilis præſepio, lupinum caput vel eximium appendatur, timore perculſas oues gramina quantumuis læta ne delibaturas quidem: imò nullo loco quieturas, ſemper tumultuaturas, quouſque id omne ſublatũ fuerit territamenti genus. Murium & Muſtellarum odia, eo ſe vel maximè produnt, quòd ſi vel tantillum cerebri muſtellini coagulo quo cogitur caſeus admiſceas, nunquam ſint eiuſmodi caſeum vellicaturi mures. Linaria florum adeò odit, vt ne effuſus quidem auis vtriuſque ſanguis commiſceri poſſit. Appenſum in columbario lupinum caput, viuerras arcet muſtelláſq;. Tantò flagrant Panthera & Hyæna odio, vt ſi vtriuſque pelles aduerſæ opponantur, decidui lapſuri ſint, Pantheræ pili, Hyænæ pilis ſtantibus immotis: quod idem reliquarũ auium pennis, ſi quis eas cum Aquilæ pennis nectat contingere memorãt. Súntque hæc è multis antipathiæ in brutis exempla. At verò de ſympathia & conſenſu brutorũ inter ſe, otioſum eſſe puto aliquid ſcribere, cùm ſatis ſupérque omnibus notum ſit, quòd Graculus Graculo aſſideat, & feris Vrſis inter
C ſe conueniat: omnia denique eiuſdem ſpeciei bruta mirè ſibi congruant.

Aues riuulariæ falconem horrent.

Miluorum & coruorũ bella.

Agni & Lupi diſcordia ne morte quidem finitur.

Qua arte caſeum non ſint arroſuri mures.

Graculus graculo aſſidet.

Quòd Homo omnibus excellat brutis.

OPPORTVNVM nunc eſſe arbitror, ad eam quã iamdudum animo meditor hominis ſupra bruta excellentiam, ſcribere aggredi. Neque enim eſt quòd Epicurei, & alij nimiũ Phyſici & materiati Philoſophi, illa de brutorũ dotibus commemorata ſic rapiant, quaſi brutis, hominibuſq; nihil putemus intereſſe. Non fuit nobis ea mens, non id conſilium: ſed tantum ne nimium ſuperbiret homo, néve malè gratus, Deum tot beneficiorũ quibus circumfluit, authorẽ minus agnoſceret. Quicquid enim de belluis iactauerimus, nulla eſt belluarum ad hominem comparatio, nimium inter vtrumque intereſt. Hominis enim animus religione, iuſtitia, prudentia, magnanimitate, fide, pietate, modeſtia, clementia, fortitudine, aliiſque virtutibus, tanquam luminibus cinctus eſt, quæ multo clariore luce emicant, quàm in belluis. In vno enim homine ſimul omnia inſunt, quæ
D ſingula in brutis putantur eſſe maxima. Cùm enim ad Dei imaginem creatus ſit homo, fieri nequit, quantumuis vitiorum ſordibus ſe proluat, vt congenitum illud lumen ſic obſcuret, quin ſapientiæ illius diuinæ radius ſemper aliquis ipſi hæreat & affulgeat. Quamuis verò collatione ad quædam bruta, mãcum quoddam & debile animal videatur: nulla tamen belluarum poteſt eſſe tanta fortitudo, nullum tãtum robur quòd hominis fortitudinem adæquare poſſit. Inſculpſit enim in homine Deus diuinę virtutis ſuæ characterẽ, cuius numine fultus, omnia ſibi bruta haberet obnoxia & obſequẽtia Ac licet ex his quæ antè diximus, rationis quædã vmbra brutis ineſſe videatur: non eſt tamẽ tenue id eius lumẽ, in multos varióſq; vſus promptũ & comparatum, ſed tãtùm illis eſt modò cõceſſum prouidẽtiæ, quantũ ſibi corporiq; cõſeruando ſatis eſſet. At homini ratio conceſſa eſt ad æternę vitæ fructus decerpẽdos, vt ait Lactãtius, quo fit vt ſolus homo, inter tot animãtia, diuinorũ ſenſum habeat. Quod ex eo intelligi putabat Cicero, quòd vnus homo perceptã animo de Deo haberet notitiam. Itaque rerum omnium gerendarum adiumentis, ratione, oratione, & manibus à Deo donatus: inſuper ingenio ſingulari, ac propè diuino, facilè brutis ſupereminet omnibus.

Inter hominem & belluam multum intereſt.

Dei numiſma homo.

Homo nomina rebus impoſuit.

Primum enim ratione duce res ad vitam neceſſarias adinuenit, rebus inuentis nomina ad earum naturam accommodatè impoſuit, literas & characteres effinxit, artes omnes ingenuas & illiberales excogitauit: metiendæ terrę & maris rationem commentus eſt. Globi cœleſtis ſpatia, aſtrorum diſtinctiones, dierum & noctium, temporumq́; & tempeſtatum renaſcentium viciſſitudines, ſtellarum ortus & occaſus, in hæc inferiora vires & effectus adnotauit, & in artem coëgit. Denique vel ſua vel aliorum de natura, de vita & moribus præcepta, & placita, literis ad ſempiternam memoriam prodit: quo ſingulari munere licet nunc nobis cum Socrate, Platone, Ariſtotele, & aliis priſcæ ætatis Philoſophis tanquam cum viuis colloqui. A

Muti magiſtri.

Quæ in nuditatis & ignorantiæ natiuæ ſubſidium homini adſint præſidia.

Gal. cap. 4. lib. 1. de vſu par.

AT vt homini corpus eſt à natura nudũ & inerme, ſic & mens tanquã tabula raſa, in qua nihil depictũ, nihil exculptũ eſt: verùm in nuditatis ſubſidium manus habet, in ignorantiæ ſupplementum, rationem & orationem. Hiſque tribus rerum infinitarum tanquam miniſtris, corpus rebus omnibus neceſſariis veſtit & munit: animum autem artium & ſcientiarum cognitione locupletat. Iam ſi congenita quædam haberet arma, illis ſolis vteretur: ſi artem aliquam ſciens naſceretur, reliquas ne attingeret quidem. Quia ergo vtilius erat, armorum omnium vſum ad manum habere, artéſque omnes callere: ideò ipſum naſcentem omnium expertem, omnium ignarum eſſe voluit. Scitè admodum Ariſtoteles, manum inſtrumentum inſtrumentorum appellauit: ad cuius elogij imitationem, iure aliquis affirmare poſſet, rationem artiũ artem eſſe: vt enim manus, nobilitate reliqua vincit inſtrumẽta: quòd illa fabricare, tractare, & ad vſum aptare queat: ſic ratio & oratio, cùm artis nullius nomina ſint, omnes tamen artes comprehendũt, omnes artes promouent. Meritò ergo homo cùm animum arte, id eſt ratione inſtructum habuiſſet, qua reliquis excellit: ſic & corpus inſtrumento munitum habuit, nẽpe manus, quòd agilitate & nobilitate reliqua inſtrumenta facilè vinceret. Sic igitur homo armorum omnium loco, manus habet, quibus tanquam omnium artium inſtrumentis bello & pace vteretur. Nihil Taurorum cornibus eguit, nihil Aprorum dẽtibus, nihil Equi vnguibus, nihil denique vllis aliarum ferarum armis. Manuum enim beneficio, alia arma longè vtiliora & tutiora tractare poteſt, vt lanceam, enſem, haſtile, tragulam. Sed & arcu, funda, & bombardario ſclopo, homo vti poteſt eminus, cùm cornu & vngula liceat tantùm vti cominus. At dicet aliquis: Leo corporis celeritate hominem vincit: quid tum? num propterea inferior? minimè. Manus enim opera & rationis ductu ſubiugato equo, Leonem curſu præterit, arbitrarióque acceſſu & receſſu victor perſequitur, aut impar fugit, ex Equi dorſo cui inſidet tanquam arce, ab alta Leonem quibus viſum eſt armis delecto, deſignatóque oculis ictu confodit. Denique homini abundè prẹſidia omnia ſuppetunt, quibus ſe à reliquorum animantium impetu defendere queat. Ad hanc enim rem non ſe modò lorica cingit, ſed & æneis mœnibus, foſſa & vallo. Armorum genera omnia manuum miniſterio molitur, veſtimenta ſibi texit, retia captandis piſcibus iactat, retrahítque: omnia denique quàm fœliciſſimè vt viſum eſt, perficit, atque irrogato à Deo priuilegio, vniuerſæ terræ dominatur: omnia quę terræ viſceribus latent, quæ ſupra terram progrediuntur atque repunt, quę in mari natant, & per aëra volant, vel vbique cœli concluduntur ambitu humani, ſunt iuris.

Manus inſtrumentũ inſtrumentorum, vt ratio ars artium omnium. B

Manus ſapientiæ miniſtræ. C

Homo mũdi rex & imperator. D

Quàm admirabilem ſe in homine faciendo exhibuerit Deus.

Homo omnium mundanorum finis.

DEI numen ac prouidentia circa hominis creationem emicuit maximè, neque eius tam admirandum lumen in animantium reliquorum productione affulſit: cùm ea niſi hominis gratia, vt ipſi inſeruirent eſſe & viuere voluerit Deus. Eſt itaque homo, ſi diligenter in omnes eius dotes intuearis, diuiuę maieſtatis, (etſi ita loqui liceat) artificij velut exemplar quoddam, & regula. Ad Dei enim imaginem factus, eius veluti numiſma eſt, omnis humani ingenij captu maius. Quæ iuſta veteribus Philoſophis viſa eſt ratio, cur microcoſmos diceretur, quod in eius & animo & corpore, omnium quæ cœli & terræ ambitu

A ambitu continentur, particulæ inſint, vt interim eius mentem taceam omni mundo maiorem & nobiliorem.

Homo paruus imo ferè maior mundus.

Cur homini præſagiendi vim natura non conceſſerit.

CVR homines naturæ inſtinctu, futuras cœli & aëris tempeſtates nõ præſentiant, hæc ratio eſſe videtur: quod cùm prudentiæ quoſdam igniculos à Deo acceperint, quorum cultu & ductu, ad rerum cognitionem, non fallaci, ſed certo ducuntur iudicio, aëris & temporum conditionibus minimè obnoxij, vt beſtiæ ſunt. Itaque aërea illa omnia infra ſe, id eſt animum ſuum poſita eſſe ſcientes pro re nata, & animi arbitrio etiam vdo, procelloſo, & caliginoſo in aëre dant ſe iucunditati, ſudo contrà & ſereno ſeueræ & triſti ſublimium aut anxietatis plenarum rerum meditationi. At beſtiæ tantùm ad eam quæ adeſt, quæque præſens eſt aëris facem ſe accommodãtes, exultant aut contrahuntur, non iudicio aliquo vt homines, ſed pro corporum aëreas inclinationes ſequentium, B humorúmque nunc diffuſorum nunc coactorum temperie & complexione. Nec verò homini vitio tribui debet, quod belluarum voces æmuletur, imò magnæ ducẽdum laudi, quòd rem vnam, id eſt vocem, infinitis modis torquere & variare poſſit. Ganniunt enim homines vulpium inſtar, canibus allatrant, porcorum more grunniunt, ringunt, frendéntque dentibus vt Apri: rugiunt vt Leones: mugiunt vt Tauri: hinniũt vt Equi: dentibus obmurmurant vt Simij: vlulant vt Lupi: rudunt vt Aſini: Caprarum & Ouium ritu balant: gemunt vt Vrſi, Columbæ & Turtures: ſtrepũt, gingriunt, glacitántque vt Anſeres: ſibilant vt Serpentes: garriunt vt Ciconiæ: crocitant vt Corui: coccíſant vt Galli: glociunt vt Gallinæ: cornicantur vt Hirundines & Picæ: cantillant vt Luſciniæ: coaxant vt Ranæ: Veſparum fremitum, & Apum bombum æmulantur: vt Feles catuliunt. Auium verò concentus ad hominum ſymphoniam, multiplici vocũ varietate cõcinnam, vix voculæ rationem videtur obtinere. Hac enim regum & principum aures detinent, iras cõcitant & temperant, rapiũt extra ſe animos, & in quem volunt habitum transformant. Si quid verò habent humanitatis immanes illæ beſtiæ, C id totum homini debent. Cicurat enim Leones, Elephantes, Vrſos, Tigres, Leopardos, Pantheras, & id genus alias. De Crocodilo, cuius hîc effigiem appictam habes teſtatur.

Homo aeri & aſtris minimè obnoxius.

Brutorum infinitas vocum varietates, vnus homo effingit.

Muſici concentus vis.

Crocodili effigies.

D

PLVTARCHVS quòd cicuratus, condocefactúſque ab homine Crocodilus, non modò humanam vocem audit, vocatúſque reſpondet, ſed & manu tractari ſe patitur, diductáque gula, dentes ſibi ſcalpi, & mantili abſtergi. Quantulum verò eſt id rei medicæ quod à natura belluæ edoctæ ſunt? nihil certè ad hominem qui paucorum annorum ſtudio & vſu omnes medicinæ partes, tanquam vngues ediſcere, ac non ſibi tantùm, ſed & in communem omnium vſum proferre poteſt. At quod habent medicinæ hominibus acceptum, non ferunt belluæ? Credo, quia tardis brutorum ingeniis, tanta ars quanta medicinæ hominibus acceptum, nõ ferunt beluæ? Credo, quia tardis brutorum ingeniis,

Crocodilus cicuratur.

tanta ars quanta medicina eſt, committi nequit. Quod verò de Elephantum religione proditum eſt, ſi ad rei veritatem loquendum erit, deos colere, vel diuinæ maieſtatis ſenſum aliquem habere dici non poſſunt. Quî enim rerum ſublimium & Dei notitiã aliquam habere poſſent, cùm ad paſtum abiecti, cœleſtia medirari neſciãt? Nam quòd noctu ad Lunam, de mane ad Solem ſe obuertunt, non adorantes id faciunt, vel quòd pro dignitate magnificum aliquid & diuinum de Sole concipiant: ſed quòd ita poſcẽte & ducente natura, corpora ſua tanto lumine geſtire, & viſcera humoréſque exultare ſentiant. Itaque cùm Elephantis religionem attribuimus, populariter magis quàm verè id dicimus, potiúſque vt homines ad Dei cultum cohortemur, quàm quòd diuini cultus perceptam animo notitiam aliquam habere Elephantes putemus. A

Quo ſenſu dicamus elephantes religione teneri.

Quòd Homo voces linguáſque omnes diſcat.

TANTA eſt humani ingenij docilitas, tanta corporis obſequentis diuino illi ingenij muneri facilitas, vt non modò diuerſarum nationũ, tot idiomatis diſtinctarum, linguas ediſcere & loqui poſſit: omnium brutorum licet toto genere ab humana ſpecie diſcretorum voces, nõ æmulari modò & effingere, quod permulti hodie ſcurræ, alienarum menſarum aſſeclæ factitant. ſed & intelligere, & quid portendant aut ſignificent noſſe valeat. In cuius rei confirmationem Apollonium citant Philoſophum, huiuſce rei ſtudio & notitia clariſſimum. Is cùm aliquando medio in amicorum, per patentem camporum planitiem deambulantinm cœtu, ad paſſeres ſuper arbore ſedentes vnam aduolantem, & multa garrientem intuitus eſſet, dixiſſe aſtantibus fertur: Illam quæ aduolauerat auẽ, reliquis ſua voce nuntiaſſe, Aſinum frumento onuſtum ad vrbis portas procidiſſe, effuſo in terram tritico. Itaque experiundi gratia, vnà cum Apollonio, in rem præſentẽ amici adſtantes omnes venerunt, rémque vt narrauerat, ſe habere comperuerunt, paſſeréſque aduenæ nuntio concitatas, effuſa frumenti grana deglutientes animaduerterunt. B

Homo non æmulus modò, ſed & interpres beluinarũ vocum.

Quod verò ad Coruos, Picáſque attinet, humanas vocas ſequi artificioſè edoctas minus, id eſt, quàm vt eo nomine in contentionem cum hominibus venire debeant. Breui enim quicquid multorum annorum opera, & multarum noctium oleo didiſcerunt, deblaterarunt, eandem ſemper cantilenam tædioſè recinentes: quicquid garriãt ſine ſenſu, ſine intellectu, ſine ratione eorum quæ loquuntur, garriunt. At homo ſemper altius aliquid ſpectans, maiora ſemper præſentibus meditatur, nunquam quieſcit. Sed infinito & inexhauſto cognitionis deſiderio flagrans, non ea modò quæ ad vitæ cultum, ornatúmque ſpectant ſcire appetit, ſed & ſublatis in cœlum oculis, atque mẽtis luminibus, diuina diſcit & intelligit. Quod cœleſtis animæ noſtræ originis, tam certum eſt argumentum, vt hęc qui intuetur, dubitare nullo modo poſſit, quin ex vniuerſa mente diuina, delibatos animos habeamus. Sed iam tempus eſt corporis diuinæ illius mentis domicilij & omnium ipſius functionum idonei inſtrumenti deſcriptionem aggredi. C

Inexhauſt⁹ diſcendi in homine amor.

FINIS LIBRI PRIMI. D

DE

A

DE HVMANI CORPORIS Anatome.

B

LIBER SECVNDVS.

VSVRPATVM ab his qui ante me de re Anatomica ſcripſerunt, morem ſequutus, priuſquàm ad deſcriptionem partium corporis humani aggrediar, primò, quò Lectorum animos ad hæc ſtudia attentiores & auidiores reddam, dicam quæ ſit inſtituti huius neceſſitas, tum quæ vtilitas, mox quis ordo. Denique quæ anatomiæ ſit definitio, & quæ partium definitionis ratio. Quòd ad primum attinet, videtur mihi anatomiæ cognitio eſſe perquàm neceſſaria, his præſertim qui quod ſummum eſt in re medica contingere, & ſibi comparare volunt: nempe quantum fieri poteſt, corporis & partium eius præſentem ſanitatem tueri, & morbos inde depellere. Quî enim poteſt Medicus, Chirurgúſve, vſu ſimilium conſeruare ſanitatem, quæ in temperamento, commoderatione, & partium naturali vnione

Anatomiæ cognitionis neceſſitas.

C conſiſtit: vel vſu pari contrariorum depellere, morbum qui tria illa deſtruit, niſi corporis naturam compoſitionémque nouerit, & cognitionis huius tãquam regula quãtus ſit à natura receſſus, intellexerit? Quare pulchrè ab Hippocrate ſcriptum eſt, Medicum ad ægrum curandum vocatum, contemplari diligenter debere, an quæ in eo ſunt, quæque apparent, ſimilia ſint an diſſimilia, id eſt ſitne æger ſibi, & naturæ ſuæ, partibus ſuis omnibus & functionibus, temperie, commoderatione & vnione ſimilis: vt quæ naturæ legibus adhuc tenentur ea conſeruare, quæ verò exceſſerunt, reſtituere queat. Quod ipſum & conformauit Galenus, vbi imprimis ait, cognoſcendam eſſe naturam oſſium, & conſtructionem ei qui ipſa emota, vel fracta, ſibi, & ſuis ſedibus reddere voluerit. Prӕterea cùm ſanatio non in morbi ſolum cognitione conſiſtat, ſed inſuper in remediorum idoneorum præſcriptione & appoſitione, tum toti corpori, tum partibus eius, quæ omnes ob naturæ diſſimilitudinem, diſſimilia quoque medicamẽta poſtulant Galeni ſententia. Rogo te quis hæc præſtare poterit, ignorata totius, & partium eius, quam anatomia docet, deſcriptione? Idem eſt de Pharmacopola iudicium,

Initio libri de Officina Medici.

Lib. de Oſſibus.

1. de locis affectis. & lib. 3. Met.

D qui partium corporis ignorato ſitu, non poterit emplaſtra, litus, cataplaſmata, fotus, epithemata, ſacculos, conuenientibus locis, vt cranij ſuturis, cordi, hepati, ſtomacho, lieni, renibus, vtero, veſicæve apponere. Ergo exẽpli gratia, ponamus iecur intemperie calida laborare, contrà verò ſtomachum frigida (quod ferè ſolet contingere, cùm iecur plus æquo calidum, multos vapores ad caput ſuſcitet: vnde frigidorum humorũ in ſtomachum delapſus) ſi ex Medici præſcripto calida, ſtomacho admouenda, nullo diſcrimine Pharmacopola & ſtomacho & iecori vicino applicet, (quod fieri poterit ſi ignorauerit ſtomachum ad ſiniſtram leuiter deflectere ſub xiphoide cartilagine: iecur verò dextram corporis ſedem ita occupare, vt maiore ſuo lobo, totum ferè ſtomachũ operiat) nónne grauiter peccabit hepatis calidam intemperiem augendo, nec proinde morbum leuando? Nónne illa ſua ignorantia ægrum voto, Medicum ſuo fine, & medicamentum ſuo effectu fruſtrabitur? His exemplis, manifeſtiſſimum eſſe puto, anatomicam partium corporis cognitionem, omnibus qui cum aliqua laude, ad Dei gloriam, & humani generis vtilitatem, in re medica verſari volunt, Medicis, Chirurgis & Pharmacopolis, eſſe valdè neceſſariam, in quorum gratiam hæc ſcribimus & fi-

Cur hepate calido ventriculus fere frigidus ſit.

guris partes ipſas oculis ſubiicientibus, ſuis locis appoſitis illuſtramus. Sunt verò anatomiæ quatuor vtilitates, quarum prima eſt, quòd ſic ad creatoris Dei notitiam ducimur, tanquam per effectum ad cauſam. Nam vt apud D. Paulum legimus, Dei inuiſibilia per viſibilia, manifeſta facta ſunt. Secunda eſt, quòd ſic innoteſcit nobis corporis humani & partium eius natura, ex quo de ſanitate & morbo facilius & certius pronũtiare poſſumus. Tertia eſt, quòd per corporis & partium ipſius cognitionem, cognitis vna ipſarum affectionibus & morbis, res futuras præſagire, morborúmque euentus prædicere poſſumus. Quarta denique, quòd laborantium locorum natura perſpecta remedia præſcribere, & præſcripta ſuo loco imponere valeamus. Explicandum nunc eſt, quo ordine anatomia commodè tradi poſſit: ſed ante animaduertendum eſt, triplicem eſſe methodum. Primus dicitur compoſitionis, docendis artibus valdè accommodatus, quem Ariſtoteles in Logicis & Phyſicis vſurpauit, ordine & initio ducto à minimis & ſimpliciſſimis ad magis compoſita. Secundus, diuiſionis, inueniendis ſeu inueſtigandis ſcientiis idoneus, qui cõtra procedit à compoſitioribus ad ſimpliciora. Hunc ordinem ſequutus eſt Gal. lib. de Anatom. adminiſtrationibus, & de Vſu part. Tertius, definitionis, qui naturam & eſſentiam rerum demonſtrat, vt patet ex Gal. lib. de Arte parua. Et quia hic ordo diuiſiones quoque perſequitur, ideò ſecũdi illius ambitu ferè comprehendi ſolet: hunc ideò anatomico hoc tractatu ſequar, corpus humanum in ſuas partes diuidendo, quas non cognitionis modò via, oculis, ſed & ſcientiæ fide, animo ſubiiciam. Coniungam enim quæ de his à Galeno ſunt tradita, lib. de Anatomic. adminiſtrat. cum his quæ docuit lib. de Vſu part. Illic enim partes corporis humani ob oculos ad ſenſum accommodatè ponit. Hîc verò ſcire eas docet, non videre enim cur ſint, & in quem vſum comparatę ſint, demonſtrat. His breuiter præmiſſis, dicendum eſt quid ſit Anatomia: vt quemadmodum ex Platonis Phædro loquitur Cicero, idipſum intelligatur de quo diſputatur. Et quia idipſum definitione (quæ eſt oratio breuis & aperta, ex genere conſtans, & differentia rei definitæ, partibus eſſentialibus, qua breuiter & apertè rei natura & eſſentia exponitur) conſequimur, primò Anatomiam definiemus, mox ſingulas definitionis partes explicabimus. A B

Quadruplex anatomiæ cognitionis vtilitas.

Triplex methodus.

Authoris inſtitutum.

Nẽpe quòd ſint, & cur ſint ſingulæ corporis humani partes Galenus libris illis docuit.

Anatomia ergo ſi nominis rationem ſpectes, eſt perfecta & integra diuiſio, vel artificioſa reſolutio corporis humani in ſuas partes, tam vniuerſales, quàm ſingulares: tam cõpoſitas, quàm ſimplices. Nec verò videri debet hæc definitio illegitima apud Chirurgos, pręſertim & Medicos. Nam cùm ſint artifices ad ſenſum demiſſi, qualitates rerum proprias & communes, pro differentiis eſſentialibus & formis vſurpant: contra quam Philoſophi qui omnes definitiones, tanquam ſpurias reſpuunt, quæ non conſtãt genere proximo & differẽtiis maximè propriis & eſſentialibus. Verùm cùm tales differentiæ per animi noſtri imbecillitatem nobis ſint ignotæ, earum loco cogimur ad res definiendas, accidentia multa communia, & propria in vnum cogere, ad abſoluendam eam quam meditamur definitionem, quam verius ob id deſcriptionem appellare licet, quòd pro materia & forma rei eſſentiali, materiam tantùm certis quibuſdam accidentibus veſtitam nobis exponit. Idipſum patet ex poſita definitione, in qua diuiſio & reſolutio rationem habent generis, quòd in multa alia tanquam in ſpecies cadant. C

Quid Anatomia.

Quid definitio differt à deſcriptione.

Reliqua quæ addita dehinc ſunt, locum obtinent differentię, quòd rem ipſam ab omnibus aliis temerariis, & ſine arte diſſectionibus ſeparant, & differre faciunt. Sciendũ enim eſt diuiſionem artificioſam, nihil eſſe aliud quàm ſeparationem partis vnius ab altera, ſine alterutrius detrimento, ſeruata cuiuſlibet circumſcriptione propria: quæ ſi ipſa diuiſione perierit, vel obliterata fuerit, nequaquam arte facta dici poteſt: & hæc quod ad partes definitionis vniuerſales erãt dicenda. Quòd ad ſingularum dictionum explicationem attinet, corporis humani meminimus, quòd vnius illius, quantum in nobis ſitum eſt, curam gerimus, ſanitatem tuemur, & morbos propulſamus: ex quo apparet corpus humanum Medicinæ ſubiectum eſſe, non quatenus vel humanum eſt, vel materia & forma conſtat, ſed quatenus ſanitatis & morbi eſt particeps. Per partem non aliud quicquam intelligimus, authore Galeno, quàm certum quoddam corpus, quod non penitus diſtractum, nec penitus etiam vnitum eſt cum aliis ſui generis corporibus: ſic tamen vt eiuſdem ſententia totum ipſum cum illis componat, quibus quadantenus vnitum eſt, & quadantenus propria circumſcriptione ab iiſdem ſecretum. D

Subiectum medicinæ.

Lib. 1. de vſu part. Li. 1. metho.

Præterea

A Præterea per partes vniuerſales, caput intelligo, thoracem, ventrem, & iis annexa. Per ſingulares partium illarum partes intelligo ſimplices quidem, vt partes ſimilares quæ nouem ſunt numero, nempe cartilago, os, ligamentum, membrana, tẽdo, neruus, vena, arteria, caro muſculoſa: quidam fibras addunt, adipem, medullam, vngues, pilos? Alij tanquam excrementa omittunt: Notandum verò eiuſmodi partes ſimplices dici, ſenſuum potius iudicio, quàm rationis: Nam ſi quis diligentius illarum naturam expendere velit, nullam verè ſimplicem erit inuenire: quod omnes nutriantur, viuant, & ſentiant ſenſu manifeſto, vel obſcuro. Quod non contingit citra neruum, venam & arteriam. Quod ſi quis obiiciat, nullis oſſibus præterquam dentibus, vllum neruum communicari: Reſpondebo nihilominus ſenſum oſſibus contingere per neruoſas fibras, quæ ipſis à perioſteo communicãtur, quarum ſcilicet interuẽtu perioſteo cum oſſibus eſt connexio: quemadmodum & contingere videmus membranis, quæ viſcera inuoluunt. Atque huius ſenſus animalis beneficio, oſſa, humores noxios, & excrementoſos, à ſe in perioſtei interſtitium deponunt, perioſteum verò, tanquam B acriore ſenſu præditum, admonet nos pro officij ſui ratione, eius periculi quòd oſſibus imminet niſi prouiſum fuerit. Concludemus ergo ad rei veritatem nullam in corpore noſtro partem eſſe ſimplicem, ſed tantùm quaſdam ad ſenſum hoc nomine dici & cenſeri, quanquam & aliter verè ſimplices quædam dici poſſunt, nempe ſecundum ſuam, & propriam ſui cuiuſque generis carnem. Compoſitæ partes, dicuntur, quæ mediatè, ſeu immeditatè ex illis ſimplicibus coaluère, has aliter organicas, & inſtrumentarias appellant: cuiuſmodi ſunt brachium, crus, manus, pes, & huius generis aliæ. Atque hic notandum, ſimplices & ſimilares dici, quòd niſi in particulas eiuſdem generis diuidi nequeant, at compoſitæ contraria planè ratione diſſimilares dicuntur. Inſtrumentariæ etiam & organicæ nominantur, quòd ex ſeſe actionem edere poſſunt, quæ ad ſui, & totius valeat conſeruationem: vt oculus ex ſeſe citra partis cuiuſquam alterius ſubſidiũ videt, hócque munere vniuerſum corpus, ac ſe deniqueipſum tuetur. Quare inſtrumentum & organum dicitur, non verò vlla ipſius particularum vt tunicarum, quæ ex ſe id muneris complere nequit. Ex quo intelligere eſt, in qualibet C parte inſtrumentaria quatuor partes proprias eſſe diligenter attendendas. Vnam per quã propriè actio fit, cuiuſmodi eſt criſtallinus humor in oculo: Alterã ſine qua actio edi nequit, cuiuſmodi eſt neruus, & alij oculi humores. Tertiam, per quam melius, & commodius fit actio, cuiuſmodi ſunt, tunicæ, & muſculi. Quartam, per quam actio conſeruatur, cuiuſmodi ſunt palpebræ, & orbita oculi: Idem de manu dici poteſt, quæ comprehenſionis proprium eſt inſtrumentum. Hanc enim actionem obit, primò per muſculum tanquam per partem principem: ſecundò per ligamentum, tanquam partem ſine qua eiuſmodi actio fieri nequit: Tertiò per oſſa, & vngues, quòd harum partium beneficio, actio fœlicius obeatur. Quartò per venas, arterias, & cutem, quòd harum munere & vſu, reliquæ, adeóque actio ipſa conſeruetur. Sed & conſiderandum partes inſtrumentarias, quadruplici ordine ſtatui. Primi ordinis dicuntur, quæ primò, & immediate ex ſimplicibus coagmentatæ, vnius alicuius actionis tantum authores exiſtunt: quo genere ſunt muſculi & vaſa. Secundi ordinis dicuntur quæ ex primis illis ſimplicibus, & aliis inſuper partibus conſtant, cuiuſmodi ſunt di- D giti. Tertij ordinis dicuntur, quæ ex partibus ſecundi ordinis, aliiſque inſuper ſunt compoſitæ, vt manus vniuerſaliter ſumpta. Quarti ordinis, & maximè compoſitæ ſunt, vt totum corpus, organum, & inſtrumentum animæ. Notandum verò eſt, quod cùm dicimus, muſculos, & vaſa, partes eſſe ſimplices, ad ſenſum & viſum referimus, & per comparationem intellectum ad partes magis compoſitas: at ſi quis ſpectet earum eſſentiam, & conſtitutionem, verè compoſitas eas eſſe intelliget, vt ante notauimus. Reſtat nunc vt intelligamus, in qualibet parte, ſeu ſimplici ſeu compoſita, nouem eſſe conſideranda: nempe ſubſtantiam, quantitatem ſeu magnitudinem, figuram, compoſitionem, numerum, connexionem, (cuius nomine originem etiam, & inſertionem intelligimus (temperiem, actionem, & vſum, vt ſcilicet harum rerum perſpicientia poſſit quiſque fideliter artem medicam exercere, ſanitatem tuendo, morbos depellendo, vel eorum euentum, exitúmque præſentiendo. Sed & notandum, inter partes organicas tres exiſtere, quarum potentia corpus adminiſtratur, quas ob id regentes, & principes, quod alias omnes regant appellant, iecur, cor, & cerebrum. Principes autem dicuntur, non quòd ad vitam neceſſariæ ſint (nam ventriculus aſpera arteria, pul-

Partes ſimilares nouẽ.

Quî oſſa ſentiant.

Compoſitæ ſeu organicæ partes.

lib. 1. meth.

Partis cuiuſuis organicæ quatuor particulæ notãdæ.

Partium inſtrumentariarum quatuor genera.

Nouem in parte qualibet expendẽda.

Principes partes tres cur dicatur

mones, renes, veſica, & aliæ ſimiles partes ad vitam fortaſſe æquè neceſſariæ ſunt) ſed A
quod ex illarum trium qualibet, vis aliqua, potentia, & facultas, aut etiam materia, in
vniuerſum corpus dimanat vniuerſo corpori neceſſaria, cùm nihil tale à reliquis in-
fluat partibus. Nam à iecore materia ad alendum idonea per venas in totum corpus
diſtribuitur, à corde vis vitalis per arterias diffuſa, vniuerſo corpori vitam impertitur,
à cerebro per neruos vis in omnes corporis partes deriuatur, quæ motum & ſenſum
Lib. de arte medica.
ipſis largitur. Gal. in hoc numero teſtes haberi vult, nõ ad indiuidui, aut corporis pro-
prij neceſſitatem, ſed ad ſpeciei conſeruationem. Quin & lib. de ſemine, teſtes cum
corde conferens, nobiliores illos corde ſtatuit, hac ratione quòd quanto melius eſt
benè & fœliciter viuere, quàm abſolutè & ſimpliciter viuere, tanto teſtes ſunt corde
excellentiores, quòd illis contingat bene & iucundè viuere, hoc verò ſimpliciter vi-
uere vt eunuchorum & caſtratorum exemplo intelligimus; ex quo teſtes videntur iu-
Gal. lib. 14. cap. 2.
rè haberi in numero partium principum, natura verò cùm opus hoc ſuum immorta-
le eſſe quàm maximè cuperet, ad eam quam meditabatur conſequendam immorta-
litatem, partes illas machinata eſt, ad exemplar prudentum ciuitatis conditorum, qui
non modo ciuium frequentia vrbem augere, tantiſper dum exædificant, conantur, B
ſed & quomodo in perpetuum, vel in multa ſaltem ſecula, in ea celebritate permane-
Genitalium partiũ vſus & functio.
re ipſa poſſitp, rocurant. Et tamen ex tot quondam à prima hominum memoria extru-
ctis ciuitatibus nulla extat, cuius celebritas, & ſtatus, cum conditoris nomine non ex-
ciderit. At naturæ humanum hoc opus, per multa iam annorum milia perſtat incolu-
me, durabitque in poſterum, quòd viam adinuenerit qua quiſque in ſui decedentis
locum alterum ſubſtituat. Hinc animantibus omnibus data ſunt membra, ad gene-
rãdum idonea, & iiſdem illis membris indita voluptate, qua ad mutuum complexum
& coitum incitarentur: Animæ verò quæ membris illis imperat, incredibilis voluntas
ſobolis propagandæ, qua etiam bruta incitata, ſe & ſuum genus, ſeculorum memoria
propagare cupiunt. Cùm enim natura, ſingula hæc, ſua opera, per ſe ſumpta, caduca,
& mortalia eſſe intelliget, quod potuit machinata eſt, vt eam moriendi fatalem neceſ-
ſitatem, perpetua indiuiduorum ſucceſſione compenſaret. Huc vſque abundè decla-
raſſe videmur, quæ medicinæ artificibus omnibus, anatomiæ cognoſcendæ incum- C
bat neceſſitas, ſimul quis ordo ſit eius rei. Denique quæ definitio, & quæ partium de-
Cõmẽdatio huius de re Anatomica cõmentationis.
finitionis ratio. Quare reſtat vt quod recepimus id nunc exequamur: nempe vt ſin-
gulas corporis humani partes cognitione, quot & quæ ſint, ac ſcientia cur ſint, om-
nium animis ſubiiciamus. Et ſi enim vera anatomiæ intelligentia, oculorum intutu
& manibus tractando, verſandóque ſingulas partes perficiatur, non eſt tamen deſcri-
ptionis anatomiæ labor inutilis putandus: Nam & legendo memoriam iis qui in hu-
manorum corporum diſſectione, ſe multoties exercuerunt, renouat: inexercitatis au-
tem ad diſſectionis intelligentiam viam complanat & aperit.

Corporis humani partitio. CAP. I.

QVIA corporis humani partitio vix poteſt intelligi, non intellecta ani-
mæ in ſuas facultates diſtinctione, quarum gratia corpus eam quam vi-
demus formam, & in varia organa diſtinctionem eſt ſortitum: ideò vi- D
ſum eſt, paucis eam facultatum animæ diſtinctionem attingere quò illa
Quid anima & quot ſit facultatibus inſtructa.
quam ſic meditamur corporis partitio, facilius innoteſcat. Anima ergo
corporis perfectio, omniúmque ipſius functionum principium vulgo, & prima atque
vniuerſali diuiſione, in tres facultates diſtinguitur: animalem ſcilicet, vitalem, & na-
turalem. Animalis verò facultas in principem, ſenſitiuam, & motiuam. Rurſum prin-
ceps in imaginatiuam, rationem, & memoratiuam. Senſitiua verò in viſiuam, auditi-
uam, olfactiuam, guſtatiuam, & tactiuam. Motiua verò in progreſſiuam, & apprehen-
ſiuam. At vitalis in cordis, arteriarúmque, dilatatiuam & conſtrictiuam, quas pulſifi-
cæ facultatis nomine intelligimus.

Partes corporis humani omnes in triplici ſunt differentia.
Naturalis verò in altricem auctricem, & generatricem: quæ tres facultates, rurſus
quinque aliarum facultatum opera, & ſubſidio, munus ſuum perficiunt: nempe at-
tractricis, retentricis, concoctricis, aſſimilatricis & expultricis. Eodem planè modò,
animæ organum & inſtrumentum nempe corpus humanum, prima diuiſione in tres
partes diducitur, quas ex officio animales, vitales, & naturales appellant. Hæc rurſum

in alias

A in alias ſpeciatim partes, pro facultatum ſubalternarum ſubdiuiſione: nempe vt ex functionis proprietate quiſque facultatis cuiuſque organum intelligat. Nã dum reliqui Anatomici, corpus humanum in quatuor partes vniuerſales & primarias diſtribuunt, extremitates quas appellant, à tribus primis partibus diſtingunt: neque tamen docent ad quas trium primarum partium claſſes, ſingulæ extremitates debeant reuocari. Vnde multæ difficultates occurrunt, in legendis Anatomicorum ſcriptis: quarũ vitandarum cauſa, eam quam attigimus corporis humani diſtinctionem, eo quo diximus modo proſequemur.

Ergo vt prædiximus, corpus humanum in tres primas, & vniuerſales partes dirimitur. Animales, vitales, & naturales. Per partes animales, intelligimus non ſolum partes ad caput attinentes, quæ ſcilicet ſummo capitis vertice & clauiculis, ac prima thoracis vertebra definiuntur, ſed etiam extremitates: quia motricis facultatis organa ſunt, & inſtrumenta. Idipſum confirmaſſe viſus eſt Hippocrates. Cum ſcribit. Quibus craſſum eſt & magnum caput, magna quoque oſſa, neruos, & artus eos B habere. Et alio loco, ait, qui magnum caput habent, & cum id inclinant, longas ceruices oſtendunt, hi partes omnes, ſed animales præſertim magnas habent. Non quod propterea velit Hippocrates caput eſſe principium, cauſámque magnitudinis & craſſitiei oſſium, ac reliquorum membrorum: Sed, vt oſtẽdat iuſtiſſimæ naturæ in corporis humani fabrica æqualitatem & œconomiam: vt ſi caput affabrè fecerit non ſit veriſimile eam ſegniter reliquas partes quæ oculis minus patent, neglexiſſe. Hæc ideò disertè ſcripſiſſe libuit, ne quis illa Hippocratis authoritate abutatur, colligátve inde, non oſſa modo, membranas, ligamenta, cartilagines, aliáſque omnes partes animales, verum etiam venas & arterias, à capite tanquam à principio ſuo pendêre. Si quis verò ad noſtram hanc corporis partium diſtinctionẽ aduerterit, longè aliam nobis mentem eſſe intelliget.

Quæ hîc dicantur partes animales.

lib. 6. Epid.

Natura iuſta.

Per partes vitales, Cor ſolum intelligimus, arterias, pulmones, tracheam arteriam, & alias his annexas particulas. Per naturales autem, illas omnes intellectas volumus, quæ continentur vniuerſa circumſcriptione peritonæi & Apophyſeon Erythroidõ C teſtium ſecundi inuolucri. Quod enim ſpectat ad partes omnes alias, continentes dicimus, in partium animalium numero ſunt habendæ, quas interim hoc diuidere modo oportet: in principes nempe, ſenſitiuas, & motiuas. Et rurſum, harum quamlibet hoc qui ſequitur modo. Primũ enim princeps diuiditur in imaginatiuam, quæ cerebri pars eſt prior & ſuperior cùm geminis ſuis ventriculis, & aliis annexis particulis: In ratiocinatiuam, quæ cerebri pars eſt, priori illi ſubiecta, & tanquam apex cum tertio ipſius ventriculo: In memoratiuam, quæ eſt cerebellum, cum ventriculo in ipſius ſubſtantia excauato. Secundò ſenſitiua: in viſiuam, quæ eſt oculus, auditiuam, quæ eſt auris, olfactiuam, quæ eſt naſus: guſtatiuam quæ eſt lingua & palatum: Tactiuam, quæ vniuerſo corpori, ſed præcipuè manuum volæ ſubtenſa cutis eſt. Tertiò motiua in progreſſiuã, quæ crura, & comprehenſiuam quæ manus inſinuat: Denique in ſimpliciter motiuas, quæ ſunt partes tres, dictos ventres maxima ſui parte terminantes & continentes. Quod ad vitales ſpectat, organum facultatis cordis, & arteriarum dilatatiuæ ſunt fibræ rectæ: At conſtrictiuæ ſunt tranſuerſæ: ſimul autem fibrarum tria ge- D nera, pulſificæ, vel ſi placet eas diuides in partes reſpirationi ſeruientes, cuiuſmodi ſunt pulmones, & trachea arteria, & partes vitali motui famulantes: quales ſunt cor & arteriæ, his quas ſupra diximus fibris inſtructæ. Reſtat naturalium partium diuiſio: quę eſt in altrices, auctrices, & genetatrices: quę rurſũ diſtribuũtur in attractrices, vniuerſales, & particulares, retentrices, coctrices, diſtributrices, aſſimilatrices, & excretrices. Attractrices ſunt œſephagus & ſuperius orificium ventriculi: retentrices vt pylorus: coctrices vt ventriculi corpus, ſeu tunica interior: diſtributrices, vt tria tenuia inteſtina: excretrices vt tria craſſa, idem de hepate dici poteſt: id enim per venas meſaraicas & portas attrahit: retinet per anguſta in ipſius ſubſtantiam ſparſa venarum orificia: coquit propria carne, diſtribuit per venam cauã: excernit per ſplenem, folliculũ fellis, & renes totidem illis muneribus diſtinctas in teſticulis videmus partes: attrahũt enim per vaſa præparantia: retinent per varicoſos anfractus: in iiſdem vaſis ſemen coquunt per propriæ ſubſtantiæ & facultatis potentiã: diſtribuunt ad proſtratas & vteri cornua proſtatum vicem ſupplentia per eiaculatoria: excernũt denique per proſtatas, cornua, & alias ſociatas partes. Quod ad particularem partis cuiuſque attractionem,

Quæ dicantur partes vitales.

Animaliũ partium diuiſio.

Vitaliũ partiũ diuiſio.

Naturaliũ partium diuiſio.

retentionẽ coctionẽ diſtributionem,aſſimilationẽ attinet,pendet illa ex ſua cuiuſque A
partis ſimilaris,& ſimplicis temperie,& occulta quã dicũt proprietate. Nec differunt

Quæ maximè vi vniuerſales quã particulares partes naturæ opera impleant.

actiones hæ ſpeciales,ab illis vniuerſalibus, niſi quòd vniuerſales, fiunt triplici fibrarum ope, at ſpeciales ſua cuiuſque carnis occulta proprietate ex temperie nata,quam
& ſpecificam proprietatem dicere poſſumus. Iam in corporis humani compoſitione,
natura in tres præcipuè ſcopos intendit. Primus eſt, vt partes ad vitam neceſſarias
crearet, cuiuſmodi ſunt Cor,Cerebrum,& Iecur. Secundus,vt alias ad cõmodius &
melius viuendum ederet,cuiuſmodi ſunt oculi,nares,aures,brachia,& manus. Tertius,ad propagationem,& inſtaurationem ſpeciei:cuiuſmodi ſunt pudẽda, teſtes, &
vterus. Atque mea hæc,de vera corporis humani,tot partibus inſtructi, ad tot facultatum obeunda munera diſtinctione ſententia eſt: quam ſi placet probabis,& amplecteris. Sin minus,ſequaris licet communem & vulgarem,quæ fit in tres ventres,ſuperiorem, medium,inferiorem(id eſt caput,thoracem & epigaſtrium)& in artus. In qua

vulgata corporis humani diuiſio.

per caput non omnes partes animales intelligimus,ſed eas modo quæ ſunt à capite ad
primam ceruicis vertebram, vel primam metaphreni, ſi ad Galeni ſententiam lib. de B
Oſſibus,vbi de enarthroſi & arthrodia meminit,accommodatè collum inter partes
capitis cenſemus. Thoracem quicquid à clauiculis,ad coſtarum ſeu verarum,ſeu notharum extrema, & diaphragma continetur. Per epigaſtrium,reliquum corporis trũcum,ab extremis coſtis ad oſſa pubis. Per artus,brachia, & crura intelligimus. Hanc
diuiſionem in Anatomico hoc opere ſequemur: quod partes corporis humani deſecando perſequi non poſſimus iuxta præmiſſam diuiſionẽ, quia partes animales naturalibus & vitalibus,ſunt inuicem admixtæ. Noluit verò natura inferiorem hunc ven-

Cur ventriculus nõ ſit oſſeus.

trem oſſeum eſſe,quò ventriculus à cibo & potu dilatari facilius poſſet, pueris incrementum fœlicius ſuccederet, corpúſque ad flexum & curuaturam obſequẽtius eſſet.
Ab hoc exordiri nos decet Anatomicam adminiſtrationem,quod putredini præ cæteris ſit magis obnoxius,tum ratione frigidæ & humidæ temperaturæ, tum ratione
contentorum excrementorum fœculentorum. Priuſquàm tamen vlterius progrediamur, ſi Anatomica adminiſtratio publicè ſit exhibenda, ſubiecto corpore decenter
collocato,omnibúſque ad diſſectionem neceſſariis inſtrumẽtis comparatis, diuidendus erit venter in ſuas partes:quarum aliæ continent aliæ continentur. Continentes C

Ventris imi diuiſio.

dicuntur,quæ totam illam capacitatem conſtituunt quæ Peritonæo circumſcribitur.
Harum pars eminentior Galeno definitur,regione muſculorum rectorum,& generali nomine Epigaſtrium dicitur. Id in tres rurſum partes diducitur:ſcilicet in eam quæ
eſt ſupra vmbilicum,quæque totius nomen retinet:in eam quę eſt circa vmbilicum&
vmbicalis ſeu media dicitur: In eam denique quæ infra vmbilicum eſt, hypogaſtrium
dicta,ſeu venter inferior. In trium eiuſmodi partium qualibet,duæ ſunt laterales partes conſiderandæ, ſcilicet in Epigaſtrio hypochondrium dextrum:& ſiniſtrum, quæ
diaphragmatis & notharum coſtarum ambitu infernè ſurſum definiuntur: In vmbi-

Quæ ſit hypochõdriorũ regio.

licali duæ lumbares quæ vtrinque ab extremo thorace ad ilia ſeu ilium oſſa proroгantur :in hypogaſtrio duo ilia, oſſibus ilium & pubis definita. Nec me fugit tamen,
ilia,quæ Græcis Lagones dicuntur,ſignificare partes omnes inanes,à coſtarum extremis advſque oſſa ilium,ex quo & eas etiam Ceneonas appellant, quaſi inanes dixeris,
quod nullo oſſe circum veſtitæ ſint: viſum tamen eſt quò diſtinctior eſſet hæc de diui- D

Ilia lagones ceneones.

ſione ventris doctrina, partes quæ vmbilico ad latus ſunt, nuncupare lumbares: quæ
verò ventri inferiori,ilia. Notandum verò eſt veteres adeo ſollicitos fuiſſe, in diſtinguendis continentibus illis partibus, vt quàm fieri poſſet exactiſſimè, deſignarent viſcera ventre contenta, quæ varia variis ſunt locis. Nam iecoris maior portio ſub dextro iacet hypocondrio:ſub ſiniſtro,totus fere ventriculus & lien:Sub epigaſtrio, inferius orificium ventriculi,& minor hepatis portio. In lumbari regione dextra, & ſuperiore parte Ren dexter:in inferiore ad ilium exordia, cæcum inteſtinũ:in media, coli
inteſtini & ieiuni portio:In ſiniſtra & ſuperiore lumbaris regionis,Ren ſiniſter,in media reliqua ieiuni & coli. Sub vmbilicalem regionem deſcendunt echyſis,epiploi ſuperior portio,colo illac etiam interim ſe traiiciente,ad ilium dextra & ſiniſtra maior
Ilei inteſtini portio, vteri cornua in grauidis,& vaſa ſpermatica viris, mulieribúſque.

Certiſſima partiũ dolẽtiũ nota, ex doloris loco.

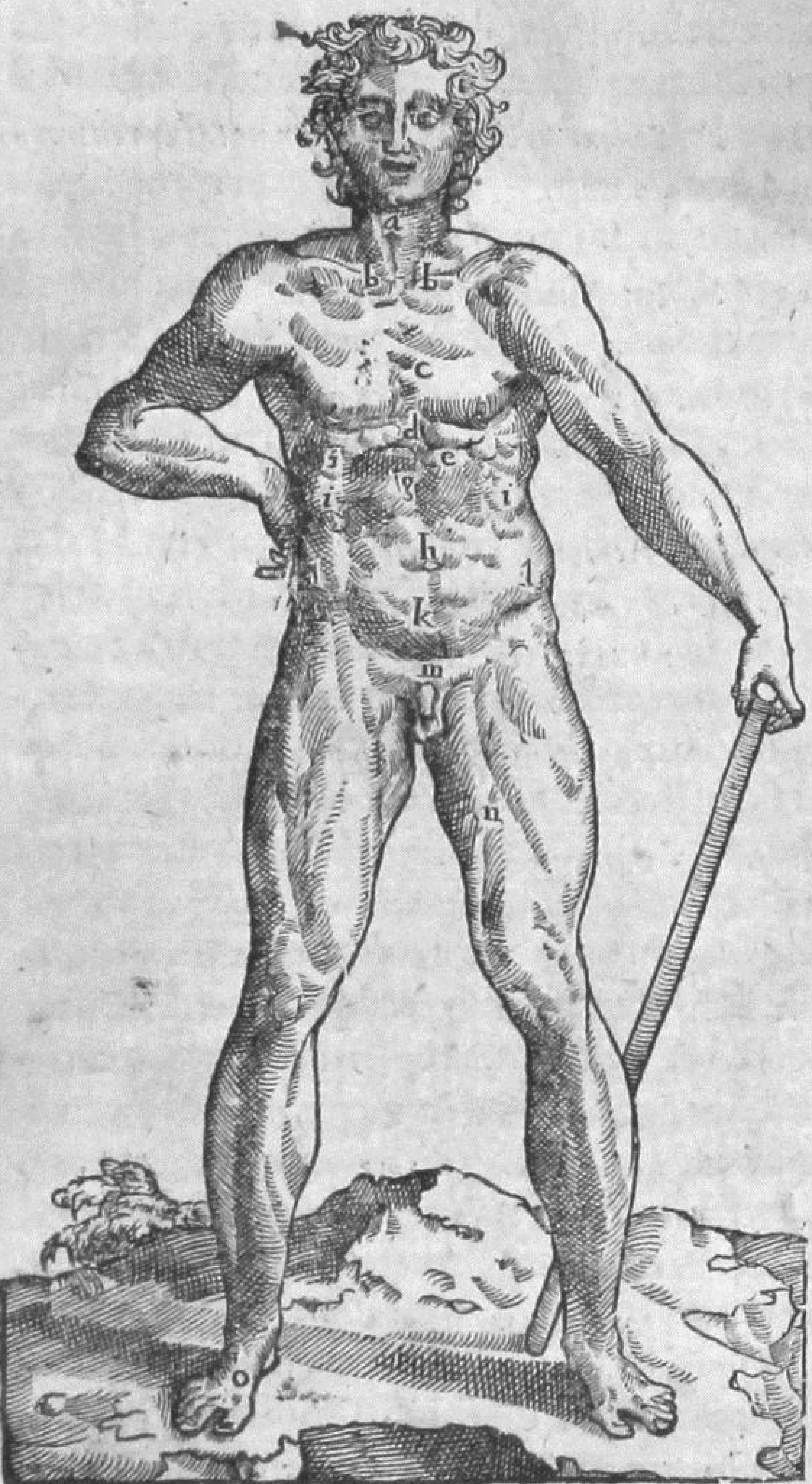
Sub hypogaſtrio,parte inferiori inteſtinum rectum, veſica, vtreus,& reliqua epiploi
portio. Hæc ſi nota & explorata fuerint partes affectas ex loci dolore facilius diſcernemus, & debita remediorum applicatione medebimur, abſque illius partis noxa.
Eiuſ-

A Eiuſmodi locorum & partium in locis diſtinctio, quia vtliſſima viſa eſt, placuit illam duarum ſequentium imaginum appoſitione illuſtrare: in quibus notatas habes, non modo partes ſupra dictas continentes & contentas, verum etiam corporis vniuerſi, alias multas quæ facere viſæ ſunt ad expoſitarum partium notitiam. Sunt verò imagines eiuſmodi.

Declaratio figuræ anterioris.

Figura anterior.

B

C

A. *Larynx.*

BB. *Clauiculæ, ſeu furculæ.*

C. *Regio cordis.*

D. *Xiphois cartilago.*

E. *Hypochondrion ſiniſtrum, vbi iacet ventriculus.*

F. *Hypochondrion dextrum vbi iacet hepar.*

G. *Hypogaſtrium propriè dictum, ſub quo continetur inferius ventriculi orificium: quemadmodum ſuperius ſub quinta thoracis vertebra.*

H. *Regio vmbilicalis, ſub qua ieiunum inteſtinum magna ex parte circumuoluitur.*

II. *Lumbi ſeu lumbaris regio: in cuius ſede ſuperiore renes ſedent, inferiore autem ad dextrum latus, inteſtinum cæcum, ſiniſtra autem colum reuoluitur.*

K. *Hypogaſtrium, ſeu venter inferior, ſub quo ilei inteſtini maior portio circumuoluitur, veſica, vterus, & rectum inteſtinum.*

LL. *Ilia, ſub quibus reliqua coli portio continetur, mulieribus teſtes, cornua, & vaſa ſpermatica, vteri grauiditatis tempore, item vreteres.*

D

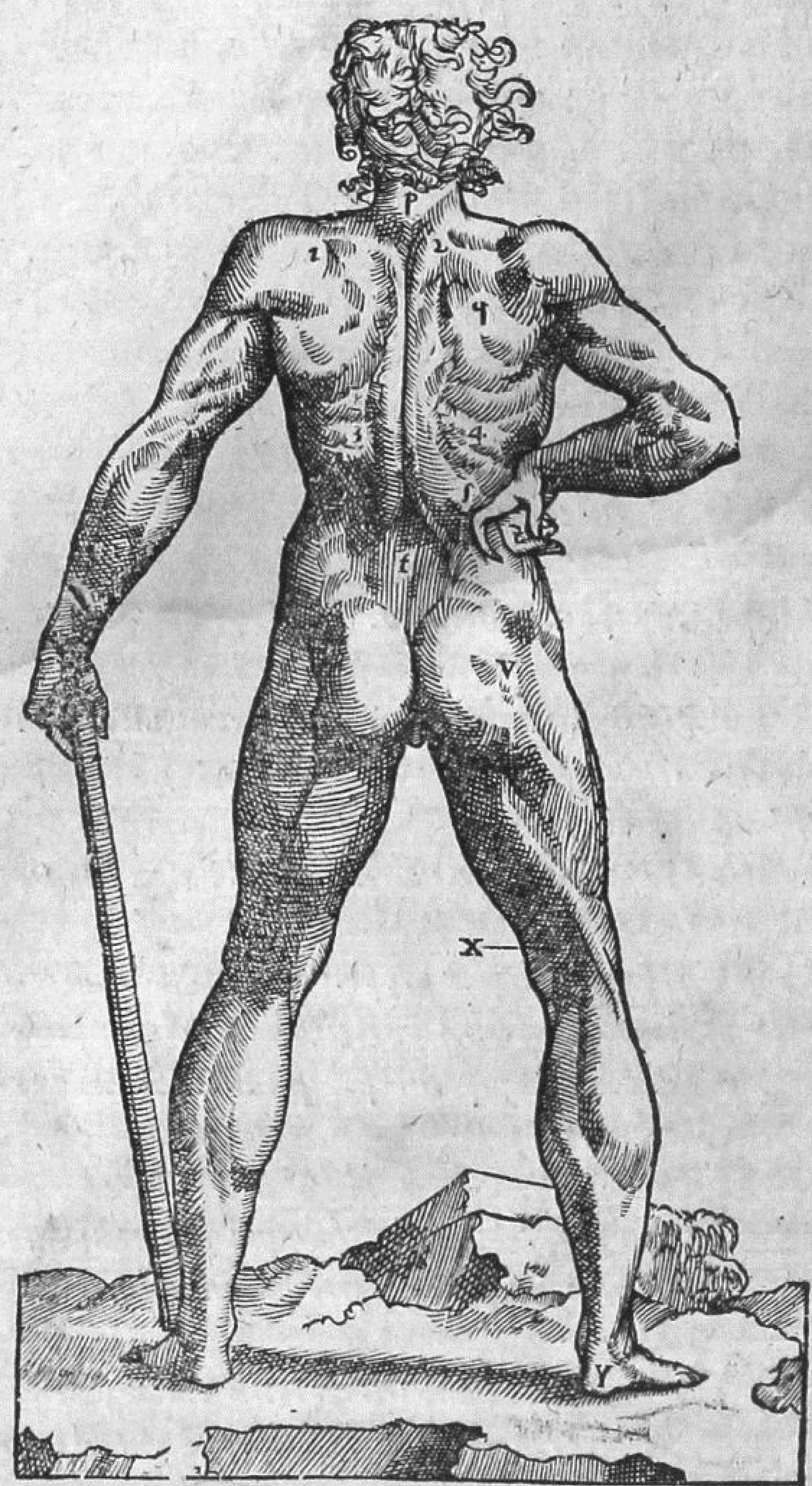
M. *Oſſa pubis ſeu pecten, cui vtrinque aſſident inguina ſeu bubones.*

N. *Femoris pars anterior & media, cui cucurbitulæ affigi ſolent ad prouocandos menſes.*

O. *Pars ſub maleolo in qua aperta ſaphena, ſanguis mittitur.*

Declaratio figuræ poſterioris. A

Figura poſterior.

P. *Monſtrat ceruicis eam partem quæ ſeta ſeu laqueo ſolet perforari.*

QQ. *Planiorem partem Omoplatæ, in cuius ſuperiore parte, notata notis* 1.2. *affiguntur cucurbitulæ.*

R. *Sedem ſplenis: infra quem notatur renum regio notis.* 3.4.

S. *Inteſtini cæci ſedem.* B

T. *Os ſacrum: quo loco in morbis recti inteſtini applicanda ſunt remedia.*

V. *Regionẽ coxendicis, ſeu articuli, quò femur coxæ alligatur, quo loco ad iſchiadem apponuntur remedia.*

X. *Poplitem quo loco poplitea vena aperitur.*

Y. *Calcem.*

C

De partibus epigaſtrij continentibus, & præparatione ad anatomicam adminiſtrationem. CAP. II.

Epigaſtrij in genere dicti partes cõtinentes.

EPIGASTRII continentes partes ſunt Epidermis, vera cutis, panniculus carnoſus ſeu adipoſus, octo muſculi Epigaſtrij, cum ipſorum tunica communi, peritonæos tunica, quinque lumborum vertebræ, totum os ſacrum, oſſa ilium, oſſa pubis, linea alba & Diaphragma. harum partiũ quædam toti ſunt corpori communes vt tres primæ. Aliæ propriæ partibus Epigaſtrio in genere ſumpto contentis. Quas vt ſuo ordine cernere poſſis, ante omnia vmbilicum circumcidere oportet, ad primam vſque muſculorum ſuperficiem, quo ipſum in id tempus aſſeruare poſſimus, quo ſe offerret occaſio demonſtrandorum vaſorum vmbilicalium eo loco emerſorũ, quæ ſunt vena vna, arteria duplex, & ſi quis fortè ſubeſt vrachus quo facto rectam lineam ducere oportet à ſterno ſupra Xiphoidem cartilaginem vſque ad os pubis, quæ partes continentes, communes dictas vſque ad lineam albam diuidit. Sed & mox duas alias lineas tranſuerſas ducere oportebit: eiuſdem profunditatis vtrinque ab vmbilici circunferentia ad lumbos vſque, quo commodius vtrinque cutẽ à ſubiacentibus partibus, quibus alioqui videndis officeret, diducere poſſimus. His peractis cutis à ſubiectis partibus eſt auellenda per deſignatam vmbilico circumferentiam. Docendum quo modo cutis eſt duplex, vera & ſpuria, reddita nominis ratione: quod paſſim quantum res feret, & in nobis ſitum erit vſurpabimus. Atque in his examinandis res nouem in prohemio poſitas diligenter exquirere oportet. Initium verò à cute ducemus, quod hæc pars primo ſit obuia ſenſibus. D

De cute.

A

De Cute. CAP. III.

CVTIS prima & per totum fuſa corporis noſtri pars eſt duplex, vna vera, altera illegitima. Vera cutis Derma græcis dicitur, quod paſſim ferè à ſubiectis quas veſtit partibus auelli poſſit. Alioqui enim in facie, auriculis, palma manus, planta pedis, digitis, & pudendis adeo tenaciter adhæret, vt ſeparari nequeat. Illegitima (quam ante omnia declarabimus, quod oculis primum occurat) græcis dicitur Epidermis, quod verę cuti ſubtendatur, cuticulam vulgo appellant. Huius ſubſtantia excrementitia eſt, ac tanquam verę cutis effloreſcentia quædam reſiccata. Nam quod ſubſtantiam à ſpermate non ducat ex eo apparet, quod quemadmodum facilis eius eſt iactura, ſic & facilis reparatio quod in partibus verè ſpermaticis locum nõ habet. Cuticula hæc per ſe & abſtracta duobus caſibus nobis apparere poteſt, nempe aduſtione ab igne contracta, aut ab ardenti ſole in delicatis & inſolatui non aſſuetis hominibus. Quantitas eius ſeu magnitudo in altum eſt valde exigua: At latitudo eſt ampiſſima, quod totam cutem obducere debeat, figura teres eſt & longa, quemadmodum & earum quas inuoluit partium. Compoſitio eius obſcura eſt: quia tamen cuticula hæc, veræ cutis eſt excrementum, materiam traxiſſe illam dicemus ex ſuperfluitate excrementitia neruorum, venarum, arteriarum & ſubſtantiæ veræ illius cutis. Vnica eſt, vt vera cutis, quam extrinſecus obducit, vt eſſet mediũ inter tactus obiectum & fixam tactus facultatem, in vniuerſam veram cutem cui vndique ſubtenditur diffuſam. Quod ad temperiem attinet, ex vulgari medicorum conſenſu, inter omnes exceſſuum differentias media eſt: quod cum medij rationem inter obiectum & facultatem habeat, ſi calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior extitiſſet, facultati impoſuiſſet ipſi, obiecta omnia non qualia ex ſe eſſent, ſed qualis ipſa eſſet exhibẽdo, haud aliter quam per conſpicilia rubra aut viridia ſpectanti, rubra omnia & viridia apparent. Hac eadem ratione ſenſus omnis expertem eſſe cuticulã hanc decuit, actionẽ non habet in corpore: At vſum habet: conſeruat enim & polit veram cutẽ: videtur enim naturæ ſingulari beneficio data, vt eſſet munimẽto & ornamento veræ cuti. Hanc naturę prouidentiã, artificũ eſt imitata induſtria: quo enim plus venuſtatis ſuo operi accedat ipſum erudiunt & perpoliunt. Ex his intelliges, non omnes partes actionem in corpore habere vſum tamen habere: quia ex Ariſt. ſentẽtia: Natura nihil fecit fruſtra. Intelliges quoque & cuticulã hãc deperditam, vbique poſſe regenerari, præterquam quo loco obducta fuerit cicatrix. Hic enim vera cute deficiente, & materiæ cuticulæ, & vis formatrix deeſt.

Cutis duplex.

A quibus partibus cutis ſit inſeparabilis.

Cuticulæ materia.

B *Quantitas.*

Figura.

Compoſitio.

Numerus.

Temperies.

Vſus.

C *Cur in cicatricibus cuticula reparari nequeat.*

De Vera cute. CAP. IIII.

VERA cutis quam Derma nominant, ſubſtãtiæ eſt ſpermaticæ, itaque deperdita ſemel, qualis erat reſtitui nequit. Nã in eius locũ cicatrix reponitur quæ nihil eſt aliud, quã caro præter modum reſiccata. Altitudinis eſt ſatis magnæ, vt patet ex ipſius à carne artificioſa diuulſione. At quod ad latitudinẽ attinet vniuerſum corpus inuoluit, ſi oculos, aures, nares, penem, vuluam, anum, os, digitorum extrema qua parte vngues affixi ſunt, nẽpe omnes partes quibus excrementa redduntur. Exceptoris figura, cuticulæ ſimilis eſt, teres & oblonga cũ ſuis productionibus quibus in partium extrema deſcendit. Compoſita eſt ex neruis, venis arteriis, & propria ſui generis carne & ſubſtãtia quam ſpermaticam eſſe diximus, vt quæ ab apophyſi ſecundinæ prodeat, quæ vaſa ſpermatica ad vmbilicũ vſque deducit: quo loco in ſuas quæque ſedes à natura deſtinatas vaſa eiuſmodi emittens expanditur & diffunditur in cutis generationem: quod etiam vtriuſque, cutis nempe & chorij arguit ſimilitudo. Nam vti. Corium duplex eſt, ſenſus expers, totum fœtum inuoluens, primæ tunicæ quæ Amnios dicitur leuiter alligatũ: ſic cutis duplex eſt, ex ſeque inſenſibilis (alias fruſtra ipſi additi nerui eſſent ex ſubiectis partibus) corpus vniuerſum cingens, panniculo carnoſo leuiter adhærens. Quod ſi quis obiiciat cuticulam veræ cutis partem non eſſe, cum toto genere ab hac differat, facileque ab eadem ſit ſeparabilis, & penitus ſenſu orba. Reſpondebo hæc non valere argumenta. Nam quod vera cutis craſſior, ſpiſſior, ſenſibilis, viuax, & carnoſa conſpicitur, id non habet ex ſe, ſed potius ex appulſu, & admixtione partium, quas à tribus principis partibus deriuatas, in propriam ſuam ſub-

Subſtantia.

Magnitudo

D *Figura.*

Compoſitio.

Cutis ex ſeſe ſenſu caret

Cur decuit cuticulam eſſe ſenſus expertem. *Numerus.* *Connexio.* *Temperies.* *Vſus.*

ſtantiam recipit: quæ res in cuticulam non cadit. Nec ſi caderet melius illi eſſet, imò A
peſſimè nobiſcum ageretur: quod ſic mille externis iniuriis, quæ nos vndique ambiũt,
vt vehementi & contrario quatuor qualitatum primarum appulſui, opportuna & pa-
tens eſſet vita noſtra. Cutis vnica eſt: vt quæ vnicum corpus humanum integere de-
beret: Ei enim vndique adhæret præterquam his quos dixi locis. Connexio eius eſt
cum partibus ſubiacentibus, per neruos, venas, & arterias, quas ſubiectæ illæ partes
in cutem ſubtenſam effundunt, vt partibus corporis omnibus inter ſe quædam ſit
communio. Temperamento proprio, propriæ carnis & ſubſtantiæ reſpectu, frigida
eſt & ſicca: Eſt enim pars ſpermatica. Quanquam ſi quis neruos, venas, arterias, &
carnoſa ſtamina, quæ corpori ipſius admiſcentur conſideret, temperata videbitur, &
in contrariarum qualitatum velut medio poſita, vt quæ ex pari portione corporum
calidorum, frigidorum, humidorum, & ſiccorum coaluerit. Cutis vſus eſt vni-
uerſi corporis, partiúmque eius omnium continuitatem, ab omnium quæ extrinſe-
cus impendent periculorum violento occurſu, ſartam & tectam tueri, qua de cauſa
vndique ſenſu prædita extitit, in quibuſdã partibus exactiore, in aliis heberiore, pro- B
partiũ ipſarum quas ambit dignitate & neceſſitate, vt omnes ſuæ ſalutis & conſerua-
tionis admonerentur. Denique multis poris tanquam ſpiraculis peruia eſt, quem-
admodũ ex ſudorum effluuio intelligimus: vt ſic arteriæ, ſua diaſtole, aërem ambien-
tem in corpus allicere poſſent, ad temperiem, & alimoniam caloris inſiti fixi, &
ſiſtole fuliginem excrementitiã propellere: quæ ſuppreſſa hyeme, ab ambiente frigi-
do cutem denigrat & exaſperat. Perſpirationis autem attracto intus aëre per tranſpi-
rationem, argumentum & exemplum habemus in mulieribus hyſtericis, quæ citra
reſpirationem, ſola viuunt tranſpiratione.

Cur hyeme cutis aſperior & nigrior.

De Panniculo carnoſo. CAP. V.

POst veram cutem ſequitur membrana, quam Anatomici pannicu-
lum carnoſum dicunt, cuius naturam vt facilius exequi & explicare
poſſimus. Primò dicendum quid ſit membrana, quot modis id no-
men vſurpetur. Tum cur panniculus carnoſus id nominis ſit ſortitus. C
Eſt ergo membrana pars ſimplex, lata & tenuis, robuſta tamen &
denſa, alba & neruoſa, quæque extendi & contrahi ſine magno peri-
culo facile queat. Tunica aliquando dicitur, tum ſcilicet cum partem aliquam te-
git & tuetur. Hîc panniculus carnoſus dicitur, quia locis quibuſdam in carnem
degenerat, ac muſculoſa, euadit, vt in homine à clauiculis ad capillitium vſque:
qua proinde in regione muſculus latus nuncupatur, cum in aliis locis ſimplex
membrana ſit hinc inde cum ſubiecto adipe mixta, ex quo panniculi adipoſi
nomen poſſe etiam reportare videtur. At in brutis (vnde id nominis traxit quod in his
carniformis ſubſtantia panniculi huius magnam partem conſtituat) manifeſtè carno-
ſa apparet, & per totum corpus muſculoſa, vt in equis & bobus licet intueri: nempe
vt ſic mobilis, tergoris cõcuſſione & cõtractione muſcas, & alia infeſtãtia animalcula
abigere, & excutere, à ſe poſſent. His ita conſideratis, dicimus panniculum
carnoſum, proprio corpore ſuo, neruoſæ eſſe ſubſtantiæ, ſeu membranoſæ, tan-
quam qui deriuetur ex amnio tunica, quæ proximè fœtum attingit, dilatata iuxta D
vmbilicum, & exporrecta ad huius panniculi generationem, qua in re notare
iuuat, quod quemadmodum chorion & amnios membranæ ſibi inuicem exiguis
neruoſis fibris attextæ cingunt, veſtiũtque fœtum: quandiu vtero continetur, ſic
cutis & panniculis carnoſus iiſdem illis vinculis adnexa vniuerſum corpus ambiunt.
Quare panniculus carnoſus magnitudine æqualis, & figura veræ cuti ſimilis eſt, niſi
quod huic ſubiacet & continetur, locis quibuſdam adipi admixtus, aliis intertexta
carne auctus, aliis membrana ſimplex exiſtens. Compoſitio eius ea eſt, quam nos
oculis intuemur, ex venis nempe, arteriis, neruis & propria carne, aliàs cum adipe,
aliàs cum muſculoſa carne admixta & attexta vnicus eſt propter eũ, quem mox dice-
mus vſum: Situs eſt inter cutem & adipem, ſeu muſculorum tunicam communem:
his partibus, & aliis ſubiacentibus adnexus per venas, neruos, & arterias, ab internis
illis partibus aſcendentes & ſe inſerẽtes in ipſius ſubſtantiã & inde in veram cutẽ. Tẽ-
peries eius varia eſt, pro partium ipſum contexẽtium varietate. Vſus eius eſt: vt dedu-
cat & dirigat, roboretque in ipſo tranſitu, vaſa quæ in veram cutem, vniuerſámque
corporis

Quid membrana. *Cur aliquãdo tunica alias pãniculus carnoſus aut adipoſus dicatur.* *Cur brutis panniculus totus carnoſus ſeu muſculoſus obtigit.* *Subſtantia.* *Quantitas & figura.* *Compoſitio.* *Numerus.* *Temperies.* *Vſus.*

A corporis ſuperficiem diſſeminantur. In brutis verò aliam inſuper habet vtilitatem: nempe cuti, ipſorum & tergori motum concuſſiuum præſtat, propter eam quem ſupra attigimus rationem. *Vſus.*

De Adipe. CAP. VI.

ADEPS excrementi potius quàm partis coditionem redolens, (vt diximus cum de partibus ſimilaribus ageremus) ſubſtātiæ eſt oleaginoſæ, ex ſanguinis portione aërea & vaporoſa genitæ, quę per tunicarū poros, aut vaſorum oſcula exudans circū membranas & neruoſa frigidáque corpora concreſcit, in adipémque loci frigore coit. Ex quo intelligi poteſt cauſam adipis efficientem eſſe frigus, ſeu calorem remiſſiorem: patet non contemplatione modo animantium diuerſæ, verumetiam eiuſdem ſpeciei & ſexus, modo vnum altero exiſtat frigidius. Ex quo eſt intelligere, adipem quantitate maiorem vel mino-
B rem eſſe, pro corporis totius & partium eius ſingularum varia temperie, quod ad cōpoſitionem pertinet, conſtat ex ſanguinis ea quam diximus portione, membranis quibuſdam, fibris neruoſis, venis, arteriiſque intertextā. Iacet inſigniore ſui portione inter panniculum carnoſum, & tunicam muſculorum communem, alias per vniuerſum fere corpus fuſus eſt: locis in quibuſdam amplior, in aliis parcior. Semper tamen circum neruoſa corpora quibus gaudet adhæreſcere, Querunt plerique Anatomici, ſubiaceat ne adeps panniculo carnoſo, an ſuperemineat. Sed mihi otioſa hæc & inutilis videtur quæſtio: cùm ſæpè vtrámque panniculi carnoſi ſedē illam occupare adeps cernatur. Temperiei eſt mediæ inter calores & frigus, quum ex ſanguinis aërea magis portione prodeat: quanquam reſpectu cauſæ efficientis, id eſt frigoris à quo concreſcit frigidæ videri poſſit. De cætero humida temperies in adipe prædominatur. Vſus eius eſt, vt partes humectet quæ longa inædia, vehementi exercitio, & calore in modico areſcerę poſſunt: Præterea etiam vt calorem membris addat. Quanquam poſtremum hoc per accidēs magis, quàm ex propria natura efficiat, nempe calefactus exer-
C citio, aut ſimili alio caſu vicinas partes calefacit, vel etiam ex eo calefacere videri poteſt quod natiui caloris & interni diſſipationem impedit: quomodo hyeme frigus calfacit, ex quo ventres per eam tempeſtatem calidiores. Scio noſtræ ætatis doctos quoſdam medicos pertinaciter contendiſſe, adipem temperamento eſſe calidum: nec aliā eius cauſam efficientem agnouiſſe, quam calorem temperatum & non frigus. Sed harum quæſtionum ſubtiliorem perueſtigationem, phiſicis cenſeo relinquendū. Notandum verò eſt ad articulos qui frequenti motu alterāntur, adipis aliud genus, longè ſolidius, & durius quam id quod diximus cōperiri ſæpè admixtum alteri humori viſcido & lento albuminis oui æmulo, quò humectandis illis partibus quibus ſiccitatis periculum imminebat, & lubricando partium illarum motui in longius tempus ſufficeret, ad cuius rei imitationem, corpora dura quæ in perpetuo motu eſſe conuenit, vt curruum rotas, axeſque vnguine perungere ſolēt. Eſt & aliud adipis genus quod ſepum dicitur ab hoc adipe vno differens, quod ſit longè ſiccius: humidiore, & molliore adipis portione, rapido loci calore diſſipata. Colligitur námque circa meſenteriū maximè quo loco multiplices ſunt venarum, & arteriarū plexus: colligitur & circa renes,
D lumbos, & cordis baſim. Conſumitur adeps lōga inædia: reſiccatur & induratur vehementi exercitio & calore immoderato. Hinc in manuum vola, & pedum planta, circa oculum, & cor adeps longè compactior cernitur, ſic vt denſitate & duritia carnem mentiatur, quod motu partium illarum continuo & vegeto calore, tenuiore eius portione diſſipata, & fuſa, reſtet craſſior & terreſtior.

Adeps excrementum verius eſt quam pars. *Subſtantia.* *Adipis cauſa efficiens.* *Quantitas.* *Compoſitio.* *Situs.* *Temperies.* *Vſus.* *Adeps quidā ſolidior.* *Sepum.* *Quibus partibus & cur adeps obtigit denſior.*

De Tunica communi muſculorum. CAP. VII.

POST adipem, apparet tunica quædam, ſuper omnes muſculos fuſa, ex communi muſculorum tunica dicitur, eius ſubſtantia neruoſa eſt, quēadmodū & omnis membranæ. Quātitas eius & latitudo muſculorum quos inuoluit, quibúſque ſe accōmodat quantitate definita eſt nempe quæ epigaſtrij muſculos circumſcribit eorundē muſculorum ambitu. Figura eius rotunda eſt. Cōpoſitio ex venis eſt, neruis arteriis, & propria carne triplici fibrarum genere contexta: origo eſt à perioſtio, qua parte oſſa muſculis ligamenta præbēt: vel aliorū ſententia, ex muſculi fibris

Subſtantia. *Quantitas.* *Compoſitio.* *Ortus.*

neruoſis & ligamentoſis, quæ in carneam muſculi ſuperficiem exurgentes, & diffuſæ vniuntur ad huiuſmodi tunicæ generationem. Cæterum ex perioſtio hæc membrana enata (vt omnis membrana quæ infra caput exiſtit primario nullius medij interuentu, vel ſecundario a perioſtio originem trahit) expanditur in muſculos per ipſorum tendines: ſi verò quis obiiciat quod hæc membrana à muſculi ventre diuulſa in ligamentum videatur terminari. Reſpondebo eam eſſe neruoſæ omnis partis conditionem, vt ſe ſemper ad alteram ſui generis, tanquam ad adminiculum ſic alliget, vt vix inde auelli queat. Cuius rei fidẽ facit epigaſtrij peritonæũ. Quæ epigaſtrij muſculos integit vnica eſt niſi eam malis in duas partiri, dextram & ſiniſtram, lineæ albæ interuentu diſtinctas. Situs eius eſt, inter adipem & muſculos: his enim partibus ſurſum deorſúmque adnectitur fibris quæ tenuitate & ſubtilitate, aranearum ſtamina vincunt vaſis autem ſuis, conſortium habet, cum tribus principibus viſceribus, temperamenti eſt frigidi & ſicci. Vſus eius eſt, vt muſculos in naturali vnione contineat, ipſóſque quam maximè poteſt, à putredine vendicet, quę illis poteſt contingere ex pure quòd ſæpè effunditur à partibus ſimilaribus, in inania muſculorum ſpatia, & interſtitia. Itaque ſeparaturus adipem epigaſtrij (à quo diſſectionem corporis humani inchoare te conuenit) cauebis ne ipſam temere ferro violes, quinimo antequam muſculos attingas, videbis vt eam artificioſè auellas, quo facilius, ſubiectos muſculos diducere queas, manifeſto interſtitio ad lineam albam diſcriminatos quam effingit tunicarum cuiúſque muſculi propriarum concurſus.

Numerus. *Situs.* *Vſus.* *Quid linea alba.*

A B

Quid ſit muſculus & quot eius differentiæ. CAP. VIII.

Quid muſculus. *Quo modo motus mẽbrorum in orbem abſoluatur.* *Muſculorũ vnde ducãtur differẽtiæ.* *Muſculorũ à ſubſtãtia ductæ differentiæ.* *Muſculorũ ab origine ductæ differentiæ.* *Vnde æſtimanda muſculi origo.*

MVSCVLVS motus voluntarij eſt inſtrumentum: obitur verò motus voluntarius ſimplex ſex modis, ſurſum, deorſum, antè, retro, dextrorſum ſiniſtrorſum: vno autem modo is qui compoſitus eſt, nempe in circulum, qui perficitur continua ſucceſſione motus muſculorum, partem cingentium. Huiuſmodi motum edunt falconarij, dum prætento pũgno & pinnarum ſcapo, volaces accipitres reuocãt, & ad volatile aucupium inſtruunt: Sunt quædam in nobis partes, quæ ſine muſculo motum obtinent: ſed is motus non à voluntate manat: cuiuſmodi partes ſunt cor, ventriculus, inteſtina, ambæ veſicæ, fellea & vrinaria, & aliæ multæ, quæ attractionis, excretionis, & retentionis motus in nobis obeunt, triplicis fibrarum generis miniſterio, rectis enim attrahunt, tranſuerſis excernunt, obliquis retinent. Muſculorum differentiæ quæ multæ ſunt & variæ, ducuntur ab ipſorum ſubſtantia, origine, inſertione in partem quam mouent, forma ſeu figura, foraminibus, magnitundine, colore, ſitu, fibrarum genere, harum coniugatione ſeu connexione, capitibus, ventribus, tendonibus, oppoſitione, in actione & officio. Subſtantia quidem alij ſunt neruoſi, venoſi, arterioſi, quod manifeſtos habeãt neruos, venas, & arterias, cuiuſmodi ſunt diaphragma, intercoſtales, & epigaſtrici, aliíque complures: Idque ad aliorum muſculorum differentiam, in quod nec neruus, nec vena, nec arteria, manifeſtè inſeruntur, etſi occultè eadem illa omnia admittant ad ſenſum motúmque, vitam & alimoniam, cuiuſmodi ſunt muſculi carpi, & lumbrici manus, ac pedis: Si qui enim in illis notantur neruuli, hi perexigui ſunt. Nonnulli malunt muſculorum differẽtiam à ſubſtantia ex eo ſtatuere, quod eorum alij ſunt carnoſi, alij neruoſi, alij membranoſi. Origine verò, alij ex oſſibus naſcũtur, vt qui manus, brachia, cruráque mouent: alij ex cartilaginibus, vt laryngis muſculi: alij ex membranis quæ tendines veſtiunt, vt manuum pedúmque lumbrici: alij ex ligamentis, vt digitum abductores: alij ab alio muſculo, vt duo penis inferiores qui à ſphinctere ani: Aliis nulla eſt origo, ſed membrana quam pãniculum carnoſum diximus, certis locis carnẽ aſſumit, in muſculúmque degenerat. Cuiuſmodi ſunt muſculi teſtium cremaſteres, muſculi faciei, & ſi placet diaphragma, quod nempe ex duabus tunicis coagmentatum, coſtas ſuccingente, & peritonæo, carnem in ſui centro inter vtrámque membranam ſortitur. Quin & muſculorum aliis ab vnico oſſe eſt origo, cuiuſmodi ſunt qui flectunt & extendunt cubitum, alij ex multis ſimul oſſibus prodeũt, vt obliqui deſcendentes, dorſales, multique colli muſculi, qui ex multis ſpondylis, ſpondylorúmque lateribus ſimul oriuntur. Sunt nonnullorum ſententia, qui & ab oſſibus

C D

A oſſibus & à cartilagine pubis oriuntur, vt muſculi recti epigaſtrii mihi tamen aliter videtur. Quoniam per anatomicum & receptum axioma, muſculi origo inde cenſeri debet, vnde neruum recipit: At eiuſmodi muſculi, neruum accipiunt ex intercoſtalibus: quare eorum origo referenda videtur ad latera, cartilaginis ſcutiformis, vt dicetur ſuo loco. Ab inſertione verò hæ trahuntur differentiæ: Alii enim in os inſeruntur, vt qui caput mouent, brachia, & crura: Alij in cartilaginem, vt laryngis palpebrarum, narium, & obliqui aſcendentes epigaſtrij muſculi: quidam in os, & in cartilaginem, vt recti epigaſtrij & diaphragma: Alij in cutem, vt labrorum muſculi: Alij in tunicas, vt oculorum muſculi: Alij in ligamenta, vt penis muſculi. Sed & ab inſertione & origine quæ ſequuntur differentiæ duci poſſunt. Nam muſulorum alij cum à multis partibus oriantur, in vnam ſolam inſeruntur, quales ſunt multi qui brachium mouent, & omoplatam, qui ex multis ſpondylis emergentes, in os brachij ſeu humeri, & omoplatam implantantur. Alij ab vna parte oriuntur, & in plures ſe inſerunt, vt qui à baſi omoplatæ egreſſus extenditur & inſeritur in octo aut nouem
B coſtas ſuperiores, ad iuuandam reſpirationem: & digitum flexores atque extenſores manuum, pedúmque: Alij ex multis oſſibus orti in totidem inſeruntur, vt nonnulli reſpirationi inſeruientes, hi nempe quos ſerratos poſteriores dicimus & ſemiſpinatus qui tendonem in omnes coſtas dimittit. Alij ex multis oſſibus prodeunt, & deſinunt in cartilagines, ſeptem coſtarum verarum vt duo illi qui ſub ſterno latent. Præterea etiam ob origine & inſertione hæ muſculorum differentiæ duci poſſunt, quod quidam ex oſſibus prodeunt, & in os proximum inſeruntur quò talia oſſa ſimul moueant, firméntque, vt tres clunorum muſculi, alij ex ſuperiore oſſe oriuntur, nec in proximum inſeruntur, ſed in alium quemuis, cuiuſmodi ſunt muſculi longi. A parte quam mouent, quidam temporales dicuntur, quod tempora moueant: alij maſticatorij, quod ad inſtar molæ piſtrinariæ maxillam vibrent, ad ciborum attritionem.

Muſculorũ ab inſertione differentiæ.

A forma verò ſeu figura, quod alij muribus, alij lacertis quibus ſint amputata crura ſimiles ſint: quòd nempe ventre, corpore, aut tendone, caput, ventrem, aut
C caudam eiuſmodi animantium imitentur: ex quo muſculi & lacerti nomina ſunt ducta. Eiuſmodi ſunt qui carpum flectunt, & qui oſſi tibiæ adhærent, & qui pedem extendunt: Alij ſunt triangulares, vt qui brachium attollit Epomis dictus, ſeu deltoides, & qui brachium ad pectus adducit pectoralis dictus: Alij ſunt quadrangulares vt Rhomboides omoplatæ, & duo ſerrati poſteriores, reſpirationi inſeruientes, & duo carpi qui manum pronant: Alij pluribus conſtant, quam quatuor angulis, vt obliquus deſcendens, & qui ab omoplata ei ſe adiungit: Alij ſunt rotundi, & lati vt diaphragma. Alij circulares vt ſphincter ani & veſicæ, alij figura ſunt pyramidali, vt ſeptimus oculi muſculus, qui neruum cingit opticum, in brutis, non verò in homine. Alij in ſemicirculi formam efficti ſunt, vt qui oculum claudit circum minorem oculi augulum ſitus. Alij cucullum monachalem imitantur vt trapezij omoplatæ. Præterea alii prima origine ſua anguſti ſunt ad inſertionem autem lati euadunt, vt ſerratus omoplatæ & tranſuerſi epigaſtrij: alij contra vt tres clunium, alij aqualem ſeruant vtrobíque magnitudinem, vt intercoſtales & carpi muſculi: Alij longi ſunt &
D graciles, vt femoris longus ille muſculus, alij longi ſunt & lati, vt obliqui deſcendentes epigaſtrij. Alij contra vt intercoſtales, qui parum lati ſunt ex foraminibus: quidam enim foramine ſunt peruij, vt diaphragma tribus apertũ foraminibus: Itémque obliqui & tranſuerſi epigaſtrij quo exitum præbeant vaſis ſpermaticis præparantibus & egreſſum eiaculatoriis deducente, & roborante ea erythroide tunica, alij foraminibus carent. A magnitudine, nam alij ſunt ampliſſimi vt duo clunium, alij valde parui, vt octo exigui coli muſculi, & laryngis qui dicuntur proprij, & lumbrici. Alij mediocri ſunt magnitudine. A colore, nam alij albi cernuntur & rubri, cuiuſmodi crotaphitæ, qui ex medio ventre ſuo tendines proferunt, alij liueſcunt, vt tres maiores ſuræ: quem calorẽ trahunt ex tunicæ albæ, ſeu aponeurôſis tendinoſæ cum rubra carne admixtione, hæc enim tunica craſſitie ſua carnis colorem, ne ſuo ſe rubore & fulgore proferat ſupprimens liuidum illum calorem adumbrat.

Muſculorũ à figura ductæ differẽtiæ.

Muſculorũ à foraminibus ductæ differentiæ.

A magnitudine.

A colore.

A ſitu.

A ſitu: Nam alij ſunt ſuperficiatij, vt qui ſub cute & adipe apparent: Alij profundi & abditi, vt politi & quatuor gemelli; quidam in partem cui incubant, recto & plano ductu attexti exporrecti & tanquam expanſi ſunt: vt qui femoris muſculi tibiam

mouent excepto poplitæo: alij obliquo epigaſtrij: Alij tranſuerſo vt eiuſdem epigaſtrij A

Quo ſenſu muſculorũ fibræ quædã dicuntur obliquæ aut tranſuerſæ.

tranſuerſi quo loco notabis quod etſi omnes muſculorum fibræ ſint rectæ, obliquas tamen illas aut tranſuerſas dicimus, comparatione facta ad muſculos rectos, quod nẽpe fibrarum concurſu, alius rectum angulum aut acutum gignat.

A fibris.

Ex fibrarum genere: Nam aliis vnicum adeſt fibrarum genus: Maxima tamen pars duo ſortita eſt, ſurſum, deorſumque, ita ducta, vt vel decuſſentur ad formam literæ x. vt contingit in pectoralibus & maſticatoriis, vel minimè concurrant vt in trapetiis. Alijs tria adſunt fibrarum genera, vt in lato faciei muſculo.

Ex connexione.

Ex cohærentia & connexione, ſeu fibrarum neruoſarum textura. Aliis enim fibræ adſunt, ab ipſo protinus ortu diſtantiores, quam reliquis locis, vt videre eſt in natium muſculis: Aliis in medio & ventre qui ob id eiuſmodi muſculis tumidior eſt, capite & cauda exilibus vt plurimis tibiæ & brachij muſculis contingit, in quibus denſa carnis moles fibris intertexta, tam lato interuallo fibras diſiungit. Aliis in cauda diſtantiores exiſtunt fibræ, vt ſerrato maiori, ex baſi omoplatæ orto aliis æquali diſtant per totum corpus interuallo, vt muſculis carpi & intercoſtalibus. B

A capite.

Ex capite, id enim aliis carnoſum eſt raris fibris intertextum, vt natium muſculis: Aliis penitus eſt neruoſum, vt latiſſimo brachio & omoplatæ communi, tribúſque femoris ex iſchij tubere prodeuntibus: aliis neruoſum & carnoſum, vt brachiali interno & externo. Preterea aliis vnicum eſt caput, aliis duo vt cubitum flexori & tibiæ externo. Aliis tria vt femoris tripliciti. Notandum vero nerui nomen laxius hic vſurpari pro ligamento, neruo, & tendone, vt dixit Gal. lib. de oſſibus, ſed & aduertendum, caput muſculi aliàs ſurſum haberi, alias deorſum aliàs in medio, quemadmodum in diaphragmate: vt intelligere eſt ex nerui inſertione, quod is in muſculum peruadat per ipſius caput.

A ventre.

Ex ventre etiam, muſculorum quædam ducuntur differentiæ: Aliis enim venter ſtatim ab origine occurrit, vt natium muſculis: Aliis ad inſertionem venter adeſt, vt diaphragmati: Aliis ſtatim ad caput, vt his qui ſuram tumefaciunt: Aliis paulò longius abeſt, vt his qui brachium retrorſum mouent, & qui crura flectunt: Aliis venter à capite ad caudam vſque patet, vt intercoſtalibus, & carpi muſculis: Aliis in inſertio- C nẽ vſque producitur, vt palmari & plantari: quibuſdam etiam venter eſt geminus, ſubſtantia neruoſa diſtinctus, vt his qui os diducunt, & qui aſſurgunt ex baſi apophyſeos coracoidis omoplatæ.

A tendinibus.

Ex tendonibus vero petuntur etiam muſculorum differentiæ, nam aliis nulli dati ſunt qui ſaltem ſunt manifeſti vt labialibus & ſphincteribus, intercoſtalibus & carpi muſculis. Aliis partim adſunt, partim non adſunt vt diaphragmati: diaphragma enim ad notharum coſtarum extrema tendine caret: at ad primã lumborum vertebram in quam deſinit duos habet. Alij reipſa quidem, tendinem habent: Sed horum alij oſſa mouent alij minimè, vt oculorum muſculi, quin & iſtorum aliis tendines lati ſunt, & membranoſi, vt oculorum muſculis & epi gaſtrij, ſi rectos exceperis: Aliis craſſi & rotundi, vt digitum flexoribus: Aliis minus rotundi, ſed magis lati quam craſſi, cuiuſmodi eſt tendo ex gemellis conſurgens & ſolæo tibiæ: Aliis breues ſunt tendines, vt muſculis qui manum pronant: Aliis longi vt plantari & palmari. Præterea alii tendinem proferunt ab extremo ventre cuiuſmodi tendines manifeſti ſunt: Alii à medio vt D crotaphitæ. Quin & alij multos tendines ex ventre diffundunt vt manus, digitum flexores & pedum tenſores: Alij vnum tantum, qui quandoque in multos diducitur, vt qui tertiam pedis articulationem flectunt: alias multi ſæpè muſculi ſuo concurſu vnicum tendinem efficiunt, vt tres ſuræ, & qui cubitum, tibiámque flectunt.

Tendinibus unde origo.

Tendines omnes naſcũtur, cum nerui & ligamenta, per muſculi carneam ſubſtantiam ſparſa, ſenſim coguntur, & in ſeſe coeunt, donec tandem ad articulum dilatata affigantur ad flexus & tenſionis opportunitatem.

Muſculorũ ex actionũ diuerſitate ductæ differentiæ.

Ex actionum contrariete, quibuſdam enim partibus muſculi ſunt attributi contrarij, flectentes & extendentes: Aliis verò non adſunt, nam teſtibus & ano leuatores ſoli conceſſi ſunt.

Ab officio.

Ex officio, alij enim ad motus rectos obeundos ſunt inſtituti, vt qui pedũ, manuúmque digitos extendunt: Alij ad obliquos vt ſupinatores manuum & pronatores. Alij vtrúmque præſtant, vt pectoralis, qui oblique ſurſum, deorſúmque brachium mouet provt fibræ ſupernæ aut infernæ contrahuntur, atque etiam in rectum, ſi omnes ſimul fibras contrahi contigerit, quod etiam deltoidi & trapezio contingit. Has ſigillatim

muſculorum

A muſculorum differentias perſequi, vtile viſum eſt, quod illis intellectis certior eſt futura prognôſis, remediorúmque ad quamlibet partem applicatio: atque incidente neceſſitate & inciſione vel ſutura peragēda futuri ſimus certiores, prout pars affecta neruoſior, vel minus neruoſa extiterit.

De Partibus muſculi. CAP. IX.

EXPOSITA muſculi natura & differentiis, notandum eſt partium eius alias eſſe compoſitas ſeu vniuerſales, alias ſimplices ſeu particulares. Compoſitæ ſunt caput, venter & cauda. Simplices ſunt ligamenta, neruus, caro, vena, arteria & tunica. Quantum autem ad cōpoſitas attinet, per caput, muſculi initium & originem intelligimus, alias ligamentoſam & neruoſam, alias vnà etiam carneam. Per ventrem, portionem eius abſolutè carneam. Per caudam verò, tendinē inaudimus partim ex neruo, partim ex ligamento, promiſcuē ex muſculi ventre B proſilientibus conflatum. Quod verò ad ſimplices quæ ſex ſunt numero, tres dicũtur propriæ, & tres communes. Propriæ ſunt ligamentum ex oſſe, neruus è cerebro, aut ſpinali medulla progrediens, & caro ex concreſcente ſanguine coagmentata. Communes ſunt, vena à iecore, ſeu trunco inde exeunte, arteria à corde producta, tunica ex fibris neruoſis & ligamentoſis, in muſculi ſuperficiem elatis coagmētata. Quod ad eiuſmodi partium omnium ſimplicium vſum attinet, neruus veluti muſculi pars eſt princeps, quæ ipſi ſenſum motúmque largitur, ligamētum robur addit, caro fibras muſculi neruoſas & ligamentoſas continet, roborátque inania omnia complens interſtitia. Sed & partium earum natiuam humiditatem, tuetur, calorémque ipſis inſitum fouet. Denique ab omnibus quæ extrinſecus incurrere poſſunt iniuriis, defendit: nam vmbraculi vice, aduerſus ſolis ardorem ſe opponit: contra frigus tanquam integumentum: cōtra lapſus contundentiáque omnia tanquam tomentum: contra vulnerantia, tanquam clipeus & munimētum. Vena muſculum nutrit, arteria viuificat, tunica partium eius omnium harmoniam conſeruat, ne vlla diſrumpatur aut corrumpatur, per abſceſſus C purulentos in inania muſculi interſtitia proruptos, vt contingere videmus in gangræna, vbi corruptio membranam hanc inuaſit, per puris acrioris eruptionem.

Muſculorũ partes compoſitæ & ſimplices.

Quem quæque ſimplex muſculi particula ipſi vſum præbeat.

Specialior inquiſitio in muſculi partem quamlibet. CAP. X.

REBVS ita expenſis, reſtat vt ſpeciatim inquiramus, in quamlibet muſculi partem, vt ſi fieri poſſit, nihil huic commentationi deſit. Ergo ligamentum propriè dictum, corporis humani pars ſimplex eſt, poſt os & cartilaginem, maximè terreſtris, ſicca, dura, frigida, alba, ortum ab oſſibus aut cartilaginibus (vnde & muſculis origo eſt) proximè vel medij alicuius interuentu trahens: quò fit vt ſenſus ſit expers ligamentum, niſi aliunde neruũ aliquem admittat. Sic enim ligamenta, quæ linguam & penem conſtituunt, ac firmãt, ſentiunt: in oſque & cartilaginem ſe inſerens, vt ea inuicem deuinciat, totámque dearticulationem roboret & veſtiat: (tres enim hi ſunt præcipui vſus ligamenti) in membranas præterea ac muſculos inde ſe diffundens, ad robur illis partibus comparandũ.

D Neruus propriè loquendo, pars etiam ſimplex eſt corporis noſtri, ex craſſo & pituitoſo humore nata, & alta, cuiuſmodi eſt cerebrum, neruorum omnium origo. Itémque ſpinalis medulla, ſentiendi vi prædita, ſæpè etiam mouendi. Multæ enim extãt in corpore partes, quæ neruos admittunt, omni tamen voluntario motu orbatæ, ac ſolo ſenſu præditæ, vt membranæ, venæ, arteriæ, inteſtina, interaneáque omnia. Duarum cerebri membranarum operculo tectus eſt neruus, & tertia præterea ex ligamentis prodeunte, quæ occiput ad vertebras adnectunt, vel etiam ex pericranio. Per nerui, vt & ligamenti fibras, non aliud quicquam intelligimus, quàm ſtamina longa & tenuia, alba, ſolida frigida, robuſta, plus minúſve pro ſubſtantiæ copia, quæ partim neruoſa eſt, & ſenſibilis, partim ligamentoſa & inſenſibilis. Idem de fibris carneis in ſuo genere te imaginari oportet: ex his autem ſtaminibus, quædam recta ſunt ad attrahendum, obliqua alia ad retinendum, quod animanti eſt conueniens: alia denique tranſuerſa ad id quod inutile eſt excernendum. Cæterùm cùm ſtamina hæc tranſuerſa extenduntur in longum, penes latitudinem minuuntur: cùm verò rectà contrahuntur, longitudine deficiunt. At cúm ſimul omnia, vnanimi velut conſpiratione contenduntur, totum

Ligamenti natura.

Quî penis & linguæ ligamenta ſentiunt,

Triplex ligamenti vſus.

Quid neruus.

Quid neruales & ligamentales fibræ.

Fibrarum munus.

membrum in ſeſe contractum corrugatur, vt contrà extenditur cùm relaxantur. Horum alia, partibus animalibus dicata ſunt, ad motus voluntarios perficiendos: alia vitalibus, ad cordis & arteriarum agitationem obeundam: alia naturalibus ad attrahendum, retinendum, expellendumque. Notandum tamen, nullius partis ſimilaris attractionem, vllius dictorum ſtaminum ope perfici, ſed potius calore ipſis inſito, aut fuga vacui, aut ſubſtantiæ familiaritate. Caro etiam, pars eſt ſimplex & mollis, ex puriore ſanguinis portione coagmentata, ſeſe in ſtaminum interſtitia inſinuante, quò ea inueſtiat in eos quos diximus vſus. Hæc veluti vallum quoddam eſt, & propugnaculum, aduerſum caloris & frigoris iniurias, aduerſus lapſus omnes & illiſus, tanquam molle quoddam & violento incurſui cedens tomentum. Carnis tres ſunt ſpecies: vna rubicundior, qualis eſt caro muſculoſa animalium ſanguine præditorum & perfectorum: nam tenellorũ ſeu iuniorum adhuc animantium ſanguineorum, vt vitulorum: itemq́ omnis generis piſcium, propter nimiam ſanguinis humiditatem albeſcit. Altera pallidior, etiam ſanguineis animantibus perfectis, qualis eſt caro cordis, ventriculi, œſophagi, inteſtinorum, veſicæ, vteri. Tertia eſt viſceralis, ſeu propria viſceris cuiuſque ſubſtantia, vt iecoris, quod remanet ſublatis venis, arteriis & tunica: veſicæ fellis, cerebri, renum, lienis. Quidam quartam addunt carnis ſpeciem, fungoſam, quam ſolius linguæ propriam eſſe aiunt. Vena vas eſt, ſeu tubus ſanguinis, aut materiæ ſanguineæ, ſubſtantiam habet ſpermaticam: vnica conſtat tunica, triplici ſtaminum genere contexta. Arteria ſangninis etiam eſt conceptaculum, ſed ſpirituoſi & flaueſcentis, ſpermatica pariter ſubſtantia conſtans. Verùm duas obtinuit tunicas, cum tribus fibrarũ generibus, quarum exterior tenuiſſima eſt, rectis conſtans fibris, & nõnullis obliquis. Interna verò quintuplo craſſior, denſiórque exteriore, tráſuerſis fibris intertexta: nec verò ſolum ſanguinem & ſpiritum, verumetiam ſerum continet, cuius rei fidem facit arteriarũ emulgentiũ numerus, par binis venis emulgentibus. Ideò verò interior arteriæ tunica denſior extitit, quòd ſanguinẽ contineat, feruentiorẽ, ſubtiliorem, & ſpirituoſum magis: ſpiritus verò, cùm natura ſit tenuis, leuis, & in perpetuo motu, euolaret breui niſi denſiore cuſtodia coërceretur. Alia ratio eſt venæ, vt quæ ſanguinem contineat craſſum, ponderoſum, & ad motum tardum. Quare ſi denſam craſſámque tunicam obtinuiſſet, vix poſſet ad partes vicinas diſtribui: hoc præſentiens vniuerſi opifex Deus, tunicas vaſorum contentorum corporum conſiſtentiæ contrarias effinxit. Notabilis verò eſt venarum & arteriarum anaſtomôſis, id eſt oſculorum ad oſcula applicatio: cuius beneficio contentas materias mutuò communicent, trahántque, & transfundant inuicem per vias inſenſibiles: quanquam apparens eſt illa anaſtomôſis in vena & arteria, quæ concurrunt ad cubiti articulum & flexum: quod ego aliquando demonſtraui in ſcholis Medicorum, quo tempore humani corporis diſſectiones illic adminiſtrabam.

Qua maximè vi partes ſimilares attrahant. *Quid caro & quotuplex.* *Quid vena quid arteria.* *Cur arteria craßior ſeu denſior quã vena.* *Mutua venarum & arteriarum anaſtomôſis ſeu exoſculatio. Vbi manifeſta eſt.* *Vnde muſculi initiũ ſeu caput.*

A B C

Cæterùm muſculi actio ſeu functio eſt, vel mouere, vel confirmare partem in quam implantatur pro voluntatis arbitrio, quod molitur dum ſe verſus ſuam originem contrahit, id eſt ſuum caput. Caput verò, nerui inſertione definimus, vt ex muſculi ipſius operandi modo intelligimus.

De muſculis Epigaſtrij. CAP. XI. D

CVM iam quid muſculus ſit, quas habeat differentias, quas partes ſimplices & compoſitas, & quis ſingularum partium ſit vſus, quæ actio, & agẽdi ratio docuerimus, nunc ad cuiuſque muſculi explicationem ſpecialẽ veniendum, initio ducto à muſculis epigaſtrij, tãquam qui primi occurrant diſſectionem celebranti. Octo hi numero ſunt, quatuor obliqui, bini in quoque latere: duo recti, vnus ad dextrum, alter ad ſiniſtrum latus: & duo pariter tranſuerſi. Hi omnes pares ſunt viribus, magnitudine & actione, nempe ad inuicem ſic compoſiti, vt obliquus deſcendens vnius lateris, componatur alteri obliquo deſcendenti aduerſi lateris, & ſic de reliquis. Huic numero addere poſſumus duos paruos illos ſuccẽturiatos, qui ab oſſibus pubis aſſurgunt, ſupra rectorũ inſertionẽ forma pyramidali. Obliquorũ in ſuo quoq; latere exiſtentiũ, vnus aſcẽdit, alter deſcẽdit, quò fit vt obliqui deſcẽdentes & aſcendẽtes dicantur: ex obliquis verò qui primi occurrũt, ſunt deſcẽdentes, quorũ ſubſtãtia partim ſanguinea eſt, partim ſpermatica: ſunt enim carnoſi, neruoſi, ligamentoſi, venoſi, arterioſi, & membranoſi. Portio tamen carnea in

Octo muſculi epigaſtrij *Obliqui deſcendentes.* *Subſtantia.*

A in ipſis prædominatur, quo reſpiciens Hippocrates carnium nomine muſculos exprimere ſolet: magnitudo mediocris eſt inter vaſtos & paruos muſculos figura triquetra. Compoſitio eſt ex partibus ante expoſitis, numero ſunt duo: ſitus obliquus eſt, ſui ducentes initium ex ſerrati magni contactu, ſextâque & ſeptima veris coſtis, ſeu potius ex ſpatiis inter coſtas ſex inferiores, parte anteriore muſculorũ ipſarum longiùs quàm ex ipſis coſtis, vnde vitatis lumborũm vertebris in ſupercilium externum & ſuperius oſſis ilium carnoſi & ſupercilium inferius oſſis pubis, lineámque albam membranoſi deſinunt.

Sect. 1. ſent. 12. lib. de fractio.

Magnitudo figura, compoſitio, numerus, & ſitus.

Columbus tamen à communi hac muſculorum obliquorum deſcriptione deerrans: terminari illos in lineam albam tantùm, non in os pubis exiſtimat. Quorſum enim (inquit) inſereretur in os pubis quod non mouetur? Sed quia infinitum eſſet ſingulorum anatomicorum opiniones perſequi, ſat mihi erit eius rei lectorem obiter admonuiſſe.

Connexio.

Ipſorum connexio, eſt cum obliquis aſcendentibus ipſis ſubiacentibus, & cum rectis.

Temperies.

Temperamentum duplex exiſtit: vnum calidum & humidum, ratione ventris & carnoſæ ipſorum portionis: alterum frigidum & ſiccum, reſpectu ligamen-

Actio.

B toſæ & tendinoſę portionis. Actio horum eſt, partes in quas inſeruntur trahere, verſus ſuum principium vel firma vnione deuincîre: priuatim tamen & propriè horum quiſque coxam trahit obliquo ductu verſus ſcutiformem cartilaginem:

Obliqui aſcendentes.

ſequũtur obliqui aſcendentes, quorum eadem eſt ſubſtantia, quantitas, figura, compoſitio, numerus, tẽperieſque deſcendentium.

Situs & connexio.

Siti ſunt inter deſcendentes & tranſuerſos, cum quibus cõnexionem habent, præſertim per vaſa, quæ ex ſubiacentibus efferuntur partibus. Toti carnoſi ex ſpina oſſium ilium aſſurgunt ad extrema notharum coſtarum, quas ſurſum deorſúmque videntur admittere, ad quartam vſque carnoſi, inde membranoſi facti, ad lineam albam iter capeſſunt, duplici aponeurôſi, quæ muſculos rectos ſurſum deorſúmque peruadit, vt ab vmbilico deorſum verſus oculis licet intueri. Parte ſua carnoſa, originem ducunt ex ſpina oſſium ilium, paulò inferius quàm deſcendentes deſinãt, ſecundum eorumdem carnoſam partem. At quod ad membranoſam ſpectat, antrorſum oriuntur ab oſſe pubis, retrorſum autem ex ſpondylis oſſis ſacri, & vertebris lumborum ſurſum aſcenſu obliquè facto, ad lineam albam in quam terminantur per apo-

C neurôſim ſeu tendinem membranoſam (qui ſurſum deorſúmque, muſculum rectum videtur penetrare, præſertim ſub vmbilico) per partem verò carnoſam ad extrema omnium coſtarum notharum, quas excipere ſurſum deorſúmque videntur. Et quia hi muſculi in lineam albam terminantur, alium quoque habent vſum, communem tamen omnibus epigaſtrij muſculis, ſcilicet comprimendorum inteſtinorum.

Actio.

Eorum actio eſt (ſi ſimul agant) deorſum pectus trahere, thoracémque dilatare: quòd ſi ſeorſim agant, pectus ad coxam obliquo ductu adducere.

Recti epigaſtrii muſculi.

Poſt hos ſequuntur muſculi recti, ſic dicti, quòd ſecundum corporis longitudinem deſcendant, & quòd fibras rectas habeant. De ipſorum ſubſtantia & aliis conditionibus, de quibus illis cum ſupradictis muſculis conuenit, nihil dicemus, vitandæ prolixitatis cauſa, quod etiam paſſim alibi cauebimus.

Situs.

Siti ſunt in regione ventris eminentiore, terminantes Epigaſtrium in genere ſumptum, ſeu ventrem ſuperficiarium, diuiditur manifeſto intercurſu lineæ albæ, vſque infra vmbilicum, quo loco vniri videntur, vſque ad inſertionis ſuæ terminum.

Ortus.

Originem ducunt non ab oſſe pubis vt quidam volunt, ſed arguente id neruorũ

Compoſitio.

D inſertione, ex partibus lateralibus cartilaginis ſcutiformis, & ab extremis ſextæ, ſeptimæ, & octauæ coſtarum. Deſinunt verò in os pubis, vbi communem tendonem ſatis craſſum & breuem conficiunt. Sylvius, Veſalius, & Columbus oriri illos ab oſſe pubis putant, quòd in id os inſeri nequeãt, quia non moueatur. Cernere eſt in his muſculis, interceptiones quaſdam neruoſas & tranſuerſas, ſæpè tres (de quibus nullum verbum Galenus, etſi in Simiis conſpiciantur) ad muſculorum eiuſmodi robur. Sed & in horũ muſculorum parte interiore, cernere eſt quatuor venas & totidem arterias, quarũ alię ſurſum repunt, alię deorſum deſcẽdunt. Superiores mammillares dictę ab axillaribus, deſcendunt per Sterni partes laterales & inferiores, diſtributis obiter tenuioribus ſui portionibus, ad mediaſtinum, & ſecundum quartam & quintam coſtam ad mammas, vnde nomen trahant. Quod reliquum eſt, per latera cartilaginis ſcutiformis erumpẽs, inſerit ſe in hos muſculos, ferè ad vmbilicum vſque perreptans: quo loco manifeſtè vniuntur (venæ nempe venis, & arteriæ arteriis) cum epigaſtricis quæ à ſuperiore iliacarum ſuo quæque latere aſcendunt, ſuos muſculos, quouſque quatuor illis mammillaribus occurrant obuiæ. Hunc venarum & arteriarum concurſum, circa vmbilicum

Epigaſtricorũ & mãmillarium tum venarum tũ arteriarum cõcurſus.

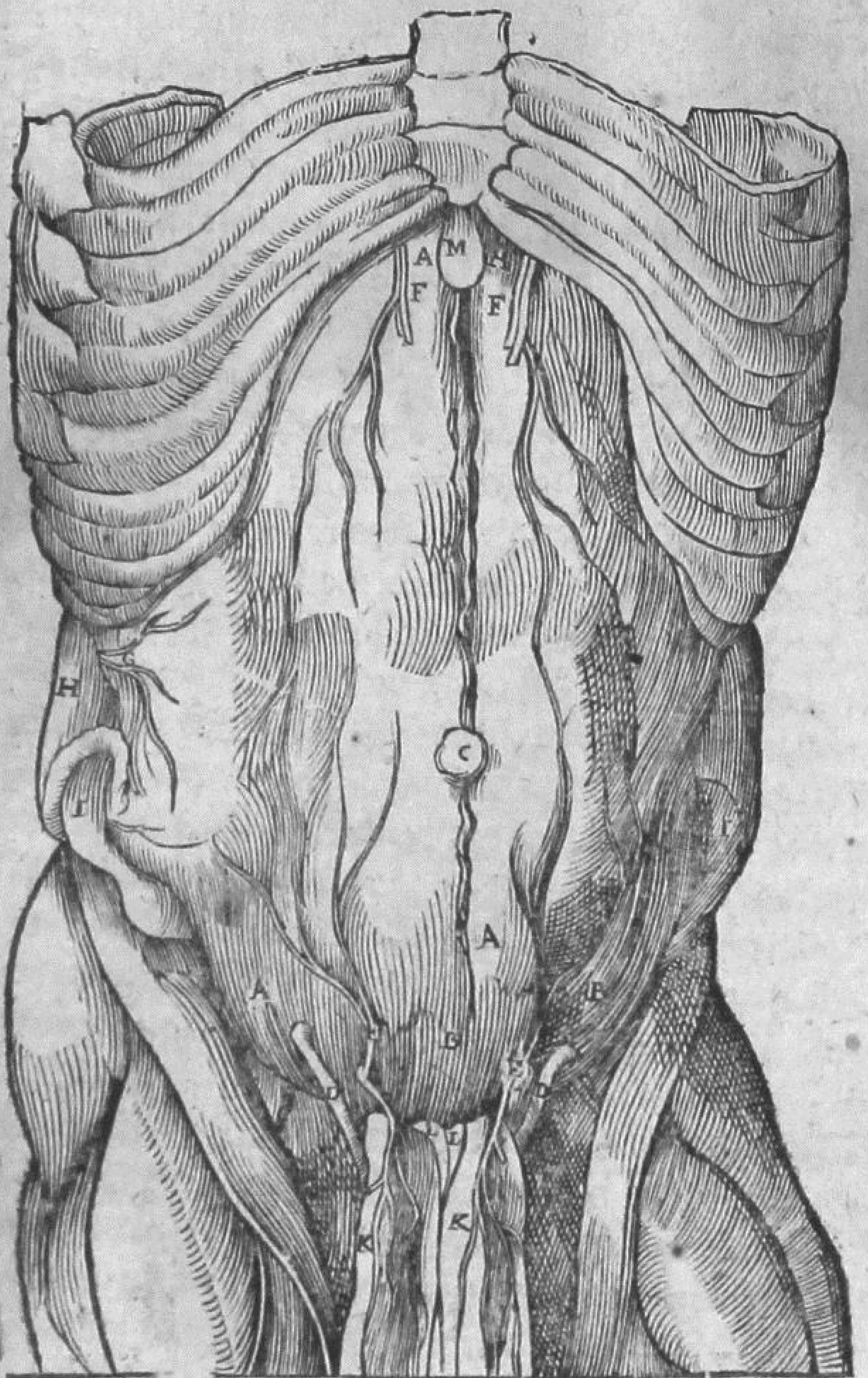
vt comperire queas, vtraſque & ſuperiores, & inferiores, te ſequi oportet altiuſculè in A carnem, expreſſo vtrinque ſupernè deorſum, & infernè ſurſum ſanguine, quouſque vaſorum eiuſmodi exoſculationem comperieris, quæ ex eo patebit, quod ſanguis ab hac in illam, & inde in hanc influat: alias vix notare poteris propter vaſorum eiuſmodi exanguium tenuitatem. Quòd verò eiuſmodi vaſorum concurſus beneficio materiæ communicentur, & ab vtero ad mammas, viciſſimq; à mammis ad vterum transfluant, patet in nutricibus, vt quibus ſupprimantur menſes, cùm ſanguis in mammas ſe conferat, & contrà, lac mammas deſerat, menſibus immoderatè fluentibus. Aliàs quid profuit vaſorum eiuſmodi concurſum à mammis ad vterum moliri? Nam ad vteri latera diffunduntur venæ & arteriæ, ex epigaſtricarum radice. Reuera enim epigaſtricæ, quæ inter aſcendendum obuias habent mammillares, ad vterum non pergunt, quanquam proximæ illis adſtant, & ex eodem trunco, cum hypogaſtrica vteri vena exiliunt. *Actio.* Horum muſculorum actio eſt, vt partes hypogaſtricas præcordialibus ſeu hypochondriacis quàm proximè admoueant. *Vſus.* Vſus ex Columbo eſt, vt deorſum thoracem trahant, quò dilatetur. Ad horum extrema, natura duos alios produxit exiguos B muſculos, ex oſſibus pubis parte ſuperiore, figura triãgulari, ad tutelam craſſi & communis rectorum muſculorum tendinis, ex quo ſuccenturiatorum nomen reportauêre. *Succenturiati muſculi.* Quidam volunt (neſcio qua ratione moti) exiguos duos illos muſculos iuuare erectionem penis. Columbus eos putat à rectis non eſſe ſeparandos, eſſéque rectorum carnoſa tantùm principia. At contrà Fallopius manifeſtè probat alios, ſeorſúmque à rectis eſſe, vſúmque horum demonſtrat. *Tranſuerſi epigaſtrij muſculi. Figura & ſitus.* Reſtant tranſuerſi explicandi, ita dicti ratione fibrarum, quæ cum rectorum fibris angulos rectos efformant. Figura ſunt quadrangulari, ſiti ſupra maximam peritonæi partem, cum quo ita arctè adhæreſcunt, vt vix ſeparari queant. Originem ex lumborum apophyſibus, oſſis ilium ſupercilio tranſuerſis apophyſibus vertebrarum lumbarium, & extremitate notharum coſtarum ſortiũtur, contra multorum opinionem, quos conuincit nerui inſertio: deſinunt verò in lineam albam, vt omnes alij. *Actio.* Horum actio eſt inteſtina comprimere, maximè ad fæcum excretionem. *Octo epigaſtrij muſculorum communis vſus & actio.* Cæterùm octo omnes commemorati muſculi, prẹter vſum ſibi propriũ, habent alium communem, quòd ſcilicet propugnaculi loco ſunt partibus omnibus C ſubiacentibus, & expulſioni, ſeu excrementorum, ſeu fœtus, ſeu fuliginis ad vocis cõtentionem inſeruiunt: vt experientia fidem facit in his qui buccinas & lituos inflant. Ventrem igitur hi muſculi æqualiter vndique comprimunt omni ex parte: diaphragma verò iuuantibus muſculis intercoſtalibus ſupernè deorſum impellit, ex qua conſpirante contentione, ſequitur fæcum per anum excretio: quòd niſi diaphragma acceſſiſſet, non magis infernè quàm ſupernè per os excrementa hi muſculi expreſſiſſent. Quanquam ad hanc fæcum excretionem, haud ſufficit epigaſtricos diaphragma, & intercoſtales muſculos vẽtrem comprimere: oportet inſuper laryngis muſculos clauſos eſſe. *Cur aperto ore fæces ſegnius procedunt.* Nam hiante ore, nunquam excrementa fœliciter prodeunt: quòd ſic fuligo per os exilit, quæ cohibita, & ad diaphragma impulſa ipſum contendendo, mirum in modum fæces deorſum detrudit. Quare Pharmacopolæ cùm clyſteres iniiciunt, iubent ægrum os diducere, quò facilius ſubeat clyſter, vix alioqui ore clauſo ſubiturus, quia ſic nihil eſſet in nobis vacui, in quod clyſter admitti poſſet.

D

DECLA-

A Declaratio primæ figuræ ventris inferioris.

Prima figura ventris inferioris.

B

C

AAAA *Oſtendit circumſcriptionem peritonæi à muſculis epigaſtrij ſecreti.*

BB *Lineam albam, continuo tractu ab enſiformi cartilagine, ad os pubis ductam. cui adhærent membranæ muſculorum epigaſtrij.*

C *Vmbilicum in muſculorum diſſectionem reſeruatum ad vaſorum vmbilicalium demonſtrationem.*

DD *Vaſa ſpermatica per proceſſus peritonæi ad teſtes deſcendentia.*

EE *Venas, & arterias epigaſtricas, ſurſum aſcendentes, per muſculos rectos & peritonæum.*

FF *Venas & arterias mammillares, deſcendentes tam per muſculos rectos, quã per peritonæum, quouſque per anaſtromôſin cum epigaſtricis concurrant.*

G *Portionem venarum ad peritonæũ venientium ex propagatione venæ ſine pari.*

H *Muſculum tranſuerſum à linea alba diductum verſus ſpinam.*

I *Os ilium carne denudatum.*

K *Muſculos rectos deorſum inuerſos, in quibus apparet inſignis portio venarum & arteriarum epigaſtricarum.*

LL *Paruos muſculos ſuccenturiatos.*

M *Cartilaginem mucronatam.*

De Linea alba, & Peritonæo. CAP. XII.

LINEA alba, nihil eſt aliud, quàm terminus & extremitas muſculorũ epigaſtrij, medium ventrem in duas partes, dextram & ſiniſtram diſcriminans. Alba dicitur, tum à colore proprio, tum quòd nulla illi pars carnoſa ſubiaceat, aut ſuperpoſita ſit. Supra vmbilicum latior eſt: infra verò ſtrictior, quòd eo loci recti muſculi in vnum coëant. Dicendum nunc eſt de Peritonæo tunica, ſeu membrana: ſic dicta eſt, quòd toti inferiori ventri ſit attenſa, omnibúſque particulatim partibus, ventriculo contentis, quibus etiam tunicam communem benignè largitur. D Subſtantia eius ſpermatica eſt, vt omnium membranarum: quantitas eſt in altitudine valdè exigua (eſt enim ferè araneoſa) diuerſis tamen locis, varia viris mulieribúſque. Nam viris ſupra vmbilicum craſſior eſt & validior, quò ſic ventriculi, ſæpè plus æquo diſtenti, cibis dilatationem ne rumpatur, contineat. Contrà mulieribus infra vmbilicum, tam craſſa denſáque eſt, vt duplex videatur, quò diſtentionem vteri à fœtu contento factam facilius ſuſtineret. Supra vmbilicum verò, mulieribus viríſque æqualis peritonæi in robore conditio ob eandem rationem. Latitudo, longitudóque eius cognoſcitur ventris circumſcriptione. Figura teres eſt & oblonga: quaſdam ex ſe producit apophyſes, tanquam dactyloteras, tam ad deductionem & robur vaſorum ſpermaticorum, & muſculorum teſtium cremaſterum: ac præterea vaſorum eiaculantium ſurſum aſſurgentium, quàm vt teſtibus, naturalibúſque omnibus partibus, tunicam impertiat. Compoſitio eius eſt ex tenuibus fibris, membranoſis, & neruoſis, concurrẽtibus vna venarum & arteriarum, exiguis quibuſdam velut ramulis, quos ex adhærẽtibus partibus, ad vitam & alimoniam excipit. Vnica eſt hæc membrana numero, &

Linea alba quid.

Quid peritonæos tunica.

Subſtantia & quantitas.

Figura.

Compoſitio.

Numerus.

Libr. de ſemine. *Situs & connexio.* *Lib. 6. met.*

vndique, inſuper vna & æqualis: quanquam Galen. perforatam eſſe eo loci, quo vaſa (A) ſpermatica ad teſtes deſcendunt, adſtruat. Sed id reuera foramen cenſendum non eſt, ſed productio potius vt ante diximus. Notarunt recentiores anatomici, peritonæon tunicam, infra vmbilicum duplicem eſſe, atque per reduplicationis illius interſtitia, arterias vmbilicales ad vmbilicum aſcendere. Sita eſt iuxta partes naturales, illiſque circumfuſa eſt, & adiuncta per tunicam, quam ipſis largitur: quemadmodum & partibus ſuis lateralibus, coniuncta eſt lumborum vertebris, ex quarum ligamentis (vel perioſtio potius illic exiſtente) originem, parteſque vnde coagmentatur capit, parte inferiore oſſi adhæret pubis, ſuperiore verò diaphragmati, cuius partem inferiorem totam obducit: anteriore ſeu exteriore muſculis tranſuerſis, à quibus niſi ſumma vi diuelli nequit, adeò tenaciter adhæret, ob complicationem & adhęſum fibrarum ipſius, cum fibris membranæ horum muſculorum propriæ, quæ membrana Galeni ſententia à peritonæo eſt: vt iam nihil mirum ſit, ſi duas tunicas illas diſrumpere facilius ſit, quàm diuellere: temperie eſt frigida & ſicca, vt omnes membranæ, multos habet vſus.

Vſus.

Quorum primus eſt, omnes ventris inferioris partes inuoluere ac tegere, omentum (B) præſertim, ne id per magnas compreſſiones, & conatus violẽtos exprimeretur. In inania muſculorum interſtitia, vt aliquando contingit in vulneribus epigaſtrij, niſi vlceris labra exactè vnita fuerint. Tum enim ad vlcus apparet tumor ab inteſtinis & omẽto, extra peritonæum in muſculorum illa interſtitia inſilientibus: vnde ſæuus dolor: alter vſus eſt fæcum, excretionem à parte anteriore, ventriculum & inteſtina comprimendo adiuuare, vt diaphragma à ſuperiore, tanquam ambabus iunctis manibus. Tertius eſt, quòd poſt excretionem, prohibet ne partes illæ flatu repleantur, dum eas inanes coarctat & comprimit. Quartus & vltimus eſt, quòd contineat ſua ſede partes omnes, eáſque colligat ad ſpinam dorſi, præcipuè ne rapidis motionibus, vt ſaltibus, & caſibus ex alto, è loco ſuo exiliant. Denique notandum peritonæum eiuſmodi eſſe, vt facilè dilatari poſſit, vt videmus in hydropicis, grauidis & aliis contra naturam tumoribus.

De Epiploo, ſeu Omento, quod Zirbum etiam appellant.

CAP. XIII. (C)

Nominis ratio. Subſtantia. Magnitudo & figura. Compoſitio.

POST partes continentes, ſequuntur contentæ, quarum prima eſt Epiploon, ſic dictum, quòd inteſtinis omnibus innatet. Subſtantia adipoſa eſt, & ſpermatica, quantitas eius penes altitudinem in variis hominibus varia eſt pro temperamenti ratione. Latitudo eius, inteſtinorum deſcribitur regione. Figura marſupium refert, quia duplex eſt. Compoſitio eius eſt ex venis, arteriis, adipe, & membrana, quæ ex gibba ventriculi parte, & ſima duodeni, ac liene in inteſtina dilapſa reflectitur ex ventre inferiore ad ſummum colon.

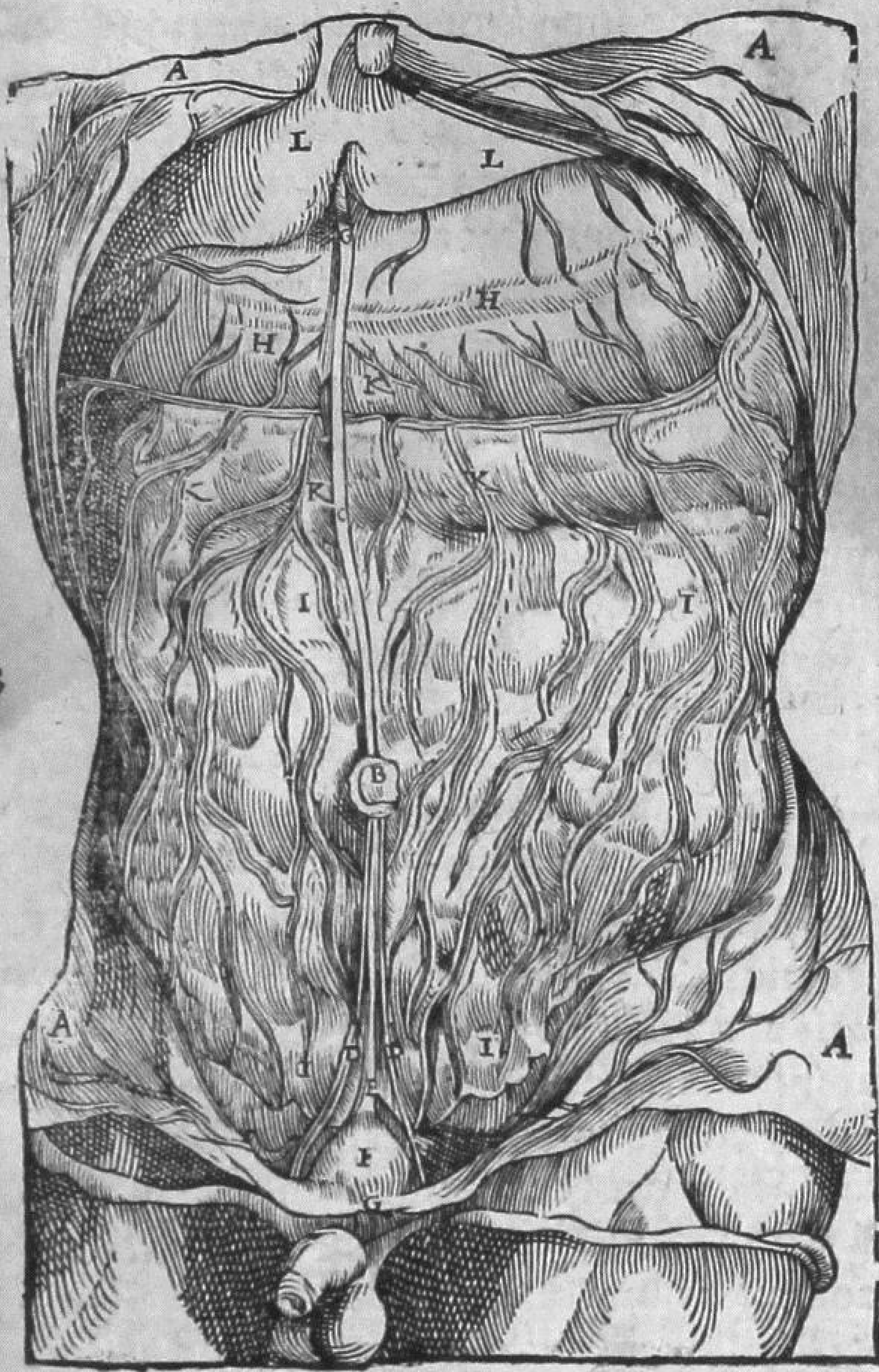
Connexio. *Lib. 6. anatom. admi.* *Temperies.* *Vſus duplex.* *Lib. 4. de vſu part.*

Vnicum eſt, inteſtinis vt diximus, innatans: connectitur præcipuè cum primis lumborum vertebris, ex quo loco in brutis videtur tunicam accipere, vt in hominibus ex lienis ſima parte, & gibboſa ventriculi, & depreſſa ecphyſeos, vnde reduplicatum in anteriorem & ſuperiorẽ coli partem terminatur. Quæ cauſa impulit Galenum, vt ſcriberet, ſuperiorem membranæ epiploi partem, annexam eſſe ventriculo: inferiorem verò, laxiori parti coli: ex (D) quarum partiũ vaſis, ſua vaſa mutuatur, imò & neruos, ſi vllos habet. Temperies eius in macilentis frigida eſt & ſicca, quòd his ſit epiploon ſine adipe. Pinguibus verò frigida & humida, ob adipem. Vſus eius eſt duplex: Primus eſt, vt calefaciat & humectet inteſtina, eorúmque iuuet concoctionem, quãquam per accidens id præſtat, quòd ſcilicet adipis ſui denſitate, ne intrò frigidus aër penetret, impediat: tum etiam caloris interni diſſipationem remoretur. Alter eſt quòd in alimẽti penuria, per magnas inedias ad aliquod tempus inſitum calorem, tum vẽtriculi, tum vicinarum partium fouet, & quaſi rore tuetur, vt eſt à Galeno proditum. Notandum inſuper eſt, quòd in ruptura ſeu relaxatione peritonæi, deorſum delabitur omentum in ſcrotum, vnde epiplocele.

Fruſtratæ conceptionis cauſa.

Pinguioribus autem mulieribus, inter veſicam & vteri ceruicẽ ſe inſerit, ac compreſſione ſua obſtat ne ſemen integris viribus in vterum perueniat, adeóque fruſtratur cõceptionem. Præterea vbi vulnere, vel alio caſu, ſui aliqua portione humectatum fuerit, quæ huic reſpondet alui portio, frigida & cruda dehinc remanet, propter rationes expoſitas.

A *Figura ſecunda ventris inferioris.*

AAAA *Monſtrat peritonæum linea alba & vmbilico ad ilia vſque diuiſum: deinde inuerſum his quas vides literarum notis.*

B *Vmbilicum à peritonæo diſtractum.*

C *Venam vmbilicalem hepatis ſima ſubeuntem.*

DD *Duas arterias vmbilicales ad arterias ſacras deſcendentes.*

E *Porum vrachum, ſi quis in homine ſit, in veſicæ fundum deſcendentem.*

F *Veſicam, ſeu fundum ipſius.*

G *Connexionem peritonæi cum veſica.*

H *Anteriorem ventriculi faciem, iecore ac peritonæo nudam.*

IIII *Omentum, ſeu zirbum, aut epiploon, in omnia inteſtina effuſum, vnde & hoc epiploi nomen traxit.*

HHHH *Venas, & arterias, quæ parte dextra & ſiniſtra in ventriculi fundum ſparguntur, cum earundem ſupra omentum diſtributione.*

LL *Iecur.*

B

C

De Ventriculo. CAP. XIIII.

NVnc agendum nobis de ventriculo, cibi toti corpori neceſſarij receptaculo, appetentiæ ſede, vi neruorum in ipſius orificium ſuperius, indéque in ipſius vniuerſam ſubſtantiam ſparſorum. Subſtantia ipſius ſpermatica magis, quàm ſanguinea eſt: quod pro vna carnoſa membrana, duas obtineat neruoſas: quantitas ſeu magnitudo ventriculi varia eſt, pro varia corporum magnitudine & hominum ingluuie. Figura rotunda eſt, & oblonga, vtri muſico aſſimilis. Compoſitus eſt ventriculus ex duabus tunicis propriis, & vna communi à peritonæo, ſimul venis, neruis, & arteriis: propriarum eius tunicarum interior eſt membranoſa, fibris rectis contexta, ad ciborum attractionem: extenditur, propagatúrque ad os vſque, quò fit, vt per ſympathiam, affectiones vnius partis, alteri facilè communicentur. Ortum habet hæc tunica, ex membranis cerebri quæ comitantur neruos, à tertia & quarta coniugatione, ad os deſcendentes. Itémque ab aliis apophyſibus, per capitis foramina deſcẽdentibus: vnde & peti altera ratio poteſt, ab ea quam de neruis à ſexta coniugatione adferre ſolent, cur in capitis vulneribus tam citò ventriculus cerebro compatiatur. Externa carnoſior eſt, & ſpiſſior, fibris obliquis contexta ad retinendum & excernendum. Ortum hęc habet à pericranio, quod ſtatim vbi ad œſophagum peruenerit, fibras quaſdam carnoſas ſibi adſciſcit. Nerui ad ventriculum tranſmittuntur, à ſexta cerebri coniugatione, vt dicetur ſuo loco. Venæ, arteriæque in ipſum inſperguntur ex gaſtrica, gaſtrepiploide, coronaria & ſplenica: ex ſecunda, tertia & quarta venæ portæ diſtributione: & tertia arteriæ deſcendentis, ad partes naturales, ſimulatque diaphragma eſt egreſſa. Vnicus eſt numero. Situs magna ſui parte ad ſiniſtrum latus inter lienem, caua hepatis & inteſtina, vt vicinarum eiuſmodi partium calore adiutus, alacrius in ciborum coctionem incumbat: nec me latet ſcripſiſſe Galenum magna ſui parte dextro lateri incumbere ventriculum. Sed inſpectio ipſa & ratio Galeni authoritati fidem derogãt, nam quia plus loci vacui eſt in ſiniſtro latere, quòd lien hepate minor ſit, æquum fuit, vt in ſiniſtrum latus magis incumberet. Connexio ipſius magis propria eſt cũ œſophago, & inteſtinis per ſua duo orificia: per neruos cum

Quid ventriculus. *Subſtantia.* *Magnitudo* *Compoſitio.*

D *Oris & vẽtriculi ſympathiæ cauſa.* *Nõ ita vulgaris ratio de conſenſu ventriculi & vomitu fracto animo.* *Lib. 4. de vſu part.* *Connexio.*

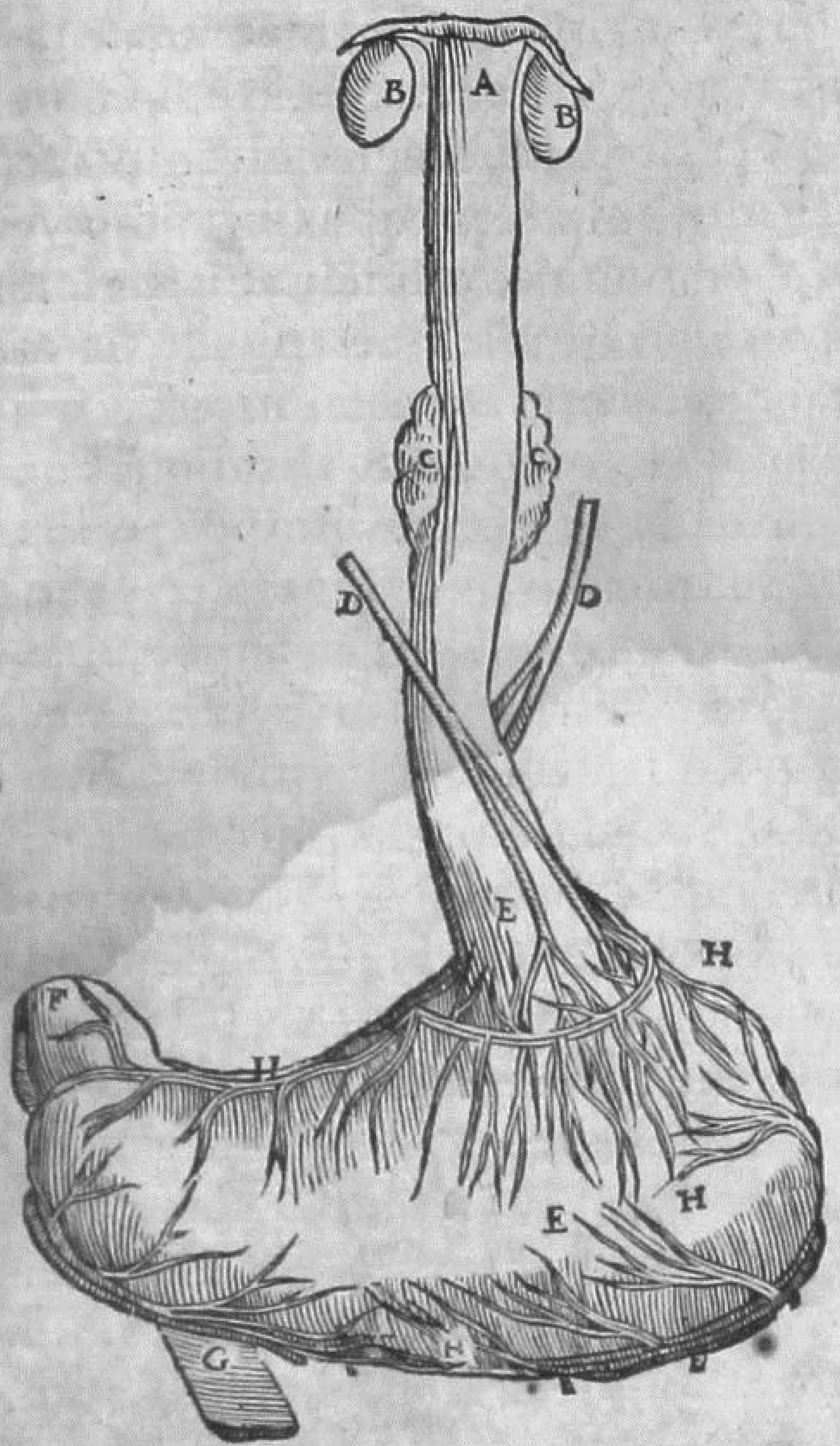
cerebro:per venas,cum iecore & liene:per arterias,cum corde, & per mẽbranam ſuã communem cum omnibus partibus naturalibus. Ventriculi temperies,in hominibus bene habitis eſt moderata,quod ferè ex ęquali concurſu partiũ ſanguinearum & ſpermaticarum conſurgat:vel Galeni ſentẽtia,ventriculus ex ſe,& partibus ſui componẽtibus frigidus eſt,& calidus,ex viſcerum vicinia. Cæterùm aliis calidior,aliis frigidior pro varia variorum corporum temperie & complexione. Bene temperatus ille ventriculus eſt exiſtimandus, qui eſculenta poculentáque potenter attrahit, attracta complectitur retinétque, quoad in ſuccum cremori ſimilem, coctione & elixatione conuerſa fuerint,quem Græci Chylum nominant: qui denique excrementa primæ illius coctionis validè à ſe amãdat & depellit. Calidior ventriculus ex eo innoteſcit, quòd cibos duros atterit,conficítque melius, vt bubulas carnes, oua dura, & ſimilia,quàm molles & friabiles, quos corrumpit, & in nidorem vertit. Sic enim recens natus pullus, ad ardentem ignem torretur potius, quàm laudabiliter coquitur. Frigidior ventriculus cibos valdè appetit,tardus eſt ad coquendum,præſertim cibos frigidos & difficilis concoctionis, quos ob id facilè in quid acidum vertit. Ventriculi benè morati,duplex eſt actio: vna cõmunis, altera propria. Communis eſt,cibos ore ingeſtos atterere, miſcere & concoquere, ad ſuam & vniuerſi corporis concoctionem, poſtquàm hepatis elaboratio acceſſerit:quæ priuſquàm acceſſerit,fruitur tãtùm chyli iucunda voluptate ventriculus, ſéque ſolatur aduerſus circunſtantium partium æſtum & ſqualorem,ex quo primæ coctionis officina dicitur. Propria actio eius eſt, attrahere,retinere & aſſimilare ſibi quod eſt conueniens: expellere verò, quod ſeu quãtitate,ſeu qualitate,ſeu tota ſubſtantia fuerit contrarium. Duo habet orificia, vnum ſuperius,quod ſtomachum & cor vulgò nominant: alterum inferius,quod pylorum. Superius ad ſiniſtram vergit iuxta ſpinam dorſi:longè amplius & capacius eſt inferiore,quò excipiat commodius cibos ſemimanſos,duros & craſſos, quos magna auiditate helluones præcipitant:inſigni ſentiendi vi pollet, quòd ſit ſedes appetentiæ, vi neruorum,hoc orificium mutuo complexu contexentium: quò fit vt illa parte,acri ſenſu præditus ſit ventriculus,vt indigentiam & inanitionem ciborum percipiat,ad paſtum quærendum animal excitans. Nam etſi natura aliis partibus quatuor facultates indiderit,ſenſu tamen carent eorum quibus indigent,ſed nutriuntur tantùm venarum ſuctu continuo,vt plantæ attracto ex terra ſucco. Situm eſt hoc orificium, ad quintam thoracis vertebram,cui ferè incumbere dicitur. Mallem tamen dicere,incumbere ipſum duodecimæ vertebræ thoracis,& lumborum primæ: hoc enim loco œſophagus diaphragma perforat,ac ſuperius id orificium conſtituit. Inferius orificium, ad dextram corporis partem vergit,ſub ſimis hepatis. Longè eſt ſuperiore anguſtius,nequid niſi ſedulò attritum,& coctione elaboratum,elaberetur: ídque beneficio velut annuli cuiuſdam,muſculo ſphincteri ani ſimilis, quem glandem nonnulli eſſe putarunt,factam ex tranſpoſitione membranæ interioris,& carneæ ventriculi,in eam quæ inteſtinis eſt externa. Scio Columbum deridere glanduloſum hunc annulum, ſed cuiuis acrius intuenti,pylorus glanduloſus videbitur: ventriculus fundo ſuo & parte interiore multas rugas habet, quæ valent ad continendos cibos, quouſque perfectè confecti fuerint. In ventriculo, partes gibbam & cauam, notamus: caua,diaphragma & iecur reſpicit:gibba inteſtinis obuerſa eſt:de quibus inſtat vt dicamus,ſi prius id adnotauerimus,ventriculum per ingentes ſui exolutiones, poſſe ad vmbilicum vſque iuxta veſicam delabi:quod in nonnullis poſt obitum diſſectis,obſeruauimus.

Temperies. *Lib. 9. method.* *Calidioris ventriculi notæ.* *Actio duplex.* *Duo ventriculi orificia.* *Situs ſtomachi.* *Glanduloſus pylori annulus.* *Delapſus ventriculi.*

A B C D

Tertia

A *Tertia figura de anteriori ventriculo.*

A *Monſtrat initium œſophagi, oris parti continuum quæ faucium nomine intelligitur.*

BB *Amygdalas glandulas, quæ propriè pariſthmia, antiades, & tonſillæ, denique ſaliuares glandulæ dicuntur.*

CC *Corpus glandulosum, quod reperiri ſolet ſupra quintam dorſi vertebram, ex quo loco, œſophagus cedit magnæ arteriæ, ad latus dextrum nonnihil declinante: Veſalius lib. 5. cap. 3. & Columbus cap. vltimo, lib. 9. ſcribunt, eiuſmodi glandulam, humore quodam eſſe refertam, quo œſophagus imbuitur, vt facilius cibi, velut per lubricum, in ventriculum delabi poſſint. Haud aliter quàm proſtatæ glandulæ, humore quodam craſſo, & oleoſo ſunt refertæ, quo deliniant vrinæ meatum, vt liberiore & minimè moleſto curſu vrina per ipſum diffluat.*

B

DD *Neruos ſextæ coniugationis ad ventriculi orificiũ ſuperius, tandémque in omnem ventriculi capacitatem, ſuis diuaricationibus perreptantes.*

E *Orificium ventriculi ſuperius.*

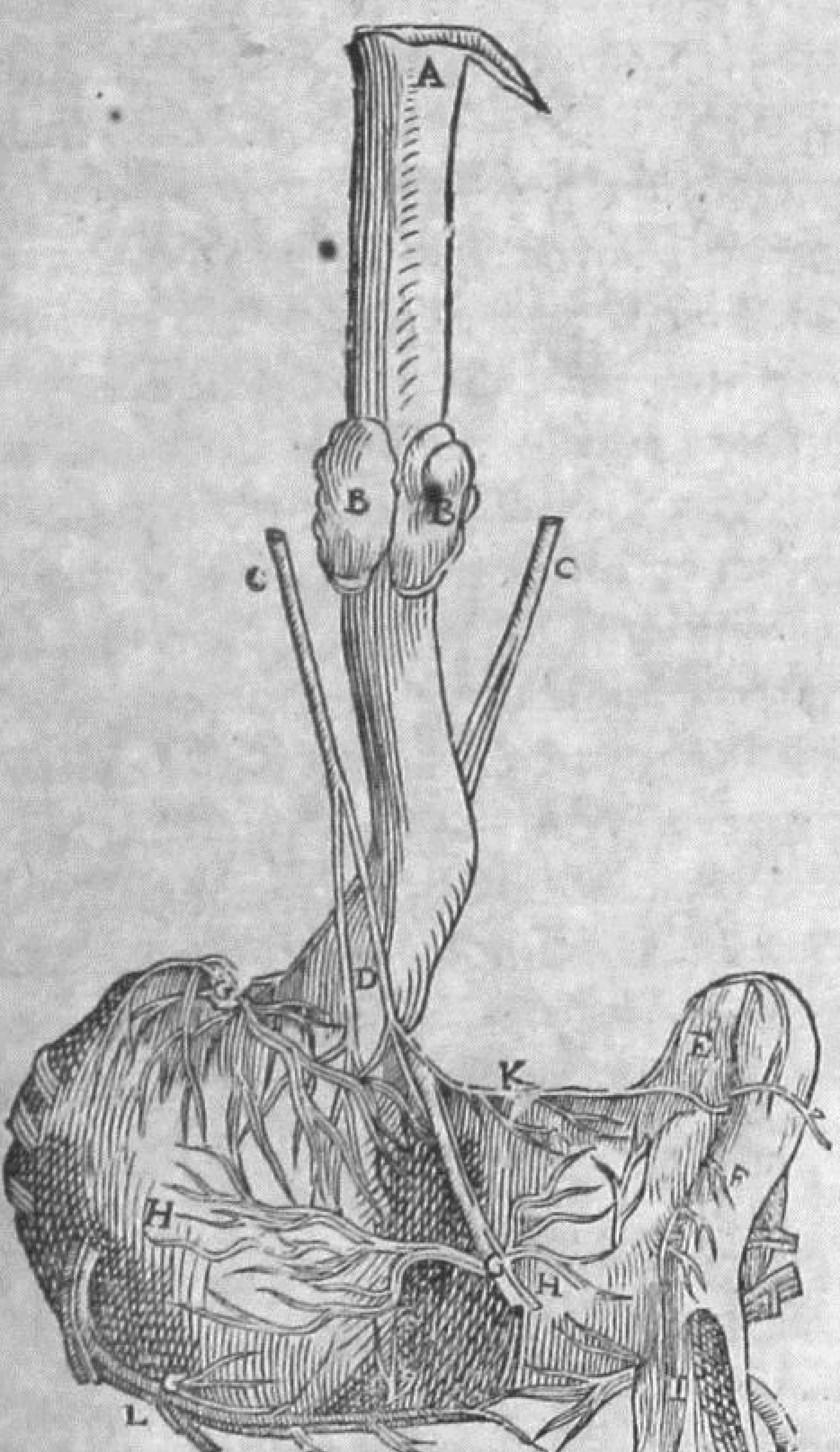
F *Orificium ventriculi inferius, quod pylorus dicitur.*

G *Ecthyſim ſeu dodecadactylon.*

HHHH *Venas & arterias ventriculi.*

Quarta ventriculi inuerſi figura.

C

A *Monſtrat œſophagi initium.*

BB *Duo corpora glandulosa, quibus quaſi innititur ventriculus, ad quintam dorſi vertebram.*

CC *Duos neruos ventriculi.*

D *Orificium ſuperius.*

D

E *Orificium inferius.*

F *Inteſtinum duodenum.*

GG *Venas & arterias ventriculi.*

HH *Partem ventriculi poſteriorem.*

I *Ingreſſum meatus cholidochi in inteſtinum duodenum.*

K *Partem ventriculi cauam.*

L *Partem gibbam, ſeu ventriculi fundum.*

De Inteſtinis. CAP. XV.

A

Subſtantia. INTESTINA, diſtributionis & excretionis inſtrumenta, ſubſtantiæ,& compoſitionis ſunt eiuſdem cum ventriculo, niſi quòd tunicarũ ventriculi ſitus,contrario habet ſe modo,quàm in inteſtinis. Quæ enim vẽtriculo interiori eſt,illa inteſtinis eſt exterior,& contrà. Inteſtinis figura eſt *Figura.* rotunda,fiſtulata & rapax:aliis magis,aliis minus,pro varia ipſorum magnitudine. Nam quòd ad quantitatem attinet inteſtinorum,alia ſunt tenuia,alia craſſa,plus minúſve,pro corporum varietate. Sex verò ſunt numero,nam tria ſunt tenuia: *Numerus.* Echyſis ſeu duodenũ,Ieiunum & Ileon:tria craſſa,cœcum,colon,& rectum. Quę omnia id nominis accepêre: Primum quidẽ,quòd ſit ſine vlla reuolutione,ſine vllis gyris, *Duodenum* quaſi quidam vẽtriculus,in duodecim digitorum magnitudinẽ extenſus. Cuiuſmodi magnitudo in magnis hominibus viſitur,quales ſæpius Galeni tẽporibus occurrebãt, quàm hac noſtra ætate qua non viſitur eiuſmodi inteſtinum, niſi ſeptem, aut octo, ad ſummum digitorum longitudinis. Huius lõgitudinis cauſa eſt vt exitus ſit liber, venæ portæ è iecore egredienti, itemq; arteriæ & neruo, quę in ipſum perreptant. Nam cùm B eiuſmodi inteſtinum, aliquãdo ad ſumma hepatis aſſurgat, ſub cyſtum fellis quo ſæpè tingitur, ſi illic reuolutiones haberet, ſpatiũ occuparet, quòd eiuſmodi vaſis & ductibus via eſt. Alij eiuſmodi figuræ aliã rationem reddunt, ne ſcilicet quidquã eſſet quod impediret facilem & promptam chyli perfectè mitificati ad hepar diſtributionem. Secundum ieiunum dicitur, nõ quòd planè inane ſit, ſed quòd reliquorũ comparatione *Ieiunum.* pauca ſint quę contineat. Huius inanitionis cauſa triplex eſt: Prima multitudo venarũ & arteriarum meſaraicarũ, quæ ipſum circunſtant, vnde maior chyli, & promptior ex ipſo diſtributio. Secunda eſt hepatis vicinia, chylum ipſo contentum validè ſugentis. Tertia eſtallioſi humoris in ipſum defluxus à cyſti fellis, qui acrimonia ſua, eiuſmodi inteſtini ſordes ſubinde deterget, & continenti appulſu ad excretionẽ ſollicitat. Tertium Ileon nuncupatur, quòd inter ilia ſitum ſit: nihil ſubſtantia & magnitudine à cæ*Ileon.* teris differt, ſed hoc vno, quòd plus materierum in ipſo contineatur, quàm in reliquis, propter vaſorum in ipſum deſinentium paucitatem: vt nihil mirum ſit, ſi exacta ipſorũ demonſtratio fieri nequeat. Quartum, Cæcum dicitur, quòd reddendis recipiendiſq; C *Cæcum.* materiebus, vnicum ductum habeat. Adeſt huic inteſtino longa & ſtricta apophyſis, quæ nonnullorum opinione (planè erronea) ſæpè in ſcrotũ delabitur, in peritonæi ruptura aut relaxatione: nam ventre inferiore, apophyſis illa cõtenta peritonæo, eiuſmodi delapſum intercludenti, pertinaciter adhæret. Videtur verò Galenus per eiuſmodi inteſtinũ cæcum, apophyſim hanc longam & ſtrictã intellexiſſe, & certè ita ſentit anatomicorum vulgus, ſed hìc iuſta eſſet Veſalij in Gale. reprehenſio. Quare Sylius vt à Gal. hanc culpã depellat, vult vt per cęcum, coli initiũ intelligamus. Quintum dicitur *Colon.* colon, quòd reliquis maius ſit & capacius. Sextum & vltimum Rectum, propter recti*Rectum.* tudinem ductus: hoc in brutis præſertim, adeps quidam continetur ad viam lubricandam, & ne excremẽtorũ durorum & acriũ acrimonia, in trãſitu inteſtinũ exulceretur. *Situs.* Omniũ eiuſmodi inteſtinorum ſitus eſt eiuſmodi. Ecphyſis, ad latus dextrum ſupra ſpinã vergit. Ieiunũ magnã partẽ occupat ſuperioris regionis vmbilicalis, ſuis ſe gyris ilei inteſtini gyris ſimilibus in vtrumq; latus diffundens, vſq; ad ilia. Ileon ſitum eſt ad inferiora vmbilicalis regionis, in orbes plurimos & anfractus actũ, vſque ad caua oſſis D ſacri, ſupra veſicã & partes laterales hypogaſtrij, quas ilia nominant. Cęcum ad dextrã vergit, paulò infra renẽ ſupra quintã & quartam lumborũ vertebrã. Colon, ad formã arcus ſcythici incuruũ & inflexũ eſt, omnia à cæco inteſtino ſubtus renem dextrũ cõprehendens, vſque ad caua hepatis, indeq; per vẽtriculi gibbũ, ſupra gracilia inteſtina vſque ad caua lienis progreditur: vnde ſubter renẽ ſiniſtrũ delapſum, aliquot reuolutionibus, in lumborũ vertebras terminatur. Ex quibus omnibus orbibus & anfractib. *Diſtinctio nephritici doloris à colico.* coli inteſtini, facile eſt diſtinguere nephriticũ dolorem, qui certa ſede defixus eſt, à colico, per eos quos diximus anfractus, deerrãti. Rectũ, obliquo ſitu ad ſiniſtrã vergit ſupra ſpinã oſſis ſacri, vſq; ad ani extrema. Cõnexio omnibus vna & cõmunis eſt: omnia *Connexio.* enim mutuò ſibi adiũcta ſunt per ſuas tunicas, quia ab œſophago vſq; ad anũ vnica via eſt: viſceribus verò principibus, per neruos, venas & arterias, cohærent. Magis propria connexio eſt, quòd ecphyſis parte ſua ſuperiore, pyloro adnectitur: inferiori verò, ieiuno, & partibus ſubiacentibus, per peritonæi tunicam. Ieiunum, cum ecphyſi & ileo. Ileon, cum ieiuno & cæco. Cęcum, cum ileo, & colo, & ſpinæ parte dextra, vbi arctius

adſtrin-

A adſtringitur. Colon,cum cæco & recto, & media ſui parte cum renibus & ventriculi gibbo:quò fit vt in colica,id flatibus diſtentum ſubuertat,comprimátque ventriculũ, vnde vomitus. Vltimum,rectum,cum colo & ano. Ad cuius extrema affixus eſt muſculus,figuræ rotundæ, & circularis, ſphincter dictus, natus ex vertebris inferioribus oſſis ſacri & caudæ,cuius beneficio, tanquam repaguli cuiuſdam,cohibentur voluntatis nutu excrementa,nec cõtra decorum ad omnẽ honeſtatem natus homo, paſſim & ad momenta quælibet,vẽtrem turpiter exonerare cogeretur: nam quibus per paralyſim procidit hic muſculus,his inuitis excremẽta exeunt. Ad inteſtini recti extrema, ſitum eſt corpus, mediæ inter carnem & cutem ſubſtantiæ, quaſi vtriuſque mixtione conſurgens,labiorũ extremis ſimile,eiuſdem cum ſphinctere vſus,niſi quod non adeò ſit eius rei potens. Sed & circa id venæ ſitæ ſunt,hæmorrhoidales dictæ,de quibus ſuo loco. Prẹterea ad huius inteſtini extrema,deſcẽdunt duo alij muſculi,lati& mẽbranoſi,ex vnoquoq; latere vnus,orti ex partibus lateralibus & internis oſſis pubis & iſchij, qui ſupra ſphincterẽ inſerti,anum delapſum reuocãt:vnde leuatores ani dicũtur. Itaq;

Cur in dolore cholico contingit vomitus.
Sphincter ani.
Gal. libr. 5. de vſu par. cap. 14.
Leuatores ani.

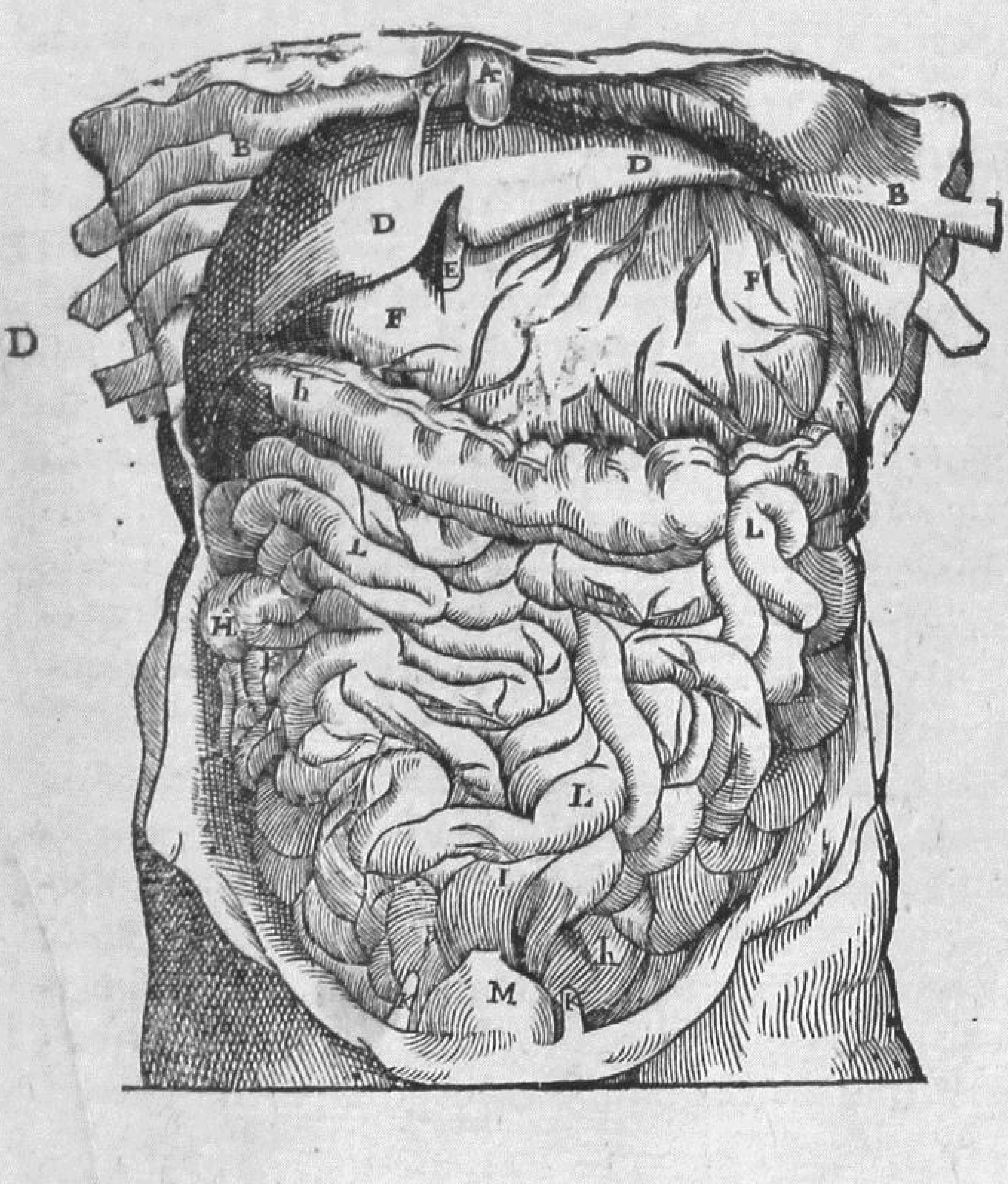
B cùm vel imbecilliores ſunt,vel reſoluti,vel anus pondere humorũ pituitoſorũ,ſalſorũ bilioſorũ & ſeroſorũ grauatur, vix inteſtinũ in ſuũ locum reſtituitur, vt digitorũ opera,ad eam rẽ ſit opus. Inteſtina ventriculi temperiẽ ſequũtur. Inteſtinorum actio, eſt chyli diſtributio per venas meſaraicas(quod tribus tenuibus inteſtinis ex officio incũbit)& chyli excrementorũ exceptio,retentioq; ad vſq; excernẽdi tẽpus idoneũ, quod triũ eſt craſſorũ. Præterea tenuia illa inteſtina,chylo in ventriculo elaborato,extremã velut manũ addunt,etſi non in eum vſum ſint cõparata:ſed ſæpè natura,corporis partibus ad melius quid abuti ſolet. Aduertendũ verò eſt,quod ad inteſtinorũ attinet cõpoſitionẽ,illa fibris tantùm tranſuerſis eſſe donata,excretionis gratia:niſi quò d ad initiũ coli,& finẽ recti additas,trãſuerſis rectas quaſdã cernere eſt,ad ipſarũ robur,ne ſcilicet durorũ excrementorũ tranſitu,& excernẽdi laborioſo illo conatu(in brutis præſertim) diſrũpi & dilacerari inteſtina illa cõtingeret. Quòd ſi quis quærat,quî cũ fibris obliquis careãt,retẽtio in illis fiat:is intelligat retentionẽ fæcũ in recto fieri, vi ſphincteris muſculi,ſæpè verò in cæto,earundẽ duritia & copia,quò fit vt hæreãt in trãſitu.

Actio inteſtinorum.
Fibræ inteſtinorum.
Vnde retinendi in inteſtinis opportunitas.

C In omnibus verò, ob conformationẽ in orbes plurimos & anfractus actã. Longitudo, inteſtinis eſt ſepties maior, totius corporis longitudine: huic longitudini acceſſit anfractus,ne in momẽto efflueret alimentũ,ac ne per ingluuiẽ ab agendo & contẽplando homines reuocarẽtur. Sic enim fieri videmus in pleriſq; brutis,in quibus vnicũ eſt inteſtinũ,recto ductu à ventriculo in anum exporrectum,vt Lupo ceruetano,aliiſque inſatiabilis ingluuiei animantibus,ad paſtum,plantarum inſtar,ſemper abiectis.

Longitudo & figura.

Quinta figura ventris inferioris.

A *Cartilaginem monſtrat enſiformem.*
BB *Peritonæum inuerſum, cum fractis coſtis.*
C *Ligamentum anterius, & præcipuum hepatis.*
DD *Hepatis partem gibbam.*
E *Venam vmbilicalem iecur ſubientem.*
FF *Partem ventriculi anteriorem.*
HHHH *Colon.*
I *Recti initium.*
K *Cæcum inteſtinum.*
LLL *Faciem exteriorem tenuium duorum inteſtinorum Ieiuni nempe & Ilei quorum Ieiunum altius eſt ſupra vmbilicum, Ileum verò inferius.*
M *Fundum ſeu corpus veſicæ.*

De Meſenterio. CAP. XVI. A

Subſtantia, Magnitudo Figura. *Compoſitio.*

POST inteſtina, ſequitur meſenterium, ſubſtantiæ partim adipoſæ, partim ſpermaticę. Magnitudo ſatis patet, quãquam aliis maior vel minor pro corporis magnitudine. Figuræ rotundæ eſt, ſine magna altitudine. Compoſitum eſt ex duplici tunica, ab origine & radice peritonæi orta. In medio ſui neruos admittit, à coſtali ſextæ cõiugationis, venas à vena porta, arterias ab arteria deſcẽdente, ingentem inſuper adipis copiam, & multa corpora glandulosa, ad fulciendam vaſorum per ipſum ſparſorum diuiſionem, ſimul ad illorum irrigandam ſubſtantiam. *Numerus.* Numero vnicum eſt, in inteſtinorũ medio ſitum, vnde & nomen traxit. Id tamen nonnulli in duas partes diuidunt, nempe in meſeræum, id eſt portionem quæ tenuibus inteſtinis intertexta eſt, & in meſocolon quæ craſſis. *Connexio.* Connexio eius per vaſa eſt, cum partibus principibus, per totam verò ſuam ſubſtantiam cum inteſtinis, & nonnihil cum renibus, è quorum regione tunicas videtur aſſumere. *Temperies.* Temperie frigidum eſt & humidum, ſi quis eius reſpiciat adipoſam ſubſtantiam: at ſi reliquas eius partes, frigidum & ſiccum. B *Actio.* Eius actio & vſus eſt deuincire & continere inteſtina, ſuo quodque loco, ne in ſe inuicem temerè implicentur, ac per venas meſaraicas (quas hepatis manus vocant) chylum ad hepar deducere. *Venæ meſaraicæ ab hepate omnes.* In quo notandum, venas omnes meſaraicas venire ab hepate, vt diſſectione corporum intelligimus: quanquam nonnulli aſſeruerint, nonnullas eſſe venas alimoniæ inteſtinorũ dicatas, nullatenus ad hepar pertinentes, ſed quæ deſinant in corpora quædam glandulosa, per ipſum meſenterium ſparſa, de quorum vſu paulò poſt dicemus.

De Glandulis in genere, & de Pancreate. CAP. XVII.

Subſtantia glandularũ *Quantitas & Figura.*

GLANDVLA, corporis pars eſt ſimplex, ſubſtantiæ aliàs ſpongioſæ & mollis, aliàs denſæ & duræ. Molles quidem glandulæ, ſunt tonſillæ ſeu ſaliuares, purgatis amygdalis ſimiles: Thymus pancreas, teſticuli, proſtatæ. Denſæ verò & duræ, vt parotides & aliæ. Quantitate & figura, glandulæ differunt inter ſe: nam aliis aliæ maiores ſunt, & nonnullæ rotundæ, aliæ planæ, vt thymus & pancreas. C *Compoſitio.* Compoſitionem ſortiũtur nonnullæ, ex venis, arteriis, neruis & propria carne, vt pariſthmia ſeu antiades, vel tonſillæ lactificæ in mammis & teſtes. Aliæ neruis carent, qui ſaltem videri queant, vt parotides, axillares & aliæ. *Numerus.* Numerus glandularum incertus eſt propter infinitam multitudinem, & ludẽtis naturæ varietatem. Paſſim his inuenies locis, vbi magnæ vaſorum diuiſiones fiunt, vt in medio cerebri ventriculo, in ſuperiore thoracis parte, in meſenterio & aliis: quãquam aliæ eo ſitæ ſunt loco, quo natura opus eſſe cenſuit, vtilem animanti ex illis humorem gignere & effundere, vt tonſillæ ad linguæ radices, lactificæ ad mammas, ſpermaticę in ſcroto, & ad vteri latera, vel vbi emunctoria parare natura decreuit partibus principibus, vt ad aures, axillas & inguina. *Connexio.* Glandularum connexio eſt, nõ modò cum partium vaſis, ad ſuam compoſitionem concurrentibus, ſed etiam cum illis quarũ replent, conſeruántque diuiſionem. *Temperies.* Temperiei ſunt frigidæ, ex quo Medicis ſanguis in mammis dicitur recrudeſcere, cùm lactis formam illic accipit. *Actio, & vſus.* Cæterùm ex his aliæ habent actionem, vt tonſillæ, quæ ſaliuam fundunt toto ori perutilem, mammæ lac, D teſtes, ſperma, aliæ vſum tantùm, vt quæ comparatæ ſunt ad conſeruandas, fulciendas & complendas vaſorum diuiſiones. Præter hæc de glandulis in genere, ſciendum eſt *Pancreatis ſubſtantia.* Pancreas corpus eſſe glanduloſum, carniforme, vt quòd carnis ſimilitudinem vndique habeat & oſtentet. *Situs.* Situm eſt ad hepatis ſima, ſub ecphyſi cum quo magnam habet connexionem, & ſub vena porta, vt ipſi, ipſiúſque diuiſionibus ſit velut propugnaculo, dum ſcilicet inania replet ſpatia, vaſis ipſis interiecta, ſicque prohibet ne violento aliquo motu, vt lapſu, diuulſa violentur.

De Iecore. CAP. XVIII.

HIS expoſitis, diſſectionis ordo nunc poſtularet, vt de venæ portæ diſtributione ageremus: ſed quia ea benè intelligi nequit, niſi hepatis, vnde vena porta oritur, perſpecta omni natura, ideò tranſlata illa, in commodiorem alium locum de hepate nunc dicemus. *Quid hepar* Ergo hepar, Galeni ſentẽtia, lib. de form. fœt. Primum eſt ex omnibus corporis partibus, quod abſolui-

A abſoluitur in conformatione. Sanguinis eſt officina & author, venarúmque origo, eius ſubſtantia eſt velut concretus ſanguinis limus, quantitas varia eſt, non modo diuerſæ, ſed & eiuſdem ſpecici corporibus: vt hominibus inter ſe, quorum alter guloſus erit & timidus, alter audax & ſobrius. Illi enim quam huic longè erit amplius hepar quod chyli ampliorem copiam excipiendam & elaborandam habeat, omnibus tamen iecur magnum eſt hominibus, quod his magna ſit opus ſanguinis copia, ad tot ſpirituū, & humidi ſubſtantifici quæ in momento quolibet agendo & contēplando, reſoluuntur, & diſſipantur reparationem. Cur verò timidis amplius ſit iecur, duplex afferri ratio poteſt. Prima quòd his facultas vitalis, in qua animorum, & irarum exiſtit ardor, quæ eſt in corde ſit imbecilla: Itaque eius defectum ſuppleri facultatis naturalis robore. Sic enim natura, ſolet quod vna ex parte deeſt, id alterius incremento, & acceſſione compenſare. Altera quod frigidi homines plus appetant, quia Galeni ſententia, in Arte parua, frigiditas facit ad appetentiam: quò fit vt maior his chyli ſuppetat copia, cuius abundantia, hepar nutritur, & accreſcit amplius. Quibuſdam brutis in

Subſtantia. & quantitas.

Cur meticuloſis amplius ſit iecur.

Numerus.

B quinque & plures lobos diuiſum eſt iecur, vt Cani & Sui, at homini vnus ſæpè adeſt lobus, aliàs duo, ad ſummū tres, hique haud ita magno interuallo diſcreti: qui ſuperiorem & cauam ventriculi regionem complexu ſuo fouent ad promouendum coctionis opus. Ergo iecur vnico ferè lobo contentum eſt: quanquam tenui ſemper diuiſione fiſſum, vt tranſitum liberum habeat vena vmbilicalis in ipſius radices & ſubſtantiam penetrans: quin & ſæpè vmbilicali illi venæ ſubſtratus eſt exiguus quidam velut hepatis lobus, ſtraguli vice, hepatis figura gibboſa, eminēs, & leuis, verſus diaphragma: verſus ventriculum ſima quodammodo inæqualis, & aſpera, propter loborum interſtitia, venæ cauæ originem, & ſitum felliculi fellis. Compoſitio hepatis eſt ex venis, neruis, arteriis, tunica, & propria ſubſtantia, quam nos ſanguinem craſſum, & concretum, ſeu parenchyma dicimus. Venæ illi, itémque arteriæ ex vmbilico veniunt At nerui ex his immediatè qui per ventriculum diffunduntur Hippocrate authore. Quanquam illi in hepatis ſubſtantiam non altè penetrant, quod exacto ſenſu indigere non videretur, ſed in eius tunicam & ſuperficiem diſtribuuntur, quòd hoc viſus

Figura.

Compoſitio.

Nerui hepatis.

C diſtributionis in vniuerſum corpus gratia comparatum, nullum ſibi reſeruat humorem acrem, aut malignum, ad cuius præceptionem neruo indiguerit, quanquam ipſi ſubtenſa tunica, multas neruoſas fibras in eius ſubſtantiam demergit, vt apparet per eiuſmodi tunicæ ab elixo hepate diſtractionem, idem de reliquis ſentiendum viſceribus. Tunica hepatis, eſt à peritonæo gracileſcente propria caro à vena vmbilica, cùm diuidit ſe ad venarum portæ & cauæ generationem, vt eſt à Galeno notatum lib. de format. fœtus. Hepar vnicum eſt, magna ſui parte in dextro latere ſitum, minore verò in ſiniſtra, contra quam ventriculus. Eius connexio eſt in primis cum ventriculo, & inteſtinis, per venas & membranas peritonæi: per venā cauam, & arteriam, cum corde, per neruum cum cerebro, perque eadem illa vincula cum omnibus corporis partibus. Temperiei eſt calidæ, & humidæ, quibus id calidius eſt, venis ſunt amplis & feruente ſanguine: quibus frigidius, venæ anguſtæ & facies decolor. Actio hepatis eſt, chyli in ſanguinem conuerſio, ſecundæ coctionis opus. Etſi enim chylus, in venas meſaraicas primum illapſus, ſanguinis rudimentum accipiat, ſanguinis tamē formam

Situs.

Connexio.

Temperies.

Actio.

Ligamenta hepatis.

D & perfectionem non ante adipiſcitur, quàm in hepate elaboratus, & plenè concoctus fuerit. Tribus alligatur, firmatúrque craſſis ligamentis: duobus quidem lateralibus in coſtarum notharum medio, ad fulcienda eius latera, & tertio ſuperiori ac robuſto, ex xiphoide cartilagine deſcendente, ad fulciendam partem eius ſuperiorem, quæ ſuo pondere, ventriculi orificium inferius comprimere, ſicque procidētiam ſterni, & furculæ moliretur: Atque hæc de ligamentis propriis veniunt intelligenda, nam reliqua communia, venas, arterias, neruos, & peritonæi tunicam, per quam lumbis adnectitur, & aliis naturalibus partibus, ſumus exequuti. Sed & notandum, præter tria illa propria ligamenta, aliis inſuper hepar alligari ad nothas coſtas, vt obſeruant Syluius, in anatomicis obſeruationibus, & Hollerius in Praxi, cap. de pleuritide.

De Veſica fellea. CAP. XIX. A

Subſtantia magnitudo & figura.

VENIENDVM nunc ad veſicam felleam, quæ ſubſtantiæ eſt neruoſæ, & magnitudinis pyri minuſculi, quod eleuchinum ſeu cucurbitinum nominant: figuræ eſt rotundæ, fundo quidem capacior, ſed lateribus, & orificio arctiori, & anguſtiori. Ex duplici eſt coagmentata tunica, vna propria triplici ſtaminum genere contexta, altera à peritonæo. Venam habet à porta, & arteriam ab ea quæ in hepar diffunditur, neruum à ſexta coniugatione.

Numerus & cõnexio.

Vnica eſt ſub maiore hepatis lobo parte dextra abdita, connectitur cum hepate proprij corporis, & ductuum ſeu canalium, actioni ſuæ edendæ comparatorum, contactu, itémque ecphyſi, non raro etiam ventriculo, altero ductu. Omnibus denique partibus per venas, neruos, arterias, & tunicam communem.

Temperies.

Temperamenti eſt frigidi, vt pars omnis neruoſa. Actio eius eſt bilioſum humorem, excrementitium quidem illum, ſed tamen naturalem ab hepate fibrarum rectarum opera ſecernere ad ſanguinis depurationem, attractúmque per obliquas fibras eo vſque retinere, donec B quantitate, qualitate, aut tota ſubſtantia, moleſtus eſſe cœperit, túmque per fibras tranſuerſas in ecphyſim depellere, ad ſolicitandam inteſtinorum excretricem. Scio Fallopium tot fibrarum cõtextum actionis eius quam diximus, miniſtrum veſicæ felleæ denegare. Sed illi abundè reſpondiſſe videtur Veſalius.

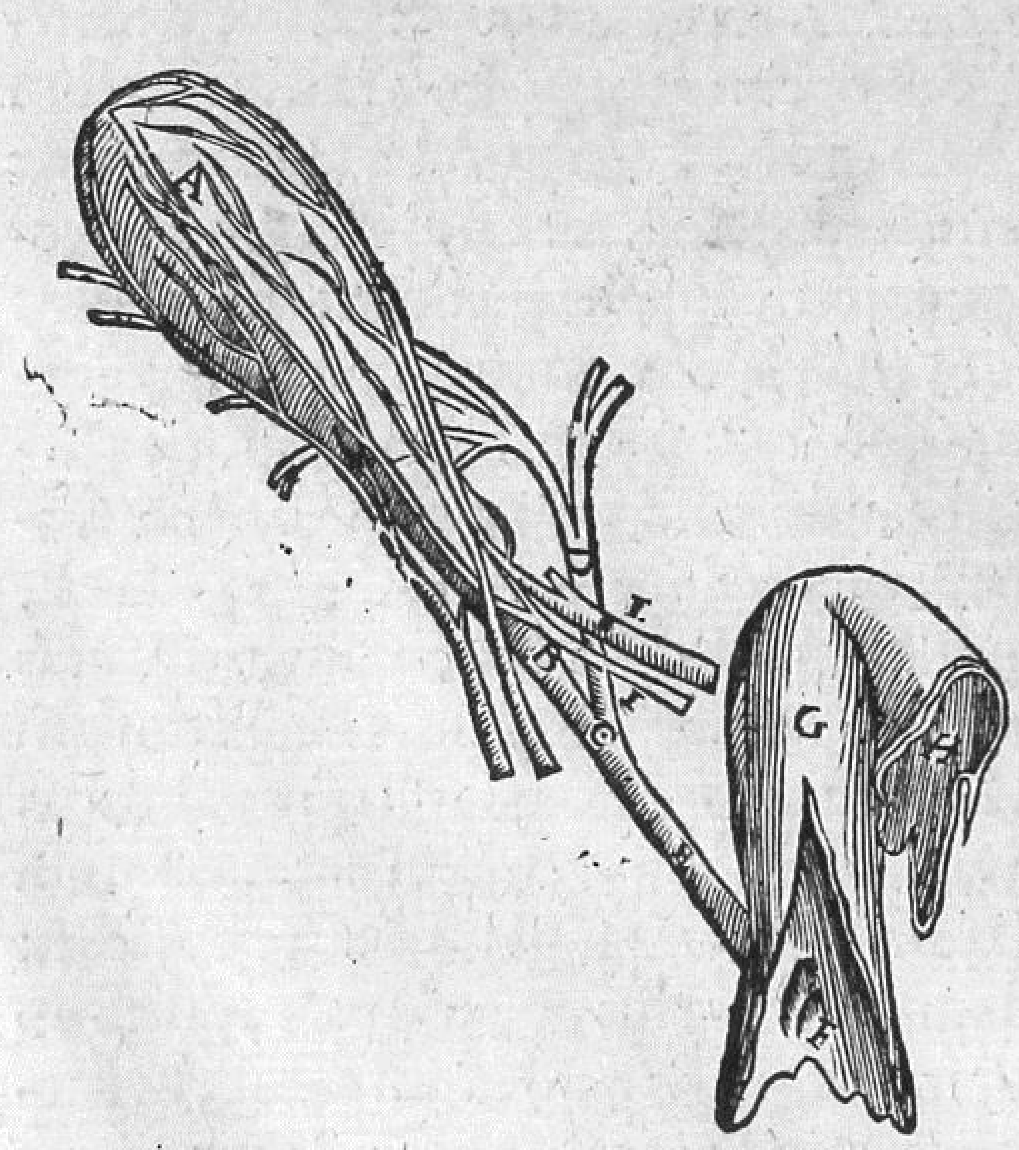
Veſiculæ fellea canales.

Veſicæ felleæ varij ſunt canales: Nam hæc cum ceruice ſatis anguſta, adúſque venæ portæ originem peruenerit, in duos canales dirimitur, quorum vnus, nullam paſſus ſui diuiſionem fertur in ecphyſin, niſi quòd in quibuſdam alium canaliculum in ventriculi fundum demittit, vt notatum eſt à Galeno. Cuiuſmodi hominibus vita miſera eſt, & moleſta: nempe obnoxiis bilioſis vomitibus, præcipuè iciuno ventriculo, cum magnis capitis & ſtomachi doloribus, vt ab eodem Galeno eſt annotatum.

Lib. 2. de Temper. Capit. 74. artis medicæ.

Alter vbi extra hepatis corpus, prorruptus, ſe in duos aut tres ductus diuiſerit, hepatis rurſum ſubſtantiam ſubiens, infinitis ramulis, venæ portæ totidem ramulorum comitibus, per hepatis ſubſtantiam diuiditur, quo ſic ſanguis niſi elaboratiſſimus & defæcatiſſimus in venam cauam non aſſurgeret & difflueret, quæ omnia manifeſtè diſſectio docet. C

Sexta figura de folliculo fellis.

A. *Monſtrat fundum folliculi fellis.*

B. *Meatum cõmunem humoris bilioſi, attractioni & depulſioni, in C. deſinentem.*

D. *Meatum proprium aliciendæ ab hepate bili.*

E. *Canalem dicatum excernendæ bili in ecphyſin inteſtinum, notatum litera.* F.

G. *Portionem ecphyſis.* D

H. *Orificium ventriculi inferius.*

II. *Venas & arterias vnius lateris quæ à vena porta & arteria hepatica exporrectæ in cyſtim fellis, aliis alterius lateris paribus oſculis occurrunt & reſpondent.*

De Liene. CAP. XX.

Subſtantia.

QVIA verò nec venę portę diſtributionẽ decenter demõſtrare poſſumus, niſi prius liene ſublato, & ſua ſede moto. Ideò priuſquã vltra progrediamur, viſum eſt de liene dicere. Lien ergo ſubſtantia eſt molli, rara & ſpõgioſa (quo facilius exciperet & ebiberet ſanguinis ex hepate fęcem) hepatis carne nigriore. Refert enim colorẽ eius limoſi ſanguinis, ex quo generationẽ habet. Magnitudo eius ſatis eſt inſignis: Aliis tamẽ quã aliis amplior pro varia

hominum

A minũ tẽperie&cõplexione. *Quantitas & figura.* Figura quaſi triãgularis,gibba qua parte coſtis&diaphragmati adhęret,caua autẽ qua ventriculũ ſpectat. *Compoſitio.* Cõpoſitio eiꝰ eſt ex tunica, propria carne,vena arteria,&neruo:membrana eſt à peritonęo propria caro ex fæce ſanguinis,ſeu potius humore melãcholico naturali,vt quo nutriatur. Venã ſuppeditat quartus venæ portæ ramus,arteriam primus ramus arteriæ magnæ deſcẽdẽtis à primo ſtatĩ extra diaphragma egreſſu. *Neruus lienis.* Neruũ verò ſuggerit coſtalis ſiniſter à ſexta cõiugatione per coſtarũ radices parte interna:atque hunc neruum manifeſtè intueri licet,non modo ſe per tunicam lienis ſpargentem,ſed & propriam eius carnem penetrantem cum ipſis vaſis, eodem planè modo,quo in corde & pulmonibus contingere videmus. *Numerus & ſitus.* Numero vnicus eſt. Situs in latere ſiniſtro inter ventriculum & coſtas nothas vel diaphragma potius, quod ad earum radices deſcendit. Nam ſæpius diaphragmati parte ſua gibboſa adhæret per tunicam à peritonæo, vt & caua ventriculo: tum per quaſdam venas quas ille in ventriculum tranſmittit,tum per Epiploon,connexionem habet proximè vel ſecundario cum omnibus corporis partibus,per illa ſua vaſa. *Temperies & actio.* Temperiei B eſt frigidæ & ſiccæ, actio & vtilitas eius eſt, humorem melancholicum naturalem ſegregare:quem fæculentum attenuat vi multarum arteriarum per ſuam ſubſtantiam intextarum. Harum enim continuo motu & calore natiuo, quem vegetum ſecum à corde deferunt,craſſus ille ſanguis craſſitiem exuit,quam per ductus in eam rem paratos excutit lien,tenuiore portione in ſui alimoniam retenta. *Vas breue.* Ductus per quos craſſitiem melancholici ſanguinis à ſe deponit, ſunt vena ex eo in ventriculum aſcendens ad irritandam eius ſua acciditate appetentiam,& adſtrictione roborandam ſubſtantiam:vena item altera, quæ aliquando à ramo ſplenico,aliàs à vena porta ſub ipſo planè eius orificio, ad anum deſcendit,vt illic venas hæmorrhoidales conſtituat. *Hæmorrhoidales venæ.*

De Vena porta, & eius diſtributione. *CAP. XXI.*

C VENA porta,vt & omnis alia vena ſubſtantiæ eſt ſpermaticæ, magnitudinis ſatis inſignis, figuræ rotundæ & cauæ, ductus & tubi inſtar. *Subſtantia Magnitudo Compoſitio* Compoſitio eius eſt ex tunica propria,& vna communi à peritoneo vnica eſt. *Situs.* Sita in ſima, ſeu concaua hepatis parte, vnde erumpit (vel ex vmbilicali potius,) in inteſtinorum omnium medio, cum quibus connexionem habet, & cum ventriculo pariter,liene, ſphinctere ani,& peritonæo per tunicam quã inde accipit. *Connexio. Temperies actio.* Temperiei eſt frigidæ & ſiccæ. Actio eius eſt chylum è ventriculo & inteſtinis ſugere, excipere, ínque hepar deducere, donec eundem in ſanguinem verſum reuehat ad ventriculi,lienis,& inteſtinorum nutritionem. *Venæ portæ ſex rami.* Vena porta ex ſima hepatis parte egreſſa in ſex ramos diuiditur:quatuor nempe ſimplices, & duos compoſitos,in plures nempe alios rurſum diductos. Simplicium primus aſcendit ex anteriore trunci parte ad veſicam felleam, ſecundum tubum cholagogum, cum pari arteria, vitæ, nutritioníſque gratia, intelligitúrque hæc diſtributio cyſtricæ gemellæ nomine. *Cyſtricæ gemellæ.* Secundus dicitur Gaſtrica ex parte pariter trunci anteriore, ad pylorum & ſimam ſeu poſticam ventriculi partem illi proximam fertur. *Gaſtrica.* Tertius Gaſtrepiplois, qui ex latere D dextro venæ portæ excedens ad ventriculi partem gibbam pyloro vicinam & epiploi dextrã progreditur. *Gaſtrepiplois.* Quartus ex poſteriore ferè & dextra venæ portæ egreſſus,ſuper meſenterici rami radicem vſque ad initium ieiuni inteſtini aſcendit,per duodeni longitudinem exquo inteſtinalis dicitur. *Inteſtinalis* Atque hi quatuor ſunt ſimplices rami. Nunc de compoſitis dicamus. Primus eſt ſplenicus,qui hoc qui ſequitur modo diuiditur. *Ramus ſplenicus.* Nam primo ſui initio & parte ſuperiore, venam ventriculi coronalem fundit, quæ per ventriculi poſtica in ſuperiorem & cauam aſcendit,quo cum peruenerit in duos rurſum ramos diuiditur, quorum vnus ad orificium vſque ſuperius ſcandit, alter ad inferius deſcendit, alios obiter ramos in anteriora & poſteriora ventriculi proferentes. Cingunt hi ventriculi corpus & vndique circundant, ex quo venæ hinc coronariæ nomen eſt inditum. Hanc obſeruaui aliquoties trunco exeuntem paulo ſupra ſplenici rami orificium, inferiore autẽ parte hîc idem ſplenicus ramus,ramum profert hæmorrhoidalẽ,qui ſupra lumborum partem ſiniſtram ad anum deſcendens, *Hæmorroidales internæ.* bonam ſui portionem in colon ſiniſtrum & rectum diffundit,ad cuius extremum ſæpius in quinque venas hæmorrhoidales findi cernitur, aliquando plures, aliquando

pauciores. Scribit Syluius hæmorrhoidalem ramum ex meſenterico ramo deſcēdere, A
& certè aliquoties ita habere obſeruauimus. Rationi tamen eſt conuenientius eum ex ſplenico deſcendere, non modò quia rem ita habere oculis vidimus, ſed etiam quia humori melancholico excrementitio excernendo eſt à natura dicatus. Sed idem hic ſplenicus ramus, ex parte ſui ſuperiore ferè media, tertium ramum producit, ad gibba ventriculi & epiploon: gaſtrepiploidem maiorem dicunt, mediam & ſiniſtram. Ex parte verò inferiore ad lienē ſimplicem, profert epiploidem, quam per epiploi ſiniſtrā partem diffundit. Inſuper ex parte ſui ſuperiore, quę lienem attingit, breuem ramum, vas venoſum dictum, ad orificium ventriculi ſuperius, appetentiæ gratia tranſmittit.

Vas breue ſeu venoſum.

Sæpius, & ferè ſemper obſeruauimus, vas hoc venoſum, quod Galenus vas breue nominat, ex ipſo ſplenis corpore prodire, ínque ventriculi medium terminari parte ſiniſtra, nuſquam vero ambas ventriculi tunicas penetrare: vnde obſcurum eſſe poſſit, quî inde melancholica eluuies, in ventriculi capacitatem effundi queat. Sic igitur ram⁹ ſplenicus, vbi hos quinque expoſitos ramos ex ſe produxit, reliqua ſui parte in ſplenis ſubſtantiam, corpúſque abſumitur.

Lib. 4. de vſu part.

Sequitur alter ramus venæ portæ compoſitus, B
meſentericus dictus, qui in tres portiones dirimitur: quarum prima, & minor ad inteſtinum cæcum pergit, & coli dextram ac mediam partem, infinita aliorum ramulorum multitudine diuiſa. Secūda & media, in Ileon abſumitur: vt tertia & maior in Ieiunum. Meſentericus dicitur, quod per totum ferè meſenterium terminatur, vt ſplenicus quòd in ſplenem abſumatur. Et hæc de venæ portæ diuiſione notanda habuimus: quam ſi quando (non vt diximus) habere comperueris, nihil mirari te oportet: vix enim eandem in duobus cadaueribus comperire licet, propter infinitam indiuidui varietatem, quę (vt aiunt Philoſophi) ſua cuique eſt. Idem eſto de reliquis vaſorum diuiſionibus iudicium. Nos tamen quod frequentius eſt, à nobis obſeruatum tradimus.

Ramus meſentericus.

De Origine arteriæ, & rami ad partes naturales deſcendentis, diuiſione.
CAP. XXII.

Arteriarū ortus.

REBVS ita peractis & perpenſis, auellenda eſſent inteſtina, ſed quia ſic C
agentes, arteriæ ad partes naturales deſcendentis diuiſionem interturbaremus, & perderemus, ideò ſatius eſſe viſum eſt, antequàm inteſtina auellantur, de eius diuiſione agere. Supponendum ergo eſt, quod vt Galeni ſententia, venæ omnes ab hepate prodeunt, ſic arteriæ à corde. Hęc primo ſtatim initio in duos ramos ſic diuiduntur vt maior deorſum deſcendat, ad partes naturales ſupra ſpinam dorſi, initio à quinta eius vertebra ducto, vnde in ſequentes abit arterias. Prima intercoſtalis dicta, pergit inter muſculos intercoſtales, & coſtarum interualla, ſpinalémque medullam, per neruorum foramina dextrorſum & ſiniſtrorſum à quinta verarum coſtarum ad vſque vltimam coſtam notham. Effingit hæc in illo itinere obeundo, ſeptem ramulos, eo quo diximus modò diſtributos, trunco deſcendentis exeuntes, è regione cuiúſque intercoſtalis muſculi.

Arteria intercoſtalis.

Phrænica.

Secūda duplex, pergit vtrinque ad diaphragma, ex quo diaphragmatica dici poteſt, vel phrenicarum nomine exprimi.

Cæliaca.

Tertia craſſitiei inſignis, ex ſuperiore parte arteriæ, mox vbi diaphragma exceſſit, D
exiliens in duos inſignes ramos diuiditur, quorū vnus, ad ventriculum, ad ſplenem, ad epiploon, ad iecoris ſima, & veſicam felleam: alter ad meſenterium, & inteſtina, eadem deſcriptione quam de venarum meſaraicarum diximus, diffunditur, ex quo cęliaca dicitur. Notandum verò eſt omniū oſcula ad vltimam vſque inteſtinorum tunicam penetrare, vt illo contractu chylum contentum fœlicius alliciant & facilius.

Emulgens.

Quarta ad renes fertur, vnde renalis dicitur, ſeu emulgens, quòd ſanguinem idoneum, è tota maſſa ſanguinaria ſugat.

Spermatica

Quinta ad teſtes, cum venis ſpermaticis præparantibus, ex quo etiam arteria ſpermatica dicitur, quæ dextra parte è trunco ipſo deſcendentis arteriæ exiliens, quò venæ ſpermaticæ lateris eiuſdem ſe comitem addat, alias ſupra alias infra venam cauā tranſit. Quare ſedulò cauendum ne dum eam denudare volumus, imprudentes violemus & rumpamus.

Hæmorrhoidalis ſeu meſēterica inferior.

Sexta ex arteriæ huius deſcendentis anteriore & ſuperiore parte egreſſa, cum venis hæmorrhoidalibus ad anum deſcendit: Statim à primo ſui initio ramos quoſdam in coli

A coli inteſtini longum diffundens, qui per anaſtomôſim aliis arteriæ cœliacæ ramis vniuntur. Nam quiſquis acrius intuebitur, non rarò animaduertet eiuſmodi vniones venis inter ſeipſas, itémque arteriis, aliquãdo etiam venis cum ipſis arteriis. Eſt enim anaſtomôſis, vaſorum inter ſe per oſculorum applicationem communio, & communicatio, vt mutuis auxiliis, ſuos ſubleuent defectus. Cæterùm hanc arteriam meſentericam inferiorem nominant. Septima totidem ramis à trunco progrediens, quot ſunt in lumbis vertebræ, ad lumbos & partes attinentes digreditur, nempe eius loci ſpinalem medulam, & alias partes, eiuſmodi vertebras inuoluentes, ex quo lumbaris dicitur. *Anaſtomôſis vaſorũ.* *Lumbaris.*

Octaua Iliacas facit, quouſque peritonæum exceſſerit, vbi crurales initium capiunt. Ilia hæc ſeu iliaca arteria multas ramulorum diuiſiones ſpargit, per os ſacrum vnde initium habet, & vicinas oſſi ſacro ſedes, quæ quia ſimiles ſequuntur venæ iliacæ flexus, breuitatis cauſa, à nobis differentur in eum locum, vbi de venis iliacis mentio incidet. *Iliaca.*

B

Septima figura ventris inferioris.

A. *Monſtrat ſima & lobos hepatis euerſi & reſupini.*
B. *Vnum ex lateralibus iecoris ligamentis, quibus diaphragmati alligatur.*
C. *Venam vmbilicalem in hepar ſubeuntem.*
D. *Veſicam felleam.*
E. *Truncũ venæ portæ, cum ſua in inteſtina implantatione, vbi & monſtrantur cyſticæ venæ, nota oo. aliæ verò ſine nota, ſunt arteriæ cyſtinæ.*
G. *Arteriam iecoris, circa quam diffunditur neruus à ſexta coniugatione notatus nota. z.*
H. *Ductum ſeu canalem cholagogum abſciſſum, quatenus in duodenum repit.*
I. *Partem lienis ſimam.*
K. *Truncum venæ cauæ.*
L. *Truncum arteriæ magnæ.*
M. *Arteriam quæ ad ventriculum epiploon, meſenterium, & ſplenem procedit.*
NN. *Venas adipoſas.*
OO. *Renes.*
PP. *Venas & arterias emulgentes.*
QQ. *Vreteres.*
RR. *Venas ſpermaticas, & earundem in peritonæũ diſtributionem.*

C

D

SS. *Arterias ſpermaticas.*
T. *Arteriam quæ ad coli & recti inteſtini meſenterium, diſtribuitur.*
V. *Arteriæ vmbilicalis diſtributionem in duas iliacas.*
XX. *Duos ramos venarum & arteriarum, quas muſculoſas dicunt.*
YY. *Arterias & venas hypogaſtricas.*
Z. *Rectum inteſtinum ſectum & vinctum.*
&. *Veſicam.*
AA. *Vaſa ſpermatica deferentia, diiaculatoria dicta, ſeu expellentia.*
BB. *Tunicam erythroidem à peritonæo ad teſtes deſcendentem.*
CC. *Paruam quandam venam à vaſe ſpermatico ſupra tunicam dartos effuſam.*

De neruorum ad partes naturales diſtributione.

CAP. XXIII.

Neruorum qui ad partes naturales ferũtur ortus.

RESTAT vt priuſquàm abſtrahantur inteſtina, neruos ad viſcera & partes naturales ſparſos, exponamus, nihil vt prudentes omiſiſſe videamur. Sciendum verò in primis eſt eiuſmodi neruos eſſe à ſexta coniugatione, qui deſcendunt tam ad ventriculum ſecundum œſophagi longitudinem, lateráque ipſius, quàm ad coſtarum radices, vtrinque parte interna. Cùm verò diaphragma exceſſerint, quique in partes naturales diſtribuũtur, quemadmodum venæ & arteriæ: præcipuè tamẽ arteriarũ ſequuntur flexus. Itaque ſi tibi eſt animus hanc neruorum perſequi diſtributionem, quærenda illis potiſſimum locis, in quibus arteria ad inteſtina ſupra lumbos diſtribuitur. Non ita magni ſunt hi nerui, quia membra nutritioni dicata, niſi neruulis eguerunt, ad complementum tertiæ neruorum vtilitatis, quæ eſt in diſcretione & dignotione eius quod moleſtum eſt. Niſi enim hac notitia tenerentur, nihil impediret quin occupatis re aliqua noxia illis ad vitam neceſſariis viſceribus, animal in momẽto concideret, at hanc ex hoc ſenſu conſequimur vtilitatem, vt ſimul atque aliquid inteſtina velli cauerit, admoniti periculi, medeamur. Quin & hoc ſenſu orba arroderentur, vlcerarentur, & computreſcerent, ferina confluentium & reſtitantium in illis excrementorum acrimonia. At vbi primum ſe ſentiunt lancinari, ſtatim vi excretrice ad excluſionem inſurgunt, & ſic ſe periculis præſentibus, futuriſque expediunt.

Magnitudo & vſus.

A B

Auellendorum inteſtinorum adminiſtratio.

CAP. XXIIII.

VBI auellenda erunt inteſtina, initium erit à recto capiendum. Ipſúmque duobus locis, iuſto interuallo diſtinctis, quatuor ab extremo circiter digitorum latitudine, arctiſſimè reuinctum diuidere, adacta inter vtramque ligaturam nouacula oportebit. Tum tunicas proprias, fibráſque & eam quæ à peritonæo communis eſt demonſtrare. Hoc facto, erit pariter religandus venæ portæ truncus, ad originem quàm fieri poterit proximè: vt ſic vnà ramis eius omnibus religatis, nullus ſuperſit hæmorrhagiæ metus. Idem in arteria cœliaca molieris ad renem ſiniſtrum, & in meſenterica inferiori, quæ ad rectũ inteſtinum deſcendit, cum venis hæmorrhoidalibus. His peractis, auelle inteſtina ad duodenum vſque, quod pariter duobus locis reuinctum, infra pori cholagogi inſertionem eſſe debebit, vt obliqua eius in id inteſtinum inſertio, oculis cerni poſſit: eſt enim inſertionis illius obliquitas contẽplatione digniſſima, vt quæ cauſa ſit cur refluere bilis in cyſtim ſuam nequeat, per compreſſionem huius inteſtini infernè ſurſum, tum tota illa inteſtinorum circumuolutio, ſeorſum à cadauere abſtracta habeatur. C

Cur à ieiuno in cyſtim refluere bilis nequeat.

Origo & diſtributio venæ cauæ deſcendentis.

CAP. XXV.

QVIA reliquæ partes naturales, dependent ferè omnes à vena caua deſcendente, ideò antequàm longius progrediamur, demonſtranda nobis eius origo eſt, & diſtributio. Dictum eſt antea venas omnes ab hepate exire, diuerſis tamen locis. Nam vena porta à ſima exit, at caua à gibba hepatis parte, trunci arborei inſtar progreſſa, in duos magnos ramos diducitur: quorũ minor ad partes vitales & animales, harúmque partium extrema peruadit, vt ſuo dicemus loco. Maior ab hepatis parte poſteriore, ſupra lumborum vertebras deſcendens ad partes infra poſitas, eo qui ſequitur modo pergit. Prima eius diuiſio eſt ad membranas renum, quæ ſunt à peritonæo. Illic ergo venas adipoſas gignit, dictas quòd adipis ingentem vim, illis in locis gignant: huiuſmodi adipoſarum diuerſa eſt origo, dextra enim ſæpius à renali dextra oritur, quòd altior ſit: ſiniſtra autem ab ipſo venæ cauæ trunco exit, quòd ſui lateris renalis ſit depreſſior, vixque aliter contingere cernas. D

Ortus venæ cauæ.

Duo rami venæ cauæ.

Adipoſæ.

Emulgẽtes.

Secunda renalis ſiue emulgens ad renes pergit: quos cùm ingreditur, vel paulo ante in duos ramos arteriæ inſtar diducitur, ſuperiorem vnum, & inferiorem alterum: Hique rurſum in plures alios per renum ſubſtantiam, vt oculis melius quàm ex libro licet

A licet intueri. Craſſæ ſunt & latę vt ſeroſo humori liberior ſit ſine mora tráſitus. Vtrique origo diuerſa eſt. Nam dextra renalis, ſæpius ab ipſa caua paulò altius quàm ſiniſtra, vt quoniam illis ex officio incumbit, ſanguinis maſſam humore bilioſo, & ſeroſo repurgare. Si quæ eius portio vni elabatur non ſit impune, ſed in alterius velut foueam incidat. Quod profectò non cõtigiſſet ſi è regione ſibi inuicem poſitæ fuiſſent. Manſiſſet enim ſerum tanquam in æquilibrio propter actionis, tractioniſque contrarietatem. Notandũ verò nos multoties in celebrandis diſſectionibus, in calculoſo ſeptem comperiſſe emulgentes venas, totidémque arterias: quatuor à latere ſiniſtro, diuerſis locis prodeuntes, quarum vltima ab iliaca manabat, tres à dextro diuerſis pariter locis.

Septẽ emulgentes venæ notatæ in calculoſo.

Spermatica.

Tertia diuiſio ſpermatica dicta, ad teſtes procedit, huius origo eſt eiuſmodi, vt dextra ab ipſius trunci venæ cauæ parte anteriore oriatur, ſiniſtra autem ab emulgente ſæpius. Non rarò tamen videre licet his vtrinque comites alias additas: dextræ quidem aliam ab emulgente dextra, ſiniſtræ autem aliam à vena caua: quibuſdam ex vno B tantùm latere, aliis ex vtroque. Sed & aliquando animaduerti emulgentem ſiniſtram à ſpermatica oriri.

Lumbaris.

Quarta, quia ad lumbos tendit, lumbaris dicitur: quæ in origine, & inſertione, arteriæ lumbari in totum eſt ſimilis.

Quatuor verò ſunt lumbares vtrinque, ſcilicet ſingulæ in quatuor interſtitiis quinque vertebrarum lumbarium.

Iliacæ. *Muſculoſæ.* *Sacræ.* *Hypogaſtricæ.* *Hæmorrhoidales externæ.* *Quà virginibus & grauidis fluãt mẽſes.* *Iliacæ.*

Quinta facit iliacas, quouſque à peritonæo egreſſa, cruralium nomen aſſumant. Diuiduntur hæc primò in muſculoſas, ſic dictas, quòd ad muſculos obliquos aſcendentes, & tranſuerſos atque ad peritonæum peruadant. Ipſis aliquando origo eſt ab extremo trunco. Deinde diuiduntur eædem iliacæ in ſacras, quæ ad oſſis ſacri ſpinalem medullam progrediuntur, per illa foramina per quæ iter eſt neruis ab hac medula genitis. Tertiò diuiduntur iliacæ in hypogaſtricas, ſic dictas, quòd ad omnes hypogaſtrij partes diſtribuantur, vt ad inteſtinum rectum, illius muſculos, cutem muſculoſam (quo ſæpè loco hæmorroidas excitant, dicatas potius ſanguini quantitate tan- C tum peccanti repurgando, vt illæ quæ à vena porta per ramum ſplenicum, ad rectum inteſtinum deſcendunt, ei qui qualitate in vitio eſt) ad veſicam & veſicæ ceruicem, etiam vſque ad penis extrema, ad vterum, vteri collum & pudendorum extrema vſque: vnde veriſimile eſt mulieribus grauidis menſtrua erumpere, virginibúſque. Sed & eadem hæc vena ſui portionem extra epigaſtrium emittit, per foramen oſſi pubis & iſchio commune, quæ alterius cruralis internæ occurſu roborata, deſcendit, (obiter interim obturatoribus muſculis, & aliis internis cõmunicata) vſque ad poplitem. Quartò iliacæ gignunt ex ſe epigaſtricas quæ vtrinque parte inferiori aſcendunt per longitudinem muſculorum rectorum, ſparſis etiam obiter aliquot ramulis ad obliquos, tranſuerſos & peritonæum.

Pudendæ.

Quintò denique hæ iliacæ gignunt pudendas, ſic dictas, quòd mulieribus ad pudenda & viris ad ſcrotum, quò illic tunicam carnoſam venis refertam efforment, & ad penis cutem progrediantur: origo illis eſt ſub ipſis hypogaſtricis.

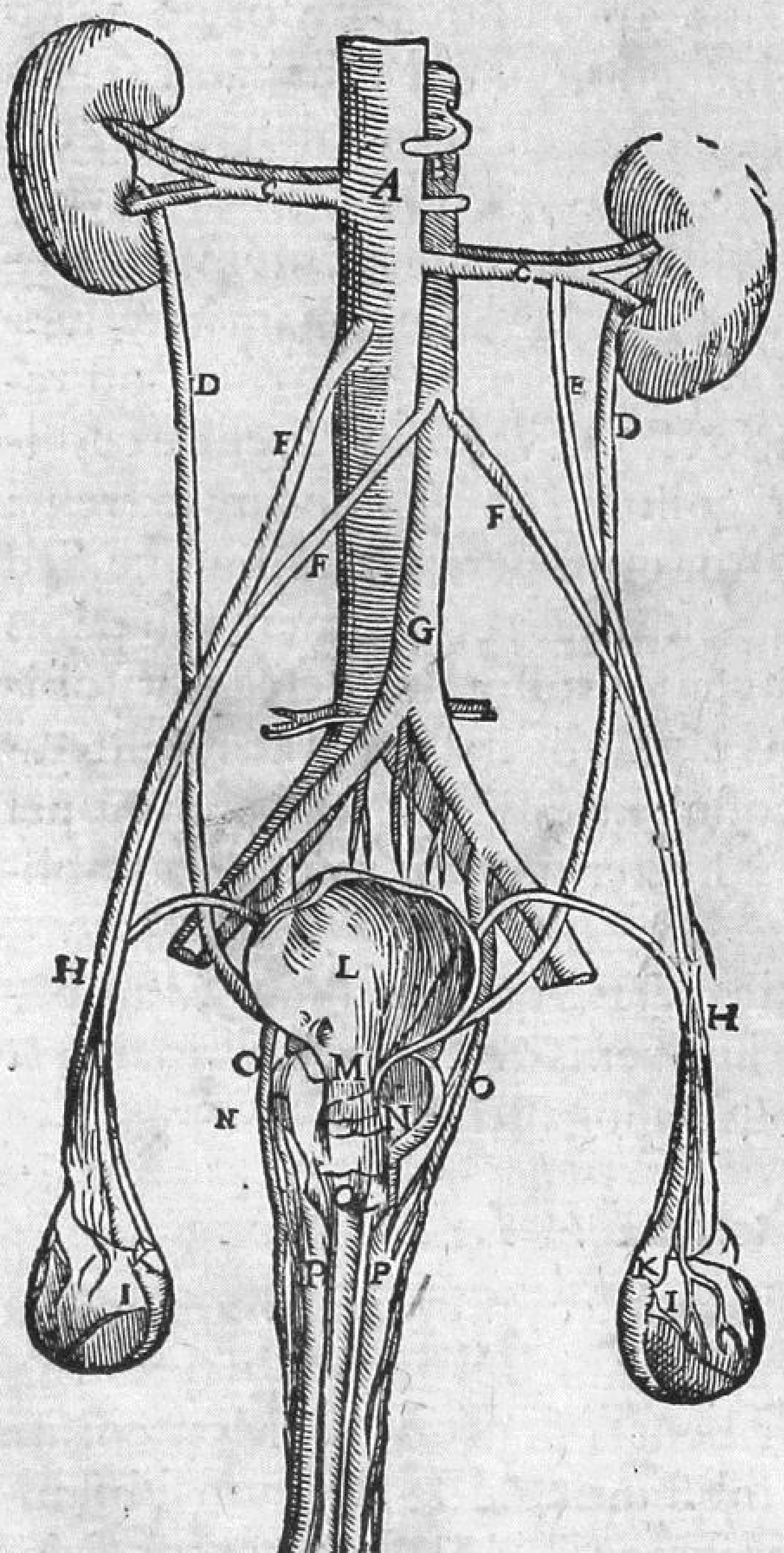
D De Renibus. CAP. XXVI.

SEQVVNTVR Renes, quos vt facilè demonſtres, poſtquàm ſitum ipſorũ diligenter fueris contemplatus, adipe ſpoliabis: ſi quem obſeptum habeant, itémque membrana quam habent à peritonæo. Mox eorum conditiones omnes expones initio à ſubſtantia ducto. Renum ſubſtantia carnea eſt, denſa & ſolida, ne ab vrinæ acrimonia læderentur. Magnitudine ſunt ſatis ampla, vt oculis patet. Figuræ ſunt oblongæ & rotundæ, quaſi in ſemicirculi formam, ſurſum deorſúmque leniter compreſſi. Partem habent cauam & gibbam. Caua venam cauam ſpectat, hácque parte, venas, arteriáſque emulgentes excipiunt, & vreteres proferũt. Gibboſa lumbos reſpicit. Compoſiti ſunt tunica à peritonæo profecta, carne propria quam parit ſanguinis affuſio circum vaſa propria (vt fit etiã in aliis viſceribus) exiguo neruo, qui à coſtali ſextæ coniugationis manãs, cuique reni ex ſuo latere in tunicam renis ipſius diffunditur, quanquam aliis videtur venam & arteriam ſemper comitari. Itaque Fallopius diligentiſſimus rei anatomicæ author, obſeruauit neruum hunc ſæpè non in renum modò tunicam expandi, ſed etiam

Subſtantia. *Magnitudo* *Figura.* *Compoſitio.*

Numerus. in eorum ſubſtantiam penetrare. Duo ſunt numero: vt ſi fortè vni noxa contingeret, A alter naturæ neceſſitatibus, ad quas renes ſunt comparati, ſufficere poſſet. *Situs.* Lumbis incumbunt ad magnorum vaſorum latera, ex quibus pendent, per proprias venas & arterias, quemadmodum iiſdem adhærent. Secunda quadam velut tunica, ne concuti illos contingeret violentis quibuſdam motibus. Itaque dicere poſſumus duplici renes conſtare tunica, propria vna ipſorum ſubſtantiæ adhærente: Altera velut à peritonæo profecta, qua parte ipſi adhærent. Dexter ferè ſemper altior eſt, propter rationes quas citaui de Vaſorum renalium origine. Columbo contrarium viſum eſt, ſed eiuſmodi *Connexio.* controuerſiarum penes oculos eſſe debet iudicium. Renum connexio eſt cum principibus membris per venas, neruos, & arterias, per tunicas cum lumbis, & aliis ventris *Temperies & actio.* inferioris partibus, præſertim verò cum veſica per vreteres. Calidi ſunt & humidi temperamẽti, vt pars omnis carnoſa. Eorum actio eſt ſanguinis maſſam maiore parte seroſi humoris & bilioſi repurgare. Maiore parte dixi, quia neceſſe eſt eius aliquam *Incerniculũ* portionem cum ſanguine alimentario ad partes ſolidas proficiſci, vt ipſius craſſitiei ſit vehiculi loco. Notandum præterea intra vnumquemque renem cauitatem ineſſe, B membrana quadam circumſcriptam, diuiſione venarum, arteriarúmque emulgentium cinctam, in qua vrina tranſcolatur, agente partim excretrice renum, partim attractrice vreterum, per renum ſubſtantiam parte ſima haud aliter immerſorum, quàm per iecoris corpus porus cholagogus.

Figura nona de vaſis ſpermaticis & vrinariis.

A. *Monſtrat venam cauam.*

B. *Arteriam Aortam.*

CC. *Venas & arterias emulgentes in renes ſubeuntes.*

DD. *Vreteres.* C

EE. *Venas ſpermaticas.*

FF. *Arterias ſpermaticas.*

G. *Quo loco arteria magna magnæ venæ inſidet & ſupereminet, ne ab oſſe ſacro comprimatur.*

H. *Coniunctionem, commixtionémque venæ & arteriæ ſeminalis, in textum varicoſum degenerantium atque in membranam epididymida deſinentium.*

II. *Teſticulos duos.*

KK. *Vaſa eiaculantia.* D

L. *Partem anteriorem veſicæ.*

M. *Orificium exortúmque ceruicis ſeu colli veſicæ.*

NN. *Faciem anteriorem duarum magnarum proſtatum.*

OO. *Venas & arterias quæ à ceruice veſicæ vſque ad extremum penem excurrunt.*

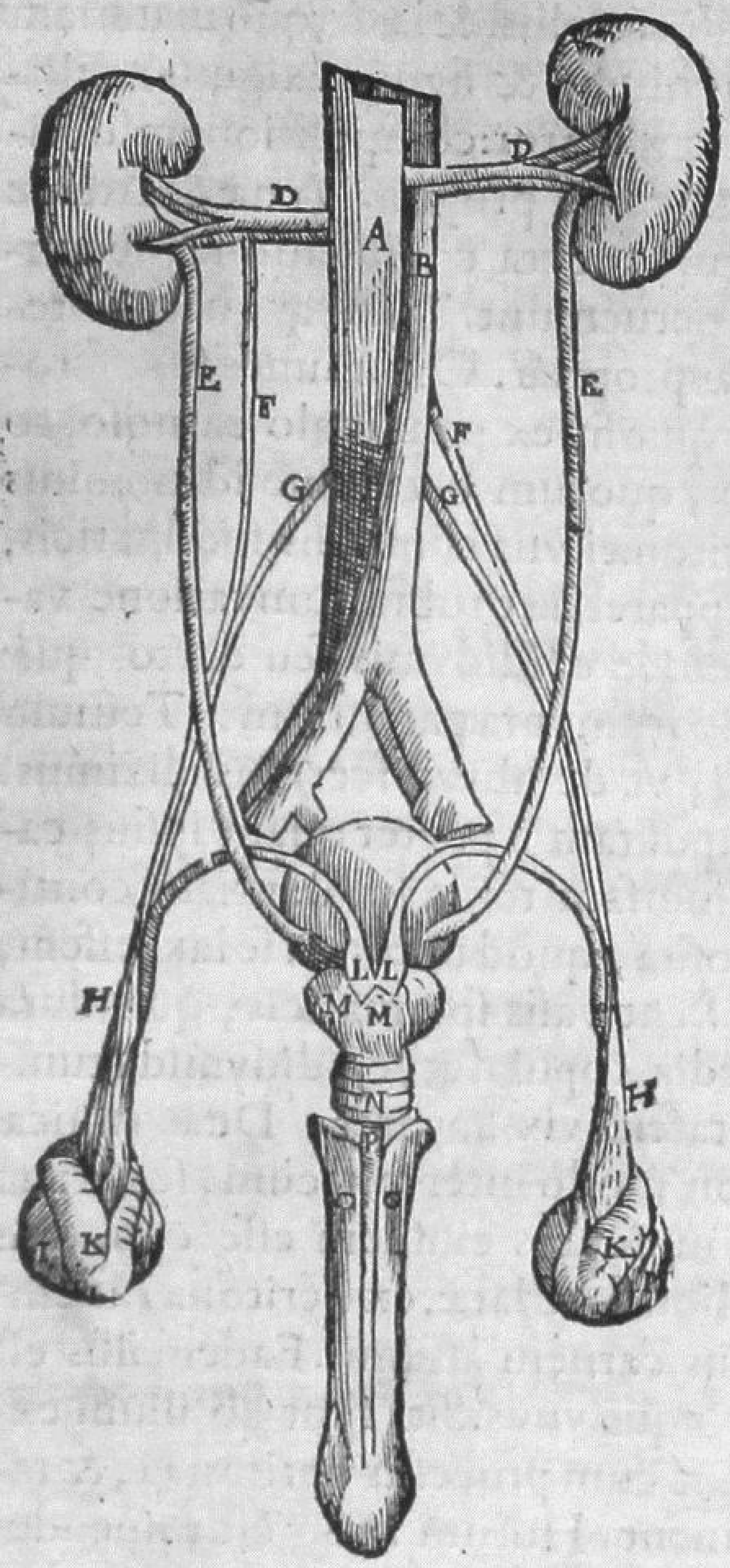
PP. *Duo ligamenta ſpongioſa quæ penem componunt.*

Q. *Canalem communem vrinæ & ſemini.*

R. *Balanum ſeu balani extremitatem.*

Figura

A *Figura decima, quæ eaſdem illas partes monſtrat, ſed inuerſas.*

A. *Magnam monſtrat arteriam.*

B. *Venam cauam.*

DD. *Vaſa renum emulgentia.*

EE. *Vreteres, vtque ſubeant veſicam.*

FF. *Venas ſpermaticas.*

GG. *Arterias ſpermaticas.*

HH. *Vaſa varicoſa.*

B II. *Teſticulos.*

KK. *Paraſtatas varicoſas quæ vaſa eiaculatoria conſtituunt.*

LL. *Coniunctionem concurſúmque vaſorum expellentium per proſtatas tranſeuntium, vt pergant ad collum veſicæ.*

MM. *Duas proſtatas glandulas.*

N. *Sphincterem ceruicis veſicæ.*

OO. *Ligamenta ſpongioſa origine ſua diſtincta, quæ eſt ad oſſis pubis partem inferiorem.*

C P. *Canalem communem vrinæ & ſeminali materiæ.*

De Vaſis ſpermaticis. CAP. XXVII.

DICENDVM nunc eſſet de Vreteribus, quia vt prędiximus, pori ſunt à renibus producti, deferendæ in veſicam vrinæ gratia. Sed quia diſtingui & demonſtrari nequeunt, niſi corrupto & vitiato ſitu vaſorum ſpermaticorum, ideò æquius eſſe duxi, tranſire ad explicationem ſpermaticarum omnium partium. Ac primùm quò facilior, clariórque ſit vaſorũ ſpermaticorum demonſtratio, ea blandè ſeparabis, à tunica quæ venit à peritonæo, & adipe, qui ea ad os vſque pubis obſepit, diligenter eorum contemplato ſitu, priuſquàm ipſa ſepares. Deinde docebis eiuſmodi vaſorum ſubſtãtiam, venarum & arteriarum ſubſtantiæ eſſe ſimilem. Quantitas eorum penes altitudinem eſt exigua, at in longitudine ſatis inſignis, propter diſtantiam exortus ipſorum ad teſtes. Longiora tamen ſunt viris, quàm mulieribus, quòd illis teſtes extra ventrem propendent, at mulieribus in ventre ſunt conditi. Figura & compoſitio, planè ſimilis eſt venarum & arteriarũ figuræ, ac compoſitioni, hoc vno excepto, quòd ex quo magna peritonæi capacitate egreſſa ſunt, in multiplices gyros reflectuntur, varicum inſtar ad teſtes vſque: vt vno illo tractu materia ſpermatica, quæ nondum aliud eſt quàm ſanguis, præparetur ad concoctionem, ſeu potius in illis vaſis conuerſionem in ſperma obtineat, per irradiationem facultatis teſtium. Sex ſunt numero, quatuor præparantia, & duo eiaculantia, de quibus poſtea agemus. Vtrinque ergo præparantia duo ſunt, vena nẽpe, & arteria, inde vnde ante diximus orta, cùm de diſtributione venæ cauæ ageremus. Inſeruntur ad teſtes per ſuam ipſorum tunicam, quam nonnulli Epididymida nominant, alij Darton. Situs eorum obliquus eſt ſuper lumbos & ilia, dum inter extrema oſſis pubis, & ilium deſcendunt, adnectuntur partibus ſubiacẽtibus, tum certis fibris quas de ſe tranſmittunt, tum membranis à peritonæo quibus veſtiuntur. Temperiem eandem quam venæ & arteriæ obtinent. Actio eorum eſt, ſanguinem deferre ad teſtes, generationis ſeminis gratia.

Vaſorũ ſpermaticorum ſubſtantia.

D

Magnitudo
Figura.
Compoſitio.

Vbi ſanguis in ſperma elaboretur.

Numerus.

Situs.

De Teſtibus. CAP. XXVIII. A

Subſtantia, magnitudo Figura.

TEſtes ſubſtantiæ ſunt glandulosæ, albæ, mollis, & laxæ, quò materiam ſpermaticam exciperent facilius: magnitudo & figura exiguum gallinaceum ouum leuiter compreſſum æmulatur: compoſitionem obtinent ex venis, neruis, arteriis, tunicis, & carne propria. Venæ & arteriæ illis effluunt, ex vaſis ſpermaticis, nerui ex ſexta coniugatione, ſecundum radices coſtarum, & ex oſſe ſacro ad teſtes perueniunt. Tunicæ quatuor teſtes ambiunt: quarum duæ ſunt communes, & duæ propriæ. Communes ſunt ſcrotum, ex vera cute procedens, & carnoſa tunica, quæ fit ex panniculo carnoſo, eo loci magnam vaſorum multitudinem excipiente, quorum occaſione id nominis habet. Propriæ ſunt erythrois, orta ex proceſſu peritonæi, vna cum vaſis ſpermaticis, quæ inuoluit, & tegit in ſcrotum progrediente: apparet hæc rubra tum ratione vaſorum, tum muſculorum teſtium cremaſterum: Deinde epididymis ſeu dartos, quæ originem ducit ex membrana vaſorum ſpermaticorum præparantium. Teſtium caro velut materiæ quædam effuſio eſt circa vaſa, vt de aliis viſceribus diximus. Notandum verò erythroidem toti teſti eſſe circumpoſitam, præter quam ipſius capiti, quo loco epididymidi adhæret, quæ per vniuerſam teſtis ſubſtantiam continua eſt. Dartos hæc ideò teſtibus fuit circumpoſita, quòd teſtes ex ſe laxi eſſent, rari, cauernoſi, molles, ſic vt tutò iungi non poſſent vaſis ſpermaticis, quæ dura ſunt, & robuſta. Itaque natura vt extrema per media copularet, epididymida tunicam efformauit. Hæc in mulieribus ob paruitatem vix apparet. Duæ tunicæ communes commemoratæ, adhærent per vaſa non modò inter ſe ſecum, ſed etiam cum erythroide. Notabis inſuper Cremaſteres muſculos eiuſdem eſſe cum aliis muſculis ſubſtantiæ, exiguos, & tenues, figuræ obliquæ, & latæ, ex peritonæi membrana exilientes, quæ (vt prædictum eſt,) ex ilibus carnem aſſumit. Eadem illis eſt quæ reliquis muſculis compoſitio. Gemini ſunt vtrinque vnus. Siti ſunt ab ilium extremitatibus, ad teſtes vſque. Connexionem habent cum proceſſu peritonæi, & teſtibus. Temperiem ſimilem reliquis muſculis obtinent. Horum actio eſt ſuſpendere, & retrahere teſtes ad ventrem, vnde ſuſpenſorij dicti ſunt. Teſtes numero duo ſunt ſæpius, vtrinque vnus, aliquando tres viſuntur, aliquando vnus tantùm, vt & renibus contingit: nam quibuſdam Ren vnus modò eſt. Intra ſcrotum ſunt conditi ſub ipſis oſſium pubis radicibus: vaſis ſuis cum principibus partibus connexi, cum ceruice veſicæ, & pene: Tunicis verò ſuis illis adhærent partibus, vnde illas habent. Temperiei ſunt frigidæ, & humidæ, quia glanduloſi: quanquam per accidens calidi eſſe poſſunt, ob vaſorum confluentium multitudinem, quibus teſtes ſunt calidiores: prompti illi ſunt ad venerem, pudenda, vicináque loca valdè piloſa gerunt, teſtéſque præterea craſſiores & ſolidiores. Quibus contra frigent, tardi ſunt hi ad venerem, nec multam generant prolem, eámque fœmineam potius, quàm maſculam, glabris ferè ſunt pudendis, & teſtibus paruis, mollibus, & compreſſis.

Erythrois tunica. *Epididymis ſeu dartos.* B *Axioma anatomicũ. Cremaſteres muſculi.* C *Teſtiũ temperies.*

Teſtiũ actio. Teſtium actio eſt, ſemen generare, partes omnes corporis roborare, ac verè maſcula virtute augere, virili quadam irradiatione. Exemplum petere licet ex caſtratis, qui fœmineam naturam ſortiti, fœminis ipſis ſæpè molliores, & imbecilliores exiſtunt. Vt Scytharum argumento docet Hippocrates, lib. de Aëre, locis, & aquis. D

De Varicoſis corporibus ſeu paraſtatis, & de vaſis eiaculatoriis, glanduloſiſque, ſeu proſtatis. CAP. XXIX.

Paraſtatarũ ſubſtantia.

PARASTATÆ varicoſæ, corpora ſunt neruoſa, & alba, neruorum inſtar habentia, rotũda, & arctè ſibi intertexta, à capite ad teſtiũ vſque ima producuntur, vnde ſuo ſtatim digreſſu, vaſa eiaculãtia producũt. Ac niſi attẽtè nomina ipſa diſtinxerimus, vix cõfuſionem vitabimus. Quod enim voco paraſtatã, id eſt velut teſtis caput, quaſi alterius teſtis inſtar habens, Galeno lib. 1. de ſemine, dicitur epididymis. At ego multorũ anatomicorum exemplo, & authoritate, per epididymida propriã teſtium tunicam intelligo, cuius rei te obiter monitũ eſſe volui. Horũ actio eſt, obſtare ſuis anfractibus, ne ſemen à vaſis præparãtibus ad eiaculãtia emigret, antequã in illis vaſis, vi teſtiũ perfectiſſimè elaboratũ, & cõcoctum

Hic alia loquitur author à Galeno. *Actio.*

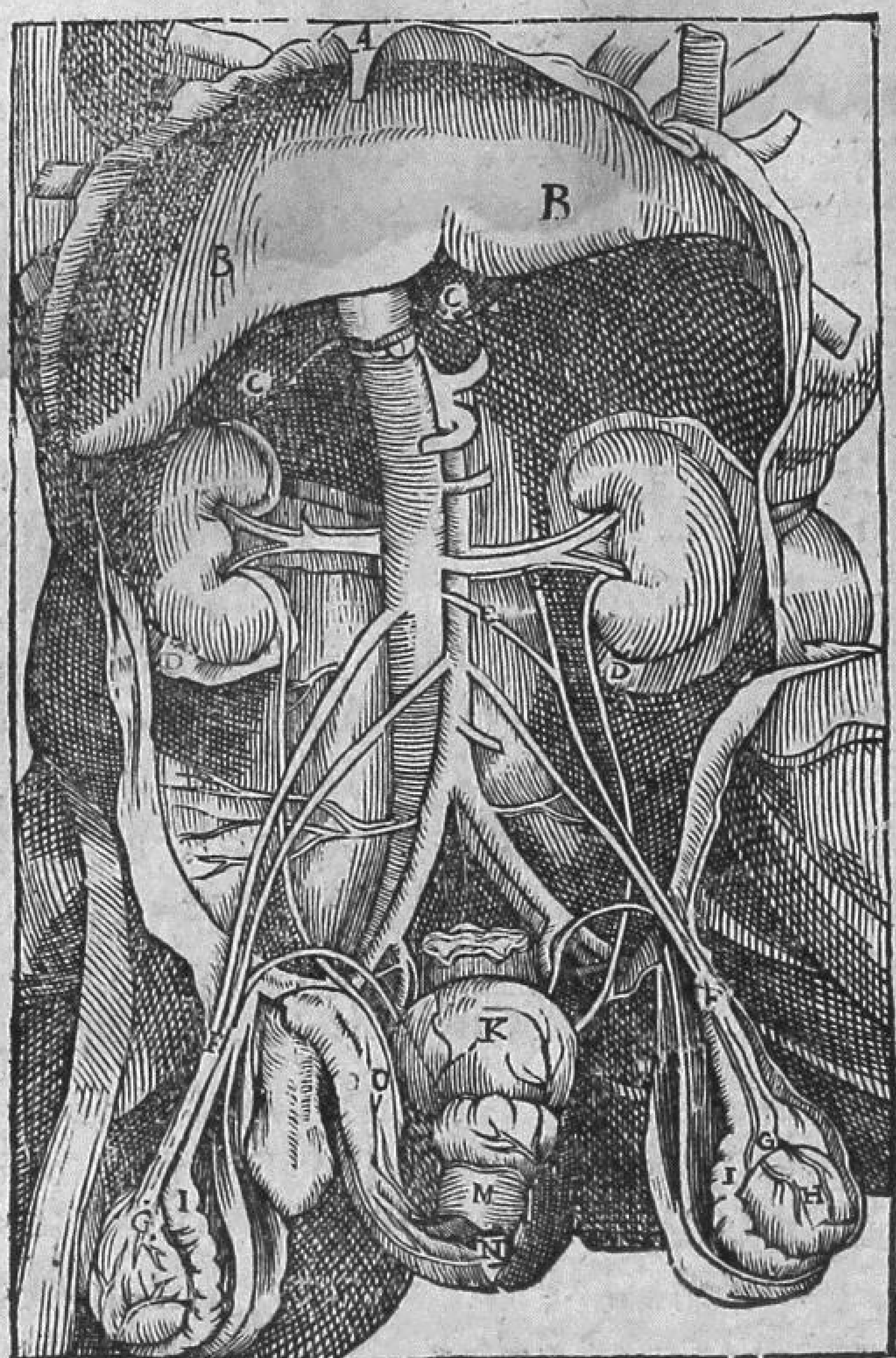
A coctũ fuerit. Nã in primis circumuolutionibus, ſanguis purus apparet. At in vltimis nõ
iã rubet, ſed albicat. Ita enim ſolet agere natura, vt moras nectat materiæ, in trãſitu, *Axioma anatomicũ.*
vel anguſtia, vel obliquitate, quam velit noua coctione magis elaborari, & perfici.
Id docent retis mirabilis plexus, inteſtinorum circumuolutiones, fundi ventriculi ru-
gæ, pylori anguſtia, venæ capillares per hepatis corpus ſparſæ. Certè natura ſimile
quid in vaſorum ſpermaticorum fabrica eſt commolita. Quantitate figuráque
ſunt aſpectabili, rotunda nempe in acutum tendente. Componuntur ex venis, ner- *Compoſitio.*
uis, & arteriis (quas ex vaſis teſtium ſortiuntur) ex epididymide, ſeu tunica à peri-
tonæo, & propria ſua ſubſtantia. Temperamento ſunt frigido, & ſicco. Duo *Nominis ratio.*
ſunt numero, cuique teſti vnum. Dicuntur verò varicoſa hæc corpora, para-
ſtatæ quaſi ſuperficiariè adſiſtant, & varicum inſtar attexantur teſti, ſecundum
eius longitudinem. Ex paraſtatis proferuntur vaſa eiaculatoria, eiuſdem cum
progenitoribus ſubſtantiæ, ſolidæ nempe, albæ & velut neruoſæ. Quantitas illis *Eiaculãtia vaſa.*
eſt mediocris: figura rotunda, & fiſtularis, vt per illa ſemini via ſit libera: nullo ta-
B men manifeſto meatu peruia apparent, niſi fortè in his quos longa exercuit gonor-
rhoea. Temperiei ſunt eiuſdem cum paraſtatis, inter quas & proſtatas colli veſicæ me-
dia interiacent, cum vtriſque immediatè connexa: quemadmodum & ſua tunica,
aliíſque vaſis, cum partibus vnde ea aſſumunt. Notandum verò, quòd eiuſmodi vaſa,
è paraſtatis egreſſa, ex imo teſtium ad ſummũ vſque aſcendunt, quo loco vaſis obuiæ
præparantibus, iiſdem viis in ventrem aſſurgunt, vnáque ſe alligant neruoſis fibris,
vſque ad internam ventris capacitatem. Vnde reflexa, præparantia deſerunt, quò
ad ima oſſis pubis decurrant, in medium glanduloſorum duorum corporum, quæ
proſtatas nominant, ad collum veſicæ ſitas, vt illic concurſu facto coaleſcant, in
vnum meatum efformata. Sic enim ex tribus ductibus, nempe ex duobus vaſorum
eiaculantium, & vno veſicæ meatu coit, vnus communis in viris, vrinæ ſeminíque
excernendis. Hanc ductuum vnionem arguit caruncula, ad ceruicis veſicæ ini- *Notãda caruncula & ab hyperſarcoſi diſtinguenda.*
tia elata, criſtæ inſtar, quæ eiuſmodi ſatis patentem ductum excipiens, non rarò
ab ignaris rei anatomicæ percontatoribus, pro caruncula præter naturam vſurpa-
C tur, tum maximè cùm ob aliquam occaſionem intumuerit. Eiaculantia hæc vaſa
numero ſunt duo: vtrinque vnum. Horum actio eſt, ſemen à teſtibus elaboratum,
ad proſtatas conuehere, & inde ad veſicæ collum, vnde communi meatu ex- *Eiaculãtiũ vaſorum actio.*
cernatur. In quo ſi quis quærat num communis ille meatus, ex duobus eiacula-
toriis conflatus, inter duo glanduloſa corpora ſenſui ſit patens, reſpondebimus mi-
nimè patens eſſe, licet ratio cogat nos fateri, meatum illum eſſe peruium, ratione
materiæ ſpermaticæ, craſſæ, & viſcoſæ, illac delatæ. Cur verò videri meatus ille
nequeat, fortè eſt, quòd in mortuo cadauere meatus omnes exigui occæcantur, calo- *Axioma anatomicũ.*
re, ſpiritúſque euaneſcentibus, magni verò longè anguſtiores apparent, quòd fla-
ceſcant omnia, & in ſeſe concidant foramina. Certè oportet valdè anguſtos eſſe
eiuſmodi meatus, in viuo etiam homine, cùm in mortuo ne aciculæ quidem acu- *Qua occaſione eiaculãtia amplo & manifeſto meatu aliquãdo ſint peruia.*
men admittant. Quare non eſt metuendum, ne inter percontandum, dum adi-
gitur in veſicam catheter, penetret ille in communem eiaculantium meatum, qui
carunculam intercurrit: niſi fortè aliquo caſu vt gonorrhoea, vel ingẽti aliqua phleg-
D mone, inſigniter præter naturam dilatatus fuerit. Nam videre mihi aliquando
contigit, eiuſmodi meatus adeò patentes, vt ſpathulæ capitulum admitterent: quæ res
admonet nos, vt inter percontandum, magnam adhibeamus cautionem, ne teme-
rè carunculam illam violemus: Nam cathetere paulò aſperius tentata, ſanguinem eru-
ctat, ſi præſertim adſit inflammatio. Sed & ſpirituum vnà cum ſemine magno im-
petu confluentium concurſus, valdè promouet eiuſmodi eiaculationem ſeminis, quæ
fit per anguſta illa viarum imperio imaginatricis facultatis in coitu.

Poſt eiaculantia vaſa ſequuntur proſtatæ, corpora glanduloſa, eiuſdem ſubſtan- *Proſtatæ.*
tiæ, & temperiei, cum reliquis glandulis. Harum quantitas ſatis magna eſt, figura ro-
tunda, & quadamtenus oblonga, ex ſuo quæque latere apophyſim ſatis longam &
mollem proferentes. Earum compoſitio eſt ex venis, neruis, arteriis, tunica, quam ha-
bent è vicinis partibus, propria denique carne, quam à prima obtinent conformatio- *Axioma anatomicũ.*
ne. Duæ ſunt numero ſitæ ad radices ceruicis veſicæ eidem, vaſis deferentibus, & par-
tibus his annexis, arctius colligatæ. Sed & notandum, quòd pars omnis quæ nutatio-
ne, vita & ſenſu fruitur, ſecundariò vel proximè connectitur cum principibus corpo-

Proſtatum vſus. *In methodo curand. morb.*

ris partibus,vaſorum quæ inde excipiunt interuentu.Proſtatum vſus eſt , ſemen à te- A ſtibus elaboratum,proprio corpore excipere, idque eo vſque continere, quoad quantitate,qualitate, vel vtróque moleſtum ſit. Præterea humorem quendam oleoſum,& viſcidum,corpore ſuo glanduloſo concipere, vt continuo in fiſtulam vrinariam diſtillans,ipſam ab vrinæ tueatur acrimonia. Sed & obſeruauimus vtrinque ex proſtatis, alias glandulas, quas Rondeletius appendices glanduloſas nominat, in quibus etiam ſemen aſſeruatur.

Figura decima, qua ſuperiori figura demonſtrata, exactius repetuntur.

A. *Monſtrat ligamentum iecoris à xiphoide deſcendens.*
B. *Partem hepatis gibboſam.*
C. *Partem hepatis ſimam.*
D. *Renum inuerſorum adipoſam membranam.* B
E. *Vaſis ſpermatici ſiniſtri in vnum adductam & coeuntem bifurcationem, quæ fit ex vena caua & emulgente, quæ raro videtur.*
F. *Connexionem venæ & arteriæ ſpermaticæ, vnde in formam capreolorũ vitis incipit intorqueri.*
G. *Vaſorum præparantium ad teſtes ingreſſum, quo vaſa præparantia materiam ſpermaticam teſtibus communicant.*
H. *Teſtem inuolutum tunica ſua Dartos dicta.*
II. *Paraſtatas varicoſas, vnde initium ducunt eiaculantia vaſa ſpermatica.*
K. *Corpus veſicæ.*
L. *Corpora glanduloſa, quæ proſtatas dicunt, inter quæ vaſa ſpermatica vniuntur, quo in meatum confluant, & ductum veſicæ, vrinæ & ſpermaticæ huic materiæ communem.* C
M. *Muſculum ſphincterem colli veſicæ.*
N. *Venas & arterias quæ in penem diſtribuuntur.*
O. *Duo ligamenta ſpongioſa quæ penem conſtituunt.*

De Vreteribus. CAP. XXX.

Vreterum ſubſtantia, magnitudo, figura & compoſitio.

OPPORTVNVM nunc eſſe videtur, de vreteribus, veſica, & partibus ad veſicam attinentibus, dicere. Ergo vreteres ſubſtantiæ ſunt ſpermaticæ, albæ, denſæ, & ſolidæ, inſignis magnitudinis in altitudine & longitudine. Figura rotunda & fiſtuloſa. Compoſiti ſunt ex duabus tunicis: Vna propria, fibris rectis & tranſuerſis contexta, quæ venit ab arteriis, & venis emulgentibus. Altera communi à peritonæo, quin & venas, neruos, & arte- D rias, à partibus vicinis obtinent. Duo ſunt, vtrinque vnus. Siti ſunt inter renes (ex quorum ſinuata parte exeunt) & veſicam. Ratio autem qua ſe vreteres in veſicam, & porus cholagogus in inteſtinum inſerunt, omnem ſuperat naturæ admirationem: nã vreteres, ad veſicæ orificium non quidem directò, ſed obliquè implantantur, inque interna ſpatia penetrant. Subtus enim velut membranam, vel ligulã membranoſam corporis veſicæ findunt, in eámque, quaſi duplex eſſet, ſe inſinuant. Hæc verò ad ſubeuntis excrementi, nempe vrinæ ingreſſum, diducitur: hiátque reliquo tempore clauſa ſubſidente velut operculo, ſic vt qui in veſicæ capacitatem incidit humor, non ſolùm retrò compelli regeríque nequeat, ſed ne aër quidem impulſus, inſpirando remeare, & regredi: quod in veſicis ſuillis, vento, aëreque diſtentis, experimur. In his enim aërem ventúmque quo tument perſtare concluſum cernimus, nec niſi compreſſionis ſumma vi, extrudi inde poſſe: vt enim accurrentium per vreteres in veſicam, humorum impetu ligula hæc intro ſubuerſa patet, ſic ab intro contentis corporibus cõpreſſa, toto ſe corpore ſuo ad egreſſum, obſtaculi vice intrudit, pori cholagogi cum inteſtinis

Numerus & ſitus.

Mira vreterum in veſicam inſertio.

A teſtinis ſimilis eſt inſertio. Vreterũ connexio eſt cũ ſupradictis partibus, cum lumborũ muſculis, ſupra quos à renibus in veſicam excurrunt. Quare nihil impedit quin calculus per vreteres prolabens in veſicam, ſtuporem femori æquè inferat, atque antea cùm adhuc renibus cõtineretur. Frigido ſunt & ſicco temperamento. Vſus eorum eſt, vt deferendæ in veſicam vrinæ, tanquam ductus & canales ſint.

Connexio.

Etiam vretere & veſica concluſus calculus ſtuporem femori infert

De Veſica. CAP. XXXI.

VESICA, eiuſdem eſt cum vreteribus ſubſtantiæ, neruoſæ nempe, quò dilatari facilius poſſet. Magnitudo veſicæ ſatis eſt inſignis, aliis tamen maior, aliis minor, pro ætatis & corporei habitus varietate. Figura rotunda eſt, & quaſi pyramidalis. Ex duabus eſt tunicis compoſita, propria vna, quæ denſiſſima eſt, & tribus fibrarum generibus contexta, rectis nempe parte interiore, tranſuerſis externa, & obliquis media. Communis altera à peritonæo:
B venas habet & arterias vtrinque vnam ex vaſis hypogaſtricis ſupra os ſacrum, neruos etiã vtrinque habet à ſexta coniugatione cũ neruis oſſis ſacri mixtos. Nam à cerebro ad oſſis ſacri extrema vſque hi nerui deſcendũt. Vnica eſt: Sita viris in ventre inferiore ſupra inteſtinũ rectum, & infra os pubis: mulieribus autem inter vterum & idem os: cui adhæret ligamentis membranoſis, vt & peni per ſuam ceruicem & inteſtino recto per tunicam ſuam cõmunem & vaſa propria. Temperamento eſt frigido & ſicco. Vſus eius ſeu actio eſt per fibras continenter vrinam attrahere, ac quandiu æquum eſt continere, deinde per ceruicem ſuam expellere, partim compreſſione, ſiue ſuiipſius, ſiue potius muſculorum epigaſtrij & diaphragmatis, quòd hic motus cùm ſit voluntarius, niſi à muſculo quo caret veſica ędi nequit: partim etiã dilatatione & relaxatione muſculi ſphincteris fibris tranſuerſis, vt ſphincter ani contexti, vt eiuſmodi veſicæ orificium clauderet, nec vrina præter voluntatem efflueret. Veſica verò dum repletur, dilatatur: dum verò vacuatur, contrahitur crumenæ inſtar. Muſculum hunc in veſica ſuila facile eſt animaduertere, exporrectum ex veſicæ orificio, & initio meatus vrina-
C rij vſque ad pudenda, etiam in fœminis: at viris deſinit in perinæum, ſimul atque inteſtinum rectum deſeruit. Ita porrò exporrectus fuit hic muſculus, vt ſua compreſſione vrina prorſum è veſica excluderetur, quę diuturniore illic mora noxam acrimonia ſua potuiſſet inferre. Hæc communis eſt de ſphinctere veſicæ anatomicorum opinio, quæ tamen Fallopio non probatur. Nam (vt ait) ſi muſculus hic eſſet ſitus infra corpora glanduloſa, nũquam ſemen in coitu poſſet excerni ſine aliqua vrinæ portione. Quare cenſet ſitum eſſe hunc muſculum ſupra proſtatas, nihilque eſſe aliud quàm colli veſicæ initium, quod euadit carnoſius, dum fibris tranſuerſis contexitur. Quod ad id veſicæ collum attinet, nihil ſubſtantia, compoſitione, numero & temperie à veſica, ſed ſolùm quantitate, quæ collo neque tam ampla eſt, neque figura adeò rotunda, ſed oblongior cum virga virili repræſentans literæ S effigiem. Poſitum eſt viris ad extremitatem recti inteſtini & perinæi, ſurſum ad penis vſque radices aſſurgẽs, & cum eadem ſeſe deorſum reflectens: mulieribus breue eſt, latum & rectum, deſinens ad orificium ceruicis vteri, inter nympharum neruoſa corpora. Viris connexio eius eſt cum veſica,
D vaſis eiaculatoriis, inteſtino recto, & pene: fœminis verò cum ceruice vteri & pudendis tantummodò. Vſus eius eſt in viris vrinam ſemẽque effundere: fœminis ſolam vrinam. Notandum verò eſt, diuidenda, diſtrahendáque eſſe oſſa pubis, per eam qua vniuntur commiſſuram, quo exactius eas partes quo ſint ſitu contemplari poſſis. Intelligendum præterea per perinæum, non aliud quicquam intelligi viris, fœminíſque, quàm ſpatium id quod eſt ab ano ad pudenda vſque, cuius ſutura taurus nominatur, vt & virgæ ſutura, raphi.

Veſicæ ſubſtantia, Magnitudo Figura. Compoſitio.

Numerus. Situs.

Temperies. Actio.

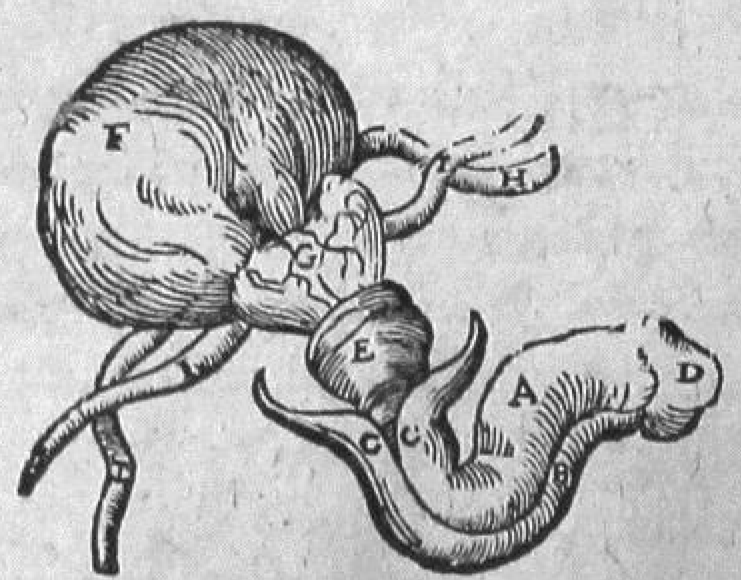
Sphincter veſicæ.

Situs ſphincteris.

Veſicæ ceruix.

Connexio ceruicis vteri & vſus.

Figura vndecima de Veſica & Pene. A

A.B. *Monſtrant duo ligamenta ſpongioſa quæ corpus penis componunt.*
CC. *Eorundem initium.*
D. *Glandem.*
E. *Muſculum ſphincterem.*
F. *Veſicæ corpus.*
G. *Glandulas proſtatas.*
H. *Vreteres.*
II. *Vaſa ſpermatica eiaculantia.*

De Pene. CAP. XXXII.

Subſtantia penis, quãtitas & figura.

SEQVITVR pudendarum partiũ virilium, muliebriúmque explicatio, ac primò de virilibus dicemus. Penis ſubſtantię eſt ligamentoſæ, quia ab oſſibus illa primùm prodit: quãtitatis eſt in omnem dimenſionem ſatis inſignis: aliis tamen maior, aliis minor figura penis rotunda eſt, ſurſum tamen, deorſúmque leuiter compreſſa. B

Compoſitio.

Compoſitio ex duplici tunica, neruis, venis, arteriis, duobus ligamentis, meatu vrinario, & quatuor muſculis. Tunicas habet tum à vera cute, tum à panniculo carnoſo, venas verò & arterias à vaſis hypogaſtricis, quæ ſupra os ſacrum ad penem parte inferiore progrediuntur, vt pudenda vaſa parte ſuperiore. Ligamenta penis prodeunt à lateribus, & inferiori commiſſura oſſiũ

Penis ligamenta.

pubis vtrinque. Quare penis protinus à ſua radice duplici eſt inſtructus ligamẽto, ſed mox duo illa in vnum coëunt ſpongioſum. Vrinæ ductus in inferiore penis parte ſitus inter duo ligamenta venit à ceruice veſicæ.

Muſculi penis.

Quod ad muſculos ſpectat, duo laterales magnam penis partem componentes, ab interno iſchij tubere prodeunt, móxque ab ortu dilatantur, ſed gracileſcunt. Duo alij inferiores à muſculis ani oriuntur, ductúmque vrinarium comitantur per perinęi longitudinem, quouſque penem ſubeant: adeò C verò hi duo muſculi arctè cohærent, vt vnum videantur forma triangulari.

Muſculorũ eiuſmodi actio.

Quatuor hi muſculi dum agunt coitus tempore, diducunt dilatántque hunc meatum vrinæ & ſemini communem, vt impetu vno ſemen in agrum naturæ excernatur: quin & eodẽ illo tempore rigidum ſic penem continent, vt in neutram partem inclinet. Vnicus eſt penis, & ſitus ſupra inferiores oſſis pubis partes, vt in erectione eſſet rigidior. Connexio eius eſt cum illo pubis oſſe, & vicinis partibus per partes ipſum componentes. Tẽperamento eſt frigido & ſicco. Actio, ſemen in vuluam inferre, conſeruandæ ſpeciei humanæ gratia. Penis caput inde incipit, vbi tendines eius deſinunt. Caput illud à figura quam habet, Glans dictum eſt & Balanus.

Balanus.
Præputium

Cutis quæ id caput integit præputium dicitur. Huius glandis caro mediæ eſt naturæ inter carnem glãduloſam & veram cutẽm.

Penis ligamenta.

Notandum verò penis ligamenta eſſe ſpongioſa contra aliorum conditionem, craſſo ſanguine & atro referta. Hæc verò omnia cupidæ voluptatis illecebris agitata, & veneris incendio accenſa, penem tumefaciunt & erigunt.

D

De mulierum ſpermaticis vaſis ac teſtibus. CAP. XXXIII.

Quid virilia differãt à muliebribus ſpermatica vaſa.

EXEQVENDA nunc eſſent pudenda muliebria, ſed quia illa ex ceruice & vteri proprio corpore dependent, ante de vtero dicemus. Si tamen prius quid interſit vaſis ſpermaticis, teſtibúſque muliebribus & virilibus dixerimus. Sciendum ergo eſt ſpermatica mulierum vaſa à virilibus nihil differre ſubſtantia, figura, compoſitione, numero, connexione, temperie, origine & vſu, ſed ſolùm magnitudine & diſtributione: nam mulieribus ampliora ſunt & breuiora.

Cur muliebria vaſa ſpermatica virilibus ampliora ſint ſed breuiora.

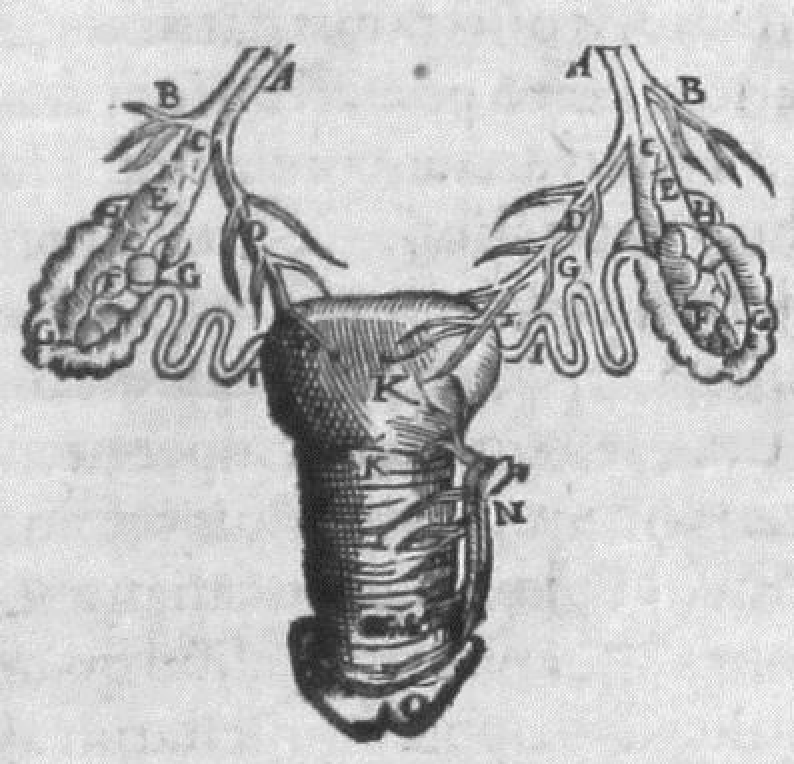
Ampliora quidem oportebat illa, quod non modò conuectura eſſent materiam generationi fœtus & teſtium nutritioni, ſed etiam vteri & fœtus alimoniæ ſufficientem. Breuiora verò, quia in mulierum ventre ad teſtes deſinunt & vterum. In quo notandum vaſa ſpermatica præparantia paulò antequàm teſtes accedant, in duos ramos inæquales diuidi, quorum minor eo quo de virilibus diximus, modo inflexus, pergit in caput teſtiũ,

A per quam ſui tenuiſſimum ramulum tranſmittens in tunicas teſtium, vitæ & alimonię gratia: nec in tunicas modò, ſed & in eiaculantia vaſa. Maior verò ramus vtrinque deſcendit per ſuperiorem corporis vteri partem, inter tunicam propriam & communem à peritonæo, vbi in plures ramulos diuiditur. Ex hoc diſcrimine vaſorum ſpermaticorum facilè intelliges, cur minus ſeminis excernāt mulieres quàm viri. Quod ad teſtes attinet, nihil à virilibus differūt, niſi ſecundum magis & minus. Nam & minores ſunt & figuræ magis ſimæ & compreſſæ, ob caloris defectum qui ipſos ad iuſtam magnitudinem adducere & excitare non potuit. Compoſitio eſt ſimplicior: carent enim ſcroto, tunica carnoſa, & ſecundum nōnullorum etiam opinionem erythroide, ſed in eius loco aliam habēt à peritonæo, quæ propriam, id eſt epididymida, ſeu darton integit. Syluius ſcribit muliebres teſtes carere erythroide: certum eſt tamen quòd præter propriam Datton aliam habent à peritonæo, quæ eſt erythrois, ſeu vt loquitur Fallopius elythrois, quaſi vaginalem dicas. Exiſtimo verò hunc errorem manaſſe ex Galeni textu, perperàm intellecto, quo ſcribit, teſtes muliebres carere epididymide. Nō enim
B de tunica eſt intelligendum, ſed de paraſtata varicoſa (vt ante expoſui:) numero nihil differunt, ſed ſitu. Nam viris extra ventrem pendent ad os pubis ſupra perinæum: mulieribus in ventre ſunt conditi, ad vteri latera prope fundum, ſic tamen vt vteri corpus non attingant. Adnectūtur verò vtero hi teſtes, tum tunica à peritonęo, tum vaſis eiaculantibus ad vteri cornua deſcendentibus: reliquo verò corpori per vaſa & neruos ortos ab oſſe ſacro & coſtali. Temperamento ſunt quàm viriles frigidiore. Eiaculantia mulierum vaſa à virilibus differunt, quòd ab initio ampla ſunt, & conſiſtentiæ ſeu ſubſtantiæ venoſæ, ſic vt vix diſcernere queas à tunica peritonæo, mox neruoſa euadunt, vnáque gracileſcunt, adeò vt ſpectantibus fracta ruptáque, quanquam falsò appareant. At vbi propius ad vteri cornua accedunt, iterùm dilatantur: in reliquis conditionibus cum virilibus conueniunt, niſi quòd omnino graciliora ſunt & breuiora. Figura eſt illis rotūda, ſed magis quàm viris anfractuoſa: credo vt anfractus eiuſmodi paraſtatarum varicoſarum loco eſſet. Sita ſunt inter teſtes & vterum, nam ex teſtium capite prodeunt: mox tunica à peritonæo munita in vterum implātantur per cornua.

Teſtes muliebres à virilibus quò diſtent.
Compoſitio teſtium muliebrium.
Lib. 14. de vſu part.
Situs.
Connexio.
Eiaculātia muliebria vaſa.
Cur eiaculantia muliebria ſint anfractuoſa.
Situs.

C

Duodecima figura de Vtero.

AA. *Docent vaſa ſpermatica præparantia, id eſt venas, arteriáſque duplices id muneris ſortitas.*
BB. *Ramos qui pergunt ad teſtium membranam deſcendētes à peritonæo.*
CC. *Connexionem venæ & arteriæ ſpermaticæ ad teſtes deſcendentium.*
DD. *Portionem ſupradictorum vaſorum, ad vteri fundum deſcendentium.*
EE. *Monſtrant textum varicoſum vaſorum.*
FF. *Corpora teſtium.*
GG. *Vaſa ſpermatica eiaculantia.*
D HH. *Initium ſupradictorum vaſorum, paraſtatas varicoſas circa teſtes efficientium, vſque ad notas* GG.
II. *Fundum vteri, quo ſupradicta vaſa terminantur.*
K. *Proprium vteri orificium.*
L. *Vteri ceruicem.*
M. *Meatum veſicæ.*
N. *Vaſa quæ ad vteri ceruicem terminantur.*
O. *Orificium ceruicis vteri.*

De Vtero muliebri. CAP. XXXIIII.

VTERVS pars eſt humani corporis, quæ in ſolam mulierem cadit, ſcroti nempe loco ipſi à natura conceſſa, vt ceruix vteri, partéſque annexæ loco penis: ſic vt ſi quis exactè partes muliebres viriléſque contempletur, non numero differre eas, ſed ſitu tantùm & vſu comperies. Quod enim viro extrorſum patet, id mulieri introrſum eſt reconditum, cum naturæ

Pudenda muliebria quid à virilibus differant.

ſingulari prouidentia,tum ob caloris muliebris infirmitatem,qui foras eiuſmodi par-
tes,vt in viro,propellere & exerere non potuit. Vterus ſubſtantię eſt neruoſæ & mem- A
branoſæ,vt pro incidente neceſſitate dilatari & contrahi facilius poſſet. Magnitudo
Vteri ſubſtantia & Magnitudo eius varia eſt pro varia ætatis, venereæ exercitationis, menſtrualis materiæ profuſio-
nis,& temporis conceptus ratione. Impubi adhuc mulieri, & venerem haud expertæ,
nec menſtruali,nec grauidæ omnino eſt exiguus vterus: quare vteri quantitas certò
Figura. definiri nequit. Figura vteri veſicæ figuræ planè ſimilis eſt, ſi illam abſque ſuis apophy-
ſibus,quas Herophilus cornua nominabat, propter eam quæ illis cum cornibus bu-
Cornua vteri. bulis,nunc primùm ſe exerentibus intercedit,ſimilitudinem conſideraueris. Conſtat
Compoſitio. partibus ſimplicibus & compoſitis. Simplices ſunt venæ,arteriæ,nerui & tunicæ. Ve-
næ & arteriæ quatuor numero exiſtunt, duæ quidem ex vaſis ſpermaticis præparanti-
bus,duæ reliquæ ex hypogaſtricis eo aſcendunt quo nunc dicemus modo. Primùm e-
Vaſa. nim eiuſmodi vaſa,priuſquàm vtrinque ad vterum aſcendant, in duos ſe diſſecant ra-
mos,quorum alij ad vteri partem inferiorem pergũt,alij ad eius ceruicem quibus ſan-
guis menſtruus. Si à conceptu redundat,poteſt expurgari. Nerui ad vterum perueniũt
Nerui. vtrinque, tum à ſexta coniugatione ſecundum ſpinæ longitudinem deſcendente,tũ B
ab oſſe ſacro: qui mox vniti commixtique inter ſe aſcendunt, per vterúmque diſtri-
buuntur,venarum & arteriarum inſtar.

Tunica vteri exterior ſeu communis eſt à peritonæo,qua parte attingit os ſacrum,
Tunica ſeu membrana potius propria. propria verò à prima conformatione. Triplici hæc ſtaminum genere contexta eſt. Re-
ctis parte interiore ad ſeminis vtriuſque attractionem, tranſuerſis exteriore ad id vbi
res feret,excernendum,obliquis in medio ad huius debitam retentionem. Vterus di-
uiſionem non admittit, niſi ratione partium dextrarum & ſiniſtrarum, obſcura linea
qualem in ſcroto videmus,ſed non ita manifeſta diſcretarum:nec oportet veterũ mo-
Nullæ in vtero cellæ. re alias in vtero cellas nos comminiſci. Nam naturæ lege mulier ſimul & ſemel non
eſt potens, niſi duorum fœtuum. Argumento eſt quòd duabus tantùm mammis do-
nata fuerit. Si plures geſtare cernatur, præter naturam eſt,& monſtri ſimile,quòd na-
Plurium quàm duorum monſtro ſimilis eſt partus. tura illis de commeatu & alimonia non prouiderit. Ad imum ventrem natura vterum
collocauit,quod ſic loco eſſe videretur admodum opportuno ad ſemen excipiẽdum,
fœtum gerendum & excludendum. Poſitus eſt inter veſicam & rectum inteſtinum, C
híſque partibus arctius multò ſua ceruice,quàm proprio corpore alligatur:ſed & duo-
Situs. bus præterea fortiſſimis ligamentis à lateribus, & ſuperioris oſſis pubis partibus,ex
quibus ſuſpenſus apparet. At communi ſua tunica à peritonæo eo præſertim loci den-
Dolor vteri ad quas propriè partes pertineat. ſiſſima alligatur oſſi ſacro,ilium oſſibus & lumborum. Huius arctæ connexionis ra-
tione grauida mulier eiuſmodi ligamentorum dolorificas retractiones, & velut con-
uulſiones ſentiens,ſe grauidam agnoſcit. Temperiei eſt frigidę & humidę,magis ex e-
uentu quàm ex ſeſe. Actio eius eſt ſemen vtrumque concipere, conceptúmque ad de-
finitum vſque,à natura tempus fouere, conſeruare, nutrire, ſanguinem inſuper men-
Vteri propria actio. ſtruum excipere,excernereque. Vteri partes compoſitæ ſunt,proprium ipſius corpus,
& ceruix eiuſdem. Id corpus grauidis ad vmbilicum vſque extẽditur,altius aliàs,aliàs
depreſſius. Parte interna contẽplandi veniũt Cotyledones, qui nihil ſunt aliud quàm
Cotyledones vteri. orificia & oſcula venarum illic deſinentium. Vix in mulieribus apparet,niſi ſtatim ab
excluſo fœtu, aut menſtrua purgatione: at in ouibus, capris & vaccis omni apparent
tempore granorum frumenti inſtar,niſi cùm fœtæ ſunt, tum enim auellanarum nucũ D
æquant magnitudinem, quin & tum in mulieribus tument, inſtárque habent carnis
informis ſeſquidigitum craſſæ,quæ fœtus vtero concluſi partes omnes naturales cin-
git:quo nomine informis hæc caro, nonnullorum ſententia in tunicarum fœtum in-
uoluentium numero eſt habita, Chorionque dicta: quod quemadmodum in brutis
Iuſta Colũbi reprehẽſio. chorion,venis,arteriiſque contextum eſt,vnde fiunt vaſa vmbilicalia,ſic mulieri eiuſ-
modi carnea moles venis,arteriiſque eſt intexta,vnde eiuſmodi vaſis eſt origo. Quod
quàm verè & cum ratione ſic dictum,aliorum eſt iudicium. Vnum eſt cuius te velim
admonitum,quòd quemadmodum Cotyledonum incrementa in brutis chorij nomi-
ne non denominantur,ſed eiuſdẽ tantùm appendices dicuntur,ſic in mulieribus eiuſ-
modi tumefacti Cotyledones,chorij nomen non merentur, ſed chorij appendicũ po-
Vteri orificium. tius. Deſinit hoc corpus in quandam anguſtiam, quæ id ad pudenda perſequentibus
occurrit in mulieribus quæ nondum pepererunt, vel certè aliquandiu ſteriles manſe-
runt. Nam in recentibus puerperis,nihil præter cauitatem intueri poſſis, nullam præ-
terea

A terea anguſtiam. Hanc anguſtiam proprium vteri orificium nominamus, quod à conceptu exactiſſimè clauditur, præſertim quouſque fœtum inuoluentes membranæ abſolutæ ſint, ſatíſque ſolidę ad continendum ſemen, ne exiliat, vel à ſubeunte aëre corrumpatur: nam mox reſeratur vt exitus pateat ſemini, menſibus in quibuſdam, ſeroſíſque humoribus quæ per grauiditatis tempus in vtero congeruntur. Ab hoc proprio orificio, ceruix vteri ortum habens, ad pudenda vſque extenditur. Subſtantiæ eſt muſculoſæ, ex mollicula carne contextæ, quod oporteret eam extendi & contrahi, rugari & exporrigi, explicaríſque & intorqueri ac vibrari ad fœtus excluſionem, rurſumq; poſt ſibi reſtitui. Ætate procedente occaleſcit, tum attritu venereo, tum ætatis ratione, qua totum corpus omnibus ſuis partibus ſicceſcit & induratur. Iuuenibus enim & adoleſcentibus tractabilis & flexilis eſt ad naturæ neceſſitates. Magnitudo eius in omnem dimenſionem ſatis ampla eſt: quamquam varia ſit ob infinitam corporum varietatem. Figura eſt oblonga, rotunda, & caua. Compoſitio eadem eſt cum vteri compoſitione, niſi quòd tot vaſa non excipit quàm vterus. Nulla enim alia habet quàm quæ

Grauidis non ſemper exactè clauditur proprium vteri orificiũ.

Ceruix vteri.

Vaſa ceruicis vteri.

B à venis hypogaſtricis tranſmittuntur per ramos ad vterum aſcendentes. Ceruix hæc parte interna multis crenis palati canini inſtar rugoſa eſt, vt illa inęqualitate maiorem coëunti voluptatem pareret, ſicque breuior coitus foret. Vnica eſt, & ſita inter veſicæ ceruicem, & rectum inteſtinum, quibus arctè adhæret, quemadmodum & vtero per proprium vteri orificium, pudendíſque per ſuum: per vaſa verò ſua, partibus omnibus vnde illa tranſmittuntur. Temperamento eſt frigido & ſicco. Semini in vterũ immittendo, fœtui excludendo, & menſtruis fluentibus via eſt. Notatu verò dignum eſt in viæ hac longitudine, nullam eiuſmodi membranam reperiri, quam Hymen nominarunt, quamq; comminiſcuntur, primo coitu diffringi. Columbus tamen, Fallopius, Vierus, multiq; alij ætatis noſtræ docti viri, contrà ſentiunt, aiúntque paulò ſupra ductum vrinarium in virginibus comperiri, cerniq; eiuſmodi membranam neruoſam, tranſuerſo ſitu in media veluti huius ceruicis via poſitam, & ad menſium exitum perforatam. Sed vt id experientia falſum deprehendas, veteres in hunc errorem impulſos ex eo veriſimile eſt, quòd nonnullis primo coitu, ſanguis ex illis locis erũpit copioſius.

Hymen nullum.

C Sed veriſimilius eſt, contingere id ex vaſorum quorũdam per internam ceruicis vteri ſuperficiem deſcendentium, violento attritu, nequeuntium tam validam extenſionẽ ſuſtinere, quẽ neruoſa illa ceruix primo congreſſu ſuſcipit, citra ruptionẽ: neque enim virgo nubilis quæ partes ſuas genitales, viri genitalibus proportionatas, mole & amplitudine habuerit, eiuſmodi ſanguinis fluxum expertura eſt, vt pluribus verbis docebimus, lib. de Generat. Deſinit ceruix hæc ad pudendum muliebre, vbi eius proprium eſt orificium, id pudendum nobis nunc explicandum eſt, quòd ceruicis ſit apophyſis & appendix. Pudendum muliebre ſubſtantiæ eſt medię, inter carnem & neruum. Magnitudo ipſi eſt ſatis inſignis, figura rotunda, caua, oblonga. Compoſitio ex venis, arteriis, neruis, ad vteri ceruicem deſcendentibus, & duplici tunica, à vera cute, & panniculo carnoſo prodeunte: ambæ eiuſmodi tunicæ arctè illic vniuntur, per interiectam carnem, ex quo dicitur hæc pars ex tunica muſculoſa coaluiſſe. Numero vnicum eſt. Situm ſupra perineum. Conexionem habet cum Ano, ceruice vteri & veſicæ, per propria vtriuſque orificia. Temperiei eſt mediæ, inter calidũ, frigidũ, humidum & ſiccũ.

Vnde ſanguis qui quibuſdam virgũculis primo erumpit coitu.

Pudendum muliebre ceruicis eſt vteri apophyſis.

D Vſum eundem habet cum virili præputio, nempe vt cum nymphis arceat ingreſſu aërem, vnde vtero impendet algoris periculum. Pudendorum labra Pterygomata Græcis, nobis Alæ dicuntur, totámque illam regionem continent, quæ pilis veſtita eſt. Et quia in Nympharum mentionem incidimus, ſciendũ Nymphas apophyſes eſſe, & veluti cutis muſculoſæ productiones, quæ vtrinque ex parte ſuperiore oſſis pubis, deorſum vſq; ad ceruicis veſicæ orificiũ deſcendunt, ſæpè in tam turpẽ molem excreſcentes, vt virilis membri inſtar arrigant. Quare quibuſdam ſunt à primis annis amputandæ, magna tamen cautione adhibita, ne ſi audacius exſecentur, tanta ſequatur hęmorrhagia, vt mortis mulieri vel vtero ſterilitatis conſequutionem adferat, ob vteri fuſo ſanguine nimio refrigerationem. Recentiores anatomici, vt Columbus & Fallopius, præter has partes alterius meminerunt particulæ, quę in ſummo eminet pudendarum partium, ipſiúſque etiam vrinarij ductus, quæ eaſdem alas, de quibus paulò ante diximus, coniungit. Columbus Tentiginem vocat, Fallopius Cletorida, vnde verbum infame Cletorizein. Sed quia obſcœna pars eſt, qui plura de ea ſcire volet, legat illos quos citaui ſcriptores.

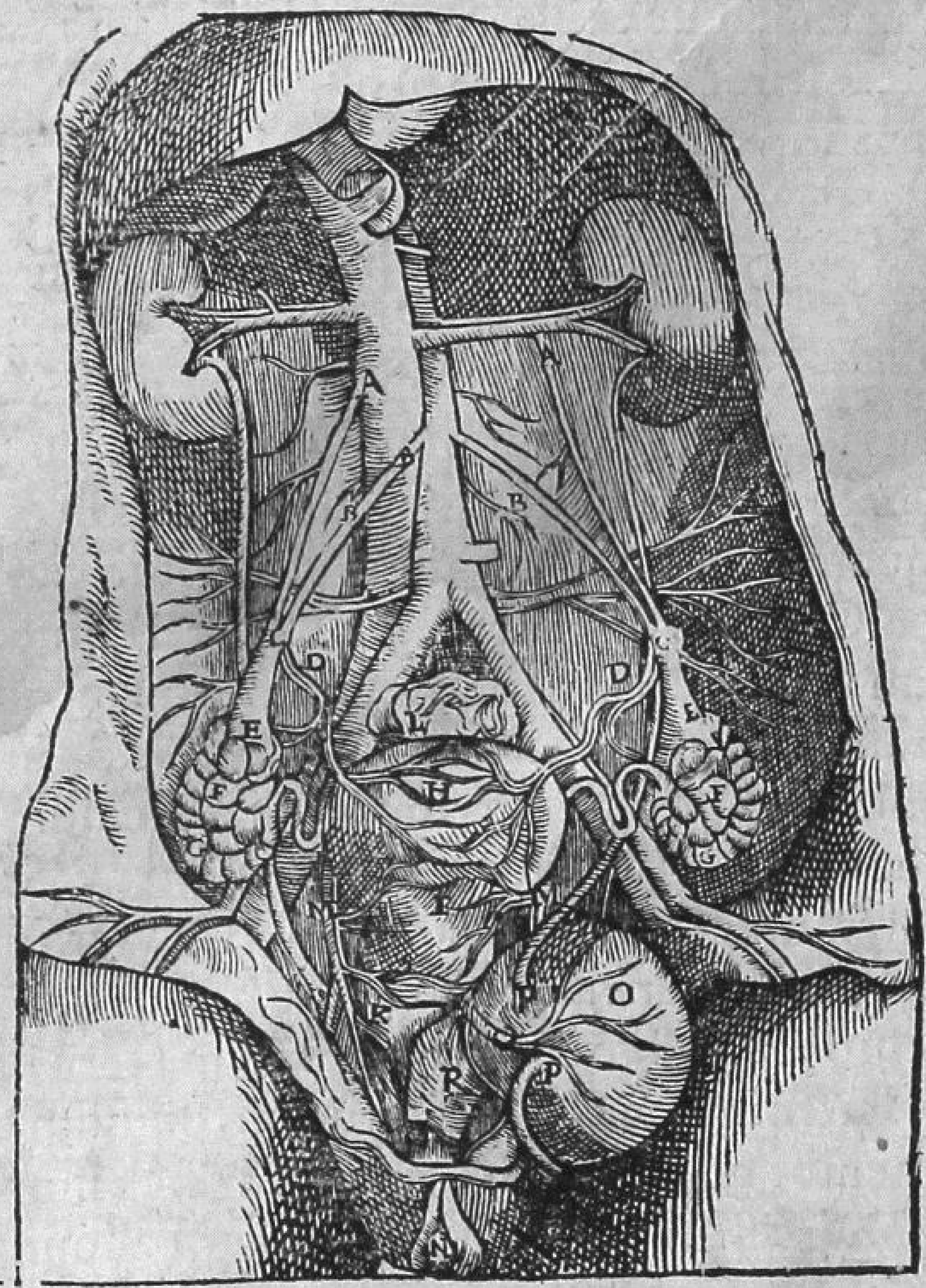
Vſus pudẽdi muliebris.

Pterygomata.

Nymphæ.

Tentigo.

Decimatertia figura, partes muliebres à virilibus differentes monſtrat. A

AA. *Monſtrat venas ſpermaticas.*
BB. *Arterias ſpermaticas.*
CC. *Harum connexionē cum venis ſpermaticis, inſuper aliam diuiſionem venarum & arteriarum ſpermaticarum, teſtes & vteri fundum adeuntium.*
DD. *Portiones vaſorum ſpermaticorum, vteri corpus adeuntium.*
EE. *Alterā eorumdem vaſorum portionem teſtes adeuntium.*
FF. *Teſtes muliebres.*
GG. *Vaſa eiaculatoria, quæ è teſtibus exeuntia in vterum ſe per cornua præcipitant.* B
H. *Corpus vteri.*
I. *Situm proprij vteri orificij.*
K. *Ceruicem vteri.*
L. *Inteſtinum rectum, reſectum & ablaqueatum.*
M. *Venas & arterias hypogaſtricas, ad vteri corpus, ceruicémque adeuntes.*
N. *Orificium ceruicis vteri.*
O. *Corpus veſicæ inuerſum.*
PP. *Vreterum quorum vnus reſectus eſt in veſicam ingreſſum.*
Q. *Venam & arteriam, ad veſicam pergentes, ab his productas quæ adeunt vteri ceruicem.* C
R. *Ceruicem veſicæ, eiúſque muſculum, cuius apertiorem demonſtrationem habuiſti præcedentibus figuris.*

De Tunicis fœtum in vtero continentibus, déque Vmbilico.

CAP. XXXV.

Subſtantia, Magnitudo Figura, & Compoſitio.

Cotyledones

Numerus membranarum fœtus.

MEMBRANÆ fœtum in grauidæ matris vtero continentes, ſubſtantiæ ſpermaticæ ſunt & neruoſæ, ex ſemine materno materiam ſortitæ. Neruoſæ autem factæ ſunt, quò facilius extendi poſſent, pro fœtus contenti neceſſitate. Earum magnitudo in latitudine, & altitudine inſignis eſt, inſtante præſertim partus tempore. Figuræ ſunt rotundæ, vteri inſtar. Compoſitionem habēt ex venis, arteriis, & propria ſubſtantia. Venæ, arteriæq; ad illas diſtribuuntur (ſeu obſcurè, ſeu manifeſtè pauciores, pluréſve) ex vtero per Cotyledonas, qui eandem in vtero rationem, fœtu adhuc concluſo habent, quam D papillæ fœtu excluſo in nutricibus. Sic enim vterus Cotyledonas, ſeu venas in eos degenerantes, per medias membranas, concluſo fœtui tanquam quaſdam papillas profert. Tres ſunt numero ſecundum Galenum: vna Chorion, ſeu Secundina dicta: altera Allantoides: tertia Amnios. Hunc tunicarum numerum in brutis comperio, in muliere non comperio: niſi quis fortè in hoc tunicarum numero haberi velit tumentes, & in carneam quandam molem conflatos Cotyledones, quod multi ſcribunt rei Anatomicæ periti: quam tamen opinionem tanquam veram recipere non poſſumus. Nuſquam enim allantoidem reperire in mulieribus, ſemeſtri, ſeptimeſtri, octimeſtri, & abſoluto nouem menſium fœtu grauidis, mihi vnquam contigit: etſi eam ſtudio omni perquiſiuerim, remotis obſtetricibus, quæ aliquam tunicarum violare poſſent. Hac verò arte hoc exegimus negotium, matris cadauer ad vteri regionem decuſſatim diuiſimus, ac ſublatis impedimentis omnibus, quæ diligentiam noſtram remorari, & obſcurare poſſent, quāta fieri potuit dexteritate, non illud modò infantis cubile ab interna vteri facie, cui per cotyledonas adhæret, abſtraximus, ſed & primam membranam, quam Chorion

A Chorion diximus, à ſubiacente Amnios dicta, citra rupturam vllam abduximus: ſic enim nullum humorem effudimus, vnde exprobrari poſſet attritam fuiſſe tunicam aliquam, humori illi continendo attextam. Dehinc ſæpius multis teſtibus & arbitris adhibitis, diligenter inſpeximus, ſi quo loco appareret diſtinctio vlla duarum membranarum allantoidis, & eius quæ Amnios dicitur, ad ſeptis diſcludendos humores contentos, & ad alios qui memorantur vſus. Sed cùm nihil horũ intueremur, Amniõ humore differtam, parte ſumma accepimus, diſſectámque duram miniſtrorum manibus quo loco ſecueramus, ſuſpenſam ſic tenuimus, vt nullus hinc humor in chorij aut vteri circumferentiam poſſet effluere: mox ſpongiis humorem quo differta erat, vniuerſum ſenſum exhauſimus, concluſo adhuc fœtu ad exitũ parato, vt ſic exhauſta humore tunica amnio, videremus num alius ſubeſſet humor alia præterea tunica cõcluſus. Sed his omnibus ſingulari diligentia, & fide peractis, nullum alium humorem, nullam præterea membranarum ſeparationẽ intueri potuimus. Sic vt, inde in ea ſententia animum meum obfirmauerim, duabus tantùm tunicis, chorio & amnio, fœtũ

Duplici experientia docet nullã eſſe qua fœtus in vtero humano contineatur allantoidẽ.

B humanum in vtero inuolui. Sed hac ego experientia non contentus, quò mihi magis de illa allantoide conſtaret, duas dictas tunicas tranſuectus, ad fœtum perueni, atque ad eius veſicam calamum admoui, admotámque quàm magna exſpiratione potui inflaui, vt experirer, ſi illa inflatione aërem in eam tunicam de qua quæſtio eſt, impellere poſſem, vt nonnulli ſcripſêre. Sed ne ſic quidem vllum hinc aërem, per vmbilicum in controuerſam tunicam abigere potui, quin potius veſica illum per pudenda euolare comperi. Quare nullam ſubeſſe pro certo habeo allantoidem. Adde quòd nunquam comperiri, vel videri à me potuit in vmbilico meatus ille Vrachos dictus, quem principium, originémque allantoidis tunicæ adſtruunt. Sed etſi nullam eſſe allantoidem tunicam, pro confeſſo habeatur, quid inde ſequetur incommodi? præſertim cùm ſudor, vrináque fœtus, facilè & ſine vllo incommodo, eadem tunica excipi, colligi & contineri queant, propter exiguum quod inter vtrumque eſt diſcrimen. Quòd ſi quis obiiciat vrinam acrimonia ſua, & contactu noxiam fœtui futuram: Reſpondebo, non poſſe magnam in tantuli fœtus vrina ſubeſſe acrimoniam, eámque, ſi quæ ſubſit, tem-

Docet ratione triplici nullam eſſe allantoidẽ.

C perari, ſudoris vna permixti vapore halituoſo. Si preterea vſum eiuſmodi humoris reſpexerimus, (qui eſt ſuſtinere fœtum, ne ſuo pondere vincula abrumpat, quibus vtero alligatur) nullum ad eam rem humorem ſeroſo magis idoneum comperiemus, vt qui craſſitie ſua, ſuſtinendis ponderibus longè ſit accommodatior, quàm tenuis & nimium liquidus ſudor. Item enim maria longè grauiora pondera, citra ſubmerſionis periculum vehunt, quàm flumina. Itaque concludo nihil eſſe neceſſe, vrinam tunica vna, & ſudorem altera excipi & contineri. Qui ſecus ſcripſerint Veteres, ex obſeruatione in brutis facta ſcripſerunt. Quare duas conſtituemus tantùm tunicas, Chorion & Amnion, quarum vna, cùm alteram contineat, ambæ ſic fœtum continent, vt ipſum vndique inuoluant. Huic ſententiæ ſuccinit quodammodo Fallopius: duas enim tantùm tunicas ponit, Chorion & Amnion, ſed fœtum vrinam excernere autumat, in chorij partem quandam, vt lectis eius Obſeruationibus intelliges. Ambæ hæ tunicæ connexæ ſunt inter ſe, vltrò citróque commeantibus tenuiſſimis neruoſis fibris, & exiguis vaſculis, à Chorio extrinſecus obſito in Amnion interiorem tunicam

D penetrantibus. Quare niſi has tunicas cautè tractaueris, facilè Amnion inter ſeparandum laceraueris. Eiuſdem cum reliquis membranis ſunt temperamenti. Vſus diuerſus eſt, nam chorion factum eſt tum ad conſeruationem vaſorum, quæ ex vtero excipit ad generationem venarum, & arteriarum vmbilicalium, tum ad partium quas cõtinet tuendam integritatem. At Amnios ad excipiendos continendóſque excrementitios & ſeroſos humores, quos fœtus vtero concluſus, ſolet excernere. Eſt verò hæc tunica araneoſæ tenuitatis, mollis præterea, valida tamen & æqualis, ne ſuo contactu fœtum lædere poſſet, ex quo Agnina eſt nuncupata.

Vſus duarũ fœtus membranarum.

De Vmbilico. CAP. XXXVI.

A

Quid vmbilicus. *Vmbilicus corporis cẽtrum.* *Componentes vmbilicum partes.* *Lib. de format. fœt. in vtero.* *Vnica tantùm in fœtus vmbilico vena, nullus autẽ vrachus.*

VMBILICVS has tunicas ſequitur. Eſt autem corpus album, funis intorti Franciſcanorum inſtar habens, niſi quòd nodos non habet adeò extrorſum prominentes, ſed certis tantùm locis tumentes, ad ſimilitudinem nodi, ex altera tantùm parte elati, nullo præterea intertextu reuincti: oritur, incipítque à mole carnea, quam tumentium cotyledonum nomine expreſſimus, pergítque in medium fœtus, inferiorem ventrem, imò in totius corporis medium, cuius proinde dicitur eſſe radix. Nam quemadmodum arbor per radicem, ſuccum è terra ſugit, ſic fœtus in vtero, per vmbilicum alimẽtum capeſcit. Magnitudo eius æquat in craſſitie & latitudine, minimi digiti magnitudinem. At lõgus eſt ſeſquipedem, ſic vt eo cincti medium corpus, ceruices, brachia, crura infantes prodeant. Figura illi rotunda eſt. Compoſitus eſt ex duabus arteriis, vna vena & duabus tunicis. Conflantur in eo vaſa hæc, ex ingenti illa venarum & arteriarum, quaſi capillarium multitudine, quæ per chorion ſparſæ viſuntur. Ergo B vena vmbilico merſa, in ſimam iecoris partem inde penetrat, vbi in duas diuiſa Galeni ſententia, venam portam & cauam conſtituit. At arteriæ per illam vmbilici longitudinem ſeorſum diſiectæ, in iliacas ſe coniiciunt, quas conſtituunt, vt & omnes alias, vt hinc in vniuerſum fœtum, per eas ſpiritus vitalis deferatur. Duæ tunicæ illi ſunt à chorio. Cùm autem ſine vllo medio ſibi inuicem attextæ & coniunctæ ſint, ac per totum vmbilicum ſatis denſę & ſpiſſæ exiſtant, videntur conſtituere cutem fœtus exteriorem & carnoſum panniculum. Scio permultos duas in vmbilico venas numerare, vt & arterias & vrachum, per quem vrina fluat in allantoidem. Sed quia id in mulieribus non eſt reperire, ſed tantùm in brutis, lubens prætermitto: quia non eſt mihi animus, vllarum partium meminiſſe, præterquam humanarum. Si quis tamen eſt, qui hæc quæ brutis propria exiſtimo, etiam in muliere cadere me doceat, lubens ego, & glorioſè profitebor, per quem in hac parte profecerim. Reliqua quæ de vmbilico quęri poſſunt, vt de numero, ſitu, connexione & temperie, ac vſu, facilè ex antedictis innoteſcent. Nam & vſum apertè notauimus, cùm diximus ea gratia comparatum eſſe C vmbilicum, vt per illum fœtus nutriatur, tanquam arbor per radicem, per continuationem vaſorum eius cum vaſis ſpermaticis præparantibus, in eam rem à Deo comparatis, cui ſoli honor ſit & gloria in ſeculorum ſecula. AMEN.

FINIS LIBRI SECVNDI.

A

DE PARTIBVS VITALIBVS Thorace contentis.

B

LIBER TERTIVS.

PRÆFATIO.

EXACTO libro primo Anatomico, in explicatione partium naturalium inferiore ventre contentarum, ordinis nunc ratio poſtulat, vt de Thorace dicamus: vt ſic partes iam quodammodo demonſtratæ (venas dico & arterias) eiuſdem ordinis & doctrinæ curſu, ſine materiæ interceptione expediãtur. Ac præterea vt reliquas quæ reſtabunt, caput nempe, & artus, exactius demonſtrare poſsimus & clarius, præcognitis vaſorum quæ per eas ſparguntur originibus. Ad hanc rem primò quid Thorax ſit, definiemus, deinde ipſum in ſuas partes diuidemus. Tertiò in his conſiderabimus quæ contineant, & quæ contineantur, quò ſic incœptum iter fœlicius peragamus.

Quid Thorax, in quas partes diuidatur, & quæ partium eiuſmodi ratio.

C

CAP. I.

Continẽtes thoracis partes.

THORAX venter medius eſt, ſumma parte clauiculis, ima diaphragmate, anteriore ſterno, poſteriore duodecim dorſi ſeu metaphreni vertebris, vtrinque coſtis veris nothíſque, muſculis intercoſtalibus, & intercartilagineis deſcriptus. Eiuſmodi à natura conſtructionem, compoſitionémque obtinuit, ne dum partibus vitalibus propugnaculi loco aduerſus externas iniurias eſſet, officeret reſpirationi: quæ non minus neceſſaria eſt ad conſeruationem caloris natiui per ſpiritus vitales effuſi, & corde, tanquam fonte concluſi, aduerſus internas iniurias, quam commemoratæ thoracis partes, aduerſus externas. Nam ſi thorax totus fuiſſet oſſeus, robuſtior equidem extitiſſet, ſed reſpirationi obſtitiſſet, quæ thoracis dilatatione & cõtractione perficitur. Quare ne dum huic prodeſſet, alteri obeſſet, natura illum partim oſſeum, & cartilagineum, partim carnoſum eſſe iuſſit. Alij aliam rationem proferunt, naturam ſcilicet ſic thoracem conſtruxiſſe, vt ordinem in rerum fabrica à ſe poſitum, & hîc quoque obſeruaret, nempe vt partes toto genere diſtantes, imum ventrẽ carnoſum prorſus, & caput prorſus oſſeum, per medium vtriuſque oſſeæ, & carnoſæ ſubſtantiæ particeps copularet: quod & obſeruaſſe illam intelligimus, in connexione aquæ & ignis, per intermedium aërem: terræ & aëris, per intermediam aquam.

Cur partim oſſeum, partim cartilaginoſum thoracem natura effinxit.

D

Partes Thoracis tres notantur, ſumma, ima, media. Summam clauiculæ, imam diaphragma, mediam Sternon continet. Sternon, Galeni ſententia, ſeptem oſſibus conflatum eſt: credo propter inſignem hominum qui tum viuebant, magnitudinem. Noſtris temporibus ſæpius id reperias, tribus, quatuor, aut quinque oſſibus compactum: quanquam negare nolumus nos id ſæpè animaduertiſſe (in iunioribus præſertim) ex ſeptem & octo oſſibus conſtare. Quare, his quibus in ſterno oſſa ſunt numero pauciora, iiſdem magnitudine ſunt latiora, vt excipiendis coſtis ſufficerent. Hæc communis opinio eſt de ſterni oſſibus. Sternon tamen longè aliter deſcripſit Fallopius: quare adeat eius obſeruationes, qui plura ea de re intelligere volet.

Sterno quot ſint oſſa.

Ad ſterni imum pendet cartilago, vulgò Furcula, & Malum granatum, quia Punici pomi inſtar habet, aliàs ſcutiformis nominata. Eo loco poſita eſt, vt eſſet orificio ventriculi, ſeu ſtomacho

Xiphois ſeu enſiformis cartilago.

Num pectoris extrema illa pars cartilaginea aliquando procidat.

exquiſitiſſimo ſenſu prædito, pro munimine & vallo, eiuſdémque muniminis officia A
præſtaret ei diaphragmatis parti, quæ eo loci iecur ſuſtinet, ſitum ſupra ventriculi orificium, per intermedium ligamentum, ab imo eiuſmodi cartilaginis in ſummam iecoris partem deſcendens. Vulgus hanc cartilaginem putat aliquando procidere: ſed ſic oſſi ſterno adhæret, & vnita eſt, vt extra periculum prolapſus eſſe videatur: quanquam ſępè humiditatibus aquoſis & ſeroſis quibus orificium ventriculi natat, ita proluatur & perfundatur, vt his delibuta ac tanquam inebriata relaxetur, adeò vt loco mota videri poſſit: in quo caſu, tum manu comprimi, cogíque in priſtinum locum & ſtatum poteſt, tum adſtringentibus reſiccantibúſque, & ſuperfluam humiditatem exhaurientibus admotis aſſumptíſque. Hæc cartilago ſui initio ſtricta eſt, at in extremo latior & obtuſa. In formam hebetati mucronis, ex quo enſiformis etiam dicta eſt. Nõnullis duplicem habet mucronem, aliis vnum tãtùm. Senibus in os degenerat, & quia in hanc cartilaginis mentionem incidimus, quid cartilago ſit, & quot ſint eius differentiæ explicabimus, vt dehinc quoties de cartilaginibus ſermo oborietur, quid ipſa res ſit intelligamus.

Quid cartilago.

Cartilago pars eſt corporis noſtri ſimilaris, poſt os maximè terreſtris, frigida, ſicca, dura, ponderoſa, & ſenſu orba: ſola ſiccitate ab oſſe differens, quæ in oſſe maior eſt. B
Quare nec cartilago deperdita regenerari poteſt, vt nec os ſine calli interuentu. Eius differentiæ eædẽ penè ſunt cũ oſſe, nempe à conſiſtentia, ſubſtantia, magnitudine, numero, ſitu, figura, coniunctione, actione & vſu. Vitandæ tamen prolixitatis gratia, eas modò perſequar quæ à ſitu, vſu & coniunctione ducuntur.

Cartilaginum differentiæ.

Ergo cartilagines vel oſſibus adhærent, vel ex ſe, & per ſe, partẽ aliquam conſtituunt, vt cartilagines Tarſi, Ciliorum, Epiglotidis, Laryngis, & aliæ quæ oſſibus adhærent: vel nullius medij interuentu adhærent, vt quæ oſſibus ſterni interueniunt, clauicularum, pubis, ilium & aliis: vel interueniente ligamento, vt quæ ſunt ad extrema notharum coſtarum ſterno ligamenti interuentu: vt his ligamentis cartilagine mollioribus, thoracis motus expeditius & tutius obirentur. Quæ ex oſſibus pendent cartilagines, non modò oſſibus, ſed & ipſis, ſibi, contentiſq; partibus, robur adferunt aduerſus ea quæ conterere & contundere poſſunt. Huiuſmodi ſunt, quæ ſunt ad extrema notharum coſtarum, & ſterni cartilagines.

Cartilaginum vſus duplex.

Ex his licet colligere cartilaginum vſum eſſe duplicẽ, C
vnum ad expoliendas & leuigandas partes, quibus lubrica ea leuitas erat neceſſaria, ad id quod ſui eſt muneris obeundum: atque in eum vſum comparatæ ſunt cartilagines, quæ ſunt ad articulos, quò eorũ ſit expeditior nutus. Alterum quo ab iniuriis externis, partes quibus ſunt oppoſitæ munirent, violentos incurſus, dum quodammodo cedunt impreſſioni eludendo, haud aliter quàm tomenta quædam bõbardarum ictibus oppoſita. Reliquas cartilaginum differentias, ſuo loco, vt res feret, perſequemur.

De thoracis partibus continentibus & contentis. CAP. II.

Thoracis in ſuas partes diuiſio.

CONTINENTES Thoracis partes ſunt, cutis duplex, pãniculus carnoſus, adeps, mammæ, tunica communis muſculorum, muſculi ipſi eo loci exiſtentes, oſſa ante cõmemorata, tunica ſuccingens coſtas & diaphragma. Contentæ ſunt mediaſtinum, pericardium, cor, pulmones & vaſa. Continentium alię ſunt toti reliquo corpori communes, vel multis eius partibus, vt cutis duplex, panniculus carnoſus, & adeps. De quibus quia libro primo D
diximus, nihil eſt neceſſe hîc commemorare: aliæ thoraci ſunt propriæ, vt muſculi, de quibus ſuo loco, mammæ, ſupradicta oſſa, ſuccingens coſtas, membrana & diaphragma. Has omnes ordine perſequemur, ſi prius rationem tradidero, qua liceat cutem ab ipſo Thorace reliquo abducere. Nouacula altius ad integram vſque cutis diuiſionem adacta, rectam lineam duces à ventris inferioris ſumma parte, ad vſque mentum. Mox ad clauiculas aliam diuiſionem tranſuerſam vtrinque ad omoplatam vſque duces, atque in inferioribus clauicularum locis (ſi prolixitatem operis effugere vis) ſeparabis duplicem cutem, panniculum carnoſum, adipem & tunicam muſculorum communem, vna operatione: quia hæ partes in ventris inferioris demonſtratione demonſtratæ fuêre: mammas tamen in mulierum cadaueribus reſeruabit ſeorſim. Ergo in ſummis mammarum partibus, quàm artificioſè fieri poterit, cutem ſolam à ſubiacentibus partibus ſeparabis, vt panniculum qui eo loci carnoſus, & muſculoſus euadit, pérque totum collum, faciei partes vſque ad pilorum radices funditur, demonſtrare poſſis.

De

A

De Mammis. CAP. III.

MAMMÆ, vt diximus cùm de natura glandularum ageremus, glanduloſæ ſunt ſubſtantiæ, albæ raræ & ſpongioſæ: virginibus, non lactantibúſque mulieribus ſolidiores, nec ita amplæ. Quare mammarum magnitudo varia eſt, quanquam omnibus ſatis inſignis. Figura ſunt rotunda, oblonga & quodammodo pyramidali. Compoſitio earum eſt ex cute, panniculo carnoſo, glandulis, adipe, neruis, venis & arteriis, ab axillari ſubſterno ad ipſas deſcendentibus, inter quartam & quintam, alias ſextam verarum coſtarum. Illic glandularum & adipis interiectu infinitis riuulis diuidũtur, quibus futuro lacti idonea materia deferatur, in lac mammarum facultate commutanda. De glandularũ natura, vtpote iam ante expoſita, plura non dicemus: id tantùm addemus, glandularum alias neruum habere, vt mammarias, quem excipiunt ex partibus ſubiacentibus, nempe ab intercoſtalibus, quò fit vt ſenſu exactiſſimo ſint prędita. Alias B neruo carere, quæ diuiſioni vaſorum replendæ tantùm ſeruiunt, quæq; actionem non habent, ſed tãtùm vſum. Numero ſunt duæ, vtrinque vna, ad ſterni latera ſita, inter quartam, quintam & ſextam verarum coſtarum. Quare connexionem habent cum ſupradictis partibus ſuo corpore: per vaſa verò omnibus aliis, ſed vtero præſertim per reliquias venarum, & arteriarum mammillarium, quæ ad latera vſque cartilaginis enſiformis deſcendunt: quo loco per muſculorum ſubſtantiam venæ illę ſe inſinuantes, paulò ſupra vmbilicum coniunguntur cum aſcendentibus epigaſtricis, quarum origo quodammodo oppoſita eſt hypogaſtricis, quæ ramos ad vterum tranſmittunt, horúmque interuentu, hoc commercium fieri potius certum eſt, quàm aliorum, & ferè capillarium ramulorum, qui aliquando ab epigaſtricis ad vterum deſcendere cernũtur. Mammæ temperamento ſunt frigido & humido, quare & aiunt ſanguinem conuerſione in lac recrudeſcere, pituiteſcere, albeſceréque, vi propriæ carnis mammarũ. Illarum actio eſt, alimentum præparare recens nato infanti, cor à quo prius incaluerint calefacere, ac pectus ornatius reddere. Ex his intelliges, glandularum alias actionem habere, alias vſum tantùm, alias vtrumque. C Ad mammarum faſtigium extat tuberculum quoddam, quod papillam nominant: quo ſucto puer alimentum trahit, per parua quædam & ambagioſa foraminula: quæ quamuis pateant oculis manifeſta, dũ mammarum compreſſione lac exprimitur, tamẽ expreſſo lacte non iam apparent, nec præterea aciculæ acumen admittunt, propter anfractus, in eum vſum illis foraminibus comparatos à natura, ne iam perfectum lac, per papillam ſponte ſua inuita nutrice efflueret. Sic enim proſtatis ſemen ad certum tempus retinetur & aſſeruatur.

Subſtantia. *Magnitudo* *Figura, &* *Compoſitio.* *Quæ glandulæ neruũ habeant, et quæ minimè.* *Connexio.* *Quomodo ſibi inuicem communicent & cõſentiãt mãmæ & vterus.* *Mammarũ Actio, & vſus.* *Papillæ.*

De Clauiculis & Coſtis. CAP. IIII.

SI nobis ordine vulgari hæc tractanda eſſent, Thoracis muſculi nunc explicandi eſſent brachium mouentes, & reſpirationi ſeruientes, qui primi oculis ſe obiiciunt. Sed quia commodè demõſtrari nequeunt, niſi omoplatæ & ceruicis violatis muſculis, ideò melius eſſe arbitror, eiuſmodi D muſculorum explicationem differre, quouſque reliquas partes contẽtas & continentes demonſtrauerimus, non thoracis modò, ſed etiam capitis, vt his peractis venire poſſimus ad plenam demõſtrationem reliquorum omnium muſculorum, initio à muſculis capitis, qui primi occurrent ducto, indéque enarratis reliquis vſque ad pedis muſculos, prout cõmodius ſe diſſectioni offerre videbuntur: quò quantum in nobis erit, confuſionẽ vitemus. Ergo ad inſtitutũ noſtrũ regrediẽtes, poſt ſupradictos muſculos veniũt clauiculæ, ſternon & coſtæ. Sed hæ partes vt facilius intelligantur, ante ſciendũ quid ſit os, & vnde eius ducãtur differẽtiæ. Os ergo pars eſt corporis noſtri maximè terreſtris, frigida, ſicca, dura, omnis ſenſus manifeſti expers ſi dentes exceperis. Manifeſti ſenſus dixi, vt intelligas duplicẽ eſſe in partibus tactus ſenſum, manifeſtũ vnum, cuiuſmodi eſt in carne, cute, mẽbranis, neruis, dẽtibus & aliis quibuſdã partibus: alium obſcurum, qui tamẽ ſufficiat vtilibus & noxiis qualitatibus tactilibus diſcernẽdis, cuiuſmodi eſt ſenſus in viſceribus & oſſibus: ad has enim partes, valdè exiguæ neruorũ fibræ, diſſeminantur per mediã tunicam, aut mẽbranam, adeò inquã exiguæ, vt vix cerni oculis queãt, niſi (vt ait Gal.) eiuſmodi tunicas à partibus auellẽdo.

Quid os. *Duplex ſenſus.* *Lib. 1. de lo. affect.*

Cur oſsibus adeò exiguæ ſunt venæ. Nihil verò eſt miri, ſi natura tam exiguas eis pariter eſſe voluerit venas, contra quam pulmoni & pleriſque muſculis, nempe vt tantùm cuique parti ſuppeteret alimenti, quantum eſſet neceſſe: nam cùm ſubſtantia oſſium frigida ſit, dura, denſa & ſolida, minus diffluit. Quare non tam multo eget ſanguine ad alimoniam, quàm partes calidæ & molles: quin & parua oſſa, nec venas habent, nec arterias, ſed vi tantùm inſitæ facultatis attractricis idoneum ſibi attrahunt alimentum. *Oſsium vnde ducantur differẽtiæ.* Oſſium differentiæ ex multis rebus ducuntur, nempe ex apophyſibus, epiphyſibus, cartilaginibus, ceruicibus, capitibus, ſoliditate, cauitate, ſuperciliis, medulla, conſiſtentia, magnitudine, numero, figura, ſitu. Has omnes perſequemur provt ſe offerent in oſſium demonſtratione: cui doctrinæ à clauiculis damus exordium. *Clauiculæ.* Clauiculæ oſſa duo ſunt, valdè dura & ſolida, ſine inſigni vlla cauitate, vtrinque ſita inter ſterni partem lateralem ac ſuperiorem, & omoplatæ Acromion, ad eiuſmodi partium robur, & ſtabilimentum, ex quo clauicularum nomen aſſumpſêre. Figuram chirurgici vectis referunt. Notandum verò clauiculas ſterno videri connexas, per mediocre os cartilaginoſum. *Iugulum quid.* Prẹterea ſpatium & cauitatem, ſub clauiculis contẽtam, Latinis dici Iugulum, Gallis Furculam ſuperiorem, quòd illac tranſeant venæ iugulares: ſpinæ Omoplatæ adhæret per cartilaginem, quã Gal. paruum os cartilaginoſum nominat, quanquam non eſt aliud quidquam quàm epiphyſis oſſis iuguli. *Lib. 13. de vſu part. cap. 11.* Quod ad ſternum attinet, quod diximus ex multis oſſibus coaluiſſe, nempe alias tribus, alias quatuor, quinque, ſex, ſeptem, octo etiam aliquando, notabis ea valdè ſpongioſa & peroſa eſſe, conſiſtẽtiæque longè mollioris quàm clauicula, quare corruptioni magis obnoxia: præterea cartilaginum interuentu ſibi inuicẽ eſſe affirmata. Vſus eorum eſt, vt clypei inſtar vitales partes munirent. *Coſtæ.* Coſtæ numero ſunt viginti quatuor, vtrinque duodecim: harum ſeptem ſunt veræ, ſic dictæ quòd circulum perficiant: hinc vertebris, hinc ſterno adiunctæ: aliæ ſpuriæ & nothæ, quòd in via circuli reſtitent, nec ad ſternum vſque perueniant. Veræ anteriore parte ſterno affirmantur, per cartilagines & ligamenta: poſteriore autem, vertebris tranſuerſis, ſpinæ dorſi, & partibus lateralibus earumdem vertebrarum. Nothæ verò vertebris tantùm aduinciuntur, ex quo vertebrarum regio illa, coſtarum radix dicitur. Anterior notharum extremitas cartilaginoſa eſt, ne rumperentur, vtque in ventriculi cibis referti, diſtentionibus facilius attolli poſſent. *Conſiſtentia coſtarũ.* Conſiſtentiæ ſatis duræ ſunt, magis tamen ad radicem quàm ad ſternum, vbi propius ſibi adhæſerunt, & frangi ſunt contumaciores, ſurſum deorſúmque leuigatẹ. In medio verò, diploes expreſſa veſtigia obtinent, ad venas & arterias excipiendas, quæ oſſeam ipſarum ſubſtantiam nutriunt: in arcum ſunt ſinuatæ. Vſus earum idem eſt cum ſterno, & præterea muſculos reſpirationi inſeruiẽtes excipere, ac ſtabilire.

Sterni anatomica adminiſtratio. CAP. V.

TVNICA ſubcoſtalis, quam vulgus anatomicorum Pleuram nominat, partium thoracis continentium vltima eſt, quæ quia imo in thorace latet, niſi diducto ſterno demonſtrari nequit: ideò diducendi ſterni ratio nobis nunc demonſtranda eſt, ſic vt illa diductione, nullius muſculorũ originem & inſertionem violemus. Primò ergo intelligendum, eum qui voluerit originem & inſertionem muſculorum pectoralium, maſtoideorum, duorum oſſis ſyoidis, ſubclauiorum & intercartilagineorum, ſuoquorumque loco demõſtrare, ante omnia debere muſculos pectorales à ſterno ſeparare, & à veris coſtis cartilagines: deinde ligamenta, proximè oſſa ipſa abſcindere, à ſexta verarum coſtarum ad clauiculas vſque. Hinc mediaſtino, ſterno ſecundum omnem longitudinem ſuam attenſo, demonſtrato, ipſum ſternum nouacula ſeparare, & ſurſum ad clauiculas adducere, indéque ipſum reſcindere, reſeruatis vnà cum eo quatuor muſculis, nempe duobus maſtroideis, & duobus os ſyoides mouentibus, quòd vel penitus vel maxima parte, à ſterno oriantur. Denique clauiculis ſurſum quodammodo reductis, vtrinque cartilagines extrorſum inuertendẹ brachium verſus: vt ſic non ſolùm pateant, & demonſtrari facilè queant, partes thoracis continentes, ſed & muſculi natiua ſua ſede contineri, quouſque ſuo ordine in demonſtrationem venturi erunt. Et quia quàm maximè ſurſum ſunt attollendæ clauiculæ, quò facilius pateant nerui recurrenres, venarúmque & arteriarum diſtributio, quaſi per tranſennam ſubclauij exigui duo muſculi, vnus vtrinque erunt demonſtrãdi, quibus eſt origo à parte interna, & anteriore clauicularũ,

& obliquus

A & obliquus deſcenſus ad primæ coſtæ, ſternon verſus cartilaginem. Non enim ſeparari ſic queunt clauiculæ, quin violentur, & corrumpantur eiuſmodi muſculi. Licet etiam medium ſternon diuidere, vt internos pectorales muſculos integros, demonſtrare poſſimus, ſeparatis muſculis qui oriuntur à parte ſuperiore. Quibus omnibus ſic vt decet adminiſtratis, ad ſubcoſtalem tunicam veniendum erit, & inde ad mediaſtinum, quia ex ſubcoſtali illa conflatum eſt.

De Subcoſtali tunica. CAP. VI.

SVBCOSTALIS tunica, continentium thoracis partium vltima, membrana eſt lata & ampla; peritonæo ventris inferioris, proportione vſus & actionis reſpondens. Vt enim peritonæum vniuerſum, & ſigillatim, partes omnes naturales integit, ipſos colligans & ſuo loco continens, ſic ſubcoſtalis partes omnes vitales integit, quòd toti thoraci interius ſit attenſa, ſigillatim verò dum cuique tunicam de ſe largitur. Origo huius eſt à perio- *Quid membrana coſtis ſub tenſa.* *Ortus.*
B ſtio, ſeu vt aliis placet à pericraneo, metaphreni vertebras ad coſtarum radices inueſtiente. Quare coſtis arctiſſimè adhæret, vix ſeparabilis, quemadmodum & partibus omnibus thoracem terminantibus, & illo contentis. Veſalius Galenum reprehendit, quòd dixerit hanc vtrinque duplicem eſſe: tuetur tamẽ Galenum Columbus, & certè duplex cernitur in interno thorace, ſub coſtis, & coſtarum muſculis, vt in illo interſtitio via ſit venis, arteriis & neruis. Nonnulli duplicẽ eã conſtituerunt, diuiſeruntque in internam & externã: vt qui duas pleuritidis ſpecies conſtituerunt, veram & ſpuriam: externam collocantes ſupra coſtas, intercoſtaleſque muſculos: internam verò ſub coſtis, muſculis, diaphragmate & ſterno. Nobis verò vitandæ ambiguitatis cauſa, placet ea ſolùm ſequi, quæ oculis apparent: ex quo dicimus coſtas duplici tunica introrſum velari: vna quæ immeditatè, & obſtinatè, vndique ipſis adhæreſcit, perioſtium dicta, quæ ipſis cum oſſibus communis eſt: Altera quæ ipſi incumbat perioſtio, inuoluitque interna parte coſtas omnes, ex quo ſubcoſtalis dicitur. Subſtantia, temperies, & compoſitio, ipſi eadem eſt cum reliquis membranis. Magnitudo, in *An vt duplex eſt pleuritis, ſic & membrana ſuccingens coſtas.* *Magnitudo*
C longitudine, figuráque eadem eſt quæ interioris Thoracis ambitus: In altitudine tamen tenuiſſima eſt. Pleura hæc tunica vulgo dicitur, ex nomine partis eius quam integit, (nam coſtæ, Pleuræ Græcis dicuntur) eodem ferè modo quo & defluxio illa humoris, quæ fit inter perioſtium, & hanc quam dicunt Pleuram, Pleuritis vera ſpuriáve nominata eſt.

De Mediaſtino. CAP. VII.

AGENDVM de partibus Thorace contentis, quandoquidem continentes expoſuimus, initio ducto à Mediaſtino, tanquam à parte, quæ diſſectionis ordine prima occurrit. Mediaſtinum ſubſtantiæ eſt, altitudinis, compoſitionis, numeri, temperieique eiuſdem cum ſubcoſtali: Nam mediaſtini ſubſtantia eſt membranoſa, cúmque per thoracis protendatur longitudinem, altitudinis eſt araneoſę, venas, neruos, & arterias, (ex partibus omnibus quibus annexum eſt) excipit, ſubcoſtalis inſtar: præcipuè tamen ex vaſis mammillari- *Subſtantia & magnitudo.*
D bus, ſub ſterno deſcendentibus. Vnicum eſt numero. Fit verò ex duabus membranis à ſubcoſtali productis: hæc enim, vtrinque ad ſternon per pectoris caua aſcendens, inde ad angulos rectos, in vertebrarum corpora reflectitur: vnde ſubcoſtalis eſt origo. In illa reflexione inter vtramque membranam, tantum interiacet interuallum, quantum duobus digitis excipiendis ſit ſatis. Aliàs enim, cùm per cor penetrare non poſſent, oportuit vtrinque vtramque ſubcoſtalem, ad pericardium deflectere, quò ad deſtinatum locum inoffenſo curſu perueniret. Nec tamen id interſtitium vacuum eſt, ſed multis implexis neruorum tenuiſſimis fibris contextum. Columbus addit, ſæpè humore quodam præter naturam, id repleri ſpatium, quem aperto ſterno licet educere. Scire tamen vellem ex Columbo lubenter, quibus ſignis eiuſmodi contentum humorem, licet agnoſcere. Quod ad figuram attinet, mediaſtinum cum ſubcoſtali vtrinque coriaceæ lagenæ figuram repræſentat, cuius nempe pars ima eſt mediaſtinum, gibba ſubcoſtalis. Fundus ſubcoſtalis, ea portio quæ internum diaphragma ſubcingit: orificium, ſubcoſtalis extremitas ad primas coſtas. Situm & connexionẽ mediaſtini expediuimus, cum eius ortum aperuimus. Vſus eius eſt, ſeparare vitales *Interſtitiũ in mediaſtino.* *Figura.* *Vſus mediaſtini duplex.*

partes in duas velut cellas, dextram & ſiniſtram, vt ſi fortè lædi vnam contigerit, illæſę alterius beneficio ſuperſtes animal degere poſſit. A Alium & vſum habet, fulcire nempe & ſubtendere pericardium, ne in cor ſuo delabatur pondere, vel cordis motibus, & thoracis agitatum, in hanc aut illam partem inclinet.

De Diaphragmate. CAP. VIII.

Quid diaphragma.

ETſi diaphragma, partis in thorace continentis potius quàm contentæ rationem habere videatur, tamen cōmoditatis gratia, eius demonſtrationem in hunc locum diſtulimus. Eſt ergo muſculus rotundus, longus, partem thoracis inferiorem terminans. Subſtantiæ eiuſdem eſt, compoſitionis & temperamenti cum muſculis epigaſtrij, conflatum enim eſt ex duabus tunicis, quarum inferior eſt à peritonæo, ſuperior à ſubcoſtali. Quæ carnem ſibi non ibi, ſed in circunferentia aſciſcentes, ſanguini, venis, arteriiſque in illas diſtributis, inuecti beneficio in muſculum abeunt, cuius medium neruoſum eſt & membranoſum: in extremitatibus verò quibus inſeritur, alias carnoſum, vt B qua parte nothis coſtis circunfertur: alias tendinoſum, vt qua parte primam & ſecundam lumborum vertebram attingit: in eas enim deſinit per duos tendones ſatis inſignes. Numero vnum eſt, obliquo ſitu, naturalibus & vitalibus viſceribus interiectum.

Connexio. Connectitur cum ſterni notharúmque coſtarum extremo inferiore, & primis duabus lumborum vertebris: tunicis verò & vaſis ſuis cum partibus vnde ea excipit.

Quantitas. Tantùm eius patet latitudo, quantus eſt thoracis inferior ambitus. Longitudo extenditur ab enſiformi cartilagine, vſque ad primam & ſecundam lumborum vertebram. Altitudo eius variat, nam carnoſa ſua extremitate longè eſt profundius quàm neruoſa origine.

Actio. Actio eius eſt iuuare quidem fæcum excretionem, accedente muſculorum epigaſtricorum contentione: præcipuè verò reſpirationem edere cuius eſt primum inſtrumentum.

Cur diaphragma phrenes dictum. Hoc ſeptum veteres Phrenas nominauêre, quòd eius inflammatio ſimilia cerebri inflammationibus accidentia promptè inferat, propter neruos inſignes vtrinque vnum qui ad ipſum à tertia, quarta & quinta ceruicis vertebra rectà & primariò veniūt. Differt hic muſculus à reliquis, figura præſertim. Tribus eſt perforatum locis, C vt aſcendenti venæ cauæ, arteriæ aortæ, atque œſophago viam faceret.

De Pulmonibus. CAP. IX.

Subſtantia & quantitas.

PVlmones ſubſtantia ſunt & carne molli, rara & ſpongiæ perſimili, coloris varij ex rubro palleſcentis, quantitas ſatis eſt inſignis, vt plurimum enim ſunt in quatuor lobos manifeſto & aſpectabili interuallo disiunctos diuiſi, vtrinque duos, quò facilius expandantur & contrahantur, aërque promptius ſubeat.

Lobi pulmonum. Quin & in magnis corporibus quibus thorax eſt permagnus, quintus reperitur lobus è ſecundo lateris dextri lobo enatus, tanquam puluinar venæ cauæ ſtatim à diaphragmate ad cor aſcēdēti. In paruis hominibus quibus thorax breuior eſt, quia cor diaphragmati continuū eſt, non cernitur eiuſmodi lobus, in canibus tamen ſemper reperitur.

Figura. Pulmones vngulæ vitulinæ figuram imitantur: nā ad eius inſtar baſi ſua ſunt craſſiores, circunferentia verò tenuiores, vt cernere eſt cùm hos aëre per tracheam arteriam, ore vel folle D impulſo impleueris.

Compoſitio. Compoſiti ſunt ex tunica à coſtali veniente quæ neruos vtrinque ſatis multos à ſexta excipit coniugatione: vena item arterioſa à dextro cordis ventriculo prodeunte, & arteria venoſa à ſiniſtro, vt in cordis anatome demonſtrabitur: Trachea inſuper arteria à gutture deſcendente, carne denique propria, quæ nihil aliud eſt quàm bilioſi ſanguinis concretio, ſpumæ inſtar circa dictorum vaſorum diuiſiones effuſi, quemadmodum de aliis viſceribus dictum eſt.

Pulmonum caro ex quo ſanguine.

Vnum eſt numero pulmonum corpus, niſi id diuidere velis in duo, propter ſitus varietatem, quòd in dextrū & ſiniſtrum latus exporrecti, pulmonum lobi vniuerſum ferè cor inuoluunt, vt ipſum aduerſus circunſtantium oſſium duritiem tueantur, cordi connectuntur, præcipuè ad eius baſim: coſtarum verò radicibus & harum vertebris per tunicam quam inde arripiunt: per vaſa verò partibus vnde ea tranſmittuntur.

Pulmonum cum coſtis adhæſio. Quin ſæpè à prima ſtatim & naturali conformatione coſtarum circunferentiæ alligati, cernuntur per tenues membranoſas apophyſes quæ ex ipſis in pulmones deſcēdunt. Alias vi pleuritidis ad coſtas adhæreſcunt. Pulmonis nutritio diſſimilis eſt aliarum corporis partium nutritioni: non

A non enim partem æquè raram, leuem, & aëre plenam reperias, quæ ſanguine æquè tenui & vaporoſo nutriatur. Temperamento ad calorem inclinant magis quàm ad frigus, ſeu compoſitionem ex ſanguine bilioſo, ſeu vſum ſpectes, quo aërem ne frigiditate ſua cordi noceat præparare & velut excoquere debent. Pulmo vocis inſtrumentũ eſt & reſpirationis per tracheam arteriam. Huius enim obiculi vocis organa ſunt, & quæ ipſam vinciunt ligamenta reſpirationis. At larynx conformandæ vocis præcipuum eſt inſtrumentum, nam trachea arteria primò vocem præparat laryngi: in quo formata, plenius rurſum in palato, tanquam in lyræ camerato concauo perficitur, quò reſonet magis, concurrente gargareone tanquam quodam plectro. Cæterùm quandiu quis cohibet anhelitum, loqui neſcit: nam ſic vndique laryngis muſculi coſtarum diaphragmatis & epigaſtrij comprimuntur, vnde ſuppreſſio vocalis materiæ, cuius ad vocem edendam fieri debet excluſio. Pulmones leues natura eſſe voluit multis de cauſis, primùm vt eum ex ſe immobiles ſint, ad motum thoracis ſint obſequentiores & expeditiores: Nam thorax cùm conſtringitur, vnà & pulmones conſtringuntur ſubſidéntque: cùm dilatatur, pulmones pariter dilatantur, ſicque intumeſcunt, vt ferè omnem

Vocis inſtrumenta.

Pulmones cur leues.

B eius ſuperiorem impleant capacitatem. Altera cauſa eſt, vt vna ſua illa raritate aërem ſubeuntem facilius admitterent, cum plurimi eius admittendi magna & prompta incidit neceſſitas vt à contenſioſo curſu. Denique vt per pleuritides, alióſve purulentos thoracis abſceſſus, pus in thoracis capacitatem effuſum, pulmonum rara ſubſtãtia tãquam ſuctum facilius exploderetur & expectoraretur. Vſus reſpirationis eſt, vt cor caloris æſtuans incendio refrigeretur, temperetúrque. Nam inſpiratione ducta, frigida aura & expiratione exploſa fuligine retorrida refrigeratur. Ergo thorax duos motus perficit contrarios: nam dum dilatatur, aërem attrahit ambientem: dum verò comprimitur cordis fuliginem expellit: Quod exemplo follium fabrilium facilè quiuis intelligere poteſt.

Vſus reſpirationis.

De Pericardio. CAP. X.

C PERICARDIVM, cordis velut domicilium eſt, quod ab ipſius baſi ortum (ſiue materia præbentibus vertebrarum illic ſitarum ligamentis, ſeu cordis vaſis) ſubſtantiæ neruoſæ eſt, craſſæ & denſæ, ſine vllis fibris. Cordis figuram retinet, cordique vacuum relinquit ad proprios motus edendos interſtitium. Quare pericardij magnitudo, cordis excedit magnitudinem. Duplici conſtat tunica, propria vna de qua diximus, altera communi à coſtali veniente, venis inſuper arteriis, & neruis: vaſis quidem partim à mammillaribus, partim à diaphragmate qua præſertim ipſum attingit, venientibus. Neruis verò eò vtrinque à ſexta coniugatione propagatis, vnicum eſt. Circum cor poſitum, imò eidẽ ad baſim per membranas ſuas ipſius vaſis, pulmonũ origini, ſubiacentibus vertebris, pérque vaſa ſua partibus vnde ea excipit annexum. Temperamenti eſt frigidi & ſicci, vt membrana omnis. Vſus eius eſt cor contegere, atque in natiua humiditate cõſeruare, viſceroſæ cuiuſdam humiditatis quam cõtinet: niſi mauis dicere illam quam cernimus pericardio contentam humiditatem, à morte gigni per ſpirituum exhalationem & concretionem. Quanquam id parum videtur veriſimile, quòd viuentibus

Vnde materiã habeat pericardiũ.

Connexio.

Vſus.

D ſæpè tanta excreſcat & cumuletur copia, vt cordis motum intercipiat, palpitationémque inducat, quæ hominem ſæpè ſuffocat. Nam contingit palpitatio hæc etiam viris cordatis & animoſis, quibus nempe cor eſt calidum, ſed ſanguis aquoſus propter ventriculi aut hepatis informitatem: cogi & poteſt humor hic ex vaporibus qui vndique in pericardium à ſanguine in cordis ventriculis feruente exhalant, vbi loci denſitate ſuppreſſi, in citrinum humorem abeunt, quemadmodum in alembico contingere cernimus. Denſæ, & duriuſculæ conſiſtentiæ pericardium natura eſſe voluit, vt capſulæ illius vi cor in meliori ſtatu contineretur: alioqui ſi pericardium oſſeum extitiſſet, cor ſibi ſimile quaſi ferreum attritu illo reddidiſſet: effœminatum contra & fungoſum, ſi pulmonum inſtar ſpongioſum & molle.

Vnde materia aquoſi humori pericardio cõtento.

Pericardij conſiſtentia.

De Corde. CAP. XI. A

Cor quid, & ex qua ſubſtantia.

COR animæ domicilium, vitalis facultatis organum, vitæ principium, ſpirituum vitalium fons, caloríſque adeò vitalis ſcaturigo, primum viuens & poſtremum moriens, quia inſitum à ſe motũ habere debebat, factum eſt ex ſubſtantia denſa, ſolida & compactiore quàm vlla alia corporis pars. Texta eſt caro illa ex triplici fibrarum genere, rectas enim habet in parte interna à baſi in mucronem deſcendentes, quæ ipſum dilatarent, adeóque ſanguinem à vena caua in ipſius conceptacula allicerent, ſpiritúmque ſeu aërem de pulmonibus per arteriam venoſam, tranſuerſas in externa parte poſſidet, quæ rectas ad angulos rectos interſecant ad contrahendum cor, ſpiritúſque adeò vitales in magnam arteriam aortam impellendos, bilioſum verò ſanguinem per venam arterioſam ad pulmones alimenti ipſorum gratia. Obliquas in medio continet, ad continendum aërẽ ſanguinémque allecta per cõmemorata vaſa, quouſque à corde, vt decet, fuerint elaborata. Omnes hæ fibræ quod ſui eſt operis perficiũt, dũ ſe verſus ſuũ principiũ cõtrahũt, vt rectæ à mucrone cordis verſus baſim, quò fit vt illa fibrarũ contractione cor dilatatũ breuis euadat, ſed latius, haud aliter quàm tranſuerſarũ contractione longius & arctius, obliquarũ verò cõſtrictione ea ſinuatur parte qua vertebras foris intro reſpicit, quod apparet præcipuè in eius cuſpide. Quantitas cordis inſignis eſt, aliis tamen maior, aliis minor, pro varia hominũ calidiorũ vel frigidiorũ tẽperie, vt in hepate notauimus. Figura eius eſt pyramidalis, nẽpe in baſi latius eſt, in faſtigiato autem turbine acutius. Ex denſiſſima totius corporis carne compoſitum eſt, affuſione ſanguinis ad vaſorum diuiſiones & plexus, eo loci concreta, vt reliquis accidit viſceribus. Sanguis enim palo magis deſiccatus illic, quàm is qui id iecoris conformationem concreuit, abit in carnoſam ſubſtantiam vulgari carne denſiorem, quemadmodum in vlceribus cauis, tandem etiam in cicatricem faceſſit. Venas habet & arterias coronales, quas excipit vel dextro latere à vena caua, vel ſiniſtro ad aortæ arteriæ à baſi egreſſum. Non cernere oculis queas cor alios habere neruos, quàm qui illi cum tunica coſtali tribuuntur. Alios tamen notaui ſatis inſignes in brutis quibuſdam, quibus cor magnũ eſt, vt ſuibus: apparebant illi ſub adipe, qui vaſa, cordíſque baſim integit, ne ardoris cordis incendio, earum partium humida ſubſtantia digeratur & diſſipetur. Ex quo videri poſſit calor ille cordis alius eſſe à calore elementari, vt qui adipem circum hoc viſcus patiatur concreſcere, cùm alioqui niſi à frigore aut certè à remiſſo calore non concreſcat, quod eſt in primis admiratione dignum. Cor vnicum eſt. Situm vt plurimum ſupra quartam metaphreni vertebram, quæ in medio eſt thorace. Putant tamen nonnulli ipſum magis deflectere ad læuam, quòd illic eius percipiatur agitatio: ſed id contingit ob ſiniſtrum eius ventriculum, qui cùm ſit multis confertus ſpiritibus, arteriarúmque principium vehementius longè pulſat, quàm dexter ventriculus. Eam verò naturæ lege ſedem obtinuit, quòd regio illa ſit omniũ tutiſſima & munitiſſima, quin & hîc vndique pulmonum tanquam manibus tegitur.

Triplices cordis fibræ. — *Magnitudo cordis.* — *Figura & compoſitio.* — *Propria cordis vaſa.* — *Nerui cordis.* — *Quî circum cor cõcreſcit adeps.* — *Cordis Situs.* — B — C

Connexio.

Connexio eius eſt cum commemoratis vertebris: at per partes ſuas componentes cum illis partibus vnde eas habet, cum pulmonibus per venam arterioſam, & arteriã venoſam: Denique omnibus cũ corporis partibus per arterias quas in vniuerſum corpus diſtribuit. Temperamenti eſt calidi, & humidi, vt pars omnis carnoſa. Actio eius eſt primo ſanguinem in dextro ſuo ventriculo præparare, ad pulmonum idoneum alimentum: Hinc enim Galenus ait, dextrum hunc ventriculum pulmonum neceſſitatis gratia eſſe conſtitutum: Secundò vitales ſpiritus in ventriculo ſuo ſiniſtro creare ad vſum vniuerſi corporis. Is verò ſpiritus nihil eſt aliud quàm ſubſtantia quædam media inter aërem & ſanguinem, conſeruando, vehendóque calori natiuo fluenti idonea: quo nomine vitalis dictus eſt, quaſi vitæ author & conſeruator. In partibus cordis internis contemplandi veniunt ventriculi, ventriculíſque & inter ventriculos contentæ partes: cuiuſmodi ſunt valuulæ, vaſa, vaſorúmque orificia, horum in pulmones diſtributio, interſeptum, binæ cordis epiphyſes & tanquam aures, quæ quia ambigũt inter externas, internáſque cordis, partes ideò primo loco exponẽtur. Huiuſmodi igitur auriculæ ſubſtantiæ ſunt mollis & neruoſæ, tribus filamentorum generibus contextæ, nempe vt mollitie illa ſua cordis motum ſequerentur alacrius, ſicque impetum materierum, in cor cùm dilatatur magna vi ſubeuntium, infregerent. Alioqui enim

Temperies & actio. — *Quid ſpiritus vitalis.* — *Binæ cordis auriculæ.* — D

A qui enim ingreſſu illo currente & plurimo, cor peſſundare & quaſi obruere ac ſuffocare potuiſſent: eam autem quam cernimus à natura ſunt ſortitæ capacitatem, vt ſanguinem, aërémque tanquam in penu recondere poſſent, ac mox ſenſim cordi ipſi ad neceſſitatem depromere. Quòd ſi quis quærat, an eiuſmodi materiæ in cor attrahantur diaſtoles ſola vi ad fugam vacui: reſpondebo præterea introductionem illam & attractionem fieri cordis calore, qui haud aliter materias cõtinenter attrahat, quàm accenſus ignis vicinum aërem, & candelæ flamma circumpoſitum ellychino ſebum, pabuli cauſa. Dum cor dilatatur, aërem attrahit: dum conſtringitur, expellit. Hic cordis motus planè naturalis eſt vt pulmonum motus eſt animalis. Tertiam cauſam attractionis cordis nonnulli addunt, nempe ſubſtantiæ totius ſimilitudinem. Sed meo iudicio hæc locum habet in ea attractione potius quę fit ſanguinis ad cordis propriam nutritionem per venas coronales, quam in ea quæ totius corporis gratia ſuſcipitur ad materierum attractionem. Hæ aures quantitate differunt, nam dextra longe eſt quàm ſiniſtra capacior, quia materierum maiorem copiam erat exceptura. Binæ ſunt

Qua vi materiæ in cor attrahãtur.

Magnitudo & numerus.

B numero, vtrinque vna ad cordis baſim ſita. Maior ad ingreſſum venæ cauæ in cor: minor ad ingreſſum arteriæ venoſæ & arteriæ magnæ: Cum quibus etiam partibus connectitur vtraque. Quem vſum habeant antea diximus, nempe vt materiarum impetum infringerent, & præterea vt fulcri loco eſſent arteriæ venoſæ & magnæ arteriæ, quæ ſubſtantiæ ſuæ mollitie cordis tam rapidum, támque violentum motum ſuſtinere non potuiſſent.

Vſus auricularũ cordis.

De Cordis ventriculis.

CORDIS ventriculi gemini ſunt, vtrinque vnus: diſtincti carneo interſepimento ſatis craſſo, & multis foraminibus, nuſquam tamen peruiis, in ſuperficie perforato. Horum ventriculorum dexter maior eſt, carne molliore, rarioréque cinctus: Siniſter minor, ſed triplo denſiore & compactiore carne circunualatus: nam dexter ventriculus debebat eſſe re-

Ventriculorum cordis diſepimẽtũ.

C ceptaculum ſanguinis per venam cauam illati diſtribuendique partim, venam arterioſam in pulmones alimenti ipſorum cauſa, partim in ventriculum ſiniſtrum per intermedium ſeptum reſudationis via, vt gignẽdis ſpiritibus vitalibus materiam ſuppeditaret. Ergo quia huius ſanguinis tam magnam copiam adeſſe oportuit, oportuit pariter locum illi excipiendæ materię eſſe proportionatum. Et quia ſanguis ille dextro ventriculo excipiendus craſſior erat, nihil neceſſe fuit carnem qua contineretur adeò compactam eſſe: at contra ſanguis arterioſus vitaliſque ſpiritus reſolutionis metu ne in tenues auras vaneſcerent denſiore opus habuêre conceptaculo: & præterea minore, vt ſic calor vnitus fortior eſſet, validiúſque in ſanguinis & ſpirituum elaborationẽ incumberet. Ergo dexter ventriculus cordis, conditus eſt ad ſanguinis, pulmonum alimoniæ, & ſpirituum vitalium generationis gratia deſtinati præparationem, vt iidẽ pulmones ad aëris mitificationem. Cuiuſmodi opera erant neceſſaria, ſi verum eſt medicum axioma ſimilia ſimilibus nutriri, nempe pulmones raros & ſpongioſos, tenuiori ſanguine: cordis ſubſtantia craſſam & denſam ſanguine venoſo &c. qualis ab he-

Dexter vẽtriculus cur capacior & minus compactus.

Dextri cordis ventriculi actio.

Siniſtri actio.

D pate affluit, id eſt craſſo. Huícque venæ illi coronales ex vena caua ſunt attributæ, vt inde hauriret quod ſatis eſſet. Siniſter verò ventriculus ad perfectionem ſpiritus vitalis & caloris natiui fluentis conſeruationem.

De Orificiis & valuulis cordis.

ORIFICIA in corde quatuor exiſtunt, duo in dextro, & totidem in ſiniſtro ventriculo, duorum priorum, maior ingreſſum præbet venæ vel ſanguini, vena caua delato in cor: minor egreſſum aperit venæ arterioſæ, vel ſanguini bilioſo illa vecto, ad pulmonum nutritionem. Duorum reliquorum maior exitum patefacit arteriæ aortæ & ſpiritui vitali per vniuerſum corpus diſtribuendo: Minor verò ingreſſum & egreſſum præbet arteriæ venoſæ ſeu aëri & fuligini. Et quia per diaſtolẽ oportebat materias per orificia in ſuum quemque ventriculum admitti, nempe in dextrum ventriculum per orificiũ maius, in ſiniſtrum per minus: quia contra per ſyſtolem oportebat materias de ſuo

Quatuor cordis orificiorũ vſus.

ventriculo per commemorata orificia excerni: Ideo natura ad ſingula illa orificia vndecim appoſuit epiphyſes, ſex nempe in dextro ventriculo, vt ternæ eſſent cuique orificio: quinque in ſiniſtro, nempe vt magno eius orificio ternæ adeſſent: binæ autem minori, propter eam quam mox ſubiungemus rationem. Differunt eiuſmodi epiphyſes multis modis: primò actione. Harum enim aliæ materias in cor inuehunt, aliæ ne cùm exierint materiæ in cor remeent, impediunt. Secundò differunt ſitu, nam quæ inuehunt, membranas habent foris intrò ſpectantes: quæ excernunt, intus foras. Tertiò figura: nam quæ inuehūt, figuræ ſunt velut pyramidalis, at quæ inuehi obſtant, ad figuram literæ romanæ C. ſunt effictæ. Quartò ſubſtantia: nam priores maxima ſui parte carnoſæ ſunt, ſeu carnoſis fibris contextæ in tubercula quædam carnoſa verſus cordis cuſpidem deſinētes. Poſteriores omnino ſunt membranoſæ. Quintò differunt numero: ſunt enim quinque tantùm quæ inuehant, tres in dexto ventriculo ad orificium maius, duæ in ſiniſtro ad orificium minus: quæ ingreſſu prohibent ſunt ſex in vnoquoque ventriculo, ad ſuum quodque orificium ternæ. Denique motu: Nam carnoſæ per diaſtolem aperiuntur ad ſanguinem ſpiritúmve introducendum, per ſyſtolem contra clauduntur, vt introductas materias, vel omnes vel magnam partem contineant. Membranoſæ contra per ſyſtolem aperiuntur, vt exitum ſanguini & ſpiritui in vniuerſum corpus aperiant: per diaſtolem conniuent, ne excluſæ materiæ in cor regrediantur. Notabis verò naturam duas tantùm appoſuiſſe valuulas ad venoſæ arteriæ orificium, quia eiuſmodi orificium neceſſe erat ſemper patere, vel totum, vel certè tertiam ipſius partem: vt aër hoc orificio continenter in cor inſpiratu allectus, perualeret, & cordis contractione exploſus, exſpiratu redderetur. Ex quo & colligere hoc licet totius inſpirando allecti ad cor aëris, tertiam tantùm partem fuliginis ſpecie expirando excerni, quod natura eius exitui tertiam tantùm orificij partem patere voluerit. Itaque & exſpirationem & cordis atque arteriarum ſiſtolem, breuiorem inſpiratione eſſe, ſic vt verè dicere poſſimus, inſpirationem æquè diuturni & longi eſſe temporis, atque exſpiratio eſt cum quiete, quæ media inter duos motus intercedit.

Quot modis differant. *Actio & ſitus.* *Figura.* *Subſtantia.* *Numerus.* *Motus.* *Cur ad arteriam venoſam duæ ſint tantum valuulæ.*

A B

Venæ arterioſæ & arteriæ venoſæ diſtributio. C
CAP. XII.

EXPOSITA hucuſque cuiuſque vaſis cardiaci origine, dicendum nunc de diſtributione. Vena arterioſa, & arteria venoſa, ex ſuo quæque ventriculo prodeuntes, dextro nempe & ſiniſtro, in duos inſignes ramos diuiduntur, quorum vnus ad dextram, alter ad læuam alter alterum decuſſatim interſecans tendit, vena arteriæ ſemper incubante, vt oculorum fide magis, quàm librorum lectione intelligere poteris. Hi rami ſub pulmonum ingreſſum in duos alios inſignes ramos diuiduntur, pergúntque ſinguli ad ſuum quemque lobum pulmonum: hique rurſus in infinitos fermè alios abeunt, tribus locis per pulmones ſparſos. Hæc vaſa id ſunt nominis conſequuta propter illam conſiſtentiæ transmutationem, qua venæ coagmentatio in arteriam, & arteriæ in venam ad vitæ commoditatem degenerat. Eſt enim hoc ſapientis naturæ miraculum mutaſſe tunicas vaſorum pulmonis, edita vena quæ arteriam, & arteria quæ venam corpore ſuo æmularetur: nam ſi vena arterioſa conſiſtentiam ſuam venoſam retinuiſſet, ſanguis arterioſus qui per eam à corde ad pulmones nutriendos defertur, ſua ſubtilitate elabi & diffluere potuiſſet per venoſæ texturæ raritatem: deinde natura conceptum finem nunquam conſequi potuiſſet, nempe pulmones nutrire, propter continuum conſtrictionis & dilatationis pulmonum motum. Non enim poteſt alimentum parti aſſimilari, niſi apponatur & adhæreſcat. Oportuit ergo vt natura venæ huius corpus ſolidum moliretur, vt ad motum pulmonum immobilis, inconcuſſa, & contumax (reſpectu venæ quæ mollitie ſua obſequens ad pulmonum agitationem nimium ſequax extitiſſet) haberent alimentum, quòd in ſuas omnes partes diffunderetur, quódque neque ad ſui diaſtolē allicerctur, neque ad ſiſtolem in cor repelleretur. Arteria verò venæ conſiſtentiam aſſumpſit, quò venoſa illa mollitie pro naturæ neceſſitate promptè contrahi & dilatari poſſet, ad aërem in cor inducendum, & fuliginem inde educendam. Hîc occurrit difficultas, nempe qua via ſanguis è dextro in ſiniſtrum cordis ventriculum deferatur. Galenus exiſtimat in eam rem

Arteria ſemper venæ ſubiacet. *Cur vena facta eſt arterioſa, duplex ratio.* *Cur arteria facta eſt venoſa.* *Qua via ſanguis è dextro in ſiniſtrum vētriculum commeet.*

D

A eam rem eſſe in interſepto cordis foramina quædam: & certè illa viſuntur, ſed tamen minimè peruia ſunt Itaque Columbus nouam viam adinuenit, nempe ſanguinem per venam arterioſam ad pulmonem ferri, ibíque attenuari: indéque cum aëre vna per arteriam venalem ad ſiniſtrum cordis ventriculum permeare ſcribit. Valdè profectò probabiliter. Botallus tractatu de Catarrho, tertiam viam excogitauit: venam nempe quam appellat arteriarum nutricem, quæ paulò ſupra coronalem ad dextram auriculam cordis oberrat, indéque in ſiniſtram pergens in cor ſubit. Sed tamen valdè vereor ne vena hæc à Botallo obſeruata, vas illud ſit à Fallopio obſeruatū, quo vena arterialis iungitur Aortæ, & quo vniuerſus ſanguis vitalis defertur ad formationem & nutritionem pulmonum, dum fœtus vtero adhuc continetur. Cuius etiam meminit Galenus, ſed à Galeni iam inde temporibus ad hanc vſque ætatem iacuerat, nec niſi à Fallopio excitatum, & in memoriam reuocatum eſt.

Vena arteriarum nutrix. *Initio obſeruationis arteriarū.* *Li.15. de vſ. part. cap. 6.*

Venæ cauæ aſcendentis diſtributio. CAP. XIII.

B VENA caua è gibbo hepatis exiliens, inque arborem velut truncum, Galeno authore, coacta, in duos inſignes ramos diuiditur, ſed inæquales. Maior enim per hepatis poſtica ſupra ſpinā deſcendit, obitérque ramos quoſdam alios qui in magnum truncum cum aliis non coierant ex hepatis ſubſtantia excipit. Deſcendentem hunc ramum ſæpè videas ad ſpinam vſque dorſi, cui in illo ſuo deſcenſu incubat, hepatis ſubſtantia tectum: ſic vt à communi illo trunco vnà cum aſcendente ramos minimè prodire videatur, quanquam reuera ſemper prodeat. Minor verò ramus ad partes ſuperiores aſcendit, hócque qui ſequitur modo diſtribuitur. Primum enim in diaphragma aſſurgens, ipſi exiguas duas venas, vtrinque vnam largitur, Phrenicas ob id dictas. Inde verò vbi ad cordis dextram auriculam peruenit, coronales effingit, quæ coronæ in modum cordis baſim cingunt. Tertio altius in dextram illam auriculam immerſus, maiore ſui parte venam profert arterioſam. Quarto ſupra cor elatus, parte dextra venam edit Azygon,

Lib. de format. fœtus. *Deſcendens venæ cauæ ramus maior.* *Superior venæ cauæ ramus minor eſt.* *Phrenicæ.* *Coronales.* *Vena arterioſa.*

C quæ ad quartam coſtam deſcendens (ſupernè deorſum numerando) muſculos intercoſtales & ſimul membranas octo vtrinque coſtarum inferiorum nutrit, dimiſſo in ſingulos muſculos ad partem coſtæ inferiorem ramulo qui ipſorum nutritioni ſufficiat. Quin & ſæpè, in paruis præſertim hominibus, vena hæc Azygos nutrit omnia omnium coſtarum interualla per ſimiles ramos, quos ad quatuor ſuperiores coſtas pariter dimittit. Sed & Azygos hæc aliquando, & ſi rarò, duplex inuenitur vtrinque vna. Hic in primis notādum venam Azygon poſtquàm nutrierit interualla coſtarum inferiorum, reliqua ſui parte ſub diaphragma deſcendere, ac in latere ſiniſtro emulgēti venæ coniungi: ex quo patet quî criticus abſceſſus, materiæ pleuriticæ excretione, contingere poſſit per vrinas. In dextro verò latere magis deprimitur eadem illa Azygos, veniſque coit lumbaribus, præſertim verò vni quæ ad femur deſcendit, ex quo colligit Fallopius perutile fore pleuritides per initia venam poplitis incidere. Quinto ſupra azygon ad reliqua interualla coſtarum ſuperiorum, deficiente azygo, intercoſtalem dictam dimittit: quanquam hæc aliquando ab his axillaribus egredi cernitur,

Azygos. *Azygos aliquādo duplex.* *Pleuritidē committentis materiæ per vrinas excretio quî fiat.*

D quas ſubclauias Syluius nominat. Sexto mammarias edit, ſic dictas, quòd magna ſui parte inter quartam & quintam coſtam ad mammas deſcendant, ad vſus ante expoſitos: exeunt hæc viris, mulieribúſque è ſubclauiis vtrinque vna. Viſuntur aliquando prodire communi quodam vena caua orificio, antequàm in ſubclauias diuidatur. Sed id in brutis locum habet potius quàm in hominibus: hæ venæ per ſterni latera deſcendentes, duobus thoracis muſculis internis ſeptem verarum coſtarū intercoſtalibus, ipſi ſterno, eiuſdémque ligamentis & cartilaginibus, mediaſtino etiam & parti ſuperiori muſculorum rectorum, circumiacentibúſque partibus alimentum præbent. Septimo Ceruicalem gignit, quæ vtrinque per foramina apophyſeôn ceruicis vertebrarum ad caput aſcendit, multis exiguis ramulis abſumpta in ſpinalem medullam per neruorum foramen, itémque in membranas, ligamenta, cartilagines, oſſa, vicinóſque muſculos. Octauo muſculoſam quæ è ſubclauiis etiam egreſſa, in duos alios ramulos diuiditur: quorum vnus ſupra thoracem ad mammas pergit, eius muſculos anteriores nutriēs: quare in ſpuria pleuritide vtiliter cucurbitulę eo loco apponi poſſunt. Ramulus alter ad muſculos thoracis ſuperiores deſcendit, prçcipuè autem

Num poplitea pleuritidis initio ſecta proſit. *Intercoſtalis.* *Mammariæ.* *Ceruicalis.* *Muſculoſa.* *Quo loco cucurbitulæ vtiliter in ſpuria pleuritide imponuntur.*

Axilaris & humeralis. ad eum qui latiſſimus dicitur. Decimo fit axillaris. Vndecimo humeralis, de quibus ſuo dicetur loco. Duodecimo, & vltimo denique fit iugularis propriè dicta, quæ duplex eſt interna & externa. Interna minor vtrinque ſtatim à primo ſui initio per aſperæ arteriæ latera vſque ad os & cranium aſcendit, partibus per quas iter facit, vt proximis membranis & neruis obuiis alimentum præbens. Sed cùm ad cranij baſim peruenerit, in duos ramos diuiditur, quorum maior per ipſam cranij baſim ad partem ipſius poſteriorem regreſſus, dimiſſo ramulo ad muſculum longum ceruicis ſuper œſophagum ſitum, ipſum ſubingreditur cranium cum parua carotide per foramen ſextæ coniugationis neruorum, quo loco in commune vas coëunt. Minor dimiſſo ramulo ad auditus inſtrumentum per foramen cæcum dictum, cranium etiam ſubit, inque craſſam meningem abſumitur, iuxta foramen tertiæ & quartæ neruorum coniugationis. Externa iugularis maior & inſignior, ſæpius ſimplex, aliquando duplex, vel ſtatim à primo ſui exordio, vel paulo poſt: vtrinque ſuperficialiter aſcendit per ceruicis latera, inter muſculum latum ſeu panniculum carnoſum, illic manifeſtum & alios muſculos ad ceruicis latera ſitos: in quos quemadmodum in cutem ramulos quoſdam diſtribuit alimenti gratia. Sed vbi ad capitis baſim peruenit, in plures ramos diuiditur, quorum vnus fertur ad muſculos oſſis hyoidis, laryngis, linguæ, & partem linguæ inferiorem (quo loco in ſynache & aliis oris inflammationibus aperiri ſolet) & ad naſi tunicam. Alter fertur ad craſſam meningem, vtrinque per foramen tranſiens, ſitum ſub oſſe maſtoide: inſupérque vtrinque ad os occipitis aſcendens, obliquè ad ſummam lambdoidis ſuturæ partem peruenit, quo loco rami illi concurrentes coëunt in craſſæ meningis reduplicatione, anterius cerebrum diuidentes, vt ſic implexi & vniti torcular conſtituant. Tertius aſcendens ſupra poſteriorem partem & baſim maxillæ inferioris, ad labra diſtribuitur, ad alas narium, earúmque muſculos: pariter ad maiores oculorum angulos, ad frontem & alias faciei partes, multorum tandem ramulorum concurſu in fronte efficiens venam quæ recta dicitur, ſeu frontis vena. Quartus per glandulas quæ ſub auribus ſunt, aſcendens, poſtquàm multos ipſis ramulos diſtribuit, in duos alios inſigniores abſumitur, quorum vnus ante, alter ponè aures tranſiens, in cutem capitis tandem abſumuntur. Quintus & vltimus per totam capitis baſim oberrans, pergit ad occiput, venam pupis illic conſtituens, quæ per capitis longitudinem ſecundum ſuturam ſagitalem extenſa, eouſque tandem procedit, vt coeat cum vena frontis, qui concurſus cauſa eſt, cur capitis externi partem poſteriorem dolenti vena in fronte ſecta proſit, & contra. Notandum verò, quòd nonnullorum in craniis aliquando vena pupis per vnum aut plures ſatis inſignes meatus, tranſmittit ſui portionem quandam ad interius caput, ſic vt etiam inciſa vena pupis, reuelli poſſit materia quæ internos capitis ciet dolores.

Iugularis interna & externa.

Interna iugularis quas partes obeat.

Externa iugularis quas partes obeat.

Quo loco iugularis externa in partiũ oris inflammatione ſecetur commodè.

Vena recta.

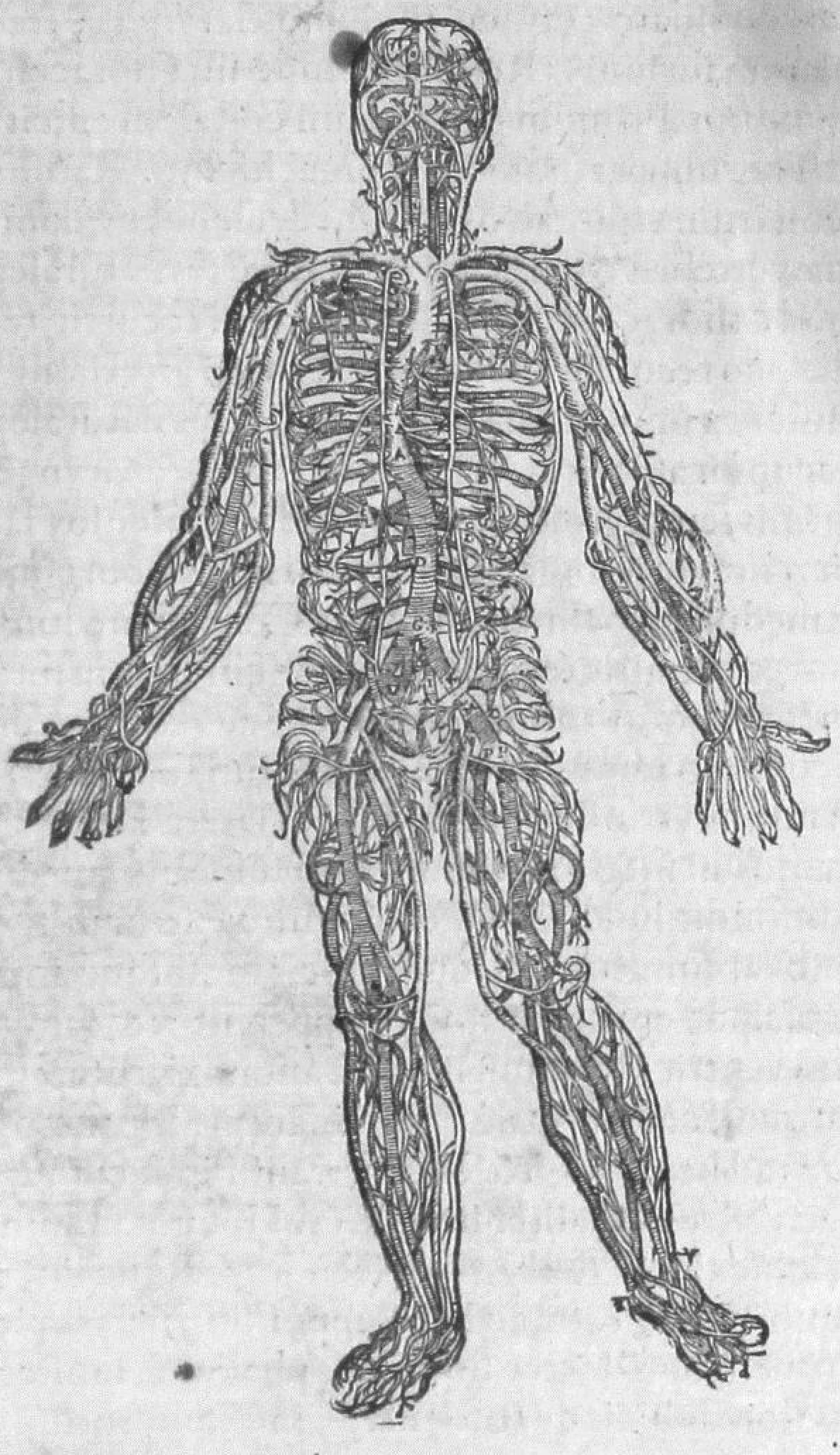
Vena pupis.

vtiliter etiã in interni capitis doloribus aperitur vena pupis.

Sequitur

A Sequitur declaratio figuræ venæ cauæ, in qua characteres vnum ſolum latus demonſtrant. Truncus deſcendens ad latus ſiniſtrum notatur, aſcendens ad dextrum, vnde vtriuſque iudicium par facere poßis.

Venarum figura.

B

C

AA. *Monſtrāt venas quæ è gibba hepatis parte exeūtes, venæ cauæ truncū ſuo cōcurſu cōſtituūt.*
BB. *Venas adipoſas.*
CC. *Emulgentes ſeu renales.*
DD. *Spermaticas.*
EE. *Lumbares.*
F. *Muſculoſam.*
G. *Trunci diuiſionē ad duas iliacas.*
H. *Venam ſacram.*
K. *Hypogaſtricam.*
L. *Pudendum.*
M. *Principiū venæ cruralis, quæ ſex producit inſignes ramos.*
N. *Sapheium.*
O. *Iſchiadicam paruam.*
PP. *Muſculoſas internas & externas.*
Q. *Poplitæam.*
R. *Suralem.*
S. *Reliquum venæ cruralis, quod ad vſque pedis digitos pergit.*
T. *Iſchiadicam magnam.*
V. *Maleoli externam.*
Y. *Maleoli internam.*
A. *Initiū trunci venæ cauæ aſcēdētis.*
B. *Phrenicas.*
C. *Orificium venæ cauæ in corde, quo loco vena fit arterioſa.*
D. *Coronalem.*

E. *Azigon.*
F. *Initium ſubclauiæ quæ in brachio axillaris dicitur.*
G. *Mammillarem venam quæ occurrit epigaſtricæ.*
H. *Intercoſtalem.*
I. *Ceruicalem.*
KK. *Thoracicas.*
D L. *Iugularem internam.*
M. *Iugularem externam, cuius quatuor rami demonſtrantur notis* I. 2. 3. 4.
N. *Venam frontis.*
O. *Venam quæ torcular componit.*
P. *Humerariæ ramum exiguum, qui extrinſecus ad ceruicem pergit.*
Q. *Humerariam quæ aliquando ab axillari ortum ducit.*
R. *Locum muſculoſæ.*
SS. *Venas humerarias, quæ ad omoplatæ muſculos vicinos pergunt.*
T. *Axillarem quæ paulo poſt in profundam & ſuperficiariam diuiditur: quarum profunda notatur nota* I. *ſuperficiaria nota.* 2.
V. *Diuiſionem axillaris ſuperficiariæ, cuius ramus internus cum interno humerariæ medianam venam conſtituit, externus pergit ad manum per cubiti longitudinem.*
X. *Medianam.*
Z. *Diuiſionem humerariæ: cuius ramus internus medianæ partem facit, externus ſupra radium excurrens ſaluatellam tandem conſtituit.*

Neruorum ſextæ coniugationis diſtributio. CAP. XIIII.

QVIA Arteriȩ diſtributio cõmodè demonſtrari nequit, niſi violatis neruis qui per thoracem feruntur, ideò antequàm arteriarum diſtributionem demonſtremus: eiuſmodi neruorum diſtributionem quàm breuiſsimè fieri poterit, exequemur. Ergo ſexta coniugatio tria profert neruorum paria. Hæc enim è cranio egreſſa, dum in thoracem deſcendit, obiter ramulos quoſdam tranſmittit ad quoſdam ceruicis muſculos laryngis, tres vtrinque ſterni aſcendentes, & clauicularum ſurſum. Reliquum inde in Thoracem deſcendens, vtrinque in tria illa paria diuiditur. Primum par, ramum coſtalem efficit. Secundum par, ramum recurrentem. Tertium par, ramum ſtomachicum. Ramus coſtalis ita dictus eſt, quòd per radices coſtarum vſque ad os ſacrum deſcendens, communicánſque ſe his qui ex ſingulis ſpinæ vertebris exeunt, ad omnes partes naturales diffunditur. Recurrens verò dicitur, quòd à thorace quaſi reſiliens ſurſum recurrit, recurrentes autẽ duo hi nerui non ex eodẽ loco recurrunt: ſed dexter ex imo arteriæ nõnullis axillaris, aliis ſubclauiæ dictæ, ſiniſter ex imo magnæ arteriȩ ad partes naturales deſcendẽtis. Cæterũ vtrique vtrinque ſecundũ aſperæ arteriæ longitudinẽ ad laryngẽ vſque aſcendentes, inde per alas ſcutiformis ſeu thyroidis cartilaginis in muſculos laryngis proprios ipſum obſerantes & reſerantes ſe inſinuãt. Quo nerui ſuȩ ſunt origini viciniores, nempe cerebro, aut ſpinali medullæ, eo ſunt molliores. Contra quo longius abſunt à ſua origine, eo duriores ſunt & robuſtiores: quæ ratio eſt, cur natura ſurſum recurrere voluerit neruos hos recurrentes, quo robuſtiores eſſent ad motus muſculorum laryngis edendos. Stomachicus verò ramus ita dictus eſt, quia ad ſtomachũ ſeu ventriculũ deſcendit. Hic enim ramus vtrinque per œſophagi latera ſub pulmonũ lobis deſcendens, multos de ſe ramos in interiorem pulmonũ ſubſtantiam, in ipſorum tunicã, in pericardium & cor diffundit: indéque ad orificium ventriculi ſupernis proprius accedens, in multos ramos abſumitur, qui multis locis modíſque implexi, orificium illud ſeu ſtomachum præcipuè contexunt, quod appetentiæ & famis (vt loquuntur) animalis ſit ſedes, ac rerum ventriculo conuenientiũ aut noxiarum arbiter. Inde verò in vniuerſum etiam ventriculi corpus variè diſſeminantur. Idẽ ramus nonnullos inſuper ramuſculos extrinſecus ad hepar, veſicã felleam tranſmittit, cuique obiter quòd ad ſenſum pro neceſſitate ſatis eſſet liberaliter impartiẽs. Hic notandum ſtomachicum ramum, vtrinque vnum, adnexum œſophago, deſcendere, atque inter deſcẽdendum in duos ſe ramos ſecare, quorum vterque ad latus oppoſitum pergit, vt ſe illic lateris illius neruo coniungat. In quam rem dexter ſupra œſophagum, ſiniſter infra ſub œſophago fertur: ſic vt duobus ſtomachicis quatuor fiant, móxque rurſum hi quatuor, in duos coëant.

Tria ſextæ neruorum coniugationis paria. — *Ramus coſtalis.* — *Recurrens.* — *Axioma anatomicũ.* — *Cur vocales neruos natura recurrẽtes eſſe voluerit.* — *Ramus ſtomachicus.*

A B C

Diuiſio Arteriarum. CAP. XV.

ARTERIA è ſiniſtro cordis ventriculo exiliens (duabus ante coronariis circum cordis ſubſtantiã ſparſis) ſtatim in duos ramos inæquales diuiditur. Quorum maior in partes inferiores deſcẽdit, eo quo diximus modo lib. 1. diſtributus: minor ad partes ſuperiores aſcendens, rurſum in alios duos inæquales ramos diuiditur, quorum minor ad læuam aſcendens, nullam de ſe arteriam emittit, priuſquàm ad primam thoracis coſtam peruenerit: quo loco arteriam ſubclauiam gignit, quæ hoc qui ſequitur modo, diſtribuitur. Primo enim producit intercoſtalem, per cámque vitam impertit tribus muſculis intercoſtalibus quatuor coſtarum ſuperiorum, totique vicinæ. Secundo mammariam gignit, cuius eadem eſt quæ mammillaris venæ diſtributio. Tertio ceruicalem, quæ per tranſuerſas apophyſes ſecundum ceruicis longitudinẽ ad craſſam meningẽ aſcendit, ſimiliter diffuſa atque vena ceruicalis. Quarto è thorace egreſſa ex parte thoracis poſtica muſculoſam emittit, qua vitam muſculis ceruicis poſterioribus ad occiput vſque largitur. Quinto è thorace penitus egreſſa, humerariam duplicem promittit, quarum vna cauæ omoplatæ muſculos, altera ad brachij articulum muſculoſque illic ſitos & gibbum omoplatæ pergit. Sexto & vltimo Thoracicam edit, quæ & ipſa duplex eſt: vna enim ad muſculos thoracis anteriores, altera ad latiſſimum procedit, quemadmodum de Vena diximus: reliquum eius lateris axillarem facit. Ramus

Aſcendẽtis arteriæ læuæ ramus minor eſt dextro. — *Arteriæ ſubclauiæ ſiniſtræ diſtributio.* — *Intercoſtalis.* — *Mãmaria.* — *Ceruicalis.* — *Muſculoſa.* — *Humeraria duplex.* — *Thoracica duplex.*

D

A facit. Ramus alter maior per dextrum latus ad primam vſque thoracis coſtam pariter
aſcendens, ſui etiam lateris ſubclauiam facit: quæ præterquàm quòd ſuo hoc latere
ſimiles ſiniſtrę obit diuiſiones, aliam inſuper facit, quæ carotidas dextram & ſiniſtram
conſtituit, quæ indiuiſæ cum neruo ſextę coniugationis, & vena iugulari interna per
aſperæ arteriæ latera aſcendentes, vbi ad Pharyngem peruenêre, ſuo quæque latere
in duos ramos diuiduntur, internum vnum, & externum alterum. Internus & ma-
ior diſſeminatur ad Pharingem, laryngem, & linguam: inde in caput ingreſſus per fo-
ramen longum & partẽ poſteriorẽ maxillæ ſuperioris, multos ad nares ramos emittit,
ad oculos, ad temporales muſculos parte interna, & ad craſſam meningem: reliquum
huius rami per lateralia oſſis baſilaris foramina ſubiens, & Clinoides eiuſdem oſſis
apophyſes fertur, vt illic plexum admirabilem qualis eſt, conſtituat. Deinde per cere-
bri baſim abſumitur abundè per tenuem meningem, & membranam ſeu plexum
choroidem diffuſus. Externus & minor carotidum arteriarum ramus ad genas, ad
tempora, & pone aures pergit: Denique ramulum vnum in muſculum ceruicis lon-
B gum dimittit, qui cum vena iugulari interna in craſſam meningem ſe inſinuat, per
foramen neruorum ſextæ coniugationis ingreſſus.

Arteriæ ſubclauiæ dextræ diſtributio.

Carotides arteriæ.

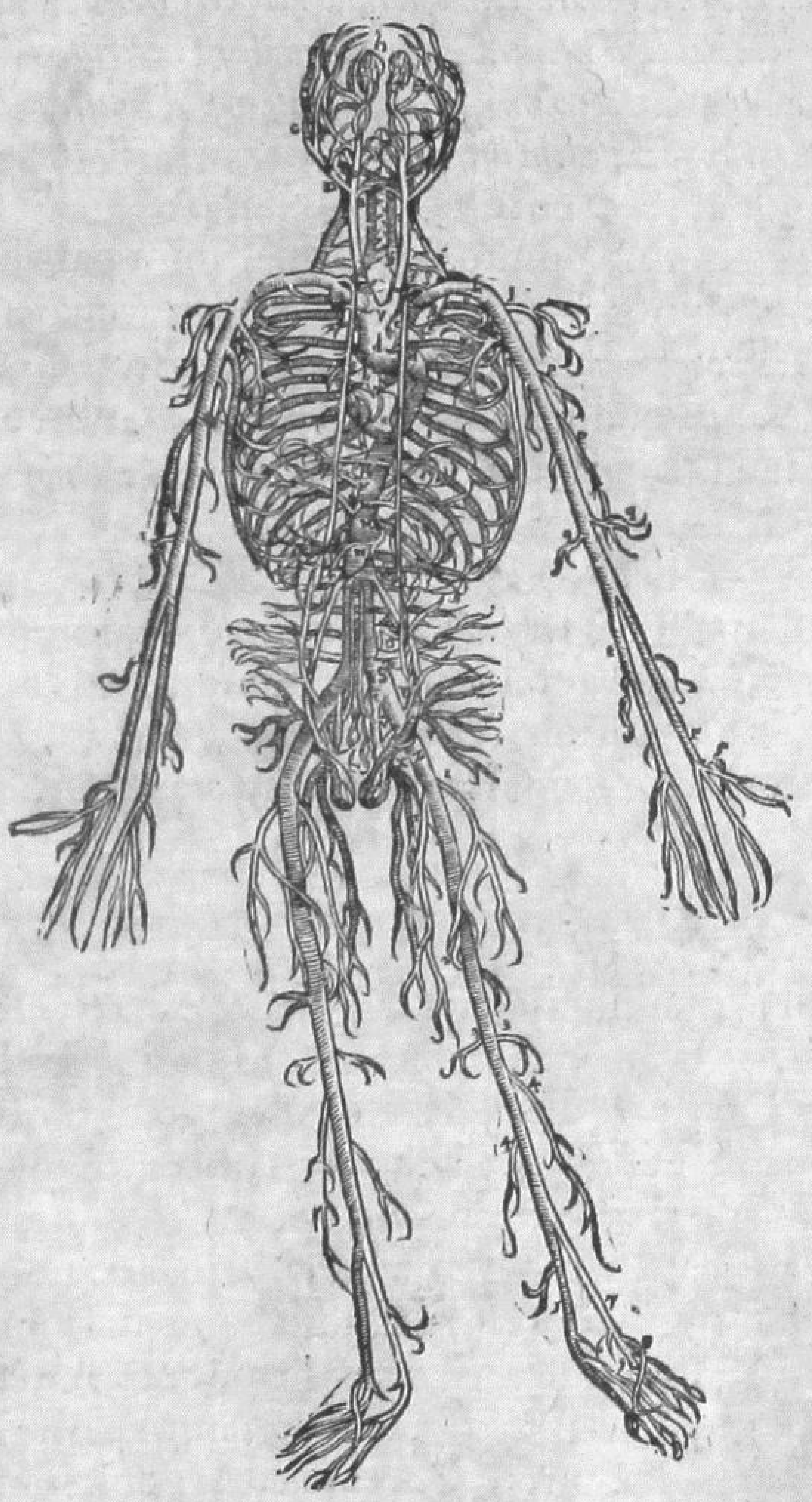
Interni rami carotidis arteriæ diſtributio.

Quas partes obeat externus carotidis arteriæ ramus.

Declaratio figuræ Arteriarum.

Figura Arteriarum.

C

D

A. *Monſtrat cordis partem vnde arteriis eſt principium.*

B. *Truncum ſeu initium arteriarum è corde exeuntium.*

C. *Mammariam dextram è dextra ſubclauia ortam.*

D. *Diuiſionem arteriarum in axillarem ſiniſtram & truncum dextrũ: qui iterum in tres ramos diuiditur.*

E. *Subclauiam ſiniſtram.*

F. *Ceruicalem ſiniſtram.*

G. *Mammariam ſiniſtram.*

H. *Intercoſtalem minorem.*

I. *Muſculoſam.*

K. *Axillarem, & eius principium.*

L. *Ramum ad deltoidem procedentem, venæ humerariæ aliquãdo comitẽ.*

M. *Arteriam quæ parte interna ad omoplatæ caua & muſculos illic exiſtentes pergit.*

N. *Thoracicam.*

O. *Arteriã quæ comes eſt venæ per longitudinẽ latiſſimi muſculi excurrenti.*

PP. *Ramos per muſculos brachij ad cubitum vſque diſtributos.*

R. *Arteriam quã in carpo exploramus.*

S. *Arteriã quæ extrinſecus excurrit inter primũ os pollicis & metacarpiũ.*

T. *Magnum alterum ramum, qui intrinſecus per cubiti longitudinem ad manum vſque deſcendens per digitos diſſeminatur.*

V. *Aſcendentis arteriæ truncum dextrum, qui in duas carotidas diuiditur, & ſubclauiam quæ tranſuerſo ductu ad brachium pergit.*

A. *Carotidem dextram in qua* B. *Monſtrat ramum qui ad linguam pergit, laryngem, & os.*

C. *Ramum qui in caput ſubit intrinſecus, vt plexum conſtituat choroidem.*

D. *Ramum extrinſecus aſcendentem ad aures & totam faciem.* A
E. *Ramum ad faciei muſculos pergentem.*
F. *R[illegible]mum temporum.*
G. *Ramum qui eſt pone aures.*
H. *Truncum deſcendentem ad partes naturales ſupra ſpinam.*
IIII. *Arterias intercoſtales, quæ octo ſunt numero.*
K. *Phrenicas.*
L. *Cœliacum.*
M. *Meſentericam ſuperiorem.*
N. *Renales, ſeu emulgentes.*
OO. *Lumbares incluſas duabus notis. oo.*
P. *Spermaticam dextram.*
Q. *Meſentericam inferiorem.*
R. *Muſculoſam.*
S. *Iliacam quæ ad crus pergit.* B
T. *Hypogaſtricam.*
V. *Arteriam quæ procedit ad muſculos natium.*
X. *Reliquum epigaſtricæ quæ per foramen oßis pubis egreditur, & in femur deſinit.*
Y. *Epigaſtricam.*
Z. *Cruralem. 11. muſculos internos & extremos femoris. 2. popliteam. 33. genuum arterias. 5. Arteriam quæ eſt ad malleolum internum, inde ad extremos vſque digitos productam. 6. Arterias articuli pedis. 7. Arteriam maleoli externi, eodem modo atque interni diſtributam. 8. Arteriam quæ ad plantam pedis diſſeminatur. 9. Diſtributionem arteriarum per pedem inferiorem ad omnes digitos.*

Notandum verò multò plures eſſe in humano corpore venas, quàm arterias, quin & longè craſſiores eſſe venas. Nam ad conſeruandum calorem natiuum partibus ipſis, nec tot, nec tam craſſis eius generis inſtrumentis eſt opus. Itaque ſæpè venas ſine arteriis, nunquam verò arterias ſine venis reperies. Cęterum intelligimus arteriam venæ comitem adeſſe, non cùm ipſi attigua eſt, aut adhæret communibus membranis, C vt ferè fit: ſed cùm in eiuſdem partis vſum cum vena ipſa deſtinata eſt.

De Thymo. CAP. XVI.

Quid Thymus. THYMVS glandula eſt ſubſtantiæ mollis, raræ & ſpongioſæ, inſignis magnitudinis, ſita ad extremum & ſummum thoracem, inter diuiſiones venarum & arteriarum ſubclauiarum, ſeu iugularium, Thorace adhuc cõcluſarum, in eum vſum, vt eiuſmodi vaſis pro munimine eſſet aduerſus *Vſus.* oſſeam Thoracis duritiem, & præterea vt hoc tanquam fulcro robuſtiores euaderent eiuſmodi vaſorum diſtributiones: ita enim & reliquis quæ modò inſigniores paulò ſint, naturam cauiſſe intuemur. Inſignis hæc glandula apparet in brutis *Magnitudo* & hominibus adoleſcentibus: at in his qui ad maturam ætatem peruenêre, conſumpta ferè vix conſpicitur.

De aſpera Arteria. CAP. XVII. D

Subſtantia ASPERA arteria cùm vocis & reſpirationis inſtrumentum ſit, ſubſtantiæ eſt cartilaginoſæ, ligamentoſæ, omninóque variæ. Nam ſi rigidum vnum continuúmque corpus cum larynge extitiſſet, nec dilatari, nec cõprimi, nec obſerari, nec reſerari, nec denique vocẽ pro arbitrio modu- *Compoſitio.* lari potuiſſet. Compoſitio eius eſt ex venis à iugularibus internis productis arteriis à carotidibus profectis, neruis à ramo recurrente reſiliẽtibus, duplici mẽbrana, externa à peritonæo: interna robuſtiore fibris rectis contexta, ab interiore oris tunica, quæ cum œſophagi interiore communis eſt, profecta. Conſtat item cartilaginibus circularibus, non tamen in perfectum orbem ductis, in canalis formam con- *Cur aſpera arteria parte ſui poſteriore eſt ligamentalis.* textis, ſibíque ordine inuicem adnexis, vi ligamentorum mutuò ex earum lateribus & extremis exeuntium. Hæc eadem ligamenta reliquum circuitum & orbem aſperæ huius arteriæ abſoluunt, qua parte œſophago incumbit: quod eo conſilio factum putant, vt ligamenti illa mollities, tum potiſſimum cederet, cùm duriores & craſſiores ciborum boli eſſent deglutiendi. Ex duobus ligamentorum generibus quę ad aſperę

A arteriæ ſunt cartilagines, alia orbiculos ſimul committunt & connectunt, quæ ipſi eiuſmodiq; orbiculis productiones in longum, alia orbiculos in perfectum orbem deducunt, quæ eiſdem dilatationis commoditatem præſtant. Ligamenta hæc interiorẽ ſuperficiem obducunt: at cartilagines extrinſecus poſitæ ſunt, vt externarum rerum incurſui reſiſterent. Notandum verò, ex illa tunicarum internarum arteriæ aſperæ & œſophagi communione, hoc manare commodi, & in actionis commoditatem redundare, vt harum partium vna depreſſa, altera attollatur, inſtar funis circum trochleam actæ. Sic enim dum œſophagus deprimitur, ad deglutiendam rem aliquam attollitur aſpera arteria: & contra quando vomitu ſurſum aſſurgit ventriculus, deprimitur arteria. Vnica eſt, ſita inter laryngem (à quo ortum ducit) & pulmones in quos deſinit: diuidens ſe primò in inſignes duos ramos, dextrum & ſiniſtrum, quin & horum ramorũ quilibet in pulmonum ſubſtantiam ſubiens, rurſum in duos alios per ſingulos lobos dirimitur: hìque denuò in alios infinitos per ipſam loborum ſubſtantiam. Cartilaginoſi ſunt omnes hi rami ad ſui extremum vſque. Siti ſunt inter extrema arteriæ veno-
B ſæ, & venæ arterioſæ, vt promptus eſſet aëris ad cor per arteriam venoſam ingreſſus, & fuliginis per venam arterioſam egreſſus. Sicq; ſuis extremis eiuſmodi partibus cõnexa eſt, partibus autem aliis componentibus cum membris, vnde partes illas ſumit. Temperamento eſt frigido & ſicco. Eius actio eſt aërem ad pulmones importare, indéque fuliginem exportare. Illud quidem dilatando, hoc verò ſuas cartilagines ſibi inuicem comprimendo.

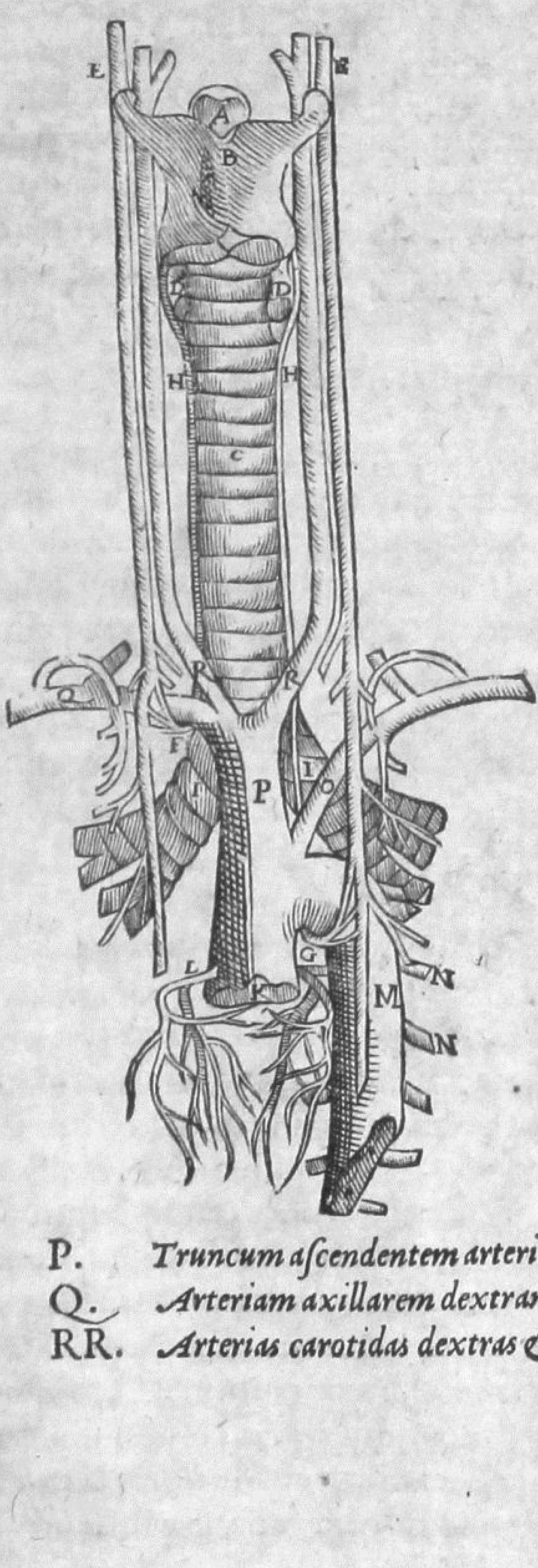
Cur anteriore cartilaginoſa.

Situs.

Diuiſio aſperæ arteriæ per pulmonum lobos.

Temperies & actio.

Figura aſperæ Arteriæ.

C

D

A. *Demonſtrat exiguum corpus glandulosum, epiglotida nuncupatum, incubans capiti aſperæ arteriæ, ne quicquam inter deglutiendum in ipſam incidat.*
B. *Cartilaginem ſcutiformem.*
C. *Aſperam arteriam annulatam vt vides.*
DD. *Geminas glandulas ſitas ad latera capitis aſperæ arteriæ.*
EE. *Neruos ſextæ & ſeptimæ coniugationis per thoracem tranſeuntes, ádque ventrem pergentes vt illic per partes omnes diſtribuantur.*
F. *Neruum dextrum recurrentem ſub arteria axillari, ſecundum partis lateralis aſperæ arteriæ longitudinem vſque ad proprios laryngis muſculos.*
G. *Neruum ſiniſtrum recurrentem ſub trunco deſcendentis arteriæ.*
H. *Duos neruos recurrentes ſitos ſecundum arteriæ longitudinem.*
II. *Diuiſionem aſperæ arteriæ in duos ramos, quorum dexter in dextrum, & ſiniſter in ſiniſtrum pulmonem feratur. Qui rami rurſum in multos alios diuiduntur.*
K. *Orificium magnæ arteriæ à corde exilientis.*
L. *Arterias cordis coronarias.*
M. *Magnam arteriam deorſum deſcendentem.*
N. *Intercoſtalem maiorem.*
O. *Arteriam ſubclauiam læuam.*
P. *Truncum aſcendentem arteriæ qui in tres ramos diuiditur.*
Q. *Arteriam axillarem dextram.*
RR. *Arterias carotidas dextras & ſiniſtras.*

De Oeſophago. CAP. XVIII.

Subſtantia. OESOPHAGVS cibi & potus via, ſubſtantię eſt inter carnem & neruum mediæ, quia ex membrana neruoſa vna & altera carnoſa conſtat. Neruoſa intrinſecus ſita eſt, & oris tunicæ interiori ad labra vſque (quò fit vt labra tremant, in morbis mox per vomitum criticum iudicandis) internæq; item aſperæ arteriæ continuata exiſtit: fibris rectis contexta eſt ad ciborum attractionem, quam adeò rapidam in famelicis ſæpè animaduertimus, vt vix mandendi otium ſit, quum tanquam manu præripi deorſum cibus ſentiatur. *Oeſophagi vis attractrix.* Carnoſa extrinſecus poſita fibris tranſuerſis texta eſt, ad accelerandum eduliorum in ventrem delapſum, vomitúſque & flatus excernendos. Duæ hæ tunicæ, ventriculi tunicis ambabus continuatæ eundémque hæ locum tenent. *Compoſitio.* Habet prętereà œſophagus partes componentes, vt à porta & caua aſcendente venam, neruum à ſexta coniugatione, arteriam ab ea quæ ad fundum ventriculi perreptat cum vena gaſtrica, vel ab arteriis cauam eius partem aſcendẽtibus: ſed & præter vaſa hæc omnia, tertiam à mẽbrana coſtali, tunicam habere poteſt. B *Magnitudo & figura.* Oeſophagi magnitudo ex ſe ſatis eſt inſignis: quanquam aliis maior, aliis minor, pro corporum varietate. Figura rotunda eſt, quo tranſglutiendis cibis capacior eſſet, minúſque offendi facilis. *Situs.* Situs eſt inter ſpinam & aſperã arteriã à pharynge ad ventriculũ vſque. Cæterùm dum per ſpinæ longitudinẽ deſcendit, vbi ad quartã metaphreni vertebram peruenit, deerrat in latus dextrum, vt magnæ arteriæ aortæ ad partes inferiores deſcendenti cedat: inde ad læuam reflectitur verſus ſtomachum ſeu ventriculi orificium. Natura ipſum ad diaphragma fortibus membranarum vinculis ſuſpendit, ne ſi innixus fuiſſet arteriæ, vitali ſpiritui ad inferiores partes viam præcluſiſſet. Vnicus eſt partibus commemoratis cõnexus, tum vaſis ſuis, tum membranis. *Temperies & actio.* Temperamento eſt frigido potius quàm calido, vt partes omnes quæ magis neruoſæ ſunt quàm carnoſæ. Actio eius eſt attrahere & inferre cibos, reiicereque quæ ventriculo moleſta vomitu excludi poſtulant. *Cur ſorbere & flare ſimul nequeamus.* Hîc notandum quòd dum deglutimus, œſophagus deorſum trahitur, & aſpera arteria ſurſum, quæ cauſa exiſtit cur ſimul ſorbere & flare, deglutire & reſpirare non poſſimus, quod ſingulari Dei prouidentia contigiſſe credendum eſt: cuius nomini æterna ſit gloria. C

FINIS LIBRI TERTII.

A

DE PARTIBVS ANIMALIBVS in Capite poſitis.

B

LIBER QVARTVS.

Capitis deſcriptio generalis. CAP. I.

DVOBVS partium corporis humani generibus hucuſque expoſitis, naturalibus nempe & vitalibus, oportet nos ad vltimam tranſire, hoc eſt ad animales, initio à capite ducto. Caput igitur primò definiemus, tum in ſuas partes partiemur: tertiò partium eiuſmodi vnamquamque deſcribemus: quartò ſingulas demonſtrabimus, eo quo ſe oculis inter diſſecandum offerent ordine.

Quid caput Eſt ergo Caput ſenſuum ſedes, rationis propugnaculum & ſapiẽtiæ, ex quo tanquã ex fonte, infinitæ actiones & cõmoditates manant. *Cur ſummum.* Vniuerſo corpori imminet, vt inde tanquã ex arce animalis ſpiritus corpus vniuerſum regat, mo-
C deretur, agendaq́; omnia ex naturæ præſcripto exequatur. Capitis nomine id omne intelligimus, quod à vertice ſeu ſummo ſincipite, ad primam vſque ceruicis vertebrã continetur. *Figura.* Capitis laudabilis figura eſt rotunda, modicè ad latus vtrinque compreſſa: hìncque inde à fronte & occipite nonnihil prominens. Nam hinc ſenſuũ bonitas arguitur: contrà quæ exactè rotunda eſt vel acuminata, & in turbinem faſtigiata, nequàquam bona cenſetur. *Partes capitis quæ.* Partitionem Caput recipit, in faciem, frontem, tempora, ſinciput, verticem & occiput. Per faciem intelligimus, quicquid à ſuperciliis ad mẽtum vſque patet. Per frõtem, quicquid à ſuperciliis ad ſuturam vſque coronalem aſſurgit. Per tempora, quicquid à minori oculi angulo vſque ad aures excauatur. Per ſinciput, quicquid à ſumma fronte ſeu coronali ſutura, ad ſuturam vſque lambdoidem in longum excurrit, & vtrinque ad oſſa petroſa, ſeu ſuturas ſquammoſas exporrigitur. Per verticem, velut apicem quendam, & punctum fingimus in medio exquiſito ſuturæ ſagitalis. Per occiput, quod ſutura lambdoide & prima ceruicis vertebra terminatur. Eiuſmodi partium omnium aliæ ſimplices ſunt, aliæ compoſitæ, aliæ inſuper conti-
D nentes, aliæ contentæ. *Continẽtes capitis partes.* Continentium aliæ ſunt capitis partibus omnibus communes, vt cutis, panniculus carnoſus, & pericranium: aliæ certis quibuſdam partibus propriȩ vt panniculus carnoſus collo, faciei, fronti & cuti cranium tegenti. Tunica muſculis communis adipi & faciei, cranium & ambæ meninges cerebro. *Contentæ.* Contentæ partes ſunt cerebri ſubſtantia, quatuor ventriculi, hiſque contenta corpora, nerui, proceſſus mãmillares, plexus choroides ſeu rete admirabile, glandula baſilaris, & aliæ de quibus poſtea. Nunc dicendũ de partibus continentibus, initio à cute ſumpto: docendi enim ordo à ſimplicioribus exordium duci poſtulat, prius tamen de capillis breuiter dicã. *Pilus quid.* Pilus nihil eſt aliud quàm excrementum ex craſſiore & magis terrena ſuperfluitatum tertiæ coctionis portione genitum & efformatum, quę per inſenſibilem tranſpiratum difflari non potuit. *Capillorum vſus.* Capilli vtilitas eſt, vt conſumptis craſſis & fuliginoſis cerebri retrimentis cedat capiti in integumentum & ornatum. Hic capillus & ciliorum pili à prima fœtus in vtero conformatione originem habuêre: reliqui toto corpore pili, pro increſcentis & ſiceſcentis corporis ratione, emergunt & pullulant, cuiuſmodi ſunt pili qui in mentum, alas, inguina & alias corporis noſtri partes veſtiunt.

De Cute capitis muſculoſa & Pericranio. CAP. II. A

Capillata capitis cutis qualis.

CVTIS quæ cranium tegit, quæq; pilis tegitur, longè carnoſior eſt, craſſior, durior & ſiccior, quàm vllius alterius corporis partis, quæ præſertim ſit depilis. Parem fermè qualitatum ſubit conditionem cutis in partibus quas non ſimpliciter tegit, ſed ipſis immerſa, inſita, ac vndique infixa eſt, vt in labris, in fronte, cum panniculo carnoſo, ex quo cutis muſculoſa dicitur: aliàs parem cum cartilaginibus habet adhæſionem, vt in alis narium, & tarſis oculorum, ex quo cartilaginoſa dicitur. Cõnexionem habet cum pericranio, quia ipſi affixa, neruos excipit à prima & ſecunda ceruicis vertebra, & à tertia cerebri coniugatione, qui per omnem eius ſubſtantiam diſſeminãtur, quò fit vt vulnera, contuſiones & apoſtemata quæ in hac cute fiunt & emergunt, non ſint negligenda. Pericranium membrana eſt tenuiſſima, quæ proximè & immediatè corporis oſſa omnia veſtiens, proprio nomine in capite pericranium dicitur, propter cranij excellentiam, in reliquis oſſibus perioſtium nominatur. Et quẽmadmodũ pericranium à craſſa meninge, per cranij ſuturas & foramina promiſſis ſtaminibus quibuſdam ſe propagante ortum ducit, ſic reliquæ omnes corporis membranæ vel ab hoc pericranio, vel à craſſa meninge ortum habent, apophyſes promittentibus, tam per capitis quàm per ſpinalis medullæ ſeu ſpinæ ipſius foramina ad os vſque ſacrum. Cuius rei argumentum hoc eſt, quòd quacunque corporis parte mẽbrana læſa fuerit, ſtatim læſio ipſa ad craſſam meningem peruenit. Sic enim qui vel extremum pedis digitum dolent cùm ſternutant, aut tuſſiunt, doloris incrementum ſentiunt propagatione doloris ad cerebrũ facta. Eius vſus eſt cranium tegere, & noxiarum rerum notitiam inferre, vi ſenſus qui eſt in perioſtio acerrimus: eundem enim vſum præſtat perioſtium reliquis oſſibus. Inſuper craſſam meningem ad cranium ſuſtinet & affigit per ſuturas: ne illa ſuo pondere in tenuem incidens ipſam lædat, atque cerebri arteriarúmque per vtramque meningem numeroſè ſparſarum pulſationẽ intercipiat. Ergo pericranio cum craſſa meninge arctiſſima eſt connexio, quia inde ortum ducit. Idem de reliquis totius corporis membranis ſentiendũ, quæ res inſoluta membranarum vnitate valdè eſt notabilis. C

Eius connexio. — *Cur eius vulnera nõ negligenda.* — *Pericranij & perioſtij eadem natura.* (B) — *Vnde omnes corporis membranæ.* — *Cur quauis corporis parte membranoſa læſa caput per ſympathiam afficitur.* — *Pericranij vſus.* — *Omnes corporis membranæ trahunt in affectuũ ſuorum conſenſum craſſã meningem.*

De Suturis. CAP. III.

Vſus. — *Numerus.*

SVTVRÆ cranij oſſa inuicem aſſuunt, vniúntque. Hæ numero ſunt quinque. Tres veræ & legitimæ dicuntur, duæ mendoſæ & ſpuriæ. Verarum prima coronalis in anteriori viſitur capite, deorſum à ſincipite, tranſuerſum ad media tempora deſcendens, ſic dicta eſt, quòd illinc corollæ geſtentur. Altera ſagitalis dicitur, ſeu recta, quæ ſcilicet in capitis vertice exiſtens, caput recta velut linea in duas partes æquales diuidit, per longitudinem ipſius à coronali ad poſteriorem ſeu lambdoidem excurrens. Tertia verò hæc Lambdoides, ideò dicta eſt, quòd maiuſculam literam græcam Λ repræſentet. Hanc ſuturarum deſcriptionem non quæ ſemper, ſed quæ vt plurimùm ita viſatur intelligere debes: alia enim crania viſuntur, quæ anteriore ſutura carent: alia quæ poſteriore, nonnulla etiam aliquando quæ nullam verarum obtinent, ſed ſolis mendoſis ſunt notata. Sed & notabis aliquando ſagitalem ad naſi harmoniam vſque excurrere. Sæpè & D in occipite tres vel quatuor cernuntur ſuturæ, ſic vt planè certus non ſit ſuturarum numerus. Quod & notatum à Cornelio Celſo legimus: vbi ſcribit Hippocratem à ſuturis deceptum fuiſſe: fortè dum fracti occipitis oſſis ex eo cõiecturam faceret, quòd demiſſus ſpecillus ad ſecundæ lambdoidis ſuturæ aſperitates, tanquam ad rimam ictu in oſſe factam reſtitaret. Reliquæ duæ ſuturæ mendoſæ & lapidoſæ, ſquammoſæque dicuntur, quòd appoſitis imbricatim ſeu ſquammatim oſſibus conſurgant, non autẽ ſerratim & pectinatim ſibi mutuò implexis. Quòd ſi quis quærat, cur caput non vno oſſe conſtet, quò ſic robuſtius euaderet. Reſpondebo, contigiſſe id quò foret ſimul ab internis & externis iniuriis tutius. Nam cranium cùm ſit ædificij humani tãquam infumibulum, ad quod totius corporis fumi omnes aſcẽdũt, ſi vnico oſſe compoſitum fuiſſet exitus fumis illis non patuiſſet. Ergo per ſuturas, craſſiores vapores, ſubtiliores verò fumi per cranij poros euaneſcunt: nonnullis ſuturæ valdè dehiſcunt: aliis contrà valdè adſtrictæ ſunt. Ergo quibus ſunt denegatæ ſuturæ, alio eſt illis compendio à natura prouiſum: nam latitudinis duorum digitorum à lambdoide interuallo, vnum vel duõ

Nonnulla crania ſuturis carẽt. — *Lib. 8. ca. 4* — *Cur craniũ ex pluribus coagmentatum oſſibus*

A duo foramina excauauit, per quæ vena pupis in cranium ſubit: adeò enim ampla ſunt vt ferrum quo armantur adſtrictoriæ ligulæ admittant, vt ſic liber vaporibus pateat exitus, alioqui de morte periculum: ſic ergo homini natura aduerſus internas iniurias cauit, ſed & aduerſus externas voluit pariter caput pluribus oſſibus conſtare, vt vno oſſe fracto reliqua incolumia remanerent, ſubſiſtente in ipſa oſſium diuiſione ictus violentia. Ex quo intelligere licet, quòd ſi cranium ictum in oppoſito latere frągatur, id contingere vel defectu ſuturarum, vel quòd imperfectæ ſint & nimium adſtrictæ, alias impoſſibile eſt tales contingere fracturas ob oſſium ſeparationem, quæ ictus impetui quaſi curſum abrumpit ne progrediatur longius. Et certè vt rarò crania reperiuntur ſuturis orba, ſic raræ ſunt eiuſmodi fracturæ. Ergo Chirurgo diligenter ſuturæ ſuturarúmque ſitus ſunt notandi, ne ipſi imponant, quaſi fracturæ eſſent, vel incautus terebram ipſis applicet: vnde ruptis venis, arteriis & neruoſis fibris quibus interna externis communicant, doloris incrementum & fluentis ſanguinis in meningem craſſam impetus, eiuſdémque abruptis fibris quibus pericranio adhęret in cerebrum pro-
B lapſus ſequatur: indéque pulſationis cerebri funeſta interceptio.

Quibus hominibus & viis vena pupis nonnunquam in cranio ſubiectas partes ſubeat.

Quibus hominibus vna capitis parte icta, oppoſita frãgatur.

Cur in ſuturis non terebrandū

De Cranio. CAP. IIII.

CRANIVM ſeu Calua, cerebrum tanquam galea integens ex ſeptem oſſibus conflatum conſurgit, quorum alia aliis ſunt denſiora, craſſiora & duriora. Primum eſt os occipitis in parte poſtica ſitum, cæteris durius & craſſius, quòd à tergo oculi manúſque deſint, quibus à lapſu vindicare nos poſſimus. Circumſcribitur hoc os ſutura lambdoide & baſilari oſſe. Huius oſſis eminentiæ & tanquam capitula, prima vertebra excipiuntur: ſupra hanc enim caput vertitur in antica & poſtica, vi quatuordecim muſculorum & fortium ligamentorum, quæ occipitis illa capitula primæ huius vertebræ cauitatibus firmiter alligant. Secundum cranij os eſt in antica parte, dicitúrque os coronale: ſecundum id obtinet locum in robore & craſſitie. Deſcribitur ſutura coronali, & extremitatibus
C oſſis baſilaris ſeu cuneiformis: in hoc frontis ſeu coronali oſſe magna ſæpè cauitas ſub ipſis ſuperciliis reperitur, referta materia glutinoſa, craſſa, viſcida & alba, quæ elaborando ad odorandum aëri auxilio eſſe creditur. Chirurgo valdè notanda eſt eiuſmodi cauitas, quia cùm eo loci fractum caput fuerit, contingere poteſt vt fractura primam tabulam non excedat: quare ignorata eiuſmodi cauitate, falsò credita apparentis cerebri perſuaſione impulſus, credet os penitus eſſe transfoſſum, meningéſque comprimere: ex quo vulnus dilatabit, terebram admouebit, aliáque inſtrumenta ad ſecundã oſſis tabulam erigendam, omnino citra neceſſitatem, & cum manifeſto ægri vitæ diſcrimine. Tertium & quartum os cranij, ſunt oſſa duo parietalia ſeu bregmatis, tertiũ denſitatis & craſſitiei locum obtinentia: quanquam denſitas illa & craſſities variis eorumdem locis varia ſit. Nam ad ſinciput ſeu verticem, quo nempe pueris ſubſtantia illa in os non ante concreſcit, quàm ipſis dentes omnes prodierint; ſic vt mollities illic ad tactum appareat, per quam cerebri palpitatio tractabilis eſt: tenerrima ſunt hæc oſſa, adeò vt ſæpè vnguis craſſitiem non excedant, quo cerebri humidis & vaporoſis ex-
D crementis, eo loco vbi magna cerebri portio reſidet concluſis, exitus ſit liberior per cerebri Diaſtolen & Syſtolen. Circunſcribuntur quadrata hæc duo oſſa ſupernè ſutura ſagitali, infernè ſquammoſa, parte antica coronali, poſtica lambdoide. Quintum & ſextum os cranij ſunt, duo petroſa quæ ſupradictorum robur ſequuntur. Circumſcribuntur ſutura mendoſa, parte lambdoidis & oſſis cuneiformis. Septimum eſt os ſphenoides, ſeu baſilare, vel cuneiforme. Baſilare dictum, quòd ſit capitis tanquam baſis. Huic reliqua capitis oſſa ſuis ſedibus apta innituntur. Circunſcribitur vtrinque hoc os oſſibus frontis, petroſis, occipitis & palati. Figura Veſpertilionem refert: nam & apophyſibus ſuis eius auis auriculas repræſentat. Eſt præterea aliud os ad baſim oſſis coronalis, in quod deſinunt proceſſus mammillares, Ethmoides Græcis dicitur, Latinis cribroſum & ſpongoſum, quòd multa in eo ſint foramina, non recto tramite peruia, vt in cribro cernuntur, ſed & errantia & anfractuoſa, ne aër attractus impetu in cerebrum inſiliret, ſuíſque ipſum qualitatibus afficeret, niſi ante illic cunctando elaboraretur. Sunt inſuper & ſex alia oſſicula, in oſſibus petroſis latentia ad foramen ſeu meatum auditorium. Vtrinque tria, Incus nempe, Malleolus & Stapes, à figura quòd

Quid cranium.

Cur os occipitis reliquis eſt durius.

Occipitis duo capitula notanda.

Ab occipite os frontis reliquis eſt durius.

Notanda in oſſe frontis cauitas.

Quo tempore ſummũ ſinciput pueris oſſeam duritiem cõſequatur.

Oſſa petroſa

Os ſphenoides.

Os ethmoides, ſeu ſpõgoides.

Tria meatus auditorij oſſa.

Qua ratione certis quibuſdam cranii locis extraordinarias ſubeſſe ſuturas coniectabit Chirurgus.

Meridiem incolẽtibus crania ſunt duriora & denſiora.

Notanda in cranio & quæ vulgò non occurrunt tubercula.

illud Incudem,hoc Malleum,iſtud denique Stapedem equitis Germani repræſentet: A
horum vſum aperiemus poſtea. Sed & in quibuſdam craniis nonnullæ oſſium diui-
ſiones reperiuntur, tanquam collecta fragmenta magnitudine ferè pollicis,commiſ-
ſuris propriis inſtructa & diſtincta:quæ res Chirurgo in vſu terebræ debet eſſe notiſſi-
ma. Certè eius rei coniecturam facere poterit, dum à cranio pericranium abducet:nã
in ſuturis difficilius auellitur pericranium,quod per ſuturarum rimulas tranſmiſsis fi-
bris neruoſis craſſa meninx ipſi connectatur arctius. Molliora ſunt & tenuiora mulie-
rum quàm virorum,& puerorum quàm mulierum, & adoleſcentum quàm cõſtantis
ætatis hominum crania. Æthiopes pariter omnéſque qui ad Meridiem incolunt po-
puli,cranium habent durius,& paucis ſuturis contextum. Ergo vt eſt ab Hippocrate
proditum,quibus cranium mollius eſt, in his magis pernicioſa & timenda eſſe ſolent
fracturarũ ſymptomata. Sed & cranium quò tenerius eſt, eo perforanti terebro cedit
facilius & promptius. Nonnullorum præterea in craniis tubercula eminent, præter
naturam in rotundum aut angulos acta:quæ chirurgo duabus de cauſis ſunt notanda.
Prima eſt ad ictus & fracturæ ineundam rationem. Nam in illis tuberculis ſi in longũ B
porrecta viſatur,continui ſolutio fieri nequit,quin vulnus ad intima penetret. Nam in
rotundo corpore non poteſt longum vulnus exiſtere, quin idem ſit profundum, ada-
cto penitius telo: quia vt ſphæricum corpus planum in puncto tantum tãgi, ſic quic-
quid leuiter & ſuperficie tantùm tenus in ſphæricum corpus incidit, id punctum tã-
tùm eius attingit. At contrà in plano vulnus longum poteſt exiſtere,quod idem ſit ſu-
perficiarium. Altera cauſa eſt, quòd talia tubercula figuram ſitúmque ſuturarum im-
mutant. Notandũ & Chirurgo cranij duas eſſe tabulas,quibus interiacet diploe: ſub-
ſtantia nempe ſpongioſa,in quam multæ venæ & arteriæ, ac carnea quædam moles,
inſerũtur:ne ſcilicet grauius foret cranium, vt & ipſi eſſet intra ſe vnde commeatum ad
vitã haberet:denique vt cerebri fuligini exitus eſſet expeditior. Superior tabula craſ-
ſior,denſior,validior & lenior facta eſt quàm inferior. Hæc enim vt tenerior,ita ma-
gis inæqualis extitit,vt locum det venis, arteriíſque internis (quarum impreſsio in ſe-
cundam tabulam parte interna eſt euidens)à quibus rami ſubeunt in cranium per fo-
ramina oculis patentia. Quæ res ſuſpenſam affigit craſſam meningem cranio,valdeq́; C
ob id eſt notanda. Nam per magnas contuſiones fractura & fiſſura nulla in cranio ap-
parente,propter cerebri concuſsionem validam, ſæpè contingit ruptio eiuſmodi va-
ſorum,vnde ſanguinis fluxus inter cranium & membranas,tandemq́; mors. Sed & at-
tẽdere diligenter Chirurgũ oportet ad diploes teneram & molem ſubſtantiam:vt ſci-
licet dum exciſa prima tabula ad eam peruenerit,cautè terebram adigat,ne ſi grauius
innitendo,irruerit violentius,adigat illam in ſubiectas membranas,vnde conuulſio &
mors. Cui periculo fœlici terebræ commento obuiam iui, vt pluribus demonſtrabo
in tractatu de Vulneribus capitis.

Diplois ſitus & ſubſtantia.

Vaſorum cerebri lethalis ruptio contingere poteſt citra fracturam cranij.

Cautio in terebrando.

De Meningibus. *CAP. V.*

Cur oſſa ethmoidea forata.

Quas corporis partes obeat craſſa meninx.

Conſiſtentia craſſæ meningis.

Vſus.

CRASSA Meninx vna eſt ex primis & præcipuis corporis membranis:
exit per ſuturas,& neruorũ quæ extra caluam prodeunt foramina: exit
& per oſſa Ethmoidea in eum finem forata, vt odores ad cerebrum per- D
uadant, & excrementitiis humoribus ipſum ſe purgare queat. Eadem
craſſa meninx naſi tunicam interiorem inuoluit. Per magnum etiam fo
ramen prodit, per quod ſpinalis medulla delabitur:hac ipſa craſſa meninge cum om-
nibus neruis & membranis veſtita. Qua de cauſa,ſi quæ toto corpore membrana læſa
fuerit,propter eam quam cum meninge habet cõtinuationem,læſionem ſtatim com-
patienti capiti communicat. Craſſa meninx ſpiſsior,duriórq́; eſt reliquis omnibus in
corpore membranis,ex quo Duræ matris nomen obtinuit:quin & reliquas membra-
nas gignit,profert,cõſeruat & tuetur. Vſus eius eſt totum cerebrum inuoluere, idque
dum dilatatur,ne cranij duritia lædatur,prohibere. Naturæ enim ſic eſt comparata ra-
tio,vt inter duo contraria,ſemper mediæ naturæ tertium aliquid interiiciat. Aliam e-
tiam craſſa meninx præſtat vtilitatem,quod nempe venas & arterias cranium ſubitu-
ras longa viæ intercapedine deducit. Nam ſeſe inſinuant in eam partem,qua duplica-
tæ meninges cerebrum à cerebello diſterminant, ſicque inde per cerebelli latera de-
ducuntur,quouſque ad eius ſummum velut cacumen peruenerint:quo loco vnitæ in
illam

A illam alteram craſſæ meningis partem ſe inſinuant, qua duplicata pariter & geminata cerebrum in dextram læuámque per ſumma dirimit: rectus ille vnitarum venarum in frontem vſque excurſus eſt, ſecundum ductum ſuturæ ſagitalis: excurſum illum mutuò ſibi implexarum venarum Torcular nominarũt, quòd inde per infinita venularũ oſcula exprimatur, ſtillétque ſanguis qui cerebro eſt pro alimento. Ergo & hic alter vſus eſt craſſę meningis, cerebrum, ſua duplicatione, cùm altius ſe in ipſius corpus imprimit, in duas partes anteriorem & poſteriorem diſtinguere, mox etiam illud idem in dextram & ſiniſtram dirimere: vt vna parte læſa, altera ſuperſtes maneat & incolumis, ſuum animanti officium faciens, vt in paralyticis intuemur. Notauit Columbus hanc meningem duplicem eſſe, & certè eius rei veritatem oculorum fide aſſequuti ſumus. Altera cerebri membrana, Pia mater dicta, tenuiſſima eſt multis venis & arteriis ad ſuam & cerebri nutritionem vitámque contexta. Hæc non inuoluit modò cerebrum vt craſſa meninx, ſed & in eius anfractus profundius demergitur, vt ipſum multis exiguis fibris quibus ad eius vſque ventriculorum cauitates deſcẽdit, ſibi vndique
B adiungat & coërceat: non inde facilè auellenda. Quare intueri ipſam oportet planè in eo quo diximus ſitu, nec eam niſi cum cerebri ſubſtantia auellere. Afflictæ hæ membranæ graues & acerbiſſimos dolorum excitant cruciatus: quo nomine affirmare auſim, has membranas ſenſus magis eſſe authores quàm cerebrum, quod in cerebri morbis, vt in lethargo, nullus aut exiguus vrgeat doloris ſenſus.

Quid Torcular.

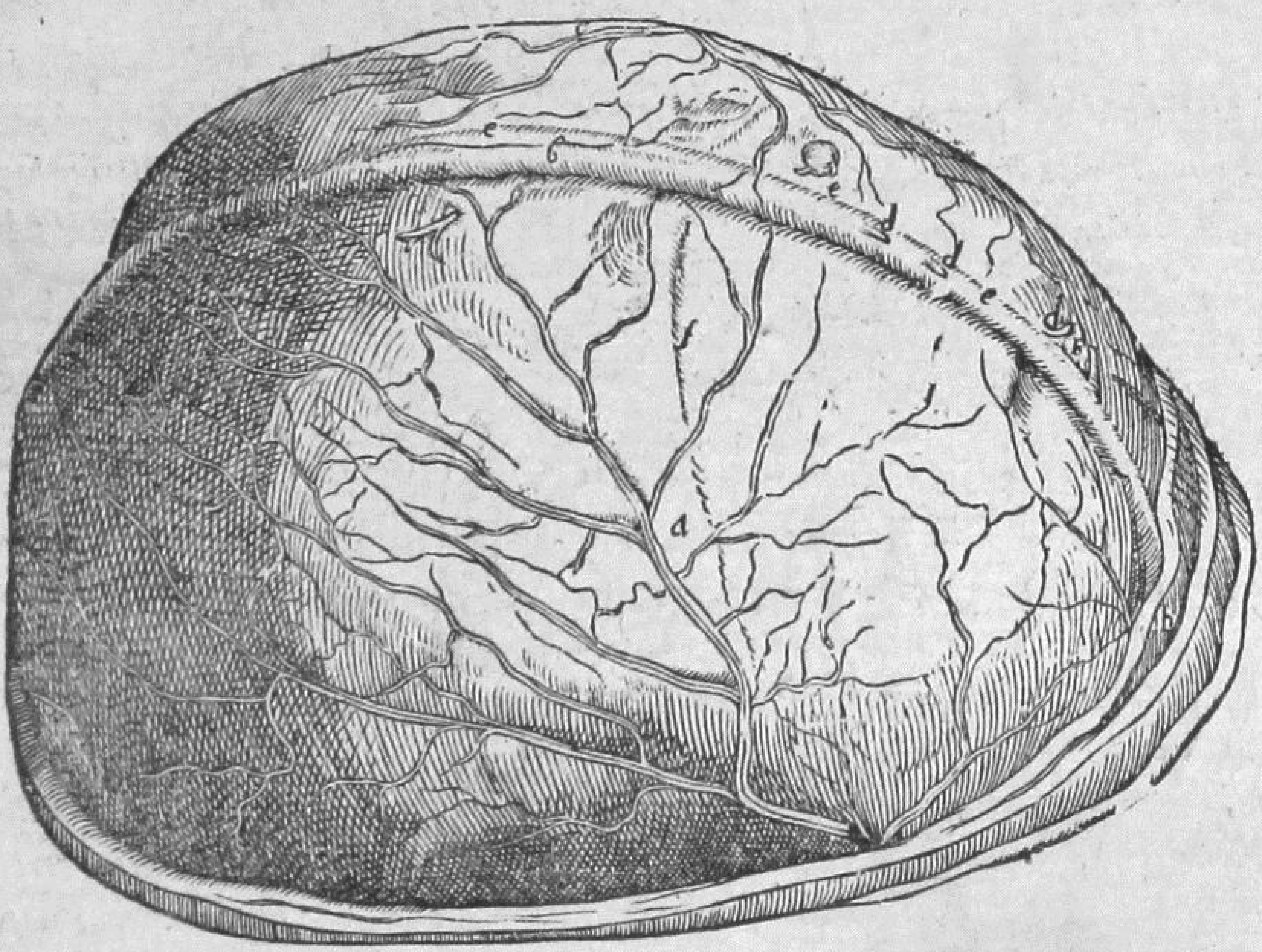
Vna cerebri parte læſa, altera ſuperſtes conſeruat animal.

Tenuis meningis conſiſtentia.

Meningum ſentiendi vis.

Figura prima capitis ſublato cranio ſpectanda.

C

A. *Monſtrat craſſæ meningis faciem extimam.*

B. *Venam torcular dictam.*

C. *Venam iugularẽ internam in plures & diuerſos ramos diſtributam.*

D. *Exiguos quoſdã ramulos venæ torcularis pergẽtes in mediũ cranium, ſeu diploẽ ac cutem capitis exteriorem.*

EE. *Exiguas quaſdam fibras à craſſa meninge per ſuturam coronalem, aliáſque pariter ſuturas tranſmiſſæ ad pericranij generationem.*

D

De Cerebro. CAP. VI.

SEQVITVR Cerebrum, neruorum ac motus volũtarij principium, primæ & præcipuæ facultatis animæ inſtrumentum, animalis nempe & rationalis. Copioſius id homini, quàm alteri vlli animali datum eſt: totum enim fermè cranium replet. Quòd ſi totum repleuiſſet, moueri, id eſt dilatari & contrahi cerebrum in cranio non potuiſſet. Temperamenti eſt frigidi & humidi. Laudabilis cerebri temperies ex ſenſuum interiorum & exteriorum integritate, ſomni & vigiliarum mediocritate, iudicij maturitate, opinionum conſtãtia, à quibus niſi meliora & probabiliora occurrerint, dimoueri non ſit facilè, cognoſcitur. Cerebrum calidius eſſe intellexeris, ex ſenſuum & motuum corporis rapiditate, ſomni breuitate, ſubita opinionum conceptione, & conceptarum mutatione, labili & caduca memoria, facili denique noxa à rerum calidarum, vt ſolis & ignis occurſu.

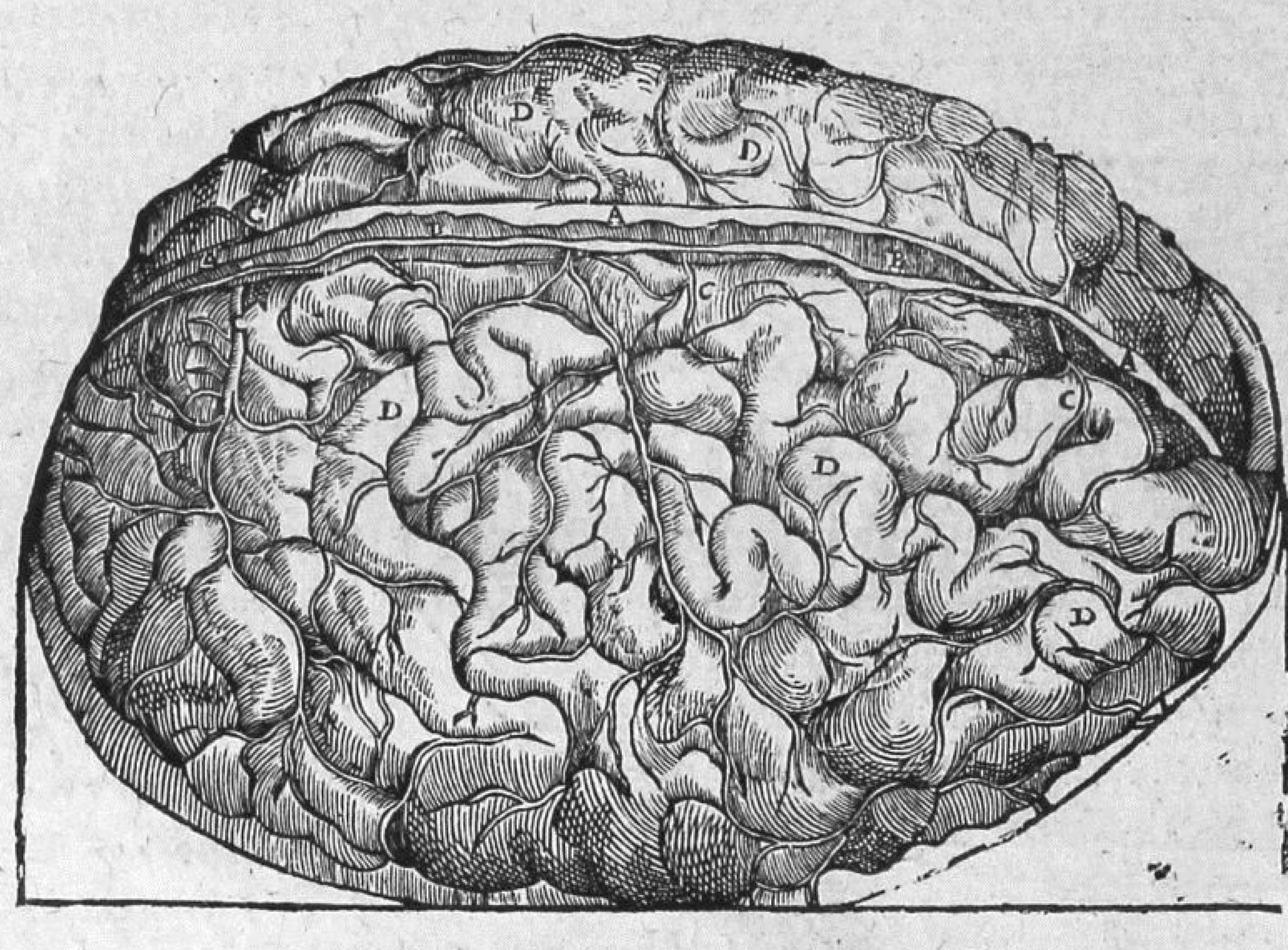
Quid Cerebrum.

Quantitas.

Temperies.

Qui cerebro ſunt frigidiore, tardi ſunt ad diſciplinas, réſque alias concipiendas, ſed A
conceptas ſemel opiniones non facilè exuunt. Ad agendum motus habent ſegnes,
ſúntque ſomnolenti. Quibus eſt cerebrum ſiccius, tardi etiam ſunt ad diſcendum: du-
ris enim corporibus non facilè quid impreſſeris, ſed tenaciſſimi ſunt eorum quæ ſe-
mel didiſcerunt: motus etiam corporum promptos & agiles habent. Quibus eſt cere-
brum humidius facilè addiſcunt, ſed fugaci ſunt memoria: nam qua facilitate rerum
ſpecies admittunt, & imprimunt animo, eadem elabi eas & effluere ſinunt. Sic lutum
promptè quos volueris characteres, imagineſque admittit: at luti illius partibus quæ
ad characteris impreſſionem facilè deſilierāt, iterùm coëuntibus, eoſdem permiſceri,
obliterari & confundi cōtingit. Ergo pigri ſunt ab humido cerebro ſenſus, motus tar-
Cerebri actio. di ſomnus profundus. Cerebri actio eſt, animalem ſpiritum toti corpori admotum &
ſenſum neceſſarium elaborare, ſeque tanquam inſtrumentum principibus facultati-
bus, vt rationi ſubiicere. Cerebrum eſt duplex, anterius & poſterius. Id cerebellum ob
paruitatem dicitur: anterius verò magnitudinis ratione nomen cerebri abſolutum re-
tinuit. Anterius id cerebrum rurſum eſt duplex, dextrum & ſiniſtrum, per illam quam B
Numerus. diximus antea meningum in cerebri corpus depreſſionem. Cæterùm diuiſionis no-
men non eſt hîc abſolutè accipiendum, quaſi in tot partes cerebrum penitus ſit diui-
ſum & diſcluſum, ſed eo ſenſu quo dicimus iecur & pulmonem in lobos eſſe diuiſos,
id eſt magna ſui parte fiſſos & diſtractos, cùm ad baſim vnum & ſibi continuum reti-
Conſiſtētia. neant corpus. Cerebri ſuperficies extima mollis eſt, interior verò dura, calloſa & val-
dè leuis, cùm contrà extima illa multis gyris, & vermium multiformi velut implexu
ſtriata appareat.

Secunda figura, quæ cerebrum calua nudum exhibet.

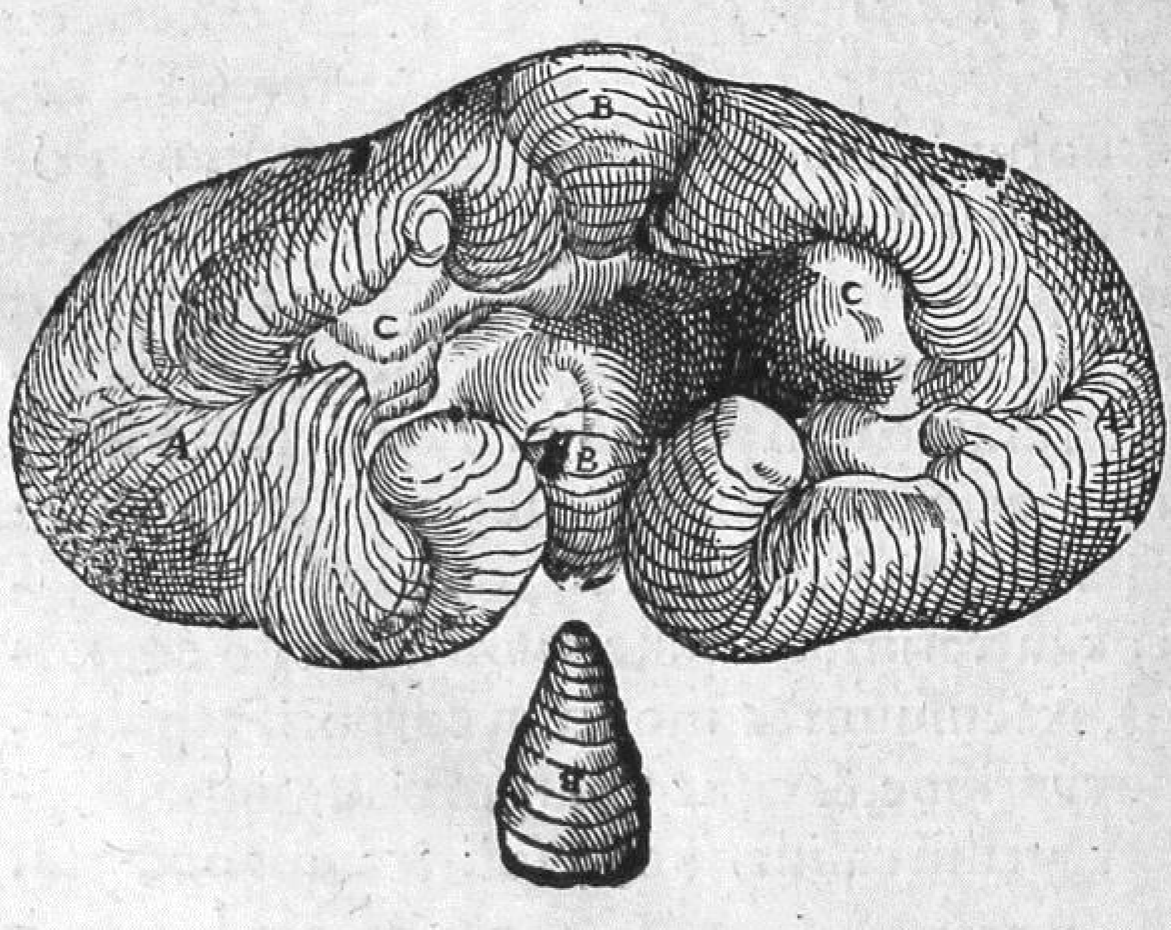
AAA. *Monſtrat craſſam meningem inciſam.*

BB. *Cauitatem venæ torcular dictæ, cuius ſtillante ſucco, vniuerſum cerebrū irroratur & alitur.* C

CC. *Venas à torculari productas per tenuē meningem colligatas & inſertas, vt per eas ſuccus alibilis in omnem cerebri partem perueniat.*

D. *Tenuem meningem totum cerebrum inuoluentem cum venis ſuis & arteriis.*

Tertia figura Cerebellum exhibens. D

AA. *Monſtrat cerebellum tectum tenui meninge.*

BBB. *Corpus vermiforme, anterius & poſterius. Quorum anterius ſeorſum diuiſum cernitur.*

CC. *Cerebelli portionem, vnde producitur medulla ſpinalis.*

De

A *De Cerebri ventriculis, & Apophyſibus mammillaribus.* CAP. VII.

AD facilem ventriculorum cerebri demonſtrationem, oportet ſubſtantiæ Cerebri inſignem portionem reſecare, atque inter reſecandum aduertere, ad exudantem per poros eius ſanguinem. Sed & animaduertere oportet ſpongioſam ſubſtantiam, qua cerebri congeruntur excrementa, quæ mox per lacunam excolantur. In cerebri ſubſtantia notare licet quatuor ventriculos, certis ductibus inter ſe coniunctos, quibus nempe ſpiritus rerum ſenſibilium ſpecie imbuti, ab vno in alium commeare poſſint. Primi & maiores duo, vnus vtrinque, in ſuperiore cerebro ſunt locati. Tertius ſub illis in medio cerebro. Quartus & vltimus, ad cerebelli, verſus ſpinalis medullæ initia, præcipitium. Priores duo, per cerebri longitudinem porrecti ſunt in ſemicirculi formam, quorum cornua extrorſum ſpectant. Spatioſi ſunt & ampli, quòd illic ſpiritus cum excrementis ſuis contentos, ibidem defæcari & repurgari oporteret: at in aliis ventriculis repurgati ſpiritus, & iam plenè confecti recipiuntur tantùm. Albi ſunt hi ventriculi & le-
B nes in ſuperficie interiore: niſi quòd ad ſemicirculi medium vtrinque tuberculum habent, ſitam ad baſim columnæ ventriculi medij naſum verſus ſub ſepto lucido, ventriculos illos duos diſſepiente. Septum id lucidum nihil eſt aliud, quàm cerebri portio mediocriter ſolida, mirè tamen perlucida, cuius ideò interuentu priorum huiuſmodi ventriculorum ſpiritus animales inuicem commeant & communicant: haud tamen craſſior alia ſubſtantia tenuem eius denſitatem penetrabit. Itaque non eſt verendum ne aqua vno ventriculorum contenta, per id ſeptum ad alterum tranſmeet, vt magna ſpectantium admiratione aliquoties obſeruaui in paralyticorum cadaueribus, in quibus ventriculum paralytici lateris dilatatum multo incremento comperi, pro aquæ copia ipſo contẽta, altero planè inani & vacuo: aut certè non magis diſerto quàm cuiuis alteri alio mortis genere defuncto. Aſſerunt enim nonnulli in ventriculis ſemper reperiri aquoſi humoris ſpeciẽ quandã, quæ fiat concretione ſpirituũ animaliũ vi funeſti & lethiferi frigoris. Cæterũ duo hi priores cerebri ventriculi in cõmunem ductũ abeũt, tanquã fornacũ gemini folles, quo inſtructus rerũ ſpeciebꝰ ſpiritus, in ſubiectũ
C ſeu mediũ à prioribus meat ventriculũ. In iiſdẽ prioribus vẽtriculis cõſiderandus eſt plexus choroides: Itẽmq; ductus quo congeſta craſſiora excrementa in glandulã pituitariam depelluntur. Plexus ille choroides nihil eſt aliud, quàm tenuis meningis epiphyſis venis arteriíſque inuicem variè implexis contexta in retis formam. Vaſa hæc magnitudine ſunt & capacitate, quæ ſufficiat tum ad vitam & alimoniam particulæ eius cui attexta ſunt, tum ad generationem ſpirituum animalium, vt qui ex venis in eiuſmodi plexum exporrectis, arteria poſteriore & vena torculari materiam idoneam aſſumant. Itémque ex aëre per proceſſus mammillares in cerebrum ſubeunte. Sunt verò proceſſus mammillares, viæ quædam communes aëri odoribúſque in cerebrum importandis, & cerebri excrementis exportandis. Sic enim in his quos catarrhus & coriza occupat, nec aër, nec odores ad cerebrũ aſpirare queunt: vnde frequentes ſternutationes cerebro ſe ad excuſſionem rei moleſtę validè concutiente. Excrementorũ verò cerebri, ſeu illic genitorum, ſeu aliunde inuectorum, alia fumidæ & vaporoſæ ſunt naturæ, quæ per cranij ſuturas inſenſibiliter vaneſcunt. Alia craſſa ſunt & viſci-
D da, quorum multa portio per ambas has productiones, vel per alterutram excernitur. Sic enim in coriza videas nonnullos quibus alterutra tantùm naris eſt obſtructa, altera fluente, alios quibus vtraque obſtructa eſt. Duorum anteriorum cerebri ventriculorum maximè propria vtilitas eſt, vim phantaſticam conuenienti, velut ſede & domicilio hoſpitari cum anima eò à ſenſibus externis inuectas rerum ſpecies æſtimat, & ordine digerit, vt inde de his verum iudicium à ratione exigat, quæ in medio ſedet ventriculo. Ventriculus tertius ſitus eſt inter priorum ventriculorum poſteriores extremitates, & vltimum cerebelli ventriculum. In hoc conſiderandæ veniunt ſex partes: nempe Pſalloides, Conariũ, Nates, Vermiformis apophyſis, Peluis, & Ductus qui eſt ab hoc medio in vltimum ſeu poſtremum ventriculum. Pſalloides ſeu fornix, nihil eſt aliud quàm tectum medij ventriculi, camerã referens, tribus columnis fultã, quarum vna ad naſum extẽditur ſub ſepto lucido: duę reliquæ vtrinq; vna ad cerebri poſteriora ſpectãt: huius figurę quę externa parte gibba, interna verò caua eſt, hæc exiſtit ratio vt ſcilicet liberum eſſet ſpatium ad eum quem intus ciet motum, ſpiritus animalis: & præterea vt ſuperpoſitam cerebri molem facilius ſuſtineret. Nam concamerata fi-

Cerebri poroſa ſubſtãtia, & ſanguine exudans.

Lacuna.

Quatuor ventriculi.

Superiorum cerebri ventriculorum magnitudo.

Septum lucidum.

Cur paralyſis vnius lateri mox oppoſito non communicatur.

Plexus choroides.

Proceſſus mammillares.

Vſus ſuperiorum cerebri ventriculorum.

Situs tertij cerebri ventriculi.

Partes in eo conſiderãdæ.

Quid fornix & eius vſus.

Conarium quid.

gura fulciendis ponderibus omnium eſt aptiſſima. Conarium exigua eſt glandula, e- A
iuſdem cum cerebro ſubſtantię, rotunda & oblonga, pinei mali inſtar, ex quo & conarij nomen habuit: ſita eſt glandula hæc è regione exigui foraminis, quod ad vltimum deſcendit ventriculum. Eum vſum habet, vt vaſorum diuiſionem roboret, eò cum apophyſi tenuis meningis deductorum ad generationem ſpiritus animalis, & vitam alimoniámque cerebri.

Nates quid

Huic glandulæ ſubiectæ ſunt nates, corpora nempe ſubſtantiæ ſolidæ & albæ, in longum vt pueruli clunes producta, præſertim in brutis, & maximè in Ariete. Solidam eiuſmodi ſubſtantiam nates obtinuerunt, quò canalem illum qui à medio ventriculo in poſtremum decurrit, cuiuſq; beneficio cerebrum cerebello cōmunicat, patens & peruium ſeruarent.

Vermis quid.

Vermis cerebelli eſt apophyſis, eiuſdem nempe portio in ſummo ſeu principio & quaſi aditu & ingreſſu exiſtens, multorum orbiculorum ſibi inuicem tenuibus membranis connexorum inſtar habens. Sed & quòd craſſis albíſque vermibus illis qui in carioſis lignis reperiuntur ſimilis ſit, Vermiformis dicta eſt. Canali commemorato ianitoris velut vſum præſtat, vt neceſſariæ ſpirituum copiæ aditum ingreſſumq; in cerebellum cùm opus eſt, patefaciat: ne ſi impetu B
ſubito in cerebellum inſilirent, rerum memorabilium impreſſa veſtigia confunderēt.

Peluis hic cum infundibulo confunditur.

Peluis ductus eſt, excernendis per palatum craſſioribus excrementis dicatus, dictuſq; quòd peluis aut infundibuli habeat ſimilitudinem & vſum: à tertio ventriculo in glādulam deſcendit, quæ inter clinoides apophyſes ſita eſt, vt ſpatulæ ductu explorare licet. Reſtat vltima ex ſex partibus in tertio ventriculo conſiderandis propoſita, canalis nempe è tertio hoc ventriculo in quartum excurrens, propter eum quem diximus vſum.

Canalis à tertio in quartum ventriculū.

Canalis hic à pelui in exortu ſuo deſcendens, inde ſub nates in poſtremum ventriculum pertuſis meningibus deſinit: quod vt demonſtres, ſpatulæ mucronē hâc impellere te oportebit. Tertij ventriculi vtilitas eſt, vt ſit facultati ratiocinanti tanquam tribunal, cùm anima ex viſis cōcluſiones elicere vult.

Quartus cerebri ventriculus.

Quartus cerebri ventriculus eo quem ante deſignauimus loco ſitus eſt: Reliquis minor eſt, ſed ſolidior: minor, vt qui ſpiritum niſi defæcatum excipere non debebat, & ab omnibus ſordibus expeditum: ſolidior verò vt illum tutius contineret. Eius vſus eſt, vt ſit velut theſaurus & cuſtos

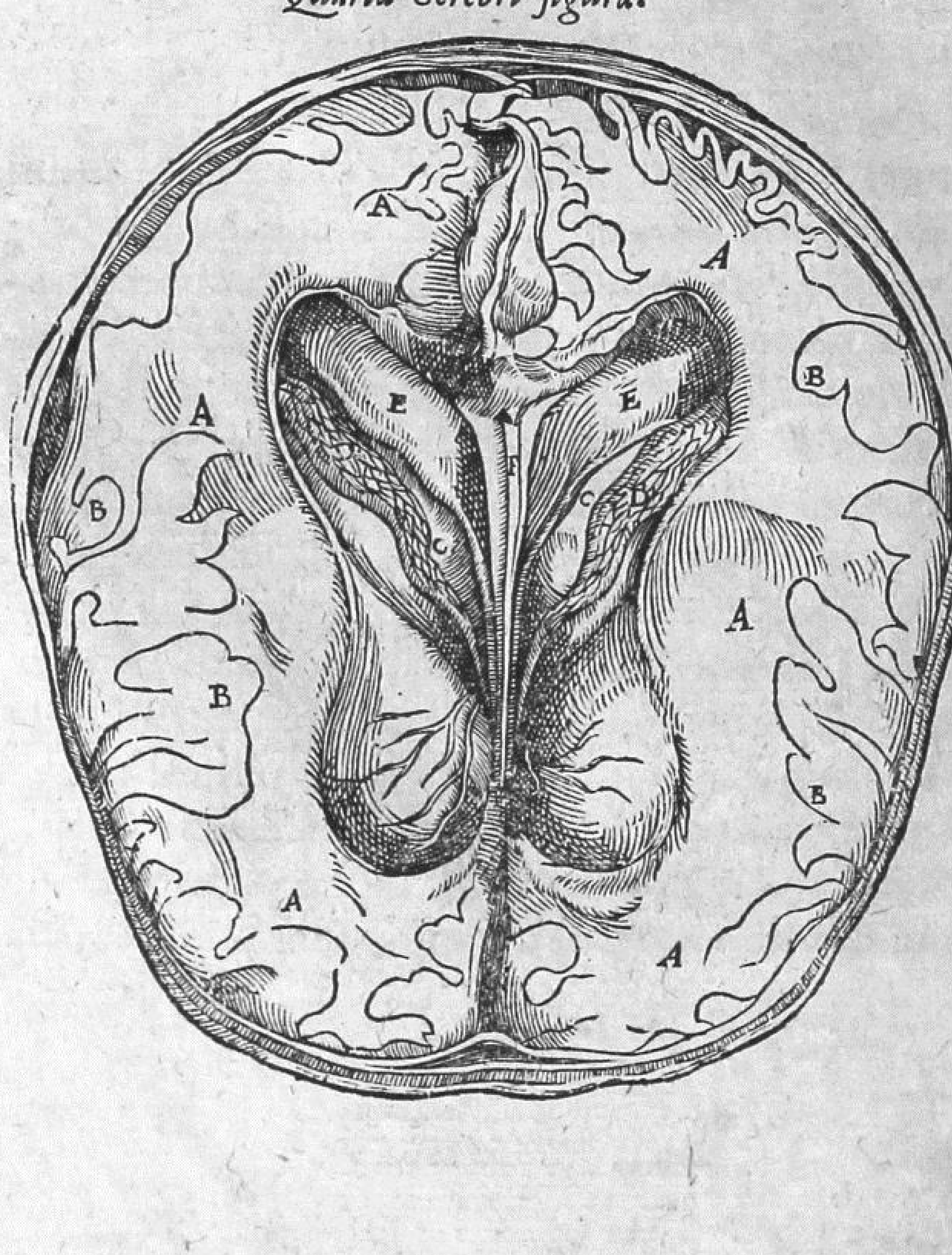
Sintnè cerebri animales facultates ſedibus diſcretæ.

opinionum & iudiciorum quę ratio decreuerit, vt cùm opus eſt, liceat ea inde tanquā C
depoſitum repetere & euoluere. Scio Galenum, Medicóſque Græcos tres ſupradictas facultates non ſic locis diſcreuiſſe: quinimò, omnes per totam cerebri ſubſtantiā totas eſſe confuſas ſcriptitaſſe, quam ſententiam etiam renouauit Fernelius in Pathologia. Hanc tamen velut communem opinionem, & ab Arabibus celebratam ſequi malui.

Vſus proceſſium mā millarium.

Inſtrumenta & ductus facultatis odorandi ſunt apophyſes mammillares, eiuſdem cū cerebro ſubſtantiæ, nerui inſtar habentes, quæ ex cornibus poſterioribus anteriorum cerebri ventriculorum ad oſſa Ethmoidea ſpongioſaq; naſi excurrunt, vt hinc odorū ſpecies excipiant, ínq; cerebrum deferant. Etſi verò nerui inſtar habeant non tamen pro neruis habentur, quia extra cranium non prodeunt.

Quarta Cerebri figura.

AAAA. *Subſtantia cerebri calloſa notatur.*

BBBB. *Cerebri anfractus.* D

CC. *Cauitates duorum cerebri anteriorum ventriculorum.*

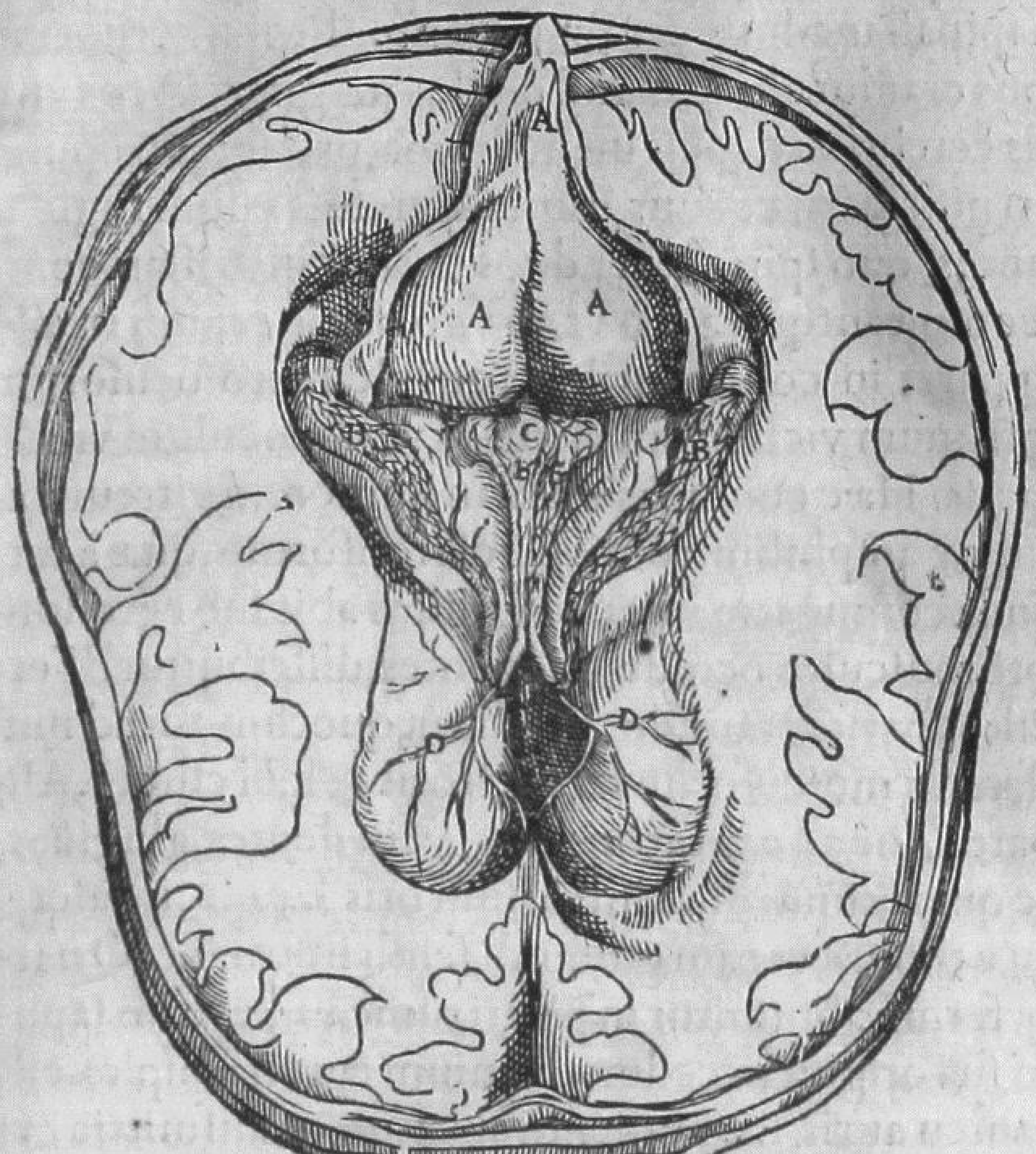
DD. *Plexus choroides.*

EE. *Figura fornicis extima.*

F. *Pars ſepti lucidi ſuperior, quæ anteriores duos ventriculos diſpeſcit.*

A

Quinta Cerebri figura.

B

AA. *Notatur fornix ab anterioribus retrorſum inuerſa.*

BB. *Plexus choroides.*

C. *Regio glandulæ conarium dictæ.*

DD. *Vaſa quædam ab anteriore parte plexus choroidis producta.*

Sexta Cerebri figura.

C

AA. *Cerebri regiones notantur, vnde ſpinalis medullæ productio eſt.*
B. *Canalis qui à tertio ventriculo ſub natibus in quartum excurrit.*
C. *Quartus ventriculus.*
D. *Conarium.*
EE. *Nates.*
FF. *Initium ſpinalis medullæ à cranio excedentis.*

De ſeptem cerebri neruorum coniugationibus, ſic dictis, quòd ſemper coniugatos & geminatos oſtendant neruos, nempe vtrinque vnum.

CAP. VIII.

D NERVI viæ ſunt & inſtrumenta ſpiritus animalis & facultatum, quorum ſpiritus ſunt vehicula, quandiu cerebro continentur: ſola & ſimplici cõſtant medulloſa cerebri vel ſpinalis medullæ ſubſtantia. At cerebrum egreſſi, aliam membranoſam quę ipſos inuoluit adiunctam habent à duabus cerebri membranis: & nonnullorum Anatomicorum ſententia, tertia inſuper alia ex ligamentis, cùm pleriſque aliis, tum his quibus nectuntur vertebrę, producta: quanquam hæc mihi ſententia abſurda videatur, cùm eiuſmodi membrana vt quæ inſenſilis ſit, nerui conditioni penitus repugnet, nempe cuius ſit ſenſum partibus in quas inſeritur impartiri. Neruorum magnitudo varia eſt, pro varia quæ partibus in quas inſeruntur incidit ſentiendi neceſſitate. Figura ipſorum rotunda eſt, & in aquæductus ſeu canalis ſpeciem oblonga, cerebri nempe membranis, quibus nerui integuntur, ſuper ipſos dilatatis & attenſis: eodem modo quo proceſſus peritonæi vaſa ſpermatica inuoluit, cum quibus ad teſticulos vnà deſcendit, vitam, alimoniámque accipiunt, per venas & arterias capillares, quæ ad ipſos cum membranis deſcendunt. Eum in vſum conditi ſunt, vt partibus ſenſificis ſenſum, moueri

Quid neruus.

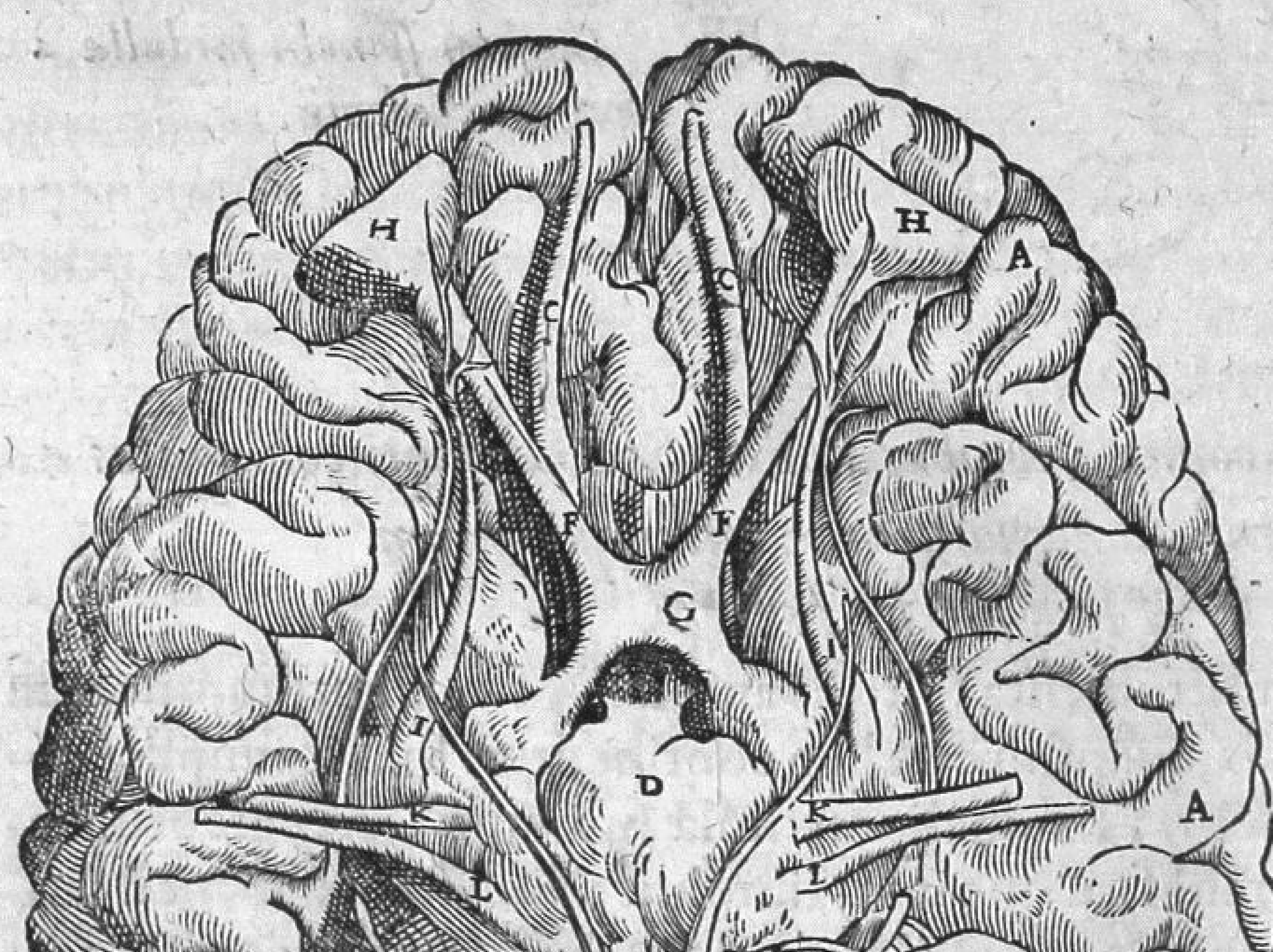
Subſtantia.

Tertiámne membranã ex vertebrarum ligamentis productam nerui habeant.

Figura.

aptis motum, impertiantur: neruorum omnium ſeu mediatè, ſeu immediatè à cere- A
Numerus. bro deſcendat. Numerus eſt triginta ſeptem coniugationum, quarum ſeptem immediatè à cerebro, reliquæ triginta à ſpinali medulla ortum habent. Prima neruorum
1. Neruorũ coniugatio. cerebri coniugatio reliquis omnibus craſſior eſt, atque ad oculos pergit, vt in eos viſiuum importet ſpiritum. Hi diuerſis cerebri nati locis in media via, priuſquàm cranio exeant, quaſi decuſſati ad inſtar ferri piſtrinarij coëunt, cauitatibus ſuis viſum fugientibus in communem ductum abeuntes, quò ſpiritus per duos neruos illos illati communicatur: inuicem verò coëunt, commeántque adeò vt ab vno oculo repulſi in aliũ reſiliant. Cuius rei argumentum apparet in collimantibus, qui alterutro oculorum clauſo, acutius cernunt, quòd ſic ſpirituum vicinorum virtus in vnum oculum vnita,
Cur alterutro oculorũ clauſo acutius cernimus. fortior ſit ſeipſa in duos oculos diſperſa. Hæc coniugatio vbi in humorem vitreum apulerit, abſumitur in ſtructuram tunicæ amphibliſtroidis, id eſt retiformis, quæ à tergo humorem illum cõtineat. Secunda coniugatio in partes multas abit ſub egreſſum è cranio, ínque radice orbitæ in ſeptẽ muſculos oculum mouentes, diſtribuitur. Ter-
2. Coniuga. tia duplex, in egreſſu è cranio in multos pariter ramulos funditur, quorum alij ad mu- B
3. Coniuga. ſculos feruntur temporum, ad maſſeteres muſculos, in faciei, frõtis & naſi cutem. Alij in ſuperiorem genam ſparguntur, partéſque ad eam attinentes, vt in dentes, gingiuas, & ſuperioris labri muſculos, eóſque qui rotundi dicti introrſum oris latera circũſcribunt: poſtremi abſumuntur in linguæ tunicã, vt eam guſtandi ſenſu inſtruant. Quar-
4. Coniuga. ta coniugatio lõgè exilior eſt, totaq́; fermè abſumitur in palati tunicam, vt eam ſapo-
5. Coniuga. rum etiam ſenſu illuſtret. Quinta in ſua origine, necdum cranium egreſſa duplex eſt, ſuique maiorem portionem ad foramen auris, ſeu audiendi meatum tranſmittit, vt audiendi facultatem importet. Aliam ſui minorem portionem ad temporum muſcu-
6. Coniuga. los per foramen ei proximum, quo ſecunda coniugatio prodit, exporrigit. Sexta poſt primam maxima integra cranium egreſſa, exiguos quoſdã ramulos quibuſdam ceruicis & laryngis muſculis impertit: inde in thoracem deſcendens, recurrentes neruos facit, atque in omnes ventrium duorum inferiorum partes ſparſa, vſque ad veſicam & teſtes pertingit, vt notatum eſt lib. 1. Septima inſeritur abſumitúrque in muſculos oſ-
7. Coniug. ſis hyoidis, linguæ, & nõnullos laryngis, vt motum in illis edat, cranium egreditur per C
foramen oſſis occipitis ad ipſius tubercula.

Figura ſeptima octo neruorum cerebri coniugationum.

AAA. *Monſtrãt extimã cerebri ſuperficiem implexis vermibus ſimilem.*
BB. *Cerebelli extimã ſuperficiẽ.*
CC. *Odorandi organa.*
D. *Principiũ ſpinalis medullæ quarti ventriculi partem continens.*
E. *Spinalem medullam exiliẽtem extra cranium, ínque vertebras delabentem.* D
FF. *Opticos neruos qui faciunt primã neruorũ coniugationẽ*
G. *Eiuſmodi neruorum opticorum coitum ad inſtar ferri piſtrinarij.*
HH. *Tunicas oculi retiformes dictas, quas nerui creãt optici.*
II. *Secundum par neruorũ oculos mouentium.*
KK. *Tertium par neruorum, eo quem mox dicemus modo, diſtributorum.*
LL. *Quartum par neruorum ad palatum pergentium.*

Quintum

A MM. *Quintum ad aures pergit, id in extremitate ſua dilatatum efformat eius foraminis membranam, quod cæcum nominant, notatur verò notis oo.*

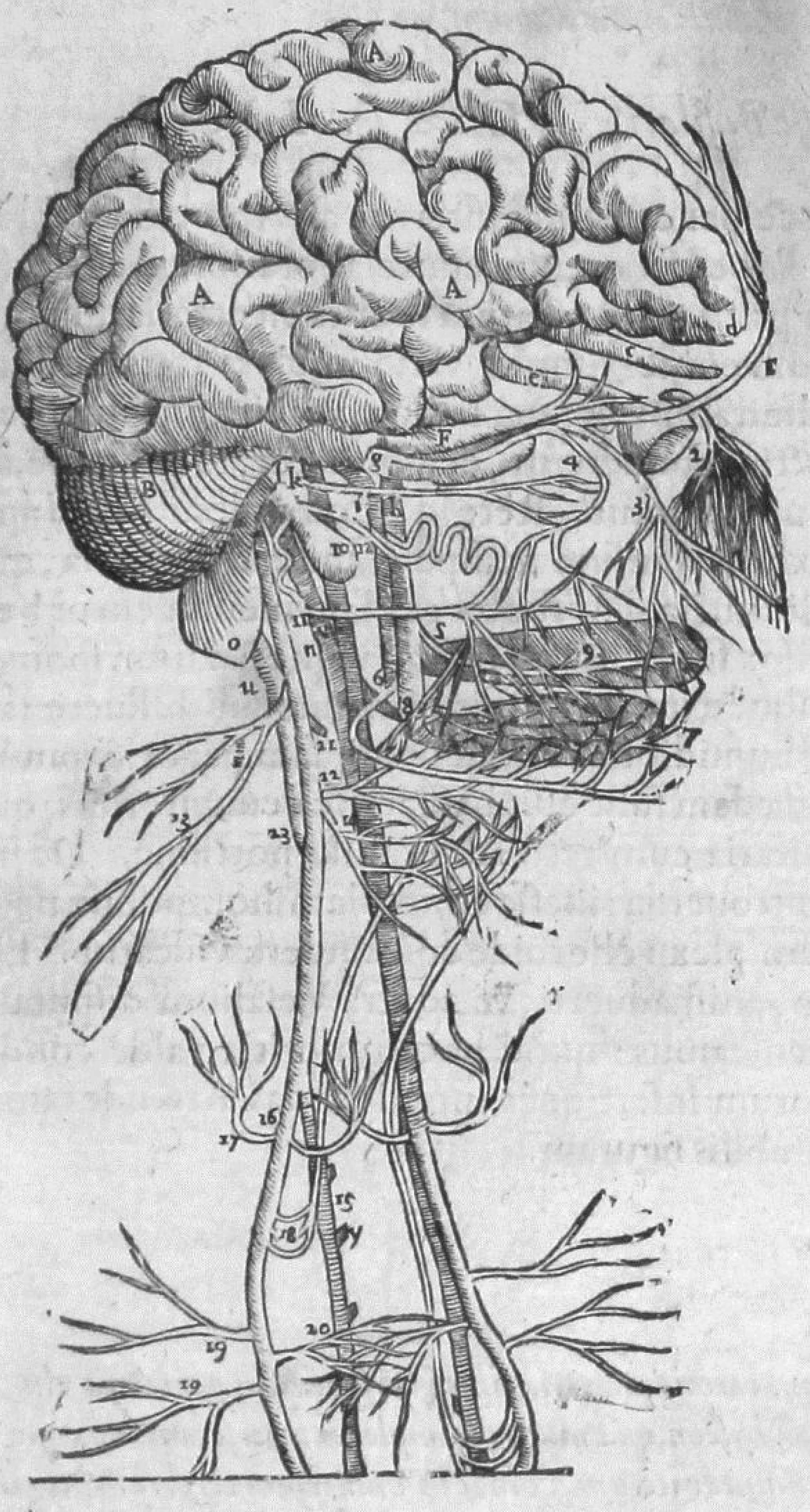
N. *Sextum par, eo qui poſtea dicetur modo diſtribuendum.*

OO. *Septimum par, quod ad linguam motus gratia deſcendit.*

PP. *Octauum par neruorum, ab antiquis Anatomicis prætermiſſum.*

Octaua cerebri figura.

B

AAA. *Monſtrant externam cerebri ſuperficiem membranis ſpoliatã.*

B. *Cerebelli ſuperficiem.*

C. *Alterum ex odoratus organis.*

D. *Alterum ex proceſſibus mammillaribus.*

E. *Alterum ex neruis opticis.*

F. *Alterum ex neruis ſecundæ coniugationis.*

G. *Portionem vnam neruorum tertiæ cõiugationis, cuius ramus vnus ad frontem pergit, notatus numero* 1. *Huius inde portiuncula ad naſi membranam, notata numero* 2. *Altera ad maxillam ſuperiorem, notata numero* 3. *Altera ad muſculum temporalem, notata numero.* 4.

C

H. *Maiorem portionem neruorũ tertiæ coniugationis, cuius prima propagatio notata numero* 5. *Ad dentes & gingiuas mandibulæ ſuperioris peruadit. Altera notata numero* 6. *Ad mandibulam inferiorem atque ſui portiuncula quadam notata numero.* 7. *Ad labrum inferius reliqua portio, notata numero* 8. *In linguæ tunicam abſumitur.*

I. *Quartam neruorum coniugationem quæ in palati tunicam abſumitur, notatam numero.* 9.

D K. *Minimum cerebri neruum (à veteribus Anatomicis omiſſum) qui ad muſculos inferiorem mandibulam mouentes repit. Eius origo vicina eſt auditorio neruo: is neruus eſt quem paulò ante pro octaua neruorum coniugatione à veteribus prætermiſſa notauimus.*

L. *Quintam neruorum coniugationem in tres portiones diductam, quarum maior notata numero* 10. *Auditoriam creat membranam, duæ reliquæ minores notatæ numero* 11. & 12. *Ad muſculum temporalem cum portione tertij paris pergunt. Capreolorum vitis inſtar habet.*

MM. *Neruos ſextæ coniugationis, quæ hoc qui ſequitur modo diſtribuitur: in primis enim primum ſui ramum ad muſculos ceruicis poſteriores mittit, notatum numero* 13. *Deinde alterum ad nonnullos laryngis muſculos, notatum numero* 14. *Tertio in duos ramos coit, quorum vnus ſecundum rectitudinem radicis coſtarum parte interna deſcendit, admiſcens ſe neruis intercoſtalibus per certas quaſdam productiones, notatas numero* 15. *Alter ad ſtomachum deſcendit, notatus numero* 16. *Et ſequenti modo dirimitur: Primum enim duos ramulos tranſmittit ad muſculos qui à thorace & clauiculis ad laryngem aſcendunt, notatos numero* 17. *Deinde*

parte dextra neruos promittit recurrentes, notatos numero 18. Nam parte ſiniſtra A
hanc quæ ſequitur diſtributionem molitur, nempe ad pulmones & pericardium:
qui ad pulmones tranſmittuntur nerui, notantur numero 19. Qui ad pericardium,
numero 20. reliquum in ventriculi orificium totúmque eius corpus abſumitur.

NN. *Septimam neruorum coniugationem, quæ hanc ſortitur diuiſionem. Primum enim fertur ad muſculos ab oſſe ſtyloide natos, notata numero 21. Deinde ad muſculos linguæ oßis hyoidis, & nonnullos laryngis, notata numero 22. reliqua ſui portione ſextæ coniugationi admiſcetur numero 23.*

O. *Portionem ſpinalis medullæ exeuntis extra cranium.*

De Rete mirabili, & oſſe Baſilari. CAP. IX.

Spiritus animalis exiſtentia.

Rete mirabile quid.

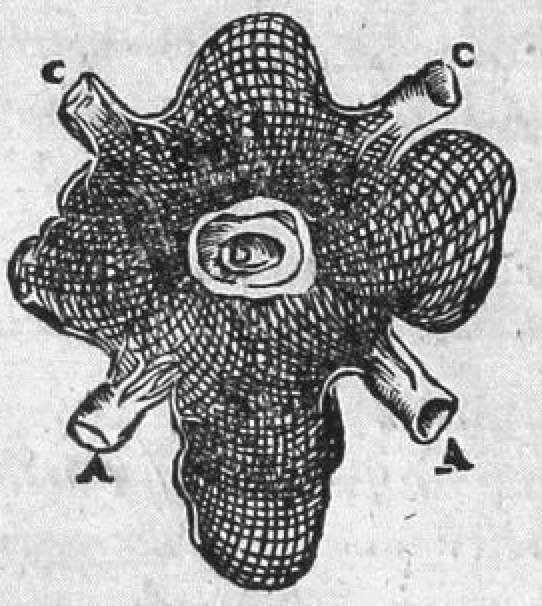
Situs & numerus.

Apophyſes clinoides quid.

Sit ne aliud rete mirabile à plexu choroide.

EX ſpiritu animali à corde per carotidas internas arterias ad cerebrum
tráſmiſſo, fit animalis. Expediebat enim eum elaboratiorem eſſe, quòd
animalis actio ſit vitali præſtantior: natura molita eſt arteriarum mul- B
tis ſe locis interſecantium contextum, ad variè implexi retis ſimilitu-
dinem: Ex quo retis admirabilis nomen habuit, vt ſpiritus, longiore in
plexibus illis labyrintheis mora perfectius coqueretur, elaboraretur, adque animales
functiones obeundas aptitudinem conſequeretur. Rete id admirabile ad latera apo-
phyſeon clinoidum ſitum, duplex exiſtit: diuiſum nempe glandula pituitaria, quæ
clinoides inter apophyſes ſedet, ſubditum habens ſubter craſſam meningem os baſi-
lare, à dextra læuáque pertuſum, cui mox ſubiiciuntur oſſa ad vſque palatum ſpongiæ
modo rara, quibus per palatum, naréſque expurgatur pituita, indéque diffluere ſali-
uam arbitror, quod qui cerebro ſunt humidiore, continenter ipſam per os expuunt.
Apophyſes clinoides, productiones quædam ſunt oſſis baſilaris ſeu cuneiformis, qui-
bus (vt dixi) interiacet glandula pituitaria cum retis admirabilis portione. De hac
parte magna eſt inter Anatomicos controuerſia: ineſſe enim illam hominibus negat
Veſalius, admittit Columbus, licet cum plexu choroide confundere videatur. Ego
certè eam ſemper eo quem dixi modo, animaduerti, vt contra Veſalium diſputauit C
Syluius. Reſtat vt cranij foramina recenſeamus: quòd horum notitia valdè condu-
cat ad venarum, arteriarum, & neruorum inſertiones intelligendas. Attende tamen
prius ad hanc quæ ſequitur retis admirabilis figuram.

Nona figura retis admirabilis.

AA. *Monſtrant carotides arterias in caput ſubeuntes per latera clinoidum apophyſeôn, quæ mutuo ſe implexu interſecant, móxque ad CC. vniuntur iterum, vt inde in vniuerſum cerebrum pergant, & in plexum choroidem.*

D. *Monſtrat glandulam pituitariam, ex peluis certo ductu cerebri pituitam excrementitiam ſub medio ventriculo excipientem.* D

De foraminibus internæ baſis Cranij. CAP. X.

IN primis numerantur foramina Ethmoidea, inde neruorum opticorum: Tertio neruorum oculos mouentium. Quarto eius portionis neruorum quartæ coniugationis qui ad temporum muſculos pergunt. Quinto numerantur viſum ferè fugientia foramina, illa ſub glandula pituitaria ſita, quibus ſaliua expurgatur. Sexto numeratur illud quod eſt in oſſe ſphenoides, ſeu cuneiformis, comparatum ad internarum arteriarum carotidum, rete admirabile contexentium, indéque in magnam rimam deſinentium, in cerebrum ingreſſum. Septimo quod foramen numeratur ferè duplex eſt, comparatum ad ingreſſum vnius ramorum iugularis internæ. Octauo foramen numeratur oblongum, ouali figura, quo portio tertiæ coniugationis exit, & quarta omnis coniugatio. Nono numerantur meatus auditorij. Decimo quæ numerantur foramina ſunt valde exi-

gua

A gua, itérque præbent venæ & arteriæ ad meatum auditorium pergenti ſupra foramen cæcum. Vndecimo lacera numerantur foramina, quæ exitum præbent ſexto neruorũ pari portioni carotidum, & iugularis internæ. Duodecimo quę ſeptimæ coniugationi egreſſum parant. Decimotertio numeratur magnum foramen occipitis, quo ſpinalis medulla erumpit. Decimoquarto illud numeratur, quòd ſæpius eſt ponè foramen illud magnum quo ſubeunt venæ & arteriæ ceruicales.

De Foraminibus externæ baſis cerebri.
CAP. XI.

AD ſupercilia foramen vnum vtrinque eſt, per quod tranſit neruulus à tertia coniugatione à cauitate orbitæ exiens, pérque os frontis ad ſupercilium pertingens, vt motum impertiat duobus muſculis ſupercilij ſuperioris & fronti. Quanquam ſæpius foramen in vno tantùm latere conſpicuum ſit, eius loco ſæpè rima, alias nihil penitus perforatum, fiſſúmve B cernitur. Secundum numeratur maioris canthi foramen, per quod deſcendit portio neruorum tertiæ coniugationis ad tunicam naſi: in foramine illo ſita eſt glandula lachrymalis. Tertium ſubter oculum ſitum eſt, vt viam faciat alteri neruorum tertiæ coniugationis portioni ad faciei partes, ſuperioríſque maxillæ dentes tendenti. Quartum eſt ad initium palati inter inciſorios dentes, per quod tranſit venula, arteriola & palati tunica. In quinto ordine numerantur palati foramina, per quæ deſcendunt nerui à quarta coniugatione guſtus gratia. In ordine ſexto habentur palati foramina reſpirationi ſeruientia, ac pituitæ per nares à cerebro ſtillanti. Eſt & rima ſub Zygomate in orbitam aſcendens per quam iter eſt, tam neruis tertiæ coniugationis ad crotaphytas muſculos, quàm venis quibuſdam & arteriis. Sed & aliud notatur foramen ad apophyſim maſtoidem, quod non eſt ſenſus iudicio peruium. Aliud habetur inſuper ad radicem poſteriorem eiuſdem apophyſeos ſeu proceſſus mammillaris, per quod venula quædam à iugulari tendit ad torcular. Atque tria hæc foramina obiter tan-
C tùm notaui, quod in his tam magna ſit varietas, vt de his certa lex dari nequeat.

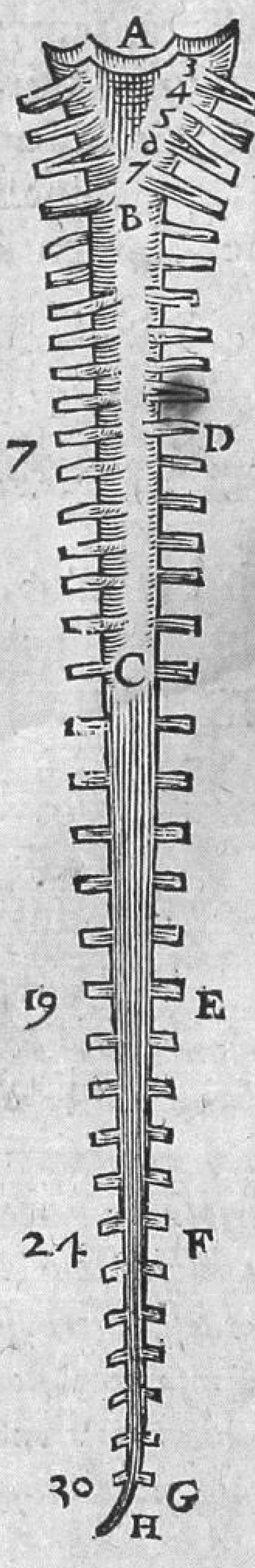
De Spinali medulla. CAP. XII.

SPINALIS medulla, tanquam riuus eſt à cerebri fonte decurrens. Hæc partibus omnibus vicinis ſub capite neruos, ſenſus, motúſque gratia tranſmittit, tanquam à trunco arboreo ramos ſpargens. Rami iſti vtrinque triginta habentur, vt dicemus poſtea. Eadem ſpinalis medulla tecta eſt duabus membranis cerebrum velantibus, nullo interuallo vt in cerebro diſtinctis. Sed & his tertiam inſuper attextam habet membranam, valde duram & dẽſam, quæ ipſam per violentos corporis antrorſum & retrorſum, atque in gyrum flexus rumpi & violari prohibet. Huius medullæ morbi ſimiles ferè ſymptomatum conſequutionẽ inferunt cum morbis cerebri: nempe ſubiectis partibus omnibus in ſenſu, motúque noxam inferunt, verbi gratia: Si vertebrarum ſpinæ aliqua loco fuerit
D mota, ſequitur medullæ diſtortio: Tum verò, ſi præſertim vnicam tantùm vertebram luxari contigerit, tam acuta & acerba compreſſio ab oſſeo vertebræ corpore medullã vrget, vt ipſam aut ſi dilaceret, aut certè ſpiritui per eam aditum intercipiat. Cæterum per eadem vertebrarum foramina, venæ, arteriæque ſpinalem medullam ad vitam & nutritionem adeunt, per quæ nerui in omnes inde ſubiecti corporis partes deriuantur.

Spinalis medulla quid.

Spinalis medullæ inuolucra.

Morbi à violata ſpinali medulla.

Decima figura de ſpinali medulla.

A

A. *Monſtrat initium ſpinalis medullæ à cerebro prodeuntis.*

B. *Vt eadem medulla ex cranij capacitate egreſſa, in primam vertebram influat.*

C. *Vt ſpinalis medulla non iam inter deſcendendum ſimplex apparet, ſed multis funiculis ſimilis videtur, qui iuncti deorſum deuoluuntur.* 3. 4. 5. 6. 7. *His numeris radices neruorum notantur, exeuntes extra ſpinalem medullam, antequàm cranij capacitate elabatur.*

D. 7. *Spinalis medullæ portionem ceruicis vertebris concluſam: latere quidem dextro ex nota.* B. *vſque ad notam.* D. *ſiniſtro verò vſque ad numerum.* 7. *monſtrat.* B

E. 19. *Spinalis medullæ portionem dorſum ſeu dorſi vertebras explentem.*

F. 24. *Spinalis medullæ portionem lumborum vertebras replentem.*

G. 30. *Portionem ſpinalis medullæ quæ ſex oſsis ſacri vertebras complet.*

H. *Notatur extremitas ſpinalis medullæ.*

FINIS LIBRI QVARTI.

A

DE MVSCVLIS, ET OSSIBVS, aliíſque corporis extremis partibus.

B

LIBER QVINTVS.

PRÆFATIO.

MIRARI fortè quiſpiam poterit, quòd ante perfectam capitis partium omnium deſcriptionem, tertio Anatomico libro finem impoſui, qui tamen in eam rem videbatur inſtitutus. Itaque reddenda mihi nunc huius mei conſilij ratio. Mihi animus eſt vnico velut tractu & ſpiritu muſculorum Anatomiam perſequi. Ergo quia capitis quas nondum deſcripſimus partes, magna parte ex muſculis conſurgunt, ideò illas vna eadem hac extremitatum corporis deſcriptione cōplecti volui: initio ducto à ſumma faciei parte, nempe oculis: ſi tamen prius oſſa faciei deſcripſero, ſine quorum cognitione muſculorum ortum & inſertionem deſignare eſt impoſsibile. Per faciem ſupra notauimus intelligi, quicquid à ſupercilio in mentum vſque patet. In qua tam admirabilis exiſtit naturæ induſtria, vt ex infinita hominum multitudine ne duos quidem ita ſimiles reperias, quin aliqua

Oſsiū ignorata deſcriptione, muſculorū ignorari ortum & inſertionem eſt neceſſe.

C *faciei diſsimilitudine diſtingui queant: hanc eandem tanta formæ præſtantia exornauit, vt multi eius quam concupiebant formæ potiundæ deſiderio deperierint. Eadem hæc facies etſi dimidium pedem non excedat, ſubitis tamen & ſuis mutationibus indicat, & palam ſuggerit quæ affectiones & paſsiones ſpei, metus, triſtitiæ, voluptatíſve mentem noſtram occupent: quo ſtatu noſtrum ſit corpus, ſano, ægro an neutro. Quare cùm facies tanti ſit in nobis momenti, reuertemur ad Anatomicam eius deſcriptionē, quam vt facilè & apertè exequi poſsimus, ab oſsibus eius ducemus initium, quo, vt prædiximus, muſculorum origo & inſertio nobis ſit certior & manifeſtior.*

Faciei dotes.

Voluntatis index vultus.

De Oſsibus faciei. CAP. I.

OSSA faciei numero ſunt ſexdecim, vel ſeptemdecim. Ac primum ſex numerantur circa oculorum orbitas, tria nempe orbitæ cuiuſque, quorum vnum maius eſt, minus alterum, tertium medium. Horum ſingula, os frontis attingunt parte ſua ſuperiore. Pręterea maius

Tria in quaque oculi orbita oſſa.

D coniungitur ſutura cum apophyſi oſſis petroſi, ſicque conſtituit Zygoma, id eſt os iugale, ſiue os paris, à natura conditum ad conſeruationem muſculi temporalis. Minus ſitum eſt ad maiorem oculi canthum, in quo foramen eſt ad naſum peruium, in hócque glandula in qua fit Ægylops. Medium in imo ſeu profundo eſt orbitæ, valdè tenue ac membranaceæ quaſi ſubtilitatis. Hinc ſequuntur naſi oſſa duo, quæ ſutura oſſi frontis coniuncta ſunt, ſibi verò mutuò parte anteriore per harmoniam. At parte poſteriore ſeu laterali, cum duobus aliis oſſibus, vtrinque vno, quæ deſcendentia ab oſſe frontis (cui etiam per ſuturam coniunguntur) dentes omnes recipiunt. Hæc duo, Galeni ſententia, rarò ſeiuncta inueniuntur. Sunt verò omnium faciei oſſium hucuſque commemoratorum craſſiſsima, per ſuturam connexa cum maximo orbitæ oſſe, parte poſteriore cum oſſe baſilari, parte interiore cum exiguis duobus oſſibus interioribus palati, quæ parte interna ipſius extremitatem conſtituunt, quò fit, vt ea palati poſteriora ſeu interiora oſſa nominare poſſimus. Horum alterum vndecimum, alter duodecimum os capitis numerant: exigua duo hæc oſſa ſuo latere iuxta alarum formam retinentes, oſſis

Quid Zygoma & quē vſum habeat.

Ægylops.

Naſi duo oſſa.

Duo palati oſſa interiora.

baſilaris productiones, recipiunt vnum ex neruis (vtrinque ſuum) quartæ coniugationis, quos ſuperiore libro diximus, abſumi in palati membranam. Sunt & alia duo, Galeni ſententia, in gena inferiore, ad medium mentum coniuncta. Licet nonnulli ſentiant vnicũ os eſſe, quod ſenſus iudicio nihil intercedere, vel diuiſionis ſubeſſe cernatur. Sed quàm vera hi ſentiant licet experiri in pueris, nam in conſtanti ætate hominibus vnum os apparet: numerantur duo hæc pro decimotertio & decimoquarto oſſibus. Ergo duo hæc oſſa inferiorem genam conſtituentia, in poſteriore parte duas vtrinque habẽt apophyſes, quà ſpectant ſuperiorem genam, quorum vna gladij cuſpidem æmulatur, & coroni dicitur: altera obtuſa eſt & rotunda, quę inſeritur in cauitatem ſitam ad radicẽ apophyſeos oſſis petroſi, iuxta auris meatum. Luxari hæc poteſt ad anteriora hiatu violento, per retractionem muſculorum naſcentium ab apophyſibus alarum formam habentibus, deſinentiúmque ad angulos inferiores latioris partis eiuſdem genæ. Caua eſt hæc gena vt & ſuperior, poſtica præſertim parte; humore nempe albo & glutinoſo referta, dentium incremento perutili. Humor ille materiam habet ex ſanguine, eo inuecto per vaſa, venas, arterias & neruos à tertia coniugatione hùc foramine ſatis inſigni ſubeuntes. Quò fit vt hæc pars nonmodò nutriatur & viuat, ſed & dentes ſenſum accipiant beneficio neruorum eò, cum vena & arteria ſubeuntium, per exigua foramina ad imas dentium radices aſpectabilia: indéque eſt quod in dolore dentium pulſans percipiatur dolor, quòd fluxio fiat per arterias: vel potius quòd influens ad dentium radices humor, illic exiſtentem arteriam comprimat, quin & in auulſorum recenter dentium ima radice neruoſæ ſubſtantiæ veſtigium intueri licet. Sed & contemplari oportet, vt gena hæc de ſua capacitate interna producat ad menti latera neruos duos ſatis inſignes, è regione canini dentis inferioris & primæ minorum molarium, vt notaui in deſcriptione tertiæ coniugationis neruorum. Horum admonitum te volui, vt cùm inciſionem in his locis moliri oportebit, cautè & prudenter, ne quid partibus illis contingat detrimenti, rem geras. Reſtat aliud os ſitum ſupra palatum, à quo ſeptum naſi cartilaginoſum oritur, ab omnibus, quod ſciam Anatomicis, prætermiſſum. Ergo quò liceat oſſium faciei numerum facilius memoriæ mandare, illorum hæc erit repetitio. Sex ſunt orbitaria, vtrinque tria ad ſingulos oculos. Septimum & octauum naſalia nominare poſſumus. Nonum & decimum maxillaria. Vndecimum & duodecimum oſſa palati interna nominant. Decimumtertium & decimumquartum genæ inferioris oſſa. Decimum quintum dici poteſt naſi ſeptum. Reſtat nunc recenſitis his oſſibus, vt de dentibus agamus, de ſuperciliis, cute, panniculo carnoſo, muſculis, aliis denique faciei partibus.

Maxilla inferioris oſſa duo.
Duplex genæ infernæ vtrinque apophyſis.
Luxatio genæ infernæ.
Gena inferior humore meduloſo differta.
Quî dentes ſentiant.
Cur dolor dentium ſit pulſans.
Notandi genæ infernæ duo nerui.
Os naſi ſupra palatũ. Seu naſi ſeptum.

De Dentibus. CAP. II.

DENTES ex numero ſunt oſſium, triginta duo quod ſummum eſt numerantur: nempe ſexdecim ſurſum, deorſúmque totidem: horum quatuor ſupernè & internè: totidem antrorſum inciſorij ad cibos incidendos exiſtunt, vnica radice præditi. His bini ſupernè & infernè vtrinque nempe vnus: accedunt dicti Canini, quia acuti & validi caninorum dẽtium inſtar: vnam & hi radicem habent, longè tamen quàm cæteri longiorem. Hinc ſequuntur molares, vtrinque quini, id eſt ſupernè decem, totidémque infernè quòd molant, atterant, & elidant cibos, quò facilius coquantur in ventriculo, ſic enim vulgò ſentiunt: cibum benè præmanſum ex dimidio eſſe coctum: qui ex ſuperiore maxilla pendent, tres radices vt plurimum habent, ac non raro quatuor. At qui inferiore fixi ſedent, duabus tantum nituntur radicibus, aliquando tribus, quia inferior hæc mandibula durior eſt quàm ſuperior, vt tam facilè excauari nequeat, vel quòd hi dentes fixi ſedentéſque ad ſtabilitatem, non tot egerent fulcris quot ſuperiores, qui ex ſua ſede penderent. Inciſorij cibos incidunt quia lati, & acuti: canini frangũt, quia acuti & mucrone pungentes. At molares duri, lati, & aſperi contundunt & comminuunt. Quòd ſi molares lenes extitiſſent, non potuiſſent commodè quod ſui muneris eſt exequi, comminuuntur enim & atteruntur omnia facilius ab eo quod ſcabrum & aſperum eſt. Hinc piſtrinorum molas æquo leniores malleorum punctim adactis ictibus exaſperant. Connectuntur dentes genis per gomphoſim, nempe pali ſeu claui inſtar, maxillarum ſuarum alueolis infixi pendent vel inſident: nam & quibuſdam

Dentes ſunt oſſa.
Inciſorij dẽtes.
Canini.
Molares.
Cur plures ſuperioribus molaribus radices.
Vſus.
Dentes in alueolis per gomphoſim.

A quibuſdam adeò genis ſuis arctè velut vniti hærent, vt dum auelluntur vnà cum dente ſequatur alueoli & genæ ſua portio, quod ego non rarò animaduerti, cum ingenti Hæmorrhagia contigiſſe. Infixorum in ſuis alueolis dentium hæc adhæſio confirmatur inſuper ligamento, quod ad eorum radices vnà cum neruo & vaſis ſe applicat. Differunt dentes à reliquis oſſibus, quia actionem habent dum cibos conficiunt: quia deperditi, regenerari poſſunt, creſcúntque ſemper quandiu animal viuit, aliàs enim mandendi aſſiduo vſu atteruntur, eliduntur que in ſe inuicem. Id licet experiri in his qui dentis alicuius iacturam fecerunt, oppoſitus enim longior euadit, quia non iam ad oppoſitum atteritur. Sed & reliquis oſſibus duriores ſunt & ſolidiores: & ſenſu acri præditi, per neruos à tertia coniugatione qui in eos ſe ad radicem inſerunt: nam etſi recens auulſum dentem atteras, reliquam adhuc nerui ſubſtantiam intueri licebit: tam acri ſenſu ſunt donati, vt cum lingua de ſaporibus iudicarent. At quî ſentiunt dentes cum ſine dolore limari queant? Reſpondet Fallopius, non ſentire dentes parte ſua ſuperiore & exteriore, ſed tantùm per membranam quam intrinſecus obtinent. B Alium & vſum habent dentes, anteriores præſertim: quòd ſcilicet diſtinctæ & articulatę pronunciationi inſeruiant: his enim qui carent inter loquendum balbutiunt, quemadmodum qui breuiores eos habent, prominẽtiores, aut conſertos. Quin pueris non ante diſtinctus eſt ſermo, quàm anteriores prodierint dentes. Notandum verò fœtui adhuc materno aluo concluſo dentes ineſſe, ſolidos & oſſeos: quod intelliges eo à partu ſtatim diſſecto. Cæterùm quemadmodum inſignes duæ in oſſe frontis ad ſupercilia cauitates viſuntur, humore viſcoſo plenæ, odoratui inſeruiente: paritérque in proceſſibus mammillaribus, aër concluſus auditus gratia continetur: ſic planè in maxillis duæ inſunt cauitates humore viſcido ad dentium alimoniam.

Notāda dētis cum ſua gena vnio.

Quid à reliquis oßibus differant dentes.

In quem vſum ſentiunt dētes.

Dentes anteriores dearticulãdæ voci vtilès.

De Muſculo lato. CAP. III.

PERSEQVENDÆ nunc eſſent faciei partes continentes, cutis nempe, panniculus carnoſus & adeps, ſed quia antehac expoſitæ abundè fuère, priuſquàm C ad oculi diſſectionem veniam, pãniculum carnoſum deſcribã, vt motus omnes quos obit, ſeu in facie, ſeu in fronte facilius intelligere poſſimus. Primùm vt facilè ipſum intueri poſſis, ſeparare cutem ſubtiliter in faciei parte aliqua oportebit. Nã niſi attenderis, vnà cum cute panniculũ carnoſum auulſeris, muſculúmque hunc latũ cui immediatè adhæreſcit, ac nonnullis locis pertinaciter, adeò quemadmodum in labris, palpebris, totáque fronte ſeorſim vt haberi iſta nequeant. Muſculo hinc lato natura motum, ſeu mouendi vim largita eſt, vt dum alternatim & certis vicibus exporrigit ſe aut contrahit, oculo claudendo & aperiendo inſeruire poſſit. Cute muſculo ſic expedito, ipſum ſeparare oportebit, ducto initio ab anteriore clauicula ad mentum vſque, ſecundum rectitudinem aſcendendo, indéque in poſteriora quantum fieri poterit deflectendo: ſic enim demonſtrabis vt ſe cuti commiſceat & labrorum muſculis. Cùm ad oculos perueneris, docebis ab hoc vno muſculo claudi & aperiri oculum: quia ex triplici genere fibrarum componitur, quanquam ex omnium, qui hactenus ſcripſère de re Anatomica, ſententia, eiuſmodi actiones fieri dicantur, vi duorum D muſculorum in eam rem dicatorum: quorum vnus ſit ad maiorem angulum parte ſuperiore, alter ſemicirculi formam habens ad minorem angulum, vnde in medium vſque Tarſum ſe extendens anteriori eò deſinenti occurrat, parte autem ima totum cilium comprehendat, quò fit vt mobile & ipſum quodammodo reddatur. Quanquã verò in demonſtrationibus publicis hi duo muſculi ſolenniter demonſtrari ſoleant, eo quo dixi modo: arbitror tamen ne ipſis quidem demonſtratoribus magis conſtare de illis quàm mihi. Hanc ex eo hauſi opinionem, quòd panniculum carnoſum ſeu muſculum latum ſeparantibus, nulla alia locis illis muſculoſa caro appareat, quàm quæ eſt panniculi ipſius, ſeu à fronte deorſum, ſeu à mala ſurſum nonaculam ducas. Præterea inciſionis occaſione in ſuperciliis vrgente, prohibemur illam tranſuerſim peragere, ne muſculus hic latus in oculum incidens, ſuperiorem palpebram ſeu ciliũ ſupernum immobile reddat: quòd ſi eiuſmodi inciſio caſu inciderit, iubemur ſtatim illam ſutura ſarcire: quæ res magno argumẽto eſt ſuperni cilij, ſeu ſuperioris palpebræ motum nõ propriis & ſuis peragi muſculis, ſed totum pẽdere & peragi à muſculo lato. Iã ſi in cilio ſuperno eiuſmodi quos deſcripſimus proprij muſculi haberẽtur, quoniã

Muſculus latus mouet immotis oſſibus.

Nulli ſunt obſerando aut reſerando oculo peculiares muſculi dicati, ſolius lati muſculi id opus eſt.

Rationes multæ.

Trãſuerſa in ſuperciliis inciſio cur cauenda.

Quid ſit muſculi actio.

Origo lati muſculi.

Inſertio, & cauſa cur tot motus facie exprimimus.

muſculorũ vno agente, oppoſitus ſeu andagoniſta ceſſat & feriatur oporteret, eo qui A oculum aperire dicitur agente, oppoſito verò feriente, trahi palpebrã ſuperiorem, ſeu ciliũ ſupernũ verſus ſuũ principium, vt cõtingere videmus in cõuulſionibus: quoniam muſculi operatio eſt partis quã mouet verſus ſuum principium collectio. Cùm igitur eiuſmodi motus ſeu collectio nuſquam in cilio appareat, conſtare inde arbitror, omnem ſuperni huius cilij motum pendere ex muſculo lato, ſolum hunc motus eius anthorem eſſe. Muſculi huius lati origo eſt, à ſterni parte ſuperiore, clauiculis, omoplatis, vertebrarum ceruicis ſpinis omnibus: inſertio verò in capitis partes omnes depiles, faciémque totam villis à tam diuerſa origine variis: quorum beneficio tam multiplices licet facie obire motus (nam in faciem ita deſinit, vt totam eam tanquam laruа integat) pro originis muſculi huius varietate, & diuerſarum fibrarum productione. Cæterum in huius muſculi deſcriptione, non ſum perſequutus nouem illas conditiones, quas libro primo anatomico in ſingulis partibus exquiſiui, quòd abundè eas videor declaraſſe in deſcriptione muſculorũ epigaſtrij. Quare dehinc in muſculorum deſcriptione nihil à me aliud, ſupra originem, inſertionem, actionẽ, compoſitionem B & vaſorum deſignationem, expectare oportet.

De Ciliis & ſuperciliis. CAP. IIII.

Quid ſupercilia.

Vſus.

Cilia quid.

Compoſitio & vſus.

Tarſus. quid.

QVIA in ciliorum & ſuperciliorum mẽtionem incidimus, & quia id etiã poſtulat diſſectionis ordo, dicendum quid ſint, ex qua materia ſint, & quomodo, & in quos vſus à natura fuerint comparata. Ergo ſupercilia nihil aliud ſunt, quàm pilorum velut acies in ſemicirculum ſupra ſuperioris orbitæ oculi rectam lineam à maiore in minorem oculi canthum, à natura ad corporis ornatum, & oculorum aduerſus ſudorum à fronte manantium acrimoniam propugnaculum diſpoſita. Cilia verò vtrinque ſurſum deorſúmque duo, nihil aliud ſunt quàm quædam velut valuæ claudendis & aperiendis, cùm opus eſſet, oculis, eiſdémque in orbitam compellendis, deſtinatæ. Compoſitio ipſis eſt ex cute muſculoſa, cartilagine, & pilis ad ipſorum extrema valli inſtar diſpoſitis, ad apertorũ oculorum tutamen, præſertim aduerſus corpuſculorum minorum inſultum. Pari & C ſibi ſimili ſemper ſunt hi pili magnitudine, inſiti ad extrema partis cartilaginoſæ, vt recti & rigidi ſemper ſtarẽt. Non denſi ſunt, ſic enim tenebras oculis offunderẽt. Cartilago illa cui ſunt inſiti inuoluitur pericranio, eo vſque attenſo priuſquam coniunctiuam edat. Illic poſita fuit, vt cum eius pars aliqua ſurſum vel deorſum vi muſculi lati ſeu duorum muſculorum propriorum, traheretur, integra & tota ſua duritia ſequeretur. Huiuſmodi cartilaginẽ, ſuperiorẽ maximè, Tarſum appellant, nihil ſuperiori inferiorique palpebræ intereſt, niſi quod ſuperior apertiorẽ & magis manifeſtũ edit motũ, inferior obſcuriorẽ: alioqui natura muſculoſam ipſi ſubſtantiã fruſtra circũpoſuiſſet.

De Oculis. CAP. V.

Quid oculus.

Situs.

Actionis celeritas & præſtantia.

Figura.

Compoſitio.

Glaudula lacrymalis.

Fiſtula lacrymalis.

OCVLI organa ſunt facultatis videndi, eò illatæ per ſpiritum viſiuum neruorũ opticorum, velut aquæ ductu. Subſtantiæ ſunt mollis, quãtitatis inſignis maioris, minoríſve pro corporis ratione. In ſummo capite ſiti ſunt, vt reliquo prælucerent corpori ad eorum quæ noxia in corpus poſſent incurrere perceptionem D & fugam: eſt enim oculorum celerrima actio, vt quæ in momento fiat, quod reliquorum ſenſoriorum nulli datum eſt. Itaque eſt hic ſenſus omnium præſtantiſſimus. Hoc enim cœlorum, totiuſque mundi fabricam & ornatum intuemur, colorum varietatem infinitam diſtinguimus, corporum omnium magnitudinem, figuram, numerum, proportionem, citum, motum, & quietem aſſequimur. Oculi figura ſunt pyramidali, cuius baſis ſit extrorſum, conus verò introrſum ad neruos opticos. In orbita hos natura conditos eſſe voluit, vt ſic ab omnium contundentium & noxiorum incurſu loci profunditate & ſoliditate tuti eſſent. Compoſiti ſunt ex ſex muſculis, quinque tunicis, tribus humoribus, ac ſpiritu lucidiſſimo, cuius eſt perennis à cerebro affluxus, duobus neruis, vena duplici, & vna arteria: inſuper multo adipe: denique glandula ad maiorem ipſorum angulum ſita, ſuper inſigne illud foramen quod vtrinque in nares deſcendit: idque ne ſtillantes à cerebro humores in oculos per nares redundarent, vt illis contingere videmus, quibus ab exeſa eiuſmodi glandula continenter collachrymant oculi, vnde affectus, fiſtula lachrymalis appellatur. Eſt verò interiectus

oculorum

A oculorum muſculis multus adeps, partim vt eſſet oculorum motus pernicior in illo adipis tanquam lubrico, tum eſſet conſtantior & diuturnior oculorum, & partium præſertim neruoſarum in oculis temperies & complexio, quibus alioqui ex continẽti & perenni motu maraſmi periculum imminebat. Hoc enim eodem conſilio natura glãdulas humore quodam diffluentes, partibus quarũ aſſidua eſt agitatio, appoſuit.

Cur oculis adeps circumpoſitus.

De Muſculis oculorum. CAP. VI.

IN oculo ſex ſunt muſculi, quorum quatuor, oculi quatuor motus rectos perficiunt: oriuntur ex fundo orbitæ, & in oculi medium deſinunt, neruum cingentes opticum. Cum vno omnes conamine mouentur, oculum introrſum trahunt. At ſi ſuperior ſolus agit, is ſurſum oculum trahit: ſi inferior deorſum, ſi dexter dextrorſum, ſi ſiniſter ſiniſtrorſum. Duo reliqui oculum circumagunt, quorum primus longior & tenuior oritur, ex eodem fermè loco ex quo ille qui oculum trahit dextrorſum ad maiorem canthum muſcu-

Numerus ſitus & actio.

B lus. Atque cùm ad extremam partẽ peruenerit anguli interioris, quo loco ſita eminet glandula lachrymalis, deſinit in tenuem tendinem per mediam quæ illic eſt membranam, tanquam per annullum penetrãtem: vnde mox regreſſus abſumitur ad angulum rectum verſus ſuperiorem oculi partem, inter duorum illorum muſculorum inſertiones, quorum vnus oculum trahit ſurſum, alter recta ad angulum exteriorem, quemadmodum eſt à Fallopio obſeruatum: vel potius quod ſemper obſeruaſſe me memini, inter muſculos qui ſurſum & ad interiorem angulum oculum conuertunt. Quintus hic muſculus cum intro, verſus ſuum principium contrahitur, tendine ſuo circulari oculum ita torquet, vt ipſum ad maiorem canthum rapiat. Sextus muſculus illi eſt contrarius: ortum enim habet ex orbitæ parte ima ad exiguum foramen, per quod egreſſus eſt neruo tertiæ coniugationis: cúmque ſit tenuiſſimus dum tranſuerſim ad angulum aſcendit externum, oculum ita tranſuerſim inuoluit, vt exiguo ipſi inſeratur tendine, iuxta quinti inſertionem, ſic vt ſæpè vtriuſque tendo pro eodẽ accipiatur. Vt fideliter anatomicam hanc oculi deſcriptionem obſerues, non erit auellendus ex

C ſua orbita oculus, ſed ipſa potius orbita diſrumpenda & frangenda erit. Sic enim demum de commemorata muſculorum origine tibi certò & apertè conſtabit. Quod ad quinque tunicas attinet, prima quæ primo diſſecanti occurrit, à pericranio venit, pérque totum oculi album ad iridem vſque extenditur. Eius eſt oculum firmare, ligare, & continere in ſua orbita, ex quo Coniunctiuæ nomen reportauit, aliis Adnata dicitur ſeu Epipephycos. Secunda dicitur cornea, quod cornu colore & conſiſtentia referat: differt hæc & variat à ſeipſa, parte enim anteriore, qua iride circumſcribitur lucida eſt & perſpicua, at poſteriore parte obſcura, ob variam polituram. Antica parte denſa eſt vt humorem cryſtallinum & aqueum protegat & coerceat: at ſimul diaphana vt obiectis ad cryſtallinum expeditiorẽ tranſitũ prębeat. Origo illi eſt à craſſa meninge, per interiora orbitæ oculi foramina producta, oculũ enim vndique cingit. Tertia dicitur vuea, quod vuam nigram colore in parte externa referat, productionem habet à tenui meninge, totúmque oculum, ſi pupillam exceperis, cingit: hic enim perforata, adhæret corneæ, per venas & arterias quas illi vitæ & nutritionis

Quinque oculi tunicæ.

Coniunctiua.

Cornea.

Vuea.

D gratia communicat. Vbi verò ad iridem peruenit, tum dimiſſa cornea altius in oculũ deſcendit, & quodammodo circum cryſtallinum humorem reflectitur, cui etiam adhæret tenaciſſimè: ſic humori aqueo locum circumſcribens, prohibénſque vna, ne albugineus humor cryſtallinum obruat. Vuea hæc variis parte interna velut coloribus tincta eſt, nigro nempe, fuſco, cæruleo ſeu viridi inſtar cœleſtis iridis, ídque ob ſequẽtes vtilitates. Prima eſt quod ſi vnico tincta fuiſſet colore, obiecta omnia eiuſdem illius coloris apparuiſſent, vt fit cum per viride aut rubrum vitrum intuemur. Colore verò tinctam eſſe decuit, vt diſſipatos ſole & videndo ſpiritus colligeret. Tertio infinita eſſe debuit colorum varietate picturata ad viſus conſeruationem. Vt enim extremi colores corrũpunt & labefactant viſum, ſic medij reficiunt & cõſeruant, magis minúſve prout à medio longius abſunt aut propius. Mollem verò illam eſſe decuit, ne humorem cryſtallinum in cuius deſinit circunferentiam læderet: perforatam qua parte illi obiecta eſt, ne ſua obſcuritate obiectis ad cryſtallinum aditum intercluderet, ſed potius tot colorum varietates velut diffuſas, ſuo nigrore tanquam contrario colligeret, haud ſecus quã cernimus calorẽ oppoſito frigore roborari: Choroidẽ hanc

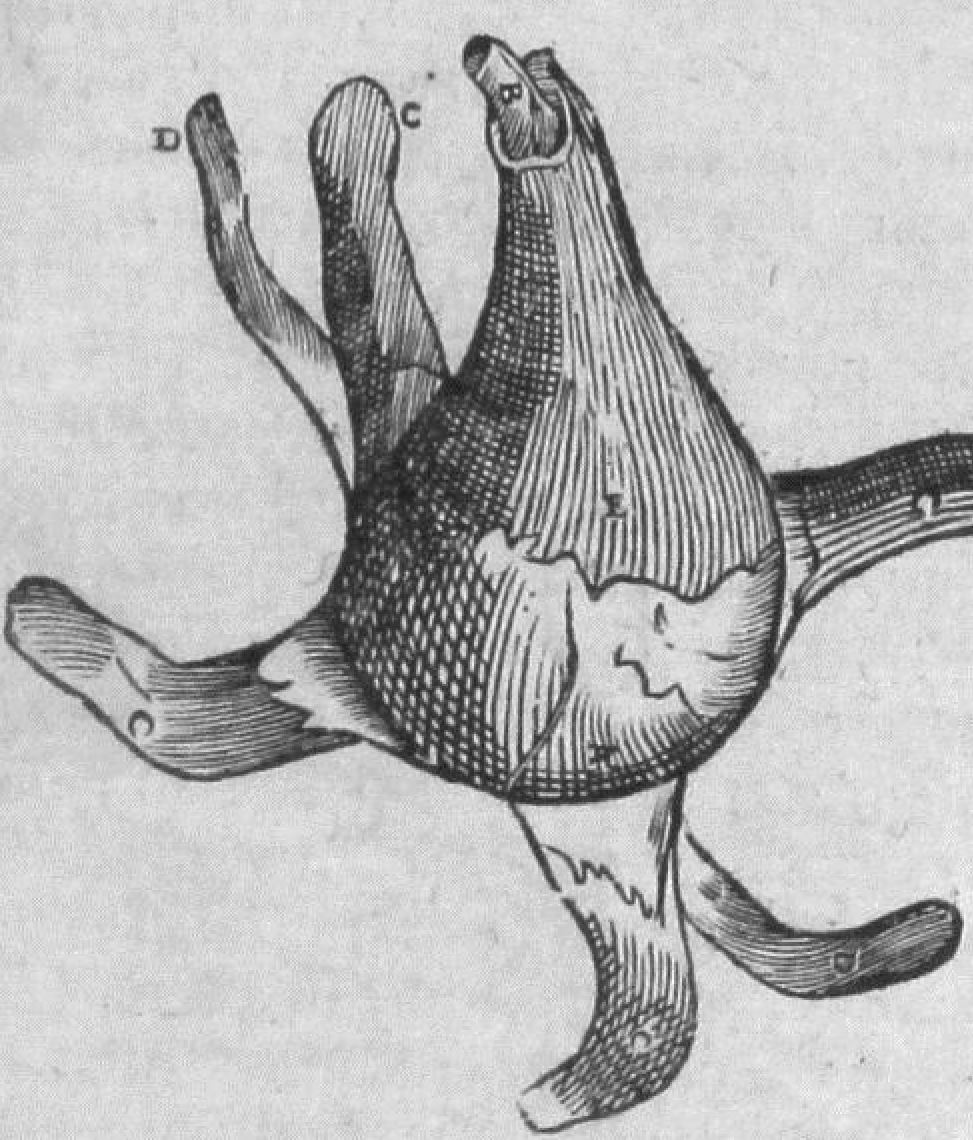
Cur vuea multos æmuletur colores.

Omne excellens ſenſibile labefactat ſenſorium.

Amphibliſtroides. tunicam nonnulli appellant, quod inſtar chorij muliebris multis venis & arteriis contexta ſit. Sequitur quarta tunica amphibliſtroides dicta ſeu retiformis, quia à neruo optico in tunicam dilatato orta, ad retis inſtar venis & arteriis quas ab vuea accipit, tum ſuæ, tum vitrei humoris quem poſtica parte cingit, nutritionis & vitæ gratia tanquam filis texta eſt. Præcipua huius tunicæ vtilitas eſt, ſentire quando humor cryſtallinus ab obiectis fuerit immutatus, & deducere viſiuum ſpiritum videndi facultate inſtructum per medium vitreum humorem, vſque ad humorem cryſtallinum præcipuum videndi inſtrumentum. Mollior eſt quauis alia tunica, ne contactio humorem illũ offenderet. *Anatomicum axioma.* Qua in re admiraberis ſingularem naturæ ordinem, quæ vt in cæteris rebus ab extremo in extremũ niſi per medium non tranſit, ſic tunicam corneam durã mollibus humoribus niſi per multa mediæ conſiſtentiæ intermedia non aptauit. Sic enim poſt duriores adnatam & corneam tunicas vueam poſuit, duabus illis tantùm molliorem, quantum hæc retiformis mollior exiſtit, vt his quaſi duritiei & mollitiei gradibus ab extremo tranſiret ad extremum. *Arachnoides.* Quinta & vltima tunica dicitur Arachnoides, quod ſit araneoſæ conſiſtentiæ. Hanc & aſſimilare poſſumus cæparum illi tunicæ, quæ luciditate, albedine, & tenuitate reliquas vincit. Araneoſa hæc tunica cryſtallinum humorem antiqua parte cingit, fortè vt illum tueretur, tanquam præcipuum videndi organum, ſi quando aliis humoribus noxa contigerit. Origo illi eſt ab excrementitia humoris cryſtallini humiditate, in eam tunicam circumſtantium partium frigore indurata: planè quemadmodum quæ albumen oui complectitur membrana tenuiſſima. *Oculi tres humores.* *Aqueus humor.* Humorum oculi primus aqueus dicitur, ab aquæ ſimilitudine, ſitus eſt inter diaphanam corneæ partem, humoris cryſtallini in pupilla patentem portionem, atque vueæ eam reflexionem, quæ ab iride eſt ad humoris cryſtallini circumferentiam, vt inani illo repleto interſtitio corneam diſtendat, ſicque corneæ in cryſtallinum prolapſum, viſui incommodo futurum, prohibeat: tum etiam vt ſua humiditate criſtallini reſiccationem impediat. Fortè gignitur ab exudante ſero, ex tunicarum vaſculis, orificia ſua magna ex parte eo loci quo aqueus, hic humor ſtagnat proferentibus. *Cryſtallin⁹.* Secundus humor & ſitu medius dicitur cryſtallinus, quòd æmulatur cryſtallum ſplendore & colore: ſi modò vllus illi color attribuendus eſt. Reuera enim nullum humorum trium, vt qui viſus ſint organa, vllo decuit eſſe colore tinctum: ne hallucinationes in videndo facerent, haud ſecus quàm rubra aut virida conſpicilia: verum namque eſt quod apud philoſophum ſcriptum legimus, ſubiectum ſeu materiam excipiendæ alicui formæ deſtinatam, omni eius impreſſione carere debere. *Axioma phyſicum.* Hinc natura materiam informem, oculi humores decolores, ceram ſine figura, animum ſine vlla illius rei particulari notitia creauit, qui omnium formarum receptacula eſſe deberent. Cryſtallini humoris figura rotunda eſt, antica tamen parte nonnihil compreſſa, ſed poſtica magis adhuc reſimata, vt ſic in illo velut plano obiecta retinerentur: non autem tanquam à globo, in quo lubrica eſſet mora, reſilirent, ne rei contundentis ictu, ſua ſede facilè commoueri poſſet, quia rotundum exactè corpus, planum niſi puncto non attingit. *Globus niſi puncto planum non tangit.* Dimidius hic humor in vitreo innatat, vt à quo quaſi per materiæ tranſpoſitionem nutriatur: ſeu potius (cum vndique cingatur quinta tunica, vt non facilè ab vno in alium tranſmui materia queat) beneficio ad illum vſque productorum, tum per retiformem tunicam, tum per vueam vaſorum: antica verò parte qua humorem aqueum, & pupillæ ſpatium reſpicit lucido ſpiritu plenus eſt. Cui rei argumento hoc eſt, quod quandiu ſuperſtes homo viuit, oculum vndique differtum & turgidum intuemur, at mortuo flacceſcit & corrugatur, quin & altero oculorum clauſo, alterius pupilla, confluente compulſo ſpiritu dilatatur. *Gal. cap. 5. lib. 10. de vſu part.* Sed & ob id valdè ſenibus cornea corrugatur, ſubſidentibúſque in ſeſe rugis pupilla conſtringitur, quæ cauſa eſt, cur vel minus acutè cernant, vel penitus non videant, quòd ætate & temporis ſucceſſu humor paulatim conſumitur, ſpiritus inſitus vaneſcit & à cerebro, tanquam à fonte pariter exinanito, minus ſpirituum affluit. *Quo loco cõcreſcat catarrhacta hypochymáve ſeu ſuffuſio.* Cornea tunica ab exortu ſuo, id eſt proximis iridi partibus, humori cryſtallino valdè vicina eſſe videtur, quòd eo loco tunicæ omnes velut attiguæ ſibi inuicem cohæreãt: quo verò magis extrorſum promouetur vt ad pupillam, eo magis à cryſtallino abſcedit. Quod ex diſſectionis adminiſtratione, & decutiẽdæ catarrhactæ operatione facile eſt percipere: nam cùm catarrhacta media inter corneam tunicã, & cryſtallinum humorẽ ſedeat, adacta acus ſurſum deorſum & in omnem ambitus partem

A tem circumducitur per ingens & liberum ſpatium, nec corneam nec cryſtallinum at-
tingens, quòd hęc corpora magno interuallo ſpiritu & tenui humore referto, diſcreta
ſint. Eius vſus eſt, vt ſit ſpeculi inſtar facultati videndi eò cum viſiuo ſpiritu deductæ.
Tertius & vltimus humor eſt vitreus ſeu albugineus potius, quòd conſiſtentia & co-
lore vitro fuſo vel oui albumini ſit ſimilis. Situs eſt in poſtica cryſtallini humoris *Vitreus ſeu albugineus.*
parte, vt ſic decurrentis ſpiritus à cerebro in cryſtallinū humorē impetus quodāmodo
retardaret, haud aliter quàm cryſtallino parte antica obiectus eſt aqueus humor, ad
lucis & inſilientium colorum frangendos impetus. Vitreus hic humor à retiformi tu-
nica nutritur. De oculi neruis dictum iam antea abundè eſt: quare reſtat vt de venis *Venæ oculorum.*
loquamur. Harum aliæ ſunt internæ illuc productę cum tunicis vaſorum cerebri, alię
externæ partibus oculi externis, vt muſculis & adnatæ tunicæ attenſæ, pérque has ve- *Quæ venæ quibus in oculi inflāmationibus vtiliter aperiantur.*
nas ſæpè in partibus oculis externis inflammationes & rubores contingunt: qua de
cauſa vena pupis aperienda venit, & cucurbitulæ atque cornicula occipiti, ceruici,
& ſcapulis applicanda, quemadmodum in oculi inflammationibus internis, cephalica
B vena aperienda eſt, ad humorē morbificū deriuandum, reuellendum & vacuandum.

Figura oculi.

C

A. *Monſtrat anteriorem cerebri partem iride circumſcriptam.*

B. *Neruum opticum, quo modo is à cerebro egreſſus in oculum ſubit.*

CCCC. *Quatuor oculi muſculos rectos.*

DD. *Duos obliquos.*

E. *Septimum muſculum, qui Galeno pyramidalis dicitur, & in brutis tantum cernitur.*

De Naſo. CAP. VII.

NASVS Græcis Rhis dicitur, quòd per huius meatus cerebri fluunt excre-
menta, ſubſtantiam illi diuerſam eſſe ex compoſitione intelliges. Quāti-
tas, figura & ſitus ſatis ſupérque omnibus nota ſunt. Compoſitio verò ex *Nominis ratio.*
cute & muſculis, oſſibus, cartilaginibus, membrana ſeu tunica, neruis
venis & arteriis. Cutis oſſaque cùm contenta, tum continentia, antehac
fuêre expoſita, quemadmodum nerui, venæ, & arteriæ. Cartilagines naſo ſex ſunt nu-
D mero, prima duplata eſt, ambas nares in extremo naſo ſeparans, ad os vſque Ethmoi- *Naſi cartilagines.*
des extenſa. Secunda primæ illi ſubiacet. Tertia & quarta naſi duobus externis oſſi-
bus continuātur. Quinta & ſexta tenues valdè & per naſi latera vtrinque deſcendētes
alas ſeu partes ipſius mobiles conſtituunt. Vſus ergo eiuſmodi cartilaginum eſt, vt na- *Muſculi narium.*
ſus extremo ſuo mobilis externis, iniuriis vt fracturis & colliſionibus minus foret ob-
noxius: & præterea aëri inſpirando & expirando magis idoneus. Nam & huius gratia
quatuor muſculos naſo largita eſt natura, vtrinque duos, externum vnum & inter- *Quarū partium affectibus cerebrū duæ meningis cōtinuatione facilè conſentiat.*
num alterum. Externus ortum ducit à malo, indéque obliquè deſcendens, ac
quodammodo ei qui labrum ſuperius aperit, connexus, in alam naſi terminatur,
quam diducat. Internus parte interna ab oſſe maxillæ egreſſus, deſinit ad initia
cartilaginum, quæ alas conſtituunt vt eas contrahat. Tunica quæ intus nares
& narium meatus veſtit, à craſſa meninge per oſſa cribroſa producitur, quem-
admodum palati, laryngis, aſperæ arteriæ, œſophagi, & interioris ventriculi interior
tunica, vt nihil mirum ſit, ſi eiuſmodi partium affectus promptè cerebro com-
municentur. Eadem illa tunica, vtrinque portionem nerui à tertia excipit con-

iugatione, per foramen quod per magnum oculi angulum ad naſum deſcendit. Naſus A ſecundum partes omnes ſuas temperamento eſt frigido & ſicco. Eius actio & vtilitas eſt aërem & ſæpè odores ad proceſſus mãmillares, indéque ad anteriores cerebri ventriculos, propter expoſitas ante rationes, deducere. Quia verò eiuſmodi mammillares proceſſus aëris & odorum ductus duplices ſunt, cerebri inſtar, & quia alter ſine altero obſtrui poterat, ideò & natura narium meatũ incurrente ſepto cartilaginoſo diſtinxit, vt vno obſtructo, per alterum liberum aër ad generationem & cõſeruationem ſpiritus animalis in cerebrum ſubire poſſet. Duo naſi foramina in altum aſcendunt, deinde deorſum deſcendunt in os, ductu anfractuoſo, ne aër frigidus, tenuíſve puluiſculus in pulmonis vias ferantur. Cæterùm non hac tãtum ſed & reſpirationis iuuãdæ, & odoratus ab externis iniuriis vindicandi, & faciei ornandæ gratia, naſus in duas quas cernimus fiſtulas fuit excauatus.

Temperies vſus. actio.

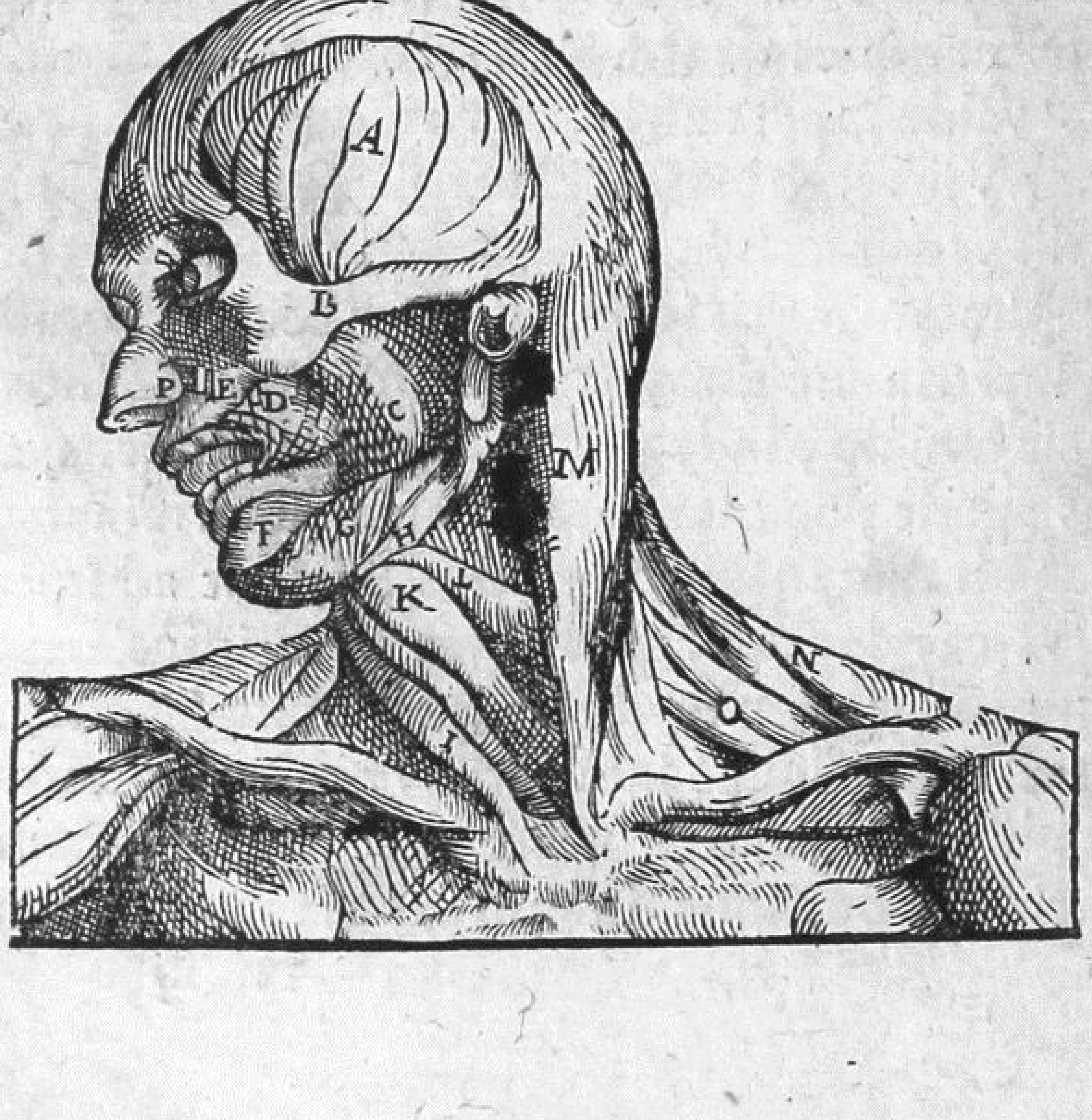
Cur naſus ſepto in duas nares diſtinctus.

De Muſculis faciei. CAP. VIII.

Numerus.

DESCRIBENDI nunc ſunt faciei muſculi tam ad labra quàm ad maxillam ſeu genã in fernam attinentes. Octodecim hi omnino exiſtũt, vtrinque nouem. Nempe quatuor labrorum, duo ſuperioris, & totidem inferioris labri. Quinque verò maxillæ inferioris. Superiorũ primus longior & ſtrictior ab oſſe iugali orta per oris angulum ad labrum inferius deſcendit, vt id ad labrum ſuperius adducat, ſicque os claudat. Alter breuior & latior è cauitate mali ſeu genæ ſupernæ eiuſdem foramen egreſſus, (per quod portio neruorum tertiæ coniugationis ad duos hoſce muſculos, & alias faciei partes deſcendit) deſinit in partem ſuperiorem eiuſdem ſuperioris labri, quam cum panniculo carnoſo & cute conſtituit, aperítque ipſam naſum verſus fibris ſuis externis obuertendo, & internis intro ad dentes adducẽdo. Labri verò inferioris primus longior & gracilior egreſſus ex ea regione quæ eſt inter foramen externum genæ ſupernæ (per quod parte interna eiuſdem, neruus ad eoſdem egreditur muſculos) & muſculum maſſeterem, de quo poſtea: ſurſum per oris angulum aſcendendo, deſinit in labrum ſuperius, vt id ad inferius adducat. Alter latior & breuior à menti extremo & ipſius cauitate incipit, & C ad labrum inferius quod conſtituit terminatur, ipſum parte interna & externa aperiẽdo fibris ſuis internis & externis, vt de ipſius antagoniſta diximus. Atque vt verbo dicã natura ad motum oris, muſculorum tria genera eſt machinata, quorum alij os aperiũt, alij claudunt, alij variè contorquent: notandum verò quòd cùm muſculi congeneres vnà agũt quod agere nati ſunt (vt duo ſuperiores quos deſcripſimus primo loco, vtrinque vnus qui labrum inferius, adducũt ad ſuperius & illis oppoſiti muſculi) motum obeunt rectum: at cum ſeorſim eorum alteruter agit, mouet obliquè, vt cum os contorquemus. Sunt verò hi muſculi ita inſiti & infixi cuti, vt ſeparari nequeant: ſic vt nihil interſit an cutem muſculoſam, vel muſculum cutaceum dicas (quod & in vola manuum & planta pedum locum habet) labra verò hi muſculi mouent immota penitus maxilla ſeu gena ſuperna.

Figura principum faciei muſculorum.

D

A. *Monſtrat temporalem muſculum.*
B. *Os iugale ſub quod temporum muſculus tranſit.*
C. *Maſſeterem muſculum.*
D. *Muſculum paruum.*
E. *Muſculum labri ſuperioris.*
F. *Muſculum labri inferioris.*
G. H. I. K. L. *Muſculos oßis hyoidis.*
M. *Maſtoideum.*
N. *Partem muſculi trapezij.*
P. *Scalenum.*
O. *Alam naſi.*

De muſculis

A *De muſculis maxillæ ſeu genæ inferioris.* CAP. IX.

HOS quinque eſſe diximus, nempe quatuor qui eam claudunt, & vnum qui aperit: vtroſque vtrinque. Quatuor qui claudunt primus & maior Crotaphita ſeu Temporalis dictus, oritur à lateribus frontis & bregmatis ſumma parte, eidémque oſſi ac petroſo adhærens, deſcendit ſubter os iugale, vnde ſe inſerit ad apophyſim maxillæ inferioris, quæ Græcis Corone dicitur, vt recta ipſam ad ſuperiorem adducat, oris claudendi gratia. Notandum verò muſculum hunc ad vſque ventrem eſſe tendinoſum, impleréque & conſtituere tempus vtrumque. Is muſculus præ cæteris lethalibus vulneribus eſt obnoxius, propter neruorum per ipſius ſubſtantiam ſparſorum multitudinem, qui quia origini ſuæ, cerebro nempe, propinqui ſunt, citæ mortis periculum inferunt, propter conuulſionem quę ad huius muſculi affectus ferè ſequi ſolet: ſed & febrem pariter inuehunt, phrenitidem, coma. Itaque quo minus pateret externis iniuriis, natura illi ſeceſſum in B oſſe velut excauauit, atque in ambitu altiore prouecti velut oſſis vallo muniuit. Alter muſculus magnitudine primo illi ferè par, maſſeter dictus malam conſtituit, ab ima parte maximi oſſis orbitæ (quod quaſi retro ſe porrigit, vt portionem oſſis iugalis conſtituat) deſcendit, inq; maxillam inferiorem ſe inſerit, ab angulo ipſius ad extrema radicis eius apophyſis, quæ Corone dicitur, vt hanc maxillam antrorſum & retrorſum adducat, agitétque ad inſtar molæ piſtrinariæ. Quare eum natura duobus fibrarum generibus contexuit, quarum aliæ à malo (eſt verò malum, locus ſub oculis modicè in rotundi pomi ſpeciem extuberans, maiorúmque orbitæ & genæ ſupernæ oſſium concurſu exurgens) obliquè deſcendunt ad angulum & partem poſteriorem maxillæ inferioris, vt illam antrorſum moueat. Aliæ naſcũtur ab imo eiuſdem oſſis iugalis & obliquè deſcendendo ſuperiores fibras ad literæ X. ſimilitudinem interſecant, atque in eandem infernam genam ſe inſerunt ad radices apophyſes corones, vt eam retrorſum adducant. Profectò contrariorum huiuſmodi quaſi in orbem motuum occaſione, veriſimile eſt muſculum hunc maſſeterem dictum eſſe. Tertius rotundus, oritur à genæ C ſupernæ gingiuis omnibus, in infernæ genæ gingiuas omnes inſeritur, circumſcribẽs totius oris latera tunica qua interna parte tegitur, alioqui externa parte adipe copioſiori tectus, quàm vllus alius muſculus. Actio eius eſt non ſolùm maxillam inferiorem ad ſuperiorem adducere, ſed etiam, quaſi batillo, ore toto ſparſos cibos ſub dentes cogere, haud aliter quàm lingua eoſdem intro reuocat. Quartus, breuior minórque reliquis, à toto cauo apophyſeos oſſis cuneiformis, quam Pterygoidem nominãt ortus, intus in genæ infernæ partem latiſſimam inſeritur, vt eandem pariter ad ſupernam adducat. Hic eſt muſculus cuius occaſione diximus luxari aliquando genam hanc infernam. Quintus & vltimus muſculorum genæ infernæ ab apophyſi ſtyloide oſſis petroſi, aſcendit ad menti partem anteriorem iuxta duorum huius genæ oſſium connexionem, ad maxillam hanc à ſuperiore deorſum ore diducto abducẽdam. Gracilis eſt hic muſculus & tendineus in medio ad robur, in extremis verò carnoſus. Omnes hi tot muſculi ſingulari naturæ prouidentia conditi, & huic parti inſiti fuerunt ad multos vſus, actionéſque viciſſim obeundas, nempe pinſendi, terendi, elidendi, contunD dendíque in partes minutiſſimas cibos, quos lingua vario & ſibi innoxio motu ſub dentes coëgerit ac compulerit. Hæc ſunt quæ dicenda videbantur de faciei partibus, tam continentibus quàm contentis.

Numerus.

Muſculus temporalis.

Cur temporalis muſculi vulnera ſunt lethalia.

Maſſeter muſculus.

Muſculus rotundus.

Muſculus genæ infernæ minor.

Quintus et vltimus.

Vſus muſculorum genæ infernæ.

Figura muſculorum maxillæ inferioris. A

A *Monſtrat muſculum temporalem.*
B *Muſculum maſſeterem.*
C *Muſculum rotundum diuerſis fibris textum.*
D *Muſculum os diducentem, quem gracilem & in medio ſui tendineum ſeu neruoſum eſſe diximus.*
E *Os hyoides, ſeu os linguæ.*
F *Vnum ex muſculis oſſis hyoidis ortum à ſpina ſuperiore omoplatæ, quemadmodū & qui os aperit.* B
GG. *Duos ceruicis muſculos qui à ſuperiore ſterni parte aſcendunt.*
H. *Muſculum omoplatæ leuatorem.*

De Auribus, Auriculis, & Parotidibus. CAP. X.

Aurium natura & compoſitio.
Fibra & pinna quid
Figura & figuræ ratio
Aurium ſordes cui vſui ſint.
Membrana auditorio meatui ſub tenſa quid conferat ad auditum.
Sonus quid
Auditus vt fiat.
Echo vt fiat.
Quî contingat aurium tinnitus.
Tria meatus auditorij oſſa.

AVRES organa ſunt auditorij ſenſus. Compoſitę ſunt ex cute, pauca carne, cartilagine, venis, arteriis & neruis. Complicari ſine damno poſſunt, quia cartilaginoſæ cùm ſint, facilè cedunt: at non ſic cederent, oſſeæ ſi eſſent, frangerentur potius. Lobus ille vnde monilia appendunt, fibra veteribus dicitur: vt ſuperna pars pinna: naturæ prouidentia cælatæ in anfractus teſtæ limacis inſtar fuêre, qui quantum procedunt ad vſque foramen cæcū tantùm minuuntur, quò aërem melius in ſe cogerent & ſonorum, vocúmque differētias melius conciperent, & ad vſque membranam ſenſim deducerent. Membrana hęc C mediocriter dura coaluit ex neruis quintæ coniugationis, quos auditorios nuncupāt. Sed & ſic in anfractus exſculptæ fuêre, ne ſoni violentius irruentes audiendi ſenſum violarent: Nam & ipſum ſæpè nihilominus lædi experimur, tonitru, bombardarum, & campanarum fragore. Alioqui etiam ne aër promptius ſubiens qualitatibus ſuis vt frigore noxam inferret. Sed & vt animalcula, aliáque extranea corporea in illis viarū velut gyris retinerentur, conferente ad hoc bilis glutinoſa craſſitie, qua cerebrum in eam ſe partem, id eſt in meatum auditorium expurgat & exonerat, in illos velut meādros exſculptæ videri poſſunt. At verò vt intelligamus quî fiat auditus, intelligēda eſt organi huius ſtructura. Membrana quam antea diximus, ex neruo auditorio eſſe contextam, intus meatui auditorio ſubſtenſa eſt, tanquam in tympano corium. Contenditur enim illa turgétque aëre ſeu ſpiritu auditorio illic inſito, & cauitate apophyſis maſtoidis ac cæco foramine incluſo, vt externi aëris ſubeuntis appulſu illiſa obiectū recipiat, id eſt ſonum, qui nihil eſt aliud quàm qualitas quædam ex percuſſo aëre duorum corporum, vel vnius colliſione & conflictu exurgens. Colliſio eiuſmodi in aërem D ſpargitur, tanquam aqua quæ lapidis illiſu in multos gyros & orbes ex ſe inuicem quaſi naſcentes abit. Sic in fontibus anguſto alueo fluentibus, aqua per confragoſa & prærupta, ſaxiſque aſpera loca reſtitante curſu alliſa, ac quaſi repulſa in multas circumuolutiones diffiſa ſe diffundit: percuſſi illa aëris colliſio fornicatis & cōcameratis locis vt antris, cauernis, ciſternis, puteis, denſiſve ſyluis, & ſimilibus aliis excepta hinc & illinc reſiliens, duplicem ſonum edit refértque: eáque reduplicatio Echo vocatur. Sic ergo fit auditus per aërem tanquam per medium: eſt verò hic aër duplex, exterior & interior. Exterior nos ambit, interior verò eſt ille concluſus cauitate apophyſeos maſtoidis & cæco foramine: qui non quidem purus eſt aër, ſed temperatus & permixtus auditorio ſpiritu. Inde certè tinnitus aurium, cùm illi pro ſpiritu vapores permiſcentur, ex quo perturbatur & confunditur temerè agitatus. Sed neque hæc ad auditum ſufficiunt: nam ad diſtinguendos exactius ſonos, natura tria inſuper indidit oſſicula, quorum vnum dicitur Incus, alter Malleolus, tertius Stapes, quòd figura ſtapedem Germanicum æmuletur. Dici etiam poteſt Deltoides, quòd ad literæ Græcæ Δ figu-

A figuram efformatum ſit. Poſiti ſunt ponè membranam: ergo Incus & Malleolus ſubeuntis externi aëris impulſu agitata, & ad membranam illam alliſa, ſonorum diſtinctius exprimunt differentias, tanquam chorda tympani membranæ intus ſubtenſa, exempli gratia: Leuius commota oſſicula illa ſonum grauem ſenſui communi & facultati audiendi repræſentant: at vehementius impulſa & violentius, acutum & vibratum. Denique pro agitationis modo variæ ſonorum exurgunt differentiæ.

Vſus. Sonorum differentiæ vnde.

Figura trium internorum meatus auditorij oſſiculorum.

A. *Malleolus.*
B. *Incus ſuo & naturali adhæſu malleolo affixa.*
A. *Malleolus ſeorſum per ſe.*
B. *Incus ſeorſum per ſe.*
C. *Stapes, cuius vſum nemo adhuc Anatomicorum, quod ſciam, deſcripſit. An ergo additum eſt ad cæci foraminis membranam fulciendam, quò perfectior audiendi facultas euaderet.*

B

Poſt aures ordine Anatomico ſequi debent Glandulæ, tam illæ quæ cerebri emunctoria dicuntur, nempe Parotides (quæ ad auricularum ima quodammodo conditæ ſunt) quàm quæ maxillæ inferiori, muſculis oſſis hyoidis, & linguæ ſubiectæ ſunt, in quibus ſcrophulæ & alij frigidi abſceſſus fiunt. Eiuſmodi omnium Glandularum hîc ſufficiet notaſſe vſum. Ergo Parotides à natura conditæ eo loco fuêre, vt materiam virulentam & malignam cerebri robore depulſam exciperent, venis & arteriis eo loci diffuſis. Reliquæ vaſorum fulciendæ diuiſioni, maxillæ ligamentis, membraniſque humectandis, ne continuo motu inareſcerent, inſeruiunt. Reliquarum conditionum ratio deſcripta eſt libro primo anatomico.

Parotides. Vſus.

C

De oſſe Hyoide, & muſculis eius. CAP. XI.

OSSIS hyoidis eadem eſt cum reliquis oſſibus ſubſtantia. Figura literam Græcam *v* æmulatur: vnde id nominis ſumpſit. Compoſitio ex multis eſt oſſibus in vnum cartilaginum interuentu coagmentatis. Brutis quibus id os maius eſt, & ex pluribus oſſibus coagmentatum, non cartilaginum modò, ſed & ligamentorum interuentu coaleſcit. Situm eſt baſi ſua (parte anteriore gibba ad conſtantiam, interiore fornicata, vt linguæ radicem exciperet & contineret) ſupra ſuperiorem partem eius cartilaginis laryngis quæ ſcutiformis dicitur (hęc enim videtur fulciri vi duarum apophyſeon ad eius baſim aſſurgẽtium) & linguæ radicem. Ex hac baſi ſatis lata duo promittit cornua ad linguæ latera, vtrinque vnum (in hominibus) quæ ligamentorum à ſe productorum vinculo ad ſtiloidem apophyſim adnectuntur. Contra quam in brutis quibus per multa oſſa, ligamentorum vt diximus interuentu coadunata, ad vſque ſtyloidis radicem perueniũt. Ergo connexio huius oſſis eſt cum dictis partibus, & aliis poſtea dicendis. Temperies
D eius eadem quæ reliquorum oſſium. Vſus eius eſt, ligamenta linguæ quibuſdam muſculis ſubminiſtrare, atque inſertionem tam duobus anterioribus & ſuperioribus laryngis muſculis, quàm ſuis propriis, de quibus nobis nunc agendum.

Nominis ratio. Compoſitio. Situs. Temperies. Vſus.

Oſſis hyoidis nonnullorum ſententia, muſculi ſunt octo, quatuor vtrinque: ex quibus duo ſunt, quorum vnum Galenus refert inter laryngis communes muſculos, alterum verò inter eos qui omoplatam ſurſum mouent. Quicquid ſit eiuſmodi commemoratorum quatuor primus oritur ab apophyſi ſtyloide, ac ſupra neruoſam muſculi maxillam infernam diducentis ſubſtantiam, tranſiens, inſeritur in oſſis hyoidis cornua. Valdè tenuis eſt muſculus hic, latiuſculus tamen, quique ob id niſi aduertas facilè ſecetur, ſeparando eum muſculum qui maxillam infernam diducit. Secundus aſcẽdit obliquè à ſuperiore parte omoplatę iuxta apophyſim eius coracoidem ad eiuſdem oſſis cornuũ initia. Rotundus hic ac neruoſus in medio ad robur, quemadmodum ille quem antea diximus maxillam infernã aperire: refertúrque à Galeno inter eos qui omoplatam ſurſum mouent. Tertius oritur à ſterni parte ſuperiore, inſeritúrque ad radicem & baſim oſſis hyoidis: eum tamen Galenus refert inter laryngis communes.

Muſculi.

Cuius ſententia locum habet potius in brutis quàm in homine, cùm in homine A non reperiatur hic muſculus progredi à larynge, aut inſeri in laryngem, vt in brutis. Quartus & vltimus, intus à mento deſcendit ad radicem oſſis hyoidis: horum muſculorum primus cum congenere ſuo ſurſum mouet os hyoides. Secundus deorſum. Tertius retrorſum. Quartus antrorſum. Dicerem vnde vaſa ſortirentur hi muſculi, niſi ei rei abundè ſatisfeciſſem, cùm de diſtributione neruorum, venarum, & arteriarum egi.

Muſculorũ oſſis hyoidis actio.

De Lingua. CAP. XII.

Qualis linguæ caro.

LINGVA ſubſtantiæ eſt carnoſæ, raræ, laxæ & mollis: alterius generis, carnem à reliqua carne ſortita eſt, vt maximè apparet cùm ab origine prima muſculorum ipſius abſceſſeris: quæ res nõnullos mouit, vt quartam carnis ſpeciem linguæ propriam à reliquis fibroſa nempe, muſculoſa & viſcerali diſtinctam conſtituerent. Quantitas eius tanta eſt vt ore contineri, & in omnem eius partem facilè moueri poſſit. Figura eſt triangulari, quam baſi B ſua magis exprimit quæ eſt ad radicem oſſis hyoidis, quam cuſpide ſeu anteriore ſua parte, quo loco ex triangulo in planum magis dilatatur. Componitur ex membrana (quam habet ab ea quæ intus totum os ſuccingit) muſculis, quatuor neruulis, duobus vtrinque, quorum vnus à tertia coniugatione in eius tunicam diſſeminatur, alter à ſeptima in eius muſculoſam ſubſtãtiam, ad extremum vſque propagatur motus gratia: ſic vt ſenſifici illi à tertia coniugatione ſolùm contexant eius tunicam intacta carne ad iudicium de ſaporibus faciendum tributi. Componitur præterea ex venis & arteriis vtrinque vna, quas à iugularibus externis & carotidibus accipit, manifeſtè ad extremam vſque eius partem parte inferna peruadentes, vt ſic in eius oris & laryngis affectibus ſanguis facilè mitti poſsit, has vulgò Nigras venas appellant. Linguæ muſculi decem ſunt omnino, quinque vtrinque. Primus initio anguſtus & in fine latior à ſtyloide apophyſi in altius linguæ latus deſcendit, háncque cum ſuo congenere ſurſum trahit. Secundus intus oritur ex maxilla inferna ad regionem molarium dentium, inſeritúrque in latus linguæ depreſsius, quam cum ſuo congenere deorſum trahit. Ter- C tius ab interna menti parte procedit, & ad linguæ radicem pergit, vt illam cùm opus eſt extra os proferat. Quartus omnium maximus & latiſsimus, omni fibrarum genere contextus, egreditur ex baſi oſsis hyoidis, deſinítque ad imam linguæ partem, quam cum ſuo congenere retrorſum in os reuocat. Quintus & vltimus ſæpius venit ex parte ſuperiore cornuum oſsis hyoidis, pergítque ad linguæ radices inter duos primos, vt illam ad oris latera promoueat. Temperie eſt calida & humida, vt & omnis caro. Prima eius actio & vtilitas eſt, vt ſit ſenſorium guſtandi: ex quo fungoſa & ſpongioſa facta eſt, vt ſua raritate ſapores facilius admitteret, inſitæ ſaliuæ velut vehiculo. Altera vt ſit vox articulato ſermone diſtincta, quo nomine mobilis in omnem oris partem facta eſt. Tertia vt atterendis, deglutiendíſque cibis auxilio ſit. Qua de cauſa patellæ inſtar habuit, qua frumentum quod molam effugit ipſi ſubiicimus. Et quia lingua reſiccata minus expedita eſt, ad ſuos motus vt patet in his qui præ ſiti aut febrili ardore vix verbum proferre queunt. Ideò natura ad eius radices glandulas valdè ſpongioſas appoſuit vtrinque vnam, quæ tanquam ſpongiæ ſugunt, excipiúntque, tum à cerebro, D tum aliunde humorem aqueum & ſaliuoſum, quo non linguam modo humectant & expeditiorem reddunt, ſed etiam reliquas oris partes, vt laryngem & fauces: glandulæ hæ dicuntur tonſillæ ſeu amygdalæ.

Magnitudo & figura. Compoſitio. Linguæ nerui. Linguæ muſculorum deſcriptio. Linguæ temperies, actio & vſus multiplex. Glandularum ad linguæ radices poſitarum vſus.

De Ore. CAP. XIII.

Os quid. Vſus.

ORIS nomen ſignificat eam capacitatẽ quæ genis labriſq; circũſcripta, dẽtes, linguam, laryngíſque & œſophagi initia ſuo tanquã hiatu continet. Vſus ergo oris eſt linguam continere, ipſiq; in ſuis actionibus commodius obeundis inſeruire: & quanquam multæ huius partes hucuſque expoſitæ fuerint, vt labra, dentes, maxillæ, ſeu genæ, lingua, tonſillæ, & palati foramina à naſo peruia, reſtat tamen dicendum quid ſit Palatũ, quid Gargareo, quid Pharinx & Fauces.

Quid palatum.

Palatum nihil eſt aliud, quàm oris pars ſuperior, dentibus gingiuis, & maxilla ſuperiore circumſcripta. Quo loco tunica toti ori communis ſuccincta multis crenis exaſperatur,

A ratur, vt illa inæqualitate & aſperitate cibi, linguam inter palatúmque agitati, attererentur & comminuerentur facilius. Neruos qui à quarta coniugatione in palatum deſcendunt, ſi quis reperire velit, tunicam illam ſeparet, & ab anteriore oris parte in poſteriorem reiiciat. Sic enim eos reperiet ad latera & partes poſteriores oſſium palati, quæ palatum circumſcribunt, & ad initium foraminum oris internorum, quæ à naſo & regione apophyſeon clinoidum deſcendunt. Aperta hæc fuêre foramina, vt reſpiratio inter dormiendum expeditior eſſet, & vt naſo malè affecto quæ per hunc viam appetunt, excrementa in os deriuarentur facilius. Fibris neruoſis eadem illa tunica texta eſt, vt de ſaporibus etiam linguæ inſtar iudicium ferret: hæ fibræ tunicam contexunt, quæ duræ molliſque conſiſtentię medium obtinet. Si enim durior extitiſſet oſſis aut cartilaginis inſtar, ſenſus expers extitiſſet: at mollior ſi fuiſſet, cibi eam duri, acres & pungentes læſiſſent.

Nerui palati.

Palati foramina cur aperta.

Qualis palati tunica.

De Gargareone. CAP. XIIII.

B

PER Gargareonem, corpuſculum intelligimus carnoſum & ſpongioſum, figura pinei mali, pendens ad perpendiculum ab extremo palato & baſi oſſis criſtę, quo palati duo foramina à naſo ad laryngis ingreſſum peruia dirimuntur. Hoc loco id ſitum eſt corpuſculum, vt inſpirati aëris impetum infringeret, moráque ipſum quodammodo temperaret & mitigaret oris tepore. Præterea vt eſſet vocis velut plectrum, expiratam fuliginem ſic diffundendo, vt per vniuerſum os diffundatur, quò illic reſonans articulari & agente lingua in certam vocem diſtingui & efformari queat. Cuiuſmodi vſus nõ eſt exiguus: cùm experientia cernamus, eos quibus particula hæc exciſa eſt, aut alio quouis caſu exeſa & corrupta, non modò vitiata voce eſſe, ſed etiam abſurdè, & vt Galli dicunt, velut de naribus loqui: imò temporis progreſſu, frigido citra temperationem ingruẽte aëre, in phthiſim incidere. Impedimento eadem eſt hæc particula, ne puluiſculus per aſperam arteriam in pulmones inuolet. Per Pharynga & Fauces, ſignificatur oris
C pars interior & poſtrema, laryngis & œſophagi ingreſſui præpoſita: ſic dicta, quòd locus ille anguſtus ſit, vt his tanquam anguſtiis aër ore exceptus in laryngem, & cibus in œſophagum cogi & compelli poſſit.

Gargareõ quid.

Vſus gargareonis multiplex.

Gargareonis exeſi incommoda.

Quid pharynx & fauces.

De Larynge. CAP. XV.

DICENDVM primò quid Laryngis nomine intelligatur, tum reliquæ in eo more ſolito conditiones exquirendæ. Ergo per laryngem non aliud hic intelligimus, quàm caput & extremitatem aſperæ arteriæ, quæ ad cartilaginoſam ſubſtantiã propius quàm ad aliam vllam accedit. Quãtitas eius inſignis eſt, varia tamen pro corporum varietate. Figura fiſtulæ germanicæ caput æmulatur. Compoſitio eſt ex octodecim muſculis, vtrinque nouem, nempe vt quantitate, ſic robore & actione paribus: ex tribus cartilaginibus, venis, arteriis & neruis, vt docuimus cùm de vaſorum diſtributione ageremus: item ex
D duplici tunica, externa vna, & altera interna, vt docuimus cùm de aſpera arteria diceremus. Tres hæ cartilagines coniunguntur certis ligamentis & muſculis: anterior cartilago quæ eadem maior eſt Græcis Thyroides, vulgò Scutiformis dicitur, quòd ad ſcuti formam figurata ſit. Secunda magnitudine media & poſterior, nomine caret: ex quo cartilago innominata dicitur. Vltima minima, quæ tamen in duas findi poteſt, ſummis illarum lateribus ſic incumbit, vt vaſis olearij aut aqualis os imitetur, ex quo Græcis Arytenoides dicta. Hæ ſic inter ſe aptæ cartilagines vocem diſtinctam edunt, Epiglotidis beneficio, ſimul & muſculorum illas obſerantium & reſerantium, dilatãtium & comprimentium, vnde infinitæ vocum varietates. Sic enim cùm reſerantur, dilatantur, vocem grauem edunt: cùm conſtringuntur, acutam: infinitis denique modis variam pro dilatationis aut conſtrictionis infinita varietate. Quia ergo oportebat has cartilagines eſſe mobiles, pręſertim Arytenoidem & Thyroidem, natura vtrinque illis nouem appoſuit muſculos, quorum tres ſunt communes & ſex proprij. Communium primus abditus ſub tertio muſculorum os hyoides mouentium, oritur à radice eiuſdem oſſis, ac deſcẽſu obliquo inſerit ſe ad baſim ſcutiformis, ad eam ſurſum deor-

Quid larinx.

Magnitudo figura & compoſitio.

Trium laryngis cartilaginum deſcriptio.

Vnde vocũ infinita varietas.

Muſculorũ laryngis deſcriptio.

ſumq; dilatandam. Secundus obliquè aſcendit à parte ſterni interiore ſecundum longitudinem aſperæ arteriæ (ex quo & Bronchius dicitur) ad eiuſdem ſcutiformis cartilaginis imum & latera, vt eam alis ſuis reſerat & dilatet. Cernitur hic muſculus inde à prima origine, in multam viæ ſuæ partem arctè hærere cum tertio muſculo oſſis hyoidis: ergo ſub vtroque muſculo corpus vtrinque cernitur glanduloſum anteriori & ſuperiori aſperæ arteriæ parti, qua parte ſe laryngi applicat circumfuſum: hoc corpus etſi carnoſæ ſubſtantiæ æmulum ſit, glandula tamẽ eſt: quæ ab Empyrico quodam ſcrophulas curante, auulſa aphoniæ ex vno latere conſequutionem attulit, propter reuulſum vnà neruum recurrentem ei glandulę dum ad laryngem pergit incumbentem, vt narrat Galenus libro de locis affectis. Tertius & vltimus oritur ex parte antica vertebrarum ceruicis, tranſuerſim incumbens œſophagi lateribus, deſinitque ad alas & latera cartilaginis ſcutiformis, vt illam arctius ſecundæ cartilagini annectat. Communes verò tres illi dicuntur muſculi, quia aliunde quàm à larynge originem ducunt, vt in eius partem aliquam inſerantur: nam & proprij dicuntur qui ab ipſo oriuntur larynge, hos vtrinque ſex eſſe diximus. Quorum primus ortus ex parte antica ſecundæ cartilaginis circulum perficit ſub baſi ſcutiformis: dum ſcilicet obliquè aſcendendo ad eiuſdem baſim poſtica in parte inſeritur, quò ipſam roboret & dilatet. Secundus ex ſecunda pariter cartilagine, inde vbi primò adhæreſcit ortus, obliquè pergit, primum illum decuſſando, ad interiorem & anteriorem partem cartilaginis Thyroidis, iuxta ipſius baſim, vt eandem ſecundæ coniungat. Tertius ex baſi poſtica ſecundæ cartilaginis, recta aſcendit ad baſim tertiæ ſeu Arytenoidis, vt eam cum ſecundo muſculo claudat & aperiat. Quartus aſcendit ex lateribus ſecundæ cartilaginis, iuxta ſecundi muſculi ortum, ad latera Arytenoidis, vt eam cum ſecundo muſculo claudat & reſeret. Quintus oritur ex interiore medio ſcutiformis, & deſinit in partem anteriorem Arytenoidis ad quarti muſculi inſertionem, vt eãdem cartilaginem comprimat. Sextus & vltimus ex baſi poſteriore Arytenoidis aſcendit ad eiuſdem baſim anteriorem, vt ipſam comprimat. Notandum verò omnes eiuſmodi muſculos (qui infernè ſurſum oriuntur) ramos excipere ex recurrentibus, ſed illos præcipuè qui Arytenoidem cartilaginem obſerant & reſerant. Situs verò, temperies, connexio, & vſus laryngis ex antedictis facilè innoteſcere poteſt: quanquam res imprimis operoſa eſt, omnes illas cõditiones in partibus organicis exquirere & demonſtrare, propter compoſitionis ipſarum diuerſitatem. Quare dehinc de earum ſubſtantia, temperie, & aliis quas prætermittemus circunſtantiis, conſules ea quæ in demonſtratione diximus partium ſimplicium & ſimilarium, ex quibus illæ organicæ conflantur: vt ſi quis quærat cuiuſmodi ſit temperiei larynx, frigidæ, ſiccæ, calidæ, & humidæ reſpondebis, quia cartilaginoſa & carnea ſubſtantia conſtat. Oris partes omnes recenſenti, non eſt prætereundũ corpus quod ex linguæ radice cartilaginoſum & membranoſum exurgit, id vt eſſet ad motum expeditius, id eſt quò facilius erigi & deprimi poſſet, (molliora enim aſſiduè dilabuntur, duriora verò flecti nequeũt) neque durius, neque mollius eſſe decuit, vt dum inſpiramus ſtaret erectũ, depreſſum verò ſe contineret dum deglutimus. Præcipuum eſt vocis inſtrumẽtum: probè enim illa articulari non poterat, niſi via ſtrictior extitiſſet. Viam ergo illam & cartilaginum laryngis, præſertim verò Arytenoidis ductum comprimit: humeſcit ſemper natiuo quodam & inſito humore: quare ſi febre vel alio ſimili caſu inareſcere ipſum contingat, vis loquendi adimitur. Vtrinque alligatur communi oris membrana, lateribus Arytenoidis vſque ad ipſius poſtica, vt orificium laryngis operculi vice claudat & aperiat, ne ex poculẽtis & eſculentis inter deglutiendum, quicquam in aſperam arteriam illabatur, tanta copia, vt egreſſum ingreſſumq; aëri præcludere poſſit. Non enim putandum eſt hoc corpus ita laryngis orificiũ exactè claudere, quin ſemper humoris tantillum ſecundum interna, velut parietũ ipſius, diſtillet ad pulmones humectandos: aliàs nullus eſſet Eclegmatum in affectibus thoracicis vſus. Et quia idem hoc corpuſculum motus voluntarij particeps erat, ideò quorumdã ſententia attributi fuêre illi quatuor muſculi, duo qui aperiant, & duo qui claudant, vtrinque vnus. Aperientes deſcendunt ex radice oſſis hyoidis, atque in ipſa inſertione in vnũ coëuntes in radicem huius corporis, id eſt Epiglotidis, poſtica parte deſinunt. Claudentes (in animalibus in quibus reperiuntur) intrinſecus oriuntur inter ipſius tunicam & cartilaginem. Certè quatuor hoſce muſculos in homine notare & reperire nunquam mihi licuit, etſi diligẽter & ſtudioſè inueſtiganti: in brutis verò eos animaduer-

Notanda hiſtoria.

Qui dicantur proprij laryngis muſculi.

Vnde neruos excipiãt muſculi laryngis.

De epiglotide.

Ex poculẽtis aliquid in pulmones ſemper diſtillat.

Epiglotidis muſculi.

A B C D

A animaduerti. Ideò nonnulli aſſerere auſi ſunt, hoc corpuſculum inter deglutiendum non incumbere laryngis orificio niſi grauitate rerum deglutiendarum depreſſum: reliquo tempore propter aſſiduam reſpirationem erectum ſtare aperto larynge. Reſtant conſiderandi exigui duo velut ſinus vel fiſſuræ potius, quas natura ſub epiglotide in ipſo larynge excauauit, vtrinque vnum, vt ſi quid fortè ex cibis & potu in laryngem dilaberetur & deerraret, illic retineretur & hæreret. Præterea vt violentius incurrens aër, in his velut rimis reſtitans infringeretur, haud aliter quàm ſanguis & ſpiritus in cor per ipſius auriculas ſubeuntes.

Fiſſurarum laryngis vſus.

De Ceruice, & partibus ipſius. CAP. XVI.

PRIMÒ quid ſit Ceruix definiemus, hinc partes eius perſequemur, cùm proprias, tum communes, quas præſertim nondum hoc ſermone attigimus. Nam de cute, panniculo carnoſo, venis, arteriis, neruis, œſophago, trachea arteria, & muſculis, ad partes in quas inſeruntur per ceruicis B longitudinem aſcendentibus & deſcendentibus, dicere nimis eſſet otioſum: quare nō eſt quod quicquam de Ceruice à nobis expectes præter deſcriptionem vertebrarum, propriarum nempe ceruicis partium, & ligamentorum tam ceruici propriorum, quàm illi cum capite communium: muſculorum denique tam cōmunium illi cum capite & thorace, quàm propriorum. Ergo ceruix nihil eſt aliud quàm capitis pars, quæ ab occipitis oſſe vſque ad primam dorſi vertebram continetur. In ceruice primò vertebræ ſunt conſiderandæ, demonſtrandúmque quid proprium ac peculiare, quidq; commune inter ſe habeant, vt ab illis naſcentium & in illas deſinentium muſculorum originem facilius demonſtrare poſſimus. Ceruix ſeptem conſtat vertebris, in quibus conſiderare oportet proprium ipſarum corpus: deinde foramina per quæ ſpinalis medulla illabitur. Tertiò vertebrarum apophyſes. Quartò foramina per quæ nerui à ſpinali medulla in alias partes diſſeminantur, & inſuper foramina apophyſeon tranſuerſarum, per quæ venæ & arteriæ quas ceruicales diximus, aſcendūt ſecundum ceruicis longitudinē: denique connexiones eiuſmodi vertebrarum. Quod C ad primum attinet, per corpus vertebræ, intelligimus partem eius anteriorem cui œſophagus incumbit. Quod ad foramen ſpectat, non ſemper id maius eſt illis vertebris quæ occipiti ſunt viciniores: ſemper verò vertebræ id ipſum circumſcribitur corpore, & inſuper tribus paſſim apophyſeon generibus, præterquàm in prima vertebra, rectis nempe, tranſuerſis & obliquis. Per rectas, eas intelligimus in vertebris colli prominentias, quæ in ipſarum ſummo corpore excauato ad perpendiculum inſident, aſſurguntq; tanquam crenæ hinc & hinc vna, ad ſuprapoſitæ vertebræ baſim recipiendam & ſtabiliendam. Per apophyſes obliquas, eminentias intelligimus, quibus vertebræ illæ ſibi inuicem annectuntur per Guiglymon. Sitæ ſunt hæ inter rectas apophyſes & tranſuerſas. Per tranſuerſas intelligimus eminentias corpori proximas, quæ recta linea vertebram diuidunt. Perforatæ ſunt hæ apophyſes, vt venis & arteriis antehac deſcriptis viam aperirent, quæ per neruorum foramē ſubeuntes ſpinalem medullam, vertebras & partes ad eas attinentes nutriunt. Notandum præterea quòd foramina vertebrarum ceruicis per quæ nerui à ſpinali medulla ad partes externas prodeūt, D ſubiecta ſunt tranſuerſæ apophyſi, coaleſcentia nempe ex vertebra ſuperiore & inferiore, contra quam reliqua quæ reliquæ ſpinæ vertebris inſunt, vt quæ ex vertebra ſuperiore fiant. Quod ad vertebrarū attinet cōnexionem, ſciendum omnes ſpinæ vertebras ſex habere cōnexiones, duas in proprio ſuo corpore, & quatuor in obliquis ſuis apophyſibus. Primis duabus connexionibus proprio corpore ſuo ſic ſibi mutuò articulantur, vt ſingulæ ſingularum infrà ſupráque poſitarum corporibus committuntur. Quatuor verò reliquis, per apophyſes ſuas obliquas aſcendentes deſcendentéſque, vtrinque geminas, ita inuicem ſibi inarticulantur, vt quemadmodum quarta (verbi gratia) ceruicis vertebra obliquis apophyſibus ſuis aſcendentibus excipitur, à tertiæ vertebræ apophyſibus deſcendentibus, ſic quintæ aſcendentes apophyſes obliquas, ſuis deſcendētibus obliquis excipiant, ſemper enim aſcendētes obliquæ excipiuntur, deſcendētes autē excipiunt. Excipiēda tamē eſt prima ceruicis vertebra, quæ quatuor eſt contenta connexionibus, per ſuas obliquas apophyſes inferiores, & ſuperiores quibus excipit apophyſes obliquas, tū oſſis occipitis, tū ſecūdæ vertebræ. Excipienda etiā ſecūda vertebra, quinq; cōnexionibꝰ cōtēta, nēpe quatuor per apophiſes ſuas obliquas

Ceruix quid.

Quæ in ſingulis ceruicis vertebris conſideranda.

Rectæ vertebrarum apophyſes quæ.

Obliquæ quæ.

Quæ tranſuerſæ.

Vertebrarū ceruicis cōnexiones.

& quinta per corpus ſuum qua connectitur corpori tertiæ vertebræ. Notandum verò eſt, quod cùm natura ſpinam denegarit primę vertebræ, ipſi in eius locum tuberculum quoddam dedit: Pariter cùm foramen non conſtituat commune cum ſecunda vertebra ad exitum nerui, vtrinque ad corporis latera perforata eſt, ſed & parte ſua antica tenuis facta eſt, quaſi ſine corpore, vt reciperet anteriorem apophyſim in ſuperiore ſecundæ vertebræ corpore excitatam, quam Hippocrates dentem nuncupat, ad quem præcipuum capitis ligamentum adnectitur, quod intus deſcendit ab occipite ſub apophyſibus clinoidibus. Hácque articulatione caput annuit & renuit, quemadmodum lateraliter mouetur per articulationem primæ, cum ſecunda vertebra. Apophyſis illa duobus alligatur ligamẽtis, quorum primum maius & latius externum eſt: totam in ambitu comprehendens ſuperiorem articulationem, à vertebris ad caput aſcendens, vel potius deſcendens à capite ad vertebras, quemadmodum quoduis aliud ligamentum mutuo ab oſſe in os aliud pertingens. Alterum validius eſt, cingítque etiam articulationem ſe cum cartilagine miſcẽs, quæ ſuo interuentu vertebras omnes connectit, prima excepta, vt in ſpina ſuilla licet intueri vertebras à ſeinuicem diuellẽdo: atque huiuſmodi ligamentis tota ſpina connectitur, conſurgítque ſuis omnibus partibus. Os ſacrum ex quatuor compoſitum eſt vertebris, & inſuper oſſe caudæ: excipit illud, fulcítque oſſa ilium, & ſuperpoſitas omnes vertebras tanquam baſis, quò fit vt à capite ad caudam vſque craſſeſcãt ſemper vertebræ, quia quod geſtat craſſius eſſe debuit eo quod geſtatur. Interiecta eſt vertebris humiditas quædam, lenta & pinguis, vt & reliquis articulis ad motus lubricitatem. Motus hîc dum fit, vertebræ à ſeinuicẽ abſcedunt. Spinæ vtilitates quatuor numerantur. Prima eſt quòd ſit tanquam ſedes & fundamentũ compagis & ſyntaxeos totius corporis, vt carina in naui. Secũda quòd medullæ ſit velut ſemita. Tertia quòd eiuſdem ſit conceptaculũ & præſidium. Quarta quòd viſceribus quæ intus ipſi innituntur & incubant, ſit tanquam vallum & propugnaculum. Et quia in ligamentorũ mentionem incidimus, non erit hîc inutile quę de ligamentis ſciri debent inſerere. Primùm ergo quid ligamentum ſit dicemus: deinde varias eius nominis acceptiones explicabimus: denique differentias perſequemur. Ergo ligamentum nihil eſt aliud quàm humani corporis pars ſimplex, poſt os & cartilaginem maximè terreſtris, ſæpius ab vtrauis mediatè vel immediatè ortum, atque in vtramuis pariter deſinens, aut in muſculum, aut in aliam partem: quò fit vt ligamentum exangue ſit, ſiccum, durum, & frigidũ, atque ſenſus expers, inſtar partium à quibus oritur, etſi neruo ſimile ſit albedine & conſiſtentia, niſi quòd durius exiſtit. Ligamentum in genere ſumitur & in ſpecie: in genere pro omni corporis parte, quæ aliam alteri connectit: qua in ſignificatione cutis ligamẽtum dici poteſt, quia partes omnes internas vna vnione continet. Sic peritonæum partes omnes naturales coniungens, & ad ſpinam adfirmans: ſic quæ coſtas ſuccingit membrana, vitales partes omnes continens: ſic cerebri membranę, nerui, venæ, arteriæ, muſculi, membranę, denique omnes ſimileſque corporis partes quæ alias coërcent & continent, ligamenta dici poſſunt, quia partem vnam alteri alligant: vt nerui, totum corpus cerebro: arteriæ, cordi: venę, hepati. At ligamenti nomen in ſpecie ſumptum, eam demùm corporis partẽ deſignat, quam paulò ante deſcripſimus. Differentiæ ligamentorum ſunt plures, alia enim mẽbranoſa ſunt & tenuia: alia lata, alia craſſa & rotũda, alia dura, alia mollia, alia magna, alia parua, aliæ abſolutè cartilaginoſa, aliæ mediæ inter os & cartilaginem conſiſtentiæ, pro ratione motus partium earum quas connectunt in velocitate, vehementia, & remiſſione, reliquas ligamentorum differentias vt inter diſſecandum occurrent, demonſtrabimus.

Apophyſis dens dicta.

Cuius dearticulationis vi caput annuat & renuat.

Ligamentorum vi continetur vertebrarum ſpinæ connexio.

Oßis ſacri vertebræ.

Spinæ vſus multiplex.

Ligamentũ quid.

Cur ligamẽtum ſit ſenſus expers.

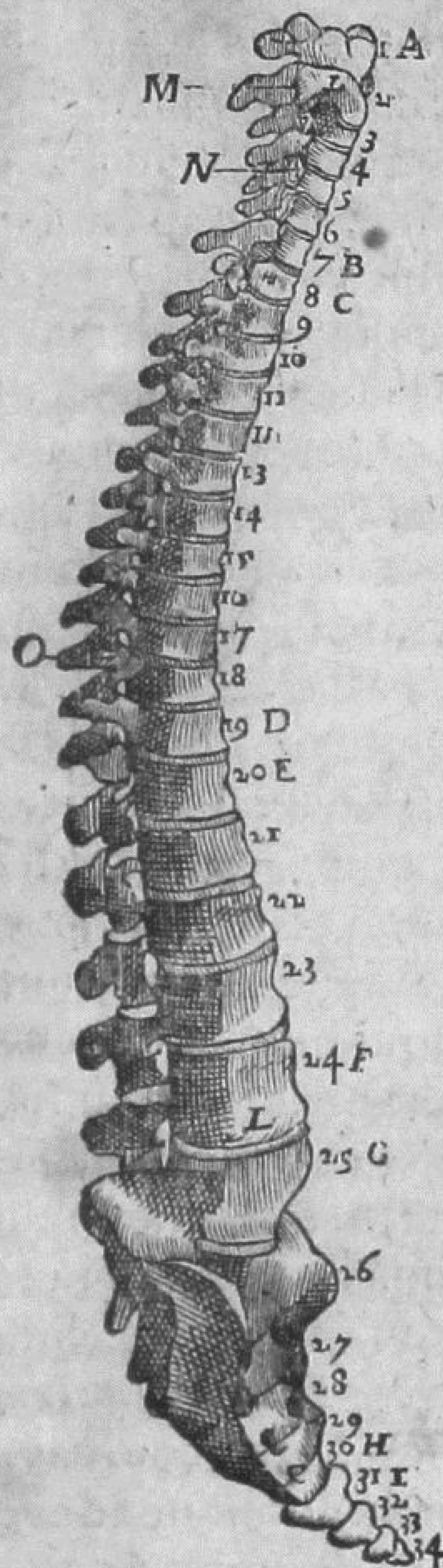
Quæ partes ligamenti generali appellatione intelligantur.

Ligamenti propriè dicti differentiæ.

A B C D

Figura

A *Figura ſpinæ totius.*

B

C

Spina eſt omnis in quinque partes diſtincta, ceruicem nempe, dorſum, lumbos, os ſacrum, & caudam.

Ceruix ex ſeptem coaleſcit vertebris, à nota A. *ad notam* B. *deſignatiſque numeris,* 1.2.3.4.5.6.7.

Dorſum ex duodecim à nota C. *ad notam* D. *inter numeros* 8. & 19.

Lumbi ex quinque, à nota E. *ad notam* F. *inter numeros* 20. & 24.

Os ſacrum ex ſex, à nota G. *ad notam* H. *inter numeros* 25. & 30.

Cauda, ſeu Coccyx, à nota I. *ad notam* K. *inter numeros* 31. & 34.

LL. *Corpus vertebrarum à ſecunda vſque ad vigeſimam quartam.*

M. *Secunda vertebra, Hippocrati dens dicta, propter apophyſin hîc ſub prima vertebra latentem.*

N. *Apophyſes tranſuerſæ.*

O. *Spinæ vertebrarum.*

De muſculis Ceruicis. CAP. XVII.

CERVICIS muſculi tum proprij, tum communes viginti, vel etiam duo & viginti numerãtur, nempe vtrinque decem vel vndecim: quorum ſeptem ſolùm caput mouent, aut cum capite primam vertebram: reliqui tres aut quatuor ipſam ceruicem. Septem caput mouentium & cum capite primam vertebram, alij ipſum extendunt & erigunt, alij flectunt & inclinant, alij obliquè mouẽt, omnes verò ſimul motu ſuo ſucceſſiuo circulatim, idẽque eſt de ceruicis muſculis iudicium. Sed priuſquàm ad deſcriptionem originis & inſertionis ipſorum veniam, admonitum te velim, ſectione tollẽdos eſſe duos muſculos omoplatæ, Trapezium nempe & Rhomboidem: quorum quò facilius demonſtrare poſſis originem & inſertionem, ſeu actionem potius qua originẽ illam & inſertionem exquirimus: reuellendi erunt initio ducto ab inſertione, quæ eſt ad omoplatam D (vt ſuo dicetur loco) ipſos originem verſus reſupinando, id eſt ad ſpinam. Præterea, ſectione etiam tollendus eſt Rhomboides minor, poſterior & ſuperior (dentatus etiam dictus) ab origine quæ eſt ad tres vertebras inferiores ceruicis & primam dorſi, reſupinaréque ad inſertionem quæ eſt ad tria ſpatia coſtarum inferiorum, iuxta angulũ poſteriorem & ſuperiorem omoplatæ, vt dicetur ſuo loco. His ſic ſublatis muſculis, tollendi ſunt hi qui caput erigunt & extendunt muſculi quatuor, & deinde duo illi qui ipſum obliquè mouent, & tandem vnus qui ipſum flectit & inclinat, poſcit enim id ordo Anatomicus. Si tamen ita videtur, potes inuiolatis aliis eum ante omnes ſectione tollere qui Maſtoideus dicitur, quiq; caput inclinat & flectit. Quod ad eos quatuor attinet qui caput attollunt & extendunt, primus à ſplenis figura Splenius dictus, aſcendit à ſpinis quinque dorſi ſuperioribus & quatuor inferioribus ceruicis, & ad occiput apophyſimq; maſtoidem ſeu mammillarem obliquè inſeritur, vnde ipſum reſupinabis originem verſus. Secundus contextus ſui ratione dicitur Complexus: hic egreſſus à tertia, quarta & quinta apophyſibus tranſuerſis dorſi, & ſæpius à prima ceruicis, rectà aſcendit ad occiput, inferiorem ceruicem, & lateralem ipſius cingẽs: faci-

Numerus.

Splenius muſculus.

Complexus.

lè eum ſuſtuleris ducto reuulſionis à ſpina initio, indéque progreſſu facto verſus com- A
memoratas apophyſes tranſuerſas, & proceſſus mammillares oſſis occipitis. In duos
aut tres muſculos hic complexus diuidi poteſt, quanquam ægrè propter complexos
ipſius contextus. Tertius & quartus, qui duo ſunt ex octo paruis, vtrinque quatuor e-

Duo muſculi ceruicis recti.

xiſtentibus, nonnihil obliquè aſcendunt: primus quidem ex toto latere ſecundæ ver-
tebræ. Secundus ex toto latere apophyſios primæ vertebræ, quæ ſpinæ loco ipſi con-
ceſſa fuit, ad occiput è regione ſpinæ aſcendunt: duo hi muſculi omnium Anatomico-
rum conſenſu recti muſculi dicuntur, ſolum caput mouētes: minimè illi quidem ſuæ
originis aut inſertionis ſedibus reuellendi, ſed tantùm ſubiecta habenula vinciendi,
quò facilius demonſtrari poſſint. Sequuntur vtrinque duo obliqui, quorum vnus ſo-
lum caput mouet, alter primam primò vertebram: ſecundò verò & per accidēs caput

Duo obliqui.

ipſum. Quod ad primum, contra nonnullorum ſententiam, oritur ab apophyſi tranſ-
uerſa primæ vertebræ, indéque inſeritur, ſupra inſertionem primi recti, quem ſubtus
attollere pariter, non autem ſeparare oportet. Alter egreſſus è ſpina ſecundę vertebræ
ad primæ apophyſim inſeritur contra præcedentis originem, quanquam nonnulli ali- B
ter ſentiunt. Hunc ſimiliter non ſuo loco eripere, ſed tantùm ſubmiſſo vinculo attol-
lere oportebit, vt intueri poſſis quo modo hi omnes ſimul triangulum æquilaterum
conſtituant. Huius muſculi actio præcedentis actioni cōtraria eſt, vt contraria ipſius

Qui verè dicantur ceruicis muſculi proprij.

origo & inſertio arguunt. Quare quando primus obliquus caput antrorſum moue[t]
obliquè, ſecundus id per primam vertebram reuocat: hic cum ſuo alterius lateris con-
genere, poſſunt verè dici muſculi ceruicis proprij, quia ad nullam aliam partem ſpe-
ctant, cùm contra fiat in reliquis. Notandum verò eſt, caput (Galeni ſententia) duos
habere motus, vnum rectum antrorſum & retrorſum qui apparet in his qui annuunt

Capitis motus duo.

& renuunt: alterum circularem. Primus, eidem Galeno fit prima vertebra ſupra ſe-
cundam mota: ſecundus capite moto ſupra primam vertebram: qua in re reprehenſus
fuit à recentioribus Anatomicis, docentibus caput in circulum & gyrum obuerti nō
poſſe ſupra primam vertebrā citra luxationem. Quod ad vltimum attinet qui caput

Maſtoideus muſculus.

flectit, à parte ſuperiore & laterali ſterni & parte proxima claviculæ, obliquè ad apo-
phyſim maſtoidem occipitis aſcendit, ex quo Maſtoideus dicitur. Hunc multiplicis C
originis ratione, in duos potius quàm in tres muſculos diuiſeris. Satius verò fuiſſet
moueri caput in omnem partem, æquè retrorſum, dextrorſum ac ſiniſtrorſum. Sed ſic

Cur capitis non plures motus quā duo.

ſæpè luxatio contigiſſet magno noſtro damno & vitæ periculo: neque enim eiuſmo-
di motus facilitas contingere potuiſſet citra articuli laxitatem. Itaque natura maluit
capiti concedere pauciorum motuum innoxiam, quàm plurium aleæ & periculi ple-
nam facultatem. Quare articulum hunc non laxum, ſed rigidum, & robuſtum
effecit.

Poſt huiuſmodi muſculorum demonſtrationē, tranſeundum eſt ad tres aut quatuor
ceruicis, quorum duo (quos nonnulli ad vnum reuocant) extendunt, alter flectit, vlti-
mus mouet lateraliter, & omnes motu ſuo ſucceſſiuo circumagunt, vt de capitis mu-
ſculis diximus. Primus eorum qui extendunt, originem ſumens à ſex tranſuerſis apo-
phyſibus, ſex ſuperiorum dorſi vertebrarum, vel potius à radice obliquarum, rectà a-
ſcendit ad ſpinam ſecundæ ceruicis vertebræ, & eius apophyſim obliquam, nonnulli

Muſculus tranſuerſarius.

Tranſuerſarium appellant. Hunc ſiquidem reuellere eſt animus, à ſpina primùm ſe- D
cernere oportet, inde verſus tranſuerſas apophyſes reſupinare: niſi mauis ipſum cùm
ſit vltimus & oſſibus vicinior, paululum à congenere ſuo & ſocio abducere, quo loco
originibus diſtinguuntur. Hanc ortus diſtinctionem ſi haud ita peruiam & apertam
comperias, nihil mirere, obſcura enim ferè eſſe ſolet. Nam Spinatus, quod frequen-

Spinatus.

tiſſimū eſt, à radicibus ſeptem ſuperiorum ſpinarum dorſi & vltima ceruicis egreſſus,
in alias ſpinas ceruicis inſeritur, vt iure hîc cum ſuperiori à Galeno confundatur. Ter-
tius ceruicem flectit, intúſque ex corpore quinque ſuperiorū vertebrarum dorſi (quā-
quam obſcuro admodum exortu, præſertim in emaciatis) ſubter œſophagum ſecun-

Longus.

dum ceruicis longitudinem, vſque ad os occipitis aſcendit, cuius parti interiori ob-
ſcurè inſeritur. Quare non ceruici modò, ſed & capiti etiam flectendo auxilio eſſe
veriſimile. Fit hic muſculus ex fibris obliquis, prodeuntibus ex vertebræ corpo-
re, per totam quam emetitur viam ad apophyſes tranſuerſas alterius vertebræ. Cæ-
terùm cum ſociali ſuo ex oppoſito ſtante, videtur ſupra vertebrarum corpora con-
ſtituere ſemitam quandam cauam ad œſophagum, & vocatur muſculus longus.

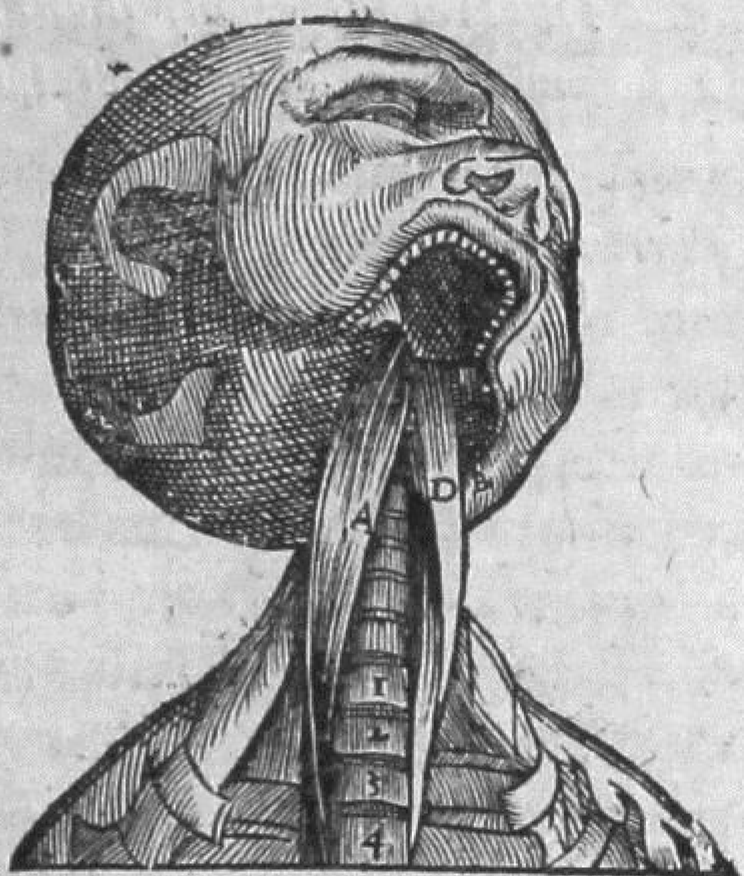
Quartus

A Quartus & vltimus quem diximus, ceruicē in latus mouere, Scalenus à figura dictus, aſcendit ex maiore parte, poſteriore & ſuperiore primæ coſtæ thoracis in omnes apophyſes tranſuerſas ceruicis in eas ſuis ſe fibris inſerens, quas quantum oportuit longas ea veluti gratia ſortitus eſt, vt ab vltima ceruicis apophyſi in primam ſeu ſummam eiuſdem defigere ſeſe poſſet. Hunc muſculum velut duplicem & bifidum facit neruorum per ipſum ad brachium digreſſus. Quod ad venas & arterias ad ceruicem attinētes ſpectat, expoſitæ hæ fuêre proprio capite de vaſorum diſtributione: reſtat notandum omnes eiuſmodi muſculos, neruos recipere ex vertebris vnde oriuntur.

Muſculus Scalenus.

Quarta Muſculorum figura.

B

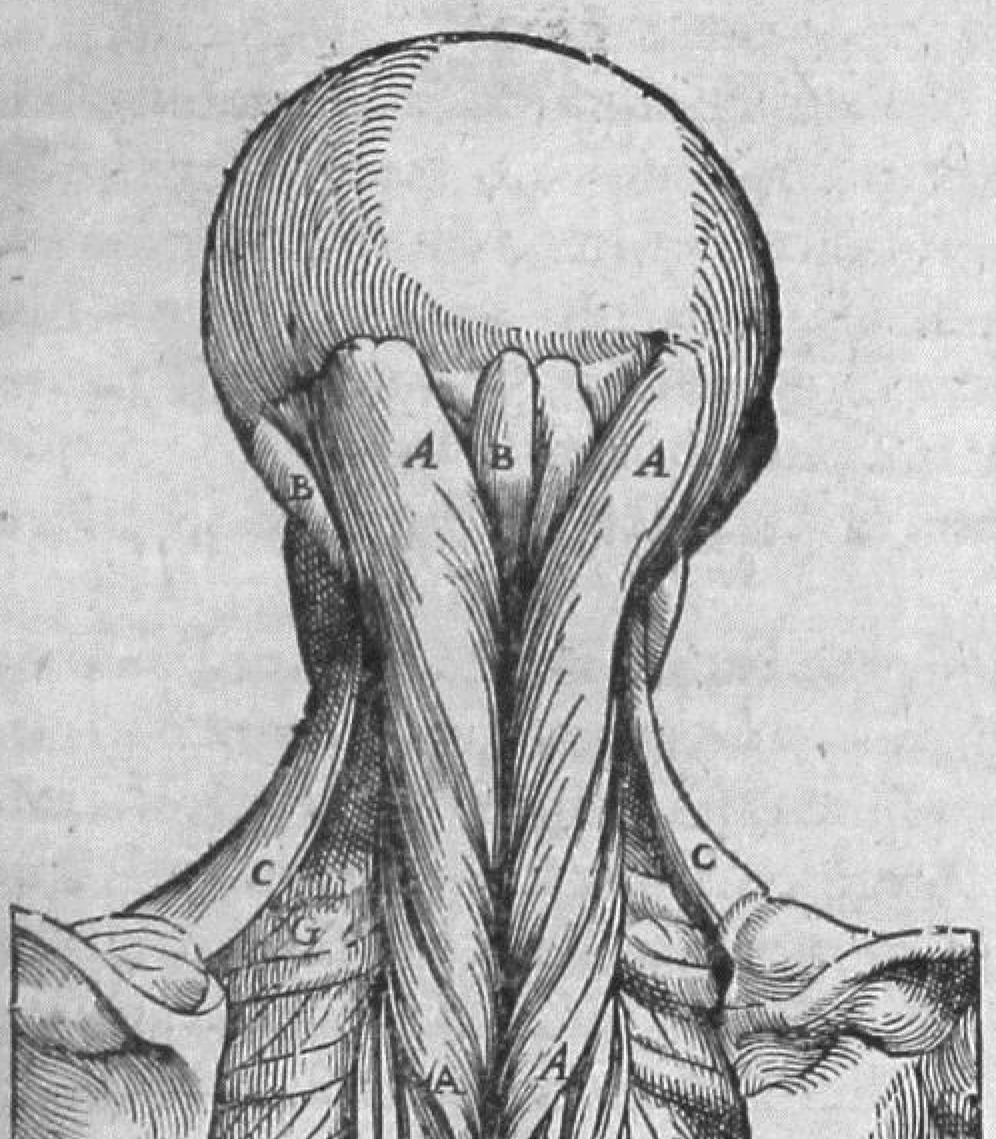

A. D. *Monſtrant duos muſculos, qui flectunt caput, & ceruicis vertebras, quique deſcendunt vſque ad quartam dorſi vertebram.*

1.2.3.4. *Corpora vertebrarum dorſi.*

Quinta Muſculorum figura.

C

D

AAAA. *Monſtrant ſplenios duos muſculos, qui caput extendunt & erigunt.*

BB. *Duos complexos.*

CC. *Duos leuatores omoplatæ.*

DD. *Duos ſacrolumbos reſpirationi inſeruientes.*

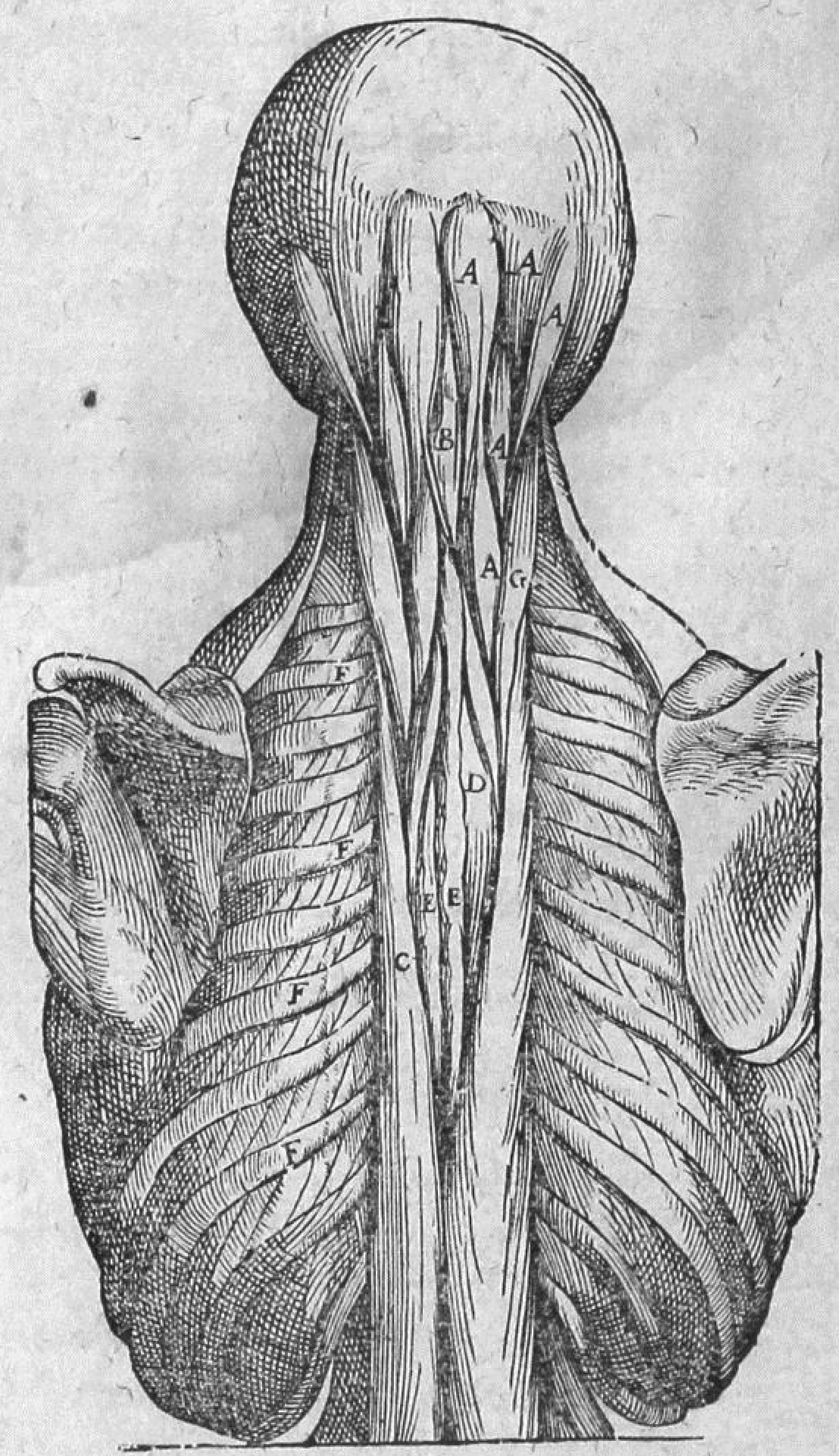
E. *Duos ſemiſpinatos.*

F. *Partem ſacri, niſi malis ſeorſim vnum conſtituere, quem rachitidem nuncupare poſſis.*

GG. *Muſculos intercoſtales externos.*

Figura Muſculorum ſexta.

A

AAAA. *Muſculum monſtrat complexum.*

B. *Spinatum.*

C. *Tranſuerſarium ceruicis.*

D. *Semiſpinatum.*

EE. *Duos rachitidas, niſi illos malis reuocare ad ſacrum aut ſpinatum, notatum nota* B.

B

FF. *Coſtas.*

C

Septima Muſculorum figura.

AA. *Duos monſtrat ſplenios.*

BB. *Secundum muſculum complexum.*

C. *Leuatorem omoplatæ.*

D. *Clauiculam.*

E. *Partem muſculi dentati poſterioris & ſuperioris.*

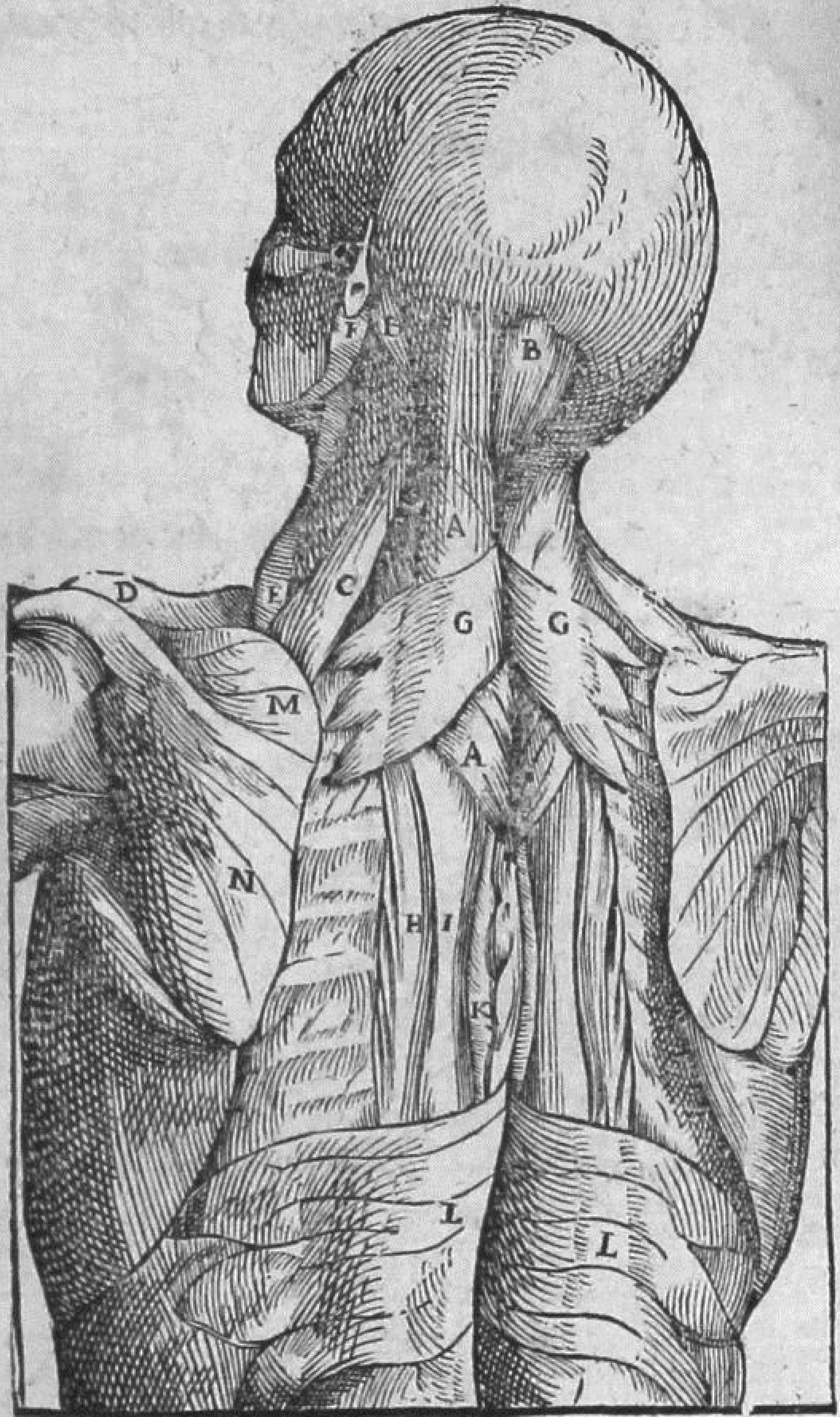
D

FF. *Muſculos poſteriores omoplatæ, Rhomboides dictos, qui retrorſum omoplatam trahunt.*

GG. *Duos muſculos latiſsimos brachiũ deprimentes.*

Muſculo-

A *Muſculorum figura octaua.*

A. *Monſtrat ſplenium ſiniſtrum.*

BB. *Secundum complexum.*

C. *Leuatorem omaplatæ.*

D. *Clauiculam.*

E. *Muſculum oßis hyoidis, in medio tendineum, ortum à coſta ſuperiore omoplatæ.*

F. *Muſculum os aperientem.*

GG. *Duos paruos muſculos poſteriores & ſuperiores, qui dilatant quatuor coſtas ſuperiores Thoracis.*

H. *Muſculum ſacrolumbum.*

I. *Muſculum ſemiſpinatum.*

K. *Portionem muſculi ſacri.*

LL. *Paruum dentatum, poſteriorem & inferiorem, qui dilatat quatuor coſtas inferiores.*

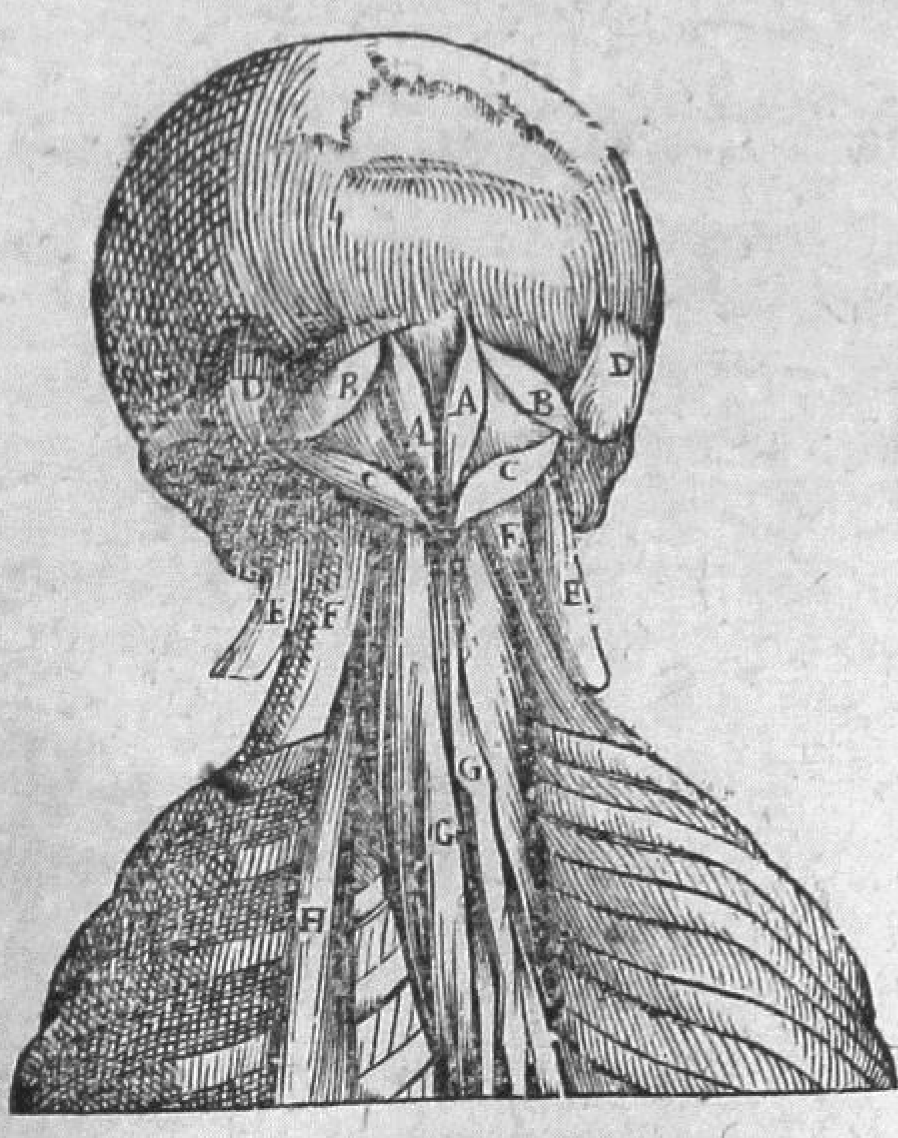
M. *Muſculum brachij in cauitate ſuperiore omoplatæ, qui poteſt dici Epomis.*

N. *Brachieũ ſitum in parte gibba omoplatæ.*

B

C

Nona Muſculorum figura.

AA. *Duos monſtrat muſculos rectos ortos à ſpina ſecundæ vertebræ, quique ad os occipitis inſeruntur, ſub quibus parui duo latent, orti à prima vertebra, indéque inſerti in os occipitis.*

BBBB. *Quatuor muſculos obliquos.*

DD. *Apophyſim maſtoidem.*

EE. *Leuatores omoplatæ per medium ſectos.*

FF. *Duos ſcalenos.*

GG. *Duos ſpinatos.*

H. *Sacrolumbarem.*

D

De Muſculis thoracis & lumborum. CAP. XVIII.

AGENDVM nunc de muſculis tum thoracis qui reſpirationi inſeruiunt, tum lumbaribus. Sed ante ſciendum partem Thoracis poſteriorem metaphrenum ſeu dorſum dictam, duodecim vertebris conſtare, lumbos verò quinque, quæ omnes à ceruicis vertebris nihil differunt, niſi quòd ſuo ſunt craſſiores corpore quàm ceruicis, neque interim foramine minores. Sed nec habent apophyſes tranſuerſas, perforatas, ſeu bifidas, vt ceruicis verte-

Metaphrenũ & dorſum idem. Quo differant & cõueniãt dorſi lumborũ & ceruicis vertebræ.

bræ. Præterea ſingulæ harum vertebrarum per ſe ſolæ, vtrinque parte ſua inferiore conſtituunt foramen, quò tranſitus eſt neruo à ſpinali medulla ad circumiacentes partes prodeunti, cùm contra in ceruicis vertebris, niſi ex duarum concurſu eiuſmodi foramina non coaleſcant. Quod ad apophyſes Thoracis attinet, ſeu tranſuerſæ illæ ſint, rectæ aut obliquæ, nihil à ceruicis vertebris differunt (nempe vſque ad decimam) niſi quòd tranſuerſæ cùm non ſint perforatæ, vt dictum eſt, coſtas quodammodo fulciunt, arctè ipſis alligatæ validis ligamentis, propriis & communibus: at poſt decimam dorſi vertebram, duæ reliquæ dorſi & lumborum omnes diuerſæ ſunt, non ſolùm à ceruicis vertebris, ſed etiam à decem illis primis dorſi ob apophyſes ſuas obliquas, quia ab vndecima (quæ recipitur tã à ſibi ſuperpoſita, quàm à ſubiecta, ad robur totius ſpinæ & faciliorem eius flexum, ſiue metu fracturæ aut diuulſionis) ſupradictæ apophyſes vertebrarum inferiorum quæ ſolebant recipere, recipiuntur: quemadmodum contra recipiunt quæ ſolebant recipi. Differunt præterea ab omnibus ſupradictis ob ſuas ſpinas, quia ab vndecima incipiunt paulatim ſurſum ſpectare, contra quã ſuperiores. Quòd ſi quis quærat, quî decima vertebra metaphreni dici poſſit ſpinæ medium, cùm ſpina ex viginti quatuor vertebris tota conſurgat? is intelligat hac demum conditione id verè dici, ſi ſex ſacri oſſa, & quatuor caudæ (magis cartilaginoſa quàm oſſea) numerentur inter oſſa ſpinæ. Tum enim à capitis articulo ad vndecimam vſque dorſi vertebram ſeptemdecim numerantur, & inde deorſum totidem. Sed regrediamur ad muſculos thoracis reſpirationi ſeruientes. Sciendum in primis muſculos eiuſmodi eſſe nouem & octoginta, nempe vtrinque quadraginta quatuor, pares robore, craſſitie, ſitu, & actione: & vnum præterea medium, quem diaphragma nominant. Ex illis quadraginta quatuor exiſtunt duo & viginti, qui thoracem dilatant in inſpiratione: nempe ſubclauius, dentatus ſeu ſerratus maior, nonnullorum ſententia, ambo Rhomboides ſeu ſerrati poſtici, obliquus aſcendens Epigaſtrij, vndecim intercoſtales, & ſex intercartilaginei externi: totidem contra thoracem contrahunt expirando: nempe ſacrolumbus, obliquus deſcendens, rectus, & tranſuerſus Epigaſtrij, triangulus internus, ſex intercartilaginei & vndecim intercoſtales interni. Ex illis viginti duobus thoracem dilatãtibus, primus Subclauius dicitur à ſitu, deſcẽdit enim obliquè ex clauiculæ parte interna & antica, in primæ coſtæ cartilaginem ad ſternum vſque, eámque dilatat. Secundus ſerratus maior nonnullorum ſententia intus ortus ex tota baſi omoplatæ, tranſuerſim inſeritur in nouem coſtas ſuperiores, quaſdam ſerratas apophyſes, longius in coſtarum oſſa quàm in ipſarum ſpatia, ſeu intercoſtales muſculos producens, ex quo ſerrati nomen habuit: nonnulli tamen hunc muſculum inter omoplatæ muſculos retulerunt. Tertius deſcendit ex tribus ſpinis inferioribus ceruicis & prima dorſi, vi ligamenti membranoſi & tenuiſſimi, in tres aut quatuor coſtas ſuperiores, longius in ipſarum ſpatia ſeu muſculos intercoſtales, quàm in ipſas coſtas ſeu oſſa productus, ex quo ſerratus poſterior & ſuperior dictus eſt. Quartus aſcendit pariter, vi ligamenti membranoſi & tenuis ex tribus ſuperioribus ſpinis lumborum, & duabus vltimis metaphreni in tres aut quatuor coſtas nothas & inferiores ſeu poſtremas, in eaſdem ſeu earumdem oſſa longius productus, quàm in ipſarum ſpatia, ſeu intercoſtales muſculos, ex quo ſerratus poſterior & inferior dictus eſt. Inſuper verò duo illi poſtremi muſculi, communi nomine à figura dicti fuere Rhomboides. Quintus quem epigaſtrij aſcendentem diximus, abundè ſuo loco fuit deſcriptus. Vndecim intercoſtales externi, deſcendunt obliquè ex poſtica parte inferni lateris coſtæ ſuperioris, in anticam ſuperni lateris coſtę ſuperiori illi ſubditæ, contraria prorſum ratione quàm intercartilaginei ſex, qui ſimilem ortum & inſertionem inter cartilagines habentes, quàm intercoſtales inter coſtas, deſcendunt obliquè ex antica parte retrorſum, atquehęc de muſculis thoracem dilatãtibus inſpirando. Reliquorum verò totidem muſculorum qui Thoracem contrahunt expirando, primus ortus ex oſſe ſacro & apophyſibus obliquis lumborum, aſcendit (ſtrictè & confuſe adhærens cum muſculo ſacro, quem poſtea deſcribemus) ad radices duodecim coſtarum, ſingulis inter aſcendendum exiguum tendinem impertiens, quo illas coſtas contrahit verſus apophyſes trãſuerſas: ex eóque ſuo ortu ſacrolumbus dicitur. Secundus, tertius, & quartus quos obliquum deſcendentem, rectum & tranſuerſum epigaſtrij diximus, ſuo loco deſcripti fuêre. Interim notandum tres hos epigaſtrij muſculos iuuare expirationem, per accidens potius, quàm ex ſeſe: nempe repellendo diaphragma

Quî decima dorſi vertebra ſpinæ totius mediũ dicatur.

Numerus muſculorũ thoracis.

Thoracẽ dilatãtes muſculi.

Thoracẽ cõtrahẽtes ſeu expirationi ſeruientes muſculi.

Subclauius thoracẽ dilatantium primus.

Serratus maior.

Serratus poſterior, ſuperior.

Serratus poſterior inferior.

Epigaſtrij obliquus aſcendens.

Vndecim intercoſtales externi.

Intercartilaginei.

Sacrolumbus thoracẽ contrahentium primus.

Obliquus deſcendens rectus & tranſuerſus epigaſtrij.

A B C D

A phragma verſus pulmones per inteſtina, quæ etiam ſurſum compellunt, dum trahunt partes quibus inſeruntur verſus ſuam originem. Quintus quem triangulum diximus, quinque cartilaginum compreſſor, ſeu cartilagines comprimens dici poteſt, ex ſterni lateribus internis egreſſus, pergit ad omnes verarum coſtarum cartilagines: hic magis in brutis ſub ſterno apparet, quàm in hominibus: quamquam ne in his quidem eſt obſcurus.

Triangulus muſculus.

Quod ad intercoſtales internos attinet, meo iudicio, oriuntur ex lateribus infernis coſtæ ſuperioris, & obliquè ex antica parte retrorſum deſcendentes, inſeruntur in ſuperiora latera ſubditæ coſtæ: ſic vt ſequantur productionem fibrarum intercartilagineorum externorum, quemadmodum ſex intercartilaginei interni, ſequuntur ſitum intercoſtalium externorum ex poſticis in antica procedentes: itaque tam intercoſtales quàm intercartilaginei interſecāt ſe vbique, in literę x ſimilitudinem. Scio nonnullos ſcripſiſſe, muſculos internos, (ſeu intercoſtales illi ſint, ſeu intercartilaginei) aſcēdere ex lateribus ſuperioribus coſtæ inferioris antrorſum vel retrorſum. Sed ſi hoc verũ eſſet, ſequeretur eiuſmodi muſculos neruum admittere cauda & non capite,

Intercoſtales interni.

Intercartilaginei interni.

Muſculi neruũ ſemper admittunt ſuo capite.

B cùm neruus ſub coſta ſemper pergat, ac non ſupra coſtam. Vltimum thoracis muſculum, Diaphragma nempe, abundè antea deſcripſimus: quare reſtat vt lumborum muſculos deſcribamus. Sunt hi ſex numero, vtrinque tres, pares craſſitie, viribus & ſitu: horum vnus lumbos flectit, reliqui duo extēdunt, triangulus à figura dicitur, qui lumbos flectit, aſcendit is à multa parte coſtæ poſterioris oſſis ilium, in apophyſes tranſuerſas lumborum, & in vltimam metaphreni internè, qua de cauſa factus eſt ex fibris breuibus, longis, & mediis, correſpondentibus viciniæ aut diſtantiæ dictarum apophyſeon. Extendentium primus dicitur Semiſpinatus, quia in medium vſque ſuum corpus originem trahit, ex ſpinis oſſis ſacri & lumborũ: is fibris ſuis obliquis aſcendit ex omnibus dictis ſpinis ad apophyſes tranſuerſas, tam lumborum quàm thoracis. Alter dicitur Sacer, quòd originem habeat ab oſſe ſacro vel lateribus ipſius: is aſcēdit fibris ſuis obliquis ad ſpinas lumborum, & vndecim thoracis inferiorum vertebrarũ.

Diaphragma.

Lumbares muſculi.

Triangulus

Semiſpinatus.

Sacer.

De muſculis Omoplatæ. CAP. XIX.

C EXtremitatum nunc, & in primis brachij muſculi ſunt deſcribendi, initio ducto ob Omoplatæ muſculis. Horum deſcriptionem quò facilius intelligamus, obſeruanda primùm eſt omoplatæ natura & conditio. Ergo omoplata qua parte inſidet & incumbit coſtis, quadamtenus excauata eſt: quare & parte oppoſita quadamtenus protuberat. Duas habet coſtas, ſuperiorem vnam, & alteram inferiorem. Per ſuperiorem nihil aliud intelligitur quam extremitas, aut linea recta quæ tempora ſpectans, extenditur ab angulo exteriore omoplatæ ſub clauicula, vſque ad apophyſim Coracoidem, quam extremo ſuo coſta hæc producit. Per inferiorem, intelligimus imam extremitatem quæ epigaſtrium & notas coſtas ſpectat.

Omoplatæ deſcriptio.

Duæ coſtæ in omoplata.

Præterea in omoplata notamus baſim, caput & ſpinam. Per baſim, intelligimus partem omoplatæ latiorem quæ ſpinam dorſi ſpectat. Per caput, partem ipſius ſtrictiorē intelligimus, qua caput humeri excipit, cauitate leniter cælata, quam profert tum de ſe, tum de cartilaginibus quibuſdam, quæ cauitatis illius ambitum defixæ cingunt. Cauitas eiuſmodi Glene dicitur. Exci-

Quid baſis omoplatæ.

Caput omoplatæ.

D pit hæc continétque os brachij, ſeu humeri, forti quodam ligamento, articulum cingente & firmante, cuiuſmodi ligamentum commune eſt omnibus aliis articulis: naſcitur hoc ligamentum ab extremis cauitatis omoplatæ, atque totum articulum in orbem inuoluit, infigens ſe capiti brachij ſeu humeri: ſunt & pręter hoc alia ligamenta quæ articulũ hunc cingunt & roborant. Per ſpinam, apophyſis intelligitur, quæ ſenſim ſupra gibbam omoplatæ ex baſi eiuſdem, vbi humilis erat & depreſſa, aſſurgens, elatior fit, donec deſinat in acromion. Natura verò machinata eſt duas in hoc oſſe productiones (acromion nempe, ex ſpina, & coracoidem, ex coſta ſuperiore factam) ad confirmationem dearticulationis quę eſt brachio ſeu humero cum omoplata, ſcilicet ne brachium facilè luxaretur ſurſum vel antrorſum: excipitur inſuper clauicula ab apophyſi Acromion dicta.

Ligamentũ commune.

Spina omoplatæ.

Productio coracoides & acromiō

Muſculi omoplatam mouentes ſex ſunt: horum quatuor proprij ſunt, duo alij communes. Quatuor propriorum, primus ſitus in parte antica aſcendit ab oſſibus ſex aut quinque coſtarum ſuperiorum ad coracoidem quam trahit antrorſum: vocatúrque Serratus minor: quem vt apertè demonſtrare poſſis, pectoralem à clauicula auellere oportet, ferè ad medium vſque ſternon. Alter primò illi op-

Omoplatæ muſculi.

Serratus minor.

poſitus, poſitus eſt in parte antica, ducítque originem ex tribus ſpinis inferioribus A ceruicis, & tribus ſuperioribus metaphreni, vnde introrſum in totam baſim cartilaginoſam omoplatæ extenditur & deſinit, ipſam retrorſum trahens, Rhomboides appellatur. Tertius ab actione ſua, Leuator dictus, in parte ſuperna ſitus, deſcendit ab apophyſi tranſuerſa primarum quatuor ceruicis vertebrarum in omoplatæ angulum ſuperiorem & eiuſdem ſpinam. Quartus Trapezius ſitus eſt in parte poſtica: atque initio membranoſus, mox verò carnoſus oritur ab occipite pene toto, ab omnibus ſpinis ceruicis & octo ſuperioribus vertebris thoracis, indéque inſeritur ſua aponeuroſi in baſim prope totam omoplatæ, extendens ſe ſupra ipſius muſculos, vſque in mediam eiuſdem ſpinam, in qua carnoſus inſeritur vſque ad acromion, partem ſuperiorem clauiculæ, & quodammodo ad coſtam ſuperiorem. Triplicem hic muſculus habet actionem ratione triplicis originis. Prima eſt trahere omoplatam verſus ſuam originem, id eſt ad occiput & ſpinam ceruicis. Altera eſt eam trahere retrorſum, per originē quam habet à quinta, ſexta, ſeptima & octaua ſpina vertebrarum thoracis. Notandum verò diuerſas eiuſmodi actiones, non obiri ab hoc muſculo per neruum vnicum, ſed per plures qui in eum veniunt à ſpinali medulla per foramina vertebrarum B tam ceruicis quàm metaphreni, à quibus ortum ducit. Quòd ad duos qui ſunt communes omoplatæ & brachio ſeu humero, eos cum humeri muſculis deſcribemus: horum enim alter Latiſſimus dictus, ab oſſe ſacro ad omoplatam & brachium aſcendit. Alter Pectoralis à ſterno & clauicula ad omoplatam etiam & brachium pertingit.

Rhõboides. *Leuator.* *Trapezius.* *Latiſſimus.* *Pectoralis.*

Deſcriptio manus in genere ſumptæ. CAP. XX.

OPORTERET nunc ordine muſculos brachij deſcribere: ſed ante ſciendum eſt, quid ſit, quod brachium dicimus. Sed cùm id commodè intelligi non poſſit niſi prius quid manus ſit intellexerimus, cùm manus pars brachium ſit, ideo definire ante oportet quid manus ſit, deinde manum in ſuas partes diuidere. Manus igitur duobus modis vſurpatur, generaliter nempe, & ſpecialiter: generaliter ſumpta manus ſignificat, id totum quod continetur ab articulo omoplatæ cum humero, ad vſque extremos digitos. In ſpecie verò id tantum denotat, quod ab extremis cubiti oſſibus, ſeu brachialis initio ad extremos vſque digitos comprehenditur. Ergo in genere manus eſt organum organorum, & inſtrumentorum inſtrumentum, ad capiendum & continendum deſtinatum. Componitur ex tribus magnis partibus, ſcilicet ex brachio, cubito & manu ſpecialiter ſumpta: manus verò ſpecialiter ſumpta, in tres alias partes iterum diuiditur, carpum ſeu brachiale, metacarpium ſeu poſtbrachiale, & digitos: omnes hæ partes (cùm ſingulæ non modo ſint partes organicæ: ſed etiam partium organicarum partes) compoſitæ ſunt ex omnibus, vel certè plurimis partibus ſimilaribus: nempe cute duplici, panniculo carnoſo, adipe, venis, arteriis, neruis, muſculis ſeu carne, tunicis tum communibus tum propriis, oſſibus, cartilaginibus, & ligamentis, quas omnes ſuo ordine deſcribemus: Sed prius admonitum te velim differentiarum manus à ſitu ſumptarum: ſunt autem illæ differentiæ ſex numero, antica, poſtica, interna, externa, ſuperna, inferna: Per anticam manum, eius eam partem intelligimus, quæ à police recta ad omoplatam ſpectat: Per poſticam, ipſi oppoſitam partem intelligimus, quæ à minimo D digito baſim omoplatæ reſpicit: Per internam manum, eam partem accipimus quæ manu naturalem ſitum retinente, corporis latera ſpectat. Per externam, partem ipſi oppoſitam. Superna verò & inferna manus quid ſint facilè auditis nominibus ipſis, intelligimus: Manus ſpecialiter ſumpta in quinque digitos diffiſa eſt, vt figuras omnes poſſit comprehendere, rotundas nempe, triangulares, quadratas, & cæteras: atque extremis digitis minima corpuſcula colligere, vt aciculas, ſpinulas, ariſtas, & ſimilia. Duas manus natura nobis largita eſt vt mutuas traderent operas, vtraque vtrinque concurrentes. Sed ad minuta corpuſcula comprehendēda, oportuit digitos natura ſua molles vnguibus armatos eſſe, vt ex carne molli & vngue duro conſurgentes omnibus actionibus ſufficerent: vnguis enim pro fulcro eſt carni molli, quæ alioqui duri corporis occurſu inuerteretur, vnguium vtilitas eſt ſcalpere, radere, excoriare, dilacerare, minuta corpora conficere, contundere. Non habuêre oſſeam duritiem ne frangerentur, ſed quodammodò cederent. Reliquis tamen animalibus duros vngues largita eſt, vt armorum eſſent loco. Figura rotunda extitêre, quia figura eiuſmodi minus ex-

Manus in genere quid. *Manus propriè & ſtrictius ſumpta.* C

Manus differentiæ à ſitu. *Cur manus in tot digitos fiſſa.* *Cur molli digitorum carni vnguis additus.*

A nus externæ iniuriæ obnoxia eſt: & quia attritioni obnoxij ſunt, voluit natura vt creſcerent aſſiduè. Digitis in parte interna & laterali carnem oppoſuit natura, vt arctius comprimerent quæ ſemel apprehendiſſent: vtque his compreſſis, liquorem cõtinere quo minus efflueret, poſſemus. Inæqualis eſt digitorum magnitudo, vt cùm expanduntur & diducuntur à ſe inuicem figuram velut circularem conficiant: Sic enim fit vt manus corpora omnia, præſertim rotunda, comprehendere poſſit. Reſtat vt perſequamur venarum, arteriarum, & neruorum diſtributionem, quæ per omnes manus generaliter & ſpecialiter ſumptæ, partes exiſtit, quò commodius poſtea perſequi partes ipſius omnes proprias poſſimus. *Cur vngues aſſiduè creſcunt.*

Diſtributio venæ Subclauiæ, ac primùm de Cephalica ſeu Humeraria.
CAP. XXI.

B A Svbclavia venæ duæ inſignes deſcendunt: vna, ex parte depreſſiore: altera, ex altiore. Aliquando tamen & ſæpius ambæ illæ ab eadem, cõmuni orificio prodeunt, vt breuis ſtaturæ hominibus in brachio. Harũ vna Axillaris, altera Humeralis ſeu Cephalica dicitur: ergo cephalica hæc à ſubclauia egrediens, ſuperficiariè & antrorſum inter muſculum deltoidem & tendinem muſculi pectoralis procedit, mediáque inter muſculorum communem tunicam, & panniculum carnoſum, ad vſque cubiti flexum deſcendit: quo loco emaciatis hominibus manifeſtè conſpicua eſt, cùm in præpinguibus adipe multo ſepulta, vix cerni poſſit. Hæc vena diſtributis inter deſcendendum tenuibus de ſe ramulis, tum cuti, tum muſculis quibus deſcendens eminet, paulò ſupra brachij apophyſim externam bipertitò finditur. Ramorum in quos finditur vnus obliquè ad partem cubiti anteriorem deſcendens, paulò infrà cubiti flexum pari ſibi ramo in eundem hunc locum coit, & vnitur, vt poſthac demonſtrabitur. Quæ ex concurſu illo conſurgit, vena Mediana dicitur, quòd ex duobus ramis conſurgat, & inter ipſos ſita ſit. Medianam hanc in affectibus capitis & hepatis quibus neceſſaria eſt ſan- *Cephalica vena.* *Vena mediana.*
C guis miſſio, ſecare ſolent: Quòd ſi non ſatis fuerit conſpicua, cùm tu eam totius corporis euacuandi gratia ſecandam eſſe iudicaueris, vnum ex eis ramis quorum concurſu conflatur, ſecare poteris, quẽ commodiorem duxeris: & quia quilibet ramus ex partibus vicinis ſeruata fibrarum rectitudine trahit, potius quàm ex oppoſitis, ſi horum ramorum aliquo ſecto æquè caput atque hepar vacuare volueris, oportet vt aperto eo qui à cephalica (exempli gratia) venit ramo, ipſum ſtatim pollice premas, quouſque iuſta ſanguinis copia ab hepate ducta, per venam baſilicam ſeu hepaticam tibi viſa fuerit: quo facto pollicem tolles, fluereque ſanguinem per cephalicæ apertum illum ramum libero curſu permittes, quouſque tantum detraheris ſanguinis, quantum ſalubre eſſe iudicaueris: alias ab vna tantum parte euacuabis, nempe à capite. Sic à ſolo iecore vacuares aperto qui à baſilica venit & concurrit ramo ad generationem medianæ. Præterea ſi incidente aperiendæ baſilicę neceſſitate nullatenus illa conſpicua fuerit, cephalica interim aut mediana conſpicuis, potes loco baſilicæ medianam ſecare: vel ſi lateat, cephalicam: ipſo vt prædiximus, eius trunco, pollice *Quo aſtu ſecta mediana à capite aut hepate ſanguinem magis eduxeris.*
D compreſſo, ne ſequatur euacuatio à capite, pro ea quæ ab hepate ſuccedere debet. Idẽ tibi in baſilica faciendum iudicabis, ſi incidente cephalicæ aperiendę neceſſitate, non ſe hæc in conſpectum daret. Hodie plerique eorum qui phlebotomiam faciunt, pro mediana eum baſilicæ ramum aperiunt, qui aſcendit, vt concurſu ſuo cum cephalica medianam conſtituat. Intelligendum verò eſt medianam hanc inter cubiti oſſa duo deſcendere, ad cubiti extremum vſque, indéque in multos ramos diuiſam, tandem in manum externam abſumitur pone pollicem, indicem & medium, aut illorum metacarpium. Aliquando in ramum ſequentem regreditur, & tum ad carpum ab illo faceſſit, abſumenda in locum prædictum. Alter cephalicæ ramus, quem nominare poſſumus cephalicum anteriorem & exteriorem, rectà in radium medium deſcendens, inde obliquus deerrat in partem brachij poſteriorem: vbi ramo à baſilica veniente auctus, in totam externam manum diſtribuitur, quam cum mediana nutriat. Cæterùm hic venarum rami ſic per partes commemoratas dilabuntur, vt obiter ipſis neceſſariũ commeatum importent.

Deſcriptio axillaris Venæ. CAP. XXII.

A

Axillaris duplex.

AXILLARIS ad inſertionem muſculi pectoralis vel paulò altius orta, poſtquàm duas produxit Thoracicas, finditur ſub muſculi illius tendine in duos inſignes ramos, nempe in axillarem profundam, & axillarem ſubcutaneam. Profunda comitem ſemper in ipſo deſcenſu arteriam axillarem & tertium neruorum par habens, poſtquàm paruam muſculam externam brachij produxit, in medium cubiti flexum pergit: quo loco demergens, ſecum arteria & neruo in cubiti muſculos, in tres alios ramos diuiditur: quorum vnus cũ radio deſcendens ſubter annulum in internam manum delabitur, tribuítque pollici exiguos duos ramulos, duos alios indici, & vnũ medio, ſic vt omnes per digitorum illorũ latera aſcendãt, alter cum arteria deſcendens vt ſuperior, ſecundum cubitum ad manus reliquos digitos ramulos tranſmittit, primi illius inſtar. Tertius antrorſum inter duo oſſa pergit aduſque brachiale & muſculum quadratum. Cæterùm notandum venas de quibus hîc agimus, non eas modò quas diximus diuiſiones facere, ſed & alias præterea infinitas tam in partibus quas obeunt, quàm in manus muſculis internis quos nutriunt. Atque hæc de axillari interna ſeu profunda. Quod ad externam ſeu ſubcutaneam attinet (quæ primo conſpicitur ſub cute in macilentis præſertim, paululum ſupra apophyſim internam brachij) diuiditur eo loco in duos ramos, quorum vnus deſcendens ad flexum brachij concurrit, vnitúrque cum ramo cephalicæ, propius aut remotius ab illo flexu, vt medianam edat, quemadmodum prædiximus. Alter ramus, expanſis ramulis multis variæ longitudinis & craſſitiei, tam in cutem, quam in alias partes vicinas deſcendens, ſecundum inferiorem oſſis cubiti propriè dicti partem, tandem in ramum cephalicum anteriorem & exteriorem, quem diximus, deſcendere ſecundum radij longitudinem, abſumitur. Sicque vniti in totam manum abeunt: in qua dextra ſaluatellam inter medium & indicem digitum conſtituunt: in ſiniſtra verò eodem loco ſpleniticam. Cæterum ſemper aduerte ſi forte quid tibi inter diſſecandum ſecus quàm ſcribimus occurrat, tam variam eſſe vaſorum (præſertim per manum) diſtributionem, vt eius vix certa regula dari poſſit.

Axillaris profunda.

B

Axillaris externa.

Saluatella & ſplenitica.

C

Diſtributio axillaris Arteriæ. CAP. XXIII.

AXILLARIS arteria à primo ſui initio, quod eſt ſtatim poſt duas Thoracicas, deſcendendo inter muſculum bicipitem & brachiũ, cum vena axillari profunda ramum ſatis inſignem diſtribuit, ad muſculos externos brachij qui cubitum extendunt, abſumitúrque in muſculos externos eiuſdem, ortos extinſecus ab apophyſibus brachij. Atque is ramus muſculus dicitur, vt & vena quæ hanc arteriam comitatur. Inde illa arteria cùm ad cubiti flexum peruenerit, demergens ſe in muſculos digitumflexores, ramulos quoſdam communicat, partibus attinentibus ad cubiti cum humero dearticulationem, & alias illic ſitas partes, quemadmodum fecit in partibus ſuperioribus, per quas illi huc deſcenſus fuit. Certè vt regula ſit generalis, omne vas quaſdam de ſe per tranſennam portiunculas partibus omnibus quas obit elargiri. Quòd ſi queras cur productiones illas non fuerim perſequutus: Reſpondebo nunquam mihi in animo fuiſſe, niſi magnos & inſignes ramos vaſorum deſignare, ex quorum temeraria inciſione, mortis vel morbi periculum contingere queat. Nam minutas omnes ramuſculorum, ſeu venarum, ſeu arteriarum, aut neruorum diſtributiones perſequi, & infinitum eſſet & inutile. Arteria ergo hæc in eiuſmodi muſculos immerſa, vbi ad medium ferè cubitum peruenerit, ſtatim vel paulo poſt bifurcatur in duos inſignes ramos: quorum vnus ſecundum radium alter ſecundum cubitum fertur in manum, ſubter annulum intrinſecus. In manum enim ambo hi rami diſtribuuntur & abſumuntur, eodem quo diximus modo de ramis venæ axillaris internæ: nempe dimiſſis obiter ramulis aliquot in partes, per quas viam capeſſunt, tandem de reliqua ſui portione ramus ille qui per radium deſcendit duos ramulos pollici largitur, vtrinque vnum, indici duos pariter, vnum medio: alter qui ſecundum cubitum deſcendit, ſimile officium præſtat minimo, ſeu annulari digito & medio, vt oculis innoteſcit.

Axioma anatomicũ.

D

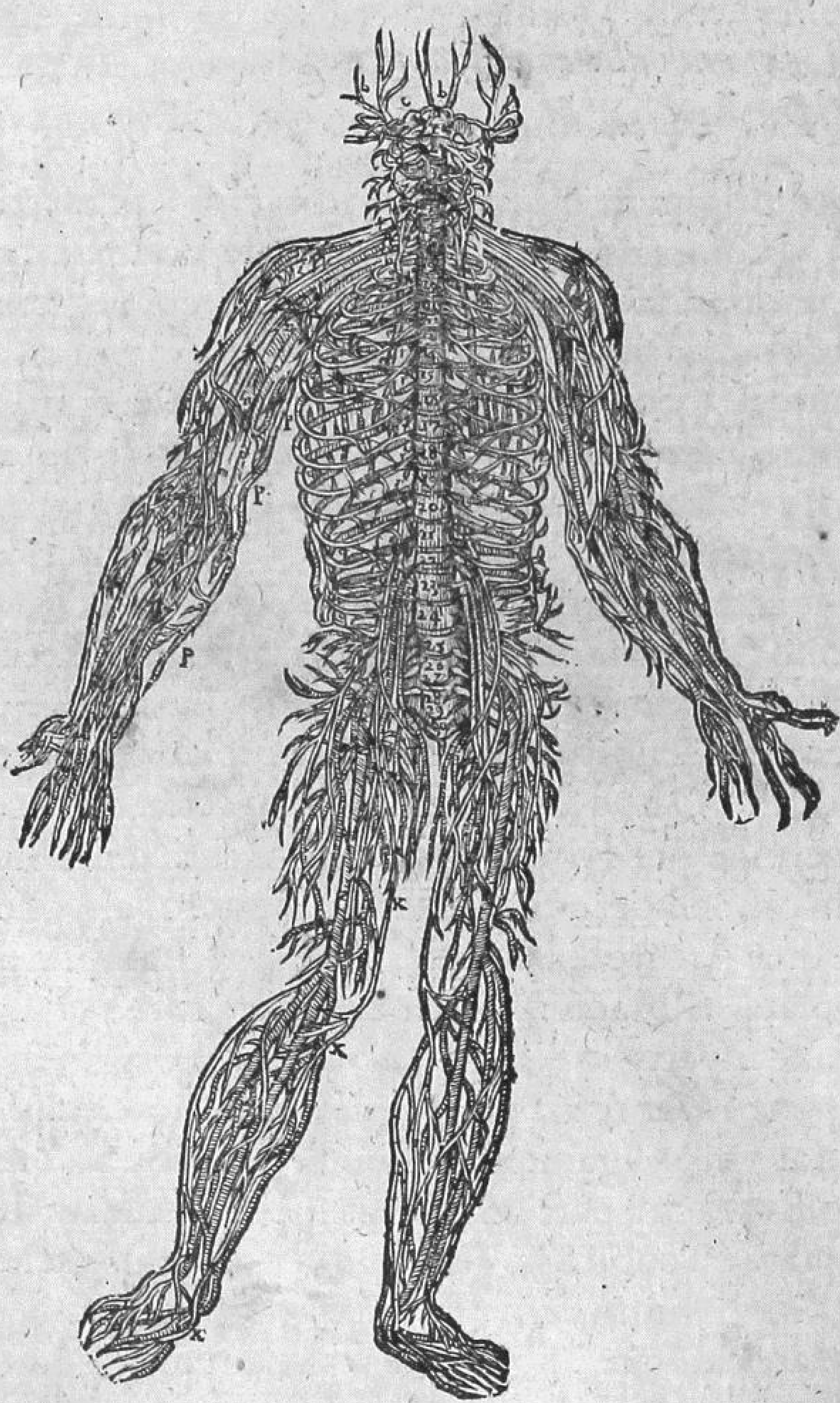
De neruis

A De Neruis ceruicis, Metaphreni & Brachij. CAP. XXIIII.

PERSEQVENDI nunc nobis veniunt nerui brachij, ſed quia hi ex ceruicis, & metaphreni neruis prodeunt, de his quoque præmittẽdum aliquid cenſeo. Ergo ex ceruice ſeptem prodeunt neruorum paria: quorũ primũ prodit ex oſſe occipitis, & prima ceruicis vertebra: quemadmodum & primũ per metaphreni, ex vltima ceruicis & prima metaphreni. [*Septem ceruicaliũ neruorũ paria.*] Omnes autem eiuſmodi nerui in duos vel plures ramos diuidũtur, ergo duo rami primi paris (vtrinque ſcilicet) pergunt, [*Primũ par.*] vnus quidem ad paruũ muſculum rectum, aſcendens à prima ceruicis vertebra ad os occipitis: alter ad muſculum lõgum ceruicis anteriorem. Secundi paris rami diſtribuuntur, [*Secundum par.*] alij quidem cum portione quam à tertio pari excipiunt in totam capitis cutẽ: duo reliqui, pergunt tam ad muſculos, qui ſunt à ſecunda vertebra ad occiput, ab eadémque ad primam vertebram, quam ad muſculum longum ſupra commemoratum. Tertij paris nerui communicãtur alter quidem [*Tertiũ par.*] B capiti: vt prædictum eſt, alij verò, muſculis, qui tum caput, tũ ceruicem extendunt ſeu erigunt, vna etiam in laterales propinquos muſculos & partem lõgi diſtributio. Quarti paris nerui pergunt, [*Quartũ par*] vnus quidem ad muſculos tam ceruicis quàm capitis, & ad muſculum latum: alter vbi aliquam ſui portionem in longum muſculum & ceruicis laterales dimiſit, cum portione quinti & ſexti paris ad diaphragma deſcendit. Quinti paris ramorum, [*Quintũ par*] alius ceruicis muſculis poſterioribus & capitis, alter muſculo longo & diaphragmati. Tertius muſculis brachij & omoplatæ, leuatoribus communicatur. Sexti paris neruorum alius pergit ad muſculos poſteriores ceruicis & capitis, [*Sextũ par.*] alter ad diaphragma, tertius cum portione ſeptimi paris ceruicis, primi & ſecundi metaphreni, ad brachia & muſculos leuatores omoplatæ. Septimi paris ramorum, [*Septimum par.*] alius ad muſculum latum & vicinos cum ceruicis, tum capitis, alter auctus portione quinti & ſexti paris ceruicis, & altera ſecundi & tertij paris metaphreni, in brachium deſcendens, pergit ad manum vſque. Notandum verò muſculos qui à multis vertebris originem ducunt, ſiue ſupernè deorſum, ſiue infernè ſurſum, neruos ad-
C mittere, non ſolum à vertebris, à quibus ortum ducunt, ſed & ab illis quas deſcenſu vel aſcenſu ſuo obeunt. A metaphreni vertebris prodeunt duodecim neruorum coniugationes. [*Dorſalia duodecim neruorũ paria.*] Prima ab vltima ceruicis vertebra, & prima metaphreni exiens, diuiditur (nempe vtrinque quique ex ſuo quoque latere neruus) in duas aut plures portiones, vt & reliquæ omnes. Rami igitur primæ huius coniugationis pergunt, [*Primũ par.*] alij quidem ad brachia, vt prædictum eſt, alij ad muſculos tam thoracis, quàm alios illinc ortos, vel illac iter agẽtes. Secundæ coniugationis rami ad eaſdẽ partes diſtribuuntur ad quas primę: [*Secũdũ par.*] at aliarum omniũ coniugationum ad duodecimã vſque rami communicatur, [*Reliqua paria.*] alij quidẽ muſculis intercoſtalibus intus ſub coſtis veris, ad vſque ſternõ producti, & ſub nothis vſque ad muſculos rectos & longos, horũque ramorũ intercoſtalium coitu augentur nerui coſtales ſextæ coniugationis, dũ obiter deſcendunt per radices coſtarum. Aliæ portiones eiuſmodi neruorum communicantur muſculis tã thoracis quàm ſpinæ, prout eiuſmodi muſculi egrediũtur, vel progrediũtur per vertebras vnde neruis illis ſeu origo eſt ſeu egreſſus. Sic ergo neruorũ bra-
D chij origine demonſtrata, reſtat vt eorũ numerũ & diſtributionẽ oſtendamus. [*Nerui qui feruntur ad brachium.*] Numero ſunt quinque vel ſex, prodeũtes ex vertebris quinta, ſexta, & ſeptima ceruicis, prima & ſecũda metaphreni. Quorũ primus planè immixtus à quinta ceruicis vertebra, pergit ad muſculum deltoidẽ & ſubtẽſam ipſi cutẽ. Alij quatuor aut quinque vbi mutuo ſe cõplexi fuerint, nõ ſolum à prima origine, ſed & ad alã vſque vbi primũ ſe initio illo complexu expediunt, eo qui ſequitur modo diſtribuuntur. Primus & ſecundus ad paulò ante commemoratum muſculum, vnde aliquando in manum vſque deſcendens, obiter communicatur bicipiti, inde ſub eodẽ bicipite cũ tertio neruo coit. Tertiò cõmunicatur cũ muſculo cubiti longiſſimo, in cuius flexu in duos ramos finditur ſecundũ cubiti oſſa duo deſcendentes, donec pãniculo carnoſo fultus in cutẽ tum cubitum manus abſumatur. Tertius hoc inferior primum ſub bicipite cum ſecundo vnitur, mox ſecretus portionem ſui ad ſubſtratum brachieum, ipſiuſque brachij cutẽ tranſmittit: denique ad cubi flexum antica parte poſtquàm peruenit, miſcetur cum quinto. Quartus omnium maximus infra tertium ramum ſub bicipite cum vena axillari interna & arteria delapſus, in partem exteriorem reflectitur, & poſticam brachij,

vt illic cõmunicet ſe muſculis cubitum extendentibus, pariter cuti internæ brachij & A
externæ cubiti, reliquum huius rami vbi deſcenſu ſuo ad cubiti articulum peruenit,
poſt cubiti curuaturam in duos ramos diuiditur, quorum vnus ſecundum cubitum
deſcendens in carpum exterius abſumitur: alter ſecundum radium, exterius pariter,
ſurculis duobus abſumitur in pollicem, duobus aliis in indicem, quinto autem in
medium etſi obſcurius. Quintus ramus illis etiam inferior, inter muſculos cubitum
flectentes & extendentes delapſus, vbi pone internam cubiti apophyſim peruenerit,
(quo loco prædiximus tertium ramum cum hoc coire) communicatur muſculis in-
ternis eiuſdem, indéque in tres portiones finditur, quarum vna extrinſecus per me-
dium cubitum, duobus ramulis pergit ad minimum digitum, totidem ad medicũ vno
ad medium: reliquę duæ, vna quidem extus, altera ſubtus annulũ pergũt ad manum:
vbi ambæ poſtquã ſui cuiuſque manus muſculis quod ſuum eſt largitæ fuerint, abſu-
muntur in alias exiguas quinque portiones, quarum illæ quæ ſunt ab ea portione quæ
extus annulum deſcendit, duos ſurculos minimo, duos indici, & vnum medio, tranſ-
mittunt: quæ verò ſunt ab ea quæ ſubtus deſcendit, eadem diſtributione aliis ſe digitis B
communicant, duobus nempe pollici, duobus indici, & vno medio digito. Sextus
omnium infimus & vltimus inter cutim & panniculum carnoſum delabitur, per in-
ternam brachij apophyſim, indéque in cutem cubiti abſumitur.

Figura neruorum.

A. *Monſtrat initiũ ſpinalis medullæ quatenus in ſpinæ vertebrã primam delabitur* 1.2.3.4.5.6.7. *ſeptẽ ceruicis vertebræ, & neruorũ totidem coniugationes inde prodeuntes.* 8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19. *duodecim metaphreni vertebræ.* 20. 21. 22.
23.24. *quinque lumborum vertebræ.* 25.26.27.28.29.30. *ſex oſſa oſsis ſacri. Cæterùm non hîc deſcripſimus os caudæ, tum quia medullam non contineat, tum quòd nullus inde prodeat neru°.* C

BB. *Portio neruorum quæ à ſecunda ceruicis coniugatione pergit ad occiput ſeu capitis verticem.*

C. *Portio primæ coniugationis. Cæterùm lectorem admonitũ velim nos hac figura tantum anteriorẽ neruorum faciem exprimere, reliquãque portionẽ retrorſum de-*
lapſam in muſculis illic ſitis ab- D
ſumi.

D. *Diſtributio rami ſecundæ coniugationis, quæ antrorſum venit.*

EE. *Neruus phrenicus qui fit ex ramis anterioribus, quartæ, quintæ, & ſextæ coniugationis ceruicis.*

F. *Ramus anterior quintæ coniugationis ceruicis, qui diſtribuitur in muſculos vicinos brachij & clauiculæ.*

G. *Portio ſextæ coniugationis quæ in brachium diſtribuitur.*

H. *Portio ſeptimæ coniugationis ceruicis, & primæ ac ſecundæ dorſi: cæterùm à nota* F. *vſque ad notam.* H. *deſcribuntur ſex nerui, qui primò quidem complexi, mox complexu illo liberati, hoc qui ſequitur modo in brachium diſtribuuntur.*

III. *Primum par neruorum in cutem brachij diffuſorum.*

K. *Secundus neruus ſub bicipite abditus.*

L. *Portio*

A L. *Portio nerui cum mediana exiſtentis.*
MM. *Tertius brachij neruus qui in manus digitos abſumitur, duobus ſurculis in pollicẽ, totidẽ in indicem, vno in medium aliquãdo duobus, & tũ vno in medicũ.*
NN. *Quartus brachij neruus qui pone brachiũ abſumitur in muſculos ex anteriore apophyſi ortos, vnde & ramulus deſcendit vſque in brachialis cutem.*
OO. *Quintus brachij neruus qui in manum abſumitur, vt neruorum ſurculos iis manus digitis largiatur, qui à tertio pari nullos habuère.*
PPP. *Sextum par ſecundum cutem ad carpum vſque deſcendit.*
QQQQ. *Nerui intercoſtales qui proximis muſculis diſtribuuntur.*
RRRR. *Portio neruorum intercoſtalium qui roborant neruum coſtalem qui à ſexta cerebri coniugatione in totum inferiorem ventrem diſtribuitur.*
SSSS. *Nerui lumborum qui in epigaſtrij muſculos diſtribuuntur.*
TT. *Neruus exiguus à lumbis ortus qui comitatur arteriam ſpermaticam.*
VVV. *Primus neruus femoris, cuius portio cum ſapheia pergit ad extremũ vſque pedẽ.*
B Y. *Tertius femoris neruus qui cum reliquo hypogaſtriæ per os pubis egreditur.*
ZZZ. *Quartus femoris neruus qui in omnes femorũ partes, tibiæ & pedis ſpargitur, abſumitúrque in huius digitos: ſic vt geminos neruos ſurſum, deorſumque largiatur.*
&. *Portio neruorum prodiens ob oſſe ſacro diſtributa in muſculum oſſi iliũ vicinũ.*

Deſcriptio oſſis brachij, & muſculorum id mouentium.
CAP. XXV.

QVIA perfectè deſignare originem muſculorum brachij (præſertim
duorum brachicorum) ignorata oſſis eius deſcriptione non potis eſt,
id primo deſcribemus, inde ad muſculorum deſcriptionem regredie-
mur. Os brachij omnium corporis oſſium maximum eſt, ſi femoris os *Magnitudo*
exceperis: teres eſt, cauum & meduloſum, magna epiphyſi, ſeu condylo *& figura.*
C capitéve in ſui ſummo donatum ceruici mediocri incũbente, cui per ſymphyſim ad-
nectitur, neque enim aliter epiphyſes ſuis oſſibus committuntur. In ima verò ſui parte *Brachij epiphyſis.*
duabus apophyſibus, ſeu tuberculis donatum eſt, vno anteriore, altero poſteriore,
inter quæ tubercula. Cauitas eſt dimidiæ trochlearũ orbitę ſimilis, circa quã cubitus *Apophyſes brachij.*
mouetur. Cauitatis illius extrema in duo foramina deſinunt, quorum vnum exterius
eſt, alterum interius, ſeu anterius & minus exteriore: cubiti coronas hæc foramina
excipiunt: anterius ſcilicet anteriorem, cùm cubitus omnino flectitur: exterius verò
ſeu poſterius poſteriorem cùm extenditur. Quod ad caput brachij ſpectat, duplicem *Brachij ſeu*
habet connexionem, vnam cum ſua ceruice per ſymphyſim, id eſt naturalem oſſium *humeri cũ*
vnionem ſine motu vllo. Alteram cum omoplatæ leuiter cęlata cauitate, quam Glenẽ *omoplata*
dicimus, per eam diarthroſeos ſpeciẽ quæ Arthrodia dicitur. Firmatur, ſtabilitúrque *connexio.*
connexio hæc per muſculos ab omoplata in brachium deſcendentes, tum per liga-
menta propria deſcendentia ab orbita & ſupercilio cauitatis acromij & coracoidis ad
hoc brachij caput: hoc ipſum caput parte ſua interna magis quàm anteriore velut fiſ-
D ſum eſt & cauatũ, vt deſcenſum aperiat vni ex ligamentis muſculi bicipitis ab omo-
plata venienti. Quod ad inferiorem oſſis brachij partem ſpectat (quam diximus duas
habere apophyſes) dicere poſſumus ipſam cũ cubito in genere dicto, duabus articuli *Brachij cum*
ſpeciebus eſſe connexam, nempe per Ginglymum cum oſſe cubiti propriè dicti, & per *cubito con-*
arthrodiam cum radio, qui leuiter cælata cauitate, apophyſim anteriorem brachij re- *nexio.*
cipit, & circa eam voluitur ad motum manus. Apophyſis poſterior pręcipuè addita eſt
venarum, arteriarum, & neruorũ conſeruationis & præſidij cauſa. His ſic demõſtratis,
oprępretium eſt, noſſe brachij ipſius, qua inter epiphyſes apophyſéſque cõmemoratas
patet, figuram, vt in fracturæ caſu id conuenienter reſtituere poſſimus: intelligendum
ergo primùm eſt, id os quodammodo intrinſecus ſimum & cauatũ eſſe, ſub fiſſura ſui
capitis: extrinſecus verò & antrorſum, gibbum. Cùm igitur id mobile futurũ eſſet, an-
trorſum & retrorſum, ſurſum & deorſum, natura ipſum tot motuũ gratia octo donauit *Figura bra-*
muſculis: ſex nẽpe propriis & duobus cũ omoplata cõmunibus. Quorũ omniũ duo ip- *chij.*
ſum mouẽt in partẽ anteriorem, duo in poſteriorẽ, duo in ſuperiorẽ, & duo in inferio- *Muſculi ip-*
rẽ. Quod haud ita intelligendũ eſt, quaſi duo illi muſculi rectà ipſum moueãt in par- *ſius octo.*

tem anteriorem, nullatenus ſurſum aut deorſum inclinando: duo ipſum ita moueāt ſurſum, vt nulla fiat antrorſum aut retrorſum inclinatio: ſed, huius aut illius muſculi ope & propria actione non niſi in hanc aut illam partem moueri. Sic igitur ſi pectoralis cum ſuo comite agat, ſemper trahitur in partem anteriorem brachium, vt deltoide cum comite ſuo agente, ſurſum ſemper mouetur: idémque eſt de reliquis iudicium. Quòd verò ad originē & inſertionē eiuſmodi muſculorum attinet, duorum qui antrorſum brachium mouent, vnus pectoralis ab origine dictus, à claui pluſquàm dimidia, & ſterno prope toto, ſexta, ſeptima & octaua cóſta ortus, pergit & alligat ſe ad coracoidem, membrana ſatis valida ſeu tendine membranoſo (qua ratione dicitur communis omoplatę & brachio) pergítque in brachium inter deltoidem muſculum, & bicipitem tendine valido, ex fibris ſe decuſſantibus cōflato, quarum aliæ à clauicula & parte ſuperiore ſterni deſcendunt, aliæ aſcendunt ab origine huius inferiore, ſexta nēpe, ſeptima & octaua coſtis, & quanquam huius muſculi actio diuerſa ſit, propter fibrarum ex diuerſis locis ortarum diuerſitatem, ſemper tamen brachium antrorſum trahit, ſiue ſurſum, ſiue deorſum, ſiue ad pectus abducat: alter illi comes deſcendit à toto labro ſeu ſupercilio ſimæ ſeu cauæ partis omoplatæ, quam implet in brachij parte anteriore iuxta ipſius caput. Quod ad duos ſpectat leuatores, ſeu qui ſurſum brachium mouent, primus Deltoides à claui fermè dimidia, acromio, & tota omoplatæ ſpina deſcendit in partem brachij anteriorem digitorum quatuor infra articulum latitudine. Diuerſas habet pro fibrarum diuerſitate actiones, vt & omnis muſculus: tamen quacunque ratione contrahatur, ſeu fibris claualibus ſolis, ſeu ſolis ſpinalibus, vel ambabus ſimul, ſemper brachium ſurſum leuat & erigit. Alter illi ſocius deſcēdit à gibba parte omoplatæ contento inter coſtam ipſius ſuperiorem & ſpinam, inter acromiō & coracoidē, ad brachij ceruicē: atque hic Epomis vel Scapularis nobis dicetur. At duorum muſculorum qui brachium trahunt retrorſum, primus, & maior oritur ex maxima parte labri exterioris partis gibbæ omoplatæ, quod eſt ſub eiuſdem ſpina, atque omoplatæ ipſi incumbens, pergit in brachij partem poſteriorem ſuper ipſius ceruicē. Alter illi contiguus & operis ſocius, ſed minor, egreditur ex ſuperiori & exteriori parte coſtæ inferioris omoplatæ, indéque ſe quadamtenus extendens ſuprà gibbam ipſius partem coſtæ illi vicinam, in brachium pergit. Hic muſculus cum priori idem eſſe videtur, extrinſecus carnoſus etiam ſupra humeri caput. Ex duobus qui deorſum trahunt vnus & minor, egreditur ex recta linea coſtæ in omoplata imæ, pergítque in partem brachij inferiorem, circum ceruicem ipſius. Alter latiſſimus dictus aſcendit ex ſpinis oſſis ſacri, lumborum, & ſæpè nouem inferioribus metaphreni, per angulum inferiorem omoplatæ, in quem inſeritur tendine membranoſo, & in partem interiorem brachij iuxta ceruicem altero tendine robuſto: ex quo hic muſculus communis dicitur omaplatæ, & brachio. Cæterùm cùm vulnus aliquod in hunc muſculum incidit, non poteſt facilè extendi & erigi brachium.

Pectoralis muſculi ortus & inſertio. — *Deltoides.* — *Epomis.* — A, B, C

Deſcriptio oſſium cubiti, & muſculorum ipſa mouentium.
CAP. XXVI.

POST hos muſculos veniunt illi qui cubitum flectunt, & extendunt, ſed quia commodè demonſtrari eorum nequit inſertio, niſi prius oſſibus cubiti deſcriptis: ideò ante omnia oſſa ipſa ſuis depingemus lineamētis. At verò ne cubiti nomē ambiguum obſcuritatē pariat, notandū in primis eſt, triplicem ipſius eſſe ſignificationem: ſæpè enim vſurpatur pro manus tota illa parte, quæ brachium, carpúmque interiacet, ſæpè pro oſſe inferiore partis illius, ſæpè pro oſſis ipſius parte ſuperiore, quæ intra brachij orbitam ſeu cauitatē, haud aliter quàm chorda in trochleæ orbiculo circumagitur, & appellatur Olecranō. Hîc certè nomen cubiti in prima vſurpamus ſignificatione. Quare cubitū ex duobus oſſibus coagmentatum dicimus, quorum vnum radium appellamus, ſeu brachij focile minus: alterum proprio nomine Cubitum dicimus. Duo hæc oſſa ſuis extremis adhærent, arctè validis ligamentis colligata. At intermediæ & extremis interiectæ partes multo à ſe inuicē diſtant interuallo, præſertim verſus ima: commodioris ſitus & egreſſus muſculorū ac vaſorum à parte intima ad extimam gratia, vt demōſtrabitur ſuo loco. Radius duas habet epiphyſes, ſeu appendices: ad extremū ſuperius vnā, alteram ad inferius. Superior rotūda & in ſuperficie ad formā peluis excauata, recipit

Cubit⁹ quid ſignificet. — *Olecranon quid.* — *Cubiti oſſa duo.* — *Radij duæ epiphyſes.* — D

A cipit apophyſim anteriorem oſſis brachij, eidem alligata validis ligamentis, tam ex illa brachiali apophyſi, quàm ex olecrano in eiuſmodi radij epiphyſios ambitum deſcendentibus. In eum vſum hæc eſt comparata connexio, vt cubito circum illam apophyſim obuoluto & circumacto pronam & ſupinam manum obuertere liceat. At eiuſdẽ radij inferior epiphyſis, intus caua eſt, vt commodius recipiat oſſa carpi, extra verò gibba, vt tutior exiſtat: iam radius ima parte mollior & craſſior eſt: minor verò & durior ſumma: quo loco ad interiora extat tuberculũ quo muſculũ recipiat bicipitẽ. Præterea in parte extima & media, nonnihil gibboſus eſt & rotũdus, quò tutior eſſet ab externorum corporũ occurſu: at in interiore ſimus ad commoditatẽ eius quæ manu fit apprehenſionis. Qua verò parte os cubiti propriè dicti reſpicit, repãdus exiſtit, ad commodiorem muſculorum originem & ſedem: denique ſitus eſt ſuper os cubiti è regione pollicis. Os verò cubiti propriè & ſpecialiter dicti, duas pariter habet epiphyſes, ſuperiorem vnam, alteram inferiorem. Superior quæ eadem maior eſt, aptatur cum brachij orbita in qua it, reditque ad extenſionem & flexum brachij, haud aliter *Radij figura & ſitus.*

B quã corda intra trochleę orbiculum, niſi quòd gyrũ ſeu circumuolutionem integram non abſoluit, ob duos eius proceſſus magnitudine inæquales, quique ob id ſiſtuntur in foraminibus ſeu cauitatibus oſſis brachij: quo minus quidem perfecta ſit extenſio, proceſſus maior quẽ olecranum diximus foramine exteriore impeditur: ne verò perfectus ſit flexus proceſſus minor foramine interiore. Eiuſmodi compoſitio oſſium fit per Ginglymon, firmatúrque non ſolum ligamentis communibus venientibus à muſculis, qui ipſa oſſa mouent, ſed etiam ligamentis propriis deſcendentibus ex apophyſibus brachij & labris foraminum, cauitatúmque epiphyſim cubiti circumſtantiũ. Altera epiphyſis inferior & minor parte interna quodamtenus caua eſt, ad cõmodiorem oſſium carpi receptionem: externa verò rotunda in mucronem deſinens, vnde Styloides Gręcis dicitur. Iam verò contra quam in radio id cubiti os craſſius eſt brachiũ verſus, ad carpũ verò tenuius. Sed & craſſiore in parte intrinſecus ſimũ eſt, eadémque in parte extrinſecus gibboſum: cæterum teres eſt & rectum, niſi qua parte radiũ cui ſubeſt ſpectat, cætera cauum & medulloſum radij inſtar Situs radij obliquus eſt, cubiti *Oßis cubiti duæ epiphyſes.* *Quid olecranum.* *Figura oßis cubiti.*

C verò rectus, vt fœlicius & facilius brachij motus abſolueretur: quia motus per quem brachiũ extenditur & inflectitur, fit ad rectã lineam: at per quẽ conuertitur, nempe in pronum & ſupinum fit lateraliter & circulatim. Itaque radium obliquum eſſe expediuit, cubitum verò rectum: nam os cubiti deſtinatum eſt ad obeundam extenſionem & flexum brachij, radius autem ad obeũdas brachij rotationes & circumactiones: atque hæc cauſa extitit cur diuerſam eiuſmodi oſſium cum brachio connexionem eſſe oportuerit. Iſta ſanè de horum oſſium natura dici oportuit, vt in fracturarum curatione, tutius & fœlicius poſſimus operari, indicatione ſumpta ab eo quod naturæ eſt congruens. Quare reſtat vt veniamus ad deſcriptionem muſculorum, qui in brachio ſiti cubitum in genere dictum mouent. Hi quatuor ſunt numero: duo extendentes, & duo ipſum flectentes. Flectentiũ primus Biceps dicitur, à gemino capite, quorum vnũ à coracoide, alterum à labro cauitatis omoplatæ per fiſſuram capitis oſſis brachij deſcendit. Gemina hæc capita ſub brachij huius ceruice carnẽ induentia arctè vniũtur ad ventrem & mediũ brachium: ſicque vnita tandẽ implantantur forti tẽdine ad radij *Muſculi cubitum mouentes.* *Biceps.*

D tuberculum interius. Alter dicitur Brachieus, ob arctam quæ illi eſt cum oſſe brachij cohærentiam: Is ſub bicipite affixus obliquè deſcendit ex parte poſteriore & ſuperiore oſſis brachij in ſummum radium & magis cubitum intus. At extendentium primus Longus dicitur, deſcendit is ab omoplatæ coſta inferna, atque oſſi brachij hærens eò pergit (affixus ac velut mixtus ſemper ſocio ſibi muſculo arctiſſimè, præſertim iuxta cubitum) quò mox audies. Alter Breuis dictus, longi illius ſocius, deſcendit ex parte poſtica ceruicis oſſis brachij, priori longo muſculo connatus & ſubiectus, ſic vt communi lato tendine conflato, foris carnoſo, intus neruoſo, in olecranum inſerantur, vt communi opera cubitum extendant. *Brachieus.* *Longus.* *Breuis.*

Deſcriptio oßium Carpi, Metacarpij & Digitorum. CAP. XXVII.

DIXIMVS ſupra manum preſſius ſumptam, diuidi in Carpum, Metacarpium, & Digitos: definiri enim in ea ſignificatione manum extremitate oſſium cubiti, & digitorum. Carpi partes omnes, quæ illi cum metacarpio ſunt cõmunes, abundè quoque fuère expoſitæ: hoc tantùm reſtat notandum, cutem tam ma- *Quid manus propriè dicta.*

nuum, quàm pedum, mediæ eſſe naturæ inter puram carnem & puram cutem: haud A
aliter quàm ea quæ frontem tegit, niſi quòd quæ manibus pedibúſque ſubtenſa eſt, ſit immobilis. Cæterùm denſiſſima, præſertim in pedibus, ne aſſiduo inceſſu facilè offenderetur. Præter partes communes carpus compoſitus eſt ex octo paruis oſſibus, ordine certo inuicem connexis, atque per diarthroſim cum duobus cubiti oſſibus: at mutuo & ſibi inuicem per ſynarthroſim, interuentu cartilaginum & ligamentorum, tam communium, nempe à muſculis venientium, quàm propriorum, à primis ſemper in ſequentia deſcendentium. Sunt verò eiuſmodi oſſa alia aliis minora, dura præterea & medullæ expertia, extrinſecus gibba, ſecuritatis & venuſtatis manus gratia: at intrinſecus caua ad tranſitum tendinum in digitos pergentium. In duos ordines eiuſmodi oſſa ſunt diſpoſita. Primus ordo tria tantùm continet, quinque verò ſecundus. Tria primi ordinis ſic ſunt collocata, vt vnum recipiat epiphyſim ſtyloidem cubiti: alterum cubitum & radium ſimul excipiat: tertium excipiatur à radio. Quinque verò ſecundi ordinis oſſium tria ſuſtinent, quatuor oſſa metacarpij iiſdémque connectuntur per Synarthroſim, quo eodem connexionis modo primi ordinis oſſibus coniunguntur. Quartum ſuſtinet primum os pollicis, cui etiam per Synarthroſim coarticulatur. Quintum & vltimũ intrinſecus ſitum eſt è regione cubiti, præſertim ſuper id os primi ordinis quod ſtyloidem recipit cubiti: hoc omnium eſt minimũ & imbecillimum, propter ſubſtantiam eius cartilaginoſam quæ annullum conſtituit, cum quibuſdam ligamentis traiicientibus ab vna extremitatum lateralium & interiorum carpi, in alteram. Annulus hic eo loci poſitus eſt tam ad conſeruationem neruorum, venarum, & arteriarum ſub illo tràſeuntium (ne dum manui innitimur, aut carpo, eiuſmodi partes compreſſione læderentur) quàm ad commoditatem actionis muſculorum digitum flexorum, qui actionem ſuam obeuntes, ac ſe cõtrahentes manum deformare potuiſſent ſuo extra carpi cauitatem egreſſu. Nam quæ chordis fit attractio, modo libera ſit ac non impedita, ad rectam fit lineam. Sequuntur nunc oſſa ſecundæ partis manus ſeu metacarpij. Quatuor numero hæc ſunt, gibba extrinſecus, intrinſecus verò arcuata, nempe caua in medio. Hinc enim palma, vel certè palmæ pars maior, ſuis à ſe inuicem dehiſcunt extremitatibus, vt in illis velut rimis locum & ſitum inuenirent muſculi Interoſſes dicti. Cæterùm epiphyſi donatæ ſunt extremitates illæ, vt in infantis ſceleto potes animaduertere. Notandum verò quòd per primum os carpi aut metacarpij, id intelligimus quod eſt in anteriore manu, quod nempe ſub pollice eſt in carpo, & ſub indice in metacarpio, vt quæ ſuo ordine digitos contineant neceſſitate & dignitate reliquorum facilè primos. Poſt hæc ſequuntur quindecim oſſa digitorum, tria nempe cuiuſque, caua, fiſtuloſa, medullæ tenuis & liquidæ, non craſſæ & ſpiſſæ, vt in brachio & femore plena. Extrinſecus gibba ſunt, intrinſecus verò caua & plana ad tendinum intrinſecus ſecundum digitorum longitudinem, vſque ad vltimum articulum aſcendentium ſitus opportunitatem. Quam vt natura amplius confirmaret & conſeruaret, produxit ex labris cauitatum internarum eiuſmodi oſſium, ligamentũ membranoſum & validum, quod tranſuerſim ab vno extremo ad aliud pergens, ſic arctè tendines oſſibus ipſis adaptat, vt egredi loco nequeant, vel in alterutrum latus inclinare. Connexa ſunt extrinſecus, vt cõprehendẽdi actioni commodius inſeruirent. Quod verò ad prima quinque digitorũ oſſa, quatuor coniuncta ſunt, totidem oſſibus metacarpij per ſynarthroſim nullo namque manifeſto motu mouentur oſſa metacarpij. Quintum cum ſecundo ordine oſſium carpi connectitur: itaque nequit iſtud os attribui metacarpio, vt nonnulli ſcripſerunt, cùm motum habeat manifeſtum ac per diarthroſim connectatur, metacarpij verò oſſa per ſynarthroſim tantum componantur. Quod ad ſecundam & tertiam digitorum phalangem, connectuntur quidem ſecunda prima & tertia ſecundæ per diarthroſim & arthrodiam, quia præter motum quem habent manifeſtum, cauitate excipiunt ſuperficiaria, nempe quæ ſunt primi ordinis, metacarpij oſſa: ſecundi ordinis primam digitorum phalangem: tertij ordinis ſecundam. Súntque omnia digitorum oſſa baſi ſua maiora & craſſiora, in extremo verò tenuiora, & colligata ligamentis, præſertim propriis, quæ (vt ſuprà dictum eſt) deſcendunt ex primis ad ſecunda: ſic vt poſtrema oſſa cùm non habeant cui neruum ſuum communicent, ex eo vngues proferant & producant. Quare vngues gignuntur ex fibris ligamentorum, & tendinum excremento quæ ad extrema radicis vnguium terminantur. Reſtant oſſa

Quid annulus. (margin, beside "& imbecillimum…")

Metacarpij oſſa. (margin)

Oſſa digitorum. (margin)

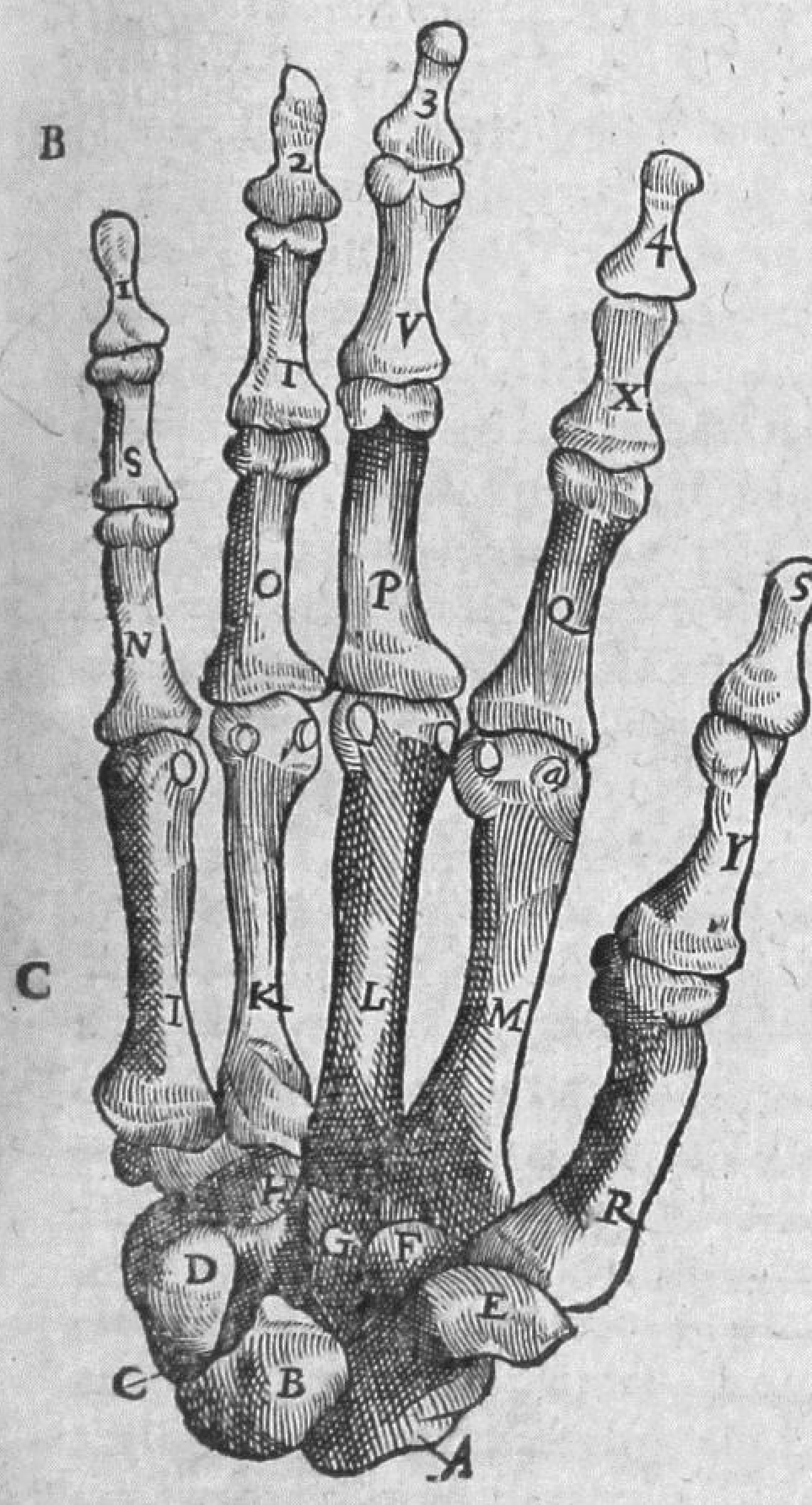
Quæ ſit cõnexio digitorum inter ſe. (margin)

Vnde vnguium origo. (margin)

Seſamoidea.

A Seſamoidea. Hæc numero ſunt nouemdecim in manuum ſingularum articulis internis, totidémque in ſingulis pedibus: nempe duo in primo quatuor digitorum articulo & ſecundo pollicis, & vnum in reliquorum ſingulis. Quod ad articulorum partes internas ſpectat, vnum in earum ſingulis, vt plurimùm notare licet: in ſecundo tamen pollicis duo reperiuntur, ſuper duos tendines nonnihil cartilaginoſos. In eum vſum comparata ſunt, vt confirment & ſtabiliant articulos, nempe vt dum extenduntur vel flectuntur oſſa digitorum, non inuertantur, ſuíſve ſedibus diſſiliant per validos & violentos motus: quemadmodum contingit aliquando in mola genu. Seſamoidea dicũtur à figura ſeminis ſeſami, quæ longiuſcula eſt & plana. *Seſamoidea.* *Vſus eorum*

Manus oßium figura.

Facies interior manus rectæ, in qua A. B. C. *monſtrant primum ordinem oßium carpi, qui immediatè inarticulatus eſt cum radio.*

D. *Monſtrat quartum os eiuſdem ordinis quod cum oppoſito notato nota* E. *ſuſtinet ligamentum annuli authorem.*

E.F.G.H. *Notant quatuor oſſa poſteriora articulata cum oßibus metacarpij, & primò pollicis.*

I.K.L.M. *Notant quatuor oſſa metacarpij.*

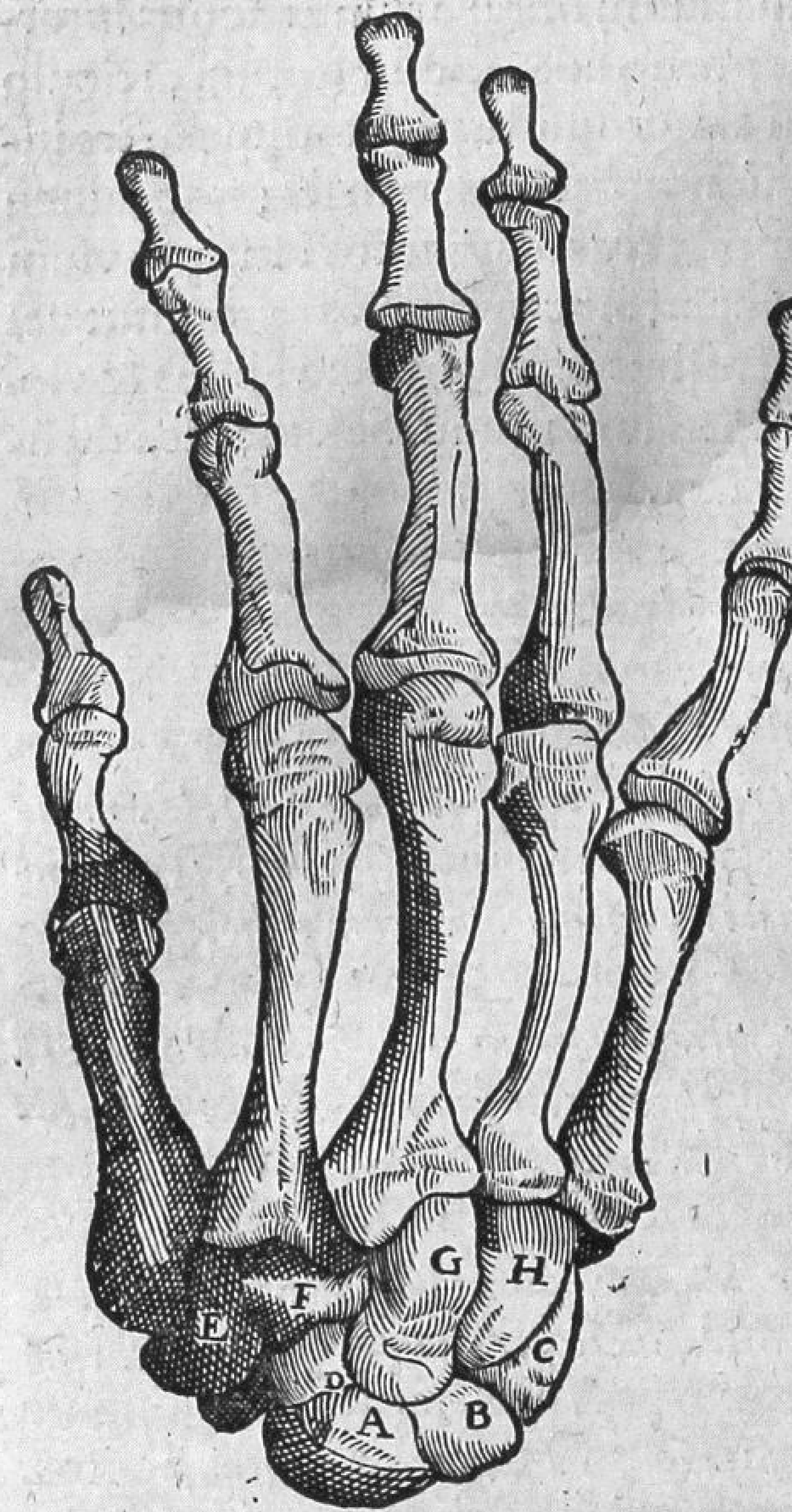
A. *Monſtrat os ſeſamoideum ex quo de reliquis iudicabis: bina enim diſpoſita ſunt in prima digitorum dearticulatione.*

N.O.P.Q.R. *Monſtrant quinque oſſa primæ phalangis digitorum.*

S.T.V.X.Y. *Oſſa quinque ſecundæ phalangis digitorum & pollicis.*

1.2.3.4.5. *Oſſa vltimæ phalangis digitorum.*

 A

Quarta figura externæ faciei oſſium manus dextræ.

In qua, literæ quas vides eadem oſſa declarant, quæ in Brachiali aut Metacarpio notabant figura ſuperiori. B

De Muſculis qui in cubito ſiti, radium, & cum eo manum mouent.
CAP. XXVIII.

C

DESCRIBENDI nunc ſunt muſculi ſuprà deſcriptarum partium, nem-
pe qui in cubito ſiti ſunt: qui ad internam manum feruntur, & qui ſint
Interoſſes. Ergo cubiti muſculi exiſtunt quatuordecim: ſeptem exter-
ni, ſeptem interni, ſeptem externorum duo inuertunt radium primo &
ſecundo, ac per accidens manum reſupinant, ſic vt palma cœlum vel fa-
Supinatores. ciem verſus obuertatur, ex quo ſupinatores vel manum inuertẽtes dicuntur: duo car-
pum extendunt, ex quo carpi tenſores: duo digitos, ex quo digitum tẽſores dicuntur:
Carpi tenſores. ſeptimus denique & vltimus abductor aut obliquator externus nuncupatur. Supina-
torum duorum primus longus dicitur, vel longiſſimus, quòd à brachio externo ſupra
Obliquator externus. apophyſes ipſius deſcendat, ac tendine rotundo & forti in imam epiphyſim inſeritur.
Supinatorũ primus. Alter obliquè deſcendit ab apophyſi externa & ſuperiore brachij, atque ad tertiam
radij partem inſeritur tẽdine membranoſo & carnoſo antrorſum & introrſum. Duo-
Secundus. rum carpi tenſorum, ſupra radium deſcendens ab externa & ſuperiore apophyſi bra-
chij, duobus tendonibus inſeritur in primum & ſecũdum os metacarpij, quę indicem D
Carpitenſorum ſuperior. & medium digitos ſuſtinent. Alter & inferior ex eodem loco cum ſuperiore ſupra cu-
bitum deſcendens, inſeritur in quartum os metacarpij, quod minimum ſuſtinet digi-
Inferior. tum. Hi muſculi dum ſoli agunt, ſinguli nempe cum ſuo antagoniſta anteriore, nem-
pe carpiflexore, totam manum propriè dictam obliquè ſurſum aut deorſum mouent.
Digitum tenſorum maior. Digitum tenſorum primus & maior ab olecrano ortus ſeu cubiti oſſe, ſuperficiariè
deſcendit inter cubiti oſſa duo ad carpum vſque, quo loco in quatuor tendines findi-
tur, qui ſub annulo illic ſito tranſeuntes deſinunt (ſinguli diſcreti communi ligamen-
to ſupra oſſa metacarpij) in vltimum quatuor digitorum articulũ, arctè nihilominus
adhærentes oſſibus, ſupra articulum illum exiſtentibus. Alter minor ex medio ferè ra-
Minor. dio ortus, obliquè ad pollicem pergit, in quem deſinit duobus tendinibus, craſſiore
vno, qui in radicem ipſius pollicis inſeritur, quemq; à reliquis digitis abducit. Altero
Obliquator externus ſeu abductor. tenuiore ad vltimum vſque articulum producto, pollicem dum agit extendente. Se-
ptimus abductor ſeu obliquator, ſitus eſt ad poſteriorem manum, id eſt verſus mini-
mum digitum: hunc ſæpius reperimus bifidum, imò trifidum hoc anno in tribus aut
quatuor

A quatuor cadaueribus nobis videre contigit. Portio vna tendebat ad latus poſterius digiti annularis duobus tendinibus: altera pariter ad medium & indicem: tertia ad pollicem. Et quanquam ſic diuiſus cernatur, nonnulli tamen ipſum pro vno muſculo duxerunt, quòd vnicam habeat originem, vnámque actionem, abducendi nempe digitos retrorſum. Alij huic pollicis tenſorem addiderunt, propter communem ipſis ortũ: ſicq; ex quatuor muſculis vnum conſtituerunt in ſeptem tendines, ſic vt dictum eſt, diſtributos, diuiſum. Quando verò obliquator annularis deficit, vt ſæpè fit, digitum tenſor ipſius ſupplet defectum certis villorum tendinoſorum productionibus. Sed & nonnulli ſcripſerunt muſculum illum quem ſeptem tendinum diximus, productionẽ tantum eſſe muſculi profundi anterioris, quę tranſmitteretur per oſſium cubiti interſtitium: malim tamen ipſum ſeorſim muſculum conſtituere, propter arctam illius cũ oſſibus, brachio, & radio adhæſionem. Atque hæc de muſculis cubiti externis, quos ſeptenario, vt fecimus, numero potes comprehendere: vel ſenario, ſi ex quatuor vnum conſtitueris: vel nouenario, ſi hunc in quatuor muſculos reſoluere malueris cum Ga-

B leno: vel octonario, ſi eundem illum muſculum in tres tantùm diuiſeris. Reuera enim non admodum frequenter abductor ille ſeu obliquator annularis in hominibus reperitur. Veniendum nunc ad cubiti muſculos internos, quorum primus palmæ manus cutem conſtituit, ex quo Palmaris dicitur. Secundus & tertius actionis communione iuncti impronant radium, & proinde manum, ſic vt palma deorſum pedes ſpectet, ex quo Pronatores dicuntur. Quartus & quintus officij etiam affinitate vincti carpum flectunt, ex quo Carpiflexores nuncupantur. Sextus & ſeptimus flectendæ, primæ, ſecundæ & tertiæ digitorum phalangi ſunt deſtinati, ex quo Digitumflexores dicuntur. Quod ad ortum attinet palmaris omnium minimus & ſuperficiarius, carnoſus deſcendit ab apophyſi poſteriore interni brachij: ac paulò poſt in tendinem prælongum deſinens & tenuem, abſumitur in palmæ manus cutem ad extremos vſque digitos. Neceſſe enim erat eiuſmodi cutem arctè hærere partibus ſubiacentibus, non ſolùm ad commodiorem comprehenſionem, ne inter comprehendendum cutis illa corrugaretur, atque à palma & digitis abduceretur, ſicq; impedimento eſſet, ſed pręterea vt

Muſculi cubiti interni.
Palmaris.
Pronatores.
Carpiflexores.
Digitum flexores.

C manus exactiore eſſet ſenſu in diſcernendis calido, frigido, humido & ſicco, leni, æquali, aſpero, molli, duro, magno, paruo & aliis eiuſmodi qualitatibus. Hinc ſequuntur duo Pronatores: quorum vnus rotũdus dictus, venit obliquè à parte interiorę apophyſis poſterioris brachij, ad medium ferè radium, cui adhæret per tendinem membranoſum & carnoſum vſque ad inſertioni locum deſtinatum. Alter quadratus, tres aut quatuor digitos latus, vtcunque tamen tenuis, introrſum ſub omnibus muſculis ſitus, qui parte interna ad carpum deſcendunt aut digitos, ſuper oſſium cubiti extrema, tranſuerſim ab imo oſſis cubiti aſcendit in ſummum radium, vbi deſinit tendine membranoſo. Carpiflexores ambo oriuntur ab apophyſi poſteriore, ſed interna, & obliquè deſcendunt (alter altero magis minúſve) vnus quidem ſecundum os cubiti, alter verò ſecundum radium. Atque is qui ſecundum cubitum deſcendit, inſeritur in octauum os carpi, quod diximus partem annuli conſtituere, alter qui radium ſequitur maiori ſui parte in os carpi, reliqua in primum os metacarpij indicem ſuſtinens inſeritur. Reſtant Digitum flexores, qui quia mutuò ſibi incumbunt, ſuperior dicitur

Pronatores duo.

D Sublimis, inferior verò Profundus. Sublimis ortus ex parte interna & interiore apophyſis poſterioris brachij, & ex partibus ſuperiorib. cubiti & radij, deſcẽdit inter duo cubiti & radij oſſa diuiſus, vſque ad carpum & annulum: quo loco in quatuor tendines diuiſus, inſeritur in ſecũdam quatuor digitorum dearticulationem, quam vi propriæ & ſuæ illius inſertionis flectit, quemadmodum & primam, tam vi ligamenti cõmunis, quàm quarundam ex ſe fibrarum quas eò in tranſitu obiter dimittit. Sunt verò quatuor hi tendines iuxta ſuam hanc inſertionem in duo diuiſi, vt tranſitum aperirẽt, & robur adderent tendinibus profundi muſculi, deſcendentibus in tertium & vltimũ digitorum articulum. At verò Profundus hic muſculus ortus ex partibus ſuperioribus & internis cubiti & radij inter duo illa oſſa ſub ſublimi deſcendit, etiam ad carpũ vſque indiuiſus: quo loco in quinque tendines finditur, quos ſub ligamento communi profert, diuiſionibúſque tendinum muſculi ſublimis, vſque in vltimum omnium digitorum articulum, quem propria illa ſua inſertione flectunt, quemadmodum primi & ſecundi articuli digitorum phalanges, vi ligamenti communis & fibroſarũ productionum, quas obiter ipſis largiuntur præter commemorata: cernitur etiam liga-

Sublimis digitum flexor.
Profundus digitum flexor.

mentum quoddam membranoſum quod tendines in digitorum ambitu cingit. A

De Muſculis internæ manus. CAP. XXIX.

Numerus.

INTERNÆ manus muſculi ſeptẽ ſunt numero. Primus appellatur Thenar, quòd maximam partem palmæ conſtituat. Secundus à ſitu Hypothenar. Tertius Abductor externus pollicis ad indicem. Quatuor reliqui nominantur Lumbrici, à figura: vel Adductores quatuor digitorum ad pollicem.

Thenar.

Primus igitur Thenar dictus, cæteris craſſior oritur ab omnibus oſſibus metacarpij, ducto ab eo oſſe initio quod annularem ſuſtinet: vnde aſcendens ſecundum lineam vitalem ad extrema vſque primi oſſis metacarpij indicem ſuſtinentis, longiſſimis tãdem fibris inſeritur in vltimum pollicis articulum: mediis verò & breuiſſimis fibris ferè in omnem partem interiorem oſſium duorum articulorũ præcedentium: hácque de cauſa pollex adducitur ad reliquos digitos, ab iiſdémque abducitur origine ſua inferiore. Nonnulli hunc in tres muſculos diuidunt ratione B actionum diuerſarum: vnius ortum à radice oſſis metacarpij annularem ſuſtinentis: alterius verò à medio illo oſſe metacarpij, quod medium digitum ſuſtinet. Tertij verò à ſuperiore extremitate eius quod indicem fulcit, vt ſit omnium ea quam diximus inſertio. Sed tamen prior nobis magis arridet ſententia, vt cõfuſio vitetur, ſitque breuior de numerorum muſculo doctrina.

Hypothenar.

Hypothenar oritur à quarto oſſe metacarpij, & ab eo carpi quod ipſum fulcit: indéque fibris longiſſimis inſeritur in ſecundum annularis articulum. Itémque in primum breuiſſimis: quo nomine, itémque duplicis actionis reſpectu ipſum nonnulli duplicem fecére, vt vnus ſit qui ipſum à reliquis abducit, alter verò qui ipſum ad pollicem adducit.

Abductor externus pollicis.

Tertius externus pollicis, deſcendit ex primo oſſe metacarpij in primum & ſecundum pollicis articulum. Quare nonnullis duplex dicitur:

Lumbrici.

Lumbrici ſiue quatuor externi Adductores quatuor digitorum oriuntur ex membrana, inueſtientes & religantes digitum flexorum tendines, tandémque deſinunt lateraliter verſus pollicem exiguo tendine vſque ad ſecundum quatuor digitorum articulum.

Interoſſes metacarpij.

Reſtant Interoſſes metacarpij: ſex ſunt hi, in ſingulis interſtitiis C duo, internus vnus, & externus alter: quorum internus fibris obliquis deſcendens à latere primi oſſis metacarpij tendit in digitorum etiam latera, vt arctius metacarpij oſſa ſibi inuicem adiungat, cuiuſmodi actio elucet, cùm in ſtrictiores chirothecas digitos intrudimus, aut cùm manum incauamus. Nonnulli putant ipſum iuuare etiam adductionem digitorum pollicem verſus. Externus aſcendit per fibras etiam obliquas à lateribus ſecundi oſſis metacarpii, ad primos digitorum articulos, internum quem nuper deſcripſimus ad literæ x ſimilitudinem, interſecans ad palmam manus extendendam, & iuuandam digitorum à pollice abductionem.

Muſculorũ manus totius in genere ſumptæ.

Nunc totius manus in genere ſumptæ muſculorum deſcriptionem concludentes, notabis illos numero eſſe nouem & triginta: nempe octo brachio mouendo deſtinatos, quatuor cubiti in genere ſumpti motui adſcriptos: ſeptem à parte externa in cubito, totidem ab interna in eodem cubito ſitos, radium & cum eo manum mouentes: ſeptem à parte interna manus: ſex denique Interoſſes. Nonnulli maiorem hunc numerum faciunt, nouem eſſe dicentes à parte cubiti externa, & vndecim in manu interna. D

Deſcriptio cruris in genere ſumpti. CAP. XXX.

POST manum, Cruris ſequitur deſcriptio. Ergo vt tollatur omnis ambiguitas: primò Crus definiemus: inde diuidemus in partes magis & minus compoſitas. Tertiò perſequemur ea omnia quę partibus illis omnibus ſunt communia. Quartò quæ ſingulis ſunt propria: túmque anatomico huic operi finem Deo duce imponemus.

Cruris acceptio multiplex.

Cruris igitur nomẽ duobus modis vſurpatur, nempe generaliter & ſpecialiter, & rurſum ſpecialiter duobus modis, vel abſolutè & ſimpliciter, vel cum adiuncto. Simpliciter quidem pro eo omni, quod genu, pedéque interiacet. Cum adiuncto verò, pro maiore eius oſſe.

Cruris in genere quid & quot ac quæ eius partes.

Crus verò in genere ſumptum motus progreſſiui eſt inſtrumentum, id totum continens, quod eſt ab Iſchio ad extremum pedem: diuiditur in tres magnas partes, nempe in femur, in crus ſpecialiter ſumptũ, ſiue tibiam, & in pedem. Femur intelligimus,

id quod

A id quod Iſchiō genúque interiacet. Per Crus ſpecialiter dictum, ſiue tibiam quod genu, pedémque interiacet. Per pedem verò quod inde eſt ad extremos vſque digitos. Pedem rurſum in tres partes diuidunt, nempe Tarſum, Pedion, & Digitos. Tarſum intelligimus id quod continetur ſeptē primis oſſibus, quod nempe carpo manus portione reſpondet. Pedion verò id quod quinque ſequentibus comprehenditur, quod nempe metacarpio æquipolet: quod ſupereſt Digitos appellamus. Quoniam verò partes illæ omnes alias partes habent communes & proprias, venarum tantùm, arteriarum & neruorum diſtributionē perſequemur, cùm abundè reliqua expoſuerimus, quando in genere partes corporis continentes deſcripſimus. *Quid femur. Quid crus ſpecialiter ſumptum. Quid pes et quot ac quæ eius partes.*

Deſcriptio venæ cruralis. CAP. XXXI.

CRVRALIS vena tum incipit, cùm caua peritonæo egreſſa, ad iſchij os & pubis latera protenſa in inguinibus in duos inſignes ramos primò diuiditur: quorum vnus intrinſecus, ſecundum oſſa totius cruris cum arte- B ria & neruo deſcendit: alter extrinſecus & ſuperficie tenus per cruris lōgitudinem, inter adipem cuti ſubiectum & muſculos ad pedem vſque decurrit, in eiúſque cutem abſumitur. Hæc quia ſemper apparet & cōſpicua eſt, Græcis propriè Sapheia, vulgò autem Saphæna dicitur: eadem obiter primò ſtatim ab exortu in duos ramos diuiditur, internū vnum, & externū alterum: quorum internus conſumitur per bubones & reliquas eius loci glandulas, cutémque: hócq; ramo fiunt fluxiones Bubones dictæ: alter amplior abſumitur in cutem anteriorem & exteriorē partis ſummæ femoris: deinde paulò poſt, nempe quantum trium aut quatuor digitorum apicibus metiri poſſumus, coit in vnū ramum, ex multis ramulis qui abſumitur in cutem anteriorem & poſteriorem eiuſdem femoris. Tertiò paulò infra medium femur iterum in duos alios ramos diuiditur, quorum vnus in cutem anteriorem, alter in poſteriorem pergit. Quartò duobus aliis ramulis diſtribuitur in cutem partis genu anterioris & poſterioris: qui ſæpè non reperiuntur, cùm præſertim Poplitea amplior exiſtit. Quintò paulò infra genu duos alios ramos edit, ſibi mutuo in egreſſu, in- C cumbentes, in cute loci illius anteriore & poſteriore. Notandum eum ramum qui in cutem deſcendit partis poſterioris, alio quodam ex ſe edito ramulo abſumi in ramum vnum popliteæ è duobus gemellis muſculis egredientem. Sextò in parte ſuræ tumentiore, in duos alios ramulos diuiditur, qui pariter diſtribuūtur in cutē tā anterioris, quàm poſterioris tibiæ. Tandem poſt multas alias diuiſiones, quas cauſa breuitatis omitto, vbi ad anteriorem vſque interni malleoli partem peruenerit (quo loco aperiri ſolet in affectibus partium diaphragmate inferiorum ſanguinis miſſionem poſtulantibus) in duos alios ramos finditur: quorum minor ad calcem deſcendit, alter pluribus ramulis abſumitur in cutem partis totius ſuperioris & inferioris pedis & digitorum. Secundus ramus eiuſdem cruralis, quem deſcendere intrinſecus diximus cum arteria & neruo in pedem vſque, ſic diuiditur. Primò altius immerſus quatuor edit productiones: vnam internam deſcendentem infra Sapheiæ originem, in muſculum obturatorem externum, & in quoſdam internos. Tres aliæ pergunt extrinſecus: Prima quidem verſus os Iſchion per quam fit Iſchias: duæ aliæ in muſculos femoris anterio- D res, nec longè abſunt à ſe inuicem hæ productiones. Secundò totus ille ramus in duos alios ramos diuiditur, vnum ſuperiorem, alterum inferiorem, arteria ſemper comitāte, quorum inferior conſumitur in multos muſculos femoris poſteriores, deſinēs iuxta poplitem. Superior præterquàm quòd plures ramos largitur muſculis anterioribus & interioribus femoris, ad poplitem deſcendens popliteam edit, conflatam aliquando ex duobus ramis, vno quidem ex parte ſuperiore, altero ex inferiore egredietibus. Hæc poplitea per poplitis flexus deſcendens, abſumitur nunc in ſuræ cutim, nunc in calcem: alias Sapheiæ ramis aucta, per externum malleolum cutim pedis ſuperiorem, aliquando inferiorem adit. Tertiò paulò infra exortum popliteæ & ſub flexu genu ſuralem edit, quæ in ſuræ muſculos abſumitur, & in cutem partis illius internę ac pedis, producta aliquando vſque ad pollicis partem internam. Quartò ſub capite ſolæ, aut epiphyſi poſteriore oſſium tibiæ, producit inter duo illa oſſa aliam venam, quæ anteriores tibiæ muſculos nutriens, ſupra pedem abſumitur. Quintò denique edit iſchiadicam magnam, quæ in duos ramos inæquales diuiditur: quorum maior, ab exortu ſuo deſcendens, ſecundum partem interiorem oſſis tibiæ, ſub ſuræ muſculis inſinuat

Cruralis initium. Cruralis rami duo. Per quam venam affluat bubonū materia. Quo loco et in quarum partium affectibus Sapheia aperiatur. Quàs & quam multiplici diuiſione obeat partes internus cruralis venæ ramus. Vena iſchiadica. Muſcula vena. Poplitea. Suralis. Iſchiadica maior.

ſe, inter hanc & calcem in plantam pedis, in quam abſumitur fiſſus in decem exiguos A ſurculos ſingulis digitis binos: alter minor, ſecundum os perones deſcẽdens inter hoc & calcem abſumitur: quanquam aliquando producatur non ſolùm vſque ad muſculum digitorum abductorem, ſed etiam quinque ramulis vſque ad annularem & medij digiti latera.

Diſtributio arteriæ cruralis. CAP. XXXII.

Arteria muſcula.

ARTERIA cruralis inde exorta vnde & cruralis vena, deſcẽdénſque cũ crurali interna, hoc qui ſequitur modo diſtribuitur. Primo in muſculam femoris, quæ ſe per illius muſculos diſſeminans occurrit extremæ hypogaſtriæ, deſcendenti cum vena per commune foramen oſſis pubis & iſchij, cúmque ea coniungitur. Secundò vbi poplitem attigit inter cruris condylos ſurculos duos mergit in genu. Tertiò paulò poſt alterum ramum edit, quẽ demittit ad muſculos tibiæ exteriores, tandem cùm in medium crus peruenerit, inter gemellos & ſolæum muſculos in duos ramos diuiditur, internum vnum, & externum B alterum: internus communicatis obiter ſurculis aliquot partibus per quæ tranſit, pręſertim verò articulo tibiæ cum pede, expandit ſe in plantam inter extremitatem eius inferiorem & calcem, quò cùm peruenerit abſumitur in quinque ſurculos, quorum duos pollici, duos indici, vnum medio digitis tribuit. Externus deſcendens pariter ad plantam pedis inter fibulam & calcem, prętcr alios quos obiter ſpargere poteſt ramulos alium edit in articulo tibiæ extrinſecus, alium in muſculo abductore digitorum, ad Tarſum & Pedion. Reliquum verò in quinque portiones abſumitur, quarum duæ ad annularem, duæ ad minimum digitum, vnum ad medium demittuntur.

De neruis lumborum oſſis ſacri & femoris. CAP. XXXIII.

Quinque lumbariũ neruorum coniugationes.

EX lumbis quinque exoriuntur neruorum coniugationes, diuiſæ in ramos externos & internos. Externi diſſeminantur in rachitas muſculos, ad ſemiſpinatum, ſacrum, & cutem eos tegentem. Interni in muſculos epigaſtrij obliquos, aſcendentes & tranſuerſos: in peritonæum, in lum- C bares & thoracicos ibidem ortos, ſed diuerſo modo: alij enim omnino eò feruntur vt nerui primæ coniugationis lumborum, ſæpè etiam ſecundæ, niſi quòd aliquando exiguum ſurculum ad teſtes tranſmittunt, cùm coſtalis eò nihil tranſmiſerit. Alij verò inferiores eò partim diſtribuuntur, partim aliò feruntur: maiores enim portiones, primò inter ſe vnitæ, mox cum portionibus oſſis ſacri pergunt in femur, vt dicemus in diſtributione neruorum oſſis ſacri. Ergo ex oſſe ſacro exeunt ſex neruorũ coniugationes: primam numerando eam quæ prodit ab vltima lumborum vertebra, & prima oſſis ſacri: ſextam verò eam quæ exit ex vltimo oſſe ſacro & primo coccygis: Hæ neruorum coniugationes diuiduntur in ramos externos & internos. Externi minores exeuntes per foramina externa & poſteriora oſſis ſacri, diſtribuuntur in partes ad ipſum extrinſecus attinentes, muſculos nempe ipſius & cutem: nam neruus omnis naturæ lege primũ & ſemper vicinis confert partibus, quod neceſſe eſt, mox aliis quãtum poteſt. Quare ſi vis ſcire vnde quæq; pars vaſa ſua proximè habeat, venas nempe, arterias & neruos, ſitum partis cuiuſque, & vaſorum curſus memoria tenere te oportet, atque hoc reputare quod venæ & arterię quàm maximè & facilè poſſunt ſe in partes inſinuãt, alias quidem per caput & initia, alias per media, alias per extrema, vt dãt ſe res. Neruum verò præſertim in muſculos inferre ſe per caput, vel non longè à capite, at nunquam per caudam, ex quo facilè intelligi poteſt, quò cuiuſque venæ, arteriæ & nerui ramo pars quęque nutriatur, viuat & ſentiat. Alij interni rami ſupradictarum coniugationum pergunt, maximè quatuor ſuperiores ex ortu ſuo vniti cum tribus lumborum inferioribus, in totum crus, vt mox audies. At duo inferiores abſumuntur in muſculos ani leuatores ad ſphincterem eiuſdem, præterea ad muſculos penis & veſicæ ceruicem in viris, mulieribus vero in ceruicem vteri & veſicæ. Hæ enim partes alium fundo ſuo admittunt à coſtali ſextæ coniugationis cerebri. His ita expenſis, veniendum ad femoris neruos, qui (vt dictum eſt) à primo exortu ſuo concurſu veluti quodam conflati & coaleſcentes, ex maiore portione trium ramorum internorum & inferiorum lumborum, & quatuor ſuperiorum oſſis ſacri, in quatuor ramos in femore diuidũtur, quorum primus & altior, deſcendens ſupra peritonęum ad paruum Trochanterem,

Vnde teſtes neruos ſortiantur.

Neruorum ſacrorum coniugationes.

Axioma anatomicũ. D

Vnde leuatores ani ſphincter, penis veſicæ ceruix & vterus neruos ſortiãtur.

A chanterem, abſumitur in muſculos internos & ſuperficiarios femoris, ínque cutē quę
ipſos integit, paulò ſupra genu. Secundus cum vena & arteria cruralibus deſcendens
per inguina, in duos ramos perinde vt vena diuiditur, internum vnum & externū al-
terū: quorum internus cum vena & arteria deſcēdens, diffunditur in femoris muſcu-
los interiores & profundos ſupra genu deſinens. At externus cum Saphæia ſuperficia-
riè deſcendens in pedem vſque, obiter ramos cuti ipſum contegenti elargitur. Tertius
ſub prioribus illis ſitus per foramen oſſi pubis & iſchio commune deſinens, quoſdam
ramos tranſmittit ad inguina, ad muſculos obturatores, ad tricipites, & aliquando ad
muſculos penis, deſinítque ad medium femur. Quartus & omniū totius corporis cra-
ſiſſimus & ſolidiſsimus ac duriſsimus, totus ex productionibus oſsis ſacri prodiens, at-
que extrinſecus deſcendens inter partem inferiorem oſsis ſacri, & oſsis ilium per fe-
mur, muſculis eius poſterioribus ex tubere iſchij prodeuntibus ramulos quoſdam lar-
gitur, alios pariter cuti natium, itémque ei cuti quæ ſupradictos tegit muſculos. Pau-
lò poſt in duos ramos diuiditur, qui indiuiſi vſque ad flexum genu deſcendentes, am-
B bo diuerſis ramis communicantur muſculis tibiæ: ita tamen vt minor alium de reli-
qua ſui portione ramulum producat, per partem tibiæ anteriorem ſecundum fibulam
ſupra pedem, vbi in decem ſurculos ferè aſpectum fugientes diuiſus, binos ſingulis
tranſmittit digitis. Alter maior reliqua etiam ſui portione deſcendens per partem ti-
biæ poſteriorem in plantam pedis, ſe coniicit cū venis & arteriis inter calcem & os ti-
biæ. Vbi primò in duos ramos diuiſus, quorum mox ſinguli in quinque binos ad digi-
torum latera dimittit. Atque hæ inſigniores & magis neceſſariæ ſunt vaſorum & ner-
uorum diſtributiones: alias quæ infinitæ ſunt & nullius quæ ſciatur vtilitatis, de indu-
ſtria omittimus.

De partibus propriis Femoris. CAP. XXXIIII.

EXPOSITIS cruris totius partibus communibus, tranſeundum nunc
ad proprias, initio à femore ducto. Femoris partes propriæ ſunt muſcu-
li, oſſa & ligamenta. Sed quia non eſt facilis muſculorum demōſtratio,
ignorata oſsiū à quibus oriuntur, & in quæ deſinunt deſcriptione, ideò
C operæpretium fore ſtatuimus, ſi oſſa, oſsiúmque femoris dearticulatio-
nem ante demōſtraremus: ducto ab illis oſsibus initio quæ cum ſumma oſsis ſacri par-
te connexa ſunt. Sunt verò duo numero, vnum vtrinque, vulgò dicta oſſa ilium. Horū *Os iliū quot oſsibus conſtet.*
vnumquodque ex tribus eſt oſsibus coagmentatum: quorum vnum ſuperius eſt, alte-
rum inferius & anterius: tertium medium & quodāmodo poſterius. Superius ſpeciali
nomine os ilium dicitur: éſtque ampliſsimum & maximum, epiphyſim habens carti-
laginoſam in ambitu, aduſque eam quam cum vicinis habet oſsibus connexionem. *Ilium propriè ſeu ſtrictius ſumptum quid.*
Cuius partem ſuperiorem rectam ipſius lineam dicimus: baſim verò quæ ipſi per ſym-
phyſim adiūcta eſt, labrum ſeu ſupercilium nominamus, quòd extrorſum introrſúm-
que inclinet quodammodo in ſupercilij formam. At quod baſim ac rectā lineam in-
teriacet, coſtam nuncupamus. Idem hoc os ſuperius ſuperficies duas cauas habet, vnā *In oſſe iliū quid linea, labrum, ſeu ſupercilium & coſta.*
internam, alteram externam. Connexio eius per ſymphyſim duplex eſt: vna cum par-
te ſuperiore oſsis ſacri, altera cum eo oſſe quod mediū diximus, & quodammodo po-
ſterius: quod initium ducens à parte anguſtiore oſsis ilium, cauitatē eam facit in qua
D caput femoris excipitur: illam cauitatem Græci Cotylem appellant, Latini Aceta- *Os medium ſeu iſchion.*
bulum: finitúrque ſecundum latus foraminis, ipſi & oſsi pubis communis: medium id *Cauitas ſeu cotyle iſchij*
os quodammodo poſterius propriè & ſpecialiter os iſchij dicitur, nihílque aliud con-
tinet pręter dictam illam cauitatem: niſi quòd parte ſua poſteriore & inferiore, produ-
cit apophyſim, quæ adiungit ſe oſsi pubis ad partem imam foraminis communis, quo
loco valdè inæqualis & aſpera apparet, dicitúrque tuberculū oſsis iſchij, ad cuius ex- *Iſchij tuberculum.*
tremum profert inſuper & capitulum, ad ſimilitudinem apophyſios genæ inferioris
quam Coronē nuncupant. Os tertium pubis dictum profert ſe ad ſummā vſque partē *Os pubis.*
pectinis, vbi ſocio oſsi aduerſo occurrens ipſi vnitur per ſymphyſim, quo modo etiam
tria illa ſibi inuicē cōponuntur: hoc os parturiētibus aperiri dicitur, quanquā mihi ea
de re nondū conſtare potuerit. Triū horū oſsium ſeparationē manifeſtā cōſequi pote-
ris in Sceleto puerili: nā in maioribus natu hominibus cartilagines illę quæ inter con-
nexiones intercedūt in oſſa degenerant. Sequitur os femoris omniū corporis oſsium *Oſsis femoris deſcriptio.*
maximū: rotundum eſt, & ſic ſubarcuatum, vt gibbum ſit parte ſua exteriore & ante-
riore, quò eſſet contra iniurias externas tutius: poſteriore autem & interna cauum ſeu

ſimatũ dorſi aſinini inſtar,quo cõmodiorem inde ortum& ibidem inſertionẽ muſculi A
haberent. Simus ille paulò infra ſui medium in duas lineas diuiditur, quarũ vna ad
internam tuber tendit,altera ad externum epiphyſis inferioris eiuſdẽ femoris. Hæ
notandæ ſunt in primis animo, quia fibræ obliquæ vaſtorum muſculorum inde du-

Duæ femoris epiphyſes.

cunt originem. Præterea id os duas in extremis ſuis habet epiphyſes, vt facilè in femo-
re puerili apparet. Superior epiphyſis conſtituit caput rotundum femoris ipſius quod
(vt omnis alia epiphyſis) ceruici longè inſidens, recipitur cauitate iſchij per enarthror-
ſim: in ea firmatur per duo ligamentorum genera, quorum vnum commune eſt, pro-

Femur quot ligamentis dearticuletur iſchio.

diens à muſculis, qui à ſui ſuperna parte circa ipſius ceruicem deſcendunt: alterũ pro-
prium, quod duplex eſt, nempe membranoſum vnum & latum à tota cauitate ipſius
orbitæ, deſcendens circum totum femoris caput ſuper ipſius ceruices: alterum craſſũ
& rotundum deſcendens à ſecunda cauitate cotyles ipſius, quæ vſque ad foramen cõ-

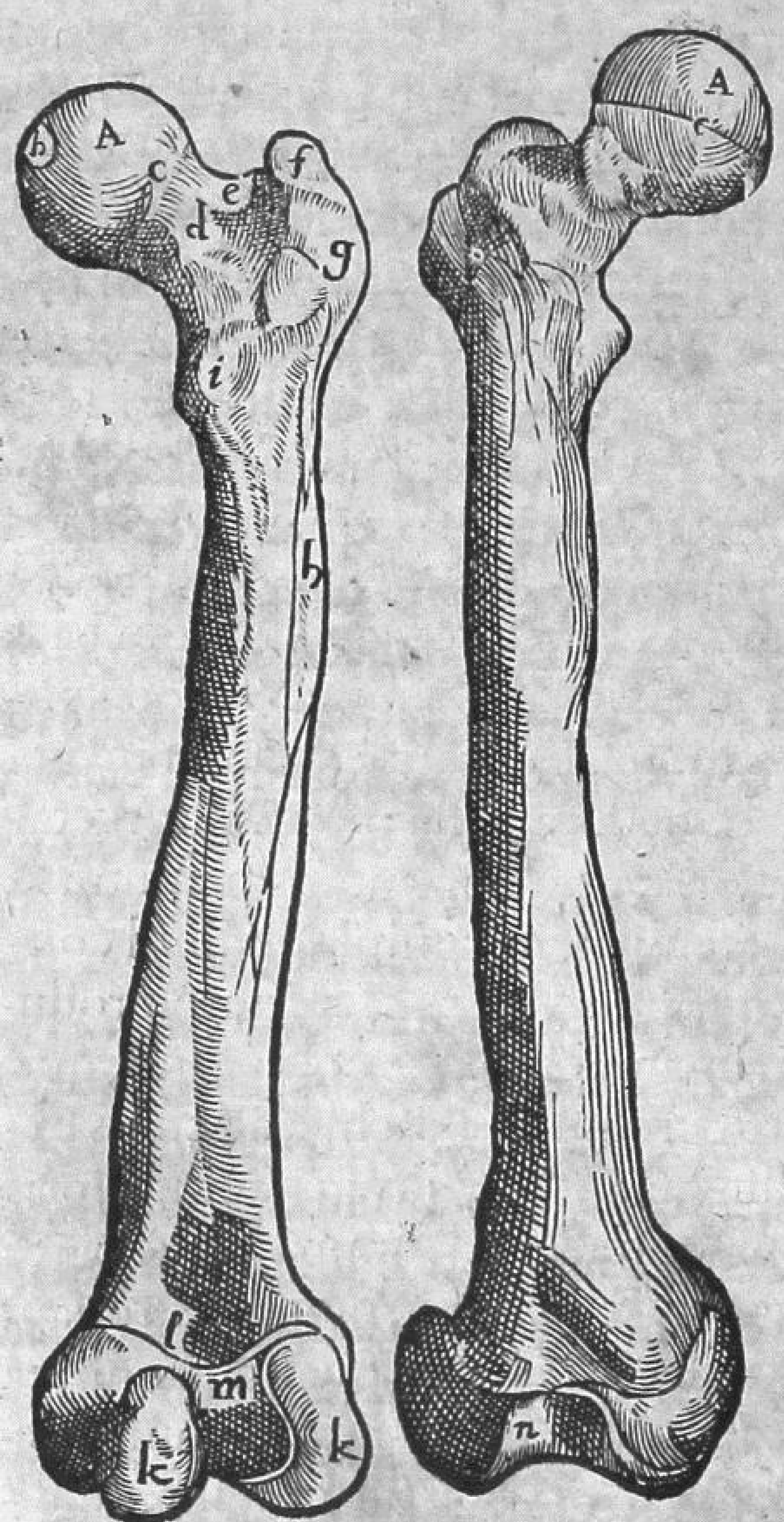
Femoris duæ apophyſes faciunt duos Trochanteres.

mune extenditur ad ſummum capitis ipſius. Præterea ſub hoc capite, id os duas habet
apophyſes, vnam magnam & craſſam, alteram paruam & breuem. Magna in parte po-
ſteriore ſita, dicitur magnus Trochanter: parua in parte interiore ſita, dicitur paruus B
Trochanter. Notandum verò magnum Trochanterem ex parte altiore & poſteriore,
qua ſpectat caput ipſius oſſis excitare exiguum quendam ſinum, in quem muſculi ge-
melli, & alij de quibus poſtea, inſinuantur. Conſideranda etiam venit foraminũ mul-
titudo, hanc ceruicem inter caput & duos Trochanteres circumſtantium, quæ vaſis,
id eſt venis, arteriis, & neruis ingreſſum præbent in ipſius oſſis medullam: ex quo me-

Vnde medulla ſenſus fiat particeps.

dulla ipſa euadit ſenſus particeps, qua præſertim parte tunica veſtitur: os verò viuit
& nutritur. Altera femoris epiphyſis, inferior nempe, maxima eſt & craſſiſſima duobus
velut capitulis aſſurgens, quæ duabus cauitatibus diuiduntur: ſuperficiaria vna & an-
teriore, qua illa epiphyſis genu patellam recipit: altera profunda & poſteriore, qua re-
cipit ligamentum cartilaginoſum & quaſi oſſeum, productum ex eminentia quæ cer-
nitur inter duas cauitates epiphyſis ſuperioris oſſis tibiæ, quam Hippoc. lib. de Fract.
lingua ſua Diaphyſim nuncupat.

Figura oſſis Femoris.

C

Os femoris parte ſua poſteriore ſpectandum. In quo A. *monſtrat caput ſeu epiphyſim ipſius quæ ſubit cauitatem oſſis iſchij.*

B. *Exigua in eodem capite cauitas, quæ excipit ligamentum rotundum deſcendens ex parte caua ſuperioris cauitatis.*

C. *Connexio capitis eiuſdem ſeu epiphyſis cum oſſe femoris.*

D. *Ceruix femoris.*

E. *Cauitas quæ eſt inter ceruicem & magnum Trochanterem.*

F. *Magnus Trochanter, ſeu apophyſis femoris magna*

G. *Radix eiuſdem Trochanteris.*

H. *Linea poſterior femoris, in quam muſculi tricipitis caudæ, ſeu extrema inſeruntur.* D

I. *Paruus Trochanter.*

K K. *Duo tubercula inferiora & lateralia femoris, quæ recipiuntur intra acetabula oſſis tibiæ.*

L. *Connexio per ſymphyſim epiphyſis eiuſdem oſſis.*

M. *Cauitas tuberculis interiacens, in quam inſeritur ligamentum cartilaginoſum commiſſuræ genu.*

Aliam etiam hîc intueri licet femoris figuram, quæ partem ipſius anteriorem oſtentat, in qua tãtùm notanda cauitas eſt, quæ deſignatur nota N. *quæ excipit rotulam genu, ſeu patellam. Nam* A. *&* C. *hîc eadem quæ in alia figura deſignant.*

De muſculis

A

De muſculis Femur mouentibus. CAP. XXXV.

FEmoris omnino ſunt quatuordecim muſculi, nempe duo flectunt, ex *Numerus.*
quo Flexores dicuntur: tres extendunt, vnde Tenſores: tres intrò ipſum
mouent, genu foras propellẽtes, & calcem intro adducentes, vt cùm cru-
ra decuſſamus: quanquam triplicem hunc nonnulli pro vno & ſimplici
habent, ac Tricipitem nominant. Sex foras ipſum proferunt & explicant
vt contingit in actu venereo. Horum quatuor gemini dicuntur, ob craſſitiei, originis,
inſertionis & actionis ſimilitudinem. Duo reliqui Obturatores dicuntur, quòd fora- *Duo flexo-*
men commune oſſibus pubis & iſchij obturent. Ergo duorum flexorum vnus rotun- *res.*
dus intrinſecus, fibris longitudine inæqualibus ex omnibus tranſuerſis lumborum a-
pophyſibus deſcendens, ſupra commiſſuram poſteriorem oſſis ilium & pubis inſeri-
tur in paruum Trochanterem: alter ab ortu latior & amplior, egreditur ex toto labro
& ſupercilio interiore oſſis ilij, ac internam eius replens cauitatem, ſupra partem an-
B teriorem capitis femoris in paruum Trochanterem inſeritur craſſo tendine, quem ip-
ſe de ſe cum ſocio nuper deſcripto muſculo producit, etiam iam inde à carneo to-
mento, quare de illis diducendis & auellendis duobus muſculis non magnoperè la- *Tres tenſo-*
borabis. Tres tenſores nates cõſtituunt, quorum primus craſſior, amplior & externus *res.*
à cauda ortus, oſſe ſacro, & pluſquàm dimidio labro exteriori ac poſteriori oſſis iliũ,
fibris obliquis à Trochantere magno quatuor ferè digitorum craſſitie, ad lineam re-
ctam, quam dorſo aſinino ſimilem eſſe diximus, inſeritur. Secundus in magnitudine
& ſitu medius deſcendit ex reliquo labro, coſtâque anteriore & exteriore oſſis ilium,
ac ſupra medium id os inſeritur in ſummam partem magni Trochanteris, triangulari
ſupra partem eius ſuperiorem & exteriorem, inſertione. Tertius minor, breuior & te-
nuior ſuperioribus ſub illis latens prodit ex medio ſuperficiei externæ oſſis ilium, in-
déque inſeritur in maiorem partem lineæ rectæ magni Trochanteris. Tres hi muſculi
magnam & latam habent originem, anguſtam verò inſertionem ex fibris velut obli-
quis. Sequuntur deinde tres illi qui intro femora mouent, ſtringúntque ac decuſſant,
C ſic vt genu prorſum ſeu extrorſum, calx verò introrſum adducatur, vt ex illorum in- *Tres intro*
ſertione eſt intelligere, etſi nonnulli contra ſenſerint. Oriuntur verò tres illi muſculi *mouentes.*
ortu ſuo partim carnoſo, partim membranoſo ex parte ſuperiore & anteriore circum-
ferentię oſſis pubis, indeq; inſeruntur in lineã poſteriorem oſſis iſchij, altius alij alio:
nam minor & breuior reſtitat ad radices parui trochanteris, medius paulò altius de-
ſcẽdit: tertius maximis fibris ſuis longioribus deſcendit vſque ad medium lineæ. Hoc
ſi ita eſt, muſculos nempe hos, à parte anteriore & ſuperiore prodeuntes inſeri in lineã
poſteriorem oſſis iſchij, dum ſoli agunt, femoráque ſtringunt, extrorſum illa inuertẽt,
planè quemadmodum cùm illa decuſſamus, nõ autem genu vnum ad alterum addu-
cent, & calcem foras propellent: talis enim motus fit à vaſto interno femoris tibiã mo-
uente. Sequuntur ſex qui Clunes agitant, quatuor geminorum ſeu quadrigeminorũ,
primus & altior egreditur ex commiſſura oſſis ſacri cum caudę oſſe, ſeu potius ab imo *Qui clunes*
extremo oſſis ſacri, indéque inſeritur in cauitatem magni Trochanteris tendine ſatis *agitãt mu-*
inſigni. Secundus prodiẽs ex parte caua ſeu fiſſura, quæ eſt inter cauitatis iſchij extre- *ſculi, nẽpe qui genu fo-*
D mum & eiuſdem tuber, inſeritur pariter in cauitatem magni Trochanteris. Tertius a- *ras, pternã*
ſcendit ex parte interna tuberis iſchij, paulò altius inter duos Trochanteres, in cauum *verò intro-*
maioris Trochanteris. Quartus & vltimus omnium infimus & latiſſimus progreditur *ferunt.*
ex toto tubere exteriore iſchij, indeq; inſeritur in magnum Trochanterẽ, atque qua-
tuor hi muſculi latent ſub natium craſſiore & prominentiore parte: quare vt eos de-
monſtres apertius, erunt in originem ſuam reſupinandi. Reſtant duo obturatores, nẽ-
pe internus & externus, qui ambo oriuntur ex ambitu & circumferentia foraminis,
quod obturant, quod nempe commune eſſe diximus oſſi pubis & iſchio, ſed internus
aſcendit ad externam radicem magni Trochanteris per mediam fiſſuram inter partẽ
ſuperiorem tuberis iſchij, & ſpinam quæ extat in baſi poſteriore oſſis ilium. Externus
verò prodit è cauitate exteriore, & media inter tuber iſchij & cauitatis, partem infe-
riorem in partem cauam magni Trochãteris cum quadrigeminis. Si apertè vis intue-
ri obturatorem externum, oportet te vel tricipitis muſculi initium amputare: vel ip-
ſum decenter auellere, móxque extendere & reſupinare: internus ablata veſica facilè
cernitur.

De oſſibus Tibiæ. CAP. XXXVI.

A

Patella genu quid. TIBIÆ muſculos deſcripturis, tibiæ oſſium deſcriptio videtur eſſe præmittenda, initio à rotula genu ducto. Hæc os eſt genu externa parte cartilaginoſum, in ambitu rotundum: interna verò mediaq; quodammodo gibbum: atque ad latera reſimatum, quò commodius ſine vllo commoderationis vitio, genu articulo applicari poſſet, atque adaptari intra cauitatem anteriorem duarum femoris epiphyſeon, ſuperiorem verò atque anteriorem tibiæ. *Vſus.* Vſus eius eſt confirmare genu articulum, tibiam verò in debita extenſione continere, ſic vt nullo modo in partem anteriorem flectatur, quemadmodum flectitur in poſteriorem. *Oſſa tibiæ quæ et quot.* Oſſa tibiæ duo ſunt, vnũ craſſius ſpeciali & proprio nomine os tibiæ dictum, alterum minus Perone ſeu Fibula, vulgò verò Focile minus nuncupatum. Craſſius cauum quodammodo & medulloſum, ſitum eſt in parte interna tibiæ, duas habẽs apophyſes, craſſiorem vnam, tenuiorem alteram. *Tibia propriè & strictius ſumpta.* Craſſior ſummæ eius oſsis parti inſidens, eidémque per ſymphyſim coniuncta facit duas cauitates ſuperficiarias & laterales, diſcretas eminentia mediocri Quare id os oſsi femoris connexum eſt per Ginglymon. Nam ſuis cauitatibus recipit tubera inferiora & poſteriora epiphyſis oſſis femoris, media vero ſua eminentia recipitur ab oſſe femoris, inter duo eius tubera. Firmatur hic articulus non ſolum vi tendinum, ſeu muſculorum eo loci deſinentium, ſed etiam trium validorum ligamentorum: quorum vnum prodit à tota parte externa, alterum ab interna eiuſdem connexionis. *Diaphyſis quid.* Tertium quod ex Hippocrate Diaphyſim nominauimus, ex ipſo eius interſtitio. Altera tibiæ propriè dictæ apophyſis, quam tenuiorem diximus, ſita in parte ima duplicem velut cauitatem facit, qua id os Aſtragalũ recipit, parte verò interna internum facit malleolum: quemadmodum fibula ſeu perone externũ: inter hos malleolos aſtragalus partibus ſuis lateralibus recipitur, voluitúrque tanquam epitoxis in arcubaliſta, quoties pedis flectendi aut extendendi neceſſitas incidit. *Tres eminẽtes in oſſe tibiæ lineæ.* Prætere id os tibię triangulare tres habet eminentias, figura dorſi aſinini exſculptas: acutior deſcendit ſecundum partem anteriorem, Græcis Anticnemion dictam: ſecunda parti interiori inſidet: tertia exteriori. Hæ omnes ſunt diligenter attendendæ, & anterior maximè: quod in cruris fractura tibiæ benè reſtituendæ Chirurgo velut dux & regula ſit. *Perones deſcriptio.* Perone verò os velut extrinſecus ſitum, & quaſi ponè tibiam, duas pariter habet epiphyſes, cauas ad partem ſui interiorem, gibbas verò ad exteriorem. Per harum ſuperiorem id os innititur & inſeritur ſub epiphyſi interna, & quodammodo poſteriore tibiæ, ſic vt femori nullatenus dearticuletur, ſed illi tantùm inſterniculi loco ſit. Per inferiorem verò idem ipſum os non tantùm ima tibiæ, & aſtragali parte recipitur, ſed etiam eius partem recipit, quæ ex eodem latere cũm calce iungitur, tum præcipuè cùm pedem extrorſum flectimus. Connectitur id os cum commemoratis oſſibus per ſynarthroſim, alligatur verò validis ligamentis ab iiſdem oſſibus productis, atque mutuò ex vno ad aliud tranſmiſſis, vel ſi mauis, à ſuperiore in inferius, vt in brachio diximus. Cæterùm triangulare eſt etiam id fibulæ os, habens lineas tres: quarum vna parte externa prominet, altera in anteriore, tertia in poſteriore viſitur.

B

C

De muſculis Tibiæ. CAP. XXXVII.

D

Numerus. VNDECIM muſculis tibiæ motus omnes abſoluũtur: horum ſex ſunt anteriores, quinque poſteriores. Sed & horum alij ſolam tibiam mouent, vt qui ortum ducunt ab oſſe femoris: alij tibiam quidem mouent, ſed cum femore, vt qui ſupra femur oriũtur, nempe ex oſsibus ilium, iſchij & pubis. *Longus.* Anteriorum primus, Longus dictus, vulgò Sutorius, oritur ab extremo inferiore & anteriore ſpinæ ſeu epiphyſis oſsis ilium, ac obliquè ſupra alios muſculos deſcendens, largo tendine & membranoſo inſeritur in partem anteriorem & interiorem tibiæ ſub genu. Actio eius tibias decuſſare, ante tamen inflexas vi muſculorum mox commemorandorum. Auxiliatur etiam tricipiti muſculo ad eam quam diximus actionem. *Membranoſus.* Secundus anteriorum, membranoſus dictus, quòd totus ferè talis ſit, præterquàm in ortu, deſcendit carnoſus à radice & baſi ſupradictæ ſpinæ oſsis ilium, ídque obliquè, tendine ſuo membranoſo & lato (mixto cum communi muſculorum membrana) in tibiæ partem externã, quam extrorſum propellit, vt & fe-

A & femur cum quadrigeminis:nam vt aliàs notauimus,ex duobus motibus obliquis vnà concurrẽtibus fit motus rectus:quin & omnes fermè corporis motus iſto fiunt modo:qui eiuſmodi motus obeunt muſculi,obliquo ſunt ſitu poſiti, & oppoſiti, vt licuit intueri in motibus,& ſitu muſculorũ manus in genere ſumptę. Tertius Rectus dictus, (quia ſupra crureum ſecundum femoris rectam lineam anteriorem, deſcendit inter duos vaſtos)prodit inter extremum epiphyſeos oſſis ilium & cauitatis,ligamento valdè robuſto,indéque inſeritur in partem anteriorem tibiæ,tranſiens per mediam genu patellam:tibiam ex ſe extendit cum tribus ſequentibus : ex accidenti verò femori flectendo auxilio eſſe poteſt. Quartus & quintus Vaſti vocãtur , ob amplitudinem:horũ vnus internus eſt,alter externus , ambo conſurgunt ex fibris rectis ad ſuam originem: obliquis verò ad inſertionem,quarum ratione ambo videntur compoſitam habere actionem ex motu recto & obliquo. Recto nempe tibiæ extenſioni auxiliante,obliquo verò vni genu ad alterum adducendo, vel ambobus genubus à ſe inuicem diſiiciẽdis, internus quidem ſecundum fibras ſuas rectas venit ex radice parui trochauteris,ſecũ- *Axioma anatomicũ.* *Rectus.* *Vaſti duo.*

B dum vero obliquas à linea interiore deſcendente femoris. Externus fibris rectis egreditur ex radice magni trochauteris , obliquis verò ex linea externa deſcendente eiuſdem oſſis. Cæterùm omnes hæ fibræ locis quibuſdam cum crureo , ita mixtæ vt ſeparari niſi alterutro violato nequeant , pergunt in tibiam (ſuo quæq; latere) ſupra genu patellam,ſecundum latera muſculi recti, cum quo tendonem conflat inſeparabilem, vt mox audies. Sextus & vltimus anteriorum Crureus dictus (propter arctam & firmã adhæſionem quam habet cum oſſe femoris, quod nonnullis Crus dicitur)ex interſtitio duorum trochauterum , deſcendit ſub muſculo recto & duobus vaſtis in partem cruris,id eſt femoris anticam vſque ad genu patellam . Notandum verò quatuor hoſce poſtremos muſculos,communem tendinem craſſum & latum conficere,quo contegunt patellam illam , & totam genu anteriorem dearticulationem , vt diſtrahi citra lacerationem nequeant : quare tendonem illum genu eſſe pro ligamento putandum: certè omnes hi muſculi ſimul agentes tibiam extendunt . Sequuntur quinque poſteriores,quorum tres naſcuntur ex tubere iſchij,pergentes in partem interiorem,quar- *Crureus.*

C tus ex medio pubis , Biceps dictus, in exteriorem tibiæ . Ex internis vnus egreſſus ex commemorato tubere deſcendit ligamentoſus in medium vſque femur,indéque carnoſus factus ſuo tendine,quo diximus modo inſeritur . Alter gracilis ex eodem etiam loco egreſſus ſuo tendine,cum tendine muſculi longi inſeritur , deſinítque in partem interiorem tibiæ, quam cum ſocio ſuo introrſum trahit , & ad alteram adducit,quod idem in femore præſtat tricipitis muſculi auxilio . Tertius internus ſeu poſterior, deſcendit ex parte media oſſis pubis ligamento lato & tenui,atque inſeritur tendine rotundo in partem tibiæ interiorem ſupradictorum modo. Quartus Biceps dictus,duorum quibus conſtat,vnum ſumit à tubere nouiſſimè commemorato : alterum à linea femoris exteriore,inſeritur verò in partem externam tibiæ, vt prædiximus . Quintus & vltimus Popliteus dictus,obliquè deſcẽdit carnoſus à condylo externo femoris, in partem interiorem & poſteriorem tibię ad fibulæ commiſſuram. Actio eius eſt tibiam introrſum quodammodo contorquere. *Interni tres* *Biceps.* *Popliteus.*

D

De oſſibus Pedis. CAP. XXXVIII.

ORDINIS anatomici ratio poſceret, vt nunc perſequeremur tibiæ muſculos pedem mouentes : ſed quia fruſtra eorum inſertionem traderemus,non præcognita diſpoſitione & conditione pedis oſſiũ, ideò prius eorum deſcriptionem hîc attexere oportuit . Sunt igitur pedis oſſa ſex & viginti numero,in tres ordines diſtincta : nempe vt Tarſi oſſa ſint ſeptem,quinque pedij,& quatuordecim digitorum . Septem tarſi oſſium quatuor ſunt nominata & tria innominata . Nominatorum primus , immediatè tibiæ oſſa conſequens,dicitur Aſtragalus . Huius tres ſunt connexiones , vnam parte ſua ſuperiore & latiore cum oſſibus tibiæ à quibus recipitur,obtinet vt præmonuimus : alteram inferiore & poſteriore qua recipit apophyſim ſuperiorem & interiorem oſſis calcis: tertiã anteriorẽ qua recipitur in cauitate nauicularis ſeu ſcaphoidis. Per primã connexionẽ pes extẽditur & inflectitur. Per ſecundã cũ calce ad latera mouetur. Primæ duæ connexiones ſunt per diarthroſim, vltima per ſynarthroſim. Firmatur verò validis & latis ligamentis ab oſſe in os deſcendentibus & aſcendentibus:firmantur etiam mẽbranis, *Numerus.* *Tarſi oſſa.* *Aſtragalus.* *Connexiones aſtragali tres, & earũ vſus.*

muſculis & tendinibus ad pedem deſcendentibus ſuper ſubtérque eiuſmodi articu- A los. Cæterùm hoc os tres habet apophyſes, tanquam tres pedes, oſſe calcis nixas: quarum prima & minor ſubeſt malleolo externo. Maior (quam Galenus ait caput rotundum conſtituere ceruici oblongæ innixum) anteriorem pedem ſpectat, è regione pollicis & indicis: media ponè tibiā eſt ad calcē. Multa alia taceo vt læuorē & aſperitatē huius oſſis, quæ velim inſpectione diſcas potius, quā ex libris. Secundū os huic ſubſtratū Calcaneū dicitur, omniū pedis oſſiū craſſiſſimū, cui vniuerſum corpus nobis incedentibus innititur. Duas habet apophyſes ſuperiores, vnā magnā, alterā paruā. Magna excipitur apophyſi poſteriore & exteriore aſtragali: parua intrinſecus recipitur tertia apophyſi eiuſdē aſtragali, quā diximus caput habere rotundū, oblōgæ ceruici innixū. Præterea parte ſua poſteriore rotundū eſt, & à tibia valdè abſcedēs, anteriore verò & productiore cōnectitur per ſynarthroſim oſſi cuboidi, cuius partē inferiorē & interiorē videtur recipere: ſuperficiē habet penitus inæqualē, & multis tuberculis aſſurgētem. Parte interna velut canaliculum facit, vt viam præbeat tam vaſis quàm tendinibus ad plantam pedis & digitos pergentibus. Deníque conſideranda ſunt foramina, B quibus nutritionis gratia in id os vaſa ſubeunt: quorum vaſorum ratione huius calcis fractura valdè periculoſa eſt propter vaſorum expreſſionem & contuſionem, vt demonſtrat Hip. Quod ad calcis ſeu calcanei attinet ligamēta talia ſunt, qualia aſtragali eſſe diximus, nēpe tendines, mēbranæ & ligamēta propriè dicta ab oſſe in os veniētia. Tertiū pedis os dicitur Scaphoides, à ſcaphæ ſimilitudine, qua enim parte aſtragali caput reſpicit cauū eſt: qua verò tria oſſa innominata (quæ ſuſtinet & à quibus recipitur, quēadmodū cauitate ſua caput aſtragali recipit) gibboſum eſt externæ carinæ inſtar. Connexiones eius ſunt per ſynarthroſim, cōfirmaturq; ſuprà cōmemoratis ligamētis: idē hoc os parte ſuperiore in fornicē effictū eſt, inferiore quodāmodo reſimatur: parte interiore in mucronem deſinit, tanquam in nauis proram: externa verò obtuſum eſt tanquam puppis in naui. Quartum os nominatorum dicitur Cuboides, à cubi ſimilitudine: quanquam valdè eſt obſcura illa ſimilitudo. Parte ſua anteriore digitos ſuſtinet, qui proportione quadam ad eos qui in manu ſunt, annularis dicuntur & auricularis: poſteriore verò ſuſtinetur calcis parte poſteriore: interiore iūgitur cum ſcaphoide & cum eo innominatorum, quod medium digitum ſuſtinet: externa verò eminentiam producit dorſi aſinini forma, quæ tranſuerſim extenditur per ipſius longitudinē parte inferiori. Ad huius eminentiæ duo latera, duæ ſunt exiguæ cauitates canaliculi forma: oſſium innominatorum primum & maius pollicem ſuſtinet: minus verò & ſecundum indicem: tertium verò quantitate medium, medium fulcit digitum. Tria hęc oſſa ſuperiori ſua parte ſunt fornicata, inferiori autem quodammodo caua. Connectuntur cum tribus ſupradictis oſſibus per ſynarthroſim à quibus recipiuntur: poſteriori autem parte ſua cum ſcaphoide quod recipiunt. Veniendum nunc ad oſſa ſecūdi ordinis, pedij nempe. Hæc quinque ſunt numero, quinque digitorum oſſa fulcientia. Parte ſuperiore quodāmodo gibba ſunt, inferiore verò caua. Habent ſingula duas in extremitate epiphyſes, quarum inferioribus & primis recipiūt tria innominata oſſa & cuboidem, ſuperioribus verò in caput rotundum effictis recipiuntur à primis digitorum oſſibus. Ipſorum connexiones ſeu cum digitis, ſeu cum oſſibus Tarſi, ſunt per ſynarthroſim. Ligamenta tam propria quàm communia ſunt talia, qualia de aliis D diximus. Reſtant nunc deſcribenda tertij ordinis oſſa, quæ diximus conſtituere digitos pedis: ſunt verò illa quatuordecim: duo pollicis: tria verò cuiuſque aliorum digitorum. Prima oblonga ſunt, quæ inde ſequuntur ſunt breuiſſima, excepto eo quod eſt pollicis: omnia parte ſua ſuperiore ſunt rotunda & fornicata, inferiore verò quodammodo caua & plana ſecundum longitudinem: vt qui ea flectunt tendines tutius & rectius ſine vlla in vllum latus inclinatione, deduci & peruenire queāt vſque ad vltimas articulationes: quanquam eiuſmodi ductus valdè iuuetur ligamento membranoſo & communi, quod de lateribus horum oſsium exiliens eiuſmodi tendines inuoluit, vt de manus digitis diximus. Denique iſtorum oſsium ſingula vltimis exceptis, duplicē habent connexionem per diarthroſim: omnia magnitudine inæqualia ſunt, nempe initio craſſa (quò præcedentium caput recipiūt, ſuper quod tanquam ſuper cardinem mouentur) indéque ad extremum vſque graciléſcētia: extremo verò ſuo excipiuntur à ſequētibus oſsibus: ſuis extremitatibus in duas aſſurgūt laterales eminētias, interſita cauitate diſcretas, cuius occaſione lōge craſſiora ſunt extremis ſuis quā mediis. Ligamenta

Aſtragali tres apophyſes.

Calcanei ſeu calcis deſcriptio.

Cur calcis fractura adeò periculoſa.
Sect. 3. libr. de fract.

Os ſcaphoides.

Os cuboides

Innominatorum oſsiū deſcriptio.

Oſſa pedij.

Oſſa digitorum pedis.

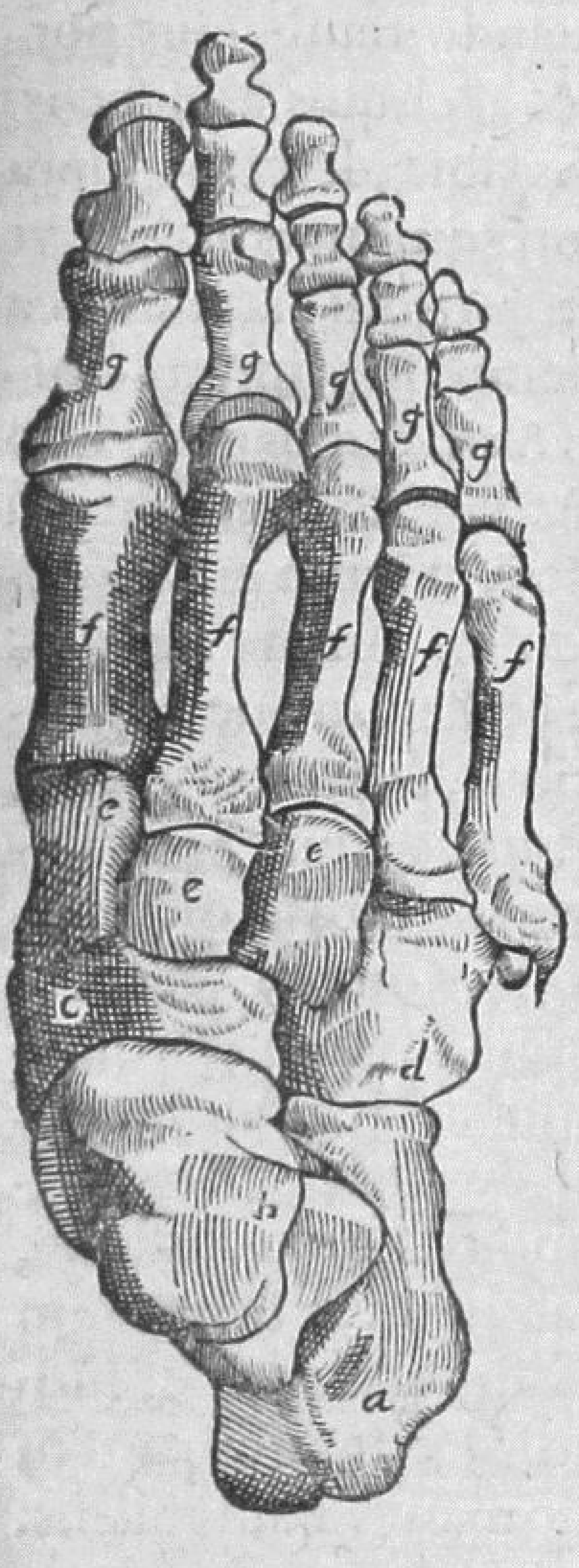
A menta quibus eorum firmantur connexiones talia ſunt, qualia præcedentium. Seſamoidea manuum ſeſamoideis numero ſunt ſimilia & ſitu. Id modò notandum venit ea quæ in prima ſunt articulatione craſſiuſcula eſſe, rotunda & oblonga extrinſecus, intrinſecus verò plana & caua, ſita inter duas cauitates, quas tres circunſtant prominentiæ, quarum duæ ſunt laterales, & tertia media extremitatis primi oſſis pedij, pollicem præcipuè & alios fulcientis: denique priuſquàm ad muſculos veniamus, notandum pedem fuiſſe duarum vtilitatum cauſa conditum. Prima eſt vt reliquum totum corpus ſtabiliret, cum fortè ſtandum eſſet. Qua de cauſa natura non ſic poſuit pollicẽ diuerſum reliquis, vt in manu. Altera eſt ad apprehenſionem, quare & pedem natura molita eſt ex pluribus oſſibus digitorum mobilibus & articulatis, vt in manu. Præterea quia & in pedem incedendum erat, natura hunc voluit parte inferiore cauum locis quibuſdam: aliis verò planum figura triangulari eſſe, vt per omne ſolum planum, montuoſum, æquale, inæqualéque, in omnes orbis partes, noſtri nos pedes ferre poſſent.

Seſamoidea pedum oſſa.

Duplex pedum vſus.

Cur natura pedis pollicẽ ſitu & productione reliquis digitis ſimilem eſſe voluit.

B *Figura exterior ſeu ſuperior pedis.*

AA.	*Calcem monſtrat.*
B.	*Aſtragalum.*
C.	*Scaphoidem.*
D.	*Cubiformem.*
EEE.	*Tria innominata.*
FFFF.	*Quinque oſſa pedij, poſt quæ ſequuntur oſſa quatuordecim digitorum pedis: quorum vnumquodque tria habet oſſa, excepto pollice cui tantum duo adſunt.*
GGGGG.	*Primum ordinem eiuſmodi oſſium.*

C

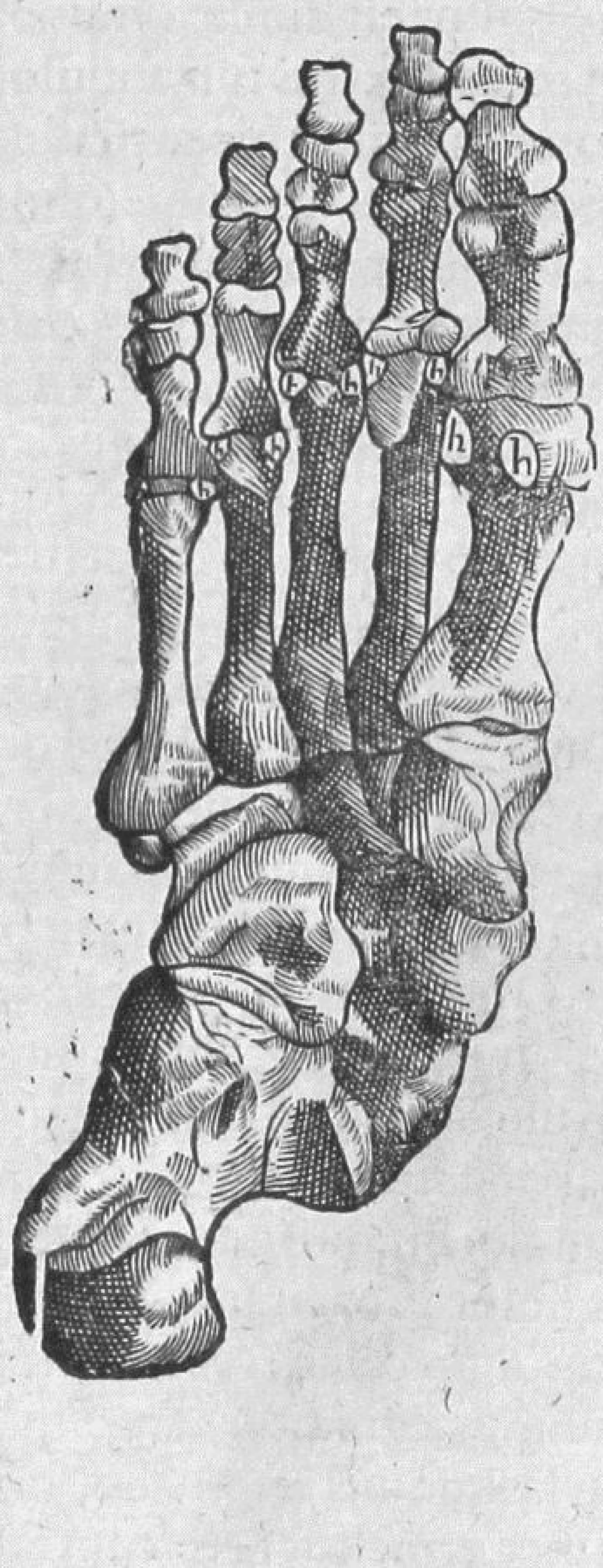

Figura Interior & Inferior pedis, quæ præſertim monſtrat oſſa Seſamoidea notata literis. HHH.

D

De Muſculis pedem mouentibus. CAP. XXXIX. A

Numerus. TIBIÆ muſculi pedem mouentes, nouem omnino exiſtunt, tres quidem in parte antica, ſex verò in poſtica. Duorum anticorum duo flectunt pedem dum ſimul agunt: at dum ſeorſim, in ſuum quodque latus ipſum adducunt: Tertius digitos præſertim extendit, alioqui enim videtur tendine ſuo tenuiore & longiore (qui non excedit os id pedij quod minimũ digitũ ſuſtinet) flectendo pedi etiam auxilio eſſe: *Muſculus peronæus.* Primus dicitur Peronæus, quia ſecundum os perones deſcendit: alter Tibiæus anticus, qui deſcendit ſecundum os tibiæ propriè dictum. Tertius ab actione dicitur Digitumtenſor. Quòd ad ortum, peronæus qui videtur duo habere capita, deſcendit ab epiphyſi ſuperiore perones primo ſuo capite, altero verò ex ipſius perones medio, ab antica parte in poſticam, vt oſtendit ſuperficies quæ intercedit lineam anteriorem & exteriorem eiuſdem oſſis: at poſtquàm ad epiphyſim inferiorem & poſteriorem oſſis eiuſdem peruenit, ponè malleolum externum, duos tendines profert: qui ducibus ligamentis tum propriis, tum communibus pergunt, craſſior quidem ſub plantam pedis, deſinens in cyboidem, & id os pedij quod ſuſtinet pollicem: minor pergit extrinſecus ab cyboidem, & vltimũ minimúmque os pedij quod minimum digitum ſuſtinet. Aliquando tenuis eius portio producitur in latus vſque minimi digiti, ipſum extendens, & à reliquis abducens. B Tibiæus anticus prodiens ex epiphyſi ſuperiore & exteriore oſſis tibiæ, deſcẽdit ſupra *Tibiæus anticus.* ſuperficiẽ oſſis eiuſdẽ, quæ eſt inter lineam anteriorẽ & exteriorẽ, quibus adhæret, vt & illi ſuperficiei ad mediũ vſque: ex quo loco vnicũ tendonẽ profert, qui parte antica & ima deſcẽdẽs, deſinit extrinſecus in duo oſſa innominata, nempe in primum craſſius & in medium: ac tenui præterea ſui portione in primum & maius os pedij quo pollicem extendit, ipſum intro ad alterum pedem adducens. Atque hic muſculus cũ præcedente flectit pedem, ſi vnà ambo agant: At ſi ſeorſim, pedem in ſuum quique latus trahunt. *Digitũ tenſor duplex.* Tertius digitum tenſor eſt duplex, vnus ortum ducit ex ſumma tibia, & ſecundum longitudinem peronæ inſertus ſub annulo, agit ſe in pedem, in quem quinque deſinit tendonibus ad omnes digitorum articulos pergentibus, & ſexto quodam ad pedij id os, quod ſuſtinet minimum digitum, (quo vt prædiximus) iuuat pedis flexionem. C Alter deſcendit in medium perones, & ipſi aliquantulum inſertus, vnico tendine ſub annulum tranſeunte pergit ad pollicem. Notabis verò hos omnes tendines fibras habere neruoſas, ligamẽtoſas & carnoſas ſic à ſe inuicẽ diductas, vt ſeorſim quod *Poſtici ſex.* ſui muneris eſt æquè agere queat, ac ſi plures muſculi eſſent diſtincti. Idémque ſentiẽdum de reliquis qui ſtatim à parte ſua carnoſa tendines habent diſtinctos. Sequuntur ſex poſtici, quorum primi duo dicuntur Gemelli propter ſimilitudinem craſſitiei, ortus inſertionis & actionis. Tertius dicitur Plantaris, quòd abſumatur in plantam pedis, vt palmaris in palmam manus. Quartus Soleus à ſimilitudine quam habet cum huius nominis piſce. Quintus Tibiæus poſticus, qui deſcendit ſecundum partem poſticam oſſis tibiæ. Sextus & vltimus Digitumflexor, profundo manus æquipollens. Nonnulli ex hoc & ex Tibiæo poſtico vnicum muſculum faciunt, qui tres tendines *Duo gemelli.* producat: Alij tres facere malunt, ſcilicet vt vnus ſit tibiæus, alter quatuor digitorum flexor, tertius pollicis flexor. Quòd ad duos gemellos attinet, vnus internus eſt, & alter externus: internus egreditur ex radice condyli interni femoris, externus verò ab D *Quo loco perniones excitentur.* externo condylo. Atque ab illo ortu ſuo ſtatim carnoſi euadentes parte præſertim externa, coëunt paulo poſt partibus ſuis carnoſis, & cum ſoleo conflant craſſum & magnum tendonem ad mediam tibiam, qui inde in poſticam calcis partem inſeritur. In hoc ipſo tendine perniones doloroſi excitantur. Actio eius eſt ingreſſum procurare *Plantaris.* in ſuum & extremum pedem, dum calcem contrahit verſus ſuam originem. Plantaris omnium minimus & tenuiſſimus, egreditur carnoſus ex condylo externo tibiæ, indéque quatuor fere digitorum latitudinis interuallo, in validum & gracilem tendinem deſinit, quem tranſmittit inter gemellos & ſoleum ad plantam pedis, vt illic excitet membranam quæ plantam pedis integit, & muſculum qui æquipollet flexori ſubli- *Soleus.* mi manus. Soleus omnium craſſiſſimus ac ſub gemellis ſitus, deſcendit ex commiſſura oſſis tibiæ & peronæ, atque circa medium tibiæ, poſtquàm tendinem ſuum gemellorum tendini admiſcuit, tendit in locum prædictum, vt pedem extendat in vſum *Tibiæus poſticus.* commemoratum. Tibiæus poſticus deſcendit ex epiphyſi poſteriore tibiæ & perones,

A ipſiſque ferè quam longè patent adhærens, valido tendine, ad extremum velut oſſeo, inſeritur in os ſcaphoides, & prima duo innominata vt adiuuet obliquam pedis extenſionem. Vltimus digitum flexor duplex eſt, vnus enim oritur ex oſſe tibiæ, quo loco poplitæus deſinit, atque illi ipſi oſſi inſertus pergit aduſque malleolum internum retrorſum, indéque in quatuor digitorũ articulos. Alter ortũ ducit ex medio ferè perones oſſe, & ei nonnihil inſertus per calcem & aſtragalum pergit ad pollicem, mixtus cum præcedente: actio ipſorum eſt primam digitorum dearticulationem flectere, magis vi ligamenti cõmunis, quàm exiguę alicuius portionis tendinis illic deſinentis. Vltimã verò dearticulationẽ eorum inſuper numeris eſt propria inſertione flectere.

Digitũ flexor duplex.

De Muſculis mouentibus digitos pedis. CAP. XL.

SEQVVNTVR muſculi mouentes digitos pedis. Hi omnino ſunt octo: vnus in parte ſuperna, ſeptem verò in inferna. Primus prodit ex aſtragalo, calce & cuboide infra malleolum externum, ſeu ligamentum eiuſmodi oſſium cum tibia: atque obliquè ad ſummum pedem attenſus, ab-
B ſumitur in quinque exiguos tendines ad latera quinque digitorum, vt ipſos extrinſecus adducat verſus ſuum principium, ex quo digitorum abductor, & pedioſus quòd pedio attenſus ſit, appellatur. Septem partis infernæ, primus flexor ſuperior dictus, oritur à calce, pedique in longum attenſus ſub forti membrana (quæ à calce arctè affigitur extremitati oſſium pedij, vt confirmet partes ſub ſe contentas) quatuor tendinibus inſeritur ad ſecundas quatuor digitorum dearticulationes, quas flectit. Hic notandum iuxta ſuam inſertionem findere ſe hunc muſculum, inſtar muſculi manus, qui Sublimis dicitur, vt tranſitum aperiat profundo, qui (vt diximus) per longitudinem digitorum deſcendit, cui ſe adiungit ligamẽtum quoddam commune membranoſum, qui ipſum inuoluit, & oſſi affigit per omnem longitudinem infernæ partis digitorum, vſque ad vltimam dearticulationem. Secundus ei manus muſculo qui Thenar dicitur, æquipollens, ſitus in pedis parte interna oritur ex parte interna & caua calcis & aſtragali, deſinítque in partem lateralẽ & interiorem pollicis, quem ab-
C ducit à reliquis verſus internam partem. Poteſt is in duos aut tres muſculos diuidi, vt Thenar manus, ad adducendum pollicẽ ad alios digitos quantum opus eſt planè, quẽadmodum in manu diximus. Tertius ei qui in manu Hypothenar dicitur, æquipollẽs, egreditur ex calcis parte externa & per pedis latera, aſcendens inſeritur pariter in latus minimi digiti, vt ipſum abducat à reliquis: cui eidem actioni inſeruire poteſt caro quædam contenta ſub planta pedis, quæ aduſque illos digitos protenditur, vt & pedi incauando auxiliari poteſt. Sequuntur quatuor lumbrici qui ex membrana digitorum flexoris profundi inſeruntur in partem internam, & lateralem quatuor digitorũ, vt eos attrahant in partem interiorem, contrario motu ei quem molitur pedioſus. Reſtant Interoſſes pedij: hi octo ſunt numero quatuor ſuperni, & inferni totidem, differentes ortu, inſertione, & actione: ſuperni enim quia adducunt pedem cum pedioſo extrorſum, oriuntur à parte anteriore & interiore oſſis eius pedij quod minimum fulcit digitum (ſic enim & reliqui ſuo ſinguli ordine) inſeruntúrque in partem exteriorẽ & anteriorem oſſis ſubſequentis. Inferni contra exeunt ex parte anteriore & exterio-
D re oſſis eius pedij, quod pollicem fulcit (ſic enim & reliqui ſuo quinque ordine) inſeruntur verò in partem internam & ſuperiorem oſſis ſubſequentis, vt ipſum adducant cum lumbricis introrſum, vel vt pedem excauent vt externi, vel vt pedem complanent, quemadmodum de manus inter oſſibus diximus.

Numerus.
Digitorum abductor ſeu pedioſus.
Flexor ſuperior.
Thenari æquipolens.
Hypothenari æquipolens.
Quatuor lumbrici.
Interoſsium ſupernorũ & infernorum deſcriptio.

Epilogus oſſium humani corporis. CAP. XLI.

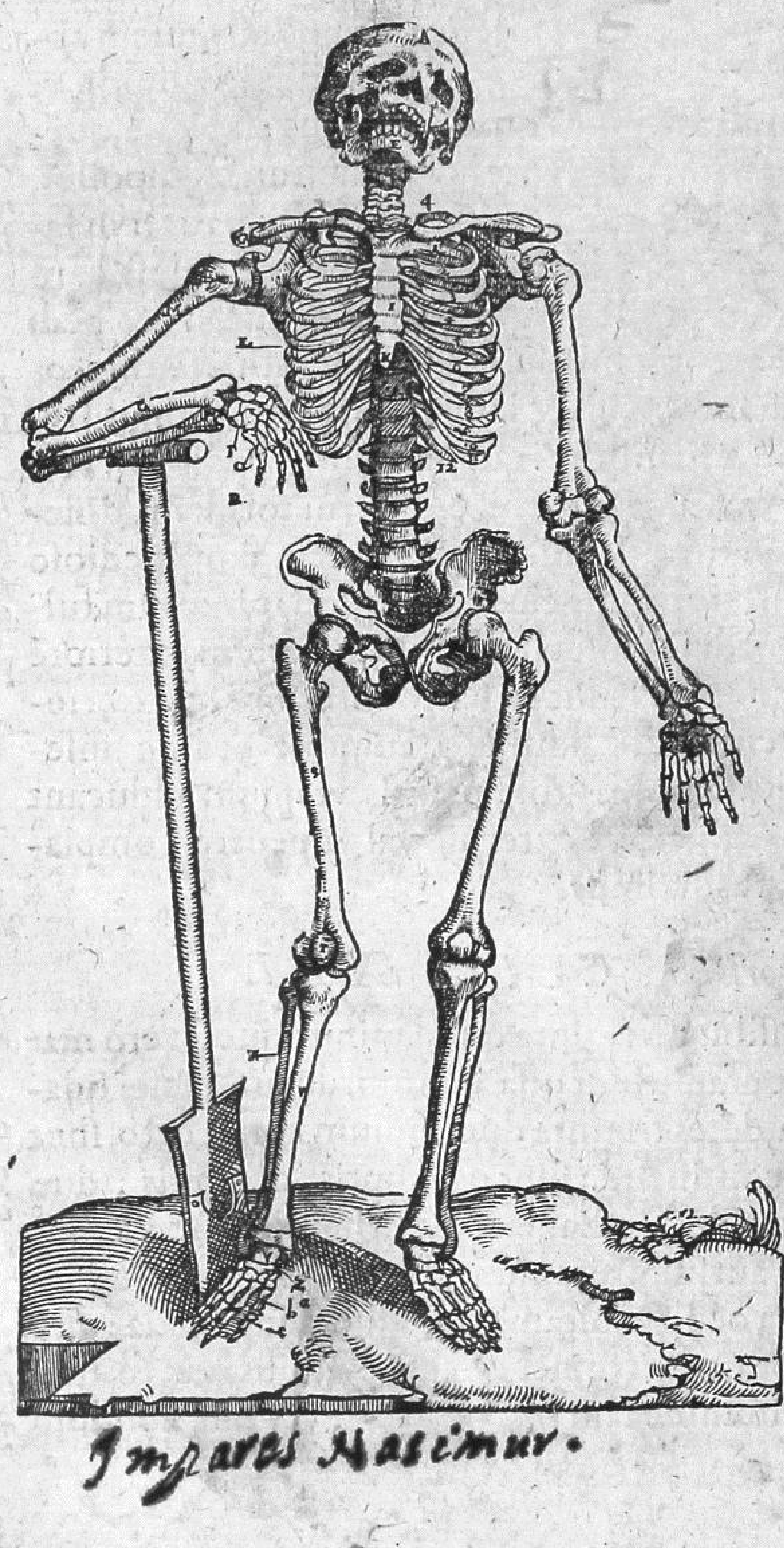
CAPVT in ſe totum conſtat oſſibus ſexaginta quod minus: quod verò maius, ſexaginta tribus: nempe cranij ſunt oſſa quatuordecim, faciei quatuordecim aut ſeptemdecim, dẽtes triginta duo, oſſium cranij octo ſunt continentia & ſex contenta: continentia ſunt os frontis, occipitis, duo ſincipitis, duo petroſa Sphenoides ſeu Baſilare, & Ethmoides ſeu Spongoides. Contenta verò ſunt ſex, incluſa aurium foramine, Incus, Malleus, Stapes. Quod ad faciei oſſa, ſex ſunt intra aut circa oculi orbitam, vtrinque nempe tria: duo naſi. Duo maxillaria minora, & duo maiora, quæ ſemper quadrupedibus hoc & manifeſto diſcrimine diſtincta cernuntur, in homine tam rarum id eſt, vt mihi nondum

Cranij oſſa quatuordecim.
Faciei humanæ oſſa quindecim.

videre cōtigerit: itaque manifeſto tantū diſcrimine diſtincta ſunt. Duo quæ continēt A
dētes omnes ſuperiores, duo interna palati: duo maxillę inferioris in pueris. Vltimum
denique os criſtæ vnde intermedia cartilago & quaſi paries naſi oritur. Duo & triginta
Dentes duo & triginta dētes ſurſū deorſúmque æqualiter ſunt diſtributi. Horū verò octo ſunt inciſorij, quatuor canini, & viginti molares. Eſt & aliud ad radicē linguæ Hyoides dictū, ſemper ex
Os hyoides. tribus coaleſcens oſſibus: aliquando ex quatuor. Sequuntur oſſa ſpinæ, quæ omnino
Spinæ oſſa quatuor & triginta. ſunt quatuor & triginta, nēpe ſeptē ceruicis: duodecim Thoracis: quinque lumborū, ſex oſſis ſacri, & quatuor coccygis. Duo præterea ſunt oſſa iuguli. Coſtæ quatuor &
Duæ claues. viginti, nempe quatuordecim veræ, & decem ſpuriæ. Sterni oſſa ſæpius ſunt tria:
Coſtæ 24. aliàs ſeptem, vt nonnunquam in iunioribus. Hinc ad brachia venientibus numeran-
Sterni oſſa 3. tur ſexaginta duo, ducto ab omoplata initio nempe duæ ſunt omoplatæ. Duo brachia ſeu humeri. Quatuor ſunt cubiti oſſa, nempe duplex eſt cubitus propriè, & ſpecialiter
Brachij totius oſſa 62. dictus & duplex radius. Sexdecim carpi, octo metacarpij, & digitorum triginta. In hūc etiam cenſum veniunt Seſamoidea: quorum alia ſunt interna, & hæc ſemper duodecim quod minus eſt, quanquam aliquando plura reperiantur, quorum magna pars B
cartilaginis potius quàm oſſis nomen meretur: alia externa ſi Syluio credimus. Reſtāt
Cruris totius oſſa 66. oſſa cruris quæ (ſi oſſa ilium vtrinque terna numeremus, vt in puellis numeranda ſunt) ſex ſunt & ſexaginta, præter Seſamoidea, nempe duo ilium oſſa, duo pubis, duo iſchij, duo femoris, duo patellæ genu, quatuor tibiæ, nēpe duo tibiæ propriè dictæ, & perones duo. Quatuordecim Tarſi, nēpe calx duplex, duo aſtragali, duo ſcaphoides, duo cyboides, & ſex innominata. Decē pedij, quinque ſcilicet ſingulis pedibus, & digitorum octo & viginti. Seſamoidea tot pedibus quot manibus contigerunt. Rem totam quò facilius perciperes placuit ſchemate depingere.

Declaratio notarum primæ oſſium figuræ.

Prima oſsium generalis figura.

Impares Nascimur

- A. *Os frontis ſeu coronale.*
- B. *Duo oſſa ſincipitis, vtrinque vnum.* C
- C. *Duo petroſa, vtrinque vnum.*
- D. *Zigoma.*
- E. *Maxilla inferior.*
- F. *Clauicula dextra, cui oppoſita ex altero latere reſpondet.*
- G. *Apophyſis ſuperior omoplatæ, acromion dicta.*
- H. *Apophyſis anterior omoplatæ, coracoides nominata.*
- I. *Sternon quod ſeptem veras coſtas recipit.*
- K. *Cartilago xiphoides ſeu furcula.*
- L. *Coſtæ viginti quatuor, vtrinque duodecim, quarum ſeptem ſunt veræ & quinque nothæ: omnes numeris. 1. 2. 3. 4. &c. notatæ.* D
- M. *Brachium ſeu humerus, vulgo os adiutorij.*
- N. *Cubitus ſeu focile brachij maius.*
- O. *Radius, vulgo focile minus brachij.*
- P. *Carpus ex octo oſsiculis coagmentatus.*
- Q. *Metacarpium ex quatuor oſsibus conflatum.*
- R. *Oſſa digitorum: tria nempe cuique digito, vt quindecim ſint omnino.*
- S. *Os femoris.*
- T. *Patella ſeu rotula genu.*
- V. *Os tibiæ, ſeu focile maius tibiæ.*

X. *Perone*

A X. *Perone ſeu fibula, vulgo focile minus tibiæ.*

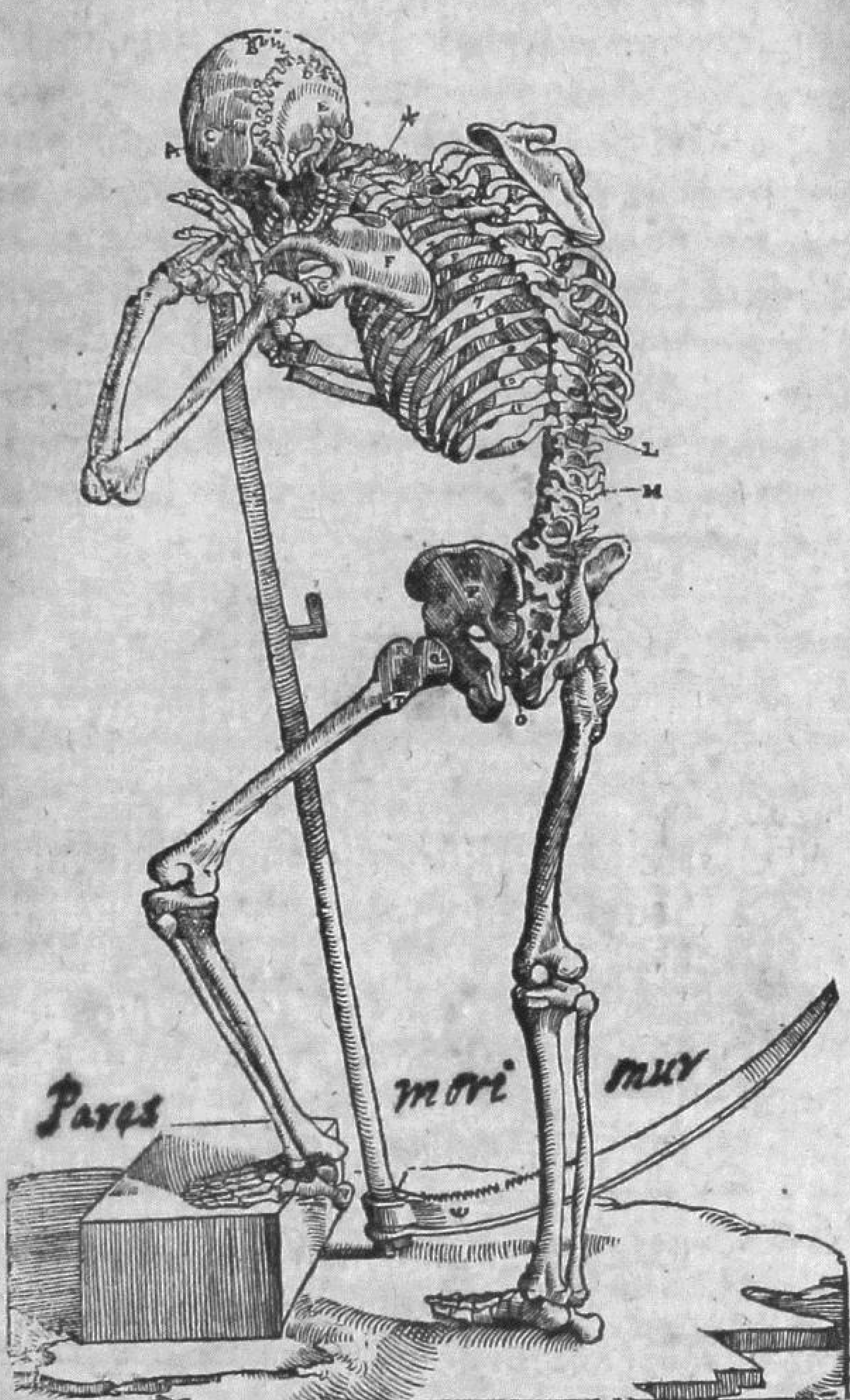
Y. *Aſtragalus.*

Z. *Scaphoides.* A. *Quatuor oſſa tarſi.* B. *Quinque oſſa pediȷ.*

C. *Quatuordecim digitorum oſſa, nempe cuique tria & duo pollici.*

Declaratio notarum ſecundæ oſſium figuræ.

Secunda oßium generalis figura.

A. *Sutura coronalis.*

B B. *Sutura ſagitalis.*

D. *Sutura lambdoides.*

E. *Os occipitis.*

F. *Omoplata.*

G. *Ceruix omoplatæ.*

H. *Caput brachiȷ ſeu humeri.*

I. *Eminentia cubiti, Olecranum Græcis dicta.*

C K. *Septem vertebræ ceruicis, quibus ad latus paulo infra, notantur coſtæ numeris* 1. 2. 3. &c.

L. *Duodecim ſpondyli ſeu vertebræ metaphreni dorſiue.*

M. *Quinque lumborum vertebræ.*

N. *Os ſacrum.*

O. *Os caudæ ſeu coccygis.*

P. *Os amplum ſeu ilium, puerulis ex tribus oßibus conflatum: quibus ſingulis ſuum nomen. Nam pars ſuperior dicitur os ilium, quæ recipit caput femoris Iſchion. Pars anterior*

D *Os pubis nuncupatur.*

R. *Magnus Throchanter.*

T. *Paruus Trochanter.*

V. *Calx ſeu calcaneum.*

Epilogus nominum & ſpecierum compoſitionis oßium. *CAP. XLII.*

QVIA Chirurgo fractorum oſſium, reparandorum & reſtituendorum rationem noſſe tam neceſſarium eſt, quàm eorundem cùm luxata & elocata fuerint reponendorum, neutrum verò intelligi poſſit ignorata oſſium connexione natiua, operæpretium ipſi me facturum putaui, ſi compenſioſe deſcriberem, quibus & quot modis oſſa inter ſe componantur. Oſſium corporis humani vniuerſa compoſitio & conſtructio, Græcis Sceletos dicitur. Duobus verò modis oſſa illa omnia componuntur, nempe per Arthron,

Sceletos quid.

Duobus in genere modis oſſa cōponuntur.

Articuli duæ ſpecies. Quid diarthroſis & ſynarthroſis. Diarthroſis ſpecies tres. Quid enarthroſis. Quid arthrodia. Quid cephale & quid corone. Quid cotyle & glene. Ginglymos quid. Synarthroſis tres ſpecies. Sutura. Gomphoſis. Harmonia. Symphyſis quid. Synchõdroſis. Syneuroſis. Nerui nomẽ tria ſignificat. Syſſarcoſis.

ſeu articulum,& per ſymphyſim , ſeu naturalem vnionem. Vtriuſque ſpeciei multæ A
ſunt aliæ ſpecies. Sunt enim articuli ſpecies duæ , nempe diarthroſis & ſynarthroſis:
quibus hoc intereſt, quod diarthroſis oſſium compoſitio eſt cum motu manifeſto &
oculis ſubiecto. Synarthroſis verò motum quidem oſſium habet, ſed nõ adeo manife-
ſtum, verùm obſcuriorem. Iterum verò duæ hæ ſpecies ſubdiuiſionem in alias ſpe-
cies admittunt. Diarthroſis enim ſub ſe continet Enarthroſim, Arthrodiam, & Gin-
glymon. Eſt igitur Enarthroſis, diarthroſeos ſpecies , in qua profunda cauitas caput
craſſum & longum recipit, cuiuſmodi compoſitio eſt femoris cum iſchio. Arthrodia
quando cauitas leuiter cælata caput exiguum & breue admittit, cuiuſmodi connexio
eſt brachij ſeu humeri cum omoplata: primæ vertebræ cum ſecunda. Græci propriis
nominibus cauitatum & capitum duo hæc genera diſtinxêre: nam craſſum & lõgum
caput Cephale nuncupant, id eſt caput abſolutè: exiguũ verò Corone vel Coronon,
Capitulũ Latini dicunt. At cauitas profunda eiſdem Cotyle, ſuperficiaria verò Glene
nuncupatur. Tertia ſpecies Ginglymos dicta , fit quando oſſa mutuo ſe recipiunt &
recipiuntur, nẽpe quando in oſſe cauitas eſt quæ oppoſiti oſſis caput excipit , & ſimul B
in eodem caput exiſtit, quod oppoſiti oſſis cauitate excipiatur. Cuiuſmodi compoſi-
tio eſt in cubito & genu, nempe in compoſitione femoris cum oſſe tibiæ. Atque hæc
de diarthroſi & tribus eius ſpeciebus. Synarthroſis altera articuli ſpecies, tres etiam
habet ſpecies Galeno lib. de oſſibus , nempe Suturam , Gomphoſim & Harmoniam.
Sutura oſſium compoſitio eſt in modum rerum conſutarum , cuius exemplum in oſ-
ſibus cranij habetur . Gomphoſis, quando os oſſi tanquam clauus infigitur , quomo-
do dentes vtrique maxillæ in ſuis alueolis. Harmonia quando ſimplicis lineæ inter-
uentu oſſa componũtur, quomodo naſi & faciei multa oſſa coëunt. Huc vſque de oſ-
ſium prima conſtructione per articulum & ſpeciebus eius dictum eſt : ſequitur vt
de Symphyſi dicamus. Symphyſis, vt iam admonuimus, nihil eſt aliud quàm naturalis
oſſium vnio. Eiuſmodi vnio fit duobus modis , nempe vel nullius rei interuentu , quo
modo coëunt tandem ætatis ſucceſſu in vnum maxillę inferioris oſſa, quæ antea pue-
rulis manifeſtè diſtincta erat, vel materiæ alicuius tanquam medij interuentu . Id ve-
rò fit tribus modis , id triplicis medij interuentu ſcilicet cartilaginis, cuiuſmodi vnio C
Græcis dicitur Synchondroſis, quo modo coaleſcunt oſſa pubis , & quædam puello-
rum epiphyſes: vel ligamenti, dicitúrque Græcis Syneuroſis , nerui nomine latius
vſurpato : aliàs enim pro tendine vſurpatur , aliàs pro ligamento, aliàs pro neruo pro-
priè dicto ſenſus & motus authore. Locum vero habet hæc ſymphyſis ſeu vnio per ſy-
neuroſim in ſterni quibuſdam oſſibus & ilium : vel interuentu carnis oſſa in vnum
coaleſcunt, cuiuſmodi vnionem Græci Syſſarcoſim dicunt: ſic caro gingiuarum fir-
mat dentes immobileſque reddit. Quod ſi cui minus placet iſta diuiſio propter ob-
ſcuritates quibus implicita videri poſſit, hæc quæ ſequitur mihi in mentem venit, ip-
ſius primum à Germano Cortino Doctore Medico admonitus, quę diligenter intuen-
ti & facilior & extra omnem reprehenſionis aleam eſſe videbitur.

Vnita

D

A

Oſſa quæ tanquam pali uniuerſam corporis humani molem ſuſtinent, C ſunt, vel

Vnita ſibi inuicem per ſymphyſim ſeu vnionem: quæ ſic ſibi mutuo quaſi conſita ſunt, vt inter ipſa nihil ſit diſsimile ſeu heterogeneum, quod ſaltem oculis notari poßit. Talis vnio apparet in duobus oßibus maxillæ inferioris ad mentum, in oßibus ſterni, ilium cum coxendicibus, & pubis oßibus inter ſe: huius vnionis non ſunt plures ſpecies: per hanc enim fit vt oſſa quæ plura & diſtincta erant, vnius tantùm medij, cartilaginis nempe interuentu conueniant, quod iam reuera cartilago non eſt, ſed in os abiuit.

B

Conſociata ſeu compoſita, per id quod arthron ſeu articulationem nominant, nempe quando ſic concurrunt & colligantur vt inter ipſa heterogeneum aliquid notari poſſit, ſic verò per arthron oſſa componuntur duobus modis.

- Vel laxius, nempe per diarthroſim, id eſt articulationis ſpeciem non admodum arctam, per quam ſcilicet opportunitatem ad varios motus edendos haberent: huius oßium compoſitionis ſeu articulationis tres ſunt ſpecies.
  - Enarthroſis, quando oßis caput, alterius cauitate totum excipitur, & conditur, quomodo os femoris cum oſſe coxendicis componitur.
  - Arthrodia, quando in leuiter cœlata nec adeo depreſſa cauitate, alterius oßis caput totum non conditur, ſed quadam tantum ſui parte recipitur: adeo vt niſi natura aliunde (vt ex ligamentis vicinorum muſculorum receptaculum ſufficiēs) oßis ei capiti ſubſtituiſſet, in perpetuo luxationis periculo extitiſſet. Sic humerus cum ſcapula connectitur.
  - Ginglymos, quando oſſa ſe mutuo excipiunt & excipiuntur, cuiuſmodi compoſitio eſt cubiti cum humero.
- Vel strictius, nempe per ſynarthroſim quando arctiore nexu compoſita ſunt oſſa quod illa nullos in corpore motus obire debebāt. Huius articulationis tres quoque exiſtūt ſpecies.
  - Gomphoſis, quando os vnum altero ſic excipitur, quemadmodum clauus cardone ſuo foramine, vt dentes ſua maxilla.
  - Sutura, ſerratim nempe ſeu crenatim quomodo oſſa carnij ſibi mutuo: vel ſquammatim imbricatímve, quo pacto oſſa lapidoſa cum ſincipite coëunt.
  - Harmonia, quæ fit ſimplicis lineæ interuentu quæ oſſa frontibus velut aduerſis concurrentia diſcriminat, quomodo oſſa naſi componuntur.

D

Epilogus ſeu cenſus muſculorum omnium corporis humani. A

Muſculus latus ſeu cutaceus.

VT ante oſſa, ſic hîc muſculos corporis humani recenſere decreui. Ergo in facie primus occurrit muſculus latus ſeu cutaceus, ex panniculo carnoſo ortus, totum collum & vniuerſam ferè faciem contegens. Sequuntur quatuor ad oculorum duas ſuperiores palpebras pertinentes. In oculorum orbitis latent quatuordecim, ſeptem nempe in qualibet orbita: quorũ quatuor recti dicuntur, duo obliqui, & vnus pyramidalis. Sequũtur quatuor naſi, nempe duo externi vtrinque vnus, & duo interni. Hi adducunt, illi diducunt nares. Poſt hos veniunt maxillę inferioris decem muſculi: quorũ duo crotaphitæ dicuntur, ſeu temporales: duo maſſeteres ſeu manſores: duo rotundi (qui mihi videntur potius ad labra quàm ad maxillam attinere) duo parui in ore abditi ab apophyſibus pterygoidibus oſſis cuneiformis orti: duo oris diductores ſui medio neruoſi ſeu tẽdinoſi. Hinc ſe produnt octo labrorum muſculi, nempe quatuor ſuperni & totidem inferni, os adducentes ſeu claudentes, atque diducentes, quo nomine labrorũ adductores, diductoréſque dici poſſunt. In oris velut antro condita eſt lingua cum decem ſuis muſculis. Quare totius faciei erunt muſculi vnus & quinquaginta: in parte antica ceruicis comperiuntur oſſis hyoidis muſculi, itémque laryngis. Os ergo hyoides tanquam in æquilibrio ſuſpenſum tenent octo muſculi: quorum duo ſunt ſuperni à mento orti: duo ad latus à Styloide apophyſi, perforati in medio qua tranſeant duo oris diductores eo loco neruoſi: duo à ſterno orti: duo denique à coſta ſuperiore omoplatæ ad coracoidem, qui etiam in medio ſui ſunt neruoſi, quo loco duo maſtoidei ipſis incubant. Larynx ex tribus cartilaginibus conflatus, octodecim vel viginti habet muſculos, quorum ſex vel octo ſunt communes, & duodecim proprij. Communium duo ſunt ſuperni, duo inferni, duo ad latus primæ cartilaginis: quibus duos illos addere poſſumus qui reſerando epiglotidi inſeruiunt, qui in magnis quadrupedibus ſemper reperiuntur ad deprimendum epiglotida. Proprij ſunt duodecim qui ferè omnes veniunt à ſecunda cartilagine, vt ſe in primam & tertiam inſerant, quorum quidam ſunt ante, alij ponè Thyroidem. Præter hos, duo ſunt maſtoidei qui flectunt caput. At in poſtica ceruicis parte duodecim ſunt muſculi eiuſdem capitis motui deſtinati, ſic vt capiti mouendo quatuordecim muſculi ſint addicti, duo maſtoidei antici, & duodecim poſtici: nempe duo ſplenij, duo complexi, quatuor recti, & totidem obliqui, qui valdè breues ſunt, adeò vt primam & ſecundam vertebram non excedant. Ceruix octo habet muſculos, quorum duo dicuntur longi autrorſum ſuper corpus vertebrarum: duo ſcaleni qui ſunt ad latus: duo ſpinati qui ſunt ſecundũ longitudinem ſpinæ vertebrarum: duo tranſuerſi qui pergũt ad apophyſes trãſuerſas metaphreni. Thorax muſculos habet vnum & octoginta, quorum alij in parte eius ſunt antica, alij in poſtica, alij ad latus: omnéſque ſunt conbinati, excepto diaphragmate. Horum ergo duo ſunt ſubclauij: duo ſerrati magni qui à baſi veniunt omoplatæ: quatuor parui Rhomboides, duo nempe ſuperni & duo inferni: duo ſacrolumbi: duo intra pectus cartilaginum ſtrictores. Sunt præterea viginti duo intercoſtales externi & totidem interni: viginti quatuor intercartilaginei, nempe duodecim interni & totidem externi: ſic vt intercoſtales & intercartilaginei ſint ſexaginta octo, qui cum duodecim commemoratis explent numerum octoginta muſculorum. His adde diaphragma Azygon, id eſt ſine pari, habebis Thoracis muſculorum numerum ante deſignatum, nempe vnius & octoginta. Quod ſi & his addere volueris epigaſtrij muſculos, non valdè reluctabor, quia per accidens exſpirationi & inſpirationi auxiliantur. Octo igitur epigaſtrij muſculorum quatuor ſunt obliqui, quorum duo ſunt deſcendentes & totidem aſcendentes: duo recti, quibus addere poteris duos qui ab oſſe pubis veniunt ſuccenturiatos, ſi placet eos à capite muſculorũ rectorum ſeparare: duo tranſuerſi. Lumborum ſex ſunt, vel octo muſculi, quorum duo lumbos flectunt qui triangulares ſunt, duo ſemiſpinati: duo ſacri: duo in medio ſunt dorſo, quos ob id rachitas poſſumus nuncupare. Nunc, vt poſtea ſeorſim & diſtinctè extremitatum muſculos expediamus, ad pudenda accedemus. Teſticulorum igitur gratia duo ſunt comparati muſculi, cremaſteres ſeu ſuſpenſorij dicti. Ad colis radicem ſeu perinæum quatuor cernuntur alij, partim vrinæ ſeminiſque ductus gratia: partim colis erigendi cauſa. Ad veſicæ ceruicem ſphincter ſedet. Ad recti inteſtini extrema

Singulorũ oculorũ ſeptem muſculi.

Duo qui dicũtur rotũdi, labrorum potius ſunt quàm maxillæ.

B

Totius faciei muſculi 51.

Hyoidis octo muſculi.

Laryngis 18. vel 20. muſculi.

C

Caput mouẽt muſculi 14.

Ceruicis 8. muſculi.

Thoracis muſculi 81.

D

Epigaſtrij muſculi 8.

Lũborũ 6. vel 8. muſculi.

Teſtium 2. muſculi cremaſteres dicti.

tres viſuntur

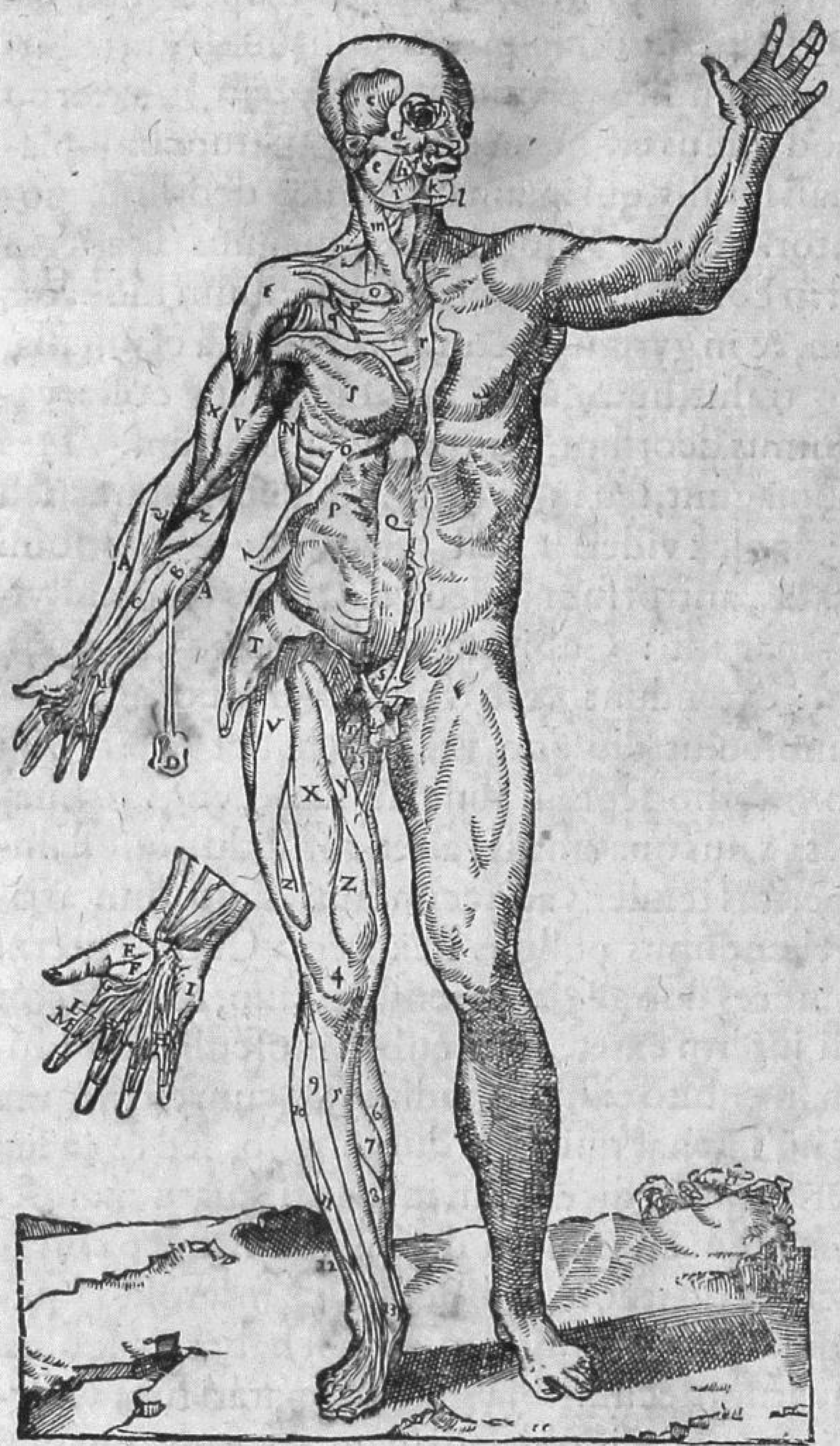
A tres viſuntur muſculi, duo leuatores ani, & vnus ſphincter. Iam extremitatum muſculos exequamur. Sat verò erit vnius tantùm lateris muſculorum meminiſſe, quia cùm corpus vbique geminum ſit, quæ de vno dicta erunt, eadem de altero intelligenda venient. Brachij igitur ducto ab omoplata initio, muſculi quòd minus eſt, ſunt quadraginta duo: nam omoplatæ quatuor numerantur: brachij propriè & ſpecialiter dicti ſeptem vel octo: at cubiti tres, quatuor aut quinque proprij ſunt muſculi, cubiti nempe motionibus perficiendis deſtinati: in cubito verò interno ſeptem, in externo exiſtunt totidem: at manus tredecim quod minus eſt, numerantur. Quatuor omoplatæ exiſtunt, Trapezius cucullo monachali ſimilis, qui ipſam ſurſum & deorſum mouet, & retrorſum trahit. Secundus Leuator. Tertius Rhomboides magnus Trapezio ſubiectus. Quartus Serratus minor qui in coracoidem inſeritur. Brachium mouetur antrorſum, retrorſum, ſurſum, deorſum, & in gyrum. Pectoralis exortus à clauicula, ſterno, & coſtis vicinis antrorſum ipſum trahit, humilis ab ima omoplatæ coſta veniens retrorſum: deltoides ſurſum: latiſſimus deorſum, & nonnihil retrorſum. Tres B verò circum omoplatam ſiti ipſum circumagunt, ſeu in gyrum mouent. Epomis ſeu Scapularis, ſurſum: Superſcapularis qui duplex videri poteſt, retrorſum & deorſum: Subſcapularis qui eſt in cauitate omoplatæ, antrorſum: adeò vt actionis quadam viciſſitudine & ſucceſſione ipſum circumagant: Cubitum flectunt duo muſculi, vnus Biceps, alter Brachiæus dictus: extendunt verò vnus, vel duo aut tres muſculi: nam ſi ſpectes originem, muſculus ille duo vel tria habet capita, at vnicam habet inſertionem. In cubito interno ſeptem ſunt muſculi, vnus palmaris: duo carpi flexores: duo pronatores, vnus quadratus, alter rotundus quodammodo: duo digitum flexores, vnus ſupernus tendens ad ſecundum digitorum articulum, alter infernus cum quo comprehendimus pollicis flexorem. Cubiti externi muſculi ſunt, ſupinatores duo, carpi tenſores duo, digitum tenſores duo, & abductor ſeu obliquator vnus: Quatuordecim illi interni externíque cubiti muſculi, non quidem cubitum mouent, ſed tantum cùm in cubito exiſtant, radium, & cum eo manum mouent. Manus muſculi tredecim ſunt hi, Thenar qui nō in duos modò, ſed & in ſex C diuidi poſſet, tam propter actiones diuerſas quas edit, quàm interſtitia hiatu manifeſto diſcreta: ſecundus dicitur Hypothenar qui eſt minimi digiti, vt Thenar pollicis: tertius abductor pollicis: ſequuntur deinde quatuor lumbrici, & ſex interoſſes, quãuis octo notari poſſint. Crus integrum quinquaginta quod minus eſt habet muſculos. Femoris enim muſculos numeramus quatuordecim: tibiæ gratia cōparati ſunt vndecim: in tibia ſiti ſunt nouem tres antici & ſex poſtici, qui pedi ſuam dicarunt operam & digitis: in pede ſiti ſunt ſexdecim. Ergo quatuordecim femori inſeruientium muſculorum duo ipſum flectunt, vnus lumbaris dictus, alter à cauitate oſſis ilium profectus: ipſum verò extendunt, tres natium authores, & Triceps quem in tres, ſi placet poteris diuidere. Præter hos circumagunt crus ſiue femur quadrigemini quatuor, & duo obturatores, quorum internus vnus, & externus alter. Tibiæ vndecim ſunt longus, membranoſus, quatuor poſtici (quorum tres ab iſchio, alter verò à commiſſura oſſis pubis) Rectus, duo Vaſti, Crureus, Poplitæus. Siti in tibia pedis gratia & digitorū, ſunt tres antici & ſex poſtici: anticorum duo flectunt pedem, quorum vnus di- D citur Tibiæus anticus, alter Peronæus, quem in duos poſſis diuidere. Tertius eſt digitum tenſor, quamuis ipſe quoque partim pedem flectat, ad quem etiam reuocatur pollicis tenſor. Poſticorum vnus eſt digitum flexor, alij pedem extendunt, hócque ſunt ordine: duo gemelli, vnus plantaris, vnus ſoleus, vnus tibiæus poſticus & magnus digitum flexor, ad quem reuocatur pollicis flexor. Ex ſexdecim in pede ſitis vnus eſt ſupernus, ſitus ſupra pedion, quem digitum abductorem appellamus: alter in planta pedis, nempe paruus digitum flexor, qui ad ſecundam pergit digitorum articulationem per internum pedem: alter pollici ſuam dicauit operam, quem pollicis abductorem ſeu abactorem appellare poſſis: foras alter cernitur minimi digiti gratia comparatus. His accedunt quatuor lumbrici, præterea octo intercoſtes, vel decem ſi mauis. Et hæc ſufficiant de cenſu muſculorum.

Ani 3. muſculi.

Brachij totius muſculi. 43.

Cruris totius muſculi. 50.

Prima cenſus muſculorum figura, cuius latus ſiniſtrum hominem ſua cute tectum depingit: dextrum verò muſculos omnes ſeorſum à ſe inuicem ſecretos eodem quo viuenti ſitu eſſe ſolent. A

A. *Muſculus qui oculum claudit.*
B. *Qui oculum aperit.*
C. *Crotaphita ſeu temporalis.*
D. *Zygoma.*
E. *Muſculus maſſeter.*
F. *Muſculus ſupernus, in labrum infernũ deſcendens.*
G. *Muſculus qui ad labrum ſuperius & naſi alas pergit.*
H. *Muſculus rotundus interna oris tunica abditus.* B
I. *Muſculus infernus ad ſuperius labrum aſcendens.*
K. *Muſculus infernum labrum mouens.*
L. *Muſculus infernam maxillam diducẽs.*
M. *Muſculus maſtoideus.*
N. *Leuator omoplatæ.*
O. *Clauicula.*
P. *Muſculus ſubclauius.*
Q. *Serratus minor anticus, ex quinque aut ſex coſtis ſupernis ad coracoidẽ omoplatæ conſcendens.*
R. *Origo muſculi pectoralis à ſterno.*
S. *Muſculus pectoralis.* C
T. *Deltoides.*
V. *Biceps ſeu cubiti flexor.*
X. *Brachieus, cubiti etiam flexor.*
Y. *Appendix ſeu productio præcedentis muſculi, quæ & cubiti eiuſdem flexionem iuuat.*
Z. *Pronator manus.*
&. *Longiſsimus ſeu manus ſupinator.*
AA. *Carpi flexores.* B. *Digiti flexor ſupernus.* C. *Digiti flexor profundus.* D. *Palmaris.*

Octo ſequentes literarum notæ figuræ minoris manus ſeorſum à reliquo corpore exiſtentis, imaginem paulo exactius exprimunt.

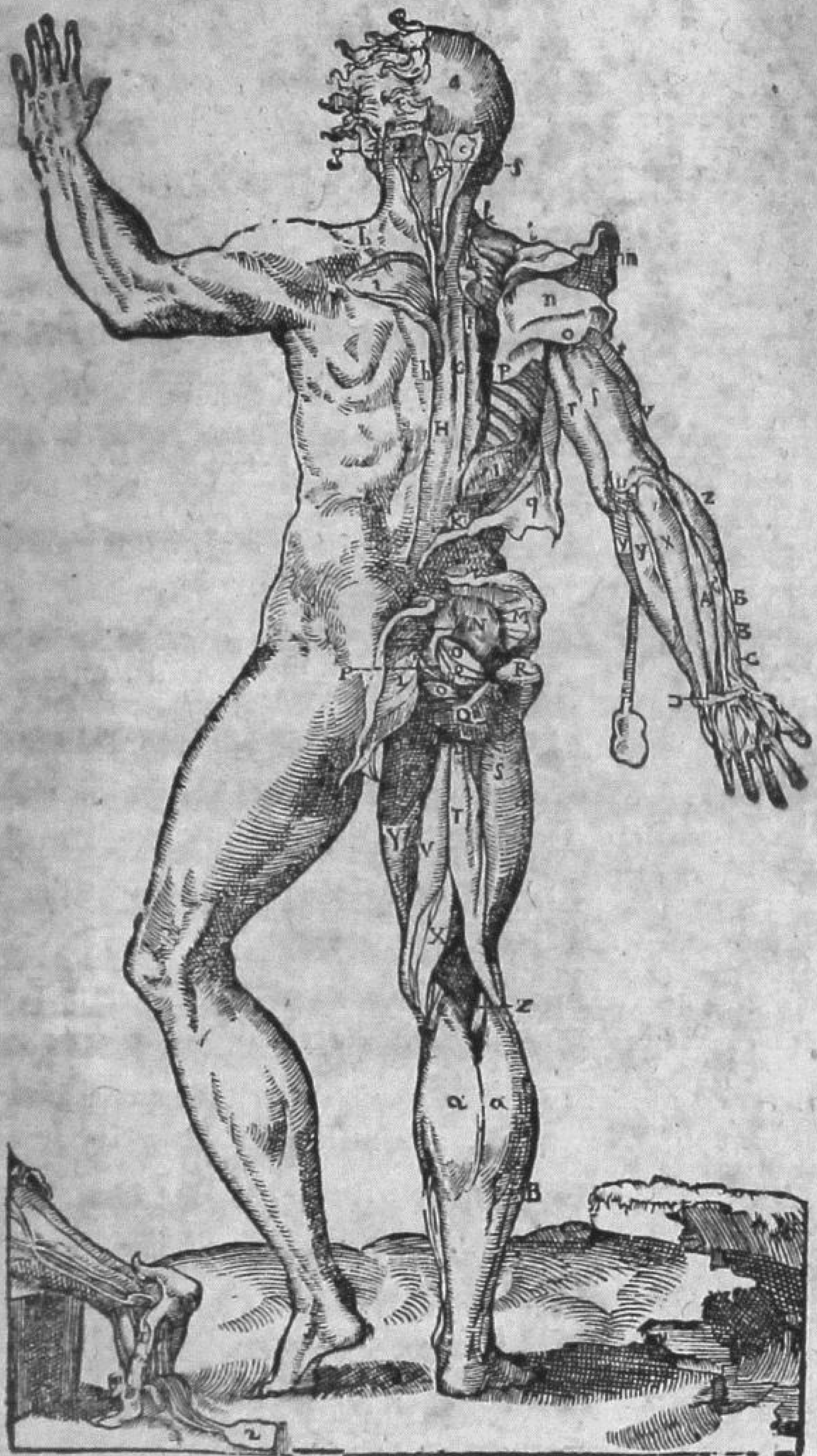
E. F. G. *Muſculi pollicis qui primum & ſecundum os flectunt.*
HH. *Lumbrici.* I. *Muſculus qui minimum digitum retrorſum à reliquis abducit.* D
K. *Annullus carpi.* L. *Fiſſura quatuor tendonum muſculi digitum flexoris ſuperni, qua tendines profundi aſcendunt ad tertiam digitorum articulationem.*
M. *Tendines profundi.*
N. *Serratus maior ſecretus, dilatando Thoraci inſeruiens.*
O. *Obliquus deſcendens epigaſtrij.*
P. *Tranſuerſus.* Q. *Rectus.* R. *Vmbilicus cum linea alba.*
S. *Vnus ſuccenturiatorum muſculorum qui ab oſſe pubis in recti caput aſcendit.*
T. *Obliquus aſcendens.*
V. *Membranoſus femoris.*
X. *Rectus femoris.*
Y. *Longiſsimus ſutorius dictus.* ZZ. *Duo vaſti.* 1. 2. 3. *Triceps deſcendens ab oſſe pubis intus in os femoris.* 4. *Patella genu.* 5. *Os tibiæ.* 6. *Portio muſculi gemelli.* 7. *Portio ſolei.* 8. *Tibiæus poſticus ſeu internus.* 9. 10. *Pedis flexores.* 11. *Digitum tenſores.*

Secunda

A *Secunda cenſus muſculorum figura, quæ latere ſiniſtro hominem depingit ſua item pelle tectum : dextra vero reliquos totius corporis muſculos exprimit.*

B

C

A. *Os occipitis nudum.*

B. *Splenius muſculus in latus ſiniſtrum reſupinatus.*

C. *Muſculus complexus.*

D. *Muſculus ſpinatus.*

E. *Muſculus obliquus aſcendens ex ſpina ſecundæ vertebræ ad apophyſim tranſuerſam primæ.*

F. *Muſculus obliquus aſcendens à commemorata apophyſi tranſuerſa ad occiput.*

G. *Muſculus rectus ſubiectum habens ſocium.*

HH. *Exprimere deberet Trapezium: ſed ſculptori inter cælandum excidit.*

I. *Muſculus Rhomboides omoplatæ.*

K. *Leuator omoplatæ.*

L. *Exiguus muſculus inſtratus cauitati quæ eſt ſupra omoplatæ ſpinam.*

M. *Muſculus deltoides ex ſpina omoplatæ.*

N. O. *Superſcapularis quam fruſtra nonnulli duplicem faciunt.*

P. *Muſculus deprimens & retrorſum trahens brachium, veniens ab angulo inferiore omoplatæ.*

Q. *Muſculus latiſſimus.* R. S. *Duo muſculi cubitum extendentes.*

T. *Portio brachiei cubitum flectentis.*

V. *Origo muſculi longiſſimi manus ſupinatoris.* u. *Olecranum ſeu tuber cubiti.* X. *Os cubiti.* YY. *Portio duorum muſculorum carpiflexorum.* Z. *Muſculus digitum tenſor.* &. *Vnus ex carpi tenſoribus, biceps & bicaudatus.*

A. *Alter carpi tenſor priori ſocius.* BB. *Abductor pollicis.* C. *Pollicis tenſor.*
D. *Annullus ſeu ligamentum tendonum.* E. *Rhomboides, ſeu ſerratus ſuperius & poſticus.* F. *Sacrolumbus duodecim habens tendines.* G. H. *Semiſpinatus.*
I. *Muſculus Rhomboides ſeu ſerratus poſticus & infernus.* K. *Muſculus lumbaris ſeu triangularis potius.* L. *Primus & craſſior natium muſculus reſupinatus in latus ſiniſtrum.*
M. *Secundus natium muſculus, ſitu & magnitudine.*
D N. *Tertius & minimus natium.* OOOO. *Quadrigemini quatuor.* P. *Obturator internus.* Q. *Obturator externus.* R. *Magnus Trochanter.* S. *Vaſtus externus.*
T. *Primus tibiam flectentium quem ampliatum ſeu auctum dicere poſſis.* V. *Secundus.*
X. *Tertius, ambo interni.* Y. *Maxima pars tricipitis.* AA. *Gemelli.* B. *Solæus*
1. *Thenar pedis.* 2. *Digitum flexor pedis paruus.*

FINIS LIBRI QVINTI.

A

DE TVMORIBVS CONTRA naturam in genere.

LIBER SEXTVS. B

Quid Tumor contra naturam, vulgo Apoſtæma dictus, & quæ illius ſint differentiæ. CAP. I.

Quid apoſtama vulgo dictum. Apoſtæmatum ſeu tumorũ cõtra naturã cauſa materialis.

APOSTÆMA vulgò dictum, affectus eſt contra naturam, ex triplici morborum genere intemperie, mala conformatione & continui ſolutione, in actionis læſionem coëuntium, compoſitus & connexus. Hunc facit humor ſeu materia alia quæuis humori proportione reſpondens, partis, corporíſve eius cui inſidet functionem abolens, debilitans, aut deprauans. Apoſtæmatum differentiæ è quinque potiſſimum rebus duci ſolent: quantitate, materia, accidentibus, partium quas obſident natura, cauſis denique efficientibus. Has viſum eſt facilioris doctrinæ gratia ſequenti ſchemate deſcribere. C

De Tumorum differentiis Tabula.

Apoſtematum differentiæ ex quinque maximè rebus ducuntur.

- *Ex quantitate, ratione cuius apoſtæmata dicuntur.*
  - *Magna, quæ Galeno libro de tumoribus contra naturam, & libro 2. ad Glauconem, phlegmonarum quæ in partibus carnoſis contingũt nomine generali comprehenduntur.*
  - *Mediocria, vt furunculi.*
  - *Parua, cuiuſmodi Auicennæ bothores & puſtulæ dicuntur, ſcabieíque & lepræ genus omne, omnes denique exiguæ eruptiones.*
- *Ab accidentibus, vt*
  - *Colore, vnde dicuntur apoſtamata alba, rubra, citrina, flaua, liuida, nigra, & alterius coloris.*
  - *Dolore, duritia, mollitie, aliiſque ſimilibus, vnde apoſtæmata dicuntur, dolentia, indolentia, dura, mollia, & ſic de reliquis.*
- *A materia, ex qua gignũtur & fiunt: quæ, eſt vel.*
  - *Naturalis.*
    - *Calida, eáque vel*
      - *Sanguinea, vnde vera plegmone.*
      - *Binoſa, vnde verum eryſipelas.*
    - *Frigida eáque, vel* D
      - *Pituitoſa, vnde verum oëdema.*
      - *Melancholica, vnde ſcyrrhus legitimus.*
  - *Non naturalis quæ bonitatis naturæ ſuæ limites exceſſit: vnde tumores illegitimi ergo, ex*
    - *Sanguinea* — *Carbunculi, anthraces, Gangrena, eſtiomenus, Sphacelus fiunt.*
    - *Bilioſa* — *Craſſiore quidem herpes excedẽs, Tenuiore vero Herpes miliaris.*
    - *Pituitoſa* — *Apoſtæmata aquoſa & flatuoſa, ſcrophulæ, nodi, tumoréſque omnes & excreſcentiæ phlegmaticæ.*
    - *Melancholica* — *Scyrrhus exquiſitus ſeu illegitimus, durities, & cancroſi tumoris genus omne.*
- *E partium quas obſident conditione & natura, vnde ophthalmia oculi phlegmone. Parotis iuxta aures tumor, paronichia ad vnguium radices, de ſimilibus idem eſto iudicium.*
- *A cauſis efficientibus, ſeu potius efficiendi modo. Sic enim apoſtæmata alia per fluxionem fieri dicuntur, alia per congeſtionem illa ferè calida ſunt, hæc ferè frigida, vt ex ſequenti capite amplius innoteſcet.*

De cauſis

A *De cauſis generalibus Tumorum.* CAP. II.

APOSTÆMATVM cauſæ generales duæ exiſtunt, fluxio nempe & congeſtio. Fluxiones fiunt vel partis mittētis occaſione, vel recipientis: pars quidem mittens ideò à ſe humores amandat, quod quæ ipſi inſidet, excretrix facultas eorum vel copia, vel qualitate moleſta, irritetur ad expulſionem. Pars recipiens attrahit & excipit caloris, doloris, imbecillitatis (ſeu natiua illa ſeu accidentaria ſit) laxitatis meatuū, & decliuioris ſitus occaſione. Caloris, in quacunque parte extiterit, cauſæ tres eſſe ſolent, nempe motus omnis immoderatus (ſub quo & frictiones continentur) calor externus ſeu ab igne, ſeu à ſole, & medicamentorum alimentorúmque acrium vſus. Doloris verò cauſę quatuor exiſtūt, prima eſt intemperatæ rei ſubitus & rapidus incurſus, ab alicuius quatuor primarū qualitatum efficientia: Secunda eſt continui ſolutio à vulnere, luxatione, fractura, tortione, contuſione, diſtentione: Tertia eſt partis exquiſitus ſenſus, neque enim ſi os B diuidas vel frigori, ſoliue exponas, dolorem ſentias. Quarta eſt facultatis animalis velut attentio: alio enim conuerſus à doloris agente cauſa animus minus dolorem percipit. Pars imbecillis eſt natura vel caſu aliquo: natura quidem vt glandulæ & viſcerum nobilium emunctoria. Caſu verò vt ſi ipſam diu aliqua intemperies, acerbus dolor, fluxio ingens, exercuerit & fatigarit. Sic enim robur minuitur & meatus dilatantur. Sed & ſitus decliuis humorum decubitui opportunitatem præbet. Cauſæ congeſtionis duæ ſunt præcipuæ, nempe virtutis concoquentis, quæ in parte reſidet infirmitas: vnde fruſtratur affluentis alimenti in partis ſubſtantiam aſſimilatio: & excretricis facultatis ipſius debilitas: dum enim ſuperflua nequit pars excernere, creſcit ipſorum in dies cumulus. Atque hinc ſępius frigidorum apoſtæmatum à craſſo & lento humore origo, vnde curandi difficultas maior. Denique quàm multæ ſunt apoſtęmatum cauſæ, omnes ad tres reuocantur, nempe ad primitiuas ſeu externas, ad antecedentes ſeu internas, ad coniunctas ſeu continentes, vt fuſius dicemus poſtea.

Quibus maximè modis tumores cōtra naturā fiant.

Caloris tres cauſæ.

Doloris cauſæ quatuor.

Cauſæ imbecillitatis duæ.

Duæ cauſæ congeſtionis

C *Apoſtæmatum ſeu tumorum ſigna in genere.* CAP. III.

PRIVSQVAM Tumorum curationem aggrediaris, eorum ſpecies & differentias noſſe oportet, harum verò petenda notitia ex ſignis propriis, eadem qua in aliis morbis via. Sed quia propria & præcipua tumorum ſigna ducuntur ab eſſentia partis quam occupant, habenda in primis partium notitia eſt, ſciendúmque quæ ipſarum ſit eſſentia, quæ cōpoſitio. Vtrūque anatomes peritia, & lęſæ functionis obſeruatione perfectè docemur, cùm præſertim affecta pars ex earum eſt genere quæ in intimo latent corpore: nam partes externæ tumore præter naturā affectæ ſint, necne. Cognoſcimus comparatione eius quod ſecundum naturam eſt, ad id quod contra naturam eſſe dicitur. Partem enim ſanam cum ægra comparātes, facilè iudicabimus, num tumore pręter naturam occupetur. Sed quia non ſatis eſt Chirurgo ſigna hæc vniuerſalia noſſe (nam & hæc vulgus nouit) attendere debet ad magis propria & propinqua. Hæc autē D ex materiæ & humoris quo conſtant tumores diſcrimine petuntur. Sic enim docet Galenus, tumorum differentias omnes naſci ex influentis materiæ & tumorē creantis natura & conditione: noſcuntur etiā ex his quæ ſuperueniunt accidentibus vt colore, calore, duritia, mollitie, dolore, tenſione, renitentia. Ergo dolor, calor, rubor, & tenſio ſanguineum humorem indicant: frigiditas, mollities, & dolor non ita acer, pituitoſum: tenſio, durities, partis liuiditas, & punctorius quidam per interualla dolor, melancholicum. Color citrinus & pallidus, dolor mordax ſine partis duritie, bilioſum. Sed & apoſtæmata periodos & exacerbationes habent humorum ex quibus fiūt naturam & motum ſequentes. Quare ex motu & paroxyſmo, non erit difficile humoris ſpeciem internoſcere: vt enim verè, ſic & matutinis horis ſanguinis incitatio eſt: vt æſtate, ſic & horis meridianis bilis flauæ: vt autumno, ſic & horis veſpertinis humoris melācholici: vt hyeme, ſic & horis nocturnis humoris pituitoſi, exacerbationes vigent. Docent enim Hippocrates & Galenus annum ipſum circuitus habere morborum, adeò vt quæ eſt quatuor anni temporum, eadem ſit quatuor diei quartarum ad humorum impetus, & motus proportio. Apoſtæmata ſanabilia quatuor exigunt tem-

Præcipua tumorum ſigna ducuntur ab eſſentia partis.

Lib. 2. ad Glauc. & 13. method.

Sanguinei tumoris ſigna propria

Melancholici.

Bilioſi.

Tumorū notitia ex motu & exacerbatione.

Lib. 2. epid.

Quid principium apoſtæmatis. pora principium incrementum, ſtatum & declinationem: atque pro eiuſmodi tempo- A
rum varietate variãda eſt remediorum ratio. Principium tumoris ex eo agnoſcimus,
cùm pars tumere incipit. Incrementum, cùm tumor, dolor, & alia accidentia apertè
Quid incremẽtum & ſtatus. creſcunt & promouẽtur. Statum, cùm ſupradictorum ſymptomatum nulla fit accreſ-
ſio, ſed ſingula quæque quòd ad ſummum peruenerint, in ſuo ſtatu permanent velut
immota, niſi ipſa tumoris materia degeneret, & in aliam ſe humoris ſpeciem induat:
Quid declinatio. declinationem, cùm tumor, dolor, febris, inquietudo minuũtur. Hinc verò præſagiet
Chirurgus, quis tandem tumoris futurus ſit terminus: nam tumores quatuor modis
Tumores quot modis terminãtur terminari ſolent, modò repercutientibus humorum ipſos efficientium motus non in-
tercipiatur, vel ipſi ſine vlla occaſione manifeſta retro in corpus non refluant. Primò
ergo terminantur inſenſibili tranſpiratione, ſeu reſolutione. Secundò ſuppuratione,
cùm materia coquitur, & in pus abit. Tertiò induratione, cùm in ſcyrrhum degene-
rat, humoris tenuiore parte reſoluta. Quartò qui eſt omnium teterrimus, partis cor-
ruptione & Gangrena, cùm ſcilicet ipſa humoris impetu influentis vel copia vel qua-
litate, vel vtraque victa in eam intemperiem deuenit, vt propria ipſius depereat actio. B
Optimum eſt reſolutione tumorem terminari: peſſimum corruptione velut ambigũr
ſuppuratio & induratio: quanquam illa longè hac eſt melior. Signa quibus præſagiet
Signa tumoris reſolutione terminandi. Chirurgus apoſtæma terminandum reſolutione, ſunt tumoris, doloris, pulſationis,
tenſionis, caloris & aliorum accidentium remiſſio, membri inſolita alacritas & pru-
ritus: atque hoc ferè modo terminantur apoſtæmata calida, quòd calidus humor te-
nuitate ſua reſoluatur facilius. Suppurationis ſigna ſunt doloris, caloris, tumoris, pul-
Suppurationis ſigna. ſationis & febris intenſio: nam Hippocratis ſententia dũ pus fit, dolores & febres ma-
gis fiunt, quàm pure iam confecto. Attentum verò eſſe Chirurgum oportet ad ſuppu-
Signa & cauſæ tumoris, ſcyrrhũ terminandi rationis huius, dum fit, notitiam. Sępè enim pus latet, propter (vt ait Hippocrates) ob-
iectę & obtentæ partis craſſitiem. Signa apoſtæmatis in ſchirroſam duritiem abeũtis,
ſunt tumoris diminutio, & durities in parte derelicta. Cauſa non abeuntis cum tumo-
re duritiei eſt naturæ infirmitas, humorum craſſities, & lentor, & Chirurgi imperitia,
qui nimium reſoluentibus diutius vſus, tenuiore humoris portione reſoluta, reliquæ
portioni craſſiori quò fæcis terrenę inſtar concreta ſubſideret, occaſionem attulit. Sic C
enim figulina ad ſolis ardorem reſiccata indurãtur. Sed & alia ratione Chirurgus im-
peritus, ſcirrhoſæ duritiei anſam poteſt præbere: nimio nempe repercutientium vſu
Gangrenæ imminentis ſigna. condenſata cute & incraſſatis humoribus. At apoſtæma in gangrenam faceſſere ex eo
intelliges, ſi caloris, ruboris, doloris, pulſationis & tenſionis accidentia fuerint inten-
ſiora, quàm in ſuppuratione eſſe ſoleant: ſi dolor ſtatim ſine cauſa manifeſta ceſſaue-
rit, ſi pars liueſcat, nigreſcátve, ſi denique fœteat. Sed fuſius de hac re poſtea cùm de
Deliteſcentiæ vulgò dictæ, cauſæ & ſigna. Gãgrena & Sphacelo agemus. Subita & ſine cauſa manifeſta tumoris diminutio ſignũ
eſt relapſæ & conuerſæ intro in corpus materiæ, cui rei occaſionem præbent immodi-
cus refrigerantium vſus. Aliquando & flatus multus ipſi materię permixtus, etſi in ad-
motis nihil peccatum fuerit. Humoris hunc in corpus regreſſum ſequuntur febres,
multáque alia ſymptomata maligna, vt Syncope & Conuulſio per tranſlationem ad
partes nobiles.

De Apoſtematum prognoſi. D
CAP. IIII.

Tumores frigidi diuturnioris ſunt curationis. TVMORES ab humore melancholico, phlegmatico, craſſo denique len-
to & viſcoſo ad ſui curationem longius tempus exquirunt, quàm qui
ſunt à ſanguine aut bile. Difficilius verò curãtur qui ab humoribus ſunt
non naturalibus, quàm qui ſunt ab humoribus qui naturæ adhuc tenen-
tur dominio. Nam qui à natura deſciuerunt humores, magis quali-
tate quàm quantitate peccant, varias rerum à natura abhorrentium formas ſub-
eunt, quæ nulla cum humoribus naturalibus ſimilitudine & affinitate iunguntur,
Qui à materia non naturali fiunt tumores difficilius ſanantur. vt ſæui, pultis, mellis, amurcæ, fæcis vini: imò & corporum ſolidorum, vt lapidis,
arenæ, carbonis, feſtucæ, non rarò & animalium, vt vermium, ſerpentum, ſimilium-
que monſtrorum. Tumores qui partes internas, & viſcera nobilia obſident, pe-
riculoſiores ſunt & lethaliores, vt & illi qui in articulis aut ad articulos exiſtunt.
Periculoſi & illi tumores exiſtunt, qui magna vaſa, vt venas, arterias, &
neruos

A neruos obſident Hæmorrhagiæ, ſpirituum reſolutionis & conuulſionis metu. Sic & enormi magnitudine apoſtæmata, ſæpè lethifera ſunt, ob magnam quæ fit, ipſis apertis, ſpirituum reſolutionem. Quæ in ſcyrrhum degenerarunt apoſtæmata diuturni omnia temporis, & operoſæ ſunt curationis: vt & hydropicorum, elephanticorum, lẽtiginoſorum & omnium cacochymorum: ſæpè enim in vlcera maligna & malè morata abeunt.

Hip. aphor. 8. ſect. 6.

Tumorum contra naturam vniuerſalis curatio.
CAP. V.

IN apoſtæmatum curatione tria veniunt obſeruanda. Primum eſt eſſentia apoſtæmatis: ſecundum eſt qualitas humoris apoſtæma committentis: tertium partis obſeſſæ temperies. Prima indicatio ab eſſentia, id eſt tumoris magnitudine aut exilitate ducta, curandi rationem euariat, B nam pro tumoris magnitudine augenda, minuendáve ſunt remedia. Secunda ab humoris natura ducta curãdi quoque cõſilia immutat: aliter enim Phlegmone quàm Eryſipelas, aliter Oëdema quàm Scyrrhus, aliter ſimplex quàm compoſitus tumor curãda veniunt. Sed & tumorem ab humore non naturali aliter curaueris, quàm eum qui eſt ab humore naturali, & aliter eum quem facit congeſtio, aliter eum quem defluxio. Tertia indicatio à natura partis in qua tumor reſidet, ſumitur. Per partis verò naturam, temperiem, conformationem, ſitum & facultatem, functionémque intelligimus. Tẽperies indicat alia remedia partibus carnoſis, vtpote humidioribus: alia neruoſis, nempe ſiccioribus conuenire: alia enim oculo, alia gulæ admoueris, alia partibus quæ ſubſtantiæ raritate fluxionem facilius admittunt, alia his quæ denſitate eandem reſpuunt. Situs verò partis apprimè venit conſiderandus, ſi nempe connexionem pars habeat cum magnis vaſis: ſi opportunitatem habeat humoris & puris concepti effundendi. Facultatis nomine vſum Galenus, & ſenſum partis intelligit. Huic autem curandi multiplex indicatio. Partium enim aliæ ſunt principes, vt cerebrum, cor C & iecur: harum namque virtus in vniuerſum corpus per neruos, arterias & venas peruadit. Aliæ principes quidem non ſunt, ſed tamen ita neceſſariæ, vt ſine his animal ſuperſtes eſſe nequeat, vt ventriculus. Aliæ ſenſu ſunt acerrimo præditæ, vt oculus, mẽbranæ, nerui, tendines, Itaque neque acria, neque mordicantia medicamenta ferre poſſunt. His indicationibus in mentem reuocatis, perficietur indicatio tribus ſequentibus intentionibus: ſi ſcilicet humorem ſpectemus influentem, vel qui eſt paratus influere: ſi materiam coniunctam ſe humorem parti impactum: ſi accidentium correctionem: ſic tamen vt ſemper ordinis vrgentioris, & cauſæ ratio habeatur. Ergo initio ad materiam antecedentem apponenda ſunt repercutientia, fortia vel debilia ad tumorem qui fit adhuc attendentibus, ſex tantùm cõditionibus tumorum exceptis. Prima eſt ſi materia tumoris ſit venenoſa. Secunda, ſi abſceſſus ſit criticus. Tertia, ſi iuxta viſcera nobilia fiat fluxio. Quarta, ſi craſſa ſit materia, lenta & viſcida. Quinta, quando in imo latet materia, id eſt per profundas venas influit. Sexta, cùm in adenoſa corpuſcula incumbit. Quod ſi plethora corpus vniuerſum occupet, diæta conuenienter D inſtituenda eſt, vacuatio & phlebotomia, frictiones & balnea imperanda, cacochymiã emendabunt diæta & purgatio. Si fluxionem inuitarit partis recipientis imbecillitas, corroboranda illa erit. Si inferiore ſitu pars exiſtat, ita componatur æger, vt pars excipiens, quantum fieri poterit, ſuperiore ſit ſitu. Si dolor, fluxionis in cauſa ſit, anodynis ipſum ſedabimus. Si leuitas humoris fluxionem faciat, medicamentis & alimentis erit inſpiſſandus. Quod verò ſpectat ad materiam parte contentam, quia ipſi contra naturam eſt, vacuari inde poſtulat reſoluentibus, vt cataplaſmatis, litu, fotu, cucurbitulis: vel vacuantibus vt ſcarificatu, vel ſuppurantibus procurata vomica. Quod denique ad coniuncta pertinet accidentia, febrem nempe, dolorem & ſimilia, mitiganda illa erunt medicamentis anodynis, lenientibus, & relaxantibus, vt fuſius dicemus poſtea.

Quæ conſideranda in tumorum curatione aggredienda.

Quid per partis naturam intelligendum.

Quid per partis facultatem intelligẽdum ſit

In curatione perficienda quæ cõſideranda.

Quæ dehortentur nos ab vſu repercutientium.

De quatuor primis & generalibus Tumoribus, aliíſque quæ ad hos reuocantur, Apoſtæmatibus. CAP. VI.

A

Qui tumores ad phlegmonem reuocentur.

PRæcipvi tumores & ſummi quos humorum gignit congeries, quatuor ſunt, Plegmone, Eryſipelas, Oedema, & Scirrhus. Ad hos innumeri alij reduci & reuocari poſſunt, diuerſis diſtincti nominibus pro cauſarum efficientium & partium excipientium varia conditione. Ad Phlegmonem ergo reuocantur Phygethlum, Phyma, Furunculus, Carbunculus ſeu Anthrax, Ophthalmia, Synanche, Bubo, omnia denique calidorum & humidorum tumorum genera. Sub Eryſipelate continentur Herpes miliaris, Eſtiomenus, Formica, Impetigo: omnia denique quæ bilis parit apoſtæmata. Ad Oëdema reuocatur Atheromata, Steatomata, Melicerides, Teſtudo, Talpa, Ganglion, Nodus, Scrophula, Lupia, Hydroſcele, Aſcites, Leucophlegmatia: imò & flatuoſi omnes tumores quos pituitæ corruptæ parit prouentus. In Scirrhi genere cenſentur, Cancer, Lepra, Elephantiaſis, Verrucæ, Myrmecia, Clauus, Thymus, Varix, Morphæa nigra & alba, omniáque ab humore melancholico apoſtæmata. Dicendum nunc de his tumoribus in ſpecie, ducto à Phlegmone initio. B

Qui ad eryſipelas.

Qui ad œdema.

Qui ad ſcirrhum.

De Phlegmone. CAP. VII.

Quid vera phlegmone.

PHlegmones nomen generale eſt ad omnia apoſtæmata, quæ ſanguinis inflammati congeries parit. Vera Phlegmone illa dicitur, quæ à ſanguine fit laudabili, ſola quantitate peccante. At illegitima Phlegmone, ſeu apoſtæma phlegmonoſum, aliud ſibi & ſpeciale aſſumit nomen: nempe Carbonis, Furunculi, Gangrenæ, Sphaceli, & ſimilium puſtularum malignarum. Sic dum variorum humorum, vnà cum ſanguine, in vnum tumorem fit confluxus, variæ phlegmonoſi apoſtæmatis ſpecies, variis nominibus, pro humoris exuperantis ratione, exurgunt: vt ſi parcior pituita ſanguinis maiori copiæ admixta fuerit, dicetur Phlegmone oedematodes: ſi contra pituitæ maior ſit copia, Oedema phlegmonodes, & ſic de cæteris: ita ſemper tumori nomine indito, vt dicatur de eo id quod exuperat. Notandum ergo eiuſmodi tumorum differẽtias omnes ex eo manare, quòd tumorem efficiens ſanguis ſola quantitate peccet, vel qualitate. Si quãtitate quidem ſanguis peccet, eum tumorem efficit, quem nos Phlegmonem propriè dicimus. Si qualitate, tumorem facit phlegmonoſum, quòd nempe eius materia à ſanguinis bonitate multum deſciuerit. Cæterùm ſanguis qualitate peccare dicitur, vel admixtione alienæ materiæ, vt pituitæ, bilis, aut humoris melancholici, vnde Phlegmone Oedematodes, Eryſipelatodes & Scirrhodes: vel corruptione propriæ ſubſtantiæ, vnde Carbunculi, Anthraces & Gangrenæ genus omne: vel concretione, cùm nempe natura, ſperata & tentata ſuppuratione, fruſtratur vitio vel aëris vel ægri, vel Medici errore: atque hinc non rarò Atheromata, Steatomata & Melicerides. Hæc de veræ Phlegmones materia ſimplici, vnius generis & ſimilari, quanquã ſint à veteribus adnotata, ſciendum tamẽ eſt re vera nullum exiſtere Apoſtæma, cuius materia vnius & ſimplicis humoris naturã exquiſitè referat, citra omnem alienæ materiæ admixtionem: nam vnà cum ſanguine omnes pariter humores ſunt admixti, à ſanguinis tamen copia prædominãte, ſanguinei quaſi ex ſolo ſanguine ſint, dicuntur. Itaque ſi vlli tumores vnius & ſimplicis humoris naturam referunt, non illi quidem ab humore naturali ſunt tumores, ſed ab humore corrupto, vitiato, & qualitate peccante: ſic enim ſanguis per aduſtionem in bilem aut melancholicum humorem degenerat. Phlegmone igitur vera definitur Galeno tumor cõtra naturam à ſanguine laudabili, maiori copia in partem aliquam irruente. Hic tumor etſi ſæpius carnem occupet, nonnunquam tamen & in oſſibus fit, teſtibus Hippocrate & Galeno. Fit verò & generatur hoc modo Phlegmone, cùm ſanguis maiore copia in partem aliquam influit: primum partis ipſius læſæ maiores venæ & arteriæ implentur, indéque mediæ ad minimas vſque, & capillares venas. Ex his ita diſtentis, exudat ſanguis per poros & oſcula roris inſtar: hoc primum implentur inania ſpatia quæ partibus ſimilaribus ſunt interiecta. Hinc eodem illo ſanguine partes circumfuſæ omnes opplentur, maximè verò

C

D

Aliud phlegmone, aliud tumor phlegmonoſus.

Gal. lib. de tum. & 2. ad Glauc.

Hip. lib. de vuln. capit. Gal. lib. de tum. præter nat.

A verò caro, vt quæ ſubſtantiæ ſuæ ſpongioſa velut raritate ad excipiendas fluxiones ſit magis opportuna. Inde verò nerui, tendines, membranæ & ligamenta pariter inferciuntur: ex quo neceſſariò ſequitur tumor ob repletionem, quæ naturæ modum excedit: hinc etiam tenſio & renixus: ſed & dolor vnà inuadit, tum ratione tenſionis, tum caloris præter naturam. Pulſus verò in ipſa inſuper parte ſentitur manifeſtus, præſertim dum pus fit: quòd venæ, arteriæ, & nerui maximè dolore afficiantur, dum nonmodò intus à feruidi humoris influxu incaleſcunt, ſed & extus à circumſtantibus partibus comprimuntur. Ergo cùm ad prædictas omnes partes dolor perueniat, quod immoderatius incaleſcant & comprimantur, arteriæ quæ in perpetuo ſunt diaſtoles & & ſyſtoles motu dum dilatantur, ad partes reliquas inflammatas allidũtur, ex quo dolor ille pulſatilis. Adde quòd arteriis tum copioſiore & feruidiore ſanguine oppletis, maior incumbit refrigerij, ex allecto ambiente aëre, quærendi neceſſitas: quare cum partibus illis vicinis tenſis & dolentibus, ſępius velut confligere neceſſe habent. Hinc ergo pulſus in phlegmone, qui Galeno definitur arteriarũ dolorifica & ipſi ægro ſen- B ſibilis agitatio: aliàs enim quandiu integra fruimur ſanitate pulſum arteriarum non percipimus. Itaque valdè notandæ ſunt duæ illæ pulſus ſeu doloris pulſifici in phlegmone cauſæ, nempe feruor & copia ſanguinis, vaſis, arteriiſque contenti (quæ arterias ad motum, id eſt diaſtolem & ſyſtolem ſolito frequentius & vehementius incitant) & earundem arteriarum compreſſio atque anguſtia, ob vicinarum partium repletionẽ & diſtenſionem, cuius occaſione, vibrato & frequenti arteriarum pulſu afflictæ & alliſæ dolent. Hinc vulgò aiunt in parte phlegmone obſeſſa, ſe feriẽtis velut mallei ſenſum & ictus percipere. Sed & præter hunc arteriarum pulſum, alter ab ipſis humoribus dum putreſiunt & in pus abeunt, editur velut pulſus cum pruritu, ex vaporum ſuſcitatorum permixtione, impulſu & agitatione. Caloris in phlegmone cauſa eſt ſanguis, qui dum copioſius in partem influit, velut conculcatus cogitur, facítque obſtructionem, ex quo trãſpirationem prohiberi, putreſcerèque ſanguinem neceſſe eſt à calore præter naturam. Rubet verò phlegmone à ſanguine concluſo: quia humoris in parte dominantis color in ſubtenſa cute relucet.

Pulſantis doloris cauſa in phlegmone.

Comm. ad aph. 21. ſectio. 7.

Alter pulſus in phlegmone.

C

De cauſis & ſignis Phlegmones. CAP. VIII.

PHLEGMONES cauſæ trium ſunt generum: nam alię primitiuæ exiſtũt, aliæ antecedentes, aliæ coniunctæ. Primitiuæ ſunt lapſus, contuſiones, extenſiones, labores immodici, frictiones, vnguentorum acrium admotiones, vſtulationes, inſolationes, diæta inconſiderata, & multi ſanguinis procreatrix. Antecedentes cauſæ ſunt, copioſioris ſanguinis redundans in venis multitudo. Coniũctæ ſunt ſanguinis in parte aliqua impacti collectio. Phlegmones ſigna ſunt tumor, tẽſio, renixus, calor febrilis, dolor, pulſus (maximè dũ pus fit) rubor, & alia quibus ſanguinis ſignificatur redũdãtia. Atq; exigua quędã phlegmone reſolutione ſępius terminatur. Ingens verò ſuppuratione, aliquando etiã in ſcyrrhum & ſcirrho ſimilem tumorem deſinit: aliàs verò in Gangrenam, cùm ſcilicet partis obſeſſæ facultas & natiuum robur fluxionis, vel magnitudine, vel malignitate obruitur, D vt eſt à Galeno proditum. Horum omnium cõtemplationem inire debet Chirurgus, vt remedia conuenientia pro morbi natura, tempore, & partis affectæ conditione apponere & variare poſſit.

Cauſæ phlegmones primitiuæ.

Antecedẽtes & coniunctæ.

Signa phlegmones.

Li. de tum.

De veræ Phlegmones curatione. CAP. IX.

CHIRVRGVS in veræ Phlegmones curatione, quatuor ſcopos ſibi proponet. Primus erit de diæta. Hæc quia phlegmone calidus affectus, febrem ciet, ex refrigerantibus & humectantibus inſtituenda erit, conuenienti rerum ſex non naturalium vſu, nempe aëris, cibi & potus, motus & quietis, ſomni & vigiliarum, repletionis & inanitionis, animi denique pathematum. Ergo purum & nitidum aërem deliget, non æquo humidiorem fluxionis metu, frigidiuſculum tamen. Cibos imperabit qui moderata ſint frigiditate & humiditate, vitatis illis qui copioſiorem ſanguinem generant: huiuſmodi erunt iuſcula minimè pinguia, borraginis, lactucæ, oxalidis & chicorij decocto ſaporata: interdicet

Qualis diæta in phlegmone præſcribenda.

omnibus aromatibus, itémque alliis, cæpis, omnibúſque quibus incaleſcit ſanguis, cuiuſmodi exiſtunt pinguia & dulcia omnia, vt quæ flammam facilè concipiant. Vinum bibet æger tenue & valdè dilutum: vel ſi vehemens febris adfuerit, aquam decoctionis glycyrrhizæ, hordei, amygdalarum dulcium aut hydroſaccar: habita tamen ſemper ratione virium, ætatis & conſuetudinis. Nam ſi ea ſit ætate, aut ita vitam inſtituerit, vt vini vſu carere nequeat, eo vtetur, ſed omnino moderato. Quies imperanda: motu enim corpora omnia incaleſcunt, cauebit verò in primis ne partem phlegmone tentatam exerceat metu nouæ fluxionis. Somni ſit moderati: nec, ſi plethoricum habuerit corpus, interdiu dormiat, præſertim ſtatim à paſtu. Cibi ſit parciſſimi, aluo ſit ſemper molli, hanc mollitiem ſi natura deſit arte ſtudeat comparare, frequenti nempe clyſterum & glandium vſu. Omnes animi perturbationes vehementiores, vt odia, irã, & rixas fugiat. A coitu penitus abſtineat. Hac viuendi pręſcripta lege veniendum erit ad ſecundum ſcopum, nempe fluxionis diuerſionem quæ fit ipſius ſublatis cauſis, plethora nempe & cacochymia. Vtrũque id vitij genus caſtigabimus purgatione & phlebotomia, ſi vires & ætas permiſerint. Quòd ſi pars excipiẽs imbecillis fuerit, roborãda veniet iis quæ meatuũ laxitatẽ adſtringũt, humoris impetu in contrariũ reuocato cucurbitulis, frictionibus, vinculis. Quòd ſi partem diuexet dolor, vnde fluxionis ſæpè occaſio leniendus erit medicamentis dolorem ſedantibus. Tertius ſcopus eſt de cauſa coniuncta expugnanda. Hunc ſcopum vt conſequamur, phlegmones rationem per ſua tempora inibimus, Principium nempe, Incrementum, Statum & Declinationẽ. Hinc enim petenda indicatio varietatis medicamentorum. In principio namque repellentibus vtimur ad materiam phlegmones influentem arcẽdam, vt albumine oui, oxicrato, ſuccis vel aquis ſemperuiui, plantaginis, roſarum: cataplaſmatis, ex hyoſciamo, cortice granatorum, balauſtiis, bolo armeniæ, terra ſigillata, oleo roſaceo, Cydoniorum, myrtillorum, papauerino. Ex his ſimplicibus compoſitorum medicamentorum emergit varietas. Cataplaſmatis hæc erit forma. ℞. far. hordei ℥ij. ſucci ſemperuiui. plantag. an. ℥ iij. pulueris malicorij, balauſtiorum & roſar. an. ʒ ij. olei myrtill. & roſar. an. ℥ j. fiat cataplaſma. Aliud ℞. plantag. ſolani hyoſc. an. m. ij. caudæ equin. tapſi barb. centinodiæ an. m. j. coquantur perfectè in oxicrato, piſtentur, traiiciantur, addendo pulueris myrtill. nucis cupreſſi & roſar. rub. an. ʒ iij. farin. fab. ℥ ij. olei roſar. & cydon. an. ℥ j. ß. miſce, & fiat cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ. Vti & licebit hoc linimento, quo imbuti panni parti imponentur. ℞. olei nymph. & roſar. an. ℥ iij. aquæ roſar. ſolani & plantag. an. ℥ ij. aceti ℥ iij. albumin. ouor. n. iij. fiat linimentũ. Vtiliter etiam imponitur vnguẽtum roſatum & album rhaſis camphoratum, nec minus emplaſtrum diachalciteos diſſolutum in aceto & oleo roſato, itémque populeum erunt ex vſu. In incremento habẽda erit ratio humoris influentis, & eius qui iam impactus in parte influxit. Sic itaque repellentia admixtis reſoluentibus erunt tẽperanda vt illa præponderent, vt ℞. fol. malu. abſinth. plantag. an. m. iij. coquantur in oxicrato, contundantur, traiectis, adde farinæ fabarum & hordei an. ℥ j. pulueris roſa. rub. & abſinth. an. ʒ ij. olei roſar. & chamæ. an. ℥ j. fiat cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ. Aliud. ℞. farinæ hordei. ℥ iij. farinæ ſeminis lini & fœnugr. an. ℥ j. coquantur in aqua communi, addendo ſub finem pulueris myrtillorum roſar. & chamæm. an. ℥ ß. axungiæ anſeris & olei roſar. an. ℥ j. miſce, fiat cataplaſma.

Fluxus humorum qui diuertatur. — *Leniendus dolor.* — *Quando vtendum repellentibus.* — *Quibus topicis vtendum in incremento.*

In ſtatu verò repellentium & reſoluentium par eſſe debebit pondus, admixtis vnà anodynis, ſi dolor infeſtet. vt, ℞. rad. altheę ℥ iiij. maluæ, pariet. an. m. ij. coquãtur ſub cineribus, addendo farin. fabar. & lentium, an. ℥ ij. pulueris chamæm. & meliloti an. ℥ ß. olei chamæm. & roſar. an. ℥ j. axungiæ gall. ℥ ij. fiat cataplaſma. Aliud. ℞. micæ panis triticei aqua calida macerati, ℔. ß. pulueris roſar. rubr. & abſinth. an. ʒ. vj. olei aneth. & mellis comm. an. ℥. ij. miſce omnia ſimul, & fiat cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ, quo in dolore præſertim erit vſus. Quum verò doloris aliorúmque ſymptomatum inclementia deſæuierit, veriſimile eſt ad declinationem perueniſſe plegmonem: quare tum vegetius & validius reſoluentibus, imò ſolis reſoluentibus eſt locus, initio à leuioribus ducto, ne humoris tenuiore parte reſoluta, craſſior in parte reſtitans concreſcat: vt, ℞. mal. biſmal. an. m. iij. coquantur addendo farinæ hordei ℥ ij. mellis comm. ℥ j. olei chamæ. & melil. an. ℥ j ß. fiat cataplaſma. Vel ℞. radic. brion. & cucumer. agreſt. an. ℥ ij. flor. chamæm. & melilot. an. m. iij. coquantur in hydromelite, addendo farinæ ſeminis lini & fœnugr. an. ℥. ij. olei aneth. axungiæ anſer. &

Quibus in phlegmones ſtatu. — *Quibus in declinatione.*

A B C D

A & anat.an.℥ j.fiat cataplaſma. Sed & locus erit emplaſtro ſequenti.

℞.diachil.mag.℥ ij. emplaſtri de melilot. ʒ j. olei aneth. & chamæmel. an. ℥ ß.liqueſcant omnia ſimul,& fiat medicamentum ad vſum.vel,

℞.emplaſtr.de mucag.& oxicro.an.℥ ij.emplaſtr.diach.ireat.℥ j.olei lilior.& chamæmel.quantum erit ſatis,vt inde fiat emplaſtrum molle. Quartus ſcopus curandæ phlegmones poſitus eſt in correctione accidentium quæ ipſam comitantur:inter quæ dolor principatum obtinet. Itaque in eo ſedando diligentem eſſe oportebit Chirurgum,nam pręterquàm quòd vires proſternit,& functiones debilitat ac deprauat,tum verò fluxiones ciet tractis in partem affectam ſanguine & ſpiritibus: varia verò erunt pro doloris varietate remedia:vt *Correctio accidentiũ.* *Doloris incommoda.*

℞.micæ panis albi in lacte tepido macerati,℔.ß.vitel.ouor. num. iij.olei roſa.℥ ij. croci ℈ ß.fiat cataplaſma. Vel, ℞. florum chamæm. & melil. an.p.iij.farinæ ſeminis lini & fœnugr. an.℥ j. fiat cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ. Vel, ℞. mucagin. rad. altheæ & fœnugr. an. ℥ iij. olei roſar. & aneth. an.℥ j.farinæ ſeminis lini, *Anodyna.*
B quantum ſatis vt inde formetur cataplaſma ſatis molle. Quòd ſi dolor perſeueret,nec his cedat remediis ad validiora confugiendum erit,vſurpatis etiam narcoticis, ea tamen cautione ne inde parti inferatur necroſis. vt,

℞.fol.hyoſciami & papauer.ſub cineribus coctorum, an.℥ iij. adipis ſuilli, & olei roſar.an.℥ j.croci, ℈ ij. fiat cataplaſma. Vel, ℞. fol. cicutæ & ſolani furioſi,an.℥ iiij. coquantur ſub cineribus, piſtentur, & traiiciantur, addendo vnguent. popul. & olei roſa. an.℥ j. farinæ fœnugr. quantum ſatis erit, vt inde formetur cataplaſma ad formam pultis liquidæ. *Narcotica.*

Phlegmones in abſceſſum degenerantis curatio. *CAP. X.*

SÆPE verò contingit humorem ſic parti impactum eſſe, inde vt repelli nequeat,ſic craſſum vt diſcuti & reſolui non poſſit: quod licebit intelligere ex caloris & tumoris magnitudine,ex doloris pungentis acerbitate, febre,pulſu & pondere. Itaque tum reſolutionis abiecta ſpe,ad ſuppurãtia veniendum erit. In eam rem Galenus partem tumidam aqua vel oleo vel vtriſque tepidis fouet:inde cataplaſma ſequens admouet. *Signa phlegmones in abſceſſum abituræ.* *2.libr.ad Glauc.cap. 7.*

C

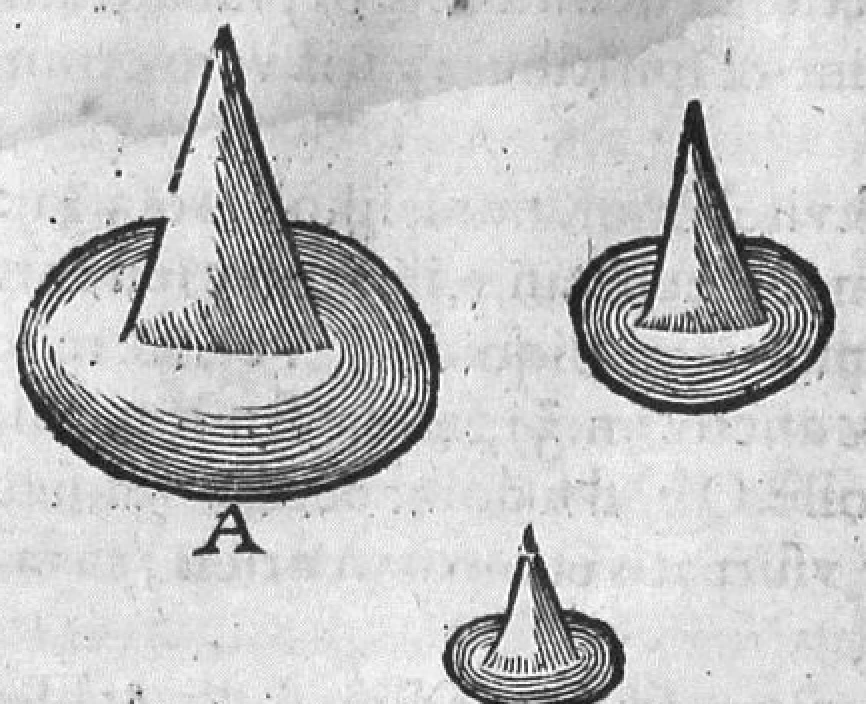
℞. farinæ tritic.vel micæ panis,℥ iiij.olei commun.℥ iij.aquæ commun.quantum ſufficit,fiat cataplaſma. Vel, ℞. rad.lilior. albor. & altheæ, ℥ iij. fol. maluæ.pariet.& ſenec.an.m j. coquantur in hydromelite, piſtentur, traiectis adde farin.ſeminis lini ℥ ij.axungiæ ſuillæ & olei liliorum,an.℥ j.ß.fiat cataplaſma. Vel, *Suppurantia.*

℞. malu.biſmalu.violar.an.m j.caricar.pingu.num.x.paſſ.℥ ij.coquantur in aqua commun.tuſis & traiectis adde mellis commun.℥ ij.vnguent.baſilico. & butyri recẽtis,an.℥ j.fiat cataplaſma. Vtiliter & in eandem rem vſurpabis emplaſtrum diachylon magnum vel baſilicon. Vel,℞. emplaſtri diachyl.magn.℥ iij.vnguent. baſilic.℥ j.olei lilior.℥ ß.ex his mixtis fiat medicamentum ad vſum dictum. Vbi calor,dolor,febris & alia accidentia remiſerint, vbi in mucronem tumor attollitur,vbi appreſſu di-
D gitorum fluctuantis velut humoris inundatio percipitur, tum intelligere licet pus eſſe confectum. Quare ſine mora tumor aperiendus erit, ne materia diutius concluſa, partes vicinas arrodat,fiátque vlcus ſinuoſum & fiſtuloſum. Id enim contingere ſolet cùm præſertim materia venenoſa eſt,vel cùm ad articulos tumor exiſtit, aut ad anum aliáſve eiuſmodi partes calidas & humidas. Imo Hippocratis decreto, in eiuſmodi aperiendis tumoribus maturationem decet præuertere. Apertio fiat vel ſcapello, vel cauterio,ſeu actuali,ſeu potentiali. Si enim æger minus confidens & cordatus extitetit,ſic vt ferri vim ſuſtinere vel nolit, vel nequeat, cauterio potentiali exitus materiæ erit procurandus. Id ipſum & alio aſtu perficias licet. *Signa puris facti.* *Lib. de fiſt.*

Scalpelli mucronem per æreum nummum ſic adigito, vt defixus ſtet in medio. Hunc tum ne ægro vel adſtantibus pateat dolus, emplaſtro vel cataplaſmate diligenter operito, quaſi medicamento impoſito, contento puri exitum eſſes patefacturus: vbi mucronem latentem eò loci applicaueris quo tumorem aperiri expedit, calculum ſic digitis regito, vt tu derepente compellens, compriménſque impreſſionem

in tumorem faciat quæ excludendo puri ſit ſatis. Eiuſmodi machinularum tria hîc appinxi ſchemata, vt his vel maiuſculis, vel minuſculis, vel mediocribus pro re nata vti poſſis. A

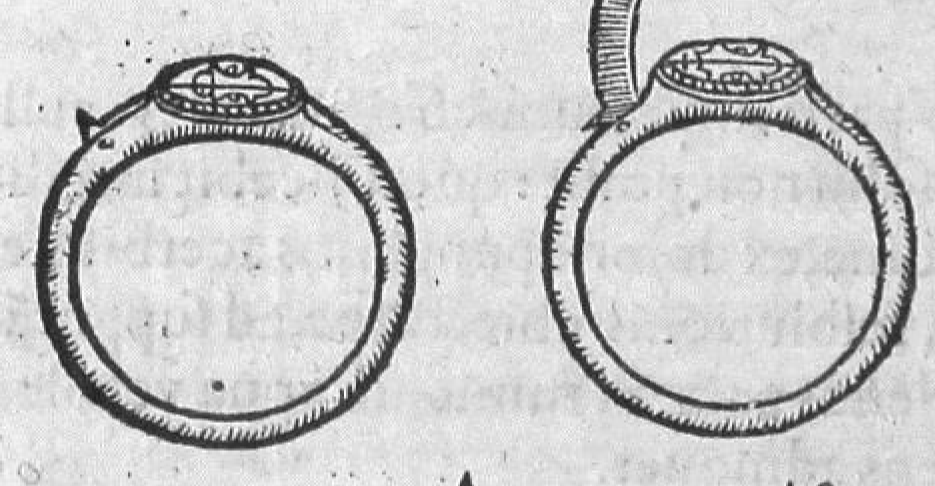
Calculi cum exerto ſcalpelli mucrone.

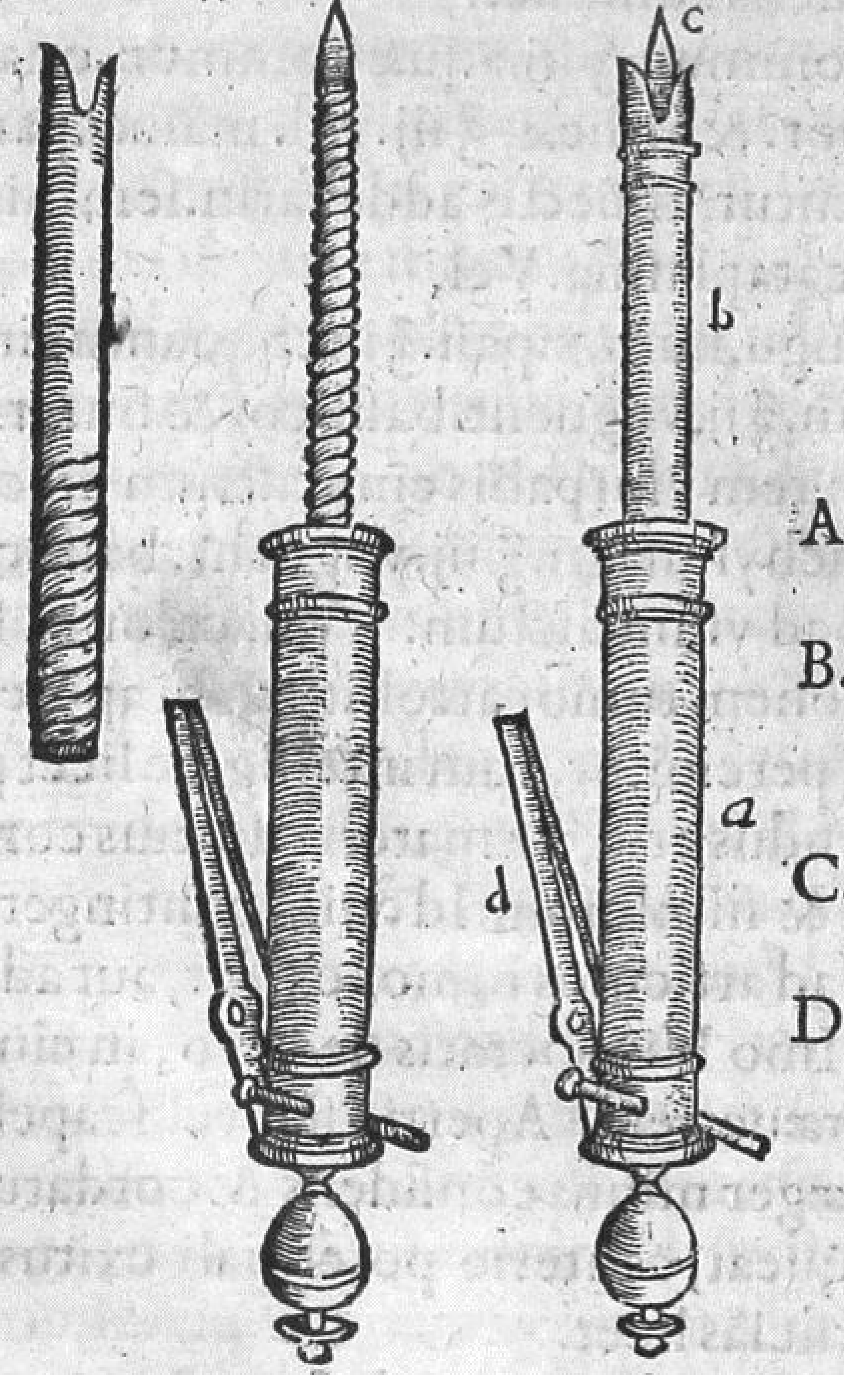
AAA. *Aeneum vel argenteum calculum ſeu nummum oſtendit.*

BBB. *Scalpelli traiectum mucronem.* B

Alia aperiendis abſceßibus inſtrumenta.

Annuli in quibus incluſi latent ſcalpelli abſceßibus aperiendis idonei. C

Sclopi, ſeu Teli, Manuclæ, ſeu Anteridij diſſultu vibratilis delineatio.

A. *Cannulam craßiorem monſtrat.*

B. *Aliam cannulam quæ maiorem ſubit cochleam.* D

C. *Teli vibratilis exertum mucronem.*

D. *Manuclam, quæ telum euibrat.*

Cæterùm in quouis vomicarum aperiendarum genere ſeptem ſunt, quæ diligenter veniunt conſideranda. Primùm eſt vt qua parte vomica mollior eſt, & digitorum cedit appreſſioni, quàque in conum aſſurgit, ea ſcalpellus adigatur. Secundum vt ſectioni locus

A ni locus deligatur, qui imus erit, quò contenta eluuies prõptius effluat, nec cunctetur in exitu. Tertium vt fiat ſecundũ rugas cutis, & ſubiectorũ cuti muſculorũ rectitudinem. Quartum vt à vaſis amplis, neruíſque effatu dignis ferrum declinet. Quintum vt materiæ non confertim effundantur, in magnis abſceſſibus, ne inde deiiciantur vires, multis vnà cum humore inutili vacuatis ſpiritibus. Sextum vt quàm mitiſſimè fieri poterit, pars dolens tractetur. Septimum vt vacuata poſt ſectionem materia vomica detergeatur, carne impleatur, demúmque conſolidetur & ad cicatricem perducatur. Cùm verò poſt eiuſmodi ſectiones ferè tumoris ſuperſit aliquid, haud penitus contẽto omni humore ſuppurato, animaduertet Chirurgus ſubeſſe hîc affectuum complicationem, tumoris nempe & vlceris. Curandi verò hic erit ordo, prius vt tumorem tollamus quàm vlcus: non enim vlcus ante ſaneſcere poteſt, quàm pars naturæ ſuæ reſtituta fuerit. Ergo ſuppurantia ante præſcripta erunt vſurpanda, biduíque aut tridui ſpatio vlcus ſequenti medicamine veniet curandum.

Aperta vomica quæ reliqua ſit curatio.

℞. vitellum vnius oui, terebinth. Venetæ, & olei roſar. an. ℥ ß. fiat medicamentum.

B Hinc deterſioni incumbes hoc quod ſequitur medicamento.

Detergentia medicamenta.

℞. mellis roſar. ʒ j. ſirupi roſar. & tereb. Venet. an. ℥ j. ß. far. hordei, ʒ ij. fiat medicamentum ad vſum. Ad eundem hunc ſcopum ſingulare eſt deterſiuum ex appio, cuius hæc eſt deſcriptio.

℞. ſucci appij plantag. beton. an. ℥ j. mellis commun. ℥ v. terebint. Venet. ℥ iiij. farin. hordei & orobi, ʒ ij. pulueris aloës, radic. ireos flor. myrrhæ, an. ʒ j. coquatur mel cum ſuccis, quibus conſumptis addantur farinæ & pulueres, & miſceantur omnia ad formam vnguenti. Quod ſi validius detergendi cõſilium erit, vteris vnguento apoſtolorum, vel aureo & ægyptiaco pro eo quem animo concipis ſcopo contemperatis, vbi ſatis deterſum vlcus videbitur, carne opplebitur, & cicatrice obducetur, eo modo quo proprio de vlcerum curatione dicemus tractatu.

Vnguentũ de appio.

De Febribus, febriúmque quæ ad phlegmonas ſequuntur curationibus.
CAP. XI.

C

INTER ſymptomata quę phlegmonas frequentius comitantur, & ægros per vniuerſum corpus affligunt, febres habentur maximè: nempe intemperies calidæ & ſiccæ in corde accenſæ, indéque per arterias in totum corpus expanſæ: quæ tamen propriè ad id tumorum genus ſequuntur, febres ſunt vel ephemeræ, vel ſynochi imputres, vel ſynochi putres: de quarum natura & curandi ratione, hîc breuiter dicam quæ à magiſtris, Doctoribus nempe Medicis didiſci, dum in artis operibus cum illis verſarer. Febris ephemera ſeu diaria, intemperies eſt calida & ſicca, in ſpiritibus vitalibus accenſa. Id nominis habuit quod ex ſe vltra diem ſeu viginti quatuor horarũ ſpatium non prorogetur: quod ſcilicet in materia tenui & facilè diſſipabili ſit accenſa. Febris ephemeræ cauſæ efficientes ſunt laſſitudo, fames, ebrietas, ira, furor, triſtitia, vigiliæ, ingens & penetrabile frigus, aduſtio, balneæ, ad calidius inclinans vitæ ratio, applicatio, potióve medicamentorum acrium, vt venenorum, aut alimentorum calidorum: denique cauſæ omnes efficientes febribus omnibus communes, excepta putredine, quam febribus putridis propriam eſſe conſtat. Nam & bubo, id eſt phlegmone glãdularum excitat diariam, vt eſt ab Hippocrate proditum. Ex glandularum tumoribus febres, inquit, omnes malæ præter diarias: quem aphoriſmum cautè & cum diſtinctione à Galeno in commentario tradita accipere decet, quo loco ait de tumoribus tantum intelligendũ eſſe, qui in glandulis oboriuntur ſine occaſione, id eſt euidenti aliqua & manifeſta cauſa: alias enim febres inde ortæ, etſi diariæ non fuerint, non ſunt omnes malæ: vt intelligimus ex bubonibus qui pueris contingunt, & ex bubonibus venereis qui citra hepatis inflammationem aut corruptelam veniunt, tales enim ferè malignam febrem adiunctam non habent, quæ res Chirurgo valdè notanda venit. Signa febris diariæ communia ſunt, calor blandus, halituoſus, & ad manum mitis, pulſus celer & frequens, aliquando magnus & validus, vt ſi diaria ſit ab ira: aliàs paruus, ſi à triſtitia ſit, fame, frigore, cruditate: cæterùm æqualis & ordinatus.

Febris phlegmones.

Quid febris.

Quid febris ephemera.

Quibus ex cauſis fiat.

D

Aphor. 55. lib. 4.

Signa diariæ.

Signa certiſſima ſunt ſi non ſenſim & paulatim,ſed derepẽte, inopinato,& à cauſa aliqua externa & euidente venerit febris,nullo præcedente ciborum faſtidio,nulla laſſitudine ſpontanea,nullo profundiore ſomno,oſcitatione,magno dolore,nulla corporis iactatione,nullo horrore & frigore, nullo deniq; moleſto aliquo ſymptomate præcurrente. Hic vrinarum nullam mentionem facimus,quòd ſæpius ſanis ſimiles ſint:tã breui enim quo durant diariæ tempore,nequit ingens cieri in ſanguinis maſſa perturbatio,cuius ab vrina petuntur indicia,non autem accenſorum ſpirituum. Diaria vnica abſoluitur inuaſione: quæ ex propria febris huius natura diem vnum durat:quanquam alias etiam in triduum aut quatriduum extenditur: túmque facilè in putridam degenerat, concurrente præſertim ægri, Medici, aut adſtantium aliquo errore, vel ſi externa ritè non fuerint comparata. Terminatur hæc febris vel per inſenſilem tranſpiratum,vel per madorem cutis,aut per ſudorem naturalem,blandum,ac minimè fœtidum:ad hanc ephemeram, ſinochum imputrem, ex ſanguine non putri,ſed tantùm præter modum calefacto genitam reuocamus. Nam concalefacti immoderatius ſanguinis vi,ingentem in totum corpus ardorem aſſurgere contingit: vnde venæ altiores cernuntur,facies flammea apparet,oculi rubentes & ardentes,exſpiratio calida,totus denique corporis tumentior habitus, propter ſanguinis illam ebullitionem & vaporum inde ſuſcitatorum in totum corpus diffuſionem: quò fit vt ſynochi hæc ſpecies dicatur febris vaporoſa.Huic pueri ſunt obnoxij, vt & omnes ſanguinei homines citra cacochymiam.Huius curandæ eadem ratio eſt quæ & ephemeræ, quod ab ephemera vix aliò diſtare videatur,quàm quod in tres vel quatuor dies prorogetur. Quare quæ de ephemera curanda dicentur,ea in hanc Synochum cadent omnia, ſi phlebotomiam exceperis,quæ in imputri ſynocho valdè neceſſaria eſt. Ergo febris ephemeræ cura conſiſtit in decenti & cauſæ febris contrarianti rerum non naturalium vſu. Quare in primis balnea aquæ tepidæ & naturalis erunt vtiliſſima: modò æger non ſit plethoricus,non excrementis difertus,non catarrhis & defluxionibus obnoxius,quia fuſis & liquatis balnei tepore humoribus facilè catarrhus prouocaretur: itaque in eodem hoc caſu vitabuntur frictiones, & ex tepenti oleo litus, quæ tamen res in hac febris ſpecie valdè ſalubres cenſentur,cùm pręſertim à labore improbo,ab adſtricta cute,à bubone ortum habuerit. Sit verò tibi hæc generalis regula, vt cuique cauſæ vnde hæc febris initia,cauſáſque duxerit,contrarium ſuum opponas pro remedio:vt labori quietẽ, vigiliis ſomnũ,iræ & triſtitiæ facetos amicorũ cœtus, omniáque iucundæ voluntatis plena,buboni propriam bubonis curationem. Vinum mediocriter aqua tẽperatum pro febricitantis conſuetudine, vtile & ſalubre eſt in omnibus huius febris cauſis,niſi dolor capitis adfuerit, niſi ab ira aut bubone febris ortum habuerit: nam in poſtremo hoc præſertim caſu,vini potu penitus abſtinendum erit, quouſque ſtatum decurrerit inflammatio,& iam declinationem attigerit. Febris hoc genus ſæpè fatigat infantes:túmque nutricibus eadem imperanda remedia ac ſi ipſæ febricitarẽt, vt lac ipſarum euadat hac arte medicamẽtoſum. Salubre quoque erit infantem ipſum in aquæ naturalis & tepentis balneum immergere, móxque à balneo oleo violaceo ſpinam dorſi,pectúſque inungere. Quòd ſi phlegmone internam aliquam partem obſideat,vel alioqui ſua natura ingens exiſtat, vel principi alicui viſceri vicina ſit, ſic vt continenter de ſe vel putridam materiam, vel exhalationem ad cor tranſmittere poſſit,non verò ſola qualitate ſeu cõtra naturam calore per partium continuitatem ipſum afficere, emerget inde ſynochus putrida,ſi ſanguis, qui contagione in maioribus vaſis putret,conflatus eſt ex æquali quatuor humorum permixtione. Hoc maximè ſigno cognoſcitur hęc febris,quod nullas habeat exacerbationes aut remiſſiones,multo verò minus intermiſſiones:vltra viginti quatuor horas extenditur, nec tum deſinit vomitu,ſudore,madore, aut ſenſim inſenſili tranſpiratu more febrium intermittentium,ſed conſtans durat,quouſque ægrum prorſus non reditura relinquat: non ferè aduenit,niſi his qui benè compoſiti ſint in temperie & complexione, qui multo ſanguine abundauerint, eóque quatuor humorum æquali mixtione temperato. Haud diu durare ſolet,quod ſanguis putredinis propriæ vi in bilem aut melancholicum humorem degenerans,aliam mox febris ſpeciem ſuſcitat, tertianam nempe aut quartanam continuam.

Cur in diaria vrinæ ſint ſanis ſimiles.

Synochus imputris.

Curatio ephemeræ.

Vini vſus in diaria.

Synochus putris quî fiat.

Huius febris curatio,quemadmodum ex doctiſſimis Medicis audiui, conſiſtit maximè

A ximè in ſanguinis miſſione. Detracto enim ſanguine minuitur plenitudo, itaque & obſtructio tollitur, tandémque putredo. Atque cùm in huius generis febre non modò materiei vitium ſubſit ex putrente ſanguine, ſed etiam temperiei per caloris exceſſum, certè phlebotomia non eo tantùm quo diximus modo putredini medetur, ſed etiam calidæ intemperiei: ſanguis enim quo viuentis calor omnis continetur dum detrahitur, vnà cum illo exhalant & vaneſcunt excrementa acria & fuliginoſa, quæ cohibita febrilem ardorem augebant. Præterea in feruentis ſanguinis detracti locum, venæ, fuga vacui, quod natura abhorret, multo frigido aëre replentur, ex quo habitus vniuerſi corporis ſequitur refrigerium: imò plurimis phlebotomiæ beneficio aluus ſoluitur, ſudores profluunt, quæ res in hoc febris genere valdè ſunt expetendæ. Hæc ratio veteres Medicos impulit, vt ſcriberent in hoc affectu ad lypothymiam vſque ſanguinem eſſe mittendum.

Phlebotomia in putri ſynocho neceſſaria.

Quæ ſit ſanguinis ad animi vſque deliquium miſſi vtilitas.

Quia tamen ſic non pauci vnà cum ſanguine vitam effuderunt, ſatius & ſalubrius erit partiri vacuationes, atque ex interuallis tantùm ſanguinis detrahe- B re, quantum morbi magnitudo poſtulabit, & vires ægri ferre valebunt. Detracto ſanguine ſtatim clyſter ex emollientibus & refrigerantibus erit iniiciendus, ne ſcilicet venæ phlebotomia exinanitæ, inteſtinorum impuritatem in ſe tranſmuant: cæterùm qui clyſteres nimium refrigerant, aluum adſtringunt potius quàm ſoluant. Sequenti die leui medicamento, vt bolo ex caſſia, vel catholicone minuenda erit materia morbifica: inde imperãdi ſyrupi quibus nonmodò vis inſit refrigerandi, ſed etiam putredinis arcendæ, cuiuſmodi ſunt Syrupi de limonibus, de berberis, de acetoſitate citri, de granatis, acetoſus, oxiſacchara ſimplex: victus omnino ſit refrigerans & humectãs, vnà & tenuis: calor enim natiuus multo ſanguine ducto valdè debilitatus pleniori victui par eſſe nequit. Sufficiet igitur cibare ægros iuſculis pullorum & carnis vitulinæ, herbis refrigerantibus vt oxalide, lactuca, & portulaca ſaporatis. Potus ſit aqua hordei, ſyrupus violatus multa aqua cocta dilutus, iulepus Alexandrinus, ſi præſertim alui profluuium infeſtauerit. Sed quartum maximè diem ſpeculari Medicus debet, nam ſi tum ſe prodant coctionis in excrementis ſigna Criſis die ſeptima erit ex- C pectanda, eáque vel alui, vel vrinarum profluuio, vel vomitu, vel ſudoribus, vel hæmorrhagia. Tum igitur nihil erit tentandum, ſed totum negotium naturæ permittendum. Quòd ad frigidæ potum, quem in hoc febris genere tantopere commendat Galenus, non erit ante permittendus, quàm coctæ materiæ ſigna comparuerint: quin etiã in morbi declinatione vini vſus non erit inutilis ad ſudores promouendos.

Cur à ducto ſanguine clyſter mox iniiciendus.

Syrupi quales hîc vtiles.

Victus cur ſanguine multo detracto debet eſſe tenuis.

Quartus dies index.

Quando in ſynocho putri permittẽdus aqua potus.

De Eryſipelate. CAP. XI.

EXPOSITA Phlegmones, quæ à ſanguine fit laudabili curatione, dicendum nunc de his tumoribus qui bilem generationis ſuæ materialem cauſam agnoſcunt, propter eam quæ bili cum ſanguine intercedit affinitatem. Tumores igitur qui à bile naturali fiunt, dicuntur Eryſipelata, magnum hæc ardorem conceptum continent, qui cutem maximè occupat: ſed & carnis ſubiectæ portionem ſæpè ali- D quam. Fiunt enim ex ſanguine tenuiſſimo (qui incidente inflammationis occaſione aliqua facilè bileſcit) vel ex ſanguine & bile quàm par eſt calidioribus, nonnunquam & ex bile cum ſero acri permixta. Quod ex ſincera & pura bile fit Eryſipelas, verum & exquiſitũ dicitur Galeno. Ex bilis verò cum aliis tribus humorum ſpeciebus mixtione tres emergunt Eryſipelatum differentiæ. Si enim copioſior ſanguini admixta ſit, dicetur Eryſipelas phlegmonodes: ſi pituitæ, Eryſipelas œdematodes: ſi humori melãcholico, Eryſipelas ſcirrhodes. Sic vt præpoſitũ & ſubſtantiuum nomen eum indicet humorem qui in dominio eſt: alterum verò & adiectiuum eum qui in mixtione eſt ſuppar. Quòd ſi pari copia concurrant, fiet inde Eryſipelas phlegmone: Eryſipelas œdema: Eryſipelas ſcirrhus. Eryſipelatum duo genera agnouit Galenus, vnum ſimplex & ſine vlcere, vlceratum alterum. Diſtracta enim & ſeorſum à ſanguinis tepore bilis, tenuitate ſua & acrimonia in cutem incurrens eam vlcerat: at ſanguinis tepore tanquam freno coërcita, prohibetur in ſummam vſque cutem penetrare, facítque tumorem ſine vlcere. Ex bile verò non naturali multa alia tumorum bilioſorum fiunt genera, vt Herpes exedens, miliaris, omnes denique tumorum

Eryſipelatis definitio, Gal. cap. 2. lib. 14. me. & 2. ad Glauc.

Libr. 2. ad Glauc.

Eryſipelatũ duo genera.

Eryſipelatũ ſigna.

gradus qui ab herpete ad cancrum vſque intercedunt. Eryſipelata tribus maximè ſignis internoſcere licet: nempe colore qui ex rubro flaueſcit, celeri in corpus ad leuiſſimam cutis compreſſionem relapſu. (Cuius rei cauſa eſt humoris tenuitas, & ſitus extimus ſubcutaneúſque, ex quo nonnullis Eryſipelas cutis affectio nũcupatur.) Deniq; accidentiũ ſeu ſymptomatum congerie, caloris nempe, pulſus & doloris. Eryſipelatis longè acrior calor eſt quàm phlegmones, ſed pulſus longè minor eſt: quod vt ſanguinis non eſt tantus feruor quàm bilis, ſic copia longè maior eſt & craſſities, quæ circumſtantium muſculorum compreſſionem faciat & obſtructionem. Nam & bilis tenuitate ſua diſſipabilis facilè & promptè vaneſcit, nec diutius ſe muſculorum interſtitiis inanibus conſtrictam teneri patitur: ſed nec in doloris proprietate Eryſipelati cum phlegmone conuenit. Eſt enim Eryſipelatis pungens & mordicans ſine tenſione aut grauitate: cauſæ tamen vtriuſque tumoris tum primitiuę, tum antecedentes, tum coniunctæ ſunt ſimiles. Eryſipelas etſi omnem in partem incidere poſſit, præcipuè tamen faciem inuolat, propter cutis eò loci raritatem, & humoris biliosi ſumma appetentis leuitatem. Eryſipelas ſi vulneribus vlceribúſque ſuperueniat, malum: ſed etſi ad ſuppurationem veniat, non eſt bonum: ſubeſſe enim obſtructionem indicat ex humoris craſſi admixtione, vnde eroſionis in partibus ſubcutaneis periculum. Eryſipelas intus foras conuerti bonum, malum verò foris intrò recurrere. Sed etſi vterum occupet Eryſipelas, eſt funeſtum: ſi pariter in faciem latius vagetur malum, propter membranarum cerebri ſympathiam.

Gal. lib. 2. ad glaucon. Auic. — *Hipp. apho. 79. ſect. 7. Hip. aph. 25 ſect. 6. Hipp. apho. 43. ſect. 5.* (A, B in margin)

De cura Eryſipelatis. CAP. XIII.

Gal. 14. meth.

AD Eryſipelatis curationem duo ſunt nobis procuranda, nempe Vacuatio & Refrigeratio. Quia verò refrigerandi maior quàm in phlegmone vrget neceſſitas, præcipuus erit ſcopus refrigerandi. Quo facto, contenta materia mediocriter reſoluentibus erit tollenda & vacuanda. Has res vt conſequi poſſimus, quatuor nobis erunt præſtanda. Ante omnia diætæ rationem cõuenientem inſtituemus, penes rerum ſex non naturalium vſum: nempe quantum morbi & ægri natura patietur incraſſabimus, refrigerabimus, & humectabimus, longè amplius quàm in phlegmone: inde materiam antecedentem vacuabimus venæ ſectione & cholagogis. Venæ quidem cephalicæ ſectione, præſertim ſi bili ſanguinis fuerit admixta portio, ſi Eryſipelas faciem occupet, etſi latè graſſetur. Quòd ſi aliam partem inuaſerit, etſi à ſincera bile fuerit, non tam neceſſaria erit phlebotomia: quòd ſanguine, tanquam fræno bilis, detracto periculum ſit ne ipſa efferatior reddatur: quanquam ſi ſubſit plethora in corpore, expediet ſanguinem mittere, quòd hæc vt docet Galenus, ſæpè Eryſipelatis cauſa exiſtat. Illi venæ ſectioni clyſterem ex refrigerantibus & humectantibus præmittere erit ſatius: at medicamenta cholagoga præſcribere docto & prudenti Medico ex officio incumbet. Tertia cura erit de medicamentis Topicis, quæ in principio & incremento frigida erunt & humida, citra vllam vel ſiccitatem vel adſtrictionem, quòd adſtringentium vſu materia acrior intro compulſa vicinas particulas vlceraret & arroderet. Galenus & Auicennas id remedij genus valdè commendant. ℞. aquæ frigid. ℥ vj. aceti optimi, ℥ j. fiat oxicratum: ex quo imbuta linteamina parti affectæ & locis circumiacentibus apponentur, & ſæpius renouabuntur. Vel, ℞. ſucci ſolani, plantagin. & ſemperuiui. an. ℥ ij. aceti ℥ ß. mucaginis ſeminis pſilij ℥ ij. ſucci hyoſciami, ℥ j. miſce: at ſi in facie ſit Eryſipelas, vtendum erit ſequenti remedio.

Quatuor in curando eryſipelate agẽda. In quo eryſipelate ſanguinem mittere magis minuſve neceſſarium ſit. Lib. 3. met. & 2. ad Glauc. Quæ topica eryſipelatũ initiis ſint idonea. Hipp. apho. 25. lib. 6. (C, D in margin)

℞. vnguent. roſa. ℥ iij. ſucci plantagin. & ſemperuiui, an. ℥ j. trochiſ. de camphora. ℥ ß. aceti parum: miſceantur ſimul, & fiat linimentum. Quòd ſi ardor dolórque ſit intolerabilis, ad narcotica erit veniendum. Vt, ℞. ſucci hyoſciami, ſolani, cicutæ, an. ℥ j. albu. ou. n. ij. aceti, ℥ ß. opij & campho gr. iiij. croci, ℈ ß. mucaginis ſem. pſi. & fœn. extractæ in aqua roſ. & plant. an. ℥ j. olei de papa. ℥ ij. fiat linimẽtum, addendo vnguenti refrigerantis gal. camphor. quantum ſit ſatis. Nõ erit tamen diutius illis vtẽdum, ne inde caloris natiui ſequatur extinctio & partis necroſis. Quare cum loci, temporis, & reliquarum circumſtantiarum delectu narcotica illa erunt vſurpanda. Quando igitur erit à narcoticis abſtinendum, tribus conſequemur indiciis. Primum eſt cùm æger in parte affecta tantũ caloris, punctionis & doloris nõ ſentit quantũ antea: Secundũ cũ ad

Quæ cautio in narcoticorum vſu adhibenda.

A ad tactus iudicium pars apparet tepidior quàm eſſet prius: tertium cùm color rubeus & citreus paulatim liueſcere & nigreſcere incipit: tum demum enim à narcoticis erit abſtinendum, & vtendum reſoluẽtibus & roborantibus, quò pars ipſa reuocato calore natiuo recreetur & roboretur, Vt ℞. farinæ hordei & orobi an. ℥ ij. farinæ ſeminis lini. ℥ j. ß. coquantur in hydromelite vel oxicrato, addendo pulueris roſar: & chamæ. an. ℥ ß. olei aneth. & chamæ. an. ℥ j. fiat cataplaſma. Vel vteris fotu ſequẽti ℞ rad. alth. ℥ ij. fol. maluæ, biſmal. pariet. abſinthij, ſaluiæ an. m. j. florum chamæ. melil. roſar. rub. an. m. ij. coquantur in æquis partibus vini & aquæ & fiat fotus cum ſpongia. Poſt fotum appones emplaſtrum ex diachylonæ ireato, aut diaſpalma diſſoluto in oleo chamæmeli & meliloti, aliiſve ſimilibus. Quartum caput quod eſt de accidentium correctione, iiſdem illis explebimus modis quos in plegmone curanda diximus, variatis, pro eius qui ægro aderit ſententia, remediis. *Reſoluentia & roborãtia.*

De Herpete. CAP. XIIII.

B HERPES tumor eſt ex ſincera bile ſeorſum à reliquis humoribus ſecreta: cùm ſcilicet ipſa inſita leuitate & tenuitate ad vſque epidermida effertur, atque in eius ſuperficiem diffunditur. Huius tumoris Galenus tres facit ſpecies. Nam ſi ſincera bilis, ſubſtantia mediocris, id eſt, minimè craſſa hunc tumorem committat, tum excitatur herpes ſimplex, generis nomen obtinens: at ſi non ita tenuis fuerit humor, ſed pituitæ admixtæ tantula portione infectus, veſiculas ad milij formam per cutem excitabit, quo factum eſt, vt à veteribus hic tumor herpetis miliaris nomen acceperit. Si verò melancholici humoris admixtum aliquid habeat, fiet herpes exedens, cutis nempe & ſubiectorum cuti muſculorum eroſione terrificus. Curationis omnino tres erunt ſcopi. Primus de diæta inſtituenda ei prorſum ſimili quam in eryſipelatis curatione diximus. Secundus de cauſa antecedente vacuanda catharticis peccantem humorem fugantibus: in quam rem ſæpè clyſteres ſufficient, ſi præſertim aluus natura fuerit mollior, & ſi vrinæ fluant ex animi ſententia: per has enim humoris huius magna pars abripi *Herpes quid & quas habeat ſpecies. 2. ad Glãc.* *Herpes militaris quid exedens.* *Tres curandorum herpetum ſcopi*

C in veſicam poteſt. Tertius erit de cauſa coniuncta tollenda topicis medicamentis ad tumorem & vlcus inſtitutis. Ergo ad duo Chirurgus reſpiciet, nempe ad tumoris reſolutionem, & vlceris deſiccationem: nam omne vlcus deſiccationem flagitat, quàm niſi tumore ſublato nunquam conſequetur. Quia igitur tumoris tollendi præcipua debet eſſe cura ſcilicet quo niſi ſublato vlceris ſanandi nulla ſpes eſſe poteſt id medicamenti genus ad reſolutionem & deſiccationem apponet. ℞. ceruſæ & tuthiæ præpar. an. ℥ j. olei roſ. & adipis cap. an. ℥ ij. corticis pini vſti & loti ℥ ß. ceræ quantum ſatis fiat vnguentum. Vel ℞. farinæ hordei & lent. an. ℥ ij. coquantur in decocto corticis mali granati, balauſt. plantag. addendo pulueris roſar. rub. abſinth. an. ℥ ß. olei myrtillor. & mellis com. an. ʒ vj. fiat vnguentum vt artis eſt. Sed ad herpetem miliarem hæc erunt præſertim vſurpanda. ℞. pulue. gall. malicor. balauſt. boli armeni an. ℥ j. aquæ roſar. ℥ iij. aceti acerrimi. ℥ j. axungiæ anſeris & olei myrtillor. an. ℥ j. ß. terebin. ℥ j. fiat vnguenum ad vſum. Certiſſimam ſæpè in vnguento emulato cum mercurio opem ſum expertus: puſtulas enim tabefacit & humorem in parte contentum abſu- *Vlceris cum tumore cõiuncti curãdi regula.* *Vng. emulati cũ mercurio vis.*

D mit. Quanquam ſi ne ſic quidem cedat vlcus quinimo in dies effundat ſe latius, eius margines & labra medicamento acri continges, vt aqua forti, oleo de vitriolo, vel alio ſimili hoc enim præſidij genere ſæpè ad ſanitatem arrodentia vlcera perduxi, quæ omnino inſanabilia videbantur. *Vlceribus exedẽtibus & ſerpentibus cohibendis vtilia medicamenta.*

De Febribus quæ ſuperueniunt Tumoribus Eryſipelatoſis. CAP. XV.

VT inflammationibus, & eriſipelatis ſuperueniunt nonnunquam febres, quæ humoris ex quo fiunt, nempe bilis, naturam redolent. Bili igitur cùm id proprium ſit vt tertio quoque die concitetur, mirum non eſt ſi ingentia Eryſipelata febrium tertianarum, quæ tertio quoque die paroxiſmos habent, conſequutionem adferant definitur enim tertiana intermittens quæ alternis diebus repetit. In genere cauſæ eius primitiuæ ſunt valida exercitia, præſertim ſole ſubardente, calefacientium & deſiccantium ſeu ciborum *Plebeia tertianæ intermittẽtis deſcriptio.*

Cauſæ tertianarum febrium. ſeu medicamentorum vſus, effrenes cum effreni labore inediæ, cura, triſtitia: antecedentes ſunt bilioſi humoris in corpore redundantia, intemperies, vel corporis totius, vel hepatis tantùm, calida & ſicca: coniuncta cauſa eſt bilioſi humoris extra maiora vaſa, & per habitum corporis congeſti, putredo. *Signa tertianæ intermittentis.* Signa horror qualis cùm hyeme à mictu vehementer toto corpore cohorreſcimus: Rigor validus & pungens, tanquam adactis in vniuerſum corpus aciculis, propter acrimoniam bilioſi humoris raptim & violenter in vniuerſum corpus, & ſenſiles particulas membranoſas & neruoſas ineunte paroxyſmo, propulſi: calor ſtatim acris, febre ſcilicet tanquam in ſicca ſtipula accenſa: pulſus magnus, citus & æqualis: linguæ ſiccitas: vrina flauea, rubra, tenuis. *Symptomata.* Symptomata ſunt vigiliæ, ſitis, delirium, excandeſcentia, vel ob murmurillum & lenem ſuſurrum ac ſtrepitum inquietudo & corporis iactatio. Terminantur hæ febres magnis ſudoribus. Bilioſis accidunt iuuenibus, macilentis & æſtate à paroxyſmo ſæpè vomitus bilioſus, deiectiones flauæ ſequuntur. *Cur tertianæ deſinant in manifeſtam apyrexiam.* Poſt paroxyſmum exactum intermiſſio abſoluta ſequitur nullas febris reliquias retinens, quouſque ſequens repetat paroxyſmus, quia bilioſa materia tota paroxyſmi illius & naturæ impetu facilè ob inſitam leuitatem & obſequentiam è corpore deiecta eſt: cùm in quotidianis nihil contingat ſimile, vt quæ exacto paroxyſmo ſemper inæqualitatis cuiuſdam ſenſum & pondus in corpore relinquant, ob pituitoſi humoris contumaciam & ad motum inertiam. Paroxyſmus quatuor, quinque, ſex horas ferè durare ſolet, quanquam & aliquando ad octodecim vſque extendatur. Septem circuitibus febris hæc abſoluitur, ac ferè minimè periculoſa exiſtit, niſi error à medico, ægro, aut aſſidentibus commiſſus fuerit. Tertianæ æſtiuæ breues, hyemales longiores exiſtunt. Ergo paroxyſmi initium comitem habet rigorem: ſtatus ſudorem, à quo ſi vlcuſcula in naribus, ore, & labris appareant finientis febris indicium eſt, & potentis naturæ quæ coniunctã morbi cauſam, à centro in corporis habitum depellere valeat: nec tamẽ in omnium tertianarum declinatione vniuerſali vlcuſcula hæc apparent, ſed tum demũ cum vel bilioſus humor febrem committens in ventriculo reſederit, vel in eum ex parte alia primæ regionis corporis, vt hepatis cauo depulſus fuerit. *Vlcuſcula in febricitãtium naribus, ore, & labris quid portẽdant.* Hinc enim tenuior eius portio per tunicæ interioris continuitatem delata, ad os & nares acrimonia ſua in illis locis vlcera facilè excitat. *Diæta tertiana laborantium.* Curatio diæta & pharmacia abſoluitur. Dięta igitur ita inſtituatur ſecundũ ſex res non naturales, vt ad refrigerantia & humectantia inclinet, quia bilis omnium humorũ calidiſſimus & ſicciſſimus eſt, æger inſpiret aërem frigidum & humidum, veſcatur refrigerantibus & humectantibus, quantum coctrix facultas permittet, vt lactucis, oxalide, cucurbita, cucumere, malua, hordeato, vino valdè diluto, tenui, oligophoro, & præparco, *Quando vino vti liceat tertiana correptis.* nec antequam coctionis ſigna in vrinis apparuerint: nam per initia vino vti non licet, nec in declinatione, niſi cum his quas præſcripſimus conditionibus. *Tempus cibandi ægri.* Quòd ad tempus cibandi ægri, quo die expectatur paroxyſmus, non tardius ante ipſum cibabitur quàm horarum trium ſpacio, ne calor febrilis in eiuſmodi crudos adhuc cibos incurrens eos corrumpat & putrefaciat: vnde materiæ febrilis amplificatio (quod eius caloris tam proprium ſit omnia corrumpere, quàm natiui conſeruare, & à putredine vindicare) paroxyſmi productio, & naturæ à concoctione & excretione humoris morbifici reuocatio: huius tamen legis ſeueritatem virium ægri æſtimatione licet temperare: nam debilem ægrum non ſolùm ſub paroxiſmum, ſed & in ipſo paroxyſmo cibare oportebit, parcè tamen tantum, ne concidant vires. *Quando liceat purgare tertiana correptos.* Quod ad Pharmaciam attinet, conſiderandum erit, num vires ægri valeant, ſi humores turgeant: tum enim licebit præſcribere diaprunum ſimplex, caſſiam fiſtulam recenter mundatam, decoctum violarum, mirobalanorum citrearum, ſyrupum violaceum, roſaceum, de granatis & oxiſaccarum. *Quando nõ liceat ſanguinem mittere in tertiana.* Quòd ſi vires infirmæ languent, nonmodò non purgandum, ſed ne quidem ſanguis ducendus copioſius, quòd bilioſi homines facilè in ſyncopem incidant, ob facilem tenuium humorum & ſpirituum diſſipationem: adde quòd tertianis febribus obnoxij non ferè ſanguine abundant, niſi fortè bilioſo: cuiuſmodi ſanguinis nouationem potius per refrigerantia & humectantia, quàm vacuationem deſiderat. *Quæ vacuationis ſpecies commodiores in tertiana.* Imò incidente vacuandi & commoditate & neceſſitate, longè tutius id licebit tentare per ea quæ inſenſibili transperatione digerunt, quæ ſudores, vomitum, aut vrinas prouocant, ob humoris bilioſi tenuitatem, quàm alia quacunque via. Proderit verò frequens clyſterum remollientium vſus, ex prunorum, iuiubarum, violarum, furfuris & hordei

A hordei decocto: ſi ex capitis ardore & ſiccitate cum bilioſi humoris particulari plethora delirium ſuperueniat, capiti refrigerium procuretur temporibus ſincipitique impoſito, & naribus indito oleo violaceo, roſaceo, aut lacte muliebri. Lotio pedum & tibiarum in aqua dulci & tepida paretur, vnguatur planta pedum ex violaceo & ſimilibus. In declinatione proderit balneum paratum ex vitium pampinis, foliis ſalicis, lactucæ, & aliis refrigerantibus in aqua dulci incoctis, tribus poſt cibum parcius ſumptum horis. Declinationem verò ſic intelligi velim nõ paroxyſmi particularis, ſed generalem totius febris, vt iam cocti & mitificati humores balnei tepore in cutim allecti, promptius & facilius expirent: alias qui ineunte morbo balneum imperaret, conſtipationem in cute & habitu corporis procuraret, eò attractis humoribus, fortè lentis & craſſis, nulla præcedente vacuatione. Proderit quoque poſt purgationes generales ſudorem prouocare potu vini albi tenuis & diluti, vrinas verò decocto apij & anethi: certè ſudor in omni febre putrida laudabilis eſt, quia coniunctam morbi materiam euacuat: præſertim verò in tertiana, quia bilis inſita leuitate eam facilè capeſ-
B ſit viam, & tenuitate in ſudores facile reſoluitur. Cæterùm vt ſudor ſit laudabilis, oportet vt fiat die critico, & præſignificatus fuerit ſignis coctionis ad tempus & ſpeciẽ morbi. Promouentur verò ſudores ſegnius erumpentes, aſſumptis & admotis: aſſumptis quidem vt vino albo cum decocto ficuum, paſſularum damaſcenarum mundatarum, radice graminis & ſimilibus aperientibus: admotis verò vt ſpongiis imbutis decocto herbarum calidarum (vt rorismarini, thymi, lauendulæ, ſampſuchi & ſimilium) inguinibus, alis & ſpinæ dorſi calidè appoſitis. Licet in eandem rem dimidias veſicas ſuillas eodem imptere decocto, aut teſtaceas lagenas, eáſque pedibus, lateribus & femorum interſtitio apponere. Tum proliciendi ſudoris terminus ſit, cum æger frigere incipit, id eſt cùm ſudor ipſe non iam calidus, ſed frigidus percipitur. Cæterùm conſentientibus omnibus ſanguinis debet ſecta vena educi, non poſt tertium demum paroxyſmum, ſed ſtatim à febris initio, ex Galeni ſententia & præſcripto: nam cùm hæc febris ſeptenis vt plurimum circuitibus abſoluatur, ſi tertium paroxyſmum exactum expectes, febris iam ad ſtatum peruenerit: at vetat Hippocrates
C quidquam in ſtatu mouere: ne natura quæ tum in morbi coctionem incumbit, ab incœpto auocetur.

Symptomatum correctio.

Balnei quãdo cõmodus vſus.

Sudorum in hac febre vtilitas.

Sudorifica.

Quo tempore hîc ſanguis mittẽdus.

Aph. 29. ſect. 2.

De Oedemate. *CAP. XVI.*

DE tumoribus calidis huc vſque diximus, dicendum nunc de frigidis. Frigidi tumores omnino duo exiſtunt, Oedema & Scirrhus. Et quanquam à veteribus & Hippocrate œdematis nomen pro omni tumore in genere vſurpatum legatur: à Galeno tamen & qui ſequuti ſunt Medicis, ab ampla illa & generali ſignificatione ad anguſtũ magis reuocatum eſt, vt tumoris tantum certam quandam ſpeciem deſignaret. Eſt igitur Oedema tumor mollis, laxus & indolens ex humoris pituitoſi collectione. Veteres tumorum ex humore pituitoſo octo ſtatuerunt differentias. Primam verum & germanum œdema dixerunt ex pituita naturali: ex non naturali autem per alterius humoris admixtionem tres alias ſpecies emergere voluerunt, vt eſſet ab admixtione
D ſanguinis œdema phlegmonodes, & ſic de reliquis. Præterea cùm cernerent pituitam non naturalem vel flatu admixto turgere, vel aqua & ſero diffluere, œdemata alia flatuoſa, alia aquoſa nuncupauerunt: ſed & cùm cernerent eandem pituitam ſæpè in gypſeam quandam ſubſtantiam concreſcere, hinc œdematis aliam ſpeciem prodire cenſuerunt, quàm alias atheromatis, alias ſteatomatis, alias meliceridis nomine expreſſerunt: quemadmodum & eam demum œdematis ſpeciem quæ à pituita fit putrente & corrupta ſcrophularum nomine donarunt. Animaduertendum enim pituitam alias naturalem eſſe atque ſola copia peccare: ex qua fit œdema verum: alias non naturalem fieri. Fit autem non naturalis, vel alienæ ſubſtantiæ admixtione vt ſanguinis bilis, aut humoris melancholici, vnde tria emergunt œdematis genera obiter notata: vel propriæ ſubſtãtiæ putredine & corruptione, vnde ſtrumæ & ſcrophulæ: vel concretione, vnde glandulæ & lupiarum genera omnia, gangliorum atque nodorum: vel reſolutione, vnde flatuoſi tumores omnes & aquoſi, vt hydrocele, pneumatocele, atque hydropum genera omnia. Cauſæ omnium œdematum ſunt, fluxio humoris pituitoſi flatuoſive in partem aliquã, vel eiuſdem ſenſim facta in parte aliqua

Lib. de tumor. præter nat.

Quid œdema.

Oedematũ differentiæ.

Quot modis pituita fiat non naturalis.

Cauſæ.

congeſtio, propter imbecillitatẽ in coquẽdo alimẽto & excernẽdo excremẽto. Signa A

Signa.

ſunt color ſubalbidus, & cutis æmulus, tumor mollis, rarus & laxus à liquoris quo diffluit copia, & indolens, quòd nullum feruoris, neque manifeſti frigoris ſenſum inferat humor hic, appreſſo digito impreſſum manet veſtigium, ob humoris craſſitiem & ad

Prognoſis.

motum tarditatem. Hyeme potius quàm æſtate ſurgunt œdemata, quia congerendæ pituitæ hyems eſt accommodatior: partes neruoſas & glandulosas maximè obſident, quòd exāgues ſint frigidæ, & ob laxitatem fluxioni excipiendæ magis opportunæ: eadem de cauſa, corpora cacochyma, ſenilia, & inexercitata hoc præſertim tumoris genere conflictantur. Terminatur œdema nonnunquam reſolutione, ſed ſæ-

Quibus modis terminẽtur œdemata.

pius concretione, rarius ſuppuratione, propter caloris in eo humore paucitatem. Oedema ſymptomaticum, vt quod ad hydropem aut tabem ſequitur, curationem non admittit, niſi ſublato prius morbo. Generalis curatio in duobus poſita eſt, nempe in vacatione materiæ coniunctæ, & prohibenda generatione antecedentis. Vtrumque quatuor maximè ſcopis conſequemur. Primum quidem idonea vitæ inſtituta ratione, & mediocritate præſcripta in ſex rerum non naturalium vſu. Deligendus ergo B

Scopi curãdorum œdematum.
Diæta.

aër calidus, ſiccus & tenuis: vinum in potu imperandum quod mediæ ſit naturæ: panis ſit benè coctus: cibi præſcribendi qui bonum ſuccum generent, iĳque toſti potius quàm elixi. Interdicendum omnibus fructibus, iuſculis & lactantiis: ſaxatiles piſces erunt deligendi: in eſu mediocritatem: in potu quàm maximè poterit ſobrietatem æger ſeruabit, metu cruditatum: à paſtu vtetur puluiſculis concoquentibus vel trageta communi: aluum ſi natura ciere non poterit, ars ſollicitabit. Ante paſtum corpus

In venere qui modus.

æger exercebit, vt ſic humoris huius ſenſim diſſipationem faciat, & calorem natiuũ excitet. Parcius dormiet quòd ſomnus diuturnior humores frigidos accumulet: mœrorẽ & triſtitiam fugiet. Atque ſi corpore ſit imbecillo, à venere abſtinebit, ne ad præſentem imbecillitatem aliam ex venereorum vſu adiungendo, corpus ad inemendabilem frigiditatem deducat, vnde cruditatum amplior prouentus: alioqui ſi corpore ſit vegeto & robuſto, tali exercitio, & venereorum vſu omnino moderato incaleſcet magis, & exſiccabitur. Sic enim intelligenda venit Hipp. ſententia. Venerem à

6. epid. ſect. 5. ſen. 23.

pituita morbis remedio eſſe, vt monet Gal. in comment. Secundum verò ſcopum attinget Medicus, ſua conſilia in eam partem vnde humoris pituitoſi origo eſt conuertendo. Si enim à ventriculo aut ſtomacho aut aliunde eſt malum, roboranda pars erit mandans: ſi à toto corporis habitu, præſcribentur medicamenta attenuãtia, incidentia & aperientia. Tertium ſcopum contingemus, humorem in parte impactum C

Lib. 2. ad glauc ca. 3.

euacuando topicis medicamentis, pro quatuor tumoris temporum varietate variatis. Nam in principio & augmento, Gal. imperat fotum ex oxicrato cum ſpongia. Quin etſi brachium vel tibiam occupet œdema, tum faſcia repellẽs valdè ex vſu erit, infernè nempe ſurſum verſus ducta. Sed & in eundem ſcopum ſequentia proficient

Faſcia.
Lixiuium.

medicamina. ℞. lixiuĳ ex cineribus ſarmentorum & caulium an. ℥ iiij. tartari & alumi. an. ℥ ß. aceti. ℥ ij. miſce omnia ſimul, & fiat decoctio in qua imbuta ſpongia fouebitur locus. Vti etiam poteris ſequenti cataplaſmate, ℞. farinæ hordei ℥ iiij. coquãtur in lixiuio communi, addendo pulueris nucis cupreſſi, corticum granat. balauſt. an. ℥ j. myrrhæ, aloes, alum. an. ℥ ß. olei myrtill. ℥ ij. fiat cataplaſma. In ſtatu & declinatione vtendum erit medicamentis deſiccantibus & reſoluentibus. Vt ℞. nucum cupreſſi, D grana. ſumach. balauſt an. ℥ j. ſaluiæ, orig. calament. hyſſopi, meliſſæ an. m. j. abſinthĳ, plantag. caudæ equi. Tapſi barb. centino. an. m. ß. alumi. tart. & ſalis com. an. ʒ j. coquantur cum lixiuio, fiat fotus ex ſpongia: à fotu apponetur ſequens cataplaſma. ℞. rad. brioniæ ℥ ij. abinth. plantag. centin. chamæ. meliloti, puleg. an. m. ß. coquantur in hydromelite, piſtẽtur, traĳciantur, addendo pulueris roſ. rub. chamæ. melil. an ℥ j. fiat

In emplaſtris imponẽdis quæ adhibẽda cautio.

cataplaſma. Denique emplaſtris & vnguentis reſoluentibus hîc ſalubriter poteris vti, prius tamen calefacta parte, frictione & fotu tum humido, tum ſicco: aliàs non facilè emplaſtra in actum ſuum erumpet, propter inſignem partis frigiditatem, quæ neque aſſimilandis ſuccis alibilibus, neque excernendis inutilibus ſufficiat. Fotus fiet, & decocto ſaluiæ, roriſmarini, thimi, lauendulæ, florum chamæ. melil. roſarum. rub. rad. ireos, ſtæcados & ſimiliũ in vino albo, addito aceto pauco. In eodẽ decocto candẽtes lateres extinguentur, & linteiis inuoluti parti affectæ circũponetur, hinc enim erũpit vapor cui vis ineſt attenuandi, incidendi, reſoluendi & roborandi. Sed & laterum loco ſalubriter vti poterimus veſicis ſuillis aut bubilis, præſcripto decocto ſemiimpletis & ca-

tis & ca-

A tis & calentibus impoſitis. Frictiones fient ex linteis calentibus, ſic calor natiuus vnà cum ſanguine & ſpiritibus in partem euocatur: humores fuliginoſi ſub cutanei reſoluuntur, ex quo partis robur inualeſcit.

De Flatuoſis & aquoſis tumoribus. CAP. XVII.

MONVIMVS antea œdematis nomine tumores flatuoſos & aquoſos cõprehẽdi, ſed & eos qui eſſent ex pituita cõcreſcente, vt atheromata, ſteatomata & melicerides. Flatuoſi tumores fiunt ex vapore & flatu, alias ſub cute, alias ſub membranis, vt perioſtio & pericranio coërcito, vnde ſæui dolores propter partiũ exquiſito ſenſu præditarũ diſtentionem & diſtractionem: alias viſcera vt ventriculus & inteſtina flatu diſtenta tument, vt in Tympanite. A vero & legitimo œdemate hoc differunt, quòd appreſſus digitus impreſſum non reliquũt veſtigium, quòd vapore turgeant, non humore: vapor autem compulſus citiſſimè redit, vt in Æolipilis cernere eſt. Cauſa eiuſmodi tumorum eſt caloris na-
B tiui imbecillitas, quæ pituitam ex qua facilè ſuſcitantur flatus reſoluere & diſſipare nequit. Sic enim ſol (qui portione quadam calori noſtro natiuo reſpondet) matutinus nebulas per aërem ſparſas reſoluere nequit: quas idem meridianus facilè in tenues & inaſpectabiles auras diſſipat. Hoc ferè modo calor noſter infirmior, ex pituita quam exoluere non potuit vapores ſuſcitat, inflationum materiam: ſed ſæpè etſi natiuus calor ſit validus, quia tamen humor in profundo vel membranarum quarumdam, aut tendonum, ligamentorúmve denſitate coërcitus tenetur, vapor ſuſcitatus expirare nequit, quò fit vt cenſim accumulatus tumorem faciat. Eiuſmodi tumoris ſigna ſunt, quidam velut renixus qui appreſſis digitis ſentitur: imò & tinnitus ex percuſſo velut tympano, ſi multus præſertim ſubſit flatus, qualis in ventris capacitate & maiorum muſculorum inanibus interſtitiis ſæpè colligitur. Tumor nec rubet, nec calet, ſed friget potius, albétque vt in œdemate: articulos ſæpè occupat, & præſertim genua: ſolutu valdè eſt contumax. Si in inteſtinorum capacitate eiuſmodi colligitur flatus, Colicam flatuoſam infert, à qua tanta ſæpè diſtentio eſt, vt inde ruptis &
C dilaniatis inteſtinorum tunicis mors conſequatur.

Quibus in locis flatus colligantur.

Quid diſtet flatuoſi tumores à vero œdemate.

Flatuoſi tumores quã cauſam habeant.

Signa tumorum flatuoſorum.

Colicæ flatuoſæ quãtus cruciatus.

De Curatione flatuoſi & aquoſi tumoris. CAP. XVIII.

FLATVOSOS & aquoſos tumores tribꝰ maximè rebus curabimus. Primũ diæta eadem quæ in œdemate præſcripta: deinde roboratis partibus coctioni dicatis, vt ventriculo & hepate, rerum præſertim aromaticarum vſu temperato, vt diacumino, diacalamentho, aromatico caryophillato, aromatico roſato, & ſimilibus pro arbitrio eius qui curationi præerit Medici præſcribendis: denique ablatione materiæ coniunctæ, per calida ſiccantia & attenuantia medicamenta, quæ carminatiua nominant, vt rarefacta parte humor flatúſque ſubiectus diſſipetur. Varianda tamen erunt huius generis præſidia pro partium varietate: alia enim ventriculo, alia inteſtinis, alia articulis, alia partibus carnoſis erũt applicanda: ad colicam iniiciuntur clyſteres carminatiui, apponuntur reſoluentes ſacculi, & vmbilico affiguntur cucurbitulæ: ſi pars ſit extima vtimur fotu, linimentis,
D ſi præſertim diuexet dolor. Item cataplaſmatis & emplaſtris. vt ♃. florum chamæ. melil. roriſmarini roſar. rub. an. p. j. abſinth. hyſſopi. an. m. ij. coquatur in lixiuio, addendo aceti parum pro fotu cum ſpongia. Galenus fouet partem oxirrhodino addito ſale, ſpongiámque inde imbutã in parte diutius hærere vult. ♃. olei chamæ. aneth. rut. & lilior. an. ℥ j. olei laurini. ℥ ß. ceræ albę ʒ vj. aquæ vitę ℥ j. liquefiant omnia ſimul & fiat lininentum quo liniantur partes præmiſſo fotu. ♃. farinæ fabar. orobi an. ℥ iij. coquantur in decocto pulegij, origani, calamẽth. ſaluiæ, addita puluerũ chamęmeli & melli. an. ℥ ß. ſulphuris viui ſubtiliter pulueriſati. ʒ ij. olei aneth. & chamæ: ℥ j. ß. fiat cataplaſma. ♃. ſtercoris caprini benè triturati ℥ iiij. flor. chamæ. melil. an. m. ß. furfur. farinæ fabar. & orobi. an. ℥ ij. coquãtur cum lixiuio cõmuni, addendo terebint. ℥ iij. oleo aneth. & rut. an. ℥ ij. fiat emplaſtrum ad vſum dictum. Emplaſtrum de vigo cum mercurio & ſine mercurio in eam rem valdè prodeſt. Notandum verò eiuſmodi medicamenta calida actu parti imponenda eſſe, eúmque calorem continendum & renouandum circumappoſitis linteis, lateribus, lagenis, ſimilibúſque rebus calentibus.

Diæta.

Viſcera roborantia.

Vacuantia materiam cõiunctam.

Galeni fotꝰ.

Digerentia topica.

Reſolutis humore flatúque qui in parte concluſi detinebantur, pars roboranda erit

Roborantia.

ne ſubinde ſimilem materiam vel excipiat, vel gignat. Id fiet fotu & cataplaſmate ſe- A
quentibus. ℞. nucum cupreſſi, corticum granat. ſumach. berberis, balauſt. an. ʒ j. cau-
dæ equi. arnogl. tapſi bar. abſint. ſaluiæ, roriſm. lauendulæ, an. m. ß. florum chamæ. me-
lil. roſar. anthos an. p. j. alumi. ſalis com. an. ℥ j. bulliant omnia in æquis partibus aquæ
fabrorum & vini auſteri, fiant ſacculi pro fotu, aut decoctio pro fotu cum ſpongia. ℞.
farinę fabar. hordei & lupi. an. ℥ ij. Terebint. com. ℥ iij. puluer. radicis ireos maſt. an. ℥ ß.
mellis com. ℥ ij. ß. prædictæ decoctionis quantum ſatis, fiat inde cataplaſma ad for-
mam pultis ſatis liquidæ, applicetur parti affectæ calidè præmiſſo fotu. Aquoſi tu-
Aquoſi tumoris ſigna.
moris ſigna eadem ſunt quæ & flatuoſi: ſed & inſuper ſplendet, & ad digiti impul-
ſum ſemiplenæ velut veſicæ murmur ſubauditur. Tumor ergo aquoſus ſi non reſol-
uentibus ſupraſcriptis ceſſerit, via erit ſcalpello aperienda, eodem quo in phlegmone
Cur ſæpè aperiendus ferro tumor aquoſus.
diximus modo. Nam & ſæpè id remedij genus neceſſario venit vſurpandum, non
tantùm ob liquoris qui reſoluentibus non cedit contumaciam, ſed & quia cyſti pro-
pria concluditur, cuius denſitas reſoluentium medicamentorum vim eludit, nec in-
tro ad humorem penetrare patitur. Quemadmodum ego ſuperiore anno ſum exper- B
Hiſtoria.
tus in puella ſeptem annos nata: quæ cùm hydrocele laboraret, ad eámque reſoluen-
dam reſoluentia omnis generis temerè prodegiſſem, tandem coactus ſum apertio-
nem moliri ſcalpello: non eò tantum vt liquorem contentum effunderem, ſed & vt
cyſtim inde reuellerem, qua niſi radicitus reſecta, relapſui locus eſt. Aduocauerat me
quî id operis peragerem Ioannes Altinus Doctor Medicus. Curationi præerat Ia-
cobus Guillemeau Regius Chirurgus.

De Atheromate, Steatomate, & Meliceride.

CAP. XIX.

ETSI hi tumores eodē genere cum reliquis œdematoſis tumoribus cen-
ſeantur, hoc tamen differunt, quòd earum materia ſua cyſti & proprio
velut loculo coërcita concludatur. At inter ſe hoc diſcrepant, quod
Quid atheroma, ſteatoma & meliceris differant.
ſteatomatis materia, vt nomen ipſum ſonat, Sebo ſimilis ſit, & ſi ea- C
dem non raro differta conſpiciatur corpuſculis multis duris, lapi-
doſis, alias oſſeis, & caloſis, vnguium gallinaceorum æmulis. Nam & tradit Philo-
xenus muſcas ſe aperto ſteatomate aliquando conſpexiſſe, & ſimilia à communi
tumorum materia abhorrentia corpora. Atheromatis materia polentæ, qua veſcun-
tur infantes, ſimilis eſt. Meliceris materiam continet colore & conſiſtentia melli affi-
Signa.
nem. Apparent aſſurgúntque hi tumores nulla præcedente inflammatione. Hos ſic
erit dignoſcere, ſteatoma reliquis duobus durius eſt, nec digito præmenti cedit, & vbi
ſemel ceſſerit, non facilè & promptè reuertitur, quòd craſſior ſit materia, eundem
cum cute colorem ſeruat, indolens & figuræ oblongæ: meliceris cedit tactui, tanquā
corpus laxum & molle, ac facilè diſperſa, diffuſáque in priorem locum tumorémque
facilè remeat: Ab atheromate figura & ſubſtantia differt. Nam & globoſa magis eſt:
& materia tenuiore ac ſublucente, ſed & plus quàm atheroma occupat ſpatij, & ta-
ctui magis eſt obſequens, cætera etiam indolens. Quod ad manus attinet operationē,
non magnopere videtur intereſſe cuiuſmodi ſit materia, ſebóne, melli, an polentæ ſi- D
De chirurgia his tumoribus adhibenda.
milis: vna & ſimplex operandi ratio eſt, vt humorem contentum, ſimúlque ipſius cō-
ceptaculum reuellas. Notandum tamen eiuſmodi tumorem, alios in ſuperficie cutis
velut pendulos huc illuc facilè impelli, alios contra profundius defixos cum vicinis
corporibus firmiter cohærere, hique manum ſolertem & induſtriam expoſcunt me-
Quæ cauſa ſit vt aperto hoc tumorū genere animalcula cernantur.
tu hæmorrhagiæ & conuulſionis ab exciſo neruo. Multa ſunt alia tumorum genera vt
Teſtudo, Nata, Glandula, Nodus, Botium, Lupia, quæ vt materia (ſunt enim omnia
ab humore pituitoſo, craſſo, lento & viſcido) ſic ſpecie cum atheromate, ſteatomate
& meliceride conueniunt. Quin & in his apertis plerumque cernas omnis generis, &
à communi tumorum materia longe diſſita corpora, vt lapides, cretam, arenam, car-
bones, cochleas, ſpicas, fœnum, cornu, pilos, carnes tum duras tum ſpongioſas, car-
tilagines, oſſa, integra etiam animalcula, tum viua tum mortua. Quarum rerum gene-
ratio (per humorum corruptionem & alterationem) non nos admodum tenebit atto-
nitos, ſi conſideremus, quòd quemadmodum ex totius magni mundi ſeminibus & ele-
mentis omnibus, natura hominem microcoſmum concinnauit, vt illius magni mūdi
eſſet

A eſſet viua velut imago: ſic in illo omnes omnium motuum & actionum ſpecies elucere vult nunquam in nobis otioſa, quandiu materia generationi non deeſt. Quia verò rara eſt, vel nulla potius de his tumoribus apud veteres mentio, paucis aperiemus quid de illis recentiores ſentiant. Teſtudo igitur inquiunt tumor eſt contra naturam, mollis, diffuſus, & ad teſtudinis formam concameratus: nonnunquam in capite ſurgit, forma talpæ, túmque Talparia dicitur. Nata, ingens tumor eſt & carnoſus, melonis vel etiam natium humanarum carnis figura non abſimilis: ex quo nomen adeptus videri poſſit: niſi eo referre malimus quòd ſæpius in natibus oboriatur, quàm in vlla alia corporis parte. Glandula, nomen habuit à glande querna, cui tumoris circumſcriptione eſt affinis: vel quod in humani corporis glandulis & emunctoriis frequenter excitetur. Nodus, tumor eſt rotundus, durus & immobilis ab intorto in nodum fune dictus. Guido Cauliacenſis aſſerit nodos ferè ſuboriri in corporibus neruoſis: at hodie non ita raro in oſſibus venenata lue affectis exurgunt.

Teſtudo & talparia quid. *Nata quid.* *Glandula.* *Nodus.*

B ## *De Lupiarum ſeu Gangliorum curatione.* CAP. XX.

LVPIA ſeu Ganglion, tumor eſt aliàs durus, aliàs mollis, ſemper tamẽ rotundus, in partibus ſiccis, duris, & neruoſis exurgere ſolitus. Cúmque commemoratorum ſuperiori capite tumorum alij parti cui adnaſcuntur immobiles hæreant, quòd nulla cyſti coërceantur, alij mobiles ad digiti impulſum velut fluctuent, quòd cyſti concludantur, ferè fit vt Lupiæ ſuam cyſtim habeant qua contineantur, atque de illarum curatione eo libentiùs & ſpecialius nobis nunc agendum putamus, quòd curatu ſint contumaciores, vbi præſertim inueterauerint. Harum cauſæ primitiuæ ſunt ictus obtuſi, lapſus ex alto, ſubluxationes & ſimiles aliæ occaſiones. Antecedentes verò & coniunctæ eædem ſunt cum atheromatum, meliceridum, & ſteatomatum cauſis. Signa quibus cum adſunt dignoſci queant, præmiſſa ipſarum deſcriptio ſuppeditabit: certè à paruis admodum initiis ſenſim in magnam molem ſex vel ſeptem annorum ſpatio aſſurgunt, harum aliæ valde tactui cedentes ſunt, omnes ferè indolentes. Incipientes & nunc primum emergentes incremento prohibebis validiore & frequentiore digitorum attritu. Sic enim vnà cum cute rareſcit ipſarum cyſtis, humórque contentus incaleſcit, attenuatur & reſoluitur. Quòd ſi ſic nihil profeceris tota manu aut aſſula lignea in eas quam grauiſſimè poteris eſt incumbendum, quouſque ſub impreſſione cyſtis concrepans media findatur. Hinc ipſi lamellam plumbeam hydrargiro illitam fortiter apprimes & alligabis: hinc enim mirificam reſoluendi & abſumendi humoris ſubiecti vim ineſſe multoties ſum expertus. Quod ſi lupia eo ſit in loco in quo validam impreſſionẽ facere non liceat, vt in facie, thorace, ventre & gula, apponetur emplaſtrũ quod reſoluendi vim habeat, quale eſt quod ſequitur. ℞. gummi ammon. bdelij. galba. an. ℥ iij. liquefiant in aceto, & traiiciãtur per ſetaceum, addendo olei lilior. & lauri. an. ℥ j. aquæ vitæ parum, pulueris ireos, ſalis armon. ſulphur. viui, vitrioli romani an. ʒ ß. incorporentur omnia ſimul, & fiat emplaſtrum ſecundum artem. Quod ſi ne ſic quidem tumor reſolui poſſit, ſcalpello vel cauterio aperiendus eſt. Eſcharæ poſtmodum D lapſu procurato, & cyſti conſumpta cum ægyptiaco, mercuriali puluere & ſimilibus, vlcus erit detergendum, carne implendum & cicatrice obducendum. Aliquando in tantam molem creſcunt lupiæ, vt remediis deſcriptis ſanationem recipere nequeant, quare manu & ferro radicitus ſunt reuellendæ, modò nullum ex earum magnitudine periculum immineat, modò vicinis partibus non hæreant arctius, modò maioribus venis & arteriis nimium vicinæ non ſint: ſatius enim erit in tali cauſa eas eſſe ſinere. Amputandarum verò & reuellendarum ipſarum hæc ars fuerit. Parua inciſio ad cyſtim vſque facienda eſt, qua ſpecillum demittatur dimidium digitum craſſum, in medio cauum, in extremo rotundum, quantum res exiget longum: id inter cutem, cyſtimque ſæpius circumducere ad lupiæ vſque radicem oportet, quò ſic ſecundum ipſius longitudinem cutis diuidatur, iterum aliam inde inciſionem per tranſuerſum ſic facere oportet, vt decuſſatim ſe interſecent, mox à cyſti cutem diſtrahere ab angulis lupiæ radicem verſus conuenit, ídque digitis tenui linteo inuolutis, vel etiam nouacula ſi ſit opus. Notandum verò in lupiis quædam ſemper ſubeſſe vaſa, quæ initio parua, mox progreſſu temporis aucta ſunt, ad lupiæ

Quid ganglion. *Quid à ſuperiori capite expoſitis tumoribus differat gãglia.* *Cauſæ.* *Signa.* *Incipientũ gangliorũ curatio.* *Lamina plũbea hydrargyro illita.* *Emplaſtrum reſoluens.* *Cyſtim putrefacientia.* *Amputandorum gãgliorum ratio.*

incrementum, cuius ſunt velut radices: quare inter ſecandum ſi quæ ſuboriatur hæmorrhagia, ea ſiſtetur vinctis ad ſua capita & radices vaſis, vel ſtricta ligatura ad radices lupiæ fiet cum funiculo torto vel filo pluries duplicato, cuius extrema & veluti capita extrorſum pẽdeant, quouſque nodus ſua ſpõte decidat. Nec verò ſufficiet totũ hunc tumorem amputaſſe, ſed & cutis portionem qua moles ipſius tegebatur reſcindere oportebit, ciuſque tantùm relinquere, quantum tegendæ parti ſat erit, hinc acu filum ducente; inciſionis labra in vnum adducentur, interim verò ad perfectam vſque deterſionem linamenta in vlceris fundum demittentur, & reliquum curationis ad obductam vſque cicatricem complebitur. Hac Chirurgus Collo, & ego, methodo vſi, præſente domino Violanio Doctore Medico lupiam amputauimus, Martiali Colardo, prætori Barbonenſi: pendebat illi ex ceruice, capitis humani magnitudine, ponderis octo librarum. Ex quo ſic ipſi oneroſa & moleſta erat, vt eam ex mantili tanquam pera reuinctam, humeris geſtare cogeretur. Certè ſi huius generis tumores baſim habeant tenuem & latum faſtigium, ligandi ſunt, & à radice amputandi. Omnino verò difficilis, & aleæ periculoſæ plena eſt lupiarum quæ in iugulo iuxta iugulares venas, quæ in axillis, quæ in inguinibus, & quæ ſub poplite exurgunt, extirpatio, propter funeſtam eorum quæ inde emergere poſſunt accidentium vim. Coniicere tantum poſſumus non certò prædicere qualis ipſis contineatur materia. Scire tantùm licet qualis ſit, vbi exciſione facta oculis patet. In præduris tamen lupiis & tactui valdè renitentibus, inuentæ ſunt ſæpius materiæ quæ calculos exiguos cõſiſtentia referrent. Ego aliquando ad nobiliſſimæ mulieris diſſecandum cadauer vocatus, reperi in altera eius mamma corpus quòd craſſitie Gallinaceum ouum æquaret, durum & compactum aſperiuſculi calculi ad inſtar: pro cancro & Medicis & Chirurgis dum ipſa viueret habebatur, quòd illi hæc durities dum vel leniter comprimeretur eſſet valdè dolorifica. Sed & paucis ab hinc annis, vocatus ad curam honeſtiſſimæ mulieris quæ pari morbo laborabat, Medicis, Chirurgíſque cancrum ſubeſſe affirmantibus, fortiter reſtiti: non enim profundius defixus hærebat tumor, non erat partis habitus à natiuo colore mutatus, non venæ in ambitu tumentes, non vlla alia aderant cancri ſyllogiſtica ſigna. Nam & illi mulieri ſtatà & ſua periodo fluebant menſes, facie, totóque corpore benè habita & colorata viſebatur, ab omni dolore immunis, niſi cùm pars affecta comprimeretur. Sed nec ex eo tempore vel tantillum accreuit tumor, nullum aliud malignum accidens ſuperuenit: imo etiam nunc alacris viuit corpore & mente benè compoſita.

Hiſtoria. *Quæ lupiæ ligatura curandæ.* *Quarũ lupiarum periculoſæ curationes.* *Hiſtoria.* *Lupiarum materia cãcri ſpecies aliquando imponit.* *Hiſtoria.* *Quibus ſignis lupiam à cancro dignoſcere liceat.*

A B C

De Ganglio ſpecialius dicto. CAP. XXI.

Ganglion ſpecialis dictum quid. *Cauſæ.*

DE lupiarum etiam genere ſunt exigui quidam tumores, qui in reliquo quidem corpore, ſed & ſæpius in manuum carpis & pedum maleolis ſuboriuntur: Ganglia ſpeciali nomine dicuntur: in ſumma cute apparent, nec vnquam profundius deliteſcunt. Cauſa eſt vel nerui, vel tendinis imbecillitas ex contortione, extenſione, ictu, labore, & alia ſimili cauſa contracta. Cuius occaſione, alibilis qui ad eas partes affluit ſuccus, cum nec concoqui, nec in propriam ſubſtantiam aſſimilari poſſit, in humorem congenerem, craſſum, frigidúmque faceſſit: qui tandem circa fibras, & ipſam tendinis ſubſtantiam ſenſim ſe accumulans, in tumorem concreſcit. Gangliis quæ tendines, articulóſque occupant, ferrum admouere non conuenit, ſed tantùm ammoniacum & galbanum in aceto & aqua vitæ diſſoluta admouere. Vt ♃. Gummi ammon. & ſagapeni in aqua vitæ diſſolutorum. an. ℥ j. coquantur ſub cineribus calidis, ad formam emplaſtri, ſub finem adde ſulphuris viui ſubtiliter pulueriſati. ℥ ß. fiat emplaſtrum ad vſum. Conferet etiam in eundem finem emplaſtrum de vigo cum Mercurio duplicato. His remediis remollito tumore, atterendus tantiſper veniet, quoad ſub digito cyſtis contuſa findatur, quod ego non ſemel factitaui: mox laminam plumbeam argento viuo illitam fortiter ipſi apprimere & aduincire oportet, quæ quod ſupereſt tumoris cõſumat & tabefaciat. Viſuntur nonnũquã gãglia exigua ex radice valdè tenui velut pendentia: illa ergo vinculo ab ipſa radice erunt comprehendenda, & in dies fortius ſtringenda, quouſque decidant. Curationis reliquum facilè erit ex artis communibus regulis perficere.

Quæ ganglia ferro curare non liceat.

D

De Strumis

A *De Strumis ſiue Scrophulis.* CAP. XXII.

SCROPHVLÆ tumores ſunt œdematoſi in partibus glandulosis, vt mammis, axillis, inguinibus, colliqúe præſertim glandulis oborti. Singuli vel multi apparent pro materiæ ex qua fiunt copia, more atheromatum, ſteatomatum, & meliceridum propria ferè cyſti coërciti. Fiunt ex humore craſſo, frigido & viſcido ac pituitoſo admixta portione melancholici. A reliquis glandulosis tumoribus differunt. Primum quidem numero, apparent enim ſcrophulæ ferè multæ coadunatæ profundiori radice ſubnitũtur, quàm tumores glanduloſi: aliæ ſunt mobiles, aliæ immotæ manent cum vicinis neruis attextæ. Ganglia pauciore ſimul numero comparent, indolentia ſunt: at ſcrophulæ ſæpè ſunt dolorificæ, cùm præſertim putredine incaleſcunt: ſic vt non raro in vlcera cancroſa degenerent, nec ferro nec acribus medicamentis contingenda. Pituitoſi, melancholici, guloſi, frigidis & humidioribus cibis veſci ſoliti, vt B piſcibus & aquis frigidioribus, ſedentariique & torpidi, ſcrophulis ſunt obnoxij. Curantur victu tenuiſſimo, quo calor natiuus per alimenti penuriam in tumorum huiuſmodi materialem cauſam conuerſus ipſam abſumat. Curantur & humorum redundantium catharſi: topicorum pariter remollientium, reſoluentium & ſuppurantium appoſitione, in eum qui ſequitur modum. ♃. mucaginis, alth. fœnug. & ficuum ping. an. ℥ ij. olei lilior. & chamæ. an. ℥ j. pinguedinis anſeris & axungiæ porci ℥ ß. Terebint. venetæ ℥ j. ß. ammoniaci & gabb. in aceto diſſolutorũ an. ℥ j. ceræ nouæ quantum ſatis, fiat ceratum ſecundum artem ad modum diachyli magni. Litus de morbo gallico, & emplaſtrum de vigo cum Mercurio in hanc rem excellunt, ſi præſertim euſque cõtinuemus litum, quoad ſpumoſa ſaliua ęgro prorumpat: ſic enim natura exonerabit ſe humore ſcrophulas generante, quod ego fœlici ſucceſſu aliquoties factitaui. ♃. emplaſtri diachy. albi. & mag. ceroti. œſipi. deſcriptione philagrij. an. ℥ ij. Terebint. claræ. ℥ j. olei liliorum parum, fiat emplaſtrum ſatis molle. Quod ſi ne ſic quidem ſcrophulæ reſolui queant, ſed vt ſæpè fit ad ſuppurationem vergant, C ſuppurantibus erit vtendum. Vt ♃. rad. alth. & lilior. an. ℥ iij. coquantur in aqua cõmuni, piſtentur, traiectis adde capitum alliorum ſub cineribus coctorum ℥ iij. olei lilior. & ping. anſeris & anat. an. ℥ j. ß. farinæ ſeminis lini quantum ſatis, formetur cataplaſma. Monendus hoc loco Chirurgus, non ante ſcrophularum aperiendam vomicã, quàm vniuerſus humor concluſus in pus plenè & perfectè abierit: aliàs reliquũ humoris crudum reſtabit, ac niſi vix & longo temporis tractu ad maturationem perduci poterit: quod præceptum in ſcrophulis præſertim, ſed & nonnunquam in aliis abſceſſibus, qui ad ſuppurationem veniunt, eſt obſeruandum. Non enim ſimul atque humoris contenti portio aliqua in pus conuerſa apparet, procuranda & præcipitanda apertio eſt. Nam ſuppurati humoris ea portio, facit vt quod reliquum eſt promptius in pus abeat: quod in corporibus inanimatis licet animaduertere. Fructuũ enim qui putrere incipiuut, niſi putrentem portionem citiſſimè reſcindamus, reliquum facilè in putredinis contagionem rapitur: Subeſt & alia ratio. Calor natiuus ſuppurati cauſa eſt efficiens: is ergo aperta vomica propter ſpirituum vnà cum hu- D more effuſorum diſſipationem imminutus, imbecilliórque redditus, reliquam humoris portionem ſuppurati expertem, aut ægrè ſuppurabilem eſſe patietur, quanquam ſi pars tumore obſeſſa corruptioni & putredini obnoxia ex ſeſe eſt vt podex, ſi materia contenta venenata eſt aut critica, apertionem præcipitare longè ſatius & vtilius erit. Eſt & alia curandarum ſcrophularum ratio, quæ manu perficitur. Nam quæ in colo ſunt, nec ita imis radicibus hærent, cutis inciſione facta à partibus quibus attextæ ſunt, diuelluntur ac denique amputantur. Sed hac in re perficienda, cauendum diligenter, ne venas iugulares, carotides arterias, aut neruos recurrentes ferro violes. Si quando hæmorrhagiæ ſubſit periculum, poſtquàm à cute diuulſæ fuerint, venient religandæ ad baſim, acu traiecta filum ducẽte, indéque filo arctius vtrinque reuincto, vt ſic ſenſim ex ſeſe ſine periculo decidant conſtringendæ. Quod ſupererit curationis ex communibus artis regulis veniet perficiendum.

Scrophulæ quid.

Cauſa materialis.

Quid ſcrophulæ à reliquis glãduloſis tumoribus differant.

Quæ ſcrophulæ ſint dolorificæ.

Curatio per diætam.

Remolliẽtia & reſoluẽtia.

Suppurãtia

Notandum in aperienda ſtrumarũ vomica.

Calor natiuus ſuppurationis author.

Chirurgia ſtrumarum curandarũ ratio.

De Febre quæ œdematoſo tumori ſuperuenit. CAP. XXIII. A

TVMORVM œdematoſorum differentiis omnibus expoſitis, reſtat vt breuiter dicamus de febre Symptomatica, quæ ipſis nonnunquam ſuperuenire cernitur. Hæc igitur motum humoris à quo excitatur retinens, ferè eſt ex earum genere quas Intermittentes quotidianas nominant.

Quî quotidiana intermittens tumoribus œdematoſis ſuperueniat

Ergo quotidianæ paroxyſmus ſingulis diebus repetit: in illáque repetitione octodecim horarum ſpatium exigit: quod reliquum ſupereſt, diei intermiſſionem habet manifeſtum. Cauſæ huius febris primitiuæ ſunt, frigus & humiditas aëris ambientis, eſculentorum & poculentorum frigidorum, humidorúmque vſus diuturnus, eorúmque omnium quæ facilè corrumpuntur, vt fugacium fructuum, crudorúmque piſcium, conſueti denique exercitij intermiſſio.

Cauſæ febris quotidianæ.

Cauſæ antecedentes ſunt ingens humorũ, præſertim pituitoſorum repletio. Coniuncta cauſa eſt pituita in habitu corporis, ac prima regione extra venas maiores cõputreſcẽs.

Signa.

Signa huius febris ex tribus rebus ducũtur, naturalibus nempe: nam hæc febris eos adoritur ſæpius, qui ſunt temperamento frigido & humido, vt ſenes, mulieres, pueros, eunuchos, quòd pituitæ B turgeant copia: ac per ſe quidem ſenes inuadit, quia colore natiuo debili exiſtente, cibos quamuis exigua quantitate ſumptos, in ſanguinem laudabilem, & partium ſubſtantiam conuertere nequeunt.

Pueri qui quotidianis febribus obnoxij.

Pueros verò prehendit per accidens, non per ſe & ex natura ſua: ſunt enim pueri calidi & humidi: ſed propter voracitatem & à multo ingeſto cibo rapidum, inordinatum, & continuum motum, magnam congerunt crudorum humorum copiam, huius febris materiam idoneam: quò fit vt præſertim præpingues pueri hoc febris genere tententur, quia meatus corporis anguſtos & infarctos habeant: vel quia vermibus obnoxij torminum cruciatibus ex ciborum corruptione infeſtentur: vnde intemperies calida ex putredine, vaporúmque putridorũ ſublatione: quibus cor conflictatum facilè huiuſmodi febris corripitur.

Pituitoſi humores qui ex calidis etiam & ſiccis cibis.

Ex rebus verò non naturalibus huius febris ſigna ſic petuntur: Hyeme enim potius & Vere prehendit in regione frigida & humida, in vita ſedentaria & otioſa, vſu ciborum non frigidorum modò & humidorum, ſed etiam calidorum & ſiccorum, ſi tanta copia ingerantur, vt calorem natiuum obruant. C Sic enim vinum etſi facultate, naturáque calidum ſit & ſiccum, tamen immoderatius ſumptum pituitoſos humores accumulat, frigidóſque morbos accerſit. Ergo ebrietas, crapula, cruditas, balnea, exercitiáque ſtatim à cibo dum cibos adhuc crudos in corpus venáſque trahunt, omnia denique quæ prouentum pituitæ in nobis faciunt, febrem quotidianam gignere poſſunt. At ex rebus contra naturam, quia frigidos morbos hæc febris ferè ſolet excipere, refrigeratis corporis centro, & circunferentia, habitúque.

Symptomata quotidianarum.

Huius febris accidentia ſunt oris ventriculi dolor, quia pituita in hoc ferè cumulari ſolet, vnde ſequitur vomitus pituitoſus: pallor faciem occupat, oris, etiam ſæpè per paroxyſmum, humiditas ſine ſiti: quia natante pituita ventriculo, eius aquoſa & tenuior portio continenter in os & linguam exudat, per tunicæ interioris ventriculi œſophago & ori communis continuitatem.

Pulſus & caloris in quotidiana ratio.

Inuadit cum partium extremarum frigore, pulſu paruo & profundo, qui tamen in paroxiſmi vigore fortior, maior, plenior, & celerior cernitur. Eadem planè ratione qua huius febris calor primo contactu apparet mitis, blandus, humidus & vaporoſus: tandem verò ſentitur acrior, D haud ſecus quàm ignis in viridi ligno accenſus, exiguus per initia languens & fumoſus cernitur: tandem verò cum euicta humiditas eius actionem non iam remoratur ardens & flammans percipitur.

Sudores critici.

Vrinæ.

Breuis futuræ febris ſignum.

Exoluuntur ægri paroxiſmo exiguis ſudoribus, qui per primas inuaſiones parca admodum manu erumpunt: at inſtante criſi copioſius funduntur: vrina per initia pallet & craſſa eſt, aliquando etiam tenuis, vbi nempe ſubeſt obſtructio. At vbi materia cocta eſt, vt in ſtatu, rufa conſpicitur, ſi per initia vomitus apparet pituitoſus ineunte paroxyſmo, ac copioſo ſudore, idem ille paroxyſmus terminetur, exigui temporis febrẽ portendit: arguit enim naturæ robur, obſequentiã & tenuitatẽ materiæ ſurſum erumpentis, coniunctæ denique cauſæ febris excretionẽ facit.

Quotidianæ cur ferè longæ.

In quos morbos quotidianæ malã habeãt mutationem.

Quotidiana febris, vt plurimũ longa eſt, quia frigidus, humidúſque natura cùm ſit pituitoſus humor, grauis eſt, & ad motum iners: nec tamen eſt ſine maioris morbi metu, quia ſæpius in febrem ardentem aut quartanam mutationem habet, ſi præſertim ſit à ſalſa pituita: ſalſus enim ſapor amaro eſt affinis: itaque per aduſtionem in eum facilè degenerat, vt certè videri mirum non debeat

A debeat, ſi pituita ſalſa per aduſtionem in bilem flauam aut atram abeat. Qui ex quotidiana febre conualeſcunt, coctricem facultatem valdè imbecillem habent: quare copioſis alimentis & coctu difficilibus non ſunt reficiendi. In quotidiana febre totũ corpus crudis humoribus refertum eſt, quò fit vt ſæpius ad ſexaginta dies hæc febris prorogetur. Cæterùm caue ne fallaris, ac duplicem tertianam pro quotidiana ex eo vſurpes, quòd ſingulis diebus inuadit quotidianæ ritu. Certè vtrumque febris genus facilè erit diſtinguere ex humoris ſpecie & ſymptomatum, accidẽtiumque proprietate: ferè verò quotidianæ ſub veſperum, & aut etiam media de nocte inuadunt: cùm ſcilicet per ſolis abſentiam aëre refrigerato noſtrum pariter corpus refrigeratur. Quare & tum in nobis commouentur frigidi humores, qui paulo ante ſolis præſentia & calore cohibebantur. At duplices tertianæ contra ſub meridiem inuadunt Paroxyſmi breuitas & facilitas, copioſus ſudor, materia iam mitificata, erumpens, breuis & ſalutaris quotidianæ opinionem facit. Curatio duobus inſtrumentis perficitur, nempe diæta & pharmacia: diæta ſit tenuis & incidens: in aëre ſereno, moderatè calido B & ſicco æger verſetur: alimenta ſint panis benè coctus, iuſcula ex gallinaceis carnibus, incoctis cum radicibus petroſelini, oxalidis, & ſimilibus. Nec inutilis erit aliquando calidiorum nempe ſpeciatorum & ſalitorum ciborum vſus, quibus præſertim erunt ventriculus & iecur impenſè refrigerata. Pulli gallinacei, carnes veruecinę, perdicum & auicularum, piſces fluuiatiles & ſaxatiles toſti, oua tremula & ſorbilia erunt ex vſu. Fructus hi vtiles, vuæ paſſæ, pruna cocta, amygdalæ & dactyli. Potus ſit vinum album, tenue, aqua cocta temperatum. Exercitia moderata ſalubria erunt, frictiones vniuerſi corporis, ſomnus hora debita initus, & vigiliis proportionatus: modò hora ſomni in paroxyſmi tempus non incurrat: tum enim valdè nocet, quia dum calorem intus reuocat, febrilis caloris æſtum in viſceribus conduplicat. Quod ad animi perturbationes attinet, gaudere debet ac ſe breui futuræ ſanitatis ſpe conſolari æger. Quibuſdam haud videtur inutile paroxiſmo ineunte, pedes, cruráque in aquam tepidam immergere in qua chamęmelum, anethum, melilotus, maiorana, ſaluia, & roſmarinus bullierint. Medicamenta erunt ſyrupi quos C digeſtiuos & aperitiuos vocant, vt abſinthinus, de mentha, de quinque radicibus, de oximelite cum decoctis chamæmeli, calamenthi, meliloti, anethi, & ſimilibus, vel cũ decoctis communibus. Purgantia erunt diaphœnicon, electuarium diacarthami, hyera picra, agaricus, tupethum ex quibus cõcinnabuntur potiones cum aquis menthæ, meliſſæ, hyſſopo, ſaluia, fœniculo, ſcariola: pilulæ aureæ conueniunt. Dabuntur & aliquando boli forma cum ſaccharo hæc purgantia, prout pręſenti Medico habita ægri naturæ ratione melius videbitur. Circa morbi ſtatum, proſpiciendum erit ventriculo, eiúſque præſertim orificio, quòd ſit præcipua ſedes pituitæ. Quare ipſum alternis diebus inungere ex oleo chamæmelino, cum vini albi tantillo, ſalubre erit. Sed & ipſum exonerare vomitu procurato ex ſucco raphani, & multo oximelite, aut decoctione ſeminum & radicum azari, & chamæmeli, & ſyrupo acetoſo, erit vtiliſſimum, præſertim ineunte paroxyſmo, cùm natura humoréſque commoueri incipiunt, ad inueteratam quotidianam quãque nullis aliis remediis curare potueris, putant nihil æquè conferre, quàm theriacæ veteris dragmam vnam, boli forma cum D ſaccharo deuorare, vel in aqua vitæ diſſolutam haurire.

Quò diſtinguatur tertiana duplex à quotidiana.

Diæta.

Speciatorũ & ſalitorũ ciborũ vſus quãdo opportunus.

Quãdo ſomnus noceat.

Pharmacia.

Ratio habẽda ventriculi.

Vomitoria.

Theriacæ vſus ad quotidianã inueteratã.

De Scirrho. CAP. XXIIII.

EXPOSITA tumorum qui ex ſanguine, bile, & pituita fiunt natura, reſtat vt de illis dicamus, qui ex melancholico gignũtur humore: horum quatuor eſſe dicuntur differentiæ. Prima eſt veri Scirrhi & legitimi, id eſt tumoris duri & exiguo ſenſu præditi, adeóque ferè indolentis, à melancholico humore naturali geniti. Secunda eſt Scirrhi illegitimi, id eſt tumoris duri, inſenſibilis, indolentiſque, ex humore melancholico nimia reſolutione aut refrigeratione concreto. Tertia eſt Scirrhi cancroſi, per melancholici humoris corruptionẽ & aduſtionẽ nati. Quarta Scirrhi phlegmonodis, eryſipelatodis aut œdematodis ab humore melãcholico alieni humoris admixtione infecto, ſurgentis. Omniũ huius generis tumorũ cauſa eſt humor craſſus, lentus, & tenax in parte aliqua cõcretus. Humoris verò eiuſmodi in corpore generatio cõtingit, vel ex praua & irregulari diæta, vel ex iecoris aut lienis præter naturã affectibus, vt obſtructione, vel hæ-

Quid verꝰ & legitimus ſcirrhus.

Quid ſcirrhus illegitimus.

Redundantis humoris melancholici cauſæ.

Signa. morrhoidum aut menſtruorum ſuppreſſione. Signa ſunt durities, renixus, color nigricans, venarúmque partis obſeſſę cum liuore dilatatio, ab humoris craſſi plenitudine. A
Prognoſis. Scirrhus illegitimus, indolẽs omnino & inſenſibilis, itémque cancroſus, nullam admittunt curationem: verus autem & legitimus vix vllam. Qui ad ſuppuratum perducuntur ſcirrhi, facilè in cancros & fiſtulas abeũt, ſcirrhi etſi ab initio exigui apparent, progreſſu temporis tamen in magnam molem aſſurgunt.

De Scirrhi curatione. CAP. XXV.

TRIBVS maximè capitibus abſoluitur ſcirrhi curatio. Primum diætam *Diæta.* conuenientem præſcribet medicus, nempe in victu ſobriam & moderatam, ad humiditatem & caloris mediocritatem tendentem: in vitæ autem inſtituto pacatam, & ab omni irarum, mœroris & triſtitiæ perturbatione, tranquillam, imò etiam à venereorum vſu abhorrentem. Secundum poſitum eſt in materiæ antecedẽtis vacatione: phlebotomia nempe ſi opus ſit, & B catharſi, prouocatis hæmorrhoidibus in viris, menſtruis autem in mulieribus. Purgationes ex catholicone, hyera, diaſema, polipodo, epithymo docti Medici arbitrio pręſcribentur. Tertium caput conſiſtit in topicorum medicamentorum conuenienti vſu *Lib.2.ad Glauc.* nempe emollientium per initia, mox etiam reſoluentium, vel potius eorũ quæ ex remolliendi & reſoluendi viribus mixta erunt, vt Galenus docet: nam ex ſolo remolliẽtium putredinis & cancri, ex ſolo reſoluentium vſu, concretionis, reſoluta parte tenuiore & ſubſidente craſſiore, periculum imminet. Remollientia erunt eiuſmodi. ℞. *Remolliẽtia* rad. alth. lib. ß. rad. lilior. ℥ iij. coquantur in aqua com. piſtentur, traiiciantur per ſetaceum, addendo olei chamæ. & lilior. an. ℥ ij. œſipi humidæ. ℥ ß. emplaſtri diachyli albi cum oleo liliorum diſſoluti ℥ iij. ceræ albæ quantum ſit ſatis, fiat cerotum. Vel ℞. gummi ammon. galba. bdelij, ſtyracis liquidæ in aceto diſſolutorum. an. ℥ j. diachy. mag. ℥ j. ß. olei lilior. & axungiæ anſeris an. ℥ j. ceroti œſip. deſcriptione philagr. ℥ ij. liqueſcant omnia ſimul ceræ quantum ſit ſatis, vt inde fiat cerotum ſatis molle. Vbi *Suffitus.* remollientibus ſufficienter vſus fueris, tumorem ſuffies ex aceto forti & aqua vitæ C ſuper lapidem molarem, pyritem, aut laterem candentem affuſis, ſic enim humor remollitus incidetur, attenuabitur, reſoluetur: mox per interualla repetentur remollientia, hiſque etiam ſuccedent reſoluentia ad reliquam portionem, quæ ſimul & ſemel euacuari non potuit abſumendam: ſic enim Cercilij filio ſcirrhum ſanauit Galenus. *Lib.2.ad Glauc.* Stercus caprinum diſcutiendis tumoribus ſcirrhoſis eſt valdè idoneum, ſed præ *Emplaſtri de vigo efficacia.* cæteris efficax emplaſtrum de vigo duplicato mercurio, vt quod remolliat, reſoluat, & liquefaciat huius generis tumores omnes.

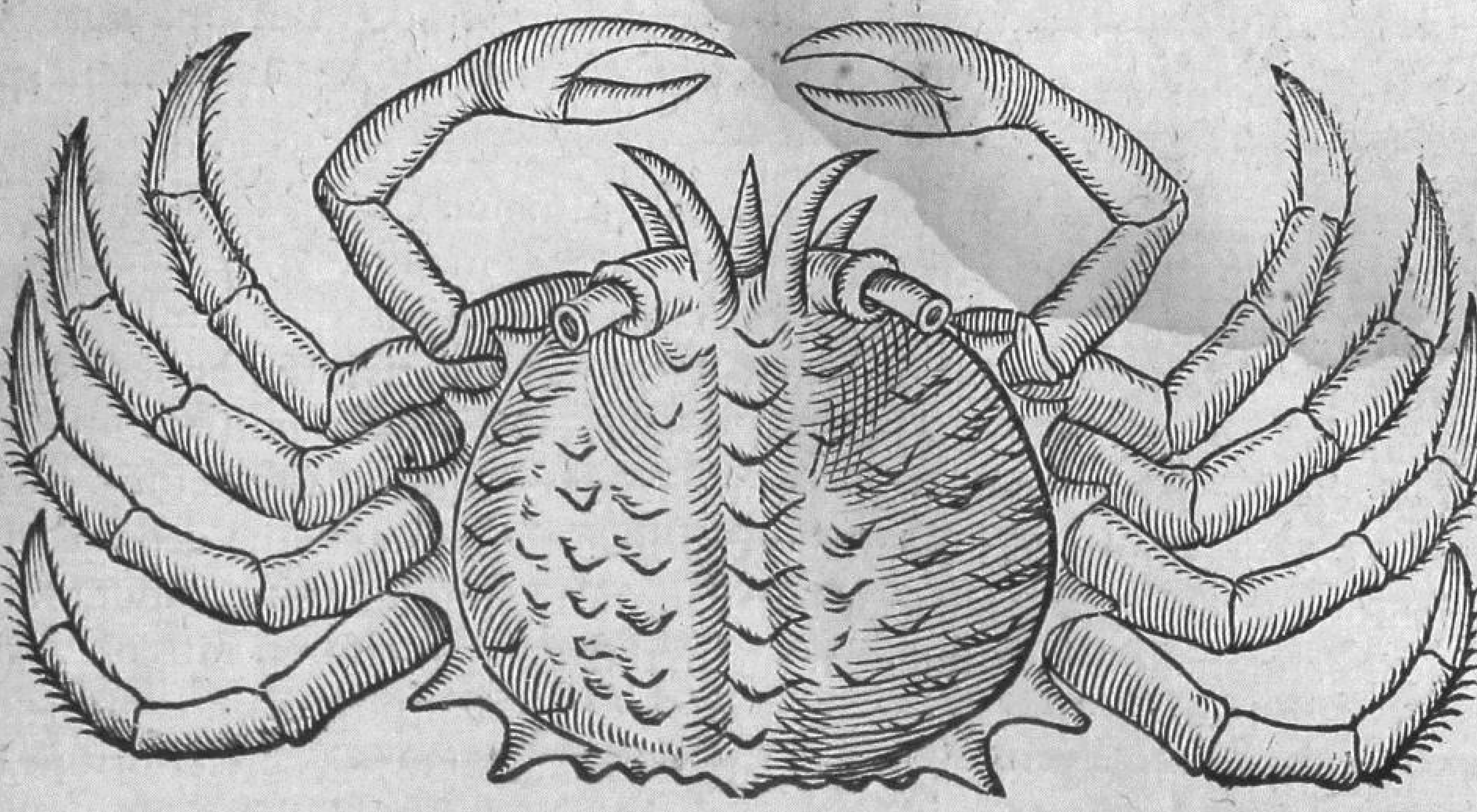
De Cancro iam genito. CAP. XXVI.

CANCER tumor eſt durus, aſper, & inæqualis, rotundus, immobilis, *Cãcer quid.* cineritij, aut liuidi coloris, vndique venis humore atro turgentibus, & in ambitum ſparſis, ad inſtar chelarum Cancri piſcis diuaricatis, horridus: per primordia cognitu difficilis eſt tumor, vt qui vix ciceris, mox D auellanæ æquet magnitudinem, niſi fortè acrioribus remediis irritatus incrementis præproperis augeatur: auctior factus pro incrementi modo dolore pũctorio ægrum excruciat cum calore acri, incaleſcente, craſſo, qui in eius venis re- *Doloris ſpecies.* ſidet, ſanguine & pungentium velut acicularum ſenſum inferente, à quo tamen ſæpè vacationem habet æger. Quia verò tumoris id genus venis per ambitum tanquam *Nominis ratio.* chelis expanſis, liuente & cinereo colore cutiſque aſperitate, & humoris tenacitate, piſcis cancri dentata forcipibus velut brachia repræſentat, ideò cancri figuram hîc appingendam duxi, quo nominis, reíque ratio magis innoteſceret.

Figura

A

Figura Cancri piſcis.

B

De cauſis, ſpeciebus, & prognoſi Cancri.
CAP. XXVII.

Cauſæ cãcri

DVas Cancri cauſas hîc agnoſcimus, antecedentem & coniunctam. Cauſa antecedens ex diætæ irregularis vitio pendet, craſſum & limoſum ſanguinem generantis & cumulantis: ex iecoris ad eius ſanguinis generationem diſpoſiti morboſa affectione: ex lienis in attrahendo & ſanguine repurgando infirmitate: ex menſium, aut hæmorrhoidum, ſolemniſve alicuius vacuationis ſuppreſſione. Cauſa coniuncta eſt humor ille craſſus & C melancholicus in parte obſeſſa, tanquam in anguſtiis hærẽs & concluſus. Qui mitior eſt ſanguis melancholicus minúſque malignus, ſed tantùm gradu feruidioris caloris auctus, Cancrum gignit nõ vlceratum, at malignior & acrior Exulceratum. Ita enim humor qui carbunculos excitat, vbi ingentem ardorem, acrimoniam, & malignitatẽ acquiſiuit, partem cui inſidet, corrodit & exulcerat. Efferatur Cancer alimentis ſanguinem inflammantibus, animi perturbationibus, iræ, æſtu, & acrioribus medicamẽtis, oleoſis & emplaſtricis nec iure, nec loco appoſitis. Inter Cancri ſpecies duæ in primis excellunt, vlceratus nempe ſeu manifeſtus Cãcer, & non vlceratus ſiue occultus. Sed & Cancrorum alij partes internas obſident, vt inteſtina, vterum, anum, alij externas, vt mãmas: eſt & Cancer recens, eſt & inueteratus. Paruus vnus, maior alter: efferus & malignus vnus, mitior alter. Omnis cancer cenſetur fermè incurabilis, vel curatu valdè cõtumax: eſt enim morbus toto genere malignus, nempe Elephas particularis. Itaque non facilè ſiſti Cancrum ait Aëtius, quouſque partem quam obſidet ad intima vſque arroſerit. Frequentius mulieres inuadit quàm viros, partes laxas, raras, fungoſas D & glanduloſas, adeóque craſſi humoris fluxioni excipiendæ opportunas, cuiuſmodi ſunt mammæ, & omnia partium nobilium emunctoria. Cùm mammas occupat, ſæpè inflammationem ad axillas, & tumorem ad ipſarum vſque glandulas tranſmittit, ex quo doloris punctorium cruciatum ad cor vſque ſibi penetrare ægri conqueruntur. Sed & idem ille dolor ad claues vſque interioréſque omoplatas & humeros peruadit. Vbi auctior factus eſt, & partibus nobilibus imminet, niſi manu curationem non admittit: in corporibus tamen effœtis, quorum languent vires, præſertim ſi inueterati fuerint cancri, neque ferro, neque igne, neque acrioribus medicamentis, cuiuſmodi ſunt cauteria potentialia, tentanda curatio eſt: ſed tantùm ne efferentur, aut ſerpant longius, lenibus remediis & cura, quam palliatiuam dicunt, erit procurandum. Sic enim multi cancro laborantes ad extremam vſque ſenectutem peruenerunt. Itaque monet Hippo. Cancros occultos non curare melius eſſe: nam curati (inquit) citò pereunt, non curati verò longius tempus perdurant.

Vnde Cancer non vlceratus.

Vnde vlceratus.

Cancri ſpecies.

Aetius li. 16.

Quæ partes cancris obnoxiæ.

Cuiuſmodi cancros vera curatione, curare aggredi nõ oportet.

Aph. 38. ſect. 6.

De curatione Cancri incipientis, necdum vlcerati.

CAP. XXVIII.

A

INCIPIENS Cancer ſæpè incrementis prohibetur priuſquàm radices agat, vbi verò ſemel increuerit, niſi ferro curationem non admittit, vt qui malignitate & contumacia, ſua medicamentorum omnium vires aſpernetur. Galenus affirmat ſe cancrum non vlceratum ad curationem perduxiſſe. Perficitur autem illa curatio medicamentis melanagogis, phlebotomia, cùm vires & ætas ferre poſſunt, vitatis omnibus quæ limoſum ſanguinem gignere poſſunt. Corrigenda verò in primis venit hepatis intemperies, lien roborandus, itémque pars obſeſſa, viris hæmorrhoides, mulieribus menſtrua ſunt prouocanda. Ergo vina craſſa, & fæculenta, acetum, panem atrum, olera, caſeum vetus, carnes vetuſtas & ſalitas, bubulam, ceruinam, caprinam, leporinam, allia, cepas, & ſinapi, omnia denique acria, acida & ſalſa, quę quacunque ratione ſanguinem incraſſare, humoréſque incendere poſſunt, fugienda. Victus refrigerans & humectans præſcribendus: inedia vitanda, vigiliæ, effrenes labores, triſtitiæ, ſollicitudines, mœrores: ptiſana imperanda, & in iuſculis malua, ſpinacia, lactucæ, oxalis, portulaca, cichorium, lupulus, viola martia, borrago, quatuor ſemina frigida in vſu erunt. At in eſu caro vervecina, vitulina, hœdina, capi, pulli, iuuenes lepores, perdices, piſces ſaxatiles, oua ſorbilia. Vinum verò album & fuluum, omnino moderatum in potu. Pars cancro obſeſſa molliter tractanda eſt, minimè verò rebus durioribus, grauioribus, emplaſtris ſolidioribus, aut pinguibus oneranda: cõtra medicamenta lenientia & mitigantia ex vſu erũt: iis etiam per interualla vſurpatis quæ natura ſua venenis aduerſantur, vt theriaca & mithridatio. Lac aſininum leniendæ humoris cancroſi acrimoniæ eſt accommodatiſſimum. Itaque id non modò aſſumendum in corpus, ſed & vlceri cancroſo admouendum, comparato inde fotu. B

Lib. 2. ad Glauc.

Diæta.

Pars cancroſa qualiter tractãda.

Theriacalia

Lac aſininũ

De curatione vlcerati Cancri. CAP. XXIX.

C

VLCERATVS Cancer multa habet cum Cancro non vlcerato ſigna cõmunia, vt tumoris rotunditatem, inæqualitatem, aſperitatem, & dolorem: aſpectus iudicio tumor apparet mollis, ad tactũ verò durus eſt: fœdo ſordet vlcere, labris craſſis, tumidis, duris, nodoſis, inuerſis, elatis, aſpectu horridis, ſaniem eructantibus ichoroſam, fœtidam & cadaveroſam, aliàs atram, aliàs tabo, aliàs ſanguine multo conſperſam. Id vlceris genus malignum eſt, rebelle, intractabile, vt quod mitia remedia aſpernetur, acribus autem & fortibus amplius efferetur, auctis inde dolore, febre, omnibuſq; ſymptomatis: ex quo virium contingit proſtratio, corporis marcor & conſumptio, tandémque mors. Si tamen exiguus ſit, & in parte quæ amputationem ferre poſſit, perpurgato prius corpore & ſanguine detracto, ægri viribus haud diſſuadentibus, manum admouere conuenit, atque quicquid corruptum eſt ad viuum vſque comprehendere & amputare, ne vllus contagij metus relinquatur. Amputatione facta ſanguinis fluxus haud ſtatim compeſcendus, ſed ad certum modum fluere ſinendus, imò ex toto ambitu exprimẽdus, quò ſic venæ cruore atro & melancholica fæce turgentes, deonerentur. Vbi ſatis exhauſtũ eſt cruoris, locus cauterio actuali eſt inurẽdus. Id enim partẽ affectã roborabit, venenatam qualitatẽ exhauriet, & vnà fluxum ſiſtet. Tum demùm anodyna remedia apponẽtur, eſcharæ lapſus procurabitur. Denique ad inſtar reliquorum vlcerum quod mali ſupereſt profligabitur. Intelligemus autem totum cancrum amputatum, eiúſque omnẽ extinctam malignitatem cùm ſaniem fundet vlcus laudabilem, cùm caro ſenſim ſuccreſcet proba ad inſtar granorum mali punici, dolore punctorio, omnibúſque ſedatis ſymptomatis. Fœlicius tamen & mitius Cancri vlcerati qui labra occupauerit curatio perfici poteſt, nullo adhibito cauſtico remedio poſt ſectionem, ſic etiam vt vix vlla deformitas cicatrice obducta relinquatur. Quam ego viam nouam & nunquam antea tentatam aut ſcriptam, quod equidem ſciam, inueni & factitaui in homine quinquagenario in conſilium aduocato, Ioanne Altino Doctore Medico doctiſſimo, præſentibus Iacobo Guillemeau, & magiſtro Euſtachio Chirurgis regiis, & Ioanne le Ieune ducis Guiſiani Chirurgo meritiſſimo. Ratio eſt eiuſmodi. Cancer ſuis D

Signa.

Ex quo cernatur malignitas cãcri vlcerati.

Quî cancer & in quo corpore reſcindi debeat.

Quæ attendenda ſint circa amputationem cancri.

Appreſſi poſt amputationem cauterij vtilitas.

Signa fœliciter amputati cancri.

vtrinque

A vtrinque ſurſum ad deorſum labris acu filum ducente, tranſadigendus eſt, vt cum fili beneficio cancrum tanquam in manu ſiniſtra regere & tenere liceat, (ne huius vlla portiuncula impunè ferro elabatur) totum dextra manu volſellis vnico ictu amputare poſſis, ita tamen vt labri ipſius interior quædam, quæ dentes contingit reſtet, ſubſtantia (modò non ad intima vſque cancer radices egeat) quæ regenerandæ mox carni & implendæ cauitati pro fundamento & baſi eſſe queat. Hinc ſanguine ſufficienter effuſo: ſectionis ſeu vulneris oræ, dextra & ſiniſtra, interna & externa parte, ſcarificatu profundiore erunt nouacula pertundendæ, vt cùm mox ſutura ex acu filum ducente, roſtris leporinis propria, in vnum adducere vulneris oras ipſas & margines voluerimus, ipſam labri carnem magis ſequacem, & trahenti acui, filóque obſequentiorem habeamus. Reliquum curationis eſt eodem planè modo perſequendum, quo ſolemus in roſtris leporinis, de quibus poſtea dicturi ſumus.

Noua & notãda amputandi cãcri qui labra obſederit ratio.

De topicis vlcerati, & non vlcerati Cancri remediis.

B

CAP. XXX.

REPERCVTIENTIBVS initio vtemur remediis, cuiuſmodi ſunt ſucci ſolani, plantag. hyoſcia. lactuc. acet. ſemperu. lenticulæ paluſt. centinod. burſæ paſto. granatorum, & ſimilium. Item oleum roſar. omph. pulueres ſumach. berberis, lytharg. ceruſ. plumbum vſtum, pomphol. hydrarg. & ſimilia. Ex quibus embrochæ, linimenta, vnguenta, cataplaſmata, emplaſtra concinnabuntur. Emplaſtrum diachalcit. diſſolutum cum ſucco ſolani, & oleo roſar. cancris non vlceratis eſt valdè idoneum. Pompholix lota in ſucco ſolani aut plantaginis vlceratis cancris vtilis eſt. Sed & ſequens vtile eſt remedium.

Repellentia.

Emplaſtrũ diachalchiteos.

Pompholix lota.

℞. lytharg. & ceruſ. an. ℥ j. terantur in mortario plumb. cum oleo roſar. donec reducantur ad conſiſtentiam linimenti vel vnguenti: poteſt & eſſe vſus vnguenti reſoluentis & repercutientis: Vt, ℞. plumbi vſti & loti, pomph. thuris, an. ʒ ij. ß. abſinth. pontici, ℥ ß. olei roſar. ℥ iij. ceræ ʒ vj. ſucci ſolani quantum ſufficit ad vnguenti craſſitudinem. Valdè commendant ad vlceratorum cancrorum dolorem leniẽdum Theo-
C dorici emplaſtrum.

Theodorici emplaſtrũ.

℞. olei roſ. ceræ alb. an. ℥ ij. ß. ſucci granat. & ſolani, an. ℥ ij. ceruſæ lotæ, ℥ j. plumbi vſti, loti, & tuth. præpa. an. ℥ ß. thuris maſt. an. ʒ ij. fiat emplaſtrum molle. Quod ſequitur ſæpè & fœliciter eſt à me vſurpatum.

℞. theriac. veter. ℥ j. ſucci cancrorum, ℥ ß. ſucci lactucæ, & olei roſ. an. ℥ j. ß. vitell. ou. ſub ciner. coct. ij. camph. ʒ. ß. piſtentur omnia in mort. plumb. & fiat vnguentum.

℞. ſpum. arg. axungiæ porci recentis, ceræ alb. an. ℔. ß. olei boni. ℥ viij. vitel. ouor. aſſat. iiij. fiat vnguentum, ſeruetur vſui. Et cùm vti voles admiſce cum pauco vnguento roſaceo. Sed & ſanguiſugarum applicatione ad vlceratum cancrum, qua parte dolor punctorius acrius vrgebat, magnos cruciatus ſedaui, humoris maligni portione partem deonerando: quod idem factitaui catulis canum vel felium recens natis, vel columbis aut pullis in longum ſectis, & ſtatim vlceri appoſitis, ſubindéque, vbi ipſorũ exolutus calor videretur, ſubſtitutis aliis: natiuus enim ille calor eſt anodynus. Ioan. Baptiſta Theodoſius in epiſtolis, ad cancrum non vlceratum apponi vtiliter ſcribit
D cataplaſma, ex Eryſimo trito. Quòd ſi cancer fuerit vlceratus, eandem illam herbam in hydromelite coquit, indéque iniectionibus & lotionibus comparatis, vlcus detergit & dolorem leuat. Si vterum Cancer occuparit, æger doloris aculeos in inguinibus ſupra pectinem & renibus ſentit, ſæpè difficultate meiendi tentatur: at cùm exulceratus eſt, ſaniem fœtidiſſimam & cadauerosam magna copia effundit, cuius vapor teter ad cor & cerebrum ſublatus syncopem crebram inducit. Sedandis tamen eiuſmodi partium doloribus, ſequentia ſunt ex vſu.

Hirudines.

Pulli & catuli impoſiti.

Epiſt. 21. Eryſimi efficacia.

Cancri in vtero ſigna.

℞. mucag. ſemin. lin. fœnugr. extr. in aqua roſar. & plantag. quod ſatis eſt: ex his tepidis fiat fotus.

Anodyna.

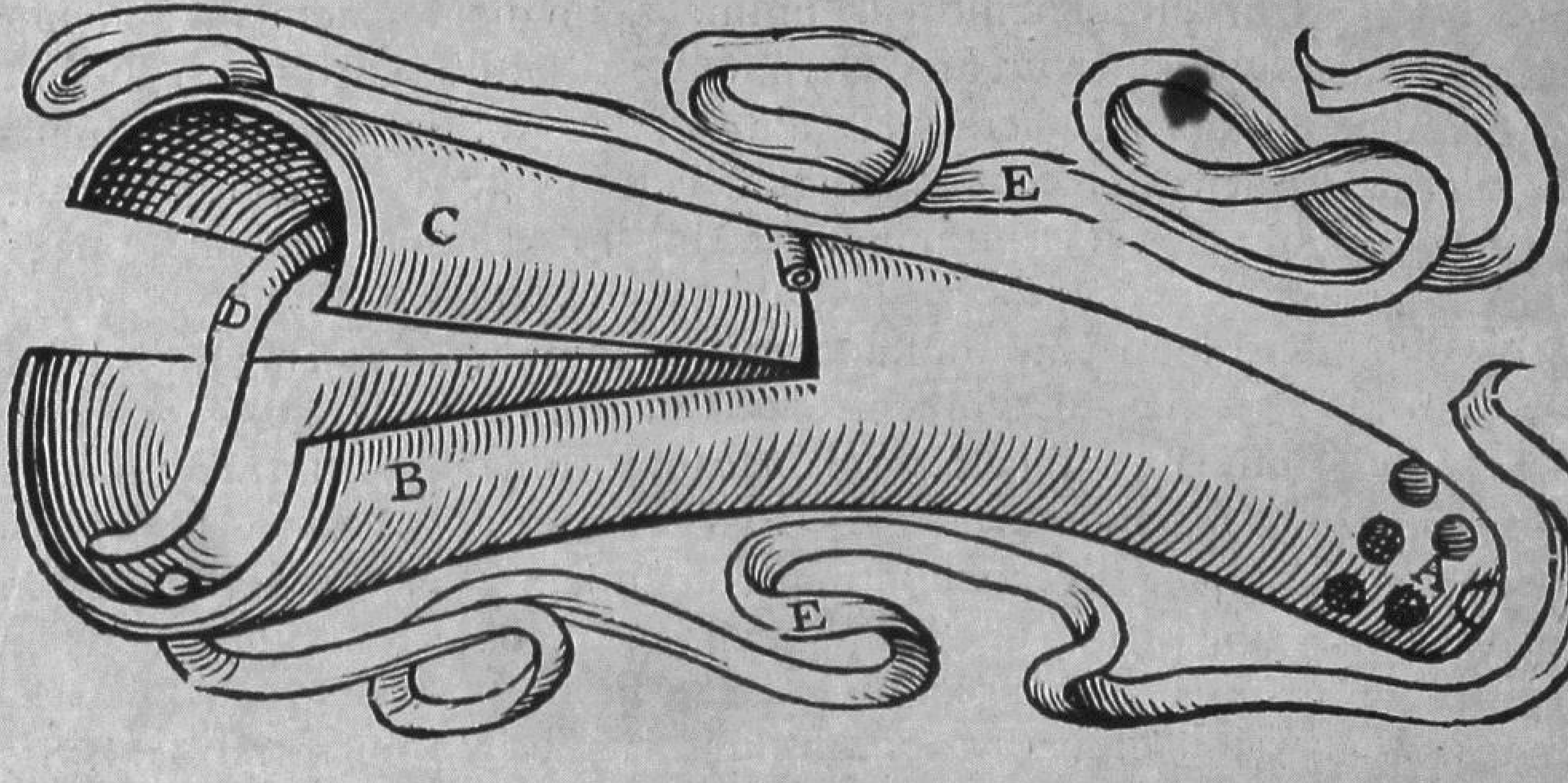
℞. rad. alth. ℔. ß. Coquatur in hydrom. piſtetur & traiiciatur, addendo olei roſar. parum, fiat cataplaſma. Parabuntur & poſſaria varia pro dolorum variis ſpeciebus, fient & iniectiones ex ſucco plantag. centino. lactu. portul. ſimul mixtis, atque in mortario plumbeo cum pauco oleo roſ. agitatis: hoc enim remedij genus commendatur à Galeno ad omnem cancri vlcerati ſpeciem. Eſt & perutilis atque à me multoties probata aqua ſequens.

Lib. 9. ſimplic.

℞.ſtercoris bubuli,℔.iiij.herbæ robert.plantag.ſemperuiui,hyoſciami,portulac. A
lactuc.endiu.an.m.j.Cancros fluuiatiles, num.xij. piſtentur omnia ſimul & diſtillentur in alembico plumbeo, liquor ſeruetur vſui, atque de eo fiat iniectio frequens in partem: vel ſi partis ſitus permiſerit, inde cancroſa ipſius vlcera abluantur, & lina carpta inſuccata ſubinde renouanda apponantur: nam ſic inflammationis acrimonia & vis obtunditur, & dolor ſedatur. Galenus Cancros fluuiatiles vſtos in puluerem comminuit. Puluis vnguēto roſaceo exceptus vtiliſſimè ex carpto lino, vlceribus cancroſis apponitur. Longè verò eſt vtiliſſimum ſequentem machinulam, ex auro vel argēto conflatam, colo vteri inducere qua eluuiei cancroſæ liber & tutus pateat exitus, exſpiréntque faciliùs tetri vapores & putredinoſi. Sic igitur illa toto ſuo corpore caua, & quinque vel ſex digitos longa, pollicem verò ſuperiore extremo, multis foraminibus quo ſaniei pateat effluxus peruio, craſſa. Externa verò ſeu inferior extremitas duorum digitorum ſuo ambitu æquet craſſitiem, ad eam affabrè fiat manucla, cuius diſſultu magis vel minus pro Medici arbitrio, illa hiet extremitas, ad eandem duo adnectentur lora, quibus ad faſciam, qua mulier lumbos præcinget, antrorſum & retror- B
ſum reuinctis, à lapſu aſſeratur machinula, vt in ſubiecta licet intueri imagine.

Lib. 4. de comp. med. ſecundum genera.

Emiſſarium peßiforme ad vterum cancroſo vlcere obſeſſum.

C

A. *Extremum ſuperius quinque vel ſex foraminibus peruium oſtendit.*
B. *Extremitatem inferiorem.*
C. *Extremitatis partem illam quæ diducitur vi appoſitæ manuclæ, quam* D. *litera monſtrat.*
EE. *Lora.*

Nec verò contemnendum auxilium cancris non vlceratis, venit ex lamina plumbea argento viuo oblita: nam & teſtatur Galenus plumbum vlceribus malignis & inueteratis eſſe vtile remedium. Quin & eiuſmodi laminas plumbeas, hydrargiro oblitas malignis vlceribus quæ reliquorum remediorum vires eludunt, velut quoddam a- D
lexipharmacum eſſe, quò ipſorum cacoethia dometur & abſumatur, antiqua fide & doctrina teſtis eſt Cauliacenſis Guido. Id remedij genus cùm domino Holerio Medico, nunquam ſatis laudato, imperante & me probante, aliquando præſcriptum eſſet dominæ de Montigni Reginæ matris aſſeclæ, cancro quod nucis iuglandis magnitudinem æquabat, in mamma ſiniſtra obſeſſæ, non quidem perſanauit, ſed tamen incremento malum prohibuit. Itaque eius tandem pertæſa, cùm ſe Medico cuidam promptam ſanitatem audacter promittenti tradidiſſet, vitæ diſpendio experta eſt, quàm eſſet damnoſa quæ reliquorum vlcerum more cancri ſuſcipitur curatio: nam Medicus, cùm procul abiecto noſtro illo remedio, remollientibus, calefacientibus & attrahentibus mali curationem eſſet adortus, irritatis dolore, inflammatione, ſymptomatiſq; omnibus, in tantam molem accreuit tumor, vt cùm attractus hùmor parte ipſa contineri non poſſet, mammam ita diſtenderit, vt inſtar mali granati maturitate exacta diſſilientis mediam ſe ruperit: vnde oborta hæmorrhagia effreni, ad eam compeſcēdam coactus fuerit cauſticos pulueres inſpergere. Verùm hinc ſæuius efferatis inflammatione &

Lib. 9. ſimp.

Lamina plumbea.

Hiſtoria.

A tione & dolore, obórtaque inſuper ſyncope, animam pro ſanitate promiſſa in Medici ſinum miſella depoſuit.

De Febre quæ ſcirrhoſis tumoribus ſuperuenit. *CAP. XXXI.*

EIVSMODI febris quartana eſt, vel certè, ad quartanæ naturam accedens, propter humoris ex quo fit melancholici naturam. Is enim certa ſede concluſus in qua tumorem facit, vaporum putridorum communicatione cor ſupra modum calefacit, humoréſque ipſo cõtentos accendit, vnde febris. Quartana igitur febris eſt, quarto quoque die repetens, intermiſſionémque habens duorum dierum. Cauſæ ipſius primitiuæ ſunt, quæ humoris melancholici prouentum in corpore faciunt: vt diuturnus leguminum eſus, panis atri & vſtulati, carnium ſalitarum & ſalſamento- *Quartana cur ſcirrhoſis tumoribus ſuperueniat.*

B rum, craſſarum carnium vt bubularum, caprinarum, ceruinarum, veterum leporum, caſei veteris, caulium, vinorum craſſorum, & eius generis aliorum. Cauſæ antecedentes ſunt humorum melancholicorum per vniuerſum corpus redundantium cumulata copia. Coniunctæ verò, melancholici humores extra maiora vaſa in corporis venulis & habitu putrentes. Quartanæ febris ſigna ex rebus quas naturales dicunt, nõ naturales, & contra naturam petere licet. Ex rebus quidem naturalibus, quia temperies frigida & ſicca, ſenilis ætas, frigidi & obeſuli homines, venis paruis & latentibus, liene tumido & imbecillo, febribus quartanis ferè conflictantur. Ex rebus non naturalibus, quia Autumno frequens eſt hæc febris: non ob id modò quòd frigidus & ſiccus cùm ſit, congerendis humoribus melancholicis eſt idoneus: ſed maximè quia præcedentis æſtatis ardoribus, humores facilè in atram bilem conuertuntur, vnde quartanæ fiunt longè ſæuiores & periculoſiores, quàm ex ſimplici melancholico humore: denique per quamlibet frigidam & ſiccam tempeſtatem, in regione frigida & ſicca, homines frigidi & ſicci in quartanas facilè incidunt: ſi adhæc præſertim vitæ ratio acceſſe- *Signa.* *Cur autumno frequentes quartanæ.*

C rit laborioſa, periculi & ærumnarum plena. Ex rebus contra naturam quod paroxyſmi inuadunt cum horrore laborioſo, confractorum & conquaſſatorum oſſium velut ſenſum inferente: quòd quarto quoque die repetant, cum corporis totius pruritu, tenui ſæpè ſcabie & vlcuſculis, in cruribus præſertim. Pulſus initio paruus eſt, tardus & profundus inſtar ſenilis pulſus: vrina etiam per initia alba & aquoſa, ad liuiditatem inclinans. In declinatione materia iam cocta, nigra euadit vrina, non maligni alicuius ſymptomatis incurſu, non caloris præter naturam exceſſu, ſic enim funeſta eſſet, ſed per excretionem materiæ coniunctæ. Quartanarum paroxyſmus eſt horarum quatuor & viginti, intermiſſio verò horarum octo & quadraginta. Ortum ſæpè habet ab obſtructione, dolore & ſcyrrho lienis, & menſtruorum aut hæmorrhoidum ſuppreſſione. Æſtiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales lõgè, præſertim quæ hyemem attingunt. Quæ hepatis, lienis, aut alicuius præcedentis morbi ſucceſſione veniunt: deteriores ſunt primigeniis, feréque in hydropem terminantur. Quæ verò citra viſceris alicuius vitium contingunt, & ægrum in diæta Medico obſequentem nactæ *Qualis horror in quartana.* *Prognoſis.*

D ſunt, nullum grauius damnum inferunt, imò à grauioribus morbis, fixis & diuturnis hominem liberant, vt melancholia, epilepſia, conuulſione, mania, quòd humor melancholicus eiuſmodi morborum author, quarto quoque die quartanarij paroxyſmi impetu excernitur. Quartana febris ſi nullus aliunde error accedat, annum ferè non excedit, alioqui enim viſæ etiam quartanæ ſunt in annum duodecimum prorogari Auicennæ ſentẽtia: Autumno orta quartana ſæpè Vere ſubſequẽte finitur: quæ quartana fit ab aduſto ſanguine, aut bile flaua, aut pituita ſalſa, facilioris eſt & breuioris curationis, quàm quæ eſt ab humore melancholico aduſto: quia humor melancholicus natura ſua terreſtris, & diſcuti contumax præ aliis omnibus humoribus, rurſum aduſtione reſolutis partibus tenuioribus, & ſubſidentibus craſſioribus contumacior, craſſior, malignior, & acrior redditur. Curatio duobus omnino inſtrumentis abſoluitur, diæta nempe & pharmacia. Diæta ſic inſtitui debet, vt ſex rerum non naturalium vſu, quantum in nobis ſitum eſt, cauſæ febrili contrariemur. Ergo æger vitabit carnes ſuillas, cibos flatuoſos, viſcidos, glutinoſos, aues aquatiquas, ſalſamenta, & ferina, omniáque difficilis concoctionis. Salubris eſt illi vſus vini albi mediocriter calidi & te- *A quibus morbis quartanæ liberent.* *Diæta.*

nuis ad craſſum humorem attenuandum, incidendum, & prouocandas vrinas ac ſudores: imò ineunte paroxiſmo hauſtum eiuſmodi vinum vomitum ciet, cuius tantùm eſt in febre quartana momentum, vt hoc vno remedio multi curationem receperint. Quanquam ſi licet occaſionem opportunitatémque vomitui ciendo captare, nullum ad eam rem magis idoneum tempus cenſendum eſt, quàm id quod ſtatim paſtum excipit: cũ enim ventriculi fibris humectatis & relaxatis facilius cõcitatur, inuertiturq́; ventriculus ad vomitum: vnde copioſior pituitoſi & bilioſi humoris, fœliciórq; & facilior, ac minus naturæ moleſta ſequitur excluſio, omniúmque cruditatum quibus in quartana orificium ventriculi natat, propter melancholici humoris copioſiorem affluxum, qui qualitatibus ſuis frigiditate & ſiccitate omnes actiones, facultatéſque naturales interturbat, excretio. Sed & conferunt exercitia, frictionéſque ante paſtum, animi perturbationibus, quæ cauſæ vnde ortum febris hæc habuerit aduerſantur, indulgere ægrum non erit inutile, vt riſui, facetiis, muſicis concentibus, ſimilibúſque omnibus iucundæ voluptatis plenis. Ab initio blandè habẽdus & tractandus erit æger, abſtinendúmque à fortioribus omnibus medicamentis, niſi cùm morbus in longius tempus proceſſerit. Initio enim hic humor contumax cùm nihil adhuc natura tentauit, rurſum contumacior redditur, terreſtriórq; & ſiccior acrium medicamentorum igneo ferè calore. Si ſanguis in corpore abundet detrahendus erit, aperta mediana aut baſilica brachij ſiniſtri, hac cautione adhibita, vt ſi craſſior & nigrior fundatur, fluere liberalius permittatur: ſi tenuis & laudabili colore rubro ſuffuſus, ſiſtatur quamprimum. Febris huius materia venit digerenda, coquenda & minuenda ſyrupis de epithymo, de ſcolopẽdrio, capillorum veneris, eupatorio, cum aquis lupuli, bugloſi, borraginis, & ſimilibus. Sanctè affirmo me plurimis quartanariis, ſecundum Deum, curationis authorem extitiſſe propinato poculo ex Theriacæ momento in aquæ vitæ vnciis circiter duabus diſſoluto: aliquando etiam moſchi granis duobus aut tribus in vino maluatico diſſolutis, ſub initium paroxyſmi particularis ineunte morbi generali declinatione, præmiſſis purgationibus vniuerſalibus, apparato humore & corpore, viribúſque valentibus: & certè quartana inueterata vix diſcuti vnquam poteſt niſi corpus alimentis, medicamentíſque valdè concalefiat. Itaque nec omnino improbandũ, quod plerique aiunt, ſe propinato ſingulis diebus in egreſſu lecti vino, in quo per noctem ſaluiæ folia infuſa maduiſſent, quartanam fugaſſe. Vtile etiam eſt paulò ante paroxyſmum vniuerſam dorſi ſpinam inungere oleis, neruoſum omne genus calefaciẽtibus, cuiuſmodi ſunt oleum rutaceum, nucum, de piperibus, admixto aquæ vitæ tantillo. Sed & in hanc rem excellit oleum de caſtoreo, quod in colocynthidis malo, granis ſuis vacuo, ſuper accenſas prunas ad dimidię partis conſumptionem ebullierit, admixtis puluiſculis è pipere, pyrethro & euphorbio. Certè eiuſmodi inunctiones valẽt non tantùm ad mitigandam horriferæ concuſſionis acerbitatem, ſed etiam ad ſudores promouendos, quod ſcilicet calore ſuo humido, humorem hunc inertem & facultati excretrici rebellem excutiunt. Eſt enim humor melancholicus velut fæx & limus ſanguinis. Itaque ſi è contrario febris quartana materiam ex aduſto humore bilioſo habuerit à refrigerantibus & humectantibus remediis curationem ſperare & expectare licet: cuiuſmodi ſunt acetoſa, lactuca, portulaca: iuſcula ex cucumerum, citrullorũ, melonum & peponum decoctis. In hoc enim caſu, ſi quis calidis remediis vtatur, hũc humorem reddet obſtinatiorem, tenuiorum partium reſolutione. Sic gloriatur Trallianus curaſſe ſe huius ſpeciei quartanas febres ſolo vſu epithematum refrigerãtium, paulò ante paroxyſmi inſultum crebrius repetitorum. Atque ſumma hæc eſt curationis febrium intermittentium verarum & legitimarum, id eſt earum quæ ab vno & ſincero humore materiam ſortiuntur, ex qua facilè colligi & intelligi poteſt earum quas nothas intermittentes appellant curatio: quæ ſcilicet non vnius generis & purus humor gignit, ſed mixtus, ſeu alienæ materiæ admixtione infectus: nam pro variorum humorum pituitoſi & bilioſi, verbi gratia, miſcella erũt etiam permiſcenda remedia, vt ſi ſit confuſa velut febris ſpecies ex quotidiana & tertiana, confuſo etiam remedij genere ex phlegmagogis & cholagogis profligetur.

Quanta vis in vomitu ad curationem quartanæ.

Tempus vomitui opportunum.

Quæ medicamenta initiis quartanæ idonea

Theriacalia

Vnctio ſpinæ.

Quæ quartanæ refrigerantibus curari velint.

Quid ſpuriæ febres & qualib. remediis curandæ.

A B C D

De

A *De Aneuriſmate.* CAP. XXVIII.

ANEVRISMA tumor eſt mollis, tactui cedens, ex ſanguine & ſpiritu ſub carne & muſculis effuſis, per dilatationem ſeu relaxationem arteriæ. Quanquam definitionum author quamcunque cuiuſcunque vaſis venoſi dilatationem Aneuriſmatis nomine videtur donare: anaſtomoſi factam arteriæ reſerationem, Galenus Aneuriſma nominat. Fit etiam Aneuriſma cùm ex vulnere læſa arteria tardius coit, quæ ſupereminet ſubſtantia interim agglutinata, carne impleta, & cicatrice obducta: quòd in arteriotomiis inſcienter celebratis & negligentius curatis non raró contingit. Omnino igitur Aneuriſmata fiunt arteriarum anaſtomoſi, diapedeſi, ruptione, eroſione & vulnere. Contingunt illa in omni quidem corporis parte, ſed frequentius in gutture, mulieribus præſertim à laborioſo partu. Nam cùm ad validiorem enixum voluntatis imperio ſpiritum violentius contineant, fit vt arteria dilatetur & rumpatur: vnde ſanguinis & ſpiritus ſub B cutem ſequitur effuſio. Signa ſunt tumor, nunc magnus, nunc exiguus cum pulſu, & colore à natiua cutis conſtitutione nõ variante. Mollis eſt tumor, & digitorũ impreſſioni ſic cedẽs, vt ſi is fortè ſit exiguus penitus diſpareat, ſanguine nẽpe arterioſo & ſpiritibus intrò in arteriæ corpus refugiẽtibus, ſed mox ſublatis digitis pari celeritate regredientibus. Quædã Aneuriſmata nonmodò cùm cõprimuntur, ſed etiam ex ſeſe ſibilũ edunt, admota propiùs aure, ſenſibilem, propter ſpiritus vitalis per anguſta viarũ magno impetu ruentis validum motum. Quare in Aneuriſmatibus in quibus magna arteriæ ruptio eſt tale murmur non ſubauditur, quòd ampliore meatu ſpiritus feratur. Ingentia in axillis, inguinibus, aliiſque in partibus Aneuriſmata in quibus inſignia ſunt, vaſa curationem non admittunt, quod ab inciſione tanta ſæpius ſanguinis & ſpiritus ſequatur eruptio, vt mors artem & curationem præueniat.

Quid aneuriſma.

Quibus vulgo partibus fiant aneuriſmata.

Signa.

Sibili qui in aneuriſmate obauditur ratio.

Prognoſis.

Quod à me paucis ab hinc annis animaduerſum eſt in ſacrificio quodam S. Andreæ ab Arcubus, magiſtro Ioanne Mailleto apud primarium Præſidem Chriſtophorum de Thou commorante. Illi igitur ad humeri dearticulationem cùm Aneu C riſma ſubeſſet nucis iuglandis magnitudine, edixi ne id ſibi aperiri curaret, aliàs vitam in manifeſto futuram diſcrimine: tutius ipſi futurum, ſi conduplicatis linteis in ſolani & aizoi ſucco maceratis, caſeo recenti & ſeroſo admixto, ſi vnguento de bolo, emplaſtro contra rupturam, aliiſque refrigerantibus & adſtringentibus mali impetum retunderet, ſi laminam plumbeam imponeret, caligiſque vteretur breuioribus, vt ad eam continendam eſſet illi thorax, ex quo caligas ſubnectebat faſciæ loco: interim vitaret omnia quæ ſanguinem attenuant, & incendunt, præſertim verò à vocis omni contentione ſibi temperaret. Hac diæta etſi per annum eſſet vſus, efficere tamẽ nequiuit, quin tumor creſceret. Quo animaduerſo, tonſorem adiit, qui ratus tumorẽ illum ex genere eſſe vulgariũ apoſtematũ, pyroticum eſcharoticum quo apertionem moliretur ſub veſperum appoſuit: exacta nocte ſub auroram tanta ſanguinis rupto tumore prorumpebat copia, vt attonitus omnium opem imploraret, atque me vocari iuberet, quî ipſi hæmorrhagiam tantam ſiſterem, pœnitere quòd monitis minus obſequẽs fuiſſet. Vocor igitur, ſed cùm vix dum ædiũ limina attigiſſem, iam animã cum D ſanguine reddiderat. Quare tyronem Chirurgum diligenter monitum velim, ne temerè Aneuriſmata, niſi fortè exigua ſint, & in parte ignobili, nec inſignibus vaſis prædita, aperiat: hac potius arte curationem aggrediatur. Cutis ſuperincidatur dum pateſiat arteria, pateſacta ipſa ſcalpello vndique à circumſtantibus particulis diducatur, ipſi retuſa & incurua acus intorſum filum trahens ſubiiciatur, ligetur, hinc abſcindatur, intorti fili lapſus ex ſeſe expectetur, dum natura abſciſſæ arteriæ oras regenerata carne obducet: dehinc reliquum curationis ſimplicium vulnerum modo abſoluatur. Quæ in partibus internis contingunt aneuriſmata ſunt incurabilia, qualia frequenter accidunt his qui litus & ſudores ad curationem luis venereæ multoties pertulerunt, quod ſanguis attenuatus & nimium inde incaleſcẽs, adeóque incandeſcens, nec iam arteriæ conceptaculis contineri potis, ipſam in eam diſtendit amplitudinem, vt manum in pugnum complicatam capere poſſit. Quod ego animaduerti in cadauere Veſtiarij cuiuſdam qui ex Aneuriſmate arteriæ venoſæ, repentè dum pila palmaria luderet, rupto vaſe corruit, diſſecto cadauere magnam ſanguinis copiam in thoracis capacitatẽ effuſam inueni, arteriæ verò corpus in eam quã dixi amplitudinẽ dilatatũ,

Hiſtoria.

Haud temerè aperiẽda aneuriſmata.

Qua arte curanda aneuriſmata.

Partium internarum aneuriſmata incurabilia.

Hiſtoria.

internámque ipſius tunicam oſſeam: quo ego nomine eius paulò poſt cum magna aſtantium admiratione copiam in Scholis Medicorum feci, dum cadauer publicè diſſecarem: ille dum viueret micantium impetu arteriarum omnium pulſum, ingentémque toto corpore calorem percipere ſe dicebat: cuius rei occaſione ſæpè animo linquebatur. Dominus Syluius Regius tum Medicinæ profeſſor, interdixit illi vino, aquam coctam pro potu, & pro cibo lac preſſum, caseóſque recentes eſſe, atque cataplaſmatis forma imponi dolenti & tumenti loco voluit: veſperi ptiſana ex farina hordei & ſemine papaueris vtebatur: clyſtere verò ex refrigerantibus & remollientibus, aut caſſia ſola per interualla purgabatur, quibus remediis multo melius ſibi eſſe dicebat. Cauſa oſſeæ eiuſmodi arteriarum per aneuriſmata conſtitutionis eſt, quòd ſanguis calidus & feruens primo tunicarum arteriæ facit dilatationem, inde ruptionem. Quod cùm contigerit, mutuatur tum ex corporibus vicinis materiam idoneam qua ſolutam ſui vnitatem reſtauret. Hæc materia dum ſenſim reſiccatur, & induratur in cartilagineam, vel etiam oſſeam ſubſtantiam degenerat, earumdem planè cauſarum materialium & efficientium vi, qua in renibus & veſica calculi generantur: ſanguinis enim portio magis terreſtris deſiccatur & denſatur, vi caloris contra naturam in parte aneuriſmate obſeſſa exiſtentis, quò fit vt ad arteriæ dilatatæ & ruptæ ſubſtantiam additam in oſſeæ conſiſtentiæ corpus abeat. In quo naturæ Dei miniſtræ elucet ſingularis prouidentia, vt quæ nouo velut aggere comparato & oppoſito, furentis ſanguinis ſpirituum vitalium copia turgentis, impetus retardare velit, niſi quis malit eius duritiei cauſam referre ad continuam medicamentorum refrigerantium & adſtringentiũ quibus denſandi & indurandi vis ineſt, appoſitionem: vt non omnino obſcurè licet colligere ex Galeni ſcriptis. Cæterùm ne falleris ſignis ſupra commemoratis: nam nõnunquam in inſignibus Aneuriſmatis nec pulſum vllum percipere licet, nec digitorum appreſſione ſanguinem in arteriam compellere, vel quia ſanguis eiuſmodi effuſi maior ſubeſt copia, quàm quæ priſtinis arteriæ conceptaculis coërceri poſſit, vel quia in thrombos coit & concreſcit, ex quo mox putreſcit ventilationis à corde beneficio deſtitutus: vnde dolor ingens, Gangrena & partis necroſis, animantis denique ipſius interitus.

Qui per aneuriſmata in oſſeã duritiem arteria degeneret.

Libr. 4. cap. vlt. de præſ. expulſ.

Cautio circa dignotionem aneuriſmatis.

A B C

FINIS LIBRI DE TVMORIBVS IN GENERE.

A

DE TVMORIBVS CONTRA naturam particularibus.

B

LIBER SEPTIMVS.

PRÆFATIO.

QVIA morborum curatio varianda venit pro varietate temperamenti, non vniuerſi modò corporis, ſed & ſingularum eius partium in conſiderationem vocatis ipſarũ viribus, figura, forma, ſitu & ſenſibil.tate: operæpretium videor facturus ſi tumorum generali præmiſſa tractatione, de illis nunc in ſpecie egero qui ſingulas corporis partes occupant, ab his initio ducto qui in caput inuadunt. Tumor igitur vel totum caput adoritur, vel eius tantùm aliquam particulam, vt oculos, aures, nares, gingiuas & ſimiles. Eorum igitur qui totum caput occupant tumorum exempla ſunto Hydrocephalos & Phyſocephalos.

Partium varietas facit remediorum varietatem.

De Hydrocephalo, ſeu tumore aquoſo, qui in infantium caput ſolet inuadere. CAP. I.

C HYDROCEPHALON capitis velut Hydropen Gręci vocãt, ab humore aquoſo: infantibus recẽs natis ferè peculiare malũ. Cauſam habet externam, violentam capitis obſtetricia manu, vel aliunde in ipſo enixu compreſſionem, lapſum, contuſionem & ſimilia. Hinc enim venę vel arteriæ ruptio, ſanguiníſque foras ſub cutem effuſio: qui dum corrumpitur, ſeroſus adhuc in aquoſum quid degenerat. Sed & cauſam internam habet, ſeroſi vel acris ſanguinis copiam, tenuitate ſua & feruore per vaſorum poros, aliàs inter cutem capitis muſculoſam & pericraniũ, aliàs inter pericraniũ & cranium, aliàs inter cranium & craſſam meningẽ, aliàs in cerebri vẽtriculos exudantis. Signa eius in cutis muſculoſæ pericranio ſubtẽſæ ſpatium effuſi, ſunt tumor aſpectabilis, indolens, mollis, & ad digitorum impreſſionem facilè reciprocus. Eiuſdẽ verò inter pericranium & cranium reſtitantis ſigna ferè eadem erunt, niſi quòd paulò durior eſt tumor, nec ob interiectas particulas adeo ad digitum ſequax, & præterea doloris ſenſus aliquis ſubeſt. At cùm in eo ſpatio quod
D cranio & craſſæ meningi interiacet, aut in cerebri ventriculis, vel tota ipſius ſubſtantia deliteſcit, ſenſuum, vt viſus & auditus, adeſt hebetudo: tumor non cedit tactui, niſi valida admodum fuerit impreſſio, tum enim ſubſidet, in infantibus præſertim recẽs natis, quibus cranium ferè cereum eſt, & ſuturarum compages laxa, tum natura ipſa, tum ex euentu, ob humorem ſubiectum vicina omnia corpuſcula madefacientem & relaxantem: cranium altius attollit contentus hic humor, qua præſertim parte ſuturæ coëunt, quod vel ex eo licet cognoſcere, quod preſſo tumore, humor in cerebri refugit penetralia. Denique dolor vrget acrior, totum caput tumidius eſt, frõs in exteriora proiectior eſt, oculus fixus eſt & immobilis, idémque lachrymoſus ab exudãte è cerebro ſeroſo humore. Scribit Veſalius viſam à ſe puellam bimulam, cui ex hoc tumore caput craſſius erat quouis virili capite, craniúmque non oſſeum, ſed membranoſum, quale ſolet eſſe abortiuo fœtui, effuſámque inde aquam nouem librarum pondere. Narrat Albucraſis viſum ſibi puerum cui caput in dies ob aquoſum humorẽ cõtentũ grãdeſceret, tandẽq; in tantũ tumorẽ ſublatũ, vt ipſum nec ſtãs nec ſedẽs ceruice ſuſtinere poſſet, adeo vt paucis poſt diebus interierit. Memini me quatuor pueros

Quid hydrocephalos. Cauſæ.

Differentiæ à loco.

Signa.

Hiſtoria.

hoc morbo laborantes animaduertiſſe & curaſſe, quorum vni poſt mortem diſſecto, A non erat cerebrum amplius pila palmaria. Cæterùm ex tumore ab humore intus ſub cranio contento, neminem conualuiſſe vidi: at ab externo tumore facilè ſaneſcunt. Ergo ſiue ſub pericranio, ſiue ſub cute capitis muſculoſa lateat humor, reſoluentibus primò oppugnandus eſt. Quòd ſi ſic expugnari nequeat, faciẽda inciſio eſt, temporũ vitato muſculo, indéque exprimendus humor omnis, ſiue is carnium recens mactatarum loturam, ſiue nigrantem ſanguinem, ſiue ſanguinis thrombos, cùm nempe tumori occaſionem dedit contuſio referat: hinc vulnus lino carpto ſicco implendum, conduplicatis pannis contegendum, ac denique decenti ligatura vinciendum.

De Polypo. CAP. II.

Rei ratio & nominis

POLYPVS naſi tumor eſt contra naturam, ab oſſe ethmoide ferè ortus. Id nominis habet, quòd Polypi marini pedem figura & carnem conſiſtentia referat. Nares obſtruit tumor hic, loquendi, ſpirandi, & mungẽdi libertatem intercipiẽs. Polypus Celſo caruncula eſt modò alba, mo- B

Lib. 6. ca. 8.

dò ſubrubra quę narium oſſi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retrò per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò increſcit vti poſt vnam conſpici poſſit, ſtrangulátque ſæpè hominem intercepta inſpiratione & expiratione. Quinque ſunt eius ſpecies: Prima, membrana

Differentiæ polypi.

eſt mollis, longa & tenuis relaxatæ & depreſſæ, vuulæ ſimilis, è media narium cartilagine pendula, humore pituitoſo & viſcido referta. Hæc è naribus exſpirando prominet, inſpirando autem retracta latet: quaſſam vocem efficit & inter dormiendum ſtertorem. Secunda, caro dura eſt, ex ſanguine melancholico citra aduſtionem nata, quæ nares obſtruendo eam quæ fit illa parte reſpirationem intercipit. Tertia, caro eſt ex cartilagine prominens, teres, mollis ſanguinis pituitoſi ſoboles. Quarta, tumor eſt durus, carni ſimilis, qui cùm tangitur ſonũ ex ſeſe lapidis inſtar remittit: gignitur ex ſanguine melancholico reſiccato, ſcirrhi confirmati & indolentis naturam redolente. Quinta, ex cancroſis multis vlcuſculis velut coagmentata eſt per tranſuerſam carti-

Qui polypi chirurgiam non patiantur.

laginis ſuperficiem ſparſis. Omnium eiuſmodi Polyporum, alij non vlcerati ſunt, alij C vlcerati, qui ſaniem ex ſe fœtidam & graueolentem remittunt. Non ſunt attingendi manu illi qui doloroſi ſunt, qui duri, qui renitentes, quíque liuido ſeu plumbeo viſuntur colore, quòd Cancri naturam redoleant, vt in quem ſæpè degenerent: ratione tamen doloris qui premit acrius, vti licebit anodynis antea in Cancro deſcriptis, cuiuſ-

Anodynũ.

modi eſt hoc.

℞. olei de vitel. ouo. ℥ ij. lythargyr. auri, & tuthiæ præp. an. ℥ j. ſucci plant. & ſolani an. ℥ j. ß. lapid. hæmat. & camphor. an. ℥ ß. agitentur ſimul longo tempore in mortario plumbeo, fiat medicamentum in nares demittendum. Qui molles ſunt, laxi & indolentes curationem nonnunquam admittunt, reuulſi ferro ad id opus comparato, vel conſumpti actualibus cauteriis per fiſtulam inditis, ne ſanas partes contingant, vel potentialibus, vt ægyptiaco ex omnium ſimplicium æquis ponderibus cõflato, cum cal-

Polypus cur radicitus reuellendus

cantho, cui vis ineſt eiuſmodi carnis abſumendæ. Eadem vis ineſt aquæ forti Chymiſtarum, & oleo vitrioli. Hæc enim Polypum radicitus eximũt, nam ſi quid eius reſtet, reuertitur. Cæterùm cauteria acriáque medicamenta in nares hac cautione adhibita D demittantur, vt frigida interim, repellentia & adſtringentia naſo & circuſtãtibus partibus, ad ſedandum dolorem & prohibendam inflammationem apponantur. Cuiuſmodi ſunt vnguentum de bolo, nutritum, oui albumen cum roſa agitatum, & pleraque eius generis alia.

De Parotidibus. CAP. III.

Parotis quid.

PAROTIS tumor eſt contra naturam, glandulas occupans, & partes eas quæ ponè & circum aures ſitæ, cerebri emunctoria dicuntur. Hæ enim quia laxæ ſunt & raræ, opportunæ ſunt excipiendis eius excrementis.

Differẽtiæ.

Ex his aliæ ſunt criticæ, morbi materia mitificata eò naturæ impetu depulſa. Aliæ ſymptomaticæ, cerebri excrementis, copia vel qualitate au-

Signa & ſymptomata horũque cauſæ.

ctis, eò ſua ſponte irruentibus. Coniunctam ſæpè habent eiuſmodi abſceſſus ingentem inflammationem, quòd humor ille qui abſceſſit mordicans, qualitate magis in vitio ſit quàm copia. Sed & dolorem ſæpè excitant acrem, propter diſtentionem partium

A partium exquiſitiſſimo ſenſu præditarum, tum ratione nerui quintæ cõiugationis per eas partes expanſi, tum ratione vicinarum cerebri membranarum, quò fit vt cephalalgia ægrum exerceat, & facies vniuerſa tumeat. Quanquam non rarò ab humore lento, viſcido & craſſo id tumoris genus excitari ſolet. Iuuenes affectus hic grauius exercet quàm ſenes: ferè febrem inuehit & vigilias. *Prognoſis.* Curatu contumax eſt, cùm præſertim fit ab humore craſſo, lento & viſcido eo per criſes depoſito. *Curatio.* Curatio perficietur dieta, quæ humoris qualitati in ciborum qualitate & conſiſtentia contrarietur. Si ingens ſubſit inflammatio & rubor qui ſanguinis copiam indicet, ſanguinis miſſio erit vtilis, imò neceſſaria. Topicorum verò adhibendorum non debet hic ſimile eſſe iudicium, *Lib. 3. de cõ. med. ſecundum locos. cap. 2.* quod in reliquis tumoribus, vt Galenus monet: nempe initio non eſt locus repercutientibus, ſi præſertim criticus fuerit abſceſſus: ſic enim naturæ conatus ſeſe morbifica materia impetu expedientis in eas partes, infrigeremus aut retardaremus. Multò verò minus repellendum eſt, ſi materia quæ eò deffluit ſit venenata, *Hip. aph. 21 lib. 1.* inde enim eius funeſtus contingeret recurſus ad partes nobiles. Quare Chirurgus naturæ potius dabit B operam in attrahendo & proliciendo humore illo. Quanquam ſi adeò immanis fuerit fluxio, ſi dolor adeò acris, vt inde metus ſit vigiliarum & febris, quæ vires proſternerent, ex vſu futurum cenſet Galenus, *Loco cit. lib. de comp. medic.* reſoluentibus multis, nonnihil admiſcere repellentium. Quare initio eiuſmodi imponetur cataplaſma.

℞. far. hord. & ſem. lin. an. ℥ ij. coquantur cum mulſa, aut decocto cham. addendo but. recen. & olei cham. an. ℥ j. fiat cataplaſma. Vtilis erit & qui ſequitur litus.

℞. but. rec. ℥ ij. olei cham. & lilior. an. ℥ j. vnguen. de alth. ℥ ß. ceræ parum, fiat linimentum cum lana ſuccida *Blandè reſoluentia.* dolore miteſcente, ex vſu erunt diſcutientia & reſoluentia paulò validiora: vt,

℞. rad. alth. & bryon. an. ℥ ij. fol. rutæ, puleg. orig. an. m. j. flo. chamæm. melil. an. p. j. *Validius reſoluentia.* coquantur in hydromelite, piſtentur, traiiciantur, addendo far. fœnug. orob. an. ℥ j. puluer. ireos, chamæ. melil. an. ʒ ij. olei aneth. & rutac. an. ℥ j. fiat cataplaſma. Quod ſi amplius reſoluere fuerit conſilium, vti poteris emplaſtro oxicroceo, & de meliloto. Si concreſcat illic & induretur humor, conuertes te ad ea medicamenta, quæ capite de C ſcirrho fuêre præſcripta. Quòd ſi ad ſuppurationem tendat, ſequens appones medicamentum.

℞. rad. lilio. & cepar. ſub cineribus coctarum, an. ℥ iij. vitel. ou. num. ij. axungiæ ſuillæ, *Maturãtia.* & vnguen. baſilico. an. ℥ j. far. ſem. lin. ℥ j. ß. fiat cataplaſma. Quòd ſi ita res poſtulet reſcindetur tumor ea quam ante præſcripſimus arte.

De Epulide, ſiue Gingiuarum hyperſarcoſi. CAP. IIII.

EPVLIS carnea eſt excreſcentia gingiuarum inter dentes, *Epulis quid* quæ ſenſim ſæpè ad oui augetur magnitudinem, adeò vt & loquendi & mandendi adimat facultatem: ſaniem ſaliuoſam & fœtidam effundit, ac non rarò in cancrum degenerat, quòd caloris, doloris, & aliorum accidentium *Symptomata.* proprietate intelligere licebit: tum enim ipſam manu attingere nefas. At quæ ægrum dolore non excruciat reuelli poterit: reuulſionis is erit modus. Filo du-D plici vincietur, & vincta conſtringetur quouſque decidat: vbi deciderit, locus inurendus cauſtico fiſtula incluſo, vel aqua forti, vel oleo de vitreolo, ea induſtria vt ne vicinæ partes ſanæ contingantur, alioqui ſi non inuſſeris reuerti ſolet. *Curatio chirurgica.* Eius generis tumores, ſæpè ea arte amputaui tam amplos, vt non contemnenda magnitudine ex ore prominerent cum ingenti faciei turpitudine: hos cùm nulli Chirurgi auderent attingere, quòd liuida carne apparerent, tentaui tamen quòd indolentes eſſent, & reuulſione atque vſtione ad perfectam ſanationem perduxi: non quidem ſimul & ſemel: nam etſi à ſectione locum inurerẽ, repullulabant, nihilominus quod oſſis & alueoli portio quædam, in qua dentes defixi ſtant, carie correpta eſſet. Sæpè animaduerti eiuſmodi carnem in cartilagineam & oſſeam ſubſtantiam vetuſtate induruiſſe. *Cur non differenda reuulſio.* Itaque quàm celerrimè fieri poterit aggredienda curatio: nam adhuc exilis, nec altis firmata radicibus, facilius reuellitur, humore viſcido tum ſolùm referta qui ſucceſſu induratur, & difficilem redit reuulſionem.

De Ranula. CAP. V.

Rei & nominis ratio.

TVMOR ſæpè ſub lingua exiſtit, qui prolationis ſeu loquelæ adimit libertatem, ex quo Batrachium Græcis dicitur, Latinis Ranula, quòd hoc linguæ vitio correpti, coaxando magis quàm eloquendo ſenſa mẽtis enunciare videantur.

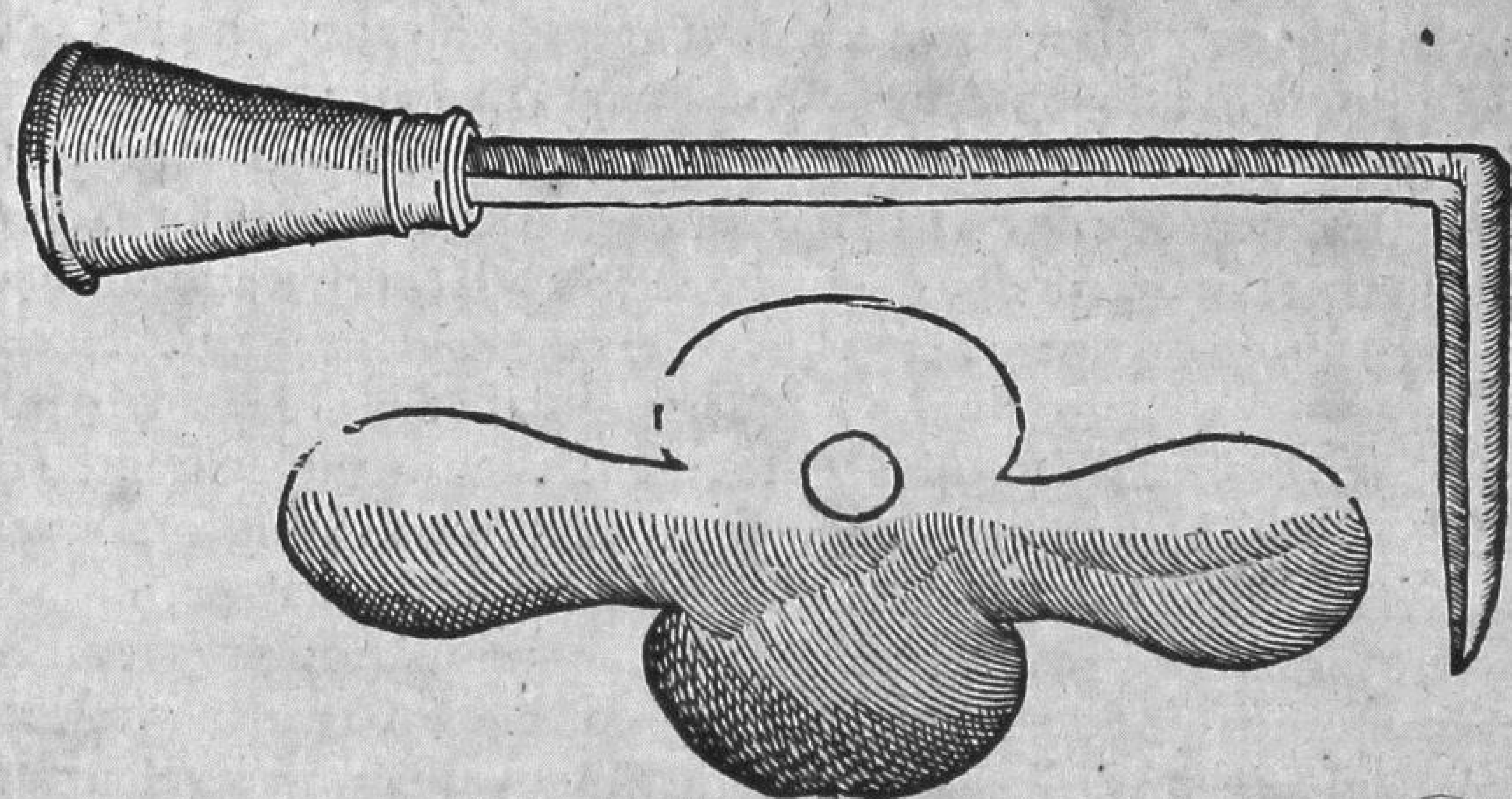
Cauſa.

Fit ex frigidæ, humidæ, craſſæ, lentæ & viſcidæ, pituitoſæq; materiæ è cerebro in linguam prolapſu, colore & conſiſtentia oui albumen referentis: etſi nonnunquam colore citreo conſpicitur.

Curatio chirurgica.

Curationem vt tutò perficias eum tumorem ignito ferro potius quàm ſcalpello aperies, aliàs enim reuertitur. Ratio apertionis erit eiuſmodi. Laminam ferream incuruam, concameratam & foramine in ſui medio peruiam comparabis, eámque diducto ægri ore tumori ita aptabis, vt eius ei parti qua aperiendus eſt, foramen reſpondeat. Hâc candente ferro pertundes, ſic enim nullam oris partem quæ ſana ſit, violabis: inuſturus verò, appreſſo ſub mento pollice, tumorem altius proferes quò ſit certior ictus: apertione facta contentam materiam effundes, os ægro collues hordei decocto, melle & ſaccharo roſato: ſic enim tutò & citò vlcus ſanabitur.

Laminæ ferreæ & cauterij actualis vncinati typus.

De Glandularum, Pariſthmiarum, ſeu Amygdalarum tumore. CAP. VI.

Pariſthmia cur amygdalæ dictæ.

AD fauces iuxta radices linguæ, natura duas oppoſitas appoſuit glandulas, figura & magnitudine amygdalinas, ex quo & nomen ipſis inditum:

Earũ vſus.

earum munus eſt ſaliuam è cerebro ſtillantem excipere, tum ne ille humoris vehementior lapſus linguæ in loquendo officeret, tum vt reconditum velut in penu humorem ſemper lingua haberet, ne aſſiduè loquẽdo inareſcens tabeſceret. Sic enim per febriles ardores ſaliua illa cõſumpta, fandi impotentes fiunt ægri, niſi prius multa oris collutione linguam madefecerint: glandulæ illæ quia loco concluduntur calido & humido, ſunt inflammationi valdè obnoxię, in has vnà cum ſanguine ſæpè multus humor confluit pituitoſus, crudus & viſcoſus, vnde tumor:

Cauſæ tumorũ amygdalinarum glandularũ.

cuius occaſio non raro eſt ex multi & fumoſi meri potione, ex nimia ingluuie & mora ſub dio.

Symptomata.

Laborioſa & moleſta ægris eſt deglutitio, feréque febris adeſt. Sępè adeò tument vnà cum his glandulis laryngis, circunſtantéſque ceruicis muſculi, vt (quod in angina fieri ſolet) via ſpiritui & aëri præcluſa, ſtranguletur æger.

Curatio.

Imminenti illi obuiam ibimus periculo, purgatione & phlebotomia, cucurbitularum ad ceruicem & ſcapulas appoſitione, extremorum frictionibus, ligaturis, & collutione ex gargariſmatis adſtringentibus. Quod ſi ſuppuratum concipiant, ſcalpello via erit puri aperienda:

Extremum extremo morbo remedium.

ſin contra, his ex arte peractis, augeatur fluxio, mortíſque præſens adſit diſcrimen, reſpiratione intercepta, ad præſentis & tanti periculi declinationem, ferro aperienda eſt ſumma aſpera arteria, qua maximè parte foras proiecta prominere ſolet, ídque eo fit tutius, quòd hinc iugulares venæ & arteriæ abſunt longius:

A gius: quódque ferè excarnis ſit pars eiuſmodi: atque quò commodius fiat inciſio, iubebitur æger capite eſſe in poſticum reclinato, quò magis ferro pateat arteria: tum eius in tranſuerſum ſcalpello incuruo inter duos annulos (vitata penitus & inuiolata ſubſtantia cartilaginea) fiet inciſio, ſola nempe, quæ cartilagineos concatenat annulos, membrana vulnerata: tum verò quantum ſatis eſſe debet exciſum videbitur, cùm primum ſpiritus per plagam percipietur eruptio: plaga tandiu recluſa tenebitur, quoad ſuffocationis præterierit periculum: tum enim demum conſuenda erit intacta cartilagine. Quod ſi dura & calloſa ipſius labra exti terint, leniter ſcarificanda erunt, quo refricatum vulnus cruentetur ad faciliorem agglutinationem & vnionẽ, vt in fiſſorum laborum curatione fuſius exponemus. Multos curaui qui conualuêre, quibus ingenti vulnere vnà cum cartilagineis orbiculis arteria aſpera pertuſa erat, vt notabimus cùm ad vulnerum eius partis curationem venerimus.

Qua ratione aperienda aſpera arteria.

B

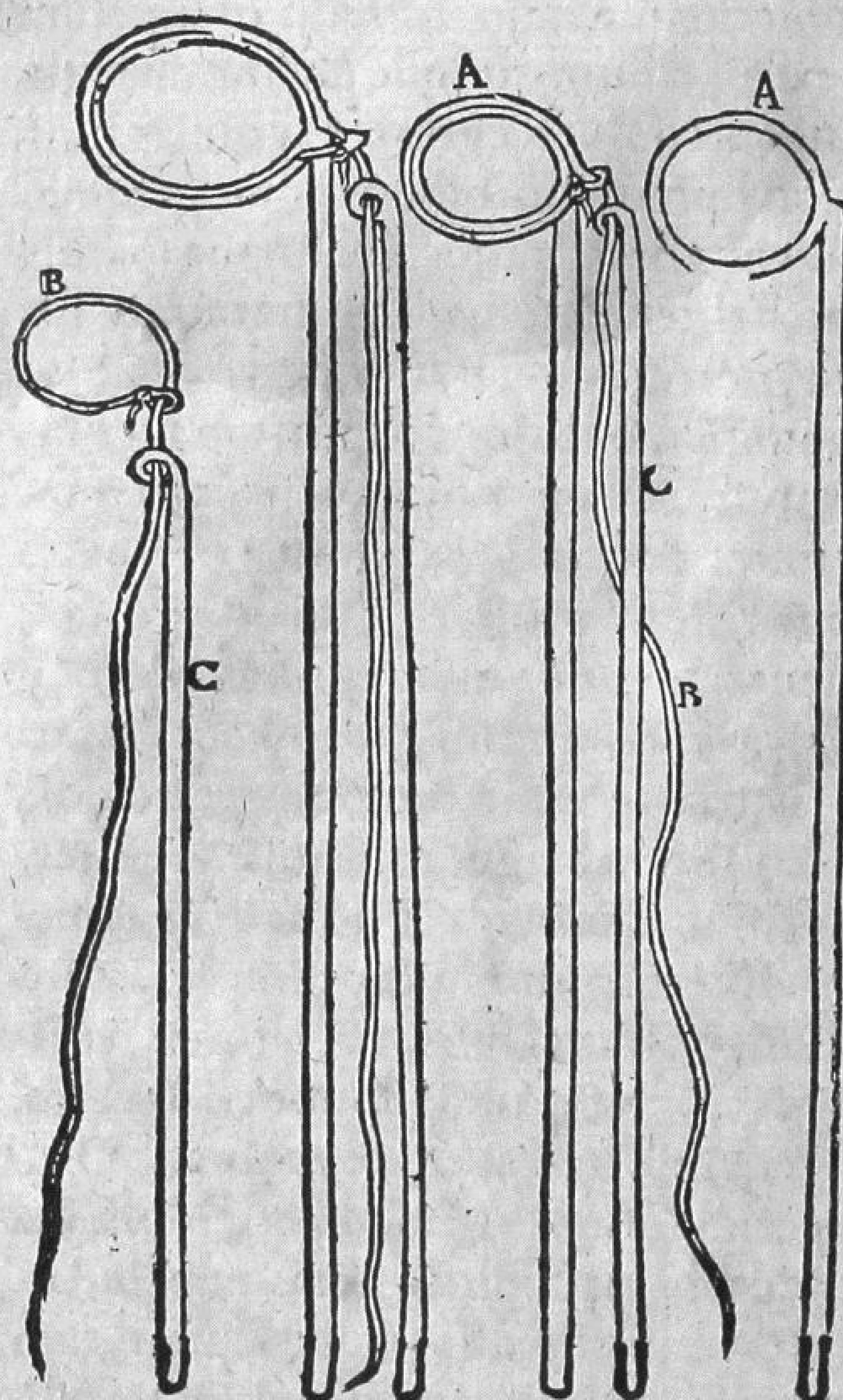
De Vuæ ſeu Columellæ inflammatione & relaxatione.
CAP. VII.

VVA corpus eſt exiguum, ſpongioſum, & ad mali pinei formam acuminatũ, ad perpendiculum ex ſumno & intimo palato pendulum, vt aëris inſpirati & in pulmones allecti, impetum infringeret, ac tanquam plectrum vocem efformaret & modularetur. Sæpè excepto ex cerebro liquore ſtillatitio ſupra modum increſcit, ex baſi latiore & tumentiore, corporéque productiore ſenſim faſtigiatum. Quæ res multorum ſymptomatum conſequutionem infert: nam ab aſſidua ſtillantis humoris irritatione, tuſſis excitatur, quæ & ſomnum adimit, & orationis libertatem intercipit: ſed & reſpiratione impedita niſi ore aperto ægri ſomnum capere nequeunt, boli tanquam in faucibus hærentis, fruſtraneo deglutiendi conatu exercentur, & à ſtrangulatu periclitantur. Id mali genus catharſi, phlebotomia, cucurbitulis, clyſtere, aſtringente gargariſmate, diætáque oppugnari debet: quod ſi ſic expugnari nequeat, pyrotico ex aqua forti tentanda curatio, quæ non raro mihi fœliciter ſucceſſit. Sed ſi ne ſic quidem perfici poſſit, manum admouere ſatius erit, quàm per ſocordiam, ſtrangulationis præſenti & lethali periculo, ægrum permittere: eſt tamen adhibenda in eo incœpto magna cautio: non enim columellam quæ in exactum orbem tumet, quæ vel flammeo vel atro ſanguine cancrorum more turget, ſibi vel ferro, vel pyrotico contingendam putabit Medicus: at audacter manum admouebit ſi oblonga ſit, & ſenſim graciléſcendo in acutum turbinem laxum, mollémque exeat: ſi neque intenſius rubeat, neque nimio ſanguine tenſa turgeat, ſed ſubalbida ſit & indolens. Ergo vt eius quod ſuperfluit facilius, tutiúſque amputes, ægrum luminoſo in loco ſedere iubebis, vtque hianti ſit ore, procurabis: Volſella vuæ mucronem comprehendes, eiúſque quantum inutile infra volſellam erit, præcides. Aliàs infra deſcripto inſtrumento id religabis: eius inſtrumenti inuentio accepta ferenda eſt Honorato Caſtellano homini ſolerti & docto, Regis ordinario Medico, & Reginæ matris primario: cuius etiam vſus eſſe poterit in Polypis & Vuluæ verrucis conſtringendis.

Quid gargareo & quem vſum habeat.
Cauſa tumentis gargareonis.
Symptomata.
Curatio.
C
Chirurgica curatio.

D

Annuli conſtrictorij Columellæ plexis funiculorum colligationibus conſtringendæ apti Typus. A

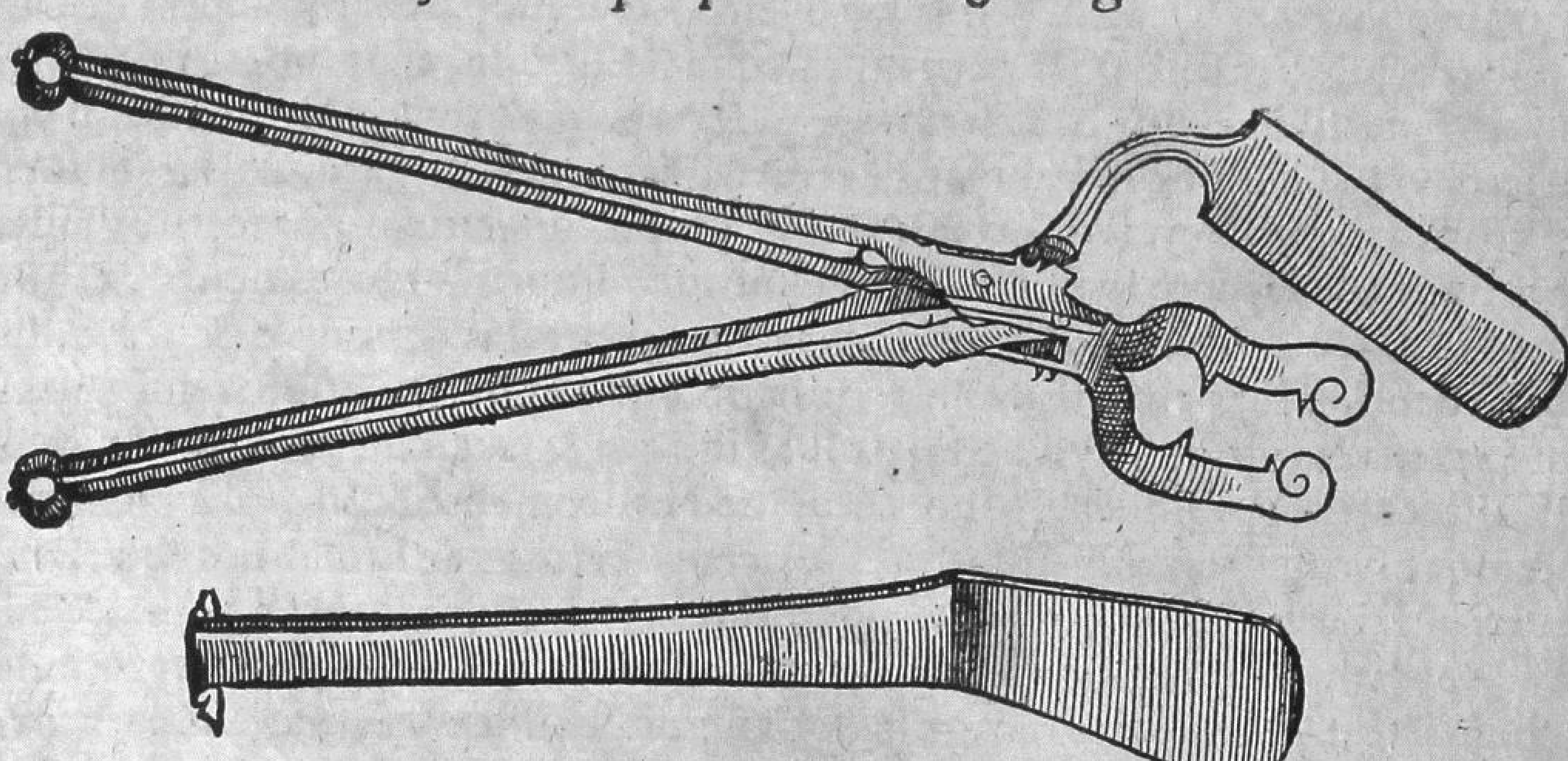

A. *Annulum monſtrat cuius poſtica pars nonnihil eſt excauata.*

B. *Filum duplex & ceratum qui in annuli cauitatem inſeritur, & nodo ſequaci ſeu laxo ſtringitur.*

C. *Virgulam ferream in quam deſcriptum filum duplex init, conuenítque, tum conſtringẽdum cum relaxatæ columellæ, tantum fuerit comprehenſum quantum inutile eſt, & amputandum ſine vllo hæmorrhagiæ metu. Cùm verò filum conſtringendum erit,* B *ipſum iterum per virgulam ferream ducetur, atque pro arbitrio conſtringetur, ipſius capite ſeu extremo ex ore prominente & pendulo. Cæterùm arctius ſingulis diebus ſtringendum, donec inutilis portio conſtrictionis vi deciderit: ſicque parti laboranti & ægro ſanitas reſtituta fuerit. Eiuſmodi inſtrumentorum tres tibi typos excudendos curaui, vt quò volueris, pro re nata vti poſſis.*

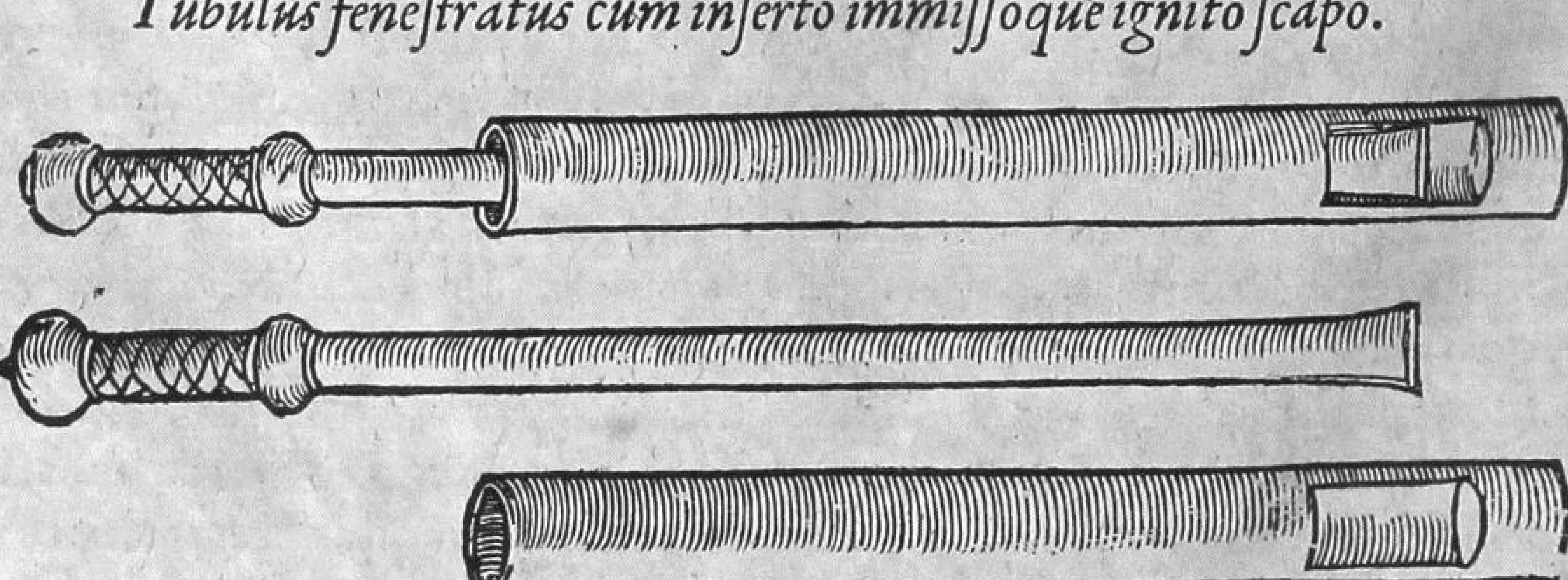
Figura ſpeculorum oris, quibus os hians & patulum eſſe cogitur, dum ſectioni, conſtrictionique operam nauat Chirurgus. C

D

Quòd ſi ad vuæ hanc relaxationem vlcus depaſcens adiunctum fuerit cum hæmorrhagia, tum inurenda veniet & tabefacienda igne in feneſtratũ tubulũ, ea arte inſerto, vt ad nullam oris ſanam partem iniuria peruenire poſſit.

Tubulus feneſtratus cum inſerto immiſſóque ignito ſcapo.

De Angina.

A

De Angina. CAP. VIII.

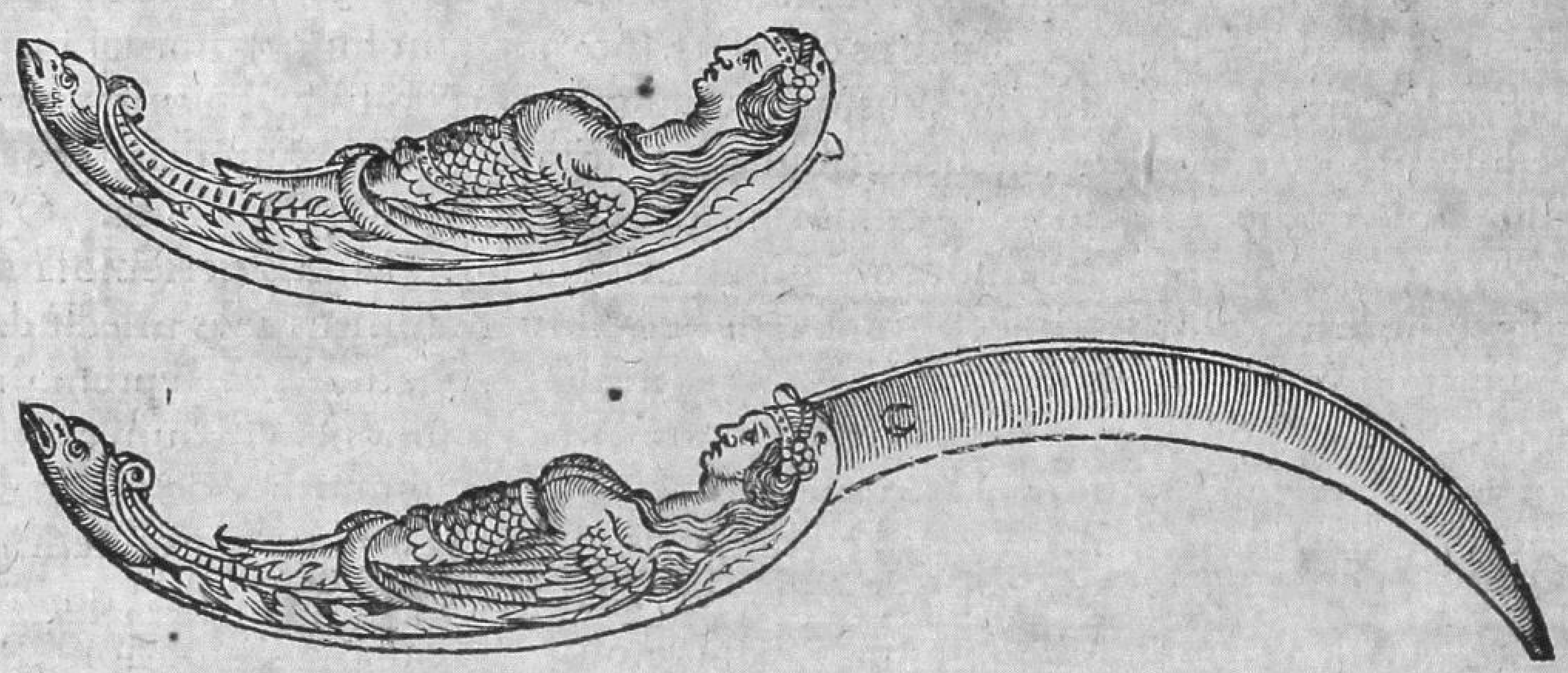
ANGINA faucium tumor eſt, qui ambientem aërem ingreſſu in aſperam *Quid angina.*
arteriam & fuliginem, ſpiritúmque exitu, cibum quoque deglutione prohibet.
Tres eius differentiæ: Prima ingenti dolore ægrum excruciat, nullo extrinſecus apparente tumore, quòd humor morbificus ponè geminas *Differentiæ. Prima ſpecies anginæ.*
amygdalinas glandulas lateat ad colli vertebras: itaque niſi lingua ſpatula
vel oris ſpeculo appreſſa percipi nequit: tum enim deliteſcentem illic ruborem, & tumorem licet intueri. Æger non ſpiritum ducere, non cibum, potionémve deuorare poteſt: *Symptomata.*
lingua illi venatico velut cani exerta prominet, os hiat quo ſpiritum facilius
ducat: vox denique in faucibus & naribus eliſa infuſcatur: non ſupinus iacere æger
poteſt, ſed iacens ſedere cogitur, quò liberius ſpiret præcluſa via: potus per nares
reſilit: flammei ſunt & tumentes oculi atque extra orbitam proiecti. Qui ſic ægrotant
repentè ſæpè ſuffocantur, ſpuma circa os proſiliente. Secunda differentia ea eſſe dici-
B tur, in qua tumor intrinſecus apparet, minimè verò vel minimum extrinſecus: lingua
glandulæ, maxillæque ſubtumidæ cernuntur. Tertia minimè omnium periculoſa *Secūda anginæ ſpecies.*
tumorem ingentem extrinſecus profert, intrinſecus autem exiguum. Cauſæ vel inter- *Tertia.*
næ ſunt vel externæ: Externæ quidem ſunt ictus, ariſtæ ſimiliſve rei ad fauces adhæ-
ſus frigoris pruinoſi, vel caloris æſtuantis exceſſus. Internæ ſunt humorum vel à toto *Cauſa.*
corpore, vel à cerebro copioſior influxus, qui vel ſanguinis, vel bilis, vel pituitæ natu-
ram redoleant, rarò autem melancholici humoris. Signa quibus humoris ſpecies,
confuſióque dignoſceretur, fuêre in tumorum generali tractatione expoſita. Quo
minus intus, foriſque apparet tumor eo angina periculoſior. Minus periculoſa illa *Hipp. ſect. 3. prognoſt.*
eſt, quæ tumore ſe prodit extrinſeco, quòd talis nec cibi nec ſpiritus vias præcludat.
Ab angina nonnulli intra duodecim horas, alij intra duos, quatuor, vel ſeptem dies
moriuntur. Qui anginam euadunt ait Hippocrates, iis ad pulmonem malum tranſit, *Aph. 10. ſect. 5.*
& intra ſeptem dies moriuntur: ſi verò hos dies euaſerint, ſuppurantur: ſed & ſæpè de-
liteſcentia terminatur id mali genus, id eſt humoris obſcuro in partem nobilem re-
C fluxu, vt in pulmones & pectus (vnde Empyema) aliáſque partes principes, quarum
læſio mortem infert ineuitabilem, nonnunquam reſolutione, aliàs ſuppuratione. Re-
ſolutionis optabilior eſt via: fit autem cùm materia pauca ſubeſt, eáque tenuis, ſi præ-
ſertim ſecta vena ſanguinem detraxerit Medicus, & idoneis gargariſmatis æger fuerit
vſus. Critica angina non rarò lethalis viſitur, propter ingentem humoris in fauces
decubitum, vnde repente ſpirandi via præcluditur. Imperabuntur iuſcula ex galli-
narum & vitulinæ carnis decocto, ſaporata lactuca, portulaca, oxalide & ſeminibus *Diæta.*
frigidis. Si debilior fuerit æger oua illi ſorbilia in aqua exhibebuntur: itémque quæ
vocant expreſſa, hordeata, prima cum paſſulis in aqua & ſaccharo elixa, & alia huius
generis alimenta. Interdicetur vino, cuius loco hydromelite & hydroſacchara vte-
tur, itémque ſyrupis roſarum ſiccarum, violaceo, acetoſo, de limonibus & aliis hu- *Angina morbus acutus.*
ius generis. Diuturniorem ſomnum fugiet. Interim verò intentum ad omnia Medi-
cum eſſe oportet, quòd hic morbus ex eorum ſit genere, qui nullas dant ægro indu-
cias. Ergo ſtatim & qua parte tumor maior viſetur, baſilica ſecabitur: mox eadem
D die ad materiæ coniunctæ vacuationem vena, quæ ſub lingua eſt, pertundetur. Cu- *Curatio.*
curbitulæ aliàs ſiccæ, aliàs cum ſcarificatu ceruici & ſcapulis affigentur, frictiones &
dolorificæ extremitatum deligaturæ adhibebuntur. Deorſum verò parti impactus
humor clyſtere, balano, & modulis acrioribus reuelletur. Dum fit fluxio, ſine mora os
erit colluendum gargariſmatis adſtringentibus, ad humoris prohibendum influxum,
ne ſubito incurſu ægrum iugulet, vt ſępè contingit eluſa omni Medici diligentia. Fre-
quētes ergo oris collutiones fient ex oxicrato, vel tali gargariſmate. ℞. pomor. ſylueſt.
nu. iiij. ſumach. roſar. rub. an. m. ß. berber. ʒ. ij. bulliant omnia cum aqua ſufficienti vſ- *Gargariſmata repellentia.*
que ad conſumptionem medietatis, addendo vini granat. acidorum ℥ iiij. diamor. ℥ ij.
Iterum bulliant modicum, fiat gargariſma vt artis eſt. Poterunt & alia gargariſmata
fieri ex aquis plantag. ſolani, omphacio, iulepo roſato, & ſimilibus. Quòd ſi fluxionis
materia fuerit pituitoſa, tutò addi poterit alumen, malicorium, nux cupreſſi, & ace-
ti tantillum. Contrà verò extrinſecus non ſunt admouenda repercutientia, ſed le-
niētia potius, quò relaxētur, rareſcántque partes externæ, ſicque humoris portioni vel
diffundendæ vel reſoluēdæ via ſit aperta. Reſolutū iri humorē intelliges, ſi febris ægrū

deſerat, ſi liberius deglutiat, loquatur, & reſpiret, ſi placidè dormiat, & ſi dolor valdè remiſſus fuerit. Tum itaque iuuandus naturę conatus reſoluentium medicamẽtorum appoſitione, aut etiam ſuppurantium intrinſecus extrinſecúſque appoſitorũ, ſi in pus verti materia videatur. Fient itaque gargariſmata ex radice altheæ, ficubus, iuiubis, paſſulis damaſcenis, dactylis in aqua elixis ad perfectam vſque coctionem. Par erit vtilitas gargariſmatis ex lacte vaccino cum ſaccharo, ex oleo amygdalarum dulcium, vel violaceo tepidis: talia enim ſuppuratum promouent & dolorem leniunt: ſuppurantia cataplaſmata extrinſecus ceruici & gulæ apponentur, inuoluẽtúrque partes hæ lana ſuccida liliorum oleo imbuta. Cùm perfectam humoris in pus conuerſionem intelliget Medicus, oris ſpeculo os ægri diducetur, curuóque ſeu falcato & longo ſcalpello aperietur abſceſſus, hinc detergentibus gargariſmatis os ſubinde colluetur. Vt ♃. aquæ hordei ℔. ß. mellis roſ. & ſyrupi roſar. ſiccarum an. ℥j. fiat gargariſma. Erit & in hunc ſcopum idoneis œnomelitis vſus. Deterſo his artibus vlceri cicatrix inducetur pauco alumine rochæ, ſuperioribus gargariſmatis addito.

Gargariſmata maturantia.

Detergẽtia gargariſmata.

Typus duorum ſcalpellorum falcatorum, quorum vnus exertus prominet, alter manubrio ſuo incluſus latet.

De Bronchocele. CAP. IX.

QVOD Galli, Goëtram nominant, id Græci Bronchocelem, Latini verò Gutturis herniã. Etenim gutturis tumor eſt rotũdus, cuius materia intus foras prodiens, inter cutem & tracheam arteriã concepta concluditur: mulieribus ex iiſdẽ cauſis oboritur ex quibus Aneuriſma. Cæterũ Bronchoceles nomen generale multas ſubit differentias, alias enim meliceridũ, alias ſteatomatum, alias atheromatum, alias aneuryſmatum naturam retinet, in quibuſdã carnea moles exigui doloris ſenſum inferens inuenitur: quædam eiuſmodi affectionum exiguæ ſunt aliæ adeò magnæ, vt in totum fermè guttur expanſæ cernantur: quædam Cyſtim habent, aliæ nihil tale obtinent, omnes quotquot ſunt & quem exitum habituræ ſint, propriis licet cognoſcere ſignis: quæ curabiles erunt, cauterio aperietur actuali aut potentiali, vel ſcalpello. Hinc ſi fieri poſſit reuellentur confertim materiæ, ſi minus id poſſimus, partitis viribus eximentur, & effundentur idoneis remediis: vlcus denique conſolidabitur & cicatrice obducetur.

Nominis & rei ratio.

Differẽtiæ. Curatio.

De Pleuritide. CAP. X.

PLEVRITIS inflammatio eſt membranæ coſtas ſuccingentis à ſanguine tenui & bilioſo, ſurſum magno impetu ex vena caua in azygon, & inde in intercoſtales venas aſſiliente, tandémque in intercoſtalium muſculorum & ipſius membranæ ſpatia inania effuſo: eo loco concluſus ſi ſuppuratũ concipit doloris pũctorij ſenſum, febrem & ſpirandi difficultatem ægro inuehere ſolet. Suppuratus ſanguis ille expurandum habet, aliàs per os ſugentibus ipſum pulmonibus, & in aſperam arteriam, indéque in os explodentibus, aliàs per vrinas, aliàs per anum. Quòd ſi natura imbecillior, purulentum ſanguinem in Thoracis ſpatium effuſum nequeat expectorare, in Empyema morbus tranſit:

Quid pleuritis.

De pleuritidis in ſuppuratum mutatione.

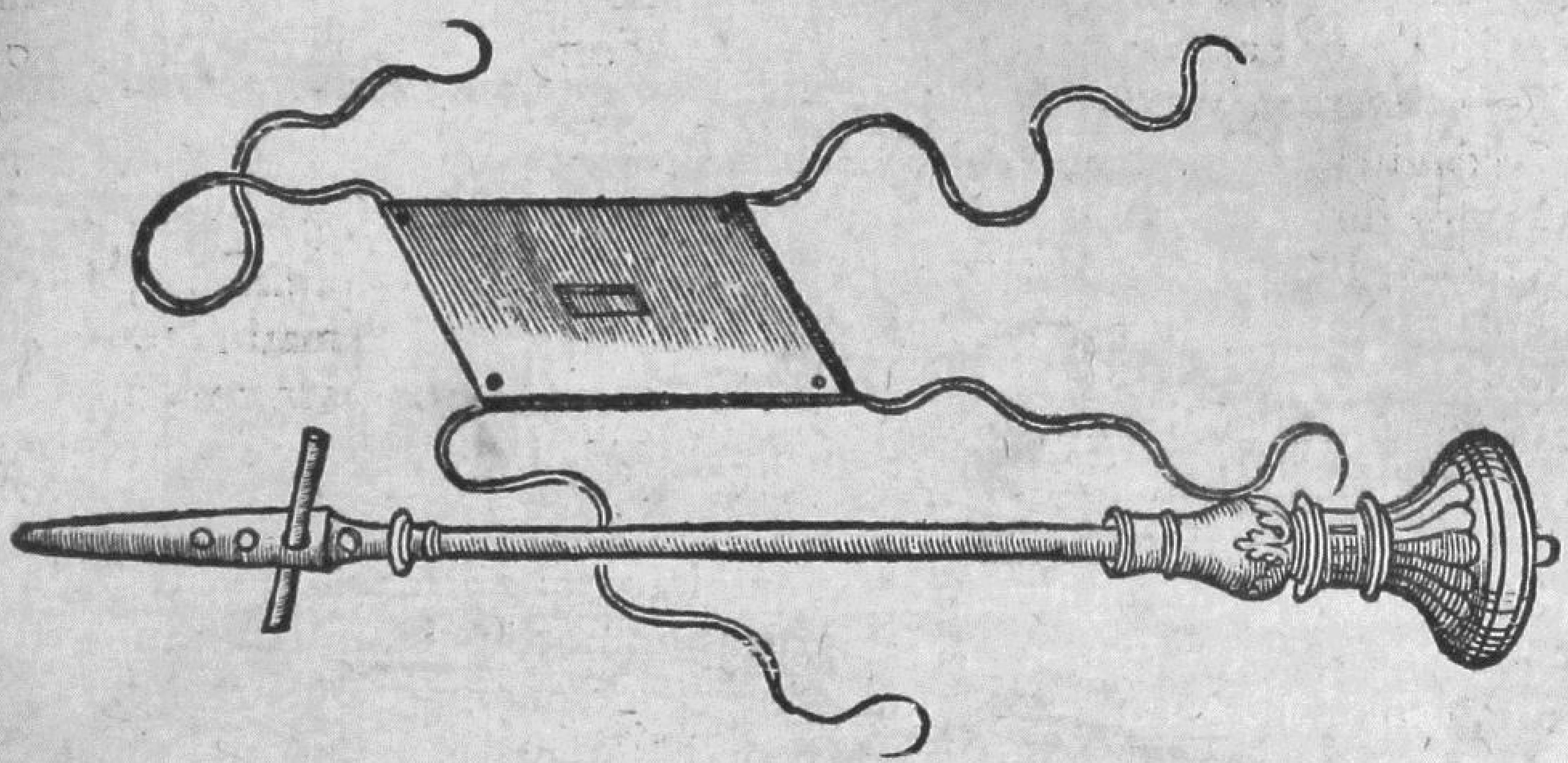
A tranſit: itaque in ſubſidium aduocandus venit Chirurgus, qui infernè ſurſum numerando, apertionem moliatur inter tertiam & quartam veras & legitimas coſtas: idque vel cauterio actuali, ſeu potentiali, vel nouacula supernè dorſum verſus ducta, non autem infernè, ne violenter vaſa quæ infra coſtam diſſeminantur. Tutò & facilè perficietur illa apertio actuali hoc cauterio: id quatuor foraminibus peruium eſt, quorum vnum ſuperius vel inferius, pro inciſionis depreſſione & modo, ſtylo traiicitur tũ eius mucro per ferri laminã media ſui parte foramine, etiam peruiam indeſignatum à Medico locum adigitur, ne fortè titubans manus non attingendas partes, ignito ferro violet. Lamina eiuſmodi nonnihil incurua eſſe debet, quò lateri gibbo facilius aptari poſſit, ſuiſque extremitatibus ex aduerſo latere quatuor loris vinciri. Eius ideò figuram hic appingere placuit.

De mutatione in empyema.

Ratio paracenteſis lateris in empyemate.

Cauterij actualis ad pleuritidem idonei cum ſua lamina Typus.

B

C Quòd ſi corpore, thorace, & coſtis amplioribus, vaſtiſque æger extiterit, licebit coſtas ipſas terebello diuidere & forare. Quomodocunque apertio facta fuerit, pus erit ſenſim & vicibus interpollatis effundendum: Thoraciſque capacitas iniectione detergente ex aquæ hordei ℥ vj. & mellis roſ. ℥ ij. aliiſque ſimilibus in vulnerum curatione fusè explicandis, purulenta eluuie eluenda.

De foranda coſta.

De Hydrope. CAP. XI.

HYDROPS tumor eſt contra naturam, ex aquoſi humoris, flatuum, aut pituitæ copia, aliàs in toto corporis habitu, aliàs in parte aliqua, eáque præſertim alui capacitate quæ peritonæo & inteſtinis interiacet, collecta. Ex hac locorum & materierum diſtinctione variæ emergunt hydropum ſpecies. In primis enim qui alui ſpatium illud replet hydrops, vel humidus eſt, vel ſiccus. Humidus Aſcites dicitur, ab vtris ſimilitudine, quòd D illa capacitate tanquam vtre aquoſus humor concludatur. Siccus verò Tympanites, quod venter flatu turgens, tympani modo tinniat. At cùm vniuerſus corporis habitus humore turget pituitoſo, Anaſarca ſiue Leucophlegmatia nominatur. In vltima hac hydropis ſpecie tument primùm infernæ partes, vt quæ ſitus vitio excipiendæ fluxioni ſint magis obnoxiæ, & à fonte caloris natiui remotiores: itaque ſi comprimantur, impreſſum manet digiti veſtigium: turgidula ægro & pallida facies ſurgit, quo nomine à duabus aliis hydropum ſpeciebus diſtinguitur. In his enim primum venter, hinc quadam conſequutione crura & pedes intumeſcunt. Sunt præterea & particulares hydropes certorum locorum anguſtis terminis definiti, cuiuſmodi exiſtunt in capite Hydrocephalos: in gutture, Bronchocele: in pectore, Pleurocele: in ſcroto, Hydrocele, & ſic de reliquis. Ab eadem tamen omnes cauſa naſcuntur, imbecillitate nempe vel impedimento facultatum alterantium & concoquentium, hepatis præſertim, quàm ſcirrhus, quam intemperiei magnę genus omne inuexit, frigidę præſertim ſiue illa primario contigerit, ſiue ſucceſſione ad intemperiẽ calidam per caloris natiui & inſiti diſſipationem, cuiuſmodi hydrops eſt inſanabilis: ſiue ſympathia

Quid hydrops.

Hydropum differentiæ.

Symptomata.

Cauſæ hydropum.

partis alterius ſupernæ vel infernæ venerit. Nam ſi in pulmonibus, diaphragmate, A
aut renibus intemperies, vitiúmve aliquod conceptum fuerit, id facilè hepatis gibbis per venæ Cauæ ramos qui in eo pertingunt, communicatur. At ſi à liene, ventriculo, meſenterio, inteſtinis, ieiunio præſertim & ileo, malum venerit, in hepatis caua, per venas meſaraicas & alios venæ portæ ramos ſerpit. Sic enim aſthmatici, phthiſici, ſplenici, icterici, imo etiam phrenitici in hydropem incidunt. Omnes denique quibus ſanguis menſtruus aut hæmorrhoidalis præter conſuetudinem ſuppreſſus, vel immoderatius effuſus, calorem natiuum vel obruit, vel imminuit, & extinxit: haud ſecus quàm ignis, vel nimia lignorum mole ſuffocatur, vel inopia marceſcit & extinguitur. Idem expectandum eſt ab alui aut veſicę excrementis, vel ſuppreſſius, vel immoderatius effuſis: ex ciborum frigidiorum & temerè nullóque ordine ingeſtorum copia largiore: ob omni denique externarum cauſarum vitio, quarum occaſione error in victu, vel vitæ inſtituto contingere poteſt.

Cur plerique morbi in hydropē mutentur.

Signa aſcitis.

Aſcites à duabus aliis hydropum ſpeciebus diſtinguitur, tum cauſæ efficientis magnitudine, tum ſymptomatum, vt deiectæ appetentiæ, ſitis & tumoris abdominis vehementia. Sed & commoto B
corpore vel in alterutrum latus inclinato, fluctuantis in vaſe ſemipleno velut aquæ ſonus exauditur. Denique pro corporis conuerſione, & abdominis compreſſione humor variè ſurſum, aut deorſum impellitur, atque partium ad quas appellit compreſſione, varia ſymptomata excitat.

Symptomata.

Diaphragmatis enim compreſſione Diſpnoēam & Tuſſim: in thoracis capacitatem exudatione ſimilia Empyemati ſymptomata excitat. Sed & ſæpè ægri aquoſi humoris, illo veluti Eurypo, aliàs in cœlum rapi, aliàs in aquam demergi ſibi videntur, quod ego nullius ſcriptoris lectione, ſed ipſorum ægrorum narratione didiſci. Si verò aquoſi illi humores ad infernas partes deuoluantur, meatuum compreſſione & anguſtia inteſtinorum & veſicæ, excrementa ſupprimunt. Ægro reſupinato, tumor minor apparet, quia hac atque illac diffunditur: ſtante contrà vel ſedente, maior cernitur, quòd totus humor in aluum ſeu imum ventrem cogitur & compellitur: vnde & pondus in pectine percipitur. Partes corporis ſupernæ marceſcunt ſanguinis qualitate & conſiſtentia ad alendum idonei defectu: at infernæ intumeſcunt ſeroſi & aquoſi humoris ad illas influxu. Pulſus paruus eſt, celer C
& durus cum tenſione.

Prognoſis.

Morbus hic de Chronicorum eſt genere: itaque vix vel nunquam ſanatur, in his præſertim, quibus ab aluo materna, malum eſt congenitum, quibus eſt ventriculi deprauata actio, cachecticis, ſenibus, omnibus denique quibus facultas naturalis languet, & in vitio eſt. Contrà iuuenes & robuſti homines, ſi præſertim febris expertes fuerint, omnes denique qui laborē & ea exercitia ferre poſſunt, quæ ſunt huic morbo curando idonea, facilè conualeſcunt, ſi maximè antequàm collecta aqua computruerit, & ſua contagione viſcera infecerit, Medicum adiuerint.

De cura Hydropis. CAP. XII.

CVRATIONIS initium à leuioribus & mitioribus remediis eſt ducendū: nec niſi his præmiſſis & tentatis, ad paracenteſim veniendū. Medici igitur partes erunt, deſiccantem diætā & aquas ducentia medicamenta, tum per anum, tum per veſicam, deſcribere. Certè Hippocrates hunc D
puluerem, Hydropicis imperat. ♃. canthar. ablatis capitibus & alis ℥ ß. comburentur in furno & fiat puluis, de quo grana duo in vino albo propinentur, hoc enim & ſimilibus remediis natura adiuta, non raro hydropem ſanaſſe viſa eſt.

Lib. 4. de vict. acut. & lib de intern.

Acre diureticum.

Sed quò ſanationē acceleremus, proderit partis natiuum calorem excitare, eorum medicamētorum appoſitione quibus diſcutiendi vis inſit, ſacculis nempe, balneis, litibus, & emplaſtris. Sacculi fient ex macris furfuribus, auena, ſale, ſulphure calidis, vel horū defectu ex arena & cineribus ſæpius calefactis.

Balnea.

Efficaciora balnea ſunt aquæ natura ſalſæ, nitroſæ & ſulphureæ, vel arte, id eſt ſale nitro & ſulphure liquatis præparatæ: quibus ſi addentur rutæ, maioranæ & fœniculi folia, floréſque anethi, ſtæchados & ſimilium, res melius ſuccedet.

Litus.

Litus fient ex oleis rutaceo, anethino, laurino, & ſcillitico, in quibus nonnihil euphorbij, pyretri, aut piperis bullierit: fiet emplaſtrum ex thure, myrrha, Therebinthina, coſto, baccis lauri, Cypero, melle, ſtercoribus bubulo, columbino, caprino, equino, & ſimilibus, quæ etiam per ſe imponi poterunt.

Emplaſtra.

Si malum perſeueret ad ſynapiſmos & phœnigmos tranſeundum, id eſt ad rubrificantia

A rubrificantia & veſicatoria medicamenta: excitatæ veſicæ erunt relinendæ, vt ſic cenſim coúſque aqua effluat, quoad humor omnis exhauſtus fuerit, & æger ſanitati reſtitutus. Galenus ſcribit agricolas in Aſia cùm triticum ex agro in oppidum in Carris comportant, vbi ſuffurari aliquid volunt, nec tamen deprehendi, fictilia quædam aquæ impleta in medium triticum condere: id enim in ſe per fictilia humorem trahere, tum molem ſibi pondúſque adiicere. Hoc cùm pragmatici quidam Medici legiſſent, arbitrati ſunt tritico vim ineſſe attrahendarum aquarum: ſic vt ſi quis hydrope laborantē in tritici aceruum defoderet, futurum vt humor vniuerſus abſumatur. Certè ſi his remediis nihil Medicus profecerit, ad ſummum exquiſitè remedium id eſt, ad paracenteſim veniendum, de qua quia veterum Medicorū variæ fuêre ſententiæ, illas in medium adducemus & explicabimus. Qui ergo paracētēſim improbant, pernicioſam illā eſſe tribus rationibus concludunt. Prima eſt quòd aquā concluſam effundendo vnà & ſpirituum, adeóque facultatum naturaliū, vitaliū & animalium diſſipationē & exolutionē facit. Altera quòd hepar ſubſtrato aquæ cui ante innatabat velut fulcro, B pendulū dehinc pōdere ſuo diaphragma, totúmque thoracē deprimit, & deorſum trahit, vnde tuſſis ſicca & diſpnoëa. Tertia quòd peritonei ſubſtātia, vtpote neruoſa haud citra periculū pungi aut incidi poteſt, nec puncta aut inciſa facilè agglutinari & vniri ob ſpermaticā naturā & exanguē. His rationibus adductus Eraſiſtratus, paracenteſim vt exitioſam damnabat: inutilē verò & ipſam eſſe ſequētibus rationibus ſuadebat: nēpe quòd aqua effuſa nō vnà ſecū effundit & tollit hydropes cauſam, hepatis nēpe intēperiem, & duritiē, aliorúmque viſcerū, quò fit vt nouis aquis ſuſcitatis, promptus ſit in hydropē relapſus. Deinde febris ſitis, intēperieſque viſceris calida & ſicca, quæ cōcluſę aquæ contactu mitigabantur, eiuſdem effuſæ abſentia exaggerantur: quę res Auicennam, Gordoniúmque mouiſſe videtur, vt hic nullos, ille admodum paucos à paracenteſi ſuperſtites fuiſſe diceret: ſed facilis omniū eiuſmodi rationum refutatio eſt. Quòd enim ad primam attinet, Galenus diſſipatorum ſpirituū & exolutarum facultatū, noxam illam in paracenteſim minus diligenter & artificioſè celebratam confert: nempe qua confertim aqua effunditur: profectò ſi illa ratio ponderis aliquid obtinet, procul C à ſalutariū remediorum numero, remouēda, videri debebit phlebotomia, vt qua ſanguis effundatur, cuius ſunt lōgè puriores & tenuiores ſpiritus, quàm qui per hydropicorum aquas diffuſi & permixti dicūtur. Quod verò ſecunda ratio minatur periculū, facilè vitabitur ægro reſupinato & in lecto decumbere iuſſo: ſic enim minimè pendebit hepar. At quod ad tertiam rationem attinet, puerilis ille timor eſt de punctura peritonæi: Nam quæ mala ad neruoſarum partium vulnera ſequuntur, ea ob partis ſenſum exquiſitum contingunt, qui in peritonæo à ſero concluſo malè affecto & alterato, aut nullus aut exiguus ſupereſſe ſolet. Cæterùm ratio & experientia docent, multas partes neruoſas, etiam ipſas per ſe membranas, procul à carnea ſubſtantia ſemotas, vulnere violatas ſanationem admittere: multò certè magis peritonæum vt quod muſculis abdominis ita arctè adhærēt, vt niſi magno conatu ipſū à carne diuellere queāt diſſectores. Quæ verò ratio paracenteſeos inutilitatem arguere videtur, Celſi authoritate refellitur: nō ignoro (inquit) paracenteſim Eraſiſtrato diſplicuiſſe, morbum enim hunc Iocineris putauit, ideóque ita illum eſſe ſanādum, fruſtráque aquam emitti, quæ D vitiato illo ſubinde naſcatur. Sed primū non huius viſceris vnius hoc vitiū eſt: deinde vt inde cœperit tamē aqua niſi emittitur quæ contra naturā ibi ſubſiſtit, & iocineri, & cæteris interioribus partibus nocet, dū ipſarum duritiem vel auget, vel ſaltem tuetur, conuenítque corpus nihilominus eſſe curandū. Atque & ſi non ſemel emiſſus humor, medicinæ tamen locum facit quam intus incluſus impedit. Tantū verò abeſt vt ſeroſus ille, ſalſus & corruptus humor, febrē, ſitímque lenire poſſit, vt contrà augeat. Sed & vnà intēperiem frigidam auget, dum calorem natiuū copia obruit & extinguit. Auicēnæ verò & Gordonio ſatisfaciet Cęlij Aureliani Medici nobiliſſimi, & ſi methodici authoritas: Qui (inquit) proferre audēt omnes quibus vētre ſecto aqua emiſſa eſt mortuos, mentiuntur. Multos enim ipſi hoc remedij genere conualuiſſe vidimus: quòd ſi qui perierunt contigit id vel tardius, vel negligentius adminiſtratæ paracenteſos culpa. Hoc vnum, quod controuerſiarum errores omnes tollat, addam, parum prudenter de remedio ambigi cū eò neceſſitatis æger redactus, vt eo ſolo ipſi ſuccurri poſſit. Nūc qua ratione incidi venter debeat, aperiendū. Si iecoris vitio hydrops cōtingat, ſiniſtra in parte ſectio faciēda eſt: ſi verò lienis, in dextra: nam ſi in latus ſectū decūberet æger,

Veſicatoria.

Li. de facul. nat. 1.

Variæ de paracenteſi opiniones.

Contra paracenteſim rationes.

Eraſiſtrati rationes cōtra paracēteſim.

Pro paracenteſi rationes

Lib. 3. cap. 21.

Lib. de morbis ch. cap. de hydrope.

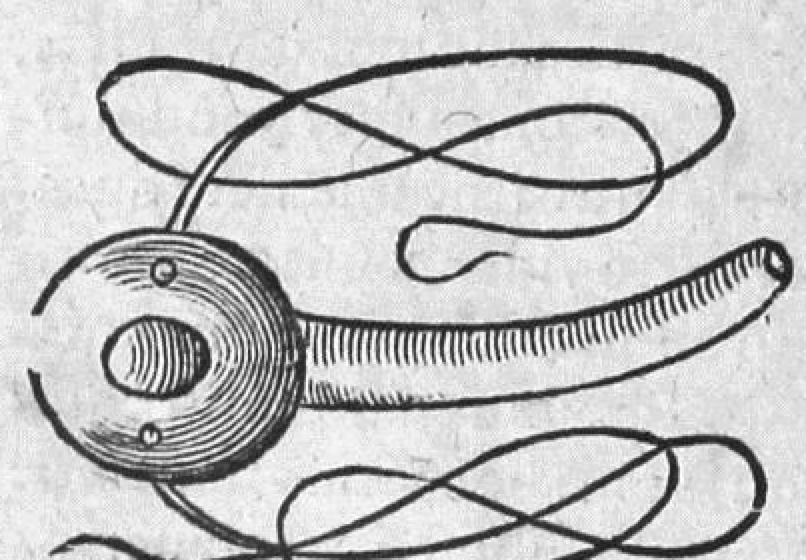
Variis in locis fit paracenteſis pro viſceris peccātis varietate.

vulneris ipſum dolor continenter affligeret, aquáque in eum locum deuoluta qua ſectio eſt, continenter ſtillaret vnde facultatum exolutio. Ternum digitorum infra vmbilicum ſpatio ſectio facienda eſt, ad latus nempe rectorum muſculorum, non autem ad lineam quam vocant, Albam, neque ad reliquorum epigaſtrij muſculorum aponeuroſes, vt dolori, & vnionis difficultati obuiam eatur. Curandum igitur vt æger in dextrum latus iaceat, ſi in ſiniſtro latere inciſio facienda eſt: aut in ſiniſtrum, ſi in dextro: huic Chirurgus tum ſua, tum adſtantis miniſtri manu, cutem abdominis cum ſubiecto panniculo carnoſo carpet, & ſeorſum abducet: ſeorſum abductam, per tranſuerſum ad ſubiectam vſque carnem ſectione diuidet: quo perfecto cutem diuiſam ſurſum, ſtomachũ verſus, quàm maxima poterit contentione compellet, vt cùm vulnus, carni ſubiectæ mox infligendum, conſolidandũ erit, cutis ſuo in illud relapſu, ei operi inſeruiat: tũ ergo vulnere non ita magno carnẽ muſculoſam atque peritonæũ diuidet, inuiolatis omẽto atque inteſtinis. In vulnus tubulũ peniculi forma ſeu fiſtulã auream, aut argenteam incuruam, tubuli pennæ anſerinæ craſſitie & ſemidigiti longitudine immittet. Quæ ne in ventris excidat capacitatem, capite erit latiore: eodémque duobus foraminulis peruio, per quæ traiecto funiculo ea arte ad mediũ corpꝰ religabitur, vt dimoueri niſi Chirurgi arbitrio nequeat: in fiſtulã indetur ſpongia quæ ſtillantem excipiat humorem: eadem detrahetur dum erit effundẽda aqua: effundetur autem non confertim, ſed paulatim metu diſſipationis ſpirituum & facultatũ exolutionis, quod cuidã hydrope laboranti cõtigiſſe vidi. Hic cũ morbi & remediorũ impatientiam ipſe ſibi ventrem adacto ſtylo pupugiſſet, atque aquarum effuſione tanquam humoris adeóque morbi leuatione, mirum in modum geſtiret, intra paucas horas interiit, cum excurrentis aquæ impetus nulla arte ſiſti poſſet, quod nõ eſſet arte facta inciſio. Nec verò ſat erit ea quam diximus arte, humori viam aperuiſſe, ſed & duplicatis pannis ac ligatura forti, externum fiſtulæ orificium obturandum & obfirmandum veniet, ne quidquam aquæ imprudentibus vel inuitis nobis effluat. Notandũ verò eſt nõ ante ex ipſo vulnere extrahendam fiſtulã, quàm quantũ volumus, & tumoris ratio expoſcit aquæ effluxerit: ſemel enim extracta, non facilè poſtea reſtitui poteſt, ac citra vim, dolorémque vulneris labris aptari quod cutis & panniculus carnoſus, ſuo in carnis ſeu muſculorum vulnus relapſu ipſum operiant. Cæterùm interim dum effundetur aqua, cibando ægro & ipſius viribus diligenter erit prouidendum: nam ſi languere illæ & debilitari videantur, ſiſtenda erit ad aliquot dies aquarum effuſio, qua tandẽ ex voto perfecta, ita conſolidãdũ erit vulnus, vt caueat Chirurgus ne in fiſtulã degeneret.

Ratio faciẽda paracẽteſis. — *Hiſtoria.* — *De extrahenda fiſtula cautio.*

A — B — C

Typus tubuli peniculiformis.

Effundẽdæ poſt paracẽteſim aquæ alia ratio.

Alij alia ratione aquæ effluxũ moliũtur. Nã inciſione facta vulneris labra acu filũ ducente transadigunt. Multũ autẽ carnoſæ ſubſtantiæ acu cõprehẽdunt, ne cõtentionis in aducẽdis labris impetu dilaceretur, dilanietúrque quod eſt cõprehenſum. Hinc filũ ipſum ſurſum, deorſúmque per adactæ in tranſuerſum acus ambo extrema obuoluitur, quẽadmodũ in roſtro leporino fieri ſolet, quo ſic arctius vulneris labra cohæreat, nec aquæ vel guttula inuito Chirurgo elabi poſſit. Nonnũquam curati & ſanati hydropici, in icterum incidũt, quibus ego hac ratione mederi ſoleo. ℞. ſterc. anſer. ℨ ij. diſſolue in ℥ iij. vini al. coletur. fiat potio detur horis duabꝰ ante paſtũ. D

Contra icterum.

De Vmbilici tumore & relaxatione. CAP. XIII.

Vmbilici tumoris cauſæ variæ.

EXOMPHALOS ſiue Vmbilici tumor, fit peritonæo vel laxato, vel rupto. Hac enim occaſione ſæpè inteſtina, ſæpè & omentum in vmbilici ſedem incidunt, nonnunquam & illic caro ſuperflua gignitur: aliàs à ſanguinis eo loco effuſi copia, tumor ille eſt vt in aneuriſmate: aliàs à flatu: aliàs ab aquoſo humore. Si ab omento tumor eſt, pars ipſa ſuum, id eſt cutis colorem retinebit, mollis tumor erit & ferè indolens, quique ſine murmure reſidet, vel ad appreſſum digitorum, vel ex ſeſe reſupinato ægro.

Signa tumẽtis vmbilici ab omẽto.

At ab

A At ab inteſtinis tumor magis eſt inæqualis, atque cum appreſſione digitorum intrò compellitur, tale murmur exauditur quale in Enterocele. Si à carne ſuperflua tumor eſt, durior erit & magis contumax, nec ad regreſſum in corpus facilis & ſequax, quãtumuis æger ſupinus digitis comprimat. A flatu tumor mollior eſt, ſed nec remigrare in corpus habilis, & ſub vngui tinniens tympanuli inſtar. Si ab aquoſo humore tumor ſit, omnia habet cum flatuoſo communia, niſi quòd obſcurior eſt & ſine tinnitu. Si ab effuſione ſanguinis exiſtit, liuido colore eſt: ac ſi ſanguis effuſus, arterialis fuerit, ſigna adſunt aneuriſmatis. Quare cùm ab inteſtinis, omento, flatu, aquoſóve humore tumor eſt, Chirurgia curationem admittit: minimè verò ſi à carnea mole aut ecchymoſi extiterit. Ab omento & inteſtinis vmbilici tumor, vt curetur, ſupinus iacere debet æger, indéque omentum & inteſtina in ſuum locum digitis compelli, hinc cutis qua tumor circumſcribebatur ſurſum digitis eſt adducenda, & acu funiculum tortum ac validiuſculum ducente tranſuerberanda: in ambitu, ſcutificatu altiore concidenda, quò dehinc agglutinari facilius poſſit. Tum ter, quatérque pro B diſtentionis & tumoris modo acu iterũ tranſadigenda, & validius funiculo conſtringenda, vt conſtricta cutis vnà cũ ligaturis tandem excidat. Sed & ſic diſtentam cutem amputare licet ligatura tenus, indéque cicatrice vt decet obducere. Flatuoſus vmbilici tumor iiſdem remediis curabitur, quibus Phyſocelen mox curari dicemus. Aquoſus verò leui inciſione facta effundetur, tandiúque aperta inciſio tenebitur, quo ad aqua omnis exhauſta fuerit.

Signa ab inteſtino. A carne. A Flatu. Ab humore aquoſo. Ab ecchymoſi. Quî vmbilici tumor Chirurgia curationem non admittat. Chirurgica curatio.

De Inguinum & Scroti tumoribus, quos Hernias nominant.
CAP. XIIII.

VETERES Medici Herniarũ plures ſpecies conſtituêre, reuera tamẽ tres tantùm eo nomine ſunt donãdæ: inteſtinalis nempe, Zirbalis, & ex vtriſque mixta. Quæ Herniarum aliæ dicuntur ſpecies ex ſimilitudine potius quàm rei veritate in hunc ordinem venêre, non enim in illis loco excidunt inteſtina vel omentum: his omnibus nomen Græci indidêre, tum C ex tumoris ſede, tum ex materia. Sic enim quæ vltra inguina non deſcendit, nec in ſcrotum deuoluitur, incompletam herniam, Bubonocelem nominarunt: completam verò, quę in ſcrotum penetrabat: ſi quidem ab inteſtino deuoluto exiſteret, Enterocelen: ſi ab omento, Epiplocelen: ſi ab vtroque ſimul Enteroepiplocelen nuncuparunt: quòd ſi ab aquoſo humore exiſtit tumor, Hydrocelen: ſi à flatu, Phyſocelen: ſi ab vtroque, Hydrophiſocelen dicunt. Si carnea moles circa teſticulum, vel in teſticuli ſubſtantia concreuerit, Sarcocele nominatur. Si venæ vario implexu intertextæ & diuaricatæ in ſcroto & teſtibus intumuerint, Cirſoceles nomen obtinet tumor. Si verò humores eo loci incluſi vel tranſmiſſi fuerint, à prędominante humore tumori nomẽ inditur, quemadmodum initio tractatus de Tumoribus notauimus. Cauſæ multæ exiſtunt: nẽpe violẽtior omnis motus, ictus, caſus ex alto, vomitus, tuſſis, ſaltus, equitatio in equo ſuccuſſatorio, clamor tubarũ, & litui incentus, grauis oneris geſtatio & ſublatio, tortura, ciborum etiam viſcidorũ & flatuoſorum immoderatior vſus. Talia enim omnia vel laxare, vel rumpere peritonæũ poſſunt, tenuẽ nempe & tenſam membranã.
D Signa. Bubonoceles ſunt tumor rotundus in inguine, qui preſſus intrò facilè compellitur. Enteroceles ſigna ſunt, tumor durus in ſcroto, qui cõpulſus remeat & abſcedit cũ murmurillo & dolore. Ab omento verò tumor eſt laxus, & ad contractũ velut laneus, & qui difficilius, quã qui ab inteſtino eſt intrò cõpellitur, ſine murmure tamẽ & dolore: nam inteſtinorũ ſubſtantia cùm vna ſit & ſibi continua, ipſa nonmodò ſibi inuicẽ ſuccedunt, ſed & cõſequutione quadam tanquã in choro ſe mutuo trahũt, fuga diſtẽtionis, quæ in eorum corpore membranoſo non poteſt nõ eſſe dolorifica, propter loci mutationẽ ab eo qui ſecundum naturam eſt, in non naturalem: quorum omniũ nihil cadere in omentũ poteſt, cũ ſit corpus ſtupidũ ac ferè inſenſibile, graue, iners & immobile. Rupti peritonei ſigna ſunt, tumoris ſubitum & repentinum incrementum, dolor acutus & lancinans: nam laxato tantùm peritonæo ſenſim adeóque exiguo cum dolore creſcit tumor: eiuſmodi tamen dolor toties repetit, quoties lapſo inteſtino, vel omento tumor renouatur: quod rupto peritonæo non contingit: nam ſemel aperta & patefacta iamiam lapſuro corpori via, renouatur tumor ſine vlla diſtentione, adeóque ſine dolore effatu digno. Reliqua ſigna ſuis quæque dicentur locis. Nonnunquã

Tres tantũ herniæ ſpecies. Bubonocele. Enterocele & Epiplocele. Phyſocele. Sarcocele. Cirſocele. Cauſæ. Signa. Cur inteſtina facilius remeant in ſuam ſedem quàm omẽtum.

Quæ cauſa ſit cur aliquando cõpelli nequeant in ſuum locum inteſtina & omentũ.

contigit vt inteſtina & omentum tenaciter ſic adhæreant peritonæi proceſſui, vt repelli in ſuam ſedem nequeant: A contumax illa adhæſio contingit interuentu materiæ viſcidæ, vel excoriationis occaſione, quam ruſtica Chirurgi manus, violentiore inteſtini vel omenti in locum ſuum compulſione, excitarit. Sed & eidem adhæſioni occaſionem præbent diuturnior inteſtini in ſcroto mora, & ſubligaculi arte confecti contemptus.

Quæ hernia incurabilis.

Hernia perfecta & inueterata ex rupto peritonęi proceſſu in conſtantis ætatis hominibus nunquam vel rarò admodum curationem admittit.

Monſtroſæ magnitudinis ſine periculo hernia.

Notandum verò quòd per peritonæi magnas ruptiones, inteſtina ad capitis humani craſſitiem in ſcrotum dilabi poſſunt ſine magno dolore & vitæ periculo, quod per loci & rupturæ amplitudinem fæces, vt facilè ſubire, ſic facilè regredi, poſſint.

De cura Herniarum. CAP. XV.

Quibus herniis pueri obnoxij.

QVIA pueri ſunt valdè obnoxij Herniis, nõ quidẽ carnoſis aut varicoſis, ſed aquoſis, ventoſis, maximè verò inteſtinalibus ex aſſiduo & labo- B rioſo eiulatu & tuſſi. Ideò de harum curatione primo loco dicemus.

Curatio Chirurgica.

Vocatus ergo Chirurgus ad inteſtini lapſi reſtitutionem, puerulum ſeu in menſa, ſeu in lecto eo ſitu collocabit, vt capite ſit depreſſiore, natibus verò & cruribus altioribus, tum ſenſim & blandè manibus inteſtinum in ſuam ſedem compellet, compulſóque fouebit inguen fotu aſtringente, in vteri prolapſu deſcripto:

Adſtringẽs cataplaſma.

inde id remedium apponet. ℞. præſcriptæ decoctionis quantum ſufficit, farinæ hordei & fabarum an. ℥ j. puluer. aloes, maſtichis, myrtill. & ſarcoco. an. ʒ ß. boli armeni. ʒ ij. concorporentur, & fiat cataplaſma ſecundum artem. Eodem conſilio admouere poterit emplaſtrum cõtra rupturam: ſed ſumma curationis in complicatis pannis & ſubligaculis affabrè factis, faſciíſque artificioſè concinnatis, vt inteſtinum reſtitutum loco ſuo contineatur, conſiſtit: in quam rem puerum in cunabulis ſuis ad triginta aut quadraginta dies, ita vt prædiximus, ſitum continebit, atque à clamore, eiulatu, & tuſſi prohibebit.

Serm. 1. cap. 24.

Aëtius iubet papyrum in aqua triduo macerari, atque in globulum coactam inguini apponi, repoſito prius inteſtino. Nam triduana adhæſio- C ne remedium id à delapſu vindicare. Erit verò vt reor, efficacius ſi non in communi, ſed in aqua adſtringente in vteri prolapſu deſcripta, papyrus maceretur:

Caſtratorũ dolus & auaritia.

profectò eiuſmodi remediorum ope multos ſanaui, & caſtratorum manibus teſticulorum puerilium auidis, ob vberem inde lucrum, eripui. Doloſo illi commento, parentibus perſuadent, immedicabilem eſſe inteſtini in ſcrotum prolapſum: quod tamen falſum eſſe conuincet experientia, ſi eo quo diximus modo cura adminiſtretur, laxato præſertim, tantùm ac non rupto peritonæo: nam eius proceſſus quo tanquam decliui via inteſtino lapſus eſt, temporis & ætatis progreſſu arctatur & conſtringitur, dum interim inteſtina incraſſantur.

Alia ars ſanandarũ herniarũ.

Chirurgus quidam fide dignus narrauit mihi, multos à ſe hac arte curatos pueros: Magnetem in tenuiſſimum pollinem redigebat, & in polenta exhibebat. Inde verò inguen qua præcipitabatur inteſtinum, melle inungebat, & ſubtili ferri limatura aſpergebat, id genus remedij per decem aut duodecim dies adminiſtrabat, parte de cætero faſcia & ſubligaculo vt decet conſtricta.

Ratio nouiſſime deſcripti remedij.

Remedij illius efficacia ex eo pendere videtur, quòd magnes inſita à natura ferri quod ingui- D ni aſperſum eſt attrahendi cupiditate, impetu quodam violento carnoſas & adipoſas particulas interiectas ſibi adiungit: quæ peritonæi laxitatem vndique comprimentes & conſtringentes, imò ex ſucceſſu temporis hæſu tenaci ipſi ſe adiungẽtes, viã lapſuro inteſtino vel omento intercipiunt: quod non magis à ratione abhorrens videri debet, quàm quod intuemur ipſum magnetem per interiecti tabulati craſſitiem ferrum poſt ſe hac illac diſtrahere.

Aliud remedium.

Affirmabat idem Chirurgus, ſequens remedium frequenter & fœliciter à ſe vſurpatum: limaces rubros fictili incluſos in furno cinefaciebat, collectúmque inde puluerem infantulis in polenta, prouectioribus in iuſculis exhibebat. Cæterùm in hoc morbo nihil deſperandum eſſe, poſſéque etiam curationem conſtãtis ætatis hominibus, vt quadragenariis, qui tres corporis dimẽſiones impleuerint, fœliciter procedere, ſequẽs teſtatur hiſtoria.

Hiſtoria notatu digniſſima.

Erat ſacrificus quidã in ſancti Andreę parœcia, Ioannes Moretus nomine, cui ex officio incumbebat epiſtolam, quoties rei & diei celebritas poſcebat, alta voce decantare. Cùm igitur Enterocele laboraret, acceſſit ad me opẽ efflagitans: graui enim ſe dolore premi, tum præſertim cũ epiſtolam cõtentius declamaret:

A declamaret: Enteroceles animaduerſa magnitudine, ſuaſi vt alium in ſuum locũ ſuffi-ceret. Itaque impetrata à Curione Domino Clerico facultatis Theologię decano, cauſaria miſſione, ſe mihi commiſit, hominẽ ex arte tractaui, atque vt nunquam ſine ſubligaculo eſſet imperaui: paruit meis conſiliis. Cùm quinquennio vel ſexcennio poſt obuium ipſum habuiſſem, rogaui quî haberet, per bellè reſpondit: immunem enim ſe penitus ab eo quo ante vexabatur morbo eſſe. Quod ego mihi ante perſuadere non potui, qua diligenti genitalium ipſius obſeruatione, rei veritatem vt ipſe narrauerat oculis fidelibus ſum aſſequutus. Sed cùm ſemeſtri ſpatio poſt ex pleuritide interiiſſet, Curionis domum in qua ſacrificus ille commorabatur adij: cadaueris copiam mihi fieri impetraui, vt ego animaduerterem ecquid rei natura in via illa, qua inteſtina deuoluebantur eſſet commolita. Teſtem Deum appello, me circum foramen proceſſus peritonæi ſubſtantiam comperiſſe adipoſam, oui minoris magnitudine, eò loci ſic tenaciter adhærentem, vt vix ipſam ſine vicinarum partium diuulſione inde diſtrahere potuerim. Atque hoc illi ad ſanitatem compendium extiterat: admira-
B tione verò & obſeruatione digniſſimum eſt, quòd natura vel paulum arte adiuta morbos ſanat, qui cenſentur immedicabiles. Caput curationis in eo conſiſtit ſi ſubligaculis inteſtinum ſuo loco fideliter contineamus, eo quo ſequentes duæ figuræ monſtrant modo.

Nihil in morbis natura duce & arte comite deſperandum.

Quanta vis ſubligaculi.

C

D

Figura hominis vna parte rupti cum ſubligaculo, cuius ſcutum tribus prominere debet tuberculis, duobus quidem ſuperna, vno autem inferna parte, his interiecta in medio cauitas eſſe debet, ne arctius oſſa pubis premat, & dolorem inferat: à me non ita pridẽ inuenta eſt eiuſmodi ſubligaculi ratio, cæteriſque tutior viſa, ad inteſtini & omenti delapſum prohibendum.

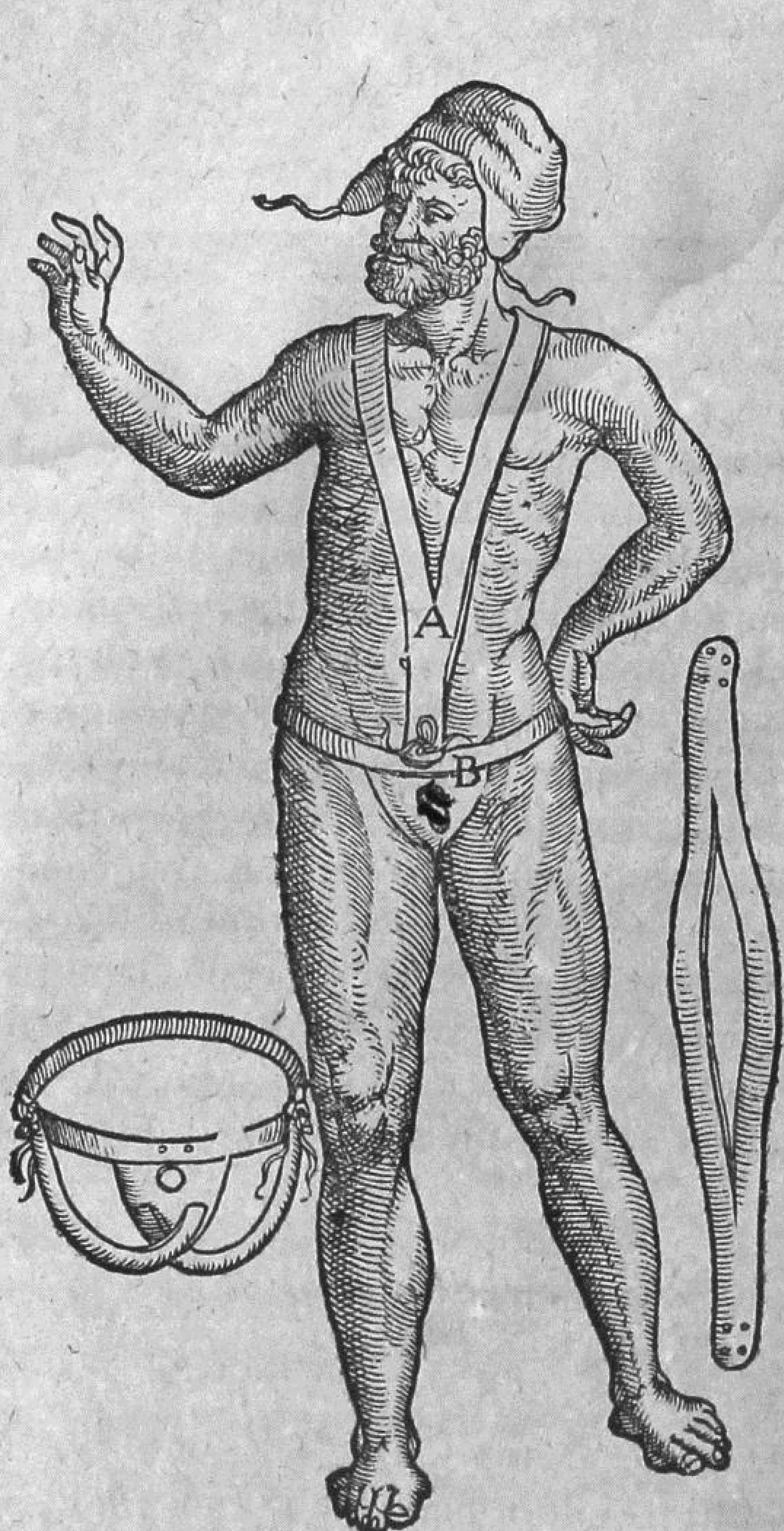
A. *Faſciam ſcapularem monſtrat, quæ antica & poſtica parte ad cingulum ſubligaculi vincitur.*

B. *Subligaculum.*

C. *Cauitatem in tuberculorum medio relictam.*

A

Alia figura hominis vtraque parte rupti, mõſtrans qua arte, qua ſubligaculi ſpecie, & cuiuſmodi ſcapulari faſcia vinciri ex vtroque inguine debeat.

A. *Monſtrat ſcapularem faſciam in medio fiſſam qua caput prodeat.*

BB. *Subligaculum cum duobus ſcutis, inter quæ foramen hiat tranſmittendo peni. Singulorum ſcutorum forma eadem eſſe debet cum ſuperiore.* B

Diæta.

Interim non eſt omittenda diæta: interdicendum omnibus quæ vel laxare, & dilatare, vel rupere poſſunt proceſſum peritonæi: de quibus abundè ante egimus. Nonnunquam maximè verò ſenibus inteſtina in ſuum locum reſtitui nequeunt, propter induratam in illis fæcum copiam: in hoc caſu violentius non erunt compellenda, ſed æger lecto continendus, ac illi capite C depreſſiore & cruribus altioribus exiſtenti, cataplaſma ſequens apponetur.

Ad remolliendas fæces cataplaſma.

♃. rad. alth. & lil. an. ℥ ij. ſeminis lini & fœnug. an. ℥ ß. fol. maluæ viol. & pariet. an. m. ß. coquãtur in aqua communi, poſtea tundantur & traiiciantur per ſetaceum, addendo butyri recentis ſine ſale, & olei liliorum quantum ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ, applicetur calidè ſcroto & imo ventri. Huius remedij ope vbi per noctem hæſiſſet non raro inteſtina viſa ſunt ipſa per ſe ſine Chirurgi manu in ſuum locum remigraſſe, flatibus nempe reſolutis quæ fæcum regreſſum in aliud inteſtinum, quà vacuari & excludi poſſent, intercipiebant. Quòd ſi nec ſic quidem fæces regrediantur, flatibus adhuc obſiſtentibus & minimè diſcuſſis, iniiciendus erit clyſter remoliens, & flatibus diſcutiendis idoneus, cum pauco oleo terebinthino, anethino, iuniperino, aut fœniculaceo, per quintam eſſentiam extractis. Ad idem valent clyſteres ex vino maluatico, oleo nucum, & aquæ vitæ, vel alicuius oleorum D prædictorum exigua quantitate. Sæpè contingit vt ne ſic quidem inteſtina reſtitui poſſint, quod peritonei proceſſus non ſatis pateat, nam delapſæ vnà cum inteſtino ſenſim in ſcrotum fæces ibi partim indurantur, partim flatuum acceſſione per reſolutionem auctæ tantum tumorem excitant, vt remeare per id cauum nequeant, per quod paulo ante ſubiuerunt. Quò fit, vt à putredine concluſæ eluuiei, ſuccedat inflammatio, & noua ſubinde doloris acceſſio: tandémque fæcum egreſſu deorſum per anum prohibitarum ſurſum per os regreſſus & vomitus. Affectionem hanc vulgò Miſerere mei nominãt. Huic vt occuratur ſymptomati, tẽtanda potius extrema remedia ſunt quã vt ſinamus ęgrũ tam turpi & fœdo genere mortis è vita emigrare. Occuremus autẽ Chirurgia, hoc qui ſequitur modo: Ægrũ ſupinũ in mẽſa vel ſcãno religabimus mox in ſuperiore ſcroti parte inciſionem faciemus, intacta inteſtinorum ſubſtantia, habenda deinde cannula argentea craſſitie pennæ anſerinæ, vna ſui parte rotunda & gibba, altera autem caua quemadmodum ſubiecta figura monſtratur.

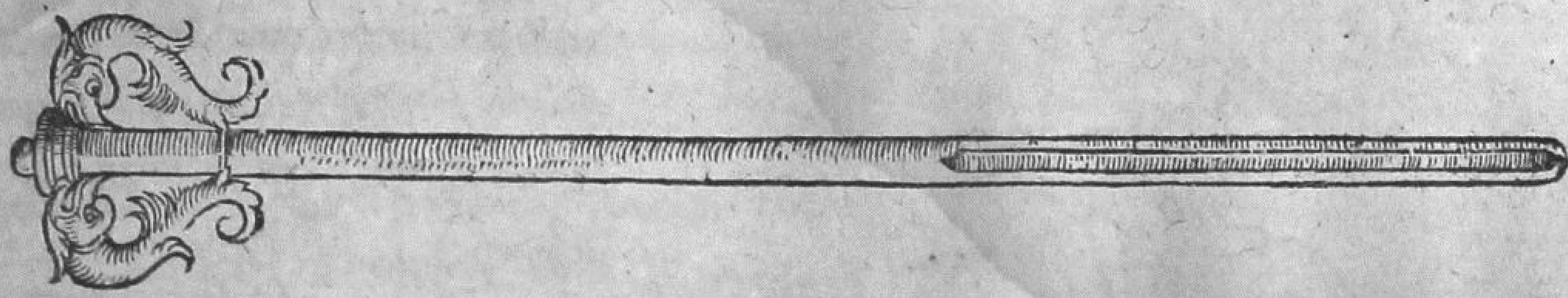
Olea chymica.

Ileus epigenomenon herniæ ſymptoma.

Herniæ ileoſæ Chirurgica curatio.

Fiſtulæ

A *Fiſtulæ ſeu Cannulæ figura.*

Illam in inciſionis locũ indemus,& peritonæi,vnà cum ſcroto inciſi, productioni quàm longa producitur adactã ſubiiciemus,vt ſecnndũ eã cauitatẽ,peritonæi proceſſum,inſertæ cannulæ beneficio à contentis inteſtinis diuulſum,recto ductu illæſis inteſtinis,nouacula diuidere poſſimus. Inciſione mediocri facta ſenſim digitis in aluum compellentur inteſtina:hincque ſutura, tantùm inciſi peritonæi comprehendetur, B quantum ſatis eſſe videbitur,vt per ipſum anguſtiorem redditum, nihil dehinc cicatrice obducta in ſcrotum elabatur. Quòd ſi induratarum,vel mora,vel inflammationis ardore,fæcum tanta ſubſit copia, vt inciſio illa non ſit ſufficiens compellendis in ſuum locum inteſtinis,longior inciſio,impulſa ſurſum ventrem verſus cannula,faciẽda eſt:adeò vt libero regreſſui inteſtinorum in aluum ſatis eſſe poſſit, tum Gaſtroraphia vt decet celebrabitur,& ſutura anguſtiore reddito peritonæi proceſſu, lapſuris inteſtinis vel omento via intercludetur,de cætero vulnus vt artis eſt curabitur. Sed priuſquàm te ad id opus accingas, expendendum diligenter, num ægro adſint, & valeant vires, nec niſi prognoſi inſtituta, & amicis ægri enunciata, tentandum quidquam.

Longior peritonæi inciſio.

De ligatura aurea,ſeu Puncto, vt loquuntur, Aureo. CAP. XVI.

C SI omnibus illis modis ſanationem Hernia non admiſerit,propter laxati aut rupti peritonæi ingentem continui ſolutionem, atque æger aſſidentium amicorum conſenſu paratus ſit ſanitatis ſpe aleam omnem ſubire, tentabitur curatio puncto,quod vocant Aureum: ad quam rem, ſolerti & ſtrenua manu Chirurgus aduocabitur. Faciet is inciſionem ſupra os pubis,in quam ſpecillum immittet,deſcriptę paulò ante cannulæ ſimile,illúdque ſub peritonæi proceſſu ſecundum ipſius longitudinem impellet, atque ſurrigendo à vicinis fibroſis & neruoſis corporibus quibus adhæreſcit diuellet, mox & vaſa ſpermatica cum cremaſtere teſticuli muſculo abſtrahet,quibus perfectis ipſum proceſſum ſeorſum abducet,eiúſque quantum laxius eſt exiguis & laxis forcipibus, foraminibus in medio peruiis,comprehendet,atque acu,quinque vel ſex fila, ducente transadiget quàm proximè vaſa ſpermatica & cremaſterem muſculum. Sed & iterùm ducenda erit acus in eius quod ex proceſſu reſtat medium, vnà comprehenſis vulneris labris: tum arcto nodo filum conſtringendum,& à ſectione tantum eius relinquendum quãtum ſatis ſit,vt extrorſum è vulnere pendeat. Id filum putredine ſenſim diſſoluetur ex D ſeſe:nec verò ante abſtrahendum, quàm natura in ligaturæ locum carnem regenerauerit & repoſuerit,aliàs fruſtra omnis conſumptus fuerit labor. Denique vulnus detergetur, carne implebitur, & cicatrice obducetur, cuius calloſa durities,delapſuro iterum inteſtino vel omento obſtabit. Viſi ſunt alij Chirurgi,qui alia arte punctum eiuſmodi aureum perficerent. Cutem ſupra os pubis incidunt, qua parte delapſus fieri ſolet ad peritonæi vſque proceſſum, ſúbque ipſum retectum tenuem virgulam aureã ſemel atque iterùm ducunt, ipſámque ductam tantùm conſtringunt, quantum proceſſus eiuſmodi laxitati corrigendæ ſufficiat,liberis interim ab adſtrictione vaſis ſpermaticis. Hinc extrema virgulæ capita, bis & tertiò exiguis forcipibus,ſibi mutuò intorquent & implicant, quod ſupereſt eius reſecant: quod à ſectione reliquũ extat, id intortum obuoluunt,ne ſuperinductam carnem acumine ſuo pungat:mox relicta illic aurea virgula vulnus ad inſtar vulnerum ſimplicium curant:ægrum in lecto cruribus altioribus & capite depreſſiore per quindecim vel viginti dies continent. Hac arte multi ſanati ſunt:alij in morbum relapſi ſunt, virgulæ malè complicatæ occaſione. Eſt & alia puncti aurei ratio,quam ego expeditiorem & tutiorem iudico, vel hoc no-

Chirurgica curatio per punctum aureum.

mine quod nihil heterogeneum in parte poſt ſanationem relinquit. Ergo virgulæ aureæ loco plumbeam inducunt, quæ vno tantùm circumactu proceſſum peritonæi cõplectatur, hinc quantum opus eſt conſtringitur, non ſcilicet laxius ne lapſuro corpori viam relinquat, neque arctius, ne intercluſo ſpiritibus & nutritioni ingreſſu gangræna inuadat: reliqua eius extrema extrorſum prominere & pendere ſinuntur: cum temporis mora callum contraxiſſe peritonæi illa contractura videtur, tum inducta euoluitur & molliter ſubducitur virgula, reliqua inde vulneris curatio arte perficitur. Cęterùm non temerè ſe & inconſulto Medico, ad id opus præcipitet Chirurgus: fit enim non rarò vt naturæ ignauia etiam in adultis, nõdum in ſcrotum propulſi ſint teſticuli, ſed diu ſegniter in inguinibus reſtitent tumorem excitãtes cum dolore, quæ res Chirurgo minimè malo Enteroceles opinionem facit: itaque dum repellentibus & ſubligaculis tumorem illum compellere nititur doloris incrementum facit, & deſcenſum teſticuli in ſcrotum remoratur. Id ego non ita pridem in puero quem Chirurgus imperitus diu tanquam Hernioſum fruſtrà & miſerè curauerat animaduerti: nam cùm vnicum in ſcroto teſtem ſubeſſe animaduertiſſem, ac nunquam caſtratum puerum reſciuiſſem, procul dehinc ab ipſo emplaſtra & ſubligacula remoueri iuſſi, parentibúſq; edixi vt ipſum curſare & ſaltare permitterẽt, quò otioſè ceſſans promoueretur in ſcrotum teſticulus, quæ res euẽtum vt prædixeram ſenſim & ſine dolore habuit. Affectionis eiuſmodi ratio vt intelligatur, ſciendum eſt marem à fœmina caloris tantùm efficacia differre. Efficacis autem caloris eſt foras propellere, vt frigoris intrò cohibere. Hinc fit, vt teſtes maribus foras ex ſcroto pendeant, fœminis autem in imo ventre cõcluſi lateãt. Contingit igitur vt in maribus quibuſdam natura frigidioribus teſtes aliquandiu occluſi contineantur, donec iuuenili tandem ardore deorſum in ſcrotũ propellantur. Sed vt ad inſtitutam de ſcroto tractationem redeamus, etſi ea curandarum herniarum via dolore & periculo non vacet, tutior tamen eſt quàm illa quæ fit per caſtrationem, quæ ægros remedij crudelitate euectos, manifeſto mortis periculo exponit. Caſtratores enim dum timent ne curatione abſoluta, ſuperſtes ſit relaxatio, violẽto tractu peritonæi proceſſum à partibus quibus adhæret, diuellunt, vnáque neruum à ſexta coniugatione qui ad teſtem pergit, eandem vim vaſis ſpermaticis inferunt: quibus ex rebus dolor excitatur, ingens conuulſio, hæmorrhagia, inflammatio, putredo, ac deniq; mors, vt ego in multis obſeruaui, quos paucis poſt diebus quàm execti fuerant mortuos diſſecui. Hæc pericula & damna etſi nonnulli euadant, illi tamen generandi facultate per omnem dehinc vitam priuantur, cuius gratia teſtes natura largita eſt, tanquam partes humanæ ſpeciei conſeruandæ in primis neceſſarias. Quo nomine Galenus ipſos præferre cordi non eſt veritus, quòd cor vitæ principium ſit, at teſtes melioris vitæ: longè autẽ nobilius eſt bene viuere, quàm ſimpliciter & abſolutè viuere: itaq; caſtrati in fœmineam naturã degenerant, nam glabreſcunt, vox eneruatur, animus deficit, timidi euadunt, cúmque inhabiles ſint ad omnes ferè humanas actiones non poteſt ipſis vita non eſſe miſera. Quare nunquam exectioni teſtium ſubſcribam, niſi fortè Sarcocele, aut Gangræna ipſos inuaſerit. Quò verò puncti aurei celebrandi ratio magis innoteſcat, placuit inſtrumentorum quibus hæc operatio perficitur, imagines his ſubiicere.

Tertia puncti aurei faciẽdi ars. A

Notanda cautio.

Historia. B

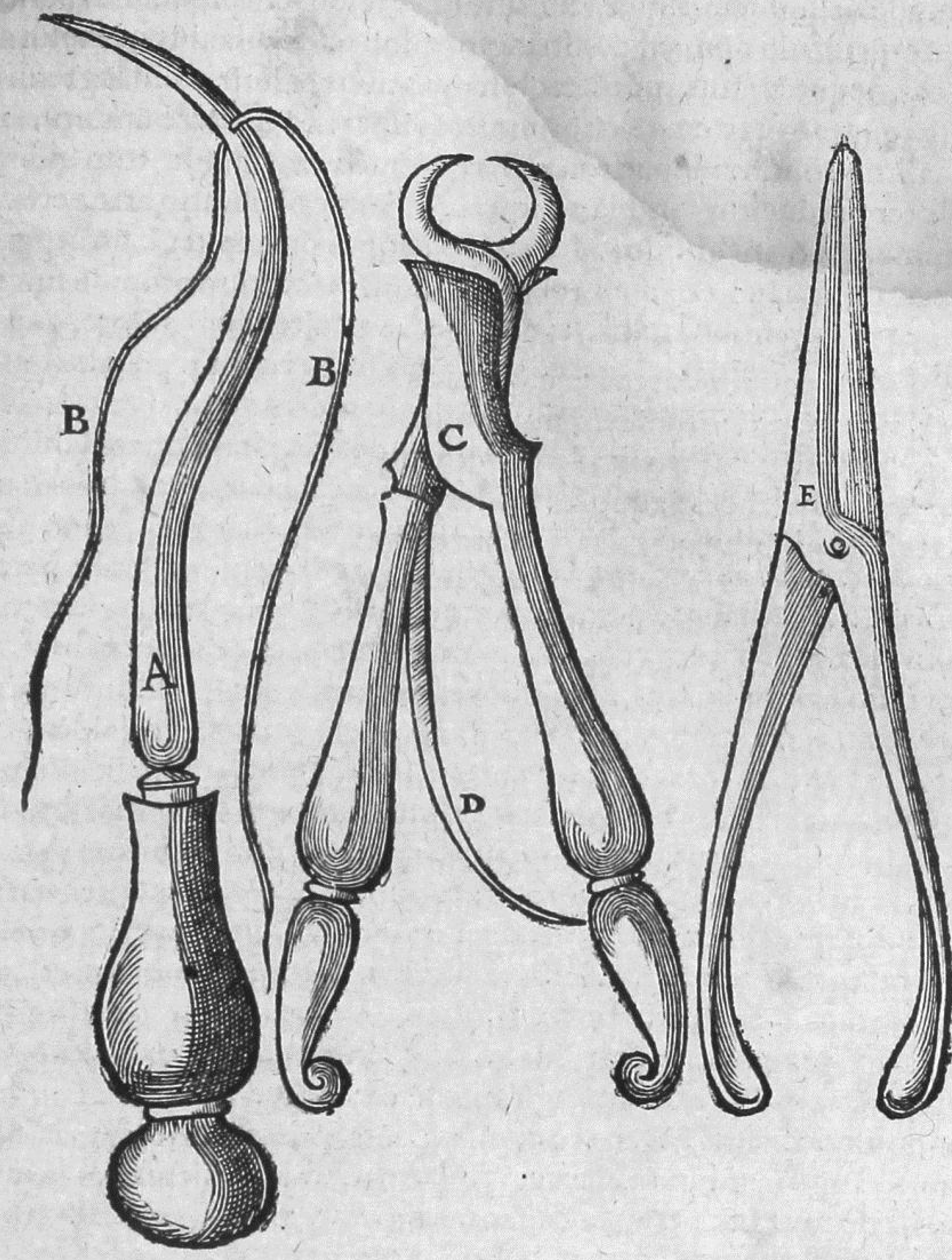
C

Lib. de arte medica.

Lib. de ſem. 2.

D

A

B

C

A. *Acum incuruam monſtrat, non longè à mucrone ſuo foramine apertam, quò virgula aurea traiiciatur.*
B. B. *Virgulam auream per acum traiectam.*
C. *Forcipem quæ quod ſuperfluit virgulæ abſcindit.*
D. *Manuclam forcipis.*
E. *Forficem quæ virgulæ aureæ extrema capita obtorquet, & ſibi inuicem implicat.*

Alia Inteſtini, Omentíque reſtituendi facilior & tutior ratio.

D

ALIAM operationis huius perficiendæ rationẽ Theodoricus & Guido adinuenêre. Inteſtinum Omentúmque delapſa, ſic collocato ægro vt ſublatis cruribus capite ſit depreſſiore, in ſuam abdominis ſedem regerunt: inde laxiorem productionis peritonæi portionem, vnáque ſpermatica vaſa, & Cremaſterẽ muſculũ ad Iſchium adducunt: tum reliquam apophyſeos eius partẽ, conuenienti pro ætate & morbo, pyrotico inurunt rectà ad oſſis pubis perpendiculum, qua deuoluebatur inteſtinum, appreſſo. Hac obductam arte Eſcharam, ſcalpello ad viuum vſque diuellunt, hinc alterum, quod ad os vſque peruadat, pyroticum eodem loco apprimunt: tum eſcharæ ex apophyſi commemorata concretæ lapſum procurant. Relictum inde vlcus ad cicatricem perducunt, quæ mox contracto denſiore callo ſic inteſtinis omentóque obſtruat, vt omnem ipſis ad ſcrotum aditum deſcenſúmque intercludat. Hæc reſtituendi inteſtini omentíque via, quamuis tutior & facilior ſit, nequaquam tamen ſibi tentandam putabit Chirurgus, ſi ipſa ſic apophyſi peritonæi velut agglutinata adhæreſcant, vt diuelli inde & in ſuum locum compel- *Lib. 3. ca. 33.*

li nequeant:(ab inuſtis enim ſic& violatis inteſtinis grauiorum malorum fieret acceſſio) ſi rupta aut amplius dilatata apophyſi, vegrandem tumorem coërcita peritonæo corpora prolapſu ſuo faciant: ſi teſtis adhuc pendulus ea in media velut Bubonochia, Enteroceles ſpecie, reſtitutus, nondum in ſcrotum deſcẽderit: ſi ægri nondum ea ſint ætate, qua ſe, cùm ſit operatio, vel immoti, vel excrementa ad arbitrium retinere poſſint. A

De curatione reliquarum herniæ ſpecierum. CAP. XVII.

EPIPLOCELE omenti in inguen, vel ſcrotum lapſus eſt, cauſas eaſdem obtinet cum Enterocele. Signa fuêre expoſita. Haud ita periculoſa eſt, nec tot prauorum ſymptomatum infert conſequutionem, atque Enterocele: cui tamen ſimilem obtinet curationem.

Hydrocele quid. Hydrocele aquoſus tumor eſt in ſcroto, qui ſenſim cogitur inter membranas teſtem obuoluentes, Darton præſertim & Erythroidem, Hydrops particularis dici poteſt: fit enim iiſdem de cauſis, maximè verò ex caloris natiui paupertate. B *Signa.* Signa ſunt tumor ſenſim ſine magno dolore augeſcens, grauis ſeu ponderoſus, vitrea ferè claritate pellucidus, quòd oppoſito candelæ lumine cognoueris: preſſo ſcroto supernè deorſum, vel infernè ſurſum, aqua ſubrigitur vel deprimitur, niſi fortè nimia copia vniuerſam ſcroti capacitatem diſtendat & occupet: nunquam tamen in aluum compelli poteſt, more omenti vel inteſtini, nam & ſæpè cyſti concluſa coërcetur, læuore & æquali planitie à Sarcocele diſtinguitur. *Curatio.* Curatio in primis tentabitur remediis reſoluentibus, deſiccantibus & diſcutientibus, ſæpè antea & capite de Hydrope inculcatis: quod ſequitur ſæpè & fœliciter à me expertum eſt.

Medicamẽtum aquã concluſam exhauriens ℞. vngu. comitiſſæ & deſiccat. rub. an. ℥ ij. malaxentur ſimul, & fiat medicamentum ad vſum. Hoc remedij genere aqua digeritur & reſoluitur, vel abſorbetur potius, ſi præſertim non ita copioſa fuerit. Quòd ſi tumor propter ingentem aquæ vim remediis illis non ceſſerit, chirurgia opus eſt, ſcroto & membranis, quibus aqua concluditur, ſeto traiectis, traducta nempe acu craſſiuſcula mucrone triangulari ſericum filum multiplex ducente. C Celeriter autem per forcipis ſetis dicatæ foramina traduci debet, intacta teſtium ſubſtantia. Filum verò ibi relinquendum, atque bis, térve in die commouendum, vt ſenſim humor ſtillet & euacuetur. Quòd ſi ſetæ occaſione dolor acerbior, & inflammatio ſuperueniat, quamprimùm illa tollenda erunt, & morbi propria cura neglecta ſymptomatis occurrendum. Pragmaticorum nonnulli ſeta non vtuntur, ſed nouacula vel ſcalpello ſcroti partem imam, vulnere dimidium ferè digitum longo aperiunt, ad concluſam vſque aquam penetrãtes, intacta ſemper teſtium & vaſorum ſubſtantia, recluſum autem linamentis vulnus eouſque tenent, quoad aqua omnis effluxiſſe videatur: hac profectò vna ratione Hydroceles, cuius materia cyſti cõcluſa tenetur. *Cap. 16.* Curatio tuta eſt & ſperabilis, vt diximus tractatu de tumoribus in genere. *Pneumatocele quid.* Pneumatocele tumor eſt in ſcroto flatuoſus, ex caloris, qui in parte reſidet, imbecillitate genitus. Rotunditate, lenitate, renixu, & ſplendore cognoſcitur. *Curatio.* Curatur diæta conuenienter præſcripta, appoſitione remediorum reſoluentium & flatus diſcutientium, vt ſeminibus aniſi, fœniculi, fœnugræci, agni caſti, rutæ, origani, & aliis D ab Auicenna deſcriptis tractatu de Herniis. In hanc rem ſæpè fœliciter ſum vſus emplaſtro de vigo cum mercurio, & emplaſtro diachalciteos diſſoluto in vino generoſo, vt maluatico, cum oleo laurino.

Sarcocele quid. Sarcocele tumor eſt contra naturam, qui circum teſtes ex carne ſcirrhoſa gignitur. Eius generis carnem procreant humores craſſi & viſcidi, quos pars ipſa edomare, & ſibi aſſimilare non potuit, vnde illa velut hyperſarcoſis verrucarum inſtar. *Signa & accidentia.* Hunc tumorem varices ſæpè comitantur, atque cum dolore creſcit. Duritie cognoſcitur, aſperitate, inæqualitate, & ſcabritie. *Prognoſis.* Cura niſi amputatione perfici nequit: ſed diligenter aduertendum ne altius aſſurrexerit caro, ac iam inguen occuparit, ſic enim nihil citra periculum vitæ tentari poteſt. Quòd ſi quis putet ſe in tali caſu opem ægro allaturũ, portionis alicuius carnis eiuſmodi mollis amputatione fallitur. *Curatio.* Nam ad relictam, vel tantillam eius portionem fungus adnaſcitur, malum longè peius priore: at ſi tumor vel exiguus, vel mediocris extiterit, Chirurgus comprehenſo toto tumore, id eſt teſticulo, tota ſua ſubſtantia tumefacto, cum ipſi vndique circumpoſito & adhærente proceſſu,

A ceſſu, inciſionem vſque ad eum tumorem, ſuper ſcrotum molietur: mox totum id tumidum corpus, id eſt teſticulum, à ſcroto abducet, hinc acum validum filum trahentem per medium proceſſum ſupra teſticuli tumefacti regionem, transadiget, móxque rurſum reuocatam acum per eádem proceſſus partem ſecundò intrudet, tum fili ambo extrema, nexu facto nodabuntur, altera peritonæi media portione eodem illo nexu & nodo comprehenſa: his peractis totum iam proceſſum cum concluſo teſticulo exſecare & reſcindere oportebit: fili verò quo ſuperior proceſſus pars reuincta eſt, extrema longiuſculè è vulnere, ſeu inciſione ſcroti pendere ſinenda. Tum repercutiente medicamento vulneri, viciníſque partibus cum faſcia & ſplenio admotis, curatio ex arte ante tradita perficienda eſt.

Circoſele tumor eſt venarum dilatatarum, & vario mutuóque implexu circum teſticulos & ſcrotum contextarum, atque à ſanguine craſſo & melancholico turgentium. Cauſæ eædem ſunt quæ varicum. Signa verò manifeſta ſunt. Is vt ſanetur tumor infligenda ſcroto plaga eſt ad varicem, duorum digitorum magnitudine, hinc ſub varicoſam venam acum quæ filum duplex ducat, tranſmittere oportet, quàm altiſſimè fieri poterit, vt ſic eius radices vinculo comprehendantur: iterùm ad partem imam eiuſdem venæ pari modo acus ſubmittetur, relicto inter duo vincula digiti ſpatio. Sed priuſquàm imæ huius ligaturæ filum conſtringas, aperienda varix eſt in medio illo ſpatio, quo ferè modo fieri ſolet aperta ad ſanguinis miſſionem in cubito vena: vt ſic ſanguis ille craſſus in ſcroto tumorem excitans euacuetur, quemadmodum in cura varicum fieri ſolet. Quod reliquum eſt vulnus, reliquorum vulnerum more, ex artis regulis curabitur, relictis quæ per ſe mox excident filis. Denique inducto callo procuranda cicatrix, ſuperna præſertim parte, qua vinculo vena comprehenſa eſt: ſic enim per illam dehinc ſanguis ne transcolare quidem poterit. *Circoſele quid & quibus.* B *Curatio.*

Hernia humoralis, tumor eſt, ex plurium humorum confuſione in ſcroto, vel inter tunicas quæ teſtes veſtiunt, ſæpè etiam in propria teſtium ſubſtantia genitus. Cauſas, ſigna, & curationem reliquis tumoribus ſimilem obtinet. Dum procedet curatio, quies, ſubligacula, & ſuſtinendis fulciendíſque teſtibus, faſciæ idoneæ erunt imperandæ. *Hernia humoralis.* C

De Ani procidentia. CAP. XVIII.

QVANDO qui Anum cingit muſculus Sphincter dictus, relaxatur, tum fit, vt Rectum inteſtinum fulcire nequeat. Hic affectus freqūes eſt pueris, à nimia alui humiditate quæ in muſculum illum illabens, ipſum remollit & remittit, vel anum inſolito pondere grauat, vt muſculi ani leuatores ipſi leuando amplius non ſufficiant: huic eidem affectui occaſionem præbet ingens dyſentericus fluxus: fortis in excernendis fæcibus induratis cōtentio, hæmorrhoides, quæ ſuppreſſæ Rectum inteſtinum onerant, fluentes verò relaxant: frigus, vt in his qui hyeme ſine ſubligaculis degunt, vel diu ſuper frigidū marmor ſedent: ictus, lapſus in os ſacrum: neruorum qui ab oſſe ſacro ad muſculos ani leuatores pergunt paralyſis: lapidis in veſica exiſtentis pondus. Id vt ſanetur malum nimio potu, frequentioribus iuſculis, fructuum crudorum eſu eſt interdicēdum. Quòd ad Topica attinet, fouebitur pars decocto adſtringente, ex cortice granatorum, galla, myrtillis, centinodia, burſa paſtoris, nuce cupreſſi, alumine & ſale communi, in aqua fabrorum vel vino nigro aut auſtero elixis. Poſt fotum inungetur inteſtinum oleo roſaceo vel myrtillorum, mox intrò in ſuum locum ſenſim compelletur, iuſſo interim puero, ſi modò eius rei ſenſum habeat, ſpiritum continere. Vbi reſtitutum fuerit inteſtinum, abſtergenda eſt diligenter pars ipſa ne vnguinis lubricitate iterum relabatur inteſtinum: hinc quàm penitiſſimè fieri poterit immittendus in anum puluis ad vteri prolapſum præſcriptus: tum faſcia lumbi arctè cingēdi, ad cuius medium poſtica parte alia adnectetur, quæ per perinæum ad pubem alligabitur, fulciétque ſpongiam decocto aſtringente imbutam, ano, quò ſuo contineatur loco ſubiectam. Æger ſi ea ætate ſit qua ſibi cauere poſſit, iubebitur, vbi aluum erit exoneraturus, ſedere in duobus pollicem latum habentibus, & à ſe inuicem diſiunctis aſſerulis, ne excernendi conatus vnà cum fæcibus inteſtinum excludat: ſed & rectus, ſtánſque ſi aluum exonerare poſſit, nunquam egerendi contentione inteſtinum excludetur. Quòd ſi præſcriptis ante artibus inteſtinum loco ſuo reſtitui nequeat, iubet Hippocrates, vt ex pedibus *Quid ani procidentia & quas cauſas habeat.* *Curatio. Diæta.* D *Pharmacia.* *Hip. lib. de fiſtul.* *Hippocratica remedia.*

pendens æger concutiatur, futurum enim vt illa concuſſione remigret inteſtinum: A iubet verò idem Hippocr. anum inungi ſpuma limacum rubrorum, quòd illi ſiccandi facultate prædito remedio, vis inſit reſoluendi ſiue morſu humores flatuoſos, quibus turgens inteſtinum minus facilè ſua ſede contineri poteſt.

De Paronychia. CAP. XIX.

Quid paronichia, & quæ ipſam comitantur accidentia.

Prognoſis.

PARONYCHIA ſeu Panaris in extremis digitis tumor eſt, cum ingenti inflammatione, ab humore maligno & venenato qui ab oſſe initio ducto perioſtio, tendonibus & neruis partis eius quam obſidet communicatur: vnde crudelium ſymptomatum conſequutio, vt doloris pulſatilis, febris, iactationis, ſic vt ægri doloris impatientia extra ſe poſiti variè iactentur, inſtar eorum qui carbunculis diuexantur. Ex quo Guidoni & Ioanni de Vigo morbus hic cenſetur funeſtus. Ergo ad tanti morbi curationem aduocandum cenſeo peritum Medicum, qui de catharſi, phlebotomia, & diæta pro arbi- B trio ſuo ſtatuat: Chirurgus interim viam molietur virulentæ & venenatæ materiæ, inciſione facta in parte digiti interna, ad os vſque ſecundum primæ dearticulationis lõgitudinem: nullum enim eſſe præſentius remedium Vigonius ait, modò celeriter & ante perfectam materiæ maturationem celebretur: nam digitum ab oſſis, neruorúmque corruptione vindicat, & dolorem ſedat, quod ego pluries & fœliciter feci, ſtatim ab initio ante perfectam virulentiæ impreſſionem. Vulnere autem inflicto ſanguis multus debet effluere, mox immergendus digitus in forti & calenti aceto, in quo diſſoluta theriaca virulentiam foras euocet.

Curatio chirurgica.

Lib. 2. ca. 4. tract. 8.

Anodyna.

Ad doloris autem ſedationem eadem remedia parti laboranti imponenda ſunt quæ in carbunculis imponi ſolent, vt folia oxalidis, hyoſciami, cicutæ, mandragoræ, ſub cineribus calidis cocta, & cum vnguento populeóve recenti, vel oleo roſaceo, butyróve recenti, & ſalis experti, in mortario cõtrita: nam eiuſmodi medicamenta etiam ſuppuratum promouent, dũ frigiditate ſua calorem extraneum parti impreſſum obtundunt, ſicq; natiuum calorem, ſuppurationis authorem, roborant: quæ ratio veteres mouit Medicos vt talia remedia in anthra- C ce & carbunculo vſurparent. Quòd ſi propter ægri timiditatem, vel Chirurgi imperitiam inciſione non facta Gangræna & Sphacelus partem occuparint, reſtat vt forcipibus inciſoriis tantum partis amputes & reſcindas, quantum corruptum extiterit, reliquúmque curationis ex arte perficias. Non rarò tamen contingit, vt extremæ eiuſmodi portionis digiti amputandæ, nulla ſit neceſſitas, quòd ea cum oſſe corrupta, ſenſim in purulentam vel ſanioſam potius & inſigniter fœtidam eluuiem, liquata abeat. Sed & in hoc præter naturam affectu ſæpè putredinoſi caloris aduſtione Eſchara fit, & caro ſuperflua ſenſu exquiſitiſſimo prædita ſuccreſcit, quæ pariter volſellis reſcindenda eſt, vt à ſanguinis copioſo effluxu, dolori ſedato, parti veniat ſolatium.

Quî frigida remedia pus moueãt

De tumore Genuum. CAP. XX.

Gal. comm. ad ſent. 1. ſect. 4. lib. 6 epid.

Gal. comm. ad ſen. 67. ſect. 2. prog.

Prognoſis.

POST longos & difficiles morbos, ſæpè tumores in genubus ſuboriuntur: ſed & corporibus cacochymis & plethoricis poſt labores & exercitia. D Id morbi genus frequens eſt, quòd humor facilè decumbat in partẽ quæ à labore incaluit. Atque ſi ad morbos longos eiuſmodi tumores cõſequuntur, periculoſi ſunt, & curatu difficiles, ob ídque minimè negligendi: nam hos acerbi dolorum cruciatus comitantur, quòd eò decumbens humor, membranas quæ illic multæ partem inuoluunt, diſtendat & diuellat: adde quòd virulentæ & malignæ cuiuſdam qualitatis humor ille, ſiue frigidus, ſiue calidus ſit, fit particeps, cùm in illas partes decubuit, cuiuſmodi virulentiam cernimus in articulorum doloribus, & venenatarum beſtiarum morſibus. Quod ad curationẽ ſpectat, ſi à ſanguine tumor eſt, victus inſtituetur tenuis & refrigerans. Ad reuulſionem cauſæ antecedentis phlebotomia imperabitur. Topica pro temporum quatuor varietate; varia vſurpabuntur. Ad doloris verò leuamen, anodyna inſtituentur, de quibus omnibus ſatis multa dicta ſunt, capite de curãda Phlegmone. Et quoniã partes hæ ſunt exactiſſimi ſenſus, ſi aperiendi tumoris incidat neceſſitas, non temerè aut inconſideratè id opus aggrediendum, metu doloris & malignorum accidentium. Non rarò à flatu contento

Curatio.

A tenro id tumoris genus excitatur: qua in re diligenter Chirurgo prouidendum eſt, ne
fallatur, ac ſpecie inundationis, quam appreſſis digitis percipere videtur, quaſi contẽ-
tæ ſaniei & humoris, ad tumoris reſciſſionem adducatur. Nam pro humore flatus e-
rumpens malorum accidentium conſequutionem adfert, propter temerè factam in
parte ſenſibili ſectionem. Sed ſi aquoſi humores partem tumefecerint, phlegmagogis
ante omnia purgandum erit corpus: inde topica incidentia, attenuantia, rarefacien-
tia, diſcutientia, & valdè deſiccantia erunt vſurpanda, de quibus abundè dictum eſt
capite de Oedemate. Non rarò tamen in profundo deliteſcit humor ille inter patel-
lam & articulum: quo fit vt diſcuti & reſolui nequeat propter partis infirmitatem, &
caloris paupertatem: adeò vt humor aduena, ſua ſæpè ſede, oſſa dimoueat & excludat
vt multis contigiſſe animaduerti: quo in caſu irrigationes ex vino rubro, quò vis me-
dicamenti ſubeat, penetrétque promptius ab alto factæ, valdè commendantur.

De Dracunculis. CAP. XXI.

B NON poſſum omittere, quin quæ de Tumoris contra naturam, eo ge-
nere, cui à Veteribus Dracunculi nomen eſt impoſitum, dicenda viden-
tur, hoc loco explicem. Dracunculorum res, ratióque variè à variis au-
thoribus iactata fuit, ſic vt hactenus de illis nihil ſcriptum habeamus, cui
tanquam ſtabili eſſentiæ illorum fundamento inniti iure & cum ratio-
ne poſſimus. Primùm enim quod ad Galenum attinet, lib. de loc. affect. Pilorum (in-
quit) qui per vrinas excernuntur, generatio non minori eſt admiratione digna quàm
Dracunculorum, qui (vt aiunt) in quodam Arabiæ loco, in tibiis hominum naſcũtur,
natura neruoſa, colore craſſitudineq; lumbricis ſimilis: igitur cùm multos audiuerim
qui ſe vidiſſe eos dicerent, ipſe verò nunquam viderim, idcircò neque de ortu, neque
de eſſentia ipſorum quicquam exactè coniicere poſſum.

Non ſatis ſcitum hactenus quid ſint Dracũculi.

Lib. 6. cap. 3

Paulus Ægineta ſcribit, Dracunculos generari in India & Ægypti partibus edi-
tioribus, vermium ſpecie, in corporis humani partibus muſculoſis, brachiis inquam,
femoribus & cruribus: quin & pueris per coſtarum ſubcutaneas partes repere cum
C motu manifeſto. Cæterùm ſeu reuera animalia ſint, ſeu animalium tantùm ſpeciem
habeant, curari vtiliter fotu calido, quò in iuſtum tumorem ſublatus Dracunculus,
foràs exerat ſe, & digitis fruſtatim auelli queat, vtiliter etiam admoueri ſuppurantia
cataplaſmata, ex aqua, melle, & farina frumentacea, hordeaceáque. Auicenna nihil
certi habens in quo conſiſtere poſſit, varius, modò in hanc modò in illam propendet
ſententian. Nunc enim de Dracunculis tanquam de animalibus loquitur: mox tan-
quam de materia & humore certo loco concluſo. De cætero, mali huius curam & eſ-
ſentiam rectè cõplexus, vt dicemus poſtea. Aëtius ait Dracũculos lũbricis ſimiles eſ-
ſe, & aliquando magnos, aliquãdo paruos reperiri, nec diſſimilem lumbricis latis qui
in inteſtinis gignuntur obtinere generationem. Sub cute enim moueri nihil moleſtiæ
afferentes, verùm temporis progreſſu circa Dracunculi extremitatem locum ſuppu-
rari, cutim aperiri, ac Dracunculi caput exeri. Quòd ſi Dracunculus attrahatur, ve-
hementem dolorem inducere, præſertim ſi nimia tractus violentia fuerit ruptus: nam
quod relinquitur moleſtiſſimos dolores inferre: proinde vt ne recurrat animal valido
D filo brachium conſtringendum eſſe, & quotidie hoc faciendum, vt Dracunculus pau-
latim progrediens conſtrictione quidem intercludatur, nequaquam autem abrum-
patur. Locum aqua mulſa & oleo in quo abſinthium aut abrotonum coctum eſt, aut
alio quodam ex his quæ ad alui lumbricos deſcribuntur, irrigandũ eſſe. Quod ſi Dra-
cunculus ſpontè progrediens facilè extrahi potuerit, nihil amplius faciendum eſſe:
ſin ad ſuppurationem vertetur, à cataplaſmatis & aquæ mulſæ ac olei rigatione, non
eſſe diſcedendũ: ſibi familiare eſſe poſt cataplaſmatũ ablationẽ, emplaſtrũ è baccis lau
ri imponere: facta verò ſuppuratione, cutim per longitudinẽ diſſecandã, ſicq; Dracũ-
culũ denudatũ auferendũ, cutim verò linamẽtis inditis implendã, reliquãq; curationẽ
ſuppuratoriã adhibendã, ita vt animali ſuppurato & extracto vlcus incarnetur, & ad
cicatricẽ perducatur. Rhaſis ſcribit ꝙ, quãdo pars in veſicã attollitur, ac vena maturat
egreſſum, vtile eſſe ægrũ aloës ſemidragmã prima die haurire: altera die dragmã inte-
grã: tertia dragmas duas: locũq; itẽ affectũ ex aloë fouendũ, ſic enim quod latet emer-
ſurũ: quod prodierit, fiſtula plũbea, quæ dragmæ põdus æquet, eſſe inuoluendũ, ſic vt
propẽdeat: põdere enim tacta vena ꝑducetur, foraſq; prodibit magis: atq; cũ id quod

Lib. 4. cap. vlt.

Curatio ex Æginета.

Cap. 21. lib. 4. ſont. 3. tract. 3.

Lib. 14. cap. vlt.

Curatio ex Aëtio.

Tract. 7. ca. 24.

Curatio ex Rhaſe.

prodierit multum & longum fuerit abſcindendum, non quidem radicitus, ſed ſic vt eius reſtet & emineat portiuncula, ad quam fiſtula pendula alligari poſſit: futurum enim aliàs vt in cutem & latibula ſua ſe ſubducat, putridíque & maligni abſceſſus conſequutionem faciat. Itaque huic morbo blandè occurrendum & ſenſim venam protrahendam è corpore, quouſque tota exciderit, vt nihil peius ſuperſit. Quòd ſi caſu contigerit, vt quod venæ prodierit radicitùs fuerit exciſum, tum nouacula vlcus in longum reſcindendum, ſicq; recludendum, vt quicquid reliquum fuerit, id vniuerſum tolli poſſit. Dehinc per aliquot dies partem butyro illinendam, quouſque quicquid eiuſmodi ſubſtantiæ adhæſerit putredine conſumptum defluat: inde vlcus ſarcoticis curandum: ſic igitur Rhaſis in eodem textu rem eandem diuerſis nominibus exprimit, & ferro, plumboq; armatus ad eius curationem aggreditur, quaſi cum fera aliqua effera depugnaturus. A

Rhaſis de dracunculis opinio.

Sorani apertior ſententia.

Soranus Medicus, qui Galeni vixit temporibus, contrariæ omnino fuit ſententiæ, quemadmodum de eo refert Paulus Ægineta loco citato, vt qui neget Dracunculũ animal eſſe, ſed tenuis cuiuſdam nerui, qui Medicis, ægríſque motu quodam, cieri videtur ſub cute condenſationem, quo nomine Soranus reliquis, propius ad veritatem acceſſiſſe videri debet, non ſic tamen vt perſpectam planéque cognitam habuerit mali huius eſſentiam, quemadmodum demonſtrabimus poſtea. Manardus ſcribit Dracũculos generationem obtinere ex malo & illaudabili ſanguine, craſſo, calido & melancholico, aut ex pituita aduſta valdè reſiccata. Gorrhæus, Medicus noſtri temporis doctiſſimus, lib. de Definitionib. medic. negat quemquam noſtratium Medicorum, de Dracunculis poſſe quidquam dicere, quod malum noſtris his regionibus adeò ſit infrequens, vt vix vnquam in facienda medicina occurrat. Author Introductionis & Definitionum medicarum definit Dracunculum morbum varicibus valdè ſimilẽ, magnum dolorem tum ciẽtem, cùm ſenſim augeſcens moueri incipit: itaque eodem modo, & eadem ſectionis, inciſioníſque methodo cum varicibus curari. Quæ maximè res Guidonem mouiſſe videtur, vt tractatu de Apoſtematibus id mali genus ad varices referret, quod eandem cauſam cum varicibus obtineat, & eodem remedio ſaneſcat. Cùm verò à variis ſcriptoribus, varia huic morbo fuerint impoſita nomina, omnes tamen id Venę nomine expreſſerunt: nam ab Auicenna & Guidone dictus eſt Vena Meden, quod in vrbe Medina frequens eſſet malum: Albucraſi Vena ciuilis: Haliabbas Venam famoſam dixit: alij Venam cruris dixêre. Profectò tot opinionum, nõ inter ſe modò, ſed & ſibiipſis repugnantium contrarietas facilè arguit, quam parum de huius morbi eſſentia apud eos conſtaret, qui nobis de eo ſua ſcripta prodiderunt: ad quæ mala & hoc acceſſit, quod recentium Medicorum nullus de eo quidquam commentus ſit. Quanquam enim Iacobus Dalechampius vir in omni parte medicinæ verſatiſſimus, de hac materia multa ſcripſerit libro chirurgiæ gallicæ, quem ſuperioribus annis edidit: induſtriæ tamẽn ſuæ nullum nobis amplius teſtimonium reliquit, quàm quod diligens admodum extiterit in colligendis hac de re Veterum ſcriptis, nullo ſuo iudicio interpoſito quo nobis de re adeò controuerſa conſtaret. Me verò pudor meus adeò continere non potuit, quin eligerem audacis, in aggrediendo potius, opinionem ſubire, quàm quantum in me eſſet, permittere hanc de Dracunculis quæſtionem diutius ambiguam & indeciſſam manere. Ergo in præſens ſic de ea ſtatuam, vt refutatis Veterum opinionibus, meam de huius morbi eſſentia & curatione, ſententiam, certis rationum momentis ſtabiliam. Primùm enim quòd Dracunculi, neque quid animatum exiſtant, neque lumbricis ſimiles ſint, vel ſimilem latis alui lũbricis generationem obtineant, quæ Aëtij fuit opinio, facile eſt tum ex eius ſcriptis, tum ex ipſa ratione conuincere. Scribit enim ille latum vermem, quem Tæniam appellat, veluti metamorphoſim & permutationem eſſe tunicæ interioris gracilium inteſtinorum in corpus viuum, animatum & mobile: at nemo dixit, nec ipſe fatebitur Dracunculos ex tunica venæ in qua latent, vel ex fibris neruoſi corporis cui ſæpè aſſident, multò verò minus ex cute ſub qua habitant, ortus ſui materiales cauſas ducere. Præterea nec vermium neque aliorum animãtium quibus ex putredine ortus eſt, poteſt eſſe generatio, niſi per corruptionem materiæ alicuius, ex cuius parte meliore & benigniore natura, vi caloris vitalis animatum aliquid effingit, vt docet Ariſtoteles. Itaque ad hunc effectum proferendum oportet in materia eam ad putredinem adeſſe diſpoſitionẽ quæ requiritur ad eiuſmodi animalis generationẽ, quale nobis Dracunculum

Epi.2. li.7.

Quid Dracunculus.

Medici omnes dracontia venarũ morbum agnoſcunt.

B C D

Refellitur Aetij de dracunculis ſententia.

Tract.3. ſer. 1. cap. 40.

Qui ex putrente materia viuũ aliquid fiat

4. Meteo.

A culum depingunt: oportet cauſas adiuuantes concurrere quæ principi cauſæ in agendo ſubſidio ſint: oportet & locum adeſſe opportunum. At multa eiuſmodi cauſarum notari poteſt, quæ Dracunculis vitam & animam aſſerat. Nam omnium eorum qui de his ſcripſerunt ſuffragio, generatio ipſis eſt ab humore melancholico terreſtri & craſſo, cuiuſmodi qualitatibus ſuis tum primis frigiditate & ſiccitate, tum ſecundis id eſt aciditate, non modò ad putrendum omnium ineptiſſimus cenſetur, ſed & putredini reſiſtere creditur, vt cui cauſa ſit à calore & ſuperflua humiditate. Præterea ſi cauſa materialis huius morbi eſſet ab humore putrente & per putredinem in viuum aliquid abeunte, fœtorem vnà adeſſe oporteret, accidens nempe putredinis inſeparabile: ſic enim fœtent in inteſtinis excremēta, ex quibus lumbricis generatio eſt. Itaque quod exhalat ex eorum corporibus quos Dracunculi infeſtant, fœtens eſſe oporteret, quemadmodum accidit phthiriaſi laborantibus. At nemo eorum qui Dracunculorum accidētia perſequuti ſunt, huius meminiſſe legitur. Quod verò ſpectat ad cauſam efficientem, vnde calor tantus ſubcutaneis in locis excitari queat. Cuius efficacia B ex materia melancholica, & ad putrendum ineptiſſima tantùm animal efformari queat, quale nobis Dracunculum effingunt qui corpus noſtrum, monſtris fœtum eſſe comminiſcuntur: cùm præſertim corporis ſuperficies, tum arteriolis ſub cutem ſparſis, tum inſenſibilis tranſpirationis beneficio continenter flabelletur, & aſpiretur ambientis aëris refrigerio. Iam verò deficientibus, vel certè admodum infirmis, quod ad operoſi eiuſmodi effectus generationem attinet, cauſis materiali & efficiēti, quæ cauſa coadiuuans ſubſidio eſſe poteſt? an ciborum humiditas? Quæ enim cibis tepidis & humidis veſcuntur corpora, vt lacte, caſeo, horariis fructibus, fœta vermibus eſſe ſolent, vt puerorum docemur experientia. At contra Auicenna loco citato, ſcribit calidi & ſicci temperamenti cibos, id morbi genus maximè inuehere, nec tam frequens eſſe malum corporibus humidis, & balneo, humidiſque obſoniis, & vino moderatè ſumpto, aſſuetis. An verò earum regionum quibus veluti Endemius eſt hic morbus, aëris conditio aliquid conferre poteſt ad eiuſmodi animalium generationem? Certè in hanc rem confert aër nebuloſus, tepens & craſſus, qualis primo Vere eſſe ſo- C let, cùm omnia ranis, buffonibúſque & ſimilibus ex putredine natis animalculis obſtrepunt.

Humor melancholicus naturalis eſt ad putrēdum ineptiſſimus.

Fœtor putredinis accidens inſeparabile.

Qualibus ex cibis gignantur vermes.

At contra Iacobus Dalechampius, ex Medicorum omnium qui de Dracunculis ſcripſerunt ſententia, ſcribit in Indiæ demùm & Arabiæ aridis & aduſtis à Sole locis Dracunculorum morbum ſuboriri. Quod ſi ſaltem corporis noſtri ſubcutanea illa ſuperficies, opportunitatem aliquam haberet ad eiuſmodi animalium generationem & nutritionem, cum probabilitatis aliqua ſpecie ſcripſiſſe illi videri poſſent Dracunculos animalia eſſe: at ſi loco illi nec opportunitas adſit ad generationem, nec capacitas ad nutritionem eiuſmodi animalium vt inteſtinis: ſi corporis illa regio nullo tepido & ſuffocante calore afflatur, ſi nulla craſſarum ſordium, ab vniuerſo corpore eluuie alluitur & inquinatur, vt inteſtina prolui ſolent, ſed tenuiorum modò exhalationum, quibus prompta & facilis, per cutis ſpiracula cæca tranſpiratio eſt, appulſu perfunditur: quæ cauſa ſatis iuſta videri poterit, tam monſtroſi & portentoſi effectus.

Cap.83.chigallic.

Cui regioni ſint familiares Dracūculi.

Sed rationum illis machinis parum profecerimus, niſi vna præſidia omnia, quibus D vetus illa de dracunculis opinio niti & ſtare poteſt, deiecerimus. Primum enim, inquiunt, cur veteres id morbi genus rei animatæ, id eſt dracunculorum nomine expreſſiſſent? Quia, inquam, in arte medica nomina morbis ſæpius imponuntur ex ſimilitudine quam ex rei veritate, in cuius rei confirmationem ſufficient trium morborum exempla Cancri, Polypi, & Elephantis. His enim illa ſunt impoſita nomina, non quod per eiuſmodi morbos Cancer aliquis, Polypus, aut Elephas viuens ſuboriatur in corpore, ſed quia ille ſua in vicina loca propagatione cancri brachia & chelas repræſentet: Alter ſubſtantia ſua polypi marini carnem adumbret: Tertius denique quod elephanticis vt animatis Elephantis cutis ſit rugoſa, aſpera, & cruſtis, tuberculiſque horrida. Ita profectò morbus is de quo nunc quærimus, Dracunculi nomen ex eo meruiſſe iure videtur, quòd vniuerſa ſua conformatione, colore, mole, in longum & rotundum productione Draconis imaginem exprimat. Sed vnde, inquient, manifeſtus in illa materia motus, ſi inanimata exiſtit? Dicimus humorem huius morbi cauſam tenuem & feruidum eſſe, atque adeò cum impetu in partem decurrere, vnde moueri videri poſſit.

Vnde nomina vulgò morbis imponantur.

Cur Dracūculi ita dicti.

At cùm Dracunculi ſuppurantur caput è ſuis tanquam latibulis exerūt? Reſpondemus hac in re valdè deceptos fuiſſe Veteres: quòd ſcilicet poſt ſuppuratum aperta vomica neruoſum aliquod corpus renudatum, ſe proferret, oculiſq; ſubiiceret, quod conuulſiuo & vibrato ſuo motu Dracunculi ſinuoſas iactationes exprimeret. At dolor, dicent, non cadit niſi in res ſenſu & vita prædịtas, Dracunculus verò is cùm violētius trahitur, ſi præſertim tractus, violentia ruptus fuerit extremos ciet dolores: Reſpondemus haud ſequi & valere concluſionem. Non enim dolores illi cientur, niſi cùm Chirurgus malè cautus pro Dracunculo neruoſum ſeu membranoſum aliquod corpus humore aduſto turgidum & imbutum trahit & vellicat, vnde non poteſt non eſſe ſumma doloris acerbitas, ea parte vellicata, quæ ſenſus in nobis author eſt. Eſt verò puerile ex eo Dracunculum ſentire dicere, quia corpori animato cui id eſt, acres dolores inferat. Ergo vt tandem aliquid ſtatuamus de natura, eſſentia, & generatione Dracunculorum, affirmare auſim Dracontion nihil eſſe aliud quàm tumorem & abſceſſum à feruore ſanguinis in genere venenoſo genitum. A

Vnde dolor in dracunculis.

Quid verè dracunculus.

Eiuſmodi ſanguis expultricis facultatis robore ad partes externas, artus præſertim, id eſt brachia & crura per venas impulſas, tumorem excitat, teretem & longum, ſæpè ab humeri articulo ad carpum vſque, vel ab inguine vſque ad malleolorum alterutrum protenſum cum tenſione ardore, renixu, punctorio dolore & febre. Protenditur verò tumor is aliàs in rectum, aliàs in obliquum & anfractus varicoſos, quæ cauſa extitit, cur plerique hoc morbi genere prehenſi, adeóque artus ſpiris velut ſerpentinis implexi, Dracunculo ſe teneri dicerent. Hæc habui quæ de Dracunculis, ſaltem noſtratibus dicerem. B

Symptomata quæ dracunculos comitantur.

Curatio.

Quod ad curationem ſpectat, non eſt ea diſſimilis phlegmones à fluxione ortæ curationi. Nam & hîc pariter varianda remedia pro temporum morbi totius quatuor varietate: diætæ verò, phlebotomiæ & catharſis eadem regula obſeruanda, quæ ante capite de phlegmones curatione eſt præſcripta.

Sic malum pilare, apud Ariſt. cap. 11. lib. 7. de hiſt. anim.

Dracunculorum mentio, aliud abſceſſus genus æquè rarum mihi nunc in memoriam reuocat. Id Cridones, credo à crinibus, noſtrates Galli nominant: pueros præſertim diuexat, ac quaſi ſpinnularum aculeis compungerentur dorſum, huc illuc ſe iactant, quietis impatientes: ab exiguis quidem qui vix aciculæ longitudinem æquent, ſed craſſis & ſpiſſis pilis oritur id malum. Curatur fotu aquæ pluſquàm tepentis, quē mox ſequatur litus ex melle & farina frumentacea: ſic enim pili illi ſubcutanei alliciuntur & euocantur foràs, prolectíque tenuibus volſellis auelluntur. Suſpicor id mali genus veteribus Medicis fuiſſe ignotum. C

FINIS LIBRI SEPTIMI.

A DE VVLNERIBVS IN Genere.

LIBER OCTAVVS.

Quid Vulnus, quas habeat ſpecies, & differentias, & vnde ducantur.

CAPVT I.

VVLNVS, recens eſt, cruenta, & ſine putredine completa, purulentáve in mollibus præſertim particulis continui ſolutio ab ictu, lapſu aut morſu. Id etiam vlcus recens vel ſimplex nominant: cadit enim in omnes corporis partes continui ſolutio, ſed pro partiũ diuerſitate varia apud Græcos nomina ſortitur. Nam in carne Helcos, in oſſe Catagma, in neruo
B Spaſma, in ligamento Thlaſma, in vaſis Apoſpaſma, in muſculis Regma nominatur. Atque quæ in vaſis contingit Continui ſolutio, apertis ipſorum oſculis Anaſtomoſis, quæ per erroſionem Anauroſis, quæ reſudationẽ & trãſcolationem, Diapedeſis nominatur. Id quò facilius intelligatur, ſequenti tabula deſcribere placuit.

Quid proprie vulnus

Varia vulnerum pro partium varietate nomina.

Tabula de Vulnerum differentiis.

Vulnerum differentiæ ducũtur.

- *Ex natura partium in quibus fiunt & oriuntur. Sunt verò partes illæ*
  - *Vel ſimilares, & hæ*
    - *Vel molles, vt* — *Glandulæ, Caro, Adeps, Medulla.*
    - *Vel duræ, vt* — *Os, Cartilago.*
    - *Vel mediocris conſiſtentiæ, vt* — *Membranæ, Ligamenta, Fibræ, Vaſa. Nerui, Venæ, Arteriæ.*
  - (∴) C
  - *Vel organicæ, hæque vel*
    - *Principes* — *Cerebrum, Cor, Iecur: quibus nonnulli addunt vterum & teſtes.*
    - *Miniſtrantes principibus.* — *Aſpera arteria, Pulmones, Oeſophagus, Ventriculus, Inteſtina, Veſica.*
    - *Nec principes, nec principibus miniſtrãtes.* — *Aures, Nares, Pedes, Manus, & aliæ generis eiuſdem.*
- (∴) D
- *Ex propria eſſentia ſecundum quam vel*
  - *Simplicia dicuntur vulnera* — *Cùm nullius morbi vel ſymptomatis præterea complicatio adeſt.*
  - *Vel compoſita* — *Cum alicuius contra naturam vel plurium affectionũ adeſt complicatio, quibus niſi ſublatis, non eſt ſperanda vulneris curatio.*
- *Ex quantitate ſecundum quam dicuntur*
  - *Magna, Mediocria* — *Longa, lata, profunda.*
  - *Parua* — *Breuia, anguſta, ſuperficiaria.*
- *Ex figura ſecundum quam dicuntur* — *Recta, obliqua, angularia.*

De Vulnerum cauſis. CAP. II.

Variæ vulnerum ex cauſis de nominationes.

VLNERVM quæ recentia & propriè cruenta dicuntur, cauſæ habentur res omnes quæ extrinſecus vi, & impetu in corpus incurrere poſſunt. Hæ animatæ ſunt, vel inanimatæ. Animatæ vt morſus & puncturæ beſtiarum. Inanimatæ ſunt, vt teli, gladij, fuſtis, ſclopi igniuomi, lapidis, ſicæ & ſimilium omnium ictus. Ex eiuſmodi cauſarum varietate, varia ſunt indita nomina: quæ enim rerum acutarum & pungentium incurſu infliguntur, puncturæ dicuntur: quæ rerum incidentium, plagæ, ſeu vulnera inciſa: quæ grauium & obtuſarum, contuſiones ſeu vulnera contuſa nominantur.

De Signis & indiciis vulnerum. CAP. III.

In renuntiando vulnerum euẽtu cautio.

VLNERA primùm cognoſcuntur viſu. Inde petitis ſignis, ante omnia debet animaduertere Chirurgus quæ vulnera ſanabilia ſint, & quæ inſanabilia, quæ vix, quæ facilè ſanationem receptura. Non enim prudentis Chirurgi eſt in vulnere lethali, vel periculoſo & difficili ſanitatem ſpondere, ne videatur eum intereміſſe, quem non artis imperitia, ſed vulneris magnitudo interemit. Cùm verò periculoſum exiſtit vulnus, ſine tamen deſperatione ſalutis, eos qui ægro adſunt amicos, de præſenti diſcrimine & ancipiti vulneris ſtatu admonere debet: vt ſi ars mali magnitudine victa fuerit, non ipſe artis inſcitia deceptus, aut adſtantes decepiſſe iudicetur. Sed vt id boni & prudentis Chirurgi munus eſt, ita circulatoris & impoſtoris eſt, exigua mala verbis extollere, quò plus præſtitiſſe videatur. Eſt verò rationi conſentaneum, vt dum facilis ſanationis morbum eſſe profitetur Chirurgus, famam ſuam eiuſmodi pollicitis & officio ſuo obſtrictam eſſe velit, putétque, quò ſic expediundæ ſanitatis vias omnes attentius circumſpiciat: ne quòd malum per ſe exiguum eſt, negligentia in maius euadat. Ergo noſſe debet quæ vulnera magna ſint habenda. Ea notitia tribus rebus comparatur, vt ait Galenus. Primum quidem partis obeſſe magnitudine & principatu. Sic enim cerebri, cordis, & magnorum vaſorum vulnera etſi ex ſe exigua ſint, magna tamen cenſentur. Deinde ex ſolutionis continui magnitudine: quo modo vulnera magna putantur, quibus multum ſubſtantiæ partis eſt amiſſum in omnem dimenſionem, etſi pars ea in ancillarium cenſu exiſtat. Deinde ex malignitate: quo nomine articulorum vulnera in magnis habentur, quod ferè malè morata cernantur.

Circulator & impoſtor Chirurgus.

Li. 4. meth. cap. 6.

Tribus modis dicũtur magna vulnera.

De Vulnerum prognoſi. CAP. IIII.

Quæ pericu loſa vulnera.

ILLA vulnera cenſentur periculoſa in quibus inſignis aliquis neruus, vena aut arteria oblæſa ſunt. Illinc enim conuulſionis metus, hinc verò ſanguinis venoſi arterioſique profluuium, vnde virium collapſus: mala etiam habentur illa quæ axillis, inguinibus, feminibus vel inanibus locis, articulis & inter digitos inflicta ſunt. Item quæ muſculi caput aut caudam oblæſerunt: minimè omnium periculoſa exiſtunt quæ carnoſam ſubſtantiã attingunt. At lethalia ſunt quæ in veſica, cerebro, corde, iecore, pulmone, ſtomacho, & tenuibus inteſtinis hærent. Quin ſi quod os, cartilago, neruus, genæ portio aut præputij abſciſſa fuerint non reparantur. Contuſa vulnera operoſioris ſunt ſanationis quàm ea quæ ſola & ſimplici continui ſolutione moleſta ſunt: nam antequam de vnione reſtituenda cogites, molienda ſuppuratio eſt & deterſio, quæ res niſi longo tẽpore perfici nequeunt. Quæ rotunda & in orbem ſunt vulnera hoc ipſo peiore ſunt conditione. Non enim fit vnio niſi per angulum, id eſt duarum linearum concurſum, quæ res in vulneribus circularibus locum habere nequit, quod circularis figura vnica linea obliqua abſoluatur. Præterea vulnera eo maiora cenſentur, quò extrema ipſorum & labra longius ſunt à ſeipſis diſſita: quod contingit ſphæricis vulneribus. Contraria ratio eſt vulnerum angularium vel fibrarum ductus ſequentium, vt pote quæ facilioris ſanationis exiſtant. Iuuenum vulnera facilius & promptius ſanantur quàm ſenum, quod in illis natura vegetior ſit & ſanguinis pinguis copia maior, vnde carnis promptior & fœlicior reparatio, quæ in ſenili corpore tardior eſſe ſolet quod ſenibus ſanguis

Vulnera omniũ minimè periculoſa.

Quæ lethalia.

Hipp. aph. 19. lib. 6.

Cur contuſa vulnera difficilius ſanentur.

Cur rotunda difficilius coëant.

Iuuenum vulnera coëunt facilius.

A ſanguis exiſtat parcior & ſiccior, & naturæ virtus languidior. Quæ vernali conſtitutione infliguntur vulnera, non ſunt ſanatu æquè difficilia, atque ea quæ hyeme vel æſtate. Eſt enim omnis caloris & frigoris exceſſus vulneribus contrarius: vulneri ſuperuenire conuulſionem malum eſt, neruoſi enim corporis læſi ſignum hoc exiſtit, ipſi compatientis cerebri, quod neruorum principium exiſtit. Tumor vulneribus magnis ſuperueniens bono eſt. Hinc enim ſignificatio fit virtutis naturæ ad noxiorum depulſionem & oblęſæ partis leuamen. Partes organicæ penitus diſſectæ vnionem admittere nequeunt: quòd diſtracta ſemel & reuulſa à corporis trũco pars vitalis principij influxum à corde tanquam à radice recipere amplius nequeat, ſine quo vita nulla eſſe poteſt. Neruorum, venarum, arteriarum itémque oſſium ſoluta continuitas aliquando reſtituitur: non verè & per primam, vt loquuntur intentionem, ſed per ſecundam: id eſt per ſimilis, non verò eiuſdem ſubſtantiæ repoſitionem. Prima intentio, in partibus carnoſis per conuerſionẽ ſanguinis alimentarij in propriam vulneratæ partis conuerſionem, locum habet. Secunda verò in partibus ſpermaticis: in quibus deperdita ſubſtantia reparatur, heterogenei alicuius corporis interuentu, quod natura conſeruandi ſui diligens, in amiſſi locum molitur: ſic enim quòd oſſa fracta reſtituit & agglutinat corpus, non os, ſed callus vel porus exiſtit: cuius origo & materia, eſt ab humore paulo craſſiore, quàm exiſtat ille vnde oſſibus ortus ſuppetit, & principium: hic humor cùm ad facturæ locum appulerit, oſſium extrema ſibi inuicem agglutinat, quæ aliàs ob duritiem coaleſcere nunquam poſſent. Hanc vnionem facilius & promptius admittunt oſſa puerorum, propter mollis & tenellæ ſubſtantiæ ſequacitatem. Denique admonendus hoc loco Chirurgus eſt, exigua vulnera, & quæ nemo artifex lethalia iudicet non raro lethum inferre, propter occultam quandam læſorum, circumſtantiúmque corporum cacoëthiam. Quo nomine notatum ab Hippocrate legimus, non ſatis eſſe Medicum ſuum feciſſe officium, ſed & externa ritè præparata eſſe oportere.

Hip. lib. de vlceribus. *Hipp. apho. 66. lib. 5.*

B *Porus & callus quid & vnde.*

Exigua & contemptibilia vulnera ſæpè lethifera. *Aph. 1. ſectio. 1.*

De vulnerum Curatione in genere. CAP. V.

C CHIRVRGVS ad rectè inſtituendam vulnerum curationem, communem ſibi & generalem indicationem proponere debet: diuiſarum nempe partium vnionem: cuius indicationis plæbeiis etiam hominibus in tali caſu in mẽtem venit. Quod enim diuulſum eſt vniri poſtulat, quod vnio diuiſioni contraria ſit. At quibus artibus eiuſmodi vnio procuranda ſit, ſoli artifici & perito notum eſt. Hanc igitur primam & præcipuam indicationem conſequimur naturæ principis velut agentis beneficio, & Chirurgi naturæ tanquam miniſtri opera: ac niſi natura robuſta extiterit, nunquam conceptum animo finem Chirurgus adipiſci poterit. Ergo vt eius compos fiat, quinque illi præſtanda veniunt. Primum eſt vt ſi quæ peregrina corpora, cuiuſmodi ſunt ligni, ferri, oſſium, contuſæ carnis, concreti ſanguinis & ſimilium rerum fragmenta, ſiue ea extrinſecus ſiue intrinſecus è corpore venerunt, in vulnere fortè defixa fuerint, ea eximat: non enim aliàs ſperabilis eſt vnio. Alterum eſt vt vulneris labra ſibi inuicem adiungat: non enim aliter agglutinari & vniri queunt. Tertium eſt, vt adiuncta labra contineat.
D Quartum vt partis læſæ temperiem conſeruet: nam ſuperſtite intemperie, impoſſibile eſt ipſam ſuæ vnitati reſtituere. Quintum eſt vt accidentia, ſi quæ obrepſerint, corrigat, quod his vrgentibus ſæpè curationis ordinem inuertere neceſſe habeat Medicus. Peregrina corpuſcula omnia quamprimùm ideò eximenda ſunt, quod ea naturæ, vnitatem molientis, actionem impediant, ſi præſertim neruoſum aliquod corpus aut tendinem comprimant, pungántve, vnde dolor, vel in partem aliquam principem, aut principi ſeruientem abſceſſus. Quamquam ſi ex cita & prompta eiuſmodi corpuſculorum exemptione metus aliquis acerbi doloris vel hæmorrhagiæ immineat, longè ſatius erit totum id negotium naturæ permittere, quàm violenta feſtinatione vulnus exacerbare. Natura enim quicquid alienum parte læſa continebitur, ſenſim tanquam contrarium, vel etiam vnà cum pure, excludet. At ſi in mora periculum fuerit, Chirurgum oportebit citò, tutò, & quàm iucundiſſimè res patietur, operari, vulneribus enim inclementius tractatis hæmorrhagia, ſyncope, conuulſio & alia horrenda ſymptomata ſuperueniunt, ex quibus magis periclitatur æger quàm ex ipſo vulnere.

Generalis vulnerum indicatio.

Quinque ad vnionem neceſſaria.

Cur peregrina corpora eximenda. Quando nõ ſtatim eximenda.

Ergo peregrina corpora licet euellere digitis, vel inſtrumentis ad eam rem compara- A
tis, aliàs verò facilis, aliàs difficilis eiuſmodi auulſio eſt, prout infixum corpuſculum
inuentu vel tractu facile aut difficile extiterit. Quod ipſum contingit pro figuræ cor-
puſculorum eiuſmodi varietate, pro partis ipſius mollis, duræ, aut profundæ condi-
tion, e cui ipſa corpuſcula arctius vel laxius infixa hærent: deinde pro metu inferendi
grauioris alicuius damni, vt ruptionis vaſis alicuius. Cæterùm qua arte primam illam
intentionem complere poſſimus, ſimul & quis ſit inſtrumentorum ad eam rem neceſ-
ſariorum Typus, oſtẽdetur tractatu particulari de Vulneribus, Sclopeto igniuomo,
Sagitta, & Telo inflictis.

Vincula & ſuturæ cõmittendis, continẽdiſque vulnerum labris inſeruiẽtes.

Cur pigrũ in vulnere ſanguinis profluuium incitandũ.

Quorũ vulnerũ labra ſola ligatura cõtinentur.

Quorum labra ſutura praterea cõtineri poſtulant.

Ligaturæ ſpecies tres.

Quid incarnatiua.

Quid expultrix ligatura.

Quid retentrix.

Faſciarum materia.

At ſecundum & tertium curandorum vulnerum ſcopum, duobus atque iiſdem mo-
dis conſequetur Chirurgus, vinculis nempe & ſuturis: quæ tamen priuſquàm adhi-
beat, animaduertet num hæmorrhagia præſens adſit. Hanc enim ſi effrenatior ex-
titerit, cohibebit: ſi pigrior, promouebit, (niſi fortè ſi illa in ventrem aliquem effude-
rit) quò pars ſuperflua ſanguinis copia exonerata, inflammationi minus ſit obnoxia.
Ergo vulnerum labra ſibi inuicem admouentur, & admota continentur ſutura & B
vinculis: non quidem omnium, ſed eorum demum, quæ tum ſpecie ſua & magnitudi-
ne, tum partium in quibus exiſtunt conditione, vtriuſque remedij indigna ſunt & ca-
pacia. Simplex enim & exigua continui ſolutio, ſola eget ligatura quam incarnati-
uam nominant, ſi præſertim in brachiis ſit aut cruribus: quæ verò muſculos tranſuer-
ſim diuidit ſutura & ligatura opus habet, quò labra quæ à ſe inuicem longius diſſi-
liunt, ac verſus principia ſua & fines quaſi conuelluntur, adiungantur. Si quæ carno-
ſæ ſubſtantiæ portio ab inſigni ſectione deorſum prolabitur, ſutura, neceſſario loco
ſuo adiungenda & continenda erit: ſutura etiam egent partium omnium paulò inſi-
gniora vulnera, quæ ligaturã propter partis in quibus exiſtunt figuram & ſitum nõ fa-
cilè admittunt, vt auricularum, naſi, cranij, palpebrarum, labiorum, vẽtris & gutturis.
Veterum omnium conſenſu ligaturæ tres exiſtunt ſpecies. Primam agglutinatiuam,
ſeu incarnatiuã: ſecundã expulſiuam: tertiam retentricem vulgò nominant. Aggluti-
natiua ſeu incarnatiua vulneribus ſimplicibus, recentibus, & adhuc cruentis conue-
nit: duobus hæc capitibus conſtat, ſicque ducenda eſt, vt initio ex vulneris aduerſo C
ſumpto ſurſum ita procedamus, vt decuſſando & deorſum regrediendo labra ipſa ſibi
mutuo cõmittamus. Sit verò ligatura neque arctior, ne inflammationem vel dolorem
inferat: neque laxior, ne inutilis ſit & nõ probè cõtineat. Expultrix ligatura vlceribus
ſanioſis & fiſtuloſis quadrat ad exprimendam ſaniem contentã: abſoluitur hæc vna fa-
ſcia vno & ſimplici capite conſtante: eius ducendæ initium à fundo ſinus ipſius capi
debet, ibique arctius ſtringi, paulatim ſurſum verſus de rigore illo remittendo ad
vlceris vſque oſculum, quò (vt dictum eſt) ſanioſa materia foras exprimatur. Reten-
trix ligatura partibus quæ arctius conſtringi ſe non patiuntur, eſt accommodata: cu-
iuſmodi ſunt guttur, venter, omnéſque inſuper partes quas dolor opprimet. Dolo-
re enim pars affecta conſtrictionem horret: eius vſus eſt vt Topica medicamenta con-
tineat. Faſcia abſoluitur, quæ aliàs vno, aliàs pluribus capitibus conſtat: faſciæ omnes
linteæ eſſe debent, atque ex materia quæ neque recentior ſit, neque vſu detrita nimis,
neque craſſior, neque tenuior. Latæ erunt pro partium quibus applicandæ venient
ratione: indicatione amplitudinis ſumpta, ab ipſarum magnitudine, figura, & ſitu, D
vt fuſius demonſtrabimus tractatibus de Fracturis & Luxationibus.

Cur & quì vulneratæ partis temperies cõſeruanda.

Quartum curandorum vulnerum ſcopum, qui eſt de partis læſæ ſeruanda tempe-
rie, conſequetur Chirurgus inſtituta ex Medici præſcripto optima victus ratione, re-
mediis vniuerſalibus & topicis. Victus obſeruabitur tenuis, frigidus & humidus quo-
uſque id effluxerit tempus, quo ab accidentibus qui in metu eſſe ſolent, æger tutus &
immunis exiſtat. Parcè ergo cibabitur, ſi præſertim plethoricus ſit, à carnibus ſalitis
& ſpeciatis abſtinebit. Itémque à vino, ſi maximè natura bilioſus vel ſanguineus exti-
terit: vini loco aqua decoctionis hordei vtetur, aut glycyrrhizæ, aut hydroſaccharo.
Quietus ſe continebit: eſt enim quies, Celſi ſententia, medicamentum longè optimũ:
Coitum, contentiones, rixas, iram, cæteráſque animi perturbationes vitabit. Vbi peri-
culum effugiſſe videbitur, iam tempus erit vt ſenſim redeat ad conſuetam victus & vi-
tæ rationem. Vniuerſalia remedia ſunt phlebotomia & purgatio, quibus vis ineſt di-
uertendæ & impediendæ fluxionis, à qua partis temperies mutationis noxam ſubi-
ret. Quod ad phlebotomiam tamen attinet, non eſt illa ſemper neceſſaria, vt in exi-
guis

A guis vulneribus & corporibus, quæ neque cacochymia, neque plethora infeſtantur: at in illis demùm deſideratur vulneribus quæ magna ſunt, in quibus fluxionis metus eſt, doloris, delirij, & iactationis: corpore denique plethorico exiſtente, & articulis tẽdonibus, aut neruis vulneratis. Purgationes blandæ inſtituendæ ſunt, quod à fortioribus commouentur & incandeſcunt humores, vnde fluxionis & inflammationis periculum, itaque nihil hac in re inconſulto Medico eſt tentandum. Topica & particularia medicamenta ſunt Collectica, quæ ſiccandi vi & adſtringẽdi prædita eſſe debent, quò vulneris labra contineant, & fluxionem arceant, habita ſemper ratione naturæ partis & morbi magnitudinis. Simplicia medicamenta ſunt, thus, aloë, ſarcocolla, bolus Armeniæ, terra ſigillata, ſanguis draconis, Terebinthina vulgaris & Veneta, gummi elemnij, plantago, cauda equina, ſymphytum maius, farina volatilis molendinorum, & alia eius generis multa quæ dicemus poſthac in antidotario.

In quibus vulneribus ſanguinem aperta vena detrahere non eſt neceſſe.

Cuiuſmodi purgatio cõueniat.

Collectica qualia cenſenda.

Quintus curandorum vulnerum ſcopus eſt, de eorum quæ vulneribus ſuperuenire ſolent accidentium correctione, quæ certè res ſæpè Chirurgo multum negotij exhibet. B Non raro etenim propriam morbi curationem miſſam facere cogitur, quò accidentibus & ſymptomatis occurrat, hæmorrhagiæ nempe, dolori, inflammationi, febri, conuulſioni, paralyſi, exolutioni, delirio, & ſimilibus: de quibus ſigillatim & breuiter dicemus, ſi ante de ſuturis, quę dicenda hoc loco videntur, dixerimus.

De Suturis. CAP. VI.

CVM vulnera per crurum, tibiarum, & brachiorum protenduntur longitudinem, ſuturis facilè carere licet, quia ligaturis vnio ſoluta facilè reſtituitur: at cùm tranſuerſim inflicta ſunt, ſuturam efflagitant, quòd caro & ſimiles omnes partes diſſectæ verſus ſanas contrahuntur, quò fit, vt longius à ſe inuicem abſcedant. Quare vt adiungantur, & adiunctæ contineantur, ſui debent. Atque ſi profundius ſit vulnus, multum carnis acu eſt comprehendẽdum: nam ſi extimam tantùm ſubſtantiam comprehenderis, ſuperficie tenus, vulnus agglutinatur: in imo verò & vulneris fundo collecta & concluſa ſanies C abſceſſus faciet, & vlcera caua. Ergo de ſuturis faciendis nunc agendum. Suturarũ quinque ſunt rationes. Prima, inter punctus, qui ducuntur, digiti relinquit interuallum: ideóque partium carnoſarum recentibus vulneribus quæ faſcia curari nequeũt, in quibúſque heterogeneum & peregrinum nullum corpus hæret, idonea eſt: fit verò hoc modo. Acus habenda eſt lenis, quæ filum ducat, quæque mucrone ſit triangulari, quò facilius ſubeat in cutem, extremo verò capite nonnihil excauato, quò filum magis deliteſcat, ſic enim promptius penetrabit acus. Habendus eſt & canaliculus in extremo feneſtratus, cui oppoſito & obnitenti vulneris labrum innitetur, ne in hanc aut in illam partem dum acus adigitur, commoueatur, atque vt per rimam illam ſeu feneſtram cernere poſſimus, quando penitus adacta ſit acus, eámque vnà cum ſequente filo pertrahere, ſimul verò & vulneris labrum inconcuſſum tenere, ne ſequatur ad fili & acus pertractionem. Penetratis ſic vulneris labris, nodus fit, iuxta quem reſecandum filum eſt, ne ſi quid eius infra nodum reliquum ſit, ad emplaſtra ita adhęreat, vt citra dolorem ea ſuo tempore dimoueri, & ab illis tanquam tricis auelli D nequeant. Notandum verò venit, quòd primus punctus per mediam vulneris partem eſt adigendus, & ſecundus inde in eo ſpatio, quod medio & extremorum alterutri interſtabit: nec vero adactis punctibus vulneris labra ſibi penitus ſunt adiungẽda, ſed hians aliquod inter ipſa ſpatium eſt relinquendum, quò puri effluxus liber pateat, & inflammationis doloriſque conſequutio vitetur: aliàs ſi proximè ſibi admota ſine interſtitio fuerint, ſuborto poſtea, quo tempore pus fiet, tumore, tanta labiorum fit diſtentio, vt fili rigore facilè rumpantur. Sed carnis nec nimium, nec parum acu comprehendendum eſt: parcior enim comprætenſio non continet: nimia verò dolorem infert & inflammationem, ac prætereа cicatricis deformitatem inducit. Quanquam in profundis vulneribus, cuiuſmodi ſunt ea quæ craſſioribus muſculis infliguntur, acus penitus adigenda eſt, quò plus carnoſæ ſubſtantiæ comprehendat, ne filum, carnis haud comprehenſæ mole abductum, diſrumpatur. Cæterùm his ſæpè locis vulnera inflicta cernuntur, vt canaliculum incuruum & acum incuruam Chirurgum habere ſit neceſſe: aliàs non ſit ſucceſſura ex voto ſutura. Quare vtriuſque typum hîc ſubiicere libuit, vt vtrauis pro re nata vti poſſis.

Quibus in vulneribus ſutura carere liceat.

Primæ ſuturæ ratio.

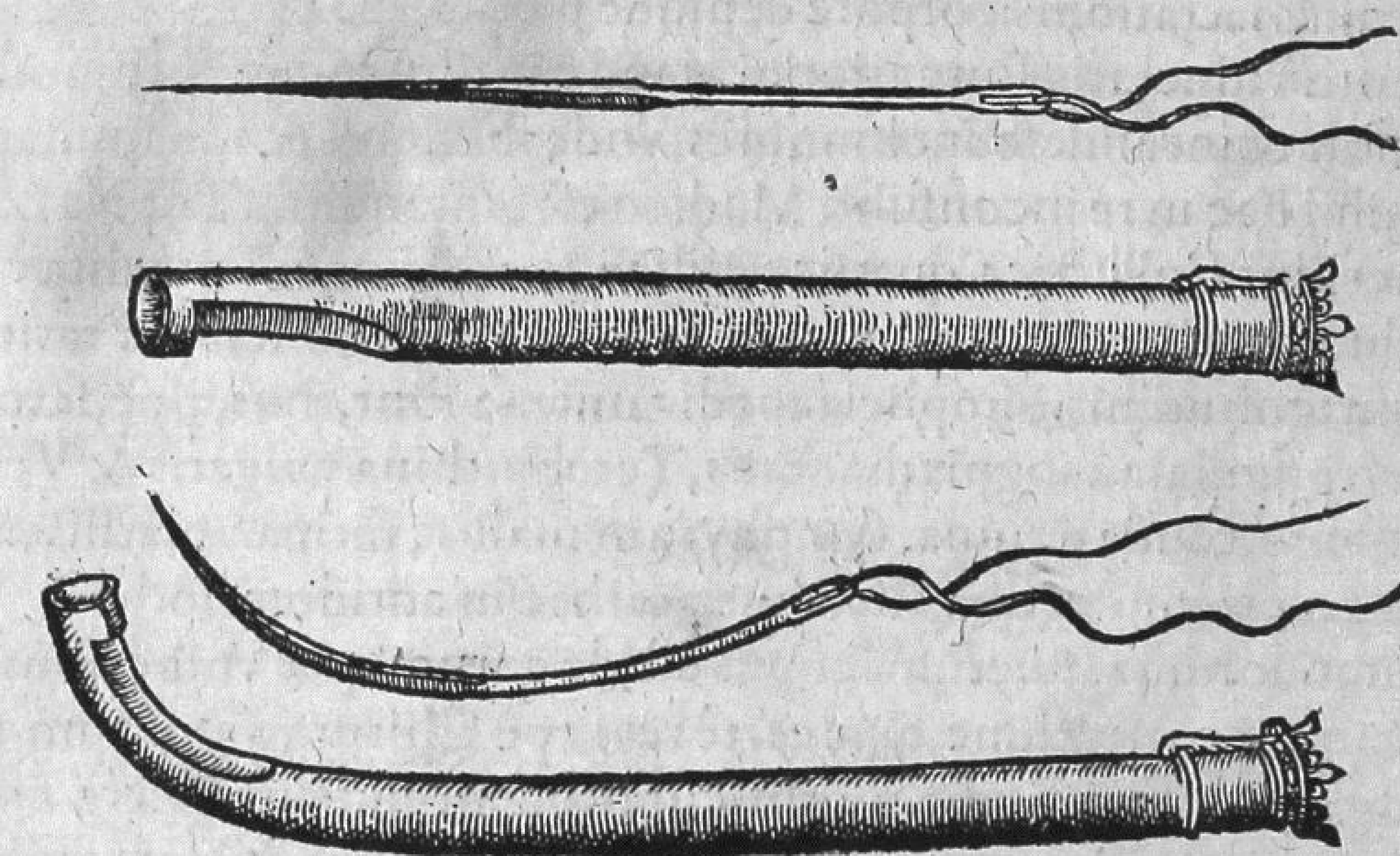
Acus ratio

Feneſtrati canaliculi ratio.

In punctibus adigendis cautio.

Quantum carnis comprehendendum dum ſuitur.

Canaliculorum feneſtratorum & acuum ſuturis idonearum Typus. A

B

Secūdæ ſuturæ ratio quæ pelionū dicitur. Tertiæ ſuturæ ratio. Quarta ſutura ſeu gaſtroraphia. Quinta ſutura quæ ſicca dicitur.

Secundæ ſuturæ ſpecies eodem prorſus modo fit, quo pelliones ſolent pelles conſuere. Et hac ſuturę ſpecie ſuenda ſunt inteſtina, ſi quando vulnerentur, ne fæces per vulnus exiliant. Tertia ſutura fit vna vel pluribus filum ducentibus per vulnus, traiectis acubus variè ſurſum, deorſúmque per acus extrema implicito & inuexo filo, quomodo pueri ſolent acum in conuexa pilei parte ne elabatur traiicere: hoc ſuturæ genus roſtris leporinis curandis & ſanandis eſt idoneum, vt ſubiecto typo docebimus infrà. Quarta ſuturæ ſpecies Gaſtroraphia dicitur, magnis epigaſtrij muſculis cum ſubiecto peritonæo ingenti vulnere ſectis, reſtituendis & vniendis adinuenta, cuius rationem ſuo exponemus loco. Quinta ſpecies vulgò ſutura ſicca dicitur, qua in ſolis faciei vulneribus vtimur, quam proprio deſcribemus capite.

De Sanguinis fluxu qui vulneribus ſuperuenire ſolet. C

CAP. VII.

Sāguinis ab arteria fluētis ſigna. Prima ſiſtēdi ſanguinis ratio per glutinantia & adſtringentia medicamenta.

SÆPE vulneribus propter diſſectum, ruptum, aut laniatum vas aliquod hæmorrhagia ſuperuenit, cui mederi & ſuccurrere diligenter opus eſt, quod ſanguis naturæ ſit theſaurus, ſine quo vita conſtare nequit. Qui ab arteria fluit ſanguis, eò cognoſcitur quod ſubtilior eſt, quod cum quodam velut ſaltu exilit propter vitalem ſpiritum vnà arteriis contentum: contra qui à vena fluit, craſſior, nigrior, & pigrior eſt. Sunt verò ſanguinis ſiſtendi plures modi. Primus & vſitatior eſt is quo vulneris labra ſibi adiunguntur, ac niſi profundius ſit vulnus, medicamentis quibus aſtringendi, refrigerandi, deſiccandi, & glutinandi vis ineſt, continentur. Vt ℞. terræ ſigill. boli armeni. an. ℥ ß. thuris, maſtichis, myrrhæ & aloes an. ʒ ij. farinæ volat. molend. ℥ j. fiat puluis qui albumine oui excipiatur. Vel ℞. thuris & aloes an. partes æquales excipiantur cum oui albumine, & pilis leporinis, his medicamentis imbuantur, tum quæ in vulnus imponētur, tum quæ vulneri apponentur penicilla: hinc duplicato panno & faſcia idonea vulnus contineatur, pars verò eo ſitu collocetur qui minimè omnium laborioſus & maximè indolens videbitur. Quod ſi hoc modo ſanguis ſiſti nequeat, ſublatis omnibus integumentis, pollice vulnus, vaſiſque orificium eouſque comprimentur, quouſque circa illud in craſſiorem thrombum concreuerit ſanguis, qui viam intercludat. Quod ſi ne ſic quidem ſiſtatur tum ſutura, ſi quæ facta fuerit, diſſuenda & vaſis ipſum oſculū originem ſeu radicem verſus, acu, filóque, cum carnis tanta portione quantam partis conditio permittet, comprehendendum, vinciendúmque eſt. Sic enim ingentes hæmorrhagias etiam in artuum amputatione cohibui, vt ſuo dicam loco. Ad id opus perficiendum, non raro cogimur cutem ipſam quæ vas vulneratum contegit diuidere. Nam ſi vena arteriáve iugularis diſſecta, ſurſum, deorſúmque ſe contraxerit & ſubduxerit, tum cute ipſa ſub qua latet, denudanda erit, & acu filum ducente ſubtus immiſſa, deliganda, vt pluries à me factum memini: at priuſquam vinculū reſoluas, oportet carnem ſuccreuiſſe, quę vaſis oſculum obturet, ne denuo ſanguis fluat.

Situs vulneratæ partis. Altera ſiſtendi ſanguinis ratio per vulneris compreſſionem. Tertia ſiſtēdi ſanguinis ratio per vaſorū vnde fluit deligationem. Admonitio. D

Quod

A Quod ſi partis ea fuerit conditio quæ vaſis illam comprehenſionem & conſtrictionem deneget, ad eſcharotica veniendum, cuiuſmodi ſunt puluis vitrioli cinefactus, puluis mercurij cum puri aluminis vſti portione, pyrotica quæ eſcharam inducunt, cuius lapſum naturæ permittere, non arte procurare decebit, ne ante cadat, quàm vaſis orificium carne vel thrombo fuerit interclusum. Sed accidit nõnunquam vt cogatur Chirurgus vas ipſum penitus reſcindere, vt ſic ſubtrahẽtibus ſeſe, & ſurſum deorſúmque ſubducentibus vaſis abſciſſi extremitatibus, vicinarúmque & circunſtantium partiũ mole abditis, minori labore ſanguinis antea effrenis fluxus, cohiberi poſſit. Eſt tamen id extremum remedium, ac niſi ſuperioribus fruſtra tentatis vſurpandum.

Quarta ſiſtendi ſanguinis ratio per eſcharotica.

Quinta ſiſtendi ſanguinis ratio per vaſis reſciſionem.

De Dolore qui vulneribus ſuperuenit.
CAP. VIII.

B PROMPTA debet eſſe doloris qui vulneribus ſuperuenit ſedatio, quod nihil æquè proſternat vires, ſed & ſemper fluxionem accerſit dolor quantumlibet corpus ipſum benè habitum, benéque temperatum ſit: natura enim afflictæ parti ſuppetias latura, ſemper ad ipſam plus humoris tranſmittit, quàm alendo neceſſe ſit, quo fit vt eius vel copia, vel qualitate, vel vtroque fluxio facilè proritetur. Ergo ad dolorem illum fluxionis authorem arcendum, circumponentur parti medicamenta, quibus & repellendi & leniẽdi vis inſit: vt ℞ olei mirth. & roſar. an. ℥ ij. ceræ albæ ℥ j. farinæ hordei ℥ ß. boli armeni. & terræ ſigill. an. ʒ vj. liquefacta cera cum oleis concorporentur omnia, & fiat medicamentum vt artis eſt, parti circumponendum. Vel ℞. Emplaſtri diachalcit. ℥ iiij. olei roſar. & aceti an. ℥ ß. liquefiant ſimul, & fiat medicamentum ad eum quem præſcripſimus vſum. Leniendo ſufficient irrigationes ex oleo roſ. & myrth. addito oui albumine, vel ouo integro ſi haud magna ſubeſt inflãmatio, huc & faciẽt faſcię & duplicati panni in oxicrato madefacti. Sæpius verò remediorum eiuſmodi vis renouanda eſt, reſiccata enim dolorem augent. Quòd ſi his non cedit do-
C lor ad narcotica veniendum erit, cuiuſmodi ſunt oleum de papauere, de mandragora, cataplaſma ex hyoſciamo & oxalide, additis malua & biſmalua, de quo tractatu de Phlegmone diximus. Denique ad cauſam doloris, ad humoris qui influit ſpeciem, & ad viam quam natura affectat, erit attendendum: nam pro illarum rerum varietate medicamentorũ varietas eſt inſtituenda, vt ſi dolorem calor pariat refrigerantibus admotis erit ſedandus, párque contrariarum cauſarum erit ratio: ſi natura ſuppurationem moliatur, ſuppurantibus remediis ipſius conatus iuuandi venient.

Dolor vires deiicit & fluxiones ciet.

Anodyna varia.

De Conuulſione à vulnere. CAP. IX.

CONVVLSIO eſt muſculorum ſeu partium quæ voluntate noſtra mouentur, inuita verſus ſuum principium, cerebrum nempe & ſpinalem medullam contractio. Per hanc enim non potis eſt membrum cõuulſum, vel corpus vniuerſum (ſi vniuerſalis ſit conuulſio) pro arbitrio mo-
D uere. Non eſt tamen in conuulſione motus deperditus, vt in paralyſi, ſed tantùm deprauatus: & quia aliàs corpus vniuerſum, aliàs partem vnam occupat conuulſio, notandum conuulſionis generalis tres eſſe ſpecies. Prima Tetanos Græcis dicitur, cùm vniuerſum corpus ſic tanquam ſtipes obrigeſcit, vt nullam in partem inclinetur. Secunda dicitur Opiſthotonos, cùm in poſticam partem vniuerſum corpus contrahitur. Tertia Emproſthotonos, cùm in anticam totum inflectitur & incuruatur. Conuulſio particularis eſt cum oculi, linguæ, & ſimilium partium, muſculus neruo inſtructus, vitium conuulſificum concepit. Conuulſionem facit repletio vel inanitio, vel ſympathia, ſeu condolentia. Repletionem creant humorum copia, corpus grauans ab immoderato cibo & potu, exercitij intermiſſione, vacuationis alicuius ſolemnis, vt hæmorrhagiæ, hæmorrhoidum, & menſiũ ſuppreſſione: hinc enim excrementitiorum eiuſmodi humorum deriuatio in neruos, quibus repleti & imbuti dilatantur plus æquo, vnde neceſſariò breuiores facti contrahuntur. Cuius rei exẽpla in coriis & fidibus apparent, quæ vdo cœlo humore turgentes diſrumpuntur à repletione. Inanitionem pariunt effrenes vomitus, diarrhoeæ, hæmorrhagiæ, quo no-

Quid conuulſio.

Conuulſionis vniuerſalis tres ſpecies.

Tres cauſæ cõuulſionis.

Cauſæ repletionis.

Cauſæ inanitionis.

mine à vulnere conuulſio eſt lethalis:febres ardentes,his enim & ſimilibus ex cauſis A inſita & primigenia neruorum humiditate abſumpta fit, vt contrahantur coriorum inſtar,quæ ignibus propius admota corrugantur,& fidium quæ ſudæ æſtatis ardoribus reſiccatæ, impetu diſrumpuntur: eiuſmodi cõuulſionis genus eſt incurabile:febrem enim conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem, vt docemur Hippocratis decreto :dummodo eiuſmodi febris cauſæ conuulſificæ viribus ſit proportionata, & conuulſio illa ſit à repletione:febrili enim ardore humor multus & craſſus conuulſionem committens digeritur & abſumitur. Conuulſionis à dolore cauſæ ſunt, vt punctura nerui: ſiue à re animata, vt morſu venenatæ beſtiæ: ſiue ab inanimata vt acus,ſpinæ,aut ſcalpelli ictu illa contingat:ingens & penetrabile frigus quod vulneribus neruoſarũ præſertim partiũ eſt inimicũ,quò fit vt ſummo & acerbo dolore in neruis excitato,contrahantur illi verſus ſuum principiũ,id eſt cerebrũ,opẽ afflictis rebus tanquam à parente petituri.Sed & à putredine vapor teter ad cerebrum elatus, cerebrum adeò vellicat,vt in ſeſe corrugatum, vnà neruos omnes & muſculos conuellat, vt contingere cernimus in epilepticis, ex quo apparet non ſolum cere- B brum ipſum neruis, ſed & neruos ipſi cerebro compati. Conuulſionis ſigna ſunt difficiles, laborioſi, & deprauati motus, ſiue partis alicuius,ſiue corporis vniuerſi, oculorum, & totius faciei peruerſio, labrorum contractio, quaſi ridentis genarum adſtrictio, & ſudor vniuerſalis.

Aph.26. ſect.2.

Cui conuulſioni & cur febrem ſuperuenire melius eſt.

Cõuulſionis per condolẽtiam cauſæ.

Signa conuulſionis.

Conuulſionis curatio. *CAP. X.*

Cõuulſionis à repletione curatio.

CONVVLSIONIS curatio, pro cauſæ conuulſificæ varietate,varia eſt: aliter enim quæ à repletione, aliter quæ ab inanitione, aliter quæ à dolore eſt curanda venit:nam quæ à repletione fit, remediis curatur deplentibus & inanientibus: Diæta nempe conuenienter inſtituta, purgatione, phlebotomia, digerentibus topicis, exercitio, frixionibus, balneis ſulphureis,& aliis, ex docti qui præerit Medici præſcripto inſtitutis, quæ humores ſuperfluos & excrementitios conſumant, qui neruorum ſubſtantiam & cor- C poris habitum occupant. Topica remedia ſunt olea, vnguenta, litus ex quibus ceruix, ſpina dorſi,& partes contractæ omnes oblinentur. Olea ſunt vulpinum, laurinum,chamæmelinum,lumbricorum,de therebinthina,de coſto,de caſtoreo,vnguẽta ſunt aragon, agrippæ,de althea, martiatum. Litus hæc erit forma. ℞. olei chame. & laurin. an.℥ ij. olei vulp.℥ j.vnguenti de althea & marti.an.℥ ß.axungiæ vulpis. ℥ j. aquæ vitæ ℥ j. ß. ceræ quantum ſufficit, fiat linimentum ad vſum. Vel ℞. olei lumbr. de ſpica & de caſtoreo. an.℥ iij. axungiæ hum. ℥ j. ſulphuris viui.℥ ß. ceræ quantum ſufficit,fiat linimentum. Vel ℞.vnguenti martiati & agripp.an.℥ iij.olei de terebinth. ℥ ij.olei ſaluiæ ℥ ß. aquæ vitæ.℥ j. ceræ.℥ j. ß. fiat linimentum. Sed & victu tenui, & ſudationibus ex Gaiaci decocto hic morbus curationem recipit, quòd illis remediis excrementa craſſa lenta & viſcida quæ in vitio ſunt digeruntur.

Topica ad cõuulſionis cauſam nẽpe repletionem.

Curatio cõuulſionis ab inanitione.

Conuulſionem ab inanitione curabis eorum vſu quæ ſalubriter & moderatè replent:victus igitur imperandus ex cibis ſucci alibilis plenis, vt decoctis,& iuſculis colatitiis caponum, columborum, vitulinæ & veruecinæ carnis,additis foliis violarũ D & maluarum:inſtituendæ conſeruæ quæ vires debilitatas confirment,& corporis habitum humectent, cuiuſmodi ſunt, conſeruæ bugloſſi, violar.florum borrag. & nenupharis. Sequens iuſculum valdè ex vſu erit. ℞. lactucæ,bugloſ. & portul.an.m.j. quatuor ſeminum frigid. maiorum an.℥ ß. ſeminis berberis. ʒ j. decoquantur omnia cum pullo gallinaceo,capiat ius ſingulis matutinis, vrgente ſiti zulapium ſequens erit vtile. ℞.aquæ roſar. ℥ iiij.aquæ viol. ℔. ß.ſacchari albiſſimi.℥ vj.fiat iulep. vtatur in ſiti. Si pigra ſit aluo æger,imperandi erunt clyſteres emollientes & humectantes, ex decocto capitis & pedum veruecinorum,maluæ,biſmaluæ,parietariæ,violariæ &aliis ſimilis facultatis:vel,quò promptius & parabilius ſit remedium,ex oleo & lacte clyſteres inſtituendi. Topica remedia erunt litus & balnea. Litus exemplum erit tale. ℞. olei viol. & amigdal. dul. an. ℥ ij. olei lilior. & lumbr. an. ℥j. axungiæ porci recentis ℥ iij. cerę nouę quantum ſufficit, fiat linimentum ex quo vnguatur tota ſpina & pars affecta:balnei verò remollientis & humectantis hęc erit forma.℞.fol.maluę,

Litus remolliens ad omnem cõuulſionem.

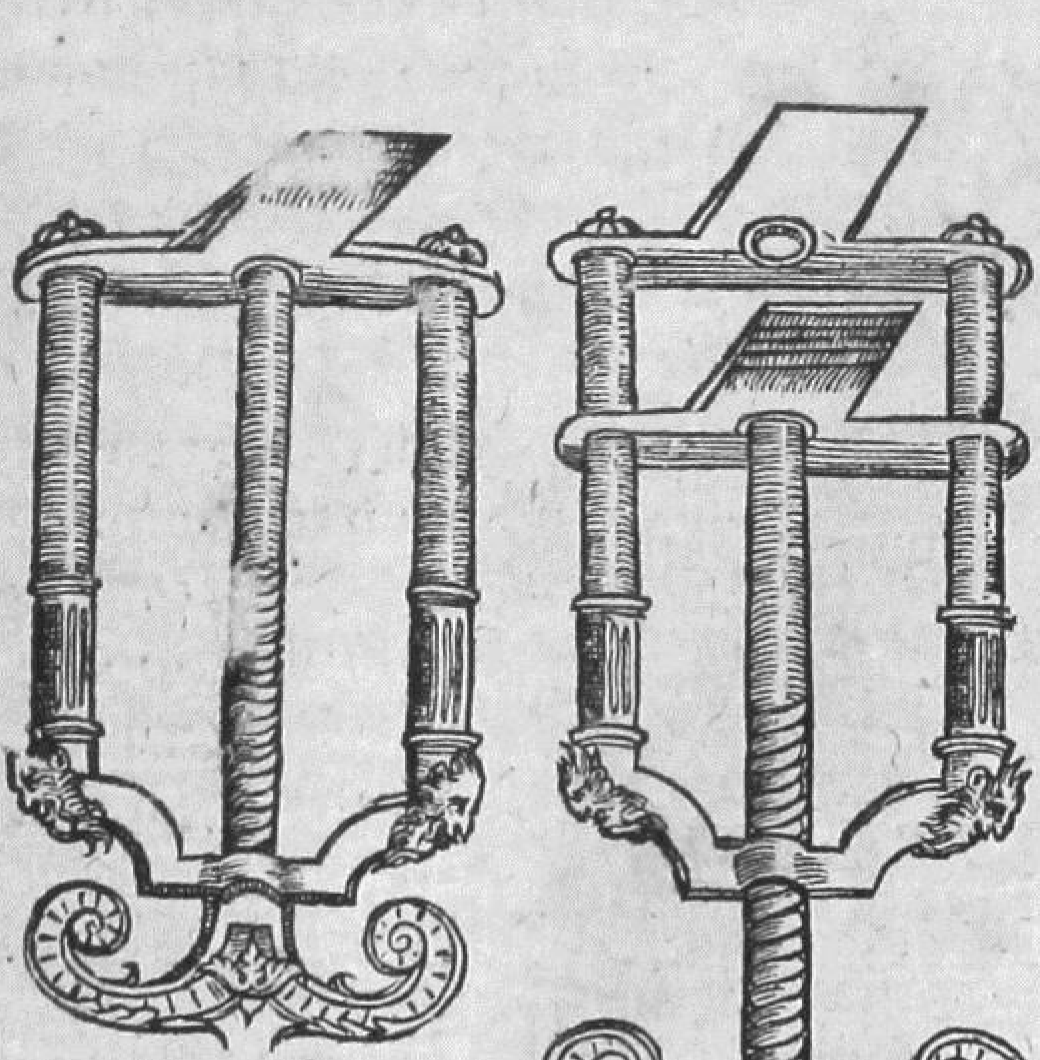
biſmaluę

A biſmaluæ, pariet. an. m. vj. ſeminis lini & fœnug. an ℔. ß. coquātur in aqua communi, addendo olei liliorum ℔. viij. fiat balneum, in quod tepidum ingrediatur æger. Cùm è balneo prodibit, detergeatur linteis calentibus, & in lecto quieſcat, vitato ſudore. At ſi æger ſumptus ferre poſſit, erit ex vſu balneum inſtituere ex ſolo lacte, vel oleo ſolo, vel ex lacte & oleo pariter æqualitérque commixtis. *Balneum rē molliens & humectans.*

De cura conuulſionis per ſympathiam & dolorem. *CAP. XI.*

Conuvlsio quæ fit per conſenſum & doloris affectioníſque communicationem, curatur remediis dolorificæ cauſæ contrariantibus. Sic enim ſi à punctura vel morſu venenato exiſtat, dilatandum vulnus, & inciſa cute amplificandum, quò materiæ venenatæ liberior ſit effluxus, in quam etiam rem affundentur medicamenta quæ conſiſten- *Cōuulſionis à punctura & morſu curatio.*
B tia tenui ſint & liquida, facultate autem deſiccantia & digerentia, ad forâs euocandam & reſoluendam virulentiam, vt Theriaca & Mithridatium in aqua vitæ diſſoluta cum pauco mercuriali puluere: eſt enim id nobile alexipharmacum. Proderunt & cucurbitulæ & ſcarificatus: denique cauſarum dolorificarum conditio, contrariorum remediorum appoſitione ſemper erit oppugnanda, vt ſi conuulſionem excitauerit dolor à compuncto neruo vel tendine, remediis propriis ſtatim occurrendum erit, vt oleo de Terebinthina, de euphorbio, cum aqua vitę mixtis: itémque aliis neruorum puncturæ dicatis remediis. Si à frigoris exceſſu dolor exiſtat, quia frigus cerebro, ſpinali medullæ & neruis eſt inimicum, æger in aëre calido collocabitur, cuiuſmodi eſt aër laconici, litibus calidis ſupra commemoratis tota ipſi ſpina dorſi & partes conuulſæ oblinentur: id longè ſatius eſt, quàm derepentè à concepta cauſa conuulſifica ipſum igni ardentiſſimo, vel tepenti balneo exponere. Interim Chirurgo diligenter curandum eſt, vt dum prima futuræ conuulſionis & iamprimùm præſentis vel imminentis ſigna ſe produnt, bacillum ægri dentibus in- *Nobile alexipharmacum.* *Dentiū genarum constrictio impedienda.*
C terponat, ne pertinaci genarum contractione ipſi conſtringantur, & ſibi adhæreſcant penitus: multi enim in tali caſu linguam ipſi ſibi amputarunt, in quam rem ad manum habebit oris ſpeculum, quod ſcapi cochleati beneficio ex animi ſententia dilatatur & contrahitur, quemadmodum ſubiectæ figuræ docent, vna quidem ipſius aperti & explicati, altera eiuſdem contracti.

Figura Speculi oris, ad conſtrictos dentes reſerandos & diducendos.

D

De Paralyſi. CAP. XII.

Paraliſis quid propriè ſit. — *Paraliſis differentiæ.* — *Quid à cõuulſione differat.* — *Cauſa.* — *Ex parte reſoluta venatur materiæ reſoluentis ſedẽ.* — *Prognoſis.* — *Bonum paraliſi ſuperuenire febrem.*

PAralyſis neruorum reſolutio, ſeu mollificatio eſt, cum ſenſus & motus priuatione, non quidem vniuerſi corporis, ſed alterutrius partis, lateris nempe dextri vel ſiniſtri. Taliſque propriè paralyſis nominatur: alias enim & minus propriè paralyſis etiam dicitur vnius alicuius membri reſolutio: nam cum vniuerſum corpus reſoluitur apoplexia eſt. Ergo paralyſis alias dimidium corpus occupat, alias artus ſupernos qui ſunt ab vmbilico ad caput, alias infernos qui ab eodem vmbilico ad pedes exiſtunt, alias linguam, œſophagum, veſicam, penem, oculos, ſingulas denique corporis particulas. Differt toto genere à conuulſione: in hac enim partis contentio & contractio eſt, in illa reſolutio & relaxatio: quin in paralyſi ferè fit vt ſenſus vel abolitus ſit, vel valdè obtuſus, qui in conuulſione ferè integer eſſe ſolet. Viſuntur nonnulli quibus dolor pungens & velut ingens in parte ſentitur. Cauſæ internæ ſunt vel externæ: internæ ſunt humores alterum ventriculorum cerebri obſtruentes, vel ſpinalis medullæ latus alterutrum irrigantes, ſic vt per neruos animalis facultas ſenſus & motus opifex ad partem à qua editur actio peruenire nequeat. Cauſæ externæ ſunt lapſus, ictus, & ſimiles iniuriæ, ex quibus ſæpè artuum luxationes, ſpinæ dorſi contorſiones, vertebrarum conſtrictiones & compreſſiones oboriuntur: quæ cauſæ exiſtunt cur ſpiritus animalis tota ſubſtantia ad organa peruenire nequeat. Omnino verò ex parte reſoluta, facilè eſt intelligere, cauſæ morbificæ ſedem per anatomes corporis humani peritiam: nã cum paralyſis ſubeſt propriè dicta, id eſt cum dextrum aut ſiniſtrum latus totum occupatur, tum ſcire licet obſtructionem in cerebro vel ſpinali medulla exiſtere: ſi capitis partibus illæſis latus alterutrum totum reſolutum eſt, in ſpinalis medullæ origine vitium ſubeſſe: ſi brachia reſoluta iaceant, pro certo habendum in quinta, ſexta, & ſeptima ceruicis vertebra mali materiam deliteſcere. Quod ſi inferiores artus langueant, lumborum & oſſis ſacri vertebras paralyticam cauſam continere eſt exiſtimandum. Quæ res Chirurgo diligenter notanda eſt, vt ſemper ad mali originem recurrat. Quæ paralyſis venit à ſecto neruo vel vehementer contuſo incurabilis eſt, quod ſic intercluſa ſit ſpiritu animali ad partem via. Vix à paralyſi aut nunquã conualeſcunt ſenes, quod calor natiuus illis langueat & excrementitiorum humorum mole obruantur. Nec ſperabiliorem ſalutem facit inueterata & quæ iam dudum partem occupat paralyſis, vt nec illa quæ apoplexiæ ſuccedit. Febrem paralyſi ſuperuenire bonum eſt, ſperabilem enim facit humoris reſoluentis & relaxantis diſſipationem. Cum membrum paralyticum multum emarcuit, & oppoſitum contra magnam acceſſionem fecit molis caloris & coloris, malum eſt: ſignum enim hoc exiſtit extremæ partis affectæ infirmitatis, quæ ſe ſuo genio fraudari patiatur, omni ad ſanam ſeu oppoſitam partem comeatu confluente.

Paralyſeos curatio. CAP. XIII.

Guaiaci decoctũ paralyticis vtile. — *Calida actu paralyticis membris vtiliter apponũtur.*

IN paralyſeos curatione non niſi præmiſſis generalibus remediis, diæta & purgatione, quidquam tentandum: quæ cura omnis docto & prudenti medico incumbit. Decoctum ligni indici eſt in hanc rem valde opportunum: nam ſudores prouocat, humorem omnem qui neruos relaxat vel attenuat, vel digerit, & abſorbet. Dum verò ſudor non profluit, non erit inutile candentes ab igne lateres in decocto vini & aceti, atque herbarum reſoluẽtium extinctos reſoluto membro circumponere, vel etiam teſtaceas lagenas aut veſicas bubulas, ſuillaſve eodem decocto ſemiplenas: nam eiuſmodi calor qui actu eſt calorem partis exuſcitat & roborat, qui in hoc morbo valdè languidus eſſe ſolet: hinc æger in cuppam deſcendet, velamine ſeu papilione ſubtenſo obductam, planè quemadmodum deſcripſimus tractatu de balneis, vt ſequentis decocti vaporem excipiat. ♃. fol ſaluiæ. lauend. lauri, maior. abſinth. thymi, angelicæ, rutæ an. m. ß. florum chamæ. melil. anethi. anthos an. p. ij. baccarũ lauri & iuniperi conquaſſatarum an. ℥ j. caryophyl. ʒ ij.

aquæ

A aquæ fontanæ & vini albi, an. ℔. iiij. ponantur omnia in vaſe citato, nuper tractatu deſcripto, ad vſum. In ea cuppa continebitur æger tandiu, quandiu per vires licebit: hinc lecto tradetur benè coopertus, in eóque iterum ſudabit, detergebitur & quieſcet. Mox ſequenti vnguento inungetur, quod Leonellus Fauentinus valdè commendat. ℞. olei laurini & de Terebinth. an. ℥ iij. olei nardini & petrolei an. ℥ j. vini maluatici. ℥ iiij. aquæ vitæ ℥ ij. pyrethri, piperis, ſynap. granorum iunip. gummi, hœderæ, anacard. ladani puri an. ℥ j. ß. terantur & miſceantur omnia cum oleis & vino: bulliant in vaſe duplici vſque ad vini conſumptionem, facta forti expreſſione adde galbani, bdelij, euphrorbi, myrrhæ, caſtorei, adipis vrſi, anatis, ciconiæ an. ʒ ij. fiat vnguentum ad formam linimenti, addendo ceræ parum ſi opus fuerit. Vel ſequens remedium vſurpabis à multis Medicis probatum. ℞. myrrhæ & aloës, ſpicæ nardi, ſanguinis draconis, thuris, oppoponacis, bdelij, carpobalſami, amomi, ſarcocollæ, croci, maſtic. gummi arabici, ſtiracis liquidæ, ladani, caſtorei an. ℥ ij. moſchi ʒ j. aquæ vitæ ℥ j. therebinthinę venetæ ad pondus omnium pulueràbuntur pulueriſanda B & gummi eliquabuntur cum aqua vitæ & aceti tantillo, & vaſis idoneis omnia includentur, vt in balneo mariæ deſtillentur, atque ex manante liquore, vniuerſa dorſi ſpina & artus paralytici inungentur. Sequentis remedij vis ſæpius à me experimento comprobata eſt. ℞. rad. angel. ireos flor. genti. cyperi, an. ℥ j. calami aromat. cinam. caryophill. nucis moſch. macis an. ʒ ij. ſaluiæ maior. yuæ arthriticæ, lauend. roriſm. ſatureiæ, puleg. calament. mẽtaſtri an. m. ß. florum chame. melil. hyperi. anthos ſtœcad. an. p. j. conciſa omnia contundantur & in aquæ vitæ & vini maluatici. an. ℔. ij. infundantur, atque in balneo mariæ eo qui ſupradictus eſt modo deſtillentur: de manante liquore partes affectæ imbuantur, de quo eodem exhiberi poterit cochlear vnum mane cum ſaccharo ægro ſorbendum. Sic enim incaleſcet ventriculus, & pituita multa eo contenta, huius mali fomes, abſumetur. Imperanda inſuper partium affectarum exercitia, & ex linteis calidis multæ & aſperæ frictiones, vt reuocetur calor natiuus & excrementa partibus contenta digerantur, vti etiam licebit oleis roriſmarini, Thymi, lauendulæ, caryophillorum, nucis moſchatæ, omnium C denique aromatum: de quorum eliciendorum ratione proprio tractatu dicemus poſtea.

Vngentum Leonelli.

Probatum ad paralyſim vnguẽtum.

Stillatitius liquor paralyticis irrigandis & potandis vtilis.

Exercitia & frictiones.

Olea chymica.

De Syncope & animi defectu. CAP. XIIII.

SYNCOPE eſt præceps & contumax virium omnium lapſus, ſed vitalium præſertim: in hac ſine motu & ſenſu iacent ægri, ſic vt à morte ſola magnitudine & temporis diuturnitate differre veteribus creditum ſit: ſyncopes quæ vulneribus peruenit cauſa ferè eſt hæmorrhagia, quæ ſpirituum diſſipationem facit: vel metus qui ſubitam & confertam facit ſpirituum ad cor reuocationẽ, vnde igitur à proprio munere, dum ſic interturbatur feriari, ex quo etiam reliquarum facultatum ſequitur intermiſſio. A vapore etiam putrido & venenato per arterias, ad cor, & per neruos, ad cerebrum elato contingit ſyncope, ex quo intelligere licet ſyncopem omnem tribus de cauſis D contingere. Primum ſpirituum & caloris natiui diſſipatione, vt in ingenti hæmorrhagia. Deinde eorundem ſpirituum oppreſſione, obſtructione aut compreſſione, vt in timore & tumultu: ſic enim ſpiritus à corporis ſuperficie & habitu confertim in cor & centrum remaneant. Denique corruptione vt in corporibus cacochymis & vulneribus venenatis. Signa ſyncopes ſunt pallor, mador & ſudatiuncula repente aborta, aſphygmia, præceps in terram corporis lapſus ſine ſenſu, & motu, frigus vniuerſum corpus occupans, ſic vt mortuo quàm viuo proprior videatur æger. Multi enim eorum qui in ſyncopem incidunt, moriuntur, niſi promptum adſit auxilium. Ergo ſuccuretur ſi illis iamiam lapſuris, frigida multa aqua facies aſpergatur, ſi quidem à diſſipatione ſyncope fuerit, ſi ſupini in lecto aut in terra quàm molliſſimè fieri poterit collocentur, ſi panis in vino intinctus ore verſandus & mandendus efferatur. Quod ſi à vapore putrido & venenata aura ſyncope fuerit, propinabitur Mithridatij aut Theriaces tantillum, in aqua vitæ ex cochleari diſſolutum, quemadmodum ego peſte correptis & gangræna aut ſphacelo partem aliquam detentis ſoleo exhibere. Quod ſi propter contumacẽ

Quid ſyncope.

Tres omnis ſyncopes cauſæ.

Signa ſyncopes.

Syncopes à diſſipatione curatio.

Syncopes à corruptione & aura venenata curatio.

Syncopes ab oppreſſione & obſtructione curatio.

ſpirituum circa cor oppreſſionem & cõpreſſionem ad ſe redire, & à ſyncope exurgere ægri nequeant, ea omnia illis erunt offerenda, quibus diffundendorum & ex alto euocandorum, exſuſcitandorúmque ſpirituum vis ineſt: cuiuſmodi ſunt vinum generoſum propinatum, odorata naribus admota: nomine proprio in aurem inclamabuntur altius, pili temporum & ceruicis violentius vellentur, frictiones temporum, narium, carporum, & volæ manuum fient ex aqua vitæ, in qua caryophilli, nux moſchata & zinziber maduerint. A

De Delirio. CAP. XV.

Quid delirium ſymptomaticũ.

Quas cauſas habeat.

Cur cerebrũ diapharmati condolet.

DELIRIVM hîc pro ſymptomate vſurpatur, quod ferè febribus, à vulnere & inflammatione excitatis, peruenire ſolet: éſtque phantaſiæ & functionum mentis perturbatio minimè diuturna. Tale ergo delirium vulneribus ſuperuenit ex vehementi dolore & febre, cum partes neruoſæ vt articuli, ſtomachus, & diaphragma violatæ fuerint. Nam B ſeptum tranſuerſum ideò Veteres phrenas dixerunt, quod hoc læſo, tanquam mente læſa phrenitis quædam conſequatur, id eſt facultatis animalis, quæ in ratiocinando verſatur, perturbatio: propter communicationem quam habet diaphragma cum cerebro per neruos à ſexta coniugatione productos, qui iidem ad ſtomachum proferuntur. Contingit ergo delirium ex nimio ſanguinis fluxu, qui ſpirituum facit diſſipationem, quo fit vt mentis motus & conuerſiones aberrent, vt videre eſt in his quibus ab amputato membro multa contingit hæmorrhagia: contingit & delirium ex punctura feræ venenatæ, aut à ſemine retento aut corrupto in vtero, vel à gangrænæ aut ſphaceli aura venenata & putrida ad cerebrum elata, vel à repentino tumultu & timore. Denique quæcunque intemperie aliqua, præſertim calida, humorum qui maximè billioſi ſint, affluxu, ſpirituum diſſipatione, oppreſſione, aut corruptione, mentem lædunt & debilitant, ea delirium inferre poſſunt.

Curatio.

Ego ſi à cerebri & meningum inflãmatione extiterit, præmiſſis purgatione & phlebotomia ex medici præſcripto, raſo vel reſecto capillitio caput oxirrhodino fouebitur, ſuperimpoſito inde emplaſtro diachalciteos in oleo roſaceo & aceto diſſoluto. C Prouocabitur ſomnus, hordeatis in quibus papaueris albi ſemina nodulo incluſa bullierint, iuſculis ex decocto ſeminum frigidiorum, lactucæ, portulacæ, acetoſæ, & aliorum ſimilium paratis, frigida naribus admouebuntur, vt ſemina papaueris, leniter trita cum aqua roſarum & aceti tantillo.

Quatenus verba leniant dolores.

Accedant etiam congerrones faceti & lepidi, qui animum à rerum triſtium cogitatione diuertant, curas leniant & eximant, ipſum denique ſibi ægrum blandis cohortationibus reſtituant. Quod ſi ſpirituum vitio contingat malum, curatio petenda veniet ex his quæ capite de ſyncope notata fuêre.

FINIS LIBRI OCTAVI.

DE

A

DE RECENTIBVS ET cruentis ſingularum partium vulneribus.

B

LIBER NONVS.

De Fracti cranij ſpeciebus ſeu differentiis. CAP. I.

POSTQVAM breuiter de Vulneribus in genere, id eſt de vulnerum differentiis, ſignis, cauſis, prognoſi & curatione dictum à nobis eſt, ſimúlque expoſita ratio accidentium & ſymptomatum quæ illis ſuperuenire ſolent, reſtat vt de his agamus, quatenus in ſingulas partes incurrunt, quòd pro partium varietate, variè inſtituatur vulnerum curatio. Initium autem à vulneribus capitis ducemus.

Ergo caput aliàs leuiter capillatam cutem contunditur ſine vulnere, C aliàs vulneratur ſine contuſione, aliàs complicatis affectionibus vnà contunditur & vulneratur. *[Fracti capitis differentiæ.]* At capiti ſeu cranio illata fractura, aliàs ſuperficiaria eſt, aliquando ad vſque diploën deſcendit, aliàs pertuſis duabus laminis cum meningibus in ipſam etiam cerebri ſubſtantiam penetrat: quin etiam, non ita raró nullo apparente in capite vulneris veſtigio, cerebrum commouetur & concutitur, cum vaſorum internorum ruptione & variis ſymptomatis: de quibus ſingulis ordine dicemus, ſingulorum affectuum præſcripta curatione, ex diuini præſertim Hippocratis ſententia. *[Fracti cranij ſpecies ex Hippocrate.]* Is libro de capitis vulneribus, quatuor, vel etiam quinque fracti cranij ſpecies feciſſe viſus eſt. Prima dicitur Fiſſura, ſeu Fractura. Secunda Contuſio ſeu Colliſio. Tertia Effractura. Quarta Sedes. Quintam, ſi adiicere libet, Contrafiſſuram nominare poſſis, ſeu Reſonitum (vt loquitur Pauli interpres) cùm ſcilicet altera parte os fiſſum eſt, quàm ictum fuerit. Harum quinque fracti cranij ſpecierum, multæ ſunt differentiæ. *[Differentiæ à quantitate.]* Nam fracturarum aliæ magnæ ſunt, paruæ, & mediocres: aliæ longius aut latius excurrunt: aliæ breuius contrahuntur: Quædam in ſuperficie inſident: aliæ ad diploën deſcendunt, D vel etiam ambas cranij laminas peruadunt, aliæ recta linea feruntur, aliæ obliqua & circulari: *[A figura.]* quædam complicatæ ſunt inter ſe, vt fiſſura neceſſario & ſemper cum colliſione ſeu contuſione: aliæ cum variis accidentibus, vt dolore, calore, tumore, hæmorrhagia & ſimilibus. *[A complicatione.]* Aliquando ita fracta calua eſt, vt oſſis quiſquiliis, tanquam pungentibus aculeis, ſubiecta membrana comprimatur, aliàs nihil oſſis ipſius excidit. Quæ differentiæ omnes, quia variè curationem inſtituere cogunt, diligenter notandæ ſunt, ideóque memoriæ ſubleuandæ gratia, placuit illas ſubiecta tabula deſcribere.

Fracturarum Cranij Tabula. A

Fractura, ſeu continui ſolutio in cranio fit, vel per

- *Contuſionem, id eſt colliſionem à re cōtundente, dura, graui, & obtuſa, quæ in cranium illapſa impulſáve fuerit, vel ad quam craniū alliſerit, ſic vt fracti oſsis partes diuiſæ vel*
  - *Figurā & ſitum ſeruēt naturalem contiguitate manente, vnde emergit fracturæ cranij ea ſpecies, quæ fiſſura dicitur: hæc verò*
    - *Vel eſt manifeſta, & apparens, id eſt*
      - *Viſu.*
      - *Tactu.*
      - *Scalpro.*
    - *Vel obſcura, & cæca, cū non quæ ictū excepit pars, ſed ipſi oppoſita frangitur: id verò contingit vel*
      - *In eodē oſſe idque duobus modis* B
        - *Lateraliter, cum verbi gratia, oſſis frontis dextra parte icta, ſiniſtra finditur.*
        - *Supernè deorſum, cum non prima quæ ictum excepit, ſed ſecunda lamina finditur.*
      - *In diuerſis oſsibus, his nempe hominibus qui ſuturis carent, vel eas admodum cōpreſſas & conſtrictas habēt vel ſecus quàm oportet diſpoſitas, oppoſitio verò illa ſpectatur vel*
        - *A parte dextra in ſiniſtrā, & contra, vt cum icto bregmate dextro, ſiniſtrum finditur.* C
        - *Ab antica in poſticam, & contra, vt cū icto fronte occiput finditur.*
    - *Vel medio inter obſcuram & manifeſtam ſe habet modo, cuiuſmodi fiſſura capilaris nominatur, & inducto oleo & atramento ſutorio manifeſtatur*
  - *Aut eundem ſitū amittant: idque vel*
    - *Penitus: ſic vt oſsis icti particulæ ſua ſede emotæ & depreſſæ membranam comprimant, vnde emergit effracturæ ea ſpecies quæ attritionis ſpeciem retinet, cum in multa velut fragmenta, ſchidia & teſtulas, apparentes vel oſſe ſano abditas, os ictum adeò eſt vt depreſſum concidat.* D
    - *Quadamtenus: cum ſcilicet os fractum, parte quadā diuulſum eſt: alia verò ſano oſsi hæret, vnde effracturæ alia ſpecies ſuboritur: concameratam poſsis dicere, cum ita ſurſum os turget vt inane ſpatium ſubtus relinquat.*
- *Vel per inciſionem, à re acuta & incidēte: fit verò inciſio illa vel per*
  - *Succiſionem, cum ita inciſum eſt os vt hæreat adhuc parte aliqua oſsi ſano.*
  - *Reſciſsionem, cum penitus exemplum oſsis fragmentū decidit.*
  - *Sedem, cum impreſſum in vulnere manet teli veſtigiū, ſic vt nec longius nec latius excurrat vulnus, quàm telum ipſum inſederit.*

Alia

A *Alia de fracturarum cranij differentiis Tabula.*

Fracturarum differentiæ, omnibus omnium partium fracturis communes ducuntur, vel à

- *Natura, ſecundum quam dicuntur fracturæ*
  - *Simplices, cùm ſolitariæ & ſeorſim per ſe repeuiuntur.*
  - *Compoſitæ, idque vel*
    - *Mutuò ſecum, vt contuſio ſeu colliſio, cum inciſione, fiſſura cum effractura.*
    - *Cum aliis ſymptomatis vt tumore, dolore, ardore, hæmorrhagia, conuulſione, & cæteris.*
- *Quantitate, vnde dicuntur magnæ, mediocres, & paruæ, ſecundum trinam longitudinis, latitudinis, profunditatis dimenſionem.*
- *Figura, à qua dicuntur*
  - *Rectæ,*
  - *Obliquæ,*
  - *Transuerſæ,*
  - *Rotundæ,*
  - *Triangulares.*
- *Situ, vnde anticæ, poſticæ, dextræ, ſiniſtræ, altæ & imæ dicuntur ſeu ſuperficiariæ & profundæ.*
- *Parte, vnde fractura frontis, occipitis, bregmatis, & petroſorum oſſium nominatur, & hinc qualis ſit lethalis aut ſalutis ſperabilis, curatu facilis aut difficilis, iudicatur.*

B C

De cauſis & ſignis. CAP. II.

FRacti cranij cauſæ externæ ſunt, vt lapſus, ictus à quouis teli genere, acuto, obtuſo, graui, duro, beſtiarum morſus, & alia eiuſdẽ generis multa. Signa verò quibus in notitiam venimus fracti cranij, duorum ſunt generum: alia enim ratione & diſcurſu mentis comprehenduntur, alia ſenſu, quæ nempe digito & oculis malum ipſum ſubiiciũt. Rationalia ſigna ex his quæ ſuperuenerunt rem ipſam an ſit, & cuiuſmodi ſit denũtiant. Fractum enim D cranium intelligere licet ſi ex ictu æger conciderit, vel ſi ex alto in rem duram præceps deciderit. Si ad aliquod ab ictu tempus ſine voce, viſu & auditu iacuerit, ſi multũ perdoluerit & perdoleat, adeò vt ſæpè manum vulneri admouere cogatur. Sed & teli ratio eſt ineunda, nempe ſi graue ſit, ſi obtuſum, ſi pungens, ſi acutum. Conſiderãdum etiam quibus & quantis viribus impreſſum fuerit, & quanto iræ ardore ex alto & ad perpendiculum impulſum. Aduertendum etiam num æger inermi & nudo capite ictum exceperit: ſi in ſyncopen ſtatim ab ictu inciderit, num à ſyncope excitatus mente aberrarit, oculi occæcati fuerint vertigine tentatus fuerit, per nares, os, aures, oculóſve ſanguis ipſi fluxerit, ſi denique vomuerit. Scripſit enim Hippocrates, Quibus præciſum cerebrum eſt, iis neceſſe eſſe febrem, & bilis vomitum ſuperuenire. Quod Galenus in commentario confirmans ait, id etiam ipſum contingere cùm ad cerebri membranas vulnus peruenerit. Sed etſi à cranio, cute capillata, & pericranio denudato & ſpecillo ferreo leuiter pulſato, obtuſus tanquam à vaſe fiſſo dimanet ſonitus, fracti cranij ſignum eſſe aiunt, vt eſt à Paulo Ægineta memoriæ proditum. Profectò ſigna hæc omnia, magnam coniecturam vel fidem potius faciunt vulnerati cranij &

Cauſæ externæ.

Signa rationalia.

Aph. 50. ſect. 6.

Lib. 8. ca. 4

cerebri læſi: vt quæ niſi fracto oſſe non eueniant, vt Celſus literis mandauit. Quanquã A
Lib.8.ca.4. multis quibus tale nihil ſtatim ab ictu ſuperuenit, cranium fractum compertum eſt.
Sed rarum admodum id exiſtit: nec verò inter tot ſigna id quod à Guidone comme-
Hippocratis & Guidonis coniecturalia fracti cranij ſigna moratum eſt hoc loco prætermittendum videtur. Si quis (inquit) ſcire velit qua parte
cranium fractum eſt, ægro contentione valida, funiculum dentibus primoribus alte-
ro extremo continendum præbeat, & altero Chirurgus eundem manu contendat,
contentum ſic funiculum digitis leniter impellat: nam in ipſo impulſus & tinnitus fu-
niculi articulo, æger certò admonebitur, partis cranij fractę, & hâc, doloris ſenſu qua-
ſi victus & coactus, ſublata manu demonſtrabit. Eius tamen ſigni veritatem nondum
potui experientia comprobare, etſi in multis tentauerim. Quare de eo ſigno nihil cer-
ti habeo quod pronuntiem, vt nec de eo quod in Coacis ab Hippocrate commemo-
ratur. De quibus (inquit) ambiguum eſt ruptáne ſint, an non cranij oſſa: iudicare opor-
tet exhibito ad manducandum in vtramque maxillam aſphodeli caule aut ferula, ita
vt animaduertere iubeas an os aliquod ipſi ſtrepere videatur, nam fracta ſtrepere vi-
dentur. Sed his miſſis, nunc ad ea ſigna tranſeamus quæ in ſenſum cadunt. B

De fracti cranij ſignis ſenſui ſubiectis. CAP. III.

Senſibilia fracti cranij ante diuiſam cutem ſigna. Lib. de cap. vuln.

SENSVI ſubiecta ſigna hîc dicuntur ea, quę oculis, digitis & ſcalpro vul-
nus ipſum denudato oſſe ſubiiciunt. Sed ſi arrecti in vulnere ſtent, & vi-
ſantur capilli, os fractum eſſe intelligitur, quod vix incidi poſſe videatur
capillus, qui violento teli incurſui cedit, haud violato oſſe quod reſiſtit,
vt eſt ab Hippocrate adnotatum: itaque huius vnius rei inſpectione, an-
te vulneris ipſius inſpectionem, in fracti cranij ſuſpicionem venire & adſtantes indu-
cere coniectura probabili poſſumus. Quin & nondum cutis decuſſatione, oſſe renu-
dato, fracti cranij coniecturam tactu inire poſſumus, ſi appreſſis ictui digitis extare os
Quale ſpecillũ quod ad explorãdum os adhibetur, eſſe debeat. vel deprimi præter naturam perceperimus. Diſcuſſa decuſſatim cute & oſſe renuda-
to, ſi fractura oculis non pateat percontandum eſt ſpecillo, quod neque nimis tenue,
neque acutum: ne cùm in quoſdam ſinus naturales inciderit opinionem fracti oſſis C
fruſtra faciat: neque nimis plenum ſit, ne paruulæ rimulæ fallant. Si vbi ſpecillum ad
os venit, nihil niſi lene & lubricum occurrit, integrũ id videri poteſt. At contrà ſi quid
aſperi occurrat, vtique qua ſuturæ non ſint, fractum eſſe os teſtatur. Cogitet verò Chi-
rurgus fracturas nõ ita rarò qua ſuturæ ſunt infligi: ipſas verò ſuturas non eodem ſem-
per & naturali ſitu exiſtere: ſed & ſæpè fit vt colliſum os, fiſſum aut ſciſſum, neque o-
culis, neque ſpecillo deprehendi poſſit: itaque ſi ex ſignis rationalibus ſuprà commę-
moratis, eius rei coniectura ſubſit, inducendum eſt ſuper atramentum ſutorium & o-
leum, & eo quo poſtea dicemus artificio, rima perueſtiganda. Vbi de fractura conſta-
bit, tum morbi magnitudo diligenter expendenda eſt, & promptè adhibenda reme-
Libr 5. epid. hiſt. Autonomi in Omilo à ſuturis deceptus Hipp. dia. Certè cùm in ſuturæ alicuius ſedem fractura incidit, cognitu difficile malum eſt,
niſi ingens admodum fractura extiterit, quod ſuturæ rimoſa ſua aſperitate, fracturas
adumbrent: itaque ab his deceptum ſe fuiſſe Hippoc. teſtatur. Expoſitis breuiter fra-
cti cranij differentiis & ſignis, nunc tempeſtiuum eſt, ad ſingulas ſeorſim ſpecies acce-
dere, initio à fiſſura ducto. D

De fiſſura, fracti cranij prima ſpecie. CAP. IIII.

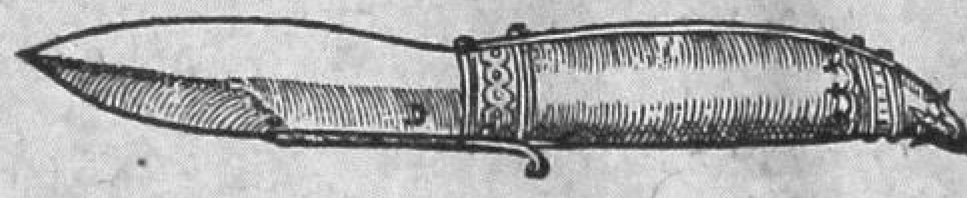
Quo in caſu cutis capillata incidẽda.

EX præmiſſis ſignis ſi cranium fractum fiſſúmve cognouerit Chirurgus,
ac inflictum cuti muſculoſæ vulnus: fiſſuræ tractandæ haud ex animo
ſatisfaciat, tum radendus pilus eſt, mox cutis muſculoſa cum ſubiecto
pericranio, trigona vel tetragona figura magnitudinis debitæ nouacu-
la, reſcindenda eſt, vitatis ſemper quantum fieri poteſt ſuturis & tem-
Celſus. poribus: nec verò quicquam inde mali metuendum: eſt enim longè ſatius inciſa cute
os renudare, quàm fracturæ ſpeciem & naturam, religioſius ſeruata cute, ignotam &
obſcuram eſſe permittere: nam haud magno negotio cutis ſaneſcit, etiamſi fruſtra de-
Hippoc. ſecta eſt. Multo verò magis expedit Hippoc. ſententia, morbos non ita breui tempore
ſed tamen tutò & ſecurè curare, quàm breuiori tempore & cum relapſus aut grauio-
rum malorum metu. Fiet igitur cutis illa diſſectio nouacula: ac ſi ex teli impreſſione
plaga cuti inflicta fuerit, ea cedet in alterutram moliendarum inciſionum.

Nouacula

A

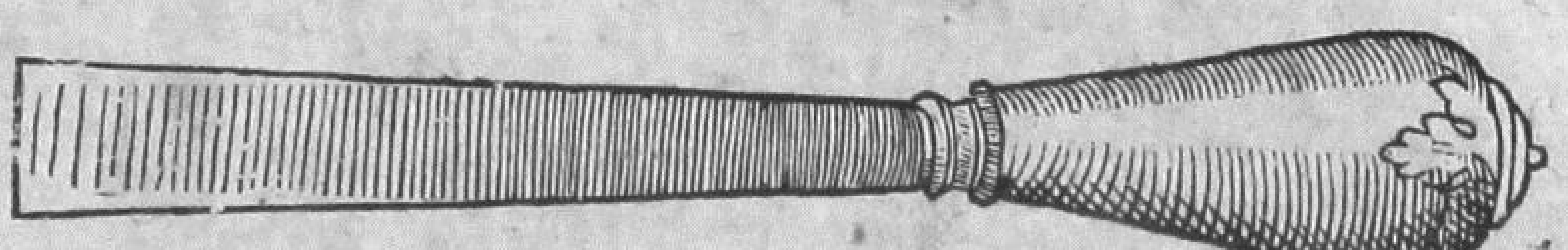
Nouacula inciſoria.

Ergo benè ſecante nouacula, validius & ponderoſa manu impreſſa, vnà cum cute muſculoſa pericranium diuidendum & diſcindendum eſt, mox ipſum à ſubiecto cranio ita reuellendum, vt ne quid ipſius ſuper os relinquatur: dehinc enim terebris laceratum vehementes febres cum inflammationibus excitaret: initium verò reuulſionis ab angulis orthogonaliter ſe decuſſantium linearum ducendum eſt cultro, cuius hîc ſubiectam vides figuram.

Ratio diuellendæ cutis capillatæ à fracto cranio.

B *Culter reuellendo ſeu diducendo à calua pericranio idoneus.*

Hinc puluillis linteis molliſſimè carptis, totũ vulnus eſt cõplendũ, quò labra à ſe inuicẽ diductiora ſint. Supra autẽ imponenda remedia ſanguinis fluxũ reprimentia. Quòd ſi tanto impetu manare ſanguinẽ cõtingat, vt nullis adſtringentibus ſiſti poſſit, vas ipſum deligandũ erit, adacta primũ acu filũ ducẽte per cutis muſculoſæ partẽ externã, indeq; reuocata & reducta ipſa per partẽ internã: tũ nodo forinſecus ſubnectẽdũ filũ, impoſito prius & eodẽ nodo, vnà cum tota cute muſculoſa, cõprehenſo penicillo linteo magnitudinis pẽnæ anſerinæ, ne fili arctior cõſtrictio, quæ cohibendo ſan-
C guini ſufficiat, vel cutẽ diſecet & dilaniet, vel dolorẽ inferat: tũ demùm caput altiuſculè excitandũ. Id ego nuper tẽtaui & perfeci in auriga quodã, qui ex curru pronus in caput ſuper quadrato lapide ſtratũ pauimentum deuolutus bregmatis partem poſteriorẽ vehementer ſibi contudit, quo nomine decuſſato vulnere fuit illi cutis muſculoſa incidenda, tum vt ſanguis cõcretus exprimeretur, tum vt vitiũ, ſi quod in cranio eſſet, animaduerteretur. Sed diuiſa in illo opere faciũdo arteria, cùm qui aderat Chirurgus ſanguinem impetu ſalientem reprimere non poſſet, ac tantam eius copiam auriga ille iam amiſiſſet, vt præ virium exolutione non in lecto ſe commouere, vix verò loqui poſſet. Vocatus ego facto ipſo docui, cùm ante fruſtrà adſtringentia remedia tentaueris, ſatius eſſe vinculo ſanguinem comprehenſo vaſe cohibere, quàm ægrum puerili puncturæ metu, vicinæ morti prodere. Sed vt ad inſtitutum ſermonem redeamus, poſtera die cùm animaduerteret Chirurgus, qua fracturæ ſpecie os læſum ſit, ac læſionis ſi nulla oculis, ſi nulla digitis & ſcalpro ſe ſigna ſubiiciant, ſubeſſe tamen opinionem & coniecturam faciet ſignorum rationalium aliquod: inducendum vt ſuprà
D monuimus, eſt ſuper os renudatum atramentum ſcriptorium cum olei roſacei tantillo, vt eo penetret & imbuatur rima, ſi qua ſubeſt. Sequenti inde apparatu os ipſum linteo exuccandum, ſcalpriſque ſeu radulis id atramentum detrahendum, ſi quid eius in os ſubiuerit: nigritiem enim continet ſi quid fiſſum eſt. Quare in radendo perſeuerare oportet donec fiſſuræ ſignum obſcuretur, aut ad meningem vſque ventum fuerit. Quò verò ſit certius, num laminas caluæ geminas fiſſura penetret, imperãdum ægro vt obturatis naribus & ore magna contentione expiret. Tum enim per fiſſuram exudabit ſanies cruenta: aër enim thorace expulſus, exitúque prohibitus, cerebri & meningum ſubſtantiam tumefacit & attollit, vnde ſpumoſæ illius humiditatis & ſaniei exudatio: tum ergo exſcidendum os eſt ad craſſam vſque meningem, ipſa tamen intacta radulis & aliis inſtrumentis ad eam rem idoneis. Quòd ſi longior fuerit fiſſura nõ decet eam ad vltimum vſque terminum perſequi: natura enim quod fiſſuræ reliquum eſt id callo genito reponet & reſtituet. Adde quòd Celſi ſententia, Chirurgus quàm minimum poteſt oſſis ipſius eximere debet, quòd tegendo cerebro nullum ſit operculum aptius calua. Itaque exitum ſanguini & ſaniei, quò tranſpiret exhauriatúrque,

Deligandi vaſis in hæmorrhagiæ metu ratio.

Hiſtoria.

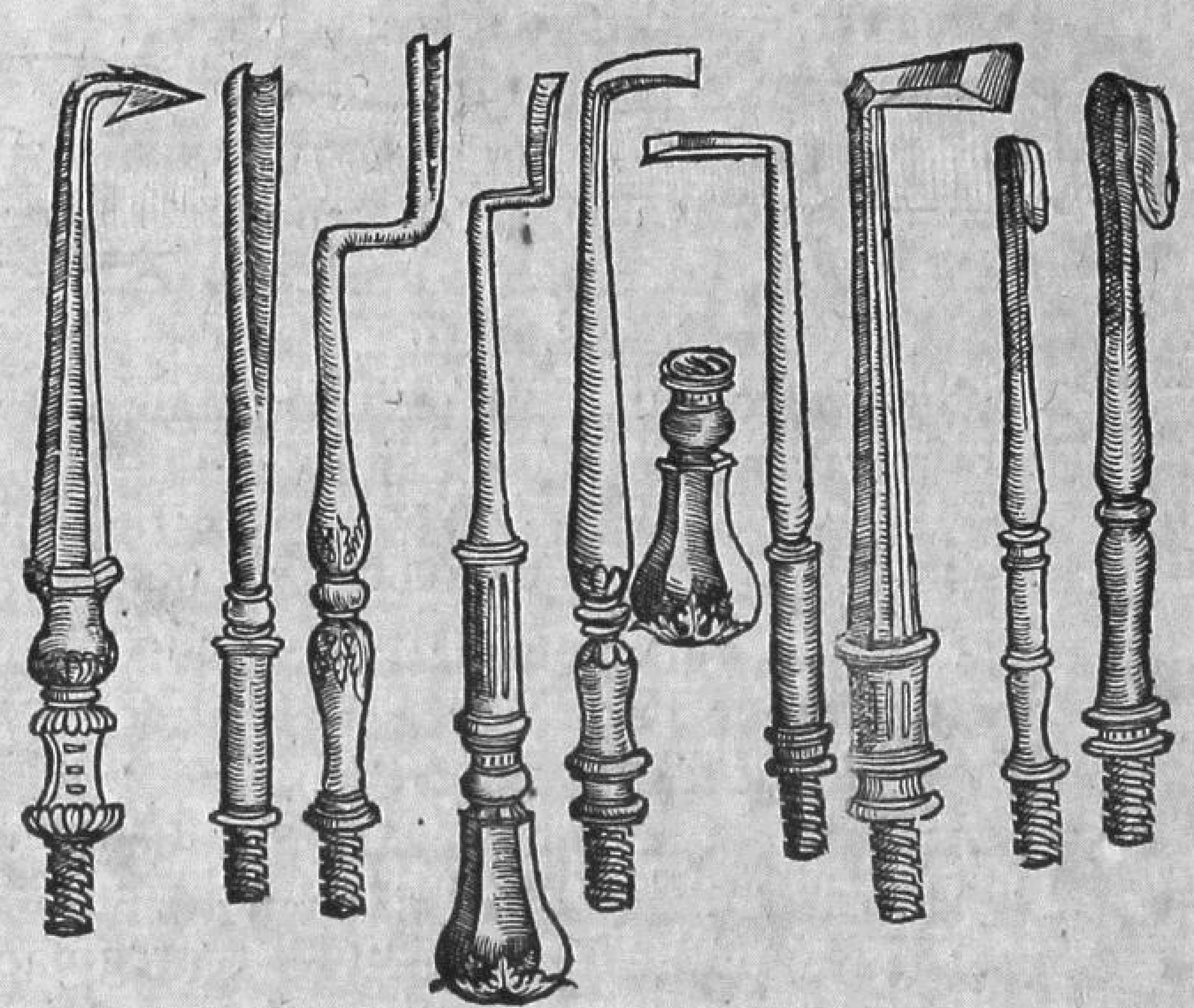
Ars præuidẽdæ fracturæ cranij cum ſe primo obtutu non offert.

Indiciũ laminæ vtriuſque cranij pertuſæ.

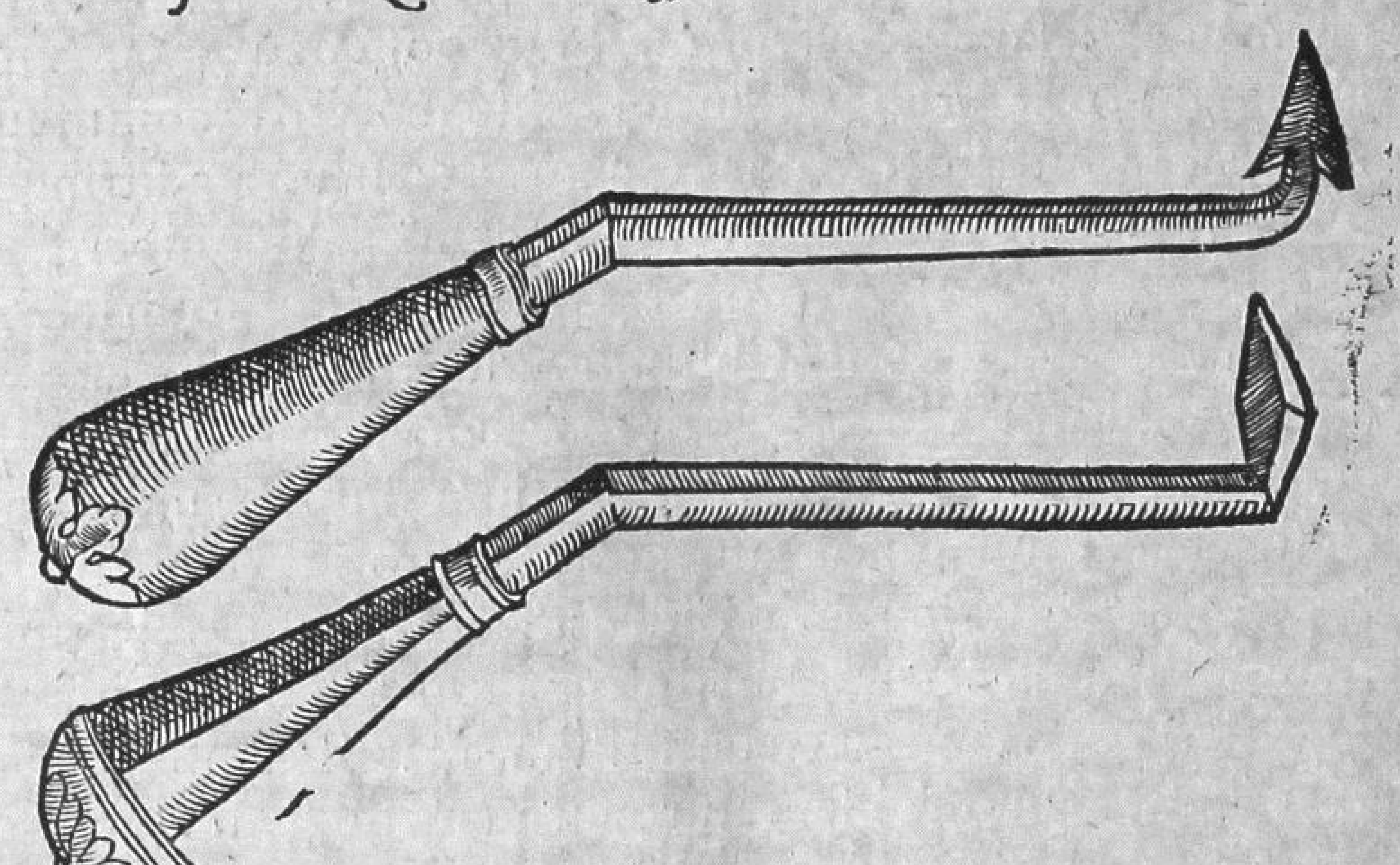
moliri ſufficiet: ne materia illa ſuppreſſa os corrumpat, & inflammationem in cerebro faciat. Cæterùm intra triduum, ſi fieri poteſt, os fractum eximendum eſt, æſtate præſertim metu inflammationis. Terebrata ſunt tamen à me multoties, & ſcalpris exempta capitis oſſa, poſt ſeptimum & decimum diem hyeme & æſtate, fœlici ſucceſſu. Quod eò ego libentius dictum velim, ne quis vnquam ægros, ſine remedio derelictos eſſe patiatur: præſtat enim remedium aliquod anceps experiri, quàm nullum: de periculo tamen ante adſtantes erunt monendi, longè enim plures intereunt quibus fracta capitis oſſa exempta non fuêre, quàm quibus fuêre. Cęterùm inſtrumenta quibus cæſim vulnerata ſeu fiſſa capitis oſſa eximuntur, Scalpri ſeu Radulæ nominantur, quorum hîc varias formas depingendas curaui, vt delectui eſſet locus pro cuiuſque arbitrio & inſtituto. Poterunt verò omnia ſigillatim in manubrium cochleatum inſeri & aptari, cuius etiam figuram ſubieci. A

Licet etiam poſt decimũ diem terebrare.

Radulæ, ſeu Scalpri.

Alterius formæ Radulæ, ad oſſa maiora penitius exſcindenda.

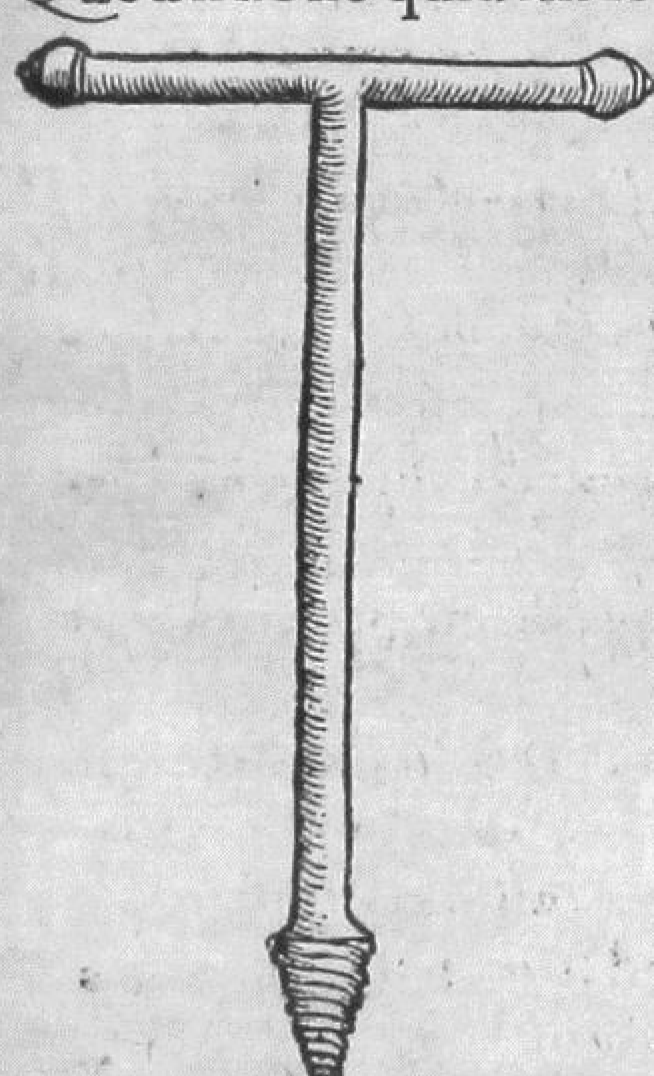
Denique cum calua ſimplici fiſſura vulnerata, fractáve fuerit, ſatisfactum ægro & arti Chirurgus putare debebit, ſi deſcriptis ſcalpris os diuiſerit & fiſſuram dilatauerit, haud adhibita terebra, etiam ſi fiſſura geminas laminas penetret. Quòd ſi primam laminam non excedat in primo ſecundæ occurſu, erit ſcalpro conſiſtendum, Pauli ſententia: at ſi contuſum & in multa fragmenta colliſum os fuerit, inſtrumentis idoneis eximenda illa erunt, adhibita etiam terebra ſi opus ſit, eo quo mox dicturi ſumus modo.

In ſimplici fiſſura ſufficit ſcalpris fiſſuram dilatare. non eſt neceſſe terebrare.

De

A *De Contuſione quæ ſecunda fracturæ ſpecies eſt.* CAP. V.

CONTVSIONIS impetu ſæpè fit Ecchymoſis, id eſt ſanguinis mox cõcreſcentis effuſio ſub cute muſculoſa ſine vulnere. Hæc contuſio ingẽs ſi fuerit, ſic vt à cranio cutis abſceſſerit, ſectionem moliri oportet, qua ſanguis exire & expurgari poſſit. Hìc enim abſtinendum prorſus à ſuppurantibus remediis, quæ aliàs in parte carnoſa locum haberent, quòd humida omnia oſſibus ſint inimica, vt demonſtrabitur poſtea. Contuſiones eiuſmodi ſæpius in pueris contingunt, contuſæ partis mollitie & inundatione conſpicuæ, quibus à me ſæpè ſcalpello apertis manauit ſanguis ſeroſus, concretus, & nigricans. Reliquúmque curationis partis compreſſione moderata, & deſiccantibus remediis perfectum eſt. Sed & ingenti contuſione puerorum cranium intrinſecus deprimi poteſt, quemadmodum in vaſis ex tenui æris lamina contextis, plumbeis & ſtanneis contingere videmus: nam appreſſione digiti ſæpè ita deprimuntur, vt cauitatis ſubſit veſti-
B gium: aliquando etiam ipſa per ſe reſiliunt, reſurgúntque priſtinę æquabilitati reſtituta, quod aliquando puerorum, fœminarũ, molliorum, humidiorum, ac pituitoſarum oſſibus contingit. Quòd ſi ipſa per ſe oſſa non reſiliant, admouenda cucurbitula eſt, cũ magna flãma, & imperandum ægro, vt ore, naribuſq; compreſſis, ſpiritũ magna cõtenſione ſurſum exprimat: ſic enim impetu ſurſum ad cerebrum & caluam compulſi ſpiritus, & cucurbitulę attrahentis vi, ſpes eſt reuocandi in ſuum locum depreſſi oſſis. Quod ſi ne ſic quidem reſtitui os poſſit, tum inciſio in cute facienda erit, & terebellũ ſimile illi quod hìc appictum vides in oſſis depreſſam partem impellendum, indeq; eo prorſum modo os ipſum ſurſum retrahendum, quo vietores ſolent ſcandulum ſeu aſſulam depreſſam intus foràs attollere & reuocare. Quòd ſi robuſtius & craſſius, denſiúſque os fuerit, vt id inſtrumentum retrahendo, oſſi non ſufficiat forandum cranium erit in ipſius depreſſionis centro, & per apertum foramen vecte hoc
C Tripode, ſubnixum os, attollendum & erigendum ad perpendiculum: ineſt enim huic inſtrumento ad eam rem ſatis virium. Ideò effictum eſt triangulare, vt omni capitis quod rotundum eſt parti, applicari poſſet: ipſius verò extremis variæ cuſpides pro rei gerendæ opportunitate aptari poterunt, vt ſubiecta docet deformatio.

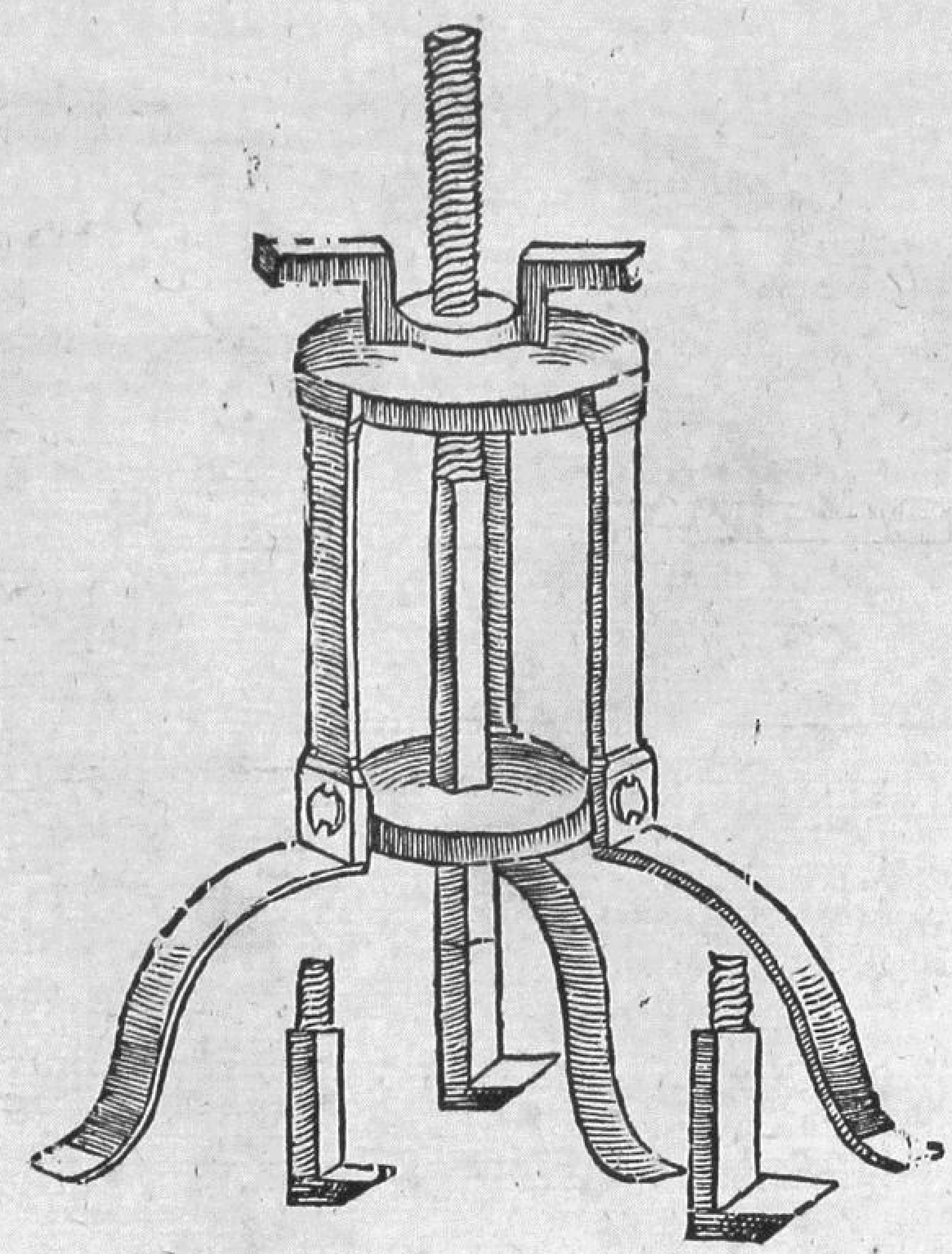

Ecchymoſis quid.

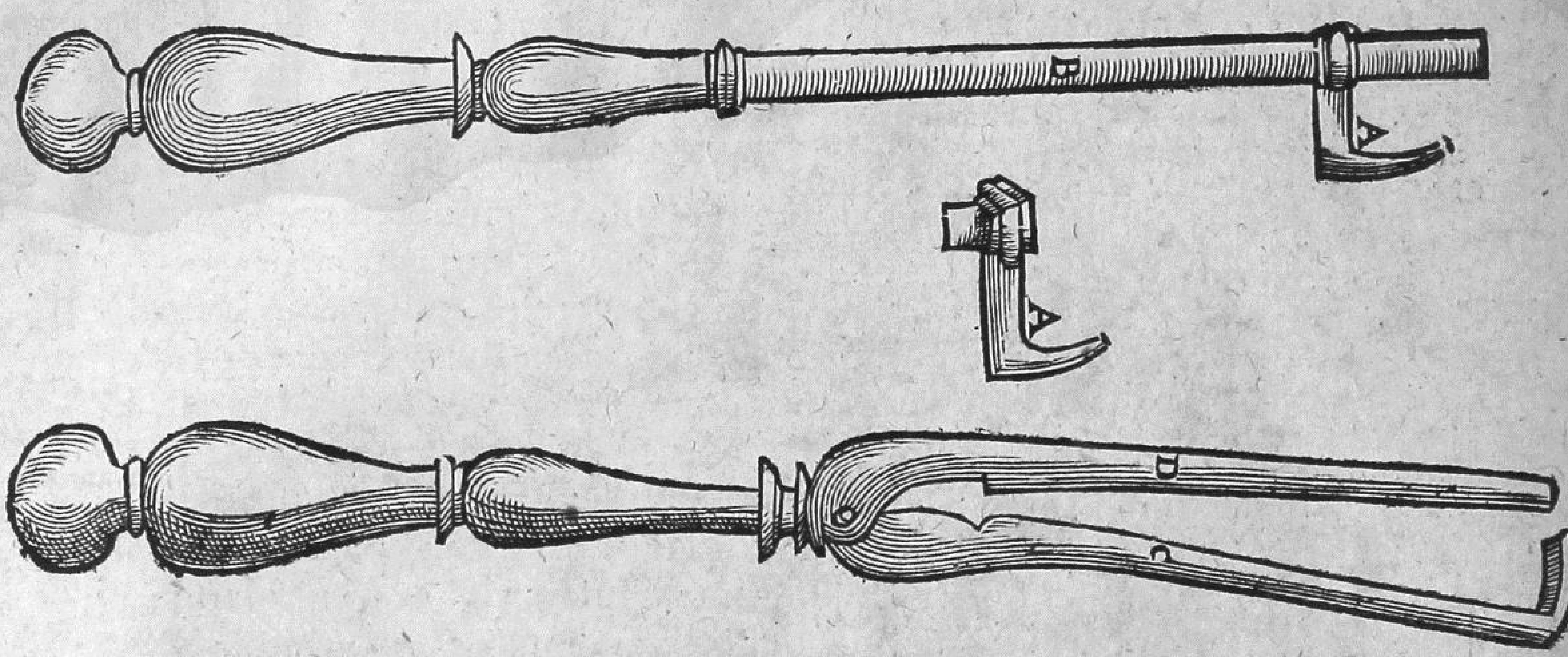
Quî curanda cranij contuſio.

Cranij depreſſi curatio varia.

Eleuatorium ſeu Vectis tripes ſubrectorius.

Aliorum Vectium deformatio. A

B

AA. *Monſtrat vectis cuſpidem ſeu linguam quæ obtuſa eſſe debet, quò facilius & ſuauius ſeſe in cranij fracturam ad craſſam meningem inſinuet: tantùm hæc capite ſeu manubrio comprehenſa ſurrigitur, quantum pro præſentis operis neceſsitate ſatis eſſe videtur.*

B. *Vectis corpus quod quadratum eſſe debet, ne quæ in ipſum inſeritur lingua, ſeu cuſpis non benè ſtabilis mutet. Corporis verò illius extremitas oſsi ſano inniti debet, vt hoc tanquam ſtabili fundamento, firmius ſtet. Vſus eius eſt, vt dum cuſpis fractum os ſubiuit, ſurſum manu ſurrigatur manubrium quo ſic os depreſſum erigatur.*

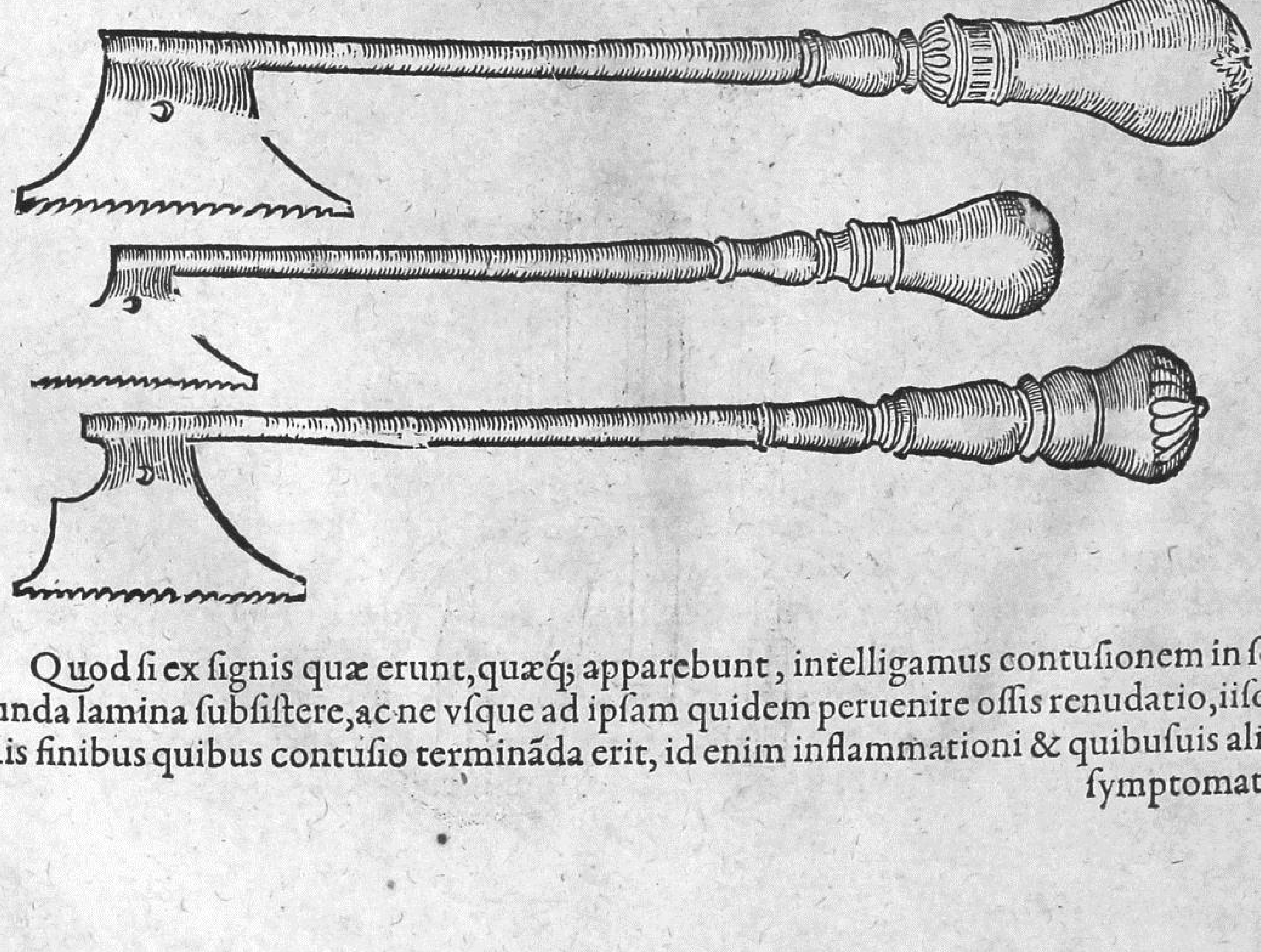
C. *Monſtrat primum brachium alterius vectis, cuius adunca extremitas ſub os depreſſum ſenſim inditur.*

D. *Secundum brachium quod oſsi ſano inniti debet, vt conſtanti illo ſuo nixu, depreſſum os ſurſum attollat.*

Eo ita vtaris licet, vt manubrium deprimas: tali enim depreſsione primum eius brachium, depreſſum erigit os. C

Si quando verò contingat vt os non quidem totum, ſed altera tantùm ex parte fractum & depreſſum fuerit, operepretium eſt quò ipſum attollas, & vnà concluſis materiis exitum aperias, ſerris his ſimilibus quas hîc depictas vides, cranium diuidere, ſic ſine compreſsione tantùm oſsis exciditur, quantum opus eſſe videtur, nec vllum ſubeſt compellendi oſsis fracti in membranas aut cerebrum periculum.

Serrarum effigies cranio diuidendo idonearum.

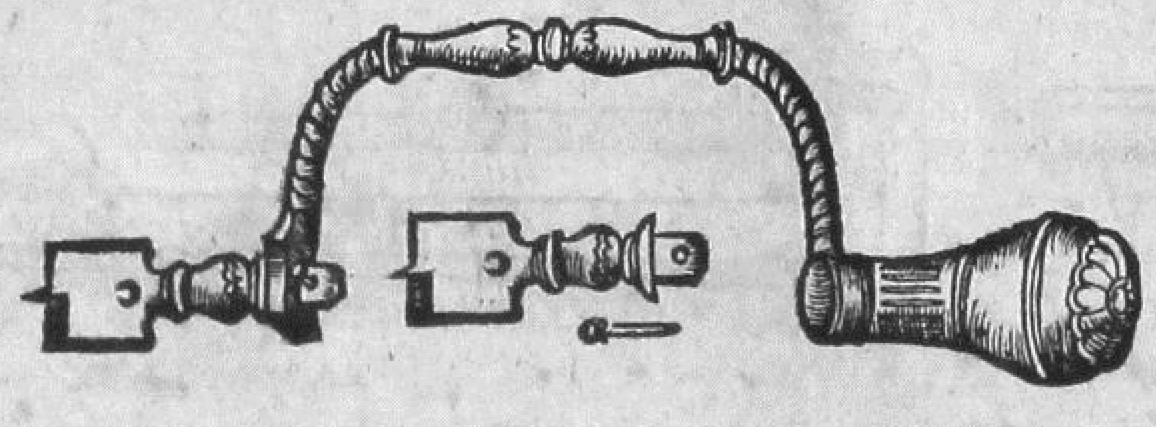

D

Quod ſi ex ſignis quæ erunt, quæq; apparebunt, intelligamus contuſionem in ſecunda lamina ſubſiſtere, ac ne vſque ad ipſam quidem peruenire oſsis renudatio, iiſdẽ illis finibus quibus contuſio terminãda erit, id enim inflammationi & quibuſuis aliis ſymptomatis

A ſymptomatis vitandis & auertendis, ſufficiet: hoc verò fiet Trypano exfoliatiuo (vt loquuntur) ſeu deſquamatorio, quo facilè tantùm oſſis eximas licet, quantum videbitur. Eius ideò hîc imaginem ſubiunxi.

Trypanon Deſquamatorium, ſeu Exfoliatiuum.

De Effractura, ſeu Oßis depreßione, tertia fracturæ cranij ſpecie.

CAP. VI.

B ANTEQVAM de Effractura dicã, venia mihi à beneuolo & idoneo Lectore petenda videtur, vel hoc maximè nomine, quod vt ſuperiore capite cùm de Contuſione dicere inſtituiſſem, multa de Depreſſione inſerui, ſic & hoc quod de Effractura eſt ſermone, nonnulla de Contuſione ſum inſerturus: non rei ipſius ignorantia occæcati hoc facimus: quippe ſciamus Contuſionem dici quando opprimitur & colliditur os, ſed non labat. Effracturam verò eſſe, quando vehementiſſimo ictu labat os, & intrò effringitur. Verùm vix fieri poteſt, quin res ipſæ vt dum aguntur, ſic & dum dicuntur, confundantur, & permiſceantur: adeò vix Contuſionem ſine Effractura, & hanc ſine illa cernere poſſis. Ergo validis obtuſiſq; fuſtium, grauiúmque telorũ, ſeu rotunda illa, ſeu quadrata fuerint irruentibus aut inflictis ictibus, lapſibus etiam ex alto, ſupernè deorſum, ad perpendiculum, ſæpè intrò effringuntur & compelluntur oſſa, magis minúſve pro ictus vehementia, teli ſpecie, & partis ſuſcipientis conditione: vnde remediorum & inſtrumentorum quibus periculo occurratur diuerſitas. C Demus ergo os depreſſum eſſe, vnáque in multas teſtas diſtractum: eiuſmodi teſtæ, quia Trypano quo auellantur facilè carere poſſunt, id operis vectibus ad eam rem comparatis & affabrè factis erit perficiendum. Cuiuſmodi illi ſunt quos hîc depictos vides.

Quid Contuſio.

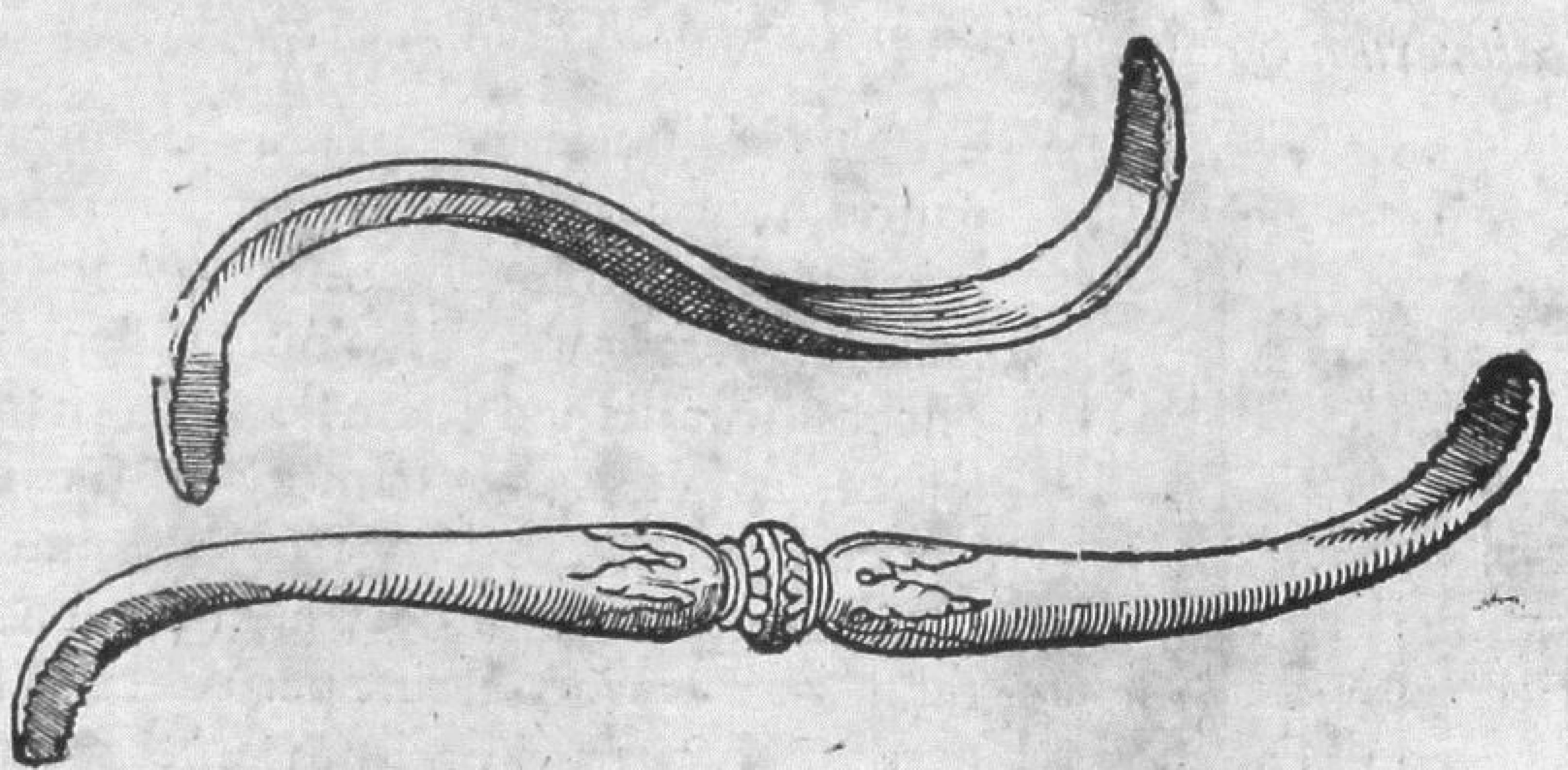
Quid Effractura.

Cauſæ Effracturarũ.

Curatio.

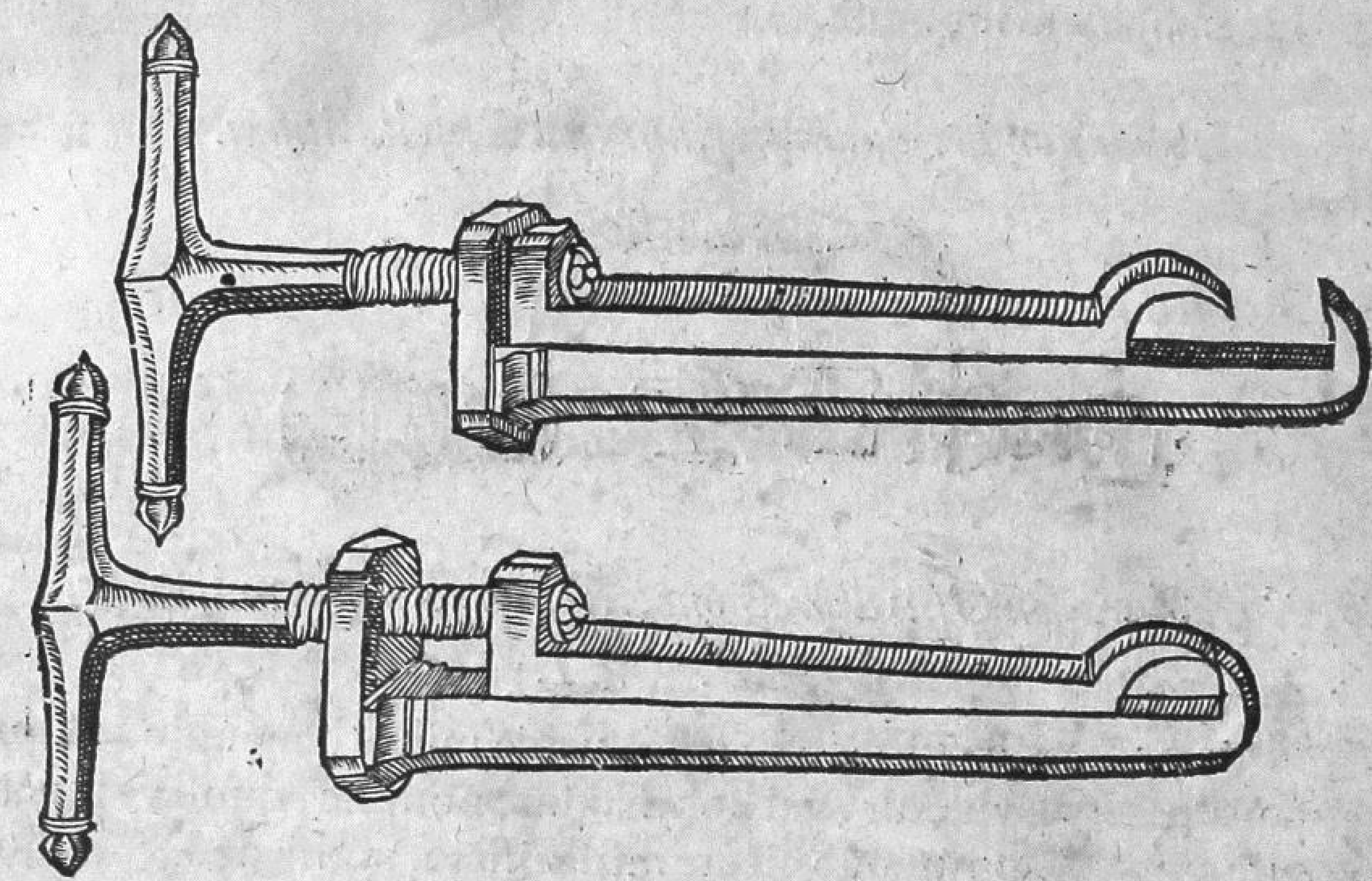
Vectes.

D

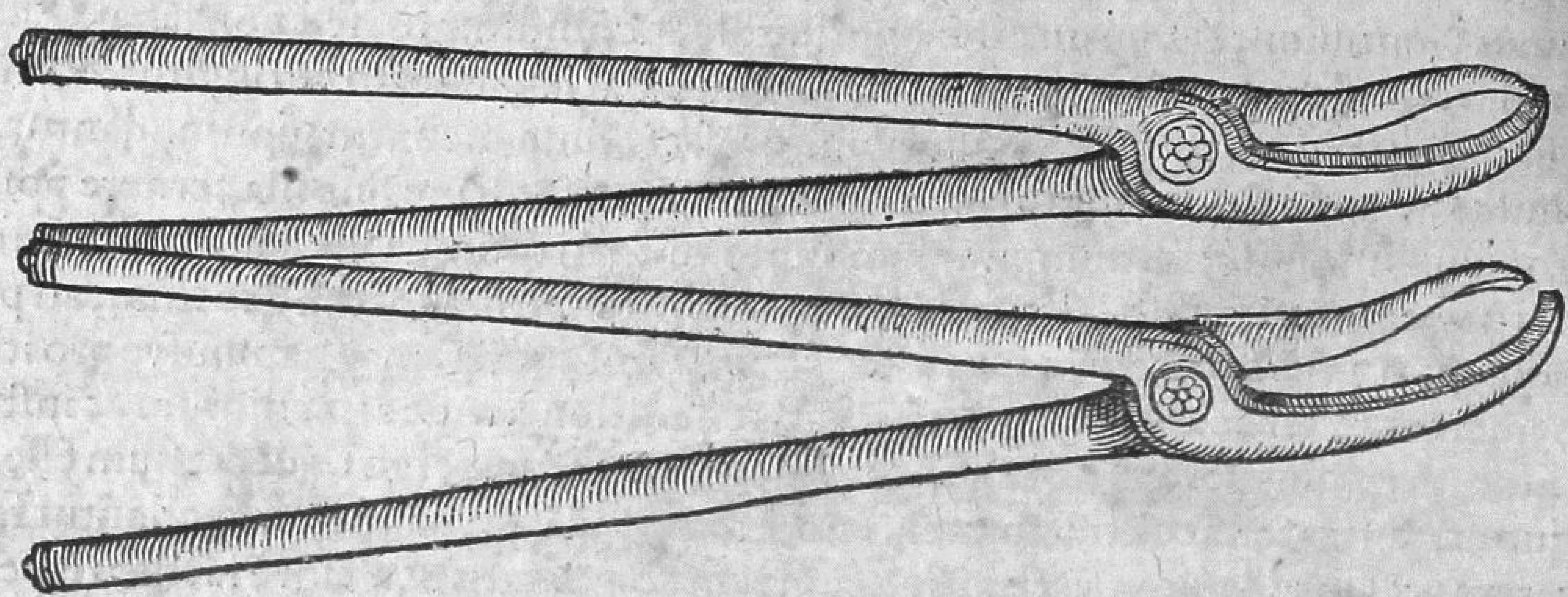
Cauendum verò diligenter eſt, ne dum eiuſmodi oſſium teſtas & ſpinas auellimus, membranas lædamus. Teſtulæ illæ multis nonnunquam horrent aſperitatibus & aculeis, ad quas meninges offendere citra læſionem non poſſunt: nonnunquam verò ſic impedita res eſt, vt auelli illæ niſi amplificata fractura non queant. Quare in eo caſu ſi liberum aliquod ſubſit ſpatium, in quod depictarum hîc forcipum extremitas ſubire poſſit, facilè tantùm oſsis exſcindere licebit, quantum erit neceſſe auellendarũ eiuſmodi teſtarum libertati, haud in ſubſidium aduocato Trypano. Quod ego pluries & fœliciter factitaui: celerior enim & ſecurior eſt quæ per has forcipes fit operatio, quàm quæ Trypano: in omni autem opere faciundo prima ſecuritatis & celeritatis cura eſſe debet.

Forcipes exciſoriæ cranio affabrefactæ, vulgò Roſtra Pſitaci dictæ. A

B

Aliarum Forcipum effigies.

C

Sed & ſcalprorum, & volſellarum, cum plumbeo malleo figuras hîc ſubiicere operepretium viſum eſt, quod non modò eximendis oſſium teſtis, ſed & complanandis relictorum oſſium aſperitatibus, eiuſmodi inſtrumenta in primis neceſſaria ſint.

Scalprorum & Volſellarum, cum malleo plumbeo effigies.

Notandum verò hoc loco eſt, nunquã Trypanon, nunquam Vectem oſſi penitus fracto, applicanda eſſe, ne ipſius compreſſione ſubiectæ lædãtur membranæ. Ergo oſſi quidem ſano applicabuntur illa, ſed quàm fieri poterit proximè fracturam, vt cranij quàm minimũ eximatur,
ne cerebrum oſſeo ſuo operculo denudatũ noxam cõtrahat: nec verò effracturas, vt nec fiſſuras ſi longius proceſſerint perſequeris vſque ad extremum, cõtentus exitum ſaniei aperuiſſe, & id oſſis auulſiſſe, quod mẽbranas pũgebat. Callo enim genito & ſuppoſito cranij, vt & reliquorum oſſiũ, fracturas natura reſarcire ſolet: quẽadmodum ab Hippo. & Gal. teſtatũ legimus: in quem finem illa ſingulari prouidentia geminas cranij laminas alimentaria quadam & ſanguinea materia inferciuit, vt hac tanquam medulla oſſis iacturas repararet. Ergo eius rei nuper patuit veritas in ſeruo D. Grolo graui mulini pedis calcitratu effracturam in coronali oſſe paſſo: id ipſe cùm intelligerem, trigona ſectione cutem muſculoſam eo conſilio parte illa diuiſi vt terebram liceret admouere. Sequenti die ergo terebrato oſſe, cùm de illo extrahendo cogitarem D

Lib. de vulner. cap. Lib. 6. met. cap. vlt.

Hiſtoria.

A gitarem, imò ipſum iam terebra diuiſum auellere conarer, enormem effracturæ productionem, ex oſſis ſub manu vacillantis mobilitate, cognoui: à media enim fronte vſque ad minorem oculi canthum protendebatur. Itaque extrahendi & conſilio & conatu miſſo ægro ſatisfactum putaui, ſi os ipſum depreſſum erigerem altius: ſic enim non iam craſſæ meningi comprimẽdo moleſtum erat, & concluſis materiebus per diuiſionem ſerra factam exitus patebat. Quò factũ eſt, vt tandem conualuerit, niſi quod inde altero lumine, quod ad fracturam erat, orbatus eſt.

De Sede, quarta fracti cranij ſpecie. CAP. VII.

SEDEM Hippocrates appellat fracturæ cranij eam ſpeciem in qua telum cranio ſic inſedit, vt impreſſum ipſius veſtigium fractura retinens, nec protendatur longius, nec contrahatur breuius. Ac Sedis cùm multæ ſint formæ, omnes ſiue ſuperficiales fuerint, ſeu ad diploën vſque peruaſerint, aut etiam ambas laminas penetrauerint, ſeu cum deperditione oſſeę *Quid Sedes.*
B ſubſtantiæ extiterint, ſeu in longum excurrant, ſeu in breue cogantur, ſeu in latum effuſæ ſint, ſeu in anguſtum contractæ: ſeu cæſim, ſeu punctim, ſica, ſtylo, haſtili alione teli genere inflictæ fuerint, ſeu hoc, ſeu illud accidens coniunctum habuerint, omnes inquam quàm multæ & quàm variæ ſunt, aliquo ſuprà deſcriptorum inſtrumentorũ & modorum curari & ſaneſcere debent. Notandum id tamen eſt, cuius nondum meminimus, quòd ſi contingat ictu valido & ingenti vulnere oſſis portionem ſic penitus exciſam eſſe, vt à reliquo cranio omnino diſtracta, pericranio tantùm & cuti muſculoſæ pendula hæreat, haud à pericranio euellendam eſſe, & tanquam inutilem abiiciendam, ſed ipſam ſuo loco & ſtatui reſtituendam, callo mox genito, oſſis velut cicatrice naturæ vi glutinandam, vt eſt à Celſo adnotatum. Huius rei veritatem certa experientia in Capitaneo Hydron non ita pridem comprobaui. Illi oſſis coronalis portio media tres digitos longa, latáque enſe valido ſic exciſa erat, vt iam viciniæ oſſeæ non cohæreret, ſed vix pericranio & cuti muſculoſæ adhęrens in faciem inuerſa procumberet, ac craſſam meningem oculis ſubiiceret: itaque ipſam à ſua cute reuulſam *Curatio.* *Lib. 8. ca. 4* *Hiſtoria.*
C parabam abiicere, ni Hippocratici illius pręcepti in mentem veniſſet, quo cautum eſt cerebrum operculo ſuo exarmare, & nudum relinquere. Quare ſanguinem qui in craſſam meningem, cuius motum oculis erat percipere, exciderat primo quoque tempore abſterſi, oſſis prouolutam portionem ſuo loco reddidi, & ex ſuperna parte ſutura, tribus punctibus adacta acu, ſtabiliui: atque quò reliquæ ſaniei pateret effluxus, interiectas vulneris rimas linamentis compleui: hac arte factum eſt, vt etſi eodem illo tempore multis aliis & ingentibus vulneribus corpus confoſſum haberet, per Dei tamen miſericordiam conualuerit: exemplo certiſſimo nihil neque cranij, neque pericranij, ac ne muſculoſæ quidem cutis quidquam niſi poſcente neceſſitate abiiciendum, multò verò minus vt cerebrum ſuis operculis nudum maneat committendum. *Præceptum Hippocraticum.*

De Reſonitu, ſeu Contrafiſſura, quinta fracturæ ſpecie. CAP. VIII.

D

FIT nonnunquam fractura in parte illi oppoſita quæ ictum excepit: vt ſi ictum pars dextra exceperit, & ſiniſtra findatur: hoc fracturæ genus eſt valdè periculoſum, quod id nullo certo ſigno deprehendere valeas: vt eſt ab Hippocrate proditum, libr. de Vulneribus capitis. Quare ſi quando ex eiuſmodi fractura mors conſequuta fuerit, venia dignus cenſendus eſt Chirurgus. Et quamuis hanc fracturæ ſpeciem riſu excipiat Paulus Ægineta, nec in capite humano duro nempe & pleno, vt in vaſis vitreis vacuis dari poſſe putet, à me tamen aliquando viſa & obſeruata eſt. Nec valet eorum ratio qui ideò putant naturam, ex multis oſſibus ſuturarum compage contextis, caput conflauiſſe, ne vnius partis fractura in oppoſitam protenderetur. Locum enim id fortè habere poteſt in his quibus ſuturæ ſunt expreſſæ, & naturaliter ſitæ ac conſtitutæ. At non in his quibus vel deſunt, vel è natura ſitæ non ſunt, vel ſunt admodum conſertæ: atque ita obliteratæ, vt vnum veluti os ex multis coaluiſſe videatur: id fiet ſequentis hiſtoriæ commemoratione manifeſtum. Maſſi diſpoſitorum equorum cuſtodis, ſer- *Quid Reſonitus.* *Lib. 6. c. 90* *In quibus hæc fractura locum habere poßit in diuerſis cranij oßibus.*

Hiſtoria.

uo cuidam grauis lapidis ictus in bregmate dextro eſt inflictus, vnde vulnus quidem A exiguum, ſed grandis contuſio tumórque extitit. Quare quò certius pateret, ſi quæ noxa oſſi inflicta eſſet, quoque facilius concretus ſanguis exprimeretur, cute patefacta latius apertum vulnus eſt à Theodorico Hereo Chirurgo, qui vt erat peritus artifex, & vir probus, nihil eorum quæ ars præſcriberet ad curationem omiſit. Diuiſione peracta, os integrũ animaduerſum eſt, quanquã eius fracti multa erat cõiectura ꝙ ſtatim ab ictu æger in terrã prociderat, vomuerat, & alia fracti cranij ſigna pertulerat: quò factum eſt vt vigeſimo primo morbi die interierit. Ego verò aduocatus qui qua ex cauſa interiiſſet edicerem, diuiſo ſerra cranio, comperi in parte ictui oppoſita, ingentem ſaniei copiam, & in craſſa meninge, ipſiúſque etiam cerebri ſubſtantia abſceſſum: ſuturam verò nullam præter duas ſquammoſas. Ratum ergo illud eſt, ex Hippocratis authoritate, ratione & experientia confirmatum, alia parte ictum, & alia fracturam eſſe poſſe: in his præſertim quibus aut nullæ ſuturæ erunt, aut illæ admodum arctæ & valido adhæſu adeò conſertæ, vt vix appareant.

Poſſe etiam Reſonitum in cranij eodem oſſe locum habere.

Sed nec abſurdum eſt oppoſitã ei quæ ictum exceperit, oſſis eiuſdem ac non diuerſorum oſſium partem findi, in his B hominibus quibus cranium eſt bene confirmatum, & ſuturis vt natura fert & ſolet diſtinctum: fuítque & eſt germana hæc Hippocratis mens & ſententia. Id quò magis intelligatur, notandum ictui oppoſitam eiuſdem oſſis partem intelligi duobus modis. Primò, cùm fractura in eadem eſt oſſis icti ſuperficie, vt ſi parte alterius oſſium bregmatis, quæ eſt ad ſuturam lambdoidem icta, fiſſa altera ſit quæ eſt ad coronalem. Secundò, cùm non quæ ictum excepit ſuperficies & lamina, ſed quæ ſubiecta eſt, fiſſa extiterit, cuiuſmodi fracturæ genus animaduerti in nobili quodam Equite, turmæ

Hiſtoria.

Ducis Stempani. Is dum in diſiecta murorum caſtri Hiſdini, parte propugnaret, glande, tormento manuario miſſa, ictus eſt in bregmate, alioqui caſſide armato. Caſſidem quidem glans impulſa depreſſit, non fidit, imò nec cutem muſculoſam nec cranium, quod ſaltem cerni poſſet, nihilominus ſexto die apoplecticus interiit. Ego verò ſciendi auidus quæ ipſi iuſta interitus cauſa extitiſſet, cranio diuiſo animaduerti, fractam laminam ſecundam teſtáſque ex ſe remittẽtem, quibus tanquam aculeis cerebri ſubſtantia aſſiduè compungebatur, integra interim cranij lamina prima. Simile exemplũ C feci poſtea cernere Capellano Regis, & Caſtellano Reginæ primariis Medicis in Rhotomagenſi expugnatione.

Cur Hippo. reſonitus curandi rationem nullam ſubiecerit.

Cæterùm curandæ fracturæ huius quintæ ſpeciei methodũ nullam præſcribit Hippocrates, quòd nullis illam indiciis veſtigari poſſe putet, quò fit vt ſæpius ſit lethalis. Eniti tamen nos oportet, vt eiuſmodi fracturæ ſi quando contigerit, ſenſum aliquem & coniecturam habeamus. Raſo ergo diligenter capillitio emplaſtrum imponemus ex pice, tum liquida, tum nigra, cera, terebinthina, puluere ireos & maſtiches: hinc enim ſi quis cutis locus humidior, mollior & tumidior apparuerit, hoc fiſſuram oſſis ſubeſſe erit veriſimile, adeò quod æger, etſi nihil tale cogitãs, cogitur ſubinde manus ei cranij parti admouere.

Ratio dignoſcendi cranij fracti per reſonitũ

Quibus & aliis ſignis ante commemoratis confirmati, aduocato doctorum Medicorum concilio, & prænuntiato adſtãtibus amicis periculo, ne quis calumniæ ſit locus, audacter cranium terebrabimus: id enim longè ſatius eſt, quàm ægrum latentis mali magnitudine vincendum, breui moribundum deſerere. Sunt vero quatuor fracturæ conditiones, quibus ita decipi Chirurgus poteſt, vt fracto reuera cranio, fracturam tamen nullam ſubeſſe putet. Prima D quando ipſum ſic deprimitur, vt ilico in ſuum locum & natiuam æquabilitatem reſiliat. Secunda, cùm fiſſura ſubeſt capillaris. Tertia, cùm os intro colliditur, extima interim ſuperficie illibata, quod quidem cerni queat. Quarta, cùm altera parte os ictum eſt, & altera fiſſum.

De cerebri commotione, ſeu concuſſione. CAP. IX.

Gal. libr. 2. de comp. medic. cap. 6. & commẽ. ad apho. 58. ſect. 7. Lib. 5. epid.

PRÆTER commemoratas fracturæ ſpecies quibus cerebrum compatitur, aliud affectionis genus præter naturam, à cauſæ pariter externæ violento incurſu, ipſum inuadit: commotionem cerebri ſeu concuſſionem appellant, vnde ſimilia quæ ex cranij fractura emergunt ſymptomata. Commotionem inferunt caſus ab alto in corpus ſolidum & durum, ictus obtuſi & graues, vt ſilicis, clauæ, lanceæ, bõbardæ, aut tonitru fragor, imo etiam manus illiſio. Sic enim vt narrat Hippocrat. virgo illa pulchra Nerij filia

A rij filia, cùm eſſet annorum viginti, à muliercula amica ludente, lata manu percuſſa eſt in ſinciput, & tunc quidem vertigine capta eſt, & ſine ſpiritu erat, & cùm ad domũ veniſſet, ſtatim febris vehemens ipſam corripiebat, & caput dolebat, & rubor circa faciem erat. Septima die circa aurem dextram pus proceſſit graueolens, ſubrubrum, amplius cyatho, & videbatur ſibi melius habere, & alleuata eſt. Rurſus augebatur febris, & in ſoporem deferebatur, & loqui non poterat, & faciei pars dextra trahebatur, & difficulter ſpirabat, & conuulſio ac tremor aderat, & lingua detinebatur, & oculus ſtupidus erat: nona mortua eſt. Notandum verò quòd capite etiam caſſide munito, ictus tamen violentia concuſſo venas & arterias diſrumpi poſſe, non eas modò quæ per ſuturas ſubeunt, ſed illas etiam quæ inter geminas laminas ad diploën ſparguntur, tum vt craſſam meningem cranio alligarent, quò liberior eſſet cerebro motus, tũ vt eidẽ cranio medulla carenti ſuccũ alimentariũ, quo nutritur, id eſt ſanguinẽ deferrent, vt in Anatome diximus. Hinc verò ſanguinis inter caluam & mẽbranas, aut inter mẽbranas & cerebrũ decurrentis effluxus: ibi verò cõcretus ſanguis, magnos dolores mouet, & oculi occæcãtur, vomitus cietur cõpatiente affectui cerebri vẽtriculi orificio, per neruos ſextæ coniugationis qui à cerebro in id, indéque in totam ventriculi capacitatem effunduntur: quò fit vt offenſionis particeps contrahatur in ſeſe, & mox velut inuertatur ventriculus: vnde primo quidem ſequitur, eorum quæ ipſius capacitate concluduntur excluſio, inde verò eorum etiam quæ in ipſum ex partibus vicinis & communibus affluere & allabi poſſunt, vt iecore & veſica fellea: ex quibus omnibus bilis inſita velocitate & leuitate ad motum qui ſurſum fit agilior, prima & copioſior excernitur: quæ vera ratio eius vomitus exiſtit, qui ad cranij fracturas & cerebri concuſſionem ſequi ſolet. Aliquanto poſt membranas, cerebrúmque ipſum corripit inflammatio, quam excitat ſanguis corruptus & putridus, vaſis ictus violentia ruptis expreſſus, & per cerebri ſubſtantiam effuſus. Eiuſmodi inflammatio partium cõtinuatione cordi, & toti corpori communicata febrem accendit. Febris verò cerebri alteratione, delirium acceſſit: ad quam ſi per eiuſdem cerebri alienationem ſequatur ſtupor, peſſimè cum ægro agitur, ex ſententia Hippocr. in capitis ictu obſtupeſcentia C & deſipientia malum. Quòd ſi ad hæc mala cerebri ſuccedat ſphacelus & corruptio, cum ingenti ſpirandi difficultate propter impeditam facultatem animalem, quæ à cerebro mouendi vim, muſculis thoracicis, reſpirationis inſtrumentis impertit, mors ſequatur neceſſum eſt. Horum accidentium magna pars apparuit in fœlicis memoriæ Henrico Rege, paulò antequàm è viuis excederet. Is compoſitis Galliæ rebus, & pace cum finitimis parta, dum filiæ & ſororis nuptias celebri & feſtiuo haſtiludiorũ exercitio feſtiuiores reddere conaretur, procurrens & ipſe in catadromo pyxidata lãcea adeò grauem ictum pectore excepit, vt ictus violentia, lamina ductilis qua è galea proſpicitur, ſurrigeretur, & diſſultantis in fruſta lanceæ truncus ſupra dextrum ſupercilium impingeretur, cutiſque muſculoſa frontis ad minorem vſque oculi ſiniſtri cãthum laniaretur, multis eiuſdem trunci fruſtulis in commemorati oculi ſubſtantiam depactis, penitus tamen intactis & illibatis oſſibus: fuit verò commoti inde & concuſſi cerebri tanta vis, vt vndecimo ab ictu die, interierit. Poſt obitum diſſecto cranio in parte ictui oppoſita ad mediam occipitis ſuturam effuſi, inter craſſam & tenuẽ meningem ſanguinis copia comperta eſt, & corruptæ cerebri ſubſtantiæ quantum pollice tegi poſſet, indicia ex coloris natiui in flauum mutatione, apparuêre. Quæ cauſæ Regi chriſtianiſſimo mortis conſequutionem attulerunt, non ſola vulnerati oculi læſio, vt plerique falſo ſunt ſuſpicati. Pleroſque enim alios vidimus, qui ex longè grauioribus in oculo vulneribus non interiêre.

Cerebri cõmotio ob rupta ipſius vaſa.

Signa.

Celſus.

Cauſa vomitus capite vulnerato.

Vomitus bilioſi ratio.

Aph. 14. ſect. 7.

Hiſtoria.

Quæ res moriendi ab ictu neceſsitatem Regi Henrico attulerit.

B (margin letter at "lores mouet"); D (margin letter at "ningem ſanguinis")

Recentis eſt memoriæ domini à Sancto-Ioanne hiſtoria. Is in catadromo, ante ædes Guiſianas pro tempore poſito, confractæ lanceæ fruſto digiti longitudinem & craſſitiem æquante, per ductilem laminam, qua è galea prouiſitur, ſub oculo in orbitam ſubeunte, & trium digitorum latitudine in caput penetrante vulneratus, mea opera præſentibus Medicis Regiis, Valerano & Dureto, adiuuante Iacobo Regio Chirurgo curatus, Dei beneficio conualuit. *Hiſtoria.*

Quid ingens illud, & planè memorabile Franciſci Lotharingi ducis Guiſiani vulnus memorem? Is in Bononiæ vrbis proſpectu, lancea ita caput tranſuerberatus eſt, vt ſub oculo dextro ad naſum cuſpis penetrans, per ceruices inter aurem, *Hiſtoria.*

vertebráſque exiliret, abrupto violenti ictus impetu, & intrò relicto ferro, tanta contumacia illic hærente, vt niſi tenaculis veterinariis extrahi inde & auelli nequiuerit. A Quanquam verò ea fuerit ictus rapiditas & violentia, vt contingere non potuerit ſine oſſium fractura, neruorum, venarum, arteriarum, aliarúmque partium laniatu & attritu: conualuit tamen Dei fauore generoſus princeps. Ex quo intelligere licet multos ab exiguis vulneribus mortem oppetere, alios ex ingentibus & penitus magnis, deſperatiſque conualeſcere. Quorum cauſa euentuum, in Deum quidem humanæ vitæ authorem & propagatorem præcipuè & primariò eſt conferenda: ſecũdariò autem in temperamentorum varietatem & conditionem. Atque hæc de cerebri commotione ſeu concuſſione: qua euenit vt oſſe quidem toto integro manente, intus ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid ſanguinis emittat, qui ibi concretus magnos dolores moueat, quibus oculos obcæcet, ita tamen vt contra id dolor exiſtat, adeò vt eo loco cute inciſa pallidum os, mox ideò excidẽdum, reperiatur, quẽadmodum eſt à Celſo proditum. Sequitur vt dicamus qua ratione in commemoratis cranij fracturis omnibus, prognoſim inſtituere oporteat. B

Cur ex paruis vulneribus plerique intereãt, alii ex magnis minimè.

Lib.8.cap.4

De prognoſi in cranij fracturis inſtituenda. CAP. X.

Hip. de vulner. cap.

NVLLA capitis vulnera ſunt negligenda, ac ne ea quidem quæ inciſione vel contuſione ſolam cutem muſculoſam attingunt: multò certè minus cùm fractura cranium attingit: nam ſæpè ad illa omnia horrenda ſequũtur ſymptomata, adeóque ipſa mors, in corporibus præſertim cacochymis & cachecticis, cuiuſmodi ſunt illa quæ lue venerea, elephantiaſi, hydrope, phthyſi, & maraſmo detinentur: talibus enim vulnera ſimplicia haud facilè ac ſæpè nunquam ſanantur: vulnerum enim curatio, vnio eſt, hæc verò niſi naturę robore ex præexiſtẽte laudabili ſanguine non fit: at hecticis & maraſmo obſeſſis, ſanguinis deeſt comeatus: cacochymis verò & cachecticis eiuſdem laudabilis affluxus & prouentus, vtriſque verò naturæ robur, conualeſcentium & à morbo reſurgentium eadẽ fermè ratio eſt. Quæ contundendo, quàm quæ incidendo facta ſunt vulnera, longè difficilius ſanãtur. Fracto cranio, ſuperinductę carnis continuitatem lædi ac ſolui neceſſe eſt, niſi in Reſonitu. C Oſſa puerorum molliora ſunt, tenuiora, & ſanguineo rore humentia magis quàm ſenum, ideóque putredini magis obnoxia: propterea quæ puerorum oſſibus contingunt vulnera, etſi ex ſeſe & natura ſua facilius ſanẽtur (quia molliora ſunt, quò fit vt facilius agglutinentur, nec agglutinationi materia deeſt idonea, ex ſanguinis conſiſtentia & qualitate laudabilis copia) quàm ſenum, quorum oſſa ſicciora & duriora ſunt, adeóque vnioni, quæ mixtione fit rebellia, ſanguis verò ſeroſus adeóque minus aptum vnionis & agglutinationis vinculum: ſuperuenientium tamen ſæpè ſymptomatum occaſione, putredinis nempe & corruptionis, quæ in calido humidóque corpore facilius oboritur, & in molli teneróque citius propagatur, ſuſpecta magis eſſe ſolent & ſanationi rebellia. Ex cranij fractura lethali, diutius æger vitã trahit hyeme quàm æſtate, quòd illa quam hac tempeſtate natiuus calor ſit vegetior: ſed & æſtate citius humores putrent, quia tum calor contra naturam facilè accenditur & magis exultat, vt ex Hippocrate notatum à pleriſque eſt. Cerebri & meningum vulnera ſæpius lethifera ſunt, quòd hinc muſculorum thoracicorum & aliorum reſpirationi inſeruientium, actio non rarò interturbetur & intercipiatur, vnde mortis conſequutio. D Si capitis vulneri tumor ſuperueniens ſtatim euaneſcat, malum ſignum eſt, niſi fortè euaneſcẽtiæ illius iuſta ſubſit aliqua ratio, vt phlebotomia, purgatio, aut reſoluentium topicorum vſus, vt ex Hippocrate in Aphoriſmis intelligere eſt. Si per vulnerum capitis initia febris oboriatur, nempe quarto aut ſeptimo die quod ſæpius contingit, eius occaſionem à puris generatione exiſtere putandum eſt, vt eſt ab Hippocrate commemoratum. Nec verò tam ſuſpecta eſſe debet eiuſmodi febris, quàm ea quæ poſt ſeptimum diem incidit, quo nempe tempore terminari debet: at ſi decimo, aut decimo quarto die cum frigore aut horrore incidat, periculoſa eſt, quia opinionem facit putredinis conceptæ in cerebro, meningibus, aut cranio, cuius occaſione oboriatur, ſi maximè alia vnà adfuerint ſigna, quæ putredinem ſubeſſe teſtentur, vt ſi pallidus & ſubflauus fuerit vulneris color, qualis carnium lotarum eſſe ſolet. Nam vt eſt apud Hippocratem, Aphoriſ.2. ſectio.7. in oſſe ægrotante, caro liuida malum: id enim

Cur hecticorum & cachecticorum vulnera nõ facilè ſaneſcant.

Puerorum an ſenum vulnera facilius ſaneſcant.

Aphor. 15. ſect.1.

Aph.65. ſect.5.

Aph.47. ſect.2.

A id enim coloris extinctionem portendit, cuius occaſione viuidus, vel moderato rubore ſuffuſus partis color, emoritur & languet, & eliquata circumſtante carne pus viſcidum adhæret. Hanc ferè diſpoſitionem excipit peior alia, qua vulnus aridum & ſiccum, ſalitarum carnium inſtar apparet, nihil ſaniei remittens, liuidum & atrum, vnde oſſis corruptionem ominari licet, ſi præſertim exaſperetur, cùm antea lene eſſet & æquabile: exaſperatur enim cum caries ipſum inuadit: ſed & procedente amplius carie liueſcit & denigratur, reſudante inſuper ex ipſa diploë ſanie, vt in multis obſeruaui, quæ omnia extincti iam caloris, adeóque propinquæ mortis indicia ſunt: at ſi eiuſmodi febri, occaſio ſit ab eryſipelate quod iam adſit, vel in propinquo exiſtat, minus terrifica eſſe ſolet. His verò indiciis intelliges ab eryſipelate & biliosæ materiæ confluxu febrem eſſe, nempe ſi tertianarum typum ſeruet, ſi cum rigore inuadat, atque ſudore terminetur paroxyſmus, ſi non ante terminetur quàm in pus verſa aut reſoluta ſit materia bilioſa, ſi vulneris labra ſubtumida exiſtant, vnaque tota facies, ſi oculi flammei ſint, ſi ceruix & maxillæ adeò rigeant, vt vix caput contorqueri vel os B diduci poſſit, ſi mordicantis aut pungentis doloris, ſi caloris ſumma ſint omnia, & longè quàm in phlegmone maiora. Eryſipelatoſa autẽ eiuſmodi diſpoſitio à tenui & feruido ſanguine genita, in faciem potiſſimum inuolat, duabus de cauſis. Prima quidem propter inſitam humori bilioſo leuitatem, altera propter cutis earum partium raritatem. Eiuſmodi affectionis curatio duo ſibi proponit, euacuationem, & cum humectatione refrigerationem. Si ſola bilis tumorem hunc committat, haud facilè mittendus ſanguis, ſed cholagogis agendum. Si eryſilepas ſit phlegmonodes, è cephalica partis magis affectæ, phlebotomia peragenda, adhibito in conſilium ſemper medico. Vniuerſalibus peractis, refrigerantia & humectantia admouenda, cuiuſmodi ſunt ſolani ſuccus, ſemperuiui, portulacæ, lactucæ, vmbilici veneris, lenticulæ paluſtris, cucurbitæ: proderit & litus ex acetoſa in aqua communi ad manipulos duos cocta, tritáque, & per ſetaceum traiecta, addendo vnguenti roſacei, vel populeonis portionem aliquam: eiuſmodi & alia remedia ſæpius & tandiu erunt renouanda, quouſque calor contra naturam extinctus fuerit. Abſtinendum verò diligenter erit C ab vnctuoſis & oleoſis omnibus, quia facilè inflammantur, vnde mali incrementum. Hinc ad reſoluentia veniendum erit. Cæterum humorem intus foras propelli bonũ eſt: contra verò foris intro remigrare peſſimum, vt experientia, & Hippocratis authoritas teſtantur. Si quando os purulentum euaſerit, puſtulæ per linguam extuberant ex acris ſaniei per palati foramina in ſubiectam linguam ſtillicidio, & mora: hócque apparente ſymptomate pauci euadunt. Lethale etiam eſt à capitis ictu mutum & ſtupidum, id eſt apoplecticum fieri: id enim non oſſis modo, ſed etiam cerebri læſi indicium eſt. Sæpè verò eouſque cerebri peruadit læſio, vt ex corruptione, ſphacelum ipſi inducat, quo in caſu, præterquàm quod omnibus lingua puſtulis exurgit, aliis cum ſtupore & aphonia mors aduenit, aliis cum partis oppoſitæ conuulſione, nec quemquam cum eiuſmodi ſymptomatum alterutro ex capitis vulnere mortuum animaduerti, qui diducto à morte cranio cerebri ſubſtantiam ſphacelo obſeſſam non comperuerim.

Vulnera arida aſpera, liuida, & nigra mala.

Febris ab eryſipelate indicia.

Cur eryſipelas faciẽ præſertim occupet.

Curatio eryſipelatis in facie orti.

Cur oleoſa vitanda in eryſipelate faciei.

Aph. 25. ſect. 6.

Signa lethalia in capitis vulneribus.

D *Cur ex capitis vulnere, cerebro læſo, partis oppoſitæ ſequatur conuulſio.*

CAP. XI.

QVÆSITVM huc vſque à multis eſt, nondum tamen quod ſciam ſatis explicatum, cur conuulſio in capitis vulneribus, ſuperueniat parti quæ eſt ictui oppoſita. Itaque viſum mihi eſt ſeorſim hoc loco controuerſiã illã definire. Mea ſic ratio eſt in parte ſana id ſuperuenire ſymptomatis genus per inanitionem & ſiccitatem: inanitionis autem & ſiccitatis partis ſanæ ſeu oppoſitæ cauſa duplex eſt, eáque omnis in parte vulnerata: dolor nempe, occaſione inflicti vulneris, & ſpirituum, humorúmque eo loci concurſus, tum ratione doloris attrahentis, tum naturæ, præſidia ſua, ad afflictam partem, impetu ſuo, tranſmittentis. His ex cauſis pars ſana exhauſta ſpiritu & humore facilè conuellitur. Sic enim Galenus ſcribit, naturæ opificem Deum triplicem corporum noſtrorum ſubſtantiam ſpirituoſam eo concordiæ nexu & fœdere, per meatuum productiones colligaſſe, venas nempe, neruos, & arterias, vt ſi vna ex his partem aliquam deſerat,

Conuulſio à ſiccitate.

Siccitatis conuulſificæ cauſa duplex.

Lib. 4. de vſu part.

reliquæ mox illam negligant: quò fit vt ipſa langueat, & ſenſim nutritionis defectu emoriatur. Quod ſi quis obiiciat naturam corpus geminum effeciſſe, eo conſilio vt vna parte læſa, altera ſuperſtes & incolumis vitæ ſufficeret & neceſſitati, negabo id in vaſis & ductibus corporis veritatem habere axioma. Non enim vaſa vbique geminauit: vnica enim vena cerebri & membranarum eius nutritioni eſt deſtinata, ea nẽpe quam torcular nominant, per quam ſcilicet pars ſiniſtra læſa, dextræ & ſanæ partis alimentum poteſt exhaurire, illáque occaſione conuulſionem à ſiccitate ipſi inferre: verum quidem eſt quod quando in oppoſitis partibus muſculi congeneres ſunt pares magnitudine, robore, & numero, vnius partis reſolutio, ex euentu conuulſionem facit alterius: at in cerebro non ita fit. Cerebri enim geminæ partes, dextra & ſiniſtra ipſæ per ſe quod ſui muneris eſt ſine oppoſitæ conſenſu, conſpiratione aut commercio exequitur: aliàs enim ſequeretur, vt paralyſis propriè dicta, id eſt dimidij totius corporis, quæ fit reſolutionis cauſa, nempe mollificatione vel obſtructione, in cerebri parte alterutra exiſtente, inferret vnà ſecum conuulſionem partis oppoſitæ. Cuius tamen rei falſitatem quotidiana experientia conuincit. Ratum ergo illud eſſe debet in vulneribus capitis quæ cerebro læſionem inferunt, cauſam cur pars ſana ſeu oppoſita conuellatur, eſſe inanitionem, ſeu exhauſtum, & atrophiam. Franciſcus Dalechampius in Chirurgia gallica aliam huius quæſtionis rationem reddit, vt, inquit, veritas propoſitionis illius ſtet & retineatur, ſupponendum eſt conuulſionem illam partis oppoſitæ ab Hippocrate commemoratam, tum demum & ſolum contingere, cùm propter inflammationis in parte cerebri læſa magnitudinem, quæ iam corruptionem, gangrænámque cerebro intulit, ac meningibus, móxque ſphacelum cranio illatura eſt, ad mortem morbus terminari debet: in hoc enim, & his conditionibus definito morbi ſtatu, neceſſe eſt ſenſum motúmque in parte obſeſſa perire, quemadmodum ex aliis gangrænis contingere cernimus per natiui caloris extinctionem. Neceſſe inſuper eſt eiuſdem inflammationis ſeu phlegmones magnitudine ſpiritus animalis canales ita obſtrui, vt inde ad eiuſdem lateris ſubiectas & cerebro vicinas partes influere ipſe nequeat: ac etſi illabatur, vt ſit inutilis ſentiendi & mouendi viribus ac facultati deferendæ: nempe putridorum & gangrænoſorum vaporum admixtione infectus & alienatus. Quò fit vt pars vulnerata, ſenſu orbata, minimè irritetur ad eius quod moleſtum ipſi eſſet, ſi ſenſus conſtaret, excretionem, quare nec nerui inde orti conuulſione tententur & contrahantur. Efficitur inſuper vt quoniam iidem illi nerui ſpiritus animalis præſentia & fulgore priuantur, paralyſi pariter partes eiuſdem lateris motum & ſenſum inde haurientes detineantur, fit enim paralyſis, vel ſecto neruo, vel obſtructo, vel tenui & aquoſo humore madefacto & mollificato, vel aliqua vehementi intemperie, ita affecto, vt ſpiritum animalem excipere nequeat. Quod verò ſpectat ad partem oppoſitam & eius conuulſionem, ſcitum illud & ratum eſt, apud omnes conuulſionem fieri, vel à repletione quæ neruos in latitudinem diſtendens decurtat, vel ab inanitione cum natiuo & primigenio ipſorum neruorum humido conſumpto, propria eorundem ſubſtantia reſiccata corrugatur & contrahitur, vel à vaporis alicuius aut ſanioſi & mordacis humoris vellicatu & acrimonia, aut doloris vehementia. Ita enim epilepſiam inuadere ſcimus ab exhalatione venenata, à pede ad cerebrum elata. Scimus etiam in punctura neruorum oboriri conuulſionem, cum puncturæ obſerato orificio ſuppreſſus illic hæret acris & ſanioſus humor, in neruorum verò vulneribus neruo aliquo ex dimidio ſecto, doloris acerbitate conuulſio accidit. At verò in parte oppoſita duæ eiuſmodi cõuulſionis cauſæ inſunt inſigniter. Putridus ſcilicet & cadaueroſus vapor, à parte cerebri læſa & gangræna obſeſſa, exhalans: & inſuper ab eadem parte affecta & gangrænoſa virulenta acris & mordax ſanies, in oppoſitam ſanam exudans, cuius ſaniei vt cacoëthiam Hipp. deſignaret, in ſignorum vulnerati capitis lethalium commemoratione, Ichoris nomine expreſſit: & libro de Fracturis Dacryodes, & non Pyon id humoris genus nominauit. Nihil igitur mirum eſt ſi pars oppoſita, ſana ſenſu exquiſito & integro prædita, offenſáque vtriuſque materiæ, tum vaporoſæ, tum ſanioſæ appulſu, viribus vſa ſuis, quantum poteſt contendat & concutiatur ad expulſionem rei moleſtæ: hanc concuſſionem, vt quæ fruſtra ſuſcipiatur morte iam propinqua exiſtente, & natura morbi dominatu detenta, ſequitur conuulſio, quemadmodum in epilepſia cernimus. Sic (inquit, Dalechampius) de Hippocratis & Auicennæ illa propoſitione, meo iudicio eſt ſtatuendum.

Quî intelligẽdum corpus eſſe geminum.

Axioma medicum.

Ratio ex authoris mẽte.

Dalechampij ſentẽtia.

Cauſæ quatuor paralyſeos.

Conuulſionis cauſæ.

A B C D

A dum. At ſubiungit idem, in capitis vulneribus haud lethalibus, adnotant pragmatici aliàs paralyſi partem læſam detineri, conuulſione verò ſanam, aliàs contra læſam conuulſione, ſanam verò paralyſi: aliàs vtramque vel conuulſione vel paralyſi: alias alterutram vel conuulſione vel paralyſi occupari, altera ab vtroque vitio immuni: quorũ omnium cauſas exponere non eſt huius loci. Huc vſque Dalechampius.

In capitis vulneribus minimè lethalibus qualiter paralyſis & cõuulſio ſuperueniant.

Signorum in capitis vulneribus lethalium epilogus.
CAP. XII.

ERGO vt ad inſtitutum ſermonem redeamus: certò moriturum ægrũ prædicere licebit, cum rationis & iudicij vi peruerſa deſipit, cum memoria aboletur, cum lingua fit incontinens, cum caligant & obſcurantur oculi, cum aures obſurdeſcunt, cum vel à lecto præcipitẽ ſe dare vult, vel in eo iacet immobilis, cum febris continua eſt cum B delirio, cum puſtulis lingua extuberat, cum ipſa præ ſiccitate finditur & denigratur, cum vulnus inareſcit & nihil aut parum admodũ remittit, cum color vulneris ante floridus ſalitæ carnis colori ſimilis fuluus iam & ſubliuidus emoritur, cum vrina & alia excrementa ſupprimuntur, cum paralyſis, cõuulſio, apoplexia, denique & crebra contumáxque cum pulſu formicante ſyncope inuadit. Eiuſmodi ſigna omnia aliàs ſtatim à vulnere inflicto apparẽt, aliàs aliquot demũ diebus poſtea: cùm igitur cerebrum ipſius inciſionis ſeu fiſſuræ, contuſionis, compreſſionis, puncturæ, cõcuſſionis aut cuiuſuis alterius fracturæ impetu læditur & vulneratur, commemorata ſigna primis ſtatim diebus apparent: at cum niſi multis poſt ictum diebus non comparent, à cerebri inflammatione & phegmone putreſcẽtis ſanguinis in ipſum effuſi occaſione orta, eſſe & apparere illa licet intelligere. Id verò obiter adnotandum quod etiam ad prognoſim ſpectat, carnem in omnibus capitis partibus facilè regenerari & induci, excepta frontis ea parte, quæ paulum ſuper id exiſtit quod inter ſupercilia eſt, vt per omnem ætatem ſit exulceratio, quæ linteolo medica- C mentum habente contegenda ſit. Credo quod eo loci interna ſubſit in oſſe cauitas, quæ ad naſi cribroſa oſſa pertingit aëris plena, à quo carnis inductio impediatur, vel quod eo loci os valde denſum ſit, vt vix inde ſatis ſucci alibilis exudare poſſit, qui regenerandæ carni ſufficiat: adde quod in id vlcus magnus fit excrementorum, quæ alioqui per oculos & nares efferrentur, confluxus, qui vlceris exſiccationem, adeóque ſanationem intercipit. Hinc certè contingit vt ſi ſic affectum ægrum iubeas ore & naribus interclusis expirare, aër ſpiritúſue ab vlcere tanta vi erumpat, vt accenſam admotámque craſſiuſculã candelam facilè extinguat. Quod ſanctè affirmo me obſeruaſſe in quodam, quem ob os frontis fractum & depreſſum eo loci terebrare neceſſe habueram.

A functionibus læſi lethiferi tromatis ſigna.

Ab habitu corporis.

A tempore quo talia ſigna apparent.

Celſus li. 8. cap. 4.

De ſignis ſecundi iudicij in capitis vulneribus.
CAP. XIII.

D CONTRA verò ſalutaria ſigna ſunt non febrire ægtum, mente conſtare, ad oblata benè habere, ſomnum iucundum inire, ventre molli exiſtere, vulnus colore florido & natiuo renidere, pus coctum ac laudabile deponere, & craſſæ meningis motum liberum eſſe. Notandum tamen quod à veteribus eſt proditum, & experientia confirmatum, in cranij fractura neminem extra aleam & periculum poſitum cenſeri debere, niſi poſt exactum diem centeſimum. Quare Medicum de ægro eouſque ſollicitũ eſſe decet, nempe vt qualiter ſe habeat in cibo, potu ſomno, & venere, rebúſque aliis conſideret. Diligenter verò æger à frigore ſibi caueat: multi enim ex vulneribus capitis ſanati, frigore imprudenter admiſſo, in vitæ diſcrimen adducti ſunt. Aduertendum autem callum quo cranij oſſa ferruminantur ferè quadraginta aut quinquaginta dierum ſpatium ad ſui perfectam coagmentationem & concretionem, requirere. Quãquam reuera certus dierum numerus præfiniri non poſſit, propter corporum aut tẽperamentorum varietatem. Iuuenibus enim citius, ſenibus tardius abſoluitur, atque hæc de prognoſi ſufficiant. Nunc de cura tum vniuerſali tum particulari quàm

Quando tutià tromate ægri.

Frigus cauendum.

Quanto tẽpore occaleſcat, capitis vulnus.

breuiſſimè & dilucidiſſimè fieri poterit agendum. Itaque à generali ducto initio, diætam in primis conuenientem ex rerum ſex non naturalium moderato vſu præſcribemus. A

De Fracti cranij & ſymptomatum quæ ipſo fracto ſuperuenire ſolent, cura vniuerſali. CAP. XIIII.

Aër qualis eſſe debeat.

PRIMA cura ſit vt æger in aëre temperato contineatur: ac ſi quidem is exſeſe & natura ſua talis non fuerit, arte corrigendus erit. Nempe hyeme ignis in conclaui excitabitur, íſque luculentus ne fumus ſternutationem & alia accidentia prouocet, feneſtris & ianuis diligenter obſeratis, aditus ventis intercludetur: quandiu curationis ergo recluſum vulnus eſſe oportebit, præſto ſeruus aderit qui labrum æneum prunis ardentibus plenum, vel candentem ferream laminam ea altitudine vulneri ſuperpoſitam continebit, vt caloris vis moderata ad vulnus perueniat, & aëris ambientis frigus, effuſi inde B caloris aſpiratione corrigatur. Eſt enim Hippocratis ſententia frigus inimicum cerebro, oſſibus, neruis, & ſpinali medullæ: inimicum etiam vlceribus exiſtit, dum ipſorum excrementa ſupprimit, quæ ſuppreſſa non modo ſuppurationem remorātur, ſed etiam exedendo ſinuoſa ipſa reddunt. Itaque rectè Galenus admonet arcendum eſſe frigus à cerebro, non modò in, ſed etiam à terebratione. Non enim aliunde maius & certius damnum fracto cranio contingere, quàm ab imprudentibus, admiſſo aëre. Nam ſi aër cerebro calidior eſſet, haud inde cerebrum refrigeraretur, at qui ęſtate media ſi cerebrum ad aërem, qui tum calidiſſimus eſt, renudetur, refrigeratur: ac niſi calidis ſuccurratur noxam contrahit: hæc Galeni ſententia eſt, ex qua licet intelligere multos fracto cranio imprudentis curationis vitio potius, quàm fracturæ magnitudine interire. Cæterum (ſuis linamentis, pannis, ſpleniis, faſciiſque tecto vulnere) ſi quæ ſubſit in aëre maior caliditas, quàm vt ipſam æger, alioqui moroſus, ferre poſſit, corrigetur, conclaui, aqua frigida, oxycrato, ſalicis, & vitium ramalibus, conſperſo. Nec ſat eſt aërem frigidiorem vitauiſſe, niſi & lumine plus æquo illuſtratum vitaueris, quouſque maximè maligna & metuenda in hoc morbo accidentia exceſſerint. C Maius enim lumen ſpiritus diſſipat, dolorem auget, febris & aliorum ſymptomatum exacerbationem infert. Vino penitus interdicit Hippocrates, itaque eius loco ægro potus erit aqua decoctionis hordei, aqua ſimplex, cocta, iulepo roſaceo, ſyrupo violaceo, acetoſo & ſimilibus temperata: aqua in qua mica panis maduerit, hydroſacchara, ſucco limonum, & mali citrei addito, aliiſque ſimilibus prout dabunt ſe ægri facultas, & palatum. In eiuſmodi potu conſiſtet quoad à prauis ſymptomatis ſecurus fuerit, quod fere contingit intra decimum quartum diem. Cibus erit panatella, ptiſana, vitato amygdalato: dicuntur enim amygdala vapore caput implere & dolorem inferre: prima damaſcena elixa, vuæ paſſæ, vuæ damaſcenæ cum ſaccharo & pauco cinamomo (quod conſolando ſtomacho & exhilarandis ſpiritibus mirificam vim habet) conditæ: pulli gallinacei, columbacei, caro vitulina, hœdina, lepuſculorum, auicularum campeſtrium, phaſianorum, merularum, turturum, perdicum, turdorum, alaudarum, & eiuſmodi euchimorum animalium cum lactuca, portulaca, oxalide, borragine, bugloſſo, cichorio, endiuia, & ſimilibus elixa valdè vtilia in D hoc caſu alimenta eſſe cenſentur. Si quando carnibus illis aſſis vti volet, poterit, modò inſuccentur omphacio, malorum aranciorum, citreorum, limonum, granatorum & acetoſis ſuccis, nunc his, nunc illis pro palati & facultatum ratione. Si quis eſt qui piſcibus delectetur, ipſi trutta, cobites fluuiatilis, luſcius & ſimiles in aqua viua & pura haud cœnoſa enutriti, erunt deligendi, olera vitabit, & legumina omnia, quod caput tentent & impleant, à paſtu vtile erit tragetam communem mandere, vel anizum, fœniculum, & coriandrum condita: conſeruam etiam roſarum aut cydoniatum ad conſtringendum ventriculi orificium, ne vaporibus inde ſurſum elatis lædatur caput. Puerile corpus crebrius, ſed parcius erit cibandum. Non enim pueri vt ætate prouecti ferre poſſunt inediam, quia plus habent calidi innati: quocirca pluribus egent alimentis: ſic & hyeme, quia ventres quàm æſtate ſunt calidiores, copioſiora alimenta adhibenda erunt cuiuſuis ætatis hominibus. Poſt decimum quartum diem ſi neque febris, neque quicquam aliud prohibeat, vinum modicum exhiberi poterit

Aph. 18. ſect. 5.

Li. 8. de vſu part. cap. 2.

Aër etiam æſtiuus cerebro frigidior.

Maioris luminis incōmoda.

Potus qualis eſſe debeat.

Amygdala cephalalgica.

Piſces ſalubres in eſū.

Aph. 13. & 14. ſect. 1.

Aph. 15. ſect. 1.

A poterit, ſenſimque cibus augeri: ad cuiuſque tamen naturam, robur & conſuetudinem accommodatè. Somnum diurnum quàm maximè poterit, vitabit, niſi fortè phlegmone cerebrum aut meninges inuaſerit. In hoc enim caſu ſomnum interdiu, præſertim ab aurora ad meridiem inire præſtabit, hac namque diei tempeſtate, vt & Vere ſanguis in corpore dominatur, Hippocratis ſentētia. Eſt verò notius quàm vt dici debeat ſanguinem per vigilias in habitum & ſuperficiem corporis effundi: ſomno cōtra intro ad partes nobiles cor & hepar reuocari. Quare ſi cū hoc quod ſolis exortu ſuo radios in terram effundentis vi ſanguis in corporis habitum effunditur, rurſum vigiliarū impetu & motu magis magíſque effunderetur, multa fieret inflammationis in cerebro & meningibus acceſſio. Ergo ſatius erit tum maximè ſanguinis in corporis habitum excurrentis impetum ſomno ſiſtere, cùm furere & viam illam effrenatius affectare videbitur. Vigiliæ pariter moderatæ eſſe debent: nimiæ enim cerebri & habitus vniuerſi corporis temperiem vitiant, cruditates, dolores, & capitis grauitates inuehunt, vulneráque arida & maligna reddunt. Quòd ſi ſomnum inire nequeat

Cur inflāmato cerebro ſomnus diurnus prodeſt.

Lib. 2. epid.

Immoderatarum vigiliarum incommoda.

B æger propter inflammationis cerebri & meningum vehementiam, iubet Galenus perfundi, oblinire, inungi caput, nares, tempora, & aures ex refrigerantibus & humectātibus, talia enim cerebrum & eius membranas plus æquo incaleſcentes ſtupefaciunt & ſoporant. In hanc igitur rem inungentur tempora vnguento populeone, vel roſato, cum oxirrhodino aut oxicrato: naribus ſubinde admouebitur ſpongia madefacta in decocto ſeminis papaueris albi aut nigri, corticis mandragoræ, ſeminis hyoſciami, lactucæ, portulacæ, plantaginis ſolani, & ſimilium. Parari etiam poterit iuſculum vel hordeatum, in quo infundetur emulſio ſeminis papaueris albi: vel parabitur potus ex ℥ j. vel ℥ j. ß. ſyrupi papauerini, cū ℥ ij. aquæ lactucæ: his vtetur æger horis quatuor à paſtu, vt prouocetur ſomnus. Somnus enim coctionem magnopere adiuuat, triplicis ſubſtantiæ effluuium, per vigilias factum, reſarcit, dolores lenit, laſſos reficit, iras & mœrores mitigat, rationem ſede motam reſtituit: vt his de cauſis omnino neceſſe ſit, ægro ſomnum prouocare. Si plethoricus fuerit æger, minuatur plethora ſanguinis detractione, purgatione, aut tenui diæta, pro eius qui præerit Medici

13. meth.

Hypnotica.

Somni commoda.

C arbitrio. Cæterùm fortes purgationes in huius generis vulneribus, præſertim per initia, ſunt vitandæ, ne concitatis humoribus, febris, inflammatio, dolor, & alia eiuſmodi ſymptomata exacerbentur. Phlebotomia verò non modò pro ratione copiæ ſanguinis, Galeni iudicio, facienda eſt, ſed etiam pro ratione magnitudinis morbi præſentis, aut impendentis, ad diuertendum & reuellendum eum qui influit humorē per contraria: ad eum qui iam impactus eſt per ipſam partem vacuandum, aut per proximam deriuandum. Ergo exempli gratia, ſi pars capitis dextra vulnerata eſt, ſecabitur cephalica vena dextri brachij, niſi ingens plethora Baſilicam aperiri imperet, vel Medianam: quamquam ſi neutra commodè diuidi poſſit, Baſilica etiam minime plethorico corpore erit aperienda. Eadem ratio eſt vulneris ſiniſtro cranio inflicti: id enim longè ſatius eſt propter fibrarum rectitudinem, quàm ex oppoſita parte ſanguinem detrahere: in quo opere faciundo diligens erit virium ægri habenda ratio, admota manu pulſui, niſi præſens adſit Medicus, penes quem huius rei iudicium omne eſſe debet. Pulſus enim virium certiſſimus eſt iudex, Galeni ſententia. Qua-

Li. 4. meth.

D re mutationes eius & inæqualitates ſunt conſiderandæ. Nam vbi primùm paruus & tardior apparuerit, vbi tenuis ſudor frontem imbuerit, vbi cardialgia oboriri cœperit, cùm vomendi aut etiam exonerandæ alui deſiderio & oſcitationibus, coloríſque mutatione & labiorum pallore, quàm primùm ſiſtendus erit ſanguinis curſus, obſerāta vena: aliàs vnà cum ſanguine ne vita vaneſcat periculum eſt: hinc æger pane in vino intincto & ore ingeſto, narium & temporum ex forti aceto litu, ſupinóque decubitu eſt reficiendus. Impacti verò & coniuncti humoris portione pars exonerabitur leui labrorum vulneris ſcarificatu, vel admotis hirudinibus. At deriuabitur apertis venis illis quæ ſunt vulneratæ parti proximæ, nempe vena pubis, vel frontis media, vel temporum, vel iis quæ ſunt ſub lingua: ſed & cucurbitulæ aliàs cum ſcarificatu, aliàs ſine ſcarificatu ſcapulis erunt affigendæ, nec toto curationis tempore totius corporis, capite excepto frictiones diuturnæ & fortes cum linteis aſperiuſculis erunt omittendæ: hæ enim vel hoc nomine proficient, quòd materias quæ per halitum ſurſum ad caput alioqui efferretur, deorſum reuellent: cuiuſmodi certè materiæ in corpore iacente & conſuetæ exercitationis vſu ac beneficio orbato, cumulari maximè

Lib. de cur. per ſanguinis miſſion.

Frictionum vſus.

ſolent. Quantum verò ſanguinis detractio ad minuendam & mitigandam cerebri vel meningum in capitis vulneribus inflammationem valeat, ſequenti & notando exemplo fiet manifeſtum. Nuper fui vocatus ad ſuburbia diui Germani, quî illic iuuenem octo & viginti annos natum in ædibus Ioannis Martialis ad diui Michaëlis inſigne inuiſerem. Erat iuuenis ille ex domeſticis Doraduri Oëconomi Thalaſſiarchæ Brionio. Pronus in bregma ſiniſtrum ſuper durum marmor deciderat: inde illi vulnus contuſum ſine vlla cranij fractura: cúmque ſanguineo eſſet temperamento, vulneris occaſione, ſeptima die febris inuaſit cum delirio continuo & inflammatione, ſeu phegmonoſo tumore læſi pericranij. Idem ille tumor partium continuatione & ſympathia vniuerſum caput & ceruices occupans, in tantam ſe molem ſuſtulerat, vt obliteratis faciei lineamentis, nec à familiaribus agnoſci, nec loqui, nec audire, nec denique deglutire quidquam niſi valdè liquidum poſſet. Quibus animaduerſis etſi ſcirem pridie, qui erat morbi dies octauus, à Germano Agace eiuſdem ſuburbij Chirurgo detractum ipſi fuiſſe ad quatuor vaſcula ſanguinem, expenſa tamen ægri ipſius virium integritate & cōſtantia, phlebotomiam repetere viſum eſt: itaque ſanguinem ad quatuordecim vaſcula ipſi vna illa vice detraxi: ſequenti die cùm rediuiſſem, neque febrem vllúmve commemoratorum ſymptomatum remiſiſſe quidquam intuerer, imò potius exacerbata omnia, repetita phlebotomia, quatuor illi ſanguinis vaſcula ex tempore detraho, quæ duorum & viginti vaſculorum numerum conficerent: die ſequenti cùm ne adhuc quidem quidquam minuiſſe accidentia animaduerterem, nō ſum ipſe auſus quam quartò meditabar ſanguinis detractionem priuati conſilio exequi. Itaque Violanium Doctorem Medicum famatiſſimū ad ipſum deduco, is vbi primum pulſum admota arteriæ manu attigit, certus ex illius vehementia de ægri viribus, expenſa inſuper, quæ ſe oculis videndam obtrudebat inflammationis & tumoris magnitudine, extemplo ſcalpellum expediri, & venam aperiri imperauit. Cùm verò de induſtria cunctarer, edicerémque iam illi duo & viginti ſanguinis ſubducta vaſcula fuiſſe, tum ille, eſto: plura detracta fuerint licet, nō propterea tamen ab incœpto deſiſtendum: cùm præſertim mittendi ſanguinis duæ quæ ſummæ habentur indicationes adhuc ſuperſint, nempe morbi magnitudo, & virium conſtans robur. Lætus igitur tria ipſo præſente ſanguinis vaſcula detraho, plura detracturus, niſi id conſilium in horas pomeridianas remiſiſſet: reuerſus ergo à meridie duo denuo ſanguinis vaſcula impleo, omnino vt ſeptem & viginti vaſcula quinque vicibus quatuor dierum ſpatio iuuenis illius ſanguine redundarint, nec id ſine ſummo eius commodo. Nam quæ ſubſequuta eſt nox, fuit illi valdè placida, ſub meridiem febris dimiſit, tumor inſigniter reſedit, inflammationis ardor reſtrinctus eſt in omnibus partibus, niſi fortè in ſuperioribus palpebris & auricularum lobis, in quibus abſceſſus factus magnam effudit puris copiam. Hanc ego hiſtoriam eo concilio recitaui, vt puerilem permultis metum de mittendo ſanguine in virium conſtanti robore tollerem, vtque innoteſceret quàm ſit promptum & certum id capitis cerebríque inflammationum remedium. Itaque ad rem de qua inſtituta eſt diſputatio redeuntes, notandum nihil æquè vitandum eſſe in fractura cranij quàm venerem: nonmodò quo adhuc tempore morbus præſens eſt, ſed etiam diu poſt ipſum exactum. Nam in exiguo ſeminis corpore multi ſpiritus continentur, & maxima ſeminis portio à cerebro defluit: hinc ergo facultatum quidem omnium, ſed animalis præſertim exolutio, vnde factam mortis conſequutionem in exiguis capitis vulneribus, etiam abſoluta agglutinatione & vnione, aliquoties animaduerti. Vitanda inſuper animi pathemata omnia, quia ſpirituum cōtractione aut diſſipatione maximas in animis, corporibúſque turbas excitent. Locus ægro deligendus eſt ab omni quantum fieri poteſt ſtrepitu remotus, nolarum nempe & tintinabulorum, fabri ferrarij, vietoris, capſularij, viarum per quas curribus & quadrigis actus eſſe ſolet: ſtrepitus enim dolorem auget, febrem accendit, & alia multa ſymptomata inuehit. Memini cùm eſſem Hiſdini, quo tempore hoſtilibus Caroli Quinti copiis cinctum teneretur, quòd interim cùm tormentis æneis murus pulſaretur, fragor ex bombardis bellicis ſublatus, tantum doloris cruciatum ægris quidem omnibus, ſed præſertim capite ſauciatis excitabat, vt dictitarent videri ſibi ad ſingulas machinarum igniuomarum diſploſiones, verberibus ſe & fuſtibus crudeliter qua parte vulnera inflicta erant, cædi: & certè hinc adeò recandeſcebant vulnera, vt multus per ipſa tum ſanguis ſtillaret, & dolore, febréque exacerbatis multo cum gemitu expirare

Hiſtoria.

Duæ principes mittēdi ſanguinis indicationes.

Veneris capite vulnerato incommoda.

Quantum noceat ſtrepitus fracto cranio.

Hiſtoria.

A B C D

A mitu expirare cogerentur. Hæc de cura vniuerſali ſufficiant, nunc ex veterum monumentis de particulari agendum.

De Vulnerum capitis & cutis muſculoſæ cura particulari. *CAP. XV.*

INitivm ducamus à vulnere ſimplici, ad eius curationem ſcopus vnicus propoſitus Chirurgo eſſe debet, nempe vnio: niſi enim vulnus ad cranium peruenerit, eodem cum reliquis partium corporis noſtri carnoſarum vulneribus, curatur modo. At ſi compoſitum fuerit, quot erũt complicationes, tot ſuggerent ſe indicationes. In his habenda ratio ordinis vrgentioris & cauſæ. Ergo ſi vulnus ſimplex fuerit & ſuperficiarium, primum circumradendus capillus, inde apponendum medicamentum ex oui albumine, bolo armenio & aloë: Sequenti die emplaſtrum de ianua vel de gratia dei applicandum, quo-
B uſque perfectè coiuerit vulnus. At ſi profundius ſit, & vſque ad pericranium peruenerit, non errauerit Chirurgus qui ſecundo apparatu, digeſtiuum, quod vocant medicamentum in ipſum immiſerit, quod fit ex terebinthina veneta, vitellis ouorum, oleo roſaceo, & croci tantillo, tam diu id vſurpabitur quoad ſaniem vulnus reddiderit: tũ enim digeſtiuo illi addẽdum mel roſaceum & farina hordei. Hinc ad ea medicamenta tranſeundum, quorum compoſitionem nihil oleoſum, nihil vnctuoſum ſubit, quale eſt hoc, ℞. terebinth. venetæ ℥ ij. ſyrupi roſ. ℥ j. puluer. aloës, myrrhæ & maſtich. an. ʒ ß. concorporentur omnia & fiat vnguentum. Cuius vſus erit vſque ad integram carnis regenerationem. Hinc inducenda veniet cicatrix puluere ſequenti.

Vlceris in carne & cute ſimplicis indicatio.

Digeſtiuũ vnguentũ.

Sarcoticum.

℞. aluminis combuſti, corticis granatorum combuſtorũ an. ʒ j. miſceantur ſimul & fiat puluis: quod ſi adeò vaſtum vulnus extiterit vt ſuturã deſideret, tot pũctus acu erũt inducendi, quot neceſſitas poſtulare videbitur. Dum ego Hiſdini eſſem, militi cuidam ex proruta terra dum ſuffoderet, muſculoſa capitis cutis vſque ad pericranium depreſſa eſt, & tota ab occipitis initio in frontẽ vſque ſic diuulſa, vt in faciem propen-
C deret. Huius curationem hoc ſum ordine aggreſſus. Primum totum vulnus vino tepido laui, vt concretum ſanguinem fæce terrena permixtum eluerem, inde molli linteo deterſi, toti vulneri terebinthinam venetam mixtam cum pauca aqua vitæ in qua ſanguinis draconis, maſtiches, & aloës aliquid diſſolueram, impoſui: hinc pendulam cutem ſedi ſuæ reſtitui, ſtabiliui ductis acu punctibus, nec plus quàm par eſſet preſſis nec dentioribus, metu doloris & inflammationis, quæ duo dum pus fit potiſſimum contingunt, ſed quantum ſatis eſſet ipſi vndique continendæ, & aëri arcendo, qui ſuo ingreſſu vulneribus plurimum nocet: quæ deorſum vergebant vulneris oras penicillis longioribus, latioribúſque inditis compleui, quò ſaniei pateret effluxus. Toti verò capiti quod ſequitur cataplaſma impoſui. ℞. farinæ hordei & fabarum an. ℥ vj. olei roſati ℥ iij. aceti quantum ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis huic deſiccandi vis ineſt, refrigerandi, repellendi, doloris ſedandi, inflammationes mitigãdi, & ſanguinem ſiſtendi. Ægro ſanguinem non detraxi, quòd multus illi fluxiſſet ruptis maximè arteriis quibuſdam, quæ ſunt ad tempora, hac arte curatus breui con-
D ualuit. At ſi morſu feræ illatum eſſet vulnus, alia arte veniret tractandum, vt ſequenti parebit hiſtoria. Cùm aliquãdo multa plebe leones regios qui Lutetiæ in Catradromo ad regis Henrici ſecundi delitias, regis ſumptibus alebantur, inſpectaret contigit vt vnus ferocior, vincula quibus tenebatur abrumperet, & in turbam inſilidiis, virginem duodecim circiter annos natam vnguibus in terram ſterneret, & hiantibus faucibus caput comprehenſam, dente impreſſo multis locis muſculoſæ cutis laniaret, intacto tamen cranio: vix tandem ab ipſo leonum magiſtro orci & leonis faucibus erepta, curanda tradita eſt Rolando Clareto Tonſori Chirurgo, qui tum ibi fortè aderat: paucis poſt diebus vocatus ſum, quì ipſam inuiſerem, febricitabat, tumore & inflammatione totum caput, omoplatæ, thorax, partéſque omnes quas dente, vnguibúſque leo defixerat, turgebant vulnerum oræ, liuebant & ſanie aquoſa, acri, virulenta, cadaueroſa, nigra virente, fœtidáque adeò vt vix fœtor ferri poſſet, manabant. Dolores vero punctorij, mordaces & omnino magni præmebant, quibus animaduerſis ſtatim mentem meam placitum vetus ſubiit, quo dicuntur, ferarũ, imò etiam hominum morſu inflicta vulnera omnia veneni eſſe participia. Itaque impreſ-

Epuloticũ.

Hiſtoria.

Quid attẽdendum in ſuendo.

Quando in vulnere ſanguis nõ mittendus.

Hiſtoria.

Ferarũ hominúmque morſus venenati.

ſionis venenatæ in ipſis vulneribus, vngue, dentibúſque relictæ, magnam eſſe in primis habendam rationem: ideóque applicanda ea quibus vis ineſſet obtundendi veneni. Multis ergo locis vulnerum labra ſcalpello à me exciſa ſunt, ſanguiſugæ appoſitæ, quæ venenatam ſaniem foras in ſe elicerent, & inflammationem partium leuarent, hinc lotio facta ex ęgyptiaco, theriaca & mithridatio in ſequentem modũ. ℞. mithri. ℥ j. theriac. ℥ ij. ægyptiac. ℥ ß. diſſoluantur, omnia cum aqua vitæ & cardui benedicti, foueantur, lauentúrque vulnera calidè: ſed & medicamentis omnibus quibus ſeu implebantur ſeu oblinebantur vulnera, theriaca & mithridatium admiſcebantur, quin & ex iiſdem cum conſeruis roſarum & bugloſi in aqua oxalidis minoris, & cardui benedicti diſſolutis potiones paratæ, quæ cor corroborarent, & à malignis vaporibus vindicarent. In quam etiam rem regioni cordis hoc epithema eſt appoſitum. ℞. aquæ roſar. & nenuphar an. ℥ iiij. aceti ſcillitici ℥ j. corallorum, ſantalorum alborum & rubrorum, roſar. rub. pulueris ſpodij an. ℥ j. mithridatij, theriacæ an. ʒ ij. florum cord. pulueriſatorum p. ij. croci. ʒ j. diſſolue omnia ſimul, fiat epithema ſuperponatur cordi cum panno coccineo, aut ſpongia, repetatur ſæpius. Certè hac arte curata, & ſemel commemoratis remediis vſurpatis, dolor, inflãmatio, malignáque omnia ſymptomata multum remiſſa ſunt: denique conualuit, niſi quòd toto biennio poſt macreſcebat in dies, tandem tamen ſibi & naturæ ſuæ omnino reſtituta eſt. Ex quibus licet intelligere, alia arte ſimplicia vulnera, alia quæ veneni naturam redolent eſſe tractanda. Nunc verò vt reliquas cutis capillatæ vulneratæ noxas perſequamur, ſit obtuſo ictu ſine vulnere contuſa: quod ante omnia & ſemper faciendum eſt, quo ſcilicet malũ innoteſcat magis, & appoſita remedia proficiant amplius, pilus eſt circũradendus ac primò apparatu repellẽtia admouẽda, quale eſt oxyrrhodinũ ſequens. ℞. olei roſ. ℥ iij. album. ouorum nu. ij. pulueris nucis cupreſſi, balauſt. aluminis rochæ, roſar. rub. an. ʒ j concorporentur omnia, fiat medicamentum ad vſum dictum, vel eius loco apponi poteſt cataplaſma ex farina hordei fabarum, aceto, & oleo roſaceo ſupra præſcriptum. Debent verò ſæpius renouari eiuſmodi remedia. Dolore, fluxionéque ſedatis diſcutientia erunt vſurpanda, ad eius qui parti impactus hæret humoris diſſipationem: vt ℞. emplaſtri de macilag. ʒ ij. oxicrocei, & emplaſtri de meliloto an. ℥ j. olei chamæ. & anethi. an. ℥ ß. malaxentur ſimul & fiat emplaſtrum ad vſum dictum. Huc facient etiam fotus hac formula. ℞. vin. rub. ℔. iiij. lixiuij com. ℔. ij. nuces cupreſſi contuſas nu. x. pulueris myrtillorum ℥ j. roſar. rub. abſinth. fol. ſaluiæ, maioranæ, ſtœcados, florum chamæ. melil. an. m. ß. aluminis rochæ, radicis cyperi. calami aromat. an. ℥ ß. bulliant omnia ſimul, & fiat decoctio pro fotu partis dolẽtis: à fotu eiuſmodi paulo diuturniore, quò diſcutiat magis, & concretũ humorẽ exſiccet exhauriátque extergendum, deſiccandúmque eſt caput, rurſúmque magis diſcutiẽtia apponere, cuiuſmodi eſt ceratum à Vigonio deſcriptum, de Minio nuncupatum, cui vis ineſt remolliendi & digerendi hac forma. ℞. olei chamæ. lilior. an. ℥ x. olei maſtich. ℥ ij. pinguedinis veruecis ℔. litharg. auri ℥ viij. minij ℥ ij. vini boni cyathum vnum, bulliant omnia ſimul baculo agitando, primum quidem lento igni, mox verò luculentiore, donec tota maſſa colorẽ nigrũ vel ſubnigrum contrahat: adde in fine, cocturæ Terebinth. ℔. ß. pulueris maſtic. ℥ ij. gummi elemij ℥ j. ceræ quantũ ſufficit bulliãt rurſus vna ebullitione, & fiat emplaſtrum molle. Quòd ſi ſic haud diſcutiatur humor, ſed tantum moleſcat, ociter aperiendus eſt tumor: nam cùm humoris contẽti occaſione caro inflammatur & putret, os ſubiectũ vna putrefacit inflammationis videlicet contagione, & ſtillantis in os ipſum ſaniei acrimonia. Apertione facta ſequenti deterſorio eluendæ erũt vlceris ſordes ℞. ſyrupi roſ. & abſinth. an. ℥ j. terebinth. ℥ j. ß. puluer. ireos, aloës, maſtichis, myrrhæ, farinę hordei an. ʒ ß. eius loco ſi magna ſubſit putredo ægyptiacum, vel ſolum per ſe, vel cum æquali portione vnguenti apoſtolorũ mixtum immiti in vlcus poterit. Emundato vlcere locus erit ſarcoticis & epuloticis.

Topica theriacalia. (margin, beside "hinc lotio facta…")
Epithema cardiacum. (margin)
Contuſa capillatæ cutis curatio. (margin)
Repellens meditamẽtum. (margin)
Digerens. (margin)
Fotus diſcutiens. (margin)
Ceratum de minio. (margin)
Ad carnis corruptionẽ ſequitur ſubiecti oſſis corruptio (margin)
Detergẽtia. (margin)

De Cranij fracti cura particulari. C A P. X V I.

SI cranium fractum eſt, adeò vt ipſum terebrare ſit neceſſe, vel excitare, & erigere, vel circumradere, inciſa vt ante notauimus cute muſculoſa, reuellendum erit à cranio pericranium, eo quo diximus modo: quod quia vix ſine magno dolore perfici poteſt, propter ſenſum ipſius exquiſitum, & cum cerebri membranis connexionem, in dolore mitigando

Pericraniũ cur exquiſite ſentit. (margin)

Margin letters: A (beside line 1), B (beside "ponatur cordi…"), C (beside "moris diſſipationem…"), D (beside "bulliãt rurſus…")

A gando incumbendum erit metu inflammationis & aliorum accidentium. Primo igitur apparatu completo, & vulneris ſeorſum abductis angulis: ſecundo apparatu digeſtiuum, quod vocant, in vulnus immitetur ex oui vitello & oleo roſaceo. Oſſi verò quod ſanum & integrum conſeruare voluerimus, nihil humidum eſt imponendum. Galeni enim ſententia eſt, oſſa renudata rebus vnctuoſis non eſſe contingenda, contra potius ſicca omnia illis eſſe admouenda, quæ ſuperfluam humiditatem conſumant. Oſſi ergo illi quod conſeruare nobis eſt animus, carptum linum ſiccum & pulueres Cephalicos, quos deſcribemus poſtea, imponemus, atque ſummopere cauebimus, ne vel aëris vel medicamentorum humidorum contactu lædatur. Terebratione verò celebrata cura diligens de craſſa meninge habenda eſt. Sæpè enim animaduerti magnam ſanguinis copiam vaſe aliquo rupto, quod ſecundæ laminæ adhærebat, profluxiſſe, neque tamen ſtatim eiuſmodi ſiſtendus aut compeſcendus ſanguis eſt, ſed pro plethora & ægri viribus fluere ſinendus: ſic enim febris vnaque ſymptomata reliqua minuuntur. Nam Hippocratis ſententia, omni recenti vlceri, B præter quàm in ventre, conducit frequenter ſanguinis defluxum procurare: ſic enim doloris, inflammationis, & aliorum accidentium vehementia minus moleſtum futurum eſt: vetera etiam vlcera ſanguine multo manare eſt ſaluberrimum, ſic enim humorum ipſis impactorum ſarcina leuantur. Vbi ſatis fluxiſſe ſanguis videbitur, ſequente medicamento à Galeno deſcripto, ſiſtetur.

6. Meth. *Humidorũ appulſu oſſa offendũtur.* *Li. de vlcer.* *6. Meth.*

℞. pulueris aloës ʒ ij. thuris, maſtiches, an. ʒ j. ß. albumina ouorum nu. ij. agitentur ſimul cum pilis leporinis minutim inciſis, fiat medicamentum. Sanguinis fluxu cohibito, ſedandi doloris ergo inſtillabitur in meningem ſanguis columbinus, ex aperta ſub alis vena adhuc calens hinc ſequenti puluere veniet aſpergenda.

℞. aloës, thuris, myrrhæ, ſanguinis Draconis an. ʒ j. miſce, fiat puluis ſubtilis. Poterit & irrigatio fieri ex oxyrrhodino, vel alio repellente. Cuiuſmodi eſt cataplaſma ex farinis, aceto, & oleo roſaceo, quod leniendo, & dolori ſedando ad quartum vſque diem apponitur. Huic vtilis erit vſus cerati de vigo, quod fracturis cranij mihi videtur eſſe commodiſſimum, quia ex alto in ſuperficiem attrahit, reſoluit, deſiccátque moderatè, & odoris gratia ſpiritus animales reficit, ac cerebrum, membranáſque roborat: vt ex his quæ ipſius compoſitionem ſubeunt medicamentis facilè licet intelligere.

Ceratum de vigo fracto cranio vtile C

℞. olei roſ. omphacini, reſinæ pini, gummi, elem. an. ℥ ij. maſticis ℥ j. ß. pinguedinis veruecis caſtrati ℥ ij. ß. folior. beton. caprifol. anthos an. m. j. ammoniaci. ℥ ß. granorum tinctorum ʒ x. liquata pinguedine, terenda terantur, & ammoniacum ſimul cum aceto ſcillitico eliquetur: deinde bulliant omnia ſimul in ℔. ij. vini boni, lento igne vſque ad conſumptionem vini, deinde exprimantur. Cum expreſſione, addantur terebinth. venetæ ℥ iiij. ceræ albæ quãtum ſufficit, fiat cerotum molle ad vſum prædictum. Ceruix inſuper, totáque ſpina dorſi illinentur linimento, cui vis inſit remolliendorum neruorum, ne conuulſione tententur, cuiuſmodi eſt iſtud.

℞. rutæ, marrubrij, roriſmar. ebulor. ſaluiæ, herbæ paraly. an. m. ß. radicis ireos, cyperi, baccarum lauri an. ℥ j. florum chamæ. melil. hyperico. an. m. j. piſtentur, & macerentur omnia in vino albo per noctem, deinde coquantur in vaſe duplici cum D olei lumbricorum, lilior de terebinthina, axungiæ anſeris & humanæ an. ℥ ij. vſque ad conſumptionem vini, poſtea colentur, & in colatura adde terebinthinæ venetæ ℥ iij. aquæ vitæ ℥ ß. ceræ quantum ſufficit, fiat linimentum ſecundum artem. At ſedato dolore ab eiuſmodi vnctuoſis omnibus abſtinendum, ne vulnus ſordidum & malignum reddant, ne vicinæ partes, tandémque craſſa meninx & cranium putreſcant: partium enim omnium integritas conſeruatur ſimilibus, cuiuſmodi ſunt in fractura cranij ſicca. Quare humida, oleoſáque omnia à curatione fracturarum cranij ſunt arcenda, niſi forte doloris mitigandi & humoris ad ſuppuratum perducendi, inciderit neceſſitas. Nam Galeni ſententia, ſæpè propriam curam ad tempus intermittere cogimur, quò accidentibus occurramus: quin ne vino quidem foueri cranium fractum vult Hippocrates, vel certè eo admodum pauco. Paucum verò id interpretatur Vidius, cùm ſubeſt metus inflammationis: vino enim, ſi nigrum ſit acerbum & adſtringens, vis ineſt reprimendi, refrigerandi, & reſiccandi. Alioqui omne vinum etſi facultate ſiccet & calefaciat, actu tamẽ humectat & refrigerat: quæ duo in capitis, ſeu cranij fracti vulneribus, valdè nocent, cùm præſertim os nudũ eſt: ex nimia enim

Litus in metu cõuulſionis. *Quatenus humida fracto cranio conueniant.* *4. Meth.* *Ne vino quidem fractum cranium cõtingendum.*

Cephalici ſeu catagmatici pulueres cur ſalubres.

cerebri refrigeratione metus conuulſionis aut alterius alicuius mali ſymptomatis. A Sit ergo hoc ratum non eſſe vtendum in capitis vulneribus medicamentis humidis & vnctuoſis, niſi ad arcendam inflammationem & doloris ab inflammatione excitati mitigationem. Affundentur igitur cranio denudato, catagmatici & cephalici pulueres, ita veteribus dicti, quòd cranij & reliquorum oſſium fracturis ſint idonei & ſalubres: nam ſiccitate ſua, humorem ſuperfluum conſumunt, ſicque naturã adiuuant in fractis oſſibus ſeparãdis & carnis regeneratione. Eiuſmodi puluerum materia eſt thus, farina hordei, puluis aloës hepaticæ, ſanguis Draconis, maſtix, myrrha, radix ariſtolochiæ, gentiana, & in genere ſimplicia omnia quæ deſiccandi & abſtergendi vi pollent, ſine morſu, quibus non ante vti licebit, quàm doloris abſceſſus & inflammationis notæ præterierint: tum ſcilicet cùm abſtergendæ erunt membranæ, oſſa deſquamanda & caro his inducenda. Nam os cranij, quò ſiccilis eſt, cò validiora & ſicciora medicamenta poſtulat, & perfert, quàm craſſa meninx aut pericranium, vt quibus ſenſus acumine cedat. Quocirca cùm commemorati cephalici pulueres meningibus admouebuntur, melli, ſyrupo roſato, vel de abſinthio, B & aliis ſimilibus adiungendi & admiſcendi erunt, vt ſic deſiccandi vis illa paulo triſtior diluatur & temperetur.

Quando cephalicis pulueribus vtẽdum.

Quî temperandi cum affundendi erunt meningi.

Cur Terebratio locum habeat in fracturis cranij.
CAP. XVII.

QVATVOR ſunt huius remedij cauſæ. Prima eſt, vt oſſa depreſſa excitentur, & ipſorum fragmenta, quæ menninges vel etiam cerebri ſubſtantiam comprimunt, eximantur. Secunda, vt vacuari, elui, & abſumi ſiccaríque ſanies poſſit, quæ rupto vaſe aliquo effuſa eſt in membranas, vnde ipſis, imo etiam cerebro non leue imminet periculum corruptionis. Tertia, quò ſit opportunitas maior applicandorum remediorum ad vulnus & fracturam neceſſariorum. Quarta, vt ſit aliquid quo ſupplere poſſimus faſciæ repellentis, & fluxiones cohibentis defectum: talis enim deligatura, hîc, vt in C aliis corporis partibus, locum habere nequit. Impedimento eſt capitis ſphærica figura, quæ haud facilè conſtrictionem admittit: deinde interiecti cranij denſitas & durities: impedimento eſt quò minus ſubiecta vaſa per quæ cohibenda fluxio fieri ſolet, faſcia conſtringi queant, quantum ſit ſatis currenti ſanguini repellendo. Externa verò vaſa ad quæ deligaturæ vis peruenire poteſt, ſine ſummo dolore & inflammationis periculo, conſtringi nequeunt. Tali enim compreſſione interciperetur arteriarum pulſatio, ſupprimeretur fuliginoſorum excrementorum, quibus per cranij ſuturas exitus eſſe ſolet, effluuium, propter ſuturarum conſtrictionem. Sed & ſic compelleretur ſanguis à loco vulnerato foris intro, in membranas & cerebrum, vnde dolor, inflammatio, febris, abſceſſus, conuulſio, paralyſis, apoplexia, ac mors denique. Hæc potiſſima exiſtit cauſa cur in cranij, non item aliorum oſſium fracturis terebra ſit neceſſaria. Sed antequam terebram admoueas, æger aptè collocandus eſt, & ipſius capiti, multis obuolutionibus cõplicatus pannus eſt ſupponendus, atque ita puluinar comprimendum, vt cùm ad operationem ventum erit, deprimi amplius nequeat, ſed ſub ipſo caput inconcuſſum perſtare poſſit. D Hinc ægro aures bombace ſunt obſtruẽdæ ne terebræ, alteriúſve cephalicæ machinæ motu citatum ſtrepitum exaudiat. Antequàm verò terebra adigatur, os ipſum forandum eſt inſtrumento cui cuſpis inſit trigona, quò celerius & certius forare queat. Cuſpis eiuſmodi non debet eſſe craſſior clauo terebræ, quò, mox adigenda terebra ſtet firmius, nec in foramine ampliori titubet. Inſtrumenti illius figura à terebello doliari non eſt valdè aliena, niſi fortè cuſpide trigona, non autem ſtriis, ſtrigibúſque clauiculatim ſpiratímque obuolutis cochleata: Quemadmodum Typo ſubiecto docemur.

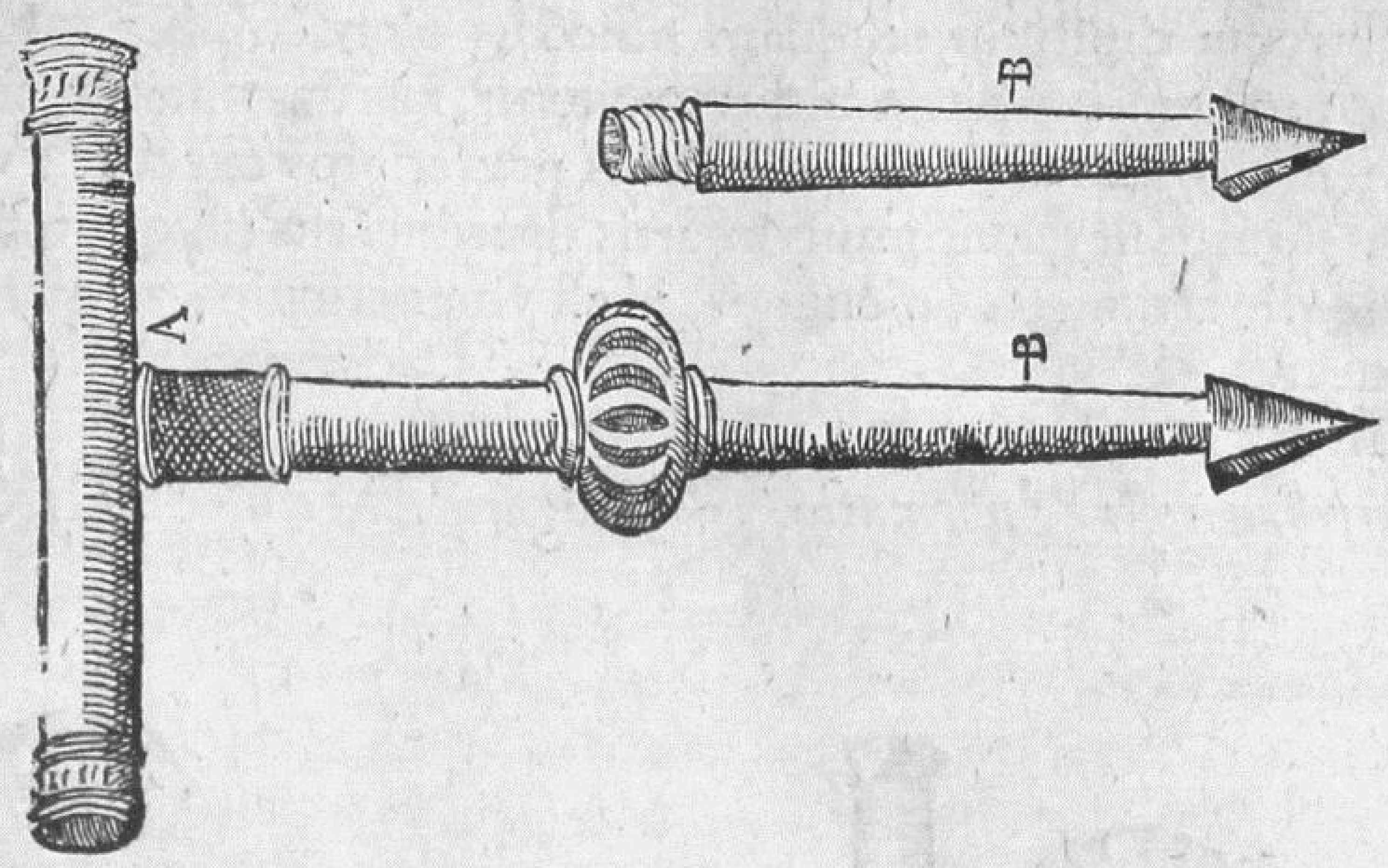
Cur faſcia repellens in cranij fracturis locum habere nequeat.

Quî collocãdus æger terebrandus.

Quæ præmittenda terebræ appreſſioni.

Terebellum

A *Terebellum forando cranio idoneum ante terebræ admotionem.*

B

A. *Manubrium ſeu capulum oſtendit.*
B. *Cuſpides quæ in ipſum cochleatum immittuntur, aptantúrve.*

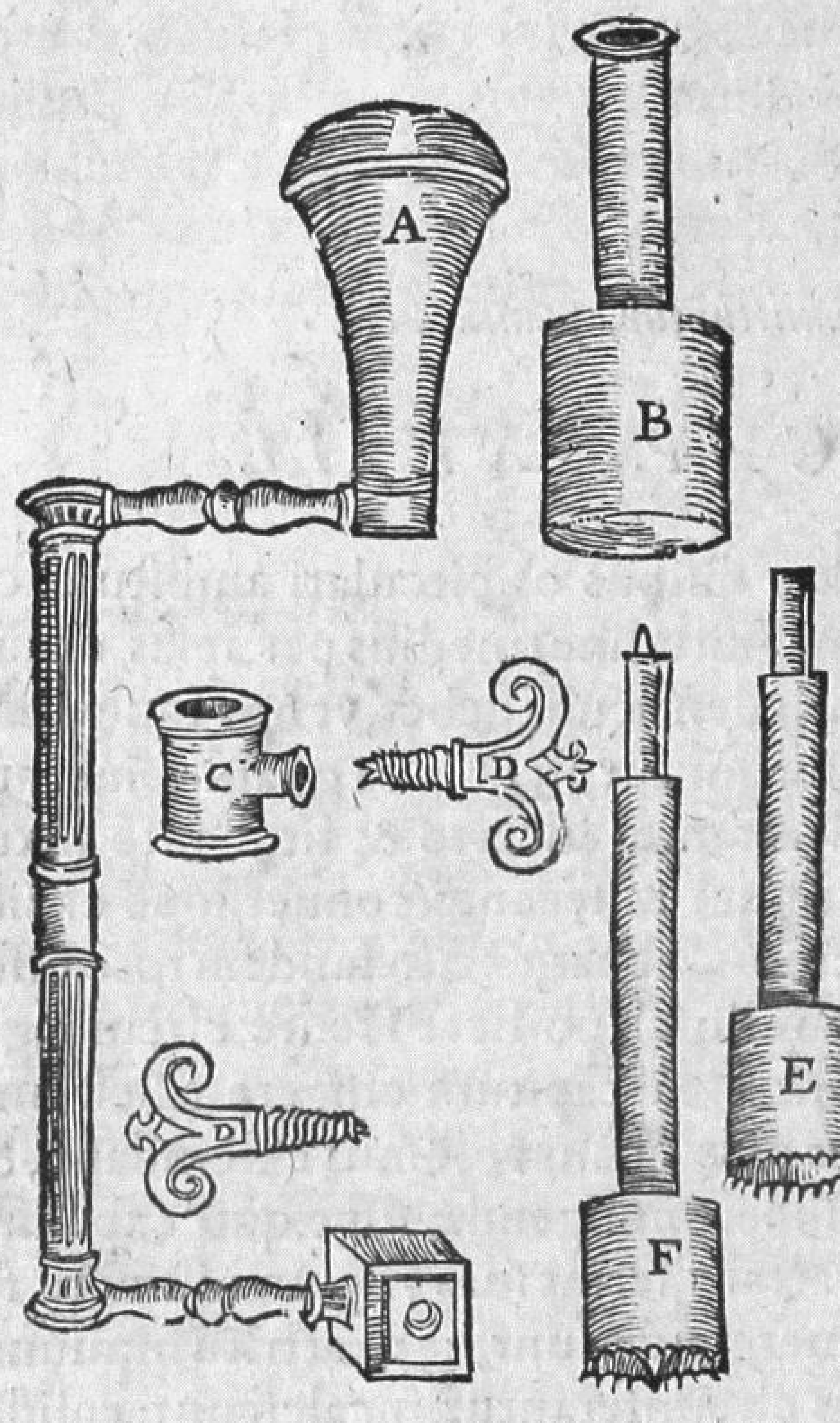
Terebrarum deſcriptio. *CAP. XVIII.*

TEREBRÆ ſerræ ſunt rotundæ, quibus os circulari ambitu exciditur
magis minúſve pro ipſarum magnitudine, medius per ipſas clauus de-
mitti, & paulum eminere ſerratis denticulis debet, vt hoc tanquam cen-
tro axe aut cardine dum circumaguntur, ſtent in ea quam ſemel attriue-
rint ſede defixæ, non autem deerrantes incerto & titubante nixu vac-
cilent. Vbi primam cranij laminam multiplici & ſecante conuerſione exciderint
& exceſſerint, clauus demendus eſt, ne ſi penitus ſubeat, exciſo tandem toto oſſe craſ- *Ratio Terebrandi.*
C ſam meningem compungat. Ergo dempto illo clauo licet ſecurè circumagendo,
vel ambas laminas reſcindere: terebras præterea capitum cingere & circumcur-
rere debet, ne illæ nullo obice cohibitæ plus oſſis quàm volumus exſcindant, & tan- *Terebræ capitum.*
dem in meningem demergantur. Oleo inſuper inungendæ ſunt, quò expeditius &
mitius ſecent. Sic enim qui fabrilia opera tractant, ſerras ſuas vnguine illinere ſolent.
Inter agendum verò ſæpius in frigidam immergendæ ſunt, ne os attritu nimium inca-
leſcat, dura enim & ſolida omnia ſi rapidius circunferantur, incaleſcunt: calidius ve-
rò & ſiccius redditum os, alteratur, & propriæ naturæ mutationem ſubit, quò fit, vt
ab exciſione plus ipſius ſeparetur & excidat. Non eſt autem ignorandum, quòd
os quod terebra attigerit, vel aër afflarit, ſquamas ſemper remittit, ad quam deſqua- *Incaleſcentis à terebra oſſis damna*
mationem celerius promouendam, aſpergendi erunt puluiſculi ex eruca bryonia,
cucumere ſylueſtri, & ariſtolochia. Deſquamato quod ſatis eſt oſſe, ſequens af-
fundetur puluis, cui vis ineſt carnis oſſi inducendæ, & conuenienti ſuæ ſpeciei ſicci-
tate indurandæ.

D ℞. pulue. ireos illyricæ, aloës, mammæ, thuris, myrrhæ, ariſtolochiæ an. ʒ. indu- *Quæ oſſis deſquamationem accelerent.*
cta ſic carne cicatrix procuretur aſperſo puluere corticis granatorũ & aluminis vſto-
rum. Nec verò vi ſquamas illas detrahet Chirurgus, ſed totum id negotium natu-
ræ permittet, quæ non ante ſquamas depellere ſolet, quàm ipſis carnem ſubiecerit.
Alias ſi præcipitet quidquam oſſi nouam corruptionẽ accerſet, vt fuſius dicemus cùm *Non vi præcipitanda oſſis deſquamatio.*
de oſſium carie agemus. Qui terebrat, conſiderare hoc debet capitis ſphæricam
figuram eſſe, pariterque terebram rotundo eſſe ambitu, vt impoſſibile ſit os ipſum
qualibet ſui parte æqualiter ita excidere, ac ſi in plano res ageretur. Adde quòd *Notanda cautio.*
cranij non eſt vbique eadem craſſities: quare ſæpius illi inſpiciendum, ſi parte vna
quàm alia, altius terebram demergat, quod fiet ſi ſubinde acicula metiatur, & ex-
ploret circuitus & demerſionis terebræ profunditatem. Atque ſi vna quàm alia par-
te os altius ampliúſque exciſum comperiat, in oppoſitam partem comprimenda &
deprimenda terebra erit. Cùm verò à multis multæ terebrarum deformationes ſint *Tuta & expedita terebra.*
inuentæ & expreſſæ, expenſis tamen ritéque ſubductis omnibus, nullam tutiorem
comperies illa à me excogitata, quàm hic deformatam vides. Nam ne hilum qui-

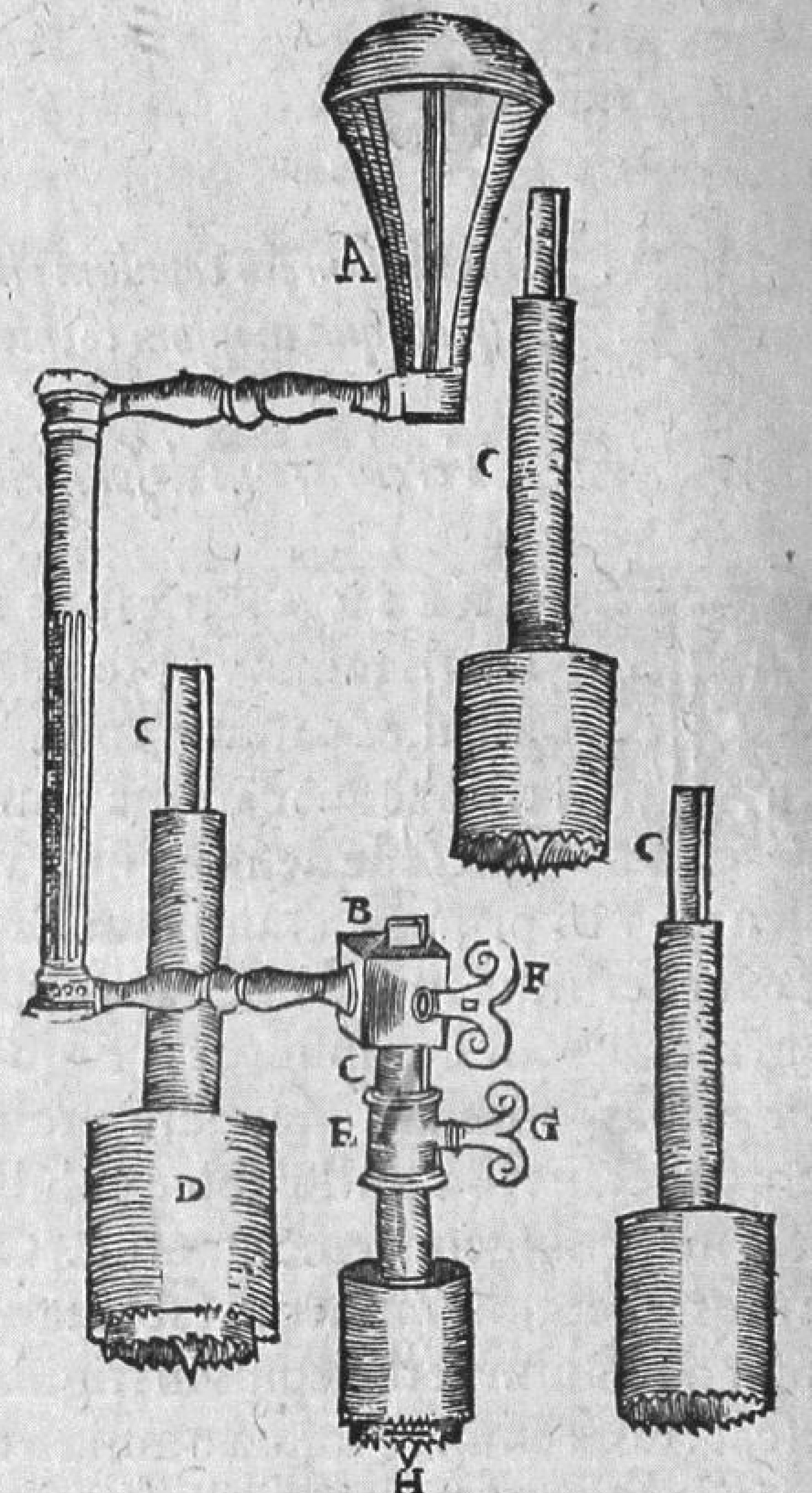
dem in cranium, ſupra verſantis arbitrium, demergi poteſt, nec proinde meninges aut A cranium oblædere. Eius enim altiorem quàm animo propoſuerimus demerſionem obductum ferreum capitium, tanquàm obiectus obex cohibet. Id capitium ductile eſt, ita vt pro vtentis arbitrio altius excitetur, aut deprimatur, ſicque terebram remoratur, ne vel lineam latum fines à nobis præſcriptos excedat: vt dehinc Chirurgus nullus futurus ſit quantumuis in artis operibus rudis, qui terebræ eiuſmodi beneficio ſine vllo attingendæ meningis, id eſt vitæ periculo, vel periculi metu, terebrare nequeat.

Diſſolutæ Terebræ noſtræ deformatio.

Coagmentatæ eiuſdem Terebræ deformatio.

B

C

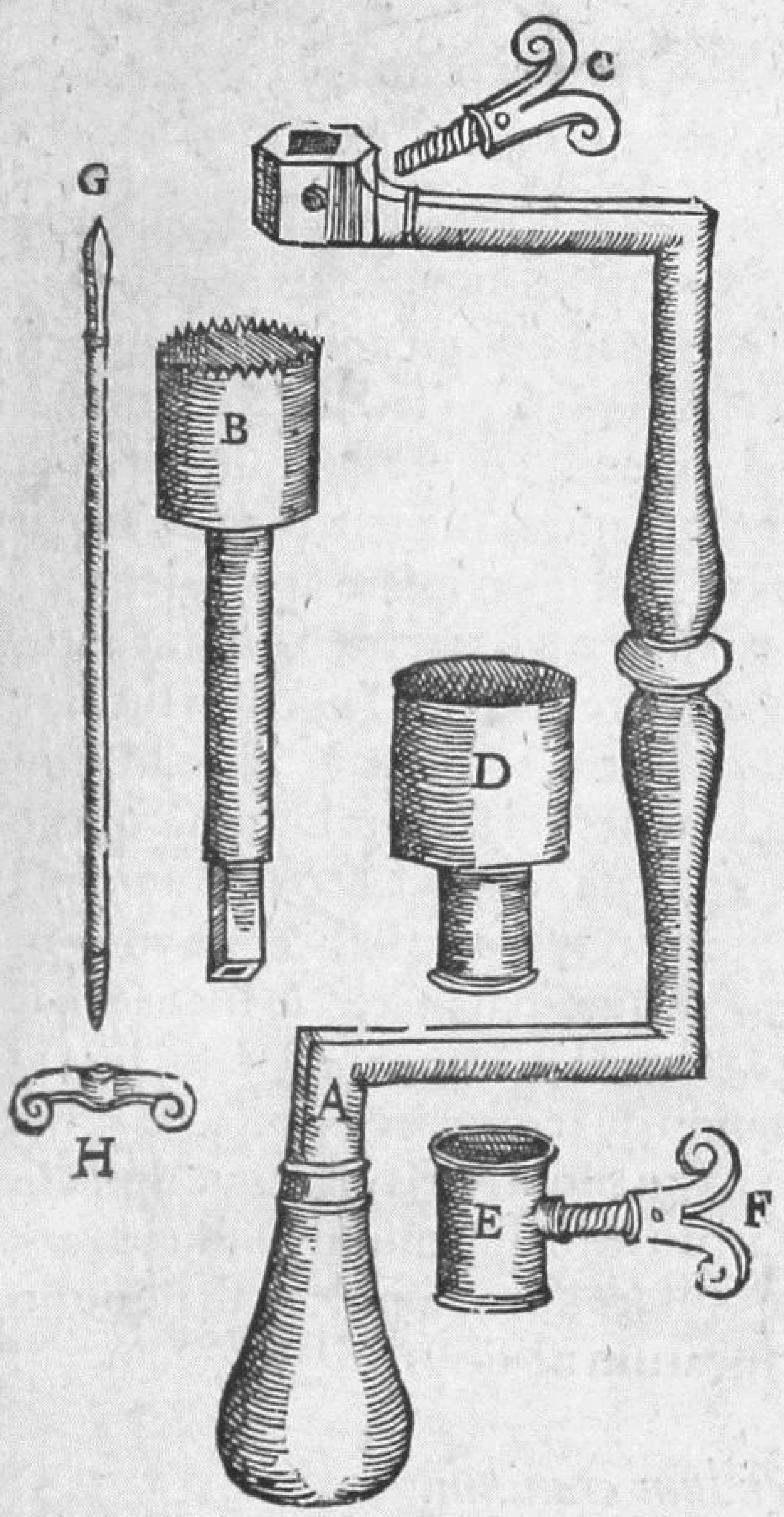
A. *Monſtrat integrum terebræ manubrium.*
B. *Capitium.*
C. *Carchebum.*
DD. *Cochleas, quæ carchebum & terebram continent & ſtabiliunt.*
E. *Terebram ſua cuſpide vacuam.*
F. *Terebram ſua cuſpide inſtructam.*

A. *Manubrium monſtrat & terebram partibus ſuis omnibus coagmentatam.*
B. *Sedem in quam inditur, aptatúrque terebra.*
CCC. *Terebra extrema, quæ in manubrium induntur & aptantur.* D
D. *Terebram capitio ſuo obductam.*
E. *Carchebum.*
F. *Cochleam ſeu cochleatim tortilem ſcapum, cuius conuerſione terebræ in manubrium firmatur inſertio.*
G. *Alteram cochleam quæ carchebum arctius alligat Terebræ.*
H. *Cuſpidem trigonam.*

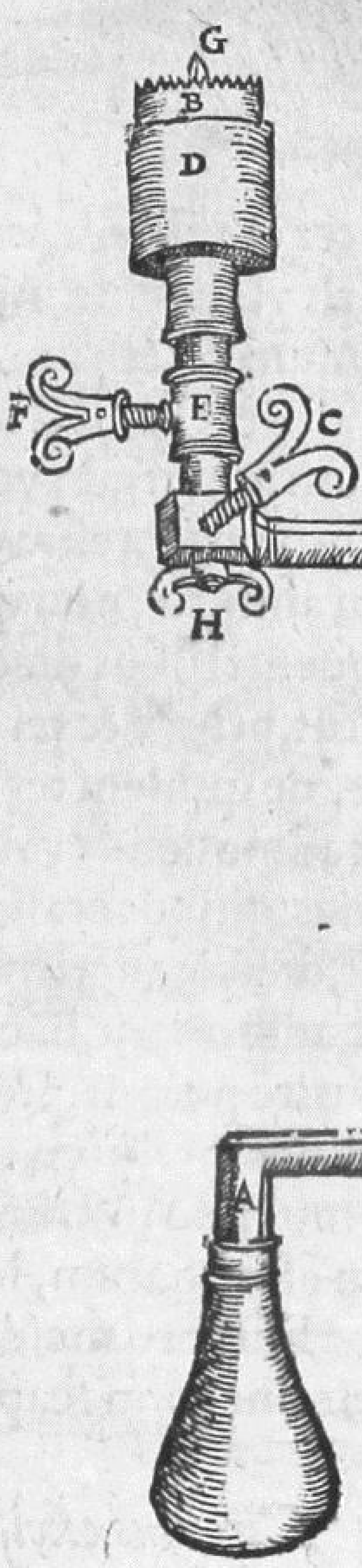
Alterius

A *Alterius terebræ diſſolutæ deformatio.*

Alterius terebræ coagmentatæ deformatio.

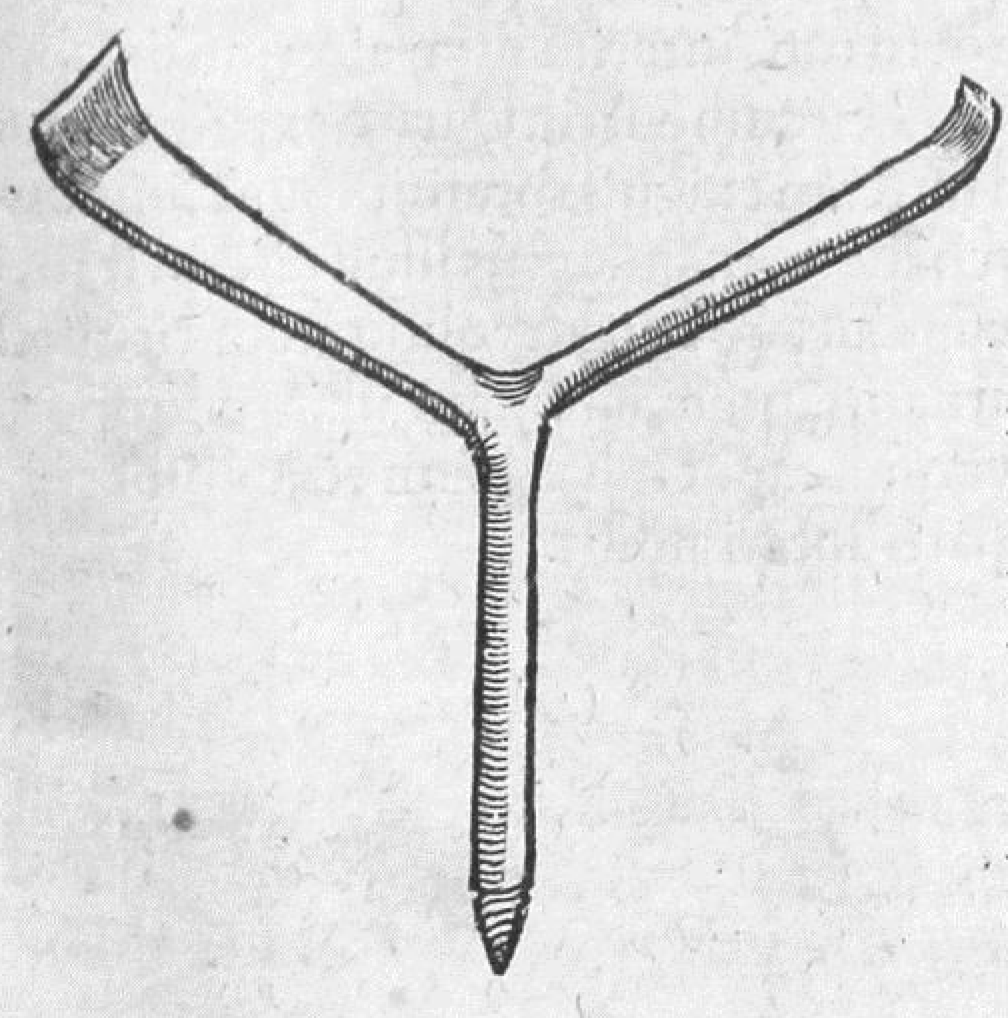
B

C

A. *Manubrium monſtrat.* B. *Terebram.* C. *Cochleam quæ terebram manubrio obfirmat.*
D. *Capitium quod altius quàm par eſt terebram demergi prohibet.*
E. *Carchebum qui quantum neceſſe eſt excitatur ſurſum, quo terebræ ingreſſum aperiat.*
F. *Alteram cochleam quæ Carchebum arctius continet.* G. *Cuſpidem trigonam quæ per mediam omnino terebrã inducta, ſerratis ipſius denticulis paulùm eminere debet, quò terebræ cõuerſionem inconcuſſam regat. Eius cuſpidis alterum, id eſt ſuperius extremum, cochleatum eſſe debet, vt hîc effictum eſt, quò in ipſum aptetur exiguus ille Carchebus, quem litera* H. *notatum vides, quò ſic detrahi commodius cuſpis illa poſſit, cùm ad diploen terebrando peruentum fuerit.*

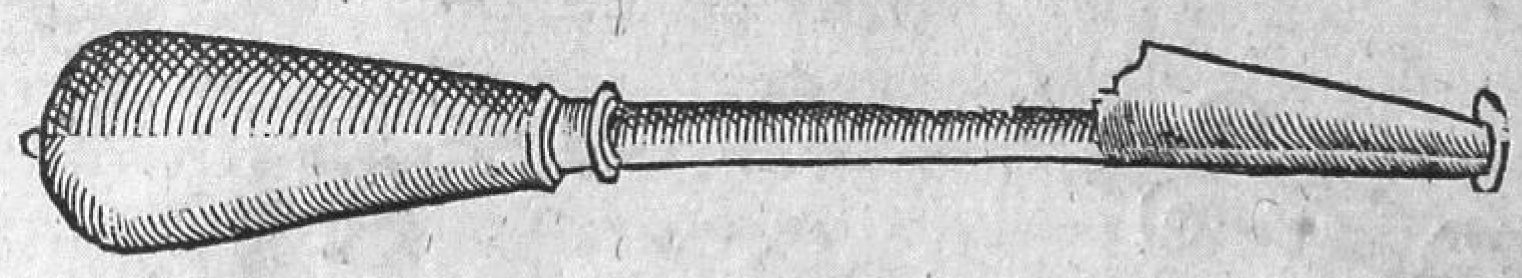
Omnes illæ terebræ partes diſſolutæ altera deformatione in vnã terebrã coagmẽtatæ cernuntur. Atque vbi os terebræ circumactu exciſum extrahi eadem opera non poterit, deformatio hîc terebello vt detrahas licebit: defixo nempe cochleato ipſius extremo, ſeu mucrone in foramen quod clauus ſeu cuſpis trigona terebræ in cranio
D forauerit, cuius etiam brachia vectium munus & vicem ſubire poſſunt.

Terebellum tribus brachiis conſtans.

Exciſa terebræ circumactu cranij pars vbi terebello dempta & extracta fuerit, ſi quæ in ſecunda lamina aculeatæ ſubſint aſperitates, quæ meningem dum ad cerebri motum attollitur, lædere & pungere poſſint, deradendæ illæ & complanandæ ſunt lenticulato ſcalpro, ita dicto, quòd cuſpidatam partem ad finem prominentem obtuſam ac lenem lentis inſtar habeat, ne complanando membranam acuto contactu oblæderet. *Gal. 6. method.*

Lenticulatum exciſorium ſcalprum. A

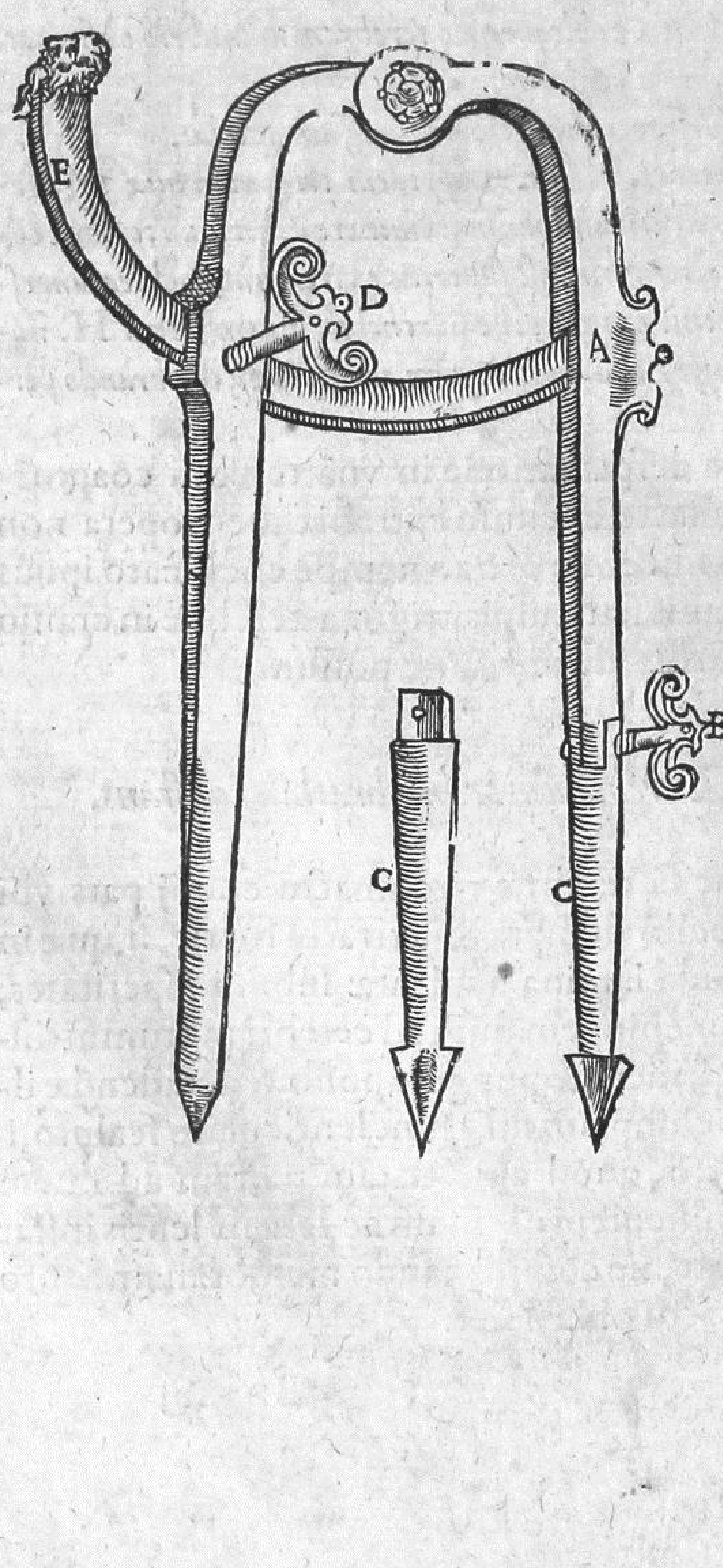
Plumbei malleoli vſus.

Cur ſuturis haud apprimenda terebra.

Cur fracta ſutura duplex terebra admouenda

Quòd ſi propter craſſitiem, lenticulatum ſcalprum excidere cranium nequeat, exciſoriis aliis ſcalpris vti licebit, malleolo impellente adactis. Is malleolus plumbeus erit, vt quàm minimum cerebrum concutiat. Volſellis verò oſſium aculeata fragmenta eximentur induſtriè. Quòd ſi cranij pars fracta eiuſmodi ſit, vt ſectionem renudato oſſi neceſſariam non admittat, vt cùm fractura ad temporalem muſculum, vel ad ſuturas exiſtit, tum pro vna terebra duæ vel tres, ſi ita neceſſitas præſentis caſus exigat, exiguo admodum ambitu, non quidem fractæ parti, ſed ſecus ipſam apprimendæ erunt, vt capite ſequenti fuſius dicetur. Sibi verò proximè adeò terebræ admoueantur, vt ſecundæ ambitus, primæ & tertiæ oras contingat & prehendat. B Quòd ſi in ſuturam fractura inciderit, ne quidem terebra ipſi apprimenda erit, ſed hinc & hinc ad ipſius latera duplex erit admouenda: aliter qui fecerit fibras neruoſas membranoſáſque, & venas atque arterias, quibus craſſa meninx cranio appenſa adhæret, & pericranio materiam ſuppeditat, dilacerauerit. Qui verò vnam modò terebram, ſcilicet ex vno tantùm ſuturæ latere admouerit, haud vniuerſam ſaniem quæ in hanc & in illam ſe partem effudit, exhaurire poterit, propter interiectę & ſurrectæ ſurſum per cranij ſuturas craſſæ meningis diſſepimentum. Denique ſi quando quacunque ex cauſa terebrare non liceat, poterimus hoc inſtrumento vti, modò os quantum ſatis eſt renudatum ſit, ad circini effigiem efformatum, id eſt, atque pro arbitrio magis minúſve diuaricatur beneficio cochleæ. Eius pro incidente neceſſitate mutare licet cuſpides, aliáſque pro aliis ſubſtituere, circini enim ſcapo aptantur cochlearum nexibus.

Circinus exciſorius ad excidendum cranium. C

A. *Monſtrat exciſorij circini crus, quod dum circumagitur cranium reſcindit.*

B. *Cochleam quæ cuſpidem, circini ſcapo ſeu cruri aptat, arctátque.*

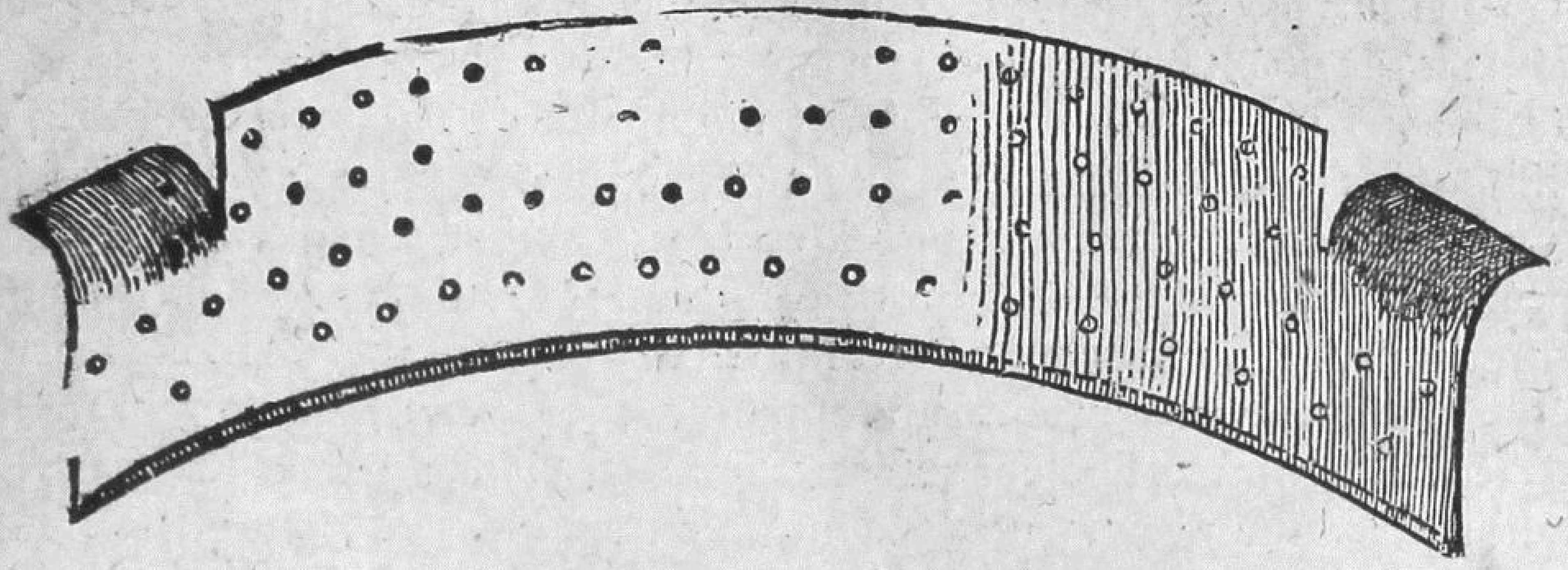
CC. *Duas cuſpides diſsimiles, quæ circini cruri cochleæ nexu aptari poſſunt pro incidēte neceſsitate.*

D. *Magnam cochleam quæ virgam ferream continet, per cuius ſpatia alterum circini crus excurrens latiores aut arctiores efficit ipſius diuaricationes.*

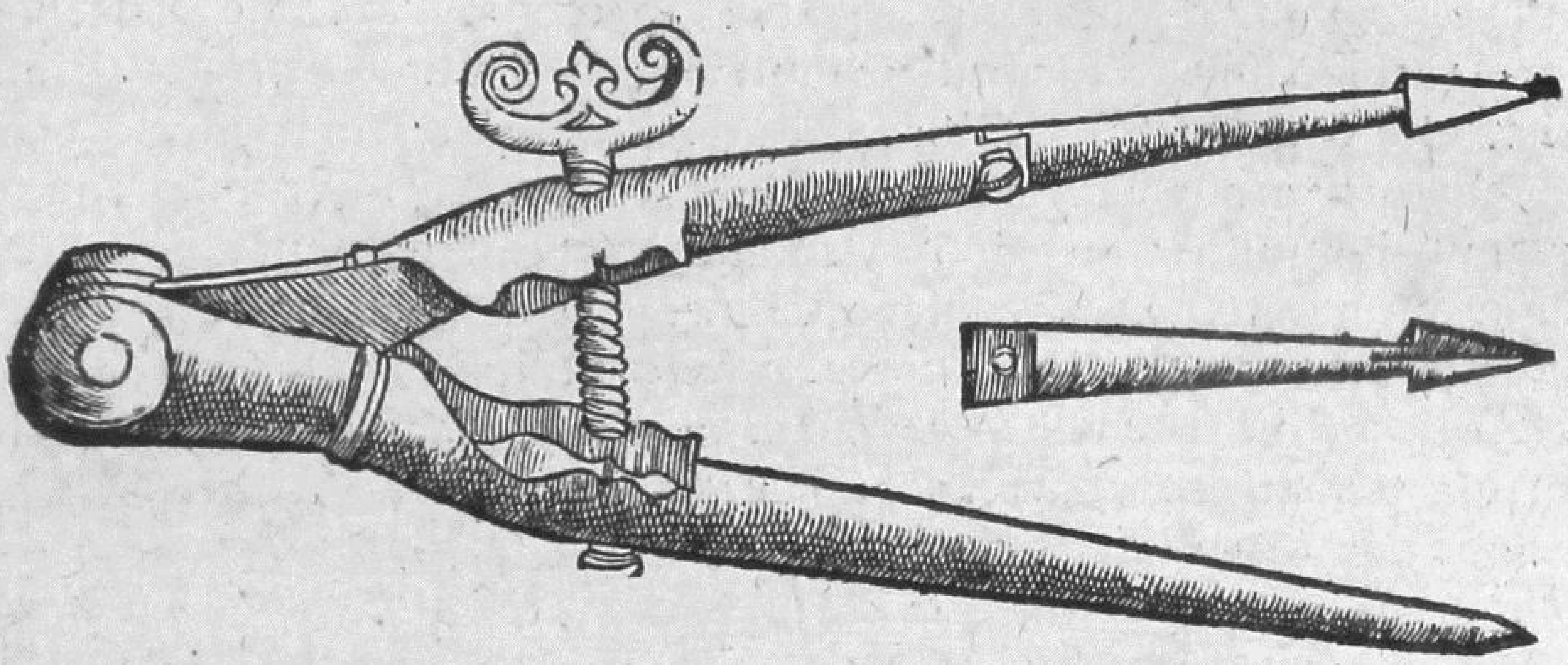
Eſt porrò neceſſe eiuſmodi exciſorij circini, vnum crus immotum perſtare certa in ſede defixum, interim dum alterum excidēdi gratia circumcurrit. D Quare expedit laminam ferream exiguis foraminibus compunctam habere, in quæ crus illud circini ſtabile defigetur, ne contra voluntatem titubet: incuruam autem laminam illam eſſe oportet, vt quia caput ſphæricum eſt, cuilibet ipſius parti aptari poſſit.

Lamina

A *Lamina ferrea incurua fulciendo & ſtabiliendo circini cruri ſupra cranium apta.*

B *Alius eiuſdem ingenij & vſus Circinus, qui amplius arctiúſve diuaricatur cochleæ nexu.*

C *De Cranij locis, quibus terebram admouere non licet.*

CAP. XIX.

IN primis oſsi ita fracto vt omnino aut magna parte à cranio ictus violẽtia diuiſum ſit, terebra non eſt imponenda, ne eius appreſſæ pondere & innixu in membranas deprimatur. Secundò, fractis ſuturis propter cauſas ſuperiore capite commemoratas. Tertiò, frontis illi regioni quę paulùm ſupra ſupercilia eſt, ob eas quas ante capite duodecimo expoſuimus rationes. Nam eo loci ſub ipſius oſsis prima lamina cauitas ampla exiſtit humoris cuiuſdam albi & lenti, ſimúlque ſpirituoſæ cuiuſdam & æreæ ſubſtantiæ differta, illic à natura collocatæ, vt aërem qui per nares ad cerebrum aſcendit, præpararet: hoc niſi animaduertat & cogitet Chirurgus decipi poterit, ratus illam cauitatem oſsis effractionem, depreſsionémque eſſe quæ terebram efflagitet. Quartò, imis cranij ſeu capitis partibus, ne per apertum terebra cranium, cerebri ſubſtantia medulloſa ſuo
D pondere delabatur. Quintò, puerorum ſincipitis oſsibus, vt quibus nõdum iuſta adſit ſoliditas ad ferendam terebræ impreſsionem. Sextò, temporibus propter temporalẽ muſculum, cuius ſectio Hippocratis ſententia oppoſitæ partis conuulſionem facit. Tranſuerſim enim ſectus propriæ actionis iacturã facit, nempe mouẽdi, & ſurſum adducendi maxillam inferiorem: tum verò oppoſitus temporalis muſculus integer, viribus ſuis vſus feriente, & haud repugnante, aut contranitente antagoniſta eandem ad ſe adducet maxillam, vnde oris & omnium faciei partium tortura, ac verſus ſanã partem conuulſio, reſoluta altera per Hippocratis regulam. Quod quoties muſculi cõgeneres in oppoſitis partibus ſunt pares numero, magnitudine & robore vnius partis reſolutio, conuulſionem facit alterius. Nec verò ex ſectione temporalis muſculi hoc ſolum manat periculum, ſed & aliud quod ſcilicet is muſculus in mandendo & loquendo in perpetuo eſt motu, quò fit vt ſemel ſectus vix vnquam vnionem admittat: adde quòd ſub ipſa petroſorum oſsium commiſſura latet. At in ſuturis terebrare ſecunda cautione prohibemur: ſed & per eius ſubſtantiam multæ venæ, arteriæ, & ner-

Os ferè à cranio diuulſum nõ eſt terebrãdum.

Cauitas notanda in oſſe frontis.

Lib. de cap. vuln.

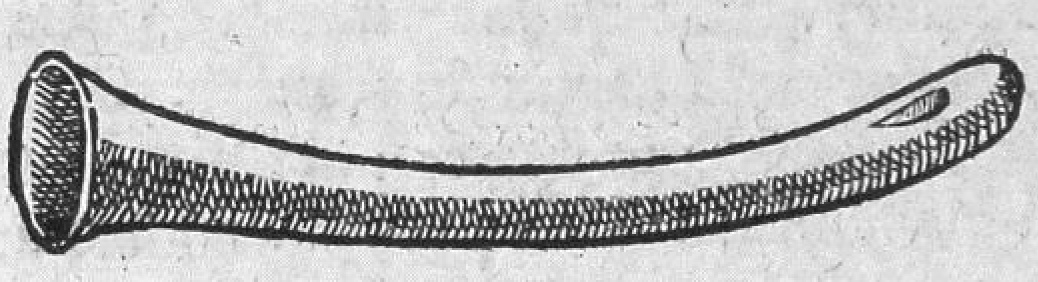
Regula Hippocratica.

Quot ex ſecto temporali muſculo incommoda.

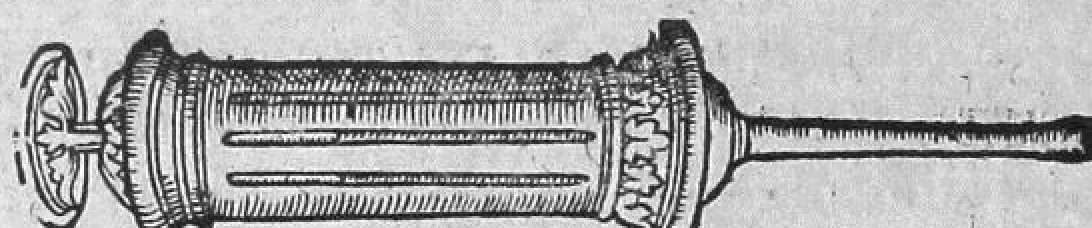
ui ſparguntur, vt his ſectis multorum & malignorum ſymptomatum metus immineat, doloris nempe, inflammationis, febris, conuulſionis non modò partis ipſius, ſed & corporis totius, vnde tandem mors. Ne quis ergo Chirurgus eò temeritatis veniat, vt muſculi illius ſectionem aggredi auſit ad ſubiectum os terebrandum: ſupra potius aut ad latus, ac quàm proximè partem affectam fieri poterit ſibi terebrandum putet. Quod ego feci in nobili Bretechio. Is in triumphali Regis Henrici ſecundi in vrbem ingreſſu, lapide ita ſauciatus eſt, vt ictus impetu os petroſum fractum, & vehementer contuſus temporalis muſculus, ſine vulnere tamen extiterit. Sequenti die aduocatus perſpecta læſionis ſpecie, & læſæ partis conditione, Medicorum & aliorum mecum Chirurgorum conſilium cogendum cenſui, ex quibus cùm quidam cenſerent diuidendum quamprimùm temporalem muſculum, vt renudato oſſe terebrare liceret, ſicq; fracta oſſa eximere. Ego contrà acriter reſiſtere cœpi, citata Hippocratis ſententia ex libro de Vulneribus capitis, qua interdicitur Chirurgis eiuſmodi muſculorum ſectione, metu commemoratorum ſymptomatum: citata etiam experientia, qua crebrò animaduerteram cunctos quibus is ſectus fuiſſet muſculus conuulſos interiiſſe: ſatius multò futurum ſi proximè ſupra fracturam, os terebra aperiretur intacto quàm minimum temporali muſculo. In eam ſententiam cùm tãdem omnes deſcendiſſent: ipſe ex tempore ſectione trigona cutem muſculoſam quæ ſupernæ fracturæ immineret, diuiſi. Poſtero die, qui tertius erat morbi, terebraui, ac terebratione peracta, diebus aliquot poſt quatuor aculeata fracti oſſis fragmenta exemi, tubulúmque plumbeum planum immiſi, per quem iuſſo ęgro, quoties curaretur caput deprimere, & ore naribúſque obturatis cõtentius expirare, multa manabat ſanies inter cranium & craſſam meningem collecta. Reliquæ ſordes ſi quæ contumacius adhærerent rerum detergentium decocto Syringe hîc deformata iniecto, elui: tantúmque, Deo conatus meos fortunante, perfeci, vt tandem conualuerit. A B

Hiſtoria.

Tubullus plumbeus planus ad exitum ſaniei ſub cranio collectæ muniendum.

Syrinx ſeu Siphunculus liquoribus exprimendis vtilis.

C

Hiſtoria.

Par caſus & ſimilis fortuna in Metarum obſidione contigit Pienarum domino. Is enim cùm ad dirutam muri partem propugnaret, fracto temporum oſſe læſus eſt lapidis ictu ex adſtante muro eliſi, æneo tormento ab Imperatoriis caſtris diſploſo: ab ictu ſtatim concidit, ſanguinem ore, naribus & auribus cum multo vomitu reddidit, ac totos ferè quatuordecim dies mutus & attonitus ſic extitit, vt neminem adſtantiũ agnoſceret. Crebræ palpitationes ac ſubſultus conuulſorij illum exercebant, facies tumida erat. Terebratum autem fuit illi os frontis ad latus temporalis muſculi, manu Petri Auberti Chirurgi Regij: ac quamuis die quinto & viceſimo caro mollis & exquiſito ſenſu prædita, per foramen terebra factum emerſiſſet, cuius ortum cathæretici pulueres prohibere non potuerunt, tandem tamen conualuit. Emergentis hanc carnis ſpeciem Veteres Fungum nominarunt, quod mollis ſit & radice ſubnixa fungi inſtar ſupernè latior, infernè tenuior: augetur verò & decreſcit pro materiæ affluentis copia, & Chirurgi arte incrementum intercipientis induſtria. Fœtet valdè hæc caro: vulgò *Ficum ſancti Fiacrij* nuncupant. Ortum habet id mali genus hoc ferè modò: Quemadmodũ in arborũ tunicis ab alimenti excrementis humor quidã ſemiputris, craſſus & glutinoſus per corticem exudat, ſenſimq; accumulatus cogitur in fungum. ſic ex craſſæ meningis & cranij vaſis ruptis ſanguis exilit, temperie & conſiſtentia melancholicus, quem etiam aliquando natura ad carnis illis locis neceſſariæ reparationem tranſmittit, vnde concreſcit quidam veluti fungus, qui Galeni ſentẽtia partium quibus adnaſcitur naturam & conditionem redolet: quanquam in genere de natura verrucarum malignarum. Cæterùm ad eiuſmodi fungorum profligationem admouẽda ſunt remedia, quibus ſpecifica facultas inſit abſumendæ carnis ſuperfluæ, qualia D

Fungi generatio.

ſunt

A ſunt quæ validius exſiccant,& blandius atterunt,& exedunt:quale eſt quod ſequitur.

℞. ſabinæ ʒ ij.ocræ ʒ j.puluериſentur ſimul,aſpergatur caro excreſcens. Vel,℞.hermodactylorum combuſtorum ℥ ß.fiat puluis in eundem vſum. Quòd ſi eiuſmodi caro fungoſa,eo,vt ſæpè fit,incrementi veniat vt oui magnitudinē æquet, quàm proximè radicem ſerico filo liganda eſt & conſtringenda arctius: cúmque vi conſtrictionis deciderit,commemoratis puluiſculis eſt aſpergenda : ſic enim certius quàm acrioribus cathæreticis profligabitur.

De oſſium capitis corruptione & carie. CAP. XX.

NONNVNQVAM ad vulnera capitis corruptio ſequitur , & Sphacelus oſſium cranij fractorum : quod contingit vel quia ab aëre , cuius appulſum nunquam ſenſêre,tacta ſunt:vel quia putreſcens & ſuppreſſa ſub illis,ſanies in putredinis ſuæ contagionem ipſa rapuit : vel quia curatione B perperam inſtituta ſuppurantium & oleoginoſorum medicamentorum temeraria applicatione,humidiora reddita , propriæ complexionis & natiuæ temperiei mutationem contra naturam paſſa ſunt,quemadmodum pluribus docebimus cū tractatu de Carie,nodorum luis venereæ rationem exponemus . Hanc contra naturā mutationem, corruptionémque cognoſcemus , partim viſu,cùm ſcilicet ex candidis ſubflaua,liuida,& nigra euadunt:partim ſpecillo demiſſo,cùm ipſi nihil ferè lene,aut lubricum,ſed aſpera multa occurrunt , & cùm præterea in ipſorum ſubſtantiam tanquam fungoſam facilè & leui impulſu ſubit,penetrátque . Eſt tamen poſtremum hoc ſignum ſæpè fallax : nam non rarò animaduerti oſſa carioſa quæ hoc ipſo quod renudata aëris appulſum diu pertulerant , adeò dura euaſerant , vt ipſa vix terebra ſubire poſſet:nam quod mollia & fungoſa reddit oſſa putrida humiditas eſt: hanc autem humiditatem ſiccitate inducta exhaurit , abſorbétque tandem aër , vnde contumax durities.Longè certius id ſignum erit,ſi quæ oſſi ſuperinducitur caro mollior eſt,diffluens & exiguo aut nullo propè ſenſu prædita.Hanc corruptionem oſſis corrigere & C emendare licet cauteriis , tum his quæ actu talia ſunt,tum quæ facultate:vel pulueribus aloës,gentianæ,ariſtolochiæ,centaurij,corticis pini: vt,

Cur fracto cranio oſſa aliquando cariem trahant.

Signa cariei.

Oſſa carioſa nonnunquā dura ſunt.

℞. radic.ireos, flor. ariſtolochiæ an. ʒ j. centaur.ʒ ij. corticis pini ʒ ß.miſce,& fiat puluis ſubtiliſſimus oſſi inſpergendus. Quòd ſi maior fuerit corruptio,ſcalpris eradēda illa erit. Corrupti verò oſſis caſum , & ab integro ſeceſſum expectare oportet, non vi procurare:aliàs enim quod ſubeſſet os integrum , nulla adhuc carne ſuperinducta tectum,aëris appulſu corrumperetur.Senſim tamen carioſa oſſa commouebuntur,& ſpecillo exagitabuntur,quò facilius & naturæ minore moleſtia poſtea ſecedant. Obiter verò notandum oſſis quod terebra circumcurrerit deſquamationem & ſeceſſum ferè intra quadraginta aut quinquaginta dies fieri.Par eius ratio eſt,eam quā aëris inſuetus appulſus, aut appoſitum cauterium , aut pulueris cephalici aſperſio fecerit:ſed & pari ferè dierum numero oſſa fracta callo genito , qui ipſis eſt veluti cicatrix, glutinantur & vniuntur. Aliàs tamen citius,aliàs tardius pro ætatum,temperamentorum, & habituum variorum hominum varietate. Quòd ſi remediis commemoratis neque D caries vinci & emendari,neque ſoluta continuitas agglutinari & vniri poteſt, vulneraria potio ægris eſt adhibēda,hinc enim fœlicem ſucceſſum in multis expertus ſum. Nonnunquam verò non ſolùm oſſis portio quædam carie corrumpitur,ſed & totum ſæpè ſphacelo prehenditur, hócque totum excidit. Nam Hippocratis ſententia, lib. de Vulnerib. capit.os cranij fractum à ſano plus minúſve abſcedit pro ictus vehementia.Cui ſententiæ & ſuffragatur experientia.In quam rem placet hoc loco hiſtoriaam cuius ipſe teſtis oculatus extiti , dum apud Subalpinos chirurgiam ſtipendiis Polemarchi Mōteiani Regis Gallorum proregis facerem,commemorare. Contigit vt curandum ſe mihi traderet nobilis Golanij pediſſequus : fractum illi os bregmatis enſe fuerat , parte ſiniſtra, nec tamen fractura ad ſecundam laminam pertingebat: paucis poſtquàm diebus oſſe agglutinato & vnito conualuiſſet , contigit vt Vaſconum militum conterraneorum ſuorum turma Taurinum appelleret , cum quibus ſe & mero generoſo,& defrixorum inteſtinorum & cepis ſpeciebúſque ſaporatorum plenis patinis,repleuit largius . Ex quo mox in febrem continuam incidit, voce & mente caput intumuit,oculi flammei,& è capite velut prominuli rubore ſuffuſi ſunt. Quibus

Vulneraria potionis vtilitas.

Hiſtoria.

animaduerſis, ex Medicorũ conſilio iniecto clyſtere ſanguinem detraxi,& capiti quæ A conueniebant,appoſitis medicamentis, frictionibus, & vinculis artium extremitatibus iniectis humores deorſum reuellere ſtudui: nihilominus pars ſincipitis ante affecta,ſuppuratum concepit:quo aperto ingens ſaniei vis erupit, tandémque ſubſidente cute muſculoſa cum pericranio,ambæ cranij laminæ putredine & carie tentatæ ſunt vt ex ipſarum nigrore & fœtore erat intelligere. Hanc ego labem vt emendarem,vtque quod oſſis vitium inemendabile contraxerat abſcederet, cauteria quæ actu talia ſunt,ex interuallis admoui: ſed ecce poſt exactum menſem, vermium vis,per cariei foramina,ex locis quæ ſub putrente cranio erant, emerſit:quæ res impulit me vt oſſis mutantis abſceſſum lapſúmque accelerarem. Quo facto,ſupra ipſam craſſam meningem,quod eſt admirabilius,quo loco natura carnem induxerat, tres animaduerti cauitates pollicari amplitudine, vermibus capite nigris adſtrictoriæ ligulæ ferrum æquantibus,& vario ſe implexu obuoluentibus, differtas. Erat verò oſſis quod natura abſcedere fecerat magnitudo palmaris, vt non videretur tam inſigni cranij portione vi naturæ abacta, non æger ipſe interiturus: conualuit tamen contra ſpem omnium, B ſed poſt vulneris agglutinationem cicatrix admodum caua extitit iuxta Hippocratis decretum. Non enim caro facilè callo ſuperinducitur, quia callus naturæ quid eſt alienum & ſuppoſititium:adde quod vt cicatrix cute,ſic callus oſſe eſt aliquid denſius, vt per compactiorem ipſius ſubſtantiam nec liberè, nec liberaliter ſanguis in carnis inducendæ materiam,poſſit exudare.Hinc fit vt vndecunque cranij portio aliqua integra exceſſit,illâc admota manu cerebri pulſatio percipiatur. Ex quo neceſſe eſt infirmius multò illa parte cranium exiſtere.Huic ego infirmitati vt cõſulerem iuſſi pediſſequum illum pileum geſtare ex denſo corio præparato,quò facilius externis iniuriis obſiſteret,& certè inde multò melius illi fuit. Placet verò hoc loco quorundam impoſtorum Chirurgi titulo falsò gloriantium fraudem recludere. Hi vbi ad curanda capitis vulnera vocantur,quæ cum oſſis deperditione coniuncta ſunt, perſuadent ægro & aſſidentibus in locum deperditi oſſis laminam auream eſſe ſubſtituendam. Itaque coram ægro illam cudunt,atque vt conuenientis figuræ ſit, variè verſant,parti apponunt,ſed paulò poſt ipſam furtim in crumenam ſubducunt,atque hac arte deluſum ægrum deſerunt. Alij gloriantur ſe ſua induſtria perficere, vt in locum amiſſi C oſſis cucurbitæ reſiccatus cortex,ſuperſtiti cranio inſeratur, & tanquam ſcutica emplaſtretur:atque hoc eſt artis ignaris nimium pueriliter illudere. Nam tantùm abeſt vt hoc fieri poſſit, vt natura ne pilum quidem aut minutulum quoduis aliud corpuſculum cicatrice incluſum tollerare aut pati poſſit:nec verò par ratio eſt globuli plũbei,qui in corpus impulſus illic ad multos annos cunctari cernitur ſine ægri noxa: nã & familiaritas quædam plumbo cum humano corpore intercedit, & tamen id tãdem niſi oppoſitæ carnis, aut ligamenti, aut tendinis, aut ſimilis alterius ſubſtantiæ denſitas impediat,à natura,peregrini omnis corporis impatiente,foràs protruditur. Atque hęc de fractorum oſium carie:nunc de vitiis,quæ per capitis fracti vulnera meningibus contingunt,dicendum videtur.

Ingens ſarioſi oſſis abſceſſus.

Aph. 45. ſect. 6.

Impoſtorum fraus auara.

De vitiis quæ craſſam meningem inuadunt per cranij fracti vulnera.
CAP. XXI. D

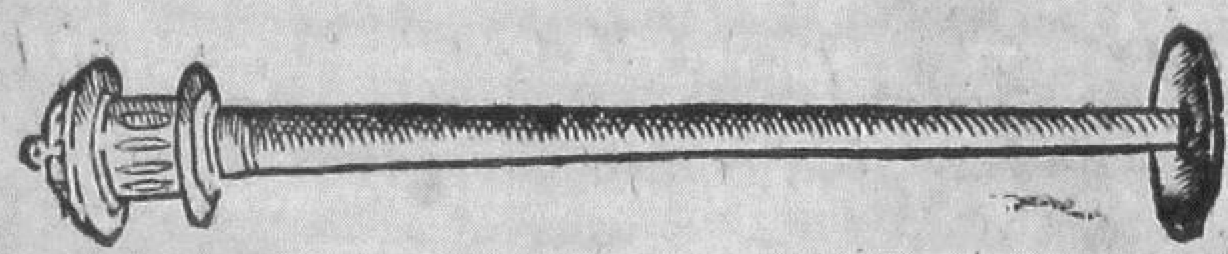
MVLTA, craſſam præſertim meningem, ex cranij fractura & terebratione temeraria, manant incommoda: aliquando enim ipſam incidi & dilacerari contingit. Huic morbo remedio eſt agglutinatio, quam Hippocrates procurari iubet nepetæ ſucco cum farina hordei mixto. In cuius remedij locum,ſequens etiam puluis pari facultate præditus,ſuccedere poteſt.

℞.coloph.℥ iij.myrrhæ,aloës,maſtichis,ſanguinis Dracon.an.℥j. croci ℈ ß.ſarcocollæ an.℥ ß.miſceantur,& fiat puluis ſubtilis. Expurgandæ verò ſaniei ergo quæ collecta craſſam meningem, craniúmque interiacet penicillum ex quadruplicato, aut quintuplicato tenui linteo intortum, ſyrupo roſaceo aut abſinthiæ,& pauca aqua vitæ inſuccatum,intus demerges, inſeréſque: ſic enim & craſſam meningem deprimes, ne ad cranij oras à recenti adhuc terebratione aculeatis oſiculorum ſpinis horrentes cerebri ſolita & natiua pulſatione impulſu,offendat, & liberiorem exitum allectis materiebus

Ad laniatam meningem remedia.

A materiebus aperies. Quoties verò ægrum curabis, toties commemoratum penicillũ renouabis, quoad vniuerſa ſanies expurgata fuerit. Toties ſubſcripto inſtrumẽto craſſam meningem, quæ dilaniata intumuit, ſéque ſurſum extulit, deprimes, imperabíſque ægro, vt contento ſpiritu, ore, naribúſque occluſis contentius expiret, vt ſic collectam ſaniem extundat promptius. Inſtrumentum illud quo craſſa meninx deprimetur, extremo ſuo debet eſſe rotundum, latum expolitum & leue, cuiuſmodi hîc depictum eſt.

Decuſſorium, ad decutiendam & deprimendam craſſam meningem, quò liberior pateat collectæ ſub cranio ſaniei exitus.

B

Craſſæ meningi commemorato puluere conſperſæ, imponetur ſpongia decocto ſiccante & roborante ex aromaticis & cephalicis imbuta atque expreſſa, cuiuſmodi eſt quod ſequitur.

℞. fol. ſalu. maiora. beton. roſar. rub. abſinth. myrtillorum, florum chamel. melil. ſtœchad. vtriuſque an. m. iij. ß. rad. cyperi, cala. aromat. ireos, caryophyllatæ, angelicæ an. ℥. ß. bulliant omnia ſecundum artem cum aqua fabrorum & vino rubro, fiat decoctio ad vſum dictum: Eius loco imbui poterit ſpongia vino fuluo cum aquæ vitæ parte aliqua, vt ſic cõtentæ materiæ forâs euocentur & exſiccentur. Erit ad eam rem magis idonea ſpongia quam linteum aut quiduis aliud ſimile: tum quia ex ſeſe ad exhauriendos humores valet, tum quia mollitie propria pulſanti cerebro cedit. Toti verò dehinc vulneri & vicinis partibus apponetur emplaſtrum diachalciteos, cum aceto vel vino & roſa liquefactum, vt minus caloris habeat, pluſquàm mollitiei. Nam Hipp. ſententia nihil paulò grauius vel durius vulneribus capitis eſt imponendum, nec vlla C id validiore, preſſiore, arctioréve ligatura ſtringendum doloris & inflammationis metu. Refert enim Galenus ex authoritate Mantiæ, cuidam ex inflammatione & abſceſſu aborto procidiſſe oculos, quòd ipſius capiti & faciei Pharmacopola validius adſtringentem faſciam adhibuiſſet: nam talis támque arcta deligatura comprimebat ſuturas, adeò vt fuliginoſi vapores quibus per eas & cranij poros exitus eſſe ſolet, exitu prohiberentur: præterea arteriarum pulſandi libertas intercipiebatur: quibus ex cauſis eo incrementi dolor atque inflammatio venêre, vt oculi rimis diffinderentur, & creparent, atque ex ſua orbita exciderent.

Spongiæ ad fouendũ cõmoditas.

Li. de vuln. capitis.

Lib. de faſcijs.

Arctioris capitis deligaturæ incommoda.

Quare iure mediocrẽ deligaturam laudat Hipp. iure item iubet mollia vt ſint emplaſtra quæ capiti imponuntur, itémque ſplenia ex molli & tenui linteo, vel ex goſſipio, aut ſtuppis, aut lana. Curatus æger, ſiquidem multum ſaniei per vulnus remittat, iubendum vt in ipſum vulnus, ſi fieri poſſit, cubet, atq; ex interuallis ore, naribúſque obſeratis expiret contentius, quo ſic ſublato, & ſurſum tumefacto cerebro, ſanies excernatur promptius: aliàs permittẽdum vt eum ſibi ſitum in lecto deligat, qui gratior D erit & minus moleſtus. Effundetur verò in craſſam meningem vtiliter oleum de terebinthina, cum aquæ vitæ & aloës atque croci tenuiſſimè puluerатorum tãtillo, ad ſaniem detergendam & exhauriendam. Vel,

Splenia qualia eſſe debeant.

Ægri decubitus.

℞. mellis roſat. ℥ ij. far. hord. pulu. aloës, maſtich. & ireos florentiæ, an. ʒ ß. aquæ vitæ parum, incorporentur ſimul, fiat deterſorium medicamentum ad vſum dictum. Aliquando etiam à terebratione craſſa meninx inflãmatur, atque ex phlegmone intumeſcit, adeò vt loci ſui impatiens, per foramen exciſum exiliat, & ſupra cranij oras multum ſe attollat, vnde grauia cõſequuntur ſymptomata. Ergo vt morti, cuius inde metus eſſe debet, occurratur, cranij foramen ipſum amplificandum eſt forcipibus noſtris exciſoriis, vt materię ſub cranio contentæ, quarum mole intumeſcit membrana, expirent, effundantúrque liberius: túmque ex Medici præſcripto de ſanguinis repetẽda detractione, de purgatione & diæta tenui ineunda ratio: inflammatio contrariis remediis appoſitis oppugnanda erit. vt fotu ſequẽti. ℞. ſem. li. alth. fœn. pſil. roſ. rub. an. ℥ j. ſola. plant. an. m. j. bulliãt in aqua tepida cõmuni, ex qua fiat fotus. Inſtillanda erũt aures anodyna remedia & repellẽtia: cùm vehemẽtius intumuerit, quò reſidat tumor,

Paulus lib. 6. cap. 90.

Craſſæ meningi inflãmatæ remedium.

affundenda erit farina lentium, vel vitis folia cum adipe anſerino intrita. Quibus remediis omnibus ſi tumor non vaneſcat, atque coniectura ſit puris concluſi, aperienda ipſa craſſa meninx veniet ſcalpello, obuerſo ipſius ſurſum & extrorſum mucrone: ſic enim illibata & illæſa cerebri ſubſtantia effundetur ſanies. Hoc plerique alij Chirurgi, hoc nos ipſi in multis ægris, varia fortuna, factitauimus. Præſtat enim in morbis deſperatis anceps remedium experiri quàm nullum: non rarò etiam contingit vt ſeu cõtuſionis & ictus vehementia, ſeu ſanguinis effuſi cõcretione & thrombo, ſeu aëris frigidi appulſu, ſeu remediorum meningis craſſæ nec complexioni, nec temperiei reſpõdentium temeraria appoſitione, aut etiam propriæ ſubſtantiæ putredine vt ipſa craſſa meninx denigretur. Cuius ſymptomatis magna & diligens cura Chirurgo habenda eſt. Ergo vt nigrorem contuſionis vehementia impreſſum eluas, affundendum erit oleum de vitellis ouorum cum aquæ vitę tantillo, & croci, atque radicis ireos pulueratorum portiuncula: fotus inſtituendus ex diſcutientibus & aromaticis in aqua & vino decoctis, applicabitur & ceratum de vigo antea deſcriptum. Quòd ſi à ſanguine concreto malum eſt, id erit ſequenti remedio oppugnandum. A

Ratio aperiendæ craſſæ meningis quando vomicum fecerit.

Contuſæ & denigratæ meningis craſſæ cauſæ & remedia

Ad ſanguinis grumos remedium.

℞. aquæ vitæ ℥ ij. granor. tinctorum in tenuem puluerem tritorum, ʒ ij. ß. croci ℈ j. mellis roſat. ℥ j. ß. ſarcocol. ʒ iij. leuiter & ſimul bulliant omnia, & de colatura infundatur, quouſque nigrities fuerit obliterata. Si ab aëris contactu malum venerit, ſequenti remedio profligetur. B

℞. terebinth. ven. ℥ iij. mellis roſ. ℥ ij. vitellum oui vnum, far. hord. ʒ iij. croci ℈ j. ſarcoco. ʒ ij. aquæ vitæ ʒ iij. incorporentur ſimul, & bulliant paululum. Tandiu id remedium applicetur, quoad nigrities ſublata fuerit, & ſuus meningi color redditus. At ſi id mali genus, temerè vſurpatorum remediorum vſus, inuexerit, contrariorum oppoſitione erit delendum & oppugnandum. Sic enim ab humidiorum & oleaginoſorum diuturniore vſu relicta eluuies, deſiccãtium, vt puluerum catagmaticorum & cephalicorum vſu eluetur: acrium autem calor & morſus, lenientium vſu contrario mitigabitur: vtraque enim & humida & acria, nigrorem parti inferunt diutius vſurpata: illa quidem genitis & congeſtis ſordibus, hæc verò aſſante & deurente calore. Cùm verò à putredine eiuſmodi labes venit, Ioannes de Vigo ſequens commendat remedium. C

Quæ medicamenta nigrorem craſſæ meningi inferant.

℞. aquæ vitæ ℥ ij. mellis roſat. ℥ ß. Quòd ſi leuiori illo remedio contumacius malũ corrigi nequeat, ſequens conueniet.

Aduerſus meningis putredinem remedium.

℞. aquæ vitæ ℥ iij. mellis roſ. ℥ j. puluer. mercur. ʒ ij. vnica ebullitione bulliant ſimul ad vſum dictum. Vel, ℞. aquæ vitæ ℥ j. ß. ſyrup. abſinth. & mellis roſa. an. ʒ ij. vnguenti ægyptiaci ʒ ij. ß. ſarcocol. myrrh. aloës an. ʒ j. vini albi boni & odoriferi ℥ j. bulliant leuiter omnia ſimul colentur ad vſum dictum. Quòd ſi putredinis vis tam contumax ſit vt illis remediis non cedat ægyptiaco (in aqua plantaginis aceti loco compoſito) ſolo & per ſe appoſito, profligabitur: vel ſolo per ſe mercurij puluere, vel cum aluminis puluere mixto. Nec verò in extremo, præſertim craſſæ meningis illo morbo verẽda ſunt talia remedia: nam Galeni ſententia, craſſa meninx acribus, id eſt vehementibus, & valdè ſiccantibus poſt forationes, ſi maximè non occupetur phlegmone, gaudet medicamẽtis. Idq; duabus de cauſis: Prior quòd dura & ſicca corpora, qualia ſunt membranoſa, non facilè niſi à vehementibus afficiantur: altera quòd præcipua ſemper & prima Medico cura eſſe debet, vt natiuam partis temperiem ſimilibus cõſeruet & reſtituat. Quòd ſi auditorius meatus non ſolùm vſque ad cerebri duram membranam pertinens, ſed etiam neruum contingens qui in ipſum à cerebro deſcendit vehementiſſima tolleraт medicamenta, etſi ita in vicino poſitus ſit: certè longè facilius & ſine noxa illa tollerabit craſſa meninx. Quòd ſi his artibus putredo non coërceatur, tumórque in tãtum augeatur, vt altè admodum craſſa meninx ſupra cranium aſſurgat, immota manens, nigra & arida, ægri verò flammei ſint oculi, prominentes & vagi cũ iactatione, & phrenitide, minimeq; fugacia, ſed conſtantia ſint illa tot & tanta mala: ſcito mortem eſſe in propinquo, tum propter partis nobilis corruptelam & gangrænam, tùm caloris natiui extinctionem. D

Cur acria facilè tolerat medicamenta craſſa meninx.

Mortis à craſſa meninge inflãmata ſigna.

A *De perculſi, ſeu concuſſi, & commoti cerebri curatione.* CAP. XXII.

Quid cerebri commotio.

COMMOTIONIS cerebri, quam cerebri perculſionem eſſe diximus ſine vulnere in cute muſculoſa, & fractura in oſſe, cùm ſigna cauſáſque ante perſequuti fuerimus, nunc tempeſtiuum eſt, eiuſdem curationem aggredi. Ergo in hoc caſu, quia rupti ſub cranio alicuius vaſis metus eſt, ſtatim detrahere ſanguinem ſecta cephalica expedit. Detrahetur autem liberaliter ſanguis pro ægri viribus, tum præſentis morbi ratione, tum eius qui imminet, & metu grauiore terret, aduocato in conſilium Medico. Hinc deraſo pilo, cataplaſma commemoratum ex farinis, oleo roſaceo & oxymelite, aliíſve ſimilibus repellentibus frigidis & humidis toti cranio erit imponendum, & ſæpius renouãdum. Sicca verò & validius adſtringentia vitanda ſunt, qualia ſunt vnguentum de bolo & ſimilia: obſtruunt enim vehementius, fuliginémque tranſitu & exitu, tum per ſuturas, tum per cæca cranij ſpiracula, prohibent. Quare nonmodò non inflammationem arcent, ſed & abſentem acceſſunt, aut præſentem augent.

Cur validius adſtringentia vitãda.

B Clyſtere ſollicitanda erit aluus, & à capite vapores acres reuocãdi: quam etiam in rem vtile erit frictiones supernè deorſum inſtituere, vincula extremis artubus iniicere, cucurbitulas magnas cum magna flamma ſcapulis & origini ſpinalis medullæ affigere, quò maior ſit ſanguinis ſurſum ad cerebrum impetu ruentis, phlegmonémque illaturi reuulſio. Die ſequenti venam puppis quę ſupra lambdoidẽ ſuturam ſita eſt, propter eam quæ illi eſt cum cerebri venis communionem aperire vtile erit, obturatiſque ore & naribus, ſpiritũ magna contentione elidere. Sic enim intumeſcunt membranæ, ſanguíſque inter ipſas & cranium collectus extunditur, at non ille qui cerebro membraniſque includitur: cuius ſi maior fuerit copia, propè deſperata res eſt, niſi natura viribus validioribus fulta, eum in pus verſum expurato excludat. Sed & paucis poſt diebus vena frontis aperiri poteſt, arteriæ temporum & venæ ſub lingua: vt tot apertis ductibus, coniuncta materia foràs elici poſſit. Interim diæta tenuis ægro imperanda eſt, & vini abſtinentia maximè adusque quartum & decimũ diem, quod ad id vſque tẽpus ſæua ſymptomata

Sectio venæ pupis.

C ferè vigere ſolent. Repellentia verò vſurpanda ſunt ad vſque quartum exactum diem: hinc ad diſcutientia veniendum, initio à mitioribus ducto, quale eſt ſequens decoctũ.

℞. rad. alth. ℥ vj. ireos, cyperi, calami aromat. an. ℥ ij. fol. ſalu. maior. bet. flor. cham. melil. roſ. rubr. ſtœchad. an. m. ß. ſal. comm. ℥ iij. bulliant omnia ſimul ſecundum artẽ cum vino rub. & aqua fabrorum, fiat decoctio, foueatur inde caput bis in die cum ſpõgia. Sed tamen dum hæc fiunt, vide ne eiuſmodi fotu vel re alia ſimili caput vehemẽtius incaleſcat, metu doloris & inflammationis. Huic applicabis ceratum de Vigo, cui vis ineſt diſcutiendi mediocriter, deſiccandi, & humores qui ſub cranio ſunt euocandi, ac vi aromatica cerebri roborandi: eius eſt deſcriptio huiuſmodi.

Fotus capitis diſcutiẽs

Cautio in fouendo capite.

℞. furfuris bene triturati ℥ iij. far. lentium ℥ ij. roſ. myrtillor. fol. & granor. eius an. ℥ j. calam. aromat. ℥ j. ß. chamemel. melil. an. m. ß. nuces cupreſſi num. vj. olei roſac. & chamem. an. ℥ iij. ceræ albæ ℥ ij. ß. thuris, maſtich. an. ʒ iij. myrrh. ʒ ij. in puluerem quę redigi debent redactis, & liquefactis oleis cum cera, omnia miſceantur ſimul, & fiat mixtura quæ erit inter formam emplaſtri & ceroti. Huius virtutem magno ſuo com-

Deſcriptio vnguenti de vigo.

Hiſtoria.

D modo expertum Ducis Vrbini nobilem quẽdam refert Vigonius. Is ex equo in marmor duriſſimum capite prono deciderat, iacuerat mortuo ſimilis, ſanguis ipſi naribus ore & auribus eruperat, caput, faciéſque tota intumuerant colore liuido ſuffuſa, mutus viginti totos dies manſerat, nullo cibo ſumpto niſi gelatiua eliquata, & pullorum, caponúmque iuſculis cum ſaccharo, conualuit tamen, quanquam memoria captus & balbus in reliquum vitæ tempus manſit. In quam rem extat Hippocratis aphoriſmus: Quibuſcunq; quacũque ex cauſa cerebrum concuſſum eſt, hos neceſſe eſt mutos fieri: imò etiam, vt notat Galenus in cõmentario, motum, ſenſumq; amittere: nõ eſt minimæ hoc virtutis, ſed multũ prædicandæ & admirandæ, ceratũ illud, abſceſſum qui ex illo lapſu cerebro imminebat, prohibuiſſe. Permulti tamẽ exiſtunt peruicaci ingenio homines, pertinaciter hoc negantes, in cerebri ſubſtantia abſceſſum fieri poſſe, erroreq; hunc alio errore cumulãtes, negãt quenquã cerebri portione diſſecta poſſe cõualeſcere aut reſurgere: ſed rationũ quibus nituntur, vanitatẽ veterũ ſcriptorũ authoritas & experiẽtia abundè refellunt. Nam quod ad primum attinet, Hipp. ſentẽtia caput dolenti pus vel aqua, vel ſanguis effluens per nares, os, aut aures morbum ſoluit.

58. ſect. 7.

Quod in cerebro abſceſſus fieri poſſit.

Aph. 10. ſect. 6.

Lib. de inæ. intemp. cap. 4. continet. cap. de exit. ſeu. 3. lib. 4 cap. 20.

Hiſtoria.

Galenus verò, Rhaſis, & Auicennas, affirmant naturam ſanie in cerebro genita ſeſe A per nares, os & aures exonerare: multos verò ipſe obſeruaui, quibus talia contigiſſent. Auditum habeo ex Prothaſio Colono, nobilis Langæi Chirurgo, vidiſſe ſe in Cœnomanorum oppido adoleſcentem quendam, qui ſæpius concitandæ & ſonandæ craſſiori nolæ operam præſtaret: is aliquando ludibundus ex fune cùm penderet, perpendicularis in altum ſublatus, in caput ſuper ſilicem pronus deuolutus, aphonos factus, ſenſibus omnibus & mente captus eſt, ſuppreſſa inſuper penitus aluo. Mox igitur febre & delirio, aliiſque horrendis ſymptomatis ſuperuenientibus cum minimè terebratus fuiſſet, quòd nulla in cranio fracturæ ſpecies appareret, die ſeptimo oborto ingenti ſudore cum frequenti ſternutatione, cuius impetu magna illi materierum vis & puris, per aures, os, & nares effluxit, ſequuta eſt ſymptomatum omnium leuatio atque ſanitatis reſtitutio. Quod verò ad ſecundum ſpectat, aſſerit Galenus vidiſſe ſe puerum in Smirna Ioniæ, qui ex inſigni cerebri vulnere, haud tamen ad aliquem eius ventriculorum penetrante conualuerit. Narrat verò Guido à Cauliaco, viſum ſibi ægrum qui ſuperſtes vixerit, cùm ei ex vulnere in poſtica capitis parte illato, magna cerebri B portio excidiſſet.

Lib. 8. de vſu part. & commen. ad aph. 18. ſect. 6.

Anno Domini 1538. dum ego Polemarchi Monte-iani Chirurgus Taurini eſſem, quendam ex Prætextatis eius aſſeclis curaui, cui diſco ludenti inflictum lapide fuerat vulnus in dextro bregmate cum fractura & effractura oſſis tanta, vt per eam, cerebri ſubſtantia dimidiæ nucis auellanæ craſſitie exiliret. Quo animaduerſo ſtatim pronuntiaui vulnus eſſe lethale: obtrectabat huic meræ opinioni qui tum aderat Medicus, aſſerens eiuſmodi ſubſtantiã, haud cerebri eſſe portionem, ſed adipoſum quoddam corpuſculum. At ego hominis pertinaciam ratione & experientia adſtante multorum nobilium corona conuici: ratione quidem, quod ſub cranio adeps gigni nequeat: nam etſi conceptæ illic partes frigidæ ſint, tamen quia ſpirituum animalium calidiſſimorum & prætenuium copia, quia vaporum è toto corpore eò ſuſcitatorum calore feruent, adipem circum ſe concreſcere non patiuntur. Experientia verò, quod per cadauerũ diſſectiones nunquam eò loci animaduerſus eſſet adeps: iam verò adeps aquæ eminet & innatat: hæc verò ſubſtantia, vtpote medulloſa, in aquam iniecta fundum ſtatim merſa petiuit. C Denique adeps igni admotus funditur & liquitur: at hæc candenti laminæ impoſita ſubſtantia, reſiccabatur quidem & inareſcebat, contrahebatúrque in ſeſe lori inſtar, quod omni medullæ familiare eſt, minimè verò liquabatur. Ex quo omnium qui aderant clara voce intellectum eſt, quàm verum eſſet meum de illa ſubſtantia quæ cranio eminebat, iudicium. Reſciſſa tamen ea, conualuit nobilis adoleſcens, cætera ſanus, niſi quòd in vitæ reliquum ſurdus manſit.

Cur ſub cranio adeps gigni nequeat

Signa adipoſæ ſubſtantiæ.

De vulneribus faciei. CAP. XXIII.

Cur de faciei vulneribus particularis tractatus inſtitutus.

EXPOSITIS capitis vulneribus per ſuas cauſas, ſigna, & curationem: ſequitur vt de faciei vulneribus dicamus, vel eò ſaltem nomine, quòd negligentius tractata, cicatrices fœdas in parte corporis ſpecioſiſſima & ſpectatiſſima relinquunt. Cauſæ eædem quæ in cranium incidere poſſunt, externæ ſcilicet. Ad ſpecies verò & vulnerum differentias hæc adiungẽda eſt, quòd ſuperſtite vita, faciei pars vna aliqua integra, vt auricula, oculus, D naſus, labrũ vulnere tolli & amputari poteſt, capitis autẽ ſeu cranij minimè: ergo à ſuperciliorum vulneribus ducto initio, reliquarum faciei partium vulnera ordine perſequemur. In vulneratis ſuperciliis id maximè notandum venit, quòd ipſa per tranſuerſum ſic ſæpè creduntur, vt qui illa mouent, ſurrigúntque muſculi, & panniculus carnoſus penitus laceri ſint & laniati. Quo in caſu palpebræ ſurrigi nequeunt, & oculi tecti, palpebrarúmque tanquam vagina clauſi, manent: ſic vt etiam poſt vulneris agglutinationem ſi aciem in rem aliquam intendere velit æger, cogatur manu palpebrã erigere: quo infortunio multos laborantes animaduerti: ſæpè tamen id non tam vulneris inflicti vehementia, quàm Chirurgi à quo curati fuerant imperitia: nempe diplomatum linteorũ appoſitione neglecta, inepta faſcia, & ineptiore ſutura. Hoc in caſu tantùm cutis & panniculi carnoſi, peritus qui ſuperuenerit Chirurgus, amputabit quantũ ſatis eſt palpebris, quò ipſæ iuſta contẽtione ſuo ſe rigore ſurſum erigere & cõtinere queãt citra manus ſubſidiũ. Hinc pellionũ ſutura vulnus vt decet, cõſuet: ſupra verò balſamũ à me deſcriptũ affundet, vicinis verò partibus tale medicamentũ.

Notandus caſus in ſuperciliis vulneratis.

Caſui illi remedium.

℞.olei

A ℞.olei roſar.℥ ß.albumina ouor. nu.ij. boli armen. ſanguinis Draconis,maſt.an. ʒ j.agitentur ſimul,fiat medicamentum:hinc decenti vinculo pars conſtringatur. His peractis in vſum veniet emplaſtrum de gratia Dei, de betonica, diachalciteos, vel ſimile aliud,vſquequo cicatrice obductum fuerit vulnus. Cæterùm eiuſmodi & alia omnia faciei vulnera facilè ſanantur, niſi vel vnà adfuerint maligna ſymptomata, vel ægri corpus valdè cacochymum extiterit. Illi caſui alius planè contrarius in ſuperciliorum vulneribus aliquando cõtingit: cùm nempe palpebra ſurſum ſurrecta perſtat, ſic vt oculis apertis dormire cogantur ægri, ex quo Lagophthalmi Græcis dicuntur. Affectus illius cauſa ſæpè interna eſt, vt carbunculus, aliúdve abſceſſus genus, ſępè externa vt ictus. Curabitur, ſanabitúrque falcata ſeu ſemicirculi in modum ſupra palpebras facta inciſione, ita vt ſemicirculi extrema vergant deorſum, vt quantum neceſſe eſt: rigori palpebræ corrigendo, tantùm deprimatur adiungatúrque. Cæterùm haud ferro violãda cartilago: ſic enim deſperata eſſet ſurrectio: reliquum curationis vt decet perficietur.

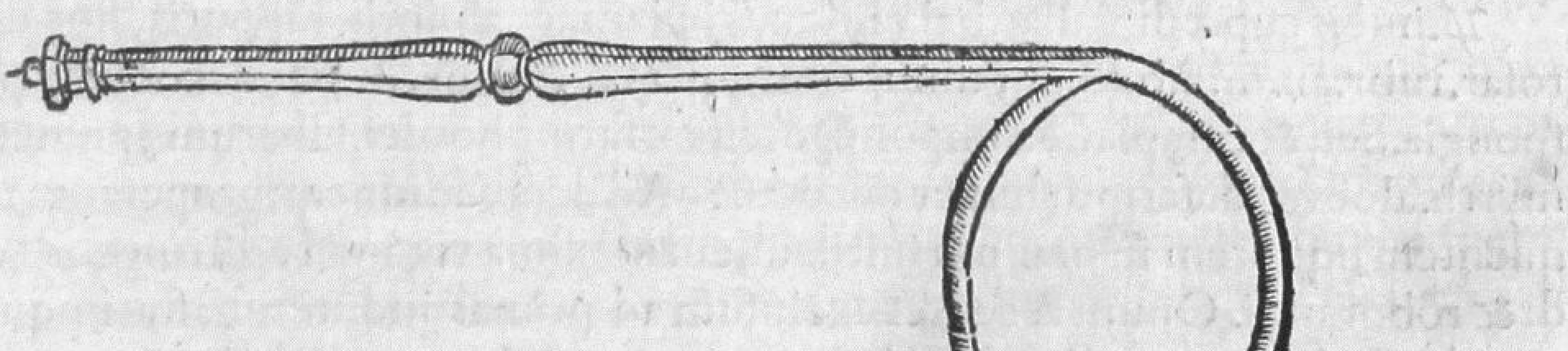
Lagophthalmia procidentiæ palpebrarum affectio cõtraria.

B *De vulneribus oculorum.* CAP. XXIIII.

OCVLORVM vulnera fiunt rerum pungentium, incidentium, contundentium, vel vnitatem alioqui ſoluentium, violento incurſu. Semper verò pro cauſarum & differentiarum varietate variè curatio eſt inſtituenda. Primum caput curationis eſt, vt ſi quid peregrinum, heterogeneúmque in oculos inciderit, id quàm primùm auellatur, ſpatulæ extremo inuerſa & reſupinata palpebra. Quòd ſi Medici aſpectum fugiat peregrinum id corpuſculum, tria, quatuórve Ormini grana erunt in dolentem oculum immittenda. Ormino enim purgandorum oculorum & eliminandorum ab ipſis tenuium eiuſmodi corpuſculorum, vis ineſſe creditur, quæ modò non altius defixa ſint, & contumacius ad membranas adhærentia. Nam in hoc caſu, infra deſcripto inſtrumento erit vtendum, hoc enim palpebris ſuppoſito, & ipſi oculo applicito palpebras longius à ſe inuicem abducimus, oculúmque molliter compreſſum immotum eſſe cogimus, C quo ſic Volſellis corpus extraneum liceat auellere: inſtrumenti eiuſmodi hic eſt Typus.

Ormini vis in purgando oculo, & eliminãdis peregrinis corpuſculis.

Deformatio ſpeculi oculi dilatandis, & ſeorſim longius abducendis palpebris, oculóque immoto continendo idonei, id ea arte contextum eſt, vt dilatari & contrahi, pro magnitudine oculorum poſſit.

D Peregrinis omnibus auulſis corpuſculis id in oculum immittetur medicamentũ. ℞.germina oui num.xij. agitentur in mortario plumbeo cum tantillo aquæ roſaceæ, immittentur in oculum: at ſupra oculum, partéſque vicinas id ponatur repercutiens ℞.album.ouor.nu.iiij.pulueris aluminis rochæ combuſti ʒ ij.ſanguinis Draconis ʒ j. aquæ roſ.& plant.an.℥ ij.agitentur ſimul, fiat repercuſſiuum, cuius vſus erit frequens. Vel caſeum recenter glaciatum, cremore diligenter caſtratum cum aquæ roſaceæ oui albuminis, & acaciæ quod ſatis eſt appone. Quod ſequitur fluentem humorem validius ſiſtit. ℞.gum.arab.& tragac.an.ʒ ij.pſilij, cydon.ſemi. portul. plant.ſumach.an. ʒ ij.fiat mucag.cum aqua plantag.ſolan.& roſar. concinetur collyrium, de quo inſtillare licebit cùm intra, tum circum oculum. Notãdum verò eiuſmodi remedia omnia tepida eſſe applicanda, tum vt calore moderato penetrẽt facilius, tũ quòd omnia actu frigida oculis & viſui ſint inimica, quia viſiuos ſpiritus incraſſãdo viſum hebetãt. Itaq; multos noui qui actu frigidorũ oculis admotorũ vſu crebriore in hebetudinẽ inciderunt, non paucos contrà ipſe vidi, qui acu vel ſtylo oculi quãlibet partẽ, modò ne pu-

Repercutiẽs in oculum inſtillandũ.

Varia repercutientia oculo apponenda.

Frigida actu oculis inimica.

pillam, ſic compuncti vt multum humoris aquei efflueret: eiuſmodi remediorum vſu opportuno conualuerunt. Dolorem verò lenit & deterget lac mulieris virginem lactantis, id enim frigidius creditur, in oculos è mamma expreſſum: in quam etiam rem conferet ſanguis turturum, columborum, aut pullorum, inciſa quæ ſub alis eſt vena in oculum inſtillatus: dolorem etiam ſedat, inflammationémque & fluxionem arcet ſequens cataplaſma, oculo viciniſque partibus admotum. A

Anodyna ocularia.

℞. carnis pomorum ſub cinere calido decoctorum ℥ v. vitellos ouorum num. iij. caſſiæ fiſtul. recenter extractæ ℥ ß. mucaginis pſilij, althe. & cydon. an. ℥ j. farin. hordei parum, incorporentur omnia ſimul, fiat cataplaſma. Sedando præterea dolori conferent pulmones veruecini in lacte elixi, & calidè appoſiti, ſubindéque vbi refrixerint renouati. Quòd ſi ardor dolórque vehementior talia remedia aſpernentur, ac vehementiora poſtulent, folio. hyoſc. m. j. ſub cineribus coquatur, atque in mortario cum mucagine ſeminis pſilij & cydoniorum, extracta in aquis ſolani & plantaginis, piſtetur: id remedium linteo inuolutum oculis & temporibus imponatur. In eundem vſum ſumuntur mucagines pſilij & cydoniorum, extractæ in decocto papaueris, & cū pauco opio & aqua roſacea miſcetur. Cùm verò detergentibus & ſarcoticis erit opus. B

Narcotica ocularia.

Detergētia.

℞. ſyrup. roſar. ſiccar. ℥ j. aquæ fœnic. & rutæ ʒ ij. aloës lotæ, olibani an. ʒ ß. miſce ad vſum dictum. Fella raiæ, leporis & perdicis in aqua euphraſiæ & fœniculi diſſoluta detergendis eiuſmodi vulneribus ſunt idonea: ſed & quod ſequitur collyrium.

℞. aquæ hordei ℥ j. mellis deſpumati ʒ iij. aloës ter lotæ in aqua plantaginis & ſacchari cand. ʒ j. fiat collyrium. Sed & quod ſequitur valdè ſarcoticum eſt.

Sarcoticum oculare.

℞. mucag. gummi olibani, arabici, tragacanth. & ſarcocol. in aqua hordei extract. an. ʒ iij. aloës ter lotæ in aqua roſarum ʒ j. ceruſ. vſtæ & ablutæ, tuthi. præparat. an. ʒ ß. fiat collyrium. Cæterùm hîc notandum venit vulneris vel ſimilis alterius iniuriæ occaſione Adnatam tunicam ſæpè adeò intumeſcere, humorúmque decurſu, & flatuum incurſu ac permixtione adeò turgere, vt totam pupillam contegat, foráſque è palpebris promineat, ſuccreſcentis pręter naturam carnis inſtar, & colorem natiuum amittat, multúmque rubeat, nec claudi, nec diduci oculus queat. Qua ſpecie deceptus aliquando iunior quidam Chirurgus, parabat hanc Adnatæ protuberantiam, tanquam ſuperfluam quandam carnem amputare, & cathæreticis puluiſculis conſumere, niſi ego prænuntiato cæcitatis inde ægro impendentis certo periculo prohibuiſſem. Itaque præſcripſi fotum ex decoctis in lacte, chamemelo, meliloto, roſis, abſinthio, ruta, fœniculo, aniſo, radice ireos & calendulæ. Mox ſequentem fotum validiorem & ſiccandi vi maiore præditum ſubieci. C

Digerentes & deſiccātes fotus.

℞. nucis cupreſſi, gallar. balauſt. an. ℥ j: plantag. abſinth. hippuris, flor. chamemel. roſar. rubr. an. m. ß. bulliant ſimul cum aqua fabrorum, & fiat decoctum pro fotu cū ſpongia. Sed & cataplaſma imponi poteſt ex farina hordei, fabarum, pulueris maſtic. myrrh. aloës & deſcripto nuper decocto. Ad declinationem properante tumore ſequentem liquorem in oculum inſtilaui, cui maxima vis ineſt adſtringendi, deſiccandi & roborandi. Ouum recenter excluſum ad prunas induretur, ſtatímque teſtacea concha ſpolietur, vitellus detrahatur, ínque eius locum vitrioli romani puluerisati ſcrupulus vnus ſubſtituatur, totum id, linteo inuolutum exprimatur, liquor mundo vaſculo excipiatur, atque cum aqua fabrorum in qua ſumach & roſæ rubeæ incoxerint, in oculum per aliquot dies inſtilletur. Huius remedij vim certam ſum expertus: quòd ſi tamen hyperſarcoſis in Adnata tunica reuera fiat, ſequenti puluere conſumi poterit. ℞. oſsis ſepiæ & teſtæ ouo. calcinatæ an. ʒ j. fiat puluis ſubtilis. Vtilis etiam in eam rem vſus eſſe poteſt vitrioli calcinati & aluminis vſti, aliorúmque ſimilium. Cautè tamen eiuſmodi omnibus eſt vtendum, ſempérque repercutientibus circa oculum admotis, ne quid inde mali contingat. Nam non rarò tanto impetu humorum acriū in oculum ruit influxus, vt inde diſrumpatur, crepétque cornea tunica, ex quo oculi humorum ſequitur effuſio. Aduertendum etiam quod in morbis oculorum ſemper ęgri caput altius eſt excitandum, ac non modò dolens, ſed & ſanus oculus claudendus quia parti dolenti quies eſt ſemper neceſſaria. At oculus vnus altero immoto moueri nequit, propter eam quę ipſis ineſt per neruos opticos & motorios, vtramque meningem, pericranium, venas, & arterias, connexionem: quę cauſa exiſtit cur patienti vni, alter condoleat. Quòd ſi omnibus illis ſupraſcriptis remediis fluxioni ſiſtendæ idoneis nihil profecerimus, reſtat vt pyrotico ſeu ignito ferro ceruices inura- D

Aqua vitrioli.

Ad hyperſarcoſis conſumptionē citra morſum.

A inuramus, & ſetone tranſuerberemus: eſt enim ſingulare inueteratarum in oculos fluxionum remedium. Quotidiana namque experientia ſcimus, permultis quibus ex aſſidua & multa defluxione viſus hebes caligabat, adeò vt iam ferè cæcutirent, priſtino ſplendori & acumini oculos, ac videndi aciem reſtitui paulatim, vbi primum ab vlcere, cauterio appreſſo, pus manare cœperit. Cuius rei patuit veritas in Paulo Aurario Fabro Italo qui ad Auguſtinianum ſodalitium habitabat. Is enim, multis multorum & Medicorum & Chirurgorum fruſtra vſurpatis remediis, cùm ferè conclamatæ eſſet viſionis, appreſſo, me conſultore, pyrotico, ſenſim pro puris manantis ratione, acutius cernere cœpit, donec tandem acutiſſimè cerneret. Tum igitur, etſi ſemper pure vlcus manaret, ſetonis, quam annum integrũ circumtulerat, pertæſus ipſum detraxit, atque vlcus cicatrice ſibi obduci voluit: verùm illo fluxionis ſublato diuerticulo, cum humor in oculos iterum ſe inferret, ac iam cæcitatis periculum immineret, me vocato vlcus cauterio aperiri, & ſetonem denuo immitti ſibi curauit. Ex quo priſtinæ oculorum & viſionis integritati reſtitutus, etiam nunc ſetonem illum

Seto remediũ ad inueteratas in oculos fluxiones.

Hiſtoria.

B circumfert. Sed & alias hoc remedij genere Hollerij Medici vndequaque doctiſſimi decreto, adoleſcentem quendam viginti annos natum morbo caduco, cuius inſultibus ante crebro prehendebatur, liberaui, deriuatis vt credere par eſt, illa arte ichoribus mali fomitibus. Quare cum ſetonis tanta ſit vtilitas, viſum eſt eius inducendi rationem hoc loco in tyronum gratiam ſcripto & figura ſubiicere. Ægro vt ſcabello inſideat, & caput deorſum ita inclinet imperandum, vt cutis panniculúſque carnoſus laxentur: hinc cutem digitis ſeorſum à muſculis & ſurſum abducere, eiuſque quam plurimum fieri poteſt tenaculis comprehendere conuenit, intactis ceruicis muſculis, conuulſionis, & aliorum ſymptomatum metu: cum per forcipum foramina, quæ in ipſarum medio peruia eſſe debent, ignitum ferrum Chirurgus tranſadiget, comprehenſam ipſis cutem arctius conſtringet: quò ſic vnà cõſtrictis neruis, pyrotici dolorificus ſenſus minus ad partem perueniat, vulnus in longum & non in tranſuerſum infligi & inuri debet, vt ea arte, per fibrarum rectitudinem, materiæ vacuentur promptius. Ignitum verò ferrum, quò facilius & citius penetret, extremo

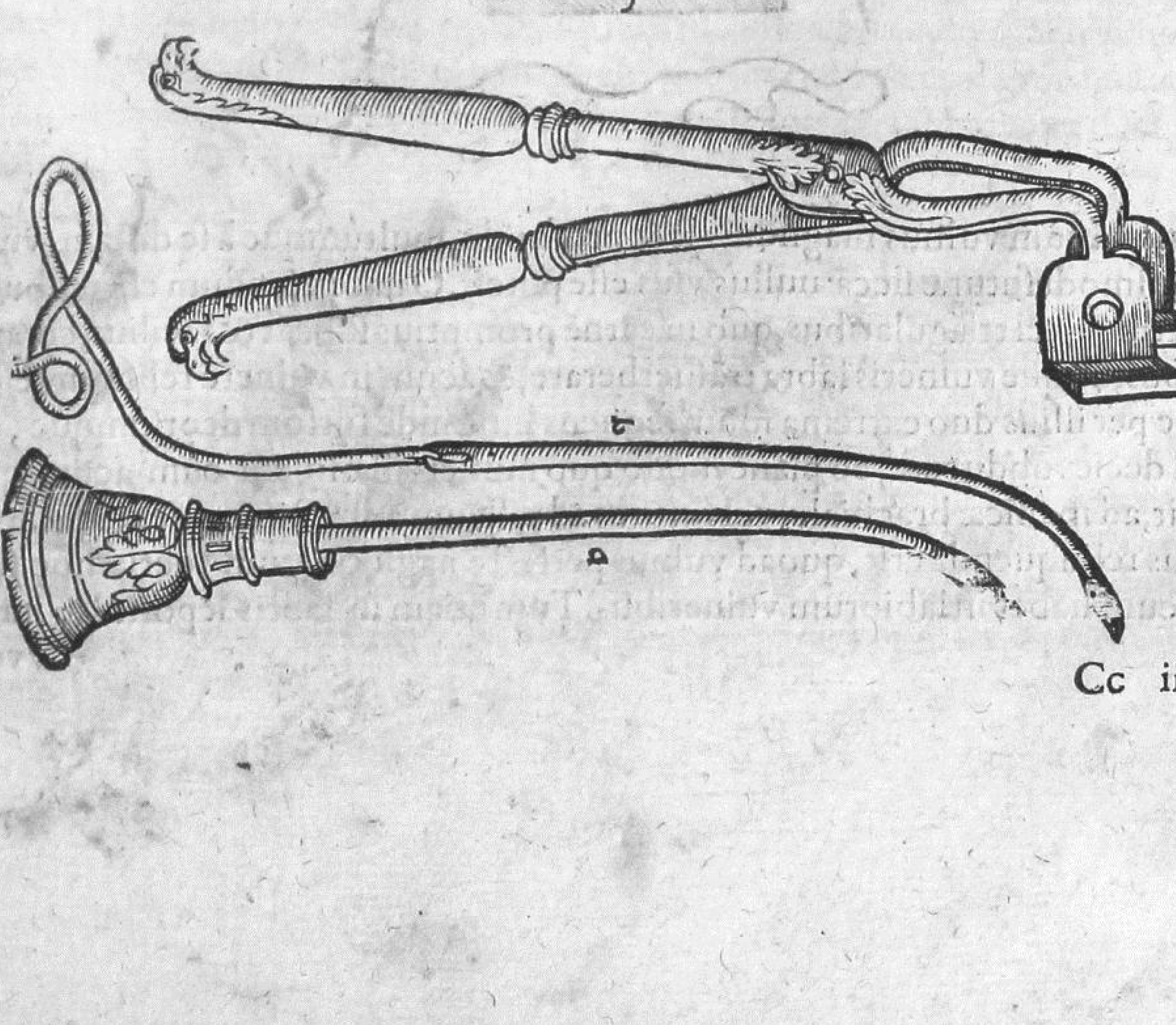
Seto remediũ ad epilepſiam.

Ratio ſetonis inducẽdi.

Fibrarum rectitudo quantum valeat ad vacuationes.

C acutum & triangulare vel quadrangulare effingendum eſt. Hinc forcipibus immotis eadem illa igniti ferri via, acum, quæ bombacinum filum triplicatum vel quadruplicatum, atque oui albumine & roſa imbutum, trahat, immittere oportebit: denique diplomatis eodem medicamento imbutis & impoſitis, pars conuenienti vinculo eſt deliganda. Sequenti die irrigabuntur ceruices oleo roſaceo, atque ad aliquot dies diplomata quo diximus medicamento imbuta, apponentur. Setonem verò digeſtiuo, quod vocant, ex oui vitello & roſa cõpoſito imbuere conueniet, quouſque vlcus multo pure manat: tum vero bombacinus ille funiculus ſequenti remedio erit oblinendus. ℞. terebinthinæ ven. ʒ iiij. ſyrupi roſati & abſinthini an. ʒ ß. pulueris ireos, dacrydij, agarici, trochiſcati & rhei an. ʒ ß. incorporentur omnia ſimul & fiat medicamentum, quo tandiu vtendum erit, quandiu vlcus apertum tenere animus fuerit. Illi enim euocandorum ex alto humorum & ſine morſu extergendorum vis ineſt.

D *Forcipum ſeu Tenacularum igniti ferri & acus bombacinum funiculum trahentis deformatio.*

De Genarum vulneribus. CAP. XXV. A

Vſus ſuturæ ſiccæ.

CVM vulnus genis inflictum ſutura egere videbitur, ſiccam illam vt loquũtur, eſſe oportet, ne cicatrices deformes relinquantur: multis enim vt mulierculis quibus formoſitas valde cordi eſt, ea deformitas grauiſſima eſſe ſolet. Ergo recẽtis telæ cuius mediocris ſit conſiſtẽtia, fruſta duo debitæ magnitudinis ſequenti medicamento oblines. ℞. pulueris maſtichini, ſanguinis draconis, thuris, farinæ volatilis, tragacanthæ contuſæ, gypſi, picis, ſarcocollæ an. ʒ ij. picis nigræ ʒ j. ß. albumina ouorum quæ ſufficiant, fiat medicamentum, quo oblita telæ fruſta hinc inde ad vulneris latera, digitum latum diſſita, applicabis, illíque quoad inaruerint carni firmiter affixa eſſe ſines. Tũ ipſorũ extrema violenta, & quæ acu contracta ſit ſutura, ſic ſibi admouebis, vt vnà ipſis adhærentes tenaciter carnes ſequentur, & mutuo ſibi adiungẽtur, quemadmodũ depicta hîc intuemur imagine. Hac arte, tum præterea idoneis medicamẽtis, diplomatis, vinculis, vulnus agglutinabitur. Cæterũ vincula, faſciæque omnes quæ eius rei gratia parabuntur, B ex pilleolo nocturno quo æger opertum caput habebit, reuincta eſſe debebunt.

Modus ſuturæ ſiccæ.

C

D

Sutura labris leporinis idonea.

Eius modus

Quanquã cùm vulnus magnum eſt & profundũ, multúmque à ſe diſtant vulneris labra huiuſmodi ſuturæ ſiccæ nullus vſus eſſe poteſt. Quare vtendum eſt acubus quadrangularibus, vel triãgularibus, quò in carnẽ promptius ſubeãt & facilius, ceratũ filũ ducentibus, hiſque vulneris labra trãſuerberare, & acum in vulnere relinquere oportet, atque per illius duo extrema filum ſequens hinc inde ſurſum deorſúmque, quinquies vel decies obducere, eo planè modo quo mulierculæ ſolent cùm acum quæ filum ducit, ad manicæ brachiale, vel ſutores ad pilleum adnectunt, ne excidat. Sic impacta acus relinquenda erit, quoad vulnus perfectè agglutinatum fuerit: hoc ſuturæ genus locum habet in labiorum vulneribus. Tum etiam in labris leporinis: ita enim vocant

Quid ſint labra leporina.

A vocant noſtrates, labra, à prima in vtero conformatione vitio formatricis facultatis, fiſſa. Cæterum nullum agglutinationis fructum factura eſt eiuſmodi ſutura, ſi quid cutis inter vulneris labra interiacuerit. Quare quicquid eius intererit excidendum eſt: aliàs vnio non eſt ſperabilis. Alia ſuturæ genera in harum partium vulneribus haud magnopere proſunt, nam propter mandendi & loquendi neceſſitatem, in perpetuo ſunt motu. Quare filum carnem reſcinderet: quo etiam nomine eiuſmodi acubus, in nouiſſimè deſcripto ſuturæ genere, multum carnis eſt comprehendendum, vt ſubiecta figura docet.

Suturarum labris fiſſis idonearum figura, itémque deformatio acus, circum cuius extrema filum supernè & infernè obuoluitur.

B

C

Hac arte Vaſco, cui prælio Laurētiano Gallis funeſto gena ſuperna enſe tranſuerſim inflicto ad os vſque reſciſſa fuerat, curatus eſt. Illi in vulnere magna vis vermium cum ingenti fœtore ſuccreuerat, quòd niſi triduo poſt acceptũ vulnus, opportunitatem Chirurgi nactus non erat. Quare decocto abſinthij, aloës, & pauco ægyptiaco id laui, tum vt exciderent vermes, tum vt putrida omnis ſubſtantia inde elueretur, tumores fotu & cataplaſmate reſoluēte diſcuſſi, vulneris labra ſutura nouiſſimè deſcripta ſibi adiunxi. Toti verò parti ſequens medicamentum impoſui. *Hiſtoria.* *Decoctum eluendæ putredini aptũ.*

℞. terebinth. venetæ, ℥ vj. gummi elenij. ℥ ij. puluëris boli armeni, ſanguinis draconis, maſtiches, myrrhæ, aloes an. ʒ ß. incorporentur ſimul, fiat medicamentum. Intra paucos dies vulnus agglutinatum eſt, niſi quod ad genæ inferioris cum ſuperiore commiſſuram exiguum quoddam foramen reſtabat, quod vix aciculæ caput admit-
D teret: ex quo nihilominus multa ſeroſa & tenuis humiditas, illi præſertim loquenti vel mandenti, manabat: quod ego & in multis aliis obſeruaui. Sed ſiſtendæ illius aquoſæ humiditatis ergò, aquam fortem chymiſtarum in vlceris profundum inſtillaui, aliquotiéſque vitrioli combuſti puluiſculum immiſi. Hac cura Dei beneficio conualuit. *Curatis magnis vulneribus exiguum foramen ſuperſtes.*

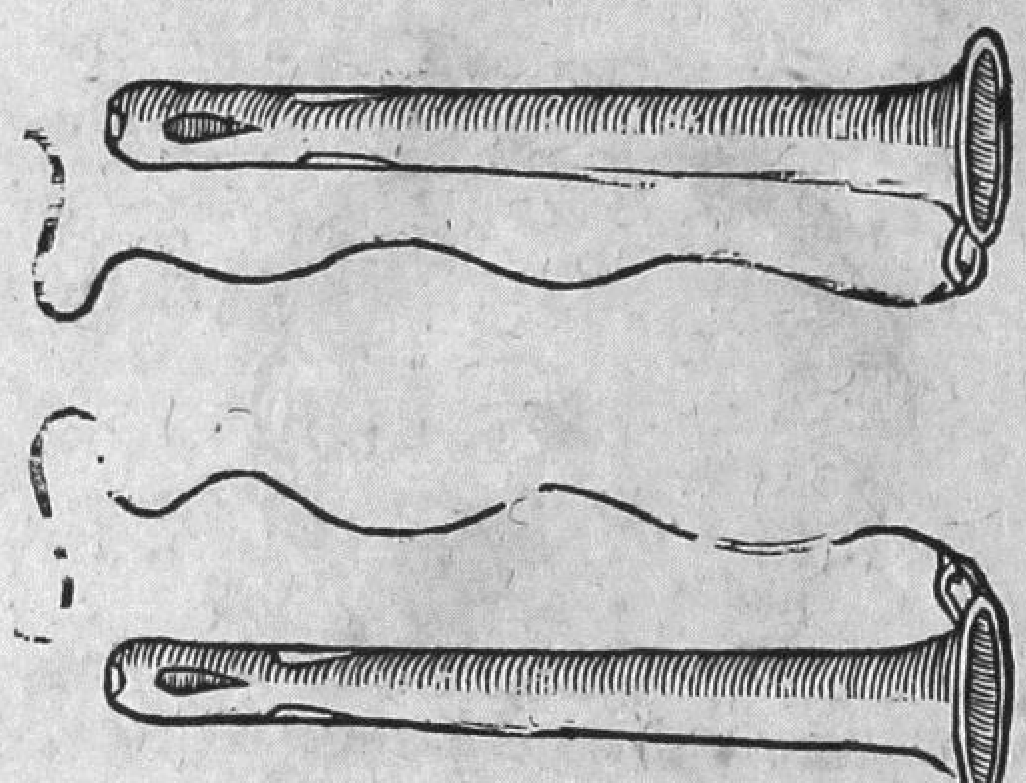
De naſi vulneribus. CAP. XXVI.

MVltis modis naſus continui ſolutionem patitur: nempe vulnere, fractura, & contuſione, ac parte quidem ſuperna colliditur & frangitur, quod cùm contigerit immiſſa in nares ſpatulæ cauda, vel bacillo idoneo ſtuppis, bombace, vel linteo inuoluto, depreſſa oſſa ſedi natiuæ & figuræ ſunt reſtituēda. Hinc diplomatis, reſtringente medicamento ex oui albumine, maſtiche, bolo armeno, ſanguine draconis, & vſto alumine cōpoſito imbutis, & ad naſi latera appoſitis, reſtitutis oſſibus ſtabilitatē parare oportet, & cōuenienti mox *Quot modis naſi vnitas violetur.* *Fracti naſi curatio.*

deligatura cōſtringere quæ non nimiū premat, ne reſimę reddātur nares, vt multis cōtigit per Chirurgorū imperitiā. Hinc tubuli in nares immittendi, non illi quidem exactè rotundi, ſed quadātenus lati & depreſſi, filo vtrinque ex nocturno pileolo, ne excidant, reuincti. Horum tubulorū beneficio oſſa naſi ſitu ſuo continebuntur, & exitus ſaniei, inſpirationíque & expirationi via patebit. Quòd ſi integer naſus vel naſi portio penitus exciſa fuerit, non eſt ſperabilis reſtitutio. At ſi quadantenus exſciſæ nares multæ adhuc circumpoſitæ carni hæreant, à qua vitam & alimoniam excipere queāt, ſuendæ erunt. Narium enim pars illa ima, cùm ſit cartilaginea, quaſſari quidem, deprimi & contorqueri poteſt: at non frangi, vt ſuperior quæ natura oſſea conſtat. A

Tubulorum in fractis naribus vſus.

Tubulorum in nares immittendorum deformatio.

B

De Vulneribus linguæ. CAP. XXVII.

LINGVA ita vulneratur, vt vel reſcindatur penitus, & portione aliqua ſubſtantiæ ſuæ mutiletur, vel findatur tantum ſeu in longum, ſeu in tranſuerſum. Subſtantiæ iactura reſarciri nequit, quia pars omnis, à corpore viuente à quo vitam ſpiritus, ſanguinémque ducebat, diſtracta & reuulſa vitam ſtatim amittit. Philoſophorum verò ſententia, à priuatione ad habitum non eſt regreſſus. At fiſſa in longum aut latum ſeu tranſuerſum, facilè ſutura reſtituitur, modò fiſſa pars ſuo corpori adhuc viuenti hæreat, à quo vitæ materiam & formam mutari queat. Ergo corpus linguæ, linteo molli & mundo, ne lubricitate ſua elabatur, miniſter ſedulus arctè tenebit, interim dum Chirurgus infernè supernéque adactis punctibus conſuet, vbi quod ſatis eſt fuiſſe viſus fuerit, filum quàm proximè nodum exſecabit, ne ſi longius ſit in dentium interſtitiis inter mandendum implicetur: & conſutarum partium pernicialem dilacerationem inferat. Hordeatis interim amigdalatis, gelatiua, colatitiis & expreſſis iuſculis, ouorúmque vitellis æger nutriendus erit: ore ſaccharum roſatum, ſyrupum cydoniorum, verſabit ſæpius: talia enim præter quàm quod nutriunt detergentis medicamenti & agglutinantis vicem ſubeunt. Hæc ego de linguæ vulnerum curatione neque ex magiſtris, quos audiui ſedulò, neque ex libris didiſci: ita tamen ſunt vt à me proſpero ſucceſſu experientia fuerint comprobata. In multis quidem vt in Marigniani inquiſitionum præſidis filio, in Ioanne Pieto lignario fabro, ad ſancti Germani ſuburbia commoranti. Luculentiſſimè verò in Coëti cauſarum Patroni famatiſſimi trimo puerulo. Is in mentum ſuper ſaxum deciderat, ipſeque ſibi interiectam fortè dentibus inſignem extremæ linguæ portionem exciderat, vix è tenui carnis fibra pendebat illa, ſic vt agglutinandæ & vniendæ ipſius exigua admodum ſpes eſſet, quæ me cogitatio ferè impulit, vt ipſam penitus reuellerem: auertit me tamen ab iſto conſilio actionis nobiliſſimæ, loquendi ſcilicet inde conſequutura abolitio, & naturæ miranda ſæpè, & quæ Medicorum expectationem ſuperent in morbis patrantis expenſa prouidentia. Hoc inſuper cogitabam linguæ carnem mollem, laxam, fungoſam eſſe & ſpongioſam: nec præterea aëris externis iniuriis omnino obuiam, itaque cùm ſemel atque iterum, ſurſum deorſúmque acum quæ filum trahebat adegiſſem, atque de cætero puerum quo nuper dixi modo curari & nutriri iuſſiſſem, intra paucos dies conualuit, valétque adhuc diſertè & diſtinctè loquens. C D

Quibus modis linguæ continuitas violetur.

Fiſſæ linguæ curatio.

Hiſtoria.

Natura ſæpè velut miracula facit in morborū curatione.

A *De vulneribus aurium.* CAP. XXVIII.

AVRICVLÆ aliquando totæ amputantur, aliquando parte ſui aliqua penitus reſciſſa mutilantur, aliàs ita modo finduntur, vt diffiſa portio ſuo adhuc toti hærens vitæ communione cum ipſo coniuncta ſit. In hoc demum poſtremo caſu ſuturam adhibere conuenit: ita tamen ne cartilaginem attingas acu: hinc enim promptum gangrenæ periculum, quod multis, ſtolida curatione, contingit: ergo acu cutem ſolam & exiguum id carnis quod cartilaginem ambit, tranſadiges & comprehendes: curationis reliquum diplomatis linteis & vinculis artificioſè ductis perficies, atque medicamentis idoneis inflammationem & alia ſymptomata arcebis. Diligenter verò cauebis ne in meatu auditorio ſuperflua caro quæ audiendo obſtruat, gignatur, qua de cauſa meatus illius libertatem ſpongiæ immiſſo fruſtulo diligenter tueberis. Partis verò cartilaginoſæ, adeóque poſt oſſa ſicciſſimæ habita ratione, medicamentis ſiccis agglutinationem, B conſolidationémque procurabis. Quibus verò auricula tota penitus exciſa eſt, iis nihil aliud reſtat, niſi vt infortunij ſui deformitatem pileolo, tomento bombacino parte illa farcto, obuelent.

Quibus modis auricularum vnio violetur.

Ratio conſuendæ auriculæ vulneratæ.

De Ceruicis & Iuguli vulneribus. CAP. XXIX.

CERVICIS & Iuguli vulnera aliàs ſimplicia ſunt, quæ ſcilicet muſculorum tantum continuitatem ſoluunt. Aliàs compoſita, cuiuſmodi ea exiſtunt quæ oſſium, vt vertebrarum fracturam, quæ venarum iugularium internarum externarúmque, aut etiam carotidum læſionem cõiunctam habet: aliquando Trachea arteria & œſophagus ferro violantur, aliquando penitus exſecantur, vnde prompta mors. Quare talia vulnera niſi mortis aut motus alicuius deperdendi prænuntiato adſtantibus periculo, Chirurgus non attinget. Nam per ceruicis vulnera ſæpè inſignem aliquem neruum aut tendi-C nem violari contingit, vnde paralyſis: omnino illa quidem incurabilis, ſi ad ſpinalem vſque medulam, inde etiam oblæſam, vulnus penetrauerit. Oeſophagi & aſperæ arteriæ vulnera difficulter ſanantur, præpterea quòd in perpetuo exiſtunt motu: huius quidẽ maximè quod inſuper cartilaginea ſit & exanguis. Oeſophagi vulnera cognoſcuntur, ſanguinis per os ſcreando reiectione, & cibi, potúſque per vulnus eruptione, ac ſiquidem œſophagus penitus reſciſſus fuerit, deglutiendi beneficio æger priuabitur. Nam reſciſſi illius partes ambæ in ſeſe contrahuntur, ſurſum quidem vna, altera verò deorſum. Aſpera verò arteria læſa cognoſcitur, ſanguinis per os cum aſſidua tuſſi excluſione, & flatus ſpiritúſque per vulnus eruptione. Venarum iugularium & carotidum arteriarum vulnera, ſi magna fuerint, lethalia eſſe ſolent, quod vinculis conſtringi nequeant, iugulum enim citra ſtrangulatus & ſuffocationis diſcrimen arctari nequit. At non arctæ in hoc caſu deligaturæ defectu ſanguinis lethiferum contingit profluuium. Neruus recurrens ſi alterutra parte vulneratus fuerit, vocem raucam facit: ſi vtraque fandi potentiam adimit, læſis illis inſtrumentis quæ laryngis muſcu-D lis motum impertiuntur. Quod ad curationem attinet, ſi exiguum ſit vulnus, quodque nullius inſignis vaſis, non arteriæ aſperæ aut œſophagi læſionem coniunctam habeat, facilè illa & breui abſoluitur, atque ſi res poſtulet, ſutura adhibebitur: hinc terebinthinæ venetæ cum bolo armeno quantum ſatis erit, inſtillabitur, vel balſamum noſtrum, cuius talis eſt confectio, affundetur.

Differentiæ vulnerum ceruicis & iuguli.

Ad ceruicis vulnera ſequitur paralyſis.

Cur aſperæ arteriæ vulnera difficulter ſanẽtur.

Signa œſophagi vulnerati.

Iugulariũ & carotidũ vaſorũ vulnera ex euẽtu lethalia.

Neruo recurrente læſo vox vnà læditur.

℞. terebinthinæ venetæ ℔.ß. gummi elenij ℥ iiij. olei hypericonis ℥ iij. boli armeni & ſanguinis draconis an ℥ j. aquæ vitæ ℥ ij. liquefiant ſimul omnia lento igne, & fiat balſamum vt artis eſt, addendo pulueris ireos florentiæ, aloës, maſtiches, myrrhæ an. ʒ j. hoc balſamo mira in vulnerum ſimplicium, quæque nullum peregrinum corpus obſideret agglutinatione præſtiti. Affuſo ergo eo inducetur emplaſtrum diachalciteos in oleo roſaceo & aceto diſſolutum, vt cui vis inſit reprimendi affluxus humorum & arcendæ inflammationis, vel illius loco emplaſtrum de gratia dei, aut de ianua, apponetur. Quod ſi cæſæ fuerint venæ iugulares, & carotides arteriæ, ſanguinis profluuium ea arte, quã capite hac de re inſtituto expoſuimus, ſiſtetur: aſpera arteria & œſophago vulneratis ſuturam quàm artificioſiſſimè poterit Chirurgus adhi-

Balſami authoris deſcriptio.

Vis emplaſtri diachalciteos.

Curatio ad aſperam arteriam & gulam vulneratam.

bebit: æger nihil eorum quæ deglutitu difficilia ſunt deuorare tentabit, iuſculis & gelatina contentus: vbi gargariſmate fuerit opus, quod ſequitur valde ex vſu erit. A

℞. hordei m. I. florum roſar. p. I. paſſul. mund. iuiubarum an. ℥ ß. glycyrrh. ℥ j. bulliant omnia ſimul, addendo mellis roſ. & iulep. roſ. an ℥ ij. fiat gargariſma vt artis eſt, ex quo tepido æger os & fauces irrigabit parti lenitatem inducit, dolorem mitigat, deterget & agglutinat, reſpirationiſque libertatem promouet. Cæterùm ne quid in huiuſmodi vulneribus deſperet, aut intentatum relinquat Chirurgus, placet aliquot exemplis quàm mira ſint naturæ arte adiutæ opera, patefacere. Seruo cuidam domini de Champagne, nobilis Andegauenſis enſe vulnus ad iugulum inflictum eſt, ex quo iugularium venarum alterutra cum aſpera arteria exciſa erat. Sanguinis aderat ingens profluuium, & fandi impotentia, eaque ſymptomata euſque perſeuerarunt, quoad conſutum vulnus eſſet, & medicamentis obductum. Medicamenta verò ſi quando liquidiora eſſent ea per vulnus & ſuturæ interſtitia, tanquam ſugebat, & ſucta allectáque ore mox reddebat æger. Itaque exactius mecum vulneris magnitudinem, partium affectarum, præſertim verò aſperæ arteriæ & iugularis venæ, ſpermaticam, adeóque ſiccam & exangem naturam agglutinationi rebellem expēdens, tum etiam quòd trachea arteria iis motibus quæ inter deglutiendum œſophagus obit, obnoxia ſit, propter tunicam internam quæ œſophagi tunicæ continua eſt, cuius occaſione partes illæ mutuo ſibi obſequioſè motu reciproco inſeruiunt, quemadmodum ductarius funis directis ductionibus per trochleæ orbiculos circumactus: præterea arteriæ vſum reſpirationi & cordis calori temperando neceſſarium cogitans, quemadmodum venæ iugularis ad nutritionem partium ſupernarum: expenſa porro apud me ſanguinis in quo naturæ theſaurus eſt, magna vi quæ ipſi profluxerat, propinquam & certam apud adſtantes illi inſtare mortem præſagiebam. Et tamen præter expectationem diuino potius fauore, quàm noſtris artibus ſuperſtes conualuit. Æquè admirabilis eſt quæ ſequitur hiſtoria. Angli duo ad Vincenarum ſyluam animi gratia obambulabant: Sed vnus comitis ſuis nummis & torqui aureo quem ponderoſum circumferebat inhians, ipſum incautum oppreſſit, iugulatúmque & ſpoliatum in illis quę ob iter ſunt vitibus dimiſit, interfeciſſe ratus, trachea arteria & œſophago pugione confoſſis. Sicarius prędo in vrbem ſe recepit. Alter ſemianimis cum vix tandem hinc in ruſtici cuiuſdam caſam ſe ſubſtraxiſſet, prę̨ſentibus & quę ad manum erant remediis curatus in vrbem perductus, mihi qui curam eius agerem à familiaribus ſuis traditus eſt. Ego primo quoque tempore exciſam penitus tracheam arteriam ſutura quàm ſedulo potui, comprehendi, atque vulneris labra ſibi quàm proximè licuit admoui, œſophagum comprehendere non potui, quòd totus ſe in ſtomachum ſubduxerat: hinc totum vulnus medicamentis, diplomatis linteis, & faſciis idoneis obduxi. Sic curatus loqui cœpit, & ſicarium prędonem facinoris authorem nomine proprio exprimere, adeò vt ille deprehenſus rotęque affixus, confractis membris vitam miſerrimam pro innocentis anima, qui quarto à vulnere die obierat, reddiderit. Par vulneris caſus Germano cuidam contigit qui in vico Nucum apud Perotum trapezitam commorabatur, ille diris furialibus percitus de nocte gladio ipſe ſibi iugulum confodit, mane ab amicis qui ipſum inuiſebant vocatus, hominem, iiſdem prorſus quibus Anglum, artibus curaui. Itaque repente loquutus, qui ante ne mutire quidem poterat ſeruum qui in eodem cum ipſo in cubiculo dormiebat, tanquam ſceleris authorem in vincula coniectum criminis ſuſpicione atque carcere liberauit: remque vt geſta erat profeſſus, quatriduum à vulnere ſuperuixit, iuſculorum per anum clyſteris inſtar infuſorum & ſuccorum alendo idoneorum, vt panis recenter à clibano extracti, & vino genoroſo macerati ſuaui vapore ſubſtentatus. Id profecto arte Chirurgica conſequutus, vt ex aphono loquens, per quatriduum fieret.

Gargariſma multiplicis vſus. *Hiſtoria.* *Hiſtoria mirabilis.* *Hiſtoria.* (margin notes; B, C, D in right margin)

De Vulneribus thoracis. CAP. XXX.

Differentiæ vulnerum thoracis.

VVLNERVM thoracis alia auerſa ſunt, alia aduerſa, quædam altius penetrant, alia in eius capacitatem haud deſcendunt, nonnulla in partes vſque contentas peruadunt, mediaſtinum nempe, pulmones, cor, diaphragma, venam cauam, aſcendentem arteriam: alia corpus totū tranſuerberant: quò fit vt alia lethalia ſint, alia minimè. Penetrare in capacitatem vulnus hinc intelliges, ſi ægri ore naribúſque obturatis, ſpiritus per hoc cum ſtrepitu

Signa.

A ſtrepitu erumpat, adeò vt oppoſitum & appoſitum candelæ lumen diſſipet aut extinguat. Si vix æger ſpiritum ducat reddátque, quod etiam ſanguinis in diaphragma effuſi ſignum eſt. Cor vulneratum eſſe his ſignis cognoſcemus. Si ingens ſanguinis vis erumpat, ſi tremor vniuerſi corporis membra quatiat. Si pulſus paruus ſit & langueat. Si color pallidus, ſi ſudor frigidus, ſi crebra ſyncope oboriatur, extremiſque partibus frigidis, matura mors ſequitur. Vidi tamen dum apud Taurinos agerem, nobilem quendam qui ſingulari certamine cum alio decertans, accepto ſub ſiniſtra mamma vulnere in cordis ſubſtantiam penetrante, vibratis in aduerſarium aliquot enſe ictibus, ipſum fugitantem ad ducentos paſſus eſt proſequutus, donec in terram mortuus caderet: diſſecto cadauere vulnus comperi in cordis ſubſtantia, amplitudine quę digitum capere poſſet: ingentem præterea ſanguinis in diaphragma effuſi copiam. Vulneratis pulmonibus ſigna hæc ſuperueniunt. Sanguis ſpumans ex vulnere prodit, tuſſis ægrum exercet, ingens ſpirandi difficultas & lateris dolor qui ante non erat opprimit, facilior, eſt ægro in vulnus decubitus, fitque aliquando vt B ita decumbens, facilius, liberiuſque loquatur, in oppoſitum verò latus prouolutus, ſtatim fandi fiat impotens. Cum diaphragma vulneratum eſt ponderis ſenſus eo loci moleſtus eſt, delirium inuadit per neruorum qui à ſexta coniugatione in diaphragma effunduntur ſympathiam, diſpnoëa, tuſſis & dolor acutus ægrum malè habent, ſurſum ilia conuelluntur, adeò vt inſpirationis vehementia contingat aliquando ventriculum & inteſtina per vulnus in thoracis capacitatem pertrahi: quod ego in duobus obſeruaui. Horum vnus latomus medium diaphragma qua parte neruoſum eſt transfixus, triduo poſt interiit. Diſſecto ventre inferiore ventriculum cum non reperirem, rem monſtri ſimilem arbitrabar. Sed tandem anxiè perquirens, raptum ipſum in thoracem animaduerti, etſi vulnus pollicem vix eſſet latum. Erat verò ventriculus flatu multo pauco admodum humore diſtentus. Alter Franciſcus Dalon dicebatur, Capitaneus Santo. Huic ad Rupellam glans manuario tormento emiſſa, per ſterni fines iuxta xyphoidem cartilaginem ſubiens, diaphragmatis partem carneam transfodit: atque per interſtitium C quod quintæ & ſextæ coſtæ nothis interiacet, exceſſit: vulnere parte externa cicatrice obducto, reſtabat ipſi nihilominus ventriculi debilitas, ex quo inteſtinorum dolor colico ſimilis ſub veſperum & de nocte præſertim exurgebat: qua de cauſa cœnare ipſe niſi admodum parcè non audebat. Sed octauo demum menſe acrius ſolito ſæuiente per imum ventrem dolore, è viuis exceſſit, etſi ad minuendam doloris acerbitatem nullum remedij genus à Simone Malmediano & Antonio Vallenſi Medicis, in omni medicinæ parte verſatiſſimis, qui ipſi aderant, eſſet prætermiſſum. Mortui cadauer Iacobi Guillemeau Chirurgi peritiſſimi manu diſſectum eſt, animaduerſúmque magnam coli inteſtini partem flatu multo turgidam, ipſi per diaphragmatis vulnus in thoracem irrupiſſe, vulneris tamen amplitudo vix minimi digiti capax erat. Nunc ab eiuſmodi rerum commemoratione ad inſtitutum ſermonem redeamus. Sanguinem in thoracis capacitatem effuſum intelligimus ex ſpirandi difficultate, febris increſcentis vehementia, anhelitus fœtore, ſanguinis per os reiectione, & aliis ſymptomatis, quæ illis contingere ſolent, quibus ſanguis ex vaſis in ventrem effuſus computauit, vel in D thrombos concreuit, ſubſtantiæ corruptæ tetro vapore partes ad quas peruenerit, inficiens. Sed & niſi in dorſum æger decumbere nequit, nauſea infeſtatur, & exurgere ſubinde geſtit, vnde frequens ſyncope, vitali facultate quæ corpus fulcit fracta & debilitata, tum vulneris, tum ſanguinis thromboſi ratione: ſic enim veneni qualitatem induens cordis robur inſigniter diſſipat & exoluit. Spinalem medullam vulneratam teſtantur oborta conuulſio aut paralyſis, id eſt ſenſus, motúſque in ſubiectis partibus ſubita deperditio, vrinæ & fæcum citra voluntatem excretio, aut omnimoda ſuppreſſio. Vena caua & arteria magna vulneratis, breui moritur æger propter ſubitam & affatim factam ſanguinis & ſpirituum effuſionem, quæ pulmonum & cordis motum intercipit, vnde mors à ſuffocato.

Cordis vulnerati ſigna.

Hiſtoria.

Vulnerati pulmonis ſigna.

Diaphragmatis vulnerati ſigna

Hiſtoria.

Hiſtoria.

Sanguinis in thoracis capacitatē effuſi ſigna.

Spinæ vulneratæ ſigna.

De Vulnerum thoracis cura. CAP. XXXI. A

Tract. de vulner. thoracis ca. 10.

SCRIPTIS proditum apud Ioannem de Vigo legimus, controuerſum inter Chirurgos eſſe de vulnerum in thoracis capacitatem ſubeuntium conſolidatione. Quibuſdam enim videri eiuſmodi vulnera quàmprimum claudenda, & cicatrice quam fieri poterit ociſſimè, obducenda eſſe, ne frigidus aër in cor ſubeat, & vitales ſpiritus exiliant, ac diſſipentur. Alij contra ſentiunt talia vulnera diutius aperta eſſe debere: imo ſi per ſe non ſatis pateant, Chirurgia amplificanda, quò ſanguini in thoracis ſpatium effuſo exitus pateat, alioqui cunctando putredinem contracturo, ex quo febris incrementum, ſinus fiſtuloſus, & alia accidentia pernicialia. Prior quidem ſententia, ratione, & veritate nititur, modo nihil aut parum ſanguinis in illam capacitatem effuſum ſit: poſterior verò locum habet, cùm magna vis ſanguinis in illa ſe effudit thoracis ſpatia. Quod ne temerè ſtatuere videar, placet vtramque ſententiam conſentiente hiſtoria comprobare Dum ego Taurini Domini Monte-iani Proregis Gallorum Chirurgus agerem, militem Lutetianum, cui nomen erat Leueſque, quíque ſub Capitaneo Renouart ſtipendia merebat curandum ſuſcepi. Tribus erat confoſſus vulneribus, ſed vnum reliquis grauius ſub dextra mamma altius in thoracis ſpatium penetrabat, ex quo ingens ſanguinis in diaphragma effuſio facta eſt, quæ diſpnoeã tantam inferebat, vt etiam ſermonis libertatem interciperet. Hinc præterea febris vehemens, tuſſis cruenta, dolor in latere vulnerato acutus. Qui primo apparatu ipſum curauerat Chirurgus, vulnus ſutura adeò arcta denſaque ſtrinxerat, vt nihil inde dimanare poſſet. Ego verò ſequenti die vocatus, expenſis præſentibus ſymptomatis, quæ promptã mortem intentabant ſoluendam quamprimùm vulneris ſuturam cenſui, & certè ad eius orificium ſanguinis craſſior thrombus ſtatim apparuit: quæ me res admonuit, vt ægrum reliquo corpore ex lecto pendulum pronum in caput eſſe iuberem, interímque manu ex ſcabello, quod lecto eſſet depreſſius, inniti: hócque in ſtatu exiſtentẽ os naréſque comprimere, quò pulmones intumeſcerent, diaphragma ſurrigeretur, intercoſtales atque abdominis muſculi comprimerentur, vt ſanguis in thoracem effuſus per vulnus exprimeretur, quin etiam vt ea excretio fœlicius ſuccederet, digitum altiuſculè in vulnus immergebam, vt ſanguinis coagulati infarctu, vulneris orificium plenius liberarem, & certè eius iam fœtentis vncias ſeptem vel octo hac arte extraxi. Vbi lecto reſtitutus eſt, iniectiones frequentius in vulnus, ex decocto hordei, melle roſaceo & ſaccharo rubro, fieri procuraui, quibus exceptis vt ſe modo in hoc modo in illud latus obuerteret, ſuaſi: hinc ipſum ex lecto pendulum iterum ſtatui. Sic enim exiguos illos quidem, ſed multos ſanguinis thrombos vnà cum facta paulo ante iniectione reddidit: quibus exactis ſymptomata mituerunt, ſenſimque tandem dimiſerunt. Poſtera luce aliam iniectionem validius detergentem paraui addito abſinthio, centaurio, aloë. Sed hinc tantus amaror in eius os ſurrexit cum nanſea, vt diutius ſuſtinere non poſſet. Tum ſubiit in mentem quod olim paris remedij parem fortunam in quodam cui fiſtuloſus erat ad thoracem ſinus in Noſocomio Pariſienſi obſeruaueram. Itaque cùm animo repeterem res eiuſmodi amaras facilè tranſmui in pulmonem, indéque in aſperam arteriam fauces atque os aſſurgere, profeſſus ſum me nunquam eiuſmodi amara ægris exhibiturum: hinc enim multo plus moleſtiarum accedit, quàm fructus & emolumenti. Cæterùm hac & ſimili arte tandem æger ille præter meam expectationem conualuit. At contrà aliquando vocatus à nobili quodam Germano cui enſe vulnus in thoracis capacitatem impactum fuerat, quod vicinus Chirurgus primo apparatu craſſius peniculum in eiuſmodi vulnus immiſerat, detrahi iuſſi: cùm certò intelligerem nihil ſanguinis in thoracis capacitatem effuſum eſſe, quòd æger febris erat expers, quòd pondus nullum diaphragma premeret, quòd ſanguinem non expuiſſet. Itaque ſolo balſamo meo inſtillato, atque emplaſtro diachalciteos impoſito, intra paucos dies ſanatus eſt. Par mihi curatio in multiis aliis fœliciter ſucceſſit: denique hoc profiteri audeo, diuturniore periculorum vſu thoracis vulnera in fiſtulam degenerare. Ergo ſi quando curandum ſuſceperis vulnus, quod in thoracis penetret capacitatem, haud quidẽ primo ſtatim apparatu id obturabis, ſed ad duos vel tres dies apertum

Controuerſiæ compoſitio.

Hiſtoria. B

C

cur amara minimè in thoracẽ exprimenda. D

Marylli mimographi hiſtoriã lege apud gal. 7. de anato. adminiſtrat.

Periculorũ diuturnior vſus quid apportet mali.

A apertum patenſque tenebis: at cùm animaduerteris ægrum nullo aut exiguo dolore diuexari, nullo pondere diaphragma premi, ſpirandíque libertatem adeſſe, detrahetur peniculum, atque quàm citiſſimè fieri poterit ad cicatricem vulnus perducetur, impoſito linteo ampliore quàm vulnus ſit, & balſamo, cui glutinandi vis inſit, obducto: linamenta huic vulnerum generi nunquam imponentur, ne ipſa æger inter ſpirandum in thoracis capacitatem abſorbeat. Quare & curandum, vt quæ his vulneribus induntur penicula ad diplomata lintea adhæreant, & capite præterea ſint craſſiore, ne in eam quam diximus thoracis capacitatem incidant: ſemel enim illapſa putredinem, mortémque inferrent. Vulneri imponetur emplaſtrum diachalciteos vel aliud ſimile. At ſi contra propriis & certis ſignis innoteſcat, multum ſanguinis in thoracis ſpatia illapſum eſſe, peniculis craſſioribus vulneris orificium patens tenendum, quouſque vniuerſa ſanies in quam ſanguis degenerauit exhauſta fuerit. Quod ſi quando contingat, vt certè contingit aliquando, quicquid contra arte & ratione moliantur Medici, vt vulnus in fiſtulam faceſſat, deterioris mali longè grauior

Linamentorum in thoracis vulneribus nullus eſſe debet vſus.

Qualia penicula eſſe debeant.

Thoracis vulnera facilè in fiſtulam abeũt.

B fit acceſſio. Thoracis enim fiſtulæ vix vnquam curationem admittunt, multis ex cauſis. Prima, quòd thoracis muſculi in perpetuo ſint motu. Altera, quòd interna parte ſola membrana coſtas ſuccingente, quæ exanguis eſt, obducantur. Tertia, quòd nullum adſit vulneri adminiculum ad quod admittatur, vt comprimi, ſui, & vinciri poſſit, quibus artibus labris commiſſis vulnus tandem carne repletur, & cicatrice obducitur. Cur verò thoracis vulnera tantam quotidie ſaniei copiam accumulent & effundant, cauſa eſſe videtur quòd cordi vicina ſunt: quod cum ſanguis fons exiſtat, ab ipſo ad partem affectam perpetuus ſit ſanguis affluxus. Hoc enim eſt naturæ in conſeruandis partibus afflictis ſtudium, vt ad eas indeſinenter & effusè ſine menſura & modo omnia ſua præſidia, ſanguinem nempe & ſpiritus tranſmittat. Adde, quòd multum eiuſmodi ſanguinis in ſeſe partes afflictæ dolore, calore, & continuo motu, quo pulmones & diaphragma cientur, alliciunt & tranſmuunt. Eiuſmodi ſanguis vlceris illic exiſtentis malignitate & ſordibus inquinatus, citiſſimè corrumpitur: quò fit vt ex perpetuo ſanguinis affluxu perpetuus ſit

Cur thoracis fiſtulæ vix ſanentur.

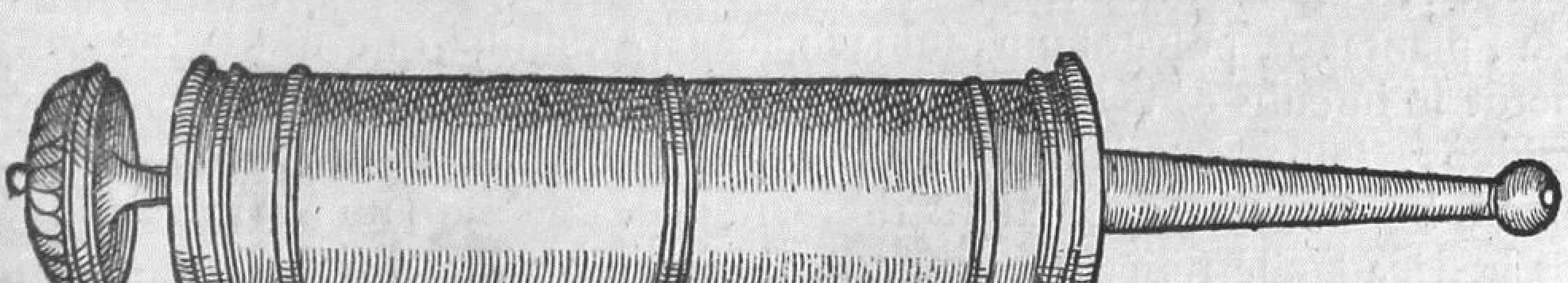
Cur ex thoracis vulneribus tanta ſaniei copia effundatur.

C ſaniei effluxus, qui tandem hominem in tabem & maraſmum deducit: quòd vlcere pars obſita, tanquam vorax lupus plus ſanguinis abſumat dolore, calore, & motu, quàm ipſi à corde ſubminiſtrari queat. Si tamen curandæ, & ſanandæ fiſtulæ ſpes aliqua adſit, ea diæta, phlebotomia, & pharmacia, eius qui aderit Medici præſcripto præmiſſis, perficietur potione vulneraria, deſcribenda tractatu de oſſium carie. Itaque ex ea iniectiones crebræ in fiſtulam fient addito & vnà permixto ſyrupo de roſis ſiccis & melle roſato. Neque verò ego ſi quando ingens quædam ſubiit putredo, vereor ægyptiacum immiſcere. Cæterùm iniecti liquoris quantitas animo & memoria comprehendenda eſt vt deterſionis munere, poſtquàm functa fuerit, intelligamus num omnis reddita & excluſa fuerit. Nam ſi quid eius in ſinus & amfractibus reſtitarit, parti ipſi nocet, vt pote cuius contagione corrumpatur.

Fiſtulæ thoracis curatio.

Ægyptiacum quãdo admiſcendũ iniectionibus quæ in thorace fiunt.

D *Siphonis iniectionibus faciendis apti, cum liquoris magna copia in partem quamlibet effundenda & exprimenda eſt, deformatio.*

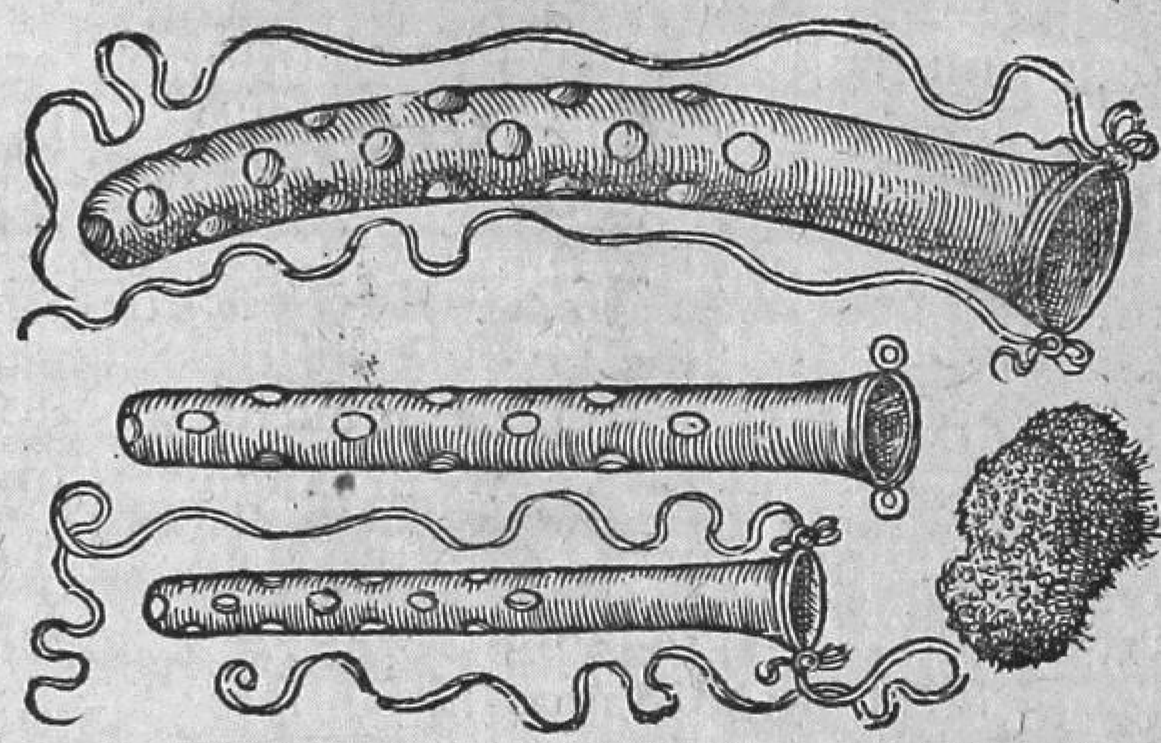
Immiſſus, acceptúſque liquor, poſtquàm fuerit redditus tubulus aureꝰ, argēteus aut plūbeus in ſinū fiſtuloſum immittetur. Erit verò ille multis foraminibꝰ peruius, vt his ſanies ſubire & exire poſſit. Loris reuincietur arctiꝰ, ne in thoracis excidat capacitatē. Ad ipſiꝰ orificiū ſpōgia magna vino & aqua vitę macerata atq; expreſſa, calēs imponetur, tū vt aëri aditū in ſinū fiſtuloſū intercludat, tum vt ſordes vlceris foras ſuo illo calore alliciat, cui muneri ſedulam operam pręſtabit æger, ſi interdiu, noctúque ſæpius

obturatis ore & naribus ſpiritum comprimat, in latus affectum prouolutus, quo A maiore impetu excludatur illa ſanies. Nec verò ante à tubulo immittendo deſiſtendum, quàm fiſtuloſus ille ſinus ſicco, id eſt ſano, finitimus factus fuerit, nempe cùm quod ſordium remittet, id omnino paucum erit: tum verò cicatrix inducenda. Quod ſi orificium fiſtuloſi ſinus in ſuperna parte exiſtens ſanationem remoretur, tum Chirurgica ſectione via fundo aperienda, quemadmodum ſuprà in empyemate diximus.

Tubulorum cum vinculis ſeu loris ſuis & ſpongiis deformatio.

Notet lector tubulorum ad hoc opus neceſſariorum, non debere tot eſſe foramina, quot hic conſpiciuntur: ſed tantùm in extremo bina, ternáve: nam in reliqua caro ſe demergens & immitens, cauſa eſt cur ſine magno dolore tubuli detrahi nequeant.

B

Quæ pulmonũ vulnera ſanabilia. Vulnus pulmonibus inflictum ſanationem admittit, niſi plus æquo magnum fuerit: ſi inflammatione vacet: ſi extremas pulmonum oras attingat, ac non ſupernam partem: ſi ceſſationem ſibi à tuſſi, multo & contentioſo ſermone, magnáque ſpiratione concedat æger. C Tuſſi enim vulnus dilatatur, ſuperuenit inde inflammatio: cuius pus & ſaniem dum pulmones tuſſi, qua ſola ſibi inutilium excretionem moliri poſſunt, conantur excludere rurſus, vlcus dilatatur, inflammatio denuo augetur, tabes ægrum occupat, fitque malum incurabile. *Tuſſis incõmoda in pulmonũ vulneribus.* Detergendo vlceri Eclegmata multa à Medicis fuêre comparata: quibus dum vtetur æger, ſupinus iacebit, eaque diutius ore verſabit, laryngis muſculos relaxando: *Quî eclegmata degluttienda.* ſic enim ſecundum tracheæ arteriæ tunicas ſenſim medicamentum ſtillabit: nam & ne affatim defluat, cauendum ne tuſſim excitet. Lac vaccinum, aſininum, aut caprinum cum pauco melle, ne in ventriculo corrumpatur, huic inſtituto valdè ſunt opportuna remedia. Sed inter cætera excellit lac muliebre. *Sacchari roſati vlcerato aut vulnerato pulmone quanta vtilitas.* Cæteris tamen medicamentis ſaccharum roſatum præfertur, Auicennæ ſententia, quod huic detergendi ſimul & adſtringendi, roborandíque vis inſit, quo nihil optabilius in curandis vlceribus contingere poteſt. Deterſum vlcus vbi agglutinandum videbitur, alimenta medicamentáque emplaſtrica auſtera & adſtringentia erunt ægro D imperanda, cuiuſmodi exiſtunt terra ſigillata, bolus armenus, hypocyſtis, balauſtia, plantago, polygonum, ſumach, acacia & ſimilia, quorum vſus ægro præſcribetur in iuſculis & eclegmatis, admixto melle roſaceo quod ipſis pro vehiculo exiſtens, impactas etiam ſordes & agglutinationem remorantes, eluat. Verùm cùm huius vulnerum generis thoraciſque & pulmonum affectibus omnibus febris hectica facilè ſuperueniat, non erit inutile hîc de febris hecticæ curatione, nonnulla ſubiicere, vt habeat Chirurgus vnde aliquid opis ægris adferre poſſit, interim dum acceſſitur Medicus, qui maioribus & certioribus remediis totum hunc morbum conficiat.

De Febris

A *De Febris hecticæ differentiis, cauſis, ſignis, & curatione.*

CAP. XXXII.

FEBRIS Hectica id nominis ſortita eſt, vel quod ſtabilis ſit & curatu ſolutúque difficilis, tanquam res quæ habitum contraxerunt, Hexis enim Græcis Habitũ ſignificat, vel quod partes corporis noſtri ſolidas occupat, quas Hexeis Græci dicunt, nam & nomen Habitus Latinis vtrumque ſignificat. *Nominis ratio.* Tres huius febris ſpecies, vel potius gradus conſtituuntur. Primus gradus eſt quando calor hecticus partium ſolidarum humiditatem abſumit. Secundus, quando earumdem carnoſam ſubſtantiam depaſcitur. Tertius & incurabilis, quando partes ipſas ſolidas depopulatur. *Differẽtiæ.* Ita enim lucernæ flamma abſumit primò oleum, inde ellychnij propriam humiditatem, denique ipſum ellychnij corpus. Quò ventum cum fuerit, rurſum eius accendendi nulla ſpes eſſe poteſt, affuſo copioſo quantumuis oleo. Hæc febris niſi raro admodum ex ſe incipere poteſt, ſed

B fere alterius conſectaria eſt. *Cauſa.* Quare febris hecticæ cauſæ ſunt, febres acutæ & ardentes malè curatæ, ſi præſertim earum ardor appoſitis cordi & hypochondriis epithematis refrigerantibus repreſſus non fuerit: Si frigida opportunè non fuerit propinata. Poteſt etiam diarię febri ſuccedere quæ initia cauſáſque duxerit ex longa aliqua forti & vehementi triſtitia, vel ira, aut ex effreni aliquo labore, quem quis corpore tenui & exangui ſole ſubardenti ſuſceperit. Sæpè etiam ortum habet ex vlcere & inflammatione pulmonum, thoracis empyemate, ex ingenti aliqua & diu perſeuerante hepatis, ventriculi, meſenterij, vteri, renum, veſicæ, inteſtinorum ieiuni, & coli phegmone: imo & aliorum inteſtinorum ſi longam diarrhoëam, lienteriam, aut dyſenteriam exceperit horum phlegmone: vnde corporis totius marcor, tãdemque hectica febris, quod corporis abſumpta humiditate calor reddatur acrior. Hoc febris genus, vt eſt cognitu facillimũ, ita curatu exiſtit difficillimum: *Signa.* pulſus ergo in hac febre eſt durus, propter arteriæ quæ pars eſt ſolida ſiccitatem: eſt & debilis, propter vitalis facultatis infirmitatem, cordis obſeſſa ſubſtantia. Cæterùm paruus & frequens, ob intemperiẽ

C & cordis ardorem, quod cum nequeat ad ſui refrigerium magnum pulſum edere ob imbecillitatem, conatur id frequentia quod deeſt ſupplere. Proprium verò quod ad pulſum attinet huius febris ſignum eſt, quòd vna vel duabus à cibo horis pulſus ſolito maior & celerior apparet: quin & tunc calor toto ægri corpore acrior percipitur. Hic excitatæ velut flammæ impetus tandiu perſiſtit, quandiu alimenti in omne corpus diſtributio fit: *Cur à paſtu hecticis calor acrior.* quo ſcilicet tempore ſiccitate cordis quodammodo temperata, & appulſu humidi alimenti diluta & recreata, augeſcit calor haud aliter, quàm calx paulo ante ad tactum frigida eouſque incaleſcit, vt effumet & ebulliat cùm aqua aſpergitur. Reliquo tempore perpetua adeſt caloris, pulſúſque æqualitas, in paruitate, languore, obſcuritate, frequentia, & duritate, ſine vlla exacerbatione, vt ne quidem æger febricitare ſe putet, imo nihil habeat de quo conqueratur, nullum dolorem perſentiſcat, quod eſt proprium febris hecticæ aliud ſignum. *Cur hecticorum calor reliquo tẽpore ſit obſcurus.* Cauſa eſt quod non ſe calor prodit, vt qui corporis ſuperficiem, ſpiritus nempe & humores haud occupet, ſed velut ſepultus latitet in terreno partium ſo-

D lidarum craſſamento. Quanquam ſi diutius appoſitam manum continueris, calor tandem percipitur acrior & mordacior, aperta illi per cutem rarefactam blando tẽperatæ manus contactu, via. Itaque ſi quando per has febres æger dolorem percipit, caloriſque inæqualitate & exacerbatione febricitare ſe ſentiat, ſignum eſt hecticæ febris non ſimplicis, ſed cum putrida complicatæ, *Signum hecticæ cũ putrida febre complicatæ.* quæ eiuſmodi inuehat inæqualitatem, prout materiam putredini obnoxiam calor magis minúſve corripuerit, aliàs febris hectica ex ſeſe omnis eſt expers inæqualitatis, niſi aliũde aduenerit extrinſecus, vt à cibo: cæterũ ſi vllo in morbo facies Hippocratica, certè in febre hectica locũ habet, propter ſubſtantiæ triplicis colliquationem. Ad febris huius curationẽ attendendum diligenter, quibus fuerit affectibus implicita, quibus ex cauſis fuerit excitata. *Curatio.* In primis ergo ſciendum ſitne hæc febris morbus, an ſymptoma. Si enim ſit ſymptomatica, curari non poterit morbo cuius occaſione nata fuerit perſiſtente, *Hectica ſymptomatica.* vt ſi hãc excitauerit vlcus inteſtinorum dyſentericũ, vel vlcus in thorace fiſtuloſum, natũ occaſione vulneris ea in parte accepti, curationẽ nunquam admittet, niſi prius fiſtuloſo aut dyſenterico vlcere curatis: quod morbus ſymptomata foueat vt cauſa effectũ. At ſi ſimplex

Hectica eſſentialis. ſit & eſſentialis hectica febris, quia eſſentiam habet in intemperie calida & ſicca poſitam, quæ defixa ſit non in humoribus, ſed in partibus ſolidis, omne Medici conſilium ad corporis nouationem, minimè verò ad purgationem eſt conferendũ, A *Aſſumenda.* ſoli enim humores purgationem poſtulant, non partium ſolidarum vitia. Partes ergo ſolidæ refrigerandæ veniunt & humectandæ. Id conſequemur intro in corpus aſſumptis & appoſitis medicamentis. *Alimentotorum medicatorum vtilitas.* Quæ res intro in corpus fœliciter aſſumi in eam rem poſſunt, ſunt alimenta medicamentoſa. Hinc enim longo certior & manifeſtior fructus quàm ex medicamentis alterantibus, id eſt omnino refrigerantibus & humectantibus citra alendi vim vllam. Nam propter admixtam alendo idoneam portionem auidius à partibus attrahuntur & apponuntur, atque in ipſarum ſubſtantiam cõuertuntur: quò fit vt ipſas non leuiter & ſuperficie tenus humectent & refrigerent, inſtar medicamentorum quibus alterandi ſeu nouandi corporis vis ſola ineſt, ſed & penitius in intimam vſque ſubſtantiam qualitates ſuas deferant. Eiuſmodi rerum alię cenſu herbarum numerantur viola, portulaca, bugloſſum, endiuia, lenticula paluſtris, malua, cùm præſertim venter fuerit adſtrictior. In cenſu fructuum habentur, B cucurbita, cucumer, poma, pruna, vua paſſa, amygdalæ dulces, & nuclei pinei recentes. In ſeminum numero exiſtunt quatuor ſemina frigida, maiora & minora, eáque recentia ab coniunctam humiditatem, ſemina papaueris, oxiacanthæ, cydoniorum. Flores celebrantur bugloſſi, violarum, nenupharis, quibus omnibus ex rebus cum carne pulli incoctis fiunt iuſcula mane, prima coctione peracta, per octo vel nouem dies ſumenda. *Ciborũ delectus.* Quod ad cibos attinet, morbi initio, cùm nondum facultates vehementius debilitatæ ſunt, imperentur cibi, qui etſi difficilis ſint concoctionis, plurimum tamen & diu nutriant: cuiuſmodi ſunt animantium extremæ partes, vt pedes vitulorum, porcellorum non ſalitorum, caro teſtudinis, quæ diu ante in hortis enutrita fuerit, quod ſit ſatis excrementitiæ ſuæ humiditati deſpuendæ: caro limacum alborum & vineaticorum, ranarum, cancrorum fluuiatilium, anguillarum puræ aquæ incolarum, & probè conditarum, oua dura cum ſucco oxalidis ſine aromatibus ſumpta, aſellorum & omnium piſcium, quorum caro ſiccata aſſulis verberata tenereſcit. Eiuſmodi enim omnia cùm ſuccum lentum & glutinoſum habeant, facilè apponuntur, & agglutinantur corporis noſtri partibus, nec tam facilè ab ardore febrili C diſſipantur: at cum à diuturna hectica homo elanguerit, facilis coctionis cibi erunt offerendi, iique elixi potius quàm aſſi: elixa enim humectant magis, aſſa verò facilius bileſcunt. Ergo ex vſu erunt carnes vitulinæ, hœdinæ, caponum, pullorum cum *Elixa magis humectant* herbis refrigerantibus & humectantibus incoctæ. Ex vſu quoque erunt hordeata, amygdalata, vt & panis infriatus, aqua roſacea aſperſus, & in decocto quatuor ſeminum frigidorum elixus cum ſaccharo roſato: ex eiuſmodi enim panatella refrigerium hepati & totius corporis habitui, alimentúmque accedit. Valdè etiam nutriunt te- *Aſsis quî vtendum in hectica.* ſticuli, alæ & iecora pulaſtrorum, itémque ficus & vuæ damaſcenæ. Quod ſi tandem æger elixa faſtidire cœperit: ita vtatur aſſis vt vſtulatam ſuperficiem vitet, interiore tantum carne veſcatur, eaque aqua roſacea, ſucco citreorum, malorum arantiorum, aut granatorum temperata. Salitis & duris piſcibus abſtineat, ſaxatiles eligat propter exercitia quæ illis, fluctibus ad rupes vexatis & alliſis ſunt obeunda. Lac aſininum recens mulctum & pauco ſale, ſaccharo, melle aut fœniculo, ne in ventriculo corrumpatur aut aceſcat conditum, vel humanum è papillis ab ægro ſuctum valdè commen- D *Humanum lac ſalubrius aſinino.* datur ad ſelibram ſumptum: humanum certè ſalubrius exiſtit, quia dulcius & ſubſtantiæ noſtræ magis familiare, dummodo nutrix benè temperata, beneque habita ſit. Sic enim & ad eroſiones ſtomachi, & ad vlcera pulmonum, vnde frequentius tabes contingit, valdè eſt ſalubre. Aſina ad mulctram deligatur, enutrita hordeo, auena, & foliis quercus, quòd ſi ventris oboriatur interim profluuium, aſtringendi vis lacti *Quibus ab aſinino lacte abſtinendũ.* comparabitur leui ebulitione, & extinctis in eo candentibus calculis: quoniam verò vſum lactis aſinini omnes naturæ ferre non poſſunt, ab eo illis erit abſtinendũ, quibus ructus acidos mouet, difficultatem ſpirandi, æſtum & fluctuationem ventriculi hypochondriorúmque infert & capitis dolorem. Temperet vinum æger pauca aqua, lactucę, portulacę & nenupharis, multa autẽ bugloſſi: tum quod inſigniter humectet, tum quod vim habet ſpecificam recreandi cordis, cuius ſubſtantia ſolida in hoc morbi genere grauiter affligitur, atque hactenus de introſinuendis. *Admonenda.* Quæ extrinſecus veniunt applicanda ſunt, inũctiones, balnea, epithemata, clyſteres. Inunctiones variæ ſunt

A ſunt, pro varia partium quibus applicandæ ſunt indicatione. Totã enim ſpinam Gal. inungit rebus refrigerantibus & adſtringentibus moderatè, quæ ſcilicet ſufficiant roborandis partibus & illarum colliquationi cohibendæ, miniméque intercludendæ perſpirationi: hac enim interclusa calor acrior, ſuppreſſa fuligine redderetur. Ad hanc rem faciunt oleum roſaceum, nenupharinum, cydoniorum, mucagines gummi tragacanthæ, arabici, in aqua ſolani extractæ, pauca camphora admixta, & pauca cera ſi res poſtulet: at contrà partes thoracicæ inungi debent rebus refrigerantibus & relaxantibus: refrigerantes res intelligo, quæ moderatè refrigerent, eſt enim frigidum thoraci inimicum. Adſtringentes verò res muſculorum thoracis motum præpedirent & diſpnoëam inferrent. Eiuſmodi inunctiones fiunt ex oleo violaceo, de ſalice, de ſemine lactucæ, papaueris, de nenuphare, admixto oleo amygdalarum dulcium, ad temperandam ex frigiditate adſtrictionem quam habere poſſent. Cauendum verò in primis ne Pharmacopola per auaritiam loco eiuſmodi oleorum recentium vetera ſupponat, rancida & ſalita, ſic enim pro refrigeratione calorem parti inferremus: quandoquidẽ B vinum, mel & oleum ætate caloris acrimoniam acquirunt: in oleorum conuenientiũ inopia, butyrum diligenter lotum in aquis violarum & ſolani vſurpabimus. Eiuſmodi inunctionum vſus eſt refrigerare, humectare & conſolari partes quibus adhibentur: adhiberi verò mane & veſperi debent præſertim à balneo. *Cautio in delectu oleorum.*

Quòd ad balnea ſpectat ea præſcribimus vel ad humectandum tantum, túmque aqua tepida, ſimplex ſufficiet, incoctis vnà violarum & nenupharis floribus, foliis ſalicis & hordeo mundato: vel ad nonmodò humectandum, ſed inſuper ad relaxandas partes ſiccitate & ariditate hectica prætenſas, conciliandúmque vnà illis lætiorem quendam & pinguiorem habitum: túmque balneo admiſceri poteſt decoctum capitis & interaneorum veruecinornm cum butyro. Non debebit verò in labrum demitti ęger ieiunus, ſed peracta prima ventriculi concoctione, vt ſic balnei tepore in omnem corporis habitum alimẽtum attrahatur: qui contrà tabidus balneum ingredietur vacuo ſtomacho, balnei calore maiorem patietur triplicis ſubſtantiæ diſſipationem, quàm eius vires ferre poſſint. Ergo ſic præparare corpora decet, priuſquàm ea in balC neum demergas. Pridie mane iniicietur clyſter emolliens, ad extrahendas fæces quæ ſiccitate hectica in inteſtinis induratæ reſtitant: dehinc ſub horam nonam prandeat cibos ſolidos: cœnet ſub quartam paulò parcius, & cibos coctu faciles. Paulò poſt mediam noctem vel pulli decoctum, vel hordeatum ſorbeat, vel oua duo ſorbilia pauca aqua roſacea & ſaccharo roſato, ſalis loco aſperſa condita. Quatuor inde vel quinque exactis horis in balneum deſcendat, his quæ prædixi obſeruatis. Egreſſus è balneo detergeatur, fricetúrque molliter mollibus linteis, inde vngatur illo quo ante expoſui modo: hinc ſi fieri poſſit duas vel tres horas in lecto dormiat. Experrectus ptiſanam, vel eiuſdem ſpeciei cibum ſumat, deinde repetat balneum modo prædicto. Erit hoc balneum ſingulis decem diebus vſurpandum per triduum: quòd ſi ventriculi cruditatibus ſit æger obnoxius, ſic vt balneum ferre nequeat ſine metu ſyncopes & eiuſmodi ſymptomatum, erit illi corroborandus ventriculus oleo cydoniorum, abſinthino, & maſtichino, vel panis toſti cruſta vino generoſo & odorifero macerata, aſperſáque pulueribus roſarum, ſantallorum, caryophillorum, ipſi ſtomacho impoſita, aut à terD go ad decimamtertiam dorſi vertebram, quo loco docet anatomia orificium ventriculi ſubeſſe. Epithemata hepati & cordi erunt apponenda, ad earum partium acriorẽ calorem temperandum, & ſiccitatem immoderatam moderata humiditate corrigendam. Parabuntur verò illa ex rebus refrigerantibus & humectantibus, præſertim tamen humectantibus: nam maior frigiditas humiditati in ſubiectum viſcus penetraturæ viam præcluderet. Huc ſpectant aquæ bugloſſi & violarum vſque ad quartarium vnum cum tantillo vini albi. Quod verò paratur ex hordei mundati, ſeminis cucurbitæ, peponnm, aut cucumeris ſingulorum in ſingula decocta dragmis tribus, admixto forti agitatione oleo violaceo, vel amygdalarum dulcium, omnibus epithematis refrigerandi & humectandi virtute excellit. In eiuſmodi epithemata immerguntur pãni, & inſuccati parti imponuntur, ſæpiúſque ſubinde vbi partis contactu incaluerunt, mutantur. Et quia in hecticis ob coctricis facultatis imbecillitatem multa excrementa colligi, & in inteſtinis ob ſiccitatem cunctari ſolent, vtile erit toto morbi decurſu frequenti vti cliſtere parato ex herbarum, florum, & ſeminum refrigerantium & humectantium decocto, in quo diſſoluetur caſſia cum ſaccharo & oleo violaceo, vel ne-

Balneorum differentiæ.

Cur tabidi deſcẽdere in balneum haud debeãt ieiuni.

Corporũ ad balnea præparatio.

Roborantia vẽtriculũ.

Epithemata.

Alui profluuiũ hecticæ febri ſuperueniẽs quid indicet

nupharino. Sed tamen quia in febrẽ hecticam confirmatam ſæpe alui incidunt pro- A
fluuia valde pernicioſa, quæ indicio ſunt facultatum omnium corporis vniuerſi col-
labentium, & colliquationis ſubſtantiæ corporeæ, illis occurendũ erit remediis refri-
gerantibus & adſtringentibus, craſſioris ſucci alimentis, vt oriza, cicere, & appoſitis
adſtringentibus, roborantibúſque, aqua decoctionis auenæ vel hordei toſti in potu
vſurpata. In quiete & ſomno quàm maximè fieri poterit æger contineatur, ſi præſer-
tim puer ſit. Nam & pueros ab iracundia, vel metu graui & diuturno, aut feruidiore
nutricis lacte, inſolatione, vini vſu, & ſimilium cauſarum incurſu hoc genus febris ſæ-
pè inuadit: continendi erunt in aëre calido & humido, nutrix alia deligenda, inungẽ-
di violaceo: denique contrariorum remediorum vis cauſarum morbificarum incur-
ſui, erit opponenda.

Pueri tabidi quî curandi.

De Epigaſtrij & ventris totius inferioris vulneribus. *CAP. XXXIII.*

Differentiæ

VENTRIS inferioris vulnerum alia antica ſunt, alia poſtica, alia ſuperfi- B
ciem modò attingunt, alia intrò penetrant, alia totum corpus tranſuer-
berant, ſic vt ſæpè etiam ferrum in eo relinquant, alia ſine contentarũ
partium læſione contingunt, alia contentas partes, iecur, lienem, ven-
triculum, inteſtina, renes, vterum, veſicam, vreteres, magna vaſa graui-
ter offendunt, adeò vt non rarò etiam omenti portio inſignis foràs excidat. Vulnera-
tum iecur intelligimus, cùm ſanguinis magna copia per vulnus effunditur, cùm dolor
pungens ad xiphoidem vſque cartilaginem protenditur, cui adhæret hepar. Sæpè vo-
mitu mera bilis excluditur, & pronus in ventrem decubitus facilior & gratior eſt.
Ventriculo vel tenuium inteſtinorum aliquo vulneratis, cibus potúſque per vulnus
erumpunt, ilia intumeſcunt & indurantur, ſingultus ægrum exercet, ſæpè & bilis me-
ræ vomitus adeſt, ſæuus doloris cruciatus ventrem, aluúmque torquet, frigidæ ſuda-
tiunculæ obrepunt, extrema refrigerantur. Si craſſorum inteſtinorum aliquod læ-
ſum extiterit, fæces per vulnus exeunt. Liene vulnerato, ſanguis emanat craſſus & ni- C
ger, ægrum ſitis premit, reliquaq; ſigna adſunt, quæ iecore vulnerato adeſſe diximus.
Renibus vulneratis meiendi difficultas ægrum habet, cum vrina ſanguis excernitur,
dolórque ad inguina, & veſicæ, ac teſtium regiones protenditur. Veſica aut vreteri-
bus vulneratis dolor ilia habet, pectinis tenſio adeſt, pro vrina ſanguis meiendo reddi-
tur, vel certè vrina valdè cruenta eſt, quæ ipſa non rarò etiam per vulnus prodit. Vte-
ro vulnerato ſanguis per pudenda erumpit, atque ſimilia quæ veſica vulnerata exer-
cent ſymptomata. Iecoris vulnera lethalia ſunt: eſt enim hæc pars ſanguinis officina,
quare ad vitam neceſſaria: adde quòd per hepatis vulnera Venæ portæ vel Cauæ rami
exſcinduntur, vnde ingens ſanguinis nõ modò intro, ſed & foris profluuium, adeóq;
ſpirituum & virium diſſipatio. Sanguis verò qui intro in viſcera effuſus eſt putreſcit
vel corrumpitur: vnde dolor, febris inflammatio, ac tandem mors. Scribit tamen Pau-
lus Ægineta, hepatis lobum reſcindi poſſe ſine mortis neceſſaria conſequutione. Vẽ-
triculi etiam gracilium inteſtinorum ac præcipuè ieiuni vulnera lethalia exiſtunt: nã
in ieiunum multa vaſa pertinent, ſubſtantia verò admodum tenuis & neruoſa eſt: & D
præterea bilioſum humorem à cyſti fellea excipit. Sic lienis, renum, vreterum, veſicæ,
vteri, & cyſtis felleæ vulnera ferè lethalia, ſemper verò mala exiſtunt, quòd eiuſmodi
partium actiones ſint ad vitam neceſſariæ, quin & multæ ex his exangues ſunt & ner-
uoſæ: alię totius corporis excrementa humida excipiunt, & in intimo latent corpore,
vt remedia non facilè admittant. Quinimo omnia quæ in ventrium capacitates pene-
trant vulnera, valdè periculoſa cenſentur, etſi contenta viſcera nõ attingant: aër enim
ambiens crudúſque in viſcera ſubiens, ipſis eius contactum nũquam expertis, inſigni-
ter nocet: adde & ſpirituum diſſipationem, quæ vires maximè exoluit. Sed nec eiuſ-
modi vlcerum ſordes ex Medici voto elui poſſunt, quò fit vt non raro in fiſtulas dege-
nerent: quemadmodum in Thoracicis vulneribus diximus, tandémque collectione
materiæ mortem inferant. Multos tamen curaui, qui ex vulneribus medium corpus
tranſuerberantibus, Dei beneficio conualuerunt. Teſtem proferre poſſum Legati
Portugalenſis diſpenſatorem, quem ego Meloduni curaui ex vulnere enſe inflicto, &
totum corpus ſic transfodiente, vt vulneratis inteſtinis magna fæcum copia dum cu-

Hepatis vulnerati ſigna

Ventriculi & tenuiũ inteſtinorũ vulneratorum ſigna.

Craſſorum inteſtinorũ vulneratorum ſigna.

Renum vulneratorum ſigna.

Veſicæ vulneratæ ſigna.

Vteri vulnerati ſigna

Prognoſticon.

Lib. 6. cap. 88.

Hiſtoria.

raretur

A raretur per vulnus erumperet, conualuit tamen. Non ita pridem Ægidio le Maiſtre nobili Lutetiano enſe medium corpus transfixum fuerat, ſic vt per multos dies ſanguis multus ei per os & anum manaret, ex quo erat intelligere vulnerata eſſe inteſtina, & tamen intra viginti dies ſanatus eſt. *Hiſtoria.*

Ventris inferioris vulnerum curatio. CAP. XXXIIII.

IN his curãdis vulneribus prima cogitatio eſſe debet, penetréntne in capacitatem vulnera: nam quæ peritonæum non excedunt vulnerum ſimplicium inſtar, quæ ſolam vnionem poſtulant, curabuntur. At quę in capacitatem ſubeunt, alia via curanda ſunt. Nam ſæpè per illa omentum vel inteſtina aut vtraque excidũt. Inteſtinum vulneratũ ſutura pellionũ ſui debet vt ante admonuimus, ſupérque dehinc affundendus puluiſculus ex maſtiche, myrrha, aloë, & bolo. Conſutum non affatim, non ſimul & ſemel vno impetu, ſed B ſenſim in ſuum locum reſtitui debet, in oppoſitum vulneri latus decumbente ægro. Nam verbi gratia, dextra inteſtinorum parte vulnerata, & per vulnus procidente in ſiniſtrum latus ad faciliorem lapſi inteſtini repoſitionem erit ægro decumbendum, & contrà: ſi inteſtinorum pars inferna vulnerata, per vulnus elabatur, depreſſo iacebit capite, altius excitatis ſubmiſſo puluinari natibus: ſi ſuperna, decubitus contrarius eſt deligendus, vt inteſtina eiuſmodi ſitu deorſum ruẽtia, locum cedant his quæ per vulnus elapſa ſunt reſtituendis. Sæpè verò in hoc caſu ab aëre ambiente frigus paſſa inteſtina intumeſcunt, & flatibus diſtenduntur, quos, antequàm inteſtinorum reſtitutionem tentes, diſcutere oportebit fotu ex decocto chamemeli, meliloti, aniſi & fœniculi cum ſpongia admoto, vel veſica concluſo: vel pullis gallinaceis, catulíſve viuis medium corpus ſectis, & tumori impoſitis: ſic enim non modò flatus diſcutiuntur, ſed & parti afflictæ ſolatium adfertur. Quòd ſi ne ſic quidem diſcuti inflatio queat, dilatandum erit vulnus, quò liberior ſit inteſtinis in ſuum locum regreſſus. Si omentum exciderit, quàm citiſſimè reponi debet: eſt enim putredini valdè obnoxium, quod adeps C quò multo conſtat, aëri expoſitis facilè inſiti caloris, quem exiguum & debilem habet extinctionem ferat, vnde necroſis. Hinc illud Hippocratis, Si omentum excidat, neceſſariò putreſcit: putruerit autem nécne, intelliget Chirurgus ex liuore, nigredine, & ea quæ contactu percipitur frigiditate: nec verò cùm putruerit ſtatim reſtituendum ſuo loco, ſic enim putredinis contagium in reliquas partes ſerperet: ſed quicquid cõputruit torto funiculo comprehendet & ligabit, indéque reſcindet, reliquum natiuæ ſedi reſtituet. Vtile verò eſt poſt eam exciſionem filum adhuc pendulum relinquere, vt ſic liceat foras reuocare & extrahere, quicquid filo arctius conſtrictum excidere in alui capacitatem poſſet. Nonnulli ſatius eſſe putant Omentum ſic funiculo conſtrictum foràs pendulum eſſe ſinere, donec quæ eius computruit portio per ſe excidat, ac non ferro reſcindere. Sed longè falluntur, ſic enim pendulum nec inteſtinis incubans diuulſionem facit: vnde ſæui in aluo torminum cruciatus. Inteſtino, omentóque repoſitis, ſi vulnus magnum & effatu dignum fuerit, Gaſtroraphia ſui debet. Fit verò ſuturæ id genus hoc modo. Acus qua primum parte tranſmittetur, ſolum peritonæum D comprehẽdere debet: oppoſita deinde parte, ſeu aduerſo illi vulneris labro ſolam carnem præterito peritonæo, ſicq; deinceps alterius nunc foris intrò, nũc intus foras acu tranſmiſſa, modò ſolam carnem muſculoſam cum ſupertenſa cute comprehendes, modò ſolum peritonęum tranſmittes, quoad totum vulnus ſimiliter conſueris. Qui ſecus faxit hoc ſubibit damnum, quòd cùm peritonæos tunica ex ſe ſit exanguis, diuiſa vulneratáque, cohæreſcere ipſa per ſe ſibíque adiungi nequit: itaque carnis interuẽtum efflagitat: aliàs niſi ſic ſibi vnita carnis intertextæ beneficio fuerit, poſt cicatrice obductum parte externa vulnus, tumor reſtabit incurabilis. Cæterùm quod ante ex Galeni mente diximus, totum vulnus ſimiliter eſſe conſuendum, non eſt ſic accipiẽdum, quaſi ad extremũ vſque ſutura ſit perſequendum vulnus: nam in decliuiori vulneris parte, exiguum quoddam orificium relinquẽdum eſt, per quod ſaniei ſit exitus, ſanie omni deterſa & exhauſta, tum demùm cicatrix vulneri toti inducetur. Vulnera verò quæ in hepatis, lienis, ventriculi, & aliorum viſcerum ſubſtantiam penetrabunt, haud tanquam deplorata, remediis deſerta eſſe patietur Chirurgus, imò in ipſis ſedulò curandis, nec labori, nec induſtriæ parcet. Dubia enim ſpes certa deſperatione eſt

Cura inteſtini vulnerati.

Ad flatuoſum inteſtinorum tumorem curatio.

Ad omentum per vulnus elapſum.

Aph. 58. ſect. 6.

Gaſtroraphia.

Lib. 6. met. cap. 4.

potior veſica, vtero & recto inteſtino vulneratis iniectiones detergentes & agglutinãtes propriis affundentur ductibus. De vulneribus adipis nihil adhuc apud quemquam ſcriptorem legi: omnes enim eorum curandorum methodum ad muſculorum vulnera relegant. Id tamen obiter dicam, adipis vulnera quãtumlibet profunda, modò ſimplicia exiſtant, nullo immiſſo penicùlo, ſed ſolo balſamo noſtro inſtillato, indeq; emplaſtro de gratia Dei, aut alio ſimili impoſito curanda eſſe, ſic enim breui ſaneſcunt. A

Vulnerati adipis curatio.

De Bubonum, Penis, & Teſtium vulneribus. CAP. XXXV.

CVM Bubones, vicinæque partes vulnus acceperint, attendẽdum in primis eſt, num intro penetret: & ſi penetret ad quas demum internas partes peruenerit, veſicámve, vterum, inteſtinum rectum: hæ enim partes adeò ſunt in vicino poſitæ, vt non raro eodem ſimul ictu vulnerentur. Quod verò ad teſtium & partium genitalium vulnera, quia conſeruandæ ſpeciei per generationem ſeu indiuiduorum ſucceſſionem, & ad res domeſticas concordi pace ligandas inſtrumenta hæc ſunt neceſſaria, circa illorum conſeruationem diligentem atque attentum valdè eſſe Chirurgum decet. Itaque ſi quando vulnerentur, iis quas ante diximus artibus curabuntur, variatis pro vulneris temporibus, & apparentibus, ſuperuenientibúſque ſymptomatis remediis: nam ſigillatim omnia perſequi immenſi eſſet laboris. B

Ad genitalium vulnera curãda cur attentũ chirurgum eſſe oporteat

De Femorum & Crurum vulneribus. CAP. XXXVI.

VLNERA quæ interna in femorum parte infliguntur, repentinæ ſæpè mortis cauſas attulêre, ſi ad ſapheiam venam, aut magnam arteriam, neruóſque eiuſmodi vaſorum comites perueniant. At cùm ſimplicia ſunt, nihil eſt quòd curationis ordinem peruertat. Cæterùm de decubitu in lecto ſtudioſum ægrum eſſe decet. Eſt enim verum id Italis vernaculum C prouerbium, *La mano alpetto, la gamma al letto*. Cùm verò altius in ſubſtantiam partis penetrant grauia ſymptomata horrendáque inferunt, vt inflammationem, abſceſſum, quo tanta ſæpè puris erumpit copia, vt in atrophiam & tabem æger incurrat. Quare vulnera vlceráve eiuſmodi attentum & induſtrium poſtulant Chirurgum, qui inciſiones, corruptis partibus, obductiſque intra ſinus fiſtuloſos callis, neceſſarias opportunè moliatur. Poplitis tendines, alióſve aliorum artium ſimiles, quidam Chirurgi aliquando auſi ſunt cùm penitus ſecti eſſent, extremis admotis, conſuere ad vnionem. Id tamen ego tentare nunquam ſum auſus doloris, conuulſionis, & ſimilium horrendorum ſymptomatum metu. Quod ad craſſi illius tendinis qui in cruris ſura ex trium muſculorum concurſu conflatur, atque ad calcem pertingit, vulnera, animaduerti illum enſo reſectum, vulnera relinquere diuturnæ & difficilis conſolidationis, quin etiam cicatrice tandem obducta, cùm primùm è lecto ſurgens in viam ſe daret æger, & incedere conaretur, recrudeſcere illa, iterúmque dehiſcere. Quare in eiuſmodi vulneribus caueat æger ne ante progredi incipiat, aut crure afflicto ad incedendum vti, D quàm cicatrix inducta perfectiſſimè occaluerit & obduruerit. Itaque quò res ægri tutiore ſint loco, omnino neceſſarium eſſe puto, vt diu etiam poſt cicatricem inductam nitatur ad incedendum fulcimentis ſubalaribus.

Cur femorũ interna vulnera lethalia.

Tendinis extremæ ſuræ operoſa conſolidatio.

De Neruorum & partium neruoſarum vulneribus. CAP. XXXVII.

PARTIVM neruoſarum continuitas, externarum rerum violento incurſu, multis modis ſoluitur. Contundentium nempe, collidentium, & atterentium, vt lapidis, teli, fuſtis, mallei, haſtæ, glandis tormentariæ, & tragulæ ictu, craſſiorum dentium morſu: aut pungentium, vt acus, ſtyli, ſcalpelli, ſagittæ & ariſtæ mucrone: aut feræ, vt Draconis marini punctura. Vel incidentium vt enſis & gladij acie: aut diſtendẽtium quæ rapida contentione neruoſa corpora dilacerãt. Hinc igitur fit vt eiuſmodi vulnerum alia

Differentiæ petitæ à rebus vulnerantibus.

A alia ſimplicia ſint, alia compoſita, & ex compoſitis alia aliíſque compoſitiora. Nam ex his quædã ſunt ſuperficiaria, & breuia, alia profunda & oblonga: alia per neruoſi corporis longitudinem extenduntur, alia per latitudinem diffunduntur, alia partem omnino reſcindunt, alia eius modo portionem exſecant. Eiuſmodi vulneribus quæ ſuperueniunt ſymptomata ſunt, dolor vehemens, fluxio, inflammatio, abſceſſus, febris, delirium, ſyncope, cõuulſio, gangræna, ſphacelus, à quo ſæpè mors, propter eam, quæ toti neruoſo generi cum cerebro intercedit, ſympathiam. Inter omnia partium neruoſarum vulnera, nullum eſt formidabilius punctura, nullum quod ſæuiora & magis pernicialia inducat ſymptomata. Nam cùm anguſtum ſit vulnus eiuſmodi, vix ſubituris medicamentis, vix exituris materiebus ſanioſis eſt peruium. Sanioſa autem materia longiore mora virulentiam acquirit, qua imbuta neruoſa corpora ac turgida dolent, inflammantur, conuelluntur, aliáque infinita ſubeunt ſymptomata: ab illis periculoſa maximè ea exiſtunt vulnera, quibus niſi ex dimidio ſecta ſunt neruoſa & membranoſa corpora. Quæ enim continua manet portio, ſui verſus principiũ contractione,

Symptomata.

Punctura nerui cur lethifera.

B ingentem dolorem & conuulſionem per ſympathiam inducit. Eius rei veritas ex capitis vulneribus apparet, cùm pericraniũ ex dimidio ſectum eſt, vel cùm inciditur affigendæ terebræ cauſa. Nam dum ſcinditur, longè maiorem dolorem inducit, quàm vbi ſectio perfecta eſt. Quare tutius eſt totũ neruoſum corpus penitus eſſe reſciſſum: exinde enim ſupernis partibus nihil communicat aut conſentit, nec ipſi ſeſe contrahenti quicquam obnititur, aut reluctatur. Contrarietas autem illa, & quaſi pugna doloris cauſa exiſtit: aliud tamen ex tali vulnere emergit damnum, pars in quam reſectus omnino neruus inſeritur, actione ſua exinde orbatur.

De vulnerum partium neruoſarum curatione.
CAP. XXXVIII.

VEtus veterum Medicorum doctrina eſt, vt neruoſarum partium vulnera non (quòd tamen poſcit generalis & prima indicatio à continui

C ſolutione duci ſolita) ſtatim agglutinentur, ſed potius, ſi præſertim anguſtiora ſint vt puncturæ dilatentur, eius quod ſuper inductum eſt inciſione, atque diu contineantur, quò ſit liber exitus ſaniei & ingreſſus medicamẽto. Quanquam ego in multis eiuſmodi doctrinam non ſum ſequutus, imò id potius quod communis illa dictitat indicatio. Recens eſt adhuc domini Galli, in pontificia iuriſdictione Procuratoris, in vico quò itur ad baſilicam D. Mariæ cõmorantis memoria. Is dum quoſdam papyraceos codicillos colligeret & cõſtringeret, latente in ipſis cultro pennario manum ſibi transfixit. Recens item memoria vicini cuiuſdam mei, qui carnis bubulæ congelatum fruſtum impalaturus, veru mediam ſibi manum transfodit: atqui ego ſuum vtrique vulnus ſtatim agglutinaui, inſtillato in primo ſtatim apparatu balſamo meo calente ſine periculo, circumpoſito præterea repellente & adſtringente medicamento, hácque arte breui vterque ſanatus eſt, nullo ſuperueniente ſymptomate. Nolim tamen tyronem Chirurgum hanc aleam ſubire: prius multo vſu exercitatum eſſe decet, in hominum temperaturis habitibúſque di-

Vulnus partium neruoſarum contra indicat generali vulnerum curationi.

Hiſtoriæ.

D gnoſcendis: non enim illa curandi ratio fœliciter ſuccederet in corpore plethorico, cacochymo, vel ſenſu exquiſitiſſimo prædito. Itaque in tali caſu tutius erit hãc quam mox dicturus ſum, artem ſequi. Nec verò ſolùm ab aliis, ſed etiam à ſeipſis differunt in curandi ratione neruorum vulnera. Etſi enim medicamenta omnia quę ex alto trahunt & conſumunt ſanioſos humores neruorũ vulneribus vtilia cenſeantur, quæ tamẽ puncturis, quę haud penitus recluſis, & nequaquã nudis neruis adhibẽtur, lõgè validiora, acutiora & magis ſiccantia eſſe debent, ſic tamen vt ſine morſu ſint, quò altius ſubeuntia ſaniem allicere & euocare poſſint, aut etiam conſumere & diſcutere, quæ vel neruis circumpoſita eſt, vel ipſorum ſubſtantiam irrigat. Contrà cum carne & circumpoſitis particulis denudati ſunt, mitioribus medicamentis, quæ modò ſiccent, opus eſt. Eiuſmodi omnium medicamentorum neruis quomodocunque punctis ſalubrium copiam hinc potes nanciſci.

℞. terebinth. venet. & olei veteris, an. ℥ j. aquæ vitæ parum. Vel,
℞. olei terebinth. ℥ j. aquæ vitæ ʒ j. euphorb. ʒ ß. Vel,
℞. radices draconteæ, brioniæ, valerianæ & gentianæ exſiccatas, & in puluerem re-

Neruorum vulneribus idonea medicamenta.

dactas, miſce cum decocto centaurij aut oleo, aut axungia veteri: inſtilletur inde in vulnus calidè quod ſufficit: vel galbano, reſinæ puri, opopanaci in aqua vitæ & aceto acerrimo liquatis, admiſce axungiam porci, anſeris, gallinæ, capi, vrſi, oleum vetus, oleum liliorum, & ſimilia. Vel, A

℞. olei hypericonis, ſampſuchi, & de euphorbio an. ℥ j. ſulphuris viui ſubtiliter puluerati ℥ ß. gummi ammoniaci, bdelij, an. ʒ ij. aceti boni ℥ ij, vermium terreſtrium præparatorum ℥ j. bulliant omnia ſimul ad conſumptionẽ aceti, inſtilletur in vulnus quãtum ſufficit, inde admoueatur ſequens ceratum, cui vis ineſt ex alto trahendi.

℞. olei ſupraſcripti ℥ j. terebinthinæ venet. ℥ ß. diachylonis albi cum gummis, ʒ x. ammoniac. bdelij in aceto diſſolutorum, an. ʒ ij. reſin. pini, gummi elenij, picis naualis an. ʒ v. ceræ quod ſufficit, fiat ceratum ſatis molle, nunc his, nunc illis remediis in punctura neruorum, cum delectu & iudicio variè vtendum, pro ipſorum conditione, more, altitudine, atque læſorum corporum temperamento & habitu. Quòd ſi præſidiis eiuſmodi non miteſcat dolor, ſed exacerbetur potius cum partis affectæ inflammatione, labrorum vulneris tumore, & ſeroſæ, tenuis atque virulentæ ſaniei exudatione, oleum feruens affundendum eſt, eóque imbuto linteo ſpatulæ extremo alligato ter aut quater contingenda non modò vulneris ſuperficies, ſed & imum eius fundum. Hoc enim tãquam cauterio inuſtis neruo, tendine aut membrana ſenſus adimitur, proindéque dolor leuatur: ſic in acutiſſimis dentium carie perforatorum, doloribus certiſſimum anodynum eſt, ferri candentis ad radicum ima depreſſio, vel olei de vitriolo ſeu calchanto, vel aquæ vitæ affuſio ex bombace: exuſto enim qui in radicem inſeritur neruo, ſenſus, vnáque doloris ſenſus tollitur. Sic etiam malignis exedẽtibus, arrodentibus phagædenicis atque obambulantibus vlceribus, quæ ſemper ingens comitatur dolor, admoto eſcharotico, vt aluminis aut mercurij puluere, vel ægyptiaco viribus aucto, dolor ceſſat. Ad hanc praxim ſuperiorúmque remediorum vſum quò ſit inſtructior tyro Chirurgus, viſum eſt ſequentem hiſtoriam propter recentem adhuc rei geſtæ, & laudatiſſimi principis iucundam mihi memoriam attexere. B

Quæ neruorum vulnera inurẽda.

Anodynũ certum ad dentium dolores.

Eſcharotica ſerpentibus vlceribus cur apprimenda.

Hiſtoria celebris.

Carolo nono Gallorum Regi febricitanti, ſanguinis detractio de domini Capellani & Caſtellani Medicorum regiorum ſententia, præſcripta eſt: ad quam celebrandam vocatus eſt Chirurgus eius operis gloria famatiſſimus: ſed is cùm fortè fortuna neruum pro vena pupugiſſet, exclamauit Rex, dolorem ſe eò loci ingentem percipere. Tum ego edixi vt extemplo vincula ſoluerentur, aliàs breui in altum tumorem actum iri brachium. Sed cùm id ſegnius fieret, ecce tumor inuaſit brachium, cum contractione tanta, vt flectendi aut exporrigendi non eſſet libertas, dolor verò ſæuus non punctam modò particulam, ſed & totum membrum habebat. Ego verò pro tempore & re nata, ſtatim vulneri emplaſtrum ex baſilicone, quòd ipſius agglutinationem remoraretur, impoſui: hincque toti brachio diplomata lintea oxicrato imbuta, inſuper inducta faſcia expulſiua, quæ à carpo initio ducto in ſummum humeri articulum deſinens, ſanguinem, ſpiritúſque fluxionis & inflammationis metu compelleret. His factis ſeceſſimus, prouiſuri quid facto eſſet opus, tum ad dolorem ſedandum, tum ad reliqua ſymptomata auertenda, quæ neruis punctis ſuperuenire ſolent. Rogatus, ſentẽtiam dixi, meo iudicio melius nihil fieri poſſe, quàm ſi illicò oleum de terebinthina calens cum aqua vitæ in vulnus affunderetur. Toti verò brachio emplaſtrum diachalciteos in aceto & oleo roſaceo diſſolutum induceretur, obuoluta inſuper faſcia, cuius iam meminimus, expulſiua. Oleo enim & aquæ vitæ vim ineſſe, in vulneris fundũ penetrandi, ſeroſiq; humoris ac virulenti, qui ex nerui puncti ſubſtantia exudabat, exhauriendi & reſiccandi: doloris præterea ſedandi, calore illo qui ipſis actu inerat. Emplaſtro verò diachalciteos facultatem adeſſe eius qui iam in brachium influxiſſet humoris reſoluendi, & noui aduenæ aditu & influxu prohibendi. Faſciam eiuſmodi eſſe quæ roborandis moderata conſtrictione muſculis, exprimendíſque & repellendis in partes ſupernas qui iam influxerant humoribus, his verò qui influxuri erant aditu & ingreſſu arcendis ſufficeret. Probato à Medicis verbo & opere, conſilio, dolor mitior factus eſt. Reſtabat in parte humor, cui reſoluendo & deſiccando adhibitum eſt ſequens remedium. C D

Cataplaſma diſcutiens & deſiccans.

℞. far. hord. & orobi an. ℥ ij. flor. chamem. & melilot. an. p. ij. butyr. recentis ſine ſale ℥ j. ß. lixiuij barbi tonſoris quod ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis. His remediis generoſiſſimus Rex tandem poſt trimeſtre ſpatium ſanatus eſt, ſic vt vitiatæ actionis

A nis in parte læſa veſtigia nulla ſupereſſent. At ſi quando doloris tanta fuerit contuma-
cia, vt ſic quidem miteſcat, imò etiam conuulſionis impendentis metus adſit, ſatius e-
rit ſeu neruum ſeu tendinem, ſeu membranam penitus reſcindere, quàm lethiferę cõ-
uulſionis periculo ęgrum exponere: ſic quidem parti actio propria deperit, at toti cor-
pori vita conſeruatur: ita enim & communi conſilio ſtatueramus, ſi qui Regem affli-
gebat dolor præſcriptis remediis non cederet, vel oleum feruens affundere, vel neruũ
ipſum in totum reſcindere. Nomarchæ enim Cortinæ, in ſanctę Crucis vico commo- *Hiſtoria.*
rantis, recens adhuc & triſtis memoria verſabatur ante oculos, quæ ex malè ſecta ve-
na in brachij gangrænam ſphacelúmque incidit, vnde tandem è vita exceſſit, quod ſu-
praſcriptis auxiliis illi prouiſum non eſſet. Abſtinendum tamen à validioribus illis re-
mediis, quando punctus neruus nudus extiterit: hinc enim doloris incrementum &
grauiorum ſymptomatum acceſſio fieret. Quare vt ante admonui mitiora erunt ad-
mouenda, quæ humorem ſeroſum deſiccare poſſint citra morſum, quorum hîc refri-
care memoriam propoſitis exemplis non pigebit.

B ℞. terebinth. venet. in aqua roſar. lotæ, ℥ ij. boli. armen. ſubtiliter pulueriſati, ʒ ij.
incorporentur ſimul. In hoc etiam caſu excellit balſamum noſtrum, & quod ſequi-
tur Vigonij.

℞. olei roſar. omphacini. ℥ j ß. olei de terebinth. ʒ iij. ſucci plantag. ℥ ß. ſemin. hy- *Balſamum*
periconis aliquantulum contriti, m. ß. tuthiæ præparatæ ℥ iij. calcis decies lotæ cum *anodynum*
aqua plantagin. ʒ ij. antimonij ʒ j. ſepi hircini & vitulini, an. ʒ v. vermium terreſtrium *& ſarcoti-*
cum vino lotorũ ℥ j. ß. bulliãt omnia ſimul, dempta tuthia in cyatho decoctionis hor- *cum.*
dei ad conſumptionem aquæ & vini, colentur, rurſúmque igni admoueantur, adden-
do tuthiam, & fiat linimentum cum cera alba, & ʒ ß. croci. Hoc linimentum dolorem
demulcet, nudatiſque neruis carnem inducit. Hæc punctorum neruorum curatio, cũ
delectu & iudicio partium ſeruata proportione, ad tendines membranáſque compũ-
ctas transferri poteſt. Generale verò & commune omnibus erit, vt neruoſa omnia cor- *Generalis*
pora quacunque ratione affliguntur, conſoleris litu ex oleis calidis, cuiuſmodi eſt lau- *regula ad*
rinum, liliaceum, de vermibus, de ſaluia, alióve ſimili remedio admoto, ipſorum ori- *omnia vul-*
C ginibus & aditibus inſignioribus, vt origini ſpinalis medullæ, alis & inguinibus. Nec *nera omniũ*
verò prætereundum hoc loco arbitror eſſe affectum, qui in craſſum illum calcis ten- *neruoſarum*
dinem, de quo ante diximus, cadere ſolet. Is enim leui ſæpè occaſione, vt leuiculo ſal- *partium.*
tu, incerti & vacillantis pedis ingreſſu, aſcenſu in equum, vel fruſtrato vel rapidiore,
dilaniatur & dilaceratur, ſine iniuriæ vel ſolutionis continui vllo in ſupertexta cute
iudicio. Cùm is caſus contingit ſtrepitus tanquam verberati flagello aëris exauditur,
ſupra calcem, qua parte dilaceratus eſt tendo, depreſſa cauitas tactu percipitur, dolor *Signa.*
in parte ingens diuexat, incedendi facultas adimitur. Sanatur id malum longa in lecto
mora & quiete, repellentibus per morbi initia admotis parti affectæ, metu grauiorum *Curatio.*
ſymptomatum. Hinc emplaſtro nigro vel diachalciteos, vel alio ſimili prout poſcet
neceſſitas: nec tamen hinc certam ſalutem, vel ſanitatem perfectam, nobis, vel ægris
polliceri debemus. Contrà ab initio morbi prædicendũ nunquam futurum, quin ma-
li reliquiæ ſuperſint, nempe depreſſio partis affectæ, & actionis inceſſúſq; deprauatio:
non enim tendinis illius rupti vel laxati propter craſſitiem & contumaciam extrema
D facilè ſibi adiungi, aut adiuncta vniri poſſunt.

De vulneribus Articulorum. CAP. XXXIX.

QVIA Articulorum vulnera proprium aliquid habent & peculiare, ſu-
pra communem vulnerum neruorum naturam, propterea particula-
ris tractatus de ipſis fuit inſtituendus. Sunt verò hæc ſemper pericu-
loſa, vt plurimùm verò lethalia propter aponeuroſes & tendines mem- *Cur mali-*
braneos quibus vinciuntur & cinguntur, quibúſque nerui inſeruntur: *gna ſunt ar*
quo fit, vt eiuſmodi partium exquiſitus ſenſus maligna ſymptomata facilè inuehat, *ticulorum*
præſertim verò ſi vulnus internam, & vt loquuntur, domeſticam ipſorum partem oc- *vulnera.*
cupet, vt alas, flexum cubiti, carpum interiorem, & poplitem, propter inſignes eo lo-
co venas, arterias & neruos, quorum omnium ſoluta cõtinuitas hæmorrhagiam, do-
lorem acutum, & alia maligna accidentia inuehit: quorum ſingulis pro cuiuſque

natura & conditione eſt occurrendum, vt hæmorrhagiæ his quæ ſanguinem ſiſtunt: A

Curatio.

dolori anodynis. Si vulnere facta diuiſio fuerit inſignis, ſutura diſtractæ partes ſibi admouebuntur, relicto in parte decliuiore orificio, per quod ſaniei ſit effluxus. Huic ſequens ſuturæ affundatur puluiſculus à Vigonio præſcriptus.

℞. thur. ſanguin. dracon. bol. armen. & terræ ſigillatæ an. ℥ ij. aloës, maſtich. an. ʒ j. fiat puluis ſubtilis. Inde repellens medicamentum articulo circumponẽdum ex ouorum albuminibus, pauco oleo roſato, bolo, maſtiche, & farina hordei. Peniculi ſi neceſſarius videbitur vſus, breue admodum id ſit, & pro vulneris ratione craſſum, ne dolorem inducat, ac præterea inunctum digeſtiuo ex oui vitello, roſa, terebinthina lota, & pauco croco. Quòd ſi breuius, ſtrictiúſque fuerit vulnus, dilatabitur, ſi præſens id poſcat neceſſitas, quò liber adſit humoribus effluxus, quos dolor in partem attraxit. Quies parti imperanda eſt, & à frigore, relaxantium, emollientium, humectantium, oleoſorúmque medicamentorum vſu cauendum, niſi fortè doloris acrioris ſedandi cogat neceſſitas: nam è contrario adſtringentia & deſiccantia conueniunt, cuiuſmodi eſt cataplaſma ſequens. B

Cataplaſma adſtringens & deſiccans.

℞. furfur. macri, farin. hordei & fabar. an. ℥ iiij. florum chamem. & melil. an. m. ß. terebinth. ℥ iij. mellis cõmun. ℥ ij. olei myrtin. ℥ j. oximelitis vel oxicrati, vel lixiuij cõmunis quãtum ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis: vel ex fæce vini, furfure frumentaceo, puluere corticis querni, nucibus cupreſſi, gallarum & terebinthina concinnabitur, aliiſque ſimilibus, quibus vis ineſt adſtringendi, roborandi & deſiccandi, atque adeò doloris ſedandi, & arcendorum influxu humorum. Quod ſequitur medicamentum adſtringens eſt & agglutinatiuum.

℞. terebinth. venet. ℥ ij. aquæ vitæ parum, pulueris maſtichis, aloës, myrrh. boli armen. an. ℈ ij. Salubris & hic etiam erit vſus balſami noſtri, ſi tantùm deſiccantis ſine morſu pulueris addas, quantum res feret. A frigore diligenter cauendum edixi, & nũc iterùm edico: nam omnibus quidem, maximè verò partium neruoſarum vulneribus atque vlceribus eſt inimicum: hinc eſt quod multi ab exiguis vulneribus hyeme intereunt, qui ex iiſdem maioribus æſtate conualeſcerent. Frigidum enim Hippocratis

Aphor. 20 ſect. 5.

ſententia, vlceribus mordax, cutem obdurat, dolorem inſupurabilem, caloris natiui C extinctionem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulſiones & diſtentiones.

Qualia excrementa manent ab vlceribus articulorũ.

Cæterùm varia ab articulorum vulneribus funduntur excrementa, maximè verò albuginea & mucoſa, aliàs etiam liquida, quæ omnia humoris eiuſmodi partium alimẽtarij naturam redolent. Nam cuique parti ſuum veluti balſamum eſt nutriendæ & tuendæ ipſi idoneum: quod ab eadem per vulnera effluit, quemadmodum ex vitium ſarmentis cùm putantur radicalis illa ſaliua ſeu ſtacte, ex quo etiam callus fracturis obducitur. Arguit verò mucoſus eiuſmodi & albugineus, ac tanquam glacie lentus, piger, ab articulis vulneratis dimanans humor, partis frigidam intemperiem, quæ dolorem parit, remediis potentia tantùm calidis indomabilem. Quare ad eam corrigẽdam actu calida admouenda ſunt, vt bubulæ aut ſuillæ veſicæ decocto diſcutiente ſemiplenæ, candentes lateres in vino extincti.

Cur actu calida admouenda articulis vulneratis.

Calor eiuſmodi actu exiſtens, naturam promouet ad coquendum & diſcutiendum humorem illum excrementitium qui articulis impactus eſt, ipſorúmque habitum roborat: quæ omnia hîc valdè neceſſaria ſunt, quia articulorum calor natiuus adeò debilis eſt, vt vix poſſit medicamentorum D vim in actum proferre, niſi aliunde à medicamentis actu calidis auxilium venerit.

De artuum vulneratorum ſitu et figura.

Neque verò figuræ ſitúſque partis poſtrema Chirurgo cura eſſe debet, vitioſus enim ſitus prauorum ſymptomatum incrementum facit, & parti ipſi, ſanato vulnere, obliquitatem, rigiditatem, & contractionem inemendabilem, inferre ſolet: in quod vitiũ ne incurrat, quæ nunc dicturi ſumus obſeruabit, & vſurpabit diligenter. Si anticam humeri partem vulnus obſideat, Alæ diploma craſſius ſubiiciendum eſt, & mitella brachiũ inuoluendũ, ſic vt ea cubitum ſuſtineat, ſuſtentétq; maximè: atque ita caput humeri ſurſum altius excitetur, ex quo fœlicior & velocior agglutinatio & cõſolidatio cõſequatur. Si ima pars vulnerata fuerit, cùm primũ natura carnẽ reponet, & vulneris oras cõmittet, imperandũ ægro, vt brachiũ ex interuallis in varias partes commoueat & exagitet: nam id ſi omiſſum aut negligentius factũ fuerit cicatrice inducta rigidius & minus ad omnẽ motum ſequax, habileq; brachium fiet: imò etiam pericu-

Anchiloſis

lum non leue imminet, ne anchiloſis conſequatur. Si vulnus cubiti articulum occupet, media figura, ea nempe quæ neque arctius ſtringit, & inflectit, neque rigidius exporrigit,

A exporrigit, brachium collocabitur & colligabitur: aliàs cicatrice obducta vitium erit, vel in contractione, vel in extenſione, cùm vulnus carpo, vel articulis digitorum, ſeu interna ſeu externa parte impactum eſt, ſemiflexa manus continenda eſt, vola ipſius pila aſſiduè circumlata. Si enim recti & rigidius exporrecti digiti contineantur, cicatrice inducta ad capiendum, quod ipſorum peculiare munus eſt, inhabiles fient. At etſi poſt inductam cicatricem ſemiflexa maneat, haud magnum inde ægrum manet incommodum: nam & ſic manu vti ad diuerſa inſtrumenta capienda & tractanda, vt enſem, haſtam, freni equini lora, & multa alia poterit. Si coxæ articulus vulneratus fuerit, ita collocandus erit æger, vt os femoris in iſchij cauitate ſemper contineatur, ac ne vnguem latum inde cōmoueatur, quod fiet diplomatis linteis & faſciis, vt decet circumpoſitis atque decubitu in ſpinam dorſi. Cùm vulnus cicatrice obduci incipiet variis motibus femur concitabit æger, ne per anchiloſim femoris caput ad iſchij cauitatem adhæreſcat, quemadmodum in brachio diximus. In vulnere articuli, genu, crus figura rectâ collocandum, ſi modò claudicatis periculum vitare velit æger. Pe-
B dis & digitorum articulis vulneratis, partes illæ neque curuo neque inflexo ſitu collocabuntur: aliàs haud facilis futurus eſt ægro ingreſſus. Denique pedis & cruris decubitus, brachij & manus decubitui eſt planè contrarius.

De totius cruris vulnerati ſitu.

De Ligamentorum vulneribus. CAP. XL.

LIGAMENTORVM vulnera, præter communem neruorum curandorum rationem & regulam, nihil habent peculiare, niſi quod ad ſui agglutinationem, deſiccationem, & conſolidationem validiora medicamenta flagitant, tum quia ligamentales partes duriores exiſtunt, & ſicciores, tum quia ſenſu careant. Ergo neruorum, articulorúmque deſcripta ante curatio in hæc vulnera transferenda venit: ſunt enim vtrobique medicamenta eadem ſpecie: ſed hîc gradu & viribus ſiccandi auctiora eſſe debēt. Symptomatum omnium ſuperuenientium contemplatio & curatio, capite De Neruoſarum partiū vul-
C neribus curandis confecta eſt: vt hîc nihil ſit neceſſe de illis quicquam dicere: illinc enim haurias licet ad ſatietatem. Quare hoc tandem loco tractatui de Vulneribus finem imponemus, atque Deo bonorum omnium authori & largitori immortales gratias, pro fœlici laborum noſtrorum curſu, habebimus, precabimúrque, vt quæ ſuperſunt reliqua pari fauore proſequi, & ad optatum, vtilémque mortalium ſaluti & incolumitati exitum perducere velit.

Ligamenta neruis ſicciora, porrò inſenſibilia

FINIS LIBRI IX. DE VVLNERIBVS PARTICVLARIBVS.

A

DE VVLNERIBVS, SCLOPO, aliiſque igniariis machinis, & telorum omni genere illiſ[illegible]

B

LIBER DECIMVS.

PRÆFATIO.

DE machinarum igniuomarum ortu, incremento, & pernicie quid ſentirem, viſum eſt hîc proloqui, quòd hinc multum ornamenti toti meo operi acceſſurum ſperarem: tum vt Lectorem his tãquam præmiſſis cupediis, ad ſequentes pulueris bombardici nidore defrictas epulas ineſcarem. Sic enim vnde bellicis tormentis initium fuerit, quàm varios habitus cultúſque ab humilibus admodum & obſcuris initiis orta acceperint, & quàm pernicioſus humano generi horum exiſtat vſus, omnibus conſtabit.

Lib. 2. de inuent. rer.

C

Polydorus Vergilius tradit, nouitij inuenti, quæ Bombardam vocant, inuentorem extitiſſe Germanici ſanguinis ignobilem alioqui hominem, hac inductum occaſione. Aſſeruabat ille alios quoſdam & certos in vſus in mortario puluerem, qui inde à principe & nouo munere Bombardicus eſt cognominatus, operculo lapideo tegebatur puluis: contigit ergo vt dum ſemina flammæ abſtruſa in venis ſilicis chalybe igniario excuderet, fortè ſcintilla in mortarium inſiliret, extemplo puluis igneſcens lapideum illud corpus in altum excuſſit: obſtupuit ille rei & effectus nouitate: ſimúlque ignotas antea pulueris vires annotauit, adeò vt earum in exigua canna ferrea ad conceptum animo finem affabrefacta periculum faceret. Cùm omnia votis reſpõderent, machinę vſum Venetis in illo bello primùm oſtendit, quod circa foſſam Clodiam eſt cum Genuenſibus geſtum, anno à natali Saluatoris octogeſimo ſupra mileſimum & trecenteſimum. Quanquam Petri Meſſiæ ſententia debet huius inuentionis antiquior eſſe origo: nam in Alphonſi vndecimi Caſtellæ Regis qui Argeziras inſulas ſubegit, chronicis legitur, ipſo Metropolim obſidente anno Domini 1343. Mauros obſeſſos quædã velut tonitrua in oppugnatores ex mortariis ferreis cõtorſiſſe. Sed & multò ante quadringentis ſcilicet annis ac plus eò, in eius Alphonſi qui Toletum ſubegit Chronicis à Petro Legionenſi Epiſcopo exaratis legimus, in pugna quadam nauali quæ fuit Tuniciorum Regi aduerſus Maurum Regem Iſpalis, cuius partes Alphonſus rex tuebatur, Tunicios ex doliaribus quibuſdam machinis, ſeu cannis ferreis ignita fulmina in hoſtes cum multo bombo detonuiſſe: quod ipſum non aliud quicquam eſſe potuit, quàm bombarda noſtra bellica, etſi eò artificij, operis, atque perfectionis quo nunc viſitur nondum perueniſſet.

Cap. 8. pri. part. var. lect.

D

Tam lethiferæ machinæ repertor pro mercede, opinor, accepit, vt nomen ſuum perpetuæ ignorantiæ tenebris occultaretur, tanquam indigniſſimus, vel hoc vno perencioſiſſimo inuento, omni poſteritatis memoria. Quanquam Andreas Theuetus, in ea quam ſuperioribus annis edidit Coſmographia, vbi de Sueuis Germaniæ populis loquitur, profert ex authoritate & fide veteris cuiuſdam manuſcripti Codicis, Germanum huius tormenti bellici inuentorem, profeſſione Monachum & Philoſophum

Author bombardæ bellicæ.

A phum ſeu Chymiſtam extitiſſe,Friburgo natum,nomine Cōſtantini Anelzen. Quic-
quid ſit id machinæ genus bombardæ appellatione donatum eſt, à ſonoro quod edit
murmure,quod Græci & Latini per onomatopœiam *Bombum* vocant. Subſequenti-
bus inde ſeculis,rudi illi & impollito inuento multum tempus, multúmque ars,ſed
multa in primis hominum addidit malitia. Primùm enim quod ad materiam ſpectat
ferro,æs,cuprum & orichalcum ſucceſſêre,metalla longè tractabiliora,magis fuſilia,
&rubigini minus obnoxia. Hinc quod ad formam attinet,rudis illa,indigeſtáque,ſeu
doliaris,ſeu mortaria moles,mille prope artes accepit,in mille figuras artificioſè mu-
tata eſt,eouſque vt etiam fatalis illa machina in rotas ſcanderet:vt ſic non ſolùm ex e-
ditiore loco, ſed & rapidiore quaſi impetu in humani generis ruinam curreret: cùm
prima illa & rudia mortaria, nec arbitraria agilitate tractabilia, nec ſolo ferri & ignis
in noſtram perniciem vomitu ſatis crudelia viderentur. Hinc manarunt Muralium
cannarum horribilia illa monſtra,Diploidum,Adulterinarum,Pegaſæarum,Campe-
ſtrium:hinc ferales & furiatæ feræ Colubrinæ,Serpentinæ,Baſiliſci, Hyeraces, Acci-
B pitres,Falconelli:hinc præſentis mortis Occentrices,illæ Tibiæ & Organa: omnia &
bellica tormenta,& gallica nomina,non modò à figura & operis conformatione, ſed
multò magis à crudelitate & effectus ſimilitudine ducta. In quo certè maiorum no-
ſtrorum qui eiuſmodi rebus nomina accommodatè ad ipſorū naturam impoſuerunt,
ſatis nequeo mirari ſapientiam:vt qui ea duxerint,non modò à feris omnium rapidiſ-
ſimis,cuiuſmodi ſunt Hierax & Accipiter,ſed & humano generi infenſiſſimis,quales
ſunt Serpens,Coluber & Baſiliſcus. Planè vt intelligeremus non in alium vſum deſti-
natas,non alio conſilio inuentas fuiſſe eiuſmodi machinas, niſi vt illarum pernicie ad
humani generis citam & crudelem interneccionem abuti liceret,vt vel ſolo audito no-
mine,tam capitalem vitæ noſtræ peſtem deteſtaremur & abhorreremus. Mitto alias
huius generis machinas mole quidem minores,at viribus& atrocitate eò pernicioſio-
res,quòd vitam noſtram propius inuadūt, & cominus,ac proditoriè,nihil hoſtile co-
gitantes & metuentes occupare poſſunt:ſic vt vix vlla ictus declinandi adſit facultas:
cuiuſmodi exiſtunt Lacertæ, Scorpij, & alia huius generis manuaria tormenta, quæ
C propter breuitatem femoralium loculis recondere licet, quò clāculum & momento
deprompta oſcitantes & ſecuros opprimant. Medium inter eiuſmodi machinas tenēt
manuales ſclopi,qui vulgò humeris circumferuntur:Sclopi vncinati,quos niſi ad fu-
ſtem præligatos diſplodere non licet. Sclopi pectorales, quos non è gena,ſed tantùm
è pectore torquere fas eſt,propter machinæ pōdus & breuitatem. Quæ omnia ad Fe-
rentariorum peditum & Hipposclopiſtarū,omninóque leuis armaturæ militum, cō-
moditatem ſunt inuenta, vt his ferales,plombeáſque glandes & ſimilis materiæ lethi-
fera tragemata euibrare liceret. Hāc mediæ machinæ ſpeciem Latini generali nomi-
ne Sclopum dixerunt,nomine efficto per imitationem,tum ſoni,tum ſermonis Itali-
ci,Sclopeterium enim dicunt:Gallis Arcus-buzius dicta eſt, nomine pariter ab Italis
mutuato:propter foramen,quo ignis in illecebra ellychnio excitatus,penitius in can-
nam ſubit. Nam foramen Italis Buzio dicitur, arcus verò nominatur, quòd eum ho-
die locum in re militari hæc machina obtineat,quem olim arcus:& certè vt tum ſagi-
tarij,ſic hodie ſclopetarij in aciei fronte collocantur. Ex eadem illa carnificina nobis
D prodierunt Cuniculi,tum recti quibus adorimur, tum tranſuerſi quibus hoſtium cu-
niculos excipimus:ſuffoſſiones,vrceoli,pyrophori,ſagittę,lāceæ,& arcubaliſtæ ignia-
riæ,internecina & igniuoma dolia, folliculi, ductus ignis illecebris clanculum con-
ſperſi,ignes miſſiles,faſciculi ardentes,circuli, mala punica, granata,ſimileſque om-
nes pyrotecæ,& igniariæ machinæ, quæ ignis fomitibus & ſuccendiculis furtim far-
ctæ à propugnatoribus in oppugnatorum caſtra & corpora immiſſæ, ipſo vibrationis
impetu facilè igneſcunt. Miſerrimum omnino & pernicioſiſſimum inuenti genus,
quo ſæpè malè cautorum hominum myriadas ſub defoſſis à ſe cuniculis & hypogæis
pyrij,ſeu bombardici pulueris & ſimilium ignis fomituum incenſione defrictas, de-
flendo ſpectaculo intuemur:aliàs in ipſo conflictus ardore fortiſſimos milites eiuſmo-
di igniariarū machinarū aliqua afflatos,lorica implicitos vri & cōflagrare,aquis neu-
tiquam eiuſmodi ignis furente,& populabūdo impetu crudeliſſimè per corpora & vi-
ſcera graſſantis,ardorem compeſcere & reſtringere valentibus. Adeò non ſatis erat &
ferrum & ignes in hominum perniciem armaſſe,niſi quò celerior eſſet ictus,velut pē-
nis & pinnulis arma illa inſtruxiſſemus, quò rapidius in vitam noſtram inuolarent,

Ratio nominis.

Materia tormentorum bellicorum.

Figura varia.

Species.

Manuariorum tormētorum pernicies.

Sclopi manuarij deſcriptio.

De cuniculis ſeu ſuffoſſionibus.

De miſſilibus igniariis machinis.

alis falcatæ iam morti additis quò ocius hominem cuius conſeruandi gratia, omnia A
quæ orbe tenẽtur condita à Deo ſunt, opprimeret. Profectò cùm apud me repeto ma-

Comparatio veterum machinarũ bellicarum cum hodiernis.

chinarum bellicarum genera omnia quibus Veteres vtebantur, ſeu in conflictu & a-
cie ad pugnam inſtructa, vt arcus, tela, arcubaliſtas, fundas, ſeu in vrbibus oppu-
gnandis & muris quatiendis, vt arietes, equos, vineas, teſtudines, baliſtas, pue-
riles quoſdam ludos, iocóſque ad ea quæ commemorata ſunt contentione facta, vide-
re videor. Sunt enim eiuſmodi hodierna hæc, vt omnia quæ dici vel fingi poſſunt in-
ſtructiſſima & crudeliſſima operis ſpecie, apparatu & crudelitate facilè ſuperent.
Quid enim in toto orbe, fulgure, tonitru & fulmine horrendum magis & formidolo-
ſum cogitari poteſt? Et tamen fulminis pernicies ad hanc feralium machinarum diri-
tatem, vix quicquam æſtimanda eſt, quod comparatione facta effectuum vtriuſque,

Plin. lib. 2. cap. 54.

facilè innoteſcet: vnum animal hominem non ſemper extinguit fulmen: cætera, quæ
modò fulmini obnoxia ſint, illicò. Hunc videlicet natura tribuẽte honorem, cùm tot
belluæ viribus præſtent. Omnia enim contrarias incubant in partes: homo niſi cõuer-
tatur vi percuſſus non expirat. At igniuomæ hæ machinæ non magis homini quàm B
cæteris animantibus obuiis parcunt, atque ſine diſcrimine vndecunque veniant, qua-

Remedia aduerſum fulmina. Plin. lib. 2. cap 55.

cunque impulſæ ferantur, quomodocunque attingant, necant. Multa ſunt, plura fe-
runtur aduerſus fulmina remedia: nam præter carmina quibus incantari & auerti illa
poſſe veteres rebantur Romani, nunquam quinque altius pedibus deſcendunt in ter-
ram: ideò pauidi, altiores ſpecus tutiſſimas putant. Ex his quæ terra gignuntur, lauri
fruticem non iciunt, ídque ipſum eſt cur olim, & etiam num hodie victoriæ index, &

Tranqui. in Tiber.

argumentum habetur. Quare Tiberius Cæſar, Deorum alioqui & religionum con-
temptor, vt qui fato omnia ferri Mathematicis diſciplinis impenſè imbutus crederet,
tonitrua tamen cùm prętermodum expaueſceret, turbatiore cœlo nunquam non co-
ronam lauream ceruice geſtauit, quod fulmine afflari negetur id frondis genus. Nar-
rantur nonnulli tabernacula è pellibus belluarum, quas Vitulos appellant ſibi exci-
taſſe, quoniam hoc ſolum animal ex marinis non percutiat, ſicut nec ex volucribus
Aquilam, quæ ab hoc armiger Iouis fingitur. At cõtra catapultarum igniariarum im-
petus nihil concepta verba, nihil carmina, nihil victrix laurus, nihil vitulus marinus, C
nihil aquila, nihil quicquam prodeſt: imò ne oppoſitus quidem decempedalis murus.

Cannarum muralium vis indomabilis.

Denique tormentorum æneorum ſupra tonitrua vim indomabilem hoc arguit, quòd
hæc nolarum & tintinabulorum ſono & ſtrepitu, tubarum clangore, lebetum æreorũ
tinnitu: imò etiam ipſo tormentorum eiuſmodi æneorum murmure, diſpergi & vane-
ſcere poſſunt: nempe nubibus, quarum colliſione & pugna tonitru excitatur vehemẽ-
ti illa aëris agitatione, diſſipatis, aut lõgius in remotiſſimas cœli regiones depulſis. At
illorũ ſemel citatus furor nullo molimine ſiſtitur, nullo remedio lenitur. Vt anni quæ-
dam tempeſtates, ſic & terræ quædam exiſtunt regiones, per quas vel rarò, vel haud
omnino tonitrua exaudiuntur. Hyeme enim & æſtate rara ſunt fulmina, contrariis
de cauſis: quoniam hyeme denſatus aër nubiũ craſſiore corio ſpiſſatur, omniſque ter-

Plin. lib. 2. cap. 50.

rarum exhalatio rigens ac gelida, quicquid accipit ignei vaporis extinguit. Quę ratio
immunem Scythiam, & circa rigentia à fulminũ caſu præſtat: & è diuerſo nimius ar-
dor Ægyptum. Siquidem calidi ſicciq; halitus terræ raras admodum tenuéſque & in-
firmas denſantur in nubes. At vt inuentum, ſic & pernicies tempeſtáſque cannarũ mu- D
raliũ, tãquam peſtifera quædã lues in omnes orbis plagas hodie effuſa bacchatur, nul-
lóq; non tempore cœlũ eorũ queſtibus reſonat, quos huius tormẽti vis perculerit, vel
etiã afflarit. Tonitru vnicũ ferè habet ictũ, fulmen vnicũ: illóq; ferè ictu vnũ ex infini-
ta hominũ turba attingit: at igniuoma machina vna vnius globi diſploſione centũ ho-
mines atterere & opprimere poteſt. Fulmen vt res eſt naturalis, caſu illabitur, nunc in

Fragor muralis cannæ & ictus ſimul ſunt tempore.

præcelſam quercũ, nunc in altũ montis cacumẽ, nunc in cœlo æquatã turrim, rarò in
hominẽ: at feralis hæc canna hominis malitia & ductu tẽperata, vnicũ hominẽ appe-
tit, vnicũ hunc ſcopũ ſibi proponit, in vnum hunc è multis rerũ millibus collimat, &
miſſiles globos dirigit. Fulmẽ tonitrus ſui fragore, tanquam quodã prodromo aliquo
ante tẽporis ſpatio futurã tempeſtatẽ prænuntiat: at, quod caput mali eſt, phlegetõtea
hæc machina obmurmurãdo ferit, & feriẽdo obmurmurat, vno eodemq; momento
globũ lethiferũ in pectus & horrendũ murmur in aurẽ immittens. Iure ergo omnes tã
pernicialis machinę authorẽ execramur: cõtra laudibus in cœlũ eos tollimus, qui vel
verbis & ſanctis cohortationibus reges ab eius vſu reuocare conantur, vel ſcriptis &
opere

A opere idonea remedia vulneribus hac machina inflictis adhibere conatur. Quæ me res impulit vt de hac materia ferè inter Gallos primus ſcriberẽ. Sed antequã id faciã, cõmodũ viſum eſt, quò facilior velut ſternatur via, illi quẽ paro de vulneribus ſclopo illiſis, tractui, duos velut apologiſmos pręmittere, quibus erroneas quaſdã opiniones quę multorũ animis inſederunt, arguam & euellã: quòd niſi his reuulſis, mali totius eſſentia & natura intelligi nequeat, nec ignoto ipſi malo remedium, quod ſaltem ſanitatis fructus adferat, apponi. Primus apologiſmus qui lectori dicatur, rationibus & exemplis, curandi rationem à Ioanne Vigonio præſcriptam, qua is vulnera ſclopis illiſa cauſticis inurebat, ratus venenata eſſe, refellit & damnat: eam contra quæ ſuppurantibus inſtituitur tam ſalubrem & mitem eſſe conuincit, quàm quæ à Vigonio inſtituta eſt, erroris & crudelitatis plena exiſtit. Secundus Regi conſecratus, docet eadem illa vulnera, omnis ex ſe veneni eſſe expertia: itaque omnem ipſorum cacoëthiam ex vitio aëris & corporum patientium cacochymia pendere.

Sequentiũ apologiſmorum argumenta.

B

APOLOGISMVS PRIMVS, QVO SCLOPIS illiſa vulnera ambuſtionis opinione liberantur.

ANNO Domini milleſimo quingẽteſimo trigeſimo ſexto, Franciſcus Galliarum rex, à rerum bello & pace geſtarum magnitudine magnus dictus, ingentem exercitum trans Alpes miſit, Annæ Mommorantij equitum & prætorij magiſtri ductu & auſpiciis: tum vt Taurinum annona, præſidio & omni commeatu firmaret, tum vt eius prouinciæ vrbes, à Marchione Guaſto imperatoriarum copiarum legato, captas reciperet: eram ego in
C regio exercitu Chirurgus Monte-iani peditatus ductoris. Cæſariani, armato milite, Suſarum anguſtias, caſtrum Villanum, omnéſque alios aditus completos, occupauerant: vt niſi ſumma vi, ex illis propugnaculis deturbari, niſi ferro viam ſibi aperire regius exercitus, non potuerit. In illo animorum ardore & armorum tanta contentione, multa vtrinque omni quidem telorum genere, ſed ſclopis præſertim accepta & inflicta vulnera fuêre: verum fatebor, quòd nondum animũ meum rerũ Chirurgicarum notitia admodum condiueram: nec dum in vulnerum ſclopo illiſorum curatione verſatus eram. Legerã quidem apud Ioannem Vigonium, vulnera igniariis machinis inflicta, propter pyrium puluerem venenata eſſe: itaque vt ſanentur, oleo ſambucino calentiſſimo, cui nonnihil theriacæ admixtum ſit, inurenda eſſe. Sed cùm nec authori nec remedio magnopere fiderem, quòd ſcirem cauſtica vulneribus ſine ſummo doloris cruciatu, affundi non poſſe, ipſe antequam me illi aleæ committerem, obſeruare volui & oculorum fide addiſcere, nunquid aliud, qui caſtra mecum ſequebantur Chirurgi, ſuper eiuſmodi vulneribus molirentur. Animaduerti
D omnes eandem illam à Vigonio præſcriptam curandi viam terere, ac quam maximè poſſent peniculis atque ſetonibus oleo illo quàm feruentiſſimo vulnera ſclopis illiſa, primo quoque apparatu complere: quæ mihi res animum addidit, vt ipſe quoque idẽ in his qui ſe mihi tradiderant, tentarem. Contigit aliquando vt propter vulneratorum qui tum aderant multitudinem mihi oleum illud deficeret. Itaque cum aliquot adhuc alij reſtarent curandi, coactus fui, ne nihil viderer egiſſe, ac remedio deſertos reliquiſſe, digeſtiuum, quod vocant medicamentum, ex oui vitello, oleo roſaceo & therebinthina paratum, apponere. Inſomnem noctem duxi: ſi quidem angebar animo, méque ſuperioris diei curatio, quam perperam factam putabam, remordebat: veritus, ne ſequenti die vulneris veneno mortuos eos vel moribundos cõperirem, quos cauſtico oleo non inuſſiſſem. Summo igitur mane ſurgo, ægros inuiſo, atque præter ſpem animaduerto eos, quos ſolo digeſtiuo curaueram, doloris vehementia immunes, placidã noctem traduxiſſe, vulneráque inflammationis & tumoris expertia habere, reliquos contra quos feruente oleo inuſſeram, febricitare, dolore atroci cruciari, & circum vulnera tumore. Idem ego cùm multoties in plu-

Li.1.de vul. cap.8.

Fortuna quid poſſit in inuentione remediorum.

ribus aliis expertus eſſem, in animum induxi meum, nunquam vt mihi vel alteri cuiquam ſclopo vulneratos inurendos putarem. Taurini, cùm primum eò venimus, Chirurgus erat, gloria artificioſè & fœliciter curandorum ſclopo illiſorum vulnerum cæteris eminens: eius ideo gratiam per duos annos omni arte demereri ſtudui: quo tandem ex eo ediſcerem cuiuſmodi id eſſet remedij genus, quod balſami inſigni titulo ornabat, quod ipſi tam glorioſum, ægris verò tam fœlix & fauſtum erat: non potui tamen impetrare. Contigit paulo poſt vt Monte-ianus, eius tum prouinciæ prorex, fatis concederet: Chirurgum ergo illum adeo. Edico vitam in illis regionibus mihi acerbam eſſe, illo ſtudiorum meorum tanquam fautore & Mœcenate ſublato: animum eſſe quamprimùm Lutetiam redire, ipſi nec damno dehinc, nec dedecori futurum, ſi me tanta locorum intercapedine diſtractum, remedium illud edoceret. His ille auditis, nihil tum cunctatus eſt. Iuſſit ergo me caninos duos catulos, vermium terreſtrium libram vnam, olei liliacei libras duas, terebinthinæ venetæ vncias ſex, & aquæ vitæ vnciam vnam parare. Me præſente catulos viuos in oleũ illud coniectos incoxit, quouſque carnem oſſa desererent, mox vermes quos antea in vino albo ſuffocauerat, vt illic, fæces terrenas, quas multas in inteſtinis habere ſolent, deponerent, in eodem oleo eouſque feruefecit, quoad elixationis vehementia arefacti, ſuccum omnem ſuum in illo decocto remitterent: mox totum id mantilli tranſmiſit, non admodum arcta facta expreſſione. Colatis ſuccis terebinthinam addidit, denique & aquam vitæ: Deum obteſtatus non aliud ſibi eſſe balſamum, quo vulnera ſclopis inflicta curaret, & ad ſuppurationem perduceret. Hoc me tanquam pretioſiſſimo munere donatum dimiſit, rogans vt id ſecreti magni loco haberem, neque cuiquam patefacerem. Lutetiam reuerſus ſaluto Syluiũ medicinæ profeſſorem Regium doctis omnibus eruditionis raræ, nomine apprimè notum: detinet me ille diutius ſecum vt pranderem, ſciſcitatúrque diligentius ſi quam ego curandorum vulnerum ſclopo inflictorum, & combuſtionum pyrij pulueris occaſione natorum, methodum nouam apud Alpinos obſeruaſſem. Tum ego bombardicum illum puluerem veneni nullatenus participem eſſe adſtruo, quod nihil eorum quæ ipſius ingrediuntur compoſitionem venenatum exiſtat: quæ ratio totum compoſitum veneni ſuſpicione liberare debet: quod rationi illi ſuffragaretur experientia, multos enim viſos à me milites, qui eius pulueris inſignem copiam cum vino haurirent, quod eo potu liberari ſe à malignis ſymptomatibus, cum eſſent vulnerati, perſuaſum haberent, etſi ei perſuaſioni fidem non habeam, quod denique plærique eo puluere vlcera rebellia innoxiè aſpergerent. Quod ad glandes attinet, illas tantũ calorem concipere non poſſe aſſero, vt vim cauſticam nanciſcantur. Ipſas enim ſclopo contra durum ſaxum exploſas, innoxiè manibus ſtatim ab ictu tractari poſſe: quanquam ſaxi alliſione, magis incaluiſſe debuiſſent. Quod ad combuſtiones pyrio puluere impreſſas ſpectat, nullum me remedij genus ſpeciale & proprium obſeruaſſe, quod harum curandarum rationem ab aliis combuſtionibus diuerſam faceret. In quam rem hanc illi narraui hiſtoriam. Coquinarius quidam ex familia Monte-iani ſeruus, deciderat caſu in caldarium oleo tantum nonnõ feruente plenũ, vocatus ego qui ipſum curarẽ, in proximi pharmacopolæ ædes me confero, medicamenta refrigerantia, in his malis vſurpari ſolita, elaturus, aderat ibi fortè vetula quædam vicana mulier, quæ audito quod remedia combuſtioni quærerem, ſuaſit vt primo quoque apparatu, cæpas crudas cum pauco ſale intritas apponerem. Sic enim ampullarum ſeu puſtularum eruptionem certo & probato ſibi pluries experimento impediri. Placuit ergo in ſordiculo illo culinario ſeruo remedij vim experiri. Comperio ſequenti die corporis loca quæ cæpæ attigiſſent ampullarum expertia, reliqua verò quæ non attigiſſent iiſdem extuberantia. Contigit paulo poſt vt Germano cuidam ex Monte-iani ſtipatoribus, ignis in laguncculam puluere pyrio plenam inſiliret: ex quo ille manus, faciémque miſerè vſtulatus eſt, vocatus ego cæpas vt dixi intritas, mediæ faciei appoſui, reliquæ parti remediis ad ambuſta vulgaribus conſului. Secundo apparatu partem cæpis obductam ampullis & excoriatione omnino vacuam animaduerti, altera iiſdem protuberante: ex quo mihi remedij conſtitit fides. Addidi præterea & hoc poſtremò, obſeruaſſe me, eam demum viam, glandibus in corpus impulſis extrahendis eſſe compẽdiariam, quæ ægrum eodem in ſtatu ac ſitu, quo erat cùm vulneratus eſt collocaret. Quæ ego & multa alia hoc opuſculo fuſius expoſita, cùm enarraſſem, rogauit me bonus ſenex

Olei cátellorum deſcriptio.

Cur lauandi vermes.

Puluis bõbardicus minimè venenoſus.

Glãdes ſclopo eliſæ cauſtica vi carent.

Hiſtoria.

Remedium prohibens ampullas in combuſtoribus.

Hiſtoria.

A ſenex, vt meas ea de re cogitationes literis & typis mandarem: quò Vigonij falſa & damnoſa opinio, hominum mentibus eximeretur. Cuius precibus obnixis, cùm eſſem aſſenſus, inſtrumenta multa glandibus, aliiſque peregrinis corpuſculis extrahendis idonea, ſculpenda & efformanda ante omnia curaui. Inde mox typis excuſſum hoc opuſculum anno Domini 1545. primum euulgaui. Id cum populare & gratum multis eſſe intelligerem, placuit ipſum recognitum ſecundo typis mandare, anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo. Tertio denique multis partibus auctum anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto. Multa enim ipſe denuo bella omnia ſequutus, in vrbibus obſeſſis, vt Metis & Hiſdini detentus Chirurgus, multa ſub quinque regibus quibus ſedulam, diligentem & iucundam operam nauaui, notaueram, multa ab experientiſſimis Chirurgis, plura à doctis omnibus Medicis didiſceram, quorum eo nomine familiaritatem & gratiam omni ſemper obſequio & honeſtis artibus ambiui: quò ipſorum conſuetudine & colloquiis fierem doctior & peritior, ſi quid, in hac præſertim B materia & vulnerum ſpecie eſſet, quod me lateret, vel de quo non omnino mihi cõſtaret. Ex quo numero, paucos admodum noui, qui modo quid ſtudio & bellorum experientia in hoc genere operis conſequuti eſſent, qui non cenſerent vulnera ſclopis & igniariis machinis illiſa, ſuppurantibus remediis per initia eſſe curanda: minimè verò feruente & cauſtico oleo. Hoc enim affirmo, quod & illi bono viro tum teſtatus ſum, me permulta vulnera carnoſis partibus ſclopo illiſa, tam curatu facilia animaduertiſſe, quàm ſunt reliqua quæ à rebus cæteris contundentibus fiunt. At quibus in corporis partibus glans obuiam habet oſſa, & neruoſa corpora, tum quia ipſa obnitentia atterit, lacerat, & in minutas partes diffringit, nonmodo qua parte attingit, ſed longius propagato ictus impetu, propterea grauia & multa ſymptomata inuehit, quorum eſt contumax & difficilis, imò ſæpè deſperata ſanatio, in corporibus præſertim cacochymis, tempeſtate cœli & aëris maligna, cuiuſmodi eſt calida & humida ac præfocans adeóque putredini obnoxia, itémque ſæuo gelu ac frigore rigens: qualis morticinio partium oblæſarum infamis eſſe ſolet, quod ipſum contin- C git non modo in vulneribus ſclopo, ſed & quouis alio inſtrumento bellico illiſis, nec modo in oſſeis aut neruoſis particulis, ſed etiam in muſculoſis. Ex quo licet intelligere curandi illam difficultatem, non à vulnerum venenoſa qualitate, aut combuſtione puluere bombardico appreſſa, ſed à corporum patientium malitia, & aëris, cœlique inclementia exiſtere. Cuius rei ampliorem fidem faciet, quod non ita pridem animaduerti in nobili Scoto Comite de Cordon, Domino Dachindô, quem ego iuſſu Reginæ Regis matris curaui. Illi, ſclopo manuario vtrumque femur, illæſo & intacto oſſe, tranſuerberatum fuerat: & tamen trigeſimo ſecundo à vulnere die perfectè ſanatus conualuit: ſic vt nec à vulnere febris, nec vllum aliud ſymptoma ſuperuenerit. Cuius rei teſtes locupletiſſimi ſunt, Archiepiſcopus de Glaſco Scotorum legatus, & qui curæ præerãt Franciſcus Brigardus, & Ioannes Altinus, Medici Doctores: ac præterea Iacobus Guillemeau Regius & Pariſiẽſis Chirurgus, & Egidius Buzeſcotus Chirurgus, qui omnes tam breui tempore conualuiſſe nobilem illum virum mirabantur, nullo remedio quod acrius eſſet appoſito. Quæ eò recitata & præmiſſa D volui, vt intelligerent lectores, me triginta ab hinc annis viam inueniſſe, qua vulnera ſclopo inflicta, ſine oleo feruenti aut acriore vllo alio medicamento curatem: niſi fortè patientium corporum cacochymia, aëris & cœli inclementia maligna ſymptomata ſuperuenirent, quæ id remedij genus præter curandi rationem regularem & ordinariam expoſcerent, quod ipſum, ſequenti Apologiſmo, fuſius demonſtrabitur.

Vulnera ſclopo illiſa ſuppurantibus curãda.

Quid facit difficilem vulnerum ſclopo illiſorum ſanationem.

Hiſtoria.

Quid cogat Chirurgum nonnunquã vti cauſticis in vulnerũ ſclopo illiſorũ curatione.

A

APOLOGISMVS ALTER DE HIS QVÆ à Rothomagenſi expeditione & expugnatione reuerſus Rex Carolus nonus, ex me ſuper vulneribus ſclopo inflictis, quæſiuit.

Ad Fœlicis memoriæ Carolum nonum, Galliarum Regem Chriſtianiſſimum.

Occaſio ſcribendi huius apologiſmi.

QVIA Regiæ maieſtati, Reginæ matri, principi à Rupeſurionenſi, multiſque aliis qui tum aderant principibus, & nobilibus viris viſum eſt, aliquando ex me quærere, quid cauſæ eſſet, cur nobilium & gregariorum militum ſclopo, aliiſque machinis bellicis vulneratorum B pars longè maxima, fruſtra omnino adhibitis remediis, vel interirent, vel vix & multo labore ex vulneribus reſurgerent, etſi illa non admodum magna viderentur, nihilque ex arte agendorum vocati Chirurgi omitterent: auſus ſum, & hunc velut Apologiſmum opuſculo illi, quod de vulnerum ſclopo inflictorũ curatione meditor, præmittere, vt principum multorúmque nobilium deſideriis, tum vt expectationi de me, & primarij Chirurgi Regij muneri, quod mihi ab Henrico ſecundo collatum, Carolus nonus, tanto patre digniſſimus filius, confirmauerat, ſatisfacerem. Nec dubito quin plerique qui ſuis nimium fidunt iudiciis, neque res ipſas penitus explorant, mirentur, & ab omni ratione procul remotum putent, quod ego à maiorum veſtigiis, penitúſque olim infixis opinionibus diſcedens, ab ea ſententia longè abſim, quæ vulnerum ſclopo illiſorum cacoëthiæ cauſam in venenum puluere pyrio in corpus illatum, vel glandibus dum temperantur & concinnantur admixtum conferendum cenſet. Tamen ſi, quod verè hominis eſt, rationes meas diligentius expendere velit, vnà id quod ſentio probabunt, vel ſaltem id meum incœptum, quod communis vtilitatis cauſa à me ſuſcipitur, neutiquam condemnandum vel contemnendum putabant. Faciam enim rationibus firmiſſimis ex veterum & Philoſophorum & Medicorum commentariis depromptis, ac certis præterea meis, aliorúmque Chirurgorum experimentis, vt omnes intelligant, illam quam ſæpè experimur in vulneribus ſcloporum curandis cacoëthiam & contumaciam, neque ad venenum puluere bombardico aut glande in corpus intruſum, neque ad combuſtionem, quam puluis ille pyrius in læſa parte imprimat, eſſe conferendam. Ergo vt exordiar, ea primum ſententia expugnanda eſt, quæ vulnera ſclopo inflicta veneni accuſat, docendúmque, neque in puluere bombardico venenatam vllam ſubſtantiam aut qualitatem latere, neque, ſi adſit, corpora patientia ſuo illo veneno inficere poſſe. Quod quò facilius fiat eiuſmodi pulueris examinanda compoſitio eſt, inquirendúmque in ſingula (ex quibus componitur) ſimplicia corpora, quam eſſentiam habeant, quas vires & qualitates, quouſque demum effectus producant. Sic enim ſimplicibus cognitis, compoſiti quod ex his conflatur ratio omnis innoteſcet. Simplicia quæ in pyrij pulueris veniunt compoſitionem ſunt omnino, tria carbo ſalicis, vel ſcapi canabini, ſulphur, ſalpetræ, & nonnunquam aqua vitæ. Hæc ſingula ſi per ſe conſideres, veneni & venenatæ omnis qualitatis expertia comperies. Primùm enim in carbone nihil notare poſſis præter ſiccitatem, & ſubſtantiæ quandam tenuitatem, cuius vi tam promptè igneſcit, quàm fomes ſeu lintea illecebra igniarij ſcintillas admittit. Sulphur calidum & ſiccum in gradu non ſummo, ſubſtantiæ eſt oleoſæ & viſcidæ, ſic tamen vt non tam facilè igneſcat quàm carbo, & ſi ignem quem ſemel cõcepit tenacius retineat, nec tam facilè extinguatur. Salpetræ eiuſmodi eſt, vt eo multi pro ſale vtantur, ex quibus patet ſimplicium eiuſmodi naturam omnis veneni eſſe expertem, præſertim verò ſulphuris, quod tamen reliquis ſuſpectum magis eſt. Nam Dioſcorides, ſulphur potandum exhibet, vel ex ouo ſorbendum aſthmaticis, tuſſiculoſis, purulenta expuentibus & ictericis. Galenus verò id ipſum à venenata beſtia demorſis, & ad pſoras, lichenas & lepras apponit. Quod ad aquam vitæ ſpectat, tam tenuis illa eſt ſubſtantiæ, vt in aërem exploſa vaneſcat, sed & multis potanda præſcribitur, &

Qui vulnera ſclopo inflicta videri poſſint venenoſa. C

Argumentũ huius apologiſmi.

Puluerem bombardicum non eſſe venenatũ D

Ex quibus componatur pyrius puluis.

Lib 5. ca. 73. Lib. 9. ſimp. cap. 36.

A bitur, & in corporis partium frictiones innoxiè adhibetur. Vnde intelligere licet totũ illum puluerem veneno omni vacare, cùm ea ex quibus exſurgit & componitur, omni veneni ſuſpicione careant. Itaque Germani equites ſclopo vulnerati, non dubitant pulueris bombardici ſemunciam in vino diſſolutam alacriter haurire: hinc ſibi à malignis ſymptomatibus quæ vulneribus eiuſmodi ſuperuenire ſolent, immunitatẽ pollicentes, quod iure an iniuria faciant non ſtatuo, id ipſum & Galli plerique milites nulla neceſſitate coacti, tantum quò alacriores videantur, innoxiè factitant, à pleriſque verò, ſubortis vlceribus deſiccandis fœlici ſucceſſu aſpergitur. Quod autem ad eos ſpectat qui venenatam vulnerum ſclopo inflictorum qualitatem, non quidẽ ex puluere dimanare, ſed ex glande cui veneni aliquid immixtum, affuſum aut adiectum ſit, vel quæ in venenato aliquo ſucco temperata aut macerata fuerit exiſtimant: hoc nunc reponere ſufficiet, igni ſatis ſupérque virium eſſe ad veneni vim omnẽ diſſipandam, ſi quod glandi affuſum aut adiectum fuerit. Sententiam meam hoc valdè cõfirmat, quòd nemo non nouit in Rothomagenſi obſidione glandes à regiis militi-
B bus explodi in oppidanos ſolitas, omnis veneni fuiſſe expertes, & tamen oppidani, cũ intuerentur immedicabilia & lethalia inde infligi vulnera, eas omnes veneno infectas perſuaſum habebant. Eiuſdem criminis falſa ſuſpicione, illi ipſi oppidani, in regio exercitu laborabant, cùm cernerent omnes, Chirurgorum ferè omnem operã vulnerum ſclopis Rothomagenſibus inflictorum, cõtumacia & cacoëthia eludi, vtriſque nempe cauſæ vulneris magnitudinem & malitiam ex infauſto ſucceſſu reputantibus. Profecto quemadmodum apud Medicos ex Hippocratis ſententia, morbi omnes peſtilentes dicuntur, qui ex cauſis communibus cuiuſcunque generis ſint excitati, multos paſſim occidunt: ſic & vulnera ſclopis inflicta, quodammodo venenata dici poterunt, quòd reliquis ſint curatu contumaciora & magis rebellia: non quidem quod vllius veneni ſint participantia, ſed vitio cõmunis alicuius cauſæ, ſcilicet affectorum corporum cacochymia, cœli & aëris infectione eſculentorum & poculentorum corruptione. His enim ex cauſis malè morata, & medicamentis haud obſequentia fiunt vulnera. His rationibus erroris conuicta, ea ſententia quæ veneni crimine
C vulnera ſclopo inflicta damnabat, ad eam nũc expugnandam accedamus, quæ combuſtionis nititur argumento. Primum enim intelligi vix poteſt, quî glandes quæ vulgo ex plumbo conflantur, tantum calorem concipere poſſint: quin inde liquentur, & tamen tantum abſunt ab eliquatione, vt vi igneſcentis pulueris canna ænea exploſæ, loricas chalybeas, integrúmque corpus integræ ipſæ, nec vel minimã ſubſtantiæ ſuæ fuſionem paſſæ, tranſadigant. Sed & illas ſi contra ſaxum diſploſeris, ſtatim ab ictu nonmodo innoxiè manibus tractare licet, ſed & citra manifeſti caloris ſenſum: etſi ſaxi illuſu intendi illarum calor deberet, ſi vllus ſubeſſet. Præterea glande in vas bombardico puluere plenum exploſa, igneſcere ſtatim puluerem oporteret, ſiquidem cauſticam vim glans ab ipſa exploſione conciperet. Atqui id non fit. Nam ſi quando inde igneſcat puluis, non vi glandis ignem ſecum deferentis id fieri putandum eſt, ſed ipſius contra ferrum aliquod aut ſaxum obuium attritu & colliſione. Vnde igneis ſcintillis tanquam ab igniario excuſſis, mox ignis totum puluerem momento corripiat & abſorbeat. Par eſt de tectis culmineis ſeu ſtramineis iudicium: non enim
D ipſa glandis exploſæ ardore flammam concipiunt, ſed vi potius ſcruti alicuius & veteramenti ignis fomitis, quod glandibus alligare incendiarij ſolent & vaſtatores. Aliud eſt quod me magis in hac ſententia retinet. Nam ſi quis glandem ceream, quæ nullum tantum ardorem concipere poteſt, alias enim eliquaretur, tormento manuario exploſerit in oppoſitum lignum duos digitos altum, ipſum tranſadiget: ex quo eſt intelligere glandes exploſione, calorem nullum tantum poſſe concipere, vt cauterij inſtar inurant: at nigræ cernuntur eiuſmodi vulnerum omnium oræ. Certè id quidem ſed is haud ignis glande illati, verum contuſionis eſt effectus: contuſio verò eò maxima exiſtit, quod & glans globoſa eſt figura, & incredibili impetu in corpus impellitur. Cuius rei fidem abundè facient vulnerati ipſi, nemo enim eorum eſt, qui ſtatim ab ictu non putet ſibi in affectum membrum velut trabem, & ſimilis ponderis corpus, procubuiſſe, ex quo grauis dolor & ſtupor membrum occupat: quibus ex cauſis ſæpè caloris natiui, & ſpirituum tanta exiſtit diſſipatio, vt gangræna conſequatur. Quod verò ad eſcharam attinet, quam ab ictu excitari & poſtmodum prolabi aſſerunt, falluntur: imponunt ipſis membranarum & carnium contuſæ quædam & la-

Quod glans tormẽtaria veneno inſici nequeat

Vt not. Gal. ad ſent. 20. & 21. ſect. 3. li. 3. epidi.

Quibus ex cauſis malè morata euadant vulnera.

Quod vulnera ſclopo inflicta cõbuſtionis ſint expertia.

Mirum experimentũ.

Vnde nigredo vulnerũ ſclopo inflictorum.

Quæ cauſa frequentis gangrenæ in vulneribus ſclopo inflictis.

niatæ glandis impetu portiunculæ: quæ mox putreſcentes naturæ & caloris ſecernētis vi à ſanis partibus ſegregantur: quod in omnibus magnis contuſionibus plerūque A fieri & apparere ſolet. Quamuis verò hæ tot & tam multæ rationes, puluerem pyrium omnis veneni, glandem verò omnis cōbuſtionis, ſuſpicione liberent: exiſtunt tamen plerique qui phyſicis principiis nixi, noua prælia tentant. Cannarum enim muralium ictus, inquiunt, tonitruo fulguri, & fulmini, quæ ruptæ & diffractæ in media aëris regione nubes in terras præcipitant, eſt omnino ſimilis: quare venenatam, cauſticámque eſſe oportet glandem ſeu ferreum tormentarium globum qui inde exploditur. Non equidem ignoro fulmen ab exalatione craſſa & viſcoſa genitum, diffiſa qua inuoluitur nube, nunquam in terras ruere, quin vnà ſecum ignem importet, nunc tenuiorem, nunc craſſiorē pro materiæ ex qua ſurgit exalatio varia conditione. Scribit enim Seneca tria fulminum eſſe genera à ſe mutuo diſſita, inflammatione, & ſpecie, & copia. Vnum eſſe quod materiæ tenuitate in ea quæ attingit obiecta, tanquam perforando penetret. Alterum quod violēto impetu illa eadem diffringat & diſſipet, quòd materiam habeat denſiorem, compactiorem & rapidam magis, cuiuſmodi eſt turbo. B Tertium quod ex materia magis terreſtri conflatum, contracta adurit, impreſſa relinquens ardoris veſtigia. Nec me præterea latet fulmen naturæ eſſe peſtilentis & fœtidæ, propter materiæ ex qua fit craſſitiem & viſciditatem, quæ incendio cōcepto adeo fœtidum odorem exalat, vt cum ne ipſe quidem feræ ſuſtinere valeant, propriáque cubilia & ſpelæa relinquant, ſi fortè eiuſmodi fulmine tacta fuerint. Nā & in hiſtoria Septemtrionali notatum ab Olao Magno legimus, quibuſdam in locis poſt fulminis lapſum, planitiem latè conſperſam ſulphure comperiri, quod tamen extinctum inutile & euanidum ſit. Sed hæc quamuis ita ſint, non tamen propterea colligendum cannarum muralium ictus, venenum atque ignem ſecum in vulnera inferre. Nam etſi permulta exiſtant fulmini cum bombardarum ictibus ſimilia, non tamen materiæ & ſubſtantiæ ipſis intercedit ſimilitudo: ſed tantùm effectuum quibus obiecta corpora quatiunt, diffrigunt, atterunt, & diſſipant: nempe fulmina id ipſum præſtant vi ignis ac ſæpè lapidis, quem inde tonitrualem dicunt, in ipſis geniti: at cannarum muralium ictus vi aëris rapidius agitati, obuium & obnitentem orbem ferreum rapidiore im- C petu impellentis. Nec verò ſi quis validioribus rationibus à me extorſerit ſimilem fulminum & bombardalium ictuum eſſe materiam, non tamen cogar propterea fateri bombardales ictus ignitos eſſe. Nam Plinij ſententia inter fulmina quædam habentur quæ ex ſicciſſima materia conflata, ita atterunt obuia omnia, vt ne tantillum quidem adurant: alia quæ naturæ humentioris nihilo magis adurant, ſed tantum contracta denigrent: alia denique ex tenuiore magis materia, quorum naturam, vt ait Seneca, diuinam eſſe non eſt dubitandum, vel hoc argumento quod aurum & argentum illæſis loculis enſem illæſa vagina, haſtæ cuſpidem, illæſo haſtili eliquent, vinum denique dolis illibatis effundant. Ex cuius ſententiæ præſcripto, poſſum ego fateri fulmina illa quæ atterunt, frangúntque, fundunt & diſſipant, alióſque effectus admirationis plenos ſine combuſtione vlla molliuntur, cannarum muralium ictibus ſubſtantia ſimilia eſſe, at non ea quæ ſecum ignem, flammámque deferunt. In cuius rei fidem occurit animo meo militis cuiuſdam hiſtoria: ex cuius femore memini me olim glandem extraxiſſe, femoralium, multitio integro, nulláque dilacerationis aut D vſtionis ſigna præferente, inuolutam. Multos præteræa vidi qui nullomodo icti, ac ne attacti quidem, præteruolantis tantum vertici vel auribus bombardici ictus fragore & impetu, ſic attoniti procubuēre, vt liuentibus & deatratis membris gangræna mox inuadente interierint. Hæc ſimilia alia effecta fulminum paulo ante commemoratorum effectis ſimilia ſunt, & tamen neque ignis neque veneni impreſſa vlla relinquunt veſtigia. Ex quibus auſim nunc concludere, veneno omni & combuſtione vacare bombardarum vulnera, at cùm eiuſmodi vulnerum tanta fuerit ſuperioribus bellis ciuilibus, & omnibus communis, tótque heroibus & fortiſſimis viris lethifera pernicies, quæ tandem illius cauſa aſſignari poteſt, ſi ea neque in combuſtionē, neque in venenatam vulneris conditionem conferri poteſt? Ea hac tandem loco nobis expedienda & pluribus explicanda eſt. Qui omne ſuum tempus philoſophiæ naturalis myſteriis addiſcendis & perueſtigandis tranſmiſerunt, ratum illud & perſuaſum omnibus eſſe voluerunt: eam elementis quatuor eſſe inter ſe ſympathiam, vt in ſe inuicem tranſmutari poſſint, ſic vt nonmodo qualitatum primarum caloris, frigoris,

Ratio aduerſariorū reſfellitur.

Quæſt. nat. li. 2. ca. 49.

Fœtens fulminū odor.

Quid ſimile & diſsimile ſit fulmini cum ictu bombardico

Lapis tonitrualis.

Lib. 2. ca. 51.

Fulminum quorumdā diuina natura.

Hiſtoria.

Cur tam lethalia fuerint ſuperioribus annis ſclopo inflicta vulnera.

A goris, ſiccitatis & humiditatis ſubeant alterationes, ſed & propriarum ſubſtantiarũ mutationes per rarefactionem & condenſationem. Sic enim ignis in aërem, frequens eſt tranſmutatio, aëris in aquam, aquæ in aërem, & aquæ in terram, contráque terræ in aquam, aquæ in aërẽ, aëris in ignem: quòd quatuor prima illa corpora in materia cõmuni contrarias & pugnantes ſint ſortita primas qualitates omniũ efficaciſſimas. Cuius rei exemplum habemus in Æolipylis Germanicis quæ æreæ, cauæ, & in orbem actæ punctum habent anguſtiſſimum, quo aqua infunditur atque ad ignem collocatæ, ignis actione aqua in aërem flatúmque mutata, ſpiritum ſeu aërem quem ante nullum habebant, magno murmure & ſtrepitu remittunt, efficiúntque, vbi primum feruere cœperint, ad ignem vehementem flatum. Id ipſum & experiri licet in caſtaneis quæ integræ, indiuiſæque in ignem iniectæ, mox ſonoro cum ſtrepitu crepant mediæ: quòd aquoſa & inſita humiditas vi ignis in flatum verſa, vi rũpat ſibi exitum. Aër enim ſeu flatus, ex aqua rarefactione ſuſcitatus, maiorem locum quærit, nec iam anguſtis, quibus antea concludebatur caſtaneæ inuolucris, contineri poteſt. Eo-

Cauſa trãſmutationis elemẽtorum in ſe inuicẽ.

Æolipylæ.

Bombardici murmuris & ictus cauſa.

B dem planè modo puluis bombardicus igneſcens, in multo maiorem faceſſit aëris copiam: per ratam propoſitionis phyſicæ veritatem, quæ ait, ex vna parte terræ decem fieri aquæ, ex vna aquæ, decem aëris, & ex vna aëris fieri decem ignis. Is igitur aër, cùm iam anguſtis illis, quibus antea puluis bombardicus, cannæ conceptaculis, coërceri nequeat, impetu violento exitum inde ſibi molitur, atque obuiam ſibi bombardicam pilam vnà expellit, explodítque: ſic tamen vt ſtatim in auras vaneſcat, neque ipſam, vſque ad obiecta corpora, quæ, qualiacunque illa ſint rumpit, atterit, & caſſat, comitetur. Quanquam pila illa bombardica obuium aërem tanto impetu propellat, vt ſæpè eo prius quàm ipſa pila occupentur, attritiſque & fractis oſſibus abſque vlla carnis prætenſæ noxa homines intereant: quod ipſi cum fulmine commune eſſe antea notauimus. Idem experimur in ſuffoſionibus, cum cuniculis incluſus puluis hic bombardicus admoto igne in flatũ conuerſus, ęquas montibus terræ moles, à ſedibus reuellit. Anno domini mileſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, non ita ingens huius pulueris copia, concepto fortè in publico Armamenta-

Cur plerique bombardico ictu intereant nulla corporis parte violati.

C rio igne, tantum fragorem excitauit, vt tota inde vrbs cõtremuerit, vicinas verò ædes non paucas, ſolo æquarit, alias remotiores vehementer concuſſas tegulis, feneſtriſque ſpoliarit: denique proceloſi fulminis inſtar multos ſemianimes hac illac proſtrauerit, aliis oculorum, aliis aurium ſenſum ademerit, alios membris laceratos tam miſerè mulctauerit, quàm ſi furiis equorum diſtracti fuiſſent, ídque ſola aëris agitatione in quem pyrius puluis igneſcens conuertitur. Eodem planè modo quo venti ſubterraneis locis ſpiraculo carentibus concluſi. Nam dum exitum quærunt vehementius terræ latera quatiunt, & magno murmure circum clauſtra frementes totam ipſam tremefaciunt: ſic vt varia agitatione nunc in altum nunc in imum, concuſſam demoliatur, & aliò deportet. Ita enim Megaram Æginámque Græciæ vrbes olim celeberrimas terræ motu abſorptas & ſolo æquatas legimus: mitto luctantium in ſubterraneis ſpecubus ventorum tempeſtates ſonoras: quæ vrbium frementes oppugnationes, taurorum mugitus, & leonum horrendos rugitus ſubaudientibus repræſentant, nec à muralium cannarum ſeu æneorum tormentorum fragore longe abſunt,

Hiſtoria.

Terræ mot' cauſa.

D his poſitis & præmiſſis ad rem de qua agitur veniamus. Inter res ad vitam neceſſarias, nulla eſt quæ maiores in nobis faciat mutationes, quàm aër: quem continenter per ductus à natura deſtinatos in viſcera vigilantes, dormientes, nihílque non agentes allicere inſpiratu & tranſpiratu cogimur. Quo nomine diuini titulo aërem expreſſit Hippocrates quòd per mundanum hunc orbem ſpirans, omnia mundo concluſa ambit, alit, tuetur, & concordi pace ligat, amicè cum aſtris quibus diuina virtus infuſa eſt, conſpirans: aër enim ab aſtris variè mutatus, varias pariter edit in his inferioribus mutationes. Hinc eſt quod Medici & Philoſophi tã religioſè iubẽt cultus habitúſque locorũ, aëriſque conſtitutionẽ inſpici, cùm de ſanitate tuẽda vel arcendis morbis agitur. In hæc enim inſignis apparet aëris dominatus vt ex quatuor anni tẽpeſtatibus licet intelligere: nã æſtate aër calid' & ſicc', corpora calefacit & exſiccat: hyeme verò hyemaliũ qualitatũ frigoris nẽpe & humiditatis, parit in nobis effect': eo tamẽ ordine & naturę prouidẽtia, vt etſi ꝑ tẽpeſtatũ varietate, variè noſtra corpora immutẽtur, nullã tamẽ hinc noxã ferãt, modo tẽpeſtates ipſę, ſuas ſeruẽt tẽpeſtiuitates, à quib' ſi ipſas cõtigat diſcedere, magnę nõ modo in corporib', ſed & in animis noſtris ciẽtur

Aëris ad vitã neceſſitas.

In præf. prognoſt.

Quî aër nobis noxius euadat. perturbationes: quarum noxam fugere vix poſſumus, quòd nos vndique ambiant, & A naturæ lege in corporis penetralia vnà cum aëre cæcis apertiſque ſpiraculis hoſpites ſuccedant. Nam quis eſt qui ventorum quibus aër confluus agitatur, effectus varios pro variis mundi regionibus, à quibus & per quas ſpirant, ſanitatis commodo aut incommodo non experiatur? Cùm igitur Auſter calidus ſit & humidus, qui verò à Septentrione flat vetus frigidus & ſiccus, qui ab Oriente ſerenus & nitidus, qui ab Occidente nubilus, non eſt dubium quin aër quem inſpirãdo ducimus, eius qui tum dominatur regnátque, mutationes vnà ſecum in viſcera deferat. Itaque ab Hippocrate notatum legimus, mutationes temporum, ſiue illæ ventorum vario afflatu, ſiue tempeſtatum viciſſitudine contingant, potiſſimum parere morbos: nam Aquiloniæ conſtitutiones corpora denſant, confirmant, & bene mobilia, coloratiora, ac melius audientia ſuſcitato, vegetatóque calore natiuo faciunt. Auſtrinæ verò diſſoluunt corpora & humectant, capita aggrauant, auditum obtundunt, vertigines faciunt, oculis atque corporibus difficilem motum præſtant, quemadmodum magno ſuo damno Narbonenſes, alioqui inter alacriores Galliarum populos ſiti, experiuntur. Si verò B tempeſtatum & conſtitutionum anni contentio facienda eſt, eiuſdem decreto ſiccitates in totum imbribus ſunt ſalubriores, & minus mortiferæ. Credo quòd nimia humiditas putredinis mater eſt, vt eſt intelligere ex his regionibus quæ marino vento afflantur. In his enim carnes quæ in vſum humanũ aſſeruantur: intra horam putredine tentantur, & quæ vlcera alibi facilè & momento ſanantur, illic à ſordium confluxu ac collectione annua, & remediis contumacia eſſe ſolent. Vt igitur cùm anni tempeſtatum viciſſitudo naturæ lege aduenit, & in his tempeſtiua omnia tempeſtiuè redduntur, vel non omnino morbis corpus tentatur, vel certè minus periculoſis, ſic contra corporum noſtrorum ſymmetria, & ſanitas in deterius labitur, cùm anni tempeſtates in tempore & temperie peruertuntur. Cùm igitur multis ab his annis tempeſtates anni quatuor ſuis caruerint tempeſtiuitatibus, & æſtati ſuus calor, hyemi verò ſuum frigus defuerit, humiditatibus verò & Auſtri dominatu omnia maduerint & lãguerint, neminem puto futurum tam parum in phyſicis, tam parum in Aſtrologia verſatum, qui ab aëre & cœlo morborum malitiæ & contumaciæ, quibus iamdudum tota Gallia affligitur, cauſas non cenſeat repetendas, alioqui vnde nobis tot morbi peſtilentes & contagioſi, per omnis ætatis & ſexus ac conditionis homines graſſati ſunt, vnde tot grauedines & raucedines, tot pleuritides, tumores, variolæ, & ſcabies coctionem & remedia arte præſcripta non admittentes? Vnde tot venenatæ beſtiæ, buffones, locuſtæ, bruchi, aranei, veſpæ, crabrones, ſcarabei, limaces, viperæ, colubri, lacerti, ſcorpij, atque aſpides, niſi ab ingenti putredine quam aëris humiditas cum calore languido & ſopito excitauit in nobis, totóque orbe Gallico? Hinc caloris natiui infirmitas, & ſanguinis humorúmque ex quibus conſtamus corruptio, quam pluuioſus Auſter cum æſtu ſuffocante inuexit. Itaque ſuperioribus illis annis, paucis admodum detractus eſt ſanguis, qui non ſtatim propriæ ſubſtantiæ corruptionem liuore, aut virore prætulerit: quemadmodum ſtudioſè in illis omnibus obſeruaui, quibus ex Medicorum præſcripto ſeu ad futuri præcautionem, ſeu ad præſentis morbi curationem venam aperui. Ex quibus efficitur, vt carnea corporum noſtrorum moles, non potuerit non eſſe & temperie, & cõſiſtentia, in vitio: cùm ſanguis ex quo carni generatio eſt, corruptionis ſemina ab inquinato aëre contraxiſſet. D Vnde accidit, vt vulnera quæ ſubſtantiæ deperditionem coniunctam haberent, vix coaleſcere, & ad vnionem redire potuerint, propter ſanguinis cacochymiam. Ita enim hydropicorum, quibus ſanguis frigidior, vel omnino aquoſior eſt: ita Elephanticorũ, quibus ſanguis corruptus eſt, nec omnino omnium cacochymia & cachexia laborantium vulnera & vlcera facilè ſanantur. Imo ne ſi quidem pars ipſa læſa de temperie naturali, vel ſola, deceſſerit vulnus facilè ſanabile exiſtit. Cùm igitur hæc omnia, & aëris iniquitati labes, & corporũ cacochymia, & partium affectarum intemperies in vulneratorũ perniciem coniurarent, quid mirum ſi ſuperioribus bellis ciuilibus, vulnera quæ vel mole & amplitudine, vel partium obſeſſarũ conditione exigua erant, tot & tã grauia accidentia, mortem denique ipſam inuexerint? Cùm præſertim qui nos ambit aër putredinis inquinamẽtis conſperſus inſpiratu & tranſpiratu vulnera putrefaciat & labefactet, accedẽte maximè corporũ & humorũ præparatione & cacochymia. Profecto ab eiuſmodi vulnerib⁹ dũ curarentur, tãtus fœtor, putredinis certiſſimus

Aph. 1. ſect. 3.

Aph. 17. ſect. 3.

Aph. 15. ſect. 3.

Carnes facilè putreſcũt in locis maritimis.

Ab aëre cacoëthia vulnerum ſclopo inflictorum.

Auſter cũ æſtu ſuffocante.

Catochymorum & cachecticorũ vlcera cur non facilè ſanentur.

Putrẽtium humorum indicia.

A certiſſimus index emanabat, vt eum vix aſtantes ferre valerent. Nec curationis vitio, vel Chirurgorum negligentiæ eius fœtoris culpa tribui poterat: nam ex principum, heroúmque & ex gregariorum militum vulneribus, ſimilis fœtor manabat. Et verò corruptio tanta erat, vt ſi cui propter vulneratorum multitudinem dies vnus abſque curatione elaberetur, ſequenti vermes è vulnere pullularent. Quinetiam, quod ingentem humorum putredinem amplius arguit, multis in partibus vulneri oppoſitis abſceſſus emergebant, vt in genu ſiniſtro ſi dextra omoplata vulnerata eſſet, in brachio læuo, ſi dextrum crus vulnus occuparet. Quod contigiſſe memini Nauarræ regi, duci Niuernenſi, & domino Rendano multíſque aliis, omnibus enim tum hominibus, tam graui vitioſorum humorum ſarcina natura oppreſſa erat, vt eius portionem, ſi non in habitum abſceſſu excerneret, certè aliò, in partem aliquam in corpore latantem, deponeret, diſſectis enim cadaueribus lien, hepar, pulmones, & reliqua viſcera purulenta viſebantur. Hinc vaporibus elatis ad cor febribus continuis diuexabantur ægri. Iecore verò & toto venoſo genere inquinato, laudabilis B ſanguinis intercepta generatione, atrophia languebant. At cerebro, vaporum commercio in ſympathiam rapto, deliriis & conuulſionibus iactabantur. Si quid igitur in tanta vulnerum malitia infœliciter ſucceſſerit, haud in Chirurgum culpa conferenda, quod contra Deum aërémque, in quo diuinæ iuſtitiæ latent verbera, nephas ſit pugnare. Ergo ſi ex diuini Hippocratis ſententia, quæ iubet omne contuſum vulnus ad ſuppurationem perducere, quò ſaneſcat, conati ſumus vulnera igniariis machinis inflicta, adeóque contuſa, ſuppurantibus ad ſanitatem promouere: quis nobis iure ſuccenſeat, ſi id minus obtinuimus, propter eas quæ ab aëre corrupto interuenerunt putredines, gangrenas & ſphacelos, quanquam haud ſolis ſuppurantibus vſi ſumus, ſed aliis ſæpe remediis pugnare coacti fuimus: à morbi cura reuocati tantiſper, dum illis ſymptomatibus quæ eiuſmodi & aliis enſe, aut alio quouis teli genere inflictis vulneribus ſuperuenire ſolent, atque ægrum in vitæ diſcrimen adducere, mederemur. Quemadmodum ſequenti tractatu planum fiet, ad quem nos aggredi nunc videtur opportunum.

Argumentum multæ in humoribus putredinis.

Cõtuſa omnia in pus verti oportet.

C

Vulnerum ex læſarum partium, & glandium tormentariarum lædentium varietate ducta diuiſio. CAP. I.

VVLNERA omnia quæ igniariis machinis in corpore humano fiunt, ſeu ſimplicia illa ſint, ſeu compoſita, ſcilicet cum contuſione, dilaceratione, intemperie, tumore: omnia inquam illa, vel partes nobiles occupant, vel ignobiles, carnoſas, neruoſas aut oſſeas, aliàs ruptis & laniatis, aliàs illæſis inſignioribus vaſis. Eadem vel corporis ſuperficiei inſident, vel altius penetrantia, totum ipſum transfodiunt. Eſt verò & alia vulnerum eiuſmodi diuiſio, à glandium quibus vulnera infliguntur, varietate ducta. Glandium enim tormentariarum aliæ craſſiores cernuntur, aliæ mediocres, aliæ minimæ, tragematum blando nomine donatæ, vulgo ex plumbo conflantur, nonnunquam tamen ex chalybe, ferro, ære, ſtanno, vix ex argento, multo minus ex auro. A figura diſtin-D ctio nulla petitur. Si quidem rotunda ferè omnia huius generis vulnera eſſe ſolent. Ex his differentiis Chirurgo ducendæ ſunt agendorum indicationes, & remediorum varietas inſtituenda. Primum caput eſt, ne horrenda & maligna ſymptomata, quæ huic vulnerum generi ſuperuenire ſolent, à combuſtione, vel veneno in partem affectam glande illato, dimanare putes: propter eas quas fuſius ante expoſuimus rationes. Sed potius à contuſionis, dilacerationis, & fracturæ vehementia, quàm violentiore impetu in neruoſa, oſſeáque corpora ſe intrudens glans facit. Nam ſi quando in partes tantum carnoſas glans inciderit, vulnera exurgunt tam remediis obſequentia & curatu facilia, quàm ea eſſe ſolent, quæ ab alio quouis teli genere contundente & in orbem acto infliguntur: vt certa experientia pluries à me deprehenſum eſt, dum ego caſtra ſequutus, & variis bellorum caſibus exercitus, vulneratis principibus ac gregariis militibus Chirurgiam facerem, ex eorum qui præerant Medicorum conſilio.

A partiũ vulneratarum varietate vulnerũ diuiſio.

A glandiũ vulnerãtiũ varietate vulnerum diuiſio.

Scloporum vulnera omnia ferè rotunda.

Vnde Scloporum vulneribus maligna ſuperueniant accidentia.

De Signis vulnerum ſclopis inflictorum. A
CAP. II.

A figura. A colore. Ab ictus penes ſenſum coditione. Ab hæmorragia. Ab ardore loci vulnerati. Vnde tanta contuſio à glãde ſclopo eliſa. Fœtẽtis ſaniei cauſa.

SCLOPO inflicta vulnera cognoſcuntur figura, quæ ferè orbicularis eſt:colore, cùm ſcilicet qui parti natiuus eſt, deperit, ac pro eo liuidus, ex cæruleo virens, violaceus altérve ſuccedit. Ictus ſenſu, cùm in ipſo inflicti vulneris articulo, velut illapſi lapidis, trabis, ſimiliſve alterius grauis ponderis ſenſus extitit: pauci ſanguinis eruptione, nam cùm contuſæ partes ſint, non ita multo poſt, ab ictu intumeſcunt, adeò vt neque peniculum neque ſetonem admittant, quo fit vt ſanguis ſupprimatur, qui alioqui vulneris orificia exiliret: calore, qui accidit, vel motus rapiditate, vel vehementi aëris impulſione, vel contuſarum partium, vt carnium & neruorum attritu. Coniectura etiam eſt ſclopo inflicta fuiſſe vulnera, ſi oſſa fracta fuerint, & aculei vicina corpora pungendo, fluxionem, inflammationémque excitent. Ideò verò glans ingentem facit contuſionem, quod non angulis, ſed rotundo & ſphærico corpore ſuo, in corpus ſubeat, B niſi magna vi penetrare nequit: quo fit vt denigretur vulnus, liueant verò vicina vulneri loca. Hinc tot grauium ſymptomatum, doloris, fluxionis, inflammationis, abſceſſus, conuulſionis, phrenitidis, paralyſeos, gangrenæ & ſphaceli acceſſio, vnde tandem mors. Virulentam verò & valdè fœtentem ſæpè ſaniem vulnus ideò eructant, quòd propter inſignem contuſionem, & circunſtantium particularum laniatum & attritionem, humorum è toto corpore magna vis confluat, ruátque in locum affectum, quam dum calor parti natiuus imminutus, deſerit, ſtatim calor præter naturam occupat. Huc facit vniuerſalis, particulariſque cacochymia, ſi maximè partes neruoſas, vt articulos, vulnus teneat, certè nec ceruus impacto cornu, nec funda contorto ſilice, tam inſignem ictum, támque grande vulnus infligere poſſunt, quàm machinæ bellicæ hoc genere glans plumbea, ferreáve diſploſa: vt quæ violento vibrata impetu fulminis modo penetret in corpus.

Quo primum apparatu, hæc curanda veniant vulnera. C
CAP. III.

Peregrina corpora primum auellenda.

VLNVS ſtatim, niſi partis repugnet conditio, amplificãdum eſt, quò liber ſit exitus tum ſaniei, tum intraſis, aut alioqui contentis corpuſculis, cuiuſmodi ſunt veſtimentorum fragmenta, tomẽtum, panni lintei, papyrus, ferreæ loricæ fruſtulum, ſquamæ, glandes, tragemata, oſſium aculei, carnes contritæ, & ſimilia, quæ omnia quamprimùm & quàm citiſſimè fieri poterit veniunt auellenda. Nam per prima vulnerum initia, doloris & inflammationis non ſunt æquè magna omnia, atque ſubſequentibus poſtea temporibus. Huius operis primum hoc caput eſt, vt eodem ſitu collocetur æger quo erat dum vulnus accepit, aliàs enim muſculorum alia conuerſio, contentis corpuſculis viam exitúmque vel intercludit, vel anguſtiorem facit. Sunt verò ſi fieri poteſt corpuſcula illa digito exploranda, quòd ſic certior & exactior ſit ſenſus. Quanquam ſi altius glans impulſa ſubiuerit, tum ſpecillo obrotundo & obtuſo veſtiganda D venit, ne dolor inferatur, quanquam & hanc ſæpè induſtriam fugiat glans, nec ſpecillo comperiri poſſit. Vt contigit Polemarcho Briſſacio, cui in Parpinienſi obſidione ad dextram omoplatam glande vulnerato, putabatur illa ab his qui aderant Chirurgis, in corporis capacitatem ſubiuiſſe. At ego eodem in corporis ſtatu, ægro eſſe iuſſo, quo erat dum vulnus accepit, digitis vicinas vulneris partes, & alias de quibus ſuſpicabar blandè comprimendo, tandem glandis latibulum comperi, partis tumore, duritie, dolore, & liuiditate in carne. Id autem erat in parte inferna omoplatæ, ad ſeptimam & octauam dorſi vertebram. Eo igitur loco facta inciſione educta glans, facilem & breuem mihi curationem, nobili viro & generoſo ægro ſanationem parauit. Notanda igitur hæc ars, & digiti potius quàm ſpecilli credendum iudicio.

Ars extrahendorum corporũ peregrinorũ.

Hiſtoria.

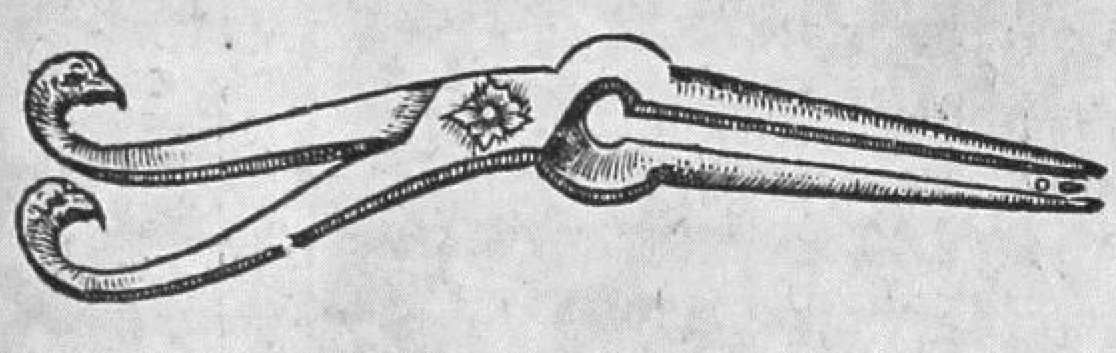
A *Inſtrumentorum glandibus, aliíſque peregrinis corporibus extrahendis idoneorum deſcriptio.* CAP. IIII.

INSTRVMENTORVM glandibus aliíſque peregrinis corporibus extrahendis idoneorum, varia eſt pro incidentium occaſionum varietate, & magnitudo & figura. Alia enim ſunt dentata, alia leuia, alia alterius figuræ & magnitudinis, quorum omnium varia genera Chirurgo ad manum eſſe debent, vt ea corporibus, vulneribúſque aptare poſſit, non autem corpora vulneráque inſtrumentis.

Inſtrumentorum eiuſmodi ſequitur deformatio.

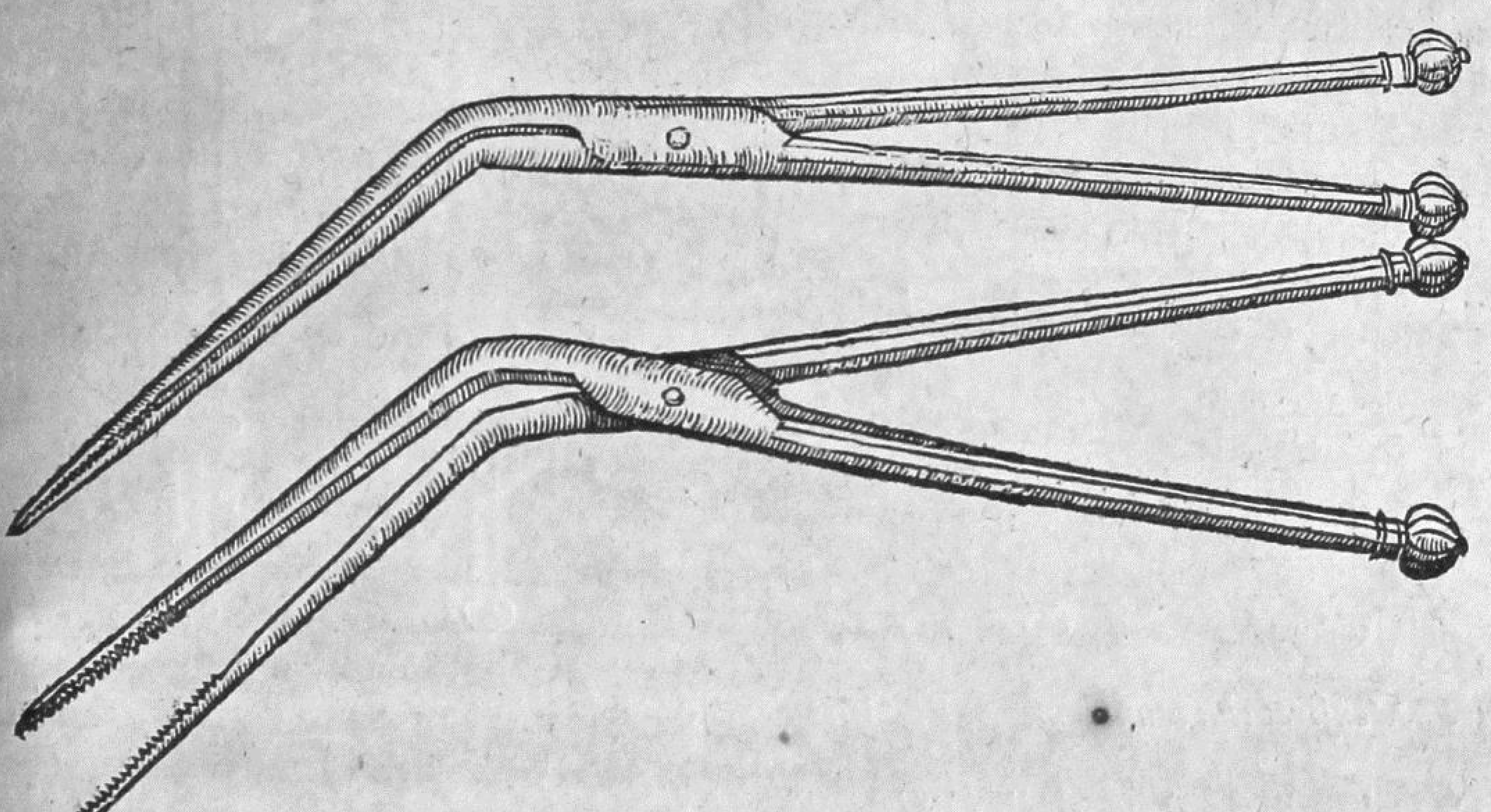
Roſtrum coruinum dentatum.

B

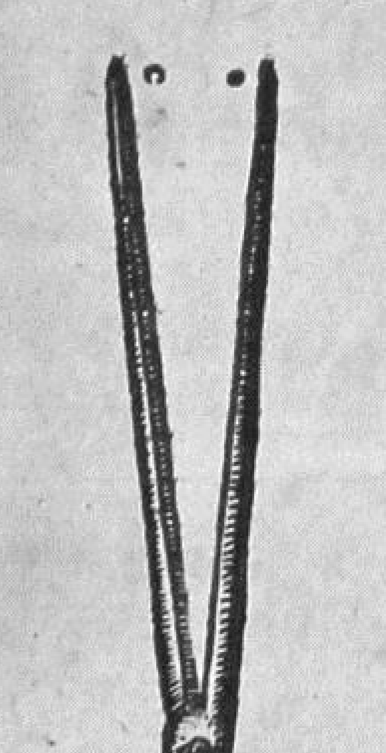
Roſtrum gruinum in anconem actum, & ſerratum, ſeu dentatum.

C

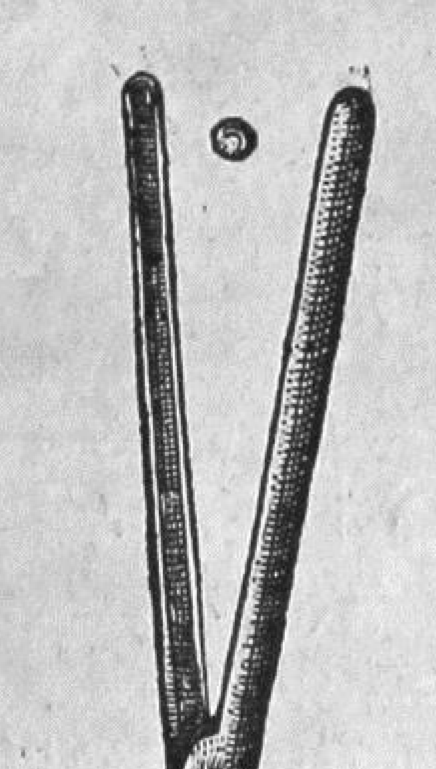

Roſtrum gruinum rectum, paritérque dentatum, tragematis, ſquamis, oſſiúmque aculeis altius inſidentibus, extrahendis idoneum.

D

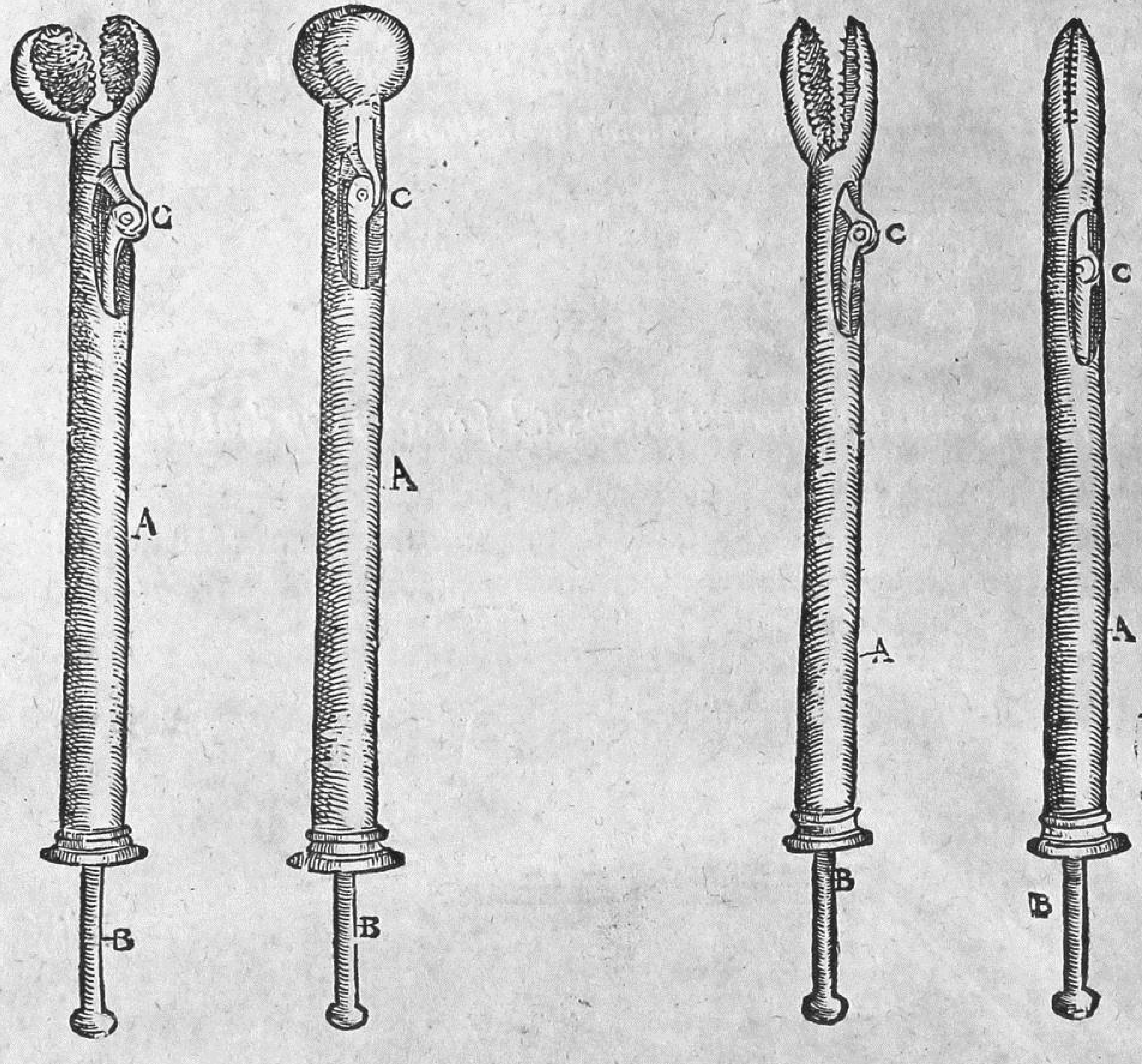
Roſtrum anatinum.

Roſtrum id anatinum cauitatem in extremo exciſam habet latam , rotundam , & dentatam. Sic enim glandem facilius comprehendit, cùm præſertim illa carnoſis corporibus intertexta eſt. A

Aliud extrahendis glandibus idoneum organum, quod glandium illex nuncupare poſſumus.

Roſtrum lacertinum glandium etiam illex, glādi nempe, quæ alliſu ad os obtuſior & planior euaſit illiciendæ affabrefactū.

B

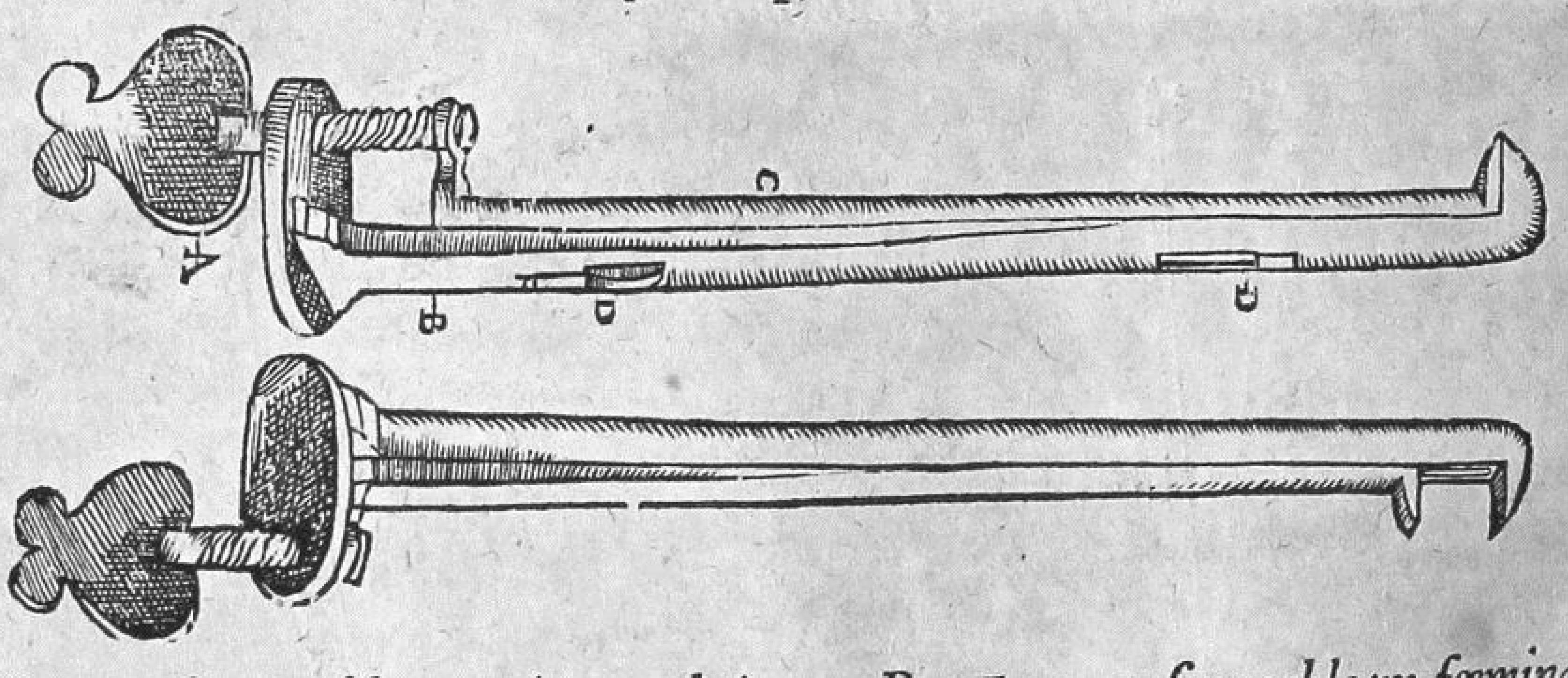
C

A. *Monſtrat eius cannulam.* B. *Virgulam qua cardo obſeratur & reſeratur.* C. *Cardinem.*

Extrahendis verò & auellendis loricarum ſquammis & fruſtulis in carnes vel oſſa intruſis, comparatum eſt roſtrum pſitacinum: cuius hæc eſt figura.

Roſtrum pſitacinum.

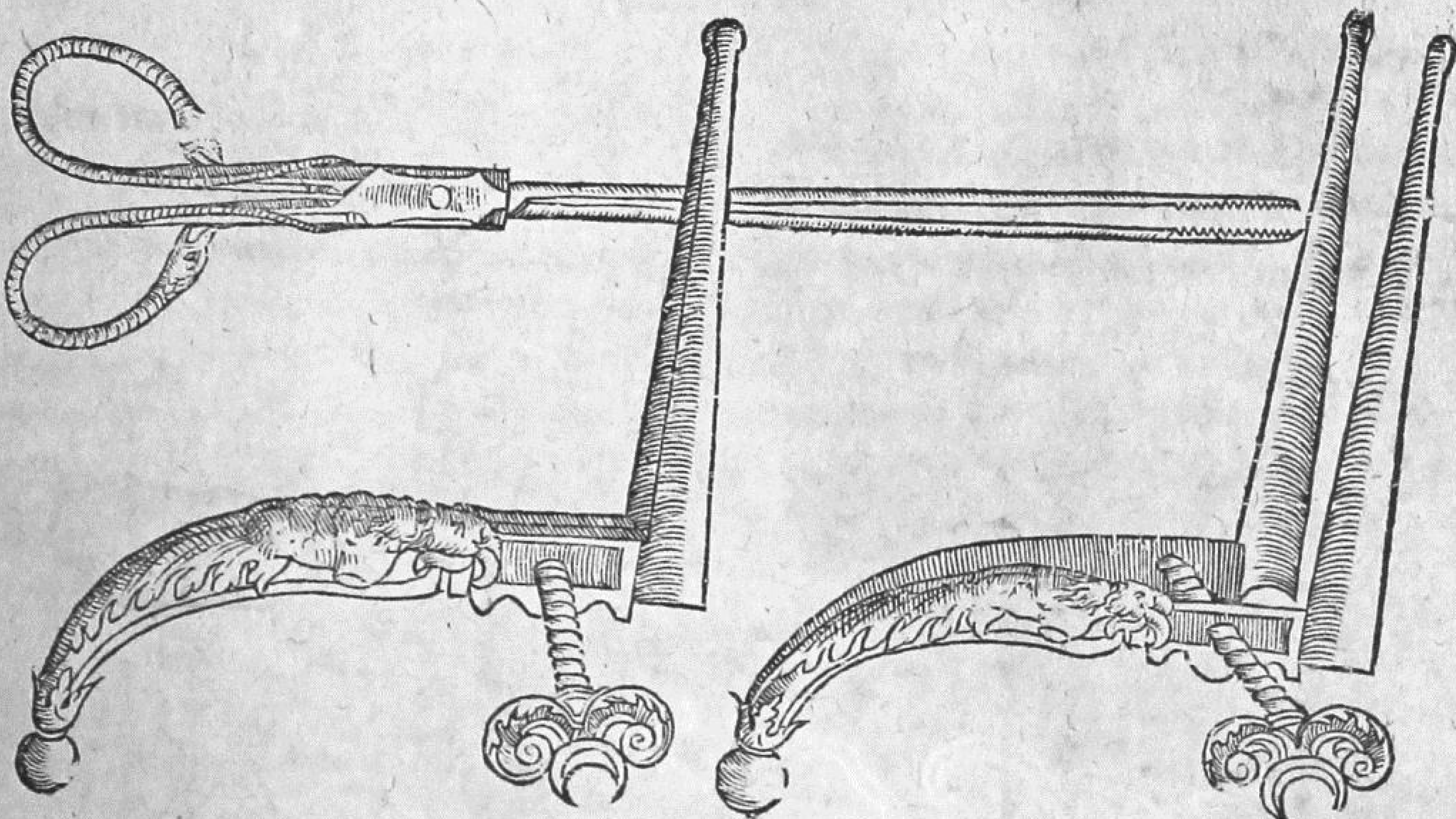
D

A. *Monſtrat cochleæ maris manubrium.* B. *Foramen ſeu cochleam fœminam in quam inſeritur, receptáque verſatur & torquetur cochlea mas.* C. *Scapus ductilis qui cochleæ maris verſatione ſurrigitur & deprimitur.* DD. *Cataracta: quæ duplex in ſclopo immobili & hamato ſcapi ductilis curſus regit. Roſtrum olorinum cochleæ opera diducitur, hoc in vulnera indito, immiſſóque ipſa dilatantur, vt mox inſerto gruino quod paulo ante rectum diximus, tanquam volſella, peregrina corpora extrahantur.*

Roſtrum

A *Roſtrum olorinum, cum roſtro gruino recto.*

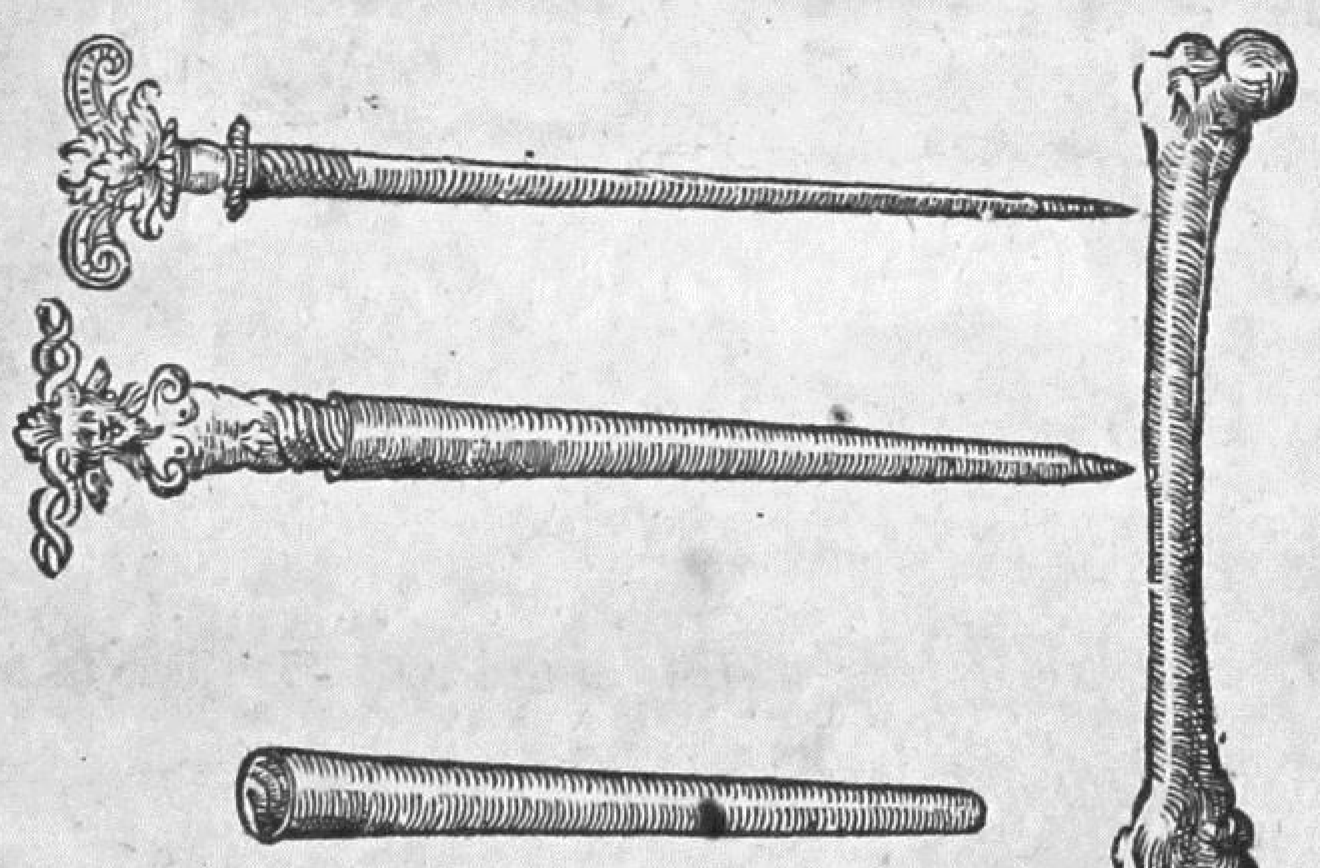

B

Quòd ſi peregrina illa corpora, præſertim glandes & tragemata, non ita altè demerſa in vulnus fuerint, Vectium leui, aut etiam Terebellorum opera auelli poterũt. Terebella hæc cochleatim in ſua cannula torquentur, atque auellendam glandem, modò plumbea vel ſtannea ſit, non durioris alterius metalli, mucrone cochleato magna vi defigunt, móxque vnà ſecum efferunt.

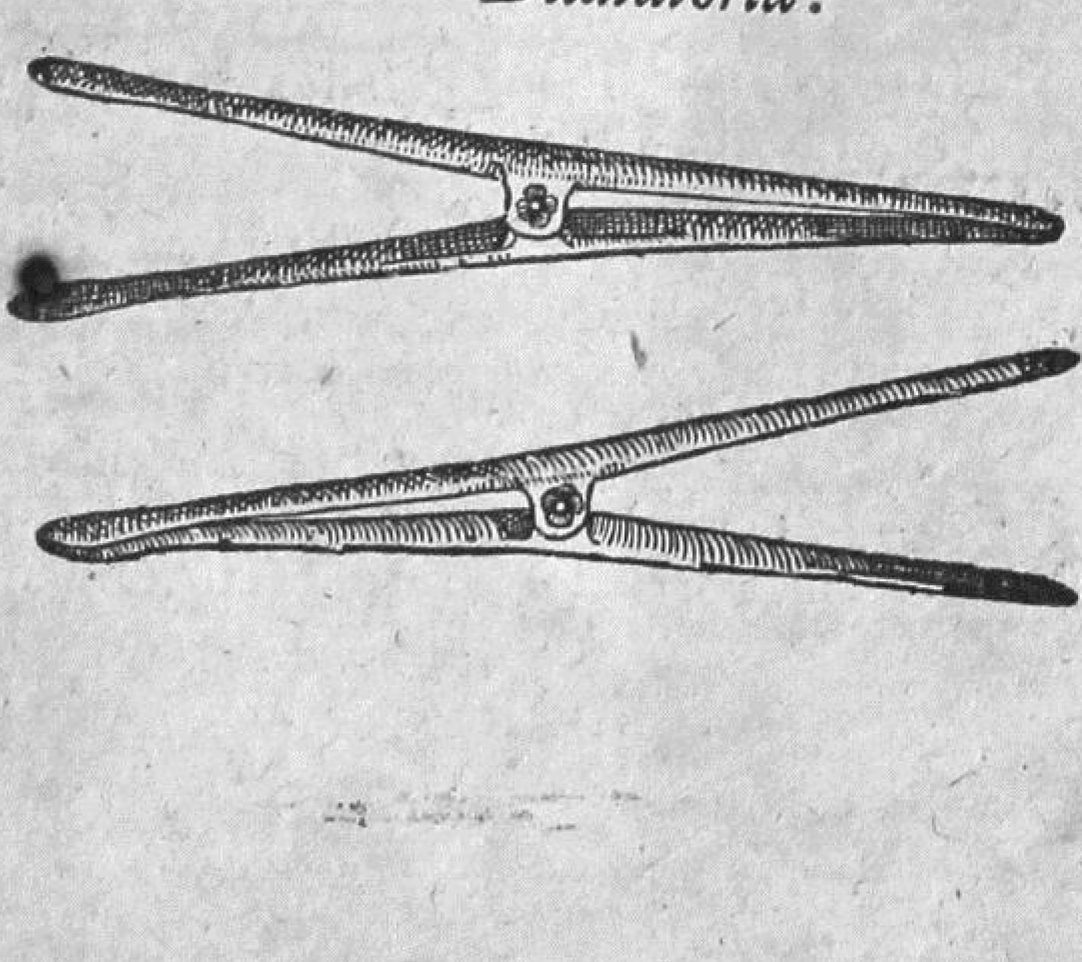
Canna in qua latet Terebellum. *Terebellorum deformatio.*

C

Præter olorinum, de quo paulò ante diximus, roſtrum, habentur & dilatandis
D vulneribus dicata organa: Dilatatoria inde dicta, quibus ſcilicet ducto amplius & hiante vulnere extrahenda & latentia corpora, in conſpectum veniunt. Nam eiuſmodi organi duobus compreſſis extremis reliqua duo diuaricantur. Poteſt & eius vſus eſſe in partibus pleriſque corporis, vt naribus, ano, & aliis ſimilibus dilatandis.

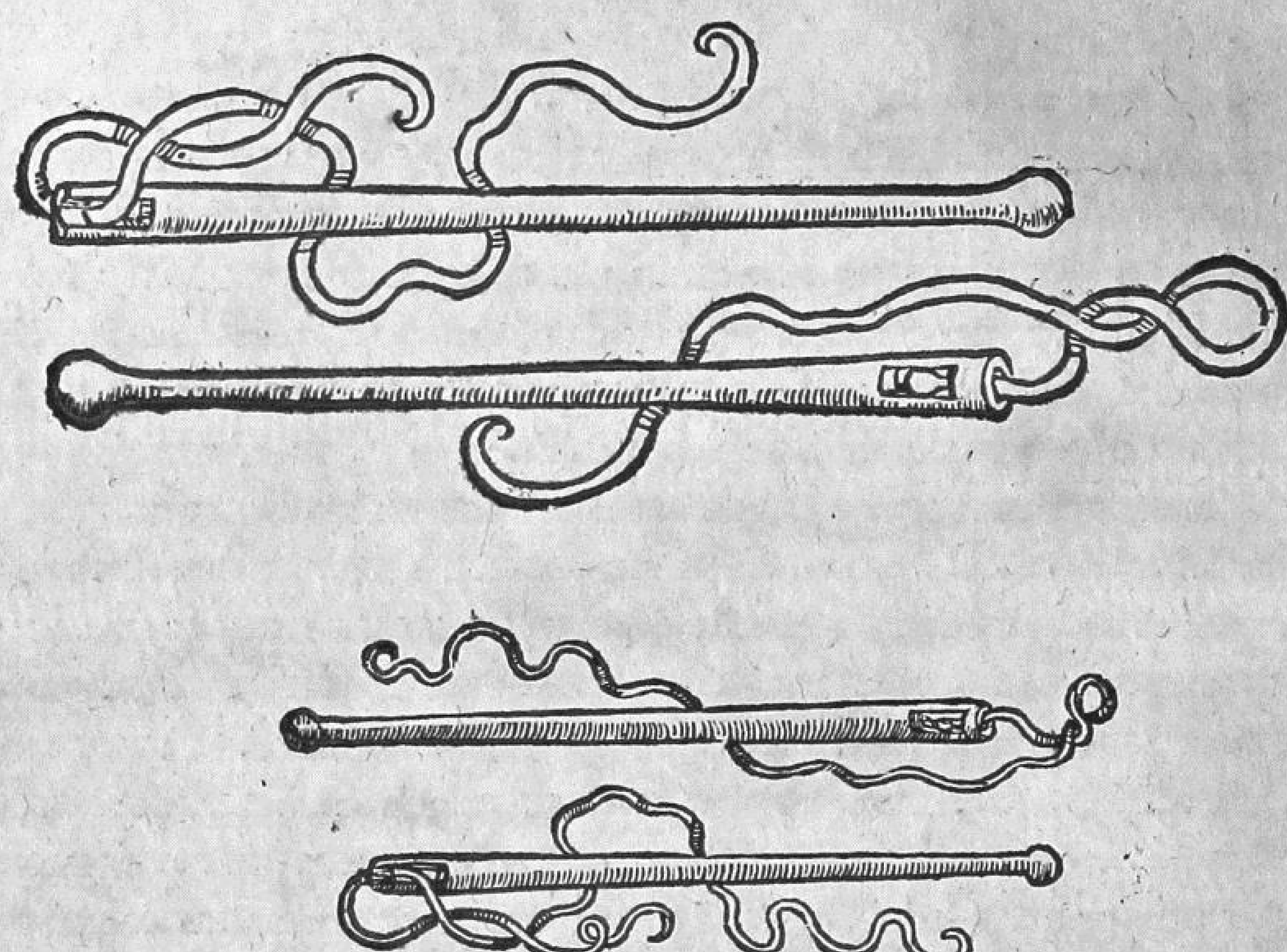
Dilatatoria.

Specilla qualia eſſe deceat percontando apta.

Quæ ſequuntur organa acuum ſetam trahentium nomine ſunt donata, quorum vſus eſt, cùm ſetam traiicere per medium vulnus volumus, vt ipſo diducto manente, oculis & inſtrumentis via pateat ad infixam & latentem glandem. Sed & iiſdem acubus vtimur, ad explorandam & veluti percontandam vulnerum profunditatem, glãdéſque perueſtigandas: non enim dolorem inferre poſſunt, quòd leui & rotundato ſint extremo. Sic certè vulnerum omnia ſpecilla quibus glandem latentem perueſtigamus craſſiuſculo, leui, & rotundo extremo eſſe debent. Nam cùm vulneris oræ ab ictu ſtatim coëant, ſi tenuiora Specilla fuerint, hærebunt in carnis tanquam ſalebra, neque ad glandem vſque peruenire valebũt. Iam ſi acuto & mucronato, ſi aſpero fuerint extremo, obuiam carnem pungendo, dolorem inferent & renouabunt: ſicq; inceptum veſtigandæ glandis opus interturbabitur. Cæterùm longitudo acuum eiuſmodi varia pro partium craſſitie comparanda erit: nam niſi longioribus femur traiici non poterit. A

Specilla traiiciendis per vulnus ſetis, ſeu vinculis idonea. B

C

Reuulſis & extractis peregrinis è vulnere corporibus, quæ primùm curatio adhibenda ſit. CAP. V.

Peregrinis corporibus, his quas diximus artibus pellectis & euulſis, præcipuum curationis erit contuſioni mederi, & aëris intemperiem, ſi quæ calida & humida, id eſt putredini obnoxia ſubſit, emendare. Id fiet remediis tum per os aſſumptis, tum adhibitis, tum vulneri inditis. Aſſumenda, faciendáque tum in diæta, tum in pharmacia relinquo doctorũ D Medicorum iudicio. Quod ad particularia & topica remedia ſpectat, niſi ab aëris pręſenti conſtitutione, partis affectæ conditione, aut aliunde, gangrenæ immineat periculum, ſuppurantibus erit vtendum, quemadmodum in contuſionibus fieri ſolet: cuiuſmodi ſunt oleum catellorum, & quod vocãt digeſtiuum: præſertim verò tum ſuppurantibus veniet parcendum, cùm pars læſa ex his erit quæ ſunt de genere neruoſo. Neruoſa enim omnia ſiccioribus curari poſtulant quàm carnoſa, vt tractatu de Articulorum vulneribus diximus: ergo in articulorum & neruoſorum corporum vulneribus plus terebinthinæ venetæ quàm olei adhibebitur. Laurẽtius Ioubertus Regius Medicus, & Academiæ Monſpelienſis Cancellarius, opuſculo quod de ſcloporum vulneribus edidit, in his, ſi ſimplicia fuerint, eſcharoticis ſeu actu, ſeu facultate talia extiterint, interdicit: quòd dolorem, inflammationem, febrem, gangrænam, & alia lethalia inducant ſymptomata. Adde quòd eſchara inducta ſuppurationem prohibet, quę tamen in hoc vulnerum genere expetitur, quò fiat contuſæ carnis à ſana ſecretio, ne ipſa in putredinem contagio trahatur. Quod ipſum facilè contingit cùm eſchara obducta,

Qua cautione ſuppurãtia vſurpãda ſint in hoc vulnerum genere curando.

Cur eſcharotica in hoc vulnerũ genere fugiẽda ſi ſimplicia vulnera fuerint.

A obducta, tanquam obice oppoſito, excrementitius humor diutius in parte reſtitat, & vapores putredinoſi exitu prohibiti multiplicantur, & à vaſis minoribus in maiora, indéque in vniuerſum corpus diffundũtur. Ergo vbi putredinis incidet ſuſpicio, miſſis ſuppurantibus remediis, ea quæ putredini reſiſtunt, venient primo quoque tempore vſurpanda, cuiuſmodi eſt quod ſequitur vnguentum. *Quî eſchara putredinem inuehat.*

℞. puluer. alumin. rochæ, viridis æris, vitrioli romani, mellis roſat. an. ℥ ij. aceti boni quantum ſufficit, bulliant omnia ſimul ſecundum artem, & fiat medicamentum ad formam mellis. Huic à calore & ſubſtantiæ tenuitate facultas ineſt incidendorum humorum & attenuendorum, ac reuocãdi caloris natiui intro compulſi diſſipatíque, violento & rapido glandis in corpus impulſu: ſed & virulẽti humoris viroſa contagia corrigit. Vſurpabitur igitur hoc medicamentum in aceto aut aqua vitæ diſſolutum, indatúrque vulneribus, ſetis ex eo peniculiſque oblitis. Erunt verò primo apparatu penicula paulò longiora & craſſiora, vt dilatato vulnere, immittendis aliis remediis ingreſſus pateat, alioqui ſiphunculo iniectiones ex eo facere licebit, quò ſubeat peni-B tus. Cæterùm ægyptiaci hæc deſcriptio pro partium obſeſſarum conditione temperabitur, neruoſæ enim illo tanquam acriori offendentur, temperabitur verò admixto oleo de terebinthina & hypericone. Quin & ægyptiaco facilè carere licebit, cùm nulla talis ſuberit in aëre peſtilens cõſtitutio, qualis ſuperiorum bellorum ciuilium tempeſtatibus viſa eſt. Poſt ægyptiaci vſum remollientibus & lenientibus eſcharæ lapſus erit procurandus, cuiuſmodi eſt oleum ſequens plus quàm tepidum admotum. *Aegyptiaci deſcriptio* *Quî et quãdo temperãdum ægyptiacum.*

℞. olei violati ℔ iiij. in quibus coquantur catelli duo nuper nati, vſque ad diſſolutionem oſſium, addendo vermium terreſtrium vt decet præparatorum ℔ j. coquãtur ſimul lento igne, deinde fiat expreſſio ad vſum, addendo terebinthinæ venetæ ℥ iij. aquæ vitæ ℥ j. Eſt illi oleo vis mirifica tum ſedandi doloris, tum puris in vulnere maturandi & eſcharæ deturbandæ. Quod ſequitur oleum parabilius eſt. *Oleum catellorum pepticum, anodynum, & eſcharam deturbans.*

℞. olei ſemin. lini, & liliorum an. ℥ iij. vnguent. baſilic. ℥ j. liquefiant ſimul, & fiat medicamentum, de quo vulneri indatur quantum ſufficit: huic enim mediocriter calenti appoſito leniendi doloris vis ineſt, vulneris oras remolliendi & humectandi, om-C ninóque vulnera ad ſuppurationem promouendi: quæ germana exiſtit huius generis vulnerum curandorum ratio, per Hippocratis regulam, quòd omne cõtuſum vulnus ſtatim eſt ad ſuppurationem perducendum, ſic enim minus phlegmone tentabitur: & præterea caro omnis contrita & contuſa putreſcere debet, liquari, & in pus conuerti, vt in eius locum alia noua recénſque reponi & ſubſtitui poſſit. Laurentius Ioubertus valdè commendat ſequens remedium, cuius tamen vires, mihi nondum experiri contigit. *Lib. de vlce.*

℞. puluer. mercur. bis calcinati, ℥ j. adipis porci recentis vel butyri recentis, ℥ viij. camphoræ in aqua vitæ diſſolutæ, ʒ ij. miſce omnia ſimul, addendo tantillum olei liliorum, aut lini. Docuit illum experientia, docet & ratio id remedij genus eſſe valdè commendabile: nam puluis mercurij ſi quando materiæ craſſæ & humectæ admiſceatur, breui tempore contuſam carnem in pus vertit, nullo inſigni dolore citato. Quod ad camphoram attinet, ſeu calida illa ſit, ſeu frigida, multum ad eam rem confert, propter partium quibus conſtat tenuitatem. Huius enim qualitatis opera, medicamenta D promptius ſubeunt in patientia corpora, & quòd ſui muneris eſt perficiũt: adde quod corruptioni reſiſtit camphora. Nonnulli in vulnus inſtillant aquam vitæ, in qua calcanthum calcinatum diſſolutum fuerit. Quod remedij genus haud equidem eſt ſuppuratorium, ſed tamẽ corruptioni valdè reluctatur, ſic vt eo vtiliter vti poſſimus cùm cœlum calidum eſt, vnáque humidum & ſuffocans. Cùm verò ictus infligitur cominus, non poteſt non ambuſtum eſſe vulnus, ab incenſi pyrij pulueris flamma: quo in caſu, remedia ad ambuſta vſurpari ſolita, erunt ex vſu, non neglectis illis quæ contuſioni debent adhiberi. Quod verò ad partes vulneri contiguas, & in propinquo poſitas ſpectat, haud equidem, niſi fortè primo apparatu, refrigerãtia & adſtringentia, ſed remollientia & ſuppurantia adhibebuntur. Nam quæ refrigerãtis ſunt facultatis partem debilitant, & ſuppurationem remorantur. Adſtringentia verò cutem conſtipant, quæ cauſa exiſtit cur concluſis ac tranſpiratu exitúque prohibitis putridis vaporibus, gangrena, & tãdem ſphacelus facilè partem occupent. Quòd ſi contuſio inſignis fuerit, & ſe latius diffundat in carnem, multiplici ſcarificatu pars erit incidenda: quo cõtuſo, vt ſic loquar, & concreto ſanguine, adeóque in putredinem prono, pars deonere- *Pulueris mercurij dotes.* *Vitrioli cinefacti vis.* *Quî ſcloporum vulnera combuſtioni coniũcta eſſe poſſint.* *Scarificatio.*

tur. At quod ad eas ſpectat partes, quæ à vulnere remotiores, contuſam carnem ambiunt, refrigerantia & corroborantia illæ poſtulant remedia, vt humorū in partem decubitum & fluxionem compeſcant, cuiuſmodi eſt ſequens remedium. A

Adſtringens & repellens medicamentū.

℞. puluer. boli armen. ſanguin. Dracon. puluer. myrrhæ an. ℥ j. ſucci ſolan. ſemperuiui, portulac. an. ℥ j. ß. album. iiij. ouor. oxirrhodini quantum ſufficit, fiat linimētum, vt decet. Hoc & ſimilibus vti licebit quoad accidentia ſuſpecta, non iam in metu ſint. Nec verò ligandi, & faſcia inuoluendi membri minor, quàm remediorum cura eſſe debet: non enim parum ad ſanationem refert, ſi apto, cōuenienti & indolenti ſitu collocatum fuerit. Per initia non eſt niſi ſemel in die, id eſt viginti quatuor horarum ſpatio vulnus curandum, quoad ſcilicet pure vulnus manare incipiat: at cùm pus fieri incipiet, adeóque dolor & febris magis vrgebunt, bis in die, id ſingulis duodecim horis ſemel curandum veniet. Cùm verò pus maiore ſolito copia effluet, ſic vt eius collectio ægro valdè moleſta ſit, ſingulis quibuſque octo horis, id eſt ter in die, curatio renouādа erit. At vbi puris ille copioſior effluxus ſubſiſtere, & ſenſim minui incipiet, bis in die curaſſe ſufficiet. Cùm verò vlcus carne impletur, adeóque pauco admodum pure manat, ſat erit ſemel in die curationis apparatum, quemadmodum per prima initia fiebat, repetere. B

Deligatio.

Quoties in die vulnus curandum.

Quæ ſecundo apparatu curatio adhibenda. CAP. VI.

APPARATV ſecundo & ſequentibus, niſi putredinis & gangrenæ adſit ſuſpicio, ſolum aliquod ex ſupradictis oleum, vulneri affundendum eſt, additis ouorum vitellis & pauco croco, eiúſque remedij vſus erit, quouſque vulneris excremētum coctum appareat, & in pus verſum. In quo notandum illud venit, puris in hoc vulnerum genere longè tardiorem eſſe, quàm in reliquis vulnerum generibus, alio quouis telo illatis, generationē: quod tum glans, tum aër quem rapido glans præ ſe pellit impetu, latè contuſa carne, natiuū calorem diſſipant, & partis ſpiritus exhauriunt. Quæ res pepaſmi tarditatem infert, ac ſæpè ſaniei fœtorem & aliorum pernicialium ſymptomatum conſequutionem. Sæpius tamē intra tertium vel quartum diem apparet pus, citius, tardiúſve pro varia corporum patientium complexione & temperamento, aëríſque ambientis in calore & frigore conditione: hinc ad deterſionem paulatim veniendum, addita illi medicamēto terebinthina, in aqua roſarum, vel hordei, aut alia ſimili lota ad eluēdam eius mordacitatem. Si aër ambiēs frigore rigeat, ſalubriter addi poterit aqua vitæ: nam ex Galeni præſcripto, hyeme calentiora, æſtate verò minus calida medicamenta vſurpanda ſunt: hinc detergentibus locus erit: vt, C

Cur ſcloporum vulnera tardius ſuppurātur

Cur lauanda terebinthina.

Lib. 3. met.

Detergens medicamētum.

℞. aquæ decoctionis hordei quantum ſufficit, ſucci plantaginis, appij, agrimo. cētauri minoris, an. ℥ j. bulliant omnia ſimul, in fine decoctionis adde terebinthinæ venetæ ℥ iij. mellis roſ. ℥ ij. far. hord. ʒ iij. croci ℈ j. miſceantur omnia ſimul bene agitando fiat mundificatiuum mediocris conſiſtentiæ. Vel,

℞. ſucci clymeni, plantag. abſinth. appij, an. ℥ ij. tereb. venet. ℥ iiij. ſyrup. abſinth. & mellis roſ. an. ℥ ij. bulliant omnia ſecundum artem, poſtea colentur, in colatura adde puluer. aloës, maſtich. ireos florent. far. hord. an. ʒ j. fiat mundificatiuum ad vſum dictum. Vel, D

℞. terebinth. venet. lotæ in aqua roſ. ℥ v. olei roſ. ℥ j. mellis roſ. ℥ iij. myrrhæ, aloës, maſtich. ariſtoloch. rotundæ, an. ʒ j. ß. far. hord. ʒ iij. miſce, fiat mundificatiuum, quod peniculis in vulnus immittetur, neque lōgioribus, neque craſſioribus, ne ſaniei & vaporibus ſuſcitatis exitus præcludatur, vnde vulneratæ partis eroſio, dolor, fluxio, inflammatio, abſceſſus, putredo, quæ omnia tum ipſa per ſe, tum contagione partium nobilium, & membro læſo, & toti corpori moleſta ſunt. Penicula igitur niſi gracilia, & mediocris conſiſtentiæ in vulnus haud erunt immittenda, ne materiebus, vt dixi, intercludatur exitus, ne contractu preſſiore dolorifica ſint, ſicq; maligna ſymptomata inferant. Cùm verò peniculorum ſetarúmque is ſit vſus, tum vt vulnera aperta tandiu obtineant, quoad peregrina corpora excluſa fuerint, tum vt medicamenta quibus obliniuntur vſque ad ima vulnerum deferant. Certè ſi ſinuoſum & profundius vulnus extiterit, ſic, vt ne ſic quidem ad omnes vulneris partes medicamētum peruenire queat, iniectionibus ex ſequenti decocto res agenda erit.

Cur penicula neque lōgiora neque craſſiora eſſe deceat.

℞. aquæ

A ℞.aquæ hord.℔ iiij.agrimon.centaur.minor.pimpinellæ,abſinth.plantag.an.m. ß.rad.ariſtoloch.rotun.ʒ ß.fiat decoctio ad ℔ j.in colatura expreſſa,diſſolue aloës hepaticæ ʒ iij.mellis roſ.℥ ij.bulliant modicum. Ex eo decocto ter,quatérve in vulnus fiat iniectio,quoties æger curabitur: atque ſi id remedium non ſufficiat detergendæ ſaniei,& carni ſpongioſæ,putrenti,atque emortuæ conſumendæ,addendum decocto erit ægyptiacum diſſolutum,quantum præſens neceſſitas poſcere videbitur:ferè autẽ in decocti libra vna diſſoluitur ægyptiaci vncia vna:mirifica certè ægyptiaco vis ineſt ſpongioſæ carnis,quæ vulnerum cauis inſederit exedendæ: quin & ſolùm increſcentem carnem cõpeſcit. In quam rem & ipſe expertus ſum pulueri mercurij atque alumini vſto pari portione mixtis inſignes eſſe vires,& pares ſublimato aut arſenico, niſi quòd haud tantùm dolorem illa,quãtum hæc inferunt: certè ipſe miratus ſum eſcharæ quæ his aſperſis ſurgebat amplitudinem. Pragmaticorum permulti iniectæ decoctionis magnam portionem in vulnerum ſinuoſorum cauis relinqui volunt,quod mihi nunquam probari potuit.Nam & illis partibus tenſionem præter naturam humor
B ille concluſus infert,& humiditate ſuperflua imbuit,ex quo carnis regeneratio retardatur:quoniam omne vlcus,qua vlcus eſt,ſiccari poſtulat Hippocratis ſentẽtia. Multi etiam frequẽtiore ſetarum vſu aberrant: has enim dum ad ſingulas horas immutãt, ad vulneris parietes allidunt,dolorem refricant,& alia maligna ſymptomata renouãt: quare quæ vlcera copioſiore pure manant,malim curare fiſtulatis peniculis,cuiuſmodi ea exiſtunt quæ confoſſo thoraci induntur. Sunt inſuper diplomata lintea fundo vulneris apprimenda,quò partes ipſæ ſibi inuicem illa compreſſione addenſentur,ſaniéſque foràs protrudatur:nec verò fuerit inutile illud diploma amplo foramine eſſe peruium ad ſinuoſi vulneris orificium,& fiſtulata penicula,quò appoſita illic & adiũcta ſpongia manantem ſaniem liceat excipere,ſic enim puris longè celerior futura eſt excluſio & abſumptio,ſi præſertim faſcia à fundo ſinuoſi vlceris initio ducto,ad orificium obuoluatur. Faſciæ & diplomata quæ huic vulnerum generi adhibebuntur, omnia oxicrato vel auſtero vino imbuentur, vt ſic parti robur addatur,& fluxio intercipiatur. Verendum verò ne arctius partem ſtringas, hinc enim doloris ab intercepto
C putredinoſis vaporibus & excrementis,quæ contuſæ carnes de ſe effundunt,exitu:& atrophiæ metus,ſuccis alimentariis,ad partem occluſo aditu.

Liquorum in vulnera expreßionibus quando vtendum.

Aegyptiaci quantitas in expreßionibus.

Cur expreßi liquoris nihil in vulnerum ſinubus hærere debeat.

De ſetarum vſu.

Peniculi fiſtulati.

Diplomatũ & faſciarum ratio.

Quibus remediis peregrina corpora, ſi quæ fortè à primo apparatu remanſerint, veniunt extrahenda. CAP. VII.

NON raró contingit,vt attritorum & colliſorum ictus vehementia,oſſiũ quædam teſtulæ primo apparatu auelli nequeant, quod vel non cedant, vel non ſe dent deſcriptis ante inſtrumentis. Quo in caſu magna eſt & probata ſequentis remedij ad reliquum, id quicquid eſt eliminandum, vtilitas.

Cur peregrina corpora difficilius auellantur cauſa duæ.

℞.radic. ireos florent.panac.& cappar.an.ʒ iij.ariſtoloch.rotund.mannæ,thuris, an.ʒ j.in pollinem redacta concorporentur cum mell.roſat. & terebinthin. venet.an. ℥ ij.Vel,

D ℞.reſin.pini ſiccæ,℥ iij.pumicis combuſti & extincti in vino albo, radic ireos,ariſtoloch.an.ʒ ß.thuris, ʒ j. ſquamæ æris ʒ ij. in pollinem redigantur diligenter, incorporentur cum melle roſato,fiat medicamentum.

De indicationibus in hoc vulnerum genere obſeruandis. CAP. VIII.

DETERSO & purgato vlcere, peregriníſque omnibus corpuſculis reuulſis, naturæ conatus,in carne regeneranda, & cicatrice inducenda, iuuandus remediis conuenientibus, tum aſſumptis, tum admotis.In quam rem facilè & tutò deducemur indicationibus, ſumptis primùm ab eſſentia morbi,tum à cauſa,ſi adhuc præſens morbum foueat. Nam quod ait Galenus,à cauſa primitiua,& tempore nullam ſumi indicationem, id intelligendũ venit de tempore præterito & cauſa abſente.Iam verò & à temporibus morbi vniuerſalibus principio,incremento, ſtatu, & declinatione ſumenda indicatio eſt.

3.meth.

Hæc enim ſingula quatuor,ſua petunt remedia:alia etiam ab ægri temperie ſumitur, A
vt nemo Chirurgus debeat dubitare alia bilioſo, alia pituitoſo conuenire remedia.
Huc referenda indicatio quæ ab ætate duci ſolet:ducitur etiam ab ægri diæta, nam ei
cui ſit omnium horarum ventriculus nemo tenuiſſimum victum præſcripſerit, vel æ-
Italicus victus.
què tenuem atque ei qui ſemel,vel bis tantùm in die cibari ſit ſolitus. Hinc eſt quòd
diætæ,quæ pro omni victu panatella ſunt contentæ, non tam Gallis quàm Italis con-
ueniunt:dandum enim eſt aliquid conſuetudini,quæ altera velut natura eſt. Ad diæ-
tam referuntur vitæ inſtitutum,& exercitia familiaria, nam ruſticis quibus eſt denſa
caro,& à multo labore calloſa cutis alia conueniunt,quàm feriatis & delicatis homi-
nibus. Sed præ cęteris eius indicationis,quæ à viribus ægri ſumitur habenda ratio eſt:
Quæ à viribus ægri ſumitur indicatio præcipua eſt.
nam viribus vel deficientibus,vel debilibus,ſtatim omnibus poſthabitis eſt ſuccuren-
dum:itaque reſcindendi membri,quod computruit incidente neceſſitate differenda
operatio eſt,ſi ægri vires adeò fuerint deiectæ, vt eam ferre citra vitæ euidens pericu-
lum nequeat. Ab ambiente præterea aëre ſumēda indicatio eſt, ſub qua illa etiam cō-
prehenditur quæ ab anni tempeſtate,regione,ac cœli & ſoli quod incolumis ſtatu tē- B
Cur capitis Lutetiæ lethaliora, crurum autem vulnera Aueniōne ſanatu ſunt difficiliora.
poriſque præſentis particulari conditione petitur. Hinc eſt quod à Guidone ſcriptum
legimus, capitis vulnera ſanatu eſſe longè contumaciora Lutetiæ quàm apud Aue-
nionenſes,apud quos contra tibiarū vulnera difficilius ſanantur quàm Lutetiæ,quòd
Lutetiæ aër frigidus ſit & humidus:quæ conſtitutio cùm cerebro& capiti inimica ſit,
nō poteſt non eſſe infenſa earum partiū vulneribus. At apud Aueniōnēſes,qui eſt am-
bientis aëris feruor,humores liquefacit,& ſupernè deorſum decurrere facit. Quòd ſi
quis huic Guidonis decreto contrariam experientiam obiiciat,atque ſæpius lethalia
eſſe & animaduerti in calidis regionibus capitis vulnera dicat, is intelligat non eſſe
eum caſum acceptum ferendum aëris manifeſto calori,ſed maligno cuidam & vene-
nato humori vel vapori per aërem ſparſo & à mari ſuſcitato:vt obſeruare in his demū
locis Narbonenſis Galliæ & Italiæ licet,quæ mari Mediterraneo ſunt vicina. Peten-
da præterea curandi indicatio eſt ex partium vulnetatarum propria & priuata tem-
A partiū læſarum acuto aut hebete ſenſu petenda curandi indicatio.
perie:nam alia muſculoſis,alia neruoſis,alia oſſeis partibus debetur curatio. Hanc e-
andem remediorum varietatem indicat, & petit partium ſenſibilitas: non enim tam C
acria neruis & tēdinibus,quam ſenſus expertibus ligamentis appoſueris. Par ratio eſt
dignitatis & muneris partium ad vitam tuendam neceſſarij: ſæpè enim vulnera cere-
bri, vel alicuius naturalium,& vitalium partium, hoc ipſo quod in illis ſunt partibus
defixa,totam peruertunt curandi rationem, quæ vulneribus communis & generalis
eſſe ſolet,nec immeritò: nam ſæpè ex partis conditione de toto morbi euentu certo
pronuntiamus,nam vulnera quæ in cerebri ventriculos penetrant, in cor, magna va-
ſa,thoracem,partem diaphragmatis neruoſam, iecur,ventriculum, inteſtina tenuia,
veſicam,ſi paulò maiora fuerint lethalia exiſtunt,quemadmodum & illa quæ articu-
los occupant in corpore cacochymo,vt ſuprà notauimus. Nec verò negligenda ea in-
dicatio quæ à partis ſitu,& cum vicinis commercio, vel à figura ducitur: cùm ne Ga-
7.meth.& 2.ad Glau.
lenus quidem eam negligēdam duxerit. In ſumendis verò commemoratis indicatio-
nibus conſiderandum eſt,num morborum adſit compoſitio ſeu complicatio: nam vt
vnius & ſimplicis morbi vna & ſimplex indicatio eſt,ſic cōpoſiti & complicati, mul-
tiplex eſſe debet. Affectuum verò præter naturam triplex notatur cōpoſitio: nam vel D
Quot modis affectus cōponantur.
morbus morbo cōponitur,vt vulnus aut phlegmone,fracturæ oſſis: vel morbus cau-
ſæ,vt vlcus,fluxioni:vel morbus ſymptomati, vt vulnus cum dolore aut hæmorrha-
gia. Incidit nonnunquam vt tria hæc in vnum caſum & affectum concurrant, mor-
Lib.7.met.
bus,cauſa,& ſymptoma. In his artificioſè tractandis, ſequendum eſt Galeni conſiliū,
qui iubet in complicatis & compoſitis affectibus,vt vrgentiori occurratur:tum cauſę
morbi occurramus, denique ei affectui, ſine quo reliqui affectus ſanari nequeunt.
Quod conſilium apprimè notandum venit:nam in illa affectuum compoſitione cum
incertus empyricorum vagetur animus, contra habet rationalis Medicus, paucis &
Quī et quādo à ſymptomate curādi ducatur indicatio.
planè aureis verbis,præſcriptam viam quam ordine in curando ſi ſequatur, à ſanitate
aberrare non poſſit. Symptomata equidem, quà ſunt ſymptomata, nullam faciunt a-
gendorum indicationem,nec ordinem curandi immutant:nam ſanato morbo, vnà &
ſymptoma,quòd morbum tanquam vmbra corpus ſequitur,tollitur. At ſæpè adeò vr-
gent,premúntque ſymptomata,vt peruerſa omni curandi œconomia, ipſis occurrere
primùm cogamur,quod tum cauſæ incrementi morbi,rationem obtineant. Cęterùm
omnes

A omnes notatæ indicationes duo ſpectant. Primum eſt, vt pars natiuæ ſuæ temperiei reſtituatur. Alterũ vt neque quantitate, neque qualitate ſanguis in vitio ſit: hæc enim duo cùm adſunt, nihil eſt quod regenerationem ſeu repoſitionem, nihil quod vnionẽ vulnerum, vlcerúmve remorari poſſit.

Quò ſpectẽt omnes indicationes in curatione vulnerum.

Quæ reſtent Chirurgo agenda in hoc vulnerum genere.

CAP. IX.

AB initio Chirurgum in dolore ſedando occupatum eſſe decet, fluxiones reprimendo, diætam in ſex illis rebus quæ non naturalium nomine intelliguntur præſcribendo, calidorum & acrium, vini etiam vſu interdicto: talia enim humores attenuant, & ad influxum paratiores reddunt. Sit igitur initio victus tenuis, quò à parte affecta, reuellatur humorum curſus: vacuus enim nec ſatis plenus ventriculus vndique ex circumſtantibus corpo- B ris partibus attrahit: quò fit vt conſequutione quadam, tandem extimæ & extremæ corporis partes inaniantur: quæ cauſa exiſtit, cur primis diebus, parcius ſint cibandi vulnerati. Coitus eſt perniciosus, quòd ſpiritus, humoréſque præ cæteris motibus inflammat: quò fit vt humores incaleſcentes in partem vulneratam & incaleſcentem plus æquo cieantur. Sanguinis fluxus non eſt ſtatim accepto vulnere ſiſtendus: eius enim copioſiore effluxu pars inflammationis & plethoræ periculis liberatur. Itaque ſi non ſatis ſanguinis fuſum inflicto fuerit vulnere, ſecta vena ſanguis ſequenti die pro viribus & plenitudine ægri, erit reuellendus: nam per huius generis vulnera non multum ſanguis manare ſolet: quod contuſionis magnitudine, & aëris agitati vehementia, ſpiritus intro compelluntur, quemadmodum in his etiam obſeruaui, quibus ferreus globus craſſior, integrum aliquod membrum abſtulerat. Nam in ipſo accepto vulneris articulo, haud multus effluit ſanguis, etſi eo inſignes venæ & arteriæ ruptæ & attritæ ſint. At quarto, quinto, ſexto, pluribúſve aliquot diebus poſt, ſanguis maiore copia & impetu diffluit, calore nempe natiuo, & ſpiritibus in partem remigranti- C bus. Aluus libera eſſe debet, nempe vt ſaltem ſemel in die deſcendat, ſeu natura, ſeu arte: idque clyſtere potius quàm catharticis, quòd humorum agitatio, primis præſertim diebus ſuſpecta ſit, ne maior cieatur in partem affectam fluxio. Quanquam Galenus ſcribit vtramque vacuationem, tum quæ ſecta vena, tum quæ catharſi inſtituitur, hic eſſe neceſſariam, etſi à plethora & cacochymia immunis ſit æger: ſed eius rei cura omnis Doctorum Medicorum arbitrio permittenda eſt. Dolor, ſiquidem inflammationi ſit iunctus, ſedabitur litu partium vulneri vicinarum ex vnguento nutrito cũ ſucco plantaginis, ſemperuiui, ſolani & ſimilium compoſito. Vnguentum diachalciteos, à Galeno deſcriptum, diſſolutum cum aceto, oleo papauerino, & roſaceo nõ minoris eſt efficacię, nec vnguentum de bolo, nec multa alia eiuſdem facultatis, etſi propriè anodyna non ſint, vt quæ calida & humida in primo gradu non exiſtant, ſed potius frigida, non adeò tamen vt narcoticam vim habeant. Ergo illa commemorata dolores leniunt, quòd intemperiem calidam corrigant, & fluxiones acres ac bilioſas, D quibus quàm frigidis maior eſt impetus, ſiſtant. Poſt vſum repercutientium vtilis erit vſus ſequentis cataplaſmatis.

Cur tenuis diæta vulneratis præſcribenda.

Cur à vulnere ſclopo illato ſanguis ſecta vena detrahendus.

Lib. 4. met. cap. 6.

Lib. 1. de cõpoſ. med. ſecundum ge. cap. 6.

℞. micæ panis infuſæ in lacte vaccino ℔. j. ß. bulliant parum addendo olei viola. & roſa. an. ℥ iij. vitellos ouor. num. iiij. puluer. roſar. rubr. flor. chamemel. & melilot. an. ℥ ij. far. fabar. & hord. an. ℥ j. miſce, fiat cataplaſma ſecundum artem. Paratu etiam facilè in ſimili affectu erit remedium, ex mica panis cum oxicrato & oleo roſaceo cocta. Tumorum ſi qui vulneri cõiuncti ſint, curatio, ex proprio tractatu, repetenda eſt. Naturæ verò motus, ſeu ſuppuratum, ſeu aliud quiduis moliatur, Medico & Chirurgo naturæ miniſtris, ſemper ſpectandus eſt & iuuandus.

Cataplaſma anodynum & digerens.

De glandibus quæ tempore multo poſt vulneris ſanationem, in parte & corpore reſident. CAP. X. A

Cur tot annos plūbeæ glandes innoxiè in corpore maneāt

HÆRENT infixæ ſeptem, nonnunquam octo, pluribúſve annis in parte corporis plumbeæ glandes, ſic vt nec inde vulneris agglutinatio retardetur, nec vllum aliquod ſymptoma ſuperueniat, vt à me pluries obſeruatum eſt: quouſque tandem naturæ excernentis robore, & propria grauitate deorſum pulſæ, in parte aliqua inferna, ſuo ſe tumore prodant, Chirurgi manu eximendæ. Aiunt enim plumbo occultam quandam eſſe cum humani corporis, carnoſa præſertim mole, ſympathiam, & familiaritatem. Ideò in corpore nec putreſcere, nec putrefacere. Itaque inſignem eius in antiquis vlceribus cicatrice obducendis eſſe vim: aliam verò rationem eſſe glandium lapidearum, ferrearum, aut alterius metalli: non poſſe enim diutius perſtare illas in corporibus citra perniciem, rubiginem enim ferrum contrahere, vnde vicinorum corporum ſequatur eroſio, & aliorum malorum ſymptomatum conſequutio: quanquam ne diutius quidem in neruoſis, vel nobilibus partibus, cunctari poſſit plumbea glans, citra perniciem. B

Quibus artibus aeris vitia corrigenda ſint, ſic vt inde partes nobiles & corpus totum corroboretur. CAP. XI.

Cardiaca ad viſcerū robur.

QVIA verò, vt ante monuimus, contingunt nonnunquam tempora, in quibus vel leuia ſcloporum vulnera, nō ſuo, ſed aëris vitio lethalia ſint, ideò & hæc quoque Chirurgo cura incumbit, vt omni arte aërem corrigat, & ad quandam qualitatum, & ſubſtantię moderationem reducat, partéſque nobiles & totū corpus confirmet, quod fiet ſequentibus præſidiis, tum aſſumptis, tum admotis. Manè tribus horis ante paſtum deglutiet æger electuarij diarrhodon abbatis, aut aromatici roſati, triaſantali, diamoſchi, vel lætificantis Galeni, alteriúſve ſimilis, certum quod Medico videbitur pōdus. Epithemata cordi & iecori admouebuntur hoc qui ferè ſequitur modo.

Epithema cardiacum.

℞. aquæ roſ. ℥ iiij. aquæ bugloſ. acet boni an. ℥ ij. coriandri præparati ℥ ß cariophi. C cortic. citri an. ʒ j. ſant. rub. ʒ ß. coralli vtriuſque ʒ ß. caphuræ ℈ j. croci ℈ ß. pulueris diarrhodon abbatis ʒ ij. theriacæ & mithridatij an. ℥ ß. pulu. flo. cham. & mel. an. ʒ iij. miſce, fiat epithema, admoueatur tepidè, coccino panno inde intincto. Odorata & refrigerantia naribus ægri ſæpè ſunt admouēda ad facultatis animalis cōfirmationē: Vt,

Suauiter olentia.

℞. aquæ roſ. & acet. boni an. ℥ iij. cariophil. nucis moſch. cinamomi conquaſſatorum, & theriacæ Galeni an. ʒ j. imbutum eo medicamento linteum ægri naribus ſubinde admoueatur. In eundem vſum malum odoratum ſæpius olfaciendum geſtabit æger: Vt, ℞. roſ. rub. vio. an. ʒ iij. baccarū myr. iunip. ſantal. rub. an. ʒ ij. ß. ſtyracis cala. ʒ ij. aquæ roſar. quantum ſatis eſt: liquefiant ſimul cum ceræ albæ quod ſufficit, fiat ceratum ad comprehendendos ſupradictos pulueres cum piſtillo calido, & ducatur in pomum: Vel,

℞. rad. ireos florent. maiora. calam. aromat. ladan. benioini, rad. cype. carioph. an. ʒ ij. moſchi gr. iiij. fiat puluis cum gummi tragacantheæ quod ſufficit: Vel,

℞. ladan. puri ℥ j. benioini ℥ ß. ſtyracis calami. ʒ vj. ireos florent. ℥ ß. cariophil. ʒ iij. D maioran. roſ. rub. calami arom. an. ʒ ß. in pollinem redigantur omnia, & bulliant cum aqua roſ. quantum ſufficit: colentur, colata liquefiant cum iuſta ceræ albæ quantitate ſtyracis liquid. ℥ j fiat ad modum cerati, & cum piſtillo fiat pomum addita moſchi ʒ j.

Pitacia ſomnifera & facultatem animalem roborantia.

pitaciis etiam fronti admotis, poterit facultas animalis roborari, ſomnus prouocari, & dolor capitis leniri: Vt,

℞. aquæ roſ. ℥ ij. olei roſ. & papau. an. ℥ j. ß. acet. boni ℥ j. trochiſcorum de caphur. ʒ ß. fiat frontale. Lintei panni hoc medicamento imbuti temporibus & fronti admoueantur, & ſubinde renouentur, aliàs calore, ſiccitate, & duritia, vigilias pro ſomno inducent. Nec verò arctius interim conſtringendum caput, ne libera arteriarum temporalium pulſatione intercepta, capitis dolor ingraueſcat. Ignis excitādus in ægri cubiculo, ex lignis odoratis, vt iuniperino, laurino, ſarmentis vitium, roriſmarino, & radice ireos. Eodem conſilio aquæ odoratæ in pauimentum effunduntur, ſi æger cos ſumptus ferre poſſit: Vt.

Aqua odorata.

℞. maioranæ, menthæ, radic. cyper. calam. aromatic. ſaluiæ, lauendulæ, fœniculi, thymi,

A thymi,ſtœchados, flor.chamem. melil.ſatureiæ, baccarum lauri & iuniperi. an.m.iij. pulu.carioph.nucis moſcat.an.℥ j.aquæ roſ.& vitæ an.℔ ij.vini albi boni & odorifici ℔ x.bulliant omnia in balneo Mariæ ad vſum dictum. Poſſunt & ſuffumigia componi forma vt loquuntur auicularum cypriarum.

Auiculæ cypriæ.

℞.carbonis ſalicis ℥ viij.ladani puri ℥ ij.thuris maſculi ligni, & baccarum iuniperi, an.℥ j.xiloaloes,benioini,ſtyracis,calamitę,an.℥ ß.nucis moſchatæ,ſantali lutei, an.ʒ iij.carioph.ſtyracis liquidæ,an.ʒ ij.zedoariæ,calam.aromat. an.ʒ j.gummi tragacant. aqua roſarum ſoluti quod ſit ſatis,fiant auiculæ cypriæ,ſeu ſuffitus qua forma libebit. Quod verò ad caries & oſſium corruptiones ſpectat,quæ de his videbuntur dicenda, dicentur poſtea.

Hiſtoriæ memorabiles. CAP. XII.

CVRANDORVM ſclopo inflictorum vulnerum deſcriptas leges, placet nunc in Tyronum gratiam appoſitis exemplis illuſtrare. Clariſſimus &
B bellicoſiſſimus Comes Mansfeldtanus, Auguſtæ Romanduorum Prorex,Burgundiani ordinis eques torquatus,inter auxiliares copias Gallorum Regi ad Moncontortium prælium aderat. Ibi in conflictu manuario tormēto cominus tam grande vulnus ad ſiniſtri cubiti articulum accepit, vt fractis inſigniter oſſibus, multa quaſi à malleo ſupra incudem, contrita & comminuta cernerentur.Hinc maligna pleraque ſymptomata emerſere, dolorum nempe acerbi & immanes cruciatus, inflammatio, febris, brachij totius ad extremos vſque digitos tumor œdematoſus & flatulentus, ac quædam ad gangrenam diſpoſitio. Huic vt occurrerent, Nicolaus Lambertus & Richardus Hubertus Regij Chirurgi, multas & profundas ſcarificationes inflixerant.Ego verò ad eum,qui inuiſerem & curarem Regis iuſſu cùm veniſſem,ingentémque fœtorem & putredinem animaduerterem,ſuaſi vt lotiones ex ægyptiaco viribus aucto,& in aceto ac aqua vitæ diſſoluto,inſtituerentur,aliáque fierent quæ capite de Gangrena fuſius explicantur. Nam & diarrhœa ægro ſuperuenerat, qua purulentam & fœtidam ſaniem à brachio & vulnere manantē
C reddebat. Quod quo modo fieret, abundè dicetur tractatu De ſuppreſſa vrina: permultis enim abſurdum id videbatur, quòd vt è brachio purulentus ille humor in aluum defflueret,neceſſe haberet in venas remeare,ſanguini miſceri,ſuóque perniciali & contagioſo per cor & hepar tranſita,peſſima omniū ſymptomata,tandémque mortem inferre.Certè crebræ nobilem ægrum ſyncopæ inuadebant, tetrorum vaporum ab vlceribus ſuſcitatorum, ad partes nobiles tranſlatione: quibus vt occurrerem deglutire ipſum iubebā aquæ vitæ in qua theriacæ parum diſſolueram cochlear vnum. Tumorem œdematoſum & flatulentum, brachium totum occupantem, reprimere conabar ſpleniis oxicrato imbutis,cui ſalis momentum & aquæ vitæ parum affuſum eſſet. Eiuſmodi ſplenia duplatis linteis,quam arctiſſimè poſſem conſutis,continebam & ſtabiliebam.Talis compreſſio oſſa fracta ſua ſede continebat, ſaniem ab vlceribus exprimebat, affluentes in partem humores retro in corporis centrum compellebat. Hanc compreſſionem ſi quando intermitterem,adeò augebatur tumor, vt non leuis me metus haberet,ne partis natiuus calor inde ſuffocaretur. Nec verò alia faſciandi
D erat commoditas aut facultas propter doloris acerbum cruciatum,quo habebatur æger,ſi quando vel leniter brachium commoueretur. Multi inſuper abſceſſus ad cubiti articulum,pérque totum brachium paſſim eruperunt. Quorum materiebus vt exitū aperirem,nouas moliri inciſiones coactus fui:quas ille vt omnia forti & intrepido animo tollerabat,detergendorum vlcerum & putredinis corrigendæ ab ægyptiaco in vino vel melle roſato diſſoluto,& vlceribus infuſo, ſpongioſæ carnis luxuriantis caſtigandæ,à puluere aluminis, deſiccationis poſt deterſionem completam à linamentis, ſanitatis denique à potione vulneraria compendium illi comparaui. Verè hoc affirmare & profiteri poſſum, me pendente curatione, illi è brachio pluſquàm ſexaginta oſſium teſtulas exemiſſe,& eximere neceſſe habuiſſe,inter quas vna viſebatur digiti longitudine: Dei tamen fauore ſuperſtes & incolumis euaſit, cætera ſanus, niſi quod contrahendi aut explicandi brachij non illi eſt libertas.

Symptomata maligna quæ vulneri ſclopo inflicto ferè ſuperueniunt.

Remedia ad gangrenam incipientem

Pus à læſis artubus in aluum confluere poteſt

Compendia ſanitatis in vulnere recuperādæ.

Non ita multo poſt iuſſu Regis inuiſi haud longè à Monte, vrbe Hannoniæ, Carolū Philippum de Croy, Haureti dominū, Aſcotij ducis fratrē. Is à ſeptem menſibus lecto afflictus iacebat, ex ſclopi vulnere trium digitorum interſtitio ſupra genu accepto.

Horrenda ſymptomata ex vulnere ſclopo inflicto.

Eum hæc tum ſymptomata habebant: dolores intolerabiles, febris continua, ſudores frigidi, vigiliæ, coccygis excoriationes ob diuturnum in illam partem decubitum, deiecta ciborum appetentia, cum multa ſiti. Cadebat ſæpè epileptico ſimilis, cum nauſea & continuo tremore, vt ne manum quidem ori, citra alterius auxilium admouere poſſet: crebra à vaporum tráſlatione ad partes nobiles Leipothymia prehendebatur. Nam os femoris fractum erat in longum & tranſuerſum cum multis teſtulis oſſium, quarum nonnullæ iam exciderant diuulſæ à viuente oſſe, aliæ tenacius adhuc hærebant. Erat inſuper ei vlcus ad bubones, quod in medium femur deſinebat: ſed & alia ipſi iuxta genu erant vlcera ſinuoſa. Muſculi omnes femoris, cruríſque inſigniter tumebant, humore pituitoſo, frigido, & flatuoſo, adeò vt earum partium calor natiuus propè omnis extinctus videretur. Quibus omnibus expenſis vix vnquam ſperabam ipſum conualiturum, adeò vt me incœpti mei pœniteret. Tandem tamen fretus viriũ, & florentis in eo ætatis fiducia, cœpi mihi aliquid melius polliceri. Itaque cum bona eius venia, ante omnia duas inciſiones molior, vt exitum materiebus patefacerẽ, quæ oſſi circumpoſitæ, muſculorum ſubſtátiam irrigabant. Succeſſit res fœliciter, & multa humoris copia educta eſt, hinc ſiphunculo expreſſum in illas exciſiones à me eſt ægyptiacum multum, in vino & pauca aqua vitæ diſſolutum, quò ſic putredinem comprimerem & emendarem, carnem ſpongioſam, laxam & mollem corrigerem, tumorẽ œdematoſum & flatulentum reſoluerem, dolorem ſedarem, & calorem natiuum ſub humoris excrementitij mole ferè oppreſſum, ſic vt vix alimenti quidquam aſſimilare & partibus adiungere poſſet, excitarem & roborarem. Hinc partem affectam foui ſaluia, roſmarino, thymo, lauendula, floribus chamemeli, meliloti, roſis rubris in vino albo, & lixiuio ligni quercini incoctis, ſalis & aceti quod ſufficere videbatur, addito. Eiuſmodi fotui vis erat humoris morbifici attenuandi & exhauriendi. Diu verò & multum hi admouebantur fotus, quò ſic plus humoris diſſiparetur, ſiccando, & cutis ſpiracula reſerando, quàm in partem aduocaretur. In eundem hunc finem frictiones illi ex linteis calidis inſtituimus, mixtas ſeu rotundas, id eſt quæ supernè deorſum, infernè ſurſum atque in omnem partem fierẽt, quæq; fierent diutius: nam breuis frictio plus in partem attrahit humoris, quàm reſoluere queat: interpoſitis diebus illi circum crus, femur, & pedis veſtigium lateres ab igne candentes admoueri iuſſi. Extinguebantur verò & irrigabantur illi aceto & vino albo cum tantula portione aquæ vitæ. Suſcitati inde vaporis vi, multi aquoſi humores ſudoribus diffluebant, tumor minuebatur, natiuus ſenſim ſibi calor reſtituebatur: inde ſplenia circumponebantur imbuta lixiuio ex cinere querno, in quo incoxiſſent ſaluia, roſmarinus, lauendula, ſal, aqua vitæ, cariophilli. Faſciæ verò tam artificioſè & ſuauiter ipſi aduoluebantur, vt earũ conſtrictionem ſine dolore & facilè ferre poſſet: tam fœlici ſucceſſu, vt ſi vel diem vnum intermitterentur, tumor ingenti mole attolleretur. Diplomata verò lintea craſſiora vlcerum ſinubus imis admouebátur, quò ſic facilius compreſſa ſanies forás exprimeretur. Cæterùm hoc ſedulò curaui ſemper vt vlcerum orificia hiarent, immiſſis peniculis fiſtulatis: nonnunquam ad tumoris reſolutionem ſequens cataplaſma apponebatur. ℞.far.hord.fab.& orob.an.℥ vj.mel.comm.& tereb.an.℥ ij.flo.cham.melil.& roſ.rub.an.℥ ß.pului.rad.ireos floren.cype.maſt.an.ʒ iij. oximelitis ſimplicis quantũ ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ. Appoſita & fuêre emplaſtra de Vigo ſine mercurio, quibus mirificè ſedatus eſt dolor, & reſedit tumor: nõ tamen ante apponebantur quàm partes incaluiſſent fotu, frictionibus & euaporationibus, aliàs è facultate in actum nunquam id emplaſtrum potuiſſet emergere, propter inſignẽ partium affectarum intemperiem frigidam: nec verò pulueres catagmatici, eliminandis, eximendiſque colliſis oſſibus idonei, omiſſi fuêre. Vſus eſt per dies quindecim potione vulneraria: iam verò præter particulares affectarum partium frictiones, alias generales inſtituebam ad vniuerſum corpus multum emaciatum: his enim attrahebatur vnà cum ſpiritu ad partes ſanguis, fuligo acris & ſubcutanea reſoluebatur. Denique febre doloribúſque ſedatis, reſtituta appetentia, cibis boni ſucci abundè pro virium ratione aſſumptis, breui habilior factus, omnino tandem ſingulari Dei beneficio ſibi & ſanitati eſt reſtitutus, niſi quòd plena flectendi genu libertas non eſt reſtituta. Hæc eò ego recitare volui, non qui mihi gloriæ apponerẽ, quæ Dei fauore in his ægris meę fidei commiſſis fœliciter ſucceſſere: ſed quò Chirurgiæ tyronem ad artis opera exemplorum propoſitione familiari efformarem plenius & perfectius.

Inciſiones quo conſilio factæ. — *Fotus partis affectæ quorſum facti.* — *Frictiones mixtæ ſeu rotundæ quæ dicantur.* — *Lixiuium medicatum* — *Faſcia cum diplomatis.* — *Cataplaſma diſcutiens.* — *Emplaſtrũ de Vigo.*

A B C D

A *Apologia ſuper vulneribus ſclopo illiſis.*

CAP. XIII.

Occaſio ſcribendæ huius apologiæ

INCIDIT nuper in manus meas libellus, ex Medici cuiuſdam officina profectus, quo is quæ de vulnerum ſclopo inflictorum curatione à me huc vſque ſcripta ſunt, eleuare & labefactare contendit. Certè ſi nulla alia res, quàm nominis mei iactura, illa contentione ageretur, tacerem lubens, & modeſto ſilentio homini os occluderem. Sed cùm tot hominum ſalus, hoc vno tãquam capitis iudicio, agatur, occurrendum errori putaui: ne ille magno vitæ mortalium diſpendio ſerpat in plures, & latius diffundatur. Mortis (inquit) cauſas pleriſque vel leuiter ſclopo vulneratis, attulit ſuppurantium vt baſiliconis, pluribus acrium medicamẽtorum, vt ægyptiaci vſus. Neque verò Hippocr. in hoc curãdo vulnerum genere conſilium, quo is contuſum omne vulnus, ad ſuppuratione͂ perducendum monet, eſt obſeruandum. Nam cùm noua hæc ſit vulnerum ſpecies, noua quoque nec veteribus vſitata poſcit remedia. Iam aëris à naturali cõſtitutione mutata

Summa capita libelli aduerſariorum.

B temperies, remediorum mutatione͂ indicare haud debet: multo verò minus tonitrus & fulmen cannarum muralium, ſeu tormentorũ æneorum ictibus aſſimilanda fuere. Hæc ſunt ſumma libelli illius capita, quæ quia à veritate, & his quæ ante à me tradita videntur diſſentire, refellere ipſa nũc viſum eſt. Primùm enim cùm glandes plumbeæ ſclopis explodi ſolitæ rotundæ ſint, ſeu obtuſæ & ponderoſæ ac graues, corporis continuitatem ſoluere citra contuſionem & attritum nequeunt. At nulla contuſio citra ſuppurationem ſanationem admittere poteſt: non Hipp. modò, ſed & Gal. omniumq; qui de re Medica ſcripſerunt ſententia. Nec verò huic nouo vulnerum generi, noua ſunt comminiſcenda remedia: non enim vt Regum & Imperatorum, ſic ſacræ artis & diuinæ medicinæ leges mutationi ſunt obnoxiæ, aut moribus hominũ, temporibúſve obtemperant. Sunt illæ immutabili neceſſitate firmatæ, quam conſtantiam illis non tempus edax, non vetuſtas inuidioſa, non tyrannis extorquere poſſit. Itaque neque illi qui hodie magna cum laude medicinam Regibus & principibus faciunt, Iobertum dico & Botallum ab illa Hippoc. regula ſibi deſcedendum putant. Hanc nonmodò in

Omne vulnus ſclopo inflictum eſt cõtuſum

Deuia ab olim poſitis medicinæ regulis remedia minimè comminiſcenda.

C curando, & operibus artis ſequuntur & amplectuntur, ſed & editis de huius generis vulnerum curatione libris laudibus extollunt in cœlum, ſtabiliunt, & ſanctè omnibus obſeruandam proponunt. Et tamen Medici illi eiuſmodi ſunt, vt quotidie & aſſiduè in caſtris, in exercitu, in regia domo verſantes plures ſclopo vulneratos ſanauerint, & quotidie ad ſanitatẽ perducant, quàm noſter vnquã Medicus viderit. Nec verò modò quos nominaui, ſed & omnium ferè qui hæc vulnera tractant, hæc agendi ratio eſt, vt ſi nihil ſit quod impediat, aut contrà indicet, ſtatim ſuppurantia adhibeant. Et miror quo modo Chirurgum empyricum, qui ipſi in vicinia poſitus eſt, Dobletum illum dico, non animaduertat deplorata huius generis vulnera, non alio quàm ſuppurãte medicamento ad ſanitatem perducere: ex lardo liquefacto, oui vitello, terebinthina & pauco croco confecto. Anno Domini 1538. erat Taurini, dum ego illic agerem Chirurgus Monte-iani Alpinarum gentium Proregis, Chirurgus quidam horum vulnerum curandorum fama in primis nobilis: & tamen is ſolo oleo catellorũ, cuius deſcriptionem, magnis tandem precibus & ſumptibus ab eo vix extorquere potui, ea cura-

Medicamentum ſuppurans exploratarum virium.

D bat, eóq; non feruente, vt nonnulli putarunt, ſed tantùm non calente vulneribus affuſo, ipſorum dolorem lenibat, & ad ſuppuratione͂ fœliciter perducebat. Quod dehinc pleriq; omnes chirurgi, vbi olei illius deſcriptione͂ ex me, edito hoc opuſculo habuêre, fœliciſſimo ſucceſſu factitarunt, & quotidie factitant. Quod verò ægyptiacum cõtemnit, ſolus credo in ea eſt hæreſi: cùm nullum aliud hucuſque habitum fuerit remedium, putredini auertendæ, ſi in propinquo eſſet, & corrigẽdæ, ſi iam præſens adeſſet, præſentius & valentius. Atqui hæc vulnera ſæpè in vlcera degenerãt virulenta, ſerpẽtia, arrodẽtia, maligna, & fœtidã ac cadaueroſam ſanie͂ eructãtia, vnde gangrena parti aduenit, niſi ægyptiaco & aliis acribus remediis, his quos ante nominaui Medicis, Chirurgiſque omnibus commendatiſſimis occurratur. At inquit venenatum eſt hoc vnguentum, quodq; ideò vulneribus, igniariis telis illatis, mortis cauſas pleriſq; attulit. Profectò ſi quis in huius vnguenti compoſitionem, & ſingulorum, omniúmque ex quibus conflatur medicamentorum naturam deſpiciat, intelliget tantùm abeſſe, vt venenatum ſit hoc vnguenti genus, vt cõtra omni veneno & putredini quæ parti carnoſæ vulneris cuiuſuis occaſione contingere poſſit, è directo contrarietur & reſiſtat.

Aegyptiaci aduerſum putredinem vires.

Falſiſſimum verò eſt & ab Hippocratis doctrina alieniſſimum aſſerere, anni tempeſtatibus à naturæ lege aberrãtibus, & aëris, non quidem ſimplicis & elementaris, ſed varia vaporum putridorum & peſtilentium, vel è terra ſuſcitatorum, vel cœlitus demiſſorum admixtione inquinati & corrupti, vulnera alio, atque alio tempore haud maligniora & remediis contumaciora non effici. Nam aër vel incaleſcens, vel frigore torpeſcens, inſpiratione, tranſpiratione in corpus aſſumptus, ſimilem ſuis qualitatibus conditionẽ nobis ingenerat. Cur non igitur putredinoſis inſepultorum poſt dira prælia, & naualium exercituum naufragia, vaporibus inquinatus, corpora, vulneráque ſimili qualitate inficiet? A

Aeris vis in morbis creãdis & exaggerandis.

Historia.

Anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo ſecundo, qui annus bellorũ ciuilium, primis tumultibus toti Galliæ fuit funeſtus, cùm Penæ, quod caſtrũ eſt Loto flumini impoſitum, multa interfectorum hominum cadauera in puteum centum vlnas altum proiecta fuiſſent, tam fœtidus hinc & adeò venenatus vapor poſt duos menſes ſuſcitatus eſt, vt multa inde hominum millia paſſim per totam Agenenſium prouinciam, tanquam peſte interierint, veneni ſui perniciali lue, latè per viginti vndique in ambitu milliaria diffuſa. Quod mirum cuiquam videri non debet, cùm præſertim ventorum afflatu putridæ exalationes, in varias & diſtantiſſimas regiones impelli, & iactari, ſparſis tanquam peſtis ſeminibus poſſint: vnde ſpirituũ humorúmque & vulnerum lethalis corruptio contingat: haud vulnerum malignitati propriæ aut peruerſæ curationi, ſed aëris vitio attribuenda. Itaque Franciſcus Dalechampius in gallica ſua Chirurgia, inter ea quæ vlcerum ſanationem impediunt, non omiſit illam, quæ ab aëre peſtilentiæ ſeminibus inquinato aduenit, cauſam communem. Didiſcerat nempe à magiſtro Hippocrate mutationes tẽporum potiſſimum parere morbos, & legerat apud Guidonem hanc maximè cauſam exiſtere, cur vulnera capitis Lutetiæ, crurum verò Auenione, curatu & ſanatu eſſent contumaciora. Denique ipſis etiã eſt tonſoribus notum, per aëris conſtitutiones calidas & humidas, vulnera facilè in gangrenam faceſſere. Itaque Auſtrali tempeſtate per aërem regnante, ne ipſi quidem lanij carnes niſi in diem mactant. Adnotaui antea, quę vulnerum fuiſſet in Rothomagenſi obſidione ab aëris vitio malignitas, quæ nemini, ne regio quidem ſanguine ortis principibus, quibus omnia ſanitatis compendia abundè ſuppetebant, parceret. Quæ me cauſa impulit, vt tandem experientia factus peritior, ſuppurantium loco ægyptiacum vnguentum, & ſimilis facultatis medicamenta, vulneribus tota illa tempeſtate admouerem: quò graſſanti paſſim putredini & gangrenæ occurrerem. Sed ſi aſtrorum varius motus, influxu ſuo peſtem demittere in aerem poteſt: cur non & vulnera, corporáque vulnerata, ſuis, & aeris mutationibus obnoxia, qualitatũ ſuarum vitio inficere, & tanquã immiſſo veneno corrũpere poterit? Magiſtra experiẽtia didiſcimus iamdudum dolores omnes, ſed vulnerum pręſertim, pluuioſo & vdo cœlo ingraueſcere, maximè quòd Auſtrali illa conſtitutione craſſis & nebuloſis vaporibus grauis aer, humores intus in corpore exagitet: qui mox facilè in partes affectas decumbant, & dolorum exacerbationem faciant. At, inquit aduerſarius, in Druedarum & Dyoniſiaco conflictu media etiam hyeme, infinita ſclopo vulneratorum militum millia interiêre, non alio profecto quàm peruerſæ curationis, quę ſuppurantibus aut acribus medicamentis inſtituitur vitio. At eiuſmodi hæc verba niſi hominis eſſe nequeũt ignorantis, frigus vulneribus, vlceribúſque eſſe inimiciſſimum, quod Hippoc. ſententia ſit mordax, cutem obduret, liuorem, id eſt gangrenam obducat. Si ille mecum in Metenſi obſidione fuiſſet, oculorum fide intellexiſſet multis militibus crura compútruiſſe, móxque gangrena correpta concidiſſe, ſola frigoris ſæuitia: ſi mihi non credit faciat ipſe periculum. Cellam catalepticorum & frigore enectorum inhumandis corporibus inter Alpes Cottias, ſeu montem Cineſium dicatam adeat, intelliget, ſentiétque quàm vera loquar. Interim placet vltimum reprehenſionum eius caput refellere. Calumniatur quod tonitrui fulminíſque & fragoris, ictúſque tormentorum muraliũ igniuomorum ſimilitudinem contexuerim: primùm effectis ſimilia eſſe hæc, negari nequit. Ignem enim accenſo puluere pyrio emicantem fulguri ſimilem eſſe certũ eſt: vel eo etiam quod ante videatur, quàm auribus percipiatur tonitru. Credo quòd oculus obiecta propria percipiat ferè in momento: auris niſi in tempore, & manifeſtis interuallis diſtincta ſucceſſione. Confragoſum verò murmur vtrique ſimile eſt, & certè cannarum muralium diſploſiones nonnunquam ex quadraginta milliarium interuallo

Aph. 1. ſectio. 3.

2. Apologiſmo.

Aſtrorum vis in aerẽ & corpora noſtra.

Aph. 20. ſect. 5.

Adſtruitur ſimilitudo fulminis & ictus bombãrdarum igniuomarum.

B C D

A uallo exaudiuntur, dum magna contentione hoſtilium vrbium mœnia tormentariis globis quatiuntur. Sed & orbes ferrei, ab igneſcente bombardico puluere incredibili celeritate exploſi, horrendóq; impetu obuia omnia proruẽtes, eóque magis & citius, quo duritie propria magis reſtiterint, fulmen referunt illæſa crumena incluſum argentum liquefaciens. Quin & multi, ſola agitati & rapidius diſploſo æneo tormento commoti aëris vehementia, tanquam de cœlo tacti, comminutis attritiſque oſſibus, nullo in cute apparente læſionis veſtigio, in ipſo momento interiêre, pulueri bombardico igneſcenti odor eſt fœtidus & ſulphureus, eius nempe æmulus, quo flagrant corpora fulmine tacta Hunc enim odorem nonmodo homines fugiunt, ſed feræ propria latibula & cubilia relinquunt, ſi quando ea fulmen attigerit: quàm verò haud minores ædificiorum ruinas, quàm non leuiores hominum omniſque generis animantium ſtrages edat muralium cannarum diſploſarum feritas, his quæ fulminis fiunt impetu, antea docuimus ſuffoſionum & cuniculorum, Armamentarij Lutetiani, Meclinienſis vrbis cladium non viſu modo, ſed & auditu horrendis exemplis.

Mirus bombardæ igniuomæ effectus.

2. apologiſ.

B Hæc ſufficere videri debent, ad docendum magnam eſſe fulminicum æneàrum machinarum ictibus & fragore ſimilitudinem, quam tamen nolim per omnia reſpondere. Neque enim ſubſtantia, neque materia conueniunt, ſed tantum quatiendi & conterendi obiecta modo, atque impetu. Nunc quam curandorum ſclopo inflictorum vulnerum rationem pro noſtra ſubſtituat aduerſarius, videamus & examinemus. Primùm enim ſuppurantia quidem his abhiberi & admoueri vult, quæ tamen calida & humida viribus non ſint, aut conſiſtentia emplaſtica, ſed calida & ſicca. Non enim inquit hic eadem quę abſceſſuum ratio eſt: in quibus non eſt aliud Medico quàm ſuppurandi conſilium. At hic quia cum vulnere contuſio præſens eſt, hæc quidem maturari ſuppurãtibus poſtulat, ac vulnus deſiccari. Obiectioni illi vt ſatisfaciam hominẽ relegabo ad Galenum, qui eum quæ ſit ſuppurantium natura doceat. A quo etiam diſcat in morborum compoſitorum curatione cauſæ, ordinis, & vrgentioris habendã eſſe rationem: inde lubens ex eo ſciſcitabor, num vulnus glande inflictum ad ſanitatem perducere ipſe poſſit, non ante ad perfectam maturitatem eo quod contuſum

Reprehẽditur curandi ratio aduerſariorum.

Lib. 9. ſimplici. 10. meth.

C eſt deducto. Si poſſe ſe reſpondeat, arbitros citabo, quos voluerit ille pragmaticos, qui quàm hæc obſcura ſint iudicent: ex quibus clarius etiam licet intelligere noſtro baſilicone, aut oleo catellorum ad maturanda ſclopo inflicta vulnera, modò non putredo, gangrena, corruptio, aut aliud quidquam repugnet, nihil eſſe accommodatius: deinde vult oxicratum, huius generis vulneribus ad ſiſtendum ſanguinem affundi: qui ſi ne ſic quidem ſiſti queat, medicamentum apponi vult ex oui albumine, bolo armeniæ, aceto roſaceo & ſale. At ego cuiuis iudicandum relinquo, num hiſce medicamentis vis inſit ſiſtendi fluentis ſanguinis, ſi in vulnus infundantur: certè fluxum magis, magíſque prouocabunt. Nam acetum cùm tenue ſit & mordax, non eſt dubium quin dolorem ſit illaturum, fluxionem & inflammationem. In quam ſententiam memini me aliquando Mauro cuidam equiti, ex familia comitis Roſſiani, cui Anglus eques lancea brachium traiicerat, ea arte Medicinam factam: fluentem enim ſanguinem dum ſiſtere cuperem, adſtringens medicamentum cui acetum admixtum erat, alterius melioris remedij penuria, in vulnus indidi. At ille paulo poſt ad me

Acetũ ciet nõ ſiſtit fluxiones ſi infundantur vulneri.

Hiſtoria.

Balſama ſimplicibus vulneribus ſanãdis idonea ſunt, nõ itẽ contuſis.

D rediit, querens, eiulans ſibi totum brachium tanquam ab igne ardere. Itaque eum denuo curare coactus, aliud medicamentum in vulnus inieci, adſtringens remedium vulneri ſuperpoſui, non infudi. Deinde ſupra reliqua omnia remedia extollit balſamum ſuum ex oleo, cera, & myrrha cum oui albumine agitatis conflatum: cui gloria reſpondere prædicat balſamum naturale Perunianum. His enim conſumendæ humiditatis vulnerum excrementitiæ vim ineſſe affirmat, adeóque roborãdarum partium vt ipſis nullum dehinc ſymptoma moleſtum ſuperueniat. Quanquam non ea vis illis inſit, qua huius generis vulnera, quemadmodum reliqua quæ cæſim illata ſunt, agglutinare & complanare queant. Profecto ridiculum eſt putare, poſſe contuſa vulnera eadem arte ſanari, qua ſimplicia vulnera, quæ ſolam ſolutæ continuitatis vnionem poſtulant. Quare nec ea balſama ſanandis ſclopo inflictis vulneribus idonea remedia eſſe poſſunt: cùm ſiccitate ſua ſuppurationem impediant, qua niſi perfecta ſanitatem obtinere nequeunt: itaque illa non ante huic generi vulnerum affundi queunt, quàm maturata & ſordibus ſuis elota, deterſáque fuerint. Quanquam vix concipere mente poſſim, vndenam gentium tot chymiſtas nanciſci poſſemus,

De peniculis diſputatio.

qui nobis tot militibus in exercitu vulneratis ipſa ſubminiſtrare queant, & vnde ad eam rem militibus ipſis ſumptus ſubminiſtrari & ſuppetere poſſint. Abſurdum verò etiam illud eſt quod ait, inſtillanda in vulnera hæc eſſe balſama ſine peniculis: móxque ſui immemor haud abs re futurum erit ſi peniculum paruum & tenue indatur, tãtum quod ſufficiat impediendæ labrorum vulneris agglutinationi. At qui balſama illa in ima vulneris ſubire poſſent ſine peniculis, cùm his maximè hoc tributum ſit, vt medicamenta in penitiſſimos vſque vulnerum receſſus deferant, & collectis ſordibus exitum ſemper apertum conſeruent? Notatu verò dignum eſt quòd poſtquàm ægyptiacũ vnguentũ reſpuit, nihilominus illud applicari iubet ab initio ad vſque abſolutam contuſionis maturationem, diſſolutum in decocto ſummitatum abſinthij, hyperici, centaurij minoris, & plantaginis & ſyringe in vulnus exprimi. Quin & paulo poſt aliam eius rationem tradit, nempe vt mellis roſati portio in aqua plantaginis diligenter diſpumando, ad mellis vſque conſiſtentiam decoquatur, inde tantundem ægyptiaci addatur. Hinc enim conſurgere vnguentum ſuppurandis hiſce vulneribus accommodatiſſimum. At ego cuiuis Chirurgiæ perito iudicandum relinquo, num talia ſuppuratoria eſſe poſſint: ac non potius detergentia exiſtant. Ad extremum ſcribit, non eſſe niſi quarto quoque die huius generis vulnera curanda. Atque ſi oſſis fractura vnà adfuerit, nihil mouendum poſt primum apparatum ante octauum à vulnere diem exactum. Mox alio loco vtile futurum ſcribit, ſi balſami deſcripti decem vel duodecim guttæ, vno quoque die in vulnera inſtillentur. Profecto non poteſt non valdè perturbare tyronem & nouitium Chirurgum, nondum in arte, nondum in artis operibus confirmatum, eiuſmodi doctrina quæ nec ſibi nec veritati conueniat.

Ægyptiacũ quacunque forma paretur derſoriũ eſt, non ſuppurans.

A · B

Ad eos qui nouis rationibus ſclopetorum vulnera eſſe venenata adſtruxerunt, Apologia. CAP. XIIII.

PAVCIS ab hinc menſibus, inuiſebam vnà ægrum cum doctiſſimis aliquot Medicis & Chirurgis peritiſſimis. Hi animi, vt fit, gratia, renouata & in medium poſita quæſtione de ſclopeto inflictorum vulnerum conditione, & qualitate, venenata illa eſſe poſſe quinque potiſſimum rationibus adſtruere conabantur. Non quidem pyrij pulueris occaſione: hunc enim ab omni veneno immunem eſſe, ſeu quis eius eſſentiam, ſeu cõpoſitionem ſpectet fatebantur: ſed glandis opportunitate, in quam tranſmitti, & tranſfundi atque vt ſic loquar, incorporari venenum poſſet. Prima ratio eſt, quòd plumbum cum raræ ſit & ſpongioſæ naturæ, quod ipſa fuſionis facilitas & molities arguũt, valdè ſit opportunum ad ebibendos & tranſmuendos in ſe quoſuis liquores. At mihi parum ſtabilitatis hæc videtur habere concluſio. Nam in omni mixtione arte facta cuiuſmodi eſt hæc de qua loquimur, duo veniunt conſideranda: nempe materia rerum quæ in mixtionem veniunt, & forma, penes materiam eiuſmodi corpora debent eſſe, vel liquida, vel mollia, vel friabilia. Denique in exiguas portiones findi & diuidi habilia, vt facilè partibus omnibus concurrere, coniungi, & vniri poſſint. At penes formam debet ipſis intercedere quædam velut affinitas, conſenſus, & ſympathia. Id ipſum videre eſt in aqua & oleo: vtrumque enim etſi materia liquidum ſit, & eiuſmodi vt facilè cum infinitis aliis rebus miſceri poſſit, ſibi tamen mutuo commiſceri nequeunt, propter formarum antipathiam. Sic enim aurum & argentum adeò ſunt amica plumbo, vt quoties liquari debent, vnà & confundatur plumbum. At æs tam refugit plumbum, quam aurum & argentum ſtannum fugiunt & plumbum album. Si igitur æs & plumbum liquefacta miſceri nequeunt, etſi eodem genere & communi metallorum natura contineantur, quî cum alia re toto genere, imo etiam ſpecifica differentia, ac forma diſtincta, veneno nempe, plumbum commiſceri poterit? Secunda ratio eſt. Ferrum inquiunt, quod denſius, ſolidius & minus poroſum eſt, venenatam aliquam ſubſtantiam & qualitatem recipere poteſt, quemadmodum teſtantur veterum ſagittæ veneno tinctæ. Ergo & plumbum multo magis. Reſpondeo poſſe quidem venenum, ferri ſuperficie recipi. Haud verò interiore ſubſtantia per mixtionem. At hic de vnione quæſtio eſt non de illitu & inunctione. Tertia ratio eſt. Etſi, inquiunt, plumbum fæces ſuas & craſſamentum fuſione deponat ac deſerat, non propterea tamen non ſe imbuet peregrino aliquo liquore & corpore. Sic enim chalybs,

Occaſio hui9 apologiæ.

Quod cõcorporari glandi plumbeæ venenum queat aduerſariorũ rationes.

Reffellitur prima ratio.

Formarum cõſenſus ad mixtionem neceſſarius.

Reffellitur ſecunda ratio

Reffellitur. tertia ratio.

C · D

A chalybs, ferrum ſolidiſſimum, eam rerum toto genere contrariarum artificioſa perfuſione temperationẽ recipit quæ ipſum indurat. Reſpõdeo chalybẽ ipſa perfuſione, tẽperationeq; nihil ſuccorũ quibus perfunditur & intingitur in ſe admittere. Si enim id neceſſe eſſet melius multo & facilius id tum fieret, cum chalybs à cõflatoribus funditur, quàm cum in longurios aut bracteas eſt conflatus, quæ reſponſio ad quartam etiam eorum rationem refutationis loco erit. Hac enim aiunt ſuccis napelli, rhododendri, ranunculi, & aliis ſimilibus qui tota ſubſtantia noſtræ ſubſtantiæ aduerſantur plumbo commixtis, conflari poſſe glandes adeò venenatas, vt his inflicta vulnera nõ poſſint non eſſe venenata. At ego contra aſſero mixtionem eſſe earum ſolummodo rerum quæ poſſint nonmodo apponi, ſed etiam adhæreſcere, denique vniri ſibi mutuo: at quî aqua, aliúſve quiuis ſuccus liquidus, vel ſolum plumbo, ſolido nempe & conſtanti corpori, adhæreſcere poterit, tantum abeſt vt vniri queat. Eius rei experientia certius, quàm ratione feceris iudicium. Eliquetur ergo plumbum cum ſuccis commemoratis, aliiſve ſimilibus: inde conflato in maſſam plumbo vtrumque ſeorſim libretur: eandem ſuccis quæ antea adeſſe menſuram comperies, ſuum quoque par plumbo pondus. Quod argumentum eſt certiſſimum, neque plumbum ſibi quidquam eiuſmodi ſuccorum admiſcuiſſe, & vnione adiunxiſſe, neque ſuccos vel minimam ſubſtantiæ ſuæ iacturam feciſſe. Quinta ratio eſt eiuſmodi, glãs ſclopeto diſploſa contra durum aliquod marmor non adeò incaleſcit, quin ſtatim ab ictu innoxiè manibus tractari poſſit. Falſum ergo eſt venenum plumbo mixtum & vnitum micantis & incenſi pyrij pulueris ignibus poſſe vaneſcere, facilis eſt ad hanc rationem reſponſio. Nam cùm dicimus quod etſi glans, veneno perfecta vnione plumbo commixto, infici queat, veneni tamen vim omnem conſumptam iri ignibus, intellectum hoc volumus, non de igne quem edit, ſuſcitátque pyrius puluis accenſus cum diſploditur machina, ſed de eo quo plumbum fuſum cum ſucco venenato commiſcetur, & conflatur, vt vnum tandem ex multis fiat. Is enim ignis nullius medij interuentu in venenatos ſuccos, nondum ipſius plumbi admixtione & vnione implicitos, vires ſuas exerens, & quidem cum tempore exerens, non momento impartibili, poteſt ſi non C conſumere, at ſaltem valde vim veneni omnem retundere. Si qui ſint quibus expoſitæ rationes non ſatisfaciant Mathiolum illi legant. Sunt, inquit, ex recentioribus nõnulli rerum prorſus imperiti, qui (ſi verum fateri liceat,) eò dementiæ deuenerunt, vt præceperint in liquatum ignẽ aurum vel argentum, ex quo vaſa confici debent, theriacam, aut mithridatis antidotum, & alia adiũgi debere, vt aſcita inde antidoti facultate, venenis repugnent. Sed quàm abſurda, ridendáque ſit illorum opinio, ij iudicent (ea enim eſt quæ non indigeat clariori reprobatione) qui mediocrem etiam rerum naturalium, ac metallorum præcipuè peritiam ſunt aſſequuti. Hæ ſunt rationes, hæ virorum doctrinæ & iudicio præſtantium authoritates ſunt, quæ me in vetere & priſtina mea de ſclopetorum vulneribus haud vllius venenatæ qualitatis participibus, ſententia retinent.

Reffellitur quarta ratio.

Refellitur quinta ratio.

In præf. lib. 6. dioſc.

Quid differant vulnera ſagittis inflicta, ab his quæ ſclopeto facta ſunt. CAP. XV.

D VVLNERA ſagittis arcubaliſtarum, ſimiliúmque machinarum telis inflicta, duplici potiſſimum nomine ab his quæ ſclopeto, igniariiſque machinis infliguntur, differunt. Primum eſt quod ſæpè ſine contuſione exiſtunt, quod nunquam ſclopetorum vulneribus contingit. Alterum quod ſæpè venenata viſuntur. Vtroque nomine diuerſa horum ab illis eſt curatio. Sed ipſorum quæ ſagittis fiunt, inter ſe varia curatio exiſtit, propter telorum & ſagittarum varietatem.

Vulnera ſagittis et telis inflicta ſæpè contuſionis ſunt expertia.

Eadem ſæpè ſunt venenata.

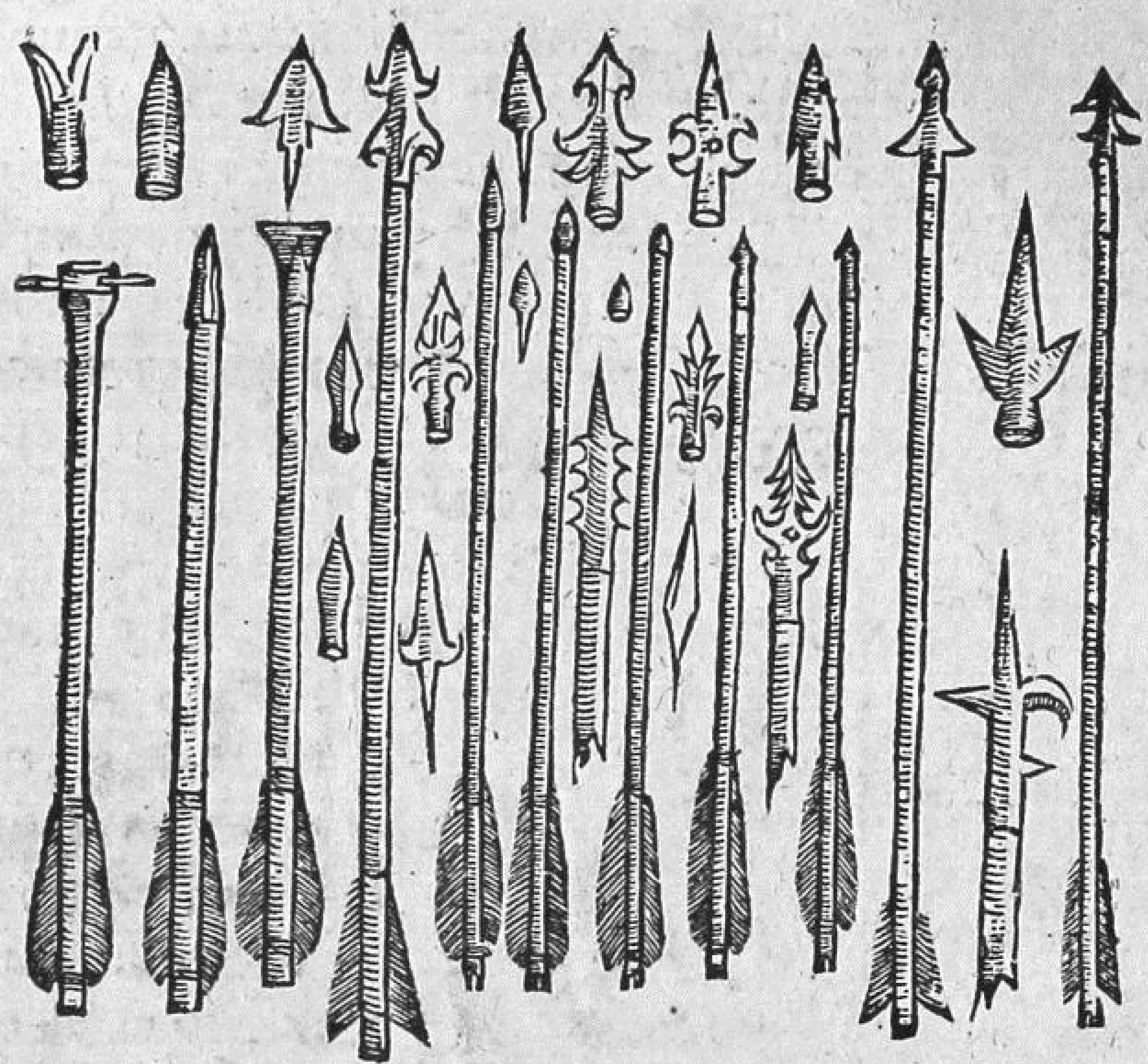
De ſagittarum & telorum differentiis. CAP. XVI.

SAGITTARVM, telorúmque generi diſcrimen exiſtit inter ſe, tum in materia, tum in forma ſeu figura, in numero, modo & facultate, ſeu viribus. In materia quidem, quòd telorum alia ſint lignea, alia arundinacea, alia extremo pura ſunt, alia præpilata, ſeu pixidata, alia infeſto & vulnifico ferro, ſtanno, plumbo, aëre, cornu, vitro, oſſe ſunt armata. In

Telorũ differentiæ penes materiã

Penes formam. figura verò quòd alia rotunda ſunt, alia angulata, alia mucronata, alia ſpicatim ſulcata: ſulcata inquam, ſulcis vel verſus mucronem, vel verſus haſtile conuerſis, vel tranſuerſis, vel his illiſque ſimul: Quin & nonnulla lata habentur in formam ſcalpri ſecantia. Quod ad magnitudinem ſpectat, nonnulla ſunt tres digitos longa, alia mediocria. Penes numerum verò in eo differunt quòd nonnulla ſimplicia ſint & vna cuſpide pungentia, alia pluribus. *Penes modum.* In modo autem variant, quòd alia ſint ferro haſtili inſerto, alia contra haſtili ſint in ferrum immiſſo: alia mucronatum ferrum clauis haſtili habent affixum, alia minimè, quorum ſcilicet mucronatum ferrum adeò languidè & molliter haſtili affixum eſt, vt leui haſtilis auulſione relinquatur defixum in vulnere, ex quo vulnera ſequuntur pernicioſa. *Penes vires ſeu nocendi efficaciam.* In viribus verò diſtãt, quòd alia ſolo ferro nocent, alia inſuper veneno, quo delibuta ſunt, has omnes telorum differentias ſequenti ſchemate deſcriptas, inſpicere potes. A

Telorum variæ ſpecies. B

C

De partium vulneratarum differentiis. CAP. XVII.

Ferrũ haud relinquendũ in vulnere. PARTES affectæ vulnere, vel ſunt carnoſæ vel oſſeæ, aliæ articulis vicinæ, aliæ in ipſis ſitæ articulis, quædam principes ſunt, quædam principibus ſeruiunt, quædam extimæ ſunt, aliæ intimæ. Iam quibus in vulneribus lethalia ſigna apparebunt, prognoſim in eam ſententiam diſertè inſtituere te, priuſquam vulnus attingas, decet: ne artem ignorantium calumniæ obiicias. Cæterùm relinquere in vulnere ferrum inhumanum eſt, & ab arte remotiſſimum, eximere verò anceps quidem eſt, ſed pimu & artificioſum. Præſtat enim anceps remedium experiri, quàm nullum. D

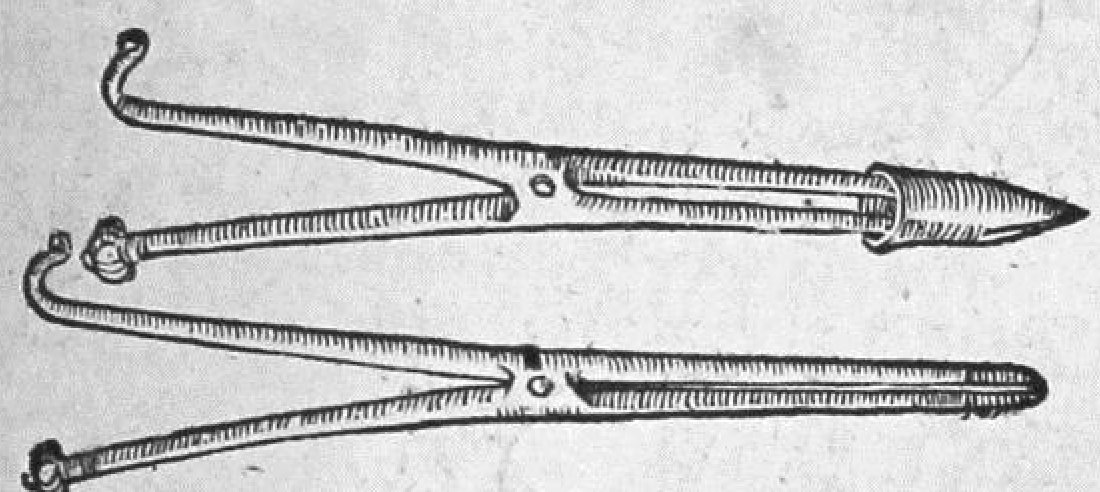
De extrahendis ſagittis. CAP. XVIII.

Eliminãdorum è vulnere telorũ ratio duplex IN extrahendis ſagittis vitandæ ſunt exciſiones, aut dilacerationes, venarum & arteriarum, neruorũ, & tendinum. Turpe enim fuerit & parum artificioſum, ſi quando plus manus quàm ferrum noceat. Auelluntur ſagittæ duobus modis, nempe vel extractione, vel impulſione. Cæterùm primo ſtatim apparatu corpora peregrina auellere oportet, quod vt facilè & fœliciter fiat, eo ſtatu æger collocãdus eſt, quo erat dum vulnus accepit, paratáque ad manum habere inſtrumenta idonea, cuiuſmodi id maximè exiſtit cui fiſſa cannula eſt & extrinſecus dentata, in quam virga inſeritur, ei ſimilis quam antea ſclopetorum terebellis propriam eſſe diximus, niſi quod extremo non eſt cochleata, craſſior tamen exiſtit, vt cannulam amplius diuaricet, quò ſic diuaricata, teli foramen in quod

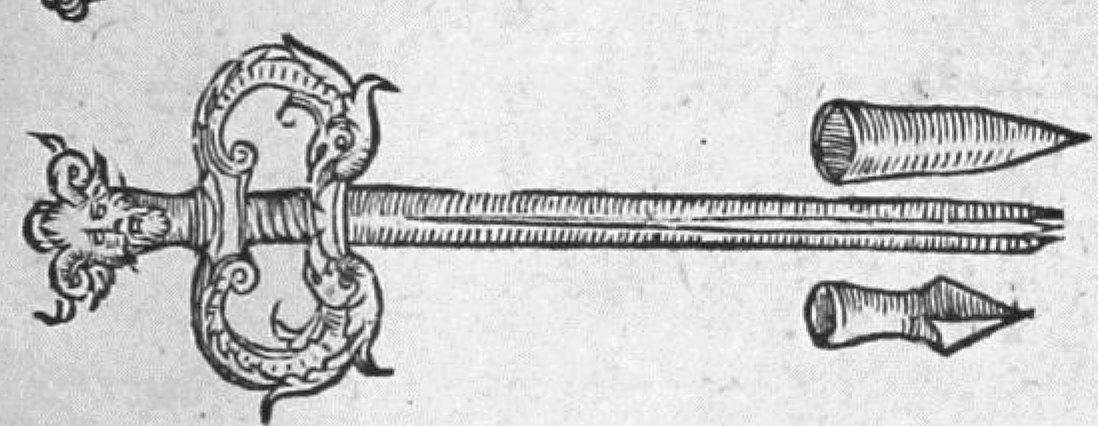
A quod haſtile inſeritur, impleat, ſicque ſecum abducat, tum è carnoſis, tum ex oſſeis partibus, dum modo abruptum haſtilis extremum, & in foramine teli relictum, foramen ipſum haud occupet. In rem eandem id etiam eſt accommodatum inſtrumentum, ad cuius manubrij extremorum compreſſionem, ſequitur anteriorum extremitatum extrinſecus dentatarum diuaricatio. Ferrum latens his ſignis deprehenderis ea parte aſperitas quædam & inæqualitas, tactu exploratore animaduertitur: caro ibidem contuſa & liuens aut nigra videtur, grauitas, dolórque illic & in vulnere aſſiduus ab ægro percipitur. *Signa ferri hic vel illic latentis.*

Inſtrumentorum extrahendis ſagittarum & telorum ferramentis, quæ in vulnere, haſtili vacua relicta ſunt idoneorum, deformatio.

B

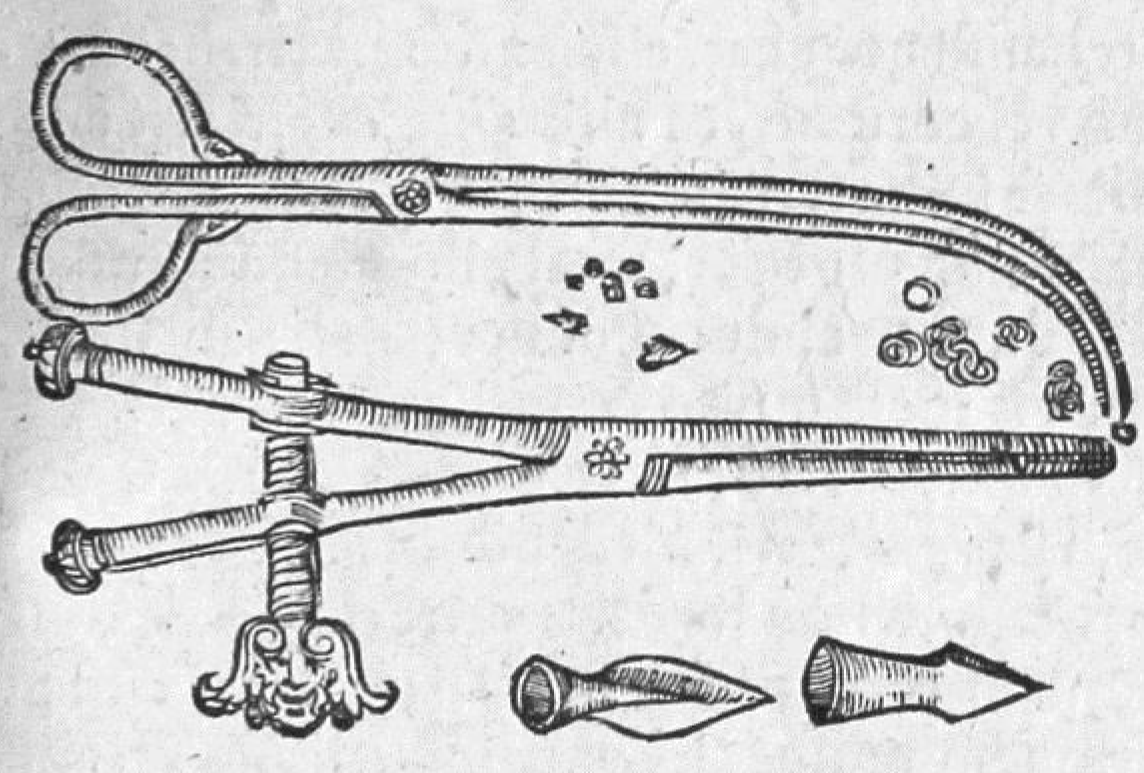

Hoc cochleæ quæ in cannulam eius inditur opera diducitur.

Hoc compreſſo manubrio diuaricatur.

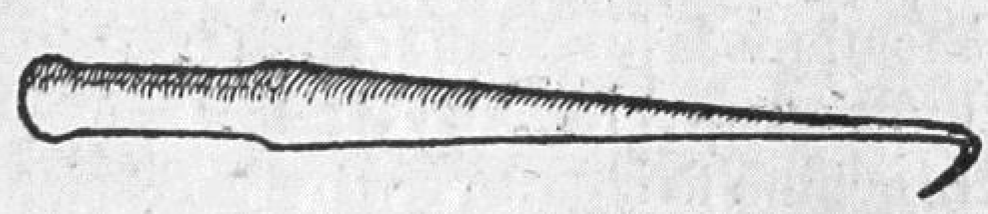
C

Forcifes cochleati cũ roſtro coruino. Illi quidem cochleæ opera diduci & cõtrahi ſolẽt, ad ſagittarum telorúmque ferramẽta abducenda, hoc verò loricarum orbiculi nexiles in corpus vnà cum telo impreſſi & relicti eximuntur.

Vncus extrahendis loricarum orbiculis nexilibus, & aliis peregrinis corporibus, quæ tanquam fibula & vnco ſubnecti, ſtringi & comprehendi poterunt extrahendis idoneus: cuius etiam in vulneribus ſclopeto illiſis vſus eſſe poterit.

D

Quòd ſi fortè ſeu ſagittæ ſeu lanceæ, ſeu cuiuſuis alterius teli ſulcatum multipliciter ferrum in parte aliqua corporis vt femore aut crure relictum hæſerit, cum haſtilis portione fruſtulatim ſeu aſſulatim abrupta, tum oportebit Chirurgum exciſoriis forcipibus haſtile ſupra fruſtra comprehenſum exſcindere, móxque forficibus dentatis ferrum extrahere, vt ſequenti figura patet.

A

B

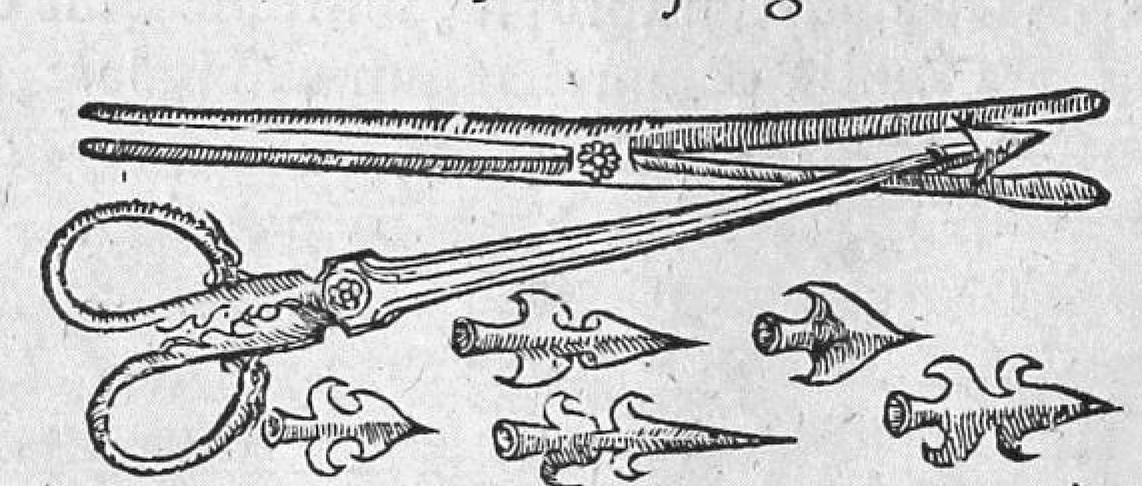
Qua arte fractæ in vulnere ſagittæ ſint extrahendæ. C A P. X I X.

QVOD ſi fortè telum fractum in vulnere ſic relictum fuerit, vt forcipibus commemoratis comprehendi nequeat, eliciendum, extrahendúmque tum venit roſtro gruino vel coruino, & aliis ante depictis idoneis inſtrumentis. Quòd ſi haſtile ſe iuxta ferrum abruperit, adeò vt gruino roſtro prehendendi ſui anſam non præbeat, terebello glandium illice in ſclopetorum vulneribus depicto defigendum & abducendum veniet, nam ſi eiuſmodi terebello defigendi ſe in plumbum vis ineſt, multo & in lignum magis. At ſi ferrum multis ſulcis fuerit cuſpidatum, cuiuſmodi ferè eſſe ſolet, Anglicanis ſagittis tum ſi fieri poteſt, inſtrumento ad id apto, vltra partem impellendum eſt: nempe quà tendebat. Nam ſi quà venit retrahatur, periculum non leue imminet ruptionis laniatúſque vaſorum & neruorum ab ipſis tanquam hamatis ſulcis. Quare ſatius eſt è regione, quà nempe tendebat ferrum, ſectionem moliri, hácque ipſi exitum, ſi quidem compendio id fiat, aperire. Sic enim & tutius & facilius detergetur vulnus & conſolidabitur. Contra verò ſi quà tendit ferrum os aliquod oppoſitum habeat, vel multorum muſculorum & denſæ carnis obicem, vt contingit in femore, crure, & brachiis nonnunquam, tum non quà tendit compellendum ferrum eſt, ſed potius quà venit dilatato inſtrumentis idoneis vulnere, neruis & maioribus vaſis ex anatomes peritia vitatis, retrahendum & foràs reuocandum eſt. In eam igitur rem dilatatorium cauum in vulnus immittatur. Hoc ferri gemini ſulci, & tanquam hami comprehendãtur. Hinc roſtro gruino ſtringatur ferrum arctius, ſicque demum vna & eadem opera illa omnia extrahantur, vt ſequenti deformatione indicatur. D

Quãdo quà tẽdebat ferrum extrahendum.

Quãdo quà venit ferrum extrahendum.

Dilatatorium parte interna cauum, cum roſtro gruino hamatum ferrum tenente.

Quid

A

Quid faciendum cùm ſagitta in oſſe defixa relicta eſt.
CAP. XX.

QVOD ſi telum in os depactum & defixum ſic hæreat, vt vltra quà tendit impellendo eximi nequeat, neque alia via quàm quà venit extrahi poſſit, ante leui concuſſione commouendum eſt, ſi fortè tenacius hæreat, diligenti adhibita cautione ne rumpatur, & ſui fragmentum in oſſe relinquat: tum roſtro coruino aut aliquo ante deſcriptorum idoneo eximendum. Hinc ſanguis exprimendus, eiúſque liberalior effluxus, pro virium tamen & partis conditione permittendus. Sic enim pars ipſa plethora & cacochymia leuabitur, minúſque inflammatione, putredine & aliis quæ in metu eſſe ſolent ſymptomatibus, tentabitur. Extractio telo, & primo, vt loquuntur, appatatu appoſito, vulnus ſi quidem ſimplex fuerit qua arte ſimplicia vulnera debent, curabis. At ſi B compoſitum fuerit, vt erit implicitarum affectionum conditio & modus, ſic tractabis: certè dolori leniendo oleum catellorum ante deſcriptum valdè proderit. Reliqua denique ſymptomata ex regulis poſitis in tractatu vulnerum generali, & doctrina vulnerum ſclopeto inflictorum, curabis.

Cautio notanda.

Cõmoda liberalioris hæmorrhagiæ in vulneribus.

De Vulneribus venenatis.
CAP. XXI.

SI quando hæc ſint venenata vulnera, à cauſa procatarctica id habent, nempe ab hoſtilibus ſagittis perduellium & internecinorum hoſtium veneno delibutis. Hoc quando contigerit intelliges, tum ex doloris proprietate: ſi quidem ingens ſit & punctorius, tanquam apum aculeis aſſiduè infeſtantibus, talis enim dolor à veneno, præſertim calido, cuiuſmodi ferè ſagittæ imbui ſolent, inuri ſolet: intelliges & ex carnis vulneratæ conditione: C hæc enim tum pallet & liueſcit cum quibuſdam necroſeos ſignis. Denique venenatis vulneribus, multa & maligna ſymptomata ſuperueniunt, quæ in communem vulgarium vulnerum naturam non cadunt. Itaque ſtatim poſt auulſa peregrina corpora, ſacrificatu profundiore & frequenti vulnus in ambitu ſtringendum eſt: affigendæ cucurbitulæ cum magna flamma, quò maior fiat veneni foras attractio. In quam rem & ſuctus conueniet, ab eo facti homine, qui neque vlcera in ore & palato habeat, & olei tantillum ore contineat, ne ſuctum venenum ea parte adhæreſcat, & ſe applicet: denique phœnigmis, veſicatoriis & cauteriis foras euocandum, atque litu, cataplaſmate, emplaſtris, omnique topicorum remediorum arte oppugnandum.

Signa venenatorũ vulnerum.

Remedia aduerſus venena in vulneribus

FINIS LIBRI DECIMI, DE VVLNERIBVS SCLOPO ILLISIS.

 A

DE CONTVSIONIBVS ET Gangrænis. B

LIBER VNDECIMVS.

Contuſionum differentiæ.

CAP. I.

Lib. de artis conſtitut.

Sect. 2. lib. de fract.

Cauſæ ſugillatorum & ecchymoſeon.

Contvsio, Galeni ſententia eſt continui ſolutio in carne aut oſſe, quam rei grauis & obtuſæ incurſus fecerit, aut lapſus ab alto. Huiuſmodi morbi ſymptoma Hippocrati dicitur Telioſis & Melaſma, quaſi nigrorem & liuorem dixeris: Latini Sugillatum dicũt. Eiuſmodi ſugillatorum ſeu liuorum varij ſunt modi, pro vt ſanguis nunc in corporis intima, nunc in extima effunditur. Effunditur in corpus ſanguis, cùm quis, verbi gratia, ex alto cadit, cùm graui alicuius ponderis ruina oppreſſus fuerit, vt ſæpè foſſoribus ſub cuniculis contingit, cùm tenſum corpus vehementius extiterit vt à tortura, ab altiore & contentiore voce. Sed & eliſa & ſclopo in medium corpus impulſa glande ſanguis è vaſis in ventres effuſus, ſæpè per fecum & vrinæ vias redditur. Idem cõtingere poteſt à violentioribus & obtuſis ictibus, vt duro ſtipite, claua, lapide, omnibúſque rebus quæ contundere & ſanguinum è vaſis, ſeu tenſione, ſeu ruptione exprimere poſſunt. Qua etiam ex cauſa intimę partes contunduntur, aliàs cum vulnere, aliàs ſine vulnere: adeò vt cute integra, & quod quidem appareat, illibata, ſanguis ſe in muſculorum ſpatia inania, atque inter cutem & muſculos effundat. Quam affectionem veteres Ecchymoſim nominauerunt: Hippocrates nomine ſibi peculiari Nauſioſim dixit, quòd in hoc affectu turgentes venæ quaſi vomiturire, imo & reuerà euomere quod ſuperflui ſanguinis ipſis ineſt, videantur. Ex his contuſionum differentiis curandi petuntur indicationes, vt ſequentibus patebit. C

Sect. 2. lib. de fract.

De inſignium & anormium contuſionum cura vniuerſali.

CAP. II. D

Ad ſent. 62. ſect. 3. lib. de articulis.

Oxicrati vires.

Potio reſoluens & excernens ſanguinis thrõbos.

Angvis in corpus effuſus, aſpectabili aut inaſpectabili vacuatione purgari debet. Aſpectabilis quidem erit vacuatio quæ ſecta fiet vena, cucurbitulis, corniculis, ſcarificatu, ſanguiſugis & catharticis idoneis: modo continua & vehemens febris ægrũm non habeat, inaſpectabilis inſtituetur vacuatio, potionibus reſoluentibus, & ſudorificis, balneis & dieta tenui. De phlebotomia quidem aperta Galeni ſententia eſt, quo loco iubet in caſu ab alto, atque in genere ob percutiones in quibuſuis corporis partibus illatas, venam ſecari, licet qui id patiuntur pleni habitu non ſint: quod niſi vena inciſa ſanguis detrahatur, à concreto ſanguine inflammationes oriantur, ex quibus mala proculdubio accidentia, conſequantur. Miſſo ſanguine oxicrati quatuor vnciæ in potũ exhibendæ: id enim ſubſtantiæ tenuitate ſanguinis in ventre coagulationem impedit, vel in oxicrati locum ſequentem ſubſtitues potionem. ♃. rad. gentianæ, ʒ iij. bulliant in oxicrato, in collatura diſſolue rhei electi. ʒ j. fiat potio. Hæc remedia diſſoluunt, & ſcreatu, aut vomitu, excludunt concretũ ſanguinẽ, ſi quidẽ ventriculo aut

pulmonibus

A pulmonibus contineatur, proderit mox ægrum pelle arietina, adhuc ab excoriato animali calente, myrrha, naſturtio & ſale pulueratis conſperſa inuoluere, lectóque valde coopertum tradere, vt illic copioſius ſudet. Sequenti die detrahenda pellis, & inungendum corpus ſequenti litu anodyno & reſoluente.

Pellis arietina adhuc calens.

℞. vngenti de althæa. ℥ vj. olei lumbricorum, chamæ. aneth. an. ℥ ij. terebinthinæ venetæ ℥ iiij. farinæ, fœnugr. roſar. rubrarum puluerisatarum, pulueris myrtillorum an. ℥ j. fiat litus vt dictum eſt. Inde, ſudorifica & thrombos ſanguinis reſoluens hæc exhibeatur potio. ℞. ligni guaiaci ℥ viij. radicis enulæ camp. conſolidæ maioris, ireos florentiæ, polypod. querni, ſeminis coriandri, aniſi an. ℥ ß. glycyr. ℥ ij. nepetæ, centaureæ, cariophill. cardui benedicti, verbenæ an. m. ß. aquæ fontanæ ℔. xij. omnia conquaſſata infundantur per ſpatium duodecim horarum, hincque bulliant lento igne ad conſumptionem medietatis: vbi æger eiuſmodi potionis ſelibram manè hauſerit, ſudet horæ ſpatio in lecto, idémque per ſeptem vel octo dies factitet. Si contuſionis ille caſus tenui alicui homini contigerit, cui per rei familiaris anguſtias, tot ſumptus B & apparatus facere non liceat, ante linteo mundo inuolutum in fimum modico fœno, aut ſtramine conſperſum, mẽto tenus immergere expediet, ibique detinere quoad ipſi multus ſudor manauerit. Id enim ego ſalubriter admodum in multis peregi. Potionandi inſuper erunt ægri, ſyrupis quibus vis ineſt impediendæ ſanguinis coagulationis & putredinis: cuiuſmodi ſyrupus acetoſus, de limonibus, de acetoſitate citri & alii ad vnciæ vnius pōdus exhibiti, & in aqua ſcabioſæ, aut cardui benedicti diſſoluti. Exhiberi etiam ſtatim à lapſu hic poterit potus, cui vis ineſt impediendi ne ſanguis concreſcat, & roborandi viſcera.

Litus diſcutiens.

Sudorifica & diſſoluẽs thromboſũ ſanguinem potio.

Syrupi impedietes putredinẽ & thrombos.

℞. rhei electi in pollinem redacti ʒ j. aquæ rubiæ maioris, & plantag. an. ℥ j. theriacæ ʒ ß. ſyrupi de roſis ſiccis ℥ ß. fiat potus, exhibeatur manè per quatuor aut quinque dies. Eius loco parabitur potio ex ſpermatis ceti ʒ j. diſſoluti in aqua bugloſſi vel alia ſimili, ex his quæ ante ſunt commemoratæ, & ſemiuncia ſyrupi capilli veneris: præſcriptis omnibus remediis ſi malum omnino non cedat, proderit per nouem dies, horis duabus vel tribus ante paſtum qui ſequitur puluerem ægro exhibere.

Potus euſdẽ efficaciæ.

C ℞. rhei torrefacti, rad. rubiæ maioris, centaurij, gentianæ, ariſtolochiæ rotundæ an. ℥ ß. detur. ʒ j. cum ſyrupo acetoſo & aqua cardui. Aiunt aquam ex iuglandibus adhuc virentibus in alembico extractam, ſanguinis in thrombos concreti diſſoluendi vim habere. Vti etiam licet balneis ex decocto radicis ireos, enulæ camp. oxalidis, fœniculi, altheæ, oſmundæ regalis, conſolidæ maioris, ſeminis fœnugr. foliorum ſaluiæ, maioranæ, florum chamam. meliloti, & ſimilium. Nam tepido balneo vis ineſt cutis rarefaciendæ, thromboſi ſanguinis reſoluendi, lentorem humorum incidendi, acrium mitigandi, ab alto in ſuperficiem corporis euocandi, & ductuum corporis relaxandorum: ſic vt euictis rebellibus qualitatibus, materiæ facilis mox ſequatur excluſio, per vomitum, aut expectoratum, ſi quidem in ſtomacho natet, aut pectore contineatur: per anum & vrinas, ſi inferioribus in partibus lateat: per ſudores & tranſpiratum, ſi in cutem ſparſa ſit. Itaque peripneumonicis & pleuriticis ſalubriter etiam adminiſtrantur balnea Hippocratis ſententia, ſi modo tum adminiſtrentur, cùm iam febris incipit miteſcere: ſic enim dolorem ſedant, ſuppuratum promouent, D & expuratum per expectoratum accelerant. Cæterùm niſi præmiſſis vniuerſalibus remediis phlebotomia & catharſi, nolumus ægrum in balneum deſcendere: alioqui enim non leue periculum imminet, ne balnei tempore, fuſis humoribus, fluxio noua in partes affectas procumbat. Quare nefas tibi eſſe puta, horum aut ſimilium remediorum, quidquam tentare, inconſulto Medico.

Puluis aduerſũ thrõbos & putredinem.

Aqua iuglandium ſtillatitia.

Balnea.

Lib. 3. de victu acu. & lib. 3. de morb.

Qua arte tractandæ ſint contuſiones cum vulnere coniunctæ.

CAP. III.

OMnis magna contuſio ſanguinis primo quoque tempore detractionem aut purgationem, aut vtrumque flagitat: idque tum ad euacuationem, tum ad reuulſionem. Sic enim Hippocrates in calcis contuſione vomitoriam exhibet purgationem, eodem quo quis calcem ſibi fregit die, aut adſummum poſtero. Deinde ſi contuſio vulnus habeat adiunctum, intercipienda ab initio fluxio eſt vnguento ex bolo armeno, albuminibus

Sect. 2. lib. fract.

ouorum, roſaceo myrtino, puluere roſarum rubrarum, aluminis & maſtiches. Secundo apparatu, apponetur digeſtiuum ex vitello oui, oleo violaceo & terebinthina. Partibus vicinis ad promouendam ſuppurationem ſequens admouebitur cataplaſma. A

Cataplaſma pepticũ.

℞. rad. altheæ & lilior. an. ℥ iiij. fol malu. violar. ſenecionis an. m. ß. coquantur completè, & paſſentur per ſetaceum addendo butyri recentis & olei viol. an. ℥ ij. farinæ volatilis quantum ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ. Quanquam in vſu cataplaſmatum vide ne mediocritatis limites excedas: horum enim immoderatior, vel importunus vſus, vulnera facit phegmonoſa, ſordida & putria. Ergo ſuppuratione facta detergendum vulnus, carne implendum, & cicatrice obducendum, niſi fortè caro contuſa vehemẽtius laniata fuerit, adeò vt eam calor natiuus deſeruerit: tum enim amputanda eſt. At ſi ſpes aliqua affulgeat agglutinationis, ſuetur, cæteraque fient quæ ars præſcribit. Cæterùm punctus acu ducta non adeò frequentes erunt, ac ſi ſimplex eſſet vulnus ſine contuſione: talia enim vulnera facilè inflammantur, & intumeſcunt, quæ cauſa eſſet, cur vel fili abruptio, vel carnis, cutiſque dilaceratio conſequeretur. B

Cautio notanda.

Cõtuſa vulnera qualiter ſuenda.

De his quæ ſine vulnere ſunt contuſionibus.
CAP. IIII.

Phlebotomia.

SI integra illæſáque, quod quidem cerni queat, cute ſubiecta caro contuſa ſit, ſanguiſque ſub cutem effuſus ecchymoſim fecerit, ex artis regulis regendus eſt æger, quouſque maligna quæ ſuperuenire ſolent accidentia, non iam in metu ſint. Ergo ab initio detrahetur ſanguis ex parte oppoſita, tum ad euacuationem, tum ad reuulſionem. Contuſa pars ſcarificabitur æqualibus ſcarificationibus. Hinc cucurbitulæ ſeu cornicula affigentur, tum ad vacuandum ſanguinem qui tumorem, tenſionémque in parte excitat, tum ad calorem partis, vt loquuntur flabellandum & ventilandum, ne res in abſceſſum abeat. Nec interim omittenda alui ſubductio eſt. Topica primum adſtringentia, paulo ſuper partem contuſam apponi debebunt, vt conſtringantur, ac quaſi obſerentur venæ & arteriæ, ſicque fluxio intercipiatur: tum etiam vt pars ipſa roboretur eiuſmodi remedij hæc erit forma. C

Scarificatus cum cucurbitulis.

Adſtringẽtia quid valeant in cõtuſione.

℞. albumina ouorum nu. iij. olei myrtini & roſacei an. ℥ j. boli armeni & ſanguinis draconis. an. ℥ ß. nucum cupreſſi, gallarum, pulueris aluminis vſti. an. ʒ ij. incorporentur omnia addendo aceti parum, fiat medicamentum: hinc reſolutio procurabitur fotu, cataplaſmate, & emplaſtris digerentibus.

Poſt adſtringentia ſequi debent digerentia.

Quibus artibus contuſa pars gangrenæ imminentis metu & periculis explicari poſſit. *CAP. V.*

Sect. 2. lib. de fract.

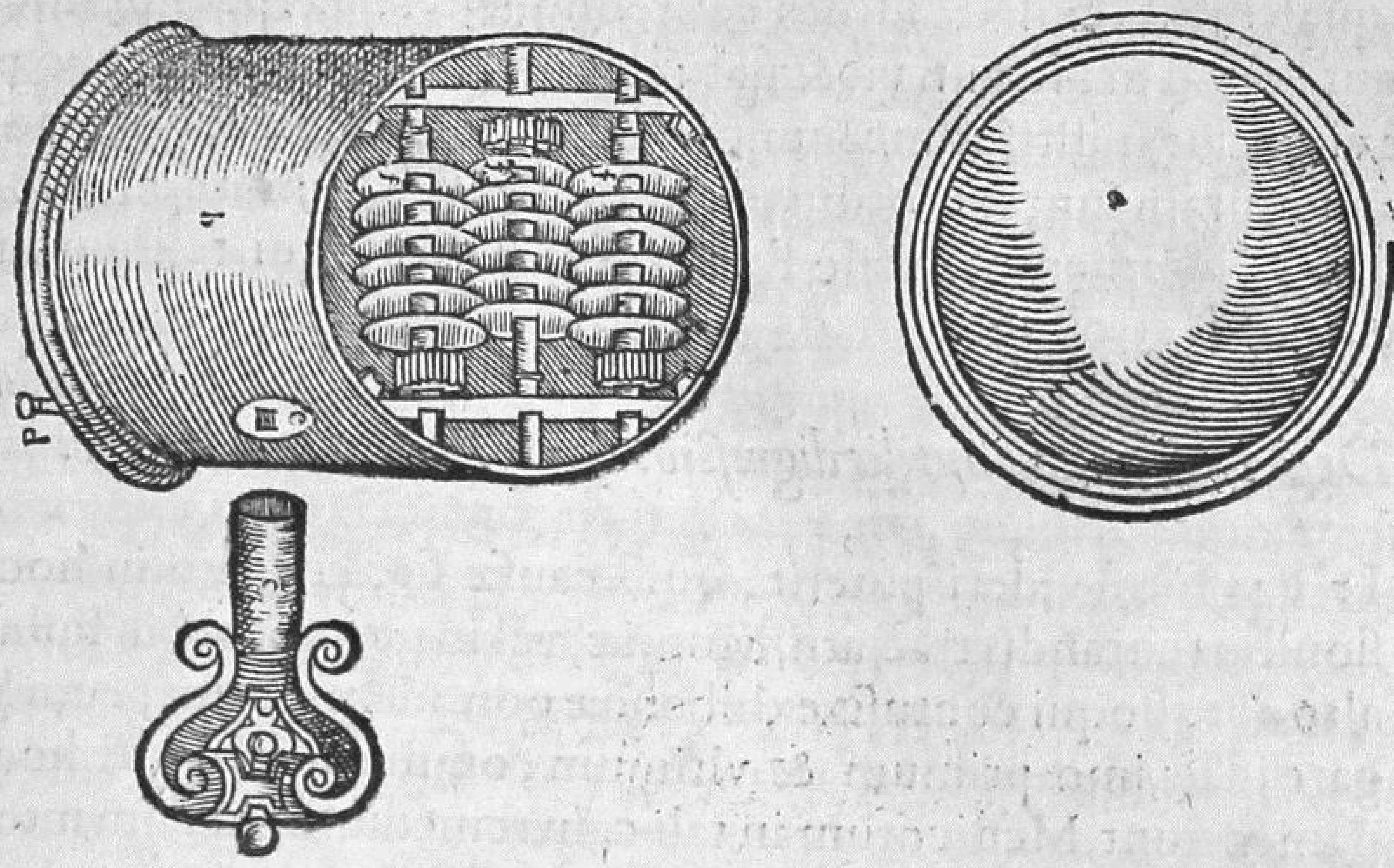
INGENTES contuſiones vel hoc nomine periculoſæ exiſtunt, quod ad eas nonnunquam gangrena & necroſis ſequantur, quod Hippocrates contingere tum docet cum pars affecta valdè induruit & liuida eſt. D Cùm igitur pars liuet, aut denigratur, natiuúſque ipſius calor, propter concreti ad ipſam ſanguinis affluxum, propè extinctus eſt, in primis ad leuandam eo onere partem cucurbitulæ, vel cornicula affigi debebunt parti ipſi, ante nouacula vel ſcalpro aut ſcalpello ſcarificatæ, aut inſtrumento cui ſcarificator nomen eſt hic depicto, in quo decem & octo rotulæ nouaculæ inſtar excíſoriæ poſitæ ſunt, ſub nota literæ. F. F. F. quæ ſuis manuclis ſub nota. C. & D. contenduntur & reſmittuntur. Hoc inſtrumentum ideo probatur, quia ad celeritatem facit operationis & leuitatem: nã octodecim inciſiones pari cum vnica quæ nouacula fieret abſoluuntur tempore.

Cauſa gangrenæ.

Scarificatoris vſus.

Scarificator.

A *Scarificator.*

B

A. *Operculum oſtendit.*
B. *Thecam.*

Tum forti aceto pars fouenda eſt in quo radices raphani vel ſerpenturiæ maioris, Ari, aut ſigilli Salomonis, auri pigmentum & ſimilia incoxerint: eiuſmodi enim acria potenter calefaciunt, reſoluunt, & ab imo corpore in cutem attrahunt ſanguinem concretum, qui ſuo in partem affectam influxu, ſpiritui vitali, ipſius integritatis conſeruatori, ad eam aditum prohibet. Imò & partis eiuſdem natiuum calorem extinguit, his tamen niſi admodum cautè non eſt vtendum, ne ſic, non eum modo ſanguinem qui extra vaſa effuſus eſt attrahamus, ſed & eum qui vaſis continetur exhauriamus. Nec præterea eorum vſus eſſe debet, niſi cùm iam conſtiterit fluxio, exiguis contuſionibus (quas Galenus, partis liuentis mollitie æſtimat) diſcutiendis cera virginalis cum cumino, cariophyllis, radice ſigilli beatæ Mariæ (cui mirifica vis ineſt omnium ecchymoſeon & ſugillatorum diſſipandorum) liquata ſufficiet: eodem conſilio apponi poteſt abſinthium leuiter tritum, in patella candente extinctum, & pauco vino albo aſperſum. Frigitur etiam abſinthium in patella cum oleo chamæm. furfure, puluere cariophyllorum, & nucis moſchatæ, addita ſub finem pauca aqua vitæ, mox totum id linteis intextum, calénſque parti apponitur. Quod ſequitur emplaſtrum potenter concretum ſanguinem diſcutit. ♃. picis nigræ. ℥ ij. gummi elemi. ℥ j. ß. ſtyracis liquidæ & Terebinthinæ communis. an. ℥ ß. pulueris ſulphuris viui ℥ j. liquefaciant ſimul, fiat emplaſtrum, extendatur ſuper alutam.

Fotus diſcutiens & in cutem euocans.

C *In ſection. 2. lib. de fract.*

Emplaſtrũ digerens.

De miro ſymptomatis genere, quod coſtarum contuſionibus ſuperuenit.

CAP. VI.

D VALIDO nonnunquam attritu cõtuſa caro mucoſa euadit, & turgidula carnium vitulinarum inſtar, quæ in lanienis vento inſpirato inflatæ turgent, cute integra manente. Id viſitur & contigit maximè in ea quæ circa coſtas exiſtit carne: hæc enim aut ictu, aut caſu, aut renitentia, aut aliqua alia cauſa huiuſmodi contuſa cùm fuerit, ſi manu comprimatur, aër quidam flatulentus inde exprimitur, cum tenui quodam qui obauditur ſibilo: manétque impreſſum appreſſorum digitorum veſtigium, tanquam in œdematibus. Illi ſymptomati, niſi opportunè prouiſum fuerit, in illo quod natura ab oſſibus abſcedens relinquit interſtitio, purulenta quædam colligitur ſanies, quæ non raro coſtæ facit ſyderationem. Remedium erit ſi ſtatim mucoſus tumor comprimatur, & faſciis arctiſſimè conſtringatur, ſic tamen vt reſpirationis libertas maneat, vbi malum coſtas & thoracis partes inuaſerit. Inde parti apponetur emplaſtrum ex oxicroceo vel diachylone ireato, cum emplaſtro de meliloto: admouebuntur & fotus digerentes. Eiuſmodi tumoris cauſa, eſt mucoſa quædam pituita: cùm natura ita imbecillis eſt, vt benè conficere alimentum

Hipp. ſect. 3. lib de art. ſent. 58. & 65.

Remedia ad mucoſũ & flatulẽtũ coſtarum tumorem.

Cauſæ.

& parti ipſi aſſimilare nequeat: ſed quaſi ſemicoctum quid relinquat. Non ſecus quàm, coniunctiua oculi tunica, contuſione ſic nonnunquam attollitur & intumeſcit, vt oculi quaſi orbita exiliat, ſordes eas relinquens, quas per lippitudines, lippis fundi intuemur: quod oculorum vis & natura imbecillior euaſerit, ſiue propriæ intemperaturæ vitio, ſiue multitudine humoris qui illuc confluxit, quemadmodum in his quæ præter naturam ſunt tumoribus euenit. Nam ab humore aquoſo & pituitoſo caloris imbecilli interuentu, facilè ſuſcitantur flatus, qui reliquo humori permixti tumorem altius attollunt. A

Lippitudinis ratio.

De Mumia non inutilis digreßio. CAP. VII.

Mumia tritum in cōtuſionibus remedium.

MIRVM fortè videri poterit, quid cauſæ ſit, cur ego in hoc de contuſionibus curandis tractatu, Mumiæ, vel in potum, vel in bolum, lapſis ab alto aut alioqui contuſis exhibendæ non meminerim, cùm tamen vulgare id ſit, imo primum & vltimum, omnium ferè qui hodie medicinam faciunt, Medicorum in tali caſu remedium. At cùm intelligerem & à magiſtris Medicis didiciſſem, in vſurpandis remediis indicationem ſemper ab eo quod morbo contrarium eſt ſumendã eſſe, quî potuiſſem ego, quî poteſt aliuſquiſquã iure in hac morbi ſpecie mumiam exhibere, cùm quid mumia ſit, quæ ſit eius natura aut eſſentia nondum conſtare potuerit. Adeò vt ipſi ne inſit proprietas quædam contuſionum naturæ & effectis contraria, certo diiudicari nequeat? Id quo modo habeat, placet nunc paulo fuſius exponere, nec qui mumiam præſcribunt Medici, nec qui ipſam ſcriptis celebrarũt authores, nec qui ipſam proſtituũt pharmacopolæ, certi quidquam habeãt quod de ipſa ſtatuant. Nam ſi veteres Serapionem & Auicennam, ſi recentiores Belonium, Mathiolum, & Theuetum legeris, diſſentientes planè opiniones comperueris. Interroga mercatores qui eam aduehunt, interroga pharmacopolas qui eam à mercatoribus emptam nobis exhibent, planè diuerſos, diuerſa de mumia loqui audies: vt in tanta opinionum varietate nihil occurrat quod certum ſit & exploratum. Serapion quidem & Auicenna non aliam eſſe mumiam putarunt à piſſaſphaltho: eſt autem piſſaſphaltum ſpumæ cuiuſdam ſpecies è mari vel aquis marinis promanans: eiuſmodi ſpuma quandiu aquæ innatat, mollis eſt & tanquam liqueſcẽs: at tempeſtatum vi & æſtu in littora impulſa, atque in ſcopulorũ ſalebris reſtitans coit, & cõcreſcit in aliquid durius quàm ſit pix reſiccata, vt ait Dioſcorides. Belonius Mumiam ait Ægypto tantum & Græciæ notam eſſe. Alij carnem eſſe humanam ſcribunt detractam cadaueribus hominum mortuorum, & obrutorum ſub deſertæ Arabiæ arenis: qua in regione ventorum vi & turbinibus arena tantæ mole ſurſum attolli dicuntur, vt viatores fortè obuios obruant & ſuffocent, has carnes arena & vento ſiccatas, Mumiam eſſe. Matiolus tritam & vulgarem magis opinionem ſequutus, ſcribit Mumiam, nihil eſſe aliud quàm cadauerum aromatibus conditorum fluentẽ liquorem, qui reſiccatus concreuerit. Quod vt intelligatur ſciendum olim ab omni antiquitatis memoria, Ægyptios ſepeliendorum cadauerũ humanorum fuiſſe ſtudioſiſſimos: non eo conſilio vt viuentibus in remedia poſtea venirent, tantum enim & tam horrendum nefas ne ſuſpicati quidem ſunt. Sed vel quòd animos reſurrectionis vniuerſalis opinione delibutos haberent: vel vt in his tanquam monimentis haberent aliquid quo defunctos amicos pia & ſempiterna colerent memoria. Non valdè ab hac opinione abhorrens Theuetus, ſcribit veram Mumiam detrahi ex monumentis & lapideis vrnis ſeu capſis defunctorum in Ægypto, quarum rimæ tanta eſſent diligentia obſeratæ, & lutatæ, incluſa verò corpora tanta arte nobilibus ad æternitatem aromatibus condita, vt quæ ipſis ſtatim mortuis obuolutæ eſſent linteæ ſtolæ, eæ integræ hodie adhuc viſantur: ipſa autem corpora adeo florida, vt vix tridui eſſe cadauera iudicentur. Et tamen in illis cauernis & ſpecubus ſubterraneis, è quibus illæ reconditæ eruuntur vrnæ, nonnulla occurrere duorum millium annorum cadauera. Hæc ipſa vel horum deſecta membra Venetias ex Syria & Ægypto deportantur: & inde in vniuerſum Chriſtianum orbem differuntur. Cæterùm pro varia hominum conditione varia eſt aromatum quibus farciũtur cõditura. Nobilium enim cadauera, myrrha, aloë, croco & aliis pretioſis aromatibus condiuntur. At plebeiorum hominum, quorum tenuitas & rei familiaris anguſtia, tantos ſumptus ferre nequit, ex aſphalto aut piſſaſphalto.

Curmumiæ author non meminerit inter remedia.

Quid mumia ſit ignoratur.

Arabũ de mumia opinio.

Lib. 4. cap. 84.

Alia opinio de mumia quid ſit.

Alia opinio.

Varia cadauerum conditura.

B C D

A aut piſſaſphalto. Huius vltimæ ſpeciei & conditionis vniuerſam eſſe Mumiam, quæ in noſtras has regiones importatur, Mathiolus ait. Nunquam enim paſſuros prouinciæ Magnates & principes viros, ſepulturæ religioſis ſacris tanta pietate addictos, amicorum & cognatorum ſuorum cadauera huc, ad turpem queſtum, & horrendum miniſterium aduehi, vt ad finem huius operis fuſius docetur. Quæ res quoſdam aliquando ex noſtratibus pharmacopolis mouit, homines inſigniter audaces, & lucri auidos, vt ſuſpendioſorum cadauera de nocte raperent, & ſale atque aromatibus condita, furno exſiccarent, vt hoc mangonio interpollata pro vera Mumia venderent. Sic igitur & ſtultè & crudeliter cogimur vel viliſſimæ Ægyptiorum plebeculæ, vel ſuſpẽdioſorum diſſectas & putrentes cadauerum portiones deuorare, quaſi lapſi ab alto hominis ac contuſi ab orco eripiendi ars non eſſet alia, quàm ſi hominem horrenda planè inſitione, in ſua id eſt humana viſcera conderet. Et tamen ſi illi pharmaco vis quædam ineſſet ad id quod expetunt, eſſet fortaſſe quod aliquam excuſationem ſuæ illi pluſquàm barbaræ inhumanitati prætexere poſſent. At ſic ſe res habet, vt peſſimum

Qualis ſit mumia quæ huc aduehitur.

Ad contuſiones nullius eſt efficaciæ mumia.

B hoc pharmaci genus, nõmodò nihil ægris, in eo cui comparatum eſt caſu, præſidij aut adiumenti adferat, quemadmodum centies expertus ſum, & quemadmodum Theuetus expertum ſe in ſeipſo teſtatur, cùm in Ægypto vnde aduehitur, eius aliquantulum Medici cuiuſdam Iudæi conſilio ſumpſiſſet: ſed multa præterea moleſta ſymptomata inferat, vt cardialgiam, ventriculi tumultum, conturbationem, vomitum, oris fœtorem. Quibus ego rationibus perſuaſus, nonmodò eius pharmaci nihil ægris præſcribere ſoleo, ſed etiã in conciliis ne preſcribatur magnoperè contendo. Longè eſt ſatius ex Gal. ſententia in methodo, oxicratũ haurire, quod ſua frigiditate fluentẽ ſanguinem cohibet, tenuitate autem concreti ſanguinis thrombos diſſoluit & diſcutit. Multas ego Doctorum Medicorum à quibus hanc de Mumia hiſtoriam didiſci, & huic meo operi inſerendam putaui, rationes, è media philoſophia petitas, quibus huius aut illius Mumiæ nullum poſſe ad contuſiones & ſanguinem fluentem aut thromboſum eſſe vſum demonſtrabant, lubens omitto: quòd eas huic operi inſerere non magnopere Chirurgorum intereſſe arbitror. Quare de combuſtionibus nunc aggre-

Quorũ malorum acceſſionem faciat mumia.

Oxicrati efficacia in cõtuſionibus.

C di dicere ſatius eſſe duco.

De Combuſtionibus, & earum differentiis.

CAP. VIII.

COMBVSTIONES omnes ſeu à pyrio puluere incenſo, ſeu à feruente oleo, aqua, metallo, aut aliis quibuſuis rebus fiant, ſola inter ſe magnitudine differunt. Hæ primo quoque tempore dolorem parti inferunt, & calorem præter naturam imprimunt. Qui ignis naturam redolens impreſſionem illam relinquit, quam Græci Empyreuma nominant, impreſſionis illius magis minúſve expreſſa cernuntur veſtigia, pro rei comburentis efficacia ſuſcipientis, ſeu patientis partis conditione, & in eadem mora. Si ſuperficiaria ſit cõbuſtio in puſtulas & veſiculas cutis exurgit, niſi maturè fuerit prouiſum. Si ima & profundior extiterit, eſchara ſeu cruſta inducitur, ambuſta carne, vi ignis in cruſtaceam illam duritiem abeunte. Ignis in quamcunque partem inciderit vis adurens, intemperiem in ipſa relinquit calidam, cutem condenſat, contrahit & inſpiſſat, vnde dolor: à dolore humorum ex partibus vicinis & remotis attractio. Humores illi in aquoſos & ſeroſos humores mox verſi, dum exitum quærunt ſibi ab inſpiſſata cute ignis actione præcluſum, ipſam altius attollũt, & veſicas quas cernimus excitant. Hinc variæ indicationes ducuntur, vnde remediorum ad ambuſta varietas. Alia enim empyreuma, id eſt impreſſum igniti caloris in parte veſtigium delent, atque dolorem demulcent: alia veſicularum generationem intercipiunt: alia vlceri curando dicata ſunt procurato eſcharæ ante omnia lapſu, detergendo, carnem & cicatricem inducendo. Tollendo dolori, & ignito calori comparata remedia duorum ſunt generum: alia enim vi refrigerante id faciunt, qua nempe calorem præter naturam extinguunt, ſanguinémque & humores qui in partem vi caloris & doloris influebãt, reprimunt. Alia viribus contrariis prædita, calida ſunt & attrahentia: quæ nempe cutem relaxando, & poros reſerando reſoluunt, & diſſipant ſeroſos humores, qui puſtulis ortum & materiam præbent, ſicque per accidens dolorem & ardorem ſedant. Refrigerantia ſunt, vt

Cõbuſtionis ratio & ſymptomata.

Veſicularũ à combuſtione cauſa.

Remediorũ varietas ad tollendam intemperiẽ & dolorẽ demulcendum.

D

aqua ſimplex,aqua plantaginis,ſolani,hyoſciami,cicutæ: ſucci herbarum refrigerantium,vt portulacæ, lactucæ, plantaginis, aizoi, papaueris, mandragoræ,& ſimilium. A Ex his alia componi poterunt, cuiuſmodi ſunt prædicti ſucci cum ouorum albumine agitati: lutum viarum tritarum in forti aceto diſſolutum: alumen rochæ in aqua eliquatum,cum oui albuminibus agitatis:atramētum ſcriptorium cum aceto & caphuræ tantillo mixtum: vnguentum nutritum, itémque populeum recenter parata. Hæc & ſimilia ſubinde renouabuntur, per initia præſertim, quouſque calor & dolor euanuerint. Cæterùm eadem illa remedia tepida ſunt applicanda: nam ſi actu frigida apponerentur dolorem excitarent,adeóque fluxionem: adde quòd eorum vires in partem ipſam ſubire & peruadere non poſſent,& de potentia in actum educi:profectò ſic appoſita dolorem ſedant, inflammationémque & veſicarum exortum prohibent.

Putat Matiolus quòd alumen rochæ dicim⁹ eſſe Plinij alumen album.

De medicamentis calidis & attrahentibus ad ambuſta.

CAP. IX.

B

Ignis quî dolorem ab ambuſtione ſedare poſſit

INTER calida & attrahentia, quæ rarefaciendo & foràs attrahendo,atque diſſoluendo,dolorem & ardorem ambuſtorum leniũt, primum obtinet locum ignis, cùm aduſtio leuicula fuerit. Sciunt enim & experiuntur plebeij homines,ambuſtæ leuiter partis ardorem vaneſcere,& dolorem leuari, ſi partem ipſam ardentis candelæ, vel accenſarum prunarum ardori aliquandiu admouerint, attractionem enim facit ſimilitudo. Itaque ignis extrinſecus intrinſecum & inuſtum à ſe parti ignem dum foràs euocat, mali quod intulerat & creauerat alexiteriũ eſt. Paratu etiam facile & expertum remedium eſt, ſi quis ſtatim à combuſtione cæpas crudas,& cum ſale intritas dolenti parti apponat. Notãdum tamen quòd remedio huic locus non eſt, ſi iam in vlcus abierit malum: dolorem enim exacerbaret,& inflammationem augeret: at cute adhuc integra ac non excoriata, ſi apponatur, nihil tale facit, ſed puſtularũ & veſicularum exortum prohibet. Eam ob cauſam hoc etiam remedij genere vtitur Hippocrates in eſcharæ lapſu procurando. Si quis eius remedij vſum ex principio Medico, quò contraria contrariis curari dicuntur, refellere contendat, atque ideò cæpas Galeni authoritate in quarto gradu calidas ad ambuſta non eſſe vtiles aſſeueret, is intelligat poteſtate quidem cæpas eſſe calidas, at actu humidas: itaque tẽperie calida rarefacere, humiditate autem actiua remollire cutem: quò fit vt attrahant & foràs euocent, diſſipéntque inuſtum calorem, ſicque puſtularum generationem intercipiant. Denique ignis, vt initiò notauimus, igni remedio eſt. Nec verò Galeni ſententia, morbi ſemper contrariis ſanantur, ſed aliquando ſimilibus: etſi omnis ſanitas à contrario ſit, contrarij nomine latius & laxius ſumpto, ita enim & phlegmone ſæpè curatur reſoluentibus medicamentis, quæ nempe vacuata phlegmones materia, ipſam phlegmonem ſanant. Ergo ambuſtis partibus nondum quidem exulceratis aut excoriatis, eſt vtilis cæparum vſus. Sunt verò & alia epleraque remedia veſicularum generationi prohibendæ vtilia, cuiuſmodi eſt fimus equinus recens, in oleo nucum aut roſaceo defrictus, & parti impoſitus. Item ſambuci aut ebuli folia in oleo nucum cocta, & addito pauco ſale intrita. Item calx extincta in puluerem redacta, & cum vnguẽto roſaceo incorporata. Item iari & ſaluiæ folia cum pauco ſale contrita. Prodeſt etiam ad ambuſta fabrile glutinum, in aqua ex vaſe duplici liquatum, & penna parti ambuſtæ oblitum. Item craſſior vernix, quo politores, ſeu enſium fabri vtuntur. Cæterùm ſi dolor acerbius vrgeat, ter quatérve in die ac nocte, hæc erunt renouanda remedia, quò illa demulceatur doloris acerbitas. Quòd ſi his remediis impedire non poſſimus puſtularum generationem, primùm atque ſubortæ erunt excidendæ venient, quòd humor cõcluſus exitu prohibitus, acrimoniam acquirit quæ carnem ſubiectam arrodit, vnde emergunt vlcera caua: ſic cauſarũ multiplicatione, & materiæ incremento, augetur inflammatio, nõ per nouem modò dies, vt vulgus dictitat, ſed per longè plures: nonnunquam etiam per pauciores, ſi corpus neque cacochymum, neque plethoricum extiterit, & dolori atque ardori maturè opportunis remediis occurſum fuerit. Cùm combuſtio tanta fuerit, vt eſcharam induxerit, eius lapſus eſt procurandus remollientium, & humectantium medicamentorum vſu, vt axungiarum, oleorum, butyri cum pauco baſilicone, vel vnguenti ſequentis.

Cæpæ tritæ ad combuſtiones valent & quî

Lib. 5. ſimp.

Quoties in die curandi ambuſti.

Ad proruptas veſiculas remedia

Ad eſcharam remedia.

℞. muca-

A ℞.mucagin. pſilij,& cydon.an. ℥ iiij. gummi trag. ℥ ij.extrahantur cum aqua parietariæ, olei lilior.℥ ij.ß.ceræ nouæ quantum ſufficit,fiat vnguentum molle. Vlceribus atque excoriationibus remedia conuenientia apponētur: quæ nempe nullam habent acrimoniam,cuiuſmodi eſt vnguentum album Rhaſis caphuratum, deſiccatiuū rubrum,vnguentum roſatum ſine aceto cōcinnatum, vel nutritum hoc qui ſequitur modo deſcriptum.

℞.lithargyr.auri ℥ iiij.olei roſ.℥ iij.olei de papaue.℥ ij.ß.vnguent.populeon.℥ iiij. caphuræ ʒ j.fiat vnguentum in mortario plumbeo ſecundum artem. Vel oleum ouorum in mortario plumbeo agitato. Itémque calcem viuam nouies lotam,& cùm vnguento roſaceo,vel butyro recenti, ſaliſque experte,& aliquot ouorum vitellis induratis mixtam. Vel, *Nutriti vnguenti deſcriptio.* *Oleum ouorum.*

℞.but.recen.ſine ſale vſtulati & colati ℥ vj.vitellos ouo.iiij.ceru. lotæ in aqua plā. vel roſ.℥ ß.tuth.ſimiliter lotæ ʒ iij.plumbi vſti & loti ʒ ij. miſceantur omnia ſimul,fiat linimentum vt decet. Vel,

B ℞.cortic.ſambuc.virid.& olei roſ.an.℔ j.bulliant ſimul lento igne,poſtea colentur,& adde olei ouor.℥ iiij. pulue. ceruſ.& tuth.præparatæ an.℥ j. ceræ albæ quantum ſufficit,fiat vnguentum molle ſecundum artem. Cæterùm ſiccantium remediorum quantitas ſemper augeatur,vel minuatur,prout vlceris conditio poſtulare videbitur. Dolori demulcendo ſequentia conueniunt, nempe mucagines ſeminis lini, pſilij, & cydon.extractæ in aqua roſ.vel communi,& pauca caphura addita: ac ne citius quàm par eſt reſiccetur id remedium,addendum eſt oleum roſaceum. Ouorum etiam vitelli ſex vel quinque cum mucilaginibus ſeminis lini,pſilij & cydoniorū mixti & ſæpius renouati dolori ſedando valdè conferunt. Quæ ægtis miniſtrāt in noſocomio Pariſienſi mulierculæ ad ambuſta hoc fœliciter vtuntur remedio. *Anodyna.*

℞.lard.conſciſi ℔ j.liquefiat in aqua roſarum, deinde coletur per rarum linteum & frigidum:lauetur quater cum aqua hyoſciami,vel alterius generis eiuſdem, deinde illi incorporentur vitelli ouorum recentium,nu.viij.fiat vnguētum. Si acris eſt dolor vt in hoc vlcerum genere eſſe ſolet, byſſina tela velanda erunt vlcera, ne cùm deter-
C gentur,aſperiore lintei cōſiſtentia irritentur. Sic enim per byſſi raritatem liber ſaniei exitus,& medicamentis ingreſſus atque contactus extiterit. Cauendum etiam cùm ambuſtæ fuerint palpebræ,labra,digitorum latera, iugula, axillæ,poplites, cubiti flexus,ne ſibi inuicem nullius rei interuentu committantur,alioqui tandem mutuo cōtactu ſibi adhærebunt & agglutinabuntur. Itaque illi rei prouidebitur, apta membri collocatione ex lintei mollis interiectione. Adnotandum verò venit, quòd profundiores combuſtiones,quæq; denſiorem eſcharam faciunt, ſuperficiariis minus dolorificæ ſunt. Cuius rei veritas,eorum exemplo intelligitur, qui ſectis artubus candente ferro inuruntur,nam mox à combuſtione exiguum dolorem ſentiunt. Ingēs enim illa combuſtio,ſenſum adimit,ſenſorij vehementia, ſentientibus partibus ſenſum adimente: quemadmodum ſuprà cùm de neruorum vulneribus & doloribus ageremus, notatum à nobis eſt. Eiuſmodi eſcharatum lapſus procurabitur profundiore ſcarificatu qui ad viuum vſque penetret: vt ſic perſpiratu liberiore ſubiecti & concluſi humores gaudeant,ſitque remollientibus medicamentis patentior ingreſſus, vt perfun-
D dere poſſint eſcharam,atque ſic emollire vt tandem decidat. Reliquum curationis detergentibus medicamentis & ſarcoticis perficietur,additis ſupradictis vnguētis, puluiſculis metallicis,cùm præſens neceſſitas videbitur poſtulare. Qua verò quantitate miſceri ſingula hæc debeant, dici nequit, propter eam quæ in corporum temperie & conſiſtentia eſt varietatem,morborúmque contumaciam aut facilitatem. A combuſtione,cicatrix ferè aſpera hiulcula & fœda viſu relinqui ſolet. Itaque illa qua arte cōplanari & molliri debeat,dicetur tractatu de Peſte. Non eſt verò hoc loco omittendū, quòd puluis pyrius igneſcens, ſæpè in carnem penetrat, haud vlcerata vel excoriata cute:itaque e tenuitate ſua ſic in carnes ſe inſinuat,& penitus infigit,vt nullis remediis, non phœnigmis,non veſicatoriis,non ſcarificatu, nō cucurbitulis aut corniculis eximi,& inde elici queat:adeo vt ſemper impreſſa eius maneāt veſtigia:haud aliter quàm barbaris ſeruis inuſta ſemel ſtygmata,nulla poſtea arte deleri & obliterari poſſunt.

Remedium ad ambuſta tritum in noſocomio Pariſienſi.

Cur profundæ combuſtiones ſuperficiariis minus dolorificæ.

Ad quam eſcharam neceſſarius ſcarificatus

Inuſta carni à pyrio puluere ſtigmata indelebilia ſunt.

De Gangræna & Necroſi. CAP. X. A

MVLTA quidem vulneribus & continui ſolutionibus maligna ſuperueniunt ſymptomata, vel Chirurgi inſcitia, aut negligentia, vel ægri aut aſſidentium errore, vel morbi malignitate & vehementia: at nullum maius gangręna ſuperuenire poteſt, vt à quo parti & ſæpè toti corpori necroſis & mors immineat. Quare de Gangręna viſum eſt hoc loco ſcribere, poſita primò definitione, deinde cauſis, ſignis, prognoſi, ac deniq; curandi ratione inſtituta. *Gal. 2. ad glauc.* Eſt igitur Gangręna diſpoſitio quædam & via ad necroſim, partis quam obſederit paulatim & ſenſim emorientis. Nam necroſis vbi perfecta fuerit, Sphacelus Græcis dicitur, Latinis Syderatio, noſtratibus Ignis ſancti Antonij, vel Marcelli.

De Gangrænæ cauſis generalibus & particularibus. CAP. XI. B

Cauſa generalis gangrænæ. GANGRÆNÆ cauſa maximè omnium generalis eſt, cùm propter diſſolutam quatuor primarum qualitatum harmoniam & contemperationem, inepta redditur pars excipiendis facultatibus, ſpiritibus naturalibus, vitalibus, & animalibus quibus nutritur, viuit & ſentit, atque mouetur. Horum enim tanquam lumine pars quouis ex caſu orbata languet, móxque emoritur. *Cauſæ ſpeciales externæ.* At cauſæ particulares multæ exiſtunt: hæ igitur vel primitiuæ ſunt, vel antecedentes. Primitiuæ ſeu externæ ſunt combuſtiones illatæ à rebus actu vel potentia ignitis: actu quidem vt ab igne, oleo, aut aqua ferueñtibus, pyrio puluere igneſcente & ſimilibus. Potentia verò à medicamentis acribus, vt ſublimato calcantho, cauteriis potentialibus & aliis eiuſmodi: hæc enim omnia inflammationem ingentem in parte excitãt. *Frigus gangrænam inuehit.* Perfrigerationes verò inuehere poteſt aër ambiens, ſimúlque & gangręnam: quę cauſa eſt cur Hippocrates lib. de Aëribus, magnas cerebri perfrigerationes Sphaceliſmos nominet. Incauta ergo & importuna frigidorum & narcoticorum remediorum applicatio, fractura, luxatio, inſignis cõtuſio, arctior ligatura C beſtiarum præcipuè venenatarum morſus, neruorum aut tendinum punctura, neruoſarum partium & articulorum vulnera, in corporibus præſertim plethoricis & cacochymis, vulnera ingentia, quibus vaſa vitam deferentia maxima parte exciſa ſunt, vnde Aneuriſma, aliæ denique multæ cauſæ quæ illam quam initio diximus quatuor primarum qualitatum harmoniam perturbant, Gangrenam inferre poſſunt.

De cauſis Gangrænæ antecedentibus. CAP. XII.

Quî fluxiones gangrænam acerſunt. CAVSÆ verò gangrænæ antecedentes, ſeu internæ & corporeæ, ſunt copioſæ & affatim factæ humorum calidorum, frigidorúmve in partem aliquam defluxiones. Nam humorum tantæ copiæ ſuſtinendæ aut regẽdæ, cùm ſit impar partis facultas, fit vt calor ipſi inſitus tranſpirationis D defectu ſuffocetur, aut extinguatur. Arteriæ enim hinc adeò in anguſtũ concluduntur, vt motus ſuos contractionis & dilatationis, quibus calor natiuus fouetur & temperatur, obire nequeãt. *Gangrena inſanabilis.* Tum verò præſertim inſanabilis gangręna eſt, cùm humorum influxus oſſa primùm imbuerit, & ab oſſibus inflammatio initium habuerit. *Lib. de tum. præter nat.* Siquidem Galeni ſententia, omnia quæ in carnem, eadem quoque in oſſa cadant affectionum genera. Nec modò phlegmone ſeu inflammatio, ſed & caries & corruptio ſæpè oſſa primùm inuadit, & ab oſſibus initium ducit: ſic enim multos elephanticos & lue venerea infectos cute ac carnibus integros pulchróſque videas, quorum tamen oſſa carie exeſa ac pertuſa, inſigni etiam ſæpè cum propriæ ſubſtantiæ iactura conſpiciuntur. Id mali genus fit à materia venenata, cuius qualitatem occultam vix alio quàm veneni intus geniti nomine poſſumus exprimere. Sed ſæpè carne vlcere maligno & antiquo obſeſſa, gignitur acris quædam & fœtida ſanies: qua ſi oſſa imbui cõtigerit cariem & tandem mortificationem contrahunt: de quibus extat Hippocratis *Aph. 5. ſectio. 6.* ſententia: Vlcera ſi annua aut etiam diuturniora fuerint, os abſcedere neceſſe eſt, & cicatrices cauas fieri. Quò etiam pertinet eiuſdem hæc ſententia in oſſis denudatione

Eryſipelas

A Eryſipelas malum. Cæterùm materia illa venenata influens & gangrænoſa, aliàs calida eſt, vt in anthracibus & carbunculis peſtilentibus, qui intra quatuor & viginti horas eſchara inuſta, partem ad necroſim deducunt: aliàs frigida, vt non rarò contingere cernitur in partibus quas nullo dolore, tumore, liuore, nullo denique alio gangrænæ præcedente ſigno, gangræna occupat. Id enim contigiſſe nobili cuidam Genuenſi mulieri, ſe inſpectante & curante narrat Ioannes Vigonius. Idem ego memini contigiſſe cuidam in hac vrbe, qui cùm cœnaſſet hilariter & doloris omnis (vt hucuſque fuerat) expers, lecto ſe tradidiſſet, oborta derepente noctu gangræna in duabus tibiis, necroſim intulit ſine tumore, ſine inflammatione, tantùm locis quibuſdam tibiæ liuidis, nigris, viridibúſque maculis conſperſæ erant, reliqua ſubſtantia colore natiuo ſuffuſæ: ſenſus tamen earum partium emortuus erat, ad contactum frigidæ apparebant, & adacto in cutem ſcalpello nihil cruoris manabat. Coacto concilio Medicorum, viſum eſt cutem cum ſubiecta carne, profundis multis ſcarificationibus incidere: quod cùm feciſſem manauit ſanguis ater, craſſus, velut congelatus, & paucus. Itaque hoc ei

Ab influxu materiæ frigidæ gāgræna.

Hiſtoria notanda.

B vt & pleraque alia, fuit inutile remedium: tandem enim liuore in faciem totúmque corpus aſſurgente, phreneticus interiit. Lectorum iudiciis æſtimandũ permitto, num aliunde quàm à venenata materia, tam præceps, támque ferale derepẽte malum contingere potuerit: quanquam materiæ venenatæ peculiaris non eſt ea pernicies. Sæpè enim frigoris vis, ſeu ab ambiente aëre, ſeu ex narcoticorum remediorum immoderatiore vſu, tanta exiſtit, vt paucis horis membrorum alicui, imò etiam non rarò toti corpori vitam adimat, vt eorum exemplo intelligitur qui per niues, montéſque gelu & glacie concretos & horrentes iter faciunt. Hinc enim caloris natiui ſpirituum in parte exiſtentium extinctio, eorum verò qui naturæ prouidentia eò ſuppetias mittuntur excluſio. Nam cùm rigido frigore conſtricta, & tanquam gelu concreta teneatur pars, aſpirare ad eam & ingredi prohibentur. Nec verò ſi in partem ſubiuerint, morari illic diutius poſſunt, quòd peruerſa & frigoris naturæ infenſiſſimi hoſtis dominatu, omni naturæ œconomia, quatuórque primarum qualitatum illa de qua ante diximus harmonia conturbata, domicilium illic idoneum non inueniant. Quò fit vt eò vnde

Frigus ſimplex gāgrænam inuehit.

Cur ſpiritus partem quæ à natura inſigniter deſciuerit deſerāt.

C primùm venerant, reſiliẽtes, partem ipſam nutritionis, vitæ, ſenſus & motus commodis, orbam relinquant.

Lutetiæ Brito quidam ſeruus à ſtabulo, cùm à cœna probè potus ſupra lectum ſe coniecisſet, per proximam feneſtram, quam patentem reliquerat, frigus ſubiens ſic alterum eius crus occupauit, vt mox à ſomno excitatus, nec tibiis ingredi, nec pedibus ſe ſuſtentare poſſet. Cùm igitur crus ſtupefactum tantùm putaretur, iuſſus eſt igni adſtare: ſed cùm illud propius admouiſſet, plantam pedis ſibi ſine vllo doloris ſenſu digiti craſſitudine, inuſſit, iam enim pluſquàm dimidiam cruris partem necroſis occupauerat. Itaque in Noſocomium deportatus cùm eſſet, conatus eius loci Chirurgus eſt, cruris emortui amputatione reliquũ corpus à morte imminẽte vindicare. Sed fruſtra: gliſcẽte enim in ſupernas partes necroſi, intra triduũ mortuus eſt, cũ laborioſis ructibus & ſingultibus, deliriis, frigido ſudore, & crebra ſyncope. Profectò tota illa hyeme frigoris tanta extitit inclementia, vt pleriſque in Noſocomio narium alas, ſeu pinnas necroſis ſine vlla putredine occuparit. Itaque cùm ex tam multis quatuor delegiſſem

Hiſtoria.

D quibus nares amputarem, duo quidem incolumes euaſere: reliqui ſerpente malo interiêre. Cæterùm notandum venit quòd gangræna quæ à frigore ortum ducat, primũ & maximè occupentur partes à corde, caloris fonte diſtantiſſimæ, nempe pedes & crura: itémque illæ quæ proprio temperamento frigidæ exiſtunt, vt cartilagineæ, quales exiſtunt nares & auriculæ.

Quæ potiſſimum partes gangræna à frigore orta tentẽtur.

De Gangrænæ ſignis. CAP. XIII.

GANGRÆNÆ quam inflammatio ſeu phlegmone inuexerit ſigna ſunt doloris & pulſationis ſine cauſa manifeſta, id eſt tumoris reſolutione aut exputatione diminutio: coloris in parte flammei & rubentis ſubitò in fuſcum aut liuidum mutatio, vt fuſiſſimè docet Hippocrates, vbi de calcis fractæ gangræna loquitur: Dolorem pulſatilem hîc intellectum velim non eum modò quem arteriarum concitatior motus edit, ſed iactabundum illum & punctorium velut pulſum, quem pugna caloris natiui, & eius qui præter naturam eſt, efficit, ſuſcitata craſſa vaporum

Sect. 2. lib. de fract.

Dolor pulſatilis qui.

Gangrænæ ſigna à frigore ortæ.

nebula ex humoribus quos gangræna iactat & adoritur. Gangrænæ verò à frigore ſigna erunt, ſi derepentè acutus dolor pungens & vrens partem inuadat:nam penetrabile frigus adurit:ſi micans rubor tanquam à niue manibus tractata, mox in liuidum colorem abeat:ſi pro accidentario qui inerat calore,mox frigus & ſtupor cum horrore partem occupet,quaſi quartanario inſultu quateretur. Frigus eiuſmodi ſi eouſque proceſſerit vt calorem natiuum extinguat,necroſim poſt gangrænã infert: ſæpè verò etiam conuulſiones & violentas totius corporis concuſſiones cerebro & reliquis vitæ principiis valdè moleſtas. Gangrenas verò vinculo arctiore,fractura,luxatione,& cõtuſione inuectas cognoueris,duritie,quam humorum attractio & incurſus intulerit: obortis & ſparſis per cutem puſtulis ſeu veſiculis, propter ardorem inſignem tãquam à cõbuſtione:partis pondere,propter ſpirituum membri molem haud iam ſuſtentantium,penuriam:denique ex eo quod appreſſus parti digitus tanquam in œdemate impreſſum relinquit veſtigium:itémque ex eo quod cutis citra cauſam manifeſtã, à carnibus abſcedit. Iam ex morſu,punctura,aneuriſmate,vulnere in corporibus plethoricis & cacochymis,partéque exquiſitiſſimo ſenſu prædita ortas gangrænas iiſdem ferè ſignis,quibus ab inflammatione natam cognoueris. His enim & ſimilibus ex cauſis fit humorum ſupra quàm par eſt in partem fluxio & attractio : vnde intercepta perſpiratione,obſtructiſque meatibus,caloris natiui oppreſſio& ſuffocatio. Cæterùm hoc admonitum velim Chirurgiæ tyronem, vbi præſentem gangrænam ex ſignis commemoratis deprehenderit,ne differẽdam amputationem putet, eo nomine quòd aliquis adhuc in parte ſenſus vel tenuis aliquis motus ſuperſtes ſit. Nã ſæpè in hoc caſu mouentur obſeſſæ partes,nõ motu integri muſculi, ſed hoc tantùm quòd muſculi caput, nondum gangræna obſeſſum, dum ſe ſuis viribus mouet,vnà continuum ſibi tendinẽ & caudam ſuam, etſi iam emortuam iactet & commoueat: quare cunctari in talibus malum eſt.

Signa gangrænæ ortæ à fluxione & materia

Non differẽda amputatio etiam manente in parte tenui aliquo motu aut ſenſu.

A B

Super Gangrænis quî Prognoſis inſtituenda. *CAP. XIIII.*

Cur gangræna Eſtiomenus dicitur.

COMMEMORATIS ſignis Gangrænæ cognitæ, Prognoſim oportet inſtituere. Eſt autem eius tanta ferocia & malignitas, vt niſi citiſſimè occurratur,pars moritura ſit,& mortificationis ſuę contagio vicinas comprehenſura:quò factum eſt vt à multis gangræna Eſtiomenos diceretur. Graſſatur enim veneni inſtar corruptio eiuſmodi, vicinaq; omnia ignis inſtar exeſt,arrodit& depopulatur,quouſque corpus vniuerſum peruaſerit. Nam vt ſcribit Hippocr.lib.de Vulner.capitis, Mortui & viuentis nulla eſt proportio. Itaque oportet mortuum à viuo ſtatim excludi,aut niſi id fiat,viuum mortui contagione interire. Moribundis ſudor frigidus toto manat corpore, deliria exercent & inſomnia, ructus & ſingultus fatigant, crebra ſyncope oboritur. Vaporibus nempe, copioſè & continenter per venas,neruos & arterias ad viſcera & partes principes, ab humorum & carnium corruptione, ſuſcitatis. Hæc ergo vbi præfatus fueris,& ægri amicis edixeris,tum demùm vt ad opus te accingas,feſtinandum. C

Viuum mortui impatiens.

De Gangrænæ cura generali. *CAP. XV.* D

Curandæ gangrænæ variæ indicationes.

GANGRÆNARVM curandarum indicationes ab ipſarũ varietate ſunt petendæ,nam pro ipſarum eſſentia & magnitudine variè inſtituitur curatio. Gangrænæ enim aliæ totum membrum occupant,aliæ membri tantùm portionem, aliæ profundæ ſunt, aliæ extimæ & ſuperficiariæ. Habenda & ratio eſt temperiei corporis. Nam corpora mollia & delicata, vt puerorum,mulierum, eunuchorum & otioſorum hominum, mitiora multò remedia flagitant,quàm qui natura & conſuetudine,ſeu vitæ inſtituto robuſtiores & duriores exiſtunt,cuiuſmodi ſunt agricolæ,foſſores,nautæ,venatores,baiuli,& alij id genus homines parcè ac duriter qui vitam inſtituunt. Nec vniuerſi ſolùm corporis, ſed & obſeſſarum partium ineunda eſt ratio: nam partium carnoſarum ſeu muſculoſarum alia ratio eſt quàm ſolidarum,vt neruoſarum & articulorum, aut ſolidiorum, vt vertebrarum. Iam partes calidæ & humidæ,vt pudenda,os,vterus & anus, facilius à putredine tentantur,& citius occupantur. Itaque tantò maturius occurrẽdum. Ergo ſi maximè ab interna cauſa ortum gangræna ducat, diæta in decenti rerum ſex nõ

Quæ partes gangræna facilè tententur.

naturalium

A naturalium vſu eſt præſcribenda. Si corpus plethoricum vel cacochymum fuerit, de phlebotomia & purgatione aduocato Medico cogitandum. Contra vaporum ad partes nobiles tranſlationes, cor præſertim roborandum theriaca in aqua acetoſæ, aut cardui benedicti diſſoluta, bolo mithridatij, cõſeruis roſarum & bugloſſi, atque opiatis ex arte in rem præſentem confectis, extrinſecus ſequens epithema apponetur regioni cordis.

℞.aquæ roſ.& nenuph.an.℥ iiij.acet.ſcillitici ℥ j.corallorum, ſantallorum alborum & rubrorum, roſ.rubr.in puluerem redactarum & ſpodij an. ℥ j mithrid. & ther.an.ʒ ij.ß.trochiſcorum de caphura ʒ ij.flor.cordialium in pollinem redactarum, p.ij.croci ʒ j.ex omnibus in pollinem redactis, fiat epithema quod ſuperimponatur cordi, cum panno coccineo aut ſpongia: hæc ferè ſunt quæ in omnis gangrænę curationẽ cadũt. *Epithema cardiacum.*

De Gangrænæ cura particulari. CAP. XVI.

B GANGRÆNÆ, quam ſanguinis, & humorum partis natiuum calorem ſuffocantium influxus copioſior & rapidior pepererit, per ingentes phlegmonas, inſtituitur curatio euacuando & deſiccando humores, qui mora & collectione in parte dolente computruerint. In eam rem laudantur maximè ſcarificationes & inciſiones magnæ, mediocres, paruæ, profundæ, & ſuperficiariæ pro gangrænæ conditione: vt ſic pars exonerata perſpirationis, humores verò cõcluſi difflationis ſeu excretæ fuliginis beneficio gaudeant. Inciſiones fiunt cùm malum grande eſt, profundũ & necroſi proximum. Scarificatus cùm iam primum pars cõputreſcit, nam pro morbi magnitudine remedij magnitudo eſſe debet. Quare ſi ad oſſa vſque penetret multis & profundis ſectionibus cutem & carnes, nouacula ad eam rem comparata, incidere oportebit: vitatis tamẽ inſignioribus neruis & vaſis, niſi penitus computruerint. nam ſi ea nondum putredo inuaſerit, ſectiones in horum interſtitiis ſunt moliendæ: ſi minor eſt gangræna, ſcarificationibus contenti eſſe debemus. Scarificationibus & inciſionibus factis multum ſanguinis effluere ſinendum, vt ſic materia coniuncta euacuetur. Huic affundenda remedia quæ calefaciendo, ſiccando, reſoluendo, detergen-
C do & aperiendo putredinem emendent & caſtigent: in imum verò penetrando, abſumendæ virulentiæ parti iam infixæ vim habeant. In hanc rem inſtituuntur lotiones ex lixiuio cinerum ficulnearum aut quercinarum, in quo lupini ad perfectam elixationem coxerint. Vel paratu faciliora remedia habebuntur ex aqua ſalſa, in qua bullierint aloë & ægyptiacum, addita ſub finem aqua vitæ: nam aqua vitæ & calcanthum cinefactum ſingularia ſunt ad gangrænam remedia. Vel,

Curatio gãgrænæ ab inflammatione.

Lixiuium ad elotionẽ.

℞.acet.optimi ℔ j.mel.roſ.℥ iiij.ſyru.acetoſi ℥ iij.ſalis com.℥ v.bulliant ſimul: adde aquæ vitæ ℔ ß.hoc remedio pars ſæpius abluatur, eſt enim eius ad gangrænas coërcẽdas magna vis. A lotione, ægyptiacum linamentis impones, atque in inciſiones immittes: non enim hoc remedio aliud eſt efficacius ad putredines: nam eſchara inducta, abſcedere facit putridam carnem à ſana. Nec verò in hoc mali genere expectandũ vt putridæ carnes ipſæ per ſe à ſanis excidant: ſed potius quicquid corruptum eſt, id nouacula vel forficibus reſcindere oportet, inde toties ægyptiacum indere, quoties opus videbitur. Cuius rei ſcientiam comparabis ex carnis ipſius colore, odore, & ſen-
D ſibilitate: ægyptiaci cuius ſemper in his caſibus ſum admirabiles vires expertus, deſcriptio eſt eiuſmodi.

Aegyptiaci deſcriptio.

℞.floris æris, alumi.roch.mellis com.an.℥ iij.aceti acerrimi ℥ v.ſalis com.℥ j.vitrio. rom.℥ ß.ſublim.pulueriſati ʒ ij.bulliant omnia ſimul ad ignem, fiat vnguẽtum. Si putredinis in parte non ſit tanta vis, ægyptiacum imbecillius inſtituetur. Immiſſo ægyptiaco mox toti parti ſequens cataplaſma eſt imponẽdum: impedit enim putrefactionem, reſoluit, deterget, deſiccat virulentam ſaniem, & partium ſicca tenuitate in mẽbrum penetrat, ipſum roborat & eſt anodynum.

Cataplaſma arcens putredinẽ.

℞.far.fab.hord.orobi lent.lupin.an.℔.ß.ſal.com.& mel.roſ.an.℥ iiij.ſucci abſinth. marrub.an.℥ ij.ſs.aloës, maſt.myrrh.& aquæ vit.an.℥ ij.oximelitis ſimplicis quantum ſufficit, fiat cataplaſma molle ſecundum artem: ſupra malum adſtringens hoc ſeu defenſiuum ad reprimendum humorũ inpartem influxum, & vaporum à parte putrida in totum corpus ſublationem eſt imponendum.

Adſtringẽtia quem vſum habeant in curandis gangrænis.

℞.olei roſati & myrtil.an.℥ iiij.ſucci plant.ſolani ſemperuiui an.℥ ij.album.ouo.v. boli armen.terræ ſigillatæ ſubtiliter pulueriſatorum an.℥ j.oxicrati quantum ſufficit,

miſce ad vſum dictum. Debent verò hæc ſæpius renouari remedia: Si malum contumax adeò ſit vt deſcriptis remediis non cedat, ad fortiora veniẽdum, nempe cauteria: post quorum applicationem iubet Galenus ſuccum porri cum ſale trito & diſſoluto apponi, quod huic remedio vis inſit penetrandi & ſiccandi, adeóque putredinem arcendi. Quod ſi nihil cauteriis profeceris, veniendum eſt ad id quod eſt extremum remediũ, nempe partis amputationem: nam ex Hippocratis ſententia extremis morbis extrema exquiſitè remedia ſunt optima: prius tamen certiſſimum te eſſe oportet de partis necroſi & mortificatione: non enim parum intereſt, ſi quis perperàm aut neceſſariò mẽbrum amputarit. Itaque quibus ſignis necroſim perfectam cognoſcere poſſis, nunc placet ſubiicere. A

2. ad glauc.

Aph. 6. ſect. 11.

Signa perfectæ necroſis ſeu mortificationis. CAP. XVII.

Gangrænam in ſphacelum tranſiuiſſe, partémque omnino & penitus emortuam eſſe certò ſcies, ſi ipſa colore nigra viſatur, tactu autem marmore frigidior ſentiatur, cuius frigoris cauſa non ſit aëris gelu rigentis inclementia. Si magna ſubſit mollities, adeò vt pars digito compreſſa non reſurgat, ſed impreſſionis expreſſum retineat veſtigium. Si cutis à ſubiacente carne abſcedat, ſi fœtor tantus, támque acris exhalet (in ſphacelo præſertim vlcerato) vt eum præſentes ferre nequeant: ſi ſanioſus liquor inde effluat viſcidus, viridis aut nigricans: ſi penitus nec ſentiat, nec motus potentiam pars habeat, ſeu vellatur, verberetur, comprimatur, pungatur, inuratur, amputetur. Hìc admonitum velim Chirurgiæ tyronem, quod ad ſenſus partis priuationẽ attinet, ne fallatur. Scio enim permultos deceptos eo nomine, quod ægri parte illa puncti, dicerent magnum ſe dolorem percipere. Eſt enim plerumque falſus ille ſenſus, quique contingit potius ingentis doloris qui antea in parte regnabat forti apprehẽſione, quàm à ſuperſtite vlla adhuc ſentiendi facultate. Falſi huius fallacíſque ſenſus argumentum longè clariſſimum apparet, poſt membri amputationem: diu enim poſt conquerũtur de dolore partis amputatæ. Mira profectò res & planè prodigioſa, quæq; vix fidem habitura ſit, niſi apud eos qui oculis intuiti ſunt, & auribus hauſerunt, multos poſt amputationem menſes, ægros dolere ſibi adhuc crus amputatũ grauiter conquerentes. Quare ne ea res deflendam quidem, ſed tamen hominis & reliqui totius corporis vitæ cõſeruandæ neceſſariam membri alicuius, cui reliqua ſphaceli & perfectæ mortificationis ſigna adfuerint, amputationem remoretur iterum atque iterum vide, aliàs neglectum incendium momento in vniuerſum corpus graſſabitur, nec iam remedio locus erit. Sic enim Hippocrates ſectiones, vſtiones & terebrationes quàm primùm neceſſitas exigit perficiendas iubet.

B

Cautio notanda de partis inſenſibilitate.

Mirum ſymptoma. C

Sect. 7. libr. 6. epid.

Quo loco amputandum ſit. CAP. XVIII.

Non eſt ſatis neceſſariam eſſe amputationem intelligere, quo præterea partis emortuæ loco illa facienda ſit oportet, noſſe: in quo Chirurgi prudentia elucet maximè. Ars iubet viuum apprehendere, & in ſana carne membrum præcidere: at eadem ars iubet vt ſanum corpus quantum in nobis ſitum erit integrum cõſeruemus. In his rerum difficultatibus qualiter te gerere debeas, familiari exemplo aperiam. Supponamus ſphacelo pedem vſq; ad malleolos occupari, hìc attentè conſiderandum quo loco amputare debeas. Nam niſi viuam carnem amputatione comprehenderis, atque putredinis vel momentum reliqueris, nihil amputatione profeceris, ſerpet enim id mox in reliquum corpus. Medicinam verò; ad humani corporis conſeruationem comparatam, decet quantum licet à ferro, omníque iniuria id quod vita & ſanitate fruitur defendere. Itaque quàm minimum eius quod ſanum eſt, amputabis: ſic tamen vt potius ex ſana parte aliquid excidas, quàm ex ægra relinquas, Celſi conſilio. Sæpè tamen conſilium id immutat actionis reliquæ partis commoditas, atque quidam quaſi ornatus. Hæc enim duo ſi in mentem reuocaueris, ſuadebunt in caſu & exemplo propoſito, vt crus ad quinque digitos contra genu præcidas. Sic enim, reliquo crure commodius, & cum minore moleſtia vti poterit æger: id eſt, crure ligneo incedere: aliàs D

Controuerſiæ deciſio.

Lib. 7. ca. 33

A aliàs enim ſi minimum ſupra malum, ex artis communibus regulis, amputaueris, æger tribus ſe ſuſtentare cruribus pro duobus maiore tædio cogetur. Sic enim noui Franciſcum Clericum capitaneum, cùm ipſi ex naue pugnanti pes nonnihil ſupra malleolum, pila ferrea, æneo tormento exploſa abreptus eſſet, atque ex eo vulnere poſtea cõualuiſſet, poſtmodum reliqui & inutilis vel potius oneroſi, grauiſq; cruris tædio affectum, id ſibi viuo & ſentienti ad quinque digitos contra genu abſcindi curaſſe, & profectò longè nunc expeditius eo, ad omnem motum vtitur. In brachio ſi quid tale contigerit, ſecus agendum eſt: nempe quàm minimum ſanæ partis abſcindere oportet. Longè enim cruris actiones à brachiorum actionibus euariãt, vel hoc maximè quod corpus brachiis non innititur & ſuſtentatur, vt pedibus & cruribus.

Hiſtoria notanda.

Sectionis alia ratio in crure alia in brachio.

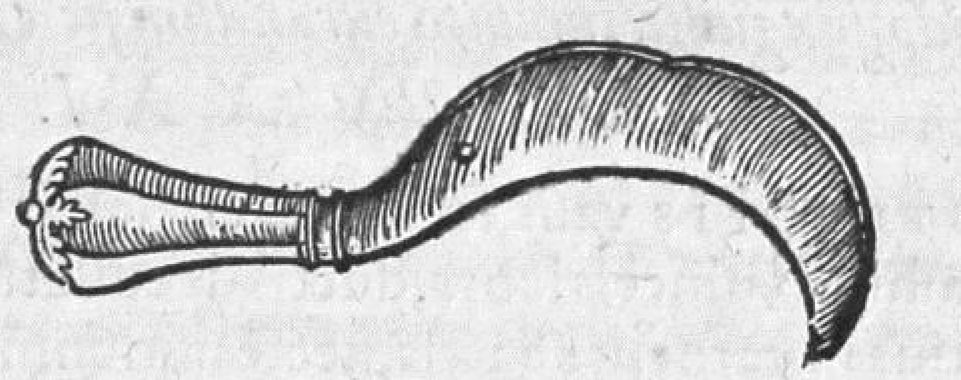
Qua arte ſectio facienda. CAP. XIX.

IN primis virium habeatur ratio, roboretur itaque æger ſi opus ſit alimẽtis euchymis, coctu facilibus, & multos ſpiritus generantibus: vt vitellis B ouorum, & pane toſto in generoſo vino macerato. Hinc collocetur vt decet, tractiſque ſurſum verſus partes ſanas, muſculis, arcta deligatura aliquantum ſupra excidendi membri locum inducatur, vinculo valido & lato, ei ſimili quo ſolent mulieres capillos paſſos nectere: habet hæc deligatura triplicem vſum. Primus eſt quòd ſurſum abductos cum cute muſculos continet, vt mox opere peracto, deorſum deuoluti, exciſorum oſſium extrema opperiant, iiſdémque cicatrice tandem inducta, puluilli & tomenti loco ſint, ſicque compreſſionem, in reliqua corporis mole ſuſtentanda, indolentius ferant: adde quòd ſic ad ſanitatem & cicatricem regreſſus expeditior & celerior eſt: nempe quò plus carnis, cutiſque oſſium extremis relinquitur, eò citius carne & cicatrice obducuntur. Secundus eſt, quod fluxum ſanguinis prohibet compreſſis, pręcluſiſq; venis & arteriis. Tertius eſt, quòd ſenſum partis, ſtupore inducto, valdè hebetat: ſpiritui animali, ingreſſu in partẽ per neruos, compreſſione arcta intercluſo. Ergo peracta deligatura incidenda ad os vſque caro erit nouacula acuta & bene ſecante, aut cultro falcato, cuius hæc figura eſt.

Deligatura partis amputandæ.

C

Culter falcatus excidendis membris idoneus.

Notandum verò quòd inter oſſa, muſculorum quorundam portio latere ſolet, quàm facilè nouacula aut falcato cultro incidere non poteris: ergo eam diligenter diuides, & totam ab oſſe ſubduces, inſtrumento ad inſtar falcati ſcalpelli affabre facto. Huius rei admonitum te volui, quòd ſi ſerrulæ aliud ab oſſe diuidendum relinquas, magnum doloris cruciatum ægro inter ſecandum inferes: non enim ſerra res molles D vt carnes, tendines, membranas, facilè diuidere poteſt. Vbi igitur ſubſectis & abductis aliis omnibus corpuſculis ad os vſque nudum ventum eſt, ſerrula pedem vnum & tres pollices ferè longa, id expeditè eſt præcidendum quàm proximè ſanę carni etiam inhærenti: ac tum frons oſſis quàm ſerrula exaſperauit læuiganda eſt.

Cautio notanda.

Serrulæ figura.

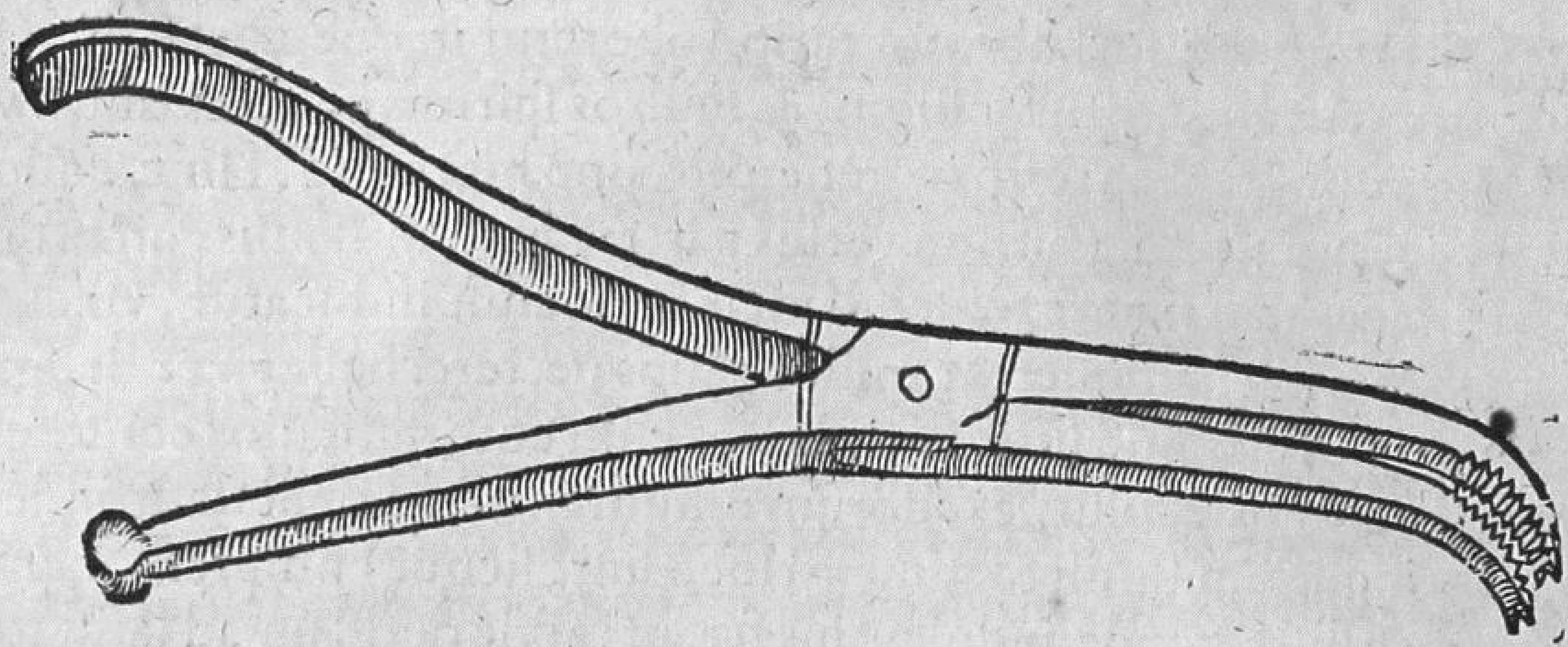

Qua arte amputato membro ſanguinis fluxus ſit ſiſtendus. CAP. XX.

A

AMPVTATO membro & exciſo ſanguis fluere ſinendus eſt, pro virium ratione, quò pars reliqua inflammationi & aliis ſymptomatibus minus ſit poſtea obnoxia: hinc citiſſimè & arctiſſimè venæ arteriæq; deligandæ: quò ſanguinis fluentis curſus inhibeatur, & ſiſtatur penitus. Quod fiet comprehenſis vaſis roſtro coruino, cuius hæc figura eſt.

Roſtrum coruinum eliciendis extrahendíſque è carne in qua latent vaſis, vt deligari & conſtringi vinculis queant, idoneum.

B

Qua arte vaſa exprimenda & deliganda.

Hoc inſtrumento vellenda & comprehendenda ſunt vaſorum in carne deliteſcẽtium extrema, foráſque è muſculis in quos ſtatim ab amputatione ſe ſubduxerunt, vt partes omnes ſeſe ſemper verſus origines ſuas contrahere ſolent, proferenda: in quo opere peragendo non admodum intereſſe putabis, ſi alias vicinarum partium, vt carnis portiunculas, vnà cum ipſis vaſis comprehenderis, hinc enim nihil timendum periculi: imò ſic vaſa conſolidabũtur faciliùs, quàm ſi ſola ipſa per ſe exanguia coaleſcerent: ſic demùm prolata, duplici & valido filo conſtringenda. C

Quo modo ſanguine inhibito curandum ſit exciſum membrum. CAP. XXI.

Sectæ partis labra quî coniungẽda

CONSTRICTIS vaſis, ſoluenda eſt deligatura ſupra exciſionis locũ obducta: hinc vulneris labra, ductis decuſſatim acu quatuor punctibus, & penitius in carnem adactis, nectes: ſic enim cutis & abſciſſorum muſculorum, ſurſum ante amputationẽ abductas portiones, laxè oſſibus ipſis induces, ac quàm maximè ipſa vndique conteges, vt minus aëris appulſu feriantur, & vulnus citius agglutinetur. Quod verò de nexu laborum vulneris, quatuor acu ductis punctibus dicimus, non eſt ita audiẽdum, quaſi contentius conari debeas, vt ipſa ſibi mutuò applices, & quodam cõtactu adiungas: id enim eſt impoſſibile, citius ſe punctus ruperint, ex quo partis denudatio conſequetur. Sufficiet ergo ſi ipſa mediocri contentione ſibi propius adducas: vt ſic cutem, ſubiectámq; vnà carnem, priſtinæ ſuæ quam ante retractionem habebãt laxitati, reſtituas: tandémque naturæ accedente opera, vulnus facilius agglutines. D

Qua arte compeſcendus ſit ſanguinis fluxus, vaſorum deligatorum aliquo fortè ſoluto. CAP. XXII.

RE quemadmodũ huc vſque diximus geſta, ſi fortè contigit alicuius vaſorum vinculum reſolui, membrum eo rurſum deligaturæ genere, quod ante amputationem ipſi inducendũ diximus, vinciendum eſt. Vel, quod magis probo, quódq; facilius & minus dolorificum eſt, miniſter comprehenſo ambabus manibus mẽbro, arctius appreſſis digitis, ſoluti vaſis ductum comprimet: ſic enim ſanguinem ſiſtet. Inde operis magiſter acum eliget quatuor ferè digitos longam, quadratam & acutis angulis benè ſecantem, filum validum triplicẽ vel quadruplicem ducẽtem. Hac reſolutum vas eo qui ſequitur modo reuinciet. Acũ extrinſecus ſemidigiti interuallo contra vas reſolutũ transfixa carne adiget,

quouſque

A quouſque ad ipſius vaſis extremum penetrauerit. Tum ſubter illud idem vas, denuò acum adactam reuocabit: ita vt inter adactam acum & reuocatam, non plus quàm digitus tranſuerſus interſit. In interiecto illo digitali ſpatio, peniculum aut ſplenium ex duplicato triplicatóve linteo collocabit & interſeret, ac ſuper ipſum fili capita arctiore nodo conſtringet. Sic enim ne nodus conſtrictionis vi, in interiectam carnem penetret, prouidebit, & vnà firmitatem illi comparabit. Ita fit vt breui reuinctum vaſis orificium vicinis carnibus agglutinetur, tanta prorſum pertinacia, vt ex vaſe ita reuincto nunquam viſa ſit, vel ſanguinis guttula, effluxiſſe. Quod ſi qui ſanguis fluit, ab exiguo aliquo vaſe fluat, nihil hoc ſuturæ & vinculi genere tentandũ, nec valdè intereſſe putandum: nam vel ſola adſtringentium mox dicendorum appoſitione facilè inhibetur. *Ab exiguis vaſis hæmorrhagiæ negligendæ.*

Qua arte reliqua amputati membri cura ſit peragenda.
CAP. XXIII.

B NVNC dicendum quæ remedia poſt amputationem adhibere conueniat, nempe emplaſtica, quæ vulneribus recentibus valdè conuenientia ſunt: Vt,

♃. boli arm. ℥ iiij. far. vol. ℥ iij. picis reſ. ℥ ij. in pollinem omnia redigantur, & ex mixtis fiat puluis quo cõſpergatur vulnus, ſuperinducto carpto linteo ſicco: membro verò ſuperponatur repercutiens ſeu deffenſiuum medicamentum ſequens. *Emplaſticũ remedium.*

℞. album. ouo. vj. boli arm. ſang. drac. gypſi, terræ ſigil. aloës, maſt. gallar. comb. an. ℥ ij. in pollinem redigantur omnia, & benè agitentur, addendo olei roſ. & myrth. an. ℥ j. fiat deffenſiuum ad formam mellis. Debet hoc vnguentum applicari cum ſtupis oxicrato imbutis, ita vt non ipſum modò ſectum membrum tegat, ſed & altius in vicinũ etiam ſe diffundat & cooperiat: vt crure amputato, debet articulo imponi, & altius à genu in femur ſe quatuor digitorum latitudine diffundere: nam nonmodò repercutiendi vim habet, ſed etiam roborandæ partis, fluxionis ſanguine temperato coërcendæ, ſedandi doloris & inflammationis prohibẽdæ. Proderit inſuper diplomata lintea C & faſcias oxicrato macerare: hinc membrum figura media ſitum, in puluinis auenæ gluma, pilis ceruinis, aut furfure frumentaceo fartis, collocare. Apparatu ille primus non eſt renouandus niſi magna vrgente neceſſitate, nempe quatuor poſt diebus hyeme, paucioribus æſtate. Quod ad vincula attinet quibus vaſa conſtricta tenentur, non ante ſoluenda, aut quacunque alia ratione eximenda ſunt, quàm vaſorum orificia ſuo glutino & carne obducta ſint, ne noua ſuperueniat, ſoluere feſtinanti hęmorragia. Agglutinatio illa fiet appoſitis remediis refrigerantibus, adſtringentibus & emplaſticis, cuiuſmodi eſt ſequens puluiſculus. *Repellens medicamẽtum.* *Qua figura collocandũ & quoties curandum membrum.*

♃. boli arm. far. hord. picis, reſ. gypſ. an. ℥ iiij. aloës, nucum cup. cort. gran. an. ℥ j. incorporentur omnia ſimul, fiat puluis ſubtilis, quo totum vlcus conſpergatur, quatuor vel trium dierum ſpatio, quibus exactis ſolæ orificiorum vaſorum ſedes eo conſpergentur, idque ad octo aut decem dies, vt iam de vaſorum agglutinatione dubitare nõ poſſimus. Reliquo interim vlceri apponetur digeſtiuum, quouſque purulentum euaſerit: tum enim relicto digeſtiuo detergentia & mundificantia ſuccedent: Vt, *Puluis emplaſticus.*

D ♃. tereb. venet. lotæ in aqua vit. ℥ vj. mellis roſ. colati ℥ iij. ſucci plant. appij, centau. minor. an. ℥ ij. bulliant omnia ſimul vſque ad conſumptionem ſuccorum. Auferatur ab igne, addendo far. fab. & hord. an. ℥ j. theria. gal. ℥ ß. aloës, myrrh. ariſtoloc. an. ʒ iij. croci ℈ j. fiat mundificatiuum. Cæterùm cùm ſic ſe res habeat, vt diu poſt amputationem ægri ſuum ſibi adhuc membrum integrum eſſe imaginentur, ac de eius dolore conquerantur (quod veriſimile mihi fit contingere, ob id quod ſecti nerui verſus originem ſuam contrahant ſe, ſicq; conuulſionibus ſimilem dolorem excitent. Nam vt ſcribit Gal. lib. de Motu, muſculorum nerui & muſculi vera propriáque actio, contractio eſt: contrà contenſio non tam actio eſt quàm motus) ideò vt ei quoque ſymptomati medeamur opera danda eſt. Id fiet oblita dorſi ſpina, totáque parte affecta ſequẽte linimẽto, cui magna vis ineſt aduerſus conuulſionem, paralyſim, ſtuporem, omnes denique neruoſi generis frigidos affectus. *Detergẽtia.* *Cur ſecto membro de eius dolore quaſi adhuc exiſtentis diu poſt cõquerantur ægri.*

♃. ſaluiæ, chamæpytheos, maioranæ, roriſmar. menth. rutæ, lauend. an. m. j. florum chamemel. melilot. ſummitatum anet. & hyperic. an. p. ij. baccarum lauri & iuniperi. an. ℥ ij. radicis pyrethri ʒ ij. maſtichis, aſſæ odoratæ. an. ℥ j. ß. terebinthinæ venetæ *Litus ad ſpinam dorſi contra neruorum omnes affectus*

℔ j. olei lumbr. aneth. & catel. an. ℥ vj. olei tereb. ℥ iij. axun. hum. ℥ ij. croci ʒ j. vini albi odoriferi ℔ j. ceræ quantũ ſufficit, contundenda contundantur, puluerisanda pulueriſentur, deinde macerentur omnia in vino per noctẽ, poſtea coquantur cum oleis & axungia prędictis in vaſe duplici, fiat linimentum ſecundum artem. In fine adde aquę vit. ℥ iij. Præterea inter curandum hoc vulnus, decet Chirurgum attentũ eſſe in procurando lapſu extremitatum oſſis, quas ſerrula & aëris appulſus, nunquam antea expertus perculerint, quod fiet appoſitis ipſis extremitatibus cauteriis actualibus, id eſt ferro candente, in quorum vſu magnoperè cauendum eſt, ne ſenſiles partes igne attingas: ſed nec vi oſſa ipſa auellenda ſunt, ſed leui concuſſione ſenſim commouenda, ſic vt præclarè tecum & cum ægro actum putes, ſi poſt trigeſimũ ab amputatione diẽ, excidant. His omnibus peractis luxuriantem & ſpongioſam carnem incremento cathæreticis prohibebis, cuiuſmodi ſunt, calcanthum vſtum, puluis mercurij, & alia inter quæ alumen coctum & in pollinem redactum. In hoc vulnerum genere excellit, ſeu per ſe ſumatur, ſeu cum aliis miſceatur. Hæc & his ſimilia ad perfectam vſque agglutinationem & cicatricis obductionem vſurpabis, & alia ad horum exemplar pro re nata, vt ſe res offerent, ipſe per te comminiſci poteris. A B

Extremorũ oßium quî procurandus lapſus.

Cathæretica.

Quæ cauſa authori iuſta viſa fuerit, vt ad compeſcenda ſanguinis poſt amputatum membrum profluuia, nouam remediorum formam comminiſceretur: veterem verò & Chirurgis ferè omnibus tritam quæ cauteriis actualibus fit, deſereret.

CAP. XXIIII.

FATEOR equidem me olim alia via ſanguinis ab amputatione membrorum fluores compeſcuiſſe, quàm quæ paulò ante tradita eſt. Cuius equidem rei pudet me, & piget: ſed quid facerem? ſic à magiſtris quos mihi imitandos propoſueram ſemper factitari animaduerteram: qui nempe tũ demùm ſe præclarè inſtructos ad hæmorrhagiam ſiſtendam arbitrabantur, cum ignitorum ferramentorum & medicamentorum causticorum varia ſuppellectile circumfuſi, nunc hæc, nunc illa pro arbitrio amputatæ parti apprimerent. Quod profectò facinus ſine ſummo horrore dici aut cogitari, nedum fieri poteſt. Id enim remedij genus nõ poterat non ſummũ doloris cruciatũ ægris inferre: cùm eiuſmodi vulnera recẽtia, & viuam, ſanamq; carnem cõprehendentia, exquiſitiſſimo ſenſu prædita ſint. Nec verò neruoſis corporibus causticum quidquam apprimi poteſt, quin ſtatim ignis ſæua illa impreſſio, viſceribus communicetur: vnde pernicioſorum ſymptomatum, ac mortis ſæpius conſequutio. Et certè ex ita inuſtis vix vnquam tertia pars cõualeſcebat, & id admodum ægrè, quòd ambuſta vulnera difficillimè ad cicatricem deducantur: illa enim vſtulatione ſæui dolores excitantur, vnde febris, conuulſio, & ſæpè his alia peiora accidẽtia. Adde quòd eſchara lapſa noua ſæpius hæmorrhagia ſuperueniebat, cui coërcendæ aliis pyroticis & ignitis ferramentis opus. Neq; enim aliam viam nouerant boni illi viri, ex quorum repetitione magna fiebat carnoſæ & neruoſæ ſubſtantiæ conſumptio & deperditio. Cuius occaſione oſſa denudabãtur, vnde plurimis cicatricis inducendæ ſpes adempta eſt, coactis in vitæ miſeræ reliquum tempus, vlcus eo loco quo membrum exciſum fuerat circumferre: quæ res opportunitatem illis adimebat, cruris aut brachij arte parati in exciſi locum aptandi. Itaque Chirurgos omnes obnixè rogatos velim, vt vetere illa, & crudelitatis crimine obſita medendi via relicta, hanc nouam amplectantur, quam me edoctum Dei numine arbitror: non enim illam à magiſtris, non à quoquam alio didici, aut vſurpatam vnquam animaduerti. Tantùm apud Galenum legi, ad ſanguinis fluxum ſiſtendum, nihil eſſe præſentius quàm vaſa ipſa, quorum ductibus fit fluxio, verſus radices ſuas, hepar nempe & cor religare. Hoc Galeni præceptum de vinciendis & ſuendis venis & arteriis, in vulneribus recentibus, ad ea quę membrorum amputatione fiunt cùm traduci poſſe putarem, tentaui in pleriſque, ſic tamen vt per initia & prima experimenta, cauteria & ignita ferramenta parata ſemper haberem, vt ſi mihi minus quid fœliciter nouo illo opere ſucceſſiſſet, ſubſidium mihi ex vetere doctrina cõpararem: donec tandem magiſtra & fœlici propè infinitorũ experientia confirmatus, ignitis ferramentis, omnibúſ- C D

Ignita ferramenta reiicienda.

Libr. 5. met.

A omnibúſque cauteriis, quod ad hoc opus intereſſet, vale id ſempiternum dixi. Idẽ ego Chirurgis omnibus cenſeo faciendum: non enim vt in negotiis ciuilibus, ſic in his rebus quæ arte geruntur præſcriptio, ius, authoritatem, aut locum cõtra rationem habere poteſt: ne quis obtrudat ſic ſemper à maioribus fuiſſe factitatum.

Præſcriptio & conſuetudo in ſciẽtiis contra rationem non habent locum.

Superiorum præceptorum praxis, hiſtoria memorabili de quodam milite, cui brachium ad cubiti articulum amputatum eſt, ſubiicitur.

CAP. XXV.

Hiſtoria.

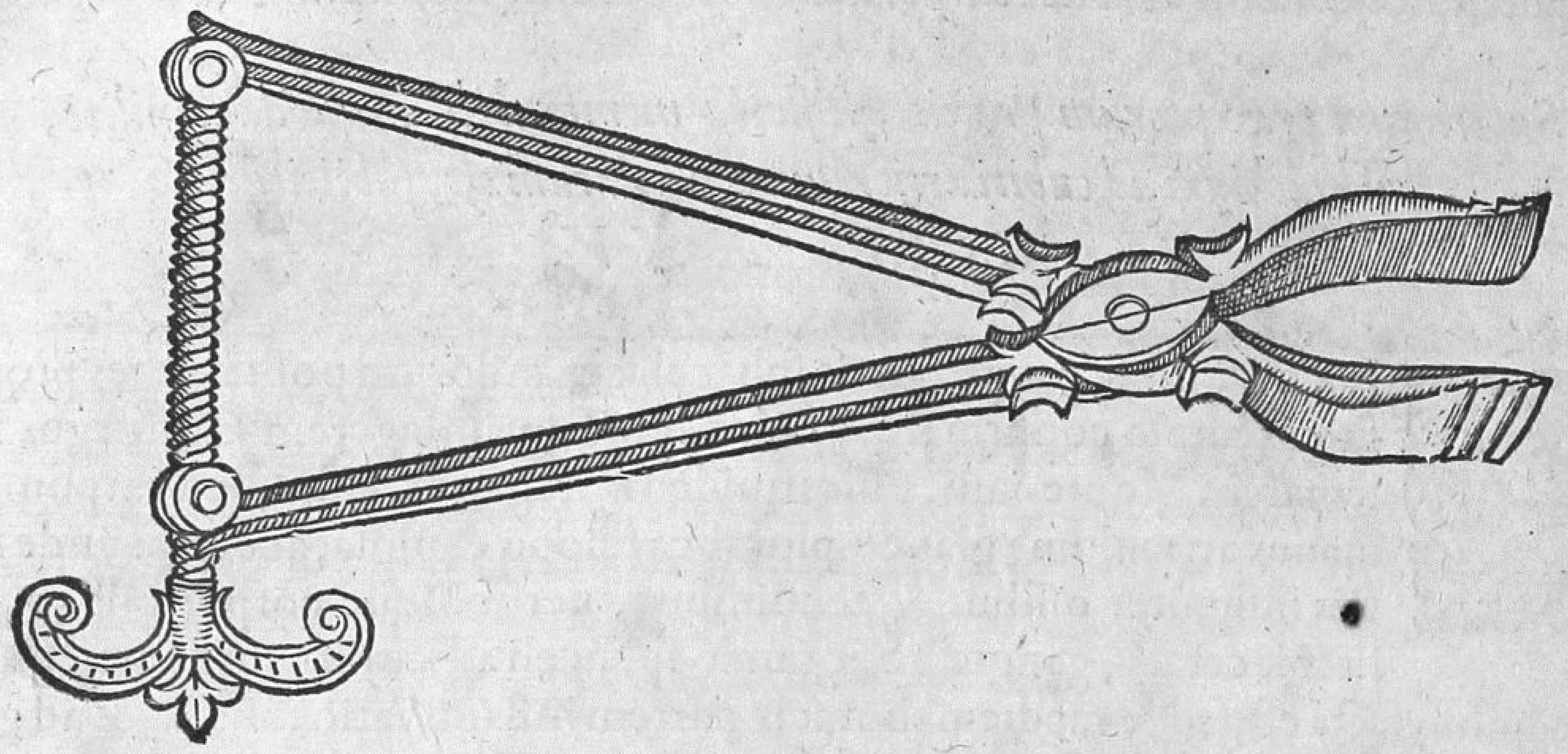
PLACET nunc gangrænæ & ſphaceli curandorum poſitas leges propoſito exemplo confirmare. Dum ego Taurini agerem Chirurgus Polemarchi Monte-iani, miles quidem Gregarius, vulnus ad carpum ſeu manus articulum, glande plumbea ſclopo exploſa, accepit: vnde B fractis inſigniter oſſibus & tendinibus, neruoſiſque corporibus crudeliter laceratis, gangrænæ ac tandẽ ſphaceli ad cubiti vſque articulum, conſequutio facta eſt, ſed & mediam thoracis partem inflammatio inuaſit, & ad gangrænam quædam velut diſpoſitio, quò factum eſt vt ructibus, ſingultibus, vigiliis, iactationibus, & crebra ſyncope laborioſè & periculoſè admodum exerceretur, quæ cauſa fuit cur multi illum Chirurgi relinquerent, tanquam deploratum. Ita factum eſt, vt amicorum eius precibus coactus, miſerum illum & omni humano præſidio orbũ, curandum ſuſciperẽ. Cognito igitur ſuis ſignis ſphacelo, brachium ad cubiti articulum primo quoque tẽpore amputo, ſuperinducta prius de qua dixi deligatura: amputo inquam, non ſerra, ſed ſola nouacula: exciſis quæ oſſa, id eſt humerum brachiúmque continebant ligamentis, quòd in articulo cubiti ſphacelus conſiſteret: etſi gãgræna ad humerum aſcenderet, nec verò noua cuiquã hæc in articulo ſectio videri debet. Illam enim Hipp. valdè commendat, atque ſanatu facilem prædicat, nihílque ex ea timendum præter ſyncopem, propter dolorem qui inciſione tendinum & C ligamentorum communium excitatur. Cæterùm inciſione eiuſmodi à me peracta, prohibere non potuit ſuperinducta ligatura, quin multus ſanguis inde manaret, propter inſignia quæ illac perreptant vaſa. Sino igitur ſanguinem liberius fluere quò partem deonerarem, atque inflammationis ac gangrænæ periculis, metúque in poſterũ expedirem: mox ignito ferro fluorem cohibui, neque dum enim aliam viam noueram. Inde ſoluta blandè deligatura, humeri partem gangræna obſeſſam, multis & profundis inciſionibus diſſeco, vitata & intacta interna parte, propter inſignium vaſorum & neruorum, qui illac feruntur multitudinem, mox inciſionum quibuſdam pyroticum admoui, tum vt ſanguinem ſiſterem, tum virulentam ſaniem in parte reſtitantem exhaurirem. Inde immiſſis, appoſitiſque remediis ante deſcriptis, ſerpentẽ putredinem debellaui: ad thoracis coërcendam inflammationem omni medicamentorum refrænantium genere ſum vſus: epithemata etiam regioni cordis adhibui, & cardiaca ægro potanda, deuorandáque exhibui, nec ante deſtiti ab illorum vſu, quàm illi ructus, ſingultúſque atque leipothymiæ vaneſcerent. His ego dum attentius in- D tendo, aliud ægrum mali genus occupat, conuulſio nempe, non vlla mea, aut eius culpa: ſed loci in quo iacebat vitio, in granario enim decumbebat, rimis vndique dehiſcente, & ventorum omnium afflatui peruio, media verò tũ & pruinis, gelu, omníque frigore horrida ſæuiebat hyems, nec has cœli, locíque iniurias, ignis aut eorum aliud quæ ad vitam tuendam neceſſaria ſunt minuebat: iam artuum contractio, dentium conſtrictio, & oris, facieíque partium omnium tortura miſerum exercebant, cùm ego eius miſertus, in proximum ſtabulum multo fumo fumans deportari curaui, importatóque in duas pyrotecas igne, deſcriptis antea ad conuulſionem linimentis, quamprimùm ceruices, totámque homini dorſi ſpinam oblino, vitatis partibus thoracicis: mox ipſum calido linteo inuolutum, in fimum pariter calens & recenti ſtramine ante conſtratum ad ceruices vſque defodio. Illic cùm triduum manſiſſet, oborto tandem leui alui profluuio, & copioſo ſudore, os ſenſim, dentéſque ante conſtrictos & rigentes diducere cœpit. Hinc rei melius gerendæ opportunitatem nactus, deſcripto hîc inſtrumento, & in dentes inſerto, os illi amplius diduco.

Ad articulum amputatio.

Sect. 4. lib. de art.

De foſſio in fimo equino calẽte à cõuulſione corpus liberat.

Dilatatorium, ori, dentibúſque diducendis comparatum, quod cochlea torquetur. A

B

Illum oris hiatum, ſubducto dehinc dilatatorio, inſertis hinc & hinc ſalicis bacillis ſeruo integrum, vt liceret mihi ipſum paulo liberalius cibis paratu facilibus, nempe lacte bubulo & ouis ſorbilibus cibare, tantiſper dum mandendi libertas deuicta conuulſione rediret. His igitur artibus conuulſionis illo caſu mox liberatus, tum demum brachij curam repeto, ferro candente extremum os denuò inuro, vt ſaniei affluxum perpetuum exhaurirem. Notatu verò haud omnino indignũ eſt, quòd eiuſmodi cauteriorum actualium appreſſione, mira ſe voluptate perfundi dicebat: titillante quodam pruritu per totã oſſis illius longitudinem graſſante, ob caloris ab admoto cauſtico blandam diffuſionem, quod idem ego in multis aliis, præſertim in Noſocomio Lutetiano decumbentibus ſimili in caſu animaduerti. Sequutus eſt hanc inuſtionem multarum & inſignium oſſis ſquamarum & teſtarum prolapſus, ad id C etiam faciente aëris liberiore quàm par erat appulſu, quin etiam vbi fotui locus datus eſt, roſarum rubrarum, abſinthij, ſaluiæ, foliorum lauri, florum chamæmeli, meliloti, anethi decocto, ſic parti ſolatium paraui, vt interim ſaniem virulentam, carnes, oſſaque pertinacius imbuentem, vna eadémque opera exhaurirem. Denique factum eſt, vt Dei ope & illa quam dixi arte, & ſollicita cura tandem conualuerit. Ex quo monitum velim Chirurgiæ tyronem, vt nunquam quemquam ſic deploratum habeat, vt ipſum penitus pro derelicto habere velit, hominem cum prognoſticis dimiſiſſe contentus. Nam vt appoſitè à veterum Doctorum quodam ſcriptum eſt, vt in natura, ſic etiam in morbis monſtra contingunt.

Ferramenti igniti ad extremum os appreſſio iucunda.

Fotus ad cõuulſionem.

Mõſtra ſeu miracula in morbis.

FINIS LIBRI XI. DE CONTVSIONIBVS ET GANGRÆNIS.

A

DE VLCERIBVS, FISTVLIS, & Hæmorrhoidibus.

B

LIBER DVODECIMVS.

De natura, cauſis, & differentiis Vlcerum. CAP. I.

VLNERVM recentium & cruentorum natura, differentiis, cauſis, ſignis, & curatione expoſita, ordinis & doctrinæ ratio poſcere videtur vt de Vlceribus dicamꝰ, initio ducto ab ambiguitate nominis. Nam in diſciplina Hippocratica vlceris nomen ſumi poteſt generaliſſimè pro omni ſolutione continui. Quo ſenſu legitur omnem dolorem eſſe vlcus, generaliter pro vulnere & vlcere propriè dicto, vt apparet ex eius libro de Vlceribus. Propriè, vt cùm dixit, vlcus
C atrophiæ vitio ſiccum mortis argumentum eſſe. In vltima hac & propria ſignificatione hîc de Vlcere loqui tantum inſtituimus. Atque ſecundum illam dicimus, quod vlcus eſt continui in parte molli ſolutio, haud quidem cruenta, ſed ſordida & impura, multo pure, ſanie, aut quauis alia corruptione manans, vno vel multis contra naturam affectibus implicita, qui eius ſanationem & coagmentationem remorantur, vel vt breuius dicamus ex Galeni ſententia, Vlcus eſt continui ſolutio ab erroſione facta. Vlceris cauſæ vel internæ ſunt, vel externæ. Internæ quidem ſunt humorum qualitate potius quàm copia, aut etiam vtroque peccantiū, & acrimonia ſua ac malignitate erroſionem in cute & mollibus partibus facientium vitia, contingunt verò vitia illa aut ex improba & irregulari diæta, aut ex viſcerum praua affectione, ſua illa cacochymia in corporis habitum ſe exonerantium. Cauſæ externæ ſunt, vt inclementia frigoris, partem aliquam præſertim à fonte caloris remotiorem occupantis, vnde dolor, quem ſequitur ſpirituum & humorum in partem attractio, attractorúmque
D ibidem ab extincto mox aut debilitato calore natiuo corruptio, vnde tandem exulceratio. Hoc etiam cauſarum externarum genere comprehenduntur ictus, contuſio, acrium medicamentorum vt pyroticorum appoſitio, ambuſtio, item & impura contagio, vt ex luis venereæ fœdo concubitu, vel accubitu contractæ, virulentis vlceribus apparet. Iam verò vlcerum differentiæ quam variæ & multiplices ſint, ſequenti ſchemate deſcribitur.

Vlceris acceptiones variæ.

Sect. 34. ſect. 3 lib. de fra.

Sect. 1. prognoſt.

Quibus vlcus propriè.

Lib. de cōſt. artis cap. 6.

Cauſæ internæ.

Cauſæ externæ.

De Vlcerum differentiis Tabula. A

Vlcus eſt continui ſolutio impura in parte molli, pure & ſanie aut alia corruptione manans: eius duæ ſunt primæ differētiæ aliud enim,

- *Simplex eſt, & ſolitariū ipſum per ſe citra alterius contra naturam affectus complicationē: hoc differentiis euariat, vel*
  - *Propriis: quæ ex tribus fere rebus ducuntur, nempe*
    - *Figura: vnde vlc⁹ aliud dicitur.*
      - *Rotundum ſeu orbiculare.*
      - *Sinuoſum & variè ſparſum.*
      - *Rectum aut obliquum.*
      - *Angulatum, vt triangulare.*
    - *Quātitate: idque vel penes*
      - *Longitudinem: vnde vlcus longum, breue, mediocre.*
      - *Latitudinem: vnde vlcus latum, ſtrictum, mediocre.*
      - *Profunditatem: vnde vlcus altum, ſuperficiarium, mediocre.*
    - *Æqualitate, vel inæqualitate, nempe quod*
      - *In illis quas nouiſsime diximus dimenſionum differentiis, longitudine inquam, latitudine & profunditate, pari ſimilique modo ſe habet, aut diſpari & diſsimili.* B
  - *Communibus & accidentariis: iiſque ductis, vel*
    - *A tempore: vnde vlcus recens, inueteratū, breuis aut longæ curationis & durationis.*
    - *A ſpecie, vnde aliud apparens vlcus dicitur: aliud latens & occultum.*
    - *A generationis modo: nempe ſi à re graui, contundente, ſecante, pungente, aut erodente factum eſt, vnde vlcus inciſum, lacerum, mixtū.*
    - *A ſitu: vnde vlcus anticum, poſticum, ſummum, imum, in muſculi capite, cauda, ventre.* C
    - *A parte quam occupat: vnde vlcus in carne & cute exiſtens, vel cartilagines & oſſa depaſcens cuiuſmodi ſunt narium, palati, & aurium vlcera.*
    - *Ab aliis accidentibus communibus: vnde telephium vlcus, ei nempe quo Telephus laborauit ſimile. Chironium, quod Chironis manū & ſolertiam poſtulat. Cancroſum quod Cancros imitatur.*
- *Compoſitū & multis variiſque modis cōplicatum, nempe cùm*
  - *Cauſa vnde vlcus*
    - *Cacochimum,*
    - *Catarrhoicum,*
    - *Venenatum,*
    - *quòd nēpe cacochimia catarrhus & venenum fouent.*
  - *Morbo nempe*
    - *Intemperie, ſeu ſimplici, ſeu compoſita: vnde vlcus calidum, frigidum, humidum, ſiccum, mixtum.*
    - *Tumore vnde vlcus phlegmonoſum, eryſipelatoſum, œdematoſum, ſchirroſum, cancroſum.* D
    - *Solutione continui, & alia quauis incommoderatione: vnde vlcus aſperum, calloſum, fiſtuloſum, cauernoſum, ſinuoſum, cum luxatione, fractura.*
  - *Symptomate: vnde phagedenicum vlcus, depaſcens, dolorificum, ſordidum, virulentum.*
  - *Cauſa & morbo.*
  - *Cauſa & ſymptomate.* — *Quorum omnium exempla ex ſuperioribus petenda.*
  - *Morbo & ſymptomate.*
  - *Cauſa, morbo, & ſymptomate.*

A

De ſignis vlcerum. CAP. II.

PRo Vlcerum differentiis varia vlcerum exiſtunt ſigna. Nam quod te-
trum vaporem, grauem, fœtidum & cadaueroſum exhalat, cum fœdis
ſordibus, vlceris putridi ſignum eſt. Depaſcens vlcus cognoſcitur, par- *Vlceris putridi ſigna.*
tis cui inſidet & vicinarum exeſione, excauatione & attritu. Sordidum, *Depaſcetis.*
excrementorum quæ remittit craſſitie & lentore ſupercreſcentiſque *Sordidi.*
carnis vel laxa & ſpongioſa mollitie, vel cruſtacea inæqualitate. Cauer- *Carnoſi.*
noſum, orificij anguſtia hiatus in imo latentis anfractibus ac profunditate. Fiſtulo- *Fiſtuloſi.*
ſum, ſi ad ea quę proximè dicta ſunt ſigna labiorum & velut parietum durities callo- *Cancroſi.*
ſa accreſſerit. Cancroſum, aſpectu horribile eſt, labris inuerſis, duris & prætumidis,
virulentáque & fœtida corruptione, aliquando etiam cruenta manans, cum circum-
ſtantium venarum tumore & ſublatione. Intemperatum, ſeu vt loquuntur, diſcra-
ſiatum vlcus dicitur, quod intemperies aliqua inſignis ſeu calida, ſeu frigida, ſeu hu- *Intēperati.*
mida, ſeu ſicca, ſeu ex his compoſita fouet. Vlcus cacoëthes, curandi difficultate *Male morati.*
B cæca, & ad remedia arte & ratione inſtituta rebelli contumacia, dignoſcitur. Ca- *Gal. ca. 5. li. 4. meth.*
tarrhoicum vlcus agnoſcimus, ſi in ipſum à vicinis varicibus dilatatiſque tumenti-
bus aut ruptis venis, aut viſcere aliquo, aut à toto corpore malè affecto materia fo- *Catarrhoici.*
uens defluat. Apoſtematoſum tumoris alicuius contra naturam cuius ſpeciem tactu,
viſu, deprehendere licet, præſentia. Telephia, quibus Telephus laborauit: & Chiro- *Apoſtematoſi.*
nia quorum medella Chiron excelluit vlcera, cognoſcũtur magnitudine imputri, te- *Telephij & chironij.*
trúmque adeò odorem haud exhalante, non depaſcente, non dolore excruciante, ſed
oras tumentes, præduras, prætumidáſque habente, adeóque ægrè ſanabili. Nam ci-
catrice etſi interdum obducantur, tenui ea tamen mox dirupta vlcus renouat, exul-
cerato fere cancro ſimilia ſunt, niſi quòd tumore nullo obſidentur in ambitu: his etiã
quæ cacoëthe, id eſt maligna, dicuntur deteriora, quò fit vt horum præter vulgare hu-
moris vitium, cæcam quoque malignitatis cauſam ſtatuendam putarit Fernelius: quæ *Com. ad aph. 22. ſect. 5.*
vix abigi ac profligari poſſit: eiuſmodi ferè ex peſtilentia relinqui ſolent. Itaque
Galenus talia maligna eſſe, nec ſuppurari, ſeu pus generare poſſe putat.

C

De Vlcerum prognoſi. CAP. III.

AB vlceribus malignis, annuis aut diuturnioribus, & remediis cõuenien-
ter inſtitutis rebellibus, os abſcedere neceſſarium eſt, & cicatrices ca- *Aph. 45. ſect. 6.*
uas fieri. Abſcedere quidem os oportet, propter aſſiduam humoris,
qui compagem & glutinum, quo partes ipſius cohærent remittit, al-
luuionem, & ab acrimonia detritionem. Cicatrices verò cauas fieri,
quod oſſe, vnde carnis omnis prima origo eſt, vel oſſis portione,
tanquam fundamento carni ſubtracto, tantum carni de mole priſtina decedere ne-
ceſſe eſt, quanta fuerit deraſæ portionis oſſis magnitudo. Vlceribus quæ in mor-
bis vel ante morbos oborta fuerint, derepente vel liuentibus & reſiccatis, vel *Sect. 25. ſec. 1. prognoſt.*
pallentibus & arefactis mortem in propinquo eſſe ſcire licet. Nam reſiccatio deficiẽ-
tis naturæ, nec iam familiare & ſolitũ ad partẽ vlcere obſeſſam alimentum, tranſmit- *Aph. 65. ſect. 5.*
tere valentis eſt index. Color verò liuens vel pallidus non exuperandis modo bilioſi
D aut atrabilarij humoris eſt argumentum, ſed & extincti caloris. Quibus tumores in
vlceribus apparent, non conuelluntur maximè neque inſaniunt: tumor enim in ha-
bitu corporis vlcere obſeſſo exiſtens, liberum ab humore noxio eſſe neruoſum genus,
& neruorum principium arguit. Verùm tumoribus illis euaneſcentibus derepente,
& præter rationem, vt citra diſcutientis medicamenti appoſitionem, aut hæmor-
rhagiam obortam, quibus quidem à tergo, conuulſiones & diſtentiones fiunt, quòd
ſpina dorſi tota fere neruoſa ſit: quibus verò in anteriori parte, inſania, vel dolor la-
teris acutus, vel ſuppuratio, vel difficultas inteſtinorum, ſi tumores ſunt rubicundi:
nam antica corporis pars vaſis pluribus & inſignioribus obſita & conſperſa eſt, in
quorum ductus, tranſlata materia morbifica, mox ad eas partes transfertur, quæ mor- *Aph. 67. ſect. 5.*
borum eiuſmodi ſedes exiſtunt. Tumores in vlceribus molles & laxi boni, humorum
enim mitificationem & facilitatem ſignificant: crudi vero & duri, mali: Nam omnis
coctio in nobis elixationis habet ſpeciem, vlcera circum glabra praua ſunt, ſubeſſe *Aph. 4. ſect. 6.*
enim humorem acrimonia malignum oſtendunt, qui pilorum radices errodat, &
pororum cutis conſtitutionem corrumpat, quò fit vt quartanariis, elephanticis & lue

venerea infectis pili excidant. In Vlceribus oſſium carni ſubiectorum cariem inducentibus, caro liuida malum eſt, id enim moribundi caloris & oſſis vnde carnis ortus & integritas, corruptionis eſt argumentum. Quæ vlcera morbi alicuius vt hydropis occaſione contingunt, ea ægrè ſanabilia exiſtunt: vt & illa in quæ varix aſſiduè materiam eructat: quæ præſens intemperies fouet: quæ tumentibus & duris ac calloſis ſunt labris, quæque orbicularia ſunt. Vlceribus haud diligenter deterſis, hyperſarcoſis ſuperuenire ſolet: atque ſi brachia vel crura occupent, phlegmonem, aut aliũ quemuis tumorem in glandulis excitant: ſi maximè ſit corpus cacochymum, vt notauit Auicenna. Sunt enim illæ partes, ob raritatem & imbecillitatem, fluxioni opportunæ. Albucraſis nouem omnino de cauſis vlcera difficulter carne & cicatrice obduci ſcribit. Prima ob ſanguinis in exangui corpore penuriam. Altera ob cacochymiam, eiuſdémque ſanguinis impuritatem. Tertia ob remediorum non conuenientium, indecentem appoſitionem. Quarta ob vlceris ſorditiem. Quinta ob circunfuſæ vlceri carnis mollis, & cadauéroſæ putrilaginem. Sexta cum à cauſa communi quæ paſſim cum furore bacchatur ortum ducunt, qualia ſunt quæ ex peſtilentia relinquuntur. Septima ob labiorum vlceris calloſam duritiem. Octaua, cum cœli & aëris natalis, ea eſt conditio, vt vlceribus ad diuturnitatem fomites ſubminiſtret: vt Syracuſis in Tarconenſi Hiſpania. Nona cùm oſſa ſubiecta carie deteruntur. Vlcus quod pus effundit album, leue, æquale, & quàm minimè fœtidum ſano proximum eſt: nam caloris natiui victoriam & partium ſolidarum integritatem arguit. Leue pus dicimus, quod partibus omnibus ſuis coctum eſt, neque vllam præ ſe fert ad tactum aſperitatem, ex quo liceat ſuſpicari ſubeſſe adhuc humoris portionem quandam crudam: Æquale dicimus in quo nullam partium diuerſitatem notare licet. Album verò non quod perfectè albet, ſed quod caloris eſt cinerei, vt notat Galenus. At ſi cum valdè iam proceſſerit curatio, hæmorrhagia derepente in iis vlceribus quæ ob inſignem adiunctam inflammationem vehementer pulſant oboriatur, malum eſt. Nam vt notat Hippocrates à forti in vlceribus pulſu profluuium ſanguinis ſuperueniens malum: nam ab arteria ſanguis erumpens vis cohibetur. Eſtque inſuper ille ſanguinis furor, quo conceptacula ſua effringit, inflammationis, atque doloris præſentia ſua vlcus fouentis index, adde quòd hinc tandem caloris natiui extinctio, vnde ſuppurationis defectus & gangræna. Cæterùm cùm à malignis vlceribus duo excrementorum genera manent, tenuius quidem ichor ſeu ſanies dicitur, craſſius verò ſordes nominatur: illud virulentum eſt, punctiſque neruis & perioſtiis malè affectis effluit: hoc verò ab articulorum vlceribus manare conſueuit, deteriúſque eſt ſi atrum, ſi ſubrubrum, ſi cineritium, ſi inæquale fæcis vini inſtar, ſi fœtidum funditur. Sanies loturæ carnium ſimilis, calorem partis præter naturam arguit: palli da vero, caloris extinctionem teſtari dicitur.

Aph. 2. ſect. 7.

Hip. lib. de vlc. Gal. ca. 2. & 5. lib. meth.

Quibus de cauſis vlcera difficulter ſaneſcãt.

Quod leue, æquale & album pus dicatur.

Ad ſent 32. ſect. 2. de fract.

Aph. 21. ſect. 7.

A maligno vlcere duo excrementorũ genera.

A B C (marginal letters)

De Vlcerum curatione generali. CAP. IIII.

VLCVS vel ſimplex eſt, vel compoſitum. Simplici vlceri qua vlcus eſt, vna & ſimplex eſt propoſita indicatio, nempe exſiccatio: eóque quam in vulnere maior, quò vulcus vulnere eſt humidius. Compoſito vlceri ad curationem multæ ſunt indicationes propoſitæ, in quibus expediendis eum Galenus ordinem ſeruari vult, vt primo vrgentioris, inde cauſæ, tum eius quo niſi ſublato vlcus ſanari nequit, ratio habeatur. Exemplo propoſito id facilè innoteſcet. Sit vlcus in interiore crure paulum ſupra malleolum, dolore magno excrucians, cauum, putridum, cum oſſis carie coniunctum, circulare, labris calloſis & tumentibus obſitum, circumſtantium partium inflammatione & varicibus cinctum. Id ſi ſanandum tibi proponatur, antequàm circa vlcus quidquam moliaris, niſi eius quod vrget, vt doloris vehementia reuoceris, præmittere te generalia oportebit aduocato & conſulto Medico: nam Galeni ſententia, ſi corpus totum præparationem quandam requirat, hanc prius factam eſſe oportet: nonnullis ſi quidẽ vlceribus vel purgatio ſola ſufficit: quibuſdam ſanguinis detractio: aliis vtraque hæc adhibere profuerit: nempe prout vlceris cauſa à plethora eſt aut cacochymia. Hoc igitur procurato, cauſam vlceris ſuſtuleris: tum demum in curam vlceris particularem deſcendere oportet, initio ab eo ducto quod magis vrget. Ergo dolorem in primis ſedabis,

Simplicis vlceris ſanatio eſt exſiccatio.

7. meth. ca. 12.

Lib. 4. de comp. med. ſecundum genera.

D

A ſedabis, contrariorum dolori cauſarum appoſitione, nempe ſi à phlegmone parti vlceratæ inſidente illicque inueterata, & calore, tenſione, ac renixu moleſta dolor ſit, euacuatio quæ phegmonem ſeu tumorem tollat, procuranda, præmiſſo prius fotu aquæ tepidæ, quò ſic durities, & cutis tenſio relaxatione inducta corrigatur, vnde, mox facilior vacuatio ſequatur: mox ſcarificatu ſi æger cordatior fuerit, aut ſanguiſugis ſi delicatior ſit appoſitis, materiæ tumorificæ & dolorificæ portionē deduces: inde eius ardorē appoſito Galeni refrigerante, tēperabis. Denique ea omnia tētabis quæ propoſita ante de tumoribus doctrina ad tumorū curationē preſcribit. Hęc cùm ex voto tibi ſucceſſerint, venies ad ea quæ ſunt eiuſmodi, vt ſine ipſis tolli & ſanari nequeat, quod fiet ordine debellatis affectib⁹ contra naturā vlceri implicitis, nempe oſſis carie: quam emendabis demerſis cauteriis & ferro candente: interímque obiter vlceri aliam figuram, nempe angulatā comparabis, & calloſam duritiē excides, ac putrilaginem caſtigabis. Hinc eſcharæ lapſus procurabitur, indéque oſſis exſquamationi, expoſitis ante legibus, cōſuletur: denique purgatū vlcus carne replebitur. Ad

Dolor à tumore vlceri coniuncto quî ſedandus.

B carnis generationē duæ cauſæ conuenire debent efficiens, & materialis. Efficiēs quidē eſt bona, tum totius corporis, tum partis vlceratæ temperies. Hac enim vigente, fit laudabilis ſucci ad partem affectam attractio, coctio, appoſitio, & aſſimilatio. Laudabilis quidem temperies ſimilibus conſeruatur: vitioſa verò contrariis corrigitur. Materia in carnem abſumenda, eſt ſanguis laudabilis, qui nec copia nec qualitate peccet. In hac carnis regeneratione duo apparent excrementorum genera, vnum tenuius & humidius ſanies dictum, alterum craſſius ſordes nuncupatum. Ambo quia contra naturā ſunt, ideò carnis regenerationē remorantur, adeóque contrariis admotis tollēda ſunt, vt deſiccātibus in primo gradu, & detergētibus validius aut debilius, pro partis & corporis toti⁹ cōplexione, ac excrementitij humoris copia & qualitate atque vlceris immunditie. Nam pars quidē ſimiliū vſu cōſeruari vult: vlcus verò contrariorū admotione oppugnari. Poſtquàm vlcus natura agente & Chirurgo adiuuante carne impletū fuerit, cicatrice obducendū eſt, id eſt cute calloſa, cutis veræ & natiuæ loco. Cicatrix inducitur aſperſione medicamentorū & puluiſculorū valdè deſiccantiū, ſi-

Quæ cauſæ carnis generatione cōpleant.

C ne morſu aut eo exiguo. Sic alumen & calcanthum vſta, & in puluerem redacta, tenuitérque aſperſa carneo operi cicatricem addunt. Huc & ſpectant radix ariſtolochiæ, aloë, plumbum vſtum, cortex granatorum combuſta, lythargyros, pompholix, plumbi etiam lamina hydrargyro illita: cuius aliquando in hanc rem vires efficatiores & certiores, quàm cuiuſuis alterius remedij experiuntur Chirurgi.

Quid cicatrix.

Cicatricem inducentia.

De Vlcere intemperato. CAP. V.

ANTEQVAM de Vlcere imtemperato dicamus, æquum eſt ne aliam pro alia intemperiem vſurpet Chirurgus, cuiuſque ſigna breuiter proponere. Intemperiē ſiccā vlceri implicitam cognoſcere licet aſpectu: nēpe ſi vlcus velut rugoſum ſit, ſi nullū aut exiguū humorē remittat: cognoſcitur etiam tactu. Si nempe aſperū & durum percipiatur: hanc intemperiē correxeris remediis humectantibus, fotu ſcilicet aquæ tepidæ ex Galeni ſententia:

D vel Hydrælæi: præmiſſa ſemper purgatione, ſi corpus fuerit cacochymum, aut phlebotomia ſi plethoricū: alioqui fotu, plus humoris in partem, attraxeris, quàm ipſa ferre poſſit. Tādiu verò fouebis quoad caro circūſtans rubeſcat, molleſcat, & humeſcat, parſque ipſa intumeſcat. Si vltra proceſſeris, quod humoris attraxeris id totum reſolueris: ſicque oleum & operam luſeris. A fotu id remedij genus vlceratæ parti imponetur.

Sicci intemperāter vlceris ſigna. 4. meth.

Remedia ad vlcus intēperanter ſiccum.

℞. cremoris hordei ℥ ij. fol. maluæ in aqua coctarum ℥ j. pinguedinis porci ℥ j. ß. mellis comm. ℥ ß. miſce in mortario & fiat vnguentum. Humidam intemperiem vlceri implicitam cognoueris excrementitij humoris copia, quod vlcus remittit, circumſtantis carnis ſpongioſa & fungoſa mollitie & ſuccreſcentia. Hanc emendaueris remendiis ſiccantibus, cuiuſmodi ſunt quæ dicuntur ſarcotica, habita ſemper ratione copiæ humoris, temperiei partis propriæ, & aliarum ante commemoratarum indicationum. Inter cætera remedia aquam aluminoſam valdè commendat Galenus, nam deſiccat, deterget & roborat affectam partem. Poteſt etiam vtiliter ſequens fotus adhiberi.

Signa humidioris vlceris.

Lib. 1. ſimp. cap. 7.

Fotus deſiccans.

Calidi intẽperãter vlceris ſigna.

℞. roſar.rub. abſinth.beton.tapſi barbari an.m. j. gallarum, nucum cupreſſi an. A
ʒ ij.aluminis rochæ.ʒ j. fiat decoctio in vino auſtero, inſtituatur fotus: hinc vlceri
admouebitur emplaſtrum de ceruſa, de minio. Expertus etiam ſum in hoc affectu
valdè efficacem pulueris aluminis vſti leuem aſperſionem. Calidam intemperiem vl-
ceri adiunctam cognoueris rubore vel flauitie, calore tactui manifeſto, & doloris pro-
prietate. Tum recurrendum ad refrigerantia, cuiuſmodi eſt vnguentum roſatum Me-
ſuei, refrigerans Galeni, populeon: ſplenia & faſciæ aqua plantaginis, ſolani, oxicra-
to maceratæ. Sæpè expertus ſum plus hîc ſcarificatus, aut admotas ſanguiſugas pro-
ficere, quàm aliud quoduis remedij genus. Sic enim ſanguis feruidus, adeóque cor-
ruptioni opportunus detrahitur, & ſimul onere illo pars leuatur. Intemperiem frigidã
cognoſcimus colore albeſcente ſeu pallente, tactu Chirurgi, & ægri ſermone de par-
tis vlceratæ frigore conquerentis. Hanc correxeris admotis & parti circumfuſis lage-
nis aqua calida plenis, aut etiam veſicis ſuillis ſequenti decocto ſemiplenis.

Vlceris intemperãter frigidi ſigna.

℞. origani, puleg. chamæm. meliloti. an. m. j. abſinthij, maioranæ, ſaluiæ, roriſmar.
an. m. ß. fiat decoctio in vino generoſo, addendo aquæ vitæ quod ſufficit. Vtiliter etiã B
foueri vlcus poterit ſpongiis eodem decocto imbutis, apponetur & emplaſtrum oxi-
croceum, de meliloto, de vigo cum mercurio & ſine mercurio. Quòd ſi vlceri iun-
cta intemperies mixta & compoſita fuerit, commiſcenda pariter & componenda erũt
remedia, reliquum Chirurgici muneris in vlceris, vt vlcus eſt, propria & peculiari
cura conſumetur: quam ſuperiori capite diximus contineri deterſione, carnis repara-
tione, & cicatricis inductione.

De Vlcere cum dolore. CAP. VI.

Materia cataplaſmatũ tarconicorũ

Catherætica vim habent ſedãdi doloris.

SÆpe Vlceribus dolor coniunctus tantus eſt, vt ad ſe Medici conſilium
euocet. Is igitur ſi ab aliqua ſit intemperie, tolletur remediis propriis ad-
uerſus illam intemperiem ſuperiori capite commemoratis. Quòd ſi
non ceſſerit, ad marcotica tranſeundum. Talia ſunt cataplaſmata ex fo-
liis mandragoræ, nympheæ, hyoſciami, ſolani, cicutæ, ſemine papaueris, C
& oleis eorundem, quibus etiam opium additur, populeon, & alia viribus ſimilia. At ſi
dolorem excitet, faciátque humoris corrodentis, & carnem ſubiectam circumiectá-
que labra exedentis acrimonia maligna & virulentia, neque anodynis, neque narco-
ticis ſedari poterit, imò blandis medicamentis appoſitis magis ac magis irritabitur.
Itaque ad catherætica cõfugiendum erit: nempe fortibus morbis fortia remedia ſunt
optima. Quare vlceri imponetur puluillus forti & viribus aucto Ægyptiaco, aut pau-
lo oleo chalcãti imbutus his enim domandi efferi illius doloris & virulenti humoris
vis ineſt. Interim vlceri circumponentur refrigerantia, ne acrium remediorum ve-
hementia fluxionem excitet.

De Vlceribus cum hyperſarcoſi. CAP. VII.

Exterentia carnem ſuperfluam.

Lib. 3. met. cap. 6.

Ad calloſa vlcerũ labra.

Laminæ plũbeæ hydrargyro illitæ efficacia.

VLceribus tum Chirurgi negligẽtia, tũ ægri culpa ſæpè hyperſarco-
ſis ſuperuenit. Aduerſus hãc deſiccantia & blandè exterẽtia medicamẽ-
ta apponũtur. Cuiuſmodi ſunt galla, cortex thuris, aloë, tuthia, antimo- D
nium, pompholix, chalcitis, plumbum, vſta omnia & lota ſi res poſtulet.
Ex his puluiſculi fient, & vnguenta cum pauco oleo & cera, quod ſi ſu-
percreſcens caro, dura nẽpe & denſa, his non cedat, tranſeundum erit ad cauſtica, vel
certè ad ferrum, vt reſcindatur. Nam Galeni ſententia, non vt carnẽ generare, & aliã
in deperditæ locum reponere & agglutinare naturæ opus eſt, ſic eandem ſupercreſcẽ-
tẽ tollere medicamenti potius valdè deſiccãtis, aut Chirurgi id opus eſt: ergo inter re-
media huic operi idonea, valdè mihi efficax videtur puluis mercurij cũ aliqua portio-
ne aluminis vſti, vel calcanthũ ſolum vſtũ: quod ad vlceris labra dura & calloſa, mol-
liẽtur illa remediis quę eã vim habeãt vt adipibus vitulino, anſerino, gallinaceo, anati-
no, oleis liliorũ, amygdalarũ dulciũ, lumbricorũ, catellorũ, œſipo, mucaginibꝰ altheæ,
lini, fœnugræci, gum. ammon. galbani, bdelij, ex quibꝰ mixtis fiẽt emplaſtra, vnguẽta,
& linimenta, vel vſurpabitur emplaſtrũ diachylon, de mucaginibꝰ, de vigo cũ mercu-
rio: deniq; poſtquã aliquot dies vſi fuerimꝰ eiuſmodi remediis, imponetur vlceri lami-
na plũbea hydrargyro illita: hîc enĩ cõplanãdi vlceris, & labiorũ deprimẽdorũ magna
vis eſt

A vis eſt, his ſi nihil profeceris ad cauſtica veniendum, quibus ſi nihilo magis voti compos fias, quod vlceris labra adeò calloſa ſint, vt cauſtica in ipſa ſubire nequeant, ante leui ſcarificatu diffindenda erunt, aut etiam ad viuum vſque reſecanda, vt agendi anſa, & ſubeundi velut feneſtra, aperiatur medicamento, Galeni ſententia. Neque interim omittendum Hippocratis conſilium, vt nempe eadem opera vlcus ſi rotundum fuerit, in aliam figuram, oblongam nempe aut triangularem, deducamus. *Li. 4. meth. cap. 2.*

De Vlcere putrido & vermibus fœto. CAP. VIII.

VLceribvs non raro innaſcuntur vermes: ex quo vermibus fœta dicuntur, cauſa eſt excrementitiæ humiditatis copia à calore præter naturã correpta & putrente, quod contigit, vel quia vlceris cura negligitur, vel quia totum corpus aut partem obſeſſam inſignis habet cacochymia, vel quia collectus in vlcere excrementitius humor, apertum & liberum B non habet exitum: vt contingit vlceribus aurium, narium, ani, ceruicis, vteri, ſinuoſis denique omnibus & cuniculoſis. Quanquam, non eſt neceſſe vermibus exundare vlcera, vt putrida dicantur: quemadmodum ex definitione putridi vlceris ante poſita, eſt intelligere. Ad curam eiuſmodi vlcerum præmiſſis generalibus, primum eximendi vermes erunt, inde exhauriendus veniet ille excrementitius humor, vnde ipſis origo eſt. Itaque ſequẽti decocto: cui vis ineſt ipſorum necandorũ, vlcus fouebitur: nam ſi quis tentet viuos omnes inde eximere, vehementer errat: ſæpè enim adeò tenaciter hærent vlceratæ parti, vt ſine ſumma vi, & doloris cruciatu auelli nequeant. *Cauſa vermiũ in vlcere ſucreſcentium.* *Cap. 2.*

℞. abſinth. centaur. maioris, marrubij, an. m. j. fiet decoctio ad ℔. ß. in qua diſſolue aloes, ℥ ß. Vnguenti ægyptiaci ℥ j. hoc remedio foueatur & lauetur vlcus, intinctique eo puluilli in vlcus indantur, vel ſi vlcus ſit cuniculis anfractuoſum, fiat inde iniectio quæ omnes eius partes peruadat. Archigenes ſequens valdè laudat remedium. *Fotus ad vermes necandos.* *4. de cõpoſ. med.*

℞. ceruſæ, polij montani, an. ℥ ß. picis naualis liquidæ quantum ſufficit, miſce in mortario pro linimento. Si putredo tanta adſit vt illi corrigendæ illa non ſufficiant, C ad validiora veniendum, vel ad cauteria etiam, ignitúmque ferrum vel ad ſectionem à leuioribus tamen ſemper ducendum initiũ, cuiuſmodi eſt hoc, Galeni deſcriptione.

℞. ceræ ℥ ij. ceruſæ ℥ j. olei roſ. ℥ ij. ſalis ammon. ℥ ß. ſquamm. æris ʒ ij. thuris, alum. ærug. malicor. calcis viuæ. an. ʒ j. fiat emplaſtrum, vel ℞. terebinth. lotæ ℥ ij. ceræ albæ ℥ ß. liquefiant ſimul addẽdo ſublimati. ʒ ß. ſalis torrefacti & vitrioli calcinati an. ℥ j. fiat mundificatiuum, vel vtendum noſtro ægyptiaco puro, quod recipit ſublimatum, vlceris interim ambitus munietur refrigerantibus & refrænantibus metu doloris.

De Vlcere ſordido. CAP. IX.

VLcvs ſordidum præmiſſa vniuerſi corporis cura ſanabitur detergentibus: ſumpta indicatione ab excremento craſſo & lento, quod cum ſanie excremẽtitia, vlceratas partes velut obſidens & obuallans, medica-D mentorum quamuis validorum vires infringit & hebetat, quæ cauſa cogit curationem exordiri à fotu & lotione ſic. ℞. lixiuij com. ℔. j. abſinthij, marrubij, appij, centaur. vtriuſque, hypericonis an. m. ß. coquantur in colatura quod ſufficit, adde mellis roſati ℥ j. vnguenti ægyptiaci ℥ ſs. fiat fotus. Hinc adhibeatur quod ſequitur detergens. *Lotio detergens.*

℞. ſucci apij & plantag. an. ℥ ij. mellis comm. ℥ j. terebinth. ℥ j. ß. pulueris ireos florentiæ & aloes, an. ℥ ß. fiat medicamentũ. Chirurgo cõſiderãdum eſt diligenter, quot apparatibus poterit craſſas illas vlceri affixas ſordes eluere, & ſaniem excrementitiam exſiccare. Sæpè enim hæc vno fieri poſſunt apparatu. Aliis quibus eſt ſenſus, acrior minimè. Liberato autem eiuſmodi craſſis ſordibus vlcere, abſtinendum eſt ab acrioribus metu doloris, fluxionis, inflãmationis, & erroſionis ex quibus maior vlceri accederet cauitas. Tũ igitur contenti erimus appoſitione remediorũ quæ ſiccẽt & detergeant ſine acrimonia, vt ſic naturæ conatus in generãda carne iuuemus. Eiuſmodi ſunt puluiſculi ex aloë, maſtiche, myrrha, iride, lythargyro, antimonio, radice gentianæ, farina hordei & ſimilibus: hinc vbi aſperſi fuerint, tegendi ſunt carpo linteo *Detergẽtia ſine acrimonia.*

veteri, ſuper indita plumbi lamina, hydrargyro illita, quorum omnium quantitas, in copia, & in tempore, Medici præſentis prudentia temperabitur. Nam diuturnior & copioſior ſiccantium & detergentium vſus, vlcera excauat in dies: quò fit vt in dies pariter, maior ſaniei copia ex vlcere erumpat fuſa & eliquata tum propria carnis ſubſtantia, medicamenti detergentis vi aut acrimonia, tum proprio humore alimentario qui ad partem affluit vitiato: quæ res incautum Chirurgum decipit. Quo enim copioſiori ſanie vlcus manare videt, eo acrioribus illas tanquam excrementitias humiditates exhaurire & reſiccare conatur: atqui id ipſum vt caueremus iam pridem monuit Galenus, propoſita Empyrici cuiuſdam hiſtoria, qui ſordidum vlcus viridi medicamento acri & arrodente curans, carnes eliquabat adeóque amplius vlcus excauabat, dolorẽ & fluxionem maiorem accerſebat: quò fiebat vt in dies acrioribus additis, & in horas inditis, in horas etiam colliquationis carnium, amplitudinis vlceris, & excrementitiæ humiditatis, ignorantia & imprudentia occæcatus, acceſſionem faceret. Quare diligenter attendendum, num vlcus ſordidum in dies ſordeſcat magis proprio vitio, & totius corporis impuritate: an carnium colliquatione, & humoris benigni, atque alimentarij, ad partis nutritionem tranſmiſſi corruptione, ab importuno & incauto acrioris medicamenti vſu. Cuius rei coniecturam facies doloris præter rationem exacerbatione, & vlceris labiorum calore & rubore. Itaque id in primis etiam oportebit attendere, vt ſuo quemque modulo, id eſt, ſuis cuiuſque viribus conueniẽti & congruo medicamento ægros metiaris, ſumpta indicatione à totius corporis & partis laborantis robore, intemperie, & conſiſtentia, intereſt enim multum an aratori & duro foſſori, an eunucho & mulieri, crurine, an oculis, medicinã facias. Nam quę medicamẽta denſo ac duro corpori partique ſunt tantum detergentia & exſiccantia, eadẽ mollibus & delicatulis corporibus ac partibus ſunt cathęrætica & exedentia, colliquatione carnium, atque alimenti corruptione, ſordium acceſſionẽ facientia, cõtra quæ laudabiliter & ſufficienter, molli corpori ſordes detergunt, & ſaniem exſiccant ea ipſa duro corpori admota ſordes augent, & ſaniem dum eas colligi patiuntur, neque ſufficiẽtibus viribus ad eluendam denſi corporis tenacem impuritatem inſtructa ſunt. Quare prudens videbit Medicus, quando à valenter detergentibus & errodentibus ad mitiora ſit digrediendum.

Curatio notãda in vſu detergentiũ · *Diſtinctio notanda de vlcerũ impuritate.* · *Ægrorũ corporum & ægrarũ partium habẽda diligens ratio.*

A · B · C

De Vlcere virulento, exedente, maligno, quod Cacoethes nominant, & de Chironio. CAP. X.

VIRVLENTIA & exedẽtia ſeu depaſcientia vlcera non differunt niſi penes magis & minus, virulentũ enim vlcus dicitur, quod virulentã ſaniẽ, virus propriè dictam fundit. Id virus, cum malignius redditũ, arrodit & depaſcitur ſubiecta vlceríque vicina corpora, vlcus depaſcens facit. Eiuſmodi vlcera Galeno diſepulotica, id eſt, cicatricẽ ægrè admittẽtia, dicuntur. Contingit enim, inquit, vt diſepuloticum ſit vlcus, vel quia pars affecta ſit, ſeu in habitu, ſeu in temperamento, eſt vitiata, vt influentem corrũpat humorem: cuiuſmodi vlcus ſpeciali nomine cacoëthes dicitur: vel quia propter affluẽtis ſanguinis, partem exedentis, cacochymiam, pars affecta nimium humida non coaleſcit, Addit denique chironium vlcus, his quæ cacoëthe vlcera dicuntur, longè eſſe malignius. Ad curationem, quia hiſce vlceribus omnibus magna intercedit latitudo, alia enim aliis ſunt magis cacoëthe & diſepulotica, neceſſe quoque eſt varia adeſſe, & ad manũ habere medicamenta, viribus pariter & virium gradibus diſtincta: vt nihil mirũ ſit, ſi ſuo ſæpè excidant fine qui eodẽ medicamento, omnia cacoëthe ſeu maligna vlcera curãt & ſanare ſe poſſe putãt, quod ſequitur ab Aſclepiade deſcriptũ, valdè Gal. cõmẽdatur.

Quid virulẽtia & depaſcentia vlcera differant. · *Lib. 4. de comp. med. ſecundum gene.* · *Quid chironium à depaſcẽte differat vide antea ca. 2.* · D

℞. ſquamę æris, eruginis raſæ an. ℥ j. ceræ ℔. ß. reſinæ laricis ℔. j. ß. quę liquari poſſunt aridis affundantur, & fiat emplaſtrũ vlceri tantum imponendum: nam circum vlcus aliud refrenans applicandum metu inflammationis. At Primionis ſequens epuloticum cæteris excellere Galenus ait: vt quod ad deſperata vlcera, quorum nempe curationem plerique aggreſſi non abſoluerunt, ſed tanquam ab inſanabilibus deſtiterunt, vſu certum, compertum & probatum eſt.

Lib. 4. de compo. med. ſecund gen. cap. 5. · *Lib. 4. de comp. med. ſec. gen. c. 6.*

℞. ſoreos ℥ iij. aluminis ſciſſilis, calcis viuæ an. ℥ ij. thuris gallarum an. ℥ iiij. ceræ ℔. j. & ℥ iij. ſeui vitulini ℔. j. & ℥ vij. olei veteris quantum ſufficit fiat emplaſtrum.

Adnotanda

A

Adnotanda doctrina de temporum quibus cacoëthe vlcera ſunt curanda interuallis. CAP. XI.

AD Aſclepiadei medicamenti capite ſuperiore deſcripti vſum demonſtandum, & eorum Chirurgorum errorem coarguendum, qui ægris ſuis benè ſe conſuluiſſe putant, ſi bis aut ter in die vlcera curauerint cacoëthe, placuit hîc euagari paululum à propoſito, & Galeni authoritatem interponere. Rectè (inquit Galenus) Aſclepiades ad finem ſuperioris medicamenti deſcripti hæc verba adiecit: Et hæc triduo ſoluito, fomentiſque mitigato, idémque emplaſtrum ablutum emolito, rurſúmque apponito, niſi enim diutius cuti pharmacũ adhæſerit, nihil efficiet. Quod tamen pleroſque Medicos latuit, arbitrantes ſi ter die ſaniem ab vlcere deterſerint, melius ſe facturos iis qui bis idem faciunt. Qui verò ſemel ſoluunt, ab ipſis quoque ægris tanquam negligentes malè audiunt. At longè falluntur: meminiſſe enim debetis, quòd in pleriſque noſtris cõmentariis dictũ eſt, qua-

Lib. 4. de comp. med. ſec.gen.ca.5.

Omne agẽs agendò repatitur.

B

litates omnium vicinorum corporum in ſe mutuo aliquid agere, etſi alterum ipſorũ multo ſit validius, hac namque ratione ſpecie quadam modò inter ſe fiunt ſimiles ſpatio temporis, tametſi per multum differant: vbi autem qualitas medicamenti curando corpori ſpecie ſimilis fuerit, vtilitas maior ſequitur. His igitur rationibus qui primus emplaſtro ante impoſito vti ſtatuit laude dignus eſt, & nos ipſum ſequi multò magis decet, cùm quod ratione inuenit, experiẽtia cõprobatum cognouerimus, nec temerè triduo quoque ipſum vulnus foueri, ſingulis videlicet ſolutionibus, præcepit: nam quia valens medicamentũ eſt, meritò ſolutionem poſtulat. Hæc Galenus. Cuius ratione nixam ſententiam alia rurſum ratione poſſumus confirmare, nempe notius eſt quã vt dici debeat, medicamẽta nihil agere in nobis niſi vi caloris natiui, quæ facultatẽ medicamenti ad opus excitat. At in malignis omnino vlceribus, partis affectæ calor inſitus valdè languet, caloris præter naturam præſentia fractus & debilitatus: ſic vt multo temporis ſpatio egeat, ad medicamenti virtutẽ & facultatẽ in actum excitandam. Itaque ſi quo tempore iam calor natiuus valdè cõmouit, excitauítque me-

Fuſius exponitur Galeni ratio.

C

dicamenti facultatem, vlcus ſoluatur, & eo qui parti inſidet abiecto emplaſtro, nouũ aliud ſubſtituatur, calor parti inſitus aëris contactu vel diſſipatus, vel intro cõpulſus debilitabitur: & fruſtra emplaſtro impreſſa iam vis fuerit qua ad opus excitetur, dum à medio tanquam agendi curſu reuocabitur. Nouo verò impoſito emplaſtro, nouus rurſum labor calori partis ſubeundus eſt, ad excitãdam ipſius facultatem quò in actũ erumpat. Nam medicamenta omnia id totum quod ſunt, facultate ſunt. Illi errori par eorũ error eſt, qui ſæpius eodẽ die emplaſtra renouantes, validius detergent, ſic enim nonmodo excrementitium humorem, tum ſordes, tum ſaniem eluunt, ſed & ſuccum alimentarium: nempe ros, cambium & gluten, ex quibus laudabili carni materia proxima exiſtit. Quare non eſt ſalubre toties in dies vlcus curare, & noui emplaſtri admouendi gratia ipſum ſoluere, niſi graue aliquod ſympto ma, vt dolor idipſum ſuadeat, qui anodynorum crebra mutatione leniri & demulceri efflagitet.

Medicamẽta tantum facultate ſunt & definiuntur.

Quæ ſit faſciandorum vlcerum ratio. CAP. XII.

D

QVOD ad deliganda vlcera attinet, ſemper faſciæ initium ab vlcere ducendum. Faſcia verò ita lata ſit, vt nonmodo vlcus tegat & compræhendat, ſed & portionem aliquam ſupra infráque contiguarum partiũ, ea autem moderatione vlcus comprimat, vt excrementitios tantum humores exprimat. Sic enim vlcus ſiccus euadet, adeóque ſano propinquius, vt ab Hippocrate notatũ eſt: deligationis is modus ſit, vt nec nimis adſtingat, hinc enim dolor & fluxio: nec laxior ſit, talis enim nulli eſt vſui. Licet ſplenia & faſcias oxicrato, aut vino craſſo rubro & adſtringente temperare, æſtate præſertim, deligatione peracta pars in otio continenda eſt. Hippocratis enim ſententia, quibus vlcus in crure eſt iis neque ſtare expedit neque ſedere, ſed quieſcere. Vlceratis ergo cruribus exercenda brachia, varias res tractando, attollendo, deprimendo. Sin contra vlcus brachia occupet crura deambulationibus exercenda, aut frictionibus ſupernè deorſum, ſi deambulationes ferre nequeat æger. Sic humorum & ſpirituum qui impetu & maiore copia in partem affectam decurrunt, reuulſio fiet & deriuatio.

Deligandi initium ab vlcere ducẽdum.

Lib. de vlceribus.

Reuulſio in contraria.

De Vlcerum particularium curatione, ac primùm de Oculorum vlceribus. A
CAP. XIII.

4. meth.

QVIA Galeni ſententia curandorum morborum varia indicatio petitur ex partis conditione, temperie nempe, complexione, ſitu, figura, vſu, ſenſu acuto vel hebete, ideò vlcerum tum ſimplicium, tum implicitorum abſoluta breuiter generali curatione, de iiſdem, vt partibus ſunt diſtincta, agendum nunc videtur, initio ab oculorum vlceribus ducto. Hæc authore Celſo, ex puſtulis interdum fiunt, aut fluctione acri: quæ membranas ſeu tunicas arroſerit, aut ab ictu. Paulus has vlcerum ocularium differentias notat. Si, inquit, vlcus corneæ inſideat anguſtum, paruum & cauum Botryon Græcis dicitur: at ſi latius & minus profundum extiterit, Cæloma nuncupatur. Circa iridis circulum, Argemon dicitur. Si cruſtoſum & ſordidum eſt, Epicauma nominatur. Hæc in genere eandem cum ſuperioribus curationem poſtulant, nempe vt detergeantur, carne impleantur, exſiccentur, & cicatrice obducantur: at pars affecta blandiorem B remediorũ indicationem facit. Ergo purgatione inſtituta & phlebotomia tum è brachio, tum ex venis, arteriiſque temporalibus, ægro item ſi res poſtulat balneato, ad auertendam fluxionem, cucurbitulæ ſcapulis affigentur cum ſcatificatu: vel panis recens ex furno extractus aqua vitæ aut generoſo vino aſperſus, origini ſpinalis medullæ, admouebitur. Frõti verò & temporibus emplaſtrum adſtringens, ex eo quod contra rupturam inſtitui ſolet, comitiſſæ & deſiccatiuo rubro mixtum. In oculum verò ſequens collyrium à Celſo deſcriptum & Hollerio probatum inſtillabitur.

Lib. 6. ca. 6. Lib. 3. Botryon. Cæloma. Argemon. Epicauma. Curatio.

Collyriũ ad vlcera oculorũ detergenda.

℞. æris vſti cadmiæ vſtæ & lotæ an. ℥ j myrrhæ, opij an ʒ ij. acaciæ, gummi arabici an. ʒ iij. ex aqua fingatur collyrium quod liquore oui diſſoluatur. Interim diligenter obſeruandum ne dolor hinc oculo moleſtus ſit. Quare ex interuallis anodynis affuſis, ipſi conſulere erit operæpretium. Inſtitui etiam collyria poterunt ex decocto plãtaginis, fœnugræci, abſinthio diſſolutis vnà ſaccharo cando, tuthia, gummi, tragacanthæ, myrrha & calcanthi momento. Deterſo vlcere ſequens ſarcoticum erit ex vſu.

Collyrium ſarcoticum.

℞. ſarcocollæ in lacte muliebri nutritæ. ʒ iij. pulueris diaireos ſimplicis, gummi C arabici, tragacanth. an. ʒ ß. mucaginis fœnugræci quantum ſufficit vt inde fiat collyrium. Notandum verò quòd vlceribus humidioribus pulueres vtiliores ſunt quàm collyria. Iam complanato ſeu propria carne vlcere impleto, cicatrix ſequenti collyrio inducetur.

Collyrium epuloticum. Lib. 6. ca. 6.

℞. tuthiæ, cadmiæ vt decet præparatæ, ceruſæ, antimonij, olibani an. ʒ ß. myrrhæ, ſarcocollæ, ſanguinis draconis, aloës opij. an. ℈ ß. cum aqua plantaginis, fiat collyriũ, vel puluis ſolus aſpergatur. Celſus duobus vitiis oculo inductas cicatrices periclitari notauit, nempe, ne aut cauæ aut craſſæ ſint. Si cauæ ſunt, poſtulant impleri ſequenti remedio.

Collyrium ad cauas cicatrices.

℞. papaueris lachrymæ, ʒ ß. ſagapeni, opopanacis, an. ʒ ß. æruginis ʒ j. cumini. ʒ iij. piperis. ʒ ij. cadmiæ elotæ & ceruſæ. an ʒ j. ß. cum aqua pluuiali, fiat collyrium. At ſi craſſæ cicatrices ſunt, ſequens remedium extenuat.

Cacatrices corneæ albeſcunt, adnatæ rubeſcũt.

℞. cinamo. acaciæ. an. ʒ ß. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaueris lachymæ, gũmi arabici. an. ʒ j. piperis albi, Thuris an. ʒ j. ß. æris combuſti ʒ iij. cum aqua pluuiali D fiat collyriũ. At ſi cicatrix ſupra corneam ſit, adeò vt tegat pupillam, intercipietur viſio denſitate membranę: hîc etiam notandum quod quę corneę incident cicatrices albeſcunt: quæ verò adnatæ rubeſcunt, quia hæc, quàm illa, pluribus eſt conſperſa venulis.

De Ozæna & Narium vlceribus.
CAP. XIIII.

Lib. 6. ca. 8. Lib. 3. de comp. med. ſecundũ locos. cap. 3. Curatio.

OZÆNA vlcus eſt profundum & fœtidum in interiore naſo, cruſtacea multa & fœtida remittens. Vix ei vlcerum generi ſuccuri poſſe Celſus ait. Cauſam habet vt ait Galenus, ab humorum acrium & putridorum à capite in nares diſtillatione, circa mammillares proceſſus. Ad curationem cibus modicus eſſe debet, neque acer, neque valentiſſimus, præparatum humorem purgare decet. Caput reſiccandum & roborandum, quò humores

A mores excrementitios nec admittat, nec demittat: hinc ad partem vlcere affectam veniendum. Vlcus deſiccandum medicamento cui vis inſit repellendi & reſoluendi, cuiuſmodi eſt ſuccus granatorum in vaſe æreo ad medias coctus: puluis coralli, ſantala, puluis calaminthæ, naſturtij, elebori albi, ſuccus naſturtij cum alumine, & alia quæ apud Celſum leguntur. Galenus ex Archigene vt calamenthæ ſuccus naribus attrahatur, vel vt calamentha ipſa arida & in puluerem redacta, per fiſtulam in nares inſuffletur, ſuadet. Aliis in vſu eſt ſequens puluis.

℞. roſar. rub. myrtil. calam. arom. rad. angel. gentia. macis, cariophyl. an. ʒ ß. caph. ambræ an. g̃. iiij. moſchi g̃. vj. fiat puluis ſubtiliſſimus. Manardus ad hanc affectionem caputpurgium ex vrina aſini, etſi fœdum, valdè tamen eximium eſſe remedium ſcribit. Quod ſi inueteratum & contumax malum his remediis non cedat, currendum erit ad calcanthum, viride æris, ſal ammoniacum, & alumen cum aceto. Non rarò cōtingit vt amplius depaſcente vlcere, hoc mali vis ad ethmoidea oſſa perueniat: quo in caſu vi minimè illa reuellenda erunt. Sed totum id negotium naturæ permittendum,
B expectandúmque vt ipſa per ſe abſcedant: iniectionibus interim in nares factis, ex aqua vitæ in qua pulueres cephalici ad maiorem deſiccationem infuſi maduerint.

Lib. 20. epiſt. 5.

Iniectio vbi ad oſſa ethmoidea ozæna peruenerit.

De Oris vlceribus. C*A*P. *XV.*

EX hoc genere ſunt Aphthæ, vlcera puerulis familiaria Hippocratis ſententia. A gingiuis ſæpè incipiunt, & per palatum in Vuam, fauces, totúmque os ſerpunt, vt ait Celſus. Galenus Aphtharum duo facit genera: vnum facilè curabilium, cuiuſmodi eſt id quod ab acrimonia nutritij lactis pueros vulgò infeſtat: alterum cacoëthes ab humoris mali, id eſt venenati & putris in os affluxu. Ad ſanationem proderit abſtinere ab omnibus acribus, ac ſiquidem puer fuerit, non erit alienum nutricis lac cibis refrigerantibus, balneo vniuerſi corporis, & mammarum fotu ex aqua tepida temperare: nam puerorum membra omnia ſunt molliſſima, & quaſi mucoſa, os
C verò cibariis inſuetum & poculis. Quod remedia topica ſpectat, ea deligenda ſunt, quæ quod agere nata ſunt citò & promptè agant: nam hîc affectæ partis ea eſt conditio, vt ipſi diu inſidere & hærere nequeant. Ergo ſi vlcus malignum fuerit, leuiter contingendum eſt aqua Chymiſtarum, quæ in metallis ſeparandis robur ſuum eluſerit: quæq; præterea ſex partibus aquæ communis admixtis temperata ſit. In eandem rem vti licebit oleis vitrioli, ſulphuris, antimonij, aqua ſublimata, & ſimilibus. Aëtius flocco oleo feruente imbuto, ſpecillo affixo eiuſmodi putria vlcera corrigi & cōtingi eouſque vult, quoad vndique albeſcant & complanentur. Sic enim demum errodentem ipſorum vim compeſci, carnem laudabilem in eius quæ exeſa eſt locum ſuccreſcere. Poſt eam inuſtionem ſequenti gargariſmate, proficiet os colluere, quod etiam ipſum ſolum aphthis haud malignis ſufficit.

Aph. 24. ſect. 3.
Lib. 6. ca. 11
Com. ad ſep. 12. ſect. 3. li. 3. epidem.

Curatio aphtharum

℞. hordei integri p. j. plantag. ceterach. piloſel. agrim. an. m. j. fiat decoctio ad ℔. j. in qua diſſolue mellis roſ. ℥ j. diamoron. ℥ ß. fiat gargariſma. Fiunt & alia ex malicorio balauſtiis, ſumach, berberis, roſis rubris, diſſolutis in colatura diamo. & dianuc. cum
D pauco alumine. Galenus enim ſcribit, ſimplicia oris vlcera ſanari mediocriter deſiccantibus. At diamorum & dianucū ſunt eiuſmodi: alia verò validioribus egere, eiuſmodi vlceribus ſi palatum obſeſſum ſit, maiori diligentia, & fide eſt prouidēdum. Periculum enim eſt, ne cùm pars calida ſit & humida, os ſubiectum, quod rarum eſt & humidum, contagione corrumpatur, abſcedátque & excidat, atque vox vitietur. Si vlcus à lue ſit venenata omiſſis communibus remediis vlcerum, ſtatim currendum ad alexiterium eius morbi proprium, nempe hydrargyrum. Fiſtuloſa ſæpè vlcera gingiuas obſident, vnde vicini dentis radix cariem contrahit, eouſque vt ſaniei acrimonia ſibi ſæpè exitum extrinſecus aperiat ſub mento: quæ res falſam plurimis ſcrophularū, adeóque incurabilis morbi, opinionem facit. In tali caſu Aëtij & Celſi conſilio carioſum dentem eximere oportet: ſic enim fiſtula extirpabitur, gingiua in exempti dentis locum ſe deprimet & ſubſtituet: ſicque fouente putredinem cauſa ſublata, id eſt dente, reliqua facilior erit curatio. Linguæ vlcera iiſdem remediis curantur quibus reliqua oris totius: quanquam quæ in eius latere naſcuntur diutiſſimè durant, viden-

Gargariſma ad aphthas.

Lib. 6. met. cap. 10.

Vlcera palati feſtinanter & fideliter curāda

Lib. 6. cap. 3
Celſ. lib. 6. cap. 12.

dúmque eſt, num contrà dens aliquis acutior ſit qui ſaneſcere ſæpè vlcus eo loco non ſinit, ideóq; limandus eſt. A

De Aurium vlceribus. CAP. XVI.

Cauſæ. *Curatio.*

VLCERA fiunt in meatu auditorio, tùm ab externa cauſa, vt ictu, lapſu: tùm ab interna, vt abſceſſu illic genito. Manant ſępè multo pure, non illic genito, ſunt enim talia vlcera ferè exigua, & præterea in parte ſpermatica, ſed decubitu facto ab vniuerſo cerebro. Ad curationem, habenda in primis ratio eſt cauſæ antecedentis quæ vlcus fouet, eáque diuertenda catharticis, maſticatoriis & errhinis. Maſticatorij quidem hæc forma eſt.

Maſticatorium.

℞. maſtic. ʒ j. ſtaphiſagr. & pyreth. an. ℈ j. cinam. & carioph. an. ʒ ſs. fiant maſticatoria, vtatur manè & veſperi. Errhini verò hæc forma eſt.

Errhinum.

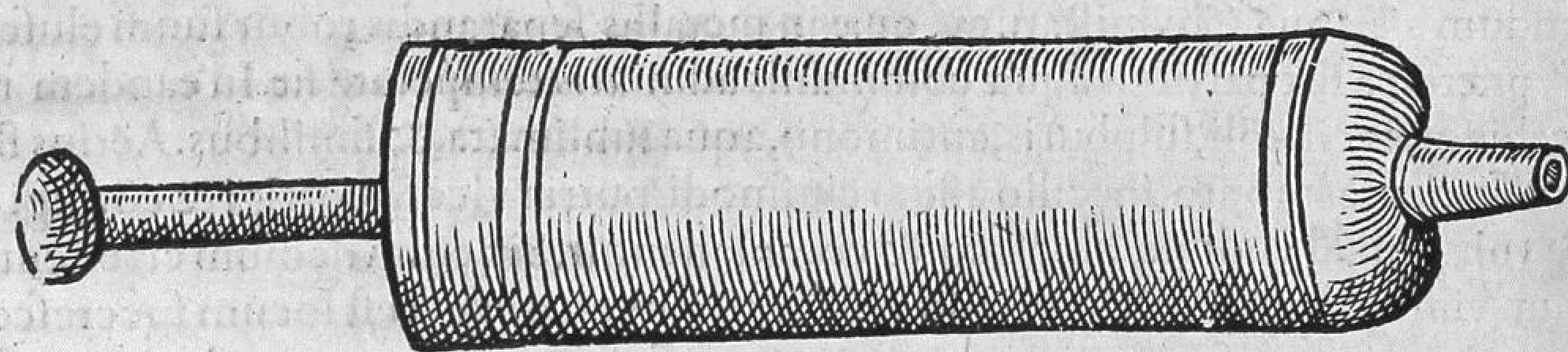
℞. ſucci beton. mercuria. & meliſ. an. ℥ ſs. vini albi ℥ j. miſce & frequenter naribus attrahatur. Quod ad topica remedia ſpectat, pinguia omnia & oleoſa vitanda ſunt, vt à Galeno notatum in medendi methodo: vbi reprehendit Theſſali quendam ſectatorem, qui tetrapharmaco adhibito vlcus auris ſordidius in dies reddebat, quod Galenus ſanauit trochiſcis Andronij in aceto diſſolutis, quorum compoſitio eſt eiuſmodi. B

Trochiſcorũ Andronij compoſitio.

℞. balauſt. ʒ ij. alumin. ʒ j. atramen. ſutor. ʒ ij. myrrhæ ʒ j. thur. ariſtol. gallar. an ʒ ij. ſalis ammonia. ʒ j. excipiantur omnia melicrato, & fiant trochiſci. Galenus eodem loco teſtatur, ſe huius generis vlcera inueterata ac duorum annorum, ſanaſſe cum ferri ſcoria in puluerem redacta, indéque cocta cum aceto acerrimo quoad mellis acquireret conſiſtentiam. Sed & putredinem qua hæc diffluunt vlcera emendat, ſiccat fel bubulum in forti aceto diſſolutum tepidè inſtillatum. Itémque fæx ferri in pollinem redacta in acetóque acerrrimo decocta, reſiccata & aſperſa. Quòd ſi viarum anguſtia, non pateret contento in aurium anfractibus puri exitus, eliciendum id foràs erit inſtrumento Pyulcum inde dicto, cuius hæc eſt figura.

Ferri ſcoria. *De pyulco Gale. 2. ad Glauc.*

Pyulci deformatio. C

De vlceribus Tracheæ arteriæ, Oeſophagi, Stomachi, & Inteſtinorum. CAP. XVII.

Cauſæ. *Signa.*

HÆ partes vlcerantur vel à cauſa externa vt acri medicamento, vel veneno deglutito: vel ab interna vt humore maligno, arrodente, quodq; veneni vim adæquet intus in corpore genito, & in illis partibus coërcito. Si inter deglutiendum aut ſpirandum dolor exacerbatur, vlceris in œſophago, vel aſpera arteria œſophago vicina, exiſtentis ſignũ eſt. Percipitur autem maximè dolor is, cùm id quod deglutitur acidum aut acre, vel qui ducitur aër calidior aut frigidior eſt. At ſi in ſtomacho doloris cauſa defixa ſit, vehemẽtiora vrgent ſymptomata: nam & animi deliquium adeſt, nauſea, & aliquando vomitus, conuulſiones, morſus, dolórque penè intolerabilis, extremorum refrigeratio: quæ cùm ſimul adſunt omnia pauci, niſi fortè iuuenes & validi, euadunt: eadem affectio in totum ventriculum poteſt cadere: ſed quia doloris acerbitate & periculi magnitudine longè grauius eſt vlcus quod os ventriculi ſeu ſtomachum, veteribus cordis nomine donatum, occupat: ideò Medici, id quod in parte ventriculi inferiore contingit nõ admodum magni facere ſolent. Vlcerata verò eſſe inteſtina cognoſcimus ſi ægro pus, vel D

Gal. lib. 5. de loc. affe. cap. 5.

A pus, vel purulenta multa per anum erumpant: ſi ſanguis reddatur cum torminoſis expreſſionibus: à cunctante enim & collecto eo loci pure, perpetuus velut quidã adeſt Teneſmus. Cæterùm eiuſmodi vlcera omnia eſculẽtorũ & poculentorũ, magis quàm medicamentorum vſu curantur, Galeni ſententia. Deligenda ergo in cibum & potũ omnia quæ mitia ſint, & leniendi vim habeãt, vitatis acribus: non enim tuthia, lythargyros, ceruſa, viride æris, & ſimilia hîc vt in reliquis vlceribus locum habent. At cùm in œſophago aut aſpera arteria vlcus erit, videndum vt talia aliquid lentoris habeant, & ſenſim ac pluribus vicibus deglutiantur, aliàs non magnoperè iuuabunt: quia in illis aëris & ciborum communibus viis adhærere nequeunt. Itaque præterlabẽtur ſtatim & diffluent, quare talia omnia in forma eclegmatis vſurpabuntur ſupino corpore, & relaxatis laryngis muſculis ſenſim eliquando, ne confertim ſubiens medicamẽtum, tuſſim inferat huic vlcerum generi valdè inimicam. Cùm detergẽdum erit, mel crudum vſurpabitur, cuius præ cæteris detergentibus mira eſt in hoc vlcerum genere vtilitas. At cùm glutinandi erit opportunitas, admiſcendum erit gummi tragacanthę in decocto aliquo adſtringente diſſolutum. B In ſtomachi & ventriculi vlceribus, vitabuntur (vt iam præmonui) acria omnia, vt quæ dolorem, inflammationem & vomitũ cieant, ac præterea ciborum coctionem interturbent. Ergo frequens vſus erit ptiſanę multum ſaccharatæ, gelatinæ cum diſſoluto gummi tragacãthæ, & bolo armeno, decocti prunorum, dactylorum, ficuum, paſſularum damaſcenarum, mellis, lactis bubuli elixi cum vitellis ouorum, & mellis communis tantillo. Cùm agglutinandi tempus erit vti oportebit auſteris adſtringentibus & glutinantibus, omni acrimonia & ſapore ingrato carentibus: cuiuſmodi ſunt hypocyſtis, balauſtia, cytini, terra ſigillata, ſumach, acacia, decoctum cydoniorum, lentiſci, ſummitatum vitis, rubi, myrti in vino adſtringente, niſi adſit metus inflammationis. Potus erit hydromel, hydroſacchara, ſyrupus violaceus & iuiubinus. Inteſtinorum aliarúmque à ventre remotiorum partium vlceribus, valdè idoneum eſt remedium mel, aliis medicamentis mixtum: nam adſtringentia medicamenta ſi ſola per ſe vſurpes hęrebunt ventriculo, neque vltra vires ſuas proferent: admixtum ipſis mel, præterquàm quòd ipſa in reliquum corpus diſtribuit, C & ad affectas partes promouet, etiam vlcera ipſa deterget: vtiliter hîc etiam vſurpatur lac aſininum, loco caprini aut bubuli lactis. Salubris inſuper eſt vſus potionis vulnerariæ, modò his conſtet herbis & ſimplicibus, quæ tacita quadam familiaritate partes affectas reſpiciant. Vlceribus inteſtinorũ hoc inter ſe intereſt, quòd ſi craſſa inteſtina obſideãtur, licet clyſtere & iniectionibus mederi, etiam acribus ad putredinis vitium corrigendum: cuiuſmodi ſunt quæ ægyptiacum recipiunt in hordei decocto vel vino. Si verò tenuia vlcerata fuerint, potionibus, & aliis ore ingeſtis, medelam recipiunt potius: quia vt ait Galenus, quæ per ſedem in corpus immittuntur, vſq; ad gracilia ſeu tenuia inteſtina non ferè aſcendunt: quæ verò ore, ea viribus integris ad craſſa vſque inteſtina peruenire nequeunt.

Lib. 4. & 5. meth.
Curatio.
Qua arte deglutienda remedia ad gulæ vlcera.
Acria cur uitanda in hoc vlcerũ genere.
Mel quam vim habeat ad ſananda huius generis vlcera.
Aegyptiacum ad vlcera craſſorum inteſtinorum.
Lib. 5. met.

De Renum & Veſicæ vlceribus. CAP. XVIII.

D VLCERA in Renibus & Veſica fiunt, vel ab acrium ciborum & poculẽtorum ac medicamentornm, vt cantharidum vſu, vel ab humoris acris eo loci geniti vel tranſmiſſi aut delapſi collectione: vel à vaſis alicuius ruptione, vel à rupto abſceſſu in vlcus, vt fit, degenerante. Diſcernuntur ſitu, nam vlcerum renalium dolor, & grauitas ad lumbos pertingit: & confuſum benéque permixtum vrinæ pus exhibet. Neque verò pus à renibus manans adeò fœtet, atque id quod à veſica effunditur: quia veſicæ parti exangui, excarni & membranoſæ, non tanta vis ineſt ad prohibendam putredinem: quod à renibus manat pus nunquam ſine vrina manat: atque etſi longa in vaſe in quo aſſeruatur mora, tandem in imum vaſis ſubſidat, & ſecretum viſatur, tamen cùm primùm effuſum eſt, perfectè cum vrina mixtum cernitur: at quod à veſica pus manat, ſæpè ſolum ſine vrina excernitur, ſed & ferè fit vt pus quod ab exulceratis manat renibus, cum carunculis, aut veluti capillis vnà exeat per Hippocratis regulã. Quibus in vrina craſſa exiſtente carunculæ paruæ ac veluti capilli vna exeunt, iis à renibus excernitur: at contra quibus in vrina craſſa furfurea quædam exeunt, iis veſica ſcabie, ſeu ſcabioſo vlcere laborat. Ad ſanationem expedit ægrum aluo eſſe molli, ſeu

Cauſæ.
Signa.
Hip. aph. 81 ſect. 4.
Aph. 76. ſect. 4.
Aph. 77. ſect. 4.

ſponte naturæ, ſeu arte, & clyſterum mollium vſu. Expedit & nonunquam vomere, vt reuellantur humores, quorum in partem affectam confluxu vlcus foueretur, aut ſordidum redderetur. Fortes purgationes vitandæ, ne commotis humoribus, nimiúmq; agitatis, fiat in renes aut veſicam materiæ, vlceri fouendo idoneæ, decubitus. Detergendis hiſce vlceribus ſequens potio valdè eſt efficax. A

Curatio.

Cur valida cathartica vitanda.

♃. hord. integ. m. ij. glycyrrh. raſ. & contuſ. ℥ ß. rad. acetoſæ & petroſ. an. ʒ vj. fiat decoctio ad ℔ j. in colatura diſſolue mell. deſpu. ℥ ij. capiat ſingulis matutinis ad ℥ iiij. Sequentes trochiſci valdè commendantur Gordonio.

Detergentia huius generis vlcera,

♃. 4. ſeminum frigid. maiorum mundatorum, ſeminis papauer. albi, ſem. malu. portul. cydon. baccarum myrt. tragacā. gummi arab. nucum pinearum mundatarum, piſtacio. glycyrrh. mundatæ, mucaginis ſeminis pſilij, amygdalarum dulcium, hord. mūdati, an. ʒ ij. bol. armen. ſangu. drac. ſpodij, roſ. myrrhæ an. ℥ ß. excipiantur hydromelite, & fingantur trochiſci ſinguli ponderis ʒ ij. capiat manè vnum diſſolutum in decocto hordei, aut lacte caprino. Galenus iubet medicamentis ad renum & veſicæ vlcera mel & diuretica admiſceri, quia vrinas blandè promouent, & ipſis medicamentis ad partem affectam diducendis velut vehicula ſunt. Vlcera veſicæ, vel fundum eius obſident, vel ceruicem ad meatum vrinarium. Si in fundo ſint, dolor ferè vexat cōtinuus. Si in ceruice, tum maximè vrit, vrgétque dolor cum vrina redditur, & poſt mictionē, quod fundum obſidet vlcus ſquamacea quædam & pelliculoſa cum vrina remittit. Quòd verò ceruicem, perpetuam ferè inducit tentiginem: ilia ferè incurabilia ſunt, tum propter exanguem & neruoſam partis naturam, tum quia ab vrinæ acrimonia aſſiduè mordicatur & refricatur vlcus, vt cicatrice vix obduci queat. Nam etiam poſt mictionem vrinæ quædam in veſicæ fundo ſemper remanent reliquiæ, quæ vnà cum reliqua vrina ideò exire non potuerunt, quod pro exeuntis vrinæ modo, veſica ante diſtenta ſubſidat in ſeſe & comprimatur. Iiſdem remediis vlcera veſicæ ſanantur, quibus vlcera renum: ſed ea nō aſſumpta modò, verum etiam per meatum vrinarium iniecta. Parabuntur illæ iniectiones ex trochiſcis Gordonij, ante deſcriptis, & diſſolutis in liquore conuenienti: ſed quoniam vlcera veſicæ maiores & acriores doloris ſtimulos habent, quàm renum, propterea in anodynis admouendis attētiorem hîc Chirurgum eſſe oportebit. Ad eam rem certam eſſe in oleo hyoſciami per expreſſionem elicito opem, ſæpè ſum expertus. Idem fiet cataplaſmatis, linimētis pectini, totique imo ventri & perinæo admotis, itémque clyſteribus inditis. Si fœtor adiunctus ſit, non erit importuna iniectio ex pauco ægyptiaco in vino vel aqua plantaginis, aut roſarum diſſoluto. Id enim ego ſæpè, admodum, remedium in tali caſu vſurpaui, proſpero ſucceſſu.

Trochiſci ad renum & veſicæ vlcera.

4. meth. B

Signa fundi veſicæ & ceruicis eiuſdem vlceratæ.

Cur fundi veſicæ vlcera ſunt incurabilia.

C

Aegyptiacum ad vlcera veſicæ.

De vlceribus Vteri. CAP. XIX.

Cauſæ.

IN vtero vlcera fiunt vel ab humoris acris, & mordacis ipſius tunicas errodentis confluxu, vel à tumore contra naturam in abſceſſum degenerante, vel à difficili & laborioſo partu, cognoſcuntur dolore ad perinæū puris & ſaniei per pudenda eruptione. Omnia Auicennæ ſententia vel putrida ſunt, cùm erumpens ſanies odore fœtet, colore verò carnium loturam refert: vel ſordida cū multis manant virulentis & crudis humoribus, vel corrodentia ſeu depaſcentia cùm ſanie nigra diffluunt, atque pulſationem cum vehemēti dolore coniunctam habent. Situ præterea inter ſe differunt, nam vel ceruicem obſident & cognoſcuntur oculorum ſenſu, immiſſo ſpeculo: vel fundum, & innoteſcunt excrementorum liquidiorum & magis ſeroſorum conditione & doloris ſitu. Iiſdem remediis quibus oris vlcera curantur, nempe aqua chymiſtica, oleo ex calcantho & antimonio atque aliis, vt decet virium ſuarum ſummo gradu minutis, eaq; moderatione correctis, vt his innoxiè, vlcerata vteri loca contingi poſſint, oportet vt quæ vlceribus vteri admouentur remedia momento ferè agant id quod agere nata ſunt: non enim vtero diu hærere poſſunt, vt nec ori. Galenus vteri vlceribus valdè idonea eſſe ait validè deſiccantia remedia, nempe vt ſic putredo prohibeatur aut coërceatur, cui pars hæc calida nempe & humida, valdè obnoxia eſt. Adde quòd in eam partem tanquam in ſentinam, vniuerſum corpus excrementa ſua deponit. Si fundum vteri vlcus occupet, ſequenti facta iniectione detergetur, vnáque pars roborabitur. D

Signa. Lib. 3. fe. 21. tract. 2. ca. 5

Curatio.

Cur validè deſiccantia vteri vlceribus conueniant.

A ℞.hord.integ.p.ij.guaia.℥j.rad.ireos ℥ ß.abſinth. plant.centau.vtriuſque an.m.j. fiat decoctio in aqua fabrorum, ad ℔.ij. in quibus diſſolue mellis roſati, & ſyrupi de abſinthio an.℥ iij.fiat iniectio. Fœtori verò coërcendo hoc ſæpè certum ſum expertus remedium. *Iniectio ad vlcus in vteri fundo.*

℞.vini rub.℔ j.vnguenti ægyptiaci ℥ ij. bulliant parum: ſic putredo corrigitur, & humoris dolorifica malitia obtunditur:deterſa vlcera mox cicatrice erunt obducenda:id fiet aqua aluminoſa,aqua plantaginis,in qua calcanthi aut aluminis parum diſſolueris. Si denique nihil proficientibus remediis in cancrum abeat vlcus, anodynis & cancro dicatis remediis,curandum erit ex proprio de Cancris tractatu repetendis. Vteri vlcerum curationi hîc ſubiungenda erat vlcerum ani curatio:ſed eam in tractatum de Fiſtulis differre viſum eſt, quemadmodum vlcerum vrinarij meatus curationem,in tractatum de Lue venerea. *Putredinē coercens iniectio.*

De Varicibus, & Varicum per exciſionem curatione. B
CAP. XX.

VARIX venæ dilatatio eſt,aliàs ſimplicis & vnius rami venoſi,aliàs multorum. Omnis varix vel rectus eſt,vel incuruus, & velut in plures quoſdam orbes inter ſe inuolutos implicitus. Multæ corporis partes varicibus ſunt obnoxię,vt tempora,ventris regio quæ ſub vmbilico eſt,teſtes, vterus,anus, præſertim verò femora & crura. Varicum materia ferè eſt ſanguis melancholicus,nam frequenter in hominibus temperamento melancholicis & cibis craſſis, ſeu craſſos ac melancholicos ſuccos gignentibus veſci ſolitis varices oboriuntur. His etiam infeſtātur ferè grauidæ mulieres, ob menſtrualis materiæ ſuppreſſæ congeſtionem. Cauſæ procatarcticę ſunt corporis concuſſio vehemens,ſaltus, curſus,laborioſum & pedeſtre iter,lapſus,grauis oneris geſtatio, tortura. Manifeſta ſui ſigna id genus morbi præbet venarum amplitudine, craſſitie, tumore, & colore. Inueteratos non attingere melius eſt,nam ex illis curatis metuendus eſt refluxus ſanguinis melancholici ad partes nobiles,vnde promptum malignorum vlcerum,cancri maniæ,aut ſuffocationis periculum. Cùm multi varices & variè impliciti in cruribus exiſtunt,thromboſo ſæpè & reſiccato ſanguine tument, dolorémque faciunt qui inceſſu & compreſſione exacerbatur. Eiuſmodi varices ſcalpello diuiſa vena aperiendi ſunt,& compreſſione ſurſum, deorſúmque facta ſanguis ille exprimendus atque vacuandus:quod à me pluries factum,ægris ſucceſſit fœliciſſimè, ipſis deinceps aliquot dierum imperata quiete,& conuenientium medicamentorum appoſitione. Sæpè inciditur varix in cruris interna parte paulum infra genu, quo ferè loco eius origo cernitur. Inferius ab illa prima origine, & tanquam ſcaturigine,qui varicem intercipere contendit difficiliorem longè curationem facit. Hinc enim in multos quaſi riuulos finditur,quos ſingulos ſectari Chirurgus cogitur. Eximitur autem ſeu inciditur varix vt ſic ſanguini,humoribúſque vnà cum ſanguine mixtis,ſubiectum vlcus alluentibus via intercipiatur:vel vt humorum degrauantium,in partem influxus prohibeatur:vel ne ſanguinis immoderatiore copia, tandem vas rumpatur,atque hæmorrhagiæ conſequutione mortis conſequutio inferatur. Exciditur verò hoc modo: Æger reſupinus cruribus modicè inflexis in ſcamno collocatur, tum crus faſcia ligatur, duobus locis relicto quatuor digitorum interuallo in quo exciſio fiat, ſic enim vena tumebit, & in conſpectu magis erit,ſed & inſuper atramento illa notatur: tum cutis eleuata & digitis ſurſum abducta,qua nota eſt in longum ſecatur,inde vena renudata à circumiacētibus corporibus explicatur:ipſi dehinc acus obtuſa,ne venam violet,duplex linū trahens ſubiicitur,ac ſubter tranſmittitur,& tanquam habenula ſublata excipitur. Tum cruris ligaturæ ſoluuntur, ac parte ſuperna arctius vena ligatur: & infra deligaturam nō aliter quàm in phlebotomia fieri ſolet,ſcalpello per medium diuiditur, ac ſanguis ex parte inferiore, quantum ſatis eſt detrahitur. Inferna mox parte,eadem vena vinculo conſtringitur,tum id quod ſupereſt venæ medium inter duas deligaturas abſcinditur,ſubducētibus ſe in carnem eius quæ ſuperſunt supernè & infernè extremitatibus:venæ deligatura ſinitur dum per ſe & ſponte cadat. Peracto opere, adſtringens medicamentum vulneri,viciniſque partibus imponitur:neque niſi exacto triduo circa vulnus quicquā mouetur. Cætera deinde quæ reliquis cōmunia ſunt, peraguntur.

Varix quid & quas habeat differentias. *Cauſæ.* *Signa.* C *Curatio.* *Varicum ſectio.* *Quo conſilio ſecetur varix.* D *Paulus cap. 82.lib.6.* *Qua arte ſecetur varix*

De Fiſtulis. CAP. XXI. A

Quid fiſtula.

FISTVLA vlcus eſt ſinuoſum, album, anguſtum, calloſum, & nõ raro imperceptibile. Fiſtulę nomen obtinuit ab arundinearum fiſtularum ſimilitudine, quibus ſimiliter caua exiſtit. Fit fiſtula in variis corporis partibus, feréque abſceſſibus aut vlceribus malè curatis ſuccedit.

Quid callus

Callus, carnea quædam ſubſtantia eſt alba, ſolida, ſeu denſa & dura, ſicca atque indolens, genita per congeſtionem pituitæ excrementitiæ reſiccatæ, aut humoris melãcholici aduſti, vlceris circumferentiam obducentis, & ſe in carnis laudabilis locum ſubſtituentis.

Fiſtularum differentiæ.

Fiſtulæ ſinus aliàs ſiccus eſt, aliàs ſtillãte humiditate madet aſſiduè, aliàs derepente repreſſo humoris ſtillicidio madere deſinit, & ſic ipſius orificium occluditur, vt ægro & Chirurgo falſa abſolutæ curationis ſpecie imponat: mox enim reſeratur & ſimiliter atque antea ſtillat. Fiſtularum aliæ oſſe, aliæ neruo, aliæ membranis, aliæ aliis corporis partibus vitiatis fiunt. Quædam rectè intus feruntur, aliæ, multoq; plures, tranſuerſim intorquentur, aliæ vno, aliæ pluribus orificiis & ſinubus excauantur, B aliæ articulos attingunt, aliæ in aliquam corporis capacitatẽ penetrant, vt in thoracem, ventrem, inteſtina, vterum, veſicam: aliæ facilè, aliæ ægrè curantur: quædam etiam exiſtunt incurabiles.

Signa,

Fiſtularum varia ſigna ſunt pro partium quas occupant varietate: nam ſi id quod vltimo ſpecillo tangitur, renititur & reſonat ad os vſque vitium perueniſſe ſciendum eſt: ibi deinde tanquam in lubrico, leui & polito ſi elabitur ſpecillum, oſſis adhuc integri ſignum eſt: at ſi quo in loco tanquam in ſalebra ſubſiſtat & hæreat, aſperi, exeſi, carieque corrupti oſſis eſt argumentum:

Oſſis renudati ſignũ ab excretæ materiæ cõditione.

nonunquam os ipſum renudatum oculis cernitur, túmque demittere ſpecillum nihil eſt neceſſe. Inſuper enim os affectũ ſe prodit materiæ oleaginæ purulento effluxu, ei medullæ haud abſimilis qua os nutritur. Siquidem omne excrementum, alimenti partis eius à qua excernitur, conditionem refert: in fiſtula quæ ad neruum pertingit doloris punctorij ſenſus maximè cum ſpecillo tentatur, ægrum exercet, ſi præſertim acrior eſt quæ effluit materia. Sæpè enim ſi frigida ſit, ſtupor membrum habet debilitato motu: ſed & quæ inde effertur materia tenuior eſt, ei quidem ſimilis quæ ab oſſibus diffluit: non C

Aetius tetrab. 4. ſer. 2. cap. 55.

tamen oleagina aut pinguis, ſed ſanioſa & glutinoſa, humoris neruorum alimentarij conditionem exprimens. Eadem ferè apparent & fiunt in fiſtulis quæ ad tendines penetrant, & eas membranas quæ muſculos inuoluunt. Si intra carnem fiſtula ſubſiſtit, craſſior & copioſior eſt quæ dimanat materia, leuis, alba & æqualis. Si in venas aut arterias deſcendit eadem contingunt quæ in neruorum fiſtulis: niſi quòd ſpecilli contactu minus moleſtus ſenſus excitatur, nec vlla in vllius membri motu offenſio cernitur: quanquam ſi fiſtuloſi vlceris materia adeò acris eſt, vt vaſa corrodat, ſanguis profluet: craſſior quidem vena, tenuior autem & cum murmure arteria exeſa.

Veteres fiſtulæ ſi occludantur mortiferæ.

Veteres & quæ per multos annos fluxerunt fiſtulæ, ſi ſubitò occludantur, mortem inferunt, in corpore præſertim ſenili & infirmo.

De Fiſtularum curatione. CAP. XXII.

AD curationem, ante omnia demitti ſpecillum in fiſtulam conuenit: hoc D cereo, plumbeo, aureo aut argẽteo fiſtulæ altitudinem & ſinuum anfractus explorabimus.

Qua arte ſinus exituſque fiſtulæ explorare liceat.

Quòd ſi duobus, pluribúſue orificiis, iiſque cuniculoſis excauata ſit fiſtula, ſic vt ſingula veſtigare & ſpecillo explorare certò non liceat, tum in vnum aliquod ex eiuſmodi orificiis iniectio im mittenda eſt, & quà effluxum exitúmve habeat ſpeculandum: ſic enim quot cauitatibus, & quàm altis aut ſuperficialibus aperta ſit, ſcire licebit, tum inciſionibus callos renudare & amputare oportebit. Inciſiones fient nouacula, cauſtico medicamento, vel ferro ignito: non enim niſi exciſis callis carnem natura reſtituere & ſufficere, vel diſtantia corpora agglutinare poteſt. Nam dura niſi glutini, cuiuſmodi laudabilis exiſtit ſanguis, interuentu coire nequeunt: at calloſum corpus dum vndique vlceratæ carnis ſuperficiem occupat, ſanguinis è venis capillaribus ad deperditæ ſubſtantiæ repoſitionem, & diſtractarum partium vnionem affluxum intercipit.

Cauſticæ iniectiones.

Si quando cauſticæ iniectiones, in fiſtulam immittentur, occludendum mox erit orificium, quò per tempus illis id agere liceat, quod agere natæ ſunt. Cuius rei coniecturam ex partis tumore, materiæ

A materiæ effluentis coctione, & copia parciore habebimus, mox eſcharæ lapſus erit accelerandus: denique vlcus reliquis vlceribus ſimiliter curãdum. Sæpè verò callus qui fiſtulæ ſinuoſam cauitatem occupat acrium, & eſcharoticorum medicamentorum vi victus, totus exit, & ſimul tubuli inſtar habens excidit, infráque vlcus purum reliquit. Quod ego in nobili quodam animaduerti, cùm ipſi fiſtuloſum vlcus in femore glande traiecto, forti ægyptiaco immiſſo aliquoties lauiſſem: mox enim inſtillato balſamo à me deſcripto, breui conualuit. Fiſtulæ quæ ſunt iuxta magna vaſa, neruos, aut viſcera nobilia non debent niſi ſumma adhibita cautione attingi. Cùm oſſis corrupti vitio fiſtula naſcitur, conſiderandum venit ſuperficiarium ne id in oſſe vitium ſit, an altius depreſſum, an totum ipſum carie exeſum ſit. Nam ſi ſuperficiarium ſit vitium, radulis facilè eluetur: ſi altius caries inſederit, deſquammante terebra reuellenda eſt: at ſi ad medullam vſque penetrarit, forcipe inciſoria eximenda eſt, præmiſſo quod viam ipſi aperiat terebello. Quòd ſi ſphacelo obſeſſum & penitus carioſum os ſit, radicitus erit eximendum: quod commodè fiet in digitorum radij, cubiti & tibiæ articulis, nequaquam B verò in iſchij acetabulo, femoris capite, aut vertebrarum aliqua ſphacelo obſeſſis, ſimile quid tentaueris, vt nec in illis fiſtulis quæ natura ſua inſanabiles ſunt: ſed ſatisfactum muneri tuo & ægris putabis, ſi cum prognoſtico malum reliqueris. Huiuſmodi ſunt fiſtulæ quæ ad viſcera vſque penetrant, quæ ad partes inſignibus vaſis aut neruis conſperſas pertingunt, quæ ſemiuiris & molliculis hominibus accidunt, quibus longè mori optabilius, ſit quàm operationis tormenta & cruciatus ſubire. Par adhibebitur cautio, quando ex fiſtulæ exciſione grauioris damni metus imminet, vt cõuulſionis ſi in parte neruoſa malum exiſtat. In his & ſimilibus caſibus mali perfectam curationem, haud aggredietur Chirurgus, ſed ſatius eſſe putabit omni arte cauere, ne malum nouis incrementis peius reddatur, quod fiet ſi prouideat ne qua noua fluxio in partem ingruat: ſi diæta artificioſa curet ne excrementitij humores in corpore congerantur: aut perficiat vt congeſti ex interuallis vacuentur, vel in partes minus nobiles à nobilioribus diuertant. Sed interim vitioſam carnem quæ in vlcere pluſquàm par eſt excreſcit exterere, & ſaniem detergere oportebit, medicamẽtis quæ citra mor- C ſum ſeu acrimoniam & putrefactionem id perficiant.

Celſ. lib. 5.

Ad carioſi oßis fiſtulas remedia.

Quarum fiſtularum tẽtanda curatio, quarum non.

Fiſtularum cura, vt dicunt palliatiua.

De fiſtulis Ani. CAP. XXIII.

FISTVLÆ in ano iiſdem ex cauſis fiunt quibus reliqua fiſtularum genera: nempe ex vulnere aut abſceſſu perperam curatis, aut ex hæmorrhoide ſuppurata. Quæ occultæ erunt cognoſcentur ſanioſi & purulenti humoris per ſedem ſtillicidio, & partium circumiacentium dolore. At quæ manifeſtæ ſunt, quò vadant, quóque pertingant, ſpecillo exploratore dignoſcetur. Hoc igitur conſilio Chirurgus digitum in anum immittet, ſimúlque plumbeum ſpecillum per fiſtulæ orificium demittet, id ſi digito nullius medij interuentu occurrat, ſignum eſt penetrare ipſam in inteſtini cauitatem. Adde quod tunc nonmodò per anum, ſed etiam per eiuſmodi orificium, quod ſibi humor efferus ſua acrimonia aperuerit, multa proluuies effluit, aliàs ſanioſa, non D rarò etiam vermibus fœta. Multis cuniculis intortæ, & in labyrinthum anfractuoſæ fiſtulæ iudicantur, ſi non altè deſcendat ſpecillum, & nihilominus plus ſaniei effluat, quàm exigui vlceris ratio ferat.

Cauſæ.

Signa,

Sinuoſæ fiſtulæ ſigna.

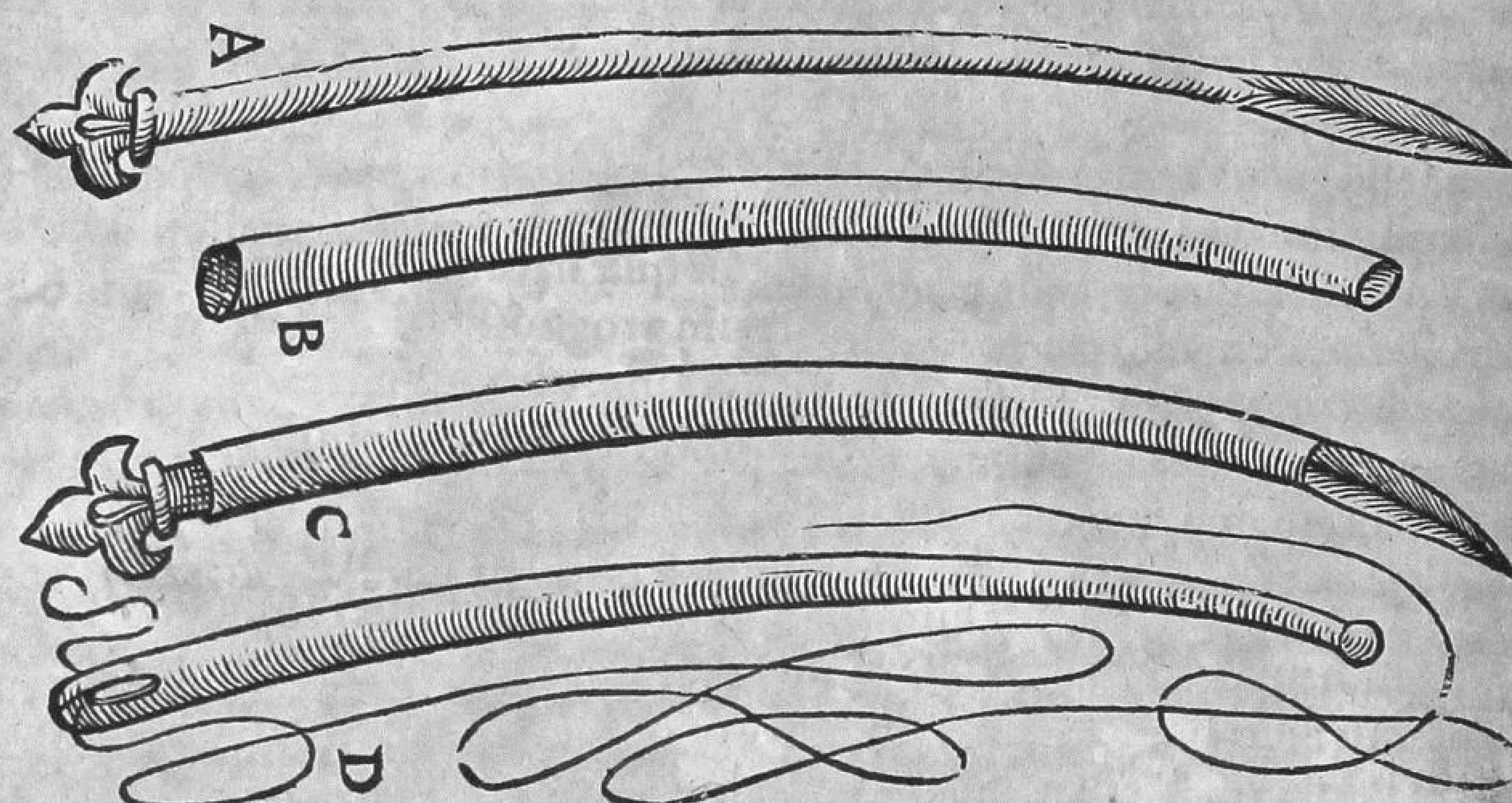
In omnium fiſtularum orificiis calloſam quandam verrucam cernere licet, quam Chirurgorum vulgus Gallinæ podicem nominat. Fiſtulas quæ in ano ſunt multa conſequuntur ſymptomata: vt Teneſmus, Stranguria, & Ani procidentia. Si manu curandæ ſunt fiſtulæ, æger ſupinus ſic iaceat, vt cruribus ſublatis femorum velut appreſſu ventriculum comprimat: tum Chirurgus vngue præciſo, digitum vnguine delibutum in anum immittet: inde craſſiorem ex plumbo acum funiculum ex filo, & ſeta equina contextum trahentem, per fiſtulæ orificium intrudet, háncque immiſſo digito exceptam, & nonnihil intortam, extrorſum per ſedem, vnáque funiculi alterum caput educet. Tum funiculi capita nodo laxo ſeu reſolubili conſtringet, quò in dies arctius conſtringendi ſit libertas. Sed antequàm conſtringas paulò immitius, ipſum quaſi comprehenſam carnem ſerraturus, verſum te adduces, vt hoc veluti morſu, fiſtulam ſine vllo hæmorrhagiæ metu incidat. Aliquan-

Symptomata.

Ars conſtringendæ & ſecandæ ani fiſtulæ.

do contingit vt eiuſmodi fiſtulæ, in inteſtinum vſque non penetrēt: ſic vt digitus propter calloſum aliquod corpus interiectum, ſpecillo non occurrat. Tum ſpecillum ferreum aut argenteum cauum demittere conuenit, in eiúſque cauitatem acum mucronatam & ſecantem inſerere, vt ſic punctim cæſimq; interiectus callus deſtruatur: quod deſcripto ante ſpecillo plumbeo, in extremo vertice retuſo, aut certè ſine magno dolore, perficere non poſſis. A

Specilli argentei caui cum acu inſerenda, ſimul & acus plumbeæ deſcriptio.

B

A. *Monſtrat acum.*
B. *Specillum cauum.*
C. *Acum vnà cum ſpecillo.* C
D. *Acum plumbeam funiculum trahentem.*

Quæ fiſtula recidiuam facit. Detrito callo fiſtula eo qui antè dictus modo deligabitur. Quæ ſuperficiaria eſt, nō eget deligatione, tantùm ſcalpro falcato excidetur, & detrito callo, quod reliquum eſt curationis reliquorum vlcerum modo perficietur. Notandum verò quòd ſi quid calloſi corporis quod medicamento aut ferro elapſum ſit reliqui feceris, rediuiua fiſtula, recidiuæ locum faciet.

De Hæmorrhoidibus. CAP. XXIIII.

Quid hæmorrhoides HÆMORRHOIDES, vt nomen vulgò ſonat, tumores ſunt ad extremas venas anum ambientes, humoris ferè melancholici influxu excitati, varicum ſpeciem quandam præferentes. Ex his quædam aperto foramine fluunt, quod nonnunquam temporis ſucceſſu callum contrahit: aliæ tantùm tument, neque quicquam humoris remittunt: aliæ manifeſtæ ſunt, aliæ intus abditæ latent. *Differentiæ* Quæ fluunt, ſanguinem ferè fundunt, permixtum ſero citrino, quod ſanguini impetum ad procurſum dedit, & acrimonia ſua venarum oſcula diduxit. Quæ verò non fluunt, vel ambuſtorum veſiculis ſimiles exiſtunt, & practicis vulgò Veſicales dicuntur, fiuntq; influxu humoris pituitoſi & ſeroſi: vel vuam referunt, ex quo & Vuales nominantur, ab affluxu ſanguinis qualitate laudabilis, ſed copia redundantis genitæ: vel mororum typum exprimunt, ex quo Morales ſanguinis melancholici ſuppreſſione: vel verrucarum imaginem habent, vnde & Verrucalium nomen retulerunt, eandem cum his quæ Morales dicuntur generationis cauſam materialem obtinentes. Hic affectus multorum præter naturam ſymptomatum conſequutionem infert: nam ſanguinis perenni effluuio, faciei viuidum colorem extinguit, hydropem acceſit, vniuerſi corporis vires proſternit. *Symptomata.* Hæmorrhoidum fluxus ſingulis ferè menſibus citatur: nonnunquam quater in anno tantùm. Fluxum ſæpè præcedunt, aliquando etiam comitantur dolor ingens, inflãmatio, D
abſceſſus

A abſceſſus, qui tandem in fiſtulam deſinat, niſi conuenientibus remediis occurratur. Cæterùm ſi moderata copia fluant hæmorrhoides, ſi ægri leniter ferunt, ſiſti non debent, quia imminentium malorum vt melancholiæ, elephantiaſis, ſtranguriæ, & ſimilium metu ægros liberant. Adde quòd ſi præter rationem ſiſtantur, ſuo in pulmones refluxu rixim, in hepar verò hydropen, per natiui caloris ſuffocationem inferunt. Contrà ſi immodicè fluant, quia vacuato ſanguine hepar refrigerant, hydropem accerſunt, & toti corpori maciem: ideò cùm effreni & copia, & impetu fluunt, penicillo ex pilis leporinis ſequenti medicamento tincto ſiſtendæ ſunt. *Sent. 37. ſectio. 3. 6. ep.*

℞. pulueris aloës, thuris, balauſt. ſanguinis draconis, an. ℥ ß. incorporentur ſimul cum oui albumine, fiat medicamentum ad vſum. Cùm diſtentæ tument citra fluxionem, cæpam ſub cineribus coctam cum felle bubulo pinſere oportet, & conflatum inde medicamentum tumidis locis admouere, & ſingulis quinque horis renouare. *Remedium ad hæmorrhoides immoderatius fluentes.*

Id remedij genus apprimè valet ad hæmorrhoides internas & latentes: manifeſtas B verò hirudinibus, vel ſcalpro aperire licet. Succus atque magma galiopſis herbæ, quã etiam Vrticam Labeonis nominant, hæmorrhoidibus impoſitus ipſas tumentes aperit, & ſanguine congeſto manare facit. Eodem remedio fungus & thymus, affectus circa anum, curantur. Si acrimonia, ardore, & dolore acerbius infeſtent ægrum in Semicupium deſcendere iubebimus: móxque vlceribus, ſi quæ adfuerint, quod ſequitur medicamentum imponemus. *Ad ſuppreſſas hæmorrhoidas.* *Fungus & thymus in ano.*

℞. olei roſ. ℥ iiij. ceruſæ ℥ j. litharg. ℥ ß. ceræ nouæ ʒ vj. opij ℈ j. fiat vnguentum ſecundum artem. Vel,

℞. thuris, myrrh. croci an. ʒ j. opij ℈ j. fiat vnguentum cum oleo roſar. & mucagine ſeminis pſilij: addendo vitellum vnius oui. Reliquum curationis ex regulis artis vniuerſalibus facile erit perſequi.

FINIS LIBRI DVODECIMI, DE VLCERIBVS, FISTVLIS, ET Hæmorrhoidibus.

 A

DE FASCIIS.

LIBER DECIMVSTERTIVS. B

DeFaſciarum differentiis. CAP. I.

FASCIÆ quibus ad deligandum vtimur, multum inter ſe differunt.
Ipſarum autem differentiæ à ſex potiſſimum rebus, Galeni ſenten-
Lib. de faſc. tia ducuntur: materia ſcilicet, figura, longitudine, latitudine, ſtructu-
ra & his quibus conſtant partibus. Faſciarũ quidem materia eſt tri-
plex: membranea, ſeu coriacea, quæ fractis naſi cartilaginibus accõ-
modata eſt. Lanea, partibus inflammatis propria, quibus ſcilicet nul-
Sect. 3. de chir. off. la eſt opus aſtrictione. Denique lintea, quando nempe aliquid adſtringendum eſt: ac
lintearum rurſus aliæ lineæ ſunt, aliæ cannabinæ, vt eſt ab Hippoc. notatum. Structu-
ra verò ſic faſciæ inter ſe differunt, quòd ex his aliæ ex ea materia conſtant, quæ per ſe
& ex ſeſe ſatis coacta & robuſta eſt, quales ſunt membraneæ: aliæ cõtextæ ſunt, vt lin-
teæ. Cæterùm lintea materia in faſcias deligẽda eſt, & optima cenſenda, non quæ nũc
Commodæ faſciæ conditiones. primùm ad hunc vſum facta ſit, ſed quæ aliis iam vſibus inſeruierit: quò nempe inde C
contextæ faſciæ molliores ſint ac tractabiliores: validas tamen ipſas ita eſſe oportet,
ne abrumpantur dum extenduntur, arctéque contineant, ac influxurum humorem
repellant, & aditu ad partem arceant. Has inſuper nulla contorta & quaſi complicata
ora præditas eſſe decet, nullo limbo, nulla ſutura: contorta enim ſeu complicata ora,
quemadmodum & ſutura, ſua duritie comprimendo, ſubiectam carnem lędunt. Lim-
bus telæ lateribus extremis, atque oris, ſeu contextus, ſeu conſutus fuerit inæqualem
reddit deligationem. Membrum enim qua parte limbo vtpote haud cedẽte, attingi-
tur, arctius comprimitur: media verò faſcia ſeu tela, vtpote molli laxius. Mundæ præ-
terea faſciæ eſſe debent, vt ſi aliquo conſpergendę & irrigandæ ſint, affectui, idoneo
liquore, eum admittere poſſint: ac non ipſum, dum perfunduntur corrumpere & ma-
lè afficere. Iam faſciæ quæ ex inciſo linteolo fient eo non tranſuerſo, ſed in longitudi-
Glomeratæ faſciæ. nem recta ſciſſo, fieri debent: ſic enim firmius & validius quod vinctum eſt contine-
bunt: & præterea ſibi perpetuò ſimiles, atque vnius tenoris erunt, non alia parte latio-
res, alia ſtrictiores. Figura verò faſciæ ſic diſtant quòd ex his quædam ſunt glomeratę, D
quibus nihil eſt aſſuendum, quia ſua & debita inuoluendo membro longitudine, cõ-
ſtare debent: aliæ ſciſſæ quæ vno quidem cõſtant linteo, ſed eo vel extremis partibus
Sciſſæ faſciæ ſciſſo (cuiuſmodi mammis vinciendis deligi ſolẽt) vel mediis: aliæ aſſutæ, quæ ex mul-
tis quaſi habenis conſutis conſtant, in varia capita deſinentibus, & varias figuras refe-
Aſſutæ. rentibus, quales faſciæ ſunt quæ capiti aptantur. At longitudine diſcrepant ſic, quòd
quædam ex his breuiores ſunt, aliæ longiores: latitudinis eadem ratio eſt, quædam e-
nim latiores ſunt, quædam ſtrictiores. Cæterùm faſciarũ neque longitudo, neque lati-
tudo certò definiri aut deſcribi poteſt, ſed variè ipſa inſtituitur, pro membrorum va-
Faſciarum partes quæ dicantur. ria longitudine & craſſitie. In genere enim tam hæ quàm illæ deligandis partibus cõ-
gruere debent: aliter enim caput, aliter guttur, aliter iugula, brachia, mammæ, ingui-
na, teſtes, anum, coxas, femora, crura, pedes & digitos deligaueris. Faſciarũ verò par-
tes ipſarum corpus, ipſarúmque item capita dicimus. Per corpus debitam illarum lõ-
Com. ad ſe. 22. ſect. 2. de offic hir. gitudinem & latitudinem intelligimus: capita verò, extremitates nominamus tum in
rectum, ſeu longum, tum in tranſuerſum exporrectas Galeni ſententia.

A *Quæ ſint aptandarum faſciarum indicationes & præcepta generalia.*

CAP. II.

APtandarum faſciarũ ſeu deligationũ duæ ſunt indicationes, Hip. ſentẽtia, vna quidẽ à parte affecta ducitur: altera verò ab ipſa affectione. A parte affecta ſic: crus enim ſi quando deligandũ ſuſceperis in lõgum exporrectũ deligare decet: ſi enim inflexũ deligaueris, deligatio ipſa reſoluetur ad primam exporrigẽdi & explicandi cruris neceſſitatẽ, tum enim muſculi aliã figurã induunt. Contra brachiũ ſeu cubitum inflexũ & in pectus adductũ deligare oportet: aliàs ſi exporrectũ deligaueris, ad primã inflectẽdi eius occaſionẽ exoluetur deligatura, quia ſicut dictũ eſt, muſculorũ figura peruertitur. Quod igitur ad hãc indicationẽ ſpectat, ſit hoc perſuaſum omnibus deligandã eſſe ea figura partẽ qua illã volumus permanere. Quod verò ſpectat ad eam quæ à morbo ſumitur deligandi indicationẽ, ſi vlcus ſubeſt cauũ, ſinuoſum & cuniculoſum, ſaniei magnã vim eructans, deligaturæ & conſtrictionis initiũ à

1. & 2. ſect. lib. de fract.

Qua figura omnis pars deliganda.

B ſinus fundo ducendũ eſt, & in vlceris orificio deſinendũ: idque præceptum perpetuũ eſſe debet, ſeu ſumma, ſeu ima, ſeu media & latera ſinus occupet. Sic enim repurgabitur & excludetur contenta ſanies, & vlceris labra nimiũ diſiũcta ſibi mutuò admouebuntur. Aliàs retenta ſanies proxima quæq; corrodit, vlcus amplificat, & inſanabile reddit, dũ ſubiectis oſſibus quæ ſe acri illa ſanie imbuunt, cariẽ inuehit. Cæterùm vinculorum quædã ipſa ex ſeſe remedia ſunt, quæ nẽpe per ſe ſuũ munus præſtant: vtpote quibus curatio ſit cõmiſſa, qualia ſunt illa, quæ ea quæ à ſe inuicẽ abſceſſere, natiuæ vnitati reſtituunt: alia non propter ſe iniiciũtur, ſed tantũ vt remediis quæ vim curandi habent inſeruiãt. Id vinculi genus vel fit adhuc & iniicitur, diciturq; Hippoc. Deligatio operãs: vel factũ & imum iniectũ eſt, diciturq; Deligatio operata. Quod ad primũ attinet, vt deligatio benè fiat, oportet faſciã ſibi, & partibus omnibus ſuis, arctè cõglomeratã eſſe, & præterea vt illã Chirurgus preſſius & firmiter, non negligẽter manu teneat, ſic enim deligãdo mẽbro melius obuoluetur. Animaduertendũ etiam inter deligãdum eſt, ne faſciæ extrema, ipſaq; adeò ſutura, in locũ affectum & dolentẽ incidant:

A ſinus fũdo deligationis initium ſemper ducendum.

Hip. ſent. 4 ſect. 2. off.

Initio 2. ſec. off.

C ſatius eſt vt ſuprà, infráve ipſum aut ad latus veniat, ſed & ne nodus in eundẽ illum locum aut in dorſi, natiũ, laterum, articulorũ, occipitis regionẽ, aut vllam deniq; aliam partẽ in quam æger inniti, reclinare, & decũbere ſolet incidat, ſummoperè eſt cauendum. Quin & qua parte ſuere faſcias & nectere volumus: ipſarũ extrema in ſe complicare oportet, quò nexus ſuturáve firmior ſit: aliàs quantũlibet arctè ipſi mẽbro obductæ & agglomeratæ fuerint, non adhæreſcent tamẽ fideliter, ſi præſertim paulò latiores fuerint. Quod verò ſpectat ad ſecundũ vinculi genus, quod ſcilicet iam factum & iniectũ eſt, qui faſcias obuoluerit Chirurgus cõſiderare debet, in quem finẽ obuolutæ ipſæ fuerint, an rectè & pulchrè imò etiã & eleganter, vt ægro & adſtãtibus viſu gratæ ſint ipſas obduxerit. Eſt enim periti artificis, vbicunq; rectè, pulchrè agere poteſt, pulchrè ac rectè, agere. In fracturis & luxationibus, omnibúſque oſſiũ elocationibus, vulneribus & contuſionibus deligationis initium faciendũ eſt, primis faſciæ ſpiris & circumuolutiouibus, duabus, tribúſve ibidẽ obductis, arctiúſque ſi fieri poteſt, quàm alibi conſtrictis, vt reſtituta oſſa fidelius loco ſuo contineantur, ſi qui iã influxerint hu-

Faſciæ non modò rectè obuolui debent, ſed etiam elegãter.

D mores, fortiore illa cõpreſſione exprimãtur, ac ſi qui pręter naturã & modũ parati ſint influere aditu & ingreſſu prohibeãtur. In fracturis enim, vt quæ ſine contuſione nunquam exiſtãt, ſanguis extra propria vaſa, vtpote violẽtius colliſa & attrita, exilit & exprimitur: quæ res ſugillatũ in carne circũſtante facit, coloris primò rubri, inde liuidi, ſeu ſubatri, ob ſanguinis ſub cutẽ effuſi corruptionẽ. Quare poſt primas illas de quibus nunc dixi ſpiras, faſcia quàm longiſſimè à parte fracta luxatáve continuis circumuolutionibus promouẽda eſt: qui ſecus faxit, ſanguinẽ, humoreſque in locũ affectum magis ac magis cõpellet, & apoſtemata, aliaq; maligna accidẽtia inuehet. Cæterũ qui fluit ſanguis, deorſum vno ductu tẽdit: at qui exprimitur duobus tanquam itineribus fertur, nẽpe supernè deorſum, & infernè ſurſum. Curandũ tamen eſt vt ipſum potius in corpus & viſcera repellas, quàm verſus corporis extremitates, vt quæ tã multæ materiæ non ſint capaces, neque robore iuſto inſtructæ, ad id quod imminet oneris impunè, & ſine accidentium præter naturam prouentu ſufferendum. At cùm in corpus humorum illa moles & ſarcina retruditur, regitur illa tum & à noxa vindicatur, facultatum in viſceribus exiſtentium & natiui caloris robore & beneficio.

Gal. com. ad ſent. 25. ſec. 1. lib. de fr.

De tribus faſciarum in fracturis neceſſariarum generibus.
CAP. III.

A

Sent. 24. ſect. 2. off.

Hypodeſmides.

VT oſſa tum fracta, tum luxata, ſuo naturali loco reſtituta contineantur, duæ in primis faſciarum ſpecies Chirurgo ſunt neceſſariæ, ex Hippocr. doctrina. Illarum aliæ Hypodeſmides dicuntur, id eſt ſubligamina, ſeu ſubfaſciationes. Aliæ Epideſmi ſeu ſuperligamina. Hypodeſmides quidem nonnunquam duæ tantùm, at ſæpius tres adhibentur. Prima primò ſupra fracturam iniecta, ibidémque tribus aut quatuor orbibus circumacta, inde deligationis initium ducit: quod dum fit Chirurgo in fracturæ figuram eſt animaduertendum, vt enim hæc erit, ita deligationis modus variabitur. Nam ducenda faſcia eſt in oppoſitum latus ei in quod luxatio aut fractura magis inclinat, vt ſic quod extat os in ſuam ſedem compellatur, & compulſum firmius contineatur. Ergo ſi latus dextrum ſit prominentius hinc deligationis exordium ſumetur, indéque faſcia in ſiniſtrũ latus ducetur. Contrà ſi pars ſiniſtra magis promineat ab ea initio ducto in oppoſitam B partem faſcia conſtringendo & obuoluendo promouebitur.

Ambidexter chirurgus.

Quare ambidextrũ hîc Chirurgum deſiderem, vt eiuſmodi deligationum varietates expedire poſſit. Obuoluendo autem producet & promouebit primam iſtam faſciam ſurſum, id eſt in corpus, propter poſitas ante rationes. Nec verò hæc deligationis ratio fracturis propria eſt, ſed ipſis etiam cum luxatione communis:

Deligandi ratio in luxatis.

ſi quam enim in partem os luxatum exceſſerit, tum vbi reſtitutum eſt, laxius ſeu mollius conſtringendum eſt id latus vnde os exceſſit, arctius contra id comprimẽdum eſt in quod abſceſſit. Ergo faſcia adduci debet à latere in quod os abſceſſit, verſus id vnde exceſſit: ſic vt hîc mollior ſit & laxior deligatio, non autem arcta admodum plagulis faſciáve compreſſa, vt ſic tendatur magis in oppoſito latere in quod luxatio magis inclinat. Si aliter deligatio inſtituatur ipſa malè cedet, pars enim relaxata eſt & naturali ſua ſede emota: itaque periculum non leue imminet ne os iterùm depellatur, & è ſede ſua in quam arte & manu reſtitutum eſt iterùm dimoueatur. Quod adeò timuit Hippoc. vt contrà iuſſerit os elocatum in contrariam partem ei in quam vi abſceſſit, paulò magis abduci quàm naturalis & pro- C prius ipſius ſitus requirat. Sed vt ad inſtitutum de tribus ſubligaminibus ſermonem reuertamur, prima illa ſubfaſcia obtorta & circumuoluta, alteram ſeu ſecũdam accipimus, cuius obuoluendæ initium ab ipſa pariter fractura ducemus, ſed vna tantùm aut altera illic circumactione peracta, quia vt ante demonſtrauimus, non tantùm ſanguinis verſus extremitates repellendum & exprimendum eſt, quantum in ipſum corpus & viſcera. Ducenda igitur iſta faſcia erit ſupernè deorſum, modicè comprimendo ad ſanguinem parte læſa concluſum exprimendum. Vbi ad extrema partis eiuſmodi circumuoluendo venerimus, tum eandẽ faſciam, ſi modò quid eius reſtet, retrò vnde venit, ſurſum ſcilicet agemus.

Quando tertia ſubfaſcia neceſſaria eſt.

Sin minus tertiam ſubfaſciam accipiemus, cuius circumuoluendæ initium inde ducemus vbi ſecunda deſierit, agetúrque ſic circumuoluendo infernè ſurſum. His peractis ſubfaſciationibus, plagulæ apponentur, poſt plagulas epideſmi ſeu ſuperligamina, quæ duo ſæpius, tria etiam nonnunquam aduoluuntur.

Epideſmi.

Primùm duo habet capita, atq; tam dextrorſum quàm ſiniſtrorſum obducitur ad primi ſubligaminis & plagularum conſeruationem, atque muſculos ſuæ natiuæ D figuræ reſtituendos. Duo reliqua vno conſtant capite, atque horum alterum infernè ſurſum, aliud ſupernè deorſum contrario planè modo quàm ſubligamina contorquetur: nempe ſi dextrorſum contorta fuêre, illa ſiniſtrorſum erunt contorquenda & conuoluenda.

Hodierna deligandi ratio.

Atque hæc Hippocratica eſt circumuolutionis ratio, quæ quia nunc exoleuit, aſcribenda hîc ea eſt quæ in vſu eſt vulgari. Superligaminibus hodie non vtuntur, ſed tertiũ quod ſubligamen diximus, noſtris Chirurgis eſt vice trium ſuperligaminum cõmemoratorum. Tertium igitur hoc ſubligamen, infernè ſurſum, vt prædiximus, obuolutum in contrariam partem agunt primo ac ſecundo ſubligamini, nẽpe ſi hæc in partem dextram oborta ſunt, illud in ſiniſtram circumuoluendo agetur, deſinétque vbi primum ſubligamen deſiuerit. Eius non modò mediocres erunt conſtrictiones, ſed etiam rariores ſpiræ & circumuolutiones. Eum igitur in hac deligationis ſpecie vſum præſtat hoc tertiũ ſubligamen, quòd muſculos natiuę ſuæ figurę reſtituat, à qua detorſione quadam deflexerant, vi & circũuolutione duorum priorũ ſubligaminũ.

In conſtringendis faſciis qui modus.

Cęterùm ſemper videndũ vt in conſtringẽdis faſciis eũ modũ teneamus, quẽ

ratio,

A ratio, quę ęgri ſenſus & tolerãdi facilitas pręſcribẽt. Illud attẽdentes ne tumor inflãmationẽ concipiet, modum etiam in conſtringendo corporis habitus præſcribere debet: corpora enim mollia, tantam conſtrictionem quantã dura ferre nequeũt. Certè in fracturis, luxationibúſque arctiore conſtrictione, humores in corporis extrema exprimuntur: vnde grauia & ingentia ſępè œdemata contingunt: quibus vt medeamur reſoluenda eſt deligatio, tum tumidæ partes, noua deligatione, quæ infernè ſurſum fiat, ſicque tumoris, materia eò compulſa, ipſas expediat, comprimendæ: non enim alia ſpes aut via eſt humoris ſurſum regerendi. Hoc qui curat, morbi curam propriam deſerit, quo ſymptomati ſuccurrat, quod facere nunquã recuſabit Chirurgus, quoties neceſſarius aliquis caſus poſtulabit. Ea de cauſa iubet Hippocrates ſingulo quoque triduo deligationem diſſolui, túmque partem aqua calida foueri, quò ſic humores qui doloris vehementia attracti in partem decubuêre, vaneſcant & reſoluantur: pruritus, aliáque ſimilia accidentia prohibeantur. Accidentium omniũ metu exacto, tardius ſeu rarius reſoluetur deligatio, & laxior ſolito fiet, vt ſanguini ac B laudabili materiæ, ex qua callus fieri debet liberior ſit ad partem affectam affluxus.

Cur tertio quoque die deligationẽ ſolui iuſſerit Hipp.

De Fracturarum cum vulnere coniunctarum deligationibus.
CAP. IIII.

CONTINGIT nonnunquam fracturã cum vulnere complicari, túmque nihilominus partem faſcia deligare oportet, alias tumoris, inflammationis, aliorúmque malorum non leue periculum imminet, ab humorũ ex vicinis vberiore affluxu. At non oportet eam deligationis ſpeciem molliri, quam ſpirarum multis circumuolutionibus fieri diximus. Nam cùm vulnus eſt quotidie purgari, adeóque tractari ac curari velit, quotidie partem exagitare, deligationem tot gyris & orbibus implicitam explicando, oporteret, quæ res doloris conſequutionem inferret, adeóque vnionis, quæ quiete abſoluitur, impedimẽtum. Quare id deligationis genus vnica circum vulnus obuolutione abſolue-C tur, & faſcia quæ duplici, triplicíue linteo in plagulæ modum contexta, ac quàm maxima fieri poterit dexteritate oris ſui conſuta tam lata ſit, vt totum vulnus ambire ac contegerę poſſit: propter rationes quæ tractatu de Fracturis fuſè exponentur. Cæterùm ſi vulnus in longum excurrat, plagulæ ac ferulæ vulneris lateribus circumponentur, vt ſic vulneris labra compingantur, & concluſa ſanies exprimatur. Si verò in tranſuerſum agatur, plagulis feruliſque abſtinebimus: ita enim Galeni ſententia amplius dilateretur vulnus, ſaniéſque purulenta in vulnus exprimeretur & reiiceretur.

Quî deligãdum in fractura cum vulnere.

Ad ſent. 12. ſect. de frac.

De Deligationibus communia quædam Fracturis, & luxationibus præcepta. CAP. V.

IN omni fractura & luxatione partes depreſſæ cauæ & extenuatæ, quales ad articulos ſunt, plagulis, vel faſciis circumpoſitis impleri debent ad æqualitatem toti parti conciliandam, quò à ferulis vndique & æqualiter comprimantur, oſſáque firmius in naturali ſua ſede contineantur. D Sic cùm deligatur genu poplitem ſeu illam quæ in poplite viſitur cauitatem implere oportet, vt melius & expeditius deligatio abſoluatur. Idem faciendum ſub axillis, ſupra calcem, in brachio iuxta carpum, in omnibus denique aliis partibus quæ ex cauitate manifeſta conſpicuam inæqualitatem habent. Peracta deligatione interrogandus æger, nam membrum ſibi arctius conſtrictum videatur. Nam ſi neget ſe tam arctam conſtrictionem ferre poſſe, diſſoluenda & laxanda deligatio eſt. Arctior enim dolorem excitat, calorem fluxionem, gangrænam, denique ſphacelum & necroſim: laxior verò inutilis eſt, quia partes quo volumus ſtatu non continet. Iuſtę deligationis, quæ nempe nec laxior nec arctior ſit ſignum eſt, ſi ſequenti die tumore œdomatoſo pars intumeſcat: nempe propter ſanguinem ex loco confracto expreſſum. Arctioris verò, ſi pars duriter tumeat: laxioris eius ſcilicet quæ ex affecta parte nihil ſanguinis expreſſerit ſi nullatenus tumeat. Si igitur tumor durus ex arctiore deligatura infeſtat, ſtatim reſoluenda illa eſt metu grauiorum ſymptomatum, fouẽdaque pars hydræleo tepido: aliáque mediocris, imo etiam paulò laxior ſubſtituen-

Deligatæ parti æqualis tractus & velut planities adſtringẽda eſt.

Hip. ſen. 37. & 38. ſect. 1. de fract.

Arctioris & laxioris deligaturæ ſigna.

da quandiu dolor & inflammatio perſeuerabunt: quo tempore & nomine nihil quod A
paulò oneroſius ſit parti imponendum. Quando æger conualeſcit toto triduo vel
quatriduo, ſi præſertim denſioris habitus, & robuſtiorem hominem nactus fueris,
continenda deligatio eſt, ac minimè reſoluenda, ſed indiſſoluta ſinenda. Tertio die,
indéque vſque ad ſeptimum, laxiores ſpiræ comperiuntur, & pars affecta gracilior:
quod ad melius apparere putandum eſt. Hinc enim intelligere licet humorum tume-
facientium, factam vi deligaturæ expreſſionem ac digeſtionem. Certè oſſa fracta
iuſta deligatione conſtricta expeditius ſibi mutuò apponuntur, & fidelius aggluti-
nantur, quæ cauſa exiſtit, cur in ipſo fracturæ loco, deligandum ſit arctius: alibi laxius.
Si qua parte os fractum promineat, ibi etiam arctius plagulis & ferulis comprimen-
dum eſt. Denique ſeptimo die exacto, arctius quàm antea deligandum, quòd tum
inflammatio, dolor & ſimilia accidentia, non iam ferè in metu ſint. Cæterùm quæ
huc vſque de tribus deligationum ſpeciebus diximus, locum in quauis parte cor-
poris fracta habere nequeunt, vt in maxilla, iugulis, capite, naſo, coſtis. Nam cùm
eiuſmodi partes teretes & oblongæ non ſint, circumuolui ipſis faſcia nequit, quem- B
admodum in brachiis, femoribus, & cruribus circumuolui poteſt, ſed tantùm extrin-
ſecus apponitur.

Cur in fracto loco arctius deligandum.

Quos deligationes vſus præſtent. CAP. VI.

Prima deligationum vtilitas. *Secunda.*

EX his quæ ante expoſita ſunt, licet intelligere cùm faſcias vſum præ-
ſtare, vt quæ ſeiuncta, & ſua ſede ſunt dimota reſtituãtur, quæ hiant
conglutinentur, vt in fracturis, vulneribus, ſeu fiſſuris, contuſio-
nibus, vlceribus ſinuoſis, ſimilibúſque aliis præter naturam affecti-
bus, in quibus ſoluta vnitas ad ſui reparationem faſciarum indiget
adminiculo. Sed & faſciarum ope quæ alioqui contrà natura coa-
leſcerent, ea ſecernuntur, vel ſecreta potius, vt natura eſſe voluit,
conſeruantur, vt in ambuſtis, in quibus digiti poplitéſque ſibi mutuo, axillæ autem
thoraci, mentum ſterno adhæreſcerent, niſi debita deligatio obſtaculo eſſet: quin C
& reficiendis partibus emaciatis, deligationes conferunt. Dextro enim crure ex
atrophia tabido, ſiniſtrum crus ad inguem vſque, ducto à pede obuolutionis initio, ſa-
lubriter deligatur. Si dextrum brachium tabeſcit, ſiniſtrum faſcia conſtringitur, quæ
à manu ſumpto principio in axillam deſinat. Sic enim à parte deligata magna ſangui-
nis portio in venam cauam regeritur, à qua demum in emaciatæ vaſa propè inania
exundat. Cæterùm ſic partem ſanam deligari velim vt interim dolor vitetur, dolori-
fica enim per faſcias & vincula conſtrictio, ampliorem facit ſanguinis & ſpirituum
attractionem, vt & exercitatio: quare ipſam tantiſper à proprio munere feriari velim.
Faciunt inſuper ad ſiſtendam hæmorrhagiam faſciæ: cuius rei vel ex eo fides fit quod
ſcalpello aperta vena, ſanguis erumpens ſtatim appoſita plagula & faſcia obuoluta
cohibetur. Veniunt etiam ſalubriter in vſum faſciæ mulieribus ſtatim à partu: con-
ſtricta enim faſciis ipſarum aluo ſanguis quo nimium madebat vterus excernitur, ex-
citato ſic ad eius expulſionem excretricis facultatis robore: ſimul & ne flatus exina-
nitum vterum confertim ſubeat prohibetur. Eadem faſcia grauidis auxilio eſt, ad fa- D
cilius geſtandum fœtum, iis præſertim quibus fœtus ſic deorſum inclinatur, vt in co-
xarum quaſi antrum deiectus, inter femora propendeat, ingrediendi libertate ple-
niore matri intercepta. Ergo faſciæ, quæ vulgo vmbilicalis dicitur, beneficio non
modo grauida illo fœtus faſce leuatur, ſed etiam fœtu in ſummam aluum compulſo,
plenius & expeditius incedendi facultatem adipiſcitur. Reuellendo præterea & de-
riuando, continendíſque in parte vt ceruice, iugulo, thorace & ventre, appoſitis
medicamentis vtiles ſunt faſciæ. Denique in membrorum vt brachiorum & crurum
amputatione, faſciarum triplex eſt vſus. Primus quòd cutem ſubiectóſque ip-
ſi muſculos ſurſum ſurrigunt, vt opere peracto, ſuo deorſum relapſu, reſciſſorum
oſſium extrema cooperiant: ſicque expeditiórque ſit agglutinatio, & cicatri-
cis obductio, obductáque cicatrice alacrius & indolentius mutila membra com-
moueri, & prioribus muneribus fungi queant, ſubſtracto ipſis, delapſæ muſculo-
ſæ carnis tanquam tomento & puluino. Secundus, quod hæmorrhagiam compreſ-
ſis venis, arteriiſque intercipiant. Tertius, quod arctiore deligatione ſpiritibus
animalibus

Tertia ad conciliandũ parti emaciatæ habitum lætiorẽ.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Particularis faſciarũ vtilitas in artuũ amputatione.

A animalibus procurſus libertate interclusa, ſentiendi vi partem ſubiectam mulctent, velut ſtupore ipſi inducto.

De Plagulis. CAP. VII.

DVPLICEM plagulæ vſum præſtant. Primus eſt explendis cauitatibus, & tanquam lacunis earum partium, quæ à medio tumentiore, ſenſim ad extremum gracileſcunt. Cauitatum exempla habemus in axillis, clauiculis, poplitibus & inguinibus: partium verò ad extrema graciteſcentiū in brachiis carpum verſus, cruribus iuxta pedem, femoribus ad genua. Has ideò partes plagulis, & obuolutis faſciis implere oportet, quò ad extrema æquali cum medio planitie viſantur. Secundus plagularum vſus eſt, in tuendis & conſeruandis primis duabus ſeu tribus faſciis, ſubligaminibúſve, quæ fractæ parti ſtatim applicanda ante commonuimus. Penes duplicem hunc vſum inter ſe plagulæ differunt, *Primus plagularum vſus.* *Alter plāgularū vſus*
B quod prioris vſus gratia transuerſæ apponuntur: poſterioris verò rectæ & in longum. Licet etiam vti plagulis, ne faſciarum arctior conſtrictio, his quæ nuper luxata erant reſtitutis oſſibus continendis neceſſaria, laborem dolorémque inferat. Cæterùm plagularum craſſities triplicato vel quadruplicato linteo, lōgitudo verò & latitudo maior, minórve eſſe debet, pro partiū quibus apponendæ veniunt & morbi conditione. *Tertius plagularū vſus*

De Ferularum, Tortulorum & Capſularum vſu. CAP. VIII.

FASCIARVM & plagularum vſibus expoſitis, reſtat vt de reliquis dicamus, quæ reſtitutis oſſibus continendis inſeruiunt: ferulis nempe, ſacculis, puluillis, intortis ex calamo torulis, & capſulis. Fiunt, parantúrve ferulæ ex multa papyro conglutinata, ex tenuiſſimus ligni aſſulis, ex corio quod calceis in ſoleas ſupponitur, ex arborum corticibus aut ferri albi, plumbíve lamellis, aliáque materia ſimili: quæ rigorem habeat mollem, & flexi- *Ferularum materia.*
C bilem, velim tamen eam deligi leuiſſimam, ne pondere ſuo parti dolenti moleſta ſit. Lōgitudine verò, latitudine & numero parentur ferulæ ad læſæ partis opportunitatē. Figura item curua aut recta pro membri cui applicandæ erunt conditione, apprimè videndum ne ſe proferant, prouehántve in oſſium tubercula, ſeu eminentias, vt in malleolos, genua, cubitos & ſimiles proiecturas, ne ipſas compreſſione lædant: itémque vt extremis ſuis tenuiores ſint, craſſiores verò qua parte fracto oſſi incumbunt. Ferularum vſus eſt, vt oſſa fracta ac luxata, poſtquàm reſtituta fuerint, contineant, ac fideliter ſiſtāt, ne incerto vacillent motu. Eum vſum vt præſtent, non oportet craſſiores ſubeſſe plagulas, vel plures æquo faſciarum circumuolutiones: ſic enim per interiectum craſſius interſtitium, minus arctè membrum complectentur. Toruli ſeu ceſticilli fiunt ex bacillis digitûm craſſis, calamo, deinde linteo inuolutis, vſurpantur maximè in crurum & femorum fracturis. Capſulæ ex ferri albi laminis, vel ex leni aliquo ligno fiunt, vſus ipſarum eſt vt oſſa in figura debita contineant, tum præſertim cùm ægri è cubiculi in aliud cubile transferendi, vel alui exonerandæ neceſſitas eſt. *Ferularum vſus.* *Toruli quid*
D Denique ſi paulo firmius fractis, luxatíſve membris innitendum eſt, impedimento ſunt capſulæ, ne dextrorſum, ſiniſtrorſum, ſurſum, deorſúmve dormiendo aut vigilando, volentibus aut imprudentibus nobis oſſa ipſa nutent aut transferantur: itémque ne nondum fideliter ferruminata aut laxius, doloris, inflammationis, ac gangrænæ metu deligata, per lecti inæqualitates & depreſſiones propendeant, excidant, diſſiliant. Eiuſmodi capſulas, torulos & ſimilia quæ fractis luxatíſve oſſibus reſtituendis, & indolenter continendis in vſum veniunt, ex Hippocratis mente gloſſocomia in genere nominare poſſumus. Quæ omnia qualia ſint, vix ab eo intelligi poterunt, qui in artis operibus nondum eſt verſatus. Interim verò dum verſari licebit, aut magiſtros operantes intueri, ego qua verborum perſpicuitate potui, horum ſpeciem & imaginem, quaſi oculis, tyroni Chirurgo ſubieci. *Capſularū materia & vſus.* *Gloſſocomīj generale nomen eſt.*

FINIS LIB. XIII. DE FASCIIS.

DE FRACTVRIS.

LIBER DECIMVSQVARTVS.

Quid Fractura, & quæ ſint eius differentiæ. CAP. I.

Li. 6. meth.

FRACTVRA, Galeni ſententia, eſt continui in oſſe ſolutio, Græcis Catagma dicta. Læſionis equidem & offenſionis oſſium multæ ſunt ſpecies: nẽpe ipſorum à ſe inuicẽ diſtractio, Luxatio, pręter naturã coalitus, exciſio ſeu diuiſio, cõtuſio, abſceſſus, putredo, caries, denudatio violato & deperdito perioſtio, ea denique de qua nunc nobis eſt ſuſcepta tractatio, Fractura. Sed fracturæ rurſum propè infinitæ ſunt varietates. Alia enim completa & perfecta eſt, alia imperfecta, alia in longũ excurrit, alia in tranſuerſum, alia in obliquum: aliàs in grãdia fit fragmenta, aliàs in exiguas & plures teſtulas, quæ extremo ſint vel obtuſo, vel acuto, & vicina muſculorum, neruorum, aut vaſorum corpora pungente. Fit nõnunquam vt non aſſulatim os frangatur, id eſt in rectum, ſed ſimul & ſemel in duo fragmenta tranſuerſim rumpatur, eámque fracturam Raphanidon, id eſt raphani in modum fieri dicunt. Caryedon autem, ſeu nucatim fit fractura, quando os in multas tenues partes à ſeinuicem ſecretas & diſſilientes, tanquam nux malleo in incude confringitur, quæ & ipſa Alphitidõ, ad ſimilitudinem farinæ vel pollinis dicitur: taliſque ſæpè viſitur in fracturis glande, ſclopeto, aliiſque igniariis machinis emiſſa factis. His contrariæ ſunt quæ Schidacidon, quaſi aſſuloſè ſeu aſſeris in modum fiunt, rectæ nempe & oblongæ oſſis fiſſuræ: eæque vel aſpectabiles, vel inaſpectabiles & capillares dictæ, adeò exiguę, vt niſi atramẽto ſutorio demiſſo, & mox radulis deraſo, oculis non pateant. Ex ictu aliquando os tantum deprimitur, aliquando contra ſurſum quaſi teſtudinatim reſilit. Attritionem dicunt, quando os in multa fragmenta tenuia & tanquam ſchidia, ſeu aſſulas frangitur. Fractorum oſſium fragmenta aliàs lænia & polita exiſtunt, aliàs inæqualia & tanquam denticulis, ſpinuliſque aſpera & horrida. Fracturæ quædam oſſis tantum ſuperficiem attingunt, quadam inde tanquam lamina & ſquamma diuulſa & abraſa: aliæ fractorum oſſium ſitum minimè violant, ſed ipſa tantum in longum findunt, citra fragmenti cuiuſquam reuulſionem: aliæ ad ipſorum vſque medullam penetrant. Quinetiam fracturarum quædam ſimplices & ſolæ per ſe exiſtunt, aliæ aliorum affectuum & ſymptomatum caterua comitatæ, vulneris nempe, hæmorrhagiæ, inflammationis, gangrænæ, & ſimilium. Huc adde & differentias à partibus quas fracturæ obſident petitas, vt à capite, coſtis, artubus, articulis, aliiſque corporis membris. Adde & eas quæ à corporum ſenilium, iuuenilium, cacochymorum, & bene temperatorum habitu petuntur, quæ ferè omnes propriis, & ſuis ad curationem nituntur indicationibus. Fracturarum verò cauſæ ſunt omnium externarum rerum quæ incidere, elidere, atterere, & quaſſare poſſunt violentior incurſus. In hoc cauſarum genere etiam habentur caſus ab alto, & alia infinita quæ longum ac prope infinitum ſit connumerare.

Quid ſit os frangi raphanidon.
Quid caryedon ſeu alphitidon.
Quid ſchidacidon.
Cauſæ fracturarum.

A

De Fracturæ indiciis. CAP. II.

FRACTVM eſſe os manifeſtis indiciis licet aſſequi, quorum primum & certius eſt, cùm partem quam fractam eſſe ſuſpicamur tractando, oſſis fruſta diuiſa tactu percipimus, fruſtorúmque ſub manu crepitantium ſtrepitus quidam obauditur ex ipſorum colliſorum attritu. Alterum ſignum eſt ex partis impotentia, quæ ſe maximè prodit cùm os vtrumque tibia & fibula, cubitus & radius fracta ſunt. Nam ſi fibula ſolùm aut radius fracta fuerint, poterit etiam æger cruribus ambulare & brachium agitare: fibula enim fulciendis tantùm muſculis præſidio eſt, non corpori, vt tibia. Tertium ſignum à figura partis præter naturam mutata ducitur: ibi enim caua eſt vnde os abceſſit, gibba verò quo ſe loco intulit. Dolor interim ingens ægrum excruciat, propter læſum perioſtium, & eam membranam, quę medullam inuoluit, vicinarúmque partium compreſſarum aut compunctarum ſympathiam.

Primũ fracti oſsis ſignum.

Alterum.

Tertium.

B

De Prognoſi in fracturis inſtituenda. CAP. III.

IN fracturis prædicendum eſt ad perniciémne, an ad ſalutem ægri ſint deſituræ: ſi longi aut breuis, faciliſve, an difficilis & ancipitis iudicij tẽporis futuræ ſint, quæ denique accidentia, quæ ſymptomata ſint ipſis ſuperuentura. Harum omnium rerum notitiam facilè conſequetur is, cui perſpecta erit nonmodò oſſium anatomica deſcriptio. Sed etiam corporis vniuerſi temperies, complexio & compoſitio. In primis igitur, illud monitum eſſe velim Chirurgum, hyeme cùm gelu rigent omnia, vel ex leui lapſu, & ſimili alia occaſione, facilem & promptã eſſe oſſium fracturam. Tum enim ab aëris ambiente ſiccitate, oſſa reſiccata fragiliora redduntur, quòd in candelis etiam & cereis & ſebaceis quilibet è plebe adnotare ſolet: humido verò cœlo, humidiora etiam oſſa
C ſunt, adeóque flexibilia magis & incurſantis cauſæ impetui cedentia. Ex quo etiam id ad prognoſim inſtituendam ſcire licet, oſſa propter inſitam ſiccitatem non tam facilis eſſe agglutinationis & conſolidationis quàm caro: quanquam in puellis Galeni ſententia, propter ſubſtantiæ humidæ copiam, oſſium deperdita ſubſtantia reparatur ſecundum primam, vt loquuntur, intentionem, id eſt eiuſdem ſubſtantiæ ſeu materiæ repoſitionem. In aliis verò circumfracturas, dura quædam ſubſtantia cõcreſcere ſolet, ex fracti oſſis, eo quod ſuperfluit alimento, quæ ipſius fragmenta ſibi mutuo appoſita, conglutinat. Hæc ſubſtantia, tum callus dicitur: temporéque adeo induratur, vt in poſterum os parte fracta firmius viſatur & durius, quàm quauis alia: non igitur ſine ratione inter Medicos iactatur, oſſibus fractis ad vnionem quietem eſſe neceſſariam. Nã ſi ante perfectã & ſolidam agglutinationẽ cõmoueantur, facilè callus diſſoluitur. Calli materia quãtitate & qualitate moderata, & laudabilis eſſe debet: quemadmodum ſanguinis ad deperditę per vulnera carnis regenerationem confluentis. Talis calli materia vt ſuppetat, partis laudabilem temperiem adeſſe oportet, aliàs
D vel non fiet callus, vel certè tardius fiet. In iuuenibus facilius multo fracturæ reparantur quàm in ſenibus. Illis enim humidi primigenij & radicalis, id eſt laudabiliter tenacis & glutinoſi copia adeſt: his verò aquoſi & excremẽtitij, ex his facilè eſt coniicere non poſſe certò definiri tempus calli generationi neceſſarium: aliis enim tardius, aliis citius concreſcit, cuius varietatis cauſa referenda etiam eſt ad anni & regionis conſtitutionem, ægri temperiem, diætam, & deligationis rationem. Nam quibus ægris vires ſunt infirmæ, & ſanguis aquoſus atque tenuis, his calli generatio tardior eſſe ſolet: contrà vires validæ, oſſa conglutinare properant, ſi materia craſſa & viſcoſa ſubiaceat, quò fit vt tum alimenta craſſioris ſucci exhibenda ſint, & medicamenta adhibenda quæ naturæ conatus adiuuent, vt dicemus poſtea. Quando oſſa iuxta articulos franguntur, motus poſtea difficilior eſſe ſolet, ſi præſertim qui ſubſtitutus eſt callus craſſior & protuberantior ſit. At ſi vnà etiam fracturæ impetu & excurſu articuli attriti & contuſi fuerint, non modò deperit motus, ſed etiam vita in diſcrimine eſt, propter inflammationis, quæ ferè eiuſmodi affectioni ſuperuenit, magnitudinem, & doloris in corpore tendineo immanitatem. Quæ fracturæ amborum brachij &

Quæ prædicenda fracto oſſe.

Cur ſæuo gelu oſſa ſint fragiliora.

Cur oſſium ſoluta continuitas nõ facilè reparetur.

In arte parua.

Quies ad vnionis reſtitutionem neceſſaria.

Cur iuuenũ oſſa citius occaleant.

Craſsioris & lęti ſucci alimenta conferũt ad calli generationem.

Fracturæ ad articulos pernicioſæ.

cruris oſſium continuitatem violant, curatu difficiliores ſunt, quàm quæ ad alteru- A
Hip. ſen. 18. & 19. ſect. 1. de fract.
trum tantum perueniunt. Difficilius enim tractantur & continentur, quia quod in-
tegrum perſtat, alteri fracto pro adminiculo eſt ad quod adnitatur. Quinetiam plus
temporis deſideratur ad craſſo, quàm ad exiguo oſſi, callum ſubſtituendum, contrà
quæ rariora & magis ſpongioſa ſunt oſſa, citius calli interuentu agglutinantur, quàm
denſa & ſolida. Sanguineis quàm bilioſis callus citius concreſcit. Cæterùm nulli
corpori oſſa fracta tum fœliciter adglutinari & reſtitui poſſunt, quin aliqua ſemper,
qua parte callus obductus eſt, viſatur aſperitas & protuberans inæqualitas. Itaque
Deligatio ad calli venuſtatē confert.
Chirurgus artificioſè deligationem facere debet, ne callus vel promineat craſſior, vel
ſubſidat tenuior, fracturarum minus moleſta eſt ea quæ ſimplex exiſtit: moleſtior cō-
trà ea quæ aſſuloſè ſeu ſchidacidon facta eſt. At omnium moleſtiſſima & peſſima eſt,
quæ in fragmenta fit aculeata: quia puncto, neruo, vel perioſtio conuulſionis immi-
Omniū peſſima fractura.
net periculum. Nonnunquam fracti oſſis fragmenta ſua ſe ſede continent, ſæpè etiam
exiliunt, ſic vt vnum alteri ſe ſuperinducat: quod quando contingit, inæqualitas par-
Extēſio ſtatim à fracto oſſe facienda.
tis vnius depreſſione, & alterius tubere percipiuntur, dolórque item ex punctura. Sed B
& membrum ſe ipſo & ſano oppoſito breuius efficitur, atque muſculorum verſus
ſum principium contractione tumidius. Quare oſſe fracto, ſicubi depreſſum
aliquid percipitur, ſtatim vtrinque ſupernè infernéque admota manu, os vi ma-
Sēt. 36. ſect. 3. de fract.
gna extendendum eſt: aliàs enim muſculi neruíque tenſi & contracti, nunquam
permittent oſſa ſibi & ſuæ ſedi ſua ſponte reſtitui. Ea extenſio, niſi à primis ſta-
tim diebus fiat, ſuperuenit inflammatio, qua præſente periculoſum eſt, neruos, ten-
dinéſque violentius tractare: hinc enim apoſtema, conuulſio, gangræna, ſphacelus.
Itaque vetat Hippocrates in tertium aut quartum diem eiuſmodi extenſionem differ-
ri. Fracturæ cenſentur periculoſæ, quarum fragmenta ſunt magna, foràs exilientia, in
his præſertim oſſibus quæ medulla intus plena ſunt. Quando fracta aut luxata oſſa ſi-
bi & naturali loco reſtitui nequeunt, pars atrophia macreſcit, tum quia venarum, ar-
teriarum & neruorum ſitus naturalis peruerſus eſt, tum quia pars ipſa immobilis, aut
Per inflammationes oſſium reſtitutio non eſt tentanda.
ægrè mobilis iacet: quò fit vt ſpiritus ad eam haud liberè confluat, atque alibilis ſuc-
cus iuſta copia non affluat. Quando membrum luxatum, fractúmve inſigni inflam- C
matione laborat, periculum eſt ne ſi ipſum, vel ipſius partes ſedi ſuæ reſtituere tente-
mus, conuulſio ſuperueniat: itáque ſatius eſt, ſi fieri poteſt, reductionem eouſque dif-
ferre, quoad humor qui partem obſidet reſolutione euanuerit, tumor reſederit, do-
loris acerbitas remiſerit.

Fractorum, luxatorúmque oſſium generalis curatio.
CAP. IIII.

Tria facienda in curādis elocatis oſsibus.
OS fractum, luxatúmque & elocatum curare, eſt ipſum priſtinæ ſuæ fi-
guræ & ſitui reſtituere. Quod vt perficiat Chirurgus, tres ſibi ſcopos
ob oculos debet ponere. Primus eſt, vt os in ſuum locum reponat. Se-
cundus, vt repoſitum contineat atque ſtabiliat. Tertius, vt maligno-
rum ſymptomatum atque accidentium prouentum impediat, aut ſi
ſuperuenerint præſentem malignitatem temperet & corrigat. Eiuſmodi accidentia
Tempus reſtituendi oſsis.
ſunt dolor, inflammatio, febris, abſceſſus, gangræna, ſphacelus. Quod ad primum D
ſcopum attinet, fractum luxatúmve os facilè reſtitueris ſi ſtatim atque contractum
malum eſt, aut eadem in illa die reſtitutionem aggreſſus fueris: nondum enim magna
eſt quæ ęgrum diuexet doloris aut inflammationis acerbitas, nec inſignis adhuc aut
contumax muſculorum ſurſum contractio. Ante omnia igitur ęger corpore quidem
Qua arte oſſa ſuo loco reponantur.
ſuo toto, præſertim verò parte fracta aut luxata, itémque Chirurgus in luce clara ver-
ſentur. Fideles & periti adſint miniſtri, bonę faſciæ, bonæque, item, ſi neceſſitas poſtu-
let, machinæ. Qui adſtant amici rem taciti ſpectent, neque quidquam dicant, fa-
ciántve quod Chirurgi opus remorari poſſit. Tum manu ſupernè, id eſt verſus centrū
corporis, infernéque quàm proximè locum affectum admota, membrum extendatur:
nam ſi longius à parte affecta manus admoueris, compreſſione nimia partes ſanas læ-
ſeris, neque è longinquo extendendo valdè profeceris. Quòd ſi infernè tantum ma-
Hipp. ſent. 60. ſect. 2. de fract.
nu faſciáve adiuncta extenſionem moliaris, periculum eſt, ſi nihil ſupernè ſit quod re-
luctetur cōtineátque, ne æger toto corpore trahentem facilè ſequatur. His vt dictum
eſt, ordine peractis, oportet vt Chirurgus rectam faciat membri affecti extenſionem,

A oſſe enim fracto luxatóve muſculorum verſus ſuum principium contractio fit, adeóque oſſis ipſius, vt eſt à Galeno notatum: itaque oſſa priſtino ſuo loco reſtituere citra muſculorum extenſionem eſt impoſſibile. Sic extenſa parte, oſſa fracta facilius ſuo loco reſtituentur. Ea vbi reſtitueris, mox appoſita manu comprimenda ſunt, ſi quid ſit quod emineat. Denique appoſitis plagulis, ferulíſque vt decet deliganda. At ſi luxatum eſt os, mox ab extenſione ipſum in ſuam cauitatem, mediocriter membrum circumagendo & contorquendo, impellere oportebit. Cogitur nonnunquam Chirurgus machinas ad id opus adhibere, ſi præſertim luxatio ſit inueterata, ſi fracta luxatáve oſſa magna ſint, ídque in corporibus robuſtis & duris magníſque articulis: quia tum viribus maioribus eſt opus, quàm quas Chirurgi ſola manus ſufficere valeat, quò enim robuſtiores ſunt in ægro muſculi, eo contumacius & validius ſurſum, ſuum principium verſus contrahuntur. Cauendum tamen ne violentior ſit extenſio: ne laniatis ruptíſque muſculis & neruis, ante commemorata ſymptomata, dolorem, conuulſionem, paralyſim, & gangrænam inuehamus: quæ omnia robuſtis & ſeni-B libus corporibus citius adueniunt, quàm adoleſcentibus, eunuchis, mulieribus, iuuenibus, & in genere humidis omnibus: quia violenta extenſione & tractione propter multam & innatam humiditatem atque mollitiem minus læduntur. Sic enim coria vbi liquore ebibito madent, facilè & ad trahentis arbitrium extenduntur: ſicca verò & dura, quia ſequacia non ſe præbent, franguntur potius & dilacerantur, quàm latius extendi poſſint. Itaque eum in extendendo & trahendis membris modum ſibi ſtatuet & imponet Chirurgus, qui erit corporum habitui conuenientiſſimus. Repoſitum os, reductionémque vt decet factam ex eo licet cognoſcere, ſi dolor ſedatus ſit: reſtitutis nempe priſtino ſuo ſitui muſculorum, aliarúmque partium fibris, omníque ſublata compreſſione, quam oſſa ſuo loco mota faciebant: ſi ad tactum nihil prominens aut aſperum, ſed æqualis & leuis apparet membri ſuperficies. Si denique fractum, luxatúmve membrum, ſibi oppoſito, articulorum, vt genuum & malleolorum compoſitione collatum, in lõgitudine & craſſitie pariter æqualitérque reſpondeat. Ad quam rem non ſemel Chirurgo inſpicien-C dum eſt, ſed quoties ægrum membrum curaturus tractabit. Poteſt enim cõtingere vt os benè repoſitum, caſu aliquo, ægri nempe in lecto inconſiderata cõuerſione, vel mẽbrorũ artuúmve conuulſiuo inter dormiendũ quaſi ſubſultu, muſculis ſua ſponte ſe verſus ſuum principium contrahẽtibus, rurſum excidat, ſuique exceſſus, doloris renouatione vicina corpora cõprimendo aut pungẽdo, manifeſta det indicia, qui dolor nõ ante conquieſcet, quàm ipſum loco ſuo fuerit reſtitutũ, atque in id Chirurgus debet diligenter intueri. Nam ſi dum callus fit oſſa oſſibus ſuperpoſita adequitẽt, tanto breuius os ipſum, adeóque totum membrum, in poſterum erit: adeò vt ſi in crure fracto is error contigerit, æger perpetuo ſit claudicaturus magno ſuo mœrore, & Chirurgi dedecore. Cauebit igitur æger quantum in ſe erit, ne fractum membrum ante moueat, quàm callus induruerit. In luxatis non eſt neceſſaria tam diligens cautio. Hæc ſemel reſtituta & artificioſè deligata, non tam facilè poſtea excidunt quàm fracta. Secundus ſcopus eſt, vt oſſa quæ reſtituta fuerint ſuo in ſtatu & loco fideliter contineantur. Id fiet deligationibus, faſciis nempe, plagulis, & aliis quæ ſigil-D latim dicemus poſtea. Huc faciunt medicamenta propria & idonea, affuſio nempe olei roſati cum albuminibus ouorum, & ſimilium repellentium: inde & reſoluentium prout præſens admonebit neceſſitas. Faſcias, plaguláſque oxicrato in eum finem imbutas eſſe oportet, aut oxirrhodino, ſi fractura ſimplex eſt: vel vino craſſo, auſtero, & ſimili liquore tepido, ſi cum fractura vulnus coniunctum eſt ex Galeni ſententia: ac æſtate quidem fracturas crebrius humectare oportet. Sic enim pars repulſa fluxione roboratur, ex quo inflammatio & dolor prohibentur, vbi accidentia & ſymptomata præterierint ab humectando & irrigando deſiſtendum eſt: ne calli tardetur generatio, ad quam artibus illis progredi decet quas poſtea aperiemus. Ad hunc ſcopum etiam confert partis quies ac decubitus, in figura propria & ſitu per ſanitatem conſueto, quò diutius immota in eodem loco perſtare poſſit. Sed & expedit tum ſolum curare partem, quando opus & qua arte opus eſt, vitatis quàm maximè fieri poteſt inflammatione & dolore. Figura ea cenſetur optima, quæ media eſt, quæ nempe muſculos ſitu ſuo continet, quæ denique indolens eſt, adeò vt eam æger diu ſine labore & moleſtia ferre valeat. His omnibus

Ad ſẽt. 1. ſec. 1. de fract.

Quãdo machinis ad repoſitionem opus eſt.

Quæ corpora extenſione violẽtiore citius lædantur.

Signa oſſis benè repoſiti

Relapſus repoſiti oſſis cauſæ & ſigna.

Ratio cõtinendorum oſſium poſtquam repoſita fuerint.

Ad ſen. 21. ſect. 1. de fract.

Media figura quæ, & cur optima.

peractis interrogandus æger: num ſibi constrictum ſit membrum arctius: ſi minimè id quidem reſpondeat (niſi fortè aliquantulum ſupra fracturam, luxationémve, illic enim constringi arctius expedit) tum ſcire licet moderatam eſſe deligationem. Atque in fracturis quidem prima deligatio eadem, citra diſſolutionem triduo vel quatriduo toto ſeruanda eſt, niſi fortè dolor vrgeat. In luxationibus verò in ſeptimum vel etiam octauum diem eadem deligatio ſeruari poteſt, niſi fortè ſymptoma quoddam ſuperueniat, quod nos ante id tempus reſoluere cogat: nam omni arte Chirurgo videndum eſt, vt accidentium, malignorúmque ſymptomatum aduentum prohibeat: quod quo modo conſequi poſſit, ſequenti capite dicetur.

Deligationi in fractis luxatúque ſoluendæ tẽpus idoneũ.

Quibus artibus liceat tertium in ſanandis fractis, luxatíſve ſcopum, qui eſt de accidentium & ſymptomatum prohibitione & correctione, conſequi.

CAP. V.

TERTIVM illum ſcopum vt contingamus, oportet fractum, luxatúmve membrum quàm blandiſſimè & indolentiſſimè tractare: fluxionem in partẽ decubituram arcere medicamentis humorem repellentibus & partem roborantibus: diæta optima excrementorum in corpore generationem prohibere, & purgatione atque phlebotomia diuertere. Quod ſi iam præſentia ſint illa accidentia, ipſis pro ſua cuiuſque ſpecie & natura eſt medendum: varia enim ea ſunt, inter quæ cenſetur pruritus, qui ab initio ægrum vrit, naſcitur is à ſubacri vaporum ex ſanguine & aliis humoribus ſuſcitatorum, ſub cutem collectione, & ſuppreſſione: vnde leuis mordicatio, quæ pruritum ſimplicem facit: vel grauior acriórque, ex qua, Galeni ſententia, pruritus doloroſus. Itaque tali materia tanquam cauſa vacuata, pruritus omnis ceſſat. Sed ipſa facilè & liberè vacuari & expurare nequit, quia partis ſpiracula circumpoſitorum emplaſtrorum, plagularum, & faſciarum tanquam onere opprimuntur: adde quòd pars ipſa ſolitis muneribus & officiis non amplius fungitur, quò fit vt calor eius languidior ſit quàm vt diſcutiendæ fuligini collectæ ſatis eſſe poſſit. Quare expedit faſcias tertio quoque die reſoluere, vt ſolutis tanquam vinculis, liber pateat exitus, fuliginoſis, sanioſiſque excrementis ſub cute concluſis, ne ipſam tandem errodant & exulcerent, vt plerîſque contingit, quibus deligationis reſolutione prouiſum non eſt. Sed & aqua calida ſola, vel ſaluiæ, chamæmeli, roſarum, & meliloti in aqua & vino decocto diu fouenda pars eſt, diuturnus enim fotus attenuat & euacuat: breuior verò replet & remollit, vt eſt ab Hippocrate proditum. Proſunt etiam leues frictiones, manu vel calente linteo ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, atque in orbem ſecundum omnes ſitus differentias actæ. Quod ſi in ampullas cutis iam ſurrexerit, excidendæ illæ ſunt, ne concluſa ſubtus materia cutem errodat & exulceret: mox inungenda cutis medicamento aliquo refrigerante & reſiccante, vt vnguento albo rhaſis camphorato, deſiccatiuo rubro, vnguento roſato ſine aceto, addito ligni carioſi puluiſculo, aut tuthia præparata & ſimilibus. Alia his grauiora non raro ſuperueniunt accidentia. Sed de illis dicemus poſtea. Quòd ſi quæ ſubſint fracti oſſis teſtulæ, à ſuo toto penitus abruptæ, auellendæ illæ extemplo ſunt, ſi præſertim muſculos pungant: at ſi aſſuloſè fractum os eſt, & è perrupta carne adeò prominens, vt reſtitui in ſuam ſedem nequeat, tenaculis ſeu forcipibus exciſoriis, aut roſtro pſitacino pro re nata reſcindendum eſt. Videndum interim vt pars perſpiratione gaudeat, & loci mutatione, atque per interualla ſurrectione tanquam flabelletur, videndum etiam ne nimium oneretur aut conſtringatur: aliàs promptum eſt inflammationis periculum. His de fracturis, luxationibúſque in genere præmiſſis: nunc ad particularia deſcendendum, ducto à fractura naſi initio.

Quatuor prohibendorum accidẽtiũ ſumma capita.

Pruritus cauſæ & differentiæ.

Ad ſen. 4. ſec. 1. de fra.

Ad pruritũ remedia.

In officina ſect. 3.

Hip. ſẽt. 4. 6. ſect. 3. de fract.

De

A *De Fractura Naſi.* C A P. V I.

Hip. ſen. 46. ſect. 2. de art.

NAſvs ima ſui parte cartilagineus eſt, ſumma verò oſſeus. Itaque parte cartilaginea fracturam non patitur, niſi fortè ſedem, ſed tantum depreſſionem, diſtorſionem, aut contuſionem. Ad parti oſſeæ ſæpè aduenit fractura, & ad interiora depreſſio tanta, vt niſi ſolerti reſtitutione prouiſum fuerit, ſimus naſus relinquatur, aut contortus, vnde ſpirandi difficultas. Huius generis fractura vt reſtituatur, quod nimium eminet os deprimendum: quod verò depreſſum eſt ſurrigi debet ſpatula aut bacillo affabre facto, bombace aut linteolo inuoluto, vt dolor vitetur. Altera igitur manu ſpatula tenebitur: altera verò reductio fiet & temperabitur. Reſtituto oſſe, directoria ſeu turundæ conuenientis magnitudinis in nares immittentur, factæ ex ſpongiis, aut ſtupis, aut lobo pulmonis bubuli aut ouilli. Hæc enim mollia ſunt, & oſſa narium nonmodo ne iterum concidant impediunt, ſed etiam altius erigunt. In-

Ratio depreſſi naſi reſtituendi.

B de plagulis vtrinque ad latera ad perfectam vſque oſſium agglutinationem appoſitis, quodammodo nares coërcebuntur, ne figura vitietur, & ſua ipſis rectitudo pereat. Sæpè verò fiſtulas aureas, argenteas, plumbeas in fractas nares intruſi, ad pileolum ægri nocturnum filo appenſas; quæ vna eadémque opera oſſa, ne iterum deprimerentur, continebant & exitum ſaniei, aliiſque excrementis permittebant, ac inſpirationi atque exſpirationi nihil officiebant. Interim videndum ne arctiore deligatione nares, niſi fortè aliud quidpiam ſuadeat, comprimamus, ne vel patulæ fiant, vel ſimæ, vel diſtortæ, vulnus ſi quod cum fractura ſubſit, id eodem modo quo capitis vulnera curabitur. Reſtituta fractura ſequens apponendum naribus, partibúſque omnibus aliis ſiccis medicamentum, cui repercutiendæ ac reprimendæ fluxionis vis ineſt, partis verò adſtringendæ, ſeu loco ſuo continendæ, & eius quæ iam influxit materiæ reſiccandæ & abſumendæ.

Deſiccando & adſtringendo idoneum medicamentū.

℞. thuris, maſtiches, boli armeniæ, ſanguinis draconis, an. ℥ ß. aluminis rochæ, reſinæ pini, an. ʒ ij. pulueriſentur ſubtiliſſimè, vel cape farinæ volatilis ℥ ß. albuminum

C ouorum quantum ſufficit, incorporentur ſimul & fiat medicamentum. Nec verò alia curandi via erit in fracta narium parte cartilaginea. Itaque quæ & illic fit continui ſolutio, fractura, quaſi in oſſe facta eſſet, Hippocrati nominatur: quia aliud nomen ad eam exprimendam accommodatius non potuit inueniri: poſt os enim omnium corporis partium cartilago eſt duriſſima. Callus fractis naribus intra duodecim aut quindecim dies niſi quid impediat concreſcere ſolet.

Sen. 47. ſec. 2. de art. & Gal. in com. Intra quod tēpus occaleſcat naſus

De Maxillæ inferioris fractura.
C A P. V I I.

Maxillæ inferioris deſcriptio.

MAXILLA inferior in duo tanquam cornua & apices terminatur, quorum vnum in acumen deſinit, tēdinémque excipit à muſculo tēporali, alterum in obtuſum & rotundum finitur ſub proceſſu mammillari, exigua cauitate conditum & alligatum tuberculum ad medium mentum

D per ſymphyſim coaleſcit, intus medulloſa. Fractura quæ ipſi aduenit reſtituitur, immiſſis in os ægri digitis, atque intus, extúſque compreſſis, vt ſic fracta oſſa ſibi appoſita complanentur & vniantur. Quod ſi penitus in tranſuerſim fracta ſit, adeò vt oſſa ipſa ſibi ſuperemineant, vtrinque contrariis ex partibus ſurſum, deorſúmque extenſio, & vt ſic loquar, contra extenſio molienda eſt, quò facilius oſſa frontibus aduerſis cōponantur & concurrant. Dentes interim ſi vel cōmoti fuerint, vel ſuis alueolis dimoti, priſtinis ſedibus reſtituendi erunt, aureóque aut argenteo, vel etiam lineo filo ad proximos ſtabiles adnectendi, donec ipſi ſtabiliti fuerint, & calli ferrumine oſſa conglutinata perfectè coaluerint, in quam rem, compoſita fracti oſſis fragmenta ſtabilientur, appoſita extrorſum ferula, ex eo corio facta, quod calceis in ſoleas ſubaſſuitur, media ipſa ad mentum diuiſa longitudinis & latitudinis quæ maxillæ conueniat: tum deligatio fiet faſcia duos digitos lata, longa verò quantum erit ſatis, duobus extremis ſuis fiſſa, media quoque ſui parte in longitudinem inciſa, vt vtrinque mentum complectatur. Quatuor igitur tum eiuſmodi faſciæ extremis ſuis fiſſæ erunt capita, quorum

Fractæ maxillæ reſtituēdæ ratio.

Ad dimotos dentes, remedium.

Faſciæ ad fractā maxillā inferiorem idonea deſcriptio.

duo inferiora ad ſummum caput adducta, ibi deligabuntur, & ad pileolum A nocturnum conſuentur. Superiora duo tranſuerſim traducta, ad imum occiput eidem pileolo quàm fieri poterit artificioſiſſimè aſſuentur. Maxillæ reſtitutæ certiſſimum ſignum eſt, ſi dentes in ipſa locati ſuo & æquali ſitu diſpoſiti cernantur. Non decumbet æger in fractam maxillam, ne oſſis fragmenta iterum dilabantur, & fluxio concitetur maior: niſi ſuperuenerit inflammatio, aut aliud graue ſymptoma intra vigeſimum diem callo firmatur, quia ſpongioſa eſt, cauernoſa, & medulla plena, ſui præſertim medio: nonnunquam tamen tardius ipſa ſaneſcit, prout eſt ægri temperies, quod in reliquis quoque fractis oſſibus locum habet. Vſurpabitur agglutinans & repellens medicamentum ſuperiori capite deſcriptum, & alia pro re nata. Liquidis cibis quoſque mandere non ſit neceſſe nutriri æger debet, quouſque callus obduruerit, ne mandendi labore, malè ferruminata fragmenta diſſiliant. Nutriendus ergo veniet pulticula, panatella, colatitiis, expreſſiſque carnibus, ptiſana ſeu hordeato, gelatina, iuſculis, ouis ſorbilibus, tremulis, inſtauratitiis liquoribus, & aliis huius generis. B

Intra quod tempus occaleſcat maxilla inferior.

De Fractura Iuguli. CAP. VIII.

VT erit fracti iuguli ſpecies, ſic curatio & reſtitutio inſtituenda veniet. Quacunque verò ratione hoc os fractum fuerit, ſemper extremum quod humero & ſcapulæ connectitur, eſt eo depreſſius quod ſterno excipitur: quia brachium deorſum illud rapit. Iugulum ſi tranſuerſim fractum eſt, facilius reſtituitur & ſaneſcit, quàm ſi in longum & rectum fiſſum ſit. Nam & omne os tranſuerſim fractum facilius in priorem ſtatum & ſedem redit, dum hinc aut illinc digitis ſurrigitur. At quod ſchidacidon ſeu aſſulatim, in longúmve fractum eſt, extremitatibus & fragmentis difficilius coit, & coaleſcit: nam vel leui brachiorum motu quæ compoſita fuerant fragmenta, à ſe inuicem diuelluntur, atque quod humero connexum eſt in inferiorem pectoris partem dilabitur. Cuius ea ratio eſt, quòd iugulum per C ſe non mouetur, ſed cum humeri motu conſentit. Hanc fracturam & aliam quamuis vt reſtituas, curéſque ne fragmenta ſibi ſuperimpoſita promineant, vel longius à ſe inuicem diſtrahantur & abſcedant, oportet vt vnus miniſter brachium in poſteriora, alter contra humerum in oppoſita verſus ſe trahat: ſic enim fiet vt ſic loquar contra extenſio: quæ dum geruntur Chirurgus fracturam digitis reſtituet, deprimens id quod eminebat altius, ſurſum verò proferens id quod erat depreſſum. Nonnulli quò facilius hoc fracturæ genus reſtituant, axillæ ægri glomum, qui ipſius cauitatem impleat ſubiiciunt, hinc validè cubitum coſtis apprimunt, túmque os in priſtinam ſedem compellunt. Quod ſi fortè fragmentorum extrema adeò depreſſa fuerint, vt commemoratis artibus ſurſum reuocari nequeant, æger reſupinandus eſt puluino, duriore tomento farto, aut gabata inuerſa, & gauſape ſimilive alia re tecta, ipſius ſpinæ, qua parte ſcapulis intercurrit, ſubiectis. Tum enim miniſter eouſque ægri humeros manuum innixu deprimet, quoad fragmentorum externa latentia & depreſſa reſiliant & foras ſe dent. Quibus peractis facilis relinquetur Chi- D rurgo fracturæ correctio, ſeu reductio. At ſi os ſchidacidon ſic fractum ſit vt reſtitui nequeat, & ſchidiarum ſeu aſſularum aliqua carnem pungat vulneretque, vnde ſpirandi inuehatur difficultas, incidi contra cutis debet, & vnco ſchidia depreſſa attollenda, & præcidendi aculei omnes, quò lethifera accidentia omnia, quæ inde in metu eſſe poſſunt vitentur: ſi verò plura fragmenta ſunt, ea poſtquàm reſtituta erunt, medicamento colletico appoſito veniet excipienda, concinnato ex farina frumentacea, thure, bolo armenio, ſanguine draconis, reſina pini in pollinē cōminutis, & ouorū albuminibus exceptis, circumpoſitis inſuper ferulis linteolo vſu trito veſtitis, eodē illo medicamento imbutus: præterea tribus plagulis pariter inunctis, quarum duæ lateribus imponentur, tertia verò craſſior prominenti fragmento, quia ſcilicet ipſum prominentius reprimat. Sic enim nec ad dextrā nec ad ſiniſtram declinare, vel ſurſum attollere ſe ſupra ſortem ſuam fragmenta valebunt. Cæterùm eiuſmodi plagulæ conuenientis inſtituentur craſſitiei & latitudinis, quæ nempe ſatis ſit implendis cauitatibus quæ ſupra infráque id os exiſtunt. Tum conueniens deligatio facienda eſt, faſcia

Hipp. ſent. 63. ſect. 1. de art.

Reſtituendi fracti iuguli ratio. 1.

Ratio. 2.

Ratio. 3.

Ad iuguli fragmenta curatio.

Deligationis in fracto iugulo ratio.

A faſcia decuſſatim iniecta quæ duplex caput habeat: palmum lata, ſeſquiperticam longa, plus minúſve pro corporum ratione. Sic verò obuoluetur vt brachium in poſteriora deducat: interim axillarum cauitates plagulis complendæ erunt, ea præſertim quæ ægro oſſi vicina eſt: ſic enim æger deligationem facilius tolerat. Imperandum etiam ægro vt brachium ipſe per ſe in poſteriora reflectat, manu iſchio appoſita & affixa, quomodo ruſtici ſolent, quando præſultores choreas ducunt. Cæterùm quantũuis magna diligentia in hac fractura curanda adhibeatur, vix tamen fieri poterit, quin deformitas in parte ſuperſtes maneat: quod faſcia vt brachio aut cruri, ſic iugulo toti obuolui nequeat. Obfirmatur in hoc oſſe callus ſæpius intra vigeſimum diem, quia rarum eſt & ſpongioſum.

Fracti iuguli perfecta reſtitutio difficilis

Intra quod tempus callo firmetur iugulum.

De Fractura Omoplatæ.
CAP. IX.

B OMOPLATA Græcis idẽ eſt quod Latinis Scapula, ſeu Scapulæ patella. Coſtis à tergo, occipiti, thoracis, ceruicíſque vertebris haud articulata eſt, ſed tantum muſculorum, de quibus in Anatome diximus, interuentu affixa. Ab antica autem parte cum iugulis & humero aliorum oſſium more articulatur: nam proceſſu ſuo qui iugi ſeu ſpinæ ſpeciem præfert, quíque aliis quia longior ac prominentior eſt Acromion, quaſi apex & ſummitas eiuſdem ſpinæ, criſtæ, ſeu iugi ſcapulæ dicitur, iugulum excipit. Itaque nonnulli anatomici totam hanc iuguli cũm ſcapulæ excauato proceſſu articulationem, Acromion, ex Hippocratis, vt rentur, ſententia appellant. Alter eiuſdem ſcapulæ proceſſus exiſtit, Ceruix omoplatæ dictus, breuiſſimus ille quidem, ſed in caput latum ſinuatúmque deſinens, excipiendo ſummo humero paratus. Ab hoc proceſſu non longè eſt alter proceſſus Coracoides dictus, quod extremo ſuo adunco coruini roſtri inſtar habeat. Hic os humeri in ſua ſede cõtinet, atque ad eius partis robur confert. Scapula frangi ſui qualibet parte poteſt: nẽpe criſta ſeu ſpina, quæ iugi inſtar, per
C mediã ipſam aſſurgit tutelæ gratia: quemadmodum in dorſi vertebris cernere eſt. Sic & parte ſua latiore introrſum intrudi & deprimi poteſt: itémque eo articulo quo ipſi ſummus humerus connectitur. Pro fracturarum eiuſmodi partium hac varietate, quæ ſuperueniunt accidentia grauiora vel leuiora exiſtunt.

Omoplatæ anatomica deſcriptio.

Acromij duo ſignificata.

Quot modis frangi ſcapula poßit.

Spinam ſeu criſtam Omoplatæ fractam eſſe intelligimus, quando tactu inæqualitas percipitur dolorifica. Latiorem verò ſeu tenuiorem ipſius partem depreſſam eſſe ſcire licet, ſi tangenti occurrit cauitas, & punctorius dolor partem exercet, brachium verò è directo poſitum ſtupor occupat. Fragmenta ſi ſuo oſſi adhuc hæreant, & carnem minimè pungant, ſuo ſtatui & loco reſtituenda ſunt, illícque continenda remediis agglutinantibus & callum gignẽtibus, itémque plagulis & faſciis huic parti accommodatis. At ſi ſcapulæ non cohærent, aut ſubtenſas carnes pungant, incidi contra caro debet, vt roſtro coruino eximantur, & inde auellantur. At quamtumuis nutent, ſi tamen perioſtio & ligamentis adhuc cohæreant, modò ne pungendo muſculis moleſta ſint, eximenda non ſunt: nam non ſemel animaduer-
D ti ea aliquandiu poſt vicinis oſſibus coaleſcere. At ſi penitus ſecreta, ne perioſtio quidem adhæreant, neceſſario auellenda ſunt, alias mox naturæ vi propellentur: quia communi cum toto vita amplius non fruuntur. Quod verò vinum eſt, ait Hippocrates, mortuum procul à ſe amandare ſolet. Cuius rei patuit veritas in Marchione de Villars. Huic in conflictu ad Druidas ſclopeto manuario in ſcapula vulnerato, fracti oſſis quædam ſchidiæ cum depreſſæ loricæ & intruſæ glandis plumbeæ fruſtis euulſæ ſunt, ac non multo tempore poſt vulnus ad cicatricem perductum, planè & perfectè coaluit. At pluſquàm ſeptennio poſt ex labore in armis & loricæ grauitate ad pugnam Moncontortiam oborta, ſecundum cicatricem fluxione, & inflammatione, vulnus recruduit, adeò vt ex rupta & reſerata cicatrice multæ oſſium teſtulæ & reliquiæ, ac reſides glandis portiones ſponte naturæ prodierint. At ſi fractura in omoplatæ ceruice, aut humeri dearticulatione contigerit, vix inde datur conualeſcere: quemadmodum in Antonio Borbonio Nauarrorum Rege: Franciſco Lotharingo duce Guiſio: Comite Ringraffio Philiberto, aliíſque permultis bellis hiſce ciuilibus ipſi vidimus. Nam circum

Curatio fracta omoplatæ.

Lib. de vul. capitis.

Hiſtoria.

Natura ſpõte ſua viam ſibi molitur peregrinis corporibus & materiebus eliminandis.

Cur fractura in dearticulatione humeri & ſcapulæ ceruice eſt lethalis.

hanc dearticulationem multa extant vaſa inſignia, nempe vena & arteria áxilares, A nerui ex ceruicis vertebris orti, qui inde in omnes brachij muſculos diſſeminantur. Sed & ſuborta illic inflammatio atque putredo cordi, aliiſque principibus partibus viciniæ iure facilè communicantur, vnde grauiſſimorum ſymptomatum, ac mortis ſæpè conſequutio infertur.

De Sterni fractura & depreßione.
CAP. X.

Fracti ſterni ſigna.

Depreßi ſterni ſigna.

Curatio.

Hiſtoria.

STERNVM aliquando frangitur, aliàs ſine fractura introrſum deprimitur tantum. Fracturam prodit inæqualitas tactu perceptibilis, ad digiti impulſum introceſſio, & crepitantium ſub digitis oſſium ſtrepitus. Depreſſionem verò manifeſta in parte cauitas, tuſſis, ſputum ſanguinis, atque ex membranæ coſtas ſuccingentis ac pulmonum compreſſione diſpnoëa arguunt. Id os ſeu fractum, ſeu depreſſum fuerit, vt priſtino ſtatui reſtituatur, B ſubſtrato vertebris dorſi puluinari, tomento aut fœno infracto, æger eſt reſupinandus, quemadmodum in reſtituenda iuguli fractura diximus. Tum miniſter ambabus manibus, in eius humeros quaſi depreſſurus, magna vi innitetur, interim dum artifex coſtas vtrinque comprimens, manu temperabit molietúrque reſtitutionem: inde prohibendæ inflammationi, & ſedando dolori ante deſcripta remedia apponentur, plagulæ aptabuntur, & decuſſatim ſupra humeros deligatio faſciis inſtituetur, haud illa quidem arctior ne ſpirandi libertatem ægro adimat. His ego artibus iuſſu Antonij Borbonij Nauarrorum regis curaui, & ſanaui Antonium Benandum equitem torquatum, cum ipſi globo ferreo campeſtri tormento emiſſo lorica ita ſubſidens, & intro compulſa, ſternum pariter depreſſiſſet, & ex ictu tanquam mortuus concidiſſet, is totum trimeſtre poſt procuratam à me oſſis reſtitutionem cruēta expuit, & nihilominus viuit etiam hodie fœliciter.

De Fractura coſtarum. CAP. XI. C

Qua nothæ coſtæ frangi poßint.

Differētia.

Sēt. 56. ſect. 3. de art.

Cur intrinſeca coſtarū fractura lethalis.

Signa.

Cauſa ſputi cruēti fractis coſtis.

COSTÆ veræ, quia oſſeæ ſunt frangi qualibet ſui parte poſſunt. At ſpuriæ, niſi ad ſpinam dorſalem verè frangi nequeunt, quia illa tantum parte oſſeæ ſunt: anteriore autem ad ſttenum, cartilaginoſæ: itaque illic tantum plicari & incuruari poſſunt. Quæ fracturæ obnoxiæ ſunt intus frangi & extus queunt. Sæpè verò fit vt non penitus frangatur, ſed tantum aſſulatim findantur: idque intus nonnunquam ac non extus: ſic fiſſura ſæpè mediam coſtarum ſubſtantiam, quæ rara & ſpongioſa eſt non excedit, ſæpè verò ſic totam ipſam perrumpit, vt fragmenta & teſtulæ membranam quæ ipſis introrſum ſubtenſa eſt pungant ac vulnerent: túmque graue ſubeſt periculum. At cùm ſimplex fractura eſt ſine membranæ vulnere, punctura, compreſſione, denique ſine vllo alio ſymptomate, tum leue malum eſt. Itaque iubet Hippocrates, vt ſic affecti, liberalius ſe cibo impleant, quia ventris moderata repletio coſtarum eſt quoddam veluti fulcrum, & vt ſic loquar, directorium, illas ſuo loco & ſtatu probè continens: D quæ regula veritatem præſertim obtinet in fractura coſtarum notharum. Nam quibus hæ fractæ ſunt, à paſtu quàm ante paſtum melius eſſe ſolet. Ciborum enim vacuitas ſeu ventriculi inanitas, coſtarum facit ſuſpenſionem, vt pote nullo cibi tanquam fulcro ſubſtentatarum. Iam verò quæ fractura extrinſeca eſt, curatu longè eſt facilior intrinſeca: quia hæc membranam coſtalem pungit, inflammationem excitat, in empyema facilè deſituram: adde quòd hæc vt illa tractabilis non eſt, quò fit vt tam facilè reſtitui nequeat, quia liberè & plenè abſolui nequeant in hoc fracturæ genere, quæ ſunt ad reſtitutionem neceſſaria, nempe trahere, continere, impellere, ſeu adiungere. Illa igitur intra vigeſimum diem ſaneſcit ſi nihil præterea impediat. Fractarum coſtarum ſigna obſcura non ſunt: dolentem enim locum digitis contrectando, fracturā facilè eſt percipere, ex æqualitate oſſium, & eorumdem crepitantium ſtrepitu: ſi maximè penitus fractæ ſint. At ſi interna fracta eſt, punctorius dolor ægrum longè acerbius exercet, quàm in pleuritide: quod coſtalem membranam fragmentorum aculei pungant, vnde diſpnoëa ingens, tuſſis, & ſputum cruentum. Nam ex ruptis rei fran-

gentis

A gentis impetu vaſis ſanguis erumpens, à pulmonibus quaſi ſuggitur, indéque in tracheam arteriam tuſſicula, exploſus tandem per os eiicitur: nonnulli vt os fractum penitus ac depreſſum proliciant, cucurbitulam apponunt, & malè: nam vicinarum & circumiacentium partium per cucurbitulam compreſſione ac contractione, fit humorum in partem maior attractio, & doloris exaggeratio, itaque id etiam vetat Hippocrates. Satius igitur eſt reſtitutionem hac quæ ſequitur arte aggredi. Decumbat æger in latus ſanum, & ſupra locum fractum ponatur emplaſtrum ex terebinthina, reſina, pice nigra, farina frumentacea, maſtiche & aloë, compoſitum ſuper telam nouam & validam extenſum. Vbi aliquandiu hæſerit, impetu infernè ſurſum facto magna vi auellatur: ſic enim vnà coſta ſequetur, ſurſum reuelletur & reuocabitur. Id non ſemel feciſſe ſat eſt, ſed ſæpius tentandum, quouſque æger ſibi melius eſſe ſentiat, & facilius ſpiret. Hæc dum Chirurgus ſtudioſè agit, ſi ſimul æger de induſtria tuſſiat ſedulò, & ſpiritum contineat, multò certior affulgebit reſtitutionis ſpes. Aliàs ſi vrgeat neceſſitas, nempe ſi coſtalem membranam multis neruis, veníſque & arteriis quæ ſub coſtas

Sent. 51. ſect. 3. de art.
Paul. lib. 6. cap. 96.
Auic. 4.
Curatio.

B feruntur conſperſam, aculeata fragmenta acerbiſſimo doloris cruciatu pungant, vnde diſpnoëa, ſanguinis ſputum, tuſſis & febris, tum mortis inde impendentis periculis æger vt expediatur vnica via eſt, ſi ſcilicet qua parte fracta coſta eſt inciſio fiat, vt in ea renudata, oculis pungentia fragmenta intueri liceat, eáque vel vnco reuellere, vel præcidere. Atque ſi magnum inciſione vulnus factum eſt, ſuendum id erit, & ſecundum communes vulnerum regulas curandum. Diæta verò, phlebotomia & purgatio, quæ vt ait Hippocra. in ſimplici fractura non magnoperè deſiderantur, quòd nulla adſint ſymptomata quæ talia præſidia requirant, hîc ſymptomatum complicatorum, vt conuulſionis, febris, empyematis & ſimilium ratione, eius qui præerit Medici cõſilio præſcribenda erunt. Loco dolenti ceratum & alia remedia pro re nata imponentur. Deligationes non aliæ inſtitui poſſunt, quàm quæ continendis topicis remediis comparatæ ſunt. Situs & decubitus non ferè alia quàm quæ ex ægri voluntate & voluptate ſumitur regula.

Inciſio ad coſtam fractam.

Simplex fractura ſola chirurgia curatur.

C

De quibuſdam præter naturam affectionibus quæ ad coſtas fractas ſequuntur. CAP. XII.

AD fractas, contuſáſque coſtas multa ſequũtur ſymptomata: ſed inter cætera duo exiſtunt minimè vulgaria, de quibus hîc nobis eſt agendum. Primum eſt contuſæ carnis inflatio, quæ etiam ad leues oſſis affectiones ab initio neglectas ſequitur. Inflatur autem caro non purè, ſed humore quodam pituitoſo, glutinoſo & mucis ſimili intus coëunte. Cauſa eſt partis in coquendo, ex ictu & intemperie, imbecillitas: quæ alimentum ſolito copioſius affluens, ſeu doloris occaſione tractum, ſeu naturæ ſui conſeruandi ſtudio incitatæ, impetu cæco, tranſmiſſum, ſibi aſſimilare nequit. Itaque ſemicrudus illic permanens, multos de ſe ſuſcitat flatus, vel à calore imbecilliore agitatum in vapores nebuloſos reſoluitur. Quò fit vt turgidula eo loco caro viſatur, & moleſcat contrà cutis, quaſi calamo inflata. Itaque appreſſa manu, audire licet cedentis aëris ſtrepitum, & videre

Inflatio cõtuſæ carnis ex fracto oſſe ſymptoma.
Cauſa inflationis.
Signa.

D relictam in parte cauitatem: quemadmodum in tumoribus œdematoſis contingere ſolet. Huic inflationi niſi occurſum fuerit, ſuccedit inflammatio, febris, abſceſſus, diſpnoëa, denique id affectionis ſecundum genus quod explicandum hoc capite ſuſcepimus, nempe coſtarum putredo, corruptio ſeu ſyderatio. Cauſa eſt carnis ab oſſe abſceſſus & ſeparatio: inde enim fit vt integumento naturali & carneo illo quo fouebatur os velut tomento denudatum, ſubeuntis aëris quem nunquam expertum erat, cõtactu facilè offendatur, & tãdem quaſi ſyderatione quadam corrumpatur: quod quãdo contingit pus ſpuendo ab ore manat, indéque tabeſcunt, ac tandem moriuntur. His omnibus vt occurratur, fracta coſta illis quas diximus artibus quam citiſſimè eſt reſtituenda. Inde tumor ille mucoſus, remediis propriis calefacientibus & digerentibus reſoluendus, plaguliſque ac faſciis coërcendus, vt oſſi caro contigua fiat, & vt ſolebat ipſum veſtiat. Cæterùm haud tam arcta fiet deligatio, quin ſua coſtis, ad inſpirationem & expirationem, libertas ſeruetur. Si in abſceſſum tumor degeneret, maturè erit aperiendus, ne diutius coërcita materia ſubiectum os putredinis contagione corrumpat. Aperta vomica, materia effundetur immiſſa in vlcus fiſtula, cuius ſummum

Signa.
Curatio.

lino ſit deuinctum, ne in capacitatẽ thoracis excidat, & pro arbitrio reuocari queat. A

De Vertebrarum dorſi, & apophyſeon quæ in eis ſunt fractura. CAP. XIII.

Vertebrarũ affectiones.

VErtebræ aliàs franguntur, aliàs contundũtur, aliàs ad interiora luxantur: ex quibus fit, vt membranæ quæ ſpinalem medullam veſtiunt, vel ipſa etiam ſpinalis medulla compreſſæ, & in anguſtum coactę, multa maligna accidentia inuehant, quæ ſanabilia ſint necne, ex eorũ magnitudine certò prædici poteſt. In his ſunt brachiorũ, crurũ, ani & veſicæ ſtupor atque paralyſis, quæ ſentiendi & mouendi facultatem ipſis minuunt vel adimunt, adeò vt vrinæ & fęcum excrementa non ſentienti & inuito prorumpant, vel penitus ſupprimantur: quæ vbi contingunt, ait Hippocr. ſpinalis medullæ læſæ vitio,

Sect. 2. pror.

mortem in propinquo eſſe prædicere licet. Eiuſmodi præfatione præmiſſa molienda inciſio eſt, ad eximenda fractæ vertebræ fragmẽta, quæ intro compulſa ſpinalem me- B

Curatio fractarum vertebrarum.

dullam, eiúſque neruos comprimunt. Id ſi non licet, ſaltem apponenda ſunt medicamenta quæ dolorem ſedent, & inflammationem prohibeant: tum oſſa fracta ſuo ſtatui reſtituenda ſunt, continendáque illis artibus quas in luxatione ſpinæ dicemus.

Ad apophyſeon vertebrarũ fragmenta curatio.

Quòd ſi ſolæ vertebrarum apophyſes fractæ ſint, fragmenta ſuo loco erunt reponenda, niſi à ſuo perioſtio omnino abrupta fuerint. Quòd ſi contigerit inciſa cute auellẽda ſunt, & vulnus inde vt decet curandum. Solas verò vertebrarum apophyſes fractas eſſe cognoſcimus, ſi in commemoratorum ante ſtuporis & paralyſeos ſymptomatum

Solius apophyſis fractæ ſigna.

abſentia, ducto ſupra dolentem locum digito aliquid, tanquam fragmentum oſſeum, ſub ipſo nutans & vacillans percipitur, cum crepero quodam ſtrepitu, & cauitate atque depreſſione: deinde ſi cùm pronus æger ſpina deflexa in caput inclinatur, longè grauius dolet quàm cùm rectus ſtat in pedes. Nam in pronitate cutis ſpinæ ſubtenſa extenditur, & ad fragmentorum aculeos alliditur, vnde dolorifica continui ſolutio ac punctura: in erectione contrà cutis ſubtenſa relaxatur ac remittitur, quò fit vt aculea- C
tis fragmentis minus prematur. Fractæ vertebrarum apophyſes facilè ſaneſcunt, niſi complicatum grauius aliquod ſymptoma, quale eſt ingens quædam contuſio & ſimile aliud impediat. Nam vt ante ex Hippocr. diximus, rara omnia & ſpongioſa oſſa intra paucos dies callo firmantur.

De fractura oſſis ſacri. CAP. XIIII.

Quæ ſanabilis & quæ lethalis oſſis ſacri fractura

OS etiam ſacrum ſui quadam parte, quæ facilè ſaneſcat, frangi rerum contundentium vt glandis ferreæ, ſclopeto ſeu manuario tormento emiſſæ, incurſu poteſt, vt in multis eſt à me animaduerſum. At ſi vnà cum vertebris ipſius cõcluſam ſpinalem medullam fractura violet, vix mors vitari poteſt, propter cauſas ſuperiori capite commemoratas.

De fractura Coccygis. CAP. XV. D

Coccygis deſcriptio.

QVATVOR oſſibus coagmentatus eſt Coccyx, quorum primum cauitatem habet, qua oſſis ſacri vltimam vertebram excipit. Reliqua tria ſibi ſunt per ſymphyſim coagmentata, ab horum extremo exigua quædã cartilago pendet. Eiuſmodi oſſium fractura curabitur immiſſo in ægri anum digito, & ad fractum vſque locum intruſo. Sic enim fragmentum inde oſſis expellere licebit, idémque ipſum, altera manu extrorſum ſpinæ obdu-

Curatio.

cta, cum vicinis ſibi oſſibus æquare & reſtituere. Cæterùm quò citius callo glutinetur pars, expedit ægrum in lecto decumbere per totum curationis tempus. Quòd ſi ſurgendi incidat neceſſitas, ſic in ſella perforata ſedebit, vt nihil ſit quod fractam ſedem comprimat: apponentur verò fracturis ſanandis deſtinata remedia, hæc aut illa pro re nata.

De

De fractura Coxendicis, ſeu Oſſis Ilium.
CAP. XVI.

Coxendicis deſcriptio.

TRIBVS oſſibus conſtat Coxendix. Primum nominatur Ilium, alterum Iſchion, tertium Pubis os dicitur. Tria hæc oſſa in conſtantis ætatis hominibus adeò tenaciter ſibi mutuò vnita cohærent, vt diuelli nulla arte poſſint, at in pueris haud difficulter ſeparantur. Id os qualibet ſui parte frangi poteſt ſeu ex ictu, ſeu ex lapſu ab alto in durum aliquod corpus. *Signa.* Fracturam iiſdem ſpecie ſignis quibus alias cognoueris, nempe dolore, & punctorio, depreſſa cauitate, & inæqualitate, ac præterea cruris è directo poſiti ſtupore. *Curatio.* Fragmenta oſſium ſi omnino abrupta fuerint, inciſione cutis facta, primo ſtatim apparatu ſunt eximenda: in quo opere perficiendo cauendum ne muſculorum capita, vel vas aliquod, ac præſertim inſigne & craſſum, vel denique neruus ille craſſior, qui in femoris & cruris muſculos effunditur, ferro violentur. Quæ contra fragmenta à B ſuo perioſtio abrupta non erunt, digitis vt decet, complanabũtur & reſtituentur. Reliqua prout res erunt & apparebunt, ex arte fient.

De fractura Humeri. CAP. XVII.

Humeri deſcriptio.

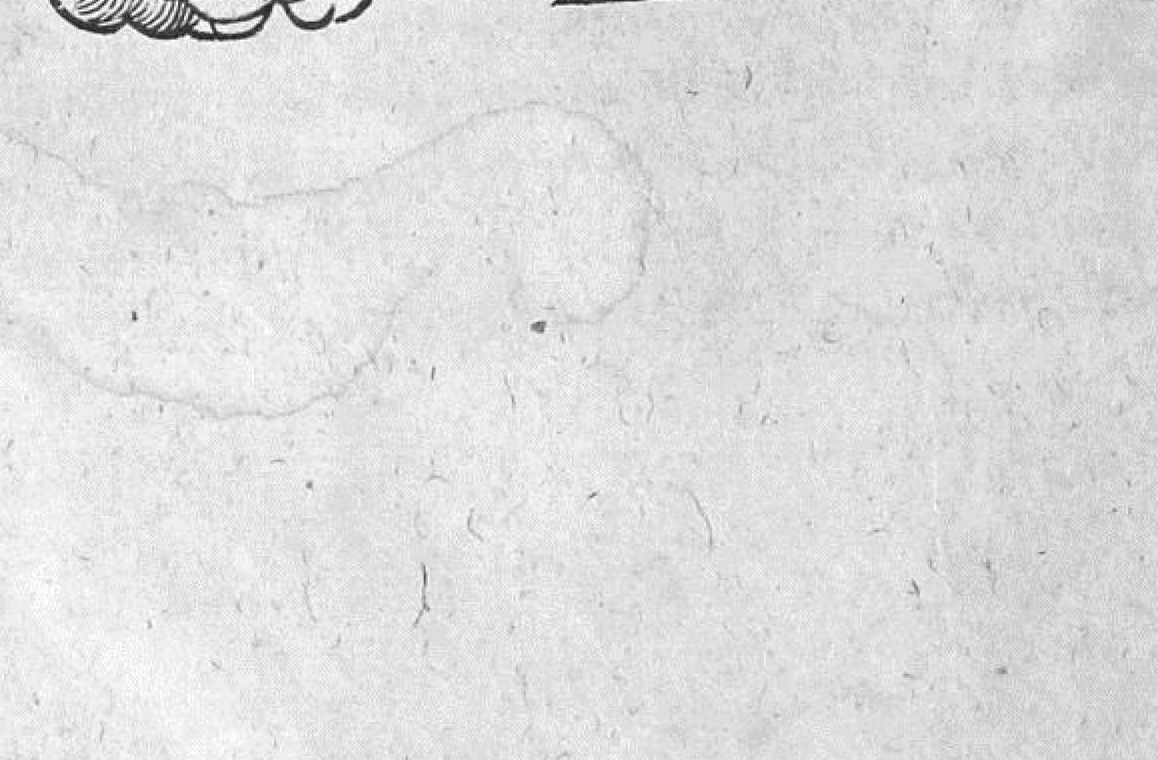
HVMERVS, os eſt rotundũ, cauũ, medulla plenũ, ceruice mediocri aſſurgẽs, & in caput craſsius parte ſuperna deſinẽs. Parte inferna duabus donatum eſt apophyſibus, anteriore vna, poſteriore altera: inter quas intercedit velut in trochlea orbiculi, exculpta dimidia quædã orbita, cuius ſingula extrema in ſuam quęque cauitatem ducunt, quarum vna exterior eſt, altera interior, vt his tanquam excauatis obicibus, brachio flexio & extẽſio ſiſteretur: ne ſcilicet os cubiti, ſi illa integra fuiſſet orbita, hac, illac æquè dilapſus, integrum circulum, tanquam ductarius in orbiculo funis circumuolutione ſua abſoluiſſet: quæ res cubiti motum valdè conturbaſſet: æqualis enim fuiſſet inflexio, ſeu di- C lapſus potius in partem externam flexioni neceſſariæ, quæ eſt in internam. *Curatio.* Iſta ſcire Chirurgum in primis intereſt, ad huius partis fracturas & luxationes reſtituendas. Si fracti huius oſsis fragmentorũ alterum alteri valdè ſuperiectum fuerit, & robore corporis valeat æger, validè extendendum brachium eſt, humiliori ſede ante iuſſo ſedere ægro, ne cùm reſtituetur fractura, exurgere poſsit, ſicque incœptum opus perturbare: atque etiam vt ſic Chirurgo facilior ſit in ſubmiſſo ſibi ægro operatio: quãquam Hippocrates aliud ſpectans, altius ſedere ægrum velit. Videndum verò inter extendendũ vt ipſe humerus terram verſus ad perpendiculum trahatur, ſimiliſque ſit cubiti flexi inclinatio, quando mitella inuoluendus eſt. Nam ſi quis altius erecto brachio, aut aliter extenſo reſtitutionem humeri tentet, continendum in eadem illa figura erit: aliàs ſi figura mutetur facilè reſtitutio diſſoluetur, quando mitella erit brachium includẽdum. *Reſtituto humero quæ brachij debeat eſſe collocatio.* Id igitur Chirurgo diligenter & fideliter obſeruandum venit, vt dum humerum fractum reſtituet, brachium eo ſitu collocet, vt pectori appoſitum zonam ſpectet decliue. In ferulis circumponendis & faſciis obuoluendis ſit cautio, ne illæ articulos cõ- D primant. Nam Hippocratis ſententia ex neruoſarum, excarnium, adeóque ſenſu exquiſito præditorum corporum à ferulis compreſsione periculum imminet grauiſsimi doloris, inflammationis, denudationis, tum oſsis, tum nerui *(Sect. 3. off. et ſect. 1. de fr.)*: præſertim verò ſi talis cõpreſsio internam partem vrgeat, in quam brachiũ inflectitur: quare quæ illi parti circumponentur ferulæ breuiores erunt efformandæ. Ergo humerus poſtquàm reſtitutus fuerit pectori ad angulos rectos brachium apponetur, illicque mitella deligabitur, ne cùm mouendi inceſſet neceſsitas, fracti oſsis reſtitutionem & figuram peruertat & corrumpat æger. *Intra quod tempus callo firmetur humerus.* Cæterùm in quiete brachium continendum, quoad fragmenta callo firmata fuerint, quod ferè fit die quadrageſimo, citius, tardiúſve pro corporũ varia conſtitutione.

De Cubiti, ſeu Vlnæ, & Radij fractura. A

CAP. XVIII.

Differentia ACCIDIT nonnunquam vt ſimul & ſemel cubitus & radius frangantur, nonnunquam alterutrum horum tantùm. Franguntur verò vel media, vel extrema: extrema inquam, quæ vel ad cubiti articulum ſunt, vel quæ ad carpum. Peſſima omnium fractura eſt quæ vtrumque os violat: tum enim ad omnes planè actiones impotens membrum redditur, & curatio difficilior relinquitur: nō enim tā facilè ſuo ſtatu cōtineri membrū poteſt, quia quod perſtat os integrū, id brachium fulcit, impeditq; quominus muſculi retrahantur, qui conuelli & retrahi ſolent, quoties vtrumque os fractum extiterit: hinc peior ea cenſetur fractura qua os cubiti fractum eſt. Omnium verò facillima ea in qua ſolus radius fractus eſt: fracto enim oſſe cubiti ſuſtentatur: vtraque fracto oſſe contra extenſio validior facienda eſt, quia contractiores ſunt muſculi. *Curatio.* Itaque ſi quando alterutrum reſtat integrum, alteri fulciēdo id plus prodeſt, quàm quæuis vel faſciæ, vel ferulæ: quia B id muſculos rectos, ne conuellantur ſuo ſtatu continet. Poſtquàm igitur reſtituta oſſa fuerint, faſciiſque & ferulis inuoluta, brachium mitella ex ceruice reuincta ſic inuoluetur, vt manus non multò altior ſit cubito, ne ſanguis & reliqui humores in eam decumbant. Manus verò ea figura ſtatuetur quæ media eſt inter pronam & ſupinam: ſic enim demùm radius cubito ad perpendiculum incumbit: quemadmodum adnotatū ab Hippocra. legimus. *Sent. 3. ſect. 1. de fract.* Ratio eſt quod per figuram ſupinam peruerſio eſt, tum in oſſe, tum in muſculis. In oſſe quidem, nam ſtyloides apophyſis & cubiti Olecranō ſeu gibbum æquali planitie eſſe debent, & ex aduerſo ſibi componi, quod in figura ſupina nō cōtingit, vt qua proceſſus ſtyloides cubiti, è regione ſtatuatur interioris proceſſus oſſis brachij. In muſculis verò, quia qualis eſt inſertio, & ſitus capitis muſculi: talis quoque eſt ſitus vētris eius, talis denique inſertio caudæ eiuſdem: at per figuram ſupinam muſculi orti ab interna apophyſi oſſis brachij cubitum flectentes, caudam ſuperiore & exteriore ſitu poſitam habet. Interim non omittendum vt ex interuallis ægri brachium quàm indolentiſsimè fieri poterit flectatur & extendatur, ne diuturniore mi- C tellatæ partis, otio atque proprij officij intermiſsione, fluxionis quæ multa in cubiti articulum & partes vicinas decumbit, interuentu tanquam glutine, articulationis oſſa ſibi conferruminentur, vnde ipſius perſtrictio & immobilitas veluti à concreto illic callo: ex quo contingat vt brachiū poſtea neque flecti neque extendi poſsit, quod multis contigiſſe obſeruaui. *Com. in lib. de art.* Cuius rei meminit etiam Galenus, cui id vitioſæ conformationis genus Ancyle & Ancyloſis nuncupatur. Si verò ad brachij fracturam vulnus etiam acceſſerit, videndum vt circumpoſitis ferri albi, aut chartæ laminis brachium faſciis conuenienter inuoluatur, oſsiúmque fragmenta eodem ſtatu quo repoſita & reſtituta fuêre contineātur: inſuper in molli ſubſtrato puluino brachium collocetur, quemadmodum ſubiecta figura docet.

Fracti cum vulnere brachij, ut decet deligati ac ſiti, Figura. D

A *De fractura Manus.* CAP. XIX.

OSSA Carpi & Metacarpij franguntur:ſed Hippocratis ſententia ea potiſſimùm fracturæ ſpecie quæ ſedes nuncupatur, ſi tamen confringi ea contigerit, modus reſtitutionis hic erit. Manum æger ſupra æquale & leue aliquod tabulatum expandat: hinc fracta oſſa miniſter extendat, extenſa, artifex reſtituat, & in ſuam quodque ſedem compellat. Reſtituta verò continenda ſunt illis remediis quę in cæteris fracturis adhiberi ſolent: nempe cerato, plagulis, linteis & ferulis. Cæterùm læſi digiti ad ſibi vicinos alligabuntur, quò facilius tanquam ad palum reuincti in eo ſtatu contineri poſſint, in quo artificis manu repoſiti fuerint. Horum verò oſſa cùm raræ ſint & ſpongioſæ naturæ, breui tẽpore& facilè callo firmantur. His peractis glomere linteo vola manus complenda eſt: ſic enim oſſa fracta nonmodò facilius ſuo ſtatu continentur, ſed & digiti ipſi in figura media conſeruantur, planè vt nec omnino explicati ſint, nec in pugnum compreſſi. Si B alia in figura contineantur, qui concreſcet callus, actionem manus quæ in comprehẽdendo eſt, vel deprauabit, vel abolebit penitus. Res aliter in fractis pedum digitis habebit. Recti enim illi & explicati continendi erunt, ne ingrediendi, ſtandíque libertas præpediatur.

Sect. 2. de fract. ſent. 9

Curatio.

Glomus vola geſtatus, quem præſtet vſum manui fractæ.

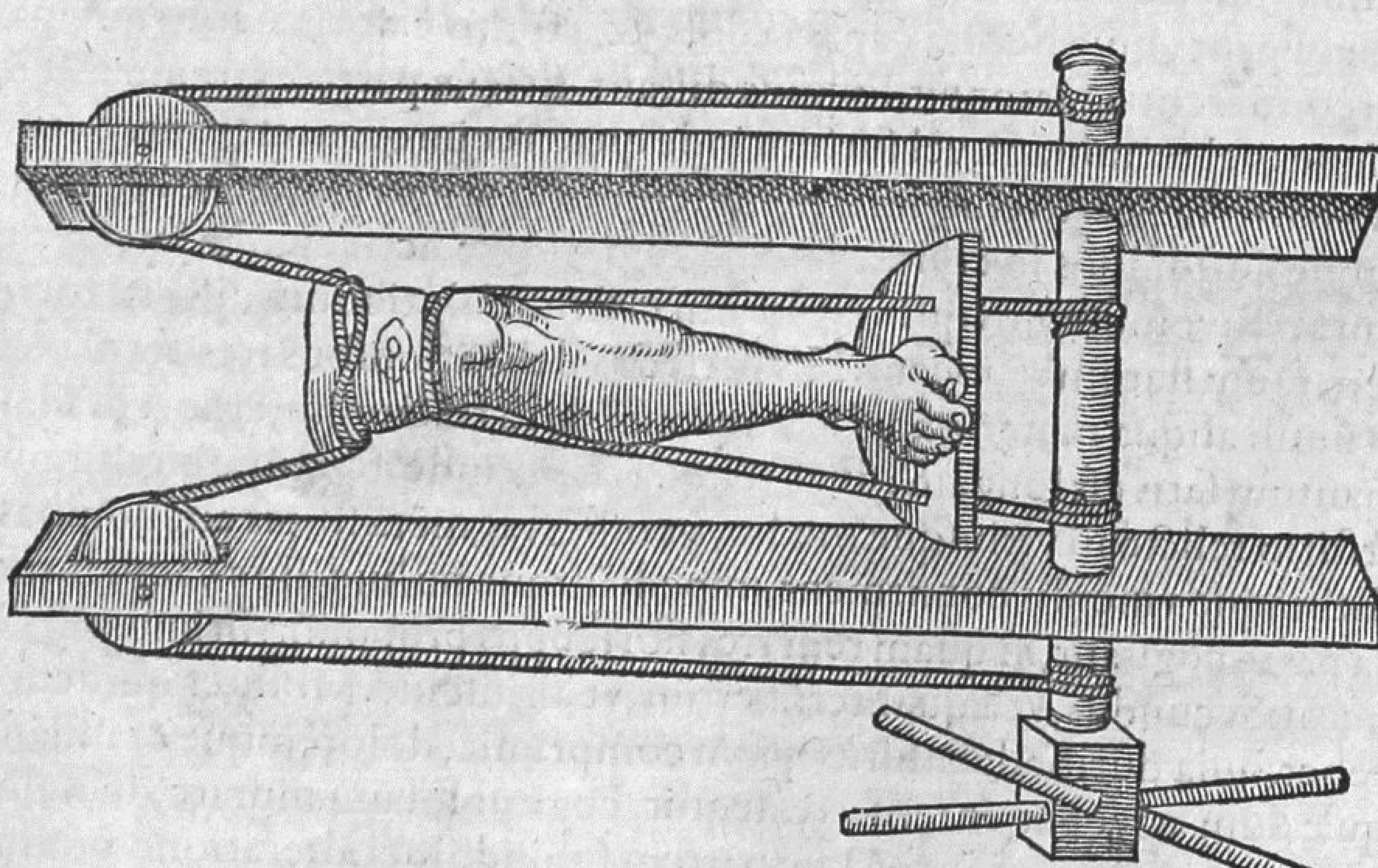
De fractura Femoris. CAP. XX.

FERE fit vt fracti femoris fragmenta ipſa ſibi ſuperiiciantur, propter partis illius craſſos & validos muſculos, qui dum motu & naturali & conuulſiuo verſus originem ſuam retrahuntur, vnà ſecum oſſis in quod inſeruntur & deſinunt fragmentum rapiunt. Itaque cùm huius oſſis fractura reſtituenda erit æger ſupinus iacere debet crure exporrecto, & femur ipſum Chirurgus fortiter & magna vi extendere. Extenſioni neceſſariæ ſi ipſe ſolus ſufficere nequeat, validos duos miniſtros adhibebit quò congruẽte ipſorum opera fragC menta, ipſa ſibi frontibus aduerſis aptare & componere poſſit. In hanc rem vbi ne manuum quidem opera ſufficiebat, veteres inſtrumentum Gloſſocomium dictum adhibebant, cuius hæc eſt effigiés.

Cur fracti femoris fragmenta componantur difficilius.

Gloſſocomij deformatio.

D

Gloſſocomij loco vti licet noſtra trochlea: nam Hippoc. extenſionem in hoc oſſe fracto tam magnam fieri probat, vt etiam ſi extenſionis magnitudine fragmentorum extrema à ſe inuicem diſtent, inani ſpatio in medio relicto, deligationem nihilominus eſſe faciẽdam. Non enim vt in aliorum oſſium extenſionibus, in quibus faſciarum iniectio immotos muſculos ſeruat, ſic hîc in femore extenſo, deligationis tantã vim eſſe

Sent. 67. et 68. ſect. 2. de fract.

vt oſſa, muſculóſve eo ſtatu quo Chirurgus poſuit continere & cohibere valeat. In femore enim craſſi ac validi muſculi cùm ſint, deligationem ſuperant, non ab ea ſuperantur. Præterea inter reſtituendum conſiderabit Chirurgus os femoris parte interna ſimum eſſe, externa verò gibbum: itaque in natiua illa figura reponendum eſſe. Aliàs ſi quis conſiderationis illius immemor, rectum ipſum eſſe velit, ægrum in vitę reliquũ A

Natiua & interna femoris curuitas inter reſtituendum conſeruãda.

claudicare coget: ideò interna illa & natiua ſimitas, impoſita plagula, vnguento roſato aut ſimili glutinoſo ne excidat, oblita implenda & conſeruanda eſt: ſic enim inſuper deligatio fidelius ſuo loco oſſis fragmenta continebit: quin etiam plagulæ aliis femoris partibus tenuioribus ac minus protuberantibus, vt his quæ ad genu & poplitẽ exiſtunt, erunt applicandæ, vt æqualis ſit omnis deligatio, adeóque fidelior. Deligationes verò, quemadmodum ante notatum à nobis eſt, trium rerum gratia inſtituuntur. Prima vt eo ſtatu oſſa contineantur quo repoſita fuerunt, quoad obducto callo

Deligandæ partis æqualis eſſe debet vel naturæ vel arte planities.

firmentur. Secunda vt prohibeatur fluxio quæ facilè in partes fractas, luxatáſve decũbit, tum doloris, tum debilitatis occaſione. Tertia, ad continendas ferulas & medicamenta quæ apponuntur. Prohibetur inflammatio reprimẽdo, ad partémque aditu arcendo ſanguinem, & alios humores influere paratos, eóſque qui præter naturam parte continentur in vicinas partes infernas, ſupernáſque exprimendo. Quare non leuis de parandis faſciis cura eſſe debet, ſcilicet vt ex electa & validè contexta tela fiant: nõ tamen aſpera: longitudinis & latitudinis ſint quam Chirurgus artificiali coniectura perſuaſus parem eſſe membri craſſitiei & longitudini, ac fracturæ magnitudini iudicabit, debent enim faſciæ latitudine ſua totam partem fractam obtegere & inuoluere, ac magnam partem eius quæ ſana eſt. Cæterùm quia libro de Faſciis, deligandi modum Hippocraticum præcipuè probare & deſcribere viſus ſum, hîc placet eum nunc B

Hodiernus Chirurgorũ deligandi modus.

appingere qui noſtris Chirurgis in vſu eſt vulgari. Hodie igitur Chirurgi ad fracturas tres ſibi faſcias depoſcunt: harum primam ſupra læſam partem ſtatim iniiciunt ſiue fracta illa ſit, ſiue luxata, ſiue tantummodò paulùm emota, conuolutionibus primis ſupra ipſam factis, ita vt maximè atque arctius ibi, minus verò & laxius hinc & inde conſtringant. Eiuſmodi circumuolutiones ſurſum deducuntur, ibíque terminantur. Debent verò ſibi addenſatæ eſſe ac non raræ, ſic enim ſi proximè ſeſe ſubſequantur & C

Cur faſciarum circũuolutiones ſupernæ infernis denſiores arctioréſque eſſe debent.

excipiant fidelius oſſa cõtinebunt & longius, latiúſque ſanguinem ſuperfluum à parte ſana exprimẽt repriméntque. Secundam faſciam ſuper ipſam pariter fracturã ſtatim iniiciunt duabus factis circumuolutionibus, inde deorſum tendendo, ſic tamen vt rariores ſint, ac latiore interſtitio à ſe inuicem diſtãtes, nec tam ſibi addenſatæ, quã primæ faſciæ circumuolutiones, vt minus humorum ad partis extrema exprimant, vt quæ citra inflammationem ac gangrænæ periculum tantam humorum copiam capere & ferre nequeant, quia nec ita capacia ſint, & à fonte caloris natiui qui in centro quàm in circumferentia maior eſt, longius diſtant. In lęſæ partis extremo inferno circumuolutiones vel terminant, vel ſurſum inde quaſi reciprocas referunt. Tertiam faſciam in illo partis læſæ extremo inferno iniiciunt, & ſurſum leniter ac blandè obuoluunt, circumuolutionibus in contrariam partem primæ ac ſecundæ faſciæ circum-

Tertia faſcia cur in contrarium priorum obuoluitur.

uolutionum actis: vt muſculos qui vi priorum circumuolutionum diſtorti fortè ſunt, in naturalem ſuum ſtatum reuocent. His perfectis deligationibus tres ferulas chartaceas aut ex ſimili aliqua materia applicant: primã infra fracturam, latiorem illam quidem, & quantum ſatis eſt longam: duas reliquas hinc inde fracturæ circumponunt, D digiti interſtitio relicto in vtriúſque medio, vt oſſis fragmẽta ſtupis aut bombace obuoluta reſtitutáque vinculis confirment, impediántque ne huc illuc vacillent: tum de collocanda parte cogitant, in quam rem tres ſibi ſcopos proponũt. Primus eſt, vt pars

In collocando membro tres chirurgo debent eſſe ſcopi.

molliter iaceat: Secundus, vt æqualiter: Tertius, vt altiuſculè. Molliter quidem iacere pars læſa debet, quia durior decubitus ipſam comprimit, dolorémque & inflãmationem ciet: quæ dum æger patienter ferre nequit, cogitur locum mutare, dũ dolori vndique ſolatium quærit, atque ſic fractam partem ſubinde loci alteratione commouere, quæ immota in quiete contineri debet. Æqualiter verò, quia ſitus inæqualis partẽ diſtorquet, dum læſæ partis vna portio à re ſubſtrata fulcitur & ſuſtentatur. Altera verò pendula, nihil habet ſubiectum cui inniti poſſit: itaque diligenter cauendum monet Hippocr. ne calx ſuſpenſa, aut pes ſine ſubſtrato puluillo maneant: hinc enim dolorem & moleſtum humorum defluxum eſſe metuẽdum. Paulò altius autem pars ia-

Sect. 2. de fract.

cere debet, vt prohibeatur fluxio, quæ facilè irritatur prono & decliui decubitu: nam ſi humi-

A ſi humiliori figura pes collocetur à crure eò ſanguis influẽs inflammationem faciet. Si contrà altior ſit, nihil influere in eum poterit. Omnino igitur non modò pes, ſed & femur atque crus altius quàm reliquum corpus conſtituenda ſunt: tali tamen ſeruata mediocritate, vt pars nõ nimium diſtendatur, quemadmodum monet Hipp. Interim crus totum pari cum ſano longitudine eſſe & conſtitui debet, ob idque e torulis ſtramineis, hinc inde fulciendum eſt: vt dicemus poſtea, vbi de eius fractura agemus. Sic vt diximus contexta deligatione, nocte ſequente, & poſtera die, arctius conſtrictum membrum ſentit æger, quàm quo primùm tempore deligatum eſt: imò genu in tumorem molle attollitur humoris à parte læſa expreſſione: at contrà perendie deligatio remittitur, & relaxatur humoris in parte contenti portione digeſta. Poſtridie etiam laxiora omnia ſentiuntur ampliore humorum facta reſolutione. Tum igitur reſoluenda deligatio eſt, nonmodò ne fragmenta oſſis ſub ſtatu excidat, ſed etiam vt illa loci alternatione ægro gratificemur, ac præterea vt pruritum vitemus, qui in partibus diutius deligatis ſolet contingere, ſuppreſſione acrium & fuliginoſorum excrementorum, quæ B multa in parte quieſcente & deligata ab humoribus excrementitiis, quibus pars perfuſa eſt, & alimentariis in membro quieſcente, colligi ſolent: propter difflationem ac tranſpirationem, denegato exercitio, & occluſis faſciarũ mole cutis ſpiraculis prohibitam, adeò vt horum ſuppreſſione multis nõ modò pruritus excitetur, ſed etiã rupta cute, ab acrimonia eorũ tum vaporũ, tum humorũ qui concluſi tenentur, vlcera erũpant. Ergo vbi eiuſmodi accidentia in metu erunt, aqua tepida, & oleo tandiu fouẽda pars erit, quandiu videbitur opus: talis enim fotus dolorẽ lenit; quod deligationis cõſtrictione nimis tenſum eſt relaxat, partiſque refrigeratione ſanguinis & ſpirituum repercuſſione atque expreſſione inuectã emendat, ſuſcitato calore natiuo & interno, ſi vnà cum tumore cõtuſio adſit, & ſugillatũ, diutius fouendũ eſt, vt qui in parte humor reſidet excrementitius digeratur. Quòd ſi temporis illa longinquitas non omnino ſatisfacit, validius digerentia aduocanda erunt. Cauendum tamen ne horum ſit diuturnior vſus, calli enim generatio inde impediretur. Itaque Hippoc. ſententia hîc in memoriam erit reuocanda, quæ dictat: Exigui temporis & imbecillem fotum attrahere C quidem, ſed nihil diſcutere, diuturniorẽ verò & validiorẽ carnium ſubſidentiã inferre: ſed & habenda ratio temperiei atque habitus ægri: fotus enim plethoricis corporibus adhibiti humores ſuperfluos ad partem attrahunt. Iubent Veteres in ſeptimũ vſque diem deligationes reſolui tertio quoque die: poſt ſeptimũ verò, ſeptimo quoque: ſed hac de re nihil certum & perpetuum ſtatui poteſt. Nam pro accidentium ratione citius aut tardius, frequentius aut rarius curandi veniunt ægri renouatis deligationibus, & reliquo apparatu. Itaque ſi nullum accidens vrgeat, nihil niſi quàm tardiſsimè & rariſsimè cenſuerim, eorum quæ primo apparatu circa ægrum facta ſunt, mouendum. Nam fragmentorũ extrema ſi vel tantillum commoueantur, calli concretio retardatur: vt enim glutine ligna & ſtannea vaſa, ſic oſium fragmẽta callo naturæ prouidentia, ferruminantur & coagmentantur. Itaq; fractis oſsibus quiete valdè opus eſt, ad calli cõcretionem: aliàs calli materia affluens, ſtatim diffluit, & nihil agglutinatur: calli cõcretionem, quæ ſub decimumtertium, aut decimumquintũ diem fieri incipit, magnoperè promouet, appoſitum emplaſtrũ ex oui albumine, vnà in ipſo agitatis & D commixtis roſarum rubrarum & farinæ frumentaceæ puluiſculis, aliaq; emplaſtra catagmatica, quæ poſtea in fractura cruris deſcribentur.

Sent.33. & 56. ſect.2. de fract.

Quando fracto femore reſoluenda primum deligatio.

Hipp. ſent. 40. & 41. ſect.1. de fract.

Sent. 15. ſect. 3. de off.

Fracti oſsis fragmentis compoſitis quiete opus eſt ad calli concretionẽ.

De Femoris fractura, articulo ſeu oſsis capiti ſuperiori vel inferiori propinqua. CAP. XXI.

CONTINGIT nonnunqnam ad coxæ articulum, in oſsis femoris ceruice fractura, qualem ego in honeſta matrona animaduerti. Ad eam igitur vocatus, cùm ſtatim animaduertiſſem crus ægrum ſano eſſe breuius, cũ trochanteris externa prominẽtia ſupra iſchion, quam primo aſpectu ab oſsis femoris capite eſſe rebar, luxationem, ac non fracturam ſubeſſe facilè mihi perſuaſi: tum itaq; extendi os, eiuſq;, vt mihi videbatur, caput in ſuam cauitatem cõpuli. Augebat iſtã de luxatione perſuaſionẽ, vtriuſq; cruris in magnitudine, ad factã à me extẽſionẽ ſubſequuta paritas. Itaq; reliqua feci quę in luxationibus fieri ſolẽt. Poſtridie ſecũdò inuiſi, grauiter dolentẽ cõperi, crus partis affectæ breuius, pedẽ

Hiſtoria.

intro contortum animaduerti. Tum deligationes omnes reſolui, atque prominentiā A qualem antea conſpexi. Conarus itaque ſum caput oſſis rurſum vt primò feceram cōpellere. Sed id dum conor ipſius ſtrepitum ſubaudio, ſimúlque cauitatem ſeu depreſſionem nullam in iunctura ſubeſſe conſidero, ex quibus fractum eſſe os, non luxatum certò mihi perſuadeo: neque verò eiuſmodi tantùm fracturę ſpecies opinionem facit luxationis, ſed & epiphyſeos ſeu capitis huius oſſis è ſua ſede diuulſio: quæ res minus cautis Chirurgis aliquando impoſuit, non epiphyſeos è ſummo oſſe femoris diuulſionem & ſeparationē, ſed luxationem ſubeſſe reputantibus. Tum igitur vt ad inſtitutam narrationem redeam, os complanatis eius fragmentis reſtitui, ferulas appoſitis plagulis circumpoſui, faſcia duobus capitibus prædita ſupra iuncturam, & circum corpus decuſſando obuoluta, deligationē feci, arcula pedem, ne quid integumentorū ipſum premeret, muniui. Funem ex laqueari, in medium cubile propendentem multis nodis ad comprehenſionis & ſubnixus opportunitatem intortum appendi, quod ſemper in femoris cruriſque fracturis & luxationibus eſt faciēdum, vt habeant ægri aliquod adminiculum ad quod manibus adniti poſſint, quoties aſſurgere, & ſe aliquantulum è B cubili erigere volunt, ſeu ad aluum exonerandā, ſeu vt lumbis, natibus, coccygi, aliiſque partibus longo decubitu compreſſis & laſſatis, perſpirationē & quaſi flabellationem præbeant: cuius defectu dolore & calore præter naturam corripiuntur: vnde vlcera quæ ſæpè tanto ardoris & doloris cruciatu ægrum diuexant, vt ſuborta febre, vigiliis & inquietudine conficiatur. Hæc excitandi è lecto corporis opportunitas tantò magis hîc neceſſaria eſt, quāto fractura iuncturæ proprior eſt: illic enim quàm in medio femore periculoſior eſt, adeóque curatu & ſanatu eſt difficilior, quia pars eſt exāguis, & propter neruorum, tēdinum, atque ligamentorum multitudinem multis malignis ſymptomatibus obnoxia. Cæterùm in hac fracturæ ſpecie diligenter Chirurgo cauendum eſt, & ſępius intuendum, ne os reſtitutum mox excidat: quod hîc facilè fit, leui aliqua corporis commotione, & ſimili occaſione, quia os femoris vnicum eſt. Itaque quoties deligationes reſoluentur, & fractura curabitur intuendum acutè in oſſis figuram, & partis ægræ, facta cum ſana collatione, magnitudinē: nam reſtituta & cōpoſita fracti oſſis fragmēta, denuò excidere vix poſſunt, quin aliud ſuper aliud efferatur. C Sed & antequàm callus fiat, ſic extendenda & ſuo ſtatui reddenda pars eſt, vt ne in vitam reliquam æger claudicare cogatur. Proditum enim ab Auicenna legimus, vix cuiquam tam fœliciter ſuccedere fracti femoris curationem vt clauditatem effugiat: itaque ægro id etiam curandum eſt vt ſe, corpúſve ſuum quàm minimum cōmoueat. Veterum permulti, cōſolidationis huius oſſis tempus quinquaginta dierum numero definiuerunt: ſed iſtius, vt ante diximus rei, nullus certus terminus eſſe poteſt. Cæterùm quantocunque tempore os hoc firmarit callus, non tamen ipſi inniti vel ingredi æger ſtatim à conſolidatione poterit: quia parti etiam diu poſt ſuperſtes remanet imbecillitas: vt interim cogantur ægri fulcimentis ſubalaribus ad incedendum vti.

Alia etiā femoris fractura luxationem mētiens.

Oſſis iuxta dearticulationem fractura cur periculoſior.

Cur femoris fracti compoſita fragmenta facilè excidant.

Lib. 3. feg. 6 tract. 1. c. 14

Intra quod tempus femur callo firmetur.

De fractura Patellæ genu. CAP. XXII.

PATELLA genu ſæpè contūditur, ſed minus ſæpè frāgitur: cùm tamē id contingit, in duo aut tria fragmenta abit, aliàs in longum, aliàs in tranſuerſum. Nonnunquam media ipſa finditur, nonnunquam in multas ceſtulas diſtringitur, omnia hæc cum vulnere & ſine vulnere. D Signa ſunt, incedendi impotentia, eò loci cauitas, fragmentorum attritæ partis perceptibilis diſcretio, & diſcretorum ſub manu ſtrepitus: reſtitutio fit hoc modo. Iubetur æger crus crus extendere, imò intentum toto tempore quo callus fiet tenere: eáque de cauſa ne ipſum imprudens flectat poplitis cauitas impoſito glomere impletur: cruris enim flexu compoſita patellæ fragmenta rurſum diſilirent. His peractis ipſa fragmēta, Chirurgi manu vt decet aptantur, aptata remediorū conueniētiū appoſitione continētur, factis deligationibus, & circūpoſitis torulis ſtramineis, quēadmodū in fracto oſſe femoris fieri diximus. Cętera deniq; obſeruāda & faciēda quę crure ipſo fracto fieri ſolent. Quod ad prognosticō attinet, hoc aſſero neminē mihi viſum eorū, cui hoc os fractū eſſet qui nō in vitæ reliquū claudicauerit. Cauſa eſt quòd inducta calli concretione conſolidatio liberā genu inflexionē impedit: inceſſus præſertim per planū, ægris facilior eſt: at aſcēſus lōgē difficilior & planè laborioſus, huic fracturæ ſpeciei decubitus ad quadraginta dies quod minimū eſt, cenſetur neceſſarius.

Differentia

Signa.

Curatio.

A fractura patellæ ſanata ægri cur claudicent.

De

A *De fractura Cruris.* CAP. XXIII.

Sen. 65. ſec. 2. de fract.

HOC fracturæ genus eodem modo curatur, quo brachij ſeu cubiti fractura: admonet Hippo. tibiam periculoſius frangi, difficiliúſque ac tardius ſanari quàm fibulam: quia illud craſſius eſt, & totius corporeæ molis tanquam fulcrum, hoc verò tãquam additamentum tantum quoddam eſt, fulciendis cruris muſculis, quibus pes mouetur comparatum.

Signa tibiæ & fibulæ fractæ.

Sola tibia fracta, fracturę ſigna in interna tantùm cruris parte percipiuntur, quia fibula integra non ſinit illam ſe proiicere aut proferre. Contrà ſola fibula fracta, fracturæ ſigna in ſola cruris parte externa apparẽt, quia oppoſita tibia, ipſam ſe iniicere, & fragmentis ſuis intrò ſe dare non patitur. At vtroque oſſe fracto, æquè hîc atque illic fracturæ ſigna apparere poſſunt. Alterutro tantùm horum oſſium fracto, fractura curatu & ſanatu longè facilior eſt, quia quod integrum reſtat, læſo longè firmius eſt ſtabilimentum, quàm quæuis ferulæ. Cæterùm quò inſtructior & paratior ad huius fractu-

Hiſtoria.

B ræ reſtitutionem veniat Chirurgus, appoſito de me exemplo rem placet illuſtrare. Ioannes Neſtor doctor Medicus, Ricardus Hubertus, & ego vnà proficiſcebamur ægrũ ad fanum fratrum Minimorum inuiſuri. Sequanam igitur in fani conſpectu traiecturi, equum quo vectus veneram, virgulto in clunes inflicto in nauigium cõpellere conor. Sed inde fera irritata, ſic calcibus in me irruit, vt cruris ſiniſtri vtrumque os perfregerit, quatuor ſupra pedis articulum digitos. Tum ego grauiora metuens, ictum ne geminaret bellua, dum retrocedo, fracta oſſa diſſiluêre, & perrupta carne, caliga, atque ocrea, forâs ſe prodidêre, ex quo tantum dolorem ſenſi, quantum hominem tolerare poſſe credibile eſt. Statim igitur in nauigium deportor, quò aqua traiecta curarer: ſed nauigij remis acti, cõmotio, doloris acerbitate ferè me enecauit, quòd hîc oſſium fragmenta aculeata ad carnes circumſtantes allidebantur. Traiecto flumine in proximas ædes cùm efferor, lõgè acerbior mihi extitit doloris renouatio, dum variorum hominum manibus ſublatus, nunc ſurſum, nũc deorſum, nunc dextrorſum, nũc ſiniſtrorſum, dum incedunt ipſi, toto corpore, partibúſque corporis omnibus diffe-

C ror. Lecto tandem traditus cùm eſſem, a doloris immanitate aliquantulum reſpirare datum eſt, & ſudorem quo totus diffluebã abſtergere. Hinc medicamento, quale pro tempore & loco parari potuit, curatus ſum: id concinnauimus ex oui albumine, farina frumentacea, fuligine furni, & butyro liquato. De cætero Ricardum Hubertum obteſtatus ſum, vt perinde me tractaret quaſi non noſſet, neque de artis ſeueritate, amore mei motus, quidquam remitteret: maximè verò pedem in rectum extenderet, atque ſi vulnus ſatis non pateret, nouacula amplius faceret, quò facilius oſſium fragmenta debito ſtatu comprimeret: digitis, quorum certius eſt quàm affabrefactorũ inſtrumentorum iudicium, perquireret, num quæ intra vulnus ſubeſſent teſtulæ, à ſuo oſſe penitus diuulſæ, adeóque eximendæ: manu ſanguinem, ſanguiniſque thrombos qui multi circum vulneris labra concreuerant, exprimeret: crus deligaret ac collocaret quo ipſe ſitu ac modo optimum noſſet: nempe tres faſcias paratas haberet, quarum primam ſupra vulnus ſtatim ad perpendiculum coniiceret, adeò vt à vulnere deligationis initium duceret, ferulas etiam circũponeret, alias quidem tres, alias verò duos

Medicamentum paratu facile.

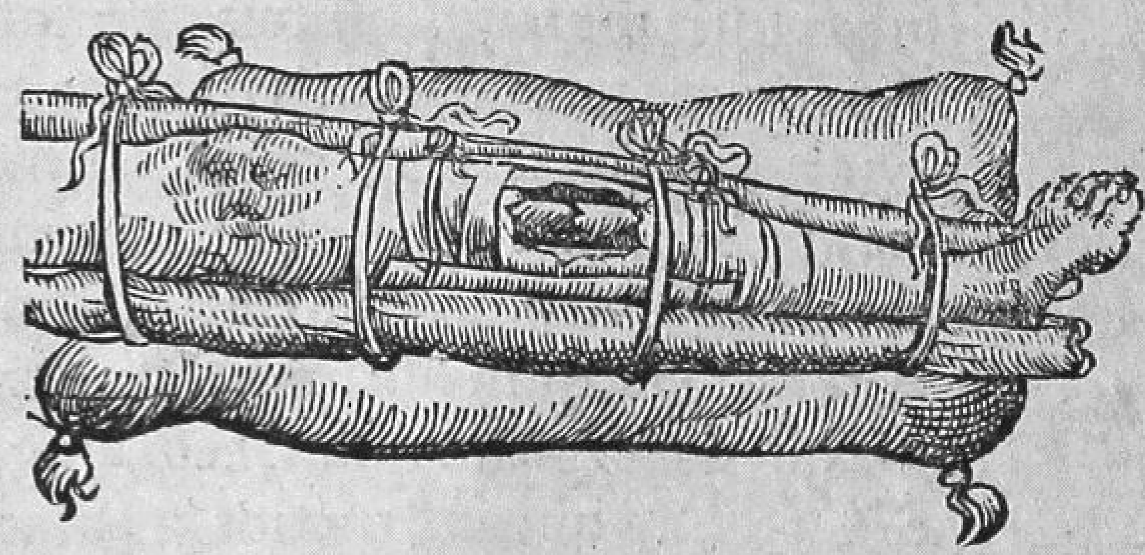
Facienda crure fracto

D digitos latas, ſemipedem longas, nonnihil depreſſas & reſimas, quò facilius cruri circumponerentur, extremis ſuis ſtrictiores, & digiti interſtitio à ſe mutuò diſſitas, quas demùm vittis illis ſimilibus ſtringeret, quibus mulieres crines ſuos redimere ſolẽt: ita tamen vt arctior eſſet in vulnere conſtrictio: poplitis & quæ ad malleolos ſunt cauitates plagulis ex ſtupa linteo inuoluta cõtextis cõpleret. Torulis ſtramineis ſiue ceſticillis intromiſſo fuſte rigẽtibus linteolo veſtitis, à calce ad inguẽ exporrectis, & quatuor locis reuinctis, cruris latera muniret: adeò vt figura recta, qua crus donatum fuerat, vix vlla vi peruerti poſſet, mediocri altitudine crus erigeret molliter & æqualiter: deniq; ab extrinſecus ingruentiũ occurſu, arcula pedi circũpoſita, armaret. Notandũ verò tantùm in cruris debita collocatione eſſe momentum, vt ſi quis hic error commiſſus ſit, non leuiore quàm clauditatis diſpendio conſtet. Nam ſi altius quàm par eſt erigatur, callus concauus fiet parte antica: ſi humilius, gibbus exiſtet. Nec etiam leuiter errant, qui cauitates quæ ad malleolos ſunt, eo quo diximus modo non replent: hinc enim grauiter affligitur calx dum diuturnam & dolorificam compreſſionem ſuſtinere cogitur, quæ tãdem ipſi intemperiem calidam inuehit, quòd ſpiritus

Quantum momentum in debita fracti cruris collocatione

liberè ad ipſam confluere nequeant, quod ego ipſe cùm experirer, cauſa incognita iubebam mihi ex interuallis calcem alleuari, quò perſpirationis beneficio frueretur, ſpiritibus liber ad ipſam eſſet ingreſſus, concluſiſq; vaporibus digreſſus: denique compoſitum in puluillo moni fuit mihi crus eo quo deſcripta figura cernere eſt modo. A

Cruris cum vulnere fracti ac deligati figura.

B

De quibuſdam ſuper deligationes obſeruandis quoties cum fractura vulnus coniunctum eſt. CAP. XXIIII.

Quod deligatio ſupra vulnus arctior eſſe debeat.

RATVM illud apud omnes ex Veterum doctrina eſſe debet deligationẽ ſupra vulnus eſſe faciendã: aliàs in ingentem mox tumorem pars vulnerata ſe attollet, exceptis humoribus hinc inde deligationis, ſurſum, deorſumq; factæ vi expreſſis: vnde malignorũ multorum ſymptomatũ prouentus. Huius rei facere licet periculũ in parte carnoſa ſana.: hanc ſi ſurſum & deorſum intacta quæ media interiacet deligaueris, ipſa in grandem tumorem attolletur, floridũ & natiuum colorem in liuidum mutabit, propter humorum vndique à partibus vicinis expreſſorum inundationem & copiam. Talia igitur multò magis contingẽt, parte vulnerata aut vlcerata. Hac verò de cauſa vlcus inſupurabile manet & lachrimoſum, cruda & liquida ſanie diffluente ei ſimili, quem oculi ſtillare ſolent inflammatione obſeſſi. Eiuſmodi ſanies ſi in oſſa diffluat, illicq; reſes aliquandiu cunctetur, ipſa ſuo contactu adurit & corrumpit, eoq; magis ſi rara ipſa ſint & mollia. C Eiuſmodi oſſium corruptionis ſigna erunt, ſi plus ab vlcere ſaniei, eiúſque fœtidioris erũpat, quàm ſolet ac debet pro vlceris ſimplicis ratione: ſi oræ vlceris inuerſæ viſuntur: ſi circum caro mollior & flaccida: ſi pulſantis doloris ſimul & profundi triſtis ſenſio ægrum ex interuallis exerceat: ſi demiſſo ſpecillo os perioſtio denudatum percipitur: ſi deniq; ſcabrum ipſum & aſperum offenditur, vel etiam ſi paulò preſſius adactũ ſpecillum in oſſis ſubſtãtiam demergitur. Sed de his ſatis multa proprio de oſſium carie tractatu dicta ſunt à nobis. At verò talis caries nunquam oſſi cõtinget, ſi pars ægra, vt decet, & ex arte deligata fuerit. Itaque hoc iterum monitum Chirurgum velim, vt quantum res patietur, faſciarum primas obuolutiones ſupra vulnus faciat: niſi fortè doloris tanta ſit acerbitas, & inflammationis magnitudo, vt eiuſmodi ſymptomatis & accidentium occaſione à propria hac & legitima morbi cura reuocetur. Tum igitur, quia maius præſtare nihil poteſt, hoc ſaltem agat quod citra noxam licet: nempe linteo haud inualido nimiúmve trito, duplato, triplatóve, quod vnica obuolutione vulneri comprehendendo, vicineq; eius ſufficiat, deligationis & faſciarũ vicem ſuppleat: D eius oras ad vulneris latera conſuat, ne quoties vulnus curandum erit oſium fragmẽta, quæ ſemel reſtituta, immota manere oportet, commouere cogatur. Non enim vt vulnera, vlceráve, ſic oſſa fracta frequentem curationem poſtulant. Ex his patet, quòd vt deligationis vacuitas, nimiaq; laxitas in doloris & phlegmones vacuitate, ſic & arctior deligatio in doloris præſentia, vulneri phlegmonem & abſceſſum inuehit. Sint igitur expoſitis ante regulis & circumſtantiis omnia hîc mediocria. Hæc eo conſilio mihi inculcare viſum eſt: quod plerique adhuc reperiuntur, qui Pauli praxim ſequũtur, ac circumuolutiones multas hinc inde ſuprà infráque vulnus faciunt, quas mox decuſſatim referũt. Sed clathratum id & feneſtratum deligationis genus omnino eſt improbandum: atque id modo vſurpandum quod ante ex Hippocra. mente deſcripſimus: nunc tempus eſt vt ad inſtitutum infortunij mei hiſtoriam regrediar, & quę poſt primum illum quem dixi apparatum circum me acta ſunt aperiam.

Quæ ſymptomata ſequãtur parte vulnerata in deligãdo prætermiſſa

Oſſium corruptionis ſigna.

Quando locus vulneratus in deligando prætermittẽdus

Deligationis vicaria obuolutio.

Clathrata deligatio fugienda.

Quæ

A *Quæ deinceps poſt primum apparatum cura fracto Authoris cruri fuit adhibita.* CAP. XXV.

POſt Meridiem mihi Lutetiam in ædes meas delato, detractus eſt ſanguis è ſiniſtra baſilica ad tria vaſcula. Secundo deinde apparatu vulneris oræ, & circum in ambitu loca vnguento roſato oblita fuêre, quod de communi Veterum ſententia in fracturarum initiis valdè commendatur: id enim eiuſmodi eſt vt dolorē ſedet, inflammationem prohibeat humores longè à parte læſa repellendo: frigidum enim eſt, adſtringens & repellens indicat compoſitio: nam fit ex oleo omphacino, aqua roſ. pauco aceto, & cera alba. Itaq; eô litu per ſex dies ſum vſus, plagulas & faſcias alias in oxicrato, alias in vino rub. craſſo & adſtringente mergebam, ad partis robur & humorũ repulſionē, quæ duo in fracturis, cum vulnere præſertim, curanda ſunt Hipp. ſententia. Quare ſi quando nimiũ reſiccatæ tum plagulæ, tum illæ faſciæ viderentur, eas ſubinde vel illo oxicrato, vel o-
B xirrhodino imbuebam: nam ex illis plus æquo reſiccatis, dolor & inflãmatio ſuperueniunt, quod ſic partem arctius cõſtringant, & duritie lædant. Multos cernere eſt Chirurgos, qui in hoc morbi genere à principio ad exitum ſolis vtuntur adſtringētibus & emplaſticis medicamentis: omnino contra methodum ab Hipp. poſitam, & Gal. celebratam. Talium enim continuo vſu, pori & ſpiracula cutis occæcantur: vnde ſuppreſſa fuligine, caloris extranei incrementũ & prurigo, tãdemq; ab humoris ſeroſi & acris diutius ſuppreſſi, eroſione vlcus. Ex quo licet intelligere, adſtringētibus & emplaſticis vltra ſex dies non eſſe vtendũ. Horum loco vſurpanda ſunt quæ mox deſcribentur emplaſtra. Per morbi initia diæta adeò tenui ſum vſus, vt per nouem dies nihil quoq; die præter duodecim pruna damaſcena cocta, & ſex panis buccellas eſitarem, aquæ ſaccharatæ heminam Pariſienſem potarem: eiuſmodi aquæ talis erat compoſitio.

Illitus ex vnguento roſato ad quid vtilis in fracturis

Ne ſiccitate indurentur plagulæ & faſciæ prouidendum.

℞. ſacc. albiſ. ℥ xij. aquæ font. ℔ xij. cinam. ʒ iij. bulliant ſimul ſecundum artē: aliàs vtebar ſyrupo, capilli vene. cum aqua cocta, aliàs potu diuino dicto, cuius hæc eſt cõpoſitio. ℞. aquæ coctæ ℔. vj. ſacc. albiſ. ℥ iiij. ſucc. lim. ℥ j. agitentur & tranſuaſentur
C ſæpius in vaſis vitreis. Purgabar cùm opus erat, bolo caſſiæ cum rheo puluerato, pigrã aluum balanis ex ſapone ſollicitabam: nam ſi quando tardior ceſſaret, calor præter naturam ſtatim renes vrebat. Hac, etſi exquiſita vitæ ratione, conſequi non potui, quin febris me morbi die vndecimo occuparet, fluxióque inuaderet, quę in abſceſſum abiuit, multo pure diu manãtem. His occaſionem dediſſe arbitror, tũ portionem humoris in vulneris fundo ſuppreſſam, tum laxiorem deligationem, cùm ego iuſtam ſeu arctiorem ferre non poſſem. Deniq; oſſium teſtulas penitus diuulſas, adeoq; agglutinari inhabiles: hæ enim ideò putreſcentes, in ſuæ putredinis contagium partis proprios ſuccos trahebant, & calore putredinali ſuſcitato, fluxioni, & inflãmationi cauſam materialem & efficientem abundè ſubminiſtrabãt. Teſtularum à ſuo oſſe diuulſarũ opinionē faciebat liquida & cruda ſanies à vulnere dimanans, vulneris oræ tumentiores, & caro circũ laxior & ſpongioſa. Ad has cauſas hæc acceſſit inſuper, quòd nocte quadam inter dormiendum muſculi violento impetu ſeſe adeò contraxerunt, vt totum crus in ſublime raperent: ſic vt cõuulſionis vehementia, oſſa ſuo ſtatu diſſilirēt, & vul-
D neris oras premerent, nec niſi noua extenſione & impulſione, quæ mihi longè priore fuit moleſtior, perfecta reſtitui & componi potuerint. Febris cùm ſeptem dies duraſſet, tandem criſim finemq; ſortita eſt, partim puris, partim copioſi ſudoris eruptione.

Aquæ ſaccaratæ deſcriptio.

Potus diuini deſcriptio

Febris abſceſſuſque fracturæ ſuperuenietis cauſæ.

Signa teſtularum à ſuo oſſe diuulſarum.

Quæ cauſa ſit conuulſiui fractorum membrorum ſubſultus.

CAP. XXVI.

COntractio illa ſubſultúſque quaſi conuulſiuus, fractis membris ferè inter dormiendum accidit. Cauſam eſſe arbitror, quòd calor natiuus per ſomnum ſe in corporis cētrum ſubducat: quò fit vt extrema refrigeſcant. Interim natura ſolita prouidentia in auxilium parti læſæ ſpiritus tranſmittit. Sed quia à parte malè affecta & inhabili non excipiuntur, confertim & raptim, qua ſunt celeritate, eò vnde venerunt ſe referunt: horũ motum muſculi ſequuntur: cùm muſculis oſſa in quæ inſeruntur, vnà raptantur: quò fit vt hæc iterùm diſſiliant, & doloris magno cruciatu citato, ſuo ſtatu excidant. Muſculorum illa contractio fit verſus ſuum principium.

Cur dormiētibus extrema frigent.

Documenta quædam de partibus quibus æger neceſſariò incumbit, dum in lecto decumbit. CAP. XXVII. A

Otio läguẽt in partibus vires naturales, negotio roborãtur.

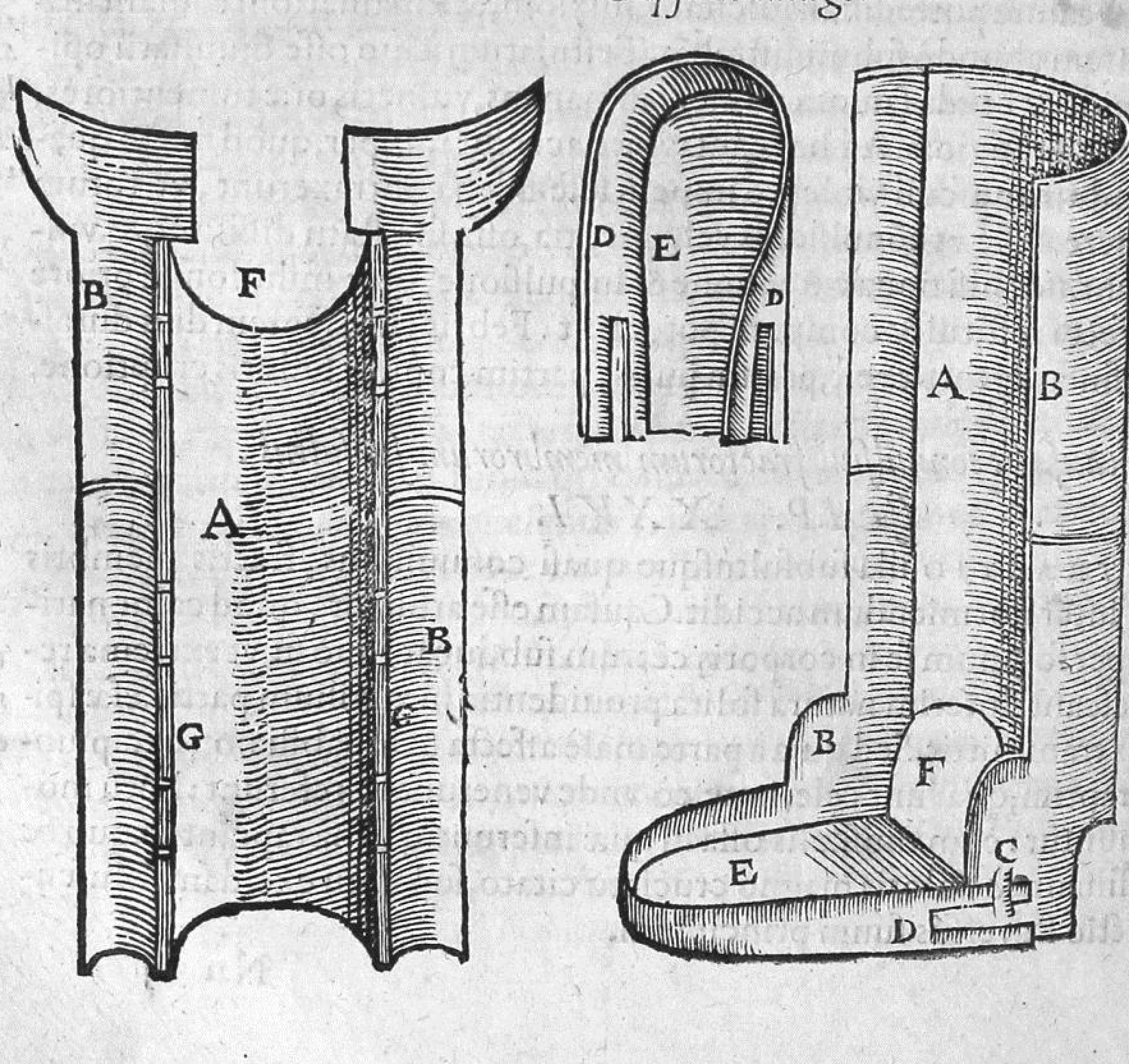
Qui & qualia fracto crure coccygi & calci vlcera ſuperueniant.

Remedia ad præcautionẽ prædictorũ vlcerum.

Capſulæ ferreæ vſus.

QVIBVS crus, ſimiléve os fractum eſt, hi quia & doloris acerbitate impediuntur, & valetudinis ſeu conſolidationis cauſa iubentur, diu immoti & reſupini in lecto ſe continere coguntur. Interim partes quibus neceſſe habẽt incumbere vt calx, dorſum, os ſacrum, coccyx, femoris, cruriſve fracti muſculi, diſtenti & immoti manent, à ſolitis muneribus feriati. Quò fit vt earum omnes langueſcant vires, & ſenſim obtorpeſcant. Inſuper etiam per fuliginis & acrium excrementorum ſuppreſſionem, atque perſpirationis defectum præter naturam incaleſcant: vnde fluxio, abſceſſus, & vlcus ipſis aduenit: præſertim verò oſſi ſacro, coccygi & calci: illis quidem quòd pauca carne ſint munitæ, huic verò quòd exquiſitiore ſit ſenſu. Vlcera verò earum partium difficulter ſaneſcũt: imò non rarò carnibus gangrænam, ſubiectis verò oſſibus cariem, ſphacelum ac necroſim inferunt: vt plurimùm autem febrem continuam, delirium, conuulſionem, atque per eam ſympathiæ ſpeciem quæ ex generis pendet ſimilitudine, ſingultum. B Neruoſa enim valdè exiſtunt calx & ventriculus, hic quidem corpore ſuo, & neruorum à ſexto pari diffuſa inſigni portione: ille verò à ſubtenſo craſſo tendine quem trium ſuræ muſculorum concurſus, & quaſi in vnum coalitus parit. Quæ omnia lethifera ſunt, tũ caloris natiui à febrili, & eo qui præter naturam eſt diſſipatione, tum partium nobiliũ quibus vita carere nequit, à morticinis vaporibus infectione. Hæc omnia cùm mecũ expenderem, & aliorum exemplis peritior factus, quam vim ad perniciem haberent intelligerem, per interualla attolli mihi in ſublime è lecto calcem iubebam, & cõprehenſo qui ex laqueari pendebat fune, memet ſubrigebam, vt perpetuo decubitu compreſſæ partes tranſpirarent & difflarentur. Quin & puluillo orbiculato, medio ambitu feneſtrato, mollioréque plumula farto coccygi & calci ſubſtrato, partes illas vt aëris commercio, aſpiratione & afflatu gauderent, ſuſtentabam, linteoláque vnguento roſato, ad doloris & ardoris ſedationem oblita ſæpius admouebam. Sed & capſulam ex ferro albo excogitaui, in qua fractum crus compoſitum, longè tutius & certius ſuo C ſtatu continetur, quàm vllis ſtramineis torulis: & præterea totum ad ægri voluntatem huc illuc transfertur. Hæc capſula impedimento inſuper eſt, ne calx toto ſuo corpore ac pondere lecto incumbat, ſuppoſita ſuræ molli & craſſa plagula, qua parte eiuſmodi capſula excauata eſt: imò etiam aduerſum integumentorum lecti illapſum & illiſionẽ ſolea ſuppoſita, additáque deſuper ex eadem materia arcula, tuetur & obuallat. Quæ omnia ſubiecta imagine fient tibi manifeſta.

Capſulæ imago.

AA. *Capſulæ fundum ſeu alueum monſtrat.*

BB *Alaria quæ ad arbitriũ clauduntur & recluduntur.* D

C. *Alariorum extremum, cui ſolea inſeritur et aptatur.*

DD. *Arcula.*

EE. *Solea.*

FF. *Lacuna qua calx è capſula prominet.*

Nunc

A Nunc quæ remedia ad abſceſſum qui fiebat appoſuerim exponendum reſtat. Vbi igitur abſceſſum fieri & ſuperuenire animaduerti, ſuppurans medicamentum compoſui ex vitellis ouorum, oleo communi, terebinthina & pauca farina frumentacea, eoque ad puris vſque eruptionem ſum vſus, mox ad vulnus detergendum remedium quod ſequitur adhibui. *Pepticũ medicamentũ.*

℞. ſyrupi roſati & terebinth. venetæ. an. ℥ ij. pulueris radicis ireos florentiæ, aloës, maſtiches, farinæ hordei, an. ʒ ß. incorporentur omnia ſimul & fiat mundificatiuum, locũ verò quo coniiciebam oſſium penitus diuulſas teſtulas erumpere debere, complendum curaui peniculis ex ſpongia aut ſtupa linea concinnatis, vt hac arte vlcus ad arbitrium mihi pateret. At in vlceris profundum pulueres catagmaticos & cephalicos immiſi cum pauco alumine cocto, ad commemoratarum teſtularum exitũ procurandum. His tandem excluſis vlcus cicatrice obduxi alumine cocto. Huic enim cum vis inſit deſiccandi & adſtringendi, laxas & ſpongioſas ſaniéque liquida diffluentes carnes confirmat & indurat, atque ad cicatricis generationem naturam B adiuuat. Quod ad oſſium fragmenta attinet, ea propter innatam ſiccitatem & duritiem ſibi adiungi & coaleſcere per ſeſe ſine medio nequeunt, ſed ſubſtantia quadam egent, quæ ad ipſorum extrema inſpiſſata & concreſcens, illa demum ſibi agglutinat, & tanquam ferrumine conſolidat, materiã ſubſtantia illa ſortitur ex propria oſſium ſubſtantia & medulla: formam verò à calore natiuo & medicamẽtis emplaſticis quæ moderatè calefaciunt. Contra enim quæ medicamina nimio calore digerũt & attenuant, ea calli materiam velut liquefaciunt & reſoluunt, adeóque poroſim impediunt. Quare ad eam rem ſequentium emplaſtrorum, quorum efficaciam experimento comprobaui, vſum ſuadeo: hinc enim & porotica dicuntur.

Detergens.

Pulueres catagmatici vim habent eliminãdarum teſtularum oſſearum.

Calli cauſæ tũ efficiẽtes tum materiales.

℞. olei myrtillo. roſati & omphac. an. ℔. ß. rad. altheæ ℔. ij. rad. fraxini & fol. eiuſdem, rad. conſolidæ maioris & fol. eiuſdem, fol. ſalicis, an. m. j. fiat decoctio in ſufficienti quantitate vini nigri, & aquæ fabrorum ad medietatis conſumptionem, adde in colatura pulueris myrrhæ & thuris, an. ℥ ß. adipis hirci ℔. ß. terebinth. lotæ ℥ iiij. maſtiches ʒ iij. lithargyri auri & argenti an. ℥ ij. boli armeniæ, & terræ ſigillatæ. an. ℥ j. C ß. minij ʒ vj. ceræ albæ quantum ſufficit, fiat emplaſtrum vt ars docet. Eius loco licet vti emplaſtro nigro, cuius hæc eſt deſcriptio. *Ad calli generationẽ conferentia medicamenta.*

℞. lithargyri auri. ℔. j. olei & aceti. ℔. ij. coquantur ſimul lento igne, donec nigrũ & ſplendens reddatur emplaſtrum, & non adhæreat digitis, vel ℞. olei roſat. & myrtill. an. ℥ ij. nucis cupreſſi, boli armeniæ, ſanguinis draconis puluerisatorum. an. ℥. ß. emplaſtri diachalciteos. ℥ iiij. liquefaciant ſimul & fiat emplaſtrum ſecundum artem. In horum penuria licebit vti ſparadrapo, id eſt panno Hiſpanico, ſeu Galteri tela, cuius hæc eſt deſcriptio. *Emplaſtri nigri deſcriptio.*

℞. pulueris thuris, farinæ volatilis, maſtiches, boli armeniæ, reſinæ pini, nucum cupreſſi, rubeæ tinctorum, an. ℥ ij. ſeui arietini & ceræ albæ an. ℔. ß. fiat emplaſtrum: in quod dum calet, inculcetur linteum vſu vtcumque tritũ ad vſum commemoratum. Emplaſtrum diacalcith. veterum omnium ſententia valdè commendatur ad fracturas: ſed pro temporis conditione variè præparandum eſt, æſtate enim diſſolui debet in ſucco plantaginis & ſolani, ne plus æquo calefaciat: interim etiam ad D corporum affectorum temperiem intueri oportet: neque enim tam deſiccanda ſunt corpora puerorum quàm ſenum, aliàs ſi tam ſiccantia medicamenta adhibeantur corpori puerili atque ſenili, calli materia reſoluetur, tantum abeſt vt concreſcat: quare in remediorum delectu cautio magna Chirurgo adhibenda eſt. Sæpè enim remedia natura ſua bona, vſu fiunt non bona, quia ſine iudicio vſurpata & applicata fuêre, quæ cauſa exiſtit cur non raro pernicioſa accidentia ſuperueniant, vel callus fiat mollior, craſſior, tenuior, exilior, diſtortus, vel denique tardius concreſcat, magno Chirurgi errore & dedecore.

Sparadrapi deſcriptio.

Emplaſtri diacalciteos varia præparatio.

Bona ex ſe remedia, ex euentu non bona.

Quibus ſignis intelligere liceat callum fieri. CAP. XXVIII.

TVM demum mihi firmari callo crus intellexi, cùm ſaniei ſolito minus ab vlcere erumperet: cùm dolores remiſerunt: cùm denique conuulſiui ſubſultus quieuerunt, quæ cauſa exiſtit, cur ſolito etiam rarius dehinc crus mihi curandum putarim. Nam frequenti inter curandum vlceris deterſione dum callus fit, materiæ in callum ceſſuræ exhauriuntur *Dum callus fit rarius curandum vlcus.*

A & abſumuntur, nempe vt loquuntur, ros, cambium & gluten, quæ tum oſſeæ, tum carneæ ſubſtantiæ propria ſunt & germana alimenta. Aliis etiam ſignis in coniecturam veni calli concreſcentis: nempe rorulenti cuiuſdam ſanguinis per vulneris oras & poros reſudatione, qui ſplenia faſciáſque ſimili ſibi colore leniter tingeret & aſpergeret: ab effluxu ſcilicet tenuioris & benignioris portionis eius materiæ quæ in calli coagmentationem abundè afflueret. Quinetiam vaporis cuiuſdam cum moderato calore & blando, à ſupernis partibus ad vulneris vſque locum continenter irrepentis titillante & demulcente ſenſu. Quare tempore ab illo laxiorem eſſe deligationem volui, ne arctiore, materiæ calli quæ ſanguinis qualitate temperati & quantitate moderati decidua portio eſt, ad oſſium fragmenta aditum intercluderem. Tum igitur mihi vtendum putaui alimentis ſanguini paulo craſſiori, tenaciori, ac lentiori generando, ac callo ſufficiendo idoneis: cuiuſmodi ſunt animalium extrema, tendinea, & cartilaginea, porcorũ, boum, arietum, hœdorum roſtra, pedes, femora, capita, auriculæ: quia omnia incoquebam cum oriza, hordeo mundato, & aliis ſimilibus, nunc his nunc illis ad ſtomachi & palati gratiam. Veſcebar etiam nonnunquam alica, ſeu pulte frumentacea, panatellâve ſiliginea cocta in capi iuſculo cum vitellis ouorum, vinum bibebam rubrum, craſſum, adſtringens, aqua mediocriter temperatum. In ſecunda menſa, caſtaneas, & meſpilos comedebam: nec verò præter rationem hæc in ſpecie de alimentis adnotaui: quia à durioribus alimentis ſi præſertim ſimul friabilia ſint & fragilia, vt eſt caro bubula, æqualis eſt noxa, quod ad calli generationem & concretionem attinet, atque à leuioribus. Illa enim callum ſicciorem, hæc teneriorem ſuppeditant, quare ea demum alimenta callo gignendo apta pronunciat Galenus, quæ nec fragilia ſint, nec friabilia, nec ſeroſa & tenuia, aut ſicciora, ſed moderatè craſſa ſimul & viſcida, ſeu pinguia, & tenacia. Hæc alimenta à ventriculo in chilum mitificata inteſtinis demandantur, hincque per venas meſaraicas in portam & ſima hepatis, mox in venam cauam, denique in venas per totum corpus eiúſque partes omnes ſparſas: ex his venis quædã etiam exiſtunt quæ ſanguinem in oſſa inuehũt, oſſium autem cauitatibus amplis medulla, quemadmodũ exilibus ſuccus quidã medulloſus proprium ipſorũ alimẽtum medullæ vicarius concluditur. Medullæ verò generatio eſt ex ſanguinis craſſiore portione, quæ in maiores oſſium cauitates, maioribus venis & arteriis, in minores verò minoribus quæ in ipſorum deſinunt poros ac ſpiracula influit. In magnis enim oſſibus licet notare inſignes & manifeſtos meatus, per quos in vſum commemoratum venæ ſubeunt & arteriæ, iiſdem etiam & nerui vnà ſe inferunt, ex quibus coit membrana quæ oſſium medullam inuoluit, ſenſu ob id exquiſitiſſimo prædita, quemadmodum experientia docet: quæ cauſa eſt cur pleriſque medulla ſentire videatur, quod eius membranæ læſæ dolores ſint acerbiſſimi. Ex medulla igitur & propria oſſis ſubſtantia, reſudat craſſus quidam & terreſtris ſuccus, ex quo, vi aſſimilatricis facultatis, quæ eſt loco formatricis, coit & concreſcit callus. Simplices cruris fracturæ ferè quinquageſimo die callo firmantur: at vulneris coniuncti & teſtulatum penitus diuulſarum, aliorúmque quæ ſuperuenerunt accidentium occaſione, totum trimeſtre exactum mihi eſt, antequàm oſſium fragmenta callo ſubſtituto perfectè conſolidarentur, quin & alius menſis exactus eſt, priuſquàm cruri inniti poſſem ſine ſubalari fulcimento. Erat verò mihi per primos dies inceſſus dolorificus, quòd ſubſtitutus callus muſculorum locum occuparet: nam antequàm priſtina motus libertas fractæ & callo firmatæ parti redire poſſit, neceſſe eſt vt tendines ac membranæ ſeſe ſenſim ab obducta cicatrice diuellant. His omnibus in rebus perficiendis ſedulam mihi & fidelem operam inter Chirurgos præbuit, vt Medicos prætermittam, Antonius Portalus Regius & Pariſienſis Chirurgus.

Hip. ſent. 43. ſect. 1. de fract.

Alimenta generando callo idonea

Alica quid. B

Lib. 6. met. cap. 5.

C

Medullæ generatio.

Cur medulla ſentire videatur.

Quot dierũ ſpatio callus crure fracto concreſcat. D

De his

A *De his quæ calli generationem remorantur, & corrigendis eius, ſi malè conformatum ſit, vitiis.*

CAP. XXIX.

HIs de calli concreſcentis ſignis, de ipſius generatione, & generationis modo expoſitis, reſtat vt ea explicemus quæ eius generationem remorantur: & quæ contra eiuſdem conformationem & concretionem promoueant. Quæ igitur calli generationem vel penitus impediunt, vel tardant, digerendi ſeu reſoluendi & attenuandi vim maximam habent: aut etiam vnctuoſa ſunt, oleagina & humida. Talibus enim liqueſit & tabeſcit, atque conſumitur, aut moleſcit & relaxatur ſuccus, ex quo callus concreſcere debet. At contra quæ callum promouent deſiccantia, incraſſantia, inſpiſſantia, indurantia, & emplaſtica eſſe debent, moderatè calida & adſtringentia. Quod verò ad medicamēta humida & relaxantia ſpectat, locum hîc habere non debent, niſi cùm contigerit callum malè conformatum eſſe, nempe craſſiorem eſſe aut diſtortum, aut alioqui prauè figuratum, quò deteratur & diffringatur reparandus denuò. Sed tamen talia tentanda non ſunt niſi recente adhuc callo, & ita deprauato, vt ipſius vitium partis natiuam conformationem inſigniter peruertat, & actionem vehementer offendat. Tum igitur fouendus locus eſt capitis & inteſtinorum, arietis decocto in quo bullierint radices biſmaluæ, brioniæ, ſemina lini, fœnugræci, ſtercus columbinum, grana lauri & ſimilia. Vtendum etiam erit litu & emplaſtro ſequentibus.

Diaphoretica calli generationem impediunt vt & vnctuoſa.

Quæ calli generationē promoueāt.

Quî mollietia ad callū valeant.

Quando & quî calli deterendi vt denuo reparentur.

B

℞. vng. de althea. ℥ iiij. olei liliorum, & axungiæ anſeris an. ℥ j. aquæ vitæ parum, liqueſiant ſimul, fiat linimentum quo linatur pars. Hinc ipſi ſequens apponatur emplaſtrum.

℞. emplaſtri de vigo cum mercurio, cerati œſipi deſcriptione philagrij an. ℥ iij. olei anethini & liliorum, an. ℥ j. liquefaciant omnia ſimul fiat emplaſtrum, extendatur ſuper alutam ad vſum dictū. Vbi ſic mollitus callus videbitur, diffringēdus erit, & naturali ſuo ſtatui oſſa reſtituenda, & fracturæ tanquam ab initio retexenda curatio. Si ætate nimium callus obduruerit, præſtat non diffringere, ac nihil moliri, ne quid inde ægro deterius contingat, contingere namque poteſt, vt ipſo diffringendi conatu, os alia quauis parte potius, quàm qua callo firmatum eſt frangatur. Itaque cautus æger claudus viuere mallet, quàm clauditatis fuga, vitæ periculum ſubire. Si craſſior eſt callus minuetur, ſi quidem adhuc recens eſt, medicamentis remollientibus, reſoluentibus & validiſſimè adſtringentibus, quibus vis ineſt liquefaciendi, deſiccandi & exhauriendi. Vtile etiam erit callum oleo laurino, in quo ſalpetræ aut ſalis aliud quoduis genus diſſolutum fuerit, validius fricare, hinc faſcia obuolutum, impoſita lamina plumbea arctiſſimè conſtringere, quò humoris alimentarij in partem affluxus prohibeatur, ſicque ſenſim callus contabeſcat & minuatur. Si contra cōtingat callum tenuiorē & exiliorē eſſe, aut tardius concreſcere, quòd faſciis arctius conſtringatur, aut quòd pars deſes diutius in otio quàm par eſt contineatur, citra proprij officij exercitationem (quæ cauſa vel inter præcipuas emaciationis cauſas cenſenda eſt, vel hoc nomine quod exercitatio partis natiuum calorem exſuſcitet concoctionis & nutritionis opificem) aut quòd alimenta ingerantur quæ in qualitate peccent, aut quantitate, aut vtroque, aut quod frequentius deligatura parti adhibita reſoluta fuerit, vel quod pars ipſa præproperè & ante tempus ſolidis muneribus & motionibus obeundis ſe expoſuerit, pro cauſarum veritate, remedia erūt adhibenda. Nam ſi membri ſit arctior deligatura, reſoluenda illa erit, imò fractus ipſe locus exempta faſcia deligatione penitus expedienda, & nouum deligationis genus obducendum eſt, quod à radice vaſorum, nempe alis, ſi brachium, aut inguinibus, ſi crus fractum ſit, initio ducto fracturæ, aduoluatur, ipſa tamen intacta & incomprehenſa: ſic enim à fonte & ſcaturigine exprimitur ſanguis, & in partē affectam compellitur: contraria planè via ei qua ante docuimus in inflammationis metu ad partem affectam aditu arceri. Fient etiam vtiliter frictiones molles & fotus ex aqua tepida, à quibus tum erit deſiſtendum, cùm pars incaleſcere & intumeſcere videbitur. Si qui frictionem, fotúmque perſequatur diutius id ipſum reſoluet quod attraxerit. Hoc enim iam pluries notauimus, quòd frictionum & fotuum contrarij ſunt effectus, pro

C *Quî callus minimè diffringēdus quātumuis diſtortus aut alioqui malè cōformatus.*

Craſſior callus quî minuatur.

Exilioris calli cauſæ.

D

Remedia ad exiliorem callum.

Quando à fouendo & fricando deſiſtendum.

temporis breuitate & mora. Conferent quoque ad hoc inſtitutum picationes, & reliqua quæ membris atrophia laborantibus fieri ſolent. A

De fomentis quæ ad oſſa fracta adhibentur. CAP. XXX.

Aqua tepida quæ & quos effectus pariat.

FOMENTA oſſibus fractis adhibentur varia variis de cauſis. Calidam aquam in fotum cùm vſurpamus, eam intelligimus, quæ in medio planè exiſtit feruentis & frigidæ: quæ ſcilicet moderatò tepore prædita, tum Medico, tum ægro admota manu percipitur: ex tali aqua fotus breui tempore adhibitus, humorem qui in corporis ſuperficie eſt moderatè calefacit, attenuat, & ad reſolutionem præparat: ad partem atrophia laborantem ſanguinem & humorem alimentarium euocat: dolores ſedat, nimis tenſa relaxat, membrum adſtrictioris deligationis, aut alterius cuiuſuis rei occaſione refrigeratum, moderatè calefacit: calidius contrà refrigerat per accidens, digeſto humore calido qui membro concluſus erat. B Breue tempus in fouendo exactum eſſe intelligimus, cùm rubere & tumere pars incipit: iuſtum verò quando pars manifeſtè iam rubet & tumet. Multum verò ac nimium tempus impenſum ex eo coniicimus, ſi qui paulo ante rubor apparebat, euaneſcit, & tumor qui partē attollebat ſubſidet. In fouendo etiam, corporis cui fotus adhibetur, habenda ratio eſt. Nam ſi plethoricum ſit, fomentum vel mediocre, partem ſuperfluorum humorum, copia diſtendet: at ſi macie extenuatum eſt, partem carnoſiorem & ſucculentiorem reddet. Reſtare nunc videtur vt de oſſium pedis fractura dicamus.

Notæ breuioris, iuſti, & nimij fotus.

Plethoricis fomenta nocent.

De fractura oſſium pedis. CAP. XXXI.

Cur recta figura pedis oſſa fracta collocanda & continēda ſunt.

OSSA tarſi, pedij, & digitorum pedis, quemadmodum oſſa manus frangi poſſunt: quare eadem illis quæ his curatio erit adhibenda, niſi quòd digitorum pedis oſſa figura curua continenda non ſunt, quemadmodum oſſa digitorum manus: ne illorum actio pereat aut deprauetur. C Siquidem vt cruribus ad ambulandum, ſic pedibus vtimur ad ſtandum. Sed & æger in lecto continendus eſt quouſque callus confirmatus fuerit.

FINIS LIBRI DECIMIQVARTI, DE FRACTVRIS.

DE

DE LVXATIONIBVS.

B LIBER DECIMVSQVINTVS.

De Luxationum ſpeciebus & modis.

CAP. I.

LVxatio eſt, capitis oſſis è ſua cauitate in locum inſuetum præter naturam exceſſus, motum voluntarium impediens. Eſt alia luxationis ſpecies quam facit violenta diſtentio, & quædam quaſi diuaricatio, ac dilatatio, ſeu exolutio in latum & longũ ligamentorum, neruoſorúmque omnium corporũ, quæ articulos continent, firmant & deuinciunt. Sic tormenta & fidiculas paſſis, craſſum illud ligamentum quod in interna eſt iſchij cauitate, violentius extenditur: qui ex axillis proiecti pependerunt, ligamenta his humeri cum ſcapula dearticulationem cingentia rapidius dilatantur. Eadem ratio eſt eorum quibus pes ab incerto in lubrico greſſu contorquetur. Tertia exiſtit luxationis ſpecies, cùm quæ C modo iuncta contigua & alterum alterius lateri aduincta ſunt oſſa, dehiſcunt, vt in brachio cum radius à cubito, in crure tibia à ſura ſeu fibula recedit: quanquam hæc, ad illam ſecundam referri poteſt, quia citra dilatationem, aut etiam abruptionem ligamentorum non fit. Quarta his etiam additur: cùm ſcilicet oſſium epiphyſes & capita, à ſuo oſſe cui impoſita & addita inſident, diuelluntur: cuiuſmodi luxationis impropriè dictæ ſpecies locum habet, maximè in oſſibus iuuenum, cognoſcitúrque partis impotentia, oſſium crepitantium ſtrepitu, & cum attractantur colliſione. Hæc eadem iuuenum oſſa alteri etiam caſui obnoxia ſunt: nam vt ſenilia à violento impetu franguntur, propter acquiſitam ſiccitatem & duritiem: ſic puerilia propter inſitam mollitiem & humiditatem incuruantur.

Quid propriè dicta luxatio.

Minus propriè dicta luxatio quid.

Tertia velut luxationis ſpecies.

Quarta velut luxationis ſpecies.

De Luxationum differentijs. CAP. II.

D LVxationvm aliæ ſimplices ſunt, aliæ compoſitæ. Simplices dicimus, quæ nullam aliam præter naturam affectionem coniunctam habent. Compoſitas, quæ vno vel pluribus præter naturam affectibus ſunt complicatæ, vt cùm ad luxationem vulnus, fractura, dolor ingens, inflammatio, abſceſſus acceſſit. Horum enim occaſione ſæpè cogimur luxationem miſſam facere tantiſper, dum illa remiſſionem ex ſeſe vel arte noſtra habuerint. Sunt & luxationum aliæ completæ ac perfectæ, cùm nempe os ſua cauitate penitus excidit: aliæ imperfectæ, cùm leuiter tantum emotũ eſt, non autem omnino elapſum: ex quo & ſubluxationis nomen is caſus habuit. A loco etiam luxationum differentiæ ducuntur: nam aliquando in anteriorem partem, aliàs in poſteriorem, ſuperiorem, inferiorémque os luxatur, nonnunquam ſecundum omnes ſitus iſtas differentias luxari poteſt: nonnunquam ſecundum quaſdam tantummodò. Ab articuli etiam luxati conditione in magnitudine & paruitate: à ſinus excauatione ſuperficaria, aut depreſſiore: denique à tempore, ſi ſcilicet recens, ſi inueterata ſit luxatio, ſumuntur differentiæ. Has omnes notaſſe operæpretium eſt, quia pro ſingularum varietate curandi exiſtunt indicationes, vt docebimus poſtea.

Luxationes ſimplices quæ.

Quæ compoſitæ dicatur

Quid luxatio completa quid item ſubluxatio.

De cauſis Luxationum. CAP. III.

A

Internæ luxationum cauſæ quæ.

LVXATIONVM tres in genere exiſtunt cauſæ, internæ, externæ, & hæreditariæ. Internæ ſunt excrementitij humores & flatus, qui in dearticulationes magna vi & copia decumbentes, ligamenta quæ oſſa mutuo ſibi nexu colligant, ſic lubricant, remolliunt, & relaxant, vt ipſa facilè ſuis ſinubus excidant: vel eadem ligamenta ſic replent, & diſtendunt, adeóque decurtant, vt contracta vnà oſſium appendices, à quibus oriuntur, contrahant, & ab oſſe cui ſunt ſuperpoſitæ diuellant, vel etiam oſſium capita ſuis ſinubus ſubtrahant, ſi maximè ſimul concurrat noxij humoris impetus, qui cauitates dearticulationum occupans & replēs, ipſa ſuis ſedibus depellat, vt ſæpè per iſchiadas, iſchij dearticulationi contingit, & ſpinæ vertebris, quarum luxatione gibboſi aut alioqui diſtorti homines euadunt.

Externæ luxationum cauſæ quæ.

Externæ verò luxationum cauſæ ſunt, caſus ex alto, ictus contundens & grauis, tormenta ex inceſſu in lubrico conſortio, & ſimilia omnia, quæ oſſium capita ſuis ſedibus ac ſinubus excedere cogunt, quod etiam infantulis B in ipſo enixu & partu accidit, cùm ab obſtetricibus imprudentius & violentius extrahuntur, adeò vt his brachia vel crura luxentur.

Hereditariæ cauſa quæ.

Cauſæ hæreditariæ ſunt, quas ipſi parentes in prolem transfundunt: hinc eſt quod gibboſis gibboſi, & claudis claudi non neceſſariò quidem, ſed haud ita rarò generantur. Cuius rei quotidiana experientia fidem facit. Quin & ipſi Hippocrates author eſt, infantibus in ipſo vtero artus luxari poſſe ex lapſu, ictu, & compreſſione, articulationúmque humiditate nimia, & laxitate: ex quo & varos vacióſque multos ab ipſo ortu intuemur, vt mirari & in dubium reuocare iam nemo debeat.

Sect. 3. ſent. 88. & 94. ſect. 82. 4. ſet 3. & 4. lib. de artic.

Pueris etiã abſceſſus in vtero cõtingunt.

Quod in librum de Articulis à Galeno notatum legimus, pueris in vtero materno abſceſſus contingere poſſe, qui ſua ſponte aperta vomica pus effundant, & cicatricem ſolo naturæ beneficio contrahant: accidit etiam permultis à prima conformatione, articulationum cauitates minus quàm decet depreſſas ipſaſque cauitatum oras ſeu crepidines valdè reſimas eſſe: quò fit vt oſſium capita minus altè in ipſas ſubire poſſint. Contingit aliis vt ligamenta quæ oſſibus articulationum connectendis à natura deſtinata, inſertáque aut circumpoſita ſunt tenuia C ſint, ab ipſo primo ortu, & parum valida, aut pituita multa, ſeu congenita, ſeu aliunde affluente diffluant, adeò vt lubrica ipſa, oſſium nexus minus fideliter contineant.

Quibus facilè oſſa luxentur & reſtituãtur.

His omnibus vt oſſa facilè luxantur, ſic mox facilè etiam ſine Chirurgi opera reſtituuntur, quemadmodum in nonnullis eſt à me aliquando obſeruatum.

Luxationum ſigna. CAP. IIII.

Commune luxationũ omnium ſignum.

SIGNORVM quibus in luxati oſſis cognitionem ducimur, alia ſunt luxationibus omnibus communia, alia cuiuſque propria. Commune eſt, vt ſemper ſit tumor ea parte in qua os prorumpit, ea ſinus à qua receſſit. Propria verò ſimulatque de ſingulis luxationum ſpeciebus dicemus, proponentur. Completam luxationem cognoſcimus actione partis deperdita, id eſt motu abolito,

Cur luxata dolent.

dolor etiam luxationis opinionem facit, caput enim oſſis quod ſuo loco motum, cogitur alieno, carnes premit, neruiſque pariter ſua ſede mo- D tis diſtentionem infert. Huc etiam facit articulationis ſanæ cum ea quæ læſa creditur collatio, in qua comparatione oportet ſanam partem quæ alteri confertur, nullatenus nec natura, nec caſu eſſe vitiatam, non diſtortam, non emaciatam, non ſupra modum tumidam: alioqui fucum faciet, ac minus cautis imponet.

Luxationis impropriè dicta ſigna.

Luxationis completæ ſignum eſt actionis in mouendo, labor atque difficultas. Ligamenta verò articulationum connexioni inſeruientia, extenſa ac relaxata ex eo cognoſcimus, ſi digitis caput oſſis preſſum, in contrariam partem facilè diſpellitur, indéque ſubito reſiliat: ſi adactus in articulationem digitus, facilè ac nullo reſiſtente corpore, quaſi intus inania omnia eſſent, ſubit: ſi motus ſit difficilis, aut etiam nullus.

De Pro-

A

De Prognoſi in luxationibus inſtituenda.

CAP. V.

Articvli omnes peruerti ſeu luxari poſſunt: ſed non perinde omnes reſtitui. Luxatur enim caput, ſed inde cita mors venit: propter ſpinalis medullæ totius, ſuo ſtatim ab exortu compreſſionem, par eſt vertebræ in ſpina, & maxillæ, quæ vtraque parte prolapſæ, antequam reponerentur inflammationem & inſignẽ tumorem mouerunt indicium. Reliquarum dearticulationum oſſa vt magis minúſve luxata, & ſua ſede dimota erũt, ita facilius aut difficilius reſtituẽtur. Nã quo propius à ſua cauitate aberunt eo citius, quo longius, eo tardius ac difficilius reponentur. A figura etiam luxati oſſis ductum indicium, facit indicium facilè aut difficulter reſtituendæ luxationis, vt in cubito iam quo facilius oſſa luxantur, eo facilius ſemel luxata reſtituuntur. Carnoſis enim & benehabitis corporibus oſſa non facilè excidunt: at vbi exceſſerunt non facilè reponuntur. Talibus enim dearticulatio arctè vndique conſtricta tenetur muſculorum craſſitie, & affuſi adipis copia. Emaciatis contra, his præſertim qui ex habitioribus tales euaſerunt, dearticulationes laxiores exiſtunt, quo fit vt oſſa facilè excidant, adde quod concoquentis facultatis vitio, iiſdem articulationes mucoſis humoribus implentur, quo fit vt tanquã in lubrico oſſium capita minus ſtabilia ſint, vt eſt ab Hippocrate commemoratum. At gracilibus, ſcilicet corpus ſiccum & compactum eſt ac denſum, muſculi validiores ſunt & ligamenta robuſtiora ac ſicciora: quare his difficilius eloquantur oſſa, & elocata difficilius reſtituuntur. Quædam oſſa iuncta inter ſe nonnunquam dehiſcunt, vt cum latum ſcapularum os ab humero recedit ad acromion, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à ſura, calcis os à talo. Sic diducta oſſa nunquam rurſus inter ſe iunguntur, nunquam priſtinam formæ gratiam, nunquam actionum robur recuperant. Tum enim plurimum fit vt ligamenta vel abrumpantur, vel exoluãtur & effœminentur. Quibus ab interna cauſa oſſa luxata ſunt, illa poſtquam reſtituta ſunt facilè rurſum excidere poſſunt, quod humore excrementitio madida & imbuta ligamenta, ipſa fideliter continere nequeant: ſæpè ligamenta haud tota, ſed portione tantum ſui abrupta ſunt: hincque actio partis vel perit vel debilitatur, eſt & inſanabilis illa luxatio cum ligamenta humore excrementitio madentia & turgentia decurtantur & contrahuntur tantum, quantum in latum craſſeſcunt: ſicque vnà ſecum oſſium appendices à quibus oriuntur auellunt & abſtrahunt, quia enim multis ſinubus & tuberculis ſeſe os & appendix ſubeunt & excipiunt, non poſſunt ea, quantumlibet perita manu tractentur, pari rurſum ingreſſu congredi & concurrere. Inueteratæ luxationes, per quas lentus humor, in locum capitis oſſis cauitatem occupans concreuit, non reſtituuntur: vt nec cum ipſa luxatorum oſſium capita cauitatem ſibi in vicino oſſe nouam aſſiduo attritu excauarunt, nec verò ſi reſtituantur, ſtabilis & fidelis eſt reſtitutio: quia naturalis cauitas occupata tenetur, & noua in propinquo parata eſt non benè & fideliter conceptum oſſis caput excipere. Quibus humerus luxatus eſt, his manu ad multas actiones perinde atque oppoſita ſana vti licet: non enim vt cruribus ſic manibus corporis onus geſtatur: atque quo magis exercetur manus, eo etiam brachium euadit corpulentius. Contra ſi luxatum ſit os femoris, maximè ſi intus luxetur, totum crus celeriter atrophia contabeſcit, quia omnis motus parti in totum deperit: nam Hippocratis ſententia, proprij officij exercitatio robur auget, & habitiorem partem facit: ignauia verò debilitat & emaciat. Si ad luxationem ingens vulnus & fractura acceſſerint, periculum eſt ne dum reſtitutionis gratia extenſionem molimur, violentius neruos diſtrahamus, & ligamenta venaſque & arterias abrumpamus, vnde inflammationis, conuulſionis, & aliorum peſſimorum ſymptomatum metus. Quare ſatius eſſe putat Hippocrates in tali affectuum contra naturam concurſu & complicatione, reſtitutionem luxati oſſis omnino non aggredi: nam ex tentata reſtitutione, certa mors: ex omiſſa, claudicatio tantum in metu eſt. Omnis luxatio reſtituenda eſt antequam inflammatio venerit: quod ſi iam præſens illa adſit, de tollenda ſollicitũ ſtatim Medicum eſſe oportet. De cætero ægrum quieſcere: ne ſi irritetur malum doloris, exacerbatio conuulſionis, gangrænæ, & tandem mortis adferat conſequutionem, vt aliquando à me conſeruatum memini.

Quæ luxationes ſint inſanabiles.

Cur quibus articulo difficulter luxantur difficulter reſtituantur.

Sect. 1. de ar. ſent. 29.

Celſus li. 8. cap. 11.

Apendicũ à ſuo oſſe diuulſio cur inſanalibis.

Hip. ſẽt. 88. ſect. 3. de ar.

Sen. 10. ſect. 5. li. 6. epid. & ſect 3. de art. ſent. 88.

Inflãmatione præſente haud tentẽda luxati articuli reſtitutio.

B C D

Ergo vbi inflammatio , & alia maligna ſymptomata ſedata & correcta, fuerint A tum demum aggredienda luxationis reſtitutio eſt, ſi præſertim corporis & membri affecti habitus eam admittere poſſit. Nam ſi corpus tenue, delicatum , ac molliculum fuerit, promptior & facilior erit reſtitutio. Difficilior contrà ſi denſum & compactum: atque hæc de prognoſi in luxationibus inſtituenda ſufficiant.

De Luxationum cura vniuerſali.
CAP. VI.

Quinque curandarũ luxationũ ſcopi.

QVANQVAM antea generalem fracturarum , luxationúmque curandarum methodum attigerimus, non erit tamen inutile hîc ea repetere quæ ad hanc de curandis luxationibus tractationem accommodari poſſunt. Igitur curandas luxationes ſuſcepturo, in quinque ſcopos eſt intuendum, quos ordine adimplere conuenit. Primus eſt de tenendo: Alter de trahendo ſeu extendendo. Tertius de impellendo. Quartus de debita figura B & ſitu collocando. Quintus de adiuncto aut ſuperueniente ſymptomate corrigendo.

Quis tenẽdi membri in luxatis ſit vſus.

Primus ſcopus intelligitur de tenendo vel corpore toto, vel parte tantummodo. Totum quidem corpus valido miniſtri complexu tenendum eſt, vbi humerus, aut vertebræ, aut femoris oſſa ſunt luxata. At in iuguli, cubiti, manus, genu, aut pedis, cruriſque luxatione, partem arctè manibus tenere ſatis eſt. Tenendi ſeu corporis, ſeu partis vnius tanta neceſſitas eſt, ne dum luxatum os extenditur, vna partium conſequutione totum corpus ſequatur, ſi nihil ſit quod contra nitatur: nam ſi trahentem ſeu extendentem miniſtrum corpus ſequatur, futurus eſt artificis irritus omnis in reſtituendo conatus.

Quis extendendi.

Secundi ſcopi, id eſt trahendi & extendendi vſus eſt, vt liberum ſit inter dimota oſſa ſpatium & interuallum, quo tanquam excurſu luxatum os, alacrius in ſuam cauitatem compelli poſſit. Trahendi autem ſeu extendendi ratio varia eſt, in quantitate & modo, pro vario muſculorum ac ligamentorum robore & oſſium in hanc aut illam partem luxatione. Manibus igitur ferè ſemper hoc opus abſoluitur, quæ quando non ſufficiunt, organa & machinæ aduocãtur, quarum C imagines mox appingentur. Cæterum ne quid peccetur eouſque licebit extendere, quoad caput oſſis è ſui ſinus regione poſitum fuerit.

Quis impellendi ſeu cõſtituẽdi ſuo loco articuli ſit vſus.

Hoc vbi conſequutus erit Chirurgus tum ad tertium ſcopum properabit, qui eſt de oſſis capite ante commoto & leniter circumacto in ſuum ſinum compellendo. Cauendum enim eſt diligenter, ne alioſum impellat, quàm in propriam cauitatem: periculum inde eſſet ne ipſum ab vno extremo in aliud cõuerteret, óſque, verbi gratia, femoris quod in anteriorẽ partẽ luxatum eſſet, vehementiore impulſu, mediã eius cauitatem excedendo, in poſteriorẽ adigeret & luxaret. Hæc culpa vt videtur, os eadem via reuocandũ erit qua exceſſerit, quòd facilè cõſequi licet in luxationibus recentibus.

Signa cõſtituti ſeu reſtituti articuli.

Os reſtitutum intelligimus ſtrepitu & velut ſclopo ſeu ſono, ei ſimili, quem res ſolidæ & ſonoræ in ſuum cauum confertim intruſæ aut relatæ ſolent edere: partis affectæ cum ſana ſimilitudine & conuenientia in figura, magnitudine omníque conformatione, denique doloris ſedatione.

Quis collocandi mẽbri reſtituto articulo vſus.

Quartus ſcopus qui eſt de partis conuenienti ſitu eo cõſilio adimpletur, vt os poſtquã reſtitutum fuerit, ſua cauitate contineatur, neque rurſum exiliat. Brachiũ igitur ſi luxatum fuerit, mitella ex ceruicibus renodata, inuolutum geſtabitur: ſi femur, genu, crus, pes in lecto compoſita continebuntur, interim verò ſtatim à reſtitutione videbit Chirurgus, vt ſtupis, ſpleniiſque, ſeu plagulis in oxirrhodino maceratis, & conuenientibus medicamentis oblitis, articulatio affecta inuoluatur: inde artificioſa deligatione conſtringatur, aduolutis faſciis in contrariam partem ei in quam os luxatum exceſſerat. Quo eodem conſilio plagulæ craſſiores inde adhibebuntur vnde os exceſſerit, aliàs periculum eſt ne denuò elocetur.

Deligationis reſtituto articulo ratio.

Hæc vbi peracta fuerint, toto quatriduo, vel quinque dierũ ſpatio nihil circa luxationẽ mouebit, niſi dolor, aliúdve ſymptoma ſimile ſuperuenerit. Tum enim ab illa ceſſatione & quiete, reuocabit nos quintus ſcopus, qui eſt de corrigendis ſymptomatibus & affectionibus complicatis, vt dolore, inflãmatione, vulnere, fractura, & aliis de quibus in tractatu de fracturis abũdè diximus.

Ad inueteratas luxationes curatio.

Inueteratas luxationes antequàm reſtituere tẽtemus, fotu, cataplaſmate, emplaſtro, litu, aliiſq; remediis humectare ligamẽta, vincula & muſculos tentabimꝰ, quò ſint illæ partes manui Chirurgi obſequẽtiores: tũ moderata circũactione & leui quodã quaſi

A quaſi excurſu, luxata oſſa commouenda ſunt, vt qui diuturnitate temporis excrementitius influxit humor, incaleſcat, attenuetur, diſſoluatur, aut lubricetur, ſimúlque muſculorum, ligamentorun, & aponeuroſeon articulationi ad tutelam circumpoſitarum fibræ, laxentur, móxque liberius extendantur. At ſi ingens tumor, dolor, & inflammatio vrgeant, prius de illis ſedandis & medicandis cogitandum, quàm de luxatione reſtituenda.

Machinarum quarumdam luxatis reſtituendis inſeruientium deſcriptio.

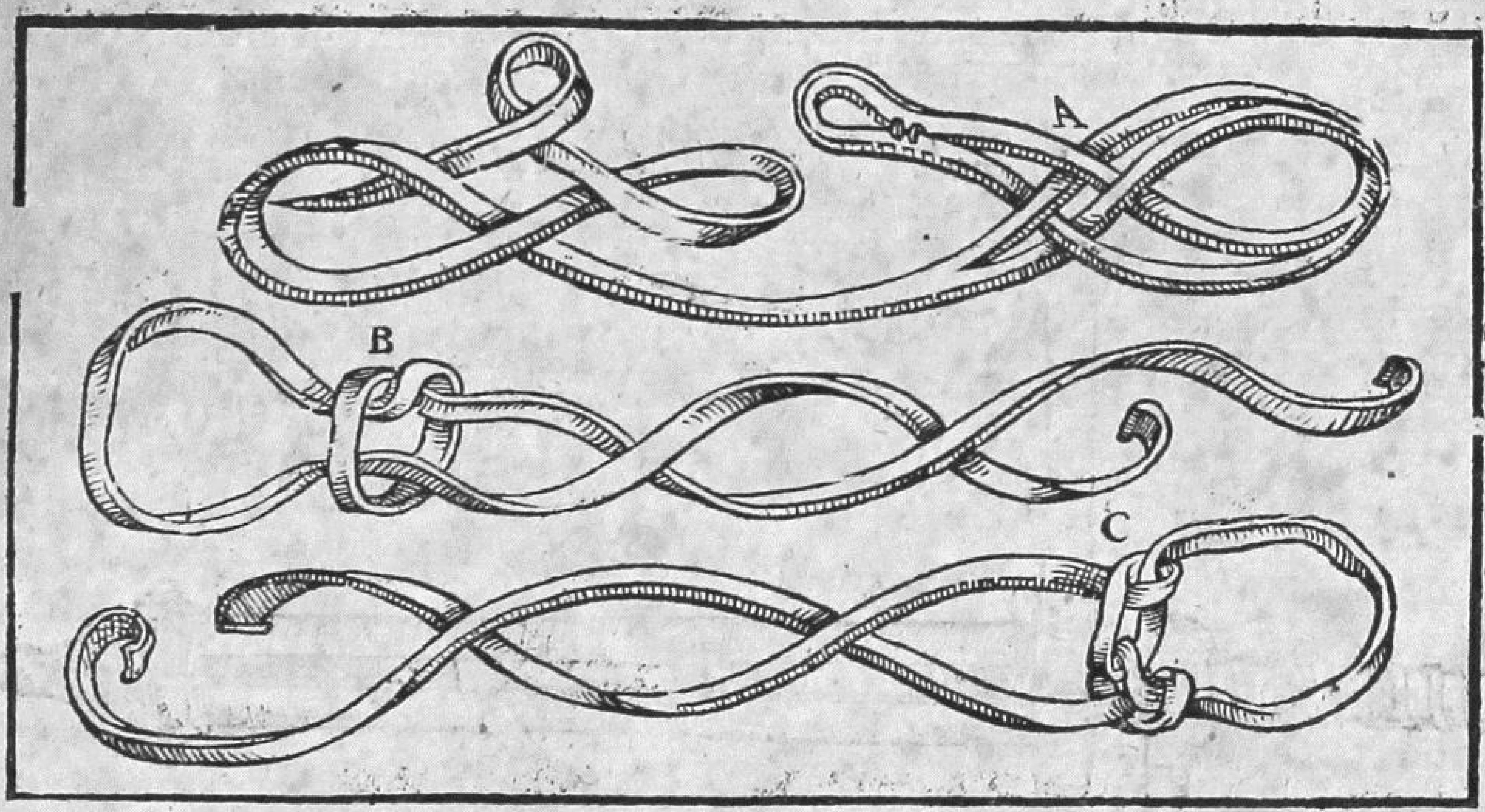
CAP. VII.

B ANTEQVAM ad ſingulas luxationum ſpecies veniam, operæ prætium fore duxi, tres vinculorum formas deſcribere, & ſpectandas proponere: quorum ad luxata tenenda & trahenda magna eſt opportunitas. Primum vinculum Nota. A. deſignatum membro tenendo comparatum eſt. Secundum cui Nota B. eſt appoſita, trahendo ſeu extendendo idoneum eſt, vnicóque nodo conſtat. Tertium cui litera. C. affixa eſt, duobus nodis conſtat ad continendum & conſtringendum arctius.

Hæ vincula nõ ad epideſim ſed ad taſim cõparata ſunt.

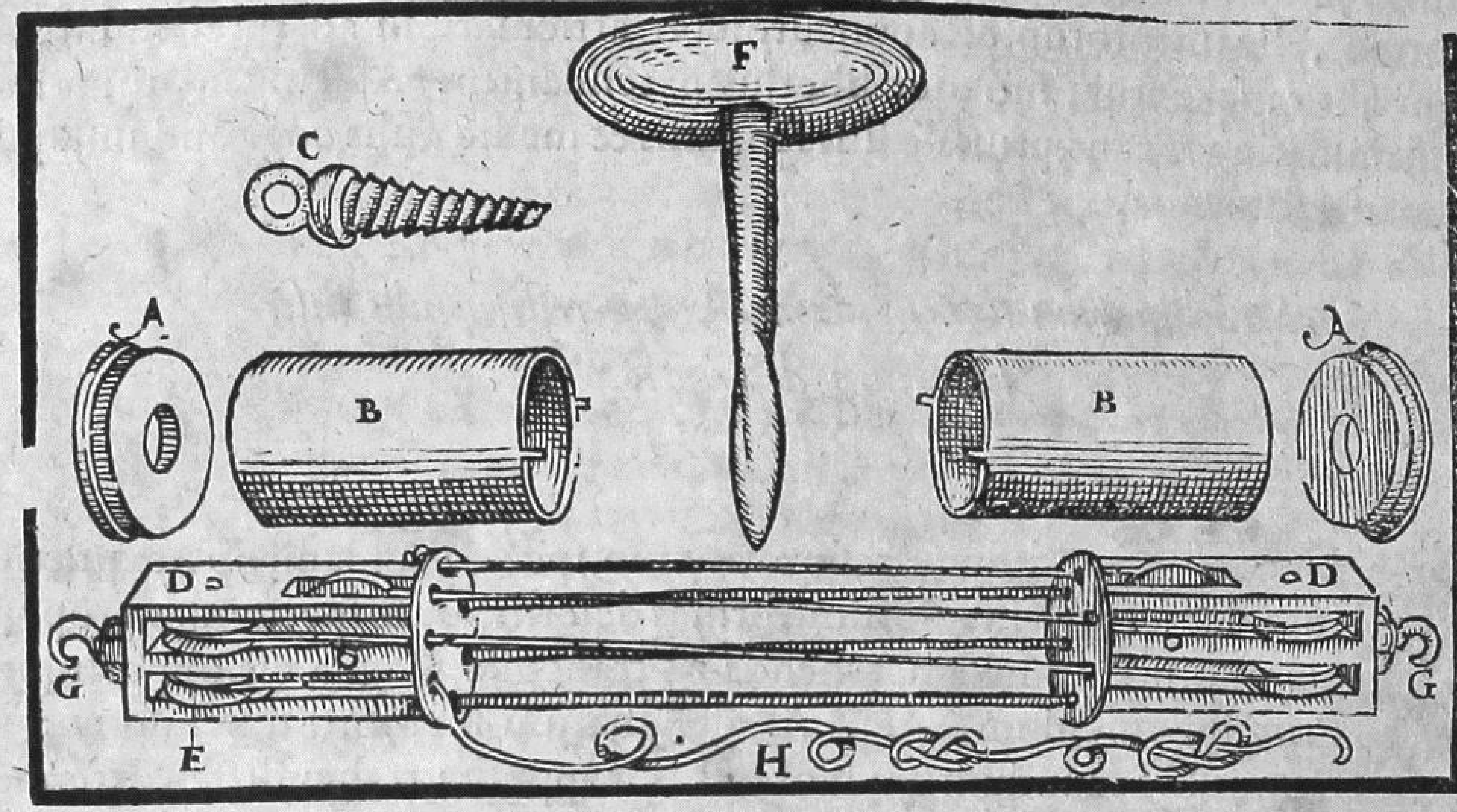
Vinculorum trium deſcriptio.

C

Placuit & ſequens organum appingere, validius trahendo & extendendo comparatum, quando manus non ſufficit. Factum eſt ad inſtar trochleæ literis. DD. notatæ: intra hanc tres conditæ ſunt rotulæ, per quarum canales obuoluitur funis ductarius, nota. H. deſignatus. Ad trochleæ extrema inſerti ſunt vncinelli, quorum D vnus affigendæ ad columnam trochleæ dicatus eſt, alter funi ductario attrahendo & circumagendo, literis. BB. notantur: pyxides quibus trochlea concluditur. AA. Pyxidum illarum opercula. C. Veruculum cochleatum quod in columnam ligneam depangitur, vt ad ipſius caput ſeu extremum armillatum affigatur, alterum ex vncinellis trochleæ commemoratis. F. Terebellum, quo in columna foratur foramen ad veruculum cochleatum indendum. Quæ omnia ſubiecta figura cernere licet.

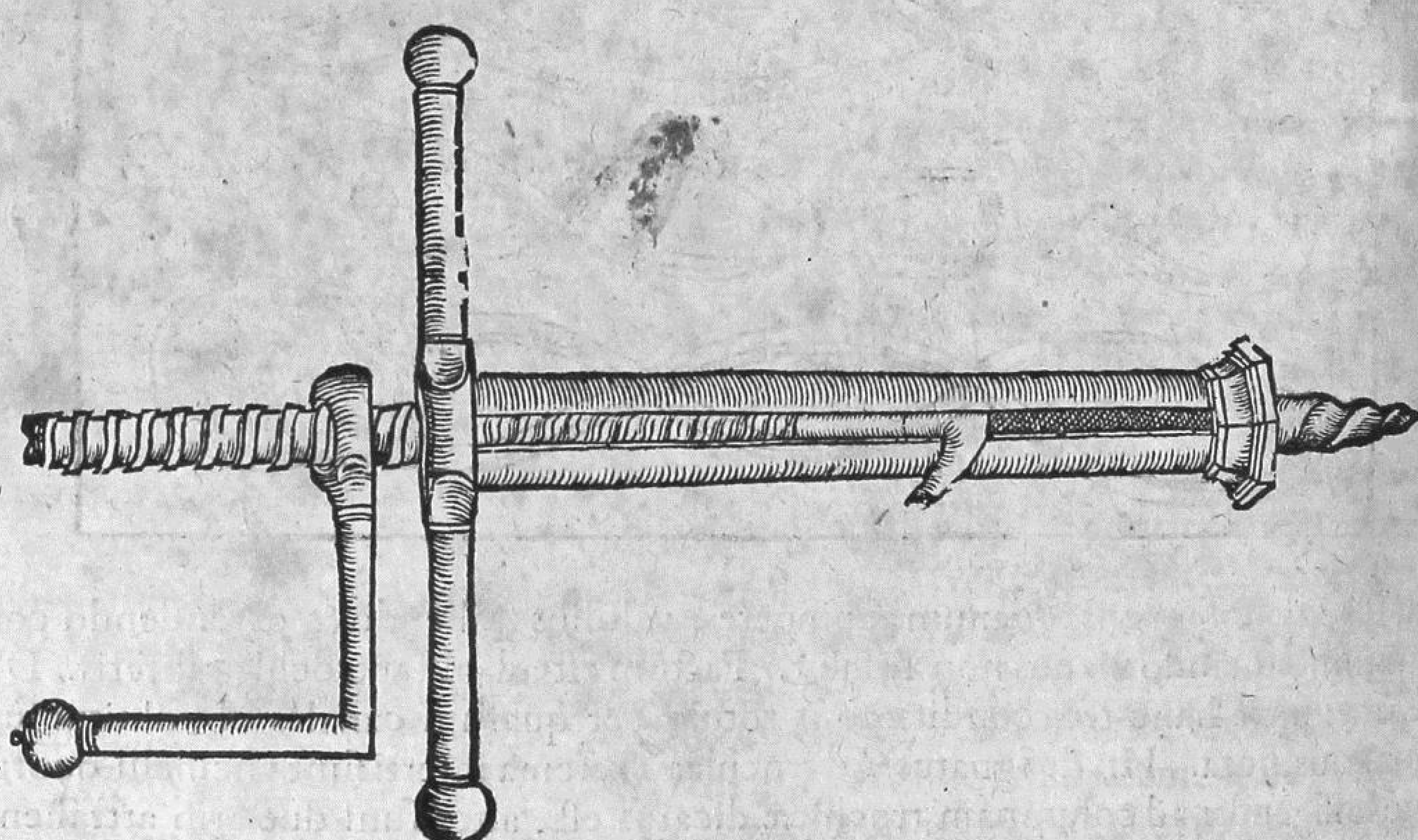
Trochlea mechanica ſeu machinalis. A

B

Loco trochleæ nonnulli pragmatici vtuntur infra deſcripto organo, quod Manubrium verſatilè nominant. Huius mucro in terebelli ſeu terebræ formam excalptum & ſtriatum eſt, implumbatúrque ſeu adigitur in columna lignea. Intus in illo manubrio incluſa latet cochlea, vncinato extremo, ad quod adnexum vinculum eſt. Clauiculæ verò circumactione tortilis ſcapus ſeu cochlea mas, in cochlea fœmina verſatur: ſic tantum demittitur & contrahitur vinculum, quantum elocati oſſis repoſitioni ſatis eſt.

Manubrij verſatilis delineatio.

C

D

His in genere præmiſſis, nunc partium ſingularum luxationes exequemur, à maxilla ad pedum vſque digitos.

De Maxillæ luxatione. *CAP. VIII.*

Cauſæ. LVXATVR maxilla multis ex cauſis, ſed non raro ab oſcitatione, aliiſque validioribus oris diductionibus. Frequentius in anteriorem quàm in poſteriorẽ partem propter additamenta mãmillaria, quæ retro ipſam excedere prohibent. *Differẽtia.* Fit modo altera tantum parte luxatio, modò verò vtraque. *Signa altera tantum parte luxatæ.* Si altera tantum parte luxata eſt, ipſa cum mento in contrariam partem, qua luxata non eſt, obtorquetur in obliquum, vnde exceſſit cauitas eſt, qua receſſit tumor, conſerere os æger nequit, ſed hianti eſſe cogitur, adeò vt mandendi munere fungi non poſſit, ipſa cum dentibus ſuis in priorem partem prominet, nec dentes paribus reſpondent, ſed ſub inciſoriis canini ſunt.

At ſi

A At ſi vtraque parte luxata eſt, ipſa tota cum mento in exteriorem partem, pectúſque promouetur, intenti ſuper muſculi temporales apparent, ſaliua ægro inuito ab ore fluit, inferiores dentes longius quàm ſuperiores excedũt, quò fit vt os claudi nequeat, nec lingua ad loquendum liberè conuolui, balbutiente ægro. Cùm vtraque parte luxata eſt, difficilius reſtituitur: ſuntque omnia ſymptomata vehementoria, quare primo quoque tempore debet reſtitui, aliàs ęgro extremi mox dolores adſunt ad gutturis partes inflammatio, febris, vnde non rarò mors intra decimum diem contingit: propter quinque neruorum ramos qui à ſecunda & quinta coniugatione cerebri orti, in muſculos ipſius motorios diſtribuuntur, qui violentius tenſi commemorata ſymptomata inuehũt. Aſſerũt pragmatici maxillã duodecimo die poſtquã reſtituta eſt, extra relapſus aleã eſſe; ſi in luxatione aliquot dies mãſerit, antequàm reſtituere aggrediaris, vtendum circa ipſam medicamentis remollientibus & relaxantibus: reſtitutæ verò apponendum medicamentum ex oui albuminibus, & oleo roſaceo ad doloris ſedationem, ſplenia mox in oxicrato macerata. Secundo apparatu ea apponentur, quæ B agglutinandi & ligamenta aliáſque partes relaxatas conſtringendi vim habent, vnáque reſtitutam ſuo loco continendi, talis medicamenti hæc erit forma.

Signa vtraque parte luxatæ.

Prognoſis.

Cur à maxilla vtraque parte luxata cita mors.

℞. pulueris boli armeni, ſanguinis draconis, farinæ volat. maſtich. picis reſinæ, an. ℥ ß. albuminis ouor. quantum ſufficit, fiat medicamentum, poſtea locus eſſe poterit emplaſtro diachalciteos in oleo roſaceo, & aceto diſſoluto, aliiſque pro re nata.

Conſtringẽs medicamẽtum.

De reſtituenda Maxilla ad anteriora vtraque parte luxata.
CAP. IX.

PRIMO quoque tempore æger humi reſupinus, aut in humili aliquã ſede collocandus eſt, arctéque continendũ per miniſtrum caput quò ſit immobilius, tum Chirurgus vtriuſque manus pollices, linteolis, vel faſciis ne dentium aſpero occurſu lædantur, tum ne dilabantur, inuolutos, in os ægri conĳcere debet, híſque craſſiores luxato maxillæ C dentes comprimere, cæteros digitos extrinſecus ſub mento admouere, iiſdémque maxillam totam ſurrigere. Quòd ſi hac arte reſtitutio perfici non poſſit, quòd os parte illa interna adeo conſertum & cõſtrictum ſit, vt conĳci in id pollices nequeant, adigendi intro cunei lignei ſunt ex molliore materia, vt corylo aut abiete quadrati & craſſitie digitali. Incuneabuntur hi vtrinque ſupra molares dentes: mox mento faſcia ſubĳcietur, cuius extrema manibus miniſter comprehendet, genubúſque ſuper ægri ſcapulas innixus, ſurſum attrahet: tum ſimul Chirurgus cuneos ligneos deorſum deprimet, ſicque maxillæ oſſa reſtituta conuenienti deligatione continenda erunt, & medicamentis vt decet curanda, ægro interim ſermone omníque oris otioſa diductione interdicendum. Quare & à cibis durioribus, & manſu contumacibus, ad dolorémque vſque exactum, abſtinendum, quibus liquida tantùm in vſu erunt, vt hordeatum, panatella, gelatina, expreſſa & colatitia iuſcula, aliáque his ſimilia.

Prima reſtituendæ maxillæ ratio.

Altera ratio.

Diæta.

D

De reſtituenda Maxilla, altera tantùm parte ad anteriora luxata.
CAP. X.

HVMILIORI in ſede æger collocandus eſt ſic, vt ſit infra Chirurgum, miniſter à tergo caput comprehenſim rigidè continebit, ne Chirurgum trahentem, extendentem, & alia ad reſtitutionem neceſſaria facientem ſequatur. Hinc Chirurgus immiſſo in molares dentes pollice, maxillam deprimet, & in latus leniter adductam in ſuam cauitatem compellet, interim æger ipſe Chirurgi conatus quantum in ſe eſt iuuabit, os quàm minimum diducendo, ne muſculi tendantur: tantum nempe hiabit quantum admittendo Chirurgi pollici ſat erit: ſic enim demum crotaphytæ muſculi ſuo loco reſtituuntur, fauétque reſtitutioni. Si quantũ poteſt os diducat, æger cõuulſorio quodã quaſi modo illi tenduntur: ſi illud cõtra obſtinatius & arctius obſeret, pollici Chirurgi ingreſſus nõ patebit ad dẽtes molares. Aſſerũt nonnulli maxillã in poſteriorẽ partẽ nonnunquã

Quid Chirurgum.

Quid ægrũ facere conueniat.

Maxillæ in poſteriora luxatæ ſigna. luxari, túmque os ita obſerari, vt æger diducere ipſum & hiare nequeat, dentium ordinem inferiorem contractiorem eſſe, & intro magis ad guttur adductum ſuperiore. Porrò vt reſtituatur, caput ægri à tergo arctè continendum eſſe, interim dum Chirurgus immiſſo in os vtroque pollice, cæteris digitis extrinſecus ſub mento admotis, concutiendo ipſam ad ſe, ſeu ad anteriora, adducet, ſuóque ſic loco componet. *Curatio.* Quod ad me attinet profiteor mihi nunquam viſum id luxationis genus, víxque vnquam contingere poſſe propter rationem ſuperiori capite commemoratam, facilè mihi perſuadeo. Quod ſi tamen caſu quodam contingat, completa luxatio eſſe nequit, ſed imperfecta: paulo tantum retrò ad guttur emota maxilla ad mammillaria illa additamenta. Túmque facilè reſtituetur ſurrecta excitatáque maxilla, & pugni velut ictu infernè ſurſum compulſa. A

De Iuguli luxatione. CAP. XI.

Iuguli luxati differentiæ. IVGVLI oſſa vt frangi, obtorqueri, & incuruari, ſic & luxari poſſunt. Luxantur verò vel contra ſternum, vel contra ſcapulam, ſeu ſcapulæ acromion: eſt tamen omnino rarum vtrumque id luxationis genus, propter arctam & firmam connexionem quæ iugulo eſt cum partibus commemoratis, præſertim verò qua ſterno connectitur vix deprimi poteſt, quòd prima velut coſta fulciatur. *Curatio.* Cæterùm ad interiora, exteriora, & latera luxari poteſt, atque pro illa varietate, variæ erunt reſtitutionis artes: reſtituitur tamen in genere iugulum, impellendo & extendendo brachium. Si igitur res poſtulet humi æger reclinabitur ſupinus, inuerſa gabata aut ſcorteo puluino duro, ſimilive alia re ſcapulæ ſuppoſita: fiet enim hac arte vt ſcapula thoráxque ſic ad exteriora protuberent, vt mox attollendo, deprimendo aut protrahendo brachium antrorſum retrorſúmve, prout in hanc aut in illā partē os exceſſerit, fracturę aut luxationis ſequatur reſtitutio, tū enim compreſſa prominentia in ſuum ſinum compelletur. Cęterùm deligare oportet, plagulis comprimere, & in quiete continere tanquam fractum eſſet. *Com. ad ſet. 62. ſect. 1. de art.* Scribit Galenus ſibi quinque & triginta annos nato, dum in gymnaſio exerceretur, elocatum fuiſſe tam enormiter ab acromio iugulum, vt inter vtrumque trium digitorum interuallum intereſſet. Hanc porrò luxationem ſibi tam valida & arcta deligatione quadrageſimo demum die reſtitutam fuiſſe, vt arteriarum ſub iugulo pulſantium ſibi perceptibilis eſſet motus, paucos verò homines reperiri qui etſi neceſſariam, tam arctam tamen tam diu deligationem tolerare velint. Profectò difficile eſt cognitu id luxationis genus, ſed ſanatu longè difficilius. Multos Chirurgos deceptos noui quibus iuguli luxatio ſummi humeri luxati opinionem fecit. Tum namque humeri quaſi apex Epomis intumeſcit: locus verò vnde iugulum exceſſit manifeſta cauitate deprimitur: *Cautio.* cum dolore vehementi, inflammatione, & ſurrigendi aut alioqui mouendi brachij, aliarum denique actionum quæ humeri opera fiunt obeundarum impotentia. Certè id os luxatum niſi reſtituatur, mancus in vitæ reliquum erit æger, ſic vt manum neque ad caput, neque ad os promouere poſſit. B C

De luxatione Spinæ. CAP. XII. D

Spinæ anatomica deſcriptio. SPINA dorſi oſſeis multis vertebris, tanquam rotulis & orbiculis, mutuo nexu dearticulatis, conſtat, ſuo læuore & circinnato ambitu, in ipſius ad anteriora mouendi & inflectendi habilitatem conſpirantibus. Quòd ſi vnico oſſe conſtaret, perpetuo tanquam tetano rigidi, & pallo medium velut traiecti, toto corporis trunco ſtaremus immobiles, vertebræ illæ medio foramine perterebratæ ſunt, quò medulla hâc è cerebro tanquam per fiſtulam delapſa, neruorum ſenſoriorum & motoriorum generationi, & in omnes quæ ſub capite ſunt partes diſtributioni ſufficeret. In quem vſum multis foraminibus ad latera peruia eſt, per quorum ſingula, ſingulæ neruorum coniugationes in reliquum corpus erumpunt, irrumpúntque venæ & arteriæ ad nutritionis & vitæ propagationem. *Spinæ apophyſeon varietas.* Tota ſpinę facies exterior quatuor apophyſeon generibus velut horret & armatur, quarum aliæ ſurſum, aliæ deorſum, aliæ in rectum, aliæ in tranſuerſum vibrantur. Ex harum ergo horridulis, aculeatiſque proiecturis, ſpinæ nomen

ipſa

A ipſa tota obtinuit. Vertebræ quò magis à ceruice recedunt, eò magis augeſcunt, adeò vt illæ quæ ſunt in imo poſitæ omnium, exiſtant maximæ: eſt enim rationi conſonum vt quod gerat, maius ſit eo quod geritur. Hinc os ſacrum reliquis tanquam baſis ſubſtratum cernitur: apophyſes laterales vertebrarum metaphreni præter illam tuendæ ab externis iniuriis concluſæ medullæ vtilitatem: aliam inſuper habent, nempe quòd coſtarum oſſa valido nexu firmant & ſtabiliunt. Vertebris interiacet cartilago, & lentus ac quaſi albumineus quidam humor, qui ipſas, vt & reliquas corporis dearticulationes ad motus agilitatem lubricat: inſigni agilitate in anteriora tantùm non etiam in poſteriora flexibilis eſt ſpina, quòd ſic ſingulis penè momentis venæ cauæ aſcendẽti, & magnæ arteriæ deſcendenti, ipſi intus ſubtenſis, à nimia tenſione ruptionis immineret periculum. Itaque vertebrarum dearticulationes validis mutuò ligamentis firmatæ poſteriora magis ſpectant. Hæc de ſpinæ natura præmittenda fuêre, antequàm ad luxationes quæ ipſi accidunt deſcenderemus: multa conſultò alia omittimus quæ à Galeno fuſiſſimè enarrantur, hoc addidiſſe contenti, nihil in tota oſſium humano-
B rum compage reperiri, quod ſummi opificis Dei induſtriam clarius atteſtetur, hoc ſpinæ & vertebrarum eius contextu.

Gal. cap. 7. lib. 13. de vſu part.

Lib. 13. de vſu part.

De Capite luxato. CAP. XIII.

CAPVT ceruici inſidet, primæ ipſius vertebræ per dearticulationem cõnexum, interuentu duarum apophyſeon, quæ ab eius baſi iuxta foramẽ per quod cerebri medulla in dorſi ſpinam deffluit, ſurgunt, excipiunturque paribus ſinubus in prima illa vertebra excauatis. Hæ apophyſes interdum cauitate ſua excidunt, faciuntque luxationem in partem poſteriorem: quò fit vt ſpinalis medulla comprimatur & contendatur violentius, mentum pectori agglutinetur, neque bibere, neque loqui æger poſſit: quare ex hac luxationis ſpecie mors celerrimè ſuperuenit, non vlla Chirurgi culpa, ſed morbi omnem curationem reſpuentis magnitudine.
C

Capitis cũ prima ceruicis vertebra cõnexio.

Prognoſis.

De Ceruicis vertebrarum luxatione. CAP. XIIII.

RELIQVÆ ceruicis vertebræ & luxari & ſubluxari poſſunt. Luxatio quidem, niſi extemplo corrigatur citam mortem infert: ſic enim ſpinalis medulla ſui ſtatim à prima origine comprimitur, comprimuntur & nerui ab ea orti, illi maximè qui reſpirationi inſeruiunt: quò fit vt ſpiritus animalis in reliquum corpus ſubiectum peruenire & radiare nequeat: hinc ſubita inflammatio, angina & diſpnoëa ſeu apnoëa potius. Subluxatio verò parem calamitatem non infert: per hanc vertebræ in poſteriorem aut anteriorem partem ſuis ſedibus paulùm dimotæ peruertũtur, tum collum diſtorquetur, liuet facies, loquendi & ſpirandi difficultas adeſt. Talis ſeu luxatio, ſeu ſubluxatio ſic reſti-
D tuitur. Æger humili in ſella collocandus eſt, tum miniſter eius humeris ac ſcapulis toto corporis pondere inniti & inſiſtere debet: Chirurgus interim caput manibus vtrinque ad aures comprehenſum concutiendo, & in omnem partem verſando excitare, quoad ſuo loco vertebra reddita & reſtituta ſit. Reſtitutam verò intelligimus repentina doloris qui ante ægrum grauiter exercebat ſedatione, & libera capitis ac colli in omnem partem verſatione. Poſt reſtitutionem caput in oppoſitam luxationi partem reclinandum eſt, ceruixque circum humeri dearticulationem ſic deliganda, vt arctior non ſit deligatio, ne guttur & gulam reſpirandi & deglutiendi vias, comprimat.

Luxatarũ ſpinæ vertebrarum pernicies.

Subluxatarum ceruicis vertebrarum ſigna & ſymptomata.

Curatio.

Signa vertebrarum ceruicis reſtitutarum.

De dorſi vertebris luxatis. CAP. XV. A

Differentia & ſigna.

LVXANTVR dorſi vertebræ, introrſum, extrorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum. Introrſum luxatas intelligimus, cùm depreſſam cauitatem in ſpina relinquunt. Extrorſum cùm gibbum faciunt, vt & cùm in hoc aut in illud latus obliquatim extuberant, læuorſum vel dextrorſum luxatas cognoſcimus. Luxationis vertebrarum ad exteriora, vt omnis luxationis cauſa duplex eſſe poteſt, interna vna, altera externa: interna eſt vel humorum à toto corpore, partéve aliqua in ipſas ipſarúmque ligamenta decurſus: vel à propria & natiua earum partium imbecillitate congeſtio: aut a dolore & calore attractio. Externa eſt lapſus ab alto in durum aliquod corpus, ictus grauis & contundens, pronitas multa & frequens, qualis in vinitoribus & fiſtucatoribus, ſenibus ſilicerniis, híſque item omnibus qui ab oſſis femoris luxatione inſanabili, coguntur inter ambulandum proni, manu femori inniti. Cæterùm niſi magna admodum vi, vertebra à poſteriore parte in interiorem propelli & excidere nequit: ac ſi id quando contingat, niſi vinculis & ligamentis ruptis non fit: rumpuntur enim potius, quàm tantam extenſionem ferre valeant. Talis luxatio mortifera eſt, quia arctiore compreſſione ſpinalis medulla vehementer violatur, vnde in ſubiectis membris ſtupor, & ſenſus priuatio. Nec verò ſperabilis eſſe poteſt reſtitutio: num enim, vel per vẽtrem, in ſuum locum compelli queũt: vrina tum ſupprimitur, ſupprimuntur & alui excrementa: nonnunquam contrà præter voluntatem vtraque prorumpunt, genua & crura refrigerãtur ſenſu & motu abolito. Talia ſpina introrſum luxata frequẽtius quàm extrorſum contingunt, quod nerui qui à ſpina oriuntur, intrò in corpus magis ferantur & tẽdant: adde quòd compreſſa ſpinalis medulla inflammationem concipit. Hac inflammata ſimul & partes aliquo ſympathiæ genere ipſi affines & coniunctæ inflammantur: quò fit vt lotium veſica reddere nequeat. Nerui verò vbi comprimuntur facultatis animalis irradiationem haud amplius excipiunt: hinc ſenſus, motúſque in partibus ad quas feruntur abolitio, quare neque moleſto contenti excrementi ſenſu amplius irritantur, neque ad cohibitionem conſtringuntur. Illinc ſuppreſſio, hinc præter voluntatem excrementorum proruptio. At ſpina extrorſum luxata vix medullæ, vix neruis compreſſionem infert.

Cauſæ.

Vertebræ dorſi ad anteriora ſeu interiora luxatæ pernicies. B

Hip. ſent. 51 ſect. 3. de ar. & Gal. in comm.

Cohibitæ & præter voluntatẽ fluentis vrinæ cauſæ. C

De luxata extrorſum ſpina reſtituenda. CAP. XVI.

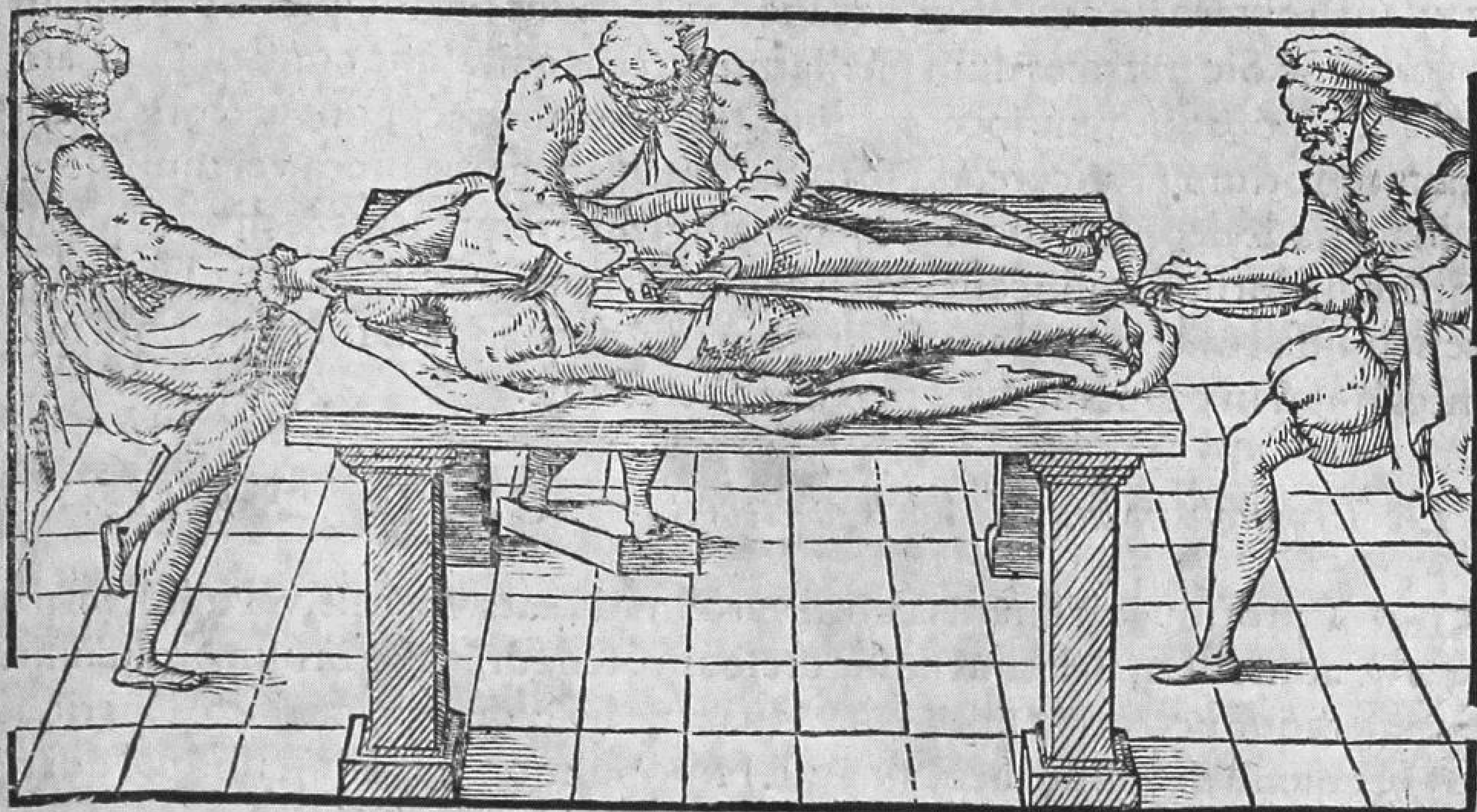
VERTEBRÆ extrorſum luxatæ, quando gibbum faciunt, pronum ægrum ſuper menſam collocare, extendere, & vinculis linteis ſub alis & ad ilia cruráque arctè vincire oportet. Tum ſurſum, deorſúmque quàm maximè, citra vim tamen, poterimus trahere & extendere: niſi enim tamen alis extenſio fiat, reſtitutio ſperabilis eſſe nequit, propter vertebrarum apophyſes & cælatos ſinus, quibus ad firmiorem nexum ſe mutuò excipiunt & excipiuntur. Tum manibus ſuper gibbum conſiſtendum eſt, prominénſque vertebra intus impellenda. Quod ſi hac arte reſtitutio fieri nequit, fuſtes duos, quatuor digitos longos & vnum craſſos faſciis linteis inuoluere oportet, & hic inde ſingulos ad luxatarum vertebrarum latera applicare, ipſóſque manibus contra protuberantes vertebras vtrinque & certatim apprimere, quouſque in ſuam ſedem compulſæ fuerint, eo planè modo quo in ſubiecta imagine cernis. D

Curatio.

Alia curationis via.

Interim

A

B

Interim caue ne apophyſes quæ mediæ in ſpina extant, attingas: facilè enim atteruntur. Reſtitutas vertebras intelliges ex æquali totius ſpinæ planitie: poſt reſtitutionem, deligare partem oportet, & ferulas ſeu laminas plumbeas in eam rem affabrefactas circumponere, ſic vt ne vertebrarum illas quas dixi criſtas, ſeu medias apophyſes, ſed tantùm latera comprimant: hinc ſupinus æger in lecto collocandus, ferulæq; diutius continendæ, ne iterum vertebræ excidant.

Reſtitutarũ dorſi vertebrarum in ſuo loco confirmatio.

De vertebrarum à cauſa interna luxatione, ſpecialior doctrina.
CAP. XVII.

C VErtebræ luxantur & à cauſa antecedente, ſeu corporea, vt ante diximus. Cauſam illam velut accerſere & inuitare videtur ſpinæ dorſi partiúmque eius natiua imbecillitas, maximè verò ligamenti neruoſi quo vertebræ omnes mutuo nexu colligantur. Id ligamentum haud equidẽ ad ſpinalem medullam pertingit, ſed tantùm vertebras extrinſecus connectit. Nam præter duas membranas, à duabus cerebri meningibus prolatus, quibus tanquam inuolucris medulla illa conueſtitur, tertia quoque ſupra has tunica fortis ac neruoſa circumiecta eſt, ne dum ſpina variè inflectitur, flexa quoque medulla diſrũpatur. Naſcitur tertia hæc tunica à pericranio, ſtatim atque primam ceruicis vertebrã id attigit. Ligamentum porrò illud, quo diximus vertebrarum nodos, tanquam vinculo inter ſe compingi & coniugari, tenaci & glutinoſo humore ad motus vertebrarũ procliuitatem circumfuſum eſt. Huic humori nonnunquam alius frigidus, crudus, craſſus & viſcidus per magnas fluxiones & catarrhos, confuſus tumorem gignit, qui nonmodò neruos per vertebrarum foramina prodeuntes, ſed & ipſarum quoque quibus vinciuntur ligamenta diſtendit: quæ inde diſtenta & quaſi conuulſa vnà ſecũ vertebras (D) nunc dextrorſum, nunc ſiniſtrorſum, aliàs introrſum, aliàs extrorſum rapiunt, ſicq; ſua ſede dimouent & luxant. Extrorſum protuberans & gibbum faciens, luxata vertebra Cyphoſis Græcè dicitur, id eſt Gibberoſitas. Introrſum verò depreſſa Repãditas ſeu Lordoſis nominatur. At eadem dextrorſum aut læuorſum luxata, Scolioſin facit, ſeu Obſtipitatem, quæ ſpinæ figuram diſtorquens in literæ S ſimilitudinem obliquat. Addit Gal. quartum vertebrarum vitium: cùm earum quidem dimotæ iuncturæ, ac compàges laxatis ligamentis exiſtunt, ſed tamen vertebræ in ſua ſede permanent, & Quaſſationem appellat, ſeu Seiſin. Notant & aliud vitiũ medullæ ſpinali proprium, cùm ipſa immotis illis quibus adhæret vertebris, ab ipſis diuellitur & abſcedit: id vitium cauſam habet à lapſu ex alto, à graui ictu, & ab omnibus occaſionibus quæ magnopere concutere, adeoq; ſpinalem medullam deprimere, vel alio quouis modo ſuo loco dimouere & excutere poſſunt. Vix quiſquam ex hoc malo conualeſcit, propter multas rationes, quas quiuis in arte verſatus, ipſe per ſe excogitare poteſt: ſed ad cauſam luxationum internam redeamus. Fluxionis internæ illi cauſæ gignendæ valdè ſunt opportuna corpora, fluxa & mollia, qualia eſſe ſolent puerilia. Ad internam

Spinæ dorſi natiua imbecillitas.

Cyphoſis quid.

Lordoſis.

Scolioſis.

Comm. ad ſent. 2. ſect. 3. lib. de ar.

Seiſis.

Medullæ ſpinalis à circumſtantibus vertebris diuulſio.

Nutricum in faſciandis & tractandis infantibus error.

illam cauſam ſi externæ acceſſerint occaſiones,& cauſæ præincipiẽtes promptius excidunt vertebræ. Sic nutrices dum puellarum pectus coſtáſque conſtringunt arctius, quò poſtea corpore ſint tenuiore, & ilibus tumidioribus, cogunt pectoris os antrorſum ſe, aut retrorſum proiicere, aut ſcapularum vnam habitiorem vel tumidiorẽ eſſe, altera emaciata & depreſſa. Idem error contingit, ſi frequentius & diutius puellos in latera quàm in dorſum collocent, vel ſi excitatos ſomno ſic lecto attollant, vt pedes comprehendiſſe contentæ, dorſum altera manu nequaquam fulciant: ne id quidem cogitantes quòd in caput infantes maximè excreſcunt. A

De Prognoſi in luxatis dorſi vertebris. CAP. XVIII.

Hip. ſent. 6. ſect. 3. de ar.

Cur gibbi gutturoſi et ſtertentes.

SI protinus ab infantia dorſi vertebræ luxatæ fuerint, vel nihil, vel parum admodum in latum coſtæ creſcunt, ſed foràs antrorſum proiiciuntur: itaque pectori & ſterno ſua & naturæ lege debita latitudo deperit, ac tãquam in conum acuminatur. Hinc pulmonibus, muſculíſque qui reſpirationi inſeruiũt cõpreſſis & coactis aſthmatici fiunt, quoq; facilius ſpirent, coguntur ceruicem ad magnam vertebram repandam habere, ex quo & gutturoſi apparent. Quia verò preſſa ſic aſpera arteria ſpiritus per anguſta eliditur: ideò inter ſpirandum ſtrident, & inter dormiendum ſtertunt, eò quod pulmones qui ſpiritũ ſeu aërem excipiunt, & reddunt, minori ſint amplitudine: ſed & crebris in pulmonem deſtillationibus obnoxij ſunt, quò fit vt vitæ ferè ſint breuioris. At quibus infra ſeptũ gibber eſt, morbis renum & veſicæ hi obnoxij ſunt, femoribus & cruribus glaciliores euadunt, tardius parcíúſque pubeſcunt, & barbam promittunt: infœcundiores denique ſunt, ac minus prolifici, quàm quibus gibber ſupra ſeptum contigit. Quæ à cauſa externa fiunt gibberoſitates ſæpè ſanabiles: at quæ ſunt ab interna cauſa inſanabiles omnino exiſtunt, niſi ſtatim ab initio magna ſolertia & diligẽtia occurſum fuerit. Itaque quibus hoc malum eſt hæreditarium, nũquam conualeſcunt: quibus dum adhuc pueri ſunt, priuſquàm corpus integrè adoleuerit ſpina in gibberũ incuruatur, iis corpus ad ſpinam augeri non ſolet, ſed crura & brachia ad perfectum & debitum incrementum deueniunt, partes verò ad pectus & ſpinam attinentes exiliores euadunt: nec mirum, cùm enim venæ, arteriæ & nerui ſuo loco non ſint, nec ſpiritus liberè, nec alimentarij ſucci liberaliter, conſtrictis viis affluunt, vnde emaciatio neceſſariò conſequitur: at artus læſionem protſus nullam inde ſentiunt, quia non totum corpus, ſed propinqua tantùm huius mali contagione afficiantur. Cùm plures vertebræ ſe ordine conſequentes vno impetu ſimul & ſemel luxantur, minus periculoſa eſt luxatio, quàm ſi vna ſola excidat: nam vna tantùm vertebra cùm luxatur ſpinalem medullam ita ſecum abripit, vt in acutum penè angulum illam cogat: idcircò arctius compreſſa, vel frangatur, vel comminuatur neceſſe eſt, id quod omnino eſt lethale: ſiquidem cerebri vicaria ſit. At cùm plures vertebrę ſimul luxantur, in angulum obtuſum tantùm vel ſemicirculum potius deduci ipſam neceſſe eſt: ex qua cõpreſſione patitur quidẽ, ſed non adeò vt mors neceſſariò conſequatur. Huc igitur ſpectare videri poteſt, quod eſt ab Hippocrate pronũtiatum, circularem vertebrarum è ſuo loco dimotionem angulari minus eſſe periculoſam. B C D

Qui gibbi minus prolifici.

Cur ſpina luxata partes ad pectus attinẽtes minus bellè nutriãtur & creſcant.

Cur vnius quàm plurium vertebrarum periculoſior eſt luxatio.

Sen. 51. ſect. 3. lib. de art.

De Coccygis luxatione. CAP. XIX.

Signa.

Curatio.

COCCYX introrſum à violento in nates lapſu, aut graui ictu, non rarò tanquam luxatur: per id mali genus ęger calcem ad clunes adducere nequit, imò niſi magna vi genu flectere. Laborioſa eſt fæcum per anum excretio, ſedere niſi in ſella perforata non potis eſt. Vt reſtituatur ea veluti luxatio, digitum per anum intus ad locum vſque affectum intrudere oportet, quemadmodum in fractura dictum à nobis eſt: tum magna vi id os ſurrigendũ eſt, & altera manu eodem momento, ſibi & cum vicinis partibus extrinſecus complanandum: remediis denique ante commemoratis ſtabiliendum & in ſuo loco confirmandum. Confirmatur verò vigeſimo ferè poſtquàm reſtitutum fuerit die: quo toto tempore niſi in ſella forata ſedens æger aluum non exoneret, ne iterum os, nondum bene & fideliter ſtabilitum excidat.

De

A *De Coſtarum luxatione.* CAP. XX.

AB ictu graui & contundente coſtæ luxari, & vertebris quibus coarticulantur excidere, introq; vel in latus impelli poſſunt. Cuius ſpeciei luxationis, etſi à Veteribus nulla fiat mẽtio in genere, tamen oſſa omnia ſuis ſedibus & ſinubus quibus excipiuntur articulantúrque excidere poſſe fatentur. Signum luxatæ & in latus elapſæ coſtæ eſt palpabilis inæqualitas, quæ hîc cauitatẽ, illic tuber facit: intrò verò cõpulſæ ſignũ eſt, depreſſa tantùm eo loco quo vertebris excipitur & articulatur cauitas. Eiuſmodi luxationes varia inuehunt ſymptomata, nempe diſpnoëam, motus thoracis, læſa coſta, intercepta libertate flectendi & erigendi corporis difficultatem, doloris pleuritidem mentientis, occaſione: muſculoſæ carnis coſtæ ſubtenſæ inflationem à mucoſo humore & flatuoſo illic genito, propter rationes lib. de Fracturis commemoratas. His omnibus vt occurratur ſtatim reſtituenda luxatio eſt, tum inflationi carnis medendum. Si igitur luxata B coſta exciderit in vertebræ latus ſuperius, rectus ſtatuetur æger ſuſpenſis ex oſtij aut feneſtræ alicuius altioris ſupercilio brachiis, tum quà eminet coſtæ capitulum comprimetur, quoad in ſuum ſinum fuerit compulſum. Cõtrà ſi in latus vertebræ inferius coſta exciderit, oportet vt æger pronus incuruetur, manibus ſuper genua nixus, tum compreſſo & impulſo tubere luxatio reſtituatur. At ſi intrò luxata exciderit coſta, nõ magis Chirurgi manu reſtitui poteſt, quàm luxata introrſum vertebra reuocari, propter expoſitas ante rationes.

Cauſæ.

Signa.

Curatio.

Cõm. ad ſenten. 3. ſect. 1. de art.

De luxato Humero. CAP. XXI.

FACILE luxatur humerus, quòd eius dearticulationis mollia ſint & laxa ligamenta, tum quod omoplatæ cauitas non admodum profunda ſit, & præterea vndique lenis & polita, haud ſecus quàm humeri, quod ea excipitur caput. Adde quòd nullum eſt ab oſſe in os internum ligamentum, C quod eam dearticulationem confirmet, quemadmodum in femore & genu. In quo tamen defeciſſe naturam haud putandum eſt, quin potius eius hac in re prouidentiam admirari decet, quòd hęc articulatio non extenſionis tantùm & flexionis gratia comparata ſit, vt ea quæ in cubito eſt, ſed præterea circumactionis vt quæ brachium in gyrum contorqueat, nunc in pronum, nũc in ſupinum, in omnem deniq; ſitus differẽtiam. Os humeri, quod Hippocrates brachium appellat, luxari poteſt quatuor modis, ſurſum, deorſum ſeu in alam, antrorſum, & extrorſum, nunquam verò retrorſum ſeu in poſteriorem partem. Nam cùm inde ſcapulæ cauitas quæ humeri caput, quod Articulum appellat Hippocrates, excipit, incumbat & obnitatur, quis eſt qui eam luxationem vel animo poſſit concipere? nunquam item introrſum, hac enim parte validi muſculi, qui Deltoides dicitur, carnem ſuperiectam habet, ſcapulæ præterea dorſum & acromiõ, denique ancyroidem ſeu coracoidem proceſſum: quæ quatuor omnia vetant quominus in partem interiorem prolabi hic articulus poſſit. Hippocrates verò vnicam tantùm ſibi viſam huius oſſis luxati ſpeciem pronuntiat, eã ſciD licet quæ deorſum ſeu in alam fit, & certè vulgatior illa eſt, frequentiuſq; contingit: itaque primùm de illa aggrediemur dicere. Cùm humerus deorſum in alam luxatus eſt, depreſſa in ſuperna dearticulationis parte cauitas percipitur: omoplatæ acromion acuminatus ſolito apparet & proiectus, quòd ſcilicet humeri caput, ſub alã delapſum & conditum eſt, illic tuber efficiens: cubitus etiam extrorſum tanquam ſe proiicit, & à coſtis longius abſcedit: quanquam vi compulſus propius illi admoueri atque adiungi poſſit, ad eiuſdem partis aurem, óſve, aut ſcapulam, manum ſurrigere æger non poteſt: quod ſignum non eſt luxato humero proprium, ſed ipſi cum contuſione, fractura inflammatione, vulnere, abſceſſu, ſcirrho, quauiſq; in neruos à ceruicis vertebris ortos, & in brachium diffuſos fluxione cõmune: longius etiam altero id brachium eſt. Denique quod cuiuis luxati humeri differẽtiæ commune eſt, nulla motus ſpecie brachium citra doloris ſenſum mouere æger poteſt, propter tenſos & compreſſos, ruptis etiam quibuſdam ipſorum fibris, muſculos. Humeri deorſum in alam luxati reponendi ſex ſunt modi. Primus cùm pugno id fit, aut mantili. Secundus glomere filaceo qui alæ ſubmiſſus fuerit calce impulſo. Tertius humero alę ſubiecto: qui modus cum pri-

Cur ab oſſe humeri in cauitatem omoplatæ nullum eſt interius ligamentum.

Differentiæ luxati humeri.

Sent. 1. ſect. 1. lib. de art.

Humeri deorſum luxati ſigna.

Curationis differentiæ.

mo, recẽtibus & reſtitutu facilibus luxationibus, mollium præſertim ex carnium humore diffluentium, & effœminatorum hominum, vt puerorum, eunuchorum, & mulierum eſt accommodatiſſimus. Quartus glomere alæ ſubiecto, ſimúlque traiecto ſuper perticam, duorum miniſtrorum armis, aut duobus arrectariis ſubnixam, brachio. Quintus, ſcala. Sextus, organo Ambi dicto. Hos ſex modos deſcribemus, & oculis ſubiiciemus. A

De primo reponendi humeri modo, digitis nempe in pugnum contractis.
CAP. XXII.

VALIDVS in primis adſit miniſter, qui ex oppoſito latere poſitus, ægrum ſupra humeri articulũ firmiter contineat, ne ad neceſſariam extenſionẽ & molitionẽ, impulſionemq; huc illuc toto corpore temerè feratur: hinc alter comprehenſum ſupra cubitum eius humerum, deorſum verſus ſic trahat & extendat, vt ipſius caput ſtatuatur è regione cauitatis ſuæ in omoplata celatæ. Tum denique Chirurgus ſurrigat, impellatq; manu in pugnum compreſſa, id oſſis caput in illam cauitatem. Hîc notandum id in primis venit in luxationibus recentibus corpore præſertim molli, effœminato, humidiore, & haud adeò carnoſo, contingere, vt ſolius iuſtæ extenſionis vi, caput oſſis, expeditum muſculis, aliiſq; particulis quibus quaſi vinctum tenebatur, in ſuam ſe cauitatem reſtituat: reſtitutis nempe ſic ſuo loco & figuræ muſculis, vnáq; dum ſe ad ſua capita retrahunt os ſecum trahentibus, ac quodã quaſi ſubſultu compellentibus. Itaque in pleriſque, nobis nihil tale cogitãtibus, ſatis fuit ad reſtitutionẽ humerũ extẽdiſſe. Quòd ſi inueterata ſit luxatio, & manus non ſatisfaciant, ægri humerum ad palum vinculo ante deſcripto alligandum, vel miniſtro à tergo ſtanti, vt fideliter contineatur mandandum. Mox brachium paulò ſupra cubitum deuinciẽdum, ſpira filacea cui funis adiunctus erit: is per trochleam traiectus & tractus pro arbitrio quantum neceſſe eſt, deducetur & demittetur. Denique Chirurgus mantili, aliòve ſimili vinculo, ex collo renodato & pendẽte, ſub ægri alam iuxta luxationem traiecto, humerum in pedes ſe attollens, toto ceruicis nixu ſurriget, vnáque eodem momento brachio ad pectus ægri adducto, ambabus manibus humeri caput, in ſuam cauitatem compulſum reponet, quemadmodum ſubiecta figura licet intueri. B C

Gal. com. ad ſent. 23 ſec. 1. de art.

Sola extenſione perfecta reſtitutio luxati humeri.

Primi modi reſtituendi humeri delineatio.

D

Inde vicinis partibus omnibus apponendum medicamentum ex farina volatili, bolo armenio, myrtillis pice reſina, & alumine in pollinem tritis, & oui albumine exceptis. Hinc alæ cauitas implenda glomere laneo, aut xylino, aut ſplenio linteo, oleo roſato aut myrtino, pauco aceto, & vnguento roſaceo, aut Galeni refrigerante, ne ad pilos, ſi quid ſubſint, adhæreſcat, oblito. Pars poſtea deliganda eſt, faſcia duobus capitibus conſtante, quinque digitos lata, duas vlnas longa plus minúſve pro corporum

ratione

A ratione. Media ipſa ſtatim alæ ſubiiciatur, inde ſupra humerum ægrum decuſſetur, & decuſſatis ſemper quantumque videbitur circumuolutionibus, ad oppoſitam alam deuoluatur. Brachium denique pectori admotum, & media figura ad angulos ferè rectos compoſitum, ſic vt manus altius adducta, humerum ſanum penè contingat, ne os recenter repoſitū iterum excidat, mitella includatur: nec primus is apparatus niſi poſt quartum aut quintum diem mutetur, niſi ſuperuenientis alicuius ſymptomatis magnitudo, ab illo nos inſtituto reuocet. *Media figura.*

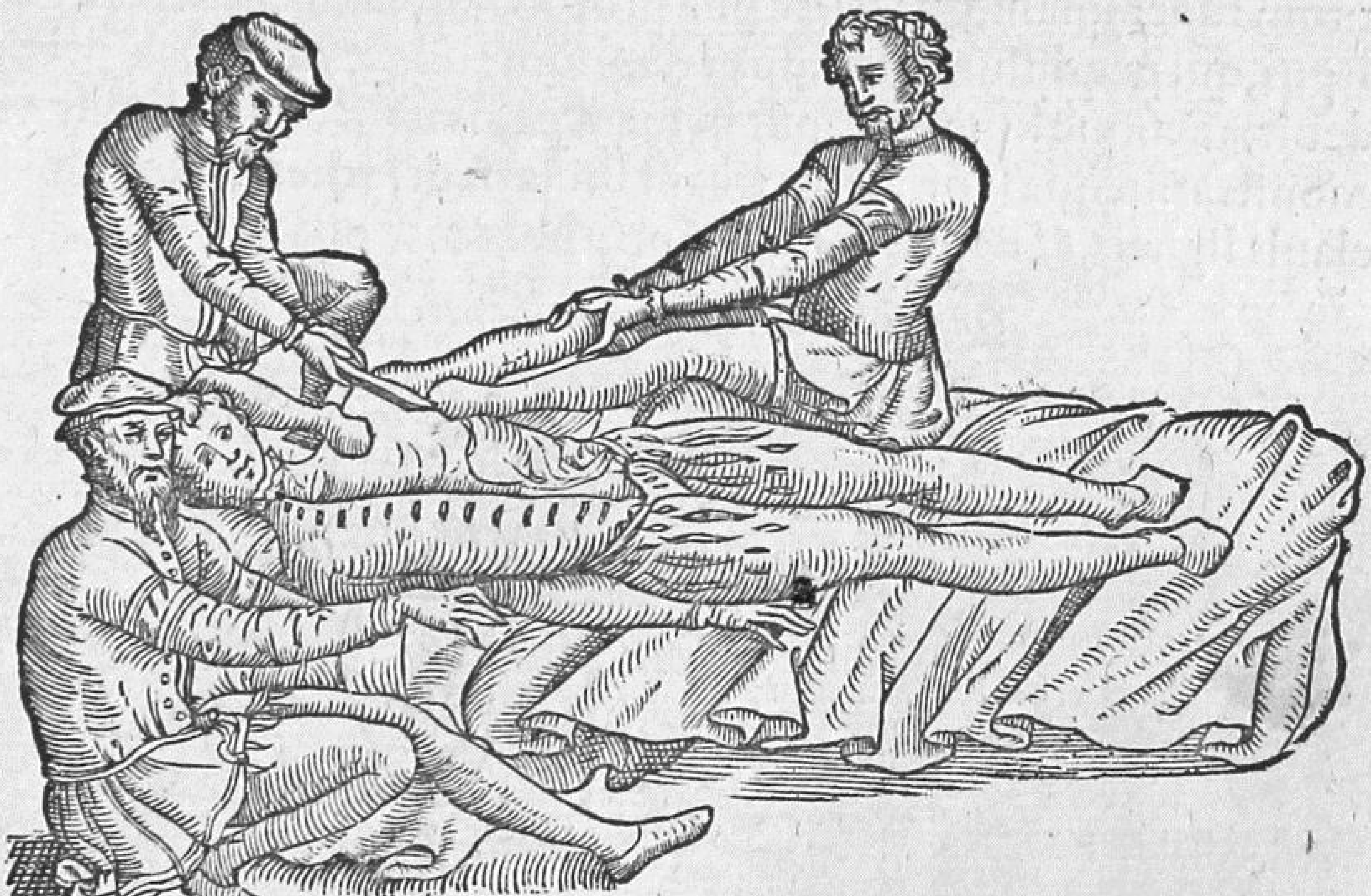
De ſecundo reponendi humeri modo, calce ſcilicet: cùm æger præ dolore, neque in pedes rectus, nec ſedens conſiſtere poteſt.

CAP. XXIII.

B HVMI ſupinus æger in matta collocandus eſt, eiúſque alæ glomus filaceus ſubiiciēdus, aut pila ſcortea, tomēto vel bombace farta, eius craſſitiei quæ cauitati implēdæ ſufficiat, vt mox calce in ſuum ſinum os facilius compelli poſſit. Tum Chirurgus ipſi aſſideat, humero luxato è regione oppoſitus: ac ſiquidē dexter humerus luxatus ſit, calcem dextram pilæ applicet, quæ alam implet: ſin ſiniſter, ſiniſtram: mox ægri brachium, manibus ambabus comprehenſum, verſus pedes attrahat, eodémque momento calce alam validè comprimat. Dum hæc fiunt, ſtabit à tergo ægri miniſter, qui eius humerū mantili aliquo lineo, laqueóve aut loro ad id facto ſurriget, ſimúlque calce nitens ſummā omoplatam deorſum deprimet: alter preterea miniſter ab altero latere ægro aſſidebit, qui ipſum complexus prohibebit, ne ad neceſſarias inter reſtituendi opus extēſiones huc illuc temerè feratur, vt ſubiecta imagine licet intueri. *Hip. ſent. 12. ſect. 1. de art.*

Secundi modi reſtituendi humeri delineatio.

C

D

De tertio reſtituendi humeri modo. *CAP. XXIIII.*

ALæ ægri, altior aliquis & validus miniſter, ſummi humeri acuminatam partem ſubiiciet, vnaq; eius brachium violentius verſus pectus ſuū pertrahet, ſic vt æger toto inde quaſi corpore pendeat. Interim alius miniſter ad maiorem impreſſionem, pondúſq;, ægri luxato humero ſcapulæque toto ſe corpore concutiendo incumbet. Sic à priore, ſubiecto alæ miniſtro humerus deorſum tractus, & ab altero incumbente impulſus, concuſſúſq;, concurrente vna Chirurgi opera, & violentos motus manibus regente, in ſuam ſedem reſtituetur, quemadmodum ſubiecta figura docet.

Tertij reſtituendi humeri modi figura. A

B

De quarto modo luxati humeri reſtituendi. CAP. XXV.

SVMITVR pertica ſitulariæ ſimilis, duos pollices lata, & hexapodē circiter longa. In ea media defigitur glomus filaceus, aut pila craſſitiei quę alæ cauitati implēdæ ſit ſatis. Duo hinc inde pari interuallo depacti ſurgent axiculi lignei, quibus tanquam repagulis cohibetur humerus, ne ſemel traiectus, in ſubiecta alæ cauitati pila non conſiſtat, ſed dilabatur. Perticam illam duo valentes & ægro altiores, ſeu natura, ſeu arte homines, armis ſuis imponent: tum ſuper ipſam, qua parte pila protuberat, alam traiiciet æger: præſto aderit Chirurgus, qui pendulum brachium deorſum trahet. Sic æger è pertica, humero C
velut pendebit, adeóque humeri caput in ſuam cauitatem compelletur, vt appicta hîc imago demonſtrat: in qua ſeorſim perticam ſitulariam intueri licet cum depactis axiculis, ſeu clauis ligneis, & defixa in medio protuberante pila.

Quarti modi reſtituendi humeri figura.

A *De quinto, qui per ſcalam eſt, reſtituendi luxati in alam humeri modo.*

CAP. XXVI.

LICET & ex ſcalæ gradu quo ſequitur modo luxatum in alam humerum reſtituere. In altiore ſcalæ gradu rotundum aliquod corpus tanquam pila aut glomus defigitur, quod, vt ante diximus, implendæ alæ ſufficiat: ad ima ſcalæ ſtat ſcabellum quod æger aſcendit, tum vtrumque illi crus ſimul, ſanum verò brachium poſt tergum religatur, ne, cùm mox reſtitutio fiet, ſcalæ gradu manu comprehenſo, aut pede ſubnixus, totum opus interturbet, & fruſtraneum reddat. Mox igitur humerus ſuper ſcalæ gradum traiicitur, defixæq; pilæ ala applicatur, iuſſo interim ægro ſcalæ gradui, toto corpore ſuo proximè adeſſe: aliàs, præterquàm quod luxationis reſtituendæ alia ſpes non eſt, tum præterea frangendi humeri non leue periculum imminet. Cauebit inſuper æger, ne è ſcalæ gradibus caput proferat inſerátve. Hinc brachium illi ſpira filacea ſimilive ad id facta habena, B ſupra cubitum religatum, deorſum miniſtri manibus trahetur, eodémque momento ſcabellum eius pedibus ſubtrahetur, ſic vt ex ſcala pendulus ſit: Hac demum arte caput humeri ex ſeſe reſtituetur, concurrente chirurgi opera, qui ſcapulam deprimet, humerũ huic inde cõmouendo. Reſtituto oſſe, ſtatim quod paulò antè ſubtractum fuerat ſcabellum, ægri pedibus ſubiicietur, vt facilius & minus laborioſè brachium è ſcalæ gradu reuocare poſſit. Nam ſi ipſum capiens ſurſum trahendo reuocet periculum eſt, ne recenter reſtitutum, nec dum in ſua ſede bene ſtabilitum humeri caput, rurſum excidat. Harum omnium rerum imaginem hîc ideò appingendam duxi, vt illam artem oculis quaſi iudicibus aſſequi poſſes.

Quinti modi reſtituendi humeri delineatio.

Non putaui hoc loco prætermittendam Nicolai Picardi Lotharingiæ ducis Chirurgi induſtriam. Is vocatus à ruſtico quodam quî ſibi luxatum in alam humerum reſtitueret, nec in villa præter ægrum, eiúſque vxorem quiſquam eſſet, qui ſibi tanto

operi neceſſariam operam miniſtrare poſſet, ægrum ipſum quo diximus modo, vin- A
ctum ſcalæ admouit, mox fuſtem ex demiſſo & inferiore capite habenæ, quæ humerum ægrum ſupra cubitum deuinciebat, religatum, vni ex ſcalæ gradibus, qua maximè demitti poterat, ſubiecit, & hoc tanquam retinaculo obſtrinxit ac firmauit: in eũ mox fuſtem velut in arundine equitaturus, toto corporis põdere connixus ſe intulit, eodémque in articulo iuſſit vxorem adſtantem, ſcabellum mariti pedibus ſubiectum ſubtrahere: quo facto, extemplo os in ſuum locum rediit, vt ſubiecta figura eſt intelligere.

Figura alia, quartum reſtituendi humeri modum exprimens.

Figura alia in eandem rem.

Si ſcalæ copia non ſit, vti licet pertica tranſuerſaria, duobus arrectariis fulta. Vti licet & oſtio, quemadmodum alia figura docet: in qua aduertere te oportet, fuſtem ſeu D
ſpatulam cum ſuis loris & laqueis, cuius ſequenti capite vſus deſcribitur.

De

A *De ſexto reſtituendi humeri in alam luxati modo.* CAP. XXVII.

HVMERI reſtituendi optimam omnium hanc eſſe viam Hipp. ſcribit. Ligneam ſpatulã ſumere oportet, quæ latitudine ſit quatuor aut quinque digitorum, craſſitie duorum, aut etiam tenuior: longitudine verò bicubitali, vel paulò minus: altera eius extremitas anguſtiſſima ſit & tenuiſſima, cum extante capitulo rotundo, & leuiter cauo, vt alæ ſubiectum, recipere particulam aliquam ex capite humeri poſſit, quodq; ideò non ad coſtas, ſed ad caput humeri vergat. Ea ſpathæ ſumma pars linteo, aut panno, quauíſve alia re molli inuoluatur, quò leuior ſit, & minus cõtactu lędat: túmque ſub alam ſic impellatur, vt inter coſtas & caput humeri, interiorem penitiſſimè in partem penetret. In ea præterea ſpatha bina ſint, tribus locis iuſto interuallo diſtinctis, foramina in quę lora mollia coniiciantur, quibus ad reliquum brachium, ipſi totum ad digitos vſque in longitudinẽ porrectum deligetur: vno loco paulùm infra humeri caput, altero paulùm ſupra cubitum, tertiò ſupra manum, vt quàm maximè firmum permaneat. B Itaque ei rei protinus interualla, tunc quoque foraminum aptata ſint: in primis verò id curandum eſt, vt ſumma ſpathæ pars ſuperato capite brachij in quam intimum alæ ſinum ingrediatur: poſtea inter duas columnas cauterius tranſuerſus conſtituendus eſt, eíſque benè deligandus, ſupraq; eum, brachium cum ligno ita tranſmittendũ eſt, vt in alteram partem brachio, in alteram corpore propendẽte, ſub alam cauterius ſubeat: quod vbi factum fuerit, hinc brachium, inde corpus circum cauterium detrahendum eſt. In eam autem altitudinẽ deligari cauterius debet, vt corpus ſuſpenſum ſummis digitis inſiſtat. Hæc reponendi humeri ratio longè optima eſt. Loco duarum columnarum vti licebit ſcala, ianua, fulcris lectis, aliíſque ſimilibus quæ fortè affuerint. Auditum habeo ab Henrico Harueto Chirurgo Aurelianenſi optimo, nunquam ſibi fruſtra tentatam fuiſſe reſtituẽdi humeri in alam luxati hanc rationẽ: niſi fortè, quod etiam ab Hippocrate notatum eſt, ob vetuſtatem luxationis, & caro in acetabulũ ingreſſa fuiſſet, & caput humeri in loco quem inciderat, nouum ſibi ſinum excauaſſet: tum enim vel reſtitui os non poſſe, vel non manſurum in ſua ſede, ſed relapſurum nihilominus C in recenter excauatum ſinum, qui ipſi acetabuli naturalis loco eſt. Cæterùm monendi hîc ſunt Chirurgiæ tyrones, quòd ſi os primo conatu & molitione non reſtituatur, non deſperandum, & ſtatim deſiſtendum ab incœpto, ſed præmoliendum tum, & leniter præagitandum articulum. Ita enimdemùm facilius commouebitur, & naturalem cauitatem ſubibit: vbi ſubiuerit plagulis appoſitis, obuolutiſq; faſciis curabitur quo ſupra dictum eſt modo. Ad exhibitas verò ante figuras hanc etiam addere volui, quæ cum ſpatha Hippocratica reſtituendi humeri in alam luxati rationem ſubiicit. Hæc ſpatha ſubicibus arrectariis, axiculo ferreo traiecta, media inſidens pro arbitrio verſari, attolli, & deprimi poterit. A. Spatham ligneam verſatilem monſtrat. B. Subices arrectarios.

Sect. 1. 1. lib. de artic. ſent. 19.

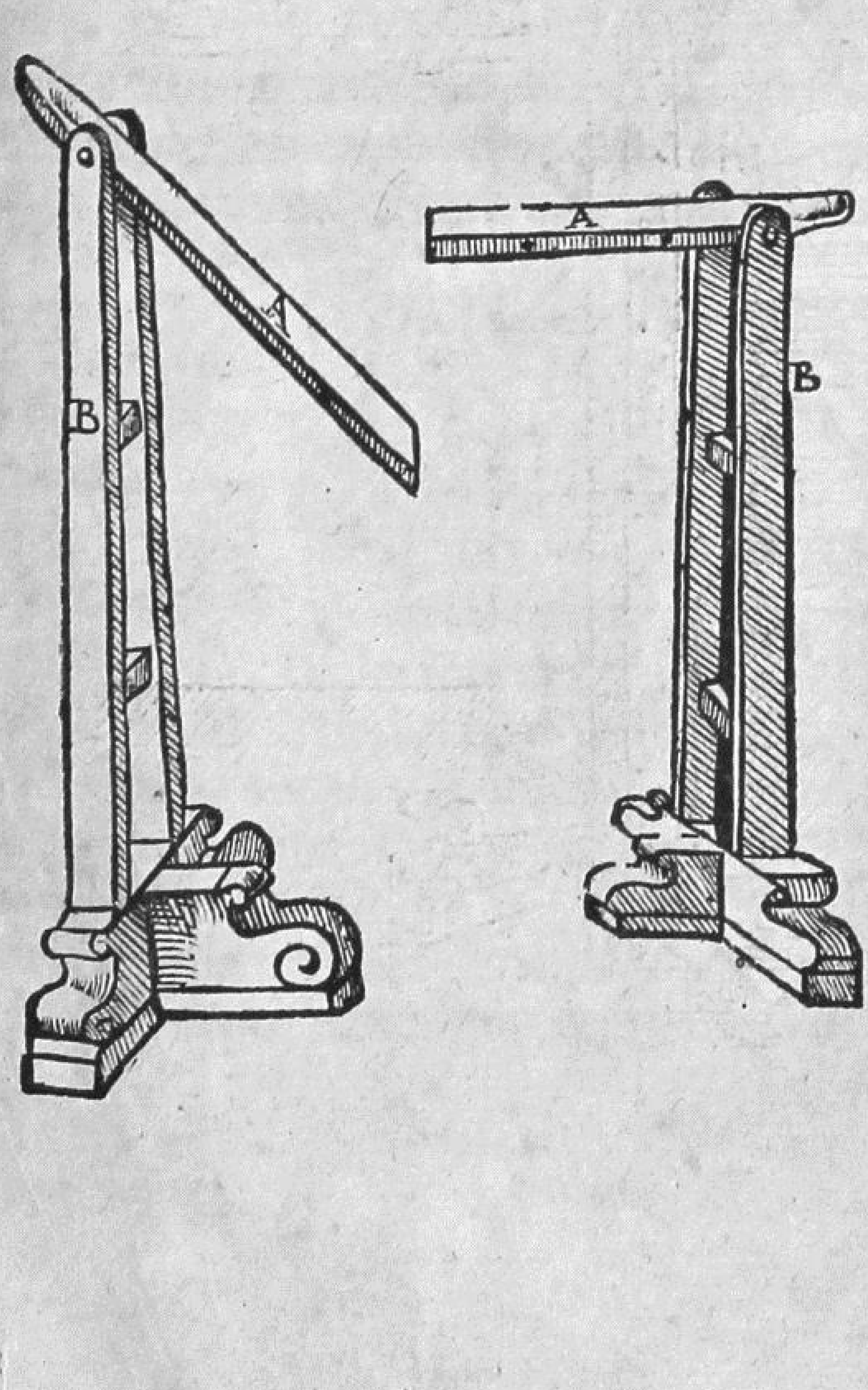
Gloſſocomij quod Ambi dicitur deſcriptio.

Sect. 1. de art. ſent. 21.

Hippo. ſent. 64. ſect. 4. de art.

Gloſſocomium Hippocrati Ambi dictum.

D

Huius machinę vt certior ſit vſus, ęger in ſedili debet ſedere, quòd paulò humilius ſit ſubice arrectario, quò maior ſit vis in alam intruſæ ſpathæ cũ deprimetur, ad caput humeri compellendũ: vinctis præterea ſimul pedibus ęger ſit oportet, ne ſe erigat dũ reſtitutionẽ tentabit Chirurgus: tũ verò tẽtabit, cũ luxati humeri brachiũ ſecundũ ſpathæ lõgitudinẽ exporrectũ, eidẽ loris alligauerit, ipſámque ſummã ſpathã, ſub caput humeri elapſũ intruſerit, vt ante dictũ eſt: mox enim depreſſo altero ſpathę, quod ad manũ pertingit, extremo os in ſuam cauitatẽ cogitur. Diligẽter verò te contẽplari oportet ligneã ſpathã ſeorſim ea gratia à me depictã, quã Ambi nominat Hipp. cuius ſummũ caput leuiter excauatũ eſt notatũ litera B. Tota verò ipſa elemento. A. deſignatur, cũ tribus loris pẽdulis ligando brachio cõparatis, vt certo loco ſter immotũ, quẽadmodũ ſubiecta figura doce

Qua ratione vti liceat machina Ambi dicta.

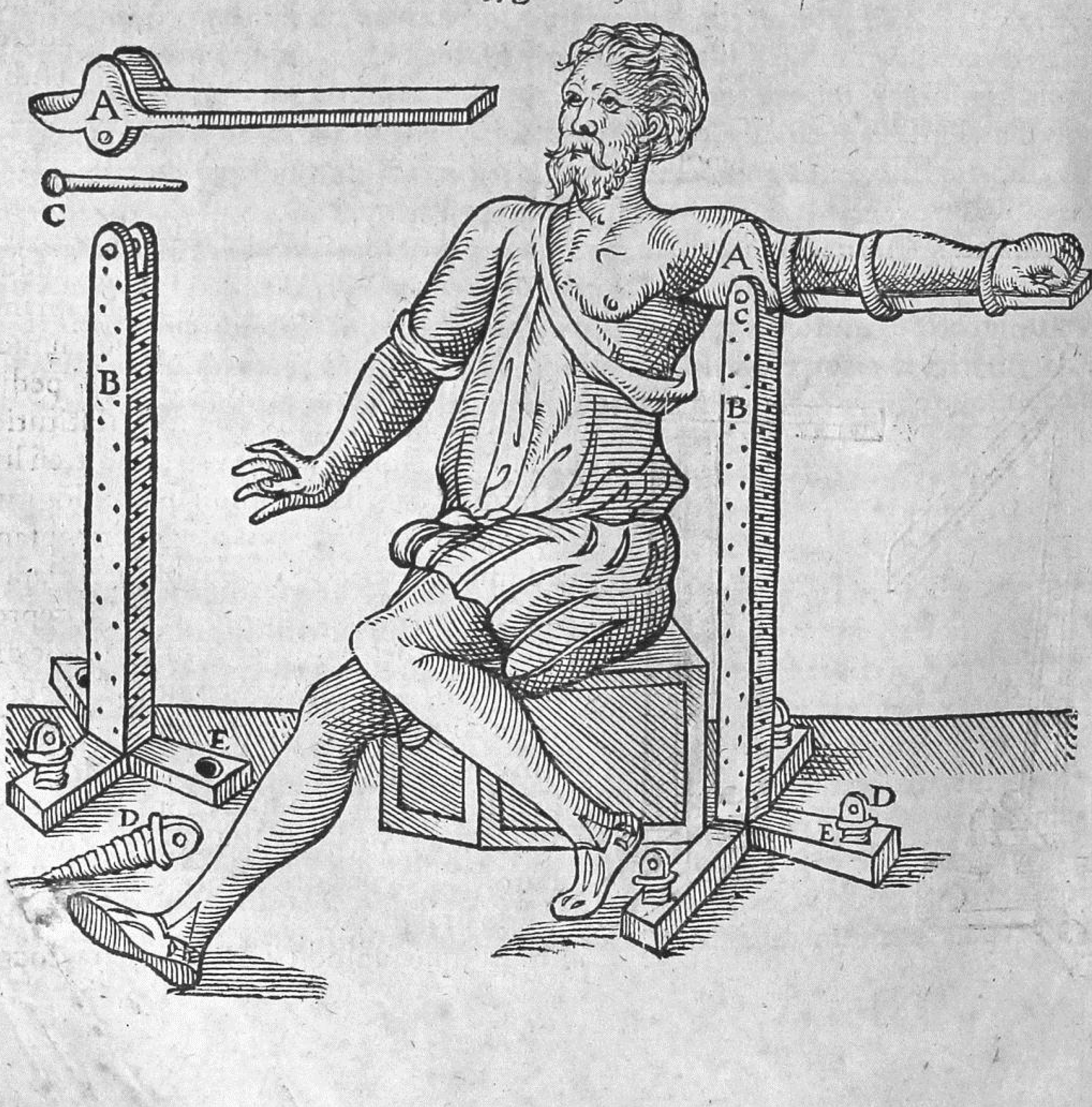
Ambi, luxato humero applicati, effigies. A

B

Ad hanc Ambi deſignatam effigiem, alia additamenta acceſſerunt, ingenio Nicolai Picardi Chirurgi Lotharingiæ ducis: quorum vſum & cognitionem mihi ab ipſo artifice fideliter traditam, nolui Lectori ſtudioſo inuidere. C

Alia Ambi effigies cum ſuis additamentis.

D

A AA. *Monſtrat duos auriculares tanquam obices, continendo & coërcendo ſummo humero comparatos, ne applicata machina ipſe dilabatur.*

BB. *Columnam cui ambi inſidet.*

CC. *Axiculum ſeu clauum qui traiectam ambi, verſatilem continet in ſua columna.*

DD. *Cochleas ſeu cochleatos ſcapos quibus pes, ſeu columnæ baſis firmatur, ne dum reſtitutio fit, vacillet.*

EE. *Pedis foramina quibus per inſertos cochleatos ſcapos ſubiecto ſolo affigitur, in eum qui dictus eſt vſum.*

De modo reſtituendi humeri antrorſum luxati.
CAP. XXVIII.

RARVM eſt vt humerus in anteriorem partem luxetur: ſed tamen nihil adeo ſtabile & confirmatum in corpore exiſtit, quod non violento B incurſu violetur: ita vt ea etiam oſſa ſuis locis excidant, quorum articuli validis vndique carneis, neruoſis, cartilagineis & oſſeis obicibus cinguntur ad connexionis ſtabilitatem. Id intelligere licet hac luxati humeri ſpecie firmo omni ex parte vallo munitæ: nempe acromio, ſummo iugulo tãquam obnitente, craſſis & validis muſculis epomide nempe, & bicipite. Hanc luxationem Hippocrati, Aſiæ minoris anguſtis clauſtris olim coërcito, nunquam, Galeno verò quinquies viſam: profiteor me ſemel obſeruaſſe in quadam monacha quæ clauſtri pertæſa, cum ſe è feneſtra in terram præcipitaſſet, lapſuſque ac corporis grauitatem cubitus ſuſtinuiſſet, ipſi antrorſum luxatus eſt humerus. Cognoſcitur id luxationis genus ex conformationis ſeu figuræ membri deprauatione: ex humeri capite in pectus detorto: denique ſummum quidem tum brachium extenditur, minus tamen quàm naturaliter: difficiliúſque in priorem partem quàm in poſteriorem cubitus porrigitur. Repoſitio iiſdem efficitur artibus quibus reliquatum luxationum: nempe arctè tenendo, extendendo, & impellendo. Æger igitur humi ſupinus collo- C candus eſt, humerúmque contrario quàm cùm in alam excidit, in modo extendere oportet. Nam cùm in alam excidit, in anteriorem partem primum, deinde ſurſum articulus impellitur, quo ad è regione, ad ſinum in quẽ eſt ingreſſurus, fuerit deductus. In hac verò luxationis ſpecie quia in anterioribus dearticulationis partibus eſt ſummus humerus, ſiue ad exteriorem, ſiue ad interiorem partem muſculis diductis interclusus, in contrarium agendus eſt, nempe in poſteriorem. Sed in primis à tergo miniſtrum conſtituere oportet, qui validum laqueum (cuiuſmodi eſt Carcheſius, qui ex duobus aduerſariis loris & perpetuis conſtat) & latum alæ circumiectum retrahat, ne cùm mox humerus extendetur ſcapula ſequatur, glomúmque ante indere filaceum qui alam expleat. Inde humerum, iniecto paulo ſupra cubitum altero laqueo, extendere, interímque cauere ne eius caput in alam procidat: quod fiet & ſubiecto illo, de quo diximus, alæ glomo, & ipſum caput in diuerſa trahendo: tum verò ex circumſtringentibus muſculis, articulum expeditum remiſſa extenſione permittere à muſculis in ſeipſos origineſque ſuas, vnanimi velut impetu recurrentibus attrahi, D in cauitatémque compelli, ſic enim facilè reuertetur, ſatiſque eſt ſola talis extenſio.

Rara luxati humeri ſpecies.

Cõm. ad ſenten. 2. & 23. ſect. 1. de art.

Signa,

Curatio.

Sẽt. 23. ſect. 1. de art.

De Humero extrorſum ſeu ad exteriora luxato.
CAP. XXIX.

RARA etiam humeri ad exteriora luxatio eſt: ſed tamen ſi quando cõtingat omnino quidem difficilis eſt brachij extenſio, difficilior tamen in exteriorem partem quàm in anteriorem: verſum pectus depreſſa cauitas percipitur, extrorſum verò tuber, à qua ſcilicet parte humeri caput abſceſſit. Vt reſtituatur, pronus in ventrem æger collocandus eſt, cubitúſque magna cõtentione in contrarias partes eis in quas abſceſſit eſt adducendus, nempe introrſum ad pectus: ſimul verò humeri caput protuberãs in ſinum ſuum compellendum eſt, ſic enim facilè reuertetur. Cæterùm in quamcunque partem os humeri luxatum exciderit, extendendum, & deorſum directè trahendum brachium eſt. Poſt repoſitionem medicamenta idonea dearticulationi circumponentur. Im-

Signa.

Curatio.

Faciẽda ad continendũ humerum poſtquam repoſitus fuerit.

mittetur in alam aliquid quod eam explere poſſit, plagulæque ei parti apponentur in A
quam os luxatum exciderat, mox hæc omnia confirmabuntur, & continebuntur va-
lida & lata faſcia bicipite, alæ ſubiecta, indéque decuſſatim ſupra humeri dearticula-
tionem adducta, atque hinc in oppoſitam alam tot circumuolutionibus, quot res exi-
gere videbitur deducta. Tum brachium in mitella ad angulos rectos componendum
eſt: quæ figura in omni nonmodo humeri, ſed & cubiti fracti luxatione ſeruanda eſt,
quia minus eſt dolorifica, adeóque talis vt in ea diutius brachium immotum per-
ſtare poſſit.

De ſurſum luxato humero. CAP. XXX.

Signa. Curatio. Signa reſtitutorum in ſuam cauitatem oſſiũ. Authori cũ Hip. ſenten. vlt. ſect. 3. fract. & Celſo non cõuenire videtur, in luxati cubiti ſpeciebus nominandis. Quæ partes introrſum ſpectare dicantur. Quæ extrorſum ſurſum & deorſum Ad finem ſect. 3. de fract. Authori cũ Hip. & Celſo nõ conuenit in harũ luxationũ notis appendendis, nam quæ hîc ad exteriora & interiora luxationi attribuuntur, ea Celſ⁹ attribuit luxato cubito in priorem & exteriorẽ partem, & quæ mox ſurſum & deorſum luxato cubito, ea Celſus ad exteriora & interiora luxationi attribuit.

NONNVNQVAM etiam in ſuperiorem partem humeri caput luxatur.
Quod quando contingit tubere ſuo ſe id prodit ad iugulum, cauitas
verò ſub ala ſolito amplior percipitur: cubitus magis recedit à coſtis
quàm cum deorſum id excidit. Omnino verò ad actiones conſuetas B
brachium eſt impotens, vt talis reſtituatur luxatio, oportet vt Chi-
rurgus humerum ſuum ægri cubito ſubiiciat, ſeque ſurſum in ſummos pedes ſub-
latus erigat, ſimulque humeri caput in ſuam cauitatem comprimat, aut compri-
mi, compelliique miniſtri adſtantis manu iubeat. Alias ægrum reſupinum humi col-
locare oportet, dúmque miniſter affectum brachium deorſum trahendo extendet,
Chirurgus manu propria caput humeri in ſuum ſinum compellet. Repoſitione per-
acta, eadem fient quæ in reliquis luxationibus, appoſitis plagulis ei parti in quam os
abſceſſerat, ſimiliterque deligatione obuoluta. Intelliges verò in his quatuor luxa-
tionum commemoratis ſpeciebus, quod exciderat os eſſe reſtitutum ex ſono qui ſub-
auditus fuerit, dum compulſio facta eſt: ex actionum ſolitarum, quæ in flectendo, ex-
tendendo & attollendo cernuntur reſtituta facultate: doloris ceſſatione, collatione
denique affecti brachij ad ſanum, & cum eo ſimilitudine ac parilitate.

De luxatione cubiti. CAP. XXXI. C

CVBITVS etiam luxari quatuor modis poteſt, nempe introrſum, ex-
trorſum, ſurſum, & deorſum. Per partem quæ introrſum eſt, eam in-
telligo quæ corporis centrum ſpectat, cùm brachium naturali ſitu col-
locatum eſt, figura nempe quæ inter pronam & ſupinam media eſt. Ex-
trorſum partem intelligo eam, quæ illi eſt oppoſita. Per ſuperiorem
eam quæ cœlum, per inferiorem eam quæ terram reſpicit, cubiti dearticulatio quo
pluribus capitulis pluribúſque ſinubus abſoluitur, quam humeri eo ſi quando luxe-
tur moleſtior eſſe ſolet, magíſque inflammationem inſuper patitur & ſuper occale-
ſcit, vt ait Hippocrates: ac difficilius quidem cubiti quàm humeri articulus excidit,
ſed reſtituitur & reponitur difficilius, quia oſſa cubiti, humerique ſeſe mutuo excipiũt
& ſubeũt per ginglymũ dearticulata, vt pluribus in anatome & paulo ante in fractura
cubiti docuimus. Ideo verò cubitus luxatur, quia apophyſes eius circa humerum
pleno orbe, & abſoluta cõuerſione non conuertuntur. Itaque ſi quando arctius, preſ- D
ſiúſque flectitur cubitus, quam vt apophyſis interior locum & ſtationem in ſui ſinus
fundo retinere poſſit, apophyſis poſterior retrorſum excidit ac luxatur. Cum verò
violentius extenditur apophyſis anterior, ad ſuæ cauitatis fundum alliditur, alliſa
verò & quaſi pulſata exilit, excidítque ſuo loco, atque hæc luxationis ſpecies reſtitu-
tu longè difficilior eſt priore: adde quod cubiti extremum exterius quod olecranum
dicitur, altius eſt: interius verò alterum depreſſius eſt, quo etiam fit vt omnibus cu-
bitum flectere quàm extendere ſit facilius. Itaque à cauſa violentiore extrorſum
quàm introrſum cubitus elabitur. Cùm in hanc exteriorem partem cubitus prola-
pſus eſt, extentum brachium manet, neque incuruari poteſt: quod tum eius apophy-
ſis interior in cauitate externa quæ in imo humero exciſa eſt hæret, quæ ante ab ole-
crani interna parte occupabatur: quæ res repoſitionem facit difficilem: quod illic tan-
quam obſeſſa teneatur illa apophyſis. At cùm anteriorem in partem cubitus luxa-
tus excidit, brachium curuum eſt, neque extenditur, breuiúſque altero eſt. At ſi ſe-
cundum alios luxationum modos ſurſum nempe aut deorſum cubitus ſua ſede ela-
pſus

A pſus ſit, ipſius naturalis figura peruertitur; nempe exporrectum quidem brachium eſt, ſed paulum tamen in eam partem, à qua os receſſit recuruatum, id eſt medio quodam modo inter flexionem & extenſionem figuratum, quæcunque luxationis ſpecies inciderit cubiti actio, vel omnino non fit, vel certè benè non fit, quoad ſibi ex ſuo loco reſtitutus ipſe fuerit: tuber eſt in parte in quam abſceſſit, cauitas à qua exceſſit, quod etiam in omnium partium luxationibus cernitur. Præterea cubiti luxatio alia completa & perfecta eſt, alia imperfecta. Hæc vt facilè & leui quadam ex occaſione incidit, ſic facilè reſtituitur: perfecta contra, vt difficulter, & niſi vehementi aliquo ab impetu fit, ſic non ita facilem habet repoſitionem: præſertim niſi inflammationem præueneris: ſuborta enim inflammatio repoſitionem vel difficillimam, vel omnino impoſſibilem reddit, maximè eam quæ extrorſum ſeu in exteriorem partem incidit. *Inflammatio impedit repoſitionē.*

De reſtituenda luxatione cubiti quæ in exteriorem partem incidit.

B
CAP. XXXII.

SI quando diſtentũ brachium, neque flecti habile animaduerterimus, extrorſum luxatũ cubitum eſſe licet intelligere. Itaque repoſitionem eius quamprimùm eſſe aggrediẽdam, fluxionis & inflammationis metu, quas doloris acerbitas accerſere ſolet, in quamcunque partem inciderit luxatio, reponendi vna ratio eſt: nempe curandum eſt vt miniſter arctè & firmiter ægri brachium infra humeri dearticulationem teneat, interim verò Chirurgus brachium manu comprehenſum trahat, ſimúlque humerum extrorſum, cubitíque tuber introrſum compellat, brachium autem ſenſim trahet & extendet, hâc illac leniter intorquendo, vt quod excidit os in ſuam cauitatem deducat. Hæc eo à me conceptis verbis, dicta ſunt, vt intelligat Chirurgiæ tyro ad hanc luxationis ſpeciem reſtituendam, non eſſe flectendum brachium: non enim ſic reſtitutio ſperabilis eſſe poteſt, quia per hanc luxationis ſpeciem, apophyſis interior oſſis cubiti, locum occupat apophyſeos exterioris in humeri cauitate. C Itaque dum brachium incuruatur ſeu inflectitur, cubitus tantum attollitur, non in ſuam ſedem pertrahitur. Quòd ſi repoſitionem illam manu conſequi non poſſimus, curandum eſt vt brachium luxatum columnam aliquam amplectatur leuiter inflexum: tum forti habena cubiti extremitas, olecranum dicta, comprehendenda venit, inſertóque in habenam fuſte in ſuam cauitatem intorquendo compellenda eſt: quemadmodum ſubiecto imagine demonſtratur.

Signum. *Curatio.* *Cautio.* *Olecranum quid.*

Figura quæ rationem docet, qua cubitus columnam amplexatus iniecta habena, intortóque fuſte reponi poſſit.

Figura quæ rationem monſtrat qua ſola habena iniecta cubitus reſtitui queat. A

Eſt & alia expeditior reſtituendi via, quæ figura nouiſſimè expreſſa monſtratur: qua ſcilicet columnam amplexo brachio laqueus pollicem latus ad olecranum iniicitur, tandiúque pertrahitur, quoad os elocatum in ſuam ſedem redierit. Tum verò rediiſſe os & reſtitutum eſſe intelligimus, B quando dolor quieuit, figura omníſque naturalis conformatio brachio rediit, faciliſque & minimè laborioſa ipſi eſt flexio atque extenſio.

De cubiti ad interiora, déque completa & incompleta luxatione. *CAP. XXXIII.*

Curatio.

SI ad interiora luxatus eſt cubitus, validè rigidéque extendendum brachium eſt: hinc ſtatim, velociter & rapido impetu inflectendum, adeò vt manus ſuum humerum feriat, nonnulli rotundũ aliquid in cubiti flexu ponunt, & ſuper id cubitum repente ad humerum, vt prædiximus, impellunt. Si leuiter tantum à ſua ſede commotum eſt os cubiti in ſuperiorem aut inferiorem partem, tractu & verſum cauitatem ſuam impulſione facilè reſtituitur, hoc qui ſequitur modo. Miniſtri duo brachium humero, & carpo comprehenſum extendent, ac pro ſe quiſque, ad ſe in diuerſas partes trahent: ſimul verò D qui aderit Chirurgus, quod emotum fuerit os, ab ea parte in quam deflexit, in contrariũ manu impellet, poſtquàm ſic reſtituerit, brachium ad angulos rectos cõponet, eúmque deligabit: & idonea ante commemorata medicamenta apponet, mitella denique ex ceruicibus appenſa inuoluet, quemadmodum in humeri luxatione diximus. Iubet Hippocrates vt poſt repoſitionem æger ſæpius brachium in pronum & ſupinum mouere aggrediatur, extendátque & inflectat, imo manu graue aliquod onus attollere tentet: ſic enim fore vt huius dearticulationis ligamenta molliora, expeditiora, & ad motus ſolitos habiliora fiant, vindicentúrque oſſa cubiti & humeri ab ancyloſeos morbo, cui per huius partis luxationes ſunt opportuna. Eſt autem ancyloſis, oſſium diuerſorum in eandem dearticulationem deiunctorum quædam præter naturam agglutinatio, coagmentatio & quaſi vnio, quæ dearticulationis illius flexus, extenſionéſque poſtea prohibet. In cubito verò celerius quàm in vllo articulo, ſiue extra remanſit, ſiue intus reuertit, callus circumdatur, quod per quietem & à ſolitis motibus ceſſationem humor viſcidus, qui naturæ lege articulis obductus eſt,

Set. 63. ſect. 3. de fract.

Cur cubitus ancyloſi eſt maximè obnoxius.

aliúſque

A aliúſque inſuper præter naturam, qui tum doloris occaſione tractus affluit, induratur, occalleſcit, oſſáque ſibi mutuo compingit & ferruminat, quemadmodum in multis per huius partis inertiam, & diuturniorem quietem obſeruaui. Huic igitur vitio vt occurratur, celerius ſæpiúſque, nempe triduo quoque, tota deligatio reſoluenda eſt, atque in omnem partem brachium leniter ægro motitandum. Intra vigeſimum aut quintum & vigeſimum diem luxatorum horum oſſium repoſitio firmatur, citius tardiúſve pro ſuperuenientium accidentium occaſione. Scire præterea Chirurgus debet, contingere vt cubito loco ſuo penitus elapſo radius vnà excidat, itaque videbit inter reſtituendum cubitum, vt pariter radium ſuo loco reſtituat, ſuperna parte apophyſim habet rotundam, & leniter excauatam, qua humerum excipit: habet & tuberculum, quod bicipitem admittit muſculum.

Præcautio.

Radius cũ cubiti luxatio excidit.

De ſtyli formis cubiti proceſſus luxatione.
CAP. XXXIIII.

B

Excidit nonnunquam, à radióque obducitur, cubiti apophyſis, Styloides dicta, carpo etiã diarthroſi articulata, à quo nẽpe parua cauitate excipiatur, excidit verò aliàs introrſum, aliàs extrorſum. Cauſa ferè eſt lapſus corporis in manus, ex alto reponitur, ſi in ſuam ſedẽ impellatur, fideliter deligetur, ac medicamentis multũ adſtringentibus ac deſiccãtibus obducatur. Sed quamuis omnia ſedulò feceris, quæ fieri aduerſum luxationes iure poſſunt, nunquam tamen conſequeris, vt os id omnino reſtitui, & in locum vnde exceſſit penitus redire poſſit: quod ipſum ab Hippocrate adnotatum legimus, quando, inquit, os craſſius, nempe cubitus, ab altero id eſt radio dimouetur, id in ſuam naturam reſtituere facile non eſt: quippe cùm neque alia vlla duorum oſſium communis cohærẽtia, quam Symphyada, quaſi vnionẽ appellãt, vbi diſtracta & deſtructa eſt, in priſtinam naturam reduci valeat, propterea quod ea quibus ante continebãtur, & quaſi continuabantur ligamenta, violentius diſtenta & relaxata ſunt, ex quo C contigit, vt in his caſibus ſæpè eluſam Chirurgorum diligentiam & ſolertiam animaduerterim.

Differentiæ & cauſæ.

Curatio.

Sent. 1. ſect. 2. & ſent. vltima ſect. 3. de fract.

De Carpi luxatione. CAP. XXXV.

Carpum hic intelligimus, oſſeum quoddam corpus ex octo oſſibus coagmentatum, cubito toti per diarthroſim connexum. Carpus enim in ſe totus conſideratus, & cubito ſpecialius dicto, grandiori nempe cubiti generaliter dicti, oſſi & radio connectitur atque articulatur. Illi quidem ad minimum digitum, huic vero ad pollicem: ſic enim firmior futura erat ex duabus connexionibus dearticulatio. Luxatur tamen ad interiora, exteriora, & latera. Ad interiora luxationem incidiſſe intelligimus, cùm manus reſupinata permanet: ad exteriora verò quando incuruatur, neque extendi poteſt. At ſi in latera luxatio inciderit, obliquatur ipſa nunc ad pollicem, nũc ad minimum digitum, D prout in hoc aut illud latus luxatio contigit. Cauſa pendere videri poteſt, à varia radij & cubiti cum manu ſeu carpo dearticulatione. Nam radius qui parte inferna cum carpo ad pollicem dearticulatur, parte ſuperna dum cauitate ſua externum cubiti condylum excipit, motus manuum circulares in pronum nempe & ſupinum perficit. Cubitus verò qui parte inferna cum carpo ad minimum digitum diarthroſi ſimiliter connectitur, parte ſuperna cum humero dearticulatur, manum flectit & extendit, ſeu exporrigit. Reſtitutionis commemoratarum eiuſmodi luxationum via vna eſt. Super durum locum, renitentem & leuem ex altera parte brachium, ex altera manus intendi debet, ſic vt prona ſit: curandúmque vt pars vnde os luxatum excidit, inferiore ſit ſitu ac loco, pars verò ad quam acceſſit, ſuperiore. Tum denique oſſium prominentiæ Chirurgi manu premantur, quoad compreſſionis vi & ſitus decliuitate in ſuum locum ſinúmve ipſa luxata oſſa intruſa & compulſa fuerint.

Carpi dearticulatio.

Hic parqua ante cap. 31. authori cũ Celſo & Hip ſen. 2. ſect. 2. de art. diſcordia in nominibus luxationũ exprimendis & in ſignis deſignãdis.

Differẽtiæ & ſigna.

Gal. cap. 16. de oſſibus.

Curatio.

De luxatis carpi oßibus. CAP. XXXVI.

A

Signum.

Curatio.

CARPVS octo coagmentatur oſſibus, quæ niſi magna vi loco moueri & excidere nequeunt. Si quando tamen exciderint, id teſtätur tumore partis in quam acceſſerunt, & depreſſione eius à qua abſceſſerūt. Repoſitio fit, ſi manus ægra ſupra menſam extendatur, at ſi introrſum luxata ſint oſſa, manus ſupina collocabitur: tū Chirurgus oſſium eminentias palma comprimet: atque in ſuum quodque os ſinum compellet. At ſi extrorſum luxatio ſit prona, manus in menſa extendetur, atque ſimiliter comprimetur. Denique ſi in alterutrum latus luxatio inciderit, in contrarium luxata oſſa retrudentur, repoſita mox oſſa ſua ſede continebuntur, remediis neceſſariis, deligatione, faſcia, & mitella.

De Metacarpij oßibus luxatis. CAP. XXXVII.

B

Celſus lib. 8. cap. 18.

IN palma ſeu Metacarpio quatuor oſſa exiſtunt, quorum duo media in latus luxari nequeunt, quod parium, tanquam contranitentium oppoſitione, ne excidant, impediantur & fulciantur. Nec verò id quod minimo digito, aut id quod indici reſpondet luxari, excideréve in id latus poſſunt, quo mediis, de quibus nunc diximus, oſſibus contigua ſunt, ſed tantum in alterum latus, oſſium vicinia nudum: omnia verò introrſum & extrorſum luxari poſſunt. Reponendi hîc eadem quæ in carpo via eſt.

De luxatis digitis. CAP. XXXVIII.

Luxatorum digitorũ cur facilis ſit reſtitutio.

DIGITORVM oſſa luxari etiam quatuor modis poſſunt, introrſum, extrorſum, & in latera, vt reponantur extendenda in rectum ſuper menſam & compellenda ſunt. Sic enim facile reſtituuntur, quod ipſorum ſinus alti non ſint, omninóque articuli exiſtät breuiores: ligamenta verò minus valida ſint. Intra duodecimum diem hæc demum confirmatur repoſitio, quemadmodum & ea quæ in carpo ac metacarpio facta fuerit. C

De luxato femore. CAP. XXXIX.

Hip. ſen. 68. ſect. 3. de ar.

Gal com. ad ſet. 47. ſect. 4. de artic.

FEMVR in omnes quatuor partes promoueri ſeu excidere poteſt. Sæpiſſimè quidem in anteriorem, deinde in exteriorem, rarò admodum in priorem aut poſteriorem. Subluxatio in hac dearticulatione fieri nequit, vt nec in humero, à cauſa præſertim externa: contra quam in cubito, manu, genu, ac pedibus contingere ſolet. Cauſa eſt quòd vtrumque & femoris & humeri caput exactè rotundum eſt: ſinus verò quo vtrumque conditur ſupercilia & quaſi crepidines habet in ambitu, adde quòd validi vtramque dearticulationem cingant muſculi: omnino vt fieri non poſſit, vt capitis eiuſmodi oſſium pars ſua cauitate condita ſit, alia verò promineat & exciderit: quin ipſa mox dearticulationis motu & circumactione, atque circumſtantium muſculorum robore in ſuum locum rapta relabatur. A cauſa verò interna ſubluxatio in illis partibus cõtingere poſſe videtur. Tum enim remolita & relaxata ligamenta ac vincula, oſſis caput in acetabuli ſupercilio inſidens referre & reuehere nequeunt. Si in interiorem partem femur prolapſum eſt, crus longius altero & vaſtius eſt, genu verò depreſſius apparet, atque extra cum toto pede ſpectat, nec æger crus inflectere valet: denique ipſum femoris caput ad inguem aſpectabili & tractabili tumore adhærens ſe prodit: lõgius verò crus eo quod ſanum eſt exiſtit, quod femoris caput extra ſuum ſit acetabulum, inferiorique, nempe ad inguem, ſede ſubſiſtat: itaque tanto crus vaſtius redditur. Extra verò ſpectat genu, quia neceſſariò inferius femoris caput in contrarium acetabulo ſuo ſitum obuertitur. Hoc enim luxatis oſſibus omnibus commune eſt, vt cum in vnum latus incidit luxatio, alterum oſſis caput in contrarium obuertatur, luxato eiuſdem oſſis capiti. Ita fit vt ſi femoris caput ſuperius intrò exciderit, foràs D

A cauſa interna femori ſubluxatio contingere poteſt.

Signa femoris ad interiora luxati.

Gal. ad ſenten. 70. ſect. 3. de art.

A foràs neceſſario ſpectet caput alterum quod ad genu eſt. Similis eſt in aliis luxationibus ratio. Plicari verò & inflecti ad inguem crus nequit, quod luxatum os, tenſores eiuſdem partis muſculos ſic rigidos & tenſos detinet, vt flexoribus cedere atque obſequentes ſe præbere nequeant. Extenſionem enim flexio, & flectionem extenſio præcedere debet.

De prognoſi inſtituenda in femoris luxatione. CAP. XL.

IN femoris luxationibus id periculi eſt, ne vel os omnino reſtitui nequeat ſaltem niſi ſummo cum labore: vel ne reſtitutũ mox iterum excidat. Nã ſi partis huius tendines, muſculi, ligamenta, reliquáque neruoſa corpora prædura & prævalida ſint, vix patientur præ contumacia & rigiditate, os in ſuum locum redire. Si mollia ſint, laxa, effœminata, & inualida reſtitutum os ſua ſede non continebunt. Nihilo verò magis continetur, ſi breue B illud quidem, ſed rotundum & robuſtum ligamentum, quod femoris caput, in coxæ acetabulo, parte interna compingit, ruptum ſit aut relaxatum. Rumpitur autem violento aliquo impetu: relaxatur humoris excrementitij, lenti, ac viſcidi circum dearticulationem illam congeſtione & mora, cuius occaſione dilutum molleſcit. Ac ſi quidem ruptum fuerit, quantumlibet os repoſueris, denuo ſtatim relabetur. Si verò relaxatum, vnà ſpes eſt oſſis repoſiti continendi, ſi congeſta humiditas medicamentis, cauteriiſque vtriuſque generis circumpoſitis abſorbeatur, quam in rem efficaciora ſunt quæ actu vrunt, quia potentius deſiccant & roborant, auget continendi difficultatem, corporis macies, aponeuroſeos, id eſt latorum tendinum, externorum denique ligamentorum quæ in genu multa circumpoſita cernũtur, in hac dearticulatione defectus. Cæterùm partes oſſi luxato ac nõ repoſito vicinæ ſenſim emaciãtur, & atrophia contabeſcunt: tũ quod pars ipſa à ſolitis muneribus & functionibus feriari cogitur, tum quod venis, arteriis, neruiſque arctius cõſtrictis, & ſede ſua motis alimentum, ſpiritúſque ad partem liberè non confluant: quò fit vt pars ipſa debilior C reddita, calore natiuo debilitato ob ignauiam, ſuccum alimentarium nec attrahere, nec id pauxillum quod allapſum eſt conficere & aſſimilare poſſit. Certè os femoris quandiu extra ſuam cauitatem eſt non amplius creſcit, reliquorum corporis oſſium more, tandémque etiam breuius oſſe ſano viſitur. Nec tamen propterea oſſa cruris ac pedis incrementis ſuis prohibentur, quia ſede ſua mota non ſunt. Nam quod crus totum apparet exilius, contingere putandum eſt propriorum tantum muſculorum extenuatione & macie. Idem toti, ſeu magnæ manui contingit, humero luxato: niſi quòd minor hìc ſolet eſſe calamitas. Nã humeri oſſe elocato, licet etiam manibus aliquid moliri & facere, quò fit vt etiã in partes illas alimenti non contẽnenda portio cõmeet. At femoris oſſe, introrſum preſertim, fœtuíque adhuc vtero cõcluſo, aut puero à prima infantia luxato, minus multo confluit alimentarij humoris: quod per femoris luxationem crure & pede multo minus vti licet, quàm manibus, per humeri luxationes. Cæterùm luxata oſſa nec repoſita decreſcere, ſeu iuſtis incrementis prohiberi, in his demum ab Hippocrate dictum eſt intelligendum, qui ad debitam & à natura D conſtitutam trinæ dimenſionis ſuam magnitudinem nondum peruenerunt. Nam in conſtantis ætatis hominibus, quæ non reſtituuntur oſſa exiliora quidem euadunt, ſed non proinde breuiora, vt apparet ex eo quod ipſe de humero prodidit.

Cur femur luxatũ difficulter reſtituatur vel reſtitutum facilè relabatur.

Ligamenti interni ruptio & relaxatio.

Gal. com. ad ſent. 42. ſect. 4. de art.

Cur ad crus luxatũ eiuſdem ſequatur atrophia.

Hippocrates exponitur. Sect. 1. & 3. lib. de art.

De femoris extrorſum atque introrſum luxati ſignis.
CAP. XLI.

FEMVR quando extrorſum luxatur & non reſtituitur, poſt aliquot tempus miteſcit dolor, ac circum occaleſcit caro, caput verò oſſis in vicina coxa nouum ſibi ſinum attritu excauat, in quem ſe condit, ita vt tandem ſine ſcipione incedere poſſint ægri, nec tam deformis macies ipſorum crus conficiat. At ſi introrſum luxatio contingat, maior continget emaciatio, quòd vaſa naturæ ductu, intro magis ferantur, vt eſt à Galeno adnotatũ in vertebrarũ ad interiora luxatione: ideò fit vt grauius cõprimantur, adde quod

Ad ſen. 51. ſect. 3. de ar.

contra os pubis femur ipſum moueri, ne tantillum quidem queat, quòd ſi ſic elapſus articulis reſtitutus non fuerit, iis circũuolutim vt bobus ambulatio fit, crura nempe extrorſum obuertendo. Itaque ſanum crus in motu ſuo obeundo minus multo ſpatij obit quàm ægrum, quia hoc dum ſe transfert & mouetur, in curuum obtorquere ſe neceſſe habet, illud verò recta via ſeu linea motum ſuum perficit. Præterea dum luxato cruri innituntur ægri, vt ſanum traducant, coguntur obſtipi eſſe, quò fit vt ſcipione fulcire ſe greſſúſque ſuos cogantur, ne procidant. Præterea quibus id os ſeu retrorſum ſeu extrorſum luxatum reſtitui non potuit, iis pars ipſa occaleſcit: quod cauſæ eſt cur poples ſine magno dolore flectatur, ac in ſolos digitorum articulos niti & incedere poſſunt: quin & cùm contentius incedere volunt, coguntur inclinari & manu ægro femori admota ſe ad ſingulos paſſus confirmare: tum quia ſibi crus ægrum breuius eſt, tum quia corporis moles haud toto pondere femoris articulo, ſeu capiti ad perpendiculum ingruat, & innitatur. Succeſſu tamen temporis, vbi aſſueuerint, nullo dextram baculo fulciente incedere poſſunt. Interim tamen crus ſanum in compoſitione & figura deformius euadit, quia dum oppoſito & ægro cruri velut ſuccenturiatum ſuccurrit, firmo in terram nixu corporis pondus fulcit: quod dum fit poplitem ſubinde incuruari eſt neceſſe. At contrà quando introrſum luxatum femoris caput, haud repoſitum fuerit, ſi quidem æger ad magnitudinis ſuæ ſtatum deuenerit, poſtquàm oſſis caput cauitatem in qua torqueatur ſibi in vicino oſſe excauarit, tandem ſine ſcipione rectus incedit, quia luxatum crus non facilè in inguina aut poplitem flecti poteſt, promptiúſque in calcem quàm in digitorum articulos innititur. Id luxationis genus ſi inueterauerit, nunquàm reſtitui poteſt. Atque hæc contingunt, quando introrſum femur luxatum eſt, vel cùm ligamentum internum quod dearticulationem compingit,
Femoris extrorſum luxati ſigna. ruptum aut relaxatũ fuerit. Contraria verò planè apparent, ſi extrorſum luxatio inciderit: tum enim ægrum crus breuius viſitur, quia caput femoris in locum excidit ſua cauitate altiorem, eiúſque partis muſculi ſuum principium verſus contrahantur, vnáque ſecum os id ſurſum conuulſoriè rapiant. Crus ipſum totum ſimul cum genu & pede intro ſpectat: in calcem incedere non licet, ſed tantum in digitorum radices. Flectere tamen crus licet, quod in luxatione femoris introrſum potis non eſt: quemad-
Lib. 6. ca. 8. Sēt. 91. ſect. 3. lib. de art. modum demonſtrat Paulus. Itaque aduertendum eſt diligenter, Hippocratis ſententiam, quæ cum negatione legitur his verbis: ſed neque conflectere quemadmodum ſanum crus poſſunt, legendum eſſe cum affirmatione hoc ferè modo: ſed &. Quin & crus ipſum &c. Iam verò crus ægrum corporis molem melius ſuſtinet in externa quàm in interna luxatione. Illic enim caput femoris corporis moli ad perpendiculum magis ſubiectum eſt. Itaque quando temporis ſucceſſu in vicino oſſe ſibi ſinum attritu excauauerit, qui tandem occaluerit, adeo vt reſtituendæ luxationis ſpes nulla reſtet, nihilominus ſine ſcipione incedere æger poterit, quòd nullus tum doloris ſenſus laceſſat: ex quo ſequitur, vt totum etiam crus minus emacietur, quia minus laborioſus eſt inceſſus, nec inſuper vaſa tam grauiter comprimantur, quàm in ea quæ introrſum fit luxatione.

De femore antrorſum luxato. CAP. XLII.

RARO fit vt femur antrorſum luxetur. Id tamen cùm inciderit, his indiciis intelligitur. Caput femoris ad pubem incumbit, vnde inguina tument, cluníſque contra corrugatur & extenuatur propter muſculorum contractionem, extendere crus citra dolorem æger nequit: imò ne quidem verſum inguina flectere, quod anterior muſculus qui ab ilio naſcitur, comprimitur adeò à capite femoris, vt diſtendi nequeat. Sed nec poplitem curuare ſine doloris cruciatu licet. Cæterùm crus affectum alteri cruri ad calcem par eſt, in digitorum tamen radices inniti æger nequit: itaque cùm ingredi cogitur, ſola calce terram contingit, imò verò planta minus in priorem partem inclinatur, nec verò
Iſchuria ab interna femoris luxatione. rarum eſt in hoc caſu vt vrina ſupprimatur: quòd caput femoris neruos maiores cõprimat, à quibus oriuntur illi qui ad veſicam feruntur, compreſſionis illius occaſione veſica per ſympathiam dolet & inflammatur, inflammatio verò cùm ſphincterem muſculum inuaſerit, vix elabi vrina poteſt, quod tumore intercipiatur.

A *De luxato retrorſum femore.*

CAP. XLIII.

RARA etiam eſt femoris in poſteriora luxatio, quòd cauitatis iſchij pars poſterior altior ſit, & magis depreſſa anteriore: quò fit vt femoris ad interiora luxatio cæteris ſit frequentior: *Signa.* æger neque extendere neque flectere crus poteſt, propter muſculorum qui femoris caput ambiunt, multam in hac luxationis ſpecie compreſſionem, & tenſionem. Intenditur verò dolor, cùm poplitem inflectere vult, quod tum validius contendantur muſculi. Crus ægrum ſano breuius eſt, cùm nates comprimuntur, inter eius partis muſculos caput femoris conditum percipitur: oppoſitum contra inguem laxum ac molle eſt, & perceptibili cauitate depreſſum. Calx terram non contingit, quod caput femoris rurſum, à muſculis natium inter quos abditum latet, conuellitur, præſertim verò ab eo qui craſſior eſt, qui natium velut puluinar conſtituere dicitur. Is enim in
B hac luxatione longè magis cæteris comprimitur, quò fit vt ægro genu flectere fas non ſit, quòd ſic ingens fit extenſio, aponeuroſis, ſeu tendinis lati qui genu obducit. Quòd ſi in luxati femoris, pedem æger ſe ſubſtentare ſine ſcipione velit, præceps retrorſum delabitur, quòd in illam partem corpus inclinetur, quia caput femoris corpori fulciendo ad perpendiculum ſubiectum non ſit: itaque ſub alari fulcro ſe ſuſtinere è latere luxato cogitur. His de luxati femoris differentiis, ſignis, ſymptomatibus & prognoſi præmiſſis, reſtat vt reponendi rationem, pro partium in quas elapſum eſt varietate, *Curatio generalis.* variam breuiter deſcribamus. Ægrum ſubiecta molli culcitra quò iaceat mollius, in ſcamno aut menſa pronũ reſupinúmve aut in latus in primis collocare oportet: ſic vt pars in quam os abſcedit altior ſit, à qua verò abſceſſit, inferior. Si namque extrorſum aut retrorſum femur luxatum ſit, pronus æger veniet collocandus: ſi introrſum, ſupinus: ſi antrorſum, in latus. Hinc extenſio impulſióque cauitatem verſus facienda, quò tãdem in eam compellatur, at ſi quidem luxatio recens ſit, & in corpore molli, vt muliebri, puerili, aliiſque quibus eſt dearticulationũ cõpages laxior, nihil erit neceſſe
C ad repoſitionem magnam extenſionem, validis laqueis moliri: ſola Chirurgi manus ſufficiet, vel ad ſummum quæ panno attexitur ora, aut mappæ portio iniecta. Os interim firmum plagulis circum dearticulationẽ appoſitis continebitur. Tum Chirurgus femur ſupra genu comprehenſum, ad rectã lineam extendet, atque è directo cauitatis ſuæ conſtituet, ipſúmque in eam mox intrudet. Sic enim reponet, modo inter intrudendum ipſius caput paulo altius erigat, ne circumpoſita cauitati, labra ipſum repellant, & ingreſſu prohibeant: ac quoniam niſi iuſta ſit extenſio, non poteſt eſſe ſperabilis repoſitio, ſatius eſt in eam partẽ peccare, vt paulo plus quàm ſit neceſſe extẽdas: ſic tamen ne muſculus aliquis, tendo, aliúdve neruoſum corpus rumpatur. Nam vt ſcribit Hippocrates, quando muſculi robuſti & validi ſunt, licet tutò extendere, *Sect. 2. lib. de fract.* modo ne quid extenſionis impetu diſtorqueatur. Si iuſtæ extenſioni manus non ſufficiat, aduocanda erit in ſubſidium machina, cuiuſmodi eſt noſtra trochlea ad duos poſtes depacta, ductario fune tantum ſubmiſſo, contractóque quantum res ipſa videbitur exigere: quæ dum fiunt abſcedere à triſti illo ſpectaculo ægri amicos oportet,
D intrepidúmque adeſſe Chirurgum, qui nullo neque ægri, neque amicorum eiulatu, ab incœpto deterreatur. Sed quoniã has cõmentationes noſtras in tyronũ potiſſimũ gratiam comparamus, ęquum videtur vt his in genere de reponendo femore præmiſſis, per ſingulas ſpecies præcepta illa generalia exerceamus, ab ea quæ introrſum fit luxatione ducto initio.

De reponendo femore introrſum luxato. CAP. XLIIII.

SVPER menſam aut ſcammũ, quo diximus modo, ægrũ collocare oportet, in media menſa depactus ſtabit ligneus clauus, pedem vnum longus, tantùm verò craſſus, quanta eſſe ſolet craſſities manubrij ligonis: cæterùm molli aliquo panno obuolutus, ne coxarum regionem, cui interſtare debet, aſperitate aliqua violet, vt ab Hippocrate factitatũ legimus, *Sect. 2. lib. de fract.* in fracti cruris extenſione. Eum clauus ille ligneus vſum habet, vt corpus, ne trahentem extendentémque ſequatur, ſiſtat: vtque facta quantum neceſſe eſt extenſione

inter perinæum, & luxati femoris caput intercedat. Sic enim contra extenſione, ad partes ſuperiores non eſt magnopere opus: & præterea repellendo in ſuum ſinum oſſi auxilio eſt, concurrente Chirurgi opera, qui manu modò in hâc, modò in illã partem obtorquendo, totum compulſionis opus dirigit. Cæterùm quando extenſioni oppoſita contraextenſione eſt opus, præſto adeſſe vincula oportet, qualia in luxato humero reſtituendo deſcripſimus, ſupra humerum dirigenda: horum vnum ſupra coxæ dearticulationem obuoluetur, & à valido miniſtro contendetur: alterum ſupra genu iniicietur, & ab antagoniſta miniſtro, pari contentione contrahetur. Quòd ſi claui lignei copia non adſit, eius loco validum & par aliud vinculum, ipſi dearticulationi ad coxæ perpendiculum obducendum, & robuſti hominis manibus rigidè continendum: ſic tamen vt ne caput femoris comprimendo contingat: ita enim reſtitutionem impediret. Hæc extendendi ratio quatuor luxati femoris ſpeciebus communis eſt. At in ſingulis varianda compellendi in ſuum ſinum oſſis ratio eſt, pro partium ad quas eius caput inclinat varia cõditione: nempe extrorſum compellendũ, ſi introrſum exciderit: contráque in reliquis, vt erit luxationis ſpecies. Nonnulli nimium ruſtici & ſtolidi nodatores, inferius vinculum ad pedium obuoluunt, ſicque pedis ac genu dearticulationes magis extenduntur, quam iſchij: quod vinculo, id eſt vi agenti ſint viciniores: at contra fieri debuit: itaque neque in luxato humero manui ſeu carpo, vincula iniicies, ſed ſupra cubitum. Quòd ſi manus ad id opus non ſufficiant, aduocandæ erunt machinæ. Tum igitur collocato vt decet ægro, ſtabilitáque parte ægra, inguini rotundum aliquod corpus imponitur, ſupráque id ægri genu violentius cũ toto crure intro ad alterum crus adducitur. Interim verò femoriſque caput validè cauitatem iſchij verſus comprimitur, ſicque demũ reſtituitur, vt ſubiecta imago demõſtrat.

Qua arte extenſio & contraextẽſio in hoc luxationis genere adminiſtranda.

Vincula quæ extenſionis gratia iniiciutur extendendæ parti proxima eſſe debent.

Figura quæ oculis ſubiicit rationem reſtituendi femoris introrſum luxati.

Cæterùm femoris capite iuſta extenſione, à muſculis quibus implicabatur expedito, extenſiſque vnà quo cedant obſequentioréſque ſe præbeant muſculis remittẽda funis contenſio eſt, & ab extendendo dehinc abſtinendum, aliàs reſtitutio perfici non poterit, quia intrudentis & in cauitatem compellentis Chirurgi manui valẽtior machinarum contentio reluctabitur. Quod præceptũ in hac & in reliquis luxationibus reſtituendis obſeruandum venit. Intelliges verò repoſitum femur eſſe ex crurum paritate, ex libera & indolente ægri cruris extenſione & inflexione. Tum demum igitur appoſitis agglutinantibus, de quibus ante diximus, remediis, repoſitum os in ſua ſede confirmabitur, in quam etiam rem deligatio inſtituetur, faſcia primum in locũ in quem femoris caput exciderat, iniecta: indéque in oppoſitum ſeu ſanũ latus per ventrem & lumbos deducta. Interim craſſiore plagula inguinis cauitas complenda eſt, quæ oſſis caput in ſua cauitate contineat. Nec omittendi ſtraminei toruli ad malleolũ vſque producti, quemadmodum in femoris fractura notauimus. Hincque vtrumque femur colligandũ, quo luxatum membrũ immotũ ſtet, & magis magiſque ſtabiliatur. Nec is reſoluẽdus apparatus, niſi poſt quartũ aut quintũ diẽ exactũ: ni forte repentinꝰ grauioris

Præceptum generale.

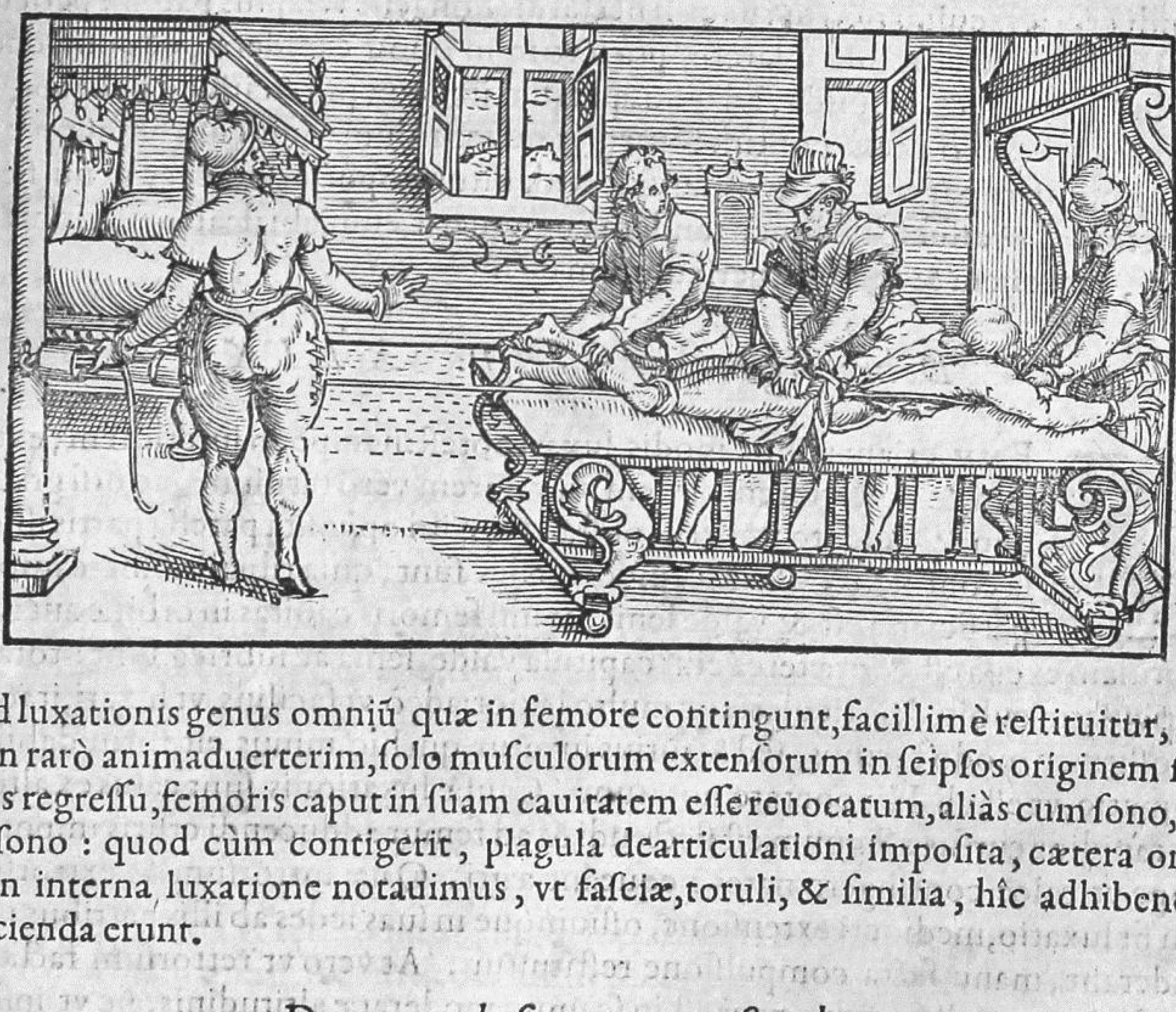
Reſtituto crure quãdiu continẽdus æger in lecto.

A grauioris alicuius ſymptomatis exortus aliud ſuaſerit. Continendus denique per integrum menſem in lecto æger, vt ſit ſpatium muſculis, neruis, ligamentiſque relaxatis ad priſtinum robur recuperandum: aliàs periculum eſt ne nimium præcoci deambulatione os iterum excidat. Quod ad cruris ſitum, media id figura collocandum & continendum eſt, conſiſtit tamen media hæc figura in extenſione, non in flexione, vt eſt ab Hippocrate demonſtratum: quod cruri, talis figura familiaris ſit & conſueta. *Sect. 2. lib. de fract.*

De reponendo femore extrorſum luxato.
CAP. XLV.

IN hac etiam luxationis ſpecie, æger pronus in ſcamno, vt ante diximus, collocandus eſt, vinculáque vt ſupra iniicienda in coxa & imo femore, tum extenſio deorſum, & contra extenſio ſurſum facienda eſt: mox Chi-
B rurgi manu oſſis caput in ſuum locum compellendum. Ad id ſi manus non ſufficiat, trochlea noſtra adhibenda eſt, quemadmodum ſubiecta figura docet.

Figura quæ femoris extrorſum luxati reponendi rationem exprimit.

C

Id luxationis genus omniũ quæ in femore contingunt, facillimè reſtituitur, adeò vt non rarò animaduerterim, ſolo muſculorum extenſorum in ſeipſos originem ſuam verſus regreſſu, femoris caput in ſuam cauitatem eſſe reuocatum, aliàs cum ſono, aliàs ſine ſono: quod cùm contigerit, plagula dearticulationi impoſita, cætera omnia quæ in interna luxatione notauimus, vt faſciæ, toruli, & ſimilia, hîc adhibenda &
D perficienda erunt. *Quando ſola extenſio ſufficit reſtituẽdo luxato femori.*

De reponendo femore antrorſum luxato.
CAP. XLVI.

LVXATO antrorſum femore, in latus ſanum æger collocandus eſt, atque, vt dictum eſt, deligandus. Hinc plagulam Chirurgus prominenti oſſis capiti imponet, hancque à miniſtro firmiter contineri curabit: mox iuſta extẽſione peracta, ipſe manu os in ſuam pyxidem compellet: quòd ſi manus non ſufficiat, genu adacto id tentabit. Tum denique reliqua quæ ante diximus, ad reſtitutum os continendum adhibebit.

De reponendo femore retrorſum luxato. A
CAP. XLVII.

Cur reſtitutũ femoris caput facilè relabatur.

PRONVS æger in ſcamno collocabitur: extendendúmque vt in cæteris membrum habena vna ab inguine, altera à genu intenſa: tum Chirurgus id quod eminet retro manu compellere, ſimúlque genu à crure ſano abducere conabitur. Poſito ſic & reſtituto oſſe, nihil aliud noui curatio requirit, quàm vt deligatum, diutius in lecto contineatur: ne ſi femur neruis adhuc laxioribus motum fuerit, rurſus erũpat: magnum enim relapſus femori periculum eſt, quia pyxidis iſchij cauitas tantum deprimitur, quantum procedit: appenſi autem ſeu adiuncti femoris onus graue eſt.

De luxata genu Patella. CAP. XLVIII. B

Differentia.

Curatio.

PATELLA genu excidere in interiorem, exteriorem, ſuperiorem, & inferiorem partem poteſt: in poſteriorem verò nunquam, quia quæ ipſa operit oſſa non permittunt. Vt reſtituatur, ægrum pede firmiter in æquata planitie inſiſtere oportet, túmque Chirurgum, ipſam, manibus à parte in quam præter naturam inclinabat compellere & reuocare. Vbi reſtituta fuerit, complenda plagulis poplitis eſt cauitas, ſic vt flectendi cruris facultas non ſit: nam ſi flectatur, non leue relapſus patellæ periculum eſt. Canalis mox ſeu capſula à latere, præſertim in quod exciderat, circumponetur, nonnihil depreſſa & rotunda, ad ipſius patellæ imaginem, faſciiſque deligabitur, & medicamentis adeò arctè continebitur, vt ne tantillum quidem dimoueri queat. Poſtquàm quieti pars ipſa ſatis indulſiſſe videbitur, oportet vt æger genu flectere ſenſum tentet & aſſueſcat, donec tandem cognouerit, eum ſibi dearticulationis illius motum, & facilem & minimè periculoſum eſſe.

De luxato genu. CAP. XLIX. C

Differẽtiæ.

GENV etiam tribus modis luxari poteſt: nempe in interiorem, exteriorem & poſteriorem partem: in priorem verò rariſſimè, ac niſi graui aliquo & violento impetu: obſtat enim ibi oppoſita patella partis illius oſſa continens. Reliqui modi faciles ſunt, quia tibialis oſſis cauitas ſuperficiaria eſt, & valdè lenis: at imi femoris cauitas in orbitæ aut ſtillicidij formam exciſa eſt, & præterea eius capitula valdè lenia ac lubrica ſunt: tota verò dearticulatio cubiti dearticulatione multo laxior: adeò vt facilius, vt luxari, ita & reſtitui poſſit: nec modo facilius, ſed & tutius luxatur, qui hîc minus eſt formidabilis inflammatio, vt eſt ab Hippocrate notatum. Cauſæ luxationis ſunt caſus ex alto, ſaltus, rapidior curſus. Signum eſt flectendi & ad femur adducendi cruris impotentia, nempe vt calce contingere nates nequeant ægri. Quæ introrſum & extrorſum in genu fit luxatio, mediocri extenſione, oſſiúmque in ſuas ſedes ab illis partibus in quas exciderant, manu facta compulſione reſtituitur. At verò vt retrorſum facta luxatio reſtituatur, collocandus æger eſt in ſcamno moderatæ altitudinis, ſic vt ipſi à tergo ſit Chirurgus, qui crus eius inter crura ſua comprehenſum, ambabus manibus flectat, & ad nates adducat. Quod ſi ne ſic quidem procedat reſtitutio, fingendus eſt glomus linteus, vſque ad medium fuſtem religandus: hunc miniſter ad poplitis cauitatem, qua parte os protuberat, ſubiiciet, & anteriora verſus compellet. Hinc alter miniſter faſciam tres digitos latam in genu iniiciet, quam manibus ſurſum contrahet, inde extemplo, ſimúlque omnes crus ægrum ita inflectent & curuabunt, vt calx nates contingat.

Ad finem ſect. 3. de fract.

Curatio genu introrſum & extrorſum luxati. D

Curatio genu retrorſum luxati.

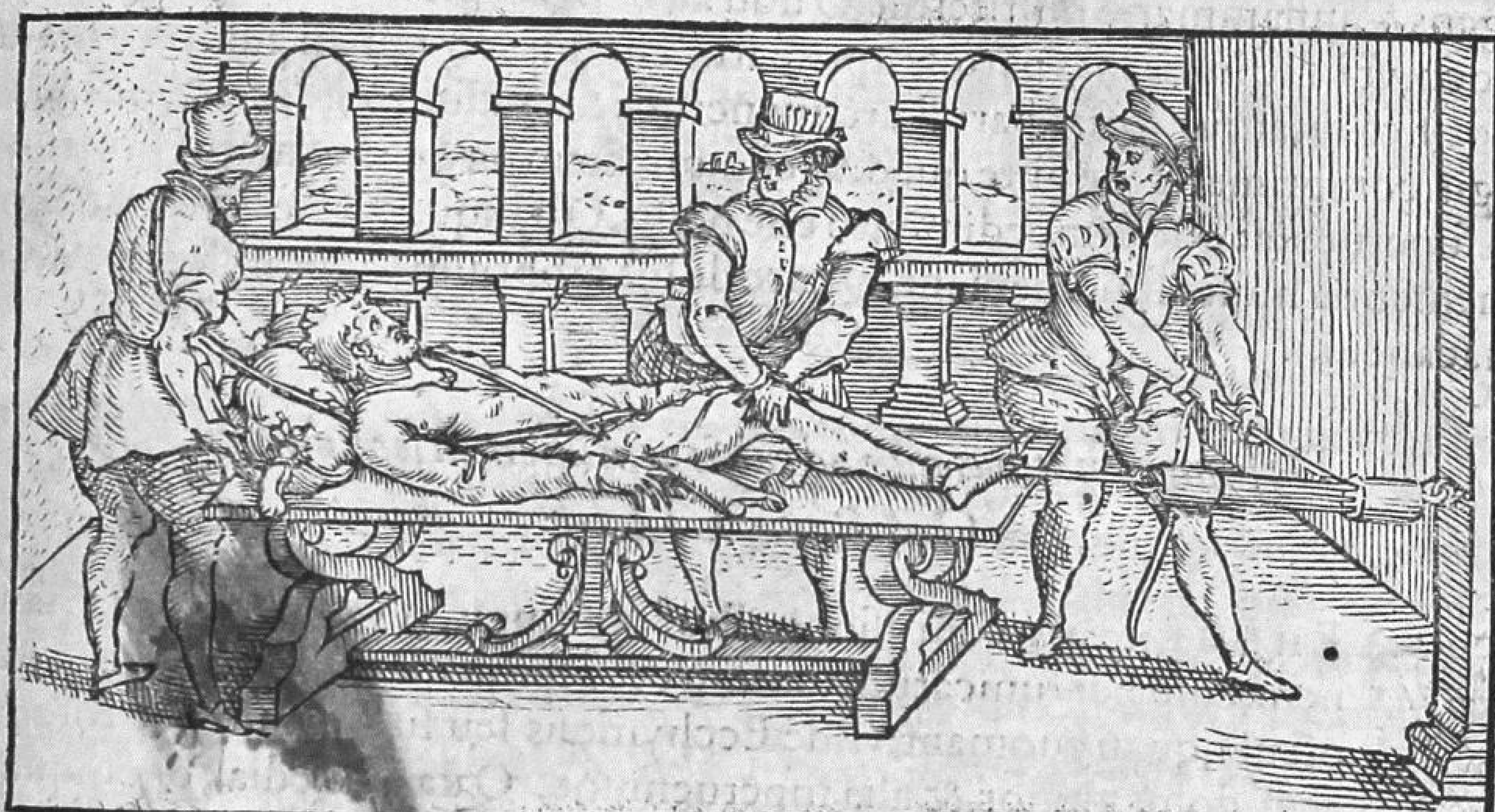
De genu

A *De Genu antrorſum luxato.* CAP. L.

AT ſi,quod rarum eſt,antrorſum genu luxatum ſit,æger in menſa collocãdus eſt,conueniénſque deligatio,hinc ab imo femore inde à genu facienda. Tum Chirurgus vtraque manu tandiu ſupra os quod excidit comprimendo inſiſtet, quoad in ſuam ſedem redierit. In quam rem ſi manuum opera non ſufficit,ad iuſtas hinc & hinc extenſiones,licebit vti machina noſtra, quẽadmodum ſubiecta imagine intueri licet. *Curatio.*

Figura,quæ monſtrat rationem reſtituendi genu antrorſum luxati.

B

C Repoſitum eſſe os intelliges, ex cruris libera & indolente extenſione: tum igitur medicamentis,plagulis,deligationibúſque confirmantibus & ſtabilientibus locus erit. Interim æger tandiu ab inceſſu abſtinebit,quandiu res ipſa poſtulare videbitur.

De fibulæ à tibia diſtractione. CAP. LI.

TIBIÆ,fibula oppoſita eſt,& adhæret ſine cauitate:ſupernè quidẽ ad genu,infernè autẽ ad aſtragalũ. Tribus verò modis inde diuelli & diſtrahi poteſt,nẽpe in anteriora, & in vtrũq; latus:cõtingit hic caſus quãdo inter incedendũ parũ fidelibus inſiſtimus veſtigiis, adeò vt incertus,& tãquam in lubrico pes nos deficiat,introrſumq; aut extrorſum nutans cõtorqueatur:tum enim ſuperpoſiti corporis pondus facit, vt tanquam diducatur crus, ac diuulſa à tibia fibula veluti luxetur. Idem ex lapſu ab alto, aut graui aliquo & contundente ictu contingere poteſt: quin & ab ipſa ſuæ nonnunquam diuelluntur epi- *Fibulæ cum tibia coarticulatio.* *Differentia & cauſæ.*
D phyſes. Hæc omnia vt reſtituantur, ſuiſq; locis ſimul reddantur, oportet vt Chirurgi manibus in ſuam quæq; ſedem deducantur & cogantur:tum arctè deligentur,appoſitis ei parti plagulis in quam fibula excidit,deligandi ab ipſa ſtatim luxatione, propter rationes commemoratas, ducto initio. Quadraginta dierum quies imperabitur ęgro quantum ſcilicet confirmandis ligamentis ſit ſatis. *Curatio.*

De luxata, & ab Aſtragalo diuiſa tibia.
CAP. LII.

LVXATVR etiam diuellitúrque ab Aſtragalo tibia, tum introrſum,tum extrorſum. Id tumore protuberantis in hanc aut illam partem oſſis cognoſcitur:ac ſiquidem ſubluxatio tantùm ſit, leuis operæ reſtitutio eſt: nam leui compulſione facilè reſtituitur. Poſtquàm repoſitum fuerit os, appoſitis plagulis & apta deligatione, obuerſa ſcilicet, obuolutáque in latus oppoſitum ei,in quod os exciderat faſcia,vt ſic etiam quodammodo in ſuam ſe- *Differentia & ſigna.*

dem magis, magiſq́; compellatur, continendum erit. Interim cauendum eſt ne qui ad A calcem eſt magnus craſſuſq́; tendo, arctius comprimatur. Intra quadrageſimum diē, niſi quod ſymptoma ſuperueniat, confirmatur id reſtitutæ luxationis genus.

De luxata calce. CAP. LIII.

Cauſæ & differentiæ.

QVICVNQVE ex alto deſilientes grauiter in calcem lapſi ſunt, his calx luxatur, & ab aſtragalo diuellitur. Frequentius hæc introrſum quàm extrorſum fit luxatio, quod proiecta fibula aſtragalum complectatur: quò fit vt illinc arctius fideliúſque contineatur. Reſtitutio perficitur extenſione & compulſione, haudq́; admodum difficilis exiſtit, niſi fluxio ingens & inflammatio obſtiterint.

Curatio.

Quod ad deligationem arctior eſſe debet, in affecto loco, vt hinc in vicinas partes exprimatur ſanguis: eo tamen adhibito modo, vt ne dolorifica ſit, atque quàm par eſt arctius neruos & craſſum tendinem, qui ad calcē pertingit, comprimat. Non ante quadrageſimum diem hæc confirmatur luxatio, etiā B ſi nihil ſuperueniat quod impedimento eſſe poſſit. Quanquam ferè fit, vt ex contuſionis vehementia multa ſuperueniant. Quare de his proprium caput inſtituere non erit ſuperuacaneum.

De ſymptomatibus quæ ad calcis contuſionem ſequuntur. CAP. LIIII.

Hip. ſect. 3. de fract.

Sanguinis detractio cur neceſſaria in fractura calcis.

Circa cutē contuſæ calcis facienda

Cur calx inflammationi obnoxia.

VEHEMENTIA contuſionis illius contingit, vt venæ & arteriæ, ſanguinem, cùm per tunicarum ſuarum cęca ſpiracula, tum etiam per extrema oſcula, quaſi euomant: vnde Ecchymoſis ſeu ſugillatum per totam calcem, dolor, tumor, & alia ſuperueniunt. Quæ remedia, opémque medicam implorant: nempe diætam cōuenientem, ſanguinis ſecta vena detractionem (cuius etſi Hippocrates non meminerit, neceſſaria hîc tamen eſt febris & inflammationis occaſione) & ſi res exigat purgationem, præſertim verò eam quæ cita- C to vomitu reuellit. Denique localium medicamentorum appoſitionem, eorum maximè quæ cutem calci ſubtenſam, ferè alioqui duriorem & denſiorem, remolliant & rarefaciant, cuiuſmodi ſunt fotus ex aqua tepida & oleo: adeò vt non rarò nouacula reſcindi, viua carne vitata, neceſſe habeat. Sic enim demùm effuſus in partem, congeſtúſque ſanguis, facilius attenuatur & tandem reſoluitur. Hæc autem omnia à Medico fieri debent, antequàm inflammatio partem prehendat: alioqui cōuulſionis eſt periculum. Sanguis enim vbi è vaſis excidit, promptè putreſcit, quòd partis huius denſitas difflari ipſum, in ambitúmque digeri prohibeat. Adde quòd craſſus ille & inſignis tendo qui calci ſubtenſus eſt, exquiſito ſit ſenſu præditus, multíſque præterea neruis hinc & hinc pars ipſa conſperſa ſit. Sed & ex ſupino in dorſum calcémque ipſam decubitu aliud inflammationis imminet periculum, quemadmodum in fractura cruris ante monuimus. Quare attentiſſimum, diligentiſſimúmque hîc Chirurgum eſſe velim, ad ea quæ diximus præſtanda, ne ab inflammatione Gangræna & Sphacelus (hîc enim caro ſanioſa in os continenter deſtillat) cum febre continua & acuta, cum tre- D more, ſingultu, & delirio ſuperueniant. Huius enim partis corruptio in vicina primū contagione ſerpit: indéque per compreſſas, incaleſcentéſque calore putrido arterias, cor febrem, per neruos verò & craſſum illum inſignémque tendinem, ex trium ſuræ muſculorum concurſu conflatum, muſculi, cerebrum, ſtomachúſque malè affecta, & in conſenſum rapta, conuulſionem, delirium, & ſingultum lethiferum accerſunt.

Gal. ad ſen. 23 ſect. 2. lib. de fract.

De luxato Aſtragalo ſeu Talo. CAP. LV.

Signa.

LVXARI, & in omnem partem excidere Aſtragalus poteſt. Vbi igitur in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem conuertitur. Vbi in contrarium erupit, contrarium etiam ſignum extat: ſi in anteriorem partem luxatus eſt, à poſteriore latus tendo calci ſubtenſus induratur & diſtenditur: ſi verò in poſteriorem, calx penè tota pede conditur: nec verò niſi ſumma vi id cōtingit luxationis genus.

Curatio.

Reponitur manibus extendendo, & compellendo in partem ei contrariam

A trariã à qua excidit. Repoſitus cõtinetur remediis appoſitis, & conuenienti deligatione. In hoc caſu diutius in lectulo perſeuerandum eſt, ne id os quod totum corpus ſuſtinet, parum confirmatis neruis, ferendo oneri cedat, rurſumq; protumpat.

De Tarſo & Pedio luxatis. CAP. LVI.

LVXANTVR etiam Tarſi ac Pedij oſſa, ídque vel infra plantam, vel ſuprà, vel ad latus: etſi ad latus difficillimè propter rationẽ ſuprà citatam. Si ſupra plantam prominent, oportet ægrum veſtigio pertinaci æquatã aliquam planitiem premere, tum Chirurgum manibus comprimendo ipſa in ſuum locum compellere: contrà ſi infra plantam proruperint, oportet inde ſurſum verſus comprimere, & ſuæ ſedi quodque os reddere. Eadem ratione conduntur, ſi in hoc aut illud latus exceſſerint. Notandum verò quòd etſi ſubligamina in reliquis luxationibus vnico capite conſtent, hîc tamen Hippocr. vult ea deligi quę ſunt bicipitia, quòd luxatio frequentius contingat infernè ſurſum, aut supernè B deorſum, quàm in latus. *Curatio.* *Sentent. 14. ſect. 2. li. de fract.*

De luxatis Digitis. CAP. LVII.

DIGITI verò pedum quatuor modis luxari poſſunt, quemadmodum & hi qui in manu ſunt. Cõduntur verò eadem etiam arte, nempe rectã extenduntur, & in ſuam quique articuli ſedem compelluntur, tãdémque, vt decet, deligantur. Facilis omnium repoſitio eſt, quia ſingulorum è ſua ſede tranſgreſſio magna eſſe nequit. Denique plantę oſſa iiſdem modis quibus ni manu prodeunt, iiſdémque conduntur. Niſi quod vbi aliquid in pede luxatum eſt lecto pes continetur: vbi verò in manu, mitella manus concluditur. Viginti autem dierum quies ægro imperanda eſt, quoad ſcilicet pedibus firmiter inſiſtere C poſſit. *Differentiæ.* *Curatio.*

De Symptomatibus, alíiſque accidentibus, quæ fracto, luxatóve membro ſuperuenire poſſunt. CAP. LVIII.

MVLTA fractis, luxatíſve membris, fracturæ ipſius & luxationis occaſione ſuperuenire poſſunt: cuiuſmodi ſunt contuſio, dolor ingens, inflammatio, febris, abſceſſus, gangræna, ſphacelus, vlcus, fiſtula, atrophia: quę omnia ad ſui curationem ſolertem & diligentem Medicum poſtulant. Contuſio contingit ex rei grauis in partem illapſu, aut ab alto lapſu: vnde ſanguinis ſub cutem expreſſi effuſio. Is ſi magna copia effuſus eſt, ſcarificatu ſtatim euacuandus venit, eóq; onere leuanda pars, ne ipſi inde gangræna oboriatur. Quo verò ſanguis craſſior apparebit, obiectáque cutis denſior, eo profundior ſcarificatus erit: eodem conſilio apponi hirudines poſſunt. *Ad contuſionem remedia.*

D De dolore diximus ſuprà, nempe quòd is contingit, ex eo quòd oſſa ſuo loco mota ſint, quò fit vt ipſa muſculos, neruóſque pungendo & comprimendo, moleſta ſint. Hinc inflammatio, ſimúlque abſceſſus ac febris, ſæpè gangræna, denique & ſphacelus oſſa carie corrumpens: aliàs verò vlcus, ſinus ac fiſtula. Atrophia verò ac macies oboritur, ex membri ignauia ac quiete, eius omne robur exoluente, & ex arctiore deligatione, vias allapſuro, alioqui ſanguini intercipiente. *Ad dolorẽ quæ ſequãtur.*

Macies quidem quæ ab arctiore eſt deligatione ſanationem recipit, vinculorum quibus conſtrictum membrum tenetur reſolutione. Quæ verò ab otio eſt moderato exercitio ſanatur membrum extendendo, flectendo, attollendo, deprimendo, ſi modò exercitij laborem ferre poſſit. Aliàs frictiones imperandæ ſunt, & fotus ex aqua tepida. Frictiones quidem moderatæ erunt inter duras, molléſque, breues, & diuturnas. Eadem erit fotus mediocritas tenenda in aquæ tepore, & in fouendo mora ac tempore. Nam diuturnior fotus, quod ſanguinis attractum eſt, reſoluit. At qui paucioris eſt temporis, parum aut nihil omnino attrahit. Poſt fotum medicamenta calida & emplaſtica admouebũtur ex pice compoſita, terebinthina, euphorbio, pyrethro, ſulphure, & ſimilibus. Singulis verò diebus renouanda erunt frequentius aut rarius, prout *Ad maciẽ ſeu membri alicuius atrophiam remedia.* *In fouendo qui modus.*

res videbitur exigere. Dropaces hæc medicamenra nominantur, quorum forma ta- A
lis eſt.

Dropax.

℞. picis nigræ, ammoniaci, bdelij, gummi elemij, in aqua vitæ diſſolutorum, an. ℥ ij. olei laurini, an. ℥ j. pulueris piperis, zinziberis, granorum paradiſi, baccarum lauri, & iuniperi, an. ʒ ij. fiat emplaſtrum ſecundum artem, extendatur ſuper alutam. Prodeſt etiam partem ſanam oppoſitam deligatione, citra dolorem tamen, conſtringere: nempe ſi brachium dextrum alimenti defectu contabuerit, ſiniſtrum deligabitur, deligationis initio ab ima manu ſumpto, & in ala conſiſtendo. Si verò hoc idem malum dextrum crus apprehenderit, ſiniſtrum deligandum veniet ab imo pede ad inguen procedendo. Sic enim ſanguinis multa portio in venam cauam repellitur, & ab hac diſtenta ac pleniore, in partem laborantem, & vaſis ferè vacuis hiantem: ſed & ſanam partem in otio continere expedit, quominus attrahat alimenti, ſic enim ægræ reficiẽdæ plus ſuppetet.

Deligatio partis ſanæ ad atrophiã oppoſitæ.

Macilenti membri deligatio qualis eſſe debeat.

Quidam probant quoq; tabidum membrũ moderata deligatione conſtringi: ſic enim attrahi ad ipſum ſanguinem perhibent: nam & ſcalpello aperta vena ſanguinem B
detracturi, brachium & crus conſtringimus. Prodeſt & ipſum in aquam calidiorem quàm tepida ſit demergere, continereque quoad rubeſcat & intumeſcat: ſic enim pellicitur in venas ſanguinis, vt experiuntur qui de ſapheia & ſaluatella ſanguinem ſunt detracturi. Quòd ſi dum hæc & ſimilia fiunt, pars ægra incaleſcat, rubeſcat & intumeſcat, ſperabilem ſcito eſſe ſanationem: ſin contrà, deſperata ſalus eſt: itaque nihil præterea tentare oportet.

Signa atrophiæ ſanabilis.

Nonnunquam præterea durities in articulationibus poſt fracturas luxationéſque reſtitutas relinquitur. Hanc remollire oportet, humorem contentum reſoluendo fotu, litu, cataplaſmate, emplaſtro facto ex radicibus, biſmaluæ, brioniæ, liliorum, ſemine lini, fœnugræci & ſimilibus: itémque ex gummi in forti aceto diſſolutis, vt ammoniaco, bdelio, opopanace, ladano, ſagapeno, ſtyrace liquida, ex adipe anſerino, gallinaceo, humano, ex oleo liliorum & ſimilibus. Imperandum inſuper ægro, vt partem ſubinde & aſſiduè, vitato tamen dolore, motitet, vt ſic incaleſcat, tenuetur, ac tandem digeratur concluſus humor, denique ſibi pars ipſa quantum ars permittit reſtituatur: C
ſæpè enim omnino reſtitui nequit. Nam ſi debile ac mancum membrum ſit, hoc ipſo quòd iuxta articulum fractura contigerit, in reliquum vitæ motus laborioſus & difficilis, ſæpè verò omnino nullus eſſe ſolet: ſi præſertim obortus callus craſſior ſit: ſi denique ipſa articulatio ab ictu ipſo contuſa & contrita fuerit, vt in vulneribus quæ ſclopeto illiduntur, non raro eſt cernere.

FINIS LIBRI DECIMIQVINTI, DE LVXATIONIBVS.

DE

A

DE PLERISQVE PARTIVM præter naturam affectionibus, quarum curatio manu ferè perficitur.

B

LIBER DECIMVSSEXTVS.

De Alopecia. CAP. I.

ALOPECIA eſt pilorum capitis defluuium: nõnunquam etiam ſuperciliorum menti, aliarúmque partium, Depilationem vulgò nominant. Huic affectui annoſę vulpes, oborta per ætatem ſcabie, obnoxiæ ſunt, hinc tractum à Medicis Alopeciæ nomen. Fit hæc affectio vel defectu alimenti pilis alendis idonei, vt in ſenecta humoris primigenij penuria, vel eiuſdem alimentariæ materiæ corruptione, vt poſt longas febres, à lue venerea, elephantiaſi, corporis totius
C humorúmque omnium vitio, vnde vaporum & fuliginis ſequitur corruptela: vel pororum cutis vitiata conſtitutione in raritate & conſtrictione, ſeu denſitate: quemadmodum ab vnguentorum calidiorum pilis denigrandis comparatorum, aut corũ quę Depilatoria nominant vſu nimio, aut cutis ambuſtione, deperditionéve, quæ pro ipſa cicatricem ſubſtituit, ob cuius denſitatem emergere pilus nequit, quemadmodum per nimiam laxitatem, & raritatem fuliginoſa pili materia non ſubſiſtit, ſed in auras diſſipata vaneſcit. Quæ à ſenectute, febre hectica, ambuſtione, caluitio, elephantiaſi & tinea venit alopecia, inſanabilis eſt: quæ verò curationem admittit, ea ſublata cauſa tollitur. Itaque ſi à corruptione ſit humorum, accerſetur Medicus qui de diæta, purgatione, & phlebotomia pro arbitrio ſtatuet. Hinc Chirurgus quod ſupererit capillitij abradet, fotibus vtetur primùm reſoluentibus, hirudines & cornicula admouebit, ad vitioſum humorem qui ſub cute eſt digerendum, tum lixiuio ex radice ireos & aloës, decocto ad ſordium deterſionem caput lauabit. Denique attrahentia tum fomẽta, tum medicamenta admouebit, ad eum qui laudabilis toto corpore, conuenienter
D inſtitutæ diætæ beneficio, ſuccreuit humorem euocandum. Quòd ſi alimenti defectu Alopecia venerit, aſperiore linteo, aut folio ficulneo, aut cępis crudis fricanda tandiu pars erit, donec rubeſcat: quin & cutis multis locis acu pungenda, indeq; vnguenta admouenda concinnata ex ladano, ſtercore columbino, ſtaphiſagria, oleo laurino, terebinthina & cera, ad ſanguinem, pilorúmque materiam pelliciendam. Si à lue venerea capillus deciduus ſit, hydrargyro inungendus eſt æger, vſque ad ſufficientem ſaliuationem. Denique vt erunt Alopeciæ cauſæ, ita remedia venient vſurpanda.

Gal.cap.2. lib.1. de cõpoſ.med.ſec. locos.

Cauſæ.

Quæ alopecia inſanabilis.

Quæ & qui ſanabilis.

De Tinea. CAP. II.

TINEA (liceat ſic loqui, dum vocabulum fuerit inuentum aptius) morbus eſt cutem capitis ſeu cranij muſculoſam occupans, ac tineæ vermis inſtar depaſcens. Tres eius ſunt differentiæ: Prima dicitur ſquamoſa ſeu furfuroſa Galeno, quia dum ſcalpitur furfuraceas multas ſquamas de ſe remittit: Pragmaticorum nonnullis tinea ſicca dicitur, ob humoris cõ-

Lib.1. de cõpoſ.med.ſec. locos.

mittentis ingẽtem aduſtionem. Altera ficoſa nuncupatur, quia dum cruſta ſua quæ A flaua eſt ſpoliatur, apparent viuæ rubræq; carnis grana, ficuum interioribus granis ſimilia, cruentam de ſe materiam remittentia. Tertia Achor Galeno dicta, vulgò etiam corroſiua & vlceroſa nominatur, quod multa quibus ſcatet, vlcera, pluribus exiguis foraminibus aperta ſint, ſanie liquida manantia, carnium loturæ ſimili, fœtida, putrilaginoſa & cadaueroſa, aliàs liuida, aliàs flaua. Foramina illa ſi paulò maiora ſint, aliã ſpeciem conſtituunt, quæ Cerion ſeu Fauoſa dicitur: quòd per hæc materia fundatur melli colore & craſſitie ſimilis, Galeni ſententia. Fiunt omnes ab humore, qui corruptione maiore, minoréve in vitio ſit: nã furfuroſam minus corruptus humor, ficoſam corruptior, vlceroſam corruptiſſimus committit. Si infanti nutricis vitio & contagione contigerit, aut etiam ſtatim à primo ortu, vix ſanationem admittit: ac ne eam quidem procurandam, antequàm puer eam ætatem attigerit, qua curationis & medicamentorum laborem ferre poſſit. Interim tamen caulium aut betæ folia, butyro recẽti oblita, applicari poterunt, aliúdve blandum remedium, cui molliendi vis inſit, exitúq; concluſis materiebus aperiendi. His qui ætatem medicamentorum patientem attigerint, ex aduocati & præſentis Medici decreto, ſanguis detrahetur, purgans medicamentum propinabitur, balneáq; qua decet arte parabuntur. Quod ad topica remedia attinet in furfuroſa fotus inſtituentur remollientes & diſcutientes, ex radicibus altheæ, liliorum, lapathi, acetoſæ in lixiuio incoctis, pauco aceto addito. Tali decocto bis in die caput fouebitur, ac ſexto demùm die deraſo capillitio ſcarificabitur, ſcarificatoq; hirudines & cornicula apprimentur. Mox oleo de ſtaphiſagria cum ſapone nigro inungetur cum attractionis gratia, tum etiam ad obtundẽdam, humoris parti impacti, malignitatem. Licebit etiam vti ſequenti medicamento adusque perfectã morbi ſanationem quod in hoc affectus genere Vigonio, Gordonio, & Guidoni valdè cõmendatur. B

Cap. 8. lib. citati. *Curatio.* *Ad furfuroſam tineã*

℞. elleb. albi, & nigri, atram. auripigmenti, lithargyri auri, calcis viuæ, vitriol. alum. galla. fulig. ciner. fæcis vini vſti, an. ℥ ß. argen. viui, extincti, an. ℥ iij. æruginis æris, ʒ ij. fiat puluis qui incorporetur cum ſucco borraginis, ſcabioſæ, fumariæ, oxylapathi aceti, an. quart. j. olei antiqui ℔. j. bulliant vſque ad conſumptionem ſuccorum, in fine C decoctionis cineres ponantur, addendo picis liquidæ ℥ ß. ceræ quantum ſufficit, fiat vnguentum, id tineæ ſpeciem omnem ad ſanitatem perducere authores illi teſtantur. Certè nemini, ad eorum ex quibus conſtat compoſitionem intuenti, non probari poteſt.

Vng. ad tineam.

Cruſtoſa etiam ſeu ficoſa tandiu fotu præſcripto fouebitur, quoad cruſtæ excidant: ſed tamen ad eam rem nihil tam promptum eſt & efficax, quàm naſturtium tritũ aut frixum cum porci axungia. Nam intra viginti quatuor horas vt decidãt perficit, quin etiam ſi eo quis vtatur diutius, perſanat, vt ego experientia cognoui, quod & ratio cõfirmat: eſt enim Galeno calidum & ſiccum naſturtium. Vbi cruſtæ deciderint, vnguẽto ante deſcripto partes affectæ erunt inungendæ. Multos ipſe curaui qui ſanati ſunt litu ex pauco oleo de calcantho, nonnunquam etiam ægyptiaco viribus aucto. Quòd ſi pilorum radix putris appareat, volſella ſinguli reuellendi ſunt: ac ſi talis putredo vniuerſum cranium occupet, & ſingulas capillitij totius radices infeſtet, quò promptior ſit, & minori cum labore auulſio, xylina fruſta, qua parte villoſa ſunt, ſequenti medicamento conſpergere oportet. D

Ad cruſtoſam. *Cataplaſma ex naſturtio* *Lib. 7. ſimp.*

℞. picis nigræ ℥ vj. picis reſ. ℥ ij. pulu. viridis æris, & vitriol. rom. an. ℥ j. vel ℥ ß. ſulph. viui, ʒ ß. coquantur omnia ſimul in aceti acerrimi quantitate ſufficiente, fiat medicamentum ad vſum, applicetur capiti, hæreátque totum triduum, mox magna vi, aduerſum pilos eundo, auellatur, vt vnà pili emplaſtro hærentes radicitus auellantur: eius remedij tandiu erit vſus, quandiu res ipſa poſcere videtur. Quod verò ad tertiam tineæ ſpeciem quæ Corroſiua ſeu Vlceroſa nominatur, prima indicatio eſt detergendorum ſequenti vnguento vlcerum.

℞. vnguent. enulati cum mercurio duplicato ægyptiaci, an. ℥ iij. vitr. albi in puluerem redacti, ʒ j. incorporentur ſimul, fiat vnguentum ad vſum: vti etiam ſupraſcripto licebit. Quòd ſi dolor aliquis, aliúſve caſus ſuperueniat, ipſi ex docti Medici ſententia occurrendum erit: certè in omni tineæ ſpecie quæ ſequentur remedia mihi ratione comperta & vſu probata fuêre.

Ad vlceroſam.

℞. caphur. ℥ ß. alum. roch. vitr. viridis æris, ſulph. viui, fulig. forn. an. ʒ vj. olei amyg. dulcium

A dulcium & axungiæ porci an. ℥ ij. incorporentur ſimul in mortario, fiat vnguentum.
Sunt qui fimi ouili in chorte villatica defoſſi & macerati, id quod liquidum eſt vſur-
pent, & vlceratis locis affricent, duplicatumq; & eo liquore imbutum linteum ſuper-
imponant. Quòd ſi his & tot remediis ſanari æger nequeat, ſimiliterq; inſuper cruſto-
ſis vlceribus corpus eius locis aliquot obſitum viſatur, probarem vt ipſi illineretur ca-
put litu ex axũgia, argento viuo, & pauco ſulphure cõflato: indeq; emplaſtrum de Vi-
go cum mercurio in pileoli formam aptaretur: ſimilia præterea emplaſtra ſcapulis, fe-
moribus & cruribus applicarentur, omninóque conclaui calido contineretur, ac cæ-
tera omnia fierent quaſi lue venerea laboraret. Id curationis genus primus (quod ſciã) *Tinea contumax remedio luis venereæ curãda.*
tentauit Simon Blancus Chirurgus Regius expertiſſimus in iuuene quodam, cùm ip-
ſe fruſtra reliqua omnia remedia quæ vulgò adhiberi ſolent ſedulò adhibuiſſet. Tinea
horrendum viſu ſæpè malum eſt, ſaniem de ſe virulentam & morticinam effundens:
recens difficillimè ſanatur, ſed inueterata longè difficilius. Nã non raròrediuiua mox
reſurgit, quæ reſtincta credebatur, propter malignæ putredinis in parte relictam im-
B preſſionem, quæ ipſius temperiem planè corrupit. Quin etiam ſæpè ſanata ſuperſtitẽ
inuexit alopeciam, Chirurgorum turpe opprobrium. Quæ cauſa extitit cur tineæ cu-
rationem plerique empyricis & mulierculis relinquendam cenſuerint.

De Vertigine. CAP. III.

VERTIGO repentina oculorum & viſus caligatio eſt, à ſpiritu vaporoſo
& calido, qui per carotides arterias ad caput aſcendit, cerebrúmque re-
plet, humores & ſpiritus qui in ipſo ſunt conturbando, inæqualiterque *Quid vertigo & quas cauſas habeat.*
quaſi rapto in gyrum corpore, aut capta vino mentis arceverſando. Fer-
uens ille ſpiritus ſæpius à corde ſurſum per carotides arterias internas
ad rete mirabile perrumpit: aliàs in ipſo cerebro æquo calidiore ac feruido gignitur:
ſæpè etiam à ventriculo, ſplene, hepate, aliiſque viſceribus æſtu incandeſcentibus ex- *Signa.*
urgit. Signum huius mali eſt repentina illa viſus calligatio, & oculorum quaſi præſtri-
ctio, vel leuiter circumacto corpore, aut in res circumactas, vt rotas verſatiles, aquáſ-
C ve vorticoſas, omniáque profunda & alta cõuerſo aſpectu. Si à cerebro mali origo eſt,
cephalalgia, capitis grauitate, & aurium tinnitu exercentur ægri: imò ſæpè odorabi-
lia, olfactorio inſtrumento, non percipiunt. Pau. Ægin. ad curationem, arterias quę in
temporibus ſunt ſecari iubet. At ſi aliunde vt à ſubiecto aliquo viſcere, mali materia *Lib. 6.*
manat, non admodum prodeſt talis arteriotomia. Itaque tum accerſendus & conſu-
lendus peritus Medicus, qui ægro conſulat phlebotomia, ſi ab ardore viſcerum mali
origo eſt: purgatione ſi à ventriculi & ſtomachi impuritate. Ita tamen ſi talis vertigo
accidens criticum non ſit acuti alicuius morbi, vomitu aut hæmorrhagia criſim affe- *Vertigo critica.*
ctantis: tum enim expediendi inde ægri negotium omne, naturæ committendum eſt.

De Hemicrania. CAP. IIII.

HEMICRANIA propriè dicitur dolor, mediam capitis partem dextram
aut ſiniſtram diuexans. Is aliàs ſupra temporum muſculos non aſſurgit,
aliàs ad ſummum vſque verticem porrigitur. Doloris eiuſmodi cauſa,
D vel à venis eſt & arteriis externis, aut à meningibus, aut ab ipſa cerebri
ſubſtantia, aut à pericranio, aut à muſculoſa cute pericranium tegente,
aut denique à putridis vaporibus, à ventriculo, vtero, aliòve viſcere ſub-
iecto ad caput aſſurgentibus. Poteſt tamen extrinſecus adueniens cauſa hunc affectũ
inferre, nempe ambientis aëris calidior aut frigidior conſtitutio, ebrietas, crapula, ci-
borum calidiorum & vaporoſorum vſus, teter aliquis vapor, fumúſve ab antimonio,
argento viuo, & aliis eiuſdem generis naribus hauſtus: quæ cauſa exiſtit, cur aurifices
& bracteatores id ferè mali genus infeſtet. Cæterùm vndecunque mali cauſa vene- *Differentiæ*
rit, ea vel ſimplex intemperies eſt, vel cum materia: materia, inquam, quæ vel ſim-
plex ſit, vel compoſita. Cæterùm affectio hæc ſolitaria eſt, aut aliis affectibus co-
mitata, vt inflammatione & tenſione. Capitis grauitas humoris copiam arguit,
punctionis, pulſationis, & tenſionis ſenſus vaporem humori permixtum in ner-
uoſo, arterioſo, aut membranoſo capitis corpore concluſum demonſtrat. Si ab in-
flammatis meningibus dolor eſt, febris ſuperuenit, ſi præſertim humor dolorem
committens putreſcat. Si ſuperficiarius ſit, dolor ſedem habet in pericranio.

Si altus & profundus, atque ad oculorum radices peruiat, obſeſſarum meningum ar- A
gumentum eſt, febriſq; ſuperuenit ſi inflammatio adſit, & materia putreſcat: tumque
tam acerbus nonnunquam eſt doloris cruciatus, vt ſibi vel leui & ſummo digito ca-
put attingi vereatur, & perhorreſcat æger, imò nec ſtrepitum, nec ſuſurros leues, nec
Arterioto-mia ad quã hemicraniã valeat.
ſplendorem, nec odores quantumuis ſuaues, viníve halitus ferre poſſit. Continuus is
nonnunquam eſt dolor, nonnũquam & periodicus. Si doloris cauſa eſt à ſanguine fer-
uido, tenui & vaporoſo, quæ nullis remediis vinci potuerit, ab arteriotomia in tempo
ribus celebrata perneceſſarium, perutile & promptum habebit remedium, ſiue ab in-
Hiſtoria.
ternis ſeu ab externis vaſis malum exiſtat. Hinc enim ſemper materiæ coniunctæ, ſan-
guinis & ſpirituum ſequitur euacuatio. Id ego expertus ſum in permultis, ſed præci-
puè in principe à Rupe-Surionenſi. Huic atroci hemicrania diuexato, dominus Ca-
pellanus Regius, & Caſtellanus Reginæ primarius Medicus: denique Ludouicus Du-
retus medicinam faciebant, nec tamen phlebotomia cucurbitulis, balneis, frictioni-
bus, diæta, vllóve remedij genere ſeu aſſumpto, ſeu admoto quidquã opis adferebant.
Vocatus ego dixi vnicã ſalutis ſpẽ reſtare, ſi ipſi arteria in tẽporibus phlebotomo diui- B
deretur qua parte dolor ſæuiret. Mihi enim veriſimile fieri, doloris eius cauſam non
venis, ſed arteriis concludi: quo in caſu nullum arteriotomia pręſtantius eſſe remediũ
Veteribus proditum fuiſſe, cuius ego in meipſo magno meo bono, periculum feciſ-
ſem. Meum iſtud Medici cùm probaſſent conſilium ad opus è veſtigio me accingo,
arteriamq; in tempore dolente ſeligo, quæ & tumentior eſſet, & vehementius cæteris
pulſaret. Hãc ego vnica inciſione quemadmodum in phlebotomia fieri ſolet aperio,
ſanguiniſq; magno cum impetu & ſaltu proſiliẽtis pluſquàm duo vaſcula elicio: quie-
uit ſtatim dolor, neque vnquam relapſum habuit. Plurimis tamen ſuſpecta eſt arterio-
tomia, quòd prorumpentem inde ſanguinem ſiſtere, quòd cicatricem obducere ſit o-
peroſum, propter arteriæ denſitatem, duritatẽ, & pulſationis perennitatem, quod de-
nique cicatrix obducta aneuriſmatis periculum inferat. Itaque ſatius eſſe putant cutẽ
primò diuidere, deinde à circumſtantibus omnibus particulis diuellere, inde vtrinq;
arteriam vincire, denique diuidere, quemadmodum in varicibus faciendum monui-
Ab arteriotomia nullum periculum.
mus. Sed hæc opinio hominum eſt omnia tuta timentium: ego enim multiplici expe- C
rientia didiſci non eſſe periculoſam arteriæ quæ ſcalpello fit, quemadmodum in phle-
botomia fieri ſolet apertionem: conſolidationem verò paulò quidem vena tardiorem
eſſe, tandem tamen fieri. Sanguinis verò fluxum nullum vnquam ſuperuenire modò
deligatio aptè facta ſit, hæreatq; totum quatriduum appoſitis vt decet plagulis.

De quibuſdam oculorum affectibus, ac primùm de coercenda ſuperiore palpebra cùm laxior eſt. CAP. V.

Differentiæ
MORBORVM qui in oculo ſunt, alij vniuerſam oculi ſubſtantiam occu-
pant, vt ophthalmia ipſius phlegmone, alij partium ipſius proprij & pe-
culiares exiſtũt, cuiuſmodi eſt gutta Serena dicta, neruo optico. Ex quo
Gal. oculorũ morbos triplici in differẽtia poſuit, nẽpe vt alij oculo eue-
nirẽt quatenus primario eius organo, criſtallino ſcilicet humori officiũt
alij quatenus animalem facultatem quæ viſus eſt opifex, aditu ad ipſum prohibẽt: alij
denique quatenus partiũ eius principi organo ſubſeruientiũ aliquã offendunt. Cæte- D
rùm ciuſmodi morborũ omniũ, alij oculo cũ reliquis corporis partibus cõmunes ſunt
cuiuſmodi exiſtũt vlcus, vulnus, phlegmone, cõtuſio & ſimiles: alij oculo ſunt particu-
lares & proprij, quales ſunt Ægilops, Cataracta, Glaucoma, & huius generis plerique
alij. Nonnullis palpebra ſuperior procidit, quia ipſius ſumma cutis amplius relaxatur,
Paul. cap. 8 lib. 6.
quam tegendo oculo neceſſe ſit, haud ſe interim ſimul pariterq; remittente cartilagi-
ne. Hinc verò moleſtia duplex. Prior quòd oculus facilè detegi nõ poſſit: altera quòd
ſic relaxatæ palpebræ pili protinus intus ad oculum tendunt, ipſiq; pungendo moleſti
ſunt. Relaxationis eiuſmodi cauſa eſt, vel peculiaris eius loci paralyſis, quę ſenibus fre
Cauſæ.
quẽs eſt, vel fluxio, ſeu rheuma humoris aquoſi, & minimè acris aut mordicãtis: quod
ex eo apparet, ꝙ ſic affectis, vnus alterve pilorũ ordo ſub ordine naturali ſuccreſcit, ab
humoris congeſti, vt credere par eſt copia. Ita enim ſolũ vdũ & vliginoſum pluribus
herbis luxuriat. Iã ſi is humor acris eſſet, ægro pruriginoſus, adeoq; dolorificꝰ foret, &
naturaliũ pilorũ radices arroderet, exureretq;, tantũ abeſt vt nouis præter naturã ſub-
oriẽtibus materiã ſuppeditare poſſet. Ad curationẽ, antequã quidquã agas, ſuperfluã,
adeóque

A adeóque amputandam portionem, atramento notare oportet, ne ſi amplius quàm oportet reſcindas, inuerſa palpebra maneat, aliúdque vitij genus, quod Veteres Ectropion dixerunt, inferat. Inde cõtecto oculo, mediam palpebræ cutem, omiſſa quæ ſubeſt cartilagine, digitis apprehendere & leuare: tùmque ipſam tranſuerſam ſecare, tantulo detracto, quantum neceſſe eſt vt naturaliter ſe habeat. Denique oræ vulneris ter aut quater acu adacta ſimplici ſutura ſunt committendæ, vt ad cicatricem perducatur: obducta enim cicatrix palpebram, ne laxius procidat, tantulo ſcilicet decurtatam coërcet. Modus eſſe debet in amputãdo, alioqui duorum incommodorum alterutrũ incurrere oportet: ſi nimium reſciſſum fuerit, ne contegi oculus non poſſit: ſi parum, ne nihil actum ſit, & fruſtra æger ſectus fuerit. Quòd ſi multi pili præter naturam ſuccreuerint, exiguis & ad id factis volſellis auellendi ſunt: tum ipſorum radices tenui cauterio inurẽdæ oculo intacto: mox enim oborta cicatrix ne renaſcantur impediet.

Curatio.

Ad pilos præter naturam in palpebra ſuccretos.

B

De Lagophthalmo oculorum. CAP. VI.

QVIBVS ſurſum contractior eſt palpebra, hi oculis apertis dormiunt, quia à breuiore palpebrarum cute contegi nequeunt, Lagophthalmon Græci nominant. Cauſa venit vel intrinſecus, vel extrinſecus. Intrinſecus quidem vt à carbunculo, abſceſſu, vlcere. Extrinſecus vt à vulnere gladio inflicto, vſtione, lapſu & ſimilibus. Si ab obducta cicatrice id malum ſit, ſanabile eſt, modò palpebræ mediocris reſtet craſſities. At ſi à prima extiterit conformatione, aut alioqui multum ſubſtantiæ deperditum ſit, quemadmodum ab vſtione & carbunculo contingit, inſanabile exiſtit. Ad curationem igitur fotus adhibendi ſunt relaxantes & remollientes, inde cutis ſupra totam cicatricem incidenda eſt, falcatæ lunæ figura, cornubus eius deorſum ad cilium ſpectantibus. Hinc plagæ diducentur oræ, in interſtitióque inſerendum linamentum, quòd cutis ſectę diductas oras cõiungi prohibeat. Emplaſtrum mox linamento imponendum, decentiq́; faſcia pars deliganda, & in totum ſubiectum oculum deprimenda eſt, ne ſurſum ſe reflectat,
C redeátque in priſtinam & non naturalem figuram. Cæterùm dum cutis inciditur, cauendum ne plaga cartilaginem violet: nam ſi ea inciſa eſt palpebra concidit, neque attolli poſtea poteſt. Quod verò ad inferiorem palpebram ſpectat, multis illa cõtra naturam affectibus obnoxia eſt, inter quos vnum eſt quod illi cõmemorato proportione reſpondet, quando ſcilicet parum ſurſum attollitur, ſed pendet & hiat, neque poteſt cum ſuperiore committi, ideoq́; oculum non contegit, quod malum ſenibus familiare eſt: Ectropion dicitur, eademq́; arte qua ſuperius curandum.

Paul. lib. 6. cap. 10.

Cauſæ.

Curatio.

Ectropion.

De Chalazio & Hordeolo palpebrarum. CAP. VII.

CHALAZION tuberculum eſt rotundum & pellucidum, quod in palpebra ſuperiori concreſcit, mobile ſimul atque digito huc illúcve impellitur. Grando Latinis dicitur, quòd grãdineo grano ſimile ſit. Aliud
D huic non diſſimile tuberculum in palpebrarum oris ſuper pilorum locum aſſurgit: Hordeolum ab hordei ſimilitudine nuncupatum. Horũ materia cyſti propria continetur, vixq́; adeò ad ſuppurationem perducitur. Per initia reſolui quidem ac diſcuti poteſt. At vbi inueterauit, & in gypſeam aut tophaceam duritiem concreuit, vix ſanationem admittit. Itaque manu aperiendo iſta tubercula curare aggredi ſatius eſt, vt contenta materia diffluat aut exprimatur. Si exiguum tuberculum ſit, traiicitur acu filum trahente, quod in plaga relinquitur, ea longitudine, vt eius extrema exiguo gratia Dei emplaſtro, tanquam glutine, affigi poſſint: ad frontem quidem ſi in ſuperiori palpebra tuberculum inſederit, aut ad genas ſi in inferiori. Nouum verò biduo quoque ſubſtituẽdum, quemadmodum in ſetonibus chirurgicis fieri ſolet. Sic enim demùm tuberculum complanabitur.

Pau. cap. 16 lib. 6.

Cauſa.

Curatio.

De Palpebrarum hydatidibus. CAP. VIII. A

Quid hydatis.

HYDATIS pinguis quædam ſubſtantia eſt, tanquam adipis fruſtulum, ſub palpebræ ſuperioris cute inſidens & latens. Familiare id puerulis malum eſt, qui natura ſunt humidiore. Itaque mollis & laxus tumor eſt totam palpebram quam obſederit œdematoſam reddens, adeò vt tanquam pōdere degrauata ſurrigi nequeat. Id nominis obtinuit, quia veſiculæ humore ſeroſo diſtentæ inſtar habeat, quod vitij genus in hepate à Galeno notatum eſt. His rubent & lachrymis diffluunt oculi, nec ſolem intueri aut ſuſtinere lucem poſſunt. Curatio ſectione eiuſmodi ſubſtantiæ ſuperfluæ, illæſis vicinis partibus, perficitur: mox ſal manſum loco vnde exciſio facta eſt imponitur, niſi doloris vehementia impediat, vt reſiccetur ac confirmetur locus, tabeſcátque ſi quid reliquum eſt materiei, neque renaſcatur. Denique totus oculus oui albumine in aqua roſacea diſſoluto, alióve repellente medicamento obducendus.

Com. ad apho. 55. ſect. 7.

Curatio.

B

De commiſſis & conglutinatis inter ſe palpebris. CAP. IX.

Paul. cap. 15 lib. 6.

FIT interdum vt palpebra ſuperior inferiori agglutinetur, adeò vt aperiri oculus non poſſit: aut vt ipſarum alterutra cum alba oculi tunica, vel cū cornea cohæreſcat. Quæ vitia à primo ortu trahuntur, vitio ſcilicet facultatis formatricis in vtero (ita enim plurimi infantes in lucem prodeūt digitis inter ſe cohærētibus, ano, vulua, & auribus imperforatis) oculo, quod ad cætera ſpectat, benè compoſito. Mali huius aliàs à vulnere, aliàs ab aduſtione, abſceſſu vt variolarum ruptis puſtulis, cauſa eſt. Curatur inſerto inſtrumento idoneo quò mox cohærentia diducas, ea moderatione, vt ne corneam attingas, alioqui enim procideret. Ergo ſpecilli caudam ſeu mucronatam partem palpebris inſerere & ſubiicere oportet, ſurſumq́; ſic ſublatas (ne oculi ſubſtantia violetur) falcato ſcalpello diuidere. Peracta exciſione indatur in oculum oui albumen cum aqua roſacea agitatum, diducta palpebra teneatur, imò æger ipſe: hoc agat ſedulò, vt ſæpius ipſam euertat, digitiſq́; attollat, non ſolùm vt vlceri medicamentum inducatur, ſed etiam ne rurſus inhæreat: de nocte inſeratur peniculum tenue aqua, vel ſimplici, vel in qua diſſolutum fuerit calcanthum intinctum. Sic enim impedietur ne iterùm agglutinentur palpebræ. Die deinde tertio contingentur partes palpebrarum aquis citra morſum deſiccantibus, vt cicatrice obducantur. Quod ſi corneæ adhæreat palpebra ad pupillam, vel planè cæcus, vel certè hebes in videndo æger futurus eſt. Nam cicatrix obducta rerum ſpecies ingreſſu ad cryſtallinum humorem prohibebit, viſuóſque ſpiritus egreſſu ad obiecta. Quod ad prognoſim attinet, ex Celſo diſces relapſui obnoxiam eſſe hanc curationem: adeò vt nulla neque diligentia, neque induſtria vitari poſſit, quin ſemper iterùm palpebra oculo adhæreſcat.

Cauſæ.

Curatio. C

Morbus relapſui obnoxius.

De Palpebrarum pruritu. CAP. X. D

VEHEMENTER multis palpebræ pruriunt à pituita ſalſa, quæ non ita rarò partes ipſas excorians & exulcerans, ſaniem quæ ipſas palpebras quodam velut glutine de nocte committit, & fluentes ac lippientes reddit. Id ægros ita malè exercet, vt opem medicam ſæpè efflagitare cogat. Quare vniuerſalibus remediis præmiſſis vlcera ſequenti collyrio colluentur.

Collyrium detergens.

♃. aquæ mellis in balneo mariæ deſtillatæ ℥ iij. ſacch. candi ʒ j. aloës lotæ & in pollinem redactæ, ʒ ſs. fiat collyrium. Quòd ſi non ſuccedat, ſequenti licebit vti.

Aegyptiacum ad prurientes palpebras.

♃. vngu. ægyptia. ʒ j. diſſolue in aquæ plantaginis quantitate ſufficienti, linteóque molli ex eo imbuto exulceratæ palpebræ contingentur, ea cautione adhibita, vt ne quid in oculum deſtillet. Veſperi verò dormiturus æger eaſdem ſibi mūgi curabit ſequenti vnguento, valdè in hoc mali genere efficaci.

♃. axungiæ porci & butyri recentis, an. ℥ ſs. tuth. præpar. ʒ ſs. antim. in aqua euphraſiæ præparati, ℈ ij. camphoræ gran. iiij. miſce, & in mortario plumbeo ducantur per

A per tres horas, conflatum inde vnguentum ſeruetur in pyxide plumbea. Laudantur etiam & vſurpantur aquæ quædam detergendis, reſiccandis, adſtringendis, roborandis, omninóq; à pruritu & rubore vindicandis palpebris idoneæ.

℞.aquæ euphr.fœniculi & chelid.an.℥ ſs.ſarcoc.nutritæ ℈ ij.vitr.rom.ʒ j.miſceantur ſimul & bulliant vnica ebullitione: poſtea coletur liquor, & ſeruetur ad vſum dictum. Vel,

℞.aquæ roſ.& vini alb.boni,an.℥ iiij.tuth.præp.aloës an.ʒ. j.flor.æris ℈ ij. campho. g̃ ij.bulliant omnia ſecundum artem, & ſeruentur in vaſe vitreo ad colluendas palpebras. Vel, ℞.vini albi ℔ ß.ſalis comm.ʒ j.coniiciantur in peluim tonſoriam nitētem, nitidam & coopertam, maneantq; illic quinque aut ſex dies, ſemel quoque die commoueantur, contingantur eo liquore palpebræ. Sunt qui ipſius ægri vrina in pelui tõſoria per noctem aſſeruata, ablui palpebras iubeant. Certè in hoc mali genere acriorũ remediorum vſus non eſt formidandus: nam & mihi viſa aliquando mulier eſt quinquagenaria, quæ ſibi prurientes palpebras aceto quàm acerrimo pro[illegible]ebat, idque vnũ

Acria remedia in pruritu palpebrarum minimè formidanda.

B remedij genus præ cęteris fœliciter ſibi ſucceſſiſſe aſſerebat. Ioannes Vigonius aquam præſcribit, cuius efficaciam ſupra cætera remedia in hoc affectu probatam eſſe, plurisque auro & argento æſtimandam prædicat hac forma.

Lib.2.cap.4 tract.3.

℞.aquæ roſ.vini albi odoriferi mediocris vinoſitatis, an.℥ iiij. myrobala.citrini triturati ʒ j.ß.thuris ʒ ij.bulliant omnia ſimul vſque ad conſumptionem tertiæ partis. Deinde immediatè addantur flor.æris ℈ ij.campho.g̃ ij.Reſeruetur liquor in vaſe vitreo benè obturato ad vſum commemoratum.

De Lippitudine. CAP. XI.

PLEROSQVE videas quibus nunquam ſiceſcunt oculi, ſed tenui ſemper humore madent acri & calido, quæ res aſperitudinem inuehit, & ex leuibus momentis inflammationes, lippitudineſq; excitat, tãdem etiam ſtrabiſmum. Eſt autem lippitudo nihil aliud quàm alba quædam ſordes

Lippitudo quid.

C ab oculis profluens, quæ ſæpè palpebras ſibi inuicem agglutinat. Id malum ſæpè totam hominis vitam infeſtat, nulla ope medicabile. In quibuſdam ſanabile eſt. Quibus ab infantia malum cõtractum eſt, his ſuperuacua eſt curatio: neceſſariò enim manſurum eſt vſque ad mortis diem. Lata etiam capita & excrementitia pituita acri, aut multa differta vix medicinæ patent. Multũ verò intereſt interníſne vaſis quæ ſub calua ſunt, an externis quæ inter caluam & cutem exiſtunt pituita diffluat, an verò vtriſque. Ac ſiquidem internæ venæ materiam illam effundant, vix ac ne vix quidẽ ſanabile malum eſt. Si verò externæ emittant, non eſt inutilis curatio, quæ remediis toti corpori proſpicienribus præmiſſis, raſo vertici adſtringentia medicamẽta, vt emplaſtrum contra rupturam apponit, quæ venas conſtringant, & pituitam velut ſuſpendant, cucurbitulas affigit, frictiones occiput verſus imperat, ac denique ſetam chirurgicam tranſadigit. Sunt qui ſummum verticem ignito ferro vſque ad os adurãt, ſic vt ſquamam remittat, ad diuertendam & ſiſtendam fluxionem. Quod ad topica remedia attinet, omnium inſtar habebit collyrium ex vitriolo pauco in multa aqua roſa-

Quæ inſanabilis.

Colyrium ex vitriolo ſiſtens fluxiones oculorum.

D cea diſſoluto paratum.

De Ophthalmia. CAP. XII.

OPHTHALMIA Adnatæ membranæ, totiúſque adeò oculi inflammatio eſt, calore, rubore, pulſu, renixu, dolore denique moleſta. Originem habet vel ab occaſione cauſáve aliqua primitiua vt lapſu, ictu, puluere & tenui ſabulo in oculos inſiliente. Eſt enim oculus pars leuis, ideò ab aſperis facilè offenditur, vt ait Hipp. vel à cauſa antecedente, vt fluxione in oculos irruente. Signa ſequũtur naturam materialis cauſæ: à ſanguine enim, bilioſo præſertim & tenui, caloris, ruboris, ac doloris ſunt omnia: ab eodem verò pituita diluto cuncta exiſtunt remiſſiora. Ac ſiquidem totum caput grauitas occupet à capite mali exortus eſt. Si verò frontem inflammatorius dolor exerceat, à craſſæ meningis aut pericranij intemperie aliqua calida, morbus venire putatur: at ſi in ipſo incandeſcentis doloris articulo æger vomituriat, à ventriculo morbi matreia repit. Cæterùm vndecunque veniat, vix eſt vllius in corpore partis dolor, qui cum inflammatorũ

Quid ophthalmia, et quas cauſas habeat.

Lib. de carnibus.

Signa.

oculorum dolore ſit conferendus: certè non paucis inflammationis magnitudo oculos propria orbita depulit, ac diſrupit. Ideò nulla medicinæ pars magis per nationes expoſita eſt, quàm dolentiũ oculorum. A

Curatio. Ad curationem tria ſibi ob oculos ponet Chirurgus, diætam, vacuationem cauſæ antecedentis, & coniunctæ, topicis remediis expugnationem. Victus erit mediocris, his omnibus vitatis quæ vaporibus caput implent: vſurpabuntur ea quæ os ventriculi conſtringendo corroborant, & fumidas exhalationes aditu ad caput prohibẽt: vino interdicetur æger, niſi fortè ab humore craſſo & viſcido morbus veniat, vt eſt à Gal. proditum.

Comm. ad aph. 31. ſect. 6.

Vacuatio verò fluentis in oculum materiæ, fiet per cathartica, phlebotomiam in brachio, cucurbitulas cum ſcarificatu, & ſine ſcarificatu, ſcapulis & ceruici affixas. Denique per frixiones ex eius qui pręerit Medici ſententia. Poſt vniuerſalia remedia Galenus ad inueteratas ophthalmias valdè commendat phlebotomiam & arteriotomiam, in fronte, & temporibus, quod plerumque ſanguine acri, calido & vaporoſo, vaſa quæ circumſtãt diſtenta, acres in oculo dolores cieant.

Lib. 13. met. cap. vlt.

Coniunctæ cauſæ expugnandæ, varia opponentur topica pro quatuor, quæ phlegmone omnis decurrere ſolet temporum diſtinctione. B Nam per initia cum materia acris multo impetu decurrit, repellentia valdè proſunt: hæc eadem additis reſoluentibus temperata in incremento vtilia ſunt.

Repellens collyrium.

℞. aquæ roſ. & plant. an. ℥ ß. mucagin. gum. tragacant. ʒ ij. album. oui quod ſufficit, fiat collyrium, tepens in oculum inſtilletur, ſuperimponatur ipſi toti linteolum duplex eodem collyrio imbutum.

℞. mucag. ſem. pſil. & cyd. extractæ in aqua plant. an. ℥ ß. aquæ ſol. & lactis muliebris, an. ℥ j. trochiſcorum albo. rhaſis ℈ j. fiat collyrium, cuius vſus ſit, vt ſuperioris. Venæ temporum ſequenti medicamento conſtringantur.

Adſtringẽtia emplaſtra.

℞. bol. arm. ſang. drac. & maſt. an. ℥ j. ß. alb. oui, aquæ roſ. & acet. an. ℥ j. tereb. lotæ, & olei cyd. an. ℥ j. ß. fiat defenſiuum. Vti & licebit vnguento de bolo, emplaſtro diach. aut contra rupturam in oleo myrtil. & pauco aceto diſſolutis. Quòd ſi doloris acerbitas intolerabilis ſit, apponendum erit ſequens cataplaſma.

Cataplaſma anodynum.

℞. medul. pomor. ſub ciner. coctor. ℥ iij. lactis mulieb. ℥ ß. apponatur oculo, inſtillato prius collyrio ante deſcripto. C Vel, ℞. mucag. ſem. pſil. & cyd. an. ℥ ß. micę panis albi in lacte infuſi, ℥ ij. aquæ roſ. ℥ ß. fiat cataplaſma. Sanguis turturis, columbi, aut galinæ aperta ſub alis vena, in oculum inſtillatus, dolorem ſedat: balnea verò nonmodò anodyna ſunt, ſed & fluxionem ſiſtunt, fluxionis materiam per ſudores diuertendo. Itaque ea in fluxionibus ophthalmicis periodicis, valdè laudat Gal. In ſtatu cùm dolor vel ſublatus fuerit, vel reſederit, ſequentibus vti licebit.

Balneorum vis in dolore oculorum

Ad aphor. ſect. 7.

℞. ſarcocol. in lacte muliebri nutritæ, ʒ j. aloës lotę in aqua roſ. ℈ ij. troſchiſ. albor. rhaſis, ʒ ß. ſacch. candi ʒ ij. aquæ roſ. ℥ iij. fiat collyrium. Vel,

Collyria detergentia.

℞. ſem. fœniculi & fœnug. an. ʒ. ij. flo. chamæ. & melil. an. m. ß. coquantur in aqua comm. ad ℥ iij. ad colaturæ adde tuthiæ præp. & ſarcoc. nutritæ in lacte muliebri an. ʒ j. ß. ſacch. candi ℥ ß. fiat collyrium vt artis eſt. In declinatione fouebitur oculus ex decocto carminatiuo, hinc hoc affundetur collyrium.

℞. ſarcoc. nutritæ ʒ ij. aloës, & myrrh. an. ʒ. j. aquæ roſ. & euphr. an. ℥ ij. fiat collyrium, vt artis eſt. D

De Proptoſi, ſeu Procidentia oculi, eiuſdémque Phthiſi & Chemoſi.

CAP. XIII.

Quid Proptoſis oculi.

GRæci Proptoſim, Latini Procidentiam, ſeu exitum nominant oculi affectionem, quando materiæ replentis, oculúmque in maiorem molẽ, & ſubſtantiæ amplitudinem attollentis occaſione prominet, proiicitúrque extra orbitam. Huius morbi cauſa etiam nonnũquam externa eſt à conatu in vomendo violentiore, ab enixu laborioſo in parturientibus, à clamore & immani vociferatione. Eſt vbi ingẽs & dirus capitis dolor, aut frõtis & temporum ad doloris illius leuamen arctior conſtrictio, aut muſculorum oculatium paralyſis huic malo originem præbet. Certè ab influxu humorum tanta nonnũquam fit oculi diſtentio, vt oculus crepet medius, humores ipſius effundantur, cæcitaſq; conſequatur, vt cõtigiſſe memini ſorori Ludouici Billiaci mercatoris, Lutetiæ ad pontem D. Michaëlis commorantis.

Cauſa.

A Pro cauſarum varietate varia remedia ab eo qui præerit Medico inſtituentur. Itaque vniuerſalibus remediis præmiſſis, origini ſpinalis medullæ, & ſcapulis affigentur cucurbitulæ: imò & cauteria, aut ſetæ chirurgicæ intrudentur, comprimetur oculus linteolis duplicatis, maceratis in decocto adſtringente ex ſucco acaciæ, roſ. rub. foliis papaueris, hyoſciami & roſar. cortice granatorum, parato. Ex quibus rebus cataplaſmata etiam fingi poterunt, addita hordei & ſimilium farina. Huic affectioni alia nonnunquam in oculo cernitur contraria, quæ Atrophia nuncupatur. Per hanc vniuerſa oculi ſubſtantia flacceſsit & marcet, pupillàque ſeipſa multò fit anguſtior. At ſi ſolam pupillam conſumptio & emaciatio attigerit, Græcis peculiari nomine, & à generali ſignificatione ad oculi affectionem propriam ſignificandam preſsius conſtricto, Phthiſis dicitur vt docet Paulus, ad vtrumque affectum opponentur cauſæ contrariæ: fotus inſtituentur calidi & attrahentes: frictiones fient in vicinis partibus. Omnia denique applicabuntur quæ ad ſanguinem, ſpiritúſque in partem alliciendos innoxiè applicari poterunt.

Curatio. *Quid oculi atrophia.* *Quid phthiſis oculi.* *Li.3.ca.22.*

B Proptoſi affinis eſt alia affectio oculi, quæ Chemoſis nominatur Græcis. Hæc verò nihil aliud eſt, quàm palpebrarum inuerſio ab inflammatione tanta Adnatæ tumore ita magno, vt album oculi ſupra nigrum altè ſublatum promineat: adeò vt ipſæ vix oculos contegere poſsint palpebræ. Nonnunquam Adnata immutato habitu rubet: poteſt tamen & ab externis cauſis id malum ducere originem, vt vulnere, contuſione & ſimilibus. Cæterùm pro cauſarum varietate, & præſentis affectionis fixæ, & in parte relictæ conditione, varia præſcribentur à præſente Medico remedia.

Paulus lib. 3.cap.2.

De Vngula. CAP. XIIII.

VNGVLA ſeu Pterygion carnis cuiuſdam fibroſæ & membranoſæ ſupra Adnatam oculi tunicam incrementum eſt, ſæpius à maiore, interdum etiam à temporum angulo oriens. Cùm negligitur non Adnatam modò integit, ſed & corneæ portionem occupat, atque ad pupillam perueniẽs, C ipſi atque ægri luminibus officit. Eiuſmodi vngula nihil aliquando adhæret Adnatæ, ſed ipſi tantum ab angulis oculi ſubtẽſa eſt, adeò vt inter ipſam & Adnatam ſpecillum inſerere liceat, vario viſitur colore, aliis ſcilicet rubro, aliis citrino, aliis fuſco, aliis albo. Ortum habet vel à præincipientibus ſeu externis cauſis, ictu, lapſu, & ſimilibus, vel ab internis, humorum ſcilicet in oculos influxu, quæ inueterauit vngula, adeò vt ei iam craſsitudo & latitudo multa acceſſerit, prætereáque Adnatæ tenaciter adhæreat difficulter exciditur, nedum medicamentis quibus cicatrices in oculis extenuantur, diſcutitur. At quæ pupillam totam integit Chirurgo minimè attingenda eſt: nam ipſa reſciſſa quæ reliquetur cicatrix denſitate ſua, obiectis ad cryſtallinum humorem ingreſſum, animali verò ſpiritui ad ipſa egreſſum intercludet. Cæterùm ſæpè ophthalmiam, puritum ardentem, fluxum lachrymoſum, & palpebrarum tumorem comites habet. Vt ritè & fœliciter procedat curatio, ſtatim ab initio cauta diæta vtendum eſt, purgantia aſſumenda, ſanguíſque ſecta vena detrahendus, ſi præſertim magna ſubeſt inflammatio. Quod ad particularia remedia D ſpectat, ea hyperſarcoſis deteretur, aut ſaltem augmento prohibebitur, inſtillato in oculum collyrio ex vitriolo, deſcripto in vulneribus oculorum. Quod ſi nihil ſic proficimus, reſtat vt manu excidatur eo qui ſequitur modo.

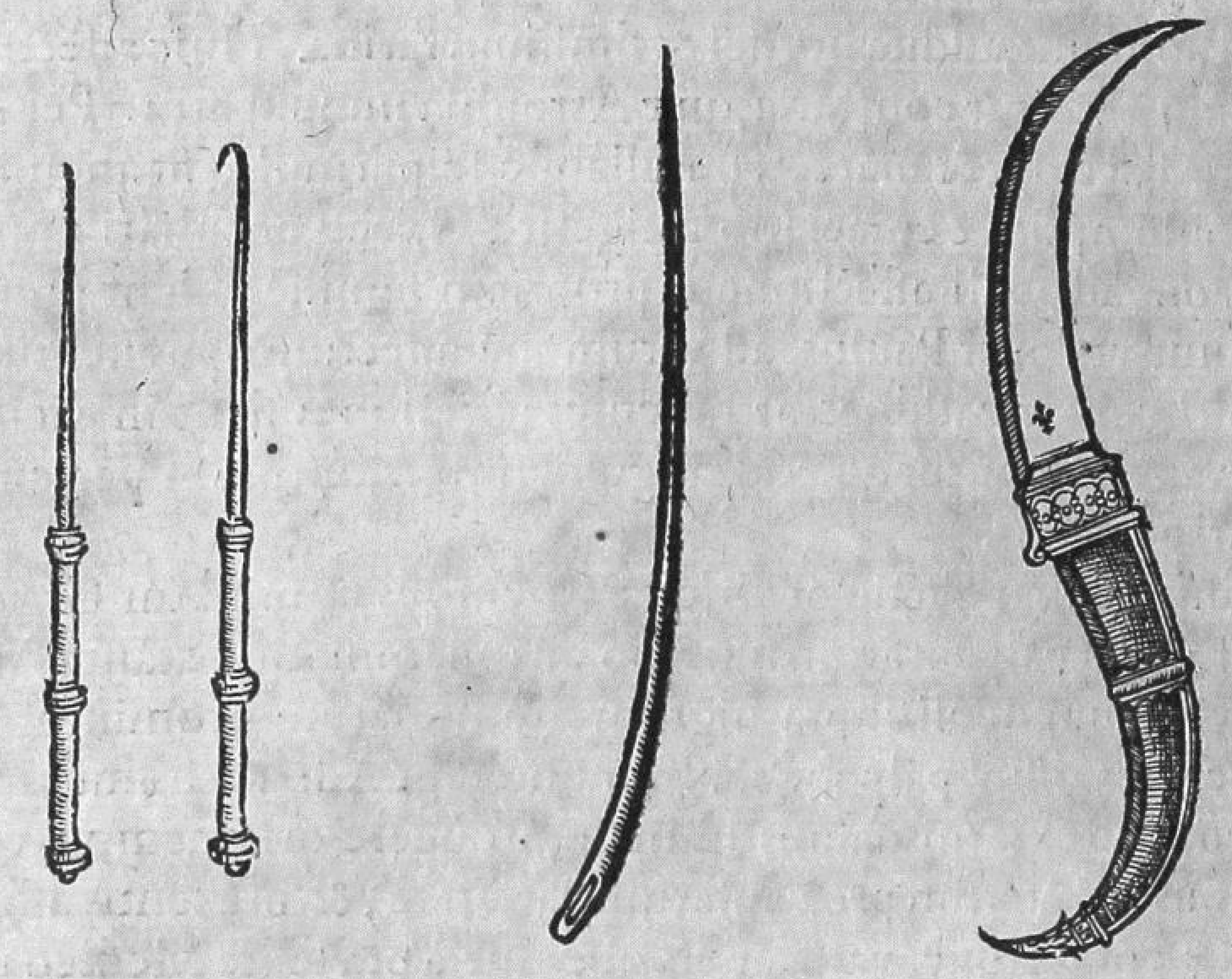
Vngula quid. *Quæ vix, quæ nunquã ſanabilis ſit.* *Curatio.*

Ægrum ferè reſupinum, & tantum non iacentem in ſcamno collocare, arctéque, ne diſsiliat, miniſtri manibus conſtringere oportet: tum ipſi dolentem oculum, immiſſo ſpeculo oculi, ante in huius partis vulneribus deſcripto diducere, indéque hamulo acuto paulum mucrone intus incuruato, & medio vngui ſubiecto vnguem ipſum leuare: ſublato, acum, quæ politum filum trahat, ſubiicere, atque inter ipſum & Adnatam inſerere, mox hamulo acúque poſitis fili duo capita apprehendere, & per ea erecto vngue, eius à ſubiecta oculi ſubſtantia, ducto ab ipſius exortu initio diductionem ſcapello falcato, molliter aggredi, eámque perſequi vſque ad extremum, ſic vt ne quid ex Adnata aut cornea lædatur.

Sectio vngulæ.

Hamulorum, acus, & falcati ſcapelli imagines. A

Hamuli. *Acus.* *Falcatus ſcalpellus.*

B

Hinc forfice reſcindetur, eóque albumen oui cum aqua roſacea agitatum ſuperdandum eſt, ſæpiúſque renouandum. Proximis inde diebus diducẽdus quotidie oculus eſt, ne cicatrice ſuborta palpebrę inter ſe glutinẽtur, qua parte detracta eſt vngula, quod etiam prohibebitur inſperſis in oculum ſale communi & cumino, ſaluia in ore ante ſubactis ac præmanſis. Sunt qui ſcalpelli falcati loco vngulam ab Adnata diducant ſeta equina: alij calamo anſerino ad id parato, & laterum tenuitate acuto, ea adhibita cautione, ne caruncula quæ ad angulum naſi eſt violetur: ſequitur enim ſi ve- C hementius vnguis diducitur: ac ſi abſciſſa eſt, pateſcit foramen per quod in vitæ reliquum lachymoſus humor continenter ſtillat, malum Græcis Rhyas dicitur. Si poſt reſciſſionem inflammatio in metu eſt, ſupra oculum linteola ponentur, repellentibus medicamentis ante deſcriptis in oculi vulneribus imbuta.

De Ægilopa ſeu Oculorum fiſtula lachrymoſa.
CAP. XV.

Glandulæ quæ ad maiorem oculi canthum eſt vſus.

AD maiorem oculi angulum glandula ſubeſt, excipiendo continendóque humori condita, qui lubricando & humectando oculo ſufficeret, ne perenni agitatione areſcat. Glandula hæc irruente à cerebro ſanguinea aut pituitoſa fluxione aliquando turget, intumeſcit, & abſcedit, vlceratúrque vlcere non raro in fiſtulam abeunte, adeò vt temporis ſucceſſu

Differentiæ

ſubiectum os carie corrumpatur, ex eiuſmodi fiſtulis aliæ foràs apertæ ſunt, illæ ma- D ximè quibus à phlegmone origo extitit: aliæ intro, quæ ſcilicet materiæ pituitoſæ incurſu aut congeſtione primo intumuerunt, adeò vt foras nullum viſatur foramen, ſed tantum tumor piſi magnitudine, hic tumor compreſſus liquore manat ſanioſo, ſeroſo, & ruffo, aliàs albo & viſcido, ídque vel per oculi angulum, vel per interiores nares, quibuſdam talis ſanies continenter profluit, aliis menſtruis tantum circuitibus,

Fiſtulæ periodicæ & typicæ.

quod quibuſdam fiſtulis eſt proprium. Eiuſmodi lachrymoſæ fiſtulæ ſi inueterauerint, oculo atrophiam, ac non raro cæcitatem, ſpiritui autem quem reddimus fœtorem conciliant. Quare diligenter & maturè, medica chirurgicáque ope venienti veniẽ- malo eſt occurrendum. Ergo præmiſſis vniuerſalibus remediis ad particularia

Curatio.

dum. Quare ſi ſatis vlcus non pateat, intruſis ex ſpongia peniculis amplificabitur: glã- dulæ caro plus æquo increſcens corrigetur, immiſſis catheræticis puluiſculis mer-

Candentis ab igne ferri vis.

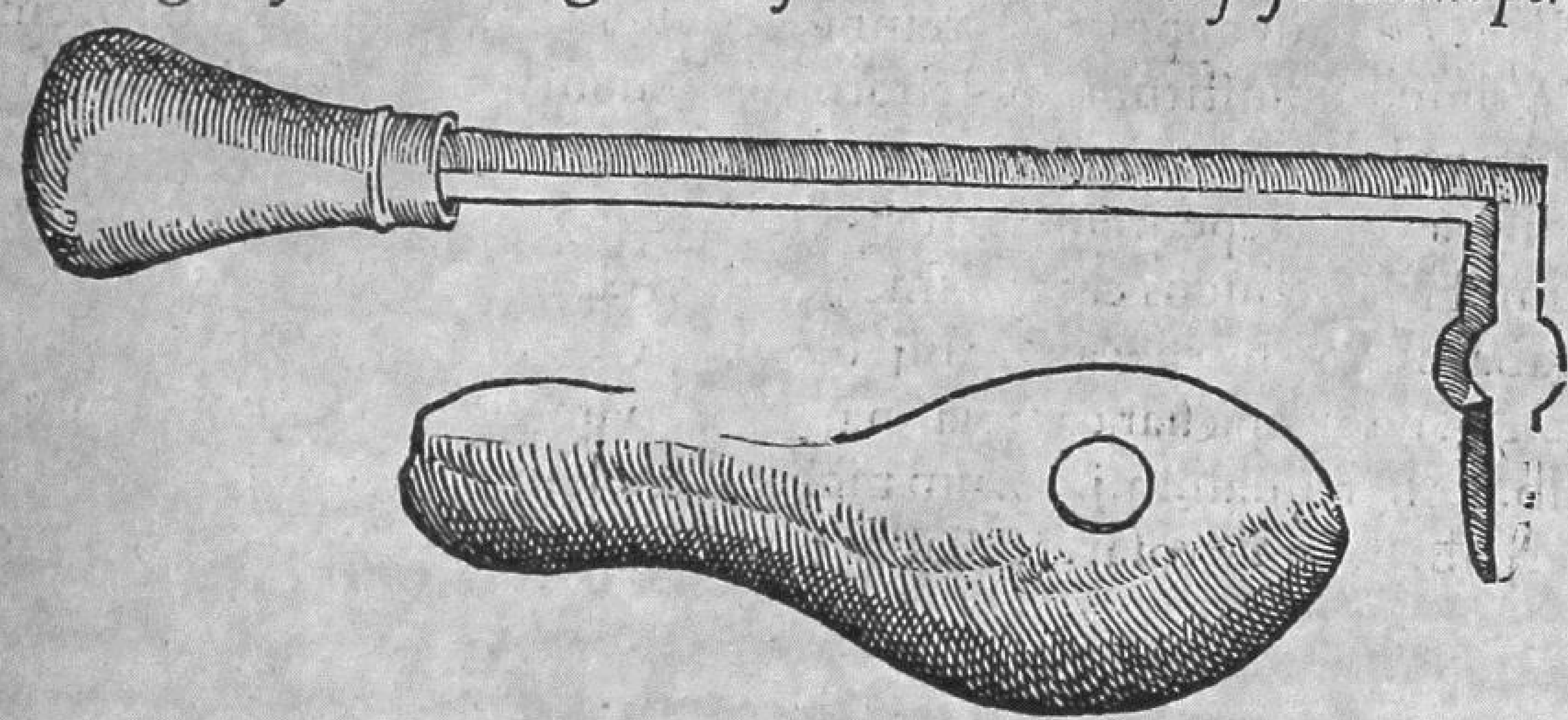
curij, vitrioli calcinati, & in pollinem minuto, aut aqua forti, vel oleo de vitriolo, de- nique potentiali cauterio. His ſi nihil profectum fuerit, cariéſque iam os excedat, & cordatus eſt æger, infigẽdum eſt actuale cauterium: cuius vſus longè efficacior, prom-

ptior

A ptior, certior, & præſtantior eſt quàm cauterij potentialis, quemadmodum in multis fœlici ſucceſſu mihi experiri licuit. Mihi verò intereſſe nihil videtur, ex auróne ſit, argento, an ferro id cauterium. Nam quod agit haud à materia habet, ſed ab igne. Quin ſi delectus metallorum hîc religioſè eſt habendus, mallem ex ferro parare, vt cui quàm auro aut argento vires ſint longè magis deſiccantes & adſtringentes, quòd in ipſo terrenum elementum dominetur, vt patet argumento aquarum per ferri fodinas fluentium. Ferrum igitur triangulare parabitur, in extremo acuminatum, quo celerius penetret, oculo ſano & vicinis partibus benè obiectis, capitéque miniſtri manibus ſtabilito, ne in ipſo operis articulo æger perterrefactus commoueat ſe. Oculo verò dolenti lamina ferrea aptabitur in medio depreſſa, pro anguli maioris cauitate. Peruia hæc lamina erit, vt per eius foramen ferro ignito via ad ſubiectam fiſtulam pateat, ſicque id ſolum quod inurendum eſt contingatur.

Figura ferramenti igniti, & ferreæ laminæ exciſo foramine peruiæ.

B

Poſtquàm os ferramento inuſtum eſt, in foramen ipſum, oculum, partéſque omnes vicinas, affundendum eſt collyrium ex oui albuminibus, in aqua plantaginis & ſolani agitatis: æger verò in lecto collocabitur, capite paulo altiore, renouabitur colC lyrium quoties & quamprimum reſiccari videbitur. Hinc eſcharæ lapſus procurabitur litu butyri recentis, vbi deciderit, detergendum veniet vlcus, carne implendum, denique cicatrice obducendum. *Agēda poſt inuſtionem.*

De Staphylomate. CAP. XVI.

STAPHYLOMA corneæ tunicæ atque vueæ tumor eſt, fluentis in oculum humoris, aut vlceris occaſione natus, cornea relaxata, aut protruſa, puſtulę ſubtus genitæ impetu. Similis figura acino fit: vnde Staphyloma Græcis dictum, aliàs nigricat, aliàs albet ille tumor. Nam ſi cornea vlcerata eſt & arroſa ſic vt per vlcus proferat ſe, & procidat vuea tunica, nigricabit ſtaphyloma acini maturi inſtar, nigricat enim vuea externa ſui parte. At ſi laxata tantum ac non rupta cornea fuerit, ſub albido colore cernetur ſtaphyloma, acini nondum maturi inſtar. Multas eius differentias ſtatuêre Veteres. Nam ſi perexiD guum ſit foramen ruptæ corneæ quo ſe profert vuea, Myocephalon dixerunt, capiti ſcilicet muſcæ ſimile. At ſi amplum id foramen extiterit, ſimul & calloſum caluum nominarunt. Si denique amplius iam verè acinum nuncuparunt. Cæterùm quacunque ſpecie aut figura contigerit id malum, duo ſecum inuehit incommoda, vnum cæcitatis: alterum deformitatis. Itaque hic adeo Chirurgiæ locus eſt, non vt viſus qui iam amiſſus eſt reſtituatur, ſed vt oculi deformitas corrigatur: abſcindendo ſcilicet id quod prominentius eſt. Cauendum verò ne plus quàm decet abſcindas: hinc enim periculum effuſionis humorum oculi.

Staphyloma quid & quas cauſas habeat.

Paulus & Ætius.

Staphyloma omne cæcitatem infert inemendabilem.

De Hypopyo. CAP. XVII.

COLLIGITVR aliquando inter corneam & vueam pus à cauſa intrinſeca aut extrinſeca. Intrinſeca quidem vt à multa fluxione, & ſæpè poſt inflammationem, extrinſeca verò ab ictu, cuius occaſione vena aperta ſanguinem eo effuderit, qui mox in pus vertatur. Ad curationem præmiſſis vniuerſalibus remediis, affigentur cucurbitulæ cũ ſcarificatu, fri-

Quid & quas cauſas habeat.

Lib. 14. meth. cap. vltimo.

ctiones imperabuntur. Supernè deorſum affundentur collyria anodyna & digerentia. A Scribit Galenus ſe materiam illam aliquando vacuaſſe, aperta ad iridem cornea, quo ſcilicet loco tunicæ omnes conueniunt, concurrunt, & terminantur. Idem ego feci præſente Iacobo Guillemeau Regio & Pariſienſi Chirurgo & perfeci fœliciſſimè: expreſſo & vacuato poſt apertionem pure, detergebitur vlcus hydromelite ſimiliúe alio medicamento.

De Mydriaſi. CAP. XVIII.

Quid & quas cauſas habeat.

MYDRIASIS pupillæ dilatatio eſt, contingit hæc vel natura vel caſu: illa à vitio eſt primæ conformationis, nec ſanabilis eſt. Hæc verò duas habet differentias: nam vel à cauſa interna eſt defluentis à cerebro humoris ſoboles, itaque de ea curanda conſulendus Medicus. Quæ verò occaſione aliqua externa venit vt ictu, lapſu, contuſione oculo illata, curatur appoſitis extemplo repellentibus & anodynis: prohibenda fluxio diæta prudenter inſtituta, phlebotomia, cucurbitulis, ſcarificatu, frictionibus, & aliis quæ vtilia videbuntur remediis: hinc ad reſoluentia veniendum, ſanguinem nempe adhuc à vena tepentem turturis, columbi, aut gallinæ, oculo & vicinis partibus affuſum. Hinc ſequens cataplaſma imponendum. B

Curatio.

Cataplaſma digerẽs.

℞. farinæ fabarum & hordei an. ℥. iiij. olei roſar. & myrtillor. an. ℥ j.ß. pulueris ireos florentiæ. ʒ ij. cum ſapa fiat cataplaſma. Vti etiam licebit ſequenti fotu.

℞. roſar. rub. & myrtill. an. m. j. florum meliloti & chamæm. an. p. j. nucum cupreſſi ℥ j. vini auſterj. ℔. ß. aquæ roſar. & plantag. an. ℥ iij. fiat omnium decoctio pro fotu cum ſpongia.

De Cataracta. CAP. XIX.

Quid hypochima.

CATARACTA Græcis etiam Hypochyma dicitur, Latinis Suffuſio, quocunque nomine vocetur, nihil illa aliud eſt, quàm humoris in tenuem C quandam velut pelliculam concretio, ſub cornea tunica, è regione pupillæ, humeri aqueo tanquam innatans, quaque locum vacuum eſſe decuit, interiori videndi potentiæ ſe opponens: quo differt à maculis & cicatricibus ſupra corneam aut adnatam concreſcentibus. Totam pupillam aliquando integit, aliàs dimidiam ipſam tantum, aliàs exiguam ipſius portionem: pro hac varietate viſio vel aboletur, vel debilis fit, vel deprauatur: quia ſpiritus animalis viſorius tota ſubſtantia per eius denſitatem ſubire nequit. Humoris illius vnde concreſcit influxus, vel externo vitio citatur, ictu nempe, lapſu, ambientis calore aut frigore capiti & oculis dolorifico, vel proprio & interno, nempe ab humorũ multitudine, aut qualitate acri calida & tenui. Malo etiam huic aliquando originem præbent craſſi vapores & fumidi, à crudo ventriculo aut vaporoſis eſculentis potulentiſque ſublati ad cerebrũ, indeque in oculos delapſi: vbi loci frigiditate, anguſtia, & mora in humorem, ac tandem in illam quam cernimus concretionem coëunt. Signa ex his quæ ſunt commemorata facilè elici poſſunt. Nam vbi cataracta conformata eſt, & natura D membranæ cuiuſdam tenuis pupillæ obtenſæ ſpecie viſitur, vario pro humoris ex quo cogitur varietate colore apparet, aliàs albo, aliàs nigro, cæruleo, cinereo, liuido, citrido, viridi. Eſt vbi hydrargirum exprimit, qualis præ cæteris valdè tremula & fugitiua eſt. Per initia quibus coit, fugacia viſa multa, vt muſcæ volitantes, pili, retia, & ſimilia ſurſum, deorſúmque temerè velut agitata ægri oculis obuerſantur: gemina nonnunquam omnia apparent, nonnunquam minora quàm ſint: quia ſpiritus viſorius denſitate pelliculæ, tanquam nubeculæ, ſolis lumini obiectæ, aditu ad viſibilia prohibetur. Quò fit vt ſub meridiem hebetiore ſint ægri viſu, ſub diluculum verò & crepuſculum certius & acutius cernant: quia ſpiritus viſorius paucus per aërem diffuſus à maiori lumine diſpergitur, à minori verò cogitur. Certè ſi dimidiam pupillam occupet pellicula illa dimidiata, omnia apparebunt: ſi verò medium eius, & cryſtallini humoris quaſi centrum, feneſtrata. At ſi totam contegat nihil iam viſu diſcernere potis eſt, ſed corporum tantum aſpectabilium & ſolis, lunæ, ſtellarum, accenſæ cãdelæ, & ſimiliũ luminoſorum vmbras confuſè, & quaſi coniectura quadã ſubintueri.

Differentiæ

Cauſa.

Signa.

Cur dimidiata aut feneſtrata obiecti appareant in ſuffuſione.

A *Cataractæ incipientis, curatio Medica.* CAP. XX.

Diæta ſuffuſione laborantium.

INcipiens cataracta incremento & concretione prohibetur, diæta conuenienter & artificioſè præſcripta, vini præſertim potentioris & caput implentis abſtinentia, vitato vſu ciborum, quibus ſuccus ineſt pituitoſus & vaporoſus, vt piſorum, fabarum, naporum, caſtanearum, omnium denique rerum quibus vis ineſt humores in corpore ciendi, & ad fluxum proritandi: cuiuſmodi ſunt ſalſa omnia & ſpeciata, vt allia, cæpæ, ſinapi. Præ cæteris verò immoderatior coitus nocet, quia totum corpus vehementius exagitat, cerebrum, capútque debilitat, & crudos ſuccos parit, panis imperetur fœniculi ſemine conditus, huic enim vis ineſſe creditur viſionis iuuandæ, & oculi illuſtrandi, vapores nebuloſos ante in ventriculo diſſipando, quàm conſurgere ad cerebrum poſſint. Quare eadem ratione cydoniati, conſeruæ roſarum & tragetæ communis, aut cuiuſuis alterius ex rebus flatus diſcutientibus, aut ventriculum conſtringentibus compo-

Panis fœniculo conditus.

B ſitæ vtilis eſt vſus. Phlebotomia & purgationes ſi res poſtulet opportunè præſcribentur, frictiones diuertentes imperabuntur, cucurbitulæ ſcapulis & ceruici affigentur: matutino tempore maſticatoriis pituita per palatum deriuabitur. Sunt qui incipientẽ cataractã diſſipari & diſcuti credant, palpebrarum crebra per digitos frictione, crebro item & pertinaci ſyderum & lunæ cùm pleno orbe lucet, ſpeculi chalybei, gemmarum, omnium denique rerum fulgore quodam micantium intuitu. Credo quòd radiis confertim à re fulgida in oculũm ex oppoſito protelatis & diffuſis, penetrandi, diffindendi, diſſoluendi, imò & abſumendi deſiccandíque vis ineſſe videri poſſit. Sed & calens anhelitus eius qui fœniculum, aniſum, coriandrum, nucem moſchatam, cinamomum, caryophyllos & ſimilia ore verſet, & dentibus mandat, oculis digito ante leuiter attritis, cominus & frequenter exceptus magnum ad humorem concretioni proximum calefaciendum, attenuandum, reſoluendum, digerendum, ac diffindendum momentum habet. Quinetiam illuſtrandorum oculorum, viſionis roborandæ, & prohibendarum ſuffuſionum, diſcutiendarúmque, ſi quando concre-

Cur fulgore micãtia diſſipent cataractam incipientem.

C ſcant, & cogi incipiant, vis maxima ineſſe creditur huic Ioannis Vigonij collyrio.

Collyrium cataractam incipientem diſſipans.

℞. hepatis hircini ſani & recentis ℔. ij. calami aromatici & mellis an. ℥ ß. ſucci rutæ. ʒ iij. aquæ chelidoniæ, fœniculi, verbenæ, & euphraſiæ an. ℥ iij. piperis lõgi, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ʒ ij. croci. ℈ j. floris roriſmarini aliquantum contriti. m. ß. ſarcocollæ, aloës hepaticæ an. ʒ iij. fellis raiæ, leporis & perdicis, an. ℥ j. terãtur omnia, tritiſque adde ſacchari albi. ℥ ij. mellis roſati. ʒ vj. coniiciantur in alembicum vitreum, & deſtillentur in balneo mariæ: Stillatitius liquor frequenter oculis affundatur. Quòd ſi his & tot remediis nihil profectũ fuerit, congeſtúſque nebuloſus humor in dies augeatur, & inſpiſſetur, abſtinendum à remediis eſt, expectandúmque donec iam non congeri ſed cogi, imò durities quędam concreuiſſe videatur. Sic enim demum acu decuti poterit: aliàs, ſi nondum matura ac iuſto tenerior ſit illa velut pellicula, cùm ventum ad opus erit acu tranſadigetur, non decutietur. Si contrà durior ſit reſiſtet acui, nec decuti ſe facilè patietur. Itaque, quæ eius ſit quaſi tempeſtiuitas, Chirurgo noſcendum eſt, diligentérque tenenda ſigna quibus maturam ſuffuſionem

Cataracta niſi maturuerit haud acu decutienda.

D ab immatura, & ſanabilem ab inſanabili, diſcernere poſſit. Nam ſola quæ matura & ſanabilis eſt, manu & acu curanda: quæ immaturata eſt, id eſtquæ tenerior & quaſi cruda adhuc, quæque durior & denſior eſt, quæ denique inſanabilis, ne tentanda quidem.

Quibus ſignis cataractæ maturæ & curabiles ab immaturis & incurabilibus dignoſcantur. CAP. XXI.

OCulo ſano clauſo, ſi ſuffuſi, poſtquàm pollice attritus fuerit, pupilla, ſtatim dilatetur & diffundatur, eadémque celeritate in ſuum locum figuram, colorem, & ſtatum redeat, opinionem facere nonnullis creditur, maturæ & confirmatæ cataractæ. Immaturæ verò & nondum attingendæ, ſi diu poſt pupilla dilatata & diffuſa maneat. At maturæ, itémque denſioris adeóque inſanabilis commune ſignum eſt, nihil eorum quæ aſpectabilia ſunt præter lucem & lumen cernere: diſtinguere verò aliquid reliquarum rerum

aſpectabilium nōdum maturæ eſt argumentū. Ideo verò clauſo compreſſóque oculo ſano, alterius pollice attriti pupilla dilatatur, quia amplificatur, intumeſcit, diffunditúrque amplius, compreſſione illa quaſi compulſis à ſano in ægrum oculum viſoriis ſpiritibus. Cæterùm quæ ſequuntur cataractæ inſanabiles cenſentur, illæ ſcilicet quæ magnæ ſunt, quæ affricta, attritáve palpebra, nihil dilatantur, aut diffunduntur: quarum pupilla nihilo pariter, illo attritu, latior fit: hinc enim intelligere eſt opilationem ſubeſſe in neruo optico: adeò vt decuſſa quantumuis fœliciter cataracta, ſuperſtes cæcitas ſit manſura: nihilo plus proficias decutienda ea cataracta, cuius oculus multum emacruit, & phthiſi laborat. Inſanabilis illa etiam eſt quæ ex grauiſſimo morbo, acerbiſſimis nempe & diris capitis doloribus, vel ictu vehementiſſimo orta eſt, quæ gypſei ſunt coloris, virides, nigræ, liuidæ, citrinæ & coloris argenti viui æmulę, ferè ſunt inſanabiles. Contra quæ colore corticem caſtaneæ æmulantur, quę cœli ſeu aquæ marinæ colorem habent, cū quadam albedine hæ fœliciter ſucceſſurę curationis magnam ſpem faciunt.

A

Cataractæ inſanabiles.

Sanabiles.

B

De Cataractæ curatione Chirurgica.
CAP. XXII.

POSTQVAM ſanabilem eſſe cataractam commemoratis ſignis cognoueris, reſtat vt manu eius curationem adoriaris: ita tamen ſi nihil ſit quod impediat. Nam ſi capitis dolor, ſi tuſſis, ſi nauſea, vomitúſue ægrū tunc temporis habeat, fruſtrà operam impenderis. Expectandum itaque eſt donec talia ſymptomata euanuerint. Tempus deligendum ad eam rem opportunum, ſcilicet ſitiente luna, à fulgure & tonitru ſilente cœlo, & ſub alio quam Arietis, quod capiti dominatur ſigno. Tum Medicum conſulet Chirurgus ſi purgatio aut ſanguinis detractio ægro neceſſaria ſit, vt plethoricis ſymptomatibus occurratur, relapſui materiā alioqui ſuppeditaturis. Biduo poſt eligēdus eſt locus mediocri lumine perfuſus, ieiunúſque æger in anguſto ſedili collocandus eſt, ſic vt non aduerſum, ſed à latere lumen habeat. Oculus qui curabitur immobilior faciendus eſt ſuper alterum, lana impoſita & deligata, mox Chirurgus ægro ſe aduerſum ſtatuet in ſcamno paulo altiore, iuſſóque eo manus ad zonam demittere genubus ſuis eius crura comprehendet & concludet. A tergo autem adſtabit miniſter qui eiuſdem caput contineat & immobile præſtet: nam leui momento eripi acies in perpetuum poteſt. Acus inde præparanda eſt, & in denſum aliquem pannum pluries intrudenda, vt illo velut motu leuigetur, & ad iamiam futurum opus minori dolore perficiendum, tanquam incaleſcat. Ferrea ſit oportet aut chalybea, non aurea, argēteáve, ſed aliquantulum lato & lateribus acuto mucrone eſſe debet, quò in oculū penetret, comprehenſámque cataractam decutiat penitus: ac ne in manu Chirurgi labet, minúſque ſtabilis ſit, manubriolo inſeretur, quemadmodum ſubiecta figura licet intueri.

Quādo opportunitas adſit decutiēdæ cataractæ.

De loco.

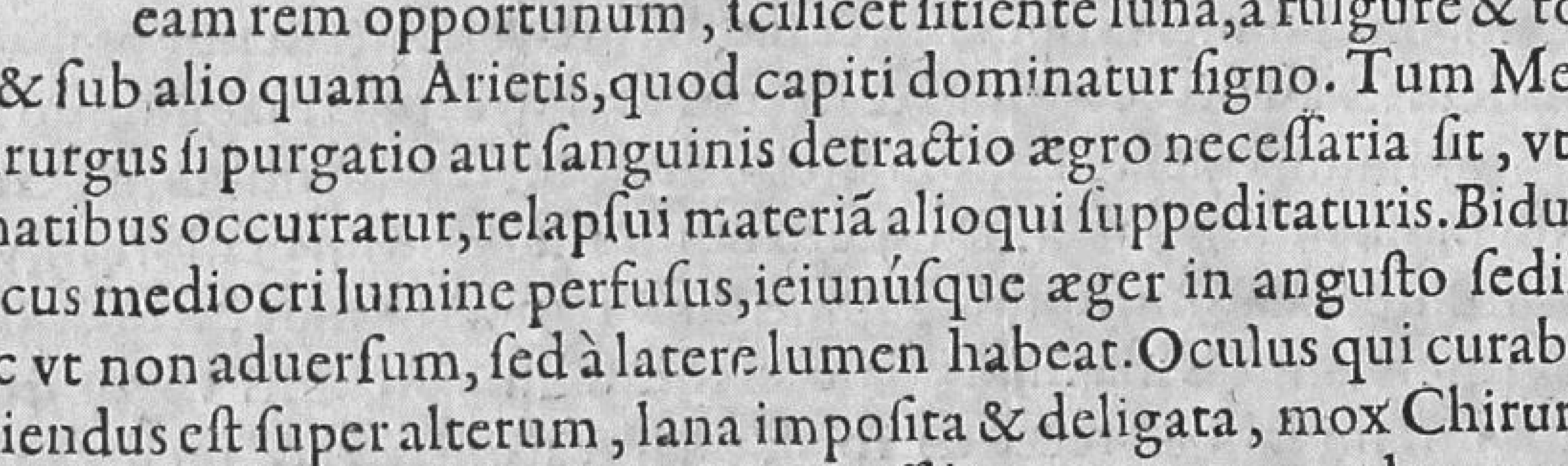
De oculo.

C

De acu.

Acus manubriolo inſerta, decutiendis cataractis affabrefacta.

D

Hac tanquam præparatione rebus omnibus adhibita, imperandum ægro, vt oculorum aciem nares verſus contorqueat. Túmque acus intrepidè (inani enim & ſpiritibus tantum pleno loco excipitur) rectā per Adnatam tunicam medio inter minorem canthum & corneam loco è regione mediæ cataractæ, ſic vt ne qua Adnatæ vena lædatur intrudenda eſt, variéque tum quaſi verſanda, donec ad mediam pupillam ſuffuſionémque

Gal. lib. 10. de vſu part. cap. 5. Celſus lib. 7.

A fuſionémque peruenerit. Vbi eò ventum eſt, ſupernè deorſum inclinanda acus eſt ad
ipſam ſuffuſſionem, leniterque ibi vertenda, quoad paulatim eam quantum fieri po-
teſt integram infra pupillæ regionem deduxerit, depreſſæ inſtandum acu nihilomi-
nus, vehementiúſque ad breue aliquod temporis momentum imprimendum & im-
morandum, vt inferiori illi in quam decuſſa eſt parti inſidat. Inſidat autem nécne te- *Signum cataractæ fideliter decuſſæ.*
naciter, periculum faciet Chirurgus iuſſo extempore ægro oculum commouere.
Nam ſi ſic cõſtans hæret, neque redit, expleta curatio eſt. Tum acus paulatim ſurſum
referenda eſt, neque tamen ſtatim eximenda, vt ſi reuehatur, reſurgátve ſuffuſio, iterũ,
& toties, dum adhuc opus calet, & res in procinctu eſt, decutiatur verſus minorem
angulum, donec planè & fideliter condita fuerit. Tum igitur molliter, & pari qua in-
tromiſſa fuerat inclinatione reuocanda acus eſt, ne ſi moderationem non adhibeas,
vnà cataractam eò vnde decuſſeras referas, aut ad cryſtallinum humorem, primum
videndi inſtrumentũ pupillámve cum eius dilatandę periculo grauiter offendas. Qui-
dam opere ſtatim peracto, aſpectabile aliquid ægro videndum exhibent: ſed non pro-
B bat Paulus: timet enim ne intuendi ille conatus ſuffuſionem ſurſum reuehat: itaque
& ſanius & certius eſt ſtatim ab educta acu, oui albumen in aqua roſacea cum alumi- *Li. 6. ca. 21.*
ne electo agitatũ molli linteo excipere, & adſtrictionis, arcẽdæque imflãmationis gra-
tia oculo ac vicinis partibus imponere: túmque vnà etiam ſanum deligare, ne ſi ad in- *Cur vno oculorũ moto alter vnà moueatur.*
tuendũ moueatur, vnà etiam per ſympathiam, & quæ ipſis per neruos intercedit con-
nexionem, ægrum quaſi rapiat, & ad motũ incitet. Poſt hæc lecto molli æger tradẽ-
dus eſt, atque ita collocandus, vt capite ſit altiore: procul à ſtrepitu ſit, ne loquatur, ne *Quæ agẽda ſint poſt decuſſam cataractam.*
quid mãdat durius, ne maxillæ laborent: liquidis ergo nutriatur, vt panatella, hordea-
to, collatitiis, aut expreſſis carnium euchymarũ ſuccis, gelatina, ouis ſorbilibus & aliis
huius generis. Octauo demũ die reſoluenda quæ oculos obuallat faſcia, ipſi aqua ro-
ſacea proluẽdi ſunt, oppoſitiſque ſpecillis aut ſerico panno ſenſim lumini ac diei æger
eſt aſſuefaciendus, ne repentino lucis occurſu offendatur. Quod ſi paucis poſt diebus
ſurſum ſe referat ſuffuſio, decutienda iterum illa eſt, ſed nouo foramine, priori enim
dolet oculus. Cõtingit aliquando vt acus occurſu, non decutiatur integra ſuffuſio, ſed
C concidatur, & in plures partes diſſipetur. Tum igitur ſeorſim ſingulæ perſequendæ & *De cataracta quæ in fragmenta conciditur.*
decutiendæ: ſi quæ minima portio ſubſit, quæ acus velut anſam effugiat, relinquẽda
illa eſt: nam virtute caloris natiui, quin tempore reſoluatur non eſt dubitandum. Nõ-
nullæ etiam occurrũt cataractæ, quæ ad primum acus contactum, in lacteã quandam
aut aquæ turbidæ perſimilem ſubſtantiam diffundũtur & abeunt, quod nondum ple-
na concretione maturuerint, hæ tamen vel eo nomine ſperabilem ſanitatẽ promittũt:
quod nunquam poſtea in vnum, vt antea, corpus coire poſſunt. Quare tandem etiam
robore innati caloris diſcutiũtur, túmque priſtinus ſplendor oculo reſtituitur: ſi quæ
alia de inſpirato ſuperueniant ſymptomata, nouis illa conſiliis & ſuis quæque reme-
diis profligabuntur.

De aurium meatu occluſo, & rerum in ipſum præter naturam illapſu.
CAP. XXIII.

D EVENIT nonnunquam vt pueris à prima natali die, foramem in auribus nul- *Cauſæ.*
lũ ſit, oborta ſcilicet carnea aliqua aut membranoſa in meatus ipſarũ fundo
aut primo ingreſſu ſubſtantia. Id ipſum etiam nonnunquã poſtea per accidẽs
contingit, ab abſceſſu aliquo, aut vulnere facta exulceratione, & per hyperſarcoſin aut
cicatricẽ aure repleta. Quando in meatus fundo oppilatio eſt, difficilior exiſtit cura-
tio, quàm ſi in primo ingreſſu extiterit. Curationis verò duplex eſt via. Nã vel excidẽ- *Curatio.*
da illa quæcunque ſit, ſubſtantia eſt, vel acribus & catheræticis exedenda & cõſumen-
da quibus in perficiendis, ſumma mentis manúſque moderatione eſt opus. Eſt enim
pars exquiſitiſſimo ſenſu prędita, & cerebro vicina: itaque ab ea inclementius tractata
diſtentionis neruorum, adeóque mortis periculum imminet. Nonnunquã etiam pe-
regrinorum pręter naturam corpuſculorum in meatum illum illapſus, facit vt foramẽ
præpediatur aurium, cuiuſmodi ſunt ſcrupi, auri, argenti, ferri & ſimilium metallorũ *Variorum corpuſculorum in aurium meatũ illapſus.*
fruſtula, vniones, ceraſorũ aut nuclei aut oſſicula, piſa, & ſimilis generis grana: ac ſoli-
da quidẽ & oſſea corpuſcula eadẽ & ſua illic ſemper perſtãt magnitudine: at piſa, grana
& ceraſorũ nuclei, humore auriũ meatui inſito in ſe tranſſumpto intumeſcũt, ſęuoſq;
ideo diſtẽtione vicinarũ partiũ dolores ciẽt: quare quò citius inde extrahẽtur, eo ęgro

erit melius. Id fiet tenuibus volſellis inſtrumentiſq; in formã auriſcalpij exciſis. Quòd A ſi nihil iſta proficitur arte, terebella, quibus plũbeę glãdes altius in corpus impulſæ eliciũtur, erũt adhibẽda. Scrupi & ſimilis lapideę duritiei corpuſcula, ſternutatoriis prorritato ad cõcuſſionem cerebro, oleóque amygdalarum dulciũ ante in meatum auriũ, quò via magis lubrica ſit inſtillato, ad exitũ ſollicitabũtur: fiet enim concuſſionis illius ſternutatoriæ, ſeu aëris interni exitum magna vi quærentis impetu, vt tandem, manu præcluſis ore & naribus, excutiantur. Quòd ſi ne ſic quidem proficimus, reſtat, vt meatus nouacula quantum ſatis eſt diuidatur, quò plena libertate inſtrumenta ad extrahendum idonea immittere verſaréque liceat. Si quæ animalcula, vt pulices, cimices, formicæ, culices, & ſimilia, quod aliquando contingit, eò ſubiuerint, inſtillato oleo & pauco aceto ſuffocabuntur. Eſt vermiculi quoddam genus quod à perforandis auribus nomen apud Gallos obtinuit. Id ſi eo fortè penetrarit, tum illa arte interimetur, tum admoto meatui auditorio pomo dulci dimidio tanquam illecebra, capietur, & eximetur.

Sternutamenti vis concuſſiua.

De ariſtarum, & ſimilium in gula, faucibus & gutture obhærentium corporum extractione. CAP. XXIIII. B

Varia curatio pro locorum quibus defixa inſident corpuſcula.

INTER auidius edendum, oſſicula nonnunquam & ariſtæ in faucibus aut gula obhærere, & ſe tanquam defigere ſolent. Talia corpora ſi hiante ore appareant longis & tenuibus, roſtríque gruini in modum curuis volſellis eximenda erunt. Si non appareant, anſámque nullam ſui eximendi præbeant, citato vomitu excludenda erunt, vel panis rubidi ſeu molliculi fruſtulo, aut arido ficu leuiter præmanſo & deuorato deglutienda erunt: aut denique porro, ſimilíve alio oblongo & rigidiuſculo corpore incuruato, & oleo inuncto gulæ inſerto, in ventriculum intrudenda aut reuellenda venient, in trachæã verò arteriam ſi quid ſimile ſubiuerit, tuſſis, ingeſtis acidis, prouocanda eſt vel ſternutamentum concitandum, vt explodatur ſi quid eo loci moleſtum concluditur.

De dolore dentium. CAP. XXV. C

Dẽtium dolor ſæuiſſimus.

Cauſæ.

OMNIVM dolorum nullus eſt, qui ægros inclementiùs excruciet, dentiũ dolore. Nã & ſæpè, reliquorũ oſſium more, inflammationem quæ mox ſuppuret concipiunt, ac putrenta, tndémque fruſtatim excidunt, arrodi enim ipſi & perforari, verméſque ex putrente ſui portione concipere, quotidiana experientia viſuntur. Tanti doloris cauſa vel interna eſt, vel externa & præincipiens: interna eſt calidus frigidúſue humorum in ipſos defluxus, alueolos implens, indéque adeo dentes depellens, quod cauſæ eſt cur ſe ſic aliquando exerti proferant, vt ipſorum ad mandendum officio æger vti doloris metu nec auſit, nec poſſit: quod fluxionis incurſu relaxatis gingiuis vacillent, nec ſtabiliter in ſuis aueolis ſedeant. Cùm verò carioſi & ad radices vſque perforati ſunt, ſi quid fortè inter bibendum potulenti eò inciderit, tanquam ab adacto & pungente ſtylo dolor excitatur, tanta eius eſt acerbitas. Signa fluxionis calidæ ſunt dolor acutus & pungens, tanquam ab acubus intruſis, pulſatio ingens in radice dentis dolentis & temporibus, leuamen ex frigidorum vſu. D Frigidæ verò ingens capitis grauitas, ſaluiatio multa & frequens, ex calidorum remediorum vſu mitigatio, in doloris acerbitate haud ſtatim ad dentiſpices currere oportet, vel ipſos ad euellendum dentem extemplo ſe accingere. Conſulendus ante Medicus qui de remediis pro cauſarum varietate ſtatuat. Curandi igitur hîc tres ſunt ſcopi. Primus eſt de diæta. Alter de fluxionis ſeu cauſæ antecedentis vacuatione. Tertius de propriorum remediorum ſedando dolori idoneorum appoſitione. Duo priores ſcopi, qui nempe ſunt de diæta in victus ratione & vitæ inſtituto, tum de fluxione euertenda catharſi, phlebotomia, appoſitis ceruici & ſcapulis cucurbitulis, ſcarificatu, omnino ad Medicum ſpectant. Quod verò ad propria & topica remedia attinet ea cauſæ contraria eligentur. Itaque in cauſa calida, prodeſt oris ex ſucco granatorum aqua plantaginis aceti tantillo, cum roſis, balauſtiis & ſumachio incoctis collutio. Cæterùm quę dentium dolori ſedando applicabuntur, remedia omnia tennium ſint partium oportet, quòd dentes denſæ ſint conſiſtentię. Itaque acetum eiuſmodi remediis ſemper Veteres admiſcuêre.

Signa huius aut illius fluxionis.

Curãdi tres ſcopi.

Collutio oris frigida & repellens.

℞. roſar.

A ℞.roſar. rub. ſumach. hordei, an. m. ß. ſeminis hyoſciami conquaſſati ʒ ij. ſantalorum an. ʒ j. lactucæ, ſummitatum rubi, ſolani, plantaginis an. m. ß. bulliant omnia in aquæ ℔.iiij. & pauco aceto ad hordei crepaturam. Ex eiuſmodi decocto tepente colluatur os. Finguntur etiam eodem conſilio trochiſci hac ferè forma.

Trochiſci ad calidã fluxionem.

℞.ſeminis hyoſciami, ſandarachæ, coriandri opij an. ʒ ß. terãtur, & cum aceto incorporentur, formentúrque trochiſci apponendi dentibus dolentibus. Vel,

℞.ſeminis portulacæ, hyoſciami, coriandri, lentium, corticis ſantali citrini, roſar. rub. pyrethri, camphoræ an. ʒ ß. terantur omnia ſimul cum aceto forti, & in trochiſcos concinnẽtur, quibus in aqua roſarum diſſolutis, gingiuæ, totúmque os cùm erit opus colluatur. Quòd ſi his nequaquam ſedetur dolor, ad narcotica erit veniendum, quæ neruum ſtupefaciant.

Narcotica.

℞.ſeminis hyoſciami albi, opij, camphoræ, papaueris albi an. quantum ſufficit: coquantur cum ſapa, & denti applicentur. Sed & quod ſequitur in aurem immittendum lateris dolentis.

B ℞. opij & caſtorei an. ℈ j. miſceantur cum oleo roſato, tumentibus gingiuis & diſtentis, ante tamen dentiſcalpio leniter ſcarificatis, ſanguiſugas appoſuiſſe aliquando profuit, ad materiæ coniunctæ euacuationem, vt & venas ſub lingua ſcapello aperuiſſe, vel eas etiam quæ pone aures conſpiciuntur. Tribus enim his remediorum generibus ſedatos à me olim ingentes dẽtium dolores memini. Quanquã ſunt qui non eas quæ ponè aures ſunt venas in hoc affectu ſecent, ſed eas quæ in auris meatu parte ſuperna ſunt conſpicuæ. A cauſa verò & fluxione frigida ſubortus dentium dolor, his remediis curatur: libanotide coronaria, ſaluia, & pyrethro in vino & aceto decoctis aquam vitæ admiſcent: in eo mox liquore theriacæ quantitatem exiguam diſſoluunt, ex eo dentes colluunt. Alij ammoniacũ in aquam vitæ diſſolutum cum pauca ſandaracha & myrrha miſcent, & dolenti denti Vigonij conſilio imponunt. Putat Meſuæus trita allia manu dextra aut ſiniſtra, prout dextri aut ſiniſtri dentes doluerint geſtata dolorem ſedare. At ego cùm aliquando graui huius generis dolore diuexarer, vetulæ cuiuſdam conſilio allium ſub cineribus coctum dolenti denti impoſui, nec C mora facta dolor mituit: traductum ad alios ſimili ſymptomate afflictos, id remedium ſimilem exitum habuit, quin & ipſum prodeſſe cenſent, ſi in meatum auditorium immittatur. Inſtillant alij in aures oleum de caſtoreo, aut de caryophyllis, aliúdve ſimile per quintam eſſentiam extractum. Prodeſt & ſequenti decocto dentes colluiſſe.

Venæ ſectio.

Oris collutio fluxionem frigidam.

Alliorũ vis in dolore dẽtium à cauſa frigida ſedando.

℞.rad. pyrethri. ʒ ß. menthæ & rutæ an. p. j. bulliant in aceto, & ex eo decocto tepido collutio fiat. Sunt qui ſuffumigia magis probent, componunt verò ea ex granis colocyntidos, ſinapi, & alliis: fumum per infundibuli tubulum hianti ore excipiunt: alij radicem pyrethri, zingiberis, cinamomum, alumen electum, ſal commune, nucem moſchatam, nucem cupreſſi, aniſi & ſyrupi ſemina, euphorbium in oxycrato incoquunt, ſub decoctionis finem paucam aquam vitæ affundunt, vaporem per infundibulum excipiunt: imo & ipſo decocto dentes colluunt: intinctum eo bombacem in auris meatum imponunt, guttula eius ante inſtillata. Sunt qui dentes decocto tithymalli colluiſſe, ſummum & valdè anodynum dolentibus dentibus remedium eſſe prædicant. Ego verò dentium cruciatus intolerabiles ſæpè ſedaui, veſicatoriis remediis ſub aurem admotis, in ea ſcilicet cauitate, qua maxilla inferior ſuperiori dearticulatur: ſubſunt enim illic vena, arteria, & neruus quæ ad dentium radices diſtribuuntur. Itaque reſciſſis mox veſiculis manat liquor tenuis, nonmodò qui malum facit, ſed & qui fouet. Quod ſi dens pertuſus ſit, nec ipſum ſibi euelli æger velit: nullum eſt præſentius remedium quàm cauſtica remedia immittere, vt oleum de calcantho, aquam Chymiſtarum, imò & ignitum ferrum. Sic enim exuritur neruus, omníque ſentienti potentia exuitur. Putant tamen nonnulli lacteum illum humorem qui è tithymallo fluit, thuris & amyli polline exceptum, & carioſo dẽti impoſitum, facere vt ipſe mox per fruſta decidat. Cum gingiuæ, & genæ, aſpectabili tumore tument, melius ægro & mitius eſſe incipit. Sic enim naturæ robore, humoris dolorem committentis, translatio fit intus foras. Cæterùm cuiuſcunque generis ſit materia quæ influit, prodeſt eius curſum intercipere emplaſtro contra rupturam ex pice & maſtiche concinnato, & tempori, qua parte dens dolet, admoto.

Suffumigia calida.

D *Veſicatoria.*

Cauſtica.

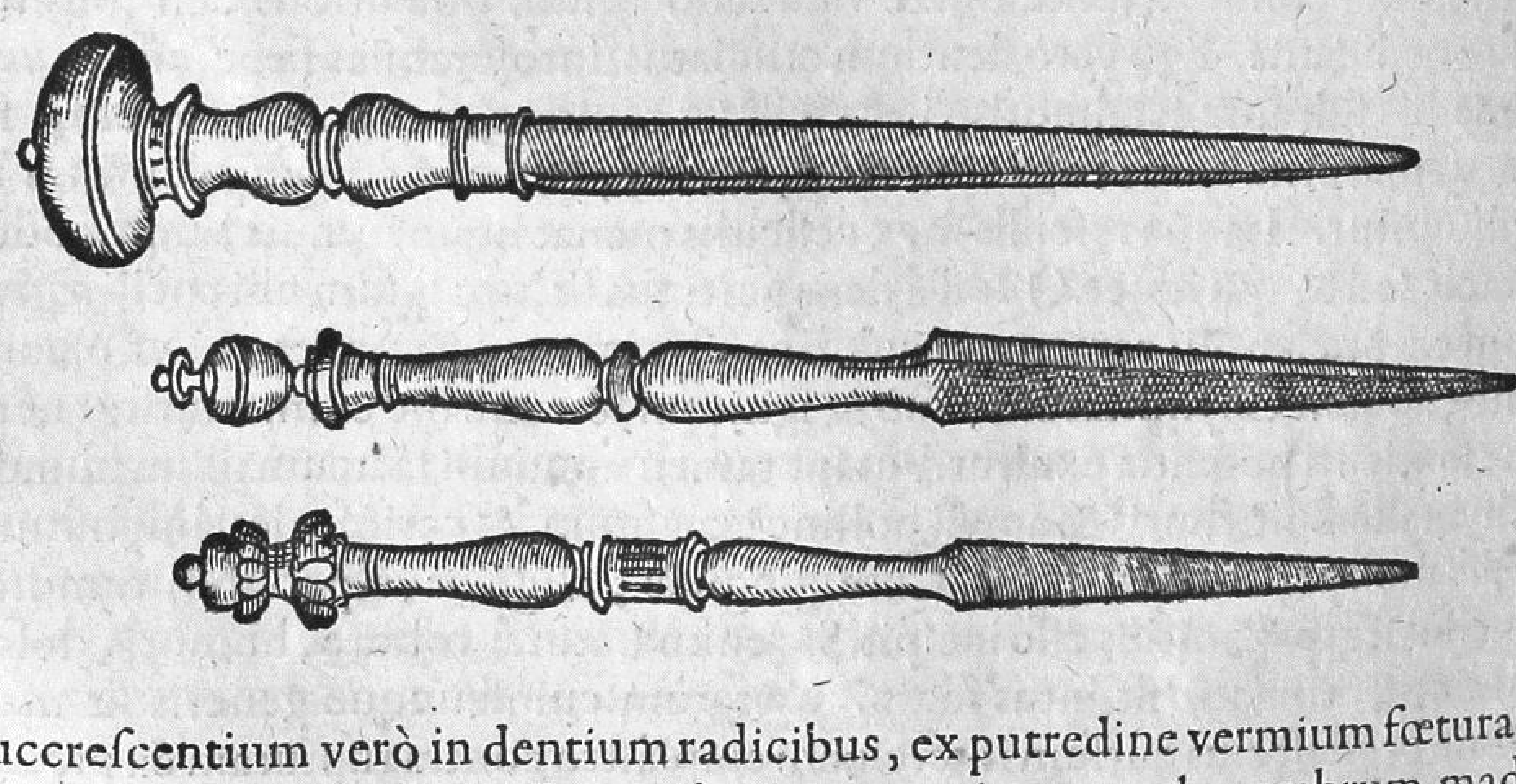
De aliis dentium affectionibus.
CAP. XXVI.

Dentiũ reliqui affectus. ALIIS etiam præter naturam affectibus tentantur dentes. Nam vel relaxatis gingiuis vacillant, vel putredine corrumpuntur, vel carie exeduntur, vel genitis vermibus exuberant, vel congelatione ſtupent. Quod ad primum affectum attinet, relaxantur gingiuæ vel à cauſa primitiua ſeu præincipiente: vt lapſu, ictu vel interna & antecedente, vt humorum acrium, aquoſorúmve à cerebro fluxione, aut ſenili ariditate alimenti penuria. Si *Male ſtabilium in gingiuis dentium cauſæ.* gingiuarum areſcentium vitio dentes nutant, immedicabile malum eſt: reliquis verò cauſis mederi licebit eorum vſu quæ dentes ſtabiliant: vitatis contra illis quæ ipſos commouere poſſint. Itaque neque contentius loquendum, neque dura mandenda ſunt. Si lapſus aut ictus violentia commoti labant, minimè eximendi ſunt, ſed reſtituendi, & ad proximos qui benè hærent vinciendi, tempore enim in ſuis alueolis B *Hiſtoria.* confirmantur, quemadmodũ expertus ſum in Antonio de la Rue veſtiario: cui pugionis capulo cùm maxilla fracta eſſet, & tres dentes concuſſi, ac ferè ſuis alueolis excuſſi, reſtituta maxilla, redditi ſunt ſuo loco dentes, & filo duplici ceratóque proximis aduincti, de cætero expreſſis & colatitiis ſimilibúſque iuſculis hominem nutriui, adſtringentia gargariſmata ex nucibus cupreſſi, myrtill. & pauco alumine in oxicrato incoctis concinnaui, eáque ore verſare iuſſi, his artibus perfeci, vt mox illi æquè facilis *Hiſtoria.* eſſet atque antea in omnem dentium partem manſus. Auditum habeo ab homine fide digno, viſam ſibi primæ nobilitatis mulierem, quæ in auulſi dentis locum alium ſibi ſanum, pediſecæ cuidam ſuæ eodem tempore exemptũ, extemplo ſubſtitui & inſeri iuſſit, qui temporis progreſſu ſeſe velut actis radicibus obfirmarit, ſic vt in ipſum indolenter vt in reliquos ipſa manderet. Sed vt iam dixi de hac re nihil præter auditum habeo.

Corroduntur verò ſeu exedũtur dentes, ab humore acri & tenui, copioſo & crebro *Exeſorum dentiũ cauſa.* influxu ad ipſorum vſque radices penetrante: illic enim concluſus putreſcit, & acrior C factus nonmodò in putredinis ſuæ contagium dentes trahit, ſed etiam perforat & arrodit. Putredo corrigetur, ſi præmiſſis vniuerſalibus remediis oleum de calcantho, vel aqua Chymiſtarum in dentis exeſi foramen immittatur: vel etiam dens *Curatio.* ipſe radicitus intruſo tenui ignito ferro peruratur: id ignitum ferrum, ne quid ſani in ambitu ſuo contractu violet, fiſtula ſeu cannula ad id facta includetur, atque ita putredo, arroſionis cauſa, ſiſtetur. Quod ſi foramen non medium dentem occupet, ſed dentium interſtitia, tum de ſano vicino dente tantum lima deradendum erit, quantum ſuſcipiendo innoxiè ferro ſufficere videbitur.

Limarum ad limandos dentes factarum effigies.

D

Verminoſorum dentiũ cauſa. Succreſcentium verò in dentium radicibus, ex putredine vermium fœtura ſuffocabitur, cauſticorum vſu, collutionibus ex aceto in quo vel pyrethrum maduerit, vel theriaca diſſoluta fuerit, ad id etiam valent appoſita & intruſa allia & aloë.

Congelatio

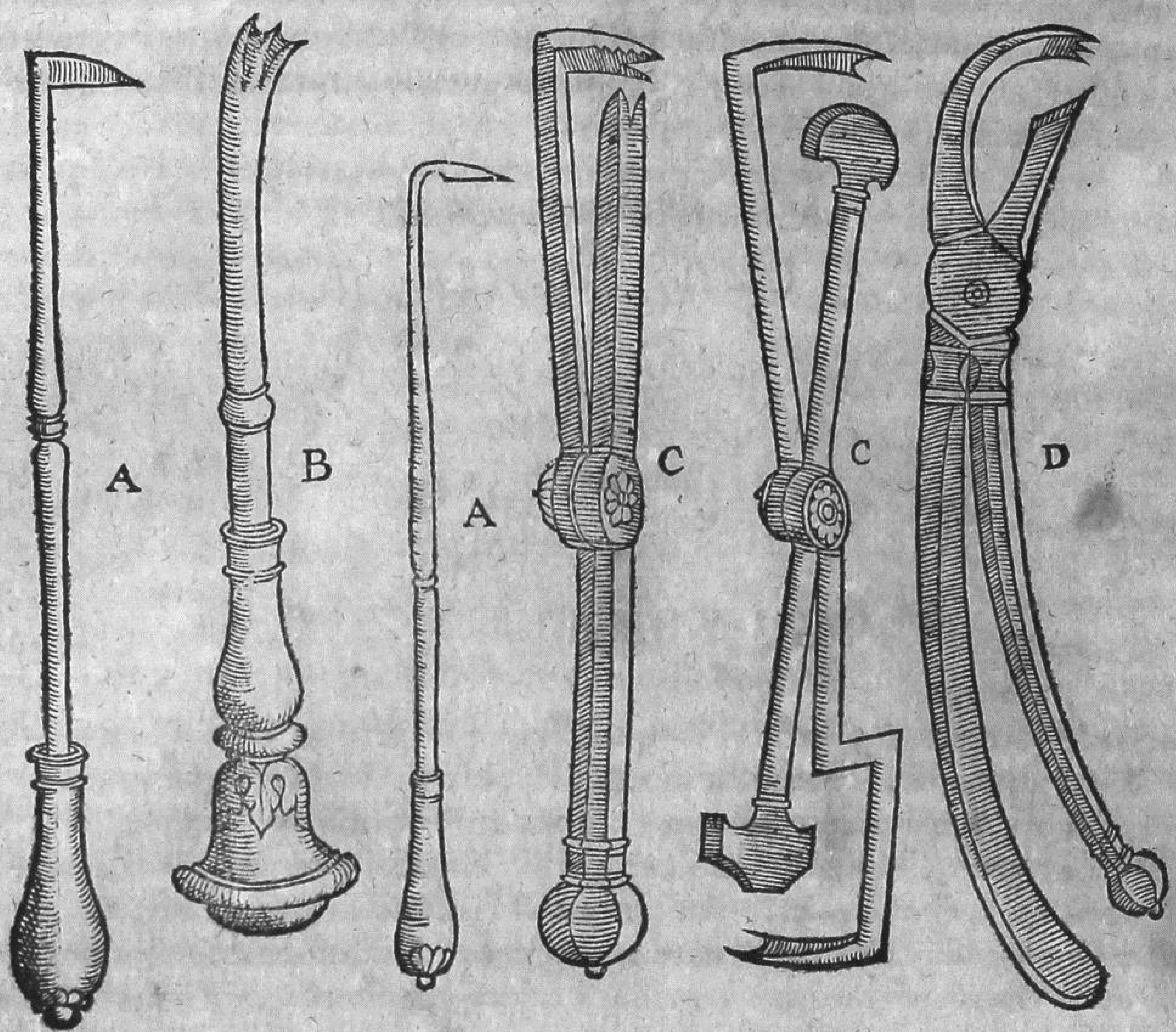
A Congelatio ſeu Stupor dentibus aduenit, ab eſu immodico ciborum acidorum, aut vaporum eadem qualitate præditorum, à ventriculi orificio ad os perenni aſcenſu, aut frigida acidæ præſertim pituitæ à cerebro in dentes fluxione, aut denique collutionum frigidarum & ſtupefacientium vſu immoderatiore. Tollitur eiuſmodi affectio ſi præmiſſis vniuerſalibus remediis, & his quæ malum fouent vitatis, crebrò colluantur dentes aqua vitæ, aut vino generoſo, in quo ſaluia, roſmarinus, caryophylli, nux moſchata, & huius generis alia bullierint. *Stuporis dẽtium cauſa.*

De Dentibus ferro auellendis.

CAP. XXVII.

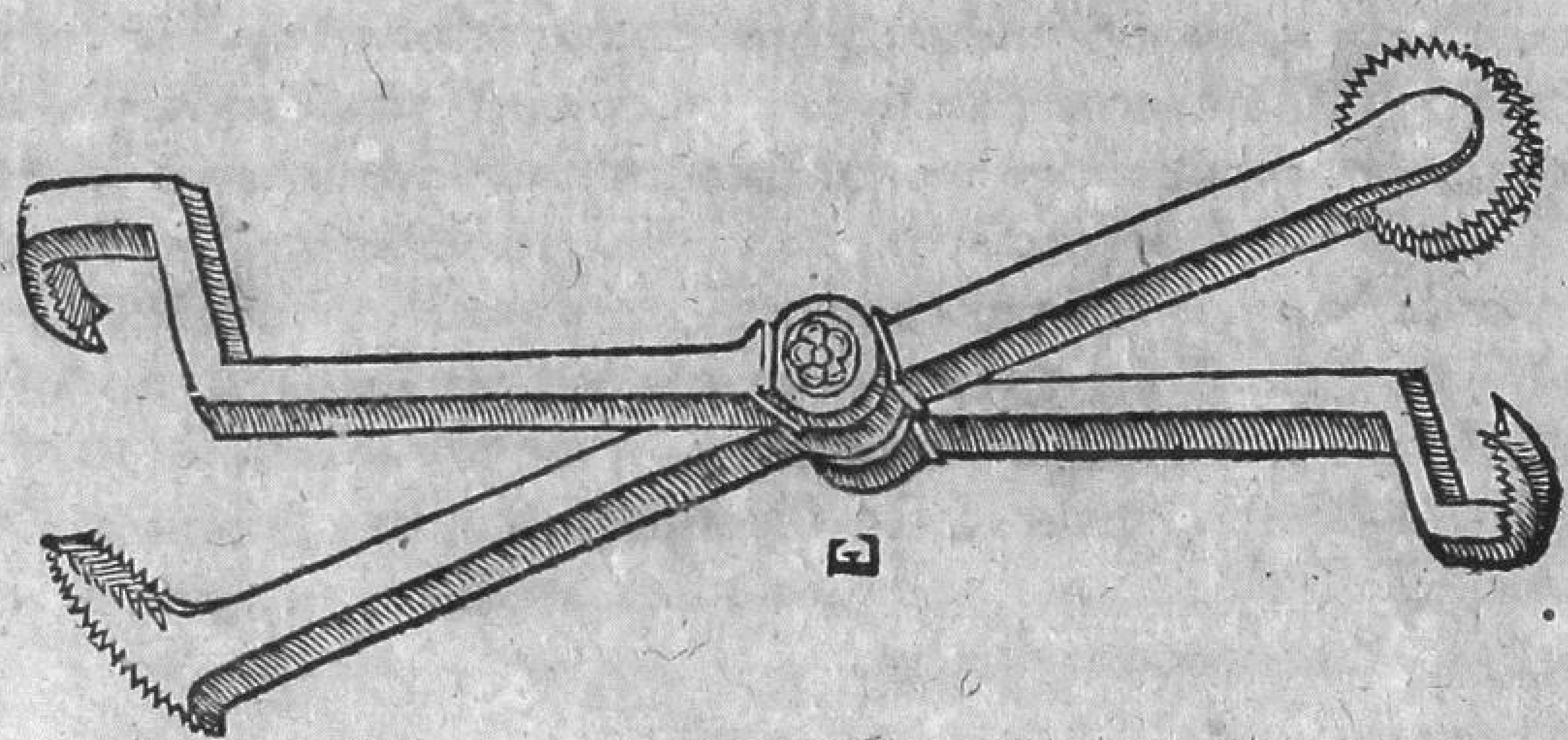
AVELLVNTVR ferro dentes, vel quod dolorum intolerabiles cruciatus moueant, qui medicamentis non cedant, vel quòd putridi ſint & cariosi, *Cauſa.* B adeò vt animam corrumpant, & olidam reddant: vel quia vicinos dentes ſanos & integros inficiant, & in corruptionis ſuę contagium trahant, vel qòud exerti ſe extra ſuum ordinem proferant. Quin & cum altius firmoribus radicibus hærent, adeò vt auelli non poſſint, frangi ſæpè neceſſe habent, vt cauſticum aliquid in ipſorum radices liceat inſtillare, quòd ſenſum adeóque dolorem adimat. Summa manus moderatione in auellendo dente vtendum eſt: violentiore enim dentis inferioris tractione nonnunquam maxilla loco mouetur. Superioris verò maiore periculo tempora, oculi, cerebrúmque concutiuntur. *Cautio in dentibus auellendis.* Itaque ante circumradi debent, vt gingiuæ ab illis reſoluantur, tum digitis concutiendi, eáque facienda donec benè moueantur: firmiter enim hærens cum vno impetu reuellitur, frangitur ſæpè maxilla, eiúſque fragmentum non rarò cum reuulſo dente abripitur: vnde febris, & hæmorrhagia ingens non facilè ſiſtenda, (ſanguis enim aut pus maiore copia profluens fracti oſſis, Celſi ſententia nota eſt) aliáque multa maligna & lethifera ſymptomata: *Li.7.ca.12.* nonnullis os obtortum in vitæ reliquam manſit, adeò vt vix ſumma vi hiare poſſent. C Quinetiam ſi exeſus dens eſt, eius foramen vel linamento, vel ſubere, vel benè accõmodato plumbo ante replendũ eſt, ne cum reuulſionis gratia arctius conſtringitur, ſub forcipe confringatur, radíxque remaneat mox dolorem ſæuius renouatura. Iudicium verò adhibendum eſt, acritérque intuendum ne ſanum dentem pro dolente eximas: ſæpè enim æger non diſcernit quod viciniæ iure doloris acerbitas æqualiter in omnem maxillam diffundatur. Ergo vt dentis reuulſio fœliciter ſuccedat, his quæ dixi obſeruatis, humili in ſede collocetur æger, capite inter dentiſpicis crura reclinato: *Dentis ferro eximendi ratio.* tum dentiſpex dentem altius circumradat, gingiuas ab ipſo diducendo dentiſcalpiis litera A. notatis, at tum ſi gingiuarum velut vallo nudatus vacillet concutiendus eſt, adurgendóque vecte trifido, litera B. notato, protrudendus, & excutiendus. At ſi tenacius hæreat, neque ad prolapſum nutet, dentario forcipe omnis generis, literis C. D. & E. notato excipiendus eſt: nunc hoc, nunc illo, prout dentis magnitudo, figura & ſitus poſcere videbitur. In huiuſmodi dentariorum forcipum vſu exercitatum & induſtrium dentiſpicẽ deſiderem: his enim niſi quis ſolerter vti nouerit, committere vix poterit, D quin tres vnica concuſſione dentes excutiat, eo ſæpè inconcuſſo & relicto qui dolorem mouet.

Dentiſcalpiorum, & impulſorij, ſeu trifidi vectis effigies. *Dentariorum forcipum effigies.* A

B

Alterius forcipis dentarij effigies. C

Poſt excuſſum reuulſúmque dentem, vt ſanguis liberaliter fluat ſinendum, quò pars ipſa doloris & tumoris materia exoneretur. Tum dentiſpex gingiuarum carnem, vnde dens exemptus eſt, digitis vtrinque comprimet, vt cogatur alueolus illo excuſſionis impetu nimium dilatatus & ſæpè diffractus. Denique os oxicrato proluetur, ac ſi frigus viget, aër ventis perflatus vitabitur, ne noua in dentes fluxio prorritetur. D

Quid agendum exempto dente.

De arcenda dentium rubigine. CAP. XXVIII.

Cauſæ rubiginoſorũ dentium.

Curatio.

CIBORVM inter mandendum fruſtula dentium interſtitiis impingunt nonnunquam, diuturnóque adhæſu corrupta, dentes ipſos, ſimúlque anhelitus ſuauitatem corrumpunt. Id vitium qui vitare volet, debet mox à paſtu os vino aqua temperato, aut oxicrato colluere, curioſiúſque dentes extergere, ne quid lentoris ad ipſos adhæreſcat. Multis verò ſuopte vitio terrenam coloris citrini eluuiem, dentes colligunt, quæ ipſos, tanquam

A quam rubigo ferrum ſenſim exedit. Is rubiginoſus dētium quaſi ſitus, ſæpè etiam proprij officij, id eſt mandendi intermiſſione ſuccreſcit. Vndecunque verò exiſtat limoſa eiuſmodi ſordes, dentisfricia comparanda ſunt quibus deradatur, mox aqua Chymiſtarum, & vitæ mixtis dentes intergendi, vt ſi quid ſuperſit quod dentisfricij anſam effugerit, id vniuerſum eluatur: quanquam eiuſmodi collutiones acriores, dentibus ſanis noxiæ exiſtunt, quia gingiuarum carnem paulatim abſumunt & deterunt. Dentiſfricia parabũtur ex altheæ radicibus, in vino albo & alumine incoctis: ac quemadmodum in dentibus tremulis ab his quæ dura ſunt mandendis, multò verò magis ab illis quæ oſſeæ ſunt conſiſtentiæ confringendis abſtinendũ eſt: ſic hîc vitanda omnia quæ ſuo ad dentes lentore, ſordido præſertim, adhæreſcunt. Ad detergendos dentes commendatur à multis puluiſculus ex oſſe ſepiæ, buccino, pumice, alumine cocto, cornu ceruino, & pauco cinnamomo, quod dentibus quomodocunque affectis ſingulare eſt remedium, in pollinem redactis. Plerique alij ſolo pane toſto & intrito contenti ſunt: at quæ ſequitur aqua dealbandis dentibus valdè eſt efficax.

Cautio in vſu collutionum acriorum.

B ℞. ſal. ammon. & gemmei an. ℥ j. alumin. roch. ℥ ß. aquæ roſ. quod ſufficit, deſtillentur, & ex liquore ſtillatitio dentes detergeantur.

Aqua ad dentes dealbandos.

De Linguæ impedimento & contractione. CAP. XXIX.

VINCTÆ & contractioris quaſi linguæ impedimentum, nonnunquam à primo natali die exiſtit: cùm ſcilicet à ſubiectis viciniſque cum membranis, tum muſculis, primæ conformationis vitio, vel breuioribus, vel durioribus linguæ libertas cohibetur. Nonnunquam nobis natis ab euentu, & aliquo præter naturam affectu id ſuperuenit malum, vt à duriore cicatrice poſt vlcus ſub lingua ſolidatum. Aeger per ſermonis initia in loquendo tardior eſt, mox verò rupta tarditate concitatior, adeò vt balbutiat. Si à membranæ ligamentalis (filum vulgus appellat) linguę ſubiacẽtis adſtrictione & breuitate malum eſt, C inciſio eius ſecundũ latum facienda venit, magna cura habita ne venæ & arteriæ quæ illic ſunt violentur, hæmorrhagiæ non facilè ſiſtendæ metu, mox oxicrato colluendũ eſt os, in mediamq; inciſionem inducendum linamentum ſyrupo de roſis ſiccis, aut melle roſato imbutum: ne rurſus pars ligamenti, de nocte præſertim, quo tempore altum ſilentium, altáque quies linguam continet, reliquo ligamento conſueſcat. In eũdem finem hâc ſæpè transadigendus digitus, & lingua vehementius verſanda, atque ab ore proferenda. Nonnunquã tamen id ligamentum adeò craſſum & breue eſt, linguámque adeò arctè conſtringit, vt inciſioni quæ ferro fit locus eſſe nequeat, ſine magno & manifeſto ab hæmorrhagia vitæ periculo. Tum igitur acus filum ducens transadigenda eſt, indéque filum in dies arctius, arctiúſque conſtringendum, donec ſenſim linguæ ligamentale id vinculum, quod immodica breuitate ſua motus eius libertatẽ intercipiebat, tabefecerit & diſruperit.

Linguæ impeditæ & contractioris cauſæ.

Fili linguæ exciſio.

Alia eius excidendi ratio.

De ſuperfluis & cohærentibus digitis. CAP. XXX.

D

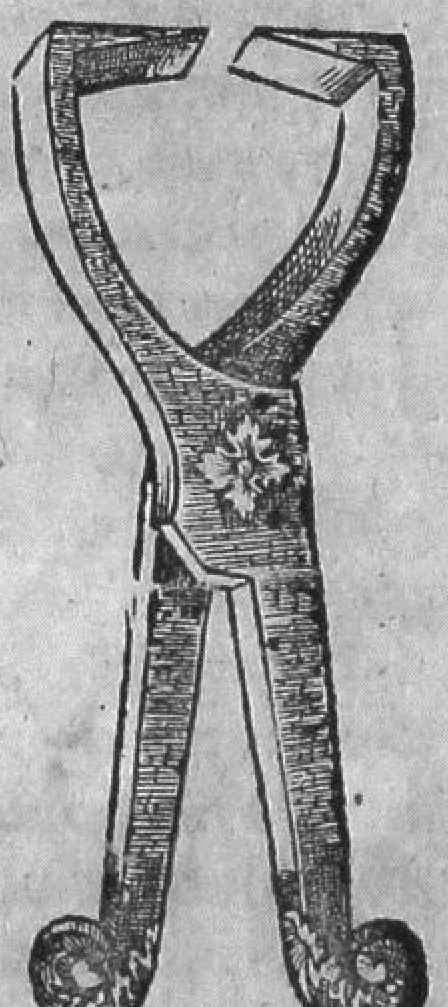
DIGITI cuiuſque manus quinque omnino ſecundum naturam exiſtũt: quicquid infra vel ſupra quinarium eſt, contra naturam eſt: ac ſiquidem pauciores ſint non eſt arte emendabile vitium. Si verò plures, corrigi vt plurimùm morbus poteſt: qui ſuperfluunt digiti, ferè pollici aut minimo digito adnaſcuntur, rariſſimè alibi. Hi vel carnei omnino ſunt, vel præterea etiam oſſibus ſui generis conſtant, ſupertextiſque vnguibus. Qui oſſea natura conſtant, vel ab ipſa naturalium digitorum dearticulatione ſuboriuntur, ſimiliter & ipſi dearticulati, adeóque ſæpius mobiles, vel à medio aliquo eorum quibus in phalanges diducti ſunt corpore, & hi mouendi potentiam non habent. Cæterùm digitis naturalibus quibus adnaſcuntur, aliquando magnitudine æquales, ſæpius tamen breuiores exiſtunt: qui planè carnei ſunt, facilè amputantur, & nouacula complanantur: at qui oſſei pręterea ſunt, nonniſi exciſoriis forcipibus, infrà depictis reſcindi queunt. Atque hic digitorum morbus eſt in numero. Alius præterea exiſtit in figura: nonnunquam contigui cohærent ipſi, aliàs verò paulùm admodum diſcreti. Id vitium vel à

Differentiæ

Curatio.

primo ortu, errore formatricis facultatis contingit: vel poſtea ex accidenti aduenit, vt A
à vulnere aut ambuſtione malè curatis. Vlcerati enim vicini digiti facilè ſibi coale-
ſcunt & conglutinantur, niſi adhæſu & affrictu interiecto linamento prohibeantur.
Ac ſiquidem pauca & tenui cute carneq; ſuborta coaluerint, acuta nouacula extem-
Curatio. plo diuidentur: at ſi craſſiore, denſioreq; interiecta ſubſtantia, vnitis nẽpe hinc & hinc
neruis, tendinibus, & vaſis, abſtinere ſatius eſt.

Forcipes exciſorij amputandis qui ſuperfluunt digitis affabrè facti.

B

Vnguiũ ſe in digitorũ carnem defigentium curatio.

Nec verò omittendum, quòd pleriſque vngues, ſuo nonnunquam velut oſſeo a-
cumine, ſe in digitorum ſubiectam carnem altè adeò inferunt, vt ſæuiſſimos dolores
moueant, nec ferè amputandis vnguibus proficitur: mox enim breui ſuccreſcẽtes va-
lidiore ſe quaſi nixu imprimunt. Itaque ſæpè neceſſe habet Chirurgus totam carnem C
in quam ſe vnguis acumen intulit reſcindere. Quod ego in pleriſque feci fœlici ſuc-
Quî tollantur digitorum calli. ceſſu. Multi etiam corneoli quaſi calli in digitis multiplici figura ſuboriuntur. Tollũ-
tur reſciſſa ſenſim, & velut laminatim, calloſa duritie, appoſito mox allio trito. Expe-
ditior tamen & certior curatio eſt quæ cauſticis perficitur: inſtillata videlicet Chymi-
ſtarum aqua, aut oleo de calcantho.

De curtiore præputio, déque Recutitis. CAP. XXXI.

Cauſæ. QVANDO præputiũ breuius eſt, colis glandẽ operire non poteſt. Id verò
contingit vel natura, à prima nempe conformatione, vel poſtea caſu ali-
quo, vt quibus religionis & gentis ſuæ ritu iubetur eſſe circumciſis. Cu-
Curatio. ratio eiuſmodi eſt. Inuertitur præputium, tum eius membrana interior
in orbem inciditur, magnáq; cura cauetur, ne vena, vel arteria quæ ibi
inter vtramque præputij membranam exiſtunt, incidantur. Hinc deorſum extenden- D
do trahitur, donec glandem ipſam condat, inſerto prius inter ipſum & glandem em-
plaſtro deſiccatiuo ne conglutinentur. Tum, immiſſo ante in vrethram tubulo, quo
Qui dicantur recutiti. vrina effluat, ibi præputium deligatur, quoad cicatrix inciſioni ſe obduxerit. Hæc cu-
ratio Iudæis adhibetur, cum abiurata ſuperſtitionum plena religione, decoris cauſa,
nudam præputio glandem tegere volunt, cutemque abſciſſam recuperare, ex quo la-
tius Recutiti poſtea nominantur.

A *De Phymoſi & Paraphymoſi, id eſt præputij circa glandem conſtrictione tanta, vt glans ad arbitrium nudari & detegi nequeat.* CAP. XXXII.

CONSTRINGITVR circa glãdem præputium duobus modis: vel enim glandem totam opperit, ſed eius extrema ſic arctè complectitur, vt ſurſum reuocari, adeóque glans renudari nequeat: vel glandem ſub ſe nudã relinquit, ſic tenaciter ad eius radices & colis extrema velut affixum, vt nec inuerti, nec deorſum trahi, & glandi obduci poſſit. Prior conſtrictionis modus Phymoſis nominatur: poſterior Paraphymoſis. Phymoſis contingit, vel à natura primæ conformationis vitio, vel à cicatrice aliqua cuius occaſione præputium creuit, vt ex obortis verrucis. Paraphymoſis verò cauſam ſæpè habet mentulę inflammationem ex impuro concubitu. Hinc enim vlcera inter præputium & balanum exoriuntur, cum tumore & inflammatione tãta, vt inuerti nequeat præputium. Ex quo fit vt ea tractari & curari ex animi ſententia nequeant: ſequatúrque partis gangræna, toti mox corpori contagione lethifera: niſi amputatione prouiſum & occurſum fuerit: at ſi oborta cicatrix conſtrictionis præputij cauſa ſit conuenienti ſitu collocato ægro profertur, extenditurq́; præputium, ac quàm maximè fieri poteſt diducitur & dilatatur. Tũ tribus quatuórve locis ſcalpello falcato cicatrix parte interna leniter exciditur, plagis nempe ad exteriorem partem minimè peruenientibus, & æqualiter à ſe inuicem diſtantibus. At ſi ſuborta hyperſarcoſis aut verruca huic ſtricturæ & conſtrictioni cauſam dederit, iiſdem remediis conſumenda erit, quibus exteri vteri & mẽtulæ verrucæ ſolent. At cùm pertinaci adhæſu vndique in orbem glandi adiunctum ſit præputium, non eſt ſperanda, itaque ne aggredienda quidem curatio.

Quid phymoſis. *Quid paraphymoſis.* *Cauſæ.* *Curatio.*

B

De his quibus glans medio ductu perforata non eſt, déque breuiore, ſtrictioréque penis freno ſeu ligamento. CAP. XXXIII.

C

NONNVLLIS à primo ortu ex praua conformatione glans medio ductu perforata non eſt, ſed exiguo ſubter foramine, frenum ſeu penis ligamẽtum, quod filum appellant, verſus. Quod cauſæ eſt, cur vrinam recto ductu, non profundunt, niſi fortè mentulam in vẽtrem reſupinauerint: nec verò eadem ratione prolem gignere poſſunt, quia iſto conformationis vitio ſemẽ rectà in vterum eiaculari prohibentur. Curatio tota Chirurgica eſt, & hoc modo perficitur. Siniſtra manu præputium apprehenditur & extenditur, dextra autẽ extremum ipſum cum extrema glande, ad id quod ſubter eſt foramen præciditur. At quibus frenum ſeu penis ligamentum breuius eſt, ſic vt penis recta eſſe non poſſit atrectio ſed oborta, & deorſum velut cõuulſa, his etiã prolis generatio impeditur, quia ſeminis in vuluam recta & conferta eſſe nequit immiſſio. Itaque reſecandum id ſumma dexteritate ligamentum eſt, vulnúſque cæterorum vulnerum more habita, partis ratione curandum. Prodeunt etiam nonnunquam in lucem pueri ano imperforato: obiecta enim præter naturam membrana fæcibus exitum intercludit: his foramen arte & ferro aperire oportet: ſic enim demùm fæces prodeunt. Magiſtra tamen experiẽtia notaui, tales pueros natura minimè viuaces eſſe, neque multos dies eiuſmodi ſectioni eſſe ſuperſtites.

Cauſæ. *Curatio.* D *Ano imperforato nati haud viuaces.*

De Calculi cauſis. CAP. XXXIIII.

QVI in veſica exiſtunt calculi, ſæpius in renibus ortus ſui primordia habuerunt, inde nempe in veſicam per vreteres delapſi. Horum cauſa duplex eſt, materialis & efficiens. Materiam calculo ſuppeditant craſſi, lẽti & viſcidi humores, quos cruditates pariunt, per viſcerum intẽperies, & exercitia immodica, ſtatim à paſtu maximè: quò fit vt pueri huic morbo ſupra reliquarum ætatum homines ſint obnoxij. Cauſa verò efficiens eſt, vel calor rerum immodicus, cuius efficientia humorum tenuior pars reſoluitur, craſſior autem & terrena ſubſidet, quemadmodum in lateribus ſole & igne excoctis fieri ſolet: vel ve-

Cur pueri calculo veſicæ obnoxij.

ſicæ calor remiſſior, vrinæ fæcibus magna copia in veſicæ capacitate collectis, in calculum cogendis ſufficiens. Cauſæ adiuuantis rationem habent ductuum vreteris & vrethræ anguſtia. Huius enim occaſione liquidior vrinæ portio effluit, quæ verò fæculentior eſt ſubſiſtens additione & collectione, velut laminatim in lapideam molem accreſcit: atque vt lychnuchus in ſebum liquefactum, à candelariis ſæpius immerſus, ſeboſæ ſubſtantiæ copioſa appoſitione, mox in candelam amplam aſſurgit: ſic vrinæ craſſæ magis & viſcidæ fæces in collectarum arenularum velut obicibus reſtitant, & aſſiduo appulſu in verum tandem calculum exaggerantur & coagmentantur. A

Quî fiant calculi in veſica.

De ſignis Calculi, Renum, & Veſicæ. CAP. XXXV.

CALCVLI in renibus exiſtentis ſigna ſunt arenularum rubrarum aut citrinarum in vrina ſubſidentia, obſcurus quidã ad renem pruritus, ad lũbos autem ponderis ſenſus: acutus & pungens inter mouendum, inclinãdúmque corpus, dolor femoris quod è directo eſt ſtupor, propter neruorum ex lumborum vertebris ad femur deſcendentium à calculo compreſſionem: at veſicam calculo obſidente anus, totumq; perinæum à graui velut pondere, ſi præſertim craſſior ſit calculus, premitur, dolor diuexans ac pungens ad extremam vſque glandem protenditur, pruritus eius partis aſſiduus adeſt, cum ſcalpendi libidine, hinc ſimúlque à dolore & calore virgæ tenſio, meiendi cupiditas ſæpius irrita, nonnunquam vrinæ ſtillicidium: dolor inter meiendum grauiſſimus ægrũ excruciat, quem teſtari cogitur pulſato pedibus ſolo, totius corporis incuruatione, & dentium crepitantium colliſione. Sæuis ſæpè torminibus adeò exercetur, vt luxato ſphinctere procidat rectum inteſtinum, cum venarum eius loci hæmorrhoidalium tumore, calore & dolore. Torminum cauſa eſt, veſicæ, ad excernendum calculum toto genere naturæ contrarium, frequens contentio, cui per ſympathiam inteſtinorum, omniumq; aluinarum partium excretrix facultas, veluti in auxilium accurrit. Vrinarum ſubſidẽtia craſſa eſt & viſcida, ſæpeq; velut albuminea, quod natiui coloris ſuccos minimè attenuantis arguit infirmitatem. Viſitur æger pallida & citrina facie & oculis concauis, propter aſſiduas ferè vigilias quas doloris inuehit acerbitas: certiore tamen nota deprehenditur immiſſo cathætere. Quod vt fiat, æger ſtare iubetur prono nonnihil corpore, rei alicui à tergo innixus, cruribus verò pedis vnius interſtitio à ſe inuicem diſſitis: tum cathæter pro corporis ratione maior, minórve, oleo aut butyro ante inunctus, in vrinæ iter, indéque in veſicæ capacitatem ſolerti manu demittitur. Quòd ſi tali ſitu collocato ægro ad illam vſque capacitatem cathæter peruenire nequeat, nonnihil reſupinus ſuper ſubſellium aut lecti ſpondam collocandus flexis genibus, calcibúſque ad nates adductis, quo ferè modo figuratur cùm lithotomia facienda eſt, vt deſcribemus paulò poſt. Sic enim cathæter facilius in veſicã demittitur, & obuij corporis duri ac renitentis occurſu, ac ſonitu obſcuro, calculum prodit. Plures cathæteres habendi ſunt, vt omni corpori ampliori, minoríve ſufficiant, hiq; incurui, leues & fiſtuloſi. Vbi in vrethram immiſſi (quod imprudens ante omiſeram) ad ceruicem veſicæ peruenerunt, non rectà in veſicam intrudendi ſunt, ſed ſimul cum cole ſiniſtra manu comprehenſo in ipſam veſicam dextra molliter demergendi, in viris præſertim ob viæ longitudinem, & inflexionem quæ fit in modum literæ S. In mulieribus non ita, ob colli veſicæ breuitatem & rectitudinem. Fiſtuloſos verò ſeu cauos in fiſtulę modum cathęteres eſſe oportet, vt argenteam virgulam excipiant, quę prohibeat quominus craſſus aliquis & viſcidus humor, grumúſve, aut ſimile aliud corpus extremo cathæteris foramini, qua vrina ſuppreſſa ſubire, reddíque debet, ſe opponat. Mox verò poſtquàm in veſicæ capacitatem cathæterem perueniſſe intelligimus, reuocanda virgula eſt vt liberius per inanem cathæteris tubulum vrina effluat. Inſtrumenta hæc ſequenti imagine tibi innoteſcent.

Cur in renũ calculo ſtupet femur. B

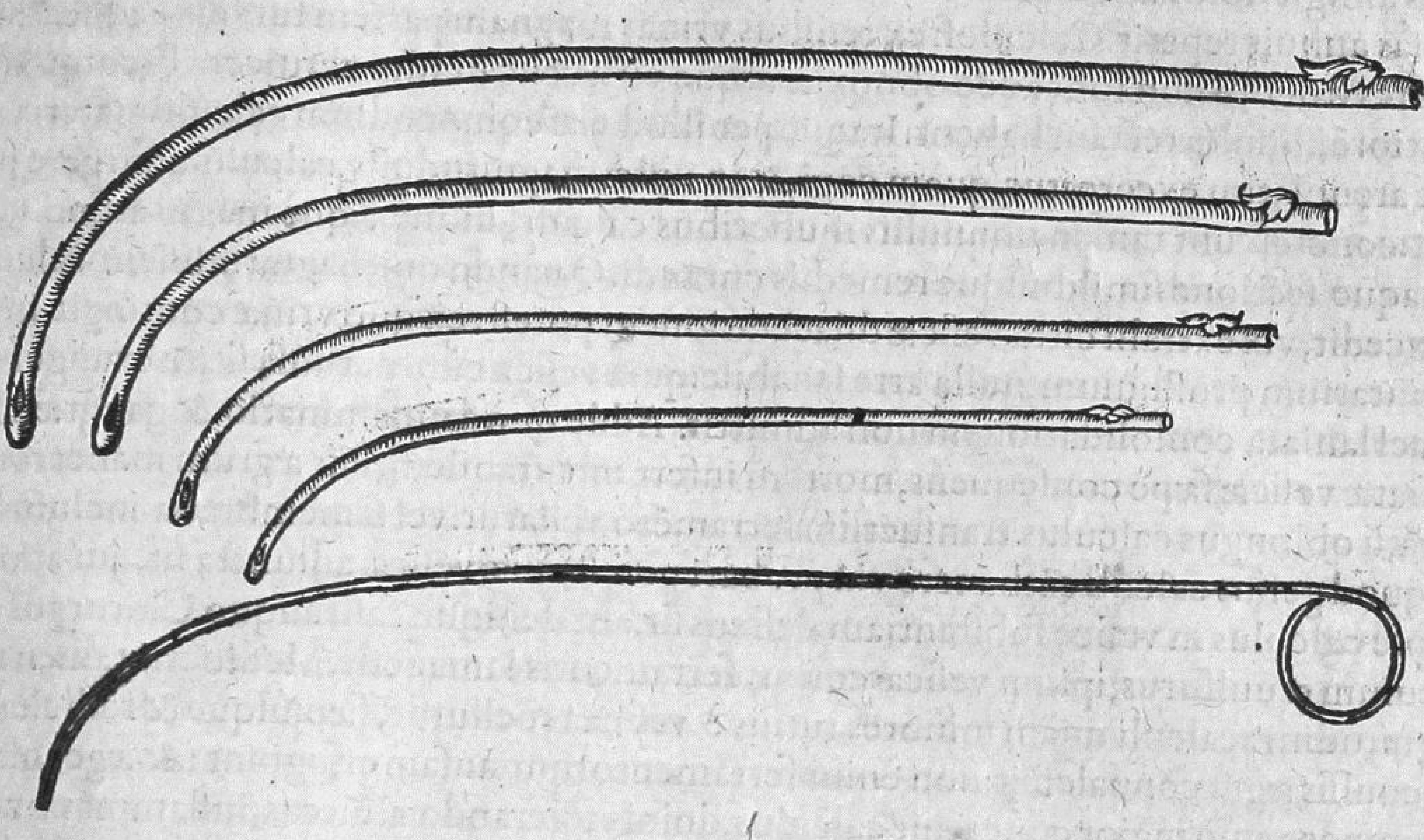
Cur calculoſis è veſica prolabitur anus.

Quî cathætere explorãdi veſicæ calculi. C

Aliter figuratum eſt veſicæ virilis collum, aliter muliebris. D

Cathæterum

A *Cathæterum ſeu fiſtularum, & virgulæ argenteæ imago.*

B

De Prognoſi in calculis inſtituenda. CAP. XXXVI.

EXCLVSO calculo è rene, (in quo ſenſim collectus concreuerat,) & in v-
reterem ſic propulſo, vt ipſum totum occupet, non proinde vrinę ſequi-
tur ſuppreſſio : natura enim cùm corpus noſtrum geminum fecerit, vri-
na tota in alium vreterem cõfluet. At ſi vterque calculo obſeſſus fuerit,
non eſt dubium quin vrina in totum ſupprimatur, mórſque conſequa-
tur, per caloris natiui ſuffocationem & extinctionem, ab vrina in vniuerſum corpus
C per venarum riuos reflua. Quibus exiguus à renibus calculus excretus, in vreterũ du-
ctibus conſiſtit, his quoad ille in veſicam prolapſus ſit, dolores acuti fiunt cum tormi-
nibus, cum egerendi, meiendíque conatu, ſed vt plurimum irrito. Talibus enim ſæpè
aluinæ omnes partes flatibus diſtentæ & conſtipatæ ſunt : argumento eſt ructus aſſi-
duus. Citata verò vel ſternutatione, vel tuſſi, vel alia quauis corporis totius concuſſio-
ne, dolor pungẽs ſtatim illic vbi ſubſiſtit, calculus ſuboritur, præſertim ſi is vel ſcabri-
tie aſper ſit, vel ſpinis tanquam cornibus horreat. Dolor ille per ſympathiam coxæ &
femori communicatur, plurimiſq; teſtes ſurſum quaſi magna vi conuelli vidẽtur. His
accedit cholicus cruciatus, vomitus bilioſus, & vniuerſalis ferè ſudor, ætate prouectis
frequentius in renibus calculus gignitur, propter excretricis facultatis infirmitatem.
Iunioribus verò in veſica, quia calor natiuus in his vegetior, & validi atque inordina-
ti motus excretricis facultatis robur acuunt. Quando in veſica calculus eſt, manatq;
vrina cruenta, ſignum eſt calculi & exigui, atque ſpinoſi, & ſcabri: ſic enim in veſicæ
ceruicem ſubit facilius, ipſamq; carnoſam exulcerat, vnde ſanguinis cum vrina ſub-
ſtillum, & ſæuiſſimus ab impactis velut acubus dolor, præſertim à labore & multo ex-
D ercitio: contrà craſſior leuíſque calculus, tantos dolorum cruciatus non ciet, & vrinã
profert lacteam. Calculorum in renibus collectorum variæ ſunt figuræ, pro incerni-
culorum, in quæ dum colliguntur impingunt, varietate. Certè viſi ſunt à me qui lepo-
rarij canis, qui porci, qui aliorum animalium, ac rerum toto genere contra humanam
naturã, ſpinarũ ſuarũ & quaſi ramaliũ productionibus, imaginẽ præ ſe ferrent. Viſun-
tur nõnulli quadrata, alij oblõga, & velut digiti, alij rotunda figura cum multis aſpe-
ritatibus, pinei mali inſtar: nec minor in magnitudine, numero, & colore citrino, albi-
do, rubro, cinereo, alióque ſimili varietas pro corporum affectorum varia temperie.
Bilioſorum & macilentorum hominum calculi, ferè calore & ſiccitate præter naturã
concreſcunt. Pituitoſorum contrà & obeſulorum à quadam veluti congelatione &
meatuum obſtructione: nonnunquam à veſicæ fundo in vrethram prolapſus calculus
eius iter totum occupat, indeq; vrinæ in totum ſuppreſſio. Tum igitur æger ſupinus
collocandus eſt, cruribúſque in altum ſublatis concutiendus & exagitandus, tãquam
ſi quis peram explere vellet: ſic enim ab vrethra, in quam ſe intulerat, repellitur in ve-

Vrina ſuppreſſa qui mors veniat.

Cur renum calculi varia figura viſuntur.

ſicam, à qua manauerat: quanquam etiã immiſſo cathętere repelli poſſit. Qui calculoſos affligit dolor aliquando continuus eſt, ſępius tamen ex interuallis aliàs menſtruis, aliàs annuis repetit. Calculoſi ex renibus vrinas magnam partem fundunt aqueas: mulieres calculo non ſunt adeò obnoxiæ atque viri: veſicæ enim ceruicem breuiorem & latiorẽ, ſimulq́; rectam habent. Itaque per illud viæ compendium calculi materia ante arenulatim excernitur, quàm cogi, & in iuſtæ magnitudinis calculũ aſſurgere poſſit: concreſcunt tamen nonnullis mulieribus calculi, hique æquè magni atque viris: itaque ſectione ſimilibúſque remediis curandi. Quando oui magnitudinem calculus excedit, vix extrahi citra veſicæ dilacerationem poteſt: ex quo vrinæ contingit inuoluntarium profluuium, nulla arte ſanabile: quia veſica cùm neruoſa ſit, & exanguis, ſemel laniata conſolidationem non admittit. Adde quòd inflammatio & gangræna laniatæ veſicæ ſæpè conſequens, mortem infert ineuitabilem. Par ægrum manet fortuna, ſi oblongus calculus tranſuerſim ferramẽto vellatur: vel ſi membrana incluſus ſit, (quod genus calculi cathætere vix probari poteſt) quæ veſicæ adiuncta ſit, aut alioqui ipſe calculus in veſicę ſubſtantiam defixus ſit, aut denique caſu aliquo Chirurgus calculum reuulſurus, ipſum veſicæ corpus ferramentis laniauerit. Mediocris tamen magnitudinis calculi quàm minores tutius è veſica reuellũtur, ſæpiúſque & fœlicius his reuulſis æger conualeſcit: non enim ferramentorum anſam effugiunt, & æger multo tempore, quò maior concreuit calculus, dolori tolerando aſſuetus, inflammationem, dolorem, & alia quæ lithotomiæ, imò inter ſecandum ſuperueniunt accidentia, facilius & conſtantius perfert. His de calculorum cauſis, ſignis, locis, ſymptomatibus, & prognoſi præmiſſis ad curationem veniendum, ducto ab ea initio quæ Prophylactice dicitur.

Cur viri mulieribus magis calculoſi. A

Vrinæ profluuium inſanabile.

Qui è veſica calculi citra mortẽ eximi nequeant. B

Quæ curatio adhibenda ſit quando metuitur Calculus.
CAP. XXXVII.

DIÆTA inſtituenda in primis eſt, quæ conuenienti vſu rerum ſex (vt loquuntur) non naturalium minimum in corporibus craſſorum, lentorũ, & viſcidorum humorum coaceruet. Ergo fugiendus aër craſſus, & nebuloſus. Piſcibus abſtinendum, carne bubula, ſuilla, auium paluſtrium, leguminibus, caſeo, lactantiis, ouis frixis & duris, oriza, placentis, piſtoriíſque omnibus operibus, pane azymo, omni denique alimentorum obſtruẽtium genere. Vitanda etiam allia, cæpe, porra, ſynapi, ſpeciata, omnia denique quæ ſanguinẽ, humoréſque ardoribus extorrent, ſi præſertim ſuſpicio ſit concreti à calore renũ calculi. Fugiendæ aquæ paluſtres, & limoſæ, vina craſſa & turbida, zitum, & huius generis potulenta. Fugienda in cibo & potu ſatietas, vt quæ cruditatis ſit parens: itaque & ſomnus ſtatim à paſtu fugiendus eſt, quia cruditates gignit. Iuges etiam vigiliæ, labor aſſiduus, quia ſanguinem inflammant, cruditates accerſunt, & calorem præter naturã inuehunt, vitari ſummoperè debent: vt & vehementiora omnia animi pathemata. Si plethora ſubeſt, vacuandum corpus eſt, phlebotomia, catharſi & vomitu, qui ad præcauendum hũc morbum pro ſingulari habetur remedio. Ad quas res omnes & aggrediendas & proficiẽdas, accerſendus eſt qui præſit Medicus. Sed quia Medici non ſemper nec vbique locorum copia eſt, ideò quæ ſequuntur remedia operæpretium eſt adſcribere: ante tamen notandum hoc Galeni conſilium: Noxium eſſe diureticorum & validè purgantium medicamentorum vſum, quoties in renibus aut veſica inflammatio ſubeſt, ſic enim humorum ad partes affectas maior fit confluxus, vnde inflammationis & doloris incrementum.

Victus eorũ quibus metuitur calculus. C

Vitæ inſtitutum.

Vomitus remedium calculi prophylacticum. D

Lib. 13. met.

Quare præmiſſis laxantibus medicamentis ex caſſiæ recenter mundatæ ℨ vj. cum rhei electi ℈ iiij. lenientia & refrigerantia medicamenta intus foríſque venient vſurpanda: cuiuſmodi eſt ſequens ſyrupus.

Syrupus leniens & lubricans.

℞. ſummitatum malu. biſmal. & viol. an. m. ß. rad. alth. ℥ j. glycyr. ℥ ß. 4. ſeminum frigid. maiorum an. ℨ j. fiat decoctio.

℞. prædictæ decoctionis ℔ ß. in colatura diſſolue ſacch. albiſ. ℥ ij. mellis albi ℥ j. ß. fiat ſyrupus ſecundum artem, quo æger crebrò vtatur. Sequentis etiam apozematis magna eſt ad eandem rem efficacia.

Apozema diureticum

℞. rad. aſparag. graminis polyp. quercini, paſſul. mund. an. ℥ ß. betonic. herniariæ, agrimoniæ,

A agrimoniæ, omnium capil. & pimpinellæ an. m. ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum, & ſeminis fœni. an. ʒ j. folio. ſenæ ʒ vj. fiat decoctio ad ℔ ß. in colatura diſſolue ſyrupi de althæa & de herniaria an. ℥ j. ß. Fiat apozæma clarum & aromatiſatum cum tantillo cinnamomi pro duabus doſibus, capiat primam doſim manè horis duabus ante cibum, & alteram quarta pomeridiana. Quin etiam ad huius morbi pręcautionē inſignes & certas vires habet quod ſequitur iuſculum.

Iuſculum diureticum & lenitiuū

℞. hordei integr. p. j. radic. petroſelin. acetoſæ, fœnicul. cichor. bruſci an. ℥ j. quatuor ſeminum frigidorum conquaſſatorum an. ℥ ß. fol. acetoſæ, portulacæ, lactucæ, ſummitatum maluæ & violarum an. m. ß. bulliant in aqua fluuiatili cum gallo gallinaceo & crure vitulino: ſeruetur decoctum, de eo capiat æger vncias ſex per quatuor dies manè, horis duabus ante cibum, cum vncia vna ſucci mali citrei leuiter ante cum eodem iuſculo, ſub ipſum ſumptionis tempus, feruefacta: ſic enim mox vrinæ fundūtur multæ, ſubſidentia multa arenoſa, & humore craſſo ac viſcido præditæ. Ex quo facile eſt intelligere, efficax admodum eſſe hoc iuſculi genus vrinæ viis repurgandis, ne-
B que interim ventriculo, aliiſque partibus per quas ipſi iter eſt nocere: iure vt videri poſſit alimentum medicamentoſum. Licebit etiam vtiliter vti ſequenti puluiſculo.

Puluis diureticus.

℞. nucleorum meſpilorum ℥ j. puluer. electua. diamarg. frigidi ʒ ij. quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, glycyrhizæ raſæ ʒ j. ſemin. ſaxifrag. ʒ ij. ſem. milij ſolis, geniſtæ, pimpinellæ, bruſci & aſparag. an. ℈ j. ſem. altheæ ʒ j. ß. ſaccha. albiſ. ℥ vj. fiat puluis, capiat cochlear vnum manè horis tribus ante paſtum. Putant etiam lixiuium paratum ex cineribus truncorum ſcaporúmque fabaceorum magno eſſe aduerſus hunc morbum emolumento. Quin & clyſtere ſequenti aluum proluiſſe multis profuit.

Lixiuium ex cineribus ſcaporū fabaceorum diureticum eſt.

Clyſteres anodyni in calculo.

℞. fol. lactuc. ſcario. port. an. m. j. flor. viol. & nenuph. an. p. j. fiat decoctio ad ℔ j. in colatura diſſolue caſſiæ fiſtulæ ℥ j. mellis viol. & ſacch. rub. an. ℥ j. ß. olei viol. ℥ iiij. fiat clyſter. Qui ſequitur dolori leniendo aptior eſt.

℞. flo. cham. melil. ſummitatum aneth. berul. an. p. ij. fiat decoctio in lacte vaccino: in collatura diſſolue caſſiæ, fiſtul. & ſacchar. albi an. ℥ j. vitellos ouor. num. ij. olei
C anethini & chamem. an. ℥ ij. fiat clyſter. Extrinſecus interim inungentur renes vnguēto roſato, refrigerante Galeni & populeone ſeorſim vſurpatis, vel ſimul mixtis, impoſito inſuper linteo duplicato in oxicrato macerato: at ſi calculi concretio eſt à cauſa frigida, varianda ſunt, vt ſequitur, remedia.

℞. terebint. venet. ʒ j. corti. citri ʒ ij. aquæ coctæ ℥ ij fiat potio. Vel,

Ad calculum renum à cauſa frigida ortum remedia.

℞. caſſiæ recenter extractæ ʒ vj. benedict. ʒ iij. aquæ fœnicul. ℥ ij. aquæ aſparag. ℥ j. fiat potio, capiat horis tribus ante prandium: vtile etiam erit ſequens apozæma.

℞. rad. cyper. barda. & gram. an. ʒ iij. biſmal. cum toto, beton. an. m. ſs. ſemin. milij ſolis, bardan. vrtic. an. ʒ ij. ſemin. melo. glycyrrhiz. raſæ an. ʒ ij. ſs. ficus num. iiij. fiat decoctio ad quart. iij. in expreſſa colatura, diſſolue ſyrupi de rapha. & oximellitis ſcilliti ci an. ℥ j. ſs. ſacch. albiſ. ℥ iij. fiat apozæma pro tribus doſibus clarificetur & aromatizetur cum ʒ j. cinamo. & ʒ ſs. ſant. citri. capiat ℥ iiij. tribus horis ante prandium. Vel,

℞. rad. petroſ. fœni. an. ℥ j. ſaxifr. pimpinnellæ gran. & bardan. an. m, ſs. quatuor ſeminum frigid. maior. mundat. & milij ſolis an. ʒ ij. fiat decoctio, cape de colatura ℔ ſs.
D in qua diſſolue ſacch. rub. & ſyrupi capil. vener. an. ℥ j. ſs. capiat in tribus doſibus horis duabus ante cibum. Sequens puluis valdè efficax ad calculi materiam diſſipandam.

℞. ſemi. petroſel. & radi. eiuſdem mund. an. ℥ ſs. ſem. cardui quem calcitrapam vocant ℥ j. deſiccentur in furno, lento igni, poſtea piſtentur ſeparatim, fiátque puluis de quo capiat æger ℈ j. ſs. vel ℈ ij. cum vino albo, vel iure pulli gallinacei ieiuno ſtomacho per triduum. Vel,

℞. coriand. præp. ℈ iiij. aniſ. marathri granor. alkekengi, milij ſolis an. ʒ. ij. zinziberis & cinnam. an. ℈ ij. turbith. electi ʒ j. cari ℈ ij. galang. nuc. moſch. & lapid. iudai. an. ℈ j. fol. ſenæ mund. ad duplum omnium, dacrydij ʒ ij. ſs. miſce, fiat puluis: doſis erit ad ʒ j. cum vino albo horis tribus ante paſtum. Contrà flatus qui in hoc morbi genere inteſtina valdè diſtendunt, inſtituentur clyſteres ſic.

Clyſteres carminatiui.

℞. malu. biſmal. pariet. orige. calament. flo. chamem. ſummitatum aneth. an. m. ſs. aniſ. cari, cumi. fœnic. an. ℥ ſs. baccar. laur. ʒ iij. ſemin. rutæ ʒ ij. fiat decoctio. In colatura diſſolue bened. laxat. vel diaph. ℥ ſs. confect. bacca. lauri ʒ iij. ſacc. rub. ℥ i olei anet. cham. & rutac. an ℥ i. fiat clyſter. Vel,

℞.olei nucum & vin.malua.an.℔ ß.aquæ vit.℥ ß.fiat clyſter qui diu contineatur, vt ipſi ſpatium ſit ad flatus diſcutiendos. A

Calculo è rene in vreterem deturbato quid agendum ſit.
CAP. XXXVIII.

Calculi in vretere reſtitantis ſigna.

CONTIGIT ſæpè vt renes excretrice facultate vſi calculum (cuius concretionem & generationem Medicus deſcriptis ſupra remediis impedire non potuit) à ſe in vreteres depellant: ſed illic vel loci anguſtia, vel naturæ excernentis infirmitate reſtitet. Tum igitur ægrum grauis eò loci quo hæſit calculus exercet dolor, qui etiam ſympathia ad coxam, veſicam, teſtes, & penem perueniat, cum meiendi & exonerandæ alui aſſidua voluntate. In hoc caſu partes Medici erunt, vt naturæ defectum, & languidiores conatus adiuuet & promoueat.

Remedia ad deturbandum ab vretere in veſicam calculum.

Ergo æger, ſi poſſit, equum ſuccuſſatorem conſcendat, atque in eo duo circiter milliaria conficiat, vel ſi eius rei facultas aut copia non ſit, gradus plures pluries aſcendat & deſcendat, ad laſſitudinem vſque & ſudorem: hoc enim exercitio ſæpè in veſicam calculus excutitur: dentur mox & ore ſumantur quæ leniendi & relaxandi vim habent, vt oleum amygdalarum dulcium recenter & ſine igne extractum, cum aqua parietariæ & vino albo. Frictiones totius corporis supernè deorſum cum linteis calentibus fiant: applicentur nunc lumbis, nunc imo ventri cucurbitulæ cum magna flamma, paulò infra dolentem locum: ac niſi æger ſponte aut doloris acerbitate vomat, prouocetur vomitus aquæ & olei tepentis potione: vomitui enim ad deturbandum calculum magna vis eſt, propter partium quæ in tali conatu fit compreſſionem: denique ſi horum remediorum vi non deſcēdat calculus, demittendus eſt æger in ſemicupium ex ſequenti decocto paratum. B

Vomitus etiam valet ad deturbādum calculum.

Decoctum pro ſemicupio.

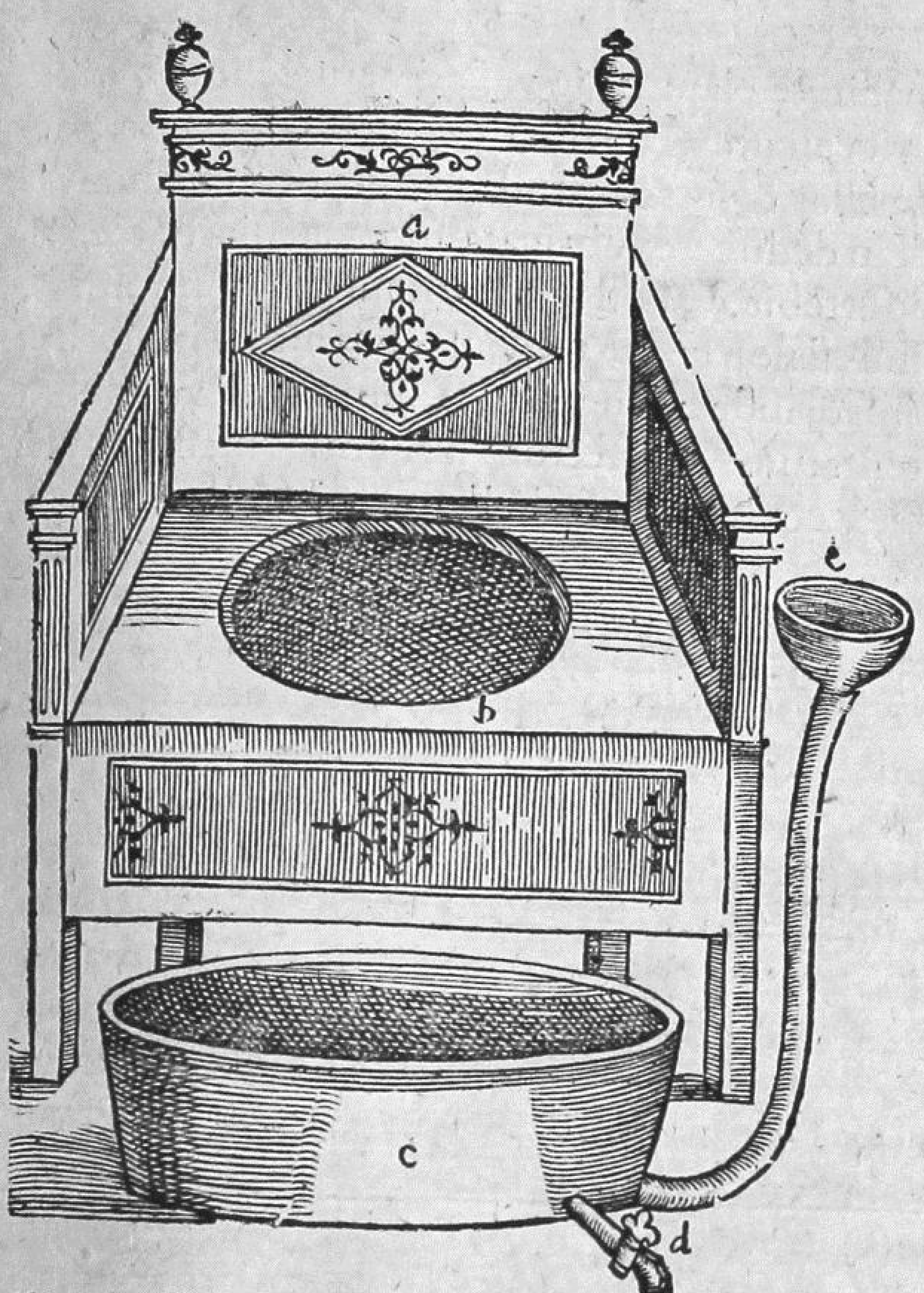
℞.maluæ, biſmal.cum toto an.m.ij.beton.naſturt.ſaxifrag.berul.parietar.violar. an.m.iij.ſemin.melon.milij ſolis alkekengi an.ʒ vj.cicer.rubr.℔ j.rad.appij, graminis fœniculi & eryngij an.℥ iiij.in ſufficienti quantitate aquæ pro inceſſu: coquantur iſta omnia incluſa ſacco in quo ſedeat æger, vmbilico tenus demerſus: nec verò diutius quàm par eſt in eiuſmodi balneo morari ægrum oportet, nam longiore mora ſpirituū fit diſſipatio & virium exolutio. Contrà verò ſi quantum ſatis eſt in his ritè paratis æger reſideat, miteſcit dolor, tenſæ partes relaxantur, & vrinarij meatus reſerantur, ac dilatantur, ſicq; deſcendit in veſicam calculus. Quòd ſi ne ſic quidem moueatur loco quidquam, reſtétque adhuc eadē vrinæ omnimoda ſuppreſſio, nec antequàm demergeretur in balneum æger, tentata cathæteris in veſicam demiſſio Chirurgi voto reſponderit, tentanda nihilominus iterùm in digreſſu à balneo illa erit, vt penitus exploratum ſit, nunquid fortè aliud in primis illis vrethræ & ceruicis veſicæ ductibus ſubſit, quod vrinam retineat: relaxatis enim balnei tepore partibus longè facilius ſubibit cathæter, inde oleum amygdalarum dulcium ſyringe in vrethram exprimēdum: quæ omnia dum fiunt æger frigidum aërem ne admittat. Cæterùm deſcribendum hîc ſellam balneariam putaui, in qua æger commodè ſederet. C

Quî balneū dolorem ſedet.

Sellæ

A

Sellæ balneariæ pro ſemicupio imago.

A. *Totum ſellæ corpus monſtrat.*

B. *Foramen in quo ſedet æger.*

C. *Cupam quæ aquam continet.*

D. *Epiſtomium ad vacuandam aquam quando refrixerit.*

E. *Infundibulum quo aqua calida ſeu tepens affunditur. Poteſt & alia inſtitui pro balneo decocto, ſic,*

B

℞. rad. rapha. & alth. an. ℔. ij. radi. ruſc. petroſel. & aſpar. an. ℔. j. cumi. fœnic. ameos an. ℥ iiij. ſem. lin. & fœnug. an. ʒ vj. fol. marub. parietar. flo. chamem. melil. & aneth. an. m. ij. buliant omnia ſecũdum artem in aqua ſufficiente, & vini albi odoriferi exigua quantitate ad conſumptionem tertiæ partis pro ſemicupio. Poterit & id decoctum in clyſteres vſurpari, additis duobus ouorum vitellis, & olei liliorum vnciis quatuor, cum dragma vna olei iuniperi, cui ſedandi nephritici & cholici cruciatus certa vis ineſt. Cæterùm longè minor in his affectibus vſurpãda venit decocti pro clyſtere quantitas, quàm vulgò fiat in reliquis morbis: alioqui periculum eſt, ne diſtenta inteſtina, renes, vreteréſque inflammatoria diſpoſitione obſeſſos, magis comprimant, doloriſq; & aliorum ſymptomatum acceſſionem faciant. Dolenti etiam loco vtrinque, lumbis nempe & imo ventri ac pectini ſequens cataplaſma vtiliter apponetur. Eſt enim ipſi magna vis leuandi doloris, & calculi ad delapſum ſollicitandi.

Oleo iuniperino vis eſt contra dolorem nephriticum.

C

℞. rad. alth. & raph. an. ℥ iiij. pariet. fœnic. ſenecionis, naſtur. & berul. an. m. j. herniariæ m. ß. omnibus in aqua ſufficiente decoctis, & deinde contritis. Adde olei anethin. chamem. & pinguedinis cuniculi an. ℥ ij. far. cice. quantum ſufficit, fiat cataplaſma ad vſum commemoratum. Poſtquàm illis artibus lapis vretere excuſſus in veſicam prociderit, ſtatim dolor (ſiquidem vnus ſubſit calculus, plures namque aliquando cum multa arena viciſſim in vreterem illabuntur) miteſcit, prurituſque exinde ægrum habet, ſtimulans ad extremum penem & podicem. Tum igitur, niſi vires languidæ ſint, equitare ipſum & pedibus ambulare oportet, & pulueris electuarij lithontribon ʒ iiij. in quatuor doſes cum vino albo vel iure cicerum rubrorum ſumere tribus ante prandium & cœnam horis. Præterea liberaliter potare vinum generoſum, & à potu vrinã quàm maximè poteſt cohibere: vt eius copia maior collecta maiore mox impetu calculum extra veſicam protrudat, in quam rem etiam prodeſt ſequentem iniectionem in veſicam moliri.

Cataplaſma ænodynum.

D

Signa calculi ab vrethere in veſicam deturbati.

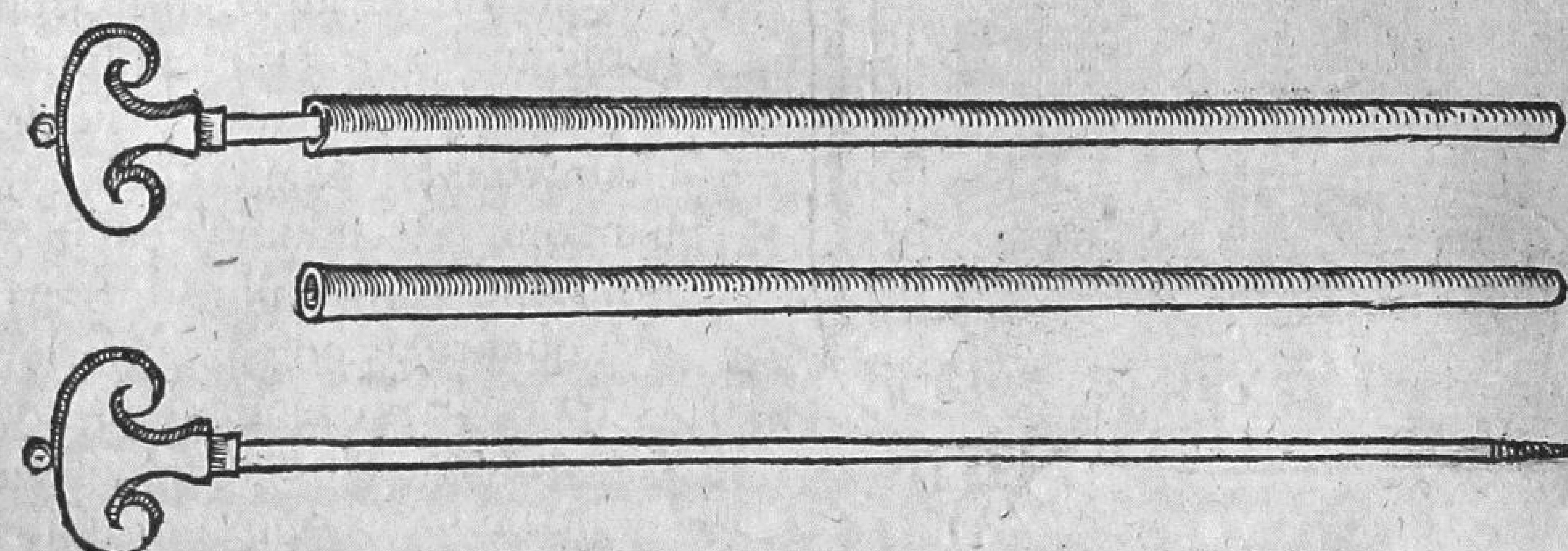
℞. ſyrup. capil. vener. ℥ j. aquæ alkekengi ℥ iij. olei de ſcorpio. ℥ ß. in veſicam immittatur per Siphonem.

Quid agendum ſit calculo ad veſicæ ceruicem aut vrethram prolapſo. CAP. XXXIX. A

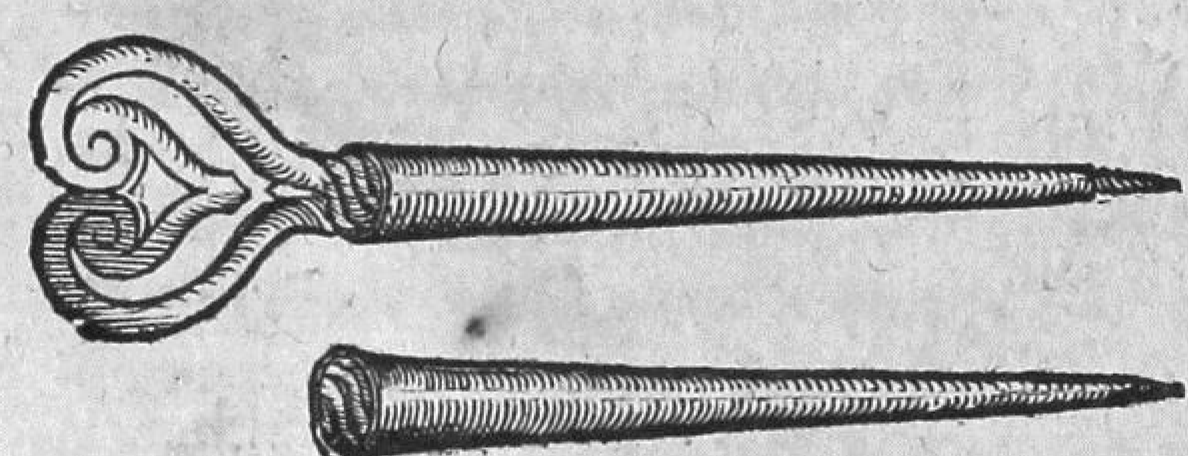
Illaqueandi & deterẽdi calculi ratio cùm reuelli non poterit.

POSTQVAM veſicæ capacitate elapſus, in veſicæ ceruicem aut vrinæ fiſtulam illapſus impegerit calculus, cauebit diligenter Chirurgus ne ipſum eò vnde venit, compellat, & intrò retrudat: quin potius blandè digitis ad extremam glandem deducere, lubricata ante via iniecto oleo amygdalarum dulcium oportebit. Quòd ſi in extremo balano reſtitet, vncinis reuellendus: quibus ſi non cedat, terebra, cum fiſtula in vrethrã ipſi admota erit, veniet illaqueandus: ipſaq; inde conuerſa & ſenſim contorta terebra comminuendus in fruſta: quod à me tentatum & perfectum aliquoties memini: ſunt enim eiuſmodi terebræ extrema ſtriata, & cochleata, terebelli doliaris inſtar.

Terebræ ad comminuendos & deterendos in vrethra calculos factæ cum ſua fiſtula delineatio. B

Alterius terebræ minoris effigies. C

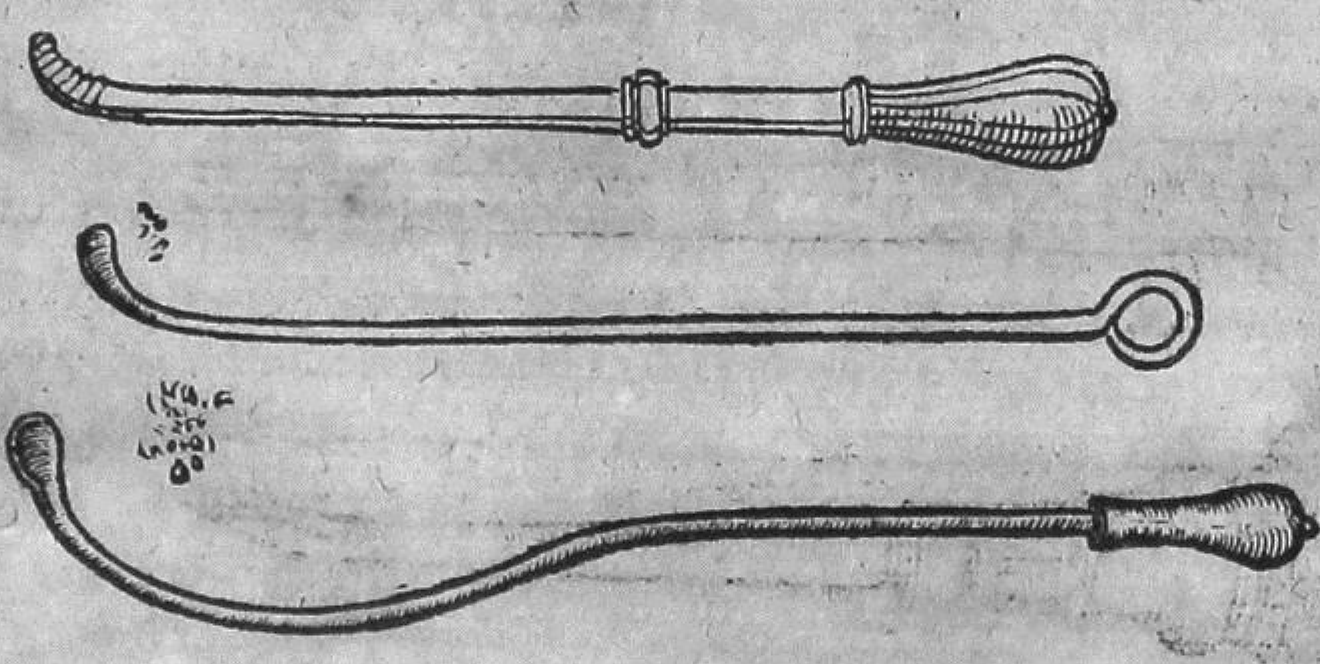
Certè quotquot ad id opus parabũtur terebræ, ſcapo ipſas, mucroneq; haud craſſiore eſſe oportebit, quàm ſit ſpecillum, ne dum in vrethram impellentur, vicina corpora violento ingreſſu violent.

Quid moliri oporteat, ſi calculus in vrethra hæreſcens commemoratis artibus reuelli nequeat. CAP. XL.

Qua parte tutò incidi coles poßit.

AT ſi craſſior, durior, aſperior, & ab extrema glande remotior ſit calculus,
quàm vt commemoratis capite ſuperiore artibus reuelli queat, vrináque D
ideò penitus ſupprimatur: tum à latere recta plaga coles incidendus eſt:
non enim in ſuperna parte inciſio facienda eſt hæmorrhagiæ metu, craſ-
ſior enim illic arteria ſubeſt & vena, nõ in inferna: vix enim vnquam coa-
leſceret, quia pars exanguis eſt, & pręterea vrina aſſiduo & acri illapſu agglutinationẽ
impediret: quare à latere qua maximè parte renititur, tumetq; calculus inciſio moliẽ-
da eſt: eſt namque pars illa carnoſior, ante tamen cutis præputij extrema quàm pluri-
mùm attrahenda eſt, & condita glande vrethra paulùm ſupra calculum lino vinciẽn-
da eſt, vt calculus cõſiſtat, neque retrò remeare poſſit. Tum igitur inciſione facta cal-
culus eximendus eſt, & cutis quę violentius ad tegendam glandem attracta fuerat, re-
mittenda eſt: ſic enim fit, vt inciſum colem integra pars cutis contegat, adeoq; mox
vnio facilior ſit, & vrina naturaliter profluat. Hac ego via inſtrumẽtis hîc appictis ſæ-
pius calculos exemi.

A *Inſtrumenta calculo ab exciſſa vrethra eximendo idonea.*

Ad agglutinationem inde, ſi opus eſt, filo vulneris labra tranſuere oportet, & glutinans quod ſequitur medicamentum imponere. *Glutinans medicamẽtum.*

℞. tereb. venet. ℥ iij. gum. elem. ℥ j. ſang. drac. & maſt. an. ʒ ſs. fiat medicamentum, B vt dictum eſt, inde tota vrethra repercutiente medicamine ex albuminibus ouorum cum puluere boli armeni, aloës, farina volatili & oleo roſato eſt obducenda. Denique ſi res poſtulet, candela cerea, vel virgula plumbea terebinthina veneta inuncta, in illã vrethram immittetur, ad agglutinationem accelerandam, & vrinarij meatus natiuam leuitatem & rectitudinem retinendam, ne fortè illic accreſcat caruncula. *Quî vrethræ agglutinatio acceleretur.*

Quæ ſectio calculo in veſica puerorum maſculorum exiſtenti facienda ſit. CAP. XLI.

HACTENVS quibus artibus exiguos ex vretere, veſica & vrethra calculos elicere conueniat, dictum à nobis eſt: nunc de grandiorum è veſica quæ ferramentis fit extractione, breuiter dicendum: qualiſque ſit eiuſmodi praxis primùm in pueris, deinde in viris, tum in fœminis docendum. In primis igitur puerum in quo vltima experiri ſtatutum eſt, ſub C axillis comprehenſum quinque aut ſex aſſultibus ſuccuſſabit Chirurgus, vt calculus deorſum ad veſicæ ceruicem magis deſcendat. Hinc curandum vt homo præualens in ſedili alto ſedeat, ſupinúmque puerum & auerſum, ſuper genua ſua coxis eius collocatis, comprehendat. Supinum ipſum nonnihil eſſe decet quò liberiùs ſpiret, abſit à neruoſis corporibus omnis tenſio, laxáque ſint omnia & calculo extrahendo peruia. Oportet inſuper vt præualens ille homo, reductis pueri cruribus ipſum iubeat manibus ad ſuos poplites datis, eos quàm maximè poſſit attrahere, ſimúlque ipſe ſic eos cõtineat. Is enim pueri ſitus valdè ad operis ſedulitatem & ſecuritatem cõfert. Tum igitur Chirurgus duos ſiniſtræ manus ſuæ digitos in anum pueri quàm poterit penitiſſimè immittet: altera verò manu ventrem inferiorem comprimet, linteo ante obtectũ, quò minus ipſi moleſta ſit compreſſio, & ne hac potius quàm inciſionis occaſione inflammatio ſuperueniat. Eum verò vſum habet iſta cõpreſſio, vt calculus è veſicæ fundo, ſubter os pubis in ipſius ceruicem deſcendat, quò poſtquàm peruenerit, continendus illic & tanquam ſub manus imperio habendus, ne eò vnde ſubductus eſt relaba-D tur. His expeditis, nihil iam reſtat aliud, niſi vt idem Chirurgus plaga, duorum ab ano digitorum interſtitio ad ſepti latera vtrinque ſcindente nouacula perinæum aperiat, atque quicquid ſe carneum oppoſuerit, reſcindat, quouſque ad calculum peruenerit. Caueat interim ne rectum inteſtinum violet: fieri enim poteſt, & ſolet, vt dum calculus ad ceruicem veſicæ è fundo adducitur, id inteſtinum reduplicetur. Si igitur nouacula reſciſſum fuerit, fit vt fæces per vulnus erumpant, vrina autem per anum: quæ res in pleriſque agglutinationem & conſolidationem vulneris impediuit: quanquam in aliquot aliis nihilo deterior ipſa ſequuta eſt: quia in tenella iſta ætate permulta contingunt, quæ naturam ipſam videntur ſuperare: peracta inciſione, depicto hîc ferramento, reuellendus eſt calculus.

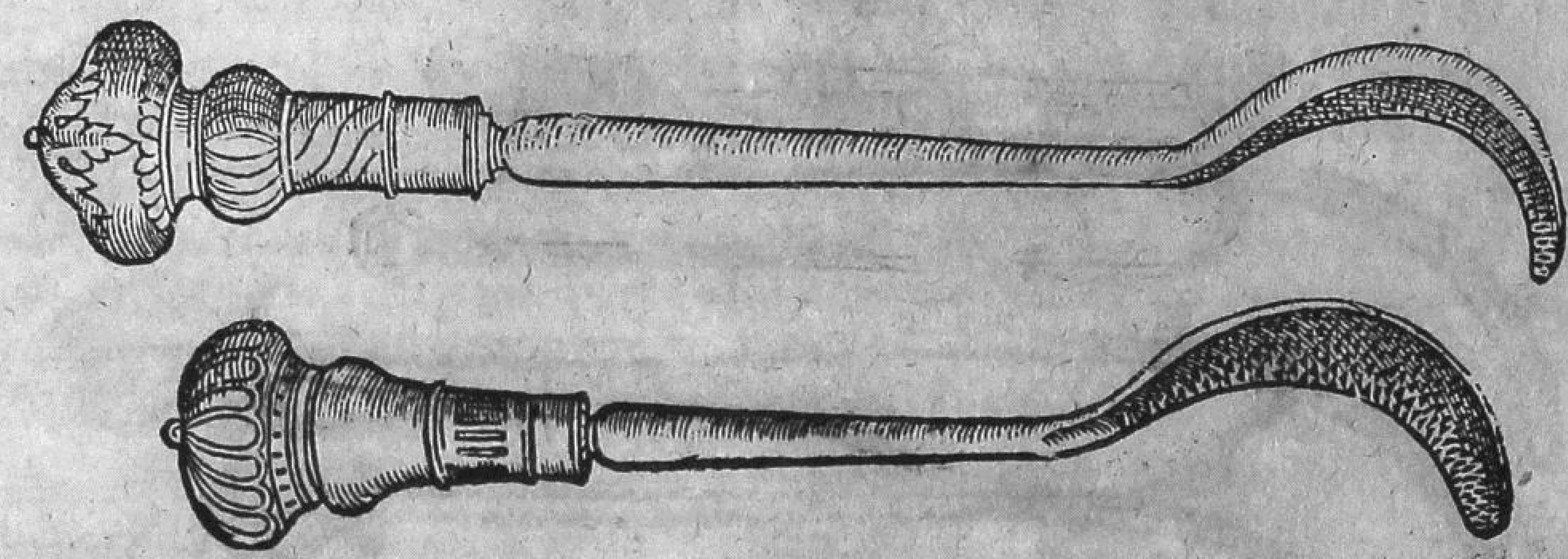
Cur aſſultibus concutiendus puer ante ſectionem.

Quî collocãdus ad ſectionem.

Quo loco perinæum diuidendum.

In pueris naturæ opera mira ſunt.

Vncini ad calculos pueris è veſica reuellendos. A

Generales regulæ ad ea quæ particularia ſunt reuocādæ.

Reuulſo calculo tenuis fiſtula in plagam demergenda eſt, & illic ad aliquod tempus continenda, propter rationes mox retegendas, indè colliganda genua: ſic enim citius coit & agglutinatur plaga. Reliqua vulneris curatio perficietur, generales vulnerum curandorum regulas ad ſpecialem pueriliſ ætatis temperiem, & particularẽ pueri qui nobis in manibus tum erit naturam reuocando. B

Quæ ſit ars extrahendi viris è veſica calculi, eo apparatu quem Magnum appellant. CAP. XLII.

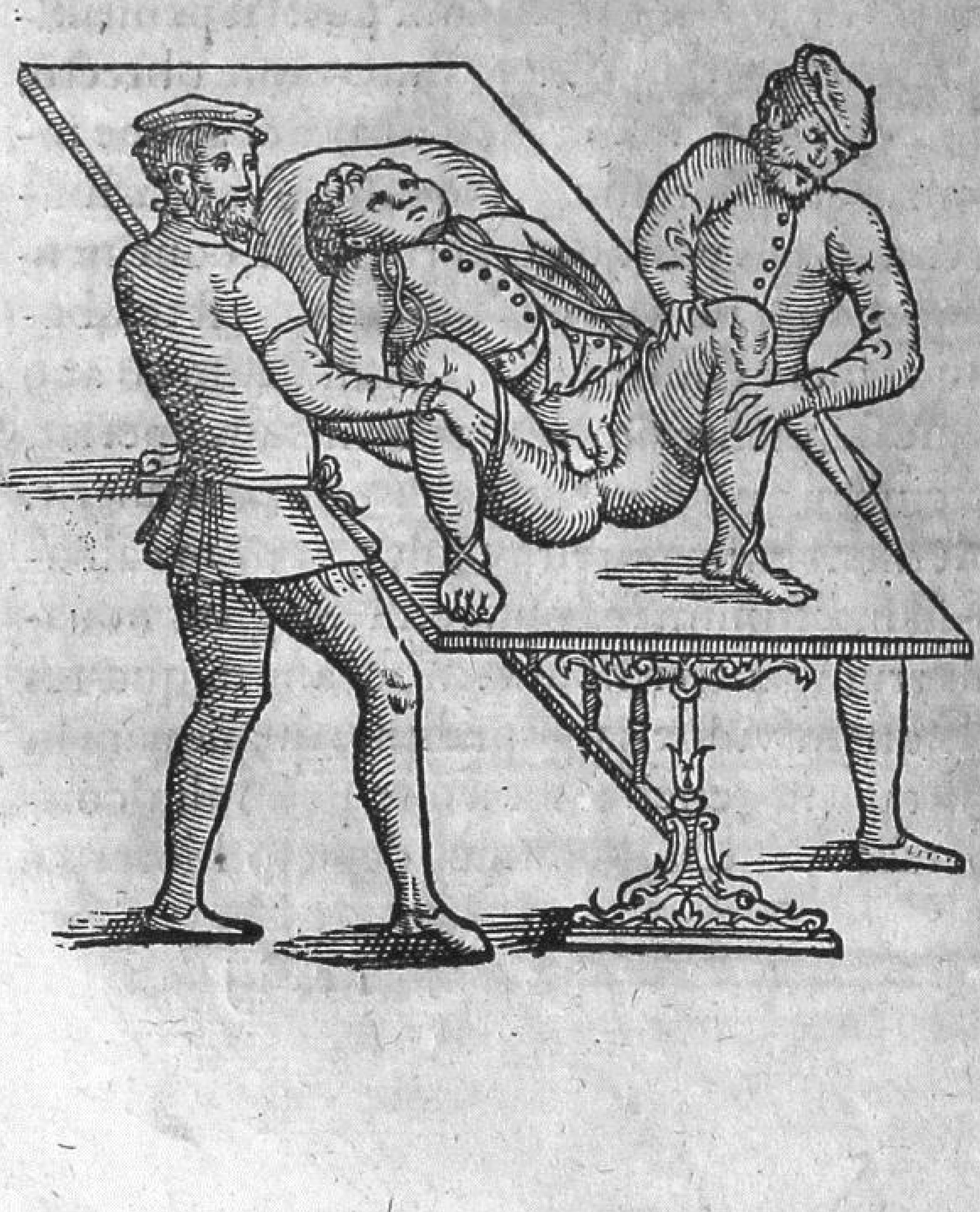
Quæ facienda ante ſectionem.

EX veſica calculoſis viris, cùm aliter ſuccurri non poteſt, ad extremum remedium, ſectionem nempe veniendum. Sed ante æger purgādus eſt, & ſi res poſcat, ſanguis detrahendus: neque tamen his peractis ſtatim aut ſequenti die ad opus properandum: nam ex medicamento & phlebotomia non poteſt non eſſe æger debilior. Expedit etiam aliquot ante diebus, pudenda, his quæ relaxant & remolliunt, fouere, vt per obſequentia, calculus cùm extrahitur meare faciliùs poſſit. Tum igitur curatio ſic ordinanda.

Quì collocādus æger.

Æger in menſa, ſcamnóve ſtabili collocandus eſt, linteo multiplici natibus, puluino autem lumbis C & dorſo ſic ſubiecto, vt ſemiſupinus iaceat, femoribus ſublatis, cruribus autem calcibúſque ad nates reductis. Tum faſcia tres digitos lata, malleolis iniecta pedes deligandi ſunt: eiuſdémque capitibus ſurſum ad ceruicem adductis, & circum ipſam obuolutis, mox deorſum reuocatis, manus ambæ ad ſuum quæque genu vinciendæ ſunt, vt ſubiecta docet imago.

Viri vt decet ſiti effigies, cùm ipſi è veſica calculus reuellendus eſt.

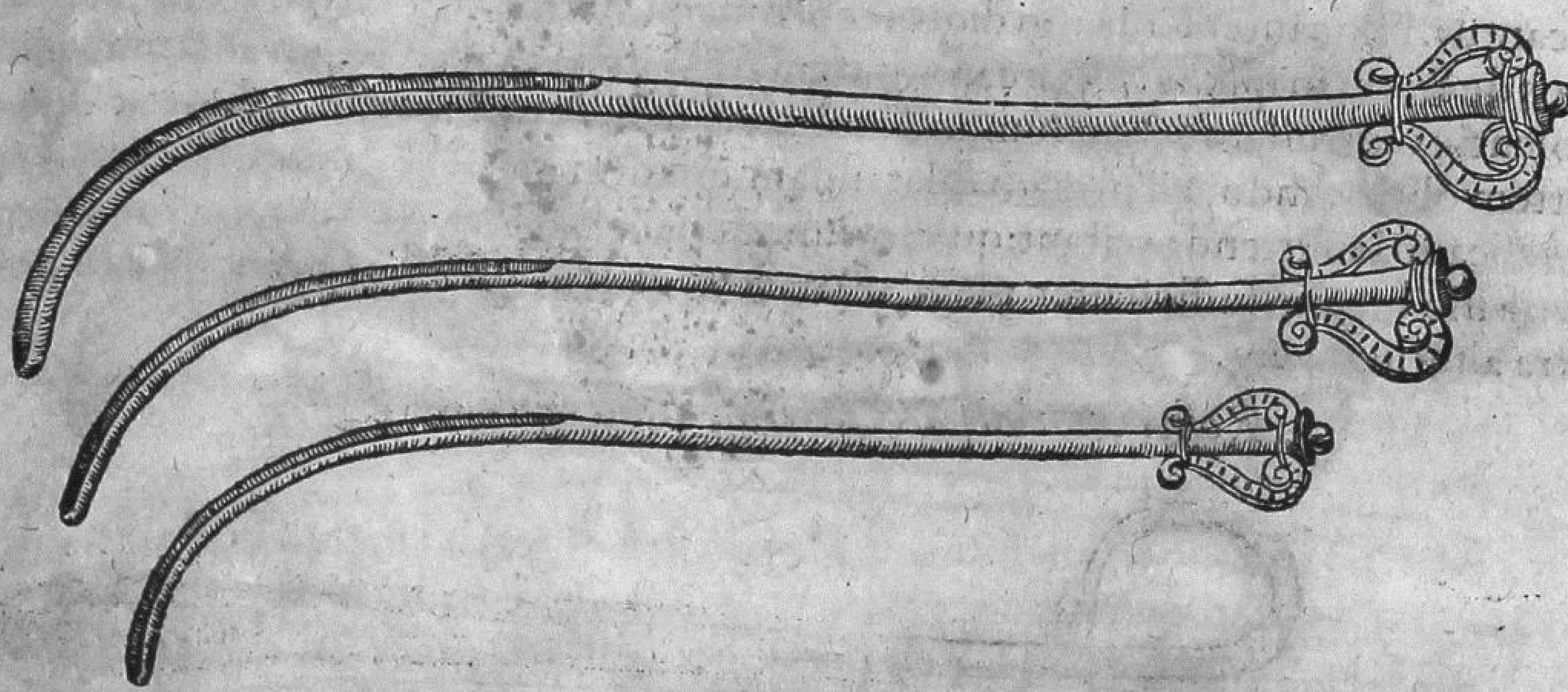
Cur ſpecillum externa ſuperficie reſciſſum eſſe oporteat.

Ita reuincto ægro quatuor cordatos & valētes miniſtros præſto adeſſe oportet: duo nempe qui eius brachia, duo reliqui qui vna manu genu, altera verò pedem adeò arctè & validè cōtineant, vt neque artus mouere, neq; nates ſurrigere poſſit, D ſed in eodē ſtatu toto corpore immotus eſſe cogatur. Tum argēteum, ferreúmve & fiſtuloſum ſpecillū, externa ſuperficie reſciſſa apertum, vt in illam nouaculæ acumen ſubire, & reſiſtere, ne inciſione ſuper ipſam, tanquā manus artificis directricem facta, vlterius in ſubiecta corpora peruadat, oleo inunctum in vrethram ad veſicam vſq; Chirurgus demittet, eius hæc eſt effigies.

Specilla

A

Specilla, externa ſuperficie reſciſſa aperta.

B

Demiſſum mox in ſiniſtrum latus leniter obtorquebit, ſimúlque miniſter qui ad dextram eſt, ſcrotum læua ſurſum ad ſe attrahet, vt tum in libero & vacuo ſiniſtri perinæi ſpatio, Chirurgo maior ſit opportunitas plagæ ſupra demiſſum & eò inflexum ſpecillum nouacula infligendæ. Cæterùm in ea plaga perficienda, vitare diligenter debebit & perinæi ſeptum & anum. Nam ſi plaga ſeptum illud attingat, non facilè poſtea conſolidabitur, quia calloſum eſt & exangue: itaque hac præterlabentis vrinæ perpetuum eſſet ſtillicidium. Si verò propius anum plagam infligat, periculum eſt, ne mox dum vi reuelletur calculus, venarum hæmorroidalium aliquam diſrumpat, vnde ſequatur hæmorrhagia, vix vlla arte ſiſtenda, vel ſphincterem muſculum, aut veſicæ corpus laniatu non reparabili dilaceret. Itaque duorum ab ano digitorum interſtitio infligenda illa eſt, ſecundum fibrarum rectitudinem, quo poſtea facilius reſarciri poſſit. Nec verò pollicis magnitudinem excedere debet, illa quæ nouacula fit plaga, quia poſtea immiſſis roſtro coruino, & dilatatorio organo prætereáque calculo dum reuellitur amplius dilatatur. At quæ nouacula reſciſſa ſunt, nec tam facilè nec tam expeditè poſtea, atque ea quæ laniata ſunt conglutinantur. In ipſam mox plagam virgula argentea aliqua ex his quæ infra depictæ ſunt, & ductorum nomine donatæ, quod reliquis inſtrumentis in veſicam intromittendis ductorum loco ſint, demergenda eſt, extremo hæc eſt orbiculato & prominente, quo ſcilicet in ſpecilli deſcriptam cauitatem conditur: notatáque cernitur litera AA. inde & altera, litera BB. deſignata, & ſimili nomine dicta ſub illa priore demittenda eſt, exciſa in extremo crena velut bifurcata, quo ſcilicet prioris illius extremum complecti poſſit.

Cur perinæi ſeptum ferro minimè violandum

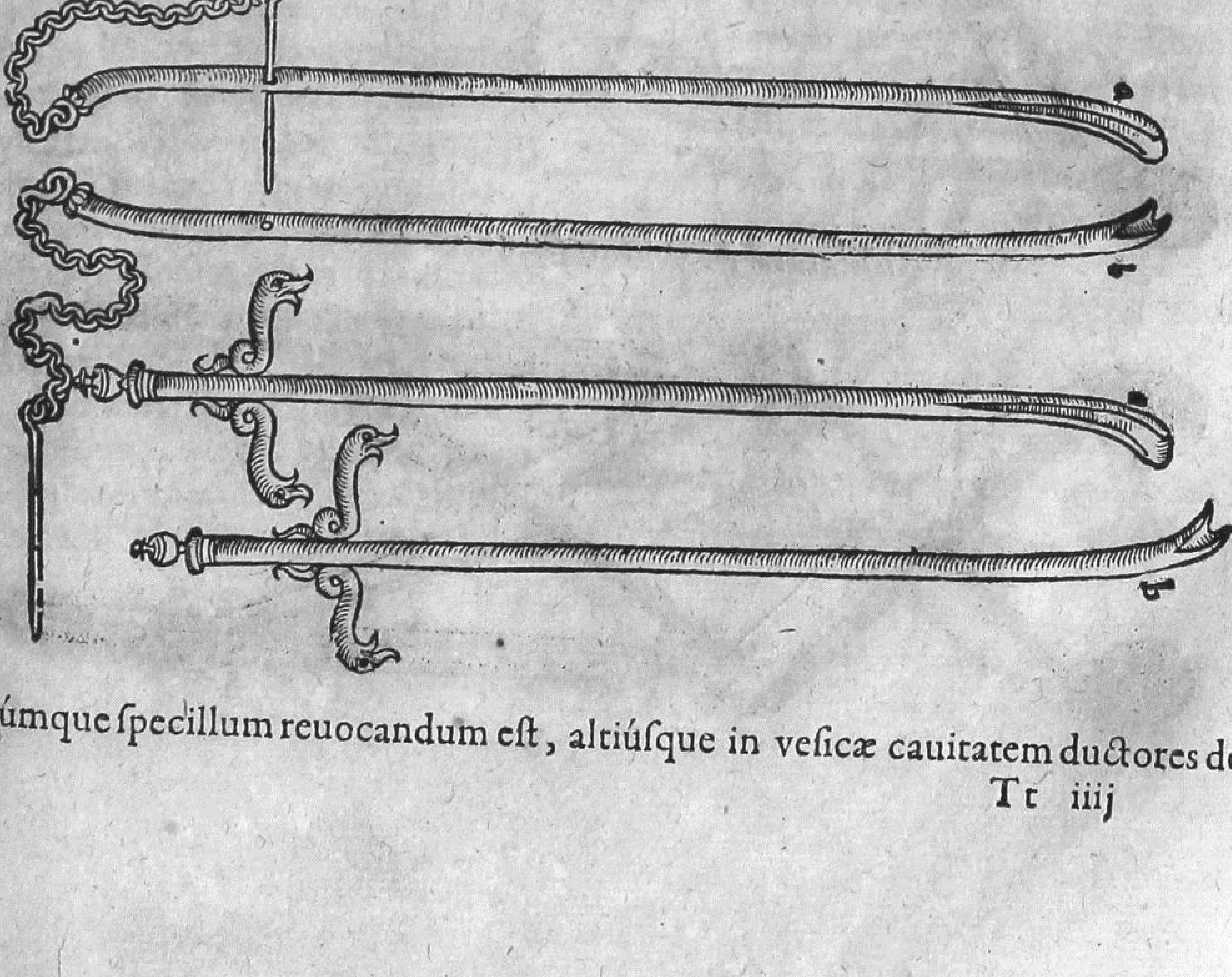
C

Quo loco plaga qua eximatur calculus infligenda.

Laniata facilius coëũt reſciſſis.

Ductorum quæ in duplici ſunt differentia effigies.

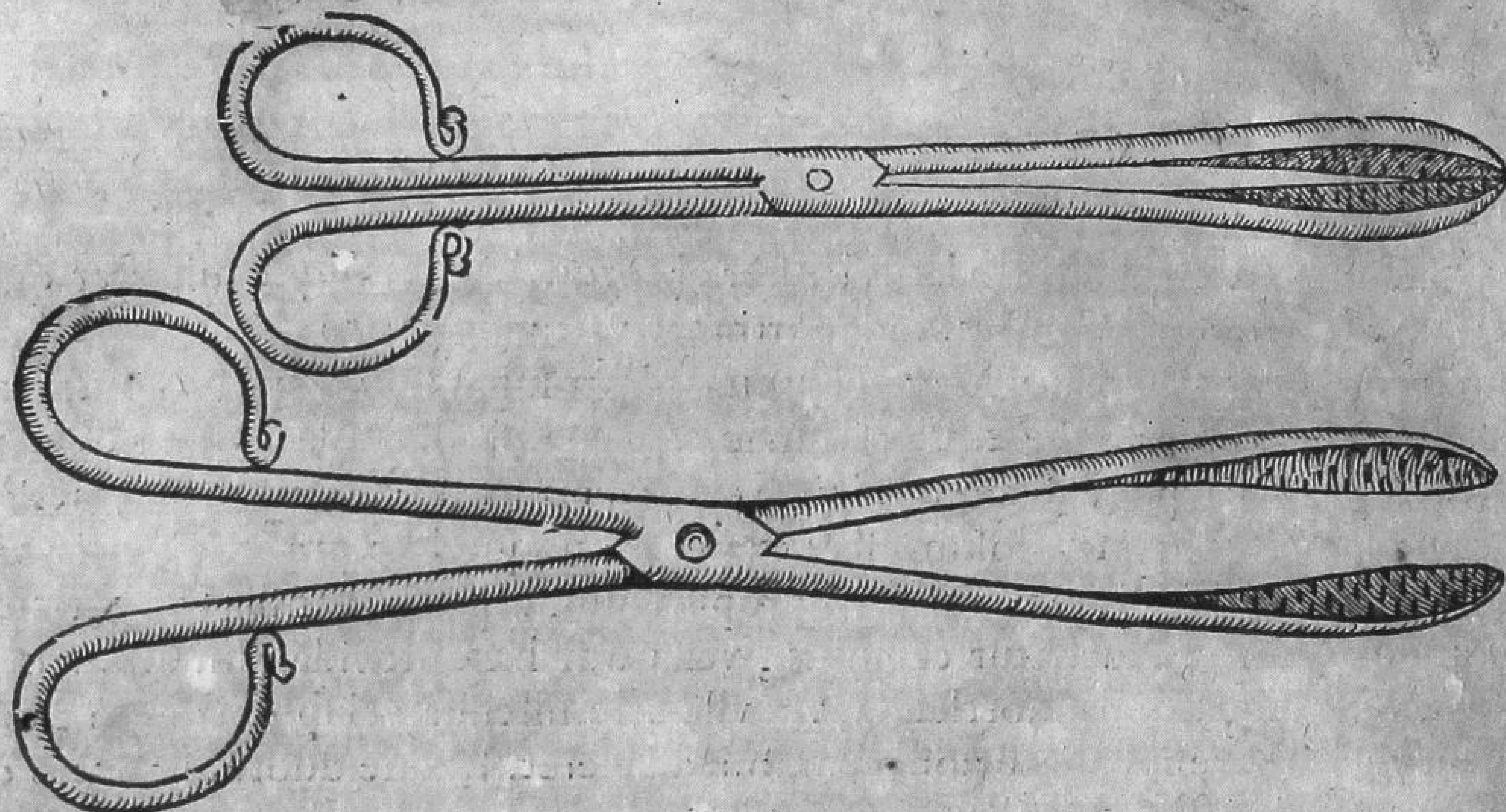
D

Túmque ſpecillum reuocandum eſt, altiúſque in veſicæ cauitatem ductores de-

mittendi & ſúſque déque obuertēdi, tandémque immiſſo axiculo retinendi: quanquã qui eiuſmodi axiculo carent ductores, magis ſunt ad manum, &ab artificibus Spathæ vocantur. Hinc inter Chirurgi digitos cõſtringendi, Chirurgi verò mox intereſt inter duos ductores in ipſam veſicæ capacitatem organum aliud, roſtrum anatinum dictũ, violentius intrudere, intruſúmque ambabus manibus diducere, ipſum in omnem partem obuertendo, ad plagam dilatandam, quantum ſatis ſit, reliquis organis quæ in veſicam demittenda reſtant: quanquam ægro melius longè & fœlicius futurum eſt, ſi vno illo organo ſufficienter plaga dilatari & eadem opera calculus reuelli poſſit, citra alterius opem. A

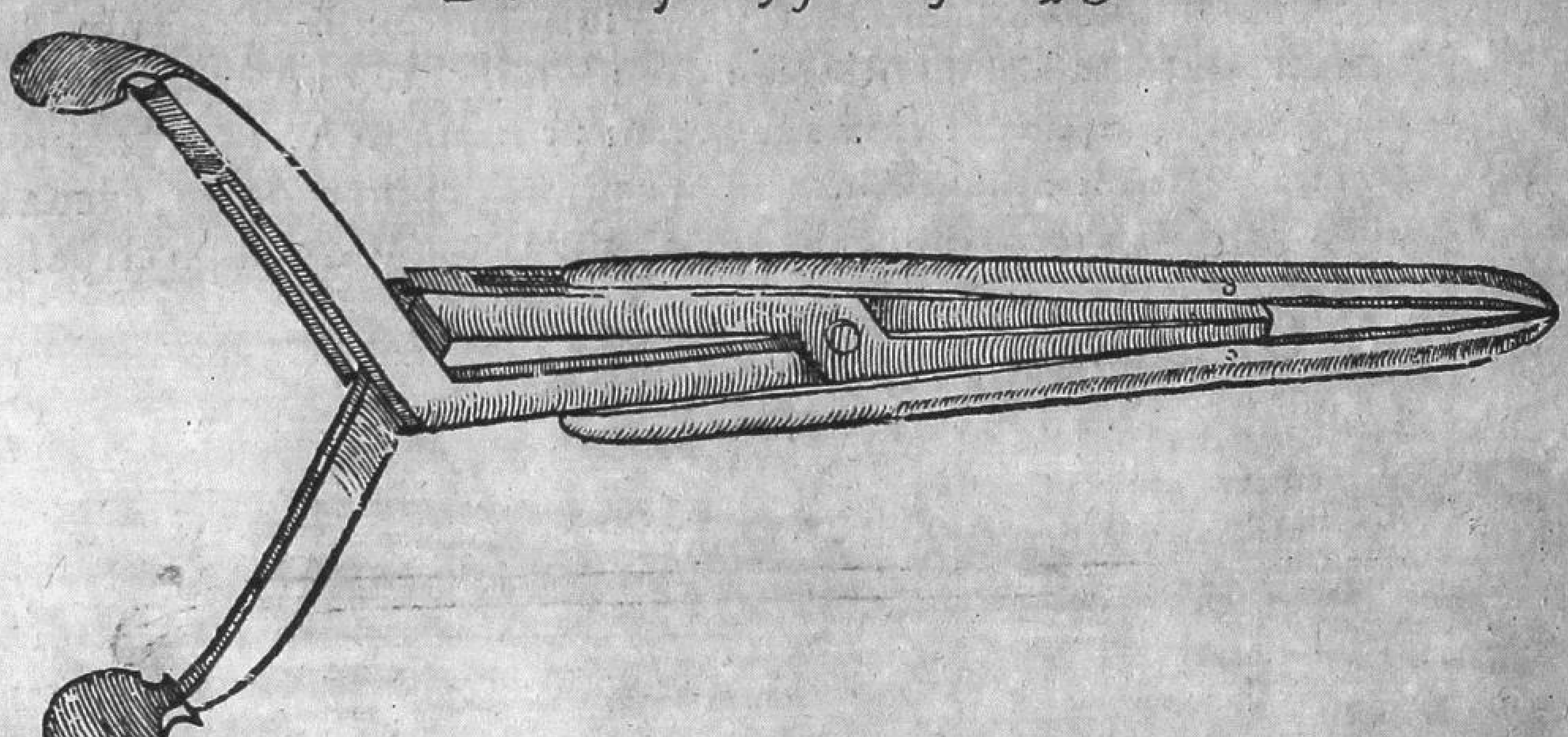
Roſtri anatini parte externa caui ſeu ſulcati effigies.

B

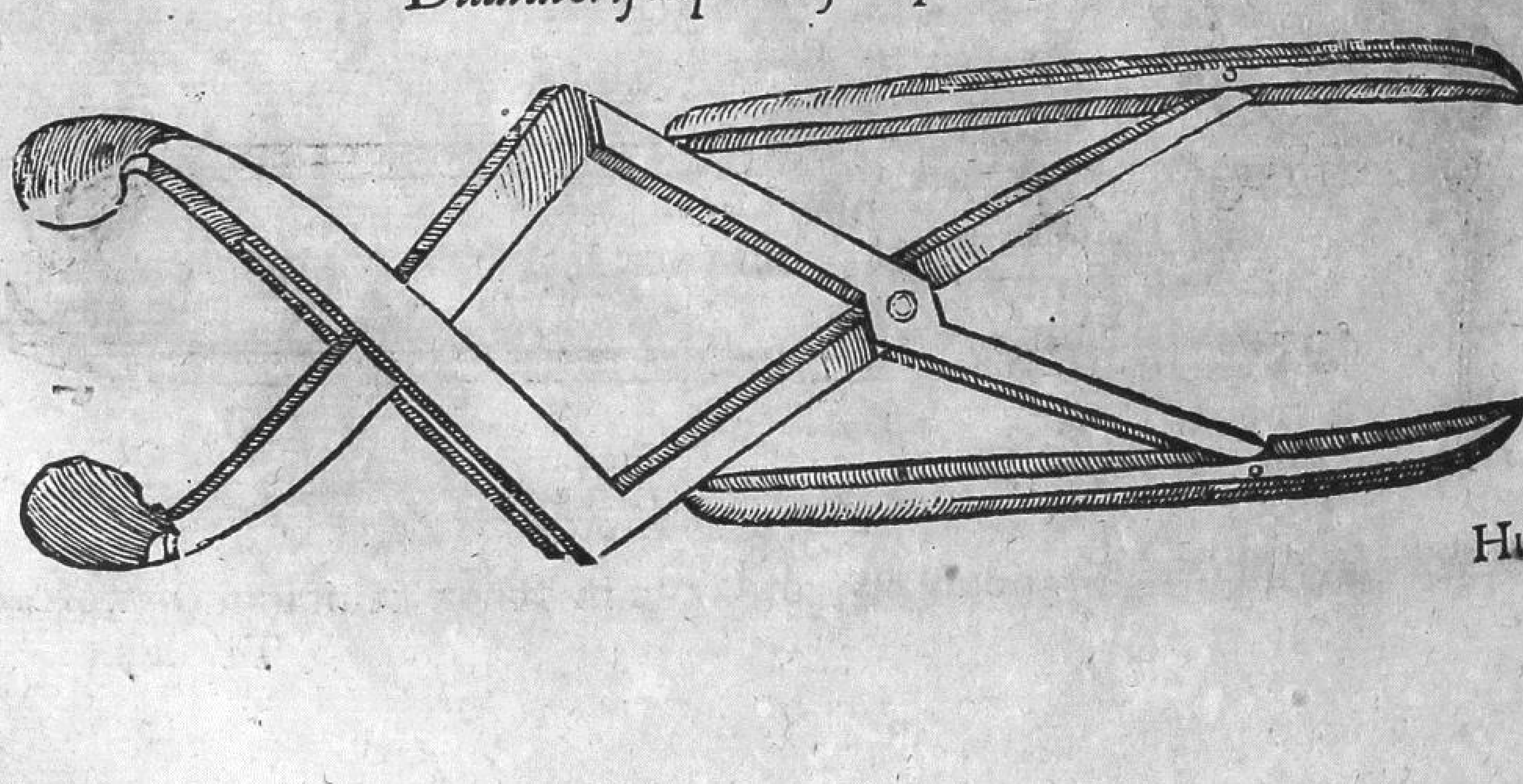
Cuius rei ſi facultas non ſit, & calculi craſſities maiorem dilatationem flagitet, demittendum eſt dilatatorium organum. Eius enim in veſicam demiſſi manubrium manu compreſſum, arbitrariam facit inciſionis dilatationem C

Dilatatorij clauſi ſeu conſerti effigies.

D

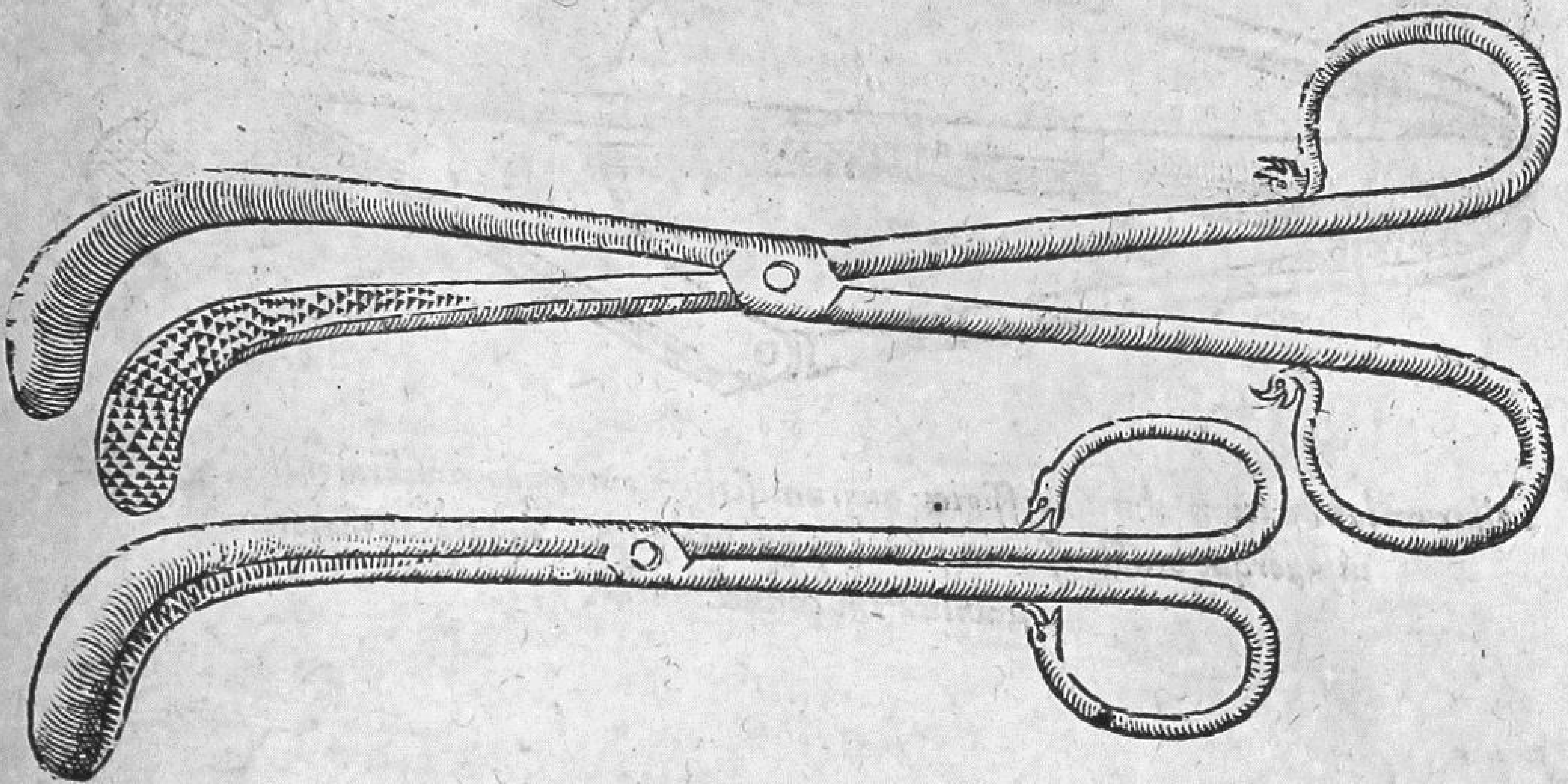
Dilatatorij explicati ſeu aperti effigies.

Huius

A Huius organi ope dilatata quantum ſatis eſt plaga, demittendum roſtrum anatinum rectum ſupra deſcriptum, vel incuruum hîc appictum.

Forcipes ad inſtar roſtri anatini incurui.

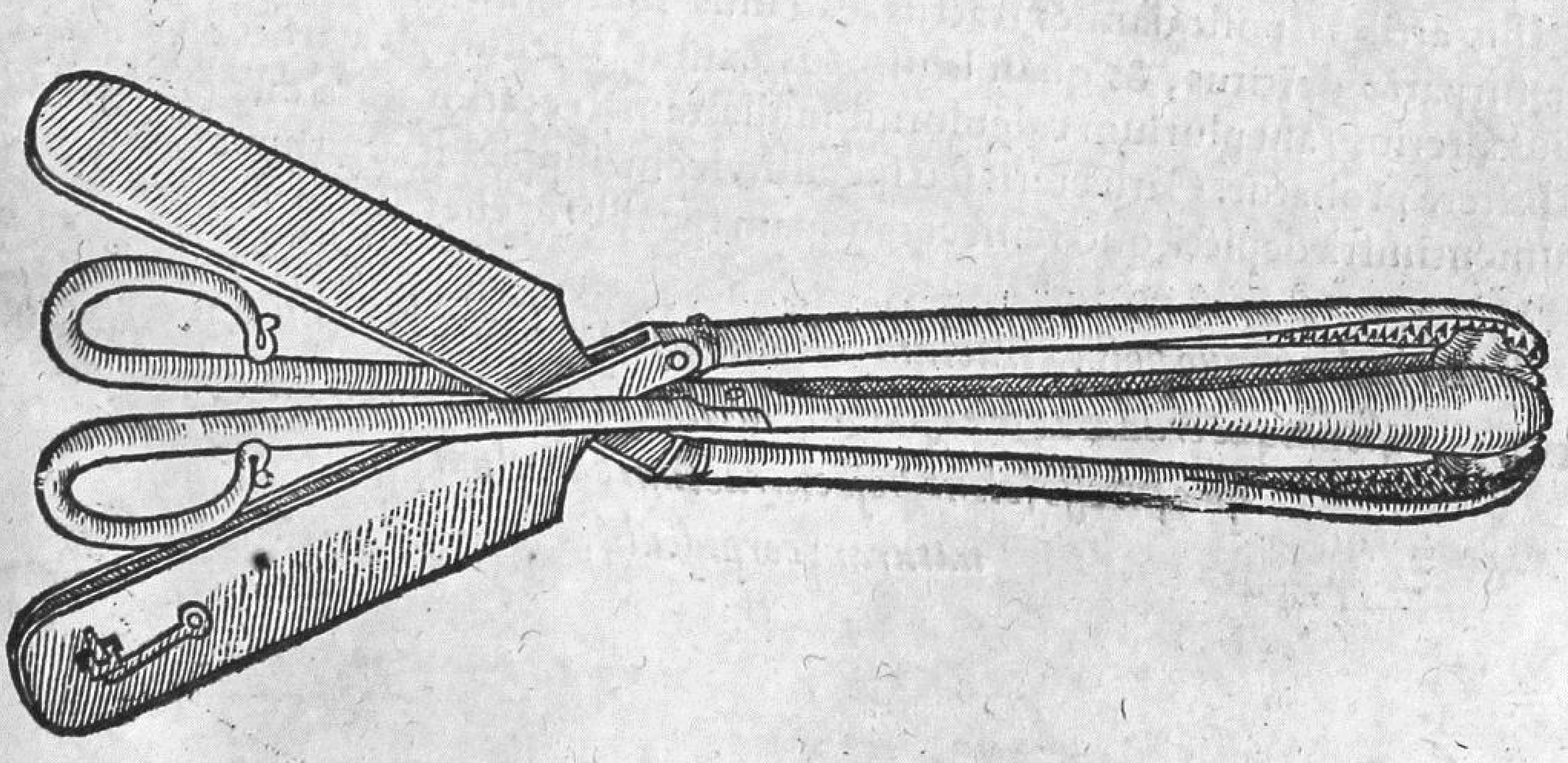

B

His forcipibus demiſſis quærendus eſt & comprehendēdus calculus, eóque comprehenſo colliganda ſunt forcipis ramalia, ne quod ſemel comprehenderunt elabi ſinant. Nec verò confertim calculus reuellendus eſt, ſed ſenſim hâc illâc concutiendus, demúmque molliter extrahendus. Cauendum tamen ne ſub forcipe conſtringatur arctius, ne in fruſtula conteratur: nonnulli ne comprehenſus elabatur, digitos duos in anum demittunt, ipſóſque ſupernè calculo ne excidat & regrediatur opponunt: quod multum valere puto ad extractionis facilitatem. Sunt qui comprehen-C ſionem iſtam confirmant, demiſſis & hinc inde ad latera obiectis ſupérque & ſubter datis alaribus, quas vocant, duabus laminis, híſque connexis & ſimul colligatis organis omnem comprehenſo calculo elabendi opportunitatem adimunt.

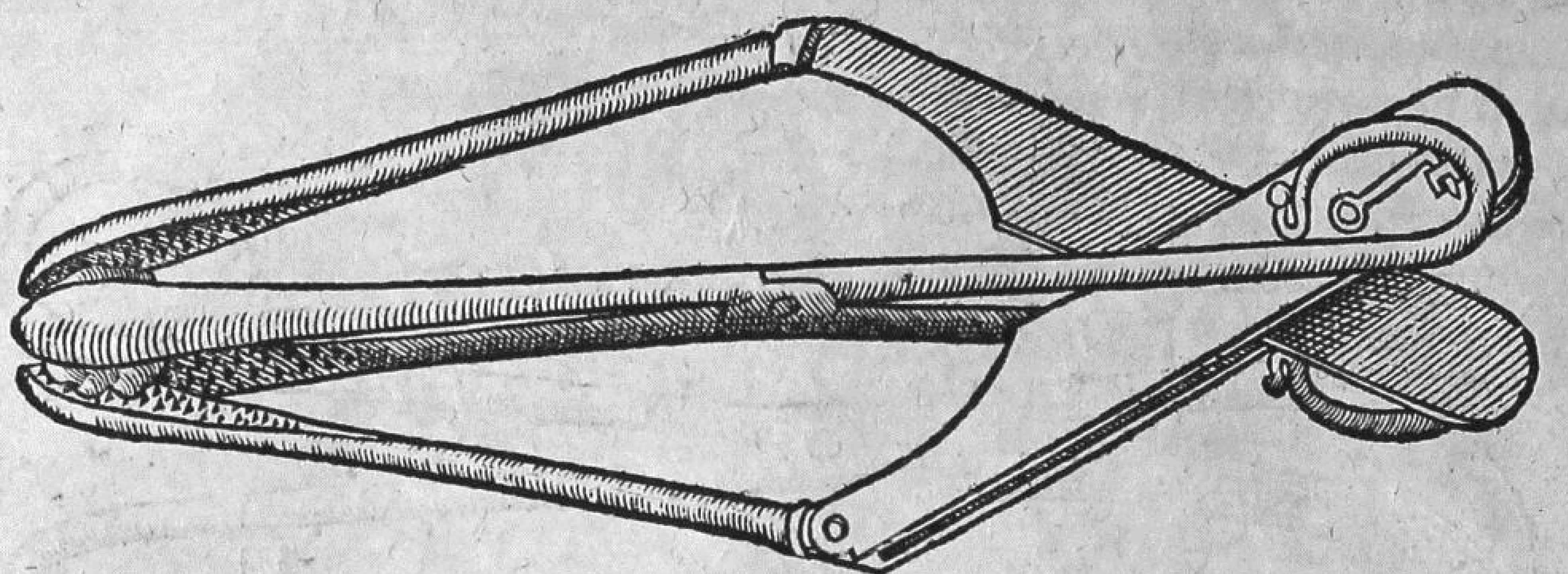
Quî ſemel comprehenſus calculus extrahēdus

Alares laminæ cum roſtro anatino, calculum comprehendentes.

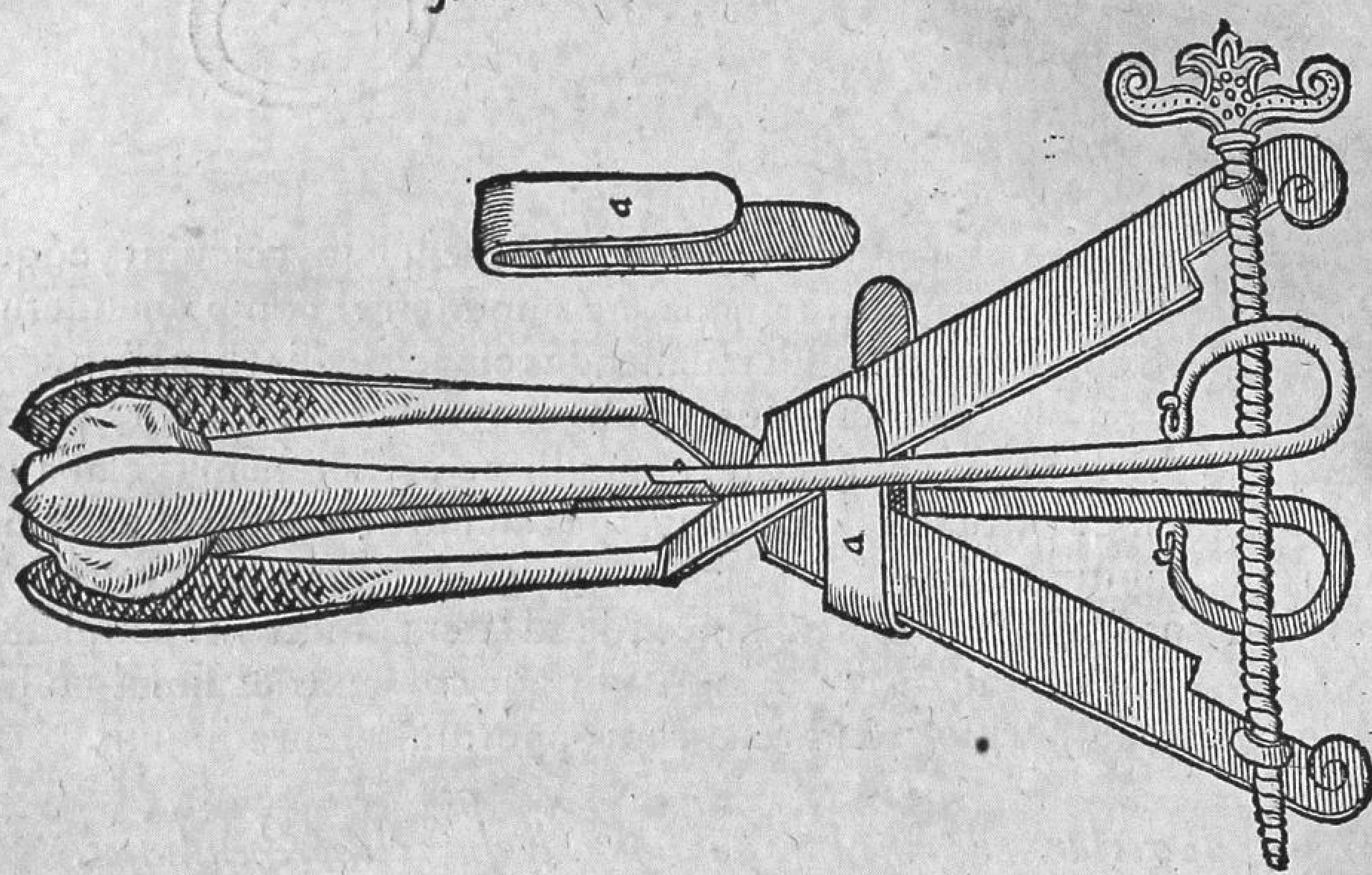

D

Alia laminarum alarium effigies. A

Aliarum laminarum alarium effigies: quarum ſcilicet extrema manubria traiecta cochlea inſupérque bractea ferrea plicata, & litera A. notata, ad maiorem ſtabilitatem connectuntur. B

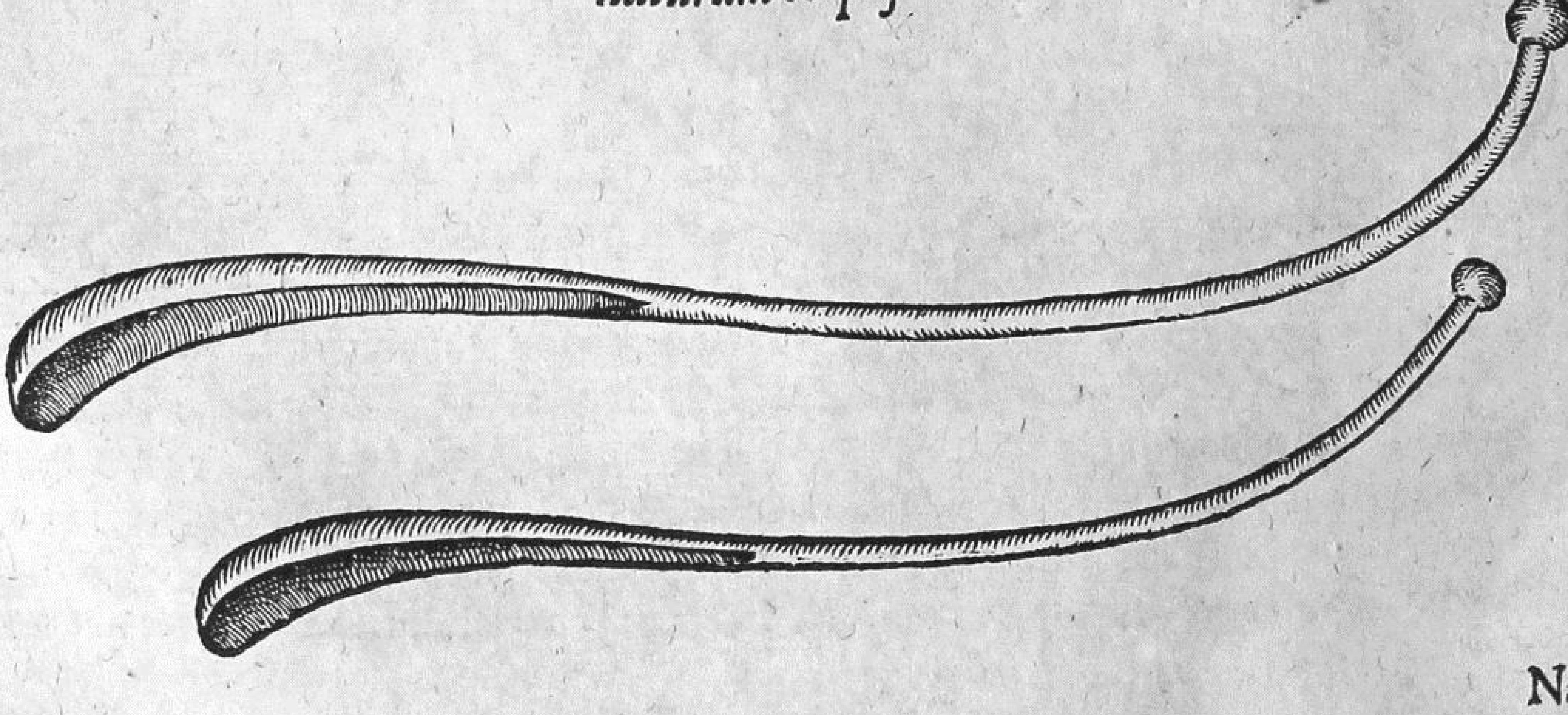

C

Nota plurium calculorum.

Illis artibus poſtquàm extractus calculus fuerit, intuendum diligenter num qua ſui parte detritus, & quaſi læuigatus exiſtat: id enim ab attritu eſt affrictúque vnius alterius, aut plurium calculorum: nulla tamen certior nota eſſe poteſt, eaquæ cathætere probatur. Cathæteris ſeu ſpecilli vicem ſupplebit alterum extremum inſtrumenti infrà depicti, quo ſcilicet tanquam ſpecillo & euerriculo vti licebit.

Euerriculum, quo poſt extractum calculum eſt, explorare licet: num alij ſubſint, veſicámque erudare & expurgare arena, ſanguinis thrombis, & aliis quæ ſubeſſe ſolent, poſt extractum calculum præter naturam corpuſculis. D

Nam

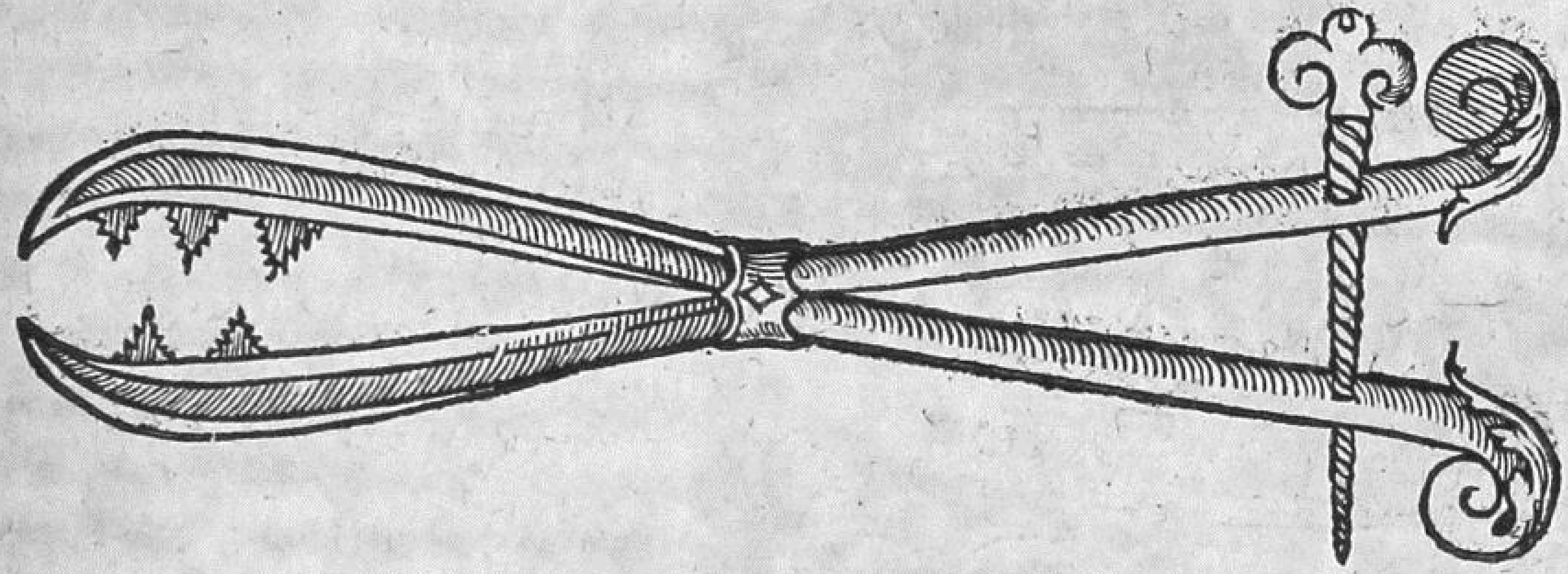
A Nam ſi alij ſubſint calculi, eadem illa quæ dicta eſt arte extrahendi erunt, quibus extractis, aliud extremum quod cochlearis inſtar ſinuatum & excauatũ eſt, in veſicã per plagam demittendum, & quidquid illic collectum reſtat arenę, concreti ſanguinis & ſimilium quiſquiliarum, id vniuerſum colligẽdum & eximẽdũ eſt, quia alteri calculo materiã ſuppeditare poſſet: at ſi calculus qui in veſica eſt, craſſior animaduertatur, adeò vt auelli nequeat citra magnam & enormem veſicæ dilacerationem, ſatius eſt eum roſtro coruino comprehenſum in particulas confringere.

De erude-randa veſi-ca.

De confri-gendo cal-culo qui ſi-mul & ſe-mel reuelli nequeat.

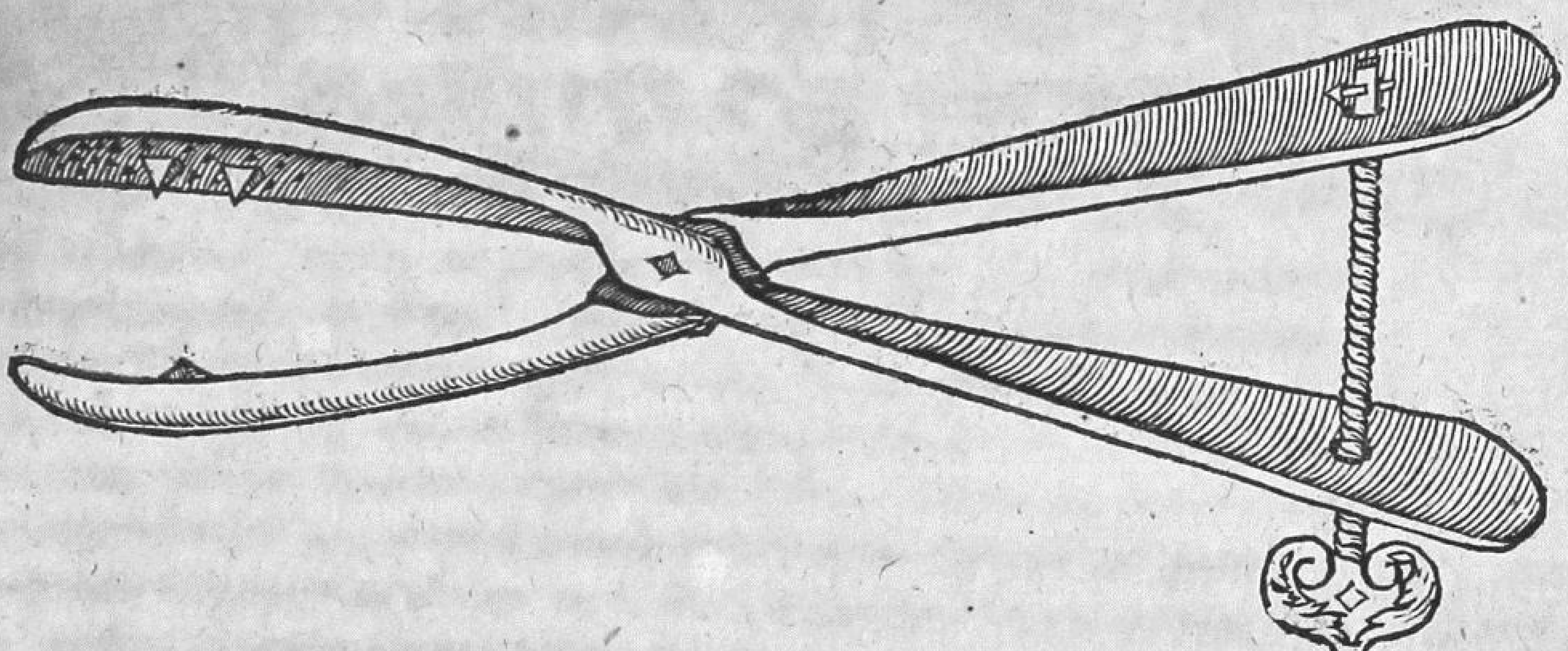
Roſtri coruini dentati confringendis craſſioribus calculis affabrè facti, & cochlea per manubrium traiecta conſtringi ſoliti, effigies.

B

Alia roſtri coruini effigies.

C

Id roſtrum coruinum tribus tantùm dentibus, hiſque acuminatis, intus aſſurgit: quorum duo ſuperiore, vnus inferiore ſitu eſt ita collocatus, vt medius duos ſuperiores ineat, calculo confracto eliminanda ſunt eius fragmenta omnia, diligentérque cauendum, ne quid intus illatebratum maneat: id enim vel materiæ lentæ & viſcidæ
D ſuperinductæ auctum acceſſionibus, vel aliis fragmentis, ſimilis materiæ velut glutinis interuentu coniunctum, in iuſtæ magnitudinis calculum, temporis ſucceſſu conſurgere poſſet.

Quæ curatio vulneri ſeu inciſioni adhibenda ſit, reuulſo calculo.
CAP. XLIII.

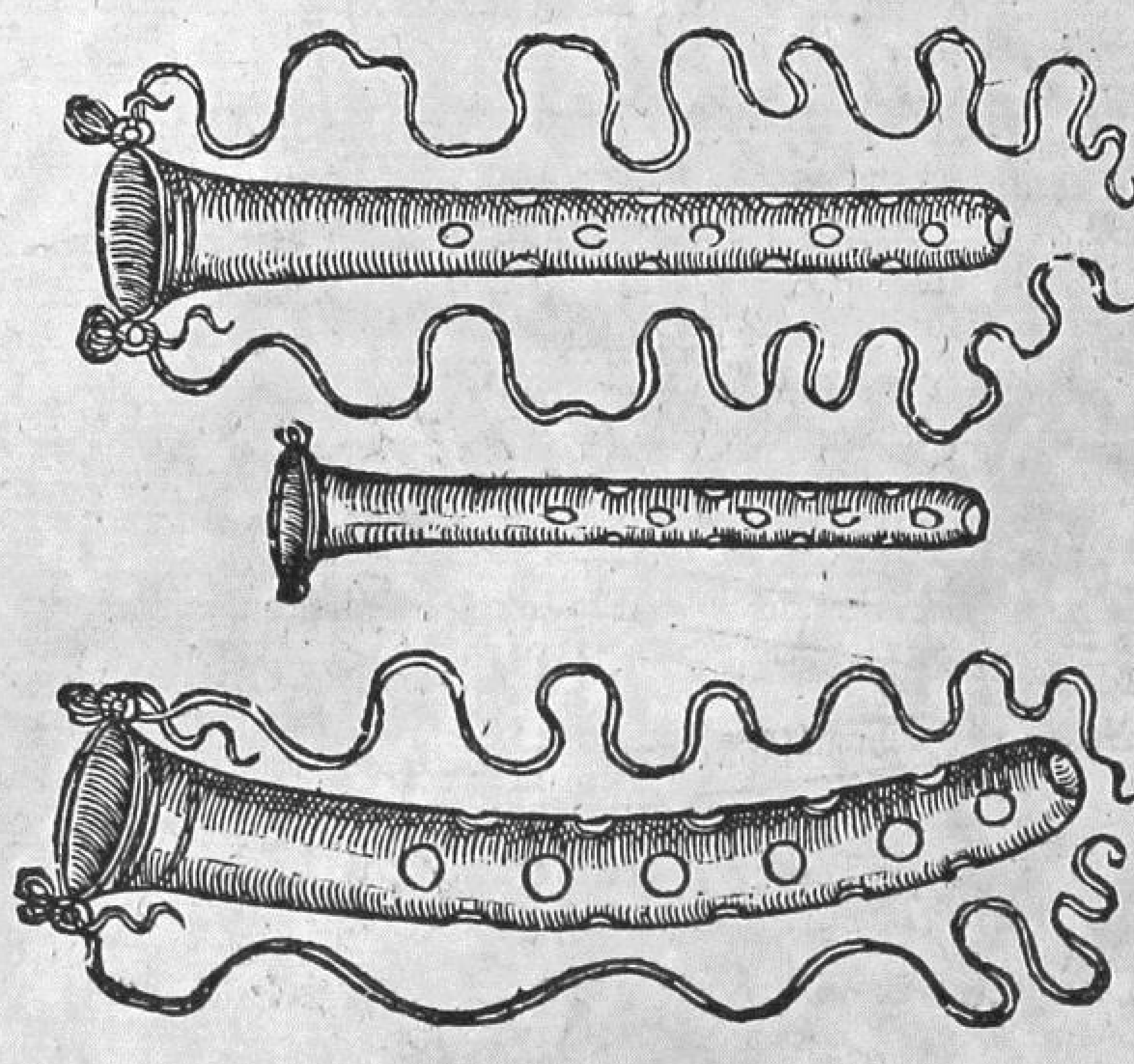
REVVLSO calculo, ſi plagæ id poſcat magnitudo, acus filum trahens ſemel, biſve tranſuenda eſt, ſpatij tantùm relicto, quantum ſatis eſt demittendæ in eum quem mox dicemus vſum fiſtulæ: filum eligere oportet ſericum coccineum ceratum, ne ſi tenuius ſit, vel vulneris carnea labra conſtringendo dilaceret, vel vrinæ madore, vlceriſque eluuie breui putreſcat. Itaque vnà cum cute multa caro acu comprehendenda eſt, ne laniatis plagæ oris, fruſtranea prior illa ſutura ſit, nouúſque dolor in alia facienda ægro hauriendus. His peractis in veſicam per plagam fiſtula argentea demittenda eſt: cuius plu-

De ſuenda eruto calculo plaga.

res hîc deformationes appinxi, vt delectui locus eſſet, ipſáſque aptare liceret vulneribus non contra vulnera ipſis, quod in inſtrumentum penuria ſæpè ægrorum diſpendio Chirurgi facere coguntur. A

Fiſtulæ argenteæ in veſicam extracto calculo demittendæ.

Tubulorum in plagam conſuta demiſſorum vſus.

Hæ non quidem per ductus & tubuli ſui longitudinem, ſed tantum extremo ſuo foraminibus apertæ eſſe debent, vt hac vulneris ſanies omnis, vniuerſæque in veſica collectæ & cõcretæ ſordes dilabi & expurgari poſſint, cum per plagam vrina pura manare occipiet, nulla iam fiſtulæ neceſſitas erit: itaque ſi pergas eam demittere, diutiúſque in plaga continere, B periculum eſt ne natura aſſueſcat illi itineri, vrinámque dehinc per vrethram tranſmittere negligat: nec verò omittẽdum vt vicinas vulneri partes repellente quod ſequitur medicamento ad fluxionem inflammationémque, cuius à dolore metus eſt reprimendam munias.

Repellens medicamẽtum.

℞. album. ouor. nu. iij. pulueris boli armeni & ſanguinis draconis, an. ℥ iij olei roſ. ℥ j. pilorum leporinorum quantum ſufficit, fiat medicamentũ ad mellis conſiſtentiã.

Quo ſitu collocandus ſit æger extracto calculo.
CAP. XLIIII.

Ad ſcrotũ ne gãgræna occupetur remedia.

OMNIBVS quæ dicta ſunt fideliter, diligentérque peractis, æger in lecto collocandus eſt, ſubiecto ipſi velut puluinari, furfure aut auenæ gluma pleno, ad vrinam quæ effluit ebibendum. Plura verò habenda ſunt vt mutari pro neceſſitate poſſint. Nonnunquam poſt extractum calculum ſanguis magna copia ruit in ſcrotum: cui niſi diſcutientibus deſiccantibus abſumentibúſque remediis prouiſum fuerit à gangræna ſcroto metuẽdum eſt. Itaque ſi quæ inter curandum vulnus huius generis accidentia occurrant intuendum in ea diligenter erit. Poſt aliquot dies iniectio ſubtepida in veſicam, per plagam facienda eſt ex aquis plantaginis, ſolani roſarum & pauco ſyrupo de roſis ſiccis. Valebit ad temperandum veſicæ ardorem tum vulneris tum contuſſionis occaſione & inſtrumentorum violentia intruſione natam. Contingit etiam nonnunquã vt poſt calculi extractionem ſanguinis grumi, aliáque impuritas in vrethram confluat, vrinæque ſe opponat adeò vt diffluere nequeat. Itaque demittendum pariter ad aliquot dies in vrethram fiſtuloſum ſpecillum, vt ſeruata ductus continuitate, craſſior omnis ſordes cum vrina pleno & libero meatu dilabi poſſit. C D

Quæ cura vulneri ab inciſione relicto ſit adhibenda.
CAP. XLV.

Quæ vnionem accelerent.

CVRANDVM id venit vulnus more reliquorum vulnerum cruentorum ſcilicet glutinando & ad cicatricem deducendo, ſublatis tamen prius ſordium ſi quæ ſubſint impedimentis per ea quæ detergent. Vnionem accelerabit æger ſi crura decuſſatim contineat, & victum tenuem in ſeptimum vſque aut nonum diem ſeruet. Vino penitus abſtinendum niſi admodum tenui. Eius loco vtatur decocto hordei, aut glycyrrhizæ: aqua vel melita, vel ſaccharata, vel elixa & cum ſyrupis roſarum ſiccarum, capillorum veneris & ſimilibus mixta. Cibus ſit panatella, vuæ paſſæ, pruna cocta, pupilli elixi cum ſeminibus refrigerantibus lactuca, portulaca, acetoſa, borragine, ſpinachio, & ſimilibus.

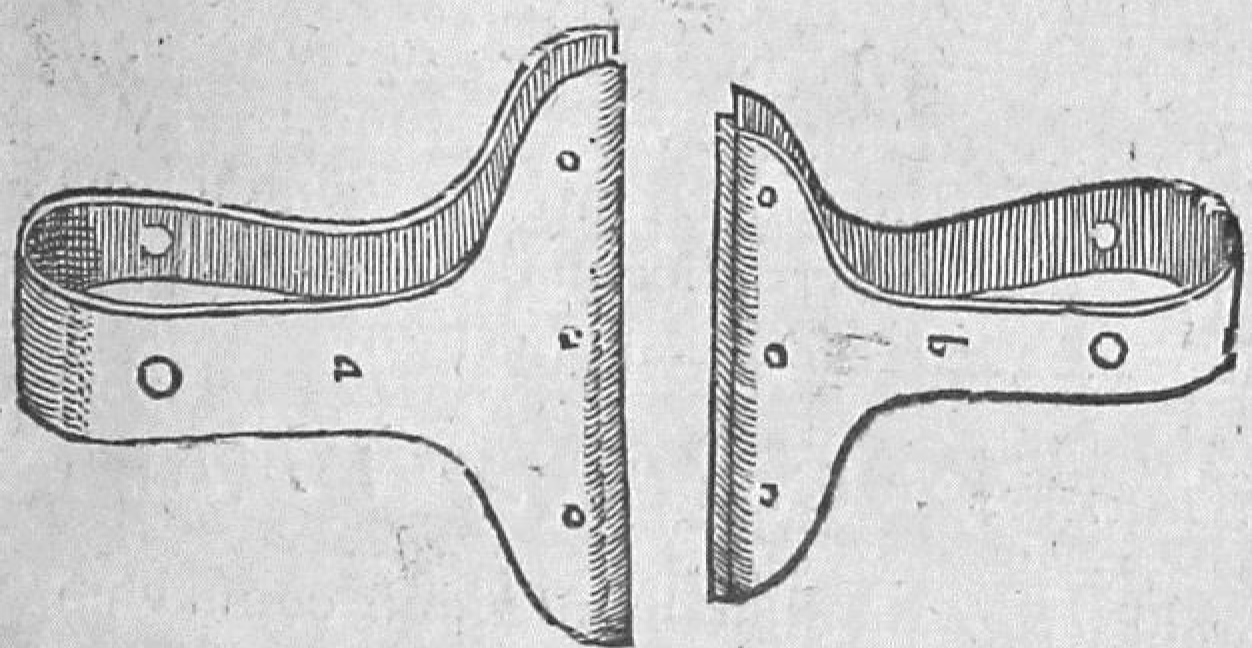
A Si aluus pigra ſit aduocabitur Medicus, qui vel caſsia, vel clyſtere, vel alio remedij genere pro arbitrio prouideat.

Quæ cura vlceribus adhibenda ſit, cum diu, etiam poſt extractum calculum, vrina per ipſa elabitur. CAP. XLVI.

MVltis extracto calculo vlcus conſolidari nequit: itaque hac in reliquum vitæ vrina continenter ſenſim & præter voluntatem elabitur, niſi Chirurgus occurrerit. Calloſæ itaque vulneris oræ amputādę ſunt, vt ex veteri vulnere recens fiat: mox ipſę inſtrumēto quod Retinaculum, fibulæ nempe ſpeciem, nominamus, comprehendendę & conſtringendę: id tribus foraminibus, tribus aliis ex aduerſo reſpondentibus peruium erit: per ea foramina, multa comprehenſa carne, acus adigentur, & circum ipſum connectentur, mox medicamenta glutinantia imponentur, cuiuſmodi ſunt terebinthina veneta, gummi
B elemi, ſanguis draconis, bolus armenus, & ſimilia, poſt quinque vel ſex dies eximendę erunt acus vnáque retinaculum. Tum enim vlcus fermè glutinatum comperietur, ſic vt nihil reſtet aliud niſi vt cicatrice obducatur.

Ex veteri vulnere quî recens fiat.

Retinaculi ſeu fibulæ figura talis eſt.

A. *Maius.* B. *verò minus retinaculum monſtrat, vt intelligas varia eſſe vſurpanda pro vulnerum magnitudine.*

C

Si fibulæ ſeu retinacula deſint, licebit hoc qui ſequitur modo vulneris labra coniungere. Pennæ ſcriptorię tubuli duo paulò vulnere longiores ipſius lateribus adiungendi ſunt, móxque acu filum ducente toties, comprehenſa interiecta carne, transadigendi, quoties opus videbitur, filo ſuper ipſos renodato. Sic enim vulnus conglutinabitur, neque carneæ vulneris oræ dilacerabuntur, cuius rei à ſola acu & filo periculum eſt.

In fibularũ defectum quid agendum.

Qua arte fœminis extrahantur calculi. CAP. XLVII.

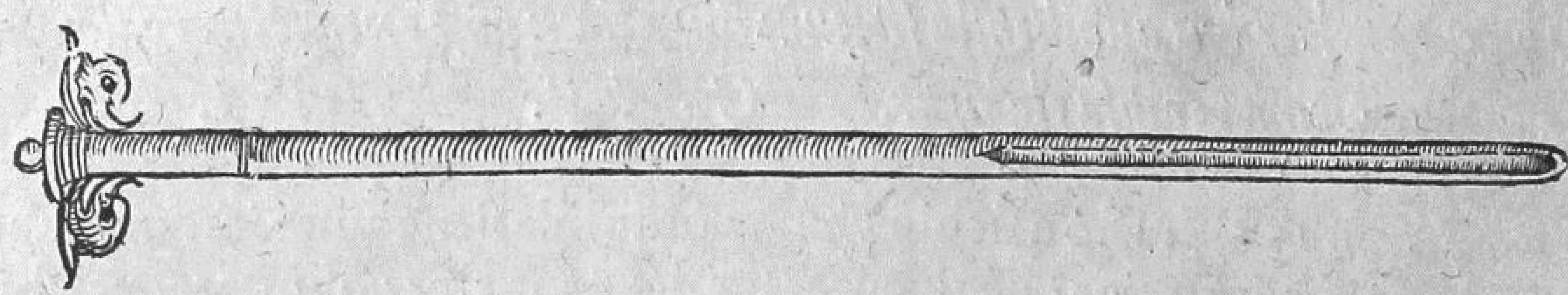
D IISDEM ſignis ſubeſſe calculum in fœminæ intelligimus, quibus in maris veſica, longè tamen facilius cathetere probatur, qui in fœminæ veſica latet: quòd illi veſicæ ceruix breuior, latior, & magis recta ſit. Itaque nonmodo cathetere probatur in veſicam immiſſo, ſed etiam digitis in vteri ceruicem immiſsis, ipſos verſus interiorem oſſis pubis partem ſurrigendo, & ægram fœminam eodem ſitu, qui in maſculorum curatione dictus eſt, collocando. Notandum tamen quòd virgines ſeptem annis minores calculoſæ, per vteri ceruicem probari nequeunt, citra magnam vim. Itaque illis eadem arte extrahi debet calculus, quæ maſculis pueris extrahi diximus: nempe immiſsis in anum digitis: ſic enim compertus calculus compreſſo ſimul altera manu hypogaſtrio ad veſicæ ceruicem adducendus eſt, túmque commemorata arte extrahendus. Quanquam ſi grandior virginis ætas, citra vim eam ferre poſſit, quæ in muliebris vuluæ ceruicem fit digitorum intruſionem, facilius & fœlicius totum opus perficietur, quia vtero veſica vicinior eſt, quàm recto inteſtino. Sic igitur immiſsis digitis mox in veſicæ ceruicem catheter demittendus eſt, externa parte, inſtar eorum qui ante deſcripti ſunt, cauus, at non incuruus, ſed rectus vt ſubiecta figura docet.

Quî explorandus fœminarum calculus.

Virgini quæ nondũ ſeptimũ ætatis annũ attigerit quî extrahẽdus calculus.

Quî grandioribus fœminis.

Catheter ſupra quem in veſicam demiſſum inciditur veſicæ ceruix, extrahendi fœmine calculi ergò. A

Supra hũc veſicæ ceruix incidatur: inde dilatatorio ad id facto, inciſio quantũ opus videbitur dilatetur, hac tamẽ cautione adhibita, quòd cùm breuior fœminæ ſit, haud tantam dilatationem admittit quantũ maſcula ceruix, aliàs periculũ eſt, ne ad veſicæ corpus perueniat & inde ſequatur, ſuperſtéſque maneat vrinæ incontinentia: laniatu dilatata inciſione, Chirurgus in vteri ceruicem vno aut altero digito immiſſo, veſicæ fundũ comprimet, inde per plagã vncinos ſeu forcipes demittet, híſque calculũ, quem immotum à parte poſtica ne retrocedat digiti continebunt, facilè reuellet: aliter tamen Laurentius Collo Chirurgus Regius, aliter eius ambo filij, quibus haud ſcio an B

Alia ratio extrahendi muliebris calculi.

vnquam lithotomi extiterint præſtantiores, id opus abſoluunt: non enim in anum aut vuluam digitos immittunt, ſed ductores, de quibus ante meminimus, in vrinæ meatum demiſiſſe contenti, mox ſuprà, inciſionem rectam moliuntur ad perpendiculum oſculi ceruicis veſicæ, & non ad latus vt in maſculis fieri ſolet. Inde forcipes facie externa cauos, ante depictos, blandè eadem vi inferunt, ipſis ductoribus, tantum dilatantes laniando, quantum opus erit extrahendo è veſica calculo. Reliqua curatio eadem eſt cum ea quæ ante de maſculis eſt dicta, hoc tantùm addendum, quod ſi laniatus occaſione vlcus in vteri ceruice ſubnaſcatur, licebit ſpeculo matricis immiſſo, ipſius ceruicem dilatare, vt idonea remedia facilius applicentur.

De vrinæ ſuppreſſione à cauſis internis. CAP. XLVIII.

In iſchuria haud ſtatim ad diuretica confugiẽdum.

PRæter cauſas ſuppreſſæ vrinæ aut difficilis mictionis commemoratas, multæ eſſe ſolent, ne quis putet à ſolo calculo aut arenulis vrinam ſupprimi, vt Chirurgi putant, qui in hoc caſu ſtatim diuretica exhibẽt. Ergo à cauſis externis interníſque vrina ſupprimitur. Internæ ſunt ſanguis concretus, phlegma craſſius, verrucæ, carunculæ in vrinæ ductibus genitæ, calculi & arenulæ: ſupprimitur nonnunquam vrina, quia eius materia, nempe ſanguinis ſerum, vel conſumpta eſt ab ardore febrili, vel aliò tranſlata per ſudores, aut alui fluxum: aliquando etiam concluſus flatus, aut ſuborta in partibus vrinæ dicatis viciníſve membris inflammatio vrinam ſupprimit. Rectum namque inteſtinum ſi inflammetur, vel tumore, quo veſicam comprimit, vel inflammationis cõmunicatione vrinæ iter intercipit. Sic hepatis oblæſi vitio, ſæpè hydropicis vrina ſupprimitur: vel renum feri attractrice, aut ſegregatrice emortua, ab aliqua inſigni intẽperie, vel facultate animali læſa, vt in phreniticis lethargicis, paralyticis, conuulſis, apoplecticis. Sed & lentus & viſcidius humor à toto corpore in vrinæ vias delapſus obſtruit, intercluditque iter. Quin & vrinam diutius cõtinuiſſe ipſam intercipit. Ve- D
ſica enim ſupra modum diſtenta, meatus eius conſtringitur & anguſtior fit, adde quòd nimia veſicę diſtentio impedimẽto eſt, quominus ipſa excretrice facultate ſua vſa, cõſtringere ſeſe poſſit, circa vrinam ad eam excernendam: accedit & dolor qui partis quam obſederit facultates omnes ſtatim deiicit. Sic nuper iuueni cuidam equo vecto, & dominam à tergo habenti, eáque occaſione vrinam, in ſumma meiendi neceſſitate reddere non audenti, ita ſuppreſſa eſt, vt ab itinere domum in vrbem relatus, ipſam nullo conatu reddere potuerit: interim quia ingentes dolorũ cruciatus per totũ hypogaſtriũ & perinæum ipſum exercebant, cum torminibus & ſudore vniuerſali, adeò vt fermè animo linqueretur, vocatus ego cùm immiſſo fiſtuloſo cathetere, & compreſſo hypogaſtrio vrinæ profluuium procuraſſem, eiuſque ille extempore libras duas reddidiſſet, docui à calculo non contigiſſe, quod tamen adſtantes putabant, illam vrinæ ſuppreſſionem: Nam ab eo tempore nulla in illo iuuene apparuerunt calculi ſigna, nec illa redit vrinæ ſuppreſſio.

Cur vrina voluntatis arbitrio diutius cohibita iſchuriam infert. Hiſtoria.

De eorum

A *De eorum quæ toto corpore inutilia ſunt per vrinas expurgatione digreſſio.*

CAP. XLIX.

NATVRÆ prouidentiam in his quæ toto corpore inutilia ſunt excernendis, ſequentibus hiſtoriis teſtatam eſſe volo. Dominus Sarreſtus Regi à ſecretis vulnus in brachio dextro, glande manuario tormento eliſa, acceperat, vulneri illi multa & maligna accidentia ſuperuenerunt, præſertim verò ingentes inflammationes, multa ſanie & pure fluentes: contigit aliquando vt præter rationem purulentus ille & ſanioſus in ipſa inflammatione fluxus ſiſteretur: cuius rei cauſam dum anxiè quæreremus, animaduertimus fæces, vrináſque multa tum purulēta ſanie perfuſas, hócque toto morbi decurſu, ex quo Dei beneficio conualuit, & valet adhuc: obſeruauimus, quòd quandiu illi pure & ſanie brachium manabat, tandiu pura erant ſanioſis & purulentis ſordibus alui & veſicæ excrementa: quandiu contrà ſicca erant brachij vlcera, tandiu ſanioſæ, purulentæ-

Hiſtoria.

B que fæces & vrinæ reddebantur. Idem contigit nobili Domino à Cruce, cùm enſe vulnus lethale in brachio ſiniſtro accepiſſet. Id ſibi perſuadere non poterant Germanus Caballus, & magiſter Raſſius Chirurgi expertiſſimi, aliíque qui vnà mecum ipſum curabant. Hoc argumento, quòd tantum viæ in corpore pus illud obire non poſſet: nec ſi poſſet, poſſe id citra totius ſanguinariæ maſſæ, dum per venas ferretur, infectionem & corruptionem: itaque probabilius eſſe puris illam fæcibus & vrinis permixti copiam à iecoris aut alterius viſceris vitio, quàm à brachio vulnerato manare: ego contrà id ſequentibus rationibus adſtruebam. Prima, ex his quæ in illo ægro manifeſtè apparerent, quandiu enim pure & à purulenta eluuie ſinceræ eſſent fæces & vrinæ, tandiu multo illi pure brachium manare: hoc contra ſicco multam purulentam ſaniem in fæcibus & vrinis conſpici. Altera, quòd vt totum corpus noſtrum eſt tranſpirabile, ſic totum eſt confluxile. Tertia, exemplo à vaſis vitreis ducto, quæ Gallorum vulgus vini ſcanſoria nominat: ei enim quod aqua plenum eſt ſi alterum vino refertum ſubiiciatur, cernere licet vinum ex inferiore vaſe ſurſum ad ſupe-

Hiſtoria.

Qui pus vulnerato brachio manare per vrinas & anū poßit.

C rius per mediam aquam ſe traiicere & ſcandere, aquámque pariter per medium vinum ſic deſcendere, vt ſeſe interim non permiſceant, ſed alterum ſincerum alterius impermixti locum occupet. Hoc arte, in rebus ſola natura conſtantibus ſi fit, & oculorum fide conſequimur, in corporibus noſtris, in quibus propter nobilioris animæ præſentiam omnia naturæ opera longè perfectiora ſunt, quid fiet? quid eſt de quo fieri poſſe in pari caſu deſperes? nonne enim ad inteſtina, renes, lienem, veſicam felleam, vnà cum excrementis naturæ impulſu laudabilis ſanguis confluit, quem mox partes ipſæ ad ſui nutritionē ſecernant? Nonne recenter puerperis lac è mammis per vterum diffluit? At eo deuolui id nequit, niſi venarum & arteriarum mãmillarium ductibus, qui vteri vaſorum oſculis occurrunt in mediis muſculis rectis epigaſtrij. Nihil igitur mirum ſi Gal. ſentētia, pus ſanguini impermixtū à toto corpore per venas & arterias in renes & veſicam confluens, vnà cum vrinis repurgatur. Hæc & ſimilia à natura fiunt non vllo conſilio aut ratione edocta, ſed tantū ſecretricis & excretricis facultatis viribus ſubnixa, & profectò diſſecto illicò cadauere animaduerti-

Lib. de locis affe. 6. ca. 4.

D mus, id totū viſceraq; eius omnia omni phlegmones, omni concepti puris labe vacare.

A quibus cauſis externis vrina ſupprimitur: & de ſuppreſſæ vrinæ prognoſi.

CAP. L.

MVLTÆ etiam extrinſecus cauſæ incurrunt, quarum vi vrina poteſt ſupprimi. Eiuſmodi ſunt balneum, & natatio in frigida: narcoticorum ſupra renum & perinæi ac pectinis regiones diuturnior appoſitio: frigidiorum eſculentorum & poculentorum vſus aliæque his ſimiles. Quin etiam alicuius lumborum vertebræ ad interiora luxatio, quia neruos inde in veſicam diſſeminatos comprimit. Ideo & ſtuporem veſicæ infert: quò fit vt vrinæ acrimonia vellicari ſe non ſentiat, ideóque ad excretionem eius non incitetur. Cæterum vndecunque vrina ſupprimitur, ſi ad aliquot dies ea ſuppreſſio perſeueret, mors inde in metu eſſe debet, niſi vel febris quæ vrinæ materiam conſumat, vel alui

Cur vertebræ lumbaris ad interiora luxatio iſchuriā infert.

Cur vrina ſuppreſſa lethalis.

fluxus qui eã diuertat, ſuperuenerit. Sic enim acrẽ & venenatã qualitatẽ acquirit, quæ per venas conflua ſanguinis maſſam promptè inficit, in cerebrúmque tranſlata ipſum malè afficit, per eã quæ veſicæ & meningibus intercedit generis ſimilitudinẽ & ſympathiã. Ac natura quidem ſi vegeta eſt, per ſeſe illa ſe moleſtia, manifeſta per aluum excretione, facilè explicat: aliàs calorem febrilẽ in ſuppetias velut accerſere neceſſe habet, qui redundantem ſeri copiam, vel ſenſibili per ſudores vacuatione foràs in cutem ableget, quoniam ſudoris & vrinæ materia eſt eadem, vel tranſpiratione, quæ inſenſibilis excretio eſt, in halitus & tenues auras diſſipet. A

Febris ſuperueniens iſchuriæ remedio eſt.

De vrina cruenta. CAP. LI.

NONNVLLI purum ſanguinem meiunt: alij mixtum. Idque vel cum vrina, túmque quod excernitur carniũ recens mactatarum loturam refert, vel cum pure, eoque vel ſincero, vel vrinæ permixto. Huius ſymptomatis cauſæ plures eſſe poſſunt, ſcilicet ſanguinis immoderatior in corpore collecta copia, quæ ſolemni & periodica per menſes aut hæmorrhoidas B ſuppreſſa vacuatione, curſum nunc ad renes & veſicam inflectit: vaſis alicuius ab acri humore erroſio: ruptio eiuſdem à grauioris oneris geſtatione, ſaltu, ruina ab alto, graui ictu, ponderis in lumbos illapſu, rapidiore in veredo curſu, venere immoderata, à quauis denique exercitii laborioſi & violentioris ſpecie, à calculo in renibus aſpero & ſpinoſo, ab imbecillitate retentricis renum facultatis, vulnere alicuius partium vrinæ ſeruientium, alimentorum & medicamentorum diureticorum & calidiorum, vel etiam vrinariis partibus toto genere contrariorum, vt cantharidum crebriore vſu, his enim & ſimilibus ex cauſis tanta ſæpè in renibus ſuboritur inflammatio, vt in abſceſſum abire neceſſe habeat, tandémque, rupta vomica, in vlcus, pure per vrinas fluente. In tanta cauſarum vrinæ cruentæ varietate, vnde id veniat ſymptoma colligemus, ex huius aut illius partis actione læſa, ſanguinis manantis conditione puri ſcilicet aux mixti, idque cum vrina ſola vel pure. Nam exempli gratia, ſi à pulmone, hepate, renibus, vertebris luxatis, inteſtino recto, aliáve ſimili parte cruenta illa ſanies manat, C diſcernere licebit doloris ſitu, & ſymptomatibus vt febre & doloris proprietate, aliiſque quæ præceſſerunt vel adhuc præſentia ſunt. Id ipſum & dignoſcemus copia & qualitate: nam ſi ab vlcere, verbi gratia, brachij pus fluat, viciſſitudine quadam ſic nunc per vrinas fluet purulenta ſanies, vt interim paucum ſit quod per vlcus redditur: mox contra vlcere multo pure manante, puriores fundentur vrinæ. Quod à pulmone per empyemata, aut hepate, aut alio ſupra diaphragma poſito viſcere manat, cum vrina pus, & copioſius eſt & vrinæ permixtum exactius, quàm id quod à renibus fluit aut veſica. Curationem verò huius affectus vel aggredi vel exponere nõ eſt noſtri, id eſt Chirurgi inſtituti. Id tantum adnotaſſe ſufficiet, quod non eſt ſperabilis huius ſymptomatis niſi ſublata cauſa profligatio. Ac ſi quidem aperto vaſe fluat ille cruor adſtringentibus: ſi rupto, agglutinantibus: ſi erroſo, ſarcoticis ſiſtetur.

Differentiæ.

Cauſæ.

Signa cruẽtæ vrinæ ab hac aut illa cauſa ortæ.

Curatio.

De ſignis vlceratorum renum. CAP. LII. D

VRINÆ cruentæ cauſas ſpeciatim perſequi non decreueram, tamen quia quæ à renibus aut veſica vlceratis eſt, frequentius occurrit, propterea viſum eſt mihi de ea hîc paucis agere. Vlceris renum ſigna ſunt, dolor ad lumbos, ſanies vrinæ vtcunque permixta: nunquam ipſa per ſe, ſed ſemper cum vrina fluens, & in fundo matulæ reſidens ſedimentum ſanioſum & rubrum, carneæ & cruentæ velut fibræ per vrinam innatantes, puris fœtor haud tantus quàm qui à veſica manat vlcerata: quia renes carnoſa ſubſtantia cùm ſint, longè perfectius maturant, ſubigunt & mitificant materiam purulentam, quàm veſica quæ neruoſa eſt & exanguis.

Cur minus fœtet pus à rene manãs quàm à veſica.

De ſignis

A *De ſignis veſicæ vlceratæ.* CAP. LIII.

VLCERA in veſicæ fundo fiunt & eius ceruice. Vlceris in veſica exiſtentis ſigna ſunt, profundus ad oſſa pubis dolor: manantis puris ingens fœtor: albæ & tenues pelliculæ per vrinam innatantes. At veſicæ ceruicem cùm occupat vlcus dolor lenior eſt, nec is ante mictionem fatigans, ſed in ipſa mictione & paulo poſt ipſam. Cæterùm & huic & illi vlceri commune eſt, vt inter meiendum tenſio virgæ adſit: doloris ſcilicet occaſione ab vrina vlceratum locum præterlabendo abradente: nec verò pus vrinæ mixtum cernitur, quẽadmodum cum ab vlcere partium ſuperiorum venit, quia non ſimul cum vrina, ſed poſt ipſam effunditur.

Differentiæ

Cur pus à veſica vrinæ mixtũ perfectè non eſt.

Vlceratorum renum ac veſicæ quæ ſit prognoſis.
CAP. LIIII.

B

RENVM quàm veſicæ vlcera facilius & promptius ſanatur: carnoſa enim exanguibus & neruoſis expeditius coëunt. Quæ in veſicæ fundo ſunt vlcera, inſanabilia ſunt, aut certè ſanatu difficillima, qua præterquàm quod in parte exangui exiſtunt, contentæ vrinæ præſentia aſſiduè vellicantur & exaſperantur, nunquam enim vrina tota euacuatur: quod verò à mictione reliquum fit, ab intemperie & partis calore acrius redditur: quia circa id ipſum veſica ſemper cogitur: hæc enim pro contentæ vrinæ ratione dilatatur aut conſtringitur. Itaque per iſchurias videre eſt vrinæ ſæpè duas libras vnico impetu effundi. Quibus exulcerata veſica contabeſcunt crura, iis mors propinqua eſt. Quæ in his partibus ſuboriuntur vlcera, niſi breui conſolidentur, inſanabilia permanent.

Cur vlcera veſicæ difficilius ſanentur.

Quæ ſuppreſſæ vrinæ curatio adhibenda.
CAP. LV.

C

IN ſuppreſſa vrina curanda, indicatio ſumenda eſt à natura morbi, & cauſa eius, ſi ſcilicet adhuc præſens ſit aut non. Sed & partium quibus læſis iſchuria contingit diuerſitas, remediorum inſinuat varietatem, nec verò in hoc caſu ſtatim ad diuretica, & calculos exterentia, quod plærique empyrici factitant, currendum. Hinc enim grauia & maligna ſæpè ſuboriuntur ſymptomata: ſi præſertim ab humore acri, aut ſanguine per contuſionem expreſſo, venere immodica, omníque vehementiore exercitio, potione calida & acri ex cantharidibus, mictionis longiore abſtinentia, partium vrinæ dicatarum phlegmone aut vlcere contingat iſchuria. Nam ſic doloris & inflammationis fit acceſſio, vnde gangræna ac tandem mors. Itaque inconſulto Medico nihil hîc tentandum, ne quidem cùm ad Chirurgiam ventum fuerit. Diuretica enim vix in alia cauſa locum habere poſſunt, quàm cùm ab arenula aut humore craſſo & viſcido vrinarij ductus obſtructi tenentur, vel natione in frigida, aut narcoticorum ad lumbos
D appoſitione, quanquam ne hîc quidem his ante vtendum, quam vniuerſalia remedia fuerint præmiſſa. Diuretica verò multis modis exhiberi poſſunt, vt hinc patebit.

Scopi curationis.

Ad quam iſchuriæ cauſam diuretica non ſunt adhibenda.

Ad quam, & quando adhibenda.

℞ agrim. vrticæ, pariet. ſurculos rubros habentis, an. m. j. rad. aſparagi mund. ℥ iiii. gran. alkekengi. nu. xx. ſeminis maluæ ℥ ß. rad. acori. ℥ i. bulliant omnia ſimul in ſex libris aquæ dulcis ad tertias, deinde coletur, de ea capiat æger ℥ iiij. cum ℥ j. ſacchari candi, & calidam bibat ieiuno ſtomacho horis tribus ante cibum. Ad idem valent baccæ hederæ triginta vel quadraginta in vino albo tritæ, & in potum ægro exhibitæ, horis duabus ante cibum. Vtiliter etiam adhibetur ſeminis vrticæ in pollinem redactæ ʒ j. in pulli decocto feſtinanter hauſta, ne ad fauces & gulam adhæreſcens, contacta adurat. Valet ad id etiam decoctum milij ſolis, pimpinellę, parietar. ſaxifragiæ, rad. petroſelini, aſparagi, acori, bruſci, & ireos propinatum trium aut quatuor vnciarum menſura. Præ cæteris tamen commendatur, ſequens aqua ad ciendam vrinam & infarctos eius meatus expediendos, à quacunque cauſa infracti ſint.

Infuſum ex baccis hederæ.

Aqua diuretica.

℞.rad. oſmundæ regal. cyperi, biſmal. gramin.petroſel. fœnic. an. ℥ ij. raphani craſſioris in taleolas ſecti.℥ iiij.macerentur per noctem in aceto albo acerrimo, bulliant poſtea in aquæ fluuialis ℔.x.ſaxifrag.criſtæ marinæ,rubiæ tinct. milij ſolis,ſummitatum maluæ, biſmal.an.p.ij.berulæ cicer.rub. an. p.j. Seminis melonum,citrulli, an.℥ ij.ß.alkekengi gr.xx.glycyr.℥ j.bulliant omnia ſimul ad tertias: in collatura infunde per noctem fol.ſenæ orient. ℔.ß. fiat iterum parua ebullitio, in expreſſione colata infunde cinam.electi.ʒ vj. colentur:iterum collatura iniiciatur in alembicum vitreum,poſtea terebinth. venetę lucidæ ℔.ij.aquæ vitæ,℥ vj.agitentur omnia ſimul diligentiſſimè.Lutetur alembicum luto ſapientiæ, fiat deſtillatio lento igne in balneo mariæ:vtere in ſequentem modum. A

℞.aquæ ſtillatitiæ præſcriptæ,℥ ij.aut iij. ſecundum operationem quam præſtabit,capiat æger horis quatuor ante paſtum, vtiliter etiam exhibetur aqua raphani diſtillata in balneo mariæ ad ℥ iiij.cum ſaccharo. Balnea & ſemicupia artificioſè parata vniuerſum corpus relaxant, remolliũt, dilatant, & aperiunt:itaque commodè in exitu balnei aut ſemicupij,diuretica præſcripta cum theriacæ ſemidragma diſſoluta exhibebuntur,quæ verò ſequuntur detergendis renum & veſicæ vlceribus vtilia putantur. Syrupus capill.vener. roſar. ad vnciam vnam hauſtus,cum hydromelite aut aqua decoctionis hordei:lac aſininum aut caprinum in hoc etiam affectu commendãtur, quia ſeroſa ſui portione vlcera detergent,caſeoſa autem glutinant,debent autem ſumi adhuc ab vbere calentia, cum melle roſato aut pauco ſale,ne in ventriculo corrumpantur ad quantitatem vnciarum quatuor, nihil deſuper bibendo aut comedendo : ad idem valent qui ſequuntur trochiſci. B

Diureticorũ vſus cur à balneo vtilior eſt.

Ad detergenda renũ & veſicæ vlcera.

Trochiſci ad renum vlcera glutinanda.

℞.quatuor ſeminum frigid. maior. ſeminis papauer. albi portul. plantag. cydon. myrtil.gummi tragacanthæ & arab.pinear.glycyrrh.mund.hordei mund.mucag.pſilij amygdal. dulcium an.℥ j.boli armen.ſanguinis drac.ſpodij,roſar. maſtich. terræ ſigill. myrrhæ. an. ℥ ij. cum oximelite, conficiantur ſecundum artem trochiſci, capiat æger, ʒ ß.diſſolutam cum ſero lactis, ptiſana, decocto hordei & ſimilibus: vtiliter etiam diſſoluuntur in aqua plantaginis & in veſicam iniiciuntur, abſtineat vino æger, atque eius loco vtatur aqua hordei aut hydromelite aut ptiſana confecta ex vncia vna paſſularum damaſcenarum , ab acinis mund. cum aquæ fluuialis libris quinque , in olla figulino vernice incruſtata, aut phiala vitrea ad conſumptionem libræ vnius incocta : additis mox glycyrrh.raſæ & mundatæ vncia vna ſeminum frigidorum conquaſſatorum dragmis duabus. Totum id poſtquàm leniter iterum bullierit, coletur per manicam Hyppocratis cum ſacchari optimi quartario vno, & cinamomi electi dragmis duabus:ſeruetur in potum quotidianum. C

Potus loco vini.

De Diabete. CAP. LVI.

Quid diabete.

Cauſæ.

DIABETE affectus eſt,quo ſtatim à potu vrina magna copia confertim redditur,exolutione facultatis,renum retentricis,& deprauatione ſeu immoderatione attractricis:externæ cauſæ ſunt intempeſtiuus & immoderatior rerum calidiorum & diureticarum vſus, rapidiúſque omne & vehementius exercitium. Internæ ſunt hepatis pulmonum, lienis , præſertim verò renum & veſicæ inflammatio. Diſtinguendus diligenter hic affectus à critica cauſarum morbificarum per vrinas excretione. Lumborum in hoc affectu dolor pungẽs & mordax adeſt, ſitiſque aſſidua & inexhauſta,ac quamuis ab intemperie calida id malum ſit,haud tamen vrinæ tinctæ,rubræ,turbidæ,aut craſſæ funduntur,ſed tenues & albæ,ſeu aqueæ,quia ſcilicet eius materia exiguam admodum in ventriculo, hepate, & vena caua moram trahit,renum ſtatim aut veſicæ ardore pertracta. Si diutius perſeueret affectus, alimenti defectu contabeſcit æger, vnde certa mors. Ad tanti mali curationẽ,purganda materia eſt,quæ phlogoſim aut phlegmonẽ facit,& fouet,ſanguiſque adeo mittẽdus. Abſtinendum à quatuor ſeminibus frigidis: Nã etſi prima qualitatẽ proſint, diuretica tamen vi nocent,pręſcribenda alimenta refrigerãtia & adſtringẽtia, quæque craſſos ſuccos gignunt,vt oriza,vinũ craſſum & adſtringens, multa aqua temperatum. Valdè frigida,imo narcotica lumbis admouenda: aliàs enim per muſculorum lumbarium craſſitiem,niſi ſummè refrigerantium,vis ad renes peruenire non valebit, huius generis ſunt oleum papaueris albi , hyoſciamus, opium, D

Signa.

Cur diabeticorũ vrinæ aquoſæ.

Curatio.

Narcotica lumbis admouenda.

A opium,ſemen portulacæ,lactucę,mandragora,acetum,& ſimilia,ex quibus cataplaſmata litus & vnguenta concinnabuntur, partibus roborandis,& earum ardori corrigendo idonea.

De Stranguria. CAP. LVII.

STRANGVRIA affectus eſt quodammodo affinis diabete, quo ſcilicet non confertim,ſed guttatim,aſſiduè,& cum dolore,præter voluntatem redditur vrina. Stranguriam excitant cauſæ externæ, vt frigidæ potus nimius, moráque omnis nimia in loco frigido: internæ,vt frigidorum humorum in vrinarias partes defluxus:hinc enim quadam paralyſi reſoluuntur,veſicæq; ſphincter relaxatur, adeò vt vrinam ex animi ſententia nequeat retinere:inflammatio quoque, imò & omnis intemperies hunc affectum inuehit, & quicquid vrinæ meatum quadam ex parte obſtruit,vt ſanguinis grumus, B pituita craſſa,arenula & ſimilia. Ac quoniam Galeni ſententia, Omnis intemperies hunc affectum inuehere poteſt,varia remedia pro intemperiei ratione paranda erunt. Ergo aduerſus frigidam intemperiem comparandi fotus, ex decocto mal. roſar.orig. calament.& ſimilium,pudendiſque partibus adhibendi, ſubiuncto mox litu ex oleo laurino de caſtoreo & ſimilibus. Præſcribendũ in potu vinũ generoſum& purum non in hac modò cauſa,ſed &quãdo ſtranguria venit obſtructionis occaſione,quã humor craſſus & frigidus pepererit,ſi modò corpus nõ ſit plethoricum. At ſi inflammatio cũ plethora id mali genus inuexerit,ipſi,ſanguine ſecta vena miſſo, Galeni conſilio medebimur Si verò obſtructio in cauſa ſit,tolletur ea diureticis, vel calidis, vel frigidis, pro materiæ obſtruentis conditione. De dyſuria hîc nihil dicimus, quia eius remedia eadem genere ſunt cum his quæ ad iſchuriam ſeu vrinæ ſuppreſſionem adhibentur.

Quid Stranguria.
Cauſæ.
Comm. ad aph.15.ſect. 3.
Ad aphor. 48.ſect.7.

De cholico affectu. CAP. LVIII.

C QVANDOCVNQVE obſtructis ſeu aliter affectis inteſtinis fæces exitu prohibentur,ſiquidem vitium in tenuibus ſit inteſtinis, Voluulus,Ileos & Miſerere mei affectio nuncupatur.Si verò in craſſis,cholica paſſio dicitur à parte affecta,quæ eſt colon, id eſt continuitas craſſorum inteſtinorum,maximè verò ea inteſtinorum craſſorum portio quę colon propriè & ſpecialiter nominatur. Itaque iure Auicennæ cholica paſſio definitur, Dolor inteſtinalis in quo difficulter fæces per anum excernuntur. Paulus Ægineta cholicæ paſsionis cauſas omnes quàm variæ ſunt ad quatuor reuocat: nempe humorum tunicis inteſtinalibus impactorum craſsitiem, flatus exitu prohibitos,inteſtinorum inflãmationem,humorum denique acrium & mordacium collectionem: nos tamẽ ſingulas ſpeciatim perſequemur. Humorum craſsitiem, flatúſque in inteſtinis colligunt, eædem ferè cauſæ,nempe ciborum flatuoſorum, & pituitoſorum,lentorum,ac viſcidorum vſus,imò etiam eorum qui boni ſunt ſucci, ſi modò multi & varij generis illi, eadem cœna,& maiore quàm par eſt copia,in ventrẽ demiſsi fuerint. Hinc enim cruditas & obſtructio,tandemq; flatuum collectio,à quibus tẽſiuus excitatur dolor. D Huius etiam ſpeciei cholicam inuehit crudorum fructuum vſus, ac frigidior potus, præſertim quando quis ab exercitio,aut alio quouis modo plus æquo incaluerit,hauſtus: ſic enim ventriculo,& huic continuata inteſtina refrigerantur, humoréſque & fæces contentæ congelantur,& illigantur. Quæ ex nephritide venit cholica affectio, fit per ſympathiam dolentium renum à calculo aut arenulis, in renibus aut vreteribus concluſis. Itaque tum vnà ęgrum dolor exercet ad coxam & lumbos,quia calculi aut arenularum pondere premuntur nerui qui à lumborum vertebris orti,circa coxæ articulum in muſculos lumborum& femoris diſſeminantur. Dolent quoque vreteres (nihil enim aliud hi eſſe videntur,quàm nerui quidam caui)& cremaſteres muſculi,adeò vt ægris ſurſum magna vi conuelli videantur teſticuli. Hinc vomitus ingens,pituitoſus, ac bilioſus, vniuerſiq; corporis ſudor,quæ omnia non ante deſinunt, quàm calculus, aut arena in veſicam deturbata fuerint. In hoc verò affectu contingit vomitus, quia ventriculus,propter continuitatem & viciniam,quæ illi cum inteſtinis intercedit,inteſtinis ipſis compatitur & condolet. Eſt enim præterea ventriculus eiuſdem cum in-

Quid ileus.
Quid cholica paſſio.
Lib.3.
Lib.3.ca.43
Cholicæ nephriticæ ratio.
Vomitus in cholica cauſa.

teſtinis generis ſeu materiæ, vt inteſtina nihil aliud eſſe videantur, quàm ventriculi quædam productio, itaque ſi quando quod in renibus, vreteribus, inteſtinorum tunicis, meſenterio, pancrea, hypochondriis moleſtum præter naturam concluditur, natura excernere conetur, cholicum dolorem infert, cum cruciatu & vomitu. Cholicã etiam paſſionem infert intemperies calida & ſicca, punctorij & mordacis doloris procreatrix, reſiccando fæces inteſtinis concluſas, ſimul & abſumendo velut congenitos eius loci humores ad lubricanda inteſtina comparatos. Idem facit acris viſcida & lenta pituita. Eſt & alia cholicæ paſſionis cauſa minimè adeò vulgaris, contorſio ſcilicet inteſtinorum, quando nempe ſic intorquentur, implicantur & reduplicantur inteſtina, vt ipſorum velut nodis vinctæ fæces, foràs excerni nequeant: quemadmodum manifeſtè contingit in Enterocele ex inteſtini in ſcrotum prolapſu. Similiter & vermes in colo geniti, dum vibrato complexu ſe mutuò implicant, ſimul ipſum colon cõtorquent, & ſibi ipſi implicant. Diuturnior etiam fæcum in inteſtinis mora ſeu proprio ægri calidioris & ſiccioris, ſeu diætæ vitio contigerit, id eſt ciborum ſicciorum, exercitiorum & laborum ſole ſub ardenti, ſeu negotiorum magnitudine aliò verſa mente, cholicam inuehit affectionem, cum capitis dolore, & vaporum ſurſum elatorum copia. Memini à me olim diſſectum cadauer pueri duodecim annos nati, cui inteſtina multis velut cohibitarum duriorum & ſicciorum fæcum nexibus erãt implicita, cùm ipſas paulò ante mortem ore redderet, quæ illi interitus cauſa extitit, cùm remediis opportunè exhibitis prouiſum non fuiſſet. Atque hæ ſunt cholicæ affectionis ex veterum & recentiorum Medicorum ſententia cauſæ: de quarum ſignis ſigillatim nunc agendum videtur. Cholicam nephriticam ægrum diuexare intelliges, ex dolore fixo, & vno velut loco, renum ſcilicet coërcito, ex anteacta vita, ſi ſcilicet ęger calculos aut arenulas olim cum vrina excreuerit, ex iſchij & teſtium ob commemoratas ante cauſas dolore, ex eo denique quod æger egeſturit & micturit: quia ſcilicet naturæ in renibus exiſtentis ad excernendum calculum ſummus & laborioſus conatus, ſympathia quadam propagatur, & pari ſtudio vicinarum partium excretrices facultates concitat ad ſuum quaſque opus. Cholicæ flatuoſæ ſigna ſunt tenſiuus dolor, qualis eſſet laniatis inteſtinis, cum alui totius murmure & borborygmis. Certè concluſi eiuſmodi flatus aliquando tanta vis eſt, vt crepent, rumpantúrque inteſtina, haud ſecus quàm nimio flatu diſtentis fibris veſica ſuilla. Quod cùm contingit moritur æger, cum multo vomitu, quod flatibus preſſus ventriculus nihil ciborum continere & complecti poſſit. Quæ à cohibitis diutius fæcibus eſt cholica, cum alui eſt pondere & dolore, inteſtinorum tenſione, cephalalgia, alui palpabili duritie, & ægri querela à multo ſe tẽpore aluum non exoneraſſe conquerentis. Quæ ab inflammatione eſt bilioſa, caloris ingentis ſenſum & pulſationis exhibet in media aluo, propter venas & arterias quæ ſunt in pancrea & inteſtinorum tunicis: reliqua denique ſigna adſunt phlegmones: quanquam etiam à pituita ſalſa acri & viſcida, quam natura neque vomitu ſurſum, neque torminibus deorſum excludere poteſt, illa ſuboritur velut inflammatio: cum hac non rarò vrinæ adeſt difficultas, quod inflammato recto inteſtino ſocietatis & viciniæ iure veſica comprimitur. Quæ à contorſione inteſtinorum eſt cholica prodit ſe doloris acerbiſſimo cruciatu, ex eo nato quod debito & ſuo ſitu ac loco non ſint inteſtina, & quod fæces diuturniore illic mora calorem præter naturam acquirant: hæcq; cauſa necis pleriſque hernioſis exiſtit, quod ſcilicet à naturali loco in ſcrotum, præter naturam locum, delapſum inteſtinum reduplicatur, & tanquam vinculo conſtrictum illic tenetur: ex quo fæces induratæ acrius incaleſcentes inflammationem faciunt, ac ſuſcitatis de ſe flatibus diſtentionem per omnia inteſtina augent, donec tandem ſuborto lethali ileo per os redundent. Quod ad prognoſim ſpectat, bonum eſt in cholico affectu dolorem non eſſe fixum ſed vagum, bonum item fæces haud penitus ſupprimi. Mala verò quæ hîc apparent ſigna, vel difficilem, vel lethalem affectum pronunciant. Lethalem quidem, dolorum cruciatus intolerabiles, vomitus aſſidui, ſudor frigidus, extremitatum perfrigeratio, ſingultus vẽtriculi cum inteſtinis, ſympathia, phrenitis cerebri cum ſtomacho, ſæpè & cõuulſio materiæ in neruos raptu. Cæterùm quibus tormina & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neque à medicamẽto, neque aliter ſoluitur in aquam inter cutẽ finitur. Curatio pro cauſarum varietate variè eſt inſtituenda. Nam quæ nephritica eſt cholica, remediis nephritidi propriis curationem recipit: quæ enteroceles venit occaſione, ſola inteſtini repoſitione ſanatur:

Qui intemperies calida cholicam facit.

Inteſtinorũ contorſio et & complicatio cholicæ cauſa.

Hiſtoria.

Signa quibus intelligimus cholicam ab hac aut illa cauſa manare.

Hernioſis quæ ſæpè mortis cauſa.

Auic. lib. 3

Hipp. aph. 10. ſect. 4.

Curatio.

A B C D

A tur: quæ à vermibus ſuſcitatur, remedia requirit necandis & deturbandis vermibus idonea. Quæ verò eſt ab inteſtinorum & ventriculi debilitate & refrigeratione, calefacientibus & roborantibus, tum admotis, tum ſurſum, deorſúmque ingeſtis curabitur. Eius quæ à pituita viſcida & flatibus eſt curandæ initium à doloris mitigatione ducendum erit, quãdoquidem nihil ſit quod vires æquè deiiciat quàm dolor. Itaque paranda erunt balnea, ſemicupia, fomenta ex malua, biſmalua, violaria, pulegio, fœniculo, origano, ſeminibus lini, fœnugræci, floribus chamemeli, meliloti, aliiſque eiuſmodi: quibus vis ineſt calefaciendi, reſiccandi, attenuandi & rarefaciendi cutem, quò diſſipentur flatus. Cæterùm talia omnia actu calida eſſe oportet. Inſtituendi etiam erunt alui litus ex olei chamem. aneth. but. recent. an. ℥ j. ſem. apij. petroſ. & galang. an. ʒ ß. cum aquæ vit. & portiuncula olei ſaluiæ aut thymi per quintam eſſentiam extractorum. Qui ſequitur litus valdè probatur Hollerio.

Semicupia & fomenta anodyna

Litus carminatiui.

℞. olei rut. & nardi an. ʒ vj. galba. cum aquę vit. diſſoluti ʒ ij. liquefactis ſimul, adde zibetæ g̃. iiij. croci g̃. vj. fiat linimentum: apponentur & ſacculi ex millio, auena &
B ſale in ſartagine frixis, cum vini albi tantillo calidè ſupra aluum, & iſchion: & antequàm refrixerint renouabuntur. Sacculorum loco licebit vſurpare veſicas bubulas, ſemiplenas decocto rerum reſoluentium, vt ſalu. roſm. thym. lauend. bacca. lauri, & ſimilium: hinc iniicietur clyſter ſeq. form.

℞. quatuor remol. an. m. j. orig. puleg. calamen. an. m. ß. aniſi, carui an. ʒ j. flo. anet. an. p. j. bulliant in hydromele ad ℔. j. in qua diſſolue bened. laxat. mellis anthoſati, ſac. rub. an. ℥ j. olei anet. & chame. an. ℥ ß. paretur clyſter pro duabus iniectionibus: repleta enim inteſtina, ſolitam clyſteris doſin capere nequeunt: qui ſequitur clyſter valdè etiam probatur.

In cholica clyſterum quantitas minor eſſe cur debeat.

℞. vini malua. & olei nucum an. ℥ iij. aquæ vit. ℥ j. olei iuniperi & rut. per quintam eſſentiam extractorũ an. ʒ iij. iniiciatur quàm calidiſſimè æger ferre poterit. Hoc clyſtere dolores intolerabiles à flatu & pituita contumaci, ſæpè quaſi miraculo ſedaui. Præſcribit Auicenna clyſterem carminatiuum ex hyſſopo, origano, acoro, ſemine aniſi, cyperi. Æger cibis nutriatur boni ſucci, & coctu facilibus, iuſculis in quibus diſ-
C ſoluti fuerint ouorum vitelli, crocus, & herbæ calefacientes cum nuce moſchata, bibat vinum generoſum, aut maluaticum, aut hyppocraticum, ex vino generoſo mixtũ vt ſic incaleſcant ventriculus & inteſtina. nam Galeni ſententia, Omnis flatus caloris infirmi eſt ſoboles. Quòd ſi dolor perſeueret, applicanda eſt vmbilico ingens cucurbitula, ad eliciendos & diſſipandos flatus: conſtringenda aluus validis & latis faſciis, ad roboranda inteſtina, & deppellendam flatuum materiam. Id remedium ab ipſa natura edocti ſibi adhibent ægri, dum nemine monente manibus aluum in doloris acerbitate comprimunt. Quòd ſi ne ſic quidem dolor ſedatur, veniendum erit ad ea medicamenta quæ occulta operantur proprietate, vt inteſtinum lupi reſiccatum, huius enim dragma in pollinem redacta vtiliter cum vino propinatur. Cholica verò bilioſa quam parit inflammatio, contraria remedia flagitat, nempe phlebotomiam & victum refrigerantem: potiones ex catholicone & caſſia diſſolutis in decocto hordei: clyſteres item refrigerantes. Auicenna præſcribit narcotica, quia frigida cùm ſint, cauſæ morbificæ calidæ & ſiccæ contrariantur: eiuſmodi ſunt pilulæ de Philonio.

Remedia à proprietate.

Cholicæ bilioſæ curatio.

D Vſurpantur & pilulæ ex hyera picra doſi ℈ iiij. cum opij & croci an. g̃ j. Inſtituuntur & balnea ex aqua dulci, in qua coxerint malua, biſmalua, violaria, flores nenupharis, lactuca, portulaca, ad corrigẽdam bilioſorum & calidorum humorum, vnde morbi & ſymptomatis occaſio eſt, acrimoniam. Quæ huic ſimilis à pituita ſalſa, acri, craſſa, & viſcida fit affectio cholica, curatur attenuato prius humore, fuſo, tandemq; deturbato remediis calidis, ore, anoq; ingeſtis & appoſitis, ex docti Medici præſcripto. At eam quæ fit ab induratarum fæcum ſuppreſſione, & inteſtinorum reduplicatione, curat Auicenna alimentis quibus remolliendæ alui vis inſit: cuiuſmodi ſunt iuſcula humectantia, quale eſt quod paratur ex gallo decrepito, flagris & curſu laſſato, elixo cum anetho polypod. & pauco ſale ad oſſium ſeparationem. Curat & clyſteribus detergentibus qualis eſt qui ſequitur.

℞. betæ m. j. furfuris p. j. ficus nu. x. alth. m. j. fiat decoctio ad ℔. j. in qua diſſolue nitri & muriæ an. ʒ ij. ſacch. rub. ℥ j. olei ſeſamini ℥ ij. At ſi obſtructio fuerit contumacior, vtendum erit validioribus ex ciclamine, centaurio & hyera diacolochint. ad ʒ ij. Quod ſi nihilominus perſeueret obſtructio, adeò vt fæces per os redundent, Maria-

nus Sautus ſuadet, (multorum conſilio, qui ſic ſe à lethali vindicarunt ſymptomate) A
haurire cum ſola aqua argenti viui libras tres. Pōdere enim hydrargyri explicatur duplicatum ac vinctum inteſtinū, deprimuntur ac detruduntur fæces, necantúrque vermes qui illi reduplicationi cauſam præbuerunt. Narrauit mihi Ioannes à S. Germano Pharmacopola fideliſſimus, vidiſſe ſe nobilem quendam, qui cùm nullis remediorum à doctis Medicis præſcriptorum machinis, doloris cholici acerbitate liberari poſſet, tandem Germani cuiuſdam amici ſui conſilio, hauſtis olei amygdalarum dulciū ſine igne extracti ℥ iij. cum vino albo, & aqua parietariæ mixtis, deinde deuorata glande plumbea argento viuo illita, eadémque mox ano reddito, cruciatu cholico planè ſit liberatus.

Hydrargyri vis in explicando complicato inteſtino. Hiſtoria.

De Phlebotomia. CAP. LIX.

Quid phlebotomia. *Vſus.*

PHLEBOTOMIA venę inciſio eſt, ſanguinem cum reliquis humoribus euacuās: ſic enim arteriotomia, arteriæ inciſio eſt. Primus phlebotomiæ B
ſcopus eſt, ſanguinis quantitate peccantis euacuatio: quanquam Medici etiam ſæpè ſcopus eſt, eū qui qualitate aut vtroque modo peccet ſanguinem ſecta vena attrahere. Repletio quam quantitas parit eſt duplex, vna ad vires venis non alioqui admodum tumentibus. Hæc infirmos, debiléſque homines reddit: natura id humorum qualecunque eſt ferre haud valente. Altera eſt ad vaſa, quæ ita dicitur comparatione ad ſanguinis copiam, quātumuis eam vires alacriter ferre valeant. Per hanc repletionis ſpeciem vaſa ſæpè rumpūtur, adeò vt æger ſanguinem ſpuat, vomat, de naribus, vtero, hęmorrhoidibus, varicibus fundat aut meiat. Quæ ad vires eſt repletio cognoſcitur totius corporis grauitate, & laſſitudine: quę verò eſt ad vaſa ipſorum diſtentione & plenitudine: vtraque vacuatione indiget. Cæterùm ob quinque omnino ſcopos ſanguis ſecta vena detrahitur. Primò ad minuendam ſanguinis copiam, vt in plethoricis, & his quos etiā citra plethoram inflammatio exercet. Secundò, ad diuertendum ſeu reuellendum, vt quando ad hæmorrhagiam è
ſiniſtra nare ſiſtendam dextri brachij vena ſecatur. Tertiò ad alliciendum & attrahē- C
dum, vt cùm ſecta in malleolo ſapheia, mēſes mulieribus prouocamus. Quartò ad alterationem, ſeu alterius qualitatis introductionem, vt quando in febribus acutis venā aperimus ad eum qui in vaſis feruet ſanguinem vacuandum, & eum qui ſupereſt refrigerandum. Quintò, ad imminentes morbos præcauendum, vt quando Vere & Autūno hominibus cruentæ ſpuitioni, anginæ, pleuritidi, epilepſiæ, apoplexiæ, maniæ, arthritidi obnoxiis ſecta vena ſanguinem detrahimus, aut vulneratis ad præcauendam quæ in metu eſt inflammationem. Antequàm ſanguis mittatur, ſi quæ vetuſtæ fæces in inteſtinis ſubſint, blando clyſtere, ſuppoſitorio aut nodulis vacuandæ ſunt, ne aliquam inde impuritatem in ſe tranſmuant venæ meſaraicæ. Senibus niſi præſens aliqua neceſſitas cogat, ſanguis non eſt detrahendus, ne qui in ipſis languet calor natiuus, ad extremum debilitatis deducatur, ipſorumq; ſubſtantia inareſcat: neque item pueris, exolutionis virium metu, propter ſubſtantiæ ipſorum mollitiem, & habitus raritatem. Detrahendi ſanguinis quantitas ex ægri viribus & morbi magnitudine expē-
denda eſt: itaque ſi æger debilis eſt, & magnam vacuationem morbus poſtulet, partiri D
ſanguinis detractionem oportebit, etiam diebus aliquot interpoſitis. Poſteriorem capitis partem dolenti vena in fronte ſecta prodeſt: ante tamen partem aqua tepida fouemus, quò cutis mollior ſit, & ſanguis maiore copia in venas trahatur. In anguina tranſuerſim quæ ſub lingua ſunt venæ aperiri debent, nullis ceruici iniectis vinculis, ſtrangulationis metu. In omnibus morbis qui ſpiritum ſeu anhelitum præcludunt, & vocem aut fandi potentiam adimunt, phlebotomia neceſſaria eſt: quemadmodum in omnibus ex graui & alto lapſu, aut ictu contuſionibus, in apoplexia, angina, & febre ardente, etiam ſi vires validæ non ſint, nec quantitate aut qualitate ſanguis in vitio ſit, in febris vigore ſanguis non eſt mittendus. Plerique à remotiſſimis affectæ & inflammatæ parti venis, ſanguinem detrahendum putant, quòd ſic humorum curſus diuertatur, ſecta contrà proxima vena humores in partem affectam magis attrahantur, oneris & doloris incrementum facturi. Sed erroris plena eſt iſta opinio, ſecta enim vena proximam ſemper partem euacuat & exonerat: nec verò ſemel affectæ partis venæ & arteriæ à me apertæ ſunt, vt manuum ac pedum in chiragra & podagra: temporum in hemi-

Plethora duplex. *Signa.* *Quinque mittendi ſanguinis ſcopi.* *Quibus ſanguis haud detrahendus.* *Quibus in affectibus phlebotomia eſt neceſſaria.*

A hemicrania:quo facto ſemper ſequuta eſt dolorũ ſedatio, quia vnà cum detracto ſanguine arthritidis virus,feruidiq́; ſpiritus cephalalgiæ authores euacuabãtur. Sic enim *Lib.13.met. cap.vlt.* Gal.iubet temporum arterias ſecari fluxione magna & contumaci in oculos irruente aut cephalæa infeſtante.

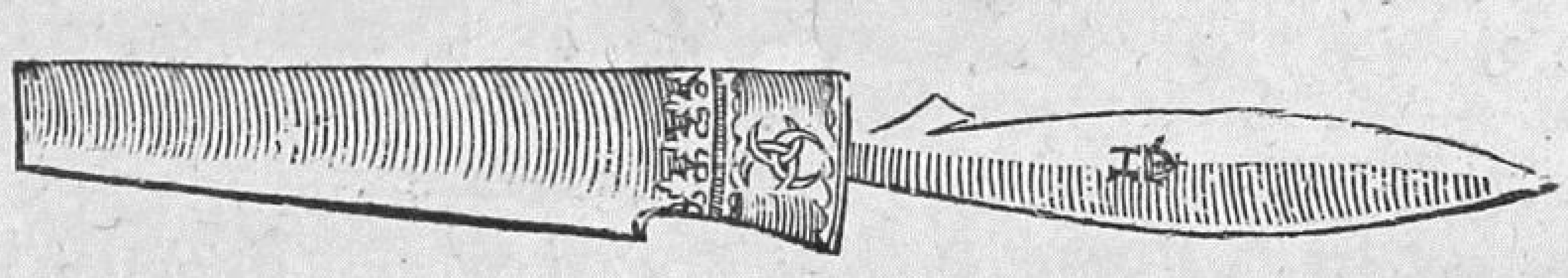
Quæ venæ ſecandæ, & detrahendi inde ſanguinis ſit ars. CAP. LX.

PRIMVM eſt,vt quàm optimo in ſitu & ſtatu æger collocetur,nempe in lecto ſi debilis ſit:in cathedra verò,ſi validus: ſic tamen vt vicinum lumẽ *Ægri collocatio.* recta aperiendæ venæ affulgeat.Tum Chirurgus manu vel linteo calente brachium fricabit,vt ſanguis copioſior in venam veniat.Tum venam *Frictio brachij.* ipſam paulò ſupra deſignatum apertioni locum vinculo deligabit ,& à ſubiecta parte ſanguinem ſurſum vinculum verſus regeret:ac ſi brachiũ

B dextrum eſt,id ſiniſtra manu ſua comprehendet.Si verò ſiniſtrum dextra, preſſa interim paulò infra futurum ſectionis locum pollice vena , ne ipſa fluctuet, & vt regeſto *Deligatio ante venæ ſectionem.* ſanguine amplius intumeſcat. Hinc vngue cuti impreſſo vulnerandum locum deſignabit,deſignatũq́; butyro vel oleo oblinet quo relaxetur cutis,faciliuſq́; ſubeat ſcalpellus,ac proinde minus dolorifica ſit ſectio:ſcalpellum pollice & indice tenebit , nec propius nec longius à mucrone,reliquis tribus digitis ægri brachio innitetur, quo tota manus firmior ſit,certior& minimè tremula. Tum demùm inciſione pro vaſis magnitudine,& contenti ſanguinis craſſitie mediocri , nonnihil obliquata , venam aperiet,vitata diligenter arteria quæ ſub baſilica,& neruo, aut bicipitis muſculi tendine, *Cur non tã tutò baſilica & mediana ſecentur quàm cephalica.* qui ſub mediana latet. Nam quod ad cephalicam attinet , nihil eſt metuendum periculi.Detracto quod ſatis eſt , pro Medici arbitrio, ſanguine,vinculum reſoluet,& tenui ſplenio ſuppoſita,faſcia vulneratum locum deligabit ad ſiſtendum ſanguinẽ, nec arctior,nec laxior erit deligatio,ſic nempe vt ægro libertas adſit flectendi & extendẽdi brachij. *Deligatio poſt venam ſectam.* Itaque dum ea fit haud exporrectum,ſed leniter inflexum brachium ſit: a-

C liàs non eſt futura libera inflexio.

Scalpelli venæ ſecandæ idonei effigies.

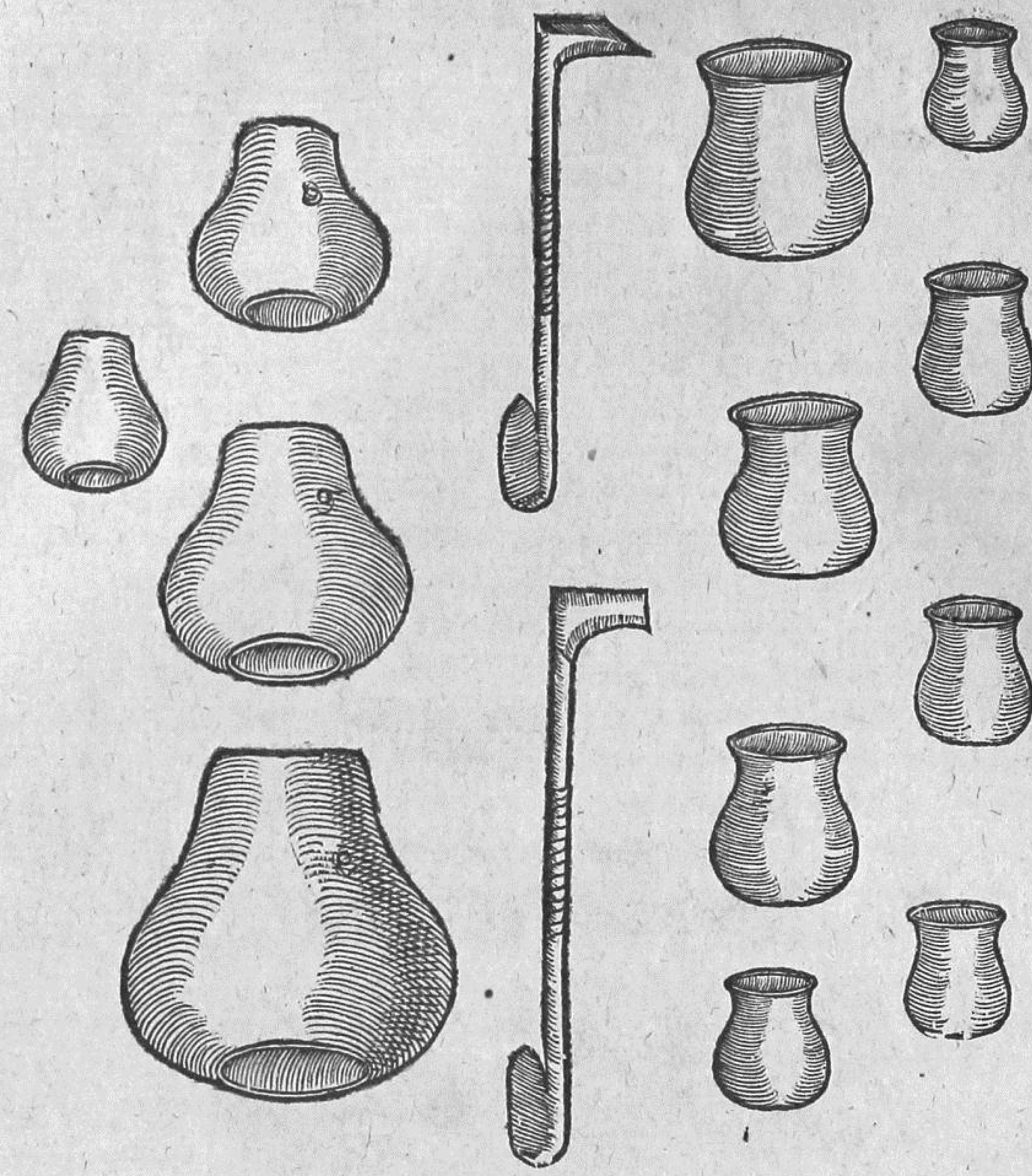
De Cucurbitulis. CAP. LXI.

APPONVNTVR cucurbitulæ, quando præſertim materia coniuncta, & parti alicui impacta vacuanda eſt,túmque maximè ſcarificationi poſt cucurbitulas locus eſt:quanquam etiam reuulſionis & deriuationis ergò ap- *Quis cucurbitularum vſus.*

D ponuntur,nam cùm humor perennis defluit in oculos, ſcapulis cum magna flamma applicãtur,ſic enim validior & maior ſequitur attractio. Sub muliebribus etiam mammis apponuntur,ad menſes immoderatius fluentes reuellẽdos,femoribus verò ad eoſdem prouocandos. Demorſis præterea à venenato animãte,& bubone , ac carbone peſtifero occupatis membris , ad venenum intus foràs eliciendum. *Lib.2. ca.11* Nam(vt inquit Celſus)cucurbitula vbi inhæſit ſi conciſa ante ſcalpello cutis eſt ſanguinem extrahit,ſi integra eſt ſpiritum . Apponuntur etiam ventriculo cucurbitulæ,quãdo craſſior aliquis & nebuloſus flatus inteſtinus,aut muſculorum epigaſtrij membranis concluſus , cholicum cruciatum inferens , reſoluendus eſt. Sed & hypochondriis,quãdo flatus in hepate,aut liene,ſubiectum viſcus in tumorem attollit,aut immoderatior per nares ſanguis fluit.Renibus quoque & abdomini,qua parte decurrunt vreteres,ad calculum in media primáve vreterum via reſtitantem, in veſi- *Cornicula cucurbitulæ vicaria.* cam præcipitandum,Maiores minoréſue cucurbitulæ eliguntur pro partis& materię contentæ conditione . Quibus verò locis hæ propter amplitudinem apprimi nequeunt,licebit cornicula in eundem vſum aptare.

A

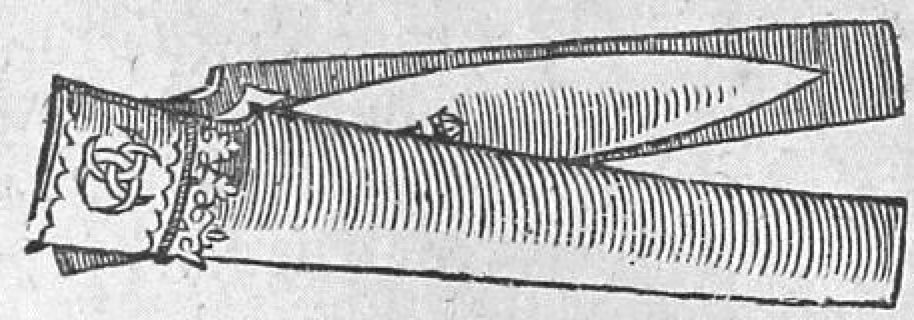
Cucurbitularum diuerſæ magnitudinis effigies, cum exiguis in ventre foraminibus, quæ cera occluſa erunt, dum parti apprimentur. Recludentur verò, vt ſubeunte aere facilius auellantur.

B

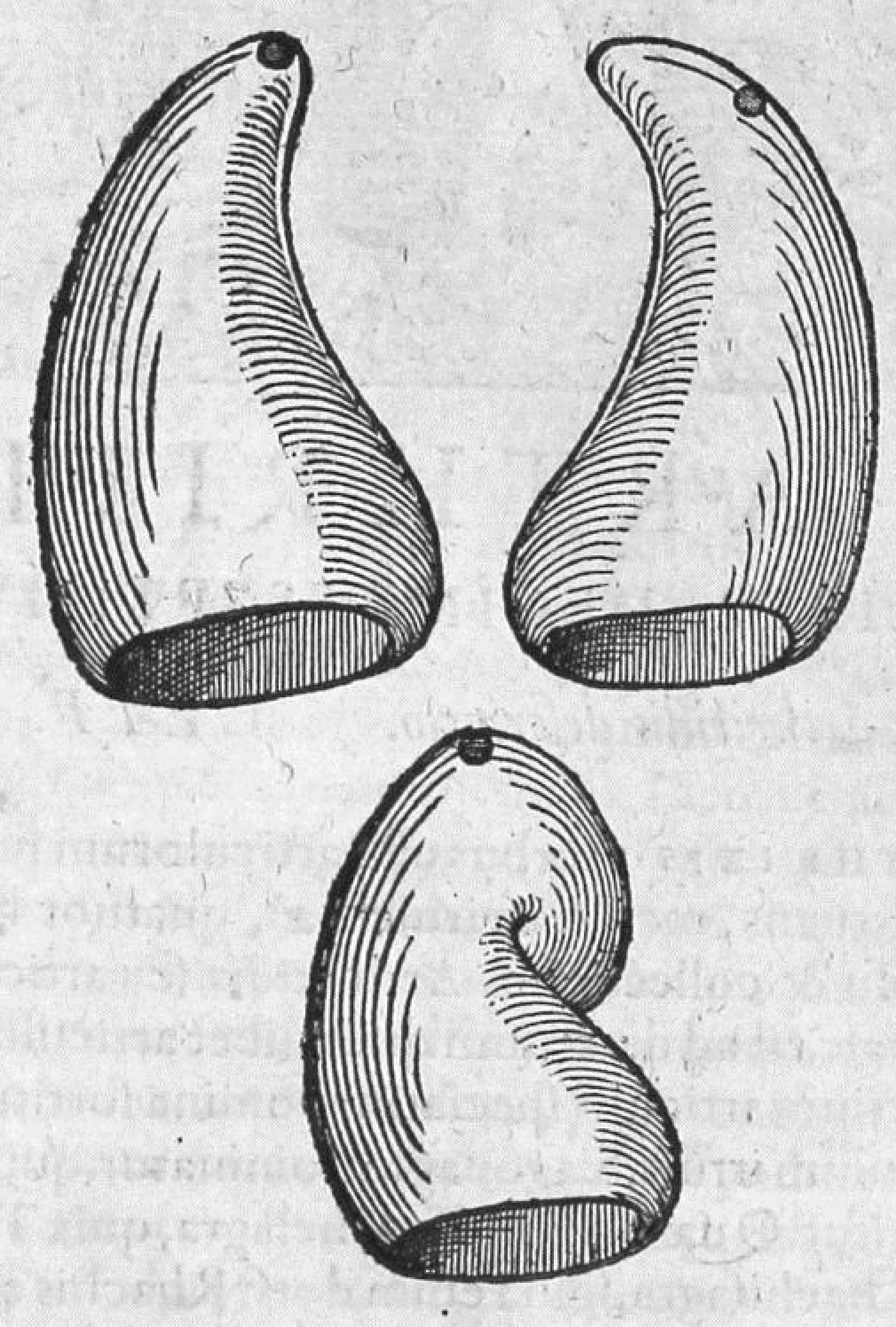
C

Multi generis cornicula, cum ſcarificatoribus, & ſcalpellis.

D

A *Cornicula quæ ſine igne ſola ſpiritus per ſummum foramen reuocatione ex ſubiecta parte attrahunt.*

B

C *De ſanguiſugis, & earum vſu.* CAP. LXII.

Hirudinũ vſus.

QVIBVS in corporis locis cucurbitulæ & cornicula conſiſtere nequeunt, in his vt plurimùm ſanguiſugæ applicantur, vt ano ad venarum hęmorrhoidalium tunicam perrumpendam, oſtio vteri, gingiuis, labris, naſo, digitis, poſtquàm hirudo cruoris plena decurrerit. Si maiorẽ ſanguinis vacuationem morbus poſtulet, locuſq; affectus patiatur, apprimendæ ſunt cucurbitulæ aut cornicula, vel aliæ hirudines ſubſtituendæ. Si manu nuda tractantur hirudines, redduntur iracundiores & faſtidioſæ adeò, vt dedignentur carnes amordere. Quare linteo albo & mundo comprehendendæ, & cuti leniter ante ſcarificatæ, vel alterius animalis cruore oblitæ applicandæ erunt. Sic enim auidius & plenius cũ cute carnẽ morſu prehẽdent. Vt excidat caput puluere aloës, ſale, aut cinere aſpergitur. Si quis ſcire volet quantum ſanguinis hauſerint, mox vt cutem dimiſere, conſpergantur ſale in pollinem redacto. Sic enim quicquid cruoris hauſerunt, irritatæ reuomunt. Si pluſquàm capere poſſunt ſanguinis ipſas haurire vis, caudam D dum ex amorſa carne adhuc pendent præſcinde, ſic enim ſugendi finem non faciunt, quia quantum ſugitur tantùm effluit: hirudo ſuctu ſuo non à parte modò ægra cui applicatur, ſed etiam è vicinis & diſtantibus partibus attrahit. Ipſa enim dilapſa multus adhuc multo tempore ſanguis non facilè ſiſtendus ſtillat: quod ex ſcarificatu poſt appreſſas cucurbitulas aut cornicula non contingit. Si poſt dilapſam hirudinem ſanguinis ſtillicidium ſiſti nequit, dimidia faba vulnẽri eſt apprimenda, donec per ſe hæreat, ſic enim ſiſtitur. Vtiliter etiam linteum vſtum apponitur cum ſplenio & decenti deligatione.

Vtendi modus.

Vt hirudo excidat.

Hirudo etiam è longinquo trahit.

FINIS DECIMISEXTI.

DE ARTHRITIDE.

LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

Arthritidis deſcriptio. CAP. I.

Quid arthritis.

ARthritis morbus eſt, articulorum ſubſtantiam occupans, & deſtruens, materiæ virulentæ, quatuor humoribus comitatæ illapſu & collectione. Arthritidis ſeu articularis morbi nomen generale eſt ad detentum quemlibet articulum: varia tamen in variis partium articulis ſpeciatim nomina ſortitur, vt quæ in maxillæ articulum irruit, Siagonagra nominatur, quia Græcis Siagon maxilla dicitur. Quæ collum, Trachelagra, quia Trachelos Græcis Ceruix eſt. Quæ ſpinã dorſi Rhachiſagra, ſpina enim dorſi Rhachis eſt. Quæ ſcapulas Omagra, quia humeri cum ſcapula articulus Omos dicitur. Quæ iugulorũ articulos Cleiſagra, quia Cleis Clauis ſeu Iugulum Græcis nuncupatur. Quæ cubitum Pechyagra, nam Pechys Cubitus eſt. Quæ manus, Chiragra: quæ coxam, Iſchias; quæ genu, Gonagra: quæ pedes, Podagra: quia Cheir, Iſchion, Gony, & Pous, Graiis Manus, Coxa, Genu & Pes dicuntur. Vbi magna ſubeſt humorum in corpore copia, & ſedentariam vitam æger degit, non vnus aliquis. Sed omnes ſimul corporis articuli arthritide infeſtantur.

Particulares arthritides.

De Arthritidis cauſis occultis. CAP. II.

HVMOR qui Arthritidem committit, non notioris naturæ eſt, aut magis effabilis, quàm qui peſtem, venereã luem, aut epilepſiam facit. Eſt enim alterius planè generis & naturæ quàm is qui phlegmones, œdematis, eryſipelatis, aut ſcirrhi author eſt: nunquam enim ad ſuppurationem peruenit, vt ait Aëtius, reliquorum humorum inſtar, non tam, vt ego arbitror, quòd in partes incidat exãgues, quàm occultæ cuiuſdam malignitatis occaſione. Adde quòd qui tumores commemoratos committunt humores, cùm in partem aliquam influxerint, ne tum quidem cùm in pus vertuntur, tam acres dolores cient, atque is qui arthritidem facit, vtpote cuius dolorifici morſus longè ſunt acriores, quàm eius qui cancrum excitat vlceratum. Præterea illi humores cùm alia ex cauſa in articulos incidunt, haud vnquam in nodos abeunt: ſolus is qui arthritidem in articulis facit, poſtquàm eò illapſus fuerit, tandem in nodoſum quid ac veluti gypſeum nullis remediis expugnandum induratur. At cùm partibus per quas decurrit, minimè noxius ſit, haud magis quàm materia quæ ab inferioribus partibus ſurſum ad cerebrum irrepens epilepſiam facit, ſimul atque in articulorum ſpatia incidit, extremos dolores ciet, aliàs cum caloris, aliàs cum frigoris ſenſu. Nõnullos enim videas arthriticos qui ſibi dolẽtes articulos vri dicũt, alij quibus iidẽ quauis glacie frigidiores videãtur, ſic vt ex animi ſentẽtia ſatis calefieri nequeãt: imò videre nonnũquã licet in eodem arthritico corpore, dextræ partis articulos velut ardoribus extorreri, ſiniſtræ verò frigore torpere: vel etiã in eodẽ latere genu calida intemperie, pedis verò articulum frigida diuexari. Deniq; dierũ quadã ſucceſſione intẽperierum fieri ſucceſſionẽ, vt hodie calida, cras frigida intemperie iidem articuli laborent, vt nihil mirum eſſe debeat ſi aduerſus eundem, eiuſdem partis & corporis morbum, nũc calida, nunc frigida

Lib. 12. c. 12

Arthritidis ad epilepſiam proportio.

Mira arthritidis varietas.

A gida à Medicis præſcribantur. Fit etiam nonnunquam vt huius humoris malignitas, nonmodò remediis non cedat, ſed irritetur & efferetur potius: adeò vt ægri ſibi longè melius eſſe dicant, non appoſitis, quàm appoſitis remediis. Rebus enim omnibus ritè & ex ratione factis, certis tamen periodis per paroxyſmos redit malum, ex quo ab Horatio dictum eſt:

Qui cupit, aut metuit iuuat illum ſic domus aut res,
Vt lippum pictæ tabulæ, fomenta podagram.

Certè quibus hæreditarius eſt hic morbus, non magis ex eo conualeſcere, & planè liberari poſſunt, quàm quibus in nodos morbi materia concreuit. At id ſcitum eſt ex Ouidio: *Tollere nodoſam neſcit medicina podagram.*

Hæ rationes perſuaſère multis eſſe incognitã huius mali eſſentiã, virus enim quoddam occultum, & inexplicabile, tantæ malignitatis & contumaciæ authorem eſſe. Quod videtur agnouiſſe Auicenna, cùm ſcribit, arthritidis ſpeciem quãdam eſſe cuius materia adeò acuta & maligna ſit, vt ſi aliquando animi irati impetu exacerbetur, *Lib.3.fe.22 tract.2.ca.5*
B ſubita morte homini necando ſufficiat. Itaque Galenus ipſe ſcribit, theriacen podagricis, arthriticiſque omnibus ex vſu eſſe: non alia credo ratione, quàm quod deſiccat, conſumit, & obtundit huius materiam virulentam. Idem cenſet Gordonius, hoc addito quod ante theriacæ vſum, corpus præparari & præpurgari oporteat. Materia igitur arthritidis tenuis eſt humor & virulentus, non tamen cõtagioſus, qualitate peccãs potius quàm copia, extremos dolores ciens, ideóque humores vnà cum caliginoſis & flatuoſis ſpiritibus ad influxum paratos in affectas partes incitans. Itaque vt aſpidum, & veſparum morſus, dolores acutos cum calore, ſubito tumore, & ampullis excitat, ob humorum ſcilicet feruorem quem venenum intulit, non ob ſimplicem continui ſolutionem, cùm quotidie ſutores, ſartoreſq; cernamus acu cutem, carnémque transfixos nullis eiuſmodi malignis ſymptomatibus ſubſequentibus. Sic virus arthriticum dolorum cruciatus intolerabiles inuehit, non copia, quia pleriſque arthriticis hi contingunt nullo in articulis apparente fluxionis ſigno, ſed ſola qualitate maligna & inexplicabili, qua niſi medicamentorum oppoſitorum, aut naturæ, aut vtriuſque beneficio retuſa, dolores illi non ceſſant. Inexplicabili illi & virulentæ materiæ arthriticæ malignitati multum lucis adferet ſequẽtium hiſtoriarum commemoratio. Dum fœlicis memoriæ Rex Carolus nonus Burdigalæ eſſet, Capellano & Caſtellano Medicis Regis, Taſtæo vrbis Burdigalenſis Medico, Nicolao Lamberto, & mihi Chirurgis oblata eſt nobilis quædam mulier nata annos quadraginta, ex tumore vix ciceris magnitudinẽ æquante, ſub iſchij ſiniſtri, parte externa, dearticulatione, perdolenter multos iam annos ægra: me præſente dolorificus eam paroxiſmus inuaſit derepentè inclamare & vociferari cœpit, corpus huc illuc temerè & violenter motibus & inſultibus ſupra muliebrem, imò humanam omnino naturam iactare. Caput enim inter crura condebat, pedes ſcapulis imponebat, mulierem à dæmone habitam dixiſſes. Durauit illi is paroxyſmus horæ ferè quadrantem: toto illo tempore diligenter obſeruaui, num amplius ſolito pars dolens intumeſceret, num noua ſuboriretur inflãmatio: ſed nihil nouum, quod quidem tactu aut viſu diſcerni poſſet, ſuperueniebat: tantùm cùm pars illa tangebatur, mulier inclamabat altius: exacto paroxyſmo calor ingens illam

Materia arthritidis occultæ malignitatis particeps rurſum adſtruitur.

C

Hiſtoria.

Terrificus paroxyſm⁹.

Lib. de the. ad piſ.ca.15

D habebat, totum corpus ſudore diffluebat, cum tanta laſſitudine, & membrorum omnium confractione, vt ne vel minimum quidem digitum dimouere poſſet. Epileptici inſultus ſuſpicio nulla eſſe poterat, nam ea mulier interim ſenſuum omnium miniſteriis integrè vtebatur, loquebatur, ratiocinabatur, neque conuellebatur. Nec verò illa ſumptibus vllis aut diligentiæ pepercerat, quò à Medicis & Chirurgis famatiſſimis morbo remedia nanciſceretur: ſagas etiam mulieres, ſortilegos, & incantatores cõſuluerat, adeò nihil intentatũ reliquerat, ſed mali magnitudine omnis ars ſuperata fuerat. Hæc ego omnia cùm in concilio retuliſſem, communi omniũ conſenſu in eã ſententiã itum eſt, vt dolẽti loco ſeu tumori affigeretur cauteriũ potẽtiale. Id ego ipſe affixi, poſt eſcharæ lapſum defluxit valdè atra & virulenta ſanies, quæ doloris omnis & morbi eiuſmodi in poſterum ceſſationem mulieri attulit. Ex quo intelligere licet tanti mali cauſam extitiſſe venenatum quoddam virus, qualitate inexplicabili nocens potius quàm quantitate: quo vi cauterij dilapſo & debellato omnis prorſum dolor cõquieuit. Super ſimili prorſum malo, ſed brachiũ dextrũ occupante, cõſuluit Capellanũ, Caſtellanũ, & me, Aureliæ vxor Ciſiarij reginę, ſupplex doloris leuamẽ implorãs.

Epileptici inſultus à iactatione arthritica diſcrimẽ.

nam per paroxyſmos doloris acerbitate ſic affligebatur, vt præ impatientia, ſui immemor è feneſtris præcipitem ſe dare conaretur: cuius rei metu cuſtodes additos habebat. Simile monſtrum ſimili remedio debellandum cenſuimus, nec nos noſtra decepit opinio: nam adhibito potentiali cauterio, par omnino huius qui & illius fuit ſucceſſus. Ergo non à ſola articulorum imbecillitate doloris arthritici acerbitas cauſam habet: ſic enim continuus & ſemper ſibi ſimilis eſſet dolor: non à ſimplicis humoris intemperie, nihil enim in reliquis quotquot ſunt tumoribus ſimile contingit: ſed à venenata, maligna, occulta, & inexplicabili materiæ qualitate, quò magis id mali genus ſolertem Medicum, & ſtrenuum Chirurgum deſiderat.

De manifeſtis Arthritidis cauſis. CAP. III.

Cauſa arthritidis primitiua prior.

QVANQVAM hæc quæ de arthritidis occulta cauſa diximus, vera ſint: ſunt tamen, & vulgò aſsignãtur aliæ, quarum probabilis ratio reddi poteſt, in quibus illud de quo diximus virus latet, & ſedem habet. Ergo vt permultorum aliorum, ſic & arthritidis tres notantur cauſæ: Primitiua, Antecedens, & Coniuncta. Primitiua duplex eſt: Vna à prima origine, & vtero contracta, quæ locum habet in his qui arthriticis parentibus gignũtur, ſi maximè dum illi concepti ſunt, arthritici hi actu erant turgente, & in articulos ruente arthritidis materia. Eſt enim ſemen ab omnibus partibus deciduum, vt ait Hippocr. & eſt ab Ariſtot. commemoratum, lib. de generat. animal. Quanquam ineuitabilem arthritidis neceſſitatem non continet hæc cauſa, nam vt plerique ſanis & rectè valentibus parentibus geniti, articulari tamen morbo, proprio & primario vitio capiuntur: ſic permulti ab hac morbi labe immunes viuunt, quibus tamen arthriticus pater extitit. Id beneficium & priuilegium contingere probabile eſt, ex muliebris ſeminis bonitate & vteri laudabili temperie: quorum illud ſui permixtione, hic benigno fotu virilis ſeminis vitia emendare poteſt & corrigere: aliàs enim fit hæreditarius morbus, & arthriticis neceſſariò generantur arthritici: ſemen enim, generantis ſequitur temperiem & complexionem, vt eſt ab Auicenna demonſtratum.

Lib. de aere, loc & aqu.
Lib. 1. ca. 17
Lib. 3. fen. 22. tract. 2. cap. 5.
Altera arthritidis cauſa primitiua.

Altera primitiua cauſa eſt ab inordinata diæta, in cibi præſertim, potus, exercitiorum & venereorum vſu. Denique inutilibus quæ in corpore generantur & cumulantur, quæ tempore virulentam malignitatem acquirunt: hæc enim ſuſcitatis de ſe vaporibus caput implent, ex quo membranæ, nerui & tendines, adeoq; dearticulationes laxiores & imbecilliores redduntur. In victu peccant, qui multa & diuerſi generis edulia eadem menſa ingerunt, qui potentia vina mera bibunt, qui ſtatim à cibo ſomnum ineunt, quiq; moderatis exercitiis non vtuntur: hinc enim plethora, vaſorum obſtructio, cruditates & excremẽtorum, præſertim ſeroſorum, prouentus. Quæ ſi in articulos decurrant, haud dubiè morbum hunc ſuſcitant. Sunt enim articuli præ cæteris partibus vel natura, vel ex euentu infirmi: natura quidem, vt ſi à primo ortu laxi ſint & molles: ex euentu, vt ictu, lapſu, multo itinere, curſu ſub ſole, de frigida nocte, tormentis in equuleo, nimia venere, præſertim ſtatim à cibo: ſic enim calor exoluitur, ob eam quæ fit in ſeminis effuſione ſpirituum diſſipationem: vnde crudi humores multi, qui intempeſtiuo motu in neruos & articulos excutiuntur. Hac de cauſa ſenes, quia calore natiuo ſunt infirmiore, ferè ſunt arthritici, ſed & excrementorum ſolenni vacuatione excerni ſolitorum, vt menſium, hæmorrhoidum, vomitus, alui fluxus, ſuppreſſio, morbum hunc accerſit. Hinc eſt quòd Hippocratis ſententia, Mulier podagra non laborat, niſi menſtrua defecerint.

Aph. 29. ſect. 6.

Eadem eſt ratio eorum quibus vetera & fluentia vlcera cicatrice derepentè obducta ſunt, aut varices ſectæ & curatæ, niſi cauta victus ratione excremẽtorum cumulari conſuetorum generationem impediant. Iam qui ex magnis & diuturnis morbis conualeſcunt, niſi natura vel arte plenè & perfectè purgati fuerint, irruentibus his in articulos quæ ex morbo relicta ſunt, arthritici fiunt: atque hæc de primitiua cauſa ſufficiant.

Arthritidis cauſa antecedens.
Coniuncta.

Interna ſeu antecedens cauſa eſt, humorum crudorum redundantia, vaſorũ & meatuum qui ad articulos tendunt amplitudo, viſcerũ mandantium robur, laxitas, mollities & imbecillitas excipientiũ articulorũ. Cauſa coniuncta eſt humor ipſe articulorũ capacitatibus & cauitatibus impactus & cõcluſus. Inutilis autẽ humor excretricis facultatis robore vndiq; propulſus, in articulos moratur citius, quia frigidæ ſunt naturæ, denſæ præterea, adeò vt ſemel eo loci impactus facilè digeri & reſolui nequeat:

A nequeat. Dolorem hic humor tum ciet propter diſtentionem, ſeu ſolutionem continui, intemperiem & prætereà virus, & malignam quam acquirit qualitatem. Cæterùm aliàs vnius, aliàs plurium humorum naturam reſipit: ex quo vel phlegmonoſa, vel eryſipelatoſa, vel œdematoſa, vel mixta exiſtit arthritis. Diſtentionem dolorificã in membranis tendinibus, ligamẽtis, aliíſque corporibus quibus articulatio compingitur auget, flatuum vnà cum influentibus humoribus concurſus, & impedita tranſpiratione quaſi tumultus.

Doloris arthritici cauſæ quinque.

Differentiæ arthritidis.

E qua parte in articulos decurrat Arthritidis materia.
CAP. IIII.

AB hepate, aut cerebro vt plurimùm venit Arthritidis materia: quæ à cerebro decurrit, pituitoſa eſt, ſeroſa, limpida, & tenuis, qualis è naribus ſtillare conſueuit, maligna & venenata qualitate imbuta. B Fertur autem è cute muſculoſa & pericranio, itémque ex eo foramine amplo per quod ſpinalis medulla, cerebri vicaria, in ſpinam propagatur per neruorum tunicas & tendines in dearticulationum ſpatia, fereque frigida exiſtit. Quæ ab hepate eſt, per venam magnam & arterias differtas turgidáſque diffunditur, quatuor humorum ex quibus ſanguinis maſſa conſurgit, naturam redolens, intemperie calida ſæpius inſignita, cum malignitate arthritica præter hunc qui per fluxionem fit arthritidis modum, alius eſt qui ex congeſtione exiſtit: quando ſcilicet articulorum cõcoctrix imbecilior, ſuccos ſibi tranſmiſſos aſſimilare nequit.

Qualis & qui è cerebro defluat arthritidis materia.

A congeſtione arthritis.

Quæ ſigna ſint fluentis à cerebro humoris arthritici.
CAP. V.

CVm inſtat fluxio, capitis adeſt grauitas, in ſomnum propenſio, atque hebetudo C cum extimarum eius partium dolore, tum maximè perceptibili, quando capilli inuertuntur: quinetiam turgidula cutis cranij muſculoſa, quodam quaſi œdemate tumet: multum ſibi à ſeipſis mutati eſſe videntur ægri, propter læſas humoris malignitate animi functiones, à qua immunes non ſunt naturæ facultates, vt ventriculi cruditates, & ructus frequentes, atque acidi teſtantur.

Quæ ſigna ſint exundantis ab hepate humoris Arthritici.
CAP. VI.

EIVSMODI arthriticis calet Hypochondrion dextrum, imò interiora viſcera ardent, ſanguinis & bilis dominium adeſt, venæ amplæ & tumentes exiſtunt, fluxio repentè irruit, ſi præſertim bilis, quam reliquorum humorum in ſanguinis maſſa maior exiſtat copia. At ſi, vt ſæpè fit, D ſanguis totus, cruditatum occaſione, in pituitam & ſeri naturam degeneret: tum continget, vt ea etiam quæ ab hepate ortum habet arthritis pituitoſa ſit, & œdematis naturam, vt illa quæ à cerebro eſt, redoleat. Quemadmodum ſi eadem ſanguinis maſſa in melancholicum ſuccum vergat, quæ inde conſurget arthritis ſcirrhi conditiones exprimet: quanquam vix id contingere poteſt, vt humor melancholicus propter craſſitiem, & ad motum tarditatem in articulos irruat. Sed tamen quia id ex his quæ fieri poſſunt, non erit inutile ſingulorum humorum ſigna, & ex illis ductas arthritidum differentias breuiter diſtinguere.

Quãdo quæ hepatis vitio fit arthritis œdematis naturam redoleat.

Cur ab humore melãcholico rara arthritis.

Quibus ſignis intelligere liceat hunc aut illum humorem virus arthriticum comitari. CAP. VII. A

EIVS rei coniecturam facere licebit ex ægri ætate, temperie, anni parte, regionis quam incolit conditione, diæta in victus ratione & vitæ inſtituto, doloris circa matutinum, meridianum, veſpertinum, aut nocturnum tempus exacerbatione, pulſantis, punctorij, ſeu acuti, grauiſq; proprietate: ſtuporis, vt in melancholica arthritide: aut pruritus, vt in ea quam pituita ſalſa parit ſenſu: partis in caracthere, colore, (nam verbi gratia in arthritide pituitoſa, partis obſeſſæ color, parum admodum à ſeipſo & vicinis naturaliter conſtitutis partibus eſt mutatus, in ſanguinea rubet, in biliosa flammeus eſt ſeu citrinus, in melancholica liuet,) calore & mole, quę in ſanguinea & pituitoſa amplior eſt quàm in reliquis, mutatione: denique ex iuuantibus & lædentibus. Sunt & qui ad earum differentiarum dignotionem, vrinas ægrorum inſpici iubent, & pulſum attrectari, eaq; excrementa conſiderari quæ in cuiuſque natura peculiari, cumulari & fluere conſueta, nunc repentè & præter conſuetudinem ſuppreſſa ſunt. Hinc etiam huius aut illius humoris dominãtis ſigna haberi. Sed amplior harum rerum cognitio ex humorum in ſingulis hominibus dominantium, & tumorum ſignis ante expoſitis eſt repetenda. Hoc tantùm hìc adnotandum, raram admodùm eſſe arthritidem, quæ à melancholico humore fieri perhibetur. B

Articulorum tumor maior opinionem facit ſanguineæ aut pituitoſæ materiæ.

De prognoſi in Arthritide inſtituenda. CAP. VIII.

ARTHRITICI dolores Medicorum ſcriptis inter grauiſſimos & acutiſſimos habentur: adeò vt doloris acerbitate multi mente moueãtur & mortem optent. Periodos habent & paroxyſmos varios pro materia, & humoris cui malignum & arthriticum illud inexplicabile virus inſidet conditione. Inuadunt tamen ſæpius Vere & Autumno: quibus eſt hæreditaria arthritis vix vnquam planè liberantur: quemadmodum nec quibus nodoſa euaſit: illis enim conatum eſt, & vitæ principiis inſitum, infixúmque malum: his verò gypſea materia facta eſt, adeóque nec reſolui, nec maturari habilis: quæ à materia frigida & pituitoſa eſt, non tam ſæuos dolorum infert cruciatus, atque ea quæ eſt à calida, ſanguinea nempe aut bilioſa. Sed nec tam citò ſanatur, quia calida materia & tenuis, promptius diſſoluitur: itaque non ferè cõquieſcit, niſi exacto quadrageſimo die: ſed & partis obſeſſæ ſubſtantia quò denſior eſt & expultrix, imbecillior eò dolor diuturnior. Hinc qui genu, calcem, & iſchion occupãt arthritici dolores, ſunt contumaciores. Quæ à materia calida eſt arthritis non ante decimumquartum, aut etiam viceſimũ diem quieſcit. Quæ à bile eſt acri inflãmationis & doloris acerbitate diſpnoeã, delirium, non rarò & partis obſeſſæ gãgrænam, tandemq; mortem inuehit: ſanata verò ſæpè paralyſim ſuperſtitem relinquit. Inter dolores omnes arthriticos, iſchiadicus principatum obtinet doloris magnitudine, & ſymptomatum multitudine, iactationẽ & vigilias infert, febrem, luxationem, clauditatem perpetuam, & totius cruris, imò & ſæpè totius corporis emaciationem. Claudita verò & emaciatio ex eo veniunt, quòd decurrens humor caput femoris iſchij cauitate depulit: depulſum id comprimit muſculos, venas, arterias, & inſignem illum craſſumq; neruum, qui ſecundum femur ad extremos digitorum articulos defertur, & in ipſa via per muſculos totius cruris variè diſpergitur. Ergo quia caput femoris ſuo loco motũ eſt, claudicare æger cogitur, quia vaſa & nerui comprimuntur, alimentum, ſpiritúſque non liberè influunt in ſubiectas partes, vnde emaciatio. Fit tamen non rarò vt femoris capite minimè elocato, pleriq; claudicent, quia qui à natura eo loci inſitus eſt, & quotidie affluit humor viſcidus, tũ ad earum partium nutritionem, tum ad lubricandam dearticulationẽ, expeditioris motus gratia, calore & otio induratur, reliqui verò inutiles qui influxerunt humores cõcreſcunt, ſicq; mouẽdi libertatẽ intercipiunt. Idẽ facit humor craſſus ac viſcidus in quemcunq; articulũ inciderit, & morã fecerit: cõcretione enim in gypſeã naturã, verſus pedũ manuũq; articulos cauitatibus ipſorũ occupatis deiicit, totiuſq; partis figuram corrũpit, pro recta & plana, curuam, nodiſq; multiplicibus tuberoſam reddens. Intem-

Vere & Autumno frequentes arthritides. C

Quæ arthritis inſanabilis.

Ga. ad aph. 49. ſect. 6.

A bile arthritis maligna & lethalis.

Cur ab iſchiade clauditas & emaciatio. D

Cur femoris articulo nõ elocato, clauditas aliquando cõtingat.

A Intemperies præterea omnis, quam humorum facit decubitus, ſi diutius parti alicui inſederit, actiones omnes deprauat, ſæpè & abolet omnino, vt emaciationis artuum ab arthritide tres ſint cauſæ, vaſorum obſtructio ſeu compreſſio, ignauia, & intemperies hectica: clauditatis verò duplex, luxatio, & inſiti aduenæque humoris concretio. Si præter rationem, ſua & ſolita periodo arthritici dolores non moueantur & redeant, ſæuiſſimorum & lethalium morborum cõſequutio inde fit: materia enim in articulos decurrere ſolita, ſi in iecoris ſubſtantiam irruat, phlegmonem parit: ſi in maioribus venis conſiſtat, febrem continuam: ſi in membranam coſtas ſuccingentem, pleuritidem: ſi ad inteſtina ſe applicet, eorúmque tunicis adhæreſcat, cholicum dolorem, aut ileum: alia denique varia ſymptomata pro partis in quam ingruerit & conſtiterit conditione facit. Sic enim quidam arthritici fiunt paralytici, quia materia quæ ante in articulos decurrebat, in neruorum ſubſtantia & poris conſiſtit, impeditque quominus ſpiritus tota ſubſtantia per ipſos ſubire poſſit, hinc ergo partis, in quã inſeritur neruus, reſolutio. Senes nunquam ab arthritide liberari poſſunt, quia ſan-
B guinis ipſorum maſſa, à naturæ primaria bonitate ſic deſciuit, vt non magis reſtitui poſſit, quàm vinum vappidum & acidum. Quæ à materia frigida ſuſcitatur arthritis, ſenſim inuadit, & calidorum vſu iuuatur: quæ à calida repente apparet, & frigidorum vſu leuatur. Et ſi verò Vere & Autumno frequentius repetat arthritis, tamen media hyeme, frigoris inclementia debilitatis neruis, & expreſſis humoribus, aliàs media æſtate iiſdem fuſis liquatiſque ſuperuenit. Denique quauis anni parte & cœli conditione, ſi qui huic morbo obnoxij ſunt, genio indulgeant, & pro animi ſui libidine omnia agant. Arthritici tempeſtates, procellas, pluuias, niues, ventos, omnéſque aëris mutationes præſentiunt. Auſtrina enim, verbi gratia, cœli conſtitutio, quia corpora humiditatibus replet, humoréſque in corporibus reſides exagitat, ideò fluxiones in partes imbecilliores, cuiuſmodi ſunt articuli, tum natura, quia exangues, & excarnes, tum & ex euentu, quia doloribus à multo tempore vexari ſoliti, concitant: itaque vdo cœlo dolores illis exacerbantur. Horum plærique venerem, in ipſa doloris acerbitate, appetunt, quia internus ardor quo tunc æſtuant, haud equidem
C in ſpiritus & auras digerit, vt calor febrilis, ſed fundit, liquátque ſeminalem humorem, fuſus autem ad genitalia deſcendit, & ipſa implet, inflátque. Idem veterinis, idem equis curſoribus accidit, his enim à labore, calor multus flatus demittit ad ima ventris: venus tamen valdè arthriticis eſt noxia, quia ſpirituum & caloris natiui facit diſſipationem, atque incrementum caloris peregrini: ex quibus contingit vt neruoſum genus infirmetur, dolor verò exaſperetur. Diuites, id eſt qui regifico luxu inſtructis epulis veſcuntur, & interim otioſi ſunt, crebrius, ſæuiúſque arthritide tentâtur, qui pauperes, quàm parcè ac duriter viuunt: Itaque viſi ſunt eiuſmodi diuitum non pauci, qui rebus omnibus abſumptis, cum fortuna, & diæta valetudinis mutationem ſubierunt, & arthritidis morbo planè liberati ſunt.

Tres emaciatorum artuum cauſæ

Arthritis inueterata ſi præter rationem ſtata periodo non repetat lethalis.

Quî arthris mutetur in paralyſim.

Quî hyeme & media æſtate arthritidis inuadat paroxyſmus.

Cur actu arthritici venerem plerique appetunt.

Venus noxia arthriticis.

Quæ ſit generalis methodus præcauendæ & curandæ arthritidis.
CAP. XLIX.

D EOs qui ſibi ab arthritide cauere volunt, decet non ſatiari cibis, impigros eſſe ad labores, vino & venere abſtinere, aut certè his niſi ad ſanitatem non vti, vomere, & purgari ex interuallis. Scribit Hippocrates pueros podagra non laborare ante venereorum vſum. Hodie tamen plærique eunuchi viſuntur podagrici, ſed hi maximè qui otio & deliciis difluunt, quanquam non ad præcautionem modo, ſed & ad præſentis morbi curationem, hæc quæ commemorata ſunt, magnas vires habent. In primis tamen diſtinguere cauſas oportet, quæ ſint & vnde veniant, atque his vt ſingulæ erunt, & quantitate aut qualitate vitium facient, remedia contraria opponere. Sunt omnino tres arthritidis diſtinctæ cauſæ: Contractum à parentibus vitium: humorum à diæta & ſpiritu corruptio: articulorum natiua aut aduentitia imbecillitas. Aduerſus has duplex eſt indicatio: prima peccantium humorum euacuatio & alteratio, altera infirmorum articulormm corroboratio. Fient hæc duo diæta conuenienter inſtituta, catharſi, phlebotomia, hæmorrhoidum, menſium, vomitus, ſudorum, vrinarum prouocatione, & localium remediorum debita appoſitione. Ergo cùm inſtabit tempus

Aph. 30. ſect. 6.

Scopi duo generales curandæ arthritidis.

Vnde ſanguis mittẽdus in arthritide.

quo periodicè redire conſueuit arthritis, cauebit ſibi æger cauta victus ratione, malo ſubtrahet materiã phlebotomia (ſi quidem à ſanguine fuerit arthritis) de parte oppoſita, vt eadem opera reuulſio fiat & vacuatio: vt ſi partes ſuperiores inflammatæ ſint, mittetur ſanguis ex inferioribus, ſi contra inferiores, ex ſuperioribus, ſeruata ſemper fibrarum rectitudine. Sic brachio dextro arthritica inflammatione obſeſſo, aperietur ſapheia cruris dextri, & contrà: quòd ſi vniuerſali hac ſanguinis detractione præmiſſa, dolor non quieuerit, tum proximum dolori ventrem ſecare oportebit, quod pluries à me factum ſucceſſit fœliciſſimè. Non habet tamen phlebotomia parem vim apud omnes, non enim ea vtilis eſt his qui continuis & ſine periodo conficiuntur arthriticis doloribus, quibus corpus eſt debile & frigidum, quibus pituita ſola in vitio eſt. Eadem eſt ratio catharſeos, hæc enim etſi ſæpè ſit neceſſaria, crebrius tamen repetita nocet: quin neque vtrumque id remedium admodum vtile eſſe ſolet, his qui in cibo & potu nullam legem tenent, qui venere vtuntur intemperantius, quibus crudorum & contumacium humorum copia adeſt: quorum articuli diuturna morbi afflictione, hecticam contraxerunt intemperiem & debilitatem, ſic vt à naturali conſtitutione ſua deſciuerint, & propriæ ſubſtantiæ magnam mutationem ſubiuerint. Quare quoties maiora illa remedia vſurpanda erunt, aduocabitur Medicus, qui pro arbitrio ſuo de his ſtatuat. Sępè enim plus diæta quàm medicamentis proficitur. Vinũ igitur, ſi præſertim calida ſit arthritidis materia, vel omnino non deguſtabit æger, vel certè quàm dilutiſſimum, quantum ſcilicet conſuetudo & ventriculi conſtitutio, ferre poterit. Purgationi phlebotomiæque tempus idoneum eſt vernum, & autumnale, quia Hippocratis ſententia illis potiſſimum temporibus cientur arthritides, autumno quidem, quia præcedentis æſtatis ardores, diſſipato calore natiuo, coctricem facultatem debilitarunt, fructuum horariorum eſus, humorum crudorum copiam cumulauit in corpore, qui in articulorum ductus æſtiuo calore reſeratos & dilatatos facilè decurrunt: adde quòd Autumni inæqualitas, totum neruoſum genus, ipſóſque adeo articulos valdè debilitat, Vere verò quia humores hyemis frigore intrò cõpulſi, à centro ad corporis circumferentiam euocantur, attenuatíque in articulos leui ex occaſione irruunt. Itaque tum vacuandi magna & neceſſitas eſt, ſimul & opportunitas, quam qui ſequutus fuerit arthriticam periodum ſi non interceperit, ſaltem longè leuiorem & breuiorem reddiderit.

Quibus arthriticis nocet phlebotomia. *Quibus item & purgatio.* *In qua arthritide plus proficitur diæta quam medicamẽtis.* *Aph. 55. ſect. 6.*

De Vomitu. CAP. X.

Vomitus cui maximè arthritidi vtilis.

VETERES omnes in huius morbi non præcautione modò, ſed & curatione vomitum valdè commendarunt, quando præſertim à cerebro & ventriculo veniret materia, vomitu enim fit excluſio & diuerſio humorum pituitoſorum, ſeroſorum, & bilioſorum, quibus vt plurimum ad articulos excurſus eſt: eius præterea pituitæ quæ craſſior & viſcidior ventriculi tunicis adhæret attenuatio, videndum tamen ne thorace & cerebro debilioribus ſit æger: nam in hoc caſu ſuſpectus vomitus eſſe ſolet. Quod ad tempus attinet, his ante paſtum vomendum eſt, quibus quauis ex occaſione exercitio & motu excrementitij humores in ventriculum diffluunt, contrà qui veteri humorum congeſtione grauantur, hi poſt paſtum vomere debent. Certè paſtis quàm ieiunis tutior eſt vomitus. Siccus enim ventriculus non niſi magna & prægrandi contentione expedit ſe viſcidis humoribus tunicis ſuis impactis: hinc verò periculum non léue imminet ruptionis venæ aut arteriæ in thorace, aut pulmonibus: ſi præſertim thorax anguſtior ſit, & longa proceráque ceruix, ſi frigus viget, & æger tali vacuationi non aſſueuerit. Memini hoc remedij genere curatum & perſanatum à me nobilem quendam Ligurem, dolore acutiſſimo in humeri cum ſcapula dearticulatione grauiter diuexatum, eáque occaſione totius brachij ſiniſtri impotentem, nihil reliqui feciſſe videbantur Medici & Chirurgi Lugdunenſes quò eum ſanarent. Nam carthaſi, phlebotomia, fame, potione ex gaiaci & Chinæ decocto (etſi ex lue venerea minimè id contractum eſſet malum) variis topicis ipſi prouiderant, neque tamen quicquam profecerant. Cum verò ex ipſo reſciuiſſem difficilem illi eſſe vomitum, conſului vt diſſolutius epularetur, atque multis ac diuerſis eduliis, pinguibus, cæpis, porris, potionibúſque variis, zito, ptiſana, vino dulci, acido tanquam ſaburra ventrem ſuum eadem menſa oneraret:

Quod vomitui ſit opportunũ tempus. *Hiſtoria.* *Quî vomitus ſuccedat facilis.*

A oneraret, ac paulo poſt ſe lecto traderet: ſic enim futurũ vt tantã eſculẽtorum & poculentorũ, quorum alia iam in ventriculo cõputruiſſent alia ne alterata quidẽ eſſent, cõfuſionẽ ac perturbationẽ natura non ferens ventriculum ad vomitum facilè & ſponte proritaret, quo tamen etiã facilior ſuccederet vomitus, naturæ nauſeantis conatus, digito aut penna in fauces immiſſa promoueret, quo craſſius & tenacius phlegma eodem impetu excluderetur: nec ſemel hoc feciſſe contentus, ſecundo & tertio die ſubſequentibus, idem moliretur: ſic enim fit vt Hippocratis ſentẽtia primi diei reliquias ſecundus & tertius dies excludant: in reliquum verò bis in menſe vomeret, maſtichem ore ieiuno manderet, ceruicem & dolentem locum, aqua vitæ roborata, infuſis roremarino, lauendula, caryophyllis contuſis, perfricaret, brachium mediocri exercitio confirmaret, perfecit omnia, ſicque articuli dolore & brachij debilitate pulcherrimè defunctus eſt. Quibus crapula diſplicet, multam tepidam haurient decoctionis radicum raphani, cum ſemiuncia oximelitis, videbũntque ne dum ventriculum illi per vomitum excretioni aſſuefaciunt coctricem, eius vim & retrentricem B labefactent. Quare qui per naturam poterunt, ſibi & valetudini ſatis eſſe putabunt, ſi bis in menſe vomant. *Lib. de rat. victus.*

Quæ ſint alia arthritidis vniuerſalia remedia.
CAP. XI.

PEROPPORTVNE ſeroſorum humorum curſus ab articulis per vrinas diureticis diuertitur. Ergo in iuſculis radices oxalidis, petroſelini, ruſci, aſparagi, graminis & ſimilia incoquentur, & arthriticis exhibebuntur: multa enim & craſſa vrina fluente dolorum remiſſionem obtinent. Multis profuerunt aperta & fluentia vlcera, admotis pyroticis excitata. His enim tanquam riuulis virus arthriticum diffluit, experientia id demonſtrat in lue venerea affectis, quibus enim non licet virus venereum proprio alexiterio, id eſt hydrargyro expugnare, aliunde dolorum quàm ex appreſſis pyroticis C maius leuamen non ſentiunt, variis illa locis pro dolentium articulorum ſitu apprimentur, nempe ceruicis initio, ſi à cerebro fluxio fiat in claulcularum articulos aut humerorum: ſi in cubitum & manus, ſub epomide muſculo: ſi in coxam, genua, & pedes, trium ſub genu digitorum, parte interna, interuallo: ſic enim propter ſapheïæ eo loci excurſum copioſior ſequetur euacuatio. Si tamen homo ſit negotioſus, & cui multum iter in equo ſit obeundum, apprimentur illa parte externa inter duo tibiæ oſſa, quominus ipſa moleſta ſit equitatio. Si cui magis placet cauterium actuale, triangulare, id & acutum eligetur, quò celerius & indolẽtius quod quærimus perficiat poterit tum id per laminam ferream foramine peruiam adigi, ne deerret, & circumſcriptum habeat locum quem feriat, vlcus apertum tenebitur intruſa pilula aurea, argentea, lintea ex iride, hermodactylis, gentiana, cui vitrioli puluis, mercurij, aut aluminis concorporatus fuerit, ne citius quàm Medico viſum fuerit carne repleatur. Interim caput, ſæpè mali fons, exhauriendum eſt, ſumptis hyeme pilulis cocceis, de aſſaieret: æſtate ſine quibus aut imperialibus ante plenilunium. *Diuretica quid valeãt ad arthritidem.* *Pyrotica eſcharotica.* *Quibus locis apprimẽda.* *Cauterium actuale.*

D ℞. puluer. hyeræ. ſimpl. ℥ j. agat. recenter troch. & rhei. an. ℨ ij. mirobal. chebul. ℨ ß. tamarind. ℈ ij. cum infuſione ſenæ, fiat maſſa de qua formentur pilulæ. vj. pro dragma, capiat duas ante cœnam octauo quoque die: ſequenti die ſorbebit iuſculum decoctionis cicerum & radicum diureticarum. Erunt & ſequentes pilulæ vtiles expurgando humori pituitoſo ac ſeroſo. *Pilulæ.*

℞. pilular. fœtid. & de hermodacty. an. ℨ ß. formentur cum ſucco vel ſyrupo roſar. ſolut. vel.

℞. aloës ℨ iij. agarici troſchiſc. & rhei. an. ℨ j. maſſæ pilular. arthrit. & de hernio. an. ℈ ij. dacryd. ℈ j. cum melle roſato, fiat maſſa, capiat pondus ℨ j. vt viſum erit præſenti Medico: cuius conſilio hæc vſurpabuntur, & mutabuntur pro re nata, & humoris morborum committentis ſpecie, remedia. Sequenti à purgatione die, exhibebitur ieiuno tribus ante paſtum horis, ſemidragma theriacæ ad roboranda viſcera, præferuntur pilulæ liquidis pharmacis, quia mora ſua in ventriculo facilius ex cerebro & aliis diſtantiſſimis partibus humorem noxium attrahunt. Noui aliquot Medicos qui pilulis communibus multo ſcamonio, vt ſeptem aut octo granis admixto, & zin- *Pilulæ cõmunes addito ſcamonio.*

zibere, ne læderetur ventriculus, magnam ſeroſi humoris vim per inferiora eliciebant: poſtera die hordeatum parabant ad corrigendam noxam quam inurere potuerat ventriculo ſcamonium. Alij eodem conſilio theriacam exhibent, qui nonmodò viſcera roborat, ſed & virus arthritici malignam quantitatē infringit, à paſtu ventriculi orificium cogendum eſt, quò vapores ad cerebrum aſcendentes inhibeantur, trageta communi, cydoniato, aut conſerua roſarum, vdo cœlo fiant cephalica ſuffumigia ſic. A

Theriacæ vis in arthritide.

Suphitus cephalici.

℞. thuris, vernicis & maſtich. an. ʒ j. granorum iuniperi, baccarum lauri an. ℥ ß. ligni aloes, ʒ ij. aſſæ adorat. ʒ j. ß. conquaſſentur groſſo modo: excipiatur fumus ſtupis canabinis aut bombace carminato, applicando capiti. Sed & ſequenti puluere, per quindecim ferè dies ægri capite aſperſo, deſiccabuntur excrementitij humores.

Saculi cephalici.

℞. roſar. rub. fol. ſenæ, ſtœchad. vtriuſque an. m. ß. milij. ℥ iiij. furfuris loti in vino albo. ℥ iij. florum chamæ. melil. an. p. j. ſeminis aniſi. ℥ j. ſalis com. ℥ ij. fiat omnium puluis, includatur ſacculis linteis quibus in ſartagine ad ignem verſando cōcalefactis, fricetur caput. Tempore irruentis fluxionis mandetur ore, & verſetur ſequens maſticatorij forma. B

Maſticatorium.

℞. cubebar. nucis moſch. glycyrrh. aniſi an. ʒ j. pyrethri. ʒ ij. maſtiches, rad. ſtaphiſagriæ, eryngij an. ʒ ij. in puluerem redigantur omnia, & miſceantur, & nodulis ſericis auellanæ magnitudine incluſa, lingua in ore ad ſputum promouendum verſentur, podagricis vtiles ſunt, mane præſertim & exonerata aluo, manuum labores & brachiorum frictiones: ſic enim non modo à pedibus reuulſio fit, ſed etiam inutiliū reſolutio.

Qualis debeat eſſe arthriticis victus.
CAP. XII.

Præcedentis coctionis vitia ſequētes non emendant.

PASTO ſemel corpore, non ante ad cibum redeundum eſt, quàm prioris perfecta ſit in ventriculo concoctio: ne iecur cruda adhuc & malè confecta cogatur per venas meſaraicas attrahere, vel pulſa potius excipere. Vnde nutritionis per vniuerſum corpus deprauatio: primæ enim coctionis vitium ſequentes non emendant. Cibi eligantur boni ſucci & coctu faciles: toſti quidem pituitoſis: elixi verò bilioſis, vt ciborum varietas ſic leguminum, lactanciorum, acidorum, & acetariorum, vt omphacij, aceti, aranciorum, & citreorum vſus vitari debet. Non accumbendum menſæ niſi vrgente fame, inde ſurgendum antequàm ſatietas venerit, vel hoc nomine, quod dum calor natiuus in copioſioribus alimentis ſubigendis occupatur, à noxiorū humorum mitificatione reuocatur, magnarum auium carnes, vt cignorum, gruum, pauonum haud laudabilis ſucci ſunt, & difficilius ſubiguntur in ventriculo. Veterum nonnulli improbarunt vſum carnis caponum, & ſimilium altilium, quia podagrę ſunt obnoxia: fugiendi piſces quia excrementitios humores cumulant, & facilè corrumpuntur in ventriculo, imò & ipſum vſu continuo relaxant. Inter quadrupedum carnes vitulina eſt commendatiſſima, quia temperatum ſanguinem & laudabilem ſuccum gignit, ac facilè coquitur. Nec interim improbanda veruecina. Cæterùm non eſt par fames omnibus arthriticis imperanda, ſanguinei enim & bilioſi, quia multo & multum abſumente calore præditi ſunt, copioſioribus alimentis ſunt reficiendi: fames enim bilem acuit, itaque dolores exacerbat: neque interim humidis nimium ſunt alendi, humiditas namque nimia præterquàm quod putredinis author eſt fluxiones ciet, & materias in articulos deducit. Itaque bilioſus humor ſumptis, admotíſque incraſſandus eſt & refrigerandus, ne tenuitate ſua in partes dolentes ruat. Ex vſu igitur erunt iuſcula, lactuca, portulaca, acetoſa, & ſimilibus herbis ſaporata: & hordeata in quatuor ſeminum frigidorum decocto parata. Pituitoſi, quia calore ſunt non ita vegeto, ſuum velut ſecum circumferunt alimentum: itaque nec multis nec humidis cibis ſunt alendi. Omnibus verò arthriticis ea fugienda ſunt, quæ & difficilè coquūtur, & facilè corrumpuntur, eos enim omnes habet lenta quædam febris quæ calorem natiuum minuit, & alimenta ad putrendum habilia reddit. Copioſior nonmodò vini, ſed & cuiuſuis alterius liquoris potus fugiendus eſt. Nam ab humoris maiore copia natant cibi in ventriculo, & calor natiuus reſtringitur quodammodo, vnde cruditatum prouentus. Quidam Medici commendant vſum vini albi, quia vrinas ciet:

Capi podagræ obnoxij.

Bilioſi non facilè ferūt mediam.

Pituitoſi permedias ſuo ſucco viuunt.

Vinum album non vtile arthriticis.

(margin letters: C, D)

A nas ciet: quod non eſt omnino improbandum, modò corpus vacet excrementis: aliàs hoc tanquam vehiculo, ſi præſertim corporis paulo calidior ſit temperatura, in articulos deferentur. Itaque in tali caſu mallem rubellum debile & adſtringens, quod ſcilicet nec caput nec articulos tentet, & vaſorum orificia cogat ac confirmet. Satius tamen foret penitus abſtinere, & eius loco hydromel bibere hac forma.

Rubellũ tutius bibitur

℞. aquæ ℔. iiij. mellis optimi. q. j. bulliant ad conſumptionem ℔. vnius, benè deſpumando, adde ad finem ſaluiæ. p. j. imò ſi æger ſit pituitoſus, cinamomi aut caryophyllorum momentum: bilioſis parabitur hydroſachara hac forma.

Hydromel tutiſsimè.

℞. aquæ fontis ℔. iiij. ſacchari ℔. ß. colentur per manicam ſine ebullitione, addẽdo in fine cinamoni. ʒ ij. Sic enim ſimul roborabitur ventriculus, licebit etiam ptiſanam bibere, in qua ſub coctionis finem bullierint roſæ ſiccæ, aut ſyrupus de grauitatis, ne vileſcat in ventriculo, vbi primum ab igne fuerit ſemota curandũ vt reſidat, móxque per manicam aut mundum linteum coletur.

Hydroſachara.

Quid impediat aquam aut ptiſanã bileſcere in ventriculo.

B

Qua arte roborandi ſint articuli. CAP. XIII.

AD huius mali præcautionem magnum eſt in roborandis articulis momentum, quò irruentibus præter naturam humoribus reſiſtere poſſint. Itaque eos mane & veſperi vtile eſt perfricare, oleo omphacino ex olea nondum matura parato, vel ex oleo roſato concorporato vnà ſale communi tenuiſſimè trito. Poterit etiam admiſceri oleo communi, addita ſcobe cornu ceruini, vt cui reſiccandi & adſtringendi vis inſit: lotiones etiam ex ſequenti lixiuio vtiles cenſentur.

Quid oleũ omphacinũ.

℞. corticum granat. nucum compreſſi, gallarum ſumach. corticis querni an. ℥ ij. ſalis com. aluminis rochæ an. ℥ j. ſaluiæ, roriſmarini, lauendulæ, lauri, iuæ arthriticæ. an. m. j. roſar. rub. m. ß. bulliant omnia in ſex libris vini craſſi & adſtringẽtis & lixiuio parato ex aqua chalybeata & cinere querno, inde inſtituentur fotus cum ſpongiis vel C filtris, à fotu partes diligenter abſtergendæ & reſiccandæ ſunt linteis calidis, vitato frigore. Sinellarum viridium ſuccus cum oxycrato temperatus, ſingulare eſt ad hanc rem præſidium. Quod ſi à cauſa frigida debilitatis articulis robur quæritur.

Fotus roborandis articulis vtiles.

Sinellarum ſuccus cum oxycrato.

℞. ſaluiæ roriſmar, thymi, lauendulæ, lauri, abſinthij. an. m. j. caryophyllor. zinzibe. & piperis conquaſſatorum an. ℥ j. infundantur in aquæ vitæ & vini rubri adſtringentis an. ℔. iiij bulliant leniter in balneo mariæ, ex eo liquore foueantur articuli mane & veſperi, vuas etiam in cuppis, vindemiarum tempore calcare, putant ad roborandos articulos valere, quòd ſi præſtare non poterit, fouebit pedes muſto adhuc feruente, parantur eodem conſilo in hunc qui ſequitur modum ſacculi.

℞. ſalis com. aluminis rochæ, corticum granat. ſumach, berberis, nucum cupreſſi an. ℥ iiij. fol. ſaluiæ, roriſmar. roſar. rub. an. m. ß. includantur omnia ſacculis linteis, & bulliant ſimul cum lixiuio, fiat decoctio pro fotu articulorum.

Sacculi.

D

De arthritidis cura, quam Palliatiuam dicunt, & cauſarum arthritidis materialium. CAP. XIIII.

HABENDA & hîc quoque ratio cauſarum ex quibus fit hic morbus, tẽperiei corporum quæ affligit, partium quibus inſidet, & earum vndè venit. Vt enim hæc haud ſemper ſimilia ſunt, ſic nec vnum in omni arthritide & ſimile remedium eſſe poteſt. Primum enim quæ ex materia frigida fiunt, alia remedia poſtulant, quàm quæ ex calida: & quæ ex ſimplici vno aliquo humore, quàm quæ ex pluribus commixtis & compoſitis. Bilis enim ſolitaria acutos dolores ciet: at admixtione pituitæ temperata, leniores. Iam alia initiis, alia incremento, aliis alia temporibus remedia conueniunt. Nec verò in iſchiade, vt in podagra & aliis aliorum artuum arthritidibus licet vti repellentibus: niſi fortè horrenda aliqua adſit inflammatio. His in mentem reuocatis animaduettendum, quod eius arthritidis quæ penitus profligari nequit, cuiuſmodi eſt hæreditaria & inueterata, cura quam Fucatam ſeu Pulliatiuam dicunt, quatuor ſcopis continetur. Primus eſt de diæta conuenienter inſtituenda, ſecundum ſex illas res, quas non natu-

Scopi curandi.

Num in iſchiade vtẽdum repellentibus.

Cura palliatiua quatuor ſcopis continetur.

rales vocant. Secundus de euacuanda & diuertenda antecedente materia, tum purgantibus, tum phlebotomia. Tertius de topicis pro humoris morbifici conditione, & partis natura apponendis. Quartus de corrigendis accidentibus, præſertim verò dolore, cuius per hos affectus tãta ſępè eſt acerbitas, propter virulentę qualitatis humori coniunctæ inexplicabilem & inexpugnabilem qualitatem, vt ipſa per ſe necando ægro ſæpè ſufficiat. Et quoniam cauſarum morbificarum varietas, remediorum in hos quatuor ſcopos collatorum parit varietatem, ideò in cauſarum diſtinctione attentiſſimum Medicum eſſe oportet. Falli enim & aliam pro alia ſumere facile eſt, arthritici enim à materia frigida dolores, ſi narcoticis frigidíſque remediis impoſitis ſedantur, opinionem facere poſſunt cauſæ materialis calidæ, quanquam non eſt ita: narcotica enim dolorem ſedant, non quia cauſæ contrarientur, ſed quia ſenſum, ſtupore inducto, deſtruunt: contra videri nonnunquam poſſit cauſa materialis calida quæ tamen frigida eſt, quòd ſcilicet admotis calidis remediis mitior ſit: nempe à iuuantibus ſumpto argumento, quod contraria contrariis curentur, & ſimilia ſimilibus conſeruentur. Sed in eo error eſt, quòd non contrarietate, ſed attenuatione materiæ frigidæ, cutis rarefactione, in tenues auras diſſipando, remedia calida profuerint: ex quo intelligere licet ſumptum à iuuantibus & lædentibus argumentum fallax eſſe: quin etiam contingere poteſt, vt materiæ frigidæ magna copia à cerebro decurrens, ingentes dolores moueat propter virus admixtum, & bilioſi humoris exiguam portiunculam, quæ vehiculi inſtar lentam & tardam pituitam in articulos deducit: vnde earum partium calor & inflammatio ægro ſitifera, & febrifera, ex quo minus cauti & calidi, adducentur facilè vt credant, materiam calidam eiuſmodi arthritidis cauſam eſſe. Iam quando non vnus aliquis ſimplex, ſed admixtione multiplex humor arthritidem facit, imponere poteſt partis color citrinus, quaſi à ſola bile mali materia exiſteret, quæ tenuitate ſuæ ſubſtantiæ centro relicto, corporis ſeu partis circumferentiam facilè occupat: & tamen multa pituita paucæ bilis admixtione velut efferata, morbi materia erit præcipua, nocturnis fortè exacerbationibus dignoſcenda. Augere etiam poteſt conceptam de bile opinionem, doloris & vigiliarum occaſione febris nata, quæ humores attenuans & liquefaciens in articulos impellit, vrináſque flammeas, multa bile tinctas & pulſum incitatum facit: errauerit tamen Medicus ſi his tanquam præſtigiis deceptus, hanc arthritidem tanquam à calida & non à frigida cauſa natam curare aggrediatur, quanquam non me latet proprij interdum morbi curam, ſymptomatum correctioni eſſe poſthabendam. Sed & fieri poteſt vt bilis arthritidis cauſa ſit, interim verò nulla eius in cute & partis laborantis ſuperficie ſigna ex colore appareant: quia ambientis aëris frigus & impoſitorum narcoticorum vis, ſubiectorum ſuccorum colorem obliterarint, & liuiditatem velut appinxerint. Contingit etiã vt corpore humorum craſſorum & viſcidorum ſarcina onerato, portionem eius aliquam natura excretrix in articulos deponat, reliquam verò in viſceris alicuius cauo relinquat, vbi obſtructionem & putredinem faciens, febrem mox accendat: intermittentem quidem ſi pauca ea ſit & minores tantum, habitúſque venas inferciat. Tum igitur non ſatis eſt operatum eſſe Medicum in arthritidis curationem, ſed multo magis attendere ipſum oportet, ad febris profligationem, quia ſi continua ſit, dedecus Medico, ægro verò periculum creat: ſi intermittens, facilè in continuam degenerat, niſi accommodatis remediis occurratur: nempe niſi blandè ſubducta aluo ſanguis detrahatur, móxque validiori cathartico, moleſto humorum onere natura expediatur. Validius verò ideò id oportet eſſe catharticum, quia ſi debilius ſit humores quidem concitabit: ſed citatos non deturbabit: citati verò in dolentes & debiles articulos irruent, & arthritidis incrementum facient. Ex his apparet quàm ſit fallax ea coniectura quæ vno ſigno nititur, quoties de cauſis morbificis ferendum iudicium eſt. Itaque certam eam demum videri de morbi materia ſententiam, quæ ſignorum nititur congerie, ductorum ſcilicet, à colore partis, calore aut frigore, tactu manifeſto, iuuantium & lædentium argumento, ægro familiari & conſuetæ diæta, temperie, ætate, regione, anni tempeſtate, doloris proprietate, dierum & in diebus horarum exacerbatione, exacerbationis diuturnitate, vrinis & aliis quæ ab ægri corpore manant excrementis. Cæterum quia non pauci in ea ſunt hæreſi, vt putent in arthritide neque purgandum, neque ſanguinem eſſe detrahendum, minuenda hîc nobis ea opinio eſt. Nam cùm medicina corũ quæ

A iuuãtibus ſumptũ argumentũ non eſt ſemper certum.

Qui frigidi morbi frigidis & calidi calidis iuuari poſſint.

Primum ergo id eſt quod imponit medico in dignoſcẽdis & diſtinguendis cauſis morbificis.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Cathartica cur arthriticis debeãt exhiberi valida.

Id demum certũ iudiciũ eſt quod ſignorum nititur congerie.

Cur in arthritide vacuandũ catharſi & phlebotomia.

A quæ deſunt additio ſit, & eorũ quę ſuperſunt detractio, arthritis autem morbus ſit qui in humorũ turgẽtium copia eſſentiam habet, certè citra ipſorum quæ catharſi & phlebotomia fit detractionem, non eius, nec doloris qui ipſi adiunctus eſt, ſperabilis eſſe poteſt curatio. Metrius ſuo de arthritide tractatu, ſcribit arthritidem curari purgatione, non in declinatione modo exhibita, ſed etiam in ipſo morbi vigore, quod nos experientia verum deprehendimus: Hippocratiſque congruit ſententiæ, quæ dictat, in doloribus per inferiora purgandum eſt. Sed & Galenus, in magnis inflammationibus, febribus, & doloribus, nullũ maius neque præſtantius nouiſſe ſe remedium, ſanguinis, ad animi vſque defectionem, miſſione profitetur. Si qui ſint in eiuſmodi affectibus conuenienter præſcripta purgatione & phlebotomia non habuerint, melius ebrietatis, gulæ & ſimilis intemperantiæ vitio id contingere. Hinc enim humorum crudorum copia congeritur, quæ ſua contumacia remediis ſe minus præbet obſequentem. Itaque intemperantes & gulæ ac veneri dediti arthritici, nullum ex remediorum vſu ſanitatis fructum ſperare poſſunt. *Li. de affect. vbi de arthrid. loquitur.* *Ad aph. 23. sect. 1.* *Li. de curat. per ſang. miſsionem.*

B

De topicis quæ ad frigidam arthritidem adhibentur.

CAP. XV.

Parvm admodum topica proſunt remedia, niſi arthritici corpus ab excrementitiis humoribus fuerit repurgatũ, quin & periculum eſt ne repellentium vſu humorum virus in viſcera compellatur, quæ res repentinæ mortis multis cauſa extitit. Primo igitur loco de topicis agemus, quę ad pituitoſam arthritidem idonea cenſentur, quia frequentior hæc eſt quàm quæ à cauſa eſt calida, per initia in omni arthritide, præter quàm in iſchiade, vtendum eſt adſtringentibus quibus conſtringendorum ſeu roborandorũ articulorũ & reſiccandi, abſumendique humoris excremẽtitij vis inſit. Vt, *Niſi præmiſſa purgatione non eſt tutũ in arthritide vti repellẽtibus*

℞. fol. ſabinæ. m. ß. nucis cupreſſi, ℥ iij. aluminis rochæ ℥ j. gummi tragacantæ, ℥ iiij. mucaginis pſilij & cydon. quantum ſufficit, fiat cataplaſma. Vel,

C ℞. ſtercoris bubuli recentis. ℔. j. mellis roſ. ℥ iiij. olei roſ. & aceti. an. ℥ ij. bulliãt ſimul parum, fiat cataplaſma. Vel, *Adſtringens cataplaſma.*

℞. olei roſ. & mirth. an. ℥ ij. pulueris myrrhæ & aloës an. ℥ j. acaciæ. ℥ ij. ß. incorporentur cum aqua gallarum coctarum & fiat vnguentum. Nonnulli in aceti ſufficienti quantitate incoquũt ſaluiæ, florum chamæmeli, meliloti, abſinthij & ebuli an. m. j in decoctum calens dolentem partem demergunt, hócque remedio ſæpiùs repetito repelli conſumíque humorem noxium, non frigidum modo, ſed & bilioſum, roborari partem exploratum eſt, recentes olearum fæces impoſitæ dolorem ſedant: idem præſtant arantia ſicca in aceto elixa, tritáque & impoſita. Vel, *Fotus digerens.*

℞. medij corticis vlmi ℔ ß. caudæ equinæ, ſtœchad. conſolid. maioris, an. m. ſs. aluminis rochæ, thuris an. ℥ iij. farinæ hordei ℥ v. lixiuij communis quantũ ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ. Tum ferè cùm intumeſcit pars, dolor remittitur, quia facultas excretrix à centro humorem depulit in partis circumferentiam, id eſt intus foras. Sic enim dolentibus dentes dolor ceſſat cùm genæ intumeſcunt. Poſt repellentium vſum, veniendum eſt ad ea quæ reſoluendo ſeu digerendo humorem concluſum vacuant. Omnis enim humoris fluxio in parte aliqua conſiſtens, vacuationem efflagitat. Nec mirum videri debet, ſi primo quoque tempore haud vaneſcit digeſtus humor: habenda enim ratio pituitæ frigidæ quæ craſſa eſt & viſcida, habenda & ratio partis ligamentoſæ, membranoſæ, & neruoſæ, adeóque denſioris quàm carnoſæ partes exiſtant, *Partim adſtringẽs partim digerẽs.*

D

℞. rad. bryon. ſigilli beatæ mariæ an. ℥ iiij. bulliant in lixiuio poſtea terantur, & colentur per ſetaceum, addendo farinæ hordei & fabar. an ℥. j. olei chamæ. ℥ iij. fiat cataplaſma. Vel, *Cur humor arthriticus non ſtatim vaneſcat appoſitis digerentibus.*

℞. far. hordei & lupin. an. ℥ iij. ſulphuris viui & ſalis com. an. ℥ j. mellis com. ℥. v. pulueris aloës & myrrhæ an. ℥ ſs. aquæ vitæ ℥ j. cum lixiuio fiat cataplaſma. Vel,

℞. ſucci caulium rub. aceti boni an. ℥ iiij. farinæ hordei, ℥ j. ſs. pulueris hermodactyl. ℥ ſs. vitellos ouorum. nu. iij. olei chamæ. ℥ iij. croci. ℈ ij. Alij radices & caules braſſicæ vrunt, cinerémque miſcent cum axungia ſuilla & puluere ireos, medicamentum componunt. Vel, *Plenius digerentia.*

Cataplaſma ad omnẽ arthritidẽ quouis tempore vtile.

℞. lactis vaccini ℔.ij. micæ panis albi quantum ſufficit, bulliant ſimul, addendo A
pulueris ſubtilis florum chamæ.& meliloti an.m.ß. croci.℈ i.vitellos ouorum nu.iiii.
olei roſar. ℥ iii.butyri recentis, ℥ i.terebinth.℥ ii. fiat cataplaſma ad formam pultis ſa-
tis liquidę. Id cataplaſma non pituitoſis modò ſeu frigidis, ſed cuius arthritidi, quibuſ-
uis temporibus vtiliter imponitur ad doloris leniendam acerbitatem, in quauis ho-
minum temperie, debétque bis aut ter in die repeti. Theriaca etiam in vino diſſolu-
ta & illita hunc dolorem dicitur ſedare. Licet eodem conſilio, emplaſtra vnguenta,
cerata, & litus præparare & imponere, emplaſtri forma talis eſſe poteſt.

℞ gummi ammoniaci, bdelii, ſtyracis.an. ℥ ii.cum aceto & aqua vitæ diſſolue,&
adde farinæ fœnugr. ℥ ſs.olei chamæ.& anethi.an.℥ ii.ceræ quantum ſufficit fiat em-
plaſtrum molle. Vel,

℞.rad.bryon.ſigilli beatæ mariæ an.℥ v.bulliant in lixiuio completè, & colentur
per ſetaceum addendo olei chamæ.℥ iii.ſeui hircini.℥.i iii.ceræ nouæ quãtum ſufficit,
fiat emplaſtrum molle. Vel,

Emplaſtra digerentia.

℞.gummi ammon.opopanacis, galbani.an.ʒ ij. diſſoluantur in aceto, poſtea co- B
lentur, adde olei liliorum, terebinth.venetæ an. ℥ i. picis naualis & ceræ nouæ quan-
tum ſufficit, fiat emplaſtrum molle.

℞.ſucci.rad. enulæ cãp.& ebuli.an. ℥iij.rad. altheæ ℔.ß. coquantur & colentur
per ſetaceum, addendo florum chamæ.melil.ſambuli roriſm. & hyperici, an. p.ij.nu-
ces cupreſſi nu.iiij.olei chamæ.aneth.hyperici lilior de ſpica an.ʒ ii.pinguedinis ana-
tis, gallinæ & anſeris an.ʒ ſs.ranas virides viuas nu.vi.catellos duos nuper natos, bul-
liant omnia ſimul in ℔.ii.ſs. vini odoriferi, & vna aquæ vitæ ad conſumptionem ſuc-
corum ac vini, & oſſium catellorum diſſolutionem, & fortiter exprimãtur: expreſſio-
ni adde terebinth. ℥ iii.ceræ quantum ſufficit fiat emplaſtrum molle. Valent etiam ad
reſoluendum emplaſtra de vigo, oxicroceum, de mucaginibus de meliloto, &
ſimilia mixta & liquida cum oleis & axungiis ſimilis facultatis: vnguenti forma
hæc eſto.

℞.anſerem pinguẽ, & imple catellis duobus, de quibus deme cutem, viſcera, ca-
put & pedes. Item accipe ranas nu.x.colubros detracta cute in fruſta diſſectos nu.iiij. C
mithridat.& theriac.an.℥ ß.fol.ſaluiæ, roriſmar. thymi, rutæ an.m. ß. baccar. lauri &
iuniperi conquaſſat.an. ℥ j.pulueris nucis moſch. zinziberis, caryophill.& piper.an.
ʒ j. de eo quod ſtillabit fiat vnguentum vel linimentum cum cera & terebinth.
veneta, pauca aqua vitæ addita, mirificè arthriticos dolores ſedat à cauſa frigida
ſubortos.

Vnguentũ

℞.gummi, pini & ladani an. ℥ iiij.gummi elemi & picis naual.an. ℥ ſs. terebinth.
venetæ claræ. ʒ vj.olei chamæmell. & lilior. an.℥ iiij. vini. rub. ℔.j. ſs. aquæ vitæ &
ſaluiæ an. ʒ vj.diſſoluantur omnia ſimul lento igne, baculo ſemper agirando: dein-
de adde pulueris ireos flor. baccar. lauri & hermodactyl.an. ℥ ij. ſs. maſtiches myr-
rhæ & olibani an. ℥ ij. farinæ fabar. ℥ iiij. incorporentur omnia ſimul, fiat vnguen-
tum molle. Vel,

℞.mucag.ſeminis fœnugr.in aceto extractæ quantum volueris, cui miſce mellis
quantum ſufficit, coquantur ſimul donec vnguenti ſpiſſitudinem acquirant. Mu-
tentur hæc quoties opus videbitur, hic etiam ad reſoluendũ valent fotus anodyni & D
digerentes.

Fotus digerentes.

℞.fol. rutæ.ſalu.roriſm.an.m.j. florum chamæ. meliloti an.m. ſs. vini.albi & lixi-
uij.ſarment.an.℔.iiij.bulliant omnia ſimul pro fotu. Vel,

Subinde mutãda in arthritidis eodem paroxyſmo remedia.

℞.origani, ſatureiæ, calaminthæ, ſalu. roriſm.florũ chamæ melil. lauendulæ, hy-
perici, roſar.rub.abſinth.an.m.i.bulliant cum aceto & vino, fiat decoctio pro fotu,
quo vti licebit, non infrigida modo arthritide, ſed & calida, quia reſoluit, & adſtrin-
gendo partem roborat, atque à fluxione vindicat, curandum vt quæ arthriticis do-
loribus adhibentur remedia ſubinde mutentur. Nam in hoc morbi genere quod pau-
lo ante profluit, & nunc prodeſt remedium, id mox eſt nociturum. Quòd ſi dolo-
ris tanta contumacia eſt, vt deſcriptis remediis non cedat, oportet tum quia ex-
tremus eſt morbus, externa Hippocratis conſilio adhibere remedia, cuiuſmodi ſunt
quæ ſequuntur.

Inſigniter digerens.

℞.axungiæ gallinæ, olei laurini, maſtic.& euphor.an.℥ j.puluer. euphor.& pyreth.
an.ʒ i.

A an. ʒ j. fiat litus quo quotidie fricetur pars, valdè efficax eſt id remedium. Nã euphorbiũ & pyrethrum calefaciendo attenuant & reſoluunt, gallinæ axungia & oleum laurinum relaxant, maſtichinum verò partem roborat, & nouam fluxionem arcet. Fit etiam vnguentum valdè anodynum ex oleo vulpino, in quo lumbrici ſeu vermes terreſtres, radix enulæ & bryoniæ bullierint, cum pauca terebinth. & cera, remollit, attenuat, & reſoluit humorem frigidum articulis impactum. *Anodinũ.*

℞. ſeminis ſynapi pulueriſati & aceto acerrimo diſſoluti. ℥ iij. mellis anacardini ℥ ij. aquæ vitæ ℥ j. ſalis com. ʒ ij. miſceantur omnia ſimul & dolori imponantur. Vel. *Digerit inſigniter.*

℞. picis nigræ. ℥ iij. terebinth. venetæ, ℥ ii. ſulphuris viui ſubtiliter puluerisati ℥ iii. olei quantum ſufficit, liquefiant ſimul; fiat emplaſtrum, extendatur ſuper alutam, relinquatúrque biduũ aut triduũ totũ in affecta parte, ſi inde doloris leuamen percipit æger. Sin minus mutetur vt ſuprà dictum eſt. Imponunt nonnulli eodẽ conſilio vrticã Græcam, móxque aqua marina ſeu ſalſa locum abluunt. Alii fouent partem aceto in quo ſtercus columbinum coxerit, ad vacuandam materiam coniunctam valdè po-
B tens remedium eſt veſicatorium ex fermento valdè acri, cantharidibus, & pauca aqua vitæ conflatum, ſic enim proſilit. Serum malignũ ac virulentum, vnde dolorũ ſequitur leuamen. Sunt enim dolores quidam arthritici, qui niſi validioribus quàm ſit intemperies, ipſa remediis, tolli aut minui nequeunt, quare veſicatoria reiici non debent, cum etiam in hoc affectu ferrum ignitum veteres laudauerint, vt dicemus poſtea. Chriſtophorus Andreas in ſua œcoiatria valdè commendat ſtercus bubulum, caulium foliis aut pampinis inuolutum, cineribus calidis ſuppoſitum, indéque dolenti loco calidè admotum. *Veſicatoriũ ad materiã coniunctã contumaciã.*

De topicis quæ ad calidam ſeu ſanguineam arthritidem adhibentur.

CAP. XVI.

VTENDVM eſt hîc repercutientibus initio, quæ frigida ſint & ſicca, vt vtraque qualitate cum morbifica materia pugnent, ſint etiam ad robur
C partis, adſtringentia. Præmiſſa verò vniuerſalia remedia ſemper intelligi velim. ℞. albumina ouorum nu. iiii. ſucci lactucæ & ſolani. an. ℥ i. aquæ roſ. ℥ ii. incorporentur ſimul & fiat linimentũ ſæpius renouandũ. Alii farinam hordei lẽtium acaciam, oleum roſaceũ & myrtillorum capiunt, & cum pauco aceto cataplaſma concinnant. Vel, *Qualia hîc deſideret repellentia.*

℞. ſumach. myrtillor. boli armeni an. ʒ ß. acaciæ, corticis granatorum, balauſt. an. ʒ i. aquæ plantag. & roſar. an. ℥ iii. olei roſati, ℥ i. ß. aceti. ℥ i. farinæ hordei & lentium quantum ſatis erit, fiat cataplaſma. Id valdè nobile & efficax ad tumores phlegmonoſos & eryſipelatoſos ſiſtendos. Licet etiam cataplaſma fingere ex mucagine Cydoniorum, in aqua roſarum extracta, caſſia fiſtula, oleo roſato & aceto, Vel,

℞. pampinorum vitis viridum m. ii. terantur & bulliant in oxicrato ex aqua fabrorum, adde ſumach. conquaſſati. ℥ i. olei roſati. ℥ ii. farinæ hordei quantum ſufficit fiat cataplaſma. Vel,

℞. ſucci ſemperuiui, hyoſchiami & portulacæ an. ℥ iiij. corticum mali granati. ℥ i.
D ß. farinæ hordei. ℥ v. vini auſteri quantum ſufficit, fiat cataplaſma: valde commendatur id, vinum enim & corticem granatorum habet inſigniter adſtringentia: ſuccos verò inſigniter refrigerantes, farinam inſuper quo ſanguineos humores influere paratos inſpiſſat, & cataplaſmati corpus prębet. *Optimum cataplaſma adſtringẽs.*

℞. fol. hyoſciami & acetoſæ an. m. j inuoluantur papyro, & ſub cineribus coquantur: mox cum vnguenti populeon. aut roſati. ℥ ij. concorporentur, cataplaſma tepidum parti imponatur.

℞. florum hyoſciami ℔. ij. ponantur in phiala vitreata, & reconde in fimo equino, donec putruerint, accipe ex putredine ℥ ij. in quibus diſſolue olei de iunipero ℥ ß. fiat linimentum ad vſum. Alij carnem citrulli in mortario contundunt & imponunt.

℞. mucag. ſeminis pſilii & cydon. extractæ in aqua roſar. & ſolani an. ℥ iiij. olei roſati omphacini. ℥ iij vini granatorum, ℥ i. vitellos ouorum cum albumine nu. iii. caphuræ ʒ j. incorporentur ſimul, fiat linimentum. Vel,

℞. olei roſati omphacini ℥ iiij. albumina ouorum cum vitellis nu. vj. ſucci plantag. & ſolani, ℥ j. farinæ hordei, ℥ iii. incorporentur ſimul, fiat cataplaſma, Vel.

℞.farinæ fabar.& hordei.an. ℥ iij.olei roſati.℥ ij.oxycrati, quantum ſufficit, coquantur ſimul, fiat cataplaſma. A

Lib.22.cap.25.

℞.mucag.ſeminis pſilij.℥ iiij.olei roſati. ℥ ij.aceti.℥ j.vitellos ouorum nu.iij.croci. ℈ j.miſce.Narrat Plinius Sextum Pomponium prætorij viri patrem,Hiſpaniæ citerioris principem, cùm horreis ſuis ventilandis præſideret, correptum podagræ dolore merſiſſe in triticum ſeſe ſuper genua, leuatúmque ſiccatis pedibus mirabilem in modum, hocque poſtea remedio vſum,notatu dignum eſt,quod ſæpè fit, vt omnino talibus remediis dolor ſedari nequeat,propter ſanguinis in parte impacti multitudinē, quare reſtat vt vacuetur: quod multorum commodo perfeci, aperta vena quæ in parte obſeſſa, magis tumere, & dolenti loco vicinior videbatur:extemplo enim ſedabatur dolor, nec verò nimij eſſe debemus in vſu repellentium:ne ſic induretur materia, vix poſtea reſoluenda, vbi ſcilicet in modos & calculos gypſeos concreuerit, repercutientibus conuenienter impoſitis ſubiungenda ſunt reſoluentia, ad diſcutiendum humorem qui reliquus in parte hæret: de quibus ſequenti dicetur capite.

Phlebotomia ad materiā coniunctam & dolorem leuandum.

De topicis ad bilioſam arthritidem remediis. B

CAP. XVII.

Qualia hic deſideret repellentia.

FRIGIDA & humida quæ initio vſurpantur repellentia in hac arthritidis ſpecie eſſe debent, vt bilis vtrique qualitati reſiſtāt, eiuſmodi ſunt folia ſolani, portulacæ, ſemperuiui, hyoſciami, acetoſæ, plantaginis, papaueris, aqua frigida & ſimilia ex quibus variæ conſurgunt compoſitiones,vt. ℞. ſucci hyoſciami, ſemperuiui,lactucæ.an.℥ ij. farinæ hordei. ℥ j.olei roſati. ℥ ij. agitando ſimul fiat medicamentum ſæpius renouandum: ſic enim demum ſedabit inflammationem. Remedium inſigne eſſe putant cerebrum porci tritum cum amylo aut hordei farina,& oleo roſato, ſic&maluarum folia in aqua cocta,& piſtillo contuſa, atque impoſita ardorem ſedant.

℞.mucag. ſeminis pſilij extractæ in aqua ſolani vel roſar. ℥ ij.farinæ hordei ℥ j. aceti quantum ſufficit, fiat linimentum. Vel. C

℞.vnguenti roſati Meſuæ,& populeo.an.℥ iij.ſucci melonum.℥ ij.albumina ouorum nu.iij.miſceantur ſimul pro litu,ſpongia etiam in oxycrato merſa & expreſſa,impoſitáque idem præſtat. Vel,

℞.fol. caul.rub.m.ij. coquātur in oxycrato,& terantur,adde ouorum vitellos, iij. olei roſati.℥ iij.farinæ hordei quantum ſufficit,fingatur cataplaſma. Licet etiam capere ſuccum crudum caulium, ebulorum,& roſarum piſtillo expreſſum,ex híſque cū oleo roſato & hordei farina concorporatis fingere cataplaſma, hyeme quo ſcilicet tempore herbas recentes habere non licet, vſurpandum erit vnguentum Galeni refrigerans, & populeonis. Vel,

Ceratum cū opio.

℞.ceræ.albæ.℥ j. croci.℈ j.opij.℈ iiij.olei roſati quantū ſufficit, macerentur opiū & crocus in aceto, deinde terantur & incorporentur cum cera & oleo, fiat ceratum, quod ſupra telam extenſum parti dolenti totique eius vicinæ imponatur,& ſæpius renouetur. Quidam ranas viuas per medium ventrem diuiſas dolenti loco imponunt. Cōpertum eſt multorum experimentis etiam iſchiadicos dolores cum nullis aliis remediis ceſſiſſent, litui ex aqua limacum mucoſa per ſeptem aut octo dies vſurpato ſedaſſe, cuius rei fidem mihi fecit nobilis dominus à Longemello, viri rei & fidei plenus,cum ipſe totos ſex menſes iſchiade fuiſſet diuexatus. Hac arte eiuſmodi paratur aqua. Cape limaces rubros quinquaginta aut ſexaginta, pone in olla cuprea & ſale communi conſperge, illícque contine per diem integrum, mox per cilicium exprime, in expreſſa colatura lintea demerge imbutáque illo liquore dolenti loco impone ſæpius renouanda. Cæterùm ſi magna ſubeſt inflammatio, incoquendi erunt limaces in aceto & aqua roſarum. Tradunt ad os etiam dolores valere mala citrea aut arantia cocta in aceto & piſtillo tuſa, atque cum pauca farina hordei aut fabarum concorporata. Vel, D

Aqua limacum.

℞.pomorum coctorum in lacte ℔. j. butyri.℥ j.vitellos ij.aceti.℥ j.fiat cataplaſma. ſunt qui caſeum recenter expreſſum, & pingui lactis ſubſtantia caſtratum, cum oleo roſato & farina hordei piſtillo in mortario concorporant & applicant, reprimit inflammationem & ſedat dolorem. Aliis caſſiam recenter à canna extractā cum ſucco

cucurbitæ

A cucurbitæ aut mellonium commiſcent. Alij folia caulium & ebuli aut appij vel trium ſimul cum pauco aceto trita parti imponunt. Alij ſeminis lini vnciam vnam in zitho macerant, illectámque inde mucaginem cum oleo roſato & farina hordei in cataplaſma conformant. Alij oleum papauerinum carni citrullorum contritæ affundunt, incorporatáque apponunt. Quod ſequitur remedium, authoritatem habuit ex Vaſcone quodam Baſatenſi perſanato, cum ipſe arthriticis doloribus, diu multúmque ſupra communem authriticorum ſortem fuiſſet diuexatus. Capito imbricem ſeu tegulam faſtigiariam magnam, denſam, & craſſam, curatóque vt ignibus vſta cãdeat: illam alia pari magnitudine tegula includito, frigida tamẽ ne lecti lintcamina, eius comburantur contactu, mox calentem illam foliis ebuli tam multis impleto, vt in ipſa pars ægra citra noxam quæ ab igne metuitur componi & conſiſtere poſſit. Calorem inde manantem, caloriſque fructum, ſudorem, ſuſtineat æger horæ ſpatio, ſubiectis aliis ebuli foliis, ſi primo impoſita inaruerint, ſubiecta etiam alia tegula calente, ſi prior ante exactam horam refrixerit. His perfectis pars extergenda venit linteis ſiccis: repe-B tendum particulare id laconicum per quindecim dies manè ieiuno ſtomacho: poſt inungetur pars litu ſequenti tepido. *Particulare laconicum.*

♃. ſucci ebuli. ℔. j. ß. olei com. ℔. j. miſceantur ſimul, & ponantur in vaſe fictili, cuius orificium ſit ſtrictum admodum, & tenaci luto benè obturatum, poſtea bulliant in duplici vaſe cum vino ad medias diluto, per ſpatium decem vel duodecim horarum, refrigerentur & ſeruentur vſui, addendo vnctionis tempore guttas aliquot aquæ vitæ. Inungi poterit bis aut ter in die longè à paſtu, quinetiam radices & folia ebuli in aqua cocta & contuſa ſedant dolorem impoſita. Idem præſtat oleum ebuli per quintam eſſentiam extractum. Quòd ſi rebellis dolor deſcriptis remediis ſedari nequeat, & calore feruoréque intolerabilis ſyncopes periculum minetur, ad narcotica erit veniendum. His enim licet partis temperies labefactetur, calor natiuus minuatur vel extinguatur potius, id tamen longè eſt ſatius quàm totum corpus doloribus conficiendum prodere, vim habent inſigniter refrigerandi & ſiccandi, ſenſum partis obtundendi, humores præterea tenues, acres, & mordaces, cuiuſmodi C ſunt bilioſi, incraſſandi. Itaque ſi quæ materia dolorem facit craſſa, eſt narcoticis abſtinendum, vel certè magna cautione adhibita vtendum. *Litus ex ſucco ebuli.* *Quando ad narcotica veniendum*

♃. micæ panis ſecalini parum cocti in lacte ℥ ij. vitellos ouorum nu. ij. opij. ʒ j. ſuccorum ſolani, hyoſciami, mandragoræ, portulacæ, ſemperuiui an. ℥ j. miſceantur ſimul, & imponantur, ſæpiúſque mutentur. Vel, *Cataplaſma cũ opio.*

♃. fol. hyoſciami, cicutæ, acetoſæ an. m. j. bulliant in oxycrato, & contundantur, cúmque vitellis ouorum crudorum nu. ij. & olei roſati. ℥ ij. farina hordei quod ſit ſatis, incorporentur, fiat cataplaſma eius vſu ingentes dolores ſedare ſoleo. Vel,

♃. opij. ʒ iij. caphuræ. ʒ ß. olei nenuphar. ℥ j. lactis ℥ ij. vng. roſati Galeni. ℥ iiij. incorporentur ſimul in mortario, applicentur. Quinetiam inquit Hippocrates podagricos & conuulſa magna ex parte aqua largè effuſa leuat & extenuat, ſoluítque dolores. Nam modicus torpor dolorem ſoluit. Eſt & alia ratio cur omnibus articulorum doloribus vtiliter affundatur: quia ſcilicet repellendo humores influxu in partem prohibet, poma mandragoræ in lacte cocta & tuſa idem præſtant. Idem D & folia hyoſciami, cicutæ, lactucæ, portulacæ ſimiliter cocta. Si quis his frigidioribus vti volet, cruda & non cocta imponere debebit. Cæterùm doloris remiſſa acerbitate deſiſtendum ab eiuſmodi narcoticorum vſu, quin potius roboranda pars venit calidis & digerentibus: aliàs periculum eſt ne deſtructa eius temperie nimium debilitetur: ſicque poſtmodum omni fluxionum generi obnoxia ſit. Quare fotibus digerentibus ante deſcriptis, & quæ ſequuntur remediis roborabitur. *Aph. 29. ſect. 5.* *Narcoticorũ vſu impreſſa parti noxa qui corrigenda.*

♃. gummi ammoniaci & bdelij an. ℥ j. diſſoluantur in aceto, & paſſentur per ſetaceum, addendo ſtyriacis liquidæ, & farinæ fœnugr. an ℥ ß. pulueris ireos ℥ iiij. olei chamæ. ℥ ij. pulueris pyrethri. ʒ ij. cum cera fiat emplaſtrum molle. Vel, *Digerentia.*

♃. rad. enulæ, ebuli, altheæ an. ℔. ß. ſeminis lini, fœnug. an. ʒ ij. ficuum ping. nu. xx. coquatur completè, & traiiciantur per ſetaceum, addendo pulueris euphor. ʒ ij. olei chamæ. aneth. & rutacei, an. ℥ iij. medullę cerui. ℥ iiij. fiat cataplaſma, modus tamẽ adhibendus in digerendo, ne digeſta impacti humoris tenuiori portione reliqua fœculenta concreſcat in tophos: quod etiã in repellendo eſt metuẽdum. Omiſi etiã quòd *Modus in digerendo & repellendo.*

Balnea dolorẽ arthriticũ ſedãt.

Craſſi ſucci alimẽta quî vtilia.

veterum ſententia ad doloris ſedationem plurimum conferunt balnea aquæ dulcis, in qua coxerint herbæ refrigerantes, trihorio à leui paſtu vſurpata: ſic enim demũ bilioſis naturis gracilibus, & quibus corporis eſt rarior textura ſunt accõmodatiora, quia magis humectant, & tenues ac bilioſos adeóque acres vapores expeditius digerunt, tepore nempe balnei, apertis pòris & liquatis humoribus. A balneo inungendum corpus hydræleo ne calor natiuus exhalet, & corpus fiat infirmius. Craſſi ſucci alimenta conuenientiora ſunt, vt bubula caro, pedes veruecini & ſimilia, modò talia concoquere æger poſſit, his enim impiſſatur ſanguis bilioſus, & ad fluxum redditur ineptior. A

Quæ auxilia ſint adhibenda in articulorum doloribus ab intemperie ſolitaria ſine materia.

CAP. XVIII.

Hiſtoria.

Hipp. aph. 10. ſect. 5.

Varia ad dolorem ab intemperie frigida ſine materia ortum remedia.

Fuliginoſus vapor arthritidis aliquando cauſa.

FIVNT etiam in articulis dolores ab intemperie ſine materia, qui etſi rari ſunt, quia tamen mihi experiri contigit, quibus aduerſum remediis vſus ſim viſum eſt aperire. B Mihi aliquando maiore animi contentione in ſtudio occupato, idcóque externas, quæ in corpus irruere poterant iniurias non ſentienti, ventulus per bibliothecæ anguſta rimarum clanculum ſubiens, coxam ſiniſtram perculit: tandem ſtudendo laſſus, cumprimùm ſurrexi progreſſurus, ſtare in pedes non potui, tanta erat doloris ſine vllo tumore aut humore, qui quidem cerni poſſet acerbitas. Itaque coactus ſum lecto me tradere, reuocatóque in memoriam quòd frigus, neruis plane inimicum, mihi dolorem illum creaſſet, depellere id tentaui frequenti linteorum calidiſſimorum appoſitione: quæ etſi contactu ſuo ſanas partes, dolenti & perculſo loco vicinas, veſiculis inde ſurgentibus ambur erent, vix tamen illic vbi defixa erat doloris acerbitas ſui ſenſum faciebant, tanta erat & tam firmiter fixa intemperies. Impoſui & marſupia auena & milio frixo plena, vinóque rubro calente imbuta, veſicas item bubulas calefacientium herbarum decocto ſemiplenas. Denique & catinum ligneum cinere calenti C penè plenum, ſaluia, roremarino, & ruta leuiter contuſis obtectum, inuolutúmque linteo, quod aqua vitæ conſperſum vaporem remittebat, qui dolorem lenibat: impoſitus etiam panis ater, recens à furno extractus, & aqua roſarum aſperſus valdè profuit. Atque quò lenius inimicum illud frigus expugnarem, pedum plantis lagenas teſtaceas aqua feruente plenas admoui, vt inde etiam cerebrum per neruorum rectitudinem & continuitatem incaleſceret, horum remediorum vi tandem contumaci illa intemperie, cùm per viginti quatuor horas me detinuiſſet, præclarè ſum defunctus. Aliquando ab excrementitia quadam materia, ſed tenui adeò & ſubtili, vt oculorum ſenſum fugiat excitatur doloris arthritici alia ſpecies. Fuligo quædam eſt, accenſarum candelarum fungis ſeu atræ illi vligini, quæ cohibito ad obiectum aliquod corpus lampadum ardentium fumo cogitur & concreſcit, ſimilis: quæ virulenti ſeri admixtione infecta, quaquauerſum peruadit, nunc in his nunc in illis articulis extremos dolores ciens, niſi illi exitum affectanti, aperiatur via corniculis, cucurbitulis, veſicatoriis, cauteriis aut alia ſimili arte. D

Quæ agenda ſint poſt exactum dolorem arthriticum.

CAP. XIX.

Quibus omnino modis roborentur articuli.

Remedia ad relictã exacto dolore in articulis imbecillitatem.

SEDATO dolore, roborare articulos conuenit. Roborare autem non eſt tantùm adſtringere & deſiccare, ſed omnino imbecillitatem ex morbida diſpoſitione in parte relictam emendare: nempe humorem, ſi quis reſtat ſuperfluus, diſcutere: ſi ab exhauſto & ſicco laborent articuli humectare. Cæterùm podagrici poſtquàm doloribus articulorum defuncti ſunt, ſuperſtes diu remanet incedendi impotentia: quia qui in pedibus magno numero exiſtunt nerui & tendines, multo humore pituitoſo irrigati, relaxantur, vt non magis ſe aut pedes fulcire poſſint, quàm papyrus madefacta. Ergo vt incedendi facultas reſtituatur, humor ille impactus omni arte diſcutiendus & exhauriendus eſt: fotu nempe, cataplaſmate, & emplaſtris deſiccantibus & adſtringentibus vt ſequitur.

A Fotus quidem vſurpabitur qui deſcriptus eſt antea, aucta quantitate aluminis & ſalis, addita ſulphuris viui pari quantitate, inde quod ſequitur emplaſtrum veniet imponendum.

♃. maſ. emplaſt. contra rupturam ℥ iiij. tereb. ℥ ij. pulu. roſ. rub. nucum cupr. galla. gran. myrtil. & fol. eiuſdem thuris, maſtich. & caryoph. an. ʒ j. malaxētur omnia ſimul manibus iunctis, oleo myrtino, & myſtichino fiat emplaſtrum, extenſum ſuper alutā debitæ magnitudinis & latitudinis, imponatur pedum regioni ſupernæ & infernæ. Emplaſtro ſuperdanda eſt caliga ex corio canino præparato per totum crus ſubnexa: id emplaſtrum roborat neruos, humorem ipſis impactum exhaurit, & fluxionem intercipit. Caliga verò canina calorem partis natiuum conſeruat, & quia conſtringit, fluxionem in pedes coërcet.

Caligæ ex corio canino vſus.

De Tophis, ſeu nodis qui in arthriticorum articulis concreſcunt.

CAP. XX.

B ARthriticis quibuſdam concreſcunt in articulis nodoſa tubercula, veteribus Tophi nuncupata. His generatio eſt à pituitæ craſſæ, viſcidæ, & crudæ cōgeſtione, & cum pauco acri ac bilioſo humore permixtione. Reſides hæ materiæ in parte remanent, quia ab ea imbecilliore digeri & diſſipari non potuerunt: impactæ igitur in gypſeam & cætaceam quandā ſubſtantiam facilè concreſcunt: dum à calore peregrino & adurente, quem dolor & arthriticum virus inuexēre, earum pars tenuior vaneſcit, craſſior autem velut fęx ſubſidet: quanquam his tophis gignendis aliquando etiam occaſio eſt importunus remediorum repellentium aut digerentium vſus. Nam ab illis materiæ impactæ incraſſantur & coguntur, ab his verò eo quod tenuius eſt digeſto, reliquum quod ſubſidet, cōcreſcit. Quæ ad remolliendum parantur medicamenta, calefaciendi & humectandi vi mediocri prædita eſſe debent, vt materiam impactam fundere & liquefacere poſſint, cuiuſmodi eſt aqua tepida, decoctum herbarum remollientium, decoctum inte-
C ſtinorum & capitum pedúmque vitulinorum & veruecinorum: poſt hos & ſimiles fotus, vtendum erit ſequenti medicamento.

Tophis vnde origo.

Importunꝰ digerentiū & repellētium vſus tophos inuehit.

Remollientia.

♃. axungiæ human. anſer. & gallinæ, medul. ceruinæ an. ℥ ij. tereb. venet. ℥ j. aquæ vit. parum ceræ quantum ſufficit. Fiat vnguentum molle. Hinc quod ſequitur vtile erit.

♃. rad. alth. lilio. bryo. lapat. acuti an. ℥ iiij. coquantur completè, & traiiciātur per ſetaceum: adde gum. ammo. bde. galb. opopana. in aceto diſſolutorum ℥ j. medu. ceru. ℥ j. ß. incorporentur ſimul & applicentur. Vel,

♃. olei lilio. amygd. dul. medul. cruris cerui, an. ℥ ij. ß. muca. ſem. lin. alth. & fœnug. an. ℥ j. ceræ quantum ſufficit, fiat ceratum. Vel,

♃. empl. de Vigo cum merc. & cerat. de œſipo humida deſcriptione philagrij, an. ℥ ij. malaxentur ſimul cum oleo liliorum fiat maſſa. Vel,

♃. gum. ammo. opopana. galb. bdel. diſſolutorum in aceto an. ℥ ij. panno lineo colatis, adde pulu. ſulph. nitr. ſynap. pyret. an. ℥ ß. ſtyra. liq. & axung. hum. an. ℥ j. reſ. pini,
D tereb. vene. an. ℥ ß. ceræ quantum ſufficit, fiat ceratum molle. Quod ſequitur Galeni & Auicennæ ſententia putatur efficaciſſimum.

Liquefacit & humectat.

Lib. 10. ſim. ca. 7. ſe. 22. lib. 3. tract. 2. cap. 21.

♃. pedes porcel. bene ſalſos, nu. iiij. veterem pernam cum illis coque: addendo ſub finem radicis bryoniæ, lapathi acuti, an. ℥ iij. axungiæ tauri, & medullæ ceruinæ, an. ℥ j. cum caſeo putrefacto, fiat emplaſtrum molle ad vſum. Quod ſequitur etiam efficaciſſimum eſt.

♃. caſei acris & putrefacti ℥ iiij. pulu. ſulph. viui, euphor. & pyre. an. ʒ iij. decoctionis veteris pernæ & porcellorum, quod ſufficit ad incorporandum, ducantur in mortario, & fiat emplaſtrum ad vſum. Vel.

Emplaſtra ex veteri caſeo ac pernæ decocto.

♃. ſpumæ nitri ℥ vj. tereb. ℥ ij. olei veteris ℥ viij. lixiuij quo lanæ pileorum lauātur, & ceræ quantum ſufficit, fiat ceratum ſatis molle. Poſt vſum remollientium ſuffitus fiet in hunc modum. Lapis pyrites, aut molaris, vel lateritius, ab igne candens præſto erit: in hunc coniicietur aceti acerrimi & aquæ vitæ quod ſufficit: vapor elatus membro affecto diligenter excipietur, hinc enim vis ineſt attenuandi, incidendiq; craſſam viſcidam & gypſeam materiam, imò & cutem perrumpendi: quanquam hęc ipſa ſæpè

Suffitus efficax.

ſua ſponte nulla vi medicamentorum vel ferri diſtringitur. Denique quæ ad ſcirrhos, A
eadem ad arthriticos nodos, tophóſque remolliendos valent remedia. Cæterùm animaduertendum eſt, quod nonnunquam ſuppurantur nodoſa hæc tubercula non quidem ab impacta & gypſea materia, ſed à fluxione noua & de improuiſo superueniente: tumq; neceſſe eſt materiebus contentis viam aperire: prodit humor velut lacteus primò, tum gypſea materia: hinc relinquitur vlcus curandum impoſito emplaſtro de gratia Dei, & aliis, vt Chirurgo viſum erit.

Quî tophi aliquando ſuppurare videantur.

De flatibus articulis concluſis, & veras arthritides mentientibus, remediíſque quæ ad eos adhiberi debent. CAP. XXI.

Quibus præſertim in dearticulationibus colligantur flatus.

SÆPE paucus humor ſubeſt, qui arthriticos dolores mouet: at flatus multi admixti, in magnis præſertim articulis, vt iſchio, & genubus tantã nonnunquã diſtentionẽ faciunt, vt oſſiũ capita propriis locis depellant. Hos ſubeſſe in parte intelligere licet, ſi dolor vrget tenſiuus, ſine B grauitatis ſenſu: ſi cum digitis tumor preſſus fuerit, cauitatis impreſſum veſtigium non retinet, vt in œdemate, ſed contra ſpiritus flatuoſus quodam quaſi renixu ſurrigitur, tanquam qui follem vento diſtẽtum premeret: hinc pars ſuo fungi munere nequit, quia flatuum multitudine articuli ſpatia occupantur, ſic vt motus libertas intercepta ſit, & conſtrictum quaſi membrum teneatur. Plerique non admodum callidi ac periti Chirurgi, impoſitis huic tumorũ generi digitis ſic, vt vno ſublato premerent altero, cùm ſentirent velut ſurgentem inter digitos flatum, puris iam facti & fluctuantis, vt in abſceſſibus ſolet, inundationem ſubeſſe rati, ferro vomicam fecerunt & aperuerunt. Sed cùm nihil manaret, patuit quantum decepti eſſent: interim tamen ſua illa temeritate multis & magnis accidẽtibus cauſam præbuerunt, vt dolorum incremento, humorum fluxioni, quorum impetu oſſa ſuis ſedibus elocata inemendabilem clauditatem ægris intulerunt. Cæterùm vix flatuoſæ illæ arthritides ſine materia aliqua pituitoſa, quæ nec nimium cruda ſit, nec nimium viſcida exiſtunt. Non facilè, nec primo conatu diſcutiuntur eiuſmodi flatus, propter intemperiẽ C frigidam quam parti conciliant, & membranarum ac ligamentorum quibus articulatio nectitur & continetur denſitatem, ſic vt vix quidquam eorum quæ concluſa ſunt, per tam anguſtos poros expirare poſſit. Suſcipienda igitur curatio eſt fotibus reſoluẽtibus, diſcutientibus, & deſiccantibus: nempe ex decocto fœnicul. aniſ. rut. chamem. melil. ſalu. roriſm. orig. calam. marrub, & ſimilium, in vino, lixiuio pauco, aceto roſ. & ſale comm. elixorum. Poſt fotum litus vſurpabitur ſequens.

Signa flatuum.

Quî flatus imponant puris ſpecie.

Cur flatuũ articulis cõcluſorum curatio difficilis.

Curatio.

℞. olei chamem. aneth. rut. laur. an. ℥ ij. cum cera alba, fiat linimentum, addendo aquæ vit. parum, à litu ſequens imponetur cataplaſma.

℞. flor. cham. melil. anet. roſ. rubr. pulu. an. m. j. fol. malu. & abſin. an. m. ß. furf. m. j. bulliant omnia ſimul cum lixiuio & vino rubro: deinde piſtentur cum medulla panis & farina fabarum, quantum ſufficit, fiat cataplaſma: addendo olei roſarum & myrtini an. ℥ ij. Nonnullis ſequens remedium valdè probatur ad abſumendos flatus.

℞. axung. ſuillæ ℥ iiij. calcis viuæ ʒ j. ß. terantur diligenter in mortario & incorporata applicentur. Vel, D

℞. ſtercor. capr. cocti cum vino & aceto an. ℔ ß. tereb. venet. & mell. comm. an. ℥. ij. aquæ vit. ℥ ß. pulu. rad. ireos florent. & ſabin. an. ℥ iij. olei rut. & aneth. an. ℥ j. far. fab. quantum ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis. Applicanda etiam veniunt ſplenia oxicrato imbuta & expreſſa, in quo bullierint abſinthium, origanum, chamemelum, melilotum, ruta, ſal commune, addita aqua vitæ. Deligabitur deinde pars quàm arctiſſimè æger ferre poterit: ad extremum quo parti natiuum robur ſenſim reſtituatur, fouenda erit lixiuio ex querno & ſarmentitio cinere in quo bullierint ſal, ſulphur, alumen electum & ſpleniis eò maceratis atque imbutis ſuper datis deligatione arctiſſima conſtringenda: ſi tamen dolor ingens partem diuexet atrocius, tum neglecta ad aliquod tempus morbi proprij curatione, ſymptomati prouidendum erit, partis frictione & litu ex oleo diſcutiente cum lana ſuccida & aliis anodynis.

Deligatio.

A *De Iſchiade.* CAP. XXII.

QVIA Iſchias cauſarum magnitudine, doloris acerbitate, & reliquorum ſymptomatum vehementia cæteris arthritidis ſpeciebus facilè eminet, propterea viſum eſt proprio capite de illa agere. Ideò verò Iſchiadis dolor acerbiſſimus eſt, ſymptomataq; omnium vehementiora obtinet, quod iſchij cum femoris capite dearticulatio reliquis profundior ſit: quòd humor qui eam committit pituitoſus ferè copioſior, frigidior, craſſior, & viſcidior in hanc dearticulationem defluat: quod denique iſchias diuturni ferè alicuius morbi ſucceſſione veniat, per materiæ malignæ & longo morbi primigenij decurſu corruptæ, eo loci translationem & decubitum. Cæterùm dolor nonmodò Iſchion exercet, ſed & profundius ſubiens ad natium muſculos, inguina, genua, extremóſque digitorum pedis articulos protenditur, imò ſæpè in lumborum vertebris ſui ſenſum excitat ægro permoleſtnm, adeò vt ipſis ægris, ſæpè etiam Medicis ac Chirurgis cho-
B licæ flatuoſæ aut calculoſæ opinionem fecerit. Cauſa tam vagi ac ſparſi doloris, eſt à multiplici neruorum qui à lumbis & oſſe ſacro ad eam dearticulationem veniunt, diſtributione repetenda. Simul enim in natium muſculos crus totum, extremóſque digitos diffunduntur, vt in Anatome demonſtratum eſt. Ideò latè dolor expāditur, quocunque nimirum ab affecta coxendice deductus neruus pertingit. Sæpius tumor nullus, rubor nullus, nulláve intēperies oculis manifeſta eſt, quòd paucæ admodū ſint venæ quæ in huius partis ſuperficiem cutemq; aſſurgant, & humor demerſus intrò lateat: quæ cauſa eſt cur non ita rarò excrementitij humores flatibus permixti tanta vi in huius dearticulationis cauitatem quaſi impetu quodam incurrant, vt relaxatis ligamentis, tum proprio, tum communibus caput oſſis femoris hinc facilè depellant, nunquam reſtituendum, ſi paulò diutius abfuerit: quia interim in illam cauitatem illapſus humor, mora, velut in lapideum quid concreſcit, femoris verò ille articulus in vicino oſſe nouam ſibi cauitatem attriuit, veræ verò cauitatis labra quæ cartilaginea ſunt, ſtrictiora & depreſſiora euaſerunt, ligamentalia denique omnia corpuſcula hu-
C more excrementitio proluta laxiora, longiora & infirmiora facta ſunt: ex quo ſymptomatum multorum & grauiſſimorum conſequutio: nempe clauditatis, maciei non femoris modo ac cruris, ſed & totius tandem corporis, febris denique lentæ & hecticæ, quæ longa tabe ægrum conſumit, propter cauſas ante commemoratas. Quare videbunt Medici ac Chirurgi, vt principiis obſtent, & validis remedis ſequenti capite explicandis prædictorum ſymptomatum fœturam intercipiant.

Cur iſchias ſymptomata omnium obtineat vehementiſſima.

Cauſa tam latè ſparſi doloris iſchiadici.

Ab iſchiade ſæpè elocatio femoris.

Quæ Iſchiadi cura ſit adhibenda. CAP. XXIII.

ETSI Iſchias ferè ſit à pituita craſſa, tamen ſi æger validus ſit, ſanguine abundet, & reliqua conſentiant ſanguinē ſecta vena detrahere erit perutile, phlebotomia enim fit æqualis omnium humorum vacuatio: itaq; per eam inhibetur aut retardatur humorum in partem affectam, incurſus. Certè ſedando dolori inflammatorio nullum noui promptius re-
D medium venæ ſectione, primùm è baſilica lateris dolentis facta, reuulſionis ergo, deinde vacuationis. Materiæ coniunctæ gratia è vena iſchiadica, quæ eſt ad malleolum externum, nempe ſi iſchiadis dolor magis extrorſum vergat: aut ſapheia quæ ad internum malleolum exiſtit. Si interiora magis doleant, detrahendi ſanguinis quantitas Medici arbitrio eſt permittenda, quo inconſulto nihil hîc tentari velim. Proſunt & clyſteres acres, ſi nihil ſit quod impediat, nempe inteſtinorum vlcera aut hæmorrhoides.

℞. rad. acori ℥ ij. centau. rut. ſalu. roriſm. calam. orig. puleg. an. m. ß. ſtœchad. arabic. flor. chamem. melil. anet. an. p. j. ſem. aniſ. & fœnic. an. ℥ ß. fiat decoctio ad ℔ j. in colatura diſſolue hyeræ & diaphœn. an. ℥ ß. mellis anthoſ. & ſaccha. rub. an. ℥ j. olei lilior. ℥ iij. fiat clyſter. Locum quoque hîc habent validæ purgationes ex pilulis fœtidis, arthriticis, aſſaieret de hermodactylis, & aliis quæ ad pituitoſos adhibentur. Electuariū diacarthami bilem & pituitam purgat. Frequentes vomitus non humores modò vacuant, ſed etiam reuellunt, vt ante docuimus. Balnea & ſudores proſunt, non ſecus quàm gaiaci, & ſalſæ parillæ decoctum. Si calor parti moleſtus ſit, inſtituetur litus ex

Cur ſecāda vena in iſchiade.

Quando iſchiadica et ſapheia in iſchiade ſecanda.

Validæ purgationes in iſchiade.

oxyrrhodino, ſi præſertim dolor ſit profundior, nam acetum tenuitate ſua ad ima penetrat, & oleo quod ſua natura anodynum eſt, viam facit. Præmiſſis verò vniuerſalibus remediis attrahentia & reſoluentia medicamenta venient imponenda. Humorem è profundo in ſuperficiem euocant emplaſtra ex pice & ſulphure, vel ex ammoniaco, euphorbio, terebinthina, propoli, galbano, bdelio, opopanace. Similiter & litus ex oleo de ſaluia, roremarino, pyrethro, & aliis per quintam eſſentiam, vt vocant, extractis: quibus ſcilicet ob ſubſtantiæ tenuitatem, & à fæcibus terrenis abſtractionẽ, vires tum ad ſubeundum, tum ad digerendum longè ſunt valentiores & expeditiores. His tamen omnibus niſi adhibito iudicio nõ eſt vtendum, alioqui inflammationis periculum ſubeſt. A

Inſtituentur etiam fotus ex herbis diſcutientibus & reſoluentibus, vt radicibus & foliis ebuli, ireos, baccis lauri, iuniperi, ſeminibus fœnugræci, aniſi, fœniculi, ex ſaluia roremarino, chamemelo, meliloto, ſambuco, & ſimilibus, in vino & oleo incoctis. Quod ſequitur emplaſtrum Veteribus valdè probatur, ad dirigendum ſeu reſoluendum, & dolorem ſedandum, cum hoc quod ſpinas, teſtuláſque & oſſa putrida extrorſum euocat. B

Emplaſtra ex alto attrahentia.

℞. ſem. vrtic. munda. ſpumæ boracis, ſalis ammon. rad. ariſtoloc. rot. colochyn. terebin. ven. an. ʒ x. fœnug. pipe. longi, xylobalſam. thur. myrrh. adipis cap. gum. pini. an. ʒ v. ceræ ℔ ß. lactis, ficus ſylueſtris, ℥ ß. arida liquefacienda ſunt, cum olei lilio. & vini generoſi quantitate ſufficienti, atque ex omnibus concorporatis fieri debet emplaſtrum iſchio imponendum. Vel,

℞. ſynap. acerrimo aceto diſſoluti ℥ ij. fermenti acris ℥ ß. pulu. hermodact. ʒ ij. mel. com. ℥ iij. tereb. ℥ iiij. olei laur. & de ſpica, an. ℥ ij. far. fœnugr. ℥ j. ß. terræ formica. cum ouis ℔ j. fol. lauri, ſaluiæ, rutæ, roriſmarini. an. m. ſs. vermium terreſtrium præparatorum, ℔ ſs. Terra formicarum cum ouis, & vermes, ſeorſim in vino albo incoquentur cum herbis conciſis, híſque traiectis ac colatis reliqua adiicientur ſecundum artem, iſchio ſimiliter imponenda. Vel,

℞. rad. enul. camp. ſigil. ſalom. bryon. biſmal. an. ℥ ij. coquantur completè & terátur, traiiciantur per ſetaceum, addendo far. fœnug. & hord. an. ℥ j. olei lilio. & chame. C an. ℥ iij. tereb. ℥ iiij. ceræ quantum ſufficit. Fiat cataplaſma, reſoluit, dolorem ſedat, & materias in ſuperficiem euocat. Vel,

Sigillum beatæ mariæ diſcutit

℞. rad. ſigil. beatæ mariæ ℥ vi. emplaſtri diachylonis albi ℥ iiii. croci in aqua vitæ diſſoluti ʒ ii. terebinth. ℥ i. olei de ſpica nardi, quantum ſufficit, fiat emplaſtrum applicetur ſuper alutam calidè. Sæpè ego iſchiadicos multos dolores extemplò ſedaui, impoſita dolenti, iſchio radice ſigilli beatæ mariæ in taleolas ſecta, quando à materia frigida erant. Vel,

℞. ceræ citrinæ, & tereb. abietis an. ℥ ii. liquefiant ſimul in vaſe duplici, & vbi refrixerint, adde pulu. hermodact. ℥ ſs. flor. chamem. irid. floren. an. ʒ iii. ſpicæ nardi, florum thymi an. ʒ ii. interioris cinamomi electi, & ſemi. naſtur. an. ʒ ii. croci ℈ iiii. malaxentur ſimul manibus axungia porci vetere non ſalita vnctis, & fiat maſſa emplaſtri. Quòd ſi his remediis non ſedetur dolor, tum ad valentiora erit veniendum, vt ad cucurbitulas magnas cum multa flamma impoſitas, ad veſicatoria.

Veſicatoriũ valens.

℞. canthorid. quibus detractæ ſunt alæ, ʒ ii. ſtaphiſagr. ʒ iii. ſynapi ʒ i. ſs. fermenti acerrimi ℥ ſs. incorporentur ſimul & fiat veſicatorium. D

Viburni cortex interior veſicatorius.

Aph. vlt. ſect. 6.

Lib. 4. cap. 22.

Excitantur etiam veſicæ, impoſito paulò infra dolentem locum viburni interiore cortice, pondere duorum aureorum: vlcera reſciſſis veſiculis, vt diu maneãt & fluant erit procurandum, quo plus exhauriatur humoris in parte contenti. Quòd ſi ne ſic quidem proficitur, veniendum, Hippocratis conſilio, ad vltimum & extremum remedium. Quibus, inquit, à diuturno coxẽdicum dolore vexatis, coxa excidit iis crus tabeſcit, & claudicant niſi vrantur. Id ipſum & Celſo probatum legimus: Vltimum, inquit eſt, & in veteribus quoque morbis efficaciſſimum, tribus aut quatuor locis ſuper coxam, cutem, candentibus ferramentis exulcerare. Indeq; non, vt primùm fieri poteſt, vlcera ſanare, ſed ea trahere, impoſitis aureis aut argenteis globulis, vel gentiana, aut cera cum puluere vitrioli, mercurij, & ſimilibus cathæreticis liquata & coacta in globulos, donec id vitium cui per hæc opitulamur, conquieſcat: ſic enim plurimis conquieuit.

Itaque

A Itaque tria aut quatuor cauteria actualia, ſeu ignita ferramenta, circa iſchij dearticulationem ſic apprimenda ſunt, vt in carnem digitum latum ſubeant, vitatis tamen neruis. Hoc certè nomine hîc cauteria proficiunt, quia partem calefaciendo, humores quoque frigidos calefaciunt, & diſſoluunt, craſſos & viſcidos incidunt & attenuant, foràs euocant, vt per vlcera cum pure manãte effluant. Adde quòd obductis mox cicatricibus ligamenta conſtringuntur, & eorum laxitas corrigitur: totaq́; eo modo pars inſigniter roboratur.

Quis cauteriorum in iſchiade vſus.

De Conuulſione flatulenta, ſeu contractione conuulſoria, quam Gallorum vulgus Guttam Crampam nominant.

CAP. XXIIII.

B QVæ Gallorum vulgo Gutta crampa dicitur, ex nominis potius quàm ex rei affinitate huc à nobis illata eſt quæ exponeretur: nam ad rei veritatem loquenti, conuulſionis quædam ſpecies eſt, quam flatulenta materia gignit, huius decurrentis impetu, ſæpè ceruix, brachia, & crura, vel extenduntur, vel in ſeſe contrahuntur ſummo dolore, ſed eo breui. Cauſa igitur eſt craſſus lentuſq́; vapor in neruorum propagines, muſculorumq́; membranas inſiliens. Noctu impetit potius quàm interdiu, quia tum calor & ſpiritus in viſcera & corporis centrum ſubducere ſe conſueuerunt, quò fit vt facilè flatus exurgant, & partem in quam irruerint, haud ſecus atque cytharæ chordas impleant, diſtendant & conuellant. Sæpè id malum eos adoritur qui in frigida aqua natant, eaq́ue res multis quamlibet egregiis natatoribus ſubmerſionis cauſa extitit, ſic arctè tum contractis membris, vt nulla vi exporrigi queant. Aquæ enim frigiditate cutis cogitur & condenſatur, eiúſque ſpiracula occluduntur, adeò vt conceptis flatibus exitus non pateat. His qui vino & crapulæ, aut ſocordię ac deſidiæ ſeſe dediderunt, frequentius eſſe ſolet id malum, ob congeſtas cruditates. Itaque curatur victu, cultúque corporis, atque exercitio ſingularum eius partium moderato: ſic enim robur ipſis accedit, & materiæ flatulentæ generatio impeditur. In ipſo inuaſionis articulo, curandi ęgri ſunt frictione longa ex linteis calidis & aqua vitæ, in qua infuſa maduerint ſaluiæ folia, roriſmatini, thymi, ſatureiæ, lauendulæ, caryophylli, zinziber & ſimilia diſcutiẽtia ac reſoluentia. Proſunt quoque membrorum extenſiones, flexiones, circumactiones & deambulationes.

C

Quid conuulſio flatulenta.

Quas cauſas habeat.

Quos ſibi obnoxios homines reddat.

Curatio.

FINIS LIBRI DECIMISEPTIMI, DE ARTHRITIDE.

DE LVE VENEREA, ET his quæ per eam contingunt ſymptomatibus.

LIBER DECIMVSOCTAVVS.

Deſcriptio Luis venereæ. CAP. I.

Quid lues venerea.

LVEM veneream Galli morbum Neapolitanum, Itali & Germani Gallicum, Latini Pudendagram, alij aliter nominant. Cæterùm parum intereſt quo nomine vocetur, modò res ipſa intelligatur. Eſt igitur Lues venerea, morbus, cõtactu quidem, ſed eo præſertim qui per impurum cõcubitum fit, genitus, occultæ qualitatis particeps, ferè à pudendorũ vlceribus initium ducens, inde capitis, cæterarũque partium externarum puſtulis amplius innoteſcens, viſcera denique & partes internas inficiens, cum capitis, ſcapularum, articulorum, aliarúmque partium ſæuis & nocturnis dolorum cruciatibus. Temporis ſucceſſu nodos, tophoſq; prædutos, tandem & cariem oſſibus infert, ipſa liquefaciens, intactis ſæpè circumiectis carnibus: aliarum verò partium ſubſtantiam, pro ſua cuiuſque conditione, corporum affectorum intemperie, & cachexia, cauſæ morbificæ inueteratione, corrumpit & labefactat. Alij enim altero, alii vtroque lumine orbantur, alij inſigni palpebrarum portione mulctantur, alij horrida omnino & multum ſibi diſſimili viſuntur facie, ſtrabiſq; oculis. Quibuſdam auditus deperit, nonnullis naſus excidit, palatũ perforatur, cum iactura oſſis ethmoidis, adeò vt pro clara & articulata, obſcura his & cõfuſa, turbidaq; vox edatur. His os obtorquetur, illis genitale membrum præciditur, mulieribus pudendarum partium magna pars corruptione contaminatur. Sunt quibus vrethra ex ſtranguriæ venenatæ reliquiis, progerminantibus caruncul is, vel inflammatis puſtulis obſtruitur, ſic vt vrinam effundere, niſi demiſſo cathetere nequeant, in dies vel ex ſuppreſſa vrina, vel ab orta in illis locis gangræna moribundi, niſi ſectæ virilitatis diſpendio ipſis conſulatur. Alij brachiis manci, alij cruribus impotentes reddũtur, alij membris omnibus contractis rigent, adeò vt nihil iam præter vocem integri habeant: quæ & ipſa nulli iam vſui eſt, niſi deflendis miſeriis quibus vix etiam pro dignitate ſufficit. Quid eos memorem quibus aſthmate pectus anhelat, quibus hectica febre, & lenta tabe corpus conſumitur? Longè peius cum illis agitur, quibus inde nata elephantiaſi totum corpus deformatur, putridis & cancroſis vlceribus pharinx, larinx, totáque gula corroditur, capillus defluit, rimis ſerpiginoſis & ſquamoſis manus & pedes fatiſcunt: nec multò melior eorum conditio eſt, quibus ab hac lue vitiatum cerebrum, epilepticis inſultibus totum corpus concutit, quibus fœdo & diro alui fluxu aborto, ſordida & cruenta eluuies continenter effunditur. Denique nullæ morborum, nullæ ſymptomatum ſpecies ſunt, quibus complicata non ſit lues venerea: nũquam tollendæ niſi penitus ſublata huius luis virulentia, proprióq; alexipharmaco, id eſt argento viuo expugnata.

Quas ruinas corpori inferat lues venerea.

Elephantia ſoboles luis venereæ.

De

A *De cauſis luis venereæ.* CAP. II.

Lues venerea ſcortatorum flagellum.

LVIS venereæ duæ ſunt efficientes cauſæ. Prima qualitas quædam occulta & ſpecifica quæ in demonſtrationem non cadit: In Deum tamen conferri poteſt, cuius ſcilicet nutu, hoc in humanum genus venerit tanquam flagellum, quod impurorum ſcortorum nimium vagas & laſciuas libidines coërceret. Altera eſt impurus contactus, iſque maximè qui venereo fit concubitu. Siue enim mas, ſiue fœmina virulentis vlceribus obſita pudenda habeat, ſiue virulenta ſtranguria laboret (quod vitium fluoris vteri nomine, callidæ meretrices prætexere ſolēt) ſerpit in alterum virus: nempe mulier hoc malum ſibi adſciſcit, viro id in vuluam feruidam, hiantem & bibulam excutiente: vir verò à muliere, quæ verbi gratia, paulò ante hac labe inquinati ſcortatoris virulentum ſemen exceperit, cuius mucoſa ſanies in ceruicis vterinæ rugis oblita, arrectæ & apertæ mentulæ poris hauriatur, vnde vlcera maligna & ſtranguria virulenta. Id virus, ignis inſtar

Bubones venerei intrò recurrentes luem veneream inuehunt.

B in ellychnio accenſi, ſenſim propagabitur, per venáſque, arterias, & neruos ad partes nobiles manabit: cuius malignitatem iecur validum non ferens, excretrice inſita vi in inguina amandabit, vnde aſſurgent abſceſſus, quos inde Bubones venereos nominãt. Hi ſi intrò recurrant, ac non aperta vomica virus eructuēt, ſuo in venas & arterias relapſu ſanguinis maſſam pari labe inficiēt, emergétque venerea lues. Poteſt tamen occultiore contactus modo hic morbus contrahi, nempe halitu ſolo. Non enim præter rationem aut experientiam eſt, vt inueterata hac labe infecta mulier, importunis & crebrioribus baſiis virus in puerum transfundat. Exceptis enim tetris & toto genere malignis vaporibus lactea mollis pueruli ſubſtantia alterari, infici ac ſenſim corrumpi poterit. Notum enim & tritum iam eſt obſtetrices, excepto lue venerea infectæ puerperæ infante, id mali genus ſibi adſciuiſſe, hauſto per manuum ſpiracula, venarúmque & arteriarum ductibus in corpus introducto veneno. Nec verò vlli hominum conditioni, ſexui, aut ætati parcit: quiſquis enim non concubuerit modò, ſed & accubuerit, virulento corripietur: imò ſi vel in linteis integumentiſve, quæ eius ſudorem,

Sola vaporũ communicatione lues venerea infertur.

C aut expreſſum ab vlcere virus impreſſum retineant, volutatus fuerit. Idem periculum manet illos qui eodem in vaſe poſt lue hac infectos homines, biberint. Labrorũ enim impuro contactu, ad poculorum margines virulentam ſaniem ac ſaliuam relinquunt, quæ in ſuo genere non minus eſt contagioſa quàm elephanticorum aut canum rabidorum virus. Itaque non iam mirum erit, ſi pueri lactati à nutrice infecta, eius luis ſemina vnà cum lacte, quod ſanguis eſt in mammis dealbatus, hauriant: aut infecti lactantes pueri ore feruido, & vlcerato id venenum in nutricis corpus per papillarum continenter ſuctarum laxam, raram & poroſam ſubſtantiam transfundant. In hanc rem commemorabilis eſt quæ ſequitur hiſtoria. Optimus quidam huius vrbis ciuis caſtiſſimæ coniugi ſuæ conceſſit, ea lege, vt infantem quem nuper enixa erat, enutriret, ſi nutricem laborum ſociam habere vellet. Quæ fortè oblata eſt nutrix, lue venerea infecta erat: itaque hanc mox in communem alumnum transfundit, hic in matrē, mater in maritum, maritus in duos natos ſuos, quos menſæ & lecti conſortes ſibi frequenter adſciſcebat, inſcius eius veneni quod præcordiis conceptum foueret. Interim

Qui nutrices in alumnos, & alũni in nutrices virulẽtiam transferant.

Hiſtoria.

D mater cùm animaduerteret natum illum & alumnum ſuum minimè nutricatu proficere, quinimò in perpetuis clamoribus eſſe, conſuluit me vt quidquid morbificę cauſæ ſubeſſet declararem: nec fuit difficile illam aſſequi, exanthematibus enim & papulis puſtuliſque venereis totum ei corpus erat obſitum, accitæ verò nutricis, itemq; matris papillæ virulentis vlceribus arroſæ: patris verò & duorum quos dixi natorum, quorum alter tertium, alter quartum annum ætatis non exceſſerat, corpora ſimilibus cum alumno puſtulis ac tuberculis ſurgebant. Enarraui ergo omnes lue venerea inquinatos eſſe, cuius principia & quaſi ſuſcitabula ab accita nutrice per malignam cõtagionem ducta & propagata eſſent. Omnes curaui, & Deo fauente ad ſanitatem perduxi, excepto alumno qui in ipſo curæ labore mortuus eſt. Accita verò nutrix flagris in carcere cæſa pœnas luit: cædenda publicè per omnia vrbis compita, niſi infœlicis familiæ honori magiſtratus conſultum eſſe voluiſſet.

Quem humorem inſideat luis venereæ virus. CAP. III.

Etsi multorum ſententia morbi huius cauſa antecedens, ſit ſanguinis quatuor humores complexi maſſa, malim tamen in pituita craſſa & viſcida maligna veneni venerei qualitate infecta, illius materiam ſedémque primariam ac præcipuam collocare, hincque initio ac fundamẽto ducto contagioſa quadam conſequutione in reliquos humores citius tardiúſve, prout cuiuſque eſt ad patiendum diſpoſitio, peruagari putare. Cuius meæ opinionis multa ſunt argumenta: ſed hoc primum quòd pituitoſi humoris euacuatione, ſiue ea per os & ſputa, ſiue per inteſtina, ſiue per vrinas, ſiue per ſudores in cuiuſuis temperiei bilioſæ, ſanguineæ, aut melancholicæ hominibus fiat, luis venereæ curatio & ſanatio conſequatur. Secũdum quòd dolorum exacerbatio noctu potius quàm interdiu contingat, quia ſcilicet tum pituita turgens, perioſtium ab oſſe diuellat, vel illud cæteraq; membranoſa & neruoſa corpora malignitatis ſuæ acrimonia feriat. Tertium, quòd ægri frigidorum vſu læduntur, calidorum autem ſeu vnguentorum, emplaſtrorum, ſuffituum, & aliorum quæ intus foríſque ſumuntur, iuuari ſolent. Quartum, quòd in venereis puſtulis animaduertitur quædam velut ad radicem durities, etſi foris ſpeciem bilis, ſanguiníſve præ ſe ferant. Apertæ enim illæ differtæ cernuntur, gypſea quadã & tophacea materia, vel craſſiore pituita, aut pure viſcido: præduri verò in oſſibus tophi ſeu exoſtoſes, vnde ſuccreſcunt, quàm à pituitoſis humoribus coagmentatis & concretis. Quintum, quòd partes ſpermaticæ ac frigidæ huius morbi damna primum & potiſſimùm ſentiant. Sextum, quòd vlcera quæ huius morbi occaſione per corpus ſerpunt, curationẽ non admittunt, niſi citatis ſudoribus. Itaque ſi morbi & eiuſmodi vlcerum materia calida eſſet, & ſicca gaiaci, radicis chinæ, aut ſalſæ parillæ decocto efferaretur & foueretur potius. Septimum, quòd non rarò hic morbus hauſto ſui & concepto in corpore ſemiuio, per annum ſic latet, vt nulla ſui ſigna prodat, quod morbis à materia calida, quæ nempe acutos & rapidos habet motus, denegatum eſt. Ex his patet in humore pituitoſo luis venereæ baſim ac fundamentum eſſe poſitum, non negauerim tamen huic implicitos humores alios vitium facere, & pari contagione inquinari. Vix enim dantur tumores qui à ſimplici aliquo, & vnius generis humore exiſtant: ſed vt in tumoribus ſic & hìc ab humoris dominatione denominatio eſt facienda.

Cur noctu potius exacerbatur lues venerea.

Diu latet in corpore lues venerea antequã ſe prodat.

De ſignis luis venereæ. CAP. IIII.

Cvm recens eſt lues venerea vlcera maligna in pudendis apparent, tumores in inguinibus: ſtranguria virulenta manat, ſanie ſæpius fœtida, cuius vel à proſtatis, vel ab vrethræ vlceribus origo eſt: dolores articulorũ capitis & ſcapularum ægros exercent, brachiorum, crurum, membrorumque omnium quaſi confractiones, ac ſpontaneæ laſſitudines adſunt, ſic vt nec pes, nec manus facilè officium ſuum facere poſſint: in ore toto inflammatio, in adenibus tumor ſuperuenit, quæ res & loquendi, & deglutiendi, imò & ſaliuæ reſorbendæ libertatem adimit, puſtulæ per totum corpus ſurgunt, præcipuè verò quadam corolla frontem capútque ambire cernuntur: cranium, mentúmque pilorum defluuium, totum verò corpus macies deformat: non omnia tamen in omnibus, ſed alia in aliis comparere ſolent. Cæterùm certiſſima morbi ſigna ſunt, vlcus in pudendis calloſum, durum, & cacoëthes, ídque idem eandem ad prognoſim vim habere cenſetur, ſi poſtquàm cicatrice obductum fuerit, eandem, calloſámque duritiem retinet: inguinum bubones citra ſuppurationem, aliámve cauſam manifeſtam, retro in corpus reflui. Hæc duo ſigna ſi in eodem ægro concurrãt, de præſenti aut iamiam adfutura lue venerea iudicium eſt ferendum: multis tamen citra horum duorum ſignorum cõcurſum contingit hic morbus, qui etiam aliis ſignis ſe prodit manifeſtis, vt vlceribus puſtuliſue in reliquo corpore, aduerſus remedia, quãuis valida & prudenter inſtituta, cõtumacibus, niſi toti corpori hydrargyro proſpectum fuerit. At cũ inueteratus eſt morbus plurimos cum faſcino languet venus, ſymptomatũ malignitas numeruſq; creſcit, dolores fixi ſunt & ſtabiles, præduri, ac nodoſi, tophi in oſſibus coagmentantur.

Cauſa ſanioſæ & fœtidæ in ſtranguria virulenta vrinæ.

Certiſſima luis venereæ ſigna.

A Sæpè & ipſa carie ac putrilagine, vt & manus ac pedes pituitæ ſalſæ corruptione rhagadiis, capita verò ophiaſi & alopecia tentantur: tumores cretacei, & altè actis radicibus defixi, multis corporis locis inſurgunt, materia differti caſtaneæ aut tendinis æmula: ſi aperti in varia vlcera degenerant, putrida nempe, depaſcentia, & alia pro affectorum corporum natura & conditione. Cur verò noctu dolores exacerbentur, ad veram quæ capite ſuperiore dicta eſt rationem hæc adiungi poteſt, quòd lecti, culcitræ, & integumenti tepore, virus venereum velut ſopitum excitatur & efferat. Huc facit & cogitatio quæ de nocte tota in vnum doloris obiectum conuerſa & defixa tenetur.

Cauſæ duæ aliæ nocturnæ dolorum virulentorum exacerbationis.

De Prognoſi. CAP. V.

SI morbus ſit recens, cum paucis ſymptomatibus, vt aliquot tantùm puſtulis & exiguis doloribus ac vagis, corpus præterea ſit iuuenile & benè habitum, & bona ſit ac fauens temporis conſtitutio, vt verna, facilis B futura eſt & fœlix curatio. At contrà qui inueteratus eſt, multorúmque ac malignorum ſymptomatũ comitatu efferus, vt capitis dolore fixo, nodis & carie oſſiũ, vlceribus cacoëthis in corpore valdè emaciato, & debili, & cuius iam pluries ab empyricis, ſed perperàm, ſuſcepta ſit cautio, aut à doctis quidem Medicis, ſed quorum ratione & experientia probatis remediis, morbi malignitas, & rebelle virus cedere recuſarit, incurabilis eſt cenſendus, ſi præſertim ad tot mala hoc acceſſerit, vt æger tabe ac macie hectica, per humidi primigenij cõſumptionem, propè confectus ſit. Itaque hos cura tantùm fucata curare aggredi oportet: quãquam etiam in prognoſi faciẽda hîc cautum eſſe decet. Multi enim pro deploratæ ſanitatis habiti ſunt, qui conualuerunt: nã Dei & naturæ beneficio mira in morbis plerunque contingunt. Iuuenes qui raro ſunt corporis habitu, magis patent huic morbo, quàm quibus cõtraria eſt textura & complexio. Vt enim non omnes qui cum peſte correptis, aut in aëre peſtilẽti verſantur pariter afficiuntur, ſic nec omnes qui cum lue venerea infectis cõcumbunt, vel accumbunt pariter inquinãtur. Dolores lue C infectorum, longè ab arthriticorum doloribus differunt. Hi enim certis periodis & paroxyſmis repetunt & exacerbantur, at illi continui ſunt, & ſibi ſemper ferè ſimiles: arthritici dolores articulos occupant, in hiſque gypſeam materiam in nodos cogunt: venerei verò in mediis potius oſſibus defixi ſunt, ipſáque tandem carie & putredine diſſoluunt. Venerea vlcera quæ peni inſident curatu contumacia ſunt, ſemel verò cicatrice obducta, ſi dura & calloſa remanent, luis venereæ in corpore latentis ſigna ſunt. In genere verò quæ noſtro hoc tempore graſſatur lues venerea longè mitior eſt, & curatu facilior, quàm quæ olim quo primo tẽpore emergere & graſſari cœpit, quin etiam in dies miteſcere videtur. Cuius rei cauſam hanc eſſe putant Aſtrologi, quòd cœleſtes influentiæ, quæ primum hunc inuexêre morbum, ſucceſſu temporis contrariis ſyderum obortis reuolutionibus, viribus ſuis minutę & debilitatæ ſint: adeò vt veriſimile inde fiat, tandem poſt aliquot annos, planè deſiturum. Haud ſecus quàm quæ huic multorum ſymptomatum concurſu ſimilis eſt, Mentagra, quæ regnãte Tyberio Romanorum multos afflixit: & Lichen qui Claudij (quem Tyberius ſucceſſorem ha- D buit) temporibus, non Italiam modò, ſed & totam Europam diuexauit. Malũt tamen Medici deſæuientis huius morbi gloriam ſibi vindicare, conferreq; in tot & tam ſalutaria media, quæ nobiliſſimorum ingeniorum fœliciſſimis laboribus inuẽta & exculta, ſæuienti malo fuêre oppoſita.

Signa luis venereæ ſanabilis.

Signa inſanabilis.

Quid arthritici dolores à virulentis differant.

Miteſcit in dies lues venerea.

Quot, & quæ ſint artes expugnandæ luis venereæ. CAP VI.

A multis multa excogitata ſunt remediorum genera ad huius morbi oppugnationem & expugnationem. Sunt tamen hodie omnino quatuor quæ potiſſimùm vſurpantur. Primum eſt gaiaci decoctum: ſecundum litus: tertiũ emplaſtra: quartũ ſuffitus: omnia ex hydrargyro ſi primùm exceperis. Id haud ſatis tutũ ac validũ eſt: docuit enim experiẽtia in gaiaci decocto, vires nõ eſſe reſtinguẽdo venereæ virulẽtiæ veneno pares, ſed tãtũ cõſopiendo, quia enim calefacit, attenuat, ſudores, vrinaſq; prouocat, humores excremẽtitios

Cur gaiaci decoctum nõ ſufficiat expugnãdæ lui venereæ

deſiccando abſumit, morbum videtur expugnare, quia inde ad aliquod tempus dolores, reliquaq; omnia ſymptomata remiſſiora viſuntur: at infirmi & fallaces ſunt hi conatus, vt quibus id tantùm quod in humorum vitio tenuius eſt, per ſudores digeſtum exhauriatur. At hydrargyros, veluti vis quædã ſuperior, guaiaci vires omnes in ſe cõtinet, multo tamen excellentius & efficacius: nam præter quàm quòd calefacit, attenuat, incidit, reſoluit & deſiccat, ſudoreſq; & vrinas prouocat, humores præterea noxios ſurſum deorſúmque per os & aluũ concitat. Quibus vacuationibus non tenuiora modò diſcutiuntur excrementa, ſed & craſſiora ac fæculentiora, in quibus ſcilicet huius morbi ſedes propriè defixa eſt, fugantur & deturbantur, ex quibus certam ſibi morbi victoriam polliceri auſit Medicus. At poſt decoctionis gaiacinæ vſum, rediuiui dolores, nodíque ſurgunt ab humorum craſſiorum, viſcidorúmque reliquiis in viſcerum cauis relictorum: reliquias verò nullas facit hydrargyros.

In hydrargyro vires ſunt expugnandæ lui venereæ pares.

De delectu ligni Gaiacini. CAP. VII.

PRÆFERTVR reliquis id quod eſt craſſiore trunco, colore fuſcum, recens, gummoſum, flagranti odore, graue, ſapore acri & ſubmordicãte, cortice ipſi ligno firmiter hærente. Vim habet calefaciendi, rarefaciẽdi, attenuandi, attrahendi, ſudores & vrinas promouendi, & præterea ſpecifica proprietate virus venereũ obtundendi. Tres in hoc ligno notantur ſubſtantiæ: Prima cortex eſt, altera albida, cui proximè cortex adhæret: tertia cor dicitur, interior nempe illa nigricans & obſcurior. Cortex ſiccior eſt: itaque is in vſum veniet cùm ſiccandum erit validius. Quæ in meditullio eſt ſubſtãtia, humidior exiſtit, quia ſucculentior & pinguior: quæ vtrique interiacet medio ſe habet modo. Quare duæ poſtremæ naturis delicatioribus, & raris corporibus quæ minus deſiccari poſtulant conuenientiores ſunt. Robuſtis verò & denſis naturis cortex pręterea adhibendus eſt, vt eius admixti ignea vi, humores fluidiores reddantur, & corporis ductus magis meabiles. Cæterùm corticem hîc intelligi velim qui vetuſtate putris & carioſus non ſit: cui vitio valdè eſt opportunus, quòd diu antequàm à noſtratibus in naues inferatur in littore in ſtrues diſpoſitum lignum ſub dio diu iacuit emptores quærens: quod in naues illatum in fundum ſentinãq; detrudi ſoleat, quò & infernè à mari per tabulatorum rimas, & supernè à vectoribus multa illuuies affluere & colligi ſolet, huc ad nos aduectum, pondere æſtimatur & venditur. Itaque quò ipſi ſuũ pondus maneat integrũ, à Pharmacopolis in cryptis, celliſq; ſubterraneis aſſeruatur: vbi multa vligine eius ſuperficies madens, vix ſitũ & putrilaginem, cariemq; poteſt effugere. Itaque nec corticis, nec ligni quod huic proximè adhæreat, decoctũ ægris exhiberi probauerim.

Vires. *Partes.* *Corticis ignea vires.*

De decocti Gaiacini præparatione. CAP. VIII.

IN primis lignum gaiacinũ in ramenta minuere oportet, atque in ſingulas ramentorũ libras aquæ fontanæ octo, decem aut duodecim libras affundere, plus minúſve prout ægri natura & morbi conditio ex indicationũ antepoſitarum regula videbitur exigere. Sit verò aqua tepida, ſi præſertim hyems ſit, quò facilius ac penitius in ligni corpus ſubire, ipſiuſque vires, quatuor & viginti horarum ſpatio quò maceratio fiet, in ſe transmuere poſſit. Hinc decoctio fiat in balneo mariæ, ad vitãdum empyreuma quod ex ebullitione ad ardentes prunas contraheret. Quanquã ſunt qui nihil hoc morentur, abundéq; ægris ſatisfactum putent, ſi in vaſe fictili, vernice obducto decoctionẽ ad lentũ ignẽ peregerint, ita vt ſupra vaſis oras nihil liquoris diffugiat, quia ſic tantùm decocti viriũ vaneſcat. Quicquid ſit, fiat decoctio ad medias, tertias, aut quartas, vt ægri & ægritudinis ratio efflagitabit. Sunt qui ſimplicia quædam admiſcent, quibus cum parte corporis, quæ præ cæteris ex morbo læſa ſit, occulta & propria ſympathia eſt, quæ ſaltem vehiculi loco ſint, ad decocti vires eò vbi morbus maior eſt, deferendas. Alij etiam catharctica adiungunt, quorum mihi ratio probari non poteſt, quod è re ægri non eſſe putem duas ſimul vacuationes moliri: nempe ſudoribus per habitum corporis, & purgatione per aluum humores vacuare: quia vt mictus ſic & ſudor plurimus paruam deiectionem ſignificat. Sunt enim duo illi motus cõtrarij, quos natura ſimul ferre nequeat. Purgatio namque à circumferentia ad centrum trahit: ſudor verò contrario agit modo, hæcq; multorum & magnorum in arte Medica virorum ſententia eſt. Peracta

Gaiaci ad aquam proportio. *Calore ſicco cur gaiaci decoctio fieri haud debeat.* *An decocto gaiacino cathartica admiſcenda* *Hipp. apho. vlt. ſect. 6.*

A cta & colata prima illa decoctione, tantundem aquæ materiei illi & magmati affundetur, vt ebullitioni citra macerationem iterum ſubiectum, cinnamomóq; ad robur ventriculi addito colatum, ęgro veniat in paſtu, atque inter paſtus: ſi quando ſitiuerit, in familiarem potum. Quantitas prioris decocti, ſingulis quibus aſſumetur vicibus eſſe debet quinque vel ſex vnciarum: nec niſi tepidum hauriendum, quò citius in actũ educatur, ac ne actiua frigiditate ſtomachum offendat, inde coopertus æger lecto ſe continebit, ibiq; ſudorem expectabit: qui ſi tardius erumpat, prouocandus erit lagenis teſtaceis aqua calida plenis pedum plantis admotis. Si quæ interim partes inſigniter doleant, fouendæ erunt impoſitis veſicis ſuillis, eodem decocto calido ſemiplenis. Nec erit inutile antequàm hauriatur decoctum, vniuerſum corpus calentibus linteis circumfricare, quò ſic humores attenuentur, & cutis ſpiracula aperiantur. Vbi duas circiter horas ſudauerit, partes dolẽtibus locis oppoſitæ primò extergentur: mox, ſed blandius, dolentes ipſæ, ne maior fiat humorum ad eas cõfluxus. His peractis, in lecto ſe vitata aura frigida continebit, quoad egelidus & ſibi reſtitutus fuerit: duabus poſt B horis prandebit, quantum morbi ratio & peculiaris conſuetudo permittere videbitur. Sex horis poſt iterato prædictam decocti doſim lecto traditus, iiſdem quibus ante legibus hauriret. Quòd ſi ipſum vel debilitas habeat, vel lecti tędeat, ſat erit ſi citra decubitum domi ſe contineat: & ſi enim ſic non ſudet, fiet nihilominus per inſenſilem tranſpiratum magna diſſipatio vaporum & ſpirituum venenatorum: nam & horũ ſola communicatione ſerpit ſæpè & propagatur lues venerea per accubitum in lecti conſortem. Cæterùm vt ſanguinem detraxiſſe, corpúſque ex Medici ſententia purgaſſe ante potionem guaiacinam neceſſe eſt, ſic dum ipſa ſumitur, alui libertatem, quæ talis potionis calore & ſiccitate maximè intercipitur, & primarum venarum puritatem clyſtere, aut ſolutiuo medicamento, ex quinque vel ſex dierũ interuallis ſumpto, tueri valdè conducit. Quandiu verò vtendum ſit, cautè animaduertẽdum eſt, ſumpta indicatione non ex morbi modò malignitate & contumacia, ſed etiam ex ægri peculiari natura: quibus enim ardore & macie defectum eſt corpus, aridaq; ſiccitate & ſquamis defœdata cutis, ex quo ſummam humorum aduſtionem, & habitus corporis quã- C dam quaſi incinerationem colligere licet, his parcius vtendum eſt, quinimò contemperandum corpus potius intrò aſſumptis & admotis humectãtibus, vt balneis, vnguẽtis hydrargyri expertibus, & ſimilibus aliis. Tum frictioni ex hydrargyro valdè diluta, & paucorum dierum guaiacina potio eſt præmittẽda: victus plenior, vt morbũ hũc natura ſua longum in plures mẽſes prorogat, ſic parcior, tenuiórque vlcera rebellia & hectica ſiccitate contumaciora reddit. Quare media via tenenda eſt, deligendiq; cibi qui bonum & laudabilẽ in corpore ſuccũ gignere nati ſunt. Omnes enim ægros nullo diſcrimine anguſtis quatuor panis nautici vnciarum, & duodecim prunorum damaſcenorum limitibus velle continere, ſummæ nonmodò inſcitiæ, ſed & carnificinæ eſt: ſatius enim eſſe iudico agninis, vitulinis, hœdinis, pullaſtrorum, alaudarum pinguiũ, & merularum carnibus ęgrum nutrire, vt quibus longè maior ſit cum corpore noſtro familiaritas, quàm prunis & ſimilibus cupediis. Panis ſit ſiligineus benè fermentatus, nec recentior, ſeu tenacior, nec durior. Potus ſit decoctum magmatis, ſeu ſpiſſamenti guaiacini: quanquam ſi quæ oboriatur virium infirmitas, vinelli cuiuſdã vſus permit- D ti poterit, præmiſſo præſertim ſingulis paſtibus cyatho vno decocti illius malagmatis. Somnum vitabit ſtatim à paſtu, ſic enim caput repletur craſſis vaporibus. Vitãdæ perturbationes animi, quia his ſpiritus inflammantur & diſſipantur: honeſtæ voluptatis oblectamẽta omnia perquirẽda: venus verò penitus fugiẽda, vt quę vniuerſum neruoſum genus debilitet: multi decoctionis guaiacinæ loco vtuntur decocto chynæ. Eſt autẽ chyna iunci cuiuſdã radix nodoſa, rara, cùm recẽs eſt grauis, leuis verò vbi vetuſtate exoleuit, inodora eſt: ex quo permultis efficacis omnis qualitatis expers videtur, ex India aduehitur: ſic verò præparatur, in orbiculares taleolas diuiditur, & in aqua fontana aut fluuiali coquitur, ægris in potũ manè & veſperi hac forma exhibetur.

℞. rad. chyn. in taleolas ſectæ ℥ ij. aqu. fonta ℔ xij. infundantur per horas xij. & coquantur ad conſumptionẽ iij. part. capiat manè ℥ vj. totidẽ veſperi. Sudorẽ in lecto expectet, ex ſubſidente magmate ſecũda etiã paratur decoctio, ſed pauciore affuſa aqua, quæ diuturniore etiam elixatione, quæ in magmate reſtãt vires eliciat per paſtus vſurpanda. Sunt qui tertiam præterea inde decoctionem pa[illegible] quæ omnino ſit ineſficax, Zarzæ parillæ eadem eſt præparatio.

Qua quantitate & qualiter aſſumendum guaiaci decoctum.

Qualiter extergendus ſudor ab hauſto guaiaco.

Quandiu vtendum guaiaci decocto.

Victus ratio

Quibus & quale vinũ permittẽdũ

Chynæ deſcriptio.

Præparatio.

De Zarza parilla.

De ſecundo curandæ luis venereæ modo per frictionem. A

CAP. IX.

Quando hu mectantib⁹ præparandum corpus ante frictionem ex hydrargyro.

CERTIOR eſt quæ per litum & frictionem fit luis venereæ curatio, quãquam non in quauis eius ſpecie, conditione & tempore. Si namque morbus ſit inueteratus ab humore lento, craſſo, viſcido & ſolidis partibus tenacius infixo, quemadmodum ex oſſium nodoſis tumoribus licet intelligere. Tum tantum abeſt vt frictione primo quoque tempore vſurpata, quidquam proficiamus, vt contra ægrum in vitæ diſcrimen abducamus, niſi præmiſſis remollientibus & concoquentibus, humorem ad excluſionem præparauerimus. At ſi recens ſit cum doloribus mobilibus, puſtuliſq; & vlceribus in faucibus, gutture, gula & pudendis, tum facilè curare licebit eiuſmodi præparantibus, ſi præſertim humor ſatis ex ſeſe & natura ſua obſequẽs ſit, & velut apparatus. Ergo præmiſſis vniuerſalibus remediis licebit ad litum ex hydrargyro venire.

B

De delectu, præparatione, & mixtione argenti viui.

CAP. X.

Quid ſit extinguere argentum viuum.

QVOD melius eſt, clarum eſt, tenue, album & fluidum: quod contrà liuet, nec fluidum eſt, admixto plumbo adulteratum putatur. Quò purius ſit per pellem arietinam colatur: concluſum enim ſi comprimatur, tenuitate ſua penetrat, ſordéſque ſuas & plumbeas admixtas fæces, in interiore ſuperficie relinquit. Elixatur inde in aceto cum ſaluia, roremarino, thymo, chamemelo, meliloto, iterúmque colatur, & tot artibus excultum in vnguenta atque emplaſtra venit & admiſcetur. Vt extinguatur certius, diu agitandũ, & veluti tribulandum eſt in mortario, vt in quàm tenuiſſimas partes frangatur, ſeparetur, hacq; arte facultas ipſi adimatur, qua poſſit in priſtinum corpus coire: in quam rem licet etiam ſulphuris ac ſublimati aliquid addere, vt mox dicetur. Sæpius miſcetur cum axungia ſuilla, addito oleo terebinthinæ, nucis moſchatæ, caryophyllorum, C ſaluiæ, theriaca Galeni. Si vnà cum lue venerea corpus leucophlegmatia occupat, addenda ſunt remedia calida attenuantia, incidentia & deſiccantia medicamẽto, quod ad litum parabitur, idem fiet cùm in oſſium ſubſtantiam ſubire ipſum volumus. At ſi æger temperamento ſit bilioſus, ſanguineq; facilè inflammabili, minus calida, attrahentia & diſcutienda deligenda erunt. Quemadmodum cum nodoſis, ſcirrhoſiſve, tumoribus obſitum erit corpus, aut ariditate nimia ſquallidum, admiſcenda erunt remollientia & humectantia. Cæterùm quò melior ſit eiuſmodi litubus conſiſtentia, in ſingulas eorum libras addere ſoleo, quatuor, quinque, vel ſex ouorum induratorũ vitellos. Ergo erit medicamenti de Vigo dicti hæc forma.

Quæ pro corporũ affectorum varietate admiſcenda ſint argento viuo.

Vnguenti ex argento viuo deſcriptio.

♃. axungiæ porci lib. j. olei chamem. aneth. maſtich. & laurini an. ℥ j. ſtyria. liquid. ʒ x. rad. enul. camp. parum contritæ, & ebuli an. ℥ iij. puluer. euphorb. ℥ ß. vini odorif. lib j. bulliant omnia ſimul vſque ad conſumptionem vini, deinde colentur, colaturæ adde lythargyri auri ℥ vj. thuris, maſtich. an. ʒ vj. reſ. pini ℥ j. ſs. tereb. venet. ℥ j. argenti viui ℥ iiii. ceræ albæ ℥ i. ſs. liquefactis oleis cum cera incorporentur omnia ſimul, fiat D linimentum ad vſum. Vel,

♃. argent. viui præpar. ℥ vi. ſublimati ʒ ſs. ſulphur. viui ℥ ſs. axung. porci, ſalis expertis, lib. i. vitellos ouor. ſub cineribus coctorum nu. iii. olei terebinth. & laurini an. ℥ ii. theria. vete. & mithridat. an. ℥ ſs. fiat linimentum, vt artis eſt. Modus verò faciendi erit eiuſmodi, in primis ſublimatum, ſulphúrque in pollinem redigentur, tum affundetur argenti viui aliqua portio, ſimul & axungiæ, mox & vitellorum induratorum, continuò omnia & diligenter agitando. His omnibus fideliter concorporatis, tantundem rurſum affundetur argenti viui, axungiæ, & vitellorum, ac priori maſſæ incorporabitur, extremo loco affundentur olea, mox theriaca & mithridatiũ, ſimúlq; omnia per diem integrũ tundentur, hacq; arte parabitur laudabilis conſiſtentiæ vnguentum quo ego multoties fœliciter ſum vſus. Incoquenda tamen ante axungia eſt cum herbis nerualibus ſaluia nempe, roremarino, thymo, maiorana, lauendula, & aliis quæ tẽpeſtiuè haberi poteru[illegible] enim axungia attenuandi vim maiorẽ acquirit, earumq; partiũ con[illegible] venerea afflixit. Præterea cũ vnguẽta eo cõſilio parẽtur

Modus faciendi.

Axungiæ cui argentũ viuum admiſcetur præparatio.

vt

A vt eiuſmodi virulentia intus forâs eliciatur, ſudoribus & tranſpiratione per cutis ſpiracula, nemini dubium eſſe poteſt, quin relaxandi viribus rarefaciendi & attrahendi prædita eſſe debeant. At axungia præterquàm quòd extinguendo, argento viuo valdè idonea eſt, inſuper etiam relaxat & remollit. Oleum verò laurinum, de ſpica, rutaceum rarefaciunt, digerunt, doloréſque minuunt. Terebinthina, argentum viuum etiam reſtinguit, & inhibet, moderatè calefacit, reſoluit, & partes neruoſas roborat. At argentum viuum luis venereæ propria eſt antidotus, vt quam curet quocumque modo appoſitum partium tenuitate deſiccando & ſudores promouendo. Conferunt quidem aliquid theriaca & mithridatium ad obtundendum huius morbi virus: ſed niſi argentum viuum tanquam viuerra & alexiterium vnicum acceſſerit, non faciunt operæpretium.

Vires ſingulorũ ex quibus conſurgit deſcriptũ vnguẽtum.

Hydrargyros viuerra.

Quæ ſit ars oblinendi ſeu perfricandi corporis.
CAP. XI.

B

Corpore, humoribúſque plethoram aut inflammationem facientibus & fouentibus, per ſyrupos concoquentes præparatis, & per cathartica & phlebotomiam vt decet ex Medici ſententia excluſis, æger in conclaui, ſeu natura, ſeu arte calido, & à frigidorum ventorum afflatu ſemoto concludendus eſt. Nam in hoc morbo frigus eſt inimiciſſimum, tum quia partes neruoſas morbi occaſione iam peſſimè affectas lædit, tum quia medicamentorum efficaciam minuit. Itaque in eo permulti grauiter errant, qui ſeu hyeme, ſeu æſtate in vaſto cubiculo conſpirantium vndique ventorum afflatui expoſito ægros oblinunt. Cautius agunt, qui ſtatim etiam ad ignem, dum ſub camino oblinitur, ægro, vela dimidij in tentorij formam, ne qua parte frigida aura aſpirare poſſit, obiiciunt. Nihil tamen tutius eſt quàm ægrum vel in anguſto conclaui, vel in vaſti cubiculi angulo obtenſis tapetibus velut reuulſo, in quo hypocauſtum extructum ſit, ſtatuere & oblinere: ſic enim diutius & ſine tædio ſtans, ſedénſve vt libitum animo fuerit, du-
C rare poterit, & æquali vndique calore afflabitur, qui ſtantibus & perunctis ſub camino ad ignem non poteſt non eſſe inæqualis, inde vſtulans, hinc tantum non refrigerans: qui motus contrarij ſunt, & ei quod quærimus inimici, adde quòd ſi æger debilis ſit, ignis calorem ſtans perferre non valebit. Vel ſi verecundior exiſtat corpus vniuerſum ſimul Chirurgis nudum oſtentare recuſabit: poterit verò innoxiè & ſaluo pudore in anguſto conclaui in quo hypocauſtum extructum ſit, in lectulo iacens artus ſingulos, ſecundum articulos oblinendos, móxque vel ſtuppis vel bombace carminatis aut atra papyro inuoluendos, renudare.

Frigus lue venerea infectis inimiciſſimũ.

Ignis calor ægrum dũ oblinitur æqualiter afficere debet.

Quæ cautiones obſeruandæ ſint in oblinendo ſeu perfricando ægro.
CAP. XII.

Litus ſeu frictio fiet matutino tempore, coctione ciborum & diſtributione perfecta, quæ alioqui functiones malè fierent, naturæ viribus in
D plura opera diſtractis. Quanquam ſi æger debilior ſit, poterit vna hora ante litum gelatina, vitello oui, aut iuſculo ex tabefactis elixatione carnibus cibari, ſed modicè: ne ſolidorum aut plurium ciborum coctioni intenta natura, ab eo quod intendimus auocetur. Initio oblinentur membrorum tantum articuli, manuum nempe, cubitorum, pedum, genuum & humerorum. At poſtea ſi æger robuſtior ſit, & humorum corporiſque maior commotio neceſſaria videatur, oblini præterea poterunt viſcerum nobilium emunctoria, totáque ſpina dorſi, cautione tamen multa adhibita, vitiatiſque ſemper principibus & nobilibus partibus, ne faciamus quod carnifices illi empyrici, qui totum corpus à planta pedum ad verticem vſque pariter æqualitérque oblinunt & perfricant: habenda inſuper diligẽs ratio earum partiũ quæ huius morbi ſymptomatibus obſidentur: vt magis illæ oblinantur & validius perfricentur. Ducendum tamen ſemper litus frictioníſque initium ab illis quæ minus dolent, ne ad dolentes amplior ſemper fiat humorum raptus. Atque vt blandiores frictiones cutis ſpiracula haud ſatis reſerant, ſic validiores & duriores obſerant, dolorem commouent, & materiam morbificam copioſius attra-

Ieiunus ſi fieri poteſt æger oblini debet.

Quibus locis corpus oblinendũ.

Litus initiũ vnde ducẽdum.

hunt. Itaque mediocres frictiones facere ſatius erit à viribus ægri indicatione ſum- A
pta, vt quæ ſemper præcipua habenda ſit. Eſt & aliud in quod Medico Chirurgóque,
Quæ artem medicã coniecturalem faciant. diligentiſſimè omnino eſt intuendum, vt quod niſi aſtu prouiſum fuerit ægrum vel
ad exitum præcipitet, vel recidiuæ obnoxium reddat. Quantitas ſcilicet remedio-
rum, & lituum, frictionúmque numerus. Quæ contemplatio, cum ea quæ eſt de
temperamentorum corporis vniuerſi, & ſingularum eius partium gradibus, valde ſol-
licitos tenet bonorum Medicorũ animos, artémque coniecturalem facit, tãtùm abeſt
vt eam empyrici conſequi mente valeant. Conandum tamen methodo & ratione vt
ex indicationum toties repetitarum regula, ad eius cognitionem quàm proximè fieri
poterit accedamus. Perfectam enim eius ſcientiam habere, hiſque omnino quatuor,
aliis quinque, aliis ſex plures paucioréſve frictiones ab initio, quod empyrici faciunt,
præſcribere impoſſibile eſt & ſuperſtitioſum. Mutanda hæc omnia pro morbi mali-
Signa corporis ſufficiẽter perfecti. gnitate, inueteratione, & ægrorum corporum conditione. Certè tandiu linendum
perfricandúmque eſt, quoad humorum virulentorum perfecta expurgatio expuitio-
ne ſeu ſaliuatione, alui deiectione, vrinarum profluuio, ſudoribus, aut inſenſili tran- B
ſpiratione facta fuerit. Quod intelligere licebit ex puſtularum, vlcerúmque extin-
ctione & reſiccatione, dolorum & aliorum huic morbo propriorum ſymptomatum
ſedatione, in permultis propter denſiorem compactioremque corporis habitum na-
tura in excernendo pigrior eſt. Hos tandem bis in die, manè ſcilicet, & veſperi ſex à
prandio horis, linere & perfricare optimum eſſe multa experientia didiſci. Sic plus
Qui ſemel qui bis in die qui alternis tantũ diebus perfricandi. vno die proficitur, quàm ſingulorum trium dierum ſingulis frictionibus. Contrà verò
rariora, & delicatiora corpora, ſæpè & fœliciter alterius tantùm perfricui, vnius aut
etiam duorum dierum quiete permiſſa ad vires recolligendas, quæ ſpirituum nimia
reſolutione imbecilliores redditæ non erant, ſuffecturæ morbificæ materiæ reliquiis
excernendis. Et certe ſub inſtitutæ frictionis extremum, cùm præſertim ægri ſpue-
re incipiunt, corpora cum noxiis humoribus præcedentium frictionum opera ſic flui-
da reddita ſunt, vt ſit tum vna frictio efficacior, quam duæ ſint per initia. Itaque vt
Lib. de ven. ſect. morbo exiſtente magno, & ægri viribus infirmis, Galenus iubet partiri ſanguinis de-
tractionem, ſic & hîc cum naturam, velut in procinctu, aliquo excretionis genere C
per os, aluum ſimilíve alio incitatum animaduerterimus, ſæpius vna die ſemel linere
aut fricare non decet, imo etiam dies aliquos intermittere fortè ſatius eſt. Sic enim
narrat Maſſa extitiſſe quendam, qui maraſmo propè cõfectus, grauiſſimis huius mor-
bi doloribus continenter afflictus, & à reliquis Medicis pro deplorato habitus, à ſe
tandem integræ ſanitati ſit reſtitutus, cùm ipſum interpollatis vicibus ad virium in-
ſtaurationem triceſies ſepties perfricuiſſet. Animaduerſi ſunt à me alij, qui ſic, die vno
aut altero interiecto decies quinquies, decies ſepties perfricti planè conualuerunt.
Hic ergo modus in exolutis debilibúſque corporibus tenendus: ſed interim ſpectan-
dum ne frictiones imbecilliores ſint, & adeo paucæ, vt cauſa morbifica, haud ad viuũ
perſtringatur. In hoc enim morbi genere, natura ipſa per ſe, criſes non molitur: me-
dicamentorum auxiliares copias requirit, quibus adiuta vniuerſum hoc venenum
Virulentæ materiæ criticè excercendæ natura nõ ſufficit. exigere queat. Eiuſmodi criſis vel impendentis, vel iam præſentis ſigna ſunt, ſi æger
ſic ſe iactet, ſic faſtidiat omnia vt nec ſtans nec iacens eodem ſe ſtatu continere poſſit,
non edere non bibere queat: ſi perpetua laſſitudine, ferè ad lepothymiam vſque, pre- D
matur, cum pulſu bono tamen & æquali: ſuperueniant tormina cum cruentis & viſci-
dis deiectionibus: donec tandẽ natura poſt vnum aut alterum diem morbificæ mate-
Signa imminẽtis criticæ excretionis. riæ portione expedita, tantum dolores, tantum ſymptomata omnia minuantur, quã-
tum excretiones procedunt. At vbi remedia vel numero vel viribus paria non ſunt,
criſis ſequitur imperfecta, morbificæ materiæ reliquias faciens, quæ fermenti inſtar,
humorum vniuerſam maſſam ſic ſenſim inficiunt, vt ſæpè poſt decennium morbus
quaſi ex latebris emergat, priore longè deterior. Pariter verò videndum eſt ne vio-
lentiora ſint quæ aſſumuntur aut adhibentur medicamenta. Talis enim humoris pri-
migenij & ſolidarum partium colliquatione inuecta, ægros ad tabem immedicabilem
Quæ dãna ſequantur ex immoderata perfrictione. deduxerunt. Aliis vlcera ſordida & putrida inde ore toto emerſerunt, quæ palati &
linguæ bona parte exeſa, in mortiferum & morticinum cancrum degenerarunt. Aliis
hinc ſic lingua intumuit, vt omnem oris capacitatem impleret, adeò vt in nullam
eius partem mandendi ergò ſeſe inflectere poſſet, ex quo lenta fame moriebantur.
Aliis tanta humorum colliquatio facta eſt, vt per menſem integrum poſt lenta & fœ-

A da ſaliua os ipſis aſſiduè manarit. Aliis reſolutio ſuperuenit muſculorum maxillam mouentium, aliis conuulſio, adeò vt in vitæ reliquum vix hiare potuerint. Alij maxillæ portione deperdita dentium aliquot iacturam fecerunt. Cæterum non ſemper corpus eouſque oblinendum & fricandum eſt, donec oris aut alui profluuium appareat. Non paucos enim reperias quos ne ſi ad necem quidem oblinas aut perfrices ad Sialiſmum deducere poſſis: conualeſcunt illi tamen nihilominus facta criſi vel per inſenſilem tranſpirationem, vel vrinarum profluuium cum leui aliqua, ſeu arte procurata, ſeu ſp onte oborta diarrhoëa, in quo caſu multis profuiſſe animaduerti decoctum gaiaci pro humoris peccantis copia purgans per aliquot dies manè exhibitum, addito vino albo, ſi lentis aut viſcidis humoribus corpus ſcateret. Dyſenteriæ à frictionibus obortæ remedio ſunt clyſteres, in quibus multa axungia ſuilla diſſoluta ſit, ad obtundendam medicamenti quod inuexit, & humoris qui dyſenteriam fouet acrimoniam. Recens etiam theriaca in lacte pingui diſſoluta tale ſymptoma mirificè ſedare creditur.

Quibus proſit gaiaci decoctũ purgans.

Dyſenteriæ à validiore perfrictione obortæ remedium.

B

De Tertio curationis genere quod per Ceronea & emplaſtra, frictionis vicaria, ſuſcipitur.

CAP. XIII.

QVIA multi à nomine de vſu frictionis, quæ per commemorata vnguēta ſuſcipitur abhorrent, ideò inuenta alia curandi ratio eſt per ceronea & emplaſtra frictionis vicaria, niſi quod paulo tardior eſſe ſolet, in quã rem non eſt neceſſe ea tantum vſurpare quæ à Vigonio deſcripta ſunt, ſed licet alia etiam excogitare quæ magis minúſve anodyna, emollientia, incidentia, diſcutientia, aut deſiccantia exiſtunt, pro præſentis morbi, ſymptomatum, humorum & ægri conditione: nunquam omiſſo argento viuo, vnico huius morbi alexiterio. Talia emplaſtra mitigant dolores, & nodos, duritiáſque omnes reſoluunt, omninóque valdè efficacia ſunt: quia cùm continenter corpori inhęreant, C cõtinenter etiam agunt. Itaque horum vſus præcipuè eſſe debet in huius morbi relapſibus, vel quando humores craſſi ſubſunt & viſcidi, vel alioqui in imo corpore demerſi, omninóque erradicatu contumaces. Sed quia tardius agunt, ſæpè qui ea vſurpant, coguntur ad extremum frictiones aliquot moliri, ad ſtimulandam naturam & celeriorem excretionem. Quanquam nonnullis, quibus corpora humoréſque vel natura vel arte fluida erant, appoſita emplaſtra triduo vacuationem quæ morbo par eſſet procurauerunt, adeò vt niſi tum exempta fuiſſent, colliquationem ei ſimilem cuius meminimus in frictione violentiore, inuectura eſſent. Itaque idem de his eximendis iudicium eſſe debet, quod de litubus & frictionibus eſſe diximus. Loco emplaſtri de Vigo, ſequens valdè commodè vſurpari poteſt.

Curatio per emplaſtra tardior eſt.

Quãdo vtilior eſt quæ per emplaſtra ſuſcipitur curatio.

℞. maſſę emplaſtri de meliloto & oxicrocei an. ℔ ß. argenti viui extincti. ℥ vj. oleo laurino & de ſpica, reducantur ad formam emplaſtri. Extendi emplaſtra debent ſuper alutam æqualiter, iiſdémque articulorum locis imponi, qui in ea quæ per frictionem fit curatione dicti ſunt. Sunt tamen qui brachium totum à manu ad ſcapulam D vſque, & crus totum à ſummo genu ad extremos vſque digitos emplaſtro contegunt, quod ego non improbo, modò articulorum loca craſſiore emplaſtro obducantur. Tandiu illic ſini debent quoad natura excitata, virulentorum humorum perfecta criſi excretionem fecerit. Quanquam ſi interim pruritus multus in partibus ſuboriatur, poterunt eximi tantiſper, dum partes illæ fouebuntur, decocto florum chamæmeli, meliloti, roſarum rubrarum, & ſimilium in vino parato, ad id quod pruritum facit diſcutiendum, tumque rurſum reſtitui. Sunt qui vt pruritum ortu impediant emplaſtra haud nuda parti apponunt, ſed byſſi obiectu velata, ne adhæreant, ſicque trãſpirationem partis intercipiant, pruritus cauſam, validiora verò vel debiliora erũt, diutius breuiúſve parti hærebunt, prout indicationes toties decantatæ poſtulare videbuntur. Emplaſtrorum effectus iidem ſunt qui & frictionum. Criſim enim procurant aliàs per inſenſilem tranſpirationem, aliàs per diarrhoëam, aliquando per vrinas, ſæpius verò, quæ etiam criſis fidelior eſt, per ſyaliſmum. Ex ſyaliſmo, propter virulentorum humorum oris parietibus adhæreſcentium acrimoniam, vlcera ſordida & virulenta toto ſæpè ore, lingua, palato, & gingiuis ſurgunt, quæ vt incremento pro-

Emplaſtri deſcriptio.

Quæ excretio hìc fidelius morbũ indicet.

Ad vitãda oris vlcera.

hibeantur permulti frequentes clyſteres ex remollientibus iniiciunt, præſertim ſub A initium ſyaliſmi, quo humores maiore copia quàm par eſt (quanquam pars ipſa ferre poſſit) ſurſum citato impetu ſcandentes, deorſum reuocent. Sunt etiam qui eodem conſilio catharticum in ipſo articulo quo humores in procinctu ſunt, ad motum ſurſum exhibent, quod mihi non ſatis tutum videtur. Talium vlcerum curatio longè differt à reliquorum curatione:

Ad curãda cum oborta fuerint.

non enim vllo modo reprimi aut repelli debent, quãtumuis inflammata ſint, ſed ſolum temperari gargariſmatibus anodynis, tantum vt ardor minuatur, & vt oris frequenti illa collutione viſcidorum humorum ad eiuſmodi vlcera adhæſus impediatur. In hanc rem prodeſt decoctum hordei, lac vaccinum tepidum ore contentum, & verſatum, mucagines ſeminum maluæ, altheæ, pſilij, lactucæ, lini extractæ in aqua hordei, maluæ, vel parietariæ, ſi enim miteſcunt, vlcera, & humorum adhærentium tenacitas diluitur. Cauendum per initia à validè detergentibus: talia enim omnia coniunctam ferè acrimoniam habent, doloris incrementum illaturam, in ſtatu verò multo magis. Tum enim frequenti collutione blandè deterſa vlcera, acrium appulſu denuò irritarẽtur. Sufficiet igitur commemoratis remediis B vti, impediréque ne vlcerum ſordities & inflammatio augeatur, modò tamen talia

Quando in hoc vlcerũ genere locus ſit repellentibus.

vlcera maligniora & ardentiora nõ ſint. Si enim vel admotorum emplaſtrorum effreni efficacia, vel naturæ in motu ſurſum deprauatæ impetu, contigerit tantam viſcidorum & craſſorum humorum copiam ad os efferri, vt parum abſit, quin pars illa materiæ morbificæ dominio teneatur, adeò vt anadromes rapiditate & perennitate tumefactis genis, gangrænæ, ab interclusis aditu ſpiritibus, & partium earum extincto calore natiuo, periculum immineat, tum cogitur Medicus propriam morbi curationem pro derelicta ad tempus habere, vt funeſto ſymptomati occurrat. Itaque collutiones imperabit ex decocto earum rerum quæ refrænãt, ſiſtunt, & repellunt, vt plantaginis, ſolani, polygoni, burſæ paſtoris, cum ſyrupis roſarum ſiccarum, nymphеæ, cydoniorũ, berberis, granatorũ & ſimilium. Eandẽ vim habent decocta & mucagines

Gargariſmata repellentia & refrænãtia.

ſeminum lactucę, pſylij, cydoniorum, plantaginis, cucumeris, melonũ, papaueris albi, hyoſciami albi in aquis roſarum, plantaginis, ſolani, nymphеæ, caprifolij, prodeſt & ſudores prouocare laconicis omninóque calidis & ſiccis admotis: ſic enim humorum à vaſis in vniuerſam corporis ſuperficiem currentium reuulſio fit. C At cùm inhiberi incipiet humorum ad os excurſus, & tumorum vlcerúmque incrementum minui, tum nihil impediet blandè detergere ſyrupo roſar. ſiccarum, melle roſato, dia-

Quæ oris virulenta vlcera deſiccẽt

morum, dianucum & ſimilibus. Cùm verò deſiccandorum vlcerum opportunitas aderit, contingi leniter poterunt aqua aluminoſa, vel etiam aqua chymiſtarum quæ in metallis dirimendis vires ſuas ſummas eliſerit. Vtendum præterea frequenter erit gargariſmatibus deſiccãtibus, cũ adſtrictione paratis ex aquis roſar. plantag. ſolani, burſæ paſt. polygoni & cynogloſſi, incoctis vnà balauſtiis, roſis rub. myrtil. ſumachio, alumine, acacia, berber. gallis, malicor. & ſimilibus, per ſyaliſmum ægrum inſtaurare

Victus ratio in vlcerato ore.

& nutrire oportet cibis liquidis & euchymis, & coctu facillimis, quia tum nec mandendi nec deglutiendi, nec dura coquendi facilitas adeſt. Natura enim tota in noxiorum humorum excretionem intenta, præterea etiam dolorum acerbitate, vigiliis & inquietudine, adeóque ſpirituum multa reſolutione debilitata, in validæ coctionis opus nequit incumbere. Ergo exhibebuntur oua tremula, iuſcula ex iiſdem pa- D nata, hordeata, conſumpta ex decoctis partium extremarum carnis vitulinæ & gallinaceæ, gelatina expreſſa colatitia, parca quidem, ſed frequenti manu, colluto ſemper ante cibum ore. In potum exhibebitur decoctum gaiaci conditum cinamomo: vel, ſi quis velit in potu eſſe alimentum, quia cibis non veſcuntur ægri ſolidioribus, licebit exhibere vinum vetus maturum, rubellum & tenue, aqua decoctionis hordei dilutum. Sunt qui panis albiſſimi benè ſubacti micam in vino prædicto macerant,

Vt in potu ſit alimẽtũ.

exprimúntque, vt aliquid panis vino mixtum id tum alibilius reddat, tum minuta acrimonia mitius. Alij calentem à furno panem in vino per noctem macerant, totum id deſtillationi quæ per balneum mariæ fit, ſubiiciunt, quod liquoris primum effluet validius & calidius erit: at quod dehinc manabit mitius, & quò æger innoxiè cum vino mixto ad ampliorem nutritionem & virium inſtaurationem vti poterit. Reparandis ſpiritibus in leipothymiæ metu, ſufficient vinum maluaticum, aromatites, acetum roſatum, & ſimilia naribus ad odorandum admota, niſi fortè ea naturæ ſponte æger horreat: ſic enim magis vires & ſpiritus conſternarent. Alui interim cura

A diligens habenda eſt, atque vt leuium, molliúmque clyſterum vſu libera ſit, ex Medici ſententia procurandum.

De quarto curandæ luis venereæ modo.
CAP. XIIII.

COMMENTI ſunt nonnulli quartam viam curandæ luis venereæ per ſuffitus. Hanc ego non admodum probandam cenſeo, propter maligna multa quæ inde exurgunt ſymptomata. Cerebrum enim & pulmones quibus primo & pleno appulſu excipiuntur, venenata contagione inficiunt & corrumpunt, vnde ægris in vitæ reliquum ſuperſtes manet ſpiritus ſeu anhelitus fœtor. Imo pleríque dum ſic curarentur, conuulſione prehenſi ſunt, capitis, manuum, & tibiarũ tremore, ſurditate, apoplexia, miſeráque tandẽ morte conflicti, propter tetros ſulphuris & argenti viui, quibus cinnabaris conſtat, vapores, ore, naribus, totóque corpore hauſtos. Quare eiuſmodi ſuffituum vſum, qui vniuerſi corporis gratia per os & nares exceptis halitibus inſtituitur, nunquam probauerim: ad eum haud improbandum duxerim, qui partis tantum alicuius cauſa ſuſcipitur, ad deſiccanda malè morata quæ eam ſic occupant vlcera, vt aliis artibus debellari nequeant: aut ad fundendos & digerendos nodos, doloréſque fixos reſoluendos, alioqui indomabiles. His enim ſuffitibus propter admixtum argentum viuũ vis ineſt attenuandi, incidendi, reſoluendi, liquandi. Qui ad vniuerſi morbi, corporíſque curationem hos ſuffitus parant, hac via procedunt. Ægrum ſub papilione vndique fideliter obtenſo, ne quà quid expirare poſſit, ſtatuunt, vnáque vaſculum prunis candentibus plenum, in quas cinnabarim copioſè aſpergunt, vt ſic vndique exhalante fumo perfundatur, quo planè modo veterinarij ſolent equos grauedinoſos & mucoſos, id ſingulis diebus tandiu iterant, quoad os multa ſaliua ſtillare incipiat. Eiuſmodi ſuffituum, vt iam notatum eſt, princeps materia ſeu baſis eſt cinnabaris, ſulphure & argento viuo ſimul commixtis, conſtans, additur radix ireos florentiæ, thus, olibanum, myrrha, iuncus odoratus, aſſa odorata, maſtiche, terebinthina, & theriaca, quibus omnibus vis ineſt reſolutionis ſpirituum cohibendæ, naturæ roborandæ, fœtoríſque & malignæ qualitatis argenti viui corrigendæ. Parantur etiam alij alia arte ſuffitus, omnino tamen poſtquàm extinctum fuerit, & hac quæ ſequitur arte velut fixum argentum viuum, liquatur plumbum, eique cum iam ferè refrixerit affunditur & admiſcetur argentum viuum, totum id in puluerem redigitur, addito antimonio, aloë, maſtiche, calcantho, auripigmento, benionio in puluiſculum redactis, & cum terebinthina in trochiſcorum formam coagmentatis. Vel,

Quæ in corpore damna ſuffitus creent.

Qui ſuffitus probandi.

Suffituum ex cinnabari vniuerſaliũ ratio.

Materia ſuffituum.

B C (margin letters)

℞. cinnabaris ℥ j. ſtiracis rubri & calamintæ, nucis moſch. an. ʒ iij. beionii ℥ ß. excipe terebinthina, fiant trochiſci ponderis, ʒ ij. ad vſum dictum, additur terebinthina ad ea compingenda quæ ſicca ſunt, adduntur & gummi, vt fumis ſuffitibúſque materiam præbeant. Cæterum virulenta luis venereæ vlcera non ante ſuffiuntur, quàm deterſa fuerint. Probatur etiam ſequens ſuffitus.

Trochiſci in ſuffitus.

℞. cinnabaris ℥ j. beionii, myrrhæ, ſtyracis, olibani, opopanacis an. ℥ ß. maſtich. D macis thuris. an. ʒ. ij. excipiantur terebinthina, & fiat ſuffumigium.

Symptomatum ſeu ſymptomaticorum luis venereæ affectuum curatio, imprimíſque vlcerum penis.
CAP. XV.

VLCERA in toto quidem pene calloſa & maligna ex hoc morbo aſſurgunt, ſed longè ea ſunt maligniora quæ in præputio, quàm quæ in glãde oriuntur. Sunt enim communibus vlcerum quæ aliunde veniunt remediis rebellia, & in gangrænam faceſſere obnoxia, ſic vt plærique qui ſibi maturè argento viuo non prouiderunt, eam imprudentiam glandis ſæpè & totius penis iactura & amputatione luere neceſſe habeant. Sum tamen in ea ſententia, vt putem omnium vlcerum quæ in pene oboriuntur, curandorum initium à generalibus vlcerum remediis eſſe ducendum. Non enim omnia quæ coitus occaſione in ea parte naſcuntur vlcera virulenta ſunt. At cùm nihil proficere nos hac ar-

Præputij quam glandis vlcera maligniora.

te animaduerterimus, ſerpétque nihilominus in dies malum, tum ad ea veniendum quæ argentum viuum admittunt, vt his obuiam eatur virulentiæ in totum mox corpus ſeſe propagaturæ, omnino tamen omnia viribus illis prædita ſint oportet, quæ acrimoniam huius veneni malignam queant obtũdere, quale eſt quod ſequitur Lanfranci collyrium. A

Lanfranci collyrium.

℞. vini albi ℔. j. aquæ roſar. & plantag. an. quart. j. auripig. ℨ ij. viridis æris ℨ j. aloes myrrhæ an. ℈ ij. terantur ſubtiliſſimè & fiat collyrium. Contingi illa etiam vlcera vtiliter poterunt aqua ex ſublimato aut etiam chymiſtarum, quæ dirimendis metallis inſeruierit, vel imponetur puluis mercurij, vel ægiptiacum à nobis deſcriptũ, eſcharæ verò lapſus procurabitur baſilicone, aut butyro recenti. His tamen acribus niſi cautè admodum non vtendum cenſeo, gangrænæ metu, quæ huic parti facilis eſt. Quòd ſi eiuſmodi vlcerum tanta ſit pertinacia, vt his remediis non cedant, tum ad frictiones ſeu litus inguinum perinæi & vlcerum veniendum, ex vnguentis ante ad frictionem vniuerſalem deſcriptis. Fieri etiam ſuffitus poterunt quo ſuperiore capite diximus modo. Sic enim demum virulenti humoris malignitas obtundetur, calloſæ durities moleſcent, vlcera denique ipſa deſiccabuntur, deterſáque conſolidabuntur. Nonnunquam poſt perfectam eiuſmodi vlcerum curationem, apparent in permultis manifeſta luis venereæ ſigna, quæ ſe ante non prodebant, quod per manantia vlcera virus manaret: nunc obſerato illo velut diffugio in corpus interius refluat, atque in aliis partibus ſui notas exhibeat, his hominibus vniuerſalis frictio neceſſaria eſt. B

Pudendorũ frictiones.

Cur aliquãdo ſanitatis virulentis penis vlceribus ſuperueniat vniuerſalis virulentia.

In quo gonorrhoea à ſtranguria virulenta differat.

CAP. XVI.

AD hanc vſque diem permulti putarunt ſtranguriæ virulentæ aliquid cum gonorrhoëa veterum eſſe commune, at longè differre eas affectiones ex his quæ ſequuntur intelliges. Eſt enim gonorrhoëa ſeminis profluuium inuoluntarium ex toto corpore ad genitalia decurrentis, propter reſolutionem & paralyſim facultatis retentricis earum partium, vt eſt à Galeno proditum. Aliis naſcitur id malum ex ſanguinis & materiæ ſeminalis per vniuerſi corporis vaſa collectione, quæ in adipem lætiorémque habitum non concreſcens, curſum inflectit ad genitalia: contrà verò ſtranguria virulenta profluuium eſt vel ſtillicidium potius ſaniei flauæ, liuidæ, cruentæ, fœtidæ, puri haud bene elaborato ſimilis, per ductum vrinarum, ipſum ſæpè acrimonia ſua erodentis & exulcerantis, penis, partiúmque omnium genitalium erectionem dolorificam inferentis. In hac enim erectione, fit earum conuulſiua velut contractio. Hinc eſt quod ægri queruntur ſubtenſam velut ſe chordam eo loco ſentire, quæ penem quaſi deorſum conuellat. Cauſa eſt ſpiritus craſſus & flatulentus, totum canalem ſeu neruum cauernoſum, imò & poroſam omnem penis ſubſtantiam copia replens & diſtendens. Ad hęc ſymptomata ſi hoc acceſſerit, vt exulceretur vrethra, ægrum, dum vrinam effundit, acer dolor diuexat, quia obiter ab vrina acri vlcera irritantur: virulentæ ſtranguriæ tale profluuium, ſæpe ad duos aut etiam tres annos prorogatur: at ſeminis profluuium tandiu durare nequit quin corpus ad extremam & mortiferam maciem deducat, quia ſemini materia eſt ex benigniore ſanguinis portione, quemadmodum ex his intelligere eſt, qui vel noctem vnam intemperantius coitu vſi ſunt. His enim totius faciei ferè moles ſubſidet, reliquum verò corpus eneruatum languet & torpet. Ex quibus omnibus efficitur ſtranguriæ virulentæ profluuium, non eſſe humoris ſeminalis ad fœtus generationem apti, ſed ſaniei potius acris & viſcidæ, quæ corruptione totius ſubſtantiæ venenatam malignitatem acquiſiuit.

Quid gonorrhoëa.

Lib. de locis aff. C

Quid ſtranguria virulenta.

Cauſa conuulſiuæ diſtentionis penis.

Vide authorem definit. med. apud Gal. D

Qualis per ſtrãguriam virulẽtam fluat materia.

De cauſis ardoris vrinæ, eiúſque differentiis. CAP. XVII.

VRINÆ ardor, cuius ſtranguria virulenta ſpecies eſt, trium ex cauſarum aliqua naſcitur, repletione nempe. Inanitione, & contagione. Eam quæ à repletione eſt facit vel ſanguinis nimia copia, vel laborioſum & multum ſubardente & auerſo ſole iter, vel ciborum calidiorum, acrium, diureticorum & flatulentorum eſus tenſionem & calorem in partibus vrinariis inferens, vnde ipſarum, ſimúlque & partium genialium inflammatio: quo fit vt non

Particularis pudẽdarum partiũ plethoræ cauſæ.

A fit vt non ſeminalis modò, ſed & multus alius humor in eas partes defluat, præſertim verò in proſtatas glandulas quæ ſunt ad radices ſeu initia ceruicis veſicæ, quo loco deſinunt vaſa ſpermatica: plethoram etiam illam facit coitus abſtinentia in his qui mulierum conſortio vti conſueuerunt, debili præſertim exiſtente ſeminalium & vrinæ dicatarum partium excretrice, adeò vt eo ſe onere ipſæ per ſe expedire nequeāt. Tum enim ſuppreſſa materia corrumpitur, acrimoniáque ſua à calore peregrino & putredinoſo contracta ardorem, dolorémque in exitu facit. Eiuſmodi materia inflammatoria tumentes proſtatæ, ſucceſſu temporis vomicam rupto abſceſſu faciunt. Hinc ſtillans fluénſve ſecundum vrinarium ductum purulēta ſanies, abradendo vlcera creat, in quæ vrina poſtea impingens exaſperat: vnde acris dolor, qui etiam aliquādiu poſt mictionem durat: vnà verò inflammationis, doloris attrahentis & nebuloſi ſpiritus diſtendētis occaſione, penis cum triſti ſenſu erigitur & conuellitur, quemadmodum capite ſuperiore notauimus: at eam quæ ab inanitione eſt creat intempeſtiuus & nimius veneris vſus. Hinc enim commemoratarum glandularum oleoſum B & congenitum humidum exhauritur, quo exhauſto vrina non poteſt nō eſſe toti vrethræ obiter moleſta & acris: ex quo potiſſimum doloris abradentis ſenſu ardor vrinæ nomen habuit. Illam verò quæ à contagione eſt, facit impurus coitus cum homine immundo & virulento, ſeu muliere quæ paulò ante virulenti viri, virulentum ſemen exceperit, vel fluores albos patiatur, vel vlceribus occultis obſita pudenda habeat, vel ſpiritum virulentum illic concluſum & latentem circunferat, qui coitu incaleſcens & excitatus mox pari contagione totum corpus inficiat, haud ſecus quàm ſcorpionis aut phalangij punctura, tantulo veneno in cutem immiſſo, vniuerſum mox corpus, ſparſa latius quàm quis credere poſſet, mali vi corripitur, breuíque animal concidit. Sic igitur ſeminalis humor proſtatis concluſus, hauſta inde per penem mali labe corrumpitur, partémque ipſam contagio inficit, vnde inflammationis abſceſſus: quo virus per vrethram eructante, ſtranguria virulenta contingit: tetro verò vapore in viſcera partéſque principes cum humoris reflui portiuncula elato, lues venerea.

Quid inanitionem genitaliū faciat.

Contagionis ſtrangurioſæ ratio.

Quî ſtrāguria viruleta degeneret in generalem virulentiā.

C

De Prognoſi in ſtranguria virulenta. CAP. XVIII.

HAVD negligi vel ſegniter curari id malum debet, nam ex ſeſe pernicioſa accidentia vt prædiximus inuehit, & neglectum incurabile euadit, adeò vt per totam vitam ſanie virulenta quibuſdam vrethra fluat: ſæpè & vrinæ ſuppreſſio ad hæc mala accedat, inflammatis tumefactíſque ſupramodum proſtatis & veſicæ ceruice. Inflammationem iſtam augent, vnáque iſchuriam faciunt coitus, vſus ciborum vel acriorum vel flatulentorum: produnt verò & quaſi exacerbant lunæ exitus ſeu menſium fines, ab eiuſmodi iſchuria certa mors venit, vt in quodam animaduerti, qui decenniū totum ſtrāguria virulenta vexatus, tandem ex ſuppreſſa vrina interiit. Solebat ille iſchuria prehendi quoties vehementius exercebatur, ſéque illa leuare immiſſa argentea fiſtula, quam eo conſilio in omnem euentum ſecum ſemper circunferebat: accidit die D quadam vt eam in veſicam vſque intromittere non poſſet, me igitur accerſit, qui vrinam ipſi cierem, in quam rem cùm nihil non tentaſſem, fruſtranei fuerunt omnes mei conatus, mortuo & diſſecto, veſica vrina differta & quam diſtentiſſima animaduerſa eſt, proſtatæ verò præter naturam tumentes vlceratæ & pure differtæ, ei ſimili quod ipſi ſtillare per vrethram ſolebat: ex quo intelligere licet à proſtatis manare id virus, quod per virulentam ſtranguriam ſtillat, non à renibus vt plærique opinati ſunt. Certè ſtranguria virulenta ſi inueterauerit, particularis lues quædam venerea cenſenda eſt, adeò vt niſi frictione ex hydragyro nequeat curari. Cæterùm quæ ceruicem veſicæ occupant vlcera, facilè diſcernuntur ab his quæ corpus eius ſeu capacitatem intercipiunt. Hîc enim quæ diffluit inter meiendum ſanies, vrinæ permixta cernitur, cum filamentis quibuſdam & membranaceis corpuſculis per vrinam delatis: huc accedit longè magis inſignis tum ſaniei illius fœtor. Nunc dicendum de vtriuſque affectus, tum gonorrhoëæ, tum ſtranguriæ virulentæ curatione, initio ab illa ducto.

Stranguria virulenta quibuſdam conſeneſcit & commoritur.

Hiſtoria.

A qua parte manet virus ſtrāguria virulētæ.

Quod in corporis veſicæ & ceruicis vlcera differant.

Summa capita curandæ gonorrhoeæ. CAP. XIX.

A

Diæta.

Ad exolutam genitaliũ retentricem.

ACCERSENDVS Medicus qui de purgatione, phlebotomia & diæta ſtatuat, ſi à plethora, copiáque ſanguinis & ſeminalis materiæ malum eſt: vitanda omnia quæ ſanguinis copioſioris prouentum in corpore faciunt, quæ ſemen augent, quæ ad venerem ſtimulant. Itaque abſtinendum vino niſi fortè aquoſo & auſtero: vitanda non modò mulierum conſortia, ſed & imagines, omniáque quæ ipſas, maximè ſi egregiè charæ fuerint, in mentem reuocant: exercitia valida proſunt, vt grauium onerum ad ſudorem vſque geſtationes, natatus in frigida, parcior ſomnus, lumborum & partium genitalium refrigerationes ex litu vnguenti roſati, refrigerantis Galeni & nutriti, impoſito inſuper duplici panno in oxycrato macerato & ſæpius renouato. At ſi exolutio facultatis retentricis earundem partium mali cauſa ſit, contracta ex nimio ante maturam illi exercitio ætatem coitu, roborantia, & adſtringentia, tum aſſumenda, tum adhibenda ſunt. Sed ad virulentam ſtranguriam, quæ noſtri inſtituti magis propria eſt, mea iam B feſtinat oratio.

Cura generalis tum ardoris vrinæ, tum ſtranguriæ virulentæ. CAP. XX.

Diæta.

Ad ſtranguriã à repletione.

Hordeatum

Vacuantia.

VARIE huius morbi curatio inſtituenda eſt pro cauſarum eius & accidentium varietate. Habenda in primis diætæ ratio, vitandáque omnia quæ ſanguinem inflammant vel inflant, cuius generis ſunt diuretica omnia & flatulenta, tum etiam rapida & valida exercitia. Purgatio & phlebotomia proſunt, ſi præſertim plethora morbi cauſa ſit. Fugienda mulierum conſortia, & de rebus venereis meditationes: haud molli in lectulo cubare debet æger, ſed in ſtrato duriore & matta, nunquam ſi fieri poſſit ſupinus, elixa aſſis præſtant, cocta cum oxalide lactuca, portulaca, hordeo mundato, & quatuor ſeminibus frigidis conquaſſatis, in condimenta præter ſuccum mali, arantij, granati, & ompha- C cium nihil adhibeat, vinum ſibi fugiendum putet, pro eo vtatur decocto hordei, glycyrrhyzæ, hydromelite, hydroſacchara cum pauco cinnamomo, potu diuino, manè quatuor horis ante paſtum ſorbeat hordeatum in quo coxerit nodulus ex quatuor ſeminibus frigidis conquaſſatis, & ſemine papaueris albi: ſic enim refrigerat, lenit & deterget: vtilis etiam eſt ſyrupus de althea & capilli veneris, vtilis & alui vacuatio ex caſſiæ ſemuncia, aliquando ſolius, aliquando cum rhei puluerati dragma vna vel ſemidragma: proſunt & ſequentes pilulæ.

Terebinthinæ venetæ vires in hoc morbo.

Terebinthina quì reddatur potabilis.

Adſtrãguriã ab inanitione.

℞. maſſæ pilular. ſine quibus ℈ j. rhei electi, ʒ ß. caphuræ g̃. iiij. cum terebinthina, formentur pilulæ deuorandæ poſt primum ſomnium. Terebinthina verò veneta ſola, vel addito rhei puluere, cum oleo amygdalarum dulcium ſine igne recenter extracto, ſyrupóve capilli veneris ſingulare remedium eſt ad hunc affectum, inſignes enim vires habet leniendi & detergendi, excretricémque facultatem promouendi ad expulſionem materiæ virulentæ proſtatis concluſæ. Adde quòd quàm ſit putredini inimica intelligitur ex ipſius amarore: quàm verò renibus & vrinariis partibus operam D ſuam dicauerit eo odore proprio cuius impreſſionem relinquit in vrina poſtquàm deglutita eſt. Quòd ſi quis eſt qui in bolos confractam deglutire nequeat, facilè eſt eam potabilem reddere, diluendo ipſam in mortario cum oui vitello & vino albo, quemadmodum ex pharmocopola quodam didiſci qui eam rem pro magno ſecreto habebat. Si ab inanitione morbus venerit, curabitur pinguibus iniectionibus, oleoſis & remollientibus potionibus, omninóque aſſumptis & admotis his quæ pari facultate inſtructa ſunt: vitatis denique his vnde mali origo extitit. Qui verò curandus ſit huius generis morbus, qui ex contagione ſeu impuro concubitu venerit, ſequenti capite abundè dicetur.

A

Stranguriæ virulentæ curatio propria.

CAP. XXI.

Iniectio inflãmationẽ reſtringens.

INITIVM ducendum eſt à doloris mitigatione & inflammationis reſtinctione, quod fiet iniectione in vrethram facta ex decocto ſequenti tepido. ℞. ſeminis pſilij, lactucæ, papaueris albi, plantag. cydon. lini, hyoſcia. albi an. ʒ. ij. detrahantur mucores in aquis ſolani & roſar. ad quantitatem ſufficientem: adde trochiſcor. alborum rhaſis camphoratorum in pollinem redactorum, ʒ j. miſce ſimul, & fiat iniectio frequens. Hæc enim, quia refrigerandi vi pollet, inflammationem reſtinguet, dolorem mitigabit, & lentore ſuo vrethræ aſperitates leniet, tuebitúrque obducto velut mucore aduerſus vrinæ & virulentorum humorum acrimoniam. Eius loco licebit vti lacte bubulo ab vbere vel igne tepente. Nec iniectum modo lac in hoc affectu prodeſt, ſed etiam ore aſſumptum: refrigerandi enim & detergendi vim habet, tenuitatéque partium ad vri-B næ ductus non lentè permeat extrinſecus, litus fiet ex cerato Galeni refrigerante addita camphora, ex cerato ſcroti, & penis totius. Hæc antequàm admoueantur, ſufficit ſi ab igne tepeſcant. Nam ſi incaleſcant amplius, refrigerandi qua valent facultate ſpoliantur. Poſt litum lintea iiſdem partibus imponenda ſunt, macerata in oxycrato ex aqua plantaginis, ſolani, ſemperuiui & roſarum compoſito. Quod ſi inter meiendum, & aliquandiu etiam poſt intolerabilis dolor ægrum excruciet, vt ferè fit, ſuaſerim vt vrinam reddat, demerſa mentula in matellam lacte vel aqua tepente plenam. Dolore his artibus mitigato ad deterſionem vlcerum veniendum hac aut ſimili iniectione.

Lactis dotes ad ſtranguriam virulentam.

Vt mictio ſit indolẽs.

℞. hydromelitis ſimpl. ℥ iiij. ſyrupi de roſis ſiccis, & de abſinth. an. ℥ ß. fiat iniectio. Quod ſi validiori deterſione ſit opus, licebit addere valde ſalubriter vt ſæpiſſimè ſum expertus, ægyptiaci modicum. Animaduerti etiam ſequens decoctum valdè ad eam rem prodeſſe.

Iniectiones detergentes.

℞. vini albi odorifieri ℔. ß. aquarum plantag. & roſar. an. ℥ ij. auripigmenti. ʒ ß.
C viridis æris ℈ j. aloës optimæ. ʒ ß. pulueriſentur pulueriſanda, & bulliant ſimul, ſeruetur decoctum pro iniectione. Ingredientium huius decocti compoſitionem medicamentorũ licebit quantitatem & vim augere vel diminuere, prout æger & ægritudo flagitare videbuntur. Vlceribus ſic deterſis ad reſiccationem properandum, quò tandem cicatrice obducantur. Id fiet reſiccato humore ſuperfluo, & roboratis partibus quæ diuturna fluxione imbutæ & relaxatæ fuère, in quam rem ſequens decoctio valdè vtilis eſt.

Quî deterſa ſiccẽtur vlcera.

℞. aquæ fabrorum ℔ j. pſidiarum balauſt. nucum cupreſſi conquaſſatarum an. ʒ j. ß. ſumach. & berberis. an. ʒ ij. ſyrupi roſati & de abſinthio an. ℥ j. fiat decoctio, ſeruetur pro iniectione ſæpius in vrethram ſyringe immittenda, quouſque nihil iam ſaniei effluat, tum enim de ſalute ſpes certa affulget.

De carunculis quæ in vrethra ab ardore vrinæ veniunt.

CAP. XXII.

D

Quî vlceribus partiũ genitalium ſuperueniãt carunculæ.

ACRIS humor qui ex proſtatis glandulis ſtillat, aſſiduéque per vrinarium ductum manat, obiter ipſum locis quibuſdam erodit, & ſua acrimonia exulcerat: vrethram quidem viris, fœminis verò vteri ceruicem. His vt & reliquis vlceribus, accreſcit aliquando caro ſuperflua, quæ ſæpè impedimento eſt quominus ſemẽ & vrina præterlabi & diffluere ſolita, & communi ſibi via poſſint, vnde multorum malorum origo, quò fit, vt eiuſmodi vlcera quibus accreuerunt carunculæ diligentiſſimè curanda ſint. In primis verò ſciendum num illa recentia ſint, num inueterata. Hæc enim illis curatu eo ſunt difficiliora quod quæ illis ſuperuenerunt carunculæ in callum, cicatrice etiam ſæpè ducta obduruerint. Cognoſcimus ſubeſſe carunculas ſi catheter per vrinæ ductum liberè permeare nequeat, ſed toties in via offendat, quoties carunculę obſtruentes occurrunt: ſi meiendi magna difficultas eſt, ſi tenui admodum filo, vel bifurcato vel tortuoſo vrina effluat: vel ſi guttatim tantum ſtillet cùm tormi-num tanto cruciatu, vt ſæpè æger fæces egeſturiat, imò & ſæpè egerat, inſtar

Carunculæ calloſæ ſanatu difficiles.

Signa.

eorum quibus calculus eſt in veſica. Poſt mictum, itémque poſt coitum vrinæ & ſeminis aliqua portio ad caruncularum ſalebras reſtitat, adeò vt æger penem comprimere cogatur ad eiuſmodi exprimendas reliquias. Aliquando planè vrina ſupprimitur, vnde veſicæ tanta diſtentio, vt inde data inflammatio vrináque retro in corpus, reflua ægrum ad exitium præcipitarint: viſa verò eſt nonnunquam vrina ſic expreſſa, multis locis præter naturam quaquaverſum diffluere & exudare per anum, perinæum, ſcrotum, penem, inguina. Cum primùm ſubeſſe carunculæ aliquod ſeminum ex commemoratis ante ſignis ſuſpicamur, curationem ſtatim adhibere conuenit: creſcit enim paruo admodum initio in dies adeò caruncula, vt tandem inſanabilis euadat, curandi certè difficultatem his quæ ante de eius eſſentia dicta ſunt facilè augurari licet, adde quòd difficulter remedia ad malum peruenire poſſint. Tempus ad eam ſuſcipiendam opportunius eſt vernum ab hoc hyems: quanquam ſi malum premat nihil eſt differendum. Dum procedit curatio, æger à venere penitus abſtinere debet, hoc enim exercitio, renes, vaſa ſpermatica, proſtatæ glandes, totúſque penis intumeſcunt & incaleſcunt, adeóque ex vicinis & ſupernis partibus attrahunt: vnde excrementorum in locis laborantibus cumulus, curationem longo interuallo retardans. In detergentium iniectionum vſu fugienda ſunt acria & corrodētia, quod ſic vrethra exquiſitiſſimo ſenſu prædita facilè offendatur, vnde multorum & malorum accidentium conſequutio. Nec debemus terreri ſi per interualla ſanguis ex latentibus carunculis fluere cernatur. Eſt enim id ad curationem compendium: quia materiæ coniunctæ portione ſublata, incremento malum prohibetur, pars ipſa pondere premente leuatur, quia caruncularum cauſa materialis eſt ſanguis ſuperfluus. Itaque niſi talis hæmorrhagia ſponte ſua venerit, vtile erit eam prouocare intruſo paulo durius, cum cautione tamen, cathetere. Si inueteratæ ſint & calloſæ carunculæ, fotu, litu, cataplaſmate, emplaſtro, & ſuffitu ſunt molliendæ, fotus hæc tibi erit ſpecies.

A carūcula iſchuria. Vrina ſuppreſſa qua data porta ruens. Curatio generalis. Quid faciat carunculæ difficilem ſanationē. Tempus curationi oportunum. Cur venus fugienda. Cur acria vel fugienda vel parcè vſurpanda. Curatio particularis.

A B

Fotus.

℞. altheæ & lilior. alb. an. ℥ iiij. rad. bryoniæ & fœnicul. an. ℥ j. ß. fol. maltiat. violar. parietar. & mer. an. m. ß. ſeminis lini. fœnugr. an. ℥ ß. caricas pingues nu. xij. florum chamæm. & meliloti. an. p. j. contundantur, contundenda & incidenda incidantur, bulliant omnia in aqua communi, & fiat fotus cum ſpongiis fœmellis & mollibus, ex magmate, cataplaſma conficies in ſequentem modum. C

Cataplaſma.

℞. prædicta materialia, terantur & traiiciantur, adde axungiæ porci, vnguenti baſiliconis an. ℥ ij. fiat cataplaſma imponatur poſt fotum vel ſtatim à fotu, ſequens linimentum, interim dum cataplaſma parabitur, adhibere poteris.

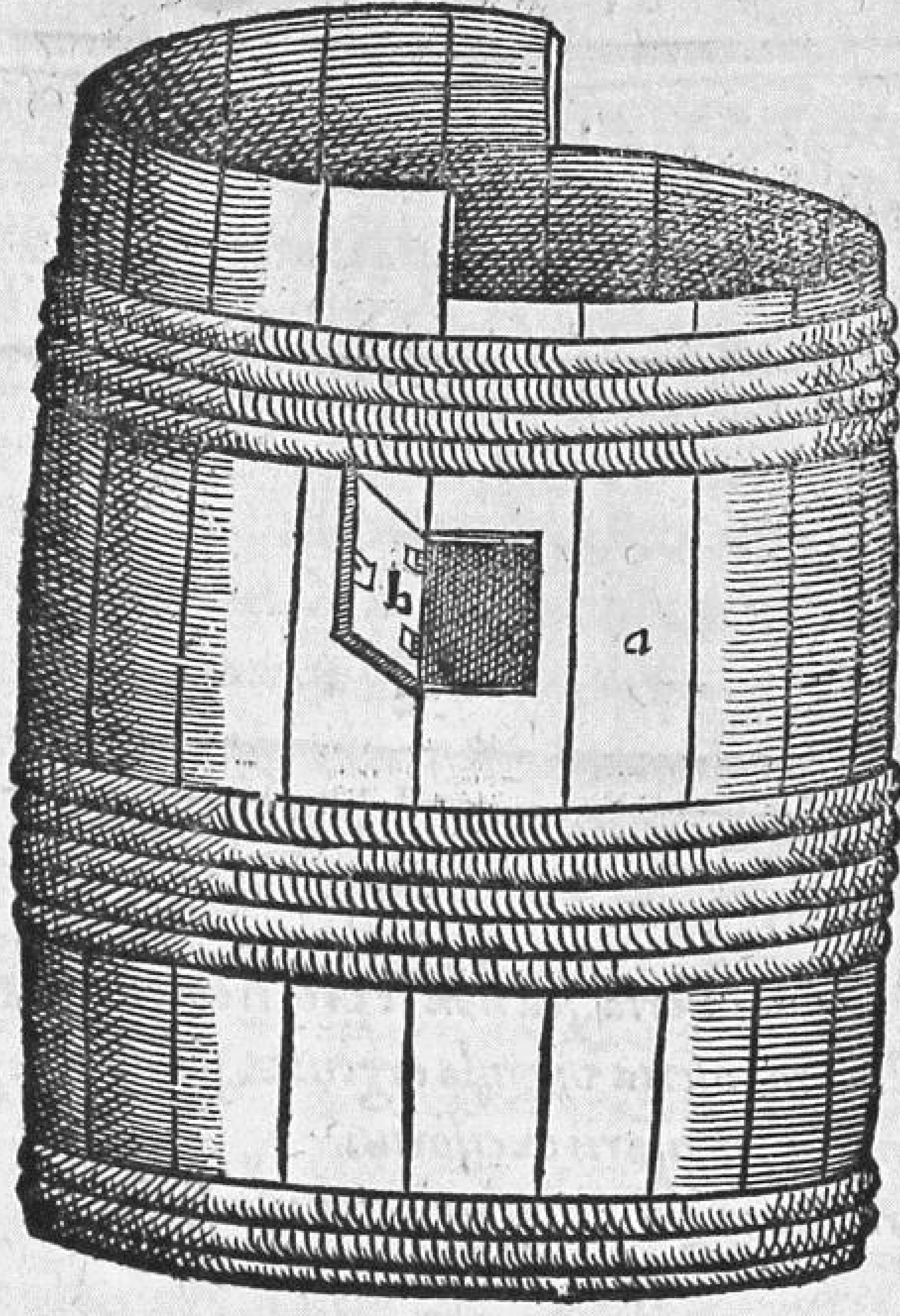
Litus.

℞. vnguenti de altheæ & agrippæ an. ℥ j. ß. œſipi humidæ & axungiæ humanæ an. ℥ j. butyri recentis, olei lilior. & chamæ. an. ʒ vi. liquefiant ſimul addendo aquæ vitæ, ℥ j. fiat linimentum, admoueatur extrinſecus, qua parte ſubſunt carunculæ eodem conſilio imponuntur emplaſtra, quæ pro animi arbitrio varia ex variis fingere & concinnare poteris, excellit tamen ſupra omnia vi remolliendi, & eiuſmodi calloſas ſcabrities atterendi, emplaſtrum de Vigo fideliter diſpenſatum: valet & ad eam rem ſequens ſuffitus. Elige lapidis molaris fruſta aliquot (hoc enim vtimur pro pyrite veterum) vel craſſiores lateres, poſtquàm incanduerint igni, coniiciantur in haud ita magnum lebetem ſellæ deiectoriæ ſuppoſitum, in ſella ſedere iuſſo ægro quaſi aluum exoneraturo, affunde in candentes lapides acerrimi aceti & aquæ vitæ optimæ partes æquales, circumiectíſque vndique veſtibus, ne quid fruſtrà exhalet, aſcendentem vaporem ano, perinæo, ſcroto & vrethra æger excipiat, liquinetiam, quò huius remedij vis fœlicius ſuccedat, ægrum nudum in dolio A. litera notato ſtatuere poteris, ſic vt ſuper aſſerem, qua parte genitalia ſubſunt perforatum ſedeat: inde lebetem, candentes lapides continentem, inter ipſius crura ſubiicere: mox per oſtiolum litera B. notatum lapides illos liquore commemorato irrigare, exhalantem fumum ſic facilè æger partibus laborantibus excipiet, vt nihil eius, vndique ipſi obtecto & obuelato, depereat. D

Emplaſtrū de vigo efficax ad molliendam carunculā. Suffitus.

Dolium

A *Dolium ad excipiendum ſuffitum affabreſactum.*

B

Tali ſuffitui, Galeni ſententia, vis ineſt penetrandi, incidendi, liquefaciendi, remolliendi & digerendi ſcirrhoſas durities. *Ad Glauc. Lib. 2. ca. 5.*

Quæ inſuper remedia carunculis occaſione luis venereæ natis, ſint adhibenda.

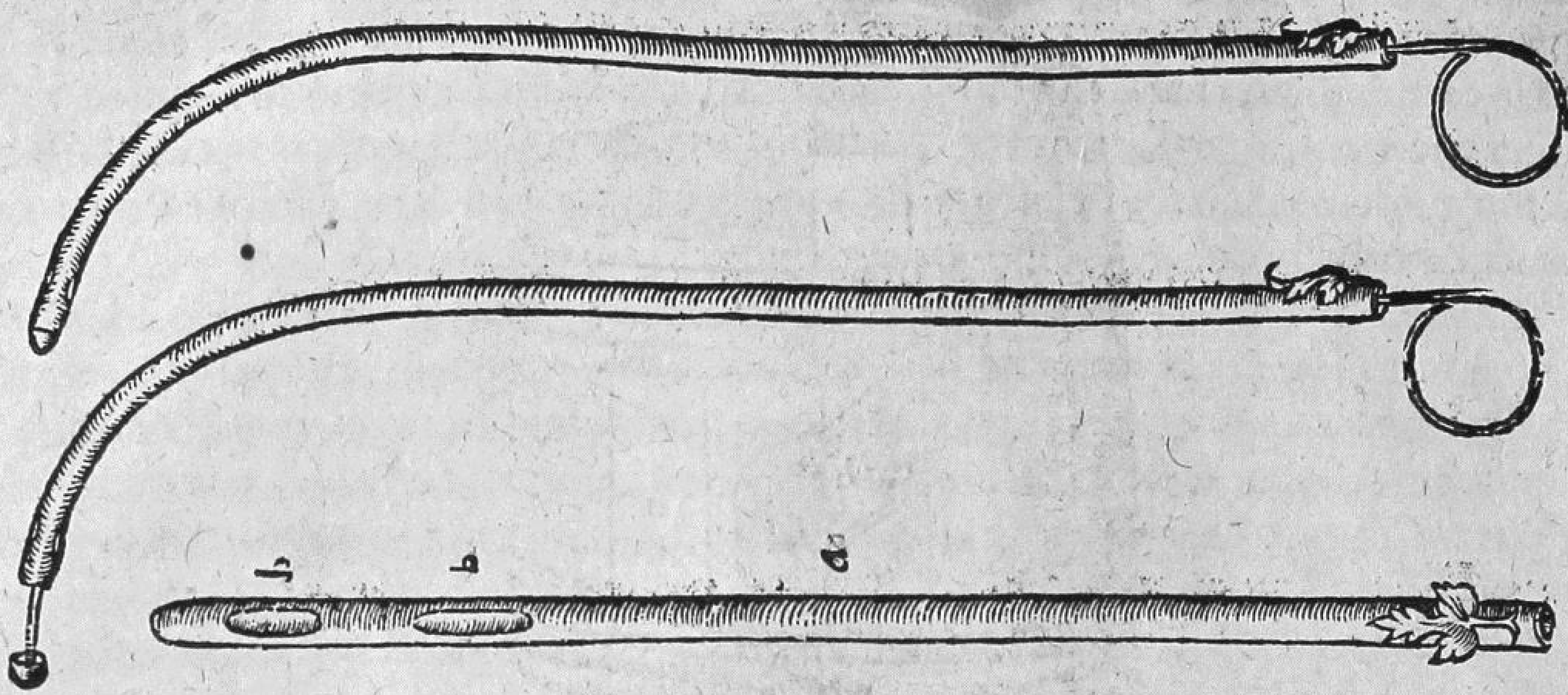
CAP. XXIII.

C AT ſi ſuſpicio eſt ab humore virulento, ſeu luis venereæ veneno has carũculas veniſſe, oportet vt æger diętã illã obſeruet, quę lue venerea infectis præſcribi ſolet: vtatur decocto gaiaci, linatúrque ipſi perinæum, ac totus penis vnguento ad luem veneream concinnato: aliàs oleum & operam perdet Chirurgus. Interim dum in lecto ſudabit, iubebitur tenere inter crura diuaricata lagenam teſtaceam aqua feruente plenam, vel laterem calidum inuolutum linteis, aceto & aqua vitæ irrigatis: ſic enim calor, vapórque ad genitalia ſe efferet, qui vnguenti impoſiti auxilio concurrente, materiam caruncularum liquabit, remollitæ ſic carunculæ remediis conuenientibus ſunt conſumendæ. Principio igitur ſi callum cicatricémque duxerint (quod ex eo ſuſpicari licet ſi nihil excrementitij humoris remittant) exaſperandæ ſunt, excoriandæ & atterendæ cathetere plumbeo, extremo ſuo ſurgentibus aſperitatibus limæ rotundæ inſtar ſcabro. Immiſſum illum in vrethram catheterem tandiu verſabit, iens rediénſque toties eam-
D dem viam Chirurgus quandiu & quoties ipſis cõminuendis & atterendis, neceſſe videbitur, attritas ſanguine multo manare ſinet, ad affectæ partis leuamen. Licet & in vrethram eodem conſilio demittere fiſtulam litera B. notatam, in quam inſerta ductilis argentea virgula, extremo ſuo rotundo excisoria, occurſu ſuo alliſu & attritu repetito, obnitentes carunculas deterere & complanare poſſit. Certè hac arte multos grauiſſimis huius mali periculis implicitos explicui. Aliis magis placet fiſtula notata litera A. ſic vſurpata. Immittitur in vrethram obuerſis ad carunculas eius prominulis inciſuris excisoriis, inſupérque manu extrinſecus appreſſo ad eas pene, qua parte carunculæ ſubſunt.

Particularia luis venereæ vitia niſi generali virulẽtiæ remedio nõ ſanantur.

Remolliẽdæ ergo primũ carunculæ ſi calloſæ fuerint. Inde deterẽdæ & conſumendæ.

Fiſtulæ atterendis caruncul is idoneæ. A

B

A. *Oſtendit fiſtulam cum inſerta, ſed non ſe proferente argentea ſua virgula.*
B. *Fiſtulam oſtendit cum inſerta virgula argentea, ſed ab extremo fiſtulæ prominente.*
A. *Oſtendit fiſtulam cum inciſuris excißoriis.*
B. *Oſtendit inciſuras ſeu rugas & aſperitates excißorias.*

Sic contrita caruncula conſpergenda eſt ſequenti puluiſculo, valdè efficaci ad omnes pudendarum partium carunculas exterendas & conſumendas ſine magno dolore.

Pulnis conſumēs carūculas. ♃. herbæ ſabinæ in vmbra exſiccatæ ʒ ij. ochræ, antimonij, tuthiæ præparatæ an. ʒ ß. fiat puluis ſubtiliſſimus, applicetur in ſequentem modum. Immittatur puluiſculus in fiſtulam feneſtratam vltimo nuper loco deſcriptam. Intrudatur fiſtula in vrethram, quoad inciſura feneſtrata ad carunculam peruenerit: tum in fiſtulæ tubum virgula argentea immittatur, cuius mucro linteolo obuoluto præfixus ſit. Sic C *Applicādi modus.* enim promota, vnà etiam præ ſe obuium puluiſculum promouebit, quouſque ad inciſuram feneſtratam, carunculæ ex aduerſo poſitam peruenerit, tum igitur ad recenti attritu cruentam carunculam ſe applicabit. Hinc reuocabitur fiſtula obuerſa ſeu auerſa ipſius feneſtra, ne obiter affixum carunculæ puluiſculum abripiat. Si dolor ingens ſuperueniat lenietur, vnáque inflammatio reſtinguetur ſequēti iniectione.

♃. ſuccorum portulacæ, plantag. ſolani, & ſuperuiui an. ℥ ß. albumina ouorum *Iniectio reſtringēs inflammationem.* nu. vj. agitentur diu in mortario plumbeo, & tepida in vrethram ſyringe exprimantur. Eius loco aliam etiam iniectionem facere licebit quæ ante deſcripta eſt. Nec erit inutile genitalibus partibus repellentia remedia circumponere ad dolorem ardorémque prohibendum. Licet etiam alia adhibere remedia, conſumendæ carunculæ vi *Cap. 21.* prædita, inter quæ, quæ ſequuntur excellunt.

♃. viridis æris, auripigmenti, vitrioli rom. aluminis rochæ. an. ℥ ij. infundantur *Emplaſtrū Chirurgorū monſpelienſium ad carunculas.* omnia in acetum acerrimum, atque inter duo marmora in pollinem redigantur, tum æſtiuo ſoli exponantur, ſiccata rurſus in acetum acerrimum infundantur, indéque D vt antea marmorum attritu, ſic comminuta, vt digitis ſubiecta nihil occurrat aſperū, ſoli denuò exponantur, quouſque in pollinem tenuiſſimum reducantur, omníſque eorum euanuerit acrimonia, quod fiet octo ferè dierum ſpatio. Hinc,

♃. olei roſati ℥ iiij. lithargyri. ℥ ij. coquantur ad ignem quouſque coierint in emplaſtrum ſolidæ conſiſtentiæ: ab igne tum ſemotis, adde pulueris prædicti. ℥ ij. miſceantur ſpatula, & igni ſubiiciantur, quouſque totum id in durum medicamentum concreſcat, adeò vt ipſi candela cerea vel virga plumbea adhæreſcere poſſit, ſic vt ne manibus quidem tractata excidat. Hoc remedio vtuntur Chirurgi Monſpelienſes. Sequitur aliud.

Aliud emplaſtrum. ♃. tuthiæ præparatæ, ʒ vj. antimonij, ʒ iij. trochiſcorum alborum rhaſis camphoratorum, ʒ j. corticis granat. aluminis vſti. an. ʒ j. ß. ſpongiæ vſtæ. ℈ ij. in pollinem omnia redigantur poſtea.

♃. vng. diapompholygos & albi rhaſis an. ℥ ij. miſceantur cum prædictis pulueribus in mortario plumbeo, & diu agitentur, oblinatur hoc vnguento linteum tenuiſſimum

A mum,indeq; candelæ cereæ obuolutum in vrethram immittatur,reuocata mox candela obtorſionibus contrariis,his quibus obuolutum fuit circa ipſam linteum. Lintei extremum pendebit ex vrethra,quò poſtea etiam reuocetur, vbi abundè effeciſſe aliquid in carunculam videbitur, cuius rei dabit ſigna ea ſui parte medicamento obducta qua ipſam contigerit. Parantur etiam à nonnullis candelæ cereæ ex ellychnio valido illo quidem, ſed tenui: quarum extremum quod carunculas efficaci & atterente contactu attingere debet,compingitur ex ſequenti medicamento.

Ratio applicandi.

℞.empl.nigri,vel diachylonis ireat.℥ ij.pulu.ſab.ochr.vitr.rom.calcin.pulu.mer. an.ʒ ß.omnia liqueſcant ſimul ad dictum vſum. Dum eiuſmodi remediis malum profligabitur,hoc ſedulò agat æger, vt à mictu ſic mẽtulam concutiat, vt quidquid vrinæ reliquiarum reſtitare circum carunculaarum obices poſſet,id omne excutiat: nam vel ſubſiſtens illic guttula, ipſa per ſe ſatis eſt ad medicamẽtorum admotorum vires omnes eludendas.

Cautio in reddenda vrina.

Poſtquàm deſcriptis remediis detrita & planè conſumpta fuerit caruncula, quod B intelligere licet vrina liberè & pleno meatu prodeunte, atque inoffenſo curſu cathetere per vrethram in veſicam penetrante,reſtat vt exſiccentur vlcera & ad cicatricem perducantur: in quam rem efficax eſt & ſine morſu ſequens iniectio.

Signa detritæ carũculæ.

℞.aqu.fabr.℔. ß.nuc.cupr.galla.cort.grana.an ʒ j.ß.alum.roch.ʒ ß.bulliant omnia ſimul ſecundum artem, fiat decoctio pro iniectione, qua tandiu vtendum quoad nulla humiditas excrementitia ſtillet è mentula. Sequens puluis validius deſiccat, adeóque cicatricem accelerat,tum etiam ſine morſu eſt. Cape lapidem calaminarem lotum,teſtas ouorum vſtas,corallum rubrum,corticem granatorum,comminue omnia in pollinem,applicetur puluiſculus vlceribus,cum candela cerea iuncta vnguento deſiccatiuo rubro,alióve ſimili. Ad id etiam valent virgæ plumbeæ in vrethram,ad vlcera vſque,quàm craſſiſſimæ poterunt demiſſæ,ante tamen argento viuo oblitæ,diu noctu quàm diutiſſimè æger poterit detentæ. Contactu enim ſuo deſiccant,cicatricẽ obducunt,meatum vrinarium ſine dolore dilatant, ac denique prohibent,ne vlcerũ parietes mutuo ſe adhæſu coinquinent.

Iniectio epulotica.

Argentum viuum deſiccando cicatricẽ obducit.

C

De Bubonibus venereis. CAP. XXIIII.

VIRVS luis venereæ hepati nonnũquam communicatur, id ſi facultate excretrice pollet,excernit in inguina,propria nempe emunctoria: inde bubones venerei emergunt. Horum materia magna ex parte eſt humorum frigidorum,lẽtorum & viſcidorum copia,vt colligere eſt ex tumoris duritie,albedine,doloris paruitate & curandi contumacia. Quę alia etiam ratio eſt, præter eas quæ ante ſunt commemoratæ,cur cẽſeri debeat huius morbi virus,in humore pituitoſo ferè ſe defigere. Sunt tamen aliquando bubones venerei ab humore calido acri & bilioſo,cum ingenti dolore & ardore coniuncti, quiq; adeò ſæpè in vlcera virulenta & arrodentia degenerent. Bubonum venereorum alij accidẽtia ſunt luis venereæ ita coniuncta, vt ipſam denuntient: cuiuſmodi ſunt qui paulò ante tumore manifeſto conſpicui,mox ſine occaſione manifeſta deliteſcunt, & intrò ad D partes nobiles remeant. Alij ſeorſum à lue venerea exiſtunt,etſi eſſentiæ & materiæ ſimilitudinem cum illa habeant,quiq; ideò etiam perſtante lue ſaneſcere poſſunt. Cuiuſmodi illi ſunt qui vulgò viſuntur,quique adeò cum prioribus comparati,ſimplices & minimè impliciti dici poſſunt. Ad curationem non ſunt vſurpanda digerentia,ne tenuiore parte reſoluta,craſſior fæx intus ſe defigat & concreſcat: multò verò minus vtendum repellentibus,quia virulenta materia eſt. Solis ergo attrahentibus & ſuppurantibus locus eſſe debet humori prędominanti, & tumorem committenti conuenientibus: calidioribus nempe in œdematoſis & ſcirrhoſis,quàm in his qui phlegmones aut eryſipelatis naturam ſapiunt & retinent, tumoribus eandem varietatem inſinuat à corporum in raritate & denſitate ſumpta indicatio. Cucurbitularum applicatio valdè efficax eſt ad extrahendum. Sed de his detractis emplaſtricum medicamentum ſtatim imponendum, denique ſuppurantibus agendum eſt. Pure confecto aperiendus tumor eſt cauterio potentiali ſi ab humore frigido ſit: inducto enim calore materiei crudæ reliquum facilius coquetur, adde quod aperta huius generis vomica, facilius euacuabitur materia,nec penicula indere oportebit,ſed puluillos apponere ſufficiet.

Bubonum venereorũ cauſæ efficiẽtes & materiales.

Qui bubones prænuntient luem veneream.

Cucurbitulæ.

Cauterium potentiale.

Reliquum curationis detergentibus perficietur: dehinc ſi res exigat ægro ſanguis detrahetur, A & cathartico humores purgabuntur, ſed non ante perfectam prius maturationem.

De Exoſtoſi, tophis nodíſque luis venereæ occaſione ſubortis.
CAP. XXV.

Nodorum & tophorũ virulentorum materia.

Empl. ad exoſtoſes.

TVMORES duri, exoſtoſes, nodiq; materiam habent à pituita craſſa & viſcida, quę diſſolui nequit, niſi remediis calidis quibus molliendi & liquandi vis inſit. In quam rem præter ea medicamenta quæ ſcirrhis adhiberi ſolent, accerſendum eſt argentum viuum, hac ferè forma.

℞. empl. filij Zach. & Ceronei an. ℥ iij. euphorb. ʒ ß. empl. de Vigo ℥ ij. cerot. œſyp. deſcriptione philag. ℥ j. arg. viu. extin. ℥ vj. fiat emplaſtrum, extendatur ſuper alutam ad vſum. Interea æger ſobriè viuat: ſic enim curabitur, modò oſſiũ ſubſtantia illæſa ſit: Si enim putredine & carie tẽtetur, non iam locus eſt deſcriptis remediis, B ſed apertione facta os neceſſariò renudandum eſt, ſeu nouacula, ſeu cauterio potentiali, ſeu actuali: malim verò actuali id moliri, quia virus oſſibus imbibitum vnà exhaurit, corruptiq; oſſis abſceſſum ſeu lapſum accellerat. Figura id inſtituetur apta nodo vrendo, rotunda nempe, quadrata oblonga. Soleo ante candentis eiuſmodi ferri impreſſionem, nouacula ſuperiacentem carnem diuellere, quò dolor inde leuior ſit: quia niſi multo tempore obiecta caro comburi nequit, per quam ad os ignis peruenire debet. Sed non erit alienum, antequàm de hac arte dicamus, cariei oſſium naturam expendere.

Cur oſſa cariem contrahant, & quibus ſignis ea caries deprehendatur.
CAP. XXVI.

6. meth.

Cariei oſſiũ frequens cauſa.

Hip. lib. de vlc. & fra. Lib. de tum. cont. nat.

CONTINVI ſolutio in oſſibus facta, Galeno Catagma nominatur: hæc C cariei ferè cauſam præbet: attrita enim, colliſa, fiſſa, pertuſa, fracta, luxata, inflãmata propria carne & cute renudata facilè carie tentantur: operculo namque ſuo ſpoliata alterantur, aëris quem nunquam experta ſunt appulſu: à quo præterea ſanguis propriúmque ipſorum alimentum reſiccatur & exhauritur. Sed & per vulnera, vlceráve antiqua ſanies decurrens, ſucceſſu temporis in ipſorum ſe ſubſtantiam defigit, ſenſímque putrefacit: putredinem iſtam auget, & facit nimius oleorum & pinguium medicamentorum, humidorum nempe & ſuppurantium vſus: hinc enim vlcus ſordidius euadit & malignius, vicinarum partium caro incaleſcit, in pus vertitur, quod mox in ſubiectum os defluens ipſum inflãmat. Denique oſſa iiſdem omnino morbis obnoxia ſunt, quibus caro ſubiecta: quin & Galeno authore inflammationis initium ſæpè ab oſſibus eſt: at non pulſant, quia Veterum ſententia pulſus eſt arteriarum motus dolorificus: ſenſu verò carent oſſa. Quod equidem non negauerim, ſed fatendum etiam eſt quæ ipſa inuoluit membranã, quæque ipſorum corpus ſubeunt arterias exquiſito ſenſu eſſe præditas. Itaque ab inflammato D oſſe compreſſæ & incaleſcentes arteriæ, triſtem ſenſum in perioſtio excitant, adeò vt de pulſanti & profundo, ſeu in oſſium ſubſtantiam demerſo dolore, ægri conquerantur.

Signa cariei

Caries ſæpè oculis cernitur, nempe quando os renudatum eſt, tum enim à naturali colore in liuidum, flauum, aut nigrum euariat. Aliàs tactu demiſſo ſpecillo innoteſcit, cùm nempe, inæquale aliquid occurrit & aſperum, vel leui appreſſu in oſſis ſubſtantiam ſpecillum tanquam in carioſum lignum demergitur: os enim naturaliter conſtitutum durum eſt, carioſum verò molle.

Durities nõ eſt certum integri oſſis ſignum.

Non eſt tamen durities certum integri oſſis ſignum. Mihi enim viſa ſunt carioſa oſſa & renudata, ſic aliquando aëris cõtactu induruiſſe, vt ne terebra quidẽ, niſi valido conatu ipſa ſubire poſſet. Innoteſcit etiam oſſis caries, ſaniei ab vlcere manantis conditione: tenuior enim eſt & liquidior, quàm quæ à ſimplici carnoſæ partis vlcere defluit: nec modò tenuior & liquidior eſt, ſed & fœtidior. Habent præterea talia vlcera carnẽ mollem, laxam, & mydoſam: ſuntque inſuper moroſa, & ſarcoticis epuloticíſque rebellia: quibus ſi aliquando paruerint cicatrice obducta, mox tamen ſponte ſua relinitur cicatrix, quia natura ſolido & ſano oſſium fundamento deſtituta, laudabilem & conſtantem carnem ſuperſtruere nequit.

Carioſi oßis curatio.

A nequit. Nec verò ſatis eſt Chirurgo, carioſum & corruptum os pro cognito habere, teneat præterea oportet ſitne ſuperficiaria illa corruptio, an altius in oſſis ſubſtantiã pertineat, vt ſciat quantum oſſis abſcedere debeat. Eius enim quod corruptum eſt, abſceſſus ſola curatio eſt: abſcedit verò his quæ inſigniter deſiccando, omnem eius humiditatem tum excrementitiam cariei authorem, tum alimentariam exhaurit. Sic enim exangue manet, & nutritionis adeoq; vitæ expers. Quò fit vt neceſſariò abſcedat, glutine eo quo cum ſanis partibus vicinia & vitę communione continebatur deſtitutum: foliorum inſtar quæ decidunt exhauſto humido, quo tanquam glutine ramis propriis adhærebant. In hunc vſum catagmatici pulueres inſtituti ſunt, ad eam cariem quæ ſuperficiaria eſt eliminandam.

Puluis catagmaticus

♃. pulu. aloës, cretæ combuſtæ, pompholygos an. ʒ ij. ireos flor. ariſto. rot. myrrh. ceruſ. an. ʒ j. pulu. oſtreo. combuſt. ʒ ß. terantur ſubtiliſſimè, fiat puluis, applicetur, vel ſolus per ſe, vel cum melle & pauca aqua vitæ. Impoſitum etiam ſequens emplaſtrum naturam excitat ad oſſium fractorum excluſionem, craſſioriſq; & viſcidæ ſaniei in vl-

B ceribus deterſionem.

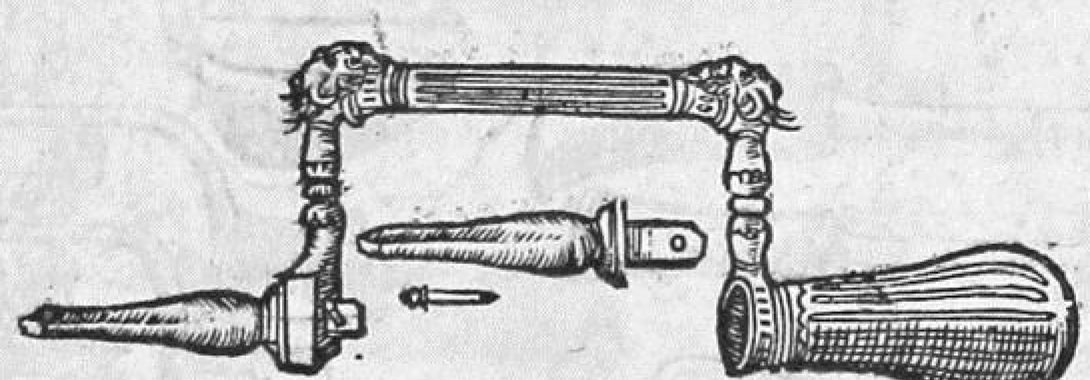
Emplaſtrũ deſquamatorium.

♃. ceræ nouæ, reſ. pini, gum. amm. & elemi an. ʒ vj. tereb. ℥ iij. pulu. maſtic. myrrhæ an. ℥ ß. ariſtol. rot. ireos flor. aloës, opopa. eupho. an. ʒ j. olei roſat. quantum ſufficit, fiat emplaſtrum ſecundum artem. Euphorbium oſsium teſtulas ſquamáſque eadem die eximit Dioſc. ſententia. Huc etiam confert emplaſtrum de betonica. Vel, *Lib. 3. c. 78.*

♃. olei caryoph. ℥ ß. camph. ʒ ij. miſceantur ſimul in mortario, & vtere. Quòd ſi ſic quod oſsis corruptum eſt eximi nequeat, terebellis deſquamatoriis, raduliſque deſcriptis in capitis vulneribus vti licebit: ſi præſertim caries grandius aliquod os & ſolidius inuaſerit. Quinetiam terebello hîc appicto vtile erit os carioſum locis pluribus qua caries occupat, perforare eouſque dum quidam veluti cruor per foramina exudet: ſic enim aëre fruitur liberius, inſupérque his tanquam viis medicamentorum vis admiſſa efficacius agit.

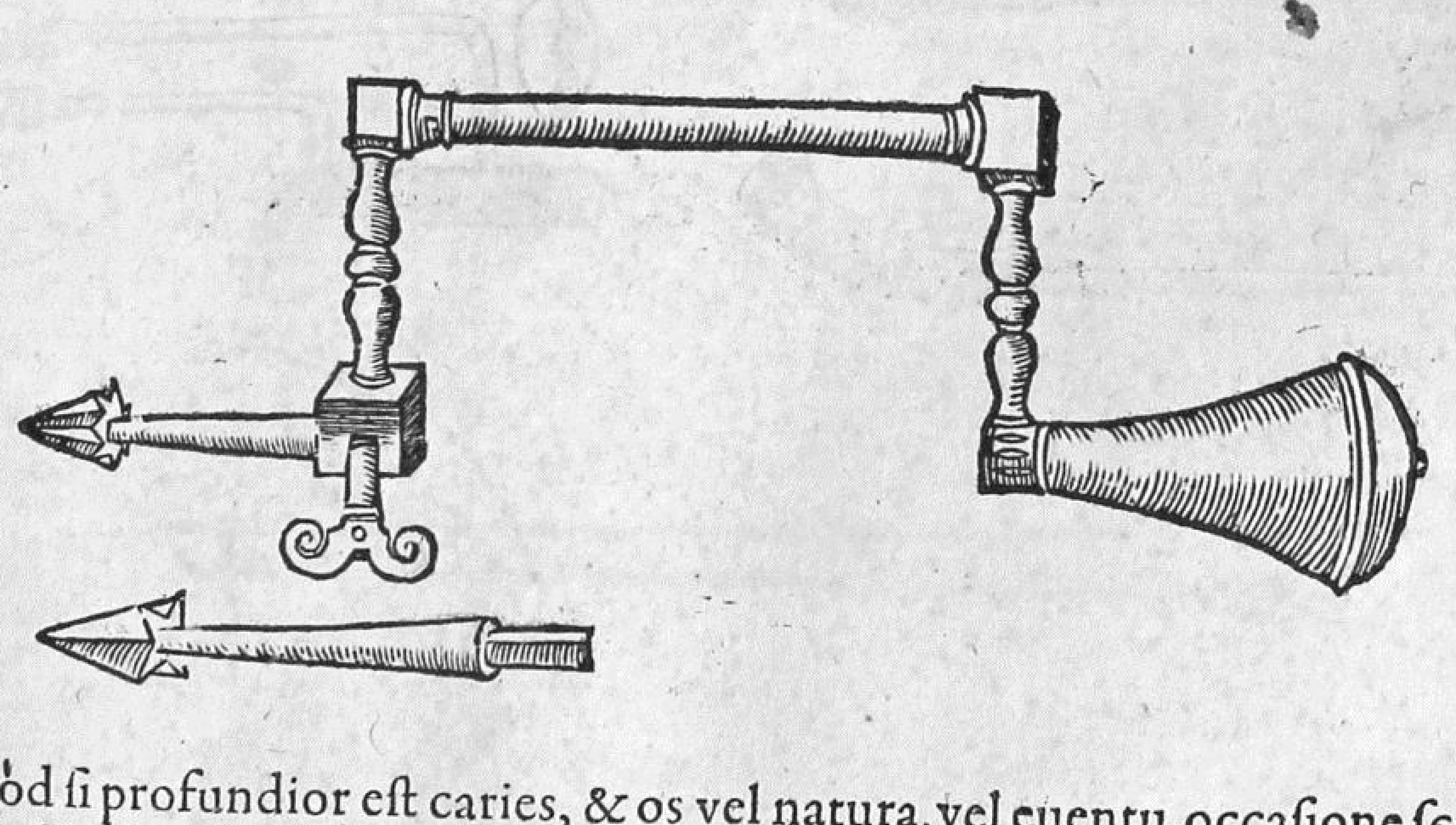
C

Terebellum cum duabus cuſpidibus triangularibus, & clauicula qua in manubrio contineatur.

Aliud terebellum, maius foramen agens, adeóque grandiorum oſſium cariei conueniens. Huius cuſpides ſunt quadrangulares & ſexangulares.

D

Quòd ſi profundior eſt caries, & os vel natura, vel euentu, occaſione ſcilicet aëris diutius admiſſi, ſolidius ſit, tum excidendæ ſunt carioſæ teſtæ inſtrumentis deſcriptis in capitis vulneribus, ea in os adigendo, malleis plumbeis, ne pars grauiore ictu per-

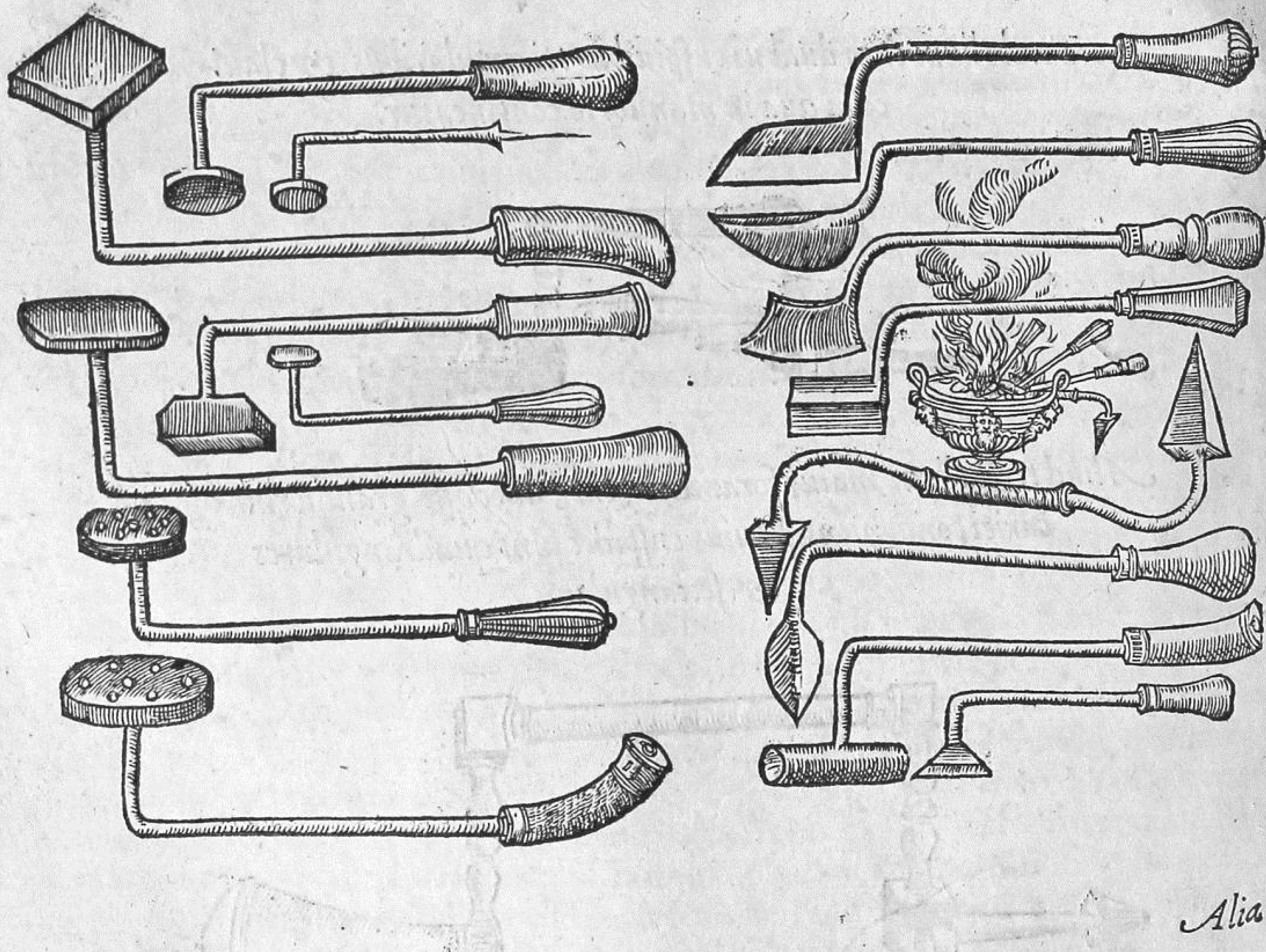
culſa & attonita turbetur. Teſtulæ & fragmenta volſellis eximenda erunt. Signa adẽ- A
Signa adem ptæ omnis cariei. ptæ omnis cariei ſunt, oſſis quod ſubeſt ſoliditas, & cruentus humor exudans.

De Cauteriis actualibus & potentialibus.
CAP. XXVII.

Cauteria actualia præferenda potentialibus.

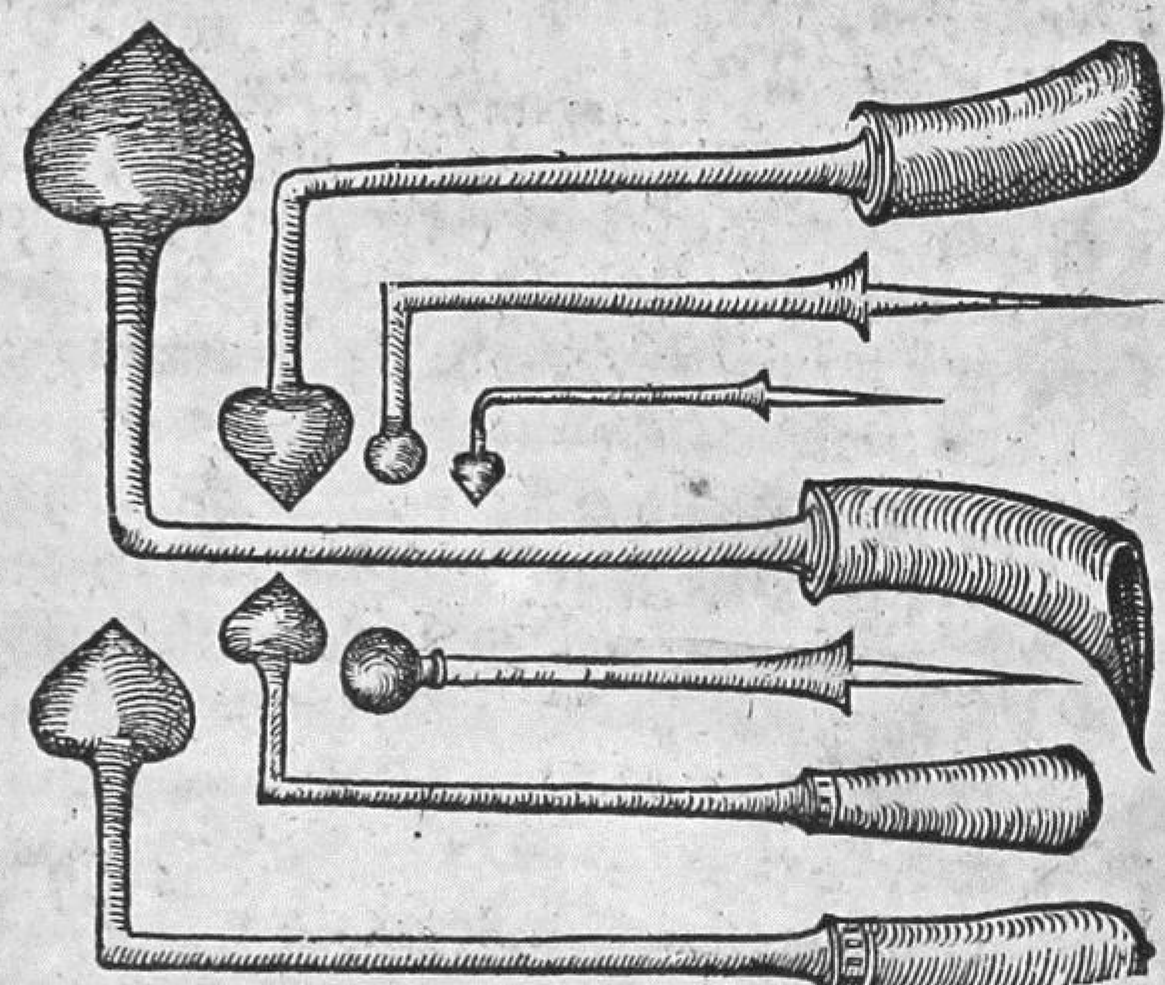
QVOD ſi deſcriptis inſtrumentis locus non ſit, propter cariei malignitatem & magnitudinem, tum veniendum ad cauteria actualia & potentialia. Sed magis probarim actualia, quia partem roborando excrementitios humores quibus ipſa imbuta eſt conſumunt, cariei nempe materiam: quod non ſic efficaciter fit potentialibus. Sæpè tamen his vti cogimur vt ægris, ignitum ferrum horrentibus, indulgeamus. Potẽtialia ſunt aqua chymiſtarum, aqua vitrioli, oleum feruens, ſulphur fuſum & bulliens & ſimilia: in quibus affundendis prudentem Chirurgum eſſe velim, & induſtrium: ne temerè partes vici-
Cauteria potentialia. nas ſanas vrente contactu violet: quæ temeritas dolores vehementes inflammationes, B
& alia horrenda ſymptomata accerſeret. Quod ad actualia cauteria attinet, horum tãta eſt in figura varietas vt definiri nequeat, multò minus ſcribi. Varianda enim ſunt pro cariei amplitudine, & oſſium carioſorum figura & conformatione. Quæ vulgatiores habentur horum formas hîc eas viſum eſt appingere, hoc admonuiſſe cõtẽtus,
Oliuæ forma quæ. horum alia punctim, alia cæſim, alia latiore & oliuæ folij in formam acto mucrone agere.

Variæ cauteriorum actualium formæ ad omnes omnium partium neceſſarios caſus.

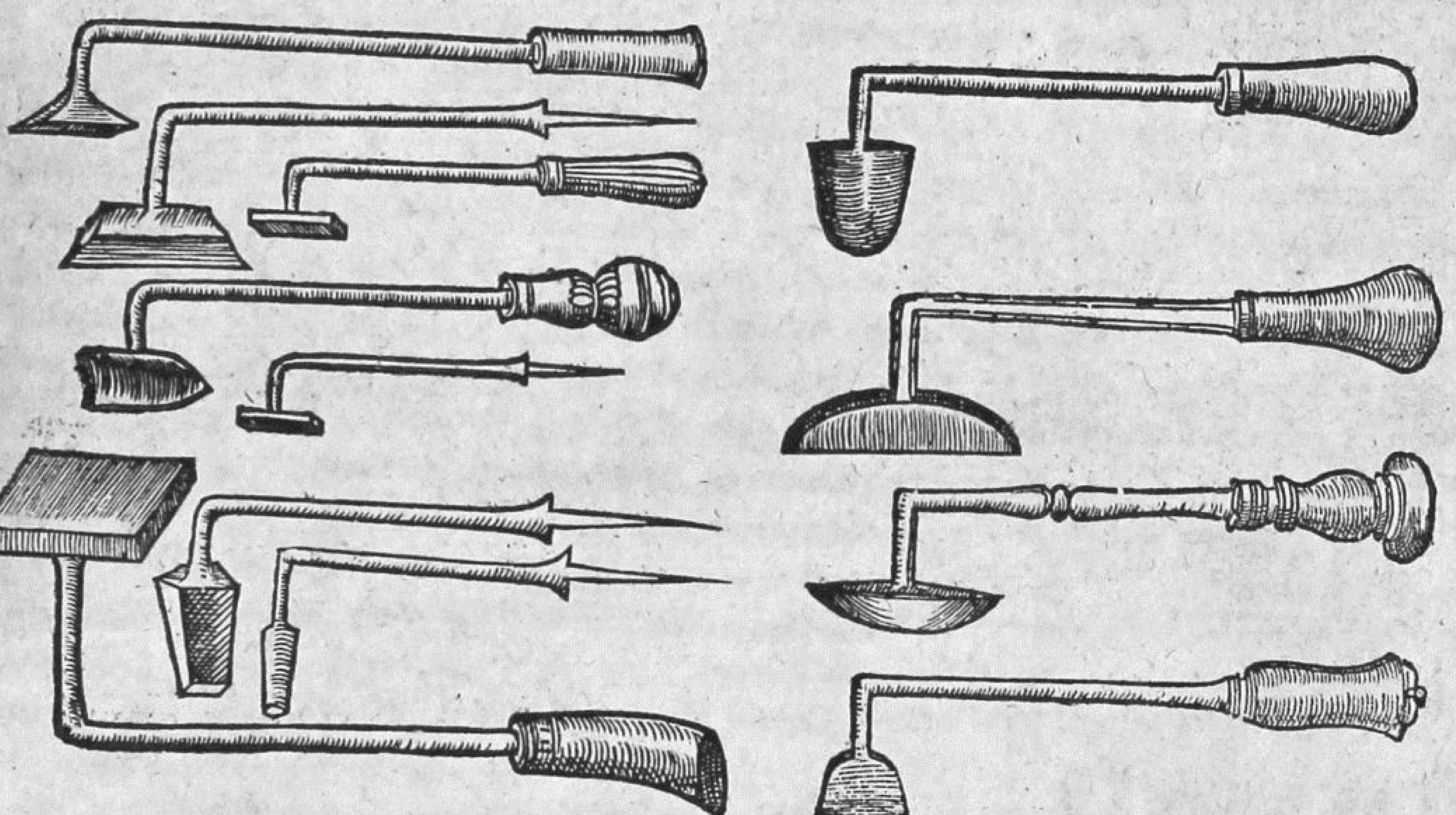

C
D

Alia

Alia cauteria.

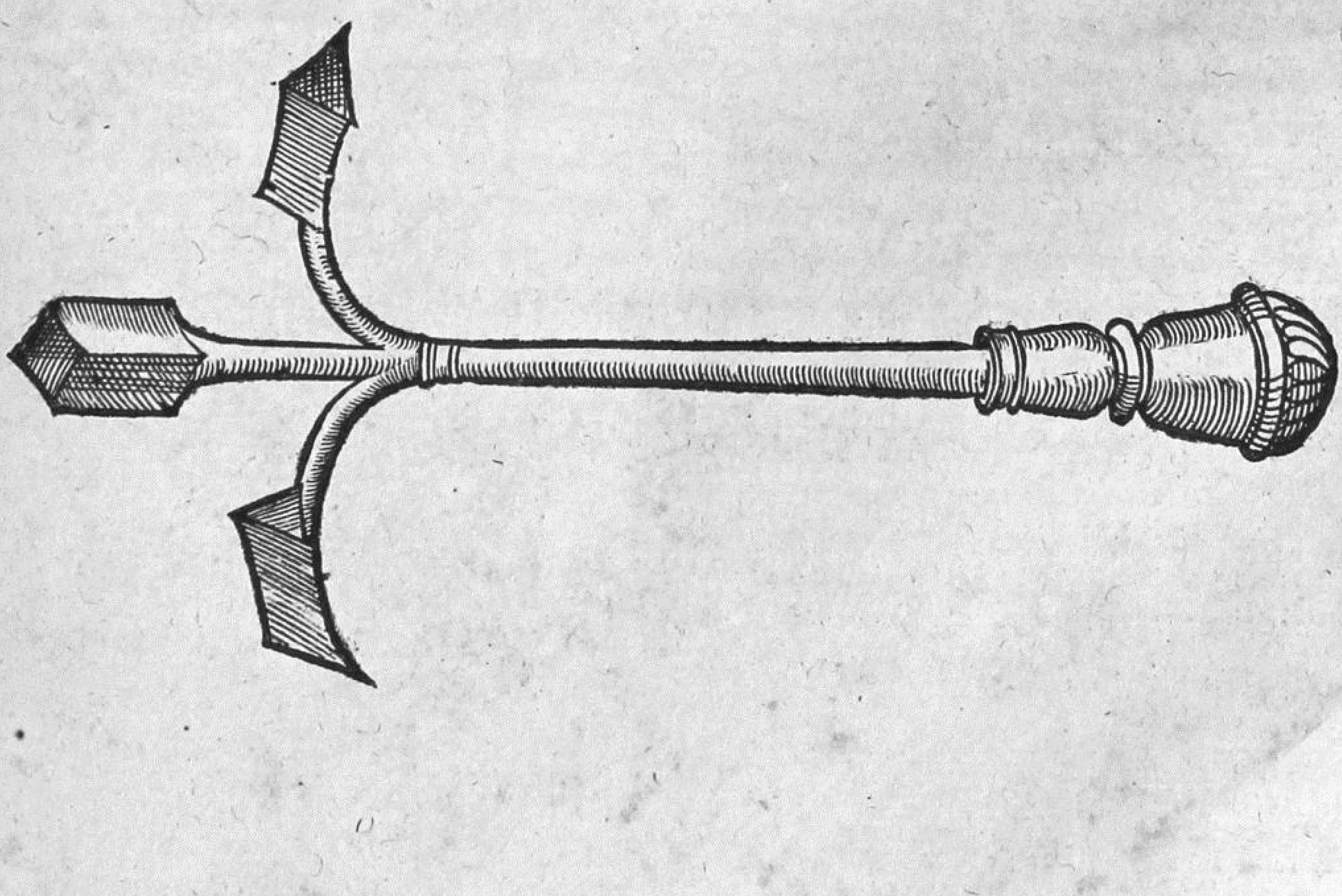
Alia ad eandem rem cauteria.

C

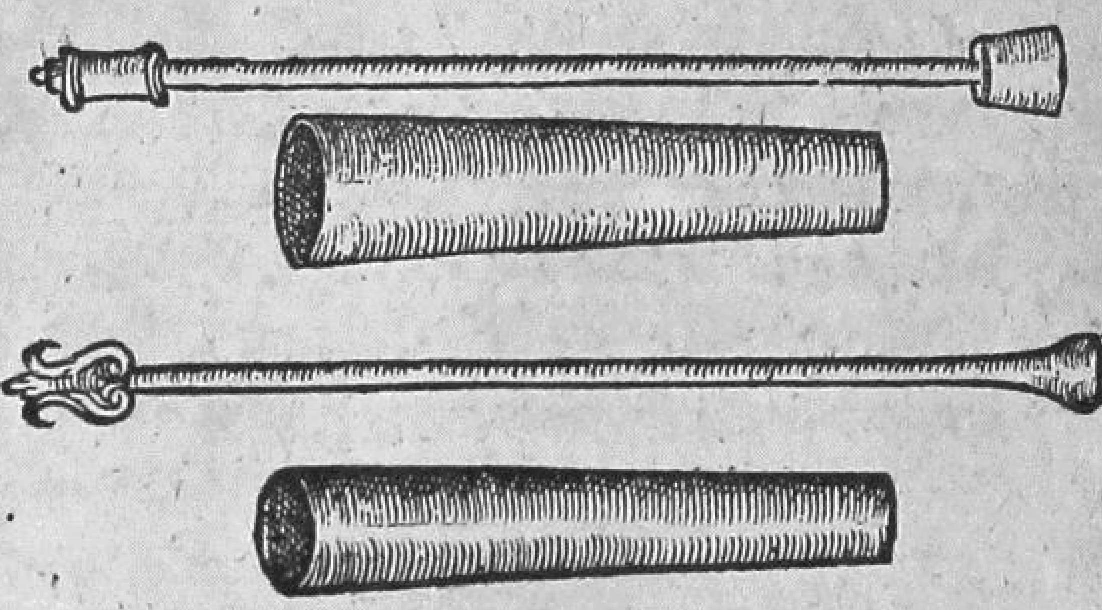
Quæ ſequitur cauterij forma nodis virulentis,qui in cranio ſunt,apta eſt,quando carnem quæ os integit eximere conſilium eſt:ea gratia cauum & ſcindens factum eſt figura triangulari & quadrangulari,in tria veluti brachia diuiſum vt quouis vti liceat pro arbitrio.

Caui & exciſorij cauterij delineatio.

Quæ ſequuntur cauteriorum formæ locum habent in altius demerſis cariebus,in quibus haud liceat ſuprà deſcriptis vti ſine contactu partium vicinarum ſanarum. Quod periculum vt vitetur, demittendum eſt ferrum ignitum ad carnem vſque per fiſtulam ferream,quæ cauſticum contactum à vicinis partibus & carnoſis arceat. A

Cauteria actualia cum ſuis fiſtulis.

B

Magna ſequuntur incommoda ex temerè, id eſt, frequentius appreſſis, vel diutius hærentibus oſſi cauteriis:immoderato enim illo & igneo calore nonmodò excrementitia carioſi oſſis humiditas abſumitur,ſed & humidum partis radiculæ & ſubſtantificum exhauritur: quo vno natura carioſas teſtulas eliminatura, operculo os ſanum à carioſo diſcriminatura,carnem ſubſtitutura, ſtat & nititur.

Modus cauteriorum applicandorũ.

Itaque cauteriorum apprimendorum modus pro cariei magnitudine,& excrementitiæ,ac quodãmodo ſpumantis humiditatis per oſſis poros exudantis eſſe debet. Cæterùm antequàm cauterium in cariem profundius demerſam deprimas, qualis ea eſt quæ in femur,& alias partes valdè carnoſas cadit,diligẽter vlceris vicinas partes,ſanas & carnoſas quodam velut operculo præmunire oportet,quia humor ignis cõtactu fuſus,alia etiam in quæ ſe diffuderit loca,olei bullientis inſtar adurit.

Oleum catellorum inuſtarum teſtularum abſceſſum promouet.

Poſt inuſtionem promouendus eſt abſceſſus ſquammarum,inſtillato aliquoties oleo noſtro catellorum feruenti. Id oleum C etſi ad eam rem valdè aptum ſit,non cenſuerim tamen diutius affundendum: omnino vt bis aut ter inſtillaſſe ſufficiat. Tandem enim ſubſtãtia ſua oleoſa tenui & humida os ſanum,quod carioſo ſubiacet, violare poſſet. Præterea ſicciſſima corporis pars os eſt: itaque vnctuoſa & humida medicamenta eius temperiei & conſiſtentiæ contraria ſunt. Cæterùm dehiſcentes iam ſquammas crebrò & blandè commouere iuuat,& naturæ in excludendo tarditatem accelerat. Vim adhibere non licet:niſi fortè cùm è tenui velut filo pendent:alioqui ſi incautus Chirurgus ante vi ſquammas reuellat,quàm natura operculum ſano oſſi interiecerit,nouæ alterationi & cariei ex aëris appulſu locum dabit.

Cautio in cõmouendis oſſium inuſtorum teſtulis.

Præterea poſtquàm excernentis naturæ vi, ſquama carioſa abſceſſerit,cauendum diligenter ne ei quod ſubeſt oſſi exedentia ſeu corrodentia medicamenta imponas:ſic enim carnem abſumpſeris,quam natura ſuperattexuerit,quæ ex recenter concreto ſanguine coagmentata, recenter coagulato lacti eſt mollitie ſimilis,tempore alioqui in ſolidiorem & duriorem conſiſtentiam euaſura. Hæc ſubcreſcens caro,os carioſum ſuprapoſitum ſenſim ſuo loco mouet,& abſceſſus eius cauſa eſt:cogitur per initia in formam granorum mali punici,ſanie rubra,leui,æquali,minimè fœtida & tandem alba diffluens. D

Cephalici puluiſculi quales.

Tum igitur aſpergẽdi potius puluiſculi cephalici ex his rebus quæ deſiccandi vim habeant morſus expertem,cuiuſmodi ſunt exradice ireos florentiæ,aloë lota,maſtiche,myrrha,farina hordei,& ſimilibus. Tandem cicatrix obducenda,ſquamas oſſium ſatius eſt ſolo naturæ impulſu abſcedere, quàm medicamentorum aut inſtrumẽtorum vi auelli:quia quæ violentius & rapidius auelluntur ſinus fiſtuloſis vlceribus ſimiles relinquũt. Quin nec membranæ quæ computruerint in pus verſæ violentius auelli debent,vel acrioribus medicamentis contingi: hinc enim ſubortus dolor inflammationis, conuulſionis, & aliorum pernicioſorum ſymptomatum conſequutionem non rarò attulit. Itaque eſt ſatius id negotium naturæ cõmittere, quæ ſucceſſu tẽporis excretrice facultate vſa, facilè ſe carioſa illa ſubſtantia expediet: viuum enim quantum poteſt,procul id à ſe quod mortuum eſt ſemper amandat.

A *De potione vulneraria.* CAP. XXVIII.

QVOD ſi contumax oſſis caries, rebelleq; item vlcus, deſcriptis remediis non ceſſerint, ægro præſcribere oportebit potionem quam Vulneraria nominant. Natura enim tali potione adiuta planè mira feciſſe mihi nō rarò viſa eſt in carioſorum oſſium correctione, & vlcerum conſolidatione. Hæ namque potiones etſi humores noxios per aluum non expurgent, valdè tamen efficaces ſunt detergendis vlceribus, & ab omni excrementitioſorū humorum colluuie vindicandis, ſanguini defæcando, & ab ichoribus omniq; impuritate repurgando, fractis oſſibus agglutinandis, & neruis vnioni reſtituendis. De his ideò mihi viſum eſt hîc dicere, vel hoc maximè nomine, quòd Veteribus magnoperè commendatæ, ab hodiernis Medicis & Chirurgis negliguntur. At ſi vulnerum, vlcerúmque veterum curatio deterſione perficitur, & ſubſtantiæ deperditæ repoſitione, cui medicamēto id potius datum eſt, quàm ei quod admirabili & propè diuina vi ſua ſic ſanguinem expurgat, vt ex eo tanquam è materia apta & laudabili, caro queuiſque alia ſubſtantia deperdita promptè reſtitui, & reponi poſſit, pars priſtinæ vnioni reddi? *Vſus potionum vulnerariarum.*

B Quòd ſi vlcera fiſtuloſa, carcinomata, arthritides, & ſimiles morbi, ſalſamentorum, ſpeciatorum, acrium & eorum quæ tenuiorum ſunt partium vſu, vt ſynapi, cæparum, & alliorum, quauiſq; alia in cibo & potu immoderantia efferantur & exacerbantur: cur non cibis potionibúſque medicatis & contrariis miteſcere, & ad æquiorem ſaltē conditionem reuocari poterunt? Ergo vt ſciant Chirurgi ex quibus rebus tales compoſitiones exurgant, viſum eſt hîc earum cenſum facere, vt componendi facultas adſit.

Scabioſa.	*Ariſtolochia.*
Sanicula.	*Veronica.*
Bugla.	*Agrimonium.*
Pilozella.	*Capillares.*
Pimpinella.	*Herba Roberti.*
Erythrodanum.	*Pes columbi.*
Tanacetum.	*Cynogloſſum.*
Summitates canabis.	*Caryophillata.*
Summitates rubi.	*Carpentaria.*
Ciclamen.	*Oſmunda regalis.*
Conſolida maior, minórque.	*Orminum.*
Verbena.	*Gentiana.*
Serpentaria.	*Herniaria.*
Arthemiſia.	*Braſsica rubra.*
Vinca peruinca.	*Scordium.*
Centaurum.	*Nepeta.*
Ophiogloſſum.	*Pentaphyllon.*
Betonica.	*Cancri fluuiatiles.*
Carduus benedictus.	*Macis.*
Flores cardiaci.	*Bolus armenus.*

C D

Ex his omnibus Chirurgus, Medici arbitratu iudicióque deliget, quæ cuique vlceri, vulneri, partique vlceratæ & vulneratæ idonea & propria putabit, pro temporis conditione, ægri temperie, & morbi ſpecie. Parantur verò decoctiones ex horum nō modò decoctis, ſed & ſuccis in vino albo aut œnomelite, quæ valent non ad ſanguinis modò maſſam emaculandam, detergenda vlcera ſanioſa, virulenta, ſordida & dyſenterica, ſed & ad arcendam putredinem, deſquamanda oſſa, diſſoluendos in contuſionibus thrombos, elicienda, reuellenda, omninóque eliminanda peregrina omnia corpora, quemadmodum ſæpè quodam quaſi miraculo à me eſt animaduerſum. Parabantur verò hac ferè forma. *Scopi componendarum potionum vulnerariarum.*

℞. ſauic. buglæ, ſcabio. beto. ſcordij & nepe. an. m. ſs. vuar. mund. ſem. hype. & card. benedict. an. ℥ j. trium florum cord. an. p. ij. coquantur completè in aqua cōmuni: poſtea in fine adde vini albi, mel. roſa. & cinnamomi quod ſufficit, fiat decoctio, coletur per manicam, detur manè tribus horis ante paſtum ad ℥ iij. Poſſunt etiam vtiliter *Potionis vulnerariæ forma.*

ex eo liquore iniectiones effici, & immitti in vlcera fiſtuloſa, ſinuoſa, itemq; inde parari ſordidorum vlcerum lotiones: ea verò ex quibus parantur ſimplicia, herbæ, flores A & ſemina in ægrorum iuſculis incoqui, vt medicamenti alimentoſi vicem præbeant.

Quo morbi tempore ſalubriter vſurpari poteſt potio vulneraria

Quod ad morbi tempus attinet, quò demùm ſalubriter vſurpari poſſunt, ſcriptum apud Guidonem legimus, nõ ſolitum ſe per vulnerum initia illas ægris præſcribere potiones, quod ferè ex aperiẽtibus, calidiſq;, & ſanguinem attenuantibus, calefacientibuſq; conſtent, vnde fluxionis in affectam partem periculum imminet. Itaque materia in pus verſa, cùm nihil iam reſtat, niſi vt vlcus detergeatur, & carne impleatur, nulla iam ſuperſtite in parte inflammatione, ſalubriter eas potiones vſurpari poſſe puto.

De Herpetibus & Rhagadibus luis venereæ.
CAP. XXIX.

CVRATÆ lui venereæ, ferè Herpetes & Rhagades ſuperueniunt, per palmas manuum, plantaſq; pedum ſulcos agentes: materiam obtinent à B pituita ſalſa, aut bile aduſta, vel virus venerei reliquiis eò trãſmiſſis. Curatio, quando præſertim inueterauit malum, difficilis eſt, quòd iam humor eò influere multo tempore aſſueuerit, & quòd aſſiduo influxu partis habitum imbutum corruperit: facilior verò ſi recens ſit malum.

Recentis mali notæ.

Recens verò eſſe cognoueris ex rubore, cum pruritu magno coniuncto, cutis non ariditate modò, ſed & craſſitie & ſpiſſitudine. Vetus verò præter commemorata ſigna, duritiès ſquamoſas & furfuraceas coniunctas habet, quæq; adeò ſcalptu & frictione furfures remittant.

Curatio recẽtium herpetum.

Quod ad generalia remedia attinet, hepatis, habituſq; corporis intemperies corrigẽda eſt, quæ ſuperioris morbi & remediorum ſanguinis maſſam inflammare natorum occaſione, non poteſt non multum à natiua deſciuiſſe. Id fiet diæta conuenienter inſtituta, purgantibus, alterantibus ſeu nouantibus remediis, phlebotomia, balneis, cucurbitulis & corniculis: quod ad topica & particularia, recenti malo allinetur aqua deſiccatiua & tenuis ſubſtantiæ ſequens.

Aqua deſiccans herpetes virulentos.

℞. aquæ roſ. & pariet. an. ℥ j. aquæ alum. ℥ ij. calchit. ʒ ij. alum. ʒ iij. pulu. ſubl. ℈ iiij. C fiat lenta & minima ebullitio in balneo mar. Huius aquæ vis augebitur aut minuetur pro mali more & conditione.

℞. olei de tartar. ℥ ij. ſapo. com. ℥ iiij. miſce fiat vnguentum ad vſum. Si Medico videatur, vtatur æger potione gaiacina, ſed dilutiſſima: at Herpetes Rhagadéſque veteres

Curatio veterum.

decoctis emollientibus, attenuantibus, & incidentibus remollire oportet, ſimul & litubus, vnguentis, & emplaſtris eiuſdem facultatis. Tum ſuffitibus reliquam curationem perficere, cuiuſmodi eſt ſuffitus ſequens.

Suffitus.

℞. pulu. cinnab. ℥ ij. ladani, aſſæ odor ſtyrac. calam. an. ℥ ß. oliban. maſtich. an. ʒ iij. olei tartari & theriac. quantum ſufficit: fiant trochiſci, quorum vſus erit ad ℥ ß. in ſingulas vices: fumum partes ſolæ affectæ excipiant. Nonnulli frictionem manuum imperant vtiliter ex ſequenti remedio. Cape cinerem fęciuium de quo fiat capitellum in manica: in capitello diſſolue coagulum, agitentur diu in mortario, fricentur, linantúrque inde manus. Vel,

Litus.

℞. vngu. enul. ℥ iij. fugitiui ℥ ij. Vel, D

℞. reſ. pini ℥ j. ceruſ. ℥ ß. argen. viui ʒ iij. ſucci citri & lapath. acuti an. ℥ ß. incorporentur ſimul, & fiat linimẽtum ad vſum partis. Hinc ſi addideris ſublimati loti & præparati, quo modo præparatur illud quod in fucos venit, efficacius reddideris. Alij capiunt alumen vſtum in pollinem redactum incorporatúmque cum oui vitello, ſucco citri, & pauca aloë diſtemperata in oximelite ſcillitico.

De Infantum puerulorumque lue venerea.
CAP. XXX.

SÆPE in ipſo vtero huius morbi ſemina concipiunt fœtus, prodeúntque in lucem virulenti, ſurgentibus mox per totum corpus puſtulis, pari morbo inficientes quotquot ſibi vbera ſuggenda præbuerint nutrices: vix vnquã conualeſcunt, quia à prima cõformatione malum cõtraxerunt: atqui grandiuſculi poſtea ſeu ex ſuctu virulẽtæ nutricis, ſeu alia quauis

A quauis occaſione & contagionis ſpecie id malum contraxerunt, ſanationem non rarò recipiunt. In primis enim iubetur nutrix vti viginti vel amplius dies aqua theriacali, nunc deſcribenda, quò ſic ſe aduerſus morbi huius contagionem præmuniat, & lac de ſe fundat, quod alimenti & medicamenti vices gerat: meminerit quoties infantem lactabit, papillam abluere & extergere, ne quod pueri per os halitu expirat virus, papillæ, quibus lac exudat, foraminulis apprimatur. Puerulorum verò puſtulæ illinentur vnguento, argentum viuum, ſed exigua quantitate, recipiente, vt enulato cũ mercurio & alio ſimili. Tum cunis faſciiſque inuoluetur, quæ ſuffitibus ante deſcriptis afflatæ fuerint. De cætero quàm fieri poterit calidè loco calido continebitur. Hæc & ſimilia fieri debent non vno & cõtinuo tractu, ſed ex interuallis, alioqui ab oris inflãmatione & ſyaliſmo periculum eſt. Si quæ vlcera in ore oriantur & ſerpant, contingenda erunt aquis antè deſcriptis, ſed viribus ſuis minutis, tantulæ & tenellæ ætatis habita ratione: ſi à nutrice malum infans contraxerit, quamprimùm mutanda nutrix eſt, aliàs ſanguine corrupto & virulento altus ſanari nunquam poterit. Multi his artibus ſanationem receperunt: ſi qui perierunt, non remediorum culpa, ſed morbi malignitate & vehementia perierunt. B

Curatio.

Ex interuallis inungi & ſuffiri infans debet.

Deſcriptio aquæ Theriacalis.

℞.raſ.interioris ligni S.Gummoſi ℔ ij.polypod. querni ℥ iiij.vini alb.dulcedinis expertis ℔ ij.aquæ font.puriſ.℔ viij.aquar.cicho.& fumar.an.℥ iiij.ſem.iunip. heder. & bacca.lauri an.℥ ij.caryoph.& macis an. ℥ ß.cortic.citr.ſaccharo conditi, conſ.roſ. anthos cicho.bugl.borra.an.℥ ß.conſ.enul.camp.theria.vet.& mithrid. an.℥ ij.fiat omnium deſtillatio in balneo mariæ modo ſequenti. Infundetur gaiacum in mediis partibus vini & aquarum commemoratarum duodecim horarum ſpatio, reliquũ medicamentorum in reliqua vini & earũdem aquarum parte, conquaſſatis his quæ conquaſſari poſſunt, ſex ſolùm horarum interuallo: inde miſcebũtur omnia ſimul, quò liquor omniũ in ſe vires facilius pellicere poſſit. Quod vt expeditius fiat, lagenis vitreis C & diligenter obturatis incluſa bulliant, per quartam diei integri partem, in lebete amplo aqua calida pleno, mox in alembicum vitreum coniiciantur, & deſtillationi ſubiiciantur. Stillaticij liquoris dentur in ſingulas vices ℥ iiij. aromatiſentur: ʒ j. cinnam. & ℈ j.diamarg.addita ℥ ß.ſacchari quò gratior ſit potio. Luis venereæ virulentiam talis potio nonmodò obtundit, ſed nobilia viſcera confirmat. Paratur etiam à Rondeletio hoc modo.

Modus faciendi.

℞.theria.vet.℔ j.acetoſ.m.iij.rad.gram.℥ iij.puleg. card.ben. an.m.ij.flor.cham. p.ij.temperentur omnia in vino albo, & deſtillentur in vaſe vitreo, aqua ſeruetur vſui de qua capiat æger ℥ ij.cum ℥ iij.aqu.acetoſ.& bugl. Hoc faciendum eſſe monet cùm ingredietur lectum, aut æſtuarium: ſic enim demùm ſtillatitium hũc liquorem ſudores facilius elicere, doloréſque lenire, ſiue per ſe detur, ſeu cum decoctione milij ſolis, vel rad.chynæ vel bardanæ: quanquam ſi pituitoſus ſit æger, loco decocti chynę vſurpabitur decoctum gaiaci, nam propter tenuitatem citò penetrat, & dolorificas materias expellit.

Aqua theriacalis deſcriptione Rondeletij.

D

FINIS LIBRI DECIMIOCTAVI
DE LVE VENEREA.

 A

DE INFANTVM VARIOLIS, ſeu Morbillis, Ecthymatibus nempe, & Exanthematibus: itémque de Vermibus & Elephantiaſi. B

LIBER DECIMVSNONVS.

De Variolarum ſeu Exanthematum cauſis. CAP. I.

QVIA Variolæ & Rubeolæ (ſic Ecthymata & Exanthemata vulgus nominat) affectus ſunt, peſtis velut præcurſores & prænuntij ab humorum non modò vitio, ſed & ſæpè ab humoris inquinati labe geniti, & quia inſuper vermes multis in peſte naſcuntur. Propterea viſum eſt peſtis, ei quem meditamur tractatui, hunc de Ecthymatibus, Exãthematibus ac Vermibus præmittere: vnaq; alium de Elephantiaſi, quia ſummæ humorum in corpore corruptionis ſoboles C
Quid ecthymata & exanthemata. eſt adiũgere. Sunt igitur Ecthymata puſtulæ, Exanthemata verò maculæ, quæ in ſumma cute emergunt, à ſanguinis corrupti, eo naturæ impetu excreti, impuritate. Impuritatem illam, menſtrui ſanguinis reliquias eſſe Veterum plerique prodiderunt, in infantis corpore ſuperſtites, ex ea materia vnde alimentũ hauſit in vtero: quę ad aliquod tempus reſides, ad primam calidioris æſtatis aut auſtrinæ & pluuioſæ tempeſtatis, vel
Materia variolarum. cæcæ in aëre perniciei opportunitatem excitatæ, & cum tota ſanguinis maſſa efferueſcentes, expandunt ſeſe in omnem corporis habitum. Argumẽto eſſe quòd pauci ſint, aut ferè nulli quos ſaltem ſemel in vita morbus hic non inuaſerit, quod cùm apparere incipit non vnum aliquem adoriri contentus, in plures populariter graſſetur: ferè verò tantùm inter Ecthymata & Exanthemata intereſt, quantum inter carbunculum & bubonẽ peſtilentẽ. Fiunt enim Ecthymata ex materia craſſiore & magis viſcida, ſanguine nempe pituitoſo. Exãthemata verò ex tenuiore & calidiore nempe bilioſo: itaque hæc nullas ſui notas præbent, niſi maculas exiles ſine tumore, vel rubras, vel pur- D
Signa. pureas, vel nigras. Ecthymata verò puſtulæ ſunt extuberantes, albæ quidem in medio ſed in ambitu rubræ, mixtæ ſanguini pituitæ argumẽtum: quanquã vix per initia, primo nẽpe & ſecundo quo apparere ſolent die, dignoſcũtur: at tertio & quarto die ecthymata in molem & tumorẽ aſſurgunt, albũ antequàm in cruſtam faceſſant. Exãthe-
Cur exanthemata nõ ſunt pruriginoſa. mata verò ſibi ſimilia manent. Præterea ecthymata acrimoniæ quibuſdã velut aculeis pungũt, & pruritũ excitant, exãthemata minimè, vel quia materia haud adeò eſt acris & mordax, vel quia tenuior cùm ſit, facilè exhalat, nec ſub cute cõcluſa hęret. Crebrò ſternutant ægri cùm exitũ hæ materiæ affectãt, ob vapores putridos ab infernis partibus ſurſum ad cerebrũ aſcendẽtes: febribus velut ſynochis tentãtur cũ dorſi dolorib. narium pruritu, capitis dolore, & vertiginoſa grauitate, quodã quaſi animi deliquio, nauſea, vomitu, vocis raucedine, difficili & crebra reſpiratione, in ſomnũ inclinatione, mẽbrorum omniũ pondere, flãmeis & tumidis oculis, vrinis rubris, & turbidis, de-
Prognoſticõ liris denique. Quod ad prognoſticon attinet, verè hoc pronũtiare licet, materiam ex qua his affectibus origo eſt, qualitatis adeò malignæ, peſtilẽtis & cõtagioſæ participẽ eſſe

A eſſe, vt carnoſas partes laniaſſe nō contenta, oſſa etiã arrodat, & corrumpat, luis venereæ inſtar: vt mihi obſeruare licuit nonmodò anno D.1568. ſed & pluries multorũ quo vixi annorũ decurſu: cuius rei exemplum hoc proponere viſum eſt nobiliſſimũ. Filia Claudij Piquei bibliopolæ regij in via Iacobea, quatuor vel quinque annos nata, ecthymatibus cùm per mẽſem laboraſſet, nec natura veneni malignitatẽ vincere potuiſſet, abſceſſus oborti ſunt in ſterno & humerorũ dearticulationibus: quorũ edax & virulẽta materia oſſa ſterni arroſit, & à ſe inuicẽ diremit, oſſiũ verò brachij epiphyſes & omoplatæ capitulũ pariter erroſa, inſigni portione mulctauit. Cuius rei oculati teſtes mecũ fuẽre Marcus Myron Medicus Pariſienſis, & Regis hodie primarius, Ioan. Doreau Comitis Briani Chirurgus, diſſecto corã cadauere. Quin etiã animaduertere licet in pleriſq; huius morbi malignitate mortuis & diſſectis, eã in principibus partib. inuehi corruptionis impreſſionẽ quæ hydropis, phthiſeos, raucitatis, aſthmatis, dyſenteriæ vlceratis inteſtinis, ac tandẽ mortis conſequutionẽ attulerit: prout puſtulæ per hæc aut illa viſcera pari rabie debacchatæ ſunt, qua per corporis ſuperficiẽ furere cernuntur: non enim externas modò partes deturpant, puſtularũ, vlcerúmq; altius ſeſe in carnẽ defigentium impreſſionibus & cicatricibus relictis, ſed & ſæpè mouendi facultatẽ adimunt, arroſis & labefactatis cubiti, carpi, genu & pedum dearticulationibus. Quinetiã multi inde videndi ſenſum amiſerũt, vt nobilis Do. Guymeneus, alij audiẽdi, alij olfaciendi oborta hyperſarcoſi in meatu, tum nariũ, tum aurium. Quòd ſi reliquias fecerit morbus, haudq; eius vniuerſa materia naturę robore excreta fuerit, ſymptomata poſtea emergunt, quæ humoris malignitatem reſipiunt, imò & ſymptomatũ luis venereæ perniciem adæquant.

Hiſtoria.

Quàm grauium & perniciali ũ ſymptomatum conſequutionẽ inferant ecthymata.

B

De curatione Variolarum ſeu Morbilliorum, Ecthymatum nempe, & Exanthematum. CAP. II.

VARIA eſſe ſolet huius morbi curatio, pro humoris venenatæ, peſtilẽtíſque qualitatis expertis aut participis cõditione. Si nãq; peſtilẽs ſit, & lacteus exiſtat puer, nutrici ea exhibẽda quæ veneni vim infringunt & expugnãt, queadmodũ fuſius dicetur cũ ad curationẽ puerulorũ peſte correptorũ venerimus: vtcũq; ſit, contineẽdus eſt puer in cõclaui calido, & à vẽtis tuto, contegẽdus ſtragulis, veliſq; lecti coccineis, quouſq; in ſummã cutim morbili eruperint. Nutrici parẽtur iuſcula medicata ex portul. lactu. oxalide, cich. borra. & hordeo gluma ſua caſtrato in nodulo incluſo, ſalita, ſpeciata, piſtorioq; opere cõfecta omnia vitabit, vini loco decoctũ glycyrrhiz. vel paſſul. & rad. oxalidis potabit. Cathartica verò aſſumet, quaſi ipſa eo ipſo morbo laboraret, quò lac ipſius euadat medicamentoſum. Deniq; eandẽ diætã ſeruabit quæ peſte correptis præſcribi ſolet: puerulo haud exhibẽda pulticula, aut quàm parciſſimè. Quòd ſi ablactatus ſit carniũ eſu abſtinebit: quoad febris eũ dimiſerit, & morbilli planè eruperint: carũ loco veſcetur hordeato, amygdalato, iuſculis pullorũ, herbis quę ante dictæ ſunt ſaporatis, panatella, gelatina, colatitiis, prunis, paſſuliſq; damaſcenis. Potus ipſi erit ptiſana, vulgò dicta, parata ex hordeo caſtrato, radice graminis & oxalidis, vel ex nodulo quatuor ſeminũ frigidorũ, pulpa prunorũ & paſſularũ damaſcenarũ cũ eboris & cornu cerui puluiſculo.

C

Pulticula puero denegãda.

D Inter paſtus eadẽ aqua temperari poterit ſyrupo violato, minimè autẽ roſato, aut alio quouis adſtringente, ne humoris curſum foraſq; inclinationẽ reuocemus. Somnus ſit mediocris: profundior enim materias in cẽtrũ reuocat, & febrẽ auget: minimè purgare, non ſanguinẽ detrahere oportet morbo creſcẽte aut vigente: niſi fortè ingẽs aliqua adſit plenitudo, vel morbus aliquis cõplicatus, vt pleuritis, ophthalmia, angina id poſtulet, ne naturæ motus interturbetur, ſed blãdo œnemate aluũ exoneraſſe ſufficiet: at à prima ſtatim morbi die & in declinatione licet caſſia, vel validiore medicamẽto humorũ ſarcinã, & morbi reliquias è corpore exigere. In ſtatu verò & incremento ſatius eſt ſudorificis vti, quæ attenuatis humoribus & apertis cutis ſpiraculis à cẽtro ad circũferentiã morbi cauſam propellãt, quæ in corpore reſes ad mortẽ ſufficeret, queadmodũ mihi & Ricardo Huberto Chirurgo videre licuit in duabus puellis, quarũ vna quatuor, altera ſeptẽdecim annos nata erat: vtriq; enim ex morbillis mortuæ & diſſectæ interiora viſcera cruſtoſis puſtulis, his ſimilibus quæ in cute emergũt, obſita viſa ſunt. Hæmorrhagiã per principia, nẽpe intra quartũ aut quintũ diẽ, è naribus obortã, nõ eſt putandũ morbi materiã ortúmq; abſcindere: nõ enim ꝓpterea papulæ per cutẽ

Somnus profundior hîc cur noceat maximè.

De purgatione, phlebotomia & ſudorificis.

Hiſtoria.

erumpere deſinunt, quia vera hæc eſt & naturalis huius morbi criſis, quæ ſcilicet per A ſuperficiem & corporis circumferentiam fit. Cæterùm ſiſtenda non eſt talis hæmorrhagia, niſi fortè exolutionis virium metum adferat.

Decoctum ſudorificum

Prouocabitur forâs materia decocto ficuum, lentium decorticatarum, ſeminis citri, fœniculi, appij, petroſelini, radicis graminis, paſſularum damaſcenarum, & dactylorum. Tale enim decoctum ſi ſudoris, certè & morbifici humoris forâs in cutem propellendi vim habet, ſemina fœniculi & ſimilia aperientia cutem reſerant: ficus leniunt materiæ acrimoniam, & blandè abſtergunt, lentes, fauces & laryngem interaneaq; omnia à puſtulis & alui fluxu moderata adſtrictione tuentur, cortice ſuo validius quàm morbi ratio poſtulet adſtricturæ, dactyli ſtomacho conferre creduntur, vt & ſemen citri cor à veneno vindicare, glycyrrhiza gulæ ductum lenire, rauim impedire, blandoq; halitu ſudorem ciere.

Sudorẽ prouocare quãdo expedit.

Cæterùm talia longè à paſtu exhibebuntur: non enim ſtatim à paſtu ſudare cõducit: ſunt qui probent puerulum inuolui linteis illo decocto calidè imbutis, & poſtmodum expreſſis. Malim tamẽ veſicas, ſpongias & lateres calidos eodem conſilio admouere: certè milij, ficuum & paſſularum cum ſaccharo decoctum potenter ſudores promouet. B Nec verò inutile eſt, interim dum æger toto reliquo corpore coopertus ſudat, faciem flabello ventilare, ſic enim conſeruatur intus, adeoq; roboratur calor natiuus, propinquum animi deliquium auertitur, & excrementitiorum humorum forâs validior fit excretio. In quam etiam rem valet nodulus ægri naribus admotus ex aceto & aqua roſacea cum camphora, ſantalorum puluere, & aliis odoratis quæ vnà refrigerandi vim habent, id enim inſuper à naribus puſtulas arcet.

Quæ partes ab ecthymatibus ſint muniendæ & præſeruandæ.
CAP. III.

Oculi quî muniendi.

OCVLI, nares, guttur, pulmones, & inteſtina præ cæteris partibus ab erumpentibus puſtulis ſunt vindicandæ: quia naturam obtinent & conſiſtentiam, quæ huius veneni malignitati obnoxia, facilè corrumpitur & labefactatur. Oculi ergo ne lædantur, ſtatim à prima morbi ſuſpicione muniendi ſunt, cum coniunctis ſibi palpebris, aqua roſacea, ompha- C cio cum camphoræ tantillo. Sunt qui etiam in hanc rẽ parent decoctũ ex ſumachio, berberide, cortice granatorum, aloë & croco pauco, ſuccus granatorum acidorum & aqua albuminis ouorũ cum roſacea inſtillata eodẽ confert. Itemq; lac muliebre eadẽ aqua roſacea mixtum & ſæpius renouatum: denique omnia quæ repellẽdi vim habẽt.

Quando ſolis repellentibus oculi minimè muniendi.

Quanquam ſi inſigniter tumeant & rubeant oculi, ſola repellentia admouenda non ſunt, ſed admixtis digerentibus & abſtergentibus, naturæ familiaritate viſum roborare natis, temperanda ſunt vt aqua fœniculi & euphraſiæ. Tum verò lucem aut rubra æger haud intuebitur metu doloris & inflammationis: quare in ſtatu morbi, cum doloris & inflammationis ſumma in oculis ſunt omnia, blandè deſiccantia & digerentia oculis proprietate conferentia, conuenientiora ſunt vt aloë, tuthia & antimonium lota, aqua fœniculi, exphraſiæ & roſarum. Nares tuetur nodulus ante commemoratus, linamentaq; ex decocto adſtringente expoſito imbuta, indita & admota.

Os interius quî muniẽdum.

Fauces, gulam, laryngemq; tuebimur, & vocis integritatem conſeruabimus gargariſmate ex oxicrato, vel ſucco granatorum acidorum, grauis eorundẽ ore & dentibus crebrò ver- D ſatis: itemq; nodulis ex pſilio, ſemine cydo. & ſimilibus frigidis atque adſtringẽtibus.

Quî pulmones.

Pulmonibus & reſpirationi conſulendum eſt ſyrupo de iuiubis, violato roſato, papaueris albi, granatorum, nenupharino & ſimilibus. Quando verò puſtulæ planè eruperunt, tum liberius paulò viuendi poteſtas ægro facienda eſt, atque in maturãdo, pure vacuando, deſiccãdo, deſquamandoq; totos nos eſſe decet. Nã quod ad exanthemata attinet, reſolutione ſola, non autem ſuppuratione curationem recipiũt, at ecthymata ſuppurant litu ex butyro recenti, fotu ex decocto rad. maluæ, lilio. ficuum, ſem. lini & ſimiliũ.

Ad vitandas cicatriculas cauas.

Poſtquã maturuerint puſtulæ, excidẽdæ ſunt volſellis, vel aperiẽdæ acu aurea vel argẽtea, ne cõcluſum pus, ſubiectã carnẽ errodat, atq; à morbo depreſſa veſtigia, cicatriculaſq; cauas, viſu fœdas relinquat: vacuato pure deſiccabũtur vnguento roſato, addita ceruſa, lithargyro, aloë in pollinẽ tritis cũ croci tãtillo. His enim nõ ſiccãdi modò, ſed & carne implẽdi vis ineſt: eodẽ conſilio farin. hordei & lupinorũ diſſoluitur in aqua roſ. & cũ tenui linteo inungũtur partes ægræ: ſunt qui cute ſuilla in aqua & vino ſubelixa inungũt, mox farinã hord. aut lupinorũ, vel vtrãq; affundunt. Alij crudũ mel

&

A & recens expreſſum, cum hordei farina miſcent, puſtuláſque, quò ſicceſcant, illinunt: ſiccatas in cruſtatum modum roſaceo oleo, violaceo, amygdalarum dulcium vel cremore lactis illinunt, vt excidant citius proruptis puſtulis, acuti pruritus ægros ad ſcabendum ſollicitant, vnde excoriationes & fœda vlcera: ſcalptus enim maioris attractionis cauſa eſt. Itaque ægro puerulo vinciendæ manus erunt, & prurientes partes fouendæ decocto biſmaluæ, hordei, & lupinorum adiecto ſale. At iam excoriatæ cuti medendum eſt vnguento albo rhaſis camphorato, addita pulueris aloës & cinnabaris, vel deſiccatiui rubri portione. Si quantumuis appoſitis impoſitiſque quæ repellerent remediis, nihilominus per oculos puſtulæ eruperint, curandæ diligenter erunt collyriis omnis generis, cauendo ne inflammatio eius partis in eam molem exurgat, qua diſrumpantur oculi, & quod aliquando contigit, ex propria orbita exiliant. Cruſtoſa vlcera ſi quæ in naribus ſuboriantur, inditis linamentis promptiſſimè deſiccabuntur, & ad dilapſum ſollicitabũtur, quæ in ore, palato, & gutture, cũ raucitate, & deglutiendi difficultate exurgent, ea gargariſmatibus ex aqua hordei,
B plantaginis, & chærefolij diſſoluto vnà ſyrupo roſato & diamorone ſaneſcent, verſabit æger ore ſaccharum roſatum, aut tabellas electuarij diatragacanthi frigidi. Cicatrices in facie relictæ ſi ad fœditatem vſque extuberarint, volſellis excidendæ erunt, & inde inungendæ vnguento citrino recenti, vel hoc linimento.

Vt ſcalptus pruriginoſus vitetur.

Ad excoriationes remedia.

Ad oris & faucium vlcera.

℞. amyli triticei & amygdalarũ excorticatarum an. ʒ i. ß. gum. tragach. ʒ ß. ſeminis melonum, fabarum ſiccarũ excorticat. farinæ hordei an. ʒ. iij. in puluerem redigantur omnia ſubtiliter, deinde incorporentur aqua roſacea, & fiat linimẽtum ad faciei litum, ex penna: manè id extergatur facie lota aqua furfuris frumentacei, ad id & cõducit lac virginale, adeps anſerinus, anatinus & gallinaceus vtilis eſt, leniendæ cutis aſperitati, vt & oleum liliorum, ſanguis leporinus recens & calidus replendis & complanandis cicatricum cauitatibus, & dealbandis idoneus cenſetur, ſi ſæpius allinatur. Cuius loco cutem ſuillam calentem plæriſque affricant, putant etiam aquam ſtillatitiam florum fabarum, radicum liliorum, radicum arundinum, teſtarum ouorum, & oleum ouorum valdè valere ad delendas & complanandas cicatrices.

Ad fœdas faciei cicatrices complanandas.

Sanguis leporinus.

C

De animalibus quibuſdam & monſtroſis eorum figuris, quæ contra naturam in corporibus humanis naſcuntur excurſus, ad futuram de vermibus diſquiſitionem velut proœmium.

VT in maiore, ſic in minore hoc mundo noſtro venti fiunt, tonitrua, terræ motus, pluuiæ, aquarum inundationes, ſterilitates, fertilitates, lapides, montes, fructuum, itémque animalium variæ ſpecies exurgunt. Nam in abſceſſibus flatuoſis, hominum cholico dolore cruciatorum inteſtinis, flatus concluſos teneri quis negabit? Plæríſque mulieribus flatus adeò altè per inteſtinorum amfractus obmurmurant, vt ranarum intempeſta nocte coaxantium gregem audire te putes, ſi adſtes propius, in abſceſſibus aquoſis, & hydropicorum aluo aquas contineri, ipſa indicat quæ aquarum fit effuſione curatio, per febriles rigores & horrores, haud aliter vniuerſum corpus tre-
D mit & quatitur, quam per terræ motus, mugire & concuti ſub pedibus ſolum auditur. Calculos verò qui è veſica extrahi, è renibus, ac plæriſque aliis corporis partibus excerni viderit, in nobis lapides gigni, haud poterit inficiari. Quod verò occurrunt ſexus vtriúſque homines qui in facie, aut quauis alia parte, impreſſam oſtentant, vel concretam & pendentem geſtant, ceraſi, pruni, ſorbi, ficus, mori & ſimilium fructum imaginem? Cuius rei, imaginatricis facultatis vim, concurrente formatricis opera, embryonis, in quamuis formam & figuram propriæ & natiuæ humiditatis occaſione ſequacis, & cerei, mollitiem cauſam eſſe putant. Omnibus enim matres dum vtero geſtarentur, vehementi rerum ſimiliũ deſiderio æſtuaſſe comperias, quas dum animo ardentius conciperent, ſpecies in conceptum & fœtũ tranſtulerunt, dũ rebus ipſis frui non poſſent. Gibbi verò, & craſſiores lupiæ montium inſtar habere quis ibit inficias? ſquallidam ſterilitatem, quis hectica ſiccitate emaciatorum hominum habitui ſimilitudine reſpondere negare auſit? fertilitatem verò multorum carne & adipe luxurianti adeò abdomini vt corporis pondus vix pedibus ſuſtinere queant? Animalia verò in animali id eſt homine varia variis locis gigni, ſequentes hiſtoriæ fidem facient.

Maioris & minoris mũdi ſimilitudo.

Ventorũ in humano corpore generatio.

Aquarum.

Lapidum.

Fructuum à prima cõformatione.

Cauſæ eorũ quæ à matre in fœtũ dũ vtero geruntur imprimuntur.

Lib. 1. de morbis int. cap. 1.

Narrat Hollerius cuidam illato ex frequenti odoratu baſilicæ herbæ, natum ſcorpium in cerebro, vehementes dolores & longos, mortem denique attuliſſe. Scorpij illius aperto cranio inuenti imaginem hîc adeo appinxi. A

Figura Scorpij.

Hollerij coniecturam de ſcorpij illius cauſa & ortu probabilem facit, quòd ſcribunt Chryſippus, Dyophanes, & Plinius ex baſiliſco inter duos lapides contrito, & ad ſolem poſito, proditurum ſcorpium. Scripſit Fernelius, in quodam milite qui reſimis erat naribus, ex fœdiore quadam eluuie diutius cohibita, vermes duos villoſos inſtar digiti illic genitos, inuentóſque eſſe, qui tandem in furorem illum adegerunt, febréque non admodum manifeſta, de medio ſuſtulerunt die circiter vigeſimo, horum talis erat, quantum ex Fernelij verbis licet intelligere, effigies. B

Lib. 5. de partiū morbis cap. 7.

Vermium Fernelianorum effigies.

C

Hiſtoria.

Narrauit mihi Lodouicus Duretus, vir doctrinæ & fidei pleniſſimus, excretum ſibi per vrethram cum vrina, poſt longum & difficilem morbum, animal viuum, colore rubrum, cætera millepedi ſimile hac ferè imagine.

Imago millepedis per vrinam excreti.

D

Hiſtoria.

Comes Carolus de Mansfeldt, æſtate ſuperiore graui & continua febre vexatus, in baſilica Guiſiana, illuuiem excreuit per vrinarium ductum, animalis effigie adumbratam hac omnino forma.

Vermiformis illuuies per vrinam excreta.

A In mulierum quoque vtero, variæ monſtroſorum animantium gignũtur formæ: aliàs ſolæ, aliàs cum mola, aliàs cum fœtu naturaliter & benè conformato, vt ranarum, buffonum, ſerpentum, lacertorum & harpiarum, quas ob id Longobardorum fratres dictas veteribus fuiſſe conſtat, quia iis mulieribus frequens id eſſet, vt vnà cum naturali & perfecto fœtu vermes, ſerpentes, & monſtroſa id genus animalia, in vtero ſuo genita excluderent, quia ſemper illis charior fuerit corporis ornatus in veſtitu, quàm cultus in victu. Ita fiebat vt fructibus, vrtica, herbis & aliis rebus mali ſucci dum viuerent, materiam congererent putridam, vel certè putredini & corruptioni valdè obnoxiam, adeóque gignendis imperfectis illis animalculis opportunam. Narrat Iobertus duas mulieres Italas, eodem menſe ſingulas monſtroſum partum excluſiſſe: quæ veſtium interpollatori nupſerat, adeò exiguum edidit, vt murem craſſiorem caudâ carentem referret. At quæ nobilis erat maiorem, felis craſſitie: ambo inſuper colore atros, vt primum ab vtero prodierunt, in altum ſecundum parietem vnguium velut nixu erupiſſe, & tenacius adhæſiſſe. Scripſit Licoſthenes anno B Domini. 1494. mulierem Cracouiæ, in platea cui à ſancto Spiritu nomen eſt, mortuum fœtum enixam qui affixum dorſo ſerpentem vnum geſtabat, mortuúmque iſtum fœtum arrodebat, vt ex appicta hîc imagine licet intelligere.

Nicolaus Florent. Gordon. li. 7. cap. 18.

Lib. errorũ popularium.

Figura ſerpentis fœtui affixi.

C

Lemnius valdè miram in hanc rem hiſtoriam narrat: ſuperioribus, inquit, annis, me vſa eſt Medico mulier quædam inſularis, quæ ex congreſſu cum nauta cùm conceipiſſet, celeriter illi adeò aluus intumuit, vt ad præſcriptum à natura vſque terminũ geſtando oneri non videretur ſuffectura: nono mẽſe exacto obſtetricem acceſſit móxque poſt validos conatus & enixus, excluſit primo informem carnis concretionem, duabus vtrinque anſis in brachiorum lõgitudinem & modum exporrectis præditam, & à vitali quodam principio ſe ſpongiarum & vrticarum more motilantem ac palpitãtem, poſt modum delapſum ab vtero monſtrum eſt roſtro adunco, longo tereti que collo, oculis vibrantibus, cauda acuminata, eximiáque pedum agilitate, tali pro- D pe forma.

Li. de occul. nat. cap. 8.

Monſtri ab humano vtero excluſi effigies.

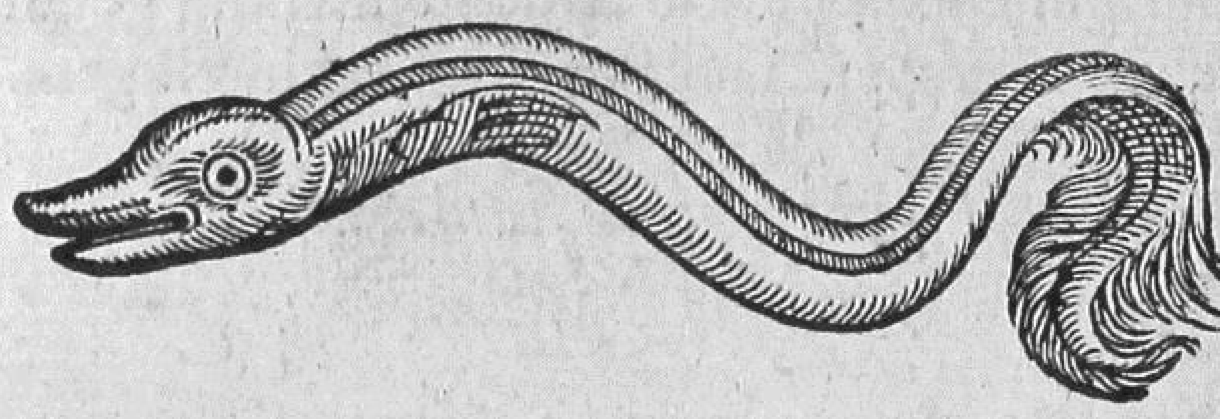

Vt primum id prodiit in lucem, fremitu, ſibiliſque totum cubiculum impleuit, in omnem ſe partem prorripiens, vt latebram nanciſceretur: ſed ipſum mox vnanimi impetu facto quæ aderant mulieres puluinis coniectis ſuffocarunt. Tandem miſella multo labore fracta, fœtum maſculum peperit, adeò malè mulctatum & excarnificatum ab iſto monſtro, vt ſtatim à baptiſmo mortuus ſit. Cornelius Gemma Louanienſis Medicus narrat, ab aluo puellæ Louanienſis quindecim annos natæ, multa ſurſum deorſúmque planè monſtroſa prodiiſſe. Inter cætera per anum cum fæcibus excretum animal viuum ſeſquipedem longum, pollice craſſiorem, anguillæ planè ſimilem, niſi quòd cauda eſſet valdè piloſa: effigiem monſtri ab eo poſitam in hunc ideò locum tranſtuli. A

Lib. de diuinis naturæ characteriſmis.

Monſtri à virginali aluo excluſi effigies.

B

Hiſtoria.

Magiſter Petrus Barque, & Claudius Magnus, Chirurgi Vertoduniani nuper mihi affirmarunt, curaſſe ſe vxorem cuiuſdam ciuis Vertodunenſis: quæ ex abſceſſu in ventre rupto, cum pure magnam vermium copiam reddidit, digitali craſſitie, capite acuto, qui ipſi inteſtina ſic arroſerant, vt diu fæces per vlcus reddiderit, nunc verò planè conualuerit. C

Hiſtoria.

Antonius Benenenius Medicus Florẽtinus, narrat Ioannem Menuſieriũ quadragenarium aſſiduis ſtomachi doloribus diuexatum, ſæpè in mortis propinquo extitiſſe, nec multis Medicorum conſiliis quibus vſus erat adiutum. Tandem cùm ſe adiiſſet, recei vomitorium propinaſſe, cuius vi magnam copiã materiæ corruptæ & putridæ reddiderit, non tamen propterea dolore leuatum. Itaque illi ſecundò aliud vomitorium exhibuiſſe, cuius vi multam materiam priori ſimilem excreuit. Sed vnà vermem quatuor digitos longum, capite rubro, rotundo, piſi craſſioris magnitudine, lanugine prima toto corpore obſitum, cauda in creſcentis lunæ modum bifurcata, quatuor pedibus ingredientem, duobus anterioribus & totidem poſterioribus.

Vermis vomitu excluſi figura.

D

Cauſæ efficientes materialéſque eorum quæ in corporibus noſtris præter naturam gignũtur corporum.

Quid memorem prodigioſa corpora, quæ in præter naturam abſceſſibus reperiuntur, calculos dico, cretam, arenam, carbonem, limacum cochleas, ſpicas, fœnum, cornua, pilos & pleráſque animalium viuorum mortuorúmque ſpecies? Nihil enim eſt in earum rerum generatione (per corruptionem facta quam multiplex præcedit alteratio) quod attonitos animos noſtros & ſuſpenſos tenere debeat: Si præſertim conſideremus fœcundam & parentem omnium naturam, vniuerſæ materię ex qua maior mundus contextus eſt, varias portiones & particulas in microcoſmum hominem indidiſſe, quò amplius ad magni illius imaginem, & vnum exemplar factus eſſe videretur. Itaque in eo ſibi placere, vt omnes actiones, motúſque, quos obire & edere

A edere in maioris illius mundi ſcena ſolet, eoſdem in hoc paruo effingat nunquam in nobis otioſam, modò ne materia deſit.

De vermibus quibus in inteſtinis generatio eſſe ſolet.

CAP. IIII.

VERMIVM cauſa materialis, eſt humor craſſus, viſcidus, & crudus, qui corruptionis initiũ in ventriculo nactus, mox in inteſtina delabitur: ibique computreſcit, haud laudabilis chyli formam in prima coctione nactus. Hic cum viſcidus ſit, tenaciter inteſtinis adhæret, nec facilè cum reliquis fæcibus excernitur: itaque mora putreſcit amplius, caloriſque efficacia in vermium materiam & alimentum cadit, alimentario illo humore conſumpto niſi nouus aliunde ſuppetat, qui famem ipſorum leuet, magna vi ſe per inteſtina vibrant, graues & magnos dolores cient, imo ſæpè ad ſtomachum
B irrepunt, indéque per os excernũtur, nonnunquam in palati foramina aſcendunt, & per nares prodeunt. Vermes in triplici ſunt differentia: quidam enim rotundi ſunt & longi, alij lati & longi, alij parui & tenues. Primi dicti veteribus ſunt teretes, quaſi in longitudinem rotundi. Secundi Teniæ, quòd faſciæ inſtar in longum & latum expanſum corpus habeant. Tertij Aſcarides, quòd ferè ſubſiliant. Aliæ vermium notantur differentiæ à colore petitæ rubrorum, alborum, nigrorum, cinereorum, citrinorum. Notantur & nonnnlli villoſi, capite ad cotti piſcis inſtar, vaſto quibuſdam in morbis vermes multi gignuntur, & per anum excernuntur, pili modo minuti, ferè albi. Hique ſunt qui Aſcarides dicuntur. Colorum in vermibus diuerſitatem, haud pari humorum ex quibus fiunt, ſpecie diſtincta diuerſitas. Nam melancholicus & bilioſus humor qualitatibus ſui ad vermium generationem planè ſunt inepti. Sed humoris chyloſi ſeu pituitoſi ex quo fiunt, multiplex in colore propter corruptionem, varietas, longi & lati per tota ſæpè inteſtina expanduntur, mucoſæ & albuminoſæ ſubſtantiæ inſtar habentes, & certè viſus eſt mihi qui è muliere prodierat ſer-
C penti ſimilis hexapodem longus, quod mirum videri non debet, cùm à veteribus notatum ſit viſos ſibi vermes tam longos, quanta eſt omnium inteſtinorum longitudo, id eſt quanta eſt humani corporis longitudo ſepties ſumpta. Scribit Vuierus viſum ſibi ruſticum qui vermem excluſerit octo pedes & digitum vnum longum, rictu oris capitéque anati ſimillimum, quem ob id ſubiecta figura ſpectandum exhibere placuit.

Quî vermes generentur.

Cur ſæpè vermes ad os aſcendãt.

Vermium differentiæ.

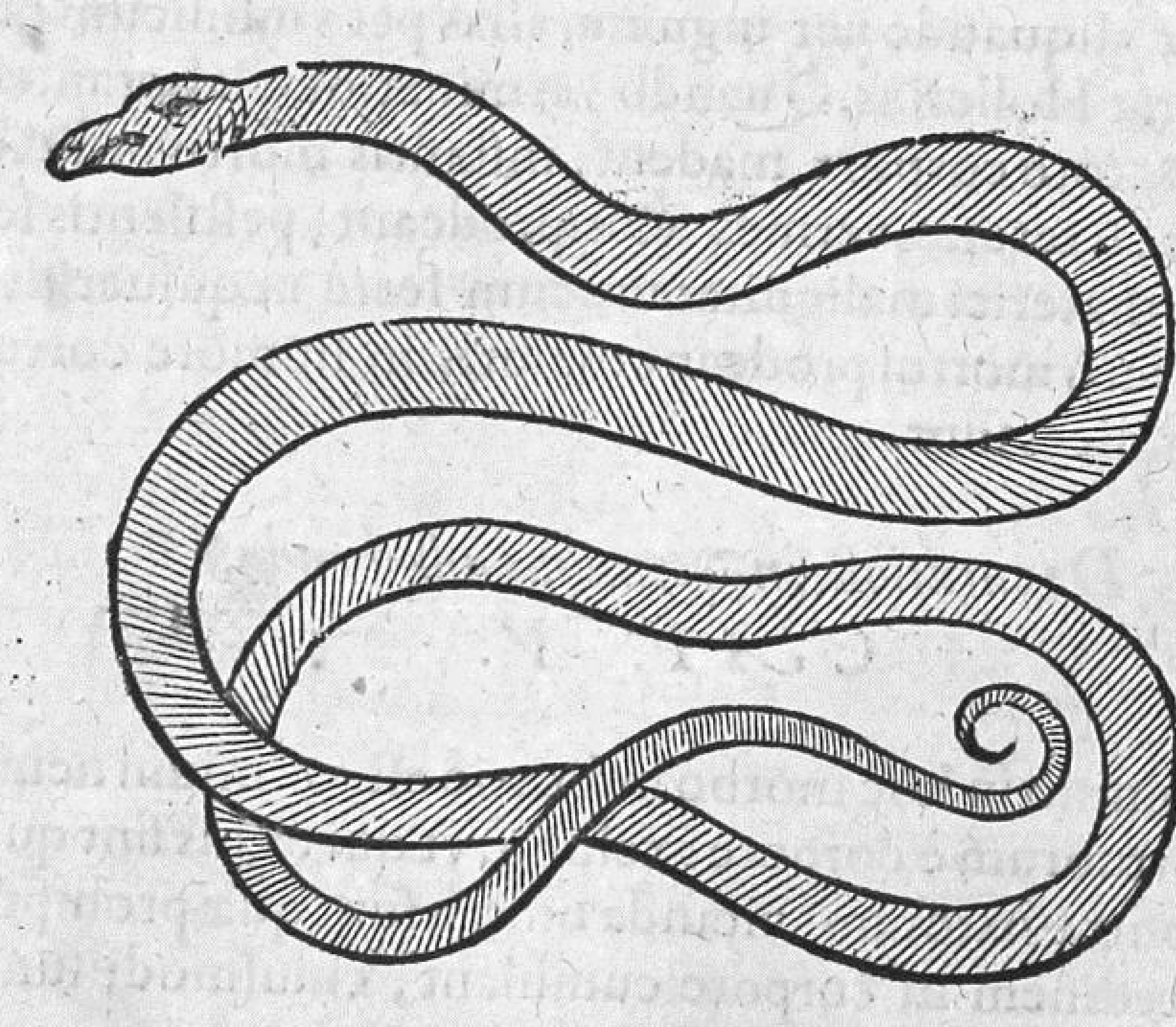
Cauſa varietatis colorũ in vermibus.

Hiſtoria.

Hiſtoria.

Vermis in inteſtinis geniti & excluſi effigies.

D

Narrat Valeriola viſum ſibi vermem nouem amplius pedes longum, atque vt vermes ſpecie ſic locis generationis à ſe inuicem diſcluſi ſunt. Teretes enim ſeu rotundi & longi ferè in tenuibus inteſtinis gignuntur, reliqui in craſſioribus, præſertim verò Aſcarides. Nulli verò ortus eſt in ventriculo, vt pote primæ coctionis officina. Ibi quidem vermium futura materia corruptionis rudimentum nanciſcitur: at comple-

In obſeruat.

Quibus in alui locis gignãtur vermes.

mētum in ſolis inteſtinis quibuſdam infantibus in vtero naſcuntur: propter humoris à matre ad ipſorum nutritionem confluentis vitium & cacochymiam: quam quia tum per anum non excernunt, cunctando putreſcit amplius, & vermium generationi conuenientem materiam ſufficit, quemadmodum ex Hippocratis ſententia nonnulli adnotarunt. Denique quauis ætate helluonibus & guloſis naſcuntur vermes, hiſque item qui praui ſucci cibis & facilè corruptibilibus nutriuntur, vt fructibus horariis crudis, caſeo & lactantiis. Cæterùm vt innoteſcat quibus in inteſtinorum locis degant vermes, hæc ſunt notanda, quando inteſtina tenuia obſident, dolore ſtomachi vexantur ægri, cum appetentia canina, qua multa & varia ſine ratione expetunt, magna nempe alimenti parte à vermibus illic degentibus abſumpta, frequẽter in animi deliquium incidũt, propter ſtomachi exquiſitiſſimo ſenſu præditi cum corde ſimpathiam, pruriunt nares, fœtet anima, propter exhalationum ſurſum à corruptis in ventriculo cibis aſcenſum, fœtorem, & acrimoniam: qua occaſione in ſomnum etiã procliues ſunt, ſed à quo crebris aſſultibus & pauoribus ſubinde excitentur, febre continua & lenta detinentur, cum tuſſi ſicca, palpebrarum comminentia, & coloris faciei crebra mutatione. At longi & lati, craſſorum nempe inteſtinorum incolæ, produnt ſe deiectionibus conſperſis hâc illâc corpuſculis multis, ſeminis melonum vel cucurbitæ æmulis. Aſcarides verò innoteſcunt pruritu quem in ano excitant, quaſi formicarum decurrentium ſenſu: teneſmo, & ani procidentia. Horum omnium ſymptomatum cauſa talis eſt. Somnus his turbulentus eſt, & ſæpè clamoſus, quando vapores, qui à concitatis in humore & pabulo ſuo conſimili vermibus, ad caput ſubmittuntur calidi ſunt, acres & tenues: profundior contrà eſt, quando vapor nebuloſus eſt, à materia nempe craſſa & frigida ſubmiſſus. Deglutire ſe inter dormiendum ſomniant, quia dum vermes chyloſam inteſtinorum materiam auidius abſumunt, conſimilis rei ſenſum in phantaſia excitant. Dentibus ſtrident repletione quadam conuulſifica, vaporum copia, diſtentis temporum & maxillarum muſculis. Tuſſis ſicca venit per conſenſum vitalium & reſpirationi dicatarum partium cùm naturalibus: perculſo nempe diaphragmate à vaporibus acribus, & quaſi ſubeſſet humor aliquis excernendus, ad excluſionem, quæ tuſſi ſuſcipitur, irritato, acres iidem fumi orificium ventriculi impetentes, vel ſingultum, vel deliquium animi inferunt, pro conſiſtentiæ ſuæ, craſſæ vel tenuis conditione: ad faciei partes elati narium pruritum, caliginem oculis, & genis colorum mutationem repentinam inuehunt, magni, paruis ſunt calamitoſiores, rubri albis, viui mortuis, multi paucis, variegati vnicoloribus, quia maioris corruptions ſunt indices. Qui cruenti, & ſanguine conſperſi excernuntur, funeſti ſunt: nam indicant eroſum inteſtinorum ſubſtantiam. Sæpè enim corrodunt perforántque inteſtini quo concluduntur corpus, inde in varias alui partes penetrant, adeò vt aliquando per inguina, aliàs per vmbilicum proruperint, via exedendo facta, vt narrat Hollerius. Quando verminatione laborantes pueri difficulter ſpiritum ducunt, & toto corpore madent, inſtantis mortis indicium eſt. Per febrium acutarum initia, ſi teretes vermes viui prodeant, peſtilentis febris argumentum eſt, cuius nempe materiei malignitatem cum ferre nequiuerint, forâs prodire neceſſe habuerint. Si verò mortui prodeant maioris in humore corruptionis, & venenatæ malignitatis indices ſunt.

Ad finem lib. 4. de morb. — *Signa vermiũ in tenuibus inteſtinis exiſtentium.* — *Vermiũ in craſſis inteſtinis degẽtium ſigna.* — *Aſcaridũ ſigna.* — *Symptomatum quæ in verminoſis apparẽt ſigna.* — *Varij coloris vermes cur calamitoſiores.* — *Inſtantis verminoſæ mortis indicia.*

A B C D

De curatione in vermibus adhibenda.

CAP. V.

VNA omnino in hoc morbo indicatio eſt, vermium nempe ſeu viuorum ſeu mortuorum è corpore excluſio, vt qui ex his ſint quæ ſunt toto genere contra naturam, vitanda omnia ſunt quæ prompta ſui corruptione putredinem in corpore cumulant, cuiuſmodi ſunt fructus crudi, caſeus, lactantia omnia, piſces, cætera denique quæ operoſæ ſunt & difficilis concoctionis, facilis autem corruptionis. Pulticula pueris vtilis eſt, quia humidis nutriri poſtulant, hiſque omnino quæ lactis conſiſtentiæ & craſſitiei ſimilitudine quadam reſpondeant & facilè coqui & aſſimilari poſſint, cuiuſmodi omnino pulticula eſt, modò fiat ex farina frumentacea, minimè cruda, ſed ante in furno cocta, ne vel parata inde pulticula viſcidior & craſſior ſit: ſi tantùm in patella bulliat

Generalis curãdæ verminationis indicatio. — *Qualiter paranda farina ſit quæ pueris in pulticulam ſumitur.*

A bulliant quantum lacti ſufficit, vel lac terreſtre nimis, nimíſque item aquoſum, exoluta omni eius pingui portione, ſola caſeola & ſeroſa remanente, ſi tantùm bulliat quãtum farinæ crudæ ad iuſtam coctionem neceſſe eſt, qui ſecus farina in pulticulas vtitur, craſſorum & viſcidorum humorum generationi materiam in ventriculo ſuppeditat, vnde obſtructio in primis venis, & hepatis ſubſtantia, ab obſtructione vermium in inteſtinis prouentus, & calculorum in renibus & veſica concretio. Crebro & euchymis cibis cibari debet æger, ne vermes alimenti defectu, inteſtinorum ſubſtantiam arrodant. Cum verò eiuſmodi animalibus ex putrida materia ſit origo, purgandus eſt æger, & reprimenda putredo, remediis in tractatu de peſte deſcribendis, ad promptã eorum excluſionem necémque, ſyrupus de cichorio, vel de limonibus cum rheubarbaro, pauco ſaccharo & theriaca pauca, aut mithridatio, ſingulare eſt remedium, modo febris abſit, licebit in eundem finem etiam vti ſequenti remedio. *Quì à malè parata pulticula vermes & calculi.* *Cur & quibus purgãdi verminoſi.*

℞. cornu cerui, pulueris raſuræ eboris an. ℨ j. ß. ſeminis tanaceti & cõtra verm. an. ℨ j. fiat decoctio pro parua doſi, in colatura infunde rhei optimi. ℨ j. cinam. ℈ j. diſſolB ue ſyrupi de abſinthio. ℥ ß. fiat potiuncula, detur mane tribus horis ante iuſculũ oleũ ex oliuis expreſſum, ore ſumptum vermes necat: quemadmodum & aqua polygoni cũ lacte pota, omnia itẽ amara vermes necant. Suaſerim tamẽ ante indere clyſterẽ ex lacte, melle, & ſaccharo ſine oleis, & amaris: ne hæc dum fugiunt, inferioribus inteſtinis relictis, ſuperiora petãt. Hoc enim vermibus inſitũ eſt vt amara fugiant dulcia perſequãtur, ex quo ſcire etiam licet amaris quæ per os ingeruntur, dulcia ſemper eſſe admiſcenda, vt dulcedine illecti, deuorent auidius, id quod necem inferre poteſt. Itaque lacti ſaccharato probarim admiſceri ſemina centaurij, rutæ, abſinthij, aloëm & ſimilia, cornu ceruinum magnã vim habet cõtra vermes. Itaque eius ſcobs, in aqua quæ ægro in potũ venit vtiliter infunditur, vnáque etiã cũ iuſculis in nodulo incoquitur. Sic & theriaca pota, vel in iuſculo diſſoluta vermes necat, portulaca in iuſculis cocta & deſtillationi ſubiecta, potáque contra vermes valet, quemadmodũ cichoriũ & menta, valet & decoctum ex ſemperuiuo minore, & ſebeſtem cũ ſaccharo antepaſtũ exhibitũ, nõ minus efficacitur quæ verminoſis exhibetur pulticula, quæque itẽ poma cocta ſeC mine cõtra vermes dicto aſperguntur. Glandes verò hac forma parari & indi poterũt. *Qua arte deorſum facilè deturbẽtur vermes.* *Cornu ceruinũ cõtra vermes efficax.* *Portulaca valet cõtra vermes.*

℞. coralli ſubalbi, raſuræ eboris, cornu cerui vſti & ireos an. ℈ ij. mellis albi. ℥ ij. ß. aquæ centinodiæ quantum ſatis eſt ad omnia concorporanda, fiant glandes, ſingulæ ſingulis diebus immittantur pondere ℨ ij. pro puerulis, locum habent glandes maximè in aſcaridibus, vt qui adhæreant recto inteſtino, quibus pueris nihil poteſt indi per os, his cataplaſmata vmbilico imponenda ſunt ex puluere cumini, farina lupinorum, abſinthio, abrotano, tanaceto, foliis articardui, rutæ, puluere colocynthidos, ſemine citri, aloë, perſicaria, mentaſtro, foliis mali perſici, coſti amari, zedoaria, ſapone molli, & felle bubulo. Extenditur ſæpè tale cataplaſma in totum etiam ventrem, admixtis adſtringentibus ad robur partis, vt oleo myrtillorum, cydoniorum, & maſtichino, imponitur & cępa excauata in medio, impletáque aloë & theriaca, coquitur ſub cineribus aut prunis candentibus, teritur cum amygdalis amaris & felle bubulo, parantur & emplaſtra ex amaris, quale eſt quod ſequitur. *Glandes ad quos potiſſimũ vermes valeant.*

℞ fellis bubuli & ſucci abſinth. an. ℥ ij. colocynt. ℥ j. terantur & miſceantur ſimul, D incorporentur cum farina lupinorum, formetur emplaſtrum vmbilico imponendũ. Litus etiam & vnguenta eodem conſilio parari poterunt, ad oblinendum ventrem, parantur & ex pilulis communibus emplaſtra vmbilico admouẽda, iniuncto interim ano melle & ſaccharo vt supernè amaris fugentur, infernè dulcibus illiciantur. Vel, *Emplaſtrũ contra vermes.*

Cape vermes qui iam excreti fuerint, vel ſponte prodierint: ſiccẽtur in patina ferrea candente, in pollinem redigantur cum vino vel alio liquore, exhibeantur per os, reliquos vermes promptè necare creduntur. Eodem confert ſuccus citri cum oleo amygdalarum amararũ, aut oleo cõmuni potus. Parãtur & balnea aduerſus hũc morbũ ex abſinthio, gallis, foliis mali perſici in aqua incoctis, demergitur infans. Cæterũ in vermium curatione animaduertendum maximè eſt, hunc morbum morbo grauiori ſæpè implicitũ eſſe, vt febri acutę & ardẽti, diarrhoëæ & ſimilibus, in quibus, ſi verbi gratia pręſente & cõiuncta febre, ſemẽ cõtra exhibueris, theriacã antiquã myrrhã, aloẽ febris ardorẽ & diarrhoẽã dyſenteriámve auxeris, quia amara, horũ affectuũ curationi valde ſũt cõtraria. Quod ſi cõtra ad diarrhoẽã, qua vermes excludũtur, corallũ & farinã lẽtiũ exhibueris febrẽ vehemẽtiorẽ feceris, ſiccis, & adſtringẽtibꝰ cõtumaciore reddita *Vermiũ puluis aſſumptus vermes fugat.* *Cautio.*

eius materia. Itaque attentum Medicum eſſe oportet in perſpiciendo, num febris A verminationis ſit ſymptoma, an contra eſſentialis ſit ac non ſymptomatica, vt hoc poſito in his maximè remediis inſiſtat, quę aduerſus eſſentialē morbũ præcipuè pugnãt, aliàs reperiuntur etiam remedia quæ vtrique affectui repugnant, vt purgantia & ſubamara in febre & verminatione: amara & ſubadſtringẽtia in verminatione & diarrhoëa.

Febris aliquãdo ſymptoma aliquãdo morbus.

Elephantiaſis breuis deſcriptio, ac de eius cauſis. CAP. VI.

Elephãtiaſis cur ita dicta.

ELEPHANTIASIS morbus dicitur, quòd hoc laborantibus cutis aſpera ſit, ſcabra, rugoſa & inæqualis vt elephantis: quanquam propter magnitudinem morbi id ei nomen impoſitum videri poſſit. Nonnulli ex Arabum ſententia, lepræ nomen ei impoſuêre (impropriè, tamen quia lepra ſcabiei ſpecies quædam eſt, & cutis vitium vulgò *Malum ſancti Manis* dictum) quo & nos in præſentiarum vtemur, vt quod vſu & vetuſtate iam inualuerit. Eſt igitur lepra Paulo cancer vniuerſi corporis, qui vt addit Auicenna complectionẽ, formam & figuram membrorũ corrumpit. Cauſam Galenus manare B putat ab errore facultatis ſanguificæ, cuius vitio aſſimulatio in carne & habitu corporis deprauatur, & à ſe naturæque regula valdè mutatur. Ad Glauconẽ verò definit hũc morbum effuſionem ſanguinis turbidi ac craſſi in venas, & totius corporis habitum, magnus cenſetur, quia virus cuiuſdam venenati eſt particeps, mẽbra & vniuerſi corporis decorem corrumpentis, virus verò venenati participem eſſe elephantiaſim ex eo patet, quòd nihil ſit neceſſe eos qui toto corpore ſuo ſunt melãcholici eſſe elephãticos: ex tribus morborum differentiis compoſitus eſt hic morbus. Primum enim intẽperie conſtat cõtra naturam, calida nempe & ſicca per initia, & tandẽ humorum reſidente ebullitione, ardoréque exoluto frigida & ſicca, quæ cauſa eſt huius ſymptomatis cõiuncta. Conſtat & mala compoſitione ſeu conformatione, quia figurã membrorũ & pulchritudinem corrumpit. Conſtat & ſolutione continui, cum tandem vlceribus & rhagadiis caro, cutiſque multis locis finduntur. Elephantia ſeu lepra tres plerumque habet generales cauſas. Primitiuam, antecedentẽ, & coniunctã. Cauſa primitiua vel à prima conformatione eſt, vel iam natis ſuperuenit. A prima conformatione ineſſe ei C creditur qui menſibus vitioſis & corruptis, adque atram bilem vergentibus conceptus ſit, qui ſemine alterutrius, vel vtriuſque parentum elephantico natus eſt, elephanticis enim generantur elephãtici, quia principibus partibus melãcholico & venenato ſucco obutis & corruptis, vniuerſam ſanguinis maſsã ſemenque ex ea & toto corpore deciduum infici neceſſe eſt. Iam natis verò hæc cauſa venit ex mora & incolatu in regionibus maritimis, vbi aër craſſus & nebuloſus tẽporis ſucceſſione ſimile vitium in corporis humores infert: quia Hippocratis ſentẽtia, qualis aër, talis ſpiritus tales & humores, mora quoque in locis calidioribus, quia ſanguinem ardoribus extorret, in frigidioribus verò, quia incraſſat, & cõgelatis ſpiritibus quodammodo ſtupefacit, primitiuæ huius morbi cauſæ cenſeri poſſunt. Sic in Germaniæ quibuſdã oris non infrequẽtes ſunt elephantici: in Hiſpania verò & Aphrica tota frequentiores quàm in reliquo orbe, in prouincia Gallica, Narbonenſi Gallia, & Aquitania plures quam in reliqua Gallia. Huius etiam generis cauſarum cenſentur conſuetudo & coitus conuictúſque cum elephanticis, quia halitu, ſudore, & ſaliua in poculorum oris relicta, malum in D contubernales & ſodales transferunt. Inuehunt & hunc morbum ſalſamentorũ, ſpeciatorum, acrium, craſſiorúmque ciborum vt carnis ſuillæ, aſininæ, vrſinæ, leguminũ, lactantium aſſiduus vſus: ſic & vina craſſa & potentia, ebrietas, crapula, vita laborioſa, anxia mœroris, curarum, & ſollicitudinũ plena, quia ſanguinem incraſſunt & adurunt. At retentio melancholicorum excrementorum vt hæmorroidum, menſiũ, morbillorum, febris quoque quartanæ, certis tẽpeſtatum interuallis redire ſolitæ, ſuppreſſio antiquorum vlcerum reſiccatio, quia ſanguinis maſſam melancholica eluuie & fæce inquinant, hunc morbum accreſcere primitiuarum cauſarum ſpecie credũtur, quia eius impuritatis occaſione aſſimilatrix facultas ſuo munere fruſtratur. Cauſæ antecedentes ſunt, humores ad incenſionem corruptionémque & in atrum humorem à calore retorrido diſpoſiti: nam in corporibus quæ talis caloris dominatu tenentur, humores per aduſtionẽ facilè in atrã bilẽ faceſſunt, quæ tẽpore virus venenatæque qualitatis malignitatẽ & corruptionẽ acquirens, ortũ dat & eſſentiã elephãtiæ. Coniunctæ cauſæ ſunt humores atrabilarij, iamque venenatæ & malignæ qualitatis participes

Lib. 4. ca. 1.

Li. 2. ca. 11.

In elephantia occultũ quoddã virus ſubeſt.

Elephantiæ cauſa primitiua.

Qui ſint à prima conformatione elephantici.

Curcalidiores frigidioreſque item regiones faciãt elephãticos.

Elephantiæ cauſa antecedens.

Coniuncta.

A participes in vniuerſum corporis habitum effuſi, ipſum intemperie primùm calida & ſicca, deinde frigida & ſicca, vitæ principiis contraria, inſupérque maligna virulentia corrumpentes & deſtruentes. Hinc enim mortem conſequi ineuitabilem oportet, quia caloris & humiditatis moderatione continetur vita noſtra. *Cur elephātia ſit lethalis.*

Quæ ſint elephantiæ ſigna prænuntia, & præſentis, & iam confirmatæ. CAP. VII.

CORPORVM atque humorum ad lepram diſpoſitionem ſignificant coloris natiui & floridi in facie mutatio, gutta, vt loquuntur, roſacea, rubræ, ſubliuidæque ſuffuſiones & puſtulæ, pilorum defluuium, ingens ſitis, oríſque ſiccitas diurna, nocturnáque, anima olida, vlcuſcula in ore, vocis in raucitatem mutatio, veneris ſupra naturam & conſuetudinē deſiderium. Sunt verò huius morbi quatuor tempora: principium, incrementum, ſtatus & declinatio. Principium dicitur, quando virus interiora & viſcera nōdum exceſſit: ex quo B ipſorum vires languidiores fieri eſt neceſſe. Incrementum, quando virus foràs prodit, ſignáque & ſymptomata numero & viribus in dies augentur. Status, quādo membra exulcerantur. Declinatio, quando faciei horridus iam eſt aſpectus, extrema, vlcerum profunditate & malignitate decidunt, adeò vt, nemini, vel ex plebe, dubius morbus eſſe poſſit. Ex veterum doctrina in exquirendis morbi huius præſentis ſignis, ad caput in primis attendere oportet. In facie enim morborum ſigna magis propria & vera maximè eluceſcunt, propter ſubſtantiæ ipſius mollitiē & raritatem, ſubtenſæque cutis tenuitatem: itaque humor niger & aduſtus ipſi ſuffuſus, ſe facilè prodit, nonmodò coloris, ſed characteris & molis mutatione, ſæpè etiam manifeſta læſione. Ergo in cranio animaduertendum, num alopecia areas faciat, atque corū qui defluerūt pilorū loco, tenuiores alij, breuiores, & rariores ſuccreſcāt, quod contingere veriſimila eſt alimenti pilis tuendis & gignendis idonei defectu, cutis capillatæ, eiuſmodi alimento perfuſæ, habitúſque ipſius corruptione, & ad continendos pilos ineptitudine: denique fuliginū ab humoribus & viſceribus aduſtis ſurſum elatorum acrimonia, pilorum ra- C dices erodente: quòd ſi trahentem nonmodò pilus, ſed & circunſtantis pili radicem cutis carníſque portio aliqua ſequatur, id erit perfectæ corruptionis argumentū. Sit igitur hoc primum elephantiæ ſignum. Secundū & valdè certum eſt tuberculorū ſub ſuperciliis, & pone aures, variiſque faciei locis graui multiplicis inſtar rotundorum & durorum numeroſa & palpabilis circumſcriptio, facultatis aſſimilatricis defectu. Defectus huius cauſa eſt appellentis alimenti craſſities, qua in viarum anguſtiis impactū & ſubſiſtēs, locóque in quo hæret velut circumſcriptum conglobatur, cruditatiſque occaſione, quia non aſſimilatur, & mora, amplius induratur. Tertiū ſignū eſt auricularū contractior & exactior rotunditas, craſſities & granoſa velut ſpiſſitudo: rotūditatis cauſa eſt loborū & carnoſæ ipſarū partis ab alimēti inopia & caloris vredine conſumptio: granoſæ verò craſſitiei alimenti affluentis terreſtris craſſities. Quartū ſignū eſt frontis rugoſitas velut leonina, cuius occaſione nōnullis dictus eſt hic morbus leoninus: cauſa eſt habitus corporis ingens ſiccitas: quæ eadē ratione, in annoſa quercu, rugoſum facit & aſperū ſcabrumq; corticem. Quintum eſt oculorū exacta rotūditas, D & eorundē obtutus fixus at immobilis. Certè oculi natura ſua fermè rotundi ſunt, apparēt tamē obtuſi & latiuſculi parte antica, in conū verò deſinunt poſtica, ex cōcurſu & figura muſculorū atque adipis ipſos veſtiētis. His igitur vel laudabilis alimēti defectu, vel acrimonia tranſmiſſi humoris cōſumptis, propriæ figuræ & rotūditati reſtituūtur. Conſumptis verò qui oculos mouent muſculis, cōſumpto qui lubricos ipſos reddebat adipe, fit vt rigidi ſtēt velut immobiles, partibus motū & motus facilitatē præſtantibus deſtituti. Sextū ſignum eſt nares extrinſecus patulæ, intrinſecus cōſtrictæ & cōtractę: nēpe intus foràs pulſus effuſúſque humor terreſtris & craſſus nariū extremas pinnas in tumorē attollit: quò fit vt eiuſdē humoris craſſitie quaſi obſtructi nariū meatus appareāt: depreſſi verò & reſimi propter reliquā faciē, omnemq; viciniam, in molē ſolito maiorē ſublatā: adde quòd cōſumpto, depulſi eò humoris arrodentis & exulcerātis acrimonia nariū ſepto, ſubſidere ipſas & cruentas remittere cruſtas eſt neceſſe. Septimū eſt laborū ſublatio, craſſities & tumor, gingiuarū verò ſordities, fœtor & arroſio, à vaporibus acribus ad os ſcādentibus, labra verò elephāticis à calore interno humores adurente & incraſſante: eadem de cauſa tumidiora ſunt, qua Mauritanis, à ſolis

Principium elephantiæ. *Incrementū* *Status.* *Declinatio.* *Signa præſentis & confirmatæ.* *Cur ſanitas morbúſque facilius leguntur in facie.* *Cur defluuium capillorū arguit elephantiā.* *Primū elephantiæ ſignum.* *Secundum.* *Cur in elephanticis aſſimulatio nō benè fit.* *Tertium.* *Quartum.* *Elephantia cur morbus leoninus dicta.* *Quintum.* *Sextum.* *Septimum.*

Octauum. ardore externo. Octauum ſignum eſt linguæ venarúmque ei ſubiacentium velut vari- A
coſarum tumor & nigrities, quod linguæ corpus natura ſpongioſum & rarum facilè
imbuatur humoribus excrementitiis, & ab interioribus viſceribus in corporis habi-
tũ expanſis: quæ eadem cauſa eſt cur circũpoſitæ ipſi linguæ ſurſum deorſúmque glã-
dulæ rotundo tumore & duriuſculo circũſcriptæ, haud aliter quàm ſcrophuloſis ſui-
bus ſentiantur. Denique tota ipſis facies rubris tuberculis & grãdinoſis aſſurgit, liui-
do & obſcuro rubore ſuffuſa eſt, oculi tanquam ſatyris flammei ſunt, truces & fixi,
à totius corporis melancholica & atrabilaria cachexia, cuius in facie ſigna ſe produnt
Elephãtiæ differentiæ tres à colore. propter cauſas ante commemoratas manifeſta, quanquam quibuſdã elephanticis fa-
cies etiam flauo, aliis ſubalbido colore tincta eſt, pro humoris elephantico veneno ba-
ſis inſtar ſubſtrati, conditione: Medicis enim elephantiæ inde tres traduntur ſpecies,
vna colore ſubrubro nigricans, in melãcholico humore. Altera ſubflauo vireſcens in
bilioſo. Tertia ſubalbido paleſcens in pituita aduſta fundata. Nonum ſignũ eſt animæ,
Nonum. vt & omniũ ab elephãticis manantiũ excremẽtorũ fœtor, propter virus in humoribus
Decimum. conceptũ. Decimum eſt raucitas, quaſſáque & clangoſa atque obſcura vox quaſi è na- B
ribus manans: propter pulmones, neruos recurrentes, laryngiſque muſculos humoris
virulenti & aduſti craſſitie imbutos, narium meatus interioris commemoratã cõſtri-
ctionem & obſtructionẽ, Tracheæ denique arteriæ ab immoderata ſiccitate aſperita-
tem & inæqualitatem, qualis contingit his qui potentia & mera vina largius hauſerũt.
Hæc immoderata muſculorum reſpirationi ſeruientiũ ſiccitas, facit vt diſpnoëa etiã
laborent. Vndecimum ſignum eſt & valdè notandum, Morphæa, ſeu vniuerſæ cutis
Vndecimũ. defœdatio, cum arida ſcabritie & granoſa inæqualitate, qualis in anſeribus implumi-
Quid morphea & quas cauſas habeat. bus apparet, cum multis paſſim herpetibus, ſcabiéque fœda & vlceribus, nõ furfures
modo, ſed & ſquamas cruſtáſque remittentibus. Scabritiei aridæ cauſa eſt viſcerũ hu-
morumq; incẽdio conflagrantiũ ardor, cutem inæqualiter contrahens, conſtringẽs &
corrugans, haud ſecus quã coria à calore ſolis & ignis corrugãtur. Fœdæ verò ſcabiei,
& ſerpiginoſorũ vlcerũ cauſa eſt humoris atrabilarij exedens & corrodẽs cõditio, cor-
ruptióque venenata, corruptionis & ipſa author, planè vt nihil mirũ, ſit ſi hepatis co-
ctrice deprauata, aſſimilatrix ex inepta & maligna materia in habitum corporis trãſ- C
Duodecimũ miſſa, nihil benè, pulchrè & quod in rem corporis ſit reſarcire poſſit. Duodecimũ ſi-
gnum eſt compunctionis cuiuſdã, veluti à ſtimulis & aculeis per vniuerſam cutẽ ſen-
ſus, à vapore acri exitu prohibito, feriẽte & ſubdẽſata cute intercepto. Decimũtertiũ,
Decimum tertium. conſumptio & emaciatio muſculorum, qui ſunt inter policẽ & indicẽ, non ob id mo-
do quòd altrici & aſſimilatrici facultati idoneũ deſit alimentum, quo reſarcire queãt
earum partium iacturam, id enim ipſis cum reliquo corpore cõmune eſt: ſed quòd cũ
in montoſum velut tumorẽ ſublati illi muſculi naturaliter aſſurgant, eo ipſorum ſit
depreſſio manifeſtior. Hæc eadẽ cauſa eſt cur elephanticis alarum inſtar ſcapulæ pro-
Cur elephã tici velut alati. mineãt: emaciatio nempe partis interioris trapezitę muſculi. Decimũquartum ſtupor
ſeu ſenſus per vniuerſum corpus diminutio, propter opilatos neruos ab humoris melã
Decimum quartum. cholici craſſitie intercludẽte iter animali ſpiritui, ne peruenire poſſit ad partes à qui-
bus ſenſus ſuſcipitur, liberis interim iis qui in muſculos motus gratia ſpargũtur, hác-
que maximè nota elephanticos probare ſoleo, intruſa ſcilicet altius longiore & craſ-
Qua nota elephantici probandi. ſiore acu, in craſſum tendinem exquiſitiſſimo ſenſu præditum, qui ad calcem exten- D
ditur, alioqui peniciſſimè in tendinẽ illũ aut quemuis alium muſculũ impulſam acũ,
vix eſt quiſquam tam confirmatus elephanticus, qui ſenſurus non ſit, propter neruorũ
vt iam dixi, in muſculos ſparſorum ab obſtruẽte humore libertatẽ. Decimũquintum
Decimum quintum. eſt partium extremarũ putrilago, à putrilagine & gangræna abſceſſus, propter humo-
rum, eò viſcerum robore amandatorum corruptionẽ, pari labe partes in quibus reſti-
tãt inficientẽ, adde quòd ibidẽ exoleuit facultas animalis ſenſoria: at quoties faculta-
Decimum ſextum. tũ aliqua partem aliquã deſeruit, reliquæ mox eandẽ dedignantur. Decimumſextũ eſt
quod terrificis inſomniis exterrentur. Nã per ſomnũ videre ſibi vidẽtur dæmones, ſer-
pentes, antra, ſepulchra, cadauera & ſimilia, propter atros humoris melãcholici vapo-
res, viſis atris & triſtibꝰ phantaſiã perturbãtes, qua & ratione à cane rabido demorſi in
hydrophobiã incidunt. Decimũſeptimũ ꝙ per morbi initia & incremẽta vafri ſint, &
Decimum ſeptimum. ſuſpi- furioſi ab humorũ & ſanguinis ardore: tãdẽ verò in ſtatu & declinatione vafri & ſuſpi-
cioſi, ſenſim exoleſcente ſanguinis & viſcerum incendio. Tũ igitur omnia tuta timen-
tes, & de ꝓpriis viribꝰ diffidẽtes, conãtur aſtu malitioſè eos cũ quibus ſibi res eſt circũ-
uenire,

A uenire, quoniam viribus deſtitui ſe ſentiunt. Decimum octauum eſt coitus venerei ſupra naturam deſideriũ, tũ quòd calore peregrino intus vrantur, tum à flatu (ad cuius generationẽ humor melancholicus eſt aptiſſimus) permixto, variéque, tanquã œſtro, per venas & partes genitales à calore præter naturam agitato & cõmoto. At tandem, poſtquàm in frigidam & ſiccam intemperiẽ delapſis, refrixit ille ardor, venerẽ horrẽt maximè: ſibi certè tũ, imo etiam à morbi principio valdè noxiã, quòd ſpirituũ & caloris natiui quorum diſſipationẽ facit venus, haud exigua illis adſit copia. Decimum nonum eſt ſanguinis atri & liuidi craſſities tanta, vt ſi lauetur, arenoſum, quorundam iactata experientia, comperiatur: propter aduſtionem & aſſationẽ ingentẽ. Vigeſimũ eſt pulſus, languor, ac debilitas (propter facultatis vitalis & pulſificę à vaporũ craſſorũ nebula oppreſſionẽ) vna verò vrinarũ aliàs inuentorũ ſimilis craſſities, ſi meabilia vrinaria vaſa: aliàs tenuitas, ſi obſtructio ſubeſt, quę per vrinę ductus ſinat id modo quòd tenuius eſt elabi, eadem vrina colore ſæpè cinereo pallet, ſæpè & reliquorum per hũc morbum excrementorum more fœtet. Sunt certè multa alia elephantiæ ſigna, vt alui

Decimum octauum.

Decimum nonum.

Vigeſimum elephantiæ ſignum.

B ſegnities ob hepatis ardorẽ, ructus frequentes, ob ventriculi ab humoribus melãcholici refluxu conturbationẽ, frequens ſternutatio ob cerebri plethoram, ad id frequentiſſimũ quòd facies totáque cutis vnctuoſa eſt, adeò vt effuſa ſuper eam aqua nuſquã hæreat, occaſione credo interni ardoris, ſubcutaneum adipem colliquãtis, quo ideo ſemper perfuſa & delibuta in elephanticis cernitur. Cæterùm eiuſmodi ſignorũ omnium alia eſſe dicuntur vniuoca, quæ tanquã pathognomonica elephantiam neceſſariò arguunt, alia æquiuoca, quæ etſi propria non ſint huic morbo, tamen ad eius dignotionem conferunt. Ea enim demum certa eſt elephantia, quæ omnibus vel certè plurimis ex ſignis commemoratis eſt comitata.

Cur elephãticis vnctuoſa velut facies ſplẽdet.

Quæ vniuoca, & æquiuoca elephantiæ ſigna.

De prognoſi in elephantia: & quæ cura adhibenda ſit his, quibus à lepra timetur. CAP. VIII.

ELephantia morbus eſt qui in prolem trãſit, contagioſus ferè peſtis
C inſtar vix curabilis eſt incipiens: haud curabilis confirmatus, quia cãcer eſt vniuerſi corporis: at vnus aliquis, partis vnius altè radices ſi egerit cancer, incurabilis cenſetur. Iam quæ ad hanc vſque diem inuenta ſunt aduerſus eum remedia, inferiora ſint & viribus imparia. Deinde nõ ante huius morbi ſigna ſe prodũt foràs, quàm humoris malignitate obſita & corrupta fuerint viſcera, præſertim in his quos alba dicta tenet elephantia, quales circa Burdigalã, & in Gallica quæ mare attingit Britannia non pauci occurrũt: qui tamẽ tanto intus ardore æſtuãt, vt pomum quod ad breue tempus manu cõtinuerint, tanquã à multorum dierum ſole, mox corrugatur & inareſcat. Aliud eſt quod curandi huius morbi auget difficultatẽ: trium nempe principũ facultatum quibus vita cõtinetur æquale per hunc morbum vitiũ. Fallacia enim & terrifica per ſomnũ, viſa in ſentiendo ſtupor, animalis facultatis vitiũ arguũt: vitalis verò, pulſus, languor, vocis raucæ clangoſęque obſcuritas, ſpirandi difficultas, anima olida: naturalis denique hepatis in hæmatoſi deprauatio, vnde prima & ſumma huius mali labes. Ergo quia elephantia confirmata correptis ſalutem non poſſumus polliceri: his verò, quos nuper ea labes inuaſit non

Cur elephãtia eſt inſanabilis.

Leuce vniuerſalis.

D audemus, reſtat vt quibus artibus homines ab imminente tanto morbo expedire poſſimus, breuiter aperiamus. His primum in victu & vitæ genere fugienda ſunt omnia quibus ſanguis & humores vehementius incaleſcere poſſunt, quorum permulta ante ſunt cõmemorata. Eligant cibos boni & mediocris ſucci quales deſcribemus in diæta, his qui peſte correpti ſunt, adhibenda purgatio, phlebotomia, balnea & cornicula ad exhauriendam ſanguinis impuritatẽ, refrænãdúmque hepatis ardorem ex docti Medici ſententia præſcribantur. Valeſius de Tarenta caſtrationem in hoc caſu valdè probat, nec ego eam improbandam cenſeo. Teſtium enim amputatione euirantur homines in morbum proni, ſicque in fœmineam naturam degenerant, & hepatis ſanguinem aſſantis ardore reſtincto, humidi & frigidi euadunt: quæ temperies elephanticorũ intemperiei calidæ & ſiccæ toto eſt genere contraria, adde quòd ſublata elephãticis gignendi facultate, tollitur ea huius mali contagio, quæ per prolis propagationem in humanum genus ſerpit & effunditur.

Curatio.

Diæta elephanticorũ.

Caſtratio vindicat ab imminente elephantia.

FINIS LIBRI XIX.

A

DE VENENIS, DEQVE rabioſorum Canum, & venenatorum Animantium morſu ac puncturis.

B

LIBER VIGESIMVS.

Quæ fuerit cauſa ſuſceptæ huius de Venenis tractationis. *CAP. I.*

QVINQVE me potiſſimùm rationes impulerunt ad ſuſcipiendam hanc de Venenis ex Veterum ſententia tractationem. Prima eſt, vt Chirurgum docerem, quæ remedia ſtatim exhibenda ſint, his qui venenis læſi ſunt, interim dum maiora à Medico præſidia expectātur. Secunda, vt certis notis indiciiſque dignoſcere poſſit, qui venenis affecti vel infecti ſint, eáque de re ad iudices, eóſque omnes C quorum intereſt, referre. Tertia, vt qui procul ab vrbibus & maiorum remediorum copia in agris degunt agricolæ & nobiles, habeant aliquid ex libris meis, quò familiares ſuos ab angue, rabioſo cane, & aliis virulentis animalibus morſos vel punctos in tāto, & tā repētino, támque frequenti caſu iuuare poſſint. Quarta, vt quiſque ſibi à venenis cauere, & accidentia cùm adſunt internoſſe, notis verò extemplò remedium quærere queat. Quinta, vt ex mea hac lucubratiuncula cuique pateret, quæ mea ſit, quámque benè animata in Remp. & ſingulos, ad Dei gloriam, voluntas: non enim hîc tam veneficis arma, quàm Chirurgis præſidia quibus ſingulorum vitam aduerſum venena tueri poſſint porrigo: quod non intellexerunt, vel ſaltem intelligere ſe diſſimularunt, qui hanc meam opellam in deteriorem partem rapientes, malignè mentem meam interpretati ſunt. Ergo vt in rem tandem ingrediamur, initium ducemus à venenorum generali diuiſione, deinde ſingulas ſeorſim ſpecies perſequemur. *Quid venenum.* Sed ante hoc pro rato ponemus, venenum id eſſe, quod vel admotum, impulſúmque, vel aſſumptum in humanum corpus, vim habent ipſius conficiendi, D haud ſecus quàm alimentum benè ſubactum reficiendi. Scribit enim Conciliator, veneno proprietates eſſe tota ſubſtantia alimentis contrarias: vt enim alimentum in ſanguinem vertitur, ſinguliſque corporis partibus quibus alendis apponitur, perfecta aſſimilatione ſubſtituitur in earum illam portionem, quæ ſingulis momentis effluit. *Veneni & alimēti naturæ ſunt contrariæ.* Sic contrà venenum corpus noſtrum in naturam ſibi ſimilem & venenatam conuertit, vt enim omne agens vires ſuas & qualitates in ſubiectum patiens imprimit, ſic venenum virium nobis toto genere contrariarum immoderatione, ſubſtantiam noſtram in naturam ſuam commutat: haud ſecus quàm ignis paleas momento in ſe conuertit, vnáque ipſas conſumit. Itaque à Veteribus qui diligenter rerum naturalium vires perueſtigarunt, verè hoc ſtatutum eſt, venenum id eſſe quod homines interficiat, ipſorum temperie, & corporis compoſitione, ac conformatione deſtructa & corrupta. Cæterùm venena omnia eſſe dicuntur, vel ab aëre corrupto, vel ab animalibus, plantis, & mineralibus, vel ab artificioſa in deſtillando, ſublimando, & variè *Venenorum differentiæ.* miſcendo veneficorum & ſuffitorum malignitate. Hinc variæ ducuntur venenorum differentiæ.

A differentiæ. Nec verò omnia eodem modo agunt: quædam enim naturam noſtrā corrumpunt qualitatum manifeſtarum & elementariarum ex quibus conſtant immoderatione: alia à ſpecifica & occulta proprietate. Hinc alia aliis citiùs enecant: nec verū eſt omnia ſtatim cor impetere, ſed alia aliis partibus perniciale bellum à natura indixerunt, vt cătharides veſicæ, cicuta cerebro, lepus marinus pulmonibus, torpedo manibus, quas vel mediam piſcatoriam virgam ſtupefacit. Sic ex medicamentis quędam ſunt quæ ſtatim cor iuuare & roborare nata ſunt vt crocus: alia quæ cerebrum vt ſtœchas: alia ventriculum vt cinamomum. Sunt etiam quędam venena quæ vtroque modo manifeſtis & occultis qualitatibus agunt, vt euphorbium: id enim & caloris exceſſu, & tota ſubſtantia, ſeu ſubſtantiæ totius cum noſtra diſſidio, naturam noſtram corrumpit. Argumēto eſt quòd theriaca quæ qualitatibus ſuis manifeſtè calida eſt, ipſius vires, vt & omnium occultæ proprietatis venenorum infringit. Venena quæ à ſpecifica & occulta proprietate agunt, non ob id agunt, quòd calida, frigida, ſicca, humida ſint immoderatius, ſed quia talia ſint abſolutè, eámque ab aſtris & cœleſti influxu habeant eſſentiam, quæ corporis humani vires diſſoluere & deſtruere nata ſit, quia vel exigua quantitate ſumpta, qualitate tamen adeò perniciali ſunt, vt momento ferè interficiant. Nec verò aſſumpta modò, ſed & appoſita venena necant: nec animalia venenata morſu modò, aut punctura, aut laniatu nocent, ſed & excrementis, vt ſaliua, cruore hauſto, contactu, anhelitu, ſpiritu.

Non omnia venena antipathiam peculiarem cum cordē habent.

Euphorbiū qui naturā noſtram corrumpant.

B

Quî paruæ molis venena, vel ſolo tactu, tantas alterationes inducant.

CAP. II.

Mirum permultis videtur, quî fiat vt venenum exigua quantitate aſſumptum, vel immiſſum, momento ferè tam perniciales vires in vniuerſum corpus, omnes eius partes, facultatéſque ac actiones inferat: adeò vt vel tantula mole admiſſa, non rarò in altum homo intumeſcat. Nec minus mirum videri debet, quî, quæ veneno opponūtur alexiteria, & alexipharmaca, tam ſubitò, tantas & tam perniciales veneni vires infringant, cùm haud fiat veriſimile tam exiguam veneni aut antidoti particulam, ſe in tot & tam latè diuiſas corporis noſtri particulas diuidere. Sunt, inquit Galenus, qui putant res quaſdam ſolo tactu per qualitatis vim ea quæ ipſis vicina ſunt alterare poſſe: ídque planè videri in marina torpedine, vtpote cui tam vehemens ſit potentia, vt per piſcatoris tridentem, trāſmiſſa ad manum alteratione, derepentè totam reddat torpidam. At cōtrà Philoſophi docēt accidētia, cuiuſmodi qualitates ſunt, ſine ſuis ſubiectis, in alia ſubiecta migrare & diffundi non poſſe. Ergo rationi magis cōſentanea eſt, altera Gal. reſponſio, vt vel à ſpiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, venenorum & remediorum tot & tanti ſurgant effectus: non quidem quòd ſpiritus ille tenuíſve humiditas in totum corpus, ſingulàſque eius quod afficit portiunculas dirimatur, ſed tantillum id quod ſubiuit in corpus, iniectum nempe phalangij ictu, aut ſcorpij aculeo, proxima quæque pari per contagionem inficit & corrumpit qualitate, hæc alia ſibi vicina, donec à minima ſanguinis portione, ſi in venas ictus inciderit, in vniuerſam ſanguinis maſſam: aut pituitæ, ſi in ventriculum irruperit venenata labes, in omnes humores viſceráque veneni vis propagata & diffuſa fuerit. Minor de antidotis dubitatio eſt: hæc enim cum maiore mole ſumantur, vbi in ventriculum inciderint, loci calore tepefacta incaleſcunt, vaporéſque de ſe ſuſcitant, qui mox cum tenui ſubſtantia in totum corpus effuſi, veneni perniciem viribus contrariis obtundunt & debellant. Itaque ſæpè cernas, antipharmaca parciori quàm decet mole exhibita, minus valere, nec votis noſtris in expugnanda veneni malignitate reſpondere: omnino vt neceſſe ſit, ea nonmodo viribus, ſed & mole veneno eſſe ſuperiora.

C

Cap. 5. lib. 6 de loc. affe.

Vera ratio tam miræ venenorum efficaciæ.

D

Antidotorum contra venena efficaciæ vera ratio.

Num venena ſint quæ ad certum tempus interficiant. CAP. III.

Nulla venena definito tempore necant.

SVPER quæſtione propoſita, Num venena ſint quæ intra certum & definitum tempus (vt intra menſem aut annum) homines conficere poſſint. Reſpondet Theophraſtus ex venenis, alia quidem citiùs, alia tardiùs vim pernicialem ſuam exerere & proferre, certis tamen temporis limitibus, pro hominum arbitrio & voto, haud vlla reperiri quæ agant. Nam quòd alia aliis citius tardiúſve necem inferant, non id à ſe & propria natura habent, vt rectè Medici cenſent, ſed ex eo quod ſubiectum in quod inciderint magis minúſve ipſorum reluctatur, aut obſequitur efficaciæ. Id experientia verum arguit. Idem enim ſpecie venenum, eodem pondere & menſura, diuerſis diuerſa temperie & complexione hominibus exhibitum, hunc intra horam, illum intra ſex horas vel intra diem examinabit, alteri contrà ne nocebit quidem. Idipſum & experiri licet in purgãtibus medicamentis. Idem enim catharticum variis hominibus eadem quantitate exhibitum, alios citius, alios tardius purgabit, alios parcius, alios copioſius, quoſdam ne hilũ quidem purgabit, alios facilè, alios cum dolore & torminibus. Cuius diuerſitatis nõ aliá eſſe cauſa poteſt, quàm hominum diuerſa in complexione & temperie natura, quam nemo ſic exactè tenere & complecti poteſt, vt mente comprehendat, quouſque tandẽ calor natiuus, veneni viribus reſiſtere & obluctari queat: vel quàm peruia, aut quàm meabilia & patentia ſint corpora, quibus ad cor & partes principes veneno iter eſſe debet. Nam quibus (verbi gratia) latiores ſunt arteriarum ductus, his nonmodò celeriter, ſed & facilè vnà cum aëre qui continentur in corpus allicitur, venenum in cor permeat.

Quî citius tardiuſve venena necant.

A

B

Num quæ animalia venenatis nutriuntur, venenata etiam ſint & tutò atque innoxiè comedi poſſint. CAP. IIII.

ANATES, Ciconiæ, Ardeæ, Pauones, Meleagrides, & alia volatilia, buffonibus, viperis, aſpidibus, colubris, ſcorpionibus, araneis, bruchis, & aliis venenatis beſtiis nutriuntur. Num igitur eius generis animalia, tali eſca enutrita, homines, à quibus poſtea eſitantur, inficere poſſint, quæſtione eſt digniſſimum. Scribit Mathiolus recentiores omnes qui de venenis ſcripſerunt, hoc planè ſentire, talia animantia ſecurè & innoxiè ab hominibus comedi poſſe, quia venenatas beſtias in naturam ſuam conuertant, dum illis veſcuntur, non viciſſim ab illis immutentur. Quæ ratio etſi multum habet probabilitatis, nõ efficit tamen eiuſmodi beſtias penitus innoxias eſſe, ſi præſertim crebrò in menſam & cibum veniant. Hanc opinionem tueri videntur Dioſco. & Galen. dum ſcribunt lac, quod nihil aliud eſt, quàm ſanguis recoctus, animantum ſcammonium depaſcentiũ, elleborum & tithimalum mirum in modum purgare hauſtum. Itaque Medici lactantem puerulum purgaturi, cathartica nutricibus exhibent: quò ſic earum lac purgandi vires nactum, pueris in alimentum & medicamentum cedat. Turdorum iuniperi baccas depaſcentium, carnes iuniperum redolent. Volatilia quæ abſinthio aut allio nutriuntur, amarorem aut allij viroſum odorem ſaporémque eſitata præferunt. Aſelli cũ alliis capti, ſic allium redolent, vt odorem illum aut ſaporem nulla ſalitura, nulla frictura, nulla elixatione deponant, quo ſolo nomine plerique, quibus allium videtur cicutis nocentius & ingratius, ab illis piſcibus abſtinere coguntur. Cuniculorum pulegio & iunipero nutritorum, carnes pulegium & iuniperum ſapiunt, contrà braſſica & ſanguine bubulo altorum ingratum illum ſaporem & odorem præferunt: iubent Medici capras, vaccas, & aſinas, quarum lac hecticis exhibere volunt, his & illis herbis, quas ad huius aut illius morbi expugnationem valere autumant, multò ante & quotidie enutriri: non enim dubitare ſe Galenus profitetur, quin ſucceſſu temporis animalium carnes immutentur à cibis quibus veſcuntur, & illorum odore tandem ſuffiantur. Itaque non probauerim, animalium quæ venenatis nutriuntur, carnes in eſcam apponi: niſi multò poſt quàm eiuſmodi cibis veſci deſierint, & vniuerſum venenum vi caloris proprij euictum & domitum fuerit, vt nihil eius in ſapore, odore aut ſub-

Innoxiè comedi poſſe quæ venenatis nutriuntur animãtia, & contrà.

Nutricum lac quî fiat medicamẽtoſum & purgans.

Caro aſellorum cur nõnunquam allium redoleat.

Lib. de ſym. facul.

C

D

A ſtantia reſtet, quin exolutum ſit vniuerſum. Mortes enim repentinæ ſæpè contingunt quarum cauſa ignoratur, quæ fortaſſe non aliunde petenda foret, ſed corporum eupathia & diſpathia facit, vt aliis in necem & morbum ſumantur, aliis in refectionem & alimentum.

Vnde plerũque repentinæ mortes.

Quæ ſint veneno infectorum hominum generalia ſigna.
CAP. V.

QVÆ ſint veneno infectorum hominum generalia ſigna primùm dicemus, deinde ad particularia, quibus hoc aut illo veneno infectum eſſe quempiam pronuntiare liceat, deſcendemus. Impotionatum veneno hominẽ omnino cognoſcimus, quãdo cõqueritur de ingenti corporis totius grauitate, ſic vt ipſe ſibi diſpliceat: quando à ventriculi orificio ad os & linguam triſtis aliquis & horribilis ſapor exudat, omnino alius ab eo quem ci-
B bi quantumlibet corrupti præferre ſolent: quando repentinæ fiunt coloris in vultu mutationes, nunc in liuidum, nunc in flauum, aliúmve quemuis à communi hominũ natura valdè diſſitum: quando nauſea frequenti faſtidio vomiturit: inquietudo denique tanta ægrum exercet, vt omnia ſurſum deorſumq; verſari videantur A propria & tota ſubſtantia ſumptum venenum agere intelligimus, quando ſine vllo inſignis caloris aut frigoris ſenſu, æger in crebram ſyncopen incidit, cum ſudore frigido. Talia enim venena ferè non habent certam & deſtinatam partem cui bellum indixerint, vt cantharides veſicæ. Sed vt tota ſubſtantia & occulta formæ proprietate agunt: ſic ſtatim & recta eſſentiam vitamq; noſtram, & vitalis facultatis arcem atque principium, cor impetunt. Nunc quæ ſint ſigna, quibus internoſci queant venena quæ manifeſtis & elementaribus qualitatibus agunt, expediamus. Quæ caloris exuperantia præcellunt linguæ, oríq; toti, gulæ, ventriculo, inteſtinis, interaneiſq; omnibus ardorem inurunt, cum magna ſiti, iactatione, & ſudore perpetuo. Quòd ſi ad caloris exceſſum erodendi & putrefaciendi vim adiunctam habeant, vt arſenicum, ſublimatum, riſagal-
C lum, viride æris, auripigmentum & ſimilia, ventriculo & inteſtinis punctionum intolerabiles cruciatus, borborygmos cum ſonoro flatu, & per aluinas partes murmure, inferũt, ſitim præterea intolerabilem. His ſuperueniunt vomitus, cum ſudoribus nũc calidis, nunc frigidis, cum ſyncope, vnde cita mors. Quæ refrigerandi vi necant venena, veternoſum ſoporem inferunt, à quo excitari non eſt facile: aliquando ſic cerebrũ conturbant, vt ægri indecoros multos motus ore & oculis, brachiis & cruribus edãt, phreneticorũ more: ſudor frigidus ſuperuenit, facies liuet vel flauet, ſemper horrida: totũ corpus ſtupet, breui moriũtur niſi ſtatim ſuccurratur: huius generis venena ſunt, cicuta, papauer, ſolanum, hyoſciamus, mandragora. Venena ſicca calorem fermè comitem habent, cum humiditate: nam etſi ſulphur calidum ſit & ſiccum, humiditatem tamen habet quæ ipſius partes contineat: quomodo omnia quæ conſiſtentiam habẽt: à vincente tamen ſiccitate ſicca dicuntur. Talia linguæ & gulæ ariditatem ſcabritiẽq; inferunt, cum ſiti inextinguibili: venter conſtringitur adeò, vt ne vrina quidem liberè effluat: membra omnia ſiccitate ſquallent: ægri ſomnum inire nequeunt: huius gene-
D ris venena ſunt, lythargyros, ceruſa, gypſum, ſquama æris, limatura plumbi, antimonium præparatum. Humida contrà venena, perpetuũ ſoporem inducunt, diarrhoẽã, neruorum omnium & articulorum exolutionem, adeò vt ne oculi quidem, orbita ſua fideliter contineantur, ſed prominuli velut excidant: corporis extrema vt manus, pedes, nares & aures putrilagine corruunt ſeu abſcedunt: quo tempore ſitis etiam vrget propter peregrinum calorem putredinis ſemper comitem, ſæpè authorem, tum mors propinqua eſt. Permulti negant reperiri venena humida, id eſt quæ humiditatis efficacia enecent: quòd in humidorum ſpecie, quæ ad quartum vſque gradum perueniãt non reperiuntur. Stat tamen contrà exemplum eius qui noctu dormiens, morſus eſt à ſerpente, quemadmodum Gilbertus Anglicus narrat: moriens enim, cùm ei brachiũ ſeruus, dominum à ſomno excitaturus, traheret, caro omnis putrilagine conſumpta corruit, moxq; & oſſa corruerunt omni carne exuta. Quod contingere non potuit, niſi ab exceſſu humiditatis venenatæ quæ in ſerpentis dentibus & ſaliua latebat. Itaque adnotatum ab Hippocrate legimus anni tempeſtate pluuioſa, humida & auſtrali contigiſſe, vt venenatæ & putrefacientis humiditatis maligna vi brachiorum & crurum

Communia omnibus impotionatis ſigna.

Signa venenorum calore agentiũ.

Signa frigidorum venenorum.

Siccorum ſigna.

Humidorũ ſigna.

Hiſtoria.

Sect. 3. lib. 3 epid.

carnes putridæ per fruſta corruerent, oſſaq; nuda manerent: imò & ipſa oſſa pleriſque A putreſcerent & deciderent: nec certè lues venerea, alia quàm humiditatis ſceptica & putrefaciente vi necat: cuius efficacia oſſium ſoliditas liqueſcit, nedum carnes putrilagine tentatæ & arroſæ diffluunt. His & talibus venenis, quæ qualitate manifeſta & elementari agunt, cùm in corpus, quocunque modo, recepta fuerint, opponendum eſt extemplò contrarium: & ſi fortè non conſtet quæ & qualis ſit illa veneni ſpecies in indiuiduo, quæ proprietate agunt venena, quo modo agant ratione nondum inuentum eſt, ſed tantùm experientia. Itaque oppugnanda paribus antipharmacis venient, quæ ſcilicet tota ſua ſubſtantia, cor & vitalem facultatem roborare, & venenorum vires retundere nata ſunt. Cæterùm noſtræ huic de Venenis qualitate manifeſta & elementari agentibus diſtinctioni, contrariatur eorum opinio, qui venenatorum omniū animantium venenum ex eo frigidum eſſe adſtruunt, quod ab illis demorſi, aut puncti, ſtatim marmore frigidiores ſentiuntur. Quódq; ſerpentes, frigoris metu, cùm hyems inſtat, ſubterraneis ſe continent ſpeluncis, vel quod, ſolent viperæ, ſub lapidibus latent, ſub quibus ſæpè rigidæ & ſtupidæ deprehendantur, immobileſq; facilè manu B capiuntur. At quæ percipitur in demorſis vel punctis frigiditas, non à veneni frigore inuecta eſt, ſed ex abſentia caloris natiui, vniuerſum ſe in ipſo inflicti veneni articulo à ſuperficie corporis in centrum contrahentis, tum tuendi cordis ſeu principis gratia, tum quia calorem vitalem nihil æquè diſſipet, nihil æquè oppugnet quàm venenum, cuiuſcunque ſit generis.

Lues venerea humiditatis exceſſu necat.

Omne venenum frigidum nō eſt.

Cur veneno impotionati aut icti frigent.

Qua arte & cautione declinentur venena. CAP. VI.

DECLINARE venena valdè operoſum eſt, quod qui ea hodie miſcent, egregiè adeò ad fraudem & maleficium inſtructi ſunt, vt etiam oculatiſſimos fallant: dulcium enim & ſuauiter olentium rerum admixtione, ſic illorum ingratum ſaporem & odorem temperant, vt facilè vel peritos lateant. Itaque qui ſibi à venenis metuunt, à cibis multa arte conditis, C valdè dulcibus, ſalſis, acidis, vel alioqui ſapore aliò inſigniter præditis cauere debent. Cùm verò ſiti aut fame premuntur, haud auidius cibo potúve ſe implere debent, ſed diligenter ad eorum quæ comedūt bibūtve ſaporem attendere: præterea ante paſtus ea ingerere quæ venenorum vires infringere valent, cuiuſmodi eſt euchymarum carnium iuſculum pingue: primo mane theriaca vel mithridatio cum conſerua roſarum, vel foliis rutæ, nuce, & ſiccis ficubus ſe præmunire: inſuper mox hauſto generoſi aut maluatici vini tantillo, in ſuſpicione verò hauſti iam ore veneni, ſomno ſibi interdicendum eſt. Nam præter quàm quòd vis ſæpè veneni tam rapida eſt, vt tanquā ignis ſtipulam, ſic vitam noſtrā breui abſumat, tum verò ſomno in corporis penetralia nugis allicitur. Extemplò igitur ſatius eſt ſibi vomitū ciere hauſto hydræleo tepido, vel butyro in calēte oleo liquato, vel decocto ſeminis lini aut fœnugræci, vel iuſculo pingui, ſic enim vnà venenum ingeſtum foràs excluditur, vel acrimonia eius obtunditur, & aluus laxatur. Id quotidiana experientia cernere licet, vnctæ enim parti pyrotica, veſicatoria, ſimiliáque acria admota, nequaquam exulcerant. Nec verò vomitus hoc D tantùm prodeſt, quod venenum excludit, ſed eo etiam quod vel ſapore, vel odore, vel colore arguit ſumpti veneni ſpeciem: adeò vt tum proprio alexiterio ſumpto tutius & facilius occurratur: ſi nihilominus altius in inteſtina deſcendiſſe venenum opinio ſit, clyſtere id quod reliquum eſt, & adhæreſcit tunicis inteſtinorum reuellere licebit. Quòd ſi æger vomere nequeat, cathartica illi ſtatim exhibenda erunt, quæ magis propriè venenis obſiſtere dicūtur, qualia ſunt agaricum, aloë, centaurium minus, rheum barbarum, & alia ex docti Medici præſcripto. Inde infundendi clyſteres ex caſſia, decoctis pinguibus, ſebo veruecino, aut butyro, aut lacte bubulo cum mucaginibus lini pſilij, cydoniorum & aliis quæ in dyſenteria exhiberi ſolent: vt talia veneni ad inteſtinorum tunicas adheſum impediant, vnguine ſuo veneni acrimoniam obtundant, acſi quid exulceratum iam fuerit leniant, omninoq; partes ſanas à veneni efficacia maligna tueantur. Sit verò hoc perpetuum, vt qua via venenum in corpus ſubiuerit, eadē mox reuellatur, vt ſi naribus per odorata, ſternutatoriis excutiatur: ſi ore in ventriculum, vomitu excludatur: ſi ano in aluum, clyſtere: ſi per pudenda in vterum, iniectionibus

Venenum metuentib⁹ quæ in victu cautio adhibenda.

Cur ſomnus nocet impotionatis.

Cur & quî vomitus prouocādus

Quando & quibus catharticis purgandus impotionatus.

A nibus per metrechitem: ſi morſu, punctura aut laniatu, his quibus vis ineſt ex alto corpore foràs euocandi, reuellatur. Hoc diuerſiones moliuntur, his enim non tantùm ne venenum cor petat impedimus, ſed & intus foràs reuocamus. Quare vincula valida brachiis, femoribus, & cruribus iniecta in hoc caſu perutilia ſunt. Valent & amplę cucurbitulæ cum multa flamma, variis corporis partibus admotæ. Valēt & balnea aquæ calidæ, ex eorum decocto quæ venenis reſiſtunt, vt abrotani, calamenthi, rutæ, betonicæ, marrubij, pulegij, lauri, ſcordij, appij, ſcabioſæ, mentæ, valerianæ, & ſimilium. Valent & ſudationes aſſæ, ſudore tam multo prouocato, quàm ægri vires ferre valebunt. Quòd ſi prædiues fuerit, is quem impotionatum vel veneno ictum ſuſpicamur, tutius in aluum bouis, equi aut muli condetur, mox in aliam poſtquàm prior illa refrixerit: vt blando calore & halituoſo iugulati recens animalis, venenum foràs euocetur, horum tamen nihil inconſulto Medico agatur.

Ad ictos veneno remedia.

Quî corruptus & venenatus aer hominem inficiat & enecet.

B

CAP. VII.

INficitur aër & corrumpitur malignorum vaporum admixtione, ſeu à cadauerum inhumatorum poſt ingentes cōflictus, ſeu ex terræ hiatibus poſt terræ motus exhalantium: in ſpecubus enim ſubterraneis aër diu concluſus, libertate & patentis aëris commercio priuatus corrumpitur, malignam qualitatem acquirit, quam mox in obuios transfert. Ineſt quoque auræ quę tonitrua, fulmina, fulguraq; comitatur, certa malignitas ſulphureum virus redolens, adeò vt quæcunque feræ, ſuffocata ea vi animalia comederint, rabida moriantur repente: ineſt enim fulminis igni vis rapidior, longéque tenuior, & maior quàm cæteris ignibus, adeò vt iure ignis velut ignium vulgò vocetur. Argumēto eſt, quòd illibato ligno ferrum haſtæ præfixum, integra crumena concluſum argētum aurumq; liquat. Suffitorum quoque artificio aër inquinatur, qui mox ore & naribus reſpirando, cute & arteriis perſpirando, in corpus & viſcera admiſſus, facilè enecat, infectis primùm ſpiritibus & humoribus, mox etiam ſolida principum partium præcipuéque cordis ſubſtantia, & in ſuam naturam verſa, niſi ante citatis maturè ſternutamento, vomitu, ſudoribus, aluo aut alia quauis excretionis ſpecie, homini prouiſum fuerit. Eſt enim quod odore in corpus ſe infert venenum, rapidiſſimum & efficaciſſimum, quanto ſcilicet vaporis aut exhalationis, quàm humoris tenuior & rapidior eſt eſſentia. At nihilominus, inquies, non eſt credibile, vapore ignis vi ſuſcitato, vt facis accenſæ, aut foculi, ſeu pyrotecæ quenquam necari, quia venenata rei quæ vritur qualitas, ignis omnia perpurgantis & luſtrantis viribus digeritur & conſumitur. Falſa in vitæ malè cautorum mortalium perniciem fictáque hæc ratio eſt: accenſæ enim ad luculentam flammam aſſulæ ſulphuratæ, vaporem nihilominus ſulphureum remittunt & effundunt: lignum verò aloës aut iuniperi, an quia flammis vritur minus ſuauiter olet? Clemens ſeptimus eius nominis Pontifex maximus, Reginæ Regis matris patruus, præeuntis venenatæ facis toxico per fumum in corpus admiſſo infectus, interiit. Narrat Mathiolus extitiſſe in foro Senenſi circulatores duos, quorum vnus cū oblatum ab altero veronicæ coronariæ florem intoxicatum naribus admouiſſet, repente mortuus corruerit. Quidam non ita pridem, cùm malum odoratum clàm intoxicatum olfeciſſet, naribus admotum, vertigine derepente correptus, faciem totam intumuit, ac niſi maturè ſternutatoriis aliiſque remediis conſultum fuiſſet, eodem lethi genere quo Clemens Pontifex breui interiturus erat. Tutiſſimum omnino aduerſus talia venena alexiterium eſt non olfeciſſe: quin etiā parari venena adeò rapida vi ferunt, vt ephippio oblita, lethiferam vim in inſeſſorem transferant: alia verò quibus ſtapedes obliti, funeſtam prorſus veneni qualitatem, in equitem, breui moriturum, per ocreas immittant. Quæ etſi creditu difficilia ſint, quia carnem nudam non attingunt eiuſmodi venena, habent tamen exemplum in natura quo ſe tueantur. Torpedo enim per intermedium rete narcoticam vim, lethalem certè, in brachium, indeq; in corpus piſcatoris tranſmittit.

Quot & quibus modis aer inficiatur.

Quî tonitrua & fulmina aerē inficiant.

Num vapore ab incenſa re venenata ſuſcitato intoxicari quiſquam poſſit

Hiſtoria.

Mirè perniciales venenorum vires.

(Section markers C and D appear in the left margin beside "cat, infectis…" and "oblatum ab altero…".)

Quod ſingulis venenorum ſpeciebus ſua & propria ſint ſigna & effecta. CAP. VIII. A

VT venena ſpecie diſtincta ſunt, ſic ſingulæ ſpecies ſignis & effectis differunt: neque enim vnum aliquod veneni genus reperire eſt, in quod omnia omnium venenorum ſigna & effecta cadant: aliàs fruſtrà Medici de ſingulorum ſignis & effectis, propriiſq; item ſingulorum remediis, ſcripſiſſent. Cuiuſmodi enim id tandem erit venenum quod ſtomacho, vẽtriculo, hepati, veſicæ & renibus ardorem inferat, quod ſingultum cieat, quod tremore & horrore totum corpus concutiat, quod vocem, quod orationem adimat, quod conuellat, quod pulſificam facultatem eneruet, quod reſpirationis libertatem intercipiat, quod veterno hominem conſopiat & ſtupefaciat, quod capiti vertiginem, oculis caliginem, quod ſtrangulatum, quod ſitim, quod hæmorrhagiam, febrem, iſchuriam, vomitum indeſinentem, faciei ruborem, liuiditatem, pallorem, virium exolutionem, & alia multa, quæ ſingula, ſingulæ venenorum ſpecies inuehunt, ſimul & ſemel inferat? Denique nemo negabit, quin calida venena promptius interficiat, quàm frigida, quia citius à calore natiuo de facultate in actum euocantur. B

Calida venena citius interficiunt frigidis.

Quæ ſint venenorum ex ſingulis animalibus venenatis effecta, quæque inde eruenda prognoſis. CAP. IX.

Lib. 5. c. 27.

CORNELII Celſi, omniúmque ferè Veterum ſententia eſt, omnem feræ morſum quoddam habere virus, alium tamen alio magis. Magis virulẽti ſunt qui à venenatis beſtiis infliguntur, vt aſpidibus, viperis, colubris, totóque ſerpẽtum genere, baſiliſco, dracone, buffone, cane rabido, ſcorpio, aranea, ape, veſpa, & ſimilibus. Minus virulenti ſunt veneni expertium animantium, vt equi, ſimiæ, felis, canis haud rabidi, & multorum aliorum quæ etſi natura ſua veneni expertia ſint, in ipſorum tamen morſibus ineſt aliquid magis dolorificum & cacoëthes, quàm in communibus vulneribus ab aliis cauſis inflictis: C credo quòd in eorum ſaliua & ſanie, ineſt neſcio quid naturæ noſtræ inimicum, quod malignam vlceri qualitatem inurit, quod etiam in laniatu animantium vngulatorũ, vt leonum & felium experiri licet. Quin ne morſum quidem hominum virus eiuſmodi expertem eſſe plerique adſtruunt, ruſſorum præcipuè & lentiginoſorum, cùm maximè ira incanduerint. Reliquorum morſus maligna qualitate vacare credibile eſt, cùm ipſorum ſaliua vlceribus haud ita magnis pro remedio ſit. Itaque ſi difficultas curandi inciderit in vulnus, illatum morſu hominis qui neque ruſſus, neque lentiginoſus, neque ira percitus ſit, non ratione immiſſæ ſaliuæ, malignæve vllius qualitatis occaſione illa contingit, ſed ratione contuſionis quam haud incidentes, ſed contundentes, vtpote obtuſi: minimè verò acuti dentes intulerint: quò fit vt in carnem ſubire nequeant: niſi contundendo & conterendo, grauium & obtuſorum ictuum, telorúmve more, quibus illata vulnera curatu contumaciora ſunt, quàm quæ incidentibus & acutis telis inferuntur. Cæterùm ex commemoratis venenatorum animantium morſibus, pauci ſunt qui non breui & ferè momento mortem inferant: maximè verò ſi ſubierit venenum in corpus à viuo animali immiſſum, tali enim veneno ineſt calor multus, ineſt & tenuitas maior, quæ ipſi quaqua verſum in corpus mox penetraturo, pro vehiculo futura ſint: quo exempta animali mortuo venena, carent. Horum igitur alia horæ ſpatio hominem conficiunt, vt aſpidum, baſiliſcorum & buffonum venena: alia non ante biduum, triduúmve necant vt colubrorum: aranea verò & ſcorpius plus tẽporis ad necem poſtulant, omnia tamen vel minima mole admiſſa, breui magnas & perniciales, peſtifera velut aſpirante aura, mutationes in corpore excitant ſimili vi membra ſingula & viſcera corrumpentia, & in ſuam naturam mutantia, qua eadem illa membra laudabiles cibos per ſanitatem in ſuam naturam mutant & ſubſtãtiam adſciſcunt. Faciunt verò ad veneni perniciem locus in quo vixerint feræ & tempus: quę enim arentium montuoſorum & ſole peruſtorum locorum indigenę ſunt, promptius interimunt quàm humidorum & paluſtrium: æſtate quàm hyeme pernicior etiam vis ineſt à famelicis & irritatis, ieiuniſq; quàm à paſtis pacatiſque venenum eſt lethalius, quemadmodum & à iuuenibus, quo præſertim tempore in venerem ruunt, quàm ab D

Omnium ferarum morſus ſunt virulenti.

Ruſſorum hominum morſus virulenti.

Saliua humana medetur vlceribus.

Contuſa vulnera difficilius ſanantur inciſis.

Quorum locorum & temporum venenatæ feræ morſu magis nocẽt

A effœtis & decrepitis: à fœminis quàm à maribus, ab his quæ alias pariter venenatas deuorant, quàm quæ ab iiſdem abſtinent, vt à colubris qui buffones, viperis quæ ſcorpios, araneas & bupreſtes deuorant: quanquam efficaciæ venenorum ratio à propria, id eſt tenui vel craſſa conſiſtentia, & corporis affecti ad patiendum aptitudine maiore minoréve pendet. Calidi namque homines, & venis arteriiſque amplis ac patentibus, veneno expeditius ad cor iter exhibēt. Itaque frigidis anguſtiſque vaſis à pari veneno tardius moriuntur: cibo refectis, non tam nocet venenum quàm ieiunis: alimentis enim præterquàm quòd vaſa repleta, locum veneno non tam facilè cedunt, cor inſuper ſpirituum multiplicatione roborant, adeò vt hoc renitatur validius perniciei venenatæ. Si ab occulta & ſpecifica proprietate venenum agit curationem, prognoſimque facit difficilem: túmq; ad alexiteria currendum, vt quæ tota etiam ſubſtantia venena oppugnent, maximè verò ad theriacam, quia eius compoſitionem remedia, calida, frigida, humida & ſicca ſubeunt, quò fit vt omnium venenorum vires obtundat: eorum maximè quæ ſimplici & ſua natura conſtant, qualia ſunt quæ à feris veniunt,
B plantis & mineralibus, non autem veneficorum & ſuffitorum deteſtanda arte miſcētur & parantur.

Cur theriaca omnium naturalium & ſimplicium venenorum vires obtūdat.

Quæ morſibus & puncturis venenatarum ferarum adhibenda ſit curatio. CAP. X.

MORSIBVS puncturiſq; ferarum venenatarum nulla interpoſita mora curatio eſt adhibenda, quæ omni arte venenum digerat, ac ne in corpus ſubeat, impediat: occupatis enim principibus partibus fruſtra poſtea remedia adferūtur. A veteribus igitur duplex eſt propoſita indicatio, quæ nos ad remediorum in tali caſu inuentionem duceret, nempe virulenti & venenati humoris vacuatio, & eiuſdem, affectiq; corporis immutatio ſeu alteratio. Cùm verò vacuandi duplex ſit ratio, nempe vniuerſalis, quæ per interiora fit, & particularis quæ per exteriora. A particulari ducendum eſt initium, per ea topica quæ eliciendis reuocandiſq; venenis & retundendis idonea ſunt: non enim ſem-
C per ab vniuerſalibus, quod plerique putāt, curatio inchoanda, præſertim verò in morbis externis, vt vulneribus, fracturis, luxationibus, morſibus, puncturiſq; virulentis. Itaque hîc primo quoque tempore imponētur idonea ad venenatarum ferarum morſus & puncturas remedia: nempe ſtatim lauabitur vulnus vrina, aqua marina, vitæ, vel vino, acetóve, in quo theriaca antiquiſſima diſſoluta fuerit, aut ſinapi. Sit talis lotio calidiſſima, & cum frictione validiſſima: relinquātur inde ſupra vulnus, & in eius ambitu linamenta in illo liquore macerata. Sunt qui theriacam haud imponendam putant, quia (vt inquiunt) venenum intrò compellat. At Galeni authoritas eam opinionem conuincit, ſcribit enim theriacā ſi huic vulnerum generi ante imponatur, quàm venena ad partes nobiles peruenerint, magno præſidio eſſe. Conuincit & ratio: theriaces enim compoſitionem viperina caro ſubit, quæ ſubſtantiæ ſimilitudine allicit, & vt magnes ferrū, aut ambra paleas euocat. Venenū mox digerendū, vi calidorū medicamentorū admixtorū: at ingeſta in corpus, cor, parteſq; principes à veneno tuetur, & ſpiritus auget ac cōfirmat: theriacę loco docet experiētia opportunè adhibitū mithri-
D datiū ſimiles ſanitatis fructus parere. Quæ vacuationis gratia intrò foriſq; ſumentur medicamēta, tenuiū ſint partiū oportet, quò promptè in omnē ſe partē inſinuēt ad veneni malitiā retundendā. Itaq; allia, cæpæ, porra hîc valēt apprimè, quia vaporoſa: valent & ſcordiū, ruta, dictamnus, centauriū minus, praſſiū, eruca, lac ficuū immaturarū & ſimilia: bugloſſum ſylueſtre inter omnes plātas vim habet inſignē aduerſum virulētos morſus, ex quo echiū & viperinū dictū eſt, duabus de cauſis. Prima, quia in florib. ſecundū folia purpureis, ſemina capiti viperarū ſimilia geſtat. Altera quòd non impoſitū modò viperæ morſum, ſanat, ſed & percuſſis à ſerpētibus ex vino prodeſt, imò etiā eos qui antea biberint feriri non patitur. Eandē vim habet ſerpillū: hæc etſi ſæpè qualitate, vt calore, cū veneno cōſentiunt, proſunt tamē digerēdo id & reſoluendo: quanquā quantū fieri poterit vacuationi ſimul & alterationi eſt conſulendū. Cucurbitulas magnas cū multa flāma, corniculáq; imponere, ſi locus affectus patitur, eſt vtiliſſimū. Proſunt & ſuctus, ore ante eloto vino in quo theriaca diſſoluta fuerit, & oleo ne quid adhæreſcat, præmunito: ſic enim nihil adhæreſcet, modò vlcera nulla ſubſint. Prodeſt & hirudines appoſuiſſe: ſunt q. gallinas vel noſtrates, vel meleagrides oua ponētes, culo

Duplex curandorum morſuum venenatorū indicatio.

Lotiones ad virulentos morſus.

Lib. de the.

Theriaca et admota & aſſumpta prodeſt contra venena.

Bugloſſi ſylueſtris alexiteria vires.

(qui his patẽtior eſt) vulneri inſidere iubeat, indito in ipſum ante ſale, quò magis hiet, A
roſtro clauſo, & ex interuallis aperto ne ſuffocentur, atque in mortuarum ſuffocata-
rúmque locum aliàs ſubinde imponi, quod ſic venenum euocari, pérque anum in vo-
latile migrare putent. Sunt qui malint volatilia viua, & per mediũ corpus diuiſa vul-
neri imponi, quòd naturali diſcordia venenis reſiſtere ea autument. Certè calore, quo
nõ buffones modò, aſpides, viperas, ſcorpios & alia venenata animalcula concoquũt,
ſed & arenam, calculos, & lapidoſa ſicciſſimáque ſemina ventriculo atterunt, & mol-
liunt, veneno eliciendo, digerendoq; apprimè vtilia eſſe cenſendũ eſt. Sed nihil æquè
prodeſt digerendo & retundendo veneno quàm cauteria impreſſiſſe, præſertim actua-
lia: ignitum enim ferrum efficacia maiore & promptiore agit, vlcúſque in plures dies

Cauterij vires ad inflicta venena.

patens inurit. Itaque vt eſchara citiſſimè excidat, procurandum ſcarificatu ad viuum
vſque facto, multóque vnguine loco delibuto. Sic enim veneno promptius patebit e-
xitus. Sed velim nondum ſubiiſſe altius in corpus venenum, aliàs cauteria, nonmodò
non proficient, ſed & vano labore cruciatum ægrum debilitabunt. Vulneri, viciníſq;
locis imponantur emplaſtra attrahentia ex galbano, terebinthina, pice nigra, & pin- B
gui, aliiſque gummoſis & reſinoſis. Poſt eſcharæ lapſum imponetur baſilicum, addito
mercurij puluiſculo roboratum: huius puluiſculi in hoc caſu ſunt inſignes vires, quia

Pulueris mercurij cõtra venenata vulnera vires.

virulentam ſaniem è vulneris fundo euocat, neque vulnus citò claudi permittit. Quã
in rem vel ſpongiam demittunt, vel radicem gẽtianæ, aut hermodactylorum vel acria
medicamenta, vt ægyptiacum, vel mercurij puluiſculũ cum aluminis puluiſculo mix-
tum, vel pollinem contriti pyrotici. Cæterùm perpetuum hoc eſſe debet, vt vnguen-
tis ſemper theriaca aut mithridatium, aut ſuccus hyperici, aut ſimilia quibus ineſt at-
trahẽdi, digerendíq; veneni, vlceris verò abſtergẽdi admiſceãtur: quanquã ſi vehemẽ-
tior calor dolorem faceret, ſpirituum diſſipatione in gangrenam mox abiturum, tum

Quando calida vulneribus venenatis non cõueniunt.

proprij morbi curatione ad tempus neglecta, in ſymptomatis correctionem eſſet in-
cumbendum. At verò in hoc caſu perpetuum hoc eſſe debet, vt non ſanguis detraha-
tùr, non catharticum, non clyſter, nõ vomitorium, non balneum, non aliud quidquã
ſudoris prouocatorium exhibeatur, ante triduum à morſu aut punctura exactum. Fu-
giat interim æger omnem laborem, præcipuè verò coitum, ne perturbatione humo- C
ribus inuecta, venenum citius ad cor rapiatur. Tum igitur vacuationibus illis vniuer-
ſalibus locus erit, cùm veneni, in venoſum genus vniuerſúmque interius præſertim
corpus effuſi, ſuſpicio erit. Ante nihil niſi theriacalia aut mithridatium exhibendum,
ſimiliaq; quibus infringendi veneni, & vniuerſi corporis benigno & vitali halitu ro-
borandi vis inſit, etſi ſubſtantia eorum ventriculum non prętergrediatur. Sic enim pi-
lulæ ingeſtæ, etſi ventriculum non excedant, ex articulis tamen & capite: clyſteres ve-
rò acriores, etſi inteſtinis cohibeantur, qualitate tamen cum halitu latius diffuſa ex

Alexiteria etiam magna doſi exhibenda.

diſtantiſſimis partibus attrahunt: quanquam alexiterium oportet exhiberi non qua-
litate tantùm veneno validius, ſed & quantitate maius, vt facilius venenum ſuperare
& exigere poſſit. Itaque bis in die exhibendum eſt, tandiuq; perſeuerandum, quouſq;
veneni vires fractas, prauorum ſymptomatum remiſſione & exolutione cognoueri-
mus. Interim tamen non negligẽda eſt parti à veneno inuſta intemperies, quin potius
ea corrigenda venit contrariæ intemperiei remediorum appoſitione: frigidorum qui-
dem, ſi ardor ſummus partem afflictam vniuerſúmq; corpus occupet: calidorum con- D
trà ſi illa marmore, quod ſæpè fit, frigidior ſentiatur: atque hæc de generali in venenis
curatione ſufficiant, nunc ſingulorum ſpecialis curatio exponenda.

Cur canes cæteris animalibus facilius in rabiem agantur, & quæ ſint ſigna. CAP. XI.

Canum natura ad rabiem eſt diſpoſita.

RABIVNT cæteris animantibus facilius canes, quia à natura eam ſunt ſortiti temperiem, & humorum conditionem, quæ ad id morbi genus facilem haberet inclinationem, & quandam veluti diſpoſitionem, quia cadaueribus & rebus corruptis, putridis, verminoſiſq; veſcãtur, & aquas lambunt ſimilis naturæ: ſed mœror anxietáſque ex amiſſo domino, ſæpè eos in varia itinera tranſuerſos, olfactu obuia quæque laborioſè tentantes, & paſtus immemores agit. Ex eo labore ſequitur ſanguinis feruor, ex feruore eiuſdem in atram bilem conuerſio, vnde rabies. Quanquam non ſemper caloris, ſed & frigoris

etiam

A etiam occaſione, contrariis nempe ex cauſis rabiunt canes: non enim ſub canicula tãtùm, ſed & per ſæuam hyemem in id morbi genus incidunt. Nam abundant humoribus melancholicis, frigidis nempe & ſiccis canes. At eiuſmodi humores vt æſtate ardoris, ſic hyeme inclementi conſtipationis occaſione, per ſuppreſſionem fuliginoſorũ excrementorum, facilè in atram bilem faceſſunt. Hinc febris continua valdè ardens, quæ maniæ ſeu rabiei conſequutionẽ adfert. Adde quòd ſæua hyeme, calor intrò cõcluſus conduplicatur, paritérq; vt æſtas retorrida humores melãcholicos afficit, & in atram bilem conuertit. Aguntur etiam in rabiem canes contagione, morſi nempe ab alio cane rabido. Canis rabioſus oculis eſt micantibus & flammeis, cum obtutu fixo, truci & tranſuerſo, caput haud alacriter geſtat, ſed ad humum depreſſum in latus torquet: hianti poſt ore, & lingua exerta, liuida & nigricante: anheloſus multam ſaniẽ naribus, multam ſaliuam ſpumeam ore eructat: in inceſſu, quaſi omnia ſuſpecta haberet & timeret, haud vnam & certã viam tenet, ſed nunc dextrorſum, nunc læuorſum ruit, titubanſq; ebriorũ more non rarò in terrã præceps fertur: in omnia obuia qualiacũq;
B illa ſint, hominem, arborem, parietem, canem impetu inuadit: hunc reliqui canes fugiunt, & odora vi eminus præſagiunt. Quòd ſi alter imprudens in hunc fortè inciderit, ei ſe demittit, ablanditur, clanculum ſeſe ſubducere tentans, fortior licet & grandior. Cibi potúſq; eſt immemor & negligens, nõ latrat, ſine diſcrimine tamen obuios omnes mordet, ne domino quidem parcens, vt quem ab hoſte non iam dignoſcat. Eſt enim atrabilarij & melãcholici humoris hoc proprium, animam turbare, adeò vt melancholici nonmodò in amicos & parentes, ſed & ſæpè in ſeipſos ſæuiant. Cæterùm conſpecta aqua totus tremit horrétque arrectis ſurſum pilis.

Non ab æſtiuo tantum calore, ſed et ab hyemali frigore rabiunt canes

Canes rabioſi etiam omnia tuta timent.

Melancholici cur ſæui in ſeipſos.

Quibus ſignis cognoſcamus hominem demorſum à cane rabido.
CAP. XII.

HOMINEM à cane rabido demorſum per initia nõ ita facile eſt cognoſcere, vel hoc maximè nomine, quòd vulnus rabioſi canis dẽte inflictũ, non magis initiò ægrum diuexat, quàm vulnera quæuis alia: contraria
C planè ratione quàm à cæteris venenatis animantibus inflicta morſu vel punctura vulnera: vt quæ ſtatim ab initio dolorem acutum, ſummũ ardorem, tumorem & aliorum malignorũ accidentium congeriẽ pro veneni ſpecie coniunctam habeant: at non ante rabidi morſus apparet malignitas, quàm venenata vis ad partes nobiles inuaſione perniciali peruenerit. Cùm tamen ſuſpicio erit eiuſmodi vulneris, licebit certam eius rei ſcientiam & experientiam nanciſci, ex intincto in vulneris ſaniem pane. Nam ſi eum famelicus canis negligat, imò auerſetur, ac ne olfacere quidẽ audeat, ſignum eſſe putant certum, vulneris à rabido cane inflicti. Addunt alij, Si quis panis illud fruſtum gallinis in eſcã dederit, morituras eadẽ die quo deuorarint: mihi tamen poſterius hoc experientia tentanti non ſucceſſit: deglutito enim pane illo virulento, nequaquam habuerũt deterius. Itaque certius arbitror eſſe prius ſignum, eſt enim canum generi odora vis admodũ inſignis & certa, quã virus animalis conſimilis olfactu facilè deprehendant. Cùm verò virulentia rabioſa partes nobiles iamiam inuaſit, ægroti multa taciti & mœſti cogitant, dentibúſq; per i-
D nitia obmurmurant: ad rem haud reſpondent, ſolito iracundiores ſunt, atq; inter dormiendũ ſibi ſomnia fingunt viſis fallacibus & horrendis territi: denique in hydrophobiã incidunt. At poſtquàm ſe iam in viſcerũ nobilium ſubſtantiã venenum defixerit, omni eorũ perturbata œconomia, omne protinus phãtaſiæ, omne memoriæ, omne omnium ſenſuũ, omne rationis & iudicij lumẽ extinguitur. Itaq; tũ phanatici ægri, nõ iam præſentes, non familiares, imò ne ſeipſos quidẽ agnoſcunt, in obuios & in ſeipſos vnguibus, dẽtibus & calcitratu moleſti. Frequẽtes illis artuũ oboriuntur de improuiſo contractiones velut cõuulſoriæ: credo propter ſiccitatẽ extraordinariã, quæ neruoſi generis omnẽ penè humiditatẽ abſorpſit: magna oris adeſt ſiccitas, ſitis intolerabilis citra potus tamen deſideriũ: quod perturbata mẽte ſui & eorũ quæ neceſſaria ſunt fiãt immemores & negligẽtes, flãmei rubẽt oculi, totáq; facies ſimili colore horret: canes cogitãt, videréq; videntur, imò & latrare ac mordere canũ more geſtiũt: credo ꝙ virulẽtus ille humor in ſibi ſimilẽ naturã omnes eorũ humores, totũq; corpus iã demutauit, adeò vt ſe quoq; canes eſſe credãt: ex quo vox illis rauceſcit, ex multo ad latrandũ conatu decoris omnis impudẽtium canum more obliti, magno adſtantium horrore.

Morſus rabidus per initia non valdè vexat.

Signa morſus rabidi.

Signa quibus apparẽt partes nobiles infectas.

Cur rabidi homines latrant more canum.

Raucessit etiam vox illis à multa aſperæ arteriæ ariditate: lumen refugiunt, vtpote humori melancholico, quo imbutam omnem cerebri ſubſtantiam habent, inimicum: tenebras cõtrà quærũt, ſibi nẽpe ſimiles & amicas. Cęterùm aquã timent (etſi ſibi ſalutarem ad ſummam ardoris & ſiccitatis temperãdam intemperiem) refugiúntque ſpecula, quòd in his videre canes videantur, à quibus valdè ſibi timent, quo nomine aquã politaq; omnia & lucida, quæ ſpeculi vſum præſtãt, horrent: adeò vt ſe tum humi ſternant, quaſi terra ſe occluſuri, ne iterùm morſu rabido impetantur: aiunt enim demorſos à cane rabido ſemper eum animo verſare canem, in triſtem illam cogitationẽ defixa mente. Itaque illo quaſi in aqua viſo, cohorreſcere metu, adeóque aquam refugere. Alij ſcribunt rabie ſummam induci corpori ſiccitatem, cui contrariam, humidiſſimum omnino elementum, aquam auerſentur, eámque eſſe formidatarum aquarum rationem. Ruffus ſcribit rabiẽ melancholiæ ſpeciem eſſe, melancholiæ verò proprium omnino ſymptoma eſt metus, Hippoc. ſententia. Itaque hanc illámque melancholiæ ſpeciem harum aut illarum rerum metum ingenerare: præſertim verò rerum lucidarum, cuiuſmodi ſunt aquæ & ſpecula, quia tenebras & ſolitudines quærant melancholici, eò impellente humoris quo ſuffuſi ſunt atra eluuie. Sudore madent frigido, virus ſpumeum, fœtidum, vel æruginoſum diffluit ab vlcere, propter cauſæ antecedẽtis & partis vlceratæ ardorem. Vrina ſæpius viſitur aquoſa, propter renum incernicula, & quaſi cribra conſtricta, veneni ardore & ſiccitate. Quanquam aliquando etiam craſſior apparet & nigrior, quando ſcilicet natura, valida excretrice facultate vſu, humorem melancholicum veneni ſedem per vrinas exigere aggreditur. Nonnunquam etiam planè ſupprimitur, vel calida ſiccitate incraſſata, vel aliò verſa mente & muneris ſui oblita, quouſque tandem ægri tot ſymptomatum atrocitate vexati, & doloris acerbitate victi, phanatici moriantur, propter remedia haud maturè & opportunè adhibita. Pauci enim eorum quibus remediis maturè prouiſum eſt, ex tali affectu perierunt.

Cur lumen fugiunt. *Cur aquam timent.* *Aph. 25. ſect. 6.* *Rabies maturè curata eſt ſanabilis vtplurimũ.*

A B

De prognoſi in rabie inſtituenda. CAP. XIII.

NON tam facilè declinari poteſt quæ à cane rabido nobis imminet pernicies, quàm quæ à reliquis feris: quod domeſticum iſtud per ſanitatem animal nobiſcum hoſpitetur excubãs. Virus verò quod eius in ſaliua inſidet, calidum eſt & ſiccum, malignum, venenatum & contagioſum: ſic vt ſimilem ſibi intemperiem, corpori cui ſe applicuerit inurat, arteriarũque ductibus in vniuerſum corpus tranſmittat: non enim morſu puncturáve immiſſum tantùm nocet, ſed & cuti applicitum, niſi ex tempore abſtergentur aqua ſalſa, vel vrina. Nec verò omni tempore pariter æqualitérque nocet id virus: nam pro aëris ad calorem aut frigus inclinatione, vulneris profunditate, corporis patientis robore, aut cacochymia, & ad putrẽdum diſpoſitione, ductuum libertate & latitudine magis minúſve nocet, citius aut ſerius maligna ſuperueniunt ſymptomata: aliis nempe quadrageſimo demùm die, aliis ſemeſtre, aliis annum vnum poſt. Sunt qui inde epileptici fiunt, tandémque phanatici, qui in hydrophobiam inciderunt, nunquam conualeſcunt: quanquam non deſpondet Auicenna, modò ſe adhuc in ſpeculo noſſe poſſint: hinc enim licet intelligere nondum proſtratas eſſe omnes facultates animales, ſed valentibus egent purgationibus, vt dicemus poſtea. Narrat Aëtius extitiſſe Philoſophum quendam qui hoc morbo & hydrophobia correptus, cum magno animo in balneum deſcendiſſet, atque in aqua intuitus eſſet canis à quo demorſus fuerat imaginem, ibiq; ſubſtitiſſet, pudore correptum mox exclamaſſe, Quid cani cum balneo? quo dicto magna vi ſe in balneum demerſiſſe, de aqua intrepidè hauſiſſe, ſicq; vnà cum illa hæreſi malum exuiſſe. Funeſtum ſignũ eſt ſeſe humi volutare, voce rauca eſſe: eſt enim id argumentum inductæ in aſpera arteria aſperitatis ab extrema ariditate. Denique principibus partibus occupatis nulla amplius ſalus vitæ ſperabilis eſſe poteſt. Poſſunt prehendi rabie homines, etſi à cane rabido demorſi non fuerint. Vt enim ex ſeſe humores ſæpè inflammantur, & cancrum excitant aut elephantiã, ſic in melancholicis rabiem. Morſus viperarum & aliarum virulentarum ferarũ haud ſimilia eorum qui à cane demorſi ſunt, excitant ſymptomata: quia ante necant, quàm illa prodire & demergere poſſint, magna vulnera morſu rabido inflicta, haud æquè periculoſa ſunt atque parua: illis enim multa ſanies venenata exudat, his verò concluſa intus ferè omnis tenetur.

Rabidi canis venenũ vel tantum appoſitum in rabiẽ agit. *Hydrophobia ſitne inſanabilis.* *Hiſtoria.*

C D

Quæ

A *Quæ curatio à cane rabido demorſis ſit adhibenda.*

CAP. XIIII.

HIc quoque caſus cita remedia poſtulat: fruſtrà enim adhibentur quæ tardè poſt principia veniunt. Id expertus magno ſuo malo didiſcit Baldus Iuriſconſultus. Fortè enim à catulo quem in deliciis habebat, labiū leniter morſus, cùm rabire ipſum neſciret, & vulnus ob exiguitatē negligeret, quarto poſt menſe phanaticns interiit, in vanum tum tentatis omnibus remediis. Ergo his quæ ante de curatione generali vulnerum à virulentis feris morſu, puncturáve inflictorum, tum euacuationis, tum alterationis ergo obſeruatis, omni arte ibidem expoſita venenum foràs euocabimus: ac ſi quidem vulnus magnum ſit, ſanguinem diu & multum fluere ſinemus, ſic enim tantùm veneni exhauritur: ſi magnum non ſit amplificabitur ſcarificatu, ignito ferro, neque niſi exactis quadraginta, quod minus eſt diebus, replebitur & obſerabitur. Oxalis trita & impoſita, B eiuſdemq; decoctum aſſumptum, magnarum eſt in hoc caſu virium, vt eſt ab Aëtio proditum. Eodem conſilio ex ſynapi diſſoluto in vrina, vel aceto, paratur lotio frictióque valdè ſalubriter, relicto ſuper vulnus duplici panno eo liquore imbuto: denique omnia acria, pungentia, & validius attrahentia conueniunt. Itaque nonnulli erucam coctam, & cum butyro ac ſale tritam imponunt. Alij farinam orobi capiunt, melleq́; ſale & aceto ſubigunt, calidè imponunt. Valet fimus equinus in acri aceto elixus, vel ſulphur in pollinem redactum, & ſaliua humana ſubactum: confert & pix nigra fuſa cum ſale & modico euphorbio impoſita. Scribunt, canis qui rabiem morſu intulerit, pilos per ſe impoſitos, ſubſtantiæ concordia ſeu ſimilitudine venenum intus foràs elicere: ita enim & ſcorpium contritum, puncturæq; quam inflixerit impoſitum, euocato immiſſo veneno ſanitatem reſtituere: vtrumque certè pluries expertum certum euentum habuiſſe narratur. Alij frumentum crudum mandunt, & vulneri imponunt: alij fabas cineribus calentibus ſubiiciunt, inde decorticant & findunt, demúmq; imponunt. Salubriter etiam oxylapathi decocto abluitur vulnus, & fouetur, indéq; trita C herba imponitur: decoctum præterea bibendum datur. Hócque vno remedio multos ſe incolumitati reſtituiſſe Aëtius prædicat: ſic enim vrinam cieri copioſius, quod ſanitatis in hoc morbo compendium eſſe creditur. Sunt qui betonicæ & vrticæ folia cum ſale communi conterunt, adhibent: alij cæpam communem, rutæ folia & ſal eodem conſilio & modo parant: excellit tamen cæteris theriaca, in aqua vitæ, vel vino generoſo diſſoluta, duriúſque parti affricta, ſic vt cruore manet, impoſitis, illo deterſo, linamentis eodem medicamento imbutis, móxque ſuperpoſitis alliis vel cæpis communibus cū ſale vulgari & terebinthina intritis. Hoc ſolo remedio, vnam ex filiabus nobilis dominæ Gron à rabiei ſymptomatibus vindicaui, vulnúſque perſanaui, cùm ipſam, altius impreſſis in ſuram dextri cruris virulentis dentibus, canis rabioſus momordiſſet. Prodeſt & extemplò allium cum pane edere, indéque vini generoſi modicum bibere: nam allium calore ſpirituoſo partes nobiles à veneno tuetur. Sunt qui canis qui momorderit, vel capri iecur toſtum cōmedi imperant: cuius remedij nondum mihi experimento conſtitit fides. Alij præſcribunt ſeminis agni caſti dragmam vnam, D cum vino & butyro bibendam. Alij puluerem aſtacorum fluuiatilium vſtorum in vino diſſolutum, in potum exhibent. Vel,

Hiſtoria. — *Oxalidis vires.* — *Pili canis rabidi vulneri à ſe inflicto remedio ſunt.* — *Oxylapathi vires.* — *Hiſtoria.*

℞. rad. gent. ʒ ij. aſtacorum fluuiatilium in furno combuſt. & in pollinem redact. ʒ iij. terr. ſigill. ℥ ß, miſce & ʒ j. eiuſmodi puluiſculi in decocto aſtacorum fluuiatilium diſſolue, & in ſingulas pluréſque vices potandam præbe. Permulti ſe in mare demerſere, nec tamen inde aduerſum rabiē quidquam adiumenti ſenſère: quemadmodum libro ſuo de Venenis prodit Ferrandus Pozetus Cardinalis: quare non eſt illi remedio fidendum: ad ea currendum potius quæ libris Medicorum prodita, experientia certa & multiplici comprobata ſunt. Cæterùm cùm nullum venenū niſi admiſſum in corpus noceat, nō eſt quidquam mali ab aſperſa corpori noſtro, canis rabidi, viperæ, bufonis, ſimiliſve alterius virulenti animalis ſanie quæ eodem momento exterſa fuerit, metuendum.

Aſtacorū fluuiatiliū vires. — *Demerſio in mare nō eſt certum contra rabiē remedium.*

Quæ curatio hydrophobis, ſe tamen adhuc in ſpeculo agnoſcentibus, ſit adhibenda. CAP. XV. A

Antimonij vires ad rabiem.

QVIBVS nondum facultas animalis rabioſi veneni malignitate obſeſſa tenetur, his validiores purgationes ſunt exhibendæ. Itaque ſi alicubi, hîc certè antimonio locus eſſe poſſe videtur, vt quod ſudores cieat, alui fluxum & vomitum. Leuioribus enim catharticis ſperare ſe efferam huius veneni malignitatem viſceribus iam admiſſam expugnare, extremę eſt & periculoſæ dementiæ. Profectò tale tantumq́; periculum nunquam ſine periculo vincitur. Conducunt verò & balnea, quæ ſudore citato venenum digerant & exhauriant. Conducunt & multæ ac frequentes theriacales potiones, quę malignum virus retundant & viſcera confirment: aquam verò liquidáq́; omnia quæ tantopere horrent, potanda exhibere oportebit in operto cyatho. Omnino impotionati, & à cane rabido aliiſque virulentis feris demorſi, aut puncti, loco calido contineantur, & lucido, vt venenum, frigore intrò compellendum, caloris vi foràs euocetur citius, & aëris ſplendore ſpiritus recreentur, atque à centro ad corporis circumferentiam moueantur, odoratis rebus conclaue ſuffiendum. B Inſigniter calida ſalſaq́; ſtatim ab initio eſitaſſe vt cæpas, porra, ſpeciata omnia & vinum generoſum merum, haud præter rationem eſſe videtur: quòd talia ſpirituoſo calore diffuſionē veneni in corpus prohibeāt, & impleta viſcera corroborent. Sunt etiam qui probent craſſa & viſcida comedi, quæ nempe illata vaſis obſtructione, iter veneno ad cor & partes intercludant.

Implere ſe cibis paulò liberalius valet cōtra rabiem & omnia venena.

Eodémque nomine præſtare cibis ſe ad ſatietatem implere, quàm infra modum edere: quòd fame humorū exacerbetur malignitas, quo nihil virulentis vulneribus poteſt eſſe infeſtius. Quanquam mox nempe ſub quintum aut ſextum diem, ad mediocritatem redeundū eſt, temperataq́; omnia exhibenda, elixa potius quàm aſſa in aperientium decocto ad ciendam vrinam. Denique diæta eadem quæ melancholicis tenenda, nec verò ante ſanguis mittendus, ne venenum ſic in venas trahatur amplius: at aluo eſſe libera ægrum ab initio bonum eſt. Potus ſit vinum dilutum mediocriter, oximel ſimplex, vel ſyrupus de acetoſitate citri, cum aqua cocta, vel iulepus ſequens. C

Somnus cur noceat demorſis à cane rabido, & omnino impotionatis.

℞. ſucci limonum & malo. citr. an. ℥ ß. ſuc. gran. acid. ℥ ij. aquæ acetoſ. min. & roſ. an. ℥ j. aqu. font coctæ quantum ſufficit, fiat iulep vt artis eſt. Vitandus ſomnus quouſque exolutæ veneni vires fuerint: ſomno enim humores in viſcera refluunt, omnia quæ venenis reſiſtunt. Quocunque modo exhibenda limones, mala arantia, radices angelicæ, gentianæ, tormentillæ, pimpinella, verbena, carduus benedictus, borrago, bugloſſum, & ſimilia. Omnia verò euchyma ſint quæ ægro dehinc apponuntur, quales cenſentur carnes vitulinæ, hœdinæ, veruecinæ, perdicum, gallinaceæ, & alia eiuſmodi.

De viperæ morſu & punctura, ſymptomatibus & curatione. CAP. XVI.

Viperæ morſus quî virulentus.

QVÆ antea ad canes rabidos commemorata ſunt remedia, eadem in omnes puncturas virulentas, morſuſq́; transferri poſſunt: ſunt tamē prætereà ſua cuiuſque propria. Viperæ in gingiuis, dētiumq́; interſtitiis veſicæ ſubſunt, virulenta ſanie plenæ, quæ parti imprimitur quam dentes morſu violarint. D

Symptomata.

Dolor pungens ſtatim oboritur, pars in molem primò attollitur ampliſſimam, indeq́; vniuerſum corpus, niſi occurratur, exudat è vulnere craſſa & cruenta ſanies, ſurgunt in ambitu veſiculæ, quales ab ambuſtione, carnē arrodit depaſciturq́; vulnus, iecur gingiuáſq́; ingens inflammatio occupat, totúq́; corpus ariditate ſqualet, colore ſubflauo & pallido ſuffuſum, cum ſiti inexhauſta: tormina ex interuallis aluum excruciant, vomitus vexat bilioſus, ſingultu conuellitur ventriculus, crebra ſyncope prehenduntur ægri, cum ſudore frigido mortis prænuntio, niſi partibus nobilibus antequàm ipſas venenum inuaſerit, remediis opportunis, conſultum fuerit.

Hiſtoria.

Narrat Mathiolus viſum ſibi ruſticum qui dum falce pratum demeteret viperam fortè mediam diuiſit, hāc cùm putaret mortuam, fruſtum alterum è quo caput prominebat, intrepidus manu præhendit: ſed fera irritata, capite vibrato, digitūm eius momordit acriter: quem, vt fieri (vel nihil tale cogitantibus) ſolet, dum ori protinus admouiſſet, ſuctu ſanguinem ſaniemq́; expreſſurus, repētè mortuus excidit.

Rex

A Rex Carolus nonus Monſpeſſuli cùm eſſet, contuli me in Fargij pharmacopolæ officinam, in qua tum theriaca, magno & ſplendido apparatu parabatur. Ibi non cõtentus intueri & circumſpicere viperas quæ eam compoſitionem ſubituræ, multæ in ampula vitrea habebantur, vnam tractare manu placuit: ſed dum eius dentes, qui in maxilla ſuperiore ſunt, membranula tanquam vagina veneni aſſeruatrice incluſi curioſius & incautius tracto, fera extremum indicem, quà inter vnguem carnémque hiat, morſu mihi præhendit: vnde ſtatim ſubortus eſt acer dolor, tum partis exquiſitiſſimo ſenſu præditæ, tũ veneni efferi occaſione: è veſtigio digitum ſupra vulnus arctiſſimè conſtrinxi, vt ſanguinem, venenúmque, ne ſe latius in corpus diffunderet, exprimerem. Theriacam antiquam in aqua vitæ diſſolui, ex qua intinctum, imbutúmque bombacem vulneri impoſui, atque intra paucos dies hoc vno remedio planè cõualui. Licet vti & mithridatio loco theriacæ ac pleriſque aliis ex alto ſubacri ſuo calore attrahentibus vt ſcilla ſub cineribus cocta, alliis, porriſque tritis & impoſitis, hordei farina, cum aceto, melle, & ſtercore caprino ſubacta, impoſitáque cataplaſmatis inſtar. B Quibuſdam ſatis eſt extemplo lauiſſe & fouiſſe vulnus aceto, ſale, & pauco melle. Scribit Galenus elici à vipera inflictum morſu venenum, impoſito vulneri viperæ capite: aſt alij viperam integram tritam imponunt.

Remedia ad morſum viperæ.

Lib. de theriaca.

De Hemorrhoo ſerpente. CAP. XVII.

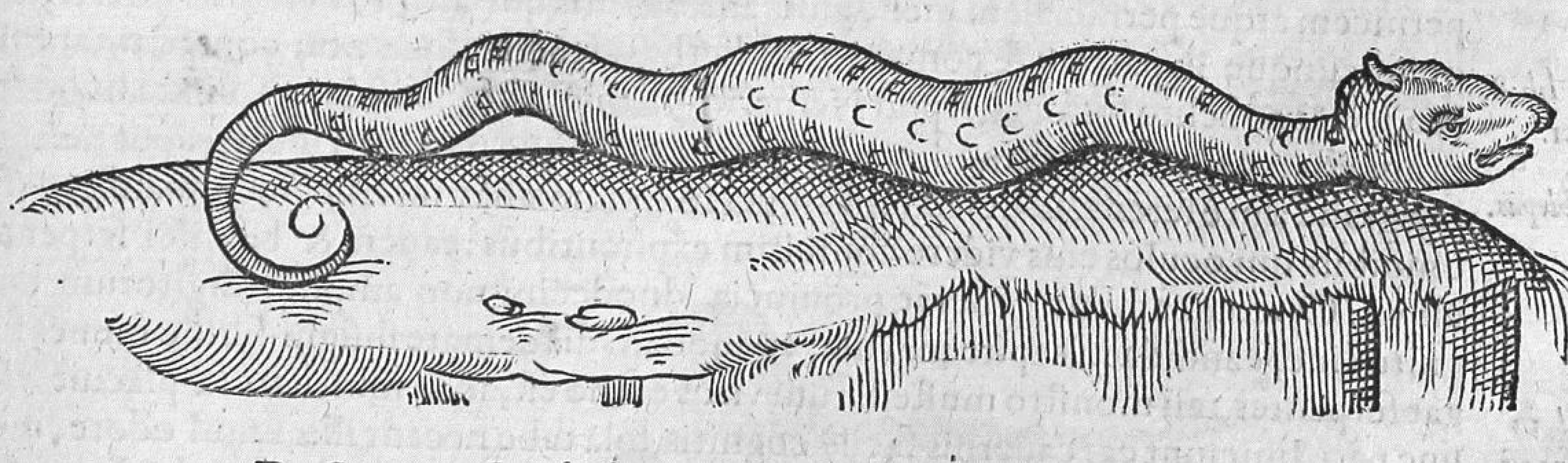
HÆMORRHOVS ſerpens id nominis habuit, quia demorſu ſuo ſanguinem ex omnibus icti corporis ductibus ſtillare facit, corpore puſillo eſt vt vipera, ardentibus, igneo quodam fulgore oculis, & cute ſplendidiſſima. Dorſum ei, vt ſcribit Auicenna, eſt maculatum, multis notis nigris albiſque, ceruix anguſta, cauda prætenuis: pars quam momorderit ſtatim nigricat, propter caloris natiui, quam eiuſmodi venenum, tota ſubſtantia inimicum molitur, extinctionem ſuperuenit ſtomachi cordiſque dolor, afflatis veneni peſtifera qualitate his partibus. Sequuntur dolores illos, C vomitus, exoluto ventriculi orificio, ſequitur & diarrhoëa labefactata omnium aluinarum partium in retinendo œconomia, inteſtinorúmque venis per ipſa ſparſis ſanguinem concluſum retinere haud valentibus. Nam & naribus, ore, auribus, ano, pene, vulua, oculorum angulis, vnguium radicibus, gingiuiſque, quæ putreſcunt collabentibus inde dentibus, ſeu riuis ſanguis ſtillare cernitur. Sed & vrinæ ac ſpirandi difficultas ſuperuenit cum lethifera conuulſione. Remedium eſt ſcarificare è veſtigio, inurereque demorſam partem, vel etiam totã, ſi ſalua vita fieri poteſt reſcindere. Inde ex alto euocantia alexiteria adhibere.

Hæmorrhoï vnde dictus.

Symptomata.

Mira hæmorrhagia.

Hæmorrhoi ſerpentis effigies.

D

De Serpente ſeps dicto. CAP. XVIII.

SEPS ſerpens id nominis habuit, quia parti quam morſu violarit, ſubitam infert putredinem, virus ſui effera malignitate. Hæmorrhoo non eſt abſimilis, niſi quod caudã ſurſum ſinum more multiplici gyro, cõtorquet: coloris cinerei hunc ſerpentem eſſe ſcribit Pauſanias, lato capite, collo anguſto, aluo craſſiore, intorta cauda, dũ incedit in obliquum deerrare cancrorum more. Cæterùm variegatis & à ſe inuicem ſecretis maculis diſtingui villoſi tapetis inſtar. Cauſtici & putrefacientis veneni feri-

Nominis ratio & ſepis deſcriptio.

Symptomata.

tate,partem quam momorderit acerbiſſimo dolore perurit, pilorum defluuium infert,atque vt addit Aëtius primò manifeſti ſanguinis,paulo poſt verò ſaniei graueolẽtis ex vulnere facit excretionem. Affectæ partes putrefactæ dealbantur, ac totum corpus vitiligini, quæ Alphos dicitur, ſimili colore inficitur, adeo ſeptici huius veneni diritate, nonmodò ſpiritus exoluuntur, ſed & vniuerſum corpus, quaſi ab igne, peſtifero anthrace, aliiſque putridis tumoribus, calida & humida ſeu ſuffocante aëris conſtrictione ſurgentibus, tabeſcit. Porrò opem & hi ſentiunt ex iiſdem rebus quæ in viperæ morſu relatæ ſunt. A

Sepis Serpentis effigies.

B

De Baſiliſco. CAP XIX.

Quanta veneni vis in baſiliſco.

SErpentum genera omnia veneni diritate Baſiliſcus facilè ſuperat. Itaque à Nicandro proditum eſt, quod in quemcunque locum tranarit, reliqua protinus venenata diffugiunt animalia, quod nulla ex eis queant vel ſibillum eius ſuſtinere: cùncta enim hoc necare creditur, non verò ſolo morſu aut contactu, quin etſi quod ex eis ad cibum potùmve capiendum properet, & baſiliſci iuxta locum præſentiam perſentiſcat, recedit, neceſſarij etiam ad vitam alimenti negligens. Baſiliſcum ſerpentem eſſe flauum ſcribit Galenus, capite acuto, & eminentiis tribus, maculis albis diſtinctis, coronæ in modum aſſurgente: quo nomine ſerpentum rex dictus ſit. Certè veneni eius tanta eſt in necando rapiditas, vt inde ſolo eum aſpectu homines reliquáque animantia conficere creditum ſit. Scribit Solinus mortui baſiliſci cadaueri admirandas etiam vires ineſſe. Itaque magno id olim à Pergamenis emptum eſſe, vt eius ad laquearia appenſi præſentia, araneas, auéſque ab Apollinis templo auerterent: ne ſacro illæ loco telas ſuas texerẽt, hæ verò nidificarent. Certè eius mortui corpus nullum animal carniuorum attingit: ſi verò fame coactum attingat, tum & ipſi illico eodem loci mors inſtat. Vim etiam tam pernicem atque pernicialem ineſſe animantibus illis quę ab ipſo demorſæ interierint, quamcunque in partem ſe conuerterit, herbas, fructicéſque non contactu tantum ſuo, ſed & anhelitu ſuffocat. Apud Heſperios Æthiopas fons eſt Nigris: iuxta hunc fera appellatur Catoblepas modica alioquin, cæteriſque membris iners, caput tantum prægraue ægrè ferens, id deiectum ſemper in terram: alias internecio humani generis omnibus qui oculos eius videre confeſtim expirantibus: eadem & baſiliſci ſerpentis eſt vis: Cyrenaica hunc generat prouincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, vt quodam diademate inſigni: ſibillo omnes fugat ſerpentes, tali monſtro muſtellarum virus exitio eſt, adeo nihil naturæ placuit eſſe ſine pari. Iniiciunt eas cauernis facilè cognitis, ſola tabe necant illæ ſimul odore, moriunturque & naturæ pugnam conficiunt. Si magnanimo leoni, ne nihil eſſet quod timeret, natura inualidum animal gallum gallinaceum oppoſuit, cuius vel ſolo cantu terretur, & in fugam vertitur. Scribit Eraſiſtratus percuſſos à baſiliſco demorſæ partis auream flauitiem comitari, reliqui verò corporis liuorem & tumorem, omnium paulo poſt muſculorum carnibus fruſtatim putrilagine diffluentibus. Antidotum ei parari ex dragma vna caſtorei, diſſoluta in vino & bibita, vel ſucco papaueris. At Æ- tius ſuperfluum eſſe putat contra baſiliſcum auxilia ſcribere, quando conſpectus modo, & ſibilans auditus, eos qui ipſum audiunt tollat, ſimiliterque ab ipſo conſpectos.

Lib. de theriaca.

Cur baſiliſcus ſolo aſpectu necare creditus.

Plin. lib. 8. cap. 21.

Catoblepas.

Nihil in natura eſt ſine pari.

Symptomata.

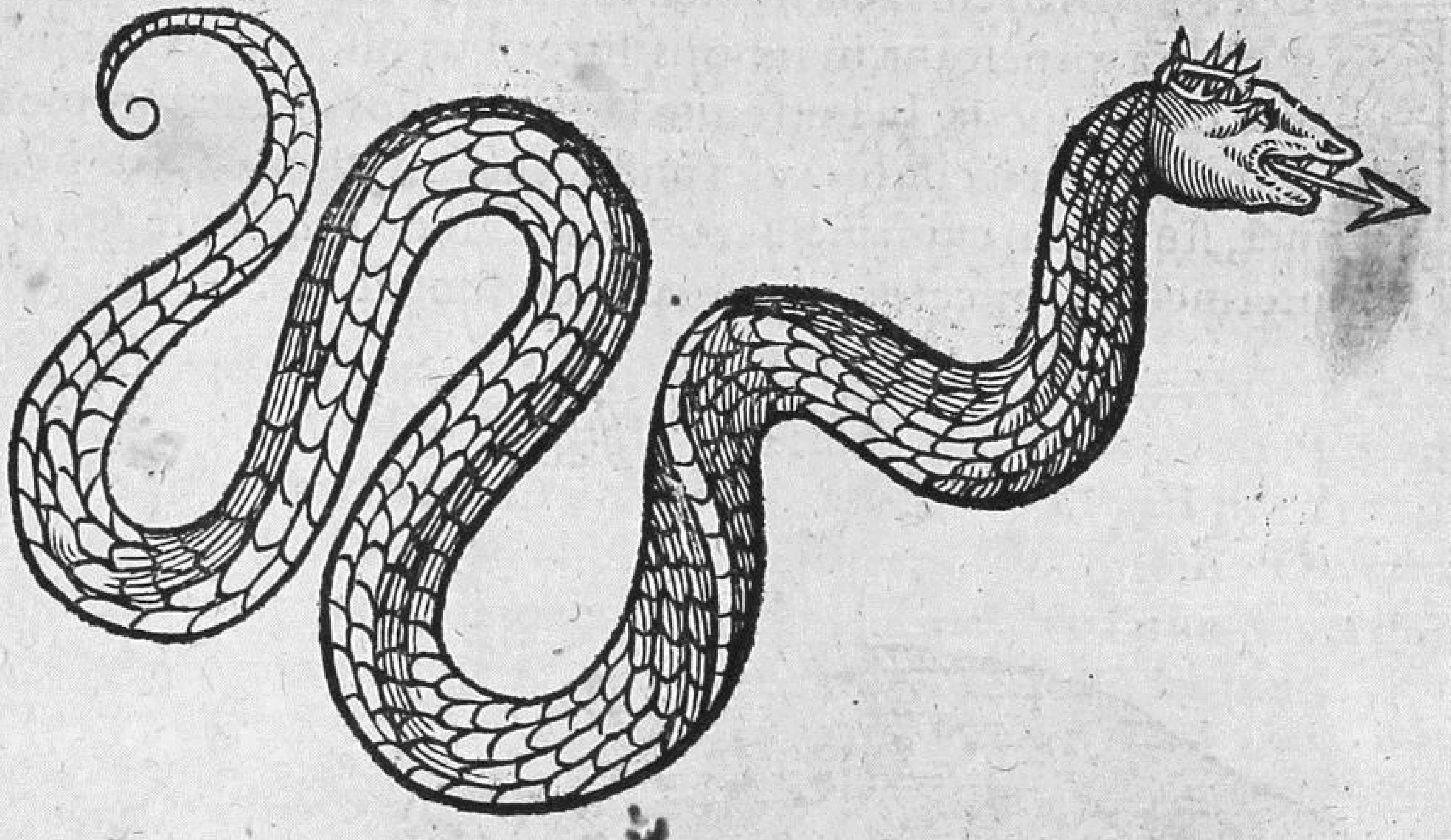
Curatio.

C D

Baſiliſci

A

Baſiliſci effigies.

B

De Salamandra. CAP. XX.

SALAMANDRA non homines modo demorſos immiſſo veneno interficit, ſed etiam fructus, herbáſque quas perreptarit ſaliua, humoréque craſſo, qui illi è toto corpore exudat inficit, magno eorum qui imprudentes herbas illas eſitarint, ſanitatis & vitæ incommodo, quare mirum videri non debet, quòd à quibuſdam recentioribus proditũ eſt, quaſdam familias ad vltimum interiiſſe, cùm aquam è puteis bibiſſent in quos fortè Salamandra deciderat. Nam ſi in arborem irrepſerit, fructum vniuerſum inficit, interficítque omnes qui inde lectos fructus ederint, veneni qualitatibus frigida & humida, quibus aconito non cedit. Scribit Ætius his qui Salamãdrę veneno infecti ſint, quaſdam corporis partes per ambitum liueſcere, adeò vt etiam decidant ſępius putrefactæ. Primum quidem maculas albas per corpus apparere, deinde rubras, poſtea nigras cum putrefactione & defluuio capillorum. Remedium eſt vomitum prouocare, clyſtere aluum exonerare, theriaca & mithridatio potionare. Auicenna aduerſus hoc veneni genus eadem præſcribit, quæ aduerſum opium, propter frigidam vtriuſque naturam: alexiterium eſt terebinthina, ſtirax, ſemen vrticæ folia cupreſſi. Scribit Dioſcorides Salamãdram lacertæ genus eſſe, iners, varium, quod fruſtra creditum eſt ignibus non vri. At Plinius tam frigidam eſſe prodit, vt ſolo contactu ignem extinguat, candentibus carbonibus impoſita. Contrà Mathiolus in ingentẽ flammam coniectam breui conſumi ait. Repugnantes illas ſententias ex Ætio conſiliare facile eſt. Penetrat, inquit, hoc animal per ignem ardentem, nihilque læditur, diſſecta & diſcedente ab eo flamma. Si verò per tẽpus aliquod in ipſo igne moretur, conſumpto frigido in eo humore cõſumitur, nigricat Salamandra, maculis flauis ſtellatim diſtincta.

Salamãdræ vis pernicialis.

Salamãdræ temperies.

C

Symptomata.

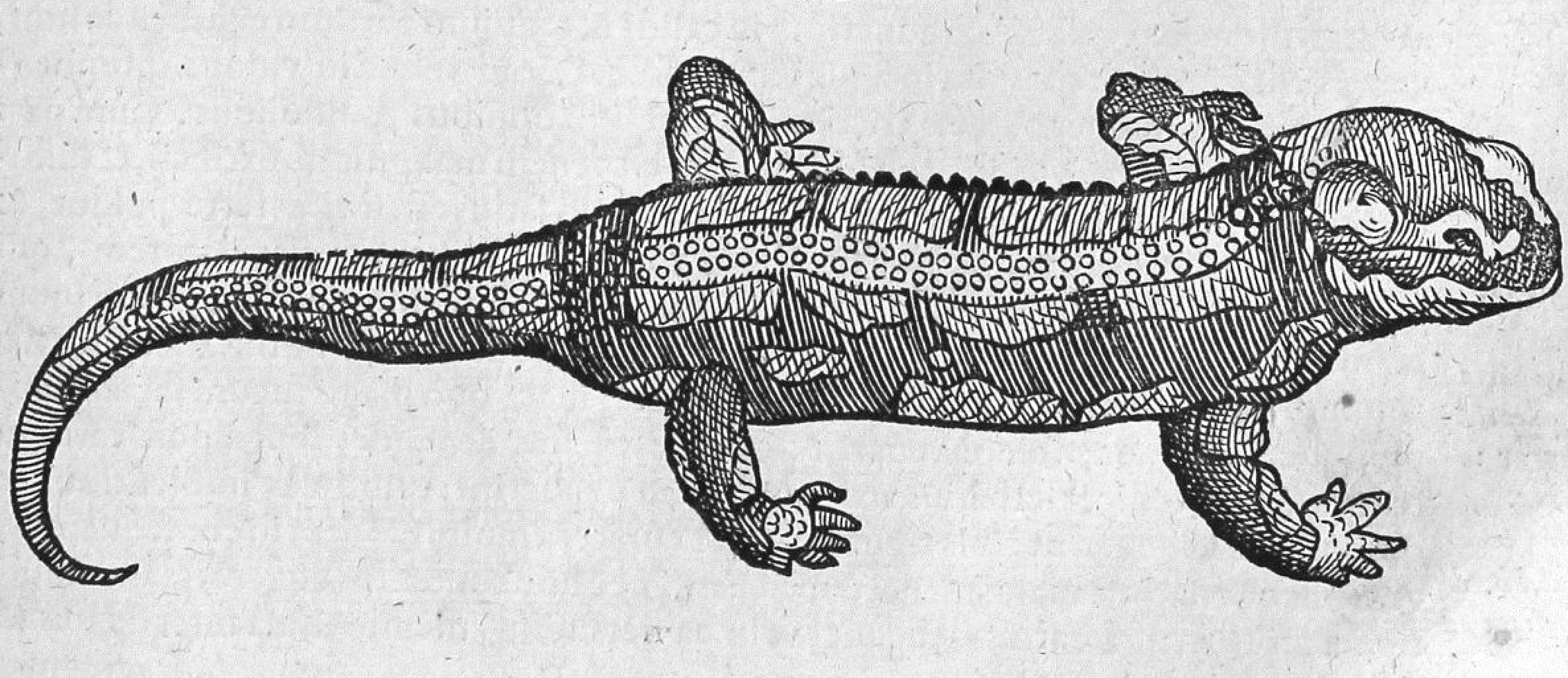
Curatio.

Li.2.ca.54.

Quî Salamãdra in ignibus viuat.

D

Salamandræ effigies.

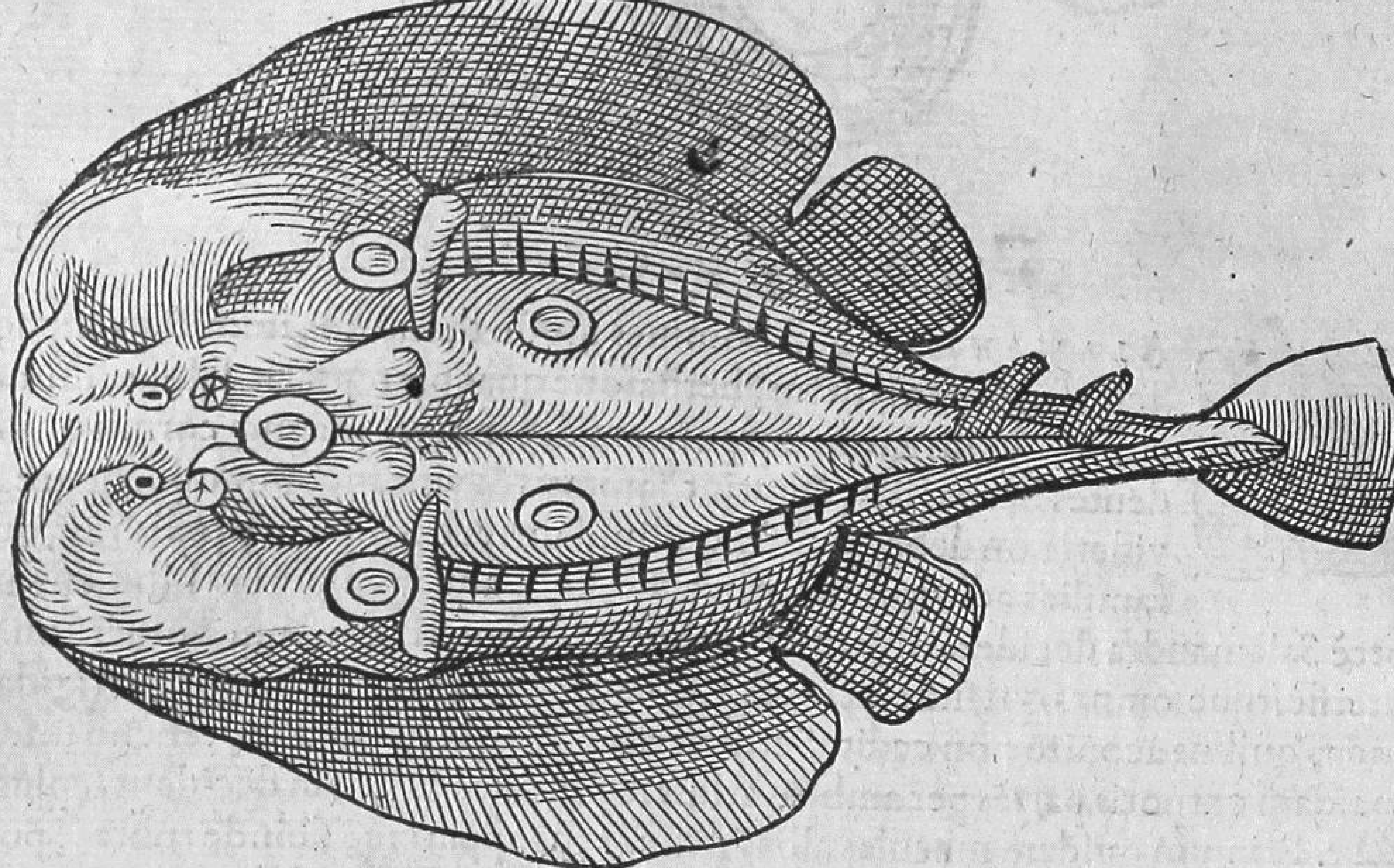
De Torpedine. CAP. XXI.

A

Torpedinis prædatricis aſtus. Vis ſtupefactoria.

TORPEDO ab efficacia nomen ſortita, quod ipſius contractu & viribus membra torpeſcant, in limoſis littoribus piſcium carnibus viuit, quos aſtu occupauerit. In imo enim latens ſic illos qui ſibi propius adſtiterint ſtupefacit, vt facile his veſci poſſit, eaſdem vires contra homines obtinet, ſtuporem enim in piſcatoris nonmodo brachium, ſed & totum corpus, vel per intermediam piſcatoriam virgam tranſmittit.

Torpedinis effigies.

B

C

De aſpidum morſu. CAP. XXII.

Symptomata.

AB Aſpide ictis vulnus prorſum exiguum, quaſi ab adacta acu, citra tumorem conſpicitur. Dermorſis hæc ſuperueniunt accidentia: caligo velox oculos obnubit, labor in totum corpus multiplex, omnino leuis tamen, mediocris ſtomachi dolor afficit, frons perpetuo reuellitur: genę contremiſcunt, ciliáque quaſi ſine ſenſu in ſomnio vacillant: ſanguis, ille quidem exiguus, ſed ater deſtillat: hos mors, ſubortis conuulſionibus tollit, ad diei trientem non dilata, niſi opportunis remediis occurſum fuerit: mas duo vulnera, femella quatuor infert, vt in viperis contingit. Cæterùm quia aſpidis venenum ſanguinem in venis arteriiſque congelat, ideò aduerſum id calida & tenuium partium exhibenda ſunt, vt mithridatium aut theriaca in aqua vitæ diſſoluta, eadémque in vulnus infundenda, calefaciendus æger balneis, frictionibus, ambulationibus & ſimilibus. Cùm pars icta purpurea, nigra, viridiſve euadit, ſignum eſt veneni malignitate extincti, & ſuffocati caloris natiui. Tum igitur amputare membrum ſatius eſt, ſi vires ferre poſſint, & nihil ſit quod impediat. Scribit de Vigo, viſum à ſe Florentiæ circulatorem, qui quò melius & pluris pharmaca ſua populo venderet, aſpidi mordendũ digitum ſuum exhibuit, ſed quadrihorio poſt interiit. In quam rem luculentam hiſtoriam apud Mathiolum legere licet: quo loco ſcribit impoſtores illos, quò magis fucum faciant, populóque imponant, ſolere venari & captare viperas & aſpides longè poſt vernum tempus, cùm ſcilicet lethalius venenum ſuum expuerint: tum ipſas inſolentibus & quibus non aſſueuerint cibis cicurare, ſic vt curatura multa tandem id conſequantur, vt virulentæ naturæ magnam partem exuant, nec hoc contentos cogere ipſas vt multiplici morſu fruſta carnis defigant, vt in ea venenum, membranula inter dentes & gingiuas

Curandi ratio. D

Hiſtoria.

Qua arte aſpides redduntur innoxiæ.

Gal. lib. de theriaca ad Piſ.

A gingiuas ſita concluſum deponant. Denique eaſdem compellere vt adſtringens medicamentum, quod ipſi in eam rem componunt & circumferunt, remordeant, lambant, & deglutiant, quod meatus obſtruat quibus venenum diffluere conſueuit: tum enim demum innoxium eſſe earum morſum adeò, vt ictis nihil noceant. Illis igitur eas artes eſſe, quibus adulterinam theriacam ſuam cariſſimè populo diuendant, quaſi quæ tutiſſimum ſit aduerſus virulentos ictus remedium. Chriſtophorus Andreas in œcoïatria ſcribit, Hiſpaniæ inſulas ſerpentibus, aſpidibus, omníque genere ferarum virulentarum, paſſim differtas & fœtas eſſe: contra quarum morſus nunquam quidquam præſidij in theriaca animaduerſum & compertum ſit. At in ſequenti antidoto vires multiplici experientia comprobatas, adeò certas & inſignes exiſtere, vt illius fiducia non dubitauerit ſe mordendum quantumlubet effero offerre aſpidi. Capit verò id remedium folia thapſi barbati, caryophillatæ, leucoij rubri pari pondere, quæ in aceto acerrimo & ſani hominis vrina bulliant, ad partis læſæ fotum. Quanquam, ſi ab ictu multum iam tempus ſine remedio exactum ſit, omnino ſatius & certius eſſe, ſi B æger eius decocti vncias tres ieiunus, duabus ante paſtum horis hauriat.

Contra quorum ſerpētum morſus theriaca nihil proſit.

Certum cōtra aſpidū morſus remedium.

De Colubri morſu. CAP. XXIII.

COLVBRI morſus virulentam malignitatem, eiúſque malignitatis remedia fideli hiſtoria viſum eſt ſubiicere. Dum rex Carolus nonus apud Molinios ageret, D. le Feure Regius Medicus & ego vocati fuimus, vt curaremus coquum dominæ à Caſtro-perſeo. Hic cùm lupulum in ſepibus legeret, ictus manuum à latente colubro, ipſa ſtatim ori admota, vulnus, malè callidus, ſuxit, ſaniei expreſſione dolorem, vt putabat, leuaturus. Sed extemplo ſic ei lingua intumuit, vt quæ ſentiret proloqui non poſſet, brachium præterea totum ad ſcapulam vſque ſimiliter in altum tumorem ſublatum, tam acres ei dolorum cruciatus mouit, vt me præſente bis ſyncope præhenſus corruerit, facie flaueſcente & liuida, mortuo ſimilis, ac quamuis de ſalute deſperarem, penitus tamen C deſertum hominem non paſſus, laui illi os theriaca in vino albo diſſoluta, eadémque addita aqua vitæ potionaui. Tumidum brachium multiplici & profundo ſcarificatu aperui, qua maximè parte morſus inflictus eſſet, ſanguine, qui totus ſeroſus ſeu ſanioſus erat, fluere copioſius permiſi, plagas theriaca & mithidatio in aqua vitæ diſſolutis laui, ægrum deinde in lecto calidiſſimè ſtatui, ſudore procurato, & vigiliis iugibus imperatis, ne ſomnus veneni ad viſcera faceret euocationem. Hac arte tantum profeci, vt poſtera die ſymptomatum omnium malignorum eſſet expers. Itaque id vnum ad perfectam ſanitatem reſtare putaui, vt vulnus diu apertum teneretur, & theriaca ablueretur, nec me fefellit opinio, paucis enim poſt diebus omnino conualuit.

Hiſtoria.

Curandi ratio.

De Buffonum morſu. CAP. XXIIII.

ETSI Buffones dentibus careant, gingiuis tamen quas præduras & ſcabras habent, partem cui adhæſerint ſic arctè cōſtringunt, vt venenum D ſuum in partem, totúmque inde corpus per conſtrictæ partis poros adigant. Id inſuper venenum mictu, ſaliuatione & vomitu in herbas eructant, præſertim verò in fraga, quæ vehementer appetere dicūtur. Hinc repentinæ & occultæ mortis cauſa multis conflatur. Auditum habeo à viro fide digniſſimo, extitiſſe mercatores duos qui non longè ab vrbe Tholoſana, interim dum pararetur prandium, in hoſpitij hortum cum deambulandi cauſa ſoli diuertiſſent, folia ſaluiæ legerunt, eaque illota vt lecta fuerant in vinum ſuum merſerunt. Nondum pranſi erant, cum illis repentina vertigine præhenſis totum diuerſoriū ſúſque déque verti viſum eſt, tum occæcati in ſyncopem lapſi ſunt, obortis per interualla conuulſionibus interruptam. Cæterùm labris linguáque nigricantibus balbutiebant, aſpectu toruo & horrido, cum effreni vomitu, ſudore frigido, mortis quæ mox illis, in altum tumorem toto corpore ſublatis, contigit, prænuntio. Cùm de veneno ipſis exhibito iuſtitiæ eius municipij cuſtodibus iniecta eſſet ſuſpicio, manus in hoſpitij dominum omnéſque conuiuas iniectæ ſunt: quæſtione habita conſtanti & vna voce ſinguli reſponderunt, iiſdem mortuos illos cibatos potionatóſque, quibus & reliqui, hoc

Buffonum morſus quā noxius.

Hiſtoria.

Quæ buffonis venenū ſymptomata inferat.

Qui plantæ & arbores afflari & aſpergi aura, & ſanie virulēta ferarum venenatarū queant.

vno excepto, quod ſaluiam vino ſuo non affudiſſent. Quæſitū ex Medico eſt num ſal- A
uia veneno infici poſſet. Reſponſum eſt poſſe: ſed in rem præſentem veniendum, vt
innoteſceret, num viruléta aliqua fera ſaliua ſua & ſanie venenata arbuſculum aſper-
ſiſſet. Id leuiculè & per coniecturam tantum pronuntiatum, oculis verum comper-
tum eſt. Subterraneum enim foramen ad eius radicem inuentum eſt, totum buffoni-
bus differtum, qui inſtillata aqua tepida illecti, fidem fecerunt venenum à ſe in plan-
tam illam ſaliua & vrina illatum, ex quo intelligere licet quàm parum prudenter agāt,
qui herbas fructuſque recenter lectos illotos deuorent. Cauendum etiam ne in agris
obrepente ſomno decumbamus iuxta foramen, quod ſibi velut domicilium, buffones
aut ſimilis perniciei aliæ virulentæ feræ delegerint. Inde enim in pulmones duci po-
teſt aura venenata, lethifera. Abſtinēdum eadem de cauſa à ranarum eſu menſe Maio,
quod tum buffonibus prolis gratia coëant. A bobus inter paſcendum exiles nonnun-
quam buffones vnà cum herbis deuorantur, futuri mox magna mali cauſæ: inde
enim tantum boues intumeſcunt, vt ſæpè rumpantur. Nec verò buffonum venenum
intus modo ingeſtum perniciale eſt, ſed etiam cuti aſperſum: niſi quis locum ſtatim B
abſterſerit, vrina aut aqua & ſale. Admiſſo buffonum veneno ægri flaueſcunt, tòto
corpore intumeſcunt, diſpnœa aſthmatica corripiuntur, vertigine, conuulſione, ſyn-
cope & tandem morte prehenduntur. Hæc tam horrenda ſymptomata nonmodò ra-
tione elementarium huius veneni qualitatum, frigiditatis & humiditatis quæ ſum-
mæ buffonum veneno inſunt, ſed multo magis occultæ proprietatis, quæ nata eſt
humores eius corporis ad quod peruenerit putrefacere, credendum eſt contingere.
Ergo procurare vomitum oportebit, ſi præſertim ore id ſumptum venenum eſt, cly-
ſterem indere, veneni vim omnibus alexiteriis calidis & attenuantibus infringere, vt
theriaca & mithridatio in vino generoſo diſſolutis: tandem verò balneis, æſtuariis,
& valido multóque exercitio ipſum digerere. Rondeletius lib. de Piſcibus, eadē illa de
veneni buffonum quæ diximus diritate adſtruit, raro tamen ipſos mordere, ſed vel
vrinam, quam multam in ampla veſica colligunt, vel ſaliuam ſpiritúmque virulentum
in obuios & eos qui adoriuntur eiaculari: quin etiam herbas, vel venenato eo-
rum ſpiritu afflatas, multo magis vrina vel ſaliua aſperſas, his qui eas eſitant ad mor- C
tem ſufficere. Alexiteria verò eſſe ſuccum betonicæ, plantaginis, arthemiſiæ, præ-
terea & teſtudinis ſanguinem, cum farina in pilulas ſubactum, mox in vino diſſolu-
tum & ingeſtum. Proditum à Plinio eſt, buffonum corda & lienes venenis obſiſtere,
falſa vulgi opinio eſt, in buffonum capitibus lapillum reperiri chelonitidem, aduer-
ſum venena efficacem.

Vel ſolo afflatu buffones nocent.

Ranæ maiales.

Curādi ratio.

Alexiteria ad buffonū venenum.

Chelonitis.

De Scorpij punctura. CAP. XXV.

Scorpij deſcriptio.

SCORPIVS animalculum eſt corpore in oui formam obrotundo, multis
pedibus, & cauda oblonga, vertebris multis, tanquam articulis coagmē-
tata vertebrarum eiuſmodi vltima, reliquis craſſior & paulo longior eſt:
ad cuius apicem præfixus eſt aculeus, quibuſdam duplex, cauus, frigido
veneno differtus, quod defixo illo aculeo in corpus obuium eiaculatur,
vtrinque quinque habet crura, chelis & forcipibus ſolidis furcata, anteriora duo re- D
liquis grandiora ſunt, fluuiatilibus aſtacis haud abſimilia, ſubatro & veluti fuligi-
neo colore eſt, obliquo inceſſu, roſtro, pedibúſque tam pertinaci ſæpè adhæſu obuiis
hominibus ſe affigens, vt vix inde auelli poſſit. Sunt qui alas habent ſimiles alis locu-
ſtarum, ſata, virentiáque omnia morſu & vredine vaſtantium. Tales Galliæ ignoti
ſunt: Euolant hi, regiones varias, volantium formicarum inſtar. Id ex eo quod nar-
rat Mathiolus fit veriſimile, quia Caſtellæ in Hiſpania coloni terram fodiendo ſæpè
ſcorpiorum agmen reperiunt, quod eò ſe hyeme intulit. Scribit Plinius Scorpiones,
Æthiopicæ cuidā regioni fugatis colonis, vaſtitatem induxiſſe. Multas ſcorpionum
ſpecies, Veteres diſtinxêre, pro colorum quibus prælucent varietate: nam alij flaui,
alij fului, ruffi rutiliue, alij cinerei, alij virides, alij albicantes, alij atri, obſcuríque, alij
alis præditi, alij minimè, pro regionibus quas incolunt magis minúſve lethales per-
hibentur. In Thuſcia enim & Scythia planè lethiferi ſunt: at Tridēti & in Pharo inſu-
la innoxio ictu, locus à ſcorpio venenato defixus ſtatim inflammari incipit, rubeſcit,
indureſcit & tumeſcit, viciſſimque dolore premitur, modò ſiquidem æſtuat, modò
frigore

Scorpij cauda.

Scorpij alati.

A frigore occupatur, labor repente fatigat, ſubinde auctior, ſubinde remiſſior: conſequitur ſudor, horroris febrilis ſenſus & capillorum arrectio, palor membra decolorat, & tanquam ex pūgente acu per vniuerſam cutem dolor ſentitur: flatus per ſedem exeunt, vomiturit æger & egeſturit, ſed fruſtaneo conatu: febri continua & syncopali habetur, tandem mortifera niſi occurſum fuerit. Scribit Dioſcorides terreſtrem ſcorpionem tritum & impoſitum ſuæ plagæ remedium eſſe, quin & aſſatum ad eadem comedi. Commune ſed certum alexiterium eſt plagam perungere ipſo ſcorpionum oleo. Sunt qui lac ficulneum vulneri inſtillant, alij calamentum tritum imponunt, alij farinam hordeaceam rutæ decocto ſubactam. Limaces cum teſta triti & impoſiti dolorem ſtatim ſedant. Sulphur ignem non expertum, reſina terebinthina exceptum, & emplaſtri modo adiectum opitulatur, opitulatur & ruta trita impoſita. Similiter & quæ inde nomen traxit ſcorpioides herba confert, & bryoniæ radix elixa, & cum pauco ſulphure & vetere oleo mixta. Agaricum in pollinem redactum, vel ex vino ſumptum, venenorum antidotum Dioſcoridi cùm ſit, certè ſi ſerpentes ictum vibrarunt, morſumque ſubfixerunt mirè auxiliatur. Horum tamen omnium vicem penſat iugis balnei vſus, euocatus ſudor & dilutæ vini potiones: fugantur verò ſcorpij ſuffitu ex ſulphure & galbano, oleum quoque ſcorpionum, ipſorum foraminibus inſtillatum exitu eos arcet. Idem præſtat raphani ſuccus. Nam vel eo vel allij ſucco oblitum hominem nunquam adorientur: imò ne ad eum quidem accedere propius audebunt.

Symptomata quæ ſcorpij venenū infert.

Li. 2. ca. 10. & li. ca. 6. 44.

B *Diſco. lib. 3. cap. 1.*

Allij vel raphani ſucco arcētur ſcorpij.

De morſu & punctura Apum & Erucarum.
CAP. XXVI.

APES, Veſpæ, Crabrones, Fuci, Oëſtra, morſu puncturáve cute vulnerata ingentem dolorem inferunt, propter veneni quod in corpus per vulnus immittunt diritatem, haud ſemper tamen lethalem, quanquam ſi quando denſiore agmine in hominem inuolent, interficere poſſunt. C Sic enim & equos aliquando interfecerunt. Ergo quia ab his puncti aut alioqui icti propter doloris acerbitatem à virulentiore & lethaliore animali vulnus ſibi inflictum putant, ſciendum quæ eiuſmodi ictus ſigna comitentur. Ingens igitur ſtatim dolor oboritur, qui eouſque perſeuerat, quoad denticuli, aculeíve in parte relicti exempti fuerint, rubore pars ſuffunditur, tumore circum attollitur, puſtula denique veſiculáve aſſurgit. Remedio eſt è veſtigio ictum ſuxiſſe vehementius, ſuctúque infixos aculeos reuulſiſſe, quod ſi ſic reuelli nequeant, locus, ſi nihil impediat, incidendus eſt, vel cineres cum fermento oleo ſubacti imponendi. Salubriter etiam in calentem aquam pars demergitur, & per integram ferè horam fouetur, tandémque aqua marina abluitur. Naſturtium tritum & impoſitum dolorem ſedat, humorémque tumore contentum diſcutit. Idem præſtat fimus bubulus, in oleo & aceto maceratus, calénſque impoſitus. Sunt qui eadem animalcula trita parti alinunt, & imponunt, quemadmodum de ſcorpiis dictum eſt. Fabæ præmanſæ & impoſitæ dolorem ſedant. Acetum, mel, & ſal calidiſſimè D impoſita proſunt, ſi præterea intinctus pannus relinquatur in parte remedio eſt, & ſulphur viuum ſaliua humana ſubactum. Ficuum immaturarum lac melli conſcorporatum efficacius eſſe putant, multum tamen theriaca illata præſtantius. Veſpæ non mordent pungúntve eos qui corpus ſuum ſucco maluæ cum oleo mixto oblinerint, citiſſimè pungantur, ſuffitu ſulphuris & aliorum. Veſpa ſicubi viperam mortuam viderit in eius virus demergere aculeum dicitur, indéque homines tingendorum intoxicandorúmque telorum, artem edoctos. Erucæ ruffæ & piloſæ, multipedes Latinis dictæ, maximè quæ pinorum alumnæ ſunt, ingētem pruritum, ruborem, tumorémque in parte quam momorderint, aut quacunque ratione attigerint, ſi præſertim duriore attritu, excitant. Remedio ſunt cæpæ contritæ cum aceto, & ſingula quæ ante ſunt commemorata.

Veſparū crabronum & œſtrorū punctura haud ſemper lethales.

Symptomata punctura veſparum & crabronum.

Remedia.

Intoxicandorum telorum artem vnde didicerimus.

Erucarum morſus quales.

De morſu Araneorum. CAP. XXVII.

A

Araneorũ differentiæ. ARANEI telas varia arte texunt, in his tamen foramen ſibi ſemper excauant, in quo tanquam in inſidiis latentes, irretitas muſcas retinere in eſcam ac deprædari poſſint. Areaneorum multa ſunt genera, vnũ Rhagium dicitur, rotundum, acino nigro ſimile, vnde nomen habuit, ore minimo ſub media aluo, pedibus breuiſſimis tanquam imperfectis, dolor à morſu eius qualis à ſcorpione. Alterum Lupus nuncupatur, quod non tantum muſcis inſidietur, ſed & apibus & veſpis, omnibúſque ad telam aduolantibus animalculis. Tertium Myrmeciõ nominatur, formica maius eſt, ſed capite illi ſimili, corpore nigro & lucentibus tanquam guttis albis, dorſum maximè verſus intercurſantibus diſtincto. Quartum Veſparium dici poteſt, veſpis nempe cætera ſimile, niſi quòd alis careat, colore ſubrubro, herbis tantum victitans, horum morſus virulentos eſſe Veteribus creditũ eſt. *Quale ſit araneorum venenum.* Venenum verò ex eo frigidum videri, quod quę emergant ſymptomata ſint flatus in aluo, extremitatum corporis refrigerationes, ſtupor in demorſa parte cum frigoris ſenſu, & horrore. B Abluendum è veſtigio vulnus aceto quàm calentiſſimo. Imponere inde cæpas & alia contrita decet: ſudorem denique arte balneis & æſtuariis prouocare, nihil tamen æquè efficax eſt atque theriaca & mithridatium.

De Cantharidibus & Bupreſti. CAP. XXVIII.

Cãtharidũ deſcriptio. CANTHARIDES aureo velut colore ſplendẽt, viſu gratæ propter cæruleum colorem aureo diſtinctum, odore tamen ingrato. Calidæ ſunt & ſiccæ in quarto gradu, adeóque cauſticæ, & arrodentes, venenatæque: *Bellum indixere veſicæ.* non tantum perurentis illius qualitatis occaſione, ſed ob cæcam quandam quam natura illis indidit aduerſum vrinæ dicatas partes diſcordiam & antipathiam: cuius effectus proferunt nonmodò ſi ore in corpus ingerantur, ſed etſi corpori ad excitandas veſicas applicentur. *Qualia excitant ſymptomata.* Quibus hæ datæ ſunt, picem aut ſimile C quid cedriæ reſipiunt, odorem illum manare veriſimile eſt à liquatis putredinoſo calore, in ventriculo, inteſtinis, & hepate humoribus, ſublatiſque inde vaporibus: ingeſtæ enim, ab ore ad ventrem vſque cuncta arrodunt, exulcerant & perurunt: vnde dyſenteria, manantibus excrementis carnium recens mactatarum loturam referentibus. Hinc febris ardens ſuperuenit, vertigo, amentia, iactatio, vaporum à fuſis vſtulatíſque partibus & humoribus elatorum copia turbato cerebro, quæ ideo cùm apparent immedicabile eſſe malum ſcire licet. In partibus vrinæ dicatis ardorem inflammatorium excitant, excoriationem, penis inuictam arrectionem, inde cruentam & dolorificam ſtranguriam, cuius loco perfecta ſæpè ſuperuenit iſchuria, vnde gangræna & partis necroſis, toti mortifera. *Remedia ad cãtharidas.* Ingeſtis cantharidibus remedium eſt vomitus, lactis bubuli potus temperando ardori, ſiccitati corrigendæ, mitigandis vlceribus & dyſenteriæ ſiſtendæ perutilis: adeo per clyſteres etiam id lactis genus effundendum. Eius loco vti licebit oleo communi vel amygdalarum dulcium ad veneni, ventriculi *Hiſtoria.* parietibus affixi, retundendam acrimoniam. D Reliquam & integram huius veneni, curandi rationem licebit ex ſequenti hiſtoria colligere. Scortum quoddam quò iuuenem Abbatem, in ſui amore detineret lauta cœna excepit, additis etiam conditibus puluiſculo cantharidum cõſperſis. Poſtera die cùm merum ſanguinem ano virgáque rigida Abbas redderet, Medicos vocauit: qui ſtatim, ex commèmoratis ſuprà quæ ipſi abundè aderãt ſymptomatibus, intellexerũt ei cãtharidas exhibitas fuiſſe, vomitoriis ergo aluum ſupernè cient, clyſteres ex hordeo mundato, oriza, decocto maluarum, ſeminis lini, fœnugræci, oleo liliaceo, ſebo hircino infundunt, paucã mox theriacã cũ multa conſerua violarum, quæ venenum foràs eliceret exhibent, lac potandum præbent, iniectiones in vrethram & inteſtina, ex refrigerantibus vt ſucco lactucæ, portulacæ, cucumeris, cucurbitæ, melonum, ex lentis & viſcidis, quò facilius & diutius vlceratis partibus blando oblitu ad hæreſcerent, vt mucaginibus pſilij, maluarũ, cydoniorũ, ſyrupo de nenuphare, papauere & violis, butyro recenti, & oleo amygdalarũ dulciũ fieri procurant, ſolum hordei decoctum, aut ptiſanã vulgo dictã ei in potũ concedunt

A cedunt, cibant vitulinis, hœdinis, & porcellorum cum lactuca, portulaca, hordeo, & violaria elixis carnibus: quæ ſua humiditate aluum laxarent, & lentore inductam aſperitatem oblinirent, refrigerantia & humectantia lumbis, pectini, & perinæo admouent ad ardorem temperandum. Tandem in balneum tepidum ægrum demergunt, nihil denique non tentarunt ſi qua arte venenum forâs elicere aut infringere poſſent. Sed fruſtranei omnes illorum fuêre conatus. Interiit enim Abbas non remediis conuenienter præſcriptis deſtitutus, ſed veneni efficaci contumacia victus. Longè fœlicius ceſſit nobili cuidam mulieri Medicorum labor aduerſus hoc ipſum malũ, rubris huic & ardentibus fœdiſque puſtulis facies vniuerſa deformis erat, adeò vt hanc tanquam elephanticam omnes aduerſarentur, parati hominum conſortio interdicere. Lutetiam venit, vocatiſque Hollerio & Grealmo Medicis, me verò & Caballo Chirurgis, anxiè quærit ecquid aduerſum faciei tantam deformitatem remedij ſit. Expenſo diligenter malo, elephantia vacare ipſam pronuntiamus. Cæterùm vniuerſæ faciei imponendum eſſe veſicatorium ex cantharidibus, tribus vel quatuor B horis poſt è facultate in actum redacto medicamento, inſigniter illi ardere veſica, ceruix verò vteri intumeſcere cœpit, cum torminibus, aſſiduo vomitu, mictione & deiectione, corporis & membrorum phanatica iactatione, febre perurente & planè ignea. Cogo repentè Medicos, in eam ſententiam itum eſt, vt illi lac multum potandum exhiberetur, per anum in inteſtina per vrethram in veſicæ & vteri ceruicem iniiceretur, in lauacro tepido decoctionis ſeminis lini, radicum & foliorum maluæ, biſmaluæ, violariæ, hyoſciami, portulacæ, & lactucæ ad doloris vſque ſedationem contineretur. Lumbi & genitalia vnguento roſato & populeone in oxycrato agitatis & concorporatis linerentur. His artibus mitiuerunt omnia ſymptomata. E facie interim tota in veſicas ſublata, cùm purulenta multa ſanies prorupiſſet, euanuit in perpetuũ quæ ante faciem occupabat deformitas, adeò vt paulo poſt viro deſponſata, multa prole fœlix, hodie etiam ſuperſtes incolumi ſanitate fruatur. Bupreſtes & ipſæ de cantharidum genere ſunt, ipſis nempe tum ſpecie, tum viribus adſimiles. Bupreſtin ſi bos, veruéxve, aut aliud animal inter paſcendum deuorarit, continuò C tympani inſtar intumuerit: ex quo & nomen inditum, homo ſi ingeſſerit, ſimilia quæ à cantharidibus patietur, ſed præterea tam ventriculus quàm tota aluus mirũ in modum vt in aqua inter cutem difflata, turgeſcit. Inflationem illam tympani ſimilem contingere veriſimile eſt ab humoribus, veneni ignea acrimonia, ligatis & in vapores reſolutis, his eadem quæ potis cantharidibus auxiliantur. Denique vt in omni alio veneno ingeſto, ſic & hîc: ſi virus ore ſumptum adhuc in ventriculo eſſe intelligatur, vomitus prouocandus eſt. Si in inteſtina deſcenderit clyſteribus euocandum eſt. Si in vniuerſum iam corpus effuſum, ea exhibenda quæ vim habent exigendi veneni intus foras à centro ad circunferentiam, cuiuſmodi ſunt balnea & æſtuaria.

Victus hic vtilis quos cantharides malè habẽt. *Hiſtoria.* *Etiam capiti admotæ cantharides veſicã vlcerant.* *Remediũ ad puſtulas elephanticas.* *Nominis ratio.* *Cur à bupreſti aluinarũ partiũ inflatio.* *Remedia ad bupreſtes.*

De Hirudinibus. CAP. XXIX.

VIRVLENTÆ ſunt hirudines, præſertim verò quæ aquarum limoſarum ſunt alumnæ: minus illæ quæ nitentes & puras aquas incolunt. D Itaque quoties in vſum medicum venire debent, ante dies aliquot ſunt aqua lympida continendæ, vt illic saniem ſuã deponant: aliàs partibus quibus morſu adhæſerunt, vlcera relinquunt curatu difficilia, eóque magis ſi vi auellantur: quia denticulos ſuos in carne defixos relinquũt, qui igitur fortè hirudinem deuorarit, interrogandus eſt de parte in qua hirudo ſui, id eſt ſuctionis ſenſum excitat. Nam ſi in gulæ principio vel medio adhæſerit quo reuellatur, proluendæ ſæpius fauces erunt collutione ex ſynapi in aceto diſſoluto. Si iuxta ventriculi orificium impegerit, oportet vt ſenſim deglutiat oleum æger cum pauco aceto. At ſi ſtomacho vel ventriculi fundo adhæreat partium diuulſione, quandam velut ſuctionis imaginem præbebit, ſanguinem expuet æger, ac præ timore melancholicus fiet. Inde vt reuellatur ſorbenda aqua tepida cum oleo, quod ſi ne ſic quidem erui poſſit admiſcenda aloë, aut quid ſimili amarore præditum, ſic refigetur, & vomitu excludetur. Id cernere licet in his quæ externæ cuti adhærentes, rerum amararum conſperſione, cruoris plenæ, vel inanes decidunt. Tum ſumenda adſtringentia, quæ ſanguinem ex demorſa parte manantem

Quæ hirudines ſint virulentiores. *Quî præparandæ in vſum medicum.* *Varia pro partiũ quibus adhærẽt hirudines varietate remedia.* *Hirudinũ corpori affixarũ lapſus quî procuretur.*

compeſcant, cuiuſmodi eſt conſerua roſarum cum terra ſigillata, bolo armeno, at-
que aliis quæ validius adſtringunt, ſi opus ſit. Nam ſi craſſiori venæ alicuius vel ar- A
teriæ ramo adhæſerint, difficilius erit currentem ſanguinem ſiſtere. Sed quoniam
nonmodò terra, virulenta animalia educat, ſed mare etiam, de his nunc dicendum
à Muræna ducto exordio.

De Muræna. CAP. XXX.

Murænæ deſcriptio.

MVRÆNA piſcis marinus eſt, lampetræ ſimilis, latior tamen & ritu am-
pliore, dentibus longis, acutis, & introflexis, colore eſt fuſco, ſubalbis
maculis diſtincto, duorum cubitorum longitudine, Veteribus in deliciis
erat, quia laudabili ſucco eſt, & quia diu in piſcinis viua nutriri, & quan-
do viſum eſt apponi poteſt, quemadmodum ex Craſſi hiſtoria ſatis no-
tum eſt, morſu ſuo eadem quæ vipera infert ſymptomata, quibus eadem etiam re-
media auxiliantur. Certè murænæ tanta eſt cum vipera familiaritas, vt illa relicto B
natali maris elemento in terras inſiliat, viperámque in ſua vſque latibula perquirat,
vt ei ſe venereo coitu coniungat, quemadmodum ab Æliano & Nicandro eſt
proditum.

Viperæ & murænæ naturalis amicitia.

De Dracone marino. CAP. XXXI.

DRACO marinus, Viuæ nomen apud Gallos, à viuacitate obtinuiſſe
creditur: quod expiſcatus, & mari ſubductus diu poſtea viuere dicatur,
venenati ſunt eius aculei, illi maximè qui ad brãchiarum apices ſunt.
Quæ cauſa eſt cur ei piſcium generi caput amputent coqui, antequàm
in menſa inferant: imo Rhotomagi non ante macello exponitur quàm
caput exemptum fuerit: ictis pars vulnerata grauiter dolet, cum inflammatione, fe-
bre, animi deliquio, gangræna & necroſi mox lethifera, niſi occurſum celeriter fue-
rit. Non ita pridem vxor Fromagetij curiæ libellorum ſupplicum ſcribæ, huius C
piſcis aculeo icta eſt in digito medico: ictum ſubſequuti ſunt partis tumor & rubor
ſine magno dolore. Cùm videret tumorem in horas augeri, vicinæ ſuæ vxoris Bra-
gelonij rerum priuatarum iuridici comitialis, quæ ex ſimili caſu neglecto paulo ante
interierat, periculis facta cautior, me acceſſit, ego intellecta morbi cauſa, digito do-
lenti totique pariter manui cataplaſma impoſui ex craſſiore cæpa ſub prunis cocta,
fermento & pauca theriaca. Poſtera die iuſſi vt manum totam demergeret in aquam
calentem, ad venenum foras eliciendum, mox multiplici ſcarificatu, ſed ſuperfi-
ciario, cutem in ambitu diuiſi, diuiſionibus hirudines appoſui, ſuctu detracto
ſufficienter ſanguine, theriacam in aqua vitæ diſſolutam admoui. Sequenti die
detumuerat manus, doloris planè expers, paucíſque poſt diebus planè con-
ualuit. Hunc piſcem diſſectum ſuóque vulneri impoſitum remedio eſſe ſcripſit
Dioſcorides.

A dracone marino icti quæ patiantur.

Hiſtoria.

Remedia ad ictos à dracone marino

De Paſtinaca. CAP. XXXII. D

QVI à marina Paſtinaca percuſſi ſunt, vt ſcripſit Aëtius, his vulneris
locus manifeſtè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius
corporis ſtupor. Cúmque acutum & firmum habeat aculeum, quo
vehementiſſima vi in altum impulſo nerui ſauciantur, fit vt in aliqui-
bus mors derepente totum conuellens corpus, comitetur. Quin & ar-
boribus quarum radicibus infixus fuerit exitialis eſt & mortiferus. Quanquam den-
tium doloribus vtilem, ſi eo gingiuæ circunſcalpantur, prodit Plinius: imo in polli-
nem redactum cum eleboro albo, vt per ſe, ſine alia vi, nullo dolore excidant per-
ficere. Vtiliter comeditur iſte piſcis, ſi caput & caudam exceperis, quibuſdam duo
ſunt aculei, aliis vnus tantum, acuti ſunt illi aculei, vtrinque denticulis ad caput
conuerſis ſerrati, ſcribit Oppianus illos virulentiores eſſe Perſarum ſagittis toxico
tinctis: veneni enim vim ſeruare piſce mortuo, quam non in animantia modo, ſed
& in plantas exerant. Piſcatores capto huic piſci, ſtatim aculeos detrahunt, ne

Quæ patiãtur percuſſi à paſtinaca.

Li.9.ca.48.

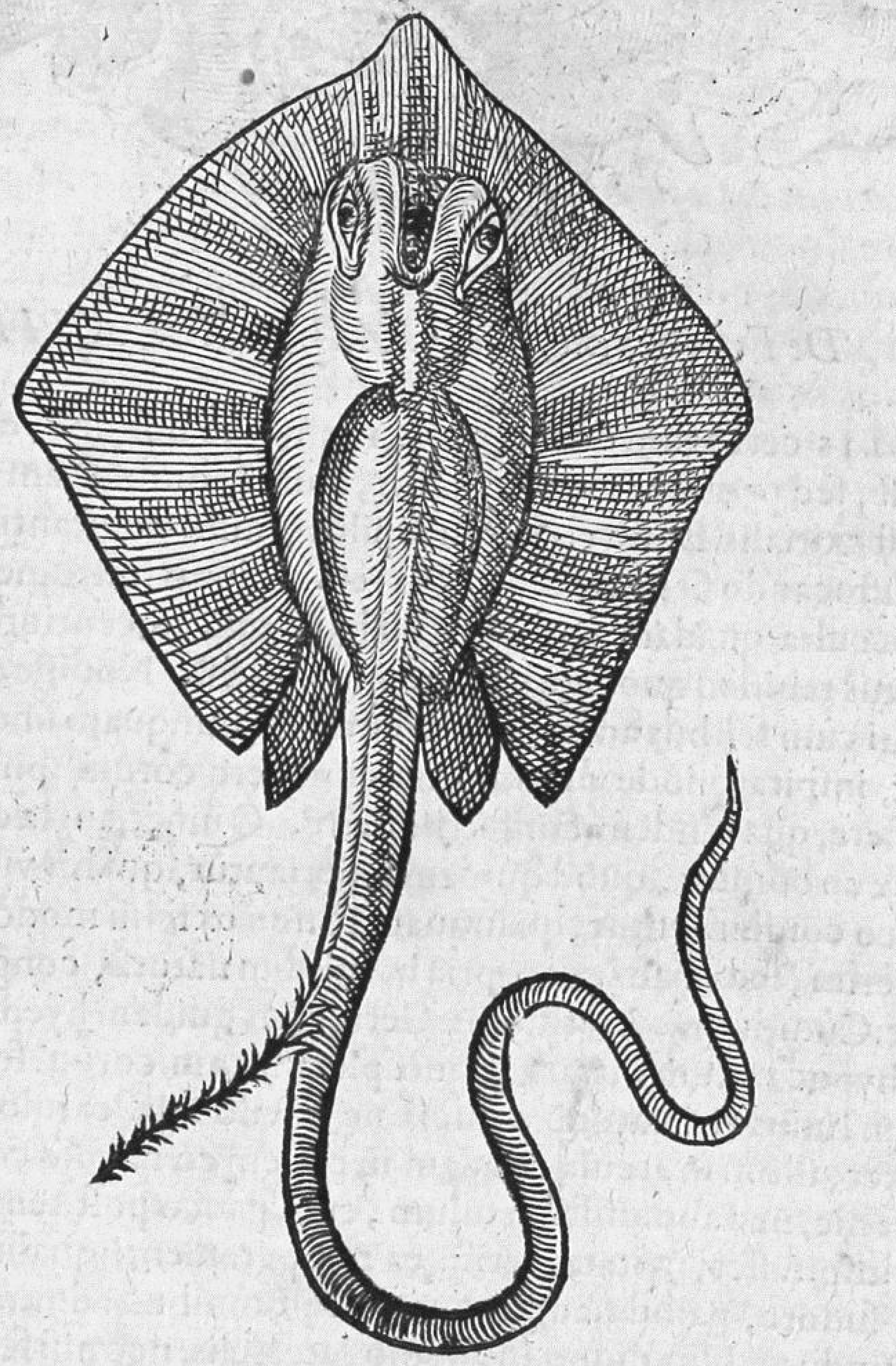
Quàm virulentus ſit paſtinacæ aculeus.

veneno

A veneno lædant. Quod ſi fortè icti fuerint diſſecto hepar eximunt, & vulneri imponunt: vſtus præterea piſcis, in pollinem redactus, vulneris ſui verum eſt alexiterium. Viuit paſtinaca in locis cœnoſis iuxta littora maris, piſcibus quos ſuo aculeo, denticulos in eam rem ad caput conuerſos habente, venatur & retinet. Non eſt abſimilis Raiæ, eius ob id effigiem hîc appoſui.

Paſtinacæ marinæ effigies.

B

C

De Lepore marino. CAP. XXXIII.

D LEPVS Marinus Plinio maſſa, ſeu informis caro nominatur. Galenus enim limaci, teſta exempto, ſimilem adſtruit: valdè virulentus eſt Veterum omnium iudicio, quare non eſt eius inutilis cognita deſcriptio: ne fortè imprudentes veſcamur, intentius intueamur, aut olfaciamus: tum etiam vt eo poſſimus vti aduerſum venenum ſuum: non maris modò ſed & ſtagnorum marinorum, præſertim cœnoſorum, incola eſt. Coloris eiuſdem eſt cum pilis leporis terreſtris, foramen ei in capite eſt quo carnem quandam profert, retrahítque cùm viſum eſt. Pauli, Aëtij, Plinij, Galeni, & Nicandri vna eſt & conſentiens opinio, grauidam mulierem ſi hunc intentius intueatur vomituram, mox verò aborſuram. Qui huius venenum biberunt, ait Dioſcorides, his alui dolore afficiuntur, & vrina ſiſtitur. Si verò vrinam reddunt cruenta illa eſt & ſanguinea: ſudore manant fœtido, & virus piſcium redolente: bilioſus vomitus ſanguini interdum promiſcuus ſubſequitur. Toto illos corpore flaueſcere ſcribit Aëtius: facies intumeſcit, pedéſque, ſed præcipuè membrum genitale, quæ cauſa eſt cur non liberè fluat vrina. Galenus proprium leporis marini eſſe ſcribit, vt pulmonem exulceret. Alexiterium eſt lac aſininum, vel paſſum continuè datum: aut radicis maluæ, foliorúmque decoctum. Ad capillorum defluuium vtilis eſt: eius hîc effigiem ex Rondeletij de Piſcibus libro appixi.

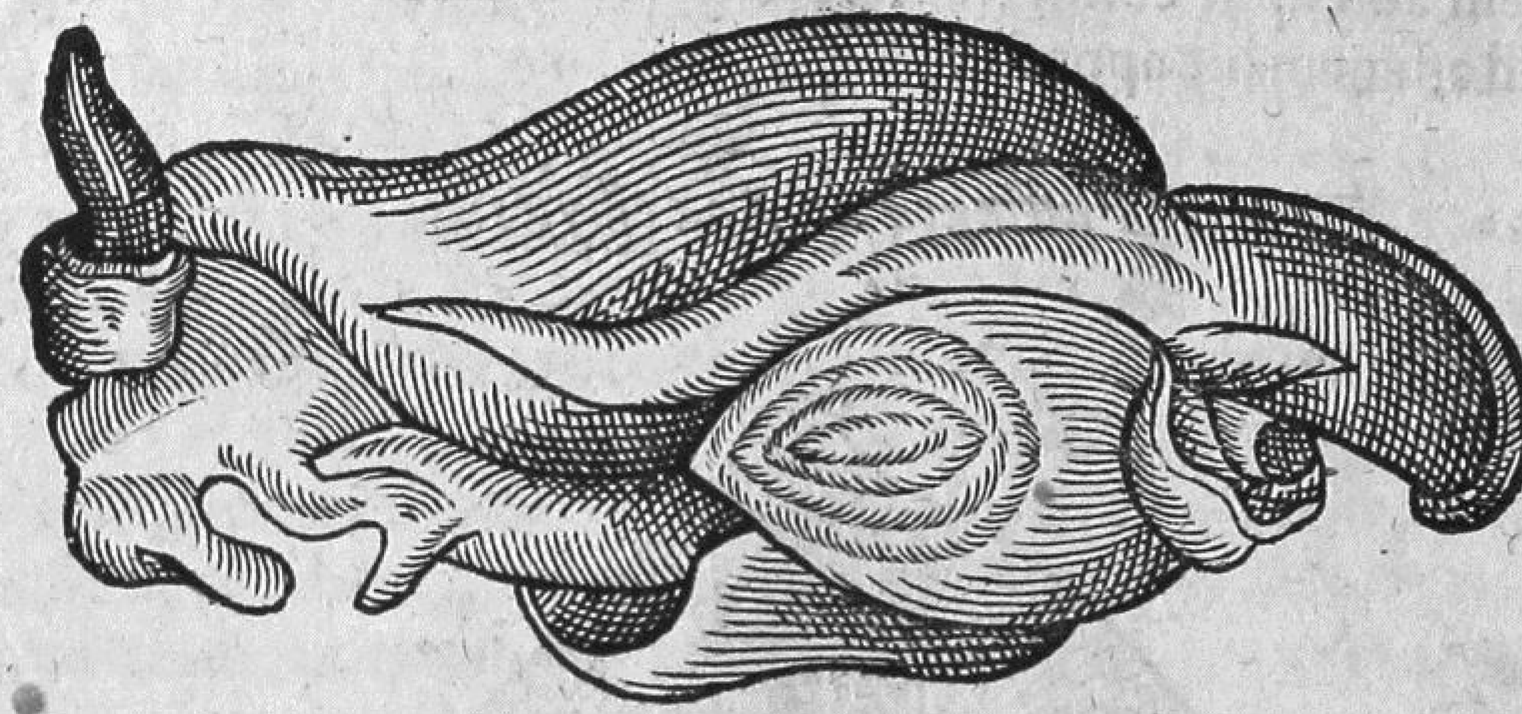
Leporis marini deſcriptio.

Conſpectus lepus marinus abortũ facit.

Quæ patiatur ingeſto leporis marini veneno.

Alexiteriũ ad leporis marini venenum.

Leporis marini effigies. A

B

De Felis veneno. CAP. XXXIIII.

Felis ingeſtus pilus maximè ſuffocat. Felis aura pulmoni eſt tabifica.

FElis cerebrum deuoratum, nonmodò homini venenum & peſtiferũ eſt, ſed præterea eiuſdem pilus, anima, quibuſdam etiam & conſpectus eſt exitialis. Et ſi verò omnis pilus, nihil cogitantibus nobis ingeſtus, ſuffocando ſit ſatis, obſtructis reſpirationis inſtrumentis, felis tamen pili occulta quadam vi cæteris ad hanc rem nocentiores perhibentur, ſed & eorum ſpiritus tabifico quodam veneno infectus eſt. Nouiſſe enim ſe quoſdam ait Mathiolus, qui cùm felibus adeò delectarentur, vt nunquam ſine ipſis lectum ſomni cauſa peterent, inſpirato inde diutius vnà cum aëre eorum ſpiritu in tabem vitiato pulmone incidere, qua tandem confecti obiêre. Quinetiam lædere illos ſuo oculorum intuitu, ex eo conſtat, quòd quidam reperiantur, qui his viſis aut auditis pauore quodam illico conſternentur, quanquam id non ex feliũ modò malefica vi prouenire exiſtimauerim, ſed etiam ex propria hominum natura, congenita & à cœlo de- C miſſa qualitate: Cùm, inquit Mathiolus: Germanus quidam hyemis tempore nobiſcũ cœnaturus in hypocauſtum intraſſet, quò plurium amicorum ſodalitas conuenerat, mulier quædam huius viri naturæ conſcia, ne is viſo felis catulo, quem educauerat, iratus diſcederet, illum in arcula quadam in eodem cœnaculo concluſerat. Sed quãuis nec vidiſſet ille, nec audiuiſſet catulum, cum pauco poſt tempore aërem felis halitu infectum inſpiraſſet, irritata ſtatim ea temperamenti qualitate felium inimica, prorumpente ſudore, pallida admodum facie omnibus admirantibus conclamare cœpit tremebundus. Hîc aliquo in angulo latet felis, nec niſi fele forâs elato ſibi reſtitui potuit. Cæterùm qui felis cerebrum in cibis ederint, crebris percelluntur vertiginibus, fiûntque ſubinde ſtolidi & amentes, ſanantur procurato vomitu, exhibitóque huius veneni alexiterio, id eſt moſchi dimidio ſcrupulo in vino diſſoluto & epoto. Sunt qui Diamoſchi confectionem quotidie manè horis quatuor ante cibum præſcribant. Ex his intelligere eſt quàm minimè fabuloſum ſit, quòd vulgus dictitat, feles D infantibus eſſe exitiales, ipſorum enim ori, toto corpore incumbentes, fuliginis exitum & thoracis motum intercipiunt, ac peſtifera quam de ſe dimittunt aura & exhalatione, tenellorum infantum ſpiritus inficiunt & præfocant.

Hiſtoria.

Mira felis & hominis antipathia.

Alexiteriũ ad felis cerebrum.

Feles infãtibus præſertim noxij.

De Plantarum quarundam venenis. CAP. XXXV.

A Sardonia Sardonius riſus.

Sardoniæ bezahardicum.

DEſcriptis animalium venenis ad ea quæ plantarum ſunt, nunc veniendum initio à Sardonia ducto, quam & Apium riſus nominãt, ranũculi hæc ſpecies eſt, quæ veſcentibus mentem adimit, & quadam neruorum diſtentione, labia in rictum contrahit, vt riſus ſpeciem præbeant, ab hac affectione de ſardonio riſu Adagium in vulgus infauſto omine, manauit. Eius vt loquuntur, bezahardicum eſt meliſſæ ſuccus, napelli ſuccus, fructus, ſubſtantiáve ſumpta, hominem eodem die interemit, vel quod tardiſſimum eſt triduo. Imò qui antidotis, alexiteriſque maturè & conuenienter exhibitis, lethiferam

A lethiferam eius vim euadunt, in febrem hecticam & maraſmum incidunt, vel epilepſiæ redduntur obnoxij, quẽadmodum ab Auicenna eſt proditum. Indéque eſt quod Barbari in eo tela tingũt. Statim enim labra inflãmãtur, lingua verò intumeſcit adeò, vt præ tumore ore amplius contineri nequeat, ſed foràs magno horrore prodeat, oculi inflammantur è capite prominuli, vertigine & animi deliquiis tentantur ægri, crura præ debilitate promouere nequeũt, toto corpore turgiduli & cachectici, tanta huius veneni feritas eſt. Bezahardicum eius proditur eſſe animalculũ quoddam quod muris inſtar in radice napelli gignitur & victitat: reſiccatum enim & duarum dragmarũ pondere bibitum remedio eſt. In eius inopia vti licet ſemine raphani, aut napi epoto, oleo ſcorpionum corpore vnà peruncto. *A napelli veneni feritas.* *Napelli bezahardica.* *Mus napelli.*

Dorycino & ſolano manico ſeu mortali accidentia effectáque ſunt haud multum diſſimilia. Dorycinum epotum lactis ſaporem in guſtu refert, continentes ſingultus ciet, linguam humoris pondere vexat, ſanguinem ore, mucoſa quædam quaſi dyſentericis aluo excerni cogit. Remedio ſunt conchylia omnia tam cruda, quàm to- B ſta, locuſtæ etiam marinæ, & gammari, & pota eorundem iuſcula. Solani verò manici radix dragmæ vnius pondere pota, ex vino ſpecies facit vanas, imaginéſque non iniucundas obuerſari, ſed duplicatus hic modus, ad tres vſque dies mentis alienationem adfert, quadruplicatus verò interimit. Eadem huic remedia ſunt quæ & dorycino. *A doricini veneno quæ ſimptomata* *A ſolano manico quæ ſimptomata*

Hyoſciamus potus aut comeſus ſimilem ebriis alienationem mouet: hanc inſequitur corporis iactatione cum diſtortione, exolutio animi deliquio ſimilis. Sed inter cætera id inſigne eſt ſymptoma, quòd ſic delirant ægri, vt putent ſe flagris corpore cædi: vnde vocis diuerſitas tanta vt quandoque rudant aſinorum mulorúmque more, aliquando hinniant equorum modo, vt eſt ab Auicenna proditum. Antidotum ſunt piſtacia largius manducata, theriaca quoque & mithridatium cum vino generoſo meraco, abſinthium etiam, ruta, & lac. *Ab hioſciamo quæ ſimptomata.*

Fungorum alij ſpecie ſua & natura venenati ſunt & lethiferi, qui ſcilicet fracti varios illicò mutant colores, ſtatímque computreſcunt (quales eos dicit Auicenna, qui cæſij & lethales deprehenduntur) alij etſi natura tales non ſint, maiore tamen quàm C par eſt copia in ventriculum ingeſti, tales, id eſt lethiferi fiunt: nam cùm natura frigidi admodum ſint & humidi, adeóque lentore non modico ſcateant, vtpote terræ aut arborum quibus adnaſcuntur pituita excrementitia, victum, vinctúmque ſua quantitate corporis calorem ſuffocant: ſtrangulatuſq; ſuſpendio ſimiles, denique mortem concitant. Certè non poſſum quin helluonũ miſertus, qui etſi ſciant fungos eſſe mortis ſeminium, hoſpitiúmque, eos tamen magno apparatu in cibis auidiſſimè deuorãt, ipſos doceam, explicémque artes, quibus cõcupitam tanto ardore eſcam, ſine vllo ſanitatis diſpendio ingerant. Sciant igitur tum demùm innoxiè fungos ſumi poſſe, ſi prius cum ſylueſtribus pyris decocti fuerint. Quòd ſi ſylueſtria pyra deſiderentur, ea ſupplere poſſunt ex domeſticis, quæ cæteris auſteriora habentur, ſeu recentia illa ſint, ſeu ſole ſiccata. Præſtant idem arboris tam folia quàm cortex, præſertímq; ſylueſtris. Siquidem fungorum bezahardicum pyra ſunt: aliud tamen profert Conciliator, allium ſcilicet crudum, & comeſtum: cui ſimiliter & acetum commodè addi poteſt, vt humores lentos, viſcidos, & craſſos incidere & attenuare poſſit, eſu fungorum co- D pioſius in nobis cumulatos & ſuffocationis periculum importantes, vt eſt Galeni ſententia. *Fungi natura lethales.* *Quî innoxiè fungi poſſint comedi.* *Fungorum bezahardicum.* *In 5. epid.*

Sumpto Ephemero quod aliqui Colchicon, aut ſylueſtrem Bulbum appellant, pruritus in toto corpore excitatur, non ſecus atque iis qui vrtica aut ſcilla laceſſantur. Interna roſionem ſentiunt, ſtomachus cum ingenti grauitate exæſtuat: at cùm inualeſcit morbus, cruor ſtrigmentis admixtus per aluum exigitur. Antidotum eius eſt lac muliebre, aſininum aut vaccinum, tepidum & multum. *Ephemerũ quæ inferat ſimptomata*

Mandragora copioſius ſumpta, tum radice tum fructu veternoſum ſoporem inducit, triſtitiam animo, corpori exolutionem & languorem: adeò vt poſt multos clamores & torſiones ægri eodem in ſtatu quo deprehenſi ſunt, lethargico velut modo, conſopiantur. Itaque olim mandragoram exhibebant, cùm reſcindendi membri ſenſum adimere volebant. Poma quidem matura, & ſemine vacua tutò edi poſſunt: viridia verò & cum ſemine mortifera ſunt. Siquidem exoritur intolerabilis ardor qui vniuerſam corporis ſuperficiem adurit, lingua & os areſcunt: quam ob cauſam ore perpetuo hiante cernuntur, frigidum aërem captantes, quibus niſi illicò ſuccurratur, pe- *Mandragora quæ inferat ſimptomata.*

reunt conuulſi. Contrà verò facilè liberantur, ſi ſtatim hauſerint, quæ opem ferre poſſunt. Inter quæ Conciliatoris ſententia excellit, ſemen raphani eſtum cum ſale & pane per triduum. Sternutamenta mouenda ſunt ſi ægrè illo remedio reuocentur, & decoctum coriandri aut pulegij in aqua tepida exhibendum. A

Cur veneficis non ſit in vſu oppium.

Ingratus ſucci papaueris nigri, quem Opium appellant ſapor, perinde atque mandragoræ facilè obſtat, ne cibis potuíve inſertus lateat capientem: præſertim cùm necem non inferat, niſi inſigni quantitate ſumatur. Sed quia periculum eſt, ne Medicorum aut Pharmacopolarum ignorãtia largius quàm par ſit exhibeatur, innoteſcet error his ſignis. Conſequitur veternus cum perfrictione & pruritu vehementi, adeò vt ſæpè excitato ægro veternum quo vinctus tenebatur diſcutiat, commiſſis tamen ſemper palpebris cum impotentia diducendi. Sed & ex eo labore oppij virus redolens ſudor diſtillat, corpus paleſcit, ardent labia, maxilla laxatur, reſpiratio parua adeſt & rara, id eſt frigidum expirant. Cùm oculi liuent, naſi diſtorſio adeſt, & oculorum in ſua orbita depreſſio propinquam eſſe mortem ſciendum eſt. Bezahardicum eius eſt caſtorei puluis pondere dragmarum duarum in vino exhibitus.

Ab oppio ſumpto quæ ſymptomata.

B

A cicuta quæ ſymptomata.

Cicuta pota vertigines excitat, mentem turbat, adeò vt pro phanaticis ægri haberi poſſint: oculis caliginem offundit, ſingultus ciet, extremos artus congelat: denique conuulſos ſuppreſſo arteriæ ſpiritu ſtrangulat. Quare ſtatim ab initio, vt etiam in reliquis cicuta vomitu excutienda eſt: deinde deiectio clyſmatis molienda, vt quod ad inteſtina prolapſum eſt excernatur: tum demùm ad vinum merâcum, quod magno hîc auxilio eſt, veniendum. Petrus Aponenſis putat antidotum eſſe potionem ex theriacæ dragmis duabus, cum decocto dictamni, aut gentianæ in vino: qui effecta cicutæ planius ſcire cupiet, prælegat ea de re commemoratam hiſtoriam quæ ſcribitur apud Mathiolum.

In 6. Dioſc.

Ab aconito ſymptomata.

Aconitum, ab Aconis vico Periendinorum, vbi plurimùm naſcitur dictum. Mathioli ſententia, lupos, vulpes, canes, feles, apros, pantheras, leopardos, & omnes ſylueſtres feras carnibus admixtum & deuoratum necat: at mures ſolo odoratu interficit. Scorpij ſi aconiti radice tanguntur, torpeſcunt, atque à torpore moriuntur: tincta eius ſucco tela immedicabilia vulnera faciunt. Cui aconitum inter bibendum exhibitum eſt, ei ſtatim lingua cum adſtrictione quadam dulceſcit, qui paulò poſt in amarorem degenerat, vertigines offundit, lachrymas ciet, grauitatem pectori & præcordiis adfert, flatuum ex aluo proruptionem facit, omnium artuum tremorem inducit. Plinius huius veneno tantam attribuit rapiditatem, vt tactis eo genitalibus fœminini ſexus animalium, eodem die mortem inferat: nullum præſentius remedium quàm citus à ſumpto veneno vomitus. At Conciliator eius antidotum ariſtolochiam eſſe putat. Aconitum tamen in vſus humanæ ſalutis vertere, ſcorpionum ictibus aduerſari experiundo, datum in vino calido: ea nempe eſt natura, vt hominem occidat, niſi inuenerit quod in homine perimat: cum eo ſolo colluctatur velut pari intus inuento. Sola hæc pugna eſt cùm venenum in viſceribus reperit, mirumq; exitialia per ſe ambo cùm ſint duo venena in homine commoriuntur, vt homo ſuperſit, ait Plinius. Plures eius ſpecies, quarum vna florem fert caſſidis inſtar habentem, quaſi in hominum armata perniciem: altera verò hîc appicta, folia habet cyclamini aut cucumeris, radicem ſcorpij caudæ æmulam.

Plin. lib. 27 cap. 2. C

Aetius.

Lib. 27. c. 2

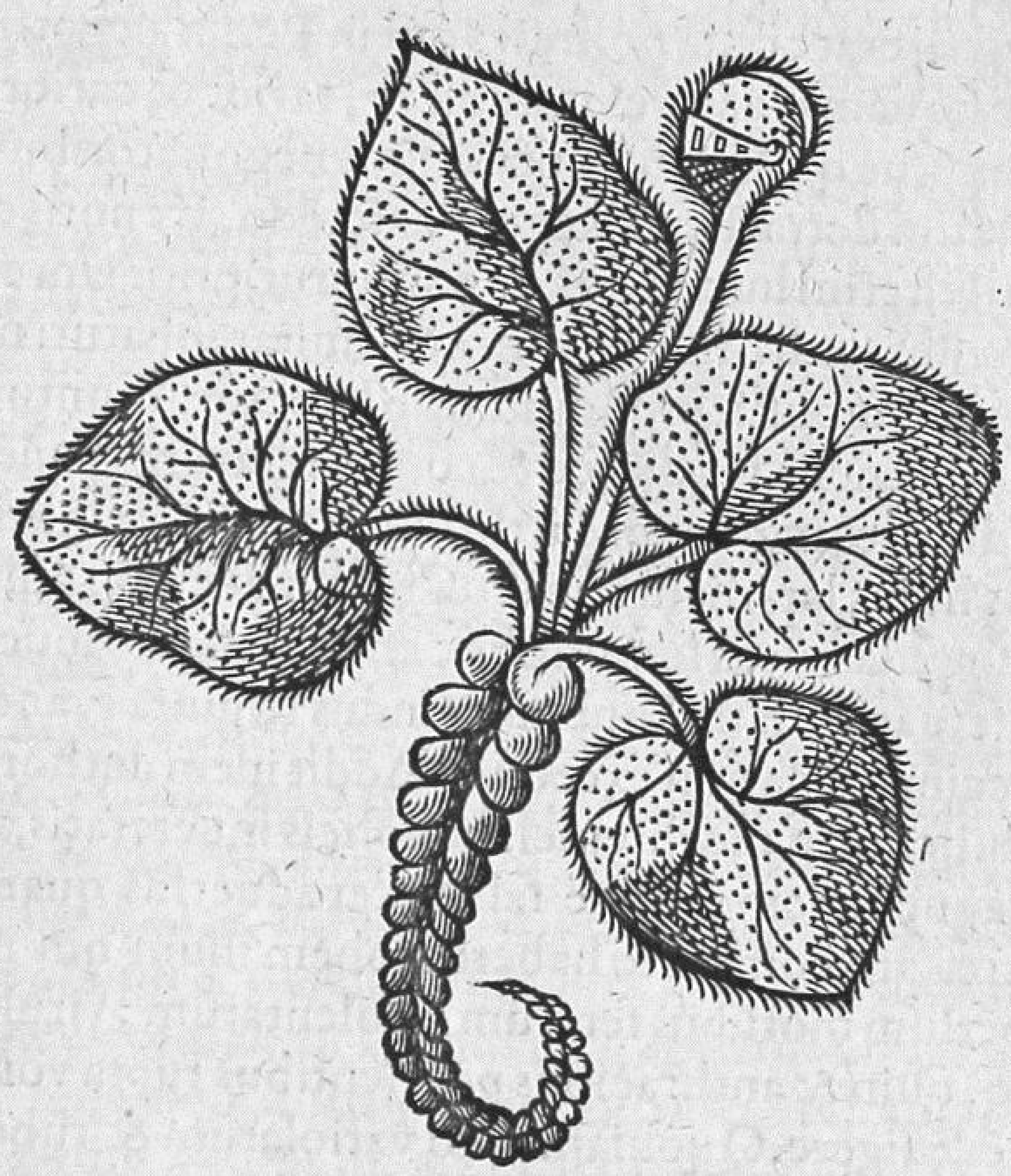
Aconitum medetur ſcorpii veneno ingeſto.

Differentiæ aconiti.

D

Figura

A *Figura ſpeciei cuiuſdam Aconiti.*

B

Sunt etiam in arborum genere venena: exemplo erunt Taxus & Nux. Iumenta
ſi Taxi folia comederint, emoriuntur. At homines ſi ſub ea dormiant, aut in eius
vmbra ſubſideant, læduntur, & ſæpenumero moriuntur. Si verò ederint alui proflu-
C uio corripiuntur dyſenterico, frigore per vniuerſum corpus, & ſtrangulatu ex fauci- *A taxo*
bus. Quæ omnia Taxus facit non tam elementari & frigida qualitate, quàm occulta *ſymptomata.*
malignitate qua humores corrumpit, & inteſtina abradit: huic eadem quæ cicutæ cõ-
ueniunt, remedio enim eſſe generoſum vinum epotum Nicander prodit. Eſt quoque
in nuce arbore venenum, quod ſe expertum Greuinus teſtatur, dum imprudens ſub
ea cõſediſſet, dormiuiſſetq; media æſtate. Experrectus enim frigoris ſenſum toto cor- *In nuce ar-*
pore habuit, capitiſq; grauitatem, & ſenarium dierum dolorem. Eadem quæ & ad- *bore eſt ve-*
uerſus Taxum proſunt. *nenum.*

Quæ ſint & dicantur Bezahardica. CAP. XXXVI.

QVIA Bezahardi in ſingulorum venenorum remediis exponendis fre-
quens à nobis facta mentio eſt, quid ſibi velit id nomen, & quæ eius ra-
tio ſit, ſi expoſuero operæpretium fecero. Venenũ abſolutè, id eſt quod *Quid vene-*
D ſpecifica quadam, & naturæ noſtræ inimica antipathia vitam rapit. Ita- *num.*
que antidota & alexiteria Arabibus patria & vernacula lingua Beza-
hardica dicta ſunt, quaſi vitæ tutamina. Græcis, Latiniſq; id nomen ignotum, ſolis A-
rabibus & Perſis celebratum eſt, quia inde res ipſa primùm venit: quemadmodum eſt
diſertè à Garcia de Hortis Medico Proregis Indiæ enarratum, in hiſtoria quam edi-
dit de Aromatibus & Simplicibus Indiæ. In Perſia, inquit, & Indiæ quadam regione,
viſitur hirci genus, dictum Pazain (itaque propriè loquendo lapis dici deberet Pazar,
ex dictione Pazain quę Hircum ſignificat: ſed nos corrupto vocabulo Bezar dicimus) *Signum ve-*
colore ferè ruffum, altitudine mediocri, in cuius ventriculo concreſcit calculus Be- *ri beZahar-*
zar, in formam coaguli. Senſim verò aggeritur circum feſtucam laminatim, inſtar tu- *di.*
nicarum cæpæ, ſic vt prima lamina ſublata, quæ ſequuntur clariores & ſplendidiores,
quo vlterius progreſſus fit, appareãt: quod inter cætera boni Bezahardi, ac minimè a-
dulterini eſt argumẽtum. Variis ille lapis formis viſitur, ferè tamen glandis figura eſt
aut oſſiculi dactylorum, coloris nunc ſanguinei, nunc mellei, aliàs ſubflaui, ſæpius ta-
men viridis nigrantis, qualis color in his quæ Mala inſana dicuntur, vel in felibus zi-

betam fundentibus lucet. Nullum in ſui medio cor ſeu nucleum habet hic lapis, ſed parte caua puluiſculum, eius loco inſitum continet, iiſdem ſecum viribus præditum. A Cæterùm leuis eſt & haud ita durus: verum qui facilè ſcalpi & limari poſſit, alabaſtritæ modo, adeò vt liqueſcat diutius in aqua maceratus: initio vulgaris apud nos, nec magni admodum pretij erat, quia noſtrates qui in Perſia negotiabantur facilè illum recuperabant. At poſtquàm eius vires innotuêre, rarior & carior eſſe cœpit, & edicto Regum regionis cautū, ne quis hircum peregrinis negotiatoribus venderet, niſi prius iugulatum, lapide ſtatim detracto ad Regem deferēdo. Ex notis quibus hic lapis probatur (multi enim adulterini huc ad nos importantur) prior iam expoſita eſt, altera eſt quod digitis compreſſus flatu oris bupalini corij inſtar inflatur: nam ſi flatus perrumpit, nec in eius denſitate ſubſiſtit pro adulterino habetur. Vtuntur eo, noſtro exemplo edocti, non aduerſum venena modò, ſed & contra ferarum virulētarum morſus. Purgantur bis in anno ditiores regionis, Martio ſcilicet & Septembri mēſe. Quinque inde diebus continuis huius lapidis in aqua roſarum macerati, puluiſculum granorum decem pondere in ſingulas vices ſumunt: hoc enim remedio iuuentutem ſibi & membrorum robur conſeruari putant. Sunt qui pondus triginta granorum aſſumunt: cautiores tamen duodecim grana non excedunt. Addit idem author fœliciſſimè ſe vti ſolitum eiuſmodi puluiſculo in morbis melancholicis inueteratis, vt pruritu, ſcabie, impetigine, & lepra: itaque eadem ratione ſalubriter aduerſus quartanam febrem adhiberi poſſe. Se præterea pro comperto habere ſcobem illum qui in meditullio lapidis concluſus latet, aſperſum morſibus ferarum virulentarum, virulentiæ protinus periculis ægros liberare, quin & anthracibus peſtilentibus rupta vomica impoſitum vniuerſum virus peſtilēs exigere. Quoniam verò variolarum & rubeolarum morbus Indiæ eſt epidemius, ſæpè verò & pernicioſus, aduerſum eiuſmodi morbillos fœliciter quotidie ſumitur duorum granorum pondere in aqua roſacea. Huic Garciæ Medici ſententiæ ſuffragatur Mathiolus, teſtatus ſe pluribus experimentis compertum habere, lapidē hunc longè magis præſtare aduerſum deleteria venena, quā cætera nonmodò huius facultatis ſimplicia medicamēta, ſed etiā quàm theriacalia, & alia quæuis antidota. Suffragatur & Abdalanarach: Lapidem, inquit, quem vocant Bezahar, iam ipſi vidimus apud filios Almirama cuſtodis legis Dei: pro quo lapide is magnificam ac prope regiam ædem Cordubæ rependit.

Reliquæ notæ veri beZahardi. — *Vſus beZahardi.* — *Libr. 5. in Dioſc. ca. 73*

B

C

Iactabat ſuperioribus annis coram Carolo Rege, tum apud Claromontanos Aluerniæ agente, huius lapidis aduerſum omnia venena certiſſimas vires nobilis quidā, penes quem ex eo genere vnus erat Hiſpania importatus. Quærenti tum ex me Regi, Num quod eſſet alexiterium, quod contra deleteria omnia pariter æqualitérque valeret, Reſpondi, nequaquam id naturam admittere: neque enim venenorum omnium ſimiles eſſe effectus, neque ab eadem cauſa manātes: quædam enim ab occulta & ſpecifica totius naturæ proprietate agere, alia ab elementari aliqua qualitate præcellente. Itaque ſuo cuique ſuum & proprium contrarium opponendum eſſe, calido frigidū ei; quod formæ proprietate occulta oppugnaret, aliud quod eadem vi propugnaret: facile verò eſſe eius rei periculum facere in facinoroſis cruci damnatis. Placuit Regi conditio. Adductus eſt à Latrunculatore coquus, qui ob pelues argenteas duas furto in domini ędibus ſubductas, patibulo breui affigendus erat. Reſciri tamen ex eo ante Rex voluit, Num venenum ſumere vellet, ea lege, vt ſi alexiterium quod vires diuinas contra venena omnia habere dicebatur, ſtatim ipſi à veneno exhibendum eum à morte vindicaret, vita illi ſarta tectáque eſſet. Alacriter aleam iſtam ſubiturum ſe reſpondit coquus, grauiora etiam non redimendæ modò vitæ, ſed & infamis mortis vitandæ gratia ſubiturus. Ergo à Pharmacopola qui tum in officio erat, exhibitum illi fuit venenum, extemploq; à veneno Hiſpania aduectum bezahardicum. Quibus ingeſtis mox vomere cœpit, & per inferiora multa cūm diris torminibus excernere, ingeſtis mox vomere cœpit, & per inferiora multa cūm diris torminibus excernere, clamaréq; ſibi igne quodam viſcera peruri. Itaque aqua ſitienti & poſcenti oblata eſt: horam vnam poſt cum bona Latrunculatoris venia ad ipſum intromiſſus, hominem comperio in terram prouolutum, manibus pedibúſque feræ more gradientem, lingua ab ore exerta, flammeis oculis, vomiturientem cum frigidis ſudoribus copioſis, ſanguine denique per aures, nares, os, anum, & vrethram manante. Exhibui hauriendas olei vncias octo, ſed nihil opis attulit, id enim tardius venit remedium. Itaque magno cum cruciatu & vlulatu tandem mortuus eſt, cùm vix ſeptima à ſumpto veneno hora eſſet

Hiſtoria. — *Nequaquā vnum aduerſus omnia venena eſſe poteſt alexiteriū.*

D

A eſſet exacta. Cadauer præſente Latrunculatore, & quatuor aliis diſſecui, comperíque ventriculi fundum tãquam ab inuſto cauterio atrum, aridumq́; ex quo intellexi ſublimatum ipſi fuiſſe exhibitnm: cuius vim, bezahardicum Hiſpanicum eludere nõ potuit: Rex id in ignem dari iuſſit.

Sublimati vis cauſtica.

De Metallicis venenatis. CAP. XXXVII.

METALLICA vel è terræ viſceribus eruuntur, vel ex fornacibus petuntur. Horum permulta ſunt venenata vt arſenicum, ſublimatum, gypſum ceruſa, lythargyros, ærugo raſilis, auripigmentum, limatura ferri, æris, magnetis, calx & ſimilia. Qui ſublimatum ſumpſerũt, his lingua & fauces tam conſtringuntur & exaſperantur, quàm ſi cormorum acriũ ſuccum hauſiſſent: illam aſperitatem lenientibus collutionibus emendare, niſi multo labore & tempore potis non eſt: nam ſimul atque in ventriculum deſcẽdit
B contra adhæreſcit. Itaque breui poſt rodit atque exulcerat: ſitim inexhauſtam & angores inexplicabiles infert: linguæ tumor, deliquium cordi, vrinæ ſuppreſſio, thoraci diſpnoëa, ventri tormina, artubus omnibus contorſiones adeò ingentes ſuperueniũt, vt niſi ſuccurratur, moriantur ægri: mox enim ipſis inſuper, niſi maturè cohibitus fuerit, veneni furor edax & igneus, laniata cum ventriculo inteſtina, & pertuſa, tanquam à candente ferro denigrãtur, & auribus, naribus, ore, vrethra, & ano ſanguis profluit, ac tum deſperata res eſt. Hi & quicunq; ſimiliter corrodẽtia medicamenta hauſerũt, iiſdem omnibus remediis curantur quibus illi qui Cantharides ſumpſerunt.

A ſublimato ſymptomata.

Ærugo raſilis ſic reſpirandi inſtrumenta obſtruit, vt ſtrangulẽtur qui deuorarint. Curantur iiſdem remediis quibus illi qui Arſenicum ſumpſerunt.

Aerugo raſilis.

Lithargyros, ſeu argenti ſpuma, ventriculi & ſtomachi pondus infert, vrinam ſupprimit, corpus tumidum & liuidum facit. Medemur his malis citato ſtatim vomitu, móxque fimo columbino in vino generoſo diſtemperato propinato. Petrus Aponenſis iubet exhiberi oleum amygdalarum dulcium, & caricas. Vtile eſt etiam clyſmata
C relaxantia & humectantia exhibere, aluúmque butyro recenti aut oleo liliorum inungere.

Lithargyros.

Squama æris bibita, alui fluxum & vomitus ob ſtomachi tormina inuehit. Remedio eſt ſi æger ſtatim vomat, ſi in balneum deſcendat ex limacum decocto paratum, ſi butyro & oleo liliorum ventrem & thoracem inungat, ſi clyſmatibus relaxantibus & humectantibus ſollicitetur aluus.

Squama æris.

Magnes dementat eos qui ipſos ingeſſerint. Alexiterium eius eſt ſcobs auri & ſmaragdi in vino generoſo epotus, clyſmata ex lacte & oleo amygdalarum dulcium.

Magnes.

Limatura plumbi, & ferri ſcoria, ſeu ſtercus, aut recrementum, magnorum his qui ſumpſerunt cruciatuum cauſæ ſunt. Quibus medemur multo lacte & butyro recenti liquato, vel oleo amygdalarum dulcium ſine igne extracto, clyſmatibus relaxantibus & humectantibus ad doloris integram vſque leuationem.

Limatura plumbi & ferri.

Riſagallum, quia naturæ eſt calidiſſimæ & ſicciſſimæ, ſitim ardoremq́; totum in corpus infert, tantamq́; humorum omnium colliquationem, vt etſi præſidiis maturè
D adhibitis ægri mortem effugiant, in reliquum tamen vitæ membris ad ſolita munia vti nequeunt eorum vigore deſtituti, propter ingentem reſiccationem, & articulorum contractionem. Alexiterium eſt oleum de nucleis pineis maturè & ad ſelibram vſque exhibitum: inde vomitus: poſtea multi lactis potus, ex eodemq́; clyſmata & iuſculorũ ſorbitiones pingues.

Arſenicũ ſeu Riſagallum.

Calx viua & auripigmentum, Arrhenicum Græcis dictum, epota ſtomachum & inteſtina ſummo cum doloris cruciatu arrodunt, ſitim inexplebilem, faucium & gulæ aſperitatem, diſpnoëam, iſchuriam & dyſenteriam inuehunt. Adiuuantur omnibus pinguibus, humectantibus, & relaxantibus, adeóque acrimoniam obtundentibus, potionibus lenientibus, & aluum lubricam reddentibus, tum etiam cremoribus, atq; ſeminum quorundam ſpiſſamentis, vt decocto ſeminis lini, maluæ, biſmaluæ, & aliis in Cantharidum curatione fuſius expoſitis.

Calx viua auripigmẽtum ſeu arrhenicum.

Aquæ illi omnium acerrimæ qua aurifices & chymiſtæ aurum ab argento ſeparant, omnino difficilis cura eſt, quod illicò in totum corpus diffundatur, peruſtis ante gula & ſtomacho: mederi tamen eadem arte licet, qua calci viuæ & auripigmento.

Aqua fortis chymiſtarum.

Ceruſa. Ceruſa ſingultus ciet, tuſſimq́;, linguam aridam facit, & corporis extremas partes A frigore torpentes, oculos grauitate nutantes. Ægri ſæpiſſimè media luce vanum phantaſma quod reipſa nullum ſit cernunt, vrinam nigram fundunt, ſæpè & cruentam, ſuffocati moriuntur, niſi quis auxilium adhibuerit. Auxilium eſt Aëtij & Auicennæ ſententia ſcammonium ex mulſa potum, aliáq; diuretica, eáque etiam quæ vomitus & aluum cient.

Gypſum. Gypſum, quia in ventriculo receptum lapideſcit, propterea ſtrãgulationem creat, conſtrictis & obſtructis reſpirandi inſtrumentis. Iiſdem remediis ex eo ingeſto curantur ægri, quibus qui ex fungorum eſu laborant, aut ex ceruſa. Addendus in clyſmata adeps anſerinus, oleoq; liliorum & butyro venter inungendus.

De Argento viuo. CAP. XXXVIII.

Ratio nominis. ARGENTVM viuum id nominis habuit, quia argentum colore refert, & in perpetuo eſt motu, quaſi agitante anima & Endelechia præditum. Magna de ipſo inter authores controuerſia eſt. B Plerique enim illud calidum adſtruũt: inter quos eſt Galenus, Haliabas, Rhaſes, Ariſtoteles, Conſtantinus, Iſachius, Platearius, Nicolaus Maſſa, opinioni ſuæ fidem faciunt, argumento ex iuuantibus & lædentibus ſumpto. *Lib. 4. ſim. in 2. pract. ca. 148. 3. ad Alm. 4. Meteor.* Præterea ex eo quòd partium tenuitate tanta polleat, vt metallica denſa & dura penetret, diſſoluat, omnéſque caloris effectus proferat: nempe attenuet, incidat, ſiccet, ore ſaliuam, aluo fæces, veſica vrinam, & toto corpore ſudores promoueat, nec tenuiores modò humores ciet, ſed & craſſos, lentos ac viſcidos, vt lue venerea tentati experiuntur, hoc in litus aut emplaſtra adhibito.

Alij id ſummè frigidum affirmant, ſumméque humidum, quia ſtupefaciendo dolores ſedat in emplaſtris appoſitum, inhibita puſtularum, inflammationúmque bilioſarum acrimonia. Humiditate verò ſua ſcirrhoſos tumores emollit, concretiones diſſoluit & liquat, vt in tophaceis, nodoſiſque tumoribus apparet: quin & perunctis anhelitus animæque fœtorem inducit, non alia ratione, quàm quòd humores obuios C ſumma ſua humiditate putrefacit. Sententiam hanc confirmant Auicennæ experientia, qua Simia quæ argentum viuum ebiberat, ſanguinem circa cor concretum eſſe inuentum diſſecto cadauere affirmat.

In lib. 6. Dioſc. c. 28. Quibus rationibus motus Mathiolus ſcribit argentum viuum exceſſu ſummè frigido & humido homines interimere, ſi largius bibatur, quia ſanguinem, vitaléſque ſpiritus congelet, tandémque ipſam cordis ſubſtantiam: quemadmodum Pharmacopolæ cuiuſdam apud Conciliatorem narrata hiſtoria intelligere licet, qui febrilis ſitis reſtinguendæ cauſa exhauſto argenti viui pleno vaſculo, id enim primùm ſe obtulerat, *Hiſtoria.* aquam ſubeſſe ratus, paucis poſt horis interiit, reddita ante eiuſmodi argenti viui per anum portione multa, reliqua verò in eius diſſecti & euiſcerati vẽtriculo inuenta ponderis libræ vnius, reperto præterea ſanguine circa cor concreto. Alij frigiditatis argenti viui alia argumenta ſtatuunt, ex eius nempe compoſitione ſumpta, quia ex plumbo & aliis metallis frigidis conſtet. Sed debile id cenſendum eſt argumentum. Calx enim viua ex ſilice & lapidea materia, quæ frigida eſt coaluit, & tamen cauſtico D calore præpollet.

Lib. 4. de nat. rer. Paracelſus argentum viuum ſtatuit interiore ſubſtantia calidum, externa verò frigidum eſſe, nempe quale ex fodinis manat frigidum eſt. At arte præparatum frigiditate illa exui, ſolámque apparere, & relinqui caliditatem: ita vt metallorum transmutationi tincturæ loco ſit. Et certè ratum habetur id apud Chymiſtas, metalla omnia extrinſecus frigida eſſe propter aqueam quæ illic dominatur ſubſtantiam: intrinſecus verò calore multo eſſe prædita, qui tum apparet cùm frigiditas ſimul cum humiditate ſecernitur, calcinatione enim cauſtica euadunt.

Tract. de caſu & offen. Multis præterea pro venenato habetur argentum viuum, repugnat tamen experientia: narrat enim Marianus Sautus Baralitanus viſam ſibi mulierem, quæ certis de cauſis & affectionibus, pluribus vicibus argenti viui ſeſquilibram hauſerit, quam ſine noxa per aluum reddebat. Quinetiam multos ſe nouiſſe, qui in ileo deſperato (quem Miſerere mei nuncupant) imminente morte liberati ſint, hauſtis argenti viui cum aqua ſola libris tribus. Pondere enim ſuo inteſtinum velut vinctum expedit & euoluit,

prædurâſque

A prædurâſque & obſtruentes fæces deorſum deturbat: addit & valuiſſe in cholico affe-ctu apud alios id medicamentum trium vnciarum pondere hauſtum. Scribit Antonius Muſa ſibi familiare eſſe argentum viuum puerulis ex vermibus moribundis exhibere. Cōfirmat id Auicenna aſſerens argenti viui potū multis fuiſſe innoxium: itaq; id ipſum vnguentis ſuis ad puerorum tineam & ſcabiem admiſcet, ex quo manauit in vulgus ruſticorum remedium, vt argento viuo cum butyro aut axungia mixto, & capiti illito pediculi extinguantur. Affirmat Mathiolus videri pleriſque ſummum id, & extremum remedium parturientibus mulieribus quæ parere nequeunt. Sanctè affirmo me quò de hac controuerſia mihi conſtaret, periculum feciſſe in canis catulo, exhibita argenti viui libra vna, quam epotam innoxiè per aluum deiecerit. Ex quibus licet intelligere id venenatæ qualitatis omnino eſſe expers. Certè vnicum id eſt luis venereæ & verum alexiterium, vlceribus præterea malignis valdè accommodatum remedium, vtpote quorum malignitatem validius expugnet, quàm alia quæuis primis qualitatibus agentia medicamenta. Imò ad ſcabiem illam contumacem, quæ vulgò B *Malum ſancti Manis* dicitur, non eſt aliud præſentius remedium. Quin eſt à Guidone ſcriptum, ſi eo oblita lamina plumbea vlceri imponatur aliquandiu, & conuenienter deligetur orarum calloſam duritiem remolliri, ipſúmq; ad cicatricem perduci, quod & ſæpius eſt à me expertum.

Ad parturientes remedium ab argento viuo.

Ad malū S. Manis.

Profectò ante Guidonem Galenus valdè commendauerat argentum viuum ad vlcera maligna & cancros, nec verò plumbum (quod plerique venenatum adſtruunt, quia plurimo dicitur conſtare argento viuo) Galenus adſtruit venenatum: ſed hoc tātùm prodit, aquam, diutius in fiſtulis & vaſis plumbeis cunctantem, propter cœnum quod in plumbo colligi ſolet, dyſenterias inferre, quod idem æri cupro contingeret. Alioqui haud innoxiè plerique tot annos glandes plumbeas imo corpore ſuo circumtuliſſet, & quotidie circumferrent. At argentum viuum quantam vim habeat reſoluendi, & dolores inflammatorios ſedandi, ſequentibus hiſtoriis eſt à Theodorico Hereo comprobatum. Non ita pridem, inquit, puero Doctoris cuiuſdam Medici ſubortæ erant parotides cum ingenti tumore, calore, dolore & pulſu. Huic de communi C Medicorum qui aderant ſententia medicamentum impoſui anodynum, cuius tanta fuit vis vt primo apparatu tumor manifeſtè reſederit, dolor verò valdè mitiuerit. Secundo apparatu remiſſiora rurſum facta ſunt omnia. Tertio cùm cataplaſmatis anodyni tantas vires admirarer, animaduerti admixtum ipſi eſſe argentum viuum, contigiſſeq; id incuria Pharmacopolæ, qui ſimplex anodynum à nobis præſcriptum medicamentum, miſcuerat in mortario, in quo paulò ante vnguentum, argentum viuum recipiens, admixtum fuerat, relictis eius ibidem & adhuc adhærentibus reliquiis. Id quod ſemel caſu fœliciter cōtigerat, in conſilium poſtea verſum eſt. Simili enim morbo nobili cuidam mulieri laboranti, & regionem omnem quæ pone aures eſt, ac præterea gulam, genæque multam partem occupanti, cum natura, remediis communibus adiuta, nec reſolutione, nec ſuppuratione, materiam concluſam dolore & pulſu grauiter diuexantem, vacuare poſſet, de Medicorum conſenſu ante vſurpatis medicamentis, argentum viuum admiſcui, ſicq; paucis poſt diebus digeſtus tumor reſolutione euanuit. At neruorum robur exoluit, dicet aliquis, vt cernere eſt in his qui eo D ob luem veneream obliti, artubus omnibus in vitæ reliquum contremiſcunt. Verum id quidem ſi quis eo intemperantius ſine modo & morbo qui tantum remedium requirat, fuerit vſus: ſic enim inauratores, plumbi fuſores, eóſque qui in fodinis operam præſtant, aſſiduo vaporum argenti viui ad cerebrum, neruorum principium conſcenſu, reſolutis ſpiritibus, diſſipatóq; humido radicali & ſubſtantifico, neruorum tremori obnoxios cernimus. Profectò ſi extinctum & concorporatum axungiæ ſuillæ, panni oræ oblinatur, quæ cinguli inſtar corpus cingat, abiguntur pediculi, pulices & cimices: illitum verò vmbilico vermes conficit in inteſtinis. Duæ ſunt argenti viui ſpecies, naturalis vna, artificialis altera. Naturalis per venas, viſceraq; ſubterranea diffluere cernitur, reperitúrque inter metalla, & in formicibus fodinarum argentearum. Artificialis fit ex minio, vt eſt apud Vitruuium, & ex ſcobe eboris. Veriſimile quoque eſt ex omnibus id metallis elici poſſe artificio quodam, præſertim verò ex plumbo & cinabari. Has ſpecies colore fuſco & nigrante, ſubſtantia lenta & craſſa, quæque dum fluit veſtigium lentum, adipis fuſi inſtar, relinquit, tanquam plumbi excremētum facilè diſtinxeris.

Lib. 7 de comp. medi. ſec. locos.

Ad parotides.

Ad vermes.

Omnium probatiſſimum argentum viuum eſt purum, clarum, tenue & candidiſſimum: expurgatur plumbea fæce, tenuiúſque redditur elixum in acri aceto, cum ſaluia, roremarino, thymo, lauendula. Vel catulo libræ pondere in ſingulas vices datur epotandum, per anúmque deiectum rurſum in aceto elixatur: ſic enim vires admirandas ſortitur, effectus parit mirabiles opportunè exhibitum, nihil ipſi magis contrariũ eſt igne. Ignis enim vi argentum viuum natura ſua ponderoſum ſuperiora ſcandit, aurúmque deſerere cogitur, quo ipſi nihil eſt amicius. A

Rationes expurgandi argenti viui.

De cornu Vnicornis. CAP. XXXIX.

PERMVLTI hodie ſunt, qui egregiè ſe aduerſum venena, veneficiáque omnia putant munitos, ſi cornu Vnicornis puluiſculum, vel certè infuſum paratum & ad manum habeant. Itaque me operæpretium facturum putaui, ſi quantum veritatis inueterata hæc & penitus hominum animis inſidens opinio haberet, examinarem diligentius. Id quò fiat melius, tres mihi ſcopos ipſe proponã, in quos omnes rationes conferam. B

Primus erit de ſignificatione vocabuli Vnicornis.

Secundus, an aliquid ſit huic nomini ſubiectum, quod reuera exiſtat, an potius imaginarium ſit, & tanquam Chymæra aut Tragelaphus.

Tertius, ſi id quod animalis eiuſmodi dicitur eſſe cornu, aliquid virium & facultatis habeat contra venena.

Quid ſignificetur nomine Vnicornis.

Quod ad primum attinet, de dictione Vnicornis obſcuritas paulò maior eſt, quid ſignificet apud Gallos quàm apud Latinos aut Græcos. Receſſit enim Gallica dictio longius à voce & ſignificato: at apud Latinos quod dictione Vnicornis, animal ſignificetur vnico cornu inſtructum, tam clarum & perſpicuum eſt, quam vulgò notum idem illud portendi apud Græcos, dictione Monoceros.

Quod vnicornis qualis dicitur fera non exiſtat.

Quod verò ad ſecundum ſcopum ſpectat, arbitror id animal quod Vnicornis dicitur, & vulgò intelligitur, imaginarium quid potius eſſe, quàm in rerum natura exiſtens. In quam ſententiam his potiſſimùm coniecturis ducor: quòd ex his qui terrarum orbem peragrarunt, nullus hodie ſit qui profiteatur viſum ſibi eiuſmodi animal. C
Profectò Romani domito orbe, omnium quæ rara adeó que pulchra eſſent inquiſitores diligentiſſimi, ſi vſpiam aliquo orbis in angulo talis latuiſſet fera, eius ſibi copiam feciſſent, & nummis ſuis aut armis inſculpſiſſent, quemadmodum Crocodilos, Elephantes, Aquilas, Pantheras, Leones, Tigres, & alia his regionibus ignota animantia inſculpſerunt.

Lib. 8. ca. 21

Munſteri de vnicornibus opinio.

Quod ad eos qui de Vnicorni ſiue audita, ſeu tradita, ſeu animo ad voluptatem & arbitrium concepta ſcripſerunt, vix duos reperias qui ſibi conſentiant, ſeu in corporis ſeu in morum & conditionum eius deſcriptione. Plinius ſcribit Vnicornes reliquo corpore equo ſimiles eſſe, id eſt vt interpretatur Cardanus, equina magnitudine, capite Ceruo, pedibus Elephanto, cauda Apro, vno cornu nigro media fronte, cubitorũ duûm. Munſterus qui (vt ludit Mathiolus) Vnicornes nũquam niſi pictas viderat, has contrà non equina magnitudine eſſe prædicat, ſed trimeſtris hinnuli, non pedibus elephantinis, ſed fiſſis caprinorum in modum, cornu non duûm modò, ſed & trium ſępè cubitorum altitudinis, colore muſtelino, ceruice non admodum procera, nec valdè crinita, rarioribus nempe & breuioribus pilis inſtructa, ex altero tantùm latere pẽdentibus, cruribus macilentis & tenuibus, natibus quidem ardeis, ſed valdè piloſis. Cardanus ab vtroque diſſentiens ſcribit cornu illi in media fronte tres tantùm digitos longum prominere.

Tom. 1. lib. 5 ca. 5. coſm.

Andreas Theuetus meminit Vnicornis, viſæ nobili cuidam Turcæ Sangeaco quę magnitudine ſemeſtrem aut quinquemeſtrem Taurum æquaret, vnico verò cornu non in media fronte, ſed in ſummo capitis vertice geſtaret, at cruribus & pedibus aſininis eſſet, pilo tamen longiore, & auribus Regifero animali ſuppolaribus noto haud abſimilibus, tanta eſt de huius feræ effigie varietas. Sed non miror de moribus & ingenio. Plinius enim aſperrimam eſſe feram Monocerotem, mugituq; graui ſcribit, itaq; viuam nunquam capi. Aſperitatis eius rationem reddit Cardanus, quod ſcilicet indigena ſit & incola deſertorum Æthiopiæ regionis, ſqualIidæ, fœdæ, buffonibúſque & virulentis eiuſmodi feris obſitæ.

Alij

A Alij contrà ingenio illam mitiſſimo, omninóque amabili, & omnium facillimo prædicant, modò ne quis ipſam data opera offendat, & inclementius tractet. Nam cùm ex terra capite demiſſo paſtum non petat, quia cornu inde arcetur longitudine, neceſſe eſt vt ex arboribus pendentes fructus decerpat, ex raſtris, è manu deniquc humana, è qua profectò fructuum oblata omnia genera, herbas, ſpicarum faſciculos, poma, pyra, arantia, legumina intrepidè & innoxiè legit. Eo verò vſque res proceſſit, vt fingant eam virginum amore capi, ipſarum pulchritudine delinita, adeò vt in earum contemplatione defixa, & blandimentis allecta, hoc ſæpè compendio à venatoribus capiatur.

In hac ſententia eſt Ludouicus Vartomanus, negans feroces eſſe Vnicornes: duas enim ait vidiſſe ſe ex Æthiopia miſſas ad Sultanum, qui eas in Meha fœlicis Arabię vrbe, Mahumetis ſepulchro nobili, cratibus concluſas continebat & alebat. Theuetus eouſque peregrinando iactat, diligentiſſiméque ab incolis perquiſiuiſſe quid ſentirent de eiuſmodi fera, nunquam tamen de ea reſcire quidquam potuiſſe. Ex quo vi- *Vartomani de Vnicornium ingenio ſententia.*
B dere facile eſt, haud viſas fuiſſe noſtris nec Vartomani temporibus eiuſmodi feras. Opinionum profectò tam diſſentientium tanta contrarietas, facilè adducit me, vt credam Vnicornis haud eſſe proprium animalis exiſtentis in rerum natura nomen: rémque planè commentitiam eſſe à pictoribus, & rerum naturalium ſcriptoribus ad legentium aut ſpectantium voluptatem pro arbitrio effictam. Vt enim via recta vna eſt, flexus verò multi: ſic veritatis vna eſt, ſibi perpetuò ſimilis & ſimplex oratio, mendacij multiplex, & quæ ſe opinionum repugnantia & diſſimilitudine, omnibus etiam tacentibus, facilè refellat.

Quid igitur, dicet aliquis, cuiuſmodi animantium ſunt cornua, quæ toto genere à reliquis differre cernimus, ſi Vnicornium nõ ſunt? Theuetus cenſet ea nihil eſſe aliud quàm Elephantorum oſſa, eo quòd cernimus artificio circinata & donata: ſic enim in Orientalibus regionibus Ardeliones iſti & circumforanei homines, Rohardi piſcis mari Rubro & Æthiopico noti dentes, circumagunt, excauant, ſequacéſque arte redditas arbitraria voluntate producunt, & pro cornu Vnicornis exponunt, vendúntq;. *Cuiuſmodi ſint vnicornium quæ iactantur cornua.*
C Certè id quod dicitur, Cornu Vnicornis vſtum, ſimilem ebori odorem ſpirat. Aſſerit verò Cardanus Elephantis dentes ſeu oſſa arte mollia reddita, quò & quantum voluerimus ſequi & extendi bubulorum cornuum inſtar. Quid enim eſt in omni rerum natura, quod non auri ſacra fames in huius aut illius effigiem ſimulata expreſſáque imagine adulteret? *Vnicornis cornu non eſt efficax contra venena.*

Sed tempus eſt vt ad tertium ſcopum veniamus. Demus Vnicornes eſſe, an propterea efficitur eorum cornua tantæ aduerſum venena & veneficia eſſe efficaciæ? Si experientia & rerum euentis agendum eſt, ſanctè hoc affirmare poſſum, pluries me tentaſſe, nunquam tamen quidquam ex cornu iſto quod pro Vnicornis iactatur, aduerſum venena fœliciter ægris mihi commiſſis ſucceſſiſſe. Si teſtibus & authoritatibus pugnandum, magna pars melioris notæ Medicorum iampridem hoc cornu valere iuſſit, & diuinas illi admirandáſque vires propter quas antea tantopere expetebatur detraxit, multis quidem iuſtis, ſed duabus potiſſimùm rationibus.

Prima eſt Rondeletij, qui hoc in genere adſtruit, cornua nullo neque ſapore, ne- *Lib. de pondе. ca. 19.*
D que odore eſſe prædita. Itaque nihil virium in re Medica poſſidere, niſi fortè ad deſiccandum. Nec me latet, inquit, plures facultates illarum prædicari ab iis qui lucrum, quæſtúmque de iis faciunt: vt & raſuræ Vnicornis quam auro pendunt, propterea quòd venenis & vermibus vt plurimùm aduerſetur. Quod non minus præſtare cornu cerui, raſurámq; eboris exiſtimo: quod cauſæ eſt cur ad eundem morbum pauperibus Elephanti dentem, diuitibus autem cornu Vnicornis, quod vnum præ cæteris expetunt, pari ſucceſſu præſcribam. *Cornua, oſſaque nullas niſi deſiccandi vires habet.*

Hæc Rondeletij ſententia eſt, qui ſine diſcrimine pro Vnicornis cornu, ſolebat ſubſtituere nonmodò cornu cerui aut dentem Elephantis, ſed etiam oſſa equina, canina & mirobalanorum.

Altera ratio eſt, quod quicquid venenis reſiſtit, eſt cardiacũ, id eſt cordi quod venena præſertim appetunt & oppugnãt, roborando natũ: at nihil roborãdi cordis vim habet, propter laudabilẽ ſanguinẽ & aërem, quia duo illa ſolùm cordi ſunt familiaria,

vtpote ſanguinis arterioſi & ſpirituum vitalium officinæ. Conſeruantur enim omnia ſimilibus, vt deſtruuntur à contrariis: ſingula verò quæ gignunt, gignunt ſibi ſimile. At cornu Vnicornis vt nullum odorem, ſic nec vllum in ſe aërem continet totum terreſtre & aridum. Nec verò facultatis concoquentis vi in ſanguinem verti poteſt, quia vt exuccum ſic & excarne eſt. Quare vt nec in chylum, ſic nec in chymum ſanguinémve faceſſere aptum eſt. Nulla igitur ſimilitudine aut familiaritate cordi iungitur. Iam verò apud Hippocratem & Galenum de cornu Vnicornis ne verbum quidem vnum, qui tamen tot ſententiis cornu ceruinum commendarunt. Itaque Capellanus primarius Caroli noni Regis Medicus, crebrò dicere ſolebat, ſe perlubenter eum morem ſublaturum, de cornu Vnicornis fruſto in pateram regiam demergendo, ni noſſet eam opinionem tam altè in hominum animis infixam eſſe, vt vereretur, ne non ratione expugnari poſſet. Adde quòd (dicebat) ſi ſuperſtitioſum eiuſmodi remedium non prodeſt, certè nec admodum obeſt: niſi fortè eorum fortunis qui id auro redimunt, vel etiam ex euentu, quòd principes dum decantatis huius cornu viribus plus æquo confidunt, negligunt ſibi aliis conuenientioribus aduerſum venena remediis cauere,

Superſtitioſum remedium.

A

B

Ita ſæpè incautos mors inopina rapit.

Cùm aliquando ex Ludouico Dureto Regis Medico & Profeſſore, propter excellentem quam iure de eius doctrina docti omnes animo conceptam habent opinionem, quæſiuiſſem quid de eiuſmodi cornu ſentiret: Reſpondit ille, nihil ſe ei virium attribuere. In cuius rei confirmationem ſecundam rationem multis ante verbis expoſitam, pluribus ille & diſertius enarrauit: nec vereri ſe in auditorio ſuo, doctorum hominum vndique ad ipſum audiendum concurrentium theatro, id alta voce & explanata oratione prædicare. Quòd ſi quando temporum & conſuetudinis vitio victus id cornu præſcriberet, non alio ſe id conſilio facere, quàm vt mederetur animi deliquiis quæ contingunt ex ſeróſorum humorum in ventriculi orificio natantium copia, quæ incompoſitos homines facit: quod huic cùm aliis pari facultate præditis mixto, vis inſit terreſtri ſua ſiccitate aquoſi humoris abſorbendi.

Quibus cordis paſſionibus cornu vnicornis vtile.

At dicet aliquis, nullus neque Lemniæ, neque Armenæ terræ ſuccus ineſt, nullus item odor aut ſpiritus aëreus? Certè quidem. Sed nec talia verè & propriè cardiaca dicuntur: at tantum ex euentu & accidenti, quia ſcilicet adſtringendi vi qua pollent, obſeratis vaſorum ductibus, veneno ad cor aditum intercludunt. Hæc mea eſt de cornu Vnicornis ſententia, quam ſi quis non probauerit, mihi gratiſſimum fecerit, ſi ſuā publicæ vtilitatis gratia candidè oppoſuerit: interim hoc quod nunc facio æqui bonique conſuluerit. C

FINIS LIBRI VIGESIMI
DE VENENIS.

DE PESTE.

B LIBER VIGESIMVSPRIMVS.

Peſtis deſcriptio. CAP. I.

Quid peſtis.

PEſtis morbus eſt ferus & contagioſus, qui ſub vulgarium ſpecie paſſim in bruta & homines inuolãs, multos de medio tollit, febris continuæ, bubonum, anthracum, exanthematum, nauſeæ, vomituum, & aliorum eiuſmodi malignorum accidentium comitatu cinctus. Pernicioſus eſt hic morbus non tam qualitate elementari, quàm venenata quadam malignitate, cuius vires communis putredinis conditionem ſuperant. Quanquam negare nolim certis illam corporibus, temporibus, & regionibus magis noxiam eſſe, quemadmodum & plerique alij morbi, de quibus meminit Hippoc. Sed hinc tantùm colligere licet, peſtis vim & diritatem augeri aut minui poſſe pro concurrentium qualitatum elementarium conditione, non autem omnem eius inde naturam & eſſentiam pendere. Peſtiferum venenum vitali præſertim ſpiritui, cuius officina & fons eſt cor, bellum indixit, adeò vt ſi vitalis ſpiritus robuſtior ſit venenum illud longè à corde exigat. Sin debilior victus & iam impreſſione hoſtili infectus, in cordis arcem recedit, pari contagione cor, totúmque adeò corpus, in ipſum arteriarum ductibus ſparſus, inficiens. Hinc febres peſtilentes, aliàs ſimplices & ſolitariæ, aliàs aliorum affectuum turba cinctæ, vt bubonum, carbunculorum, puſtularum, & exanthematum vnius, pluriúmve colorum. Eiuſmodi affectus ortum habere veriſimile eſt à facultate excretrice valida aut debili, irritata efferæ materiæ malignitate. Omnino tamẽ varia ſymptomata, mutationéſque emergunt pro patientis corporis conſtitutione, & humoris in quo maximè defixum eſt, peſtis virus conditione, cauſæ denique efficientis natura. Hac mihi deſcriptione viſum eſt primo in hanc materiam aditu peſtis naturã adumbrare. Hanc enim propria definitione complecti vix licet, quod etſi in natura definitæ & certæ ſint eius vires, in hominum tamẽ animis haud omnino certæ & manifeſtæ ſint, tum quod nunquam vniuſmodi contingat: adeò vt in tanta varietate, generale aliquid ſtatuere, & exploratum, perarduum ſit.

Sect. 3. aph.

Quì peſtis hominem enecet.

Cauſa bubonum, anthracum, et exanthematum in peſte.

De Peſtis extraordinariæ cauſis diuinis. CAP. II.

RAta, conſtans, & ab omni ſeculorum memoria inter Chriſtianos recepta opinio eſt, peſtem, alioſq; morbos qui in hominum vitam graſſantur, ſæpè iuſta Dei vindicis ira immitti. Id iamdudum docuit Propheta: Quæ, inquit, afflictio? quæ lues ciuitatem corripiet, quam non magna Dei manus intulerit? Quod equidem meditari nos nunquam non decet: duabus de cauſis eſt. Prior eſt, vt ſemper obuerſetur animo idipſum quod ſanitate fruimur, viuimus, mouemur, & ſumus, à Deo eſſe, & ab illo patre luminum deſcendere: eóque nomine magnas illi ſemper meritò habendas gratias.

Amos 3.
Act. 17.

Cauſæ ſecũdæ à Deo ſeu prima cauſa vim & ordinem & conſtantiã habent.

Altera vt cognitis calamitatibus quibus immiſſis in ſui vindictã diuina procedit ira, reſipiſcamus tandem, & nequitiæ via relicta, ea quæ recta eſt inſiſtamus. Sic enim diſcemus quærere in Deo, nobis, cœlo & terra veram cauſarum peſtis cognitionem, & philoſophia quadam diuina doceri Deum eſſe principium, & cauſam cauſarum ſecundarum, quæ ſine prima illa nihil prorſum moliri, tentare, multo minus perficere poſſint. Ab hac enim vim, ordinem, & ordinis conſtantiam mutuantur: ſic vt primo illi & principi in nobis, totóq; mundo Deo, inſtrumenti vice inſeruiant ad ſingula opera ſua perficiẽda, conſtanti illa ordinis viciſſitudine, quam ab initio immutabilem poſuit. Quare peſtis omnis cauſa in propinqua inferioraq; hæc principia conferenda non eſt: quod ſolẽt Epicuri & Luciani aſſeclæ: qui naturæ nimium multa, imò omnia tribuentes, Dei nihil reliquerunt prouidentiæ. Contrà aſſidua cogitatione expendere & tenere debemus, Quòd quemadmodum Deus omnipotenti ſua vi, omnia ex nihilo ſumma, media, infima creauit, ſic idem immortali ſua ſapiẽtia eadem conſeruat, moderatur, quò vult deducit & inclinat, imò ipſarum ordinem totamq; naturæ œconomiam pro arbitrio immutat. Hãc nos peſtis extraordinariæ cauſam vt agnoſcimus & recolimus, ſic hîc non perſequimur, Theologíſque relinquendam cenſemus, quòd naturæ limites in quibus nunc conſiſtere volumus excedat. Itaque ad cauſas peſtis naturales veniamus.

Contra Epicurum diuinæ prouidẽtiæ oppugnatorem.

De Peſtis naturalibus cauſis, omninóque de Peſtis ab aeris corruptione ſeminio. CAP. III.

Peſtis duæ generales cauſæ. Lib. 6. de lo. affect.

PESTIS naturales & generales cauſæ omnino duæ ſunt, nẽpe aëris corrupti infectio, & humorum vitiatorum ad illam infectionem ſuſcipiendam præparatio: corrumpi enim humores noſtros poſſe, & in eam deſciſcere alienationem quę veneni adæquet malignitatem, ex Galeni doctrina ante notatum eſt. Corrumpitur verò aër, quãdo temporum quatuor anni tempeſtates ſuas non habent tempeſtiuitates, ſeu à ſeipſis degenerant, vel per alterationem, vel per alienationem: vt ſi vniuerſa anni conſtitutio humida ſit, & à craſſis, atríſq; nubibus pluuioſa. Si Hyems fuerit mollis & tepida, ſiue aquiloniæ tempeſtatis, quæ frigida & ſicca eſt, adeóque putredini contraria, vlla ſucceſſione. Si Ver quod temperatum eſſe debet, intemperiei aliquo exceſſu laborauerit. Si Autumnus facibus per aërem medium ardentibus, ſtellis currentibus, aut quaſi decidentibus, cometis terrificis & nunquam impunè viſis ominoſus fuerit. Si Æſtas auſtrina & ſilens. Si denique viſæ ſint nubes à Meridie ferri in Septentrionem. Eiuſmodi & alias tempeſtatum anni haud naturales conſtitutiones, nemo vnquam melius vel diuinius perſequutus eſt Hippocrate in libris Epidem. Hinc ergo aër corruptionis, peſtíſque ſemina haurit, quæ demùm qualitatum exceſſu ſimili inuecto, in corporum noſtrorum humores, tenues præſertim & ſeroſos, ſpargit. Quanquam non hinc ſemper peſtis neceſſariò emergit: ſed aliàs aliud morbi diri & contagioſi genus. Nec verò à ſuperioribus tantùm cauſis aër corrumpitur: ſed & vaporibus putridis & inquinatis, vt inſepultorũ cadauerum, terræ hiatuum, apertarum cloacarum per aërem confluum diſſeminatis. Sæpè etenim mare in terras ſe effundens, & in limo, vel in apertis terræ motu hiatibus vaſta piſcium monſtrorúmque, quæ ſuo æquore occultat, corpora relinquens peſti, ob putredinem inde ſuſcitatam, occaſionem materiámque dedit. Sic enim noſtris tẽporibus Balæna in Tuſcum littus eiecta, peſtem mox toti regioni intulit. Sed vt piſces in aërem, ſic aër quoque corruptus ſæpè in mare & piſcium genus peſtem infert: cùm præſertim vel ſummis aquis innatant, vel etiam terræ ſubiectæ vaporibus peſtilentibus, & per medium aquæ corpus in aërem ſurgentibus inficiuntur: quod poſtremum rarò accidere meminit Ariſtoteles. Sed tamen non eſt infrequens, vt peſte per aliquã regionem graſſante, piſces multi paſſim circa littora eiecti, & magnis aggeribus iacẽtes viſantur. Sulphurei verò, aut malignæ cuiuſuis alterius qualitatis participes vapores, ex ſubterraneis locis per terræ motus apertis hiatibus & voraginibus effuſi, non aërem modò corrumpunt, ſed & ſemina plantáſque, & fructus omnes quibus veſcimur, inficiunt: ſicq; peſtiferam labem vnà cum alimento in nos animantiáque quibus veſcimur, transferunt.

Qui anni tempeſtatibus ſuæ deſint tempeſtiuitates.

Quibus ex cauſis inficiatur & corrumpatur aer.

Lib. 8 de hiſtor. anim.

Quod

A Quod quàm verũ ſit declarauit Empedocles, qui occluſo obturatóque magno terræ hiatu in montium conualibus aperto, totam Siciliam à peſte quæ inde graſſabatur, vindicauit. Tetras eiuſmodi expirationes ſi venti derepente exorti à regionibus quibus ante peſtiferæ erant in alias depulerint, ſimul quoque peſtem immiſerint. Hæc ſi ita ſunt, dicet aliquis, oportebit igitur vbicumque fœtidæ & putrentes aſſurgunt exhalationes, vt circum ſtagna, cloacas, & laniarias, ibi peſtem regnare, hominéſque illic operam præſtantes, veneno peſtifero ſtatim ſuffocari: at id falſum experientia deprehendit. Reſpondemus peſtiferam putredinem longè aliam & diuerſi generis eſſe à communi: vt quæ occultæ cuiuſdam malignitatis, & toto genere vitæ noſtræ infenſæ ſit particeps, cuius non eſt facilè rationem planè atque apertè exponere. Peſtiferam tamen contagionem quotieſcumque & vndecumque erepſerit, tanquam familiaritate quadam ſibi iunctam, facilè & quamprimum excipit, fouétque vulgaris illa vbicumque ſit putrefactio, tandem & ipſa in peſtiferam malignitatem degenerãs, haud certè ſecus quàm qui peſte graſſante ſuboriuntur, in corporibus noſtris morbi

Peſtifera putredo longè differt à cõmuni putredine.

B putridi, feritatis tamen & contagionis primo expertes, vt abſceſſus, febres putridæ, & alij vitio humorum proprio ſuſcitati, facilè in peſtiferos degenerant, peſtis labe, ad quam præparationem iam quandam habent, ſtatim excepta. Itaque peſte regnante ſuaſerim eiuſmodi famoſa fœtore loca, tanquam peſtem ipſam fugienda: ne ſi ad eam labem ſuſcipiendam aliqua ſit in corporibus noſtris & humoribus præparatio, (ſine qua, vt docet Galenus, nulla eſt agentis in ſubiectum efficacia, alioqui peſtifera tempeſtate omnes æquò peſtis corriperet) ſequatur mox diſpoſitionem illam peſtiferæ qualitatis impreſſio. Cæterùm aërem peſtilentem cùm dicimus, haud ſyncerum & elementarem, ſimplicémque, qualis eſt natura ſua, intelligimus: talis enim non eſt corruptioni obnoxius, ſed malignis vaporibus terra, ſtagnis, cloacis, mari, ſuſcitatis inquinatum iam, & à natiua puritate & ſimplicitate degenerantem & alienatum. At verò inter omnes aëris ad peſtilentem luem ſuſcipiendam apti conſtitutiones, nulla eſt aptior calida, humidáque & ſilente. Eiuſmodi enim qualitatum exceſſus putredinem facilè acceſſit. Itaque Auſtro calido, humidóque, maritimis præſertim in lo-

Per peſtilẽtem aëris conſtitutionem morbi omnes in peſtem degenerant.

Li. 1. de diff. feb.

Aërem putreſcere quî intelligẽdũ ſit.

C cis, flante, haud diu carnes ſeruari poſſunt, quin ſtatim corrumpantur. Notandum præterea quod quæ peſtilens malignitas ex hominum cadaueribus ſuſcitatur, ea humano generi, quæ ex boum bubulo, quæ ex ouium, ouillo propter naturæ ſympathiã & familiaritatem facilius communicatur, haud ſecus quàm quæ vnum aliquem in vna familia prehenderit peſtis, ea mox in cæteros eiuſdem familiæ propter temperamenti ſimilitudinem graſſatur velocius, quàm in alios alterius familiæ toto temperamento diſſimiles. Sic igitur à naturæ bonitate alteratus, alienatúſve aër, in corpora præparata & diſpoſita, inſpiratu & tranſpiratu neceſſario allectus, peſtis ſemina, adeóque peſtem ipſam infert.

Auſtria aëris conſtitutio peſtis eſt fomes.

Peſtis à quibus in quos maximè graſſetur.

De humorum ad putrendum, peſtiferáſque impreſſiones admittendas, præparatione.

CAP. IIII.

D EXpoſitis cauſis à quibus aër putreſcit & corrumpitur, fitque peſtilentis & venenatæ conſtitutionis particeps, exponendum nunc quæ res putrere humores faciant, ipſóſque adeò ad recipiendam & retinendam peſtilentem auram, venenatámque qualitatem diſponant. Putreſcunt humores vel à plenitudine quæ obſtructionem parit, vel intemperiei exceſſu, vel denique corruptæ & mali ſucci materiæ admixtione, quam potiſſimum in corpore cumulat deprauata in victu diæta: ebibitis enim abundè vinis vapidis & mucidis, aquíſue cœnoſis, cloacas, ſordéſque vrbis excipientibus & ſtagnantibus, fructibus verò & leguminibus, in annonæ penuria, ſine delectu in ventrem ingeſtis, vt piſis, fabis, lentibus, viſcia, glandibus, filicis & graminis radicibus in panem denſatis, peſtis ſuccedere ſolet. Tales enim cibi obſtruunt, malos ſuccos in corpore cumulant, facultatúmque robur exoluunt, vnde humorum putredo, & in humorum putredine ad peſtis ſemina excipienda, concipienda, edendáque præparatio & diſpoſitio. Quod teſtantur quæ tum erumpunt fœda ſcabies, maligni abſceſſus, vlcera rebellia, febréſque putridæ, omnia maioris putredinis & corruptionis

Tres cauſæ cur putreſcant humores.

Animi pathemata humorum putredinē promouent.

præœnuntia. Hanc humorum corruptionem promouent animi vehementes perturbationes, iræ, mœrores, triſtitiæ, angores, metus: quæ omnia naturæ in coquendo œconomiam omnem labefactant, vt enim per dies caniculares æſtus & ardoris efficacia, vini ſubſidentes fæces in altum attolluntur, & vinoſæ toti ſubſtantiæ per quandam velut ebullitionem permiſcētur: ſi melancholici humores, ſanguineæ maſſæ craſſamenta, per animi pathemata excitati, vniuerſum ſanguinem fœculenta impuritate ſua conſpurcant. Id experiebamur ſuperioribus annis in prælio ad ſancti Dyoniſij fanum conſerto, vulnera enim omnia quouis telo inflicta in magnas fœdáſque putredines, corruptiones cum febribus eiuſdem generis abibant, ad mortémque ferè terminabantur, admotis quantumlibet diligenter remediis omnibus, quæ res multis ſuſpicionem falſam iniiciebat, intoxicatorum vtrinque ab hoſtibus telorum. Non enim aliunde quàm ab aëris praua conſtitutione, exulceratíſque odio, ira, & metu militum animis putredinis & corruptionis. Signa manifeſta in ſanguine, eadem die qua quis vulneratus fuerat miſſo, & in diſſectorum poſt principibus viſceribus elucebant. A

Vina ſub canicula cur conturbentur.

B

Quæ ſigna in aere & terra peſtem prænuntient.

CAP. V.

Cur tempeſtate peſtifera frequentes ſint aborſus.

SI quando aër, anníque tempeſtates à naturali conſtitutione deſciuerint, iis quos ante dixi modis, ſi frequentia & per aërem volitātia diúve pendentia meteora, ſi ſulphurea tonitura aërem infecerint, ſi fructus, ſemina, legumina vermiculantur, ſi aues nidos, oua fœtúſque ſine cauſa deſerant, ſi mulieres vulgo abortire cernantur, hauſto ſcilicet & cōtinenter inſpirato aëre vaporoſo, corrupto & fœtui vitæque principiis infenſo, quo ſuffocatus fœtus mox excidit & exigitur, imminere iamiam peſtem ſcire licet, non tamen impreſſiones illæ aëreæ ſolæ aërem corrumpunt, ſed ex tetris terræ aquarúmque aut cadauerum halitibus, & venenatis vaporibus agente ſole ſuſcitantur, qui ſui præter naturam mixtione aërem alterabilem, tenuem nempe & humidum facilè corrumpunt, vnde varij pro ſua quæque corruptionis ſpecie emergūt epidemij, & in vulgus paſſim graſſantes morbi, qualis illa omnibus decantata grauedo anheloſa. Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimo in omnes fere mūdi regiones, Galliæ verò oppida pagóſque cunctos debacchata, cum ſumma capitis grauitate (vnde Cuculla Gallis dicta) cum cordis pulmonúmque anguſtia atque tuſſi, cū febre continua, nonnunquam & delirio. Hæc quanquam plures attigit quàm iugulauit, quia tamen qui vel ſanguinem ſibi detrahi, vel corpus cathartico purgari patiebantur ferè moriebantur, ideò ſe illo ſuo impetu, proprióque ac inaudito veneni genere peſtilentem prodidit. Talis etiam extitit ſurdor Anglicus, ſeu febris ſudorifica: quæ inſolens, magno terrore à Britannia in omnem inferiorem Germaniam, Galliáque Belgicam ab anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo quinto, in annum milleſimum quingēteſimum trigeſimum, Autumno potiſſimum peruagata eſt, vt primum lues hæc in ciuitatem quandā inuaſerat de repente ſuprà quingentos aut trecētos in dies corripiebat, dum hinc aliò commigraſſet, perculſi mox quaſi eſſent languore diſſoluti, animi defectione corruebant, decumbentéſque perpetuo ſudore diffluebant, cum febre, cum pulſu crebro, celeri & inæquali, neque ſudori modus erat ante morbi ſolutionem, ſoluebatur autem vno aut ſummum altero die, quanquam liberati diu poſtea languebant, omnibus cordis palpitatio conquiſita, alios quidem duos tréſue annos, alios omnem vitam comitata. Initio multos ſuſtulit cum nondum illius vis eſſet percepta. At poſtea admodum paucos vbi exercitatione & vſu deprehenſum eſt, eos qui ſudores exciperent, proliceréntque, & ſe cardiacis munirent omnes reſtituti. Cæterùm certis temporibus plerique alij populares morbi ſerpere ſolent, vt febres putridæ, diarrhoëæ, dyſenteriæ, rheumatiſmi, tuſſes, phrenitides, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ, ophthalmiæ, apoplexiæ, lethargi, exanthemata, rubeolæ, variolæ, ſcabies, anthraces ſeu carbunculi, puſtulæ malignæ. Quare peſtis nec ſemper, nec vbique vnius & eiuſdem generis eſt, ſed diuerſi: quæ cauſa exiſtit cur varia illi nomina imponerentur, pro effectuum nempe quos pareret, & ſymptomatum quibus comitata eſſet, varietate & putredinis modo ſpecie, occultáque in aëre proprietate.

Cur aër facilè inficiatur. C

Grauedo anheloſa multis lethifera

Sudor anglicus peſtilens.

D

Peſtis nō eſt vnius morbi definitū nomen.

A proprietate. Aiunt peſte imminente fungos boletóſque ſolito frequentiores è terra emergere, per ipſam verò longè plurima ſerpere virulentorum animalculorum genera, aranearum nempe, erucarum, bruchorum, papilionum, cicadarum, ſcarabeorum, crabronum, muſcarum, ſcorpionum, limacum, locuſtarũ, rubetarum, vermium & ſimilium è putredine ſoboleſcentium. Sed & feræ ſpecuum, & ſubterraneorum locorum vaporoſæ malignitatis perteſæ, ſpelæa, latibuláque propria deſerunt, & aliò magnis agminibus talpæ, buffones, viperæ, colubri, lacertæ, aſpides, crocodili migrare cernũtur. His enim vt tempeſtatum aëris, pluuiarum nempe, nimborum & ſerenitatis: annique temporum, vt veris, æſtatis, autumni, hyemis præſagiendorum Dei beneficio & naturæ inſtinctu vis manifeſta ineſt: quam cantu, occentu, garritu, volatu, tripudiis, alarum plauſu & ſimilibus ſignis teſtantur, ſic & peſtilentiæ præſentiendæ. Quin etiam earum quæ minus maturè & opportunè ſibi cauerint, malignæ ſubterraneæ auræ veneno peſtifero ſuffocata, non in ſpecubus modò, ſed & in camporum planitie paſſim occurrunt cadauera, vapores illi non ſimplici, ſed occulta
B malignitatis putredine corrupti, è ſubterraneis locis ſolis & ſyderum vi in aërem proliciuntur: illícque in nubos denſati ſuo in ſata arbores herbáſque delapſu, omnia terra edita inficiunt & corrumpunt, ſimúlque quæ his veſcuntur animantia conficiũt, bruta tamen citius quàm homines: vt quæ in terram, talis veneni fomitem & parentem, ſemper prona, ad parabilem è terra paſtum abiecta ſunt. Itaque tum callidi multóque vſu periti agricolæ, nunquam armenta aut pecudes ad paſtum eo tempore dimittunt, antequàm ſol radiorum ſua vi pendulum inſidentémve ramis foliis, herbis, ſpicis, fructibúſque peſtiferum hunc rorem exinaniuerit, & in auras inſenſiles diſſiparit. Contrà verò ei peſtilentiæ quæ à maligna qualitate cœlitus, ob malignũ certúmque ſyderum concurſum, demiſſa eſt, volucrum hominúmque genus, vtpote cœlo vicinius, magis eſt obnoxium.

Quæ ſigna in terra peſtem prænũtiant.

Feris vt tẽpeſtatũ mutationúmque aëris ſic peſtis præſagiendæ vis ineſt.

Peſtiferi vapores quî plantis & animãtibus ſint lethiferi.

Quo aſtu paſtores pecudibus ne rore peſtilenti ſuffocentur prouideant.

Quibus cautionibus in ſpiritu & diæta adhibitis, præcauere ſibi à peſte liceat. CAP. VI.

C SIGNA peſtilentiæ prænuntia expoſita ſunt, nunc quibus artibus imminentem illam tempeſtatem auertere, & nobis ab illa præcauere liceat exponẽdum: nullum certius præſidium Veteribus viſum eſt, quàm citiſſimè in remotiſſimas à loco peſtilenti terras emigrare, tardiſſimè verò remigrare. At quibus per negotia & occupationes mutare locum non licet, duo in primis omnino erunt curanda. Primum eſt, vt corpus, corporíſque partes principes aduerſus veneni ſeu peſtiferæ & venenatæ auræ quotidie imminentes inſultus roborentur. Alterum vt venenati aëris vires retundantur, quominus virus ſuũ corpori imprimere poſſint, quod fiet qualitatis in eo eminentis exceſſum contrariæ oppoſitione corrigendo. Nam ſi æquo calidior ſit, refrigerantibus erit temperandus. Si frigidior, calefacientibus, quanquam minimè id ſufficit. Oportet præterea venenatæ luis inquinamenta per ipſum ſparſa, effuſis odoratis & venenum expugnantibus halitibus emendare & repurgare. Corpus roborabitur, validiúſque infecto
D aëri reſiſtet, ſi excremẽtitiis humoribus vacet, quod fiet catharſi & phlebotomia: diæta de cætero conuenienter inſtituta: nempe ciborum immenſa varietate vitata, vitatis calidis & humidis, híſque omnibus quæ facilè in ventriculo corrumpuntur & obſtruunt, qualia ſunt quæ à piſtore dulciario parantur, ſatietatem & ebrietatem fugere decet: vtrumque enim vires deiicit, quas tuetur ciborum euchymorum mediocris vſus. Exercitia mediocria paſtus præcedant in aëre libero, & venenata labe vacuo, aluus ſit libera ſeu natura, ſeu arte. Cor vitæ domicilium, cæteráque viſcera roborentur cardiacis & alexiteriis epithematũ, lituũ, emplaſtrorũ, aquarũ, pilularum, puluiſculorũ, tabellarũ, opiatarum, ſuffituum, & aliorum quæ mox dicemus forma adhibitis & aſſumptis, aër eligatur purus, & ab omni inquinamento liber, à locíſque fœtentibus valdè diſſitus. Talis enim vitæ tuendæ, ſpiritibus recreãdis & reparandis eſt accommodatiſſimus, contra nebuloſus, craſſiſque & fœtidis vaporibus infectus ſpiritus obtenebrat, appetentiam deiicit, corpus languidum & malè coloratum reddit, cor opprimit, multorum morborum author. Borealis ventus à Septemtrione flãs, quia frigidus eſt & ſiccus, ſalubris exiſtit. Auſtralis contrà flans à Meridie, quia ca-

Loci mutatio certiſſimũ ad præcauendã peſtem præſidium.

Duo ad præcauendam in regione peſtilẽti peſtẽ præſidia.

Diæta præcauendæ peſti ſalubris.

Nebuloſi & fœtentis aëris incõmoda.

lidus & humidus eſt, corpus ignauia exoluit, poros aperit, & peſtifero veneno peruios reddit. Occidentalis etiam inſalubris eſt, quia ad Meridiem valdè accedit, quare vnde ſpirant illi venti ea parte obſeruandæ erunt feneſtræ, aperiendæ verò ad Septemtrionem & Occidentem, niſi fortè peſtis inde veniat. Ignis luculentus in omnibus ædium cubiculis excitabitur, totáque domus rebus aromaticis ſuffietur, vt thure, myrrha, benioino, ladano, ſtyrace, roſis, myrti foliis, lauendula, roremarino, ſaluia, ſatureia, ſerpillo, maiorana, geniſta, pomis pini, ligni abietini fruſtulis, granis iuniperi, cariophyllis, auiculis cypriis, iiſdem veſtimenta ſuffietur. Sunt qui hircum domi habere magnum eſſe præſidium putent contra auram peſtiferam, quia ædium vaſtitas viroſo vapore quem hircus expirat repleta, repellat aditu auram venenatam, quæ eadem ratio in ſuffitu odorato locum habet. Prætereáque demonſtrat famelicos peſte facilius occupari, quàm mediocriter cibatos: cibo enim nonmodò corpus roboratur, ſed & diffuſis vaporibus ductus omnes replentur, quibus alioqui peſtifera aura viam ſibi ad cor faceret. De hirco tamen aliam rationem plebs ſubiicit, quod ſcilicet malus vapor malo alio vapore, tanquam cuneus cuneo fugetur: quæ res mihi in mentem reuocat, id quod eſt ab Alexandro Benedicto proditum, extitiſſe Scytham Medicum, qui peſtem ab aëris infectione manãtem ceſſare fecit, interfici iuſſis omnibus vrbis canibus, felibus, ſimilibúſque animalibus, horum enim cadaueribus per vicos abiectis, noui putridi vaporis tanquam recentis aduenæ vi, vetus hoſpes peſtiferus aëris ſedibus deiectus eſt, ſic peſtilentia quieuit. Venenorum enim nonmodò cum alexiteriis, ſed etiam cum venenis antipathia eſt. Dum peſtilentia ſæuit non eſt vtile pedem domo efferre ante ſolis ortum. Expectandum ergo eſt, quouſque radiorum ſuorum viuifico lumine aërem luſtrarit, diſperſis nebuloſis omnibus & nocturnis ipſius inquinamentis: qualia in aëre pendere ſolent in locis cœnoſis, præſertim & conuallibus. Fugiendæ ſunt conciones, cœtúſve omnes populares. Si peſtis æſtate incœperit, caloriſque æſtiui miniſterio ſæuire potiſſimum videatur, ſatius eſt de nocte iter ob neceſſaria negotia incœptum, inſtitutúmve peragere, quàm de die, quia à ſolis ardore vim, robur, & ſubſtantiæ qua permeare & intro ſubire citius poſſit tenuitatem, accipit venenum, corpora verò humana tum patentiora ſunt, de nocte craſſiora, & denſiora omnia. Contraria erit ratio ſi à frigore vires & celeritatem mutuari venenum videatur. Cæterum ſemper vitanda erit luna, præſertim plena. Tum enim corpora languidiora ſunt & effœta, atque humoribus excrementitiis magis differta: quemadmodum & ligna: quæ ob id ſua luna, id eſt decreſcente cædi debent, poſt leues aliquot in cubiculo deambulationes ſtatim ientandum, vt ſuſcitato calore, ſpiritibúſque viſcera nobilia roborentur, & ad ipſa ductus impleantur, intercluſa ſic vẽturo extrinſecus veneno via, quibus alliorum vſu caput non tentatur, nec æſtu viſcera incandeſcunt, vt ruſticis, & aſſuetis, his ea primò manè cum vino generoſo ingerere, quolibet antidoto aduerſum peſtiferas nebulas, nocturnáſque caligines certius eſt præſidium & incantamentum: vapore enim calido, multóque in corpus vniuerſum ſtatim diffuſo, ipſum replent & roborant momento. Quod ad aquam ſpectat, ſi quidem peſtis venenũ ab aëris labe ſit, aqua pluuialis penitus fugienda eſt, quia aëris contagio non poteſt non eſſe infecta. Quare fontium, & quàm altiſſimè depreſſorum puteorum aqua præferenda eſt. Si verò à vaporibus ſubterraneis malum manarit, pluuia eligenda eſt. Tutius tamen eſt omnem aquam coctione ante mitificare, eámque cæteris præferre, quæ oculis pura & nitens, linguæ ſaporis omnis expers, naribus inodora probabitur, quæque præterea extremas caloris & frigoris mutationes celerrimè ſubibit.

Cur auſtralis ventus peſtifer. *Ignis cõtra peſtẽ vires.* *Moderata repletio præſidium eſt contra peſtẽ.* *Mira ars abigendæ peſtis.* *Venenorum cũ venenis antipathia.* *Noctũne an interdiu tẽpeſtate peſtifera iter ingrediẽdũ.* *Cur vitanda luna tẽpore peſtis.* *Alliorum eſus tuetur à peſte.* *Quæ aqua eligenda tẽpeſtate peſtifera.*

A B C D

De cardiacis remediis, quibus præmunire corpora in peſtis metu, & curare peſte iam obſeſſa licet. CAP. VII.

Aquætheriacalis & aſſumptæ & admotæ vires contra peſtem.

QVIBVS cibus niſi multo labore, exercitio, & fame emptus, non eſt gratus, quique ientaculorum amantes non ſunt, his antequàm domo pedem efferant, redditis alui excrementis, alexiterio aduerſum peſtilentiæ virus cor eſt præmuniendum. Inter quæ excellit aqua theriacalis duarum vnciarum pondere, cum vini generoſi pari quantitate ſumpta, naribus hauſta, ore & auribus affricta: cor enim roborat aqua theriacalis, venenum fugat,

A fugat nec ad præcautionem tantùm valet, ſed etiam ad præſentis mali curationem. Sudoribus enim prouocatis venenum intus foràs propellit, parari debet menſe Iunio, quo tempore à ſolis calore vitali omniũ ſimplicium medicamentorum ſumma vis eſt, compoſitio eſt huiuſmodi.

Compoſitio aquæ theriacalis. ℞.rad.gentianæ, cyperi, tormẽtillæ, dictãni, enulæ camp.an.℥ j.fol.tapſi bar.card. bened.morſus diab.pimpinellæ, ſcabioſæ, oxalidis agreſtis minoris, an. m. ß. ſummitatum rutæ.p.j.baccarum myrti.℥ j.roſar. purpurearum, flor. bugloſſi, borrag. & hyperic.an.℥ j.mundentur omnia, piſtentur & macerẽtur, xxiiij. horarum ſpatio in vini albi aut maluatici aquæ roſar.& oxalidis an. ℔.j deinde reponantur in vaſe vitreo, addantur theriacæ & mithridat.an.℥ iiij. fiat deſtillatio in balneo mariæ, aqua ſtillatitia, phiala vitrea excipietur, eique rurſum addetur croci.ʒ j.terræ ſigillatæ, boli armeniæ ſantali citrini, raſuræ eboris, limaturę cornu cerui iunioris propè caput aſſumpti an. ℥ ß.obſerata tum phiala ſoli exponatur, octo vel decem dierum ſpatio, ſumatur quãtitas præſcripta mane quoties opus erit, innoxiè datur lactantibus puerulis, grauidiſque, ſed quo gratior ſit, colari debet per manicam addito ſaccharo & cinamomo conquaſſato. Sunt qui radice enulæ camp. zedoariæ aut angelicæ ore verſatæ, & dentibus præmanſæ, ſibi ſatis cautum eſſe putent. Alij rad. gentianæ tritæ. ʒ j. in vini albi ℥ ij.per noctem macerant & mane ebibunt. Alij vinum abſinthites ſumunt. Alij terræ ſigillatæ vel ſcobis cornu cerui, ʒ j. in ouo tremulo exorbent cum croci tantillo, & vini.℥ ij.ſuperbibunt. Sunt qui in aqua vitæ & vino albo generoſo bolum armenum, radicem gentianæ, tormentillæ, dictamni, ſemen iuniperi, caryophillos macis, cinamomum, crocum & ſimilia infundunt, deſtillationíque in balneo mariæ ſubiiciunt. Quæ ſequitur aqua cardiaca magnarum eſt virium.

B

Aqua cardiaca. ℞.rad.ariſt.longæ & rotundæ, tormentillæ, dictamni an. ʒ iij. zedoariæ, ʒ ij.ligni aloës, ſantali citrini, an.ʒ j.fol.ſcordij, hyperic.acetoſæ, rutæ, ſaluiæ an.℥ ß.ſeminis iuniperi baccarum lauri. an.ʒ iij.ſeminis citri.ʒ j. caryophill.macis, nucis moſch.an. ʒ ij.maſtiches olibani, boli armeni, terræ ſigillatæ, raſuræ eboris, cornu cerui. an ℥ j. croci ℈ j.conſeruæ roſar.florum bugloſſi & nenuphar.theriacæ veteris an. ℥ j. caphuræ, ʒ ß.aquæ vitæ ℔. ß. vini albi ℔. ij.ß. fiat diſtillatio in balneo mariæ. Vſus aquæ huius ſtillatitiæ idem eſt qui & aquæ theriacalis, valet etiam electuarium ſequens.

C

Electuariũ cardiacum. ℞.theriacæ optimæ ℥ iij.radicis tormentillæ, ſeminis iuniperi & cardui bened.an. ʒ j.ß.boli armeni præparati ℥ ß.pulueris electuarij de gemmis & diamarg.frigidi, raſuræ cornu ceru. coralli rubei.an.ʒ j.cum ſyrupo de corticibus & acetoſitate citr. miſce fiat electuarium liquidum in forma opiatæ, ſumat ſingulis matutinis ad quantitatem nucis auellanæ, ſuperbibendo, ʒ ij. aquæ ſcabioſę, ceraſorum, cardui bened.& ſimilis cardiacę, vel vini generoſi. Vtilis eſt etiam opiata ſequens, ex qua tabellę concinnari poſſunt.

Tabellæ cardiacæ. ℞.rad angelicę, gentianę, zedoariæ, enulæ camp.an. ʒ ij. ſeminis citri & acetoſæ an.ʒ ß. corticis citri ſicci, cinamomi, baccarum lauri, iuniperi & croci.an. ℈ j.conſeruę roſar.& bugloſſ.an.℥ j. ſaccari optimi quantum ſufficit, formentur tabellæ ponderis. ʒ ß. capiat vnam horis duabus ante paſtus, vel fiat opiata cum æquis partibus conſeruæ bugloſſi & mellis anthoſati, arida illa omnia excipiendo.

D *Opiatæ cardiacæ.* ℞. rad.valer.torment. dictamn. fol.rutæ.an.℥ ß.croci, macis, nucis moſch.an.℥ ß. boli armeni præp. ℥ ß. conſeruæ roſar. & ſyrupi de limonibus quantum ſufficit, fiat opiata ſatis liquida. Vel,

℞.rad. ariſtol. vtriuſque gentianæ, tormentillæ, dictamni an.ʒ j. ß.zinziber.ʒ iij. fol.rutæ, ſaluiæ, mentæ, puleg.an.ʒ ij.baccarum lauri, iuniperi, ſeminis citri, an. ℈ iiij. macis, nucis moſch.caryophyll.cinam.an.ʒ ij.xyloaloes & ſantali citrini, an. ʒ j.thuris maſculi, maſtiches, raſurę ebor. cornu cerui an. ℈ ij.croci ʒ ß.boli armeni, terrę ſigil. coralli rub.margari. electuarium an.ʒ j conſeruæ roſar.florum bugloſſi & nymphææ, theriacæ optimæ veteris an. ℥ j. ſacchari albiſſimi quart.v.adde ſub finem confect. alkermes ʒ ij.caphurę in aqua roſar.diſſolutæ ℈ j.fiat opiata ſecundum artem, doſis eſt à ʒ ß.ad ℈ ß.theriaca & mithridatium fideliter compoſita, cęteris cardiacis omnibus excellunt, addendo pro ſingulorum ℥ ß. conſeruæ roſar.vel bugloſſi, violar.℥ j. ſs. boli arm.præp.ʒ iij.ex his mixtis & agitando concorporatis fiat conſerua, capienda mane ad quantitatem auellanæ, eligatur theriaca haud recentior quatuor annis, nec vetuſtior duodecim, quæ paulo recentior eſt, billioſis cenſetur magis idonea: vetus verò

Cuius ætatis theriaca probatiſſima.

Cur theriaca paulo recentior bilioſis eſt ſalubrior

pituitoſis & ſenibus. Initio enim, opij admixti vires ad annum ferè vnum manent integræ. Poſtea quò pluribus annis proceditur eò longa velut fermentatione, vires eius A aboleantur: ſic vt tandem tota compoſitio euadat calidiſſima, confectio alkermes valet etiam ad huius morbi tum præcautionem, tum curationem: rhabarbarum quoque nucis auellanæ magnitudine cum caryophyllo, vno dentibus attritum & ore verſatum, creditur appulſum aëris peſtilentis arcere, quemadmodum & ſequens compoſitio.

Conditum cardiacum.

℞. corticum citri & mali aurei ſaccharo conditorum an. ʒ j. conſeruæ roſar. & rad. buglosſi an. ʒ iij. ſeminis citri. ℥ ſs. ſeminis aniſi & fœnu. an. ʒ j. rad angel. ℈ iiij. ſacchari roſati quantum ſufficit, fiat conditum coopertum foliis aureis, quo vtatur ex cochleari in exitu à domo. Vel,

Panis marſicus.

℞. gran. pini mundatorum & piſtaciorum infuſorum per vj. horas in aquæ roſar. & ſcabioſæ. an. ℥ ij. amygdal. excorticatarum in aquis prædictis ℔. ſs. corticum citri & mali aurei ſaccharo conditorum an. ʒ j. ſs. rad. angelicæ. ℈ iiij. miſce ſecundum artem ad formam panis marſici, vel confectionis alterius, & teneat fruſtulum frequenter B in ore. Sequentes tabellæ ſunt efficaciſſimæ in eodem caſu.

℞. rad. dictamni torment. valer. enulæ camp. eryng. an. ʒ ſs. boli armeni, terræ ſigil. an. ℈ j. caphuræ cinam. ſeminis oxalid. agreſtis, zedoariæ an. ℈ j. puluer. electuarij diamarg. frigidi, ℈ ij. conſeruæ. roſar. bugloſſ. corticis citri conditi, mithrid. theriacæ. an. ʒ j. ſacchari optimi diſſoluti in aqua ſcabioſæ, & cardui bened. quantum ſufficit; fiant tabellæ pōderis, ʒ j. vel ʒ ſs. capiat mane ante paſtum. Pilulæ Ruffi habitæ ſunt ſemper ad præcautionem valdè efficaces, adeo vt Ruffus ipſe qui his diligenter vſus fuerit, neminem prehenſum nouiſſe ſe prædicet, compoſitio talis eſt.

Pilularum ruffi contra peſtem vis.

Compoſitio.

℞. aloes hepaticæ ʒ. ſs. ammoniaci electi ʒ ii. myrrhæ. ʒ ij. ſs. maſtiches, ʒ ij. croci gr. vij. confundantur omnia & concorporentur cum ſucco mali citrei aut ſyrupo de limonibus, fiat maſſa ſeruetur in aluta, capiat pondus, ʒ ſs. mane duabus vel tribus horis ante paſtum ſuperbibat aquam acetoſæ, quæ aciditate ſua & partium tenuitate veneni putrediniſque vires adeò infringit, vt experientia docuerit acetoſam præmanſam & deuoratam, ſcorpionum puncturas innoxias reddere, quod ad ea quæ præ- C ſcriptarum pilularum compoſitionem ſubeunt aloë deterget & purgat, myrrha reſiſtit putredini, maſtiche roborat, crocus facultates quibus corpus regitur, vitales præſertim & animales exhilarat & alacriores reddit. Quæ ſequuntur pilulæ valdè etiam probantur.

Vis acetoſæ contra peſtē.

℞. aloes, ℥ j. myrrh. ℥ ſs. croci orient. ℈ j. agar. troh. ʒ ij. rhei. electi puluer. ʒ i. cinam. electi. ℈ ij. maſtiches, ʒ j. ſs. ſeminis citri. gr. xij. pulueriſentur omnia vt decet, & cum ſyrupo capill. ven. fiat maſſa, vtatur vt dictum eſt. Si indurauerit maſſa, pilulæ in præſens deuorandæ remollientur ſyrupo limonum. Vel,

Aloeticarū pilularum vſus noxius his qui ſunt hæmorrhoidibus obnonoxij.

℞. aloes lotæ. ℥ ij. croci. ʒ j. myrrhæ. ℥ ſs. ammoniaci in vino albo diſſoluti. ℥ i. mellis roſati, zedoariæ, ſantali rub. an. ʒ j. boli armen. præp. ʒ ii. coralli. rub. ℥ ſs. caphuræ ℈. ſs. fiant pilulæ ſecundum artem. Cæterùm ſi qui ſint hæmorrhoidibus obnoxij, non debent hoc genere pilularum quæ multam aloem recipiunt, omnino, aut certè ſæpius vti. Aiunt Mithridatem propria manu obſignaſſe, qua die quis ex ſequenti antidoto nucis auellanæ magnitudinem ſumpſerit, pauco vino ſuperbibito, eum à ve- D neno fore immunem.

Vetus & verum mithidatium.

Ruta grauidis noxia.

℞. nuces iugl. ſiccas non mucidas nu. ii. ficus nu. ii. folia rutæ xx. ſalis gr. iii. terantur & cōcorporentur, vtatur vt dictum eſt: id remediū vtile etiam eſſe prædicatur demorſis punctiſve à fera virulenta, vel hoc nomine quod rutam recipiat. Sed propterea eius medicamenti vſu grauidis interdicere oportet, ruta enim calida & ſicca cum ſit in tertio gradu, dicitur vterum validè purgare & menſes ciere, vnde ſuccus fœtui ſubducitur. Ex tanta præſcriptorum remediorum varietate ſibi quiſque quod palato magis arridebit, quantum ſatis eſſe videbitur, deliget.

De topicis

A *De topicis remediis extrinſecus adhibendis.* CAP. VIII.

NON ſunt negligenda foris impoſita aut manu geſtata remedia, quæ vires habent aduerſum peſtilentiã inſignes & proprias. Sunt verò talia omnia aromatica, adſtringentia, halituoſa, adeóque arcendi longè aditu ingreſſúque in corpus venenatæ & peſtiferæ auræ, cordis & cerebri roborandi viribus prædita. Huius generis ſunt ruta, meliſſa, roſmarinus, ſcordium, ſaluia, abſinthium, cariophylli, nux moſchata, crocus, radix angelicæ, leuiſtici, & ſimilium quæ per noctem in acri aceto & aqua vitę macerabuntur, & oui craſſitie ſumpta nodulo includentur: vel potius ſpongia eiuſmodi infuſo madefacta & imbuta geſtabitur. Nihil enim eſt quod rerum aromaticarum vim ſpirituoſam facilius ebibat, & conſtantius retineat, quàm ſpongia. Quare eius vſus debet eſſe præcipuus, ſeu odorata naribus, ſeu epithemata, fotúſve cordi parentur, odorata illa calida frigidáve pro tẽporis & peſtis ſpecie varia deligentur. Æſtate igitur, verbi gra-
B tia, in aceti roſati & aquæ roſarum portiones æquas cinamomum & cariophyllos cõtritos cum pauco croco infundes & macerabis, in id totum ſpongiam demerges, linteóque mundo inuolutum manu circumferes, naribus ſæpius admouendam. Vel, *Qualia ſint topica quæ valent contra peſtem.*

℞. abſinth. m. ß. cariophyll. nu. x. rad. gentian. & angel. an. ʒ ij. aceti & aquæ roſar. an. ℥ ij. theriacæ & mithrid. an. ʒ j. conterantur & commiſceantur omnia ſimul, ſpõgia, vt dictum eſt, demergatur & geſtetur. Poſſunt illa eadem includi pyxidulis ex ligno odorato comparatis, vt iunipero, cedro, cupreſſo, & in eundem vſum circumferri. Sed malis odoratis nihil eſt geſtatu facilius: horum forma talis eſt. *Spongiæ liquoribus odoratis & cardiacis inebriatæ.*

℞. ſantali citrini, maces, corticum citri, roſar. fol. myrt. an. ʒ ij. benioini, ladani, ſtyracis an. ʒ ß. cinam. croci. an. ℈ ij. caphuræ & ambræ an. ℈ j. algaliæ moſchi an. gr. iij. cum aqua roſarum infuſionis tragacanth. formetur pomum odoriferum. Vel, *Mala odorata.*

℞. roſar. rub. florum nymph. viol. an. ℥ j. ſantalor. omnium, coriandr. corticis citri, an. ℥. ß. caphur. ʒ j. pulueriſentur omnia, & cum aqua roſar. & tragacanth. fiat pomum. hyeme tale parabitur.

C ℞. ſtyracis, calamitæ, benioini an. ʒ j ß. moſchi algaliæ an. ℈ ß. caryophyll. lauend. cyperi an. ʒ ij. rad. ireos flor. & calami arom. an. ʒ ij. ß. ambræ. griſ. ʒ iij. gummi traga. diſſolutæ in aqua vitæ & roſar. quantum ſufficit, fiat pomum: Licet etiam in eandem rem circumferre puluiſculos odoriferos ex ambra, ſtyrace, iride florent. nuce moſch. cinamo. macis, caryophyll. croco, benioino, moſcho, camphora, roſis, violis ſchœnuantho, maiora. & ſimilibus, ex quibus mixtis parari poterunt puluiſculi compoſiti ſic. *Puluiſculi odoriferi.*

℞. rad. ireos flor. ʒ ij. cyperi calami aromat. roſar. rub. an. ℥ ß. caryophyll. ʒ ß. ſtyracis calam. ʒ j. moſchi. gr. viij. miſce, fiat puluis in ſacculo. Vel, *Sacculi odorati.*

℞. rad. ireos flo. ℥ ij. roſar. rub. ſantali albi, ſtyracis calam. an. ℥ j. cyperi, ʒ j. calami aromat. ℥ j. maiora. ℥ ß. caryophyll. ʒ iij. lauendu. ʒ ß. coriandri. ʒ ij. moſchi boni. ℈ ß. ladani, benioini an. ʒ j. nucis moſch. cinam. an. ʒ ij. fiat puluis ſubtilis, concludatur ſacculo. Proderit præterea regioni cordis ſacculum imponere ex ſantalo citrino, macere caryophyllis, cinamomo, croco, theriaca conquaſſatis, concorporatis & aceto for-
D ti atque aqua roſarũ conſperſis æſtate, generoſo verò & maluatico vino hyeme. Aromatica hæc & ſpirituum ſuauiter fortitérque olentium plena, admirabiles habent vires ad principes corporis partes roborandas, ſtimulandum excretricem facultatem ad veneni depulſionem. Contrà fœtida & malè olentia nauſeam excitant, & animi adeóque virium exolutionem, ex quo patet quàm inepti ſint qui ex cloacis & latrinis peſtilenti aëris conſtitutione hauriendos, primo præſertim mane, tetros vapores ſuadent. Nec ſufficiet talia circumferre antidota, proderit totum corpus lauiſſe aceto decoctionis granorum iuniperi, baccarum lauri, radicis gentianæ, calendulæ, hyperici & ſimilium, diſſoluta mox in decocto eiuſmodi theriaca aut mithridatio. Cæterum acetum omnibus in genere venenis ſeu calida illa ſint, ſeu frigida aduerſatur, putredinem arcet, quia frigidum & ſiccum: itaque in hoc cadauera, carnes, herbæ, fructus & alia plæraque in multum tempus imputria aſſeruantur. Nec verendum ne illitum corpori, frigore ſuo obſtruat. Nam tenuium eſt partium, & incocta aromatica aperiendi vim habent, qui totum corpus eo lauare moleſtum duxerit, lauet ſaltem axillas, regionem cordis, tempora, inguina, & genitalia, *Fœtẽtia omnia cor ſpiritus, facultatéſque omnes diſſoluunt.* *Aceti aduerſum venena omnia vires.*

GG

quibus cum viſceribus nobilibus magna eſt & aperta ſympathia. Si lotus diſplicet, fiat A
litus ex vnguento ſequenti.

Vnguentũ cardiacum.

℞. olei roſati ℥ iiij. olei de ſpica. ℥ ij. pulueris cinamo. caryophyll. an. ℥ j. ß.
aſſæ odoratæ. ℥ ß. moſchi gr. vi. theriacæ ʒ ß. terebinth. venetæ. ʒ j. ß. ceræ quantum
ſufficit, fiat vngnentum molle. Licet & auribus olei maſtichini, de ſaluia, caryo-
phyllis & ſimilium guttas aliquot, cum pauca zibetha, vel moſcho inſtillare.

Alia in peſtis metu ad præcautionem obſeruanda.
CAP. IX.

Venus cur fugienda.

IN primis fugiendus eſt coitus venereus: hoc enim virtutes exoluuntur,
ſpiritus diſſipantur, corporum ſpiracula rareſcunt. Naturæ denique
præſidia omnia labefactantur. Fugienda vita ſedentaria & crapula. Hinc
enim obſtructio, ſuccorum corruptio & ad putredinem peſtilẽtiámque
corporum præparatio. Mulieribus hoc ſtudioſè agendum, vt menſes li- B
beraliter fluant. Nam præter conſuetudinem ſubſiſtentes corruptionem facile acqui-
runt, & reliquos humores in ſui conſortium contagione pertrahunt. Quibus fiſtulo-
ſa aut alioqui antiqua erunt vlcera, illa ad cicatricem perducere peſtilenti conſti-
tutione minimè oportebit, ſatius erit noua potius facere, & conuenientibus ac de-
cliuibus locis aperire, vt his tanquam ductibus, corporis humorum ſentina diffluat.
Haud ſiſtendæ hæmorrhoides, hæmorrhagiæ & ſimiles ſolemnes euacuationes, niſi
fortè modum exceſſerint. Nihil quidquam eorum cœnandum, in quibus fomitem
peſtilentia facilè nanciſcitur, cuiuſmodi ſunt canabis, linum, culcitræ, ſtagulæque
in quibus peſte correpti decubuerint, pelles, pelliculatáque omnia veſtimenta, ta-
petia, panni, procul habitandum à cœmeteriis, illis præſertim in quibus haud altè
in terram defodiuntur cadauera, vt in Lutetiano ſanctorum Innocentium cœme-
terio fieri ſolet: in quo propterea non raro contingit à canibus ſuffodi, erui & la-
niari cadauera, procul etiam à patibulis, carnificinis, lanienis, piſcariis, locis in qui-
bus coria perficiuntur: longè à tinctoribus, candelariis, interpollatoribus, propo- C
lis, pellionibus, alutariis, locíſque in quibus metalla funduntur & ducuntur. Fimi,
ſtercoráque, maximè ſuum, cloacæ, ſtagnantes aquæ & cœnoſæ, ſimilis denique fœto-
ris omnia procul arcenda ab ædibus, minimè in his latrinis exoneranda aluus, in quas
peſte correptorum excrementa deiiciuntur. Vitanda conſortia eorum qui peſte cor-
reptos inuiſere ſolent, Medicorum nempe, Chirurgorum, Pharmacopolarum, Sacer-
dotum, clinicarum mulierum, & foſſorum, veſpilonúmve. Nam etſi quis peſte mini-
mè inquinatus ſit, prodiens tamen è peſtilente loco, poterit peſtilentiæ ſemina ſecum
in veſtimentis tanquam fomitus circunferre. Id intelligere licet exẽplo eorum qui in
aromatariorũ & ſuffitorũ officina aliquandiu manſerũt: ſuffitus enim per aëra ſparſus
perfundit ſuo ſeu bono ſeu malo odore eiuſmodi hominum veſtes, adeò vt & ipſi inde
digreſſi iis quibus occurrerint circumferre vnguentã credantur, vitandæ vigiliæ, iu-
ges ſomnus profundior, animi perturbationes omnes, ita præſertim, fames, ſitis, iter
ſub ardenti ſole: hinc enim feruor ſpirituum ac ſanguinis diariam ſæpè excitauit, quæ
in peſtilentem non raro viſa eſt degenerare: ſimul verò dilatata cutis ſpiracula aëri pe- D
ſtilenti ingreſſum in corpus prbæuêre, qui diſpoſitos ad putredinem illa occaſione
humores contagione peſtifera facilè corripuit.

Fluentia & fiſtuloſa vlcera conſtitutione peſtifera ſalubria.

Loca vitanda tempeſtate peſtifera.

Quorũ præſertim hominum cõſortia vitanda.

Nihil agere decet tẽpeſtate peſtifera vnde vehementius incaleſcere poſsis.

De Magiſtratuum in peſtilenti conſtitutione officio.
CAP. X.

HOc curare ſedulò debent Magiſtratus, vt nihil ſordium in locis cũ pri-
uatis tum publicis colligatur, omnia in ſingulis ædibus, vicíſque mũda
ſint, fimi, ſordiúmque genera omnia extra vrbem deportẽtur: ipſa etiam
beſtiarum vt canũ & feliũ interfectorũ cadauera, quia enim peſte cor-
reptorum excrementa ſæpe lãbunt, ſæpe deglutiunt, ideo familiari ſuo
in vicinas ædes ſanas ingreſſu peſtẽ propagare poſſunt. Itaque vrbe exigi aut interfici
debent, efferri & altius in terrã effodi. Putei, fontes, ipſáque flumina omni impuritate
liberanda

Cur canes & feles potiſsimũ necandi tempeſtate peſtifera.

A liberanda, & repurganda, ne frumenta mucida, corruptæ carnes, olidi piſces veneant & exponantur cauendum. Publicæ balneæ & æſtuaria prohibenda: quia in his corpora exoluuntur, & aëri peſtifero magis peruia redduntur. Curam peſte correptorum Medicis, Chirurgis Pharmacopoliſque doctis peritis & probis committent, qui probati erunt peſtis correpti, hi à ſana plebe ſegregabuntur, & in loca ei rei deſtinata dimittentur. Id enim longè ſatius & humanius eſt quàm in ſua quemque domo occludere. Prouidebunt ne ſupellex peſte correptorum venundetur, ſigna, notáſque certas apponẽt ædibus peſtifera calamitate famoſis, ne quis obiter in periculum ruat. Quare eadem de cauſa vt Chirurgi, reliquíque qui ægris ex peſte aſſident notata aliqua aſpectabili, & in omnium oculis poſita inſignantur, procurabunt, vt prætereuntes periculi admoneantur, vt cadauera defunctorum quamprimùm inhumentur prouidebunt: momento enim amplius & grauius putreſcunt quàm reliquorum alioquouis mortis genere defunctorum cadauera. Itaque ipſa ne aues quidem reliquæue ferę carniuoræ abiecta attingere audent: ſi deguſtarint mox & ipſæ interituræ. Cuſtodes
B portis vrbis admouebunt, qui diligenter explorent ne hoc mali genere infecti, aut ex peſtilenti loco venientes in vrbem ſubeant. Ab vno enim mox malum propagabitur latius, & veneni ſcintilla, breui tota vrbe clara dabit incendia.

Cur balneæ publicæ & æſtuaria prohibenda peſtilẽti aëris ſtatu.

Peſte defunctorum cadauera citiſsime putreſcunt.

--velut grex totus in agris.
Vnius ſcabie cadit & porrigine porci.

Et quia nihil eſt quod aërem perfectius luſtrare, & omnium ſordium aut inquinamentorum genere repurgare queat quàm ignis, ideò luculentos ignes ex lignis rebúſque odoratis, iunipero, terebinthina, geniſta & ſimilibus paſſim per compita publicis, priuatíſque locis excitari & perpetuo foueri imperabunt. Cuius remedij loco narrat Leuinus Tornacẽſes milites præſidiarios de more habuiſſe graſſante peſte, murales cannas igniuomáſque machinas puluere bombardico implere ſine globo ſolitos, vrbique obuerſas, explodereque ſub noctis & diei crepuſculũ, vt impulſi aëris vehementia peſtiferæ nebulæ aliò depellerentur, & ſuccenſi pyrij pulueris ardore aëris venenata & peſtifera qualitas corrigeretur. Denique monitos magiſtratus peruelim, vt intentos
C oculos animóſque habeant in parricidale quoddam & impium veſpilonum genus, qui lucri quod graſſante peſte longè maximum faciunt cupiditate amplius illecti, parietes, ianuas, limina, ſerráſque ædium ſanie & vnguentis hominum peſte laborantiũ oblinunt, vt peſte in illas quoque mox graſſante diffugientibus dominis, dilapſáque omni familia ſoli in illis regnent, & quicquid placuerit liberè & impunè inde efferre valeant, ſtrangulatis etiam ſæpè his qui illic iacent moribundi, ne conualeſcentes ipſos reos peragere poſſint. Quod contigiſſe Lugduni anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quinto, ipſe memini.

Li. 2. de occult. nat. mirac.

Bombardæ igniuomæ diſploſæ aërem expurgant.

Veſpilonũ fraus nefaria.

Quæ cautio adhibenda ſit in Medicis, Chirurgis & Pharmacopolis deligendis, qui curæ peſte correptorum præſint. CAP. XI.

MAGISTRATVVM intereſt in tanta Reip. afflictæ neceſſitate, Medicos doctos, Chirurgos Pharmacopoláſque peritos, probos præterea & Dei
D legem magis quàm queſtum præ oculis habentes, curæ hominum peſte correptorũ præficere: in primis verò haud Chirurgos & Pharmacopolas ad buccinæ ſonũ ſpe magiſterij gratis & ſine examine conſequẽdi proclamatos euocabunt: ſed præmiis & honeſta mercede, non modo tum cum neceſſitas vrget, ſed etiã poſt, exactã peſtilentẽ tempeſtatẽ, perſoluenda allicient. Nam qui per præconẽ tãquam ad pileum ſerui, Chirurgi, & Pharmacopolæ euocãtur, ſæpius imperiti & inexperti homũculi ſunt, qui ſibi quã inſcij ſint conſcij, magiſtrorũ examen veriti, nullam aleam quãtumuis periculoſam recuſant, magiſterij Chirurgici obtinendi cupiditate. In tales homines incidere longè eſt deterius & periculoſius quàm in latrones & ſicarios: hos enim conſilio & viribus quantumlicet fugimus: illos quærimus & amplectimur: inuentis apertum & nudum iugulum porrigimus, ſuccidias humanas de nobis per imperitiam facturis, certè temporum vitio & magiſtratuum incuria ferè fit, vt ſi qui Medici Chirurgíque probi, docti & periti in hanc curam venerint, hi ferè exilij aut mulctæ metu à magiſtratu coacti veniãt, & id officiũ faciãt. Ergo quia inuiti, & minus ſe alacres, vigilãtes & induſtrios in eo

Non magiſterij ſed honeſtæ mercedis ſpe inuitandi Chirurgi.

ægris præſtando exhibent. Inuiti autem & coacti ideò veniunt, quia anteacti temporis memoria ſatis norunt, quàm ſordidos & illiberales magiſtratus, exacta peſtilenti tempeſtate ſe in pacta mercede perſoluenda, erga ſuæ conditionis homines qui fortiter pericula adierint, præbere ſoleant, inde enim contingit vt in reliquum vitæ domi otioſi frigeant: dum infames, & metuendi populo ſunt, hoc vno nomine, quod peſte correptos non ita pridem curarent. Ergo in probis, doctis, & peritis hominibus qui hanc tam periculoſam & difficilem prouinciam expediant deligendus, magiſtratus peruelim eſſe prudentes, fideles, & liberales. A

Quibus artibus ſibi cauere debeant qui peſte correptos curandos ſuſcipiunt.
CAP. XII.

Sortes noſtræ in manibus Dei.

IN primis cogitare & pro certo tenere debent, haud ſe ab hominibus, ſed adeò hominum conſilia actionéſque quò viſum eſt dirigente ad id munus vocatos eſſe. Itaque confidenter ſibi in eam curam ingrediendum eſſe, quòd ſortes noſtræ vitáque & mors in manibus Domini ſint, B neque tamen interim negligenda putabunt remedia, quæ præcautionis ergo adeò hominibus ſubminiſtrata ſunt, ne Dei dona negligendo, Deum negligere & impiè in tot bonorum largitorem agere videantur. Itaque primo quoque tempore, purgatione & phlebotomia humores ad putredinem & peſtilentiæ ſemina concipienda aptos ſibi detrahent, duo ſibi vlcera, tanquam excrementitiorum humorum quæ quotidie in nobis ſenſim congeruntur riuos, appreſſis cauteriis aperient, vnum quidem in brachio dextro paulò infra epomidem muſculum, alterum trium ſub genu digitorum interuallo parte externa cruris ſiniſtri. Id ad præcautionem vſu valdè certum comprobatum eſt remedium, totum corpus abluant ſequenti lotione.

Quibus locis apprimēda cauteria tēpeſtate peſtifera.

℞. aquæ roſar. aceti roſati aut ſambucini, vini albi aut maluatici an. ℔. vj. rad. enulæ camp. angelicæ, gentian. biſtortæ zedoariæ, an. ℥ iij. baccarum iuniperi & hederæ an. ℥ ij. ſaluiæ, roriſmarini, abſinthij, rutæ an. m. j. corticis citri. ℥ ß. theriacæ & C mithridat. an. ℥ j. conquaſſanda conquaſſentur, bulliant lento igni, & ſeruentur ad vſum ante commemoratum. Imponenda cordi epithemata, vnguenta & marſupia ibidem fuſius deſcripta, adnotatum à Ioanne Baptiſta Theodoſio legimus, vtiliter inter cætera cordis regioni imponi arſenicum, vt ſenſim venenis cor aſſueſcat, minúſque poſtea ipſorum vnum ipſum primo petentium incurſu lædi. Non laneis, non pelliculatis indumentis in quibus inſidere, latere & foueri venenata aura poteſt, ſed biſſo, multitio, aut ſi minus, licet coriis barbaris & perfectis, tela germanorum vndulata & cancellata, híſque ſimilibus induantur. Mutent ſæpè veſtes, induſia, lintea, eáque ſuffiant halitu rerum aromaticarum: cautè ad ægrum accedant, cautius eundem alloquantur, auerſi nempe potius quàm aduerſi, ſic denique vt oris eius neque anhelitum, neque corporis, vlcerúmve, vrinæ, fæcum, vllius denique generis eius excrementorum halitum, vaporem, aut odorem excipiant. Ego cùm aliquando peſte correpto homini ad quem inuiſendum vocatus eram, propius & imprudentius adſtarem, vtque bubonem quem in inguine dextro, anthraces verò duos quos in aluo D habebat intuerer, confertim diductis ſtragulis ipſum renudaſſem, actutum denſus vapor, teter & putridus ex rupto carbunculorum abſceſſu, tanquam è fimo agitato, per nares in cerebrum mihi inſiluit, ex quo oborta leipothymia mortuo ſimilis præceps in terram ſine ſenſu decidi: paulo poſt excitato, omnia velut vertiginoſo in gyrum circumagi videbantur. Iterúmque relapſurus eram, niſi apprehenſa lecti columna me ſubſtentaſſem. Cæterùm vna res me tum conſolata eſt, quòd affecti mihi cordis dolore aut palpitatione, fortíve virium & contumaci exolutione, nulla apparuerunt ſigna. Argumentū diſſipatorum tantum ſpirituum à venenato vapore animalium, nullatenus verò læſę cordis ſubſtantiæ, confirmauit opinionem, ſubſequutum mox ſternutamentum tanto impetu decies repetitum, vt hæmorrhagiæ conſequutionem attulerit, quæ me excretio, credo, omni veneni impreſſione liberauit. Diſcant, ſapiántque moniti meo exemplo cæteri.

Cap. 9.

Epiſt. 2.

Arſenicū cordi imponendum ad peſtem.

Quî adeundi medico ægri.

Hiſtoria.

A

De ſignis præſentis peſtilentiæ. CAP. XIII.

VT quis dicatur peſte correptus non eſt expectandum vt dolor, tumórve in axillis aut inguinibus oboriatur, exanthemata vel ecthymata per corpus ſpargantur, anthraces ſuccreſcant, permulti enim veneni vi ante moriuntur, quàm talia appareant, quare à corde, vitæ domicilio primario quodque veneni impetu primum, maximéque impeti ſolet. Prima & certiſſima huius morbi ſigna ſunt petenda. Ergo peſte correpti crebris animi deliquiis tentantur. Pulſus ipſis aliàs remiſſior & rarior eſt, alias frequentior, de nocte maximè. Punctiones tanquam ab aciculis toto corpore ſentiunt, ſed nares pruriunt præſertim: occaſione ſcilicet malignorum vaporum à viſceribus ſurſum & in ſuperficiem effuſorum, ardet pectus, palpitat cor, cum dolore ſub papilla ſiniſtra, diſpnoëa & aſthmate, tuſſi, cardialgia, hypochondriorum, à vaporum caloris febrilis vi ſuſcitatorum copia diſtentorum, elatione ſæpè tanta, vt tympani- B te laborare videantur. Nauſea exercentur, ſæpè & vomitu multo & laborioſo, quo viridia, nigra, omninóque varia, his quæ per inferiora deiici ſolent proportione reſpondentia excernũtur: rapto ſcilicet in cordis conſenſum ventriculo per viciniam & vaſorum communionem. Sanguis ſæpè ſolus & ſincerus vomitu tandem reiicitur. Sæpè non vomitu tantum è ventriculo, ſed & non raro ex naribus, ano, & mulieribus ex vtero. Interiora nonnunquam vruntur, exteriora algent, rapto à forti viſcerum incendio intus cucurbitulæ modo animantis vniuerſo calore. Tum palpebrę tanquam à ſugillato liuent, vniuerſa facies viſu horrida eſt, & plumbeo colore tincta, oculi flammei rubent, & tanquam ſanguine aut alio humore turgentes colachrymantur. Denique vniuerſo corporis habitu multum à ſe mutato, & ſub flauo ſibi penitus ſunt diſimiles. Quibuſdam febris ardens, quæ ſe vlceratis faucibus, inexhauſta ſiti, linguæ ariditate & nigritie prodit, tantam phrenitidem inflammato cerebro immittit, vt nudi diffugientes è feneſtris ſe aut in puteos vicináve flumina prẹcipites agant. Aliis ſic membrorum compages exoluitur, vt ſe ſuſtinere nequeant; ab initio C profundiore & inexpugnabili ſomno ſepulti, febre vapores craſſos ab humoribus crudis, frigidis quibus abundant, tanquã à ſuccenſis viridibus lignis ad cerebrum ſubmittente. Talis ſomnus illo præcipuè detinet dum materia bubonis aut carbunculi cogitur & ſuppuratim concipit. Sæpè à ſomno illo excitatis ſparſæ, per cutem apparent maculæ cum ſudore fœtido. Quod ſi acriores ſint qui excitantur ad caput halitus, pro ſomno vigilias iuges inferent, omnino vt pro corporum temperie & humorum conditione varia in peſte correptis emergant ſymptomata vrinæ, nec ſemper, nec omnibus eiuſdem ſint coloris & conſiſtentiæ. Nam aliquando ſanorum ſunt vrinis ſimiles, colore nempe & ſubſtantia laudabiles: quod corde, præſertim affecto à venenata aura ſubeunte, ſpiritus magis afficiantur quàm humores. Imò illi iam confecti ſint & corrupti, his affici & corrumpi adhuc incipientibus. At vrinæ, humorum affectorum & partium in quibus fiunt, colliguntur, & per quas meant tantum ſunt indices. Hęc ratio longe mihi videtur veriſimilior quàm eorum qui dicunt naturam veneni malignitate deterritam certamen fugere, nec morbificam materiam aggredi. D Quibuſdam ſic deiecta eſt appetentia, vt totum triduum & quatriduum in inedia & omnis cibi abſtinentia exigant. Denique mira & propè infinita eſt ſymptomatum varietas, quæ in hoc morbi genere apparet & pullulat, pro veneni, vt diximus, ſpecie, corporum & partium affectarum conditione. Non enim omnia in omnibus apparent, ſed alia in aliis, & certa tantum in certis.

Vnde præſentis peſtis ſigna certa petenda.

Cauſa vomitus in his quos peſtis tenet.

Peſte correptis facies repente à ſe ipſa mutatur.

Peſte correpti cur ſoporoſi.

Cauſa tãtæ varietatis ſymptomatum in variis hominibus peſte correptis.

Cur in peſte vrinæ aliquando ſanorum ſimiles.

Quæ ſigna peſtis ſint lethifera. CAP. XIIII.

IN peſte funeſtum eſt continenter & ardenter febricitare: lingua arida ſcabra & nigra eſſe, diſpnoëa laborare, intro magnam, foris paruam reſpirationem eſſe: ſiti inexhauſtę, iugibúſque vigiliis, deliria, phrenetidẽ & furorem ſuperuenire, conuelli etiam, ſingultire, corde palpitare, frequenter & vehementer animo linqui. Iactatio præterea cum nauſea, vomitu aſſiduo, porraceo, atro, cruento, facie liuida, nigra, horrida, aſpectu truci, & ſudore frigido mortifera eſt. Sunt quibus ſtatim ab initio vlceroſæ laſſitudines, cla-

Vlceroſa & clamoſa ab initio laſſitudo peſtem lethiferam arguit.

moſæ, & ſub cute cum atroci doloris cruciatu pungentes veniunt, oculi in orbita atrociter vibrantur, vox rauceſcit, lingua tremula balbutit, animus delirans abſurda loquitur. Hi certè periculoſiſſimè ægrotant, non ſecus quàm illi quibus vrinæ liuent nigricant, turbatæ ſunt lixiuio vel vrinis iumentorum ſimiles, cum æneoremate vario, liuido nempe, viridi, nigro, & pingui, oleoſóque araneorum telis ſimili, rotundo corpuſculo ſupernatante. Si anthracum caro nigra eſt & arida, tanquam ab inuſto candente ferro, ſi illi vicina liuet, ſi materia reflua & foris intro relapſa deliteſcit. Si diarrhoëa ſuperueniat cum deiectionibus valdè fœtentibus, liquidis, tenuibus, viſcidis, nigris, viridibus, eruginoſis, ſi vermes ab inſigni humorum corruptione deiiciantur totque excretionibus nihil æger iuuetur, ſi caligent frequenter oculi, ſi nares cõtrahantur, ſi ſpaſmus cynicus, ſi tortura oris conuulſis æqualiter vel inæqualiter faciei muſculis, ſi vngues nigreſcant, ſi denique creber ſingultus, toti verò corpori conuulſio aut reſolutio ſuperueniat, mors eſt in propinquo, & cardiacis tantum, minimè verò catharſi, aut phlebotomia pugnandum. A

Anthraces peſtem lethiferã faciunt.

B

Signa peſtis ab aeris inquinamentis citra humorum vitium manantis.
CAP. XV.

AB aëris corruptione manare peſtilentiam intelliges, ſi valdè contagioſa eſt & momento in plures ſerpit. Si velociter & multos interficit, adeò vt multi dum ſolita negotia obeunt, per porticus, plateas & vicos deambulant nullo morbi maliue ſigno apparente, nullo dolore premente, repente corruant & moriantur: nam aëris corrupti pernix & valdè cita eſt pernicies in ſpiritibus noſtris inficiendis, cordis viribus conficiendis, ægróque interficiendo, haud tanta iactatio ægros diuexat, quia labori illi vires ſtatim veneni rapida malignitate diſſipatæ non ſufficiunt, frequenti propterea ſyncope prehenduntur, paucis bubones, paucis puſtulæ ſurgunt: eadem omnino de cauſa qua vrinæ ſanorum ſimiles ſunt.

Cur iiſdem bubones haud erumpunt.

C

Signa peſtis ab humorum vitio & putredine in corpus allectæ.
CAP. XVI.

CAVSAS corruptionis humorum à plethora, obſtructione, intemperie & ciborum cacochymia ante repetiuimus: nunc corrupti cuiuſque humoris in nobis dominantis ſigna exponenda ſunt, vt contrarij oppoſitione ad ſanitatem naturæque integritatem reuocari, vel excerni arte medica poſſit. Ergo ſi flauius ſolito corpus appareat, vitium facientis & copia & qualitate bilis ſignum eſt. Si nigrius melancholici humoris: ſi pallidius pituitoſi, ſi rubidius veníſque elatis tumentius ſanguinis, puſtularum, tumorúmque & macularum ſurgentium color humoris prædominantis, colorẽ quoque exprimit, vt & excremẽta vomitu, ano, & aliis locis deiecta, corporis affecti ſegnities & alacritas, febris præſentis circuitus, tempus anni, ætas, regio, diæta obſtructionem tollunt, quæ vim habẽt incidẽdi, penetrandi, attenuãdi, detergẽdi obſtructionis occaſione febres vnà cũ peſte veniunt, non continuæ modo, ſed & intermittentes paroxyſmo, tertianario vel quartanario: quæ igitur in humoris bilioſi infectione corruptionéve defixa eſt peſtis, ſeipſum ſignis cõmemoratis bilis prædominantis prodit, nempe calore cutis, puſtularum & excrementorum, tum præterea interficiendi rapiditate & ſymptomatum vehemẽtia, oris amaritudine deiiciendi laborioſo & aſſiduo conatu propter bilis inteſtina in ipſo tranſitu ſtimulantis & abradentis acrimoniam. Quæ in craſſiorum humorum vt ſanguinis corrupta ſubſtantia inſidet: multis & copioſis ſe ſudoribus prodit diarrhoëa, per quam multa & varia deiiciuntur: ſæpè etiam cruenta quæ à corrupta pituita eſt, cum profundiore ſomno inuadit, omnium membrorum ſpontanea laſſitudine: à ſomno tandem excitatis omnium artuum tremor non raro ſuperuenit: obſtructa humoris craſſitie, ſpiritus in membra via: quæ verò in melancholici humoris vitio ſedem habet cum capitis grauitate & dolore coniuncta eſt multa triſtitia, pulſu profundo & paruo. Cæterũ peſtis in humorũ corruptione reſidentis certiſſimum omnino ſignũ ab vrinis petendum eſt. Nã vitiatorum humorũ ſigna in vrinis non poſſunt non elucere itaque turbatæ vrinæ & iumentorum vrinis ſimiles, nigræ aut virides eius rei fidem facient D

Quibus ſignis ſcire liceat peſtem in hoc aut illo humore inſidere.
Signa peſtis in bilioſo humore inſidẽtis.
Signa peſtis ſanguini inſidentis.
Peſtis pituitæ inſidẽtis ſigna.
Peſtis humori melãcholico inſidẽtis ſigna.
In qua ſpecie peſtis inſpiciendæ vrina.

A facient clariſſimam. Cæterùm quoſdam ſitis malè habet, alios ne tantillum exercet quidem, quia in ſtomacho ſeu ventriculi orificio bilis pituitáve aliquádo tantùm putrent, aliquando præterea naturalium partis facultatum, vt appetentiæ œconomiam labefactent. Quòd ſi tum aëris, tum humorum vitio & infectione febris contingat, magna erit commemoratorum ſignorum confuſio.

Cur peſte correptorũ alii ſitiant, alii minimè

De prognoſi in peſtilentia inſtituenda. CAP. XVII.

FVTVROS morborum motus & euentus optimè prædicere licet perſpecta morbi & ſymptomatum eius natura, corporis totius & partis obſeſſæ conditione, functione & præſtantia: quanquam hoc dici in genere poteſt, morborum peſtilẽtium non eſſe certas prædictiones ſalutis aut mortis. Habent enim motus valdè inconſtantes, nunc rapidos aut celeres, aliàs tardiores, aliàs momento ferè eodem quo quis afflatus fuerit aura venenata inter ambulandum, negotiáve ſolita obeundum ſuffocantes, ſurgentibus per cutem puſtu-
B lis cum acri dolore, ac ſi vniuerſum corpus apum aculeis vndique compungeretur, quod in peſte Lugdunenſi Carolo rege Lugduni agente, ipſi oculis iudicibus obſeruauimus. Contigit nonnunquam vt ſæuiẽtium paulò ante ſymptomatum ſubita fiat remiſſio, ægriq; melius habere videantur, imò omnino bellè. Id Mareæ, vni ex mitellatis Reginæ matris ancillis contigit famoſa illa peſtilenti anni conſtitutione, dũ Rex Carolus in Roſſilionenſi caſtro ageret. Illi enim peſte afflatæ, bubo in inguine obortus, ſubitò ad interiora refluxu euanuerat, adeò vt tertio morbi die, mali, morbíque expertem ſe prædicaret, niſi quòd vrinæ difficultate premeretur (inflammata credo veſica materiæ intro relapſu) cæterùm animo & corpore conſtans, pérque cubiculum obambulans eadem illa die interiit. Cuius rei nouitas perterritum regem, diſceſſum illinc maturare coëgit. Hoc morbi genus etſi neminem cuiuſcunque ætatis, temperici, complexionis, diætæ, conditionis ſit prætereat: ſæpius tamen iuuenes bilioſos & ſanguineos inuadit quàm ſenes frigidos & ſiccos, quibus humiditas putredinis fomes longo ætatis decurſu eſt conſumpta, & viæ, vaſáque & cutis ſpiracula, quibus intro
C ſubire & penetrare aura venenata poſſit, anguſtiora. Adde quòd ſenes domi ſe contineant, iuuenes verò voluptatum & negotiorum cauſa in aëre & ſub dio ſæpius verſentur, vnde peſtis inquinamenta crebrius veniunt.

Hiſtoria.

Cur iuuenes citius peſte corripiũtur quàm ſenes.

Quæ à corruptione humorum peſtis naſcitur, haud ita contagioſa eſt, quàm quæ aëris vitio ſerpit. Sed eo peſtilentiæ genere pituitoſi & melancholici citius grauiúſq; affliguntur, quia ipſis humores ſunt viſcidiores, & craſſiores, corporáque frigida, & minus perſpirabilia, quibus ex cauſis humores citius grauiúſque putreſcunt. Cacochymi homines huic etiam peſtilentiæ magis ſunt opportuni: nam in ſuccorum prauitate magna eſt ad putredinem præparatio. Hoc ex eo intelligas quod peſte regnante nulli ferè alij morbi per vulgus graſſentur eorum qui ex cacochymia ortum habẽt: ſtatim enim omnes in peſtem degenerant. Itaque cùm apparere & vagari incipiunt, peſtis breui deſituræ, iamque deſinentis eſt argumentum. Cæterùm cacochymos eos hîc demum intellectos volo, quibus nulli patent in cute meatus, & tanquam riui præter naturam, quibus cacochymia diffluat & repurgetur. Obſeruaui enim eos peſte mi-
D nus tentari quibus cancri ſunt vlcerati, quibus nares fœda ozæna diffluunt, lue venerea abſceſsibus & vlceribus fœta correptos, ſcrophuloſos, elephanticos, leproſos, ſcabioſos: omnes denique quibus vlcera ſunt in corpore fiſtuloſa & fluentia: eodem priuilegio gaudere etiam putem quartanarios, quia ſudorifico qui inquartum quemque diem incidit, horrore multam congeſtæ cacochymiæ excretionem faciunt. Id veriſimilius eſt quàm credere venenum quod extrinſecus imminet ab eo qui in interno corpore latet fugari. Grauidas contrà mulieres quia nulla cacochymia menſtruali exitu prohibita turgent, huic morbo magis patere animaduerti, correptáſque rariſsimè conualeſcere. Atri liuidíve abſceſſus, ecthymata, exanthemata eodem colore ſuffuſa lethalẽ omnino morbũ arguunt. Bubonẽ præcedere, & antequàm febris veniat apparere ſalutare eſt: mitioris enim veneni indiciũ eſt, & victricis naturæ, quæ ipſa per ſe multam eius portionẽ foràs depellere à viſceribus potuit. At ſi febri bubo ſuperueniat omnino funeſtum & lethale ſignum eſt: ab effera enim venenatæ materiæ malignitate non quidem tranſlatæ, ſed propagatæ id contingere certum eſt: non per naturæ victoriam, ſed materiæ multitudinem: cuius pondere natura oppreſſa vincitur.

Cur peſte regnante reliqui morbi ceſſent.

Cur grauidæ facilius peſte corripiantur.

Cur Luna decreſcens peſte correptis ſit perniciaſis.

Lib. 7. de hiſt. anim. cap. 2.

Luna decreſcens peſte correptis ſæpè fatalis eſt ad interitum, quia tum humores ſub plena Luna collecti magis turgent mora & copia, & facultates quibus corpus regitur ſunt debiliores, propter caloris natiui qui ante Lunæ plenæ lumine, adeóque calore fouebatur & augebatur imbecillitatem. Nam vt eſt ab Ariſtotele proditum, exitus menſium frigidiores ſunt & debiliores: ideò mulierum generi tum ferè menſtrua profluuia contingunt. In aëre craſſo & nebuloſo peſtis minus ſæuit, & contagioſa eſt, quã in tenui, ſiue à calore ſolis ea ſit tenuitas, ſiue ab Aquilonari flatu & frigore. Ideò Lutetiæ vbi natura & ſordium copia, aër caliginoſior & craſſior eſt, peſtilentia minus ſæua, minuſq; contagioſa eſſe ſolet, quàm in Prouincia Gallica, tenuitas enim aëri pro ſtimulo eſt. Eſt tamen omnino & vbique lethale hoc malum, quia ſcilicet ſtatim cor vitæ arcem impetit: ſaltem non ferè ante eius ſigna per corpus apparent, quàm corde iam occupato: at vix quemquam reperias qui de aduocando Medico cogitet, qui ſibi & tanto malo mederi velit, antequàm morbi ſigna oculis & tactui manifeſta emergant, tum verò cor obſeſſum tenetur: corde vero obſeſſo & occupato, quæ iam ſalus vitæ ſperabilis eſſe poteſt? Ergo quia tardius remedia veniunt, promptum verò & veluti alatum in vitæ noſtræ perniciem eſt malum, ideò ex eo plures intereunt. Adde quòd ad primam tam diri & efferi mali ſuſpicionem, ſic imaginatio, ſic mens, cuius in corpus & corporis humores variè concitandos, magna & incredibilis vis eſt, metu imminentis mortis, & deſperatione ſalutis perturbatur, vt vnà perturbatis humoribus, naturæ præſidia omnia collabi & ruere ſit neceſſe. Hoc ex eo intelligere eſt, quòd imperterriti iſti & mirè confidentes, tum clinici, tum veſpilones, etſi peſte correptis ad omnia etiam trulæ & matellæ viliſſima officia præſto ſint, non ferè tamen afficiantur malo, & affecti rarius conficiantur.

Cur peſtis vbique ſit lethalis.

Metus & confidentia quam vim habeant in nos peſte graſſante.

A

B

Quomodo fiat ſuſcitetúrque in nobis febris peſtilens.
CAP. XVIII.

FOMITEM quidem ſæpè in corporibus noſtris inuenit, ſæpè & illecebrã peſtis: humorum nempe putredinem, aut ad putrẽdum habilitatem: nunquam autem primam originem, ab aëre inquinato hæc ſemper eſt: febris ergo peſtilens ſic in corpore ſuſcitatur. Peſtilenti aëre per inſpirationem in pulmones, & tranſpirationem in extrema venarum, & arteriarum in cutem ſparſarum oſcula attracto, ſanguis vel in ſanguine humores putrentes iam, vel ad putrendum paratiores primùm inficiuntur, & in venenatum quid, agẽti nempe ſimile, conuertuntur. Humores illi calcis viuæ aqua primùm affuſa cõſperſæ inſtar vaporem de ſe putridum excitant, qui in principes partes & cor maximè elatus, ſanguinem ſpirituoſum in ipſius ventriculis feruentem, vnaq; vitales ſpiritus contagione inficit: hinc feruor quidem febrilis. Is feruor cum maligna qualitate in vniuerſum corpus per arterias effuſus, peſtifero veneno omnia, etiam ſolidas oſſium partes, imbuit, variáſque præterea turbas pro ſui ſpecie, & corporis, humorúmque in quibus præcipuè peſtis ſe defigit conditione excitat. Veneni tum & naturæ oppugnatæ conflictus emicat, à quo ſi natura victrix receſſerit, excretrice facultate vſa, ipſum longè à partibus nobilibus amandabit depellétque, vel ſudoribus, vel vomitibus, hæmorrhagia alui aut vrinæ profluuio, bubonibus, carbunculis, puſtulis, maculis, cæteriſq; id genus per cutem eruptionibus. Sin contrà venenum potentius eſt, natura ſuppar & proſtrata iacet, ſubortaq; crebra primùm palpitatione, mox frequenti ſyncope, homo tandẽ interit. Eſt enim id præ cæteris peſtis, peſtilentiſq; febris indicium, virium ſtatim ab initio, nullo labore, nulla præcedente effatu digna vacuatione confractio & exolutio. Cætera ſigna ex præcedentibus ſunt repetenda.

Peſtis prima origo ſemper ab aere eſt.

Naturæ victæ ſigna.

C

D

Quem

A *Quem in locum ſe recipere debeat æger peſtifera aura primùm afflatus.*

CAP. XIX.

DIXIMVS perpetuam peſti primámque originem ab aëre eſſe: ergo vbi primùm peſtifera aura afflatus erit æger, poſtquàm ſumpto alexiterio ſibi prouiderit, in aërem ſalubrem & à peſte immunem quantum fieri poteſt ſe ſubducet: in aëris enim mutatione magna ſpes futuræ ſanitatis conſiſtit. Vnum namque ex omnibus aërem frequentius & copioſius allicimus, vt quo ne ad punctum quidem temporis vita carere poſſit: itaque ex illo allecto intromiſſi veneni pendet emendatio & correctio, vel incrementum, prout ſcilicet purus & ſyncerus veniet, vel inquinatus. Sunt qui putent arcto conclaui aërẽ vndique quantum fieri & ferri poteſt, obſeratis fideliter feneſtris ab ingreſſu arcente, ægrum concludendum eſſe: at ego ſatius eſſe exiſtimo feneſtras illas apertas eſſe, vnde flat, ſubitq; ventus ei qui venenatam auram intulit ex diametro contrarius: nam et

Aeris mutatio valet ad ſanationem peſtis.

B ſi nulla alia aliunde cauſa affluat, certè à ſeipſo aër minimè difflatus, & arcto loco citra flabellationem concluſus facilè corrumpitur. Itaque per immotum ſilentemq; à ventulo vel minimo aërem ſuaſerim ipſum circa ægrum concitandum flabello, vel craſſiore & maiore tela in oxicrato macerata, ſic in alto librata ex fuſte craſſiore, vt illius concuſſione aër concuti & agitari, æger verò leui refrigerio recreari & exhilarari poſſit. Transferendus quotidie in nouum cubiculum æger eſt, mutandæ ſtragulæ & lintea, ignis perpetuus & luculentus ſit, præſertim de nocte in conclaui quo decumbet æger, quò purior aër fiat & defæcatior à nocturnis vaporibus, tetriſque & peſtilẽtibus ægri & excrementorum eius halitibus. Interim ne, (ſi æſtas vigeat) excitati ignis calore æger reſoluatur, & diſſipatis ſpiritibus languidior euadat, conſpergendum erit cubiculi ſolum oxycrato, vitium pampinis in aqua frigida madefactis, foliis floribúſque nenupharis, populi & ſimilibus. Abſtinendum ardentiſſima æſtate à ſuffitibus validioribus & nimium odorantibus, quia caput tentando dolorem augent. Ægri lecto cubiculóq; toti circumponentur lintea craſſiora, in oxycrato ex aqua roſarum, ſi ſum-

Aer concluſus facilè corrumpitur.

Calor vires reſoluit.

C ptus ferre poteſt, parato, madefacta. Illa ex non admodum alba tela ſint oportet, ſed ſubatra: quia albedo multa & ingens diſſipat viſum, dolorémque capitis auget diſſipatis ſpiritibus: qua de cauſa claro & multo ſole illuſtrari cubiculum minimè decet. Contrà de nocte accenſa fumalia præſtò ſint oportet, quæ moderato lumine ſpirituũ foràs moderatam reuocationem faciant. Odorati ignes parabuntur ex fruſtulis ligni iuniperi, geniſtrę, fraxini, tamaricis, corticis malorum arantiorum, medicorum, limonum, cariophyllorum, benioini, gummi arabici, radicis ireos, & myrrhæ, craſſiuſculè conquaſſatis, coniectíſque ſimul in prunas ardentes pyrotheca concluſas. Certè accẽſi iuniperini ligni aut baccarum halitus ſerpentes è tota vicinia fugare creditur. Fraxini verò, authore Plinio, contra venena tanta vis eſt, vt ne matutinas quidem, occidentéſve vmbras, quàm ſunt longiſſimæ, ſerpens arbori eius attingat, adeò ipſam procul fugiat. Experti prodimus, ſi fronde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignẽ potius quàm in fraxinum fugere ſerpentem. Alia eſt etiam ars aëris corrigendi. In candentes lapides lebete concluſos, acetum decoctionis rutæ, ſaluiæ, roriſmarini, bacca-

Peſte correpti continẽdi ſunt loco moderatè luminoſo.

Materia ignium odoratorum.

Lib.16.c.13

D rum lauri, iuniperi, nucum cupreſſi, & ſimilium affunditur inde vapor, fumúſve craſſior, & odoratus in cubiculum vniuerſum effunditur. Parari præterea ſuffitus poſſunt ex materia craſſiore & viſcida magis, vt craſſiorem, diuturniorémque fumum ignis vi exhalet, cuiuſmodi ſunt ladanum, myrrha, maſtiche, reſina, terebinthina, ſtyrax, calamita, olibanum, benioinum, baccæ lauri, iuniperi, cariophylli, vnà intritis ſaluia, roremarino, maiorana & ſimilibus. Diuitibus parantur candelæ & fumalia cerata, ſebo vel ceræ aromaticis rebus admixtis, flagrantia. Spongia macerata in oxycrato ex aceto roſato & aqua roſarum parato decoctionis cariophyllorum, camphora pauca addita ægro ad manum eſſe debet, vt hac crebro naribus admota ſpiritus animales recreentur & roborentur. Aqua ſequens in hanc rem eſt valdè efficax.

Fraxini & ſerpentum mira antipathia.

℞. ireos flor. ℥ iiij. zedoar. ſpicæ nard. an. ʒ vj. ſtyrac. calam. benioin. cinamo. nucis moſc. carioph. an. ℥ j. ß. theria. vet. ℥ ß. craſſiuſculum conterantur in puluerem, & per duodecim horas, macerentur in lib. iiij. vini albi generoſi ſuper cineres calidos deſtillentur in alembico vitreo, in liquore ſtillatitio ſpongia immergatur, imbutáq; linteo aut pyxidula concludatur, & naribus ſæpè admoueatur. Vel,

Aquæ odoratæ.

℞ aqu.roſ.& acet.roſ.an.℥ iiij.camph. ℈.vj. theria. ʒ ß. diſſoluantur ſimul,includantur phiala vitrea,quam æger ſæpè naribus admoueat. Opportunius eſt etiam ſequens in hanc rem nodulus. A

℞.roſ.p.ij.ireos flo.℥ ſs.calam.arom.cinam.cariophyl. an.ʒ ij. ſtyra.calam.& benioini an.ʒ j.ſs.cyperi ʒ ſs.redigâtur in puluerem craſsiorem, & fiat nodulus inter duas ſyndones craſsitudinis pilæ palmariæ. Madefiat ſubinde in aqu. roſ.℥ viij.& acet.roſ. ℥ ij.admoueat æger naribus.Pro temporum ratione varianda ſunt aromatica: nam æſtate nec moſcho,nec zibetha,nec ſimilibus calidis vtendum: quin nec omnino odoratis validioribus & flagrantioribus mulieres ſtrangulationi ab vtero obnoxiæ,aut febricitantes,aut cephalalgici vti debent: mitiora eligenda venient. Sufficient itaque parata ex pauca camphora, & cariophyllis conquaſſatis & maceratis in aquam roſarum & aceto roſato.

Quibus valida odorata noceant.

Quæ victus ratio eſſe debeat, ac primùm quis ciborum delectus.
CAP. XX.

B

VICTVS ratio in peſtilente morbo debet eſſe refrigerans, & reſiccans: minimè tenuis,ſed paulò plenior. Quia enim per id genus morbi multa fit diſsipatio ſpirituum, & facultatum exolutio quam ſequitur frequens ſyncope,ideò copioſiore cibo, coctu diſtributúque facili,ea iactura quàm citiſsimè fieri poteſt reparanda venit. Itaque nemo eorum qui peſte correptus tenuiter vixit,vnquam conualuit:pauci eorum qui plenius nutriti,cibos appetiuerunt,perierunt. Dulcia, craſſa,humida, viſcida, quæque omnino & exquiſitè tenuium ſunt partium edulia vitanda ſunt:dulcia enim flammam facilè cõcipiunt,humida putreſcunt,craſſa & viſcida obſtruunt, putredinémque adeò accerſunt,quæ tenuium ſunt partium humores nimium attenuant, inflammant, calidoſq; & acres halitus in cerebrum ſuſcitant à quibus febris augetur. Itaque vitanda allia, cæpæ,ſynapi,ſalſa,ſpeciata omnia,legumina, quia flatus craſſos gignunt obſtructionis authores,fugienda ſunt:at eorum decoctum quia diureticum eſt non omnino eſt contemnendum.Sit igitur hæc cibandi ratio,panis eligatur bene coctus,ſubactus fermentatus, & ſubſalſus,frumentaceus, vel farragineus, nec tenerior,nec plurium dierum.Eligantur carnes quæ facilè coquantur & diſtribuantur,laudabilem ſuccũ multum gignant,paucum verò excrementoſum. Cuiuſmodi ſunt veruecinæ iuuenes,vitulinæ,hœdinæ,lepuſculorum,pullorum,pullaſtrorũm,perdicularũ, pipionum, turdorum,alaudarum,coturnicum,merularum, turturum, attagenarum, phaſianorum, & ſimilium,vitatis fluuiaticis auibus. Inſuccentur carnes in omphacio, aceto,ſucco limonum,arantiorum,citreorum,punicorum acidorum,fructuum oxiacanthæ, vuæ criſpæ,& ribes, oxalidis domeſticæ & ſylueſtris. Sunt enim omnia eiuſmodi acetoſa in hoc morbi genere valdè ſalubria:nam appetentiam excitant, febris ardorem compeſcunt,ciborum in ventriculo corruptionem remorãtur,humorum putredini & venenatæ qualitati reſiſtunt. Quanquam his minus vtantur qui ventriculo ſunt imbecilliore, ſenſu exactiore prædito, & pulmonum morbis, tuſsiq; obnoxij,vel vtentur temperatis ſaccharo & cinamomo. Elixis ſi quando veſcatur æger, ſaporabuntur iuſcula lactuca,portulaca,ſcariola,borragine,acetoſa,lupulo,bugloſſa,creſſone,pimpinella,calendula,chærefolio, ſeminibus refrigerantibus, hordeo & auena mundatis, cum pauco croco:nam crocus ſpiritus multos gignit,& veneno reſiſtit.His addentur radices aperientes ad liberanda obſtructa, omnino tamen iuſcula multa humiditatis occaſione erunt vitanda:capparum fructus prima menſa comeſtì appetẽtiam excitãt, obſtructionéſque expediunt, ſed non admodum multo oleo & ſale cõdiri debebunt, vtiliter iuſculis incoquuntur.Piſces omnino improbandi ſunt,quia facilè in aluo corrumpuntur.Si tamen his delectetur æger,eligendi ſunt ſaxatiles,aquarum nempe purarum,arenoſarum, calculis rupibúſque attritarum incolæ, & friabiles: huiuſmodi ſunt truttæ,lucij,percæ,gobites fluuiatiles, aſtaci fluuiatiles in lacte extincti,teſtudines, & id genus alij.Quod ad marinos attinet, veſci poterit auratis,cuculis,lyris,aſellorum ſpeciebus omnibus,ericis,trichiis ſale minimè conditis, his quibus à margaritarum niueo ſplendore nomen eſt,& rhombis.Oua in aqua elixa,& cum ſucco acetoſæ comeſta proſunt:quemadmodum & hordeata ſaporata granis mali punici acidi,& ſi febris

Cur plenius nutriendi peſte correpti.

Legumina fugienda at ipſum decoctum appetendum. C

Acida laudantur in peſte.

Quibus acida vitanda D

Crocus eſt cardiacus.

A ſi febris vehemens eſt ſeminibus papaueris albi. Talia hordeata coctu diſtributúque facilia ſunt, nonnihil detergent, multum humectant & aluum molliunt. Sunt tamen quibus nauſeam mouent & capitis dolorem, his abſtinendum erit: ſed in hordeati locum veniet panatella, panis infriatus in decocto capi. In ſecundam menſam apponẽtur vuæ paſſæ in aqua roſacea cum ſaccharo in præſens elixa, pruna damaſcena acida, ceraſa acidula, poma curtipendula, pyra pãchreſtana. Vltima denique menſa cydonia ſub prunis cocta, cydoniatum, conſerua roſarum, bugloſſi & ſimilia exhiberi poterũt. Vel ſequens puluis.

Hordeata quibus proſint & obſint.

℞.coriand.præp.ʒ ij.marg.electar.roſ.raſu.ebor.cornu cerui, an.ʒ ß. carabes ℈ ij. cinam.℈ j.raſ, cornu vnicor.& oſſis de corde cerui, an.℈ ß.ſacch.roſ.℥ iiij.fiat puluis, vtatur poſt paſtum. Si debilior ſit æger, veſcetur gelatina parata ex carne capi & vitulina elixis in aqua oxalidis, cardui benedicti, borraginis cum portione aliqua aceti roſati, cinamomo, ſaccharo, & aliis vt præſens neceſſitas poſtulare videbitur. De nocte parata in omnem euentum adeſſe oportet, euchymarum carnium expreſſa cum tan-B tillo ſucci citrei mali aut punici. Quod ſequitur reſtaurans omnium inſtar eſſe poterit.

Puluis poſt paſtum.

℞.conſ.bugl.borrag.violar.nenuph.& cich. an.℥ ij. pulu.elect.diamarg.frig.trochiſc.de caph.an.ʒ iij.ſemi.citr.card.bened.acetoſ.rad.dictam.torment.an.ʒ ij.aquæ decoctionis capi iuuenis cum lactuca, portulaca, bugloſ.& borrag.incocti ℔ vj.ponãtur in alembico vitreo cum carne duorum pullorum, totidem perdicum, & quindecim foliis auri puri, fiat deſtillatio lento igne. Tum cape liquoris ſtilatitij ℔.ß.coletur per manicam cum ſacch.albi ℥ ij.& cinam.ʒ ſs.vtatur æger tempore ſitis. Vel carnem vnius capi veteris & cruris vitulini, duas perdices conciſas, cinamo. integri, ʒ ij.compones ſine vllo liquore in alembico vitreo fideliter obturato, curabíſque vt bulliant in balneo mariæ ad perfectã vſque coctionem. Sic enim coquuntur carnes illæ in proprio ſucco citra vllam ab igne noxam, ſuccus inde prælo exprimatur: expreſſi ſucci exhibe in ſingulas doſes ægro vnciam vnam cum aquis cardiacis, triaſantalo & diamargarito frigido. Conditura fructuum dulcium vitandæ ſunt, quia dulcia ſe in bilẽ C vertũt: at acidulorum prunorum, ceraſorum, & ſimilium vtiliter ſumi poſſunt. Cæterùm cùm nullum morbi genus ſit quod æquè vires debilitet atque peſtis, omnino neceſſarium eſt, parca quidem manu, ſed frequenter ægrum cibare, habita ſemper ratione conſuetudinis, ætatis, regionis, & temporis: nam per inanitionem periculum eſt ne venenata materia in ſuperficiem corporis depulſa, à ventriculo famelico ad interiora reuocetur, & ventriculus ipſe excremẽtitiis humoribus bilioſis, calidis, tenuibus & acribus repleatur, vnde ſtomachi morſus & alui tormina.

Liquor reſtaurans.

Fames quã ſit noxia peſte correptis

Qualis peſte correptis debeat eſſe potus.
CAP. XXI.

SI febris ſubeſt magna & ardens, vino abſtinendum, niſi fortè oborta ſyncope, eius loco bibetur oximel ſequens.

D ℞.aqu.opti.℔ vj.in his bulliant mellis ℥ iiii.ad conſumptiomem tertiæ partis continenter deſpumando, colato liquori & in vaſe ſyncero repoſito, adde acet.℥ iiii.cinam. quod ſufficit ad aromatiſandum, vel parabitur hydroſacchara vt ſequitur.

Oxymel.

℞.aqu.font.℔ iiii.ſaccha.optimi ℥ vi.cinamom. ℥ ii. colentur per manicam citra vllam coctionem: cùm vti volet adde ſucci citreorum parum. Syrupus de acetoſitate citri excellit inter omnes qui aduerſus peſtem vſurpantur. Salubris etiam eſt vſus zulapii ſequentis.

Hydroſacchara.

℞.ſucci oxalidis diligenter depurati ℔ ſs.ſucci lactucæ pariter defæcati ℥ iiii. ſacchari optimi lib.i.bulliant ſimul ad perfectionem, colentur, clarificentur, addẽdo ſub finem aceti parum, vtatur inter paſtus cum aqua cocta, vel aquæ oxalidis, lactucæ, ſcabioſæ & bugloſſi paribus portionibus, vel zulapij deſcripti colati & clarificati cape ℥ iiii.miſceatur cum libra vna aquarum cord.commemoratarum, bulliant parum. Ab igne ſubſtractis infunde ſantali citrini ʒ i.cinam.conquaſſati ʒ ſs. coletur per manicã. Vbi refrixerit detur ægro in potum cum ſucco citri. Qui pomatium, pyratium, cereuiſiam, aut zythum bibere conſuerunt, poterunt ei potioni indulgere, modò perſpi-

cua ſit nitens, nitida ac tenuis, parataq; ex fructibus ſubacidis, nam turbida & fæculenta nonmodò craſſos humores gignit, ſed etiam primæ corporis regionis cruditates, inflationes & obſtructiones, vnde febri incrementum. Oxycrati potius ſequenti modo exhibitus ardorem febrilem contemperat & humorum putredinem, veneniq; feritatem reprimit, & aquam per venas meare facit, modò tamen hæmoptoci, tuſſiculoſi, ſingultiẽtes, omninóq; debili ſtomacho & ventriculo non ſint ægri: talibus enim acida omnia ſunt fugienda.

Oxycrati commoda.

Quibus noceat.

℞. aqu. font. lib. ij. acet. albi rubríve ℥ iij. ſacch. albiſ. ℥ iiij. ſyru. roſ. ℥ ii. bulliant parum, detur ægro in potum. Vel,

℞. ſucci limonum & citreorum an. ℥ ſs. vini granat. acidorum ℥ ii. aquæ oxalidis minoris & roſ. an. ℥ i. aquæ fontanæ coctæ quantum ſufficit, fiat iulep, vtatur inter paſtus. Vel.

℞. ſyrup. de limon. & de ribes an. ℥ i. aqu. nenuph. ℥ iiii. aquæ font. coctæ lib. ſs. fiat iulep. Vel,

℞. ſyrup. de nenup. & acetoſ. ſimp. an ℥ ſs. diſſolue in aquæ oxalidis mino. ℥ v. aqu. font. lib. i. fiat iulep. B

Aquæ gelidæ potus quibus & quando vtilis.

Quòd ſi æger iuuenis ſit, valenti ventriculo, & bilioſus natura, non improbarim ipſum aquam fontanam gelidam pleno hauſtu copioſius haurire: id enim demùm efficax eſt ad reſtinguendum & ſuffocandum ardorem febrilem, contrà qui frigidam ſæpè & parca manu bibunt, tanquam igni fabrili aquam inſtillarent, flammam incẽdiumq; augent, & in plures dies velut fouent. Ergo Celſi ſentẽtia, cùm in ſummo morbus eſt incremento, vtique non ante diem quartum magna ſiti antecedente frigida, aqua copioſè præſtanda eſt, vt bibat etiam vltra ſatietatem: at cùm iam venter & præcordia vltra modum repleta ſatiſq; refrigerata ſunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt, ſed ipſa aqua frigida tantùm ad ſatietatem data pro medicamẽto vtuntur. Vbi vtrumlibet factum eſt, multa veſte operiendus eſt, & collocandus æger vt dormiat, feréque poſt longam ſitim & vigiliam, poſt multam ſatietatem, poſt infractum calorem plenus ſomnus venit, per quẽ ingens ſudor effunditur, ídque præſentiſſimum auxilium eſt. Fallenda tamen interdum ſitis veniet fruſto carnis melonũ cucurbitæ, cucumeris, foliis lactucæ, acetoſæ, portulacæ, in aqua frigida madefactis, aut teſſella mali citrei in aqua roſarum macerara, & ſacchato aſperſa ore contentis, & ſubinde mutatis. At ſi ætate confectus ſit æger, viribus infirmis, natura pituitoſus, vinóque deditus, exacto febris ſtatu, ac ſummo iam ardore deferueſcente, poterit vinũ dilutiſſimum in paſtu bibere ad virium reſtaurationem, & ſpirituum diſſipatorũ ſuffectionem. Omnino ſitim magnam ferre non debet æger, ſed hâc vel potu reſtinguere, vel oris ex oxycrato & ſimilibus collutione fallere, eadémque faciem & manus lauare, id enim etiam vires recreat. Si diarrhoëa fertur aluus, aqua chalybeata bibita erit ex vſu, lacq; inſuper coctum extinctis in eo pluribus & pluries candentibus ab igne calculis. Ad linguæ oríſque totius ſiccitatem & ſcabritiem confert collutio refrigerans, humectans & leniens, ex aqua mucoſa infuſionis ſeminum cydoniorum, pſillii, addito camphoræ tantillo, cum aqua plantaginis & roſarum. Sordes inde rudicula reuellendę & abſtergendæ, hinc hu̇mectandum os contento aliquandiu & verſato oleo amygdalarum dulcium cum ſyrupo violaceo mixto. Si ſcabrities in vlcera degenerauerit contingenda erunt aqua infuſionis ſublimati, aut aqua chymiſtarum. Cæterùm quia aquæ potus frequentem ſupra mentionem fecimus, viſum eſt hîc de aquæ delectu & bonitate pauca adiungere: non eſt negligendus aquarum delectus, quia victus multa pars ex aqua pendet: nam præter quàm quod ea vel ſola, vel cum vino mixta in potu vtimur, tum ipſa panem ſubigimus & denſamus, carnes elixamus, iuſcula ſorbepomus. Putãt igitur permulti aquam pluuialem quæ æſtate decidit, & ciſterna bene poſita conſtructáque colligitur omnium eſſe ſaluberrimam. Inde fontanam quæ è montium iugis per rupium, ſilicum, & calculorum confragoſa decurrit. Tertio ordine putealem, vel quæ è mõtium imis emergit radicibus. Fluuiatilis etiam bona eſt, quæ media hauritur & ex profluente. Paluſtris peſſima eſt, ſi præſertim reſes ſit: talis enim ferax eſt & patiens multorum virulentorum animalium, vt colubrorum, buffonum, & ſimilium. Niualis etiam & glacialis peſſimæ ſunt propter noxiam vim refrigerandi & terreſtrem naturam. Sed inter puteanas & fontanas illæ cenſeri debent probatiſſimæ, quæ inſipidæ ſunt, inodoræ, decolores: cæterùm claræ, aëris ſereni inſtar, hyeme ſubtepidæ

Lib. 3. cap. 7

Quibus artibus fallẽda ſitis in febre. C

Ad linguæ & oris ſcabritiem.

Ad linguæ & oris vlcera. D

Aquarum delectus.

A tepidæ,& æſtate frigidæ,quæ citò calent & citò refrigerantur, id eſt quæ ſunt leuiſſimæ,in quibus legumina,napi & ſimilia facilè & citò coquuntur:quas denique qui de more bibunt voce clara ſunt & canora,pectore integro& ſano,renidenti & viuido faciei colore.

Hip. ſect. 5. aph. 26.

De Alexiteriis in peſte vſurpandis.
CAP. XXII.

AGENDVM nunc de propria huius morbi curatione, quæ quàm citiſſimè adhibenda eſt,quia id veneni genus, pernicitate remediorum vincit celeritatem. Itaque in hãc partem peccandum potius, vt tempeſtate peſtifera quemlibet morbum peſtilentem eſſe putes, & tanquam peſtilentem cures, quia quandiu peſtilentiæ ſeminibus inquinatus eſt aër, humores in corpore excrementitii talis aëris ineuitabili commercio facilè inficiuntur,
B vt nullus tum ferè veniat morbus peſtilentiæ expers,id eſt qui non ſit peſtilens natura ſua ab initio,vel qui mox talis non fiat. Plerique à ſanguinis detractione, alij à purgatione,alij ab alexiterio curationis initium ducendum putant. Nos habita ratione pręſtantiæ partis illius quæ à peſtifero veneno oppugnatur, primo quoque tempore exhibendum alexiterium putamus,quod proprietate ſpecifica tantùm tueatur cor à veneno quantum oppugnatur. Quanquam ſunt etiam alia alexiteria quæ veneni,peſtíſque periculis cor ægrúmque expediunt, non tantùm quia veneni vires tota ſua ſubſtantia infringunt,ſed etiam quia id toto corpore fugant & exigũt vomitu,diarrhoëa, ſudore,aut alio ſimili vacuationis genere. Ea quantitate alexiterium exhibeatur quæ debellando quoquomodo veneno ſufficiat. Itaque id quia ampliore quantitate ingerere non eſt tutum, ne naturam noſtram cui conſeruandæ adhibetur euertat, ideò quod ſimul & ſemel ingerere non licet, id vicibus partiendum cenſeo, vt tandiu eius aliqua portio quotidie exhibeatur, quoad omnibus veneni accidentibus,effectis,impreſſionibúſque deletis nihil iam à veneno corpori ſit metuendum.

Initium curationis morborum peſtilentiũ ab alexiterio ducendũ.

Qua quantitate exhibendum alexiterium.

C Eiuſmodi alexiteriorum quædam ex ipſorum venenorum portionibus apta proportione cum aliis medicamentis vim veneno contrariam habentibus contemperatis & commixtis conſtant,vt theriaca quæ viperina carne conſtat,vt ſcilicet admixta venena vehiculi loco ſint ad deducendum totum illic alexiterium, ſeu potius alexiterij vires,vbi præcipuum venenum & magis lethalem fecit impreſſionem:quia naturæ ſimilitudine & ſympathiæ lege,venenum ad venenum ſtatim rapitur,fertúrque. Alia mera venena ſunt,ſed quæ alterum alteri, & viciſſim ſibi mutuò alexiteria ſunt,quomodo ſcorpii puncturæ medetur ſcorpius ipſe. At cæteris omnibus alexiteriis præcellunt theriaca & mithridatium : nam roborando viſcus nobiliſſimum & vitæ arcem, ſpiritus etiam diſſipatos recreant & reparãt,venenumq́; debellant,non aſſumpta modò,ſed & admota cordis regioni, bubonibus & carbunculis:venenum enim ad ſe occulta proprietate, vt ſuccinum paleas attrahunt, & attractum digerunt, diſſipant,interneciniſq́; omnibus viribus ſpoliant,quemadmodum lib.de ther. ad Piſ. rationibus & veriſſimis experimentis à Gal.eſt demonſtratum.

Cur alexiteriis venena admiſcẽtur.

Venena quædam venenis ſunt alexiteria.

Theriacæ dotes.

D At, inquies, calida hæc ſunt, peſtis verò ardenti febri ſæpè implicita. Dicimus non tantùm imminere homini à febre, quantum à peſte periculum:quanquam ne febrem in exhibenda theriaca omnino negligere videamur, ipſam cum cardiacis refrigerantibus mixtam propinamus & admouemus, vt cum trochiſcis de camphora,ſyrupo limonum,de nenuphare, aqua oxalidis & ſimilibus. Quo eodem conſilio, non nimium annoſam, ſed mediæ ætatis theriacam eligimus, vt annotinam, aut duorum annorum,fortioribus datur ad ſeſquidragmam, aliis ad dragmam. Sumpta theriaca,mithridatio,vel alio quouis alexiterio deambulare debet æger, omninò tamen quàm poterit moderatè: non vt plerique, qui vbi ſe peſte afflatos ſenſerint,bacchari & impetu curſare non deſiſtunt,quoad vires corpori ſuſtinẽdo iam non ſint, ſic enim naturam exoluunt,adeò vt debellando veneno ſufficere nequeat.

Quis modus in deambulando à ſumpta theriaca.

Poſt mediocrem igitur deambulationem lecto calidè tradendus erit ęger,& multa veſte operiendus,admotis inſuper plantis pedum calidis lateribus,& veſicis ſuillis, aqua calida repletis inguinibus & axillis,vt ſudor prouocetur. Eſt enim ſudor in hoc

morbi genere præſtantiſſimum auxilium, tum febri ad humorum vacuationem, tum A
peſti ad veneni foràs euocationem, quanquam non omnis ſudor ſanitatis fructus pro-
ferat. Narrat enim Georgius Agricola viſam ſibi Miſniæ in Germania mulierem,
cui ſudore triduano ſanguis per caput & thoracem manabat, & nihilominus interiit.
Sudorem prouocabit ſequens potio.

Sudorifica potio.

℞. rad. chinæ in taleolas ſectæ ℥ j. ſs. gaiaci ℥ ij. corticis tamariſci ℥ j. rad. angel. ʒ ii.
raſuræ cornu cerui ℥ i. baccarum iuniperi ʒ iii. ponantur in phiala vitrea duodecim li-
bras capiente, affundantur aquæ fontanæ vel fluuiatilis optimæ ℔ viii. macerentur
noctem totam ſuper cineres calidos. Manè bulliant omnia in balneo mariæ ad con-
ſumptionem medietatis, quod ſex ferè horarum ſpatio fiet. Colentur per manicam,
inde iterum colentur, ſed cum ℥ vi. ſacchari roſati & theriacæ tantillo, dentur eius li-
quoris vnciæ ſeptem vel octo, prouocabunt ſudorem. Vtiliter etiam ſequens puluis
præſcribitur.

Puluis ſudorificus.

℞. fol. dicta. rut. rad. torment. bet. an. ℥ ſs. bol. arm. præſ. an. ℥ i. terræ ſig. ʒ iii. aloës,
myrrhæ an. ʒ ſs. croci orient. ʒ i. maſtic. ʒ ii. pulurentur omnia ſecundum artem. De-
tur ʒ i. diſſoluta in aqua roſar. vel oxalidis ſylueſtris, aſſumpto puluiſculo illo deambu- B
labit ęger. Inde in lecto collocabitur, & ſudorem ſibi quo diximus modo prouocabit.
Sequens aqua valdè commendatur contra venena.

Stillatitius contra venena liquor.

℞. rad. gent. & cype. an. ʒ iii. card. bened. pimpinel. an. m. i. ſem. oxalid. ſylueſtris, &
morſus diab. an. p. ii. baccar. heder. & iunipe. an. ℥ ſs. flor. bugl. viol. & roſ. rubr. an. p. ii.
craſſiuſculè pulurentur omnia: inde madeſcant per noctem in vino albo & aqua roſ.
tum addatur bol. arm. ℥ i. ther. ℥ ſs. deſtillentur omnia in balneo mariæ, ſeruetur ſtila-
titius liquor in phiala fideliter obturata. Capiat æger ſex vncias cum ſaccharo, & ci-
namomi ac croci tantillo. Tum deambulet, ſudorem ſibi prædicto modo peracta de-
ambulatione prouocet: aquæ theriacales & cardiacæ ante deſcriptæ huic inſtituto
ſunt perutiles, ſed & ſequens valdè probatur.

In ſudando quis modus

℞. oxalid. agreſt. minor. m. vi. rutæ m. i. piſtentur & macerentur in aceto viginti
quatuor horarum ſpatio, addendo theria. ℥ iiii. fiat deſtillatio in balneo mariæ: ſtatim
atq; ſe perculſum æger præſenſerit, capiat eius aquæ ℥ iiii. inde ambulet & ſudet. Su- C
dandi finis erit, cùm vel exolui incipient vires, vel refrigerari manans humor, tum e-
nim ſiccis linteis & ſubcalidis detergendum corpus, nunquam ſudor prouocandus
pleno ventriculo: ſic enim calor à coquendi munere auocatur. Interdicendum ſom-
no inter ſudandum, ne cum calore & ſpiritibus venenum intrò ſe condat in viſcera.

Interdicendum ſomno & qui.

Ergo ſi in ſomnum æger propenſior ſit valida frictione, vinculis extremitatibus cor-
poris iniectis, multo ſtrepitu adſtantium & cõfabulationibus excitetur, bona de mor-
bo ſpe impleatur: quod ſi ne ſic quidem ſomnus impediri poſſit, diſſoluatur caſtoreũ
in acri aceto & aqua vitæ, in nares & aures immittatur. Denique in perpetuis quantũ
fieri poterit vigiliis primo die cõtineatur, reliquis vel ad quartum vſque diebus, id eſt
ad perfectam vſque veneni excretionem vltra tres vel quatuor horas non dormiat. In-
terim tamen ex viribus qui præſens aderit Medicus æſtimabit omnia: virium enim ti-
menda diſſolutio quam iuges vigiliæ inferunt, niſi poſt tres à ſudore horas non cibe-
tur, interim vt vires cõſtent, ſumat corticem citri conditum, conſeruam roſarum, pa-
nem toſtum vino intinctum, carnem myrobalani aut ſimile quid. D

De Epithematibus, & fotu ad nobilium partium robur comparandis.
CAP. XXIII.

Ex qualib⁹ comparãda epithemata in peſte.

ETIAM inter alexiteria cenſenda ſunt topica quædam, quæ quàm ci-
tiſſimè fieri poteſt admouenda extrinſecus, vt epithemata cardiaca, &
hepatica, ad partium nobilium tutelam & facultatum robur: longè nẽ-
pe à viſceribus venenatam auram repellentia. Miſcentur ex cardiacis
nonmodò calidis, ſed etiam frigidis vt æſtum contemperent & repel-
lant validius. Imponuntur tepida cum panno coccino, aut diplomate linteo, vel ſpõ-

Carbunculo non conueniunt repellentia.

gia molli in his madefactis, modò ne partium eiuſmodi nobilium regiones carbun-
culus occupet: ad carbunculum enim non decet vti repellentibus. Epithematum ſe-
quentes habes formulas.

℞. aqua.

A ℞.aquar.roſ.planta.& ſol.an.℥ iiij.aqu.acetoſ.vini gran.& acet.an.℥ iij.ſanta.rub. & coral.rub.pulueriſ.an.ʒ iij.theriac.vet.℥ß. caphu.℈ ij. croc.℈ j.carioph.ʒ ß.miſce: fiat epithema. Vel, *Epithematum cardiacorum formulæ.*

℞.aqu.roſ.& plantag.an.℥ x.acet.roſ.℥ iiij.carioph.ſant.rub.coral.rub.pulueriſatorum, pulueris diamargariti frigid. an. ʒ j.ß. caphuræ & moſchi an.℈ j.fiat epithema. Vel,

℞.aquarum roſarum & meliſſæ an. ℥ iiij.aceti roſat. ℥ iij.ſantal.rub.ʒ i.cariophyl. ʒ ß.croci ℈ ii. caphuræ ℈ i. boli armeni, terræ ſigillatæ, & zedoariæ an ʒ i. fiat epithema. Vel,

℞.acet.roſat.& aquæ roſar.an.℔.ſs. caphuræ.ʒ ſs. theriac.& mithridat.an.ʒ i. fiat epithema. Vel,

℞.aqu.roſa.nenup.bugl.aceto.aceti roſ.an.℔ ſs.ſant.rub. roſ.rub.an.ʒ iii. florum nenuphar.violar.caphu.an.ʒ ſs.mithridat.& theria.an.ʒ ii. Terantur & miſceantur ſimul omnia. In ipſo quo vtendum erit articulo ſeorſim in vaſculo eorum excipiatur B portio, qua tepida foueatur viſcus affectum.

Sintne purgatio & phlebotomia neceſſariæ per morborum peſtilentium initia. CAP. XXIIII.

FIRMATO præſidiis & alexiteriis corde, ad phlebotomiam & purgationem veniendum. De phlebotomia ingens eſt inter Medicos controuerſia. Qui illam ſuadent, aiunt febrem peſtilentem defigere ſe in ſanguine, in eodémque venenum peſtilens ſedem ſuam ſtabilire: itaque inde in reliquos humores facilè ſerpere niſi detracto ſanguine, vnà & venenum ſanguini inſidens dematur. Qui contrà ſanguinem mitti non probant, aſſerunt ſæpius contingere, vt à putredine ſanguis ſit immunis, reliquos tantùm humores veneni infici contagio. Si quis meum iudicium in quæſtione illa ancipiti requirat, dico peſtem aliàs à ſolo aëris vitio pendere, aliàs inſuper ab humorum corruptione & infe- C ctione, cuius initium ab aëris vitio & contage venerit. Id vitium per ductus corporis in viſcera tandem peruenit, quemadmodum ex abſceſſibus intelligere eſt, qui nunc pone aures, nunc ſub axillis, aliàs in inguinibus prorumpunt, prout cerebrum cor aut hepar infectione affecta fuerint. Hinc enim & anthraces manant, aliæq; materiæ collectiones, & eruptiones, quæ quauis corporis parte cernuntur, natura nempe excretricis facultatis robore vſa, ad excernendum intus foràs quod moleſtum & inimicũ eſt. Hunc igitur naturæ motum ſi Medicus imitari debet, profectò nec purgandum, nec ſanguinem detrahendum putabit: ne motu contrario foris intrò reuellendo, naturæ motum qui fit intus foràs interturbet. Sic ſæpè videmus quibus ob bubones venereos purgatio præſcribitur, vel ſanguis detrahitur his materiam reddi inſupurabilem, eiuſdémque intrò reuocatione luis venereæ inferri conſequutionem. Quare emergentibus bubonibus, carbunculis, aliiſque eruptionibus peſtilentibus, quarum cauſa ſit in ſolo aëris vitio, à purgatione & phlebotomia abſtinendum. Sufficiet verò cor, omnéſque partes nobiles alexiteriis, vi veneni retundendi propria præditis, in- D trinſecus & extrinſecus præmunire. Non enim dubium eſt, quin debilitata vtroque vacuationis genere natura, exhauſtiſque vnà cum ſanguine ſpiritibus, aura venenata in vacuum corpus facilius ſubeat & recipiatur, receptáque in idem debilius factum, tyrannidem exerceat. *Rationes probantiũ & improbantium phlebotomiam in peſte.* *Controuerſiæ cõpoſitio* *Cur purgatio & phlebotomia nõ conueniunt peſtis ſpiritibus defixæ*

Anno Domini ſequimilleſimo ſexageſimo quinto, qui annus toti ferè Galliæ peſte peſtilentibúſque morbis fœtus & funeſtus fuit, ex omnibus, vrbium per quas Carolo nono Regi iter Bayonam erat, Medicis & Chirurgis diligenter & ſtudioſè ſciſcitatus ſum, quid ægris ſucceſſiſſet ex purgatione & phlebotomia, vna voce reſponderunt, obſeruaſſe ſe ſedulò, omnes peſte correptos quibus liberaliter ſanguis detractus fuerat, & corpus validè purgatum deterius inde habuiſſe, tandémque interiiſſe: reliquos, quibus ſolis alexiteriis prouiſum eſſet, ferè cunctos euaſiſſe: id enim genus peſtis haud ab humorũ corruptione, ſed à primario & ſolitario aëris vitio cauſam habebat. Idẽ euẽtus antea notatus fuerat in anheloſa grauedine cuius ſuprà meminimus: nẽpe ex purgatione & ſanguinis detractione deterius ægris ſucceſſiſſe: nõ negauerim tamẽ *Hiſtoria.*

Quando in peſte purgationi & phlebotomiæ ſit locus.

Aph.22. ſect.2.

Aph.10. ſect.4.

Cap.7.lib.3

quin ſi ingens aliqua in corpore plethora ſubſit, vtrique remedio locus eſſe poſſit, A præſertim per initia, etſi materia efferum habeat orgaſmum, vnde metus immineat irruptionis in partem aliquam nobilem. Scimus enim ab Hippocrate ſancitum, quod quicunque morbi ex repletione fiunt hi vacuatione curantur: & quod in morbis valdè acutis ſi materia turget medicari eadem die expedit, tardare enim in talibus malũ eſſe: ſed talia non peſtis ratione & occaſione fiunt, verùm corporum affectorum, & affectuum vnà cum peſte complicatorum. Tum igitur licet fortaſſe liberaliſſimè ſanguinem mittere & validiſſimè purgare, ne peſtilens venenum materiam paratam offendat, & correptam contagione inficiat, vnde peſtis nouas & longè maximas vires aſſumat: præſertim cùm moneat Celſus, Quò celerius eiuſmodi tempeſtates corripiunt, cò maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate eſſe rapienda: ergo ſi venarum tumor magnus ſubeſt, ſi oculorum & faciei flammeus rubor, ſi arteriarum in temporibus pulſatio, ſi ſpirandi ex pondere difficultas, ſi ſputum cruentum, mittere ſtatim ſanguinẽ ob illas quas dixi cauſas nulla mora facta expediet.

Cur ex baſilica ſiniſtra in peſte ſanguis detrahendus.

Sed ex baſilica ſiniſtra mittere videbitur ſatius, quò materierum plethoricarum onere cor & lien promptius ex- B pediantur, non quolibet tamen tempore miſſus ſanguis prodeſt: nam per rigores febriles tutum non eſt; tum enim reuocatis calore & ſpiritibus ad interiora, exteriora ſanguine deſtituta algent: itaque ſine virium iactura, ſumma humorum perturbatione ſanguis tum detrahi nequit. Eſt & animaduertendum præſentibus eiuſmodi cauſis plethoricis aliam eſſe mittendi ſanguinis indicationem in febre peſtilente ſimplici, aliam in ea quæ bubonum & anthracum comitatum habet adiunctum. Nam horũ alterutro aut vtroque cum vehementi & ardentiſſima febre coniunctis aperienda erit vena, quæ præter naturam tumori erit magis vicina, ſeruata fibrarum rectitudine, vt hac aperta ſanguis magis è directo trahatur: omnis enim putrentis ad partes nobiles ſanguinis attractio vitanda, vt quæ ſit ægro & naturæ moleſtiſſima. Sit ergo exempli gratia, plethoricus æger repletione quæ ad vaſa dicitur, & quæ ad vires: ſubſit vnà tumor peſtilens in partibus ad caput & collum attinẽtibus, è cephalica vel mediana detrahendus erit ſanguis, aut ex aliquo earum ramo per brachium lateris dolentis ſparſo.

E qua vena in ſingulis tumoribus peſtilẽtibus ſanguis detrahendus.

Quòd ſi adipis, aut alia occaſione tales venæ non ſe prodant in brachio, ſunt qui C probant eam aperiri venam quæ eſt inter pollicem & indicem, demerſa in aquam calẽtem manu, quò illa tumeat vena, & allecto caloris opera ſanguine impleatur. Si ſub axillis & circum eiuſmodi loca tumor eſt, aperienda baſilica erit, aut mediana quę ſupra manum perreptat: ſi ad inguina, poplitea vel ſapheia, aut alia quæuis ſupra pedum tumentior, ex affecto ſemper latere.

Quo morbi tempore ſanguis detrahendus.

Cæterùm ante tertium diem phlebotomia fieri debet: eſt enim hic morbus ex genere acutorum, vt qui non rarò intra viginti quatuor horas omnia ſua tempora percurrat. In detrahendo ſanguine virium rationem habebis. Animi deliquium inſtare intelliges ex leui ſudore, quo repente oborto frons madet, ex cardialgia cum nauſea, ex deiiciendi voluntate, oſcedine, labiorum liuore, totius faciei ſubita in pallorem mutatione: denique & certiſſimè expulſu paruo & tardo. Tum igitur digito admoto ſtatim occludenda vena, quoad redierit ad ſe æger, vel naturæ ſponte, vel arte, exhibito pane vino tincto, vel alia re ſimili: tum ſanguinem, ſi haud iuſta copia detractus ſit, rurſus ſines fluere, quantum morbi magnitudo & vires poſtulare videbuntur. Quo facto proderit alexiterium aliquod ex commemoratis æ- D gro bibendum exhibere, quòd ſimul vires reparet & venenum infringat.

De purgantibus in morbo peſtilente medicamentis.

CAP. XXV.

Qualia in peſte conueniant cathartica.

SI propriis in memoriam reuocatis indicationibus, neceſſaria videatur in hoc morbi genere purgatio, ea vt præſens caſus & neceſſitas poſtulare videbuntur præſcribenda veniet: expenſo ſcilicet quòd morbus rapidus ſit, quique remediis egeat quæ promptè humorem noxium in quo inſedit fouetúrque aura venenata è corpore exigant: variis pro humoris ſpecie & ægri conditione. Exhibentur in hanc rem ſcammonij in puluerem redacti gran. vj. vel etiam decem, cum dragma vna theriacæ. Fiunt & pilulæ hac ferè forma.

℞. theria.

A ℞. theria. & mithrid. an. ʒ j. ſulph. viui ſubtiliter puluerati ʒ ß. dacryd. gr. iiii. fiant pilulæ. Vel,

℞. aloës ʒ iii. myrrhæ & croci an. ʒ i. ellebo. albi & aſari an. ℈ iiii. cum theriaca veteri, fiat maſſa, capiat ℈ iiii. pro doſi tribus horis ante paſtum, pilulæ Ruffi vtiliter dantur imbecillioribus. Veteres valdè commendarunt ad hunc affectum agaricum, quia humores noxios ex omnibus membris prolicit, viréſque habet theriacæ affines, cor enim roborare creditur & venenum purgãdo exhaurire. Robuſtioribus pondere dragmarum duarum datur, imbecillioribus pondere ſemidragmæ. Præſtat infuſum in decocto exhiberi, quàm in ſubſtantia: ſic enim electum, & in trochiſcos fideliter præparatum diuinum dici poteſt medicamenti genus. Multorum experimentis antimoniũ prædicatur: ſed quia eius vſum Medicorum ſcholæ Pariſienſis concilio & decreto cõdemnatum ſcio, de eo hîc dicere ſuperſedebo. Sudorifica reliquis præcellere putandum, quando ab aura venenata peſtilentia eſt. Inter quæ eius quod ſequitur efficacia magno multorum bono probata eſt in ea peſte, quæ nuper per Germaniam graſſata B eſt, quemadmodum literis mihi ſignificauit Matthias Rodlerus ducis Georgij Comitis Palatini Cancellarius. *Pilulæ contra peſtem.* *Agarici cõtra peſtem dotes.* *Antimonij vſus.*

Capiunt arthemiſiæ faſciculum vnum, & ex eius cinefacti cinere lixiuium conficiunt cum aquæ lib. iiii. id mox in vaſe figulino vernice oblito ignibus ſubiicitur, vt bulliat ad liquoris conſumptionem, ſubſidente terrena fæce ſalis inſtar, ex qua fingãtur trochiſci põderis vnius florini aurei. Eiuſmodi trochiſcorum vnus, duóve pro robore ægri diſſoluuntur in vnciis tribus vini generoſi maluatici: bibitur, à potione obambulat æger ſemihoræ ſpatio: inde lecto traditur, ſudat ibi duas tréſve horas, vomitus ſuperueniunt, aluus quoque laxatur tanquam ſumpto antimonio, ſic ferè omnes liberabantur, qui præſertim maturè id remedium antequàm ad cor vſque perueniſſet ſumpſerant, quemadmodum & ego fœlici ſucceſſu Lutetiæ in aliquot ægris ſum expertus. Certè arthemiſia Veteribus valdè laudata eſt, ſumpta admotaq; in ſerpentum venenatis morſibus, vt non dubitem quin magnas contra peſtem vires habeat. Auditum habeo ex Gilberto Heroaldo Monſpelienſi Medico certiſſimum, multorũq; ex- C perimẽtis, tum ſuis, tum aliorum probatiſſimum aduerſus peſtem remedium eſſe muriæ encraſicholorũ, ſeu gari ℥ viii. hauſtu vno ebibitas. Eſt enim peſtis nihil ferè aliud quàm inſignis quædam putredo, cui corrigendæ & edomandæ nihil tam eſt accõmodatum quàm garum illud ſeu encraſicholorum vi aſperſi ſalis ad ſolem fuſa liquataq; ſubſtantia. Sunt qui ſeminis ebuli ʒ i. in vino albo infundũt, id hauſtum ſimilia fermè antimonio præſtare affirmãt. Alii par põdus ſeminis rutæ contriti cum theriaca quod fabæ magnitudinem æquet, in vino maluatico diſſoluunt, bibuntq;. Alii foliorum & ſummitatum geniſtæ m. i. cum vini albi ſelibra conterunt, bibendum ægris exhibent, vomitus mox, aluum & ſudores promoturum. Certè qui à virulẽtis beſtiis morſi ſunt, adligata ſupra vulnus geniſta, venenum vltra diffundi & ſerpere prohibent. Itaque & potus ex eo comparatus venenum aditu ad cor prohibere poterit. Quidam capiunt radicis enulæ campanæ, gentianæ, tormentillæ, grani tinctorii & geniſtæ, ſcobis eboris & cornu cerui ſingulorum ſemidragmam, omniaq; contrita in vino albo, & aqua vitæ horarũ quatuor & viginti ſpatio infundunt ſupra cineres calidos, mox colo trãſ- D mittunt, vncias ferè quatuor exhibent, ſudores prouocat inde comparata potio, & venenum infringit, eaſdem vires habet ſequens potio. *Efficax remedium ſudorificum ſimul & catharticum.* *Arthemiſiæ dotes.* *Vide Rond. lib. 7. de piſcib. cap. 3.*

℞. ſynap. acris (ex muſto minimè comparati) ℥ ß. theria. aut mithri. quod æquet fabæ magnitudinem, diſſolue in vino albo & pauca aqua vitæ, bibat æger, deambulet & ſudet. Licet etiam craſſiorem cæpam excauatam, theriacæq; ſemidragma & aceto impletam ſub cineribus coquere, inde exprimere: expreſſum ſuccum cum aqua oxalidis cardui benedicti, aut alia quauis cardiaca, vinóq; generoſo diluere, & ægro propinare ad ſudorem proliciendum & venenum debellãdum. Vel cape alliorum craſſiuſculæ nucis magnitudinem, rutæ & chelidonij maioris, cuiuſque folia viginti, terantur omnia in vino albo & pauca aqua vitæ, expreſſum detur bibendum. Sunt qui chelidonii maioris & maluarum ſuccum cum aceti vnciis tribus expreſſum, & olei nucũ ſeſquuncia bibunt, mox enim à multa deambulatione venter ſurſum deorſúmque laxatur, & ſic liberantur. Cùm venenata aura iam in humores irrepſit, infecítque, putant foliorum laureolæ ſiccorum dragmam vnam in aceto biduum maceratam & bibitã, præſtantiſſimum eſſe remedium ad ſudorem, deiectionem, & vomitum ciendum. *Synapi hauſtum contra peſtem.*

Pulueris mercurii et calcanthi cõtra peſtem vires.

Mathiolus tractatu de Morbo gallico, ſcribit puluerem mercurij cum ſucco cardui benedicti, aut electuario de gemmis exhibitum, peſtem priuſquam ſe in corpore obfirmauerit abigere, vomitu, deiectione, & ſudore prouocatis eundem effectum in eodem morbo præſtare calcanthi dragmam vnam in aqua roſarum diſſolutam. Sunt qui olei ſcorpionum paruam quantitatem cum vino albo exhibent, ad vomitu exhauriẽdum venenum, quo eodem cordis regionem carpi & temporum illinunt. His ſæpius repetitis in corporibus præſertim fortibus & exercitatis vtendum cenſeo, quia debiliora medicamenta nihil aut parum vacuant, humores tantùm exagitant, vnde febris incrementum. Vbi venenum abundè euacuatum videbitur, exhibenda erunt quę vẽtriculum roborent, humorumq́ue agitationem compeſcant: cuiuſmodi compoſitio alkermes eſſe dicitur. A

Confectionis alkermes facultas.

De multis quæ vna peſte inuadunt ſymptomatibus, & primùm de capitis dolore. CAP. XXVI.

Phrenitidis in peſte cauſa.

SI venenum in cerebrum rapitur, idque natura expellere nequeat, inflãmatio ipſi membraníſque ipſum veſtientibus ſuperuenit: quæ nunc imaginationem, nunc iudicium, nunc memoriam lædit, turbat, abolet prout cerebri anteriora, media aut poſteriora inflammatione vehementius correpta fuerint: omnino certè hinc emergit phrenitis, cum oculorum & faciei flammeo rubore, capitis totius grauitate & ardore. Si clyſteribus & ſanguinis aperta brachij cephalica detractioni id malum non cedat, arteriæ temporum venient aperiendæ, detracta inde ſanguinis copia tanta, quantam ſymptomatis magnitudo & vires ægri poſtulare videbuntur: certè aperta arteria vulnus æquè facilè & promptè coaleſcit atque aperta vena. Cæterùm ex tali arteriotomia promptum auxilium propter tenſiuos vapores, & acres, vnà cum ſanguine arterioſo longè copioſiſſimos exhalantes. Iuuat & hæmorrhagiam prouocare, ſi per hanc viam natura ſe exonerare geſtiat. Nam vt eſt ab Hippocrate pronuntiatum, caput dolenti & vndique laboranti pus vel aqua, vel ſanguis per nares, aut os, aures effluens morbum ſoluit. Prouocatur talis hæmorrhagia forti in mungendo contentione, interiorum narium ſcalptu, punctura ex ſeta equina, diuturna capitis depreſſione. Domino Fontano Equiti torquato dum eſſemus Bayonæ, ſanguis ſponte naturæ profluxit è naribus biduum totum, ſic demũ febris peſtilens qua laborabat quieuit, oborto vnà copioſo ſudore, móxque anthraces ſuppuratum conceperunt, & me curante Dei beneficio conualuit. Si nimium fluat ſanguis vinculis ante manibus, brachiis & cruribus iniectis, ſpongiis oxycrato imbutis axillis ſubmiſſis, cucurbitulis, mammis, & hepati, lieniq́; admotis, immittere in nares oportebit goſſipium ſaligneum, vel adſtringens aliquod medicamentum confectum ex interfeminei vel iuguli leporum pilis, bolo armeno, terra ſigillata, ſucco plãtaginis & centinodiæ concorporatis, ægro præterea in altioſo loco collocato. Si poſt eiuſmodi hæmorrhagias nihilo dolor lenior fuerit, veniendum ad hypnotica comparata hac forma.

B

Arteriotomia fructus

Aphor. 10. ſect. 6.

C

Hiſtoria.

Hæmorrhagia quibus artibus cohibeatur.

Hypnotica.

℞. lactuc. recentium m. j. flor. nenuph. & violar. an. p. ij. caput vnum papaueris albi contuſum, ſeminum quatuor frigidor. ʒ ij. liquiritiæ paſſul. an. ʒ j. ß. fiat decoctio: in colatura diſſolue diacodij ſine ſpeciebus ℥ j. ß. fiat potio larga danda hora ſomni. Paratur & hordeatum in aquæ nenupharis & acetoſæ ſingulorum vnciis duabus, additis opij gr. vj. aut octo, quatuor ſeminum frigidorum, & papaueris albi ſingulorum ſemuncia, eadem cum lactuca & portulaca in iuſculis incoquuntur. Dantur & pilulæ de cynogloſſo: inſinuendi clyſteres hypnotici ſic parati. D

Clyſter hypnoticus.

℞. decoctionis hordei mundati, quart. iiij. olei violati & nenupharini an. ℥ ij. aquæ plantaginis & portulacæ, vel ſuccorum potius ℥ iij. caphuræ gran. vij. albumin. ouorum ij. fiat clyſter. Oxyrrhodino, raſo ante capillitio, caput fouendum, relicto duplici panno eodem madefacto & ſæpius renouato. Pulmones veruecini à mactato recens animali adhuc calentes capiti imponentur, cucurbitulæ ceruici & ſcapulis cum ſcarificatu & ſine ſcarificatu apprimentur. Brachiorum & crurum frictiones validæ & conſtrictiones fient, ad vaporum humorúmque acrium à capite diuerſionem. Frontalia parabuntur hoc modo.

℞. olei

A ℞. olei roſati & nenupharini. an. ℥ ij. olei papauerini. ℥ ſs. opij ʒ i. aceti roſati. ℥ j. caphuræ. ʒ ſs. miſceantur ſimul, parabuntur noduli ex floribus papaueris, hyoſciami, nenupharis & mandragoræ, tritis in aqua roſacea cum pauco aceto & caphuræ tantillo, naribus ſæpè admouendi, fronti etiam in hunc finem admouentur cataplaſmata. Vel, *Frontalia hypnotica.*

℞. mucag. ſeminis pſilij & cydon. in aqua roſar. extractæ ℥ iij. farinæ hordei. ℥ iiij. pulueris roſar. rubr. florum nenuph. & viol. an. ℥ ſs. ſeminis papaueris & portulacæ an. ℥ ij. aquæ roſar. & aceti roſati an. ℥. iij. fiat cataplaſma tepidum fronti & capiti imponatur. Vel,

℞. ſuccorum lactucæ, nenuphar. hyoſciami, portul. an. ℔. ſs. roſar. rubr. pulueriſatarum, ſeminis papaueris. an ℥. ſs. olei roſ. ℥ iij. aceti ℥ ij. farinæ hordei quantum ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis liquidæ. Sedato his remediis capitis ardore, & cerebri inflammatione, ad fotus digerentes, & reſoluentes erit veniendum, qui materias vaporum diſcutiant. Cæterùm frontis & ſincipitis validæ conſtrictiones, B vulgo in capitis dolore fieri ſolitæ, hîc omnino fugiendæ propter eas quas in capitis vulneribus diximus cauſas. *Poſt hypnotica capiti admota admouẽda veniunt digerentia.*

De ardore Renum. CAP. XXVII.

RENVM ardor temperatur litu ex vnguento refrigerante Galeni recenter diſpenſato, additis ouorum albuminibus diligenter agitatis, quò vnguenti humiditas diutius perſtet integra. Renouandus is litus prioris abſterſis reliquiis, ſingulis horarum quadrantibus. Vel, ℞. aquæ roſar. ℔. ſs. ſucci plantag. ℥ iiij. albumina ouorum iiij. olei roſacei & nenupharini an. ℥ ij. aceti roſati. ℥ iij. miſce ad vſum litu facto imponentur folia nenupharina recentia, vel ſimilium herbarum refrigerantium, mox & diploma linteum oxycrato imbutum & expreſſum, ſæpiúſque mutatum: haud in culcitra plumea cubabit æger, ſed in ſtragula ex auenæ gluma farta, vel in matta ſubiecta vndula multi- C plici. Regioni cordis interim refrigerans medicamentum & venenum infringens admoueri poterit, quale ſequitur. *Litus ad renes.*

℞. vng. roſati. ℥ iij. olei nenupharini ℥ ij. aceti roſ. & aquæ roſar. an. ℥ j. theriacæ ʒ j. croci. ʒ ſs. ex his liquefactis & confuſis fiat vnguentum molle, quod panno coccino obductum regioni cordis imponatur. Vel, *Vnguentũ ad cor.*

℞. theriacæ optimæ, ʒ j. ſs. ſucci citri acidi & limonis an. ℥ ſs. coralli rubri & ſeminis roſar. rub. an. ʒ ſs. caphuræ & croci an. gr. iiij. incorporentur omnia ſimul, & fiat vnguentum vel linimentum. Ad ægri in cubili iacentis caput ab epiſtomio in ſubiectam peluim ſtillans aqua pluuiæ æmula collocabitur, fient lenes ſcaptus in volis manuum & plantis pedum. Obſcuro loco procul ab omni ſtrepitu æger continebitur, ſic demum ſomnum inire poterit. *Murmur ſtillantis aquæ inuitat ſomnum.*

De eruptionibus & maculis quas Purpureæ nomine intelligunt. CAP. XXVIII.

D

MACVLIS per peſtilentes febres cutis ſuffunditur variis locis, pulicum aut cimicum morſui ſimilibus, nec ſimplices ſemper maculæ ſunt, ſed aſſurgunt nonnunquam in grani milij formam. Quò plures viſuntur, eò ægro melius futurum eſt, pro veneni feritate & materiæ conditione, vario viſuntur colore, Rubræ, flauæ, ſubnigræ, violaceæ, ſeu purpureæ, ceruleæ liuidæ, nigræ. Et quia fere purpurei ſunt coloris, ideò Purpuræ nomine Gallis intelliguntur. Lenticulæ aliis dicuntur, quod ſæpè lenticulari colore & effigie viſuntur. Papiliones etiam nominantur, quia alatorum papilionum inſtar varias ſubitò inuolent corporis velut regiones, nunc faciem, nunc brachia, nunc crura, nunc totum corpus, ſæpè non ſuperficiem modò cutis occupant, ſed altius in carnem depreſſæ cernuntur, cũ præſertim à materia fiunt craſſa & aduſta. Viſuntur nonnunquã magnæ & latæ, integrum brachium, crus aut faciem eryſipelatis inſtar occupantes: denique variè omnino ſunt pro humoris quantitate aut qualitate peccantis varietate. Si purpureo aut nigro colore ſunt cũ crebra ſyncope, ſubitóque ſine cauſa manifeſta

Exãthematum peſtilẽtium differentia. *Varia nomina & nominũ ratio.* *Euaneſcentia per deliteſcẽtiã exanthemata lethifera.*

intro refugiant, mortem portendunt. Eruptionis macularum eiuſmodi cauſa eſt, ſanguinis feruor ob admiſſi aut concepti veneni feritatem. Sæpè cum febre peſtilenti oboriuntur: nonnunquam ante bubonis aut anthracis eruptionem, nonnunquam poſt: ſed tum ingentem humorum in corpore corruptionem teſtantur: vt cui deplendæ non ſuffecerint bubones & anthraces, itaque ſæpè ſic ad mortem apparent. Sæpè ſolæ erumpunt ſine bubone aut anthrace: & hæ ſi rubræ ſint, nec malorum præterea ſymptomatum adiunctionem habeant, minimè lethales exiſtere ſolent, apparent ferè tertio aut quarto morbi die, nonnunquam tardius: aliquando niſi poſt mortem non apparent, quia nondum reſtrictus eſt humorum feruor putredinis ſoboles: quare tum maximè putredinoſus calor qui ſub mortem maximus eſt, in cutem excrementitios humores excernit, macularum materiam: vel quia natura in extremo conflictu maiore aliquo quàm ſoleret conatu enixa (quod rebus omnibus moribundis familiare eſt) ſub ipſum interitus articulum humoris peſtiferi portione ſe in cutem expediunt: de cætero extremo illo conatu ſic debilitata, vt ſub reliquo pondere proſtrata fatiſcat. A

Cur nonnũquam poſt mortẽ erũpant exanthemata.

B

De curatione eruptionum ſeu macularum.
CAP. XXIX.

Intus foras attrahere & propellere remedium eſt exanthematum.

CAVENDVM in primis ne humorem foràs viam affectantem repellentibus intrò adigas. Itaque frigus vitandum, purgantia omnia, phlebotomia, ſomnus profundior ſeu ſoporoſus. Talia enim omnia humores intro reuocant & in contrarium naturæ eunt. Satius erit attrahentibus admotibus, & ſudorificis aſſumptis naturæ ad exteriora motum promouere, aliàs ſuppreſſis eruptionibus, periculum eſt ne vel cor veneni reflui copia opprimatur, vel in aluum conuerſione lethalis dyſenteria exoriatur, quæ incommoda vt vitentur, ſtatuit hîc remediũ proponere, cuius efficacia mihi multis experimentis nota & explorata eſt, cum ob expultricis infirmitatem, & cutis denſitatem ac duritiẽ, macularum materia erumpere prohibetur, & ſub cute deliteſcere cogitur ipſa in tubercula ſublata, in eius remedij inuentionem per ſimilium comparationem deductus fui. Nam cùm intelligerem venereæ luis eſſentiam (quemadmodum & peſtis) in virulentia quadam occulta & venenata qualitate poſitam eſſe, in eam facilè opinionem deſcendi, quòd quemadmodum vnguenti ex argento viuo compoſiti illitu humores craſſi, viſcidi, fixi in oſſibus, & immoti funduntur, liquantur, atque roborata irritatáve expultrice è centro corporis in ſuperficiem euocantur, ſudoribus citatis & ſaliuatione expurgantur: ſic futurum in febribus peſtilentibus, vt eodem litu roborata natura patefactis meatibus ſe venenati & peſtilentis humoris portione illis maculis, puſtulis, omníque eruptionum genere in cutem exoneraret. Itaque multos in quibus natura viam ad cutim ſegnius aſpectare videbatur, aluo ante clyſtere laxata, & aqua theriacali propinata, quæ vitalem cordis facultatem muniret, ventriculum autem minimè diſtenderet, tanquam lue venerea laborarent, oblini, & quem ſperaueram euẽtum obtinui, aquæ theriacalis loco vti licebit, decocto gaiaci quod calefacit, deſiccat, ſudorem prouocat, & putredinẽ arcet, addito præterea aceto, vt tenuitate ſubeat promptius, & à putredine magis vindicet. Vnguenti talis eſt deſcriptio. C D

Indicatio agendi per ſimiliũ cõparationẽ.

Vnguentũ ex hydrargyro ad exãthemata ſegnius in peſte erumpẽtia.

℞. axungiæ ſuillæ ℔.j. coquatur aliquantulum cum foliorum ſaluiæ, thymi, roriſmarini an. m. ſs. coletur, & in ea extinguatur argẽti viui quod prius in aceto bullierit cum prædictis herbis ℥. v. ſalis, nitri. ʒ iij. theriacæ & mithrid. an. ℥ ſs. terebinth. ven. olei ſcorpionum & laurini an. ℥ iij. vitelli ouorum ad duritiem coctorum nu. vj. incorporentur omnia in mortario, fiat vnguentum, quo inungatur æger ad alas præſertim & inguina, vitatis partibus ad caput, pectus, & ſpinam dorſi attinentibus, hinc in lecto calidè collocatus, & multum coopertus, ſudet per duas horas: à ſudore detergeatur, & ſi fieri poteſt in alium lectum transferatur, ibique iuſculo ex capi decocto & ouis ſorbilibus, ſimilibúſve aliis cibis euchymis & coctu ac diſtributu facilibus reficiatur, reiteretur ſecundò, imò etiam tertio die frictio, niſi ante maculæ prodierint. Si ſaliuatio ſuperueniat minimè impedienda illa erit, proruptis omnino maculis ac puſtulis, & ſudandi fine facto diuretica exhibere ex vſu eſt, his enim reliqua macularum materia quæ fortè, tota erumpere non potuit, facilè per vrinas expurgatur.

Diuretica ad exanthematum reliquias deturbandas.

Si qui

A Si qui potentes & primæ nobilitatis homines eiuſmodi vnguento inungi recuſent, includantur in recenter euiſcerato mulo equóve, atque ex vno in aliud eiuſmodi animalium corpus, poſtquàm prius refrixerit transferantur, donec eruptiones ſe prodiderint natiuo calore allectæ. Sic enim Valentinum Alexandri ſexti Pontificis filium, veneno lethifero quod hauſerat ſe expediuiſſe, prodit Mathiolus. *In proœmiũ lib. 6. dioſco.*

De Bubone peſtilenti. CAP. XXX.

Bvbo peſtilens tumor eſt per initia oblongus & mobilis, in vigore turbinato, mucrone acutus, immobilis altéque glandulis infixus, quo ſe materiæ venenatæ & peſtiferæ cerebrum exonerat in glandulas quæ ad aures & gulam ſunt: cor ad eas quæ in axillis exiſtunt: Hepar ad eas quæ in inguinibus: cùm ſcilicet tota maculis, puſtulíſque per cutem erumpentibus exhauriri non potuit, materia conſtat craſſiore & viſcidiore, quemadmodum anthrax acriore, ferueti nempe adeò vt eſcharam inducat parti in quam ſe defixerit. Initio dum adhuc fit & generatur bubo, funiculi prætenſi vel nerui indurati ſenſum cum dolore punctorio infert: mox materia velut in glandem colligitur, ſenſimque ac breui tempore attollitur & inflammatur his quæ commemorata ſunt comitantibus ſymptomatibus. Si ruber eſt tumor & ſenſim augeſcit ſalutare ſignũ eſt. At ſi liuet aut ater eſt, & tardiſſimè ad iuſtam magnitudinem peruenit, lethale: lethale etiam eſt, derepente augeri, & furente velut impetu ad debitam magnitudinem perueniſſe, ſummáque omnia doloris, tumoris, & ardoris ſymptomata ſubito & momento habuiſſe. Viſi ſunt nonnunquam bubones colore natiuæ cutis ſimiles, cætera tumoris œdomatoſi æmuli, qui tamen mox ægrum ad exitium præcipitabant, eorum more qui liuidi & atri exiſtunt, quare buboni fidere omnino non conuenit.

Bubonis peſtilentis deſcriptio. *Quò differat bubonis materia à materia anthracis.* *Signa ſalutarium & lethaliũ bubonum.* *Bubones colore cuti ſimiles.*

B

De Bubonum curatione. CAP. XXXI.

C Bvboni cùm primùm apparuerit, cucurbitula cum magna flamma imponenda eſt: niſi fortè ex eo ſit genere bubonum qui ardoris & tumoris ſumma ſtatim habent omnia, ſed ante cutis liliaceo oleo inungenda eſt quo laxior facta, potentius, ampliúſque attrahat cucurbita: hærere parti illa debet per horæ quadrantem & repeti iterúmque imponi ſingulo quoque trihorio, ſic enim demum potentius venenũ à viſcere nobili foràs attrahitur, ſuppurationis, vel reſolutionis, quodcunque tentauerit opus natura, citius abſoluitur. Quod etiam fiet impoſito ſequenti litu. *Cucurbitularũ in bubone curando vſus.*

℞. vng. de althea. ℥ j. ß. olei de ſcorp. ℥ ß. mithridat. diſſoluti cum aqua vitæ, ℥ ß. relaxandæ cutis vim habet id linimentum, reſerandi ſpiracula ipſius, diſcutiendæque portionis materiæ eius cuius attractionem cucurbitula fecerit, eius loco fiunt fotus remollientes, diſcutientes, attrahentiáque alia remedia & ſuppurantia mox deſcribenda, veſicatorium loco infra bubonem idoneo impoſitum magnam vtilitatem adfert, non autem ſupra, exempli gratia. Si gulã occupet bubo, apprimendũ erit ſcapulæ D eiuſdẽ lateris veſicatorium. Si alas medio brachio ſeu humero parte interna: ſi inguina medio interiori femori vt duplici ductu materiæ ad exitum aperto, pars in qua venenum colligitur promptius exoneretur, veſicis excitandis conueniunt tithymalus, batrachium, perſicaria, pes leonis, bryonia, medius viburni cortex, cortex tapſi barbati, flammula. Si ſimplicium eiuſmodii remediorum copia non ſit, imponendũ ſequens compoſitum omni tempore parabile. *Litus.* *Fotus.* *Veſicatoria ad bubonẽ quibus locis apprimẽda.* *Veſicatoria ſimplicia.*

℞. cantharidum, pulueris piperis, euphorbij, pyrethri an. ʒ ß. fermenti acris ʒ ij. ſynapi. ʒ j. aceti parum, additur acetum ad cantharidum vim effrenem quodammodo retundendam, quin etiam in eiuſmodi medicamenti inopia ſufficiet oleum ferueus, aut aquam feruentem inſtillare, vel accenſam candelam, aut etiam candentem carbonem imponere: ſic enim veſicæ excitabuntur hæ mox reſcindendæ ſunt, curandúmque vt vlcera diu maneant aperta & fluentia, impoſitis cauliũ rubrorum foliis, betæ aut hederæ in aqua calẽte extinctis, oleóque aut butyro recenti iunctis. Sunt qui cauteria apprimunt: at veſicatoria celerius agunt, contra antequã cauteriorũ eſcharæ deciderint æger animã exhalare poteſt: ſufficiunt verò euacuando peſtilẽti veneno *Compoſitũ veſicatoriũ.* *Ad fluẽtia vlcera ne claudãtur.*

vlcera relicta à veſicatoriis, quia id qualitate magis quã quantitate pugnat, fouebitur abſceſſus, quemadmodum ante præſcriptum eſt. Inde ſequens remediũ quod attrahẽdi vim habet imponetur. Cæpam magnam excaua, & imple theriaca cum foliis rutæ: deinde coque ſub cineribus calidis, poſtea contunde cum pauco fermento & axungia ſuilla ad quantitatem ſufficientem: imponatur calidum abſceſſui, mutetur, ſubſtituatur aliud nouum ſingulis ſex horis. Vel, A

Veſicatoria cur cauteriis vtiliora in bubone peſtilenti.

Cataplaſmata validè attrahẽtia.

℞. rad. biſmaluæ & lilior. an. ℔ ſs. ſeminis lini, fœnugr. & ſynapi an. ℥ ſs. theriacæ, ʒ j. ficus ping. nu. x. axungiæ ſuillæ quantum ſufficit, fiat cataplaſma ſecundum artem. Vel,

℞. cæpar. & alliorũ ſub cineribus coctorum an. ℥ iij. contunde cum fermenti acris ℥ j. addendo vnguenti baſilic. ℥ j. theriacæ, ʒ j. mithrid. ℥ ß. axungiæ ſuillæ veter. ℥ j. cantharid. puluériſatarum ℈ j. ſtercoris columbini ʒ ij. contundantur, miſceantúrque omnia in cataplaſma. Huc valet etiam vetus coagulum: calidum enim eſt & proinde attrahens cum fermento veteri & baſilicone mixtum; his vti licebit quoad in iuſtum tumorem abſceſſus ſublatus ſit. At ſi ſtatim ab initio magna ſubeſt inflammatio cum dolore acuto vt ſæpè fit, præſertim cùm abſceſſus ſunt de genere carbunculorum, abſtinendum ab eiuſmodi remediis calidis & attrahentibus, itémque ab his quæ valdè emplaſtica ſunt & viſcida: quæ nempe poros penitus occludunt: vel quod in collecta materia tenuius eſt reſoluunt, profuturum, ſi maneret, accelerandæ ſuppurationi: vel plus etiam materiæ calidæ quàm pars ferre poſſit attrahunt, vnde corruptio potius ſequitur quàm maturatio: denique febrem & dolorem augent, vnde cõuulſionis & gangrænæ mortiferæ metus. In tali igitur caſu, frigidis & temperatis topicis vti ſatius eſt, cuiuſmodi ſunt hyoſciami & acetoſæ folia ſub prunis cocta, puls Galeni & ſimilia. B

Quando calida minimè bubonibus imponẽda.

Non pauci extiterunt ægri qui mortis metu ipſi ſibi conſtanti manu bubonem forcipibus fabrilibus reuulſerunt: alij circũ effoderunt. Alij denique eo immanitatis deuenerunt, vt ſibi ipſi ea parte candens ferrum altiſſimè imprimerent, vt veneno via pateret. Quorum ego omnium nihil probare poſſum, non enim vt virulentarum beſtiarum morſus, ſic tales abſceſſus foris veniunt, ſed intrinſecus, adde quòd ſic incrementum accipit dolor, humórque malignus efferatior redditur. Itaque ſufficere putanda ſunt remedia relaxantia, & poros reſerantia, foráſque tranſpiratu veneni portionem digerentia, huiuſmodi ſunt ſequentia. C

Contra eos qui bubonẽ peſtilentem ferro reuellunt.

℞. rad. biſmal. & liliorum an. ℥ vj. florum chamæm. & meliloti an. m. ß. ſeminis lini. ℥ ß. fol. rutæ. m. ß. bulliant & colentur, in colatura ſpongiæ immergantur, his tumor diu foueatur. Vel,

Fotus digerens.

℞. micam panis calidi, & aſperge aqua theriacali, vel aqua vitæ cum lacte vaccino vel caprillo, & tribus vitellis ouorum, excipiantur omnia ſtupis & calidè imponantur. Vel,

Cataplaſma anodynum.

℞. fermenti acris ſecalini. ℥ iiij. baſiliconis, ℥ ij. vitellos ouorum nu. iij. olei lilior. ℥ ij. theriacæ. ʒ j. excepta ſtupis applicentur ſimiliter. Vel,

℞. diachylon. communis & baſiliconis, an. ℥ ij. olei lilior. ℥ j ß. liquefiant & miſceãtur ſimul, applicentur vt ſuprà, vbi pure facto maturuiſſe bubonem viſu, tactu & ratione cognoueris aperienda vomica eſt, vel ſcalpello, vel potentiali cauterio aut actuali, ſed præſtat potentiale, (niſi fortè omnino immanis ſubſit inflammatio) quia venenum ex alto in ſuperficiem attrahunt, & materiebus ampliorem moliuntur exitum. Nec verò expectandum vt natura ipſa per ſe vomicam ſibi aperiat: ſic enim periculum eſt ne dum tardat natura, ſuſcitetur vapor venenatus, qui, per arterias cor: per neruos cerebrum: per venas hepar feriens, peſtilentis luis nouam acceſſionem faciat. Cuius rei metu ſunt etiam qui perfectam maturationem ſeu ſuppurationem haud expectari velint, & in media quaſi cruditatis & maturitatis via aperiendum dictitent. Quanquam niſi tumor ante quantum ſatis eſt maturuerit, dolor, febris, ſymptomatáque omnia, irritata veluti fera, exacerbantur, vnde vlcus emergit malignum, ſæpè in gangrænam degenerans. Fere decimo aut duodecimo die abſolutum apparet ſuppurationis opus, citius, tardiúſve pro cura adhibita & materiæ, partíſque conditione, rupta vomica vtendum etiam adhuc ſuppurantibus & remollientibus ad materiæ reliquias maturandas, deterſo interim vlcere detergentibus in ipſum demerſis, vt dicetur in anthracum curatione. At ſi tumor intro recurrere ſéque recondere videatur, tum D

Cur potentiali quàm actuali cauterio præſtat vomicã bubonum aperire.

Ante peſtilentis bubonis vomica aperienda quàm plane maturuerit

A tur, tum impoſitis cucurbitulis cum ſcarificatu, omnino acribus remediis, imò & cauteriis cum potentialibus tum actualibus eſt reuocandus. Cauteria cùm impoſita fuerint, prodeſt inferius apprimere veſicatoria, vt veneno exitus aliquis apertus ſit, tantiſper dum eſchara deciderit. Sic enim qui lue venerea laborant, quandiu vlcera quæpiam aperta & fluentia habent, tandiu à dolore, qui ſaltem effatu dignus ſit, immunes ſunt: quæ ſi caſu aliquo ſe occluſerint, mox cruciatus rediuiui repetunt. Si bubonis malignioris ſuſpicio ſit ex colore viridi, aut nigro & flammato, cuiuſmodi fiunt ab humore melancholico per aduſtionem in atrabilarium conuerſo craſſo & rebelli, adeò vt ex eius copioſiore in partem influxu gangrænæ metus ſit & necroſis, tum repellentibus circum abſceſſum loca minuenda erunt: minimè verò abſceſſus ipſe, repellentium hæc erit forma.

Ad deliteſcentiam retro relabentis in viſcera bubonis remedia.

Ad dolores luis venereæ ad aliquod tempus mitigandos.

℞. ſucci ſemperuiui, portul. acetoſæ, ſolani an. ℥ ij. aceti ℥ j. albumina ouor. nu. iij. olei roſati & nenuphar. an. ℥ ij. ß. agitentur & buboni circumponentur ſæpè renouanda, vel malum granatum acidum coque in aceto, contunde cum vnguento roſato **B** vel populeone recenter facto, applicetur vt dictum eſt. Si hæc ne influxum quidem retardent, abſceſſus ipſe, quæque vicina in ambitu loca erunt multo ſcarificatu venient aperienda, ſi modo eum pars permiſerit: vt portione veneni pars exonerata extinctionis caloris natiui & proprij, à maiore humorum confluentium mole & malignitate in metu non ſit. Inter ſcarificandum vitabuntur maiora vaſa effrenis hæmorrhagiæ metu, quam in hoc caſu non eſt facilè ſiſtere, tum quòd pars ipſa inſigniter inflammata ſit, humor ipſe effrenis, cuius præterea excernēdi magno deſiderio natura partis, totiúſque animantis commodis & conſeruationi excubans, æſtuare videtur. Interim tamen tantum ſanguinis humoríſque effluere ſines, quantum æger ipſe citra virium iacturam tolerare poſſe videbitur. Licebit inſuper fotibus relaxantibus, remollientibus, & reſoluentibus ſuperfluam veneni portionem diſcutere, Vt,

Quando repellētia buboni peſtilēti admouēda.

Quādo ſcarificandus bubo peſtilens.

Cur in bubone præſertim peſtilēti effrenis hæmorrhagia metuenda.

℞. rad. altheæ lilior. & enulæ camp. an. ℔ j. ſeminis lini & fœnugr. an. ℥ j. ſeminis fœnic. & aniſi an. ℥ ß. fol. rutæ, ſaluiæ, roriſmar. an. m. j. florum chamæm. melil. an. m. iij. bulliant omnia ſimul, fiat decoctio pro fotu ex ſpongia ſecundum artem. Licet etiam **C** poſt prædictum ſcarificatum, gallinas ſeu noſtrates, ſeu meleagrides oua ponentes quo hiantiore ſint culo, in eam rem ipſi inſuper ſale inſerto, turbini mucronato bubonis imponere, vt mox clauſo ex interuallis roſtro venenum in ſe inſpirent & tranſmuant, longè potentius quàm cucurbitulæ, vt quæ præterea proprietate quadam contra venena à natura donatæ ſint, argumento quod buffones, aſpides, & ſimiles virulentas beſtias deuorent & concoquant, oportebit in ſuffocatæ ab attracto veneno gallinæ locum alteram ſufficere, mox tertiam, quartam, quintam & ſextam intra ſemihoræ ſpatium. Sunt qui malunt ipſas aut catulos diſſectos calentes imponere vt ſemini adhuc animantis calore, veneni portio in auras diſcuſſa vaneſcat. Quod ſi nihilominus gangræna in propinquo ſit ſcarificatu profundiore carnes incidere oportet, vitatis maioribus, nonmodò vaſis, ſed & neruis conuulſionis metu: & poſt ſufficientem hæmorrhagiam abluere ægyptiaco, theriaca & mithridatio diſſolutis in aqua marina, vitæ, & aceto. Tali enim lotioni vis ineſt ſiſtendæ putredinis, retundendi veneni & ſanguinis à concretione prohibendi, denique ſi ne ſic quidem vitare **D** gangrænam licet, cauteria apprimenda parti erunt: actualia præſertim, vt quæ efficacius vim veneni hebetent, & partem roborent, mox ab impreſſo candente ferro eſchara ad viuam vſque carnem ſcarificatu reſcindetur, vt venenati vapores, humoréſque exitum ad effluxum habeant, non enim expectandum eſt quoad ſponte ſua excidat. His inunctionibus ſolent eius lapſum accelerare.

Gallinæ oua ponētes impoſitæ bubonibus peſtilentibus.

Ad partis bubone obſeſſæ gāgrænam.

℞. mucaginis altheæ, ſeminis lini. an. ℥ ij. butyri recentis vel axungiæ porci ℥ j. vitellos ouorum nu. iij. incorporentur ſimul, fiat linimentū: id etiam præſtant butyrum, axungia ſuilla, oleum roſatum cum vitellis ouorum, eſchara lapſa. Vtendum erit detergentibus, Vt,

Linimenta ad accelerādum eſcharæ lapſum.

℞. ſucci plantag. clymeni & apij. an. ℥ iij. mellis roſ. ℥ iiij. terebinthinæ venetæ. ℥ v. farinæ hordei ʒ iij. aloes ʒ ij. olei roſ. ℥ iiij. theriacæ. ʒ ß. fiat mundificatiuum ſecundum artem. Vel,

Detergētia.

℞. terebinth. venetę. ℥ iiij. ſyrupi de roſis ſiccis & de abſinthio. an. ℥ j. pulueris aloës maſtiches, myrrhæ, farinæ hordei an. ʒ j. mithridatij ℥. ß. incorporentur ſimul, quod ſequitur vlceribus depaſcentibus & putridis eſt valdè idoneum.

Ad depaſcentia vlcera. ℞. auripigmenti rubri. ℥ j. calcis viuæ, aluminis vſti, corticum granat. an. ʒ vj. thuris gallarum an. ʒ iij. ceræ & olei quantum ſufficit, fiat vnguentum, validè id deterget, putridas carnes abſumit, humiditates virulentas gangrænæ procreatrices abſorbet. Nullum tamen excellentius eſt Ægyptiaco viribus aucto, vt quod præterea ſuccreſcentem luxuriantémque carnẽ abſumit, eius enim compoſitionem neque olea neque ceræ ſubeunt, quibus rebus acrium medicamentorum, eiuſmodi vlceribus cõuenientium, his retunditur & quodammodo hebetatur, quàm diutiſſimè vlcus apertum tenebitur. *Vlcera peſtilẽtia tardius ad cicatricẽ deducenda.* Permulti enim viſi ſunt quibus cum per abſceſſus multum ſatiſque ſordidæ & venenatę eluuiei effluxiſſe videretur, adeóque ipſi conualuiſſe putarentur paulo poſt interierunt. Interim dum hęc fient, non erunt omittenda cardiaca ad cordis robur. Repetenda etiam ex interuallis erunt purgantia, vt vndequaque venenatorum humorum onere natura leuetur. A

De carbunculi peſtilentis natura, cauſis & ſignis.
CAP. XXXII. B

Quid carbunculus. PEſtilens carbunculus exiguus tumor eſt, vel puſtula maligna potius, feruens & furens, à ſanguine per propriæ ſubſtantiæ corruptionem vitiato. Indomabilis huius malignitatis occaſione ſæpius fit, vt anthrax naturæ dominio regi aut vinci nequeat. *Signa carbunculi.* Initio vix grani milij, aut piſi magnitudinem æquat, tenaciter adhærens parti, & immobilis, adeo vt ſuperiectam cutem à ſubiecta carne diuellere non ſit potis. At mox breui excreſcit bubonum inſtar, idque in rotundum & acutum cum ingenti ardore, dolore lancinante, & tanquam ab infixis acubus punctorio, vrente & intolerabili, ſub veſperum præſertim, de nocte & dum ciborum in ventriculo coctio fit, magis quàm cùm facta eſt. In medio viſitur veſicula, quæ ſanie diſtenta apparet. Hanc ſi reſcindas ſubiectam carnem vſtulatam cum nigrore comperies, tanquam à candente carbone appreſſo: ex quo carbunculi fortè nomen meruit. Quæ verò circumſtat caro, cœleſtis velut iridis, vario colore fulget, rubro, obſcuro, cæruleo, purpureo, liuido, nigro: ſemper tamen cum flammato fulgore picis atræ inſtar, vel gemmæ verius carbunculum nominant, vnde & carbunculi nomen traductum putant. *Carbunculi nomẽ vnde ductum.* C Clauum vulgus appellat, quòd dolorem infixo clauo haud abſimilem inferat. Exiſtunt nonnulli carbunculi qui ab vlcere cruſtaceo ſine puſtula, tanquam ab inuſto pyrotico aut candente ferro initium ducunt. Colore & hi nigro ſunt, creſcúntque celeriter, pro materiæ tamen ex qua fiunt conditione: *Symptomata carbũculi* omnes peſtilentes carbunculi febrem continuam adiunctam habent, pars obſeſſa velut ab incumbente plumbo grauiter onerari videtur, imò etiam arctius vinculo velut quodam conſtringi: credo propter ſpirituũ partis oppreſſionem, & caloris natiui ſuffocationem ſuperueniunt animi deliquia, iactationes, deliria, furores, gangrænæ, necroſes non parti modò, ſed & toti animanti mortiferæ: quemadmodum nonnunquam à bubone peſtilenti contingere cernimus. *Quid carbũculus à bubone penes materiam differat.* Sunt enim bubo & carbunculus valdè cognati tumores, & quorum vix vnus ſine altero inuadat, materia eiuſdem generis conſtantes: niſi quòd quæ bubonem facit craſſior eſt & viſcidior, quæ carbunculum acrior, feruidior, & maiori tenuitate furens: adeo vt eſcharam parti cui inſiderit inurat, vt paulo ante notauimus. D

Quæ in bubonibus, quæque in carbunculis peſtilentibus ſit prognoſis.
CAP. XXXIII.

SVnt qui peſte correpti vnico modo carbunculo obſidentur, ſunt qui pluribus in plures corporis partes ſparſis. *Tumores peſtilentes febri ſuperuenire cur funeſtum.* Contingit pleriſque vt bubone & carbunculo ante pręhendantur quàm febre: quod ſalutem ſperabilem facit, ſi modò nulla præterea maligna accidentia ſuperueniant. Signum enim eſt victricis naturæ, quæ ante peſtilens venenum forâs excluſerit, quàm cor occupare potuerit. At poſt febrem carbunculum venire, & bubonem, funeſtum eſt. Signum enim id exiſtit occupati cordis, & furore veneni agitati, inceſique: vnde mox febrilis ardor & humorum corruptio in vniuerſam corporis

ſuperficiem

A ſuperficiem ab illo velut centro propagetur, non turbari mente ab initio ad ſeptimum vſque diem bonum eſt ſignum, funeſtum eſt carbunculum bubonémque intro mox, poſtquàm emerſerint, recedere & ſe condere: ſi præſertim mala accidentia hanc deliteſcentiam conſequantur. Si poſtquàm ad ſuppurationem perducti fuerint, ſtatim ſine ratione reſiccentur, malum eſt: qui ex ſanguine fiunt carbunculi maiorem eſcharam faciunt, quàm qui habile, quia ſanguis craſſioris eſt conſiſtentiæ, itaque plus carnis occupat: humor contra bilioſus parcior & tenuior eſt, ſummam ferè tantum cutem occupans, vt in eryſipelate cernere eſt. Animaduerti carbunculos qui eſchara ſua medium ferè dorſum occuparent: alios qui clauiculas ſurſum gulam verſus ſpectantes ſubtenſam ipſis carnem adeò excederent, vt trachea arteria nuda conſpiceretur, mihi obortus aliquando carbunculus mediũ epigaſtrium occupabat, adeo vt delapſa eſchara peritonæum nudum oculis ſe videndum præberet: relicta cicatrix manus palmam æquat, haud fere citra animantis perniciem & mortem in tantum ſe ſpatij diffundunt. Exiſtunt carbunculi qui à ſubiectis mente par-
B tibus incipientes, ſenſim ad clauiculas vſque propagantur, & hominem ſtrangulant. Sic multis bubones ab inguinibus in magnam epigaſtrij muſculorum partem aſſurgunt. Denique ab eiuſmodi abſceſſibus magnitudine vaſtis, & aſpectu horridis mors vel toti animanti vel certè parti imminet. Nam poſt conſolidationem, tumor reſtat elephanticus, qui partis actionem abolet vt in multis obſeruaui. Sæpè etiam materiæ putrentis corruptio tanta eſt, vt caro oſſa nuda relinquat: articulos verò & ligamenta, ebibitæ humiditatis occaſione, planè reſoluta, ſaniem enim putridam & virulentam ſæpè carbunculi remittunt: à qua vlcera ipſorum phagædenica & ſerpentia fiunt, multis veſiculis in vicinis & circumiacentibus partibus excitatis, quibus mox in vnum dehiſcentibus ingens fit vlcus. Raro hi & tardiſſimè ad ſuppurationem perueniunt, ſaltem quæ pus fundat laudabile, ſi præſertim ex bile fiant, quia ab ardore reſiccata facile materia aſſatur, non maturatur. Tum igitur ſi nulla medicamentorum ope ad ſuppurationem perduci poſſunt. Si tumori interim ſua nigredo permaneat, ſi tentata apertione, vel nihil humiditatis, vel ſaltem paucum modo quid &
C atrum remittant, funeſti omnino ſunt, & ab his vix vnus è multis millibus ſeruatus eſt, veſiculæ miliares à vaporibus ex ſubiecta materia excitatis, & exitu denegato ſub cute cohibitis, non neceſſario mortem in carbunculis portendunt. At ſi vna pars turgidula & tanquam inflata cernatur, ſi colore viridi aut atro viſatur, ſi puncta vſtáve pars non ſentit, ſignum eſt gangrænæ mortifetæ. Vix vnquam ſine febre ſunt bubones aut carbunculi: vehementior tamen ea eſt cùm emunctoria aut neruoſas partes occupant, quàm cùm carnoſas, minor nihilominus eſt, leuioráque item omnia accidentia ſunt benè temperatis hominibus & robuſtioribus, non externas modo, ſed & internas nonnunquam partes occupant carbunculi: ſæpè vtraſque ſimul. Si cor ſic carbunculo obſideatur, vt nihil eius foras conſpicuum emergat, actum eſt de vita, repentéque tales ægri moriuntur bibentes, edentes, ambulantes, nihil denique de morte cogitantes. Si in diaphragma aut pulmones ruit carbunculus, ſuffocati intereũt: ſi in cerebrum, phanatici. Si in partes vrinæ dicatas, à ſuppreſſa vrina, quemadmodum contigit Capitiatæ iſti Reginæ matris ancillæ in caſtro Roſſilio-
D nenſi, de qua memini antea. Si in ventriculum, ſigna profert quæ ſequenti hiſtoria cõmemorabuntur. Dum in Noſocomio Pariſienſi Chirurgus agerem, iuuenis quidã & vegetus ex ſodalitio ſancti Victoris monachus, clinicarũ eius loci fœminarum procurator in continuam febrem derepente incidit, cum lingua nigra, arida, ſcabra (ob putridos, ardentes & corruptos plane humores exudantes, vaporéſque in eam & totũ os ab interaneis aſſurgentes) & venatico velut cani exerta, ſiti inexhauſta, ſyncope crebra, ac nauſea. Morbi vehementia & malignitate totus conuulſus, mortuus eſt tertio die, ex quo extinctũ propinato veneno inter noſocomij clinicas percrebruit, qua de re vt conſtaret, iubent noſocomij gubernatores eius cadauer diſſecari, aduocato mecum Medico & Chirurgo. Animaduertimus in fundo ventriculi veſtigiũ quaſi ab inuſto cauterio, cum eſchara ſeu cruſta vnguem lata, reliquum ventriculum valdè contractum & velut corneũ, quibus viſis, præſertimque eſchara quæ altius ſubibat in ventriculi ſubſtantiam, vnà omnes voce impotionatum illum ſublimate, aut arſenico pronunciauimus. Sed ecce, dum epigaſtrium conſuerem, multas maculas ni-

Vaſti abſceſſus peſtilentes ſunt lethiferi.

Membrorũ ſyderationes intelligit quarum Hipp. & Thucid. meminerunt.

Funeſti carbunculi.

Carbunculi viſcera obſidentes.

Hiſtoria.

gras variè per cutem cadaueris ſparſas animaduerti. Tum igitur concilium rogo vt A animaduertant maculas eiuſmodi: mihi enim fieri veriſimile à peſtilente, vt loquuntur, purpura illas eſſe. Negabant Chirurgus Medicúſque, atque à pulicum, cimicumque morſu illas eſſe dictitabant. At ego & numerum earum toto corpore copioſum expendere ſuadeo, ſimul & altam in carnes depreſſionem. Nam impulſis altius aciculis nouaculáque mox reſciſſa cute, ſubiectam carnem valdè nigram deprehendimus, narium, vnguium & aurium liuorem, totiúſque corporis reliquis communibus morbibus minimè familiarem conſtitutionem animaduertimus. Tum verò & faciem ſic à ſe ipſa mutatam, vt vix à familiaribus recognoſci poſſet. His argumentis perſuaſi, ſententiam mutauimus, retulimuſque ſubſignato elogio, ipſum ex peſtilenti carbunculo interiiſſe.

Quî diſtinguere liceat à pulicum necne an peſtis occaſione maculæ in corpus ſurrexerint.

De Peſtilentis carbunculi curatione.
CAP. XXXIIII.

Cur emplaſtica & multo calore attrahētia non ſunt ſalubria carbunculo.

EX cōmemoratis ante peſtilentis anthracis ſymptomatibus, maximè verò ex doloris acerbitate, materiæ venenatæ malignitate, & febre ardēte coniuncta, patere arbitror cur huic tumorum generi valdè calida emplaſtica & attrahentia non ſint imponenda: quia veneni in tenues auras exhalationem & diſſipationem impediunt, quia conſtipando poros maiorem quàm ante eſſet calorem in parte accendūt. Itaque ſatius eſt relaxantia imponere quæ ardorem temperent, & cutis ſpiracula halituum gratia reſerent. Ergo per initia fouebitur locus hydrelæo calido in quo theriacæ modicum diſſolutum fuerit, relictis inſuper eo imbutis ſtupis, vel goſſipio, vti etiam licebit decocto maluarum, radicum liliorum, ſeminis lini, ficuum pinguium cum oleo hypericonis ad rarefaciendam cutem, materiámque foras alliciendam, ſequenti die imponendum ſequens cataplaſma. B

Cataplaſmata ad peſtilentē carbunculum.

℞. fol. acetoſæ & hyoſciami an. m. ij. coquantur ſub cineribus calidis poſtea piſtētur cum ouorum vitellis iiij. theriacæ ʒ ij. olei liliorum, ℥ iij. & farinæ hordei quantitate ſufficienti, fiat cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ, dolorem ſedat, ardorem reprimit & pus mouet. Vel, C

℞. rad. altheæ & lilior. an. ℥ iiij. ſeminis lini. ℥ ß. coquantur completè & traiiciantur per ſetaceum, addendo butyri recentis, ℥ j. ß. mithridat. ʒ j. farinæ hordei quantum ſufficit, fiat cataplaſma vt decet, quæ ſequuntur efficaciſſima ſunt ad materiam venenatam forâs aliciendam, & ſuppurationem perficiendam, quando præſertim humorum influxus maior non eſt quàm vt pars ſit ferendo.

℞. rad. lilior. alborum, cæparum fermenti. an. ℥ ß. ſeminis ſynapi, fimi columbini, ſaponis mollis an. ʒ j. limaces cum teſtis, vj. ſacchari optimi theriacæ & mithridat. an. ʒ ß. piſtentur omnia & incorporentur cum vitellis ouorum, fiat cataplaſma, imponatur calidè. Vel,

℞. vitellos ouorum, vj. ſalis com. puluerati ℥ j. olei liliorum & theriacæ an. ʒ ß. farinæ hordei quantum ſufficit, fiat cataplaſma.

Scabioſæ vis contra carbunculos.

℞. diachylonis parui ℥ iiij. vng. baſiliconis ℥. ij. olei violar. ℥ ß. fiat medicamētum. D Veterum permulti magnopere commendarunt ſcabioſam inter duos ſilices contritam, mixtámque cum axungia veteri, vitellis ouorum & pauco ſale, ad pus in carbunculis mouendum, quin & ouum ipſum cum oleo violaceo & farina hordei mixtum anodynum eſt & ſuppurans.

Radix raphani attrahit potenter venenum.

Radix raphani in taleolas ſecta, ſæpiúſque carbunculis, & peſtilentibus omnibus abſceſſibus impoſita potenter attrahit venenum. Tuſſilaginis ſuccus carbunculorum ardorem extinguit, quemadmodum morſus diaboli herba contrita & impoſita. Sequenti remedio ſæpè vſus ſum fœliciter ad carbunculorum ardores, doloreſque ſedandos, & promouendam ſuppurationem.

Carbunculi mucro quādo cur & quibus inurendus.

℞. fuliginis è caminorum parietibus deraſæ ℥ iiij. ſalis com. ℥ ij. redigantur in pollinem, additiſque duobus ouor. vitellis agitentur ſimul, quoad pultis cōſiſtentiam adeptū fuerit medicamentum, tepidū carbunculo imponatur. In incremento inurēdus eſt carbunculi mucro, ſiquidē niger viſatur, inſtillato feruēti oleo vel aqua chymiſtarū.

A Tali enim inuſtione tanquam fulmine ictum venenum ſuffocatur, dolórque mitior multo redditur: quemadmodum multiplici & frequenti experientia comprobaui, nec verendum eſt ne inſtillatio illa feruentium rerum nimium ſit dolorifica, nihil enim præter carbunculi mucronem attingit: qui eſcharæ, quæ inde incipit, occaſione, ferè ſenſu caret. Poſt inuſtionem perſeuerandum erit in commemoratis remediis, quouſque orbiculi inſtar circum abſcedere eſchara videbitur, quod futuræ ſanitatis augurium eſt, ſignum nempe validæ naturæ & veneni potentis. Poſt lapſum eſcharę detergentibus blandis vtendum erit, qualia ſunt quæ in bubone peſtilenti deſcripſimus, non omiſſis interim ſuppurantibus medicamentis & remollientibus, vt dum quod purulentum eſt abſtergitur, quod crudum adhuc ſubeſt ſimul ad ſuppurationem perducatur. Tum enim duplex ſe oſtentat indicatio, vna eius quod in parte crudum reſiſtit maturandi, altera eius quod coctum & purulentum in vlcere ſubeſt detergendi.

Abſceſſus eſcharæ ſanitatē pollicetur.

Duplex indicatio.

B

De Pruritu & Vredine vlceribus peſtilentibus ſuperueniente, déque obducendæ cicatricis ratione. *CAP. XXXV.*

QVÆ circum vlcus peſtilens ſunt partes, ſæpè in ſuperficie excoriantur, propter puſtulas vlceroſas quæ hinc inde cum vredine & pruritu acuto pungunt, vellicántque partem. Cauſa tum extrinſecus tum intrinſecus venire poteſt. Intrinſecus quidem ex ſanie tenui & mordicante, quæ ab vlcere reſudans partes vicinas irrigat. Extrinſecus vero à pororum cutis conſtipatione quam inferunt remedia aſſiduè impoſita. Ei vitio vt occurratur, foueri debet locus rebus diſcutientibus & relaxantibus, vt aqua chymiſtarum quæ iam ſeparandis metallis inſeruierit, aqua aluminoſa, aqua calcis, muria & ſimilibus. Cæterum vlcera quæ à carbunculis & bubonibus relinquuntur, cicatrice difficulter obducuntur, propter corrodentem ſaniem à sanguine ne bilioſo, aut pituitoſo & ſalſo, qui totius ſubſtantiæ corruptione in vitio exiſtens abſceſſum facit. Adde quòd eiuſmodi vlcera ferè orbicularia ſunt, talia verò ideò difficilius cicatricem ducunt, quia collectæ in fundo saniei liberum exitum ad effluxum non permittunt. Ita ſanies ex ſe acris & corrodens, mora rurſum maiorem acrimoniam & nitroſitatem acquirit, adeò vt vrente ſuo & proximas carnes liquante contactu, coire, coniungíque, & vniri vlceris latera impediat: interim verò vlceris labra callum contrahunt, quo niſi reſciſſo, vel medicamentis conſumpto coaleſcere vlcus nequit, quia roruIenti glutinis materiam ad implenda vlcera ſufficientis exudationem, denſitate ſua prohibet. Vlcere igitur complanato, & ad reliquæ carnis æqualitatem redacto, carne inſuper repleto, epuloticis agendum eſt, quibus nempe vis ineſt vlcera cicatrice obducendi, denſata & indurata carnis ſuperficie, horum duo ſunt genera. Quædam enim citra morſum validum adſtringunt & deſiccant, cuiuſmodi ſunt malicorium & cortex quernus, tuthia, lythargyros, cremata oſſa, ſquama æris, gallæ, nuces cupreſſi, minium, pompholix lota, antimonium, bolus armenus, teſtæ oſtreorum crematæ & lotæ, calx nouies lota, & multa metallica. Alia vicina ſunt his quibus excreſcens caro conſumitur: ſed parcè omnino illa adhiberi oportet, cuius generis ſunt vitriolum elotum, alumen coctum quod reliquis epuloticis præſtat propter inſignem reſiccandi & adſtringendi vim carnes conſolidans, quæ excrementitio humore imbutæ flacceſcunt. Cicatrix ducta quia fere in hoc vlcerum genere deformis manet, rubra nempe, liuida, atra, tumida, ſcabra, propter ingentem aduſtionem tanquam à pruna ardente parti inuſtam, ideo breuiter delibanda hîc remedia quædam cenſui, quibus eius vitia corrigi & emendari poſſint. Si igitur tumidior ſit cicatrix, complanabitur impoſita: conuenienti deligatura, & arctè appreſſa parti lamina plumbea argento viuo illata, dealbabitur verò ſi inungatur calce viua nouies lota (vt manſueſcat & acrimoniam deponat) cum oleo roſaceo concorporata. Alij tartari, id eſt fæcis eius vini generoſi quæ aſſulis doliaribus adhæret, libras duas ſumunt, vrunt, & in

C D

Cur pruritu diuexentur partes tumori peſtilenti vicinæ.

Fotus ad prutitum.

Cur tumorū peſtilentium vlcera difficulter cicatrice obducantur.

Cur orbicularia vlcera difficulter ſaneſcant.

Epuloticorū duo genera.

Aluminis vis epulotica.

Ad cicatricum deformitatem remedia.

pulueremde ducunt, linteo excipiunt, & ex teſtudine cellæ ſubterraneæ & humidæ, algidæque pendere ſinunt, vaſculum ſubiiciunt quo ſtillantem liquorem excipiunt, oblinendæ & fricandæ diu cicatrici expetitum. Eadem vis ineſſe creditur ouorum ei humori qui per teſtam, dum ad prunas coquuntur, exudat, vt & vnguento citrino & emplaſtro de ceruſa recenter paratis. Sequentes tres compoſitiones valdè probantur. A

Vnguēta ad cicatrices attenuandas & emaculandas.

℞.axungiæ ſuillæ nouies lotæ in aceto acerrimo ℥ iiij. cinabaris, ſucci citri, & aluminis vſti.an.℥ ß.ſulphuris viui ignem haud experti ʒ ij. caphuræ. ℈ ij. fiat puluis, deinde incorporentur omnia ſimul & fiat vnguentum. Cutem attenuat & maculas abſterget.

℞.olei hyoſciami, olei ſeminis cucurbitæ.an.℥ j. olei tartari.℥ ß.ceræ albæ.ʒ iij. liquefiant ſimul lento igne: deinde adde ſpermatis ceti. ʒ vj. remoueantur prædicta ab igne donec infrigidentur: poſtea adde trochiſcorum alborum rhaſis pulueratorum ʒ iij.caphuræ.ʒ j. tandem cum mali citrei ſucco omnia diligenter commiſce, fiat linimentum. B

℞.rad.ſerpentar.℥ j. bulliat in aquæ com. ℔. j. ad dimidias, deinde adde ſulphuris viui ignem non experti, & aluminis crudi pulueriſati an.ʒ j.ß colentur prædicta & addatur caphuræ ʒ j.ſucci hyoſciami, ʒ j.ß. ſeruetur medicamentum in vaſe plumbeo aut vitreo, & cùm vti volueris imbuantur eo lintea parti imponenda, iiſdem medicamentis licebit vti in faciei ruboribus emaculandis, manè faciem extergere oportebit aqua furfurum tepida.

De multis aliis euacuationum generibus, & in primis de Sudore & Vomitu.

CAP. XXXVI.

Cur nō vna ſed multiplici ſæpe via peſtilēs venenū expurgetur.

NON abſceſſibus modò commemoratis, & puſtularum, macularúmque eruptionibus peſtilens venenum expurgatur, ſed etiam ſudore, vomitu, hæmorrhagia, hæmorrhoidibus, menſibus, alui fluxu & aliis adeò vt omni excretionis genere natura veneno expediatur lethifero, eo præſertim quod nondum ad cor peruenerit. C Sed habenda in primis ratio inclinationis naturę, attendendúmque quam potiſſimum viam meditetur & quo criſim affectet. Quanquam tales euacuationes non ſemper ſunt criticæ, ſed nō raro ſymptomaticæ: quod ſæpè natura ſic irritatur materiæ, indomabili malignitate, vt ipſam nec mitificare poſſit, penitúſque crudam à ſe amandare quacunque ratione cogatur. Ergo ſi per ſudores criſim & excretionem natura affectare ex madore cutis, vrinæ ſuppreſſione, aliiſque ſignis natura videatur, ſudorem his quibus ante diximus artibus prouocabimus. Proditum à Veteribus eſt omnes ſudores in morbis acutis ſalutares eſſe qui in diem criticū incidunt, qui vniuerſales ſunt & calidi, & ante die decretorio præſignificati. Sed in tam rapido & funeſto hoc peſtilentiæ morbo, criſim minimè expectare oportet, ſed quamprimùm & quacunque licebit naturam tam diro & potenti hoſte expedire. At verò vomitu ſæpè humores lentore & craſſitie excrementitij repurgantur, qui validis catharticis excludi non potuêre. Itaque & hoc quoque excretionis genere ſperari poteſt peſtilentis veneni excluſio, ſi nihil ergo ſit quod impediat, & frequenti nauſea natura hanc viam affectare videatur, promouebitur eius conatus exhibita potione ex aquæ tepidæ ſelibra, olei communis vnciis quatuor, aceti vncia vna, ſucci raphani tantillo, ſumpta potione penna anſerina eodem oleo imbuta, vel roriſmarini ramo fauces irritare oportebit, vel digitis eodem immiſſis vomitum ſibi prouocare, vomitum etiam ciet potio tepida ex aquæ decoctionis ſeminis lini, muſcilaginoſæ vnciis octo. Vel, D

Attendendū diligēter ad naturæ motus & inclinationes.

Sudoris futuri ſigna.

Sudores ſalutares ſeu critici.

Criſis in peſte non expectanda.

Ad vomitū in nauſea promouendum.

Vomitus cur minimè cogendus.

℞. rad. raphani in taleolas ſecti, vel ſeminis eius & ſeminis attriplicis an. ʒ iij. bulliant in aquæ communis quod ſufficit pro doſi, in colatura diſſolue oxymelitis & ſyrupi acetoſi an.℥ ß.exhibeatur potio larga & tepida. Vel,

℞. oxymelitis gal.℥ vj. olei com.℥ ij. paretur potio tepida, cæterùm natura niſi ſponte ſua motum illum ſuſcipiat, non cogenda, coactus enim & violentus vomitus ventriculi fibras neruoſas diſtendit, vires proſternit, vas in pulmone rumpit, vnde cruenta & lethalis expuitio. Itaque ſi vano ſe & nocituro vomendi conatu

ventriculus

A ventriculus concuſſerit, roborandus potius veniet ſacculis fartis ex roſis, abſinthio & ſantalis. Intrinſecus autem ſucco cydonioru͂, berberis & iuſculis in eunde͂ fine͂ paratis.

De Sputo, Saliuatione, Sternutamento, Munctione, Ructu, Singultu, & Mictione. CAP. XXXVII.

QVOD ſputis & ſaliuatione inſignes fiant euacuationes, pleuriticorum exemplo intelligere eſt, verſa enim in pus pleuritidis materia, purulenta ſanies à pulmonum rara & ſpongioſa ſubſtantia ſucta, indéque in tracheam arteriam tranſumpta ore reiicitur. Saliuatione verò & expuitione quantopere iuuetur lue venerea infecti, nemo eſt qui neſciat. Cæterum prouocabuntur hæc maſticatoriis ex radice ireos, pyrethri, maſtiche, & ſimilibus. Idem fiet aure verſata mucagine ſeminis lini.

Expuitionis in morboru͂ curatione vires.

Saliuationis vires.

Sternutatione & munctione, cerebro excretricis facultatis ſuæ robore, ad B noxiorum excluſionem incitato, ſuperfluos excerni humores eorum quibus cerebrum humidius eſt. Argumento, vt ſenum & puerorum qui per nares aſſidue purgantur, licet cognoſcere, incitatur cerebrum ad vtrumque excretionis genus à cauſa vel interiore vel exteriore. Interiore vt pituitoſa vel vaporoſa materia, quæ cerebro concluſa ipſum offendit: exteriore vt ſolis radio naribus excepto, vel eò penna immiſſa vel inſufflato acri & vellicante puluiſculo ex helleboro, euphorbio, pyrethro, ſynapi & ſimilibus ſternutatoriis. Tum enim cerebrum excretrice propria conſtringitur ad rerum moleſtarum excretionem. Cum ſtrepitu proſilit ſternutamentum, quia materiebus per loca anguſta exitus eſt: nempe per oſſis cribroſi, quod ad narium radices eſt, colatorios ductus. In corpore inſigniter plethorico cieri ſternutamentum non debet, niſi præceſſerint vniuerſalia remedia, ne maior fiat in cerebrum attractio apoplexiæ, vertiginis & ſimilium ſymptomatum conſequutionem illatura.

Sternutationis & mu͂ctionis vires & cauſæ.

Cur ſternutamentu͂ fit cu͂ ſtrepitu.

Quî plethoricis & pulmonariis nocet ſternutatio.

Ructu, flatus ventriculo concluſi cruditatis vel ciborum flatuoſorum ſoboles excernuntur, hi odore ſuo & ſapore ſuaui, fœtido, dulci, amaro aut acido humorum è C quibus ſuſcitantur conditionem & cruditatis ſpeciem oſtendunt, cruditatibus ventriculum exonerat vomitus. Intemperies verò contrariis alterantibus corrigitur à Medico præſcribendis. Singultus contractio & extenſio eſt, fibrarum ventriculi neruoſarum ad ea quæ eius tunicis contumacius impacta hærent excludenda, quanquam non repletio tantum, ſed & inanitio eius in cauſa eſt. Sæpè & teter vapor aliunde vt ex bubone anthracéve peſtilenti in ventriculum irrumpens, acida quoque & acria omnia quia pungunt, vellicant irritántque ventriculi tunicas, vt acetum, ſpeciata ſimiliáque ſingultum excitant à purgatione, à vulnere, à vomitu ſingultus frequens & contumax malum eſt: at ſi mox conuulſio ſuperueniat, mortiferum. Remedia ipſi pro cauſarum varietate varia adhibebuntur. Nam ei qui ab inanitione eſt ſingultui repletio medetur, ei qui eſt repletione vacuatio: qui à putrido & venenato vapore eſt, theriaca & alexiteriis tollitur: qui ab acidis & acribus, curatur vſu craſſorum pinguium & frigidorum: vniuerſum verò corpus ſæpè & per vrinas expurgatur. His enim maximè & propriè febrilis materia euacuari ſolet, non D pauci verò lue venerea infecti, cum litu ex argento viuo ad expuitionem & ſaliuationem deduci non poſſent, diureticis exhibitis vrinarum multarum copioſo effluxu curationem receperunt. Diuretica, quibus vrinæ profluuium promouere licet, deſcripta ſunt tractatu de Calculo. Cæterùm abſtinendum eſt ab acrioribus diureticis, cùm præſertim in veſica inflammatio ſubeſt: ſic enim humores noxij in partem affectam deducuntur, vnde gangrænæ mortiferæ periculum. Tum igitur per ſudores diuerſionem moliri ſatius erit.

Ructus co͂moda.

Singultus quid.

Singultus cauſæ.

Per vrinas etiam vniuerſu͂ corpus iudicatur.

Quæ & quibus noceant diuretica.

De Menſtrua & hæmorrhoidali purgatione. CAP. XXXVIII.

MVLIERES menſtruæ purgationis beneficio magnis, peſtilentibus & omnino funeſtis ſæpe morbis defungi fidem facit, non ratio modò ſed & multiplex experientia: incitãda ergo ea venit remediis tum aſſumptis, tum admotis, aſſumitur igitur vtiliter cortex caſſiæ, vel cinamomum potius, cortex radicis mori, crocus, agaricus, nux moſchata,

Quæ menſes cieant.

ſabina, dacrydium. Quòd ſi affectus vehementiora remedia requirit, radices tithy- A
mali, antimonium, cantharides (parca manu ſumptæ) menſes potentiſſimè mouent, conferunt ad id frictiones & ligaturæ in femoribus & cruribus factæ: cucurbitulæ in interiore & media femorum parte impoſitæ, ſanguinis è ſapheia detractio: hirudines appoſitæ orificio ceruicis vteri, peſſaria, noduli, clyſteres, balnea, fotus ex rebus odoratis, quæ odoris ſui fragrantia ſeu calore potius, craſſos humores attenuent, incidant, obſtructa venarum orificia reſerent, cuiuſmodi ſunt radices biſmaluæ, ireos, petroſelini, fœniculi, bruſci, folia floréſque hyperici, aſparagi, erucæ, meliſſæ, chærefolij, arthemiſiæ, menthæ, pulegij, ſatureiæ, roriſmarini, rutæ, thymi, hyſſopi, ſaluiæ, baccarum lauri, geniſtæ, zinziber, caryophylli, piper, nux moſchata & ſimilia: quorum ebullientium vaporem ceruice vteri per infundibulum in forato ſedili ſedens mulier vndique tecta, ne quis temerè exhalet, excipiet. Ex iiſdem parabuntur balnea tum vniuerſalia, tum particularia. Vtilia etiam ſunt peſſaria hac forma.

Aromatica quæ vi mẽſes cieant.

℞. theriacæ & mithrid. an ʒ ß. caſtorei & gummi ammoniaci an. ʒ j. miſce cum B
bombace in ſucco mercurialis tincto, fiat peſſarium, vel, Cape radices petroſelini & fœnugr. ſub cineribus coctas: deinde contuſas cum puluere ſtaphyſagriæ, pyrethri, croco, & oleo liliorum, fiat inde peſſarium ad formam ſuppoſitorij aut nodulorum, Vel,

Peſſaria ad ciẽdos menſes.

℞. puluer. myrrhæ & aloës, an. ʒ j. fol. ſabinæ, nigellæ, arthemiſ. an. ʒ ij. rad. ellebori nigri. ʒ j. croci ℈ j. cum ſucco mercur. & melle communi, fiat peſſarium in bombace, quod ſequitur validius eſt.

℞. ſucci rutæ & abſinth. an. ʒ ij. myrrhæ, euphorbi, caſtorei, ſabinæ, dacrydij, terebinth. galbani, theriacæ an. ʒ j. fiat peſſarium ſecundum artem, ab peſſariorum altero extremo pendeat funiculus, vt facilè cùm bibitum fuerit ex ceruice vteri reuocari queant. At ſi fluxus ille menſium ſemel citatus mox immoderatius ruat, ſiſtendus erit alimentis craſſioris & viſcidi ſucci exhibitis, ſectione venæ brachij, admotis ſub mammarum regione cucurbitulis, ſupernarum partium vt brachiorum frictionibus & ligaturis, immiſſis peſſariis, admotíſque hypogaſtrio pectini & lũbis, emplaſtris re- C
frigerantibus & adſtringentibus, repoſita in conuenienti loco muliere, nec ſuper culcitram plumeam iacente. Sequens iniectio erumpentem per vterum ſanguinem ſiſtit.

Menſes immoderatius fluentes quî cohibeãtur.

℞. aquæ plantag. & fabror. an. ℔ j. nucum cupreſſi, gallar. immaturarum an. ʒ ij. verber. ſumach. balauſt. vitrioli rom. aluminis rochæ. an. ʒ ij. bulliant omnia ſimul, & fiat decoctio de qua fiat in vterum iniectio. In his omnibus adminiſtrandis, quantum res locúſque patientur, pendere velim Chirurgum ex Medici ſententia. At ſi per hæmorrhoidas natura ſe expedire velit peſtilenti materia, licebit eas prouocare frictionibus & ligaturis validis in partibus inferioribus, vt femoribus & cruribus fractis, cucurbitulis cum magna flamma interiori femori appreſſis, calidis & attrahentibus ano impoſitis, cuiuſmodi ſunt fotus, emplaſtra, vnguenta quale vulgo fit ex cæpa ſub cineribus cocta, & cum theriaca atque oleo rutæ concorporata, hæmorrhoidales venæ poſtquàm his artibus ſe in conſpectum dederint, aſperioribus linteis fricandæ erunt, vel foliis ficulneis, vel cæpa cruda, aut felle bubulo concorpo- D
rato cum puluere colocynthidos, applicabuntur denique hirudines præparatæ, vel etiam ſcapello aperientur, ſi ex ano inſigniter promineant, & multo ſanguine turgeant. Quòd ſi immoderatius fluant, ſiſtentur iiſdem quibus menſes remediis.

Iniectio in vterum ad ſiſtẽdos mẽſes.

Quibus prouocẽtur hæmorrhoides.

Quibus hæmorrhoidales venæ reſerentur.

De Alui fluxu prouocando.
CAP. XXXIX.

Diarrhoea quid.

IN aluum & inteſtina ſæpiſſimè natura tum per ſe & ſponte ſua, tum laxantibus & purgantibus remediis adiuta, vniuerſam peſtilentis morbi materiam, tanquam in corporis vniuerſi ſentinam, deponit, vnde diarrhoëæ fiunt, lienteriæ, & dyſenteriæ, has excretionis per aluum ſpecies diſtinxeris ex excrementorum deiectorum ſpecie. Nam ſi liquida & ſincera

A ſincera ſint, id eſt vnius ſimpliciſq; humoris naturam retineant, bilioſi nempe, melancholici, aut pituitoſi, & ſi magna copia excernantur, ſine inteſtinorum vlcere aut excoriatione, vehementíque & abradente dolore, Diarrhoëa dicitur, aliis verò humoralis alui fluxus. Lientericus fluxus dicitur, cùm ventriculi inteſtinorúmque facultate retentrice, à cacochymiæ vel collectæ, vel aliunde influentis, aut frigidæ & humidæ intemperiei vitio exoluta, cibi crudi, & quales ferè aſſumpti ſunt, deturbantur. Dyſentericus quando multa & varia, cum cruciatu, torminibus & vlcere inteſtinorum, ab acri & vaſorum tunicas erodente bile, excernuntur, cruore ſæpè reſperſa. Cæterùm ſi in vllo morbi genere, certè in peſtilenti alui fluxus ſuperueniunt quantitate immoderati, & contentorum qualitate horribiles, liquidorum nempe, viſcidorũ, ſpumantium tanquam à fuſo adipe, fuluorum, rufforum, purpureorum, viridium, cinereorum, nigrorum, & omnino valdè fœtentium. Cauſa eſt varia & multiplex cacochymia, quæ à veneno peſtilenti correpta, in varias & toto genere à natura tum ſua, tum vniuerſali differentes abeunt ſpecies, per propriæ ſubſtantiæ corruptionem: B cuius ſignum inſeparabile eſt fœtor, quam non rarò etiam comitatur verminatio.

Lienteria quid.

Dyſenteria quid.

Cauſa variarum & fœtentium deiectionũ in peſte.

In caſtris Ambianenſibus peſtilens dyſenteria per exercitum vagabatur, hac merus ſanguis, robuſtiſſimis etiam militibus, per anum manabat: diſſectis quorundam cadaueribus animaduerti venarum & arteriarum meſaraicarum oſcula reſerata, elata & tumentia, omnino qua in inteſtina deſinebant cotyledonum inſtar habentia, à quibus, dum comprimerem, ſanguis expreſſus ſtillabat. Nam ſolis æſtiui tum ſæuiſſimis ardoribus, & ira accenſis militum animis, multus humor bilioſus & acris genitus ſeceſſum habebat in aluũ: cæterùm craſſáne an tenuia inteſtina vlcerata ſint, intelliges magis ex cruoris cũ fæcibus permixtione, quã ex doloris ſitu: illic clyſtere magis agẽdum eſt, hîc ſumptis ore medicamentis. Ergo ſi ex torminibus, teneſmo, murmure, & fluctuatione inteſtinorum, ſuſpicio ſit in peſtilenti morbo naturæ per inferiora ſeſe exonerare ſtudentis, neque interim illi ex voto ille ſuccedat conatus, arte iuuandus & promouendus erit: vt ſumpta potione ex hyeræ ſimplicis ſemuncia & diaphænici dragma vna diſſolutis in aqua abſinthij. Vtiles ſunt & in hanc rem clyſteres, nonmo- C dò quia tormina & dolores ſedant, & continuatione, ſucceſſioneque ex toto corpore attrahunt, ſed etiam quia inteſtina & venas meſaraicas infarctu liberant, adeò vt apertis reſeratíſque meatibus natura ſe poſtea liberius expediat humoribus noxiis. Talibus clyſteribus etiam theriacam ad duas tréſve dragmas nonnunquam admiſcent, vt vna eademq; opera venenatam materierum malignitatem obtundant. Parantur eodẽ conſilio glandes ſeu ſuppoſitoria ex mellis cocti vncia vna, & hyeræ picræ ac ſalis cõmunis ſingulorum ſemidragma, vel quò acriora ſint, ex mellis ℥ iij. fellis bubuli ℥ j. ſcammonij in pollinem redacti, euphorbii & colocynthidis an. ʒ ſs. Horum vicem ſæpè ſupplent noduli hac forma parandi.

Hiſtoria.

Signa craſſorum & tenuium inteſtinorum vlceratorũ.

Clyſteres ad ciendã aluũ.

Suppoſitoria.

℞. vitellos ouo. nu. iii. fellis bubuli & mellis an. ℥ ſs. ſalis comm. ʒ ſs. Agitentur & concorporentur ſimul, exceptæq; inde linteolo portiones, reuinctæ in nodulos formentur, nucis auellanæ magnitudine, in anum intrudantur. Hos acriores effeceris addito euphorbii aut colocynthidos puluiſculo.

Noduli.

D *De ſiſtendo alui fluxu.* CAP. XL.

EFFRENES & immoderati alui fluxus, quia facultates exoluunt, & ægrum in tabem mortémque deducunt, ideò maturè, ſi tales futuri appareant, ſiſtendi ſunt, ore anóque ingeſtis & admotis. In eam rem paratur pulticula ex farina frumentacea cocta in aqua decoctionis vnius granati mali acidi, berberidis, boli armeni, terræ ſigillatæ, & ſeminis papaueris albi, ſingulorum dragma vna. Sequens amygdalatum ventriculum roborat, & bilioſi humoris inteſtina ad excretiorem proritantis, acrimoniam mitigat.

Cape amygdalas dulces coctas in aqua hordei extinctionis chalybis aut ferri, terantur in mortario marmoreo, traiiciantur, exprimantúrque in amygdalatum, quod addita dragma vna pulueris diarrhoë abbatis ægro exhibeatur. Quod ſequitur remedium didiſci ex Capellano Regis Medico primario, qui id à patre acceptum magni ſecreti loco habebat, & ægris fœlici admodum ſucceſſu præſcribere ſolebat.

Pulticula aluum cohibens.

Remedium Capellani ad ſiſtendũ alui fluxũ.

℞.boli armen.terræ ſigillatæ, lapidis hæmat. an.ʒ j.picis naualis ʒ j.ß.coral.rubr. margar. elect. cornu cerui vſti & loti in aqua plantag.an. ℈ j.ſacchar.roſ.℥ ij.fiat pul- A uiſculus,de quo capiat æger cochlear vnum ante cibum vel cum oui vitello. Chriſtophorus Andreas in Oecoiatria, valdè commendat ſtercus canis,qui ſolis oſſibus arroſis per triduum ante victitarit.

Victus.

Cydoniorum carnes vel cydonia ipſa ſub cineribus cocta, vel in olla elixa, coruorum conſerua,fructus berberis conditi,myrobalanus,nux moſchata toſta ante cibum ſi ſumantur, ventriculum roborant & aluum ſiſtunt: euchymis & aſſis potius quàm elixis veſci debet æger.

Potus.

Potus erit aqua chalybeata, decoctionis mali granati acidi & conquaſſati,vel decoctionis mali cydoniati,meſpilorum,ſorborum,mororum,rubi & ſimilium adſtringendi & corporis humiditates conſumendi vi præditorum: miſceri poterit hæc aqua cum ſyrupis de ribes,iulepo roſato & ſimilibus.

Litus.

Illinetur ventriculi aluíque regio oleo maſtichino,moſchatelino,myrthino & cydoniorum. Vtiliter etiam imponitur panis recenter è clibano extracti cruſta macerata in aceto & aqua roſarum:vel cataplaſma ex roſis rubris,ſumachi,berberis,myrtillis B carne cydoniorum,maſtiche,farina fabarum& melle roſato,exceptis aqua chalybeata. Iniicientur clyſteres anodyni,abſtergẽtes,adſtringentes, conſolidantes, nutriẽtes. Sequenti humorum acrimonia obtunditur,& dolor ſedatur.

Clyſteres ad alui fluorẽ.

℞.fol.lact.hyoſc.acetoſ.portul.an.m.j.florum violar. & nenuph.an.p.j. fiat decoctio ad ℔ j. in colatura diſſolue caſſiæ fiſtul. ʒ vj. olei roſati & nenuphar. an. ℥ j.ß.fiat clyſter. Vel,

℞.roſ.rub.hord.mund.& ſem.plant.an.p.j.fiat decoctio in colatuta adde olei roſ. ℥ ij.vitel.ouo.ij.fiat clyſter. Vel,

℞.decoctionis capi, cruris vitulini, & capitis veruecis vnà cum pelle, ℔ ij.in qua coquantur fol.violar.maluæ,mercur.& plant.an.m.j.hord.mund.℥ j.quatuor ſem.fri. maior.an.℥ ß.in colaturæ ℔ ß.diſſolue caſſiæ recenter extr.℥ j.olei viol.℥ iiij.vitel.ou. ij.ſacch.rub.℥ j.fiat clyſter. Vel,

℞.flor.cham.melil.& aneth.an.p.j.rad.biſmal.℥ j.fiat decoctio in lacte. In colatura adde mucag. ſemi.lini & fœnugr. extractæ in aqua maluæ ℥ ij.ſacchar.rubr.℥ j.olei C chame.& aneth.an.℥ i.ß.vitel.ouor.ii.fiat clyſter. Tales clyſteres diu continendi aluo ſunt vt dolorem promptius ſedent. Quando inteſtinorum ramenta in deiectionibus apparent,argumẽtum eſt ſubeſſe in inteſtinis vlcus: itaque tum vtendum clyſteribus detergentibus & conſolidantibus,cuiuſmodi eſt ſequens.

Clyſter ad vlcerata inteſtina.

℞.hord.integri p.ii.roſ.rub.flor.cham. plant.apii an.p.i.fiat decoctio. In colatura diſſolue mellis roſati, & ſyrupi de abſinthio an. ℥ i. ſs. vitellos ouorum ii.qui ſequitur conſolidat.

℞.ſuc.plantag.centinod.& portulac.an.℥ ii. bol.armen.ſangui.dracon.amyli an. ʒ i. ſebi hircini diſſoluti ʒ iii. fiat clyſter: lac vaccinum elixum cum plantagine & ſyrupo roſato vlceratis inteſtinis optimum etiam remedium. Adſtringit qui ſequitur clyſter.

Clyſter valdè adſtringens.

℞.caud.equinæ,plant.polygo. an.m.i. fiat decoctio in lacte vſtulato ad quart. iii. & in colatura adde bol.armen.terræ ſigil.ſang.dracon.an.ʒ ii.albumina duorum ouo. fiat clyſter. Vel, D

℞. ſuccorum plantaginis, arnogloſſi, centinodiæ,portulacæ,reſidentia facta depuratorum quantum ſufficit pro clyſtere. Addendo pulueris boli armeni, terræ ſigillatæ,ſanguinis draconis an.ʒ i. olei myrthini & roſati an. ℥ ii. Si ſanguis purus manet per inteſtina,ſuaſerim validius adſtringentia vſurpare. In quam rem valdè commendanda puto decocta malicorii,nucum cupreſſi,roſarum rubrarum, ſumach.aluminis & vitrioli parata in aqua fabrorum ſine oleis in clyſteres indita. Eodem decocto proderit anum & perinæum totámque aluum fouere. Non ante adſtringentes clyſteres vſurpari debent,quàm exhibitis catharticis humores noxii attracti & expurgati fuerint,aliàs enim ex his ſuppreſſis in corpore oppreſſio morbifica continget. Si adeò fractis viribus ſit æger,vt ore alimenta capeſſere vel deglutire nequeat, clyſteres nutriẽtes exhibendi erunt.

Clyſter nutriens.

℞. decoctionis capi pinguis, & cruris vitulini coctorum cum acetoſa, bugloſſo, borragine,pimpinella & lactuca ℥ x. vel duodecim, in quibus diſſolue vitellos ouor.

num.

A numer. iii. ſacchari roſati & aquæ vitæ an. ℥ i. butyri recentis non ſaliti, vncias duas, fiat clyſter.

De euacuatione quæ fit per inſenſibilem tranſpirationem. *CAP. XLI.*

PESTILENS venenum, vt ſæpè tranſpiratu per poros cutis hauritur in corpus, ſic ſæpè eadem via inaſpectabili vacuatione exhauritur. Calor enim noſter natiuus in nobis nunquam otioſus attenuatos in vapores, halitúſque noxios humores in auras per cæca cutis ſpiracula digerit. Argumento eſt, quæ tumores abſceſſúſque contra naturam, confecto iam etiam pure, ſola naturæ & caloris efficientia ſine vllis artis præſidiis vaneſcere & reſolui, diſcutíque non rarò videmus. Itaque dubium non eſt, quin natura vegeta expedire ſe peſtilenti veneno per tranſpirationem queat, iam etiam ab-
B ſceſſu aliquo, vt bubone aut anthrace prorupto, & certa in corporis parte collecta materia: naturæ enim robuſtæ & vegeto colore ſubnixæ nihil eſt impoſſibile, cùm præſertim meatuum libertas adeſt.

Tumores iā pure confecto ſæpè digeruntur naturæ vi.

Quæ curatio infantibus & pueris peſte correptis adhibenda. *CAP. XLII.*

LACTANTIVM & ablactatorum puerorum, ſi quando peſte correpti fuerint, alia paulò eſt curandi ratio, ab ea quæ huc vſque deſcripta eſt. Lactantis igitur infantis nutricem ita ſe gerere in diæta & medicamentis oportet, ac ſi ipſa peſte correpta eſſet: diæta conſiſtit in rerum ſex non naturalium vſu.

Mulier nutrix puerulo eſt medicina.

Diæta igitur ſi moderata fuerit, non poteſt non eius moderationis fructus ad lac nutricium, proindéque ad infantem peruenire, vt qui ſolo ferè lacte nutriatur. Ean-
C dem diætam & ipſe infans quantum licebit ſeruare cogetur in ſomno, vigiliis, & eorum præſertim quæ ſuperflua ſunt excretione. His veſcetur nutrix quæ febrilis ardoris vim mitigant, iuſculis nempe refrigerantibus, herbis medicatis, & mediæ materiæ cibis: vino penitus abſtinebit, papillam aqua vel ſucco oxalidis ſaccharo roſato diluto, quoties infantem mammæ admotura eſt, oblinet. Ipſius verò infantis cor theriacæ ſcrupul. vno in lacte nutricis, iuſculo pulli vel aqua cardiaca diſſoluto, & pluribus vicibus exhibito, præmunire contra gliſcentis veneni impetum licebit. Eodem medicamento cordis regionem, emunctoria, & vtrumque carpum oblinere extrinſecus oportebit: nec erit inutile theriacam in aceto roſato, aqua roſarum & aquæ vitæ tantillo diſſolutam, naribus odorandam crebrius admouere, vt ſic natura quacunque licebit arte iuuetur in retundenda veneni malignitate.

Cardiaca puerulo exhibenda.

Ablactati pueri, iámque grandiuſculi medicamenta per os ſumere poſſunt: nam cùm craſſiores, lactéque ſolidiores cibos concoquere, & in ſanguinem conuertere poſſint, facilè etiam leue aliquod medicamentum de potentia in actum excitare po-
D terunt. Itaque potio illis erit paranda ex theriacæ granis duodecim, cum aliqua ſyrupi de chicorio portione diſſolutum in aqua cardiaca, vel in capi iuſculo: niſi quis malit cum conſerua roſarum boli forma exhibere: parcè tamen exhibenda puerulis eſt theriaca, quia largius ſumpta, accenſis humoribus ne febrem inferat, periculum eſt. Parabitur iiſdem iuſculum crebrò ex cochleari ſumendum, ex capi oxalide, lactuca, portulaca, ſeminibus frigidis ſaporati, additis boli armeni & terræ ſigillatæ ſingulorum vncia vna in nodulo vinctis & expreſſis, decocto. Bolus enim armenus ſeu à ſiccandi vi inſigni, ſeu à proprietate occulta hoc habet, vt potus peſte affectos (Galeni ſententia) celeriter curet, qui modò arte Medica curari poſſunt: adeò vt qui bolo armeno peſte expediri nequeunt, nullis aliis remediis iuuare poſſint.

Cathartica ablactatis exhiberi poſſe.

Theriaca cur pueris parcius exhibenda.

Lib. 9. ſimp. cap. 7.

Quia verò puerorum corpora calida, humida & halituoſa ſunt, ſudore prouocato ex decocto ſeminis petroſelini, vuarum damaſcenarum, ficuum, radicis oxalidis, ſcobe cornu ceruini, aut eboris cum pauco croco, facilè venenatæ materiæ portione

Sudorifica quos pueris adferant ſanitatis fructus.

per cutem liberantur. Sudor quò promptius & copioſius manet admotis ſpon-
giis, in ſaluiæ, roriſmarini, lauendulæ, lauri, chamemeli, meliloti, & maluarum, A
decocto immerſis expreſſiſq; , vel veſicis ſuillis eodem decocto ſemiplenis axillis,
inguinibúſque admotis promouebitur amplius. Ipſis, interim dum ſudant, flabel-
labitur facies, admouebitur naribus theriacæ in aceto roſato, & aqua roſarum
diſſolutæ nodulus, omnino in ſudando modus erit adhibendus, quod diſſipabili &
facilè reſolubili ſubſtantia ſint pueri: adeò vt ſæpè etſi non ſudent, ſudoris ta-
men commoda ſine ſudore ſentiant, digeſta caloris vi in tenues auras veneni
materia.

In ſudando modus.

Cæterùm inter ſudandum dum flabellatur facies, odoratáque cardiaca na-
ribus admouentur, recreata natura & roborata, quæ alioqui ſudore languet, vege-
tius, validiúſque incumbit in veneni excretionem. Poſt ſudorem deterſum pro-
deſt ſumpta potiuncula ex conſerua roſarum, ſcobe cornu ceruini, aut eboris, in
aquis bugloſſi & acetoſæ diſſolutis ad refrigerium & cordis præſidium. Si quis
in axillis, inguinibúſve illis tumor ſuperueniat, iuuabitur fotu remolliente, relaxan-
te & attrahente, cataplaſmate inde ſuppurante aliquo ex præſcriptis, omnino blandè B
reliqua curatione, tenellæ ætatis habita ratione, peracta. Si purgandi inciderit neceſ-
ſitas, ſequens catharticum tutò & vtiliter præſcribi poterit.

Cathartici pueris exhibendi forma.

℞. rhabarbari & pulueriſati ℥ j. infunde in aqua cardui benedicti cum cinamo-
mo ℈ j. in colatura diſſolue catholic. ℥ ij. ſyrupi roſar. laxat. ℥ iij. fiat parua potio. Hæc
eſt peſtilentiæ, febríſque peſtilentis, quantum ego à Doctoribus Medicis intelligere,
& quantum ipſe varia & multiplici experientia diſcere per Dei gratiam potui, cura-
tio: à quo vno bonorum omnium quæ mortalibus contingunt authore vera & certa
peſtis præſidia petenda & ſperanda ſunt.

FINIS LIBRI VIGESIMIPRIMI,

DE PESTE.

DE EORVM QVAE SEV NAtura, ſeu ex euentu deſunt reparandorum artibus.

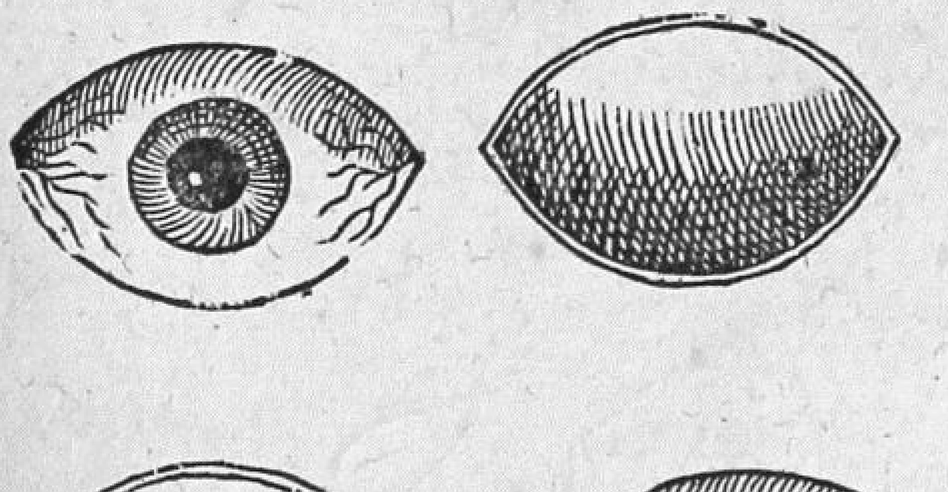
LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

Qua arte veri oculi iactura cælari poſſit. CAP. I.

LIBRIS ſuperioribus de Tumoribus, Vulneribus, Vlceribus, Fracturis, Luxationibus, abunde diximus quibus artibus diſſoluta & diſtracta vnirentur, vnita diſtraherentur, ſuperflua demerentur. Reſtat nunc vt de quarto Chirurgi munere dicamus: quò quæ ſeu natura primæ conformationis vitio, ſeu poſtea ex euentu deſunt ſupplemus. Ergo ſi caſu aliquo vt ab inflammatione, vnus alicui oculus effuſis humoribus crepet & diſrumpatur, vel ingenti ictu orbita ſua excutiatur, aut propriæ ſubſtantiæ conſumptione tabeſcat, haud equidem reparandæ hac ex parte viſionis aut oculi functionis ſpes vlla eſſe poteſt, amiſſi tamen oculi deformitatem, quod vnum in tanto caſu ſupereſt ſolatium, hac arte cælare poteris, ſi curato & ſanato vlcere, in excuſſi effuſive aut conſumpti locum, alium factitium aureum, argenteúmve opere tectorio expolitum, ſic encauſto pictum ſubſtitueris, vt natiui oculi perluciditatem & gemmeum decorem habere videatur.

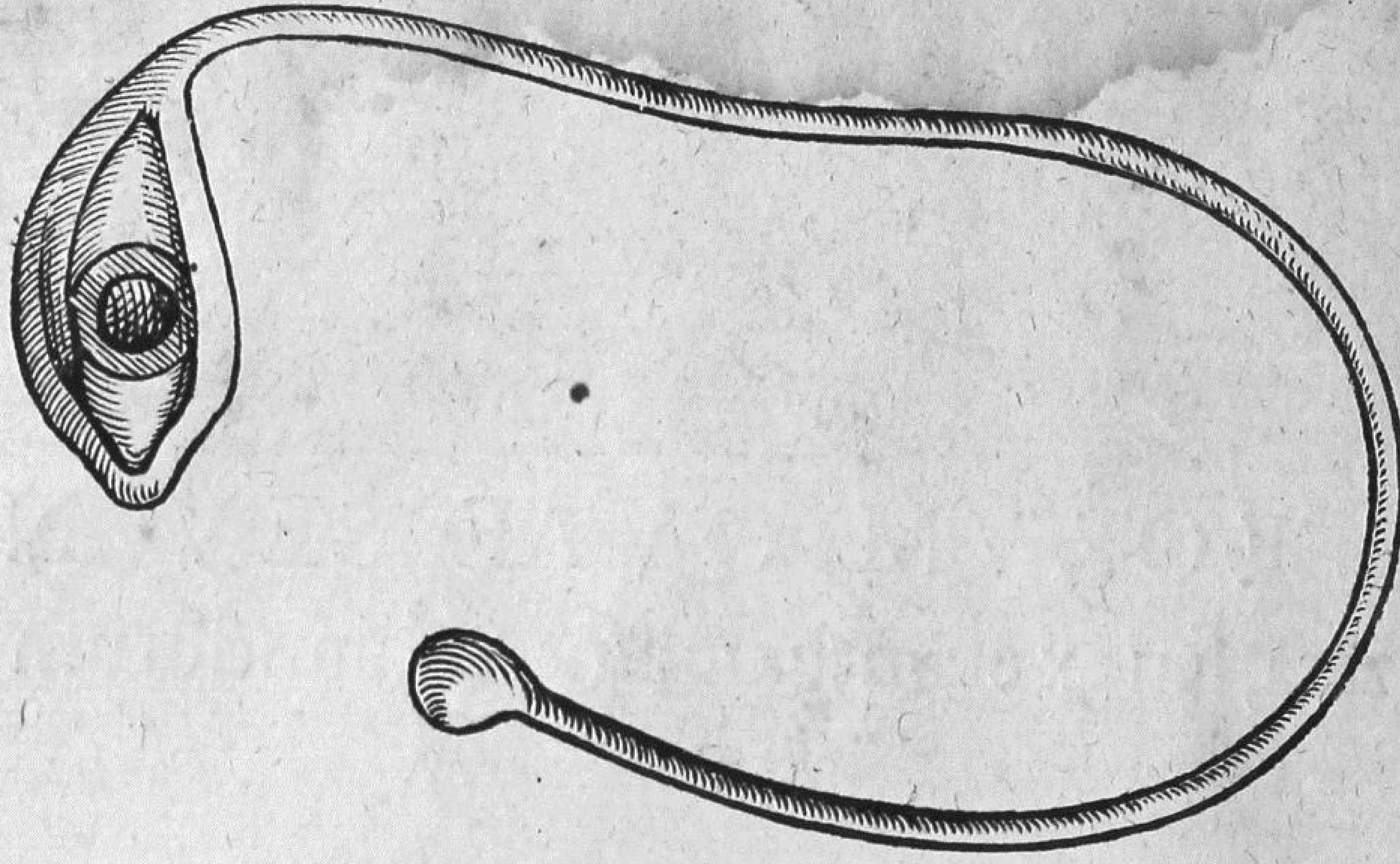
Quartum Chirurgi munus.

Oculi factitij, vtraque facie externa & interna exhibiti, ex auro encauſto, depicto & tectorio opere expolito.

Quòd ſi hunc arte paratum oculum, vel nolit æger, vel caſu aliquo impeditus orbita nō poſſit admittere, alium hac via parare licebit. Virgula ferrea flexilis & incurua præſto erit, ei ſimilis qua mulieres paſſos alioqui crines coërcere & reuincire ſolent: quo ſcilicet arctius aut laxius dimidium caput, cui cingendo ab imo occipite ſupra auriculam, ad maiorem oculi angulum circumponetur, conſtringere queat. Hæc ſerico obducta, vtraque extremitate latiuſcula erit, ne quam partem acumine pungere & premere poſſit. Sed ea qua vacuæ orbitæ obducetur, erit latior & tenui aluta obducta, vt in ea pictoris arte oculi amiſſi colores expreſſi ipſum adumbrare poſſint. Eius virgulæ figura talis eſt.

Virgula ferrea qua amiſſi oculi dedecus penſare licet. A

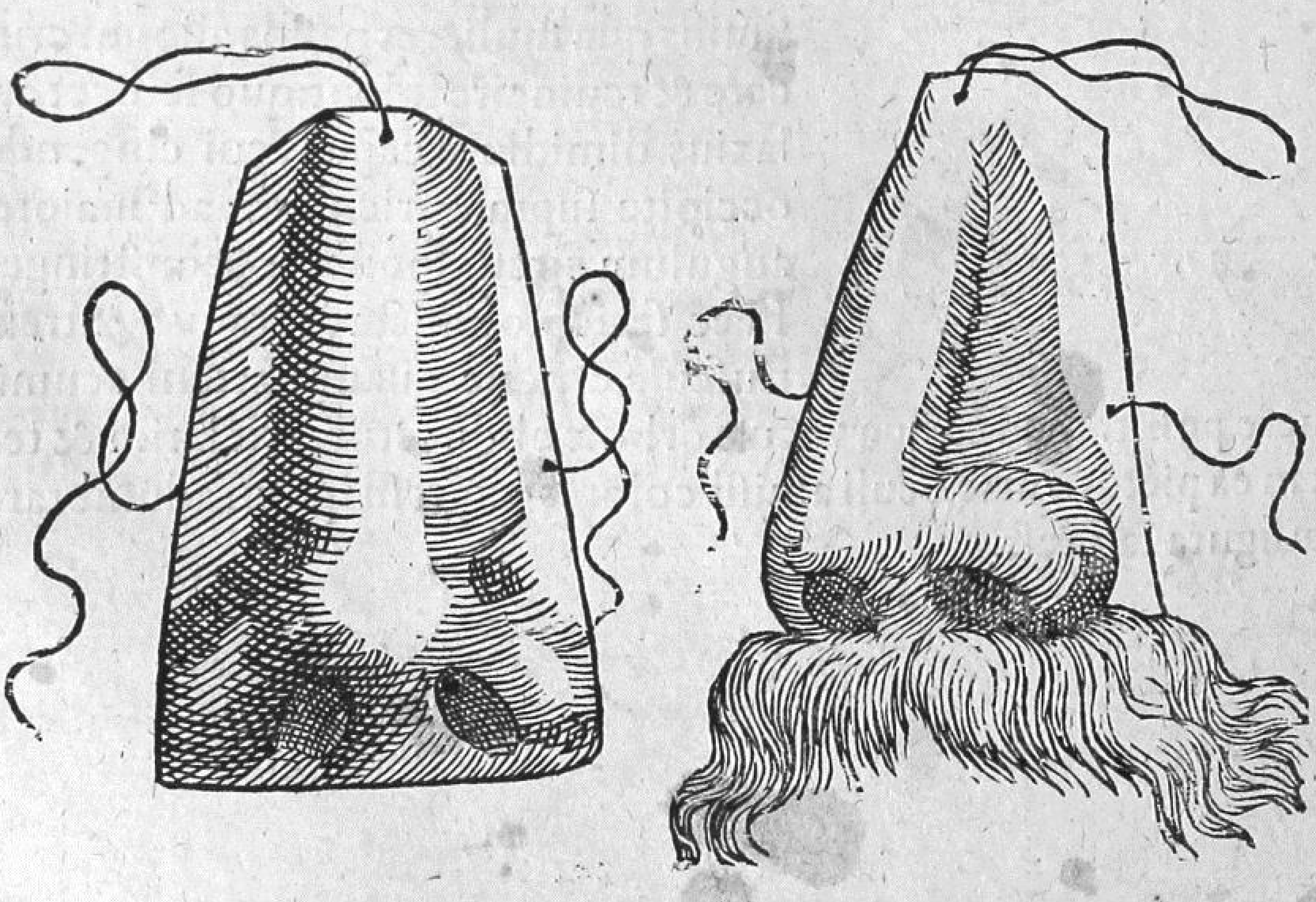
B

Qua arte execta naris portio reparari, aut in execti naſi locum alter fictus aſſui poſſit. CAP. II.

Cur plantarum reſectæ partes viuiſcere poſſunt hominum verò nequeunt.

RESCISSVS ſemel à facie naſus totus, vel à naſo narium portio reſtitui & ſuo toti vniri rurſum nequit: non enim in hominibus res perinde ſe habet atq; in plantis. Languidus enim calor plantis obtigit atque iners, in omnem porrò ſtirpis ſubſtantiam ęquabiliter diffuſus, nec facilè diſſipabilis, hoc iudicio quod arborum defracti, auulſi, aut abſciſſi, rami aliquantum viuunt, poſſúntque inſiti reuireſcere & fruticari: neque enim in iis vlla eſt ſedes cordi verè comparata, è qua neceſſe ſit hunc calorem quoquouerſum in omnes partes influere & illabi. At contrà perfectiorum animantium, vt hominum partes diſ- C
ſectæ continuò vita priuantur, quoniam non ex ſe, ſed aliunde influentibus viribus nutriuntur, viuunt, ſentiunt, omninoq; ſuſtinentur: neque proprio ſolùm calore vt ſtirpes, verùm etiam aſcito gubernantur, vt ſuprà iecoris vim naturalem, alia etiam ex corde vitalis eis adueniat. Quare in reſecti naſi locum alium factitium ſubſtituere ars neceſſe habet, quia eam iacturam natura ſarcire nequit: ſuppoſitus ille artificio naſus ex auro erit, argento, papyro, aut conglutinatis linteis, eius coloris & figuræ quæ ad naturalem proximè accedat, reuinctus ad occiput aut pileum ſtabilietur funiculis. Quin etiam ſi vnà cum naſo labri ſuperioris portio reſecta fuerit, licebit eam appendice, naſo illi factitio adiecta, quam myſtax velabit adumbrare, ne quid quod ad faciei ornatum faciat, miſero homini deſit. Vtriuſque ideò naſi effigiem hìc appingendam duxi.

Naſi factitij, tum ſolius per ſe, tum cum labro ſuperiore myſtace obducto, effigies. D

A Extitit ſuperioribus annis in Italia Chirurgus, qui reſectæ portionis naſi reparandæ hanc rationem inierat: naſi mutili calloſa labra circumcidebat, quomodo in implendis roſtris leporinis fieri ſolet. Inde lacunam nouacula tam magnam in bicipite brachij muſculo excauabat, quantam amputatæ naſi portionis amplitudo exigere videbatur. In eam mox naſum, qua parte mutilus erat, demergebat, capite ad brachium tanquam ad palum, ſic tum reuincto & colligato, vt immotũ & ſtabile nullam in partẽ flecti poſſet. Quadrageſimo inde demũ die, quo ſcilicet tẽpore peractã carnis brachij cum naſo agglutinationem ſuſpicabatur, tantùm eius pro deperdita naſi portione circumcidebat, quantum ipſi reparandæ ſatis eſſe putabat. Id informe poſtea quaſi lambendo parabat, complanabat, & ad reliqui naſi æqualitatem quantum ars patitur reducebat. Ægrum interea panatella, carnibus expreſſis, omnibuſq; deglutitu, coctu, & diſtributu facillimis nutriebat. Medicamentis verò haud aliis tantùm ſiſſarcoſeos opus perficiebat, quàm balſaminis quibuſdam liquoribus agglutinãtibus. Minor natu familiæ à S. Thoano naſi argentei & probroſi quem multos iam annos circumferebat pertæſus, ad Chirurgum illum in Italiam perrexit, & artis commemoratæ induſtria naſum recuperauit, magna omnium qui ipſum ante nouerant admiratione. Poſſibile id quidem opus eſt, ſed arduæ omnino plenum difficultatis, tum patienti ægro, tum agenti Chirurgo: vel hoc nomine quòd carnis quæ è brachio reponitur, temperies longè differt à carnis naſi temperie, & quod reſtituti naſi foramina qualia ante erant excauari nequeunt.

Mira reparandæ narium portionis abſciſſæ ars.

Hiſtoria.

B

De Dentibus in lapſarum locum ſubſtituendis. CAP. III.

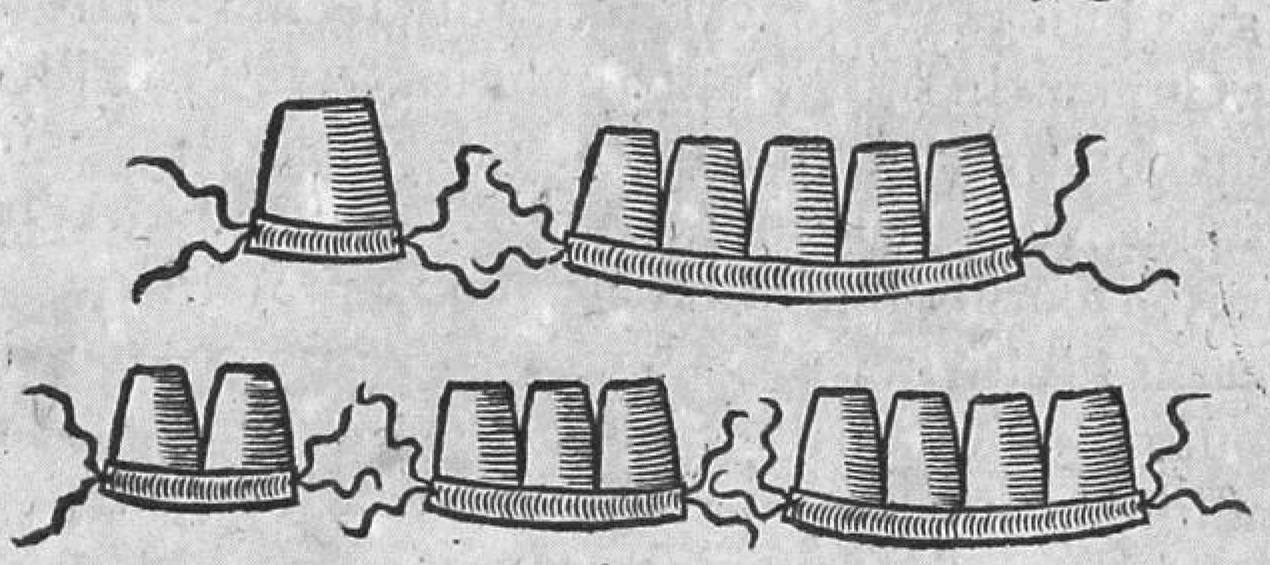
HOC non eſt infrequens, vt ictu aliquo graui dentes anteriores dimoueantur, frangantur, excutiantur. Qui caſus oris deformitatem infert, & expreſſius loquendi libertatem intercipit. Itaque reſtituta maxilla & priſtinę ſoliditati reſtitutis gingiuis, alij dentes in excuſſorum locũ oſſei vel eburnei reponendi ſunt, & tum inter ſe, tum ad proximos ſanos & integros, præcipuè quidem aureo aut argenteo filo, ſin minus etiam lineo alligandi & deuinciendi, quemadmodum ab Hippocrate proditur, & ſubiecta figura demonſtratur.

C

Quæ facienda antequã noui dentes ſubſtituantur.

Sect. 2. li. de art. ſent. 25.

Dentium inſitorum & colligatorum effigies.

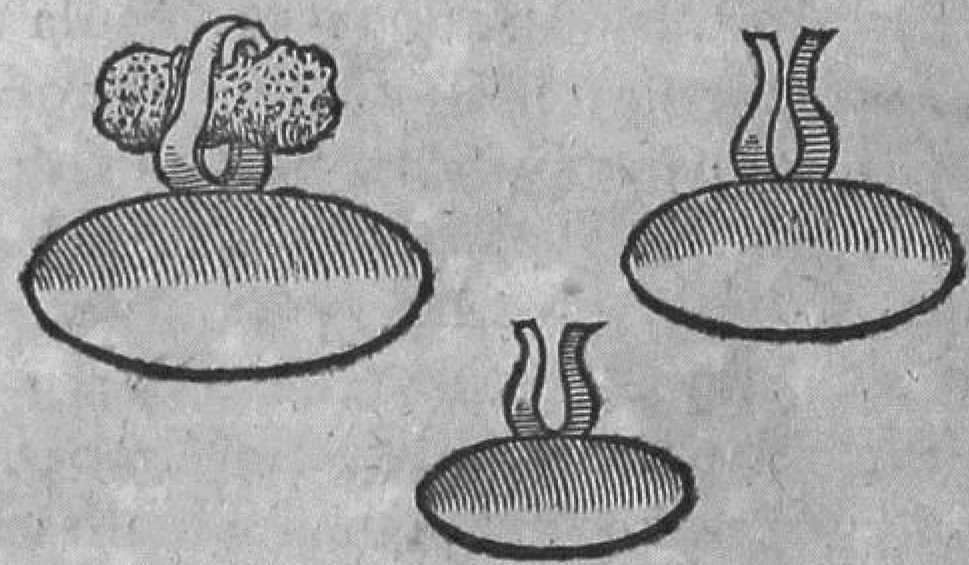
D

De Palati lacuna replenda. CAP. IIII.

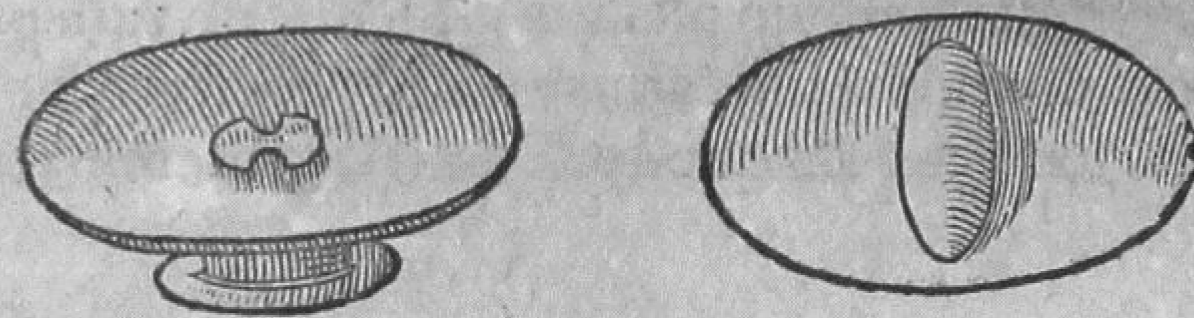
NON rarò fit vt bombardulæ igniuomæ miſſili globo oſſis palati portio fracta, vel virulentæ luis carie exeſa procidat, quò fit vt minus expreſsè loquantur ægri, ſed obſcurius & turbidius: his etiam opis aliquid adferre arte noſtra operæpretium duximus. Id fiet repleta palati lacuna, argentea vel aurea lamina paulò maiore quàm ipſa lacuna ſit. Cæterùm craſſitie quæ aurei nummi ſolati craſſitiem non excedat, figura teſtudinea ad eius exteriorem, quæ ſcilicet cerebrum verſus ponenda eſt partem, religata hærebit ſpongiola, quæ mox humore à cerebro ſtillante vbi ſe ingurgitarit, ſic lacunam, tumidior facta, implebit, vt excidere lamina ipſa nequeat, ſed per ſe hæreat, ſtetq; tanquam defixa. Horum inſtrumentorum ſeu laminarum figura eſt eiuſmodi, quorum certum & qualem enarraui vſum, non vno ſed frequenti experimento comprobaui in bellis Tranſalpinis.

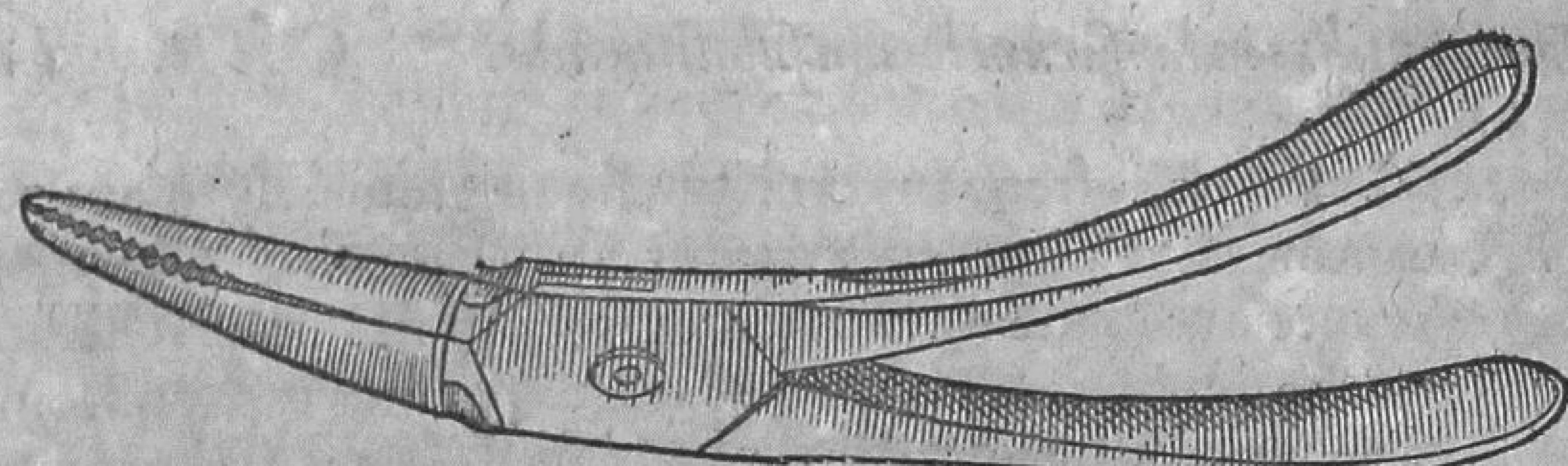
Cauſæ & noxæ palati deperditi.

Figura laminarum palati obturatricum. A

Obturatricis alterius ſine ſpongiola laminæ figura, cui retinaculum à poſtica parte prominet, quod exiguo roſtro coruino, hîc etiam appicto, obuertitur cum illa in palati cauum inſerenda eſt. B

C

Quæ ſit ars iuuandi eos qui ab amputata linguæ portione fari nequeunt.

CAP. V.

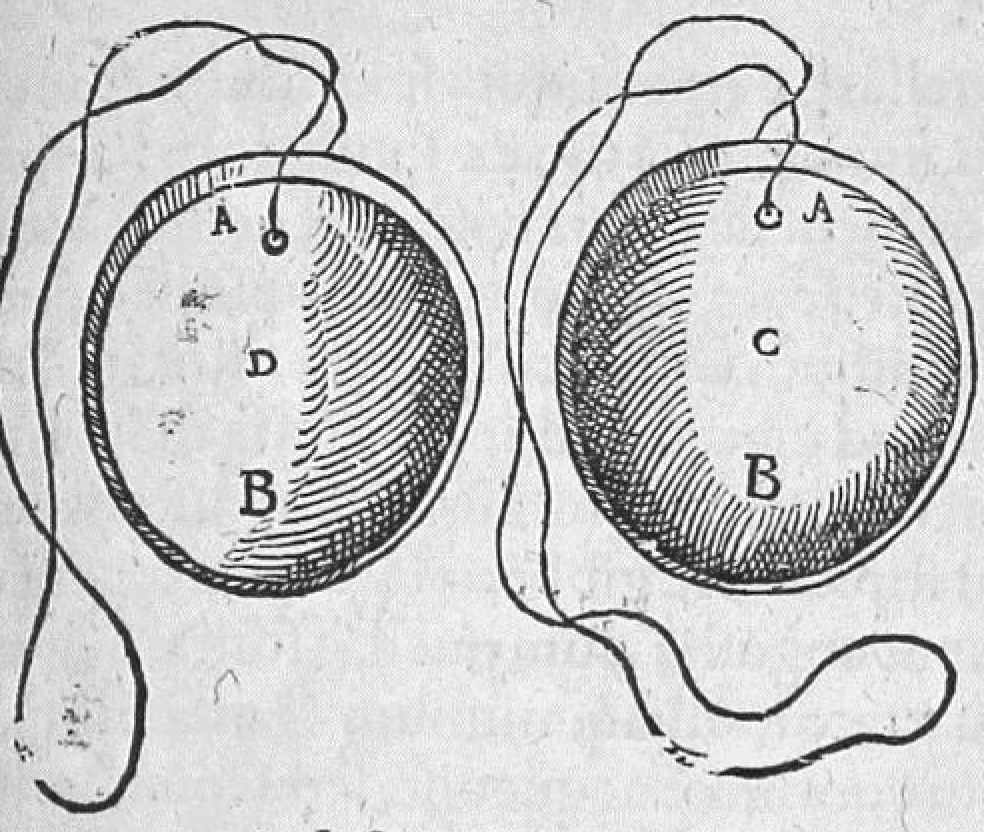
Remedium caſu inuentum.

CASVS huic remedio, vt multis aliis, locum in arte & authoritatem dedit. Cuidam in Iuoyo caſtro quatuor & viginti a Biturigum vrbe miliaribus commoranti, linguæ inſignis portio reſecta fuerat, ex quo infans totum triennium manſit. Contigit aliquando, vt dum in agris cum falcariis in ſcutula lignea biberet ab aliquo circumſtantium titillaretur, titillatum non ferens, ſubitò in voces articulatas & intelligibiles erumperet. Id ipſe miratus, & rei nouitate tanquam miraculo delectatus, eandem ſcutulam, eodem quo ante ſitu, in os indidit, planéque tum & articulatè ſic loquebatur, vt ab omnibus intelligi poſſet. Itaque diu poſtea in ſinu ſemper habuit ſcutulam ad ſenſa mentis proloquenda: quouſque tandem artium magiſtra, & ingenij largitrice neceſſitate ſuadẽte, D excidi ſibi & affabrè fieri inſtrumentum ligneum curauit, quale eſt quod hîc appictum cernitur, quod ſemper ex collo appenſum circumferebat, tanquam vnicũ mentis interpretem, & loquelæ miniſtrum.

Artium magiſtra et ingenij largitrix eſt neceſſitas.

Inſtrumentum

A *Inſtrumentum ad amputatæ linguæ loquelæque inde interceptæ defectum ſupplendum.*

Eiuſmodi inſtrumenti vſus talis eſt. A. pars eius ſuperior eſt, quæ ſeſquicapitati argentei craſſitie eſſe debet, quam ſic ille inter inciſorios dentes continebat, vt ab ore haud promineret, imò nihil ore præter naturam habere videretur. B. pars inferior eſt & tenuior, nempe capitati argentei craſſitie, quam reliquæ linguæ tenaci adhæſu componebat, rectà ad ligamentum membraneum, quod ſub lingua eſt. Quod interius ſcalptum & nonnihil excauatum eſt litera C. notatum, interior inſtrumenti pars eſt. D. exterior. Reſte verò quam cernis ſuſpenſum è ceruice geſtabat id inſtrumentum. Cuius cùm mihi Textor *Vſus eius inſtrumẽti.*
B Medicus Biturix doctiſſimus copiam feciſſet, eius ipſe periculum feci certiſſimo & quale narratum eſt euentu, in adoleſcente cui lingua amputata fuerat. Idem in ſimili caſu, reliquis Chirurgis cenſeo faciendum.

De cælandis & reparandis faciei quibuſdam vitiis. CAP. VI.

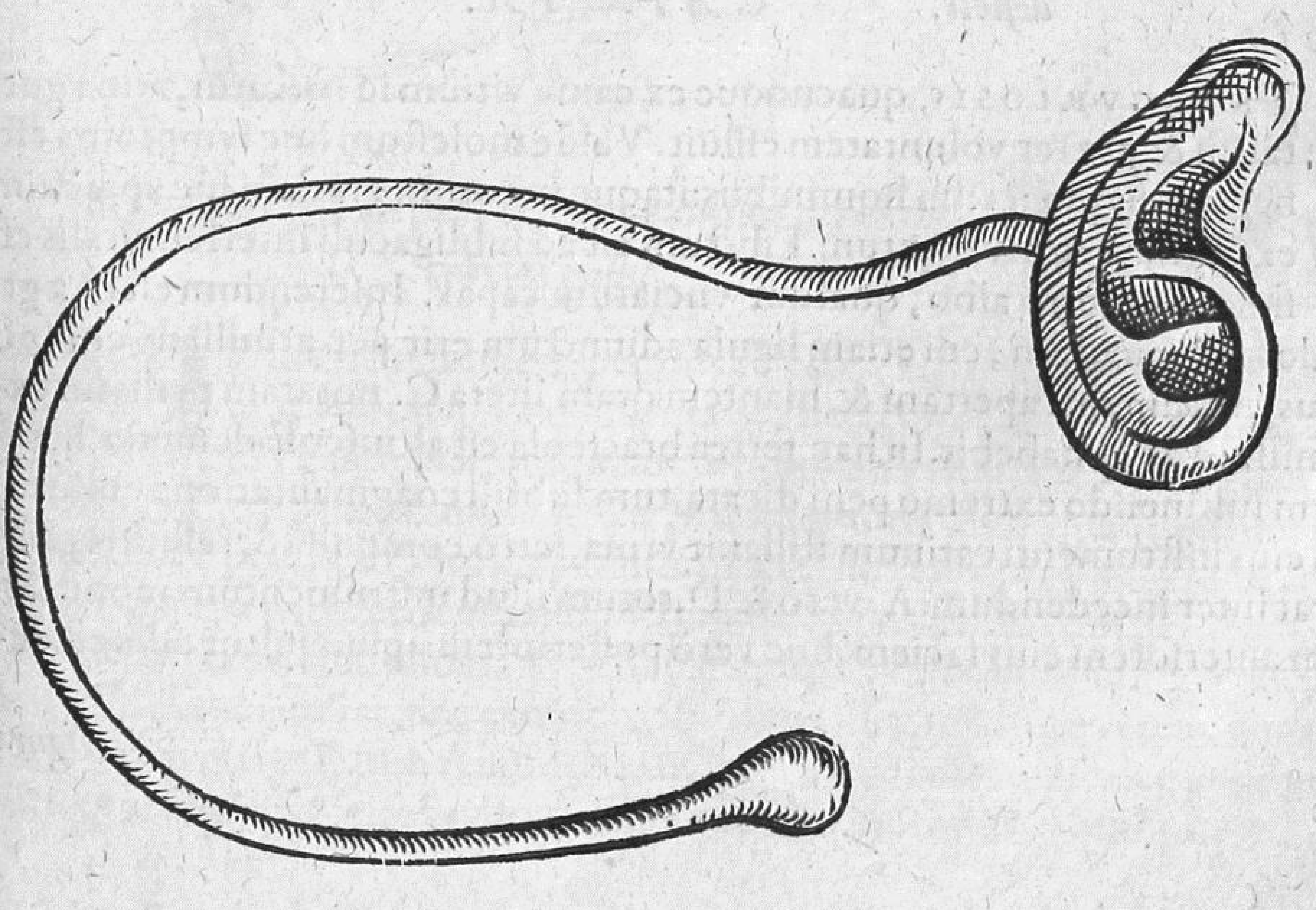
CONTINGIT non infrequenter, vt à ſubito incenſi pulueris in faciem inuolatu, aut à peſtilenti carbunculo ſic facies deformetur, vt citra horrorem inſpici vix queat. His ſic perſona aptanda eſt, vt non omnino inuenuſtè inter homines verſari poſſint. Labra verò ſi vel enſe amputata fuerint, vel anthracis peſtiferi, aut vlcerati cancri edacitate populata, adeò vt magna deformitate renudati dentes viſantur. Siquidem conſumptio magna non ſit, reparanda erunt ea quam in roſtris leporinis & cura cancri vlcerati diximus arte. At ſi vegrandis illa fuerit, aptandum erit aureum labrum opere tectorio ſic expolitum & pictum, vt à faciei colore non planè diſſimile ſit. Affixum id & reuinctum pẽdebit ex pileolo.

C

De raptis Auriculis. CAP. VII.

QVI vel natura mutili ſunt auriculis, vel caſu aliquo, vt vulnere, anthrace, cancro, ferarúmve morſu, ſiquidem haud tota rapta ſit auricula, ſed eius adhuc non contemnenda reſtet portio, ea ſtylo locis aliquot perforabitur: foramina, poſtquàm peruia cicatrice obducta fuerint, ad ea vinculis adnectetur conueniens & deſideratus auriculæ lobus. At ſi omnino rapta & populata fuerit auricula, integra alia ex conglutinata papyro, vel corio aptanda erit, ſic reuincta funiculis ex vertice aut occipite, vt nutritus, promiſſuſq; capillus, vel geſtatum pileolum, fraudem & deformitatem cælet. Niſi mauis eã pictoris induſtria carnis colore infucatam virgula ferrea occipiti circumpoſitam, ſic in deperditę locũ affigere, queãdmodum ante in oculi iactura diximus, delineatio talis eſt.

D

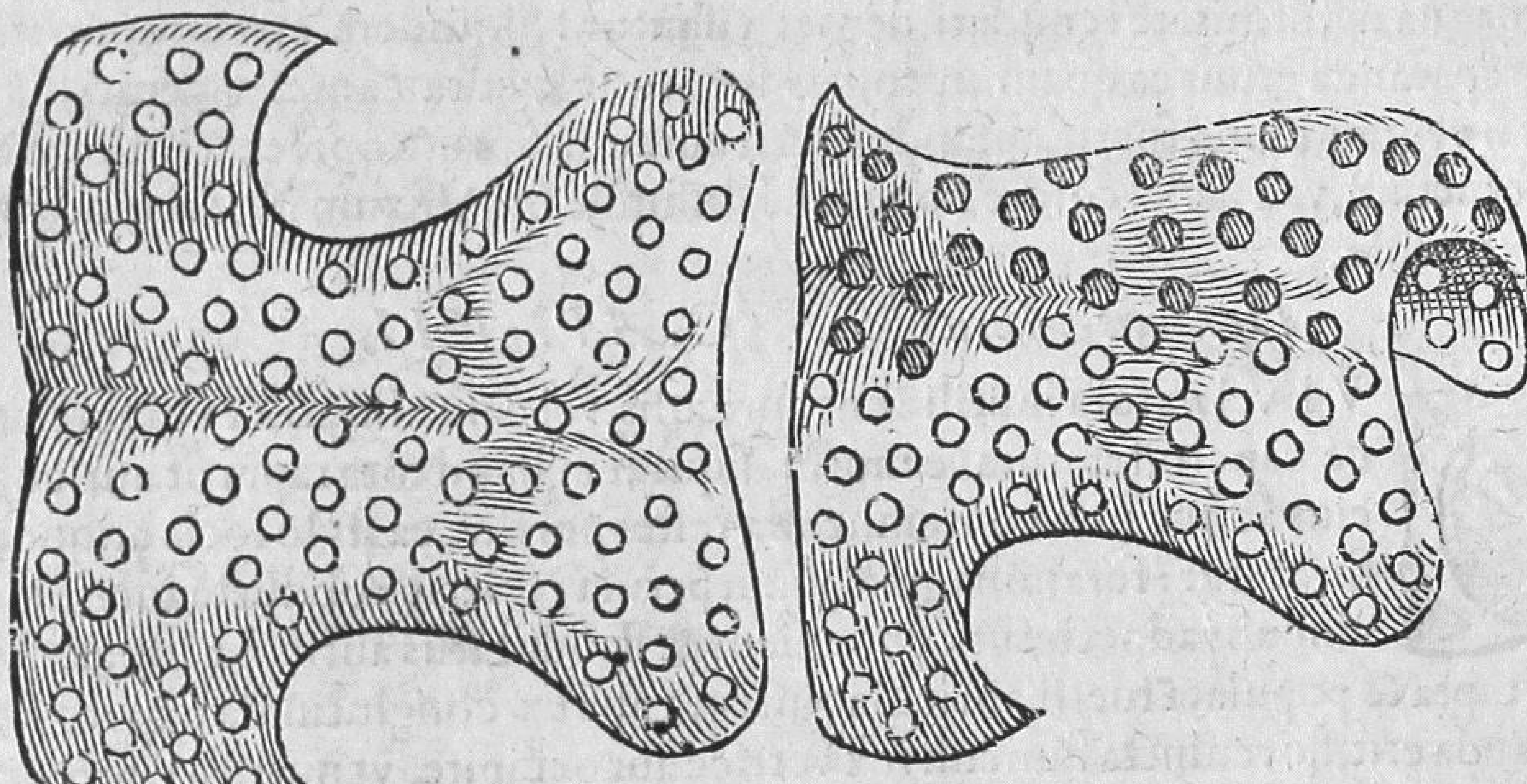
De gibborum corrigenda deformitate. CAP. VIII. A

MVltorvm, præſertim verò puellarũ corpora, quia humidiora & molliora ſunt gibba, ætatis progreſſu, fiunt, præſertim ex ſpinæ dorſi ſcolioſi & obſtipitate. Id vitium multis quidem de cauſis naſcitur, nempe à prima in vtero conformatione, & poſtea caſu aliquo, vt ictu, lapſu, ſed præſertim indecoro iuuenilium & mollium adhuc corporum ſitu & poſitu in ſtando, ambulando (cùm maximè præcocius ad ingrediendum coguntur) ſalutando, ſuendo, ſcribendo, aut ſimile quid agendo. Vt interim omittam raram ruſticis, vrbanis verò frequentiſſimam & paſſim obuiam ſtipitatis & gibberoſitatis, aut repādiatis occaſionem ex veſtimentorum cōſtrictione & anguſtia, dum puellas ſtultæ matres iunceo corpore eſſe ſtudent: tenella enim iſta ætate molliaq; nimium & mucoſa ſpinæ dorſi ligamenta, eam recto & conſtanti caſu continere nequeunt, ſed ſequacia nimium eius vertebras in interiorem, exteriorem, aut lateralem partem prouere & proiicere ſe facilè permittunt. Deformitati illi remedio erunt thoraces ferrei multis & B crebris foraminulis peruij, quò leuiores ſint, apti & affabrefacti, ſic tomento farti, vt nullam corporis partem oblædere queant. Singulo quoque trimeſtri noui cudendi & habendi his qui nondum incrementi metam attigerunt: aliàs enim corporis ob quotidianam accreſſionē, arctiore cōſtrictione, malum præſens acceſſione cauſæ morbificæ cumulabitur. Quibus verò ſuus iam adeptus eſt incrementi modus, his non magnoperè thoraces illi profuturi ſunt.

Cauſæ obſtipitatis ſpinæ dorſi.

Frequens gibberoſitatis cauſa in puellis.

Thoracis ferrei ad corrigendam corporis obſtipitatem delineatio.

C

Qua arte licet his ſuccurrere quibus inuoluntariè vrina effluit, & vrethra deficit. CAP. IX.

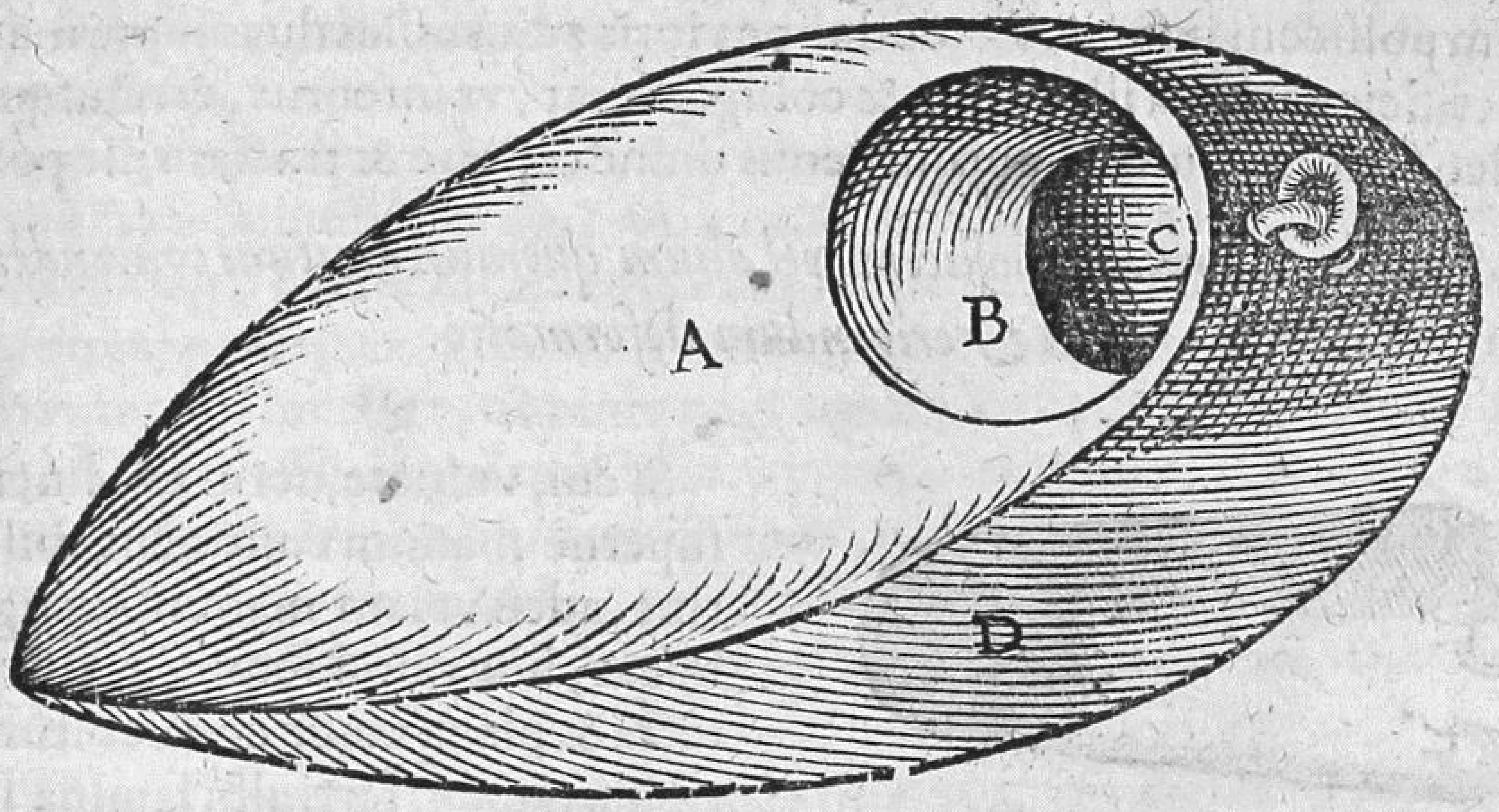
STrangvriosis, quacunque ex cauſa vitium id naſcatur, vrina guttatim & præter voluntatem effluit. Valdè moleſtum hoc ſymptoma eſt, negotioſis præſertim hominibus: itaque in eorum gratiam hîc appictum excogitaui inſtrumentum. Effictum eſt ad ſubligaculi interfemoralis effigiem, ex ferro albo, quatuor vnciarum capax. Inſerendum eſt in ægri interfemorale ſubligaculum, cui etiam ligula adiunctum erit per armillam conſpicuam. In eius inſtrumenti apertam & hiantem oram litera C. notatam penis ſui extremum demiſſum æger habebit. In hac, ferrea bracteola eſt altiuſculè demerſa, litera B. notata, tum ſuſtinendo extremo peni dicata, tum ſubtili coagmentatione collocata, ne quæ in eius inſtrumenti catinum ſtillauit vrina, retrò compulſa & reflua regeratur & recurrat inter incedendum. A. verò & D. totum illud inſtrumentum monſtrat. Illud quidem anteriorem eius faciem, hoc verò poſteriorem: ipſius igitur talis eſt deformatio. D

Qui dicantur ſtrangurioſi.

Inſtrumenti ad ſtrangurioſos ſitus.

Figura

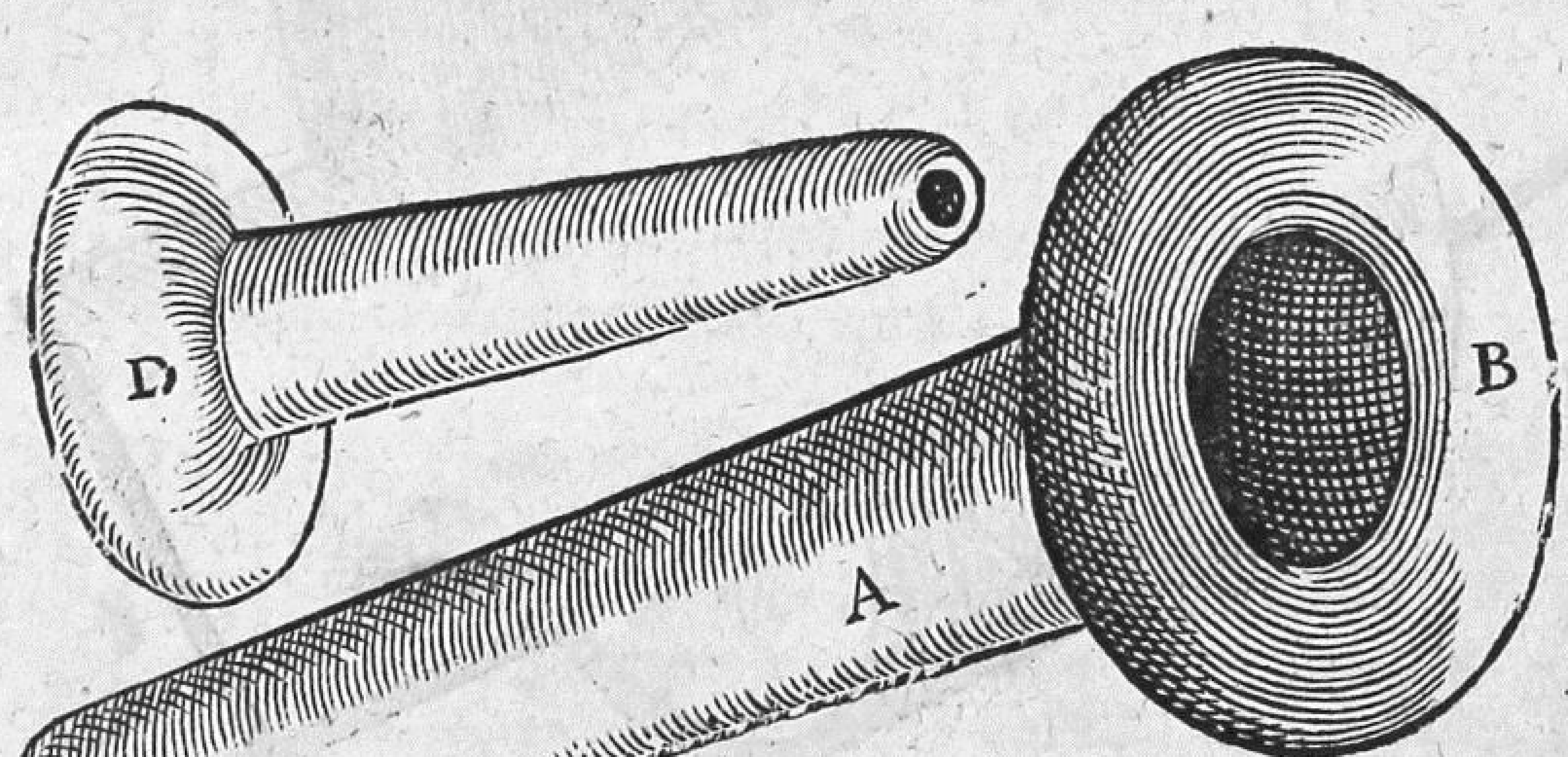
A *Figura inſtrumenti quod Catinum, ſiue Vrinæ caſtellum dicere poſſis.*

B

Quibus totius virilitatis amputatione radicitus & aluo tenus reſciſſus eſt penis, valdè laborant hi in reddenda vrina, ita vt mulierum more tum reſidere cogantur. In illorum gratiam hanc fiſtulam peruio ductu digitum craſſam excogitaui, quam ex ligno, vel ferro albo potius monſtrare licebit. A & C ductus eius craſſitiem & longitudinem monſtrant. B. circumiectum ipſi in ſummo marginem ipſo ductu longè latiorē & potentiorem. D. Extremam marginis ſuperficiem. Applicandum imo pectini id venit inſtrumentum, parte ſumma margine circumfuſa ad vrinæ meatum. Sic enim fluentem vrinam ductu ſuo excipiet, emittétque, recto & minimè reſidere coacto homine. *Inſtrumēti ad euiratos vſus.*

Fiſtulæ quæ amiſſi penis in reddenda vrina vicem præbet deformatio, quam
C *ideò Vrethram factitiam poſſis nominare.*

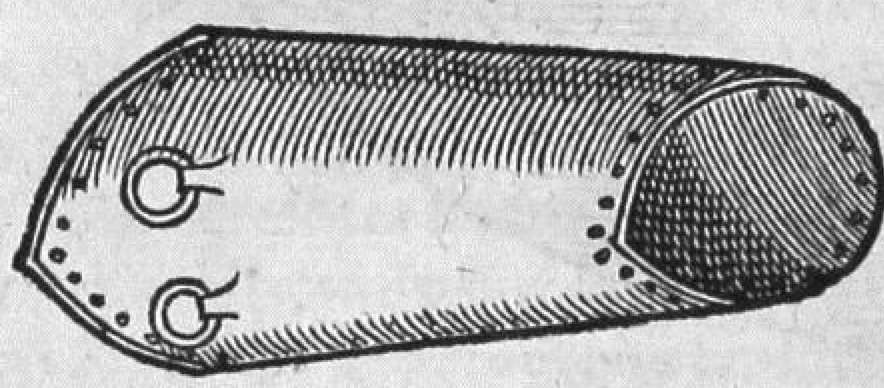
D

Qua arte pollicis, aut alterius cuiuſuis digiti aut manus emortua arrectio, corrigi poſſit. CAP. X.

NERVO, tendinéve penitus reſectis, actio illa cuius in parte authores erant vnà planè aboletur: itaque flecti intendíve membrum inhabile eſt, niſi ipſi opis aliquid arte chirurgica allatum fuerit. Id ego præſtiti nobili cuidam è familia Annæ Monmorentij Galliæ equitum magiſtri, cui in prælio ad Druidas commiſſo, vulnus tantum gladio militari ad dextræ manus externa parte articulum inflictum erat, vt tēdinibus qui pollicem erigunt planè reſectis, etiam conſolidata & perſanata plaga, pollex intrò inflexus & in manus volam demiſſus maneret, nec extendi & ſurrigi poſſet, niſi fortè vi reuulſus ab altera manu, ſed tum etiam ſtatim reuoluebatur. Itaque nec enſem ipſe nec pugionem, nec haſtam capere aut tractare poterat, armis omnino inutilis, ſine quibus vitam nullam pu- *Hiſtoria.*

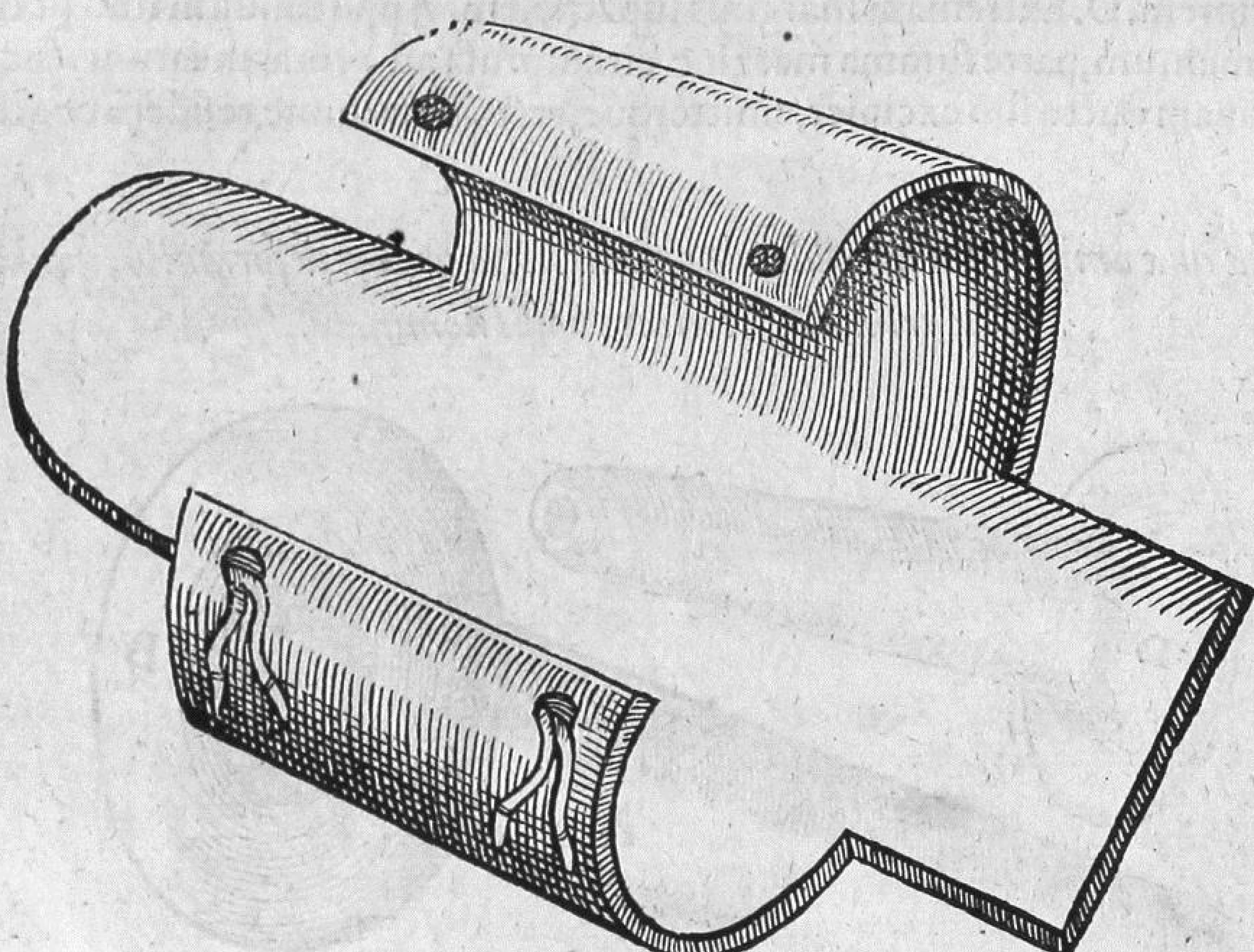
tabat. Cùm igitur de amputando inutili illo & comprehenſioni officiente pollice me conſuleret, negaui facturum: aliam enim rationem comprehenſam me animo habere qua pollici afflicto ſuccurrerem. Itaque thecam ex ferro albo ipſi deformãdam curaui, in quam pollicem ipſum inderet: duobus loris ad armillas duas ſupra manus articulum ſic artificioſè theca illa vincta & colligata erat, vt intentus, erectúſque pollex maneret, ideoq; militarium armorum genus omne captare & tractare ille poſſet. A

Dactylothecæ ferreæ ad pollicem vel alium quemuis digitum contendendum & erigendum deformatio.

Si cui, vulnere, nerui tendinéſque qui supernè manum continent, diſſecti fuerint, adeò vt iam manum ſurrigere non liceat, hoc quod ſequitur inſtrumento recta & plana facilè cõtinebitur, tenuis, rigida tamen, ferri albi lamina ſerico, ſimilíve faſcia molli obducta interno carpo & volæ ad primam vſque digitorum dearticulationem ſubiicietur, ſuperneq; ad extremum carpum conuenientibus loris renodabitur. Sic, quia depreſſæ ſemper & pendulæ manus incommodum vitatur: hoc ideò inſtrumentum Manus ſurrectorium dicetur. B

Manus ſurrectorium.

C

De corrigendis Varis & Valgis. CAP. XI. D

Qui dicantur vari.

VARI Latinis dicuntur, quibus pedes cruraq; intrò inflexa & obtorta ſunt. Conformationis id vitium, vel iam inde ab vtero eſt, culpa matris quæ vel eodem illo intrò cõuerſorum crurum vitio tenetur, vel per grauiditatis omne ferè tempus deſedit cruribus decuſſatis: aut poſt editum in lucem fœtum contingit, quòd eius crura vitiosè faſciis obuoluta in cunis fuerint, vel compreſſa & deprauato ſitu inter geſtandum, aut ambulandi conatum à nutrice collocata, ſunt enim infantum oſſa valdè mollia & ferè cerea. Quibus contrà extrorſum pedes cruraq; ſpectant & intorquentur Valgi nominantur. Huius deprauatæ conformationis eædem quæ ſuperioris cauſæ eſſe poſſunt: vtroque vitio non pedes tantum, ſed & genua ſæpè obliquantur. Quod qui vitare & emendare volet, oſſa in locum ſuum ſedemq; natiuã & debitam reſtituet, ſic vt varis oſſa foràs adeò propellat quaſi valgos, valgis cõtra introrſum quaſi varos reddere vellet: nec cõpuliſſe ſatis eſt, compulſa prẹterea cõtinere illic decet, aliàs haud firmiter ſtabillita relabẹtur. Conti-

Cauſæ cur vari pueri fiant.

Valgi qui dicantur et quibus ex cauſis fiãt.

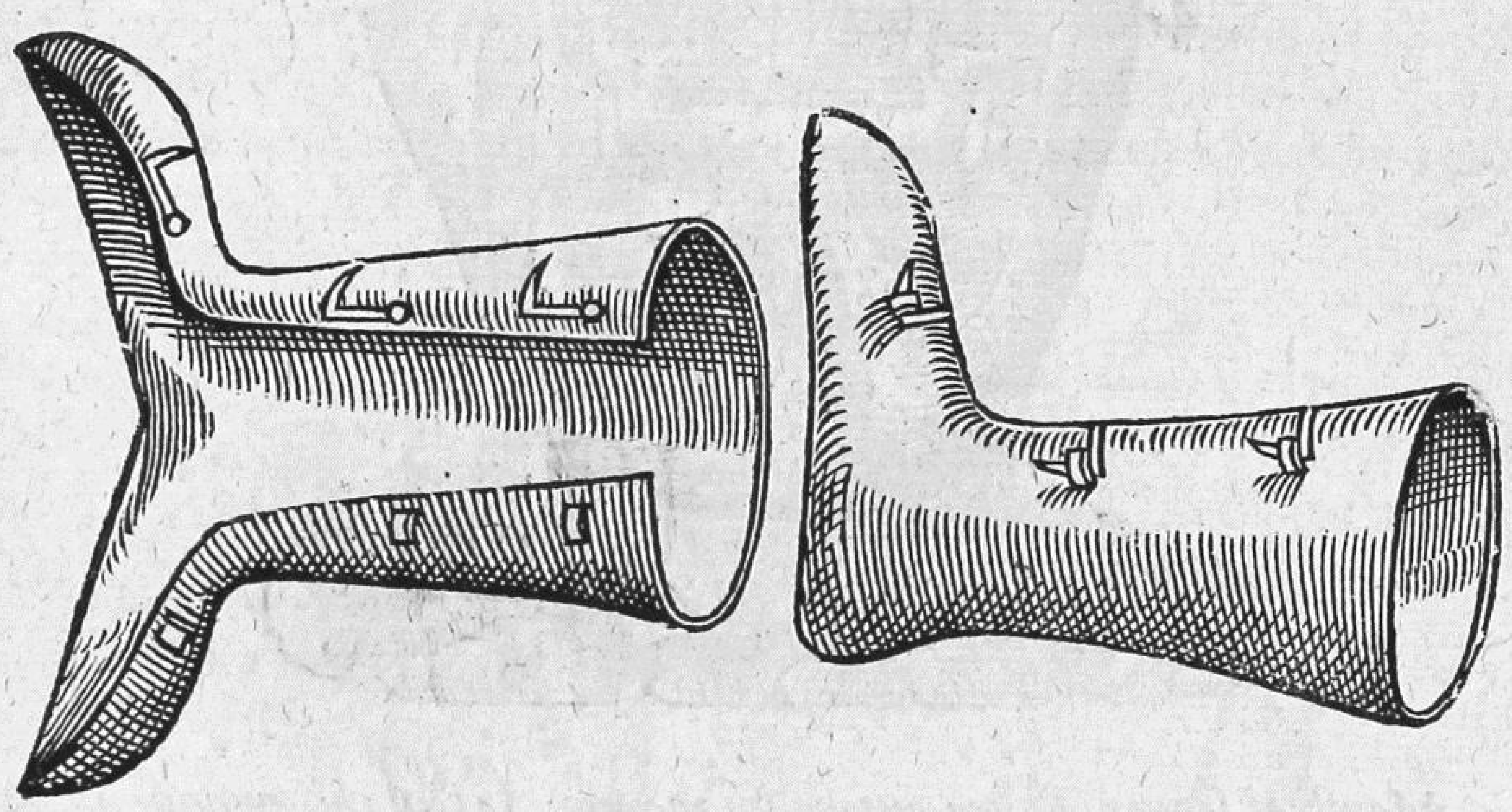
A Continebuntur faſciis & plagulis appoſitis, his partibus in quas vitioſè oſſa ſeſe inferunt, & inclinanr. Parantur in eam rem ocreæ ex corio elixo, capitati nummi craſſitie, anteriore parte ſecundum oſſis tibiæ rectitudinem & ſub planta pedis fiſſæ: vt vndique diductæ, pedi, cruríque aptentur facilius, parti affectæ imponetur ſequens remedium.

℞. thuris, maſtiches, aloës, boli armeni, an. ℥ j. aluminis rochæ, reſinæ pini ſiccæ, ſubtiliſſimè puluerisatorum, an. ʒ iii. farinæ volatil. ℥ j. ß. albuminum ouorum quantum ſufficit, fiat medicamentum. Addere licet terebinthinam ne citius & vehementius quàm pars eſt exſiccetur. Cæterùm cauendum ne pueros qui valgi vel vari nuper fuerunt, ad incedendum ante cogas quàm firmatis fuerint articulis, aliàs compoſita & reſtituta oſſa, incedendi labore præcoci rurſum excident. Quin etiam cùm iuſtum erit ad incedendi conatum tempus, induentur ipſis calcei altiuſculi ſoccorum inſtar, ſupra pedium nexi, vel fibula conſtricti, vt oſſa ſuis ſedibus firmius contineant. Cæterùm calcei ſolea ſit ibi altior, quò pes vitioſè videtur inclinare.

Ad continenda oſſa compoſita emplaſtrū.

B

Paruarum ocrearum quarum vna clauſa, altera aperta eſt deformatio.

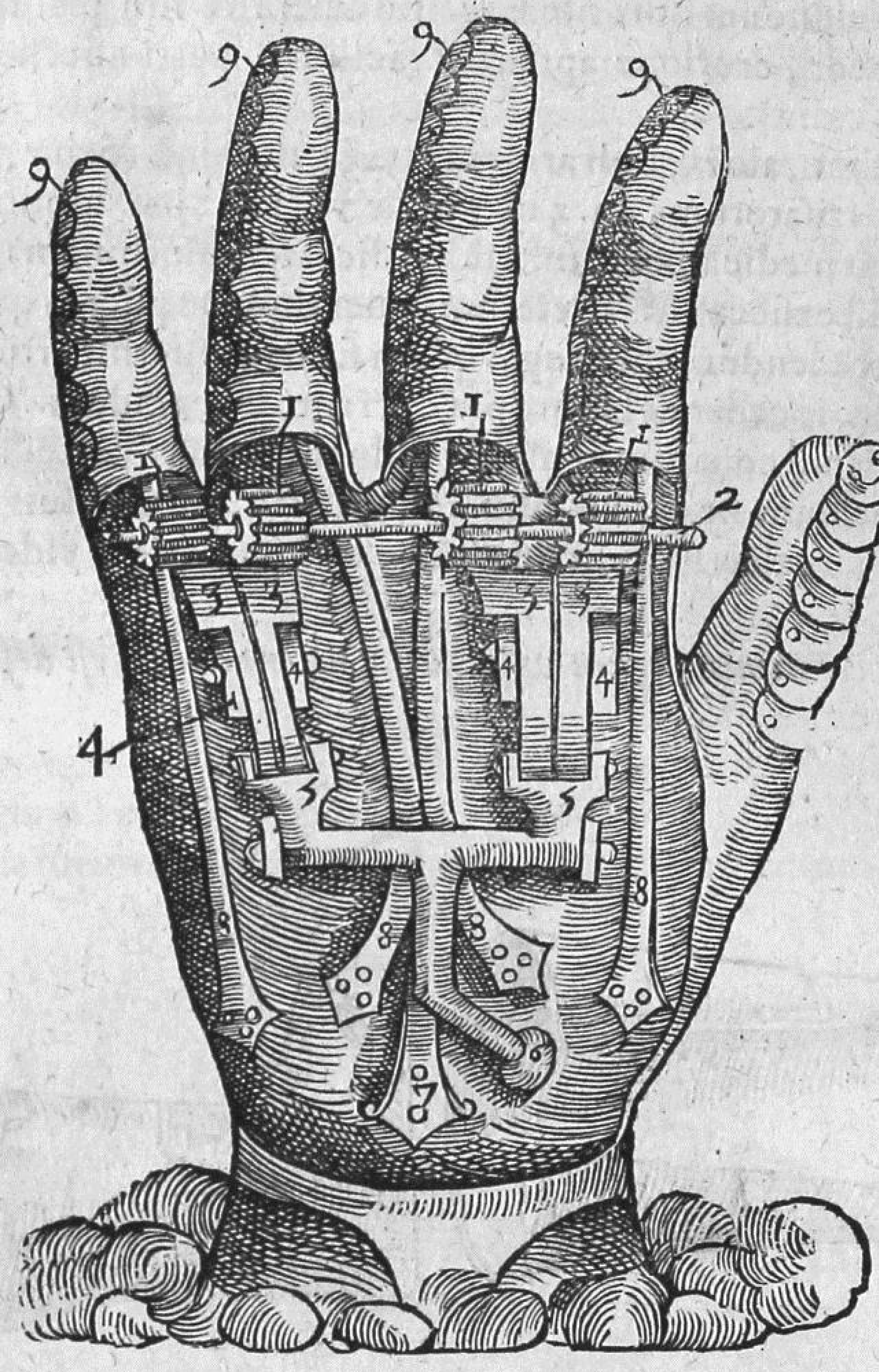

C

Qua arte in manuum, brachiorum, & crurum amputatorum locum, alia ſubſtituere liceat. CAP. XII.

COGIT nos ſæpè neceſſitas artes inuenire quibus naturam poſſimus imitari, amiſſorúmque artuum defectus ſupplere. Itaque eò iam ventum eſt, vt factitiis cruribus incedendi & ſtandi, brachiis comprænhendendi complectendi, & omnino tractandi munere fungeremur: vtriſque denique flexiones & extenſiones neceſſarias obiremus. Eiuſmodi factitiorum membrorum deformationem, & ſingulorum organorum quibus tales D machinæ mouentur vſum, & proprias nomenclaturas, magnis & multis precibus erui ex ingenioſiſſimo fabro ferrario Lutetiæ habitante, quem noti, paritérque ignoti omnes paruum Lotharingum cognominabant: vt qui fabrilia tractant opera ad horum exemplar & imitationem alia ſimilia moliri & cudere poſſint, profutura non corporis modò neceſſitati, ſed etiam ornatui, ipſorum ideò hîc imagines appingere placuit.

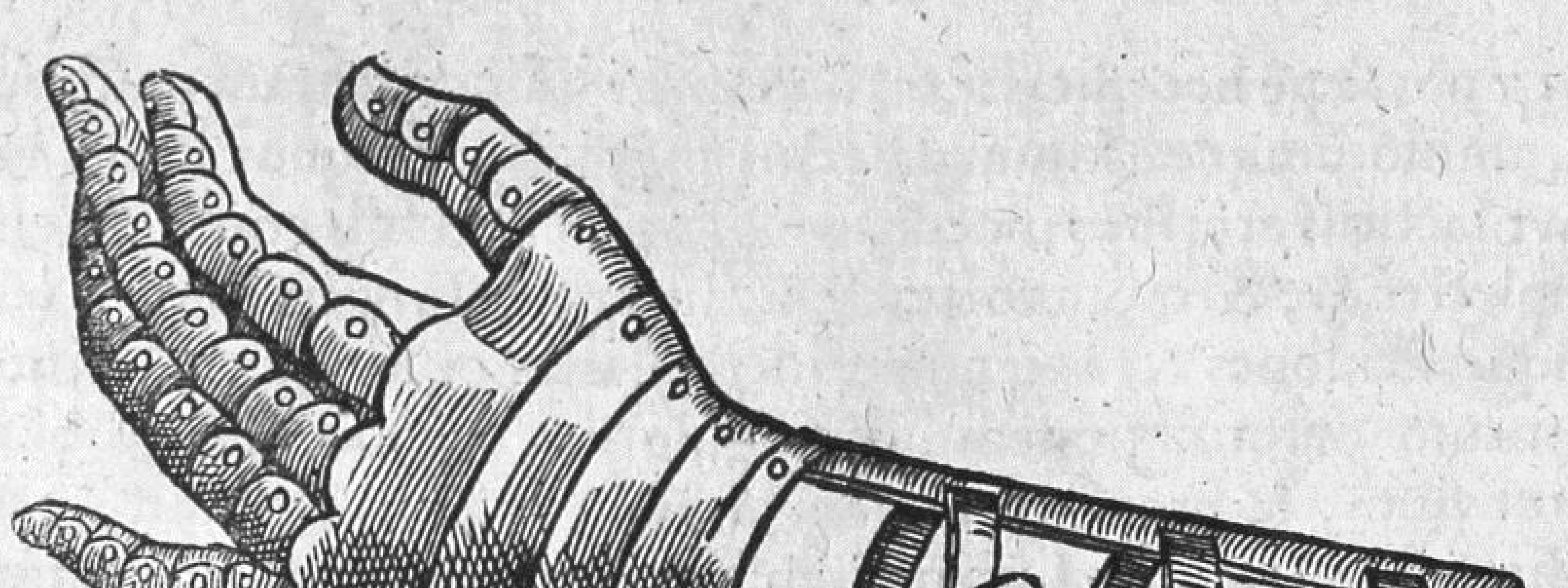
Manus factitiæ ex ferro imago. A

B

C

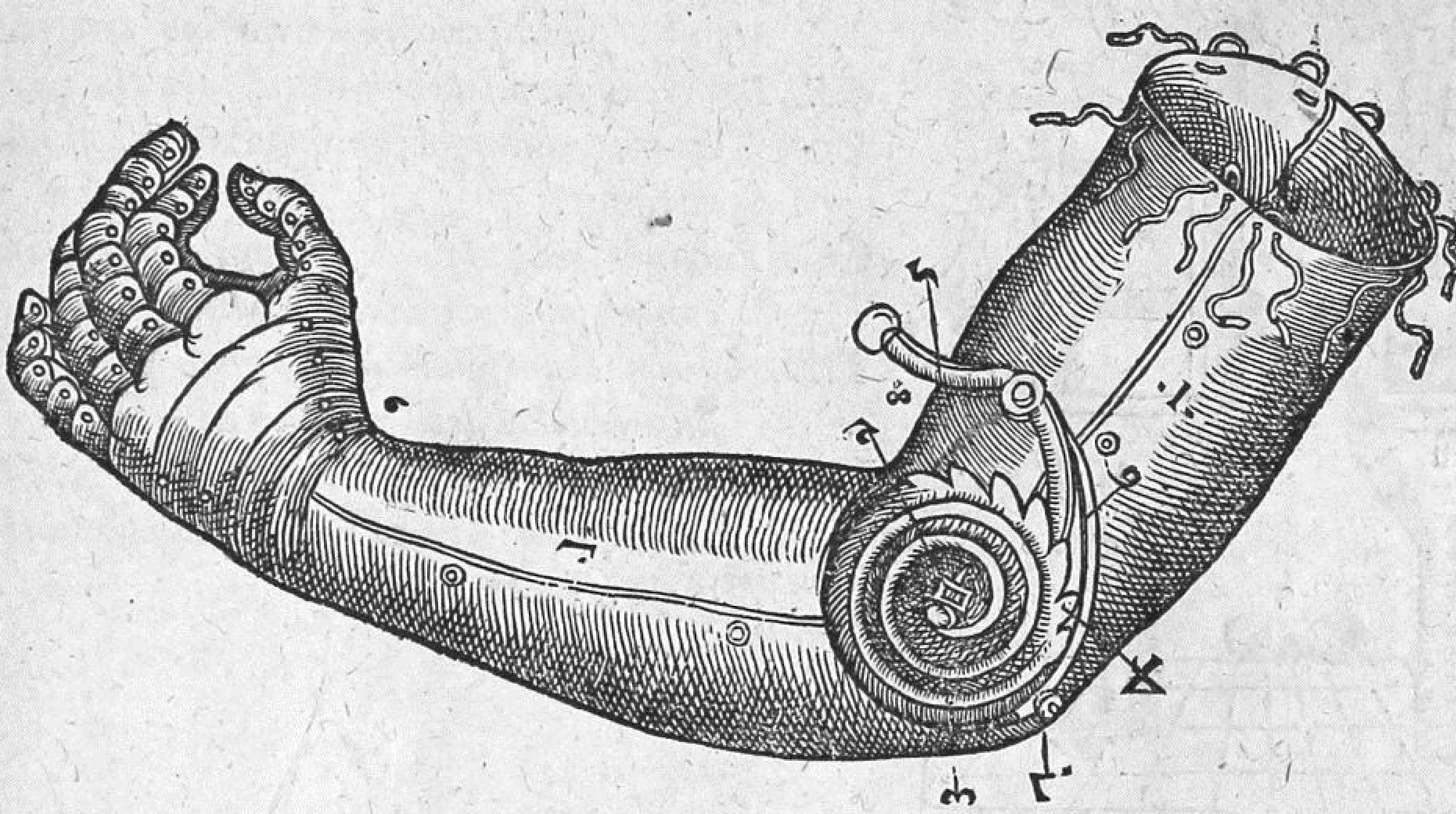
Monſtrat ſequens figura externam manum factitiam, quaque ipſam liceat brachio vel manicæ thoracis adnectere.

D

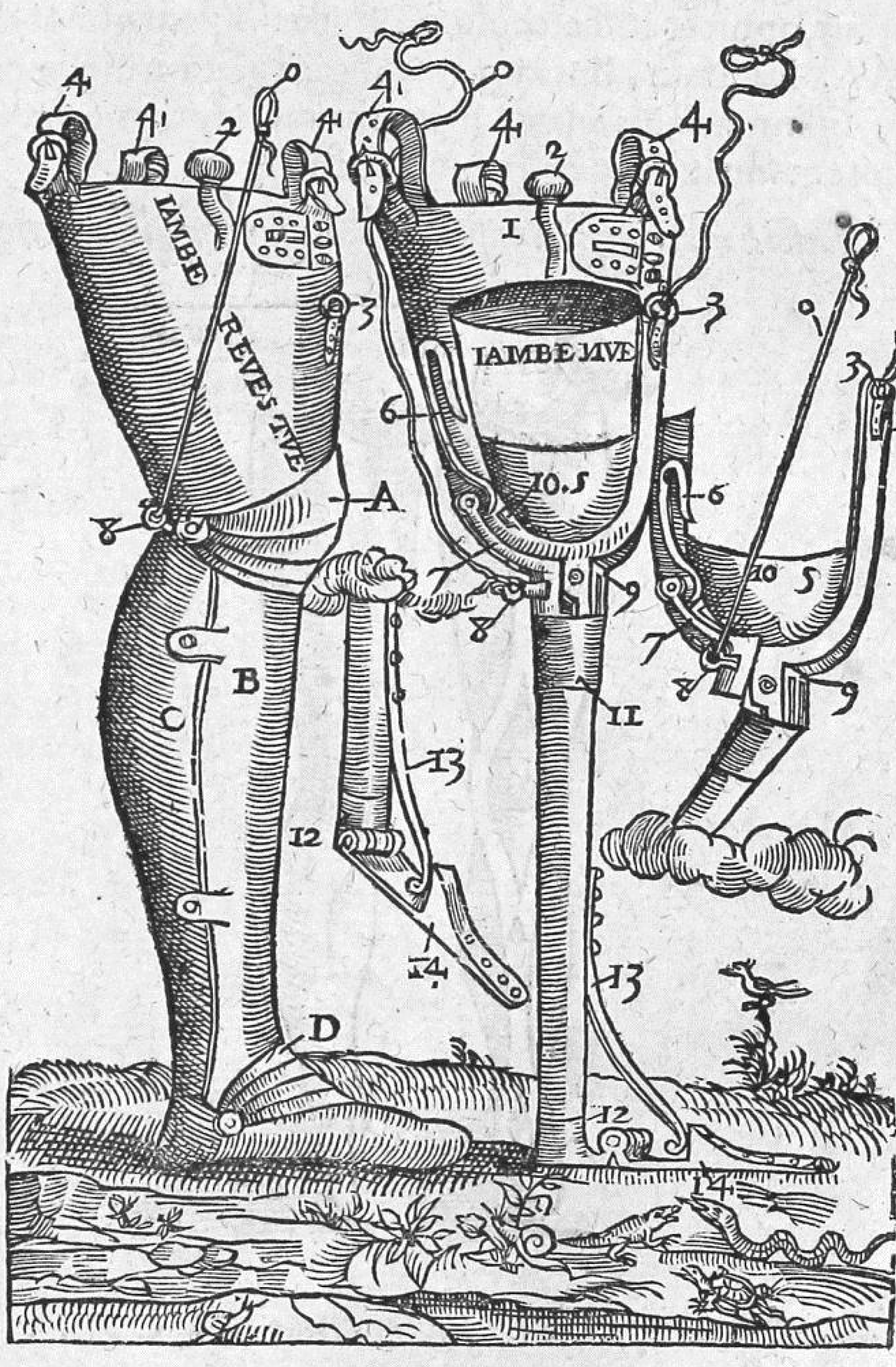
Factitij

A *Factitij & ferrei brachij deformatio.*

B

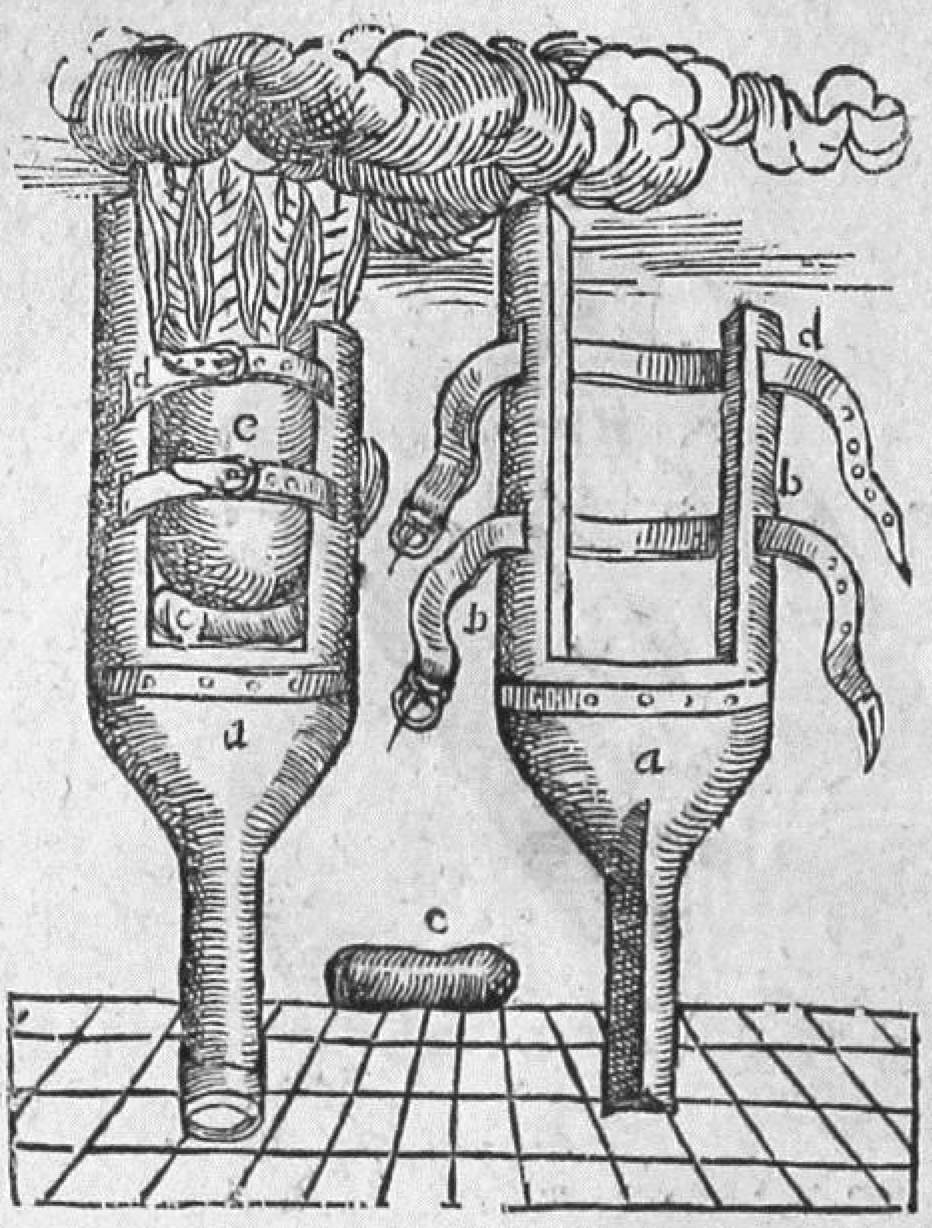
Factitiorum crurum deformatio.

C

D

Cruris lignei in pauperum gratiam deformatio. A

A. *Monſtrat factitij cruris arborem ſiue arrectarium.*

BB. *Duo velut furculata obnitentia fulcra in quæ media crus inditur, horum quod breuius eſt, interius eſſe debet.*

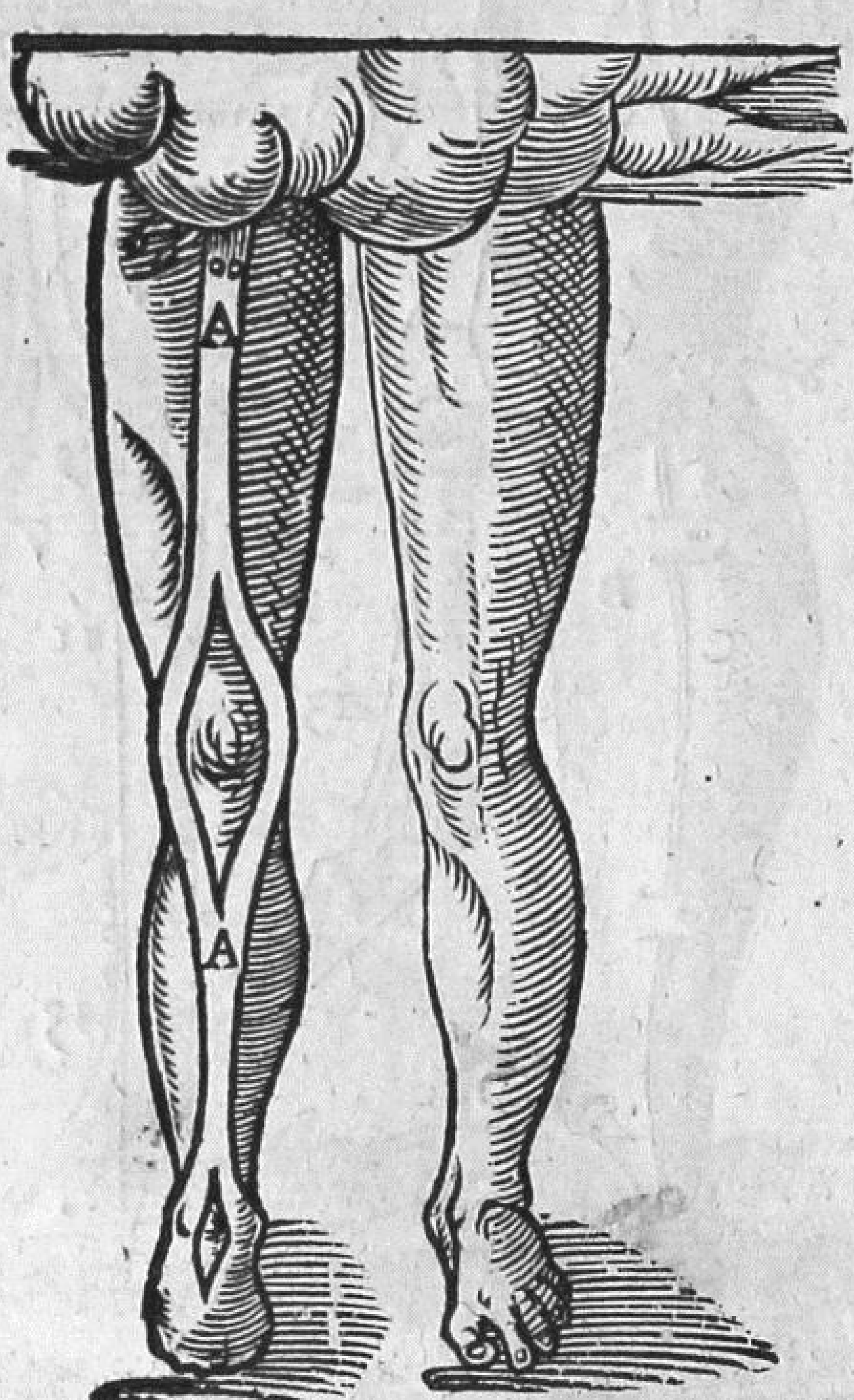
CC. *Puluinar, genu in fundo duorum obnitentium fulcrorum ſubiiciendum, quò quieſcat mollius.*

DD. *Corrigias cum ſuis in annulo fibulis per obnitentia fulcra duobus loris traiectas ad reuinctum crus in medio conſtringendum & continendum.*

E. *Femur ipſum: vt intelligatur quo eſſe debeat ſitu in cruve factitio.* B

Contingit non infrequenter, vt ex tendinum aut cruris neruorum vulnere æger poſt conſolidationem, niſi ægrè & admodum laborioſè incedere nequeat, cruris nempe ſurrigentibus muſculis malè obſequenti pedi, vix trahendo ſufficientibus, huic malo vt medeamur, oportet ad calceolum, ægro illi pedi obuolutum, adnectere faſciam, literis AA. notatam, linteam tres digitos latam, in medio crure toto, qua proferat ſe genu, fiſſam, arctius ad occultata thoracis foramina adſtrictam ligulis, quę pedem ad faciliorem inceſſum quodammodo ſurrigat.

Faſciæ ad erigendum pedem comparatæ, delineatio.

D

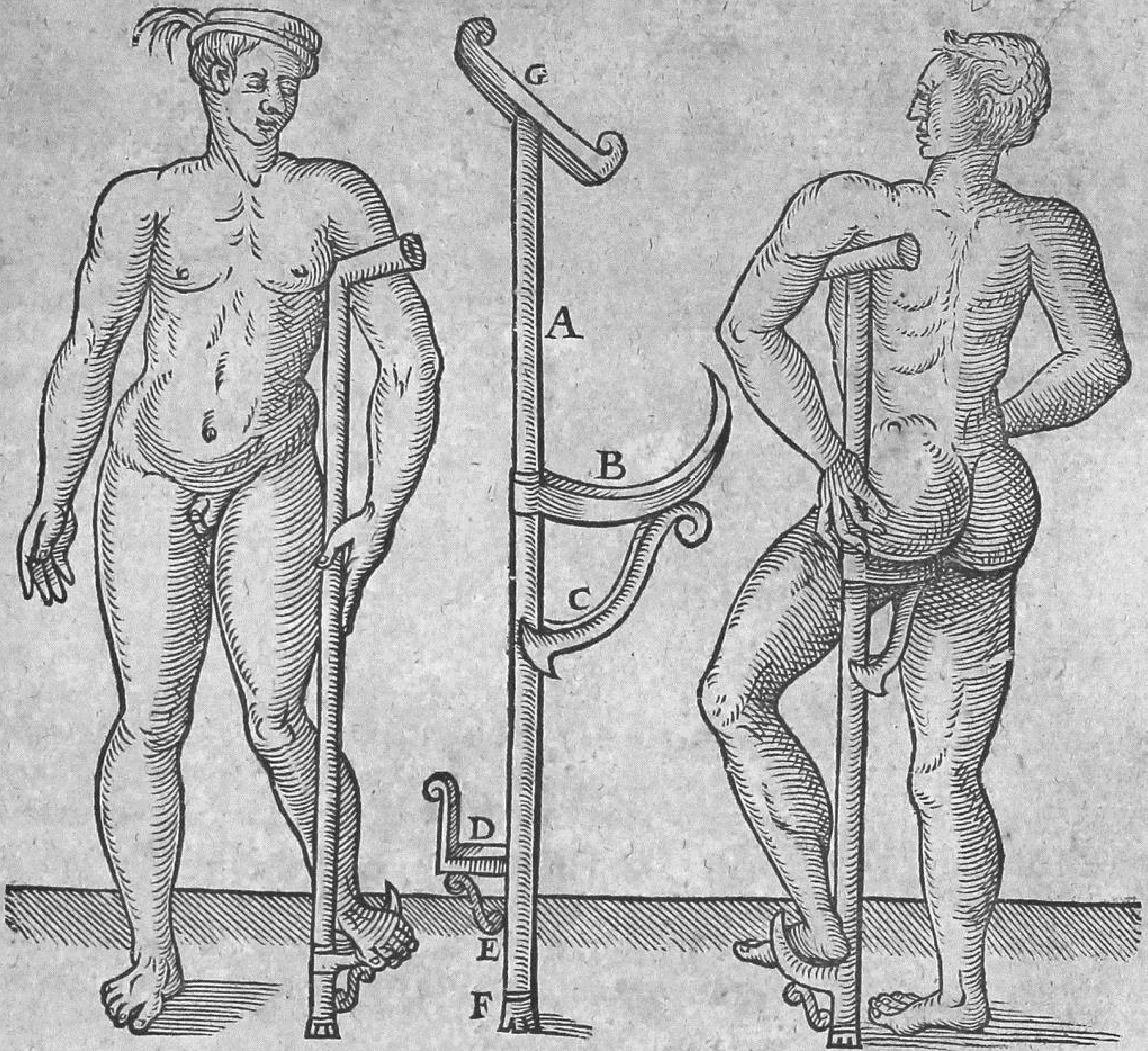
De clauditate corrigenda & ſubleuanda. *CAP. XIII.*

NON deforme modò, ſed & valdè moleſtum eſt clauditatis malum. Si quem igitur id ſymptomatis genus ob alterum crus breuius vexauerit, ei opitulabimur ſubiecto hoc, quod nunc deſcripturi ſumus, ſubalari fulcro ſeſſili. Huius enim adminiculi ope nixus, non rectus modò incedere poterit, ſed etiam facilè & ſine multo labore. Illius copiam mihi fecit Nicolaus Picardus Ducis Lotharingiæ Chirurgus. Delineatio talis eſt.

Subalaris

A

Subalaris fulcri ſeſſilis deſcriptio.

B

C

A. *Monſtrat ſubalaris illius adminiculi arrectarium, quod ligneum eſt.*
B. *Sedeculam ferream: quæ femur ſecundum natium ductum complectitur.*
C. *Obnitens fulcimentum, quod ſedeculam, cui tota ferè mole incumbit corpus, fulcit.*
D. *Stapedem ferreum incuruum, vt firmiore & minus labili nixu in eo pes ſtare & niti poßit.*
E. *Obnitens ſtapedis fulcimentum.*
F. *Carchebum ferreum, multi cuſpidatum: quo tanquam annulo præcingitur arrectarij extremum inferius, ne in lubrico prolabatur.*
G. *Subalaris fulcri tranſuerſarium tigillum quod alæ ſubiicitur.*

FINIS LIBRI VIGESIMISECVNDI,
DE DEFICIENTIVM SVPPLEMENTO.

DE HOMINIS GENERATIONE.

LIBER VIGESIMVS TERTIVS.

PRÆFATIO.

Maris & fœminæ diſtinctio.
Cauſa diſtinctionis.
Semen quid
Laudabilis ſeminis cõditiones.
Semen à toto corpore deciduum.
Morbi plerique cur hereditarij.
Quî intelligendum ſemen à toto corpore defluere.

VNIVERSI *opifex & creator Deus, à primis ſtatim mundi exordiis, conſilio ineffabili, & ineſtimabili prudentia, non humanam modò, ſed & omnium animantium ſpeciem duplici, maris ſcilicet & fœminæ, ſexu diſtinxit, vt veneris illecebris incitata, coniunctionis appetitu tenerentur, procreandi cauſa. Id enim benignus ille parens aduerſum fatalem ſingulis indiuiduis impoſitam moriendi neceſsitatem, tanquam ſolatium eſſe voluit: vt quoniam ſingulares ſubſtantiæ indiuiduo æternè conſeruari nequeunt, in ſpecie ſaltem per propagationem, & ſingulorum indiuiduorum quæ procreatione fit ſucceſsionem perſiſtant. In illa iucundæ voluptatis plena coniunctione, quam maximè Deus matrimonij fœdere ſanciuerit, mas & fœmina ſemina effundunt, quæ ſtatim concurſu facto commixta & confuſa recipiuntur, & conſeruantur in muliebri vtero. Eſt verò ſemen ſpumoſus humor, vitali ſpiritu differtus, cuius beneficio quadam velut ebullitione & fermentatione, attollitur & creſcit amplius, vtrumque ex parentis vtriuſque ſanguine puriori ſecretum, fœtus materiale & formale principium confert, virile quidem in vterum immiſſum & conceptũ principis cauſæ & efficientis rationem obtinet, fœmineum verò materiæ ſubiacentis. Laudabile ſemen debet eſſe album, ſplendens, lentum, globulentum, ſambuci vel palmæ odore, apibus expetitum, & in aquæ fundum merſabile. Nam quod innatat infœcundum cenſetur, eius quidem multa portio à cerebro, ab vniuerſo tamen corpore ſinguliſque eius, tum ſolidis, tum mollibus particulis, ipſum totum deciduum eſt. Niſi enim à toto corpore id totum deflueret, ex eo omnes & ſingulæ fœtus partes minimè formarentur: quandoquidem ſimilia à ſimilibus fiunt. Hinc eſt quod fœtus non effigie modò & facie, ſed & artuum conformatione, partiúmque interiorum complexione & temperie parentes refert: adeò vt morbi, tranſlata huius aut illius viſceris in prolem imbecillitate, ſæpè hæreditarij fiant. Sunt tamen qui hanc ſeminis à toto corpore deciſionem non penes molẽ & materiã, vt quæ ſanguinis totius deſecta tantum quædam portio ſit, ſed penes vim & formam intelligendũ putent, nempe à ſingulis tantum partibus ſpiritus animales naturales & vitales formationis & vitæ opifices, idémque & vim formatricem in ſemen à teſtibus elaboratũ defluere. Argumento eſſe, quòd plerique mutilis parentibus, integri & omnium partium numeris abſoluti edantur fœtus.*

Quas ob cauſas natura cum partium genitalium vſu maximam voluntatem coniunctam eſſe voluerit. CAP. I.

Orgaſmus quo incitata ruũt in coitũ animantia.

PARTIVM generationi dicatarũ functionẽ ingens quædã voluptas comitatur: eandẽ, cùm in ipſis partibus materia turget, furens quædam cupiditas in omnibus ætate florentibus animalibus præcedit, multis ex cauſis, quarum præcipua eſt, vt ſpecies in perpetuum ſalua, indiuiduorum propagatione & ſubſtitutione conſeruaretur. Bruta enim quæ ratione carent, quæque propterea de conſeruatione ſuæ ſpeciei ſollicita eſſe nequeunt, nunquam ferè in mutuos cõplexus venirent, niſi effrenis cuiuſdam libidinis œſtro, & veneris tanquam ſtimulis incitata

A incitata adigerentur. Homo verò rationis particeps, diuinum planè & excelſum animal, nunquam ſe, nunquam animum ſuum in rem tam turpem támque abiectam quàm venereus eſt coitus demitteret, atque proſterneret, niſi vel incitæ partibus iſtis venereæ catulitiones mentis eius ſeueritatem remollirent, vel ipſa etiam ratio admoneret, non cum vitæ tempore eſſe dimittendam commemorationem nominis ſui, ſed cum omni poſteritate, quantum fieri poteſt, & conſequi licet prolis propagatione, adæquandam. Itaque propter hanc vtilitatem natura genitales partes longè exactiore & exquiſitiore ſenſu, quàm reliqua corporis membra donauit per inſignes neruos ad eas tranſmiſſos. Tum eaſdem humore quodam ſeroſo, ſemini haud abſimili, ſed liquidiore & tenuiore, proſtatis ſeu glandulis, quæ viris ad initia ceruicis veſicæ, mulieribus autem ad fundum vteri ſitæ ſunt, prolui voluit. Hæc humiditas acrimoniam quãdam & mordacitatem habet: id enim humoris genus omnium maximè poteſt partes ipſas ad agendum irritare, voluptatémque dum ipſæ agunt geſtientem præbere. Sic planè humores ſeroſi & acres ſub cute aceruati, ſi incaleſcunt, iucundo quo-

Quæ res hominem adigant ad coitum.

Genitalia cur ſeroſo humore proluta.

B dam pruritu titillant, & ſuo motu voluptatem excitant. At non his modò humorum copia & qualitate turgentium ſtimulis genitalium membrorum natura ad excretionem pungitur & irritatur: ſed concluſus præterea ſpiritus multus ac calidus expirare gliſcit, ex quo naſcitur incredibilis quidam voluptatis exceſſus, quo perfuſa genitalia in omnem partem expanduntur. Penis quidem viris, quò rectà ſemen in muliebrẽ vterũ eiaculentur: mulieribus verò vteri ceruix, quo ſemen id effuſum hiāti velut ceruicis illo ore excipiant, tum etiã vt ſuũ per vaſa ſpermatica ad proprios teſtes trãſmiſſum effundãt. Hæc vaſa ſpermatica, ſuperiacens nẽpe vena & ſubiacẽs arteria, flexus multos numero æquales efficiunt, capreolorum variè implexorũ inſtar, eiuſmodi implexu ſanguis & ſpiritus qui ad teſtes feruntur diutiſſimè coquuntur, & in ſeminalẽ ſubſtantiam dealbantur. Hi flexus poſtremi in teſtes terminãtur. Teſtes verò cum ſint laxi, rari, & cauernoſi ſeu ſpongioſi, humorẽ, qui in vaſis cœptus erat concoqui excipientes, & ipſi rurſus percoquũt: perfectius quidẽ ad fœtus procreationẽ maſculorũ teſtes, imperfectius autẽ fœminarũ teſtes, vt qui frigidiores ſint, minores & debiliores.

Vaſorũ ſpermaticorum flexus cauſa.

Fœminis teſtes ſunt imperfectiores.

C Albeſcit verò ſemen contactu teſtium, quorum ſubſtãtia albet, mas animal eſt quod in alio generat, fœmina quod in ſeipſo, per vaſa ſpermatica quæ in internam vteri capacitatem implantantur. Profectò niſi tot voluptatum illecebras & irritamenta natura parauiſſet, vix quiſquam vnquam mas extitiſſet qui conceptionis humanæ locum, tot ſordes quæ aſſiduo influxu ipſum alluũt, viciniã ſubiecti craſſi inteſtini & ſuperpoſitæ veſicæ contẽplatus, mulierũ amplexus perſequi voluiſſet. Nec vlla viro ſe iungere fœmina appetiuiſſet, quæ nonimeſtris geſtationis labores, quæ partus matri ſæpè funeſtos dolores animo voluiſſet. Qui coitu intẽperanter vtuntur viri, ſæpè pro ſemine crudum & cruẽtum humorẽ, ſæpè & merum cruorem reiiciunt, vnde non infrequenter à virium exolutione mors ſuccedit, nonnunquam meiendi difficultas ſuperuenit, conſumpto humore illo viſcido & oleoſo, quem natura proſtatis inſitũ eſſe voluit, ad vrinæ vias lubricandas, & aduerſum vrinæ ipſius præterlabentis acrimoniã muniẽdas, adeo vt Chirurgi poſtea neceſſe habeãt, expreſſo ſyringe in vrethram oleo, reddendæ vrinæ facilitatem & indolentiam procurare. Ad generationẽ oportet marẽ

Quid mas quid fœmina.

Cur plerique viri mulieréſque à coitu abhorreant.

Cur ab intẽperãti coitu ſtranguria.

Quæ neceſſaria ad generationem.

D diſtento & rigido pene ſemen in vterũ eiaculatorio quodam impetu effundere. Idem verò ipſum, mulierẽ hianti & patente vtero incunctãter excipere: ne mora obiecta ſemen refrigeſcat, & ſpirituum diſſipatione infœcundum euadat. Diſtenditur penis dũ neruoſa, ſpõgioſa & caua ipſius ſubſtãtia ſanguine & ſpiritu flatulẽto impletur & turget. Vterus oſculo ſuo maſculũ ſemẽ in ſe allicit. Per cornua autẽ, exceptũ vaſis ſpermaticis, quæ iuxta ipſa ſunt, à teſtibus muliebribus muliebre ſemẽ cauitate ſua admittit, vt eius cum virili coniunctione, confuſione, & commiſtione temperetur, & ad quandam æqualitatem reuocetur. Non enim citra duorum ſeminum perfectè elaboratorum in eodem tẽporis articulo concurſum, & vteri intẽperie & complexione laudabilẽ diſpoſitionẽ generatio ſeu cõceptio ſuccedit in hac ſeminũ mixtione, ſi virile ſemẽ qualitate & copia muliebri præpolleat, mas edetur. Sin cõtra, fœmina. Quãquã in vtroq; ſexu & maſculinũ & fœmineũ ſemẽ ineſt, queadmodũ experiẽtia quotidiana intelligere eſt eorũ virorũ, qui cũ ex priore vxore fœmineã tãtũ prolẽ ſuſcepiſſent, ex altera cui ſecundo nupſerũt tantũ maſculã ſuſcipiunt. Idẽ licet animaduertere in quibuſdã mulieribus quę primis nuptiis mares tantũ pepererũt, ſecũdis verò fœminas

Cur mas cur fœmina gignatur.

demum pariunt. Quinimò nec idem homo eodem ſemper modo affectus eſt ad marem aut fœmellam gignendam. Nam pro ætatis, temperamenti, & diætæ varietate, A ſemen nunc maſcula virtute præditum effundit, nunc euiratum & fœmineum, vt nihil iam mirum ſit, ſi ex iiſdem nunc mares nunc fœminę gigantur.

Qua qualitate ſit ſemen è quo mas, qua id è quo fœmina gignitur.

CAP. II.

Cur mas citius in vtero quã fœmina formetur.

Semen eſt poteſtate id vnde defluit.

Cur fœtus patri magis ſimiles ſint.

Quando dãda opera liberis.

Cur fœtum nonnunquã auũ referat.

Cur aliquãdo morboſis ſani gignãtur.

EX ſemine calidiore & ſicciore mares, ex frigidiore & humidiore fœminæ gignuntur. In frigore enim quàm in calore virium multo minus eſt, & in humiditate quàm in ſiccitate. Idque cauſæ eſt cur fœmina tardius in vtero quàm mas formetur. In ſemine latet vis procreatrix & formatrix: in melonis (enim verbi gratia) ſeminio poteſtate inſunt trũcus, rami, folia, flores, fructus, forma, color, odor, ſapor, & ſemen. Par eſt de reliquis ſeminibus ratio. Sic pyri caudex ſectus inſitis pomi ſurculis, poma B fert: omninóque experimur inſitionis vi & intuemur, ſectam arborem ſe in alterius arboris, eius nempe quæ inſita & inſerta fuerit ramos vertere. Cæterùm etſi qui prodit fœtus patrem aut matrem ſimilitudine exprimat, prout huius aut illius ſemen in mixtione excelluerit, ferè tamen fit vt liberi patri quàm matri ſimiliores ſint, quòd mulierum in concubitu magis in maritum defixa ſit mens, quàm mariti in vxorem. Eorum autem quæ in concubitu & conceptu animo grauiter obuerſantur ideæ, in fœtum mox transferuntur & imprimuntur. Sic enim narrant Æthiopiæ quandam reginam fœtum album edidiſſe, cùm in mariti complexu aliquid candidiſſimum valida cogitatione animo voluiſſet. Itaque nolebat Heſiodus coniuges dare operam liberis cum è funere redirent, ſed cum è conuiuiis aut ludis, ne triſtis & funeſta cogitatio in fœtum illata, vitæ eius iucunditatem, mœſta triſtium imaginationum aſpergine confunderet. Contingit nonnunquam, etſi raró, vt fœtus nec patrem nec matrem, ſed auum aut aliquem alium ex conſanguineis vultus effigie exprimat: quod in parentum viſceribus imis, inſita lateat vis & natura auorum: quæ cum iners diu latuerit, nonnunquam ſe occultæ alicuius occaſionis vi C expromit. In quo pictori, res ad viuum exprimenti, ſimilis natura videri poſſit: quæ quantum ſubiecta materia patitur, prolem in omnem parentum habitum effingat, adeò vt ſæpe etiam parentum morbi, hæreditario velut iure, in fœtus transferantur. Nam & ſimi, ſimos: & claudi, claudos: & elephantici, elephanticos: calculoſi, calculoſos: aſthmatici, aſthmaticos: & arthritici, arthriticos generant. Semẽ enim gignẽtis vim, naturam, temperiem, & complexionem ſequitur. Itaque ſani, ſanis: & morboſi ferè morboſis eduntur, niſi fortè alterutrius è parentibus ſani ſemen, alterius morboſi impreſſionem morbidam correxerit, vel vterus temperatus & ſanus, benigno velut fotu ſuo emendarit.

Quid cauſæ ſit cur in brutorum genere fœminæ grauidæ, marem quouſque pepererint, nec appetunt, nec admittunt. D

CAP III.

Venerearũ rerum ſenſus cur brutis datus.

Cur in brutorũ genere mares ad fœminas venere fruẽtes vndique & è longinquo accurrant.

Cur mulier etiã grauida venerem appetat.

CAVSA eſt, quòd tantum quantum ſenſu mouentur, ad id ſolum quod adeſt, quódque præſens eſt, ſe accommodant, paululum admodum ſentientes præteritum & futurum. Ita fit vt elapſæ voluptatis, poſtquàm conceperint, immemores, à coitu abhorreant. Veneris enim ſenſus illis tantum datus eſt à natura ad ſpeciei ſuæ conſeruationem, minimè verò ad voluptatem & delectationem. Cæterùm mares ad eas libidinis æſtu furentes, turgentes, & velut œſtro percitas ideo accurrunt, quod tum ex earum vulua & obſcœnis genitalibúſque partibus, viroſus odor in aërem efferatur, qui ipſorum nares ac cerebrum feriens coitus imaginationem, deſiderium, & ardorem iniicit. Mulieribus contra videtur venerei coitus ſenſus à natura datus, non tantum ad ſobolis propagationem & ſpeciei humanæ conſeruationem, ſed etiam ad humanæ vitæ miſerias, voluptatis illius tanquã blandimẽtis leniendas & demulcendas: facit etiam ad id multus & calidus circũ præcordia ſanguis quo turgent, qui imaginationis, cuius in humores

imperium

A imperium eſt, impulſu, à corde & viſceribus per proprios ductus, in genitalia detruſus, ipſas ad venerem nouam ſubinde incitat. Brutorum quidem mares libidinis ſtimulis perciti & agitati furent, tentigine rumpuntur, ſæpè & rabiunt. At mox poſtquàm cum ſui generis fœmina libidinem expleuerint, omnino manſueſcunt & feritatem illam deponunt.

Quæ in coitu ad generationem obſeruanda ſint.
CAP. IIII.

Quibus accẽdatur mulier ad venerem & conceptum.

MARITVS cùm in coniugis thalamum venerit, omni illam deliciarum, omni blandimentorum genere excipiet, at ſi paulò tardiorem aut frigidiorem ſenſerit, molli complexu fouebit, demulcebit, titillabit, nec ex abrupto, tenſis derepente neruis, in agrum naturæ irrumpet, ſed ſenſim irrepet potius, laſciuis verbis oſcula laſciuiora miſcendo, ge-
B nitalia & mammas contrectando, vt flammam ipſa accipiat, & ad venerem incendatur. Sic enim demum proprij ſeminis excernendi, & virilis vnà concipiendi deſiderio fremit & ardet vterus. Quòd ſi talia inflammandæ mulieri non ſufficiunt, ſunt enim ferè mulieres viris ad ſeminis excretionem tardiores, iuuabit ante vuluam fouiſſe decocto herbarum calidarum in vino maluatico, aut alioqui generoſo incoctarum, indidiſſe in vteri ceruicem & oſculum moſchi aut zibethæ tantillũ. Cùm inſtare proprij ſeminis effluxum ex titillante voluptate percipiet, virum ea de re admonebit, vt eodem ſi fieri poſſit temporis articulo, & ipſe ſemen ſuum eiaculetur, vt ex ſeminum concurſu conceptus fiat, fœtúſque tandem prodeat. Id quò fœlicius ſuccedat, non ſtatim ſe opere peracto à complexu muliebri diuellet vir, ne aër in vterum adhuc hiantem ſubeat, ſemináque appulſu ſuo corrumpat, antequàm planè confuſa coierint. Quieta, digreſſo viro, ſe continebit mulier, cruribus decuſſatis, & molliter in altum ſublatis: ne motu, decliuíque ſitu ſemen excutiatur. Quæ cauſa eſt, cur ſibi etiam tum à ſermone, præſertim contenſioſo, tuſſi, & ſternutatione tem-
C perare debeat, & ſomno, ſi fieri poſſit, ſe tradere.

Seminũ cõcurſus ad conceptionẽ eſt neceſſarius.

Quibus ſignis concepiſſe mulierem intelligere liceat.
CAP. V.

Vari in facie grauidarum.

SI à coitu ſemen exceptum haud exciderit, ſi in ſeminum concurſu totum corpus leniter cohorruerit, contrahẽte nempe ſe vtero ad eorum compreſſionem & complexum, ſi lenis doloris ſenſus circa vmbilicum & hypogaſtrium oberret, ſi ſomnolenta ſit mulier, ſi à viri complexu abhorreat, ſi facies ſit decolor, concepiſſe illam ſcire licet. Quibuſdam poſt conceptum vari ſurgunt in facie, oculi deprimuntur, album ipſorum liueſcit, vertigine caput tentatur elatis à ſuppreſſo menſtruali ſanguine vaporibus, mœror & mœſtitia mentem occupat, cum faſtidio & moroſitate, vaporum nempe caligine obductis ſpiritibus, & inſolito onere grauato corpore, dentium & gingi-
D uarũ dolores, animi deliquia ſuperueniunt, appetentia deprauatur cũ nauſea & pica, quò fit vt boni ſucci cibos auerſentur, illaudabiles verò & multa præter naturã appetant, vt carbones, lutum, cineres, ſalſamenta raucida, acerbos, auſteros, & acidos fructus, piper, acetum & ſimilia acria, omninóque alia à natura & vſu abhorrentia, pro ſuppreſſi humoris in ventriculi orificium redundantis conditione. Deprauata eiuſmodi appetentia, quibuſdã ad partum vſque durat, aliis tertio grauiditatis mẽſe, cum capilli fœtui ſuccreſcunt ingraueſcens: tandẽ ſub quartum grauiditatis menſem exoluitur, quod grandior & vegetior iam fœtus, excrementitij & ſuperflui humoris magnam partem abſumat. Suppreſſa enim in grauidis menſtrua tripartitò diuiduntur: purior portio in fœtus alimoniam faceſſit: quæ huic purior eſt ad mammas ſenſim aſcendit: omnium impuriſſima in vtero circum fœtum ſubſiſtit, ſecundináſque facit, in quibus fœtus molli tanquam in calcitra, recubet. Sunt grauidæ quibus vrina fluit acrior, feruentior & ſubcruenta: non incaleſcente tantùm veſica ex ſubiecti vteri ſanguine concluſo feruentis compreſſione, ſed & tenuiore eiuſmodi ſanguinis portione in veſicam expreſſa & exudante. Mammarum verò &

Cur multæ grauidæ laudabiles cibos auerſentur, illaudabiles verò expetunt.

Suppreſſa mẽſtrua tripartitò diuiduntur.

Hipp. 1. de morb. mal.

venarum quæ ſub mammis in pectore & circum ipſas exiſtunt tumor, ſoliditas, & lactis expreſſi fluxus, ſigna grauiditatis cum ſubſultorio in aluo motu ſunt certiſſima. A Nec verò per grauiditatem mammarum tantùm venæ, ſed & vniuerſi corporis tumentiores exiſtunt, præſertim verò femorum & crurum: adeo vt ſæpè multiformi plexu ſibi mutuo intertextæ varicoſæ appareant. Vnde corporis totius inertia, grauitas, & incedendi, appetente præſertim partus tempore, difficultas. Denique ſi vis noſcere an conceperit mulier, cum dormitura eſt, ei aquam mulſam potandum dato. Nam ſi alui tormina patiatur, concepit: ſin minus, non concepit, ait Hippocrates.

Aph. 41. ſect. 5.

Vterum ſtatim contrahi excepto & concepto ſemine.
CAP. VI.

Cur fœmineum ſemē & alimentum virili cedit.

POSTQVAM effuſa in vteri capacitatem coierint maris & fœminæ ſemina, tum orificiū eius arctiſſimè cōſtringitur & conniuet, ne ipſa excidant. B Ibi fœmineū in maſculini ſeminis alimoniam & incrementum cedit, quia ſingula his nutiuntur & creſcunt quæ ſibi ſimilia & familiaria ſunt. Eſt verò ſeminis cū ſemine quàm cum ſanguine familiaritas & ſimilitudo longè maior, cùm coaluerint coagulātur, & arcto parietum vteri complexu ſic incaleſcunt, vt circum tenuis concreſcat pellicula, ei ſimiliſquæ ſupra lac pingue & cremore ſuo minimè caſtratum obtenditur. Denique ſeminalis illa concretio oui abortiui inſtar habet, cuius nempe in teſtaceam duritiem nondum concreuit inuolucrum, circum implexu multo ſe interſecantia viſuntur filamenta, cum ſubſtantia quadam viſcida, albuginea & rubra, atro velut ſanguine ſuffuſa. In medio ſubapparet vmbilicus, vnde illa producitur pellicula. Certè multa quæ ad fœtus humani in vtero conceptionem attinent, intelligere licet ex obſeruatione viginti ouorum, quæ quis fouenda gallinæ ſuppoſuerit, ſic vt ſingula ſingulis diebus frangas & diligenter contempleris. Vigeſimo enim demum die, pullus perfectus apparet, cum vmbilico. Humani fœtus illa pellicula ſecundina ſeu chorion nominatur, vulgo verò fœtus culcitra. C Hæc ſexto demum die perficitur Hippocratis ſententia: non continendis modò confuſis ſeminibus vtilis, ſed etiam ſugendo per vaſorum orificia in vterum deſinentia alimento. Eiuſmodi orificia Græci Cotyledonas, Latini Acetabula nominãt. Sunt autem excauatæ velut eminētiæ, his ſimiles quæ in ſepiarum velut pedibus & promuſcidibus, duplici ordine frequentes ad actionem ciborum complexum cernuntur. Non admodum apparent illa in mulieribus, vt in brutorum pleriſque fœminis acetabula. His igitur ſecundina vndique vtero adhæreſcit ad conceptorum ſeminum conſeruationem, nutritionem, & incrementum.

Compendiū intelligēdæ conceptionis humanæ.

Lib. de nat. pueri.

Cotyledones quid.

De generatione Vmbilici.
CAP. VII.

POSTQVAM mulier conceperit, commemoratorum acetabulorum D cuique aliud mox vas adnaſcitur, vena nempe venæ, & arteria arteriæ: mollia hæc & recentia adhuc vaſcula tenui membranula compinguntur, quæ ipſis extrinſecus ſubtenſa adhæreſcit, his enim & membranæ, & ligamēti, & tunicæ, ſeu munimenti loco eſt, & cum reliquis reduplicatur ad cingendum vmbilicum ex vena & arteria vmbilicali conflatum. Nouella fœtus hæc vaſcula ſuis oſculis vteri cotyledonibus ſingula ſingulis reſpondent, perexigua & pertenuia ſunt tanquam radicum in terram depactarū vltimæ fibræ, vbi proceſſerint longius combinantur ſic, vt ex duobus vnum vas fiat: donec tandem connexionis continuatione, vaſcula illa omnia in duo ingētia vaſa deſinant & degenerent, vmbilicalia dicta, quia vmbilicū conſtituant, & in fœtus corpus per vmbilici foramē ſubeāt. Hîc ſingularē naturę & Dei prouidentiā Galenus admiratur, quòd in tanta vaſorū multitudine, tā lōgo productionis & itineris tractu, nunquā vena arteriæ, aut arteria venæ ſe applicet & cōfundat, ſed quodque tantū vas ſui generis vaſi ſe adiungat. Vena quidē vmbilicalis in corpus pueri ingreſſa, ſtatim ſe

Nunquam vena arteriæ ſe applicat.

A cauæ hepatis parti applicat, arteria verò in duas finditur: quæ ſecundum veſicæ latera duabus ſe arteriis iliacis applicant, ſtatimque peritonæo tunica integuntur, & eiuſdẽ beneficio partibus quas obeunt adnectuntur. Nouellæ illæ venæ & arteriæ ſunt veluti fœtus radices: vena verò & arteria vmbilicalis trunci arborei inſtar habent, ad deducendum alimentum fœtui nutriendo idoneum. Primum enim viuimus vita plantæ in vtero, deinde vita animali, atque vt prior fœtus tunica Choriõ ſeu Allãtoides, ſic altera Amnios ſeu Agnina dicitur, quæ ſemen ſeu fœtum vndique inuoluit. Tenuiſſimæ ſunt hæ membranæ, telis aranearum tenuitate ſimiles, ſibi inuicem ſuperattextæ, multiſque præterea locis connexæ villorum quibuſdam tenuitatibus, quæ ſimilium adiunctione tandem robur acquirunt: ex quo intelligere eſt, quid cauſæ ſit, cur variis & violentis tum grauidæ matris inter eundum & ſaltandum, tum fœtus in vtero motibus, non ferè membranæ illæ abrumpantur. Sic enim villorum eiuſmodi nexibus coniunguntur, vt inter ipſas nihil, neque vrina, neque ſudor interueniat, quemadmodum diſſecto grauidæ mulieris cadauere, diligenter
B inſpicienti, ac non ex aliena opinione, quantumlibet inueterata, pendenti, certa fide intelligere licebit, nequaquam tamen tantum eſt eiuſmodi membranarum robur, quin facilè in ipſo partus articulo diſtringi à calcitrante puero & reuelli poſſint.

Homo viuit primum vita plantæ.

Hip. membranas omnes quæ fœtum in vtero inuoluũt ſecũdas appellat, Galeni ſententia de vſu part.

De Vaſis vmbilicalibus. CAP. VIII.

VETERVM permulti ſcripſerunt in vmbilico quinque cerni vaſa, venas nempe duas, duas arterias, & vrachum. At mihi multa in multis cadaueribus obſeruatione perueſtiganti, nunquam niſi tria notare licuit: venam nempe vnicam, quæ valdè ampla eſt, adeò vt ſuo ductu linguæ adſtrictoriæ ferrum facilè admittat, & duas arterias, haud ita amplas, ſed longe anguſtiores, quòd copioſiori ſanguine opus eſſet fœtui ad conformationem, partium nutritionem & incrementum, quàm ſpiritu vitali: eiuſmodi vaſa, vmbilici corpus, quod nono demum die conformari creditur, conſtituentia,
C ſui velut reduplicatione & implexu nodos, cinguli Franciſcani nodis ſimiles faciunt, vt nodoſis illis ſuis amfractibus currentem ſanguinem remorantes perfectius concoquerent & elaborarent: quemadmodum in eiaculatoriis vaſis ſpermaticis cernere eſt, quem etiam in vſum ſemiulnæ longitudine vmbilicus ille viſitur, adeò vt pleriſque naſcentibus, terna, quaternáve obuolutione collo femorívе implicitus cernatur. Quandiu vtero materno concluditur fœtus, vmbilico tantum, non etiam ore cibum capeſſit, imò neque oculorum, neque aurium, neque narium, neque ani munere fungitur, nec verò cordis officia deſiderat. Sanguis enim ſpirituoſus ad ipſum per vmbilicales arterias commeat in arterias iliacas, & ab arteriis iliacis in reliquas omnes corporis totius arterias, harum enim ſolo motu ſpirat fœtus. Itaque haud putandum eſt in fœtu aërem per pulmones in cor inferri, ſed contra à corde in pulmones. Nam nec cor in ſanguinis ſpirituúmve vitalium generationem aut elaborationem incumbit. His enim vt ſunt à matre confecta & elaborata contentus eſt fœtus: qui quouſque plenam, integrámque & euidentem membrorum & ar-
D tuum omnium deſcriptionem nactus fuerit, pueri nomen haud mereri videtur, ſed genituræ tantùm, embryonis aut fœtus.

Vetus opinio confutata.

Vmbilici puerilis noduli quem vſum habeant.

Fœtus vmbilico nõ ore cibũ ſumit.

Fœtus quî ſpiret.

De ſeminum in vtero ebullitione ſeu fermentatione, & trium ampullarum, ſeu trium principum viſcerum concretione. CAP. IX.

PRIMIS ſex conceptionis diebus nouella vaſcula fieri proferrique ex maternorum vaſorum acetabulis, tanquam fibræ in totum ſemen ſparſæ creduntur. Illa vt vterum ſic & Chorion ipſum pariter, æqualitérque perforant. Hácque via non in fœtum modo comeatus partium conformationi & nutritioni neceſſarius defertur, ſed etiam in venulas ipſi chorio variè intextas. Ita fit vt non loci modò, ſed & ſanguinis etiam, ſpirituúmque vitalium influentium occaſione bulliat, & tanquam fermentetur ſemen ipſum, móxque in tres ampullas ſurgat, bullis ſimiles, quas aqua pluuia ſuo

Tres ampullæ.

in flumen illapſu excitat, ampullæ illæ trium principum viſcerum, hepatis nempe, A cordis & cerebri concretiones quædam, & inchoatæ deformationes exiſtunt: huc vſque ſemen, ſeminis modo appellatione cenſetur, poſtea verò ſurgentibus illis ampullis, embryonis nomine, ad perfectã vſque membrorum deformationem, donatur quarto die poſtquàm vmbilicalis vena conformata eſt, ſanguinem craſſiorem & plenioris alimenti ex cotyledonibus ſugit. Hic quia craſſior eſt, facilè eo concreſcit & coagulatur loco, quo mox hepar plenum abſolutúmque comparere debet. Tum enim inſigni ſupra reliquas partes magnitudine notabile eſt, ex eo Parenchyma dictũ, quod affuſi ſanguinis concretio tantum quædam ſit: ab eius gibba parte enaſcitur craſſior venæ cauæ truncus, qui tenues velut villos ſuos in omnem eius ſubſtantiam diffundit: inde in duos ramos finditur, quorum vnus in ſuperiores, alter in inferiores partes, partiúmque particulas propagatur. Vmbilicales interim arteriæ, ſanguinem ſpirituoſum ex arteriarum maternarum acetabulis ſugunt: ex quo, feruidiore nempe & magis ſpirituoſo. In ſecunda ampulla conformatur cor, ſubſtantia carnoſa ſolidiore & denſiore præditum, qualem decebat eſſe eius viſceris, quod caloris fonte B manat, & perenni cietur motu. In hoc vis formatrix duos ſinus excauauit, dextrum vnum, ſiniſtrum alterum. In dextrum inſeritur venæ cauæ truncus, alimentum cordi neceſſarium deferens. In ſiniſtro efformatur arteriæ caudex: qui & mox bipartito finditur, maiore ramo ſeſe in ſuperas, inferiore verò, qui amplior eſt, in inferas partes, partiúmque particulas inferens, & vitam calorémque vnà ſecum vitalem deferens.

Quando ſemẽ embryonis nomine donetur.

Hepar cur parẽchyma dicatur.

De tertia velut ampulla, in qua cerebrum capútque conformatur. CAP. X.

Cur potior ſeminis portio faceſſat in capitis & cerebri generatione.

SEMINIS portio longè maxima in tertiam hanc ampullam faceſſit: cerebro ſcilicet, capitique toti materiam ſuffectura. Multum verò ſemen in capitis & cerebri conformationem ideo faceſſere oportuit, quia partes hæ non vt cor & hepar ſanguineæ ſunt, ſed ferè exangues: C oſſeæ nempe, medulloſæ, cartilaginoſæ, neruoſæ, & membranaceæ: cuiuſmodi partes, vt venæ, arteriæ, nerui, ligamenta, panniculi & cutis ſpermaticæ dicuntur, quia primam ex ſolo ferè ſemine conformationis materiam ſortitæ ſunt. Quanquam poſtea ſanguine, vt reliquæ etiam carnoſæ & muſculoſæ partes, nutriuntur: ſed qui mox vbi ad ipſas appulerit in ſpermaticum quid, aſſimilatricis inſitæ viribus, degeneret, formato cerebro reliquæ capitis partes ſe adiungunt, maximéque illæ quæ muniminis loco ipſi circumpoſitæ in oſſa ſenſim indurantur. Caput ſenſuum ſedes & mentis rationíſque domicilium, in ſupremo ideò locatum eſt, vt hinc, tanquam ex arce, ſubiecta reliqua membra, ipſorúmque actiones & functiones regeret. Illic enim anima rectrix reſidet, hincque in reliquum corpus deriuatur & influit. Conformatis tribus illis principiis, natura futuræ corporis moli palos, & velut ſuſtentacula quærit. In quam rem oſſa architectatur. Prima omnium formari putantur, ſeu potius conformata apparent, oſſa ilium interiectis vertebris connexa: inde reliqua omnia membra, ſuis exſculpta cauitatibus & foraminibus: D quæ in capite ſeptem manifeſta & peruia notantur: duo nempe aurium, duo naſi, vnũ oris: in ſubiectis capiti partibus, vnum eſt ani, alterum vrethræ ſeu veſicæ canali, fœminis præterea vnum ceruici vteri, ſine quo matres, fieri nunquam poſſent. His perfectis natura tandem nobile illud ſuum opus, obducta cute vndique expollit. Abſoluto operi & microcoſmo Deus, naturæ & rerum omnium author, animam demum infundit, quod ex Moſis ſententia probat D. Auguſtinus: ſi quis, inquit, grauidam percuſſerit adeò vt inde abortiat, morte luat, ſiquidem infans formatus in vtero fuerit. At ſi nondum membrorum conformationem & diſtinctionem adeptus fuerit, luat ære. Itaque ab Adamo, aut parentibus deriuari animam non eſt credendum: ſed ſingulis momentis, & in ipſo conformati fœtus articulo à Deo creari, & in fœtum infundi. Sic igitur molæ, ſimiliſque confuſionis & indigeſtæ molis mõſtra, etſi ob tremulum quendam & incertum motum vitæ participia videantur, minimè tamen mente & rationali anima informata cenſenda ſunt: ſed quod mouentur, nutriuntur & creſcunt, id ab vteri inſita facultate, & ſpiritu prolifico ſemini permixto totum habent. Cæterùm

Cur caput in corporis ſummo locatum.

Exod. 20. quæſt. 52.

Molanõ viuit vt fœtus.

A Cæterùm infans in vtero, vt ante trigeſimum diem conformationem perfectam non adipiſcitur, ſic non ante ſexageſimum mouetur: quod tempus ſæpius etiam mulieres latet, propter motionis exilitatem. Sed iam de anima, à qua vt omnis in corpore functionis, ſic & generationis principium eſt, paucis dicere aggrediamur.

De Anima. CAP. XI.

ANIMA in corpus migrat, ſimulatque id perfectam in vtero membrorũ diſtinctionem & conformationem adeptum fuerit: quod maribus ferè, ab inſito & informante calore vegetiore, contingit die quadrageſimo: femellis verò quadrageſimo quinto, aliàs citius, aliàs tardius, pro agentis efficacia, & materiæ ſubiectæ obedientia. Nec tamen infuſa anima ſuis ſtatim elucet functionibus omnibus, quod circumformata inſtrumenta ſolidam conſiſtentiam, niſi multo poſt tempore & ætatis progreſſu, animæ miniſteriis, præſertim B diuinioribus, neceſſariam non adipiſcantur. Vitiantur verò animæ illa inſtrumẽta, vel à prima in vtero conformatione, quemadmodum quibus in turbinem acutum eſt caput, vt Troiani belli temporibus Therſiti, noſtris verò Tribuletio & Tonino, vel poſtea caſu aliquo, vt obſtetricum violenta manu, quæ molli cranio, ſubiectis cerebri ventriculis compreſſionem & anguſtiam intulerit: lapſu, ictu, errore in victu, vt ebrietate & febre quæ lethargum, carum, aut phrenitidem inuehant.

Anima nõ migrat in fœtum niſi poſt typoſim.

Cur anima ſuis functionibus omnibus non ſtatim elucet in fœtu.

Infuſæ animæ varias ſtatim dotes indidit Deus: hinc aliis datus eſt per ſpiritũ ſermo ſapientiæ, aliis ſcientiæ, aliis efficacia ſanationum, aliis poteſtatum, dominatuum & imperiorum, aliis prophetiæ, aliis linguarum, aliis aliarum gratiarum, vt primæ & æternæ Dei viſum eſt prouidentiæ, cui nemo obloqui aut obſiſtere debet. Num enim dicet figmentum ei qui finxit, cur me finxiſti ad hunc modum? An non habet poteſtatem figulus vt ex eadem maſſa fingat, aliud quidem vas in honorem, aliud verò in ignominiam? Harum rerum rationes nec mei inſtituti eſt, nec ad quemquam pertinet perueſtigare, ſed tantùm ſuſpicere cum humilitate. Id vnum dicam, nobilem & ingeC nuam animam elementaria & caduca negligere: rapi verò in cœleſtium & diuinarum rerum contemplationem, qua non ante liberè fruitur, quàm ab hac concretione corporea ſecreta fuerit, & ſuæ origini reſtituta.

Pau. 1. Cor. cap. 12.

Eſt igitur anima, Entelechia ſeu perfectio interior, omnium in nobis motionum ſeu functionum naturalium & animalium cauſa prima, & vera hominis forma. Eſſentiam eius obſcuram, multis deſcriptionibus exprimere conati ſunt Veteres: nam & ſpiritum cœleſtem & eſſentiam ſuperiorem incorpoream, inuiſibilem, immortalem, à ſeipſa tantùm, id eſt mente & intellectu comprehenſibilem eam dixerunt. Alij nunquam dubitarunt, quin ex vniuerſa mente diuina delibatas animas haberemus, quæ vt viuæ ſunt, ſic corporibus quibus vniuntur, vitam largiuntur. Anima hæc etſi in totum corpus, ſingulaſque eius particulas corporeæ omnis molis & mixtionis expers fuſa ſit, eſt tamen tota & integra in ſingulis ſeorſim partibus, vna ſimplex, indiuiſibilis, compoſitionis & concretionis omnis expers, plurimis tamen facultatibus & virtutibus inſtructa, quas per varias edit corporis partes: ſentit enim, imaginatur, iudicat, D meminit, intelligit, cupiditates, voluntates, animaleſque omnes motus regit, videt, audit, olfacit, guſtat, tangit, variis omnino corporis membris: ab hiſque tot & tantis viribus, varias ſortitur appellationes. Anima dicitur, quia corpus ex ſe mortuum animal. Spiritus nominatur, quia ſpirat in corporibus. Ratio verò, quia verum à falſo tãquam radius quidam diuinitatis diſcernit. Mens, quia præterita cogitat, recolit & meminit. Animus, quia animos inerti præbet corporeæ moli. Senſus denique & intellectus, quia ſenſibilia & intelligibilia comprehendit. Incorporea cùm ſit, locum extenſione corporea minimè occupat, etſi totum corpus repleat. Simplex verò, quia eſt, nec creſcit, nec minuitur: neque enim in paſſione minor eſt quàm in gygante, æquè perfecta & magna ſecundum naturam ſuam in infante quàm in viro. Sunt verò corporum anima qua viuunt, informatorum, genera tria: primum imperfectiſſimum omnium, plantarum eſt: alterum eſt brutorum: tertium hominum. Plantæ viuunt per animam vegetantem: bruta per ſenſitiuam: homines per intelligentem. Atque vt ſenſitiua brutorum anima vegetantis viribus omnibus inſtructa eſt, & functionibus fungitur, ſic humana intelligens, inferiorum vires omnes ſub ſe comprehendit, non vlla diuiſione

Anima quid.

Anima in toto eſt corpore, & ſingulis eius partibus.

Anima vna eſt ſimplex & impartibilis.

Formæ humanæ varia nomina & nominũ rationes.

Corporum animatorũ tria genera.

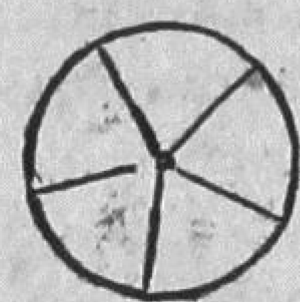
ſecretas,ſed cum ratione & intelligentia in vnā humanam formam & animam, à qua pendent,indiuiſibiliter vnitas. Cæterùm quia paulò ante diximus animæ varias in variis corporis partibus eſſe & apparere functiones,hîc reliquis omiſſis, eas modò perſequemur quæ principes dicuntur. Quatuor multorum ſententia humanæ animæ numerantur functiones principes,à totidem facultatibus,tandémque ab vna anima prodeuntes: Senſus communis, Imaginatio, Ratiocinatio, & Memoria. A

Anima ſuperior inferioris vires omnes in ſe continet.

Senſum communem ſeu interiorem,à ſenſuum exteriorum inſtrumentis,ſenſibilium rerum delatas,tanquam ab internuntiis, ſpecies & ſimulachra,vehente per neruorum ductus ſpiritu,excipere putant:nec excipere modò, ſed & cognoſcere, percipere & diſcernere. Non enim oculus in quo videndi ſenſus eſt exterior,album,nigrūve cognoſcit. Itaque colorum diſcrimina diſcernere nequit, vt nec lingua ſaporum, nec nares odorum,aut auris ſonorum,aut denique manus qualitatum tactilium. Imò ne ſe quidem videre oculus ſentit, aut auris audire, aut nares olfacere, lingua ſapere, manus tangere:hæc enim omnia ſenſus communis opera& munia ſunt. Hic enim cognoſcit oculum album quid vidiſſe,nigrum,rubrum,hominem,equum,nauem,& ſimile aliud materiale,etiam tum cùm aberit, nec ſe amplius videndum, olfaciendum, audiendum,guſtandum,tangendum ſubiiciet. Exteriores enim ſenſus omnes,ipſorūque vniuerſæ functiones in communem ſenſum deſinunt & referuntur,tanquam circuli lineæ à circumferentia in centrum,vt hæc figura demonſtrat. B

Senſus communis quid

Senſus communis functio duplex.

Quo nomine ſenſus communis ſeu princeps in quo ſita ſit primaria ſentiendi anima nuncupatur,quod ſenſuum exteriorum tanquam miniſterio& ſatellitio vtatur ad multa & varia cognoſcenda,quorum diſcrimina cernit & diiudicat:ſimplicia tamen, & ſeorſim,ac citra compoſitionem & connexionem,quæ ex eis verum quicquam aut falſum conſtituat,aut vllam argumentationem concludat: id enim ſolius eſt mētis & intelligentiæ ſeu rationis. Hoc namque naturę fuit conſilium vt externi ſenſus rerum ſimulachra ſuperficiariè tantùm, leuiter & obiter exciperent, ſpeculi inſtar,haud in alium finem quàm vt ea mox in ſenſum communem, tanquam in centrum & principem referrent,quæ ipſe tandem intelligenti ſeu ratiocināti animæ facultati, quàm in anteriore cerebro ſitam eſſe Auicenna & Auerroës crediderunt,colligenda traderet. C

Senſus interior cur cōmunis dicatur.

Senſus communis ſimplicia tantū cognoſcit.

Senſum communem ſequitur Phantaſia, ſeu Imaginatio: ſic dicta,quòd ab ea rerum imagines & ideæ, Phantaſmata Græcis dicta ſurgant. Hæc nunquam niſi dormientibus quieſcit: quanquam ne his quidem ſemper : ſæpè enim inter dormiendum ipſis ſomnia fingit, earum rerum imagines obiicit, quæ nunquam ſenſibus perceptæ fuerant,quæ rerum natura & vniuerſi ordo non admiſerit. Magna huius animæ facultatis in nobis vis eſt, adeò vt ſæpè corpus totum ſibi obſequens reddat. Sic enim produnt hiſtoriæ Alexandrum Magnum, Timotheo Muſico bellicum ad citharam canente,continuò è menſa ſurrexiſſe, armaq; popoſciſſe : eodem contra concentus ardorem remittente,menſæ ſeſe reddidiſſe & conſediſſe. Tanta erat vis imaginationis Muſico immiſſa concentu,quæ victoris terrarū animos ſibi obnoxios reddebat,quorum nempe varia agitatione,nunc ipſum ferocientem velut in prælia truderet, nunc pacatum & remollitum poculis & epulis reſtitueret. Quotus verò quiſque extitit qui ſuperioribus annis Græculum illum & Mahumetanum Schœnobatem pedibus in pelui compoſitis in fine ſalientem intuitus, oculos à tam horrendo ſpectaculo, cuius gratia venerat,non auerterit,toto corpore & artubus omnibus non cōtremuerit,metu perculſus ne ſubita ille ruina ceruices ſibi frangeret. Hoc eodem metu turbati plurimi ex altiſſimo loco ſpectantes, repentè præcipites labuntur,periculi imaginatione victi,& vincti ſic, vt viribus propriis fulcire ſe nequeant. Rectè igitur & benignè nobiſcum Deus egiſſe videtur,qui ad hanc imaginandi tantùm vim,aliam adiunxit quę rationis & intelligētiæ dicitur:quæ falſa à veris pericula diſcernens, hominem erigeret,ac ne vanis imaginibus conſternaretur contineret. D

Imaginatio quid.

Imaginationis vis.

Græculus ſchœnobates

Ratio quid.

Sub hæc igitur inſurgit,& in opus erumpit Ratio,principum animæ facultatū facilè princeps : quæ ſimplicia, & ſeorſum poſita rerum ſimulachra congerit, copulat, componit,

A componit,& in vnum aceruum confert: vt diuidendo, colligendo, ratiocinando verũ à falſo diſcernat & diiudicet. Hæc intelligentiæ & mentis facultas nullo corporis organo obnoxia eſt, libera ipſa & in intima quæque atque abdita incredibili celeritate penetrans: per quam ſcilicet homo conſequentia cernit, principia & cauſas rerum videt, earúmque progreſſus, & quaſi anteceſſiones non ignorat, ſimilitudines comparat, rebúſque præſentibus adiungit atque annectit futuras, quid ſequendum aut fugiendum ſit certò ſtatuens. Hæc eadem animorum motus ferocientes refrænat, linguam præcipitem coërcet, admonetq; non ante verba oris clauſtris laxanda eſſe, quàm multo & diligenti adhibito examine de rebus ipſis, quarum mentio incidit iudicium & ſententiam tulerit. *Rationis opera.*

Rationẽ, Iudiciũq; ſequitur Memoria, quæ ſuſcepta è ſenſibus ſimulachra omnia, quæq; ratio ſtatuerit conſeruans, fidelis cuſtos & conſeruatrix cuncta amplectitur & continet, móxque tum propria vi & poteſtate, tum illorum adnixu & impulſu in cerebri corpore inſculpit & conſignat citra vllum materiæ veſtigium: vt cùm opus fuerit, tanquam è theſauro & tabellis recondita & inſcripta illa depromere poſſimus: B Alioqui quid referret tam multa legere, audire, animaduertere, niſi illa animo concepta cerebri & memoriæ cuſtodia aſſeruare valeremus? Hoc profectò vnicum nobis à Deo aduerſus rerum ignorationem & obliuionem datum eſt remediũ & ſubſidium: quod etſi per ſe naturaq; ſua multum valeat, frequenti tamen & aſſidua excolitur & ſtabilitur meditatione. Hinc ſapientiam memoriæ & experientiæ filiam Veteres prodidêre. Huius domicilium in poſteriore, ſeu cerebelli ventriculo plerique eſſe prodiderunt: inſita nempe ſiccitate & ſoliditate apto continendis rerum imaginibus. *Memoria quid.* *Sapientia memoriæ et experientiæ filia.*

De naturalibus excrementis in genere: déque iis in ſpecie quæ fœtus in vtero concluſus excludere ſolet.

CAP. XII.

C ANTEQVAM qualia & quibus ductibus excrementa fœtus in vtero concluſus excernit, dixero, dicendum in genere arbitror quæ ſint excrementa quæ omnibus hominibus ſecundum naturam excerni ſolent. Excrementum id omne dicitur, quod natura à laudabili & alibili ſucco ſecernere & excernere ſolet. Eiuſmodi excrementorum plura ſunt genera. Primum primæ eſt coctionis quæ in vẽtriculo abſoluitur, quod ab inteſtinis propulſum per anum excluditur. Alterũ à iecore manat & triplex eſſe ſolet, vnum bilioſum quod multa ſui portione in veſicam felleam deponitur, vt illinc in inteſtina exudans, excretricem ipſorum facultatem ſollicitet & irritet ad fæcum excretionem. Alterum eſt ſeroſum, quod cum ſanguine in venas ſubit, vt ipſi pro vehiculo ſit in omnes corporis particulas & capillares venas, nutritionis gratia penetraturo: quo munere poſtquàm functum eſt, partim per ſudores exigitur, partim in veſicam reuocatum vnà cum vrinis excernitur. Tertium eſt melancholicum quod à liene attractum, poſtquàm tenuiore & puriore ſui portione ipſi in alimentum ceſſerit, partim per hæmorrhoidales venas infrà expurgatur, partim in ventriculi orificium, ſtimulandæ appetentiæ ergò deponitur. D Vltimũ, vltimæ coctionis quæ in habitu corporis abſoluitur proprium, partim per tranſpirationem inſenſibiliter exhalat, partim ſudoribus exhauritur, partim etiam manifeſtis & cuique parti propriis canalibus effluit, vt cerebro præ cæteris partibus accidit: id enim genito hoc inſtrumenti genere ſe exonerat per narium, oris, aurium, oculorum, & oſſis palati ductus, per cranij ſuturas. Si quid eiuſmodi excrementorum, vel omnino, vel diutius quàm par eſt retineatur, retentionis cauſis mederi oportebit diæta & pharmacia. Sunt aliæ præterea excrementorum non naturaliũ ſpecies, de quibus abundè in tractatu de Peſte diximus. *Quid excrementum.* *Excrementum primæ coctionis.* *Triplex ſecundæ coctionis excrementum* *Triplex tertiæ coctionis excremẽtũ.*

Infans materna aluo concluſus, vrinam, cùm primùm partium integram conformationem adeptus eſt, reddere incipit per vmbilici ductum ſeu vrachum. At inſtante partus tempore occluditur vrachus, tumq; maſculus per vrethram, femella verò per veſicæ ceruicem vrinam deponit. Cum reliquis excrementis, ſudoribus nempe & ſeroſis eiuſmodi menſtruæ materiæ ſuperfluitatibus in chorio ſeu allantoide: colligitur hæc vrina innatanti fœtui facilius geſtando vtilis. At in enixu, membranas calcitrãdo *Vrachivſus*

Prodituri iamiam fœtus & facilis partus indicium.

fœtus dum diſrumpit,humores eiuſmodi effluunt,quod obſtetricibus iamiam prodituri fœtus indicium eſſe ſolet. Etenim ſi vna cum fluentibus illis aquis fœtus prodeat, facilis & fœlix partus eſt:illarum enim humiditate ceruix vteri, genitaléſque omnes partes relaxantur & lubricantur,conantiq; & exitum tentanti fœtui facilius & citius obſequitur. Cõtrà ſi illis excretis tardet fœtus,difficilis ſequitur partus:in arido enim & ſicco manet infans,moxq; præ ſiccitate ceruix vteri obſcœnáque omnia contrahũtur,niſi fortè artificio ad imitationem naturæ comparato, multo oleo relaxante muliebria obſtetrices in tali caſu inunxerint. Cæterùm nihil fæcum per anum fœtus in vtero excernit,niſi fortè appetẽte partu,& ruptis enixu membranis propriiſq; conceptaculis:non enim cibum ore capit,quare otioſus eſt illi ventriculus, nec tum chyloſeos vlliuſve coctionis munere fungens. Quò fit vt ex ipſo nihil in inteſtina deponi poſſit. Nec verò ſemel animaduerti infantes,ſuo & ſtato tempore in lucem editos,qui imperforato eſſent ano,adeò vt reſciſſa ferro membrana quæ obiecta erat, foramen ipſis moliri neceſſe habuerim. Et certè fœtui laudabiliore menſtrui ſanguinis portione in vtero nutrito,quî poſſunt talia excremẽta congeri? Ergo fœtus duo tantũ excrementorum genera,quandiu vtero concluſus tenetur deponere ſolet, ſudorem & vrinam in quibus ipſe natat,non autem ſeorſim habentur allantoide quadam membrana ſecluſi,vt in hœdis,canibus,ouibus aliiſq; brutis cernere eſt:cùm in humano genere chorion & allantoides ſeu farciminalis eadem planè membrana ſint.

Fœtus prodeuntes ano imperforato

A

B

Aph.42. ſect.5.

Mulier ſi marem concepit,alacrior,vegetior,& toto grauiditatis tempore coloratior eſt:ſi verò fœminam malè colorata, quoniam frigidior eſt fœmina mare: mas verò calidior,maternum calorem conduplicat,quò fit vt melius fœta appetat,& ad oblata melius ſe habeat. Mares moueri incipiũt tertio mẽſe & dimidio,fœmellę tardius: grauidæ ſi marem cõceperint, dextras partes ad omne opus validiores habent & prõptiores:quare in pedem dextrum primum progredi incipiunt, in manumq; dextram cùm exurgunt,innituntur lubentius,dextra mamma citius intumeſcit,& ſolidior eſt. Fœtus mares in dextris magis, fœminæ verò in ſiniſtris mouentur.

Aph.47. ſect.5.

Quo enixu fœtus in lucem prodeat,déque enixus ſeu conatus illius cauſis. C

CAP. XIII.

QVANDO ſtatum & definitum partus tempus aduenerit,grandior tum fœtus copioſiori eget alimento:quod cùm ipſi abundè ab vmbilico non ſuppetat, magno conatu foràs viam affectat:tunc igitur impetu quodã validius mouetur,membranas quibus continetur diſrumpit. Tam violentos motus quia vterus ferre nequit, nec diuulſis membranarum cõceptaculis fœtum amplius fulcire,laxatur. Per vteri dehiſcentis oſculum,aërem ſubeuntem dum perſequitur,fœtus in caput pronus fertur,ſicque tandem naſcitur,& naturæ ordine in lucem prodit, magno tum ſuo propter corpuſculi mollitiem,tum matris propter ceruicis vteri neruoſæ, & oſſium ilium ab oſſe ſacro,quò via fœtui pateat diuulſionem,dolore : alioqui niſi eiuſmodi oſſa diuellerentur,quî non modò gemelli duo mutuo complexu ſibi cohærẽtes & coniuncti, ſed vel vnicus fœtus tam anguſto colli vteri ductu prodire & emergere poſſet? Id ita eſſe non ratio modò,ſed & experientia verum perſuadet. Puerperas enim ſtatim à partu diſſecui, in quibus animaduerti oſſa ilium ab oſſe ſacro digiti interuallo diſtracta,quinetiam pleriſque parientibus, qui me auxilij in tam difficili conatu gratia aduocarant,ſubiecta coccygi manu certo & auribus hauſi, & contactu percepi crepitantium diuulſionis vi oſſium ſtrepitum. Sed & narrarunt mihi honeſtiſſimæ matronæ multæ, ſe aliquot ante partum diebus, eorum iam ſe diſtrahentium fragorem cum dolore percepiſſe. Multis etiam poſt partum diebus,coccygis regio,oſſiſq; ſacri (quam Renum regionem nominant) ſic pleriſque dolet,vt natura ſolutam oſſium ilium continuitatem reparare haud valente,in reliquum vitæ claudicent: oſſa verò pubis, quod plerique putant,diſtracta nunquam animaduerti. Ferunt naſcẽtibus in Italia puellis os coccygis abrumpi,quò futuris poſtea matribus via latior & laxior ſit. Sed falsò id iactatur commentum : fractum enim id os naturæ,vt fieri ſolet,vel ſolius ſpontè,ſubſtituto callo repararetur,ex quo poſtea partus difficilior & laborioſior exiſteret.

Cur infans in caput naſcatur.

Oſsium iliũ à ſacro diuulſio in partu adſtruitur.

D

Italicũ commentum.

De ſitu

A *De ſitu infantis in vtero.* CAP. XIIII.

INFANTIS in vtero certa ſitus Ratio notari nequit. Variam enim illam omnino tum in viuis, tum in mortuis mulieribus animaduerti: has quidem ſtatim atque expiraſſent diſſecando: illas verò qua poteram induſtria & manus dexteritate in enixu iuuando: immiſſa enim in vterum manu fœtum aliàs in caput, aliàs in pedes, aliquando in manus, nonnunquam in pedes manúſque ſimul obuerſum obſeruaui, quemadmodum ſubiecta figura demonſtrat.

Varia fœtus in vtero collocatio.

B

C

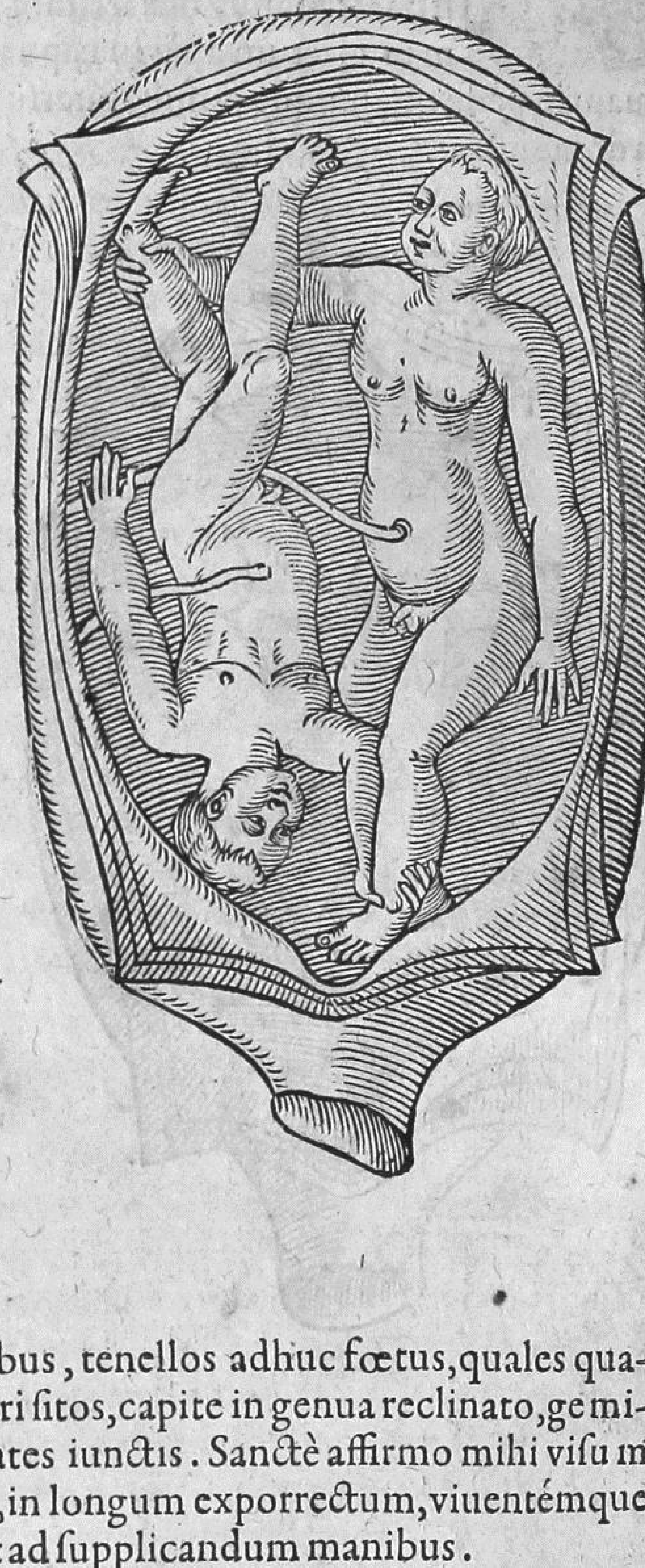

In genua nonnunquam prodeuntem, in vnum aliàs pedem, alias in dorſum, aliàs in ventrem pedibus manibúſque ſurſum elatis, vt præcedens figura docet, comperi.

Diuaricatis nonnunquam pedibus ſeſe mihi ad egreſſum obtulit, aliàs vnico brachio protenſo, eratq; talis fœtus Hermaphroditus, vt ſubiecta figura docet.

Viſi ſunt mihi aliquando gemelli, quorum vnus in caput ſe offerebat, alter in pedes, vt ſubiecta figura docet. A

B

Diſſectis grauidarum mulierum cadaueribus, tenellos adhuc fœtus, quales quadrimi ſunt, animaduerti, figura velut orbiculari ſitos, capite in genua reclinato, geminis manibus ſub genubus, calcibus verò ad nates iunctis. Sanctè affirmo mihi viſum fœtum, diſſecta matre ſtatim atque expiraſſet, in longum exporrectum, viuentémque adhuc facie in cœlum conuerſa, iunctis velut ad ſupplicandum manibus.

Quod legitimum & naturale, quódque contra naturam ſit naſcendi tempus.

D

CAP. XV.

Homini nõ eſt definitũ naſcendi tẽpus.

Pli. lib. 7. cap. 5.

Octimeſtris partus cur haud ferè vitalis.

OMNIBVS animantibus certum eſt & definitum concipiendi & pariẽdi tempus, vni homini nullum ferè eſt definitum. Aliàs enim ſeptimo menſe, aliàs octauo, aliàs quod plurimum fit nono, aliàs decimo, nonnunquam etiam incipiente vndecimo humani fœtus prodeunt. Maſſurius author eſt, L. Papyrium Prætorem ſecundo hærede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, cùm mater partum ſe tredecim menſibus diceret tuliſſe, quoniam nullum certum tempus pariẽdi ſtatutum videretur. Qui ſexto menſe prodit infans, vitalis eſſe nequit, quòd nec toto corpori nec membris ſua adhuc ſit perfectio & maturitas. Septimo menſe maximè vitalis ratione & experientia deprehenditur. At octimeſtris rarò aut nunquam eſt vitalis. Rationem putant eſſe Aſtronomi, quòd Saturnum habeat epiſcopum, cuius frigiditas ac ſiccitas vitæ principiis plurimum contrariæ ſint: phyſica tamen ratio verior eſt. Siquidem commẽti ſunt

Phyſici

A Phyſici Embryon ſæpè menſe ſeptimo ab vteri conceptaculis egreſſum affectare, ac in id colluctari plurimùm, verùm conatu excidere, atque interim fatigatum effici imbecillius. Quod ſi nec dum refectis viribus, octauo rurſum eundem petat conatum, oblæſum frequentius intermori. Quanquam vegetæ quædam & validæ mulieres fœtus vitales octauo menſe edere creduntur, vt de Ægyptiis teſtatur Ariſtoteles, de Naxiis Poëtæ, de Hiſpanis plerique.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 7.

Id porrò in partu mirari ſatis nō poſſum, vterū qui toto grauiditatis tēpore ſic obſeratus fuit, vt ne ſpecillum quidem admitteret, niſi fortè quando ſuperfœtationis ergô, aut vterinæ expurgationis ad breue tempus dehiſcat, derepentè in ipſo partus articulo dehiſcere, adeò vt exitum fœtui præbeat, paulóque poſt ſe contrahere quaſi nūquam hiaſſet. Cæterùm quia primi partus difficiles & valdè laborioſi ſolent eſſe, ſuaſerim primiparis aliquot ante partum diebus, locos ſequentibus vnguentis remollire.

℞. ſpermatis cæti ℥ ij. olei amygdalarum dulcium ℥ iiij. ceræ albæ, & medullæ cerB uinæ ℥ iij. axungiæ anſeris & gallinæ, an. ʒ j. terebinthinæ venet. ℥ ij. fiat vnguentum pro femorum, pectinis, perinæi, & locorum ſeu obſcœnarum partium ac genitalium litu. Non erit inutile faſciam ex corio canino tenuiſſimo parare, quæ eodem vnguento illita & geſtata, facilius geſtando fœtui vtilis erit. Balnea quoque ex herbarum remollientium decocto parata, relaxandis genitalibus appetente partu valdè conducent.

Partus naturalis & facilis is demùm cenſetur, quo in caput infans prodit, aquarum effluxum ſine mora ſequutus, difficilior eſt qui in pedes prodeunte fœtu fit, reliqui omnes difficillimi. Itaque obſtetrices monendæ ſunt, vt quoties neutro commemoratarum partium prodire infantem cognouerint, ſed vel in dorſum, vel in ventrem, vel in pedes manúſque ſimul, vel in porrectum brachium, vel quauis alia denique contra naturam forma, ipſum conuertant, & in pedes trahant: cui operi perficiundo ſi ipſæ non ſufficiant, Chirurgum exercitatum acceſſant.

Partus naturalis & facilis.

C

Inſtantis partus ſigna. CAP. XVI.

DOLOR acrior ſub vmbilico & ad inguina premit, inde ſe ad lumborum vertebras reflectens, tum præcipuè cùm ab oſſe ſacro diuelluntur, ilia & coccyx foràs diſpellitur, genitalia cum dolore intumeſcunt, febrilis quidam velut horror corpus inuadit, ex naturæ ad excretionem accinctæ conatu facies rubet. His apparētibus, parētur omnia ad partū parturiēti neceſſaria. In primis igitur conueniēter & media figura in lecto collocetur, ſic nempe vt nec ſupina penitus iaceat, nec ſedens, ſed erecto, & nonnihil ſublimi dorſo, quò liberior ſit reſpiratio, & eniti validius poſſit. Curuatis vnàque diuaricatis abductíſque à ſe inuicem cruribus eſſe debet, calcibus verò ad nates reductis, elatis præterea aliquantum natibus, ſic vt ad fuſtem lecto in tranſuerſum poſitum adnitatur. Sunt quædam quæ in ſedili pariunt, ad eam rem affabrefacto: aliæ rectæ & in peD des ſtantes pariunt, manibus tantùm in ſpondam lecti aut ſcamnum nixæ.

Quomodo collocandæ in lecto grauidæ inſtāte partu.

Cæterùm cauendum diligenter eſt, ne fœtam mulierem ante in partus labores coniicias, quàm imminentis partus commemorata ſigna apparuerint. Irrito enim ſic labore franguntur, vt cùm ſeriò enitendum eſt, vires illis deficiant. Si omnia in enixu pulchrè cedant, naturæ & obſtetrici partus negotium totum committendum eſt. Monenda tantùm parturiens eſt, vt cùm acuti torminum dolores aderunt, ipſa quàm validiſſima expreſſione, clauſis, ſi ita videtur, ore & naribus enitatur, obſtetrice interim ſupernè deorſum fœtum protrudente: Quòd ſi multò ante excretarum aquarum, & reſiccati vteri occaſione partus ſit difficilior & laborioſior, ſequens litus eſt parandus.

Litus effuſarum præcocius in pariendi conatu aquarū defectum ſupplens.

℞. butyri recentis ſine ſale in aqua arthemiſiæ loti ℥ ij. mucaginis ficuum, ſeminis lini, & altheæ cum aqua ſabinæ extractæ, an. ℥ ß. olei liliorum vnciam vnam, fiat linimentum quo obſtetrix frequenter oblinat genitalia. Paretur & qui ſequitur puluis.

Puluis ad accelerandũ partum.

℞. cinnamom. corticis caſſiæ fiſtulæ, dictamni, an. ʒ j. ß. ſacchari albi ad pondus omnium, fiat puluis tenuiſſimus, capiat ſemunciam in vices ſingulas, cum decocto ſeminis lini, aut vini albi, celeriorem enim & faciliorem partum facit. Oblinet etiam obſtetrix manus ſuas ſequenti vnguento, quoties in locos demittendæ erunt, eodémque genitalia inunget. A

Aph. 35. et 49. ſect. 5.

℞. olei de ſemi. lini ℥ j. ß. olei de caſtor. ℥ ß. galliæ moſchatæ ʒ iij. ladani ʒ j. fiat linimentum. Sternutamentum autem prouocabitur, immiſſo in nares piperis aut ellebori albi puluerisati tantillo. Semen lini contuſum cum aqua arthemiſiæ & ſabinæ exhibitum, partum accelerare creditur. Commendatur ad id ſequens etiam remedium.

Potio partũ accelerans.

℞. corticis caſſiæ fiſtulæ conquaſſatæ ℥ ij. cicerum rubr. m. ß. bulliant cum vino albo, & aqua ſufficienti, addendo ſub finem ſabinæ ʒ ij. fiat decoctio. In colatura pro doſi adde cinamomi ʒ ß. croci grana vj. fiat potio: qua ſumpta cieatur ſternutamẽtum quo dictum eſt modo, ore & naribus occluſis. Contingit nonnunquam vt in lucem prodeat infans portione agninæ membranæ caput velatus, cum præſertim multo, valido, & fœlici enixu matris, genitalibus naturæ robore dilatatis, vnà cum effuſis aquis ſeſe protulit, túmque fœlicem fore fœtum ominantur obſtetrices, tanquam cum capitio, vt loquuntur, natum. At ego huic non fœtui modò, ſed & fœtæ fœlicitatem, corporíſque incolumitatem portendi puto, quia facilis partus id indiciũ eſt. Nam cùm partus difficilis eſt, & laborioſus nunquam fœtus ſecum vnà eiuſmodi membranam profert, ſed reſtitat illa in viæ & genitalium anguſtiis. Sic enim coluber cùm ſenectam exuere vult, per anguſta locorum inferre ſeſe ſolet. Statim à partu puerperæ exhibenda ſunt ſucci amygdalarum dulcium ſaccharati & ſine igne extracti, cochlearia duo vel tria. Sunt quibus vitelli ouorum cum ſaccharo magis placent, aliis magis arridet hypocraticum vinum, aliis carnium conſumptum, aliis gelatina: omnino varia exhiberi poſſunt pro variis quæ ægram premunt caſibus, & Medici conſiliis, in torminum dolore ſedando, vires fractas promptè recreando, aut nutriendo. Puerperis verò mox à partu oboriuntur tormina quod tum venæ, natura ad excretionem tota conuerſa, menſtrualis materiæ ſuppreſſas per nouem menſes reliquias in vterum magna vi eructent: quæ quia craſſæ ſunt, limoſæ & fœculentæ, ſine magno labore, conatu & dolore tum venarum vnde prodeunt, tum vteri per quem eunt, prorumpere nequeunt: inde verò ex reſtitantis earum portionis in flatus conuerſione, & aëris ambientis imprudenti admiſſione intumeſcat vterus cum omnibus genitalibus, niſi digerente & remolliente oleo, aluinarúmque partium commoda per faſcias deligatione prouiſum fuerit. B C

Quæ puerperæ ſtatim à partu exhibenda.

Cauſa torminum à partu.

Edito fœtu quid ſtatim agendum. CAP. XVII.

Cur ſecundæ citiſſimè à partu reuellendæ.

EDITO fœtu debet obſtetrix ſecundinam blandè quantum fieri poteſt ſtatim educere: ſin minus etiam immiſſa in vterum manu reuellere, aliàs ſi quæ interponatur mora, maior erit in extrahendo labor, quia à partu vteri orificium ſtatim contrahitur, & obſeratur. Inde à ſecundina puer expediendus eſt. Duplici igitur filo vinciendus eſt pollicis ab abdomine latitudine vmbilicus. Vinculũ arctius non ſit, ne quæ vltra ipſum vmbilici pars eſt, citius quàm par eſt excidat: nec laxius, ne funeſta hæmorrhagia ſanguis per vaſa vmbilicalia diffluat, & aër frigidus intrò in puerum ſubeat. Nexu vt decet peracto, reſecandus vmbilicus nouacula peracuta duobus infra nexum digitis. Sectioni imponendus pannus linteus duplex, in oleo roſato, aut amygdalarum dulcium macerātus, ad doloris ſedationem: ſic enim paucis poſt diebus, quod infra nexum eſt vnà cum vinculo excidet, conſtricta nempe vena & arteria nutritionis & vitæ beneficio deſtitutum: id vulgò obſtetrices nudo fœtus abdomini incumbere faciunt, vnde dolorifica tormina propter frigiditatem eius quod calore vitali deſtitutum ſenſim emoritur. Hoc ipſum igitur linoxylo inuoluere ſatius eſt, donec gangræna correptum deciderit. D

Vmbilici puerilis à partu deligatio.

Inconſultè agunt obſtetrices, quę ſtatim edito fœtu vinctum vmbilicum reſcindũt, non expectata excluſione ſecundinæ. His peractis, roſaceo vel myrtillorum oleo extergendus,

A extergendus & à ſordibus fæculentis vindicandus eſt infans, quæ cuti tenacius adhęrent. Sic præterea cutis ſpiracula coarctantur, & corpuſculi habitus roboratur magis. Sunt qui aqua calida & vino adſtringente infantes abluunt, deinde commemoratis oleis oblinunt. Alij non ſimplici vino abluunt, ſed in eo roſas rubras, folia myrti, addito pauco ſale incoquunt, & inde lotione per ſex aut quinque dies repetita non ſordes modò eluunt, ſed & ſi quid in tenello infantis corpuſculo contuſum à duro enixu colliſúmque eſt digerunt, & carnibus eliſis robur addunt. Singuli manus pedúmque digiti tractandi præterea ſunt & explicandi, crurum & brachiorum articuli extendẽdi, & contrahendi pluribus diebus, pluries: vt quod humoris excrementitij in articulis reſidet, id motu concalefactum & agitatum reſoluatur. Si quod artubus in conformatione aut conſtructione, ac cum vicinis ſocietate vitium ſit, id maturè corrigatur. Spectandum num naturalium ductuum aliquis obiecta membranula, vt nonnunquã fit, obductus ſit: nam ſi quid tale aurium, narium, oris, penis, & vteri orificiis officiat, id à Chirurgo reſcindendum, & immiſſis, inſertíſque peſſis aut linamentis meatus li-

Vitia quæ vulgo recẽs natis puerulis ineſſe ternuntur.

B bertas retinenda, ne vulneris oræ rurſum agglutinatæ coëant. Si ſextus adnatus fuerit digitus, ſi digiti ſibi mutuò cohæreant anſerini pedis inſtar, ſi ligamentalis quæ ſub lingua eſt membrana breuior & adſtrictior lactandi facultatem adimat, mox loquendi opportunitatem ademptura: ſi quid denique ſimile contra naturam occurrat, id omne Chirurgi induſtria emendabitur. Adhæreſcit nonnunquam recens editis puellis colore & conſiſtentia cretaceum aliquod excrementum ad oris internas partes, linguámque totam. Id vitium ab oris intemperie natum, Cancrum album Gallorũ vulgus nominat, & lactandi libertatem intercipit, in vlcera mox in fauces vſque gulámque ſerpentia, niſi detergeatur, degenerãs, & mortis cauſas pleriſque inferens. Quod ne accidat medendum ipſi erit deterſione procurata ex linteolo bacillo alligato, immerſóque in medicamentum mediocris conſiſtentiæ ex oleo amygdalarum dulcium melle & ſaccharo paratum. Hoc enim blandè affricto madefactæ & deterſæ ſordes eluuntur. Prodeſt etiam olei amygdalini cochlear vnum deglutiendum ad aluum lubricandam, ad faucium & tracheæ arteriæ gulæque aſperitates leniendas, diluendam

Confirmationis vitia maturè corrigenda.

Remedia ad cancroſum os puerile.

C viſcidam pituitam quæ tuſſim, imò & diſpnoëam ipſis plerumque infert. Si palpebræ cohæreant, vel ſibi mutuò, vel adnatæ aut corneæ tunicæ agglutinatæ: ſi hydrocephalos in capite ſubſit, commemoratis ante proprio cuiuſque vitij tractatu remediis medebimur. Pleriſque ab vtero ſuccreſcunt maculę, quas Gallorum vulgus Signa nominat. Ex his aliæ planæ ſunt & cuti æquales, aliæ in tumorem exaltatæ & verrucoſæ, aliàs villoſæ, nonnunquam leues, atræ, liuidæ, ferè tamen rubræ. In facie ortæ ipſam ſępè totam ſucceſſu temporis magna deformitate occupant. Cauſa nonnullis putatur menſtruæ materiæ portio quædam, vteri parietibus à recenti fluxu adhuc ſi fortè tum cũ viro coëat mulier adhæreſcens, aut quodã velut rore in vterum è venis ſtillans, ſeminibúſque, eodem quo coagulantur articulo, permixta & concorporata, ſuo proinde colore, fœtus hanc aut illam partem è ſeminali corpore ductam, inficiens. Mulieres in picam aut malaciam cauſam referunt, quæ vt fœtui nondum conformato imaginatæ & ardenter concupitæ rei imaginem imprimere poteſt (vt phantaſiæ admirabiles ſunt in corporibus noſtris vires) ita iam conformato non magis poteſt, quam po-

D tuit Chypo regi, à taurorum conſpecto attentius certamine, mox dormienti cornua in fronte excitare. Eiuſmodi macularum aliæ ſunt ſanabiles, alię minimè, quales ſunt grandiores & quæ labra, nares aut palpebras obſident. Verrucoſæ verò quia malignæ cuiuſdam qualitatis & melancholię materiæ ſunt participes, quæ curatione irritatur, tangendæ non ſunt: facilè enim in carcinoma (Noli me tangere nominant) irritatæ abeunt. Quæ igitur curabiles ſunt, exiguæ ſunt, & in parte quæ pro arbitrio tractari poteſt. Ergo radicitus tranſadigentur acu filum ducente, & fili velut anſis in altum ſublatæ reſcindentur, quod reſtabit vulnus, generali vulnerum methodo curabitur. Sunt qui putant maculas rubras in tuber elatas, elui litu frequenti ſanguinis mẽſtrualis, aut ſecundinæ ſeu farciminalis. Quæ villoſa talpæ, vel ſoricis in morem, & mediocriter elata, lataque erunt huius generis tubercula, radicitus tribus, quatuórve locis acu filum ducente tranſadigentur, & arctè deligabuntur, ſic vt tandem nutritione & vita deſtitutæ decidant. Poſtquàm delapſæ erunt relictum vlcus curabitur quo vlcera ſolent modo.

Deluſa vetus de Chypo rege hiſtoria.

Quæ ſint inſanabiles.

Quæ et quî ſanabiles.

Si quæ caro inde ſuperflua ſuperſit, impoſito ægyptiaco, mercurij puluere & ſimilibus: ſi metus ſit ne ab radice repullulent, radicitus inuratur oleo de vitriolo, aut aqua forti. A

Eſt & aliud macularum genus liuidi coloris aut violacei, faciei præſertim labra occupans, cum tumore molli, laxo, raro, indolente, venis in ambitu velut varicoſis: id tumorum genus pueris exclamantibus, & adultis iraſcentibus ſpiritu flatulento intumeſcit amplius, varióq; tum viſitur colore, Meleagridum criſtæ æmulo, eiulatu & ira exactis reſidit tumor ſibi iam ſimilis. Cæterùm ne his quidem attingendus eſt curationis ergô.

Quæ ſit ratio auellendarum à partu ſecundarum.

CAP. XVIII.

Secundæ cur ita dictæ.

SECVNDAS crediderim id habuiſſe nominis, quia à fœtu ſecundæ ſunt, altero veluti faſce fœtam mulierem grauantes: nam ſi plures ſint in vtero fœtus ſexu diſtincti, totidem ſeorſim habebuntur ſecundæ, quæ res obſtetricibus valdè notanda venit. Excluſo fœtu nonnunquam reſtitant in vtero, multis ex cauſis: vt ab infirmitate fœtæ mulieris, quæ in excludendo fœtu vires propè omnes ſuas conſumpſerit: vel à repente exorto in ceruice vteri, genitalibúſque omnibus tumore, propter longum & difficilem partum, & aërem frigidum imprudenter admiſſum: ſic enim viarum libertas intercipitur, adeò vt nihil intus foras prodire poſſit: vel quia in vtero intorquentur & reduplicantur, effuſis affatim vnà cum fœtu omnibus aquis, adeò vt in arido & ſicco maneant: vel quia vtero adhuc hærent venarum & arteriarum nexibus, quod ferè fit in his quæ abortiunt. Et quemadmodum poma ex arboribus ſi cruda ſunt vi auelluntur, ſi matura & cocta decidunt: ſic ſecundas immaturo partu vix vis aufert, maturo ipſa facilè maturitas. B

Cauſæ reſtitantium ſecundarum.

Symptoma à reſtitantibus ſecundis.

A ſecundis retentis multa & difficilia veniunt ſymptomata, vt ſuffocatio hyſterica, & crebra ſyncope elatis in diaphragma cor & cerebrum ex eis putreſcentibus, craſſis vaporum nebulis: itaque quàm citiſſimè reuellendæ veniunt ab vtero, molli ſi fieri poteſt vmbilici tractu. Quòd ſi ſic non licet, collocanda erit mulier quo ſolet locari modo, cùm ipſi fœtus qui naturæ ſponte non prodit, arte extrahendus eſt. Ergo obſtetrix oleo inunctam manum blandè in vterum immittet, ducem ſequuta vmbilicum, ſicque comprehenſas ſecundas, ſi adhuc hæreant vtero per cotyledonas, leniter hâc & illâc concutiet, vt ſic excuſſas leniter educat, non autem violentius extrahat, ne vnà ſequens vterus procidat: violenta enim attractione vaſorum aliquod, aliquod item ligamentorum neruoſorum, quibus vicinis corporibus adhæret vterus laniari poteſt, vnde ſanguinis è propriis conceptaculis effuſi corruptio, à corrupto & putrente inflammatio, abſceſſus & gangræna mortifera. Nec leuius eſt à conuulſione ruptis neruoſis corporibus periculum, nec item minus ab vteri procidentia manifeſta. Si qui vnà cum ſecundis in vtero ſubſint ſanguinei thrombi, hos vna eadémque opera obſtetrix reuellet, & ad vltimum minimúmque vſque perſequetur. Viſæ ſunt mulieres quæ ſecundas, quas nulla ars reuellere potuerat, putridas & temperie corruptas, fruſtatim per vuluam multis horrendis ſymptomatibus ſuperuenientibus excluſerunt. Promouere etiam licet excernentis naturæ conatus ſternutatoriis, ceruiciſq; vteri fotibus aromaticis, iniectionibus remollientibus & lubricantibus: his contrà quæ fœtidum odorem ſpirant naribus admotis, potione ex arthemiſia & baccis lauri in œnomelite exhibita, aut pulueris ſabinæ ſemidragma, vel mulieris capillis vſtis, & in puluiſculum redactis, atque in potum oblatis, omnibus denique menſes mouentibus. C D

Extrahendarum reſtitantium ſecundarum ratio.

Procidentiæ vteri cauſæ

A rapto violentius vnà cum ſecundis vtero quæ ſymptomata.

Quæ

A ## *Quæ fœtui per os exhibenda ſint, antequàm papillæ admoneatur.* CAP. XIX.

PRODEST palatum totúmque pueri os interius theriacâ leniter & melle aut ſucco amygdalarum dulcium ſine igne extracto fricare, & ita agere, vt eiuſmodi rerum deglutiat aliquid: ſic enim multa ab ore prolicitur pituitoſa humiditas, imò & commoto ſtomacho vomitu excluditur. Excrementitiis illis humoribus ſi lac ſuctum admiſceatur, facilè corrumpitur: à corrupto lacte elati ad cerebrũ vapores, pernicioſa pueris ſymptomata inferunt. Excrementitia autẽ multa ventriculo puerorum & inteſtinis contineri ex eo ſcire licet, quòd cùm primùm prodierint in lucem, ſępè antequàm lac ſuxerint, vel aliud quicquam ore deglutiuerint, multa variè colorata, citrina, virida, nigra, infernè excludunt. Itaque multi ad torminum materias maturè vacuandas non tantùm commemorata exhibent, ſed & ſyrupum laxatiuum ex roſis pallidis. Cæ-
B terùm antequàm ſeriò lactetur infans proderit lac illi è papilla ſæpius in os exprimere, vt ſic ſenſim conſueſcant attrahendo lacti ventriculi fibræ.

Ad proliciendam è ſtomacho puerili pituitam.

In ventriculo pituitoſo lac facilè corrumpitur.

Quòd matres fœtum nutrire debent. CAP. XX.

OPTANDVM eſſet vt matres omnes nutricatus officium liberis præſtarent: eſt enim lac maternum fœtui longè familiarius alimentum, quàm cuiuſuis alterius nutricis; quia illud nihil aliud eſt quàm ſanguis ille in mammas dealbatus, quo ante in vtero alebatur. Non tamen primis ſtatim à partu diebus puerum puerpera lactare debet, ſed abſolutam expectare lochiorum expurgationem. Interim verò ſugi ſe ab alio pluribúſve alumnis aliis vel etiam virgine abſtemia patietur, quò lac ſenſim ad mammas attrahatur, & ſenſim quoque depuretur. Primis enim puerperij diebus ex partus labore commotior adhuc
C eſt, & perturbatis in corpore humoribus: lac verò quo ipſius tument mammæ longa illic mora, à bonitate naturæ deſciuiſſe videri poteſt, quemadmodum ipſius quodammodo concreti craſſities, calor ad tactum manifeſtus, citrinúſque color abundè teſtatur. Itaq; in eius euacuati locũ alter purior ſucceſſiſſe debet, quò infans nutriatur: quinetiam ſi quando poſtea quopiam præter naturam affectu febre, diarrhoëa, & ſimili prehendatur, alteri lactandum infantem præbebit, ne nutricis morbi in alumnũ tranſeant. Adde quòd matres longè vigilantiores ſunt in liberis ſuis educandis quàm ſtipendiariæ nutrices, quæ non tam fœtum, quàm fructum amare ſolent. Quæ matres filios ſuos non nutriunt, hæ integræ matres non ſunt, nec materno plenè officio liberos demerentur, vt dicebat Marcus Aurelius Romanorum Imperator. Quod verò hoc eſt contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus? peperiſſe ac ſtatim à ſeſe abieciſſe? aluiſſe in vtero ſanguine ſuo neſcio quid quod non videant, nõ alere nunc ſuo lacte quod videant iam viuentem? iam hominem? iam matris officia implorantem?

Lac maternum familiariſſimũ fœtui alimentum.

Nutricum morbi vnà cum lacte in alumnũ tranſeunt.

Gel. lib. 12. cap. 1.

D

De Nutricum delectu. CAP. XXI.

PLERIQVE mariti tenellis vxoribus ſuis parcendum eſſe volunt: adhiberique puero nutrices, nec ad dolores quos in pariendo tulerunt, minus quoque nutricationis graue & difficile accedere: propterea deligenda nutrix eſt, quæ iam ſecundò aut tertiò pepererit. Nam mammæ quæ plenæ olim fuerunt, & impleri cõſueuerunt, venas arteriáſque habent craſſiores, & copioſioris lactis capaciores. In nutrice decem ſunt quæ diligenter veniunt expendenda, ætas, habitus corporis, mores, lactis conditio, nõ mammarum modò, ſed & papillarum forma, tempus à partu, vltimi infantis ſexus, vt grauida non ſit, vt ſana ſit. Quod ætatem ſpectat, non debet eſſe minor viginti quinq; annis, nec maior triginta quinque: quod enim interiacet tempus, vigoris tempus eſt, temperatum magis, magiſq; ſanum, & excrementitiis humoribus minus abundans.

Aetas nutrici optima.

Cæterùm quia corpus haud iam creſcit, ideò ſanguine tum magis abundat. Poſt trigeſimum quintum verò menſtrua pleriſque deſinunt, ex quo intelligere eſt parciore illas alimento frui. A

Habitus nutrici optimus. Bene habitam & corpore quadrato nutricem eſſe decet, pectoréque lato, viuido colore, nec pinguem, nec macram, ſed gracilem, haud molli carne, ſed denſa & ſolida, quò robuſtior ſit, & vigiliarum, laborúmque circa alumnum obeundorum tolerantiſſima, minimè ruffa ſit aut lentiginoſa, ſed fuſca: tales certè candidis ſunt calidiores, quò fit vt alimentum in ſanguinem perfectius concoquant, & excrementa digerant melius. Nam Sexti Cheronenſis ſententia, vt terra fuſca fertilior eſt alba: ſic fuſca mulier lacte eſt pinguiore. *Lib. de inf. nutrit.* Inſpici debet diligenter caput, ſi non ſit tinæa, ſeu achoribus germinans, ſi rubiginoſis & carioſis non ſit dentibus, anima olida, cute vlceribus fœda, arthritico aut elephantico minimè genita.

Qualiter moratam nutricem eſſe debeat. Alacris eſſe debet, diligénſque in puero nitidè & mundè tenendo, caſta, ſobria, hilaris, alumno aſſiduè arridens, circa ipſum aſſiduè cantillans, diſtinctè & articulatè loquatur: hanc enim ſolam habet puer loquendi magiſtram. Bene morata ſit, quia nutricum mores vnà cum lacte in natos abeunt. B Sic canum catuli quos lupa aut leæna nutrierint, ferociores erunt, contrà leunculi ſæuitiam deponunt, ſi lacte caprillo aut bubulo nutriantur. Agnis ſi capra nutrix adhibeatur, lana videbuntur duriore: contrà capreoli quos ouis educarit, pilo erunt molliore.

Sobria ſit, vel hoc nomine quòd pleræque vino & epulis graues, quos ſibi & papillis inter dormiendum admouerant infantulos ſuffocarunt. *Cur à coitu nutrix abſtinere debet.* Abſtineat à concubitu cũ viris, conturbat enim ſanguinem coitus, adeóque lac ipſum: lactis copiam minuit, quia menſes ciet, viroſam quandam qualitatem lacti cõciliat, qualem ſpirare eos ſentimus, qui veneris deſiderio & feruida libidine incaleſcunt. Adde quòd inde non raró grauidæ recedunt, vnde & lactanti alumno, & concepto fœtui incommodum: illi quidem deterioris alimenti & deprauatæ nutritionis, quia laudabilior ſanguis ſubſiſtit circum locos à conceptu ad nutritionem & incrementum fœtus, impurior verò faceſſit in mammas, vnde lac impurius gignitur: huic verò paupertatis alimenti, quia quantum accedit alumno, tantùm decedit fœtui concepto. C

Qualibus mammis nutricem eſſe debeat. Pectore lato eſſe debet, & mammis mediocriter tumentibus, non laxis & pendentibus, ſed mediæ inter molle & durum conſiſtentiæ, tales enim ſanguinem in lac perfectius excoquunt, quia in carne ſolida calor vegetior eſt, & magis coactus. Solidæ denſæq; carnis fidem faciet, non ipſe modò contactus, ſed & venarum tumore & liuore manifeſtarum per mammas, tanquam in multiplices riuos deſcriptio: nam in carne laxa latent, quia ſubſident. Quæ mediocri tumore exaltatæ ſunt mammæ, lactis quãtum ſatis eſt alendo fœtui comprehendunt. In durioribus verò & denſioribus, lac velut conſtrictum ſuffocatur. Itaque à ſugente puello non facilè elicitur: deinde durioris mammæ occurſu naſus ei eliditur, quò fit vt vel faſtidiens ſtatim recedat à mamma, vel ſi pergat naſum apprimere, tandem ſimus euadat. Papillæ verò ſi latent intrò contractæ, non facilè comprehendi pueri labellis poterunt: itaque ſuctus ei erit laborioſus. Si craſſiores ſint, totum eius os implebunt: itaque lingua ad ſuctum & deglutionem vti expeditè non poterit.

Quæ in lacte expendẽda. Lactis naturam & conditionem ex quantitate, qualitate, colore, odore & guſtu metimur. D Parcius lac præterquàm quòd alendo fœtui non ſufficit, inſuper laudabile eſſe nequit: intemperiem enim aliquam, vel corporis totius, vel certè mammarum arguit, præſertim verò feruidam & ſiccam: copioſius verò tandem nutricem ſucco exhaurit, & dum totum non conſumitur à puero, concreſcit & coagulatur, corrumpitúrque in mammis: quanquam in hanc partem peccare lac malim, redundanti enim copiæ remedio eſt effuſſio, antequàm papillæ alumno admoueantur. *Conſiſtẽtia lactis laudabilis.* Quod conſiſtentia medium eſt inter craſſum & tenue, id demùm eſt laudabile: fidem enim facit vegetæ & validæ facultatis lac in mammis gignentis. Ergo eius gutta in politum & mundum vnguem inſtillata, ſi immoto vngue diffluat, aquoſi lactis ſignum eſt. Si depreſſo & commoto hæreat, coagulati & craſſioris. At ſi immoto vngue perſtet immotum, & depreſſo diffluat ſenſim boni lactis fidem facit. *Cur lac exquiſitè albũ eſſe debeat.* Quod exquiſitè album eſt, id demùm eſt optimum: eſt enim lac nihil aliud quàm ſanguis dealbatus. Itaque ſi alio viſatur colore, ſanguis ex quo fit vitiũ arguit: vt ſi fuſcũ ſit, ſanguinem arguit melãcholicum.

A licum. Si flauũ bilioſi, ſi liuens & pallidũ pituitoſi, ſi ſubrubrũ cruditatis à virtute lac gignente infirma eſt argumentum. Odore debet eſſe ſuaue, blandum & iucundum. Nam ſi velut acrimonia quadam nares feriat, quale ferè eſt lac ruffarum mulierum & lentiginoſarum, feruidam & bilioſam naturam arguit: ſi acrore frigidam & melãcholicam, guſtu dulce & velut ſaccharatum eſſe debet, amarum enim, ſalſum, acidum aut ſtipticum vitioſum eſt. Hîc ſubit naturæ prouidentiam admirari, quæ ſanguinem quo pueri nutriremur in lac dealbari voluerit. Quod ni ita extitiſſet, quis eſt qui à tam triſti & horrendo ſpectaculo delibuti cruore rictus puerilis oculos & mentem non aduertiſſet? quæ mater, quæ nutrix nõ expauiſſet, ſingulis momentis exanimata, metu ſanguinis toties & tanta copia in fœtus alimoniam effuſi? adde quod duobus victus cõpendiis butyro & caſeo caruiſſemus. Nec verò niſi quinque aut ſex à partu exactis diebus puerum mammis lactandum admouere debet, tum propter commemoratas ante rationes, tum quòd tantuli temporis quiete ad fractas vires recolligendas opus habet. Interim curet ſibi à virgunculis abſtemiis lac ſugi, vel ipſa ſibi ſugat factitia pa-B pilla, cuius paulo poſt figuram ſubiiciemus. Ab edito in lucem maſculo nutrix præferenda eſt. Eius enim lac minus excrementoſum eſt, quia melius excoctum, maſculi concepti calore matris calorem conduplicante. Sed & cum ex maſculo grauidæ mulieres melius toto grauiditatis tempore habeant, argumento quod melius coloratæ ſunt, & ad omnia obeunda alacriores, nemini dubium eſſe poteſt, quin & ſanguis ipſis laudabilior ſit, proindéque lac melius: oportet præterea nutricem puerum ſtato & legitimo tempore peperiſſe. Nam ab interna cauſa abortus, arguit latens aliquod in corpore & humoribus ſubeſſe vitium.

Cur ruffa aut lentiginoſa bona nutrix eſſe nequeat.

Cur nutrix ex maſculi partu præferenda eſt.

Ab abortu nutrix cur non ſit optima.

Qua nutrix diæta vti debet, & quo ſitu infantem in cunis collocare.
CAP. XXII.

DIæta nutrici variè præſcribenda eſt in cibo, potu, ſomno, vigilia, exercitio & quiete, pro varia pueri in habitu & temperie natura. Nam ſi, C verbi gratia, puer ſanguine omnino feruidiore ſit, diætam in victus ratione & vitæ inſtituto refrigerantem ſequi nutrix debet. In genere cibabitur cibis euchymis, quantitate & qualitate moderatis, in aëre verſabitur puro & libero, ſalſis, ſpeciatis & omnibus acribus, vino, præſertim mero, & virorum concubitu abſtinebit, omnes quidem animi perturbationes, ſed iram maximè vitabit: exercitio vtetur mediocri, ſed brachiorum & partium ſuperiorum potius quàm inferiorum, quò ſanguinis in lac conuertendi maior fiat ad mãmas attractio. In cunis ſic infantem collocabit, vt caput reliquo corpore ſit altius: quò ſic excrementitij humores à cerebro, in ſubiectos canales deriuentur & excernantur facilius. Sic verò faſciis inuoluet, vt ceruicis & dorſi, totiúſque ſpinæ æqualis ſit tractus. Quandiu lactatur infans nec dum cibo veſcitur ſolidiore, in dorſum omnino recumbere ipſum eſt ſatius, quàm in alterutrũ latus. Eſt enim dorſum tãquam carina in naui, corporis totius baſis & fundamẽtũ, quo propterea facilè & tuto quieſcere poteſt infans. At in latus ſi decumbat, periculum eſt ne coſtarum oſſa mollia D adhuc, nec ſatis ſolida, & laxioribus vinculis nexa, ſub reliqui corporis pondere fatiſcant, & obtorqueãtur, ſicque gibboſus euadat. Cum verò dentire incipit, & cibo veſci paulò ſolidiore, ſimulque oſſibus & oſſium compagine ſolideſcere, ſenſim conſueſcere debet decubitui nunc in hoc, nunc in illud latus. Denique quò magis ætate & robore creſcet, eo magis & frequentius in latera recumbet, cum verò in locum obuertatur in cunis poſitus, vnde lumen ex oppoſito & directo capere poſſit, aliàs periculum eſt ne luſcus fiat. Oculus enim cùm natura ſua perlucidus ſit & luminoſus, lumen ſemper quærit, tenebras verò horret, vt omnia ſibi ſimilibus gaudent, contraria auerſantur. Itaque niſi è directo lumen infanti affulſerit, anxiè omnem in partem ſe vibrat, oculos capútque contorquet, quo potiri ipſo poſſit, frequens verò vibratorum oculorum illa contorſio in naturam tandem abit, & habitum contrahit. Ita fit vt vel luſcus euadat infans, ſi in vnam ſolùm partem pertinaciter & diu oculos obtorſerit, vel iiſdem tremulis, aſſiduè nictantibus, & malè ſtabilibus, ſi in multas, varias omnéſque partes circum vicinas. Quæ cauſa eſt cur à magiſtra experientia edoctæ nutrices, in cunis iacentium capiti, vimineum arcum, pannis velatum ſubtende-

Ira nutricibus valde officit.

Exercitium quod brachiis obitur nutrici melius eſt.

Qualis pueruli in cunis debeat eſſe collocatio.

Qualiter ad lucẽ obuerti infans in cunis debeat.

Cur arcus vimineus iacentiũ in cunis capiti ſubtẽdatur.

Cur luſca nutrix puerulũ luſcum reddat.

re ſoleant, quæ incertos & vagos puerilium oculorum motus contineat, ſtabiliat & A
dirigat. Luſca nutrix puerum niſi tranſuerſim intueri nequit. Inde fit vt puer, quem-
admodum reliquo corpore, ſic & oculo humidus, mollis, & flexibilis, longa & aſſi-
dua conſuetudine habitum ita inſpiciendi facilè contrahat, quem poſtea mutare &
deponere nequeat. Nam deteriora quibus à teneris annis aſſueuimus, pertinaciter
hærent, bona facilè mutantur in peius. In luſcorum enim oculis maximè & frequen-
tiſſimè agunt muſculi illi duo qui oculos ad maiorem, aut minorem canthum ad-
ducunt. Hi ergo, illi've in contorſione illa multo vſu roborati, vt proprij officij exerci-
tatio robur auget, antagoniſtas muſculos facilè vincũnt, & ſibi obſequi cogunt, at-
que adeò iiſdem inuitis oculum in hunc aut illum angulum trahunt & conuertunt.

Pueri quî ſcæuolæ euadant.

Sic pueri ſcæuolæ ſeu læui euadunt, dum otio & inertia dextram manum languere
ſinunt, agendi autem continuo vſũ & exercitio ſiniſtram roborant, & copioſius in ſe
alimentum trahere permittũt. Quòd ſi viri iã facti membríſque omnibus cõformati,
& cõfirmati, multa cũ claudis conſuetudine neſcio quid clauditatis inter ambulandũ,
vel inuiti & nihil cogitantes mentiri cogimur, adeò vt tandem etiam claudicemus, B
cur idem in puerulis non continget, quorum laxa mollíſque ſubſtanria in omnem
habitum fluxa eſt & cerea? Cæterùm parentum etiam hæreditario vitio vt claudi &
gibboſi, ſic & luſci euadunt pueri.

Quæ ſit ratio parandæ puerulis pulticulæ.
CAP. XXIII.

Tres laudabilis pulticulæ conditiones.

Coquẽdæ in pulticulam farinæ ratio

ALIMENTVM pueris idoneum eſt pulticula, quia humido egent cibo:
itémque eo quod craſſitie lacti reſpondeat, neque coctu & diſtributu ſit
difficile. Has tres conditiones habet pulticula modo paretur ex frumẽ-
tacea farina, minimè illa quidem cruda ſed cocta. Reponitur in fictili
olla noua quæ mox in clibanum immittitur, ibique tandiu relinquitur,
quoad panis qui vnà immiſſus fuerit coctus extrahatur: ſic cocta minus viſcida eſt &
cruda. Qui crudam farinam lacti miſcẽt, coguntur alterutrum ſubire incõmodorum, C
vt craſſam viſcidámque farinam pueri ingerant, ſi nempe tantummodò pulticula
coquatur ignibus in patella, quantum lacti ſatis eſt: vnde obſtructiones in venis meſa-
raicis, & hepatis venulis: in inteſtinis tormina & vermes, atque calculi in renibus: vel
lac ingerant portione ſua pingui ſeu butyroſa & ſeroſa caſtratum, ſola remanente ter-
reſtri & caſeoſa, ſi tandiu pulticula elixetur, quandiu farinæ eſt ſatis: tantam enim eli-
xationem lac non requirit, nec certè ferre poteſt quantum farina: quibus ex cruda
farina vſurpata nihil accidit damni, hi magnas meritò gratias naturæ agere debent.
Quin & Galenus ſolo nutricio lacte pueros nutriri vult, quandiu id abundè nutrici
ſupererit ad nutritionem & incrementum. Multi profectò viſuntur pueri, qui ſolo la-
cte contenti ſunt, & pulticulam reſpuunt, nec niſi trimeſtres admittunt. Si quando
ſuppreſſa aluo ſint pueri, parandum illis cataplaſma ex aloës dragma vna, ellebori albi
& nigri ſingulorum granis quindecim, omnibus in felle bubulo quod ſatis eſt, incor-
poratis, & ſuper goſſipium pulticulæ inſtar extenſis, ad palmæ manus amplitudinem,
vmbilico imponendum calidè. Sed & eidem huic cataplaſmati vis etiam ineſt vermiũ D
necandorum. Contingunt pueris tormina clamoſa, à cruditatibus: his meden-
dum, impoſita ventri lana ſuccida in oleo chamæmelino calente macerata. Si quãdo
inciſoriorum dentium acumine grandior iam puer nutricis papillam momorderit,
vlcus relinquitur curatu contumax, quod ſubinde & à lactante puero, & veſtimen-
torum aſtrictu refricetur, curatur fotu aquæ aluminoſæ impoſito mox operculo plũ-
beo, galeri inſtar, facto, multis in ſummo foraminibus peruio, quibus tum lac, tum
collecta vlceris ſanies exudare poſſit, nam & plumbum vlceribus ipſum per ſe reme-
dio eſt.

Cur farina quæ in pulticulã pueri lem paratur ante coqui debeat.

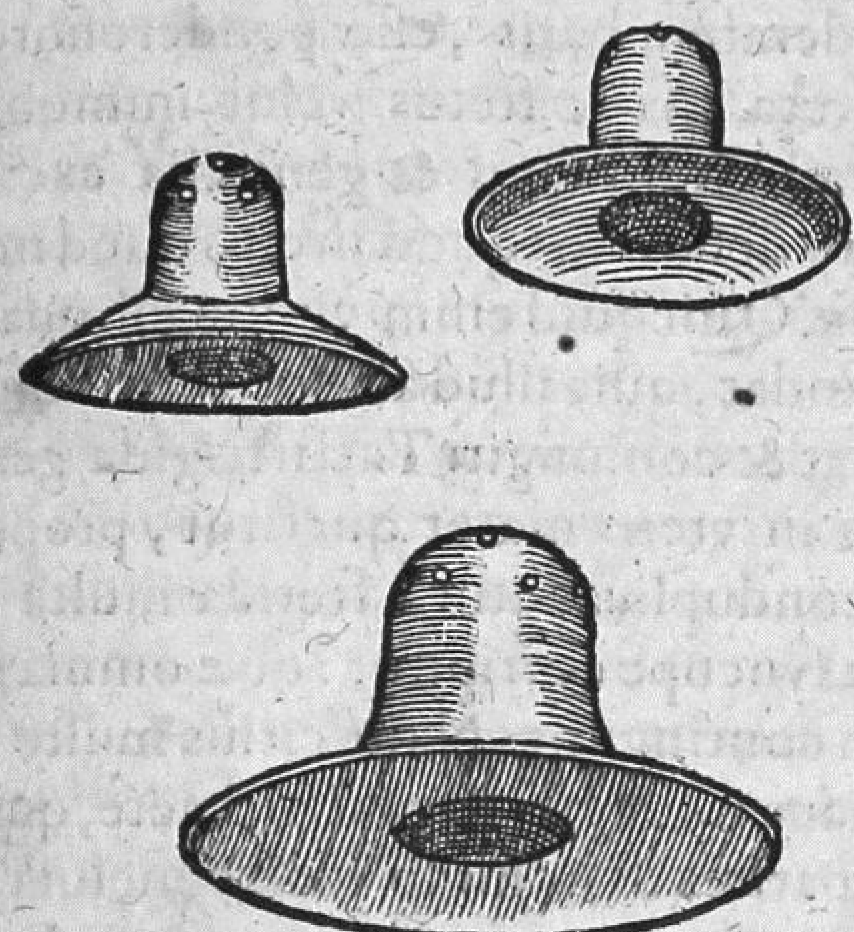
1. de ſanit. tuenda.

Ad puerilem aluum laxandã cataplaſma.

Ad puerorũ tormina.

Ad papillæ vlcuſcula.

Operculi plumbei nutricis papillæ vlceratæ imponendi figura.

Quatuor modis licet eiulantes pueros placare, nempe exhibita papilla, agitatione in cunis, cantu, & linteaminum quibus inuoluitur mutatione. Haud vehementius agitandi in cunis ſunt ne lac ſuctum violentiore motu corrumpatur, quare neque quauis alia ratione vehementius aut rapidius concutiēdi, non admodum clamore prohibendi ſunt. Sic enim pectus & pulmones dilatantur amplius, calor natiuus vegetior fit, cerebrum nares, oculos, & os fuſis lachrymis & pituita expurgatur, non tamen diutius illos, aut contentioſius clamare, enteroceles aut epiploceles rupto aut laxato peritonæi proceſſu metu.

Quot & quibus modis eiulātes infantes placentur.

Agitatio rapidior quantum infanti noceat.

Clamor moderatus puerulo quid conferat.

Immoderatus quid noceat.

De Ablactandis pueris. CAP. XXIIII.

ABLACTANTVR nonnulli menſe decimo octauo, alij vigeſimo: ferè omnes ſecundo anno, tum enim dentibus inſtructi ſunt quorum præſentia videtur natura ſolidius, quodam lacte & pulticula alimentum poſcere, quo etiam delectantur, oblatóque veſcuntur auidius. Itaque ablactationis certus non eſt terminus. Non enim omnino alius quam exertorum dentium, latentes autem in gingiuarum velut vagina dentes aliis citius, aliis tardius exeruntur, non enim alium in finem quam ad mandendum à natura proferuntur, ante proruptos dentes ſi ablactantur pueri, & ſolidiore cibo nutriantur, multis à cruditate morbis obnoxij fiunt Auicennæ ſententia: quia infirmus adhuc ipſorum venticulus ea caret ciborum quæ in ore fit mandendo præparatione: qua ne viri quidem citra noxam carere poſſunt, duobus annis exactis, & dentibus proruptis, ſi vehementius appetat puer ſolidiores cibos, & concupitis cum voluptate & fructu veſcatur, tuto illum iam ablactare poſſimus, credere enim par eſt non illi fruſtra hanc ſuggeri naturæ inſtinctu ſolidiorum ciborum appetentiam. Sine hac, ne ſi cætera quidem adſint, id eſt dentes, & anni, ablactandus venit. Nam quæ ſine appetentia ingeruntur, nequaquam proficere ne viris quidem poſſunt. Iam ſi imbecillis ſit & tenui ac varia valetudine ablactari non debet, at cum tandem ablactando opportunum aderit tempus, nutrix haud tam frequenter illum ad papillam admittet quo ſenſim deſueſcat, tādem amaris oblinetur papilla vt aloë, aqua infuſionis colocynthidis, aut abſinthij, ſynapi, fuligine in aqua diluta & ſimilibus. Cæterum qui pueri capite & toto corpore ſcabioſi ſunt, qui multam ore & naribus pituitam fundunt, qui aluo abundè deiiciunt, ſani & validi futuri ſunt. Sic enim demum excrementitiis humoribus repurgantur, qui contra foris nitent multorum in corpore morborum materias congerunt, qui ætatis ſucceſſu ſe prodent. Certè eiuſmodi materierum in dorſi ſpinam delapſu multi repente gibboſi aut obſtippi aut repandi facti ſunt.

Quādo ablactādi pueri.

Cur niſi proruptis dentibus pueri haud ablactandi.

Quî ablactandi pueri. Quî validi & ſani pueruli.

Repentinæ gibboſitatis frequēs cauſa.

Quibus ſignis cognoſcere liceat viuátne an mortuus ſit qui in vtero latet infans. CAP. XXV.

SI nec Medici impoſita manus, nec mater moueri fœtum percipiat: ſi aquæ effluxerint, ſi ſecundinæ prodierint, mortuum eſſe fœtum qui vtero concluditur pronuntiare licet. Eſt enim hoc poſtremum, certiſſimum huius rei ſignum. Nam cum fœtus in vtero non ſpiret niſi per arteriam vmbilicalem, excepto per arteriarum vteri cotyledonas ſpiritu efficitur neceſſario ſecundina ab infante diuulſa nullum dehinc aërem, ſpiritu nullum ad infantem commeare. Quare quoties ante exclu-

Certiſſimū fœtus in vtero mortui ſignum.

Fœtus in aluo mortuus cur matri ponderoſior.

ſum fœtum ſecundina excluſa fuerit, ſcire licet mortuum ipſum in vtero eſſe, fœtus mortuus matri ponderoſior eſt, quàm idem ante viuus eſſet, quia ſpiritibus & facultatibus quibus ante regebatur non ſuſtinetur amplius. Sic cernimus mortuos homines, itémque ieiunos ſeipſis viuis, & moderatè cibatis, eſſe ponderoſiores, cum in hanc ante illam partem conuertitur fœta vna & fœtus velut immobile quoddam ſaxum prouoluitur. Acuti dolores ad vmbilicum & genitalia excruciant matrem, cum meiendi & egerendi perpetuo deſiderio: quod in eius quod moleſtum & mortuum eſt excretionem natura tota ſit. Quicquid enim viuum eſt, quantum poteſt, procul à ſe id quod mortuum eſt amandat, quia illud ab hoc toto differt genere. At ſimilitudo, ſi quid aliud, res conciliat & coniungit. Tactu frigida genitalia ſentiuntur, frigoríſque ſenſum percipere ſe in vtero mater queritur, propter extinctum fœtus calorem, quo ante fœtæ calor conduplicabatur: fœtida multa ab vtero manant, imo & matri fœtet anima: crebra ſyncope corripitur: quæ omnia ferè ſub ſecundum aut tertium à mortuo fœtu diem contingunt. Nam citius multo in vtero materno mortuus infans corrumpitur, quam in libero & perflato aëre, quod Galeni ſententia omnia calida & humida calido pariter & humido loco concluſa, ſi præſertim afflatu aëris loci vel denſitate vel anguſtia careat prompte putreſcant. Ergo ab elatis ſurſum ad cor & cerebrum à cadauere vaporibus, talia manare ſymptomata probabile eſt, facies planè à ſeipſa mutata deſciuit, liuida, horrida, mammæ flacceſcunt, venter ſolito tumidior & durior. In omnibus ſi quidem putreſcentibus calor natiuus euaneſcit, in eiuſque locum ſubito alter qui præter naturam eſt ſuccedit, huius actione putridi & liquati humores mox in vapores & flatus conuertuntur, vapores illi quia plus occupant replentque ſpatij (ſic enim aiunt phyſici ex vna parte aquæ fieri decem aëris) ideo corpus putridum in maiorem molem attollunt. Id animaduertere licet in corporibus quæ gangrænam concipiunt. Nam & multos acres vapores de ſeipſa effundere, & nihilominus intumeſcere intuemur, his ſignis cùm primum cognouerit fœtum mortuum Chirurgus, hoc curabit vt matri quam celerrimè conſulat. Ac ſi quidem nihil Medici potionibus balneis, ſuffitibus, ſternutatoriis, vomitoriis, litubus expellendo fœtui dicatis profecerint ad ſequens opus ſe accinget, ante tamen vires fœtæ æſtimabit. Nam ſi ipſas expulſu paruo & debili, exſpiratione parua & rara adeóque frigida, ex facie planè à ſeipſa mutata & cadaueroſa, ex frigidis ſudoribus, ex gelidis extremitatibus, deiectas eſſe ſuſpicatus fuerit, abſtinebit ab opere, imminentem mortem prædixiſſe contentus. Si contra vires validè adhuc ſubſint, confidenter & induſtriè, qua ſequitur arte matrem mortis periculis expediet.

Viuum eſt mortui impatiens. — *Li. de tumo.* — *Cur fœta mortuo fœtu aluo eſt tumidiore.* — *Deiectarum fœtæ viriũ ſigna.*

A B C

De fœtus tum viui tum mortui Chirurgica ab vtero extractione,
CAP. XXVI.

Quo ſitu collocanda fœta cui fœtus mortuus eſt extrahẽdus.

PRIMA cura eſſe debet de aëre cubiculi temperando, & ad mediocritatem quãdam ne frigidior aut feruidior ſit reuocando. Inde opportuno ſitu collocanda ægra: nempe in ſponda lecti extrema, tranſuerſim, natibus, ſubiecto puluinari ſolido, elatioribus, media figura ita componenda eſt vt nec planè ſupina ſit, nec omnino inſidens & erecta. Sic enim molliter quieſcet, & ſpiritum facilè ducet, nec tenſa erunt vteri ligamenta vt reſupinatæ tenderentur, calces ad nates ſubadducendi ſunt, illícque faſciis linteis & latis omninóque mollibus reuinciendi. Faſcia primum ceruicibus aptabitur, inde per clauiculas decuſſatim ad ſingulos pedes adducetur, illícque iterum decuſſabitur, & circum crura femoráque diuaricata obuoluetur, tandémque ad ceruices vnde primum manauit referetur, adeóque ibidem firmiter nectetur, vt ægra ſe commouere nequeat, quo planè modò in calculo à veſica extrahendo diximus. Cæterùm ne vel tandem defatigetur, vel dum extrahitur fœtus, attrahentis Chirurgi manum corpus fœtæ ſequens attractionis vim diſſoluat, hoc curabit Chirurgus vt mulier pedum plantis ſpondæ lecti innitatur validíſque miniſtris hinc inde cruribus & humeris contineatur. Inde ne aër in vterum ſubeat, & opus honeſtius peragatur, calido & duplici linteamine pudenda eius & femora velabuntur. Tũ verò Chirurgus vnguibus reſectis, & annullis, ſi qui digitos cingerent, extractis, nudatis

Qualiter deliganda. — *Qualiter ſe ad extrahẽdi fœtus opus accingere Chirurgus debeat.*

D

A datis & liberis brachiis manibúſque multo oleo perunctis, molliter vuluæ alas diducet, & in oſtium vteri, multò ante vnguine illitum & lubricatum, leni & blando motu ſenſim manum inferet, pertentabítque ac diſquiret pueri ſitum ac formam, ſolusne, an cum alio geminus, vel cum mola ſit. Dato igitur quod naturaliter in caput pronus ſe ad vteri oſtium offerat, molliter ſurſum verſus repellendus & circunuoluẽdus erit, veſtigatóſque pedes ad vteri oſtium adducere oportebit, atque alterutrum foras proferre, & ſupra calcem nodo laxo iniecta latiuſcula inſtita & ſimili qua mulieres capillos redimere ſolent, vincire: ſic vinctum pedem in vterum reſtituere, mox ſimiliter veſtigatum alterum, ab vtero proferre, túmque eum qui vinctus eſt vinculo reuocare, ambobúſque iunctis ſenſim & blandè ab vtero fœtum extrahere. Chirurgi conatus iuuabunt miniſtri compreſſo matris abdomine, mater verò anhelitum comprimendo, & ore naribúſque occluſis quàm magna vi poterit ad diaphragma exprimendo, quò validior fiat excretio. Ideo autem velim vinctum pedem in vterum retrudi, ne ſi in vteri oſtio ſtet, manui Chirurgi in vterum ad alterum veſtigandum

Qualiter fœtus mortuus in vtero eſt obuertẽdus & deligãdus.

B & proferendum immittendæ, tanquam obex officiat. Cæterum ſi geminus ſit in vtero fœtus, caueat Chirurgus ne vnius pede prolato alterius fœtus pedem prolatum ipſi diſparem coniungat, ſic enim trahendo nihil proficeret, & mater plurimum læderetur: non falletur autem ſi vinculum ſequutus rectà ad pedem vinctum intro feratur, indéque tentando ad eiuſdem fœtus cuius pes vinctus eſt inguina perueniat. Inde enim in oppoſitum & ſocium femur, tandémque in crus & pedem qui ſæpe ad dorſum, ſæpè ad ceruices reuolutus latet, certò deducetur. Sic vt dictum eſt, trahendo cum ilibus tenus puerum foràs produxerit ibi ſubſiſtet, neque enim æquum eſt brachiis ſecundum laterum longitudinem expanſis reliquum opus trahendo perſequi. Alterutro ergo ex his ſic vt dictum eſt expanſo, alterum ſurſum ſecundum colli longitudinem ſupra caput protrudatur, aliàs vteri orificium craſſo illo corporis trunco liberatum, mox vbi trahendo ad ceruices ventum erit, conſtringet ſe ſe, naturæ, vnionem vnicè appetentis, ſponte, ſicque ſtrangulabitur fœtus eliſo gutture, inde niſi vnco ſub mentum, in os, aut oculorum orbitam iniecto, non extrahendus. Quòd

Ad cauendum fœtus qui extrahitur ſtrangulatũ cautio

Cur in manus non extrahendus fœtus mortuus.

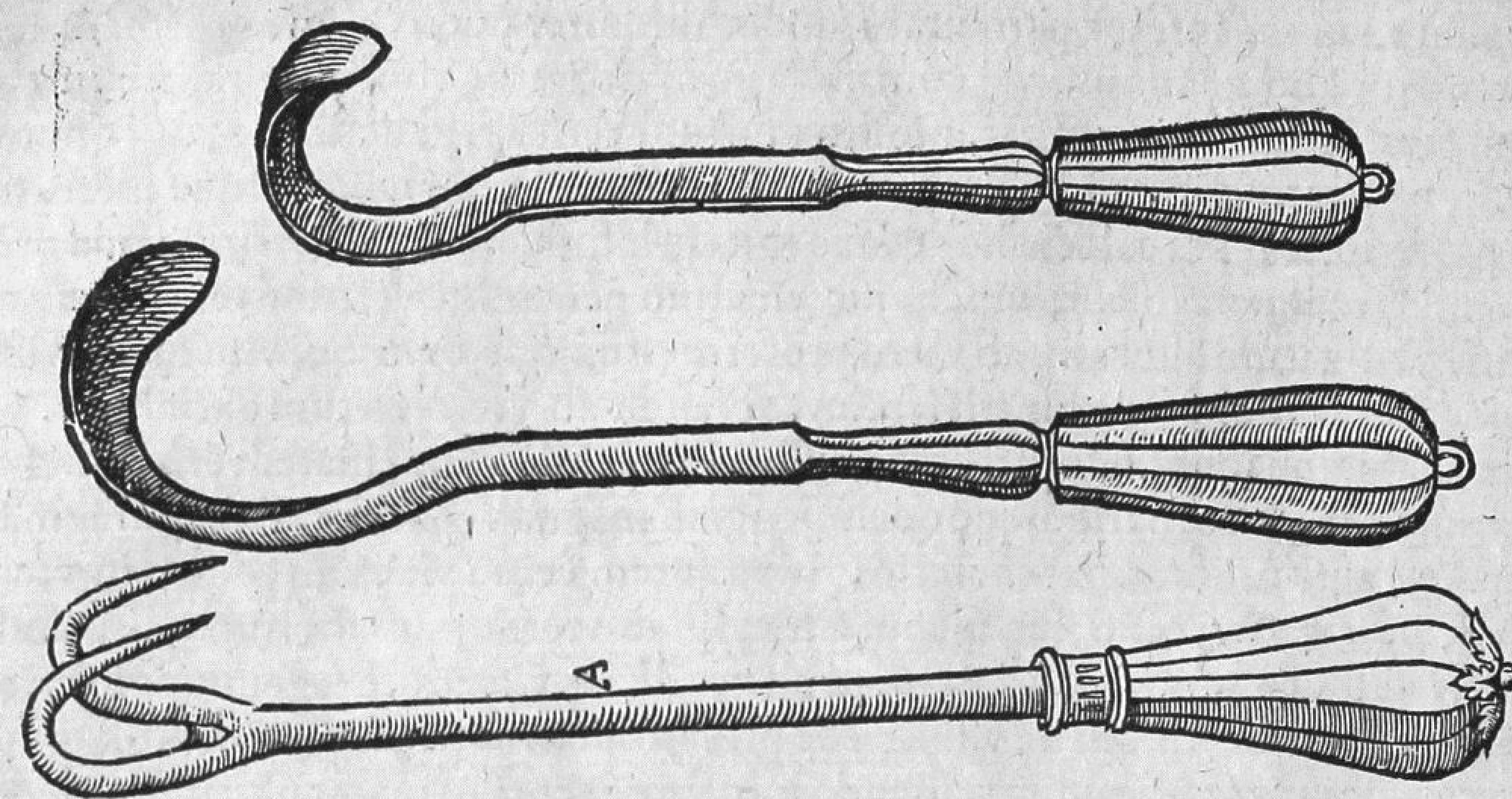
C ſi, quod non raro contingit, in manus ſe proferat infans, non proinde tamen ſibi extractionis exordium inde ſumendum Chirurgus putabit, quantumuis partes illæ in conſpectum ſe dent, & facilem educendi fœtus anſam oſtentare videantur: ſic enim capite & ſcapulis reduplicatus prodire neceſſe haberet: quod nec tentatum ſuccedit, nec ſine ſumma matris pernicie tentari poteſt. Vocatus ego aliquando ad infantis eductionem, quem obſtetrices brachio ſe oſtentante extrahere cùm tentaſſent, gangrænæ, adcóque mortis cauſam intulerant, indicaui è veſtigio retrudendum eſſe in vterum quod ſe oſtentabat brachium, & aliter fœtum obuertendum. Sed cùm retrudi non poſſet propter tum genitalium matris, tum brachij fœtus tumorem ingentem, reſcindendum è veſtigio putaui ſectis nouacula muſculis omnibus proximè humerum, ante tamen ſurſum, quàm maximè fieri potuit, carne reducta, vt forcipe dehinc exciſorio amputato oſſe caro relabens, & amputati oſſis teſtulis ſe opponens, impediret ne contactus ſui aſperitate matris genitalia vulneraret: quibus peractis tentando & veſtigando in pedes obuertendum eſſe infantem, & qua ante expoſuimus

Hiſtoria.

D arte extrahendum curaui. Quòd ſi tantus eius tumor ſit vel natura, vel ex euentu, nempe putredinis quæ ipſi mortuo ſuperuenerit occaſione, vt ad Chirurgi arbitrium obuerti nequeat, neque qua ſe parte obtulerit extrahi, minuendus tumor indéque extrahendus. Id vna eadémque opera ſic fiet. Ad vteri, exempli gratia, dilatatum & hians orificium, quod noſtrates obſtetrices Coronamentum appellant, ſe oſtentet, ſed capite omnino quàm par eſt craſſiore & flatuoſo, eóque morbi genere deformato, quod Microphiſocephalos Græcis dicitur, vncinum Chirurgus ſub mento, vel in os, vel in orbitam oculorum, vel quod citius & expeditius eſt, in occiput defiget. Sic enim aperto cranio concluſo flatui exitum aperiet, & detumeſcente ac ſubſidente capitis tumore, ſenſim infantem trahet, non autem confertim, ne diſrumpatur quod vncino arreptum eſt. Vncinorum figura eſt eiuſmodi.

Ad flatus quibus tumet mortuus fœtus minuẽdos.

Vncinorum extrahendo fœtui mortuo idoneorum deformatio. A

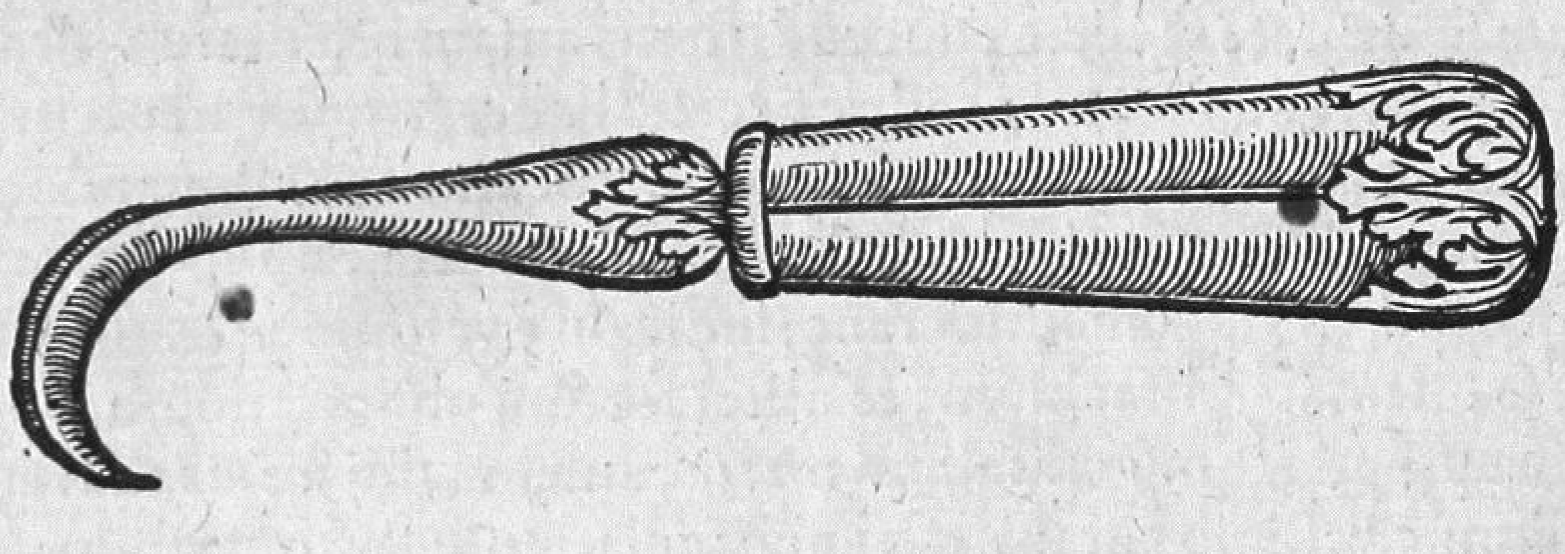

B

Quòd ſi torax ſimili tumori vitio laboret, vncinos in clauiculas defiget. Si venter hydrope vel tympanite teneatur, vncinum vel in notis coſtis, id eſt intercoſtalibus muſculis, vel, ſi præſertim in pedes deſcendat, ad oſſa quæ ſunt ſupra pubem infiget, vel cultello incuruo, hîc appicto, leui manu in vterum demiſſo exciſionem in abdomine puerili molietur, per vulnus interanea omnia amolietur, ſic enim exenterato aquæ vnà effluent. Sed horum omnium nihil aggredietur Chirurgus niſi fœtu mortuo, & fœta in tantum támque præſens vitæ periculum adducta, vt euadendi ſpes alia nulla ſit.

Qua arte quod ſolum fœtus in vtero reſtat caput extrahendum ſit.

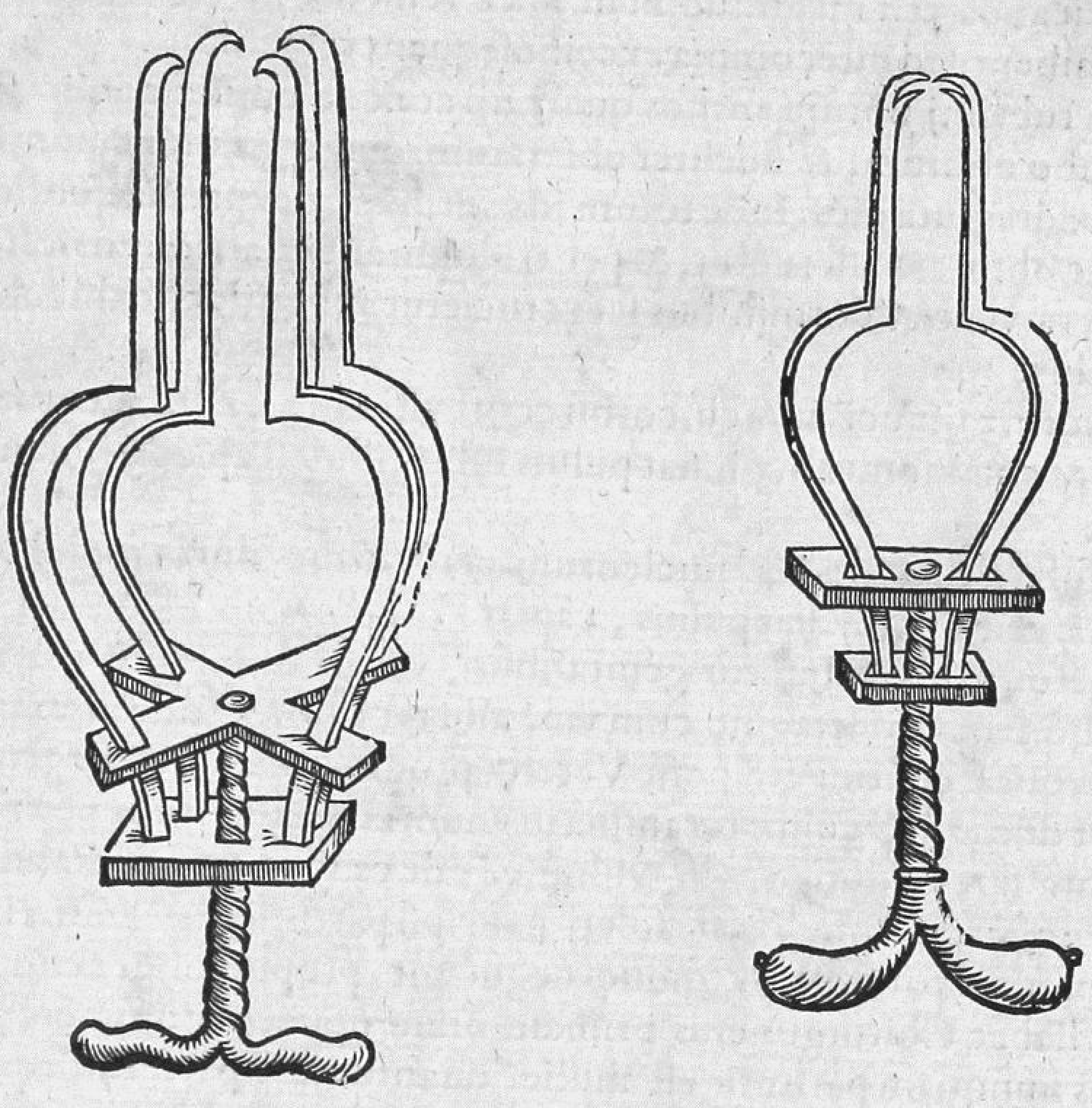
Cultelli curui reſcindendo puerili in vtero abdomini idonei effigies. C

Quòd ſi quo caſu contingat, vt reſectis ſigillatim reliquis fœtus membris, ſolum caput in vtero reſtet, quod nos aliquando inuiti & dolentes vidimus, tum ſiniſtra manus oleo liliorum vel butyro recenti illita in vterum demittenda eſt, tentandóque, os inſertis in ipſum digitis veſtigandum: tum dextra, ſecundum ſiniſtræ D
manus ductum, vncinus ſenſim & quaſi furtim ſubmittendus eſt, in óſque aut oculum, aut ſub mentum defigendus, ac vbi bene firmatus fuerit, paulatim caput extrahendum, vncini loco licebit vti depictis infra inſtrumentis quæ ego ex Franciſci Alechampij Chirurgia huc intuli. Sunt enim eiuſmodi vt corpus ſphæricum & globoſum ſuis ramalibus, tanquam digitis, facile comprehendere poſſint.

Pedes

A *Pedes gryphij, inſtrumenta nempe comprehendendo infantis capiti, ſi quando ſolum in vtero remanſerit, idonea.*

B

Cæterùm non admodum facile eſt caput cùm ſolum remanſit in vtero compræ-
C hendere & auellere. Nam lubrica rotunditate ſua inſtabile huc illuc dilabitur & fluctuat: niſi fortè ventris ſupernè & ad latera facta compreſſio ipſum coërceat, & coërcitum his inſtrumentis comprehendendum præbeat.

Cur ſolum caput diffi-cilius ex vtero reuel-latur.

Quæ cura mulieri ſtatim atque pepererit eſt adhibenda. CAP. XXVII.

MVLIERI puerperæ, cui præſertim vi extractus & exectus èſt infans, nihil tam eſt inimicum quàm frigus, quare in totum & omni ſtudio à frigore tuenda & minuenda eſt. Nã poſt partum inanis & vacua aërem omnia ſubeuntem facilè admittit, hinc frigeſcit, diſtenditur & intumeſcit vterus, vaſorum ipſius orificia occluduntur, vnde lochiorum ſuppreſſio. Hinc verò grauia multa ſymptomata, nempe hyſterica ſuffocatio, tormina dolorifica, febres, & alia ſæpè funeſta. Id incommodum quæ vitare volet, fe-
D mora decuſſata tenebit, ſic enim præterea quæ diuulſa fuêre coëunt & coniunguntur arctius. Conſtringetur hypogaſtrium faſcia mediocriter lata, quæ ab vtero aërem frigidũ arceat, & ſanguinem tota ipſius ſubſtantia concluſum exprimat. Tũ igitur puerperæ expreſſum capi exhibendum, vel incluſum cum croco & ducis dicto puluiſculo, vel panis toſtus in vino aromatite intinctus ad vires reſtaurandas & prohibenda tormina. Extracta ſecundina & adhuc ab vtero calens vteri regioni, hyeme præſertim, imponenda, æſtate verò veruecis recenter iugulati & excoriati pellis ventri toti ac lumborum regioni. Obſerato diligenter conopæo, feneſtriſque omnibus cubiculi, & ianuis, ne qua aër frigidus ſubire queat, quieti tradatur. Impoſita pellis veruecina poſt quinque vel ſex horas eximatur, & ſequenti vnguento hypogaſtrium vngatur.

Frigus inimicũ puerperis.

Ab admiſſo frigore quæ puerperæ veniãt ſymptomata.

Secundæ ab vtero adhuc calẽtes puerperæ hypogaſtrio imponenda.

℞. ſpermatis ceti. ℥ ij. olei amygdal. dulcium & hyperic. an. ℥ j. ſs. ſepi hircini. ℥ j. olei myrtillor. ℥ j. ceræ nouæ quantum ſufficit, fiat vnguentum quo vngatur bis in die, vmbilico imponatur emplaſtrum de galbano, quod medium zibethæ aut moſchi granis aliquot delibutum ſit, ſic tamen ne ad nares odor ille perueniat. Toti ventri imponatur ſequens tela Gualterina.

Vnguẽta ad puerperæ hypogaſtriũ ne corrugetur.

Gaulterina tela vulgo dicta.

℞.ceræ nouæ.℥ iiij.ſpermatis ceti.℥ j.ß.terebinth.venetæ in aqua roſar.lotæ.℥ ij. A olei amygdal.dulcium & hypericonis an.℥ j.olei maſtichini & myrtini an.℥.ß. axungiæ cerui.℥ j.ß.liquefiant ſimul, auferendo ab igne, immerge telam canabinam ad ventris cui applicanda erit magnitudinem. Hæc remedia ne corrugetur ventris externa regio prohibent: ſed inter omnia excellit ſequens remedium.

℞.limacum rub.℔.j.florum anthos quart.iij. conciſa omnia coniiciantur in vas figulinum plumbo oblitum, & fideliter obſeratum, demergatur in fimum equinum, ibique ſit per quadraginta dies. Inde totum id exprimatur, expreſſúſque liquor in ampulla vitrea bene obturata aſſeruetur, & per triduum aut quatriduum ſoli exponatur, illinatur puerperæ venter. Torminibus ſi excrucietur inſigniter, exhibebitur illi ſequens puluiſculus.

Puluiſculus ad tormina.

℞.aniſi conditi.ʒ ij.nucis moſch.cornu cerui vſti an. ʒ j. ß. nucleorum dactylor. ʒ iij.ligni aloës & cinamomi an.ʒ ij.fiat puluis ſubtiliſſimè, capiat.ʒ j. cum vino albo calido. Vel,

Ad laniatum ob enixu & partu perinæũ.

℞.rad.conſolidæ maior. ʒ j.ſs. nucleorum perſicorum, nucis moſch. an. ℈ ij. ca- B rab. ℈ ſs.ambræ griſ.gra.iiij. fiat puluis, capiat ʒ j. cum vino albo, vel ſi febricitet cum capi decocto. Applicabuntur genitalibus, ventri & renibus marſupia calida ex auena & milio, frixis in ſartagine cum vini albi tantillo. Quòd ſi extractionis ab vtero violentia, quod contingere poſſe Veteres prodiderunt, matris genitalia laniata ſint, adeò vt duo ani & vuluæ foramina in vnum coierint, tum perinæi quod laniatum eſt ſutura ſarciendum venit, vulnúſque de cætero arte tractandum. Is caſus matri, etiam in poſterum infœlix eſſe ſolet, nam ipſi parturienti, genitalia, quod fœtui ſit ſatis ad exitum, pateſcere & diduci nequeunt, propter obductam cicatricem. Itaque neceſſe habet Chirurgus eius primam oram nouacula diuidere, tum totam dilaniare, aliàs nunquam paritura eſt mulier quantumuis parturiat & enitatur. Id curationis genus in duabus Lutetianis mulieribus vſurpatum à me memini.

Quæ cura puerperæ mammis adhibenda ſit.
CAP. XXVIII. C

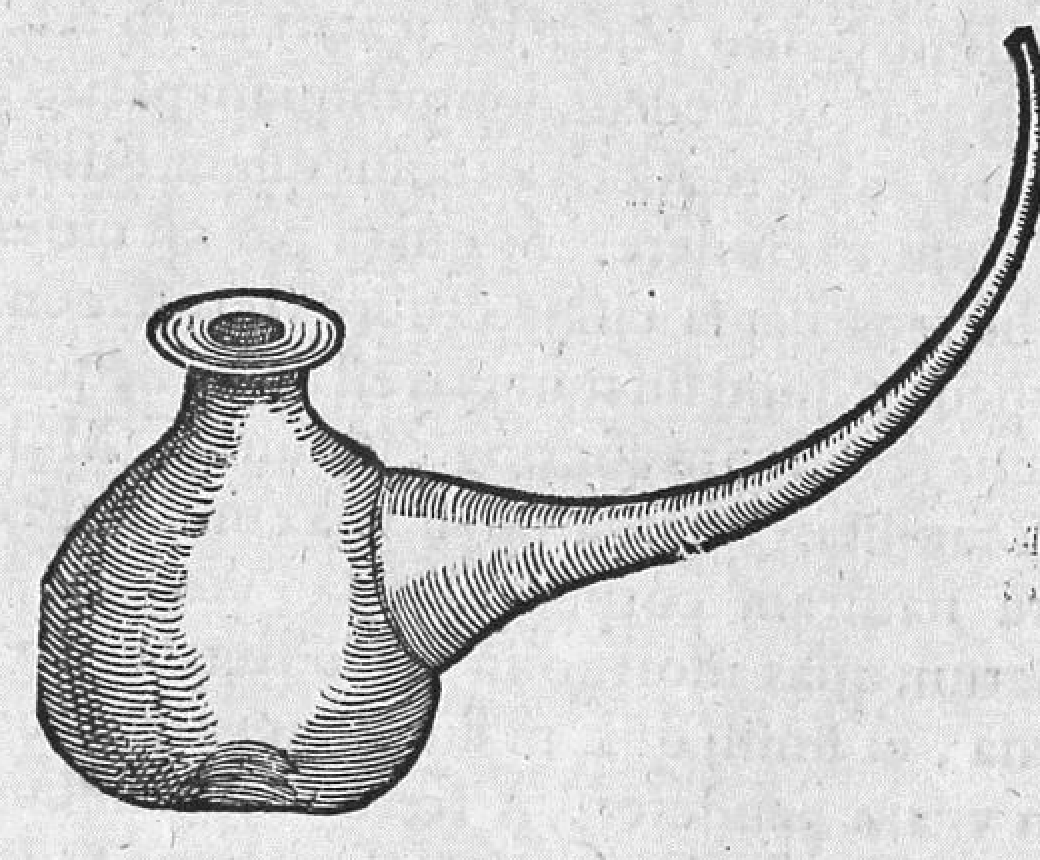
Ad lac à mãmis deorſum per locos deturbandum.

SI lac maiore ad mammas impetu & copia affluat, & nutricatus officio puerpera fungi nolit, inungendæ ipſæ ſunt litu ſequenti, ad ipſum repellendum & per vterum deturbandum. ℞. olei. roſ.& myrtini, an. ℥ iij.aceti roſ.℥ j. incorporentur ſimul, & quater in die illinantur mammæ, móxque à litu aſpergantur puluere myrtillorum, poſtea imponatur emplaſtrum ſequens. ℞.puluer.maſtichini, nucis moſc. an. ʒ ij.nucis cupreſſi ʒ iij.myrt.balauſt.an.ʒ j.ſs.ireos florentiæ.℥ ſs.olei myrtini.℥ iij. terebinth.venetæ.℥ ij.ceræ nouæ quantum ſufficit, fiat emplaſtrum molle. Creditur in berula, creſſone, & buxi foliis in vrina & aceto elixis, efficaciſſimum eſſe ad lac è mãmis fugandum præſidium. Alij lutum accipiunt quod in fundo vaſculi eorum qui gladios acuunt ſubſidet, cum oleo roſato miſcent, & tepidum mammis imponũt: ſedare dolorem, compeſcere inflammationem, breuíque lac è mammis depellere creditur. Idem præſtare perhibetur hederæ terreſtris, vincæ peruincæ, ſaluiæ, roſar. D rub.& aluminis rochæ decoctum in oxicrato paratum, & fotus forma vſurpatum, eaſdem vires habent fæx vini rubelli cum aceto mammis impoſita: aqua deſtillata ex ſtrobilis immaturis & impoſita, inſuccatis ex ea linteis pannis: vel cicuta cum cucurbitæ foliis recentibus trita & admota. Vſu probatum eſt quod ſequitur remedium.

Cucurbitulæ qua vi & quibus vis lac è mammis reuellant inguinibus & ſupra vmbilicum affixæ.

Saluiæ, appij, rutæ, chærefolij folia minutim conciſa cum oxyrrhodino incorporant, & conflatum inde medicamentum mammis tepidum imponunt, ter in die, priore abiecto, aliud ſimile ſubſtituunt. Interim cucurbitulæ internæ femorum & inguinum parti ſupráque vmbilicum affigentur. His enim vis ineſt lactis è mammis in vterum reuocandi & attrahendi per venas quibus vterus cum mammis communicat. Sed & puerpera ſibi vel virgines, vel catulos admouebit, qui lac tenacius mammis impactum ſuctu exhaurient, in quorum inopia hoc commenti ſumus inſtrumentum vitreum, cuius oſculo ampliore papillæ affixo, altero anguſtiore & fiſtulato ori indito, poterit ipſa ſibi ſugendo lactantis officium præſtare.

Guttuli, & tanquam factitiæ ex vitro papillæ deformatio.

B

Eius factitiæ papillæ loco, ampulla vitrea ante calefacta & oſculo ſuo mammæ affixa, calore & fuga vacui lac foràs in fundum ſuum quodam velut ſuctu pellicit: expurgatis vt decet lochiis, quod ferè fit viginti à partu dierum ſpatio, ſi puerpera neque febricitet, neque alio quouis ſymptomate prohibeatur, in balneum deſcendet, paratum ex decocto maioranæ, menthæ, ſaluiæ, toriſmarini, arthemiſiæ, agrimoniæ, pulegij, florum chamæmeli, meliloti & anethi, in aqua fluuiatili aut fontana puriſſima. Sequenti die ſimile aliud balneum parabitur, cui addentur ſequentia.

Quot dierũ ſpatio lochia expurgẽtur.

Balneũ lochiis purgatæ puerperæ conueniens.

℞. far. fabarum & auenæ. an. ℔. iij. farinæ orobi, lupinorum, & gland. an. ℔. j. aluminis rochæ. ℥ iiij. ſalis com. ℔. ij. gallarum nucum cupreſſi, an. ℥ iij. roſar. rub. m. vj. caryophyl. nucis moſc. an. ʒ iij. bulliant omnia in aqua com. fiat ſaccus in panno lineo, coniiciatur in balneum, in quo frequenter extinctum ſit ferrum candens, in eo

C reſideat puerpera pro arbitrio ſuo, egreſſa è balneo, tradatur lecto calidè, ſumátque vel citri corticem conditi, vel panem toſtum in vino aromatite intinctum, ſudétque, ſi fortè emergat ſudor illic ſuo arbitratu. Poſtera luce fotus adſtringentes genitalibus admoueantur hoc modo.

℞. gall. nucum cupreſſi, corticum granat. an. ℥ j. roſar. rub. m. j. maioranæ, thymi, an. m. ß. aluminis rochæ & ſalis com. an. ʒ ij. bulliant in vino auſtero, fiat decoctio pro fotu ad vſum dictum. Qui ſequitur ſtillatitius liquor valdè nobilis & efficax eſt ad mammas, partéſque alias quaſuis laxiores conſtringendas & coërcendas.

Fotus adſtringentes pro locis.

Ad laxiores mãmas conſtringẽdas ſtillatitius liquor.

℞. caryophyll. nucis moſc. nucum cupreſſi. an. ℥ j. ß. maſtich. ℥ ij. alum. rochæ. ℥ j. ß. glandiũ & corticis querni. an. ℔. ß. roſar. rub. m. j. cort. granat. ℥ ij terræ ſigill. ʒ j. cornu cerui vſti ℥ ß. myrtillor. ſanguinis draco. an. ℥ j. boli armeni. ℥ ij. ireos florent. ℥ j. ſumach. berber. Hypuris an. m. ß. conquaſſentur omnia, & macerentur ſpatio duorum dierum in ℔. j. ß. aquæ roſar. ℔. ij. prunorum ſyluestr. meſpilor. pomorum quernorum, & ℔. ß. aquæ fabrorum, aceti denique fortiſſimi ℥ iiij. poſtea fiat deſtillatio

D lento igne, & ſeruetur vſui ſtillatitius liquor quo foueantur partes bis in die: & à fotu relinquãtur panni lanei denſi, aut ſtuppæ lineæ inſuccatæ & expreſſæ ſupra eas. His peractis in mariti complexus puerpera reddire poterit.

Quæ ſint difficilis & laborioſi partus cauſæ.

CAP. XXIX

A FOETA id, à fœtu aliàs vitium pendet. A fœta quidem ſi pinguior ſit & abdominoſa, aut macrior, aut iunior, vt quæ Sauanarolæ viſa eſt nono ætatis anno grauida, aut inexperta, aut annoſior, aut debilior, vel natura, vel ex euentu: his nempe qui paulò ante partum præceſſerunt morbis, hæmorrhagia ingenti quæ ſub ipſum enixus tempus inciderit. Sed & qui enixus ante maturi fœtus tempus venit, partum facit difficilem, crudo nempe adhuc fructu, nec exceſſu facili. Anguſtius etiam vteri orificium & collum, vel à prima conformatione, vel poſtea caſu aliquo, vt vlcere

Difficilis partus à fœtu cauſæ.

Pathemata animi enixū adeóque partum impediunt.

Difficilis partus à fœtu cauſæ.

Externæ difficilis partus cauſæ.

Facilis partus qui.

Quæ partū faciliorem reddant.

cicatrice obducto: aut durius & calloſius ob ipſius laniatum qui præcedentis difficilis partus vitio contigerit, vel obſtetricum nimium ruſtica & rudi manu, liberam vteri dilatationẽ impedit ad partum facilè & fœliciter excludendum neceſſariam, adeò vt niſi in ipſo pariendi articulo obducta cicatrix ferro reſcindatur, fœtus & fœta in vitæ diſcrimen veniant. Prohibentur nonnunquam parturientes pudore & præſentis alicuius viri reuerentia, vel mulieris alicuius quam odio habeant, horrore parere, & magno enixu fœtum excludere. Si quàm par eſt citius ab vtero ſecundina diuulſa fuerit, ingenti hæmorrhagia citata cruore vterum complet, quò fit vt vteri facultas excretrix, expeditè quod ſui muneris eſt agere nequeat: haud aliter quàm veſica vrina nimium plena & diſtenta contingit iſchuria. Multo verò magis vterus impeditur, & pariendi facilitas retardatur, ſi vnà cum obſtruente ſecundina, vel mola, vel aliud contra naturam corpus ſubſit in vtero. Animaduerti ego aliquando mulierum duarum quas mortuo in vtero fœtu expedieram, ſecundinas plenas & diſtentas arena, ei ſimili quæ in fluminum ripis conſpicitur, adeò vt ſua vtriuſque arena libram vnam penderet. A fœtu verò difficilis & laborioſi partus vitium eſt: Si craſſior ſit, ſi tranſuerſus veniat, ſi auerſus & in nates, ſi in manus ſimul & pedes, ſi mortuus & ex corruptione tumidior: ſi monſtroſus, vt ſi biceps, ſi geminus: ſi multiplex, vt ſeptemplex, quemadmodum viſum ſibi narrat Albucraſis, ſi addita mola, ſi infirmior, ſi poſt effuſas aquas haud ſe ſtatim concuſſerit ad exitum & obtulerit. Fit tamen aliquando vt neque in fœta neque in fœtu mali cauſa ſit, ſed in aëre qui frigidior genitalia conſtringit, nec laxari patitur: calidior autem ignauia fœtam exoluit, reſolutis ſpiritibus in quibus omne robur: aut etiam in obſtetrice ignara & inexperta, quæ matris & infantis conatus non arte regit, non adiuuat. Facilis partus eſſe ſolet ſi ſtato & legitimo fit pariendi tempore, ſi ſtatim poſt effuſas aquas fœtus alacriter & in caput ſe offerat, matre pariter alacri & vegeta. Quæ difficulter parere ſolent, ſub ipſum partus tempus in ſemicupium demergendæ ſunt, paratum ex decocto radicum & ſeminum remollientium, oblinendæ genitalibus, vtero præſertim & ceruice, vnguine multo, expedienda fæcum eluuie oneroſa inteſtina, inde excretrix facultas ſollicitanda acriore clyſtere, vt vnà concurrentibus partus tumoribus facilior ſequatur fœtus excluſio. Cæterùm collocandam parturientem ſuaſerim potius in reclinatoria ſella perforata, quàm in lecto, quò oſſibus quæ diduci in partu debent, minor ſit ad ſe dilatandum opportunitas.

Quæ ſint abortionis cauſæ. CAP. XXX.

Quid abortio.

Effluxio quid.

Ab effluxione peius habent mulieres quàm à vero partu.

Abortionis cauſæ.

Alui conſtrictio arctior abortionē facit.

ALIVD Abortio, aliud Effluxio eſt. Abortionem vocant fœtus iam formati & vitalis præcipitatam ante maturitatis tempus excluſionem: Effluxionem verò ſeminum commixtorum, & iam per aliquot dies coagulatorum dilapſum, membranarum & concreti ſanguinis ac informis carnis quadam ſpecie, obſtetrices noſtrates Falſum germem appellant. Ingentium mulieribus dolorum & torminum acerbiſſimorum effluxio hæc cauſa eſt: ſuperſtitem relinquens corporis infirmitatem longe maiorem quàm à vero & maturo partu. Abortionis, à qua Abortiuus fœtus nominatur, multæ ſunt cauſæ, vt diarrhoëa ingens, ſtranguria cum ardore & inflammatione coniuncta, tormina acuta, valida & continua tuſſis, vomitus effrenis, labor improbus ex curſu, ſaltu, choreis, lapſu ab alto, grauioris oneris ſublatione, geſtatione ex equo ſucuſſatorio, ex curru, ex frequentiore & ardentiore cum viris coitu, ex graui ad ventrem ictu. Inordinati enim omnes eiuſmodi & vehementiores rapidioreſque motus vteri ligamenta diſſoluūt, abortum etiam faciūt quæcunque maternam aluū ſubiectúmque huic vterum comprimunt, cuiuſmodi ſunt aſſulæ illæ ligneæ, eburneæ, aut balenaceæ quas mulierculæ veſtibus ad ſternum & pubem ſubiiciunt, ad corpuſculi venuſtatem quò iunceæ appareant. His enim & ſimilibus iuſtum & debitū incremētum capeſſere prohibetur fœtus, adeò vt ante legitimum tēpus prodire velut per expreſſionem cogatur. Tonitru, bombardarū bellicarū fragor, nolarū vehemēs ſonus abortire mulieres cogunt, iuniores præſertim quarū corpus mollius, laxius, & rarius eſt quàm grandiorum

A grandiorum. Idem faciunt longa & arcta ieiunia, hæmorrhagia, cum præſertim fœtus grandior eſt: nam ſi bimeſtris tantum ſit, non par ſubeſt periculum, quòd tum haud multo egeat alimento, chronicus quoque matris morbus qui ſanguinem abſumit, fœtum ante tempus alimenti copia deſtitutum egredi cogit. Sed & plethora ex ciborum ingeſtorum copia maiore, quia vires & fœtum degrauat & opprimit, abortum ſæpè facit: quemadmodum & cacochymorum ciborum vſus ex pica & malacia. Balnea verò quia vteri ligamenta relaxant, & æſtuaria quia feruido & ſuffocante aëre hauſto ad frigidam auram foris captandam fœtum incitant, abortionis ſæpè cauſas intulêre. Quæcunque mulieres mediocriter corpora habentes, ſecundo aut tertio menſe ſine cauſa manifeſta abortiunt, iis acetabula vteri plena mucoris ſunt, & non poſſunt ex pondere fœtum continere, ſed diſrumpuntur, rapidæ quoque, vehementes, & continuæ animi perturbationes ſeu ex ira, ſeu ex metu, quia turbas magnas in corpore cient, inter abortus cauſas cenſentur. Quæ corrupturæ ſunt fœtus ſeu aborſuræ, iis mammæ extenuantur: itaque mulieri vtero gerenti, ſi mammæ repente graciles fiant, futuri abortus ſignum eſt. Mammarum enim talis ſubſidentia contingit, reuocata à mammis per venas & arterias communes in vterum lactis materia alimenti fœtui neceſſarij inopia. Hanc inopiam diutius non ferens fœtus extra quærit quod intus deficit, inter enim cauſas quæ fœtum ad exitum ſollicitant, frequentes illæ paſſim habentur apud Hippocratem, copioſioris aëris & alimenti neceſſitas. Ergo mulieri vtero gerenti ſi altera mammarũ gracilis fiat, geminos habenti alterum abortit: & ſi quidem dextra mamma gracilis fiat, marem: ſi verò ſiniſtra, fœminam. In abortu quàm in legitimo partu longè grauius afficiuntur & torquentur mulieres, quia quicquid contra naturam eſt moleſtum & oneroſum eſſe ſolet ſæpè & periculoſum. Si quis in primo partu error commiſſus ſit, is fere & in reliquos ſubſequentes manare ſolet. Itaque erroris illius conſulto Medico exquirendæ cauſæ, iiſdémque ex ſententia occurrendum. Certè quod ſequitur emplaſtrum renibus impoſitum vterum firmat, & fœtum continet.

Balnea & æſtuaria quî abortionem faciant

Hipp. aph. 45. ſect. 5.

Hipp. aph. 53. & 37. ſect. 5.

Aph. 38. ſect. 5.

Ab abortu quam à maturo partu grauius afficiuntur mulieres.

C ♃. ladani. ʒ ij. galangæ ℥ j. nucis moſch. nucis cupreſſi, boli armeni, terræ ſigill. ſanguinis draconis, balauſt. an. ʒ ß. acaciæ, pſidiorum, hypocyſtis. an. ℥ j. maſtich. myrrhæ. an. ʒ ij. gummi arabici ʒ j. terebinth. venetæ. ʒ ij. picis naualis. ℥ j. ß. ceræ quantum ſufficit, fiat emplaſtrum ſecundum artem, extendatur ſuper alutam ad vſum. Si parti pruritus ſuperueniat eximetur emplaſtrum & eius loco vng. roſatum aut refrigerans Galeni, vel quod ſequitur imponetur.

Primi partus error in ſequentes manat.

Emplaſtrũ fœtum continens.

♃. olei mirthini, cydonior. & maſtich. an. ℥ j. hypocyſt. acaciæ, boli armeni, ſanguinis dracon. an. ʒ j. ſantali citrini. ℥ ß. ceræ quantum ſufficit, fiat vnguentum, ſecundum artem. Sunt mulieres quæ decem totos & vndecim menſes fœtum geſtant in vtero, eiuſmodi fœtus ex multo & copioſo mole, viribúſque & ſemine conformationem habuerunt: vnde & ipſi maiores, craſſiores, validioréſque exiſtunt, quò fit vt ad plenam ſui abſolutionem perfectionémque plus temporis requirant, nam ne in fructibus quidem craſſorum tam cita eſt & velox quàm tenuiorum maturatio. At fœtus tenuiores citius, ſeptimo nempe aut nono menſe ad maturitatem D perueniunt. Si cætera in magnitudine & mole corporea paria ſint, ferè fit vt fœtus fœmina niſi confecto aut certè affecto nono menſe non prodeat in lucem. Mas verò inſiti caloris maturitatem prouidentis occaſione ſub eiuſdem menſis initium. In calido præterea vtero citius maturatur & perficitur fœtus, tardius verò in frigido, eſt enim caloris maturare.

Qui fœtus in hominũ genere decẽ & vndecim mẽſibus geſtentur.

Mas citius excluditur & vterus calidior citius excludit.

Quibus artibus fœtum in vtero matre mortua iuuare liceat.

CAP. XXXI.

SI in paturiente muliere lethalia omnia appareant, præſto adeſſe debebit Chirurgus, qui ipſam ſtatim atque animam exhalarit aperto vtero diſſecet: quo ſaluum & incolumen ſeruare fœtum liceat, neque enim ad eam rem ſufficere putandum eſt, ſi matri mortua os apertum, ſi hiantia genitalia qua licet arte contineantur, non enim niſi per vmbilicalis arteriæ dilatationes & contractiones infans materna aluo concluſus, & membranis

Cur matri mortuæ os, genitaliáque hiare fœtui cõcluſo & viuo nõ ſufficiat ad reſpirationem.

Quî excidẽda aluus matris mortuæ ad ſaluum retinẽdum fœtũ.

Quî ſcire liceat mortuus ſit fœtus an non.

inuolutus ſpiritum ducere poteſt. At matris mortuæ pulmones haud iam ſuo funguntur munere. A Non igitur aërem ambientem per os,& aſperam arteriam in ſuam ſubſtantiam & arteriolas per corpus ſuum ſparſas allicere queunt: quare neque ipſum per venalem arteriam in cor tranſmittere. Cordi ſi deficiat aër, deficit quoque & Aortæ ſeu magnæ arteriæ, quæ à corde ipſum haurire ſolet: deficit & vteri arteriis, quæ magnæ illius canaliculi ſunt, in quos hauſtus à corde aër deriuatur, & influit in minores has omnium corporis partium adeóque vteri arterias. Quare & ſecundinæ cotyledonibus, & vmbilicali fœtus arteriæ, & arteriis eiuſdem iliacis, ipſiúſque tandem cordi & corpori toti deficiat neceſſe eſt. Hac enim ductuum cõtinuatione è pulmonibus maternis hauſtus aër in fœtum dimanare ſolet. Quia igitur mors motuum omnium matri ceſſationem infert, tutius eſt ipſam ſtatim atque expirarit incidere. Inciſione verò initium à xyphoide cartilagine ducendum, cute muſculis & peritonæo in ſcuti formam exciſis, illæſis tamen inteſtinis: tum elatus ſurſum vterus incidendus, ne imprudentius adacta nouacula violetur fœtus. Hunc ſæpè immotum intueberis ac tanquam mortuum. Non quidem quod verè mortuus ſit, ſed quòd matre B mortua ſpirituum affluxu deſtitutus, imbecillitatem magnam contraxerit: quanquam verè mortuus ſit nec ne cognoſces tractato vmbilico, ex arteriæ pulſu illic exiſtentis, adde quòd mox poſtquàm aërem hauſerit, & eius tanquam appulſu recreatus fuerit, membra ſingula ac totum denique corpus motitabit. In tanta virium fœtus infirmitate haud equidem ab ipſo ſecundas, diſſecto vmbilico diuelles, ſed potius aluinæ toti eius regioni impones, vt extremus ſi quis caloris ſpirituúmque halitus ſuperſit, eo velut fomento excitari & foueri poſſit. Cæterùm non poſſum ſatis mirari eos qui ſibi viſas mulieres affirmant, quibus non ſemel nouacula abdomen cum ſubiecto vtero reſciſſum ſit ad fœtum, nunquam alioqui proditurum, extrahendum. Id enim ſalua matre fieri poſſe mihi perſuadere nunquam potui, propter neceſſariam vulneris in epigaſtrij muſculis, vterique ſubſtantia magnitudinem: grauidæ enim & parturienti mulieri cum vterus multo ſanguine, vndique diſtentis vaſis turgeat, ingentem inde hæmorrhagiam, prorſúmque lethalem conſequi neceſſum foret. Deinde conſolidato vteri vulnere, haud permiſſura eſt obducta cicatrix ipſum denuo ad nouæ pro- C lis geſtationem dilatari. His aliiſque ex cauſis id curationis genus, quod periculi & deſperationis plenum eſt, minimè vſurpandum cenſeo.

De Superfœtatione. CAP. XXXII.

Quid ſuperfœtatio.

SI duos pluréſve fœtus vtero geſtet mulier, eóſque ſuis ſingulos ſecundis inuolutos & diſcluſos, ea fit quæ Superfœtatio dici ſolet. At qui iiſdem ſecundis inuoluuntur, vno eodémque concubitu ex multo & copioſo ſemine concepti creduntur, nullo nec concipiendi, nec pariendi dierum interiecto numero, vt cum ſtatim à paſtu ventriculus benè & ſecundum naturam habens, ſic circum cibos cõtrahitur, vt ipſos, quamuis pauci ſint, geminis velut manibus vndique comprehendat, adeo vt neque in hanc, neque in illam partem fluctuare queant, quo concoquere & in chylum vertere ipſos poſſit: ſic vterus circum duo ſemina ſimul atque in ipſius capacitatem D effuſa fuerit, ad conceptionem cogitur: & ita cogitur vt ſuis vndique lateribus conſtricta ipſa in vnum confundat, neque eorum vnam portionem in hoc, aliam in illud vteri latus & regionem deerrare permittat, adeò vt vno concubitu ex eodem ſemine plures edi fœtus nequeant, ſuis quique ſecundis diſcreti. Adde quod nullæ ſint eiuſmodi in mulierum vtero cellæ, quales in brutorum vteris eſſe memorantur: quæ ob id plures vno conceptu & partu fœtus edere ſolent. Iam verò ſi qua ſui regione vterus muliebris ſe exceptis ſeminibus ad conceptionem non appreſſerit & proximè admouerit, aërem ipſa contineri, ne quid in rerum natura vacui detur, neceſſe fuerit, ab eoque mox ſemina illa alterari & corrumpi.

Vterus muliebris cellis variis nõ eſt diſtinctus.

Ratio ſuperfœtationis.

Ergo plurium fœtuum ſecundis diſcretorum, id eſt minimè gemellorum, generatio eſt eiuſmodi. Mulier ſi ex hodierno cum viro concubitu conceperit, ſed ipſi aliquot mox à conceptu diebus vteri orificium exacto non claudatur, imo etiam dehiſcat nõnihil, ſi tum illa rurſum cum viro coiẽrit, & ita coëat vt ab vtroque ſeminis fœcundi in vterum fiat effuſio, noua ſequetur conceptio, ſeu ſuperfœtatio. Eſt enim ſuperfœtatio nihil aliud quàm ſecunda quædã conceptio,

conceptio,

A conceptio, cùm ſcilicet grauida iam mulier iterùm viri concubitu vſa concipit, Hippocratis ſententia. Cur verò poſt primam conceptionem vterus qui conniuebat reſeretur & dehiſcat, multiplex cauſa profertur. Sunt enim qui putent vterum poſt conceptionem certis temporum interuallis aperiri, vt excrementitiis quibuſdã materiebus quæ in ipſo congeri ſolent, exitus pateat: itaque grauidam quæ tum in viri amplexus venerit, concipere. Alij aiunt vterum vel ex ſeſe & natura ſua ſeminis & veneris auidiorem, vel iucunda quæ à viro fit titillatione, præferuida libidine efferatum & incitatum, denuò dehiſcere ad ſeminis virilis exceptionem. Sic enim nec admodum rarò ventriculi orificium à paſtu clauſum mox reſeratur, oblatis nouis cibis: quanquam non quibuſuis, ſed delicatioribus, & velut cupediis, nec quibuſuis hominibus, ſed edacioribus. Dehiſcere autem ſic vterus certis temporum interuallis pluries poteſt, inde multiplex naſci ſoboles, cuius vt concipiendi ſic & pariendi tempus ſit varium. Nã vt ſcribit Plinius, vbi paulùlum temporis inter duos conceptus interceſſit, vterque perfertur, vt in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit: & in ea quæ gemino partu al-
B terum marito ſimilem, alterum adultero genuit. Item in Proconneſia ancilla, quæ eiuſdem diei coitu, alterum domino ſimilem, alterum procuratori eius: & in alia quæ vnum iuſto partu, quinque menſium alterum edidit. Rurſus in alia quæ ſeptem menſium edito puerperio, inſequutis menſibus geminos enixa eſt. Superfœtationis id etiã argumentum eſt, quòd quot ſunt in vtero fœtus (niſi fortè gemini ſint eiuſdem ſexus) tot erunt ſecundæ, quemadmodum mihi ſæpè videre contigit: veriſimile verò eſt, quòd ſi eodem conciperentur temporis articulo, vna etiam eſſet qua inuoluerentur ſecundina. Cæterùm numeroſior quàm duorum fœtuum in muliere ſoboles mõſtroſa ex eo videri poſſit, quòd duæ tantùm mammæ ſint à natura mulieri tributæ: quanquam numeroſæ ſobolis exempla referemus poſtea.

Lib. de ſuperfœtatio.

Cur vterus poſt conceptum ſemẽ denuò nonnunquam aperiatur.

Lib. 7. ca. 11

Ariſt. li. 7 de hiſt. ani. cap. 4.

De Mola. CAP. XXXIII.

C MOLÆ nomen à Myle Græco nomine, quod piſtrinariam molam notat, detortum eſt. Nam piſtrinariæ molæ mola ſimilis eſt tum figura circulari, tum dura & denſa conſiſtentia: qua eadem ratione rotula Gena vulgò dicta, Græcis Latiníſque Mola, & Myle etiam dicta eſt. Eſt igitur de qua hîc agimus mola, nihil aliud quam falſa quædam impregnatio carnis informis, rotundæ ac duræ vtero conceptæ, tanquam rudis, indigeſtæ miniméque in membra dearticulatæ, ac diſtinctæ molis, à ſemine corrupto morboſo aut imbecillo, & mẽſium affluxu immodico, quemadmodũ eſt ab Hippocrate definitum. Hæc nulla ſecundina, ſed propria tantùm membrana inuoluitur. Sunt qui putent ex muliebris ſeminis, & ſanguinis menſtrui concurſu citra ſeminis virilis commercium, molam conflari. At Galeni ſententia, Non vt gallinæ ſine maribus oua pariunt, ita mulierem aliquis aliquando vidit ſine viro, vel molam, vel eiuſmodi aliud quidpiam concepiſſe: nam à ſemine virili cauſa tantùm & principium motionis exiſtit, à muliebri verò generationis tantùm materia ſubminiſtratur. In eadem ſententia eſt Auicenna, qui molam fieri putat, ex ſeminis virilis infœcundi cum ſemine muliebri confluxu, dum il-
D lud, hoc ipſo quod infœcundum eſt, muliebre ſemen & menſtrualem materiam tanquam fermentum, mazam, aut coagulum caſeum attollere in ampliorem molem poteſt, minimè verò conformare. Quæ eadem Fernelij ex Hippocratis & Auicennæ placitis ſententia exiſtit. Faciunt etiam ad molæ generationem immodica menſium copia, quæ virile ſemen iam infœcundum & imbecilius obruit, & ab incœpto conformationis opere victum deſiſtere cogit. Non enim vt vermibus, ſic molæ à ſimplici calore in viſcidum & craſſum humorem agente generationem eſſe, ſed ab vtroque ſemine prolifici quodammodo ſpiritus efficientia, ex membranis intelligere licet, quibus mola inuoluitur, ex ligamentis quibus nonnunquam vero fœtui per ſuperfœtationem genito colligatur: denique ex incremento & graui quodam atque inerti motu: ad molæ generationem niſi neceſſarium eſſe ſeminis virilis confluxum omnibus perſuaſum fuerit, non inualidum ſanè, non exiguum fuerit mulieribus ad proſtituti pudoris prætexendum dedecus argumentum & velum.

Ratio nominis.

Quid mola.

Lib. de ſteri.

Cap. 7. li. 4 de vſu par.

Quî fiat mola.

Quibus ſignis molæ geſtationem à veri fœtus geſtatione liceat diſtinguere. A
CAP. XXXIIII.

Molæ vtero concluſæ ſigna.

IN mola vtero concluſa eadem ferè quæ in vero fœtu concepto apparẽt. Molæ tamen ſigna magis propria hæc ſunt: dolor ab initio pungens ventrem ferit, tanquam à cholica paſſione, vẽter celerius quàm ex vero fœtu intumeſcit, maioréq; cum duritate tẽditur, difficilius geſtatur, vt quæ contra naturam ſit, & animę animalitatiſq; expers. Statim ab initio intumeſcunt mammæ, ſed mox ſubſident & flacceſcunt, fruſtrà enim lac eò natura tranſmitteret nullo exiſtente in vtero fœtu & alumno. Ante tertiũ menſem mouetur mola, quanquam obſcurè, fœtus verò nequaquam. Cæterùm motus ille molæ non eſt ab anima intelligente, ſed ab vteri facultate, & ſpiritu ſeminali per molæ ſubſtãtiam diffuſo: nutritur enim tantum & creſcit plantarum more mola, non ab anima extrinſecus è cœlo adueniente, vt fœtus. Cæterùm qui ſuo & legitimo tempore fœtui aduenit motus, longè differt à motu molæ, fœtus enim dextrorſum & ſiniſtrorſum in omnémque partem blandè & leniter mouetur, mola autem grauitate figitur, atque impetu quodam prouoluitur in quodcunque latus mulier incumbat, globi inſtar. Mulier molam in vtero geſtans in dies macreſcit, artubus quidẽ omnibus, ſed præſertim cruribus, quanquam eadem illi ſub veſperum intumeſcunt, adeò vt ad inceſſum euadat tardior, calore natiuo partes à corde remotiores paulatim deſtituẽte, ſed & aluus ipſi, reſtitante circum locos menſtruali materia, nec molæ in nutritionem abſumpta, tanquam ab hydrope tumet, niſi quòd & durior eſt, & pulſata digitis non tumuit. Vmbilicus non prominet vt ſæpè ex vero & legitimo fœtu concepto, nec vnquam menſes profluunt, vt non rarò in vera grauiditate: ſed non rarò ingentes fluores ſuperueniũt, qui ventris pondus non mediocriter importuno faſce leuãt. Mola plerique leuiter adhæreſcens tertio quartóve menſe excidit, nondum ad iuſtam magnitudinem perducta: nonnũquam verò hæret vteri parietibus, acetabuliſque firmiſſimè, vt hanc aliquæ quatuor quinquéve annos, interdum & totam vitam vtero geſtarint.

Qua vi mouetur mola.

Quàm differat molæ motus à motu fœtus. B

Mola in vtero fluctuans.

Hiſtoria.

Molam totos ſeptemdecim annos vtero circumtulit vxor Guillelmi Rogerij vaſorum ſtanneorum figuli, in S. Victoris vico, quam quinquagenariam & mortuam cùm diſſecuiſſem, vteri corpus comperi ferè ſolutum, & nequaquam his quibus ſolet vinculis adſtrictum, tantùm ceruice ſua vinctum, & præterea proximo omento ſubhærẽtem, vnico teſticulo dextro præditum, eoq; latiore & laxiore. Cornua nequaquam niſi fortè parte illa cõſpicua erant: vaſa ſola ceruice admittebat, eaq; manifeſta & tumẽtia: caput humanum amplũ totus æquabat. Hũc à reliquo cadauere reuulſum in ædes meas detuli, vt per otiũ quid cõcluſum totos iam ſeptẽdecim annos contineret, oculis, manibus & mente conſequerer, aduocatis primariis in arte Medicis, Maſilæo, Alexio, Vigoreo, à Sancto-ponte, Feureo, Broeto, Violaneo, Grealmo, Rauinio, Marefcotio, Miloto, Altino, Riolano, Luſſonio: Chirurgis verò Bruno, Cointerello, Guillemeau. Talibus igitur & tot viris præſentibus vterum diſſecui, reperiq; toto corpore ſuo, propriaq; tunica (altera quæ ipſi à peritonæo adeſt integra & ſana) ſcirrhoſum, durumq; adeò vt in ipſum ferri validis viribus adacti acumen vix ſubire poſſet: trium digitorum ſpiſſitudinem eius corpus habebat. In media capacitate carnea moles inuẽta eſt, manus ambas in pugnum contractas craſſitie æquans, mammæ vaccinæ ſimilis, vteri parietibus niſi certis locis adhærens, denſa valdè & inæquali grumoſaq; ſubſtantia, corporibus multis qualia in atheromatibus reperiri ſolent, cartilaginibus præterea & tanquam oſſibus conſperſa. Vnà omnium ſententia fuit, eiuſmodi molem initio ſubmolam fuiſſe, quæ temporis ſucceſſu in ſcirrhoſum corpus vnà cum vteri propria ſubſtantia degeneraſſet. In media inſuper vteri ceruice tumorem notauimus craſſitie & rotunditate meleagridis ouo ſimilem, ſubſtantia durum, cartilaginoſum & oſſeũ, totã ceruicem occupans, præſertim verò vteri interius orificium, quod Gallorum vulgus Coronamentum nominat, adeò vt hàc nihil in vterum ingredi aut egredi poſſet. Pendebat omnis illa moles libras nouem & vncias duas: quam ego, quòd monſtri aliquid habere videatur, propter rei nouitatem & raritatem in conclaui meo & armamentario reponendam & aſſeruandam duxi, imò & hîc appingendam.

C

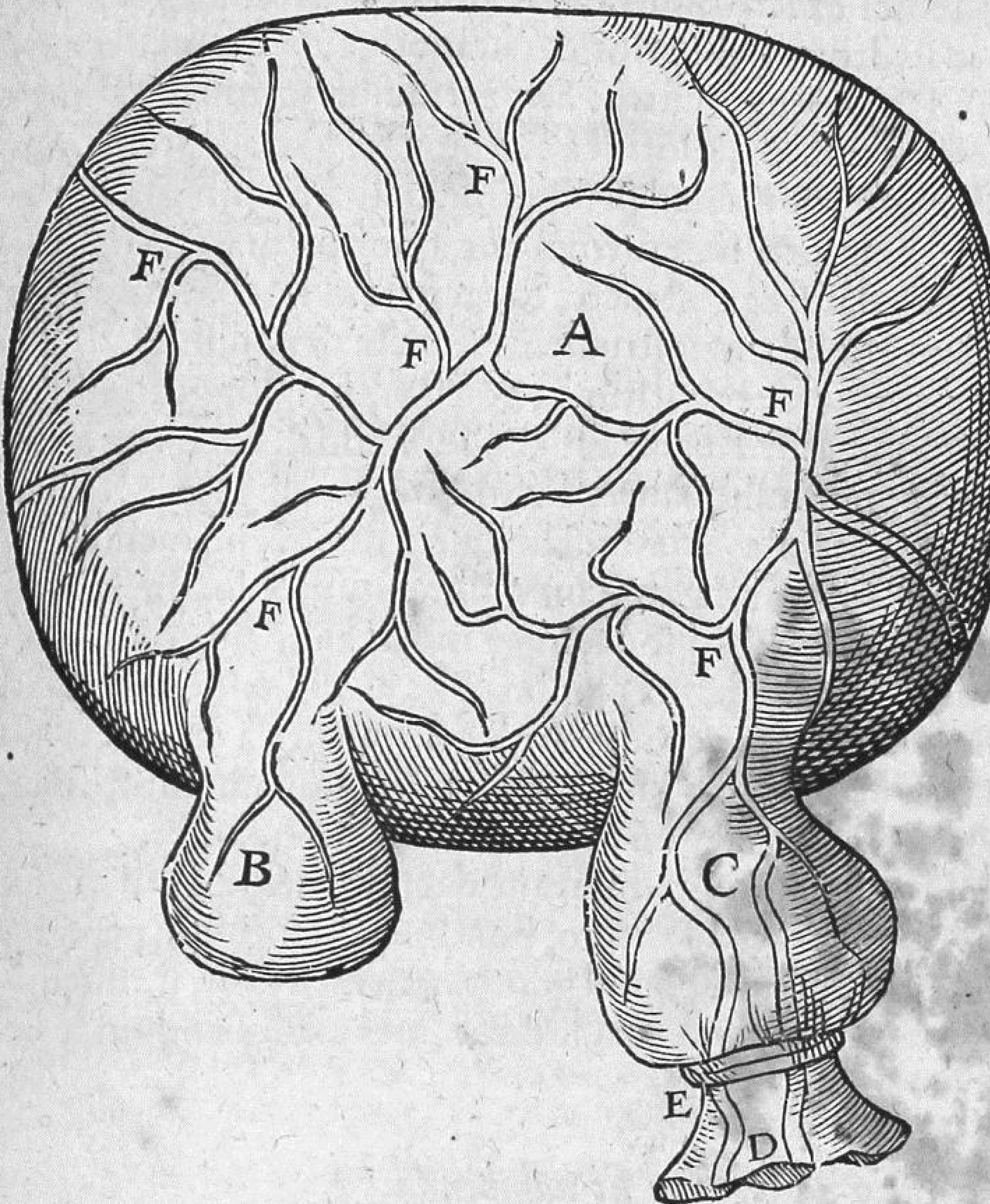
Deſcriptio geſtatæ ſeptendecim annos molæ

D

Vteri

A

Vteri commemorati externa integráque facies & deſcriptio.

B

A. *Vteri corpus monſtrat.*

B. *Teſticulum.*

C. *Ceruicem vteri, qua minor ille tumor moléſque continebatur.*

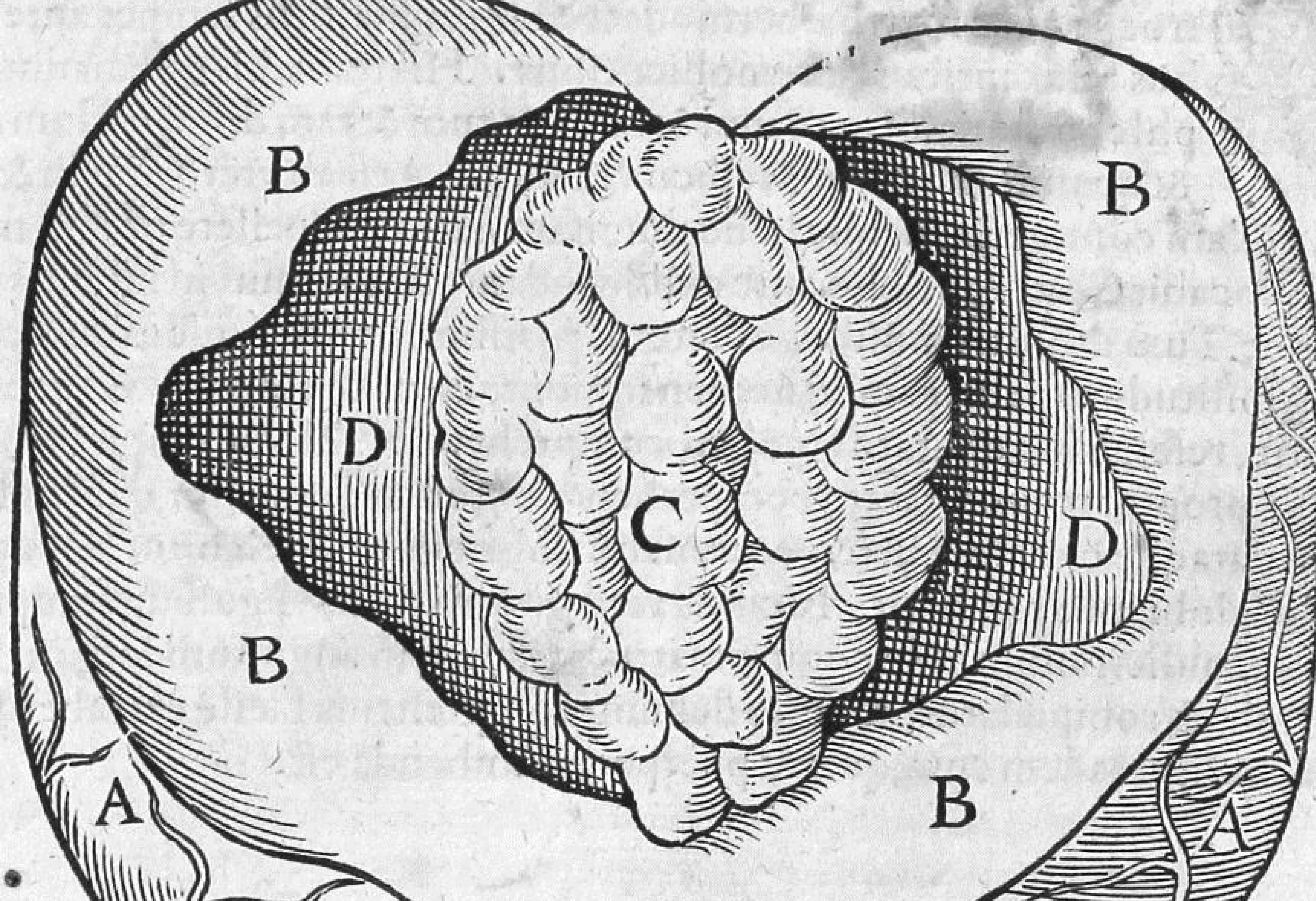
D. *Reuulſam ceruicis vteri extremitatē, ſimúlq; vaſa quibus vterus alimētum ſibi trahebat.*

E. *Vinculum.*

FFF. *Vaſa per vterum conſperſa.*

C

Vteri aperti, & concluſam molem molámque monſtrantis deſcriptio.

D

AA. *Superiorem ſeu externam vteri ſuperficiem monſtrat.*

BBBB. *Spiſsitudinem corporis ſeu ſubſtantiæ propriæ vteri.*

C. *Molam.*

DD. *Cauitatem qua illa mola continebatur & concludebatur in vtero.*

Quandiu molam illam circumtulit mulier, dolores acuti ventrem compungebāt, A
aluina regio mirum in modum dura, diſtenta & ampla erat, tanquam multiplici prole grauidæ, adeò vt plerique Medici exacto quod ad partum neceſſarium eſt tempore, aluinum illum tumorem pro hydrope habuerint & curauerint, nec tamen remediis quicquam profecerunt nihil ſubſidente ventre. Sæpè triduum totum ſupprimebatur vrina, túmque illi mictio laborioſa & dolorifica erat: non rarò etiam preſſis molæ pondere inteſtinis aluus integram hebdomaden ſupprimebatur. Ex interuallis verò, vt tertio quoque menſe, effrenes fluores ſuperueniebant, quorum materia nequaquam per vteri, exactè vt diximus clauſi & obſtructi, capacitatem ferebatur, ſed per vaſa per quæ virgines, & quædam grauidæ menſtrualem eluuiem deponunt.

Irritus & inutilis conceptus.

Mola ſi primo, ſecundo, aut tertio menſe excutitur, vt non ita rarò cōtingit, mulieribus irritus & inutilis cōceptus nominatur. Repertæ ſunt aliquando in eodē vtero duę tréſve molæ à ſe inuicem diſcretæ, nonnunquam & fœtui integro alligatæ & adhærentes, vt contigit vxori Medici Vallerio læ, quæ molam quam duodecim menſes geſtauerat, vnà cum fœtu quadrimeſtri, ipſi alligato, cui & alimentum & locum ſubducebat, eiecit. B
Pro rato enim id haberi debet, quòd ſemper mola tanquam crudelis fera, fœtum ſibi colligatum commeatu & loci debita amplitudine prohibendo interficit.

Mola fœtū ſibi alligatū in vtero interficit.

Memini diſſectum à me mulieris cadauer ex eo mortuæ, quòd ipſi mola ouo anſerino magnitudine æqualis, quam natura expellere vanis conatibus tentauerat ſubſtitiſſet, & computruiſſet, atque in putredinis contagium totum vterum pertraxiſſet.

Sunt quæ grauidæ ſe exiſtimantes, nono demùm aut decimo menſe, nihil niſi ſonoros flatus excernunt: ex quo, ſubſidente inde vtero, bombum crepitumq́; peperiſſe per iocum dicuntur. Denique quicquid id eſt quod grauitatem mentitur, ſi adueniēte partus tempore ſua ſponte, aut naturæ vi non excluditur, arte excludendum & depellendum eſt.

Quæ curatio ad molam ſit adhibenda.

CAP. XXXV. C

PRÆSCRIBENDA, ingerenda, admouendáque omnia ſunt quæ menſes cient & ſecundas, fœtúmque mortuum excludunt: cuiuſmodi ſunt trochiſci de myrrha, hermodactyli & ſimilia, fotis ſemper ante locis rebus relaxantibus & remollientibus. His remediis quemadmodum & phlebotomia, diæta tenui & balneis, tum & tam diu vtendum eſt, cum & quandiu adſtanti Medico videbitur.

Validius menſes cientia molam deturbant.

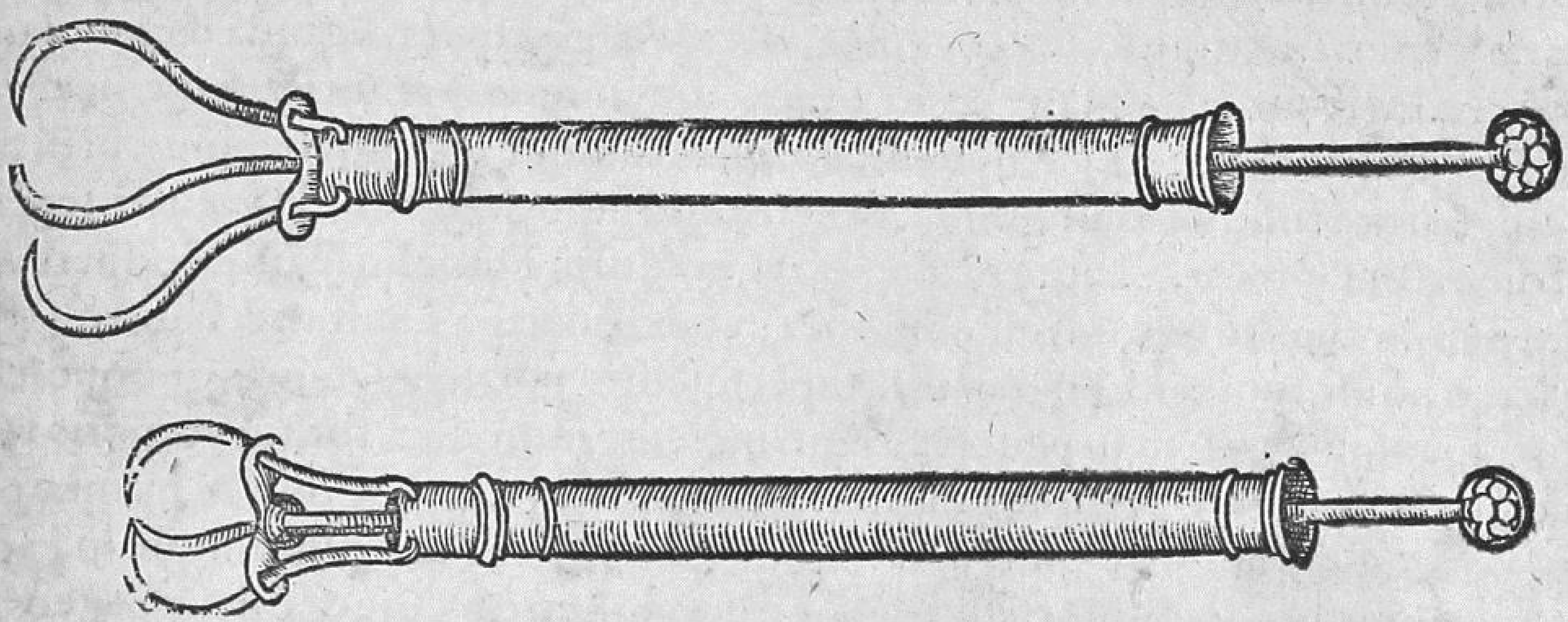
At ſi ab vtero diuelli & velut eradicari molam contigerit, neque hanc diuulſam natura expellere poſſit, mulierem eo ſitu collocabit Chirurgus, quo ante collocandam eſſe diximus in infantis ab vtero extractione. Tum diductis mulieris obſcœnis partibus, immiſſóque extractorio organo cui à ſimilitudine, pedis griphij nomen impoſitum eſt, & cùm in vteri capacitatem peruenerit, reſerato ac dilatato, molam comprehendet.

Chirurgica molæ extractio.

Neque aliter, ſi præſertim craſſior ſit, propter rotunditatem comprehendi poteſt: anſam enim qua prehendatur non habet. Itaque cum ſola id tentatur manu, lubricitate ſua elabitur, & per vteri capacitatem globi inſtar diffugit. D
Facilius verò griphij pedis vnguibus comprehendetur, ſi aluus mulieris hinc inde comprimatur, & tādem in anguſtum locum, vnde diffugium non ſit, compellatur, ſic enim demùm comprehenſa facilè extrahetur. Extracta mola mulieri eadem cura, quæ & puerperæ adhibenda eſt.

De

A *Pes gryphius ad extrahendam molam.*

B *De tumoribus in Pancrea & Meſenterio toto.*

CAP. XXXVI.

A Mola vteríque tumoribus reliquarum quæ in aluo & abdomine continẽtur, partium tumores diligenter diſtinguendi veniunt. In Pancrea enim maximè, totoq́; meſenterio ſuborti tumores, multos nec ſatis peritos Chirurgos, ſpecie molæ, vel vterini ſcirrhi præcipites in errorem egerunt, vt ex ſequentibus hiſtoriis innoteſcet. Iſabella Rolant Ioannis Bony vxor Lutetiæ in vico Monceo ad D. Geruaſij ædem commorantis, ſexagenaria anno Domini 1578. die 22. Octobr. ex vita migrauit. Diſſectum eſt eius cadauer, diſſectioni præerat Milotius Doctor Medicus. Is in ſuas ædes auulſum meſenterium totum deferri iuſſit, vt ibi per otium Varadeo, Brœto, Capello, Mareſcotio, Arragonio, Baillutio, Reburtio & Riolano Doctoribus Medicis, méque & Pineo Chirurgis aduocatis, lethiferi morbi cauſam, quam ſemper in meſenterio deliteſcere ſuſpicatus erat, contemplari & rimari liceret. Ergo meſenterium totum, atque in meſenterio pancreas, C tumore miro propeq́; incredibili turgens animaduertimus, adeò vt libras decem & dimidiam penderet, ſcirrhoſum omnino extrinſecus, ſoliſq́; poſtica parte, lumborum vertebris adhæreſcens, antica autem peritonæo ſcirrhoſo pariter ac penitus cartilaginoſo. Suberāt infiniti in eodem meſenterio abſceſſus ſua quique cyſti incluſi, alij quidem oleoſo, alij melleo, alij ſebaceo, alij albugineo, alij aquoſo humore & liquore differti, erant quorum concluſa materia pulticulæ ſimilis eſſet: denique quot fermè abſceſſus erant, tot erant materierum contentarum ſpecies & ideæ. Octauus iam annus agebatur ex quo tumor ille inceperat ſenſim ac ſine ſenſu & dolore ad tantam magnitudinem progredi, quòd meſenterium ipſum doloris ferè ſit expers. Ægræ interim ipſi perinde ferè ac ſanæ licebat naturæ animæ ac vitæ munera omnia obire, niſi quod duobus antequàm moreretur menſibus, coacta fuit lecto ſe tradere, quòd febris continua, quæ illi ad extremum vſque vitæ diem perpetua fuit, ſuperueniſſet: & quòd pręe tumoris pondere meſenterium ſuis velut radicibus & ſedibus diuulſum fluctuaret, non ſine moleſto oneris & doloris ſenſu: nam vt prædiximus lumbaribus modò verte- D bris ac petitonæo adhærebat, nullatenus autem inteſtinis & aliis partibus quibus velut conatum alligatur. Itaque ſua id mole & corpore veſicam premens & coarctans difficilem mictionem faciebat: inteſtinis verò incumbens vt aluus pigrior eſſet in cauſa erat: adeò vt niſi deuorato laxante aut purgante medicamento fæces non deſcenderent: nam quod ad clyſteres ſpectat, ſubire illi in inteſtina tumoris vias coarctantis magnitudine prohibebantur, intruſæ verò glandes nihil proficiebant. Reſpiratio ob diaphragmatis à tumore compreſſionem difficilis erat: non deerant qui molam ſubeſſe opinabantur, alij ab hydrope eum excitari tumorem. Certè malum id hydropis conſequutionem attulit, nec obſcura cauſa eſt, fruſtrata functione hepatica per interceptam tumoris occaſione chyli anadoſin, ſed & proprio vitio hepar tenebatur, ſcirrho nempe & crebris abſceſſibus per intimam extimamq́; eius ſubſtantiam variè ſparſis. A putredinis labe lien haud immunis erat, inteſtina & omentum maculis conſperſa liuebant, denique in ventre inferiore nihil erat integrum.

Hiſtoria.

Meſenterij abſceſſus diuerſi generis.

Meſenterij à vicinis corporibus diuulſi ſymptomata.

Hydrops à tumore meſenterij.

Similis huic hiſtoria apud Philippum Ingraſſias, libro de Tumoribus præter naturam, legitur de ſuſpendioſo quodam ob furtum Mauro. Diſſecto publicè cadaue-

Tom. I. tractat. I. cap. I

re, repertæ in eius meſenterio fuêre ſeptuaginta ſcrophulæ, totidẽ abſceſſus ſua quinque cyſti incluſi, externæ, inteſtinorum præſertim craſſorum tunicæ, adhærentes, varia ſuberat materia, nempe ſolida & gypſea, viſcida & glutinoſa, liquida & aquoſa, viſcera, præſertim iecur & lien ſana & ab omni labe immunia erant: quod ſcilicet vt idem author adſtruit omnem cacochymiam, viſcerúmque vniuerſam eluuiem in meſenterium natura robuſta depoſuiſſet, & certè quandiu Maurus ille vixit, integra & alacri fruebatur ſanitate. Tanta profectò, vt notatum Fernelio legimus, ſuperuacaneorum plerumque humorum eſt colluuies, vt deſtinatis à natura receptaculis tota excipi haud poſſit: tum igitur non parua ſuperfluentis portio in vicinas quoque ſedes illabitur, maximè quidem in pancreas & in meſenterium quæ totius corporis velut ſentina ſunt. Itaque quibus aſſidua ingluuie magnus fit vtriuſque bilis & pituitæ prouentus, eas tempeſtiuè non expurgatas natura valens ac robuſta plerumque in pãcreas & in meſenterium, ignobiles ſedes deponit: ídque ferè è iecore & è liene per eos venæ portæ ramos qui non in inteſtina, ſed in ipſum meſenterium & pancreas deſinunt & obliterantur. His locis & glandulis tempore exagerantur varij humores qui primũ laxum mollémque tumorem, deinde ſi creſcentes renitentem durum ac verè ſcirrhoſum ingenerant. Ex quo profitetur Fernelius choleræ, melancholiæ, diarrhoëæ, dyſenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum errantiúmque febrium, latentiũ denique morborum cauſas ſe in his plerumque ſedibus animaduertiſſe, quorum depulſione deploratis ſalus redderetur. Sed & ex Iulio Polluce Ingraſſias adſtruit ſcrophulas in meſenterio gigni poſſe. Quod à Galeni doctrina & mente minimè abhorret, cui nempe ſcrophulæ, nihil aliud ſunt quàm induratæ & ſcirrhoſæ glandulæ, at meſenterium ſuis glandulis & magnis & multis pancreas conſtituentibus vaſorum diuiſionem ſtabilit & ſecuriorem efficit.

Lib.6.de part.morb. cap.7.

Meſenteriũ corporis ſentina.

Scrophulæ in meſenterio.

Propriæ quoque vteri ſubſtantiæ ſcirrhus à mola diſtinguendus eſt: extiterunt enim mulieres quarum cadaueribus diſſectis, viſus eſt vterus ſcirrhoſo tumore caput humanum æquante obſeſſus, in quibus curandis omnem Medici luſerant operam, quòd non in vteri corpore ſubeſſe vitium, ſed in vteri capacitate cõcluſam latere molam perſuaſum haberent.

Scirrhus vteri.

De virili ſterilitate. CAP. XXXVII.

Cavsæ ſterilitatis in maſculis plures ſunt, nempe ſeminis calidior intemperies, frigidior, ſiccior aut humidior, eiuſdem conſiſtentia liquidior & fluidior, adeò vt in vtero conſiſtere nequeat, ſed ſtatim diffluat. Eiuſmodi eſt ſenum & adoleſcentulorum ſemen, eorúmque item qui frequentius & intemperantius coitu vtuntur: hinc enim ſemen euadit crudum & aquoſum, vt quod debito tempore ad perfectam elaborationem, coctionem & incraſſationem in teſtibus non moretur, ſed coitus laſciuia ſubinde excernatur. Etenim vt ſemen fœcundum ſit, quantitate copioſum eſſe debet, qualitate verò coctum, mediocriter craſſum, lentum ac ſpirituum vbertate turgidum: vtraque conditio eorum ſemini deeſt qui crebriore venere laſciuiunt. Adde quòd eiuſmodi hominum vxoribus nunquam ſeminis qualitate & conſiſtentia laudabilis iuſta copia in teſtibus colligatur, quò fit vt veneris ſtimulis minus vrgeantur, ſegniúſque in viri amplexus veniant, adeóque ad concipiendum minus ſe alacres præbeant. Itaque qui ſe multa prole beatos optabunt parentes, in rerum venerearum vſu modum adhibebunt & temperantiam.

Quale fœcundum et infœcundũ ſit ſemen.

Intemperati ſeminis virilis vitium mulier deprehendit, ſi dum ipſum vtero excipit, acrimoniæ & caloris, frigoríſve ſenſu percellatur, ſi vir celerius aut tardius opus abſoluit. Multi à lithotomia ſteriles euaſerunt, vt & à vulnere pone aures, ſectis ſic venarum & arteriarum iugularium quibuſdam ramis, vnde vaſorum eiuſmodi obducta cicatrice, ſeminalis materiæ inde deorſum, eiúſque inſuper commercij quod cerebro cum teſtibus neceſſariò intercedit, interceptio eſt conſequuta, adeò vt intercluſis ductibus ex cerebri arce, nec materiam, nec ſpiritus animales ſolita amplius liberalitate & copia teſtes recipere poſſint, vnde parcius & inualidius ſemen euadat neceſſe eſt. Quibus ſunt execti teſtes, vel etiam vi compreſſi ac contuſi, gignere nequeunt, quia vel teſtium irradiatione carent, vel obducto callo intercipitur materiæ ſeminali via.

Quî ſectio venarum pone aures infœcundos reddat.

A via. Itaque haud equidem ſemen, ſed viſcidum tantùm quendam humorem emittunt(cum voluptatis tamen aliquo ſenſu) qui proſtatis glandulis continetur. Pudendi quoque vitia ſterilitatis conſequutionem inferunt: vt ſi breuius ſit, ſi in omnem dimenſionem grandius, adeò vt locorum laniatu cum hæmorrhagia mulieri dolorificum ſit: ſic enim prohibetur ſemen excernere, quod id citra voluptatem excerni nequeat, ſed & ſubtenſi ligamenti, quod Filum vocant, breuitas pudendum obtorquet, & rigidam ipſius rectitudinem violat, adeò vt intromitti facilè in mulieris pudendum nequeat. Sunt quibus id ad extremum perforatum & peruium non eſt, ſed paulò altius, adeò vt ſemen recto impetu in vterum nequeant eiaculari. Pudendi quoque paralyſis particularis inter ſterilitatis cauſas cenſetur. Paralyticum autem ſit nécne pudendum probabis genitalium in frigidam demerſione: nam niſi inde contrahantur, paralyſeos eſt argumentum. Paralytica enim membra frigidæ occurſu non contrahuntur, ſed in eadem & ſolita ſibi laxitate ſemper manent: ſed & in hoc caſu exiguo ſenſu prædita ſunt genitalia, ſemen ſine voluptate & penis contentione effluit, teſtes B ad contactum frigidi apparent: denique quibus tabe corpus in dies marceſcit, qui cachexia, aut viſcerum alicuius obſtructione tenentur, ſteriles ſunt & infœcundi, vt & illi quibus pars aliqua nobilis & ad vitam generationémque neceſſaria, inſigni aliqua intemperie naturæ limites excedit, quibus denique quacunque ratione genitalia malè conformata ſunt.

Penis vitia.

Paralytici penis ſigna.

Taceo eos quibus maleficis, magicis, & incantatis nodis, nexibus ac vinculis coëundi ac gignendi potentia intercipitur: non enim ea ſterilitatis cauſa Medicæ eſt contemplationis, nec fortè naturalibus & artis noſtræ remediis cedit. Iſta tamen magica vincula eſſe eiuſmodi quæ vim aliquam habere poſſint, meminerunt iuris Pontificij Doctores, titulo particulari de frigidis, maleficiatis, impotentibus & incantatis: meminit & D. Auguſt. tract. 7. in Ioan.

Magica vincula & incantati nodi.

De muliebri ſterilitate. CAP. XXXVIII.

C MVLIER infœcunda & ſterilis euadit à ſeminalis ductus obſtructione, ceruicis vteri anguſtia, ſed natura formatricis facultatis vitio, ſeu poſtea ex euentu & caſu aliquo contigerit, vt abſceſſu, ſcirrho, verrucis, rhagadibus, vlcere quod cicatrice obductum vas coarctat, nec ſubeunti peni liberas eſſe permittit. Oppoſita quoque ſeu in media, ſeu in ima vteri ceruice membrana, Hymen dicta, ſeminis virilis exceptionem impedit. Vterus quoque ſi nimium lubricus ſit, ſi æquo laxior & nimium diuaricatus ſterilem facit mulierem, quemadmodum menſium ſuppreſſio, aut immodica purgatio & muliebris fluor qui ſeu vteri, ſeu viſceris alicuius, ſeu corporis totius vitio contigerit, menſtrualē materiam exhaurit, & vnà ſecum ſemen abripit. Frigida & humida vteri intemperies virile ſemen extinguit & ſuffocat, aut quominus hæreat cunctetúrque ad conceptionē facit: calidior verò & ſiccior alimenti defectu corrumpit, nam nec paluſtri, nec arenoſo ſolo benè creduntur ſemina: mola quoque vtero concepta, vteri procidentia, muliebris corporis macies, cacochymia ex crudorum fructuum & fugacium eſu, a- D quæ largiore potu, vnde cruditates & obſtructiones fiunt, fœcunditatem impediunt. Rerum verò narcoticatum vſu ſeminalis materia concreſcit & cohibetur, & quamuis fluat, effundatúrque, viuifici tamen caloris & ſpirituum prolifica vi priuatur, venarum arteriarúmque orificia ſeu acetabula obſtruuntur, ſicq; menſtruali materiæ in vteri capacitatem via intercluditur, vteri nimia coarctatio ab omento pingui quominus virile ſemen excipiatur, impedit. Impedit quoque generationem viri mulieriſq; habitus carnoſior & pinguior, adipoſæ namque molis obiectu, minus conuenire & concurrere vtriuſque ſexus genitalia poſſunt: quantóque plus ſanguinis in adipem coit, tanto minus eius reſtat quod in ſemen & menſtruum, quæ duo ſunt generationis & fœtus principia, faceſſere queat. Fuſcæ mulieres ſubmacræ & ſubpallidæ, quia genitalia humore ſalſo, acri, & titillante imbuta habent, veneris ſunt appetentiores quàm rubræ & pinguiores.

Ceruicis vteri anguſtioris cauſæ.

Hymen mēbrana.

Muliebris fluoris cauſæ.

Aph. 56. ſect. 5. Gal. lib. 14. de vſu par. cap. 9. Ari. in prob. ſect. de ſter. quæ. 3. & 4.

Quatuor denique omnino notantur apud Hippocratem cauſæ cur mulieres ſteriles ſint & infœcundæ. Prima, quòd virile ſemen excipere nequeant, vt imperforatæ:

altera, quòd exceptum concipere nequeant: tertia, quòd nutrire id non valeant: quarta denique, quòd ad legitimum vſque tempus perferre id & geſtare non poſſint. Ad generationem verò hæc ſunt neceſſaria obiectum, voluntas, facultas, ſeminum concurſus, & in vtero ad ſtatum vſque à natura tempus permanſio. A

Intemperati vteri ſigna. CAP. XXXIX.

Signa vteri calidioris.

CALIDIORE vtero mulier illa cenſetur, cui menſes parcè & cum labore emanant, ardoréque exulcerant, diſſipata caloris vi in halitum ſuperflua ſanguinis materia: cui quod fluit menſtrui ſanguinis craſſius eſt & atrius. Eſt enim caloris proprium digeſta tenuiore ſubſtantia reliquam incraſſare & per aduſtionem denigrare. Cui denique genitalia veneris deſiderio pruriunt, ſemen promptè in coitu excernitur, & acrius ſuo per loca tranſitu percipitur.

Frigidioris.

Frigidiore verò vtero ea eſt, cui menſes aut ſupprimuntur, aut parcè fluunt, híque pallidi & decolores, cui venus ignauior eſt, voluptas in coitu minor, seménque quod parcè & ſegniter emittitur, liquidior, & aquoſior, nec lintea tenaci adhæſu inficiens. B

Humidioris.

Humidior vterus eſt, qui multis continenter & liquidis excrementis manat, qui ob id ſemen non continet, ſed mox à coitu dilabi ſinit, qui facilè abortum patitur.

Siccioris.

Siccioris vteri ſigna elucent in menſium parciore copia, in exigui ſeminis profuſione, veneris deſiderio, quò ipſe ſeminali humiditate lubricetur, ceruicis eius fiſſuris, rhagadibus, & pruritu: nam ab humoris inopia cuncta facilè rimis dehiſcunt, terræ inſtar quæ æſtiuis ſqualloribus hâc & illâc finditur, humore cõtrà tanquam glutine cohæreſcunt, & illibata vnitate continentur. Ad conceptum opportunitates omnes habere cenſetur mulier deſinẽtibus menſibus: tum enim excrementitiis ſordibus vacat vterus, adhúcque dehiſcens virile ſemen facilè excipit, exceptúmque in cotyledonum adhuc hiantium rugis, & tanquam aſperitatibus facilè retinet. Quanquam ſub ipſum etiam tempus quo fluere debent menſes, facilè mulier concipit: quia ſtillantis per initia menſtrualis materiæ velut ros, nutriendo ſemini opportunus eſt, non autem deturbando aut ſuffocando. Quæ fluentibus abundè menſibus coëunt, difficilius & rarius concipiunt, & ſi conceperint, debiles fœtus pariunt & morboſos, ſi præſertim male ſanus mulieri fluat ſanguis: omnibus verò plethoricis affectibus obnoxios quamlibet laudabilis ſit & ſanus. Sunt quædam mulieres quibus ſtatim à menſium fluxu occluditur vteri orificium, adeò vt neceſſe habeant fluentibus menſibus cum viro congredi, ſi modò concipere velint. C

Opportunũ tempus ad conceptum.

Mulier ab anno ætatis decimo quarto ad quadrageſimum & quinquageſimum annum vſque gignere poteſt: quod tempus quæ exceſſerint, iis ad ſexageſimum vſque, quia ſeruantur menſtrua, ſeruatur quoque prolifica vis: itaque nonnullæ etiam eo tẽpore pepererunt, ſed vltra hoc tempus nulla poteſt protrahere, vt ſcribit Ariſtoteles. Plinius tamen teſtatur à Cornelia (quæ fuit Scipionum gentis) editum fuiſſe anno ætatis ſexageſimo ſecundo Voluſium Saturninum qui fuit Conſul. Affirmat quoque Valeſcus de Tarenta, viſam ſibi mulierem quæ ætatis anno ſexageſimo ſecundo puerum peperit, cùm etiam ſexageſimo & ſexageſimo primo peperiſſet. Itaque putandũ eſt pro aëris, regionum, diætæ & temperamenti varietate aliis citius, aliis tardius mẽſtruam purgationem & vim prolificam deſinere: quæ varietas etiam in viris locum habet. His enim etſi ſemen ferè genitale ſit anno peracto bis ſeptimo, reuera tamẽ infœcundum eſt vſque ad ter ſeptimum annum: cúmque mares plurimi ad ſexageſimũ annum generent, quem ſi exceſſerint, vſque ad ſeptuageſimum procedunt: viſi tamen quidam ſunt qui octoginta annos nati genuerũt. Quin etiam Maſiniſſam regem poſt ſextum & octogeſimum annum generaſſe filium ſcribit Plinius. Catonem item Cenſorium octogeſimo exacto. D

Ariſt. lib. 7. de hiſt. anim. cap. 2. & cap. 5.
Lib. 7. cap. 14.
Lib. 6. ca. 12
Lib. 7. de hiſtor. anim. cap. 1. & cap. 6.
Lib. 7. c. 14.

De

A

De vteri procidentia & peruerſione. CAP. XL.

PRocidere peruertíque dicitur vterus, quando proprio & naturali loco motus eſt, vt ſi ſolutis & relaxatis vinculis propriis fundo ſuo in alterutrum ile, aut in propriam, ceruicem abſcedat, vel etiam ceruicem ipſam excedat, & extra vuluam magna ſui parte promineat. Huius ergo ſymptomatis cauſæ cenſendæ ſunt, quæcunque ligamenta vinculáque quibus vterus continetur exoluunt, relaxant, vel abrumpunt. Id interdum contingit ex vehementiore pariendi conatu, quo vterus fœtum ſecundáſque excludens impetu conſequitur, ſéque inuertens præcipitat. Interdum & imprudentis obſtetricis temeritas, cùm vterum cum fœtu, aut cum ſecundis tenacius vtero obhærentibus inuertit, detrahítque. His etiam ſymptomatibus ſæpè occaſionem attulit vteri grauis geſtatio, grauioris oneris ſublatio, brachiorum, totiúſque corporis ſurſum B per grauiditatis tempus extenſio & contentio, caſus, contuſio, concuſſio ſeu in rheda, ſeu in equo, ſeu in ſaltu & choreis, copioſioris humoris perfuſio, clamor ingens, valida & continua tuſſis, teneſmus, ſternutatio, partus quoq; multiplex & grauis, difficiliſq; vteri geſtatio, diſpnoëa aſthmatica & orthopnoica, quicquid diaphragma, & epigaſtrij muſculos grauius comprimit, auræ frigidæ in ipſo partu aut menſium fluxu admiſſio, ſuper frigidum marmor ſeſſio, hæc enim & ſimilia omnia vterum ſua ſede dimouere poſſunt. Multis etiam, inquit Ariſtoteles, deſiderio coitus, quo vel iuuenilis ætatis ratione, vel quia longo tempore abſtinuerunt, tenentur, deſcendunt: vteri & menſtrua ſæpè ter in menſe citantur donec concipiant, quo facto aſcendunt, & ſuo ſitu conſtituuntur. Procidiſſe vterum ſcire licet ex earum partium quibus vterus eſt alligatus dolore, nempe ilium, lumborum, & oſſis ſacri: tumore ad ipſius ceruicem tractabili, prominentia etiam nonnunquam aſpectabili variæ magnitudinis & molis pro prolapſus ratione. Viſus enim aliquando eſt rubræ carnis inſtar è vulua propendens, oui anſerini magnitudine & figura: laborans ſi recta ſteterit, grauitatis pondus in puC dendum incumbere percipit: ſi verò vel ſedeat, vel ſupina iaceat, vel aluum exoneret, quaſi ab onere rectum inteſtinum premi, ſin prona iaceat, vrinæ difficultatem naſci, vt etiam viri cõgreſſum pertimeſcat. Vteri in iuuencula muliere recens relaxatio curationem recipit, vetus verò in vetula minimè. Si ligamentorum eius paralyſis prolapſui cauſam dederit, vix curationem admittit: at ſi putredinis occaſione procidat, penitus inſanabile malum eſt. Si magna mole è vulua inter coxas pendulus procidat, reſtitui in ſuum vix locum poteſt, ſed aëris appulſu corrumpitur, vrinæq; præterea & fæcum alluuione, femorúmque inter incedendum attritu exulceratur & putreſcit. Memini curatam à me iuuenem mulierem, cui oui gallinacei magnitudine extra vuluam vterus propendebat, tantumq; curatione profeciſſe, vt poſtea pluries conceperit, pepererit, nec denuò vterus relapſus ſit.

Procidentia vteri quid. — *Cauſa.* — *Lib. 7. de hiſt. anim. cap. 2.* — *Signa.* — *Prognoſis.* — *Hiſtoria.*

Procidentiæ vteri curatio. CAP. XLI.

D PRocidentiæ nomine hîc omnem vteri è ſuo loco dimotionem intelligimus: ergo ſi ſurſum aſcenderit vterus, eadem quæ in ſtrangulatu vteri remedia adhibere licebit. Si in alterutrum ilium conuerſus fuerit, ſano adhibitis cucurbitulis reuocandus & reſtituendus erit. Si verò deſcenderit, & in ſuam tantùm ceruicem nec admodum magna mole inciderit, ita collocãda mulier eſt, vt clunibus ſit altioribus, & femoribus decuſſatis, túmque apprimendæ vmbilico & hypogaſtrio cucurbitulæ, reſtitutóque ſic vtero adſtringentes iniectiones, valdéque deſiccantes in vuluam & ceruicem exprimendæ, ſuffitus fœtidi iiſdem locis, ſuaueolentes verò ore & naribus admittendi. At ſi vterus magna mole inter femora propendeat, alio ſitus, & alio remediorum genere curatio adhibenda erit.

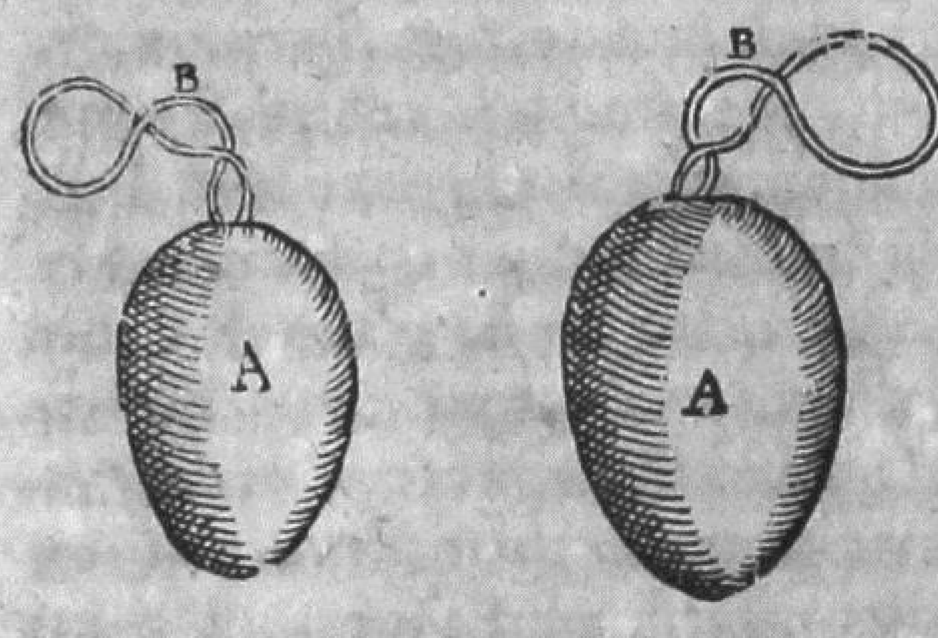
Ad vteri aſcenſum remedia.

In primis igitur reſupinanda ægra eſt, ſic clunibus, femoribúſque ſublatis, & cruribus reductis, quaſi ipſi fœtus, aut ſecundæ extrahendæ eſſent, tum vteri ceruix, & quicquid ab vtero prominet & propendet, illinendum oleo liliaceo, butyro recẽti,

Ad procidẽtiam propriè dictam

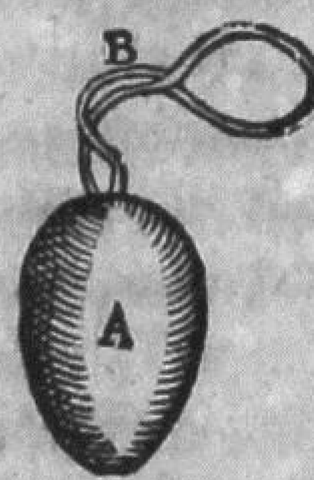
adipe gallinæ, & ſimilibus, inde ſenſim blando digitorum impulſu in ſuam ſedem cõpellendum, ægra interim ſpiritum quaſi reſorbente, & inſpiratu aëris operi fauente, quódque excidit velut reuocante: vterus poſtquam reſtitutus fuerit, quicquid vnguine delibutum eſt, abſtergendum molli linteo venit, ne per id lubricum iterùm dilabatur vterus, genitalia verò decocto adſtringente fouenda, parato ex cortice granatorũ, nucibus cupreſſi, gallarum, alumine rochæ, cauda equina, ſumachio, berber. in aqua fabrorum incoctis, ex iiſdem materialibus fiet puluis quo eadem loca conſpergentur, intrudetur in vteri ceruicem peſſus debitæ craſſitiei, longitudinis autem octo, vel nouem digitorum pro corporis ægri proportione. Parabuntur hi vel ex ferro albo, vel ex ſubere cera tecto ouata figura, funiculo quo reuocari poſſint ad alterum extremum ſubſtricti. A

Peſſorum ouatorum effigies. B

A. *Monſtrat peßi corpus.*
B. *Funiculum ad femur religandum.*

His peractis continebit ſe in lecto quieta ægra octo vel decem dies clunibus ſublatis, & cruribus decuſſatis: admotis interim cucurbitulis ſuo ſtatu & loco reſtitutus vterus continebitur, ac ſi quam ab aëre frigido noxam contraxerit decocto calefaciente & flatus diſcutiente fouebitur ſic.

Fotus calefaciens & diſcutiens.

℞. fol. alth. ſaluiæ, lauend. toriſmarini, arthemiſ. florum chamemel. melilot. an. m. ß. ſeminis aniſi, fœnugr. an. ℥j. coquantur omnia completè in aqua & vino & fiat decoctio ad vſum. Iniiciantur C clyſteres quò fęcibus vacuis inteſtinis, in alui amplitudine vterus facilius admitti & contineri poſſit. Hoc eodem conſilio veſica diligenter exoneretur, aliàs periculum eſt, ne inter vtrumque iacens vterus illorum repletorum ſurſum, deorſúmque compreſſione foràs exprimatur, & tanquam denuò explodatur. Vomitus quoque ſingulare putatur eſſe remedium ad prolapſum vterum reuocandum: præterea enim pituitã expurgat, quæ vteri ligamenta madefaciebat & relaxabat. Vt enim vterus in coitu prima conceptione deorſum ſemini obuius promouetur, ſic ventriculus ſua planè ſponte, ſiue arbitrio noſtro ſurrigitur ſurſum, cum rei alienæ iniuria laceſſitus magno impetu hanc vomitione repellit: at cum eo ſic promoto vna peritonæos tunica, vterus, ipſiq; connexa omnia corpora conſequutione quadam ſurſum promouentur. Quòd ſi præſcriptis remediis reſtitui nequeat vterus, aëriſque & aliarum quas diximus rerum incurſu vlceratus computruerit, iubemur Veterum præſcripto illum amputare, antè tamẽ ipſum vinciri volunt, eiúſque id tantum quod neceſſe eſt reſcindi, reliquum cauterio inuri, D & ex artis regulis curari. Viſæ namque ſunt permultæ mulieres, quibus totus fermè vterus exciſſus fuerat, nullo vitæ diſpendio, quemadmodum teſtatur Paulus. Ioannes Langius Comitis Palatini Medicus, ſcribit ſe præſente Chirurgum Carpum mulieri Bononienſi vterum extirpaſſe ipſa ſuperſtite & incolumi. Antonius Beniuenius Medicus Florentinus, ſcribit vocatum ſe à Medico Vgolio ad curandam mulierem, cui vterus cùm fruſtatim corruptus procidiſſet, decennium totum ſuperuixerit.

Vomitus quî vtilis ad prolapſum vteri.

Vteri putridi excißio.

Lib. 6. Epiſt. 39. li. 2. epiſt. me. Tract. de mirand. morb. cauſis.

Hiſtoria.

Mulieri cuidam ferè trigenariæ ſanæ, menſtruali, & bene famatæ conceptionis ſigna paulò poſt ſecũdas nuptias quas anno 1571. contraxit, cùm ex priore matrimonio prolem nullam ſuſcepiſſet, apparuerũt. Progreſſu temporis obortus eſt ad partes imas & pudendas ponderis ſenſus dolore & vrinæ retentione adeò moleſtus, vt Chriſtophoro Mombeo Chirurgo vicino ſuo in ſuburbiis S. Germani cõmoranti, patefacere ſe infortuniũq; ſuũ coacta fuerit. Is viſo tumore in perinæo, fotu & cataplaſmatibus anodynis & remolliẽtibus dolorẽ ſedauit, ſed mox ad pudẽdi labrũ interius, vomica velut ab abſceſſu rupto apparuit, ſanie ſubrubra, citrina & pallida multo tẽpore manãs.

Interim

A Interim haud euaneſcebat ponderis ille ſenſus, quin potius augebatur in dies, adeò vt ab anno Domini 1573. ne ſe quidem in lecto in hoc illúdve latus conuertere poſſet, niſi admota manu hypogaſtrio ad oneris leuamen, ſed & tum quidam veluti globus toto corpore & pondere ſuo ſibi prouolui videbatur in quodcunque latus decumberet, nec ſtans, nec ſedens alui excrementa reddere valebat, niſi pondere illo ſurſum manibus ad diaphragma ſublato. Inceſſura vix crura promouere poterat, quaſi ſibi ſemper ex interfœmineo aliquid penderet quod progreſſum remoraretur. Ex interuallis vomica illa recludebatur ſanie ſolita manans: ſed tum capitis membrorúmque omnium dolor, animi deliquia, faſtidia, vomitus, ſuffocationes miſeram vrgebant, adeo vt ab empyrica muliere perſuaſa, facilè adducta fuerit vt antimonium hauriret: cuius tanta fuit & tam effera vis, vt poſt multas cum multis torminibus vomitiones, & aquoſas per aluum deiectiones viſus ſit ſibi anus procidere. Sed admonita à familiari quadam ſua cui ſe videndam crediderat, haud ab ano id procidere, ſed à vulua, anno Domini 1575. Chirurgos vocauit, me, Iacobum Guillemeau, & Antonium de Vieux, qui ſibi *Antimonium hauſtum procidentiã ventri intulit.*
B auxilio afflictæ ſanitati eſſemus. Expenſa re tota & diligenter animaduerſa, communi conſilio cenſuimus, id quod prociderat extirpandum eſſe: quod atro colore, fœtore, & aliis eiuſmodi ſignis putridæ ac corruptæ rei argumenta manifeſta præberet. Ergo per duos dies ſenſim, fruſtatim, & ſine dolore corpus extraximus, quod aduocatis Medicis Alexio, Gaudino, Feureo, Violaneo, & nobis vteri corpus eſſe viſum eſt. Cuius rei fidem fecère vnus ex teſticulis qui integer extractus eſt, craſſiorque item membrana, reliqua ex mola, quæ ſuppurata rupto abſceſſu, ſenſim diffluxerat: reuulſo omni eiuſmodi corpore, melius ægra habere cœpit, & tamen ante extirpationem nouem totos dies nihil per aluum excreuerat, quatuor verò dies vrina ſuppreſſa fuerat. Dehinc omnia ſibi, naturæ ſuæ, & ſtato curſui reddita ſunt, totúmque trimeſtre ſana & egregiè incolumis mulier ſuperuixit, donec ſuborta repentè pleuritide interiit. Diſſectæ à me & ſedulò ſingula exquirenti nuſquam comparuit vterus, ſed eius loco calloſum quoddam corpus quod natura, quæ nunquam in nobis otiatur, iacturam eius partis quaſi reparatura, vel lacunam potius alui repletura, ſubſtituerat. *Vterinæ ſubſtantia extractæ ſigna.*

C

De membrana Hymen dicta.
CAP. XLII.

QVIBVSDAM virginibus in ceruicis vteri orificio membrana reperitur, Hymen Veteribus dicta, quæ quia viri congreſſum arcet, ſterilitatis cauſam mulieri infert. Hanc plerique non vulgares modò, ſed & docti Medici, virginibus omnibus tanquam virginitatis clauſtrum ineſſe credunt. Sed illam ego cùm in pleriſque virgunculis omnis ferè ætatis à trimatu ad duodecimum vſque annum, quarum mihi ex Noſocomio Pariſienſi plena copia erat, ſtudioſè exquirerem dum rem anatomicam commentarer, non potui reperire. *Hymen an ſit.*

Ipſam ſemel tantùm licuit mihi obſeruare in virgine ſeptemdecim annos nata, quã cùm mater viro deſpondiſſet, ſcirétque nihilominus ipſi in pudendis ſubeſſe aliquid *Hiſtoria.*
D quod quominus mater & fœcunda eſſe poſſet, impediret, rogauit me vt ipſam inuiſetem. Reperi igitur membranam quandam neruoſam, tenuiſſimam, ſub nymphis, proximè id foramen per quod mulieribus vrina effluit, pro foribus (vt ſic loquar) orificij ceruicis vteri, medio ſed exiguo foramine membranula illa peruia erat, quà menſes diffluere poſſent. Contemplatus ergo membranulæ illius tenuitatem, ipſam adactis volſellis reſcidi, quídque ad reliquam curationem facto eſſet opus matrem admonui: certè nupſit illa paulò poſt, & prolem peperit.

Rarò reperiri hanc membranulam mecum ſentit Realdus Columbus: Sub nymphis, inquit, in nonnullis virginibus, non omnibus, alia membrana cernitur Hymen à Veteribus appellata, quæ cùm adeſt, (rarò autem adeſt) obſtat quominus penis in vterum immittatur: nam craſſa eſt valdè ſupra, veſicam verſus, foramine donatur per quos menſes fluunt. Addit & hanc ſe tantùm obſeruaſſe in duabus virgunculis, & in vna grandiore. Scribit Auicenna virginibus in collo matricis panniculos ſubeſſe contextos ex venis & ligamentis valdè tenuibus, ortis ex eius colli omni parte, qui primo concubitu profuſo ſanguine diſrumpi ſolent. Scribit Almanſor, virginibus *Lib. 11. c. 16* *Lib. 3. fen. 21. tract. 1. cap. 1.*

ductum ſeu ceruicem vteri valdè anguſtam & rugoſam eſſe: rugas verò illas venulis multis & arteriolis intertexi, quas primus concubitus diuellat. Hæ ſunt Medicorum de hac membranula ſententiæ. Affirmant obſtetrices poſſe ſe certò virginem à corrupta dignoſcere, huius membranulæ integræ vel ruptæ & violatæ argumento. Harum obnuntiationibus dum nimium creduli iudices fidem adhibent, ſæpè in errorem impelluntur: nihil enim de illa membrana certum habere obſtetrices ex eo eſt intelligere, quòd ſitum ei nonnullæ ex his affingunt, primo in pudendi limine, aliæ in media ceruicis vteri via, aliæ in extrema ad vteri interius orificium, imò quædam in ea ſunt hæreſi, vt illam inaſpectabilem & inperceptibilem eſſe putent ante primum partum. Profectò de re tam rara, & quæ contra naturam ſit, certum quid quod omnes ſequātur ſtatui nequit. Itaque qui ſanguis primo concubitu effunditur non ſemper eſt ab hac membrana rupta, ſed à venulis ruptis & violatis quæ ſecundum internam vteri ſuperficiem in ceruicem eius deſcendentes ipſis rugis, quæ venerem nondum expertis quaſi conglutinatæ conniuent, implicantur & attexuntur. Quanquam quæ maturæ viro ſunt, & plenis annis nubiles, nullum neque dolorem, neque ſanguinis fluorē, vllámve continui ſolutionem patiuntur, ſi præſertim virum ſortitæ ſint cui penis ſit vteri ceruici magnitudine reſpondens. Ex quo ſcire licet quam fallantur Fezę metropolis in Mauritania incolæ: apud eos, inquit Leo Afer, ſponſus & ſponſa ſimulatque ex ſponſalium ſolemni apparatu domum ſunt regreſſi, conclaui ſe obſerato abdunt oſtio, dum nuptiale paratur conuiuium. Interim annoſa quædam mulier pro foribus expectat, quæ porrectum ſibi à ſponſo, iam marito, cruentatum linteolum, in mediam inuitatorum turbam ouans defert, tanquam raptæ virginitatis opimum ſpolium & ſymbolum, hacque demum lege licet diſcumbere & conuiuari: at ſi fortè fortuna genioq; ſiniſtro, ſolenni illo coitu, nihil cruoris ſponſæ per genitalia ſtillarit, redditur illa parētibus: his inde magnum dedecus accedit, inuitatorum verò turba triſtis & mœſta impranſaq; domum recedit. Quin etiam reperiuntur quæ lenarum, meretrices ad queſtum pro virgunculis proſtituentinm, infames artes edoctæ, dum laborioſam & cruentam expugnatæ iam ſæpius pudicitiæ oppugnationem, adſtringētibus iniectionibus corrugata & conſtricta vteri ceruice, ſic vt lateribus ſuis conniuere videatur, intruſiſque ac penitus inſertis in vuluam vtriculis piſcium, aut felleis quadrupedum veſiculis ſanguine refertis, fraudis & doli malarúmque artium neſcio, veneris tyrunculo parant, ita agunt mixtis cum gemitu ſuſpiriis, fœmineis vlulatibus, & crocodili lachrymis, vt virgines & ante hanc diem illibatæ caſtitatis videantur.

Obſtetricū de hymene membrana nugæ.

Quæ nullū primo concubitu ſanguinem profundant.

Lib. 3.

Malæ vafrarum meretricularū artes.

A B C

Memorabilis de membrana Hymen dicta, hiſtoria.
CAP. XLIII.

REFERT Ioannes Vuierus, Camburgi virginem extitiſſe, cui obtenſa media in vteri ceruice membrana denſa & valida prohibebat ne menſes, cùm primùm erumpere cœperunt, foràs prorumperent: ex eo contigiſſe vt ſuppreſſa & reflua menſtrualis materia, ingētem in ventre tumorem & tenſionem faceret, cum dolorum cruciatu quaſi ipſa parturiret: vocatæ obſtetrices his quæ fiebāt & apparebant animaduerſis, ipſam partus dolores pati vna voce affirmabant, etſi ipſa conſtanter aſſereret, nunquam ſibi rem cum viro fuiſſe. Se igitur tum vocatū, qui conſilij remediiq; inopibus obſtetricibus, miſellæ illi virgunculæ extrema tres iam integras ſeptimanas cum vrinæ ſuppreſſione, iugibus vigiliis & doloribus anorexia & faſtidio patienti, ſuccurreret. Animaduerſa è veſtigio parte patiente, viſum ſibi ceruicis vteri orificium, denſæ membranæ obiectu obſtructum, atque à repentina ſanguinis in vterum, vteriq; vaſa irruptione exitu materiebus denegato, tumorem illum dolorificum exortum. Ea de cauſa aduocato ex tempore Chirurgo, edixiſſe vt mediam membranam, quæ currenti ſanguini obſtruebat, diuideret, quo facto, ſanguinis concreti nigri iamq; putreſcentis ad octo libras dimanaſſe, triduoq; poſt omnis morbi, omniſq; doloris expertem virginem euaſiſſe. Id exemplum hîc proponendum duximus, quia & notatu iucundum, & vtile ad imitandum eſſe putauimus.

Cap. 38. lib. de præſt. dæmonum.

D

A *De ſtrangulatu vteri.* ## CAP. XLIIII.

VTERI, vel ab vtero ſtrangulatus, liberæ reſpirationis interceptio eſt, ex eo nata, quod vterus contenta humorum vaporúmque craſſorum ſaburra intumeſcens, diſtentis plenitudine vaſis & ligamentis, conuulſiuo velut motu raptus, in diaphragma thoracíſque partes effertur, reſpirationem breuem, crebrámque tanquam compreſſo pectore faciẽs. Intumeſcit autem ideo vterus, quòd concluſa collectáque in ipſo ſubſtantia quædam ſeu ſeminalis, ſeu menſtrualis, ſeu vterini, muliebríſue fluoris, ſeu cuiuſuis alterius humoris, tumoris, abſceſſus, vomicæque & cacochymia quæuis putreſcens ac malignam qualitatem acquirens, in flatus craſſos & nebuloſos reſoluitur. Hi dum varias partes impetunt, varia ſymptomata inuehunt: nempe borborygmos, murmura, & rugitus alui, ſi inteſtina: nauſeam, cui raro vomitus ſuccedat, tædium, faſtidiúmque cibi, ſi ventriculum & viſcera: præfocationem cum ſtrangulatu, ſi thoracem
B faucéſque: ſyncopem, ſi cor furorem aut ei contrarium ſoporẽ veternúmque ſi cerebrum feriant, quæ omnia non raro tam maligna viſuntur, vt canis rabidi morſus, aut ferarum venenatarum puncturas malignitate adæquent. Obſeruatum tamen eſt à ſuppreſſo corruptóque ſemine, quàm à menſtruo ſanguine grauiora ſequi huius generis accidentia. Quanto enim vnumquodque, dum naturæ ſuæ integritate continetur perfectius & nobilius eſt, eo grauius & exitialius eſt, vbi ſemel à præſtantis illius naturæ legibus, per corruptionem deuiarit. Raro id ſymptomatis genus eas mulieres que benè menſtruales ſunt, & viri conſuetudine familiariter vtuntur, fatigat: at crebro nõ menſtruales & maritis orbas, ſi præſertim edaciores ſint & ſedentariæ. Diſtentis ſic vt diximus vteri vaſis & vinculis quantum eorum latitudini & craſſitiei additur, tantum longitudini detrahitur. Ita fit vt ſua ſede emotus vterus, nunc dextrorſum ad hepar, nunc ſiniſtrorſum ad lienem, aliàs ſurſum ad diaphragma & ventriculum, aliàs deorſum ídque antrorſum ad veſicam, vnde iſchuria, ſtranguria, vel retrorſum vnde recti inteſtini oppreſſio, fæcum ſuppreſſio aut teneſmus inflectatur.
C Cæterùm etſi agnoſcimus vterum ad illas quas diximus partes irruere, non per accidens modo, à vinculis propriis & communibus dum plenitudine diſtenta cõtrahuntur, breuioráque fiunt, ſed etiam per ſe, dum rei præter naturam contentæ moleſtia irritatus, & quaſi ſuccenſens, aliàs in aliam partem oberrat, motu planè naturali, ventriculi inſtar, quod infenſum & inimicum eſt fugiens, quod verò iucundum & blandum perſequens, tamen ſolius eius ad has illáſve partes acceſſione tam ſæua ſymptomata excitari negamus, ſic enim grauidas quibus grandiore fœtu vterus diſtentus diaphragma premit, ſtrangulatu huic ſimili corripi contingeret, ſed multo magis à venenato humore concluſum tetrum vaporem & craſſum, non per venas modo & arterias, ſed & per cæca ſpiracula in hanc aut illam partem expirante, qui partium quas attigerit facultates venenata malignitate ſua ac pernicie offundat, earúmque functiones intercipiat. Nec verò ſola excipientium partium, ſed ipſa etiam exceptæ materiæ varietas ſymptomatum facit varietatem, Alia enim menſibus ſuppreſſis, alia corrupto ſemine contingunt ſymptomata, ac ſi quidem materia frigida eſt veternum
D in cerebrum elata inducet, quò mulier corruens velut attonita iacet ſine motu, ſine ſenſu vllo, arteriarum pulſatione, thoracíſque reſpiratione, adeò parua & rara, vt interdum nulla eſſe credatur, tanquam ipſa iam mortua & extincta ſit. Si craſſior conuulſionem infert: ſi melancholici humoris & atræ fuliginis naturam ſpirat, triſtitiam, metum, & mœſtitiam ſic infert, vt ſe mox morituram ægra putet, nulláque ratione in ſpem erigi & recreari poſſit: ſi bilioſi, furorem vterinum dictum, loquacitatẽ qua dicenda tacendáque effutiuut, tenebricoſam vertiginem, perturbato & temerè agitato ſpiritu animali admixtione putridi vaporis & feruidi ſpiritus, inducit, ſed nihil eſt admirabilius quàm quod aliàs cum riſu, aliàs cum lachrymis prehendit hoc malum, aliis prius lachrymæ, deinde riſus mouetur in eodem affectu: omnẽ verò ſuperat admirationem, quod duabus filiabus præſidis Rothomagenſis contingere ſolitum narrat Hollerius: Riſu enim longo ad horam & horas duas, imminente paroxyſmo capiebâtur, quem neque metu iniecto, neque hortatu, neque aliis artibus poterant compeſcere, à parentibus interrogatæ & obiurgatæ, reſpondebant ſe non poſſe continere riſum. A ſtrangulatu vteri diligenter diſtinguendus venit aſcenſus. Nam

Străgulat⁹ vteri quid.

Cur intumeſcat vterus.

Symptomata à ſtrangulatu vteri.

Cur à ſemine quam à ſãguine corrupto vteri ſtrangulatus ſit pernicioſior.

Cauſa variè in varias corporis partes vteri cõuerſionis.

Vterus non per accidens modo mouetur ſed etiam per ſe conculitur.

Vnde tam varia in vteri ſtrangulatu ſymptomata.

Soporis in vteri ſtrangulatu cauſa.

Furoris vterini cauſa.

Hiſtoria.

A

Aſcenſus vteri à ſtrãgulatu diſtinguẽdus.

aſcenſu haud quæ ſtrangulatu ſymptomata fiunt, ſed duntaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolore, ſpirandi difficultate, aut animi defectione: at ſine metu, ſine delirio, aut alio grauiore ſymptomate. Itaque aſcenſum ſæpè contrariæ cauſæ inuehunt: vteri nempe ab exhauſto laborantis nimia ſiccitas, qua cogitur poſt effrenes & nimias menſium, lochiorũ & ſimiles vacuationes, poſt laborioſos & dolorificos enixus, quorum occaſione præter naturam incaleſcit, & exareſcit, ſeſe impetu quodã conuertere ad vicinas partes, hepar nempe, ventriculum & diaphragma: ſi fortè inde humorem in ſe deriuare poſſit. Omitto quod frequenti rerum aromaticarum naribus admotarum odore, vterus ſurſum aſcendit, etſi interim quem deſcripſimus ſtrangulatum non inferat.

Imminentis ſtrangulatus vterini ſigna.
CAP. XLV.

B

Aſcenſum non tam facit vterus quàm vapor ab vtero.

ANTEQVAM commemorata præhendant ſymptomata, mulier ab vtero ſibi ſurgere ad ventriculi orificium & ad cor dolorificum aliquid ſentit, opprimi & præfocari ſibi videtur, queritur promoueri, ſenſímque ſcandere aliquod velut fruſtulum ab infernis partibus ad gulam, quod ſibi fauces præcludat, palpitatione cor æſtuat. Sic vterus & vteri vaſa pleriſque intumeſcunt, vt rectæ & in pedes ſtare nequeant, ſed pronæ in ventrem ſe continere coguntur, quominus dolore premantur: ipſum præterea quod ſurſum cõſcẽdere videatur admota appreſſáque manu comprimere validè, quanquam non tam vterus ipſe quàm ab vtero vapor aſcendit, vt antea diximus, cùm iamiam imminet acceſſio, pallor quidem faciei derepente adeſt, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas cum ſtandi impotentia. Hinc ſopor grauis, mentis deſipientia, ſenſuum & reſpirationis velut emortuæ interceptio, aphonia, crurum contractio & ſimilia.

Quibus ſignis intelligere licet, mortua ſit nécne mulier in vteri ſtrangulatu.
CAP. XLVI.

C

Viua pro mortuis elata.

QVIA permultæ mulieres non priſcis tantùm ſeculis, ſed noſtra etiam & patrum memoria hoc ſymptomate correptæ pro mortuis, etſi viuerent, elatæ ſunt, perneceſſarium eſſe duxi, ſigna quæ in tali caſu mortem & vitam arguerent deſcribere. In primis igitur viuátne an verè mortua ſit ægra licebit explorare ſpeculo politiſſimo, leuiſſimo & lucidiſſimo ori & naribus admoto. Nam ſi vel quælibet obſcura adhuc ſubſit reſpiratio, tenuis vapor expiratus ſpeculum inficiet, & velut aſpergine obnubilabit. Plumula quoque mollior & ſubalaris, vel carptæ lanæ flocus ac tanquam lanugo admota, tremulo motu ſuo ſubeſſe adhuc ſpiritum adeóque vitam teſtabitur, omnino verò certiſſimè argues ſubſitne adhuc aliquid in corpore animulæ ac vitæ, inſufflatis in nares puluiſculis ſternutatoriis, ex elleboro & pyrethro.

D

Quæ hyſtericæ ſola trãſpiratione ſiue reſpiratione viuant.

Inſecta tota hyeme ſola tranſpiratione viuũt.

Hiſtoria.

Cæterùm etſi nulla appareat reſpiratio, non tamen propterea mortua ægra ſtatim cenſeri debet, exiguus enim calor vitalis, quo in corde contracto ſuperſtes adhuc viuit, ſola tranſpiratione contentus multam aëris quæ reſpiratione, thoracíſque ac pulmonũ dilatatione & contractione obitur attractionem, ad ſui conſeruationem non requirit. Sic enim inſecta, vt quæ frigido ſint temperamento, hyeme tota latebris incluſa degunt torpida, nulla in ipſis apparente ſpirationis nota, quod exiguus calor in ipſis relictus, arteriarum cordíſque officio, id eſt perſpiratione facilè conſeruari poſſit citra thoracis motum: quod maximus reſpirationis vſus eſt, vt intimus calor refrigeratione & ventilatione ſeruetur. Qui hæc non animaduertunt in eum errorem incidunt, qui anatomicæ commentationis iacentis & prope neglectæ parenti ac reſtauratori noſtra memoria penè pernicialis fuit. Is in Hiſpania cùm eſſet vocatus ad nobilem mulierem, quæ ex hyſterico ſtrangulatu mortua credebatur diſſecandam, ecce ad ſecundam adactæ nouaculæ impreſſionem derepente ad ſe illa redire, & artuum corporíſque, quod pro cadauere habebatur, motu ac clamore, vitę adhuc ſuperſtitis ſigna præbere cœpit. Quæ res circunſtantes amicos in tantam admirationẽ, horrorémque rapuit, ſic primæ & melioris notæ Medicum illum infamem, odioſum, & deteſtabilem reddidit, vt parum abfuerit

A rum abſuerit quin vnguibus omnium è veſtigio diſcerperetur & laniaretur: nihilque prius ſibi eſſe duxerit, ſi ſaluus eſſe vellet, quàm prouincia quàm citiſſimè excedere, ſeque fuga inuidiæ ſubtrahere. Sed ne ſic quidem inteſtinum tortorem ac carnificem, quo iudice nemo nocens abſoluitur, malè nempe rei geſtæ conſcientiam fugere potuit. Itaque non ita multo poſt mœſtitia conſfectus, magno rei & publicæ & Medicinæ detrimemto interiit.

Quibus ſignis, à menſibúſne ſuppreſſis, an à ſemine corrupto vteri ſtrangulatus ſit, cognoſcere liceat. CAP. XLVII.

HYSTERICÆ ſuffocationis duæ illæ potiſſimum tanquam maximè frequentes celebrantur cauſæ. Sed à ſemine corrupto, ſymptomata omnia grauiora ſunt & rapidiora: præeuntem diſpnoëam non longo interuallo B poſt ſequitur apnæa: vniuerſus corporis habitus marmore frigidior ſentitur: mulier eſt vidua: cæterùm multi & copioſi ſeminis, ac conſueta virorum vti conſuetudine: per quorum abſentiam antea capitis grauitate tentari ſolebat, cibos faſtidire, mœſtitia & metu, omninóque melancholica percelli. Denique cùm nihil ad libidinem reliqui feciſſet, derepente continere cœpit, à menſibus ſuppreſſis ſuffocari eam veriſimile eſt quæ antea benè & copioſè menſtrualis erat, quæ calidis, humidíſque & multis multúmque adeo ſanguinem gignentibus eduliis repleri ſolet, quæ ſedentaria eſt, quæ aluinæ regionis pondere & tumore, quæ ſtomachi dolore & nauſea, reliquíſque ſymptomatibus quæ à ſuppreſſis mẽſibus ſuboriri ſolẽt laborat. Quibus poſt aliquot tempus ſuffocationis hyſtericæ paroxyſmus vel ſponte ac robore naturæ, vel remediis adhibitis exoluitur, paulatim rubor in faciem aſſurgere incipit, vniuerſum corpus confirmari, conſerti dentes, mandibulis laxatis reſerari, humor denique aliquis, quibuſdam etiam ſemen craſſum cum voluptate, quibus præſertim obſtetricis digito demulcetur ceruix vteri, è genitalibus diffluere: quo C dilapſo vterus antea velut furens ſibi & loco ſuo reſtituitur, ſenſimque ſymptomata omnia vaneſcunt, viris & ſuppreſſo ſemine non quæ mulieribus ſymptomata veniũt: quia virile ſemen haud ita frigidum & humidum longéque perfectius & magis elaboratum putredini magis reſiſtit, & dum illud ſenſim congeritur multo ac valido exercitio ſimul quoque diſſipari ac digeri ſolet.

Signa hyſtericæ ſuffocationis à ſemine corrupto.

Signa hyſterica affectionis à ſupreſſis mẽſibus.

Signa reſurgentis ab hyſterica affectione.

Cur viris ſuppreſſum ſemen nõ ſit perniciale.

De vteri ſtrangulatu curatione. CAP. XLVIII.

HYSTERIÆ ſuffocationis quia rapidum eſt & acutum malum, propterea præſens quoque & ſubitum remedium poſtulat, vel neglecta eius in præſens cauſa. Ergo ſtatim in dorſum collocetur ægra elatiore thorace, ſolutis ac diſtrictis veſtimentis omnibus, quo ſpiritum ducat facilius, alta voce & in aures inclametur nomine proprio, temporum D & ceruicis pilis vellicetur acrius, præſertim verò pudendorum, vt dolore infernis illis in locis citato, non excitetur modo ægra, ſed & vapor teter ſurſum aſcendens in contrarium reuellatur, dolorificis vinculis crura & brachia conſtringãtur, aſperioribus linteis, ſale etiam & aceto conſperſis, totum corpus ad dolorem, ruborémque vſque confricetur. Immittatur in vterum peſſarium ſequens.

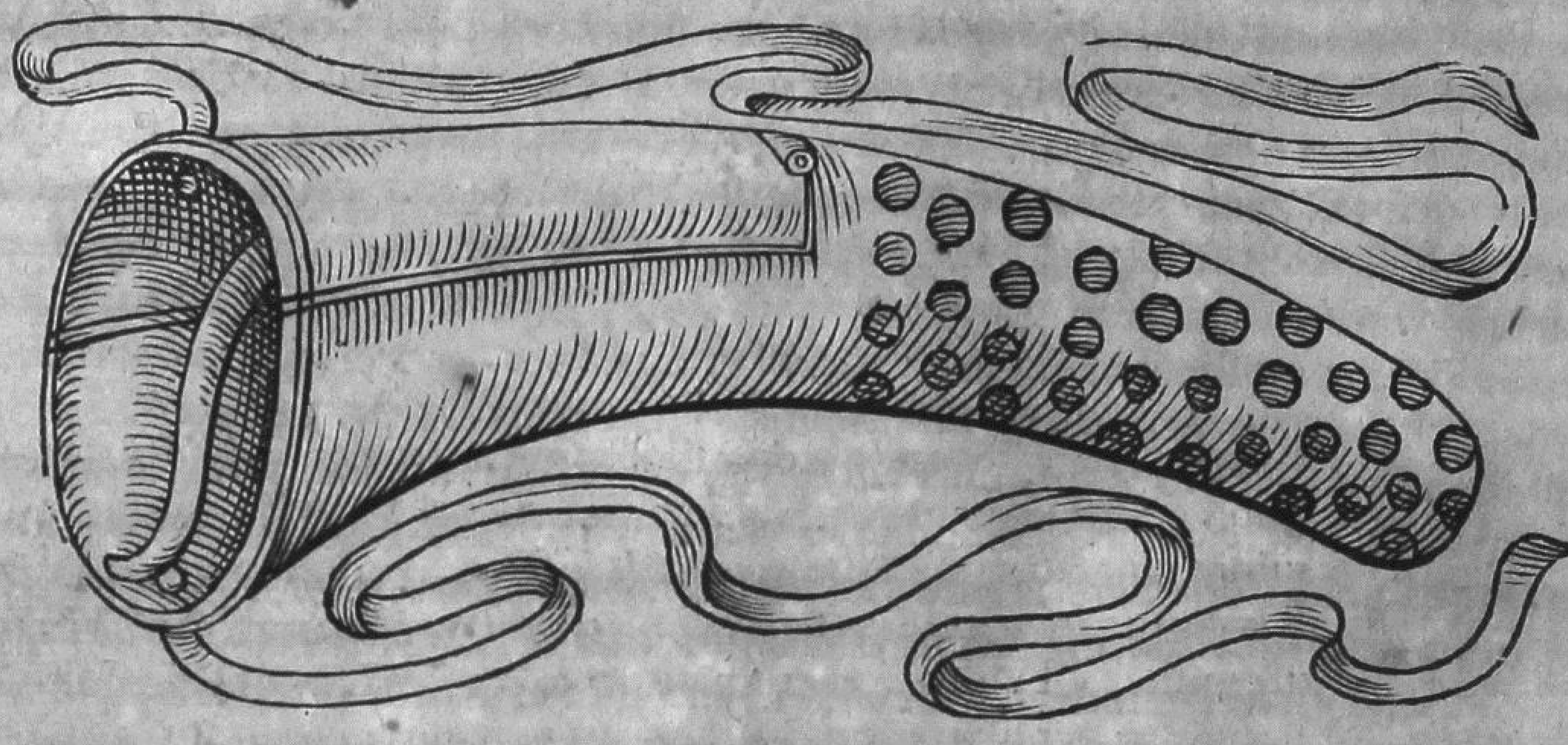
Pilorũ qui in pudendis ſunt vulſio facit ad ſymptoma & ad cauſam ſymptomatis.

℞. ſucci mercuri. & arthemiſ. an. ℥ ij. in quibus diſſolue pulueris bened. ʒ iij. pulueris rad. enulæ camp. galangæ minor. an. ʒ j. fiat peſſarium. Inungantur inde plantæ pedum oleo laurino, vel ſimili alio, applicetur cucurbitula ingens, cum multa flamma hypogaſtrio infra vmbilicum, femorum internæ parti, & ad pectinem quò tum materiæ ſurſum ſcandentes, tum vterus ipſe eò irruens reuocetur & reuellatur. Parandus ſuffitus aromatum qui vtero excipiatur, quod quò facilius fiat, immiſſo in eius ceruicem inſtrumento, hîc appicto, apertus ſemper & hians teneatur. In peſſi formam ex auro, argentóve aut ferro albo exſculpetur, altero, quod ſcilicet ſubit in vteri ceruicem extremo, multis foraminibus hâc illâc vndique peruium ſit: inferiore verò, manucla inſtructum quò reſerari & obſerari pro arbitrio, queat. Duobus

Peſſarium.

autem vinculis ad faſciam ægræ ilia cingentem religabitur. Eius hæc eſt delineatio. A

Peſſi quo immiſſo hiare cogitur vteri ceruix, delineatio.

B

Vaſis ſua penula instructi ad vterum ſuffiendum deſcriptio.

C

D

Suffituum aromaticorũ materia.

Aromata quibus viribus vterũ ſibi reſtituãt

Fœtida naribus admouenda.

Materia ſuffituum aromaticorum ſunt cinamomum, calamus aromat. xyloaloë, ladanum, benioini, thym. piper. caryophyll. lauendula, calament. arthemiſ. puleg. alipta moch. nux moſch. moſchum, muſcus, ambra, iuncus odoratus, & ſimilia quæ odoris gratia & ſympathia vterum aliciunt, reuocántque, & nebuloſos vapores putridámque cacochymiam calore ſuo conſumunt & digerunt, fœtidis contra ſuffientur nares, parantur autem hæc ex galbano, ſagapeno, ammoniaco, aſſa fœtida, bitumine, oleo gagatino, fumo candelarum ſebacearum extinctarum, pennarum auiũ, præſertim verò perdicum & ruſticularum, pilorum humanorum, villorum caprillorum,

A rum, bubulorum, veterum coriorum, vngularum cornuum, & ſimilium vſtulatorum: quorum infenſum odorem fugiens vterus in ſuum ſe refert locum. Expedit etiã prouocare vomitum intruſa in gulam altius penna anſerina, vel ipſius etiam ægræ capillis. Mox adhibebitur potio ex piperis nigri granis quindecim tuſis, & in hydromelite aut vino generoſo diſſolutis, quod remedium Auicennæ pro ſecreto eſt. Eius etiam loco poteſt tribus horis ante paſtum exhiberi theriacæ ſemidragma in aquæ abſinthij vncia vna diſſoluta: prodeſſe etiam creditur remedium paratum ex olei gagatini gutta vna linguæ inſtillata. Sunt qui probent potionem ex ſemidragma caſtorei in vino albo aut iuſculo capi diſſoluta. Proderit etiam non bibendam modò dare, ſed & exprimere in vterum theriacam in aqua vitæ diſſolutam, interimque olei ſaluiæ aut alterius ſimilis per quintam eſſentiam extracti guttas duas, tréſve in aures inſtillare. Sopita excitabitur ſternutatoriis puluiſculis ex elleboro albo & pirethro. Vtiliter etiam induntur in anum & vuluam clyſteres ex decocto rerum flatus diſcutientium, vt calamenthi, arthemiſiæ, lauendulæ, pulegij, chamæm. meliloti, fiant peſſi & B glandes ex ladano, zinzibere, gallia moſchata, theriaca, mithridatio, zibetha, moſcho, ex oleo caryophyllorum, aniſi, ſaluiæ, roriſmarini, & ſimilibus per quintam eſſentiam extractis: clyſteris hæc erit conueniens deſcriptio.

Auicennæ ſecretum ad ſtrangulatũ vteri. *Oleum gagatinum.* *Caſtoreum hauſtum.* *Expreſſiones in vterum.* *Peſſorũ materia.*

℞. rad. enulæ camp. ireos, ebuli, ariſtol. an. ℥ j. fol. abſinth. arthemiſ. matric. puleg. origan. an. m. j. baccarum lauri, iuniperi & ſambuci an. p. j. ſeminis rutæ, cumini, ammios an. ʒ ij. florũ ſtœcad. roriſm. ſaluiæ, centaurij minor. an. p. ij. fiat decoctio. cape de colatura ℔. j. in qua diſſolue mellis anthoſ. ſacchari rubri & bened. an. ℥ j. diacharthami. ʒ ij. olei anethini & nard. an. ℥ j. ß. fiat clyſter, applicetur aluo ſequens emplaſtrum.

Clyſter diſcutiens vapores craſſos

℞. maſſæ emplaſtri oxycrocei & de meliloto an. ℥ iij. olei nard. quantum ſufficit ad malaxandum, fiat emplaſtrum, extendatur ſuper alutam, applicetur regioni ventris, exacto paroxyſmo. Si quidem nupſerit, coëat, ineatúrque validè à viro: nullum enim hoc remedium præſentius. Obſtetrix inunget digitos oleo nardino aut moſchatelino, caryophyllorum aut de ſpica, mixtis cum moſcho, ambaro cineritio & zibe- C tha aliiſque puluiſculis aromaticis, hiſque confricabit & titillabit ſummum ceruicis vteri quod orificium interius pertingit, calefactis tamen prius genitalibus calentibus linteis admotis, ſic enim demum venenata materia vtero contenta eliquabitur & diffluet, malignique tetri & flatulenti vapores, quibus vterus velut in furorem agitur, reſoluentur & diſcutientur, ſicque morbi materia coniuncta diſſipata, ſibi vterus, ſibiq; mulier reſtituetur. Quibuſdam pro ſecreto eſt confricare vmbilicum ſucco expreſſo ex allio cocto & cum aloë commixto.

Citum, certum & iucundum ad hyſtericam paſſionẽ remedium. *Titillatus ceruicis vteri.*

De mulierum menſibus. CAP. XLIX.

SANGVINIS qui mulieribus per genitalia manare ſolet furorem, Menſes nominare ſolent, quòd his ſingulis potiſſimum menſibus, quandiu ſanæ ſunt cieatur. Sunt qui Tempus nominant, quòd ſtato recurrat tẽpore. Septimanas Galli plerique appellant, quia ſedentariis & guloſis D ſeptem ferè dierum ſpatio duret. Purgationes etiam quidam nominant, quòd hoc fluore totũ muliebre corpus ſuperfluis humoribus repurgetur. Sunt denique qui Flores vocitent, quòd vt flos fructum in plantis, ſic in mulierum genere hic fluor fœtum ſeu fœtus conceptionem ſoleat præcedere. Non enim ante mulier ad conceptionem habilis cenſetur, quàm ipſi menſes fluant. Vnde enim ſemen in vterum iniectum alimentum & incrementum, vnde fœtus ex ſemine formatus alimoniam capeſſet, ſi neceſſarius is humor vtero deſit? fieri tamen poteſt vt aliquæ etiam ſine hoc menſium profluuio concipiant: videlicet quibus tantum humoris colligitur, quantum iis quæ purgantur reſtare ſolet, quanquam non tanta copia vt foràs poſſit profluere, vt eſt ab Ariſtotele proditũ. Cæterùm vt quædam copioſius, aliæ parcius, ſic quædam rarius, quædam frequentius hunc fluorem patiuntur. Sunt enim quæ bis, quæ ter in menſe purgantur, omnino enim quæ hepate ſunt amplo, venis latis, multis cibis & multum nutrientibus replentur, quæ otioſæ totos dies domi ſedent, quæ integræ noctis ſomnum in multam lucem protrahunt, quæ in aëre calido, humido, pluuioſo & auſtrali degunt, quæ tepidis aquarum dulcium

Nominum menſtrualis excretionis ratio. *Quæ nullo apparente menſiũ fluo reconcipiãt.* *Quæ frequẽtius copioſius & diutius purgẽtur mẽſtruali materia.*

Quæ rarius parcius & breuius purgentur.

Cur iuuenes noua luna repurget.

Cur luna vetus vetulas purget.

balneis & blandis frictionibus, quæ viri conſuetudine vtuntur & delectantur, frequẽtius illæ & copioſius & crebrius, hoc fluoris genere purgari ſolent. Quibus contrà [A] venæ anguſtæ ſunt & abditæ, quibus habitius eſt ſeu carne ſeu adipe corpus, rarius purgantur & parcius, quòd in corporis habitum faceſſere ſoleat ſanguinis ſuperflua copia. Molles etiam & albæ mulieres, fuſcis & denſa carne præditis minus purgantur, quòd propter corporis raritatem, maiorem patiantur ſubſtantiæ per tranſpiratum diſſipationem. Sed & minus etiam hoc fluoris genere purgantur, quibus ſolennis aliqua eſt per aliam corporis regionem vacuatio, vt per nares & hæmorrhoidas. Quod ad ætates attinet luna vetus, vetulas, iuuenes noua luna repurgare creditur: cauſam eſſe puto, quòd luna corporibus humidis dominatur, huius enim vario motu mare fluit & refluit, oſſa, medulla, plantę genitali humore turgent. Itaque iuuenes quibus multus ſanguis eſt, & fluidior, corpúſque patentius, facilè ad fluxum commouentur, vel prima orientis & creſcentis lunæ quadra, vetularum autem humores, quia quodam velut frigore rigent, & parciores ſunt, & corporibus denſioribus, vaſiſque arctioribus coërcentur, non tam facilè, nec niſi valida & plena luna cientur [B] & fluunt, aut certè decreſcente: quia ſcilicet ſanguis plena luna collectus, ipſi corpori, vel ſuo pondere elabitur: quod propter lunæ decrementum & defectionem tempus hoc menſis frigidius & humidius ſit.

Quæ ſint menſtrualis fluxus cauſæ. CAP. L.

Materialis menſiũ cauſa.

Quãdo fluere incipiant menſes.

Finalis.

Mulier ſuperat virũ ſanguinis quantitate.

At vir mulierem qualitate

Vir fœmina calidior, adeóque minimè menſtrualis.

MVLIER quia frigidior eſt, adeóque languidiore coctrice facultate, fit vt plus appetat alimenti quàm concoquere poſſit. Superfluum id quia exercitiis, quia vegeti caloris efficacia non digeritur, ideò naturæ prouidentia per vteri venas excretricis impetu foràs ſtato tempore & circuitu propellitur. Fluere verò id tum maximè incipit, & cruda velut ſanguinis portio excerni, nulla alioqui qualitate noxia & maligna, quando natura incrementi corporis præcipua iecit fundamenta, adeò vt corporis magnitudine ad ſummum propè faſtigium peruenerit, nempe à decimotertio ætatis [C] anno ad quinquageſimum. Sed nec citra hunc fluorem fœtus in vtero conformari, & alimentum incrementúmque capeſſere poterat: eſt ergo altera hæc & finalis menſtrualis fluxus cauſa. Pleriſque perſuaſum eſt mulieres copioſiori longè eſſe ſanguine quàm ſint viri: reputantibus quantam eius copiam ſingulis menſibus ab anno ætatis decimotertio ad annum quinquageſimum effundant: quantum grauidæ, quarum pleræque ſimul etiam menſtruales ſunt, in fœtus alimentum & incrementum impendant: quantum pleriſque grauidis detrahere ſecta vena Medici neceſſe habeant, alioqui aborſuris, quantum in partu, lochiorum per decem aut duodecim dies purgatione exhauriant, quantum interim plæriſque quæ fœtum nutriunt in mammas ad lactis, quod nihil eſt aliud quàm ſanguis vi glandularum mammalium dealbatus, generationem aſſurgat, diu noctúque lactanti fœtui, ſi quidem grandior ſit, abundè ſuffecturum, vel profundendum ſi fœtus adhuc minor ſit & imbecillior, nihilominus tamen pleræque interim nutrices menſtruales eſſe non deſinunt, atque vt fortè illud, ſic certè hoc verè dici poteſt, ſanguinis virilis dragmam (vt ſic loquar) vnam, nutriendo [D] augendóque efficaciorem eſſe, libris duabus ſanguinis muliebris, quia longè perfectior ſit, magis coctus, elaboratus, & ſpirituum copia differtus, quò fit vt vir efficaciore calore præditus, facilè quicquid ingeſſerit cibi in corporis alimoniam & ſubſtantiam conuertat. Si quid ſuperflui reſtet, id vniuerſum per inſenſilem tranſpirationem promptè digerat & diſcutiat. At mulier mare frigidior, quia plus appetit quàm concoquere poſſit, multos humores congerit: quos quia per caloris inertiam & infirmitatem diſcutere non poteſt, menſtruam purgationem pati, cùm præſertim ipſi altius corpus increuit, neceſſe habuit, vir verò minimè.

De cauſis

A

De cauſis ſuppreſſorum menſium. CAP. LI.

SVPPRIMVNTVR menſes multis ex cauſis, vt ob morbos acutos & vehementes, ob diuturnos, ob metum, ob mœſtitiam, famem, labores immodicos, vigilias, alui fluxum, hæmorrhagiam, hæmorrhoidas, ſanguinis per os, & quacunque alia parte reiectiones, frequentes phlebotomias, ſudores copioſiores, vlcera multum & diu fluentia, totius cutis ſcabiem, ſanguinis craſſitiem immodicam & lentorẽ, & à crudorum fructuum eſu, frigidæque potu inertiam, vaſorum denſitatem, obſtructionem, vteri vitia & morbos ob intemperiem, abſceſſum, vlcus, orificij eius interioris à callo, caruncula adnata, cicatrice ex vulnere aut vlcere, adnata membrana obſtructionem, rerum adſtringentium per ceruicem eius, cui pleræque mulieres nimium ſtolidè anguſtiam comparare ſtudent, expreſſionem. Taceo ætatem, grauiditatem, & nutricatum, quòd hæ cauſæ præter naturam non ſint, nec Medici induſtriam im-B plorent. Pleræque ſuppreſſis menſibus in naturam virilem quodammodo degenerant, ex quo Viragines nominantur. Itaque vox illis aſperior fit & grauior, virum ſonans, barbam promittunt. Id abderis, inquit Hippocrates, Phaëtuſa Pytheæ vxor, priore quidem tempore fœcunda erat: pulſo autem in exilium marito, menſes multo tempore ſuppreſſi ſunt. Hæc autem vbi contigiſſent, corpus virile factum eſt, & hirſuta penitus euaſit, & barbam produxit, & vox aſpera facta eſt. Idem hoc contigit etiam Namyſiæ Gorgippi vxori in Thaſo. Quæ virgines ab initio tales ſunt, vt menſtruam purgationem non patiantur, & nihilominus ſecunda fruantur valetudine, has calidas, ſiccáſque, imò calore ſiccitatéque ferè virili eſſe neceſſe eſt, vt collecta excrementa tranſpiratu virorum more diſcutere poſſint, certè omnes ſteriles ſunt.

Studiũ anguſtandi orificij vteri luitur ſuppreſſorum menſium diſpendio.

Viragines quæ.

Lib. 6. epid. ſect. 7.

Viragines ſteriles.

Quæ accidentia ad ſuppreſſos menſes ſequantur. CAP. LII.

C

MENSIBVS ſuppreſſis, & ab vtero toti corpori & in vtero morbi contingunt. Hinc igitur ſuffocatio hyſterica, cephalalgia, ſyncope, palpitatio cordis, genitalium & mammarum tumores, vteri inflammatio, abſceſſus, vlcus, cancer, febris, nauſea, vomitus, diſpepſia, bradipepſia, hydrops, ſtranguria, repleto vtero veſicæ orificium comprimente, vrina nigra & cruenta, exudante in veſicam ſanguinis portione. Pleriſque mẽſtrualis materia in vtero ſuppreſſa vomitu excluditur, vrinis, hæmorrhoidibus: aliis in varices abit. Vxori meæ dum virgo eſſet, deriuabatur & purgabatur per nates menſtrualis materia. Vxor Petri Fabri Caſtrodunenſis, menſium materia ſe per mammas ſingulis menſibus tanta copia exonerat, vt ei ebibendæ & exhauriendæ vix tria aut quatuor mantilia ſufficiant. Quibus non menſtrualibus alia corporis parte ea plethora non vacuatur, his difficultates ſpirandi, melancholiæ, maniæ, podagræ, cachexiæ, virium corporis exolutiones, anorexiæ, tabes, epilepſiæ, apoplexiæ ſuper-D ueniunt. Quibus ſanguis laudabilior eſt, nec ita copioſus, ex menſibus ſuppreſſis nihil aliud accedit incommodi, niſi quòd pruriente, & diſtento ſanguine vtero coitus deſiderio inardeſcunt, & veneris aculeis tentantur & ſtimulantur crebrius, ſi præſertim ſedentariæ viuant. Quæ vtero gerere ſolent mulieres, ex ſuppreſſis caſu aliquo præter naturam menſibus, minus laborant, minúſque malè habent, quàm quæ nunquam conceperunt, quia repleri conſueuerunt, & vaſa ex repletionis ac diſtentionis conſuetudine capaciora habent. Fluentibus menſibus deiecta ferè appetentia eſt, quia tum in excretionem tota natura intenta minus bellè coctionem obire poteſt, decolor verò ſubſidet facies, quia calor vnà cũ ſpiritibus foris intro ad iuuandam excretricem facultatem refluit.

Cur à ſuppreßis menſibus ſtranguria & cruenta vrina.

Deriuatorũ per nates & mãmas mẽſtruorũ hiſtoriæ.

Quibus minus grauis eſt menſium ſuppreßio.

De ciendis menſibus. CAP. LIII. A

Cur ante ſapheiam baſilica aperiẽda.

MENSIVM ſuppreſſio plethorica affectio eſt, quæ ideò vacuatione curari poſtulat. Id fiet aperta, quæ ad malleolum eſt ſapheia vena: ante tamen brachij ſecta baſilica, ſi maximè plethoricum ſit corpus, ne maior fiat in vterum attractio, & ab attractione influxúque obſtructio maior. Aſpectabili tumore diſtentis vteri venis, vtiliter admouentur hyrudines ceruici eius, peſſaria mulieribus, aromatum verò

Hyrudines ad vteri ceruicem.

ſuffimenta per infundibulum excepta, virginibus, verecundiæ ergò, magis conueniunt. Præſcribenda quæ in rem eam ſunt vnguenta, litus, emplaſtra, cataplaſmata, & pudendis admouenda: non omittenda vincula, frictiones femorum & crurum, fomenta, ſternutatoria, cucurbitulæ pectinum apprimendæ. Promouent menſes inambulatio, ſaltatio, equitatio, frequens & alacris cum marito forti & vegeto coitus, & ſimilia exercitia. Ex plantarum genere menſtrua cient folia & flores

Menſes ciẽtia ex reherbaria.

hyperici, radices fœniculi, aſparagi, bruſci, petroſelini, berula, baſilicum, meliſſa, betonica, allia, cæpæ, criſta marina, cortex caſſiæ fiſtulæ, calamẽthum, origanum, pulegium, arthemiſia, thymus, hyſſopus, ſaluia, maiorana, roſmar. marrubium, ruta, ſabina, tithymallus, crocus, agaricus, flores ſambuci, baccæ lauri, hederæ, ſcamon. cantharid. pyrethrum, euphorbium. Aromatica ſunt amomum, cina- B

Aromatica.

momum, iuncus odoratus, calamus aromat. cyperus, zinziber, nux moſchata, caryophylli, galanga, piper, cubæ, ambara, moſchus, ſpica nardi & ſimilia, ex quibus omnibus parantur fotus, ſuffitus, balnea, iuſcula, boli, potus, pilulæ, ſyrupi, apozemata, opiatæ omnino vt Medico viſum erit. Quod ſequitur apozema vſu efficax probatum eſt.

Apozema ad ciendos menſes.

♃. fol. & florum dictamni an. p. ij. pimpinellæ m. ß. omnium capillar. an. p. j. arthemiſ. maioranæ, thymi, origani an. m. ß. rad. rubiæ major. petroſel. fœnic. an. ℥ j. ß. rad. pæoniæ biſtortæ an. ʒ ß. cicerum rubr. ſeminis pæoniæ, fœnic. an. ʒ ß. fiat decoctio in aqua ſufficienti, addendo cinam. ʒ iij. in decoctionis ℔. j colata diſſolue ſyr. de arthemiſia & hyſſopo an. ℥ jj. diarrhod. abb. ʒ j. paſſentur per manicam cum ʒ ij. C nucleorum dactyl. capiat ℥ iiij. mane, peſſaria finguntur ex galbano, ammonia-

Peſſaria.

co & ſimilibus remollientibus in maſſam calente piſtillo in mortario reductis & in peſſi formam concinnatis: móxque oleo de iaſmino, de euphorbio, felle bubulo, arthemiſiæ ſucco, & aliis quibus ciendorum menſium vis ineſt, cum ſcammonio in pollinem redacto mixtis, craſſitie erunt pollicari, ſex digitorum longitudine, ſandalo aut linteo ſimiliter rarò inuoluentur: ex iiſdem rebus parabuntur noduli. Parari etiam peſſi poterũt ex melle cocto, additis puluiſculis conuenientibus ex ſcammonio, pyrethro & ſimilibus. Nec hos diutius in ceruice vteri hærere oportet ne exulcerent: his reuocatis traiecto funiculo, fouendum erit vteri orificium vino albo decoctionis pulegij aut matricariæ. Notandum verò quòd ſi menſium contingat ſuppreſſio ob-

Quæ cauſa ſuppreſſorũ menſiũ ante affectum ipſum curãdæ.

ſtructi orificij vteri vitio, aut inflammatione, ante illis affectibus medendum eſſe, quàm ad ea veniamus quæ propria vi menſes cient. Nam verbi gratia, ſi vtero inflammato talia fiant, & exhibeantur, citato in affectam partem ſanguine, attenuatis humoribus, & vteri calefacto corpore augebitur inflammatio. Sic ſi quæ caro ſuperflua, D ſi quis callus à vulnere aut vlcere, ſi quæ membrana orificium vteri occludens currentibus menſibus obſtruat, exterenda & reſecanda ante hæc omnia veniunt. Cæ-

Oportunum tempus ad ciendos mẽſes.

terùm admouendorum & aſſumendorum opportunitas captãda erit ex tempore, quo ante ſuppreſſionem ſolebat purgari ægra mulier: vel ſi nunquam experta ſit menſtruã purgationem, ex luna decreſcente. Sic enim arti, conſuetudinem, naturam, & cauſam externam efficientem adminiculantem habebimus. His quæ diximus remediis

Cur æſtuaria nocẽt his quibus prouocãdi ſunt menſes.

vſurpatis, haud in æſtuaria quod plerique faciunt ablegandæ erunt mulieres, niſi fortè à vaſorum denſitate & ſanguinis craſſitie & lentore malum cauſam habuerit. Sudores materias alio diuertendo menſtruam purgationem impediunt.

Quæ

A

Quæ ſint ſigna menſtrualis fluoris appetentis.
CAP. LIIII.

APpetentibus primùm menſibus mammæ pruriunt, ſolito tumidiores & ſolidiores fiunt, coitus fit appetentior mulier, à ſanguinis incitati orgaſmo, aut ſubſiſtentis acrimonia, vox grauior fit, genitalia pruriunt, ardent, tument, & rubent. Si diutius tardent dolor lumbos & caput habet, nauſea & vomitus ventriculum exercet. quanquam ſi quæ in vterum confluunt materiæ, vel natura ſua vel corruptione frigidæ ſint, à venere abhorrent, torpente inertia vtero, & aquoſis excrementis, ſæpè etiam per genitalia pigro lapſu diffluentibus, differto. Quæ viro maturæ ſunt virgines, etſi pulchrè menſtruales ſint, cephalalgia tamen, nauſea, vomitu crebro, anorexia, pica, cachexia, diſpnoëa, palpitatione cordis, ſyncope, melancholia, & inſomniis terrificis aut vigiliis cum ſuſpirio laborant: quod catullientibus & prurientibus B genitalibus, ipſæ ſibi venerem figurent, quò fit vt ſeminalis materia vel in teſtibus magna copia ſubſiſtens, vel in vteri capacitatem genitalium titillatu effuſa corrumpantur, venenatam qualitatem acquirat & ſtrangulatui vteri ſimilia excitet ſymptomata. His affectibus haud tentantur ruſticæ in agris virgines, quòd nemo ſit qui earum virginitati inſidias ſtruat, quòd parce ac duriter viuant, quòd in continuis laboribus ætatem exigant. Videre eſt pleraſque virgines adeò ſucci, adeò ſanguinis plenas, vt ipſis tanquam non menſtrualibus in mammas magna copia ruens in lac conuertatur, quod ipſis pleno vbere diffluat tanquam nutricibus, vt expreſſum ab Hippocrate legimus: Si mulier, inquit, quæ neque grauida eſt, neque peperit lac habet, huic menſtrua defecerunt, ex quo intelligere eſt, malè vulgo concludi mulierem quæ lac habet peperiſſe vel grauidam eſſe. Nam & Gennæ nouiſſe Antonium Buzum ſcribit Cardanus, cui triginta annos nato lac colligebatur in mammis, quod puello alendo ſatis eſſet. Lactis enim generatio & cauſa efficiens non à ſola eſt mãmarum glanduloſæ ſubſtantiæ inſita facultate, ſed multo magis ab actione ſeminis C maſculi, argumento quòd pleriſque hominibus mammæ lacte diffluant, & quòd mulieres niſi recepto & concepto ſemine virili, ferè lacte non redundent, viragines quoque quorum ſcilicet ſemen ad naturam virilem accedit, vbi menſes retinentur concoquunt ſanguinem & edulcant, atque ob id dum exitu caret, trahitur à mammis ſimilitudine ſubſtantiæ, & in perfectum lac euadit, quibus menſes affatim & continuò quatuor aut quinque dierum ſpatio vacuantur, melius & fœlicius purgantur, quàm quibus longo dierum interuallo.

Quæ ſuppreſsis menſibus venerem magis appetãt quæ horreant.

Quibus ſymptomatibus exerceantur nubiles quæ non nubũt.

Cauſa tot ſymptomatum.

Aph. 36. ſect. 5.

Lib. 12. de ſubt.

Lactis cauſa efficiens notanda.

Quæ ad profluuia menſium immodica ſequantur accidentia.
CAP. LV.

SI copioſius fluant menſes, ſymptomata quoque fiunt, fruſtrata concoctio, deiecta appetentia, totius corporis perfrigeratio, facultatum D eius omnium exolutio, cachexia, tabes, hydrops, febris hectica, cõuulſio, ſyncope, mors ſæpè repentina. Si cui fluit immodicè, ſanguis acer eſt & ardens, fœtor vnà ipſum, ægrum verò febris aſſidua, lingua arida comitabitur, vlcera in gingiuis ſurgent, & ore toto. Fluunt mulieribus menſes venis & arteriis, quæ & vaſis ſpermaticis ortæ in vteri fundũ & latera terminantur, virginibus verò & grauidis quibus ſanus futurus eſt fœtus, per ramos venæ & arteriæ hypogaſtriæ quæ reiiciuntur & ſparguntur in vteri ceruicem. Immodici menſium profluuij cauſa eſt ſanguinis quantitate, aut qualitate vel vtroque peccantis, vitium effrenis coitus præſertim cum viro, cui ſit mentula monſtroſæ & vegrandis magnitudinis, retentricis vaſorum facultatis exolutio. Sæpè etiam à laborioſo & difficili partũ menſes immoderatius fluunt, fœtu vel ſecundis per vim ab vteri cotyledonibus reuulſis, aut venis & arteriis ceruicis vteri à fœtu magno enixu, prodeunte laniatis: non rarò ab vſu medicamentorum acrium, vt peſſorum exulcerantium. Sæpè etiam totius corporis cacochymiam natura criticè per vterum poſt ingentem morbum deponit: cuiuſmodi

Quibus vis mulieri quibus virgini mẽſes fluãt.

Cauſæ immoderati menſium fluoris.

Criticus mẽſium fluor.

Signa menſiu ab vtero & ab vteri ceruice manantium.

fluxus haud temerè ſiſtendus eſt. Qui ab vtero manat, menſtruus ſanguis craſſior, nigrior & thromboſus eſt, qui verò ab vteri ceruice liquidior & rubicundior. A

De ſiſtendo menſium fluxu immodico.
CAP. LVI.

Victus.

CIBVS potúſque eligendus eſt cui ſanguinis incraſſandi vis inſit, vt enim calidis & tenuium partium eduliis cientur menſes, ſic refrigerantibus, incraſſantibus, adſtringentibus & ſtipticis cohibentur, cuiuſmodi ſunt hordeata, oriza cocta, animantium extremæ partes, vt bubuli, vitulini, veruecini pedes, vel frixi, vel cocti cum acetoſa, portulaca, plantagine, burſa paſtoris, ſumachio, ſummitatibus rubi, berberide & ſimilibus. Cornu ceruinum vſtum & lotum, & in aqua adſtringente propinatũ fluxus omnes immodicos cohibere creditur, quemadmodum & ſanguis draconis, terra ſigillata, bolus armenus, lapis æmathites, coralla in pollinem redacta & in aqua chalybeata pota, ad id etiam efficax eſt pulticula parata ex lacte ſæpius chalybeato, & farina frumentacea, hordeacea, fabacea, amylo aut oriza. Mala cotonea, ſorba, meſpilla & corna eodem conſilio ſecunda menſa ingeruntur, vſurpanda zulapia ex aqua chalybeata cum ſyrupis roſarum ſiccarum, granatorum, acetoſo, myrtino, cydoniorum, aut conſerua roſarum veteri, vinum fugiendum. Si tamen vires exolutæ id flagitent, eligendum craſſum & adſtringens villulum, aqua chalybeata temperatum, fugienda exercitia, præſertim venerea, fugienda ira, eligendus, aër frigidus, ac ſi natura talis non ſit, talis erit arte parandus rebus frigidis conſperſo ſolo ſi præſertim æſtas vigeat, ſomnus profundior omnes vacuationes ſiſtit præter ſudores. Secta in brachiis vena cucurbitulæ mammis affixæ, ſuperiorum partium vincula & frictiones dolorificæ valdè in hoc affectu commendantur, quòd ſi ab admixta ſanguini cacochymia bilioſa hoc ſymptoma cauſam habere cognoueris, purgandum erit corpus chologogis, & hydragogis, vt rhabarbaro, myrobalanis, tamarindis, ſebeſtem & ſyrupo roſarum ſolutiuo. B C

Vitæ ratio ſeu inſtitutum.

Catharſis.

De topicis ad menſium fluxum immodicum.
CAP. LVII.

Vnguentũ.

Iniectio adſtringens.

PARANTVR etiam ad refrænandos menſes immodicè fluentes vnguẽta, iniectiones, peſſaria: vnguentum erit eiuſmodi. ℞. olei maſtichini & myrtini an. ℥ ij. nucum cupreſſi, olibani, myrtill. an. ℥ ij. ſucci roſar. rub. ℥ j. pulueris maſtichis. ℥ ij. boli armeni, terræ ſigillatæ an. ℥ ß. ceræ quantum ſufficit, fiat vnguentum ad vſum, iniectio talis erit. ℞. aquæ plantag. roſar. burſæ paſtoris & centinod. an ℔. ß. corticis querni, nucum cupreſſi, gallar. non maturarum. an. ℥ ij. berberis, ſumach, balauſt. aluminis rochæ an. ℥ j. fiat decoctio, de qua fiat expreſſio in vterum ſyringe obtuſo mucrone prædita, ne acuto alliſu ceruicis vteri latera lædat: valent etiam ad id limaces cum ſua teſta triti, & vmbilico impoſiti. Mala cydonia ſub prunis cocta puluiſculo myrtillorum & boli armeni concorporata in ceruicémque vteri indita ad hanc rem mirificè conferunt. Peſſi verò ſpecies erit eiuſmodi. D

Peſſi adſtringentes.

℞. pulueris gallar. immatur. combuſtar. & in aceto extinctarum ℥ ij. ammo. ℥ ß. ſanguinis draconis, puluer. rad. ſymphyti. ſumach. maſtiches, ſucci acaciæ, cornu cerui vſti, coloph. myrrh. ſcoriæ ferri. an. ℥ j. camphoræ. ℈ ij. miſce & incorporentur omnia ſimul cum ſucco centinod. ſemperuiui, ſolani, hyoſchiami, nenuphar. plãtag. an. quantũ ſufficit, fiat peſſarium. Regioni lumborum, femorum, & genitalium refrigerãtia vtiliter imponũtur, vt oxycratũ, vng. roſatum & ſimilia. At ſi per eroſionem veniat immodicus is menſium fluxus, adeò vt eius materia vteri ceruicem obiter exulcerauerit, oblinetur locus lacte aſinæ cum hordeato aut mucaginibus conſtringentibus, pſilij, cydoniorum, gummi tragacanthæ, arabicæ & ſimilibus.

De fluxu

A *De fluxu muliebri.* CAP. LVIII.

Præter commemoratum illum qui naturæ lege fit menſtrualem fluxum, eſt inſuper alius, muliebris ex eo dictus, quòd mulieribus in fœminarum genere proprius ſit. Hic aliàs longè & continuæ deſtillationis ab vtero, aut per vterum à toto corpore manantis inſtar, ſine dolore fatigat, haud aliter quàm per renes ſeu vrinas ſæpè vniuerſi corporis eluuies repurgatur, aliàs ex incertis interuallis, ſed cum dolore repetit, obiter etiam vteri loca exulcerans. Differt à fluxu menſtruali, quòd hic ſanguinem laudabilem paucorum dierum interuallo, quantum naturæ expedit, profundit, muliebris impuram cacochymiam, aliàs ſanioſam, aliàs ſeroſam & liuentem, aliàs albam & craſſiorem velut cremorem hordei à ſanguine pituitoſo deponit. Hæc poſtrema eius ſpecies frequentior eſt. Itaque fluxu muliebri crebrius tentari intuemur pituitoſas, mollíque & laxo corporis habitu mu-B lieres, ex eóque flores ſe albos pati inter ſe iactitant. Materia vt varia eſt, ita vario colore ſubuculas inficiet. Profectò ſi exquiſitè rubra ſit & ſanguinea, per erroſionem venire putandum eſt, aut exolutionem ſubſtantiæ vaſorum vteri vel ceruicis eius. Rarò ergo à ſanguine eſt, nec ferè niſi cùm mulier vel grauida eſt, vel menſtrualis eſſe caſu aliquo deſinit: tum enim menſium loco manat ſeroſum excrementum, quod ipſius pannos colore loturæ carnium inficit. Rarò etiam ab humore melancholico eſt: túmque ferè cancrum in vtero excitat. Sæpè verò purulenta vlceris in vtero latentis materia incautum Medicum Chirurgúmque fallit, ſed non ita difficilè eſt hos affectus diſtinguere. Nam ab vlcere quæ manat materia, quia vt dixi purulenta eſt, parcior quoque, craſſior, fœtidior, & magis alba eſt. Sed nec quibus his in locis vlcera ſunt, præſertim in ceruice vterina, viri congreſſum citra dolorem ferre poſſunt.

Nominis ratio.

Differentiæ

Quæ fluori muliebri mulieres obnoxiæ.

Rarus à ſanguine fluor muliebris.

Quibus ſignis diſtinguere ſit vlcus vteri à fluore albo.

C *De cauſis fluxus muliebris.*
CAP. LIX.

Flvxvs muliebris cauſa aliquando in propria vteri imbecillitate & impuritate, aliàs in nobilium viſcerum vitio conſiſtit. Nam ſiue cerebrum, ſeu ventriculus refrigerata ſint, ſeu hepar obſtructum, aut ſcirrho durum, cruditates multæ gignuntur: quæ ſi in vterum natura imbecillum decurrerint, aut depoſitæ fuerint, vterinum ſeu muliebrem fluorem inuehunt. Qui ſi moderatus ſit & minimè acer, corpus ſæpè à malignis vindicat morbis, aliàs atrophiam, maciem, decolorationem, crurum œdematoſum tumorem, vteri prolapſum, appetentiæ & facultatum omnium deiectionem, mœſtitiam, (à qua ægram reuocare non eſt facilè, propter fractum à perenniter fluentium ſordium pudore animum) inferre ſolet. Conceptionem impedit, quia vel ſemen exceptum corrumpit, vel deturbat. Sæpè ſi ſubſiſtat ad aliquod menſes, eius circum vterum, vel in vteri corpore aut ceruice, materia reſtitans abſceſſum D facit, & à rupto abſceſſu vlcera putrida & cancroſa, aliàs in vtero, aliàs in inguinibus, ſæpè etiam in coxis. Hic affectus eſt curatu difficilis, non tantum ſui ratione, quòd in vterum tanquam in ſentinam totius corporis muliebris vniuerſa confluere ſolent eluuies, quòd pars ſit natura debilis, quòd ſitum inferum habeat, quòd in ipſum multa terminentur vaſa, denique quòd per ipſum effluxus fieri ſoleant: ſed etiam ratione ægræ mulieris, quæ ſæpè mori malit quàm vel partem morbúmque ipſum renudare, vel remedia localia admittere. Sic enim narrat Montanus ſe præſente, nobilem quandam Italam, cui detergentium decoctorum in vterum propter hoc affectus genus neceſſarias eſſe expreſſiones dixerat, in ſyncopem incidiſſe, & maritum rogaſſe, ne eius Medici vnquam conſilio vti vellet.

Fluor muliebris ſalubris

Malorũ acceſſionẽ faciens.

Quî conceptionẽ impediat.

Cur ſanatu difficilis.

Hiſtoria.

Cura fluoris muliebris. CAP. LX.

A

Fluor muliebris ruber quid à mẽſtruali purgatione differat.

SI quæ defluit per hunc affectum materia, quæ colore rubro tincta ſit, à menſium naturali profluuio hoc ſolo diſtabit, quòd nullo ordine, nulló que certo circuitu redeat. Itaque phlebotomia & alia quæ fluentibus immodicè menſibus diximus eſſe remedia, hîc locum merito habere poterunt. At ſi albet, aut alio quouis colore huius aut illius humoris cacochymiam teſtetur, remediis cuique humori propriis præſcribenda purgatio erit. Non enim ſtatim cohibere talem fluxum oportet, expedit enim ſic humorum eiuſmodi eluuie reliquum corpus repurgari, qui feſtinant adſtringere, hydropem, recurrente in hepar illa ſentina, aut in vtero cohibita cancrum, febrẽ, & alios affectus pro partis ſuſcipientis conditione inuehunt. Itaque niſi ate vſurpatis vniuerſalibus remediis ad topica detergentia, ſiccantia & adſtringẽtia, non erit veniendũ, balnea aluminoſa, ſulphurea, bituminoſa, aut ferraria fluori vterino à pituitoſo humore conueniunt, quorum loco parari arte poſſunt ex decocto herbarum calidarum, ſiccarum & aromatica vi præditarum cum alumine, coniectis præterea ſilicibus & calculis candentibus. Decocti & iniectionis detergentis forma erit eiuſmodi.

Muliebris fluor nõ ſtatim cohibẽdus.

Balnea quæ vtilia.

B

Iniectio adſtringens.

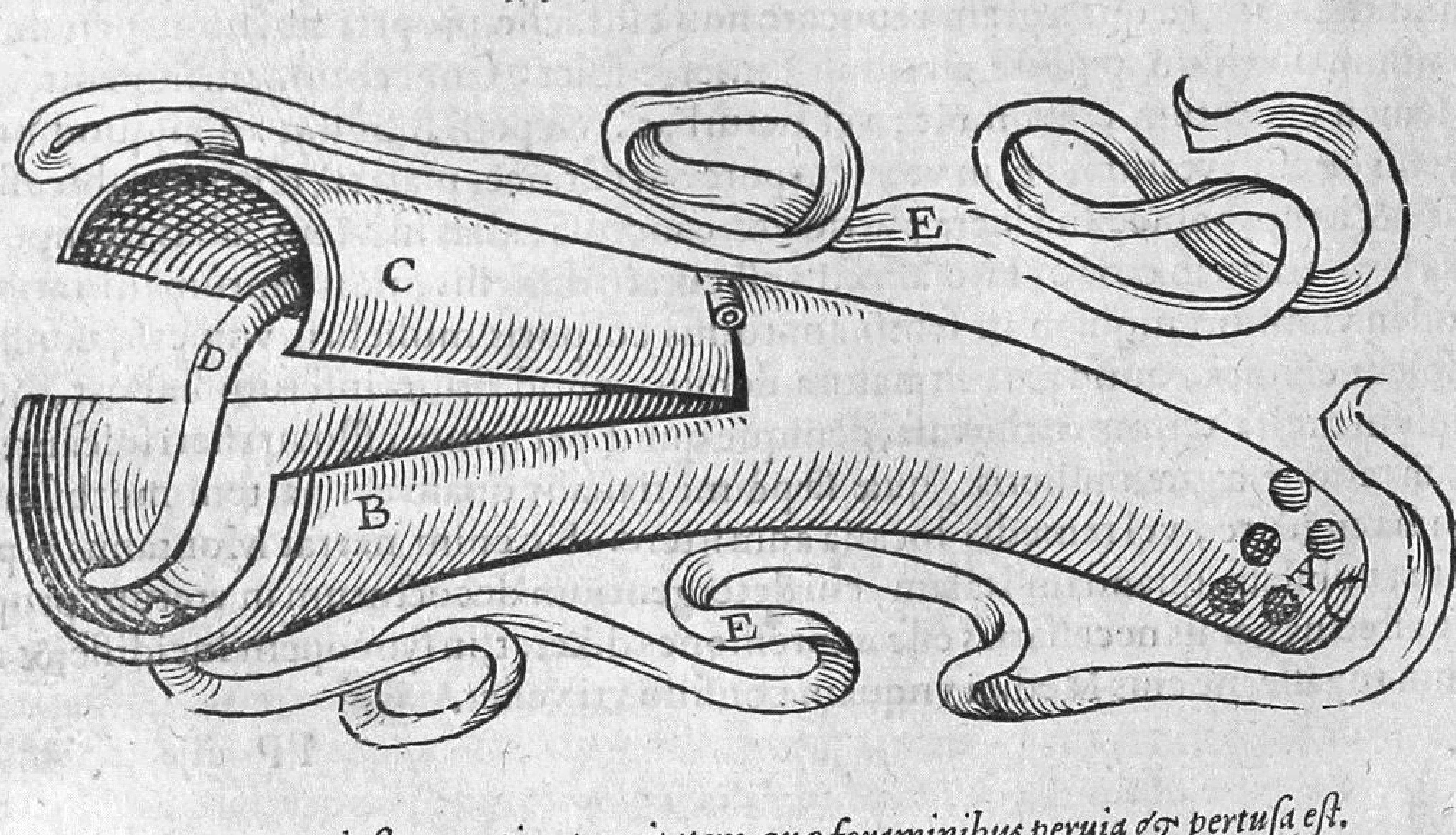
℞. fol. abſinth. agrimon. centinod. burſæ paſt. an. m. ß. bulliant ſimul & fiat decoctio: in qua diſſolue mellis roſ. ℥ ij. aloës, myrrhæ, ſalis nitri an. ʒ j. fiat iniectio, muliere puluinari natibus ſubiecto ſic collocata, vt altior vteri ceruix dehiſcat. Excepta iniectione mulier decuſſata crura ad nates adducat, ſic enim continebit quod iniectum eſt. Qui amplius adſtringere & ſiccare ſtudent, addunt ſuccum acaciæ, gallar. viridium, corticum granat. alumen rochæ, vitriolum Romanum, omniáque feruefaciunt in aqua fabrorum & vino adſtringente, poſſunt parari peſſaria eiuſdem facultatis. Si quæ prodeunt materiæ mali coloris ſint & odoris, ſubeſſe vlcus putridũ veriſimile eſt. Itaque licebit ea iniicere quæ vim habent putredinis corrigendæ: in quibus excellit ægyptiacum diſſolutum in lixiuio aut vino nigro. Sunt mulieres quæ cum gonorrhoëa virulenta laborent, honeſto nomine culpam prætexentes, fluore muliebri ſeu vterino laborare ſe mentiuntur, quòd in vtroque affectu ingens profundatur eluuies. Sed ex purulentia facile affine id malum diſtinguet Chirurgus, ac niſi ſaliuatione, ſudoribúſque citatis ſanari id non poſſe ſibi perſuadebit. Interim in vteri ceruicem intrudet, vtque contineat ægra, iubebit inſtrumentum, in peſſi formam concinnatum, multis foraminibus extremo ſuo peruium, quò materiebus purulentis pateat effluuium, mora & ſuppreſſione acrimoniam alioqui contracturis: tum etiam vt ſic vterus perſpiret liberius, atque manuclæ, quæ peſſiforme id inſtrumentum reſeratum tenet beneficio, admiſſo aëre temperetur.

Signa vlceris putridi in vtero.

Gonorrhoëa virulẽta affine fluori muliebri malum.

C

Peſſiforme vteri ventilabrum.

D

A. *Eam notat inſtrumenti extremitatem quæ foraminibus peruia & pertuſa eſt.*

B. *Corpus inſtrumenti.*

C. *Laminam illam quæ ventilationis liberioris gratia ſurrigitur & deprimitur.*

D. *Manuclam.*

A D. *Manuclam.*
EE. *Lora quibus medium ægræ corpus cingentibus inſtrumentum id ſtabilitur.*

De ceruicis vteri Hæmorrhoidibus & Verrucis.
CAP. LXI.

VT in ano,ſic etiam in vteri ceruice fiunt Hæmorrhoides,& venæ velut varicoſæ,multo ſæpè ſanguine manantes cum ſero ruffo & fœtido. Harum aliæ rubore,& multa velut tuberculorum inæqualitate ab circunſcriptione Moris ſimiles ſunt, ex quo Morales vulgò appellantur : aliæ vuis,vnde Vuales:aliæ verrucis, Verrucales inde cognominatæ. Quædam inſigni ſe tumore produnt,aliæ tenues ſunt,& in ima vteri ceruice abditæ,aliæ in eius margine ſitæ. Acrochordon verrucæ cum calloſo tuberculo ſpecies eſt,radice tenui,& craſſiore capitulo tanquam funis nodulus, è tenui velut filo dependens, Ver-
B ruca botoralis Arabibus dicitur. Alia etiam verrucæ ſpecies eſt,quæ quia tuberculorum multa inæqualitate & aſperitate thymi florem refert, Thymus nominatur. Eiuſmodi omnes affectus exercitio quouis, ſed venereo præſertim exaſperantur, malignitatem nonnunquam coniunctam habent & feritatem latentem , cuius occaſione vel ſolo contactu exacerbātur,quia ab humore effero materiam habent. Itaque his haud equidem veram,ſed tantùm palliatiuam(vt loquuntur)curationem adhibueris. Ficos Latini abſolutè:Galli cum adiuncto,S.Fiacrij ficos nominant.

Hæmorrhoidum ceruicis vteri differentiæ.

Acrochordon quid.

Thymus quid.

Fici S.Fiacrij.

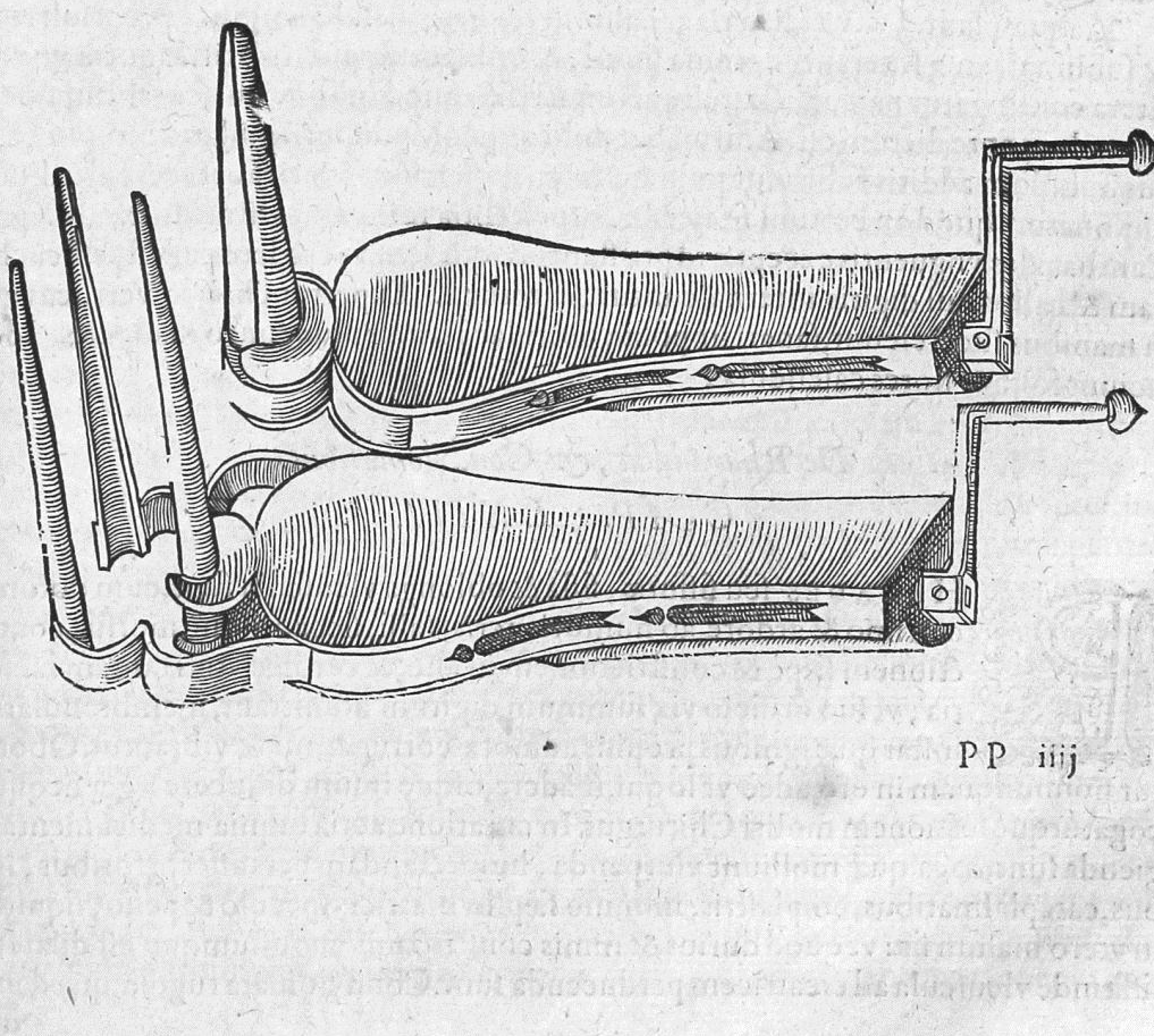
De Verrucarum ceruicis vteri curatione.
CAP. LXII.

QVæ in vteri ceruice ſuccreſcant verrucæ, ſiquidem minimè malignæ ſint, filo conſtringendæ erunt, & exſecandæ. Quæ altius in vtero abditæ delite-
C ſcent,ſpeculo matricis immiſſo oculis & digitis venient ſubiiciendæ.

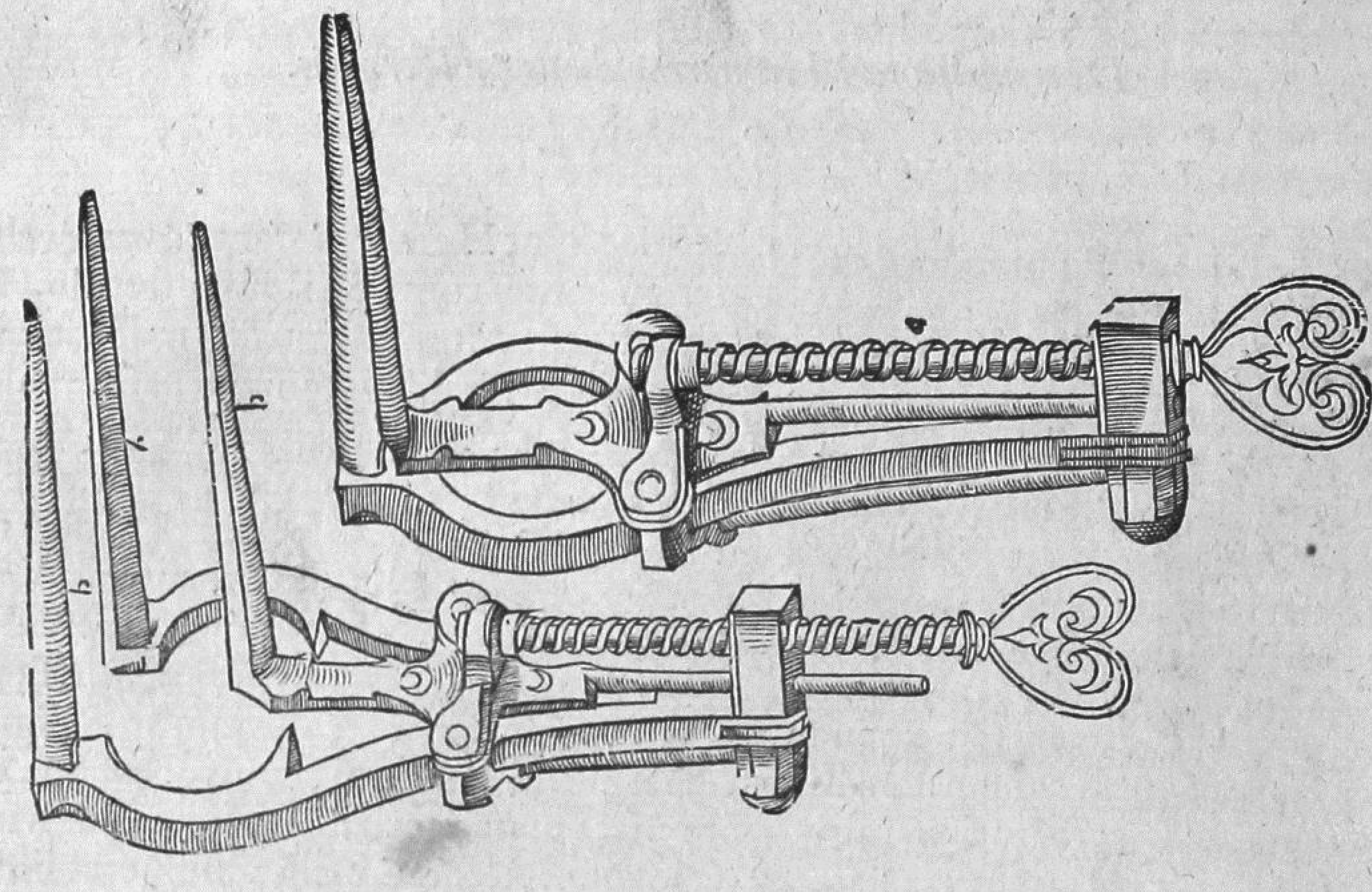
Quæ vteri verrucæ vinciendæ & exſecādæ.

Variæ ſpeculorum matricis imagines.

D

Alia ſpeculorum matricis forma. A

A. *Monſtrat cochleam quæ ſpeculum matricis obſerat, reſerátque.*
BB. *Brachia quæ octo vel nouem digitos longa eſſe debent.* B

Cæterùm matricis illa ſpecula magnitudinis erunt debitæ, pro patientis corporis magnitudine. Demittentur, muliere eo ſitu collocata, quo in fœtus ab vtero extractione collocandam eſſe diximus: vinciendis verrucis conueniet id inſtrumentum, quod in gargareonis relaxatione deſcripſimus. Conſtringentur autem quotidie magis ac magis quoad decidant. Ergo curandarum verrucarum tria erunt velut ſumma capita, vinculum, ſectio, & cauterium. Ne autem repullulent, inſtillabitur oleum de vitriolo, aqua fortis ſeu chryſulca, aut capitelli ex qua cauteria potentialia concinnamus. Quæ ſequitur aqua efficaciſſima eſt, conſumendis & tabefaciendis verrucis. C

Curandarũ verrucarũ vlceri tria capita.

Aqua efficax conſumendis verrucis.

℞. aquæ plant. ℥ vj. viridis æris ʒ ij. alumi. rochæ ʒ iij. ſalis comm. ℥ ß. vitrioli rom. & ſublimati an. ʒ ß. terantur omnia ſimul, & bulliant. Aquæ ſtillatitiæ gutta vna aut altera contingatur pars affecta, reliquis intactis. Si quod ſubſit vlcus, curabitur quemadmodum ante dictum eſt. Affirmabat mihi nuper Medicinæ quidam ſtudioſus, ſtercus bubulum additis foliis aut puluere ſabinæ, verrucas vteri tabefacere, ſi calidum imponatur: quod an certum ſit nécne, experientia rerum magiſtra iudex eſto. Certè Cantharides vnguentis exceptæ id præſtant, & quidem vt credere par eſt, efficacius: nam & callos qui digitis internaſcuntur, exterunt. Expertum habeo verrucas quæ in manibus ſuccreſcunt, ſanari impoſita portulaca trita, & ſuo ſucco madente. Idem faciunt folia & flores calendulæ.

Vnguenta ad conſumẽdas verrucas.

D

De Rhagadibus, & Condylomatibus.
CAP. LXIII.

Rhagades quid.

RHAGADES ſeu fiſſuræ, fiſſa & oblonga vlcuſcula ſunt, cum dolore acerrimo & ardore, ab humoris acris, ſalſi, ſiccantíſque morſu, contractionem ſæpè & constrictionem in ano, & ceruice vteri tantam facientia, vt ſuo orificio vix ſummum digitum admittant, membranularum inſtar quæ ignibus propius admotæ corrugantur & vibrantur. Oboriũtur nonnunquam in ore, adeò vt loqui, mãdere, óſque ipſum diducere æger nequeat, cogatúrque ſectionem moliri Chirurgus. In curatione acria omnia medicamenta fugienda ſunt, & ea quæ molliunt vſurpanda, humectandáq; pars affecta fotibus, litubus, cataplaſmatibus, emplaſtris, immiſſo ſæpius matricis ſpeculo & peſſo, ſiquidem in vtero malum ſit: vt quod durius & nimis conſtrictum anguſtúmque eſt dilatetur, fiſſa inde vlcuſcula ad cicatricem perducenda ſunt. Condylomata rugoſa quædam & dura

Curatio.

Condylomata quid.

A dura tubercula ſunt, ac tanquam carnis excreſcentiæ, in ani præſertim & ceruicis vteri rugoſis marginibus ortæ: ardore ſuo & rugis oculis innoteſcunt, duritia verò & aſperitate digitis. Refrigerantia & relaxantia remedia contra hunc affectum adhiberi debẽt, cuiuſmodi ſunt oleum ouorum, & de ſemine lini, ſingulorum enim vnciæ duæ ſumuntur, diu in mortario plumbeo agitantur, & parti affectæ allinuntur: additur cãphora ſi inflammatio ſubeſt. *Curatio.*

De vteri pruritu. CAP. LXIIII.

MVLIERIBVS, præſertim annoſis, pruritus ſæpè in vteri ceruice oboritur, qui eas cruciatu & ſcalpendi neceſſitate adeò fatigat, vt ſomnũ adimat. *Pruritus vteri quid.* Paucis ab hinc diebus cõſuluit me mulier quædã hoc mali genere adeò diuexata, vt prurientem genitalium vredinem aſperſa, & aſperius affricta parti fauilla reſtinguere neceſſe haberet. *Hiſtoria.* Me cõſultore ægyptia- B cum in aqua marina aut lixiuio diſſolutum, ſibi ſyringe exprimi & iniici curauit, eodémque medicamento imbutos peſſos ex ſtupis canabini in vterum demitti, & ſanata eſt. Non rarò ſcrotum & anum, vetulorum præſertim virorum, exercet hic pruritus, à congeſtione aut affluxu pituitæ ſalſæ, quæ cùm in oculos decumbit, importuno ſcalpendi deſiderio illato, multum exhibet negotij. *Cauſa pruritus.* Cùm in corporis vniuerſum habitum ſeſe hæc materia ſparſerit, vrentem & prurientem ſcabiem facit, diæta refrigerante & humectante, phlebotomia, catharſi humoris ſalſi, balneo, corniculis cum ſcarificatu phlebotomo facto, & ſequenti totius corporis litu curandam.

℞. axung. porc. recent. ℔ j.ß. ſapo. nigri vel gallici, ſal. nitr. aſſat. tartar. ſtaphiſ. an. ℥ ß. ſulph. viui ℥ j. arg. viui ℥ ij. acet. roſ. quar. j. incorporentur omnia ſimul, & fiat linimẽtum ſecundum artem, vtatur vt dictum eſt. Vnguẽtum enulatum cum mercurio magnam quoque vim meritò habere creditur ad pruritum cõſopiendum & ſcabiem reſiccandam. *Vnguenti enulati vires.* Sunt qui ſequenti vtantur.

℞. alumi. ſpu. nitr. ſulph. viui an. ℥ vj. ſtaphiſ. ℥ j. diſſoluantur omnia in aceto roſat. C addendo butyri recentis quãtum ſufficit, fiat linimentum ad vſum commemoratum.

De craſſi inteſtini, quæ mulieribus accidit, relaxatione. CAP. LXV.

QVIBVSDAM mulieribus, quæ vehemẽtius in partu enixæ fuerint, craſſum inteſtinum relaxatur, & excidit. *Cauſa.* Quod morbi genus frequens eſt pueris, ab humore pituitoſo ſphincterem ani muſculum, & duos leuatores madefaciente. *Curatio.* Ad curationem lauandum & fouendum ante omnia rectum id inteſtinum eſt decocto herbarum calefacientium & reſoluẽtium, vt ſaluiæ, roriſmarini, lauendulæ, thymi & ſimilium: mox etiam rerum adſtringentium, vt roſarum, myrtillorum, corticis granatorum, nucum cupreſſi, & gallarum cum pauco alumine: inde puluiſculo conſpergendum ex rebus adſtringentibus citra morſum, denique reſtituendum & molliter intrudendum in ſuum locum. Efficax & D ſingulare putatur in hãc rem remedium, quod paratur ex duodecim limacibus rubris conſperſis in olla, ſalis & aluminis ſingulorum ſemuncia, crebróque ſuccuſſu agitatis: his enim tandem mortuis ſubſidet humor, qui goſſipio exceptus deciduo inteſtino imponitur. *Remedium efficax.* Eadem ex cauſa, laborioſo ſcilicet partu, quibuſdam mulieribus ingens in vmbilico tumor oboritur: relaxato enim peritonæo, aut etiam rupto omentum aliquando, aliquando etiam inteſtina excidunt: nonnunquam flatus eò ſe inſinuant, cauſa vt iam dixi, eſt alui nimia diſtentio, ex graui in vtero geſtatione, & multo inter pariendum enixu. Si deuoluta inteſtina tumorem faciunt, dolor vnà cum tumore cõiunctus ægrum diuexat, appreſſuq; regredientium inteſtinorum murmur inauditur. *Differentia & ſigna.* Si omentum, tumor mollis eſt, & ferè indolens, nec compreſſione rugitum vllum exaudias. Si flatus, laxus quoque & mollis tumor eſt, ſed qui comprimenti digito facilè & cum aliquo ſono cedat mox rediturus. Si ingens fuerit tumor, ſanari nequit, niſi exciſo, vt in herniis dictum eſt, peritonæo. Vidi Lutetiæ in templorum porticu mendicãtes mulieres, quibus ex inteſtinorum prolapſu tumor id genus inſigni craſſitie globum æquabat: quibus nihilominus licebat progredi, & omnia ſanorum munera exe- *Hiſtoria.*

qui:credo quòd fæces per tumoris amplitudinem, & delapſi inteſtini capacitatem, ingreſſum, egreſſumq; haberent liberum. A

De vmbilici relaxati tumore puerili.
CAP. LXVI.

Cauſæ. NONNVNQVAM recens natis pueris, oui magnitudine vmbilicus intumeſcit, quod perperàm ſectus aut vinctus fuerit, vel quod humores ſeroſi cò confluxerint, vel quòd eiulatu ex torminum puerilium doloribus ea pars ſe amplius æquo dilatauerit, nonnunquam ab vtero eum tumorem cum abſceſſu coniunctum ſecum efferunt. Sed abſceſſum illum nequaquam tentabit aperire Chirurgus. *Abſceſſus minimè aperiendus.* Facta enim apertione inteſtina prodeunt & effunduntur, quemadmodum in multis, maximè verò in puerulo Domini de Martigues obſeruaui. Eiuſmodi enim abſceſſum cùm Petrus à Rupe Chirurgus aperuiſſet, effundentibus mox ſe per plagã inteſtinis, mortuo nobili puerulo, parum abſuit quin B ſatellitum domeſticorum manibus ſtrangularetur. *Hiſtoria.* Itaque cùm Ioannes Gromontius ſculptor, nuper me rogaret, vt tale quid tentarem in filio ſuo, negaui me facturum, quod ex præſenti illo infortunio ſatis ad mortem ipſi eſſet: certè triduo poſt rupit ſe abſceſſus & proruentibus inteſtinis mortuus eſt.

De dolore qui ex dentitione pueris oboritur.
CAP. LXVII.

Dentitionis tempus. PVEROS valdè excruciat ex dentibus dolor, cùm è vagina velut prorũpere, & ruptis gingiuis prodire appetunt, quod ferè ſub ſeptimum mẽſem contingit. Dolorẽ illũ pruritus ſcalptúſque gingiuarũ comitatur, inflammatio, alui fluxus, vnde non rarò febris, epilepſia, cõuulſio, tandẽq; mors. *Cauſa.* Doloris cauſa eſt continui gingiuarum à prodituro dente ſolutio. *Signa.* Signa eius doloris ſunt oris puerilis ardor inſolitus, lactanti nutrici perceptibilis, gingiuarum & genarum tumor, clamoſus præter modum & conſuetudinem eſt puer, digitos ori ſubinde admouet, affricátque gingiuis quaſi ſcalpticius, multa ipſi ſtillat ſaliua. C *Curatio.* Ei dolori vt medeatur Medicus nutricem quaſi ipſa febricitaret, curabit: haud tam frequenter puerum ad ſuctum & papillam nutrix admittet, ſed refrigerium ſitienti & ardenti illi comparabit, propinato ex interuallis zulapio Alexãdrino, ſyrupo de limonibus aut granatorum cum aqua cocta: quanquam quæ actu refrigerãt haud temerè puer ore cõtinebit, talia enim gingiuis cõſtrictis, prodituris mox dentibus velut remoram iniiciunt: lenientia potius & remollientia conueniunt: quæ ſcilicet gingiuarum laxam carnem magis ac magis relaxant, & dolorem mitigant. Itaque nutrix oleo amygdalarum dulcium, butyro recenti, melle, ſaccharo, mucagine ſeminis pſilij, aut biſmaluæ in aqua parietariæ extractis, iũctos digitos puerilibus gingiuis crebrò affricabit. *Scalptus gingiuarũ quam vim habeat ad ſedandum dentium dolorem.* Valere ad eam rem occulta proprietate putãt cerebrum leporinum toſtum, elixúmve, aut etiam nefrendis. Extrinſecus apponetur cataplaſma ex farina hordeacea, lacte, oleo roſato & vitellis ouorum. D Prodeſt etiam glycyrrhizæ raſæ & contuſæ baculus, melle aut ſyrupo aliquo ex commemoratis illitus, ori gingiuĩſque crebro affrictu admotus, quemadmodum & crepundium cui inſertus ſit dens lupinus: hoc enim ſcalptu, dolorifico pruritui medẽtur, & gingiuas rarefaciunt, ac quodammodo atterunt, quò mox expeditius dentes prodeant. Sed non rarò fit vt eiuſmodi omnia remedia propter gingiuarum ex duritie contumaciam, aut naturæ puerilis infirmitatem, nihil proficiant. Itaque in tali caſu antequàm lethalia antè dicta ſymptomata ſuperueniant, ſuaſerim Chirurgo vt ſcalpello gingiuas qua ſe tumore produnt dentes aperiat, rupto ſic & illis aperto vi & ferro via, vnaq; tenſione gingiuarum leni hæmorrhagia citata. Cuius ego remedij periculum ſecundo & optato ſucceſſu ipſe feci in aliquot ex meis liberis, præſentibus Feureo, Altino, Cortino Medicis, & Guillemeau Chirurgo Regio. Id ſatius & expeditius eſt, quàm quarumdam nutricum naturæ ſolo inſtinctu edoctarum more, vnguibus & ſcalptu gingiuas pueriles laniare & atterere.

Hiſtoria. Duci Niuernenſi mortuus eſt nuper octimeſtris puer, mortis cauſam cùm anxiè vnà

A vnà cum Medicis qui illi ægro adfuerant exquireremus, non aliam inuenimus quàm gingiuarum ex duritie contumaciam maiorem quàm quæ ætati illi conueniret, ſic enim prorumpere & viam ſibi moliri dentes ipſi per ſe non potuerant. Cuius ſententiæ id extitit argumentum, quòd reſciſſis ſcalpello gingiuis, dentes omnes velut in procinctu ad egreſſum apparuerunt, ſi tantùm illi viuo hoc remedium & auxilium non defuiſſet.

FINIS LIBRI XXIII. DE HOMINIS GENERATIONE.

B

DE MONSTRIS ET Prodigiis.

LIBER VIGESIMVSQVARTVS.

C

PRÆFATIO.

QVÆCVNQVE contra communem naturæ legem & ordinem fiunt, Monſtra nominamus. Sic monſtroſum dicimus infantem, qui vnico cum brachio, vel qui biceps in lucem prodierit. Prodigia verò definimus, ea quæ contra omnem naturæ normam eueniunt, à natura nempe planè aliena & abhorrentia: quemadmodum ſi ex muliere Anguis aut Canis naſcatur. Prioris generis cenſentur omnia, quibus deeſt aliquid, aut abundat, mutatum, detritum, munitum, læſum, aut ſuo loco minimè poſitum, eorum quæ ſecundum naturam ineſſe debent, & ſolent. Gignuntur enim nonnulla interdum pluribus quàm iuſtum ſit digitis, alia vno tantùm: alia fiſſis qui cohærentes eſſe debent: alia cohærentibus, cùm diuiſos eſſe natura voluerit: nonnulla etiam duplici genitali, altero maris altero fœminæ naſcuntur. Iam & cornu gerens in crure capra Ariſtoteli conſpecta eſt: ſed corde carens animal nullum vnquam ortum eſt: at liene carens, duplicem habens lienem, & altero vacans rene viſum eſt. Iecore etiam carens totum nullum notatum

D *eſt, quanquam quod non totum haberet iam patuit. Felle item priuata prodierunt, cùm ſua natura habere deberent. Iam locis etiam permutatis iecur latere ſiniſtro, lien dextro contineri viſus eſt. Mulieres etiam quædam haud peruia vulua & perforata, obſtaculo membranaceo quod Hymen vocant oppoſito, & homines ano, auribus, naribus, & cæteris meatibus haud apertis naſcuntur, & pro monſtroſis aberrante à ſcopo ſuo natura, habentur. Sed ea demùm monſtra infauſtum aliquid monſtrare putant, quæ valdè à ſua natura diſceſſerunt.*

Monſtrum quid.

Prodigium quid.

Lib. 4. de gen anim. cap. 4.

De cauſis Monſtrorum, ac primùm de Monſtris quæ ad Dei gloriam & ad vlciſcenda hominum ſcelera apparent.

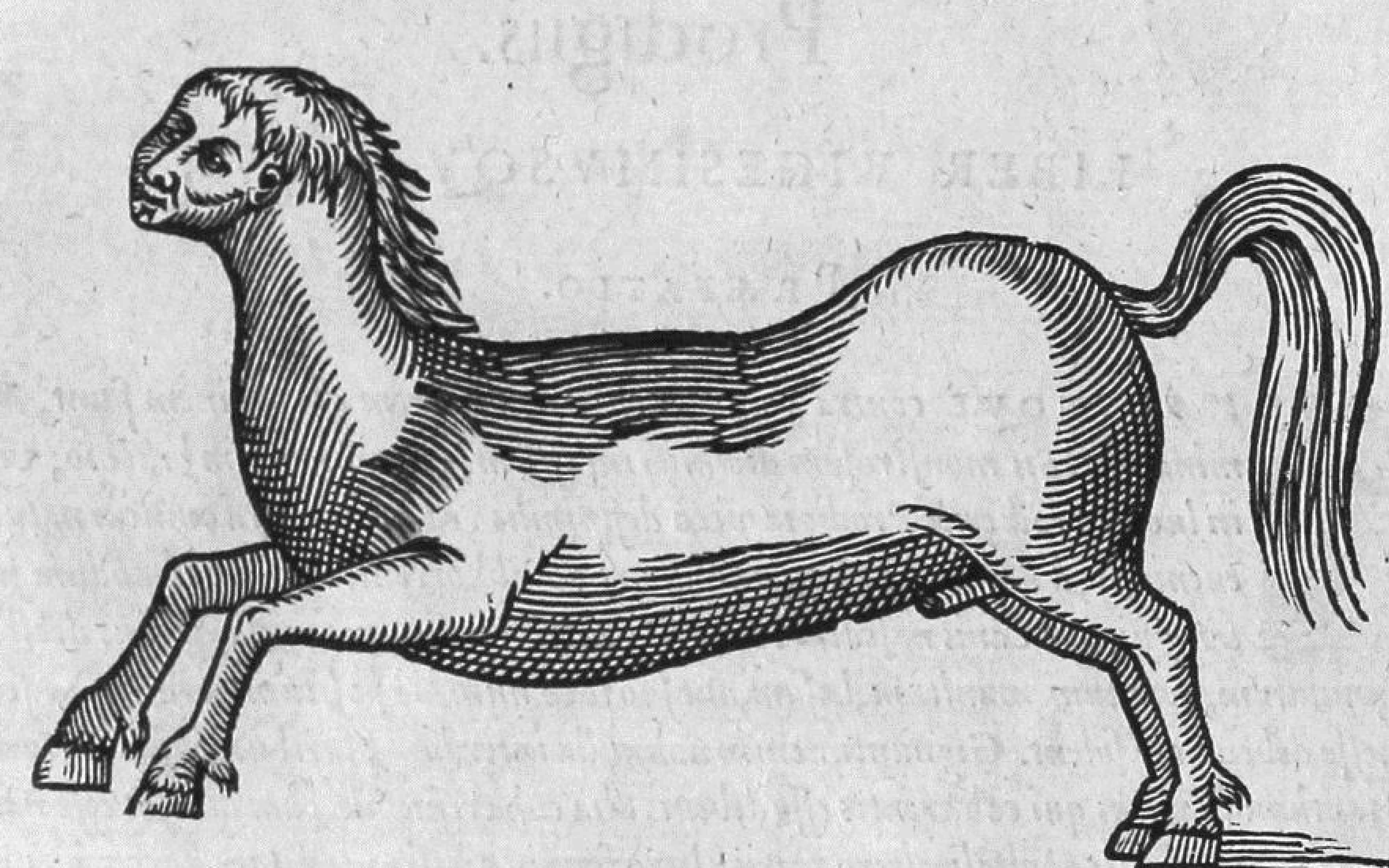
CAP. I.

MONSTRORVM plures numerantur cauſæ. Prima eſt Dei gloria, vt ſcilicet reſtitutis his quæ præter naturam ſunt, eius magna vis innoteſcat hominibus neſcientibus eam. Sic enim diſcipulis Domini quærentibus, quid vel ille, cui cæco nato viſum ipſe dederat, vel parentes eius peccaſſent: Reſpondit Chriſtus nec cæcum, nec cæci illius parentes tantum in ſe errorem admiſiſſe, ſed hoc tantùm contigiſſe, vt Dei gloria & maieſtas illo miraculo & tantis operibus diuulgaretur.

Altera, vt Deus hominum ſcelera vel vlciſcatur, vel mox futuræ vltionis ſigna præmonſtret. Quia enim ſine modo, ſine lege, vel vago, vel nefando concubitu, vel quo tempore Dei & Eccleſiæ mandato abſtinere decet miſcent ſe parentes, ideò nefanda ſæpè, horrenda & à naturæ communis regula deuia naſcũtur. Sic enim apud Eſdram Prophetam legimus, quòd mulieres quæ fluentibus menſibus viris ſe miſcuerint mõſtra parient.

Anno Domini 1254. Veronæ equa pullum equinum peperit, cętera quidem equum ſed humana planè facie. Paulo poſt bellum inter Tuſcos & Piſanos exarſit, quo vniuerſa ferè Italia conflagrauit. Eius monſtri effigiem hîc ideò appingere placuit.

Equini pulli facie planè humana effigies.

Quo ferè tempore Iulius ſecundus Pontifex max. vniuerſam Italiam, maximamque adeò orbis Chriſtiani partem in Ludouicum XII. Gallorum Regem concitauit, ex quo ad Rauennam Paſchatis die, anno Domini 1512. conſequutum eſt prælium illud longè grauiſſimum quo Pontificius exercitus concidit, Rauennæ monſtrum natum eſt, cornu in ſummo capite gerens, duabus alis inſtructum, vnico pede rapacium auium pedibus ſimillimo, & in genu oculato nixum, duplici genitali maris & fœminæ præditum: cætera homo, vt ſubiecta imagine intueri licet.

Monſtri

A

Monſtri Rauennatis effigies.

Tertia ſeminis copia maior,& materia exundans. Quarta eadem parcior & deficiens. Quinta imaginationis vis & efficacia. Sexta vteri anguſtia. Septima indecens grauidæ ſitus,& partium corporis poſitio. Octaua caſus,lapſus, ictus, præſertim verò ad grauidæ aluum inflicti. Nona hæreditarij morbi,ſeu ex alio quouis euentu affectus. Decima ſeminum confuſio & commixtio. Vndecima dæmonum ars & vaframentum. Sunt prætera quædam quæ quia ortum vel eſſentiã admirationis plenam habent, vel mendicãtium arte ſubdola prodigij quandam ſpeciẽ aſſumunt,pro monſtroſis cenſentur,ideò de illis etiam in hac de Monſtris commentatione breuiter & ordine dicemus.

B

C

De monſtris ex ſeminis vberiore copia cauſam habentibus CAP. II.

EXPOSITIS duabus prioribus monſtrorum cauſis,& iis quidem finalibus,ad eas nunc veniendum quæ materiales, corporeæ & efficientes ſunt,initio ab ea ducto quam materiæ ſeminalis vberiorem copiam dicimus. Philoſophorum qui de Monſtris ſcripſerunt, ſentẽtia eſt,quòd ſi quando animal ſua maximè natura vniparum, cuiuſmodi homo eſt, plus materiæ ſeminalis in coitu excreuerit, quàm neceſſe ſit ad vnius animalis generationem,fieri non poſſe vt ex eo toto vnũ animal gignatur: itaque inde vel geminos, vel plures fœtus naſci. Quò fit vt hæc portenta potius iudicentur,quoniam præter ſolitum,& quod magna ex parte agatur proueniunt. Partium verò ſuperfluarum eandẽ eſſe cauſam quæ geminorum & multiparæ præter ſolitum generationis:ex copioſioris enim ſeminis effuſione quam pro partis natura requiritur fieri:vt ipſa vel magnitudine,vel numero auctior exiſtat. Sic narrat Auguſtinus ſuo tempore natum in Oriente infantem qui à ventre ſurſum duplicia omnia membra habebat,deorſum verò ſimplicia. Duo namque habuiſſe capita, quatuor oculos,pectus duplex, manus quatuor: cætera reliquorum infantium ſimilem extitiſſe,& aliquandiu vixiſſe. Narrant Cælio Rhodigino viſa fuiſſe duo in Italia monſtra marem vnum,fœminam alterum,corporibus per omnia pulchrè & concinnè compoſitis, niſi quod capite eſſent duplici,ac marem quidem paucis ab ortu diebus interiiſſe:fœminam verò cuius hìc appictã effigiem cernis quinque & viginti annos vixiſſe: quod à monſtrorum communi cõditione abhorret:ferè enim fit vt breuis admodum vitæ ſint,quod vt inuita natura naſcuntur,ſic & viuant. Adde quòd ſibi admodum diſpliceant,quòd reliquis mortalibus ludibrio ſint,itaque vitam ſibi acerbam putant.

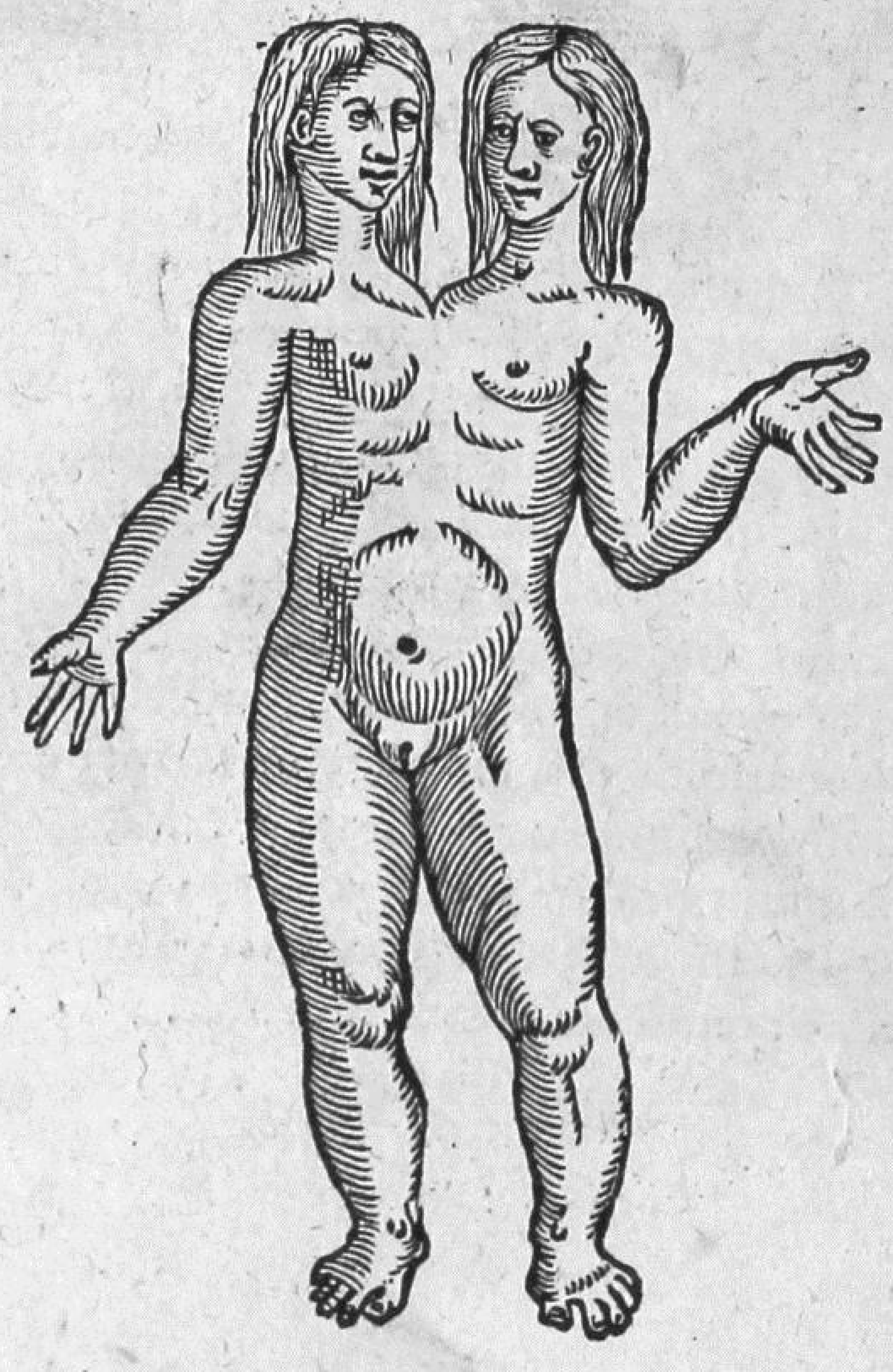
Lib. 4. de gene. anim. cap. 4.

D

Monſtra nõ ſunt longæua.

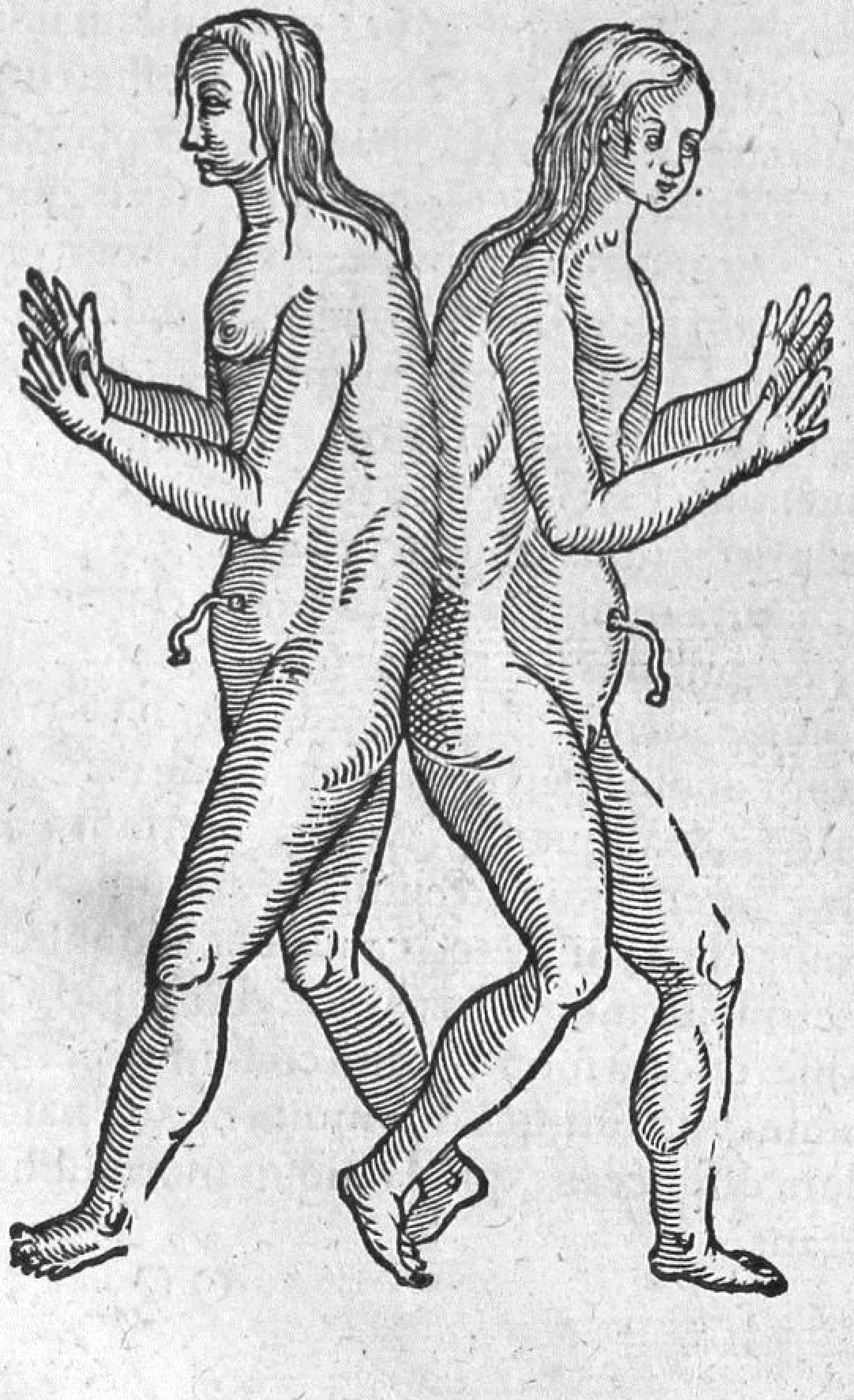
Virginis bicipitis effigies.

A

Eſt verò notatu digniſſimum quod de hoc monſtro fœmina narrat Lycoſthenes: dempta enim capitis geminatione, à natura velut ad amuſſim membrorum omnium venuſtate & perfectione contextum erat. Duo illa capita idem habebant edendi & bibendi, idem dormiendi, idem loquendi, idem rerum omnium deſiderium, oſtiatim victum quæritabant: benignéque omnes porrigebant. Tandem tamē Bauaria illud exigere viſum eſt: quod frequenti ſui conſpectione, mota fortiter grauidarum imaginatione, ſimilem fœtibus in vtero deformitatis impreſſionem affingere poſſet. B

Virginum dorſo cohærentium effigies. C

Anno Domini 1475. Verone in Italia natæ produntur duæ virgūculæ ſibi dorſo ab imis humeris ad nates vſque arctiſſimè cohærentes. Monſtri nouitas pauperes parentes impulit, vt id per omnia Italiæ oppida ad corrogandam ex accurrente ad ſpectaculum vndique multitudine pecuniam circumferrent. D

Viri

A *Viri è cuius aluo velut alter prodibat, effigies.*

B

Anno Domini 1530. viſus eſt vir Lutetiæ, ex cuius aluo alter velut conſitus homo pendebat, membris omnibus, capite excepto abſolutus. Vir ille quadragenarius erat, inſertúmque illum & velut prodeuntem ex ſeſe hominem tanta omnium admiratione vlnis ſuis geſtabat, vt certatim ad ſpectaculum accurrerent.

Cornuti & capitiati monſtri effigies.

C

D

Apud Subalpinos in Quiero decem à Taurino miliaribus poſito oppidulo anno Domini 1578. die 17. Ianuarij ad octauam horam veſpertinã honeſta matrona fœtum peperit, cornua quinque ſibi aduerſa & arietinis ſimilia capite gerentem: cui præterea à ſumma fronte ad occiput in dorſum ferè totum, prælongum carneum fruſtum pendebat, capitij muliebris inſtar habens. Circum collum verò alia caro duplex aduoluebatur, tanquam colare ſubuculæ. Extrema vtriuſque manus digitorum vncos rapacium auium referebant, genua tanquam in poplitibus erant. Crus dextrũ, péſq; item dexter rubro colore præfulgebant. Reliquum corpus bætico erat colore, magno cum clamore in lucem prodiiſſe dicitur, quo ſic cõſternatæ obſtetrices, & reliquæ mulieres clinicæ fuerunt, vt è veſtigio in fugam ſe ab ædibus puerperæ dederunt. De eo monſtro cùm Subalpinorum princeps reſciuiſſet, iuſſit id ad ſe adduci, nec dici poteſt quàm varia fuerint tum aulicorum de ipſo iudicia.

Monſtri ouo excluſi effigies.

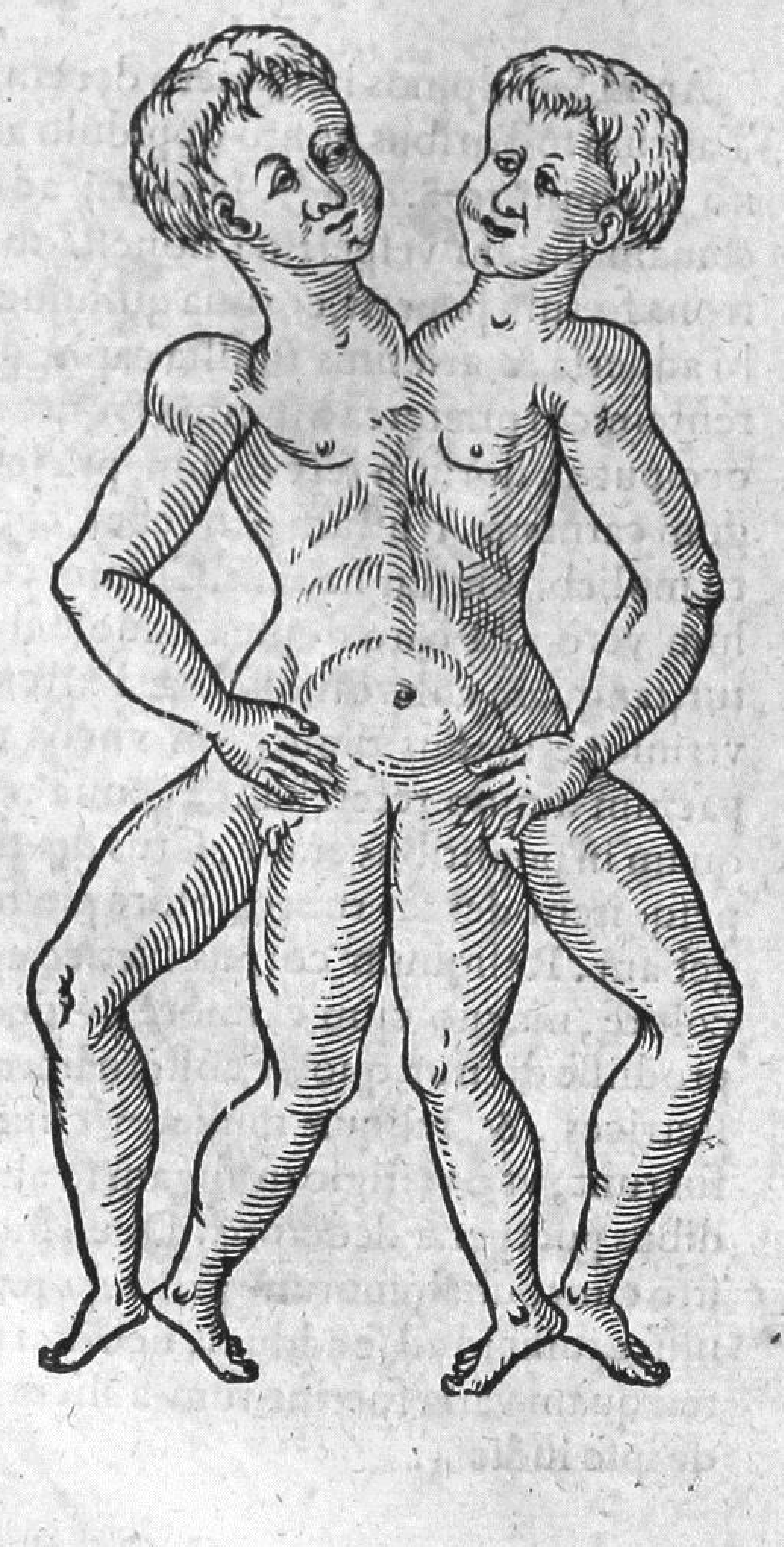
A

Quod hîc appictum cernitur monſtrum, medio intimóque in ouo compertum eſt, facie quidem humana, ſed capilitio colubris vndique horrẽte: mentum ipſi tribus aliis colubris vibratis velut barba germinabat. Cõſpectum primum eſt Auguſtodini in ædibus Bancheronis cauſidici dum ancilla oua multa frangeret butyro incoquenda. Oui illius albumen feli exhibitum, repentinam mortem intulit. Id demum monſtrum in manus Baronis Senecij cùm veniſſet, ad Carolum nonum Regem Metis agentem perlatum eſt. B

Monſtroſi infantis geminum caput, bina brachia, & quaterna crura habentis effigies.

C

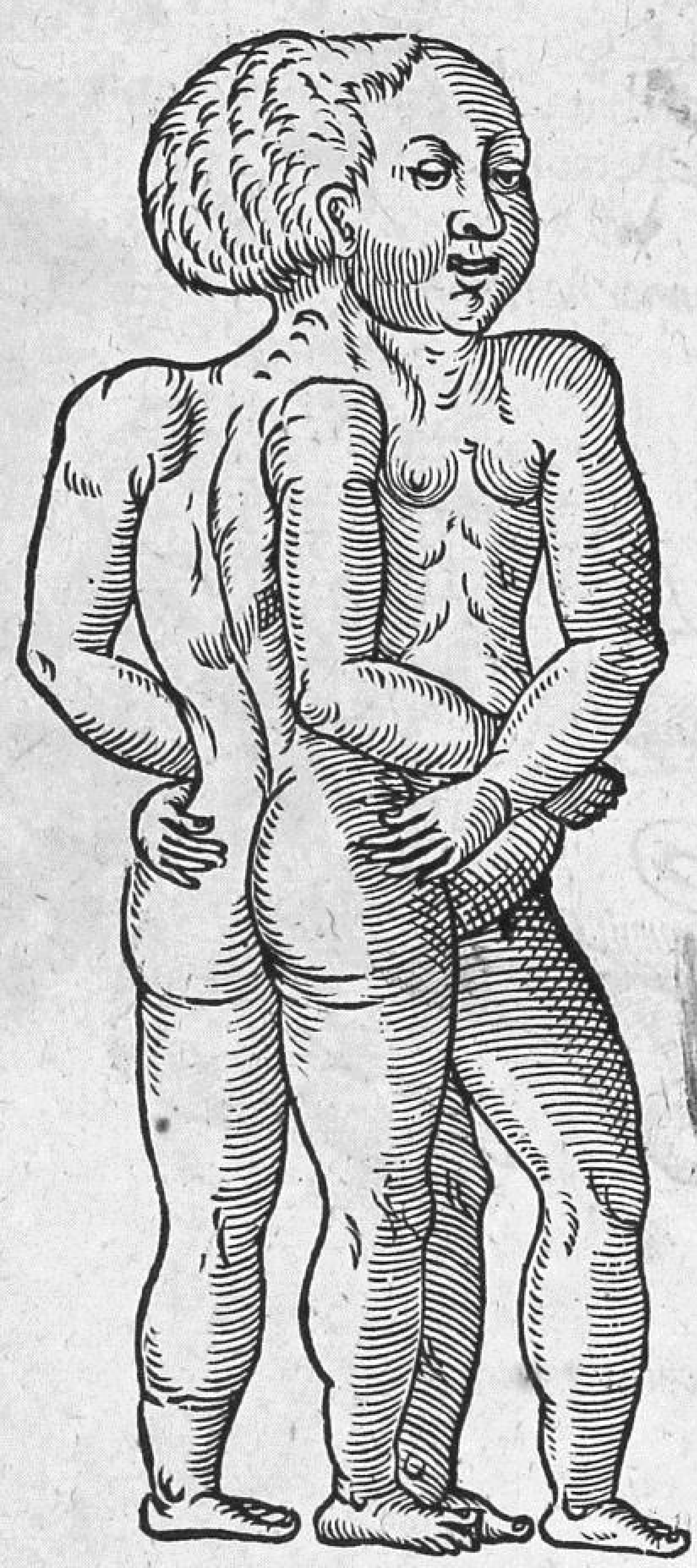
In problem.

Vnde ſcire licet quæ corporibus multiplicia videntur vnũ animal ſint an plura.

Anno Domini 1546. mulier Lutetiæ ſexto grauiditatis menſe, fœtum peperit geminum caput, bina brachia, & quaterna crura habentem. Eius mortui cadauer cùm diſſecuiſſem, vnicum cor reperi: ex quo ſcire licet vnicum eum infantem extitiſſe. Nam illud ex Ariſtotele ſciendum eſt, vnúmne an plura ſint per coagmentationem, quod monſtrificum prodit animal, iudicandum eſſe ex principij ratione. Nam ſi corpus eiuſmodi eſt quod vnũ D cor habeat, vnum animal eſt, quod duo, animal item duplex coalitum propter cõceptuum coniunctionem.

Gemellorum

A *Gemellorum vnico capite coniunctorum effigies.*

Anno Domini 1569. Turonenſis quędam mulier gemellos peperit, vnico capite coniunctos, & ſe mutuò complectentes. Horum ad me ſceleton miſit Renatus Ciretus tota Turonenſi regione famatiſſimus.

B

C

Gemellarum virginum aduerſis frontibus cohærentium effigies.

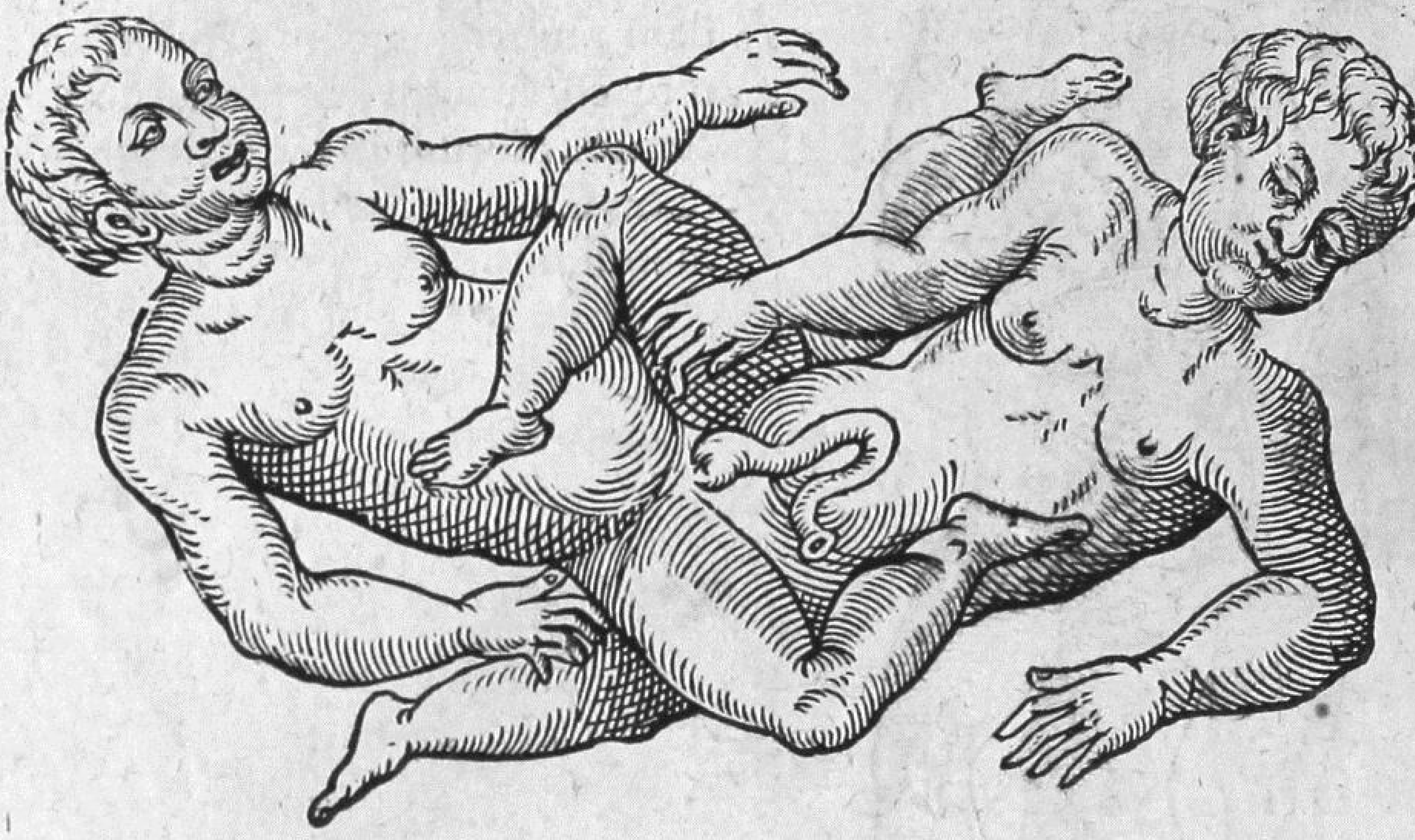

Scribit Munſterus, viſas ſibi anno Domini 1495. duas virgines in Briſtanto pago, non longè à Vvormacia, corporibus integras, & numeris omnibus abſolutas, ſed aduerſis frontibus ſic conglutinatas, vt nulla arte ſeparari & diſtrahi vnquam potuerint, ad decimum vſque ab ortu annum conuixerunt. Tum neceſſe fuit viuam & ſuperſtitem à mortuæ cadauere diuellere: ſed illa ſorori ſuę non diu ſuperuixit propter inflictæ plagæ diuulſificæ malignitatem.

D

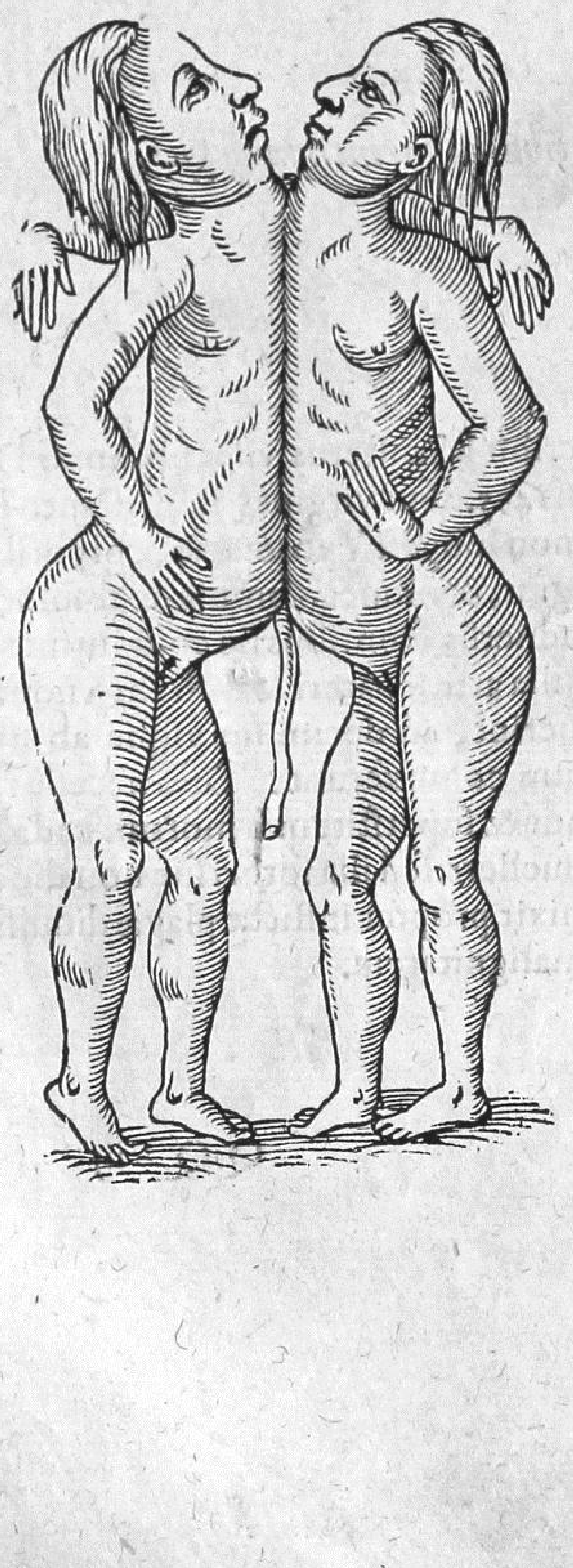
Anno Domini 1570. 20. Iulij, Lutetiæ in vico Grauillierorum, ad inſigne tintinabuli, nati ſunt hi duo infantes ſexu diſtincti, qua cernitis partium corporis configuratione. Baptiſmo donati ſunt in templo S. Nicolai de Campis, & Ludouici & Ludouicæ nomine inſigniti. Pater latomis operam præbebat, ei Petrus Germanus nomen erat. Agnomen Paruus Deus: matri verò Mathea Petronilla. A

Infantum gemellorum Lutetiæ nuper natorum effigies.

B

Virguncularum anterioribus cohærentium effigies.

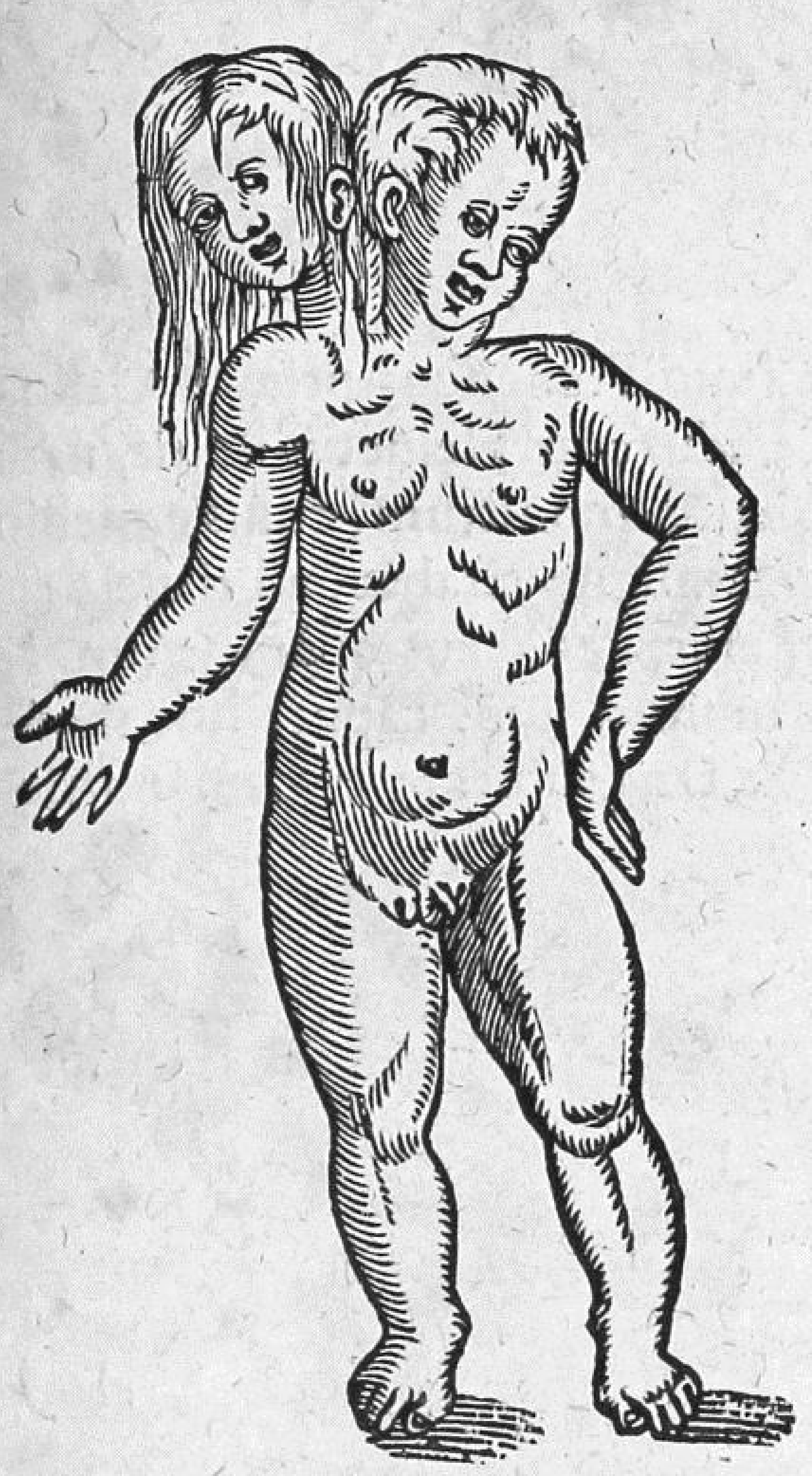

C

Anno Domini 1572. in Ponte Sæo ad Andes oppidulo, prodierunt in lucem, decimo die Iulij gemellæ fœminæ, cætera mẽbris omnibus perfectæ, niſi quòd alterutrius manus ſiniſtra quatuor tantùm digitis diſtincta erat. Cohærebant autem anterioribus partibus, nempe à mento ad vmbilicum vſque, qui ipſis vnicus vt & cor vnum erat: hepar verò in lobos quatuor diuiſum. Vixêre ſemihoram, & regenerationis lauacro inſignitæ fuêre.

D

A *Bicipitis & quadrimeſtri magnitudine cùm primùm natus eſt, infantis effigies.*

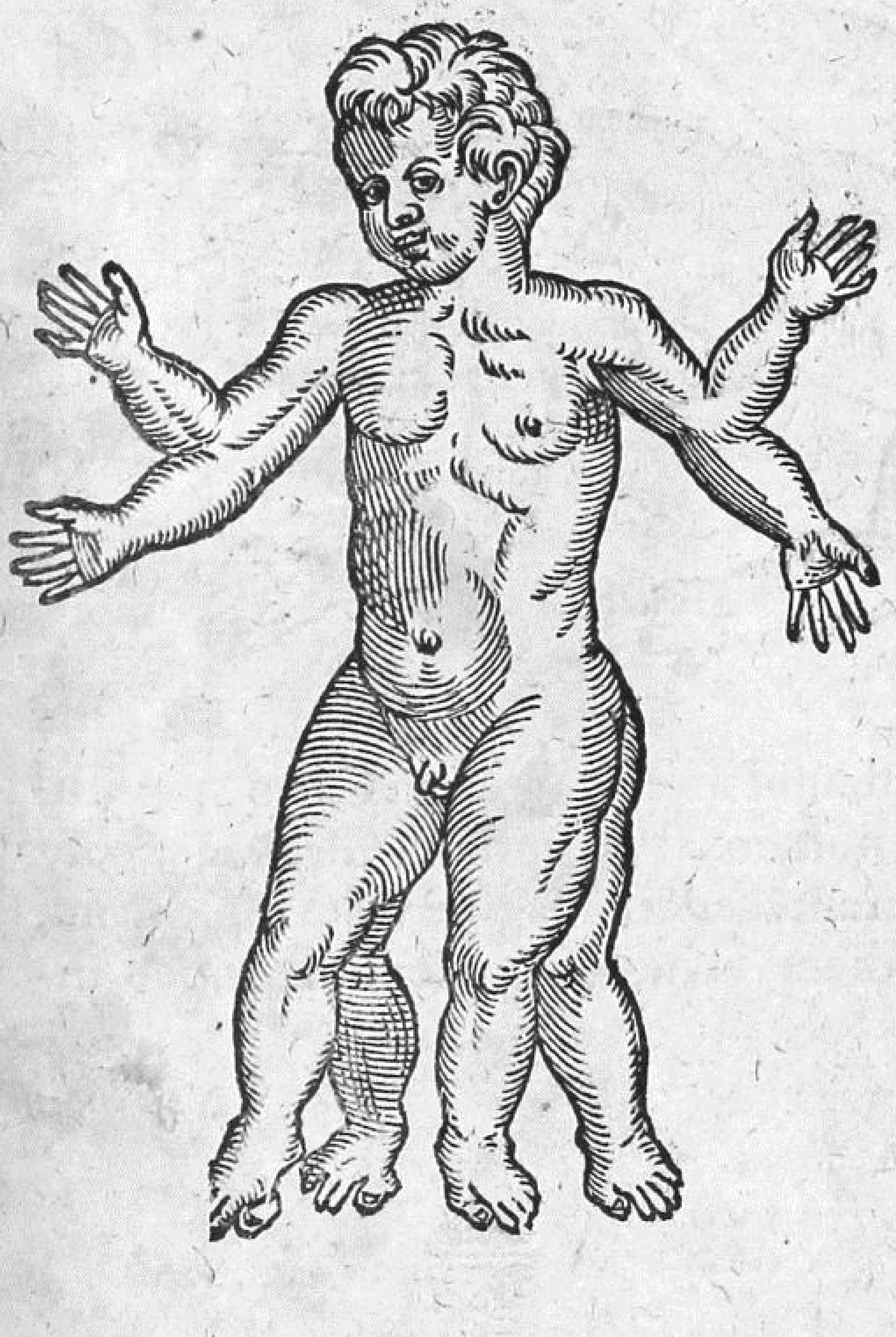

Refert Cælius Rhodiginus in patrij ſoli vico cui Sarzano nomen eſt, flagrante inteſtinis diſcordiis, Italia editum inuſitatæ magnitudinis monſtrum. Infantem enim extitiſſe bicipitem, quadrimeſtri magnitudine, membris omnibus cum proceritate reſponſum habentibus & amuſſitatis, vtrũque inter caput, quod ſimilitudinis erat indiſcretæ, ex collimitio humerorum tertia ſurrigebatur manus, ſed quæ aures longitudine non excederet, nec integra viſeretur omnino. Apparuit 5. Idus Martias anno. 1514.

B

C

Infantis quaternis cruribus & brachiis effigies.

Refert Iouianus Pontanus, anno Domini 1529. die 9. Ianuarij, viſum in Germania infantem maſculum, quaternis brachiis & totidem cruribus, vt in ſubiecta imagine intueri licet.

D

Viri cui ex medio ventre alterum caput applicitum prominebat, effigies. A

Quo anno Franciſcus primus Gallorum Rex, fœdus cum Heluetiis iniuit, natū eſt in Germania monſtrum, cuius è medio ventre caput inſigne extabat, ad virilem ætatem peruenit, nec ſecus quàm verum & ſummum monſtri illius caput, hoc monſtrificum & tanquam applicitum nutriebatur. B

C

Gemellorum monſtroſorum vnico ſexu inſignitorum, effigies.

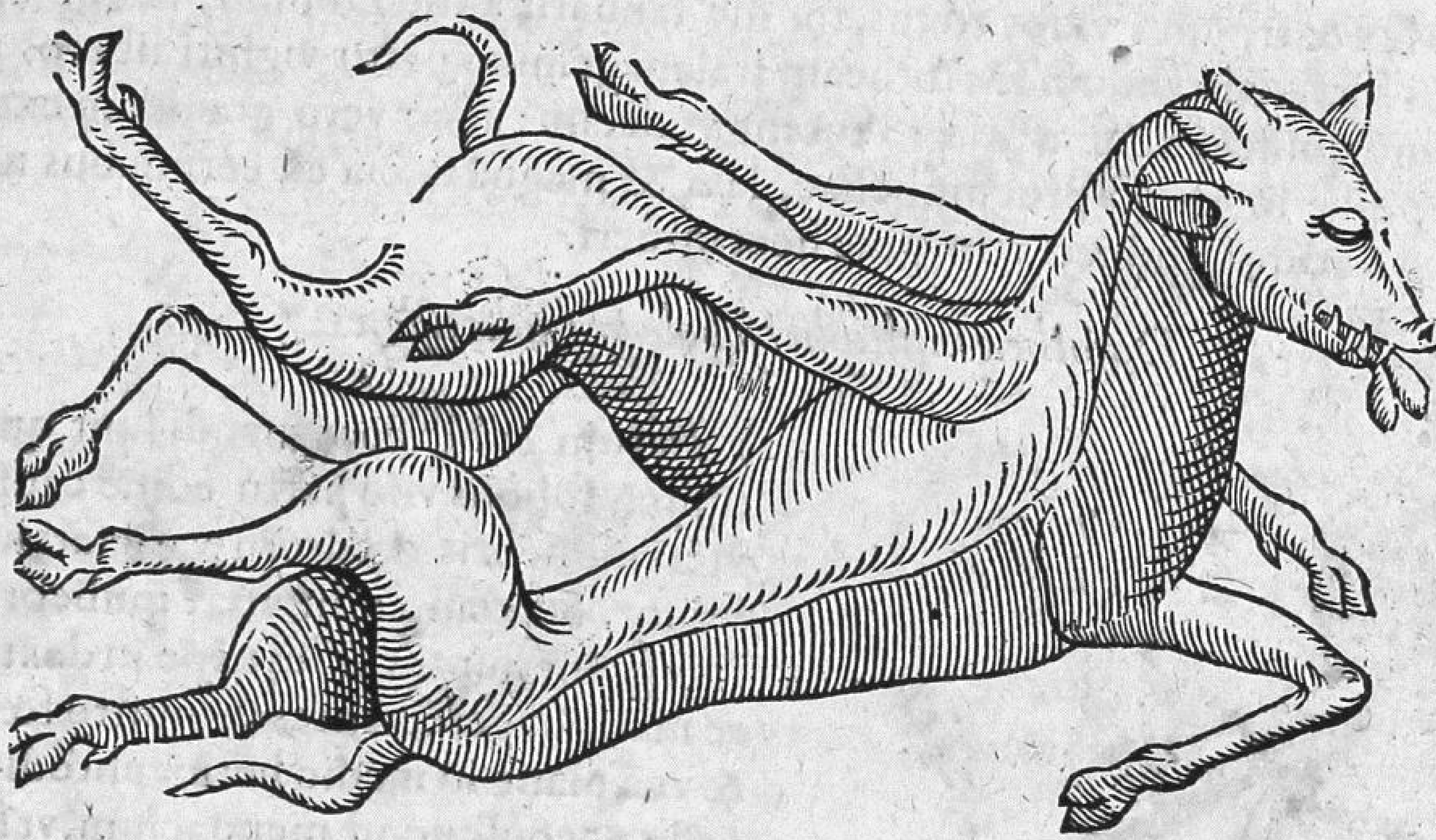

D

Anno Domini 1572. vltima Februarij in Viabani Parœcia, via qua Carnutum Lutetia itur, in pagulo cui Paruarum Bordarum nomen eſt, Cypriana Giranda Iacobi Mercatoris agricolæ vxor, peperit hoc quod in antecedēti imagine vides monſtrum, quod in ſubſequentem vſque dominicum diem vixit, vnico ſexu fœmineo inſignitum.

Nefrendis

Nefrendis monſtroſi effigies.

B

Anno Domini 1572. poſtera à Paſchate die, Metis in Lotharingia, in hoſpitio cui ſancti Spiritus imago pro inſigni eſt, ſus nefrendem peperit octonis cruribus, quaternis auribus, & capite canino præditum. Poſteriora corporum à ventre deorſum tanquam gemellorũ diſtincta erant, anteriora ſurſum vnita, duas in ore linguas habebat cũ dẽtibus quaternis in ſuperioris maxillæ totidémque in inferioribus lateribus. Haud ſatis expreſſa erat ſexus diſtinctio, ita vt máſne an fœmina id monſtrũ eſſet dignoſcere nemo poſſet. Vnica enim ſub cauda rima: ſingula quæque corporum poſteriora fiſſa & aperta erant, eius vt hîc appicta eſt monſtri effigiem miſit ad me Borgeſius Medicus Metenſis clariſſimus.

C *De mulieribus multiparis.* CAP. III.

MVLIER vniparum vt plurimum natura animal eſt. Sunt tamen quædam quæ gemellos, quædam etiam quæ ternos, quaternos, quinos, ſenos & his etiam plures fœtus vno partu in lucem edunt. Multiplicis partus cauſam ſeminalis materiæ copiam eſſe putat Empedocles. Stoicicam in varias vteri velut cellulas conferunt: in has enim variè diſtracto ſemine, fiſſóque conceptu plures gigni fœtus, haud ſecus quàm in fluuiis aqua cautibus alliſa vertigines geminantur. At id opinari nihil rationis eſt, inquit Ariſtoteles, in mulierum enim genere iſta brutorum, vt canum & ſuum vteri in cellas diſcriminatio locum non habet. Harum namque vterus vnica cauitate præditus eſt, duos ſinus ex ſe promente dextrum & ſiniſtrum, nullo intercurrente corpore, niſi fortè quadam linea diſcretos. Sæpè verò eodem in vteri ſinu gemini conſiſtunt. Ariſtotelis ſententia eſt haud plures quinque fœtibus mulierem parere poſſe.

Cauſæ multiplicis partus.

4. de general. animal. cap. 4.

Vterus muliebris nullis cellis diſtinctus.

D Quinos fœtus vno partu edidit Auguſti Cæſaris ancilla, breui mox cum prole mortua. Anno Domini 1554. Bernæ apud Heluetios, vxor Ioannis Gelingeri Doctoris, quinos pariter fœtus vno partu edidit, tres mares & duas fœminas. Aſſerit Albucraſis extitiſſe mulierem ſeptenis vno partu fœtibus matrem: aliam verò quam vis extrinſecus illata abortire cogebat quindecim, membris omnibus integrè deſcriptos fœtus edidiſſe. Extare ſcribit Plinius in monumentis Medicorũ, vno partu duodecim puerperia eiecta: compertum quoque aliam in Peloponeſſo, quæ quinos quater enixa ſit, maiorémque partem ex eius vixiſſe partu. Proditum à Dalechampio eſt, Bonauentura Sauelli nobilis Senenſis mancipium, vno partu ſeptenos ediſiſſe fœtus, quorum quatuor baptiſmo donati fuerint. Noſtra ætate inter Sartam & Mænum in parœcia Sigillorũ ad Cambellayum familia eſt & domus nobilis, dicta Maldemera. Domini Maldemeræ vxor, primo quo nupſit anno, gemellos peperit. Secundo ternos. Tertio quaternos. Quarto quinos. Quinto ſenos fœtus, ex éoque partu mortua eſt. Ex ſenis his vnus adhuc ſuperſtes viuit Maldemeræ dominus. Beauforti in valle in Andium agro, iuuẽcula mulier, filia Macci Cannerij vnum fœtum iuſto partu cum ediſſet, decimo poſt die alterum enixa eſt, qui niſi vi auulſus ab vtero edi non potuit,

Li. 7. ca. 11.

Cap. 3.

Cap. 74. Chirurgiæ.

Li.9.hiſtor. polonicæ. matrique lethifer extitit. Martinus Cromerus ſcribit in Cracouienſi agro Margaretam nobili & antiqua familia ortam mulierem, Virboſlai Comitis vxorem, vno peperiſſe partu ſex & triginta viuos fœtus, 20. die Ianuarij anno Domini, 1296. Scribit Franciſcus Picus Mirandula Dorotheam Italam gemino partu viginti liberos peperiſſe. Primo quidem nouem, altero autem vndecim: adeò verò grauidam extitiſſe, vt aluum, quæ in genua procumbebat, lata & magna faſcia ex ceruicibus nodata fulcire cogeretur, vt ſubiecta imagine licet intueri. A

Dorotheæ multiplici ſobole grauidæ effigies.

Iterum & hîc coarguendi ſunt, qui multiplicis ſobolis vno partu editæ cauſam in vteri muliebris cellarum varietatem conferunt. Septem enim vteri muliebris cellas eſſe mētiuntur. Tres nēpe in dextro latere maribus gerēdis, tres in ſiniſtro fœminis, & vnā planè in medio hermaphroditis, proceſſit & eoúſque id mendacium, vt fuerint qui adſtruerent eiuſmodi ſeptē cellarū ſingulas, in decē cellulas diſcriminatas eſſe, in quas diſtractū ſemen pro cellarum ſeminali materia imbutarum varietate, in variam & numeroſam degeneret ſobolem. Quę opinio etſi Hippocratis fuiſſe videatur libro de natura pueri, rationi tamen & his quæ oculis ac ſenſibus manifeſtè apparent, repugnat. Probabilior eſt Ariſtotelis ſententia, qui gemellas pluréſve fœtus eadem ex cauſa gigni edíque ait, ex qua & ſextus in manu ſuccreſcit digitus, ſcilicet propter ſeminalis materiæ redundantem copiam, quæ maior & vberior eſt, quàm vt tota in vnum fœtum naturaliter conſtitutum abſumi poſſit. Nam ſi tota in vnum cogatur, vnum quidem fœtum edet, ſed partibus in magnitudine, vel multitudine auctioribus: ſi verò veluti findatur in plures diſtracta partes, plures fœtus edet. B C

Lib. 4. de gener. ani. cap. 4.

De Hermaphroditis ſeu Androginis. CAP. IIII.

Ratio nominis.

Ratio generationis androginorū.

Hermaphroditorū differentiæ.

AGENDVM & hîc quoque de Hermaphroditis ſeu Androginis, quoniā à ſeminalis materiæ vbertate, monſtroſi hi fœtus etiam cauſam ſuæ generationis & conformationis obtinent. Ita vocantur qui vtroque gignūtur ſexu: matre ſcilicet tantum ſeminalis materiæ quantum vir effundente. Hinc enim fit vt dum formatrix facultas, quæ ſimile ſemper ſibi aliquid fingere conatur, in vtramque materiam paribus fermè viribus incumbit, faciat vt in eodem corpore vterque viſatur ſexus. Quanquam ſunt qui hermaphroditorum quatuor conſtituunt differentias. Prima eſt hermaphroditus mas: qui ſcilicet virilem ſexum perfectum & potentem habet, in perinæo autem exciſam tantum in vuluæ formam rimam, minimè tamen peruiam, vt à qua nihil neque vrinarij, neque ſeminalis humoris prodeat. Secunda eſt hermaphroditus fœmina: quæ ſcilicet præter vuluam naturaliter conſtitutam, ſeminali nempe & menſtruo fluxu manantem, ſupra ad os pectinis membri virilis carneam & cutaceam quandam ſimilitudinem habet arrectionis & profuſionis ſeminis impotentem, ſcroto & teſtibus carentem. Tertia eſt eorum Hermaproditorum qui etſi vtriuſque ſexus expreſſam habeant imaginem, ſæpius aduerſo ſibi ſitu reſpondentem, inefficacem tamen ad generationem & ſeminis profuſionem experiuntur, alterutra ad mictionem tantum conferēte. Quarta eorum qui vtroque ſexu valent, mariſque & fœminæ munera potenter obeunt, quod D

A quod vtriuſque genitalia omnibus numeris ad generationem neceſſariis completa & perfecta, imò mammam dextram mari, ſiniſtram fœminæ ſimilem habeant. Hos leges ſexum quo vti & in quo manere ac viuere velint, eligere iubent, capitali pœna addita ſi ab electo ſemel ſexu diſceſſiſſe deprehendantur, quidam enim vtroque abuſi creduntur, & promiſcuè cum viris & fœminis voluptuati. Signa ſunt quibus viriliſne, an fœminei ſexus potentes ſint androgyni, an verò vtriuſque impotentes dignoſcere Medici valent. Apparent hæc in genitalibus præſertim, & facie. Nam ſi vulua ſic ad amuſſim omnibus ſuis dimẽſionibus exacta, & peruia ſit, vt virile membrum admittere poſſit, ſi menſes illâc profluant, ſi promiſſi ſint & tenues ac moles capilli, ſi denique ad illam totius corporis effœminati mollitiem, animi quoque fracti & timidi parem conditionem additam habeant, fœminei ſexus potentiores, & planè fœminæ iudicantur. At ſi pilis obſitum perinæum & anum habent, quæ ferè loca muliebribus glabra ſunt, ſi penem conuenienti magnitudine compoſitum habent, ſi validè & alacriter arrigentem, ſi ſemine manantẽ, virilis ſexus potentiores & planè viri pronunciãtur. Si par ſit vtriuſque genitalis in figura, mole, & efficacia cõformatio, vtriuſque ſexus potẽs, hermaphroditus cenſetur. Quanquã Ariſtotelis ſententia, hi quibus gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminæ, iis ſemper alterum ratum, alterum irritum redditur, cùm per alimentum ſubinde deliteſcat, quoniam præter naturam eſt: agnatum eſt enim modo abſceſſus. Nam & abſceſſus aſſumunt aliquid nutrimenti, quamuis poſt geniti ſint & præter naturam.

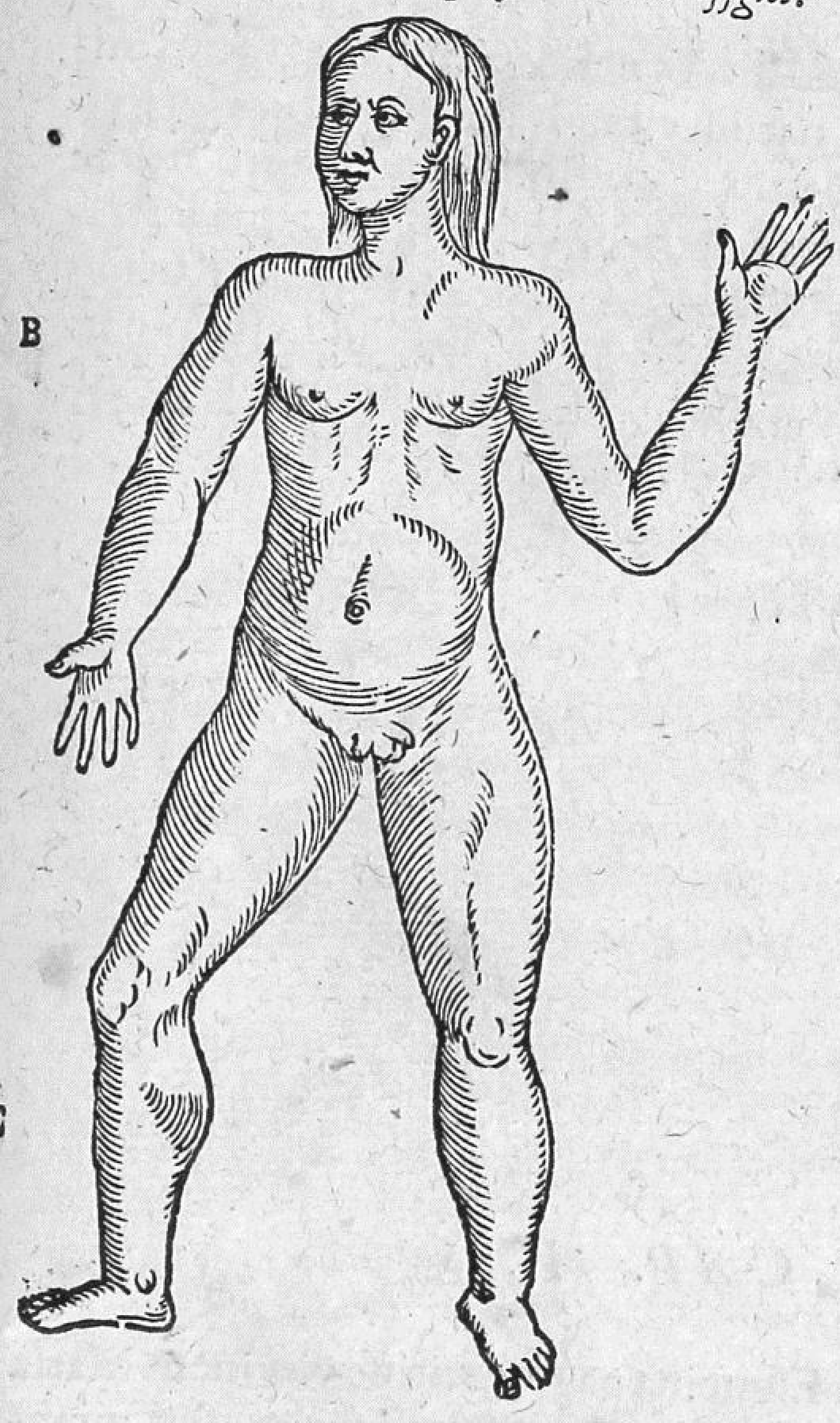
Mirũ hermaphroditos eſſe qui vtroque ſexu valeãt.

Quibus ſignis ſcire licet hermaphroditum huius aut illius ſexus eſſe potentem aut vtriuſque impotẽtem.

Lib. 4. de gen. anim. cap. 4.

Hermaphroditi vtroque ſexu donati effgies.

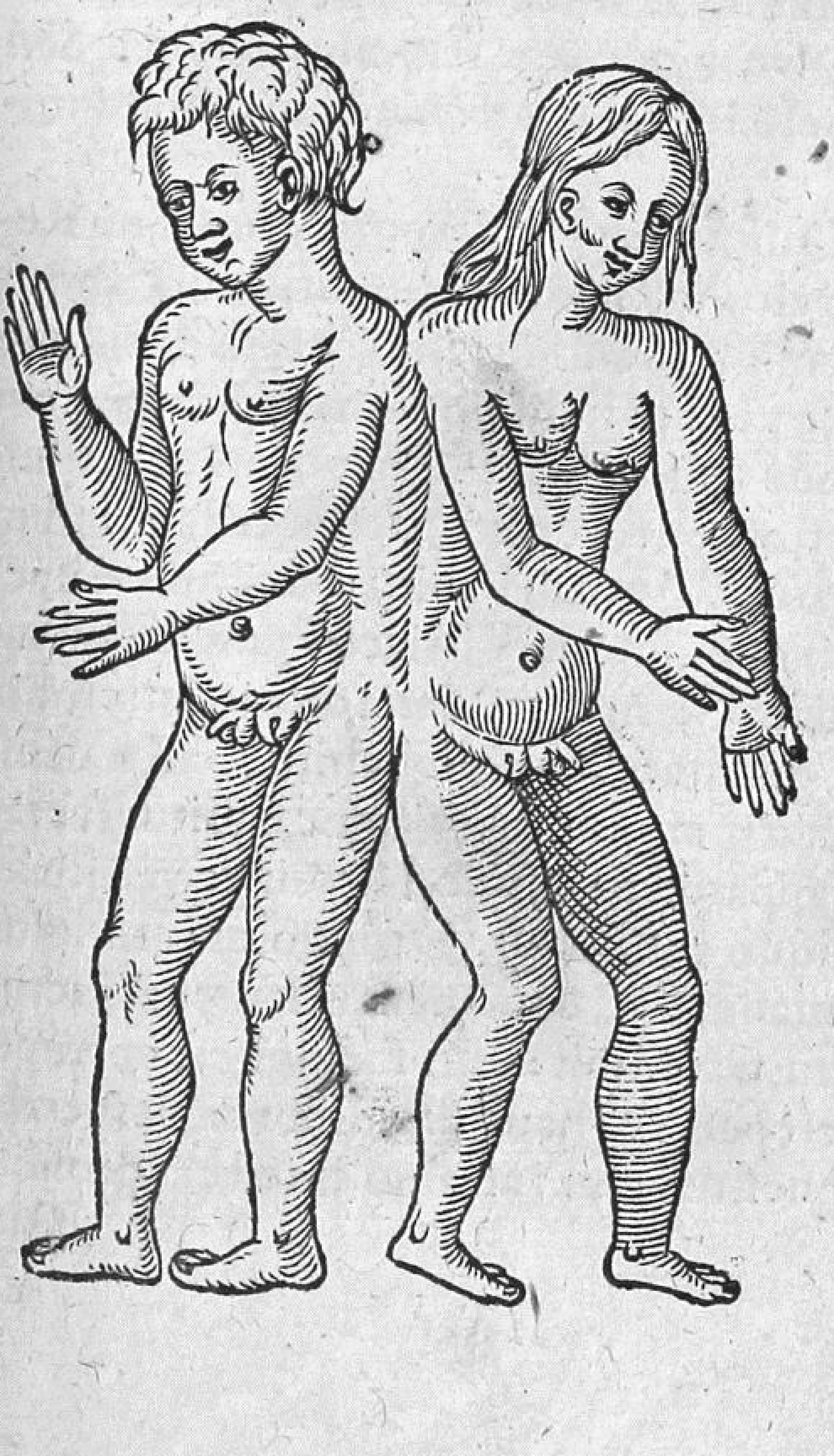
B

C

Gemellorum dorſibus cohærentium & hermaphroditorum effigies.

D

Anno Domini 1486. ad Hildebergam in agri Palatini pago, Robarchio gemelli duo nati ſunt dorſibus cohærentes, & hermaphroditi ambo.

Hermaphroditi quaternis pedibus & manibus inſtructi effigies. A

Quo die Veneti & Genuenſes fœtus ini-
erunt, natum eſt in Italia monſtrum quater-
nis brachiis & pedibus, vnico verò capite
præditum. Id ſacra baptiſmatis aqua luſtra-
tum aliquandiu poſt vixit. Iacobus Rueſius
Chirurgus Heluetius ſibi ſimile viſum nar-
rat, ſed quod maris & fœminæ inſuper geni- B
talia haberet, hîc ideo appictum.

C

De ſexus mutatione. CAP. V.

NARRAT Amatus Luſitanus in Eſgucina pago, extitiſſe virginem Maria
Pateca dictam, cui ſub pubertatis tempus menſium loco prodiit mem-
brum virile, intro ante latens & abditum, ſicque ex fœmina marem
euaſiſſe, adeóque veſtitu virili, miſſo virgineo, indutũ, & mutato nomi-
ne Emanuel dictum. Hic cum ex multis in India & magnis negotiis ac
commerciis multas & ingentes opes comparaſſet, in patriam regreſſus nupſit. Sed
liberóſne aliquando genuerit nihil certi ſe habere Iuſitanus ait: illud ſibi cõſtare im-
berbem perpetuo manſiſſe.

Antonius Loqueneus Indictionũ ad ſancti Quintini apud Veromanduos fanũ Re-
gius quæſtor, nuper affirmauit mihi, vidiſſe ſe virum Rhemis in hoſpitio cui Cygnus
pro inſigni eſt, anno Domini 1560. qui pro fœmina ad annum vſque ætatis decimum D
quartum habitus fuerat. Tum enim contigiſſe vt cùm ludibundus cum ancilla, cui
eodẽ in lecto accubabat, laſciuiret, virilia ipſi huc vſq; implicita ſe explicarẽt & erum-
perent. Quod cum parentes reſciuiſſent, interueniente eccleſiaſtica poteſtate, ipſum
nomine mutato Ioannem pro Ioanna nominarunt, & virili habitu induerunt. Supe-
Hiſtoria. rioribus annis cùm eſſem in Caroli noni Regis comitatu, in Vitriaco Francico oſten-
ſus eſt mihi vir Germanus Garnierus, quibuſdam Germanus Maria dictus, quòd olim
fœmina, Maria vocaretur, ſtatura mediocri, quadrato corporis habitu, barba denſa
& ruffa. Is ad quintum vſque & decimum ætatis annum pro virgine habitus fuerat,
quòd virilitatis in eius corpore nulla veſtigia apparerent, & quòd fœmineo veſtitu in-
dutus inter fœminas muliebria obeundo aſſiduè verſaretur. Decimo quinto igitur
ætatis anno dum in agris porcos ſuæ curæ demandatos, & in meſſem irruentes acrius
perſequeretur, foſſam obuiam magno impetu tranſiliuit: quò factum eſt vt ruptis
velut inuolucris & vinculis, addita virilia derepente & haud ſine dolore emergerent.
In caſam regreſſus apud matrem eiulans cõqueſtus eſt ſibi ab aluo inteſtina proſilire.

Quo

A Quo ſpectaculo attonita mater Medicis, Chirurgíſque in conſilium adhibitis, audit eum in virum euaſiſſe. Itaque re tota ad Cardinalem Lenuncurium Epiſcopum delata, conuocata concione viri nomen habitúmque recepit. Narrat Plinius Caſſini puerum factum ex virgine ſub parentibus, iuſſúque Aruſpicum deportatum in inſulam deſertam, quòd eiuſmodi monſtra ſemper monſtri aliquid alere & portẽdere putarẽt. Certè fœminis tot & ſimiles partes latẽt in intima aluo, quot & quales viris foris prominulæ viſuntur. Calor tantum vegetus & alacris deeſſe videtur, qui quod abditum intus eſt, propellat foras. Ergo ætatis progreſſu calore aucto, & deuicta pueritiæ humiditate regnante, ac clara iam incendia dante, non eſt impoſſibile virilia quæ huc vſque ignaua, per caloris inertiam latuerant protrudi: ſi præſertim ad illum caloris velut emicantis vigorem, corporis totius vehemens aliqua concuſſio & iactatio acceſſerit. Ex his igitur, & experimentis & ratione conſtare arbitror, homines ex fœminis mutari in mares non eſſe fabuloſum. At ex maribus qui in fœminas degenerauerint, nuſquam in hiſtoria reperias. Natura enim tendit ſemper progreſſúſque fa-
B cit ab imperfectis ad perfecta, nunquam contrà turpi relapſu à perfectis ad imperfecta refertur.

Lib. 7. ca. 4.

Monſtra mõſtri ſemper & ſiniſtri alunt.

Fœminarũ in mares mutatio ratione adſtruitur.

Cur mares nunquã in fœminas mutentur.

De monſtris ex ſeminalis materiæ defectu cauſam habentibus.
CAP. VI.

SI quid cõtra ſeminali materiæ ad inſtitutã fœtus aut fœtuũ conformationem in quantitate deeſt, vnum aliquod, plurave membra deficiẽt, vel certè breuiora, omninóque detrita erunt. Hinc eſt quod natura gemellos parante, naſcitur haud raro fœtus biceps, ſed vno brachio præditus, vel certè omnino omnibus artubus mancus.

Monſtroſi infantis ex materiæ ſeminalis inopia effigies.

C

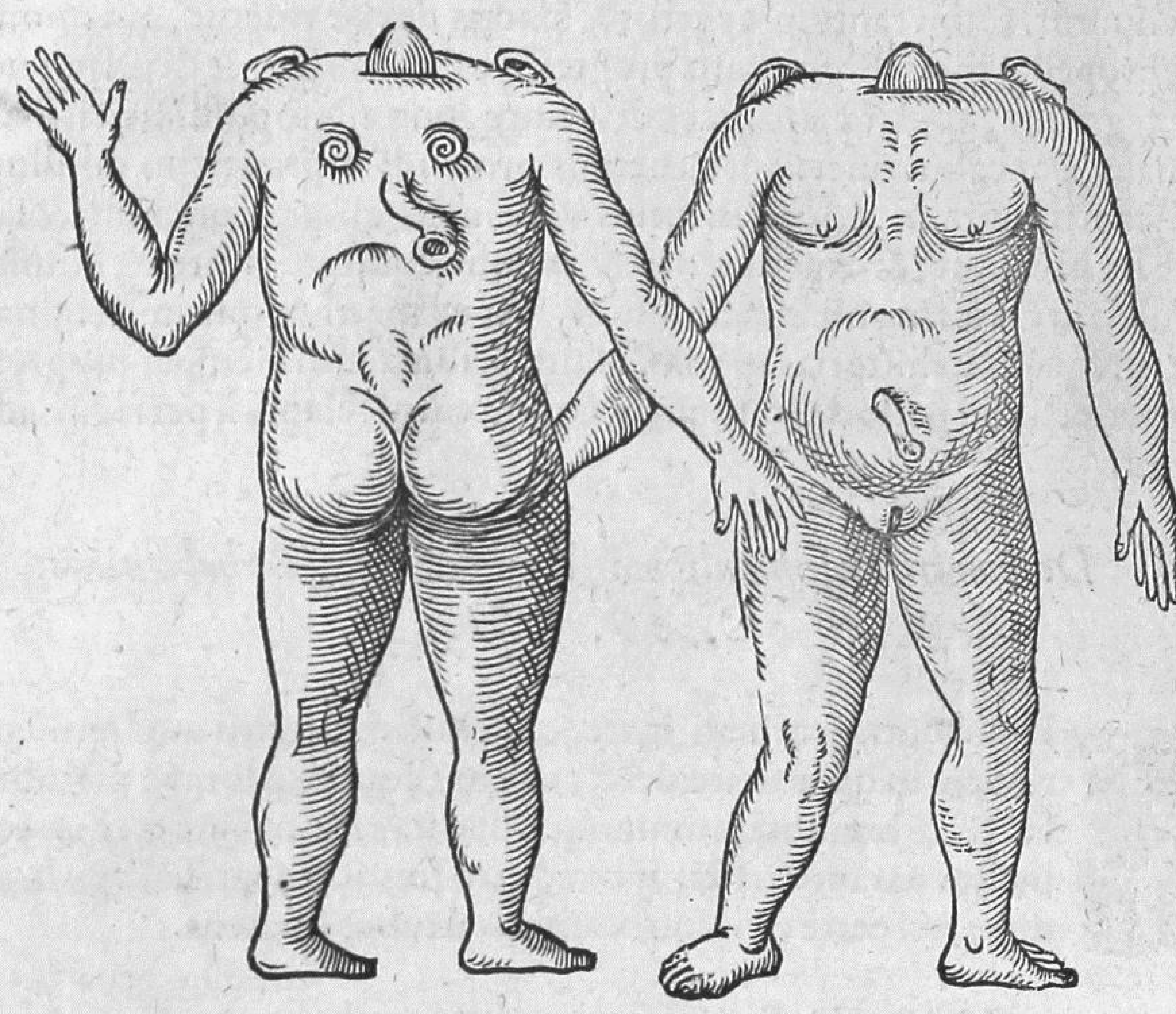

D

Anno Domini 1573. vidi Lutetiæ ad diui Andreæ ædem, puerum nouem annos natũ Parpauilla pago ſex à Guiſio oppido milliaribus, Petro Renardo & matre Marqueta genitum. Huic tantum duo digiti in dextra manu erãt, brachium haud inuenuſtè à ſummo humero ad cubitum vſque deformatum erat: at inde ad extremos duos digitos valdè deforme viſebatur, cruribus carebat, quanquam à nate dextra, pedis imperfecta quædam velut figura quatuor tanquam digitis diſtincta proferre ſe videbatur, à ſiniſtræ verò natis medio, duo digiti proſiliebant, quorum vnus genitali virili haud erat abſimilis, vt in iſta imagine licet intueri.

Anno Domini 1562. calendis Nouembris, Villæ-francæ in Vaſconia, natum eſt quod appictum hîc vides monſtrum, fœmina Acephalon, cuius imaginem à Fontano Agenenſi Medico, qui ſe id vidiſſe ſanctè affirmabat acceptam, mihi hanc de monſtris commentationem paranti obtulit Ioannes Altinus doctor Medicus. A

Monſtroſæ & ſine capite fœminæ anterior poſteriórque effigies.

B

Monſtri bicipitis & duo crura at vnum brachium habentis effigies.

Viri ſine brachiis omnia quæ manibus fieri ſolent obeuntis, effigies. C

D

Paucis

A Paucis ab hinc annis viſus eſt Lutetiæ vir quadragenarius quadrato corpore, qui etſi brachiis careret, omnia tamen quæ manibus perfici ſolent, munia haud infœliciter obibat. Humeri enim trunco, & capite, collóque vibrato, ſecurim in palum oppoſitum tam certo & valido ictu quàm manu quiuis alius vir eiaculabatur, aurigæ flagellum tanta vi diſtringebat, vt aëre validius percuſſo reſonaret. Cæterùm pedibus edebat, bibebat, chartis luſoriis & talis colludebat. Tandem latro & ſicarius deprehenſus, ex cruce ſtrangulatus rotæ affixus eſt.

Viſa etiam non ita pridem mulier Lutetiæ eſt ſine brachiis, quæ nihilominus ſecabat, ſuebat, & pleraque alia quaſi manus adeſſent perficiebat. Legimus apud Hippocratem quòd Antigenis vxor peperit puerum carnoſum quidem, verùm qui haberet maximas partes diſcretas, magnitudine verò eſſet quatuor digitorum, & ſine oſſibus, deinde craſſus & rotundus. *Sect. 2. lib. 2. epid.*

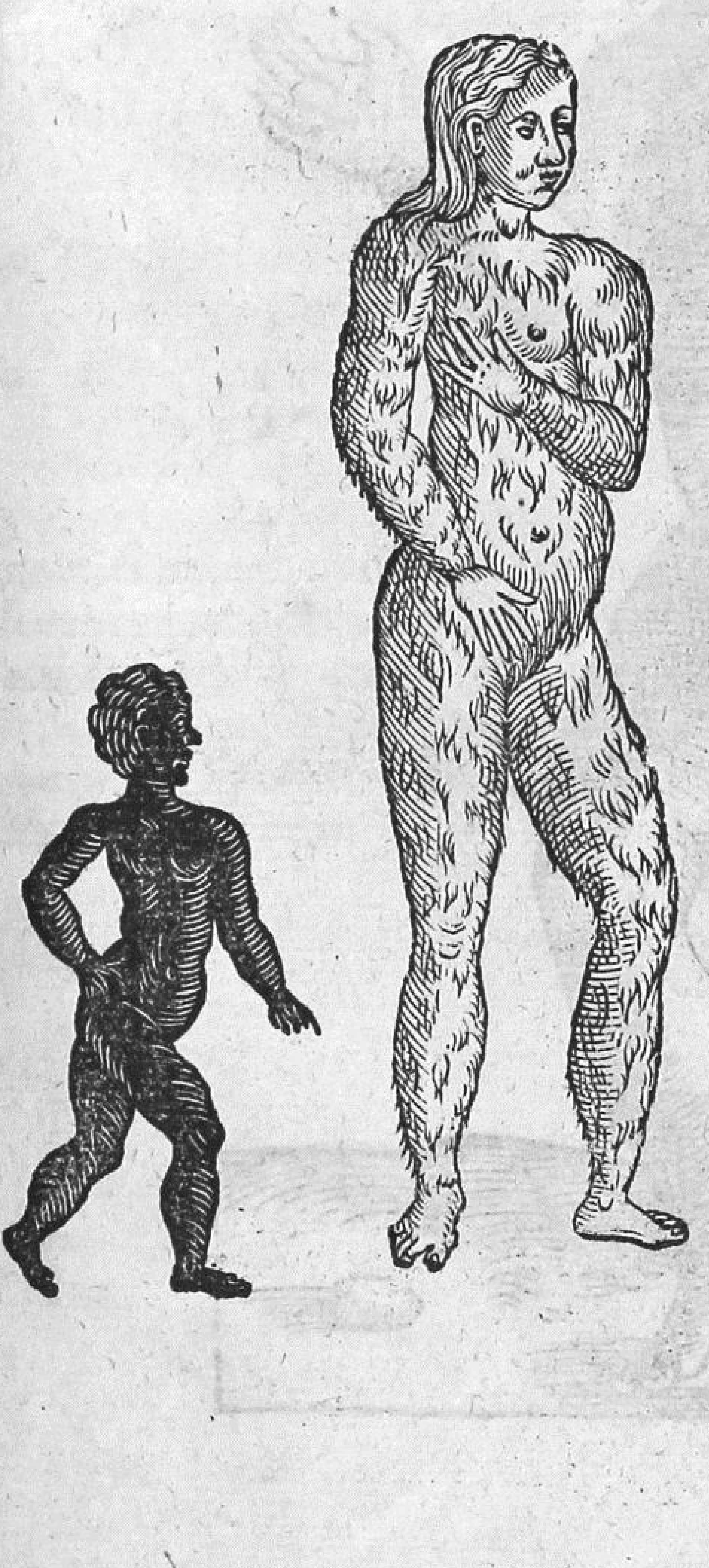
De monſtris quibus ab imaginatione cauſa & conformatio eſt.

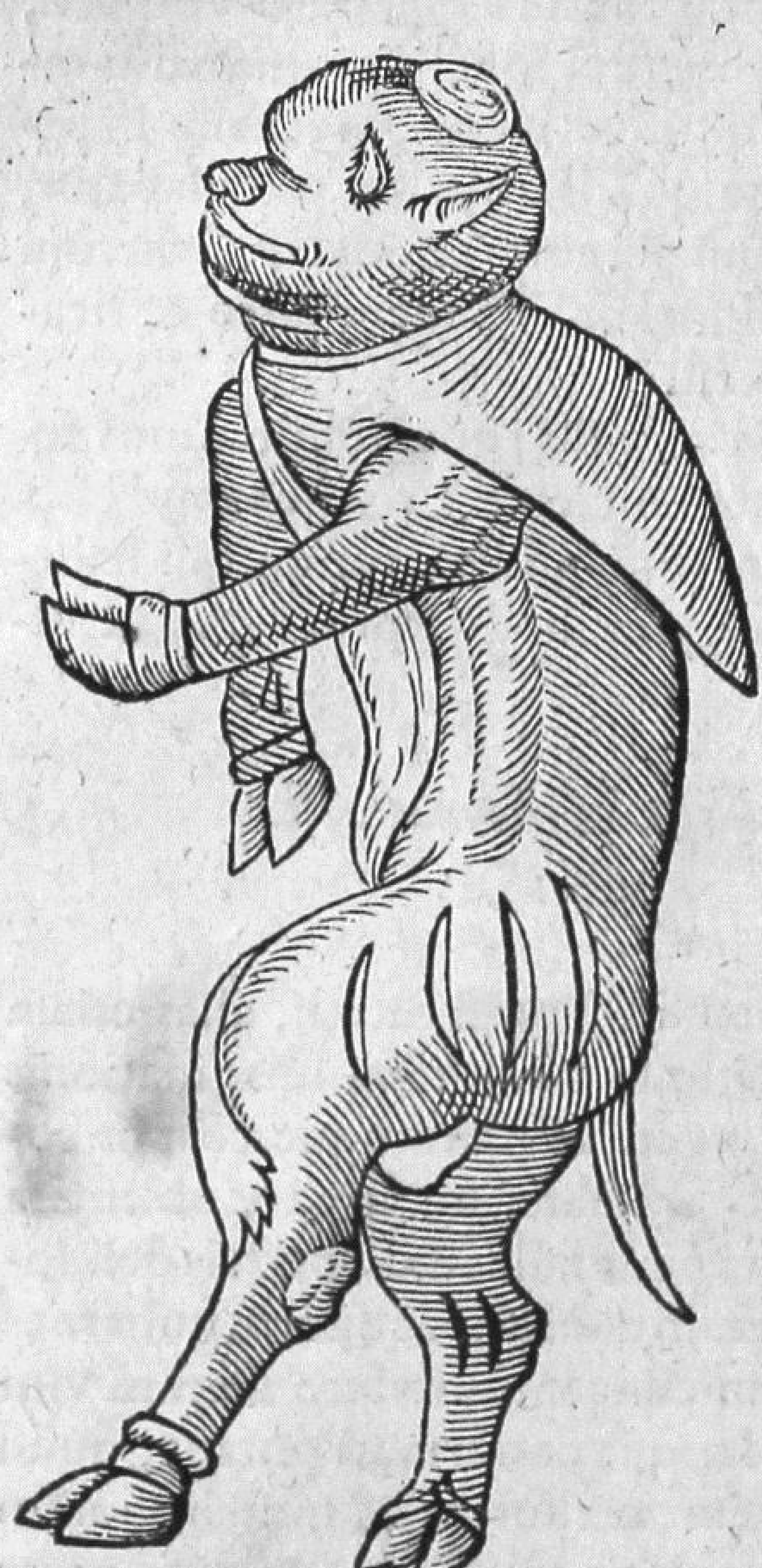
B
CAP. VII.

VEteres omnia naturæ arcana ſolertiſſimè perſcrutati, alias etiam cauſas ortus monſtrorum animaduerterunt. Nam cùm imaginationis vires tantas in nobis eſſe intelligerent, vt etiam plerumque corpus cogitantis immutarent, facilè quoque ſibi perſuaſerunt firma & obſtinata vel parentum gignentium, nocturnis ſæpè & fallacibus ſpectris deluſorum, vel grauidarum cogitatione, vim eam quæ fœtum conformat duci & gubernari, adeóque pertinaciter conceptam animo, rem in conceptum vtero fœtum vim ſuam conferre. *Imaginationis vis in corpora & humores.* Quod ipſum Moſes authoritate plerique confirmari putant, quòd narret Iacob conceſſam à ſocro Laban ouium partem, meliorem & numeroſiorem reddidiſſe, demerſis in alueos ad quos aquatum ibant virgis, viridantis corticis parte exempta lineatis, & ex albo ac viridi pulchrè variegatis, quo maximè tempore veneris deſiderio turgerent: vt hauſta ſub ipſum conceptum imago, proli mox inureretur. *Cap. 30.*

C Eſt enim hæc imaginationis in fœtum efficacia, vt rerum conceptarum notas, & tanquam characteres ipſi apprimat. Proditum ab Heliodoro legimus, Perſinam Æthiopiæ Reginam ex Hiduſte marito pariter Æthiope, filiam ſuſcepiſſe albo colore inſignem, quod eum in viri amplexibus, ex quibus grauida euaſit, eſſet, fixis oculis intentóque animo, in oppoſitam pulchræ Andromedæ imaginem ſe conuertiſſet. Teſtatur Damaſcenus viſam ſibi puellam vrſi inſtar villoſam, quæ non aliunde eam deformitatem contraxiſſet, quàm ex eo quòd mater in ipſo excepti & cõcepti ſeminis articulo, in diui Ioannis camelina, vt ſolet, pelle tecti imaginem, ex lecti oppoſitis fulcris pẽdentem, acrius intuita eſſet. Narrant Hippocratem hac cauſarum explicatione, principem quandam mulierem, quæ alba ex marito pariter albo prolem Æthiopis inſtar nigram ob id ſuſceperat, quòd concumbens, oculis obuerſantem Æthiopis imaginem fortiter & aſſiduè animo comprehendiſſet, adulterij ſuſpicione explicuiſſe.

Virginis quæ piloſa & infantis qui niger imaginationis parentum vi euaſit effigies.

D

Imaginationis in concluſum vtero fœtũ poſt typoſim nullam vim eſſe.

Monſtri pedibus manibúſque bubulis & aliis membris valdè horrendi, effigies. A

Sunt qui putent infante in vtero formato, quod ad ſummum intra duos & quadraginta à conceptu dies fit, nihil iam periculi ipſi à materna imaginatione, vt nec à paterna effuſo in vterum ſemine imminere: quòd cùm typoſim perfectam adeptus ſit, nullis iam rerum extrinſecus appellentium formis conturbari poſſit, quod verum ſit nécne nõ eſt huius loci diſquirere. Certè ſatius eſſe arbitror ab rerum eiuſmodi omnium ſpectris & imaginibus grauidam toto geſtationis tẽpore quantum fieri poteſt abſtinere. In Stecquer Saxoniæ pago, proditum monſtrũ memorant, quaternis pedibus bubulis, oculis, ore & naribus vitulinis, carneo rubro & rotundo in vertice tuberculo, carnea prætere ex collo in dorſum velut cuculla pendente, laceríſque & diſciſſis femoribns deforme. B

Infantis ranula facie effigies.

C

D

A Anno Domini 1517. in Boſci Regis Paroëcia, in Biera ſylua, via ad fontem Bellæ-aquæ, natum eſt monſtrum facie ranali, viſum Ioanni Bellangerio Machinariæ Regiæ Chirurgo, coram Harmoij oppidi iuſtitiæ cuſtodibus, in primis Ioanne Bribono eius loci Procuratore Regio. Pater vocabatur Amadæus Paruus, Mater Magdalena Sarbucata. Hæc febre diuexata mulierculæ cuiuſdam conſilio ranam viuam manus palmæ affixerat, tandiu detinendam quoad immoretur parti, eo habitu in viri amplexus venerat de nocte, & conceperat, eam Bellangerius, perſpicaci ingenio vir, monſtroſæ deformitatis fœtus cauſam eſſe arbitrabatur.

De monſtris quibus ab vteri anguſtia cauſa eſt.
CAP. VIII.

MONSTRIS quoque ab vteri & locorum anguſtia originem & cauſam eſſe rerum euentis cogimur fateri: ſic enim pendentia ex arboribus poma, ſi antequam ad debitam magnitudinem peruenerint, anguſtis vaſculis excipiantur iuſtis incrementis prohibentur. Sic qui mulieribus in deliciis ſunt catuli, ſupra eam quam à primis ortus diebus habuerint altitudinem ſurgere vetantur, ædicularum in quibus altiles habentur contractionibus. Quis neſcit depactas in terra plantas, duræ ſilicis aut rei cuiuſuis alterius ſolidioris occurſu, longiori progreſſu, & fibrarum propagatione arceri. Itaque totas tortuoſas, parte illa exiles & marcidas, alia parte qua liberum venit alimentum lætas, & amplius videri? Nam cùm Phyſicorum ſententia, locus ſit forma locati, nec eſſe eſt vt ea quæ ſtrictioribus locis concluſa tenentur, motionum ſuarum libertate prohibita, diminuta ſint, manca & mutila.

B

Quod vteri anguſtia monſtroſi partus cauſa eſſe poßit.

Empedocles & Diphilus cùm monſtrorum ortus tres cauſas agnoſcerent, ſeminis materiam auctiorem aut parciorem, ſeminum corruptionem, & vteri ſeu locorum in amplitudine anguſtia & figura deprauationem, hanc maximè & præſertim celebrarunt: quod in fœtuum ortu, rem perinde vt in metallorum & rerum fuſilium formatione ſe habere crederent: ex quibus ducta & conflata ſimulachra, res minus exprimerent, ſi formæ in quas materiæ effunduntur, ſcabræ, aſperæ, contractæ, aut alioqui vitioſæ extiterint.

C

De monſtris quibus cauſa eſt à vitioſa matris in accubitu, decubitu, aut alio quouis corporis ſitu per grauiditatis tempus collocatione.
CAP. IX.

SÆPE naturæ beneficia corporeæque conformationis in venuſtate & dignitate dotes, praua collocandi corporis conſuetudine, ſupini nimium & negligentes corrumpimus. Id in omni quidem hominum, præſertim verò in mulierum grauidarum genere deflendum & calamitoſum eſt, quia vitium id non matris modò, ſed & vtero concluſæ prolis corpus diſtorquet & peruertit. Motis enim quacunque ratione nobis, omnia etiam quæ in nobis ſunt moueri neceſſe eſt. Itaque quæ toto grauiditatis tempore domi otioſæ ſedent, quæ decuſſatis cruribus, quæ incuruo & prono in genua corpore telam acu & lana pingunt, ſuunt, aut aliud quoduis onus obeunt, quæ arctius ventrem faſciis, ſubligaculis aut veſtimentis comprimunt, fœtus edunt obſtipos, repandos, incuruos, gibboſos, pedibus, manibus, omnibúſque artubus diſtortos, vt in ſubiecta imagine licet intueri.

D

Infantis qui à prima in vtero conformatione ſitus materni vitio pedibus, manibuſque diſtortis euaſerit, effigies. A

B

C

De monſtris ab ictu, lapſu, aut ſimili aliqua occaſione, cauſam habentibus.

CAP. X.

DVBIVM eſſe non poteſt quin ſi qua ex ictu, ab alto lapſu, ſimilíve occaſione ad grauidam perueniat iniuria, pernicies quoque in fœtum peruadat. Hinc ergo ſæpè tenella illi oſſa franguntur, intorquētur, luxantur, aut alia quauis monſtroſa fœditate deprauantur, adde quòd ſæpè eiuſmodi caſuum violento incurſu rupta, apertáve vena, aut concuſſo vehementius toto corpore vel hæmorrhagia, vel vomitus ingens cietur, vnde fœtui ſubducitur alimentum, inde mox tenui & minutulo planéque monſtroſo futuro.

De monſtris quibus à morbis hæreditariis origo eſt. D

CAP. XI.

MORBORVM quoque hæreditariorum iniuria monſtroſi euadunt infantes, id eſt ad monſtrum vſque deformes. Nam & gibboſis naſcuntur gibboſi, & quidem ſæpè gibboſi vſque adeo vt anterior poſteriórque gibba in tantam altitudinem aſſurgat, vt in his caput tanquam in ſua teſta teſtudo, reconditum lateat. Si claudis claudi, ſimis ſimi, & nanis nani, macilentis excarnes & oſſei, præpinguibus & ventroſis, ventroſi, mutilis denique mutili gignuntur.

De monſtris

A *De monſtris ex ſeminum diuerſæ ſpeciei confuſione.*

CAP. XII.

HORRENDVM dictu eſt quod ſequitur eſt: ſed dabit veniam caſtus le-
ctoris animus, cogitabitq; id quod non Stoicis modò, ſed & Philoſo-
phis omnibus rerum cauſas ſedulò perquirentibus, perſuaſum eſſe de-
bet, nihil eſſe obſcœnum, nihil turpe dictu. Quæ obſcœna putantur, ſi-
ne ſcelere dici poſſunt, at patrari ſine ſummo ſcelere, furore & amentia
nequeunt. Itaque ſi quod in obſcœnitate flagitium, id haud in verbo eſt, at totum cer-
tè in facto. Fuiſſe tamen olim memorantur, qui nihil Dei numen, nihil leges, nihil ſei-
pſos, id eſt animum ſuum veriti, ſic ſe abiecerunt atque proſtrauerũt, vt inter ſe & pe-
cudem nihil putauerunt intereſſe. Itaque Athei, Sodomitæ, exleges, præſtantiæ & di-
uinitatis ſuæ obliti, ſed iam pecudes, ſed turpi in belluas tranſmutatione deformati,
deteſtando ſe cum belluis concubitu flagitioſè miſcere nõ dubitarunt. Tantum hoc
B ſcelus, tam horrẽdum facinus, cui expiando omnes quotquot ſunt orbis totius ignes
non ſuffecerint, etſi ipſi nimium malitioſè callidi tacuerint, conſciæ belluæ effari non
potuerint, ſuſcepta tamen biformis proles abundè, Dei vindicis & ſcelerum vltoris
opera, loquuta & teſtata eſt. Ex varia enim illa & promiſcua ſeminum diuerſæ ſpeciei
confuſione, monſtra ſemihomines & ſemibelluæ nata ſunt. Par editur prolis deformi-
tas, ſi varij generis belluæ coëant, natura ſemper aliquid ſibi quod ſimile ſit gignere
affectante, nam triticum non niſi depacto in terram tritici grano naſcitur, nec malum
armeniacum niſi ex nuce armeniaca. Eſt enim conſeruationis ſui & ſpecierum natu-
ra diligentiſſima.

Semihominis & ſemicanis fœtus effigies.

C

D

Anno Domini 1493. genitus eſt ex muliere & cane fœtus qui ab vmbilico ſurſum verſus humanam, id eſt matris effigiem integrè referret: inde verò deorſum patrem, id eſt canem. Id monſtrum ad ſummum qui tum ſedebat Pontificem, miſſum ſcribit Volaterranus, meminit & Cardanus. Eius hîc ideò appinxi imaginem. *Lib. 14. de varie. c. 64.*

Cælius Rhodiginus ſcribit apud Sybarim, paſtorem nomine Chrathin, capellam deperiiſſe, & iniuiſſe, exq; deteſtando & brutino illo concubitu natum infantem, qui cruribus matrem referret, facie verò patrem. A

Anno Domini 1110. in Eburonum quodam pago, Sue nefrendem editum refert Licoſthenes qui capite, facie, pedibus, manibúſque humanis, reliquo corpore ſuillum fœtum exprimeret, vt in ſubiecta imagine licet intueri.

Nefrendis capite, facie, manibus, pedibúſque humanis, effigies.

B

Anno Domini 1564. Bruxellæ in ædibus Ioeſt Dictzpeert, vico Vvarmoesbroectz Sus ſex peperit nefrendes, quorum primus monſtrum erat capite, facie, anterioribúſque pedibus & omoplatis hominem referens, reliquo toto corpore nefrendem: nam & genitalia fœminæ Suis habebat, cæterorum more ſuilla vbera ſugebat. Sed ſecundo ſui ortus die à plebe monſtri diritate incitata cum matre confoſſus eſt. Eius hîc habes imaginem. C

Nefrendis ſemihominis & ſemiſuis effigies.

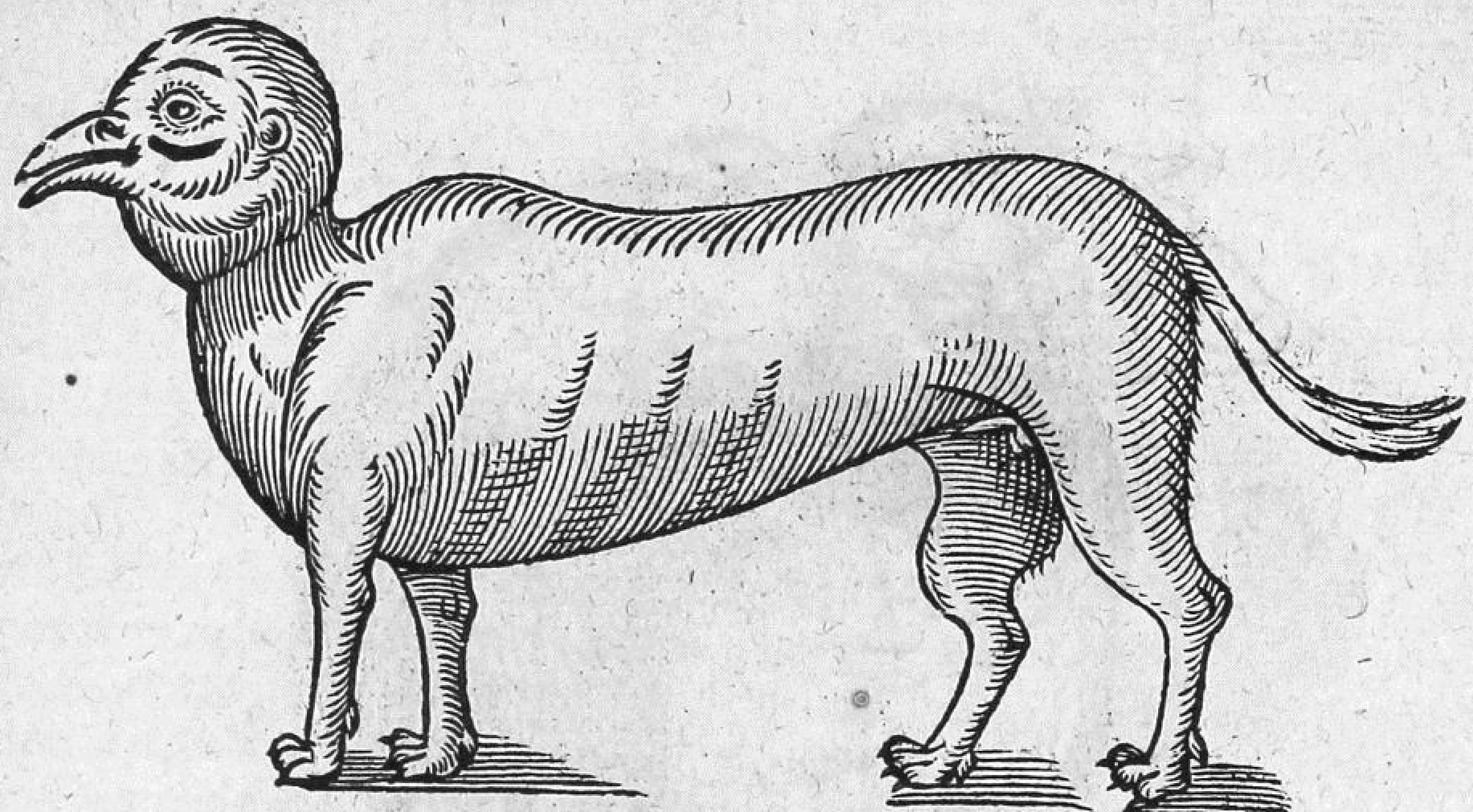

D

Anno Domini 1571. Antuerpiæ vxor Michaëlis cuiuſdam, qui chalcographo operam locabat, commorantis apud Ioannem Mollinum ſculptorem ad inſigne pedis aurei, vico Cameriſtrato, die D. Thomæ ſacra, hora decima matutina monſtrum peperit Canis prorſum effigie, niſi quòd ceruice eſſet breuiore, capite verò auis, ſed implumi. Vitæ exors fuit id monſtrum quod mater ante tempus peperiſſet. In ipſo partus

A tus articulo ipſa magnum clamorem dante, ædium caminus procidit, nemine læſo, ne quatuor quidem infantulorum vllo qui ad focum ſedebant.

Monſtri canini, ſed auis capite, effigies.

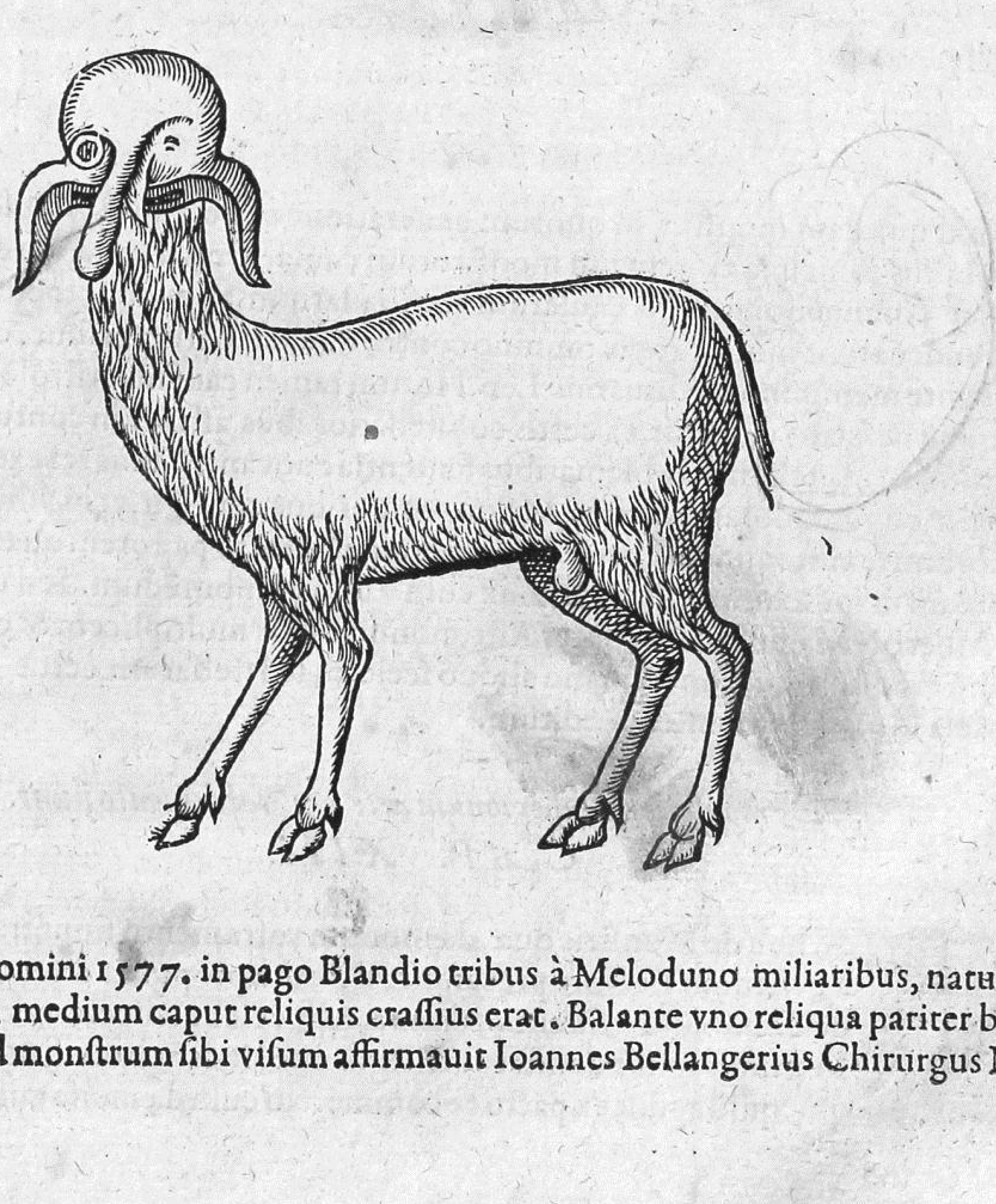
B

Ludouicus Celleus ſcribit legiſſe ſe in probato quodam authore, oue aliquando natum leonem, diſparis planè & inimicæ conditionis ac naturæ animal.

Anno Domini 1573. in Sezanæ vrbis Suburbio, loco qui dicitur Campus Benedictus, in ædibus Ioannis Poleti, ſalis menſoris, natus eſt agnus, hac qua cernis effigie: editus in lucem mox interiit, nec vitæ niſi exiguo motu ſigna vlla dedit, ſub auribus oſculum ipſi viſebatur, Lampetræ oſculo ſimile.

C

Agni monſtroſi effigies.

D

Anno Domini 1577. in pago Blandio tribus à Meloduno miliaribus, natus eſt agnus triceps, medium caput reliquis craſſius erat. Balante vno reliqua pariter balabant capita. Id monſtrum ſibi viſum affirmauit Ioannes Bellangerius Chirurgus Me-

lodunenſis, ſculpendúmque, & cum monſtro humano quod capite ranali ante deſcripſimus excudendum curauit. A

Agni tricipitis effigies.

B

C

Sunt quædam monſtra, in quorum generatione ex eo diuini aliquid eſſe videtur, quòd huius principia ex generali monſtrorum cauſa, id eſt natura, ſeu errore naturæ, propter commemoratarum cauſarum particularium aliquam repetere non poſſis. Eiuſmodi ea ſunt monſtra quæ omnino contra omnem naturam ſunt, quale illud eſt, cuius ante meminimus, editus oue Leo. Horum tamen cauſam Aſtrologi, ne aliquid eſſe quod neſciant videatur, ex certis conſtellationibus, aſtrorum contuitu, influxuq; ſyderum, Ariſtotelis in Problematibus ſententia euocant. Cuius rei exemplum quod ſequitur, commemorant. Alberti Magni temporibus contigit, vt in villa quadam vacca vitulum ſemihominem ederet. Pagani concurſu facto paſtorem quaſi tanti ſceleris conſcium in iudicium rapuerunt, mox cum vacca comburẽdum. Sed opportunè adfuit Albertus Magnus, cui propter Aſtronomicæ artis multiplicem & certam experientiam creditum eſt, non humano aliquo ſcelere, ſed ſtellarum certæ conſtitutionis efficacia id generis monſtrum editum. D

Monſtra patre cœlo edita.

De monſtris quæ dæmonum arte & vaframento fiunt.

CAP. XIII.

IN hoc de Monſtris quæ dæmonum vaframento fiunt tractatu, veniam à beneuolo Lectore precamur, ſi fortè à propoſito diſcedentes longius, de dæmonum exiſtentia, natura, & ſpeciebus dicere videamur liberius. In primis igitur conſtat ſortilegos eſſe, incantatores, & veneficos, qui quicquid agunt ex pacto & commercio cum dæmone cui ſe addixerunt agunt.

Sortilegos eſſe, & quî fiant.

A agunt. Nemo enim in ſortilegorum & incantatorum collegium admitti poteſt, qui Deum Creatorem & Saluatorem ſuum non eiurauerit, ipſiq; vni debitum obſequiũ, in dæmonémque cui ſe deuouerit, non tranſtulerit. Et certè quiſquis ſe ſortilegorum ſuperſtitionibus addicit, id agit, vel quia de Dei numine, promiſſis & ſtudio, propenſaq; erga nos voluntate diffidit: vel quia futurorum præſciendorum inſano amore tenetur, vel quia paupertatem faſtidiens ex humili fortuna ad maximas opes momento viam affectat. Tales quoſdam homines exiſtere, & cùm ſe ſemel dæmoniacis impiiſq; ſacris addixerunt, arte dæmonum mira multa efficere, corpora, corporúmque ſanitatem, vitam, rerúmque omnium mundanarum conditionem pro arbitrio verſare, & corrumpere, conſtans omnium tum Philoſophorum, tum Theologorum veterum ac recentium ſententia eſt. Id & nos cogit fateri experiẽtia: eas enim artes factitantibus hominibus, ſtatuta ſunt legum decretis ſupplicia. At de his quæ nec ſunt, nec fuerũt, nec vnquam in hominum notitiam venerunt, leges nullæ conduntur. Iura enim pro impoſſibilibus & non exiſtentibus ea habent, quæ nunquam viſa ſunt, nunquam au-B dita fuêre.

Quid homines ad ſortilegia inuitet.

Ante natum Chriſtum multi extitêre eiuſmodi homines: nam à Moſe, per quem Deus populo ſuo legem dedit, leges in eos latæ leguntur in Exodo & Leuitico. In Ochoſiam mortis ſententiam per Prophetam tulit Deus, quod ad huius farinæ homines diuertiſſet. Docemur ſacræ ſcripturæ elogiis bonos eſſe & malos ſpiritus, ſiue dæmones: illos angelos, hos verò diabolos nominari, nam & lex data dicitur per miniſterium angelorum. Dicitur verò quòd corpora noſtra reſurgent ad ſonum tubæ & vocem Archangeli, dixit Chriſtus Deum miſſurum angelos, qui electos à terminis cœli excipiant. Teſtatur hiſtoria Iob, diabolum ignem de cœlo demiſiſſe, pecudes & armenta trucidaſſe, ventos concitaſſe, qui domus quatuor angulos quaterent, & liberos eius ruina inuolutos obruerent. Hiſtoria Achab meminit ſpiritus cuiuſdam mendacij reſidẽtis in ore Pſeudoprophetarum. Diabolus Satanas ingreſſus in Iudam impulit ipſum ad prodendum Chriſtum. Diaboli qui magno numero hominis corpus occupabant, dicebantur Legio, impetrarũntq; à Chriſto vt ſibi liceret ſubire in porcos, C quos mox in mare præcipitarunt. Ab initio magnũ numerũ Angelorũ creauit Deus, qui diuini ſpiritus & incorporei cœlum incolerent, Dei voluntatem tanquam nuntij hominibus ſignificarent, & tanquam miniſtri exequerentur, qui hominum rebus tãquam curatores & cuſtodes additi conſulerent. Ex tanto tamen numero extitêre nõnulli quos ſuperbia occæcauit, & præcipites ex Dei Creatoris cõſpectu, totóque cœleſti domicilio deturbauit. Hi nocentes & maligni variis præſtigiis hominum mentibus illudunt, ſempérque aliquid ſtruunt in perniciem noſtram, humanum genus breui exitio daturi, niſi Deus eorum furorem cohiberet, tantum poſſunt, quantum Deus permittit. Cœlo abacti, alij in aëre degunt, alij in terræ penetralibus, illic manſuri donec Deus apparuerit iudicaturus mundum. Ac tanquam in medio aëre nubes nunc ſe in centauros, aliàs in ſerpentes, rupes, caſtra, homines, aues, piſces, & alias formas conuertere videntur, ſic ſpiritus hi in omnia ſe rerum miracula & ſpecies induunt: ſæpè verò in feras, ſerpentes, buffones, noctuas, vpupas, coruos, capros, aſinos, canes, feles, lupos, tauros, & ſimiles alias. Quin & crebrò humana corpora, tum mortua, tum D viua corripiunt, pœnis exercent & fatigant: imò etiam in Angelos lucis ſe transformant. Simulant ſe includi cogíque annulis magicis, ſed inſidioſa eſt omnis ſimulatio iſta: optant, timent, amant, horrent, ſæpè tanquam ex officio Dei nutu & mandato à ſceleratis malefactorum pœnas exigunt: nam & malos angelos Deus in Ægyptũ miſiſſe legitur, qui hoſtilia agerent. Vlulant de nocte, fremúntque, obſtrepunt quaſi vincti catenis conſtringerentur, ſcamna, menſas, abacos, fulcra, menſaria commouent, puerulos in cunis motitant, fritillo ludunt, libros euoluunt, nummos numerant, deambulantes per cubicula & cachinnantes inaudiuntur, oſtia, feneſtráſque adaperiũt, tinnientia vaſa in terram proiiciunt, figulina & vitrea allidunt, alióſque ſimiles ſtrepitus cient. Horum tamen omnium tumultum nihil manè ſurgentibus nobis apparet, nihil loco mutatum, nihil fractum cernitur. Variis notantur nominibus, nam & dæmones, cacodæmones, incubi, ſucubi, lemures, laruæ, mali angeli, ſatanæ, luciferi, lucifugi, mendacij parentes, tenebrarum & mundi principes, legio, & aliis nominibus, pro officij quo funguntur diritate, inſigniuntur.

Quid dæmones ſint.
Exo. cap. 22
Leu. cap. 19.
Pau. ad heb. 1. 14. ad galat. 3. 19. 1. Theſ. 4. 16.
Ioan. 13.
Mar. 1. 26. 34.
Malignorũ angelorum poteſtas in humanum genus.
Dæmonum differentiæ.
Diabolicæ fraudis ludibria.
Dæmonum nomina.

De Subterraneis & lapicidinas incolentibus dæmonibus. CAP. XIIII.

Metallici dæmones quarum rerum ſatagunt.

LVDOVICVS Lauaterius ſcribit ex metallicorum certa renuntiatione, in fodinis quibuſdam videri ſpiritus qui humano more induti, opus illic faciant, & variè diſcurſando multum operati eſſe videantur, cùm tamen quieti eodem in loco ſtent. Interim verò nemini adſtantium noceant, niſi fortè dicteriis aut cachinno laceſſiti. Tum enim graue aliquid & durum quod obuium fuerit in ipſum qui læſerit coniicere, aut quauis alia ratione nocere. Eſſe verò in Rhetia argenti fodinam idem author prodit, ex qua magnam vim argenti Petrus Briotus loci illius Conſul ſuis temporibus eruebat. In ea dæmō erat, qui Veneris præſertim die, cùm metallici quod metalli eruerant in cuppas effundebant, rerum multarum tanquam opera vehemente miniſter ſatagebat, & ex cuppis in alias cuppas metalla pro arbitrio tranſuaſabat. Contigit die quadam vt ſolito amplius tumultuaretur, adeò vt ex metallicis vnus ei conuitiatus fuerit, abiréque in malam inferorum crucem, & deſtinata ſibi ſupplicia iuſſerit. Imprecatione & conuitio offenſus dæmon, capite comprehenſum metallicum ſic contorſit, vt vibrato collo os poſteriora ſpectaret: neque tamen inde mortuus eſt metallicus, ſed aliquot annis poſtea ſuperſtes intorta ſemper ceruice multis probè notus vixit.

Quibus modis nos fallant dæmones. CAP. XV.

Dæmones ſpiritus ſunt & ab æterno.

MVLTIS modis illudere animis noſtris, terrena corporum fæce inuolutis, dæmones poſſunt: nam eſſentiæ tenuitate ac ſubtilitate, & multo rerum vſu pollent: præterea in ſublimaria omnia multum ſibi iuris mundi illi velut principes vendicant. Itaque non eſt mirum ſi mendacij doctores ac parentes ab initio nubes & caligines oculis noſtris obiiciant, in mille rerum corporúmque ſpecies ſe induant, quò his præſtigiis & ſutelis tenebras mortalium animis offundant.

De Sucubis & Incubis. CAP. XVI.

Nominis ratio.

Libr. 15. de ciuit. Dei. c. 22. & 23.

HIS quæ diximus artibus & dolis potentes, non rarò ſe hominibus tanquam per concubitū miſcuerunt, ex quo qui ſe viris ſubiiciebant Succubi, qui mulieres appetebant, Incubi ſunt nominati. Equidem haud omnino abnuiſſe videtur D. Auguſtinus, quin in hominem ſe induentes, genitalia velut naturæ opera implere poſſint, eo cōſilio, vt incautos libidinum ſubiectis flammis tranſuerſos à virtute & caſtitate agant.

Hiſtoria.

Ioannes Ruepff, in libris de Conceptu & Generatione hominis, ſcribit temporibus ſuis mulierem quandam libidinis perditæ, & deploratæ verecundiæ, noctu cum dæmone qui ſe in virum induerat, rem habuiſſe, repentéque à concubitu aluo tumidam euaſiſſe, cúmque grauidam ſe crederet, in dirum adeò morbi genus incidiſſe, vt interanea omnia illi per anum exciderint, nihil contrà valentibus remediis.

Hiſtoria.

Similis de Lanij cuiuſdam ſeruo narratur hiſtoria: Ei in venereas cogitationes de nocte profundius demerſo, apparuit diabolus muliebri facie, cum quo (mulierem eſſe ratus) rē cū habuiſſet, genitalia ſic à coitu exarſerunt, vt ſuborto igne ſacro multo cū dolorum cruciatu interierit. Nec verò Petro Paludano & Martino Arelatēſi abſurdū eſſe videtur, aſſerere dæmones hominē gignere poſſe, ſi ſemē viro alicui ſeu mortuo, ſeu viuo ſubductū, in vterū muliebrem effuderint. Eſt tamen abſurdiſſima & falſitatis plena hæc opinio. Semen virile ſeminali ſeu ſanguinea materia & ſpiritu multo conſtans, ſi aliò à teſticulis quàm in vterum, vel minima mora diuertat, euaneſcentibus è veſtigio calore & ſpiritibus extinguitur. Nam vel ſola virilis membri longitudo maior, inter ſterilitatis cauſas cenſetur, quod per illam viæ longitudinem refrigeretur ſemen. Si qui ſint qui inter concubandum, poſt effuſum ſemen ſtatim à complexu muliebri ſe reuellant, propter ſubeuntem in hiantem adhuc vterum aërem, qui ſemen corrumpere creditur, gignere non putantur.

Falſitatis conuicta opinio.

Ex

A Ex quibus patet etiam quàm falſa ſit Auerrois de muliere quadam hiſtoria, quæ ſe filium concepiſſe narrabat ex ſemine virili in balneum, in quod mox digreſſo viro deſcenderat, effuſſo, & vtero ſuſcepto. Multò verò minus credibile eſt dæmones cum mulieribus concumbere poſſe: ſunt enim illi naturæ planè ſpiritalis, atqui ad generationem hominum ſanguis & caro neceſſaria ſunt. Incorporeos dæmones corporearũ mulierum amoribus teneri, quæ ratio dabit naturalis? Quibus generationis inſtrumẽta deſunt, quî hos gignere poſſe credemus? Qui nec cibo nec potu replentur, ſemine turgere dici quî poterunt? Iam verò vbi propagatio ſpeciei per ſucceſſionem indiuiduorum neceſſaria non eſt, veneris deſiderium natura non immiſit, & generationis vſum non impertiuit: atqui ſemel creati, Dei nutu immortales ſunt dæmones. Quòd ſi gignendi facultas dæmonibus conceſſa eſſet, iamdudum dæmonibus omnia plena eſſent. Si quando ergo ex dæmonum conſortio grauidæ mulieres parere videantur, id illis quas ſuperiore capite diximus artibus fieri putandum eſt, nempe viuentium mulierum corpora detritis pannis, oſſibus, ferramentis, ſpinis, intortis pilis, fruſtis ligneis, B ſerpentibus, & mille aliarum diſcordantium contra naturam muliebrem rerum farragine infercire ſolent: quibus poſtea adueniente velut partus tempore, per eius quæ falsò prægnans creditur vuluam, ante occæcatis & præſtrictis adſtantium muliercularum oculis, exitum ſuis præſtigiis moliuntur: cuius rei fidem faciet ſequens multorum fide digniſſimorum ſcriptorum literis conſignata hiſtoria.

Auerrois hiſtoria falſi conuincitur.

Dæmonum præſtigia.

Extitit Conſtantiæ formoſa virgo Margareta nomine, quæ ditiſſimo ciui ancillabatur: hæc paſſim prædicabat grauidam ſe ex dæmonis conſortio nocte quadam factam. Qua de cauſa eam iuſtitiæ cuſtodes in carcere continendam putarunt, vt qualem exitum habitura eſſet hæc fabula, certò ſibi & omnibus conſtaret. Adueniente legitimi velut partus tempore, dolores ſenſit parturientium & enitentium mulierum ſimillimos: tandemq; poſt multos & prægnantes obſtetricum conatus, pro humano fœtu, aperto vtero ferrei claui, fruſtula tum lignea, tum vitrea, oſſa, lapides, pili, ſtupæ & ſimiles planè tum à ſe, tum à natura parturientium abhorrentes quiſquiliæ, veteramenta, ac ſcruta, ante à dæmone ad illudendum humanis & nimium credulis mentiC bus intruſa, dimanarunt. Agnoſcit equidem Eccleſia dæmones, Dei ſcelerum noſtrorum vltoris nutu, hominibus ad coitus quandam ſpeciem abuti poſſe. At quod inde humanus fœtus prodire poſſit, nonmodò falſum eſſe adſtruit, ſed & tanquam impium deteſtatur, vt quæ credat, neminem vnquam, ſi Chriſtum Saluatorem exceperis, hominem ſine ſemine virili genitum. Iam verò quæ confuſio & creaturarum perturbatio hunc orbem (vt dicebat Caſſianus) occuparet, ſi liceret dæmonibus ex virorũ coitu concipere, aut ſi poſſent mulieres dæmonum conſortio grauidæ fieri? Quot iam monſtra à condito mundo nobis dæmones peperiſſent, quot prodigia protuliſſent, immiſſo in ferarum & brutorum animantium paſſim vuluas ſemine ſuo? Philoſophorum enim ſententia, quoties facultas & voluntas in idem concurrunt, effectus neceſſariò proferri & prodire ſolet: at dæmonibus nunquam defuit voluntas humani generis & mundani huius ordinis conturbandi. Eſt enim (vt aiunt) Dæmon inimicus noſter ab initio, & vt Deus ordinis & pulchritudinis author eſt, ſic dæmon per ſuperbiam Deo aduerſus, confuſionis & turpitudinis. Ergo ſi ad malam illam mentem, maD lúmque animum, ſi ad nequitiæ & inuidiæ voluntatem pleniſſimam, par poteſtas accederet, quis dubitare poteſt quin ſumma rerũ omnium & ſpecierum confuſio, quin ſumma deformitas, mundi huius munditiem comptam, & ornatum monſtris vndique coorientibus ſit inuaſura? Iam verò quæ coëundi quæ gignendi poteſt eſſe voluntas, vbi nulla voluptas eſt, nulla ſpeciei metuenda mortalitas? Cùm igitur dæmones incorporei ſint, venereis illecebris teneri & tentari, quæ dabit ratio? Cùm Dei nutu immortales ſint vt in pœnam miſeri viuant, quid ſucceſſione per indiuiduorum generationem eſt opus? Quare ſi nec volunt, nec poſſunt, nefas eſt putare eos hominibus commiſceri.

Hiſtoria.

Scelera noſtra in cauſa ſunt cur dæmones nobis abutantur.

De Magicis, & transnaturam morbis ac remediis.
CAP. XVII. A

Lib. 2. de abd. cap. 16

QVò Lectoris animum ad has de monſtris dæmonum, veneficorúmque & ſortilegorum hominum ipſis inſeruientium arte ſuſcitatis hiſtorias inuitatum plenius reficerem, viſum eſt ſequentes de morbis quibuſdã remediiſque trans naturam ac planè magicis ex Fernelio decerptas cumuli loco ſuperaddere. Exiſtunt morbi qui vt in homines ab irato Deo immiſſi ſæuiunt, ſic aliunde quàm à Deo remedia expectare nequeunt: ex quo eſſentiam & curationem trans naturam habere creduntur. Sic aër plerumque, maximè tamen Dauidis peſtilentia contaminatus, ſexaginta & amplius hominum millia neci dedit. Sic Ezechias graui morbo percuſſus eſt. Iob vlcere peſſimo à Satana Dei iuſſu fœdatus. Atque vt hos cacodæmon humani generis hoſtis ferus & immanis ferè ſolet Dei permiſſu infligere, ita homines malefici miris dæmonum artibus vim multis noxámque inferunt. Alij neſcio quos inuocant, adiurántque herbis, exorciſmis, imprecationibus, incantamentis & carminibus, alij collo ſubnectunt, aliterve geſtant ſcripta quædam, characteres, annulos, imagines, aliáque nefanda. Alij cautibus vtuntur ſonis vel numeris: interdum potionibus, ſuffitibus, & odoribus, interdum faſcinatione & præſtigiis. Sunt qui abſentis imaginem cera effingant, & quauis illius parte compuncta, verborum atque ſyderum vi, in ſimilem abſentis ſedem, morbum inferre iactitent, aliáque non pauca de infligendis morbis præcepta. Compertum habemus magos, ſagas, ſortilegos incantamentis nonnullos ita vinxiſſe, vt cum vxore concumbere non poſſent: alios concubitus impotentes, quaſi exectos aut eunuchos reddidiſſe. Neque ſolùm morbos, verumetiam dæmonas ſcelerati homines in corpora immittunt. Hi quidem viſuntur furoris quadam ſpecie diſtorti, hoc vno tamen à ſimplici furore diſtant, quod ſummè ardua obloquantur, præterita & occulta renuntient, aſsidentiúmque arcana referent, eóſque multis conuiciis impetant, & diuinorum verborum poteſtate terreantur, contremiſcant, aut ſuccenſeant. Quidam non ita pridem cùm per æſtus nocte vehementer ſitiret, è ſomno ſurgens potu non inuento, obuium malum fortè prehendit, ídque mandens, fauces ſibi quaſi manu præcludi, ſtrangularíque ſenſit: ſimúlque à ſubeunte dæmone iam obſeſſus, viſus eſt in tenebris videre à prægrandi, nigerrimóque cane vorari, quæ poſtea reſtitutus integra mente nobis ordine recenſuit. Hunc non pauci ex pulſu, ex calore & ſcabritie linguæ febricitare, ex vigiliis & mentis perturbatione ſimpliciter delirare iudicabant.

Sortilegi vi dæmonica inſtructi nocent. — B

Hiſtoria. — C

Hiſtoria.

Iuuenis alius familia equeſtri paucis ante annis, corporis concuſsione, & quaſi cõuulſione ex temporum interuallis laborauit, qua nunc ſolum ſiniſtrum brachiũ, nunc dextrum, interdum etiam digitum vnicum, aliàs crus alterum, aliàs vtrumque, aliàs corporis truncum tanta celeritate exagitaret, vix vt à miniſtris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autem inconcuſſum iacebat, lingua & locutio libera, mens ſana, omnéſque ſenſus integri, vel in conuulſionis ferocia. Decies minimum quotidie corripiebatur, in interuallis ſanus, ſed labore confractus. Vera epilepſia iudicari poterat ſi mentis ſenſuúmque læſio acceſsiſſet. Peritiſsimi quiq; Medici adhibiti conuulſionem epilepſiæ finitimam à maligno venenatóque vapore ſpinæ dorſi impacto cenſuerunt, è quo vapor in eos neruos manaret, qui à ſpina in artus quoquouerſum, non autem in cerebrum diſſeminantur. Hæc credita cauſa vt ſubmoueretur, clyſteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ infiguntur neruorum initiis, fotus, vnctiones, emplaſtra primùm quæ diſcuterent, deinde quæ roborarent & malignam qualitatem obtererent. His parum proficientibus ſudores proliciuntur, balneis, æſtuariis, & gaiacinæ ebeni decocto, quæ nihil magis profuerunt, quoniam omnes longè aberamus à cognitione veri. Nam menſe tertio primùm deprehenſus dæmon quidam totius mali author, voce, inſuetiſque verbis ac ſententiis, tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguæ Græcæ laborans eſſet) ſe prodens multa aſsidentium, maximéque Medicorum ſecreta detegebat: deridens quòd eos magno periculo circumueniſſet, quódque irritis pharmacis corpus hoc penè iugulaſſent. Quoties laborantem pater inuiſebat, is procul à conſpectu inclamabat, appellentem hunc arcete, & ab ingreſſu propulſate, aut torquem è ceruice detrahite: ex hoc enim, (vt Gallorum torquatis equitibus in more eſt,) Diui Michaëlis imago

Dæmon prodit ſe ſermone græco. — D

A imago propendebat. Si ſacra, diuináque coràm legebantur ferocius ſubſaltabat & inhorreſcebat. Cùm intermiſſio erat ferociæ, laborans in quiete omnium meminerat, quæ inuitum ſe protuliſſe fatebatur, & dolebat. Cerimoniis & execrationibus compulſus dæmon, negabat ſe crimine damnatum, & ſpiritum ſe nuncupabat. Interrogatus quis eſſet, aut quo modo, & qua poteſtate hæc moliretur, dixit multa eſſe intus domicilia in quæ ſe recondat, & in quiete ad alios commigrare: ſe in hoc corpus iniectum à quodam, cuius nomen non efferret: à pedibus ingreſſum in regiam, & à pedibus egreſſurum cùm præſtitutus dies aduentarit. De aliis non paucis diſſerebatur, quæ etiam ex aliis dæmonum laqueis irretitis interdum audiri ſolent. Neque hæc vt noua profero, ſed vt conſtet dæmones aliàs intrò ſubeuntes in corpus, id ipſum variis & inauditis interdum modis laceſſere: aliàs non intrò ſubire, ſed vel vtiles corporis humores exagitare, vel noxios in principes partes traducere, vel hiſce venas alióſque ductus obſtruere, vel inſtrumentorum ſtructuram permutare, quibus ex cauſis innumeri morbi fiunt. Horum dæmones authores ſunt, ſcelerati, perditíque B homines miniſtri, omníſque eorum trans naturam eſt ratio. Plinius commemorat ætate ſua principem Neronem vanas, falſiſſimáſque comperiiſſe magicas artes. Sed quid profana perſequimur cum magica & eſſe & fuiſſe quæ in ſacris extant de Pythoniſſa, de muliere ventriloqua, de Nabuchodonozor Rege, de Magis Pharaonis, aliáque non pauca perhibeant? De Denarcho narrat Plinius, eum deguſtatis extis pueri in ſacrificio immolati, in Lupum ſe conuertiſſe. Circen verò Vlyſſis ſocios in illo errore diuturno, poculo mutaſſe in feras apud Homerum legimus, & apud Virg. meſſes ſatas, aliò carmine traduci. Quæ niſi multorũ fide cõprobata, conteſtatáq; forent, non tam multas leges Iuriſconſultorum prudentia in magos tuliſſet, nec iis qui meſſes incantaſſent in lege duodecim tabularum pœna eſſet conſtituta. Vt autem magicis artibus dæmon, non res ipſas, quippe quas generare non poſſit, ſed ſolas rerum ſpecies & ſpectra quædam exhibet: ita & in his quæ ad medendi vſum quouis modo accommodantur, nec certa, nec tuta, ſed fallax, captioſa, & perículoſa eſt ſanatio.

Succenſent dæmones et terrentur diuinorum poteſtate.

Dæmones duobus modis ſanitatẽ noſtram labefactant.

Captioſa eſt quæ à dæmone immititur ſanatio, & ſanitatis tantũ ſpecies, non re vera ſanitas.

C Vidi ſcripta chartula collo ſubnexa vniuerſi corporis icterum vna nocte detergeri. Vidi & febres verbis, cerimoniis quadamtenus profligari, ſed quæ mox ſimiliter, aut multo deterius recurrerent. Exiſtunt autem & quædam inania, veréque anilia, quæ quoniam hominum imbecillitatem nimia ſuperſtitione iamdiu occupant, ſuperſtitioſa dicimus: ea ſunt de quibus dicere nemo poſſit, cur & vnde creditas vires habent. Neque enim à temperamento, neque ab aliis manifeſtis qualitatibus, neque à tota ſubſtantia, neque à diuina, vel magica poteſtate, quibus duobus poſtremis remedia omnia quæ trans naturam ſunt, adeóque morbis eſſentiam trans naturam habentibus adhiberi debent, continentur. Illius modi verò anilia & ſuperſtitioſa remedia ſunt ſcripta ſigna, characteres, annuli, qui nec Dei, nec ſpiritũ opẽ implorant. Rogo, nónne ſuperſtitioſum remedium eſt, comitialem morbum ſanari geſtatis nominibus trium Regum, Gaſparis, Melchioris, & Balthaſaris, qui Chriſtum adoratum venerunt? Dentium dolorem miteſcere, ſi quis dum Sacrum fit dentes contingat, hæc verba efferens, Os non comminuetis ex eo. Vomitiones conquieſcere, cerimoniis D & verbis quibuſdam quæ medicaturi vel abſentes pronuntiant, ſatis fore rati, ſi modò laborantis nomen cognitum habeant?

Anilia & ſuperſtitioſa ad multos morbos remedia.

Vidi quendam qui è quacunque corporis parte profluentem ſanguinem cohiberet, partis contactu, verba quædam obmurmurans: Sunt qui hæc commemorent, De latere eius exiuit ſanguis & aqua. Ad febres ſanandas quammultæ circumferuntur preces: Eſt qui laborantis prehenſa manu dicat: Æquè facilis tibi febris hæc ſit, atque Mariæ virgini Chriſti partus. Alius ante paroxyſmum manus cum ægro lauat, recitãs ſecretò Pſalmũ illum ſolennẽ: Exaltabo te Deus meus Rex. Si quis aſino in aurem dixerit, percuſſum ſe à ſcorpione, tranſire malum protinus tradunt. Vt verba, ita & ſcripta in ſuperſtitioſis multa numerantur. Ad arcendam lippitudinem charta in qua duæ Græcæ literæ P. & A. inſcriptæ ſint, circumligata lino ſubnectatur collo.

Ad dentium dolorem ridiculum hoc ſcriptum appenſum, ſtrigiles, falcéſque dentatæ, dentium dolorem perſanatæ. In his etiam quæ foris admouentur, non leuis plerumque ſuperſtitio eſt. Eiuſmodi illud eſt Apollonij apud Plinium, vi interempti dente, gingiuas in dolore ſcarificari. Ex calua ſuſpendio interempti, catapotia

contra fieri canis rabidi morſus. Comitialem morbum ſanari cibo è carne feræ occiſæ eodem ferro quo homo interfectus ſit. A quartana febre eum liberari qui vinum biberit in quod immerſus fuerit gladius quò ſit caput abſciſſum: & eum cuius vnguium reſegmina anguillæ viuæ collo ſubnectantur in linteolo, illa mox in aquam dimiſſa. Lienis dolorem ſedari, ſi pecudis lien illi ſupertendatur, dicátque Medicus lieni ſe medicinam facere. A tuſſi vnumquemque liberari qui in os rubetæ ranæ inſpuerit, ea mox viua dimiſſa. Laqueum ſuſpendioſi circumdatum temporibus, temporis dolorem ſedare. Hoc verbum Abracadabra, chartæ ea figura inſcriptum qua Serenus tradit, ex collo appenſum, à febribus, maximéque ab hemitritæo liberare. Quid etiam veri id habere poteſt quod multi affirmant, Lathyris, quæ Tithymali ſpecies eſt, folium ſurſum auulſum ſi ſumatur, vomitionem mouere, deorſum ruptum deiectionem? Quin & in herbis non pauca videas ſuperſtitioſa figmenta, qualia Galenus ab Andrea & Pamphilo conſcripta commemorat incãtationes, transformationes, & decanorum dæmoniorúmque herbas ſacras. A

Ad lienis dolorem.

Ad tuſſim

6. ſimpl.

Hæc & ſimilia nunquam putaſſem hîc adſcribenda, niſi paſſim reperirentur tam malè feriati homines, qui relictis artibus illis & modis qui à Deo ad corporis humani ſanitatem conſeruandam pertinent, aliò ad ſuperſtitioſa & ſortilegorum hominum vel dæmonum potius ridicula remedia confugiunt, quibus tamen quem ſperabant euentum aliquando conficit dæmon, quò ſic perpetuò illos irretitos, & nefandis ſacris ſuis mancipatos detineat. Neque verò quod plerique hodie iactitant, abs quouis & quauis arte ſanitatem cùm opus eſt recipere bonum eſt. Indignum eſt Chriſtiano hoc prouerbium: eum potius reſipit qui dæmoni magis quàm Deo confidit. Non ſunt huius ſortilegorum & magorum farinæ empyrici illi, qui carpto lino ſicco, vel aqua pura tincto, vulnera ſimplicia ſanant. Non eſt magicum, non miraculoſum hoc remedium vt plerique putant: ſed planè naturale, à naturæ, vulnerum & fracturarum medicatricis fontibus profectum, cui Chirurgus tantùm opitulatur ea modò impedimenta tollendo, dolorem dico, fluxionem, inflammationem, abſceſſum & gangrænam, quæ eiuſmodi morborum curationem remorantur. Quæ ſequuntur exẽpla dæmonicæ peruerſitatis in ſalutem & vitam noſtram malignè aliquid ſemper & inſidioſè machinantis fidem facient abundè. B C

Non eſt bonum à dæmone ſanitatem accipere.

Mulier quædam Florentiæ, vt ſcribit Langius, maligno vlcere obſeſſa dum intolerabilibus ventriculi doloribus diuelleretur, nec Medici opem vllam ferre poſſent, en repentè oblongos & recuruos clauos, æneáſque acus vnà cum cera & capillis conglomeratas euomuit: & poſtremò ingens carneum ientaculi fruſtum, quale nec Gigantis fauces deglutirent, eructauit.

Lib. epiſtol. 38. epiſt.

Sed illud quod à Chriſto ex Deipara virgine nato anno 1539. in quodam Eiſtetenſis epiſcopatus ditionis pago Fugenſtal accidit, omnem ſuperaret fidẽ, niſi oculati ſpectatæ fidei teſtes adhuc ſupereſſent: In quo pago Vlrichus Neuſeſſer agricola, cùm crudelibus dolorum tormentis in altero hypochondriorum latere conficeretur, ſubito clauum ferreum ſub illæſa cute manu apprehendit, quem chirurgus illic balneator nouacula exciderat, nec tamen dolores ceſſarunt, ſed magis in dies recrudeſcebant: Quare cum nec aliud doloris fore remediũ miſer quàm mortem ſuſpicaretur, arrepto cultello ſibi guttur abſcidit. Mortuo apertum eſt cadauer, & diſſecto ventriculo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultri partim acuti, partim ſerræ inſtar dentali ac duo ferramenta aſpera reperta fuêre, quorum ſingula Spithami magnitudinem excedebant. Aderat & capillorum inſtar globi inuolucrum, Dæmonis omnia aſtu & dolo ingeſta. Hæc Langius. D

De Mendicantium vaframentis.

CAP. XVIII.

EXPOSITA monſtrorũ hiſtoria, ſequitur vt de his dicamus, quæ vel ex ſeſe propter naturã admirationis plenã monſtri ſpeciẽ quãdam habent: vel aliunde, nẽpe hominũ fraudibus & ſutelis aſſumunt. Ac quoniam dæmonũ proximè expoſitis præſtigiis, mẽdicantiũ doloſæ artes quibus id potiſſimũ efficitur affines ſunt, ideò ab his initiũ ducemus, quò monitus

A nitus edoctúſque earum Chirurgus, cautior ſit & callidior in ipſis cùm occurrerint diſcernendis.

Hiſtoria de adulterino brachio.

Anno Domini 1525. cùm eſſem Andegaui, ſtabat pro templi foribus vafer mendicus, qui proprio brachio poſt terga reuincto & abdito, in eius locum ex ſuſpendioſi cadauere reſectum thoraci adiunctum furcula fulciente populo oſtentabat, quaſi igne ſacro correptum, quò prætereuntes in ſui commiſerationem magis incitaret. Latuitq; fraus, omnibus certatim ſtipē erogantibus, donec tandem haud fideliter adnexum, ſolutis omnibus vinculis in terram procidit, ſpectantibus & obſeruantibus multis. Comprehenſus & in carcerem coniectus, magiſtratus ſententia, alligato ex ceruice & in pectus propendente adulterino brachio, virgis publicè cæſus eſt, & in exilium eiectus.

De mamma cancroſa.

Erat mihi frater Ioannes Parens Chirurgus, Vitrei in Britannia Gallica habitans. Is aliquando animaduertit mulierculam mendicantem, quæ mammam oſtentabat velut cancroſo vlcere obſeſſam, aſpectu horribili, propter multum & ſordidum pus, B quo in ſubiectum linteum manare videbatur. Mulierculæ faciem viuidúmque in facie & circumſtantibus vlcus locis colorem, totius denique corporis colori illi conſentientem euexiam, erat enim præpinguis & optimo corporis totius habitu, cùm propius & diligentius eſſet contemplatus, facilè adductus eſt in ſuſpicionem latentis doli. Coniecturam ſuam magiſtratui indicauit, impetrauítque vt mendicam illam ſibi liceret in ſuas ædes deducere, quò certiore nota rem omnem exploraret. Renudato igitur eius pectore, comperit ſub axilla ſpongiam imbutam liquore ex brutino ſanguine & lacte commixto, ſambucino tubulo per latentia ficti cancroſi vlceris foramina decurrente. Ergo calente aqua mammam fouit, vdóque fotu ſibi inuicem ſupertextas, & glutine ex bolo armeno, oui albumine ac farina cohærentes, ranarum nigrarum, viridium, & citrinarum pelliculas reſoluit, híſque reſolutis ſubiectam mammam integra ſanitate fruentem comperit. Coniecta in carcerem eo nomine mendica faſſa eſt eas ſe fraudes edoctam à mendico adultero, qui & ipſe circumpoſito tibiæ liene bubulo, certíſque locis quibus commemoratus liquor ſtillaret perfo- *De tibiæ vlcere mētito.*
C rato, monſtroſæ magnitudinis & malignitatis vlcus, circumtectis vndique ſordidato linteolo lienis appoſiti marginibus effingebat. Quæſitus ſedulò mendicus adulter cōperi non potuit, ipſa loris operta in exilium acta eſt.

De elephanticum ſimulante.

Vix annus exactus erat, cùm in eandem vrbem appulit mirè verſipellis alter eiuſdem farinæ mendicus, qui occupatis ſtatim templi foribus merces ſuas explicuit, ricam nempe minuta ſtipe, qualis in pauperes erogari ſolet onuſtam, ligneum doliolum, & crepitacula quæ dextra manu comprehenſa magno ſtrepitu ex interuallis cōcutiebat. Facies illi craſſioribus puſtulis conſperſa aſſurgebat, confictis fabrili glutino ex rubro, elephanticorum in morem, liueſcente. Hæc cum perſona horridum aſpectu, omnibus miſerabilem reddebat, quod cauſæ erat cur illi quiſque de ſuo erogaret. Tum frater meus ſe illi propius admouit, quæſiuitque ex quo tempore, tam diro morbo correptus eſſet: ille obſcura voce & rauca reſpondit ab vtero ſe materno elephanticum prodiiſſe, elephante tam diro ſibi vtrumque parētem mortuum, vt membra fruſtatim conciderent. Cæterùm laneam circum fauces faſciolam habebat, qua
D manu læua ſub pallio conſtricta guttur ſibi ſic arctabat, vt ſimul multus ſanguis ater in faciem aſſurgeret, & vox vix vi erumpens magis rauceſceret: continere tamen ſe non potuit quin inter loquendum ducendi liberius aëris gratia faſciam remitteret. Quod poſtquàm animaduertit frater, fraudem ſubeſſe ratus, à magiſtratu impetrauit vt ſibi liceret, hominem verène elephanticus eſſet probare, & examinare. Primùm igitur ipſi faſciam ceruicibus circumfuſam exemit, inde tepente aqua faciem lauit, ſic vt ficta & glutine coagmentata tubercula diſſoluerentur, faciéſque vitij omnis expers, naturali & bono colore ac charactere renideret. Totum inde ipſi corpus renudauit, anxiéque veſtigatis & luſtratis omnibus membris, nullum elephātis ſignum vniuocum aut æquiuocum comperuit.

Quod poſtquàm reſciuit magiſtratus, comprehenſum ipſum & in vincula coniectum, iterum tertiúmque per vrbis compita flagris cædendum, pendente in pectus doliolo, in dorſo verò crepitaculis tortori tradidit, addita perpetui exilij pœna. Accidit dum tertia nundinali die cæderetur, vt per iocum conclamaret populus, ne vereretur eum grauiter cædere, qui ſe elephanticum profeſſus, nihil planè ſentiret:

acclamatione vrgentis populi accenſus carnifex, adeò cædendo inuectus eſt, vt paucis poſt diebus miſer ille, & mendicus flagris interierit: dignus profectò tali mercede. A Nam impoſtorum genus præterquàm quòd tanquam ignauum fucorum pecus, hoc vel illo morbo miris modis ſimulato, alieno labore otioſum viuit, tum etiam non rarò coniuratione facta, proborum & frugi ciuium vitæ & fortunis inſidiatur.

Mendicantium multitudo vrbi pernicioſa.

Sunt enim qui ſub veſperum, tanquam ſine lare & foco homines, in ædes exigendæ noctis gratia intromitti flagitent, intromiſſiq; mox hoſpite dormiente commilitonibus ſuis ſimilis nequitiæ hominibus fores patefaciant, omnibúſque quæ poſſunt elatis, totã familiã trucidẽt. Profectò impoſtoriã iſtam mendicitatẽ iure omnis improbitatis matrem & ſcholam dicere poſſis. Quot enim lenocinia, veneficia, intoxicatis paſſim puteorum, fontiúmque publicorum aquis, & incendia fiunt mendicitatis ſpecie? Vnde exploratores, vnde malarum omnium artium artifices, & miniſtros magis idoneos nanciſci poſſis, quàm ex nefario iſto mendicabulorum cœtu?

Mendicitas omnis nequitiæ ſchola.

Sunt qui fuligine in aqua diluta, faciem ſibi quo icterici appareant, oblinunt. Sed fucum, poſtquàm ex oculorum Adnatæ tunicæ natiua albedine, quæ in verè ictericis flauo colore maximè infici & offundi ſolet, primo appulſu & aſpectu ſubolfeceris, tũ B certiore nota deprehenderis, ſi aqua vel ſaliua madefacto linteo deterſa facies, vaneſcente extemplo aſſuta flauitiẽ, laudabili colore refulgeat.

Quî deprehendantur icterum ſimulantes.

Sunt qui vrentibus herbis ſæuius affrictis artus laniaſſe, & turpiter exulceraſſe, cauteriis membra vario ſtigmate inuſiſſe, proprium corpus medicatorum ſuccorum hauſtu tumidius, macrius & depreſſius reddidiſſe, aut alio quouis modo deformaſſe non contenti, ingenuos etiam optimatum & bonorum ciuium à quibus benignè excepti fuerant, pueros furto ſubduxerunt, brachia & crura aut fregerunt aut intorſerunt, linguam abſciderunt, ſternum, pectúſque totum depreſſerunt, vt his tanquam propriis liberis, per totum orbem queſtuoſa peregrinatione circumlatis, nummos vndique corrogarent, flebiliter inclamantes tantam ſibi cladem fulminis diritate & inclementia inflictam eſſe. Denique vniuerſum orbem inter ſe tanquam in prouincias partiuntur, ac quicquid illic noui geritur, quicquid noui adinuenitur quod ad perſonatæ mendicitatis mangonia & vaframenta amplificanda pertineat, ſibi mutuo literis communicant: in quam rem peculiare idioma, & ſibi ſolis ſic notum, vt in eo reliqui C ſurdi ſint, garritum habent.

Flexellius Lutetiæ Doctor Medicus, inuitarat & deduxerat me olim in villam ſuam Champinianam, quatuor ab vrbe miliaribus. Ibi dum fortè in chorte deambularemus, ſubitò adſtitit craſſa quædam & benè habita virago, eleemoſynam petens in honorem D. Fiacrij, cycladem hæc ſubuculámque ſubrigens, craſſum inteſtinum ſemipedali longitudine oſtentabat, quod illi ex ano velut prociduum propendebat, è quo ſtillabat liquor puri ſimilis, qui crura & ſubuculas turpi & viſu horribili velut tabo, vndique infecerat. Quæſiuit Flexellius ex quo tempore tali morbo correpta eſſet, reſpondit quartum iam annum morbi agi, hinc ſubeſſe fraudem facilè ſuſpicatus eſt. Non enim veriſimile eſſe tam bene habitæ & coloratæ, tantam purulentæ eluuiei copiam, ab interno corpore dimanaſſe: emacruiſſet enim potius, hectica tabe conſumpta: itaque iuſta ex doli indignitate ira accenſus, toto in eam corpore inſiluit, in terram proſtrauit, conculcauit, peſſundedit pluribus pedum in ventrem inflictis ictibus, reuulſóque cum ſono pendente inteſtino, grauiora veritam coegit technam fateri: haud ſcilicet verum & ſuum, ſed aſcitum & bubulum inteſtinum eſſe quod lacte & ſanguine impletum, duobúſque extremis renodatũ, altero in anum indiderat, ſtillante per cæca foramina tabo. D

De ficos, procidentiámque ani ſimulante.

Non ita pridem æquè proſtituti pudoris mendica Lutetianis pauperum curatoribus ſe obtulit, rogans vt in album pauperum ſtipendioſorum referretur, ſibi enim ex laborioſo & difficili partu vterum procidiſſe, itaque non potis eſſe aliquid operæ facere vnde victum compararet. Tum illi, eam de more à Chirurgis ei muneri deſtinatis, probari & examinari iuſſerunt. Hi re tota eius luſtrata & cognita, fraudẽ ſubeſſe renuntiarunt. Veſicã namq; bubulã inſpirato flatu ſemiplenã, & turpi ſanguine oblitã, ceruicis extremo, ad quod ſpongiolã attexuerat, in vteri ſui ceruicem intruſerat, mox enim vteri ſolita & humida eluuie differta & turgente ſpongiola, bubulam veſicam propendentẽ ſtabiliri ſic, vt ſine prolapſionis metu facilis mẽdicæ inceſſus eſſet, nec niſi ſumma vi reuelli poſſet. Ob hæc vaframenta in carcerem conjecta eſt, &

De vteri procidentiã ſimulante.

loris

A loris ante à carnifice operta, in exilium relegata eſt. Haud huic abſimilis eſt eorum techna qui ſcitè appoſito inguini ventre ouillo, hernioſos ſe ſimulant.

De mendica anguem vẽtre concluſũ ſimulante.

Anno Domini 1561. Lutetiã appulit virago Normana carnoſa, ſucculẽta, & egregiè opima, ferè trigenaria, oſtiatim hæc victum quæritans, lubenter optimates mulieres conueniebat, infortunium his ſuum enarrans perquàm familiariter, & flebiliter: dictitans ſibi in aluo anguem eſſe, qui per os irrepſiſſet dum in ſegete canabina fortè obdormiuiſſet. Hunc ſe perenni iactatione vibrantem, tactu explorandum, manu abdomini admota ſingulis exhibebat: addens hoc etiam, illum interaneorum torminoſa arroſione diu noctúque ſibi eſſe infenſiſſimum. Mouebat omnes & in admirationem rapiebat triſtis caſus nouitas, itaque quod poterant, re & conſilio iuuabant. Extitit vna inter cæteras pia benignitate inſignis, quæ Hollerio Doctore Medico, Caballo & me Chirurgis aduocatis, quæſiuit num qua via anguis ille eliminari poſſet. Hollerius illi valens catharticum exhibuit, ſperans futurum vt irrita excretrice vi, vnà cum noxiis humoribus fera latibulo ſuo depelleretur. Sed ſpes illa euentum non B habuit. Itaque cùm rurſum conueniſſemus, viſum eſt vt intromiſſo in vteri ceruicem ſpeculo, ſpecularemur num quid eius caudam aut caput oculis aſſequi poſſemus. Sed facta per me ampla vteri dilatatione, nihil tale intueri licuit. Tantum animaduertimus voluntarium quendam motum, cuius ipſa mendica ſibi author erat, contractis & dilatatis epigaſtrij muſculis. Quod cùm notaſſemus, fraude & impoſtura perſpecta, viſum eſt quò illam perterrefaceremus, atque ad profitendam technam compelleremus, edicere illi rurſus aliud ſed valentius catharticum eſſe ſumendum, vt quod priore, quia blandius eſſet, conſequi non valueramus, id poſteriore longe validiore perficeremus. Illa diſſimulato metu, ſibi doli probè conſcia, cùm diſceſſiſſemus, ſub veſperum compoſitis ſarcinulis, vnáque aliis quæ ad ſe non pertinebant conſertis, clàm diſceſſit inſalutata hoſpite, ſicque demum fraus benè diſſimulata nobilis & probæ mulieris diſpendio patuit. Mendicam ego illam ſex diebus poſt equo ſarcinario viriliter inſidentem, & vnà cum Pelagiorum piſcium abactoribus effuſè ridentem, atque vt credere par eſt in patriam redeuntem, cùm iam hic C eius impoſtura diuulgata eſſet, ad Montis Martyrum portam conſpexi.

Technæ epilepticos ſimulantiũ.

Technæ lepram ſimulantium.

Qui ſe mutos ſimulant, linguam in os contrahunt & reduplicant. Qui pro epilepticis ſe iactant vtrumque carpum manicis ſibi ferreis arctè cingi curant, in lutum ſe mergunt & voluunt, ſanguine ferino caput ſibi conſpergunt & defœdant, artus, totúmque corpus vibrato motu concutiunt. Denique ſapone in os indito ſpumantem ſaliuam euomunt, eorum inſtar qui epileptico inſultu agitantur. Alij glutinum quoddam ex diluta farina conficiunt, quo totum oblinunt corpus, quaſi lepra ſeu ſancti Manis morbo incruſtarentur. Nec verò nouum eſſe & hodiernum hoc perſonatæ mendicitatis & ſubdolæ impoſturæ mangonium putandum eſt. Vigebat iam olim in Aſia Hippocratis temporibus, quemadmodum ipſe meminit libro de Aëre, Locis & Aquis. Sed quò altius radices egit, & temporum multo decurſu magis inueterauit id malum, eo diligentius & ſtudioſius reſcindendum eſt, acribus ſuppliciis in eius artifices ſancitis & irrogatis, quia perſonata hac mendicitate tanquam deſidiæ altrice, & omnis improbitatis officina, quod bonis adimitur tranſit ad impios. Vnus verò im- D pius & ingratus miſeris omnibus nocet.

De his quæ monſtroſa in morbis contigerunt.
CAP. XIX.

In morbis etiam contingunt monſtra.

Glans ſclopeto in ventrem excluſſa & tandẽ per anũ reddita.

NOVISSIME commemoratis, monſtri aliqua ſpecies mendicabulorum ſutelis ad turpem queſtum aſſuitur. Sequentibus verò ſi quid ineſt mõſtrifici, à natura eſt: ſed cæca & occultis quibuſdam modis quaſi miraculoſè agente. Sic certè in morbis etiam ſæpè contingunt mõſtra. Ad ſancti Angeli oppidũ Franciſcus Miles ex turma Capitanei Mureti vulnus in ventre accepit, manuario tormento inflictum, inter vmbilicum & ilia. Haud equidem glans extracta eſt, quia ſedulò veſtigantibus Chirurgis reperiri & occurrere non potuit. Qua de cauſa grauibus & torminoſis doloribus conflictatus eſt: donec nono demum poſt vulnus die, glandem per anum excreuit. Itaque intra tres dehinc hebdomadas planè conualuit. Curabat illum Simon Crineus Chirurgus turmarum gallicarum.

Glãs plumbea per laryngẽ ad vſque primã ceruicis vertebram intruſa & hærẽs incolumi ægro. Lib.3. anat. cap.9.

Ioannes Papa ſancti Albani in Delphinatu dominus, in conflictu ad Caſenium, A
tria manuario tormento in corpus penetrantia vulnera tulit, quorum vnum ſub la-
rynge, qua parte velut nodo protuberat iuxta pulmonis fiſtulam ad vſque vertebra-
rum ceruicis initia penetrabat, quo loco hæſit adhúcque hæret glans plumbea. Hinc
multa & horrenda hominem corripuêre ſymptomata, vt febris & ingens colli totius
tumor: adeò vt totos decem dies nihil niſi iuſcula & liquida deglutire potuerit. Con-
ualuit tamen, hodiéque etiam valet cura Iacobi Alanij Chirurgi.

Meminit Alexander Benedictus, ruſtici cuiuſdam, cui miſſili telo dorſum tranſ-
uerberatum cùm fuiſſet, haſtili extracto ferrum intus reſtitit, duos tranſuerſos digi-
tos longum, & hamulis conſertum, lateribúſque horridum. Cùm id Chirurgus an-
xiè & ſolerter quæſiuiſſet, comprehendere nunquam potuit, itaque vulnus occlu-
ſit. Sed ſecundo menſe poſt ferrum id quamlibet hamulatum per anum prodiit.

Ferrum hamulatũ dorſo intruſum & per anũ poſtea redditum.

Acus deglutita & cum vrina excreta.

Acus per natem intruſa & inguine tandẽ reddita.

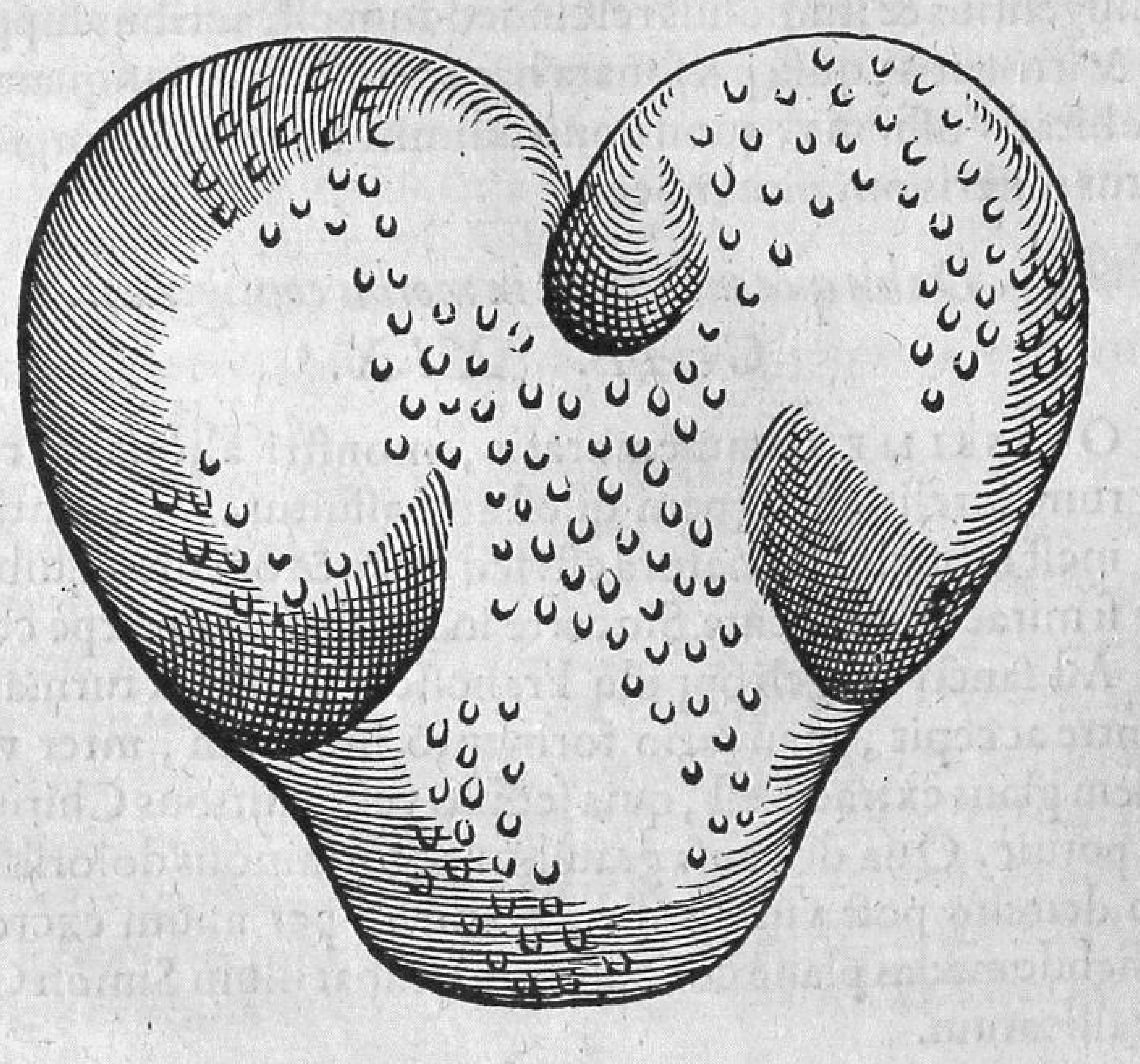
Narrat idem Venetiis virginem acum deglutiuiſſe, quam biennio poſt cum vri-
na reddidit, calculoſa materia circũ viſcoſos humores collecta, & coagmentata obdu-
ctam. Margareta Perlana Guillelmi Guerrerij pannarij mercatoris Lutetiæ ad Iudęo- B
rum vicum commorantis vxor, dum rus equo veheretur, acus ex ſubiecto fortè aci-
culario in dextram natem ſe ita altè intruſit, vt nulla arte, nulla vi reuelli inde potue-
rit. Quadrimeſtri poſt miſit ad me qui ſe inuiſerem: corámque narrauit ſe quoties in
mariti amplexus veniret, extremos & pungentes dolores in dextro inguine pati, ad-
mota manu dum locum tractarem occurrit digitis aſperum quid & durum. Itaque ſic
egi, vt acum inde planè iam rubiginoſum extraxerim. Miraculo appoſiti hoc debet,
quod chalybs natura ſua grauis ſurſum à nate ad inguem conſcenderit, & femoris
muſculos nullo abſceſſu genito penetrauerit.

Acus in calculo è veſica extracto depacta.

Anno Domini 1566. Laurentij Collo duo liberi calculorum extrahendorum ar-
tifices experientiſſimi calculum extraherunt, nucis iuglandis craſſitie in quo medio
acus ei planè quo ſutores ſuere ſolent, ſimilis depacta viſebatur. Calculoſo nomen
erat Petrus Coquinus via Galandea ad plateam Malbertinam, puto illum adhuc ſu-
perſtitem viuere. Carolo nono Regi propter rei monſtrificæ nouitatem calculus ille
me præſente oblatus eſt, quem mihi à Chirurgis illis dono datum diligenter in ſe- C
cretioribus capſulis aſſeruo.

Anno Domini 1570. Duchiſſa Ferrarienſis Lutetia Montem-argiuum acciuit
Ioannem Collo, qui calculum è veſica piſtori dulciario extraheret. Calculus ille etſi
pugni craſſitiẽ haberet, nouémque vncias penderet, fœliciſſimè tamẽ incolumi ægro
reuulſus fuit. Franciſco Roſſeto & Ioſepho Iauello Duchiſſæ Medicis experientiſſi-
mis & doctiſſimis præſentibus. Non multum tamen temporis poſt piſtor ille interiit
ex vrinæ ſuppreſſione, per obſtructionẽ ab exiguis duobus aliis calculis qui è renibus
in veſicam deſcenſuri, in media vretherum via ſubſtiterant. Calculi extracti figura
fuit eiuſmodi.

Calculi dulciario piſtori extracti figura.

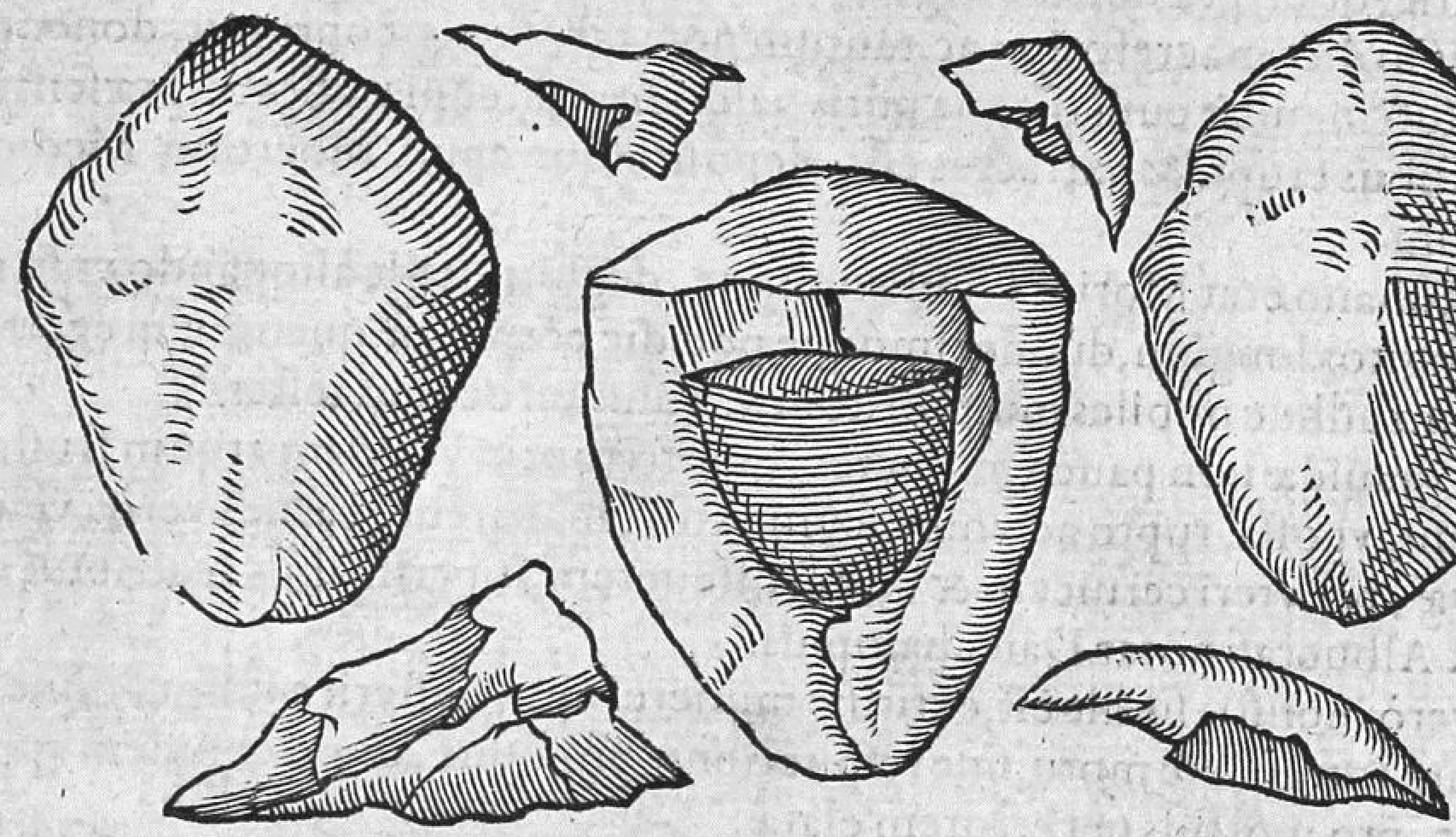

D

A Anno Domini 1566. Laurentius Collo filius, cuidam, Marlium commoranti, mentulæ tractor ex eo cognominato, quòd ab ætatis ſuæ anno decimo, calculo iam obnoxius, pudendum aſſiduè ſcalperet, calculos tres è veſica extraxit, ſingulos oui gallinacei craſſitie, omnes colore albos, & ſimul duodecim vncias pendentes, Regi Carolo tum ad Sancti Mauri à foſſis fanum degenti, cùm oblati eſſent, vnum malleolo confregit, in eoque medio alius inuentus eſt colore caſtaneo, cæteráque nuci mali perſici ſimilis. Tres illos calculos mihi à Chirurgis illis fratribus dono datos hîc ad viuum appingendos curaui.

Calculorum trium commemoratorum, quorum vnum confractum cernitur, effigies.

B

C Multos ego mortuorum diſſectis cadaueribus variæ formæ ac figuræ calculos, vt nefrendum, catulorum & ſimilium adnotaui. Narrat Dalechampius viſum ſibi hominem qui per lumborum abſceſſum, qui in fiſtulam degenerauerat, multos è renibus calculos excerneret, nihilóque minus in equo & curru vehi facilè ferret. Mulieri diris torminum & dolorum alui & ani cruciatibus exercitatæ Ioãnes Magnus Medicus Regius doctiſſimus & experientiſſimus medicinam cùm faceret, accerſiuit me vt indito in anum ſpeculo, ſpecularetur num quæ tanti, támque pertinacis doloris cauſa ſubeſſet aſpectabilis. Cùm nihil intuitus eſſet oculis, vnde in cauſæ dolorificæ cognitionem duceretur, rationem ducem ſequutus crebro clyſtere indito, & catharticis propinatis ita egit, vt tandem calculum ægra excerneret, pilæ palmariæ craſſitie: quo excreto dolores omnes quieuêre.

Calculus vi catharticorum ano excretus.

Famula Dyſeridis, vt narrat Hippocrates, in Lariſſa cùm iuuencula eſſet, vbi venere vteretur fortiter circum circa dolebat, aliàs autem ſine dolore erat, concepit autem nunquam. Et cùm ſexaginta eſſet annorum dolebat à meridie velut ex partu D laboraret. Hæc cùm ante meridiem porrum ediſſet multum, poſtquàm ipſam dolor corripuit vehementiſſimus & priores omnes excedens, exurgens aſperum quiddam in ore vteri deprehendit. Poſtea cùm ipſa in animi deliquium incideret, alia mulier immiſſa, manu expreſſit lapidem aſperum magnitudine verticilli fuſi, & ſana tunc ſtatim & poſtea erat.

5. epid.

Calculus vteri ceruice redditus.

In muliere quæ, vt narrat Hollerius, quatuor menſium ſpatio, incredibili vrinæ cruciatu laborauerat, duo calculi reperti in corde ſunt, cum multis abſceſſibus, integris renibus & veſica.

Lib. 1. ca. de palpit. cord.

Anno Domini 1558. Ioanni Bourlierio ſutori veſtium in ſancti Honorati vico aquoſum in genu abſceſſum aperui, in quo calculum reperi, album, durum & leuem, amygdalæ craſſitiei, quo extracto conualuit. Nulla certe corporis pars eſt in qua calculi non facilè concreſcant.

Nulla corporis pars eſt in qua calculi concreſcere nequeant.

Antonius Beniuenius Medicus Florentinus ſcribit, mulierem quandã acum æreã ſine vllo dolore deuoraſſe, indéque annum integrum indolentem exegiſſe: ſed hoc exacto ingentes dolores ventrem adorti ſunt: quos vt ſedaret Medicos quoſcunque

Acus deglutita & biennio poſt vmbilico reddita.

potuit, conſuluit, nulla interim deuoratæ acus mentione facta. Itaque nihil illi opis A etſi infinita remedia tentarentur allatum eſt, integrúmque biennium in doloribus exegit, donec tandem per exiguum ad vmbilicum foramen prodiit acus, túmque ſibi reſtituta eſt.

Graminis ramulus deglutitus & integer per intercoſtale ſpatiũ redditus.

Gladius deuoratus oborto ſub inguine abſceſſu erupit.

Studioſus adoleſcens Chambellanus Biturix in Prælæo collegio graminis ramulum deglutiuit, qui poſtea integer per intercoſtale ſpatium magno cum adoleſcentis vitæ periculo erupit. Non potuit eò penetrare, niſi ante pulmonum, ſuccingentis mẽbranæ, & intercoſtalium muſculorum pertuſa & perrupta ſubſtantia, ſuperſtes tamen euaſit adoleſcens, medicinam ei Fernelio & Huguetio facientibus. Cabrolius Polemarchi Danuiſani Chirurgus, narrabat mihi nuper Franciſcum Guillemetum Someriæ, octo à Monſpeſſulo miliaribus Chirurgum, curaſſe & ſanaſſe paſtorem quendam, quem deglutire gladium ſemipedem longum, cum corneo manubrio, pollicari craſſitie, obuij prædones coëgerant. Eum ſemeſtre integrum magnis tamẽ cum doloribus in dies macreſcens, ac tantum non tabeſcens continuit, donec tandem abſceſſu ſub inguine cum magna puris valde fœtidi copia oborto, præſentibus B iuſticiæ cuſtodibus erupit & extractus eſt, depoſitúſque apud Iobertum Medicum Monpeſſulanum.

Enſis mucro deglutitus & ano redditus.

Principi Rohano erat Morio, Guido nomine, deglutiuit ille aliquando enſis mucronem tres digitos longum, duodecimóque poſt die per anum, quanquam ęgerrimè reddidit, viuunt adhuc nobiles multi Britones, huius rei oculati teſtes.

Miræ fœtuũ ab vtero excretiones.

Viſæ ſunt grauidæ non paucæ mulieres, quæ fœtum in vtero mortuum fruſtatim ſic excreuerunt, vt oſſa, rupto ad vmbilicum exitu, manarent: carnes verò, velut in pus colliquatæ, per vteri ceruicem & anum diffluerent, ſuperſtitibus matribus, quẽadmodum ex Albucraſi notat Dalechampius.

Hyſtericæ pro mortuis elatæ.

Nonne verò monſtri ſimile eſt, extitiſſe mulieres quæ hyſterica ſuffocatione correptæ, triduum totum ſine motu, ſine reſpiratione, pulſúque, quod equidem appareret, iacuerint, pro mortuis per errorem elatæ.

Expectorata vomica oui columbini magnitudine.

Adoleſcens quidam vt prodit Fernelius, à paulo vehementiore exercitatione, cùm acerba tuſſi nullo puncto temporis intermiſſo torqueretur, vomicam integrã C columbini oui magnitudine excreauit, in qua aperta pus exquiſitè album & æquale deprehenſum eſt. Cruenta excreatio integrum biduum perſtitit magna febre, magnáque corporis perturbatione. At nihilominus ſeruatus is eſt atque ſanitati reſtitutus.

Vermes febrili excluſi paroxyſmo

Anno Domini 1578. Stephana Chartieria ſancti Mauri à foſſis incola, vidua quadragenaria, febre tertiana laborans, paroxiſmi initio magnam vim euomuit humoris biliosi, vnáque villoſos tres vermes figura, colore & magnitudine erucis ſimiles, ſubatriores tamen, qui inde integros octo dies vixerunt ſine vllo alimento: hos pagi illius Chirurgus ad Milotum Doctorem Medicum detulit, qui ipſorum copiam Fereo, Craſſo, Mareſcotio & Cortino Medicis mihíque fecit.

Superat hæc narratio nõ omnem modo admirationem ſed & fidem.

Quod ſequitur ex Monſtreleti chronicis omnem ſuperat admirationem, immunis quidam ſagittarius, ex Medono quatuor à Lutetia miliaribus, propter latrocinia damnatus erat rei capitalis. Interim à Medicis Regi renuntiatum eſt multos ea tempeſtate calculoſis torminibus Lutetiæ diuexari, & præ cæteris Boſci Dominum: è D re & ſalute multorum futurum, ſi partes ipſas, in quibus tam dirum morbi genus concreſceret, oculis luſtrare & contemplari daretur. Longè id melius in viuo homine quàm in mortui cadauere perſpici. Experiri id licere in ſagittarij immunis morti additi, & olim his malis diſcruciari ſoliti corpore. Impetratum à Rege eſt: itaque recluſo corpore ſpirantes partes contemplati & ex voto rimati ſunt Medici hiſque diligenter & exactè conſultis ac ſuo loco reſtitutis, iuſſu Regis conſutum corpus eſt qua recluſum fuerat, & ſummo ſtudio adhibito curatum. Ita factum eſt vt ſagittarius ille intra paucos dies conualuerit, culpæque venia impetrata, grandi inſuper pecunia donatus.

Pract. lib. 64. cap. 1.

Renati dentes anno ætatis octogeſimo.

Narrat Alexander viſam ſibi mulierem nomine Victoriam, quæ prolapſis omnibus dentibus cum calua euaſiſſet, alios demum in amiſſorum locum ſuccreſcentes recuperauit anno ætatis octogeſimo.

Stephanus Teſſierus Chirurgus Aurelianenſis narrauit mihi, non ita pridem, curaſſe ſe Carolũ Veriguellum apparitorem Aurelianenſem ex vulnere in poplite accepto, quo duo tendines poplitem flectentes penitus reſciſſi erant. Curationis verò hãc rationem

A rationem iniuiſſe. Iuſſiſſe ſcilicet ægro vt crus flecteret, tum reſciſſorum tendinum extrema extremis oppoſitis aſſuiſſe, inde membrum eo ſitu collocaſſe, & ea arte tractaſſe, vt vulnus tandem ad cicatricem perduxerit, ægro nullatenus claudicante, facinus profectò memorabile, & tyroni Chirurgo cautè imitandum.

Quàm multos ipſi vidimus qui enſe, telo, glande manuario tormento eliſa, traiecto corpore, qui ex capitis vulnere cerebri portione abſciſſa, qui brachio aut crure toto globo murali canna excuſſo abreptis, ſuperſtites conualuêre? quàm multos contrà qui ex minimis & leuiſſimis vulneribus interiêre.

Quidam iuxta inguem ſagitta percuſſus, quem nos ipſi vidimus, prodit Hippocrates, maximè præter omnium opinionem ſeruatus eſt: neque enim cuſpis exempta eſt, erat enim valdè in profundo: neque ſanguinis eruptio vlla fiebat memorabilis, neque inflammatio, neque claudicauit. Cæterum cuſpidem inuenimus nos, ipſámque exemimus, cùm iam ſex eſſent anni ex quo ſauciatus erat. Nec verò tam longæ moræ aliam ille reddit Hippocrates rationem, niſi quòd inquit, ſuſpicio erat, inter B medios neruos cuſpidem occultatam fuiſſe, nullámque venam aut arteriam diſſectam eſſe. *5. epid.*

De mirabili quorundam animalium ortu.
CAP. XX.

PRODITVM apud Boiſtæum legimus, Auenionenſem quendam opificem, quo tempore ipſe in ea vrbe habitabat, feretrum plumbeum in quo cadauer erat, fideliter vndique ferruminatum, ſic vt ne aër quidem ſubire poſſet, recluſiſſe, dúmque recluderet, à ſerpente intus concluſo demorſum, lethali & venenato adeò morſu, vt parum abfuerit quin moreretur, non eſt tamen tam prodigioſus huius animalis ortus, quàm ille putat, vulgare enim eſt ex putrente quouis cadauere, præſertim verò humano ſerpentem naſci. *In hiſtoriis prodigioſis.* *Ex cadauere humano vulgare eſt ſerpẽtes naſci.*

C Scribit Baptiſta Leo, Martini Quinti ſummi Pontificis temporibus, in vaſto ſed ſolido marmore, inuentum fuiſſe ſerpentem viuum incluſum, nulla in tam denſa ſoliditate apparente rimula, qua aërem ducere viuum id animal poſſet. *Serpens viuus viuénſque in ſolido marmore.*

Dum in vinea mea quę ad Medonum eſt pagum, diffringenda curarem vegrandia quædam ſaxa, in vnius medio buffo compertus eſt. Cùm ego id magnopere mirarer, quòd nullum extaret ſpatium in quo id animal gigni, augeri, & viuere poſſet, vt deſinerem mirari monuit lapicida: peruulgare enim, & pluſquàm quotidianum id eſſe. Fieri certè poteſt vt ex lapidum ſubterraneis & vdis locis incluſorum, humidiore portione per putredinem diffluente, & à cœleſti calore ſe per vniuerſam mundi molem miſcente ac diffundente, animata ſuppetat materia eiuſmodi animalium generationi. *Cauſa tam miræ animalium in ſolidis marmoribus generatione.*

De marinorum aliorúmque animantium mirabili natura.
CAP. XXI.

D

ATQVE hæc ortu, vel incremento potius mirabilia ſunt animantia, quæ verò ſequuntur etſi ex ſeſe mirabilia non ſint, vt quæ natura propria & ſua conſtent, eadémque bene & ordinario modo agente: nobis tamen mira ſunt, vel etiam monſtroſa, quod non admodum nobis familiaria ſint, & frequentia. Nam & ipſa raritas, & corporum vaſtitas monſtrifica quodammodo eſt. Huius generis multa, præſertim in mari, cuius penitiores receſſus homini peruij non ſunt, exiſtunt: vt Tritones, qui à pube ſurſum verſus humana & virili effigie perhibentur. Et Sirenes ſeu Nereides (quæ Plinio authore) muliebri facie, ſquamis modo hiſpido corpore ſunt, etiam qua humanam effigiem habent, neque tamen monſtrifica ante dicta ſeminum confuſio & coniunctio, hîc locum habet: quandoquidem, vt nuper dicebamus, ſua natura conſtant & propria. *Raritas quãdam habet monſtri ſpeciem.* *Lib. 9. ca. 5.*

Mena quo tempore Pręfectus Ægyptum regeret, & ad Nili ripã deambularet, prodeuntem vidit ab aquis marinum hominẽ, humana planè ad pubẽ vſque effigie, facie ad grauitatem compoſita, cæſarie flaua, canis tamen aliquot pilis obſita, ſtomacho

oſſeo, brachiis verò ſcitè diſtinctis & dearticulatis: cætera in piſcem deſinebat. A
Triduo poſt ſub auroram monſtrum aliud marinum apparuit, ſed muliebri vultu, quemadmodum facie lineamentorum mollities, promiſſus cappillus, tumentéſque mammæ ſatis indicabant, vtrumque id monſtrum tandiu aquis eminuit, vt cuilibet pro arbitrio contemplari liceret.

Tritonis & Sirenis Niliacorum effigies.

B

Noſtra ætate, inquit Rondeletius in Nortuegia, captum eſt mari procelloſo monſtrum, cui, quotquot viderunt, Monachi nomen ſtatim impoſuerunt, propter hanc eius quam cernere erat effigiem.

Piſcis monachi habitu effigies. C

D

Anno

A Anno Domini 1531. viſum eſt monſtrum marinum, epiſcopi habitu ſquamis obtectum, id deſcripſerunt Rondeletius & Geſnerus.

Piſcis epiſcopi habitu effigies.

B

C

Ab Hyeronimo Cardano accepiſſe ſe monſtrum hoc, quod capite eſſet vrſino, brachiis, manibúſque ſimiæ profitetur Geſnerus.

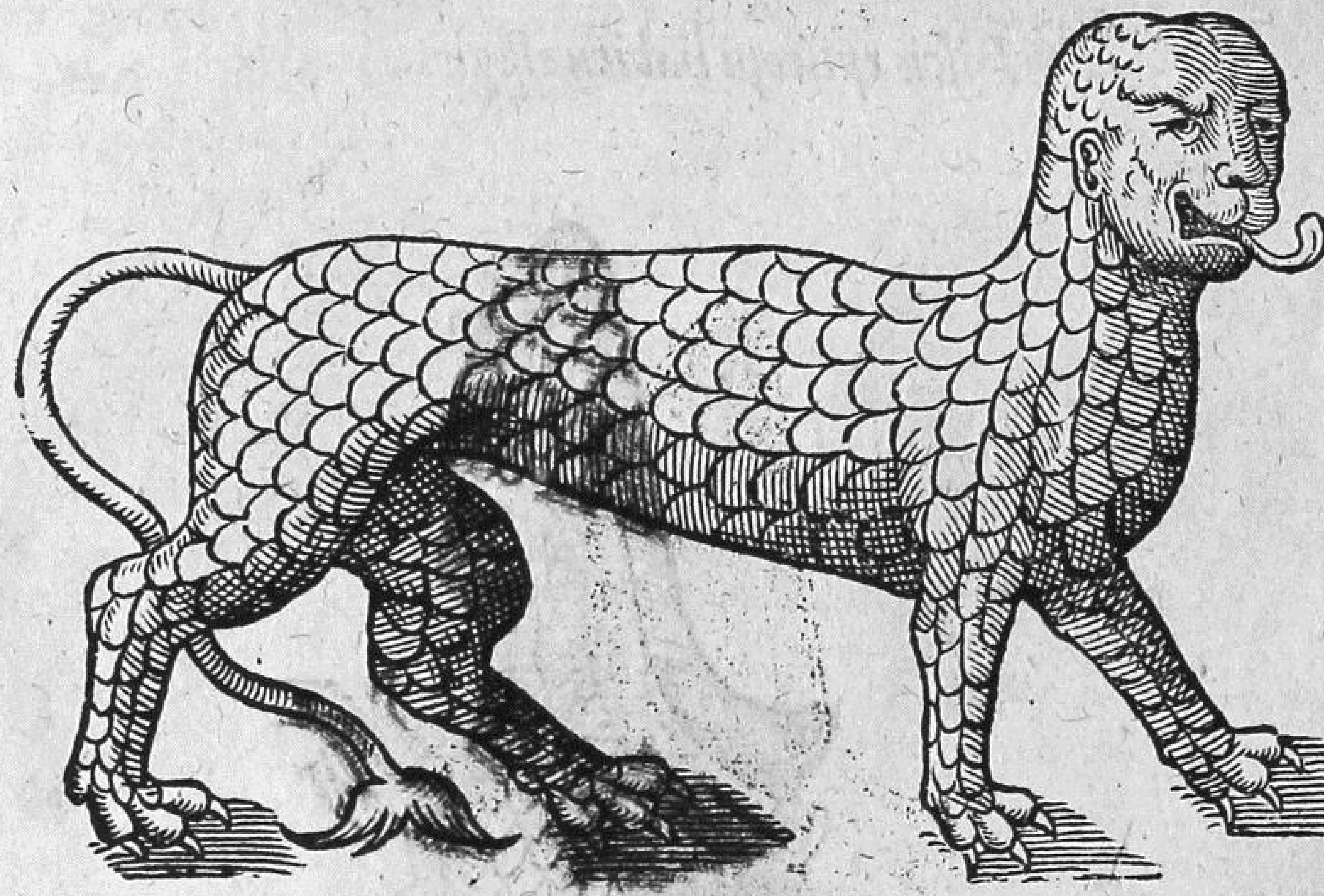
Capite vrſino monſtri marini effigies.

D

Non diu ante obitum Pontificis Pauli tertij, in medio mari Tyrrheno captum fuit id monſtrum, & Pauli ſucceſſori oblatum, figura & magnitudine planè leonina erat, ſed corpore ſquamoſo, vocem humanæ ſimilem ſonabat. Deductus Romam eſt magna cum omnium admiratione, ſed illic haud diu vixit, proprio naturalíque loco & alimento deſtitutum, quemadmodum à Philippo Foreſto proditum eſt. *Li.5. chron.*

Piſcis leonini & ſquamoſi effigies. A

B

Anno Domini 1523. tertio Nouembris, viſum eſt Romæ marinum hoc monſtrum, magnitudine pueri quinquennis, humana ad vmbilicum vſque, auribus exceptis, effigie, reliqua verò piſcis.

Monſtri marini humana facie effigies.

C

Monſtri huius marini meminit Geſnerus, eiúſque imaginem à pictore qui id Antuerpiæ viuum viderat accepiſſe ſe prodit. Caput furiale planè quid præ ſe fert, cornu duplici inſigne, & auribus prominentibus, brachiis homini haud abſimilibus, cætera piſcis eſt. Captum eſt in mari Illyrico, dum ab aquis in littus puerulum illic exiſtentem abrepturum, emerſiſſet, coniectis enim à piſcatoribus qui ipſum obſeruabant lapidibus, læſum paulo poſt in littus vnde aufugerat regreſſum, expirauit. D

Dæmonis

A *Dæmonis marini effigies.*

B

Monſtrum id marinum capite, crinibus, & pectore equino, reliquo corpore piſcis, viſum in mari Oceano & Romam allatum, ſummóque Pontifici oblatum prodit Geſnerus.

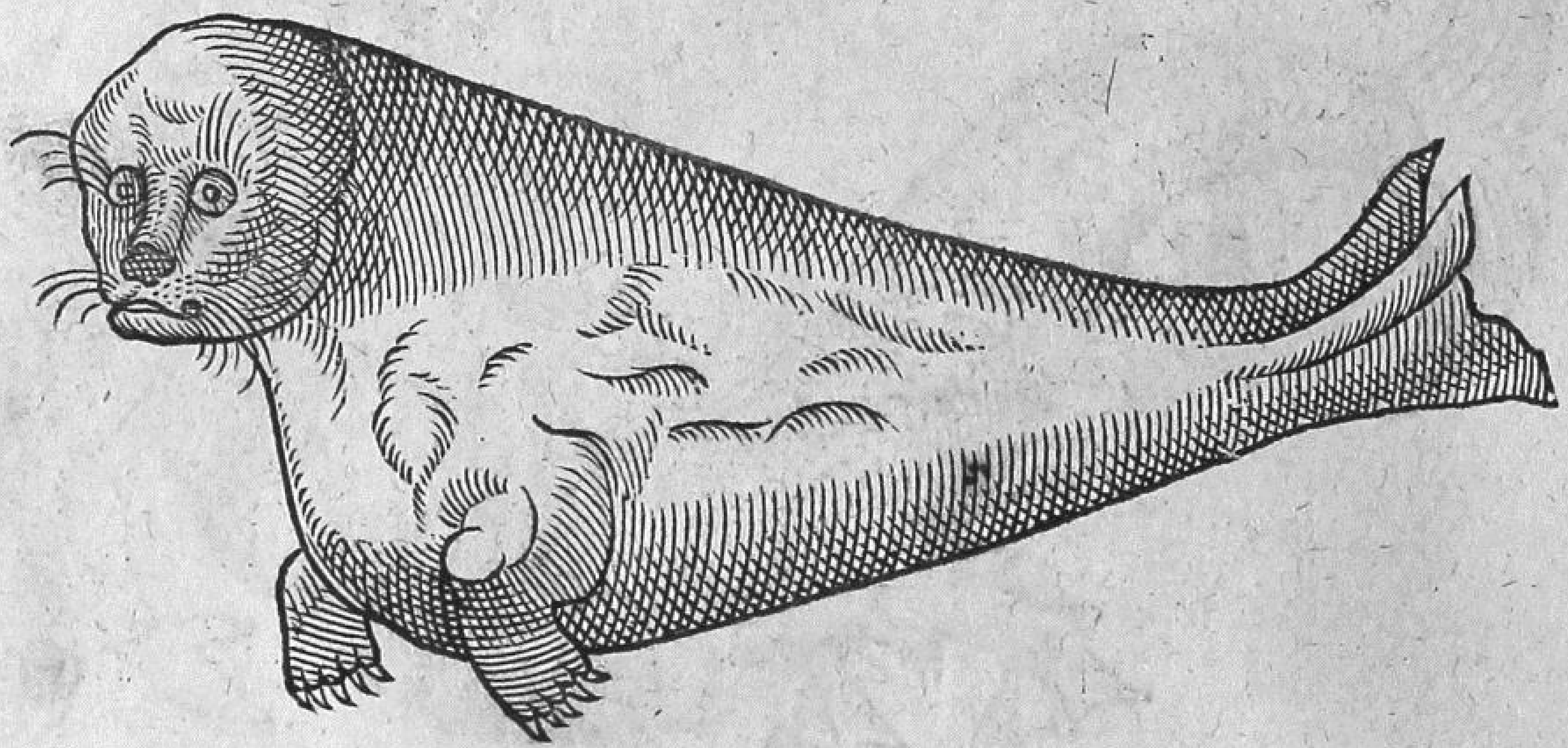
Equi marini effigies.

C

Prodit Olaus Magnus, ſibi id vitulino capite & facie monſtrum ad littus Bergæ, cuius incola eſt, captum, dono datum fuiſſe à nobili quodam Anglo. Simile huic nuper Carolo nono Regi oblatum eſt: nutritum in vinario Fontis-bellæ aquæ diu vixit, ex aquis ſæpè in terram progrediens. Alius eſt hic piſcis à vitulo marino vulgari.
D

Vituli marini monſtroſi effigies. A

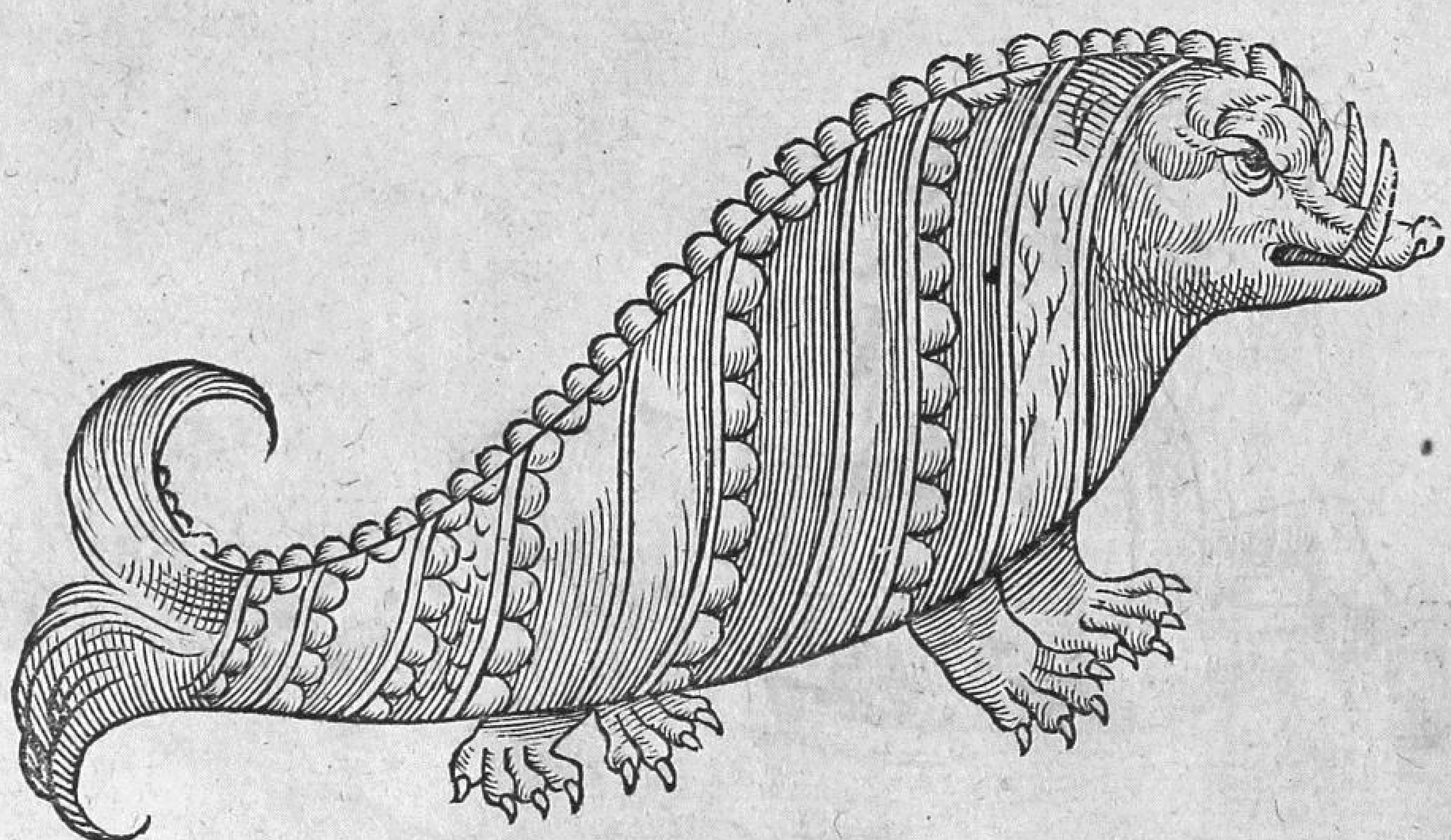

B

In mari Oceano viſum eſt ingens id monſtrum, capite apri, caninis dentibus longioribus, incidentibus & acutis ſquamis miro ordine à natura diſtinctis obiectum, vt in hac imagine intueri licet.

Apri marini effigies.

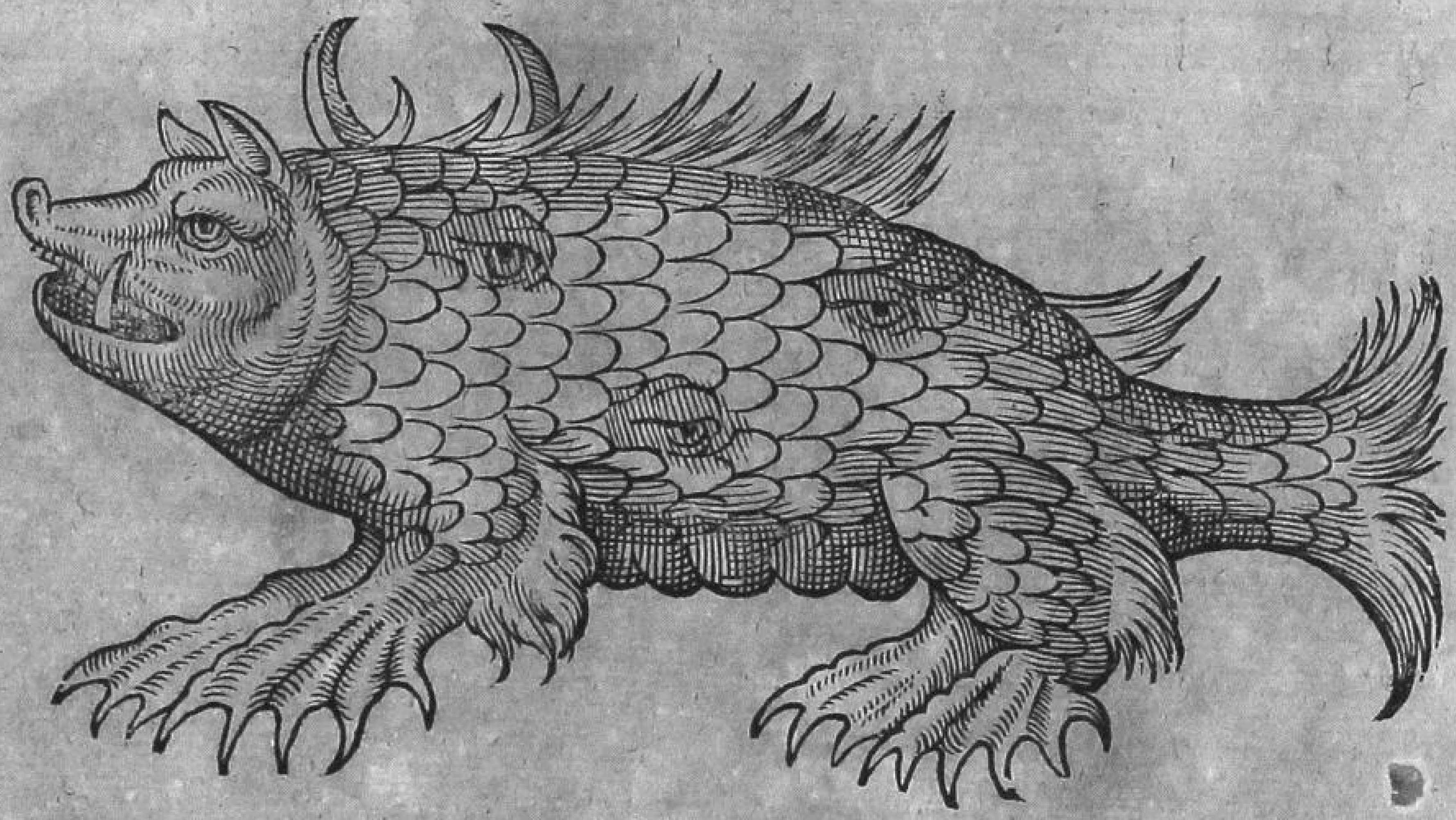
C

Marinum id monſtrum captum ad Thylem inſulam Septentrionalem ſcribit Olaus Magnus, Anno Domini 1538. magnitudine ferè incredibili: vt quod duorum & ſeptuaginta pedum longitudinem haberet, altitudinem verò quatuordecim, ſeptem pedum inter oculos interſtitium, iecur verò adeò vaſtum vt eo quinque dolia impleta fuerint, caput ſuillum, creſcentem velut in ſummo dorſo lunam, ternos in ſingulorum laterum medio oculos, totum corpus ſquamoſum. D

Suis

A *Suis marinæ monſtroſæ effigies.*

B

Elephas marinus, elephante terreſtri maior eſt quemadmodum ſcribit Hector Boëtius in deſcriptione Scotiæ, amphibiũ animal eſt, dentes duos habens elephantis ſimiles, quibus quoties ſomnum inire vult, ad rupes ſe infixu tenaci ſuſpendit, túmque adeò altè dormit, vt nautis id ex alto conſpicientibus otium ſit appellere ad littus, circumiectíſque craſſioribus funibus ipſum conſtringere. Sed cùm ne ſic quidem excitetur lapidibus coniectis impetunt, magnum ſtrepitum cient, quibus expergefactus conatur in mare magno & ſolito impetu reſilire, ſed vinctum cùm intuetur adeò manſueſcit, vt tractandum ſe ad arbitrium præbeat. Tum igitur ipſum mactant, adipem eliciunt, detractúmque corium in corrigias diuidunt, quæ quia validæ ſunt, C & nunquam putreſcunt magno in prætio habentur.

Elephas marinus terreſtri maior.

Veternoſus elephantis marini ſomnus.

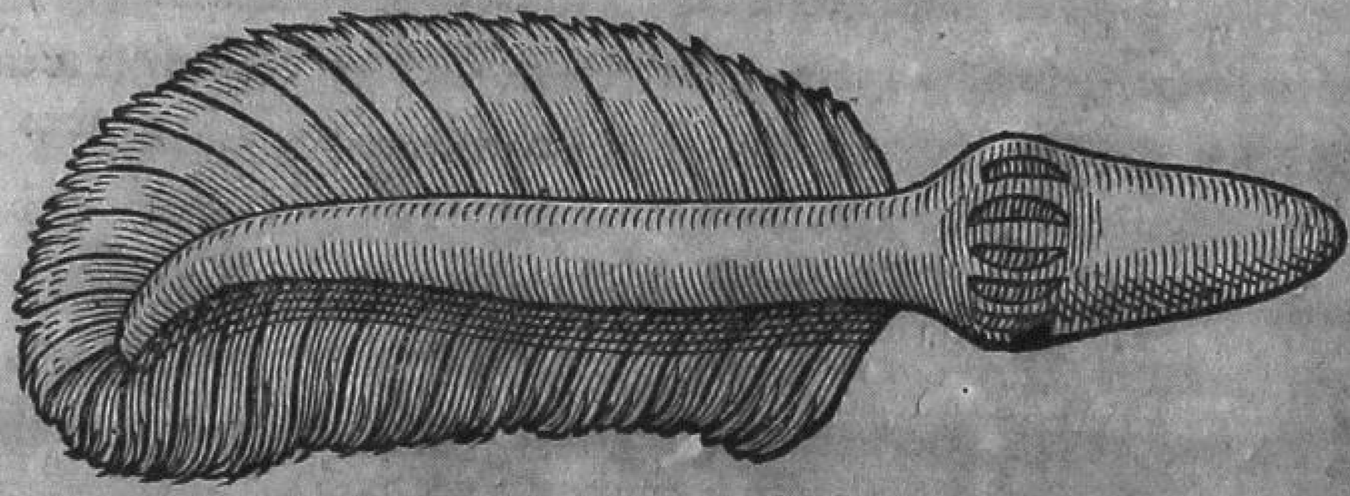
Elephantis marini effigies.

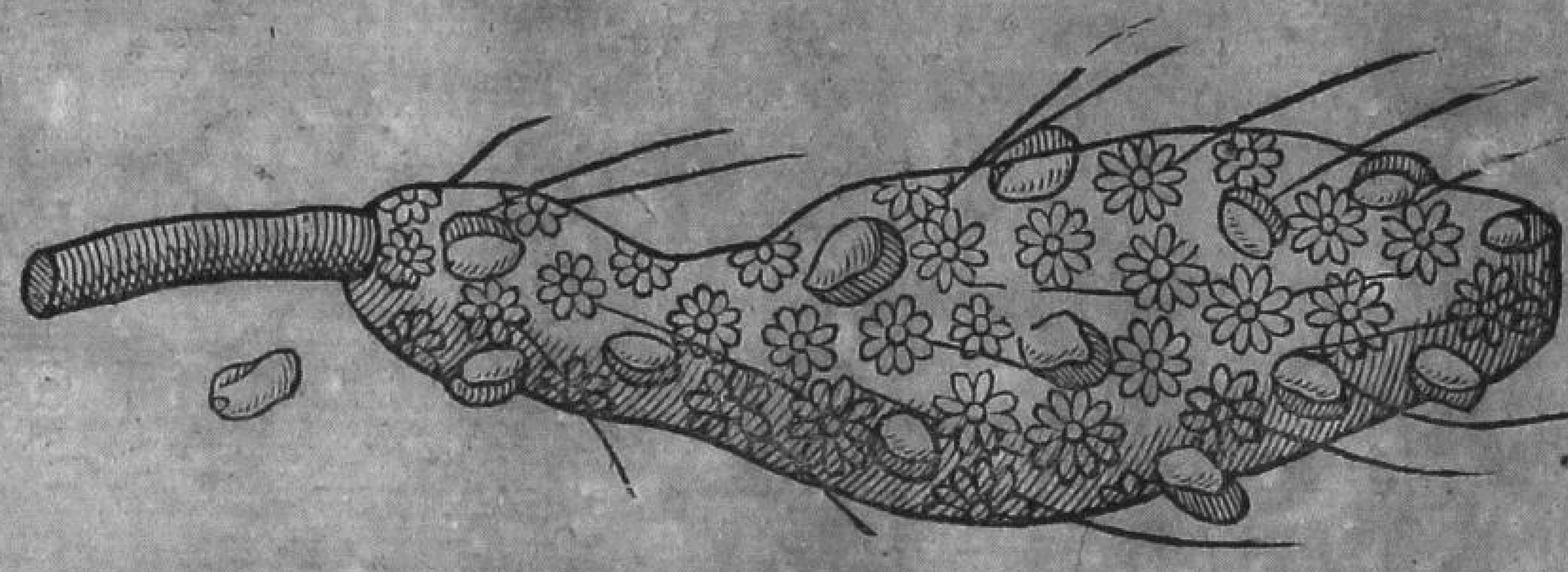
D

Arabes Mazouanij montis, qui ſecundum mare rubrum prorigitur, incolæ, Orobone ferè piſce nutriuntur, is reliquis piſcibus terribilis & valde ferus eſt, nouem aut decem pedes longus, latus verò pro longitudinis ratione, ſquamis Crocodili inſtar integitur, eius imaginem ex Theueti Coſinographia in hunc locum transtuli.

Pennæ & Vuæ marinæ imago. A

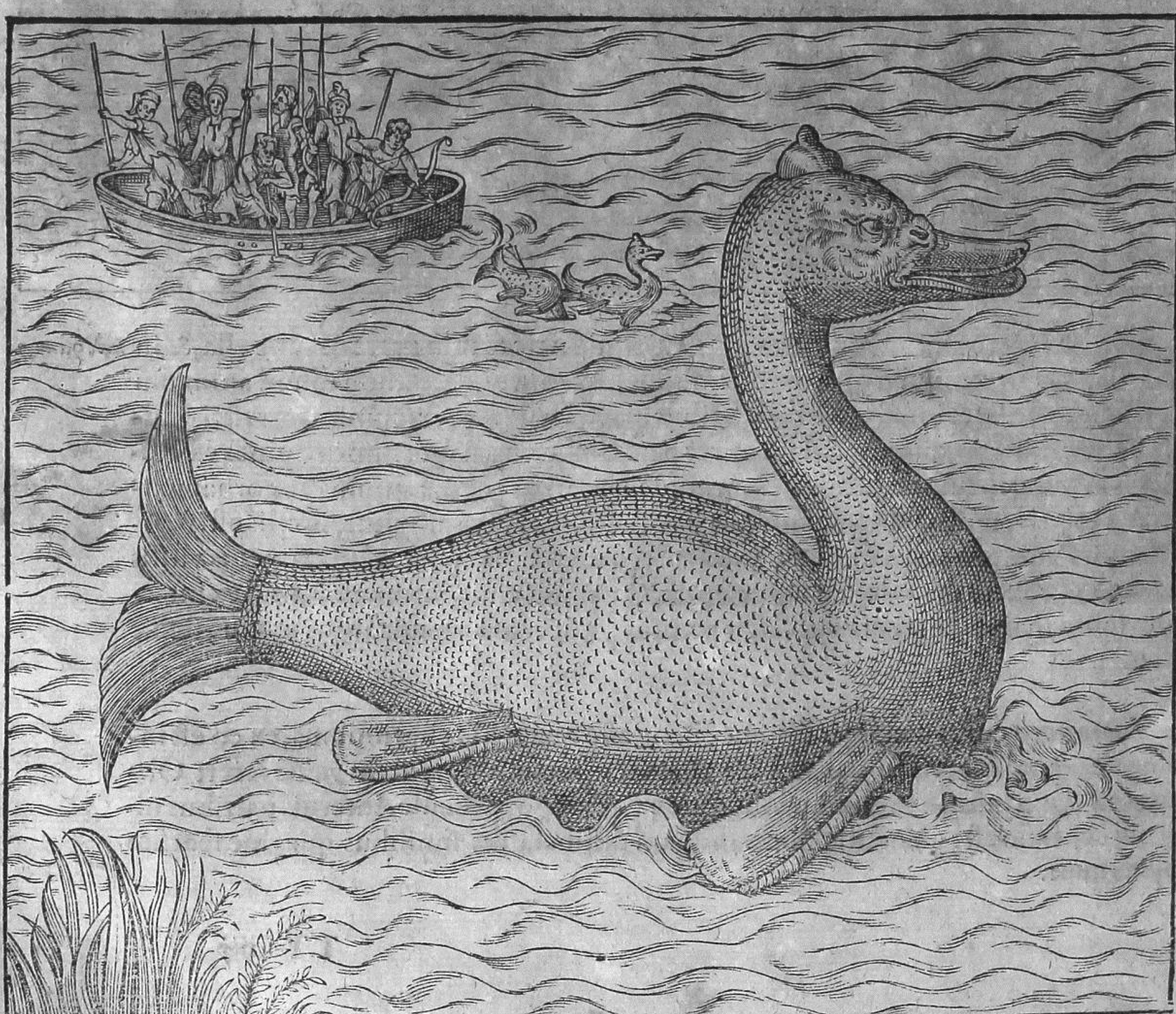
B

In mari inſulæ Hiſpanicæ noui orbis, plures cernuntur monſtroſi piſces, inter quos Theuetus in Coſmographia, hunc tanquam rariſſimum notandum duxit, qui patria lingua Aloës dicitur. Anſeri enim planè ſimilis eſt, collo procero & erecto, capite in acumen & conum deſinente, pyro pancreſtano nõ abſimili, corpore haud maiore eſt quàm anſer, ſquammis caret, pinnas quatuor, nandi gratia ſub ventre habet, cum aquis eminet anſerem natantem diceres.

Aloes monſtroſi piſcis imago.

C

D

A Mare Sarmaticum, ſeu Germanicum Orientale, piſces alit calidis regionibus ignotos & valdè monſtroſos. Eiuſmodi eſt is qui limaci ſimilis, dolium corporis mole æquat, arboreis autem cornibus ceruum, extrema cornua in orbiculos rotundantur, vnionum inſtar ſplendentes: ceruice eſt craſſa, oculis accenſæ candelæ modo micantibus, naſo obrotundo, & pilis felium ad inſtar obueſtito, rictu oris magno, ſub quo pendet, prominétque carnea moles, aſpectu ſubhorrida. Quatuor nititur cruribus, totidem latis & aduncis palmis quæ illi cum cauda oblonga, & tigridis inſtar variegata, pinnarum ad natandum loco eſt. Meticuloſum adeò hoc animal eſt, vt etſi amphibiũ ſit, alto tamen ſe ferè mari contineat, nec niſi ſereno valdè cœlo ad littus applicet paſcendi gratia. Caro enim valdè grata eſt eſui, ſanguis verò his medicatus quibus vel hepar vitiatum eſt, vel pulmones vlcerati, vt eſt magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis. Id in Dania ſe vidiſſe aſſerit Thouetus in Coſmographia.

Magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis medicina. Tom. 2. lib. 20.

Limacis maris Sarmatici imago.

B

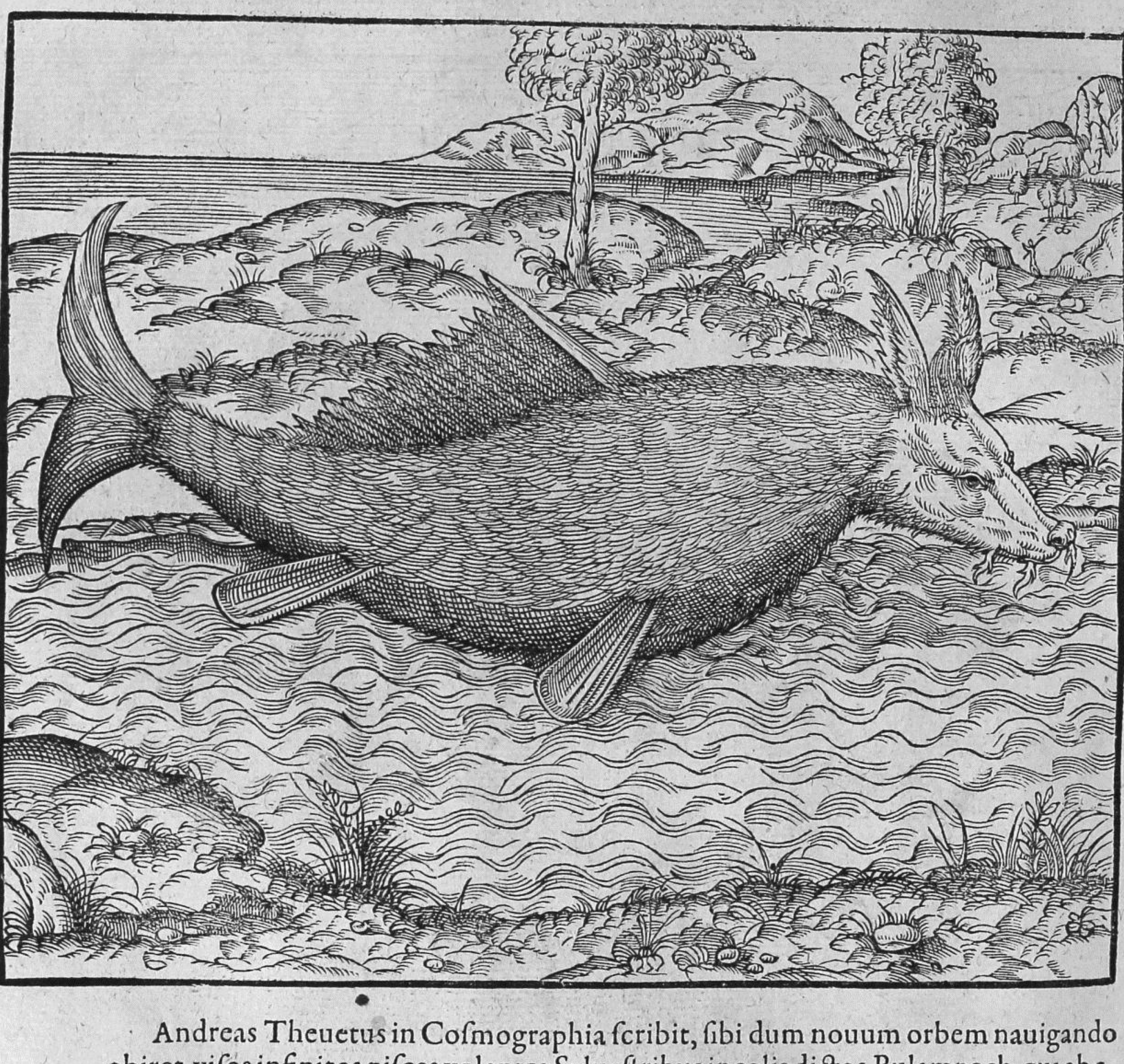

C

D

In alto lacu dulci cui impoſita eſt, & Venetiarum inſtar palis ſubnixa, Mexici regni metropolis Themiſtitana vrbe, viſitur piſcis vituli magnitudine, Sylueſtribus Antarcticis dictus Andura. A Incolis autem & Hiſpanis qui eam regionem armis occuparunt Hoga. Capite eſt & auriculis ferè ſuillis, ex maxillis pendent cirrhi quinque & velut barbatæ appendices ſemipedem longæ, muli barbatuli geminæ barbæ ſimiles. Carnem eſui valdè gratam & vtilem habet. Viuiparum eſt Balænæ inſtar. Dum in aquis natitat, viridis, flauus, ruber, omninóque Chameleontis inſtar verſicolor apparet. In lacus littore lubentius verſatur, illícque veſcitur foliis arboris Hoga dictæ, vnde & nomen piſcis habuit. Valdè dentatus eſt & furioſus piſcis, reliquos obuios etiam ſe maiores necans & deuorans: quod cauſæ eſt cur ipſum præſertim piſcatores appetant, perſequantur, & interficiant, vt prodit Theuetus in Coſmographia.

Hoga piſcis monſtroſus.

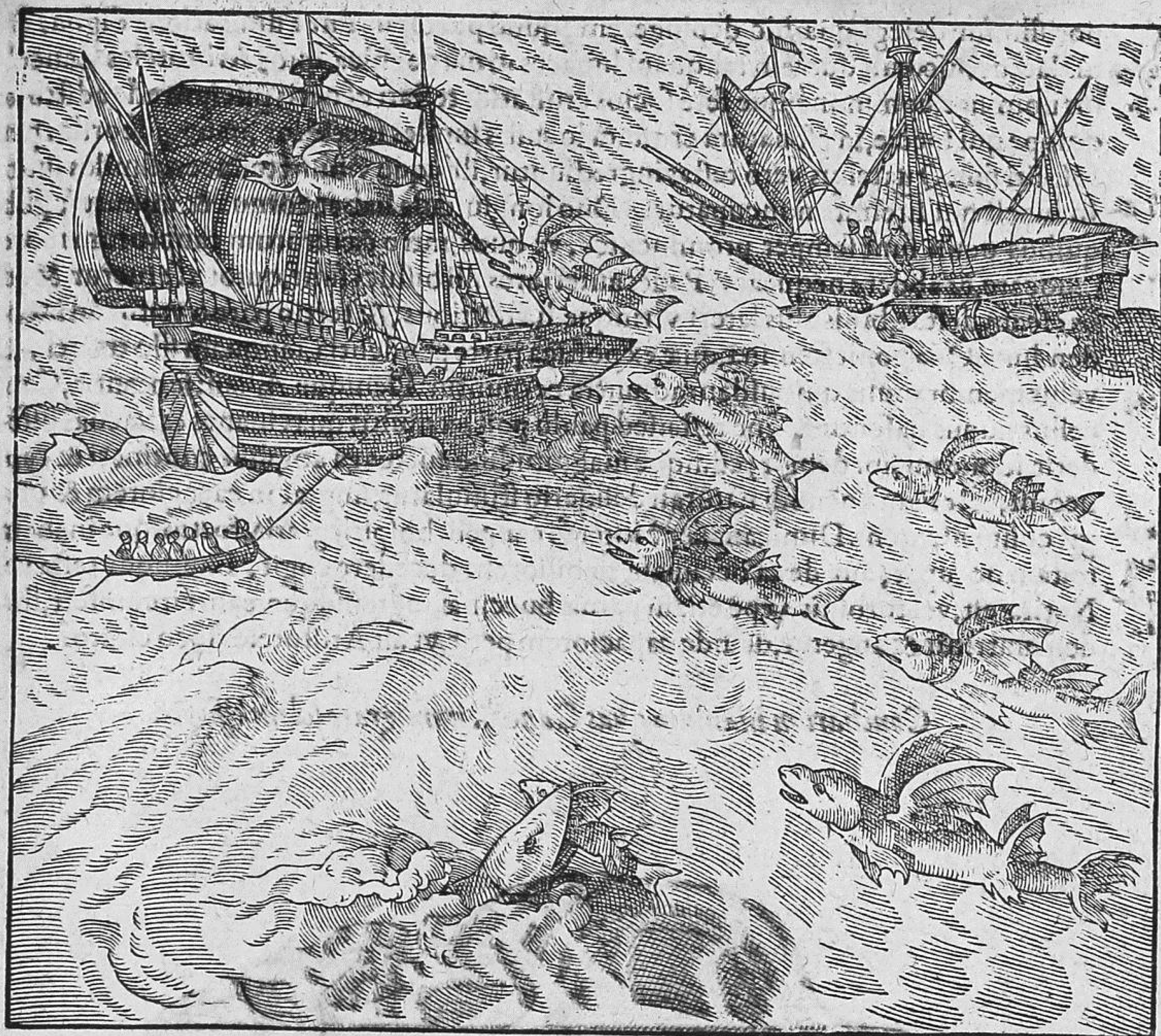
B

C

D

Andreas Theuetus in Coſmographia ſcribit, ſibi dum nouum orbem nauigando obiret, viſos infinitos piſces volantes Sylueſtribus incolis dictos Bulampech, qui ab aquis ſubſilientes, quinquaginta paſſus volando procedant, dum maiores alios piſces qui ſe in prædam & eſcam appetunt, fugiunt. Hoc volantis piſcis genus Scombri magnitudinem non excedit, capite rotundo eſt, dorſo cæruleo, alis duabus, quæ totius ferè corporis longitudinem æquant præditum, quas ſub axillis occultat. Tanta ſæpè multitudine conuolant, vt non rarò ad nauium vela offendant, dum mutuò ſibi luminibus officiunt, ſicq; in naues decidant vectoribus & incolis eſca futuri. Quod ipſum etiam à Ioanne Lereo confirmatum legimus in hiſtoria Breſilana.

A *Volantium piſcium effigies.*

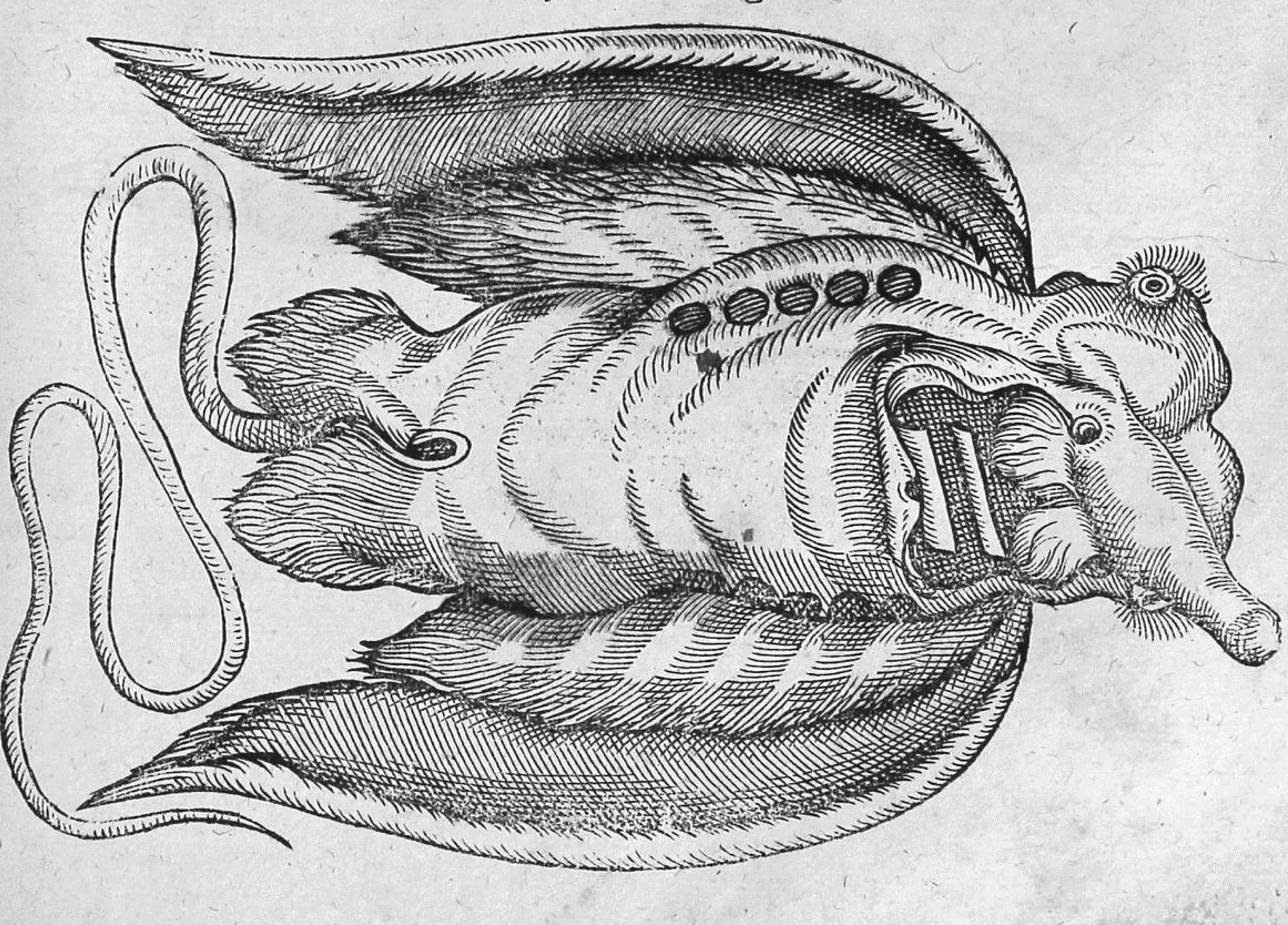
B

C

In mari Veneto inter Venetias & Rauennam, duobus ſupra Quiozam miliaribus, anno Dom. 1550. captus eſt piſcis volans, valdè horribilis & monſtroſus, quatuor pedes longus. Capite erat craſſiſſimo, binis oculis ad perpendiculum non è regione poſitis, duabus auribus & ore duplici, roſtro valdè carnoſo & viridi, alis geminis quinque in gula foraminibus, Lampetrę foraminum æmulis, cauda vlnam longa in cuius ſummo duæ viſebantur aliæ exiguæ. Viuum id monſtrum Quiozam allatum eſt, & vrbis primatibus, vt nunquam antea viſum, oblatum.

Monſtroſi piſcis volantis imago.

D

Tot & tam varia concharum genera in mari reperiuntur, verè vt dici poſſit natu- A
ram, Dei Optimi Maximi ancillam, in earum fabrica ludere. In tanta diuerſitate tria potiſſimùm delegi, quæ hîc depingerem, quòd præcipua ſint admiratione digna. In his latent piſciculi quidam tanquam limaces in ſua cochlea, quos Ariſtoteles Cancellos nominat, communéſque ferè ſocios cruſtati & teſtati generis piſcium eſſe adſtruit: quippe qui ſpecie, id eſt natura cruſtata locuſtis ſimiles ſpectētur, naſciq; ſeorſim per ſe ſoliti ſint. Quatenus verò teſtas ingrediuntur, illícque viuunt teſtaceis ſimiles ſunt. In his eſt qui Eremita nuncupatur. Duo longiuſcula habet cornua & minutula, ſub quibus oculi ſunt ſemper prominentes, vt quos intro cæterorum cancrorum more reuocare, & abdere nequeat. Pedes anteriores illi biſulci ſunt, quibus ſe tuetur, & ad os eſcam defert, binis aliis lateri vtrinque hærentibus, & tertio paruo vtitur ad incedendum. Oua ponit fœmina, quæ ex poſtica parte pendentia, tanquam filo traiecta & velut membranulis quibuſdam adiuncta cernuntur. Denique Æliani ſententia, Cancellus nudus naſcitur & ſine teſta: ſed paulò poſt ex multis quas inanes & vacuas offederit, idoneam ſibi deligit, cúmque magnitudine auctus ea amplius contineri & capi
nequit, vel etiam coëundi naturali deſiderio ſtimulatur, migrat in capaciorem & ma- B
gis conuenientem. Dimicant ſæpè inter ſe cancelli hoſpitij gratia, fortiórque inanem teſtam occupat, aut de ea occupata debiliorem decedere cogit. Eiuſmodi teſta vel Neritæ eſt, vel turbinis, ſæpè etiam paruæ buccinæ, ingreſſúſque eam circumfert, ibidem nutritur & augetur, deinde capaciorem petit, vt ait Ariſtoteles loco citato.

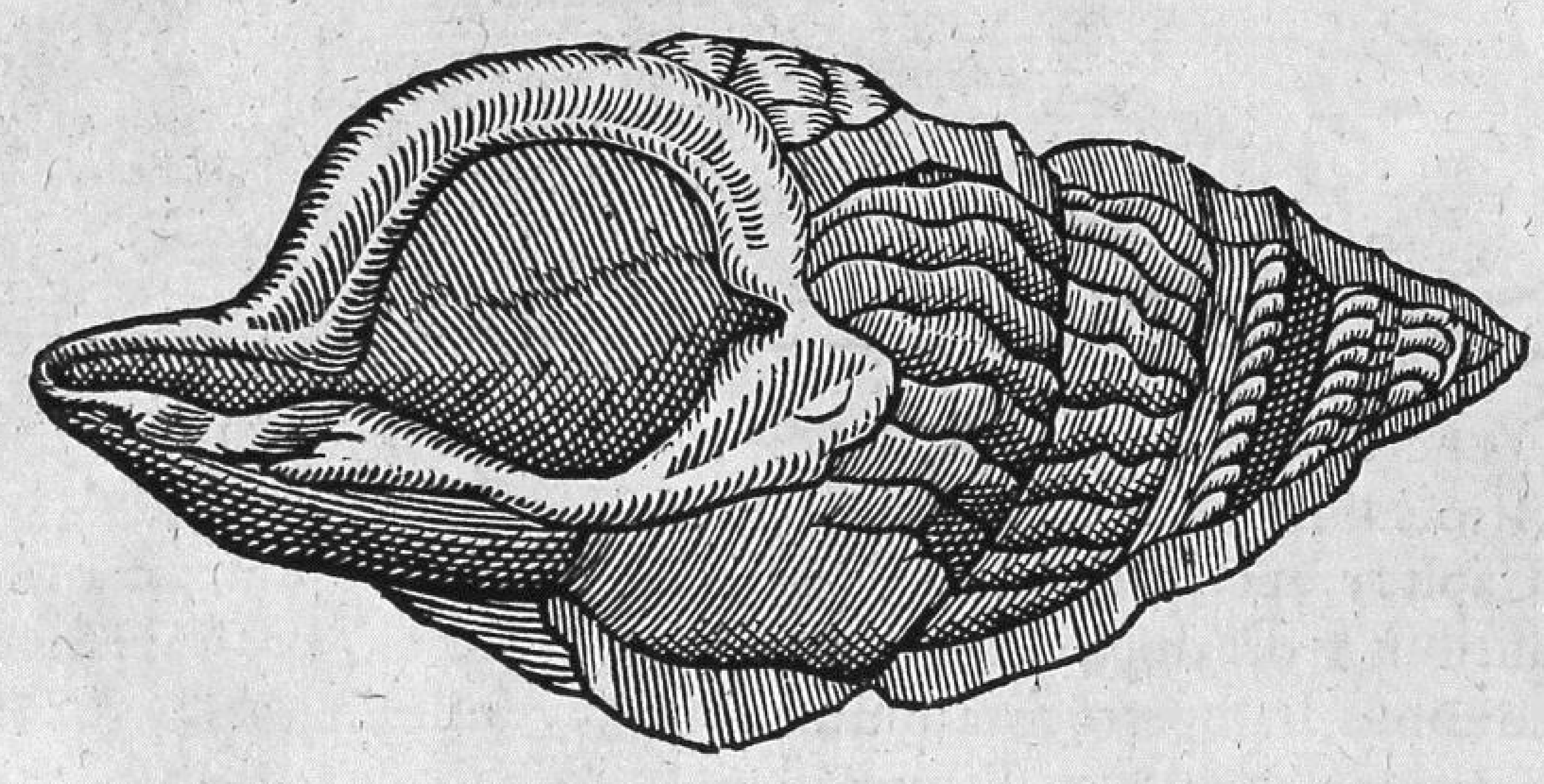
4. de hiſto. ani cap. 4.

Cancelli Eremita deſcriptio.

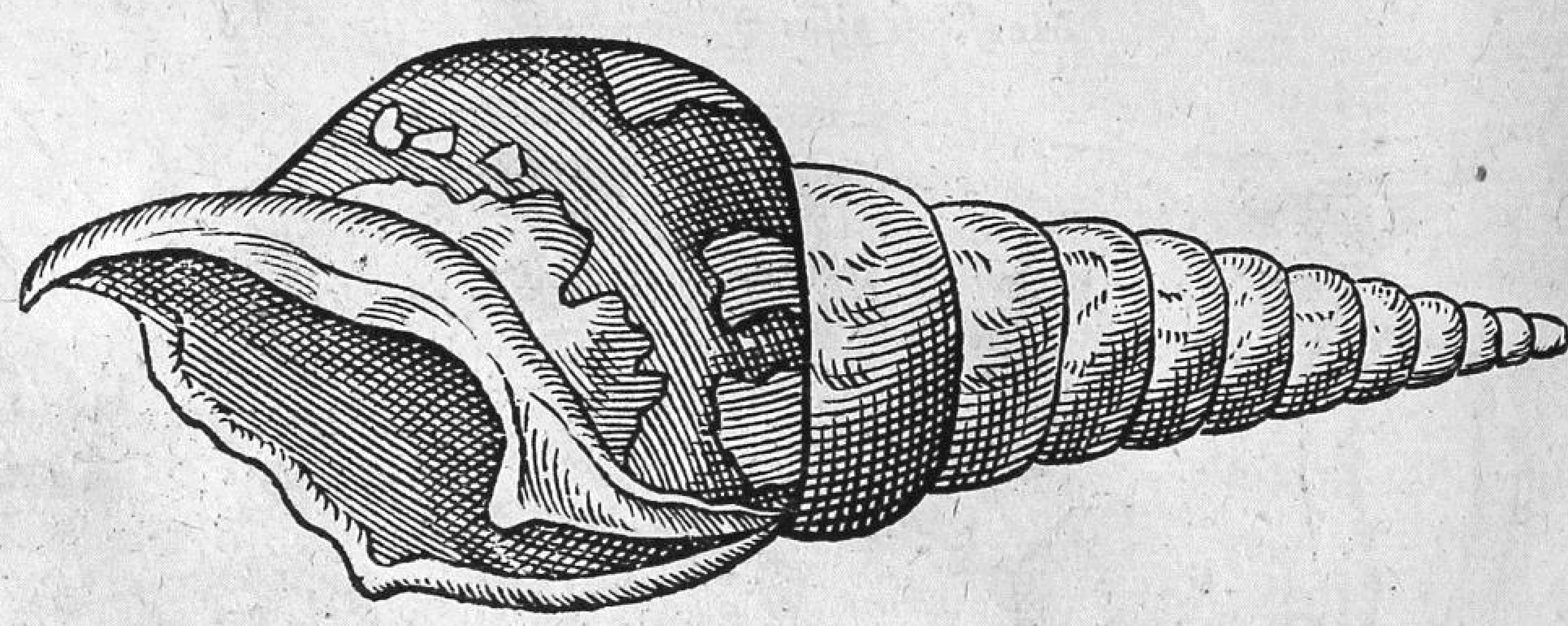
Lib. 7. ca. 31

Duabus de cauſis cancelli mutāt hoſpitia.

Concharum inanium quas Cancelli immigrare ſolent effigies.

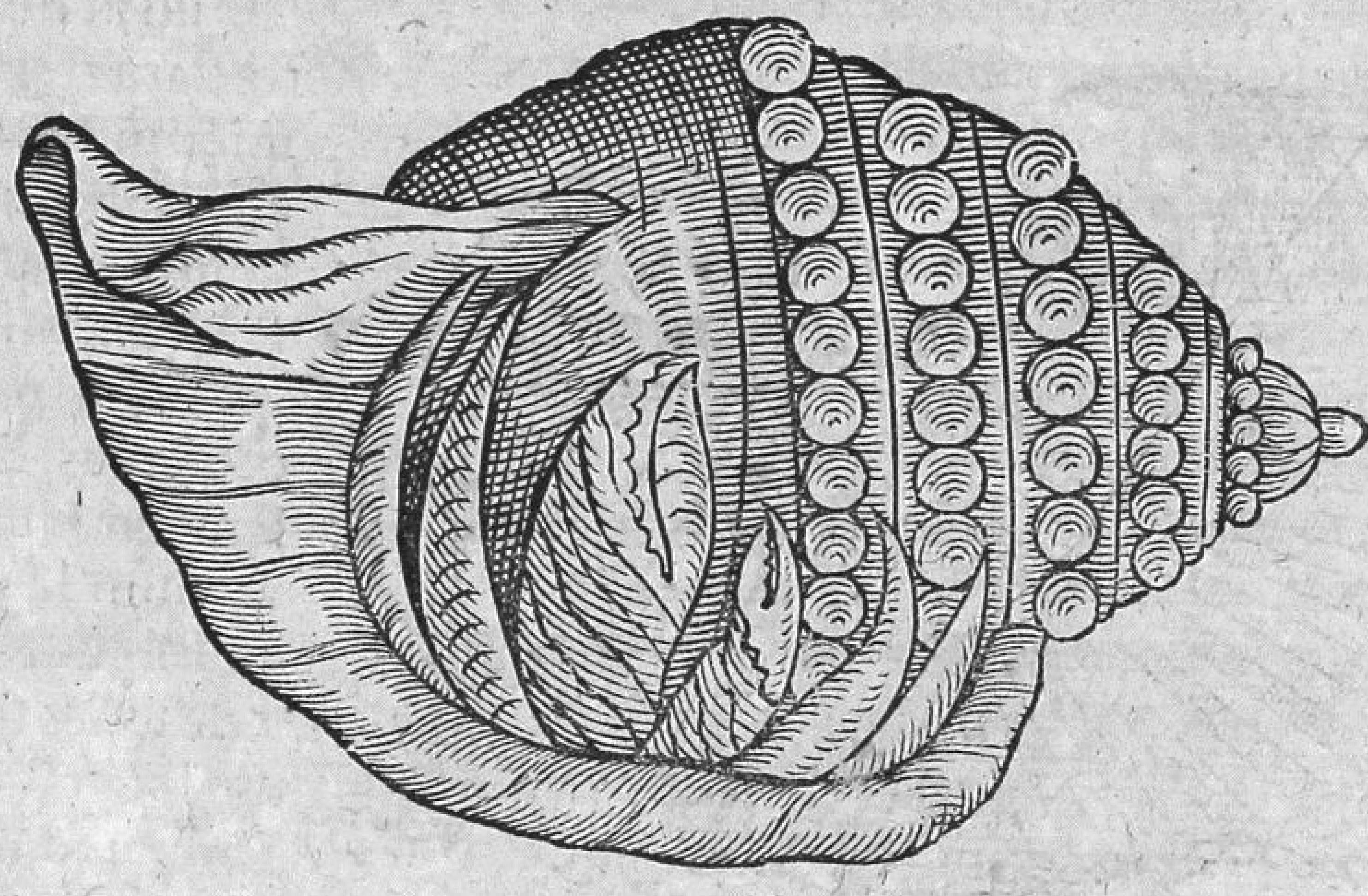
C

D

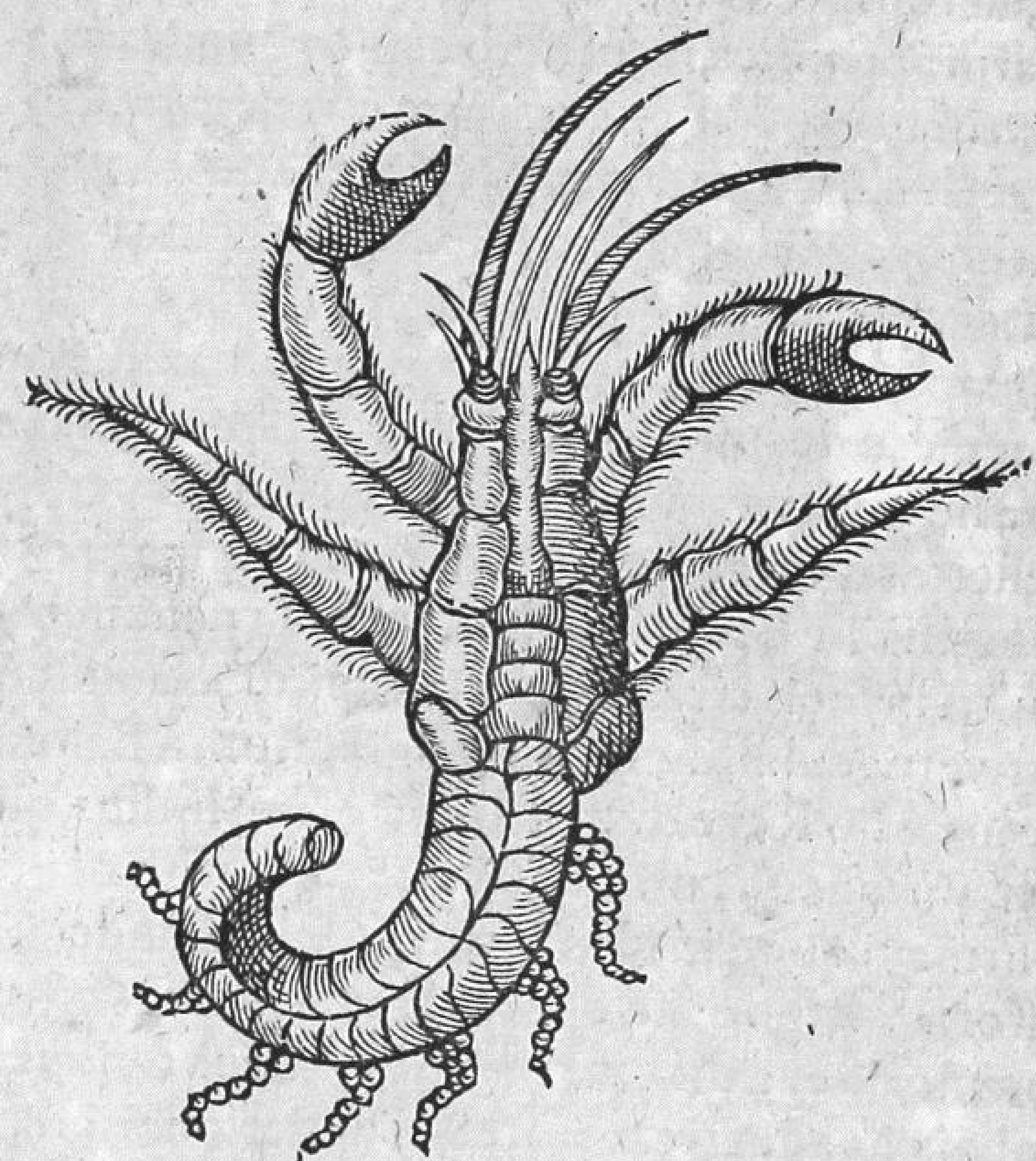
Conchæ

A *Conchæ, aduena Cancello, ſeu Bernardo Eremita plenæ, effigies.*

B

Cancelli, ſeu Bernardi Eremitæ, imago.

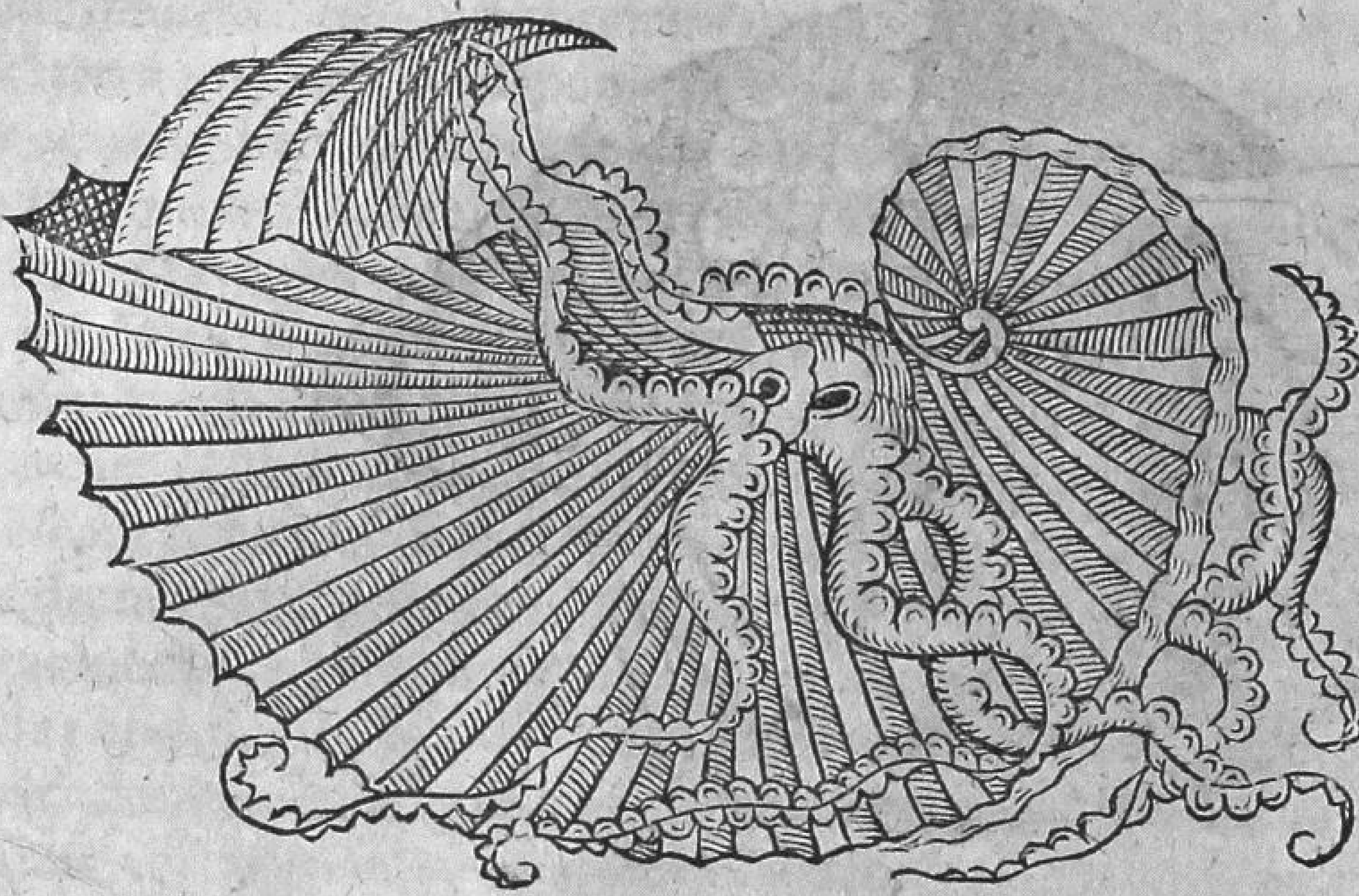
C

Putant Bernardum hunc Eremitam Cancelli eam eſſe ſpeciẽ quæ Pinnoter Plinio dicitur: at reuera Pinnoter, non Cancelli, ſed parui Cancri ſpecies eſt. Longè autẽ differunt apud Ariſt. Cancellus & Cancer paruus, etſi Plinius cõfundiſſe videatur, nã ille nudus cũ ſola cruſta naſcitur, cæterũ ſine teſta. Hanc igitur cũ natura careat, diligẽtia quærit in eáq; inuẽta ſolus habitat: at pinnoter non per ſe ſolus, ſed in pinnis, nõnulliſq; aliis naſcitur, & ſedes nõ mutat, quia Ariſt. ſententia, cùm ſit de genere paruorum cancrorũ, nunquã accreſcit, nec in inanibus habitat. Eſt autẽ concharũ ſeu teſtarũ generis pinna: naſcitur in limoſis, ſubrecta ſemper nec vnquã ſine comite, quẽ pinnoterẽ, ſeu pinnophylacẽ ob id nominant, ait Plin. Hæc profectò ita eſſe intelligere clarè licet ex his Athenæi verbis. Chryſippus Solenſis in 5. de Honeſt. & volup. ait: Pinna & pinnoter operas mutuas præſtãt, ſeorſum viuere nõ poſſunt. Pinna ex oſtreis eſt, pinnoter cãcer paruus: pinna teſtã pandit ingrediẽtes piſciculos obſeruãs, pinnoter adſtãs ſi quid ſubierit, morſu pinnę ſignificat, quæ demor-
D ſa teſtã claudit, eóq; quod incluſum ſit cõmuniter veſcũtur. Hæc Athenę. Ex hac tãta aſtutia Plut. etiã ſcriptis cõmemorata, pinnoter Pli. aliquãdo nominatur, cãcer dapis aſſectator. Sed quod ab his authoribus cãcro paruo tribuitur: id à Cic. ſquillæ paruæ adſcribitur. Pinna verò, inquit, duabus grãdibus patula cõchis, cũ parua ſquilla ſocietatẽ init cõparandi cibi. Itaq; cùm piſciculi parui in conchã hiantẽ innatauerint, tum admonita à ſquilla pinna, morſu cõprimit cõchas, ſic diſſimilimis beſtiolis cõmuniter cibus quæritur: cęterùm pinnã conchã eſſe margaritiferã Plut. iudicaſſe videtur, opuſculo quo quærit, Terreſtribúſne an aquatilibus beſtiis maior inſit prudentia.

Lib. 9. ca. 31 — *Pinnoter ſeu Cancer paruus quid* — *Pinna quid* — *Lib. 9. c. 42* — *Lib. 3.* — *Pinnæ & pinnoteris conſortium & conſenſus.* — *Lib. 2. de nat. deor.*

Inter præcipua verò piſcium miracula eſt, qui vocatur Nautilos, ab aliis Pompylos (Polypi ſpecies creditur) ſupinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigẽs, vt emiſſa omni per fiſtulam aqua, velut exoneratus ſentina, facilè nauiget. Poſtea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit: qua velificante in aura, cæteris ſubremigans brachiis, media cauda vt gubernaculo ſe regit. Ita vadit alto, liburnicarum ludens imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua. *Lib. 9. c. 29*

Nautili, ſeu Nautici piſcis, effigies. A

Balæna cur in monſtris cenſeatur.

Quò ſit hic de Mõſtris
tractatus locupletior no-
mine monſtri cũ Poëtis
abutentes, inter marina
mõſtra propter mõſtro-
ſam & admirandam ma-
gnitudinem, Balænã re-
cenſemus. Eſt igitur Ba-
læna omnium pelagiorũ
piſcium lõgè maximus.
Plurimùm enim bellua
hæc ſex & triginta cubi-
tos longa, octo alta, oris
ſciſſura ad duodeuiginti B
pedes porrigitur, dentes
in ea nulli, ſed horũ loco in vtraq; maxilla corneæ ſunt laminæ nigræ, ſenſim in pilos
ſuillis ſimiles deſinentes, quæ ab ore prodeuntes & prominentes, ſibi ſunt ductorũ lo-
co, ne dum cæco & rapido natat impetu, ad rupes & cautes allidat. Oculi, quatuor vl-
narum ſpatio à ſe diſtant, foris quidem parui apparẽtes, intus verò capitis humani ma-
gnitudinem ſuperantes: quamobrẽ falluntur hi qui bubulis maiores eſſe negant. Ro-
ſtro eſt breui. In media verò fronte fiſtulam habet, qua aërem attrahit & aquarũ nim-
boſam quandam alluuiẽ exprimit, vt plerunq; etiam alueos, cymbaſq; nauigantiũ de-
primat. Cùm ſe ſuprà modũ ingurgitauit, clamat vel mugit tam magno & cõtento ſo-
no, vt qui binis Gallicis milliaribus abſunt exaudire poſſint. Pinnas duas maximas in
lateribus habet, quibus natat & catulos in met occultat: in dorſo nullã habet. Cauda
ſitu caudis delphinorum ſimilis eſt, figura nõ multum abſimilis, quam cùm mouet, ita
mare agitat, vt nauiculas ſubmergat & euertat quas attigerit. Balænam viuiparũ eſſe
animal, fœtúſque lactare ex anatomia intelligere licet: mas enim teſtes & penem ha- C
bet, fœminæ verò vterum & mãmas. Multis in locis circa Brumam capitur, maximeq;
in Aquitanico littore ad oppidulũ quod vernacula lingua Biarrris dicitur, à Baiona
ſex diſtans milliaribus: in quod, à Carolo nono Rege dum Baionæ eſſem miſſus, quî
ex morbo iacentẽ illic principem à Rupe-ſurionenſi curarẽ, qua arte capiantur oculis
iudicibus aſſequutus ſum, ſimúlq; confirmaui quod in eam rem legerã in Rondeletij
nobiliſſima & veriſſima de Piſcibus hiſtoria. Ergo ad id oppidulũ monticulus eſt, in
cuius vertice turris ab omni ſeculorũ memoria exædificata cernitur, ex qua tanquã è
ſpecula noctu, diúq; explorãt, num quæ balæna adnatet. E turre igitur ſtationarij, ſpe-
culati vel ex ſono horribili audientes adnauigantẽ balænã, tympanorũ & tintinabuli
ſonitu loci incolas conuocant: quo ſigno dato omnes tanquã ad vrbis excidiũ accur-
runt telis & omnibus quæ neceſſaria ſunt inſtructi. Sunt enim eius regionis homines
in balænis capiendis admodum ſolertes & expediti. In ſingulis igitur cymbis, ad inſe-
quendũ vel fugiendũ omnium rerum copia inſtructis, deni collocantur robuſti remi-
ges, & præterea bellatores multi qui multa tela lõga cuſpide hamata, in belluam con- D
iiciunt: quibus infixis, & altius inhærentibus, funes longiſſimos telis annexos relaxãt,
vſq; dum vitam cum ſanguine fuderit, tũ vnà cum funibus balænã multo iam curſu &
labore fatigatam, vulnerúmque magnitudine & multitudine fractam in littus quò in-
ter pugnandum ſtudioſè ſemper adigitur & compellitur, retrahunt adiuti maris vn-
dis: prædam partiuntur læti, cuius pars vnicuique cedit pro telorum coniectorum co-
pia, vulneris magnitudine, partíſque vulneratæ ad vitam neceſſitate & præſtantia, cu-
iuſque autem tela propriis inſculptis notis internoſcuntur. Dum ardet conflictus,
multi in nauigiis adſtant, ad hoc tantùm conſtituti, vt bellatores qui fortè in mare
prociderint excipiant, ne demergantur. Mares difficilius capiuntur, fœminæ facilius,
maximè ſi fœtus ſequantur: cùm enim in his protegendis immorantur, fugiendi oc-
caſio perit. Caro nullo in pretio eſt, lingua ſola commendatur: nam cùm maxima ſit,
& laxa admodum ſubſtantia, ſale conditur, & à pleriſque nobilibus maximis habetur
in deliciis. Lardum in multas regiones diſtribuitur, Carniſprinij tempore cum piſis e-
lixandum & comedendum, quo carnis prohibitæ deſiderium heluonibus leniatur.

Balænæ fiſtula.

Balæna viuum parit & lactat.

Qua ſolertia capiantur balænæ.

Balæna fœmina cur facilius capiatur quàm mas.

Pinguitu-

A Pinguitudinis maxima copia, ex partibus cuti ſubiectis & ex ventre colligitur, quæ liquefacta non concreſcit ob partium tenuitatem, eam ad lucernarum vſus & nauigia inungenda ſeruant. Oſſibus apud Ichthyophagos populos tecta ſepiuntur, nec non horti in Aquitanico littore. Prætenturis, quibus ab ore exertis tanquam ductoribus, ſibi prætendit iter, ne ad cautes & rupes offendat (has vulgus falsò interdum caudam, interdum coſtam balænæ appellant) in tenues aſſulas exſiccatis ac perpolitis, politiores mulierculæ ſua pectoralia, quæ Buſta vocant, communire, veſtiúmque fibras rigidiores ac rotundiores continere, apparitores verò publici virgulas concinnare, & faſcium loco geſtare ſolent. Ex vertebris verò multi ſedilia ſibi comparant.

Balænarum prætenturæ

Captationis, capturæ, & partitionis Balænæ deformatio.

B

D

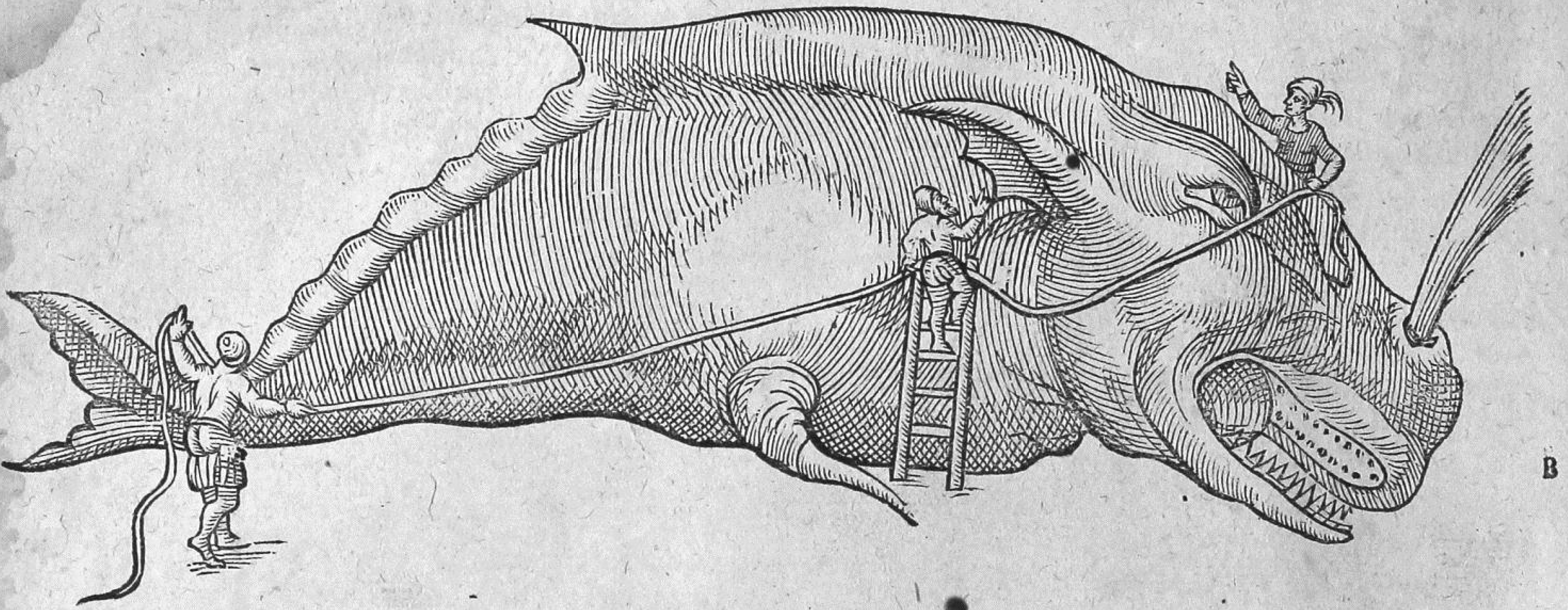
C

D In Scaldi fluuio decem ab Antuerpia miliaribus, anno Do. 1577. die 2. Iulij capta eſt Balæna hæc, Colore erat ex cæruleo nigrante, fiſtulam in vertice habebat, qua aquam eructabat magna vi. Longitudo eius erat pedum octo & quinquaginta, altitudo autem ſexdecim. Cauda quatuordecim pedes lata, ab oculo ad extremum roſtrum interuallum ſexdecim pedum. Maxilla inferior ſenum in ſingulis lateribus pedum erat, viginti quinque dentibus armata, qui totidem foraminibus, in ſuperiore, dẽtibus omnino carente, excauatis, recondi poterant: quo vel vno nomine monſtroſa hæc balæna cenſeri debebat, quod balænæ natura dentes negauerit: & quod in animalibus minimè cornutis ita ſit natura comparatum, vt cùm dentes ſubſunt in ore inferiori eorum ordini ſuperior ex oppoſito ad conterendos intercurrentes cibos reſpondeat. Tot dentium longiſſimus, ſex pollices non excedebat.

Balænæ natura dentes negauit.

Monſtroſæ Balænæ in Scaldi flumine captæ, effigies. A

B

Lib. 9. cap. 25. & lib. 32. cap. 1.

Remoræ vis mira.

Torpedinis vis mira.

Eſt paruus admodum piſcis, vt narrat Plinius, aſſuetus petris, Echeneis appella-
tus ad ſummum pedalis: hoc carinis adhærẽte naues tardius ire creduntur. Vnde La-
tinis etiam Remoræ nomen ipſi impoſitum, quòd ſcilicet nauim ſecundis ventis im-
pulſam, paſſiſq́; velis per mare currentem Echeneis tanquam voratura ore admoto ſi-
ſtat, inuitíſque nautis retincat, perinde ac ſi in tranquillo portu quieſceret. Itaque fer-
tur Actiaco marte tenuiſſe prętoriam nauim Antonij properantis circumire & ex-
hortari ſuos donec tranſiret in aliam, ideoq́; Cæſariana claſſis impetu maiore proti-
nus venit. Tenuit & Caij principis ab Aſtura Antium remigrantis, nec longa fuit mo-
ræ illius admiratio ſtatim cauſa intellecta, cùm è tota claſſe quinqueremis ſola non
proficeret: exilientibus protinus qui id quærerent, circa nauem inuenêre adhærentẽ C
gubernaculo, oſtenderúntque Caio, indignãti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret, quadrin-
gentorúmque remigium obſequio contra ſe intercederet. Domat igitur mundi rabiẽ
& infrænat impetus tantus piſciculus, nullo ſuo labore, non retinendo aut alio modo
quàm adhærẽdo. Certè quocunque id modo fiat, quis ab hoc tenendi nauigia exem-
plo de vlla potentia naturæ atque effectu in remediis ſponte naſcentium rerum dubi-
tet? Quin & ſiue hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari torpedo: etiam procul
& è longinquo, vel ſi haſta virgáve attingatur, quamuis præualidos lacertos torpeſce-
re, quamlibet ad curſum veloces alligari pedes.

De Auium, & quorundam Quadrupedum admirabili natura.
CAP. XXII.

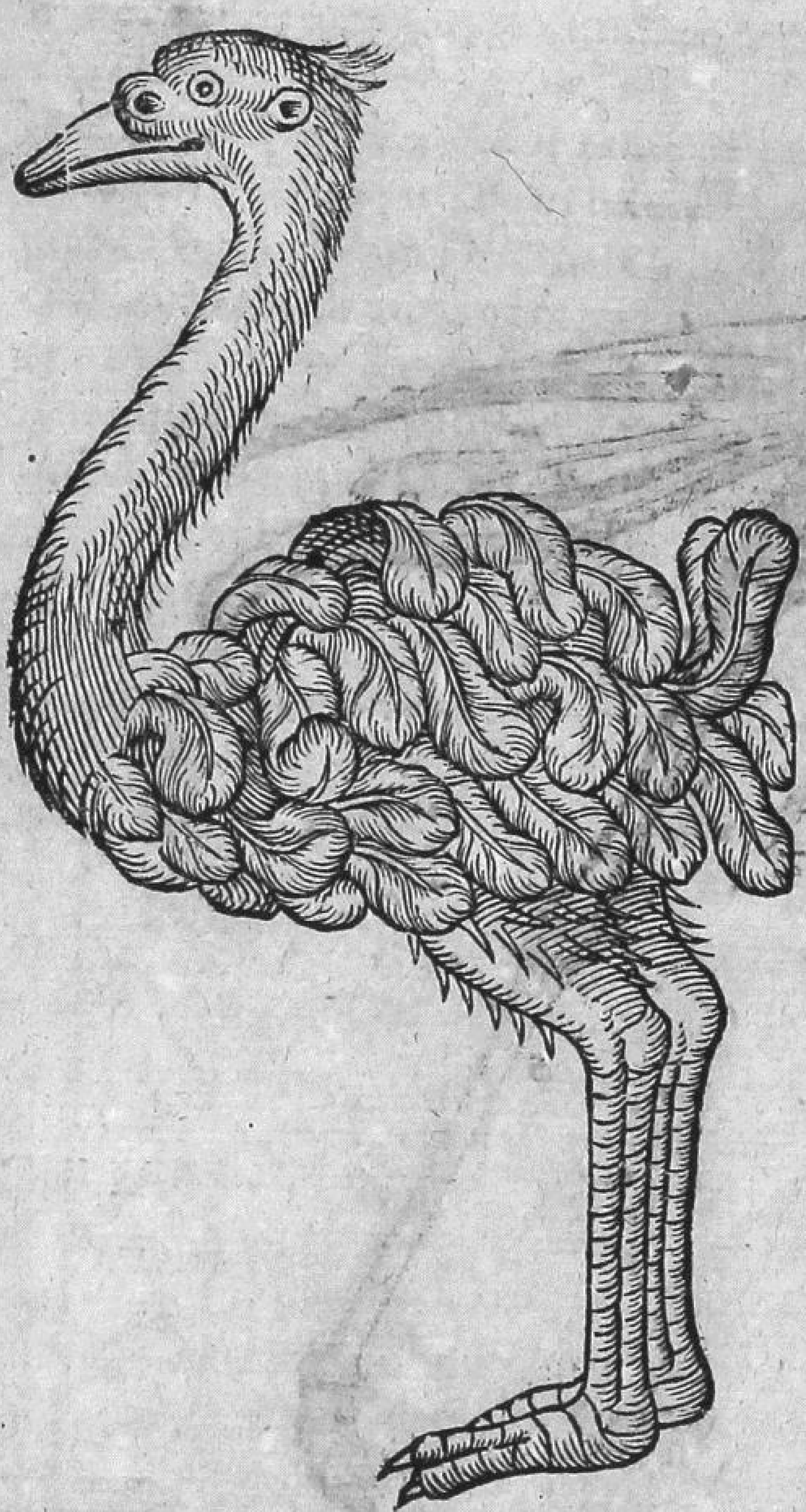
Struthiocamelus inter auem & quadrupedem quodã modo ambigit.

Ventriculi eius mira vis.

QVANQVAM non in mari modò, ſed & in aëre ac terra multa ſint quæ D
naturæ admiranda conditione monſtrorum adæquent naturam, vnus
Struthiocamelus exemplo erit. Auis eſt omniũ maxima, quanquã par-
tim auem, partim quadrupedem reuera referat, Africæ & Æthiopiæ fa-
miliaris: quippe qui vt non quadrupes pennas habeat: at vt nõ auis ſub-
limè non volet: non enim pennas ad volãdum commodas gerit, ſed pilis ſimiles. Cur-
ſus tamen velocitate equum ſuperat. Miraculoſa eſt eius ventriculi in coquendo na-
turæ vis, vt cui nihil ſit indomabile: oua ponit admirandæ magnitudinis, vt quę etiam
in pateras concinnẽtur: pennas habet pulcherrimas, vt ex eius effigie intelligere licet.

A

Struthiocameli effigies.

Quàm verò prodigioſa ſit Struthiocameli magnitudo ex oſſium eius magnitudine facilè quiuis conſequetur. Tres eiuſmodi aues in ędibus Polemarchi Retij Regio ſumptu alebantur: quarum vnam (cùm fortè interiiſſet) mihi dono datam in ſceleton diligentia ſumma paraui.

A. Caput igitur eius gruis capite paulò craſſius erat, palmi longitudine, à vertice ad roſtrum vſque planum, roſtro fiſſo ad mediam vſque oculi regionem, in ſui extremitate obrotundo.

B B. Ceruix tres pedes longa, ſeptemdecim vertebris coagmentata, quarum ſingulæ ſingulis lateribus donatæ ſunt, apophyſi tranſuerſa deorſum ſpectante pollicari longitudine, ſi primam & ſecundam capiti proximas exceperis, vt quæ his careant ginglimo coniunctæ.

C. Dorſum pedali eſt longitudine, ſeptem vertebris connexum.

D. Os ſacrum bipedali eſt longitudine, in cuius ſummo apophyſis viſitur tranſuerſa, cui magnum ſubiacet foramen.

E. Quod tria alia ſequũtur, ſed minora.

C F. G. H. Poſt quæ ſequitur acetabulum ſeu pyxis in quam caput oſſis femoris excipitur & conditur. Id parte externa & laterali profert os perforatum, litera I. notatum. Perforatum, inquam, ſui initio: mox enim vnitur, qua litera K. ſubeſt. Inde bifurcatur, in duóque alia oſſa finditur, quorum vnũ alio maius eſt. Minus litera L. notatur. Ambo qua litera M. affixa eſt vniuntur, ſingula ſemipedem & quatuor digitos longa. Cæterùm ei parti vnde primùm bifurcari incipiunt, & ei in quam concurſu facto vniuntur, medium interiacet foramen quatuor digitos latum. Longius verò palmo vt litera N. notatur, quod oſſis illius reſtat falcis vinitoriæ inſtar habet, latum tres tranſuerſos digitos, lõgum verò ſex pollices. Ad extremum vbi litera O. ſubeſt Synchondroſi iungitur. P. cocyx nouem vertebris, humanis ſimilibus coagmentatur. Femoris oſſa duo ſunt, quorũ quod litera Q. notatur pedali eſt longitudine, craſſitie verò quæ equini femoris craſſitiem æquet. Alterum ipſi ſubiectum (quod fortè os cruris ſeu tibiæ poſſis dicere) litera R. notatum, ſeſquipedẽ longum eſt: coniunctam habet fibulam ſeu focile minus, eiuſdem longitudinis, ſed

D quod tantùm gracileſcat, quantum deorſum procedit.

S. Tibia eſt cui pes adhæret, ſeſquipedem longa, in duas ad extremum vngulas fiſſa, maiorem vnam, & minorem alteram, quarum ſingulæ tribus conſtant oſſibus.

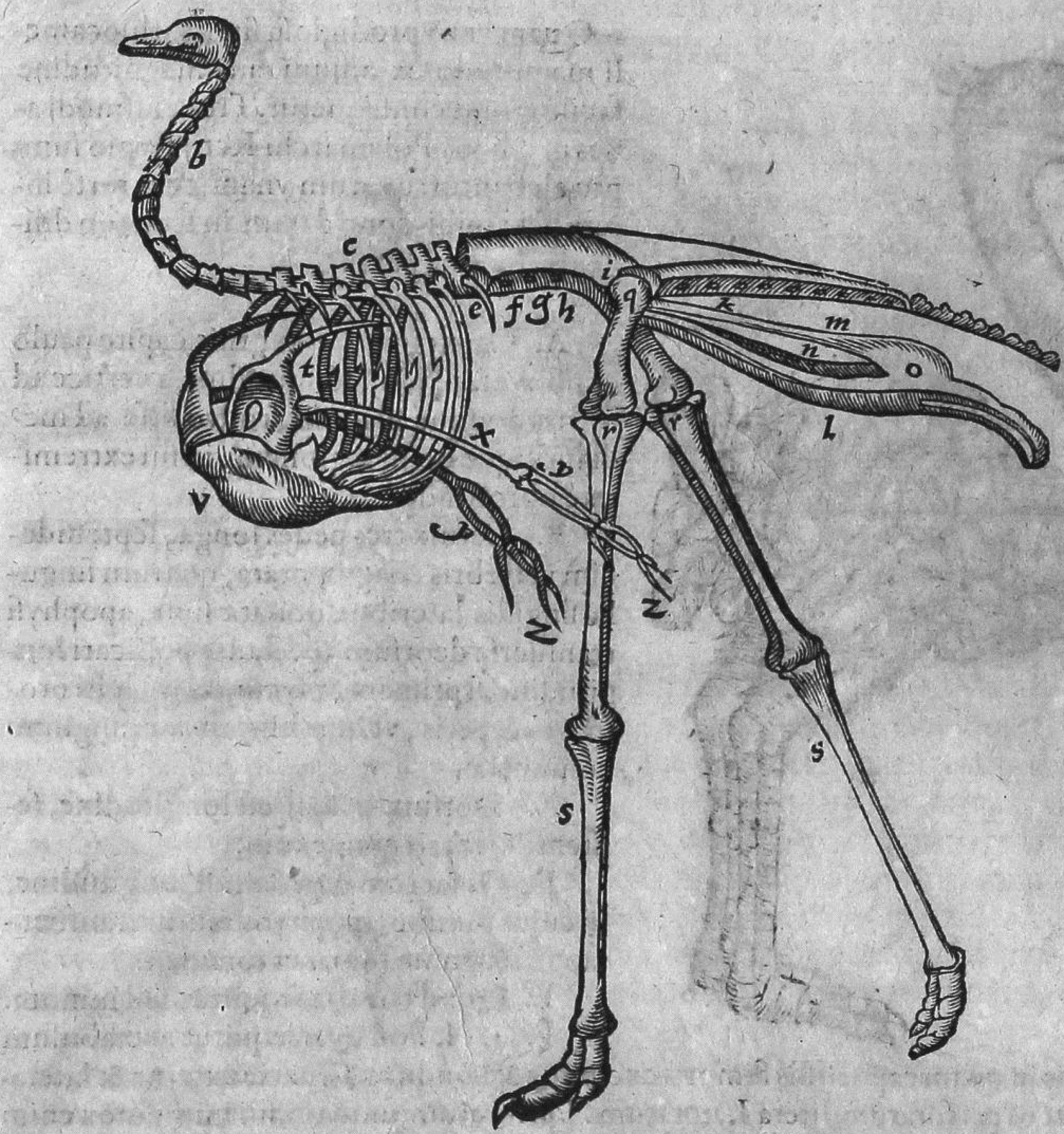
T. Octo coſtæ ſunt, quæ in ſternum inſeruntur. Harum tres mediæ oſſeam productionem habent, vnco ſimilem.

V. Sternum eſt vnico oſſe pedali conſtans, ſcutulatũ clypeum repræſentãs. Huic aliud os adiungitur, quod tribus primis coſtis ſupertenſum clauicularum loco eſt.

X. Primum alæ os quod ſeſquipedale eſt.

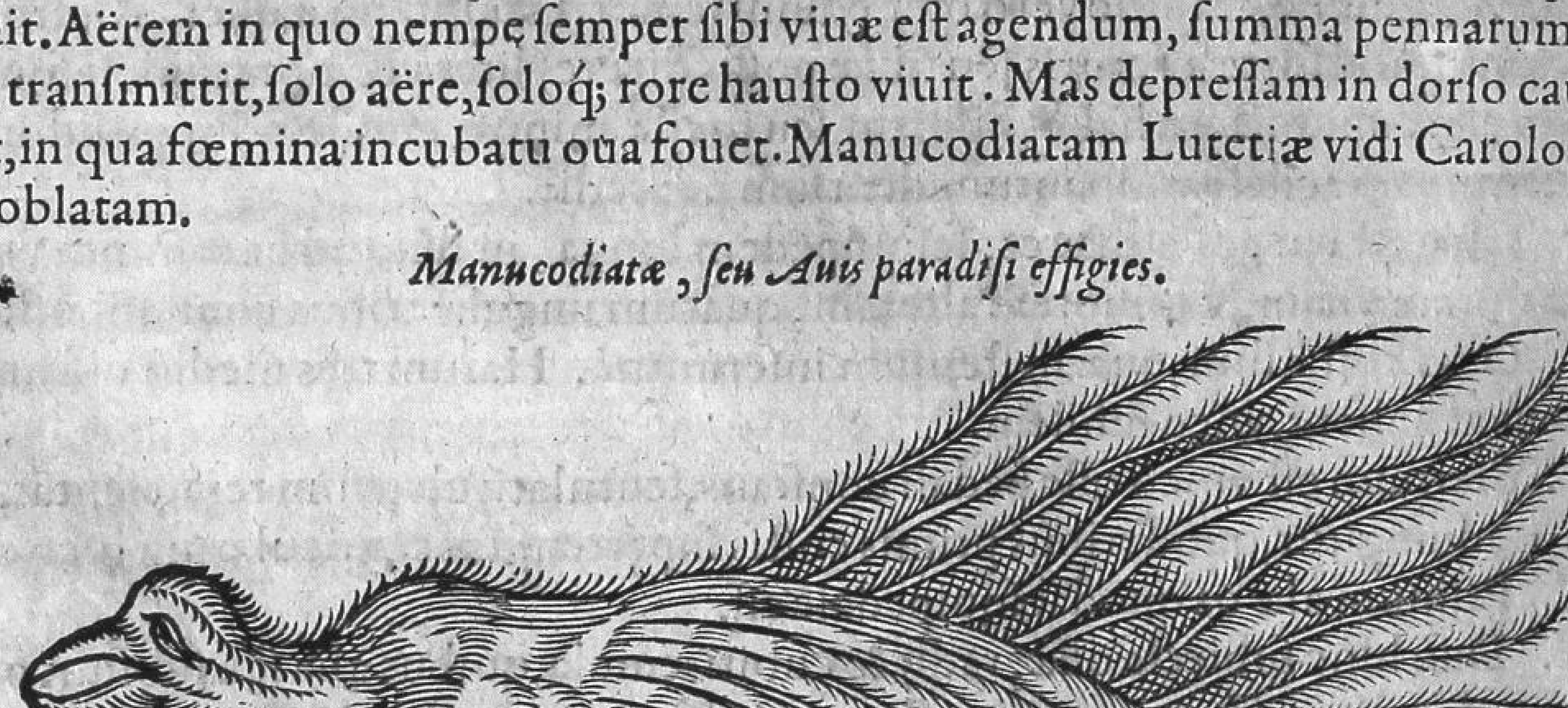
Y. Duo hinc ſubiecta oſſa, radij & cubiti æmula, quibus alia ſex ſubſunt oſſa extremam alam litera Z. notatam conſtituentia. Totum id animal oſſeum, ſeptem pedes longum eſt, totidémque & amplius à pedibus ad roſtrum procedendo altum. Multa ſunt alia in illius conformatione notatu digna, ſed quæ breuitatis gratia cenſui omittenda.

Oſſei Struthiocameli delineatio.

Manucodiata deſcriptio. Hieronymus Cardanus libro de Subtilitate ſcribit, in Molucarum inſulis videri in terra iacentem, aut in aquis ſublatam auem mortuam, Manucodiatam nomine, id eſt Hebræorum lingua Auem Dei, viuam nunquam conſpici. In ſummo aëre habitat, corpore eſt & roſtro hirundinino, variis tamen pennis diſtincto. Nam quæ ſummum caput veſtiunt, aurei ſunt coloris, quæ gulam anatinis ſimiles exiſtunt, caudæ verò & alarum pauoninis, pedibus caret. Itaque ſi quæ obrepat inter volandum laſſitudo, vel ſomni neceſſitas, pennis ad arboris ramum obuolutis & obtortis corpus ſuſpendit. Aërem in quo nempe ſemper ſibi viuæ eſt agendum, ſumma pennarum celeritate tranſmittit, ſolo aëre, ſoloq; rore hauſto viuit. Mas depreſſam in dorſo cauitatẽ habet, in qua fœmina incubatu oua fouet. Manucodiatam Lutetiæ vidi Carolo nono Regi oblatam. D

Manucodiatæ, ſeu Auis paradiſi effigies.

A Proditum à Theueto in Coſmographia legimus, viſam ſibi in nouo orbe auem, patria barbarorum lingua Toucam dictam, hoc maximè nomine monſtroſum & deformem, quòd roſtri ſui longitudine & craſſitie reliqui corporis ſuperet magnitudinem: viuit depaſto pipere, vt apud nos turdi, merulæ, & ſturni corimbis hederæ, pipere haud minus calidis. Aduexerat ex ea regione huius generis auē prouincialis quidam nobilis, Carolo nono Regi offerendam, ſed in itinere mortuam, viuam offerre non potuit. Itaque illam Polemarchum Retium iuſſit Rex mihi tradere, quî exenterarē & embammatibus condirem, in regiis capſulis aſſeruandam, quod potui, præſtiti. Non multo tamen poſt computruit, corpore, plumáque coruo ſimilis eſt, roſtro verò ſubflauo, perlucido, leuiſſimo, ſerratim dentato, & ea quam diximus longitudine & craſſitie. Id apud me habeo velut monſtroſum quidpiam. *Tom.2. lib. 21.cap.12.*

Toucam auis effigies.

B

C

D Scribit Theuetus in Zocotera inſula frequentem eſſe feram Hulpalim Cercopiteci Æthiopici magnitudine. Monſtroſum valdè animal eſt. Sed nihil monſtroſius quàm quòd ſolo aëre viuere creditur, pellis quaſi cocco tincta eſſet, rubet, maculis tamen locis aliquot conſperſa & variegata, capite rotundo eſt globi inſtar, pedibus rotundis & latis, nociuis vnguibus vacuis. Id mactant Mauri, eiúſque carnem aſſulis verberatam, quò euadat tenerior, comedere ſolent. *Tom.1.c 11. lib.4.*

Feræ Hulpalim effigies. A

B

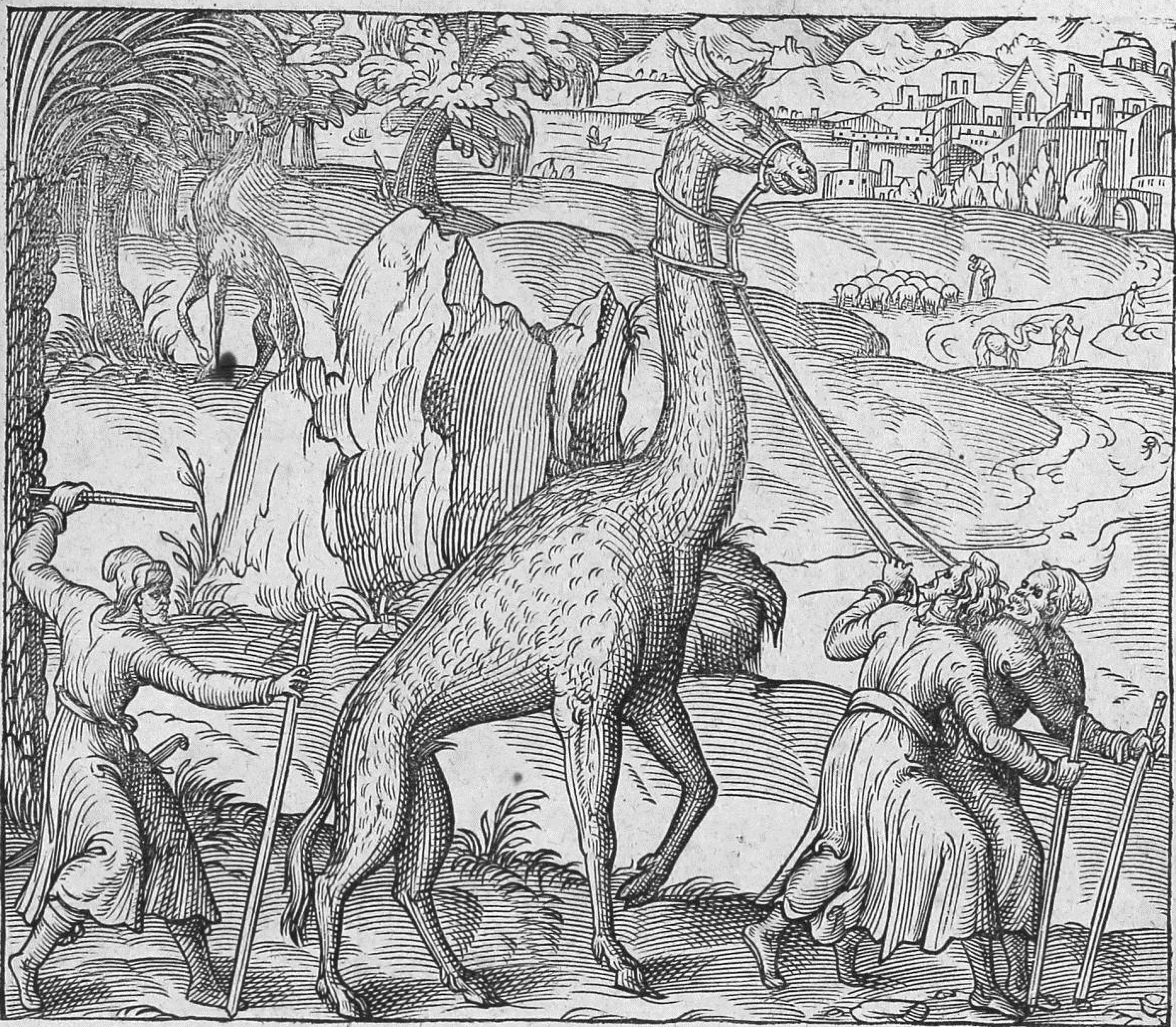
C

In Camotæ regno, aliiſque Indiæ interioris quæ vltra Gangem eſt locis, quinque vltra Tropicum cancri gradibus, viſuntur feræ, quas Germani Occidentales Giraffas nominant. Id animal capite, auriculis, & pedibus biſulcis, non valdè noſtrati ceruæ diſſimilis eſt. Ceruice eſt valdè gracili, ſed hexapodem procera: crurum verò proceritate pauca ſunt quæ ipſum ſuperent animalia. Cauda rotunda eſt, ſed poplites non excedens: pellis verò mirificis modis pulchra, aſperiuſcula tamen, & pilo quàm vacca promiſſiore, aliquot locis maculata & variegata eſt, maculis colore medio inter album & caſtaneum lucentibus, cuiuſmodi viſuntur Leopardi: quo argumento Græcis quibuſdam Hiſtoriographis Cameleopardalis dicitur, adeò ferum eſt antequàm capiatur, vt ſe conſpici quantum in ſe eſt non patiatur. Itaque in deſertis tantum, & D reliquis feris ignotis regionis latibulis hoſpitatur & viuit. Viſo homine ſtatim ſe in fugam tradit, tandem tamen capitur, quia in fuga & curſu non eſt admodum pernix: captum ſemel, tam facilè & citò cicuratur ac manſueſcit quàm vllum aliud feræ genus. Ipſi ſupra verticem prominent duo cornua recta, pilis circumueſtita & pedalia. Cùm ceruices, capútque erigit, militarem lanceam altitudine æquat. Herbas depaſcitur, folia, arborúmque ramalia, imò & pane delectatur.

Theue. tom. 1. lib. 11. ca. 13.

A

Giraffæ effigies.

B

C

In mari rubro ſecundum Arabiam nauigantibus, apparet inſula Arabibus Cademotha dicta, in cuius ea regione quam Plata flumen aluit, viſitur fera Barbaris incolis Pyraſſouppi dicta, mulo magnitudine par, capite haud abſimili, hirta tamen, vrſinis velut pilis veſtita, ſed haud adeò obſcuris, verùm ad flauum inclinantibus, biſulcis vt ceruus pedibus, duo procera capite, ſed minimè arborea geſtat cornua, vnicornium cornibus illis famatiſſimis affinia. Indigenæ enim, beſtiæ aut piſcis venenati dente demorſi, aqua epota in qua ſex vel ſeptem dies eiuſmodi cornua demerſa & infuſa fuerint, ſtatim leuantur & conualeſcunt, vt narrat Theuetus in Coſmographia.

Cornua medica vi prædita.

Tom. 1. li. 5. cap. 5.

D

Pyraſſouppi feræ effigies. A

B

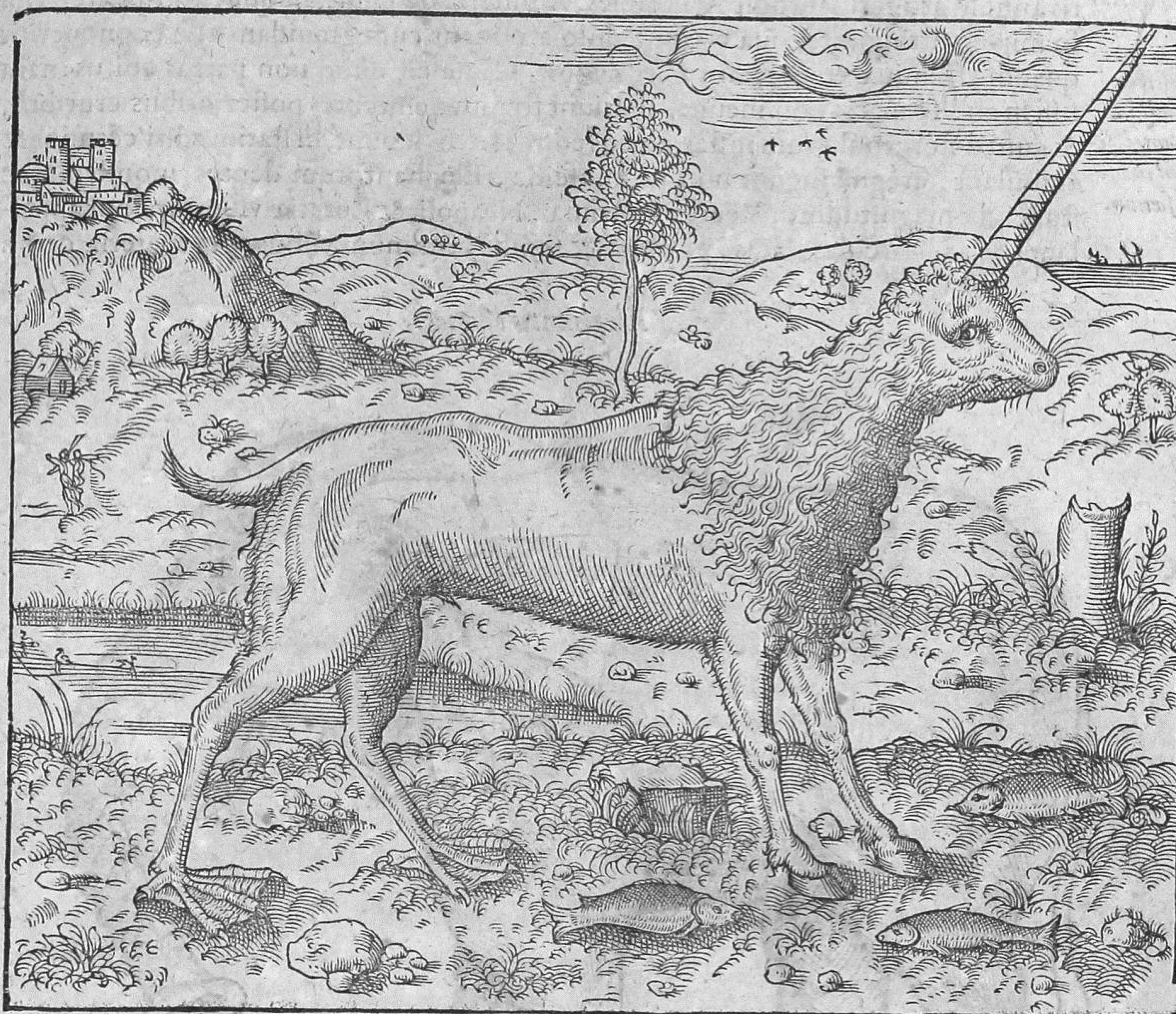
C

In Molucarum inſularum vna amphibium Crocodili inſtar viſitur animal, Camphurch dictum, magnitudine ceruam æquat, cornu geſtat in fronte mobile, ferè vt criſta Galli Indici, trium pedum & dimidij longitudine, haud vnquam humano brachio craſſius, pilo cinerei coloris ceruix obueſtita ipſi eſt: palmas duas habet anſerinis ſimiles, quibus in aquis dulcibus ſalſiſque ad nandum vtitur. Pedes anteriores ceruinis ſunt affines, piſcibus viuit. Plerique ſibi perſuaſerunt id animal vnicornis ſpeciem eſſe: itaque eius cornu aduerſum venena eſſe efficacem. Rex inſulæ eius feræ nomine inſigniri gaudet: ſic enim alij reges ferarum, piſcium, aut fructuum tota regione ſua nobiliſſimorum nomen ſibi adoptant, vt narrat Theuetus. D

Tom.1.li.2. cap.5.

Camphurch

Camphurch feræ effigies.

Mauritania & Æthiopia, eáque quę trans deſerta, Syrticáſque ſolitudines eſt Afri-
ca Elephantes gignit, ſed Indici longè maiores ſunt. Etſi verò corporis magnitudine
quadrupeda omnia ſuperent, reliquis tamen magis & expeditius cicurantur. Multa
enim ſupra communem brutorum naturam munia obire docentur. Corio integun-
tur bupalino ſimili, pilo raro conſperſo, ſed cinereo, capite craſſo, ceruice breui,
auribus duos palmos latis, naſo longiſſimo, & ferè in terram promiſſo, buccinæ in-
ſtar cauo, quo manuum loco vtuntur, os non longè à pectore habent, ſuillo haud
abſimile: ex cuius ſuperna parte, duo magni dentes ſe forâs exerunt, crura craſſa,
robuſtáque non vno oſſe conſtantia, vt pleriſque olim perſuaſum fuit (quandoqui-
dem ingeniculantur vt ſeſſorem, vel onus admittant, exurgúntque inde ipſi per ſe)
D in pedes deſinunt diſci inſtar rotundos, duos, tréſve palmos latos, ínque vngues quin-
que diuiſos. Caudam habent bupalinæ ſimilem, haud admodum hirtam, tres pal-
mos longam: itaque peſſimè à muſcis, veſpíſque vexarentur, niſi natura illam cau-
dæ breuitatem alio ſubſidio compenſaſſet: vbi enim acrius ſe pungi ſentiunt, tanta ri-
giditate cutē contrahunt, vt ipſius rugis implicita conſtrictáque hæc animalcula ſuf-
focent & enecent. Currentem hominē ſolo aſſequuntur paſſu. Eſt enim his corporis,
& crurum magnitudini proportionatus. Fructibus & foliis arborum viuunt, nec ve-
rò vlla eſt tam valida támque altis defixa radicibus arbor, quam non proſternant &
diffringant. Ad ſexdecim palmorum altitudinem creſcunt, itaque tam conturban-
tur qui elephantem quàm qui mare primùm conſcendunt. Adeò effrenes ſunt natura
vt habenarum omnino ſint impatientes. Itaque iter, curſúmque tenere quem volue-
rint ſinendi ſunt. Suæ tamen regionis hominibus non grauatè obſequuntur, indige-
nam enim linguam non ſine intelligentia audire videntur. Itaque notis vocibus, ver-
bíſque facilè reguntur, hominem cui irati ſint proboſcide arreptum, & in altum ſu-

Elephantes indici africanis ſunt maiores.

Elephantorum crura pluribus oſſibus ſunt dearticulata.

Quo ſe præſidio contra veſpas tueãtur elephãtes.

Qui vehuntur elephãto conturbãtur vt qui naue in mari

Linguæ indigenæ intelligẽtiam habent elephantes.

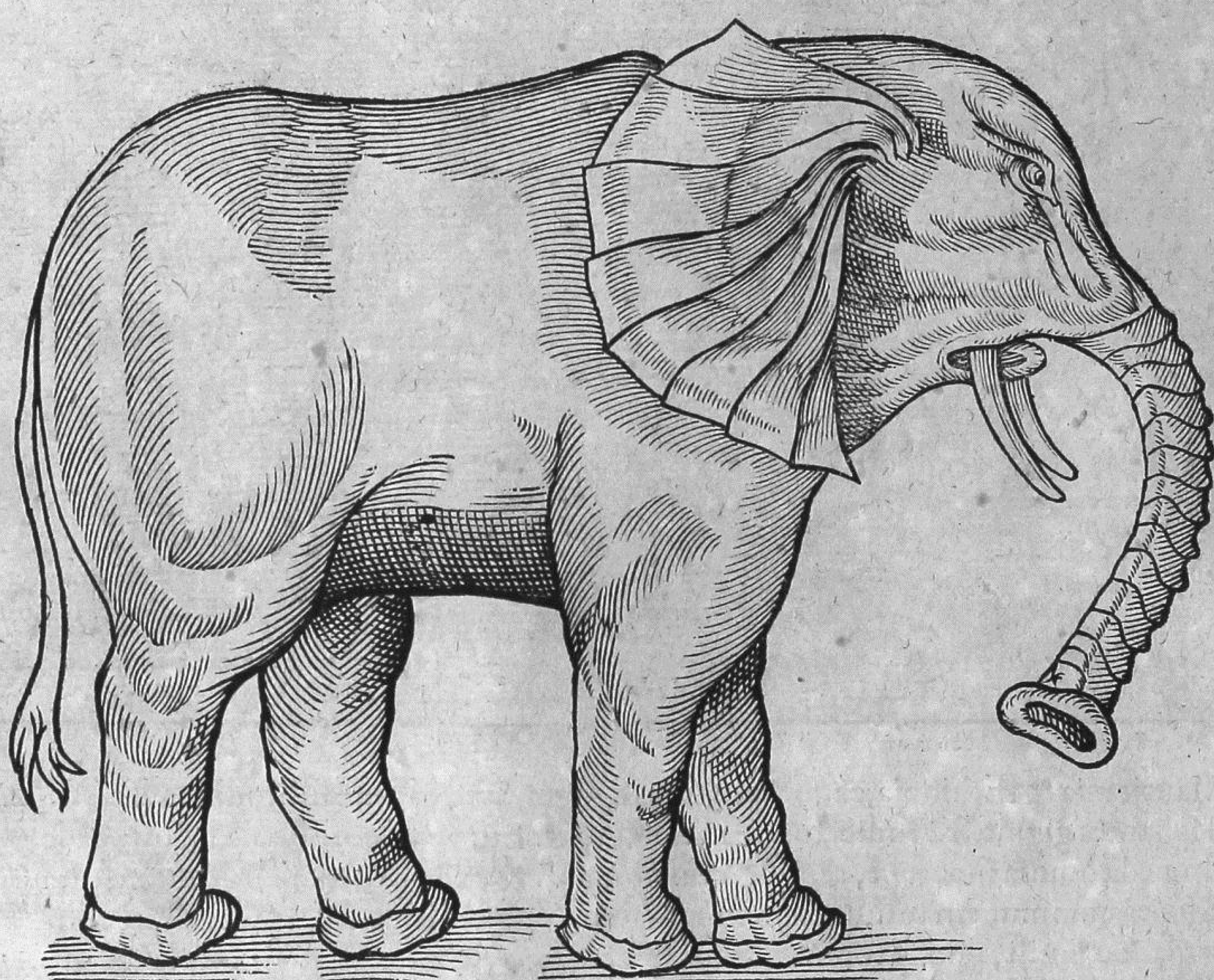
Li. 9. de hiſt. animal. ca. 27.

blatum magna inde vi in terram proſternunt, pedibúſque conculcatum non ante dimittut quam animam exhalarit. Non gignere elephantes antequam vigeſimum ætatis annum attigerint prodit Ariſtoteles. Adulteria neſciunt, neque enim præter vnã fœminam attingunt, à qua etiam ſedulo abſtinent cùm grauidam eſſe cognouerint quandiu fœminæ vtero ferant ſciri nequit. Cauſa eſt quòd non pateat coitus: nam niſi in abdito mares non ineunt. Pariunt fœminæ enitentes poſterioribus cruribus, & cum dolore mulierum inſtar, recens editos fœtus lãbunt, hi ſtatim editi cernunt & ambulant, oréque ſugunt non promuſcide. Elephantorum dentes monſtroſæ ac ſtupendæ magnitudinis, Venetiis, Romæ, Neapoli, & Lutetiæ viſuntur: ebur appellant, quod in arculas, lyras, pectines, & ſimilia hominum vſibus apta materia cedit. A

Neſcitur quãdiu Elephantes ferant in vtero fœtum.

Elephantis effigies.

B

C

Tom. 2. lib. 23. ca. 2.

Proditum apud Theuetum legimus in noui orbis Florida ingentes cerni Tauros, Butrol Barbarorũ lingua dictos, pedalia cornua gerentes, gibbámque in dorſo camelinæ ſimilem, pilo promiſſo & fuluo, cauda leonina, non eſt ferè aliud magis ferum animal, nunquam enim cicuratur niſi matri ereptum. Pellium tegminibus Barbari aduerſum hyemis inclementiam, cornibus verò velut alexiteriam vim habentibus aduerſum venena ſe muniunt. D

Cornua alexiteriã vim habentia.

Tauri

A

Tauri Floridæ noui orbis inſulæ effigies.

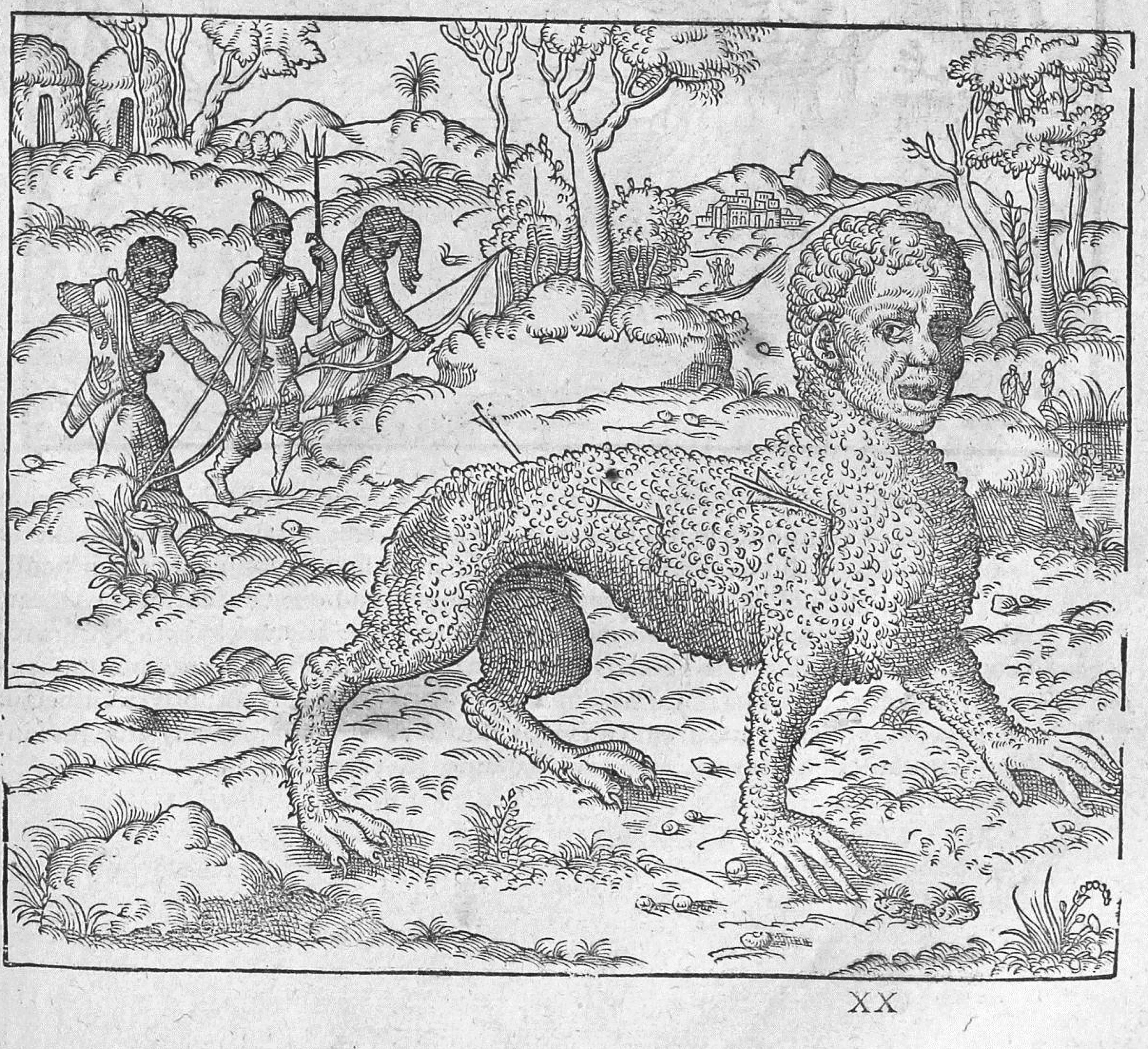

B

Idem author prodit, vidiſſe ſe dum Mari rubro veheretur, penes Indos mercatores monſtrum magnitudine & membrorum conformatione Tigridi haud abſimile, facie tamen humana, ſed naribus valdè reſimis. Quin anteriores palmæ humanis manibus, poſteriores verò Tigridis pedibus ſimiles erant. Cauda carebat, pilo veſtitum fuſco: denique capite, auriculis, ceruice & ore hominem referebat, ſubnigris verò ſed criſpis capillis Æthiopem, cætera Tigris. Thanacth nominabant. *Tom. 1. lib. 2. cap. 10.*

Thanacth monſtri Indici effigies.

C

Vix niſi apud eos qui viderint quod ſequitur monſtrum fidem impetrabit. Id fert A Africa, vernaculáque lingua Haiit nominat, magnitudine Cercopitheco minori par eſt, ventre valdè prouoluto & in terram promiſſo, capite & facie puerum referens. Captum gemit, ſuſpiriáque de imo pectore trahit hominis anxij & dolentis inſtar, colore cineritio eſt, pedúmque palmis in tres vngues, quatuor digitos longos leoninis vncis acutiores, diſtinctis. In arbores ſcandit, illíque frequentius quàm in terra degit, cauda tres non amplius digitos longa. Mirum eſt & monſtro ſimile, quòd id genus monſtra depaſci & eſitare quidquam nunquam quiſquam conſpexerit. Secum enim mapalibus incluſa diu Barbari periculum eius rei facturi detinuerunt: itaque ventorum afflatu viuere credunt.

Haiit feræ hauſto vento victitantis effigies.

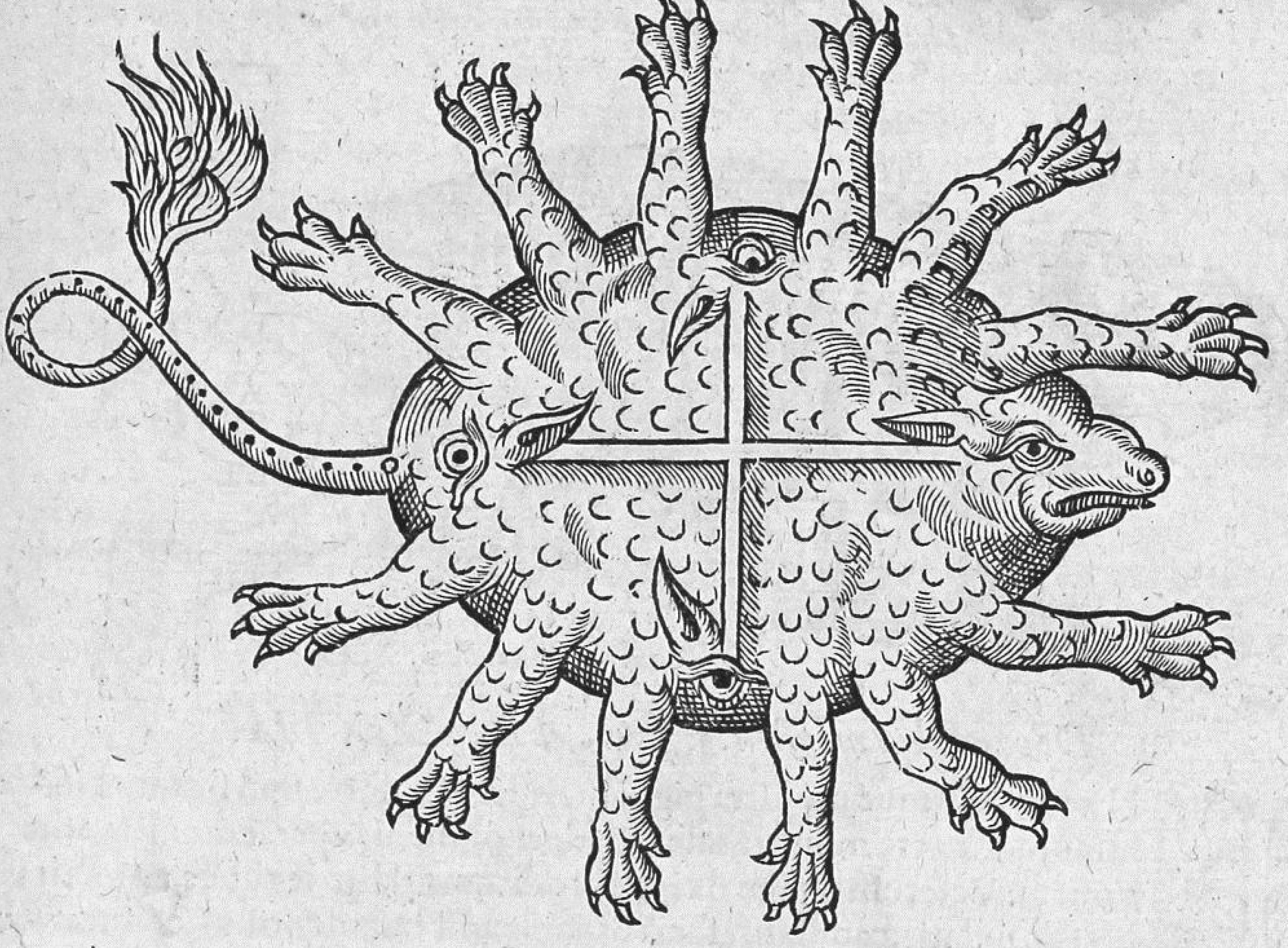
B

Ex Leonis Africana hiſtoria quod ſequitur monſtrum tranſtuli, valdè deforme D eſt, & rotundo teſtudinis in modum ambitu, dorſum eius lineæ duæ flauæ mutuo ſe ad angulos rectos diuidentes interſecant, ad quarum ſingula extrema ſinguli oculi, ſingulæque aures affixæ viſuntur: adeò vt tale animal vndique quatuor oculis videat, totidem auribus audiat. Vnicum tamen os, ventrémque vnicum habet ciborum receptaculum. Pluribus verò pedibus globoſum eius corpus cinctum eſt, quorum opera in omnem partem qua libitum eſt incedere valet, abſque vllo corporis circumactu. Cauda oblonga eſt & in extremo ſui valdè villoſa. Aſſerunt incolæ eius animalis ſanguinem vulneribus glutinandis quouis balſamo eſſe efficaciorem.

Sanguis balſami inſtar collecticus.

A

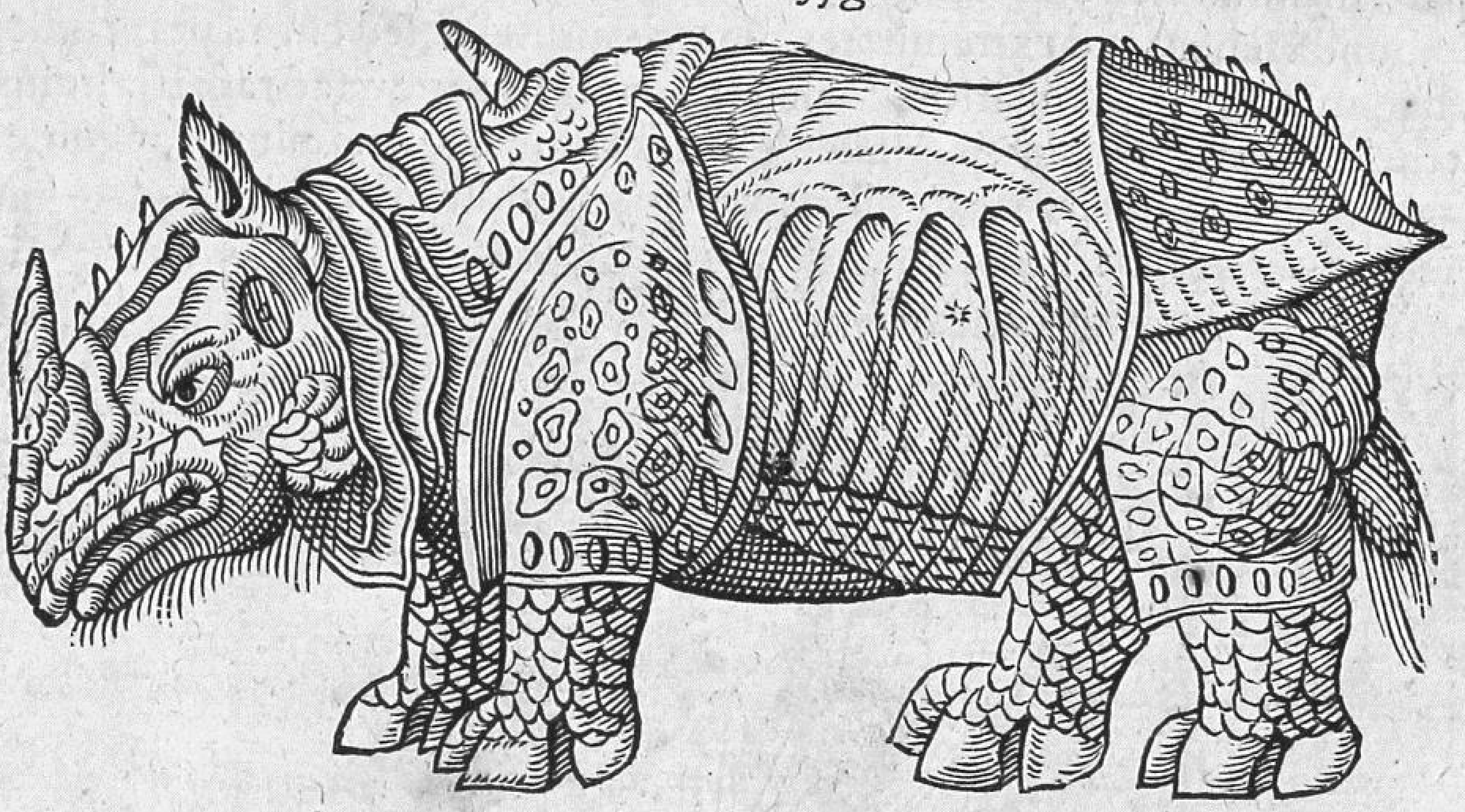
Africani monſtri effigies.

B

Mirum eſt genitum Elephanto hoſtem eſſe Rhinocerota. Itaque cornu quod vni- *Pin li.8.ca.*
cum in nare geſtat ad ſaxa limato præparat ſe pugnæ, in dimicatione alium maximè *29.*
petens, quam ſcit eſſe molliorem. Longitudo Elephanto par, crura verò multo bre-
uiora, color buxeus, aliquot tamen locis maculis diſtinſtus. Spectandum Rhinocero-
C ta primus Romæ Pompeius exhibuit.

Rhinocerotis effigies.

D

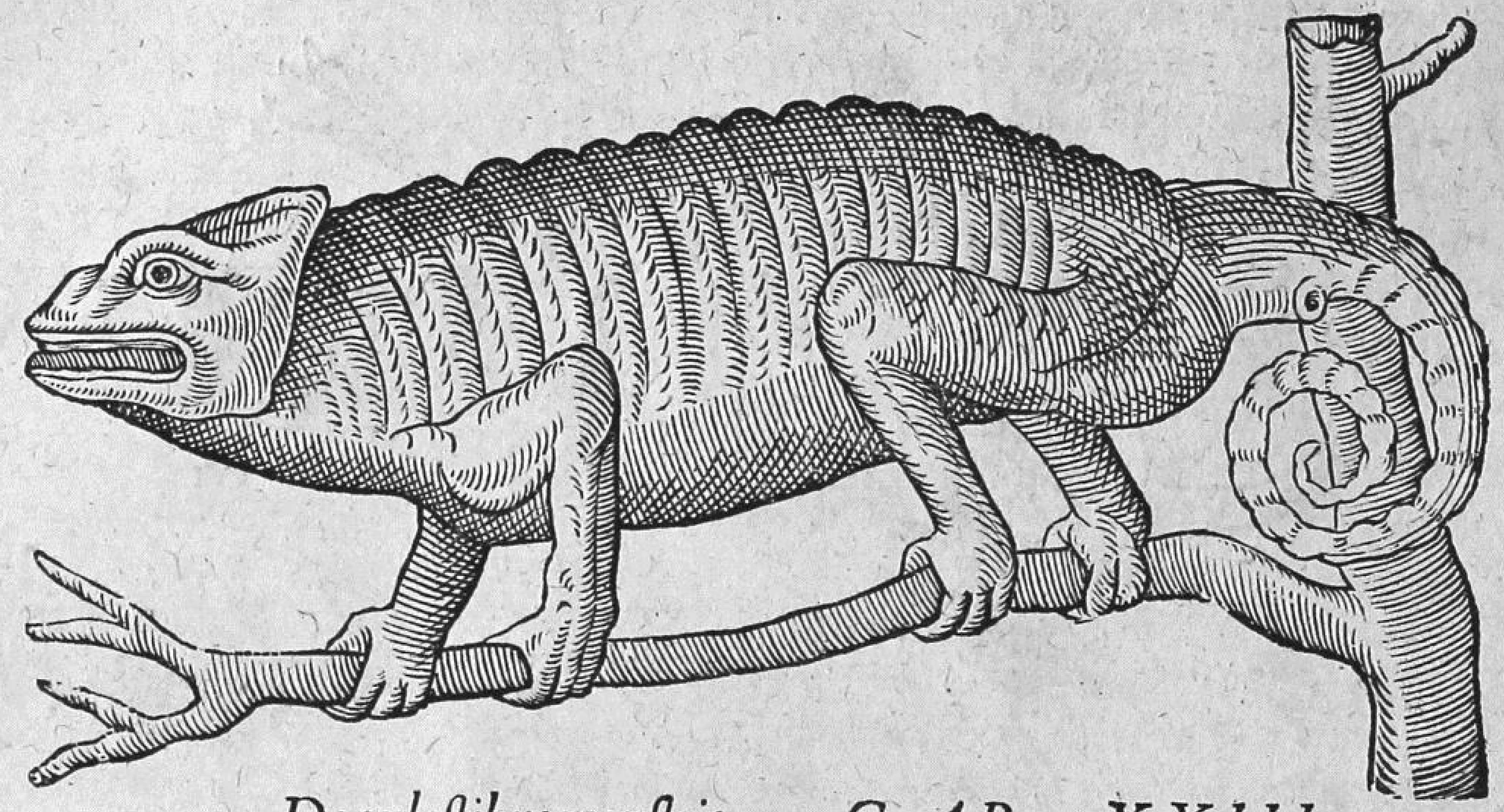
Chameleontem Africa gignit: quanquam frequẽtior Indiæ eſt. Figura & magni-
tudo erat lacertæ: niſi crura eſſent recta, excelſiora latera ventri iunguntur vt piſci- *Plin. lib. 8.*
bus, ſpináque ſimili modo eminet. Eminet roſtrum, vt in paruo haud abſimile ſuillo, *cap.33.*
cauda prælonga in tenuitatẽ deſinens, & implicans ſe viperinis orbibus, vngues adun-
ci: motus tardior vt teſtudini: corpus aſperum ſeu crocodilo: oculos nunquam aperit *Ariſt.li.2.*
nec pupillæ motu, ſed totius oculi verſione circunſpicit. Omnino coloris ei mirabi- *de hiſt.ani-*
lis natura: mutat nãque eum ſubinde cũ præſertim ſe proprio motu in tumorẽ agit, *mal.cap.12.*
& oculis & cauda & toto corpore, redditque ſemper quemcunque proximè attingit, *Chameleon*
præter rubrum & candidum. Cutis ipſi eſt valdè tenuis perlucidúmque corpus. Ita- *quî circum-*
que duorũ alterutrum, vel in cutis perlucidæ tanta tenuitate rerum vicinarum color *ſpiciat.*
tanquam in ſpeculo facilè relucet, vel variè varij in ipſo humores commoti pro ani- *Coloris cha-*
mi affectuum varietate, varios in cute colores adũbrant, tanquam pullus Indicus in *meleõt: na-*
palearibus ex gutture & vertice pendẽtibus: defuncto pallor eſt. Scribit Mathiolꝰ ipſũ *tura mira-*
bilis.

Ad maculas corneæ albas remedium.

Depilatoriũ

viuo dextrũ oculũ reuulſum maculas albas corneę tunicæ inſidẽtes extergere: cũ caprino lacte mixtũ, & corpori affrictũ pilos decutere, fel eius cataractas oculorũ digerit. A

Chameleonis effigies.

B

De cœleſtibus monſtris. CAP. XXIII.

IN terra, maríque monſtra gigni monſtroſum fortè non fuerit: at in cœlo ſummóque aëre monſtra eſſe & videri, omnem ſuperat monſtri admirationem. Veterum tamen ſcriptis proditum crebrò legimus, cometis barbatis, caudatis, capillatis, facibus, lampadibus ardentibus, columnis, bolidibus, clypeis, nubium hoſtiliter concurrentiũ agminibus, draconibus, duplicatis lunis, ſolibus & ſimilibus mõſtris ac prodigiis, cœli faciẽ fuiſſe deformatã. Sed nihil magis prodigioſum vidit antiquitas eo cometa qui in Ruſtrica crine ſanguineo horrens apparuit, 9. die Octobris anno 1528. adeò enim viſu horribilis, adeò formidoloſus erat, vt non pauci metu horrifico interierint, multi in morbos graues inciderint. Ab Oriente ad Meridiem progreſſus horam non amplius vnam & quartã eius partem durauit. In eius ſummo brachiũ incuruũ viſebatur, ingentẽ enſem manu minitabunda tenens, ad extremũ tres apparebant ſtellæ, ſed cui ad perpendiculũ imminebat mucro, reliquis clarior & ſplendidior erat, vtrinque ad radiãtia huius cometæ latera haſtæ multæ, enſes, pugiones, gladiorúmque genera plura ſanguine tincta, quibus humana capita multa capillis horrentibus, hiſpidáque barba triſtia interiecta, viſebantur: vt in ſubiecta imagine licet intueri. C

Cometa crine sãguineo horridus.

Prodigioſi & admirandi planè cometæ in aëre viſi imago.

D

A Viſi quoque ſunt magni craſſique longurij ferrei è cœlo procidiſſe, qui in gladios enſéſque mox excluſſi ſunt. Sugoliæ ad Hungariæ fines ſaxum è cœlo cum ingenti fragore delapſum eſt, 7. die Septembris anno Domini 1514. pondere ducentarum quinquaginta librarum: id ciues ingenti catena ferrea traiectum ex medio ciuitatis tẽplo pendere voluerunt, viatoribúſque per regionem ſuam diuitibus magni miraculi loco monſtrari. Armorum crepitus & tubæ ſonitus auditos è cœlo Cimbricis bellis, crebróſque prius & poſtea author eſt Plinius. Tertio verò conſulatu Marij ab Amerinis & Tudertibus ſpectata arma cœleſtia ab Ortu Occaſúque, inter ſe concurrentia pulſis quę ab ortu erant idem author prodit. Quod idem in Luſalia viſum eſt ad Iubenum pagum duabus poſt mediam noctem horis, anno Domini 1535. ſed & anno Do. 1550. die 19. Iulij in Saxonia non longè à Vvitemberga apparuit in aëre ingens ceruus duabus armatis aciebus cinctus, magnum inter confligendum ſtrepitum cientibus: eodémque momento ſanguine copioſo pluit, ſol in duo fragmenta findi, eorum altero in terram prolapſo viſus eſt. Paulo ante ereptam Chriſtianis Conſtantinopolim B apparuit ingens in aëre ad pugnam inſtructum & armatum agmen, cum canum & aliarum ferarum multa turba. Anno Domini 458. carne pluiſſe in Italia maioribus, minoribúſque fruſtis prodit Iulius Obſequius. Horum pars antequàm in terram laberetur ab auibus exſorbta eſt, quę in terram decidit diu nõ putruit, nec colore, nec odore mutata. Anno Domini 989. imperante Othone tertio, frumento pluit in Italia. Anno Domini 180. lacte & oleo magna vi pluit, fructiferæque arbores frumentum tulêre. Narrat Lycoſthenes imperante Carolo quinto, dum Magdeburgum obſideretur, tres ſoles ſub horam ſeptimam matutinam primum, indéque per totum diem viſos, quorum medius lucidiſſimus, reliqui duo ſubrubri & ſanguineo colore eſſent. nocte verò tres lunas appáruiſſe. Idem in Bauaria apparuit anno Domini 1554. Quod ſi in cœlo præter communem naturæ ordinẽ tam prodigioſa, portentoſáque fiunt, eadem in terra fieri incredibile ducemus? Anno Domini 542. tota terra contremuit, mons Ætna flammas, ſcintillantéſque ignes vomuit, quibus vicinorum oppidorum & pagorum multorum ædificia conflagrarunt. Anno Domini 1531. in Portugalia octo dies terra tremuit, & ſingulis diebus ſepties octiéſve, adeò vt in vna Liſbona vrbe 1050. ædificia ruerint, & amplius ſexcenta rimis acta crepuerint. Nuper Ferraria terræ motu horrendo tota ferè diruta eſt. Super omnia quæ vnquam audita ſunt, eſt prodigium quod Plinij æuo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino, Vectij Marcelli è primis equeſtris ordinis Oliueto vniuerſo publicam viam transgreſſo, armíſque inde è contrario in locum Oliueti profectis.

Decidui è cœlo ferrei longurij.

Li. 2. ca. 57.

Præſagia Cõſtantinopolitanæ euerſionis.

Pluuiæ mõſtroſæ.

Terræ motus.

Terræ de loco ad locum ingenti motu mutatio.

Quid aquarum miracula commemorem? ex quarum abyſſis & gurgitibus ſæpè ignes flammarúmque globi ingentes eruperunt. Produnt ex D. Auguſtino, ignem ſacrificij, qui per ſeptuaginta annos Babylonicæ ciuitatis ſub aquis vixerat, extinctũ fuiſſe Antiocho vendente Iaſoni ſacrificium. Quid hoc miraculi eſt, ignem in aqua valere ſupra vim ſuam virtutémque inſitam, aquam verò extinguẽtis naturæ obliuiſci. Profectò verè hoc Philoſophi dicunt, elementa ſibi mutuis complexibus illigari & mirabili coniungi confœderatione, quæ inter ſe contraria intelliguntur, varietate pugnáre.

Ignes ex aquarũ abyſſis erumpẽtes.

Ignis ſub aquis viuẽs.

D

FINIS LIBRI VIGESIMIQVARTI.
DE MONSTRIS ET PRODIGIIS.

A

DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORUM FACULTATIBUS, VNÁQUE DE EORUM COMPOſITIONE & VſU.

B

LIBER VIGESIMVS QVINTVS.

PRÆFATIO.

Ecclef.35.

Medicamẽta deorum manus.

INTER *cauſas quas ſalubres dicimus, aliáque quæ hominis ſanitatem & morborum depulſionem ſpectant, facilè principatum obtinent medicamenta: quæ, vt eſt à Solomone proditum, Deus de terra produxit, viro ſapienti minimè abhorrenda. Nihil enim in rerum natura exiſtit, quod citius & tanquam miraculo ingentes morborum cruciatus ſedet. Itaque ea, vt decet exhibita, Deorum manus Herophilus nuncupabat. Inde adeò factum eſt, vt qui medicamentorum notitia claruerunt Medici, diuinitatis opinionem apud Veteres retulerint. Dici enim vix poteſt quantas vires obtineant in arte medendi. Horum ob id cognitio non modò ad præcautio-* C *nem, ſed etiam ad morborum depulſionem perquàm neceſſaria eſt.*

Quid Medicamentum, quidque ab alimento differat.

CAP. I.

Cur alimẽtum & medicamentũ poteſtate talia dicũtur.

MEDICAMENTVM definitur id, cui mutandi corporis ſecundum vnam aut plures qualitates vis ineſt, neque ipſum viciſſim in naturam noſtram mutatur: contra quam alimentum, quod in corporis noſtri ſubſtantiam conuerti poteſt. Poteſtatis verò nomine, hæc definiuntur, quòd naturam non habeant abſolutam, ſed in relatione quaſi poſitam, atque ex corporum à quibus ſumuntur conditione pendentem. Nam quod vni medicamentum eſt, id alteri exiſtit alimentum, & quod huic alimentum eſt, hoc idem alteri eſt medicamentum. Sic enim exempli cauſa, Elleborus eſt coturnici alimentum, hominibus verò medica- D mentum. Cicuta ſturnis eſt alimentum, anſeri venenum. Ferula aſino pabulum eſt, reliquis iumentis toxicum. Atque hæc diuerſitas accepta ferenda eſt naturæ animalium diuerſitati. Idem enim in hominibus longo vſu contingere poſſe hiſtoriis proditum eſt. Narrãt virginem Alexandro Regi oblatam, quæ nappello & aliis venenis nutrita, ea ſibi diuturno vſu & eſu familiaria fecerat, ſic vt quem ſpirabat halitus circumſtantibus hominibus venenatus & lethifer eſſet. Itaque haud mirum videri debet, ſi quando contingat medicamenta in corporis naturam & alimoniam faceſſere. Paſſim enim altilia & ſues, ſerpentibus & buffonibus veſci innoxiè intuemur, denique,

Virgo venenis nutrita.

ſerpente Ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta,
Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis.

Medicamen-

A *Medicamentorum penes materiam & ſubſtantiam differentiæ.*
CAP. II.

QVEMADMODVM terræ viſceribus, & maris atque aquarum voragi-
nibus opum mundanarnm, vt auri, argenti, & omnium metallorum, *Terra opum*
gemmarum & lapidum pretioſorum admirandis virtutibus à natura *& medica-*
inſtructorum abdita latet ſuperbia: ſic eiuſdem terræ ſuperficies infini- *mentorum*
ta propè arborum, herbarum, & arbuſcularum varietate veſtita cerni- *parens.*
tur: in qua contemplari & mirari licet innumerabiles radicum, foliorum, florum, fru-
ctuum, lachrymarum, odorum, ſaporum dotes, & colorum, multò verò magis virtutũ
varietates. Eadem terra parens ſuo tanquam vbere inenarrabiles animantium ſpecies
ortu, nutricatu, & viribus diſtinctas educat. In quo Dei omnium architecti & opificis *Homo rerũ*
in homines immenſa bonitas clariſſimè innoteſcit: qui tam amplam & opulentam na- *mundana-*
turæ ſupellectilem, tanquam patrimonium, noſtro imperio ſubiecit, vt hac ad delitias *rum rex.*
B nutricandi & medendi neceſſitatem vti liceret. Iure igitur à veteribus Medicis pro-
ditum eſt, medicamenta omnia ab animantibus, plantis, terra, aqua, & aëre abundè
ſubminiſtrari.

Ab animantibus quidem totis & integris, vel ipſarum particulis, & excrementis
medicamenta petuntur. Totis quidem, nam & ſæpè vulpem integram & catulum, he- *Quæ ab ani*
rinaceum, ranam, limacem, lumbricos, cancros, & alia animantium genera in vſum *mantibus*
medicum aſſumimus. Particulis verò, quia iecur lupi aut hœdi, pulmo vulpis, os de *veniant me*
corde cerui, cranium humanum, adeps, ſanguis, caro, medulla, teſtes caſtoris, vnde ca *dicamenta*
ſtoreum, & ſimiles aliæ particulæ in materiam medicam cedunt. Ab excrementis ve-
rò peti medicamenta intelligimus, cùm cornua, vngues, pilos, pennas, cutem, fel, vri-
nam, ſtercus, ſaliuam, mel, oua, ceram, lac, lanam, ſudorem & ſimilia ad medendum
trãsferimus. Quo etiam genere vniones, moſchum, zibetham, œſypum, & alia huius
generis comprehendimus.

A plantis tum integris, tum ipſarum partibus, ſeu arbores illæ ſint, ſeu arbuſculæ,
C ſeu herbæ medicamenta ſumimus. Sæpè enim cichorio toto, biſmalua, malua, plãta- *A plantis.*
gine & ſimilibus: aliàs verò plantarum ſolis radicibus, medulla, ligno, cortice, ſurcu-
lis, caule, foliis, floribus, ſeminibus, fructu, ſuccis, lachrymis, gummi, & muſco
vtimur.

E terra quæ eruuntur in materiam medicam, vel terræ quædam ſpecies exiſtunt, *A terra.*
vel lapides aut metalla. Terræ quidem ſpecies ſunt, bolus armenus, terra ſigillata, ci-
molia, creta, argilla & ſimilia. Lapides ſunt pumex, pyrites ſeu marchaſita auri, argen-
ti, aut æris, marmor, magnes, gypſum, calx viua, lapis ſpecularis, & quæ ſunt huius ge-
neris. Metalla & metallica ſunt aurum, argentum, ſtannum, plumbum, æs, ferrũ, cha-
lybs, antimonium ſeu ſtibium, ceruſa, ſulphur, cinabaris, lithargyros auri, argenti, tu-
thia vulgaris, pompholix vera, ærugo, alumen, atramentum ſutorium vtrumque, ſalis
genera, auripigmentum ſeu arſenicon vtrumque, & ſimilia.

Ex aqua dulci quæ ſequuntur medicamina depromuntur. Aqua pluuia, fontana,
fluuiatilis, omniáque inde orta, vt lẽticula aquatica, acorus vulgaris, nymphea, ſiſym- *Ab aqua.*
D brium, aquatiliáque omnia animalia. Ex aqua ſalſa, ſal, alcyonium, omnia corolla, o-
mnes teſtæ piſcium, vt oſſa ſepiæ, ſpongiæ, marináque omnia animalia. Ab aqua mix-
ta ex dulci & ſalſa androſaces herba, quæ frequens in ſtagnis ad fontignanum & ſeti-
num Narbonenſis Galliæ promontorium exurgit: aſphaltum quod in mari mortuo
reperitur.

Ab aëre manant manna, mel aërium ob id dicta, omnéque aliud roris genus quod *Ab aere.*
in vſum medicum venire poteſt, propter virtutes quas tum à ſole à quo ſurſum exci-
tatur, tum ab aëre in quo aliquandiu moratur, tum à plantis in quibus ſidit mutuatur.

Medicamentorum ſimplicium penes qualitates & effectus ſuos differentiæ. A
CAP. III.

DESIGNATÆ medicamentorum ſimplicium ſpecies omnes, vna vel pluribus quatuor facultatum inſtructæ ſunt, de quibus mox mihi futurus ſermo eſt.

Prima medicamentorũ facultas vnde manat.

Prima facultas reliquis omnibus communis, & earum quoddam quaſi fundamentum ex quatuor primis primorum corporum, ſeu elementorum qualitatibus, calore, inquam, frigiditate, humiditate, & ſiccitate manat. Atque ea vel ſimplex eſt, vel compoſita, prout vna aut duæ primarum eiuſmodi qualitatum in medicamenti temperie excellunt, quemadmodum ſubiectis tabellis deſcribitur.

B

- *Simplex igitur eſt*
  - *Calefaciendi.*
  - *Refrigerandi.*
  - *Humectandi.*
  - *Siccandi.*

- *Compoſita ex duarum qualitatum excellentium complexu eſt.*
  - *Calefaciendi & ſiccandi.*
  - *Calefaciendi & humectandi.*
  - *Refrigerandi & ſiccandi.*
  - *Refrigerandi & humectandi.*

C

- *Calor quidem*
  - *Moderatus*
    - *Calefacit.*
    - *Attenuat.*
    - *Rarefacit.*
    - *Meatus reſerat.*
    - *Digerit.*
    - *Suppurat.*
  - *Immoderatus*
    - *Inflammat & adurit.*
    - *Mordicat, vnde ſequuntur.*
      - *Rapida attractio.*
      - *Rubrificatio.*
      - *Conſumptio ſeu colliquatio.*
      - *Eſchara.*
      - *Mortificatio.*

- *Frigiditas verò*
  - *Moderata*
    - *Refrigerat.*
    - *Condenſat.*
    - *Obſtruit.*
  - *Immoderata*
    - *Congelat.*
    - *Stupefacit.*
    - *Tabefacit, ſeu vt loquuntur, extinctione mortificat.*

D

- *Humiditas.*
  - *Moderata.*
    - *Humectat.*
    - *Lubricat.*
    - *Læuigat & mitificat.*
    - *Glutinat.*
  - *Immoderata*
    - *Obſtruit.*
    - *In tumorem flatuoſum attollit, ſi præſertim vaporoſa ſit humiditas.*

- *Siccitas*
  - *Moderata.*
    - *Deſiccat.*
    - *Rareſacit.*
    - *Attenuat.*
  - *Immoderata.*
    - *Conſtringit.*
    - *Contrahit.*
    - *Fiſſuras inducit & furfuracea.*

Eiuſmodi

A Eiuſmodi qualitatum effectus diſtinguitur & iis ordinibus, vt notat Galenus, digeruntur, quos Gradus nominamus, vt certa proportione & menſura morbis debellandis opponi poſſint, vt eſt ab eodem Galeno proditum. Nam morbo, verbi gratia, calido in ſecundo gradu, non alia quàm frigida in pari gradu remedia opponenda ſunt. Quare medicamenta ſimplicia omnia ſunt, *5. ſimp. & 1. de alim.*

Calida		*principio*	*primi*	
Frigida	*in*	*medio*	*Secundi.*	*gradus*
Humida		*ſummo*	*Tertij*	
Sicca			*Quarti*	

Caliditas	*Primi*	*Obſcura eſt*
Frigiditas	*Secundi*	*Manifeſta*
Humiditas	*Tertij*	*Vehemens*
Siccitas	*Quarti gradus.*	*Immoderatiſſima*

B

Caliditatis igitur ſuis gradibus diſtinctæ, exemplum poteſt eſſe eiuſmodi, aqua tepida temperata eſt, quæ paulò calidior eſt, in primo gradu caliditatis conſiſtit: ſi calorem manifeſtum præ ſe fert, in ſecundo eſt gradu caliditatis: at ſi vehementius calefacit, tertium attingere gradum putanda eſt: at ſi vrit, ad quartum iam aſcendiſſe caloris gradum ſciendum eſt. Par eſt frigiditatis, humiditatis & ſiccitatis ſuis gradibus diſtinguendæ ratio. Itaque nunc operæpretium facturi ſumus, ſi medicamentorum ordinibus & gradu diſtinctorum exempla quædam protulerimus, ex quibus de reliquis cõiecturam facere liceat. *Graduum caloris exẽpla.*

Medicamenta ſimplicia calida in gradu & ordine.

Primò

C

Abſinthium.
Althea.
Amygdala dulcia.
Beta.
Braſſica.
Chamemelum.
Ladanum.
Semen lini.
Saccharum.
Eruum ſiue Orobus.
Vinum nouum. Vetus enim prout plurium eſt aut pauciorum annorum in ſecundo aut tertio gradu calidum cenſetur.

Secundò

Ammoniacum.
Apium.
Arthemiſia.
Chamæpytis.
Anethum.
Crocus.
Fœnugræcum.
Ficus.
Maſtiche.
Thus.
Saluia.
Myrrha.
Marrubium.
Mel.
Meliſſa.

D

Nux moſchata.
Pix vtraque tum arida corporibus particuliſque ſolidioribus aptior, tum liquida delicatioribus.
Scylla.
Sal.
Sarcocolla.
Opopanax.
Bryonia.
Ammi.

Tertio.	Quarto.
Abrotonum.	*Allium.*
Agnus.	*Cæpa.*
Aniſum.	*Euphorbium.*
Aſarum.	*Naſturtium.*
Ariſtolochia.	*Pyrethrum.*
Chamædris.	*Synapi.*
Sabina.	*Tithymalli.*
Calamintha.	*Anacardi.*
Cinamomum.	*Chelidonium minus, Galeno: etſi noſtras ob cœli & ſoli humentis mollitiem, ne tantam præ ſe fert acrimoniam.*
Iris.	*Ruta ſylueſtris, hæc enim vt ſylueſtria & inculta omnia ſatiua vegetior & acrior eſt.*
Iuniperus.	
Hyſſopus.	
Origanum.	
Sagapenum.	
Chelidonium maius.	
Ruta ſatiua.	

A B (margin letters)

Medicamenta ſimplicia frigida in gradu & ordine.

Primo	Secundo
Attriplex.	*Acacia.*
Hordeum.	*Cucurbita.*
Cydonia mala.	*Cucumis.*
Malua.	*Mala granata acida, dulcia enim temperata ſunt potius.*
Pyra.	*Plantago.*
Pruna.	*Polygonum.*
Roſa.	*Solanum hortenſe, nam id quod ſomniferum dicitur, vi refrigerandi, ad papauer accedit.* C
Viola.	

Tertio.	Quarto.
Hyoſciamus.	*Cicuta.*
Solanum ſomniferum.	*Papaueris genera omnia excepto corniculato. Huic enim incidendi & abſtergendi vim attribuit Gal. certè nitroſum & ſalſum guſtu percipitur, quò fit vt calidæ & ſiccæ ſit naturæ.*
Portulaca.	*Opium.*
Semperuiuum.	
Mandragora.	

Medicamenta ſimplicia humida ordine & gradu.

Primo.	Secundo.
Bugloſſum.	*Ammoniacum.*
Viola.	*Lactuca.*
Malua.	*Cucurbita.*
Rapum.	*Cucumis.* D
Spinacia.	*Melones.*
	Portulaca.

Medicamenta ſimplicia ſicca ordine & gradu.

Primo.	Secundo.
Thus.	*Arthemiſia.*
Chamemelum.	*Orobus.*
Braſſica.	*Balauſtia.*
Sarcocolla.	*Lens.*
Crocus.	*Maſtiche.*
Faba.	*Mel.*
Fœnugræcum.	*Sal.*
Hordeum integrum.	*Anethum.*
	Myrrha.
	Pix arida.
	Plantago.
	Nux moſchata.

A

Tertio.	Quarto.
Abrotonum vſtum.	*Piper.*
Abſinthium.	*Allium.*
Myrtas.	*Naſturtium.*
Acetum.	*Synapi.*
Aloe.	*Euphorbium.*
Milium.	
Cuminum.	
Sanguis draconis.	
Galla. Sabina.	

Omnes eiuſmodi qualitates ea quæ diximus efficiunt per ſe, & natura ſua: quanquam longè alia per accidens, & præter propriam naturam in corporibus noſtris moliuntur, quorum ratione cauſæ accidentales nuncupantur. Id ſequentibus exemplis fiet manifeſtum. *Primarum qualitatum effecta per accidens.*

B Calor externus internum corpus per accidens refrigerat, quia meatus, poróſque aperit, atque internum calorem vnà cum ſpiritibus & humore per ſudores euocat. Ex quo ſequitur vt deteriores ſint concoctiones, & imminuatur appetentia. Idem calor ambiens ex euentu etiam humectat, dum humores frigore concretos fundit, & liquefacit: ſic enim & Venus humectare creditur.

Par eſt frigoris ratio, id enim non propria & natiua, ſed aduentitia vi calefacit. Cuius rei periculum facere licet hyemali tempeſtate, qua frigus ambiens dum corporis ſpiracula occludit, caloris natiui expiratum & diſſipationem impedit. Ita fit vt conduplicetur intus & fœlicior obeatur concoctio, meliórque ſuccedat appetentia. Idē frigus per accidens etiam deſiccat, dum humorem qui in partem aliquam paratus erat influere repellit, & dum eius qui in parte collectus eſt cōcretionem facit: ſic enim repellentium vſu immoderatiore tumor œdematoſus à pituita craſſa & viſcida in ſcirrhum degenerat.

C Siccitas & humiditas quia qualitates ſunt magis paſſiuæ, vires ſuas non tam manifeſtis operibus produnt, quàm calor & frigus, ſed harum comparatione materiæ potius rationem ſubeunt. *Siccitas & humiditas paſſiuæ qualitatis.*

De ſecundis medicamentorum facultatibus. CAP. IIII.

MEDICAMENTORVM ſecundas facultates dicimus quæ à primis iam commemoratis pendent, vt,

A calore { *Rarefacere*, *Attrahere*, *Aperire*, *Attenuare*, *Læuigare*, *Detergere.* }

A frigiditate. { *Condenſare*, *Repellere*, *Occludere*, *Incraſſare*, *Exaſperare*, *Conſtipare* }

D

Ab humiditate { *Mollire*, *Laxare.* }

A ſiccitate. { *Indurare*, *Tendere* }

Hinc medicamentum attrahens dicimus cui attrahendi vis ineſt, contra repercutiens cui repellendi. Detergens, quod viſcoſa extergit. Emplaſticum quod non modò corporis meatus occludit, ſed & liquidiora intus concluſa corpora ad ſubſtantiæ quādam æquabilitatem reuocat. Sic & remollientibus, laxantibus ac reliquis nomina ex eo quod agere poſſunt, ſunt impoſita, de quibus dicemus poſtea.

De tertiis medicamentorum facultatibus. CAP. V. A

Tertia facultas medi. eſt à proprietate.

MEDICAMENTORVM facultas tertia magna ex parte pendet à prima & ſecunda facultatibus, aliàs ſimul iunctis, aliàs ſeorſim ſumptis. Nonnunquam etiam neutram eiuſmodi facultatum ſequitur, ſed proprietatem quandam & qualitatem inexplicabilem quæ ſola experientia cognoſcitur. Eiuſmodi igitur tertiæ facultatis opera ſunt glutinare, carne implere, cicatrice obducere, dolorem ſedare, mouere vel ſiſtere vrinas, lac, ſemen, menſes, ſudores, vomitus & quæ his ſunt ſimilia in corpore aut circa corpus agere.

Sic enim carnis opus duarum facultatum concurſu prodit, ſiccandi nempe & detergendi. Siccitas verò & adſtrictio agglutinandi & cicatrice obducendi facultatem pariunt. Calefaciendi verò & attenuandi facultas eius authores ſunt quæ ſudores, vrinas, menſes & ſimilia in corpore citat & promouet: contrariæ verò facultates eadẽ illa tardant & ſiſtunt.

Dolorem ſedare à prima tantùm facultate eſt, nempe à caliditate, ſeu calefaciẽdi vi moderata: ſomnum inducere à frigiditate ſimplici, vel frigiditate quæ adiunctam habeat humiditatem. Vomitum verò prouocare, neque à prima, neque à ſecunda facultate eſt, ſed à proprietate quadam occulta & eſſentiali quæ agarico & aliis nauſeã parientibus, vomitúmque cientibus medicamentis à natura eſt inſita. B

De quarta medicamentorum facultate. CAP. VI.

Quarta medicamentorum facultas pendet tantũ ab occulta proprietate.

QVARTA medicamentorum facultas non eſt eiuſdem cum his quæ cõmemoratæ ſunt conditionis: non enim ab his, aut ab vlla qualitate manifeſta, elementariíve pendet, ſed ab occulta totius ſubſtantiæ proprietate, cuius beneficio in hanc potius quàm in illam partem, in hunc potius quàm in illum humorem agit. Hanc itaque facultatem non eſt datum Medicis ratione vlla veſtigare, ſed tantùm experientia cognoſcere, quemadmodum paulò ante de medicamento quod vomitum citat diximus. Hinc eſt quod his C medicamentis nomina ſunt indita ab his partibus, quibus præcipuè ſuam dicarunt operam. Ergo cephalica dicuntur quæ capiti ſeruiunt, vt betonica, maiorana, ſaluia, roſmarinus, ſtœchas. Pneumonica quæ pulmoni, vt glycyrrhiza, amygdalæ dulces, iris, enula campana. Cardiaca quæ cordi, vt crocus, cinamomum, malum Medicum ac præcipuè cortex eius, bugloſſum, corallus, ebur. Stomachica quæ ventriculum & eius orificium reſpiciunt, vt nux moſchata, mentha, aniſum, maſtiche, piper, zinziber. Hepatica quæ hepar, vt abſinthium, eupatorium, ſpica nardi, cichoriũ, ſantala. Splenica, vt thymus, epithymus, flos geniſtæ, ceterach, cappares, cortex radicum capparis, cortex tamariſci. Renalia quæ renes ſpectant, cuiuſmodi ſunt radix appij, aſparagi, fœniculi, ruſci: ſemina quatuor frigida maiora, terebinthina, plantago, ſaxifraga. Arthritica quæ articulos iuuant, cuiuſmodi ſunt arthritica, chamæpytis, enula, calamẽtum, hermodactyli & ſimilia.

Huius etiam ordinis cenſeri poſſunt purgantia medicamenta, quod proprietate ſpecifica inſtructa, nonmodò in hunc potius quàm in illum humorem vires ſuas exerant, ſed etiam eum qui huic quàm alteri parti infixus hæret, trahant. Sic enim agaricus phlegma ex capite & articulis allicit maximè, rheum, bilem quæ in hepate & renibus vitium facit. Sed ab eiuſmodi rerum contemplatione nobis hîc abſtinendum eſt, quia chirurgici non ſit muneris. Cæterùm huius generis medicamentorum quædam ſimplici & vnica facultate ſunt inſtructa, alia pluribus & contrariis. Cuius rei abundè guſtus fidem facit: nam rheum primo linguæ quaſi linctu acre & calidum percipitur, at mox penitiori dentium, linguæ & palati contactu adſtrictionis terrenæ particeps intelligitur. Ergo quia ſapores de medicamentorum facultatibus iudicium faciunt, propterea & de illis hîc breuiter dicere expedit. D

Rheum barba. pluribus facultatib. præditum.

De

A *De Saporibus.* CAP. VII.

SAPOR, quemadmodum ex Ariſtotelis & Theophraſti ſententia refert Galenus, eſt humidi in ſicco quædam concoctio, caloris beneficio facta, quam lingua bene temperata; ſaliua vt decet imbuta, neruóque perfuſa cognoſcimus. Saporum differentiæ nouem exiſtunt, nam tres ſapores cenſentur calidi, nempe acris, amarus & ſalſus: tres frigidi, acidus, auſterus & acerbus. Tres temperati, dulcis, oleoſus ſeu pinguis, & inſipidus. Tot verò cenſentur pro concoctionis variis gradibus, maior enim in ſaporibus calidis, & quædam veluti aſſatio elucet, minor in frigidis, mediocris & quædã quaſi elixatio in temperatis. Itaque natura hunc ordinem tenet in corporum ſapidorum concoctione, vt primo acerbus ſapor eluceat, inde auſterus, tum acidus. Ab his tanquam coctionis rudimentis mox emergit inſipidus, inde oleoſus, tum dulcis, verè coctus & temperatus. *Lib. 1. ſimp.* *Saporum differentiæ.*

B Coctione mox mediocritatis limites excedente fit ſalſus ſapor, inde amarus, deniq; caloris ferè ignei ſummo exceſſu acris. Quanquam hæc ita accepta velim, non quod omnia quæ ſapida natura ſunt, acerbitatis, auſteritatis & aciditatis gradibus ad dulcedinem perueniant, quaſi immutabili neceſſitate contingat, vt omnia quę dulcia ſunt, ea ante acerba, auſtera & acida fuerint. Multa enim inueniuntur, in plantis præſertim earúmque fructibus: quæ cùm ad perfectionem ſpeciémque ſuam peruenerint, acida ſunt, amara aut ſalſa, quinimò incocta & imperfecta cùm & quandiu quadam veluti dulcedine ſunt perfuſa, deinde ampliori digeſtione, ſeu perfectione & coctione perueniant ad amarum, auſterum, acidúmve ſaporem. Sic enim amaritudo in abſinthio, & aloë, acrimonia in pipere aut pirethro, naturæ perfectio eſt, & plena maturitas, perfectáque concoctio, non caloris in ea ſpecie exceſſus: acerbitas verò & auſteritas naturæ perfectio eſt, non rudimentum in ſorbis & cornis: aciditas in omphacio: verùm in longè pluribus ita fit, vt dulcis pinguíſque ſapor concoctione fiant & perfectione conſiſtant: vt in vuis, ficubus, pyris, pomis, & reliquo quo veſcimur ferè omni fructuũ C genere cernere eſt. Itaque de ſingulis nunc gradatim dicamus, initio à frigidis ſaporibus ducto. *Non omnia ſapida ſaporum diſtinctos gradus percurrunt.*

Acerbus ſapor frigidus eſt, & terreſtris, craſſæq; planè ſubſtantiæ ac minus auſtero, longè verò minus acido humidus. Refrigerat & ſiccat inſigniter, cõdenſat, adſtringit, repellit præſertim à ſuperficie atque exaſperat. Exiſtit, percipitúrq; is ſapor in malicorio, galla, rhoë, & cupreſſi nucibus. *Acerbi ratio.*

Auſterus acerbo temperie & effectis eſt finitimus, ſed paulò humidior: acerbus enim in ſubſtantia terreſtri & frigida abſolutè conſiſtit. Hic igitur concoctionis gradu auctus acceſſionem habet, vel caloris ſolius, vel ſolius humoris: vel caloris ſimul, & humoris: humoris, inquam, qui vel aëreus ſit, vel aqueus. Si qui igitur fructus acerbi ante maturitatem exiſtant, indéque caloris acceſſionem habeant, tum ipſi dulceſcũt, vt in caſtaneis cernere licet: ſi ſolius humoris eiúſque craſſioris fiat acceſſio, ex acerbis fiunt auſteri: eſt enim vterque ſapor in pari gradu frigiditatis, at auſterus humidior eſt. Sed ſi frigiditate eadem manente in fructibus, tenuis quædam humiditas aduD niat, acidus excitatur ſapor. Si verò ſimul caloris & aqueæ humiditatis acceſſionem habeant, ſaporem dulcem conſequentur: vel oleoſum, ſi qui cum calore acceſſit humor aëreus ſit. *Auſteri.*

Huius rei admonuiſſe operæpretium fuit, vt innoteſceret quibus viis ſapida corpora ex acerbis per intermedios tanquam auſteritatis, aciditatis, & oleoſi ſaporis gradus mitificata dulceſcerent, provt variam caloris & humoris, ſeorſim aut coniunctim acceſſionem obtinent.

Cæterùm ex his omnibus quæ dicta ſunt, licet intelligere acerba, auſteráque omnia frigida & ſicca eſſe: atque quâ frigida ſunt fluxiones repellere, quâ ſicca & terreſtria denſare, incraſſare, viáſque conſtipare & adſtringere: imò & cicatrice obducere: at longè potentius acerba id præſtare, vt quæ abſolutè terrena & frigida ſiccáque ſint nec humoris nec aquæ participia: auſtera verò in media quaſi materia conſiſtere, ideſt in terreno corpore dilutiore, vt in ſorbis, vua immatura, cornis, meſpilis, pomis, pyríſque ſylueſtribus, & omni immaturorum fructuum genere cernitur, ex quo & crudus ſapor nuncupatur.

Acidi ratio. Acidus ſapor frigidæ eſt & aqueæ naturæ, ſed tenuiſſimę, cuius beneficio ad penetrandum & incidendum, nihilo ferè infirmior eſt acri ſapore. Incidit igitur, attenuat, mordicat, deterget, obſtructa liberat, repellit & ſiccat. Frigoris enim altè ſubeũtis beneficio fluxiones omnes repellit, ſiccandi verò vi quæ in aquea etiam ipſius conſiſtẽtia valida eſt, hæmorrhagias, hæmorrhoidas, dyſenteriáſque omnes ſiſtit & cohibet. Eius vis in aceto maximè deprehenditur, tum in ſucco mali citrei, in oxalide, ceraſis, oxyacantha & ſimilibus. Atque hæc frigidorum ſaporum eſt natura, nunc de temperatis tempus eſt dicere. A

Inſipidi. Inſipidus impropriè ſapor dicitur, vt qui ſaporum potius priuatio ſit, frigidæ eſt vtcunque, & valdè aquoſæ craſſioríſque naturæ, inſpiſſat, conſtipat, ſtupefacit. Id ſaporis genus in aqua excellit maximè, inde in cucurbita, citrullo, & aliis quamplurimis ſimilibus.

Oleoſi. Oleoſus ſapor calidus eſt, humidus & aëreus: itaque humectat, laxat, mollit, lubricat. Huius generis ſunt oleum, butyrum, adeps nec vetuſtate rancidus, nec natura acrior cuiuſmodi eſt leonum & vulpium.

Dulcis. Dulcis ſapor à moderato fit & benè cõcoquente calore, in materia tenuiore & calidiore quàm inſipidus conſiſtens, ſed in paulo craſſiore quàm oleoſus, à quo primis qualitatibus non differt: itaque calidæ eſt & aëreæ ac temperatæ naturæ. Ideò omne dulce deterget, læuigat, coquit, maturat, laxat & anodynum eſt. Huius saporis exempla, in ſaccharo, melle, manna, amygdalis dulcibus, lacte & aliis habemus. His expoſitis, ad calidos ſapores veniendum. B

Salſi. Salſus ſapor calidus eſt & adſtringens, minus terreſtris quàm amarus, vt qui quaſi in mediocri materia conſiſtat. Fit enim à terreno ſicco quod in aqueo humido caloris vi præaſſatum, attenuatúmque eſt. Itaque quod ſalſum eſt poros contrahit, incidit, deterget, digerit vel abſorbet potius ſua ſiccitate humores, ſine manifeſto caloris ſenſu, quò fit vt à putredine vindicet. Hoc genere continentur ſalis ſpecies omnes, ſalpetræ, ſal nitrum, ſal ammoniacum, ſal gemmæ, ſal vulgare, aqua marina & his ſimilia.

Amari. Sapor amarus, calidus eſt, terreſtris & ſiccans: craſſa enim eſt eius materia atque terrena quam exuperans calor præaſſauit & exſiccauit. Itaque humores corporis ſuperfluos amara ſumpta, vlcerum verò ſaniem admota purgant & detergent, meatus, oráque venarum diuellunt, ſæpè etiam abradendo: quò fit vt menſes & hæmorrhoidas cieant. Hoc ſapore inſignis eſt aloë, fel, abſinthium, gentiana, centaurium minus, colocynthis, fumus terræ, fuligo & alia eiuſmodi. C

Acris. Acris ſapor calidus eſt, tenuis & igneæ naturæ: ſuſcitatur enim ex calida, tenui, ſiccaq; materia, nec in alia conſiſtere poteſt. Os itaque quod acre eſt acrimonia ferit & compungit: calefacit, ſæpeq; etiam exurit, penetrat, meatus aperit, craſſos humores extenuat, attrahit, & foràs euocat, vrinas, menſes, & ſudores pellit. At & ſæpè ſcepticũ eſt, veſicatorium eſcharoticum, vrens denique & cauſticum. Scepticum quidem ſeu putrefactiuum eſt & colliquans ſublimatum, chamelea, thapſiæ ſuccus. Veſicæ excitat lepidium, cantharis, ranunculus, ſynapi, pyrethrum, euphorbium. Cauſticum verò & eſcharoticum calx, cinis quernus & ſimilia.

Guſtus eſt iudex reliqui ſenſus iudices natura medicamentorũ. Cæterùm medicamenta non ſolo guſtu, ſed & aliis ſenſibus cognoſcimus, vt tactu, viſu, auditu, olfactu. Vt enim guſtu iudice, ſic his tanquam iudicibus medicamẽtorum bonitatem exploramus, & legitimum ac verum ab adulterino diſtinguimus. Tactus quidem quæ calida ſint & frigida, humida & ſicca, aſpera & lenia, dura & mollia, tenera ſeu friabilia, & glutinoſa ac viſcida, arida aut lubrica iudicat. Ex colore, ſplẽdore aut obſcuritate quorum oculus eſt iudex, medicamentorum bonitatem probamus. Nam ſennæ folliculos nigro in viride inclinante laudamus, ſub albo vero colore improbamus: vt & caſſiam amplectimur quæ foris, intúſque nigra ſit, collucẽs ac ſplẽdens, non autem ſitulenta. Quanquam ex colore de qualitatibus primis fallax eſt, aut nullum iudicium: non enim quæ alba aut niuea ſunt, ſtatim frigida exiſtunt. Ex his enim pleraque calida vt calx, nec quæ rubra ſtatim calida, roſæ enim refrigerant. Odoratu etiam medicamenta æſtimantur, nam quæ odore ſuo & natiuo fragrãt ferè calida ſunt & viribus integris. Contrà inodora frigida magna parte & euanida. Auditu vacua à plenis diſtinguimus: ſic enim caſſiam eligimus, quæ concuſſa clauſis intus granis non ſtrepat. Huc vſque medicamentorum facultates primas, ſecundas, tertias & quartas in genere expoſuimus, ac quibus iudiciis cognoſci poſſent diximus: nunc D

paulò

A paulò ſpecialior nobis facultatum ſecundarum & tertiarum tractatio inſtituenda eſt, quod harum ratione in vſum chirurgicum medicamenta potiſſimùm veniant: ſi tamē prius quibus modis & artibus præparentur breuiter indicauerimus.

De medicamentorum præparatione. CAP. VIII.

Medicamenta præparare nihil eſt aliud quàm ipſa per artem vſui, vel compoſitioni cōmodiora reddere, quo ipſa vel

- *Mitiora ſint*
- B *Valentiora*
- *Gratiora*
- C *Salubriora*
- *Magis miſcibilia.*

Quæ omnia fiunt

- *Tritura, quum ſcilicet comminuuntur medicamenta, idoneo percuſſu vel friatu piſtillo in mortario.*
  - *Aereo*
  - *Ferreo.*
  - *Plumbeo.*
  - *Vitreo.*
  - *Ligneo.*
  - *Marmoreo & aliis eiuſmodi*
  - *Expendendo*
    - *Rem quæ teritur.*
    - *Vehementiam qua teri debet.*
    - *Tempus ſeu ſpatium.*
    - *Situm quod vnà additur.*
    - *Conſiſtentiam quæ rei tritæ ineſſe debet.*
- *Cribratione, qua purū & minutius à ſordido & craßiori ſecernimus quod fit incerniculis atq; cribris*
  - *Tiliaceis.*
  - *Pergamenaceis.*
  - *Setaceis.*
  - *Seritis.*
  - *In quo notandum quod cribrationis eadem eſt atque trituræ ratio: ob id quæ tenuiter pulueriſanda, tenuiore ſeu denſiore cribro ſunt cernēda, quæ craßius rariore.*
- *Diſſolutione ſeu dilutione, ac mollitione.*
  - *Quæ nihil eſt aliud quàm medicamēti, vel ſimplicis, vel compoſiti, conſiſtentia craßioris aut durioris reſolutio in conſiſtentiā vel mediocrē, vel paulò craßiorem, vel liquidiorem, vel molliorem. quod fit,*
    - *Vel ſolo calore, nam & calore moleſcūt cornua, lachrymæ.*
    - *Vel liquore, vt aqua, aceto, vino, ſucco limonum.*
- *Deſiccatione, ſeu induratione quæ*
  - *Nihil eſt aliud quàm humiditatis ſuperflua & nociuæ cōſumptio, hæc fit*
    - *Vel à ſole.*
    - *Vel ab igne.*
- *Infuſione, quæ nihil eſt quàm medicamenti parum triti aut conciſi temperatio & maceratio in humore aliquo noſtris ſcopis apto, lacte nempe, aceto, aqua, oleo & ſimilibus, tamdiu quandiu oportet pro medicamenti natura. Ad infuſionem*
  - *Nutritio reuocatur, quæ nihil aliud eſt quàm medicamenti quædā veluti accreßio, dū humore aliquo imbuitur, maceratur, confricatur aut tribulatur, præſertim calefacto.*
- D *Vſtione, id eſt humiditatis conſumptione quæ ipſis ineſt. Idque vel vt puluerari facilius poßint, alioqui glutinoſiora, vel vt eſſentiæ craßitiem deponant, & tenuitatem induant, vel qualitatem aliquam igneam, vel vt acrimoniam minuant, Galen. capite nono, libri quarti ſimplicium. Vel vt colorem nouum acquirant, atque omnia vruntur, vel*
  - *Per ſe, humore nēpe præpingui prædita vt pili, lana ſuccida, cornua,*
  - *vel cum materia aliqua inflammabili, vt ſulphure, alumine, ſale, hordeo.*
- *Coctione, ſeu elixatione, quæ nempe fit à calore humido, vt vſtio à ſicco, idque vel vt eorum quæ coquuntur medicamentorum vires imbecilles augeamus, incoctis ſimul his quæ ſunt validiora, vel vt validiores minuamus, vel vt alienas in totum abigamus, vel vt ex omnibus facultate diuerſis aut contrariis ſimul coquēdis facultas vna coaleſcat, vel ob cuſtodiæ diuturnitatē, vel deſtinatā quandam formam & conſiſtentiam, quæ omnia fiunt, vel*
  - *Igne*
  - *Sole*
- *Lauatione ſeu purgatione quæ medicamenti ſordes eluat, quæ lauātur vel ſunt*
  - *Dura vt metalla, lapides, partes animaliū, ſucci deſiccati & alia.*
  - *Mollia, vt reſinæ gummi, axungiæ, olea. Qualia*
    - *Teri ſubtiliſsimè ante debent, vt in omnē eorum ſubſtantiam aqua penetrare poſsit, liquari ante debent, & in vas aqua plenum coniici atque agitari, tandémque reſidere, dū quod pingue eſt ſupernatet, idque toties dum aqua nullam ſuarum qualitatum retineat in colore, odore, ſapore.*

De medicamentis repellentibus, ſeu repercutientibus.

CAP. IX. A

Adſtringẽtia repellentium nomine intelliguntur.

REPELLENTIA ſeu repercutientia medicamenta frigida ſunt, & craſſarum ac terrenarum partium: quo etiam nomine adſtringentia, quia humorum in partem illapſum prohibent, intelliguntur. Repellentia talia ſunt, vel natura ſua & per ſe, vel ex euentu, ex ſeſe alioqui minimè talia, quæ per ſe eiuſmodi exiſtũt duorum ſunt generum: nam alia aquea

Repellentiũ differentia.

ſunt & humida, ſine vlla adſtringendi vi, quæ tota ferè à terreſtri eſſentia eſt. Itaque quod repellunt id omne frigiditati qua pollent acceptum referunt. Huius generis ſunt lactuca, portulaca, ſonchus, lenticula paluſtris, vmbilicus veneris, cucumis, melones, cucurbita, aizoon, poma mãdragoræ, ſolanum, hioſciamus, & ſimilia quæ ſummoperè refrigerant, ac ni antequàm pars liueſcat ſubmoueantur, eius calorem natiuũ extinguunt. Alia ſunt terreſtria, & hoc ipſo adſtringentia: cæterùm aliàs calida, aliàs frigida. Quæ frigida ſunt tempèrie, & conſiſtentia terreſtri, ea propriè & verè repellẽtia ſunt: & ex his alia ſimplicia ſunt, alia compoſita. Simplicia ſunt plantago, folia vitium, capita roſarum, quercus, rubus, cupreſſus, oxyacantha, thus, cauda equina, fru- B

Quæ repellentia ſimul & propriè adſtringentia ſint.

ctus ſorborum, cornorum, meſpillorum, cydoniorum, myrtillorum, nuces cupreſſi, nuces aliæ virides, gallæ, glandes, ſumach, omnes fructus immaturi, omphacium, acetum, vinum auſterum. ſuccus granatorum acidorum, acacia, ſuccus berberis, ſuccus cydoniorum, hypociſtis, malicorium, cortex quercus, cytini, balauſtia, farina hordei, fabarum, panici, auenæ, milii, orobi, admixta ſuccis ad modum pultis, bolus armenus, ſanguis draconis, ceruſa, lithargyros, terra ſigillata, cimolia, creta, argilla, magnes, plũbum, coralla, marchaſitæ omnes, antimonium, ſpodium, pompholix vera, omnis terræ ſpecies, & huius generis alia.

Compoſita verò ſunt oleum roſaceum, omphacinum, myrtillorum, papaueris, cydoniorum, nenupharis, vnguentum roſatum, album rhaſis caphuratum, emplaſtrum diachalciteos diſſolutũ in aceto & oleo roſato, deſiccatiuũ rubeũ, populeõ, emplaſtrũ

Cur repellentibus ſæpè admiſcẽtur quæ tenuium ſunt partium.

nigrũ ſeu tetrapharmacũ deſcriptione Gal. emplaſtrum contra rupturã, de ceruſa, pro matrice. Eiuſmodi repellentia omnia frigida plus viriũ obtinent, ſi ſubſtantiæ tenuitatẽ ſeu ex ſe, ſeu adiuncta admixtione habeant: hoc enim conſilio ſæpè craſſarũ par- C tiũ repellentibus acetũ, caphurã & ſimilia tenuis ſubſtantiæ admiſcemus, vt tanquam vehicula ſint repellendi viribus intrò deferendis. Repellentia craſſarũ partiũ & calida ſunt abſinthiũ, centaurium, gentiana, eupatoriũ, ſabina, coriandrũ, mentha, lauri folia cardamomũ, calamus aromaticus, aloë, ſpica, crocus, nux moſchata, cinamomũ, ſuccinum, ſal, alumen, vitriolũ, ſulphur, oleũ abſinthinũ, maſtichinũ, nardinũ, coſtinum, ceratũ Gal. ſtomachicum, ſantalinũ, emplaſtrum diachalciteos. At quæ per accidens repellunt, ſunt vincula, diplomata, lintea, omniſque generis ſplenia, canales, cauteria, phlebotomiæ, cucurbitulæ, frictiones dolorificæ in partibus oppoſitis, & alia eiuſmodi, quæ propriè reuellere dicuntur. Repellentiũ vſus eſt, humorẽ qui aliunde in partẽ influit retro cõpellere, ſicq; inflãmationis ardorẽ ſedare, quẽ ille humorũ influxus in-

Repellentia per accidens

uehit: imò ſæpè dolorẽ, febrẽ, abſceſſum, vlcus cacoëthes, gangrænã & ſphacelũ. Eiuſmodi reppellentia morbo ſic ſemper opponẽda ſunt, vt partis cui admouentur habeatur ratio in tẽperie, cõplexione & natura particulari: non enim omnes ex æquo parem D vim repellentiũ ferre poſſunt, vt neruoſæ & aliæ ſpermaticæ ac frigidæ. Quin nõnul-

Repellentia quĩ & quibus partibus apponẽda.

læ exiſtunt quibus repellentia nullo modo admouẽda ſunt, vt inguina, alæ, & quæ pone aures ac cerebrũ ſunt glandulæ, ne in viſcus nobile fiat recurſus, par eſt & corporũ ratio: non enim tã valida repellentia & parẽ frigoris exceſſum tolerabunt muliebria, puerilia, eunuchorũ corpora, quàm virilia & calore multo vegeta, quin ne omnis quidẽ morbus repellentia flagitat: nã ſi quando cacochymia, ſi plethora adſunt, repellentiũ vſus niſi præmiſſa purgatione vniuerſali, tutus eſſe nõ poteſt: vt nec ſi humor qui in motu eſt venenatus fuerit, craſſus, acris aut criticus, vel ingentẽ doloris cruciatum in parte excitet: tũ enim contra attrahentibus potius locus eſſe debet. Iã verò ſi morbus magnus ſit, nihil imbecillis repellentibus aduerſus illũ profeceris, vt lactu[illegible] cõtra ingentẽ inflammationẽ, & iniquè egeris, ſi exiguã fluxionẽ validis repellẽt[illegible] adortus fueris: huic enim cutis conſtringitur, meatuſq; occludũtur: ex quo inflãmatio augetur vel in ſcirrhum deducitur. Quare Chirurgo videndũ vt pro morbi magnitudine repellentium vires temperet.

De

A *De medicamentis attrahentibus.* CAP. X.

ATTRAHENS medicamentum repellenti contrarium, helcticum Græcis dictum, calidæ eſt & tenuis ſubſtantiæ, qua foràs in corporis ſuperficiem euocat, quod in centro & imo deliteſcit: quanquam aliquando id agit proprietate occulta: aliàs etiã per accidens ab acrimonia. Quæ qualitate manifeſta attrahunt, ſimplicia ſunt aut compoſita. *Quale medicamentum attrahens dicatur.*

Simplicia quidem vt bryonia, allium, cæpa, porrum, ariſtolochia, hermodactyli, ciclamen, lilium, ſigillum beatæ Mariæ, arum, aſarum, aſphodelus, gentiana, pyrethrũ ruta, ſabina, calamentum, omnes tithymalorum ſpecies, viſcum, abrotanum, anagallis, vrtica, ranunculus, ſtruthium & ſimilia. Ammoniacum, bdelium, galbanum, ſagapenum, euphorbium, aſphaltum, cinis è fæce vini vel aceti, calx viua, ſulphur, ſal ammoniacus, omnes ſalis ſpecies, auripigmentum. Oleum vetus, adeps leonis, vrſi, canis, anſeris, viperæ, tanarum, axungia porci vetuſtate acris, aut attritu rotarum. Compoſi-
B ta verò vt oleum de ſpica, philoſophorum, de terebinthina, de croco, de ſcorpionibus, rutaceum, vulpinum, laurinum, anethinum, de vitriolo, vnguentum agrippæ, aragon ſeu auxiliare, martiatum, enulatum, theriaca, mithridatium. Emplaſtrũ de meliloto, diachylon magnum & paruum, oxycroceum, diuinum.

Quæ occulta naturæ proprietate attrahunt, ſunt vt magnes, argentum viuũ, pæonia, ſuccinum, omnia alexipharmaca, omnia theriacalia, id eſt quæ morſui ferarũ medentur, omnia denique purgantia medicamenta. *Proprietate attrahentia*

Quæ per accidens attrahunt, id aliunde quàm ex natura ſua conſequuntur, vt ex putredine & corruptione, quemadmodum ſtercus columbinum, caprinum, vaccinum, humanum, ſtercorum denique genera omnia: item fermentum, caſeus vetus & ſimilia. *Attrahentia per accidens.*

Attrahunt etiam, ſed modo à ſuperioribus planè diuerſo, cucurbitulæ, ſanguiſugæ, ſyrinx, frictio aſperior & durior, ſuctus, dolor, arcta vincula, cauteria.

Attrahentia medicamenta neque vrere, neque digerere debent, itaque validiora,
C acrioráque, oleo roſato & aliis lenibus admixtis ſunt temperanda: debilia verò addito oleo laurino, calce viua & ſimilibus roboranda. Attrahentium vſus eſt vt venena in cutem euocent, criticos abſceſſus accelerẽt, tabidas ac velut ſyderatas partes vitæ reſtituant, perfrigeratas ſpiritu refoueant, vitioſam malignorum vlcerum ſaniem quæ neruis & cuniculoſis vulneribus latet, exhauriãt: ſquamas oſſium detrahant, paxillos, clauos, ſpinas, ſagittas reuellant, quod impactum in inflammationibus induratis hæret, eliciant. *Attrahentium vſus.*

De medicamentis reſoluentibus. CAP. XI.

MEDICAMENTVM reſoluens id dicitur, quod calore & ſubſtantiæ ſuæ tenuitate poros aperit, humores, attenuat, diſſipat, & inutiles materias in halitum diſcutit. Eiuſmodi medicamẽti duæ ſunt ſpecies, quoddam enim aræoticum ſeu rarefaciens dicitur, aliud diaphoreticum ſeu digerens nuncupatur. Aræoti-
D cum calore mediocri ac minimè ſicco, & ſubſtantiæ tenuitate præditum cutem aperit, & relaxat, concluſiſq; ſub ea materiebus exitum patefacit, ex quo & dolorem lenire more anodynorum poteſt, quia à calore temperato non valdè recedit. Diaphoreticum verò vegetiori calore inſtructum, quicquid impactum in parte hæret in tenues auras inſenſibiliter diſſipat. Itaque acrius ſæpè calidiúſque in eam rem deligendũ eſt, quàm id quod attrahendi muneri eſt deſtinatum, pro humoris frigidi craſſiq; digerẽdi contumacia, viarum longinquitate & anfractibus. Aræotica, quæ reſoluentia debilia dicere poſſumus, ſimplicia ſunt vel compoſita. *Reſoluentia medicamẽta quæ dicantur. Differentiæ*

Simplicia ſunt biſmalua tota, parietaria, adianthum, mercurialis, ebulus, valeriana, roſmarinus, ſaluia, thymus, chamemelum, melilotum, anethus, farina hordei, tritici, ſeminis lini, fœnugræci, nigella, furfur, adeps gallinæ, anſeris, anatis, cuniculi, vituli. Metallica ferè omnia niſi acria ſint.

Compoſita ſunt oleum chamemelinũ, anethinũ, liliaceũ catellorum, lumbricorũ keirinũ, de vitellis ouorũ, de tritico, amygdalarũ dulciũ. Vnguentũ de althea emplaſtrum diachylum ireatũ. Diaphoretica verò ſeu digerentia ſimiliter ſimplicia ſunt aut

compoſita. Simplicia ſunt Ariſtolochia, enula campana, iris, cæpa, ſcylla, ſigillum Salomonis, ſigillum beatæ Mariæ, bryonia, panis porcinus, dracunculus, aſphodelus, origanum, mentha, pulegium, ſabina, ſerpillum, calamenthum, hyſſopus, vrtica, arthemiſia, lauendula, chamepytis, aniſum, fœniculum, cuminum, piper, nux moſchata, coriandrum, baccæ lauri & iuniperi, farina fabarum, lupinorum, orobi, milij, frumenti, furfur, mica panis. Acetum tepidum, oxycratum, vinum vetus aut aromaticum, mel, aqua vitæ, muria, adeps tauri, equi, leonis, canis, hirci, medulla cerui, cruris bouis & arietis, ammoniacum, galbanum, opopanax, ſagapenum, myrrha, bdelium, thus, terebinthina, pix nigra, ladanum, ſtyrax, calamita, benioinum, ſtercus caprinum, columbinum, caninum, bubulum, & aliæ ſtercorum ſpecies. A

Diaphoretica compoſita.

Compoſita diaphoretica ſunt oleum amygdalarum amararum, iuniperinum, laurinum, de ſcorpionibus, irinum, coſtinum, nardinum, de terebinthina, de croco, canabinum, raphaninum, è cucumere agreſti, vulpinum, rutaceum, philoſophorum de lateribus, de euphorbio, de tartaro, de petroleo, de kerua ſiue ricininum, vnguentum agrippę, aragon, martiatum, enulatum: Emplaſtrum de vigo, ſine additione, & cum additione oxycroceum, diachalciteos diſſolutum in oleo digerente ad formam cerati. B

Aræoticorum vſus.

Ariæotica vtiliter adhibentur tumorum ſuperficialium incrementis & ſtatui, in parte molli & materia calida ac humida, aut flatuoſa.

Diaphoreticorũ vſus.

Diaphoretica verò tumorum incrementis apponi non debent, niſi addito aliquo adſtringente, ne validius digerendo attrahant, & fluxionem augeant. At in tumorum declinatione ſola per ſe admoueri debent, in partibus præſertim quibus denſa & dura cutis eſt, quando frigidus & craſſus ſubeſt humor, & in imo corpore deliteſcẽs, quo vix medicamentorum virtus peruenire poteſt. Habenda tamen ratio partium quibus reſoluentia ſunt admouẽda. Iecori enim, lieni, ventriculo, & eiuſmodi viſceribus nequaquam diaphoretica aut relaxantia admoueris, ni adiũcto adſtringente aliquo, cuiuſmodi eſt aromaticorum magna pars. Parti cui ſenſus hebetior eſt, validiora diaphoretica ſunt admouenda: at exquiſitiori ſenſu præditis, vt oculo & neruis debiliora. Cùm materia craſſa eſt & frigida incidentia & attenuantia, indéque emollientia, præmittenda ſunt, hincque ſenſim veniendum ad diaphoretica: aliàs id modò materiæ inutilis quod terminus eſt reſoluetur, quod craſſius eſt concreſcet & indurabitur. Sed & cum perenni fluxione pars tentatur, adeò vt gangrænæ & ſphaceli periculum immineat, miſſa facere oportet reſoluentia, & illorum loco crebro ſcarificatu cutis diuidenda, vt ab Holerio doctiſſimè eſt annotatum, libro quem de materia chirurgica magno rei chirurgices commodo, poſteritati reliquit.

De Suppurantibus. CAP. XII.

Quid ſuppurans medicamentũ.

MEDICAMENTVM ſuppurans id definitur, quod conſiſtentia ſua emplaſtica poros occludens, & tranſpiratum intercipiens, caloris natiui ſubſtantiam auget, adeóque materias è vaſis effuſas in pus & ſaniem vertit: naturæ eſt calidæ & humidæ, & natiuo partis cui applicatur calori ſymmetron. Conſiſtentiæ verò emplaſticæ vt ſic calorem natiuum, ne exhalet, cohibeat, quo nomine ab emolliẽtibus & malacticis, de quibus mox dicturi ſumus, differt. Suppurantium duo ſunt genera, alia enim per ſe id agunt, & vi ſua, alia per accidens. Quæ vi ſua pus mouent, ſimplicia ſunt vel compoſita. D

Suppurantium differentiæ.

Simplicia ſunt radix liliorum, cæpa, allium, maluæ omnes, bugloſſum, maluarum omnium folia & ſemina, achantus, ſenecio, violæ, parietaria, crocus, caules, ficus, & paſſulæ mundatæ, earúmque decoctum, farina tritici, farina volatilis, farina hordei excorticati, lolij, ſeminis lini, & fœnugræci. Galbanum, ammoniacum, ſtyrax pinguis ladanum, viſcum aucupatorum, thus, pix, cera, reſina, colla, adeps ſuillus, vitulinus, vaccinus, caprinus, butyrũ, vitellus oui, œſipus humida, ſtercus ſuillum, columbinũ, caprinum, pueri.

Compoſita ſunt oleum liliorum, lumbricorum, de croco. Vnguentum baſilicum, emplaſtrum diachylon commune, magnum, de mucilaginibus.

Quæ per accidens ſuppurent.

Per accidens ſuppurant, quæ ſolius emplaſticæ conſiſtentiæ beneficio id agunt. Sic enim ſæpè adſtringentia, quia terrenarum ſunt & craſſarum partium, pus mouere cernuntur. Tale eſt vnguentum de bolo nutritum, & alia huius generis.

Talia

A Talia etiã ſunt quæ ſuo frigore calorem intro cohibent & poros occludunt. Hinc oxalidis vires ad puris generationem commendantur. Dum enim calorem intus cõtinet, eius vires ad materię ſuppurabilis craſſitiem, & reliquas qualitates rebelles euincendas, auget. Vtimur ſuppurantibus in magnis inflammationibus, quas naſcentes repellentibus cohibere, aut creſcentes reſoluentibus digerere non potuimus.

Oxalis cur tantopere cõmendetur ad ſuppurãdum.

De mollientibus. CAP. XIII.

MOLLIENS medicamentum definitur, quod calore ſui validiore quàm qui ſuppurantium proprius eſt, citra ſiccandi aut humectandi vim manifeſtam, indurata corpora remollit. Itaque hoc differt à ſuppurante, quod id in primo aut ſecundo gradu calidũ eſſe poteſt, pro corporis & partis cui admouetur varia temperie, quantitate caloris potius quã qualitate agere natum, contra molliens validiore calore inſtructum B caloris qualitate magis pugnat: de cætero in ſiccitate & humiditate temperatum. Quanquã, vt omnia fere multiplici natura coierunt, in mollientibus cenſentur plurima quæ primo ordine calefaciant, ſecundo ſiccent & tertio: nempe vt quod congelatum eſt fundant, & ſenſim per habitum digerant, paulum eius humiditatis quæ parti affectæ ineſt abſumendo, non autem caloris aut ſiccitatis violentia penitus exhauriendo, hinc enim maior ſequitur duritas.

Gal. c. 7. lib. 5. ſimpl.

Quid ſuppuranti & mollienti interſit.

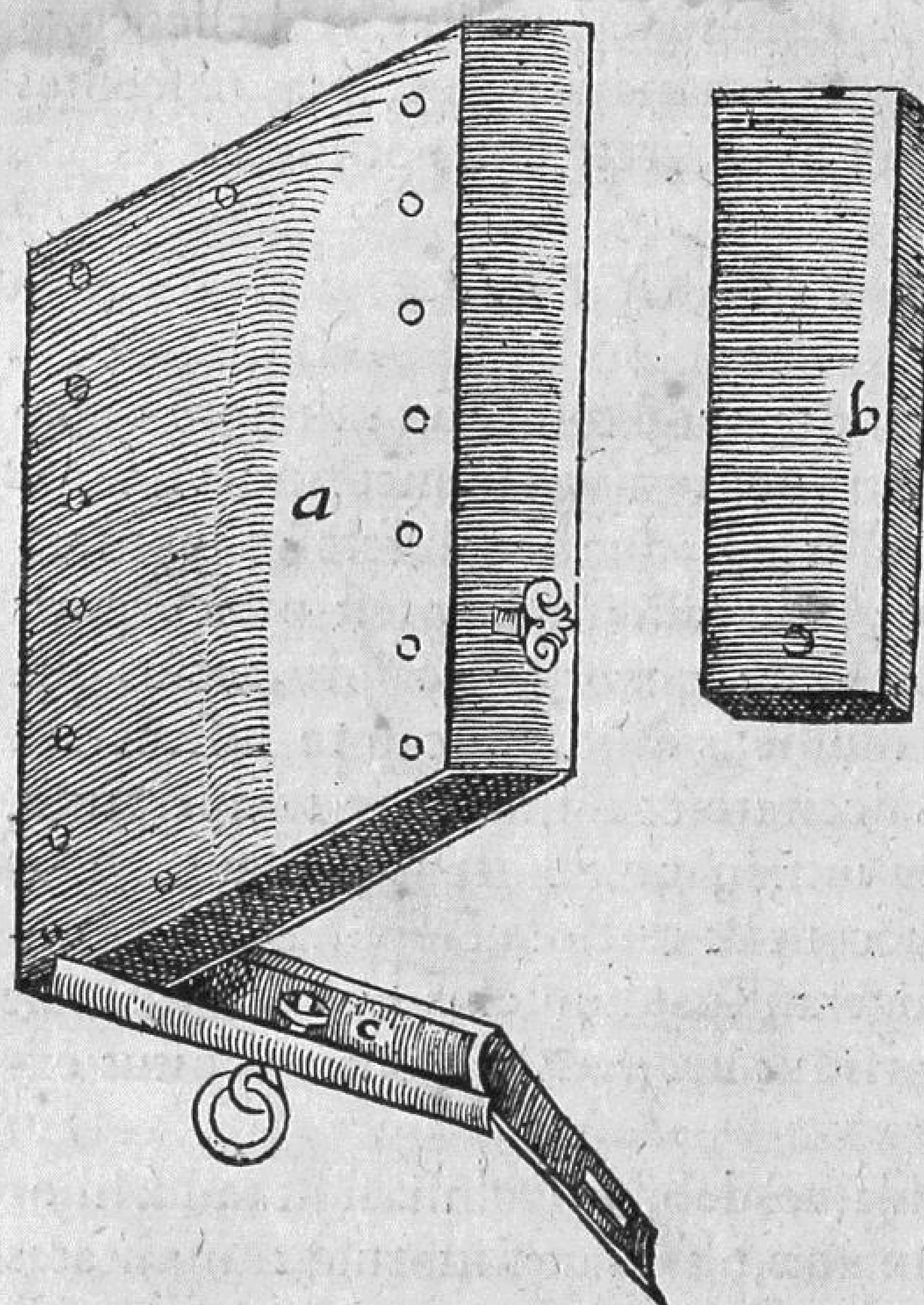
Cur pleraque ſimplicia medicamẽta in diuerſis medicamentorũ claſſibus cẽſeantur.

Mollientia ſimplicia ſunt aut cõpoſita, valida, vel debilia. Debilia ſunt radix liliorum alborũ, cucumeris agreſtis, althea. Folia maluæ, biſmaluæ, liliorum, ſummitates anethi, viola, acanthus, ſemina maluæ, biſmaluæ, lini, fœnugræci, caricæ pingues paſſulæ mundatæ, pedũ, capitum, & inteſtinorum veruecinorum decoctum, adeps ex iunioribus caſtratis, domeſticis & fœminis animalibus, adeps ſuillus, vitulinus, Hœdinus, Caprinus, Bubulus, Vulpinus, Gallinaceus, Anſerinus, Anatinus, Olorinus, efficaces: ex anguillis & piſcibus fluuiatilibus, debiles: ad omnia mediocris humanus, butyrum, lana ſuccida, cera pinguis, vitellus oui, medulla ex oſſibus ceruina, C ouila, caprina. Compoſita ſunt oleum ſimplex in quo coxerint. Herbæ mollientes liliaceum, chamæmelinũ, amygdalinum dulce. Validiora emollientia ſunt acetum, adeps taurinus, vrſinus, ceruinus, leoninus, pardalinus, aprinus, equi ſebum. Pinea, picea, abietina, terebinthina, ammoniacum, bdelium, ſtyrax, galbanum, ladanum, propolis, opopanax, vnguentum de althea. Emplaſtrum diachylon commune & magnum, de mucilaginibus, ceroneum, oxycroceum, Ioannis de vigo. Remollientibus medicamentis vtimur in tumoribus ſcirrhoſis qui in muſculorum cauda aut ventre, glandulis, viſceribus, vlcerum labris concreſcere ſolent ex materia craſſa, frigida & viſcida, pituitoſa nempe aut melancholica, quanquam qui ex melancholico humore concreſcunt tumores, omnino cancroſi euadunt, itaque mollientibus exaſperari ſolent. Qui contra ex pituita fiunt, mollientium vſu conſiſtentiæ æqualitatem nanciſcuntur. Cæterùm in vſu mollientium tria ſunt obſeruanda. Primùm eſt vt expendamus quantum pars ægra à propria & naturali ſymmetria receſſerit, quantúmque vitium increuerit, vt ſic paria ipſi remedia opponamus. Secun- D dum vt partium naturas diſtinguamus. Tertium vt artificioſè colligamus qua ratione emolliendum ſit, nempe nunquid immiſcendum ſit quod detergeat, incidat, diſcutiat. Scirrhoſi enim exiſtunt plerique tumores deſperati, id eſt qui nullo molliente ſe malactico medicamento domari poſſunt: qui ſcilicet ſic occaluerunt vt iam non ſentiat, & inde glabreſcat locus. Hîc notandum venit, partem nonnunquam intemperiei frigidæ tanto exceſſu teneri, vt calor eius natiuus planè langueat, ita vt medicamentorum vires in actum proferre nequeat. Calor ille emortuus vt ſuſcitetur, parti æſtuarium ferreum admouebitur, in quo longurius ab igne candens concludetur, ſic enim diu æſtuarij calor conſeruabitur.

Mollientiũ differentia.

Vſus remollientium.

Aeſtuarij Typus. A

A. *Monſtrat æſtuarij capſam.*

B. *Longurium ferreum.*

C. *Æſtuarij operculum.*

B

De medicamentis detergentibus.
CAP. XIIII.

Quid detergens.

DEtergens medicamentum definitur, quod ſiccitate & tenuitate vlcus deterget, & duplici excrementi genere expurgat, quorum vnum craſſius eſt, Sordes vulgo dictum, quod è fundo vlceris efficaci medicamenti qualitate prolicitur: alterũ tenuius & aquoſius eſt, Græcis Ichoris nomine donatum, Latinis verò ſaniei, quod medicamenti ſiccitate abſumitur. C

Duplex vlcerum excrementum

Itaque rectè monet Hippocrates, vlcus omne detergendum ſeu ſiccandum eſſe. Detergentium alia ſimplicia ſunt, alia compoſita: alia fortia, alia debilia. Simplicia quidem vel amara ſunt, vel dulcia, vel acida. Amara ſunt Gentiana, Ariſtolochia, iris, enula, ſcilla, ſerpentaria, centaurium minus, abſinthium, marrubium, perforata, abrotonon, apium, chelidonium, ruta, hyſſopus, ſcabioſa, arthemiſia, eupatorium, aloë, fumus terræ, hedera terreſtris, lixiuium ex horũ cineribus factum lupini, orobus, amygdala amara, faba, terebinthina, myrrha, maſtiche, ſagapenum, galbanum, ammoniacum, fella animalium, ſtercus caprinum, vrina benè cocta, ſquamma æris, æs vſtum, ærugo, ſcoria æris, antimonium, calx, chalcitis, miſy, ſory, alumen. Dulcia ſunt viola, roſa, melilotum, ficus pingues, dactyli, vuæ paſſæ, glycyrrhiza, aqua hordei, aqua mulſa, vinum dulce, mel, ſaccharum, ſerum lactis, manna, thus. Acida ſunt omnes acetoſæ ſpecies, capreoli vitium, acetum, & cætera acida. Compoſita ſunt ſyrupus de abſinthio, de fumaria, de marrubio, de eupatorio, de arthemiſia, acetoſus, lixiuium. Oleum de vitellis ouorum, de terebinthina, de tartaro, vnguentum mundificatiuum de apio, apoſtolorum, puluis mercurialis. D

Differentiæ detergentiũ

Vſus detergentium.

Vtimur detergentibus, vt deterſis vlcerum recrementis, naturæ opportunitas ſit ad carnem regenerandam, & ipſorum implendam cauitatem. Sed in vſu ipſorum habenda in primis ratio totius corporis. Id enim ſanum eſt, plethoricum aut cacochymũ. Habenda & ratio partis, quæ humidior aut ſiccior eſt, ſenſu exquiſitiore aut hebetiore prædita. Sed & vlceribus ſæpè caſus aliquis præter naturam interuenit, vt callus, calidi humoris aut alioqui maligni influxus, & ſimilia his ſymptomata. Denique conſiderandum ſitne vlcus recens an inueteratum. Hinc enim petita indicatione varia remedia inſtituuntur in quantitate & qualitate: adeò vt pro dulci ſæpè amarum ſubſtituere cogamur remedium. Nec verò ſicciori & dolenti vlceri alia quàm liquida

A quida detergentia conueniunt: nec humidiori alia quàm quæ conſiſtentia ſicca ſunt, vt puluiſculi.

De Sarcoticis. CAP. XV.

SARCOTICVM medicamentum definitur, quod ſua ſiccitate naturæ auxilio eſt ad carnem regenerandam in vlcere cauo,& ab excrementis diligenter deterſo. Id verò propriè fit ex ſanguine mediocri in qualitate & copia. Itaque ſi ad veritatem loquendum eſt, nullum extat medicamentum quod propriè & verè ſarcoticon dici debeat. Non quæ hoc nomine vulgò circunferuntur, talia ſunt tantùm per accidẽs: quod ſcilicet ſine morſu & erroſione deſiccant & detergent vlceris excrementa, naturæ in carne reſtituenda opus retardantia, vt enim ſtata naturæ lege ab eo quod ad partis nutritionem affluit alimento, reliquum fit, aut aliunde illabitur excrementum B quoddã tenuis, Græcis Ichor & Latinis Sanies dictũ, ſic ex partis corruptela alterum craſſius cõcreſcit, Græcis Rypos, Latinis Sordes dictum. Illud efficit vlcus humidius, hoc ſordidius. Hinc fit vt omne vulnus quod deperditæ ſubſtantiæ reſtauratiõẽ poſtulat, duplici medicamenti genere curari velit, vno quidem quod humiditatem ipſius ſuperfluam exſiccet & abſumat, altero quod ſordes eluat: quin & quò eſt profundius vulnus, eo eiuſmodi medicamenta liquidiora efflagitat, vt ſic facilius in omnem eius partem ſubire poſſint. Varia verò pro varia partis temperie inſtituentur. Si enim pars affecta humida natura ſit, ea deligentur quæ minus ſicca erunt. Si contra ſicca quæ magis ſiccabunt, ſed & pro multiplici affectuum vlcus obſidentium complicatione, multi quoque generis medicamenta ipſis ſarcoticis adiungenda erunt. Sola igitur natura in carnis regeneratione opificis, & cauſæ efficientis rationem obtinet: ſanguis verò laudabilis, cauſæ materialis: medicamentũ verò cauſæ adiuuantis ſeu potius ſine qua non: vt quod detergendo & moderatè deſiccando ſine vehementiore calore omnia incarnationis impedimẽta tollat, & ſanguinẽ ad carnis formã recipiendã diſpo- C nat. Id medicamẽti genus Galeni ſententia, ſiccũ in primo tantũ ordine eſſe debet, ne auctiore ſiccitate ſanguinẽ, futuræque carnis materiã abſorbeat, quod tamen de ſarcoticis quæ corpori molli & tẽperato admouenda veniunt, eſt audiendũ. Nã ſi vlcus humidius ſit, aut corpus durius, ad tertij vſque gradus deſiccantia procedere licet. Hincque eſt quòd deſiccãtia eiuſmodi medicamẽta primo detergentia, mox etiã ſarcotica nominantur. Sarcoticon medicamentum, vel ſimplex eſt, vel compoſitum, debilius aut validius. Simplicia ſunt ariſtolochia vtraque, iris, acorus, dracunculus, aſarum, ſymphyti omnia genera, betonica, ſanicula, millefoliũ, lingua canis, verbena, ſcabioſa, pinpinella, hypericũ, ſcordiũ, plãtago, rubia maior & minor, eorúmqueſucci. Terebinthina lota & non lota, reſina pini, gummi arabicũ, ſarcocolla, maſtiche, colophonia, manna thuris, aloë, cortex eiuſdem, olibanum, myrrha, mel, vinum, ſanguis draconis, lithargyros auri, ſpondium, pompholix, tuthia, plumbum vſtũ lotũ, ſcoria ferri. Compoſita ſunt oleum hypericonis, oleũ ouorũ, maſtichinũ & cætera olea quæ balſami nomine appellantur: vnguentum aureum, emplaſtrũ de betonica, vulgo de ianua, D emplaſtrum gratia Dei, emplaſtrum nigrum. Sarcoticis non ante vtimur quàm vlcus deterſum fuerit, à dolore, fluxione, inflammatione ſeu phlegmone, callo & intemperie immune. In his vſurpandis ſpectanda temperies corporis & partis affectæ. Sæpè enim pars, minus alioqui natura ſicca, validius deſiccans medicamentum & fortius ſarcoticum requirit, quàm alui ſiccior: ídque propter aliquid aliud quod in conſiderationem venire debet. Nam exempli gratia, balanus magis exſiccari vult quàm præputium, quamuis temperie minus ſicca ſit: quia ſcilicet via vrinæ eſt. Ergo ad partium affectarum conditionem eſt attendendum, indéque ſumpta indicatione vegetius aut imbecillius ſarcoticum deligendum. Nam & quod minus, & quod nimis ſarcoticon eſt, vlcus ſordidum facit. Illud quidem quia non ſatis deſiccat, hoc verò quia acrimonia ſua fluxionem prorritat. In huius igitur rei examen diligens cautio eſt adhibenda.

Sarcoticum quid.

Nullũ propriè medicamentum eſt ſarcoticum.

Duorum in vlceribus excrementorũ conditio.

Conſeruanda ſemper eſt partis tẽperies.

Caro quibus reparetur.

Lib. 5. ſimpl.

Sarcoticorũ medicamẽtorum differentiæ.

Vſus ſarcoticorum.

Qui minus nimiúmque deſiccantia ſordidum vlcus reddunt.

De Epuloticis. CAP. XVI. A

Epuloticum quid. EPVLOTICVM medicamentum quod cute partem obducit, definitur id, quod ſiccitate ſua & adſtrictione morſus experte deſiccat, adſtringit & condenſat carnem, in calloſam quandam ſubſtantiam cutis æmulã, quam vulgo cicatricem dicimus, quanquam id ipſum vt & carne implere naturæ opus eſt. Itaque epuloticum ideo medicamentũ dicitur, quia naturam iuuat in corio ſubſtituendo & gignendo, veræ cutis æmulo, dum humiditates abſumit, proximámque carnem condenſat, incraſſat & adſtringit, quare validius quàm ſarcoticon ſiccare debet. *Differentia epuloticorũ.* Epulotici medicamenti tres ſtatuuntur ſpecies. Prima eſt veri epulotici, quod deſiccat tãtum & adſtringit. Altera eſt acris & mordacis, quod quia ſupercreſcentẽ carnẽ exedit epuloticõ dicitur, atque id parcè, durioribúſque tantum corporibus adhibendum eſt. Tertia eius eſt quod deſiccat quidem, ſed nõ adſtringit. *Epuloticorũ materia.* Horum omnium materia eſt eiuſmodi. Ariſtolochia vtraque, gentiana, iris, centaurium maius, pentaphyllon, ſymphytum maius, chamædrys, betonica, cauda equina, eupatorium, verbenaca, plantaginis & ſymphyti folia, gallæ, baccæ myrti, glandes & earum calices, balauſtia, cupreſſi nuces, malicoriũ, cortex quercus, cortex tamaricis, cortex ligni aloës, acacia, colophonia, ſarcocolla, ſanguis draconis, ladanum, lithargyros auri & argenti, ceruſa, plumbum vſtum, alumen vſtum, tuthia, ſquamma æris & ferri, & eorum ſcoria, ærugo, flos æris, æs vſtum & lotum, ſulphur viuum, chryſocolla, corali, bolus armenus, terra ſigillata, cineres buccinarum, oſtreorum, ſilicis, oſſa vſta & ſiccata, caries lignorum, vnguentum diapompholygos, vnguentum album rhaſis, deſiccatiuum rubrum, emplaſtrum de ceruſa, de betonica, diachalciteos, emplaſtrum nigrum. B *Vſus epuloticorum.* Vtimur epuloticis cum vlcus iam fere plenum eſt, & circumpoſitæ cuti fermè æquale. In horum vſu habenda etiam corporis ratio eſt penes mollitiem & duritatem. Nam quæ delicatis & mollibus corporibus ſunt cathæretica, ea duris ſunt epulotica: proſpiciendum etiam num corpus plethoricum ſit aut cacochymum, talia enim cicatricem remorantur. Animaduerſione verò digniſſimum eſt, num vlcus quod cicatrice obducendum eſt, foueatur par- C tis alicuius vt hepatis, lienis, pulmonum, aut ſuperpoſitæ varicis præſenti vitiò. *Quæ impediant cicatrice vlcus obduci.* Non enim ante cicatrice obduci poterit, quàm eiuſmodi cicatricis impedimenta ſublata fuerint. Denique calloſi vlceris margines niſi exciſi aut emolliti fuerint, cicatricẽ fieri prohibent. Tollẽda igitur eiuſmodi omnia ſunt & tũ demũ tale epuloticũ admouendũ quod neque nimia ſiccitate cicatricem cauam, neque parciore altiorem relinquat.

De Glutinantibus. CAP. XVII.

Quid collecticum. COLLECTICVM ſeu glutinans medicamẽtum mediæ naturæ eſt inter ſarcoticon & epuloticon, illo enim validius, hoc verò infirmius: deſiccat nempe ad ſecundum vſque deſiccantiũ ordinem. Id ſiccandi & adſtringendi vi, omnis deterſionis experte, partes diſtantes coniungit, ſeu potius in eam rem naturæ principi agenti auxiliares manus ſubminiſtrat. *Collecticorũ differentiæ.* Glutinantia ſeu valida illa ſint, ſeu infirma talia exiſtũt, vel vi ſua propria, vel accidentaria, natura ſua glutinant plantaginis ſpecies omnes, conſolida vtraq;, bugloſſa, D millefolium, verbena, pimpinella, piloſella, cauda equina, ſemperuiuum, telephium, ſanicula, atractylis, folia quercus & dracunculi, ſalix, ebulus, ſambucus, pentaphyllõ, veronica, cortex pini, vlmi, palmæ quercus. Aqua vitis, aqua è folliculis vlmi, ſuccus calaminthæ, vinum auſterum, terebinthina, myrrha, ſanguis draconis, bolus armenus, terra ſigillata, omnia denique acerba. Glutinantia per accidens ſunt ea quæ fluxionem impediunt, & partem conſtringunt, vt ſuturæ, vincula, quies ſplenia & ſimilia. *Vſus collecticorum.* Glutinantibus vtimur in vulneribus recentibus, atque adhuc cruentis, ex quo & Græcis glutinans medicamẽtum encema dicitur, quanquam etiam inueteratis malignis, fiſtuloſis & ſinuoſis vlceribus adhibentur. Fluxionẽ enim ne ad vlcerũ labra obueniat prohibent. Conſiderandũ cũ ea adhibere mens eſt, nũ cutis integra ſit an nõ. Nam difficilius coaleſcunt vlcera ſi abraſa, ſi præciſa, vel alio quouis modo attrita & deperdita cutis ſit. Nec memoria excidere debent cautiones ante cõmemoratæ & indicationes à ſexu, corporis affecti mollitie & duritie, ab vlceris tẽpore & magnitudine petitæ. Hinc enim quæ remedij quantitas, quæ qualitas eſſe debeat, petendũ indiciũ.

De

A *De Pyroticis.* CAP. XVIII.

PYROTICVM ſeu cauſticum medicamentum definitur quod acrimonia ſua & mordacitate, ferè terreſtri conſiſtentia ſubnixa, vel ſuperficie tenus corrodit, vel profundius liquefacit & putrefacit, aut denique vrit & abſumit cutẽ & carnem, adeò vt etiam in calloſa & dura corpora penetret. Itaque pyroticorum tres ſtatuuntur differentiæ, quædam enim cathæretica ſeu corrodẽtia dicuntur, quia ſupercreſcentem vlceratæ vel cuilibet alteri parti carnem exedunt, & hæc in genere pyroticorum debilia cenſentur. Alia ſceptica ſeu putrefacientia dicuntur, quæ tenellam intus carnem tabefaciunt vesicas in cute excitant, atque cathæreticis validiora ſunt. Alia denique validiſſima eſcharotica nominantur, quæ qualitate ſua ignea & terreſtri cruſtas generant, ex quo etiam ruptoria & cauteria potentialia nominantur, atque omnes hæ differentiæ ex eo quod magis aut minus eſt ductæ ſunt. Sæpè enim fit vt pro varia B partium temperie ac conſiſtentia, pro diuturni aut exigui temporis mora, nihilo ſegnius cathæreticum quàm ſcepticum penetret, contra haud altius eſcharoticum quã ſcepticum ſubeat.

Pyroticum quid. *Differentiæ pyroticorũ.*

Cathęretica cenſentur ſpongia vſta, alumen vſtum & non vſtum, vitriolum vſtum calx mediocriter lota, ærugo, chalcanthum, ſquamma æris, oleum de vitriolo, trochiſci andronis, phaſionis, aſphodelorum, vnguentum ægyptiacum, apoſtolorum, puluis mercurij, arſenicum, ſublimatum.

Cathæretica quæ cenſeantur.

Sceptica & veſicatoria ſunt radix ſcyllæ, bryoniæ, ſigill. beatæ mariæ, bugloſa, radix ranunculi, panis porcini, apium, riſus, lac tithymallorum, lac fici, euphorbium, anacardus, ſynapi, cantharides, arſenium ſublimatum: hæc enim omnia natiuam partis temperiem & conſiſtentiam labefactant, in eámque humores planè contra naturam attrahunt. Eſcharotica ſeu cauſtica ſunt calx viua, fæx vini cremata, & præcipuè aceti, ignis, ad quẽ referuntur omnia cauteria tum actualia, tũ potentialia, vt loquũtur, de quibus dicemus poſtea. Cathæreticis vtimur in corpore molli, & morbis C haud admodum contumacibus. Itaque quo minus acria ſunt & dolorifica, eo ſæpè profundius ſubeunt, quia mora minus moleſta ſunt: ſcepticis verò, nonnunquam & eſcharoticis vtimur in calloſis, putrilaginoſis, & inexhauſtæ humiditatis vlceribus, præcipuè verò in cancris, carbunculis, & effreni hæmorrhagia. Cũ his vtimur imperanda ægro conueniens diæta, vino abſtinendum denique niſi admodum cautè vſurpanda ſunt, quod alioqui febres, inflammationes ingentes, dolores intolerabiles, ſyncopas, gangrænas & ſphacelos inuehant. Prudenter adhibita cauteria partem roborant & deſiccant, intemperiem emendant indomabilem, veneni vim hebetant, corruptionem refrænant ac necroſim: alia denique commoda multa pariunt.

Sceptica quæ *Eſcharotica quæ.* *Vſus cathæreticorum.* *Vſus ſcepticorum.* *Cauſticorũ vſus.*

De Anodynis. CAP. XIX.

ANTEQVAM de Anodynis medicamentis dicamus, doloris natura explicanda eſt. Eſt igitur dolor triſtis & moleſta ſenſio, quam ſubita intemperies vel continui inuehit ſolutio. Tria igitur ad dolorem ſunt neceſſaria. D Cauſa efficiens id eſt ſubita de naturali temperie aut vnione deceſſio, corporis dolorificam cauſam excipientis ſenſio. Denique inductæ illius mutationis intemperie vel vnione comprehenſio, alioqui quantumlibet exquiſito ſenſu corpus doloris cauſam excipiens præditum ſit, niſi ipſam comprehenderit & animaduerterit, dolor haud aderit. Hinc illud ſcriptum extat Hippocratis: Quicunque parte aliqua corporis dolentes dolorem omnino non ſentiunt, his mens ægrotat. Subitam temperiei mutationem inuehunt, calor, frigus, humiditas & ſiccitas, ac dolorem quidem acrem calor & frigus inuehunt: ſiccitas modicam: vix vllum humiditas, non enim humiditas tam qualitate quàm copia dolorifica eſt. Solutionem continui inferunt tum prædictæ qualitates, præſertim cum materia coniunctæ, tum cauſæ quædam externæ violentius incurrentes, cuiuſmodi ſunt quæ contundere, incidere, pungere & extendere poſſunt. Eſt igitur dolor tactus ſymptoma, omnes ferè morbos concomitans, ſæpè his relictis ad ſui leniendi curam Medici conſilium aduocans, id fit vel doloris cauſas efficientes mitigando, vel partis ſenſum hebetando. Hinc ano-

Dolor quid. *Aph. ſect. 2.*

Anodynorũ tres differẽtiæ. dynorum tres ſtatuuntur differentiæ. Alia enim ſunt morborum curatiua, alia lenitiua, alia narcotica. Morborum curatiua ea dicimus, quæ morborum cauſis obſiſtunt A & contrariãtur. *Anodina morborum curatiua quæ.* Sic ab intemperie calida, dolorẽ tollunt oleum roſaceum, oxycratum & alia quæ doloris cauſam id eſt caloris exceſſum emendãt: ab intemperie frigida dolorem tollunt oleum laurinum, nardinum, de caſtoreo: ab intemperie ſicca hydræleum, balneum aquæ dulcis & tepidæ. Denique hac anodynorum laxius vſurpata notatione purgantia omnia medicamenta, phlebotomiam, ſcarificatum, cauteria, cucurbitulas, clyſteres & alia quæ materiæ dolorificæ copiam vacuant, intelligimus. *Anodyna propriè dicta ſeu lenitiua quæ.* At propriè dicta anodyna duorum ſunt generum: alia enim ſunt temperata: alia ſunt calida & humida in primo gradu, adeóque illis temperatis proxima, illa calorem natiuum in ſua integritate conſeruant, ſic omnes intemperantias emendant. In hoc cẽſu habentur oleum ſimplex, amygdalinum dulce, vitelli ouorum & pauca alia his ſimilia, hæc calorem natiuum roborant, vt ſic ſubſtantia auctus, doloris cauſam expugnet facilius: ſed & rarefaciunt, extenuant, digerunt, adeóque vacuant tum humores craſſos & viſcidos, tum flatus nebuloſos exitu prohibitos. Eiuſmodi ſunt flores B chamæmeli, meliloti, crocus, oleum chamæmelinum, anethinum, oleum lini, oleũ ex ſemine altheæ, lumbricorum, ouorum, ex tritico, butyrum, lana ſuccida, ſuillus adeps, vitulinus, gallinaceus, anſerinus, humanus, ex anguilla, cuniculo & aliis. Lac muliebre & vaccinum, mucago ſeminis lini, fœnugræci, altheæ, maluæ, vel eiuſmodi ſeminum decoctum: vt & decoctum liliorum, violariæ, capitis, pedum & inteſtinorum arietis & hœdi. *Anodyna narcotica quæ.* Narcotica impropriè dicta anodyna, frigida ſunt in quarto ordine: itaque frigoris exceſſu ſpiritui animali ad partem aditum intercludunt: quò fit vt ipſi ſenſum adimant. Huiuſmodi ſunt hyoſciamus, cicuta, ſolanum manicum, mandragora, papauer, opium, arctiſſima vincula. *Vſus anodynorum.* Primæ ſpeciei anodynorum vſum in ſingulis morbis qui contrarij oppoſitione curantur obſeruare licet. Secundæ verò in doloribus haud adeo contumacibus expugnandis, vt eorum appoſitibus fluxioni, inflãmationi, febri & aliis ſymptomatibus occurrãtur. At vbi doloris acerbitas tanta eſt, vt remediorum cæterorum vires eludat, tum demum ad tertiæ ſpeciei anodyna veniendum, quanquam non raro doloris tanta eſt atrocitas, vt ipſa narcotica ſi partem C imo hominem ſaluum volumus, primò quoque tempore ſint apponenda. Horum tamen frequentior vſus, præſertim ipſorum per ſe haud addito croco, myrrha, caſtoreo, ſimilive alio, valde periculoſus eſſe ſolet. Nam natiui caloris extinctionem, adeóque necroſim liuore partis manifeſtum inferunt. *Narcotica ſola nõ imponenda.* Cæterum dolores intolerabiles, qui ſcilicet doloris ſumma habebunt omnia ab inflammatione & gangrænis, citius ſedaueris venæ ſectione, purgatione, & ſcarificatu partis dolentis, quam vel propriè dictis anodynis, vel narcoticis: nempe vt ſit dolor medicina doloris, purgantia verò hîc intelligimus non ea modo quæ ore ſumpta id præſtant, ſed etiam quæ admota extrinſecus id perficiunt, quorum meminit Aëtius. *Tetrab. 1. ſemi. 3. c. 35.* Vt,

Epithemata purgãtia. ℞. pulpæ ſeu medullæ colocynth. ſeminis erucæ, rutæ ſylueſtris, elaterij, grani cindij, lathyridum expurgatarum, galbani, nitri, ceræ ſingulorum, ℥ iiij. opopanacis ʒ ij. terebinth. ʒ vj. terenda terito & taurino felle paulatim irrigato, donec aptè imbibantur. Deinde circa vmbilicum apponito vſque ad pubem. Sic enim ventrem id epithema inferius ducet. Si contra fundo ſtomachi appoſueris, vomitum concitabit. Aliud, D

℞. elaterij, ʒ iij. colocynthydis, ſcammoniæ, ſquammæ æris, radicis cucumeris agreſtis, lathyridum an. ʒ j. aut pro lathyride thitymali ſuccum terito & cribrato, ac cum oleo plurimum ſalis habente ſubigito: magnam inde pilam è lana confectam hoc medicamento illitam vmbilico aut lumbis applicato. Vel,

℞. fellis taurini, ʒ j. grani cindij viridis, ℥ iiij. ſucci lupinorum viridum ℥ ij. euphorbij ℥ j. pulpæ colocynthidos tantundem adipis vulpini recẽtis, ℥ ij. adipis viperæ ℥ ij. ß. ſtercoris muris, ℥ iiij. ſucci pæoniæ, caſtorei, ſingulorum ʒ iiij. olei liguſtrini ℥ vj. olei antiqui ℥ j. fiat vnguentum, vel oleum, purgat abſque moleſtia, & præter cæteras vtilitates etiam mentis delirio confert. *Compoſitio olei & vnguenti purgantis.* Menſura verò quæ ad vſum aſſumitur maxima, eſt cochlearia duo. Nam quibuſdam vnum ſufficit. Illinitur vmbilicus, & integra purgatio ſequitur, quæ ſi plus ęquo exuberauerit, ſpongia vino tepido imbuta & expreſſa ventrem fouebis, & confeſtim ſiſtetur. Sed & vnguenti laxatiui meminit Fernelius lib. 7. Methodi.

De

De medicamentorum compoſitione & vſu.
CAP. XX.

HVC vſque de medicamentorum ſimplicium facultatibus diximus. Nunc de ipſorum compoſitione nobis agendum videtur. Ita enim architecto noſcenda & habenda ante ſingula ſunt, quàm manum operi admoueat, & ad ædificium, cuius formam iam diu animo conceptam habent, aggrediatur. Compoſitio igitur medicamentorum viribus & effectis diuerſorum miſcella eſt, arte à Medico inſtituta. Hinc igitur rheum, aloë, roſa, abſinthium etſi plures ſubſtantias facultatéſque habeant, ſimplicia tamen medicamenta dicuntur, quod à natura non ab arte eam varietatem habeant. Sed & multa arte compoſita medicamenta ſimplicia dicimus, vt oxymel ſimplex, oxyſaccharum ſimplex comparatione facta ad ea quæ magis compoſita ſunt. Ideo verò medicamentis compoſitis ſæpè vti cogimur, quod non ſemper ſimplicia ipſa per ſe ſumpta, viribus ſufficienter inſtructa ſint ad morbum expugnandum. Quin & plerumque complicatis, ac non ſimplicibus affectibus ægri laborant: ex quibus indicatione ſumpta, varia, & cuique affectui contraria ſimplicia medicamenta in vnam medicamenti compoſitionem intendere cogimur. Sed & ſæpè partis patientis aut affecti corporis natura, aliud medicamenti genus ab eo qui morbo depellendo idoneus eſt requirit, quo fit vt ne corpus lædat eum morbum oppugnat, ipſi plæraque alia quæ vires eius temperent adiungere cogamur. Denique medicamentorum compoſitio vel hoc nomine neceſſaria fuit, vt ea quæ per ſe ſumpta ingratum ſaporem, colorem vel odorem habitura erant, gratiam aliquam arte & compoſitione adipiſcerentur. Compoſita medicamenta de quibus dicturi ſumus ſunt clyſteres, ſuppoſitoria, noduli, peſſaria, olea, litus, vnguenta, emplaſtra, cerata, pultes, cataplaſmata, fotus, embrochæ, epithemata, veſicatoria, cauteria, collyria, errhina, ſternutatoria, maſticatoria, gargariſmata, dentifricia, ſacculi, ſuffitus, inſeſſus, balnea, ante tamen de ponderibus & menſuris, eiuſmodíque ponderum & menſurarum notis, quibus vulgò medicamenta metiuntur, & notant Medici, aliquid dicere expedit.

Gal. 2. ſimp. 4. de ſanit. tuend.

Compoſitorum medicamentorũ neceſſitas.

De ponderibus & menſuris, ponderúmque & menſurarum notis.
CAP. XXI.

OMNE pondus ex quodam initio & quaſi elemento conſurgit. Vt enim corpora noſtra ex quatuor primis corporibus ſimplicibus ſeu elementis, in quæ tandem reſoluuntur, conſurgunt, ſic pondera omnia ex grano, quod reliquorum tanquam initium eſt, & terminus, granum intelligimus hordaceum, nec ſiccius, nec ſitu obductum, aut rancidũ ſed bene habitum & mediocriter craſſum. Ex eiuſmodi decem granis conſurgit obolus, ex duobus obolis ſeu viginti granis ſcrupulus. Ex tribus ſcrupulis, ſeu ſexaginta granis dragma, ex octo dragmis vncia, ex duodecim vnciis libra medica. Atque id fere grauiſſimum pondus, quod vix ſolent excedere Medici, reſoluitúrque in vncias, dragmas, ſcrupulos, obolos, & grana, infra quæ nihil exiſtit. At ea pondera exprimenda certis quibuſdam notis vtimur, libra exprimitur nota ℔. vncia nota ℥. dragma nota ʒ. ſcrupulus ℈. obolus initialibus ſuis literis ſic obol. granum initiali ſua litera ſic g̃. nec verò ponderibus ſemper ſed aliquando menſuris medicamentorum quantitatem metimur. Itaque manipulum nota m. exprimimus: pugillum nota p. numerum nota N. dimidiam verò ſingulorum eiuſmodi ponderum & menſurarum partem hac nota ſingulis prædictorum ponderum & menſurarum notis poſtpoſita, ß. vt ſelibram ℔. ß. ſemunciam ℥ ß. & ſic de cæteris. Cæterum in deſcribendo eodem medicamento aliàs ponderum, aliàs menſurarum notis vtimur. Itaque notandum quod herbas ſeu virides ſeu ſiccas deſignamus nota m. aut p. at ſiccas quas in puluerem comminui volumus, notis. ℥. ʒ. aut p.

Granum eſt omnis ponderis principium.

Obolus quid

Scrupulus quid.

Quid dragma vncia, & libra.

Menſurarũ notæ.

Quæ menſuris quæ ponderibus notentur.

Radices	notis	℥. ʒ. p.m.	A
Cortices		℥. ʒ.	
Semina		℥. ʒ.	
Fructus		an.p. ℥. ʒ. ℈.	
Flores		p.m. ℥. ʒ.	
Legumina		p. ℥. ʒ.	

Reliqua omnia medicamenta ſeu ſicca, ſeu liquida deſcribuntur notis ℔. ℥. ʒ. ℈. obol. g̃. His expoſitis nunc medicamentorum compoſitorum deſcriptionem aggrediamur, à clyſteribus ducto initio: ab eo nempe remedio quod magis commune eſt & familiare, feréque omnium maximè neceſſarium.

De Clyſteribus. CAP. XXII.

Quid clyſter

CLYSTER ſeu ablutio, iniectio eſt ſedi & craſſis inteſtinis primo & propriè deſtinata, aliàs enim fiunt etiam nonnunquam clyſteres ventriculi ergò, lienis, renum, veſicæ, vteri, meſenterij: imò etiam capitis è quo ſcilicet non raro clyſtere acriori fit reuulſio deorſum materiæ noxiæ, vt B in curanda apoplexia experimur. Itaque nulla corporis pars eſt, ad quã fructus aliquis ex clyſtere non perueniat, ſed ad has & illas plus minúſve pro ea quã habent cum aluo vicinia, & medicamentorum clyſteris compoſitionem ſubeuntium vehementia:

Clyſterum differentiæ.

clyſterum enim multæ ſunt differentiæ, alij namque remollientes ſunt, alij vacuantes, alij anodyni, alij adſtringentes, alij detergentes, alij ſarcotici & epulotici, alij denique quodammodo alimentarij. Conflantur verò omnes ex plantarum aut animalium partibus, medicamentis compoſitis, ſeu ſolutiuis, ſeu alterantibus, aliiſque pro variis Medici conſiliis.

Materia clyſterum.

Plantarum partes quibus in hanc rem vtimur, ſunt radices, ſemina, folia, flores, fructus, germina, ſucci, mucagines. Animalium partes ſunt ouorum vitelli & albumina, mel, pulli, cappi, galli veteres & flagris laſſati, capita & pedes veruecum, inteſtina, ſerum lactis, lac, ſæbum, axungia & ſimilia, in quorum decoctis ſimplicia & compoſita medicamenta miſcemus & diſſoluimus. Nõnunquam ſine alio vllo medicamento ex ſolis oleis, vt oleo nucum ad colicum dolorem, ex ſolo lactis ſero, ex ſolo decocto capitis & pedum veruecinorum, ex ſolo de- C cocto cicerum & hordei clyſteres paramus.

Clyſteris quantitas

Clyſteris quantitas alias minor eſt, pro varia hominum & morborum conditione, pueris debilibus, grauidis minor præſcribitur quãtitas: vt & in affectibus cholicis, dyſentericis, lientericis, aut cum multis & induratis fæcibus aluus conſtricta tenetur. At cum aluum plenius mouere volumus, & nihil eſt quod impediat, doſis clyſteris fere eſt ſeſquilibræ, libræ vnius, aut trium quartariorum.

Quî iniiciendus clyſter.

Clyſter iniici debet tepidus vel etiam calidus, plus minúſve pro laborantis natura & conditione, frigidus enim offendit inteſtina, & vicinas partes neruoſas, adeóque ex ſe frigidas. Infundi debet ſenſim, nam confertim ſi affundatur, flatus qui fere inteſtinis contineri ſolent ſurſum compellet, vnde torminum intolerabilis cruciatus. Sed quò doctrina hæc ſit clarior, commemoratarum clyſteris differentiarum exempla ſubiicere ſatius eſt.

Clyſter molliens.

♃. maluæ, violarum, biſmaluæ, acanthi an. m. I. rad. alth. & lilior. alborum an. ℥ j. paſſular. & ficuum ping. an. ℥ ß. fiat decoctio ad ℔. j. in qua diſſolue caſſiæ & butyri recentis an. ℥ j. olei viol. ℥ iij. fiat clyſter. D

Clyſteres vacuantes parantur ex variorum ſimplicium pro vario Medici conſilio decocto. Ergo ſi humores frigidi vacuandi ſint, talis erit clyſteris forma.

Clyſter vacuans humorem pituitoſum frigidum.

♃. ſaluiæ, origani, abrotoni, chamæm. melil. an m. ß. ſeminum aniſi, fœnic. cucum. an. ʒ iij. ſeminis carthami. ʒ ij. fiat decoctio in qua diſſolue diaphæn. & hyeræ ſimpl. an. ℥ ß. olei anethi. & chamæ. an. ℥ j. ß. mellis anthoſati & ſacchari rub. an. ℥ j. fiat clyſter ad vacuandum humorem bilioſum, parabitur hac arte.

Ad bilem.

♃. quatuor remollientium pariet. cichor. & endi. an. m. ß. ſeminum quatuor frigidorum maiorum, an. ʒ iij. hordei integri p. j. fiat decoctio, in colatura diſſolue caſſiæ. ℥ j. olei viol. & mellis viol. an. ℥ ij. fiat clyſter, humori melancholico vacuando qui ſequitur erit idoneus.

Ad humorem melancholicum.

♃. fumiterræ, centaurij minoris, mercurialis an. m. j. polypod. querni, foliculorum ſenæ an. ʒ iij. ſeminis agni caſti, thymi. an. ʒ ij. fiat decoctio, in qua diſſolue confectionis hamech. ℥ ß. caſſiæ recens extractæ ʒ iij. olei viol. & lilior. an. ℥. ß. ſacchari rub. & mellis viol. an. ℥ j. ß. ſalis ʒ j. eiuſmodi clyſteres nõmodo peccãtes humores vacuãt,

ſed etiam

A ſed etiam ſæpè inteſtinorum & viſcerum intemperies corrigunt. Nam qui ad pituitoſum & melancholicum humorem deſcriptus eſt clyſter, frigidam intemperiem emendat: calidam verò is qui ad bilem eſt. Purgantia medicamenta quæ in decoctis clyſterum diſſoluuntur, ſiquidem valida fuerint, vt confectio hamech, benedicta, diaprunis ſolutiuũ, diaphœnicum ipſa per ſe ad ʒ vj. aut ℥ j. ad ſummum vſurpantur, debilia verò ſeu benigniora vt catholicon, caſſia, hyera ſimplex à ʒ vj. vſque ad ℥ ij. ad ſummũ.

Clyſter anodynis fere paratur ſiue vacuantibus. Vt,

℞. florum chamæ. melil. anethi. an. p. j. rad. biſmal. ℥ j. fiat decoctio in lacte colaturæ, adde mucaginis ſeminis lini & fœnugræci extractæ in aqua maluæ ℥ ij. ſacchari albi, olei aneth. & chamæ. an. ℥ j. vitellos ouorum duos, fiat clyſter eiuſmodi clyſteres in inteſtinis diu continendi ſunt quò facilius dolorem ſedare queant. *Clyſter anodinus.*

Clyſteris adſtringentis: hoc exemplum eſt.

℞. equiſeti, plantag. & polygoni an. m. j. fiat decoctio in lacte vſtulato ad quart. iij. colaturæ adde boli armeni & ſanguinis draconis an. ʒ ij. olei roſati. ℥ ij. albumina *Clyſter adſtringens.*
B duorum ouorum fiat clyſter, eiuſmodi clyſtere vtimur in dyſenteria, aut fluxu venarum hæmorrhoidalium immoderatiore, vacuatis ante fæcibus communibus. Sarcotici, epulotici, & detergentes clyſteres craſſorum inteſtinorum vlceribus curandis idonei, parandi ſunt ex medicamentis quæ propriis capitibus ante deſcripta ſunt. Alimentarij clyſteres fiunt ex decocto pullorum, caponum, gallorum ad putrilaginem vſque coctorum, & fortiter expreſſorum. Parantur etiam ex medulla, gelatina, & ſimilibus quæ coctu faciliora ſint, quã quæ vulgo per os ſumuntur: quod inteſtinis quã ventriculo longe debilior ſit coquendi facultas. Paratur etiam ſæpè eiuſmodi clyſterum materia in vino, vbi febris abeſt, & cephalalgia: ſæpius in hordei decocto & in lacte additis ouorum vitellis, affunditur ſaccharum album, ſed parca manu, ne deterſoria vi inteſtina ad excretionem irritet. Itaque in eam rem roſatum aptius eſt quod nonnihil adſtringere credatur. *Alimentariorũ clyſterũ materia.*

℞. decoctionis capi perfectè cocti. ℔. j. ß. ſacchari albi. ℥ ß. miſce fiat clyſter. *Clyſteres alimentarij.*

℞. decocti pulli & gelatinæ. an. ℔. ß. vini optimi. ℥ iiii. fiat clyſter.

C ℞. decocti hordei mundati & in cremorem redacti. ℔. ß. lactis boni ℔. j. vitellos ouorum duos, fiat clyſter, eiuſmodi clyſteribus vtimur ad ſuſtentanda puerorum, ſenum & debilium, atque atrophia defectorum hominum corpora: vel cum ventriculus ſui officij immemor, nihil inteſtinorum ciborum retinet. In horum tamen vſu tria ſunt obſeruanda, primum eſt vt aluus ſeu per ſe & naturæ impetu, ſeu arte, vt ſubiecta glande, aut clyſtere molliente, cõmunia ante & fæculenta excrementa depoſuerit: ne ipſis alimentaria materia permixta inquinetur, & corrumpatur: alterum eſt vt magna copia infundantur, vt ſic quantum fieri poteſt aliquid ad ſuperiora inteſtina conſcendat. Tertium eſt ab illis ingeſtis æger ſomnum ineat. Sic enim facilius in alimoniam cedet, & facilius retinebitur alimentaria materia quod ſomnus ventris vacuationes ſiſtat: quo nomine, huic clyſterum generi cautum eſt ſal, mel & oleum admiſcere. Nam priora duo excretricem acrimonia ſua irritãt: hoc verò humiditate laxat & lubricat. Qui putant nullo clyſterum genere corpus ali & ſuſtentari poſſe, hac nituntur ratione: quod quicquid nutrit triplicem in corpore commutationẽ vt ſubi- *Vſus clyſterum alimẽtariorum.*
D uerit oporteat: primam in ventriculo, alteram in hepate, tertiam in ſingulis membris. Sed rationi & experiẽtię hæc repugnat opinio: rationi quidem quod ſingulis, & omnibus corporis noſtri partibus naturalibus, quidam ſenſus inſit eorum quæ deficiunt. Cùm igitur nutritio ſit vacuati repletio, attrahent proculdubio inanitæ & famelicæ partes, vndecunque id quod ſibi aptum eſt & conueniens alimentum, atque in eius inopia, quicquid erit obuium quod familiaritate aliqua deſiderium earum lenire & ſatiare poterit. At qui à nobis deſcripti ſunt alimentarij clyſteres, rebus conſtant naturæ corporis noſtri amiciſſimis, & multa arte, quæ ventriculi chyloſim ſuppleat, decoctis & ſubactis: attrahentur igitur à venis inteſtinorum meſaraicis, quibus etiã Galeni ſententia quædã hæmatoſeos facultas ineſt. Inde verò facilè in venã portã, hepar, & vniuerſum corpus rapientur. Experientia verò docet multos ægros, cùm per multos dies nihil ore capere potuiſſent, ad aliquot dies eiuſmodi clyſterum ope fuiſſe ſuſtentatos. Quid pluribus opus eſt? permultos ipſi vidimus qui ſuppoſitoria ano excepta ore reddiderint, ex quo conſtat dimanare etiam poſſe aliquid citra ægri perniciem ab aluo in ventrem. *Contra eos qui negant vſum clyſterum alimẽtariorum.* *Glãdes ano inditæ ore redditæ.*

Infunduntur vulgò clyſteres ſine diſcrimine qualibet hora diei, non tamen niſi A longe à paſtu id faciendum, alioqui vnà cibi è ventriculo rapti cum clyſtere deturbabuntur.

Clyſterum communis vſus.

Clyſteribus vtimur, vt his inteſtinorum & conſequutione quadam reliquarum etiam partium excretrix facultas languidior iuuetur. Tum vt qui per puerilem, aut ſenilẽ, aut morbidã imbecillitatem, purgantis medicamenti vim ferre nequeunt, hoc ſaltẽ compẽdio humorũ noxiorũ onere & moleſtia leuari poſſint. Inuenti clyſteris laudẽ ciconiis tribuit Galenus, quæ hauſta roſtro aqua marina, cui ob ſalſedinẽ purgandi vis ineſt, ea ſe parte proluunt qua reddi corporis & ciborũ excremẽta, vtile eſt. Cõmodè autem ſic excipitur clyſter. Dũ ſyringe exprimitur, æger ore ſit hiãti: ſic enim abdominis muſculi omnes qui inteſtinorum excretionem compreſſione iuuant, laxantur, nihil circunferat quod ipſi ventrem comprimat, figura curua ſeu ſemicirculari ac planè media in dextrum latus iaceat, ſic facilius ſubibit clyſter in ſumma inteſtina, & quadam quaſi aluuione vniuerſum aluum rigabit & proluet, contrarium contingit in ſiniſtrum latus decumbentibus. Sic enim infuſus clyſter in recto aut colo inteſtino B ſubſiſtere, & quaſi reſtitare cògitur, quod in iſto ſitu duo hæc inteſtina, ſuperiorum inteſtinorum quaſi pondere & mole opprimantur, & velut occludantur, excepto clyſtere in dorſum ſupinus aliquandiu iaceat, mox ſe in vtrumque latus conuertat: vel ſi dolor parte aliqua ſubeſt, in iſtam quam diutiſſimè fieri poterit inclinet. Cæterùm quia multos videre eſt, quos nulla ratione adducere queas, vt podicem ad excipiendum clyſterem coram miniſtro renudent, ita ipſos deterret pudor quidam ſubruſticus, ideò depingendum hîc id inſtrumenti & fiſtulæ genus putaui, quo ipſi ſibi clyſteres exhibere poterunt, immiſſo antrorſum in anum, ſublatis paulum natibus, eius orificio. B. litera notato: infuſo mox in pixidem litera A. notatam, liquore.

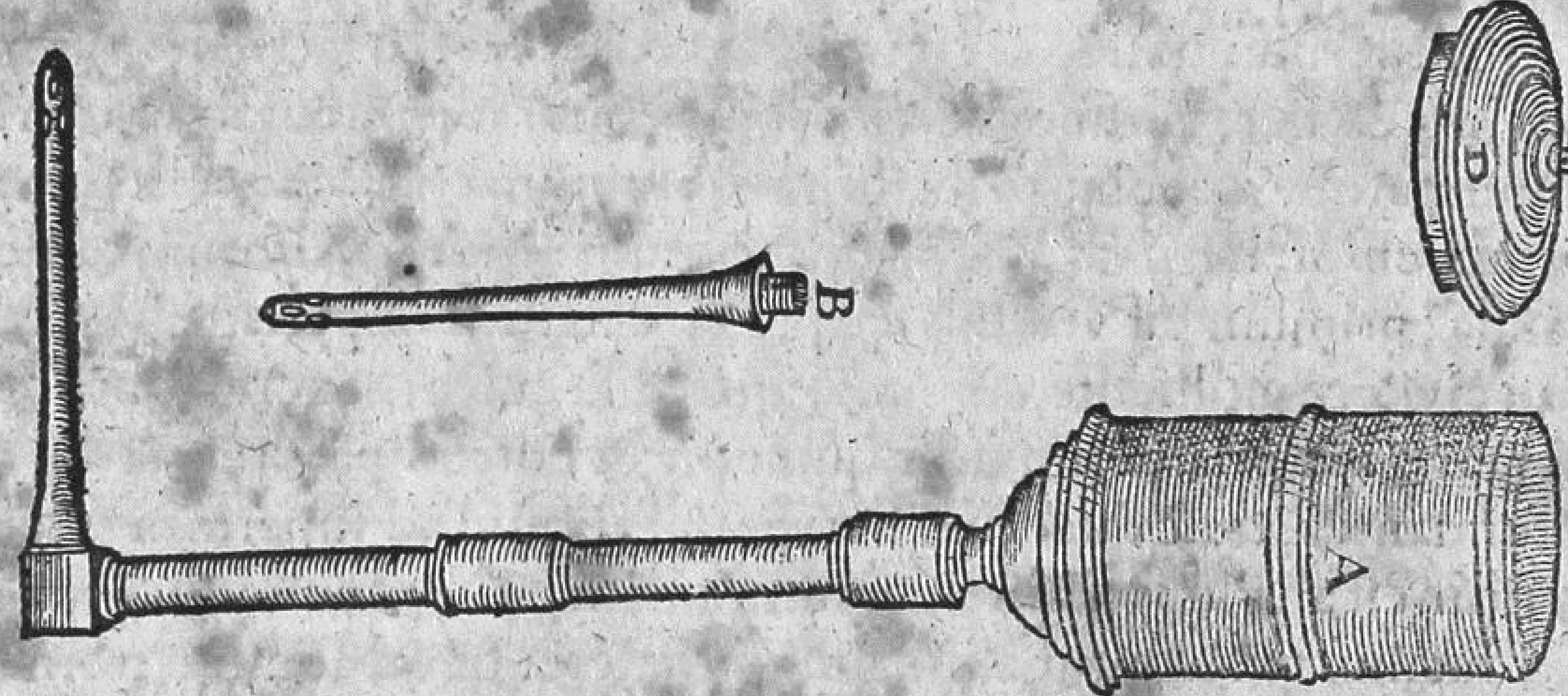
In introd.

Qua maximè ratione excipiendi clyſteres.

Excepto clyſtere conuertere ſe æger debet in latus dolens.

Fiſtulæ qua quiſque ſibi clyſterem infundere poteſt, deſcriptio.

C

De Suppoſitoriis nodulis & peſſis. CAP. XXIII.

SVPPOSITORIVM, peniculi ſeu turundæ quædam ſpecies eſt, quæ in D anum inditur, vt ſphincterem muſculum ad excernendas eas fæces quæ inteſtinis continentur, prorritet, olim glandis typum habebat: ex quo etiam hodie Glãs Latinis dicitur, quæ fiunt hodie ſuppoſitoria peſſi formã exprimunt, rotunda nempe & oblonga, in cereæ candelæ ſpeciem. Debilia ſunt, mediocria, aut acria: debilia fiunt ex betæ cauliculis aut radice, ex lardo melle cocto cum ſale, aut ex ſapone. Mediocria ex pulueribus purgantibus, vt hyera cum ſale & melle. Acria ex ſcammonio, euphorbio, colocynthide & ſimilibus pulueratis, atque cum melle aut ſuccis herbarum acrium, aut fellibus animalium contemperatis. Fit vulgo ex mellis ℥ j. & ſalis aut pulueris alterius irritantis ʒ j. ſic.

Suppoſitorium quid.

Differentiæ

Forma ſuppoſitorij.

℞. mellis cocti ℥ j. pulueris colocynthidos ℈. ß. ſalis gemmæ. ℈ j. fiat ſuppoſitorium Vtimur ſuppoſitoriis cùm æger præ infirmitate clyſterem ferre vel recuſat vel nequit, vt per febres ardẽtes, vel ſegnior in inteſtinis reſtitat immiſſ⁹. Denique in capitis ſoporoſis affectibus, ſuppoſitorio acriore vtimur, vt excitetur ſopita vis inteſtinorũ. Itẽque cum

Vſus ſuppoſitorij.

A cũ morbi ea eſt conditio, vt manifeſtam ex clyſterum vſu noxã ferat, vt in enterocele, in qua inteſtinũ adeò tumet, vt ſi inſuper infuſo clyſtere cõpleatur, peritonæum magis comprimat, adeò vt mox facilè per partẽ eius laxatam vel ruptã in ſcrotũ deuoluatur.

Nodulorũ ratio. Noduli eundem vſum obtinent quem ſuppoſitoria. Itaque in horum, clyſterúmque locum ſæpè ſubſtituuntur, fiunt ex medicamentis paratu facilibus, vt vitellis ouorum cum pauco ſale & butyro: vel ex felle & melle, linteo ad formam auellanæ reuincto incluſis, ex cuius extremo funiculus pendet, quo extrahi intruſus in anũ nodulus poſſit: deſcriptionis nodulorum ſit hoc exemplum.

Noduli forma. ℞. vitellum vnius oui, cui adde ſalis modicum, fellis veruecis & mellis an. ℥ ß. butyri ℥ iij. miſce fiant noduli filo appenſi, peſſus craſſior eſt ſuppoſitorio, & vtero deſtinatur, fit ex bombace, ſerico, aut lana carpta aliquo medicamento imbutis, móxque in vteri ceruicem immittendis. Inſtituitur peſſus vel ad vlcera ceruicis vteri, vel ad prouocanda aut ſiſtenda menſtrua, vel ad vteri ſordes & noxios humores per hyſtericas paſſiones eluendas, & foràs euocandas. *Peſſorũ ratio & vſus.* Ergo in peſſorum compoſitionem ve-
B niunt gummi, ſucci, ſemina herbæ, radices & alia multa pro Medici conſilio, concinnantúrque in ſolidam conſiſtentiam, & digiti figuram, vt in vteri ceruicẽ intrudi poſſint, his alligatus funiculus extrorſum prominere & pẽdere debet, horum deſcriptionis ſit hoc exemplum.

Peſſus ad ciẽdos menſes. ℞. myrrhæ, aloë an. ʒ j. ſabinæ, ſeminis, nigellæ, arthemiſiæ an. ʒ ij. radicis ellebori nigri ʒ j. croci. ℈ j. cum ſucco mercurialis & melle, fiat peſſus femori filo alligatus. Vel,

Ad ſiſtẽdos. ℞. Maſtiches, thuris an. ℥ iij. aluminis, roſar. rubr. nucum cupreſſi an. ʒ ij. ladani, hypociſtidos, ſumach. myrtillorum an. ʒ iij. fiat peſſi cum ſucco arnogloſſi & cotone. Ad horum exemplum alij concinnari poterunt ad remolliendum, adſtringendum, detergendũ, incarnandum & cicatrice obducenda vteri vlcera idonei. Intrudẽdi ſunt in vterum cum ægra lectum ſubit, & per noctem ſeruandi. Fiunt etiam peſſi ex pulueribus medicamentoſis, nonmodò ſucco aliquo medicato, ſed etiam ex ſolis ipſis pulueribus, ſacculo aliquo ex materia rara pauco bombace farta, vt ſolidiuſculam conſiſtentiam conſequatur, exceptis, hócque peſſorum genere commodè vti licet in
C prolapſu vteri, exemplum à Rondeletio propoſitum lib. de Internis, eſt tale.

Ad ſuffocat. vteri. ℞. benioini, ſtiracis, caryophill. an. ʒ j. galliæ moſch. ℥ ß. moſchi gr. vj. fiat puluis exceptus bombace, indatur in vuluam.

De Oleis. CAP. XXIIII.

OLEVM propriè & vulgò dicimus ſuccũ ex oleis expreſſum. At laxius vſurpato vocabulo, oleum dicimus ſuccum omnem fluxilis vnctuoſæ & aëreæ ſubſtantiæ, oleaginorum eiuſmodi ſuccorum tres ſtatuuntur differentiæ. *Olei nomine quid intelligendum.* *Oleorũ differentiæ.* Prima eſt eorum qui habentur per expreſſionem tam fructuum quàm ſeminum tritorum & conquaſſatorum, vt illo attrito exprimatur ſuccus ille oleagineus, aliàs quidem ſine igne quo modo haberi poſſunt oleũ amygdalinũ dulce, & amarum, oleum nucum, oleum de Kerua ſeu palma Chriſti: aliàs ignis concurrente auxilio, quo modo habentur oleum laurinum, de lino, de napo, *Oleorum ratio per trituram.*
D canabinum, & ſimilia. Seminum exprimendorum rationem lege apud Meſuæum lib. tertio.

Oleorum ratio per infuſionem. Secunda eſt eorum qui habentur per infuſionem medicamentorum ſimplicium in oleum ſimplex, quò ipſi vires ſuas imprimant. Id fit tribus modis. Primus eſt per decoctionem radicum foliorum, ſummitatũ, florum, fructuum, ſeminum, gummi, animaliũ integrorũ cum vino, aqua, aut alio ſucco in oleo cõmuni, omphacino, aut alio quouis vſque ad vini, aquæ aut ſucci compoſitionẽ: quam perfectã ex eo intellexeris, ſi eiuſmodi olei gutta in ignẽ iniecta haud crepitet, ſed ardeat, nonnũquã cõmemorati fructus, aut ſemina in eiuſmodi oleo aliquandiu macerãtur, priuſquã igni admoueantur: fieri verò debet decoctio in vaſe duplici, ne oleũ ignis impreſſionẽ ſeu empyreuma retineat. Hac arte fit oleũ coſtinum, rutaceum, de croco, cydoniorũ, myrtillorũ, maſtichinũ, de euphorbio, vulpinũ, de ſcorpionibus & alia multa. Secũdus eſt per certi & iniuſti tẽporis maceratione, aliàs quidẽ ſuper cineres calidos, aliàs in fimo equino, vt calore illo moderato oleũ in ſe pelliceat infuſorũ medicamẽtorũ vires. terti⁹ eſt per inſolationem, cum æſtate ad ſolẽ exponitur oleũ in quo flores hi vel illi infuſi ſunt, vt

ſolis calore tepefactum oleum in ſe trahat, & tranſmuat infuſorum florum facultates: A
huius generis ſunt oleum roſatum, chamæmelinum, anethinum, liliaceum, nenupharinum, violaceum, & alia quæ apud Meſuæum videre licet.

Oleorum ratio per reſolutionem. Tertia chymiſtarum propria eſt, habeturque per reſolutionem multis modis factam. Eiuſmodi oleaginorum ſuccorum admirandæ ſunt vires ſeu ſolis, ſeu ignis, ſeu putredinis calore eliciti fuerint, vt ſuo loco dicemus.

Vſus oleorũ. Oleis vtimur cùm vt medicamenti virtus in altum penetret, aut medicamentorum ſubſtantia admixto oleo miteſcat, conſilium eſt. Cæterùm ſi quando olea refrigerandi gratia paramus, deligendum oleum commune omphacinum, ex eo fieri debet oleum roſatum. Contra cùm calefaciendi cauſa olea quærimus, cuiuſmodi eſt oleum philoſophorum, lateritium ſeu benedictum, oleum deligendum eſt dulce, maturum, vetus aut etiam infuſionis roriſmarini.

De Litu. CAP. XXV.

Linimentũ quid. LITVS medicamentum eſt externum, mediæ inter oleum & vnguentum B
conſiſtentiæ: oleo enim craſſior eſt, quia eius compoſitio præter oleum recipit butyrum, axungiam, & ſimilia. Quæ cauſa exiſtit, cur maturando & dolori ſedando litus efficacior ſit ſimplici oleo. *Differentia.* Lituum varietas ab effectis ducitur, quidam refrigerant, alij calefaciunt, alij humectant, nonnulli maturant, alij alia faciunt pro varia compoſitione. *Materia.* Horum materia ſunt oleum, axungia, ſebum, butyrum, omnia quæ olei habent conſiſtentiam, vt ſtyrax liquida, terebinthina, mucagines fœnugræci, biſmaluæ, medulla & huius generis alia. His nonnunquam adduntur puluiſculi radicum, ſeminum, florum, corticum, metallicorum, ſed parca manu, vt ſit ſemper litus conſiſtentia liquida. Litus calefaciendo, attenuando & digerendo idonei eſt hoc exemplum.

Linimentũ calefaciens & digerẽs. ℞. olei amygd. amar. & liliorum an. ℥ j. axungiæ anatis & gallinæ an. ℥ ß. butyri ſalem experti. ℥ j. mucaginis, ſeminis altheæ & fœnugr. extractæ in aqua hyſſopi an. ℥ ß. pulueris croci & ireos an. ℈ j. fiat linimentum. C

Remoliens. Humectantis & remollientis eſt hoc exemplum.

℞. olei amygd. dulcium ℥ ij. axungiæ humanæ ℥ ß. mucag. ſeminis maluæ extractæ in aqua parietariæ ℥ ß. fiat linimentum addito croco. Multi alij variè ad varios affectus ad horum imitationem concinnari potuerunt, facilè partibus omnibus corporis applicari poſſunt & adhæreſcere, quia haud tam liquidi ſunt quàm olea. *Confutata opinio.* Habenda ratio partium quibus erunt aptandi. Si enim per meatum flexuoſum, qualis eſt auditorius, ſubeundum ſit, liquidiores eſſe debent, & plus olei recipere: ſi parti adhæreſcere debent, plus adipis & axungiæ admittent. *Non omniũ vnguẽtorũ compoſitionem cera ſubit.* Falluntur qui putant hoc intereſſe inter vnguenta & litus, quòd in lituum compoſitionem cera non veniat, vt in vnguẽtorum. Nam nonnulla ſunt vnguenta quæ ceram non admittunt, vt ægyptiacum, omniáque quæ ad gangrenas & vlcera putrida parantur: quia hinc morborum generi pinguia omnia vt oleum, adeps, reſina, cera, ſunt inimica. Itaque horum loco ſubſtituimus in ægyptiaco componendo mel & viride æris. Ex his enim & conſiſtentiam acquirit, & detergendi vim maximam. D

De Vnguentis. CAP. XXVI.

VNGVENTA ſolidioris ſunt conſiſtentię quàm litus, maiorúmque adeo virium. Horum differentię partim ab effectis ſumuntur, alia enim calefaciunt, refrigerant, ſiccant, humectant, alia detergent, corroborant partes, ſuperfluam carnem atterunt, cicatrices obducunt: partim à colorum varietate, partim ab inuentoribus, vt album Rhaſis, deſiccatiuum rubrum: partim à numero ſimplicium medicamentorum quibus conſtant, vt tetrapharmacum ſeu baſilicum, & tripharmarum ſeu nutritum: partim ab eo medicamento quod cęteris in compoſitione prępollet, hinc vnguentum de lithargyro, de minio, diapompholygos & ſimilia. *Vnguẽtorũ materia.* Componuntur ex herbis, radicibus, ſeminibus, fructibus, metallicis & animalium partibus. Succi & alia liquida coctione conſumuntur, quemadmodum in oleis compoſitis dictum eſt. Herbę, earúmque partes, ſi ſiccæ ſunt

A ſunt, in pollinem rediguntur, vt & metallica: at ſi virides ſunt, coquuntur, exprimuntur, ſuccúſque expreſſus coctione conſumitur, gummi & reſinæ aliàs in pollinem cõminuuntur, aliàs igni vel liquore conuenienti funduntur, & liqueſiunt, cera vnà cũ oleo ad ignem eliquatur. In vnguentorum compoſitione hæc ſeruatur proportio, vt pro puluеris vncia vna, duæ addantur ceræ & octo olei. Quanquam cum cera vnguẽtis ſeruiat tantùm ad compoſitionem, præſtat eius quantitatem Pharmacopolæ arbitrio permittere: ſed & æſtate quàm hyeme parcior ceræ quantitas vnguentis addenda eſt: æſtatis enim calor deſiccans, conſiſtentiam vnguento addit. Exemplis propoſitis communia illa præcepta fient clariora.

℞. olei roſ. ℥ iiij. pil. lepor. bol. armen. terræ ſigil. an. ʒ j. balauſt. & gallar. an. ʒ ß. trititerendis & ſimul mixtis, addita cera quod ſufficit, fiat vnguentum. Hîc aduertendũ quòd componendorum vnguentorum tres ſunt modi. Primus is eſt quo attritu ſolo in mortario ſine igne vnguenta fiunt, quo modo fit vnguentum nutritum. Secundus cum igni ceram in oleo aut ſimili adipe eliquamus, eliquatiſque omnibus pulueres B admiſcemus ea qua notauimus proportione, quomodo vnguentum aureum, baſilicũ diapompholygos, deſiccatiuum, rubrum & enulatum componuntur. Tertius cùm axungias vnà cum herbis piſtillo terimus, vnà coquimus & colamus: colatura vnguentum eſt. Igitur exemplis hæc illuſtrare pergamus.

Vnguentũ adſtringens

Tres componendorum vnguentorum modi.

℞. lithar. auri triti & loti ℔ ß. olei roſ. ℔ j. aceti roſ. ℥ iiij. fiat vnguentum. Primùm igitur lithargyrum in mortarium iniiciemus, affuſo pauco oleo, vt illa craſſeſcat piſtilo agitando, mox parem oleo aceti quantitatem affundemus, tamdiu ſemper agitando quoad in vnum corpus coierint, addito ex interuallis nunc olei, nunc aceti tantillo quoad totum id vnguenti conſiſtentiam fuerit adeptum. Quòd ſi ex eiuſmodi vnguento emplaſtrum nigrum formare volueris, vniuerſum acetum ſenſim conſumendum: ſic enim ſplendeſcet & nigreſcet emplaſtrum.

Vnguentũ nutritum.

℞. ceræ citr. ℥ vj. olei boni ℔ ij. tereb. ℥ ij. reſin. & coloph. an. ℥ j. ß, olib. maſtich. an. ℥ j. croci ʒ j. fiat vnguentum. Primùm eliquanda cera cum olei magna portione, mox addentur reſina & colophonia in fruſta comminutæ. His eliquatis ab igne ſubtrahe C tur compoſitio, túmque terebinthina addetur. Id totum vbi nonnihil refrixerit, olibanum & maſtiche puluerata addentur, denique & crocus in reliquo olei macerabitur.

Vnguentũ aureum.

Tetrapharmacum id nominis habuit, quod ex quatuor ſimplicibus medicamentis coaluit cera, reſina, pice & ſebo taurino vel vitulino pariter, æqualitérque mixtis & liquatis. Sic,

Vng. tetrapharm. ſeu baſilicum.

℞. reſin. picis nigr. adip. vituli. & ceræ an. ℥ ij. ß. olei veteris, oliuarum maturarum. ℔ j. ſs. aut ſi durius id eſſe vis ℔ ij. baſilicum etiam id vnguentum dicitur: cera fruſtulatim conciſa, in oleo liqueſcat, mox adde reliqua quæ pariter liqueſcant, vnguentum habebis expetitum.

℞. olei roſ. ℥ ix. ceræ albæ ℥ iij. ſucci ſolan. hortenſis ℥ iiij. ceruſ. lotæ ℥ j. pompholygos, plumbi vſti & loti, olibani puri an. ℥ ß. fiat vnguentum. In oleo eliquabitur cera lento igni, hanc vbi igni ſubduxeris, reliqua commemorata addes, diúque in mortario marmoreo teres ſenſim affuſo ſucco, illud quod concorporari non poterit, abiicies.

Vng. diapõpholygos.

D ℞. lap. calam. ter. ſigil. an. ℥ ij. litharg. auri, ceruſ. an. ℥ j. ſs. camphor. ʒ ſs. ceræ ℥ ij. ſs. olei roſa. & viol. an. ℥ iij. fiat vnguentum. Cera in oleo liqueſcet, vbi refrixerint affundentur pulueres ſpatula agitando, ad finem camphoram cum pauco oleo roſaceo, vel aqua roſacea diſſolutam addes.

Vng. deſiccatiuum rubrum.

℞. rad. enul. campan. coctæ cum aceto & contuſæ, vt decet ℔ ſs. axung. porci, olei commu. an. ℥ j. ſs. argen. viui extincti, & tereb. lotæ an. ʒ j. ſal. commu. puluerati ʒ ij. incorporentur vt decet. Radices coctas ſetaceo tranſmittes, & lento igni cum axungia coques, ſemper agitando, mox ſal ſimul cum cera & oleo affundes: id totum igni cùm ſubduxeris refrigeſcere ſines, túmq; argentum viuum pauca axungia & terebinthina extinctum addes.

Enulatum.

℞. olei roſ. ℥ ix. cer. alb. ℥ iij. ceræ alb. ℥ ij. confice ſic. Ceruſam diligenter in puluerẽ redige: in hanc oleum & ceram calidè mixta coniice, totum id tamdiu agita, quoad perfectè in vnum coaluiſſe videbuntur.

Albũ rhaſis.

℞. rad. alth. lib. j. ſemi. lini, fœnugr. an. lib. ſs. ſcillæ ℥ iij. olei com. lib. ij. ceræ lib. ſs.

De althæa.

terebinth.galb.gum.hœder.an.℥j.coloph. & reſ.an ℥iij.radices, fruſta,& ſemina ſingula per ſe infundentur toto triduo in aquæ libris quinque,in iiſdem bullient ad conſumptionem trium vnciarum:hinc extrahentur mucagines,qui cum oleo addita cera in fruſta diſſecta,coquantur:his igni ſubtractis,addetur galbanum diſſolutum in aceto & cum terebinthina mixtum,addentur & gummi hederæ,colophonia,ac reſina in puluerem redacta. Poterunt tamen, & fortè melius,colophonia & reſina cum cera & oleo eliquari. A

Vng.populeum. ℞.ocul.populi arb.lib.j.ſs.fol.papau.nigri, mandrag.hyoſciami,lactucæ,ſemperuiui parui & magni,violæ nigræ,ſolani,vmbilici veneris ſeu cymbalaris,bardanæ,an. ℥ſs.(Cordus,Fernelius & Nicolaus ſingulorum ℥iij.præſcribuut) adipis ſuilli recentis ſalis expertis lib.ij. vini boni lib.j. fiat vnguentum. Oculi populi & folia violarum contundantur & macerentur in axuugia per duos circiter menſes, ſcilicet donec reliquæ herbæ vigeant. Æſtate igitur collectæ (non enim ante colligi poſſunt, oculi autem populi& violæ Martio erumpunt) concidantur minutim atque ſimul mixtæ loco tepido per octo dies aſſeruentur, addita aceti fortis lib.j. inde coquantur ad conſumptionem humoris, quam explorabimus crepitu, vbi in ignem iniecta fuerit portiuncula. Poſtea colentur & exprimantur, expreſſum vnguentum reponatur. B

Apoſtolorũ ℞.tereb.ceræ alb. reſ. an.ʒ xiiij. opopanacis & floris ſeu viridis æris (nam hîc flos æris non propriè accipitur pro granulis, quæ ſcintillarum inſtar ab ære exiliunt dum à fabris ferrariis aqua tingitur:ſed pro viridi æris vſurpatur cuius contra maligna vlcera notæ ſunt vires,contra quæ omnino id vnguentum eſt comparatum) an.ʒ ij.ammonia.℥ xiiij.ariſtoch.longæ,thuris maſculi an.ʒ vj. myrrhæ & galbani an. ʒ iii. bdelii ʒ vi.lithargyri ʒ ix.olei lib.ii.fiat vnguentũ. Lithargyros nutrienda per horas quinque in olei ℥ ii.mox coquenda lento igni quoad mellis conſiſtentiam acquirat,ſemperque agitanda ne ignibus vratur. Igni extractæ & calenti,ceram eliquatam cum reliquo oleo & reſina adde. His vbi refrixerint gummi diſſoluta in aceto cocta & incorporata cum terebinthina adiunge, vel in puluerem redacta immiſce. Mox pulueres ariſtolochiæ,myrrhæ & thuris venient in compoſitionem. Denique viride æris in pollinem redactum,& additum vnguentum complebit. C

Ad maligna vlcera.

Comitiſſæ. ℞.corticum medianorum caſtanearum,corticum medianorum quercus,corticũ medianorum glandium, myrtillorum, equiſeti, corticum fabarum,acinorum vuarũ, ſorborum ſiccorum immaturorum, meſpillorum immaturorum, radicum chelidoniæ,foliorum prunorum ſylueſtrium, an. ℥ i ſs. aquæ plantaginis lib. viii. ceræ nouæ ℥ viii.ſs. olei myrtillorum, lib.ii.ſs. mox confertim & minutim qui ſequuntur pulueres inſpergendi.

℞.puluer.corticis mediani caſtanearum,corticis mediani glandium,corticũ medianorũ arb.glandiũ, id eſt quercus,gallarum,an.℥ i.cineris oſſium cruris bouis,myrtillorum,acinorum vuarum, ſorborum ſiccorum, an.℥ ſs. trochiſcorum de karabe, ℥ ii.fiat vnguentum. Primùm igitur fiet decoctio corticis mediani arboris quercus,acini vuarum,radicis chelidoniæ, meſpillorum, ſorborum, equiſeti,ſeminis myrtillorum,foliorum pruni ſylueſtris,corticum fabarum, corticis mediani glandium, corticum caſtanearum & gallarum in aqua plantaginis, in qua peracta coctione per horas duas macerabuntur,colatura in nouem portiones diuidetur, & cum ſingulis cera eliquata cum oleo myrtillorum abluetur ſepties, humoréq; omni ſpoliata,cum cera & oleo eliquabitur,inſperſis pulueribus oſſium cruris bouis,corticum medianorũ quercus,medianorum corticum glandium,caſtanearum,gallarum,ſorborum,meſpillorũ, ſeminum myrtillorum, acinorum vuarum, & ad extremum trochiſcorum de karabe: hácq; arte habebitur vnguentum. D

Pro ſtomacho. ℞.olei abſinth.maſtic.de ſpica & roſ.an.℥ ſs. pulu.abſint.roſ.maior.menth.an.ʒ i. carioph.cinam.maſtich.galang. an.ʒ i. puluerisanda pulueriſentur,& cum ſufficienti quantitate ceræ, fiat vnguentum molle, de quo vngatur ſtomachus calidè hora vna ante paſtum continuando.

Ad rabioſos morſus ex 1.de cõp. ſec.genera. ℞.ceræ albæ lib.ii.ceruſ.lithargyr.auri, an.lib.i. myrrhæ & medulæ cerui,an.℥ ii. thuris ℥ i.olei lib.ſs.coquatur lithargyros in oleo ad mediocrem conſiſtentiam, mox immittantur cera & ceruſa, cúmque amplius digitis non adhærebunt,ab igne dimoueantur, & medulla immittatur, vbi refrixerint myrrha & thus in pollinem trita inſpergentur, vnguentum in vſus dictos recondetur. Valet & ad rhagades ani, fiúntque etiam

A etiam ex eo peſſi remollientes. Aliud ad rabidorum canum morſus, & neruorum ac tendinum puncturas, prohibens ne vulnera agglutinentur.

℞. picis pinguis lib. i. opopanacis in aceto forti, oleo liliorum, & veteri porci axũgia cocti ℥ iii. fiat vnguentum, ad eoſdem rabidorum animantium morſus, & neruorũ puncturas valet oleum ex ſynapi, vt quod vulnera recenti cicatrice obducta relinat. Vtimur vnguentis, vt mali peruicacis contumaciam ſuo firmiore & contumaci adhęſu euincunt, ſi præſertim nihil neceſſe ſit, medicamentum altius ſubire in corpus.

3. de compo. med. ſec. ge. *Ad relinẽdas cicatrices.*

De Ceratis & Emplaſtris. CAP. XXVII.

CERATI & emplaſtri tanta eſt penes compoſitionem affinitas, vt ſæpè vnum pro altero ſubſtituatur, quemadmodum de vnguentis & linimẽtis fieri ſolet. Ceratum igitur compoſitio eſt vnguento durior & ſolidior, emplaſtro verò mollior, nomen habens à cera, quæ olei fluiditatẽ B cohibens ipſi conſiſtentiã præbet. Ceratorum differentiæ aliàs à partibus quibus dicatæ ſunt ſumuntur, vnde ceratum ſtomachicum, aliàs ab effectis, vnde ceratum refrigerans Galeni, alias à medicamentis ſimplicibus quæ baſis rationem in ipſorum compoſitione obtinent, vnde ceratum ſantalinum. Propria ceratorum materia eſt cera noua, & olea harum vel illarum partium morbis dicata, ſic vt vix quicquam à ceratis differant litus & vnguenta ſi ceram admittant. Itaque vnguentum roſaceum ſi ceram recipiat, non iam vnguentum, ſed ceratum dicimus.

Ceratum quid. *Differentiæ*

Cerata quæ ex reſinis, gummis & metallis fiunt, emplaſtri nomen merentur, potius quàm cerati. Itaque ceratum ad hernias, vulgò Emplaſtrum contra rupturam dicimus. Quòd ſi dolor aut inflammatio partem aliquam premant, ex emplaſtris oleo liquefactis cerata efficimus, ne emplaſtri durior & grauior conſiſtentia parti moleſta ſit prohibita perſpiratione. Itaque miſſa ceratorum compoſitione, de Emplaſtris dicemus.

Quî & cur ex emplaſtris fiant cerata.

Emplaſtrum compoſitio eſt, quæ ex omni medicamentorum ſpecie conſurgit, C pinguium pręſertim & ſiccorum in vnum corpus craſſum, viſcoſum, ſolidum, durum & digitis adhærens concurrentium. Diffentiæ emplaſtrorum iiſdem ex rebus ducuntur, ex quibus vnguentorum varietates. Eorum quæ in emplaſtri compoſitionem veniunt, alia vires tantùm ſuas & facultates ipſi conferunt, vt vinum, acetum, ſucci, alia conſiſtentiam vt lithargyros (quæ Galeni ſententia maximè propria eſt emplaſtrorũ materia) cera, oleum, & reſinæ: alia vtrumque conferunt, vt gummi, metallica, partes animalium, reſinæ, vt terebinthina ad digerendum, detergendum, & deſiccandum. Emplaſtrorũ alia coctione fiũt, alia ſine coctione formã ſuam ſortiuntur, quę ſine igne fiũt ſtatim ſicceſcunt, nec viſcoſa ſunt: fiũntque ex farina, & pulueribus, cum ſucco aliquo, aut re quauis humida commixtis: atque eiuſmodi emplaſtra vnguenti duri aut cataplaſmatis nomen merẽtur. Vera enim emplaſtra coctione fiunt, quæ aliis breuior aliis longior eſſe ſolet, pro corporum emplaſtri compoſitionem ſubeuntium natura. Eſt igitur operæpretium ſcire quæ emplaſtra longam quæ breuem coctionem requirant. Ergo radices, ligna, folia, caules, flores, ſemina ſicca & in puluerem redacta, poD ſtremo ferè loco immittantur, cùm iam quaſi emplaſtrum coctum eſt, vel igni ſubductum: aliàs horum virtus deperibit & vaneſcet. At ſi illa in compoſitionem veniant viridia, ſeorſim incoquentur in aliquo liquore, exprimentúrque, & colatura reliquæ compoſitioni miſcebitur: vel ſi ſuccum remittant, is attritu exprimitur, cedítque in humorem reliquis rebus coquendis idoneum, ſic vt coctione conſumptus, nihil præter vires in mixto relinquat, vt videre eſt in compoſitione emplaſtri de ianua ſeu betonica, & gratia Dei. Idem fit de mucaginibus, niſi quòd lentore ſuo ignibus reſiſtunt magis. Olei verò & mellis multum remanet in emplaſtro iam perfecto. Quod ad ſuccos qui concretione iuduruerunt, vt aloë, hypocyſtis, acacia ſi quando in emplaſtri compoſitionem veniant, atque adhuc recentia ſint, in aliquo liquore fini noſtro idoneo diſſoluendi, macerandiq; erunt, & coquendi ad liquoris conſumptionem. Gummi, vt opopanax, galbanum, ſagapenum, ammoniacum, diſſolui debent in vino, aceto aut aqua vitæ, mox cerni & coqui ad liquorum eiuſmodi conſumptionem, ac reliquæ emplaſtrorum materiæ iam excoctæ permiſceri: atque vt gummi & picis quantitas exacta habeatur, ante diſſolui, cerni & coqui debent, propter fruſtula lignea & ſimiles

Emplaſtrũ quid. *Differentiæ emplaſtrorũ* *Verà methodus componendorum emplaſtrorũ*

quiſquilias ac ſordes ipſis vt plurimum admixtas. Habenda & ratio eſt liquoris in quo diſſoluentur: acetum enim ex vino generoſo longè potentius penetrat, quàm id quod habetur ex vino tenui & imbecillo. A

Alia gummi quæ ſicciora ſunt in puluerem rediguntur, & poſtremo loco emplaſtris miſcentur. Metallica vt æs vſtum, chalcitis, magnes, bolus armenus, ſulphur, auripigmentum, & alia quæ in pollinem comminui poſſunt, extrema quoque miſceri debent, niſi conſilium ſit effrenatas eorum vires longa coctione obtundere. Par eſt reſinæ, picis, & terebinthinæ ratio, vt quæ poſt ceram adiicienda ſint, nec coctionem pati, niſi forte leniſſimam: adipes verò admiſcentur dum reliqua materia coquitur. Lithargyros cum oleo ad iuſtam conſiſtentiam coquenda eſt, ſi velimus vt emplaſtrum deſiccet ſine morſu. Ceruſa forte tam longam coctionem ferre poterit: at ſic haud ab ea albebit emplaſtrum: nec certè lithargyros argenti tam gratum colorem emplaſtris præbet, quàm lithargyros auri. Denique in coquenda emplaſtrorum materia is ordo ſeruabitur. Lithargyros coquetur ad perfectam conſiſtentiam, ſuccis aut mucaginibus iam conſumptis, hinc adipes immittentur, inde reſinæ ſiccæ, cera, gummi, terebinthina, denique pulueres. Emplaſtri perfectam coctionem cognoueris ex conſiſtẽtia craſſa, dura, glutinoſa, & cohærente digitis, vbi aëre, aqua aut marmore refrixerit: cognoueris etiam ex exacta mixtione, ſi in vnam maſſam omnia coierint in fruſta rũpi contumacem. B

Ordo eorum quæ in emplaſtri materiam cedunt coquẽdorum.

Signa emplaſtri perfectè cocti.

Quantitas medicamentorum quę in emplaſtra veniunt, vix certò deſcribi poteſt, ſed tantùm artificioſa coniectura deſignari, ſpectando in ea medicamenta quæ conſiſtentiam, lentorem emplaſtro præbent, & ex coctione coniiciendo de iuſta eius mollitie aut duritie. Cera non venit in emplaſtra quæ admittunt ladanum, eſt enim id ceræ loco. Quòd ſi in emplaſtri compoſitionem quædam medicamenta veniant emplaſtica, minuetur ceræ quantitas: contrà ſi omnia ferè liquida fuerint, augebitur quantum conſiſtentiæ emplaſtri ratio videbitur exigere. Mutat etiam ceræ quantitatẽ temporis ſeu aëris ratio: itaque ſatius eſt rei huius iudicium Pharmacopolæ relinquere. Ex vnguentis fiunt emplaſtra addita cera, aut reſinis ſiccis, vel alia re dura aut ſolida. Nonnulli volunt vt pro manipulo medicamentorum craſſius pulueratorum miſceatur vncia vna, vel ſeſquuncia olei, ſimiliſve liquoris, ſed de hac tota re nihil certò definiri poteſt: tantùm in emplaſtra à Veteribus deſcripta diligenter eſt intuendũ, in quibus bene verſatum eum eſſe oportet, qui in ipſorum doſi deſcribenda non ſit erraturus. Itaque emplaſtrorum magis communes formulas hîc proponemus. C

Quî ex vnguentis emplaſtra fiũt.

Emplaſtrũ de Vigo cũ mercurio.

♃. olei chamem. anet. de ſpica, liliacei an. ℥ ij. olei de croco ℥ j. pinguedinis porci lib. j. pinguedinis vituli lib. ß. euphorb. ʒ v. thuris ʒ x. olei laur. ℥ j. ſs. ranas viuas num. vj. pinguedinis viperæ vel eius loco humanæ ℥ ij. ſs. lumbricorum lotorum in vino ℥ iij. ſs. ſucci ebuli, enulæ, an. ℥ ij. ſchœnanthi, ſtœcados, matricariæ, an. m. ij. vini odoriferi lib. ij. lithargyri auri lib. j. tereb. claræ ℥ ii. ſtiracis liquidæ ℥ i. ſs. argenti viui extincti quantum præſens caſus poſcere, & æger ferre poſſe videbitur, fiat emplaſtrum. Pro reliquæ maſſæ lib. i. miſcentur vulgò argenti viui ℥ iiii. quanquam ſæpè ea doſis multiplicatur quò ſit emplaſtrum efficacius. Vermes debent ablui aqua fontana, pauco inde vino, vt terrenis fæcibus quibus ſcatent liberentur. Sic loti in vino quod hanc compoſitionem ingredi debet, macerabuntur additis ranis viuis, vnáque elixabuntur ad conſumptionem tertiæ partis, mox & ſchœnanthum contuſum, matricariáque ac ſtœchas conciſæ addẽtur, denuóque coquentur ad conſumptionem vnius libræ, imò ad perfectionem & claritatem. Vbi decoctio refrixierit, colabitur & ſeruabitur quouſque lithargyros nutrita fuerit per horas duodecim in oleo chamemelino, anethino, liliorum, de croco, & cõmemoratis axungiis. Hinc lento igni id totum coquetur, mox igni ſubtrahetur, & addetur quartarium vnum ſupradictæ decoctionis, rurſum ignibus apponetur ad humoris conſumptionem, ſenſim denique reliquum decoctionis affundetur. Cæterùm olei de ſpica portio quædam ad extremum reſeruabitur, quæ emplaſtro odoris gratiam conciliet. Tum addentur ſucci ebuli & enulæ, coquentúrque quoad euanuerint. Mox ſubductæ ab igne compoſitioni addetur thus & euphorbium, ac ceræ albæ quantum fuerit ſatis. Vbi maſſa vniuerſa refrixerit, tum demùm argentum viuum, terebinthina, oleo amygdalarum amararum, laurino de ſpica, de lino, ſtirace aut axungia extinctum immittetur continenter agitando, & ſuper marmor in magdalia concinnabitur, niſi probè extinxeris mox ipſum ſibi reſtituetur fugitiuũ: D

Doſis argẽti viui.

niſi

A niſi quoad refrixerit compoſitio expectaueris, in fumos vaneſcet.

♃.croci ʒ ii.bdelii,maſtic.ammon.ſtira.liquidæ an.℥ ſs.ceræ alb. lib.ſs.tereb.ʒ vi. medullæ cruris vaccæ,adipis anſer.an.℥ i.œſypi,vel ſi deſit,axungiæ gal.℥ ix.olei nard. quantum ſatis ad magdaleones formandos,expreſſionis ſcillæ ℥ i.ſs. oliban.ſepi vitul. ℥ i.vnà eliquabuntur œſypus,ſepum,adeps,medula cum cera. Vbi refrixerint addetur ammoniacum diſſolutum in ſemuncia decoctionis fœnugræci, & chamemeli, & in ſeſquuncia ſucci ſcillæ, mox immittentur ſtirax & terebinthina continenter agitando:tum addentur bdellium,olibanum,maſtiche,aloë in puluerem redacta:vbi omnia in vnam maſſam perfectè coaluiſſe videbuntur cum oleo nardino fingentur in magdaleones. *Ceratum œſipi ex philagrio.*

♃.tereb.lib.ſs.reſin.lib.i.ceræ alb.℥ iiii. maſtic.℥ i.fol.verben.beton.pimpinel.an. m.i.herbæ virides, carúmque præſertim ſummitates concidentur, & conterentur in mortario marmoreo, ac in vino rubro generoſo & odorifero coquentur ad conſumptionem tertiæ partis. In colatura addetur cera fruſtulatim fracta,eliquanda igni. *De gratia Dei.*

B Conſumpto liquore immittetur reſina: id omne vbi refrixerit, addetur maſtiche in puluerem redacta, manibus malaxando, quò facilius coire in vnum cum reliquis corpus poſſit.

♃.ſucci beton.plantag.appii,an.lib.i. ceræ,picis, reſin.tereb. an.lib.ſs.fiat emplaſtrum. Succi vnà cum cera eliquanda miſcebuntur:his verò ad tertias conſumptis addentur reſina & pix: quibus eliquatis & calidè colatis addita terebinthina fingentur magdalia. *De ianua ſeu de betonica.*

♃.croci,picis communis(vel naualis potius quia diſcutiendo & ab imo articulorum doloris materiam euocando eſt hoc comparatum emplaſtrum)colophoniæ,cer. an.℥ ii.terebin.galban.ammon.thuris,myrrhæ,maſtich.an.ʒ v.ſs. ſenſim eliquabitur, cera addita pice & colophonia. Huic gummi diſſoluta vt decet,& terebinthinæ mixta immittentur. Quibus igni ſubmotis thus, inde myrrha addetur,ad extremum crocus in pollinem redactus.Fingentur inde magdalia cum oleo vermium. *Emplaſtri oxycrocei vſus.*

♃.olei commun.lib.ii.ceruſæ ſubtiliſſimæ lib.i. ſenſim lento igni coquentur vnà,
C continenter agitando quoad emplaſtri conſiſtentiam acquiſiuerint. Si vis emplaſtrũ magis albere olei cape tantùm ℥ ix. *De ceruſa.*

♃.lithargyri triti aceti fortiſſimi an.lib.ſs.olei antiqui lib.i.fiat emplaſtrũ.Lithargyros in oleo nutrietur horarum xii.ſpatio:coquetur ad ignem quoad craſſitiem iuſtã acquiſiuerit inde ſenſim acetum affundes:non ante totum id igni ſubmouebis, quàm perfecta coctione acetum vanuerit. *Tripharmacum ſeu nigrum.*

♃.olei vet.lib.iii.axungiæ vet.ſine ſale lib.ii.lithargyri triti lib.iii. vitrio.℥ iiii.nutrietur in oleo lithargyros per horas duodecim,coquetur ad iuſtam craſſitiem,addita axungia,continenter agitando ſpatula palmea,arũdinacea, aut ſaligna:coctione perfecta,totum id igni ſubduces,& vitriolum in pollinem redactum addes. *De palma ſeu diachalciteos.*

♃.picis naualis & aloës an.℥ iii.lithargyri,ceræ,colophoniæ,galbani,ammon.an. ℥ ii.viſci querni,℥ vi.gypſi vſti,vtriuſque ariſtolochiæ an.℥ iiii. myrrhæ, thuris an.℥ vi. tereb.℥ ii.pulueris vermium terreſtrium,gallarum vtriuſque conſolidæ,boli armeni, an.℥ iiii.ſanguinis humani lib.i.fiat emplaſtrum. Quòd ſi optimam ipſi conſiſtentiam
D parare vis:adde olei myrtillorum vel maſtichini,lib.ſs.modus faciendi hic eſt,integrã arietinam pellem in fruſta concidito, coquantur in aquæ & aceti libris centum quouſque in collam ſeu gelatinam concreuerint.In illa ſeu colla viſcum quernum diſſoluito,additis cera & pice fruſtulatim fractis:potes & oleum ſi vis vnà addere,mox galbanum & ammoniacum in aceto diſſoluta, addito & cum terebinthina miſceto, veniant inde in compoſitionem lithargyros,gypſum,bolus, ariſtolochia,conſolida,vermes,& ſanguis humanus ad extremum myrrha,thus,colophonia,& aloë continenter agitando,quò ſit perfectior mixtio, diu tundendum in mortario emplaſtrum piſtillo calido. *Contra rupturam.*

℞.mucaginis ſemin.lini,rad.altheæ,fœnugræci & mediani corticis vlmi, an.℥ iiii. olei liliacei,chamem.aneth.an.℥ i.ſs.ammon.opopanac.ſagapen.an.℥ ſs.croci ʒ ii.cer. nouæ lib.i.ſs.tereb.℥ ii.fiat emplaſtrum. Fernelius ceræ ℥ xx. tantùm requirit, mucagines & cera fruſtatim conciſa miſcebuntur cum oleis,ſpatula lignea continenter agitando ad liquoris conſumptionem. Mox addentur gummi diſſoluta,& cum terebinthina mixta,denique & crocus in pollinem ductus. *De mucaginibus.*

De minio. ℞.olei roſ.myrtil.vngu.popu.an.℥ iiij.pingued.gal.℥.ij.ſebi aric.caſtrati,ſepi vaccini,an.℥ vj.pinguedin.porci ℥ x. litharg.auri & argent. an.℥ iij.ceruſ.℥ iiij.minij ℥ iij. A tereb.℥ iiij.ceræ quantum ſit ſatis:fiat emplaſtrum vel ceratum molle:lithargyros ceruſa & minium ſeorſim in pollinem ſuper marmor conterentur, & pauca roſacea aſpergentur,ne quod tenuius eſt vaneſcat, huic cum oleo roſato & myrtino cogentur ac lento igni apponentur,quoad mellis conſiſtentiam acquiſiuerint. Inde axungias addes,coquéſque quoad totum nigreſcat:mox ſebum vtrumque immittes,hiſque liquatis ab igne depones, addito tum vnguento populeone,addita & cera ſi opus ſit,tũ magdalia duces.

Diachylon magnum. ℞.lithargyri puri & pulueriſati ℥ xii. olei irini, chamemel. aneth.an.℥ viij.mucaginis ſeminis lini,fœnug.& rad.alth.ficuum pinguium, vuarum paſſarum,ſucci ireos, ſcillæ,œſypi,ichthyocollæ an.ʒ xij.ß.tereb.℥ iij.reſ.pini,cer.flauæ,an.℥ ij.fiat emplaſtrum. Lithargyros antequàm igni apponatur oleo nutrienda eſt,inde lento igni coquenda ad iuſtam vſque craſſitiem, mox mucagines ſenſim coniiciendi,quibus conſumptis ſucci & ichthyocolla affundendi, quibus etiam abſorptis cera & reſina coniicienda:totum tum igni ſubtrahendũ,& terebinthina cum œſypo addenda. Vtimur B

Vſus emplaſtrorum. emplaſtris cùm diutius & cõtumacius parti remedia adhærere volumus,atque cauere ne medicamenti vis tam citò exhalet.

De Cataplaſmatibus & Pultibus. CAP. XXVIII.

CATAPLASMATA emplaſtris minus propriè dictis haud abſimilia ſunt nam ad emplaſtrorum inſtar linteis aut ſtupis inſterni, & partibus dolẽtibus applicari poſſunt. *Materia cataplaſmatũ* Fiunt ex radicibus, foliis,fructibus, floribus,ſeminibus,herbis,ſuccis,oleis,axungiis,medulis,farinis,reſinis. Horum alia cocta, alia cruda ſunt. Cocta fiunt ex herbis ad putrilaginem coctis, indéque per ſetaceum cretis,addito oleo aut axungia. Cruda fiunt ex herbis tuſis aut earum ſuccis mixtis cum oleo & farina, aut aliis puluiſculis parti,aut morbo dicatis, pro Medici conſilio. Quantitas remediorum hanc compoſitionem ſubeuntium definiri vix poteſt,ſed varia prout molliorem vel denſiorem compoſito conſiſtentiam eſſe volumus. C Certè craſſior & denſior eſſe debet,vbi maturandum eſt, at mollior & liquidior vbi digerendum. *Vſus cataplaſmatum* Cataplaſmatibus vtimur ad dolorem,ſedandum,coquendũ diſcutiendum,tumores contra naturam & flatus reſoluendos. Calida moderata eſſe debent,& tenuium partium vt attrahant euocéntque foràs. Quanquam horum etiã vſus ſuſpectus eſt, nondum purgato corpore: ſic enim in partem affectam attrahunt. Nec verò his vtendum cùm materia digerenda craſſior eſt & terreſtris:ſic enim tenuiorum partium fiet digeſtio, craſſior ſola concreſcet,niſi fortè concinnetur cataplaſma ex æquali mixtione rerum nonmodò digerentium,ſed etiam emollientium,vt eſt à Galeno ampliſſimè adnotatum. *Lib.2. ad glauc. vbi de ſcirrho.* Exemplorum appoſitio hanc doctrinam illuſtrabit.

Cataplaſma anodynum. ℞.medulæ panis ℔.ß.decoquatur in lacte pingui,adde olei cham.℥ ß.axung.gal. ℥ j.fiat cataplaſma.

Maturans. ℞.rad.alth.℥ iii.fol.maluæ,ſenecionis an.m.j.ſemi.lin.fœnug.an.ʒ ij.ficus pingunum.vj.decoquantur in aqua,& per ſetaceum tranſmittantur,addendo olei lilio.℥ j. D far.hord.℥ ij.axung.porc.℥ j.ß. fiat cataplaſma.

Digerens. ℞.far.fab.& orob.an.℥ ij.pulu.cham.& melil.an.ʒ iij.olei irini & amygd.amarar. an.℥ j.ſucci rut.℥ ß.fiat cataplaſma.

Puls quid à cataplaſmate differat. Pultes à cataplaſmatibus non differunt, niſi quòd ex farinis ferè conſtant coctis in oleo,aqua,melle,aut axungia. Fiunt pultes ad tumorum maturationem ex farina hordei,frumenti,& lacte,præſertim in viſcerum affectibus:vel ad deſiccandum & adſtringendum ex farina orizæ, lentium, aut orobi cum aceto,vel ad detergendum,fiúntquè ex melle fabarum,lupinorum:addito oleo vetere,aut quouis alio oleo calidarum virium,fiet puls diſcutiens. Parantur & anodynæ pultes ex lacte. Exemplorum appoſitio rem illuſtrabit.

Pulticula maturans. ℞.farin.triticeæ ℥ ij.micæ panis puriſſimi ℥iij. decoquantur in lacte,& fiat pulticula.

℞.farin.hord.& fab.an.℥ ij.far.orob.℥ iij.decoquantur in hydromelite, addendo mellis quart.j.olei amyg.amar.℥ ii. fiat pulticula. Pulticulis in eandem rem vtimur in

quam

A quam & cataplaſmatibus ad affectus tum internarum, tum externarum partium. Vtimur his aliquando ad necandos vermes, fiúntque eiuſmodi pultes ex farina lupinorũ in aceto cocta cum felle bubulo, vel in decocto abſinthij & aliorum amarorum.

De Fotibus. CAP. XXIX.

FOTVS euaporatio, vel calida lotio eſt, ad molliendum, laxandúmque & dolorem ſedandum maximè comparata, ex medicamentis eas vires habetibus. Fotus ferè humidus eſſe ſolet, ex iiſdem rebus ex quibus embrochæ parari ſolitus, nẽpe herbis, radicibus, ſeminibus, floribus in aqua aut vino coctis. Radices ferè ſunt maluæ, biſmaluæ, & liliorum. Semina maluæ, biſmaluæ, petroſelini, appij, lini, fœnug. flores cham. melil. ficus, paſſulæ, & ſimilia: quæ omnia in vino, aqua aut lixiuio coquuntur ad tertias aut mediæ partis conſumptionem. Vt, *Fotus quid.* *Materia.*

B ♃. rad. alth. & lili. an. ℥ ii. ſem. lin. fœnug. cum. an. ʒ iij. flo. cham. melil. & ane. an. p. j. ſummitatum orig. m. ß. bulliant in æquis partibus aquæ & vini aut in duabus partibus aquæ & vna vini, aut in lixiuio cineris ſarmentorum, ad tertię partis conſumptionem, fiat fotus. Ad huius imitationem alios deſcribere fotus facile erit, pro præſenti neceſſitate.

Vtimur fotibus antequàm cataplaſmata, vnguenta aut emplaſtra parti adhibeamus, vt ſpiracula cutis reſeremus, partes relaxemus, humorem attenuemus, ſicque via ſequentibus remediis fit expeditior. Purgato ante corpore fotus ad partes quaſlibet adhiberi poſſunt. Adhibentur verò cum ſpõgia fœmina (hæc mitior eſt mare quia lenior & mollior) filtro, linteis & ſimilibus in decocto calente immerſis & expreſſis ſæpiúſque renouatis: aliàs dimidia veſica ſuilla (pręſertim in laterum doloribus) decocto impletur, aut teſtacea quò calor diutius conſeruetur: ſic tamen vt teſta goſſipio, lana ſuccida aut ſimili re molli obducatur: ne parti duritie & aſperitate moleſta ſit, ex Hippocratis decreto. *Vſus* *Spongia fœmina.* *2. de victu in acutis.*

C

De Embrochis. CAP. XXX.

EMBROCHE irrigatio eſt, cùm ex alto humorem imbris inſtar in partẽ aliquam inſtillamus. Id remedij genus in capitis partibus vſurpatur maximè, & ad ſuturam coronalem adhibetur, quòd ea parte cranium tenuius ſit, ſic vt per eiuſmodi ſuturæ ſpiracula, reliquarum ſuturarũ ſpiraculis patentiora, vis medicamenti facilius penetrare in meninges poſſit. Embrocharum materia ſunt radices, folia, flores, ſemina, fructus, & alia pro Medici fine & arbitrio. Coquuntur in aqua & vino ad medias aut tertias. Parantur embrochæ etiam ex lixiuio & muria, ad cerebri frigidos & humidos affectus. Aliquando ex oleo & aceto, aliàs ex ſolo oleo. *Embroche quid.*

♃. fol. plant. & ſola. an. m. j. ſem. portul. & cucurb. an. ʒ ij. myrtil. ʒ j. flor. nymph. & roſ. an. p. ß. fiat decoctio ad ℔ j. cum aceti ℥ ij. ſi altè ſubeundũ ſit, ex qua irrigetur pars *Embrochæ quid.*
D inflammata. In cerebri affectibus cùm repellendũ eſt frequenter & ſalubriter vtimur oleo roſato cum aceti quarta parte.

Embrochis vtimur, vt vnà cum aëre arteriarum diaſtole & perſpiratione in corpus allecto, humoris pars tenuior penetrare poſſit, & parti inflammatæ refrigerium inferre. Nam embrocharum in calidis affectibus vſus cernitur maximè. Vtimur etiam embrochis cùm metu hæmorrhagiæ, aut diſſultus membri fracti, vel luxati, vincula quibus membrum conſtringitur ſoluere non audemus. Tum enim decoctum, vel oleum ex alto in vincula inſtillamus, vt per ea vis medicamenti in membrum affectum ſubeat. *Vſus.*

De Epithematibus. CAP. XXXI. A

Quid epithema.

EPITHEMA compoſitio eſt morbis partium imi & medij ventris dicata, fotui ſimilis, & embrochis haud abſimilis. Fit ex aquis, ſuccis & pulueribus; quorum opera cordi, thoraci, & iecori atque aliis dicata eſt. Additur vinum ad penetrationem plus minúſve prout affectionis frigidæ aut calidæ conditio requirere videtur: nam ſi calefaciendum eſt, plus vini additur, vt in ſyncope à ſanguinis grumo, à ſeminis corruptione, ab hauſto frigido veneno: contrà fit in ſyncope à diſſipatione ſpirituum per febriles ardores, additur etiam acetum. Medicamentorum materia viſceribus propria deſcripta ante eſt: *Cap. 6. huius tract.* frequenter tamen vtimur pulueribus quibus electuaria compoſita conſtant, vt puluere electuarij triaſantali affecto iecore, diamargariti affecto corde. Succorum ſeu liquorum ad pulueres ea doſis eſſe ſolet, vt pro illorum libra vna horum vncia vna aut ſeſquuncia ponatur, vini verò vel aceti vncia vna. Id intelligere licebit exemplo ſequenti.

Epithema cardiacum. B

℞. aqu. roſ. bugl. & borrag. an. ℥ iii. ſucci ſcabioſ. ℥ ij. pulu. electua. diamarg. frigi. ʒ ij. cort. citr. ſucci ʒ j. coral. raſ. ebor. an. ʒ ß. ſemin. citri & card. bened. an. ʒ ii. ß. croci & moſchi an. g̃. v. addendo vini alb. ℥ j. fiat epithema pro corde.

Vſus.

Hepatis, cordis, & thoracis gratia, epithemata per febres hecticas & ardentes vtiliter vſurpantur, modò regioni pulmonum potius apponantur quàm cordis: ſic enim temperato ardore pulmonum minus incaleſcit aër attractus per febres peſtilentes & reſiccantes: parantur verò ex rebus humectantibus & refrigerantibus atque cardiacis vt æſtus contemperetur atque vitalis facultas recreetur. Aliquando etiam epithematibus vtimur ad muniendum cor, & arcendas ab eo venenatas exhalationes elatas à parte aliqua gangræna aut ſphacelo obſeſſa. Maceratus & imbutus eiuſmodi ſuccis calentibus ac puluiſculis bombax, aut quid ſimile viſceri affecto ſubinde apponitur: id genus remedij vt nec aliud locale & particulare remedium, niſi præmiſſis vniuerſalibus remediis nequaquam debet.

C

De cauteriis potentialibus. CAP. XXXII.

Cauterij potentialis vſus.

PYROTICI ea ſpecies quam Cauterium potentiale vocant, vrit, & eſcharam facit. Is eius generis cauteriorum vſus eſt, vt per partes eas quibus applicantur, humorum fiat vacuatio, deriuatio, reuulſio, aut attractio. Itaque & ſæpè vtiliter vſurpantur in puncturis & morſu beſtiarum venenatarum, in phlegmone luis venereæ, in bubonibus & carbunculis peſtilentibus, niſi magna ſubſit inflammatio. Ignis enim nonmodò partem aperit, ſed & veneni vim obtundit, foràs euocat, & materiam coniunctam vacuat abundè. Proſunt etiam in pituitoſis & contumacibus tumoribus, calore enim ſuo, caloris noſtri imbecilli vim & conatus adimunt. Vtiliter etiam apponuntur ad ſiſtẽdam hæmorrhagiam, ad exedendam, exterendamq; vlcerum & gangliorum carnem ſuperfluam ad deterendos vlcerum margines calloſos, & alia quæ longum ſit commemorare. *Materia.* Materia eiuſmodi cauteriorum ſunt cinis quercinus, tartarum ſeu cinis fæcinius è tithymalis, ficu, caulium truncis, fabarum ſcapis, ſarmento vitium: item ex ſale ammoniaco, alkali, axungia vitri, ſale nitro, vitriolo romano & ſimilibus: nam ex his fit ſal quod calore ſuo cauſticum eſt & eſcharoticum ferri ardentis, aut accenſi carbonis inſtar. Itaque ſoluit violenter continuum errodendo cutem, vnà cum carne ſubiecta. Plures hîc eiuſmodi cauteriorum formulas adſcribere libet. D

Cape calcis viuæ in ſitula lixiuij tonſorum extinctæ vncias tres. Vbi lixiuium reſederit, coletur: in id colatum immitte axungiæ vitri, cineris è fæce vini concremata ſingulorum libras duas, ſalis nitri & ammoniaci ſingulorum vncias quatuor, craſſiuſculum hæc in puluerem exteri debent: indéque igne ebullire, ac poſt ebullitionẽ in ſuo illo lixiuio macerari per viginti quatuor horas, idemtidem & ſæpius conuoluendo, inde per linteum denſius, craſſius & duplex tranſcolari, ne quid terrenæ fæcis vnà cum liquore elabatur. Hunc qui diſtillauit liquorem, aquæ inſtar perlucidum, Capitellum nominant: excipiúntque in pelui ænea, qua ſolent Tonſores vti.

ignibus

A ignibus & flammis rurſum & quamprimùm vt ferueat ſubiicitur, continenter agitando ne ſal ad peluim adhæreſcat, capitello ad medias conſumpto vitrioli in puluerem triti, quo eſchara labatur citius, vncias duas affundunt, ac peluim ſupra ignem relinquunt, quouſque omnis fermè liquor vanuerit. Tum ſal, ſeu terreſtrem illam quæ capitello ignibus reſoluto remanſit materiam cultro, tanquam fæcem aut argillam, in fruſta diſſecant, & in cauteria huius aut illius magnitudinis & figuræ pro arbitrio ſpatula ferrea calente conformant, ea inde phiala ſeu capſula vitrea, arctè obturata ne aërem admittat, recondunt, & in vſus aſſeruant. Vel,

℞. paleæ aut truncorum fabaceorum faſciculum vnum, truncorum caulium, faſciculos duos, ſarmentorum vitis faſciculos quatuor, fiat cinis, immittatur in ſitulam aquæ fluuiatilis, infundatur per diem integrum, ſubinde agitando. Huic adde calcis viuæ libras duas, axungiæ vitri libræ ſemiſſem, cineris fæcinij libras duas, ſalis nitri vncias quatuor, omnia in puluerem redacta infundantur in prædictum lixiuium per duos aut tres dies, ſæpiúſque verſentur: inde per denſum linteum coletur capitellum *Deſcriptio cauterii potentialis.*

B donec perlucidum appareat. Pelui exceptum igni ſubiiciatur, iámq; omni ferè liquore reſoluto, addantur vitrioli vnciæ duæ vel tres, exhauſto quod ſufficit humore, formentur ex terrena fæce cauteria, eo quo prædictum eſt modo. Vel,

Cape cineris ligni querni nodoſi & veteris, ſed imputris, quantum voles, fiat lixiuium. Id lixiuium iterùm per alios eiuſdem ligni cineres transfundatur, idem tertio & quarto fiat: mox in illo lixiuio calx viua extinguatur, ex duobus illis capitellũ fiat, ex quo probatiſſima fient cauteria. Nam eiuſmodi cinis calidus eſt in quarto gradu, pariterque lapides ex quibus calx fit, coctione ſeu aſſatione igneſcunt & incaleſcunt ad quartum vſque gradum: imò ipſe aliquando cauteria ex ſolo cinere querno confeci quæ celeriter & potenter operabantur. Capitellum ſeu lixiuium probatis cenſetur viribus, ſi in ipſo ouum natet neque mergatur. Vel, *Signum boni capitelli.*

Cape cineris truncorum fabarũ libras tres, calcis viuæ, tartari, cinerum ligni querni valdè coctorum ſingulorum libras duas. Infundantur per duos dies in ſitula lixiuij cineris querni, crebrò verſando. Id lixiuium mox in aliud vas deponatur, quod in fun-

C do multis foraminibus hiet, ſtramineis tubulis obductis vt per anguſta viarum capitellum diffluens clarius euadat. Sic ter quaterque transcolandum vt perfectius ſe imbuat cinerum empyreumate & cauſticis viribus. Exceptum pelui tonſoria ſubiicietur ignibus, vbi craſſeſcere & inſpiſſari incipiet, ignis maior excitandus eſt, & ex concreta materia formanda cauteria.

Quæ ſequuntur cauteria omnium quæ hucvſq; mihi experiri cõtigit, ſunt probatiſſima, vt quæ vel piſi magnitudine brachio impoſita ſemihoræ ſpatio ſine dolore, ſi præſertim pars ex ſeſe indolens ſit, & inflammationis expers, cutem carnémque ad os vſque ſubiectam exedant, & vlcus pollicari amplitudine faciant, eſcharam verò relinquant, adeò mollem & humidam, vt ipſa intra quatuor vel quinque dies ſine vllo ſcarificatu facilè excidat. Eiuſmodi cauteria placuit Serica nominare, non modò quòd ſerici inſtar mitia ſint & ſine dolore, ſed & quod eorũ deſcriptionem à chymiſta quodam qui ea magni & chari cuiuſdam ſecreti loco habebat ſerico & multis precibus emerim. Sic autem habet deſcriptio. *Cauteriorũ ſericorum dotes.* *Nominis ratio.*

D Cape cineris ſcaporum aut truncorum fabaceorum, cineris ligni querni benè cocti ſingulorum libras tres, infundantur in aquæ fluuiatilis ſemiſitula, agitentur in caldario frequenter. Hinc adde calcis viuæ libras quatuor, quibus extinctis verſetur ſubinde id totum diligẽter per duos dies integros, quo capitellum euadat vegetius, huic percoletur per denſum & craſſum linteum, exceptúmque capitellum ſubiecta pelui, ter quaterque ſuperaffundatur ſuis cineribus, vt ſic ignea illorum facultate facilius & certius ſe imbuat. Bulliat poſt in pelui tonſoria, vel figulino vernice fictili incruſtato, igne multo ex carbonibus accenſis excitato, quouſque ſpiſſius euadat. Sed in inſpiſſationis illius modo ac termino magna pars ſecreti ſeu artis conſiſtit: non enim capitellum illud ſpiſſius factum & in ſal concretum tamdiu ſuper prunas accenſas hærere oportet, quoad liquor omnis ignis vi abſorptus euanuerit, ſic enim ſimul vis medicamẽtorum commemoratorum, quæ etiam in ſpiritu conſiſtit, magna ex parte euaneſcit: itaque antequàm ad extrema ſiccitatis ventum ſit, igni ſubducetur, tum nempe cùm ſuperſtes adhuc erit aliquis liquor ſpiſſior, qui ad arbitrium fingi cauteria & formam acceptam ipſa retinere non impediat.

Ficta cauteria denſa, ampulla vitrea, arctiſſimè lutata, ne aëris contactu liqueſcant, A
recondentur & in loco ſudo reponentur atque aſſeruabuntur. Cauteriis quia effectis & facultate affinis eſt puluis mercurij, qui virium præſtantia puluis angelicus dictus eſt. Ideò hîc eius deſcriptionem adſcribere placuit.

Pulueris mercurij ſeu angelici deſcriptio.

♃. auripigmenti citrini, floris æris, an. ℥ ij. ſalis nitri, ℔. j. ß. alumin. rochæ ℔. ij. vitrioli roman. ℔ iij. piſtentur omnia, & in pollinem redigantur, atque in retortam ſeu matulam vitream aut figulinam coniiciantur, ſubiecto excipulo capaci & benè lutato. Retorta mox fornaci admoueatur, deſtillatióque perficiatur igni ab initio exiguo mox paulatim augeſcente, ſic vt excipulus nonnihil rubeſcat.

♃. argenti viui, lib. ſs. aquæ fortis, lib. j. ponantur in phiala, & fiat puluis, vt ſequitur.

Cape figulinum vas amplæ magnitudinis, in quod pone prædictam matulam in qua argentum viuum & aqua fortis repoſita erunt, ſubſtratis matulæ ac circumpoſitis cineribus, ſic vt ipſis ceruice tenus merſa ſit: fictili inde circumponãtur accenſæ prunę ſic ebulliet & exhalabit aqua fortis, nec interim matulæ à fractura periculi quidquã B
imminebit: vbi exhalarit & euanuerit omnis aqua, quod ex eo cognoſces ſi nihil amplius fumi ex matula prodeat, refrigeſcere eã ſines; mox cineribus eximes: tum enim in eius fundo calcinatum mercurium colore minij cõperies, ſepoſitum ab omni excremento albo, flauo, aut nigro: quod enim album in ſummo concreſcit ſublimatum dicitur, quod cum mercuriali calce ſi remaneret ipſum dolorificum redderet. Scorſim igitur abductum calcinatum illum mercurium in puluerem comminues, & in vaſe æneo prunis impones, agitãdo & verſando ipſum ſpatula per vnam vel horas duas: ſic enim magnam acrimoniæ & mordacitatis partem deponit, quò fit vt inter operandum minus ſe præbeat dolorificum.

De Veſicatoriis. CAP. XXXIII.

Quid veſicatoria & rubrificantia.

VESICATORIA & rubrificantia ſeu phœnigmi, vnguẽta ſeu cataplaſmata aut emplaſtra ſunt facta ex medicamẽtis acribus quibus, vis inſit C
humores ex alto foràs in ſuperficiem corporis attrahendi, cutem exulcerandi & veſicas mouendi, materia eadem eſt quæ ſepticorum, nempe ſynapi, anacardus, cãtharides, euphorbium, radices ſcillæ, brioniæ, & ſimilia quæ cum melle, terebinthina, fermento, gummi, aut reſina, vt inde fiant cataplaſmata, vnguenta aut emplaſtra concorporantur. Itaque veſicatoriorum compoſitio ab vnguentorum durorum aut mollium compoſitione non differt. Vno ergo exẽplo propoſito ſufficiet eorum deſcriptionem mentibus ſubiicere.

Veſicatorij deſcriptio.

♃. cantharidum, euphorbij, ſynapi an. ʒ ſs. mellis anacardini ʒ j. modico aceti & fermento quod ſit ſatis, excipiantur, & fiat veſicatorium. Sunt in Veteribus qui aqua quàm aceto malunt id medicamentum dum pinſitur excipere, quod experimento didiſcerint ſynapi vim aceto exoleſcere. Vtimur hoc remedij genere in morbis longis, cùm aliis remediis nihil profecimus, maximè in cephalæa, hemicrania, epilepſia, iſchiade, arthritide, morſibus & puncturis venenatorum animantium, anthracibus peſtilentibus, aliíſque inueteratis & contumacibus morbis. D

Veſicatorij & phœnigmi vſus.

Vtimur etiam cùm emortuæ parti vitam & vigorem reſtituere volumus, ſic enim vnà cum calore ſpiritus reuocantur: in quam rem deligenda blandiora veſicatoria ſunt, nempe rubrificantia tantùm, ſcilicet vt effloreſcat locus leniter in ruborem, non etiam vratur: ante laborioſius exercenda frictionibus pars eſt, vt ſopitus calor excitetur, ſpiracula cutis potentiora ſint, & medicamenti vis altius ſubeat in corpus.

De

A *De Collyriis.* C*AP.* XXXIIII.

COLLYRIVM medicamētum eſt oculis accommodatum, ex tenuibus puluiſculis in formam Alcohol, vt Arabes loquuntur, comminutis: laxius tamen etiam collyrium vſurpatur pro quolibet medicamento liquido, ex liquore & puluiſculis, parti cuilibet accommodato. Itaque collyria trium ſunt generum, quædam humida ſeu liquida ſunt propriè dicta collyria: alia ſicca quæ cum trochiſcis eadem conſiſtentia ſunt: alia mellis conſiſtentiam habent aut linimenti. Liquida oculorum canthis maiori & minori ſeruiūt, quæ mellis ſunt conſiſtentia pupillæ deſtinantur: ſicca verò in pollinem comminuuntur vt in oculos inſufflentur: nonnunquam etiam cum ſucco & liquore aliquo diſſoluuntur, vt in humida collyria tranſeant. Varios igitur vſus habent, & variis partibus applicantur collyria pro Medici fine & conſilio. Liquida enim oculorum canthis affuſa inflammationum ardores promptius mitigant, quia tenuitate ſubſtantiæ facilè
B ſubeunt: quæ firmiorem conſiſtentiam habent ea tenacius adhærent & certius operantur. Humida collyria fiunt ex ſuccis, mucaginibus, liquoribus, herbarum, florum, ſeminum, metallicorum, fellium & aliorum eiuſmodi medicamentorum, repercutiētium, reſoluentium, detergentium, anodynorum, & ſimilium pro præſentis affectus occaſione. Nonnunquam fiunt ex ſolis ſuccis & aquis deſtillatis: aliàs ipſis puluiſculi, aut in pollinem comminuta collyria ſicca immiſcentur cum oui albumine. Puluiſculi ad dragmas duas, liquores ad quatuor aut quinque vncias oculorum gratia præſcribuntur: at aliarum partium ergò, vt cùm iniectio in vrethram facienda eſt, ad libram vnam præſcribi poſſunt. Arida ſeu ſicca collyria fiunt ex pulueribus in pollinem redactis, & cum ſucco aliquo corporatis, quò fit vt à trochiſcis parum differant. Itaque collyrium album rhaſis hodie trochiſci nomine donatur, & cum trochiſcis aſſeruantur. Cathæretici pulueres haud in forma collyrii humidi applicantur, ſed ſpecie linimenti nempe cum adipe aut oleo corporantur. Omnia hæc ſequentibus exemplis innoteſcent.

Colyrium quid.

Collyriorū differentiæ.

Vſus collyriorum.

Humidorū & ſiccorū collyriorū materia.

C ♃. aqu. plant. & roſ. an. ℥ ii. albumen oui vnum benè agitatum, miſce, fiat collyriū.

♃. aquæ roſarum & violar. an. ℥ iii. trochiſcorum alborum rhaſis cum opio ʒ ii. fiat collyrium. Vel,

℞. decoctionis fœnugr. ℥ iii. mucaginis ſemin. lini ℥ ii. ſacchari candi ℥ i. croci, ſcr. i. fiat collyrium.

Collyrium repellens.

Anodynū.

♃. thur. myrrh. an. ſcr. ii. tuth. præparatæ & antim. loti a n. ii. cum ſucco chelidoniæ, fiat collyrium in vmbra ſiccandum.

Detergens.

♃. fellis perdic. aut leporis ʒ ſs. ſucci fœnic. ʒ i. ſacch. candi ʒ ii. ſyrupo roſato excipiatur, fiat collyrium. Vtimur collyriis in vulneribus, vlceribus, fiſtulis, ſuffuſionibus, inflammationibus & aliis oculorum morbis.

De Errhinis & Sternutatoriis. C*AP.* XXXV.

D ERRHINA ſeu Naſalia medicamenta ſunt naribus conſecrata, ad cerebrum excrementitiis humoribus ſuis per nares expurgandum, vel ad excrementa ea detergenda quæ naribus ipſis per ozænas, polypos & alios naſi morbos adhærent. Errhina vel liquida ſunt, vel ſicca, vel duræ & emplaſtri conſiſtentiæ. Liquida quæ ſæpè ſunt caputpurgia fiunt ex herbarum vt betæ, caulium, maior. anagallidis, hyſſopi, aut meliſſæ ſuccis, vel ex earū decoctis per ſe ſumptis, vel cum vino, ſyrupo, oxymelite ſcillitico, ſyrupo de hyſſopo, roſato vel melle anthoſato mixtis, aliquando eiuſmodi liquoribus puluiſculi immiſcentur, de pipere, euphorbio, pyrethro, marrubio, nigella romana, caſtoreo, myrrha, elleboro albo, ciclamine, & aliis parca manu, nempe ad dragmam vnam, paulò plus, minúſve pro morbi vehementia. Exemplis hæc fiet doctrina illuſtrior.

Errhinum quid.

Errhinorū differentiæ.

♃. ſuc. betæ, maior. & braſ. an ℥ i. depurentur, & modicè bulliant cum vini alb. ℥ ii. oxymelit. ſcillitici ℥ ſs. fiat errhinū. Poſſunt diſſolui in errhinis, vbi validius è cerebro attrahendum eſt, purgantia medicamenta, vt agaricus, diaphænicum, ſena, carthamus & ſimilia. Hinc manauit diſtinctio errhinorum in ea quæ pituitæ, bili, & melancholico humori purgandis ſunt conſecrata. Exemplum id à Rondeletio propoſitū legitur.

Errhini deſcriptio.

Errhinum trahens pituitam.

℞.rad.pyret.iridis an.vnc.i.puleg.calam.orig.an.m.i.agar.trochiſcati ʒ iii.flo.anthos & ſtœcados an.p.i. fiat decoctio in colaturæ ℔.i.diſſolue mellis anthoſati & ſcillæ an.vnc iii.fiat caputpurgium. Cæterùm ſatius eſt purgantibus in hanc rem vti ſimplicibus vt agarico,turpetho,colocynthide & ſimilibus,quàm compoſitis vt diaphœnicone:his enim decoctio craſſior euadit,& peruadendis narium meatibus, oſſibúſq; ethmoidibus malè habilis,apta potius quæ illic obſtructionem pariat,& reſpirandi libertatem intercipiat. A

Errhinum cum puluiſculis.

℞.ſuc.betæ vnc.i.aquæ ſal.& beto.an.vnc.ii.ſs.pulu.caſtorei ℈ ſs.piper.& pyreth. an.℈ i. fiat caputpurgium. Errhina ſicca,quæ ſternutatoria dicuntur,quòd ſternutamentum cieant,ex ſolis puluiſculis fiunt in quam rem qui modo commemorati ſunt, deliguntur,itémque aromatici,parca manu nempe ad dragmas duas,quod ſummum eſt. Vt,

Sternutatorium.

℞.maior.nigel. carioph.zinziberis an.℈ i. acor. pyreth. & panis porc.an.℈ ſs.euphorb.℈ i.terantur diligenter,& in nares mittantur,aut inſufflentur. Conſiſtētiæ emplaſtri errhina, Latinis vulgò Naſalia dicta, fiunt ex deſcriptis puluiſculis, aut gummi malaxatis cum aliquo herbarum commemoratarum ſucco; corporatis cum terebinthina & cera,quò melius in formam pyramidalem eant,in narium meatus immittendam. Vt, B

Errhinorũ ſolidorum materia.

℞.maior.ſal.nigel.℈ ii.pip.albi,carioph.galan.an.℈ i.pyrethri,euph.an.ʒ ſs.panis porc.ellebori alb.an.℈ i.terantur & in puluerem redigantur. Deinde cum terebinthina & cera quantum ſatis eſt incorporētur,fiántque naſalia pyramidali figura. Vtimur errhinis in cerebri morbis inueteratis, vt epilepſia, cæcitatis impendentis metu,apoplexia,lethargo,conuulſione,odoratu læſo, præmiſſis tamen vniuerſalibus vacuationibus,ne ſternutamento, & ſimili cerebri concuſſione ad excuſſionem rei moleſtæ, maior fiat ſurſum ex ſubiectorum viſcerum impuritate attractio. Liquida attrahi in nares debent tepidè ex vola manus ad ſemunciam, ore interim aqua pleno, ne attractus liquor in palatum remeet, & inde in pulmones illabatur. Sicca errhina ex canna in nares inſufflātur. Solida filo reuincta quo reuocari cùm libet poſſint, in nariũ meatus aptantur. Matutinum tempus vētre vacuo,eſt errhinorum vſui accommodatius. C Si ex eorum vſu pruritus aliquis malè nares habeat, lacte muliebri vel oleo violaceo demulcendus dolor eſt. Attrahentium errhinorum vſus noxius eſt iis qui oculorum morbis aut narium vlceribus ſunt obnoxii,vt non rarò cōtingit in lue venerea. Itaque in hoc caſu ſatius erit vti apophlegmatiſmis qui à naribus diuertant.

Vſus errhinorum.

Vtendi modus.

Quibus noceant errhina.

De Apophlegmatiſmis ſeu Maſticatoriis. CAP. XXXVI.

Quid apophlegmatiſmus.

Differentiæ.

APOPHLEGMATISMI Græcis, Maſticatoria Latinis, medicamenta ſunt quæ ore verſata,& aliquandiu maſticata,per palatum humores excrementitios,præſertim pituitoſos,è cerebro eliciunt,quatuor maximè conflantur modis. Primus eſt cùm medicamenta melle aut cera excipiũtur,& in pilulas conformantur, atque maſticanda exhibentur. Secundus eſt cùm eadem linteo tenui, tanquam nodulo includuntur mandenda. Tertius, cùm acrium medicamentorum decoctum diutius ore continetur. Quartus cùm medicamentum aliquod acre, vel alioqui pituitam proliciens, vt pyrethrum,maſtiche ipſum per ſe citra mixtionem ad quantitatem nucis auellanæ ore ſumitur,continetur, & verſatur. Maſticatoriorum materia eſt ex genere medicamentorum acrium, vt ex pipere,ſynapi,hyſſopo,zinzibere, pyrethro, & ſimilibus. Inter quæ ea ſunt potiſſimũ deligenda,quæ ſapore nullo ingrato moleſta erunt, quò diutius ſine faſtidio ore verſari & contineri poſſint. Fiunt tamen & ex acerbis medicamentis maſticatoria,vt fructu berberis,prunorum aut ceraſorum nucibus,quæ ore aliquandiu verſata, nõ multo minorē pituitæ copiam proliciunt quàm acria:nam & ipſe motus ipſaq; in ore verſatio attrahit,quia calefacit,comprimit & exprimit: quantitas medicamenti eſt à ſemuncia ad ſeſquunciam. Vt, D

℞.pyreth.ſtaphiſagr.an.ʒ i. ſs.maſtich. vnc.ſs. pulucrentur & inuoluentur nodulis in maſticatoria. Vel,

℞.zinzib.ſynap.an.ʒ i.euphor.℈ ii.pipe.ʒ ſs.excipiantur melle,& fiant paſtilli pro maſticatorio. ℞.hyſſ.thym.orig.ſal.an.p.i.decoquantur in aqua pro collutione oris.

℞.zinzi-

A ℞.zinziberis,caryophyll.an.ʒj. pyrethri,piperis an. ʒ. ß. ſtaphiſagriæ, ʒij. maſtiches ℥ ſs. excipiantur, fiant paſtilli pro maſticatorio. Maſticatoriis vtimur in cerebri morbis inueteratis, obſcuratione viſus, ſurditate, capitis & faciei puſtulis, aliquando & ad deriuanda excrementa quibus per nares vlcere obſeſſas curſus eſt. *Vſus apophlegmatiſmorum.*

Maſticatoria valde illis noxia ſunt quibus os interius, gula vel guttur vlceribus tenentur, pariter quibus pulmones inflammationibus, deſtillationibus, & vlceribus ſunt obnoxij. Tum enim errhina vtiliora ſunt ad deriuandam per nares morbi materiam, etſi enim maſticatorij vi humor è cerebro in palatum attractus ſcreatu foras depellatur, aſſueſit, tamen interim natura eiuſmodi decurſui humoris, ſic vt poſtea etiam dormientibus nobis humor ſolita via feratur; ſtillétque in partes ſubiectas vel natura, vel ex euentu infirmas. Tempus apophlegmatiſmorum vſui opportunum eſt matutinum, repurgato ante corpore, ſi quæ ex maſticatorio ingrati ſaporis ori & linguæ adhæſerit, id mox lotione ex aqua ſubtepida, vel ex decocto glycyrrhizæ, & hordei eſt eluendum. *Quibus noceant apophlegmatiſmi.*

B

De Gargariſmatibus. CAP. XXXVII.

GARGARISMA liquida eſt compoſitio, oris & omniũ partiũ lotioni dicata, ad prohibendã fluxionem & inflãmationem, ad vlcera quæ partibus illis defixa ſunt ſananda, ad dolores leniendos. Gargariſmatũ compoſitio eſt duplex. Prima eſt, ex radicum, foliorum, florum, fructuum & ſeminum propoſito morbo idoneorum decocto, fit autem decoctio vel in aqua ſimplici & ſola, vel admixto vnà vino albo, rubro, craſſo & ſtiptico, vel in glycyrrhizæ & hordei, vel in rerum pectoralium decocto: provt ſcilicet Medico conſilium fuerit repellere, refrigerare, inflammationem compeſcere, vt in dolore dẽtium qui fit adhuc, digerere vt in dolore dentiũ iam facto: vel detergere vt in oris vlceribus, vel deſiccare & adſtringere, vt cum deterſa iam vlcera claudi oportet. Altera gargariſmatum componendorum ratio ſine decoctione fit, cùm illa paramus vel ex aquis deſtillatis ſolis, vel mixtis cum ſyrupis, mucagine, lacte bubulo, ſero caprino diligenter colato. Admiſcetur nonnunquam decocto, aquis ſtillatitiis & mucaginibus, mel roſatum, oxymel ſimplex, diamoron, dianucum, hyera picra, oxyſacchara, ſyrupus de roſis ſiccis, ſyrupus acetoſus & alia, prout res præſens poſcere videtur, nempe alumen, balauſtia, myrrha, thus, zinziber, piper, cinamomum, roſæ ſiccæ, & huius generis multa: eouſque vt ſæpè in decoctum gargariſmatum veniant medicamenta quæ è cerebro trahere poſſunt, vt pyrethrum, carthamus, radix turbith, & alia nulloquantum fieri poteſt amarore prædita: quæ cauſa exiſtit cur neque agaricus, neque colocynthis in gargariſmata venire debeant. Quantitas liquoris gargariſmatis eſt à ſelibra ad libram vnam. Syrupi admiſcentur ad vncias duas pulueris parca manu, nempe ad dragmas tres, alumen vſque ad dragmas ſex, mucagines eliciuntur ex dragmis duabus ſeminum. Huius doctrinæ hæc exempla ſunto. *Gargariſma quid.* *Differentiæ gargariſmatum.* C *Materia.* *Deſcriptio.*

℞.plantag. polygoni, oxalidis an. m. j. roſar. rub. p. ſs. hordei p. j. fiat decoctio ad ℥. viij. in qua diſſolue ſyrupi myrtillor. ʒ vj. dianucum ℥ ſs. fiat gargariſma. *Gargariſma adſtringens & repellens.*

D ℞. chamæm. melil. aneth. an. p. j. roſar. rub. p. ſs. paſſul. mund. & ficuum an. p. iij. decoquuntur in æquis partibus viij. & aquæ ad ℥ vj. addendo mucaginis ſeminis lini & fœnugr. an. ℥ ij. fiat gargariſma. *Garg. anodynum.*

℞.aquæ plantag. aquæ liguſtri & abſinthij. an. ℥ ij. mellis roſ. colati. ʒ vj. ſyrupi roſarum ſiccarũ & de abſinthio. an. ℥vj. fiat gargariſma. Vtimur gargariſmatibus mane, ieiuno ventriculo poſt vniuerſales purgationes, capiuntur nonnunquam frigida cum ferinus, acris & tenuis humor deſtillat: aliquando tepida ingeruntur omnia pro Medici præſentis conſilio. *Detergens.*

De Dentisfriciis. CAP. XXXVIII.

DENTISFRICIA ſeu dentiſculpia, medicamenta ſunt compoſita dentibus detergendis, dealbandis, confirmandis, multis denique modis inſeruientia ex eo enim vſu id nominis habuerunt, horum alia ſicca ſunt, alia humida. Siccorum alia opiatæ formam obtinent, alia puluerum craſſiuſculè comminutorum, humida ferè per deſtillationem fiũt. *Dentis fricium quid.* *Differentiæ.*

Materia.

Siccorum materia ſumitur ex detergentibus & deſiccantibus, cuiuſmodi ſunt coralla, cornu cerui, os ſæpiæ, alumen, cryſtallus, pumex, ſal nitrum, myrrha, thus, balauſtia, glandes, omnes teſtæ piſcium. A Hæc omnia aliàs vſtione præcedente, alia citra hanc in puluerem rediguntur, os enim ſæpiæ vſtum, fœtidum & ingratum odorem ſpirat. His ad odoris gratiam adduntur quædam aromatica, vt cinamomum, caryophylli, nux moſchata & ſimilia. Eiuſmodi pulueres, ſi ſyrupo aliquo vt oxymelite ſcillitico vel mucagine arabico, tragacanthæ excepèris, opiatas facies, pyramidali forma digitum longas, rotundas, quadratas, mucronato extremo vt ſiccatæ dentiſcalpij vſum præbeant. Nonnunquam radices emollientes coquuntur cum ſale aut alumine, vt mox ſiccatæ dentisfricij loco ſunt. Humida fiunt ex herbis deſiccantibus cum medicamentis deſiccantibus & adſtringentibus deſtillatis. Exemplis appoſitis ſingulæ differentiæ innoteſcent.

Puluis pro dentiſcalpio

℞. lapidis ſpongiæ, pumicis & cornu cerui vſti an. ʒ ij. coralli rubri & cryſtalli an. ʒ j. aluminis & ſalis vſti an. ʒ j. ß. cinamomi & caryophyllorum, roſarum rub. pulueratarum an. ℈ ij. fiat puluis pro dentisfricio. Vel, B

℞. oſſis ſæpiæ, ʒ ß. maſtiches, coralli rub. vſti an. ʒ ij. cornu cerui vſti ʒ j. ß. aluminis, carbonis, roriſmarini an. ʒ j. cinamomi. ʒ ij. fiat puluis pro dentisfricio. Vel,

Opiata pro dentiſcalpio

℞. oſſis ſæpiæ aluminis & ſalis vſti an. ʒ j. cryſtalli, glandium, myrrhæ, thuris an. ℈ ij. corticis granatorum, macis cinamomi an. ſcr. j. fiat puluis qui excipiatur mucagine gummi, tragacanthæ, & formentur pyramides longæ, ſiccandæ pro dentisfricio. Vel.

Radix cocta pro dẽtiſcalpio.

℞. rad. maluæ iunioris & biſmaluæ an. ℥ ij. coquantur in aqua ſalſa aut aluminoſa, deinde ſiccentur in furno pro dentisfricio.

Dẽtiſcalpiũ humidum.

Vſus.

℞. ſalis ℥ vj. alumi. ℥ iij. thuris, maſtichis, ſanguinis drac. an. ℥ ß. aquæ roſar. ℥ vj. diſtillẽtur in alẽbico vitreo pro dẽtisfricio. Dẽtisfricia non modo poliendis, detergẽdis, & confirmandis dentibus ſeruiunt. Sed his etiam ſæpè vtimur ad dolores dentium, ad oris vitia, & gingiuarum vlcera. Adhibere ea licet mane, ante & poſt paſtum. Veteres ex lentiſci ligno ſibi ad tremulos dentes confirmandos, dentiſcalpia ſiue alia artificio parabant, quod etiam hodie vulgò Narbonenſibus in vſu eſt, apud quos lignũ C illud frequentiſſimum eſt, adeò vt illinc ad nos in nobilium & principum gratiam aduehatur. In hãc etiam rem myrrha vſui eſſe poſſet, & quoduis aliud lignum adſtringens. Noſtrates vulgò vtuntur caulibus fœniculi, his tamen confirmandorum dentium nulla vis eſt: valent tantum odoris gratia.

De Sacculis. CAP. XXXIX.

Quid ſacculus.

Differentiæ.

SACCULUM Medici dicunt, medicamentorum ſiccorum & pulueratorum in ſacculum ſeu marſupium, cõgeſtionem ſeu compoſitionem. Eſt igitur ſacculus, quidam quaſi fotus aridus & ſiccus. Sacculorum non aliunde ſumuntur differentiæ, quàm ex partium quibus applicantur varietate, qui capiti aptantur, fingi debent in pileoli formam, qui ventriculo toti, ad formam phormingis: qui lieni ad linguæ bubulæ: denique qui hepati, cordi & aliis apponuntur ad earum partium figuram effinguntur. D

Materia.

Eorum materia fere ſumitur ex ſeminibus integris in ſartagine frictis, vel in puluerẽ redactis, adduntur aliquando radices, flores, fructus, cortices, puluiſculi cardiaci & alia ſicca medicamenta, quæ in puluerem facilè comminui poſſunt, & partibus ægris conueniunt, quantitas varia eſt pro partium laborantium magnitudine, in pragmaticorum libris ferè legitur ab vnciis tribus ad vncias ſex ſupra dimidiam. Præſcribuntur nonnunquam flores & herbæ ſiccæ manipulis & pugillis, hícque artificioſa coniectura opus eſt ad puluerum copiam coniiciendam, ad exempla veniamus.

Sacculus pro ventriculo.

℞. roſar. rub. p. j. maſtiches ℥ ß. coralli rub. ʒ iij. ſeminis aniſi & fœnic. an. ʒ ij. nucis moſchatæ, ʒ j. ſummitatum abſinthij & menthæ an. m. j. tritis omnibus fiat ſacculus conſutus & compunctus pro ventriculo.

Capiti frigido.

℞. furfuris macri. p. j. milij. ℥ j. ſalis ʒ ij. roſar. rub. florum roriſmarini, ſtœcados, caryophyllorum an. m. ij. fol. beton. & ſaluiæ an. ʒ iij. tritis omnibus fiat cucuffa, interſuta & calefacta fumo thuris & ſandaræ exuſtorum, capiti apponatur.

Cordi.

℞. florum borrag. bugloſſ. & violar. an. p. ij. corticis citri ſicci, macis, ligni aloës, raſuræ

A raſuræ eboris an.ʒj.oſſis de corde cerui,croci an.℈ij.fol.meliſſæ m. ß. pulueris diambræ ʒ.ß. contritis omnibus fiat ſacculus, è ſerico pro corde, irrorandus aqua ſcabioſæ. Vtimur ſacculis ad robur & confirmationem partium tum nobilium cerebri, cordis, hepatis, tum aliorum minus nobilium ventriculi, lienis, thoracis: denique ad diſcutiendos flatus quibuſuis partibus impactos, vt in cholicis doloribus & notha pleuritide à flatu, pulueres carminato & expanſo bombaci inſterni debent, ne ſe temerè effundant, tumque ſacculo concludi & interſui. Sæpè ſacculos irroramus vino vel aqua diſtillata: aliàs non ſubſtantia, ſolo vapore eiuſmodi liquorum in candentem patinam effuſorum. Sic ſæpè ſolo ſuffitu, ſæpè ad ignem in patina verſatione incaleſcunt ſacculi. Hi ſi cordis gratia inſtituantur, contexi debent ſerico Kermeſino ſeu coccineo, quod coccus tinctoria Arabibus Kermes dicta, cor reficere & recreare dicatur. Certè tenui & rara aliqua ſubſtantia ſeu lintea illa ſeu ſerica ſit conſtitui ſemper debent.

Vſus.

Coccus tinctoria eſt kermes Arabum.

B

De Suffitibus. CAP. XL.

SVFFITVS euaporatio eſt medicamentorum humidi aliquid viſcoſi & pinguis habentium, ſuffituum alij ſunt ſicci, alij humidi: ſicci trochiſcorum, vel pilularum formam habent. Horum materia adipoſa & viſcoſa eſſe debet, vt vſtione fumum remittere poſſit: eiuſmodi ſunt ladanum, myrrha, maſtiche, pix, cera, reſina, terebinthina, caſtoreum, ſtyrax, thus, olibanum & alia gummi quæ cum puluiſculis conuenientibus miſceri poſſunt. Ipſis enim corpus & conſiſtentiam ſtabilem præbent, qui ſolis ex puluiſculis inſtituuntur ſuffitus, nec tam validum, nec tam diuturnum fumum reddunt. Puluiſculorum quantitas eſt à ſemuncia ad ſeſquunciam, gummi verò duarum eſt vnciarum. Vt,

Suffitus quid.

Differentia.

Materia ſuffituum.

℞.ſandaracæ, maſtiches & roſarum an.ʒj.benioini, galangæ an.ʒij. terebinthina excipiantur, & fiant trochiſci, quibus incenſis ſuffumigentur tegumenta capitis.

C ℞.Marcaſitæ ℥ij.bdelij, myrrhæ, ſtyracis an.℥j.ß. ceræ flauæ & terebinth. quod ſufficit, fiant formulæ pro ſuffumigio.

Suffitus cephalicus.

℞.cinnabaris ℥ij.ſtyracis & benioini an. ℥ij. cum terebinth. fiant trochiſci pro ſuffumigio per embotum. Suffitibus vtimur in magnis cerebri obſtructionibus, pulmonum vlceribus, aſthmate, tuſſi inueterata, coſtarum doloribus, vteri aliarúmque aliquot partium affectibus: ſuffitu nonnunquam totum corpus ſuffunditur, vt in luis venereæ curatione ad mouendos ſudores: aliàs vna pars quæpiam, cui luis venereæ reliquię quædam adhæſerunt. Tales ſuffitus fiunt ex cinnabari cui multum hydrargyri admixtum eſt. Excipi debet ſuffitus per infundibuli anguſtam fiſtulam ne fumus diſpergatur, ſed totus vna feratur in partem affectam quomodo in vteri & aurium affectibus fieri ſolet. In ſuffitibus tum cerebri, tum thoracis hianti ore excipi vult vapor, qui inde per aſperam arteriam in thoracem, per palatum & nares in cerebrum ſubeat: ſed caput interim velatum ſit, ne quod vapori pateat diffugium. Humidi ſuffitus fiunt aliàs ex decocto herbarum, aliàs ex vno & ſimplici aliquo medicamento in
D ardente oleo incocto, nonnunquam pyrites lapis candens in aceto, vino, aqua vitæ, & ſimili liquore extinguitur, vt ſic vapor ſuſcitetur humidus. Id ſuffitus genus crebro vſurpamus in ſcirrhoſis affectibus debellandis, cum incidere, diſcutere, ſubire altius & deſiccare volumus: exemplum eſt eiuſmodi.

Ad neruorũ duritias.

Ad luis venereæ reliquias.

Vſus ſuffituum.

Vtendi modus.

℞.laterem vnum ſatis craſſum, aut marcaſitam ponderis ℔.j. candeat ab ignitis & accenſis carbonibus, deinde extinguatur in aceto acerrimo, effundendo interim paucam aquam vitæ, fiat ſuffumigatio pro parte laborante. Suffitus ex herbarũ decocto, parum admodum à fotibus propriè dictis, id eſt humidis differunt. Nam quod ad compoſitionem attinet nihil intereſt, applicatione tantum ad partem affectam differunt. Suffitus humidi igitur ſit hoc exemplum.

Suffitus humidi ratio.

℞.abſinth. ſaluiæ, rutæ, origani an.p.j. radicis bryoniæ & aſari an.℥ß. ſeminis ſynapi & cumini an.ʒij. decoquantur in duabus partibus aquæ & vna vini pro ſuffitu auris cum emboto: parantur & vniuerſi corporis gratia ſæpè eiuſmodi ſuffitus, de quibus dicemus poſtea.

Suffitus humidus ad aures.

De Inſeſsionibus. CAP. XLI. A

Inſeſſus quid.

INSESSIO ſeu ſemicupium dimidij corporis id eſt partium ab imo ventre deorſum balneum eſt: ita dictum, quòd decocto herbarum æger inſidens balneetur. Qua forma & ratione à fotu humido differt inſeſſio. Nam ex eadem materia fit, decocto nempe herbarum, radicum, ſeminum, fructuum. At decocti quantitas hîc maior eſt, vt ſequenti exemplo docemur.

Materia.

Inſeſſus ad calculoſos renes.

℞. maluæ, biſmaluæ cum toto an. m. j. ß. beton. ſaxifragæ, pariet. an. m. j. ſeminum melonis, milij ſolis, alkekengi. an. ℥ iij. cicerum rubr. p. ij. radicis appij. graminis fœniculi, eryngij. an. ℥ j. decoquantur in ſufficienti quantitate aquæ pro inſeſſu. Inſeſſibus vtimur in affectibus renum, veſicæ, vteri, ceruicis partis vtriuſque, ſedis, ventris inferioris: vel alioqui cum æger præ imbecillitate & metu diſſipationis ſpirituum integrum balneum ferre nequit, vtendi modus talis eſt.

Vſus.

Vtendi modus.

Implentur ſacculi decoctis herbis plantarúmque partibus aliis, iubetúrque æger ipſis inſidere. Interim tamen à capite ne impleatur arcendi vapores obiecto linteo B velo, vel non ante in cupam deſcendendum quàm vapor omnis in auras vanuerit.

De Balneis. CAP. XLII.

Dotes balneorum.

BALNEA nihil aliud ſunt quàm vniuerſi corporis quidam quaſi fotus, ſanitati tum tuendæ, tum morbis depellendis: hoc remedij genus valdè eſt accommodatum, atque inter cætera externa remedia Græcis, Arabibus, Latiníſque Medicis valdè celebratum. Balneum enim præter quàm quod humores acres & fuligines ſub cute hærentes digerit, dolores & laſſitudines demulcet, omnémque intemperiei exceſſum corrigit, tum etiam in febrium ac permultorum aliorum contumacium & inueteratorum morborum curatione ſummum & extremum eſt remedium, ac ſalutis perfugium, iucundæ voluptatis plenum. Balneorum duæ ſtatuuntur differentiæ: quædam enim natura, quæ- C dam arte conſtant. Naturalia ſiue quæ ſua ſponte citra artis operam opémve qualitate aliqua medicamentoſa valent, aqua enim quæ ex ſe qualitatis omnis, quæ guſtu percipi poſſit, expers eſt, ſi fortè per metallorum venas percoletur, ipſorum ſe qualitatibus & effectis imbuit, hinc eſt quod eiuſmodi omnis aqua deſiccandi viribus pollet, aliàs cum calore & digerendi facultate, aliàs cum refrigerio & adſtrictione. Quorum igitur balneorum aquæ calidæ aut tepidæ bulliunt, id habent à terræ & fodinarum interueniis, ignibus plenis: quæ res magnam habet admirationem, vnde ille ſuſcitetur ignis in ſubterraneis locis, quid ipſum accendat, quidque per tot annorũ decurſus foueat & ab extinctione vindicet. Philoſophi nonnulli ſolis radiis ipſum accendi volunt, alij fulminum terræ viſcera penetrantium vi, alij aëris vehementius concuſſi & quaſi colliſi impetu, haud ſecus quàm ſilicis & ferri attritu excuditur & excutitur ignis. Præſtat tamen in vniuerſitatis opificẽ Deum tanti effectus cauſam referre: cuius prouidentia quoquo verſum in omnes mundi partes penetrans, ipſa quoque ſubit & regit terræ penetralia. Quanquam proximè ad veritatem acceſſiſ- D ſe videntur, qui eiuſmodi in aquis caloris cauſam in ſulphuris copiam certis quibuſdam terræ locis cõcluſi transferunt, quod inter metallica omnia id corpus plus ignis & materiæ igni fouendo idoneæ habet. Itaque & ipſi ignes attribuunt quos flammis indeſinentibus Aethna Siciliæ mons euomit. Hinc eſt quod eiuſmodi aquarum maxima pars ſulphur redolet, aliæ tamen alumen, aliæ ſal nitrum, aliæ bitumen, aliæ chalcanthum redolent. Scire verò licet cuius metallici corporis admixtione vel contagio eas vires aquæ obtineant ſapore, odore, colore, limo, qui canalibus quibus aqua deducitur adhæret, & partium terreſtium à tenuibus artificioſa ſeparatione. Nam eiuſmodi aquarum elixatione quæ ſubſidebit terrena fæx ſulphuris, aluminis, & ſimilium metallorum vires, & ſubſtantiam retinebit: ſed & ex effectis & horum vel illorum morborum curatione: ſcire etiam licebit cuiuſmodi naturæ exiſtant. Itaque ſingulas huius generis aquas ſuis effectis deſcribamus, ducto à ſulphureis initio.

Differentia.

Baln ea naturalia.

Ratio balneorũ natura calidorũ & feruentium.

Signa aquarum natura aluminoſarũ ſulphurearũ & ſimilium.

Sulphurearum natura aquarũ cõditio.

Aquæ ſulphureæ potenter calefaciunt, deſiccant, reſoluunt, aperiunt, & à centro in corporis ſuperficiem attrahunt. Cutem ſcabie & ſerpigine obſeſſam detergẽt:

A pruritus vlcerum, & arthriditum cauſæ digerũt & exhauriunt: cholicis doloribus & lienibus induratis medentur. Cæterùm ad potum inutiles nonmodo propter odoris & ſaporis ingratitudinem, ſed & ſubſtantiæ interno corpori inſenſæ ac præſertim iecori malitiam.

Aluminoſæ ſapore magnam præferunt adſtringendi vim. Itaque potenter deſiccant, calorem adeò manifeſtum non habent, epotæ tamen aluum laxant: calore credo & nitroſa qualitate, detergent & fluxiones reprimunt, menſéſque immoderatius fluentes ſiſtunt, dentium doloribus, depaſcentibus vlceribus, & gingiuarum, cæterarúmque oris partium abditis abſceſſibus vtiles. *Aluminoſarum.*

Salſæ & nitroſæ ſe ſatis ſuo calore produnt, calefaciunt, deſiccant, adſtringunt, detergent, digerunt, extenuant, putredini reſiſtunt, ſugillata delent, vlceribus ſcabioſis & malignis œdomatoſiſque omnibus tumoribus medentur. *Nitroſarũ.*

Bituminoſæ calefaciunt, digerunt, & multo adhæſu induratos neruos remolliunt, variæ ſunt pro bituminis quod ipſæ aluunt, & cuius qualitatibus perfunduntur variis B conditionibus. *Bituminoſarum.*

Æneæ aquæ, id eſt quæ æris qualitates referunt, calefaciunt, deſiccant, detergent, digerunt, incidunt, adſtringunt, aduerſus phagædenica vlcera, fiſtulas, palpebrarum durities valẽt, atque nariũ aníque carnoſa tubercula exterunt & exedũt. *Ænearum.*

Ferreæ refrigerant, deſiccant, & potenter adſtringunt: ideóque abſceſſibus, lienibus induratis, ſtomachi & ventriculi imbecillitatibus, vrinæ fluori, menſium immoderato fluxui, hepatis & rerum calidæ intemperiei medentur. Eiuſmodi quædam viſuntur in agro Lucano. *Ferrearum.*

Plumbeæ refrigerant, deſiccant & alia quæ plumbum præſtant, par eſt de gypſoſis, cretaceis, aliiſque aquis iudicium: vt quæ omnes corporum quæ præterlabuntur vires accipiant, reddántque. Aquæ calidæ morbis frigidis & humidis auxiliantur, vt paralyſi, conuulſioni, neruorum rigoribus ac tetano, tremori, palpitationibus, frigidis in articulos deſtillationibus, membrorum inflationes hydropi, ictero, ab humoris craſſi, lenti, & frigidi obſtructione, laterum, coli, & renum doloribus, mulie-C rum ſterilitati, menſium ſuppreſſioni, vteri ſuffocationi, ſpontaneis laſſitudinibus, cutis defœdationibus, herpetibus, elephantiaſi, lepræ, ſcabiei, aliiſque morbis ab humore craſſo, frigido, & obſtruente obortis, ſudores enim prouocant. Vitandæ tamen ſunt naturis bilioſis, & feruido hepate præditis: nam cachexiam & hydropem iecore aſſato inueherent. Aquæ frigidæ, calidæ intemperiei vniuerſi corporis partiúmque eius ſingularum medentur, ac frequentius ingeruntur quàm admouentur viſcerum laxitatem, vt retentricis ventriculi, inteſtinorum, renum, veſicæ exolutionem emẽdant, robúrque conciliant. Itaque & hepatis ardores temperant, ipſúmque roborant diarrhoëam, dyſenteriam, menſes, vrinę fluorem, gonorrhoëam, ſudores, & hæmorrhagias ſiſtunt. In hoc genere commendabiles ſunt maximè Eburonum Spadenſes aquæ, quæ intus, foriſque ſimilem ferè habent agendi vim, multiplicémque ſimul vtilitatem ſine noxa adferunt, vt quę in potum & iuſcula locis incolis vulgo cedant. *Plumbearũ* *Calidorum balneorum dotes.* *Quibus balnea calida noceant.* *Balneorum frigidorũ dotes.* *Spadenſes Eburonum balneæ.*

Ad naturalium balneorum imitationem parantur in horum inopia, balnea arte conſtantia, infuſis admixtíſque deſcriptorum metallicorum pulueribus, vt ſulphure, D alumine, ſale nitro, bitumine, licet & ferrum, æs, argentum & aurum candentia in aquam communem aut pluuialem pluries extinguere, & ægris in potum exhibere, extinctorum enim in ipſis metallorum qualitates ac vires, eiuſmodi aquę non raro retinẽt, vt ex fœlici dyſentericorum ſucceſſu licet intelligere. Pręter hæc alia etiam arte parantur balnea ex aqua ſimplici, aliquando equidem citra rei vllius admixtionem, aliàs admixtis medicaminibus & vnà incoctis. Cęterùm qualiacunque hęc ſint tepida eſſe debẽt, tepida enim aqua humectat, relaxat, mollit partes ſolidas, ſi quãdo aridiores ſint, duriores & magis tenſę, calore accititio cutis poros aperit, coquit, attrahit, & diſcutit excrementa fuliginoſa & actia inter carnem & cutem hęrentia. Ad inſolatum vtilis eſt, & laſſitudines per quas partes ſimilares plus ęquo reſiccatę ſunt. Denique ſiue plus æquo incaleſcamus, aut frigeamus, aut ſiccitate ſqualeamus, ſiue nauſeemus, manifeſtam vtilitatem ex balneis aquę dulcis & tepidę percipimus, quæ nempe frictionum & exercitij vicem ſupplere poſſunt. Temperiei enim mediocritatem corpori conciliant, natiuum colorem augent & roborant, promotíſque ſudoribus flatus diſcutiunt. Itaque vtiliter admodum ad febres hecticas adhi- *Balneorum artecõſtantium ratio.* *Dotes balnei ex tepida aqua arte parati.*

bentur, & ad febrium omnium declinationes, deliriáque: ſomnum enim conciliant.

Cur aquæ dulcis balneis oleum admiſcetur.

Verùm quia aqua ſola diu corpori hærere non poteſt, admiſcetur oleum quod aquæ A liquorem cohibeat, tenaciúſque cuti apponat. Pulmonum & laterum inflammationibus eodem balnea conferunt: dolorẽ enim mitigant & ſuppuratum promouent ad excluſionẽ cum ex arte generalia remedia præceſſerunt: aliàs namque fluxionẽ maiorem in afflictas partes concitabunt: balneum enim, Galeni ſententia, vtiliter ad morbos adhibetur cùm materia morbifica cocta eſt.

Aquæ dulcis in balnea delectus

In hanc rem eligitur aqua pluuia, inde fluuiatilis, modo limoſa non ſit, hinc fontana. Stagnorum & paludum aqua improbatur, oportet enim aquam quæ in balnea aquæ dulcis eligitur, lenem eſſe & tenuium partium, balnea aquarum quæ plus æquo calent aut frigent haud tales fructus adferunt, imo hoc ipſo nocent, quòd corporis poros conſtringunt, & excrementa fuliginoſa ſub cute cohibent, reliqua balnea aquæ dulcis ex eadem materia conſtant, ex qua fotus humidi: quo fit vt horum alia relaxantia ſint, alia dolorum ſedatiua, alia detergentia, alia menſes mouentia, nempe compoſita ex decocto medicamentorum ſeu plantarum earum rerum potentium. His aliàs vinum, aliàs oleum, aliàs butyrum recens, aliàs lac additur: nempe cùm vrina ſuppreſſa eſt, cùm dolores nephritici B vrgent, cùm nerui contracti ſunt, cùm habitus corporis hectica ſiccitate contabeſcit & corrugatur, relaxantibus enim corrugatio illa emendatur: humectantibus verò quæ penetrare poſſunt, & oleoſam pinguémve humiditatem in corpus, balnei tepore iam rarefactum & reſeratum, transfundere, irrigatur & tanquam impinguatur. Anodyna balnea fiunt ex decocto medicamentorum mediæ materiæ, cuiuſmodi ſunt temperata & relaxantia, quibus etiam nonnunquam admiſcere licet reſoluentia, coquuntur in aqua & vino, præſertim in cholicis doloribus à pituita vitrea, aut craſſis & nebuloſis flatibus aluo concluſis, renibus, aut vtero.

Cur in balneis morari non oportet ad ſudoris vſque proruptionem.

In eiuſmodi balneis non oportet ſudare, ſed tantiſper tantum reſidere dum ſedetur, aut miteſcat doloris acerbitas, ne vires dolore debilitatæ, ſudoris eruptione magis exoluantur,

Ad ſcabiẽ qualia balnea conueniant.

leniter detergentibus aliquando admiſcentur remollientia, quando ſcabra & frigida cutis eſt, aut vbi ſcabiei ſquamæ ac cruſtæ plus æquo induruerunt, tum demum ad validè detergentia & deſiccantia veniendum: poſtremo ad deſiccantia & nonnihil adſtringentia, vt corroboretur cutis, nec tam facilem & patentem exci- C piendis poſtea fluxionibus ſe præbeat, vnico exemplo propoſito præſcribendi balnei ratio omnis facilè innoteſcet.

Balneum relaxans & anodynum.

℞. rad. liliorum alborum & biſmaluæ an. ℔.ij. maluæ, pariet. violar. an. m. ß. ſeminum lini, fœnugr. & biſmal. an. ℔.j. florum chamæm. melil. & anethi. an. p. vj. fiat decoctio in ſufficienti aquæ quantitate, cui permiſceto olei liliorum & lini an. ℔. ij. fiat balneum in quo diutius natet æger.

Cautiones adhibendæ in vſu balneorum.

Balnea, quantumlibet nobilia, & vſu rationéque probata remedia ſint, niſi tamen opportunè & legitimè adhibeantur in tempore, copia & qualitate, valdè nocent: horrores enim & perfrigerationes inuehunt, dolores, cutis denſitatem, aut nimiam rarefactionem, ſæpè & facultatum omnium reſolutionem. Ergo antequàm quis balneo committatur hæ cautiones ſunt adhibendæ, primùm vt nulla ſubſit nobilis alicuius & principis viſceris infirmitas, partes enim debiles facilè excipiunt humores, quos balneum fudit & liquefecit, patentibus viis quæ ex vniuerſo corpore in principia D pergunt. Denique nullam ſubeſſe oportet humorum crudorum in prima regione copiam: ſic enim horum fieret in vniuerſum corpus attractio & diffuſio. Itaque generales purgationes nonmodo præceſſiſſe oportet, ſed & particulares fæcum & vrinæ, quin & oportet ægro vires validas adeſſe, quibus balneum ieiunus, quandiu neceſſe eſt, ferre poſſit. Denique tepido & ſilenti in loco balneum conſtitutum eſſe decet, ne qua frigidior aura aſpiratu ſuo, aut ipſa aqua frigido ſuo contractu horrorem corpori inferat, vnde febris periculum.

Balneũ ſtatim à paſtu quì noceat.

Tempus balneo idoneum eſt matutinum, ieiuno ventriculo & vacuo, vel horis ſex à paſtu, ſi bis in die lauari ęgrum oporteat: aliàs fit ciborum adhuc crudorum, à calore balnei in venas & corporis habitum è ventriculo raptus. Permultis ex omnibus anni tempeſtatibus, ver, & æſtatis finem, & in illis tempeſtatibus diem ſerenã, nec ventorum afflatu turbulentam, nec aura frigida horrentem eligunt, quandiu reſidebit in balneo æger, nihil ipſum cibi capere oportet, niſi fortè ad virium inſtaurationem tantillum panis vino tincti, vel arancij ſuccum aut vuas aliquot damaſcenas ad ſitum

A ad ſitim fallendam. Quandiu reſidere conueniat vires indicabunt non enim ad virium exolutionem morari illic decet, ſit enim in balneis ingens humidæ & ſpirituoſæ ſubſtantiæ diſſipatio. Egreſſi balneo cubili excipi & ſtatim tradi debent, & diligenter operiri, vt ſudore citato, excrementa balnei calore in cutem attracta, erumpant: ſudore deterſo frictiones lenes vel deambulationes inſtituendæ ſunt, mox cibandi ægri cibis boni ſucci, facilis coctionis & diſtributionis: quod ſcilicet balneo nõ poſſit non eſſe quodammodo debilitatus ventriculus. Ciborum copia moderata cẽſebitur quæ pondere ventriculum non grauabit, venere à balneo interdicendum, quòd hæc ad virium à balneo exolutionem nouam aliam exolutionis cauſam adiungat. Nonnulli iubent eos qui balneo contractionis vel doloris & affectionis alterius cuiuſuis neruorum cauſa traduntur, ſtatim à balneo, luto, limóque balnei neruoſas partes affectas inungi & oblini, vt hac tanquam cruſta obducta balnei virtus peruicacius agat, & penitius in affectum locum introducatur. His diligenter obſeruatis cautionibus, non eſt dubium quin balneorum maxima & mira futura ſit vtilitas,
B illæ eædem in vſu laconici obſeruandæ ſunt. Eſt enim balneorum & laconicorum idem propè vſus & effectus, quibus ideo viciſſim Veteres vtebantur: ſic vt à balneo in laconicum deſcenderent, & hoc etiam balnei nomine appellarent; vt intelligere eſt ex pleriſque Galeni locis in Methodo medẽdi. Itaque & nunc de Laconicis dicẽdum aliquid videtur.

A balneo quî tractãdi ægri.

Laconicum balnei nomine cur donarint veteres.

De Laconicis. CAP. XLIII.

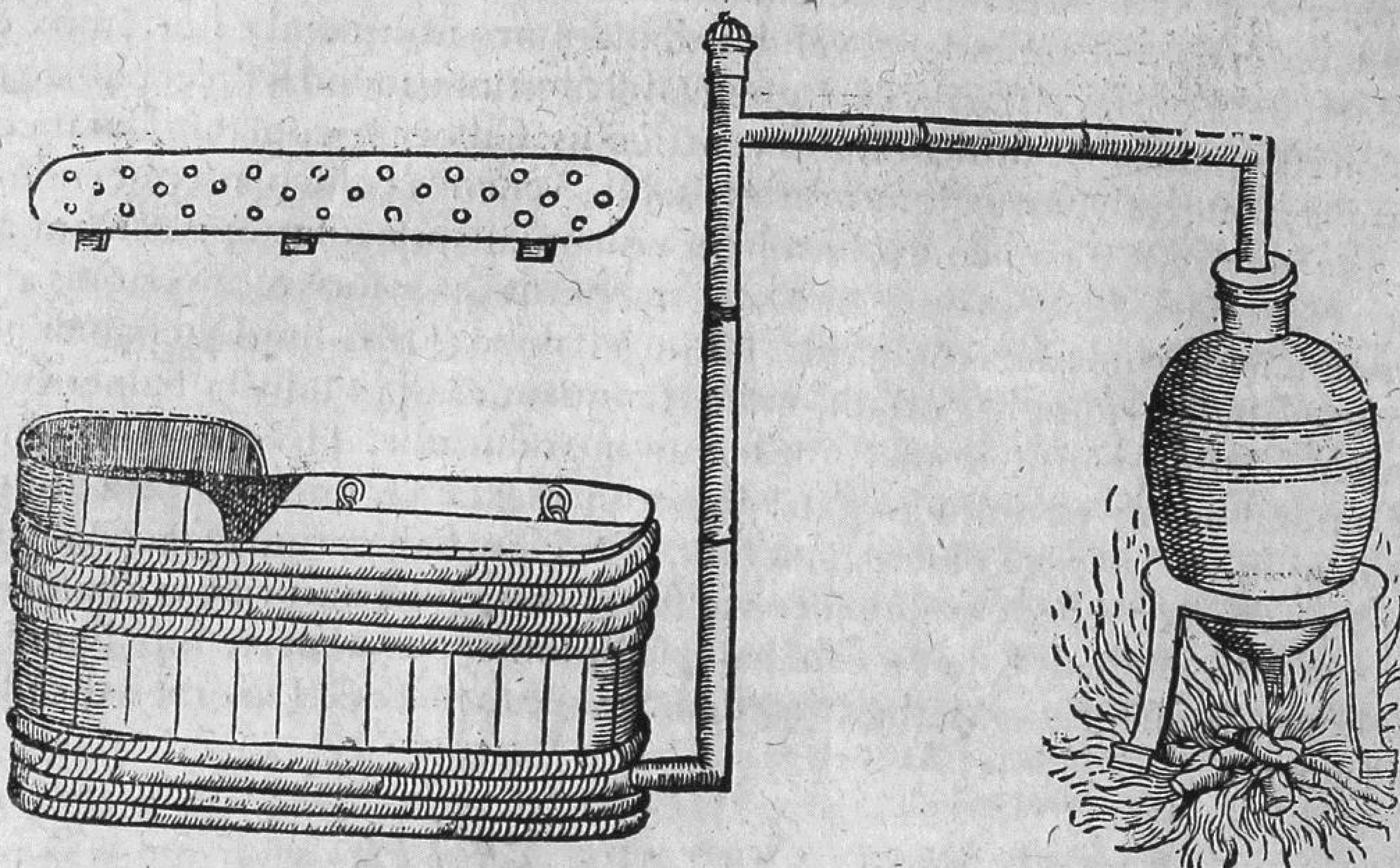
LAconica vel ſicca ſunt vel humida. Sicca ſuſcitata exhalatione aërea calida & arida, vires ſuas ſic corpori imprimunt, vt inde incaleſcat, & reſeratis poris, ſeu cutis ſpiraculis ſudore diffluat. Eiuſmodi ſuſcitandæ exhalationis variis ſunt modi. Lutetiæ, & vbicũque laconica ſeu æſtuaria habentur publica, excitatur igne luculento fornaci teſtudinatæ ſubiecto & inducto: vnde mox diffuſa ipſa totum cubiculum incaleſcat, quiſque ta-
C men poteſt ſibi ſuo modo & marte ſudatoria eiuſmodi parare. In cupam enim candẽtes & igniti ſilices ſubtractis lateribus, aut ferreis laminis imponi poſſunt: atque in medio ſella ſtatui, in qua æger reſidens, ac ſubtẽſo capiti conopeo bene tectus exhalationem à circunfuſis ſilicibus naſcentem & ſuſcitatam excipiat, & ſudationum vtilitates percipiat. Sic verò ſæpius in ægrum inſpiciendum & aduertendum eſt, aliquoties enim contingit, vt nonnulli à clinicis alio aduertentibus neglecti oborto per ſpirituum diſſipationẽ calidæ exhalationis vi, vel leui deliquio, in ſubiectos ſilices totius corporis ruina deuoluti ſint, & in lectum inde ſemianimes & ſemi vſtulati deportati. Sunt etiam nonnulli qui has ſudationnm vtilitates captent in furno, ſeu clibano, è quo nunc primum panis extractus ſit. Sed hoc ſudatorij genus non magnopere probo, quòd in eo æger ad arbitrium, nedum ad voluptatem reſidere aut conuerti queat. Sudatoria humida, vel, vt ſic loquar, elixæ ſudationes dicuntur, in quibus vapore, id eſt calore humido elicitur ſudor. Is vapor ſuſcitatur ex decocto radicum, foliorum, florum & ſeminum quæ ad hanc rem idonea cenſentur: decoctio fit
D in aqua, vel vino aut vtroque ſimul. Coniiciuntur igitur omnia in ingentem lebetem luto tenaci obſeruatam: à cuius ſummo operculo tubuli ferrei ad vicinam cupam inter vtrúmque eius fundum perueniunt, quibus tanquam ductibus vapor feruidus in ipſam peruenire ac diffundi poſſit. Duplici verò fundo inſtructam cupam illam eſſe oportet, vno imo, & integro, altero ſublatiore & multis foraminibus peruio ac aperto, tanquam tabulato quo ſubſtentatus æger vaporẽ ſudorificũ toto corpore haurit & excipit, vapor verò ille ſi quando feruidior ſit, temperatur aperto foramine, quod in eam rem in ſummo canali exciſum eſt, vt pro arbitrio claudi & recludi poſſet. Interim cupa inqua reſidebit æger, ſubtenſis velis cincta erit ex quibus ſolum caput exeret, vt frigidam auram ſpirando ducere poſſit. In eiuſmodi tubulorum inopia, ſeorſim in caldario decoquentur herbæ: id caldarium mox in cupa ad ægri pedes deponetur, in ipſúmque iniectis ardentibus calculis vapor multus & ſudorificus excitabitur.

Laconicorũ differentia. Qua arte parentur æſtuaria.

In ægrum ſudationes aſſas capẽtem cur crebro inſpiciendum.

Elixarũ ſudationum ratio & ars

Cupæ duplici fundo inſtructæ, cum vicino lebete & tubulis ad ipſam inter vtrumque fundum pertinentibus, deformatio. A

B

De fucis ad faciem decorandam. CAP. XLIIII.

Color corporum temperiē arguit.

Qualis in cute color, talis ſub cute humor.

MVLIERIBVS quæ fœdis amoribus mancipatæ, turpiſſimæ voluptati illecebras, faciei venuſtate venātur, hic qui ſequitur tractatus non eſt paratus: ſed illis tantùm, quæ quò maritorū libidines vagas cohibeant, eas quæ vel caſu contigerunt, vel ætate obrepſerunt in facie maculas arte conantur eluere. Color qui in facie elucet laudabilis vel illaudabilis, temperiei tum corporis, tum eorum qui corpore dominantur humorum abundè teſtis eſt. Nam quiuis humor ſuo colore totius corporis ac præſertim faciei cutem tingit. Bile enim in corpore dominante, facies flaueſcit: pituita, albeſcit aut palleſcit: melancholico humore, nigreſcit aut liueſcit: ſanguine verò ſuaui, rubenti colore effloreſcit. Sunt tamen alia extrinſecus incurrentia quæ faciei colorem natiuum immutant, nempe inſolatus, frigus, voluptas, mœror, metus, vigiliæ, ieiunia, dolor, morbi inueteratio, eſculentorum & poculentorum corruptela. Nam aceti vſu nimio genarum color floridus extinguitur: corruptarum verò aquarum potu facies turgidula palleſcit. Contrà laudabilia poculenta & eſculenta, coloris gratiam & venuſtatem corpori conciliant, quia euchymiam adeóque euexiam inuehunt. Si igitur faciei maculæ ab humorum ſint plethora & cacochymia, ſanguine miſſo purgandum erit corpus. Si à principiis alicuius viſceris infirmitate, id ante omnia roborandum eſt, ſed eiuſmodi rerum omnium cura Medico incumbit, nos hîc tantum particularia remedia quærimus quæ faciei rugas, maculas, & reliqua vitia deterant, & floridum ipſi colorem adſciſcant. In primis lauabitur facies aqua florum liliorum, fabarum, nenupharis, lactis bubuli diſtillati, vel aqua macerationis hordei, amyli. Deſiccata facies inungetur deſcribendis mox vnguentis, illæ enim lotiones detergent, & præparant faciem ad vnguentorum vim recipiendam, haud ſecus quàm lixiuium aluminoſum, præparat pilos ad eum colorem quem volumus ebibendum & retinendum. Sic igitur deterſa & præparata facie remediis ſequentibus vti licebit, quibus nempe vis ineſt illuſtrandæ cutis, tendendæ & erugandæ. Vt,

A cacochymia cachexia.

Aqua ad faciē abluēdam.

Lixiuium aluminoſū tingendis pilis quid conferat.

C D

Liquores cōpoſiti ad abluendam faciem.

Lac virginale.

℞. gummi tragacāthæ, conquaſſ. ʒ ij. diſtemperentur in vaſe vitreo cum ℔. ij aquæ communis. Sic gummi diſſoluetur, indéque albeſcet aqua. Vel,

℞. lithargyri auri. ℥ ij. ceruſæ & ſalis comm. an. ℥ ß. aceti, aquæ plantag. an. ℥ ij. caphuræ ʒ ß. macerentur lithargyros & ceruſa in aceto ſeorſum per tres aut quatuor horas: ſal verò & camphora in aqua quam inſtituto tuo aptam delegeris. Singula mox ſeorſim diſtillentur per filtrum, diſtillata dum vti voles miſceantur.

℞. lactis

A ℞.lactis vaccini ℔.ij. aranciorum & limonũ an. nu. iiij. ſacchari albiſſimi & aluminis rochæ an.℥ j. diſtillentur omnia ſimul. Limones & arancia in fruſtula ſeu taleolas concidentur, inde in lac infundentur addito ſaccharo & alumine, omnia mox ſimul diſtillabuntur in balneo mariæ. Quæ manabit aqua faciei lætum habitum & pulchritudinem conciliabit. Itaque ſub horam ſomni operæpretium fuerit linteis illa imbutis faciem obtegere. Ad eandem rem valet aqua diſtillata ex limacibus vinealibus, ſucco limonum, floribus tapſi albi æquali pondere mixtis, cui tantundem admiſcueris eius liquoris qui vlmi veſiculis continetur.

℞.micæ panis albi ℔.iiij. florum fabarum, roſar. albar. florum nenuphar. lilior. & ireos an.℔.ij lactis vaccini ℔.vj. oua nu. viij. aceti optimi ℔.j. diſtillentur omnia ſimul in alembico vitreo, & fiat aqua ad faciei & manuum lotionem. *Liquor vlmi veſiculis contentus.*

℞.olei de tartaro. ℥ iij. mucaginis ſeminis pſilij ℥ j. ceruſæ in oleo roſar. diſſolutæ, ℥ j.ß. boracis, ſalis gemmæ an. ʒ j. fiat linimentum pro facie.

℞.caponem vnum & caſeum ex lacte caprino recenter confectum, limon. nu. iiij. B oua nu. vj. ceruſæ lotæ in aqua roſar. ℥ ij. boracis ℥ j.ß. camph. ʒ ij. aquæ florum fabarũ ℔.iiij. fiat omnium infuſio per viginti quatuor horas, poſtea diſtillentur in alembico vitreo. Ex medulla oſſium veruecinorum fit fucus nobiliſſimus, qui cutis aſperitates lenit, & faciem illuſtrat, extrahitur medulla hoc modo: oſſa cùm elixatione à carne abſceſſerint capiuntur, & conquaſſata in aqua elixantur, decoctio vbi perfecta videbitur ab igne ſubmouetur, & cum refrixerit quod ſupernatat pingue colligitur, & ex eo facies ſub ingreſſum lecti illinitur: mane ſupraſcripta aqua lauatur. *Medulla oſſium veruecinorum fucat.*

℞. ſalis ceruſæ ʒ ij. vng. citrini vel ſpermat. ceti ℥ i. malaxentur ſimul & fiat linimentum, addendo olei ouorum ʒ ij. Sal ceruſæ fit hoc modo. Ceruſam in tenuiſſimum puluerem redigito, & eius pulueris ℔. vnam in aceti diſtillati libras quatuor, per quatuor aut quinque dies infundito, per peniculamentum diſtillato: quod diſtillatione elicueris fictili vaſe vitreo exceptum igni admoueto, quoad in ſal concreſcat, eo plane modo quo capitellum in cauteria abit. *Sal ceruſæ quî paretur.*

℞.excrementi lacertorum, oſſis ſepiæ, tartari, vini albi, raſuræ cornu cerui, fa- C rinæ orizæ partes æquales, fiat puluis, infundatur in aqua diſtillata amygdalarum dulcium, limacum vinealium, florum nenupharis. Hinc addito mellis albi par pondus, & in mortario marmoreo concorporentur, aſſeruentur in vaſe vitreo aut argenteo, ſub noctem facies ea compoſitione inungatur: valet mirificè ad rubores faciei extinguendos ſi linteo aqua deſcripta imbuto faciem poſt litum operueris. *Litus ad faciei rubores*

℞.ſublimati ʒ j. argenti viui ſaliua extincti ʒ ij. margarit. non perforatarum ʒ j. caphuræ ʒ j.ß. incorporentur ſimul in mortario marmoreo, cum piſtillo ligneo per tres horas ducantur & fricentur, reducantúrque in tenuiſſimũ pollinem: confectus puluis abluatur aqua myrt. & deſiccetur, ſeruetúrque ad vſum: adde foliorum auri & argenti nu. x. cum deſcripto puluere vti voles, infunde in volam manus olei lentiſcini aut amygdalarum dulcium tantillum, in illo mox oleo deſcripti pulueris diſſolue pauxillum, incorporentur in litum, quo vnguatur facies ſub ingreſſum lecti. Sed ante aquis deſcriptis faciem abluere oportet, iterúmque mane egreſſu è lecto.

Deterſa facie rugis & maculis, colorem roſeum & floridum genis appingere ex- D pediet. Nam ex albo & rubro commixtis conſurgit natiuus & floridus color: in hanc rem diſſolue raſuræ, breſili & anchuſæ quantum videbitur, in aqua aluminoſa genas inde & labra ſubpingito, & ſicceſſere ſinito. Habetur etiam in hanc rem paratum rubrum Hiſpaniæ, alij pelle veruecina rubro colore tincta commemoratas partes fricant, quin & frictio quæ ſola manu fit ruborem iucundum faciei conciliat, dum ſanguinem & ſpiritus eò euocat. *Faciei florido colore pingendæ quæ conferant.*

De gutta roſacea. CAP. XLV.

HÆC de fucis tractatio admonet me vt de expugnando rubore præter naturam hîc agam, qui nares & genas, ſæpè & totam faciem occupat, aliâs cum tumore, aliâs ſine tumore: nonnunquam cum puſtulis & cruſtis ab admixto humore nitroſo & aduſto. Guttam roſaceam pragmatici Medici dixerunt, magis hæc & fœdior apparet hyeme quàm

Cur hyeme quam æſtate fœdior eſt gutta roſacea.

æſtate, quia frigus cutis ſpiracula conſtringit, ſic vt concluſa ſubtus materia difflatione prohibita coërceatur: quo fit vt acrimoniam & mordacitatem acquirat, adeò vt velut efferueſcens in puſtulas cruſtuloſas cutem attollat. Morbus remediis eſt contumax & ſæpè ineluibilis. A

Diæta.

Quod ad generalem curandi huius morbi rationem attinet, oportet vt æger à vino abſtineat, & ab omnibus in vniuerſum rebus quæ ſanguinem calore ſuo accendũt, & vaporoſa ſubſtantia diffundunt. Calida quoque & impenſe frigida loca vitabit, vt aluus ſit libera, ſeu natura, ſeu arte procurabit: detrahetur primum ſanguis de baſilica, tum de vena frontis, denique de vena naſi. Hirudines multis faciei locis applicabuntur: ſcapulis verò cucurbitulæ cum ſcarificatu apprimentur.

Chirurgia.

Quod verò ad particularia ſeu propria remedia attinet, ſi malum ſit vetus, primum emollientibus eius contumacia mollietur: deinde vnguentis ſequentibus expugnabitur: quæ Chirurgo vſurpanda & mutanda erunt pro Medici adſtantis conſilio.

Vnguentũ expertum.

℞. ſucci citri ℥ iij. ceruſæ quantum ſufficit ad eum inſpiſſandum, argenti viui cum ſaliua & ſulphure viuo extincti, ʒ ß. incorporentur ſimul & fiat vnguentum. B

℞. boracis ʒ ij. farinæ cicerum & fabar. an. ʒ j. ſs. caphuræ ʒ j. cum melle & ſucco cæpæ fiant trochiſci: cùm vti erit animus, diſſoluendi erunt in aqua roſar. & plantaginis, & ſupra linteum extenſi partibus affectis de nocte applicabuntur, ſæpiúſque renouabuntur.

Acetũ rubores extinguit.

℞. vnguenti citrini recenter diſpenſati ℥ ij. ſulphuris viui. ℥ ſs. cum modico olei ſeminis, cucurbitæ & ſucci limonum, fiat vnguentum quo illinatur facies hora ſomni, mane extergeatur aqua roſacea, quæ infuſo furfure albeſcat, quin & acetum aere coctum cum furfure & aqua roſacea appoſitum, vt ſuprà, rubores faciei potenter extinguit.

℞. ceruſæ & lithargyri auri, ſulphuris viui puluerisati an. ℥ ſs. ponantur in phiala cum aceto & aqua roſar. Imbuta inde lintea faciei de nocte applicentur, mane cum aqua infuſionis furfuris abluatur, continuetur id remedij genus per menſem. C

℞. ſanguinis tauri ℔. j. butyri recentis ℔. ſs. fiat diſtilatio, vtatur: qui inde emanat liquor primis diebus turbidus eſt & fœtens, ſed his exactis pelluciditatē & odoris gratiam recipit. Alij furfur in aceto & aqua nenupharis incoquunt. In decocto ſulphuris & caphuræ quod ſatis eſt pro decocti ratione diſſoluunt, imbuta eo medicamine lintea faciei imponunt veſperi.

Ad deſiccandas puſtulas & ſaphiros.

℞. album. ouor. nu. ij. aquæ roſar. ℥ j. ſs. ſucci plantag. & lapathi acuti an. ℥ ſs. ſublimati ℈ j. incorporentur in mortario marmoreo.

℞. axungiæ porci decies in aceto lotæ ℥ iiij. argenti viui. ℥ j. aluminis, ſulphuris viui an. ʒ j. piſtentur omnia diu in mortario plumbeo, & fiat vnguentum: argentum viuum non debet niſi extremo loco affundi.

℞. rad. lapathi acuti & aſphodelorum an. ℥ ij. coquantur in aceto ſcillitico, poſtea tundantur & ſetaceo traiiciantur, addendo auripigmenti ʒ ij. ſulphuris viui ʒ x. incorporentur & fiat vnguentum deſiccandis puſtulis apponendum.

℞. rad. liliorum ſub cineribus coctorum ℥ iij. piſtillo tuſis & ſetaceo traiectis, adde butyri recentis & axungiæ porci lotæ in aceto an. ℥ j. ſulphuris viui ʒ iij. caphuræ. ℈ iij. ſucci limonum quantum ſufficit, malaxentur ſimul, & fiat vnguentum. D

℞. lactis virginalis ℔. ß. aluminis ℥. ſs. ſulphuris viui ℥ j. ſucci limonum ℥ vj. ſalis comm. ʒ ſs. diſtillentur omnia in alembico vitreo, aqua in vſus ſupradictos ſeruiet.

℞. lapathi acuti, plantag. & aſphodel. an. ℥ j. ſs. olei vitellor. ℥ j. terebinth. ven. ℥ ſs. ſucci limonum, ʒ iij. aluminis combuſti ʒ j. argenti viui extincti ℥ j. olei liliorum ℥ ſs. tundãtur omnia in mortario plumbeo, addendo ſub finem argentum viuum ne mortario adhæreſcat. Ad idem valet ſuccus cæparum cum ſale aut cum vitellis contuſarum.

Ad herpetes coërcendos.

Ad herpetes coërcendos & reſtringendos valent ellebori folia cum aceto tuſa, valet & lac ficulneum ipſum per ſe, vel tithymallorum, vel ſynapi in aceto forti cum pauco ſulphure diſſolutum.

℞. ſul-

A ℞. ſulphuris, chalcanthi, & aluminis an. ʒ j. macerentur in forti aceto, traiiciantur per linteum, applicetur ſuccus expreſſus, alij ouum in aceto acerrimo macerant cum chalcantho & ſulphure viuo in pollinem tuſis, totum id per linteum traiiciunt & exprimunt.

Cæterùm cùm ſupradicta remedia ſint acria & ferè exedentia atque arrodentia, fieri non poteſt quin aſperam & ſcabram cutem reddant. Itaque ad eam leniendam & erugandam vſurpandus ſequens litus.

℞. terebinth. venetæ tam diu lotæ, vt acrimoniam nullam habeat, butyri ſalis expertis an. ℥ j. ß. olei vitellorum. ℥ j. axungiæ porci in aqua roſarum lotæ ℥ ß. ceræ parũ, fiat linimentum ad vſum. In eandem rem vſurpari poſſunt & aliquot remediorum ante commemoratorum formulæ.

Ad erugãdam cutem

Ad denigrandos pilos. CAP. XLVI.

B ANte omnia præparandi ſunt pili ad fucum ſeu tincturam ebibendam, & retinendam lixiuio, in quo aliquantulum aluminis rochæ diſſolutum ſit. Sic adipoſæ ſordes, quæ fucum, quominus adhæreſcat & in pili corpus penetret, impediunt, & quaſi repellunt, eluuntur & conſumũtur. Hinc ad particularia ſeu propria & huic rei deſtinata medicamina veniendum. Hæc aromatica, & cephalica eſſe debent, ac nonnihil ſtiptica, vt odorata & adſtringente vi ſua facultatem animalem roborent, tenuium præterea partium, vt ad intimas vſque pilorum radices ſubire queant.

Qualia conueniant tingendis capillis.

℞. ſulphuris, vitrioli, gallarum, calcis viuæ, lithargyri an. ʒ ij. ſcoriæ ferri ʒ ß. in pollinem reducantur, & cum aqua communi incorporetur, vt inde fiat maſſa qua veſperi ſub ingreſſum lecti fricentur pili, mane, maſſa illa expediendi.

℞. calcis lotæ, ℥ j. lithargyri vtriuſque ℥ ß. cum decocto gallarum, corticum nucum, fiat maſſa addendo olei chamæm. ʒ ij.

Ratio lauãdæ calcis.

℞. lithargyri auri ℥ ij. ciner. clauellat. ℥ j ß. calcis viuæ ʒ j. diſſolue omnia cum vri-
C na hominis donec acquirant conſiſtentiam vnguenti, pro vnctione capillorum.

℞. calcis lotæ ℥ iiij. lithargyri vtriuſque an. ℥ ij. cum decocto ſaluiæ & corticis granat. fiat paſta ad formam pultis ſatis liquidæ qua capilli ſub horam ſomni tingentur: mane verò vino & aqua eluentur.

Lauandæ calcis hæc eſt ratio. Calcis libram vnam in decem vel duodecim aquæ communis libras per horas quatuor & viginti infunde: mox aquam inclinato vaſe effunde, alia in eius locum addita: tertio aquæ communi loco affundes aquam decoctionis ſaluiæ & gallarum, in ea madebit calx per horas totidem, inde ſimiliter liquor inclinato vaſe effundetur, ſic demum calcem habebis lotam.

Inuenta etiam ratio eſt, qua ſolo liquore affuſo tingerentur & denigrarentur pili. Vt,

℞. argenti puriſſimi ʒ ij. reducantur in tenuiſſimas laminas, ponantur in ampulla vitrea cum ʒ ij. cum aquæ ſeparationis auri & argenti & aquæ roſar. ʒ vj. Habendæ eiuſmodi aquæ ratio talis eſt, aquam ſeparationis auri & argenti ipſúmque argentum
D in matellam ſeu ampullam infundes, ac prunis ardentibus vt liqueſiat argentum ſuppones: mox igni ſubmouebis, atque vbi refrixerit aquam roſaceam addes. Cæterùm ſi plenius denigrare velis, plus argenti, ſi minus, argenti quoque parcius addendum eſt, vtendi medicamento modus eſt, vt pectinem in eiuſmodi aqua maceres quo te pectas.

Liquor ad denigrãdos capillos.

℞. plumbi vſti. ℥ ij. gallarum non perforat. corticum nucum an. ℥ iij. terræ ſigill. ferretæ hiſpanicæ an. ℥ ij. vitrioli rom. ℥ vj. ſalis gemæ, ℥ j. ß. caryophyll. nucis moſch. an. ℥ j. ſalis ammon. aloës an. ʒ ß. fiat puluis ſubtiliſſimus, macerabuntur eiuſmodi puluiſculi in aceto acerrimo per tres integros dies, inde totum alembico diſtillabitur, manans aqua in prædictum vſum cedet, vt flaueſcant pili: quod ſequitur eſt idoneum medicamentum.

℞. florum geniſtæ, ſtœcad. & cardamo. an. ℥ j. lupinorum conquaſſatorum, raſuræ buxi, corticis citri, rad. gentianæ & berber. an. ℥ j. ß. cum aqua nitri fiat lenta decoctio: qua pili multos dies lauabuntur & imbuentur.

Vt flaueſcant pili.

Pſilothra ſeu Depilatoria. CAP. XLVII. A

℞. calcis viuæ ℥ iij. auripigmenti, ℥ j. calx extinguetur in aqua communi, tum addetur auripigmentum cum re aliqua aromatica, videndum vt non multam medicamentum moram in parte trahat, aliàs vret, & id medicamentum in pultis conſiſtentiã parandum eſt, calidéque applicandum fotu partis ex aqua calida præmiſſo, tum enim pilus excidet, vel leui ex aqua calente deterſione, quod ſi inde ſequatur excoriatio, id damnum ſarcietur vſu vnguenti roſacei, vel alterius ſimili facultate præditi.

Depilatorij perfectè cocti ſignum. ℞. calcis viuæ, auripigmenti citrini an. ℥ j. amyli, ſpumæ argenti an. ℥ ß. terantur & incorporentur cum aqua com. bulliant ſimul, certò ſcies perfectam coctionem ſi pennam anſerinam demerſeris, ſic enim deplumabitur. Nonnulli calcis viuæ & auripigmenti partes æquales in puluerem comminuunt, nodulo includunt, quo in aqua macerato partem alinunt móxque leniter ducta manu pilus ſponte excidit. Quæ ſequuntur aquæ manuum, faciei, & totius corporis, imo etiam linteorum lotionibus quò odorem gratum ſpirent, ſunt valdè accommodatæ, in primis aqua lauendulæ. B

Aqua lauendulæ. ℞. florum lauendulæ ℔. iiij. aquæ roſar. & vini albi. an. ℔. ij. aquæ vitæ, ℥ iiij. miſceantur omnia ſimul, & fiat diſtillatio in balneo mariæ. Poteſt etiam eadem hæc aqua haberi citra diſtillationem, ſi lauendulæ flores in aqua communi matula vitrea infuſos ad ſolem exponas, vel in balneum mariæ deponas, áddito pauco oleo de ſpica & moſcho. Aqua caryophyllorum ſic paratur.

Aqua caryophill. ℞. caryophill. ℥ ij. aquæ roſar. ℔. ij. macerentur ſpatio viginti quatuor horarum, & diſtillentur in balneo mariæ. Aqua odorata vulgò dicta ex variis rebus odoratis & in vnum velut faſciculum collectis: paratur hoc modo.

Aqua ex variorum farragine compoſita. ℞. menthæ, maior. hyſſopi, ſaluiæ, roriſmar. lauend. an. m. ij. rad. ireos ℥ ij. caryophill. cinam. nucis moſchatæ an. ℥ ß. limon. nu. iiij. macerentur omnia in aqua roſar. ſpatio horarum quatuor & viginti, diſtillentur in balneo mariæ addendo moſchi ℈. ß.

C

FINIS LIBRI VIGESIMI QVINTI, DE MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, & compoſitione.

DE

DE DISTILLATIONIBVS.

B

LIBER VIGESIMVS SEXTVS.

Quid ſit Diſtillatio, & quot ſint eius modi. CAP. I.

PRæmiſſa de medicamentorũ facultatibus tractatio, poſtulare nũc videtur, vt aliquid de Chymicis, & his quæ igne eliciũtur medicamentis dicamus. Hæc illa ſunt quæ quinta quadam eſſentia conſtant, diſtillando à terrenis medicamentorum fæcibus abſtracta, cuius in morborum curatione tam inſignes ac tam diuinæ vires ſunt, vt in tanta medicamentorum ſuppellectile nihil propè ſit quod hodie Chymiſtæ diſtillandi artificio non ſubiiciant, ſicque ſe ipſo vegetius & validius reddere non contendant.

Quinta eſſentia quid

Eſt autem Diſtillatio, ars quædam & via, qua medicamentotum liquor, vel hu-
C mor, ignis ſeu ſimilis alterius caloris vi in vaporem reſolutus, ac frigore rurſum inſpiſatus, elicitur. Hanc artem nonnulli alio nomine Sublimationem appellant. Eſt autẽ Sublimare, nihil aliud quàm ſubtiles & tenues partes à craſſioribus & fæculentis ſecernere, vel facere, vt quorum corporum materia & ſubſtantia impura eſt, purior & ſincerior reddatur: vel id conſequi, vt terrenæ partes non vſque adeò bene cohærentes, aut alioqui per totam ſubſtãtiam plus ſatis confuſæ conſtringantur & magis vniãtur, ſic vt caloris vi ſolutæ, ſingulæ per ſe in vaſis fundo relinquantur. Eſt etiam Diſtillatio humoris guttatim per alembici nares ſtillantis extractio, & in ſubiectum vas effuſio. Hanc effuſionem præcedit quædam quaſi concoctio, quæ caloris virtute perficitur. Concoctio illa heterogeneas ſubſtantias ante in vnum mixti corpus confuſas ſecernit, ſecretiſque nonmodò conſiſtentiæ, ſed & facultatis viriũmque aliam ſpeciẽ aduerſus varia morborum genera efficacem adfert. Quę diſtillationi ſubiiciũtur corpora vt liquorem remittant, alia flammam ſeu luculentum ignem, alia carbones accenſos, alia ſolem, alia cineres vel arenam, alia ferri ſcobem, alia fimi equini calorem,
D alia aquam feruentem, alia ſolùm eius vaporem poſtulant. In omnibus eiuſmodi ignibus quatuor notantur caloris gradus. Primus quidem teporis limitibus continetur, cuiuſmodi apparet in aqua tepida, vel aquæ feruentis vapore. Secũdus paulò calidior eſt, ſic tamen vt eum manus ſine noxa ferre poſſit: cuiuſmodi eſt cinerum calor. Tertius hunc vehementia ſuperat. Itaque huius contactum manus citra noxam diu ferre nequit, talis eſt arenæ calor. Quartus adeò acer eſt, vt contiguum corpus adurat, taliſque eſt calor ſcobis ferri. Primus gradus materiebus tenuibus & humidis, vt floribus diſtillandis conuenit. Secundus tenuibus & ſiccis, quales ſunt aromaticæ, vt cinnamomum, zinziber, cariophylli. Tertius craſſioribus & ſucculentioribus, cuius generis ſunt radices permultę & gummi. Quartus metallicis & mineralibus, qualia ſunt alumen, vitriolum, ambra, gagates & ſimilia. Quãquam & poteſt etiam diſtillatio fieri ſine calore, qualis ea diſtillatio eſt quæ fit per colaturam, per reſidentiam, per manicam, aut per peniculamentum, qua arte paratur lac virginale, aut per vaſculum hederaceum: quin & nonnulla frigoris & humiditatis vi diſtillentur, ita enim parantur oleum de tartaro, de myrrha, & vitriolo.

Diſtillatio quid.

Sublimare quid.

Caloris variæ ſpecies quibus diſtillatio perficitur.

Non omnis diſtillatio fit calore.

De fornacum materia & forma. CAP. II. A

Quæ materia fornacibus melior.

VAria fornacum materia & forma eſſe ſolet. Fornaces enim quædam ex lateribus & argilla coagmentatæ ſunt: quædam ex ſola argilla, melius verò & ad æternitatem commodius parantur ex argilla, luto pingui, quod ex ouorum albuminibus & tomento abraſo paratum ſit, ſubacta. In ſubitis tamen caſibus vbi diſtillandi præſens vrget neceſſitas, parari fornaces poterunt ex laterculis ſibi inuicem ſic aptatis, vt ne iūcturæ conueniant, ſed inæquales fiant, ſic enim firmior fiet conſtructio. Optima verò & aptiſſima diſtillatoriæ fornacis forma ſphærica eſt: ſic enim ignis ſurſum elatus æqualiter ſe quaquauerſum diffundit, quod non contingit in fornace alterius figuræ, quadratæ nempe aut triangularis: angulorum enim diſtractio ignis vires diſtringit & diſgregat: earum magnitudo vaſi excipiendo erit proportionata. Craſſities verò tanta quantam neceſſitas poſtulare videbitur. Duobus fundis inſtructæ & tanquam contignationibus diſtinctæ eſſe debent: imò quidem vno, quod prunarum vel ſimilis alterius materiæ igniariæ cineres excipiat: ſuperiore altero quod prunas accenſas cōtineat. Id craticulæ ferreæ inſtar habere, vel ſaltem multis foraminibus peruium eſſe debet: quò ſic cineres in imum fundum facilius elabantur, ignem alioqui ſuffocaturi, quanquam nonnullæ tribus fundis ſunt diſcretæ vt fornax reuerberationis. Primo quidem excipitur cinis, altero carbo, tertio materia calcinanda, vel etiam diſtillanda. Hoc operculo in ſemicirculum acto tectum eſſe debet, vt inde calor flammáve in materiam contentam reflectatur. Imum fundum vno vel pluribus orificiis apertum erit, quibus delapſi cineres eximi poſſint. Superius verò vnico orificio magnitudinis mediocris, quo carbones aut ligna immitti poſſint. At in fornacis exitu & ſuperiori parte qua videbitur commodius exigua duo vel tria foramina exciſa erunt, vt per illa ignis flabello excitari, & fumus expirare atque egredi poſſit: ſuis verò operculis inſtar gulæ clibani inſtructa erunt ante commemorata orificia. In fornacis aut materiæ fornaci conſtruendæ idoneæ inopia caldario vti poterimus, tripodi impoſito, ea arte quam mox in diſtillatione quæ per balneum mariæ fit demonſtranda, explicabimus.

Sphærica forma fornaci optima.

B C

De vaſis ad diſtillandum idoneis. CAP. III.

Plumbea vaſa mala.

VAſa diſtillatoria varia materia, variáq; item forma conſtant, nam vel plumbea ſunt, vel ſtannea, vel ærea, vel figulina, eáque aliàs plumbo, aliàs nullo vernice obducta, vel aurea, vel argentea, vel vitrea, vel teſtacea, quæ valdè probantur. Nam quod ad plumbea attinet reliquis deteriora exiſtunt, omninoq; improbanda, cùm præſertim qui eliciuntur liquores ore in corpus ingerendi ſunt, propter malignas qualitates quæ plumbo ineſſe dicuntur, quarum occaſione motus Galenus, eas aquas damnat quę tubis plumbeis vehuntur & deriuantur, quod propter ſalſuginem & acrimoniam quæ hydrargyrum redolet dyſenterias excitent. Itaque cernere eſt aquas penula ſeu capitello plumbeo diſtillatas acri & vehementius feriēte vapore præditas eſſe: quod ſalſuginis illius portio vna diſſoluta, & quaſi ex interiore alembici ſeu capitelli fornice abraſa, liquores diſtillatitios contaminet, & in ſubſtantiam velut lacteam dealbet & inſpiſſet. Cupra verò ſeu ænea capitella etiam plumbeis nocentiora ſunt, aquas enim præterlabentes æruginoſas reddunt. Aurea & argentea minus noxia ſunt, ſed ſumptus magnitudo non patitur ex ea materia capitella parari. Curandum igitur vt vaſa diſtillatoria vel figulina ſint vernice oblita, vel vitrea, vel teſtacea, eius ſcilicet generis ac materiei quā Belouacenſis terra ſubminiſtrat potius quàm plumbea, aut ex alio quouis metallo. Vitrea certè, quæ modò ex ſilice parata non ſint, omnium optima ſunt, inde figulina vernice oblita, hinc teſtacea, denique ſtannea. In forma verò & figura, magna vaſorum diſtillatoriorum eſt varietas, alia enim ouali ſeu cylindrica figura ſunt, id eſt rotunda & oblonga, alia intorta & flexa, alia alterius figuræ, vt in Chymiſtarum libris cernere eſt. Ex illa figurarum infinita prope varietate eorum tibi ſuo loco delineationem & vſum ſubiiciam, quæ maximè omnium neceſſaria videbuntur.

D

Aenea peſſima.

Optima materia vaſis diſtillatoriis.

Quæ

A *Quæ in diſtillando conſideranda veniant.* CAP. IIII.

FOrnaci primùm locus in domo idoneus eſt deligendus, ſic vt neque cuiquam rei impedimento ſit fornax, neque rei cuiuſquam imminentis ruinæ obnoxia. Cùm diſtillabitur materia quæ malignæ ſit qualitatis ac venenatæ, quàm minimum poteris ipſi adſtabis, ne excepto vapore malè efficiaris. Si diſtillationi vaſa vitrea quæris, delige quæ ſint exquiſitè cocta ſine bullis aut rimis, & vndique æqualia. Ignis per initia violentus non ſit, nonmodò ne rapida eius irruptione vaſa rumpantur, ſed etiam vt primus ignis ad res diſtillãdas allapſus blandior ſit, hincque gradatim & ſenſim augeſcat. Materialia copia maiore in vaſis fundum immitti non debent, ne hinc exundent & exiliant. Materialia calida quò ſint efficaciora bis aut diſtillari debent, ipſorum liquorem ſtillatitium, vel aliis & recentibus materialibus affundendo, vel ſeorſim & per ſe diſtillando. Cuius generis ſunt gummi, ceræ, axungiæ, olea. Per ſingulas autem quæ repetentur diſtillationes,

Calida materialia pluries diſtillãda.

B de ſubiecti ignis viribus detrahendum aliquid, materia enim priore diſtillatione attenuata, tantum dehinc calorem ferre nequit: at aromatica, vt cariophylli, cinamomum & ſimilia, liquoréſque item è ſaluia, roremarino, thymo & ſimilibus diſtillationi iterùm ſubiici ſeu rectificari non debent, quia prima ſtatim diſtillatione diligenter curandum vt phlegma, id eſt mixti totius liquorem magis aquoſum ſeponas: in quam rem habenda ratio eius rei quæ diſtillationi ſubiicitur: ſunt enim quædam quæ primum phlegma remittunt, vt acetum, aliæ quæ poſtremò vt aqua vitæ. Si vis rebus diſtillandis alium à natiuo ſaporem odorémve conciliare, rem odoratam ſeu cinnamomum, ſeu caphuram, ſeu moſchum, ſimilémve quod volueris aliud rebus diſtillandis admiſcere oportebit, vnáque diſtillationi ſubiicere. Qui cinerum aut arenarum calore eliciuntur ſtillatitij liquores, empyreuma redolent, retinéntque: quod vt deponãt, phiala fideliter clauſa incluſi, ſoli exponendi ſunt, & ex interuallis reſeranda phiala, vt ignea fuligo expiret, vaneſcátque & conſumatur phlegma ſi quod ſuperfuerit. Cæterùm etſi in omni diſtillatione multa ſint animaduertenda, duo tamen ſunt animad-

Quid phlegma in re diſtillatoria.

Stillatitij liquores quî empyreuma deponant.

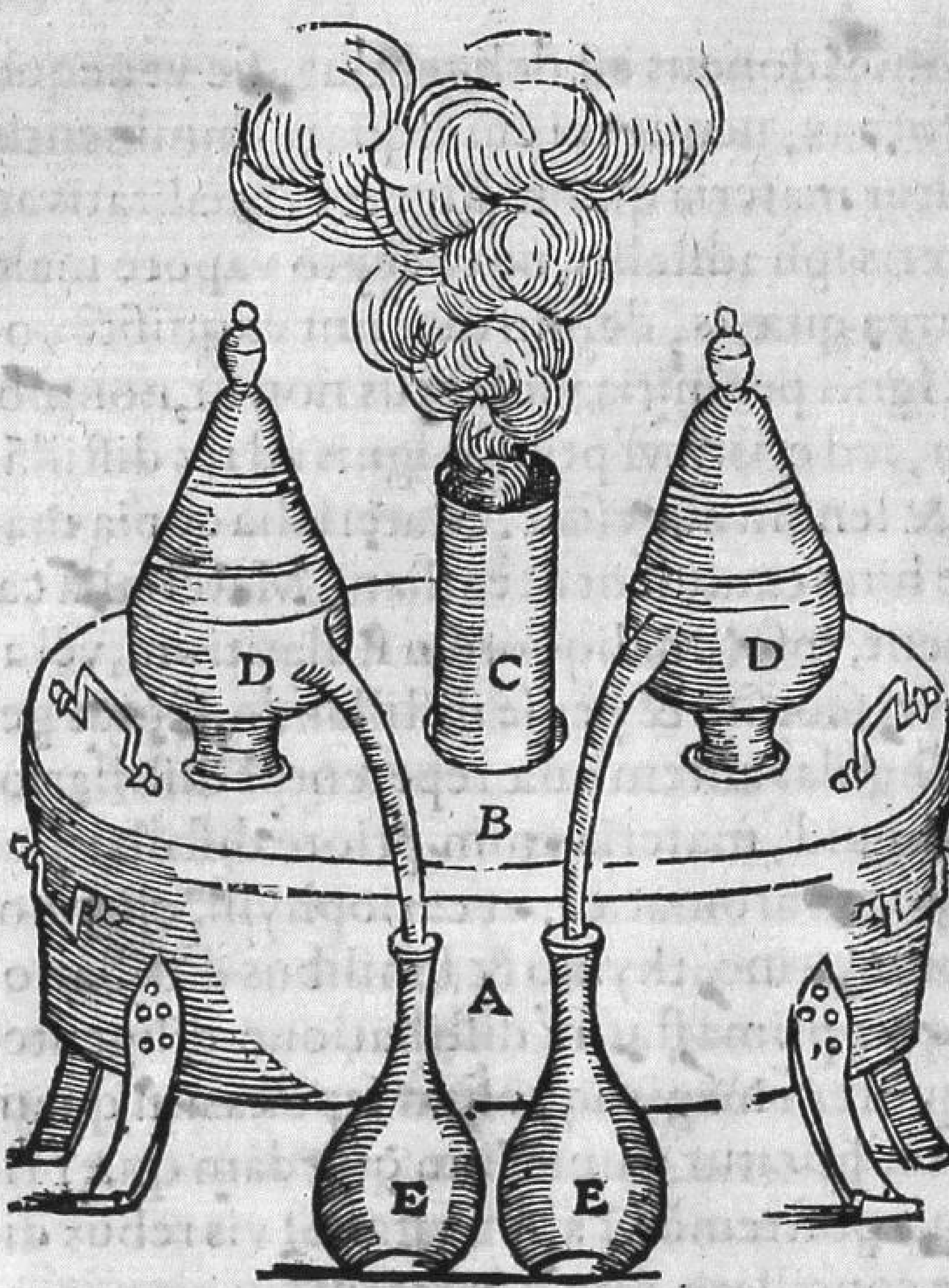
C uerſione digniſſima. Primùm eſt materia diſtillationi & operi ſubiicẽda, nempe qualis illa ſit, quid agere & quid ferre ac pati natura poſſit. Alterum eſt fornax, quæ deligi ac parari debet rei quæ diſtillatur, conuenientis tum materiæ tum figuræ: non enim quidlibet ex qualibet materia fit, nec ex quolibet mixto diſtillationi ſubiecto oleum aut aquam ſperare iure poſſis. Mixta enim corpora haud æquali conſtant quatuor elementorum portione, ſed quædam magis aërea ſunt, alia magis ignea, alia plus aquæ, alia plus terræ ſtatim à primo ortu obtinẽt & ſortita ſunt. Itaque vt aquea plus aquæ, ſic aërea & ignea plus olei remittunt, vbi diſtillationi ſubiecta fuerint: nec verò cuilibet eliciendo liquori paſſim quæuis inſtrumenta apta ſunt. Notandum inſuper aquoſum liquorem primo nonnunquam loco prodire, mox verò ſubiecto igne viuidiore ſequi oleoſum, quod contingere cernimus, quoties quæ diſtillantur plantæ plantarũve partes frigido ſunt temperamento: in calidis enim ſecus accidit: qui enim primùm prodit liquor oleoſus eſt, hunc denique ſequitur aquoſus.

D *Cuiuſmodi ſint vaſa quibus diſtillando aquæ eliciuntur.* CAP. V.

AD aquas cuiuſuis generis eliciẽdas, vaſorum duo genera ſunt neceſſaria, quæ vnico & generali alembici nomine intelliguntur. Vnum quidem cucurbitam appellant, ſeu vas continens, alterum capitellum, penulam nẽpe illam in quam cõſcendentes & condenſati vapores in aquam conuertuntur. Capitellum verò nominatur quod ad ſubiectam cucurbitam tanquam ad aluum, capitis rationem & inſtar habeat. A capitello canalis prominet & proiicitur tanquam auis roſtrum, quo ſtillatitius liquor in ſubiectam phialam guttatim diffluit, vt ſubiecta imagine licet intueri.

Alembici partes explicantur.

Fornax balnei mariæ cum alembicis & excipulis, ſeu recipientibus. A

A. *Monſtrat cupam æneam aqua plenam.*

B. *Operculum cupæ locis duobus perforatum, quà vaſis ſit tranſitus.*

C. *Canalem cupæ additum, quo ignis contine-tur vt aqua incaleſcat.*

D. *Alembicum capſula ſua ſeu cucurbita, & capitello ſeu penula inſtructum.*

E. *Excipulum, ſeu vas recipiens, in quod ſtil-latitius liquor influit.* B

Alterius balnei mariæ haud adeò portatu facilis, effigies.

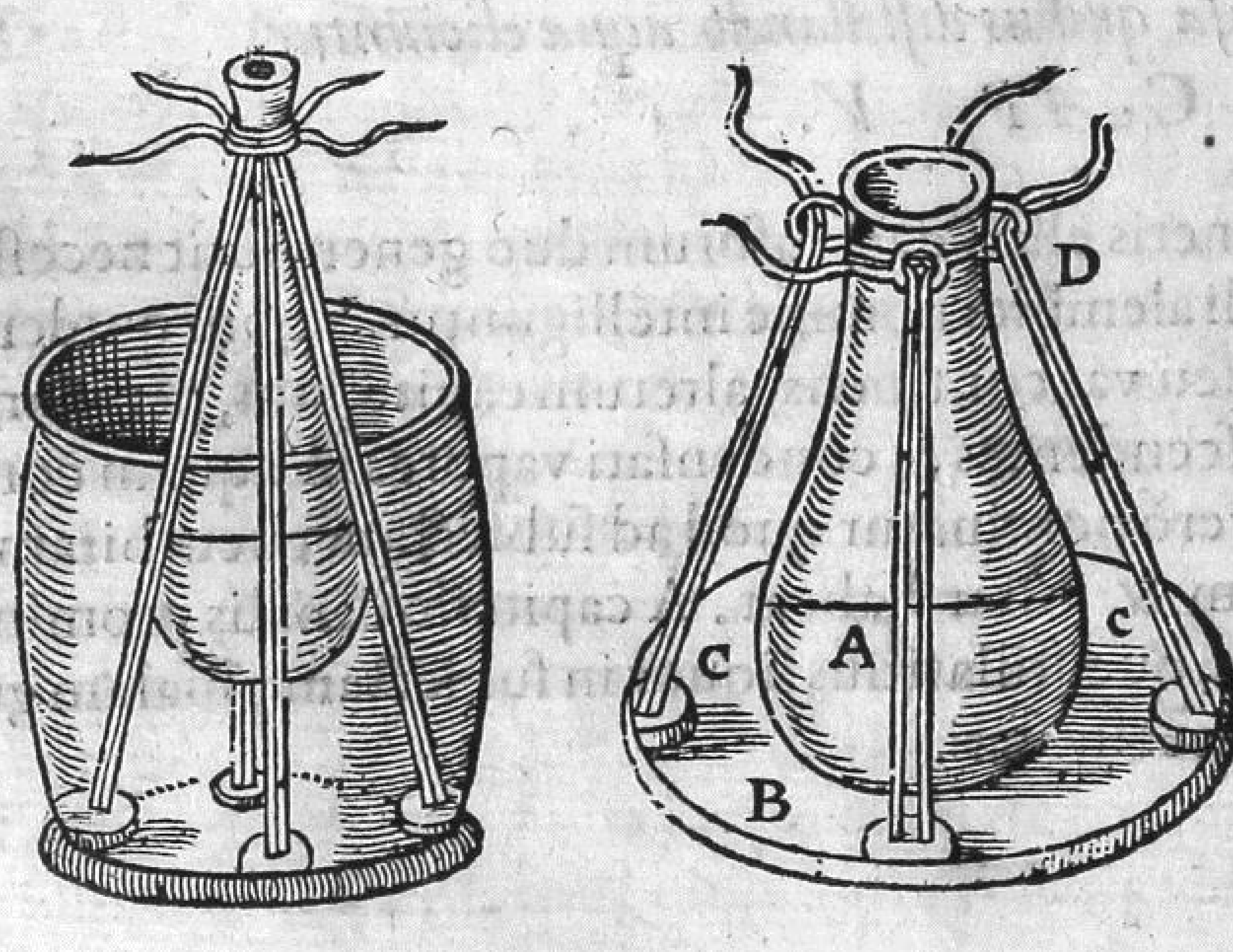

A. *Monſtrat vas ſeu caldarium quo aqua cõ-tinetur.* C

B. *Alembica in aqua diſpoſita.*

Cæterùm ne alembicum hâc illâc fluctuet, ac ſemiplenum in aqua innatet, ſicque ad cupam allidatur, rationẽ, artemq; ſubiicere volui, qua illi periculo occurrere poſsis.

D

A. *Monſtrat vas ſeu alembicum vitreum.*

B. *Laminam plumbeam cui alembicum inſidet.*

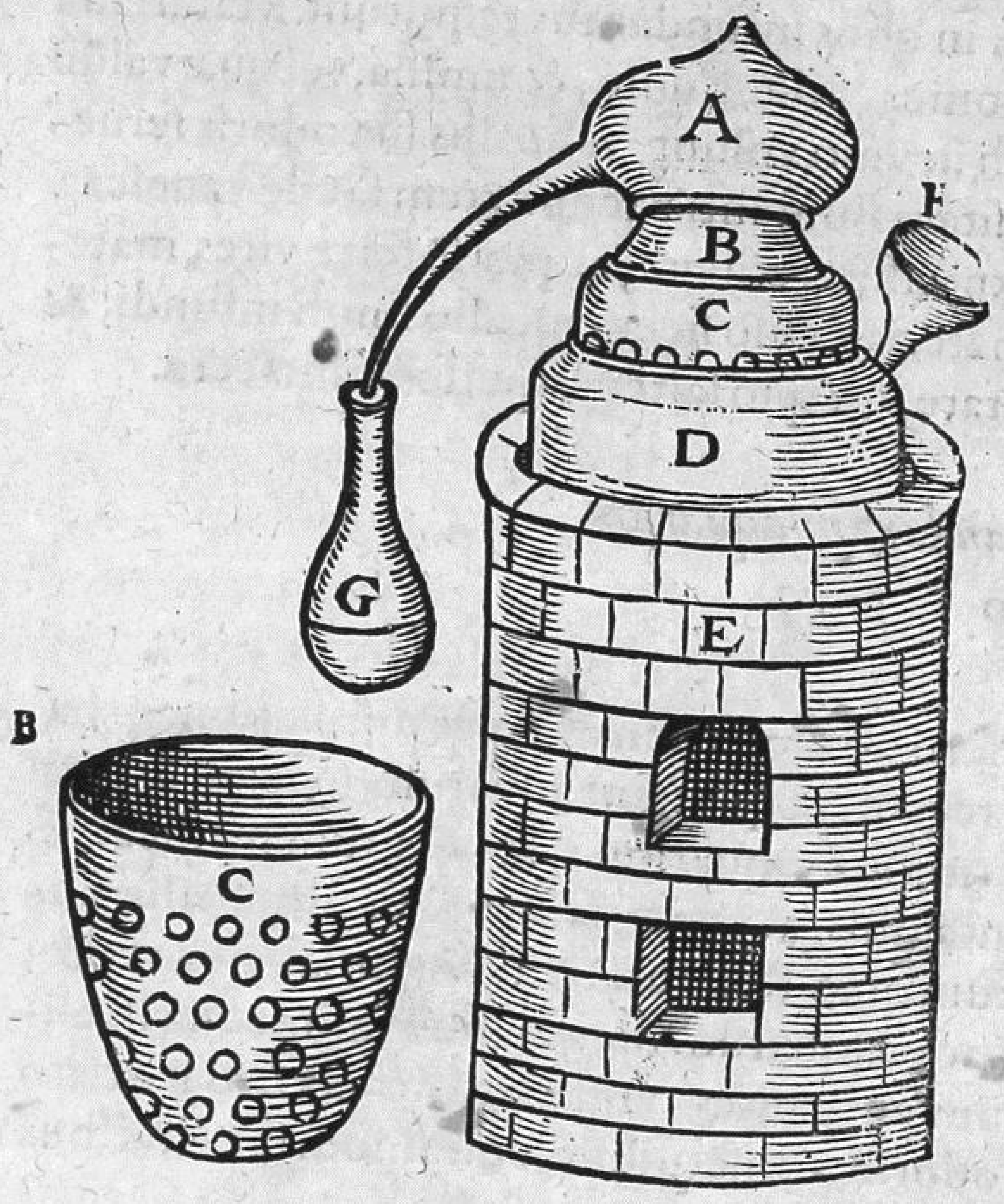
C. *Funiculos traiectos qui alembicum laminæ alligant.*

D. *Annulum ad quem traiecti re-uinciuntur funiculi.*

Licet etiam corporũ liquores ſtillando elicere aquæ vapore, modò præſto ſint fornaces & vaſa hac arte conſtructa.

Fornax

A *Fornax cum ſuis vaſis ad eliciendos liquores vapore aquæ.*

A. *Monſtrat capitellum ſeu penulam alembici.*
B. *Alembicum in æreo vaſe collocatum ad id affabrefacto.*
C. *Vas æneum multis locis foratum ad aquæ vaporem excipiẽdum. Continebit id vas alembicum lignorum ſcobe cinctum, nõ modò vt vaporis calorem conſtantius, diutiúſque retineat, ſed & ne duro ænei vaſis contactu diffringatur.*
D. *Oſtendit vas æneum in fornace collocatum aquam continens.*
F. *Fornacem vas continentem.*
F. *Infundibulum per quod ſubinde affunditur aqua in eius locum quæ calore ignis diſſipata euanuit.*
G. *Excipulum.*

Quod verò ſpectat ad vires aquarum ſtillatitiarum, certum eſt eas quæ in balneo mariæ ſeu vaſe duplici eliciuntur, lõgè nobiliores & efficaciores eſſe, quia rerum quæ diſtillantur nonmodò odorem, ſed & ſaporem, colorem ſeu ſplendorem, aciditatem, auſteritatem, dulcorem, amarorem, aliáſque qualitates exactè retinent, ſic vt neque fumum neque empyreuma redoleant: mitis enim & blandus balnei calor plantarum C quæ diſtillantur partes ſubtiliores, ne diſſipentur & exhalent, humiditate ſua continet: contra quam contingere conſueuerit rebus quæ flammato lignorum aut carbonum calore diſtillantur. Hæ enim præ ſe ferunt nitroſum quendam & acrem ſaporẽ, fumum & empyreuma redolentem. Malignis præterea vaſorum, maximè plumbeorum è quibus ſtillant, qualitatibus ſe imbuunt, vnde vitia contrahunt principibus & vitalibus naturalibúſque viſceribus inimica. Itaque quæ ſic diſtillantur plantæ, ſi natura amaræ ſint. Inſipidæ mox apparent, vt ex aqua abſinthij ſtillatitia hac arte parata intelligitur. Quæ in balneo mariæ diſtillantur, vitreo vaſe includuntur, à quo malignam nullam qualitatem mutuari poſſunt. Itaque qui balneo mariæ eliciũtur liquores efficaciores ſunt & guſtu, odoratu, aſpectúque gratiores: non ex vna modò plantæ ſpecie, ſed ex multis, confuſis, mixtiſq; ſimul & ſemel liquores licet elicere compoſitos. Horum alij ſunt alimentarij, alij medicamentoſi, imò & cathartici, alij odorum, alij fucorum gratia expetiti, vt dicemus poſtea.

Cur quæ in balneo mariæ diſtillãtur vires rerum è quibus eliciuntur magis exprimunt.

Abſinthij aqua ſtillatitia quæ vulgò habetur cur amarorem non præ ſe fert.

D *Quî præparanda ſint materialia antequàm diſtillationi ſubiiciantur.*

CAP. VI.

MATERIALIBUS antequàm in alembicum coniiciantur, ſua debetur præparatio, nempe minutim concidenda ſunt, terenda & maceranda, id eſt liquore aliquo imbuenda, quò facilius, plúſque humoris ſtillando de ſe profundere poſſint, & natiuum odorem inſitáſque vires retinere & præferre, quanquam non omnibus debetur talis præparatio. Quædam enim materialia ſunt quæ nihil neceſſe eſt infundere & macerare, quin potius antequàm diſtillationi ſubiiciantur deſiccanda ſunt, vt ſaluia, thymus, roſmarinus, & ſimilia propter ſuperfluam humiditatem: alia ſunt quibus liquore aliquo irrorari ſatis eſt. In hac præparatione duo ſunt obſeruãda, nempe tempus infuſionis & liquoris, in quo materialia infundi debent, conditio. Tempus infuſionis varium eſt pro materiæ macerandæ varietate: dura enim, ſolida, ſicca aut integra diutius maceranda ſunt, quàm quæ tenera ſunt, recentia aut trita, quò fit vt radices & ſemina longius infuſionis tem-

Quæ materialia minimè macerãda ſint antequàm in alembicum coniiciãtur.

puſ poſtulent, flores & folia breuius, par eſt de ſimilibus iudicium. Liquores in quibus infuſio fieri debet, debent materialium qualitatibus conuenire. Calida enim materialia liquores calidos, frigida frigidos in quos infundantur requirunt. Materialia quibus non ita multum ſucci ineſt, vt betonica, abſinthium, & ſimilia, vel quæ valdè ſunt odorata, vt aromatica omnia, infundi in vino volunt, vt ſic illis ſua odoris ſeruetur gratia, quę alioqui ignis actione ob inſitam ſubſtantiæ tenuitatem facilè vaneſcat. A

Plantarum in ſuo ſucco maceratio. Quòd ſi velimus ſtillatitium liquorem expreſſius retinere, ac præ ſe ferre vires materiæ è qua diſtillando elicitur, debet ea materia in ſuo ſicco, aut alio ſimili infundi, & in eodem dum diſtillationi ſubiicitur, natare, aut ipſo ſaltem aſperſo humeſcere.

De arte diſtillandarum aquarum.

CAP. VII.

Aquarum ſtillatitiarũ variæ vires. ANTEQVAM rationem deſcribam aquarum quæ per diſtillationem habentur, viſum eſt breuiter recenſere quot ſint aquarum ſpecies, & quæ ſint earum vires. Ergo ſtillatitiarum aquarum vires aliæ ſunt medicamẽtoſæ, vt aquæ roſarum, plantaginis, acetoſæ, ſaluiæ & ſimilium: aliæ alimentariæ, vt earum aquarum quas Reſtauratiuas dicunt: aliæ ex vtriſq; mixtæ ſunt, quales illæ ſunt reſtaurantes aquæ, quarum materialibus alimentariis aliqua admiſcentur medicamentoſa: aliæ ſunt purgantes, vt ſtillatitius ex rheo barbaro recenti ac viridi liquor: aliæ fucis: aliæ odoribus inſeruiunt, cuiuſmodi facultatibus præditæ ſunt aquæ quas res aromaticæ de ſe fundunt. B

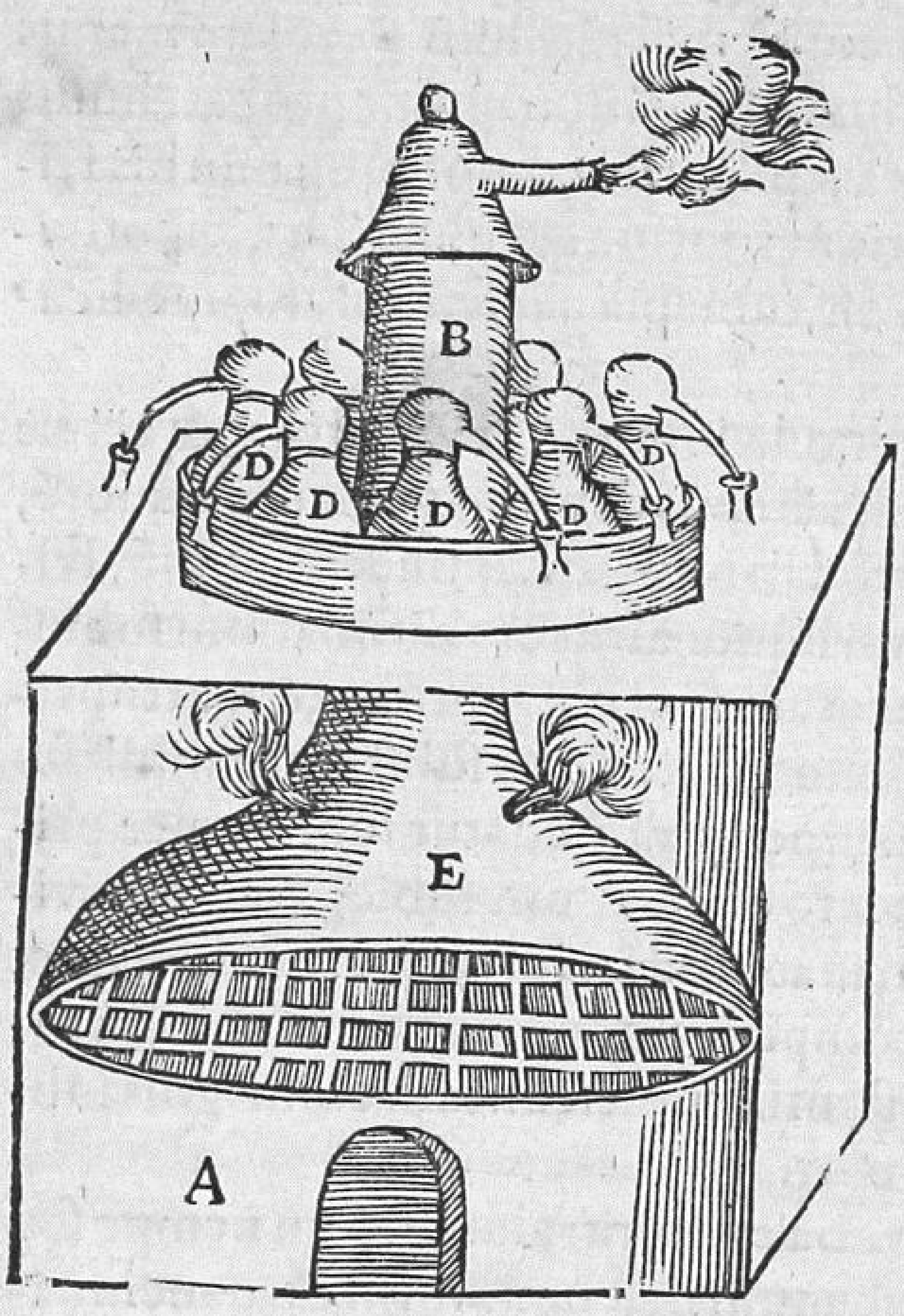
Aqua roſarum ſtillatitia. Stillatitium ex roſis liquorem vt habeas, roſas antequàm diſtillationi ſubiicias biduo vel triduo macerare oportebit in aqua ipſarum ſtillatitia, vel ipſarum ſucco expreſſo potius, vaſe fideliter lutato: inde includere alembico vitreo ſuo capitello tecto, lutatóque cum ſubiecto excipulo, atque in mariæ balneum, vt ſuprà deſcriptum eſt, immittere.

Aqua reſtaurans ſtillatitia. Stillatitij liquores alimentarij & inſtauratiui, nihil aliud ſunt quàm reſtaurantia vulgò dicta. Eorum hæc eſt ratio & ars: Sumitur carnium vitulinarum, veruecinarum hœdinarum, capporum, pullorum, gallinarum pinguium, perdicum, phaſianorum, quanticas quæ inſtituto videbitur idonea, minutim conciditur: ac ne ab igne calorem & empyreuma acquirat, ipſi admiſcetur hordei mundati manipulus vnus, roſarum rubrarum ſiccarum recentiúmve prius in ſucco granatorum, citri aqua roſacea, cum pauco cinamomo maceratarum tantundem. C

Quòd ſi vis id reſtaurantis genus nonmodò alimentarium eſſe, ſed etiam medicamentoſum, admiſcenda erunt quæ morbo repugnant, cuiuſmodi ſunt pulueres carminatiui, nempe electuarium diamargaritum frigidum, de gemmis, aromaticum roſatũ, diaci, conſeruæ bugloſſi, borraginis, radices, herbæ, ſemina & eius generis alia. Quod ſi quæ tum agitur tempeſtas ſit peſtifera, addentur theriaca, mithridatium & alia alexiteria. Singula alternis coriis, id eſt curſibus & ordinibus, quos vulgò ſtratum ſuper ſtratum nominant, diſponẽda erunt in alembico vitreo, & in balneo mariæ diſtillanda, vel cinerum aut arenarum calentium calore, vt ſubiecta deformatio docet. D

Deformatio

A *Deformatio balnei mariæ, quod etiam diſtillationi quæ per calorem cinerum inſtituitur poteſt inſeruire.*

A. *Monſtrat fornacem teſtaceam cum appicto oſculo quo fauilla eximi poſsit.*

B. *Aliam fornacem oſtendit ipſi velut inſitam, eſt autem ærea, & per mediam agitur cupam ex ære etiam conflatam, vt ſic contenta aqua vel fauilla facilius incaleſcat.*

C. *Cupam, qua aqua ſeu fauilla aut arena continetur.*

D. *Alembica in illa aqua, fauilla aut arena diſpoſita cum excipulorum oſculis.*

B Poſſunt alia parari reſtaurantia breuiori tēpore minori labore & ſumptu, in eam rem conuerberandę carnes ſunt, & minutim concidendæ, ac filo duplici tranſadigendæ, ſic vt mutuo nexu adhæreſcant. Hinc in phialam intrudēdæ ſunt è qua filum propendeat, obturabitur phiala, linteis, bombace, ſtupis, luto ex oui albuminibus & farina oblitis: tum in caldarium aqua plenum collo tenus immergetur, ſic tamen vt fundum ne attingat, ſed illa quam ante deſcripſimus arte fulciatur ne vacillet, & offendat: dehinc igni lento ſuſcitato ſubiicietur, quouſque carnes concluſæ in ſuccum multa ebullitione eliquatæ fuerint: id autem quatuor horarum ſpatio ferè fit. His peractis ignis caldario ſubducitur, nec tamen inde phiala quouſque aqua refrixerit amouebitur, ne ipſa calens aëris frigidi ſubito occurſu rumpatur. Ergo vbi refrixerit relinetur, túmque funiculus cum traiectis carniū

Alia ars aquarum reſtaurantiū ſtillatitiarū

C fruſtis eximitur, ſic vt ſuccus ſolus remaneat, colandus mox per manicam, & aromatiſandus ſaccharo ac cinamomo, addito pauco ſucco mali citrei, omphacio aut aceto, prout ægrotantis palato arridebit. Hac arte omnis generis reſtaurantia alimentaria, & ex medicatis rebus mixta citò, facilè, & haud magno ſumptu parari & haberi poſſunt. Cæterùm contraria planè via elicitur vis & facultas purgantium medicamentorum, quàm aquarum aut oleorum ex aromatibus ſaluia, roremarino, thymo, aniſo, fœniculo, cariophyllis, cinamomo, nuce moſchata & ſimilibus. Horū enim vtpote ſubtilium & aëreorum cùm diſtillantur vis ſurſum ſcandit: at purgantium vt turbith, agarici, rhei & ſimilium in fundo ſubſidet. Catharticorum enim virtus purgatrix inſeparabiliter adhæret ipſorum corporibus atque ſubſtantiis. Quod ad aquas ſpectat odoratas & easquæ fucandæ faciei gratia expetuntur, parantur in balneo mariæ inſtar aquæ roſarum.

Qua arte aqua vitæ ſeu vini ſpiritus eliciatur diſtillando.

D *CAP. VIII.*

CAPE vini albi aut rubri generoſi, non acidi, vapidi, aut corrupti, vel etiā fæcis ipſorum quantitatem, quæ vaſi in quo diſtillandum eſt ad tertias implendo conueniat. Vaſi mox aptetur penula roſtro oblongo & fiſtulato inſtructa, ſicq; diſtillatio in balneo mariæ peragatur: quò pluries diſtillatur, ſeu (vt loquuntur rectificatur, eò nobilior eſt efficacior. Itaque inuenti ſunt qui ſepties eam diſtillationi ſubiicerent.

Aqua vitæ ſeptemplici diſtillatione rectificata.

Prima diſtillatione ſufficiat quartam vel tertiam totius partem elicuiſſe, nempe ex quatuor & viginti vini vel fæcis vini libris ſex, aut octo libras liquoris ſtillatitij collegiſſe.

Secunda verò partem mediam, id eſt tres libras vel quatuor.

Tertia denique diſtillatione mediam rurſus partem, id eſt duas libras, ſic vt quò magis diſtillando ſæpius proceſſeris, eò minus liquoris, ſed eius maximè efficacioris recolligas. Probarem verò valdè primam diſtillationem fieri vi ignis cineritij.

Secundam ignis ſeu caloris tepidi in balneo mariæ. Probanda ea demùm eſt aqua vitæ, nec amplius diſtillationi ſubiicienda quæ vaſculo affuſa, móxque accẽſa vaneſcit, nec liquoris ſeu humoris vllum in vaſculi fundo veſtigium relinquit. Illi eidem aquæ ſi olei gutta affundatur, ſtatim fundum petit: vel eiuſdem ſi tãtillum in volam manus inſtilletur, mox in auras diſſipatur, quæ etiam duæ aliæ exiſtunt notæ probati huius liquoris. Aquæ vitæ vires doteſque ſunt innumeræ, epilepticis, omnibúſq; morbis frigidis auxilio eſt, dolorẽ dentium ſedat, puncturis neruorumq́; vulneribus, leipothymiæ, ſyncopi, gangrænæ & putrilagini remedio eſt, tum ipſa per ſe, tum aliis medicamentis pro vehiculo mixta. A

Aquæ vitæ dotes.

Inter vini & aceti diſtillationem hoc intereſt, quod vinum cùm vaporoſæ & aëreæ ſit ſubſtantiæ, quod melius & efficacius in ipſo eſt, aëreum nempe & igneum liquorẽ, de ſe prima ſtatim diſtillatione fundit. Itaque quod in imo vaſis ſubſidet reliquũ, frigidæ eſt ſiccæ & acidæ naturæ: contrà qui primum liquor ab aceto diſtillationi ſubiecto manat, inſipidus eſt & pituitoſus. Fit enim acetum vini corruptione, & partiũ vini ignearum, aërearumq; ſecretione: itaque aceſcẽte vino, prioris ſubſtantiæ nihil ferè præter pituitam remanet: cùm igitur pituitoſa in aceto dominetur ſubſtãtia, ea prima inter diſtillandum ſurrigitur. Itaque qui ex aceto diſtillationi ſubiecto aquam vitæ ſperat, primam id eſt pituitoſam quæ prima manat ſubſtãtiam abiicere debet: mox vbi acidam, id eſt aceti ſpiritum manare guſtu comperiet, tandiu ignem ſubiectũ fouebit, quoad qui manabit liquor in mellis conſiſtentiã craſſeſcat: tum enim ignis ſubtrahendus, aliàs aduſtionis vi ingens ſequetur fœtor. B

Quid inter vini & aceti ſtillatitios liquores interſit.

Acetum ex vino quî fiat.

Vaſa aquæ vitæ & aceto diſtillandis idonea varia exiſtunt: alembicum nempe ſeu retorta in fauilla areníſve poſita: caldarium ſeu ahenum in lebetis formam concinnatum, veſicæ nomine vulgò donatum, operculo tectum, è quo canalis prominet, ad angulos rectos inflexus per doliũ frigida plenum aperto in eam rem foramine permeãs, cuius imago appingetur cùm de oleorum ex rebus vegetabilibus, plantis nempe, extractione dicemus.

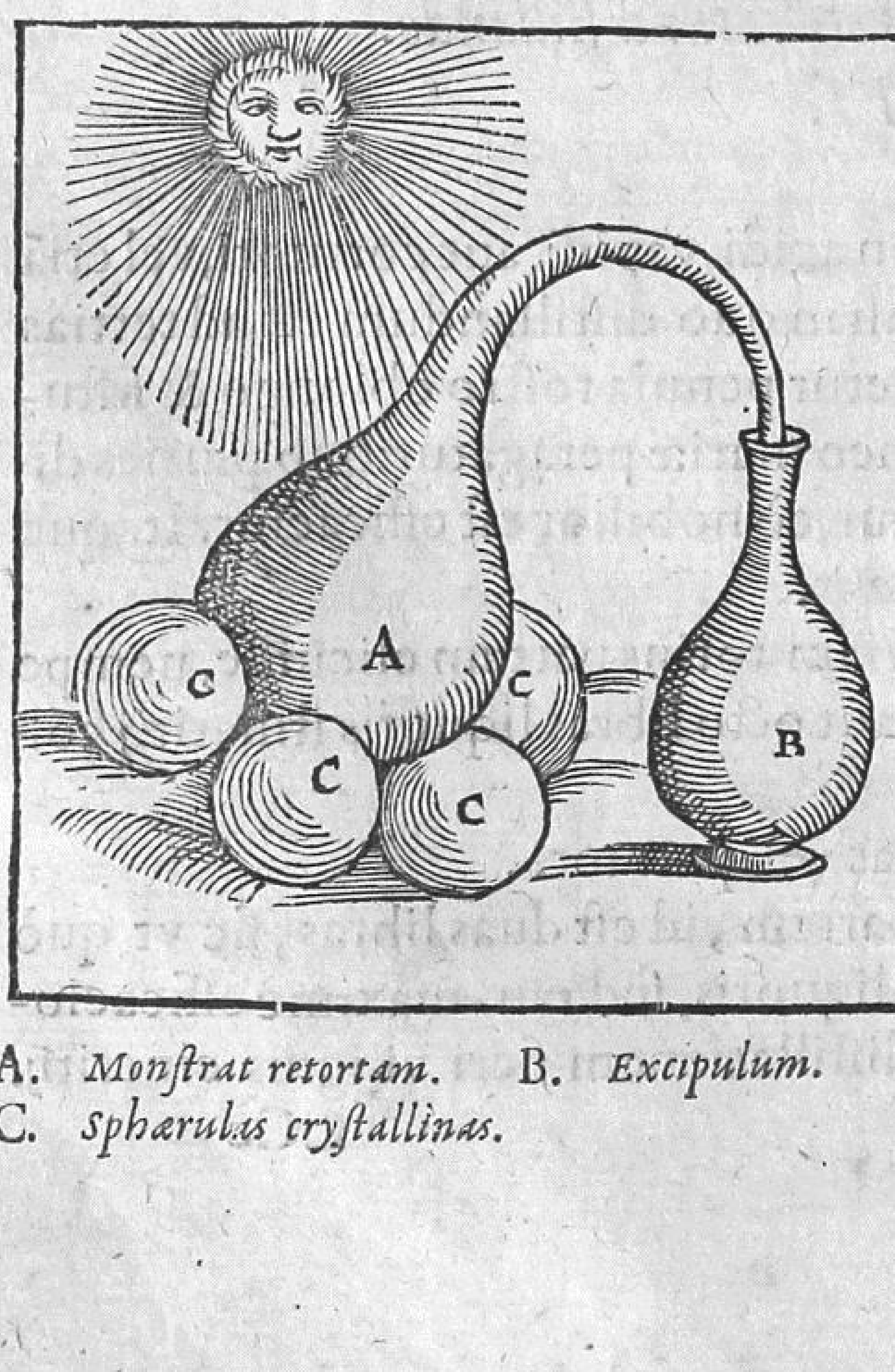
De arte rectificandarum, id eſt viribus augendarum aquarum, quæ ſemel diſtillationi ſubiectæ fuere. CAP. IX. C

VT rectificentur aquæ quæ per mariæ balneum diſtillatæ fuere, ſoli exponendę ſunt in vaſe vitreo fideliter obturato, ac ſemipleno, ad tertiam ſuæ altitudinis partem in arena merſo, vt ſolis radiis incaleſcens aqua, permixtæ pituitæ diſſipationem patiatur, quod demùm fiet duodecim aut quindecim dierum ſpatio. Eſt & eius operis alia via commodior, ſi ſcilicet iterum in balneo mariæ lento igne diſtillẽtur: vel ſi in retortam excipulo ſubiecto inſtructam, coniiciantur, ſpherulis cryſtalinis aut ferreis, vel etiam mortario ferreo cinctam & nixam è directo ſolarium radiorum, vt ſubiectis imaginibus docemur.

Prima ratio.

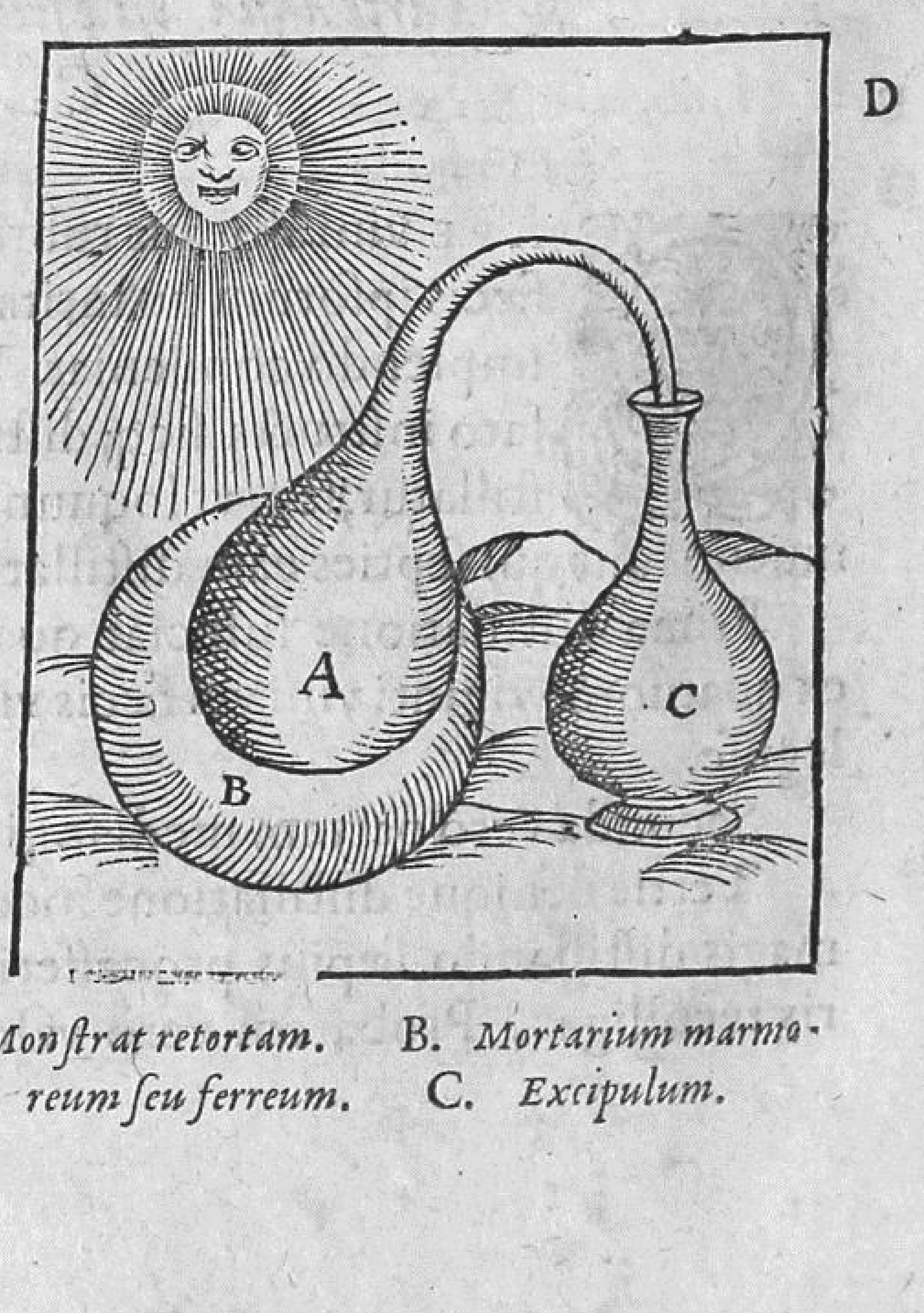
Altera ratio.

Retorta ſeu cucurbita cum ſuo excipulo ſphærulis cryſtallinis nixa & cincta ſolaribus radiis oppoſita.

A. *Monſtrat retortam.* B. *Excipulum.*
C. *Sphærulas cryſtallinas.*

Alia retorta cum ſuo excipulo, mortario marmoreo aut ferreo nixa, & cincta, ſoli pariter è directo poſita. D

A. *Monſtrat retortam.* B. *Mortarium marmoreum ſeu ferreum.* C. *Excipulum.*

A

De diſtillatione per filtrum ſeu peniculamentum.
CAP. X.

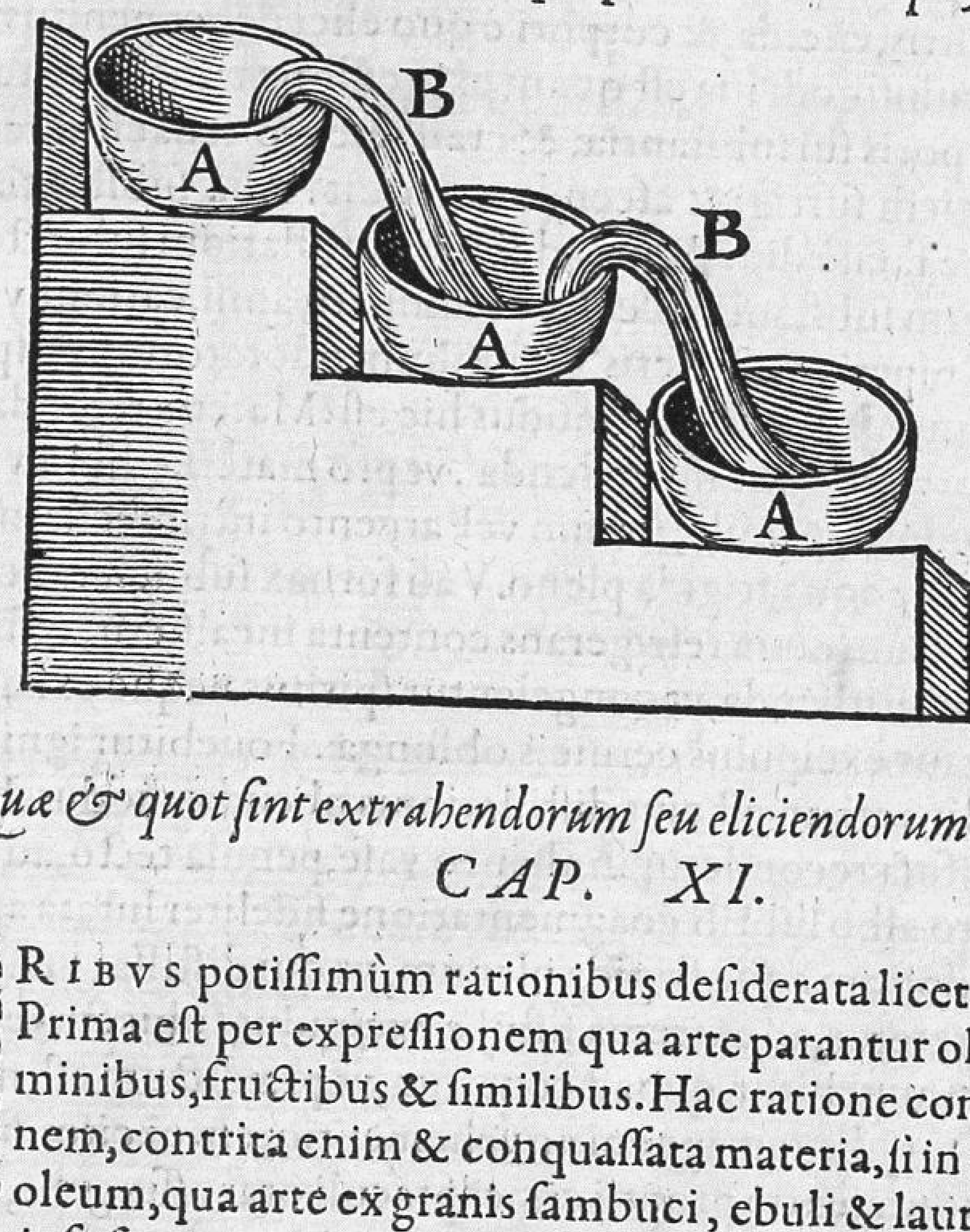
TRIA ſcaphia ſeu vaſcula ex materia rei diſtillandæ conuenienti, eo ordine & ſitu collocanda ſunt, vt vnum reliquis altiore ſit loco, & ſecundum vltimo: quod altiore loco erit liquorem diſtillandum continebit: vltimum verò quòd in ima ſede ſtabit, ſtillatitium excipiet. Ex primo & ſecundo vaſculo merſa pendebunt peniculamenta, extremo vno latiore in vaſculo & liquore merſo, altero acutiore & propendente, quo tenuior liquor ac defæcatus in ſubiectum & imum vaſculum, guttatim ſtillabit, craſſior verò & fæculentior in primo & ſecundo ſubſidebit. Licebit verò hac arte eundem liquorem pluries eodem tempore diſtillare, ſi plura vaſcula eo quo dictum eſt ordine ſibi inuicem ſcalarum in morem ſubiiciantur, peniculamentaq; ita in ſingulis mergantur, vt extremum vaſculum defæcatum demùm liquorem totum excipiat: peniculamentorum panneorum loco, bombaceis vel laneis vti licet. Pro hac diſtillatione ſæpè eam ſubſtituunt Pharmacopolæ quæ per manicam fit. In eum vſum diſtillandi illa ars excogitata fuit, vt defæcatiores & limpidiores habere liceret aquas, ſuccóſque omnes omneſq; item compoſitiones, quæ liquoris habent conſiſtentiam. Cuius rei exemplũ petas licet ex lacte virginali, cuius hæc eſt deſcriptio.

B

℞. litharg. auri diligenter pulueratæ ℥ iij. macerentur in aceti boni ℥ vj. trium horarum ſpatio. Seorſim etiam in aqua plantaginis, ſolani, roſarum aut communi ſal infundatur: mox ſingula per peniculamentum diſtilletur: inde ſtillatitios liquores confundito, habebis id quod à lacteo candore lac virginale nominant, ad faciei rubores & ſanguineas bilioſaſq; puſtulas perutile, vt in antidotario antea notauimus. *Lactis virginalis deſcriptio.* *Cap. 44. de fucis.*

Vaſculorum quibus diſtillatio per peniculamenta perficitur deſcriptio.

C

Quæ & quot ſint extrahendorum ſeu eliciendorum oleorum artes.
CAP. XI.

D

TRIBVS potiſſimùm rationibus deſiderata licet euocare & elicere olea. Prima eſt per expreſſionem qua arte parantur olea ex oliuis, nucibus, ſeminibus, fructibus & ſimilibus. Hac ratione contineri putant elixationem, contrita enim & conquaſſata materia, ſi in aqua elixetur, enatabit oleum, qua arte ex granis ſambuci, ebuli & lauri baccis paratur oleum. Altera eſt per infuſionem, qualis illa eſt quæ paratur ex oleis in quibus plantarum vel animalium partes macerantur. Tertia per diſtillationem, cuiuſmodi illa cenſetur quę vi ignis perficitur, ſeu per aſcenſum, ſeu per deſcenſum, ſeu per concurſum. Prima ratio omnibus nota eſt, fit verò ſic. Oleum amygdalarum dulcium cõparaturus, amygdalas cortice ſuo veſtitas terito, & in maſſam quæ panis inſtar habeat cogito: maſſam ſacculo ex ſeta equina, ſeu recenti tela ante in aqua aut vino albo macerata contexto, includito: inde prælo ſubiicito, & ſic elicietur oleum. Idem licet experiri in nucleis pineis, auelanis, nuce indica, moſchata, perſica, ſeminibus cucurbitæ, cucumeris, piſtaciorũ, omnibus deniq; aliis oleoſis. Laurinũ oleum paratur ex baccis lauri maturis, ac *Olea per expreſſionem.* *Per infuſionem.* *Per diſtillationem.*

recenter collectis. Teruntur in mortario & in aqua vaſe duplici elixantur, mox prælo A
ſubiiciuntur, oleúmque elicitur quo modo ex amygdalis, niſi manus elixatione, vt ante notauimus, elicere. Oleum ouorum paratur ex ouorum vitellis elixatione induratis: vbi indurnerint digitorũ attritu infriantur, in ſartagine & igni medioct i friguntur cochleari aſſiduè verſando, donec rubeſcãt, oleúmque ab his reſoluatur & profluat, mox cilicio incluſi prælo ſubiiciuntur, vt plus ſic olei exprimatur, quæ infuſione fiunt olea parantur hoc modo. Oleum bonum deligitur in quo plantæ, aut animalia, plantarum, animaliúmve partes macerantur ad definitum aliquod tempus, quouſque ſcilicet vires ſuas oleo ipſi impreſſiſſe videantur, tum elixantur, inde colantur & exprimuntur. Quòd ſi quid aquoſi in oleo ſubſit, id elixatione abſumitur: nonnulli componendis oleis gummi quædam addunt: de quibus etſi ante in Antidotario diximus, hoc tamen exemplum ſubiicere placet.

Aquoſum quod oleo fortè ineſt quî abſumatur.

Oleum de hypericone.

℞. flor. hyper. ℔ ß. immittantur in phialam cum flor. cent. & gummi elemi, an. ℥ ij. olei comm. ℔ ij. ſoli per totam æſtatem, cùm eius ardor eſt maximus, exponantur. Si quis aquam vitę in qua benioini aliquid diſſolutum fuerit, addiderit, oleum huius generis habebit præſtãtiſſimum. Oleum maſtichinum fit ex olei roſati ℥ xij. maſtic. ℥ iij. B
vini optimi ℥ viij. Coquantur omnia ſimul ad vini conſumptionem, inde oleum colatur, & in vaſe aſſeruatur.

Oleum maſtichinum.

De oleis è vegetabilibus per diſtillationem eliciendis.

CAP. XII.

HERBÆ ferè omnes quæ flores & ſemina in vmbellam fundunt, ſemina obtinent ſubſtantiæ calidæ, tenuis & aëreæ, adeóque oleoſæ. Quoniam verò oleoſa ſubſtãtia quæ ſimplicibus corporibus ineſt, duorum eſt generum, ideò & eius eliciendæ modus eſt duplex. Quædam enim craſſa exiſtit, terreſtris, viſcida, & corpori è quo elici debet penitus confuſa ac permixta, cuiuſmodi illa eſt quam expreſſione euocari antea diximus. Hæc enim quia totius corporis ſui ſubſtantiæ & craſſamento tenaciſſimè adhæret, ideò propter inſitam craſſitiem ſurrigi & aſcendere nequit. Alia ſubſtantiæ eſt tenuis & aëreæ, quæ à ſuo corpore facilè diuellitur, adeóque diſtillationi ſubiecta facilè ſurgit, cuiuſmodi eſt aromatum ſubſtantia oleoſa, vt iuniperi, aniſi, cariophyllorum, nucis moſchatæ, cinamomi, piperis, zinziberis, & ſimilium odoratorum & ſpeciatorum corporum. Extrahendorum inde oleorum modus hic eſt. Materia terenda & cõquaſſanda eſt, & in aquam ea proportione infundenda, vt pro materiæ libra vna ſint decẽ aquæ. Fit infuſio in vaſe cupro, penula, ſtanno vel argento intrinſecus incruſtata inſtructo, cum ſuo refrigerante aqua frigida pleno. Vaſi fornax ſubiicietur cum igne accenſo, arenáve aut fauilla. Cùm aqua refrigerans contenta incaluerit, effundenda venit, & alia in eius locum ſubſtituenda, vt congelentur ſpiritus neque exhalent, penulę ſeu alẽbici roſtro ſubiicietur excipulus ceruicis oblongæ. Fouebitur ignis quoad cõtenta materia ebulliat. Alius etiam eſt eius diſtillationis obeũdæ modus. Materia prępatata, & vt dictum eſt, infuſa recondetur in aheneo vaſe, penula tecto, ad cuius roſtrũ fiſtula ſtannea, aut ex ferro albo ſubtili coagmentatione fideliter lutata aptabitur. Ea D
fiſtula tranſmittetur per dolium aqua frigida plenum, vt qui diſtillat vnà cum oleo liquor, in ipſo trãſitu refrigeretur, ad extrema fiſtulæ excipulus ſubiectus erit. Ignis verò per initia lentus ſenſim augebitur, quoad contenta, vt prædictum eſt, materia ebulliat. Cauendum enim ne rapidiorem ignem ac vehementiorem excites: ſic enim ebullitionibus turgeſcens materia, extra proprij conceptaculi oras aſſurgens, æſtu violento effundetur. His ſeruatis legibus, ſtatim cernes ab initio vnà cum aquoſo humore oleoſum ſtillantem. Vbi oleum manare deſierit, quod ex effuſi liquoris colore, conſiſtentia & ſapore cognoſcere licebit, ignis ſupprimetur: vaſculóque quod digitalis inſtar habebit, & bacillo alligatum erit, oleum à reliquo liquore ſeparabitur. In quo notandum quædam eſſe olea quæ aquæ ſupernatent, vt oleum aniſi. Alia contrà quæ ad fundum deprimantur, vt oleum cinamomi, macis & cariophyllorum.

Quæ olea expreſſione veniant elicienda.

Extrahendorum diſtillatione oleorum ratio prima.

Altera.

Quæ olea ad aquæ fundum deprimantur.

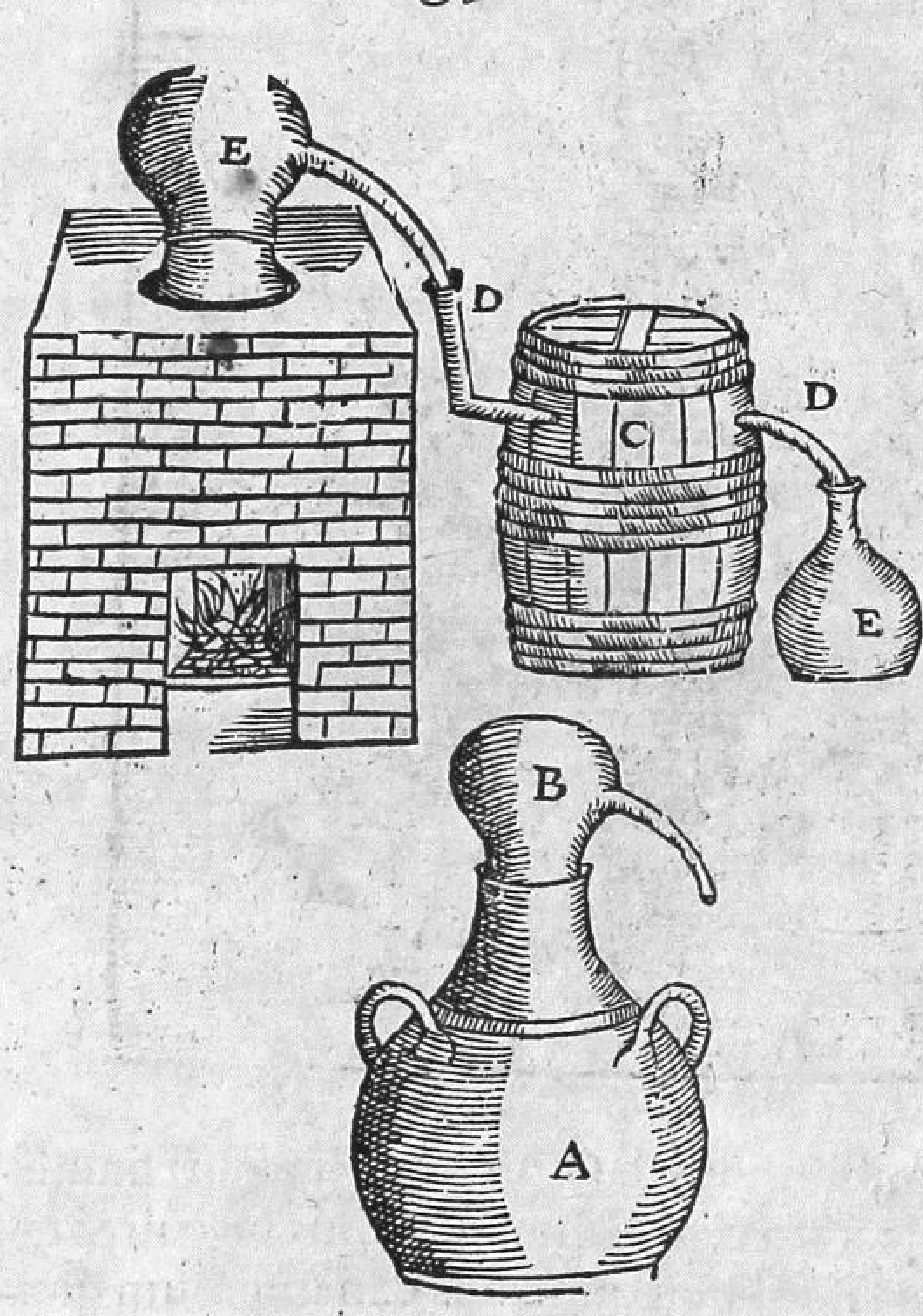
Notandum inſuper, quòd aquoſus humor qui cum oleo aniſi & cinamomi ſtillat, albicat, ac temporis ſucceſſu quadam ſui portione in oleum faceſſit. Aquoſi illi liquores ſeorſim etiam habendi ſunt, longè enim nobiliores exiſtimantur, quàm qui

per

A per balneum mariæ habentur, illi præſertim qui ſtatim ab initio vnà cum oleo ſtillãt. Olea eiuſdem ſunt facultatis cum corporibus è quibus eliciuntur, ſed multò efficacioris: nam quę multis huius aut illius medicamenti libris diffuſa ante erat vis, ea poſt diſtillationem paucis dragmis collecta habetur. Exempli enim gratia, quæ per libram cariophyllorum digeſta erat facultas, ea mox in duas ad ſummum vncias cõtracta eſt, quæ per cinamomi libram vnam, mox in ſeſquidragmam, aut quod ſummũ eſt, dragmas duas. Cæterũ vt maior eliciatur copia, minori ſumptu, ac ſine metu ruptionis cui vaſa vitrea obnoxia ſunt, probarim in vaſe cupreo diſtillationem perfici: neque enim verendum ne à cupro malignam qualitatem oleum acquirat, impedit enim id ipſum vnà cum oleo manans aquoſus humor: ſi maximè cuprum ſtanno aut argento oblitũ & incruſtatum fuerit. Rem totam appicta imagine deſcribere atque oculis ſubiicere placuit.

In vaſe cupreo quî innoxiè olea diſtillentur

B *Fornax cum ſuo vaſe, quo vegetabilium vt ſaluiæ, roriſmarini, thymi, lauendulæ, ſeminis aniſi, fœniculi, cariophyllorum, nucis moſchatæ, cinamomi, piperis, zinziberis & ſimilium eſſentias licet elicere, imò etiam aquæ vitæ & aceti diſtillati. Vaſis illius loco vti eo licet, quod refrigerante ſuo inſtrui & cingi ſolere diximus.*

A. *Monſtrat vas vulgò veſicæ nomine exprimi ſolitum, cupreum id eſſe debet, & ſtãno intrinſecus oblitum.*
B. *Capitellum.*
C. *Dolium frigida plenum ad refrigerium & condenſationem aquæ & olei, tubulo per dolium traiecto, permeantium.*
D. *Tubulum ex aere aut ferro albo per dolium traiectum.*
E. *Veſicam fornaci ſuo inſidentem, & immediatè igni appoſitam.*

C

Cæterùm quia cinamomi, piperis & aliorum aromaticorum mentionem fecimus, quorum ferax non eſt Gallia, viſum eſt arborum quę fructus illos ferunt: imaginem hîc ſubiicere, ſimul & deſcriptionem, ex Theueti, qui eas propriis oculis inſpexit, Coſmographia tranſcribere. Piper in India naſcitur in arbuſculis exiguos ramos promittẽtibus, ex quibus acini pendent hederaceis aut vinaceis, exiguis nigris & præmaturis ſimiles. Folia mali medici foliis ſimilia ſunt ſubacuta & pungentia. Magno ſtudio Indi pendentes illos acinos colligunt, & in magnis cellis recondunt, cùm primùm ad perfectam maturitatem deuenerint. Itaque non rarò contingunt tempora in quibus pluſquàm ducentæ naues ad littus Paruæ Ianæ eius regionis inſulæ appellunt, inde piper & alia aromata exportaturæ. Piperis vſus eſt in antidotis aduerſum venena, vrinam prouocat, digerit, attrahit, reſoluit, ſerpentum morſibus remedio eſt. Ventriculo refrigerato vtiliter apponitur & aſſumitur, in condimenta veniens coctionem adiuuat, & appetentiam ciet: deligendum id quod nigrum eſt, graue & minimè flaccidum. Quæ nigrum, quęque album piper ferunt arbores, tam ſibi ſunt inuicem ſimiles, vt indigenæ nulla eas nota niſi expendente fructu diſcernere queant, quod etiam in vitibus noſtris contingit albarum & nigrarum vuarum feracibus.

Piperis deſcriptio.

D

Piperis vſus

Delectus.

Arboris Piper ferentis imago. A

B

C

Cinamomi deſcriptio.

Cinamomũ quo vtimur eſt cortex ſuæ arboris. 7 ſimpl.

Quæ cinamomi ferax eſt arbor in Indiæ montibus naſcitur, ac folia lauri ſimillima profert. Ex ea arbore regis prouinciæ decreto certis anni menſibus ſurculi & taleæ exciduntur, ex quibus auulſus cortex id ipſum eſt quod nos Cinamomum dicimus. Id nemini peregrino emendum exponitur, niſi ad Regis arbitrium indicto precio & æſtimatione, cæteris cautum eſt vel flagella amputare. Scribit Galenus cinamomum tenuium eſſe partium, in tertio ordine calidum, cuiuſdam adſtrictionis particeps. Itaque corporis excrementa incidere ac reſoluere, viſcera roborare, menſes cũ craſſorum humorum adinixtione ceſſant promouere: anima gratiam olenti ori conciliat, medicamentis, hypocratico vino, & condimentis gratum ſaporem, odorémque infert. Ex cinamomo aqua fit nobilis quæ aduerſus frigidos omnes morbos, & animi defectus eſt efficax, peſti ac venenis contrarias vires obtinens, eius aquæ talis eſt compoſitio. D

Aquæ deſcriptio & dotes.

℞. cinamomi electi & optimi ℔ j. leniter contuſa, & aquæ roſ. ℔ iij. & ℔ ß. vini albi generoſi mixta in vas vitreum coniiciatur, ibidémque viginti quatuor horarũ ſpatio maceretur ſæpius agitando. Totum id diſtillationi in balneo mariæ ſubiiciatur, fideliter excipulo & vaſe lutatis ne ſpiritus vaneſcat.

Arboris

A *Arboris Cinamomum ferentis effigies.*

B

C

Alius modus quo herbarum, florum, ſeminum, & fructuum aromaticorum eſſentiam ac ſpiritus licet elicere: imò etiam rheubarbari, agarici, turbith, hermodactilorum & aliorum purgantium.

Cap. XIII.

D COMMEMORATORUM præfixo titulo, ſimplicium eſſentias & ſpiritus ſic licet elicere. Saluiam, rheum, cinamomum, vel aliam quamuis materiam minutim concidito aut etiam terito. Inde in matulam ſeu ampullam vitream quæ ceruice ſit oblonga coniicito: tantúmque aquæ vitæ affundito quantum ſit ſatis materialibus mergendis, & digiti altitudine ſuperandis: tum vas fideliter obturato ne quid aëris ſubeat. Sic ſinito per dies octo in balneo mariæ lento igni ſubiecto maccrari: ita enim aqua vitæ materiæ vires qualitatéſque in ſe pellicit, pellicuiſſe autem tum cognoſces, cùm merſæ materiæ colore ipſam perfectè tinctam animaduertes. Elapſis octo diebus, eandem illam aquam vitæ in aliud vas pari ſimilium materialium eodem modo præparatorum quantitate plenum coniicies, & pariter ipſorum in ſe vires tranſmuat, id ter, quatérque repetendum: quouſque ſcilicet aqua vitæ ſe perfectiſſimè tinxerit colore infuſæ materiæ. Quòd ſi materia ex qua ſpiritum eſſentiámque elicere voles, magni pretij ſit, cuiuſmodi eſt xiloaloë, rheubarbarum, non ſatis videri debet ſemel ipſam aqua vitæ perfudiſſe, sed iterum tertióque illud idem tentandum, quouſque ſcilicet eius vis omnis abſtracta fuerit: abſtractam verò omnem intelliges, cùm quod reſtabit ma-

Signũ aquæ vitæ induta & imbuta infuſorum materialiũ viribus.

Signũ materialiũ ſuis viribus exutorum.

gna guſtui planè inſipidū apparuerit, his vt decet peractis, omnes aquas materiæ delectæ viribus & colore tinctas in alembicum, ſua penula tectū ſubtili coagmentatione lutatū, atque in balneo mariæ poſitum conijcies, vt aqua vitæ ſurſum ſublata, atque in ſimile aliud opus reſeruata, in fundo ſpiritus eſſentiáque hæreat. Hinc eſſentiæ ſi vis mellis conſiſtentiam parare, ipſam in vas figulinum plumbatum ſuper cineres calidos poſitum demittes, vt pars eius tenuior in vaporē vertatur. Sic enim tandem eſſentiam nobiliſſimam & efficaciſſimam es habiturus eius rei quam diſtillationi ſubieceris, cuius vel vnus ſcrupulus plus virium in purgando eſt habiturus, quàm materiæ ipſius duæ vel tres dragmæ. A

De modo eliciendi olei ex gummi lachrymis, ſeu ſpiſſis liquoribus, & reſinis, imò etiam ex quibuſdam lignis.

CAP. XIIII.

Retorta vulgo dicta quid.

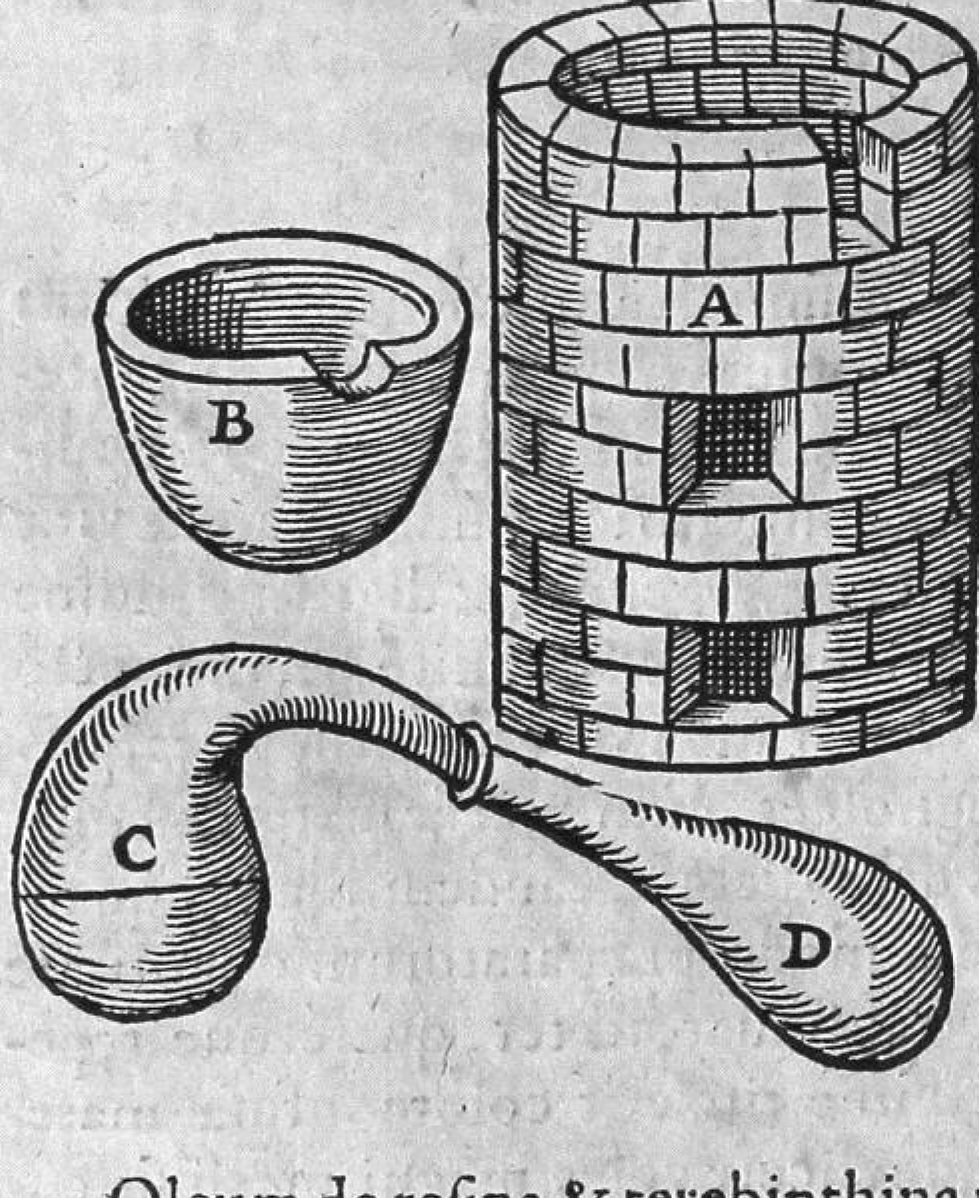
OLEA omnia quæ ex gummi, ligniſque oleaginoſis ac metallis eliciuntur, ea vaſe cui Retorta vulgare nomen eſt eliciuntur. Parandum eſt vitreum, lapideum, vel teſtaceū ac plumbatum, ſeu figulino vernice obtectum: magnitudine verò tanta quanta erit copia olei quod elicere animo decreueris, quanquam ferè id aquæ libras duodecim capere debet. Ceruix ei ſeſquipedali, vel ſaltem pedali longitudine comparanda eſt. Vas recipiens ferè eſt phiala in quam retortæ illa ceruix aptatur & inſeritur. Tum igitur retorta collocanda venit in gabata ſeu ſcaphio culinario teſtaceo, fauilla aut arena pleno, & fornaci inſidente, vt ſubiecta figura licet intelligere. B

Gūmi differentiæ.

Ex gummi alia ſunt liquida, alia ſolida: & ex ſolidis alia ſunt aliis ſolidiores. Quæ ſolida ſunt plus negotij ſi diſtillationi ſubiiciantur faciunt quàm liquida, non enim tam facile diſſoluuntur aut liqueſcunt, nec igni obſequentia ſunt: itaque ſæpè ante vruntur quàm diſſoluantur: quò fit vt nonnulli pro gummi ſolidi libra, duas tréſve libras olei terebinthini clariſſimi & liquidiſſimi, id eſt puriſſimi, addant. Sed & liquida difficulter etiam diſtillantur, quòd ſæpè vbi ab igne incaluerint intumeſcunt adeò, vt retortæ ſeu cucurbitæ oras excedant, & in excipulum talia decidant, qualia in cucurbitam immiſſa fuêre: ſi præſertin ab initio ignis violentus & rapidus ſubiiciatur. Id incommodi plerique vt declinent, immiſſis in cucurbitam materiebus, arenam tanquam ſaburram addunt. C

Cautiones in gummi diſtillandis obſeruandæ

Fornacis cum ſua gabata, retorta ſeu cucurbita, & excipulo effigies.

A. *Fornacem monſtrat.*

B. *Gabatam ſeu teſtam figulinam.* D

C. *Retortam ſeu veſicam cucurbitámve.*

D. *Excipulum.*

Oleum de reſina & terebinthina paratur hoc modo.

Modus olei de terebinthina comparandi.

Capito terebinthinæ duas aut tres libras, quas in retortam tam amplam recondito, vt tres eius partes reſtent vacuæ & inanes: itaque pro terebinthinæ ſingulis libris arenæ addito tres aut quatuor vncias. Tum retortam in gabatam cretis cineribus plenam

A nam collocato, & fornaci vt decet ſubiicito, eius ceruici excipulum aptato & fideliter lutato. Denique ignem ab initio lentum ſuccendito, ne contenta materialia intumeſcant, & ſupra retortæ margines exundent: ignem illum ſenſim augeto, ac ne confertim materialia ferueant caueto. Per initia ſtillabit liquor limpidus & acidus, in quo quædam hypoſtaſis concreſcere ſolet, hinc limpidiſſimum manabit oleum, liquoris illius aquei & pituitoſi æmulum: tum verò ignis paulo maior excitandus eſt, vt tertius aſſurgat, ſtillétque oleoſus liquor limpidus, tenuis & coloris planè aurei. Sed & tum ignis luculentior flammánſque excitandus eſt, vt oleum extrahas quod colore ſit rubro & carbunculato, conſiſtentia ſpiſſum ac mediocriter craſſum. Sic igitur ex terebinthina quatuor liquorum ſpecies licet elicere, hóſque differentes diuerſis excipulis excipere: ſatius tamen eſſe arbitror eodem omnes ſimul admittere, quò poſtea alteri diſtillationi ſubiecti ſeorſim oleum habeatur expetitum: cæterùm ex terebinthinæ libra vna decem vel duodecim olei vnciæ manant. Id olei genus efficax eſt aduerſum paralyſim, conuulſionem, neruorum puncturam, neruoſarúmque partium omnium vulnera. *Indicia ſtillantis è terebinthina liquoris ſeu olei expetiti.*

B E cera verò oleum ſic extraxeris. Ceræ libram vnam capito, liquato, & in retortam ſeu veſicam vitream igni cineritio aut arenario ſubiectam, quemadmodum in terebinthinæ oleo eliciendo paulò antè diximus, immittito, diſtillato ignem ſenſim augendo. Nihil ex cera fere præter quàm oleoſa ſubſtantia ſtillat, & pauca quædam pituitoſa, oleoſæ tamen eiuſmodi ſubſtantiæ portio mox concreſcit in aliquid butyroſum, quæ ob id diſtillationi denuò eſt ſubiicienda, ex ceræ libra vna licet olei ſex aut octo vncias elicere. Id oleum ad contuſiones frigidóſque præſertim dolores eſt efficax. *Modus olei è cera eliciẽdi.* *Dotes olei de cera.*

De oleorum ex gummi generibus durioribus vt myrrha, maſtiche, thure & ſimilibus extractione. CAP. XV.

C REPERIVNTVR nonnulli qui huius generis olea extrahunt igne cineritio aut arenario, quemadmodum de oleis gummi liquidiorum ſuperiori capite diximus, addendo in ſingulas gummi libras aquæ vitæ duas, olei verò de terebinthina duas tréſve vncias: macerari ſimul iſta ſinunt decem vel octo dies in balneo mariæ, vel fimo equino, inde diſtillationi ſubiiciunt in retorta, vera verò methodus extrahendi olei de myrrha eſt eiuſmodi. Cape myrrham in puluerem pollinémve redactum, eámque in ouis induratis lutei extracti loco include, oua in craticula loco humidiori, vt cella vinaria compone, ouíſque figulinam teſtam figulino vernice obductã ſubiice, reſoluetur myrrha in aquam oleoſam, quæ mox in matellam vitream fideliter obturatam cum pari aquæ vitæ, vt loquuntur, rectificatæ quãtitate immittenda erit, & fimo per tres vel quatuor menſes committenda, quibus exactis reuellenda inde matella eſt, & ita inclinanda, vt in ſubiectum alembicum contentum liquorem effundat, in fundo enim eius craſſum quoddam magma remanebit, tum alembicum balneo mariæ immergendum eſt, vt in vaporem aqua vitæ & pituitoſo liquore reſolutis, in fundo purum & limpidum reſtet oleum: cui coloris venuſtatem admixta anchuſa, odoris verò gratiam olei ſaluiæ, cinamomi, aut caryophyllorum guttis aliquot admixtis conciliare poteris. *Eliciẽdi olei de myrrha ratio.* *Oleo de myrrha quî venuſtas & gratia concilietur.*

D

Nunc balſamorum compoſitionem ac rationem ſubiecto vno aut altero exemplo demonſtremus. Cuius quod primum ſequitur exemplar ex Veſalij ſumptum eſt Chirurgia.

℞. terebinth. optimæ ℔.j olei laurini. ℥ iiij. galbani, ℥ iij. gummi elem. ℥ iiij. ß. thuris, myrrhæ, gummi hederæ, centaurij maioris, ligni aloës an. ℥ iij. galangæ, caryophyll. conſolidæ maioris, cinamomi, nucis moſchatæ, zedoariæ, zinziberis, dictamni albi an. ℥ j. olei vermium terreſtrium, ℥ ij. aquæ vitæ ℔.vj.

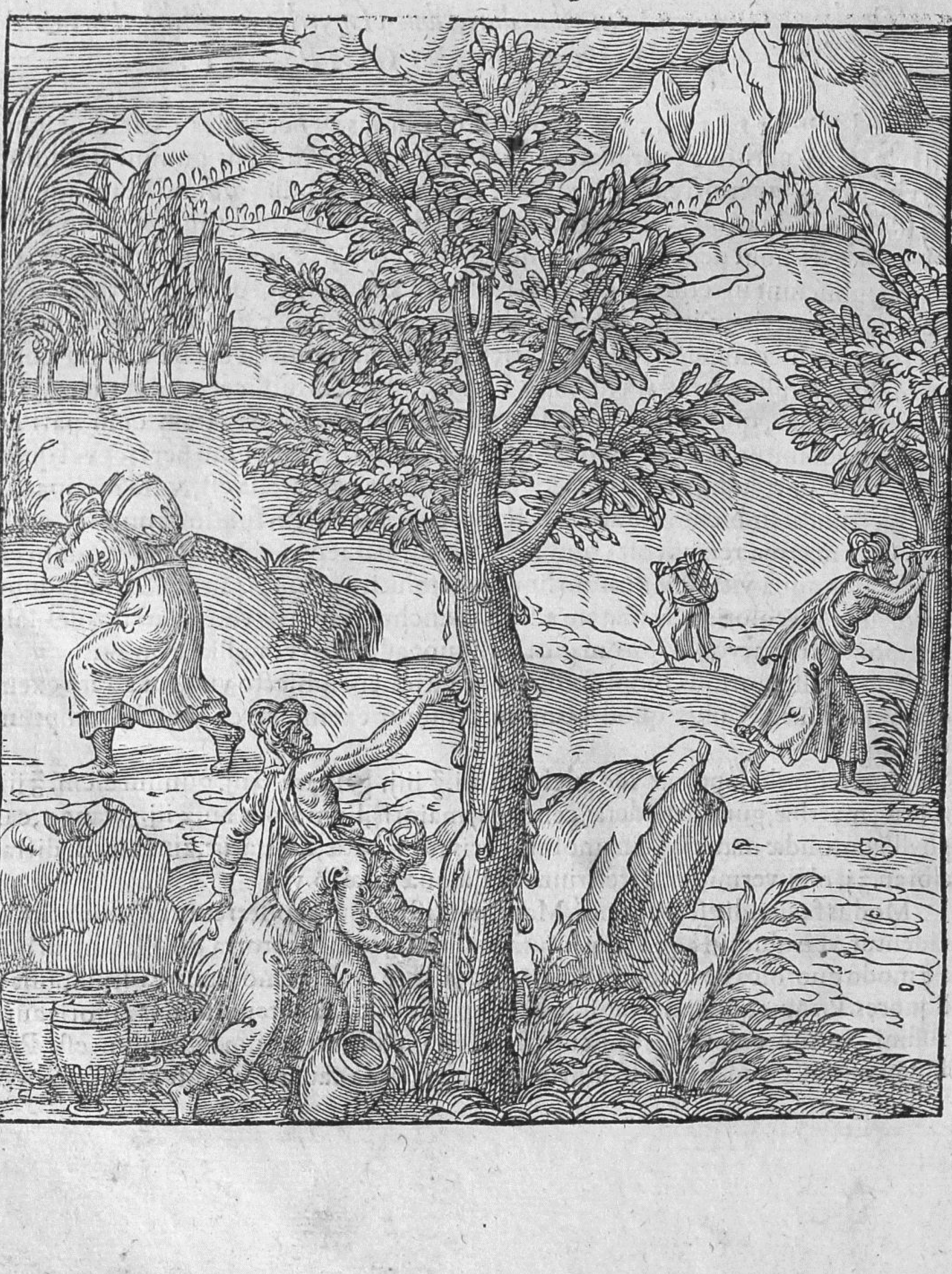
Modus faciendi eſt eiuſmodi, Materialia iſta omnia conterentur & minutim concidentur, vt triduo in aqua vitæ infuſa madeant, tum in retorta diſtillabuntur eo planè modo quo olea de terebinthina & cera ante commemorata, tres ſtillabunt inde liquores. Primus quidem aquoſus, & limpidus erit, alter tenuiſſimus coloris auri puriſſimi, tertius coloris carbunculi, qui demum liquor verum balſamum eſt. Primus liquor efficax eſt ad ſtomachi infirmitatem à frigida cauſa manantem quia ſcilicet pi- *Balſami Veſalij deſcriptio.*

tuitam incidit, & flatus diſcutit. Secundus vulneribus recentibus & adhuc cruentis, A atque etiam paralyſi medetur. Tertius ad eaſdem illas affectiones longè omnium eſt efficaciſſimus, quod ſequitur compoſitionis balſami exemplum ex Fallopio eſt.

Balſamum Falopij. ℞. terebinth. claræ ℔. ij. olei de ſemine lini. ℔. j. reſinæ pini ℥ vj. thuris, myrrhæ, aloës, maſtiches, ſarcocollæ an. ℥ iij. macis, ligni aloës an. ℥ ij. croci. ℥ ß. coniiciantur omnia in retortam vitream ſupra cineres, & diſtillentur. Primò ſtillabit aqua limpida mox oleum ſubrubrum vulneribus vtiliſſimum.

Sciendum verò quòd hac arte axungias omnes, adipes, animantium partes, ligna, corticum, ſeminúmque genera omnia, modo ante vt decet macerata fuerint, diſtillationi ſubiicere facilè poſſumus, ſic tamen vt ex his plus aquoſi liquoris quàm oleoſi ſtillet. Quoniam verò ſupra thuris multoties meminimus, thuriferæ arboris imago hîc ex Theueti Coſmographia ſubiicienda viſa eſt, ſimul & deſcriptio. Thus, *Thuris deſcriptio.* inquit, arbor eſt Arabiæ indigena, pino ſimilis, liquorem fundens qui mox induratur, & in granula coit ſubalbida, lucida, intus pinguia, quæque ignibus iniecta flammam concipiant, *Thuris adulterini indicia.* adulteratur thus reſina pini & gummi, quæ cauſa exiſtit, cur quale B deſcribitur tale apud nos non reperiatur, fraudem ex eo cognoſcas, licet quod neque reſina, neque gummi aliud quoduis flammam concipit, reſina enim in fumum abit, *Thuris dotes.* thus verò ſtatim ardet. Idem adulterium odor prodit: neutrum enim gratum odorem ſpirat vt thus. Arabes arborem vulnerant quò facilius ſtillet liquor, ex quo magnum *Ad mammarum inflammationes.* quæſtum faciunt, vlcera caua replet, & ad cicatricem perducit. Itaque & factitiis balſamis tãquam princeps & baſis admiſcetur. Solum thus in pollinem tritum atque appoſitum ſanguinem è vulneribus manantẽ ſiſtit. Mathiolus id cũ cimolia & oleo roſato mixtũ, ſingulare ad mammarũ inflãmationes recens puerperis remediũ prædicat.

Arboris thuriferæ imago.

C

D

A

Compoſitio olei de vitriolo ſeu chalcanto. CAP. XVI.

CAPE vitrioli libras decem, quas in pollinem redactas fictili include, carbonibus candentibus impone, vt calcis conſiſtentiam adipiſcantur, quod tum contingit cùm rubeſcunt. Poſt quinque vel ſex horas cùm fictile refrixerit confringetur: rurſúmque chalcantum in pollinem comminuetur, vt iterum in calcem eat: ídque tam diu, & toties iterabis quoad perfectè calcinatum apparuerit, nempe cum exactè rubuerit. Tum igitur denuò in pollinẽ redigetur, & in retortam figulinam immittetur, ei ſimilem ex qua aqua fortis elicitur, addito in ſingulas chalcanti in calcem excocti libras ſignini lateritij quartariũ vnum. Hinc retorta excipulo ſuo inſtructa imponatur fornaci reuerberationis, igne flammante ſemper ſuſcitato, ídque per ſpatium quadraginta octo horarum, plus minúſve pro aquæ ſtillantis modo & copia. Diſtillationem verò tum perfectam intelliges, cùm excipulus natiua perſpicuitate nitere cœperit, haud iam plenus ſpiritibus vaporoſis, quibus quandiu humor ſtillat obſitus eſt & ſubalbicat. Quod verò ad excipulum attinet, duo tibi ſunt notanda. Primum vt magnus ſit & valdè capax: ne ſcilicet confertim affluentium vaporoſorum ſpirituum copia diſtendatur & rumpatur, vt non rarò contingit. Alterum vt in cupa frigida aqua plena collocetur, ne ſi nimium incaleſcat diſſoluatur & diffringatur. Hæc omnia facilè innoteſcent ſubiecta figura.

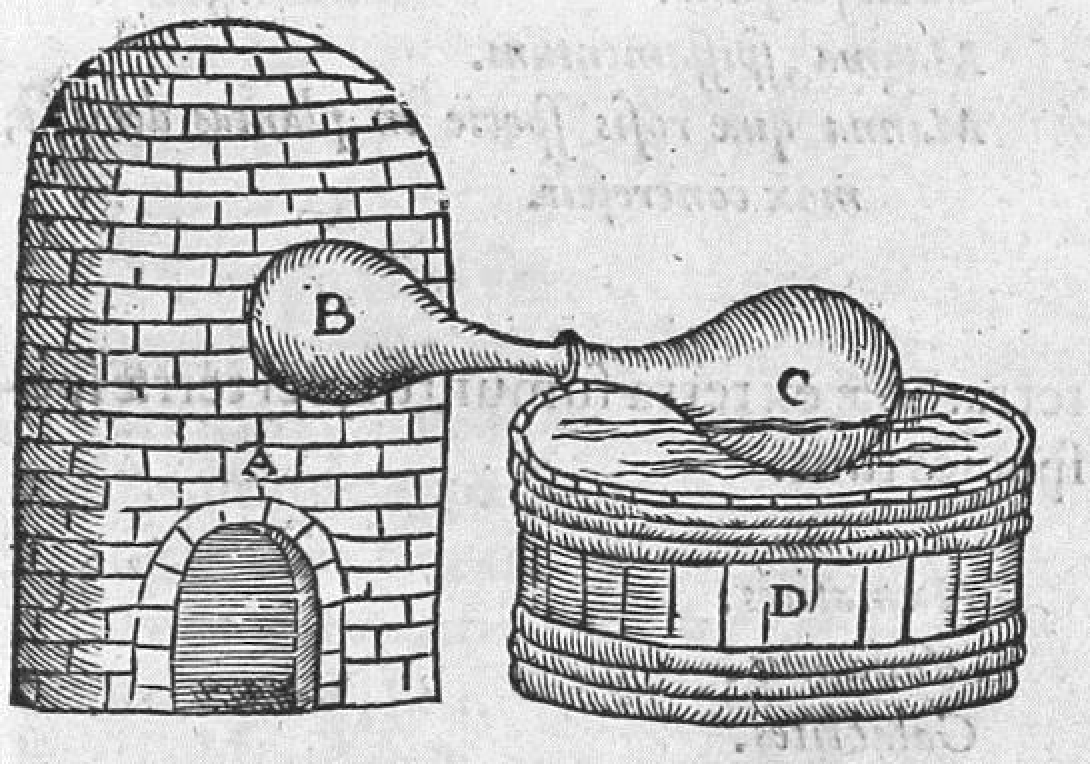
Exactè calcinati vitrioli indicium.

B

Perfectè diſtillati chalcanti ſignum.

Fornax reuerberationis ſua veſica & excipulo inſtructa.

C

A. *Monſtrat fornacem.*

B. *Veſicam.*

C. *Excipulum.*

D. *Cupam aqua frigida plenam.*

Tabula ſeu regeſtum medicamentorum & inſtrumentorum morbis curandis inſeruientium. CAP. XVII.

MEDICAMENTA pariterque alimenta medicamentoſa morbis curandis idonea petuntur ex animantibus, plantis & mineralibus. Ab animantibus quidem ſumuntur.

D

Cornua.	*Oſſa.*
Vngulæ.	*Extremitates.*
Pili.	*Cor.*
Pennæ.	*Iecur.*
Teſtæ.	*Pulmones.*
Crania.	*Cerebrum.*
Squamæ.	*Vterus.*
Sudores.	*Secundina.*
Cutis.	*Teſtes.*
Adipes.	*Penis.*
Carnes.	*Veſica.*
Sanguis.	*Sperma.*
Interanea.	*Podex.*
Vrina.	*Cauda.*

A

Odores ſeu fœtidi illi ſint ſuaue olentes, imò & venena.
Ipſa integra animalia, vt
Vulpeculæ.
Catuli.
Erinacei.
Ranæ.
Lumbrici.
Cancri.
Aſtaci fluuiatiles.
Scorpij.
Hirudines.

Stercora.
Tunicæ ventris.
Expirationes.
Seta.
Tela.
Lachrymæ.
Saliua.
Mella.
Cera.
Oua. *Lac.*
Butyrum.
Caſeus. *Medulla.*

Ex plantis, id eſt, arboribus, arbunculis & herbis ſumuntur.

B

Radices. *Muſcus.*
Medulla.
Surculus.
Oculi ſeu gemmæ arborum.
Thyrſus, ſcapus ſeu caulis.
Folia.
Flores.
Calices.
Fibræ ſeu capillamenta.
Spicæ. *Semina.*
Ipſæ plantæ integræ vt,
Malua, cæpa, bulbus,
Et ſimilia.

Cortex.
Ligna.
Farinæ.
Succus.
Lachrymæ.
Olea.
Gummi.
Reſinæ.
Caries ſeu ſitus.
Magma, ſpiſſamentum.
Manna quæ roſis ſpecie in plantas delapſa, mox concreſcit.

C

Metallica ſumuntur vel ex aqua vel ex terra: quæ ex terra ſumuntur, vel terræ ſpecies ſunt, vel lapides, vel metalla. Terræ ſpecies ſunt.

Bolus armenus.
Terra ſigillata.
Cimolia.
Creta.
Ocra.
Gypſum.
Calx.
Lapidum verò ſpecies ſunt.
Silices.
Lapis iudaicus.
Lapis lyncis.
Pumex.
Entalis ſeu entalium.
Dentalis ſeu dentalium.
Species ſalis tam naturales quàm artificiales & factitiæ ſunt.
Sal nitrum.
Sal vulgare.
Sal alkali.
Sal ammoniacum.

Hæmatites.
Amiantus.
Galactites.
Lapis ſpongiæ.
Adamas
Sapphirus.
Chryſoleius.
Topazus.
Magnes.
Pyrites.
Alabaſtrites. D
Marmor.
Cryſtallus, & multa alia gemmarum, id eſt lapidum pretioſorum genera.
Sal ex vrina concreta.
Sal de tartaro: atque in genere ſalis genera omnia quæ ex quibuſlibet plantis fiunt.

Metallica

A *Metallica vulgo dicta ſeu materiæ metallicæ ſunt.*

Marchaſitæ.
Antimonium.
Stannum cryſtallinum ſeu germanicum.
Tuthia.
Arſenicum.
Auripigmentum.
Laſurion ſeu cæruleum.
Riſagalum, ſeu arſenicum ſublimatum.
Sulphur.
Argentum viuum.
Chalcanthum.
Chalcitis.
B *Pſory.*
Atramentum nigrum.
Colcotar ſeu.
Vitriolum.
Alumen ſciſsile.
Alumen rotundum.
Alumen liquidum.
Alumen plumoſum, ſeu
Iameni.
Borax.
Bitumen.
Naphtha.
Cinnabaris.
Lithargyros auri.
Lithargyros argenti.
Chryſocolla.
Sandaracha & alia innumera.

Metalla ſunt.

Aurum.
Argentum.
Ferrum.
Plumbum.
Stannum. Æs.
Cuprum.
Calybs.
Aurichalcum: & quæ ex his manant, vt ipſorum ſquamæ, rubigo, & ſimilia.

Ex aquis verò vt mari, fluminibus, ſtagnis & fontibus, aquarúmque limo multa C petũtur remedia, vt corallus albus & ruber, margaritæ ſeu vniones, & infinita alia quę natura, magni mundi architecti ancilla, produxit ad morborum curationem: ſic vt quamcunque in partẽ oculos conuerteris, ſeu in terræ ſuperficiem, ſeu in terræ viſcera, ingens ſe oſtentet remediorum ſylua. Quorum omnium delectus petitur vel ex ipſorum ſubſtantia, vel ex quantitate, aut ex qualitate, actione, loco, tempore, odore, ſapore, ſitu, figura, pondere, & aliis circunſtantiis, vt abundè docuit Iacobus Syluius libro ea de re edito. Ex his ſimplicibus variæ concinnantur compoſitiones. Vt

Collyria.
Caputpurgia.
Eclegmata.
Dentisfricia.
Dentiſcalpia.
Apophlegmatiſmi.
D *Gargariſmata.*
Pilulæ.
Boli.
Potus.
Apozemata.
Zulapia.
Syrupi.
Pulueres.
Tabellæ.
Opiatæ.
Conſeruæ.
Condita.
Confectiones.
Rotulæ.

Quæque medicamenta alimentoſa cenſentur, Vt.

Reſtaurantia.
Iuſcula colatitia: Conſumpta carnium.
Expreſſa.
Gelatina.
Hordeatum ſeu ptiſana.
Panatella.
Amygdalatum.
Caro cum amygdalis intrita ſeu lencophagus ex amygdalis, ſaccharo, & aqua roſacea.
Placentæ, ſeu ſcriblitæ.
Pomatium.
Sorbatium.
Zythum.
Ceruiſia.
Acetum.
Omphacium.
Oleum.
Aqua chalybeata.
Aqua cum pane tranſuaſata crebrius.

Hydroſacchar.
Hydromeli & ſimilia potus genera.
Mucagines.
Oxymel.
Oxycratum.
Oxyrrhodinum.
Hydrocelæum.
Hydromel vinoſum.
Emplaſtra.
Vnguenta.
Cerata.
Litus.
Embrochæ.
Fotus.
Epithemata: eáque omnia repercutientia.
Attrahentia.
Reſoluentia.
Suppurantia.
Remollientia.
Mundificantia.
Incarnantia.
Cicatriſantia.
Putrefacientia.
Corrodentia.
Agglutinantia.
Anodyna.

Ptiſana vulgo dicta potus diuinus. A
Vinum Hyppocraticum ſeu aromatites.
Pyratium.
Vomitoria.
Sternutatoria.
Sudorifica.
Clyſteres.
Peſſaria.
Suppoſitoria ſeu glandes.
Suffumigia.
Trochiſci.
Frontalia.
Cucufæ.
Scuta.
Marſupia ſeu ſacculi. B
Balnea.
Semicupia.
Lac virginale. *Fuci.*
Picationes.
Depilatoria.
Veſicatoria.
Cauteria potentialia.
Muſcaria.
Ventilabra.
Conopea, vela nempe ſubtenſa, aëri agitando ventilandóque comparata.
Fonticuli arte parati ſeu
Subſtilla, ſtillicidia & ſyphunculi.

Aquæ & olea ſtillatitia, aliáque per quintam eſſentiam multis modis extracta. C

Nempe aquæ oleáque ex plantis calidis ac ſiccis, aromaticiſque eliciuntur alembico cupreo, ſuprapoſito refrigerante inſtructo, decupla ad herbarum pondus aqua addita, herbas autem ſiccas eſſe oportet quò ſit diſtillatio fœlicior.

E floribus liquores calore ſolis eliciuntur, vel fimi, vel racemorum prælo ſubſtractorum magmate, vel in balneo mariæ per veſicam, ſubiecto & os ori concurrente excipulo inſtructum, ſalis genera omnia poſtquàm calcis conſiſtentiam adepta & diſſoluta fuêre, peniculo bis, térque diſtillari debent, quò puriora euadant, aptioráque ad oleum de ſe remittendum.

Reliquæ diſtillationes fiunt vel in cellis, frigoris & humiditatis locis opera ſuper marmor lene: vel in manica quomodo paratur oleum de tartaro, ſaliſque & fellis ſpecies omnes, item aluminoſa & his alia ſimilia.

Animalium oſſa diſtillari debent per deſcenſum, vel per vaſorum concurſum. Ligna omnia, radices, cortices, conchæ marinæ, & ſemina ſeu grana vt frumenti, geniſtæ, ipſa fabæ & alia quorum ſuccus expreſſione euocari nequit, per deſcenſum diſtillantur, vel per vaſorum concurſum in fornace reuerberationis. D

Metallica calcis conſiſtentia donata, & ſalis naturâ adepta, diſſolui debent & peniculo diſtillari, móxque euaporari quouſque ſicceſcant, & in acetum diſtillatum reſoluatur: tum verò denuo euaporari & ſicceſcere: ſic enim facile in cella ſupra marmor, vel in manica, vel in cucurbita vitrea fornaci impoſita, in qua ſit ignis arenarius, ſenſim aucto igne quouſque aquoſus omnis liquor conſumptus ſit diſtillantur. Hinc mutandus excipulus & luto affigendus cucurbitæ, igne ſurſum deorſúmque ſuſcitato, ſic enim oleum manabit quod erit prærubrum. Hac arte metallica omnia diſtillantur, alumina & ſalis genera.

Gummi, axungiæ, atque in genere, reſinæ omnes diſtillantur in cucurbita, ſeu alembico vitreo excipulo ſuo inſtructo, & fornaci impoſito in quo ſit concha figulina, igne ciner itio plena, debet verò ignis paulatim augeri pro materierum varia conditione.

A *Vaſa & inſtrumenta diſtillationi inſeruientia hæc fere ſunt.*

Catinum: penulę nempe ſubiectũ vas.

Alembicum ſeu penula, id eſt capitellum ex cuius promiſſa deorſum nare ſtillant liquores,

Refrigerando. Sublimando.

Reuerberando.

Per deſcenſum diſtillando.

Calcinando, comparata vaſa.

Cilicia. Manica.

Gabata.

Circulatoria, ſeu Hermetis vaſa, à Pelicani ſe pectus roſtro fodientis ſimi-

B litudine dicta, gemini etiã nũcupata.

Scaphia figulina diſtillationi per peniculamentum comparata.

Fornaces ſecretæ Philoſophorum.

Oua Philoſophorum.

Veſica ſeu cucurbita.

Matuláve.

Excipulus ſeu recipiens.

Vaſa ſic ſibi mutuo occurrentia, vt ſubiectus excipulus ore ſuo oſculum veſicæ exipiat, ex quo concurrentiæ vaſa dicuntur.

Marmora ad vnguem expolita, ad omnes diſtillationes quæ in cellis fiunt comparata.

Fornaces cum vrceolis ad metallica calcis conſiſtentiam adepta, diſſoluenda.

INSTRVMENTA CHIRVRGICA, QVORVM toto hoc opere meminimus hæc fere ſunt: non quidem verborum Gallicorum, ſed rerum ipſarum ordine expreſſa.

Annuli latẽtẽ & demerſum circumferentia ſua ſcapellum euibrantes.

Anteridia, machinarum eiectoriæ clauiculæ.

Chelos, ſeu manucla, cuius diſſultu reſerantur, contentione autem obſe-

C rantur organa Chirurgica.

Emiſſaria Ventrilabráque vteri peſſiformia.

Turundæ fiſtulatæ.

Cauteria varia, varíeque tum vmbellata ſiue muſcaria, caluatáve, tum cultellaria, tũ punctuaria tũ vncinata.

Annulus plexis funiculorum coniugationibus columellæ cõſtrictorius.

Specula oris, oculi, ani, vteri.

Tubulus cum inſerto ignito & ferreo ſcapo.

Scalpelli falcati.

Tubulus peniculiformis.

D Subligacula varia vnico vmbone, vel pluribus tuberibus inguẽ premẽtia.

Scapularis faſcia ex ceruicibus ipſam traiicientibus ad ſubligaculum continendũ & contendendũ deuoluta.

Acus ſetam ſeu laqueum, aut etiã traiectam ex auro virgulam trahens: eáque vel recta, vel curua, vel rotunda, vel lateribus acuta.

Canaliculus altera extremitate ſua feneſtratur, vulneribꝰ dũ ſuũtur vtilis.

Forfices, exciſoriæ nempe tõſoriæque tenaculæ, quandoque denticulatæ.

Forpices comprehenſoriæ tantum, nõ etiam inciſoriæ tenaculæ.

Forfex oſſarius ſeu Oſtragra.

Forfex dentarius.

Nouacula inciſoria.

Scalpra tum complanatoria, radulæ dicta: tũ exciſoria, ſæpè lenticulata.

Cycliſci, id eſt caua & exciſoria ſcalpra.

Maleus plumbeus ad ſcalpros in cranium impellendus.

Terebellum, forma & vſu ei ſimile quo vietores aſſulas doliares ſeu ſcãdula, depreſſas, in ſuum locum reuocant.

Eleuatoria: cuius generis eſt vectis tripes ſubrectorius.

Vectes: quorũ ſcilicet dum capite ſuo ſeu manubrio cõprehenduntur, lingua verò ſeu cuſpide oſſi deſquamãdo ſubiiciuntur, examinatione, ſquamæ excutiuntur & decutiuntur.

Serræ.

Trypanum deſquamatorium ſeu exfoliatiuum.

Volſellæ, eliminandis oſſium teſtulis comparatæ.

Terebellum forando cranio idoneũ.

Trypanum excindẽdo cranio affabrefactum, cum ſua cochlea, cuſpide, capulo, axiculo & capitio, cuius occaſione Abaptiſton ſeu immerſabile nuncupatur.

Modiolus.

Circinus exciſorius, tum contractus tum diuaricatus.

Meningophylax.

Syrinx, ſeu ſyphunculus ad liquorum expreſſiones.

Forpex per cuius media foramina cõprehenſa & ſublata cutis ſtillo ferreo ignito tranſuerberata, ſetone mox traiicitur.

Setones ſeu ſetæ aut laquei, tum ſicci, tum vnguentis obliti.

Roſtra, coruinum, pſitacinum, olorinum, anatinum, lacertinum, gruinũ, idque vel rectum vel in ancônem actum: aliàs ſerratum ſeu dentatum, aliàs leue.

Glanditraha ſeu globulitraha, vulſella, ſeu glandium illex, tragematis, loricarum nexilibus orbiculis, oſſiúmque aculeis altius inſidentibus reuellendis comparata.

Dilatatoria caua & leuia, variis partiũ vulneribus variè affabrefacta.

Specilla, traiiciendis & demittendis in vulnus ſetonibus idonea, eáque recta, curua, peruia, imperuia.

Forfices cochleatæ, ad reuellenda tela biſſulca, triſſulca, foris intro, intus foràs hamata.

Scalpelli tum phlebotomi, tum ſcarificatores, tum falcati, tum recti.

Pyulcum.

Faſciæ, vincula, tæniæ, habenæ membranaceæ, laneæ, linteæ, glomeratæ, ſciſſæ, aſſutæ: rurſum aliæ epideſmi, aliæ hypodeſmides. Hæ rurſum vel reprimentes vel exprimentes, vel continentes: continentes, inquam, vel impoſita medicamina, vel vulnerum labra, vel mẽbra vt decet cõpoſita, quas Sarcoticas ob id nominant.

Spira fillacea.

Glomus fillaceus.

Plagulæ, ſplenia, diplomata lintea, panni complicati.

Ferulæ.

Capſulæ, loculamenta.

Arculæ.

Paraſtatæ ſtramineæ, & tanquam eriſmata ſeu obnitẽtia, fracto cruri dextra læuáque circumpoſita. Torulos ab intorto & compreſſo ſtramine dicere poſſis.

Gloſſocomia.

Ambi, gloſſocomij ſpecies.

Trochlea, cum ſuis orbiculis & axibus ligneis ferreiſve, quibus orbiculi liberas habent in trochlea verſationes.

Funes, tum ductarij, tum antarij ſuculæ, cum ſuis vectibus, id eſt tigillis quæ conuenientia in bina quæ ſuculæ ad capita ſunt foramina, funium, mẽbrorúmque funibus alligatorũ, temperant contentiones. A

Aſelli, ſucularum ſpecies.

Repagula ſiue verucula tortili & ſtriato ſcapo cochleata.

Manubria verſatilia.

Hamuli.

Fibulæ comprehenſoriæ ſeu colleticæ, quæ nempe cuti iniectæ vulneris oras continent.

Fibulæ ſiue ſtyli & clauiculi, quibus tanquam traiectis cuneis coagmẽtationes perficiuntur, & coagmẽtata ſuas obtinent verſationes. B

Tomenta.

Puluini, puluilli, linamenta.

Limæ.

Dentiſcalpia, dẽtiſfricia, dentiſſpicia, catheteres operis ductores.

Sella balneatoria, ſeu ſoliaris, labra, ſolia, cupæ, ſemicupia, caldaria, infundibula, cum reliquo omni ad balnea ſeu ſudationes elixas apparatu.

Æſtuaria, ſeu hypocauſta vel laconica, quibus ſudationes aſſæ perficiuntur, & calore ſicco ſudor elicitur.

Epiſtomia, ſeu cum verticillis fonticuli. C

Epitoma, id eſt vertibula ſeu verticilla epiſtomiorum, quæ cum torquentur patefaciunt nares liquori contento.

Terebra calculorum deteriora.

Vncini.

Specilla fiſtulata & ſuperficie externa reſciſſa.

Alares laminæ calculorum comprehenſoriæ.

Euerriculum ad eruderandam veſicã.

Spathulæ rectæ & incuruæ.

Cucurbiculæ. D

Cornicula.

Fiſtula caruncularum detritoria.

Membra arte ficta, vt oculi factitij ex auro encauſto depicto, & tectorio opere expolito.

Catinum ſiue vrinæ caſtellum.

Vrethra factitia.

Dactilotheca.

Fulcimenta ſubalaria, cum ſuis arrectariis & tranſuerſariis tigillis, atque carchebis.

Vmbellatũ vlceratę papillæ operculũ.

Pes griffius molæ in vtero comprehenſorius.

A Guttulus & tanquam frictitia ex vitro papilla.
Peſſaria, tum oblonga tum ouata forma.
Cannæ duplices ad clyſteres infundendos cum ſuis manicis & ſyringis.
Otenchytes, ſeu Auricularis clyſter.
Metrenchytes.
Cochlea femina: cuius ſcilicet ſulcatur ſpiris recipitur & vertitur tortilis & ſtriatus prominente ruga ſcapus.
Cochlea mas: qui ſcilicet protuberantibus rugis femina recipitur, rotundatus ſcapus.

Hippocratis Coi Medicorum Principis Effigies.

B

C

D

INVICTUM (*Hippocrates*) *quòd te potuere ſuperbæ*
Eoi nunquam flectere Regis opes.
Cecropidæ fronti ex auro fulgente coronam
Promeriti memores impoſuere tuæ.
Gratia ſed lenis eſt, Actæis tantus Athenis
Nec fuit hinc vni quàm tibi partus honos.
Nam quòd quæ recreent languentia corpora morbo
Pæonias fueris promere largus opes.
Se tua tam fundit quàm magni machina mundi
Gratia, & inſignis tam tua fama volat.

BON. GRA. PARIS. MEDIC.

DE REBVS CHIRVRGICIS APHORISMI
ex Magni Hippocratis Aphoriſmis ſelecti.

27. 6.

QVICVNQVE ſuppurati aut intercute laborantes, vruntur aut ſecantur, ſi pus aut aqua vniuerſim effluxerit, omnino moriuntur.

3. 6.

Oculorum dolores meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut medicamentum ſoluit.

38. 6.

Quibus occulti cancri oriuntur, non curare melius eſt. Curati enim citius intereunt. Non curati verò longius tempus perdurant. B

55. 6.

Dolores podagrici Vere & Autumno potiſſimùm mouentur.

28. 6.

Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.

49. 6.

Quibuſcunque morbi podagrici fiunt, ij ſedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt.

66. 5.

Si in vulneribus fortibus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

67. 5.

Tumores molles boni, crudi verò mali.

25. 6.

Eryſipelas ab exterioribus verti & ad interiora non eſt bonum, ab interioribus, autem ad exteriora bonum. C

19. 7.

In oſſis exutione eryſipelas, malum.

20. 7.

Ab Eryſipelate putredo aut ſuppuratio malum.

21. 6.

In inſanientibus ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperuenerint inſaniæ ſolutio.

21. 7.

A forti in vlceribus pulſu profluuium ſanguinis, malum.

26. 2.

Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri conuulſionem.

4. 6.

Vlcera circum glabra, praua ſunt.

18. 6. D

Veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt.

45. 6.

Vlcera quæcunque annua ſunt, aut etiam diuturniora, os abſcedere neceſſe eſt, & cicatrices cauas fieri.

2. 7.

In oſſe ægrotante caro liuida malum eſt.

14. 7.

In capitis ictu obſtupeſcentia, & deſipientia, malum.

24. 7.

In oſſis præciſione quæ vacuum apprehenderit, deſipientia fit.

47. 2.

Dum pus fit, dolores ac febres accidunt magis, quàm iam confecto.

A 18. 5.

Frigida inimica oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medulæ, calida verò vtilis.

46. 2.

Duobus doloribus ſimul, non eundem locum infectantibus, vehementior alterum obſcurat.

74. 7.

A carnis corruptione oſſis corruptio fit & abſceſſus.

506. Coacar.

Vlcus liuidum & ſiccum, aut cum virore pallidum, lethale eſt.

19. 6.

Cùm diſciſſum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coaleſcit.

24. 6. & 513. Coac.

Si quod inteſtinorum gracilium diſcindatur, non coaleſcit.

B 50. 7.

Quibus cerebrum ſphacelatum, id eſt corruptum eſt, in tribus diebus pereunt: ſi verò hos euaſerint, ſani fiunt.

9. 7.

Ex vulnere ſanguinis profluuium conuulſionem inuehens, mortis eſt prænuntium.

20. 5.

Vlceribus frigida quidem mordax, cutem obdurat, dolorem inſuppurabilem facit, liuorem obducit, rigoréſque febriles, conuulſiones, diſtentiones.

508. Coac.

Quibus tempora ſecantur, conuulſio ex contrariis ſectioni partibus obotitur.

44. 7.

Quicunque ſuppurati vruntur vel ſecantur, ſi pus purum fluxerit & album, euadũt: ſi verò ſubcruentum & fæculentum ac fœtidum, pereunt.

Galen. comment. ad Aphor. 29. 2.

C Deploratos non oportet aggredi curare, ſed relinquere, & morbi finem tantummodò prænuntiare.

Celſ. cap. 10. lib. 2.

Satius eſt anceps remedium experiri quàm nullum.

FINIS.

Galeni ſecundum Hippocratem Medicorum præſtantiſſimi Effigies.

A

B

C

AEQVVM erat Hippocratem diuino è ſemine, Diuûm
Orbem muneribus conciliare ſibi:
Scripta ſed inuoluit tam multo ænigmate, verùm
Vt quamuis ſolers nullus habere queat,
Pergamei auxilio niſi ſint monimenta Galeni,
Qui doctâ ambages ſuſtulit arte ſenis.
Ergo macte eſto virtute arcana reſoluens,
Quæ nulli fuerant nota (Galene) priùs:
Obſtringénſque orbem æterno tibi munere totum,
Æternis ſacras te quoque temporibus.

D

Bon. Gra. Paris. Medic.

CANONES CHIRVRGICI AB ipſo Authore poſiti.

1

PRAXIS eſt operatió, theoriæ regulis & legibus conſentiens.

2

Non verbis, ſed remediis conuenienter B vſurpatis reſtituitur ſanitas.

3

Cognita & vſu ac ratione probata remedia ignotis, ac nunc primùm inuentis ſunt præponenda.

4

Scientia ſine experientia haud magnã Medico apud ægrum fiduciam conciliat.

5

Artifex qui magnum aliquid & laude dignum præſtare vult, in notitiam proprij ſubiecti diligenter debet incumbere.

6

Boni Medici officium eſt morbum ſanare, aut certè in meliorem ſtatum, & eũ quem natura fert deducere. C

7

Chirurgum agilem induſtrium, ac manu ſtrenuum eſſe oportet non libris fidentem.

8

Qui artis operibus, doctorúmq; de arte lectionibus frequens nõ interfuit, hócque ſolo quod multa legerit, ſe pro nobili Chirurgo venditat, longè fallitur & impudens eſt.

9

Nihil vnquam laude dignum præſtabit D qui ſibi auro non vſu chirurgicum magiſterium parauerit.

10

Etiam in vitæ periculo ſpe ſalutis ægrũ conſolari decet.

11

Medicos & Chirurgos ſubinde mutare, ægris tædium non leuamen eſt.

12

Et ſi in longum ſe tempus morbus protrahat, non eſt tamẽ quòd ſe ab ægro Medicus diſtrahat.

13

Magna magnorũ vaſorum vulnera lethalia cenſentur.

14

Omne cõtuſum ad ſuppurationem deducendum eſt.

15

Vt morbi, ſic remedij ſpecies eſſe debet

16

Oſſis è palato abſceſſus putroris infert periculum.

17

Hæmorrhagiam calor incitat, frigus refrænat.

18

Neruoſorum corporum vulneta medicamenta flagitant, quæ partium tenuitate intrò ſubeant, & ex alto trahant.

19

Quibus vlcera in cruribus ſunt, hos neque ambulare, neque ſtare, neque ſedere, ſed in lecto quieſcere oportet.

20

Mordacia & acria omnia medicamina mundis vlceribus ſunt infenſa.

21

Luxata vt reſtituas continere oportet, abducere & impellere.

22

Auctior gangræna nihil niſi ferrum poſtulat.

23

Monſtrum res eſt à naturæ legibus deſciſcens.

24

Vulnera thoracis mox ſanioſa fiunt & purulenta.

25

Venenatorũ omnium animantium pũcturæ ſunt periculoſæ.

26

Auſtro flante vulneratorum membrorum prompta eſt ſyderatio.

27

Sauciati qui citò ſanari volunt, tenui victu vti debent.

28

Intemperata corpora ex morbis non facilè conualeſcunt.

29

Vlcera rotunda niſi in aliam figurã deducta fuerint non facilè coaleſcunt.

30

Vlcus eryſipelatoſum purgationem per inferiora poſtulat.

31

Eiulatus infanti vtilis eſt: eſt enim illi exercitationis & excretionis loco.

32

Nemini niſi abdominoſo triſtitia prodeſt.

33

Ignauia calorem natiuum debilitat, & extinguit.

34

Vlcus cacoëthes niſi valido remedio non cedit.

35

Balneum reſoluit, ac diſcutit humores, blandéque ſudorem prouocat. A

36

Morbi frigidi ſenibus ſunt infenſi, ac ſolutu contumaces: iuuenibus verò non ita infeſti & rebelles.

37

Corpora exercitata morbis minus obnoxia eſſe ſolent.

38

Humida corpora etſi paucis alimentis, copioſis tamen egent excretionibus.

39

Ex intemperie calida citius quàm ex frigida ægri intereunt, ob ignis in agendo celerem efficaciam. B

40

Id demùm ab vlcere pus manat laudabile, quod ſubalbum eſt, leue & æquale.

FINIS.

DE RENVNTIATIONIBVS, B & Cadauerum Embammatibus, Tractatus.

Cur chirurgum cautũ in renuntiãdo eſſe oporteat.

ID demùm nunc nobis reſtare videtur, vt Chirurgum inſtruamus in renuntiationibus apud iudices contexendis, ſeu de morte, ſeu de imbecillitate, ſeu de deprauatione membri alicuius in proprij officij functione agatur. Quo in negotio callidum illum eſſe velim, id eſt ingenioſum in prognoſtico inſtituendo: quod morborum ſæpè ſint ancipites exitus, nec omnino certæ prædictiones ſalutis aut mortis, propter ſubiecti circa quod verſamur naturam multiplicem & incertam humorum in ſpecie & motu conditionem. Quò factum eſt vt ipſe Hippocrates ſtatim initio Aphoriſmorum iudicium pronuntiarit difficile.

Iudicium cur difficile

Sed in primis bonam in Chirurgo mentem, bonúmque animum requiro, vt ſibi C veram pietatem, id eſt Dei timorem & in Chriſtum fidem, charitatémque erga proximum & ſpem futuræ vitæ ante oculos ponat, ne quæ vulnera magna ſunt, ea parua renuntiet: vel quæ parua ſunt, ea pro magnis fauore vel pretio tranſuerſum à ratione actus efferat: nam penes artifices renuntiantes iure ciuili fides eſſe ſolet. Veterum Medicorum monimentis proditum legimus vulnera magna dici tribus modis. Primo propter ſolutæ vnitatis & diuiſionis magnitudinem, qualia vulnera ſunt quæ gladio militari validis viribus incuſſo fiunt, quæ ſcilicet brachium, crúſve medium diſſecãt, aut pectus tranſuerberant.

Vulnera magna dicuntur tribus modis.

Secundo propter principatum partis. Principatus verò ille ex actionis præſtantia pendet. Sic igitur vel leue aliquod vulnus ſtylo & ſimili cultello partis alicuius nobilis ſubſtantiæ impactum, vt cerebri, cordis, hepatis, aut alterius cuius actio functione ad vitam tuendam neceſſaria eſt, vt œſophagi, veſicæ, pulmonis magnum cenſetur.

Tertio propter magnitudinem & cacoëthiam, totiúſque læſi corporis cacochymiam aut debilitatem, quo modo vulnera neruoſis partibus, & ſenibus ac vietis corporibus D inflicta ſemper magna cenſentur. In his expendendis cauebit Chirurgus, ne inter percontandum à ſpecillo decipiatur. Sæpè enim hoc vulneris fundum ſubire nõ poteſt, ſed ad aliquid offendit, atque in via hæret, vel quia ægrum non eodem ſitu collocauit, quo erat dum vulneratus eſt, vel quia ictus ad perpendiculum inflictus mox dextrorſum aut læuorſum, infernè ſurſum, aut supernè deorſum deflexerit. Itaque vulnus paruum & paucorum dierum renuntiabit, quod tamen diuturni temporis vel etiam lethale eſt futurum. Ergo extemplò primis à vulneris diebus ſuſpendet iudicium, nec ante nonum diem exactum elogio ſuo vulneris qualitatem teſtificabitur, intra enim id tempus promere ſe ſolent ſymptomata, leuia vel hortenda, pro vulneris & corporum læſorum conditione, aëriſque ambientis ſecundum primas qualitates, aut venenatam corruptionem conditione.

Quandiu ſuſpendere ſententiam debet Chirurgus.

In genere verò ſigna quibus facilè de morbis iudicare licet, magníve ſint an parui breues an longi, lethales an lenes & ſalubres quatuor exiſtunt. Ducuntur enim aut ex morbi natura & eſſentia, vel ex cauſis ipſius vel effectis, vel ſimilitudine, proportione, & comparatione eiuſmodi morborum ad tempeſtatem ſeu temporis præſentem

Signa generalia quibus de morbis iudiciũ fieri ſolet.

conſtitutionem. Sic igitur ſi proponatur nobis vulnus recens, cuius non ſit alia natura & pernicies quàm ſimplicis ſolutionis continui in carne muſculoſa, ſtatim id vulnus pronuntiabis periculi expers eſſe, ac paucorum dierum. A

At ſi id complicatum habeat vlcus, nempe ſi ſanioſum ſit, difficilioris ac longioris curationis eſſe referemus, ſicque de morbis ſigno ab eſſentia & natura ducto pronuntiabimus.

Signorum verò à cauſis ductorum ſit hoc exemplum: vulnus enim quod inflictum fuerit ab acuto, mucronato, & graui telo, vt militari malleo, ab alto, validis viribus & perpendiculariter incidente, graue eſſe pronuntiabimus, imò etiam lethale ſi reliqua ſigna conſentiant.

Quòd ſi æger ictus violentia perculſus præceps in terram lapſus ſit, ſi vomitus bilioſus ſequutus fuerit, ſi caligo cum vertigine oborta ipſi oculos occæcarit, ſi ſanguis è naribus & oculis manarit, ſi delirium ſubſequutum ſit, cum abolita memoria & ſenſuum ſtupore, ſpem vitæ in anguſto eſſe ſigno à vulneris effectis ducto referemus. Cõparatione verò & proportione ad eam quæ tum regnabat tempeſtatem morbóſque qui vnà graſſabantur facta, poteramus pronuntiare omnes glande ſclopo igniuomo eliſa vulneratos, de vita periclitari prœliis in obſidione Rothomagenſi & agro Dionyſiaco conſertis. Illis enim tempeſtatibus ſeu propter cœli & aëris vitium, ſeu propter corporum cacochymiam & humorum perturbationem, omnia ferè vulnera ſclopeto inflicta erant lethalia. Sic ſæpè notamus certis annorum decurſibus puerilia exanthemata & variolas, velut contagione quadam peſtilẽti in puerorum perniciem currere, effreni vomitu & crudeli diſenteria, inuectis, taliq; tempeſtate non erit difficile de eiuſmodi morbis iudicium. B

Lethalia aeris communi vitio vulnera.

Signa cranij fracti.

Quæ verò partes vulneratæ ſint, his ſignis cognoſcere licet. Si æger ab ictu concidit, ſi ſine ſenſu quaſi dormiens iacuit, ſi excrementa præter voluntatem reddiderit, ſi vertigine correptus fuerit, ſi ipſi per aures, nares, óſve ſanguis effluxerit, ſi bilem vomuerit pertuſum eſſe cranium mentis & rationis diſcurſu intelligere licet. At ſenſuum iudicio illud ipſum cranium fractum intelligemus, ſi admotis digitis ipſum vel in tumorem magnum ſublatum, vel præter naturam depreſſum percipiamus, ſi pericranio decuſſatim diuiſo, atque demiſſo ſpecillo raucum reſonat, inſtar teſtæ figulinæ fractæ. C

Signa mortis de cranio læſo.

At inſtare mortem licebit renuntiare, ſi mens non conſtat, vel abolita eſt. Si obmuteſcit, ſi oculi caliginoſi & tenebricoſi appareant, ſi præcipitem ex lecto dare ſe velit, de cætero reſolutus, & omnino mouendi impotens, ſi febris continua perſeueret, ſi lingua cum ariditate nigricet, ſi vulneris labra arida ſint, & nihil planè saniei remittant, ſi carnium ſalitarum colorem æmulentur, ſi apoplexia laboret, phrenitide, aut conuulſione, vel paralyſi, cum inuoluntaria vrinæ & fæcum excretione aut abſoluta ſuppreſſione.

Iugulati hominis ſigna

Iugulatum hominem reſciſſa gula & trachea arteria primùm cognoueris oculorum fide, deinde & functionis vtriuſque partis abolitione: nam nec loqui, nec cibum, potúmve deglutire æger valet: retrahentibus ſeſe quadam quaſi conuulſione, ſurſum, deorſumq; partibus abſciſſis, vnde cita mors venit.

Pertuſi thoracis.

Penetraſſe in thoracem vulnus intelliges, ſi aër cum ſtrepitu per vulnus erumpat, ſi diſpnoëa adeſt, ſi grauitatis, ſeu ponderis quidam ſenſus circa diaphragma, ex quo etiam intelligere licet magnam ſanguinis vim in partem illam procumbere, quam mox ſenſim tuſſiendo æger reiiciat. Paulò poſt verò febris ſuperuenit, grauis & fœtens anhelitus ſanguine putrente & in ſaniem conuerſo: æger niſi in ſpinam decumbere nequit, vomendi frequens inceſſit cupiditas: atque ſi ſuperſtes manet, æger vulnus in fiſtulam degenerat, & tandem tabe lenta conſumitur. D

Pulmonis vulnerati notæ.

Pulmonem vulneratum cognoſcere poſſumus, ex ſpumoſo ſanguine, tum per vulnus manante, tum tuſſi oborta reiecto, mox grauis diſpnoëa premit, tum laterum dolor.

Cordis læſi ſigna.

Cor vulnere læſum intelligimus, ex ingenti ſanguinis copia quæ per vulnus erumpit, ex corporis totius tremore, ex pulſu languido & paruo, faciei pallore, ſudore frigido, cum frequenti ſyncope, extremorum artuum perfrigeratione, ac præpropera morte.

Diaphrag-

A Diaphragmate vulnerato ponderis ſenſus parte illa ægrum premit, delirium adeſt, cum diſpnoëa, tuſſi, & dolorum acutorum cruciatu, atque iliorum ſurſum contractione. Hæc omnia ſymptomata cùm apparent, mortem eſſe in propinquo denunciare licet. *Diaphragmatis vulnerati ſigna*

Ex venæ cauæ & arteriæ magnæ vulnere, cita mors venit, propter rapidam & multam ſanguinis & ſpirituum vacuationem, vnde cordis & pulmonis functionum interceptio. *Venæ cauæ & arteriæ magnæ.*

Spinali medulla vulnerata, ſubitò paralyſis aut conuulſio inuadit ſenſus, motúſq; partibus ſubiectis deperit, veſicæ & alui recrementa, vel præter voluntatem fluūt, vel omnino cohibentur. *Spinalis medullæ.*

Hepate vulnerato ſanguis multus per vulnus erumpit, ac dolor pungenti ſimilis, ad xiphoidem vſque cartilaginem protenditur: ſanguiſq; in inteſtina confluens malignorum ſymptomatum ac ſæpè mortis conſequutionem infert. *Hepatis.*

Ventriculo vulnerato cibus potúſque per vulnus effluit, bilis meracæ vomitus B ſubſequitur, ſudores atque extremitatum perfrigerationes veniunt, indéque mors renuntianda. *Ventriculi.*

Liene vulnerato ſanguinis craſſi & nigri per vulnus fit effuſio, ſitis ægrum diuexat, cum ſiniſtri lateris dolore, ſanguine verò in ventrem irrumpente, illícque putreſcente peſſimorum & grauiſſimorum ſymptomatum ac ſæpè mortis conſequutio infertur. *Lienis.*

Inteſtinis vulneratis torminoſi dolores aluum diuexant, fæces per vulnus effluunt, per quod ſæpè & inteſtina ipſa magna vi extra alui conceptacula erumpunt. *Inteſtinorū*

Renibus vulneratis in reddenda vrina laborat æger, cum ipſa ſanguis vnà effluit, dolor verò ad inguina, penem & teſtes diffunditur. *Renum.*

Veſica & vreteribus vulneratis dolor ad ilia pertingit, partes ad pubem attinentes tenduntur, vrina cruenta excernitur, eadémque ſæpè etiam per vulnus redditur. *Veſicæ.*

Vtero vulnerato ſanguis per genitalia effluit, cæteraq; ſymptomata apparent quæ C veſica vulnerata. *Vteri.*

Punctis vel ſemiſectis neruis dolor acer in affecta parte ſentitur, ſubita ſuperuenit inflammatio, fluxio, abſceſſus, febris, conuulſio, ſæpè & partis gangræna atque mortificatio, vnde mors niſi occurratur breui. *Neruorum.*

Partium vulneratarum ſignis delibatis, reſtat vt alia ſigna proponamus quorumdam mortis generum minus vulgarium, de quibus mota lis, quod ſæpè contingit, vix alios habere poteſt diſceptatores & arbitros quàm Medicos. Contigerit igitur nutricem vel petulantia, vel temulentia inter dormiendum toto corpore ſuo in lactantem & accubantem infantulum procubuiſſe, ſic vt ſuffocatus inuentus ſit, rogaris ſententiam an errore nutricis, an latentis alicuius morbi ſubito impetu infans interierit, ſequentibus ſignis latentem veritatem erues.

Nam ſi antea perbellè habebat infans, ſi querulus non erat, ſi os & nares nunc ipſi mortuo ſpuma turgida madeant, ſi facies non quidem pallet, ſed violacei & tanquam purpurei eſt coloris, ſi mox diſſecto pulmones ſpuma velut vaporulenta turgeant reli- D quis viſceribus ſanis, ſuffocati & ſtrangulati impetu aliquo externo infantis argumentum eſt. *Suffocati infantis ſigna.*

Quærere poteſt magiſtratus, an homo cuius cadauer fuſum humi in patente camporum planitie iacet, vel ſolum domi exanime inuentum eſt fulmine conciderit, an alia iniuria interierit. Vocatus igitur vt rem qualiter ſe habeat aperias, ſequentibus indiciis hominem de cœlo tactum ac fulmine extinctum ſcies. Nam omne corpus fulmine ictum, odorem ſpirat grauem & ſulphureū, adeò vt id ne attingere quidem dignentur aues, canéſve, multo minus deguſtare: pars icta ſæpè integra & vulneris expers apparet, nihilominus ſi penitus inſpicias, intueberis oſſa intus ſub cute contrita. Si tamen vulnere apparente viam ſibi in corpus fulmen fecerit, pars vulnerata reliquo corpore, longè frigidior ſentietur Plinij ſententia. Fulmen enim præ ſe ſemper aërem tenuiſſimum & flammeum pellit, in corpuſq; ictum violenter impellit, cuius impetu calor parti inſitus facilè diſſipatur & abſorbetur. Fulmen in parte icta ſemper impreſſum ignis cuiuſdam veſtigium relinquit, ſeu vſtione, ſeu nigrore: nullum enim fulmē ſine igne. Cæterū cùm reliqua animātia omnia fulmine tacta in aduerſum latus cadāt, *Fulmine extincti.* *Lib. 2. c. 54.*

ſolus homo non interit niſi in partem tactam cadat, aut niſi vi conuertatur in partem A
ſeu regionem vnde fulmen venit. Homo ſi vigilans fulmine tangitur, oculis viſitur clauſis: contrà apertis perſtat, ſi dormiens icitur, vt ſcribit Plinius. Philippus Cominius ſcriptum reliquit, corpora fulmine icta corruptioni reliquorum inſtar non eſſe obnoxia. Itaque Veteribus ſolēne fuiſſe ea nec cremare, nec inhumare: ſulphur enim quod ſemper fulmen ſecum inuehit illis pro ſale eſſe, adeoq; ipſa à putredine ſiccitate ſua & calore igneo vindicare.

Signa vulnerum viuo & mortuo homini inflictorum

Quæri etiam poteſt in iudicio, an qui vulneribus confoſſus, aut defœdatus eſt, vulnera ea viuus accepit, an mortuus. Certè quæ viuo vulnera illata fuēre, rubra apparent & cruenta, cum labris in ambitu tumidis ac liuidis: contrà quæ mortuo, neque rubra, neque cruenta, neque tumida, neque liuida viſuntur. Vnà enim cum morte omnes animæ in corpore ceſſant facultates, & intercidunt functiones: ſic vt nihil dehinc ſpirituum, nihil ſanguinis ad loca vulnerata tranſmittatur, aut confluat. Itaque ex his quæ erunt, quæq; apparebunt ſignis, renuntiabit homini viuo vel mortuo inflicta fuiſſe quæ cernuntur vulnera.

In iis qui viui aut mortui ſuſpenſi fuerunt.

B

Par quæſtio in iudicium venire poteſt: Num qui cernitur ſuſpendioſus, ſuſpenſus fuerit mortuus an viuus. Ergo ſi viuus ſuſpenſus fuerit, funis veſtigium in ceruicis ac iuguli circumferentia relictum, rubrum, liuens aut nigricans apparebit, cuiſque circum contracta ac rugoſa, propter eam quam funis fecerit compreſſionem: ſæpè etiam aſperæ arteriæ caput contritum & lacerum comperietur, ac ſecunda ceruicis vertebra luxata, ſeu loco ſuo mota. Liuebunt etiam brachia & crura, totáque facies, propter ſpirituum ſubitam & confertam ſuffocationem: ſed & ſpuma circa os apparebit, & mucus ſpumeus è naribus exiliens, eò tranſmiſſus tum per pulmonis ſubitò incaleſcentis ac ſuffocati expreſſionem, tum per conuulſiuam cerebri tanquam concuſſionem epilepticæ ſimilem.

Contrà ſi mortuus ſuſpenſus fuerit, nihil horum apparebit: nam ne funis quidem circa collum veſtigium rubrum aut liuēs apparebit, ſed ſimili planè cum reliquis corporis partibus colore, quia mortuis non iam ſanguis aut ſpiritus ad partes læſas migrant aut confluunt.

Qui viui aut mortui ſubmerſi ſunt.

C

Qui ſubmerſus iacet, viuúſne an mortuus in aquas præcipitatus fuerit, ſequentibus indiciis intelliges. Ei enim qui viuus præcipitatus eſt, tota aluus aqua contenta intumeſcit, è naribus mucoſa quædam excrementa, ab ore ſpumoſa defluunt, extremi digiti detriti & excoriati cernuntur, quod qui viuus aquis obruitur, tanquam furens moritur, in imáque arena luctatus ac ſuffodiens, aliquid quærit ad quod adnitatur, quò ſe à morte vindicet. Si contrà mortuus in aquam præcipitatus eſt, nihil tumebit aluus, quia mortuo ductus omnes & corporis meatus ſubſidunt: quia verò mortuus non ſpirat, non ipſi circa os naréſve ſpumeum quidquam apparebit, multo verò minus ſummi digiti excoriati viſentur, mortuus enim iam cum morte non colluctabitur.

Quòd verò ad cadauera ſubmerſorum ſpectat, quæ aquæ innatant tumida, tumorem illum habent non ab aqua hauſta, aut aliò contenta, ſed à vapore, in quem putredinoſi caloris vi magna humorum corporis portio conuerſa eſt. Itaque is tumor non in omnibus apparet, qui mortui in aquas præcipites dati ſunt, ſed in iis tantùm qui ſitu & vligine aquæ corrupti, longo tandem poſt præcipitium tempore, apparent, & in littus eiiciuntur. D

Qualia verò appareant circa eos qui vapore accenſorum carbonum ſuffocantur, & qua arte de his renuntiationem contexere te oporteat, ſequenti hiſtoria poteris intelligere.

In his qui carbonum vapore ſuffocantur.

Anno Domini 1575. die decima Martij, vocatus fui cum Roberto Grealmo Doctore Medico à domino Hamelio patrono in Senatu Pariſienſi, qui inuiſerem & renuntiarem de duobus ſuis ſeruis, quorum vnus ſcripturis operas dabat, alter ſtabulo. Hos tota familia rebatur mortuos, quia ipſis arteriarum pulſus non percipiebatur, extrema totius corporis frigebant, vox & motus perierant, facies liuebat nec pulſati aut etiam violenta manu depilati excitabantur. Omnes igitur ipſos pro mortuis habebant, quæſtio tantùm erat de mortis genere: herus enim eos ab aliquo ſtrangulatos ſuſpicabatur: alij ipſos mutuò ſibi animam manibus præcluſiſſe opinabantur: alij deníque ſubita apoplexia prehenſos philoſophabantur.

Ego

A Ego verò extemplò quæro, num ignem ſuccenſis carbonibus excitaſſent. Ad quod verbum arrigens aures herus, dum anxiè per omnes conclauis angulos veſtigat (erat autem conclaue valdè anguſtum & vndique clauſum) ſcaphium figulinum ſemiuſtis carbonibus plenum reperit. Quo viſo omnium vna vox fuit tãtæ calamitatis cauſam extitiſſe, malignum fumum & vapores venenatos qui ipſos præcluſis velut animæ ductibus ſuffocaſſent. Admota igitur manu cordis regioni, cùm ex calore ſuperſtite & pulſatione, licet exigua, in ipſis adhuc animam reſidere animaduertiſſem, ſuccurrendum primo quoque tempore ſtatuimus. In primis igitur os, quod obſtinata dentium adhæſione obſeratum erat, arte diduximus, in idque tum cochleari, tum fiſtula argentea aquam vitæ pluries diſtillatam expreſſimus cum diſſoluta hiera & theriaca: ad frequentes huius medicamenti in os gulámque expreſſiones commoueri ac cõcuti cœperunt, multóſque excrementitios, mucoſos, ac viſcidos humores ore & naribus reddere, vnà pulmone ipſis tanquam in gutture feruente. Tum igitur vomitoria ex multo oxymelite propinata, dorſúmque ad vltimam ſui vertebram, & primam lumborũ B manu & genu crebro & violenter pulſatum (in hanc enim partem obuertitur orificiũ ventriculi) vt vomitorij ingeſti vi, ac ſtomachi concuſſione cogerentur ad vomitum. Nec nos iſte conatus fefellit, mox enim phlegma viſcidum, ac flauum, ſpumoſúmque ſanguinem excluſerunt. Sed his minimè contenti, canna anſerinæ pennæ euphorbiũ in puluerem tritum in nares inſufflauimus, vt cerebri excretrix facultas ad excluſionem eorum quæ in ipſo oppreſſionem faciebant proritaretur: ſtatim itaque ſternutatione concuſſum cerebrum inſuper oleo Chymiſtarum de menta palato & faucibus affricto ſtimulatum, mucoſa multa per nares depulit. De cætero illis conſultum eſt brachiorum, crurum ac ſpinæ frictionibus, clyſteribus acrioribus: quorum vi exonerata aluo copioſè, mox loqui cœperunt, ad oblata conuenienter ſe habere, & ad ſe redire. Quibus in omnibus rebus perficiendis, ſtrenuam nobis operam nauarunt Iacobus Guillemeau Regius & Pariſienſis Chirurgus, & Ioannes à ſancto Germano Pharmacopola fidus, diligens & induſtrius.

Liquoris expreſsio ægrũ velut à mortuis excitãs

Sternutatoria.

Poſt meridiem quò res fœliciter cœpta, fœliciore exitu clauderetur, vocati ſunt C Ludouicus Theobaldus & Ioannes Altinus Doctores Medici doctiſſimi, & artis operibus clari, qui de cæteris quæ agẽda ſupereſſent communi nobiſcum conſilio ſtatnerent. Hi probatis omnibus quæ egiſſemus, cenſerunt ipſis dehinc conſulendum eſſe cardiacis, quæ laudabilium humorum generatione, non modò ſpiritus nouos ſufficerent, ſed etiam eos qui in corpore ſupereſſent, tenuarent, & ex caliginoſis illuſtriores redderent. Reliquum conſultationis conſumptum eſt in tam calamitoſi effectus cauſa exquirenda. Carbonum enim accenſorum fumo & nebuloſo vapore homines ſuffocari, nouum non eſſe aiebant. Scriptum namque legi apud Fulgoſium, Volaterranum & Egnatium, Iouinianum Imperatorem media hyeme Romam properantem, feſſum de via in pago Dadaſtanis, qui Bithynos à Galatis diuidit, decubuiſſétque in cubiculo recens conſtructo, & calce incruſtato, in quo ob id calcis reſiccandæ gratia magna vis carbonum ſuccenſa fuerat: eam verò noctem illi in vita poſtremam fuiſſe: ſuffocato nempe ipſo de nocte media tetro illo ignis carbonarij vapore, imperij ſui octauo menſe, ætatis vero anno trigeſimo, vigeſima die Auguſti. Quanquam quid eſt D neceſſe Veterum exempla ſectari, cùm non ita à multis annis in ædibus Ioannis Beninij aurificis in flexu põtis Numulariorum commorantis, tres ſerui interierint propter carbonarium ignem in anguſto, & ſine camino conclaui in quo dormiebant, accenſum. Quod ad cauſas attinet, hæ in medium productæ fuere. Nonnulli in ea ſententia fuerunt, vt exiſtimarent id ſolo carbonarij vaporis vitio contingere, qui loco perſpiratione prohibito concluſus, ſimilia quæ muſti vapor ſymptomata inuehit, nẽpe capitis dolorem & vertiginem. Vtrumque eiuſmodi vaporum genus præterquàm quòd crudum eſt, earum rerũ inſtar à quibus effertur, tum etiam citiſſimè poteſt neruorum principum implere, adeóque conuulſione ſubſtantiæ ſuæ craſſitie, excitare. Sic enim Hippocrates de illis ſymptomatibus quæ vini vapore fiunt, loquutus ſcripſit: Si ebrius quiſpiam derepente obmutuerit conuulſus, moritur niſi febre corripiatur, aut niſi vocem recuperet tunc cum crapulæ ſoluuntur. Eodem planè modo vapor carbonarius occupato cerebro elingues illos velut immobiles & omni ſenſu orbatos reddiderat, breui morituros niſi remediis calidis in os nareſque ingeſtis, vaporis craſſities attenuata fuiſſet, & excitata facultas expultrix ad omnia ea quæ

Cardiacorũ vis & effectus.

Lib. 9. c. 12.
Lib. 23.
Hiſtoria.

Sect. 5. aph. 5
Ratio remediorum ante præſcriptorum.

moleſta erant excernenda: ac quamuis prima facie appareant præ cæteris partibus pulmones læſi inſpiratione maligni vaporis, tamen propius intuentibus perſpicuum futurum eos non laborare, niſi per cerebri inſigniter & maximè hîc affecti ſympathiã. Argumẽto eſſe quòd ſtatim vocis, ſenſus & motus interceptio ſequuta eſt. Quæ ſymptomata non contingunt niſi intercepto neruorum principio, materiæ alicuius præter naturam incurſu. Ac quemadmodum apoplectici non moriuntur niſi reſpirationis defectu citra vllam pulmonũ offenſam, ſic his iuuenibus mors in propinquo erat propter interceptam reſpirationem, non vllo pulmonum vitio, ſed cerebri & neruorũ ſenſum & motum toti quidem corpori, maximè tamen inſtrumentis reſpirationis impertientium. Alij contra cerebrum culpa vacare contendebant, atque huius calamitatis culpam coniiciebãt in ſpiritus vitalis interceptionem: is enim obſtructis pulmonum ductibus ingreſſu à corde ad cerebrum prohibitus, materiã de ſe ſpiritui animali amplius ſuppeditare non poterat. Hinc eſt quod iuuenes illi ſuffocati moriebãtur, reſpirationis, ſine qua vita nulla eſt, defectu. Nam præter quàm quod in tali caſu cor non poterat ſeſe expedire circumfuſa fuligine, pulmone obſtructo carbonarij huius vaporis craſſitie, inſpiratio inſuper commodè fieri non poterat: hæc enim fit aëre ambiente in corpus allecto, aër verò ambiens, vt quod inſpiratione natura conatur, perficiat: nempe vt cordis ardorem temperet, debet quatuor conditionibus eſſe dotatus. Prima vt ſufficiente copia & quantitate in corpus trahatur. Secunda vt qualitate ſit egelidus vel temperatus. Tertia vt conſiſtentiæ ſit tenuis & mediocris. Quarta vt ſubſtãtiæ ſit mitis & benignæ. At quatuor illæ conditiones aëri quem tum in conclaui illo iacentes iuuenes ducebant, deficiebant. Primum enim quantitate paucus erat, quod tantillum aëris quod in tam anguſto conclaui erat, id magnam partem ab igne carbonario abſorbebatur, haud ſecus quàm qui cucurbitula includitur aër, temporis momento ab accenſa flamma conſumitur. Deinde egelidus aut temperatus nõ erat, ſed ab igne accenſo quaſi flammatus. Tertiò conſiſtentia craſſior erat quàm par eſt, admixtione ſcilicet craſſioris vaporis carbonarij: eſt enim hæc natura aëris vt citiſſimè alteretur, & promptè excipiat formas atque impreſſiones circumfuſorum corporum. Denique ſubſtantia erat infenſus, & toto genere aëreæ corporis noſtri ſubſtantiæ inimicus. Fit enim carbo ex lignis viridibus in foſſa ſubterranea accenſis, móxque in proprio & ſuo fumo extinctis ac ſuffocatis, quemadmodum norunt qui rem carbonariam factitant. Hæ virorum doctiſſimorum opiniones quanquam ſibi nõ omnino conſentientes videbãtur, ſuis tamen ambæ rationibus nitebantur. Eſt enim id ſaltem manifeſtum, ductus illos qui partibus thoracis & cerebro communes ſunt, vaporis carbonarij craſſitie obſtructos tum fuiſſe: ex quo contingebat vt ambæ illæ partes in vitio eſſent, cùm illarum vt & reliquarum omnium corporis partium, tantus ſit conſenſus & connexio mutua, vt niſi mutuis auxiliis ſaluæ & incolumes diu ſtare nequeant, propter amicam quæ corpori ſecum & cum ſuis partibus eſt conſpirationem. Quare cerebri ventriculis, pulmonum bronchiis, & carotidibus arteriis obſtructis, ſpiritus vitalis ingreſſu in cerebrũ, & animalis inde in vniuerſum corpus exitu & digreſſu prohibebatur: vnde duarum facultatum corpori ad vitam neceſſariarum interceptio.

Quî moriãtur apoplectici. — *Aeris ad inſpirationẽ vtilis conditiones.* — *Compoſitio poſitarum ante opinionum.*

Incidit ſæpè, & nimium ſæpè quæſtio in iudicio de fœminarum virginitate, qua de re difficile admodum eſt iudicium. Matronæ tamen & obſtetrices certis notis id ſe conſequi iactitant. Primùm enim virginibus proſtare in vteri ceruice quandam membranam, quæ digitum immiſſum quominus tam altè ſubeat, impediat: quæ primo cõcubitu in corruptis rupta, libero immiſſi digiti ingreſſu ſentiatur. Deinde vteri ceruicem ampliorem eſſe, ac multò magis hiare corruptis: virginibus contrà anguſtiorem & contractiorem eſſe. Sed quàm fallaces ſint eiuſmodi notæ ex ſequentibus patebit: nam membrana illa res eſt præter naturam, quæque vix vni è multis millibus à prima conformatione ineſſe reperiatur. Iam verò pro corporis magnitudine & ætate ceruix vterina patebit magis aut anguſtior erit. Eſt enim partium omnium corporis quædã ad ſe inuicem proportio, & in natura benè ordinata commenſuratio.

De ſignis virginitatis.

Scriptum prodidit Iobertus Lectoriæ in Vaſconia fœminã nono ætatis anno pepeiſſe, quæ adhuc ſuperſtes viuat, nomine Ioãna du Perié, nupta Vuidio Beche mulctarum Regis Nauarræ municipij collectori. Quod argumentum eſt euidentiſſimum exiſtere fœminas nõnullas viri potentiores anno ætatis nono, quàm aliæ permultæ anno decimo quinto, propter vuluæ & ceruicis eius capacitatẽ ampliorẽ: ſed & pleriſq; caſu

Lib. de error. popul.

A caſu aliquo amplior ſit via illa, nẽpe intruſo validius ob aliquẽ pruritũ proprio digito, vel immiſſo nodulo, vel peſſo magnitudinis mẽbri virilis, ciendis menſibus cõparato. Nec verò lactis in mãmis prouentus certius eſt corruptæ fœminæ argumentũ: ſcribit enim Hippocrates quòd ſi mulier quæ neque grauida eſt neque peperit lac habet, ei menſtrua defecerunt. Quin & prodit Ariſtoteles viros eſſe quibus lac in mammis colligitur tanta copia, vt ſuggi inde & effundi poſſit. Scribit Cardanus viſum ſibi Venetiis Antonium Buſſeum triginta annos natum, cui lac in mammis colligebatur ea copia, quæ ſufficeret alendo infanti, adeò vt non ſtillaret modo, ſed & impetu, nutricij lactis inſtar, ſaliret. Quare videant magiſtratus ne moniti, nimium temerè muliercularum renuntiationibus aſſentiantur. Videant Medici ac Chirurgi ne magiſtratum nimium impudenter in errorem, non tam iudicibus quàm ſibi infamem futurum præcipitent. Quòd ſi quis præterea deſideret noſſe num cui propinato veneno mors ſit accelerata, repetat ex præmiſſo & proprio tractatu ſingulorum venenorum ſymptomata & indicia. Cæterum quò ſit facilior hæc renuntiationum contexendarum doctrina, placet exempla ſubiicere, ad quorum imitationem, alia tyro Chirurgus deſcribere poſſit. Primum exemplar erit de mortis conſequutione, alterum de ancipiti mortis & vitæ indicio: tertium de membri impotentia, quartum de multorum membrorum læſione.

Aph. 39. ſect. 5.

Lib. 4. de hiſt. ani. ca. 20.

Lib. 12. de ſubtilita.

B

Ego. A. P. Chirurgus Pariſienſis hodie 20. Maij mandato Senatus, contuli me in ædes Ioannis Broſſei, quàm in lecto iacentem capite ſaucium reperi, ex vulnere ſiniſtro tempore oſſi inflicto, cum fractura, & effractura, ſeu fracti oſſis teſtularum ac meningum in cerebri ſubſtãtiam depreſſione, quibus ex cauſis ad pulſus paruitatem delirium, conuulſio, ſudor frigidus ſuperuenire cum deiecta appetentia. Ex quibus intelligere licet certam & citam ipſi mortem imminere, in cuius rei fidem hanc renuntiationem propria obſignaui manu.

Elogium de morte.

Mandato Quæſitoris inuiſi Petrum Luceium, quem afflictum lecto comperi, vulneratum telo incidente in femore dextro. Eſt verò vulnus latitudinis trium digitorum, altitudinis autem tantæ vt femur transadigat, inciſa ſimul vena & arteria ex quo hæmorrhagia ingens ſuperuenit quæ illi vires valdè deiecit, crebrã leypothymiam inferens. Totum verò femur tumet, liuet, & grauiorum ſymptomatum metum facit, quæ cauſa eſt cur hominis ſalus in dubio ſit.

De dubia ſalute.

C

Mandato Cognitoris Regij profectus ſum in ædes Iacobi Bartei, quì fratrem eius germanum inuiſerem, hunc ego comperi ſaucium in poplite dextro, vulnere magnitudinis quatuor digitorum cum tendonum crus flectentium, venarúmque arteriarum & neruorum inciſione. Quare illum de vita periclitari renuntio, propter maligna ſymptomata quę eiuſmodi vulneribus ſuperuenire ſolent, qualia ſunt dolor ingens, febris, inflammatio, abſceſſus, conuulſio, gangræna & ſimilia. Itaque ſolerti & diligenti eget curatione, cuius beneficio ſi mortem effugiat, non eſt dubium quin vitæ reliquum claudus ex læſæ partis rigore & impotentia fiat. Hócque ego de illo elogium propria manu duxi obſignandum.

De membri impotentia.

Nos Chirurgi Pariſienſes Senatus decreto, hodie viceſima prima Martij, inuiſimus nobilem Ludouicum Vartomanum quem quinque plagis ſaucium animaduertimus. Prima capiti ad medium os frontis incuſſa magnitudinis eſt trium digitorum, penetrátque ad ſecundam vſque laminam, ſic vt ipſi tres eiuſdem oſſis teſtulas auellere coacti fuerimus. Altera in tranſuerſum dextræ genæ adacta ab aure ad medium naſum vergit, quo nomine quatuor locis acu impulſa ſuturam illi moliri opus fuit. Tertia medium ventrem occupat, magnitudinis duorum digitorum, altitudinis verò quæ in eiuſdem capacitatem deſcendat, adeo vt omenti portio nucis iuglandis craſſitie per eam elapſa, quia naturali calore planè deſtituta liuebat & computruerat, nobis reſcindenda fuerit. Quarta ſiniſtrum metacarpium obſidet magnitudinis quatuor fere digitorum, cum eius loci venarum, arteriarum, neruorum & portionis oſſium exciſione, quò fit vt illa manu lacer & mutilus futurus ſit, de cætero cautè & diligenter, vt ars docet & res ipſa poſtulat curãdus. Iam verò quoniam ſpinali medulla læſa nunc manu, nunc crure mutili redduntur homines, ſcire te oportet ſpinalem medullam tanquam riuum à cerebro decurrere, diſtributionis neruorum gratia, qui ſenſum ac motum ſubiectis omnibus capiti partibus diſtribuerent. Quare ſi ex ſpinali medulla lęſa brachia & manus ægro reſoluantur ac ſtupeãt, vel ſenſu planè deſtituan-

De multorũ membrorũ læſione elogium.

D

Qua ſpinalis medullæ parte læſa pedes, manus aut ſphincteres reſoluũtur.

tur, ſignum eſt læſionis eorum neruorum, qui à quinta, ſexta & ſeptima ceruicis vertebris exeunt. Quòd ſi eadem accidentia, femori, cruri ac pedi ſuperueniant, cum A
perfrigeratione ſic vt excrementa præter voluntatem ſine ſenſu ægro effluant, vel etiã penitus ſupprimantur, ſignum eſt neruorum qui à lumborum & oſſis ſacri vertebris prodeunt læſorum, adeò vt facultas animalis ſenſum & motum vniuerſo largiens corpori, & veſicæ ac ani ſphincteri muſculo conſtrictionis atque explicationis beneficium inferens, in illis partibus relucere nequeat, quibus ex cauſis cita mors venit, ſi maximè ſpirandi vna difficultas adfuerit.

Cautio in elogio de fœta & fœtu mortuis deſcribendo obſeruanda

De fœtu cum fœta necato relaturus, vide diligenter vt diſertè enunties, num fœtus omnibus ſuis partibus & membris completus, perfectúſque tibi apparuerit: vt iudices pœnas eius qui læſit peccato æquas irrogent. Longè enim grauior pœna debetur ei qui fœtum omnibus numeris ſeu membris abſolutum, id eſt anima infuſa viuẽtem necarit, quàm qui embryonem ſuffocarit, nempe affuſi ſpermati humoris, quandam in bullas concretionem, ſine anima, ſine corpore organico. Illum enim morte, nempe vt animam pro anima redderet, hũc verò pecunia mulctauit Moſes. Sed placet appoſito exemplo hoc genus renuntiationis illuſtrare. Ego iuſſu Iudicis Prætoriani B
inuiſi nobilem mulierem Margaretam Vlmariam, quam lecto afflictam magna febre correptam, cum conuulſione & ſanguinis per muliebria fluxu deprehendi, propter vulnus in ventre inferiore ſub vmbilico parte dextra inflictum, in ventris capacitatem ſubiectúmque vterum penetrans: quò factum eſt vt ante ſuum & à natura deſcriptum tempus, maſculum membris omnibus completum enixa pepererit mortuũ, eodem illo vulnere, pertuſo fœtus cranio, in cerebri medullã peruadente. Quæ res breui & puerperæ ipſi mortem eſt allatura. In cuius rei fidem hoc elogium propria manu obſignare placuit.

De fœta cũ fœtu enecta elogium.

Quæ ſit ars Embammatibus condiendorum, ſeu aromatis ac balſaminis Vnguentis tingendorum cadauerum.

STATVERAM in Renuntiationum tractatu magnum hoc opus terminare, ſed melior cogitatio animum meum ſubiuit, nempe hominem quem curandum à primo ortu ſuſceperam, ad extremum & tumulum vſque perducere, vt nihil hîc deficeret quod Chirurgus circa corpus humanum, ſeu viuum, ſeu mortuum, moliri ex inſtituto poſſet. Profectò vix vlla vnquam tam barbara natio extitit, quæ nonmodò de cõdendis, ſed etiã condiendis cadaueribus ſollicita non fuerit. Non ipſa quidẽ Scythica gens, quæ tamen barbarie & immanitate reliquas ſuperaſſe videtur: non enim Scythæ (authore Herodoto) Regis ſui cadauer ante inhumant, quàm exenteratum & cupreſſo tuſo, thure, petroſelini & aniſi ſeminibus farctum cera oblinierint. Eadem cura Æthiopum quoque mentes peruaſit. Amicorum enim cadauera vbi interaneis & carne expediuerãt, gypſo obducebant, ipſiſque ſic incruſtatis mox, opere tanquam tectorio, colores appingebant qui defunctos ad viuum exprimerent: hac arte ornatos columna vitrea & caua includebant, vt pixidati, per medium vitrum apparerent, neque interim odore tetro ſpectatores à ſe auerterent. Annum inde integrum penes D
ſanguine proximos erant, qui ipſis interim libabãt, & ſacra faciebant. Exacto anno extra vrbem efferebant, & circum mœnia in ſua quoſque cella collocabãt, vt narrat Herodotus. Sed longè altius pia hæc de defunctis cura Ægyptiorum quàm cæterarum nationum animos ſubiuit. Patrum enim memoriç conſeruandç adeò ſtudioſi fuerunt vt ipſorum integra cadauera aromaticis vnguentis condirent, & in perlucidis vrnis ſeu cellis vitreis locata in eminentiore & honoratiore ædium ſuarum parte ſtatuerẽt, quò aſſiduè obſeruerentur oculis, eſſéntque tanquam monumenta & ſtimuli ad paternas & auitas virtutes imitandas. Quin & aromaticis ſeu balſaminis vnguentis ſic delibuta pignoris certiſſimi erant loco, ſic vt ſi quibus Ægyptiis opus eſſet grandi pecuniæ ſumma, eam facilè à notis & vicinis impetrarent, alicuius defunctorum parentum cadauere oppignerato. Ita enim demum certus erat creditor pigneratitius, vitam potius ei qui pignus dediſſet quàm fidem defecturam. Quod ſi cui omnia adeò infœliciter ſuccederent, vt pignus per inopiam repignerare non poſſet, ſed deſerere cogeretur, in vitam reliquam ſic apud omnes infamis erat, vt tanquam aqua & igni interdictus,

Scytharũ in condiendis cadaueribus ſtudiũ. Lib. 4.

Æthiopum de cadaueribus humanis cura.

Lib. 3.

Ægyptiorũ in defunctorum cadauera pietas.

C

A dictus, & capite minutus ex libero ſeruus fieret: imò omnium conuitiis & probris appetitus, indignus hac luce & hominum conſortio haberetur. Et certè Ægyptij cùm hanc quam in his terris viuimus vitam breuiſſimi momenti eſſe intelligerent, contentione ad eam facta quam poſt animæ à corpore ſeparationem victuri ſumus in ædibus quas incolerent extruendis negligentiores erant: in pyramidibus verò quæ ipſis ſepulchri loco erant exædificandis adeo ſupra omnem rationem ſumptuoſi atque magnifici, vt in vnius ex illis toto orbe famatiſſimis ædificiis extructionem quam Cheopes Rex ſuſceperat, centena hominũ millia ſingulo quoque trimeſtri per viginti cõtinuos annos operas ſedulas darent: quinque ſtadia profunda erat, cúmque quadrata eſſet in ſingula latera octingentos pedes lata viſebatur, totidem alta. Singula ferè quæ in eam coierunt marmora triginta pedum erant, nobili & vario artificio ſculpta & cælata, quemadmodum narrat Herodotus. Cæterùm antequàm cadauera tam magnificis ſepulchris mandarent, ea ſolemni apparatu ad Salarios & Aromatarios, qui in id munus ſtipendia de publico accipiebant, deferebant. Illi ipſa aromaticis ac balſaminis vnguentis oblinebant, & quas feciſſent exciſiones conſuebant, mox ſale aſpergebant, & ſalino carnario ad ſeptuaginta dies operiebant: quibus exactis inde exempta abluebant, & ſorde omni elota, faſciis bombycinis gummi quodam conglutinatis inuoluebant, túmque recepta, conſanguinei feretro ligneo in humanam effigiem exculpto locabant, ſacer is & ſolemnis erat condiendorum ac condendorum cadauerum apud Aegyptios paulo ditiores ritus. Hoc eodem ſtudio incitati noſtrates Galli Regũ & magnatũ cadauera aromatibus infarciri, & balſaminis vnguentis lutari curant. Quẽ morem piè & chriſtianè, vt reliqua, ex veteri & nouo Teſtamento, ac Iudæorum ex veteri & laudata conſuetudine vſurpaſſe videtur: legere enim eſt in nouo Teſtamento Ioſephum ſindonem emiſſe, Nicodenum verò vnguentum aromaticum ex myrrhæ & aloës libris centum contuliſſe, vt IeſuChriſti Saluatoris corpus vngerent & ſepelirent, quemadmodum mos erat Iudæis, in ſymbolum & argumentum eius renouationis & futuræ integritatis, quam ex reſurrectione mortuorum ſperabant. Quod ipſum à maioribus ſuis per manus traditum Iudæi acceperant, Ioſephus enim in veteri Teſtamento Medicis ſuis edicit vt patris ſui cadauer aromatibus condiant.

Pyramidũ Ægyptiarũ ratio.

Lib. 2.

B

Gallorũ & iudæorũ pia de defunctorum cadaueribus cura.

Ioan. 2. 39.

C *Geneſ. 50. 2.*

Cæterùm aromatis ad æternitatem condiendum corpus ante omnia exenterari debet, corde ſeorſim habito, vt per ſe conſanguineorum arbitrio condiri poſſit. Cerebrum quoque, ſerra diuiſo cranio, auellendum eſt. Hinc profundis plagis ſecundũ brachiorum, femorum, crurum & dorſi, lumborum ac natium longitudinem diducendum eſt, præſertim qua parte venæ maiores & arteriæ excurrunt, primum quidem vt ſic exprimatur ſanguis qui alioqui corrũperetur & putredinis initium atque occaſionem reliquo corpori præberet, deinde vt puluiſculis aromaticis inſpergendis ſit locus, inde totum lauandum eſt ſpongia imbuta aqua vitæ, & acri aceto in quo incoxerint abſinthium, aloë, colocynthis, ſal commune, & alumen. Tumillæ plagæ, corporíſque ductus & hiatus omnes atque tres ventres inferciendi erunt aromatibus ſequentibus craſſiuſculè pulueratis.

Ratio condiendorum ad æternitatẽ cadauerum.

℞. pul. roſar. chamæ. melil. balſami, menthæ, aneth. ſaluiæ, lauend. roriſm. maioran. thymi, abſinthij, cyperi, calami aromatici, gentianæ, ireos flor. aſſæ odoratæ, caryophyll. nucis moſchatæ, cinamomi, ſtyracis, calamitæ, benioini, myrrhæ, aloës, ſantal. omnium quod ſufficit, conſuantut plagæ & hiatus ne quid excidat. Mox totum inungatur terebinthina liquefacta cum oleo chamæmelino & roſaceo, additis ſi videbitur oleis aromaticis per quintam eſſentiam extractis, iterúmque conſpergatur puluere commemorato. Inde ſudone inuoluatur hinc tela cerata. Denique capſa plumbea fideliter ferruminata componatur, herbis odoratis ſiccis plena. Quod ſi non adſit copia commemoratorum aromatum, vt ferè contigit in oppidis obſeſſis, puluere contentus erit Chirurgus ex calce extincta, cinere communi vt querno conflata. Sic enim cadauer inſuper forti aceto aut lixiuio lotum, in multum tempus aſſeruabitur, modò calor ingens & colliquans non vigeat, aut non reponatur in loco calido & humido. Atque iſthæc temporis & loci conditio cauſa eſt cur principum & Regum cadauera, multa quantumuis arte & impenſa condita, intra ſex aut ſeptem dies, quibus poſt condituram populo ſpectanda ſeruantur antequàm inhumentur, adeò grauem odorem ſpirent, vt eum nemo ferre poſſit, ſic vt neceſſe habeant plum-

D

Quibus cõdire cadauera oporteat in aromatum inopia.

Cur regum noſtrorũ cadauera quãlibet condita intra paucos dies corrumpũtur.

beo fere tro recondi. Confluentis enim ad ſpectaculum populi multitudine, & funalium diu, noctúque accenſorum calore, adeò circumfuſus incaleſcit aër, vt diſſipato quod reſtabat natiui coloris tenui veſtigio facilè putreſcant, præſertim cum rerum aromaticarum liquore non ante imbuantur & macerentur, quemadmodum Ægyptiis olim in more fuiſſe, dum in ſalſilagine per ſeptuaginta dies continebantur ante ex Herodoto prodidimus. Hac ego ratione admonitus, ſoleo quò conditura ad æternitatem melior ſit, cadauera euiſcerata & ſtylis acutis, quo altius, in ipſa ſubeat liquor putredinem arcens compuncta, in cupam ligneam forti aceto decoctionis rerum aromaticarum & amararum vt aloës, ruthæ, abſinthij & colocyntidis plenam demergere, ibique ad viginti dies affuſis aquæ vitæ vndecim vel duodecim libris continere. Mox exempta & in pedes erecta loco ſudo & ſicco aſſeruare. Hac arte conditum ſuſpendioſi cuiuſdam à Quæſitore impetratum domi apud me cadauer habeo, quod à pluſquàm quinque & viginti annis perſtat incolume, adeo vt ſingulos dextræ partis muſculos (quos capite tenus execui, & pendulos à circunſtantibus diſtinctionis gratia, reuulſi, quò ipſos quotieſlibet oculis luſtrare & manibus tractare poſſim, & ex recenti memoria, cum aliquid paulo operoſius mihi incumbit agendum, certius & tutius operari) numerare queas, parte ſiniſtra illibata, pulmonéſque, cor, diaphragma, ventriculum, lienem, renes, barbam, capillos, imo & vngues quos reſectos à me crebrius increſcere, & ad priorem mox magnitudinem redire animaduerti, integra intueri & obſeruare.

Atque immenſi huius noſtri laboris hæc meta, hæc per Dei gratiam ſit requies, cui ſoli optimo, maximo, immortali, & inuiſibili honor & gloria in ſecula ſeculorum.

FINIS TRACTATVS DE RENVNTIATIONIBVS ET EMBAMMATIBVS.

Labor improbus omnia vincit.

INSIGNIVM RERVM EX HIS LIBRIS, VT QVÆQVE DIGNIORES VISÆ ſunt, collectarum, Index. In quo literæ numeris adiectæ, ſuperiorem aut inferiorem paginæ partem ſignificant.

A

ABortio quid, & eius cauſæ 700.d
Abſceſſus qua arte aperiendi, & quæ conſideranda 205.c.206.d. curatio ibi.
abſceſſu aperto quid faciendũ 207.a
abſceſſus pueris contingunt in vtero 432.c
abſceſſus in cerebro fieri poteſt 303
Acerbi ratio 805.c
Aconito ſumpto quæ ſequãtur ſymptomata 608.c
aconitũ medetur ſcorpii veneno ingeſto, eius differẽtiæ, figura 609.a
Acetum rubores extinguit 844.c
Acrochordon quid 727 a
Acromion 165.d
Actio quid 17.d
actio & opus quomodo differũt ib.
actiones naturales & voluntariæ 18.b
Acus cataractis decutiendis affabrefacta 480.d
acus qualis eſſe debeat in ſuturis vulnerum 261.c
Adipis ſubſtantia, quantitas, compoſitio, temperies, vſus 75 a
adeps gigni non poteſt ſub cranio 304. c
adipoſæ ſubſtantiæ ſigna ib.
adipis vulnerati curatio 322.a
Aegri decubitus 301.c
Aegylops, eius differentiæ & curatio 143.d. 476.d
Aegyptiaci deſcriptio & vſus 345
eius vires aduerſus putredinem 353.d. 356.b
Aeolipilæ 337.a
Aer quid, & eius neceſſitas 25.c
quæ eius nomine intelligãtur 24 a
quomodo corpora immutat ibi.d
quibus ex cauſis inficiatur 618.d
eius vis in morbis curandis 334 a
eius mutatio valet ad ſanationem peſtis 633.a
Aerugo raſilis 611.b
Aeſtuarii typus 812
æſtuaria qua arte parentur 841.c
Aetas quid 6.d
ætatum quatuor ad quatuor anni tẽpora comparatio 7.c
Affectus quot modis componatur 348.d
Agonia 32.b
Alares laminæ cum roſtro coruino 501.d.502
Alexiteria in peſte quæ vſurpanda 637.a
Alimentorum bonitas & quantitas 25.a
Allantoides membrana 108.d
nullam eſſe ratione & experientia docetur 109.c
Alliorum vis in dolore dentium 483. c
Alopecia quæ ſanabilis & inſanabilis 467.b
Alui fluxus 654.d eius ſiſtendi ratio & remedium 655.d.656.a
Alumen rochæ quid, & eius vis epulotica 368.a. 651.d
Ambi effigies diuerſæ 449.450 b
Ambuſta quomodo curanda 368
& quæ ſint remedia 369
Ammios membrana 108.d
Amphibliſtroides tunica 148.a
Ampullarũ concretio 677.d.678.a
Amputandorum membrorum ratio & cautio 374.d
in Amputatione quæ primò facienda 375.c
Amygdalarum tumor, & tumefactarum curatio 234.c
Anaſarca 239.d
Anaſtomoſis 80.c
Anatomiæ cognitionis neceſſitas & definitio 65.b.66.a
Anchiloſis 326.d
Aneuriſmata quid 229.a quibus partibus fiãt ib. non temere aperiẽda ib.c ſunt incurabilia 239.b
Angelorum malignorum poteſtas 755.d
Angina quid, eius ſpecies, differentiæ & cauſæ 237.a
Anilia & ſuperſtitioſa ad multos morbos remedia 759 d
Ani leuatores 89.a
Ani procidentia quid, cauſæ, curatio 251
Anima quid & eius diuiſio 68.c
animales partes quæ 69.b
animalium partium diuiſio ibi.c
anima quas edat in plantis functiones 5.a
anima humana venit exterius ibi.b
anima nõ migrat in fœtum, niſi poſt typoſim 679.a
anima cur ſuis functionibus omnibus non ſtatim elucet in fotu ib.b
anima quid ibi.c
anima vna eſt & ſimplex ib.d
animatorum corporũ tria genera ib.
animalium quorumdam monſtroſorum figura in corporibus naſcentium 372.d
animalium quorumdam mirabilis ortus & natura 767.c
animantium inter ſe ſympathia & antipathia 60.c
Annuli conſtrictorij Columellæ, typus 236.a
annuli aperiendis abſceſſibus idonei 206.b
Anodyna varia, & ocularia 263.b.306.a
anodynum certum ad dentium dolorem 324.b
Anthraces peſtem lethiferam faciũt 630.a
Antimonium hauſtum procidentiã vteri infert 713.b vſus 641.a
Apes ſibi reges eligunt, caſtra metãtur, & ignauiam exilio mulctãt 46.a.b.c.d carũ punctura 601.c
Aphtharum curatio 391. c
Apophlegmatiſmus quid, differentiæ & vſus 834.c.d 835.a
Apophyſes clinoides 140.c
Apoſpaſma 257.b
Apoſtema quid, cauſæ & differentiæ 198.b eorum ſigna 199.c prognoſis 200.d

Apoterapia 81.c
Apri marini effigies 772.d
Aquarum in humano corpore generatio 571.d
Aquæ ad faciem abluendam 842.d
Aqua odorata 350.d.633.d chymiſtarũ 611.d theriacalis 567 b ſaccharata 425.b
Aqueus humor 148.c
Aragnoides tunica 148.b
Aranearum induſtria 45.d
Araneæ textrices, & earum morſus 602.a
Arboris piper ferentis effigies 858. a. cinamomum & thus 859 a. 862 a
Arſenicum cordi imponendum ad peſtem 628.c
Archagatus Chirurgus 2.d
Ardeæ & Falconis pugna 58 c
Argenti viui præparatio 546.b mixtio, & delectus, vires & rationes expurgandi 612.b.c.613. c.614.a
Arietum concurſus quid denuntiet 44.c
Ariſtarum in gula & faucibus obhærentium extractio 482 b
Armonia quid 192.b
Arrhenicum 611.d
Arteria quid 80.b.94.c craßior eſt quàm vena ibi.c
arteriarum diuiſio & figura 124. d.180.a.125 d.126 d.127.c
arteriæ aſperæ ſubſtantia, compoſitio ſitus, temperies & actio 127.a
arteria aſpera parte ſui poſteriore eſt ligamentalis 126.d
arteriæ venoſæ & cruralis diſtributio 120.c.168.a.180 a
arteria cur facta vena ibi.d
arteriotomia ad quam hemicraniam valeat 470.b
Arthritidum deſcriptio 528 ~~581~~ b
arthritides particulares 518 ibi.
arthritidis cauſæ occultæ 518 ib. mira varietas, materia, manifeſtæ cauſæ, cauſa primitiua, antecedens coniuncta 519.520.b
arthritici cauſæ quinque, materia et differentiæ 521
arthritis rara ab humore melancholico ibi.d
arthriticum virus 522.a
arthritides frequentes Vere & Autumno ibid.
arthritis inueterata ſi præter rationẽ non repetat ſtato periodo lethalis 523.a
arthritici plerique venerem appetũt quamuis ſit illis noxia ibi.
arthritidis præcauẽdæ methodus ib.
arthritidis curandæ ſcopi duo generales ibi.
in Arthritide vnde ſanguis mittendus 524.a
arthritidi vomitus vtilis ibid.
arthritidis vniuerſalia remedia 525.
arthriticis vinum album non vtile 526.c.d
in arthritide vacuandum catharſi et phlebotomia 527.d.528
arthritico dolore ſedato quid agendũ 529.d.531.c.532.b.534.d
Articuli ſpecies 129.a
articulorum dolor ab intemperie ſiue materia, eorum excrementa & curatio 534 b.326.c
Artrodia quid 192.b
Artuum vulneratorum ſitus & figura 326.d
Arſenicum ſeu Riſagallum 611.d
Arytenoides 155.d
Aſcites 239.d
Aſtacorum fluuiatilium vires 593
Aſtragali connexio, & luxatio 185.d.464.d
Aſtrorum vis in aerem & corpora noſtra 354.c
Atheroma quid 216.c
Atrophia & eius ſigna & curatio 466.b
Auctio & auditio quid 18.a
Aues riuulariæ falconem horrent 61.a
aues docuerunt cantum muſicum 59.c
auium quarundam admirabilis natura 784.d in dominos mutua charitas 48.c induſtria in nidis ædificandis 45.c
Auiculæ cypriæ 351.a
Auricularum raptarum reparatio 663.c
auriculæ effigies ibi.
auriculæ cordis 118.d
aurium natura & compoſitio, ſordes, tinnitus & vlcera 152.b.c. 311.a.392.á
de Aurium meatu occluſo, & eius curatione 481.b
auriculæ ſuendæ ratio ibi.
Auripigmentum 611 d
Auſteri ratio 805.d
Azygos vena aliquando duplex 121.b

B

BAlanus 140.c
Balena piſcis omnium maximus viuum parit & lactat 782.a partitionis, et capturæ deformatio 783.c ei natura dentes negauit ibidem
Balneum quid 838.b eius differẽtiæ 319
Balnea ſulphurea, aluminoſa, nitroſa, bituminoſa, ænea, ferrea, plumbea 839.a
Balnei dotes ibi.
Balneum ſtatim à paſtu quî noceat 840.a
à Balneo quî tractandi ægri 841 a
Balneum remolliens & humectans 265.a
Balſamum anodynum & ſarcoticũ 325
Balſama ſimplicibus idonea ſunt 355.d
Barbari qui dicantur 16.d
Baſiliſcus ſolo aſpectu necare creditur 596.c eius morſus, ſymptomata, curatio, effigies 597.a
Bezahardiea quæ dicantur 609.d
bezahardici veri ſigna & vſus 610.b
Bilis vtriuſque receptacula & effectus 9.d.11
Bilioſi non ferè adipoſi 14.d eorũ mores & morbi 13.d non facilè ferunt inediam 526.d
Bombardæ igniuomæ effectus mirus 355.a eius inuentio 328 b author, materia & ſpecies 329.a
Bombicum induſtria 47.c
Borborygmus 14 a
Brachij epiphyſis, eius cum omoplata & cubito connexio & figura 171. c.
Brachij factitii & ferrei deformatio 669.a
Bronchocele quid, eius differentiæ, & curatio 238 ~~231~~.c
Brutorum mutua in ſe & in fœtus charitas 47.c.49.d.50.d eorum arma 55.c docilitas 57.59 d60. a. differentiæ & natura 43 a.
Bubonis peſtilentis deſcriptio, curatio, differentiæ 645.b
Bubonum venereorum cauſæ 559.c
Bubonocele 243.c
Buffonũ morſus quî noxius 599.d

C

Cacochymia quid 30.b
Cæpæ tritæ ad combuſtiones valent 368 b
Calculi aperiendis abſceſsibus idonei 206.b
calculus in veſica concluſus ſtuporem femori infert 300.a
eius cauſæ 489 d
calculi renum & veſicæ ſigna & figura 490 b.491.d
calculoſis è veſica prolabitur anus ibidem
calculi veſicæ exploratio ibid.
calculi è veſica qui citra mortem eximi nequeunt ibid.
calculi curatio ibidem
calculi in vreterem reſtitantis ſigna 494.b
calculi ab vretere in veſicam deturbati ſigna 495.d illaqueandi, deterendi, & extrahendi ratio 496.a.d.497.b
calculi dulciario piſtori extracti figura 764.d
calculorum trium effigies 765.b
calculus vi catharticorum ano excretus ibid.c & vteri ceruice redditus ibidem
calculi in omnibus partibus corporis concreſcere poſſunt, & quomodo pueris extrahantur 497.c
calculi è veſica viris quæ ſit ars extrahendi 498.c
calculo reuulſo quæ curatio vulneri 503.d extracto quo ſitu collocãdus æger 504.c
calculi quomodo fœminis & virgini extrahendi 505.d
Calli cauſæ tum efficientes, tum materiales 427.c
callus dum generatur rarum curandum vlcus ibid.d
callo generando alimenta quæ vtilia 428.b
calli generationem quæ impediant, & promoueant 429.a.b minimè frangendus, & quomodo minuatur ibid.c
callus digitorum quî curatur 488.c
Calor natiuus ſuppurationis author 219.c
calor ſolaris ceram liquefacit & lutum indurat 11.b
Cameli effigies, mites & feri 58.d. 59.b norunt quid ferre valeant ibid.
Camphurch effigies 791.a
Cancer albus 687.b
cancri definitio, figura, cauſæ, ſpecies & differentiæ, curatio 222.c 223.a c.224.a
Cãcroſa pars qualiter tractanda ib.
cancri vlcerati curatio ibi.
quando reſcindendus ibi.
cancri fœliciter amputati ſigna ibi. remedia 225.b
cancri in vtero ſigna ibi.d
Canis docilitas, fidelitas & ſagacitas 48.c
canes cæteris animalibus facilius in rabiem aguntur 590.d
canis rabidi morſus 591.c
canis rabidi venenum vel tantũ appoſitum in rabiem agit 592
canis rabidi pili vulneri à ſe inflicto remedio ſunt 593.c
Cannarum muralium vis indomabilis 330.b
Cantharidum deſcriptio, ſymptomata, remedia 602
cantharides veſicã vlcerant 603.b
Capillorum vſus 129.d
Caput quid, eius figura, & partes quæ 129 b.c.d
caput cur in corporis ſummo locatũ 678.d
caput ſolum difficilius ex vtero reuellitur 697.c
capitis parte vna icta quibus frangitur altera 131.a
capitis prima figura 133.b
dearticulatio 158.a eius motus duo 160.b
capitis luxatio 439.b
Capſulæ vſus & imago 426.d
Carbunculi peſtilentis natura 648 a. ſigna, ſymptomata ibid. funeſti 649.c viſcera obſidentes 650.b
Cardiaca, & eorum remedia 350. b.622.d
Caries oſsium 560.c cauſæ, ſigna ibi.d
cariei oſsis curatio, ſigna 561.a. 299.c
carioſa oſſa nonnunquam dura ſunt ibi.
carioſi oſsis ingens abſceſſus 300.a
Carnis generationem quæ impediãt 385.c
Caro quid & quotuplex 80.a
Carotidum vaſorum vulnera ex euentu lethalia 311.c
Carotides arteriæ 125.a
Carpi luxatio, differentiæ, ſigna, curatio 455.c
Cartilago quid, eius differentia & vſus 112.b.b
Carunculæ in vrethra ab ardore vrinæ veniunt 355.d
carunculæ calloſæ curatu difficiles eius curatio, & detritæ ſigna 556 b.557.c.559.b
caruncula ab hyperſarcoſi diſtinguẽda 101.c
Caſpili piſcis effigies 57.a
Caſtratorum dolus & auaritia 244 c
Catagma 257.b
Cataplaſma adſtringens, & deſiccãs, arcénſque putredinem 373.c. 375.d
cataplaſma ad omnem arthritidem quouis tempore vtile 530.a
cataplaſma anodynum & digerens, diſcutiens, eius differentiæ, materia, vſus 349.d.324.d.828.b
Cataractæ decutiendæ inuentio 44 c. eius concreſsio 148 differẽtiæ, cauſæ, ſigna 478.c
in Cataracta cur dimidiata aut feneſtrata appareant ibi.d
cataractæ incipientis curatio medica 479.a
cataracta niſi maturuerit haud decutienda ibi.d
cataractæ maturæ ſigna, & curatio chirurgica 48.b
cataractæ ſanabiles & inſanabiles ibid.
ſignum cataractæ fideliter decuſſæ 481.a
cataracta quæ in fragmenta conciditur 481
Cathæterum imago 491.a
catheter ſupra quem in veſicam demiſſum inciditur veſicæ ceruix 506.a
Catini ſiue vrinæ caſtelli figura 665.a
Cauſa morbi quid 32.d
cauſarum differentiæ ib.
cauſa procathartica, interna, antecedens & coniuncta ib.
cauſa mortis congenita & ineuitabilis 33.a
Cauteria actualia 562
cauterij actualis ad pleuritidem idonei cum ſua lamina typus 339.d

Cauteria actualia præferenda potentialibus 562.b
cauteriorum diuerſæ formæ ib.
cauteria actualia cum ſuis fiſtulis 564.a
cauteriorum applicandorum modus ibid.c
cauteriorum in iſchiade vſus 539.a
cauteria potentialia, materia, deſcriptio, eorum dotes 830.c.831
cauterij vires ad inflicta venena 569.b
Cephalici pulueres 292.a
Ceratum quid, & differẽtiæ 825.a
Ceratum œſipi ex Philagrio 827.a
ceratum de vigo fracto cranio vtile 291.c de minio 290.d
Cerebrum quid 133.d eius quantitas, temperies, actio, numerus, conſiſtentia ibi. figura 134.135.136 137.138. poroſa ſubſtantia 135.a vſus & ſitus ibi.d
Cerebri commoti curatio 303.a ſigna 280.d.281.b
Cerebrum diaphragmati condolet 268.b
Cerebri parte vna læſa altera ſuperſtes conſeruat animal 133.a
Chirurgus ambidexter 402.b
Chirurgus circulator & impoſtor 258.b
Chirurgi munus 659.b
Cholica paſsio quid 511.c
a quibus cauſis manat 512.c
Cholicæ nephriticæ ratio ibi.d
биlioſæ curatio 513.d
Chorion membrana 108.d
Chylus quid 9.c
Chynæ præparatio & deſcriptio 545.d
Ciborum ordo, & varietas, quantitas & qualitas 25.a.c.d.26.c
non Cibandum in paroxyſmo, & tempus ibidem
Cibus varius cur vtilis 27.a
Cibandi indicationes ibid.
Ciborum ſpeciatorum & ſalitorum vſus quando opportunus 221.b
ad Cicatricum deformitates remedia 651.d 652.a
Ciconiarum charitas 48.c
Cicuta ſumpta quæ ſymptomata adferat 608.b
Cilia quid, eorum cõpoſitio & vſus 146.b.c
Circinus exciſorius ad exſcindendũ cranium 296.c
Cirſocele 243.d.251.b
Claudıtas quomodo corrigenda 670.d
Clauiculæ 113.c
Cleiſagra 381.b
Clyſter quid, differentiæ, materia, quantitas 818.b alimentarius 819.c
Clyſterum inuentor 44.c
Coccus tinctoria eſt kermes Arabum 837.a
Coccygis luxatio, ſigna, fractura, curatio 416.d.442.d
Coindicantia 37.c
Color temperamenti index 22.b
Colubræ morſus, & eius curandi ratio 599.a
Columellæ relaxatio & inflammatio 235.b
Columbi iuſta reprehenſio 106.d
Columbi adulteria neſciunt 48.d
Colyrium quid, eius differentiæ, vſus, materia 833.a
Combuſtionis ratio & ſymptomata eius curatio 367.c
à Combuſtione veſicularũ cauſæ ib.
Cometæ in aere viſi imago 796.d
Commotio cerebri, curatio 280.d. 303.a
Conarium 136.a
Conceptionis tempus opportunum 710.b ſigna 675.c
Concharum effigies 780.c.781.a
Concuſsio cerebri 280.d
Condylomata quid 728.d
Congeſtionis cauſæ duæ 199.b
Coniunctiua tunica 147.c
Connexio oſsium 192.a
Conſuetudinis vis 25.d
Continui ſolutio 33.c
Contrafiſſura in cranij eodem oſſe locum habet 229.d.280.b
Contuſio cranij 275.a
Contuſa omnia in pus verti oportet 339.c
Contuſionum anormium & inſignium cura vniuerſalis 362.d
contuſa vulnera ibi.
contuſiones cum vulnere cõiunctæ 363.d
contuſa pars quomodo à gangræna liberanda 364.d
contuſarum coſtarum mirum ſymptoma 365.c
Cor quid, eius fibræ, magnitudo, figura, ſitus, connexio, temperies, actio, eius auriculæ 118.a.c.d.
cordis ventriculi & eorum actio 119.c
cordis orificia & eorum vſus ibi.d
cordis valuulæ ibid.
cordis vulnerati ſigna 313.a
Coracoides 165.d
Cornea 147.c
Cornicula cucurbitulæ vicaria 515.d. multi ſunt generis 516.a
quæ ſine igne attrahunt 517.a
Cornu ceruinum contra vermes efficax 577.b
Correpugnantia 37.c
Coruorum & miluorum bella 61.a
Coſtæ, earum numerus, conſiſtentia luxatio, caſuæ, ſigna, curatio 113. 114.b.c.444.a
coſtarum fractura 414.c
coſtæ nothæ qua frangi poſſunt ib.
coſtarum intrinſeca fractura lethalis ibid.
coſtis fractis ſputum cruentum ib.
earum curatio 415.a
ad coſtam fractam inciſio ib.
ad Coſtas fractas quæ ſymptomata ſuperueniant, & eorũ curatio ibi.
Cotyledones 108.d
Conuulſio quid, eius tres ſpecies, & cauſæ, ſigna, curatio 263.d.264 a.b.c
conuulſionis à punctura & morſu curatio 265.a
conuulſio ſiue ſubſultus in fracturis vnde 425.d
conuulſio partis oppoſitæ in vulneribus capitis 283.d
conuulſionis cauſæ 284.b
conuulſio flatulenta 539.b
Coxendicis oſsis ſeu oſsis ilium fractura 417.a
coxendicis curatio ibid.
Cranium quid 131.b
crania quibus ſint denſiora & duriora 132.a
cranij foramina 140.d.141
crania nulla ſuturis carent 130.d
cranium ex pluribus coagmentatũ oſsibus ibid.
cranio fracto oſſa cur cariem contrahant 299.a
Cridones quid 256.c
Criſtalinus humor 148.c
Crocodilus ouorum poſitione incrementi Nili terminum monſtrat 45.a
Crocodili effigies 63.c
Crocodilus cicuratur ibi.d

Croco-

Crocodilorum captura 775.a
Crocus cardiacus 634.d
Crurum factitiorum deformatio 669.c
Cruris lignei in pauperum gratiam deformatio 670.a
Cruris deſcriptio in genere, quot & quæ ſunt eius partes 178 d
Crurum vulnera 322.c
Cruris vulneratæ ſitus 327 a
Cruris fractura, ſigna & curatio 423.a
Cruris fracti debita collocatio ibi d
Cruris cum vulnere fracti ac deligati figura 424 a
Cruris fractura cum vulnere quando deliganda ibi d
Crure fracto quot dierum ſpatio callus generetur 428.d
Cubitus quid ſignificet 172 d
Cubiti luxatio 452.c
Cubiti diverſæ luxationes & diverſi modi reponendi 453.b.454 b
Cubiti ſeu vlnæ & radij fractura & curatio 418.a
Cubiti cum vulnere fracti vt decet deligati ac ſiti figura ibi.d
Cucurbitularum vſus, & diverſæ magnitudinis effigies 515 d.516.a
Cultelli curui effigies 696 d
Culter falcatus excidendis membris idoneus 375.c
Cuniculi quid 329.d
Cuniculorum hiſtoria 52.a
Curatio impoſtoria 40 d
in Curatione perficienda quæ conſideranda 201.c
Cutis capitis muſculoſa 130.a
Cutis duplex 73 a *à quibus partibus inſeparabilis, eius materia, quantitas, figura, compoſitio, numerus, temperies, vſus* ibid b c
Cuticula reparari non poteſt ibi.
Cutis vera, ſubſtantia, magnitudo, figura, compoſitio, numerus, connexio, temperies, vſus 74.a
Cutis ex ſeſe ſenſu caret ibid.
Cutis aſperior et nigrior hyeme ib.b

D

DActylothecæ ferreæ deformatio 666 a
Dæmones quid ſint 755.b
Dæmonum differentiæ, nomina ib.
Dæmones metallici & ſubterraneis lapicidinas incolentibus, & quibus modis nos fallant 756.a *ſpiritus ſunt & ab æterno* ib. *eorũ præſtigia* 757 *quare nobis abutantur* ibi.c *terrentur diuinorũ poteſtate* 759.a *duobus modis ſanitatem noſtram labefactãt* ibidem.b
Dæmon prodit ſe ſermone græco 758.d
Dæmonis marini effigies 771.a
Decuſſorium ad decutiendam meningem 301.b
Definitio differt à deſcriptione 66 c
Delirium quid 268.a *curatio* ib.
Deligandæ partis ratio 401.a
Deligationis initium debet eſſe à ſinu ibidem
Deligandi ratio in luxatis 202.b
Deligandi ratio hodierna ibid.d
Deligatio quando ſoluenda 403.a
de Deligationibus fracturarum cum vulneribus coniunctarum ibi.b
de Deligationibus communia quædam præcepta ibid.
Deligaturæ arctioris & laxioris ſigna ibidem
Deligatio ad calli venuſtatem confert 408
Deligationi ſoluẽdæ tempus 410.a
Deligatio ſupra vulnus cum fractura arctior eſſe debet 424.b
Deligatio feneſtrata omnino vitanda & cur ibid d
Dens apophyſis dicta 158.a
Dentes ſentiunt 113.d.144.b *eorum dolor, cauſæ, ſigna, curatio* 482.c
Dentes ſunt oſſa 144.c *eorũ numerus & ordo, connexio* ibid.
Dentis cum ſua gena vnio 145.a *quomodo à reliquis oſſibus differant, & in quem vſum ſeruiunt* ibidem
Dentium inſitorum & colligatorũ effigies & ſubſtitutio 661.c
Dentitionis tempus, cauſæ, ſigna, curatio 730 b
Dentium exeſorum cauſa & curatio 484.c
Dentium auellẽdorum modus 486
Dentiſcalpiorum & dentariorum forcipum effigies ibidem
Dente exempto quid agendum ibi.
Dentium rubigo quomodo arcenda ibid. *dealbatio* 487.b
Dentifricia quid 835.d *differentiæ* ibi. *materia, vſus* 836 a
Depilatoria 846.a
Diabete quid, cauſæ, ſigna, curatio 510.d
Diabolicæ fraudis ludibria 755.d
Diæta tenuis vulneratis præſcribenda 349.b *qualis in phlegmone* 203.d *eius commoda* 22.d
Diaphragma quid 116.a *connexio quantitas, actio* ibi.d *Phrenes dicitur* ib. *vulnerati ſigna* 313.b
Diaphyſis quid 184.b
Diarthroſis quid 192.a
Digitorum cohærẽtium differentiæ curatio & luxatio 456.c.487.d
Digitorũ oſſa & connexio 174.c.d
Digitorum pedis luxatio 465.b
Dilatatoria 343.& 360.c
Dilatatorium ori & dentibus diducendis comparatum 380.a *eius effigies* 500.d
Diplois ſitus & ſubſtantia 132 b
Diſtillatio quid 847.b
in Diſtillando quæ conſideranda 849.a
Dolium ad excipiendum ſuffitũ affabrefactum 557.a
Dolor quid 815.d
Dolor dentium cur pulſans 144.c *eius ſpecies* 222 d
Dolor ſedandus in vlcere 385.a
Dolentium partium nota ex doloris loco certiſſima 70.d
Doloris pulſantis in phlegmone cauſa 203.a.204 b *eius incommoda* 205.a.199.b
Dolor in vulneribus quomodo ſuperueniat 263.b *eius curatio* ib.
à Doronici veneno ſymptomata, & bezahardica 607.b
Dormientibus extrema frigent & cur 425.d
Dorſi vertebrarum luxatio 440.a *differentiæ, curatio* 441.c
Draco marinus Viuæ apud Gallos nomen habet 604 b
à Dracone marino icti quæ patrantur, & eius curatio ibid.
Draconum hiſtoria 53.c
Dracunculi quid 253 b
Dracunculorum diverſæ opiniones 254.256.
Dracunculi cui regioni ſint familiares 255.d
Dracunculi cur ita nominati ibi.
Dracunculus quid verè ſit, & eius definitio 256.a
Dragma quid 817.d
Ductorum quæ in duplici ſunt differentia effigies. 499.d

E

Ecchymoſis quid 275.a
Ecchymoſeon cauſæ 262.c
Echo vt fiat 152.d
Ecthymata 568.b curatio 569.c
ab Ecthymatibus quæ partes minuendæ 570.c
Effractura quid 277.b curatio ib.
Eiaculatoria vaſa 100.d. eorum actio 101.c aliquando ampla ib.
Eiaculantia vaſa muliebria 105.b cur ſunt anfractuoſa ibid.
Elephantum hiſtoria 49.a religio ibid. 64.a
Elephantiaſis breuis deſcriptio, & cur ita dicta 578.a
in Elephantia occultum quoddam virus ſubeſt ibid.c
elephantiæ cauſæ ibi.d. ſigna prænuntia & præſentis & iam confirmatæ 579.a cur morbus leoninus ib.d differentiæ tres à colore 580.b cur inſanabilis ib.
elephanticis vnctuoſa velut facies ſplendet 581.b
elephanticorum diæta ibid.
Elephantis marini effigies 773.d
elephãtes Indici Africanis ſunt maiores 791.c natura ib. eorũ effigies 792.c eorũ cornua aduerſus venena valent ibid.d
Elementi definitio 3.d
elementa ratione non ſenſu intelliguntur ibi. duas ſummas qualitates habent ib. quomodo in cõpoſitis mixta intelligantur 4.b quæ grauia quæ leuia ib.c
elementa generationis & mixtorum corporũ ib.d. iis nutrimur 11.b
elementorum tranſmutationis in ſe inuicem cauſa 337.a
Eleuatoria inſtrumenta 275
Embroche quid 829.c vſus ib.
Emplaſtrum quid 825.c differentiæ, componendi ratio, de Vigo 826. de gratia Dei 827. de ianua ſeu betonica, oxycrocei, de ceruſa, Triapharmacum, de Palma ſeu diachalciteos, contra Rupturã, de mucaginibus ibid. de Minio 828. diachylon magnum
Emplaſtrorum vſus ibid.
emplaſtri de Vigo efficacia 222
emplaſtrum contra vermes 577.c
emplaſtrum Chirurgorum Monſpelienſium ad caruncula 558.d
Emplaſtra digerentia 530.b
emplaſtra ex veteri caſeo ac pernæ decocto 535.d
Empyema 239.a
Enarthroſis quid 192.a
Enſiformis cartilago 111.d
Enterocele 243.c
Ephemerum quæ inferat ſymptomata 697.d
Epideſmi 402.a
Epididymis ſeu Dartos 100 b
Epigaſtrij vulnera 320.b vulnerati curatio 330.a eius partes 72.c
Epiglotis 156.c
Epileptici inſultus à iactatione arthritica diſcrimen 519.d
Epiplocele 243.c
Epiploon 84.c
Epithema quid 830.a differentiæ, & vſus ibid.
epithema cardiacum 290.b.373.a
Epulis quid 233.c quomodo curanda ibidem
Equi marini effigies 771.d
equus camelum horret 69.d
equini pulli facie planè humana effigies 732.d
Errhinum quid 833.d differentiæ ibid.
Eryſipelatis definitio 209.d
eryſipelatum duo genera ibid.
eryſipelatum ſigna 210.a
eryſipelas vlceribus ſuperueniẽs malum ibi.
eryſipelatis curatio ibid.c
in quo Eryſipelate ſanguis mittendus ibid.
Erythrois tunica 100.b
Euerriculum 502.d
Eunuchi ſunt fœminæ 22.a
Exanthemata 568.b
Exanthematum peſtilentium differentiæ 643.d
Excrementum quid 681.c differentiæ ibidem
excrementa articulorum vulnerum 326.c
excrementa duo cuiuſque concoctionis 17.c
Exercitiorum vſus. 27.d
exercitij modus 28.b
exercitia vehementia quibus vtilia ibidem
Exomphalos 242.d
Exoſtoſis 560.a
Experientia ſine ratione, eſt cæcus ſine duce 36.a

F

Faciei dotes 143.c
Facies exprimit infinitos motus 146.a
faciei vulnera 304.d
Facultas quid 17.c
facultates tres ibid.
facultas naturalis triplex ibid.d.
facultas altrix ibidem
facultates quatuor altrici inſeruiunt ibidem
facultas retentrix & eius neceſſitas 18.a
facultatis excretricis opus ibid.b
facultates animales ſintne ſedibus diſcretæ 136.c
facultates ſimplicium medicamentorum 800.801.802.803. 804
Fames peſte correptis quàm ſit noxia 633.c
Faſciarum materia 260.d
faſciæ & earum differentiæ 401
faſciæ commodæ conditiones ib.
faſciæ glomeratæ, ſciſſæ, aſſutæ ibi.
faſciarum partes quæ dicantur 400 d
faſciæ non modò recta obuolui debent, ſed etiam eleganter 401.c
faſciarum tres ſpecies in fracturis 402.a
faſciæ quantum conſtringendæ
faſciæ ad erigendum pedem comparatæ, figura 670.c
Fauces 155.c
Febris phlegmones 207.c
febris quid ibidem
febris ephemera ibid.
febris cauſæ ibid.
febris diariæ ſigna ibid.d
febris curatio 208.d
febricitantibus victus tenuis eſſe debet 209.b
febris quæ ſuperuenit eryſipelati 211.d
febrium tertianarum cauſæ & ſigna 212.a
febris tertiana deſinit in manifeſtam apyrexiam ibid.
in febre tertiana quando ſanguis mittendus ibid.
febri tertianæ quæ accidunt ſymptomata 213.a

Febris œdematoſo tumori ſuperueniens 220.a
febris quotidiana ibid.
febrium quotidianarum ſymptomatum ibid.c
febris futuræ ſignum ibid.
febris quotidianæ malæ mutationes ibid.d
febris quotidianæ à tertiana duplici diſtinctio 221.a
febris quæ ſcirrhoſis tumoribus ſuperuenit 227.a
febris quartana ib.
febres quartanæ frequentes ib.
in febre quartana qualis horror ib.c.
Febres quartanæ à quibus morbis liberent ibid.
febris quartanæ curatio ib.d
Febris hecticæ differentiæ 317.
Febris hecticæ cauſæ, ſigna, curatio ibid.
febri hecticæ ſuperueniens alui profluuium quid indicet 320.a
Febris peſtilens quomodo in nobis ſuſcitetur 632.c
Felis venenum 606.b
felis aura pulmoni eſt tabifica ibid.
felis & hominis mira antipathia ibid.c
feles infantibus præſertim noxij ib.d
Femur quid 179.a
femur quod ligamentis dearticuletur iſchio 182.b
femorum vulnera 322.b
femoris fracti curatio 419.c
femoris fracti deligandi ratio 420.b
femore fracto quando reſoluenda deligatio 421.b
femoris fractura iuxta articulum periculoſa 421.d. 422.b
femoris fractura luxationem mentiens 422.a
femoris fractura intra quod tempus firmetur 422.c
femoris luxatio 456.d
femoris luxationum diuerſæ ſpecies ibid.
femur luxatum difficulter reſtituitur 457.
femoris extrorſum atque introrſum laxati ſigna ibid.
femoris antrorſum & retrorſum luxati ſigna 458.d 459.a
femoris reponendi diuerſi modi 459.d 460.c 461.a 462.a
Fibræ & pinna quid 152.c
fibræ neruales 79.d
fibrarum munus ibid.
Fæces ſegnius procedũt aperto ore 82.c
Fibræ inteſtinorum 89.c
fibulæ diſtractio 463.d
fiſſura. 272.d
fiſtula lachrymalis 147.d
fiſtula quid 394.a
fiſtularum differentiæ & ſigna ibi.
fiſtularum curatio ib.
fiſtulæ qua arte explorandæ ibid.d
fiſtulæ veteres ſi occludantur mortiferæ ibid.
fiſtulæ periculæ & curatu difficiles 397.a
fiſtularum cura palliatiua ibid.
fiſtulæ ani ibid.
fiſtulæ ſinuoſæ ſigna ib c
fiſtulæ conſtringendæ & ſecandæ ratio ibid.d
fiſtulæ quædam recidiuam faciunt 398.c
fiſtulæ argenteæ in veſicam extracto calculo demittendæ effigies 504.b
fiſtulæ atterendis caruncul is idoneæ 558.a
flatuum ſigna 536.c
flatuum articulis concluſorum curatio difficillis
Fœminarum natura 22.a
fœtus vmbilico non ore cibum ſumit 677.c
fœtus qui ſpiret ibid.
fœtus prodituri iamiam ſigna 682.a
fœtus quo enixu in lucem prodeat ibidem c. cur in caput naſcatur ibid.
fœtui quæ ſint adhibenda antequàm papillæ admoueatur 689.a
fœtus mortui an viui in vtero ſigna 693.d
fœtus in aluo mortuus cur matri ponderoſior 694 a
de fœtus tum viui tum mortui Chirurgica ab vtero extractione 695.d
fœtus mortuus in vtero qualiter obuertendus 695.a
fœtu edito quid faciendum 686 d
fœtum in vtero matre mortua quibus artibus iuuare liceat 701 d.
Fomenta ad oſſa fracta 430.a
Forcipes ad inſtar roſtri anatini incurui 501.a
forcipes exciſorij amputandis digitis affabrefacti 488.b
Formicarum induſtria 46.d
Formicarum mutuæ charitatis ſuæ argumenta 47.b
fornacum materia 848.a
fornax balnei mariæ cum alembicis & excipulis ſeu recipientibus 850.a
Fortuna quid poſſit in inuentione remediorum 331 d
Fotus quid 829. materia, vſus ibid.
fotus digerens & deſiccans 306.c
Fracturarum capitis differentiæ 269.c
fracturarum cranij tabulæ 270.a 271.b.
fracturarum capitis cauſæ & ſigna ibid d
fracti cranij ante diuiſam cutem ſigna 272.c
fracti cranij indicium 273 d
fracto cranio quando terebra admouenda 274.a
fracti cranij cura particularis. 290.d
fracto cranio humida aliquando conueniunt 291 d
Fractura quid 406.a
fracturarum ſpecies & differentiæ ibid. Raphanidon, caryedon, alphytidon, ſchidacidon ibid.
fractur rum cauſæ ibid.
fracturarum indicia 407.a
fracto oſſe quæ prædicenda ibid.
fracturæ iuuenum facilius agglutinantur ibid.c
fracturæ ad articulos pernicioſæ ib.
fractura omnium peſſima 408.b
fractura cum inflammatione periculoſa ibid.
fractorum oſſium generalis curatio 408.c
fracturæ bene repoſitæ ſigna. 409.b
fracti oſſis teſtulæ a ſuo non ſunt admouendæ 410 d
fracti cum vulnere brachij vt decet deligati ac ſiti figura 418.d
fracto membro quæ accidentia ſuperueniunt, & quomodo occurendum 465.d
Frictio triplex 27.d
frictionum vſus 287 d
Frigus vulneribus inimicum 286.b
frigida actu oculis inimica. 305 d
Frigus gangrænam inuehit 370.c 371.

Frigus lue venerea infectis inimiciſſimum 547.b
frontis oſſis cauitas 131.c
fructuum à prima conformatione generatio 571.d
fulginoſus vapor arthritidis aliquãdo cauſa 534.c
fulmini cum ictu bombardico comparatio 336.c
fulminum quorumdam diuina natura ibid.
fulminis & ictus bombardarum ſimilitudo 354.d
Fungus in ano 399.b
fungi natura lethales 607.c
fungi quî comedi poſſint ibid.
bezahardica ibid.

G

Gaiaci decoctũ paraliticis vtile 206.d
Gaiacini ligni delectus 544.b
vires, partes ibid.
gaiacini decocti præparatio ibid.
an gaiacino decocta chatartica admiſcenda ibid.
gaiacini decoctum quando ſumendum 545.a
gaiaci decocto quandiu vtendum ibid.c
gaiaci decoctũ quibus proſit 549.a
gaiaci decoctum non ſufficit expugnandæ luis venereæ 543.d
Gallo celeritas & diligentia innata eſt 16.b
galli aues regiæ & martiæ 51.d.
ganglion quid 217.b
ganglia quid à reliquis tumoribus differant ibid.
gangliorum curatio ibid.c
gangliorum amputandorum ratio ibid.d
ganglia ſpeciali nomine dicti 218.c
quæ ganglia ferro curare non licet ibid.d
gangrænæ incipientis remedia 351.c
gangrænæ cauſæ 364.d
gangrænæ imminentis ſigna 200.c
Gangræna quid 370.a
cauſæ generales & particulares ibid.b
cauſæ antecedentes ibid.
gangræna inſanabilis ibid.
gangrænæ ſigna 371.d
gangræna eſtiomenus dicitur 372.c
gangrænæ curandæ variæ indicationes ibid.d
gangrænæ cura particularis 373.
Gargareo quid 155.b
Gargareonis vſus ibid.
gargareonis exeſi incommoda ib.c
Gargariſmata repellentia 237.
gargariſmata maturantia 2,8.
gargariſmata detergentia ibid.
Gaſtroraphia 321.d
gaudij ratio 31.c
Gaudij effectus ibid.
Genarum vulnera 308.a
gena inferior humore medulloſo differta 144 b
ad Generationem quæ neceſſaria 673.c
ad generationem quæ obſeruanda 675.b
generatio quid 18.a
Genitalium partium vſus 68.b
genitalium vulnera 322 b
genitalium partium voluptas vnde 672 d
genitalia cur ſeroſo humore proluta 673.a
genuum luxatio 462.c
differentiæ, curatio ibid. 463.a
genuum tumor 252.d
genuum tumoris curatio ibid.
Ginglimos quid 192.b
Gibbi quomodo corrigendi 664.a
gibboſitatis repentinæ frequens cauſa 693.d
gibbi gutturoſi & ſtertentes 442.b
gibbi minus prolifici ibid.
Giraffæ effigies 789.b
Glandularum ad linguæ radices poſitarum vſus 154.d
Glandula lachrymalis 146.d
glandularum diuiſio
glandularum compoſitio, numerus, actio. 90.c
glandes ſcopo eliſæ cauſtica vi carent 332.c
Glãs tormentaria veneno infici nequit 335.a
glandes plumbeæ longo tempore in corpore manent 350.a
glandes plumbeæ nequeunt ſuſcipere venena 356.d
Globus niſi puncta planum non tangit 148.c
Gloſſocomium Hippocrati Ambi dictum 449.d 450.d
gloſſocomij deformatio 419.d
Gomphoſis quid 192.b
Gonagra 381.b
Gutta roſacea 843.d
cauſæ & differentiæ ibid.
curatio. 844.a
Gonorrhea virulenta affine fluori muliebri malum 726.c
gonorrheæ curatio 554.a
Graculus graculo aſſidet 61.c
Grauidis non ſemper exactè clauditur vteri orificium 107.a
grauidæ facilè peſte corripiuntur 631.d
Grues ſibi inuicem congruunt 53.c
Guttus quî fiat 18.d
Gypſum 612.a

H

Haiit feræ hauſto vento victitantis effigies. 794.b
Hæmorrhagiæ liberalioris in vulneribus commoda 361.b
Hæmorrhoi ſerpentis morſus 595.
ſymptomata, curatio, effigies ibid.
hæmorrhagia quibus artibus cohibeatur 642.c
hæmorrhoides & verrucæ ceruicis vteri 727.a
hæmorrhoides quid 398.d
hæmorrhoidum differentiæ & ſymptomata ibid.
ad hæmorrhoides immoderatiꝰ fluentes remedium 399.a
Hannibalis crudelitas 16.d
Hecticis calor acrior 317.c
hecticorum calor cur reliquo tempore ſit obſcurus ibid.
hectica ſymptomata ibid.d
hectica eſſentialis 318.a
Heleos 157.b
Hemicrania quid 469.d. differentiæ ibid.
hemicraniæ curatio 470.b
hæmorrhoidales venæ 93.c
Henrici Regis mors 281 c
Hepar quid 90.d
hepatis ſubſtantia, quantitas, numerus, figura, cõpoſitio, ſitus, connexio, temperies, actio 91.a
hepar cur meticuloſis amplus ib.
hepatis ligamenta ibid.d
hepar alligatur nothis coſtis ibid.d
hepate calido ventriculus fere ſemper fugidus 65.d
hepar cur parenchyma dicatur 678.b
Herinacei prudentia. 47.d
herinacei marini effigies. 55 c

Hermaphroditus 22.b
hermaphroditorũ differentiæ 742 d
hermaphroditi effigies 743.b
hermaphroditorũ gemellorum dorſibus cohærentium effigies ib.d
hermaphroditi quaternis pedibus & manibus inſtructi effigies 744.a
hernia quid 243.c
herniæ ſpecies ibid.
herniæ quæ incurabiles 244.a
herniæ diuerſæ curationes ibid.b 245.246.247.248.249.250.
Hernia humoralis 251.
herniæ ileoſæ Chirurgica curatio 246.d
Herniosis quæ ſæpè mortis cauſa 512.d
Herpes quid 211.b
herpes exedens & miliaris ibid.
Herpetis curatio ibid
herpes à lue venerea 566.b
Herpetum curatio 844.d.
Hidrargiri vis in explicando complicato inteſtino 514.a
Hirudines quæ ſint virulentiores 603.d
Hirudines qui in vſum medicum præparandæ ibid.
Hirudinum corpori affixarũ lapſus ibid.
hirudinum vſus 517.c
hirudo vt excidat ibid.
hirudo è longinquo trahit ibid.
Hiſpano grauitas & conſtantia innata eſt 16.b
hiſtericæ affectionis ſigna 717.b
hiſtoria notatu digniſſima de hernia 244.d.248.b
hiſtoria de colubri morſu 599.b
hiſtoria de buffonum morſu ibid.d
hiſtoriæ de commoto cerebro 281.b.d.
hiſtoriæ memorabiles de vulneribus ſclopo illiſis 351.b
hiſtoria de inteſtinorum contortione 512.b
hiſtoria de naſo reparato 661.c
Hiſtoriæ, de eorum quæ toto corpore inutilia ſunt per vrinas expurgatione 507.a
hiſtoriæ de combuſtione 332.d
hiſtoria de vulnere ſclopo illiſo. 340.d
hiſtoriæ diuerſæ de ſexus mutatione 744.d
hiſtoriæ de ſuccubis & incubis 756.d
Hiſtoriæ diuerſæ de morbis magicis 758.c
hiſtoria de adulterino brachio 761.a
de mamma cancroſa, de tibiæ vlcere mentito ibid.
de elephanticum ſimulante ibid.
hiſtoria de ficos, ani & vteri procidentiam ſimulante 762.d
hiſtoriæ diuerſæ de his quæ monſtroſa in morbis contigerũt 764.765. 766.767.
hiſtoriæ de cantharidibus 602.d 603.a
hiſtoriæ diuerſæ de animalibus quibuſdam monſtroſis in corporibus humanis genitis 572.573.574. 575.
Hiſtoria de viuæ ſiue dracone marino punctura 604.c
hiſtoria memorabilis de ſanguinis miſſione 288.c
hiſtoria de muſculoſa capitis cute vulnerata 289.c
hiſtoria de leonis morſu. ibid.d
hiſtoria de quodã philoſopho hydrophobia correpto 592.d
hiſtoria à cane rabido demorſis 593.a.d.
hiſtoria de fiſſo labro 309.c
hiſtoriæ celebres de neruo puncto 324.c
hiſtoria de extractione fœtus 695.c
hiſtoria de ſclopeto vulnere 333.d 336.d
hiſtoria de carie oſſis 299.d
hiſtoria de hæmorrhagia ſiſtenda 273.c
hiſtoria de ſanguine ſiſtendo 355.d
hiſtoria de lue venerea 545.c
hiſtoriæ de variolis 569.a.d
hiſtoriæ de vulneribus capitis 298.
hiſtoria de paracenteſi 242.b
hiſtoria de mola 704.c
hiſtoria de cane 57.d
hiſtoria de morſu viperæ 593.d
hiſtoria de ſtranguria 553.c
hiſtoria de pruritu vteri 729.b
hiſtoria de relaxatione craſſi inteſtini quæ mulieribus accidit 729.d
hiſtoria de vmbilici relaxati tumore puerili 730.b
hiſtoria de dolore qui ex dentitione pueris oboritur ibi.d
hiſtoria de ictu bombardico 337.c
Hiſtoriæ mirabiles tres de vulnerata aſpera arteria & iugulo 312.b
hiſtoria de lingua fiſſa 310.d
hiſtoriæ notandæ de gangræna 371.a 379.a
hiſtoriæ de peſte 628.d.631.b.639.d 642.c
hiſtoria notãda de membrorum amputatione 375.a
hiſtoria de tumoribus in pancrea & meſenterio toto 707.b
hiſtoria de aneuriſmate 229.b
hiſtoria de hydrocephalo 231.d
hiſtoria de fracto cranio 280.278.d 279.
hiſtoria de ſetonis admotione 307.b
hiſtoria de arthritide 519.
hiſtoria de vtero putrido 712.d
hiſtoria antonomi 272.c
hiſtoria de aëre putrefacto. 354.b
hiſtoria de diaphragmate vulnerato 313.c
hiſtoria de fracto femore 421.d
hiſtoria de fracto crure 423.b
hiſtoria de argento viuo 612.d
hiſtoria de cõplicato inteſtino 514.a
hiſtoria de corde vulnerato. 313.a
Hiſtoriæ de commoto cerebro 303.d 304.a
hiſtoria de melancholico 37.b
hiſtoriæ de mirabilibus & ab arte curandi rationibus 39.a
hiſtoria de Bezahardico 610.c
hiſtoriæ de vteri ſtrãgulatione 715.d 716.d
hiſtoria de depreſſione ſterni 414.b
Hiſtoriæ de veneno humido 585.d
hiſtoria ab aſpide demorſis 598.d
hiſtoriæ de thoracis vulneribus 314.c
hiſtoria de articulorũ dolore 534.b
hiſtoriæ de imaginatione 980.c
hiſtoria de pollicis tendone præciſo 665.d
hiſtoria de fractura omoplata. 412.d
hiſtoriæ de membrana hymen 713.d 714.d
Hydatis 472.a
in hydrargiro vires ſunt expugnandæ luis venereæ 544.a
Hydrocephalos cauſæ, differentiæ & ſigna ibid.
hydrocele quid 250.b. *ſigna, curatio* ibid.
hydrops quid 239.c
hydropum differentiæ, ſymptomata, cauſæ ibid.d
hydropis cura 240.d
hydrops à tumore mẽſenterij 707.d
hydrophobia ſitne inſanabilis 592.c

Hydrophobis quæ curatio 594.a
hyems calorem natiuum auget. 8.b
hymen nullum 107.b
hymen membrana 709.c
hymen an ſit 713.c
de hymene membrana nugæ 714.b
hypnotica 287.b
hypochyma quid 478.b
hypochondriorum diuiſio 70.c
hypochyma 148.d
hypodeſmides 402.a
hypopion 477.d
Hominis ſanguinei ſigna 13.c
hominis biliosi ſigna ibid.d
hominis pituitoſi ſigna 14.a
hominis melancholici ſigna ibid.b
Homo præſtat omnibus brutis 67.d
homo creatus ad Dei imaginem ib.
homo nomina rebus impoſuit 62.c
homo mũdi Rex & Imperator 62.c
homo omnium mundanorũ finis ib.
homo paruus imò ferè maior mũdus 63.a
homo aëri & aſtris minimè obnoxi⁹ ibid.
homo effingit infinitas brutorũ voces ibid.
homo linguas omnes diſcit 64.b
homo interpres belluinarum vocum ibid.
homo diſcendi cupidus ibid.c
Hominis anterioris declaratio 71.a
hominis poſterioris figura 72.a
Homines rabidi latrant more canũ 591.d.lumen fugiũt, aquam timẽt 592.b
Hordeolum 471.d
Hordeata quibus proſint & obſint 635.a
Homo rerũ mundanarũ Rex 799.a
humani corporis partitio 68.d.70.a
Hulpalim effigies 788 a
Humeri fractura 417.b.curatio.ib.
Humero reſtituto quæ debeat eſſe collocatio ibid.c
Humerus intra quod tempus firmetur ibid.d
humeri luxatio 443.c.cauſæ, ſigna, curatio ibid.
humeri reponẽdi diuerſi modi 444.a 445.b. 446.b.d. 447.c.448.b 449.a. 450.a. 451.b.d.452.b.
Humor radicalis 21.b
Humores cur putreſcant 619.d
Humorum temperamenta 8.c
humorum notitia neceſſaria 9.a
humor quid ibid.b
humorum diuiſio ibid
Humores quatuor diſsimiles in ſanguine 9.d
humores contra naturam qui 12.c

I

IEcoris hiſtoria 90.d
Ignes ex aquarum abyſsis erumpentes 797.c
Ignis ſub aquis viuens ibid.
Ignita ferramenta reiicienda 378.c
Ilium quid ſtrictius ſumptum 181.c
Imaginatio 580.d.20.b
Imbecillitatis cauſæ duæ 199.b
Impoſtorum genus 41.a
Impoſtorum fraus auara 300.c
Incus 131.d
Indicatio quid 34.a
Indicationum ſpecies ibid.
indicationes à rebus naturalibus petitæ ibid.c
indicatio ſumenda à partibus læſis ibid.d
indicationes ab aëre 35.a
indicatio à rebus contra naturã ib.c
indicatio non ſemper ſumitur à morbo ibid.d
indicationes in morbis implicitis 36.b
Indicationum exemplum ibid.
indicatio à ſimilitudine 37.a
indicantia ibid.c
indicatio vafri conſilij ibid.
de indicationibus tabula 38.
Indicationes in curatione vulnerũ quo ſpectent 349.a
indicatio à partium læſarum ſenſu petenda 348.c
indicatio ſumpta à viribus ægri, & ſymptomate. 348.a.d
Indurationis ſigna 200.c
Infantium gemellorum Lutetiæ nuper natorum effigies 738.a.c
Infantis quaternis brachiis cruribus quaternis effigies 739.d
infantis ſitus in vtero 683.a
infantis ſitus in cunis 691.c
Inſomniorum contemplatio 29.c
Inſtrumẽta pro pũcto aureo 249.c
Inſtrumentorum extrahendis ſagittis deformatio 359.b
inſtrumentorum glandibus & aliis peregrinis corporibus extrahendis deſcriptio 341.a
Intemperies 333.b
Inteſtinorum diſtributio & numerus 88.a
inteſtinorum ſitus ibid.
inteſtinorum connexio ibid.
inteſtinorum actio 89.b
inteſtinorum longitudo & figura ibid.c
inteſtinorum auellendorum adminiſtratio 96.b
inteſtinorum contorſio 512.a
inteſtinorum tenuium & craſſorum vulneratorum ſigna 320.c
inteſtinorum vlcera 392.d
Inteſtini craſsi relaxatio quæ mulieribus accidit 729.cauſæ,ſigna, curatio. ibid.
Ira 31.c
Iſchias quid 537. ab iſchiade ſæpe elocatio femoris 537.ibid.
iſchiadi quæ cura ſit adhibenda ib.d
in iſchiade purgationes. ibid.
iſchuria 506.c
Inſeſſus quid 838.a materia, vſus vtendi modus ibid.b
Italo innata eſt prudentia 16.b
Iuguli vulnera 311.b
iuguli fractura 412.b
iuguli reſtituendi ratio ibid.
ad iuguli fragmenta curatio ibid.
in iugulo fracto deligationis ratio ibid.d
iuguli fracti perfecta reſtitutio difficilis 413.a
Iugulum intra quod tempus firmetur ibid.
Iuguli luxatio 438.b. curatio ibid.
Iuniperino oleo vis contra dolorem nephriticum 495.c
Iuſculum diureticum 493.a

L

LAborũ ante paſtus vtilitas 26.d
Lachrymalis fiſtula 476.d.differentiæ,curatio ibid.
Lac humanum ſalubrius aſinino 318.c
lac maternum familiariſsimum fœtui 689.b
lacuna 135.a
Lagophthalmia 305.a.471.b
Laminæ ferreæ & cauterij vncinati typus 234.
Lamina plumbea hydrargyro illita ganglia curat 217.c
Lampetræ hiſtoria 49.c
Laniata facili⁹ coẽũt reſciſsis 499.c
Lapidum in humano corpore generatio

Larynx 155.d
Laryngis magnitudo, figura, compoſitio, fiſſuræ ibid. 161.a
laryngis cartilagines ibid.
Lenticulatus ſcalper 296.a
Leo gallum pertimeſcit 6.c
Leonis in incedendo induſtria 51.c
Leporis marini deſcriptio 605.d
lepus marinus conſpectus abortum facit ibid.
leporis marini effigies 606
Lien 92.d
Lienis ſubſtantia, quantitas, figura, compoſitio, numerus, ſitus, tẽperies, actio 93.a
Ligamentum quid 158.c
ligamentum cur ſenſus ſit expers ib.
ligamentum generaliter ſumptum ibid.d
Ligamenti differentiæ ibid.
ligamẽtũ cõmune in omoplata 165.d
ligamenti natura 79.c
ligamenta quæ ſentiunt ibid.
ligamenti vſus ibid.
Ligamentorum vulnera 327.b
Ligaturæ ſpecies tres 260.c
Ligatura expultrix, incarnatiua, retentrix ibid.
ligaturæ arctioris incommoda 301.c
Limacis maris ſarmatici imago 777.b
Limarum ad limãdos dentes effigies 484.
Linea alba quid ſit 76.b.83.c
Lingua & eius caro 154.b
Linguæ magnitudo, figura, compoſitio, temperies actio, & vſus ibi.c
linguæ impedimentũ & contractio 487.b
linguæ fili exciſio ibid.
Linguæ vulnera 310.c
linguæ fiſſæ curatio ibid.
Linguæ amputatæ reparatio 662.c
Lipitudo quid 473.c
lipitudo incurabilis ibid.
Lithargyros 611.b
Litus remolliens ad omnem conuulſionem 264.d
litus in metu conuulſionis 291.d
litus in lue venerea quomodo faciendus 547.d
litus ſiue linimentum quid 822.b
differentiæ, materia ibid.
Lordoſis 441.d
luis venereæ deſcriptio 540.c
Lues venerea quas ruinas corpori inferat ibid.
luis venereæ cauſæ. 541.c
Luis venereæ virus 542.a
lues venerea nocte exacerbatur ib.
lues venerea diu latet in corpore ib.
luis venereæ certiſsima ſigna ibid.
luis venereæ prognoſis 543.b
lues venerea in dies miteſcit ibid.c
luis venereæ curatio ibid.
luis venereæ curatio per frictionem 546.a
luis venereæ curatio per emplaſtra 549.b
luis venereæ curatio per ſuffitus 551.a
Lupiarũ difficiles curationes 218.b
Lupia à cancro differt ibid.
Luporum inſidiæ 52.b
Lutetiæ capitis vulnera lethaliora, crurum autem vulnera Auenione *ſunt ſanatu difficiliora* 348.b
Luxatio genæ infernæ 144.b
Luxatorum oſsium generalis curatio 408.c
luxato membro quæ accidentia ſuperueniunt 465.d
Luxatio quid 431.c
Luxationum ſpecies ibid.d
Luxationes ſimplices quæ ibid. d. cõpoſitæ, completæ, incompletæ, ſubluxatio. ibid.
Luxationum cauſæ 432.a. *internæ, externæ, hæreditariæ* ibid.
Luxationum ſigna ibi.d
Luxationis impropriè dictæ ſigna ibid.
luxationes quæ inſanabiles 433.a
luxati articuli reſtitutio præſente inflammatione non tentanda ibi.d
Luxationũ cura vniuerſalis 434.c
luxationum curandarum quinque ſcopi ibid.b
Luxationis repoſitæ ſigna ibid.c
luxationum inueteratarum curatio ibi.d

M

Machinarum bellicarum cõparatio cum hodiernis 320.a
Machinarum quarundam luxatis reſtituendis inſeruientium deſcriptio 435.b
Magica vincula & incantati nodi 709.b
Magiſtri muti 62.a
Magnes 611.c
Mala conformatio 33.c
Malleolus 131.b
mamma. 113.d
mammarum ſubſtãtia, magnitudo, figura, compoſitio, connexio, & actio ibid.b
mammarum conſenſus cum vtero ibid.b
mammillares proceſſus 136.c
Mandragora quæ inferat ſymptomata 607.d
Manubrij verſatilis delineatio 436.c
manus maximè temperata 5.c
manus quid propriè dicta 173.d
manus oſsium figura 175.a
manus fractura 419.a. *curatio* ibid.
manus ſurrectorium 666.c
manus inſtrumentum inſtrumentorum 62.b
manus ſapientiæ miniſtræ ibid.
manus factitiæ ex ferro imago 686.a
manus deſcriptio 166.b
manus differentiæ ibid.
Manus cur tot digitos habeat ibid.
Maris & fœminæ diſtinctio 672.b 673.c
Mas in vtero citius quàm fœmina formatur 674.a
Maſticatoria 834.d
Matres fœtum nutrire debẽt 689.b
Maxillæ fractæ curatio 411.d
maxillæ fractæ deligandi ratio ibid.
maxilla inferior intra quod tempus occaleſcat 412.a
maxillæ luxatio 436.
maxillæ ad anteriora vtraque parte luxatæ curatio 437.b
maxillæ altera tantum parte luxatæ reſtitutio ibid.d
Mediaſtinum 115.c
mediaſtini ſubſtantia, magnitudo, figura & vſus ibid.d
Mediaſtini interſtitium ibid.
Medicinæ ſubiectum 66.d
Medicamenti definitio 798.c
medicamentum quomodo differat ab alimento ibid.
medicamentorum differẽtiæ 799.a
medicamenta vnde petuntur ibid.
medicamẽtorum ſimplicium facultas prima 800.a
medicamentorum ſimplicium gradus quatuor 801.802.
medicamẽtorũ ſecũda facultas 803.d
Medicamentorum tertia & quarta facultas 804.a.c
medicamentum aquam concluſam

exhauriens 250.c
medicamentorum præparatio 807.b
medicamenta repellentia 808.a
differentiæ ib. repellentia quî & quibus partibus apponenda ibi.d
medicamenta attrahentia 809.a
differentiæ vſus ibid.
medicamenta reſoluentia ibid.d
differentiæ 810.a
medicamenta ſuppurantia ibid.
differentiæ ibid.
medicamenta mollictia 811.a differentiæ, vſus ibid.c.d.
medicamenta detergentia 812.c. differentiæ, vſus ibid.d
medicamenta ſarcotica 813.a. differentiæ, vſus ibid
medicamenta epulotica 814. a differentiæ, vſus ibid.b
medicamenta glutinantia ibid. differentiæ, vſus ibid.
medicamenta pyrotica 815.a. differentiæ, vſus ibid.
medicamenta ſeptica 815. cathæretica, eſcharotica, cauſtica ibid.
medicamenta anodyna ibid. differentiæ, vſus 816.b
medicamẽtorũ compoſitio & vſus 817.a
Medulla vnde ſenſus fiat particeps 182.b
medullæ generatio 428.c
medulla ſentire videtur & cur ib.d
Mel quam vim habeat ad ſananda vlcera 393.c
Melancholici effectus 11.d
melancholicus humor appetentiam non facit, ſed acuit 12.b
melancholicis humor corruptus triplex 12.d
melãcholicis morbi familiares 14.b
melancholicis venæ tument ibid.
Melancholicorum ſomnia & mores ibid.c
melancholicus quomodo euadat aliquis ibid.d
melicerides quid 216.c
Membranæ fœtum continentes 108.c
membranarum numerus ibid.
membranarum fœtus vſus 109 d
membrana auditorio meatui ſubtenſa quid conferat ad auditũ 152.c
Membri amputati collocatio 377.c
memoria 20.b
memoria quid 681.b
Medicantium impoſtura 761.a
Mẽdicantium multitudo vrbi perniciosa 762.a
Mendicitas omnis nequitiæ ſchola ibid.
mendica anguem ventre concluſum ſimulante 763.a
Meninx 132 d
Meninx craſſa quas corporis partes obeat ibid.
meningis tenuis conſiſtentia 133.b
meningum ſentiendi vis ibid.
meningis craſſæ vitia 300.d
meningis limatæ remedia ibid.
meningi craſſæ inflammatæ remedium 301.d
meningis craſſæ aperiendæ ratio 312.a
meningis craſſæ denigratæ cauſæ & remedia ibid.
Meninx craſſa acria facilè tolleret remedia ibid.
Menſes mulierum 719.c
Menſtrualis purgatio 719.c
menſtrualis fluxus cauſæ 720 b
menſes quando incipiant fluere ibid.
menſium ſuppreſſorum cauſæ 721.a
accidentia ibid.
menſes cientia 722.b
ad menſes ciendos opportunum tẽpus ibid.
Menſium immoderati fluoris cauſæ, 723.d. curatio 724.a
menſtrua ſuppreſſa tripartitò diuiduntur 675.d
menſurarum notæ 817.d
Meridionalium temperamentũ 15.c
meridionales mente valent ibi.
meridionales literati & religioſi ibid.d
Meſenterium 90.a
meſenterij ſubſtantia, magnitudo, figura, compoſitio, numerus, connexio, temperies, actio ibid.
meſenterij tumor 707.c
meſenterij abſceſſus ibid.
Metacarpij oſſa 174.c
metacarpij oſſium luxatio 456.b
methodus triplex 66.b
metus 32.a
Millepedis per vrinam excreti imago 572.d
Mydriaſis 478.a. cauſæ, curatio ibi.
mola quid 703.
Molæ generatio ibid.
molæ vtero concluſæ ſigna 704.a
molæ motus quomodo differat à motu fœtus ibid.b
mola ſeptẽdecim annos geſtata ib.d
effigies 705.a
mola ſibi alligatum fœtum in vtero interficit 706.b
molæ curatio ibid. extractio. ibid.
mola non viuit vt fœtus 778.d
Monſtrum quid 631.c
monſtrorum cauſæ 732.a
Monſtri Rauennatis effigies 733.a
de monſtris ex ſeminis vberiore copia cauſam habentibus ibid.c
monſtra non ſunt longæua ibi.d
monſtri cornuti & capitati effigies 735.c
Monſtri ouo excluſi effigies. 736.a
monſtroſi infantis geminum caput habentis ibi.
monſtri gemelli vnico capite coniuncti 737.
monſtroſorum gemellorum vnico ſexu inſignitorum effigies 740.d
monſtri nefrendis effigies. 741.a
de monſtris ex ſeminalis materiæ defectu cauſam habentibus 745.b
monſtroſi infantis ex materiæ ſeminalis inopia effigies ibid.c
monſtroſæ & ſine capite fœminæ anterior poſteriórque effigies 746.b
monſtri bicipitis & duo crura at vnum brachium habentis effigies ibid.
de monſtris quibus ab vteri anguſtia cauſa eſt 749.a
de monſtris quibus cauſa eſt à vitioſa matris collocatione ibid.d
de monſtris ab ictu lapſu cauſam habentibus 750.c
de monſtris quibus à morbis hæreditariis origo eſt ibid.d
de monſtris quibus ab imaginatione cauſa & conformatio eſt 747.c
monſtra pedibus manibúſque bubulis & aliis membris valdè horrendi effigies 748.a
monſtri ranula facie effigies 248.c
monſtra canini, ſed auis capite effigies 752.a
de monſtris ex ſeminum diuerſa ſpecie confuſione 751.a
monſtri ſemihominis & ſemicanis effigies ibid.
monſtri ſemihominis & ſemiſuis effigies 752.d
monſtroſi agni effigies 753.
monſtroſi agni tricipitis effigies 754.a

Monſtra patre cœlo edita ibid.d
de monſtris quæ demonum arte & vaframento fiunt ibid.
monſtroſa in morbis contigerunt 763.d
monſtri in morbis 39.a
monſtra ab humano vtero excluſi effigies 573.d
mōſtra ſeu miracula in morbis 380.c
monſtri africani effigies 795.c
monſtri à virginali aluo excluſi effigies 574.b
monſtra cœleſtia 796.b
Montani 17.b
Morbilli 568.b
morbillorum curatio 569.c
morbillis quæ partes minuendæ 570.c.
Morbus quid & quotuplex 33.c
Morſus beſtiarum venenatarum & curatio 589.b
Mors naturalis 21.b
mortis à meninge craſſa inflammata ſigna 302.d.
mortes vnde ſæpe repentinæ 585.a
Motus quid ſignificet 27.c
Muliebris fluxus 725.a
muliebris fluor ſalubris ibid.
muliebris fluor ruber quid à menſtruali purgatione differat 726.a
Mulieres multiparæ 741.c
Muliebris vterus nullis cellis diſtinctus ibi.
mulieris Dorotheæ multiplicis ſobole grauidæ effigies 742.a
mulier grauida cur venerem appetat 674.d
Mummia tutum in cōtuſionibus remedium 366.b
mummia quid ſit ignoratur ibid.
de mummia diuerſæ opiniones ibid.
mummia quæ huc aduehitur qualis ſit 367.a
mummia malorū acceſsionem facit ibid.
Mundi quatuor termini & plagæ 15.6.
Murenæ deſcriptio 604.a
murenæ & viperæ naturalis amicitia ibid.
Muſculus quid 76.b
muſculorum differentiæ ibid.
muſculi origo vnde ducatur ibid.d
muſculorum partes 79 a
muſculi initium ſeu caput 80.c
muſculi epigaſtrii octo ibid. d
Muſculi obliqui deſcendentes ibid.
Muſculi obliqui aſcendentes 81.b
muſculi recti epigaſtrij ibid.c
muſculi tranſuerſi 82.b
muſculi ſuccenturiati ibid.
muſculorum epigaſtrij vſus ibid.c
muſculi cremaſteres 100.c
muſculus latus mouet immotis muſculis 145.c
muſculi actio 146.a
muſculi lati origo ibid.
muſculorum faciei numerus 150.b
muſculorum faciei delineatio 150.d
muſculorum genæ inferioris numerus & vſus 151.a.d
muſculorum maxillæ inferioris figura 152.a
muſculi narium 149.d
muſculi oſsis hyoidis. 153 d
muſculorū oſsis hyoidis actio 154.a
muſculi laryngis 155.d
muſculi proprij laryngis 156.b
muſculi epiglotidis ibid.d
muſculi ceruicis 159.b
muſculi proprij ceruicis 160.b
muſculorum diuerſæ delineationes 161.b.162.a.163 a
muſculi thoracis & lumborū 163.d
muſculi omoplatæ 165.c
muſculi brachij 171.d
muſculi cubitum mouentes 173.c
muſculi qui in cubito ſiti radium & cum eo manum mouent 176.c
muſculi internæ manus 178.a
muſculi femoris 183.a
muſculi tibiæ. 184.d
muſculi pedem mouentes 188.a
muſculi mouentes digitos pedis 189.c
muſculorum omnium epilogus 194.a
muſculorum omnium figura 196. 197.
muſculi penis & eorum actio 104.c
muſculo temporali ſectio incommoda 297.d
Muſica morbi curantur 39.b
in muſica dolorum leuamen ibid.
muſici concentus vis 63.c

N

NApello veneni feritas 607.a bezahardica ib.
Narbonenſium ingenia 17.b
Narcoticis quomodo vtendū 210.d
narcoticorum vſus impreſſa parti noxa quî corrigenda 533.d
narcotica ocularia 306.a
Narium vlcera 390.d
Naſus quid 149.b
naſi cartilagines ibi.c
naſi depreſsi reſtituendi ratio 411.a
naſus intra quod tempus occaleſcat ibi.c
naſus exectus qua arte reparandus 660.c
naſi factitii effigies ibi.d
naſi vulnera 309.d
naſus cur ſepto diſtinctus 150 a
Nata quid 217.a
Nates quid 136.b
Naturalium rerum annexa 21 d
naturalium partium diuiſio ib.d
natura iuſta 69.b
natura ſæpè velut miracula facit in morborum curatione 310.d
Nautili ſeu nautici piſcis effigies 782.a
Necroſis perfecta, eius ſigna 374
Nephritici doloris à cholico diſtinctio 88 d
Neruus quid 79.d. 137.d
neruorum ſeptem coniugationes ibid.
neruorum magnitudo, ſubſtantia, numerus, 138.a
nerui nomen tria ſignificat 192.c
neruorum qui ad partes naturales feruntur ortus & vſus 96 a
nerui ceruicis, metaphreni & brachii 169.a
neruorum omnium figura 170 b
nerui lumborum oſsis ſacri & femoris 18.b
neruorum ſacrorum coniugatio ib c
neruorum ſextæ coniugationis diſtributio, & tria paria 124.a
nerui vocales ſiue recurrentes ibi.c
neruo recurrente læſo vox vna læditur 311.d
neruorum vulnera 322.d
nerui punctura lethifera 323.b
neruoſarum partium curatio ib.
neruorum vulneribus idonea medicamenta ibi.
neruorum vulnera quæ inurenda 324.b
neruus laryngis 156.b
Nymphæ 117 d
Noctis natura 29.a
Nodus quid 217.a
Noduli 820.d differentiæ 821.a
Nutricum & faciendis & tractan-

dis infantibus error 442.a
Nutricum morbi vnà cum lacte in alumnum tranſeunt 689.c
nutricum delectus ibid.
nutricis ætas quæ ib. habitus 600.a
mores, mammæ, papillæ, lac ibid.
nutrix à coitu abſtinere debet ibid.
nutrix ruffa & lentiginoſa bona eſſe nequit 691.a
qua nutrix diæta uti debet ibid.
nutrix luſca luſcum puerulum reddit 692.a
nutritio quid 17.d.18.b.

O

Occipitis os durius 131 b
Ocrearum deformatio 667.c
oculorum alterutro clauſo acutius cernitur 138.b
oculus quid 146.c
oculorum ſitus, actio, figura, compoſitio 146.d
oculus adipe circumpoſitus 147.a
Oculorum tunicæ 147.c
Oculi tres humores 148.b
Oculo inflammato quæ vena ſecanda 149.a
Oculi figura ibid.b
Oculorum vulnera 305.c
oculorum vlcerum curatio 390.a
oculorum morbi 470.471.472.473.474.475.476.477.478.479.480
Oculi iactura qua arte celari poteſt 659.b
oculi factitij effigies ibid.d. 660 a
Oedema quid 213.c
Oedematũ differentiæ & cauſæ ibi.
oedematũ ſigna & prognoſis 214.a
oedematum curandorum ſcopi ibid.
Oeſophagus quid 128.a
Oeſophagi ſubſtantia, compoſitio, magnitudo, figura, ſitus, temperies & actio ibid.b
oeſophagi vlcera 392.d
Olecranum quid 172.b
olei catellorum deſcriptio 332.b
Oleum myrrhæ 861.c
oleum hypericonis 856.b
oleum maſtichinum ibid.
Olea è vegetabilibus ibid.
olea ex gummis 860.b
oleorum eliciendorum artes 855.c
oleum de vitriolo 863.a
oleum aromaticorum 859 d
Oleum quid 821 d. differentiæ ibid.
vſus 822.a
Oleum ouorum ad ambuſta 369.
Oleum catellorum 345.b
Olfactus quomodo fiat 18.d
Omagra 381.d
Omentum 84.c
Omoplatæ deſcriptio 165.c
Omoplatæ coſtæ, baſis, ſpina, productio ibid.
omoplatæ fractura & curatio 413.c
Oppio ſumpto quæ ſymptomata 608.a
Ophthalmia quid, cauſæ, ſigna, curatio 474.a
Organicarũ partiũ conformatio 22.c
Orientalium ingenia & Occidentalium mores 16.c
Ormini vis 305.c
Os quid 154.d
oris vſus ibid.
oris vlcera 391.c
oris vlcera in lue venerea quomodo vitanda 550.a
Oſsium temperamentum 5.d
oſſa ſentiunt 67.b
Os ethmoides 131.d
os ſphenoides ibid.
oſſa petroſa, & meatus auditorij tria ibid.
oſſa ethmoidea forata 132. d
Oſsiculorum auditorij meatus figura 153.
os hyoides ibid.
oſsis hyoidis compoſitio, ſitus, temperies & vſus ibid.
oſsis brachij deſcriptio 171.c
oſſa cubiti duo 172.d
oſsis cubiti figura 173.
oſſa metacarpij 174.b
oſſa digitorum ibid.c
oſſa ſeſamoidea & eorũ vſus 175.a
Oſsium manus figuræ 175.176.
os ilium quot oſsibus conſtet 181.c
os pubis ibid.
oſsis femoris deſcriptio ibid.
oſsis femoris figura 182.d
oſſa tibiæ 184.a
oſſa pedis 185.d
os ſcaphoides 186.b
os cyboides ibid.
oſſa innominata ibid.c
oſſa pedij ibid.
oſſa digitorum pedis ibid.
oſſa ſeſamoidea 187.a
Oſsium pedis figura ibid.b
oſsium omnium epilogus 189.190.
oſsium omnium figura 190.
oſsium ſyntaxis 193.c
oſsium ilium à ſacro diuulſio in partu 682.d
os ferè à cranio diuulſum non eſt terebrandum 297.c
oſsis definitio 113.d
oſsibus exiguæ ſunt venæ 114.a
oſsium differentia ibid.
oſſa humidorũ appulſu offenduntur 291.a
os baſilare 140.b
oſsium neceſſaria cõtemplatio 143.b
oſſa faciei ibid.d
oſsis ſacri fractura 416.c
oxicrati efficacia 367.
Ozæna quid 390.d

P

Palatum quid 154.d
Palati foramina cur aperta 155.a
palati tunica ibid.
palati lacuna quomodo replẽda 661.d
palati obturatricum laminarum figura 662.a
palati vlcera feſtinanter curanda 391.d
palpebrarum conglutinatio 471.b
palpebrarum pruritus ibid. curatio, cauſæ ibid.
Pancreas 90.d
Panniculus carnoſus 74.c
panniculi carnoſi ſubſtantia, quantitas, figura, compoſitio, numerus, temperies, vſus. ib.d
palpebræ ſuperioris relaxatio 470.d
cauſæ, curatio ibid.
papillæ operculum 693.a
papillæ 113.c
paraſtata vaſa 100.d
Paracenteſis quomoda facienda 239.a
paracenteſis an celebranda 241.b
paracenteſis variis fit in locis ibid.
paracẽteſis quomodo facienda 241.a
Paralyſis quid propriè ſit 266.a
paralyſis differentiæ ibid.
paralyſi ſuperuenire febrem bonum ibid.c
paralyſis curatio ibid.
Paralyticis membris actu calida cõueniunt 266.d
paralyſis in vulneribus capitis quomodo fiat 284.d
Paraphymoſis 489.a
Paronychia quid 252.b
paronychia Chirurgia curatur ibid.

Paronychiæ accidentia multa ibid.
parotides 153.b
Parotis quid 232.d
parotidis differentiæ ibid.
parotidis ſymptomata & cauſæ ibi.
Partium corporis humani temperamenta 6.c
Partes ſimilares nouem 67 a
partes organicæ ibid.b
Partis cuiuſuis organicæ quatuor cõſideranda ibid. c
partium inſtrumentariarũ quatuor genera ibid.c
in parte qualibet nouem expendenda ibi.d
partes principes tres ibid.
partus primi error in ſequentes manat 701.c
partus laborioſi cauſæ 699.d
partus difficilis à fœtu cauſæ 700.b
partus facilis qui ibid.
partus legitimus 684.d
partus naturalis facilis 685.c
partus ſigna ibid.
partium accelerantia 686.a
paſſerum hiſtoria 45.c
à Paſtinaca percuſſi 604.d
paſtinacæ aculeus ibid.
paſtinacæ effigies 605 a
Patella genu 184.a
patellæ genu fractura 442.d
ſigna & curatio ibid.
à Patellæ fractura ſanata cur ægri claudicent ibid.
Patellæ genu luxatio 462.b
Pedis fractura 450.c. curatio ibid.
pedis griffij figura 697.a
Peluis 136.c
peniculorum duturnior vſus quid apportet mali 314.d
peniculi fiſtulati 347.d
de peniculis diſputatio 355.b
penis 104.b
penis ſubſtantia, quantitas, figura, compoſitio ibid.c
penis ligamenta ibid.d
penis vulnera 322.b
penis vitia 709.a
penis paralytici vitia ibid.
Pẽnæ & vuæ marinæ imago 776.a
Peregrinorum corporũ auellendorum ratio & difficultas 347.d
pericardium 117.d
Pericardij connexio, vſus, cõſiſtentia ibid.d
Pericranium exquiſitè ſentit 290.d
pericranij & perioſtij eadem natura 130.b
pericranij vſus ibid.c
perinæi ſeptum ferro minimè violãdum 499.b
peritoneos tunica 83.c
peritonæi ſubſtantia, quantitas, figura, compoſitio, numerus, ſitus, connexio & vſus 83.d
perones deſcriptio 184.c
perturbationes animi 31.b
perturbationum vis ibid.c
perturbationes in facie primùm apparent 32.c
perturbationum vſus ibid.
Pes gryphius 707.a
peſſarij figura 226.c
peſſarij imago. 718.a
peſſorum ouatorum effigies 712.b
peſſiforme vteri ventrilabrũ 726.d
Peſtis deſcriptio 617 b
peſtis quomodo hominem necet ib.c
peſtis extraordinariæ cauſæ diuinæ ibid.d
peſtis cauſæ naturales 618.c
Peſtifera putredo longe differt à cõmuni putredine 619.b
peſtis à quibus in quos maximè graſſetur ibid.
peſtis ſigna 620.c
à peſte quomodo præcauere ſibi liceat 621.c.622.d
peſtis abigendæ mira ars 622.b
contra peſtem diuerſa topica 625.a
in peſtis metu quæ ſint præcauenda 626.a
peſtifera tempeſtate quæ loca ſint vitanda ibid.c
peſtis tempore canes & feles necandi ibid.d
peſte defunctorum corpora citiſſime putreſcunt 627.b
peſtis tẽpore quales debeant eſſe magiſtratus ibid.
peſtis tempore quæ cautio ſit adhibẽda in Medicis, Chirurgis, & Pharmacopolis ibid.
peſtis præſentis vnde ſigna certe petanda 629.a
peſte correptis facies repentè à ſe ipſa mutatur ibid.
peſte correpti ſoporoſi ibid.
peſtis lethifera ſigna ibid.
peſtis ab aëre 630.b
peſtis ab humorum vitio ibid.c
peſte repugnante reliqui morbi ceſſant ibid.d
Peſtis vbique lethalis 632.a
peſtis prima origo ſemper ab aëre eſt ibid.
peſte correpti continendi ſunt loco moderatè luminoſo 633.c
peſte correpti cur plenius nutriendi 634 b
peſte correptis an purgatio & phlebotomia conueniant 639.b
in peſtilente morbo qualia conueniãt cathartica 640.d
Peſtilentes abſceſſus vaſti ſunt lethales 649 b
peſtilens venenum multiplici ſæpe via expurgatur 652.c
peſte correptis infantibus quæ curatio adhibenda 657.b
Phalangij puncturæ vis mira 39.a
pharinx 155.c
Phlegmone quid & qui tumores ad eum reuocentur 202.a
phlegmone aliud, aliud tumor phlegmonoſus ibid.c
phlegmone quare rubet 303.b
phlegmones particularis curatio 204.c
phlegmones in abſceſſum degenerãtis curatio 205.c
Phlebotomiæ inuentio 44.b
phlebotomia quid & eius vſus 514.a
phlebotomia quibus affectibus neceſſaria ibid.
phlebotomiæ celebrandæ ars 515.a
phrenitidis in peſte cauſa 642.b
Phymoſis 489.a
phyſocele 243.c
Pilare malum quid 256.c
pilus quid 129.d
pilorum denigratio 845.c
pinnoter ſeu cãcer paruꝰ quid 781 c
pinna quid ibid.
pinnæ & pinnoteris cõſortium ib d
Piperis deſcriptio 857.d
piperis vſus delectus ibid.
piſcium induſtria 45.b
piſces aduerſo flumine nant ibid.
piſcatoris piſcis induſtria 55 a
piſces ſalubres in eſum 286.d
piſcis monachi habitu effigies 768 d
piſcis epiſcopi habitu effigies 769.b
piſcis capite vrcino effigies ibid.
piſcis leonini & ſquamoſi effigies 770 b
piſcis humana facie effigies ibid.
piſcis orobonis effigies 774.c
piſcis aloes imago 776.c
piſcis hoga monſtroſus 778.a
piſcium volantium effigies 779 b

piſcis volantis monſtroſi imago ibi.
piſcis Bernardi Eremitæ imago 781.c
pitacia ſomnifera 350.d
pituita quid 10.b
pituita nullum receptaculũ habet ib.
pituitæ effectus 11.d
pituitoſorum mores & morbi 14.a
pituitoſus quomodo euadat aliquis 15.a
pituitoſi per medias ſuo ſucco viuũt 526.a
Pyraſſoupi effigies 790.a
pyulci deformatio 392.c
Plethora duplex 514.b
pleura 115.a
pleuræ ortus & vſus ibid.b
pleuritis duplex ibid.c
pleuritis quid 238.d
pleuritidis in ſuppuratũ mutatio ibi.
plexus coroides 135.c.140.c
Plumbeæ laminæ hydragiro illitæ efficacia 386.d
plumbi limatura 611.c
pluuiarum præſagium 44.c
pluuiæ monſtroſæ 797.b
Pneumatocele & eius curatio 250.d
Pechyagra 381.b
podagra 381.b
polypus quid 232.b
polypi differentiæ ibid.
polypi qui Chirurgiã nõ patiãtur ib.c
polypus radicitus auellendus ibid.
pondus quid 817.c
por⁹ & callus quid & vnde 259.b
potionis vulnerariæ vtilitas 299.d
potus diuinus 425.c
Præputium 104 c
præputij vlcera maligna 551.d
Proceſſus mammillaris 135.c
prodigium quid 731.c
proptoſis 474.d
proſtata vaſa 100.d
proſtatum vſus 102.a
pruritus cauſæ & differentiæ 410.
pruritu cur diuexẽtur partes tumori peſtilenti vicinæ 651.a
pſilotra 846.a
pterygomata 107 d
Pudenda muliebria quid à virilibus differant 105.d
pudendum muliebre ceruicis eſt vteri apophyſis 107.
pudor 32.a
puerperis frigus inimicum 697.c
puerperis quæ cura eſt adhibẽda ib.
puerperæ mammis quæ cura adhibenda 698.c
puerperæ balneum 699.c
ad puerperæ mãmas cõſtringẽdas ib.
puerpera quomodo collocanda 685.c
puerperæ à partu quæ exhibenda 686.c
pueri tabidi qui curandi 320.a
in pueris naturæ opera mirra ſunt 497.d
pulmonis vulnerati ſigna 313.b
pulmones 116.c
pulmonum ſubſtantia, quantitas, figura, compoſitio, vſus ibid.
pulmonũ caro ex quo ſanguine ibid.
pulmonum cum coſtis adhæſio ibid.
pulmones cur leues 117.b
pulmonũ vulnera ſanabilia 316.c
punctura beſtiarum venenatarum, curatio 589.b
punctus aureus ad hernias 247.c
pulticulæ parandæ ratio 692.c
puluis bombardicus ex quibus componitur 334.d
pulueris mercurij ſeu Angelici deſcriptio 832.a
pulueris mercurij dotes 345.c
puluis diureticus 493.b
puluis conſumens carunculam 558.c
purpureæ maculæ 643.d
purpurearũ macularũ curatio 644.b
puris facti ſigna 205.c
pus à læſis artubus in aluum cõfluere poteſt 351.c
pus vulnerato brachio in auare per vrinas & anum poteſt 50.b

Q

QValitates duæ in ſingulis elementis 3.c
Qualitates actiuæ & paſſiuæ cur ita dicantur 4.c
Quinta eſſentia quid 784.b
Quies ad vnionis reſtitutionem neceſſaria 407.c

R

RAdij luxatio 455.b
Radius 172.d
Radij figura & ſitus 173.b
radulæ, ſeu ſcalpri 274.
ranula quid 234.a
ranulæ cauſa ibid.
ratiocinatio 20.b
recutiti qui 488.d. curatio ibid.
remediorum varietas vnde 231.b
remedia frigida pus mouent 252.c
Remoræ vis mira 784.c
renes 97.d
renum ſubſtantia, magnitudo, figura, numerus ſitus, connexio, temperies, actio ibid. 98.a renum interniculum ibid.b
renum vlcera 393.d
renum vlceratorum ſigna 508.d
renum vulneratorum ſigna 320.c
renum ardoris curatio 643.b
Repellens medicamentum 290.c
repletio & eius ſpecies 30.a
repletio ad vaſa ibid.b
repercutientia quãdo vitanda 201.d
repercutiẽtibus quãdo vtẽdũ 204.d
repugnantia 37.c
res naturales quæ dicantur 3.a
rerum naturalium ſeptem ſumma capita 3.c
res naturales non naturales & præter naturam ad quam medicinæ partem ſpectent 3.b
rerum naturalium adiuncta & cognata ibid.c
rerum naturalium annexa 21. 22.a
res non naturales 23.a
res contra naturam 32.d
Reſolutionis ſigna 200.b
reſonitus 279.d
reſpirationis vſus 117.d
reſpiratio motus eſt volũtarius 20.a
rete mirabile quid 140.b
retinaculi ſeu fibulæ figura 505.c
retis admirabilis figura 140.d
retortæ cum cucurbitulis & excipulis 854.d
Rhagades quid 728.d
rhagades à lue venerea 566.b curatio ibid.
rhachiſagra 381.b
rhinocerotis aſtutia 50.d
rhinocerotis effigies 795.c
roſtri coruini figura 341.b
roſtri gruini figura ibid.
roſtrum lacerti 342
roſtrum pſitaci ibid.
roſtium olorinũ & gruinum 343.
roſtrum pſitaci inſtrumentũ 178.a
roſtrum coruinum extrahendis vaſis idoneum 376.b
roſtri anatini effigies 500.b
roſtri coruini effigies 503.b

S

SAccabri roſati vtilitas 316.c
Sacculus quid 836. differentiæ,

materia ibid. vſus 857.a
ſæpiæ aſtutia 55.b
ſagittis & telis inflicta vulnera ſæpe contuſionis ſunt expertia 357.d
ſagittæ fractæ in vulnere qua arte extrahendæ 360.b
ſagitta extracta quid faciendũ 361.a
ſalamandræ morſus 591. ſymptomata, curatio ibid.
ſalamandræ effigies ibid d. quomodo in ignibus viuat ibid.
ſaliuatio 30.d
ſanatio captioſa eſt quæ à dæmone immittitur 759.c
ſanguinis temperies 8.c
ſanguinis cauſæ materiales & efficientes 9.c
ſanguis vbi perficiatur ibid.
ſanguinis & muſti comparatio 10.a
ſanguineorum mores & morbi 13.c
ſanguinis ab arteria fluentis ſigna 262.c
ſanguinis ſiſtendi rationes ibid.
ſanguis quando mittendus ad animi deliquium 209.a
ſanguinis in thoracis capacitatẽ effuſi ſigna 313 c
ſanguis detrahendus à ſclopo vulnere illiſo 349.b
ſanguinis mittendi quinque ſcopi 514.c
ſanguis quibus haud detrahendus ib.
ſanguinis detrahẽdi quæ ſit ars 515.a
ſanguinis fluxus qua arte ſiſtendus 376.c
ſanguinis fluxus negligendus in exiguis vaſis 377.a
ſaphirorum curatio 844.c
ſapor quid 805.a
ſaporum differentiæ ibid. acerbus, auſterus, acidus, inſipidus, oleoſus, dulcis, ſalſus, amarus, acris 806.b
ſarcocele 243.c.250.d
ſarcoticum oculare 306.b
ſardonius riſus vnde 606.d
ſardoniæ Bezahardicum ibid.
ſcalpelli venæ ſecũdæ idonei effigies 515.c
ſcalpelli falcati figura 238.c
ſcalprorum & volſellarum effigies 278.c
ſcalptus moderati commoda 30.c
Scari piſcis hiſtoria 52.d
ſceletos quid 191.d
ſcientia non eſt hæreditaria 40.
ſcirrhus quid 221.d
ſcirrhi differentiæ ibid.
Scirrhi curatio 222.a
ſclopi ſiue teli aperiendis abſceſſibus idonei 206.c
ſclopi manuarij 329.c
ſclopi vulnera ambuſta nõ eſſe 331.c
ſclopo inflicta vulnera contuſa ſunt 353.b
ſclopo vulnera illiſa ſuppurantibus curanda 333.b
ſclopo vulnera illiſa venenata non ſunt 334.c
ſclopo inflictorum vulnerum vnde nigredo 335.d
ſclopo illiſo vulneri ſymptomata maligna fere ſuperueniunt 351. b 352 a
ſcloporũ vulnerũ indicationes 347 d
ſcloporum vulneribus vnde maligna ſuperueniunt ſymptomata 339.d
ſclopo illiſo vulnera eſcarotica non requirunt, ſed ſuppurantia 344.d 345 a
ſcloporum vulnera combuſtioni cõiuncta eſſe poſſunt 345.d
ſcloporum vulnerum primus apparatus ibid.
ſecundus apparatus 346.b
ſcloporum vulnera tardius ſuppurantur. ibid.
ſcolioſis 441.d
ſcorpij figura 572.a
ſcorpij punctura 600.d
ſcorpij deſcriptio, cauda, alati qui ib.
Scrophulæ quid 219.a
ſcrophulæ a reliquis glandulis differunt ibid.b
ſcrophulæ doloriferæ ibid.
ſcrophularum curandarum ratio 129.d
ſcrophulæ in meſenterio 708.
ſecundarũ auellẽdarum ratio 688.b
ſedes fracturæ cranij ſpecies 279.b
ſellæ balneariæ pro ſemicupio imago 495.a
ſemen quid 672.c
ſemẽ à toto corpore deciduum, ſeminis laudabilis conditiones ibid.
ſemen fœcundum & infœcundum quale ſit 708.c
de ſeminũ in vtero ebullitione 677.d
ſeminum concurſus ad conceptionẽ neceſſarius 675.b
ſenectutis duæ partes 7.b
ſenectutis tres gradus ibid.
ſenes partibus ſolidis ſicci ibid.
ſenectus alter morbus 25.d
ſenſus communis quid 680.a
ſenſus interior ibid.
ſenſus duplex 113.d
ſepis ſerpentis morſus 595.d. ſymptomata, effigies ibid.
ſeptẽtrionalium temperamentũ 15.c
ſeptentrionales manu valent ibid.
ſeptentrionales egregij bellatores & opifices 16.a
ſeptentrionales vincere norunt, at victoria vti neſciunt ibid.b
ſeptentrionales guloſi ibid.c
ſeptentrionalium morbi 17.a
ſeptum lucidum 135.b
ſeptum naſi 144.c
ſepum 75.c
ſerpentis fœtui affixi effigies 573.c
ſerrulæ figura 375.d
ſerrarum effigies 276.d
ſetarum vſus 347.b
ſeto remedium ad inueteratas in oculos fluxiones 307.b
ſeto remedium ad epilepſiam 307.b
ſetonis inducendi ratio ibid.
ſexus mutatio 744.d
ſiagonagra 581.b
ſigna ſiue maculæ puerorum 687.c curatio, quæ ſanabiles ibid.
ſimiæ hiſtoria 58.a
ſinarthroſis quid 192.a
ſiphonis iniectionibus faciẽdis apti 315.
ſitis in febre quibus artibus fallenda 636.c
ſyderum in aërem vis 24.c
ſymptoma & eius tres ſpecies 33 d
ſymphyſis quid 192.b
ſynchondroſis quid ibid.
ſyſſarcoſis quid ibid.c
ſyncope quid 267.c
ſyncopes cauſæ, ſigna, curatio ibid d 268.
ſynochus putris & imputris quî fiat 208 b.c.
ſolertia diuitiarum parens 47.c
ſolutio continui tranſuerſa in ſuperciliis cur cauenda 145.d
ſolutio continui non ſemper ſperabilis 36.a
ſomnus quid 29.d
ſomni vſus ibid.
ſomno tempus opportunum 29.a
ſomnus diurnus 29.b
ſomni ſupini incommoda ibid.
ſomni proni nocumenta ibid c
ſomnus quando noceat 221.b

ſonorum differentiæ vnde 152.a
ſpaſma 257.b
ſpecillum quale eſſe debeat ad explorandum os fractum 272.c
ſpecillorum deformatio 344.
ſpecilli argentei caui cum acu inſerenda, ſimul & acus plumbeæ deſcriptio 398.b
ſpecillorum imago 499.a
ſpeculorum oris figura 236.c
ſpeculorum matricis variæ imagines 277.d.278.a
ſpeculi oculi deformatio 305.c
ſpeculi oris figura 265.d
ſpermaticorum vaſorũ figuræ 98.c 99.a vaſa ſpermatica ibid.c
vaſorum ſpermaticorum ſubſtantia, magnitudo, figura, numerus, ſitus ibid.d
ſperma vbi elaboratur ibid.
ſpermatica vaſa mulieribus quàm viris ampliora 104.d
Spinalis medulla quid 141.c
ſpinalis medullæ inuolucra ibid.
à ſpinali medulla violata morbi ib.d
ſpinalis medullæ figura 142.a
ſpinæ connexio 158.b
ſpinæ vſus ibid.
ſpinæ totius figura 159.a
ſpinæ vulneratæ ſigna 313.c
ſpinæ luxatio 438.d
ſpinæ dorſi natiua imbecilitas 441.c
ſpiritus quid 20.c
ſpiritus triplex ibid.
ſpiritus animalis vnde dicatur, & quî fiat ibi.d
ſpiritus vitalis & quæ eius materia ibid.
ſpiritus naturalis & de eo diſputatio 21.a
ſpiritus fixi ibid.
ſpirituum vſus & neceſſitas ibid.c
ſpiritus vitalis 118.d
ſplenia qualia eſſe debeant 301.c
ſpongiæ ad fouendum commoditas 301.b
ſquama æris 611.c
ſtapes 131.d
ſtaphyloma 477.c
ſtaphyloma omne cæcitatem infert ineuitabilem ibid.d
ſteatoma quid 216.c
ſterilitas virilis 708.c
ſterni anatomica adminiſtratio 114.d
ſterni oſſa 111.d
ſterni fractura & depreſſio 414.a
ſterni fracti curatio ibid.
ſternutamenti vis concuſſiua 482.a
ſtomachi vlcera 392.d
ſtranguria quid, cauſæ, & curatio 511.a
ſtranguriosæ contagionis ratio 553.b
ſtranguria virulenta quibuſdam cõſeneſcit & commoritur ibid.c
ſtranguriæ virulentæ ſedes ibi.d
ſtranguriæ curatio 554.b.555.a
ſtrumæ quid 219.a
ſtruthiocameli effigies 785.a
ſtruthiocameli oſſei delineatio 786.a
ſublimare quid 847.c
ſublimatum 611.a
ſubligaculum & eius vſus, & figura 245.c
ſubſolanus ſaluber 16.c
ſuccubus & incubus 756.c
ſudorifica potio 638.a
in ſudando quis modus ibid.d
ſudorifica in peſte maximè commẽdantur 641.a
ſudor Anglicus peſtilens 620.c
ſuffitus quid 837.b. differentiæ, materia ibid.
ſuffocatio vteri 717.b
ſugillatorum & ecchymoſeon cauſæ 362.c
ſuis marinæ mõſtroſæ effigies 773.a
ſupercilia quid 146.b
ſuperciliis vulneratis quid agendum 304.d
ſuperfœtatio quid 702.c
ſuperfœtationis ratio ibid.d
ſuppoſitoria 820.d. differentiæ, vſus ibid.
ſuppurans medicamentum exploratarum virium 353.d
ſuppurationis ſigna 200.c
ſuturæ oſſa capitis vniunt 130.c
ſuturæ extraordinariæ quomodo cognoſcendæ 132.a
ſutura quid 192.
ſuturæ quibus vulneribus cõueniãt 261.c
ſuturæ quomodo faciendæ ibid.
Suturarum ratio ibid.
ſutura pellionum 262.b
ſutura gaſtroraphia ibid.
ſutura ſicca ibid.
Suturæ ſiccæ vſus 308.a
ſuturæ ſiccæ figura ibid.c
ſutura labris leporinis idonea ibid.
ſuturarum labris fiſſis idonearum figura 309.b

T

Tabula de humoribus 10.b
Tabula de vulneribus 257.
Tabula de vlceribus 382.a
Tabula de medicamentorum præparatione 807.b
tali luxatio 464.d
Talparia quid 271.c
Tarſus quid 146.c
tarſi luxatio 465.a
tauri Floridæ effigies 793.a
Telorum differentiæ 357.d
telorum variæ ſpecies 358.b
telorum extrahendorum ratio ibid.
temperamenti definitio 4.d
Temperamentorum multiplex diuiſio 5.b
temperamentum ad pondus ibid.
temperamentum ad iuſtitiam ibid.c
temperamentorum intemperatorum ſpecies 6.a
Temperies medicamentorum vnde dicatur 8.c
temperamenti natiui mutatio 14.d
temperamentorum praxis 15.b
temperamentorum normæ ibid.
tempeſtatis imminentis ſignum 44.d
Tenaculorum inducendi ſetonis figura 307.d
Tendinis extremæ ſuræ operoſa conſolidatio 322.c
tentigo 107.d
terra opum & medicamentorum parens 799.
terræ motus 797.c
terræ motus cauſa 337.c
Terebellorum figuræ 561.c
terebinthina quomodo reddatur potabilis 554.d
terebellorum figura 343.
terebrarum deformatio & vſus 294.295.
terebra in ſuturis non adhibenda 131.b
in terebrando cautio 132.c
terebratio in vulneribus capitis 292.c
terebra apponenda quid agendũ ibid.
terebrandi ratio 293.c
terebra tuta & expedita ibid.d
terebra in temporibus nunquam admouenda 298.a
terebræ ad cõminuẽdos & deterẽdos in vrethra calculos delineatio 496.

Teſtium ſubſtantia, magnitudo, numerus, figura, actio, tēperies 100
teſtium muliebrium à virilibus differentiæ 104.d.105.a
compoſitio, ſitus, connexio ib.
vulnera 322.b
Teſtudo quid 217.a
Thanacth monſtri Indici effigies 793.c
Theriacæ dotes & vſus ad quotidianam inueteratam 221.c.637.
theriaca omnium venenorum vires obtundit 589 a
theriacalis aqua deſcriptione Rondeletij 567. c
theriacalia topica 290.a
Thorax quid, eius diuiſio 111.112.c
thorax partim oſſeus, partim cartilaginoſus ibidem
thoracis vulnerum differentiæ, & diuerſæ curæ 312.d.314.
thoracis vulnera facilè in fiſtulam abeunt, quæ difficulter ſanātur 315
thoracis ferrei deformatio 664.
Thymus quid, vſus & magnitudo 126.c.727.b
Tinea quid, differentiæ, curationes diuerſæ 467.d
Tympanites 239.d
Tyroides cartilago 155.d
Tlaſma 257.b
Tophi quî aliquando ſuppurare videantur 536.a eorū origo 535
Torcular quid 133.a
Torpedinis cōtactus, & imago 598
Toucam auis effigies 787.d
Tracheæ arteriæ vlcera 392.d
Trachelagra 581.b
Tritonis & Serenis Niliacorū effigies 768.b
Trypanon deſquamatorium ſeu exfoliatiuum 277 a
Trochleæ mechanicæ ſeu machinalis deſcriptio 436.a
Tubulorū thoracis deformatio 316
tubuli feneſtrati figura 236.
tubuli peniculiformis figura 242.d
tubulorum in nares immittendorum figura 310.b
Tumorum contra naturam definitio cauſæ & differentiæ 198.
tumorum cauſæ generales, ſigna 199
tumores quot modis terminantur 200.a
tumorum curatio & prognoſis 201
tumores quatuor generales 202.
tumoris flatuoſi & aquoſi curatio, & differentia à vero œdemate 215.a
tumoris aquoſi hiſtoria 216.b
Tunicæ communis ſubſtantia, quantitas, compoſitio, ortus, numerus, vſus 76.a

V

Vacuationum ſpecies 30.c
in omni Vacuatione tria conſideranda 31.a
Valuulæ cordis 119.d
valuularum actio, ſitus, figura, ſubſtantia, numerus & motus 120.a
Vari & valgi quomodo corrigendi 666.d
varicoſa corpora ſeu paraſtata & eorum ſubſtantia 100.d
Variolæ curatio, materia, ſigna, prognoſis 568.569.c
Varix quid, cauſæ, ſectio & qua arte ſecanda 393.c.
Vas breue 93.b.94.a
Vaſa ad diſtillandum idonea 848.c
Vectium deformatio 177.276
Vena quid 80.b
venarum & arteriarum epigaſtricarum & mammillarium concurſus 81.d
venæ meſaraicæ ab hepate 90.b
venæ hæmorrhoidales 93.b
vena porta & eius diſtributio ib.
venæ cauæ origo, rami & diſtributio 96.d
venæ emulgentes ſeptem notatæ in calculoſo 97.a
venæ arterioſæ diſtributio 120.c
vena cur facta arteria ibidem
Vena arteriarum nutrix 121.a
Venæ oculorum 149.a
Venæ ſubclauiæ diſtributio 167
venæ axillaris deſcriptio 168.a
venæ pubis apertio 122.b
venæ cauæ figura 123.a
venæ cauæ aſcendentis diſtributio 121.b
venæ cruralis deſcriptio 179.a
venarum ponè aures ſectio quî infœcundos reddat 708.d
Venenum quid 582.d differentia ibidem.
venenatorum vulnerum ſigna & curatio 361.d
venena omnia antipathiam peculiarem cum corde non habent 583.b
venenorum mira efficacia ibi.
venena nulla definito tempore necāt 584
quæ Venenatis animalia nutriuntur venenata etiam ſint & tutò atque innoxiè comedi poſſint ibidem
veneno infectorum hominum generalia ſigna 585.a
venenorum calidorum, frigidorum, humidorum, & ſiccorum ſigna ibidem
veneno impotionati aut icti frigent 586.b
venena qua arte declinentur ibid. c
venenum metuentibus quæ in victu cautio adhibenda ibid.
Venenatarum ferarum morſus & curatio 589.b
venenatis vulneribus calida quando conueniunt 590
veneni deſcriptio 609
venenorum cum venenis antipathia 622.b
Ventorum in humano corpore generatio 571.c
ventorum vis 24.a
venti alienas ſibi qualitates adſciſcunt ibi.
ventus Fauonius ex ſe eſt inſalubris ibid.
venter magiſter artis 58
ventriculus cur non ſit oſſeus 70.c
ventris diuiſio ibi.
ventriculum roborantia 319.d
ventris inferioris vulnera & differentiæ 320.b
ventris inferioris vulnerum curatio
ventriculi vulnerum & tenuiorum inteſtinorum ſigna 320. c
ventris inferioris figuræ 83.a. 85.a.89.d
ventriculus quid ibid.c
ventriculi, ſubſtantia, & magnitudo 85.d
eius compoſitio, & connexio, temperies, actio, ſitus ibid.
ventriculi & oris ſympathiæ cauſa ibidem.
ventriculi conſenſus cum cerebro ibidem
ventriculi calidioris notæ & ſigna 86.a
ventriculi orificia ib.
ventriculi delapſus ibid.d
ventriculi figuræ 87.a.c
Vermes quî generentur 575.a
Vermium Fernelianorum effigies 572.c

Ver quomodo ſit temperatum 7.d
Verecundia 32.c
Vermis vomitu excluſi figura 574
vermis in inteſtinis geniti effigies 575.a
vermium in craßis inteſtinis degentium ſigna, curatio 576.c
verminoſi cur & quibus purgandi 577.b
vermium puluis aſſumptus eos fugat ibi.d
vermiformis illuuies per vrinā excreta 572.d
Verrucæ vteri ceruicis 727.a
curatio 728.c
vertebrarum dorſi fractura 416 a
fractarū curatio & luxatio 440 a.441.c.442 b
vertebrarum plurium quàm vnius periculoſior eſt luxatio ibi.c
vertebrarum ceruicis connexiones 157.d. apophyſes ibid.
Vertigo quid 469.b. cauſæ, ſigna ib
Veſalius Galenum reprehēdit 115.b
Veſicatoria 241.a.538.c.832.c
Veſicæ fellis, ſubſtantia, magnitudo, figura, numerus, connexio temperies ibi.b.c.d
Veſicæ vlcera quomodo differant 554.d. difficilè ſanantur 320.a
Veſparum puncturæ 601.
Victus humidus febricitantibus cōuenit 25.d
Vigilia quid 28.d
Vigiliarum immodicarum damna 29.d.287.b
Vinculorum deſcriptio 435.c
Viperæ morſus & punctura, curatio, ſymptomata 594.d
Virginalis lactis deſcriptio 842.d 855.c
Virginibus & grauidis quà fluant menſes 97.c
virginis quæ piloſa, & infantis qui niger imaginationis parentum vi euaſit effigies 747.c
virginis bicipitis effigies 734.a
virginum dorſo cohærentium effigies ibid.
Viri à cuius aluo velut alter prodibat imago 735 a
viri ſine brachiis omnia quæ manibus fieri ſolent obeuntis imago 746
viri vt decet ſiti effigies, cùm ipſi è veſica calculus reuellendus eſt 498.d
Viſio quomodo fiat 18.c
Vitales partes quæ, & earum diuiſio ibi.
Vitreus ſeu albugineus humor 149
Vitrioli aqua 306.d
vitrioli cinefacti vires 345.d
Vituli marini effigies 772.a
Viua Gallis, Draco marinus dicitur 506.a
viuum mortui impatiens 372.c
Vlcera cacochymorum non facilè ſanantur 338 d
vlcus quid, & quæ ſint vlceris acceptiones 381.b
vlcerum cauſæ, differentiæ, ſigna, prognoſis 382.583 a
vlcera quæ difficulter ſanantur 384
vlcerum malignorum excrementa duo ibi.
vlceris curatio generalis ibi.
vlceris ſimplicis ſanatio, ſiccatio eſt ibid.
vlceris intemperati ſigna & curatio ibi.
vlceris cum dolore curatio 386.c
vlceris cum hyperſarcoſi curatio &
vlceris putridi, verminoſi, ſordidi, maligni, virulenti, exedentis, cacoethes, chironij 387.b.388
vlcera cacoethe quibus temporū interuallis ſunt curanda 389.a
vlcerum faſciēdorum ratio, & particularium curatio 390.a
vlcera fluentia peſtis tempore ſalubria 626.b
Vmbilicus quid 110.a
vmbilicus corporis centrum ibid.
vmbilici partes ibid.
vmbilicus conſtat vna vena ib.
vmbilici tumor & relaxatio 242.d
vmbilici tumor quî chirurgia curationem non admittit 243.
vmbilici generatio & vaſa 676. d.677.b
vmbilici puerilis noduli quem vſum habeant ibi.
vmbilici puerilis à partu deligatio 686.d
vmbilici relaxatio 730.
Vncinorum deformatio 696.a
vncini ad calculos pueris è veſica reuellendos 498.a
Vnguenta ad paralyſim 167.b
vnguenti roſati vires 425.a
vnguentum quid, & eius materia 822.d
Vnguentum nutritum 823
aureum, tetrapharmacum, diapōpholygos, deſiccatiuum rubrum, enulatum, album rhaſis, de althea, populeon, apoſtolorum, comitiſſæ, pro ſtomacho 824.a
Vngues aßiduè creſcunt 167.a
vnguium in digitorum carnem degentium curatio 488.c
vnguibus vnde origo 174.d
vngula quid, & eius curatio 475.c
Vnicornis quid 614.b
vnicornis qualis dicitur fera non exiſtit ibi.c
vnicornis cornu non eſt efficax contra venena 615.c
de Vnicornis cornu diuerſæ opiniones 616.b
Vnio quid & quæ neceſſaria 159.d
Vocis inſtrumenta 117.a
Vomitus vis 30.d
vomitus in quartana commendatur 228 a
vomitus cauſa in cholica 511 d
vomitui quod ſit opportunum tempus 524.d
vomitus quî ſuccedat facilis ibi.
vomitus cauſa in vulneribus capitis 281.b
vomitus valet ad deturbandum calculum 493
Vreteres 102.c
vreterum ſubſtātia, magnitudo, numerus, figura ibi.
vreterum mira in veſicam inſertio ibid.
Vrethræ factitiæ imago 665.c
Vrinarum proruptione corpus expurgatur 30.d
Vrina ſuppreſſa quî mors veniat 491.c
vrinæ profluuium inſanabile 492. a
vrinæ ſuppreßio 506.c
vrina diutius cohibita iſchuriam infert ibidem
vrinæ ſuppreßio quomodo curanda
vrina ſuppreſſa lethalis 507
cauſæ ibidem d
vrina cruenta 508.a
differentiæ, cauſæ, ſigna, curatio ibidem
vrinæ ardoris cauſæ & differentiæ 552.d
Vrſorum valdè admirāda induſtria 44.a
Vtelif piſcis deſcriptio & effigies 56.a

Vterus

Vterus 105.d *eius figura* 105.d
uteri ſubſtantia, magnitudo, figura, compoſitio, actio, ſitus 106.a
uteri cornua & nerui ibi.b
uterus nullas cellas habet ibi.
uteri dolor, cotiledones, orificium, ibid.c.d
uteri ceruix 107.a
uteri ceruicis vaſa ibi.b
uteri vulnerati ſigna 320 c
uteri vlceribus valdè deſiccantia conueniunt ibi.
uterus ſtatim contrahitur excepto & concepto ſemine 676.b
uteri procidentiæ cauſæ 688.c
uteri ſtrangulatus 715.a *curatio* 717.c
uteri motus, furor ibid. *aſcenſus* 716.a
uterini ſtrangulatus imminentis ſigna ibid.
uterus muliebris poſt conceptum ſemen denuò nunquam aperitur 703
uteri pruritus, & cauſæ 729.a
uteri ceruicis anguſtioris cauſa 709
uteri calidioris, frigidioris, humidioris, ſiccioris ſigna 710.a
Vteri procidentia, & eius cauſæ, ſigna, prognoſis ibid.
ad Vteri aſcenſum remedia ib.d
uteri putridi exciſio 712.d
uterinæ ſubſtantiæ extractæ ſigna 713.b
Vuæ relaxatio & inſlãmatio 235.b
vuæ relaxatæ curatio ibi.c
vuea tunica 147.d
cur Vuea multos æmuletur colores ibidem.
Vulnera quædam ſolis linimentis & aqua ſanantur 41.d
vulnus quid 257 a
vulnerum varia nomina ibi.b
vulnerum differentiæ, cauſæ, ſigna & indicia ibi.b
Vulnera tribus modis magna dicuntur ibid.c
vulnera quæ periculoſa, quæ lethalia ibi.d
vulnera rotunda ib. *exigua & contemptibilia ſæpè lethifera* 259
vulnerum generalis curatio ib.c
vulnerum labra ligatura continenda 260.b
vulneratæ partis ſitus 262.d
vulnerum capitis ſigna ſalutaria & lethalia 284b.
vulnerum capitis & cutis muſculoſæ curatio 289.a
vulnera capitis 269 b
vulnerum diuiſio 339.d
vulnerum ſclopo inflictorum ſigna, & curatio 340 a
vulnera ſagittis inflixa 357.d
vulnera parua ſæpe ſunt funeſta 282.a
vulnera hecticorum non facilè ſaneſcunt ibid b
vulnera puerorum quàm ſenum facilius ſaneſcunt ib.
vulnera arida, aſpera, liuida & nigra mala 283.a
vulneraria potio 565 5 *vſus, compoſitio, forma* 566.a
Vulpeculæ fraudulentum ingenium 52.c
Vultus voluntatis index 143.c

X

Xiphois cartilago 111.d
non procidit 112.a

Z

Zaraza prilla 545.d
Zigoma quid 143.d
Zirbus 84 c

FINIS INDICIS.

ERRATA POST LIBRI IMPRESSIONEM AB ipſo Interprete animaduerſa, ſic emendabis.

Pag.3.in margine,pro nutata,lege natura.
Pag.5 pro fugunt,lege fugiunt.
Pag.6.pro partiam,lege partium.
Pag.7.in margine, pro ſenectutis, ſenectute. pro virum,virium. pro informitatem,infirmitatem. pro dimiſit,diuiſit.
Pag.10.pro viui,lege vini.
Pag.11 pro mutriendo,nutriendo.
Pag.12.pro moles,mole.
Pag.21.pro quod quot. pro ſpiritus,ſpiritu.
Pag.23.pro inualeſcat,incaleſcat. pro qua,quia
Pag.24 pro antunales,autumnales.
Pag.30 pro lineis,lienis. pro eurpunt,erupunt.
Pag.34.pro maſculo,muſculo. pro puſtulet,poſtulet.
Pag.39 pro tanpus,tempore.
Pag.45.pro conolent,conuolent. pro canernis, cauernis.
pag.46 pro ſoleres,ſolers.
Pag.73. pro redduntur. Exceptoris figura,lege redduntur, exceperis. Figura
Pag.93 pro cyſtricæ, cyſticæ. In margine, pro interdæ,internæ.
Pag.105. in marg pro virillbus,virilibus.
Pag.198. pro Apoſtæma, Apoſtema vbique legendum.
Pag.232.pro vnam,vuam.
Pag.249.pro Theodoricus Guido, lege Theodoricus & Guido. pro ad oſsis perpendiculum,lege ad oſsis pubis perpendiculum.
Pag.252.pro populeoue,populeone.
Pag.268. in marg.pro diaphramati,diaphragmati. pro peru enire,ſuperuenire. pro Ego, Ergo.
Pag.288.pro recandeſcebant, recrudeſcebant.
Pag.300.in marg.pro ſarioſi.carioſi. pro mutantis,nutantis.
Pag.301.pro erunt aures, in aures.
Pag.314.pro periculorum,peniculorum.
Pag.317.pro pollicem,pollinem.
Pag.365.pro ſerpenturiæ,ſerpentariæ.
Pag.432.pro vaciáſque,vatióſque.
Pag.545.pro malagmatis, magmatis.
Pag.548.in marg. pro perfecti,perfricti.
Pag.697.minuenda,munienda.
Pag 825.pro Diffentiæ,lege Differentiæ.
Pag.841.in marg.capantem,captantem.
Pag.879 pro ſtatnerunt,ſtatuerunt.